Український переклад

АСАРА МААМАРОТ
Десять творів із кабали та тлумачення

Рабі Менахем Азарія з Фано
Рама з Фано — הרמ״ע מפאנו (1548–1620)

З коментарями, зібраними для цього видання

Читальна версія 1.0 з явно позначеними прогалинами та непевними прочитаннями. Подробиці — у стислому переліку наприкінці книги.

30 вересня 2026 року [П1]

Про автора та книгу

Вступне слово редакторів видання; не є частиною тексту Рами.

Рабі Менахем Азарія з Фано (1548–1620), знаний як Рама з Фано (הרמ”ע מפאנו), належав до мудреців Італії, був галахічним авторитетом і кабалістом. Він писав респонси з питань галахи та сприяв друкуванню книг. Він вивчав учення рабі Моше Кордоверо й традиції Арі, що потрапили до Італії, зокрема через рабі Ісраеля Саруга. [א]

«Асара маамарот» — збірка творів із кабали та тлумачення, присвячених, серед іншого, творінню, суду, Провидінню й людській душі. Схоже, назва відсилає до слів Мішни: «Десятьма висловами створено світ» (Авот 5:1). Твори різняться характером і способом викладу. [ב]

До венеційського друку שנ”ז, який у дослідженні описано як перше видання 1597 року, увійшли три трактати: «Хікур Дін», «Ем коль хай» та «Га-міддот». Склад збірок із цією назвою в друкованих виданнях і рукописах неоднаковий. У цьому робочому виданні зібрано десять наведених нижче трактатів разом із зібраними коментарями; прогалини й непевні прочитання збережено з явними позначками. [ג–ב]

Десять трактатів цього видання

«Хікур Дін» — חקור דין
«Ем коль хай» — אם כל חי
«Га-міддот» — המדות
«Олам катан» — עולם קטן
«Га-іттім» — העתים
«Цваот» — צבאות
«Йонат Елем» — יונת אלם
«Га-нефеш» — הנפש
«Га-міллуїм» — המלואים
«Шиврей лухот» — שברי לוחות

Джерела вступного слова

א. Шмуель Розенблат, стаття про Менахема Азарію з Фано, «Енциклопедія Юдаїка» (אנציקלופדיה יודאיקה).
ב. Мішна, Авот 5:1; Еліезер Баумґартен, дослідження про твори Рами та їхнє тлумачення в Ашкеназі й Польщі, 2025, с. 28, 35–37.
ג. Каталог Британської бібліотеки, рукопис 27132 із серії додаткових рукописів; світовий бібліотечний каталог, запис 611924872. [П2]

Про текст і позначки для читання

Перед тобою робочий текст десяти трактатів із коментарями, підготовлений для читання. Авторський текст надруковано більшим шрифтом, а коментарі поряд із ним — меншим. Позначення коментарів розрізняють самі коментарі та редакторські слова, додані в цьому виданні.

Слова, прочитання яких непевне, позначено пунктирним підкресленням. Знаки питання або варіанти, розділені скісною рискою, збережено так, як їх записано; таке позначення не означає вибору певного прочитання. Там, де прочитати не вдалося, збережено позначку [прогалина у джерелі] ([חסר]). Неповний фрагмент позначено словами «лише фрагмент». Перелік слів, розпізнаних усередині прогалини, не є відновленням суцільного тексту.

Нечисленні зіставлення з паралельними свідками подано окремо під заголовком «Слова редактора» із зазначенням років друку. Непевне прочитання не обов’язково є різночитанням; паралельний текст не заповнює мовчки пошкодженого місця й не замінює основного тексту.

Навіть текст без позначок не був увесь послівно звірений із друкованими виданнями. Подробиці про джерела, стани перевірки та докладне обговорення зберігаються в супровідних дослідницьких матеріалах.

Непевне прочитання
[прогалина у джерелі] ([חסר])

Вільне поширення

Редактори цього видання дозволяють вільно його копіювати й поширювати тією мірою, якою їм належать відповідні права. Видання надається таким, яким воно є, без зобов’язання забезпечити повноту чи точність тексту. Читач користується ним на власний розсуд і під власну відповідальність. [ПЗ]

Про українську верстку

Основний авторський текст розташований у центральній колонці. Коментарі течуть зліва направо в бічних колонках і, коли потрібно, продовжуються двома ширшими колонками. Їхнє розташування поруч означає належність до глави; точний зв’язок із фразою зазначено лише там, де він уже підтверджений.

Назва коментаря веде назад до глави; компактний покажчик під її заголовком відкриває відповідний коментар. Примітки українського перекладача винесено в окремий файл asara_maamarot_translation_notes_ua.md. Позначки [П1], [П2] тощо вказують його нумерацію. У файлі приміток зазначено відповідні глави, коментарі й сторінки цього PDF.

Основний том і історичний додаток разом зберігають усі одиниці прийнятого українського перекладу. Історичний покажчик, схвалення, титульні аркуші та видавничі завершення винесено в додаток. Авторські й коментаторські передмови, змістовні друковані примітки та поправки читання залишено в основному томі. Усі 8 719 перекладацьких приміток збережено в окремому файлі; глобальна нумерація [П1]–[П8719] незмінна.

Джерело компонування: ASARA_FULL_WORKING_HE.pdf, читальна версія 1.0 від 30 вересня 2026 року. Український переклад виконано з використанням мовної моделі. Людської академічної рецензії не було. Нова верстка не підвищує рівня змістової перевірки. Український та івритський тексти мають власну пагінацію.

Читацька редакція з окремим історичним додатком · 17 жовтня 2026 року

Зміст

Основна книга містить авторський текст, коментарі, передмови та змістовні примітки. Історичні матеріали винесено в супровідний том.

Історичний додаток: покажчик, схвалення й видавничі документи

Про автора та книгу	2
Про текст і позначки для читання	3
Хікур Дін	14
Ем коль хай	697
Га-міддот	967
Олам катан	1014
Га-іттім	1041
Цваот	1113
Йонат Елем	1165
Га-нефеш	1351
Га-міллуїм	1475
Шиврей лухот	1484
Про цю редакцію	4

Докладний зміст

Хікур Дін

Частина I

Глава 1	14	Глава 2	22	Глава 3	29	Глава 4	40
Глава 5	43	Глава 6	46	Глава 7	49	Глава 8	52
Глава 9	56	Глава 10	61	Глава 11	67	Глава 12	73
Глава 13	88	Глава 14	92	Глава 15	100	Глава 16	110
Глава 17	114	Глава 18	117	Глава 19	123	Глава 20	134
Глава 21	139	Глава 22	149	Глава 23	158	Глава 24	165
Глава 25	175	Глава 26	181				

Частина II

Глава 1	187	Глава 2	192	Глава 3	196	Глава 4	202
Глава 5	204	Глава 6	211	Глава 7	215	Глава 8	223
Глава 9	234	Глава 10	247	Глава 11	252	Глава 12	259
Глава 13	265	Глава 14	279	Глава 15	286	Глава 16	292
Глава 17	296	Глава 18	309	Глава 19	312	Глава 20	322
Глава 21	328	Глава 22	331	Глава 23	338	Глава 24	342
Глава 25	347	Глава 26	353	Глава 27	356	Глава 28	360
Глава 29	370	Глава 30	373	Глава 31	378	Глава 32	383

Частина III

Глава 1	388	Глава 2	392	Глава 3	398	Глава 4	402
Глава 5	417	Глава 6	423	Глава 7	434	Глава 8	439
Глава 9	442	Глава 10	453	Глава 11	458	Глава 12	462
Глава 13	467	Глава 14	472	Глава 15	477	Глава 16	480
Глава 17	483	Глава 18	487	Глава 19	493	Глава 20	497
Глава 21	500	Глава 22	508				

Частина IV

Глава 1	515	Глава 2	521	Глава 3	525	Глава 4	531
Глава 5	535	Глава 6	542	Глава 7	547	Глава 8	550
Глава 9	558	Глава 10	564	Глава 11	570	Глава 12	576
Глава 13	579	Глава 14	585	Глава 15	592	Глава 16	597
Глава 17	606	Глава 18	613	Глава 19	622	Глава 20	626

Частина V

Глава 1	630	Глава 2	639	Глава 3	643	Глава 4	649
Глава 5	653	Глава 6	660	Глава 7	664	Глава 8	667
Глава 9	683	Глава 10	687	Глава 11	692	Глава 12	695

Ем коль хай

Частина I

Глава 1	697	Глава 2	700	Глава 3	703	Глава 4	709
Глава 5	711	Глава 6	716	Глава 7	720	Глава 8	724
Глава 9	727	Глава 10	730	Глава 11	733	Глава 12	736
Глава 13	739	Глава 14	745	Глава 15	751	Глава 16	754
Глава 17	758	Глава 18	762	Глава 19	764	Глава 20	768
Глава 21	774	Глава 22	776	Глава 23	778	Глава 24	781
Глава 25	783	Глава 26	785	Глава 27	787	Глава 28	788
Глава 29	792	Глава 30	795	Глава 31	797	Глава 32	801
Глава 33	803	Глава 34	804	Глава 35	806		

Частина II

Глава 1	808	Глава 2	818	Глава 3	821	Глава 4	823
Глава 5	826	Глава 6	829	Глава 7	833	Глава 8	836
Глава 9	838	Глава 10	841	Глава 11	844	Глава 12	846
Глава 13	847	Глава 14	849	Глава 15	852	Глава 16	854
Глава 17	856	Глава 18	859	Глава 19	861	Глава 20	863
Глава 21	866	Глава 22	868	Глава 23	870	Глава 24	872
Глава 25	874	Глава 26	876	Глава 27	877	Глава 28	878
Глава 29	880	Глава 30	881	Глава 31	882	Глава 32	883
Глава 33	885	Глава 34	888	Глава 35	889	Глава 36	890

Частина III

Глава 1	892	Глава 2	894	Глава 3	895	Глава 4	899
Глава 5	901	Глава 6	904	Глава 7	907	Глава 8	908
Глава 9	911	Глава 10	913	Глава 11	915	Глава 12	922
Глава 13	923	Глава 14	926	Глава 15	928	Глава 16	930
Глава 17	931	Глава 18	932	Глава 19	934	Глава 20	937
Глава 21	938	Глава 22	940	Глава 23	943	Глава 24	944
Глава 25	946	Глава 26	947	Глава 27	949	Глава 28	953

Глава 29 956 Глава 30 957 Глава 31 959 Глава 32 961
Глава 33 962 Глава 34 963 Глава 35 964

Га-міддот

Глава 1 967 Глава 2 972 Глава 3 974 Глава 4 985
Глава 5 990 Глава 6 991 Глава 7 994 Глава 8 995
Глава 9 1002 Глава 10 1004 Глава 11 1006 Глава 12 1008
Глава 13 1012

Олам катан

Глава 1 1014 Глава 2 1022 Глава 3 1030 Глава 4 1035
Глава 5 1040

Га-іттім

Глава 1 1041 Глава 2 1045 Глава 3 1048 Глава 4 1051
Глава 5 1054 Глава 6 1058 Глава 7 1059 Глава 8 1060
Глава 9 1065 Глава 10 1069 Глава 11 1075 Глава 12 1077
Глава 13 1079 Глава 14 1082 Глава 15 1085 Глава 16 1087
Глава 17 1089 Глава 18 1092 Глава 19 1094 Глава 20 1097
Глава 21 1099 Глава 22 1101 Глава 23 1103 Глава 24 1106
Глава 25 1108 Глава 26 1111

Цваот

Частина I

Глава 1 1113 Глава 2 1114 Глава 3 1115 Глава 4 1116
Глава 5 1116 Глава 6 1117 Глава 7 1118 Глава 8 1119
Глава 9 1120 Глава 10 1120 Глава 11 1121 Глава 12 1122
Глава 13 1123 Глава 14 1125 Глава 15 1126 Глава 16 1126
Глава 17 1127 Глава 18 1128 Глава 19 1128 Глава 20 1129
Глава 21 1130 Глава 22 1131 Глава 23 1132 Глава 24 1133
Глава 25 1135 Глава 26 1135 Глава 27 1136 Глава 28 1137
Глава 29 1138 Глава 30 1139

Частина II

Глава 1 1140 Глава 2 1140 Глава 3 1142 Глава 4 1142
Глава 5 1143 Глава 6 1144 Глава 7 1145 Глава 8 1146

Глава 9 1147 Глава 10 1148 Глава 11 1149 Глава 12 1150
Глава 13 1151 Глава 14 1152 Глава 15 1153 Глава 16 1154
Глава 17 1155 Глава 18 1156 Глава 19 1157 Глава 20 1158

Частина III

Глава 1 1159 Глава 2 1159 Глава 3 1160 Глава 4 1161
Глава 5 1161 Глава 6 1162 Глава 7 1162 Глава 8 1163
Глава 9 1163 Глава 10 1164

Йонат Елем

Суцільний текст 1165 Глава 1 1168 Глава 2 1170 Глава 3 1172
Глава 4 1174 Глава 5 1177 Глава 6 1178 Глава 7 1181
Глава 8 1183 Глава 9 1185 Глава 10 1186 Глава 11 1188
Глава 12 1190 Глава 13 1191 Глава 14 1193 Глава 15 1196
Глава 16 1199 Глава 17 1200 Глава 18 1202 Глава 19 1204
Глава 20 1205 Глава 21 1207 Глава 22 1209 Глава 23 1211
Глава 24 1213 Глава 25 1215 Глава 26 1216 Глава 27 1217
Глава 28 1220 Глава 29 1222 Глава 30 1224 Глава 31 1226
Глава 32 1227 Глава 33 1229 Глава 34 1231 Глава 35 1232
Глава 36 1234 Глава 37 1235 Глава 38 1237 Глава 39 1238
Глава 40 1239 Глава 41 1241 Глава 42 1243 Глава 43 1246
Глава 44 1247 Глава 45 1248 Глава 46 1250 Глава 47 1252
Глава 48 1253 Глава 49 1255 Глава 50 1256 Глава 51 1258
Глава 52 1260 Глава 53 1262 Глава 54 1263 Глава 55 1265
Глава 56 1267 Глава 57 1269 Глава 58 1271 Глава 59 1272
Глава 60 1274 Глава 61 1275 Глава 62 1277 Глава 63 1280
Глава 64 1282 Глава 65 1284 Глава 66 1288 Глава 67 1290
Глава 68 1292 Глава 69 1294 Глава 70 1295 Глава 71 1296
Глава 72 1298 Глава 73 1299 Глава 74 1300 Глава 75 1302
Глава 76 1304 Глава 77 1306 Глава 78 1308 Глава 79 1309
Глава 80 1310 Глава 81 1312 Глава 82 1314 Глава 83 1315
Глава 84 1317 Глава 85 1318 Глава 86 1319 Глава 87 1320
Глава 88 1322 Глава 89 1324 Глава 90 1325 Глава 91 1326
Глава 92 1329 Глава 93 1331 Глава 94 1335 Глава 95 1337
Глава 96 1339 Глава 97 1342 Глава 98 1344 Глава 99 1346
Глава 100 1349

Га-нефеш

Частина I

Глава 1	1351	Глава 2	1352	Глава 3	1353	Глава 4	1355
Глава 5	1356	Глава 6	1358	Глава 7	1359	Глава 8	1360
Глава 9	1361	Глава 10	1362	Глава 11	1363	Глава 12	1364
Глава 13	1365	Глава 14	1366	Глава 15	1368		

Частина II

Глава 1	1370	Глава 2	1371	Глава 3	1373	Глава 4	1374
Глава 5	1376	Глава 6	1378	Глава 7	1379	Глава 8	1379
Глава 9	1381	Глава 10	1382	Глава 11	1383	Глава 12	1385
Глава 13	1386	Глава 14	1387	Глава 15	1388		

Частина III

Глава 1	1391	Глава 2	1392	Глава 3	1393	Глава 4	1394
Глава 5	1395	Глава 6	1397	Глава 7	1398	Глава 8	1399
Глава 9	1400	Глава 10	1402	Глава 11	1403	Глава 12	1405

Частина IV

Глава 1	1406	Глава 2	1408	Глава 3	1409	Глава 4	1410
Глава 5	1412	Глава 6	1413	Глава 7	1414	Глава 8	1416
Глава 9	1417	Глава 10	1418	Глава 11	1419	Глава 12	1420
Глава 13	1420	Глава 14	1421	Глава 15	1422	Глава 16	1424
Глава 17	1425	Глава 18	1426				

Частина V

Глава 1	1427	Глава 2	1429	Глава 3	1430	Глава 4	1432
Глава 5	1434	Глава 6	1435	Глава 7	1436	Глава 8	1438
Глава 9	1439	Глава 10	1440	Глава 11	1441	Глава 12	1443

Частина VI

Глава 1	1444	Глава 2	1445	Глава 3	1446	Глава 4	1447
Глава 5	1448	Глава 6	1450	Глава 7	1451	Глава 8	1453
Глава 9	1454	Глава 10	1455				

Частина VII

Глава 1	1457	Глава 2	1458	Глава 3	1459	Глава 4	1461

Глава 5 1462 Глава 6 1463 Глава 7 1464 Глава 8 1465
Глава 9 1465 Глава 10 1466 Глава 11 1467 Глава 12 1468
Глава 13 1468 Глава 14 1469 Глава 15 1471 Глава 16 1472
Глава 17 1473 Глава 18 1474

Га-міллуїм

Суцільний текст 1475

Шиврей лухот

Суцільний текст 1484

Передмови, додаткові тексти й примітки

Передмови, додаткові тексти й примітки

Га-міллуїм — друкарська примітка

Га-міллуїм — друкарська примітка 1509

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот»

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 1 1509
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 2 1509
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 3 1510
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 4 1510
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 5 1510
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 6 1511
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 7 1511
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 8 1511
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 9 1512
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 10 1514
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 11 1514
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 12 1515
Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 13 1516

Додаток, приписуваний Алкабецу

Додаток, приписуваний Алкабецу — уривок 1 1516
Додаток, приписуваний Алкабецу — уривок 2 1518
Додаток, приписуваний Алкабецу — уривок 3 1519
Додаток, приписуваний Алкабецу — уривок 4 1520

Слова укладача додатка

Слова укладача додатка — післямова 1521
Слова укладача додатка — передмова 1522

Передмова автора «Яд Єгуда» — початок

Передмова автора «Яд Єгуда» — початок 1522

Передмова автора «Яд Єгуда» — продовження й завершення

Передмова автора «Яд Єгуда» — продовження й завершення 1523

Передмова автора «Яд Єгуда», 1698 — початок

Передмова автора «Яд Єгуда», 1698 — початок 1525

Передмова автора «Яд Єгуда», 1698 — продовження й завершення

Передмова автора «Яд Єгуда», 1698 — продовження й завершення 1526
Редакторський перелік залишкових прогалин і зауважень до читання 1527
Редакторський перелік: продовження про «Шиврей лухот» 1528
Редакторський перелік: заголовок про «Йонат елем» 1528
Редакторський перелік: цифрова послідовність «Йонат елем» 1528
Редакторський перелік: заголовок про обсяг видання 1528
Редакторський перелік: межі опрацювання коментарів і джерел 1529

«Хікур Дін» — частина I — глава 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · לו · לז · לח · לט

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Дослідження» і так далі. Тобто в цьому трактаті він досліджуватиме суди Господа і так далі; тому він і називається «Хікур Дін» — «Дослідження суду».

Яд Єгуда · ב

(ב) «Як відомо щодо нього»: у Рош га-Шана всі, хто приходить у світ, проходять перед Ним, як «бней марон» (בני מרון). [П11]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Та пов’язані з ним»: інші пори, коли судять світ, а саме Песах, Ацерет і Свято, як пояснено в Мішні на початку трактату «Рош га-Шана». [П12]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Як буде сказано» далі, у частині другій.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Щодо суду після смерті», який називається «днем великого суду» (יומא דדינא רבא). У ньому Га-Шем, благословенний Він, судитиме душу: чи увійде вона до Еденського саду, чи до Геєни, і таке інше, як сказано в багатьох місцях «Зогару». Це буде пояснено в частині третій. [П13]

Рама з Фано

Дослідження в цьому трактаті стосуватиметься істинних судів Господа у трьох світах.

Перший — цей світ: як відомо щодо нього, йдеться про суд Рош га-Шана та пов’язані з ним суди, як буде сказано далі. Другий — світ душ, щодо суду після смерті. Третій — світ воскресіння: це останній суд, що довершує всі інші. Про перші два сказано: «Оживить нас після двох днів» (Осія 6:2). Він просив у Володаря милосердя, щоб Той присудив нам справжнє життя від початку створення до завершення відходу із цього світу. І молитва його чиста: щоб ми вийшли виправданими з двох названих днів суду. Це відповідає написаному: «І день смерті [кращий] за день його народження» (Екклезіяст 7:1), як буде пояснено в частині другій, розділі 6. І це узгоджується з тим, що сказав Мойсей, учитель наш, мир йому, у своїй молитві, яку забули після його смерті й яку знову встановив цар Давид, благочестивий, солодкоспівець Ізраїлю: «Звесели нас, як дні, коли Ти нас упокорював» (Псалми 90:15). Це не для того, щоб, боронь Боже, встановити межу дням духовної радості, про яку він благав; адже вже сказав: «І будемо співати від радості та веселитися в усі наші дні» (Псалми 90:14). Подібне до цього: «Нехай Твоя милість, Господи, буде над нами, як ми сподівалися на Тебе»

Яд Єгуда · ו

(ו) «Це останній суд», що називається «великим і страшним днем Господа». Про нього сказано в Ґемарі трактату «Рош га-Шана»: «Три групи — у день суду». Це буде пояснено в цій частині та в частині п’ятій.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Про перші два» — про суд цього світу і суд світу душ — сказано: «Оживить нас після двох днів, а третього дня підведе нас, і будемо жити перед Ним» (Осія 6). Кажучи «після двох днів», він має на увазі два дні суду: цього світу і світу душ.

Яд Єгуда · ח

(ח) Пророк «просив», щоб Га-Шем, благословенний Він, присудив нам справжнє життя прийдешнього світу від початку створення й формування в утробі, з якого починається перший суд.

Яд Єгуда · ט

(ט) «До завершення відходу із цього світу», тобто після розкладання плоті, коли завершується суд над душами, як пояснено в Ґемарі наприкінці розділу «Нігмар га-дін», у «Зогарі», розділ «Трума», сторінка 269, та в інших

Яд Єгуда · ט · продовження

місцях. [П14]

Яд Єгуда · י

(י) «І молитва» пророка «чиста», а її намір — щоб ми вийшли виправданими з цих двох днів суду, аби «третього дня підведе нас, і будемо жити перед Ним»: щоб ми удостоїлися постати при воскресінні мертвих. Автор завершує це в розділі 2, де сказано: «А про останній суд» і так далі. Тим часом він принагідно пояснює вірші, які стосуються цього місця.

Яд Єгуда · יא

(יא) «Це відповідає написаному»: «Добре ім'я — краще за добру олію, а день смерті — за день його народження» (Екклезіяст 7). Тобто краще людині вийти виправданою на суді в день смерті, ніж на суді в день її народження.

Яд Єгуда · יב

(יב) «У частині другій, розділі 6»: там будуть різні тлумачення цього вірша, і це — одне з них.

Яд Єгуда · יג

(יג) «І це узгоджується»: слова пророка «Оживить нас після двох днів» узгоджуються з тим, що сказав Мойсей, учитель наш, мир йому, у псалмі «Молитва Мойсея»: «Звесели нас, як дні, коли Ти нас упокорював» і так далі. Його молитва також спрямована на ці два дні

Рама з Фано · продовження

(Псалми 33:22). За своїм змістом це означає: увесь час, доки ми сподіваємося на Тебе, тобто завжди, а не відповідно до міри сподівання, бо воно має межу, тоді як милість Господа не має межі. Проте сказали наші вчителі, благословенної пам'яті: «Хто молиться своєю молитвою, повинен належно роз'яснювати свої слова». Тому він пояснив і сказав, що просить не лише про майбутнє. Та й щодо минулого йому недостатньо того, в чому було виконано волю Його, благословенного, адже очевидно, що Він не применшує винагороди жодному створінню. Але на додаток до всього цього — звесели нас також «як дні, коли Ти нас упокорював», немовби ми виконували заповіді повсякчас, бо немає радості поза ними. І хоча впродовж життя бувають «дні, коли Ти нас упокорював» і нам не було дано дотримуватися Твоїх праведних присудів, це вимушена неможливість, а Милосердний звільнив від відповідальності за такої неможливості. Відповідно до цього сказав Йоіл: «І відшкодую вам роки» (Йоіл 2:25). Це зрозуміло. А слова «роки, коли ми бачили лихо» слід приєднати до наступного вірша: «Нехай явиться Твоїм рабам Твоє діло» (Псалми 90:16). Адже рука Його, благословенного, не стала закороткою, щоб відтоді щодня оновлювати міру Своєї доброти також упродовж усього того часу. Проте ми ще не удостоїлися цього блага, бо через лихо воно було зібране й приховане; воно зібране й покладене у скарбниці Царя світу, доки не мине

Яд Єгуда · יג · продовження

суду. Подивись у наступному розділі: автор завершує цю тему словами «І тим більше тепер» і так далі; дивись там.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Не для того, щоб встановити межу»: намір не такий, як може здатися з прямого значення, ніби Мойсей молився, щоб радість тривала стільки ж, скільки дні страждань, які ми зазнали. Адже як він міг установлювати межу дням духовної радості?

Яд Єгуда · טו

(טו) «Про яку він благав» — про духовну, а не про тілесну.

Яд Єгуда · טז

(טז) І ще: як він міг установлювати межу радості, коли вже сказав: «І будемо веселитися в усі наші дні», що означає — без межі?

Яд Єгуда · יז

(יז) «За своїм змістом», тобто за своїм тлумаченням: упродовж того часу, коли ми сподіваємося на Тебе, а отже, завжди.

Яд Єгуда · יח

(יח) А не за мірою людини, яка сподівається і яка має межу. [П15]

Яд Єгуда · יט

(יט) Радше намір вислову «Звесели нас, як дні, коли Ти нас упокорював» — пояснити сказане перед

Яд Єгуда · יט · продовження

тим: «Насить нас уранці» і так далі. І це відповідно до слів наших мудреців, благословенної пам'яті: «Хто молиться» і так далі. Це у «Зогарі», розділ «Ваїшлах», на вірш «Урятуй мене, прошу, від руки мого брата, від руки Ісава».

Яд Єгуда · כ

(כ) Тому Мойсей знову сказав: «Звесели нас» і так далі, щоб цим пояснити: його прохання в попередніх словах «І будемо веселитися в усі наші дні» стосується не лише майбутнього.

Яд Єгуда · כא

(כא) Також недостатньо, щоб Святий, благословенний Він, дав винагороду за заповіді, виконані в минулому. Адже очевидно, що Святий, благословенний Він, не применшує винагороди, і немає потреби молитися про це.

Яд Єгуда · כב

(כב) «Але на додаток» і так далі. Тобто моє прохання, висловлене словами «І будемо веселитися в усі наші дні», насправді таке: щоб Ти дав нам винагороду також за дні, коли ми не виконували заповідей через вимушену неможливість, і зарахував, немовби ми раділи радістю заповіді також у ті дні, коли нас спіткали біди і страждання, що

Рама з Фано · продовження

гнів. Тому він сказав: «Нехай явиться Твоїм рабам Твоє діло». Як сказано: «Покажи нам, Господи, Твою милість» (Псалми 85:8). І написано: «Ти вчинив для тих, хто прихистився в Тобі» (Псалми 31:20). Бо споглядання Його властивостей, благословенного, є найвищим благом; і це — «Твоя велич над їхніми дітьми». У значенні заслуги батьків, яка стає мазалем (מזל) їхніх дітей. Ми пояснимо це в розділах 28, 29 і 30 частини другої. Велич ця, без сумніву, полягає у виправданні Його правління як істинного і праведного.

«І нехай благість Господа, Бога нашого, буде над нами» (Псалми 90:17). Це наш первісний мазаль, який зовсім не залежить від заслуги: Він приготував для дому Ізраїлю велике благо й могутню милість, щедрою рукою Всевишнього Царя, що чинить добро всім. Він сказав: нехай буде воля Твоя, щоб нам нічого з цього не применшили; «не буде воно відкладене у скарбницю й не буде нагромаджене; воно буде для тих, хто перебуває перед Господом». Це думка рабі Аківи, про яку згадаємо там. А «діло наших рук» — це заслуга, що оновлюється щодня: «Утверди для нас», щоб додати сили нашому мазалю в кожному поколінні. Це думка мудреців, як буде сказано далі. І навіть якщо скажеш, що це рабі Аківа, адже наше обговорення йде за його думкою, як згадаємо там, то «утверди для нас» стосуватиметься споживання в цьому світі плодів теперішніх добрих учинків; а «діло наших рук утверди його» — так само

Яд Єгуда · כב · продовження

завадили нам займатися заповідями й належно дотримуватися Тори. Ось що означає «звесели нас»: дай нам винагороду, немовби ми раділи виконанням заповідей і в дні, коли Ти нас упокорював, оскільки їх невиконання було вимушеним. Відповідно до сказаного нашими мудрецями, благословенної пам'яті: «Тому, хто сів виконати заповідь, але через вимушені обставини не виконав її, Писання зараховує це так, немовби він її виконав».

Яд Єгуда · כג

(כג) «Бо немає радості поза ними»: тому доречно називати виконання заповідей словом «радість», адже це і є справжня радість.

Яд Єгуда · כד

(כד) «І відшкодую вам роки, які пожерла сарана» і так далі (Йоіл 2). Намір такий: Я відшкодую вам роки, коли ви не могли служити Мені через лють гнобителя, немовби ви дотримувалися в них Тори й заповідей.

Яд Єгуда · כה

(כה) «А слова "роки, коли ми бачили"» і так далі. Тобто, відповідно до сказаного нами, вірш «Звесели нас, як дні, коли Ти нас упокорював» — це лише пояснення вірша «І

Яд Єгуда · כה · продовження

будемо веселитися в усі наші дні», тож для цього зовсім не потрібно було додавати «роки, коли ми бачили». Натомість це пов’язане з наступним віршем: «Нехай явиться» і так далі. Намір такий, немовби він каже: я знаю, що в ті дні, коли нам не було дано дотримуватися Твоїх добрих присудів… [П16]

Яд Єгуда · כו

(כו) Твоя рука не стала закороткою, щоб зливати потік блага, повноту радощів, які Ти звик приносити у світ через виконання заповідей. Проте ті блага досі приховані в Тебе, запечатані у Твоїх скарбницях, і не

Рама з Фано · продовження

за своїм змістом стосується останнього покоління. Коли ж той, хто досліджує, дійде до завершення цього тлумачення у згаданому належному йому місці, він дуже зрадіє й звеселиться правдивим розумінням цього вірша, сподіваючись споглядати благість Господа й відвідувати Його храм. І той, хто довершив міру своїх днів, як Мойсей, учитель наш, мир йому, — а це лише частина його похвали, бо Той, Хто бажає милості, засвідчив про нього в його присутності: «Ось наблизилися твої дні» (Повторення Закону 31:14), згідно з тлумаченням «Зогару» («Зогар», частина I, 221б), що вони «наблизилися до Царя без сорому», — може молитися такою молитвою, щоб здобути заслугу для багатьох. [П4, П5, П6, П7, П8, П9, П10]

Яд Єгуда · כו · продовження

прийшли у світ через дні лиха. Ось що означає: «роки, коли ми бачили лихо»; ми ще не удостоїлися побачити благо Твого обранця. Саме тому я просив: «Нехай явиться Твоїм рабам Твоє діло», тобто нехай настане край і кінець рокам лиха й нехай Твоєму рабові являться блага, що у Твоїй скарбниці. [П17, П18]

Яд Єгуда · כז

(כז) «Як сказано» і так далі. Тобто сказане «нехай явиться Твоє діло» подібне до сказаного там: «Покажи нам, Господи, Твою милість». А «Твоє діло», сказане тут, означає «Твоя милість».

Яд Єгуда · כז · продовження

Причина, чому воно так назване, — те, що саме так… [П19]

Яд Єгуда · כח

(כח) …написано: «Яке велике Твоє благо, що Ти приховав для тих, хто боїться Тебе, вчинив для тих, хто прихистився в Тобі». Ось бачимо: до блага застосоване слово «дія». І дивись «Зогар», «Емор», сторінка 188. [П20]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Бо споглядання» і так далі. Тобто причина, чому сказано «нехай явиться», а не «нехай буде дане» чи інший подібний вислів, — щоб цим охопити також бачення розумом: споглядання Його властивостей, благословенного, бо це і є головне благо. Мені ж видається, що тут доречно сказати «нехай явиться», оскільки це протилежне сказаному там «що Ти приховав» — вислову, який означає прихованість від зору. [П21]

Яд Єгуда · ל

(ל) «І це — Твоя велич» і так далі. Тобто кінець вірша, де сказано «і Твоя велич над їхніми

Яд Єгуда · ל · продовження

дітьми», пояснюється відповідно до того, що буде з’ясовано далі, у частині другій: заслуга батьків, тобто плоди їхніх заповідей, зберігається для дітей і є їхнім мазалем, а основа залишається самим батькам. Отже, намір тут такий: він просив у Га-Шем, благословенного, щоб Твоїм рабам явилося все благо, яке належить їм за заповіді, не виконані вимушено, немовби вони їх виконали. І не лише це: нехай також їхнім дітям явиться Твоя велич, тобто мазаль, який належить дітям через заслугу їхнього батька. Не позбавляй їх блага також від тих заповідей, яких їхній батько не виконав через вимушену неможливість, немовби вони були справді виконані. [П22]

Яд Єгуда · לא

(לא) «Велич ця»: тобто причина, чому мазаль дітей названо «величчю», — те, що це безперечно слава й велич Га-Шем, благословенного. Адже завдяки цьому виправдовується Його правління людьми, благословенного, яке без цього важко зрозуміти, як буде пояснено у згаданих частині й розділі. А

Яд Єгуда · א · продовження

сказане далі… [П23]

Яд Єгуда · לב

(לב) …«І нехай благість» і так далі — також пояснюється відповідно до цього. А саме: як Мойсей молився про мазаль дітей, так само й щодо первісного мазалю — це Кетер, який називається вищим мазалем, як сказано на початку частини третьої трактату «Ем коль хай», — він просив, щоб нам нічого з нього не применшили. Ось що означає «І нехай благість Господа, Бога нашого, буде над нами»: це Вищий Кетер, як сказано в «Зогарі»: «Благість Господа — в Атіці» (עתיקא). [П24]

Яд Єгуда · לג

(לג) «Який не залежить від заслуги»: про нього сказали наші мудреці, благословенної пам’яті: «Діти, життя і прожиток — це залежить не від заслуги, а від мазалю», як сказано на початку частини третьої згаданого трактату; дивись там.

Яд Єгуда · לד

(לד) «Це думка рабі Аківи»: у розділі 4 трактату «Євамот» щодо слів «Число твоїх днів Я сповню». За рабі Аківою, якщо заслужив — йому сповнюють; якщо не заслужив — йому зменшують. За мудрецями, якщо заслужив — йому додають; якщо не заслужив — йому зменшують. Тож прохання Мойсея, щоб нам не применшили, і так далі, узгоджується з думкою рабі Аківи: усі погоджуються, що тому, хто не заслужив, зменшують; саме проти цього молився Мойсей. Проте сказане далі: «І діло наших рук» і так далі, щоб додати сили нашому мазалю, можна витлумачити лише за думкою мудреців, адже за рабі Аківою навіть тому, хто заслужив, не додають.

Яд Єгуда · לה

(לה) «І навіть якщо скажеш», що також сказане «І діло наших рук» і так далі слід пояснювати за думкою рабі Аківи… [П25]

Яд Єгуда · לו

(לו) …його тлумачення стосуватиметься плодів. Ось що означає: «Добре діло наших рук утверди для нас», щоб ми могли споживати в цьому світі. А сказане далі «І діло наших рук утверди його» стосується основи: утверди його для останнього покоління, і нехай воно зберігається для прийдешнього світу. Усе це буде пояснено в частині другій, у згаданому розділі. І там —

Яд Єгуда · לו · продовження

«коли той, хто досліджує, дійде» і так далі. [П26]

Яд Єгуда · לז

(לז) «І той, хто довершив» і так далі. Тобто ця молитва, якою молився Мойсей, кажучи «Звесели нас, як дні, коли Ти нас упокорював», немовби ми виконували заповіді в дні страждання, личить саме Мойсеєві, а не іншому. Оскільки він, благословенної пам’яті, довершив свої дні заповідями, то може молитися такою молитвою про інших, які не довершили ними своїх днів, і казати: «За вимушеної неможливості Милосердний звільнив від відповідальності».

Яд Єгуда · לח

(לח) «А це лише» і так далі. Тобто навіть те, що він довершив свої дні заповідями, — лише частина його похвали, адже Га-Шем, благословенний Він, натякнув йому на це в його присутності, сказавши: «Ось наблизилися твої дні». А відомо, що людині в її присутності висловлюють лише частину її похвали.

Яд Єгуда · לט

(לט) «Згідно з тлумаченням “Зогару”», розділ «Ваїхі», сторінка 467: «І наблизилися дні Ізраїлю до смерті». Написано не «і наблизився день Ізраїлю», а «дні». Хіба людина помирає впродовж багатьох днів? Адже в одну годину, в одну мить вона помирає й виходить зі світу. Проте так навчали: коли Святий, благословенний Він, хоче повернути до Себе її дух, усі ті дні, які людина прожила в цьому світі, перелічуються щодо неї та входять у рахунок, і так далі. Щаслива доля тієї людини, чиї дні наблизилися до Царя без сорому і жоден із них не був відкинутий назовні, і так далі. Тому про праведників написано щодо них про «наближення», і так далі; дивись там, а також на сторінці 472. А ось слова «Зогару», розділ «Трума», сторінка שו”ח? [непевне прочитання]: «Сто двадцять років мені сьогодні» — саме сьогодні, бо того дня сповнилися його дні, щоб наблизитися до цього місця, як написано: «Ось наблизилися твої дні» — справді наблизилися. [П27, П28, П29, П30]

Йоель Моше · 1

«Це суд Рош га-Шана й пов’язані з ним суди, як буде пояснено». Ідеться про чотири пори, коли світ судять: на Песах, на Ацерет, і «час?»

Йоель Моше · 1 · продовження

[непевне прочитання: ועת?]; усі вони разом охоплені судом Рош га-Шана. Див. нижче, частину II, מח"ה, розділ I. Ось його слова: «[Непевне прочитання: לבחינה ועיני?], що оновлюються» тощо; див. там, щодо Рош га-Шана, а також у розділі II. Далі в джерелі: כח"ז גר"ל [неясне значення]. За Ґемарою, де поставлено запитання: «А хіба людину не судять щодня? Адже сказано: "І відвідуєш її щоранку"» тощо, — і дано відповідь: «Це — для розгляду» тощо. Див. там, у розділі I: там це пояснено. [П31]

«А другий — світ душ, відповідно до суду після смерті» тощо. Саме його рабі Шимон бар Йохай у розділі «Ваєхі», на сторінці תע"ז, називає йома де-діна рабба (יומא דדינא רבא) — «днем великого суду». Див. також нижче, частину III, מח"ה, розділ I.

«Третій — світ воскресіння», згідно з написаним: «Прокиньтеся й радісно співайте, мешканці пороху» тощо. Це останній суд, який завершує всі інші; його названо «днем Господа [Ґ'], великим і грізним».

«Оживить нас після двох днів». Тобто — істинним життям у повноті, «після двох днів», так, щоб ми вийшли виправданими з обох названих вище днів суду. Адже сукупність судів цього світу названо «одним днем», бо всі вони мають одне відношення, — כתנ"ה [нерозкриту абревіатуру збережено], у розділі II. [П32]

«Аж до завершення відходу з цього світу». Мається на увазі сказане в «Зогарі», розділ «Трума», сторінка ר"כט: доки плоть існує, душа перебуває під судом, відходить від тіла й повертається до нього, аж поки плоть не розкладеться; тоді душа дістає спокій. Отже, від початку створення й до завершення відходу душі вгору відбуваються два суди: суд цього світу на Рош га-Шана й суд душі. Див. також там, у «Зогарі», розділ «Шлах леха», сторінка שכ"ג, і в «Зогарі», розділ «Ваєшев», ת"ם.

«І день смерті — від дня його народження» тощо. Тобто від дня народження його життя має бути істинним; і в день смерті також нехай душа його буде зв'язана у в'язці життя,

Йоель Моше · 1 · продовження

відповідно до двох названих нами днів суду.

«У його молитві, яку забули» тощо. Це псалом «Молитва Мойсея» тощо. Таких псалмів одинадцять, і не зазначено, хто їх промовив; у мідрашах же прямо сказано, що їх промовив Мойсей. А якщо запитаєш: звідки нам відомо, що їх забули? Може, Мойсей промовив їх свого часу, а Давид не включив їх до своєї книги, — як сказано в мідраші: притча про царя, перед яким десятеро людей виступили зі співом, і він сказав: «Цього я хочу, бо його голос приємний», тощо. На це можна відповісти: адже й без того є підстава запитати про сказане в Ґемарі, у першому розділі «Меґілли», щодо літер מנצפ"ך: їх забули, а потім знову встановили, тощо. Але ж перед смертю Мойсей написав дванадцять сувоїв Тори й передав їх дванадцятьом колінам, тож вони могли б подивитися в ті сувої Тори! [П33]

Проте справа полягає в тому, що сказано в «Зогарі» до «Пісні пісень», аркуш ג, про літери מנצפ"ך: «Радіймо й веселімося в Тобі» (בך) — це двадцять дві літери; «Щиро люблять Тебе» (משרים אהבוך) — це прямі літери. Див. там: літери מנצפ"ך мають велику таємницю й велике впорядкування — тіккун (תיקון); завдяки їм зійшли до Землі Ізраїлю, бо знали силу їхнього осяяння та джерело їхньої святості, — аж до часу після їхнього гріха; див. там. Адже таємницю מנצפ"ך пояснено в «Пардесі»: вони охоплюють брами біни — розуміння (בינה), і кожна окрема літера також відповідає п'ятдесяти брамам біни. [П34]

У цьому таємниця слів «І озброєними зійшли сини Ізраїлю» (וחמושים עלו בני ישראל): відкрилися п'ятдесят брам біни. Це і є ювілей, коли «кожен повернеться до свого володіння»; і це п'ятдесят днів відліку. Про це сказано в мідраші: усі подвоєні літери промовлено з огляду на визволення. Див. у мідраші «Ялкут», у «Шмот» та в розділі «Лех леха»; це легко зрозуміти. [П35]

Ось пояснення Ґемари: безперечно, обидві форми літер вони знали. І хоча первісне світло було сховане, як сказано в названому «Зогарі», усе ж перша людина — Адам — знала їх, тобто їхню внутрішню сутність, щоб притягувати її

Йоель Моше · 1 · продовження

вниз. А коли Адам згрішив, вони були сховані; і хоча він усе ж знав, однак забув зміст їхнього впорядкування та осяяння: як звести згори іскру їхньої святості, — цього не знали. Див. там, у примітці до «Зогару» на «Пісню пісень»: знайдеш це там. [П36]

А ці одинадцять псалмів — угруповання кліпот, «оболонок» (קליפות), яких одинадцять, у таємниці «одинадцяти днів від Хориву». Мідраш докладно говорить про відповідність одинадцятьом колінам, які Мойсей благословив перед смертю, щоб підкорити одинадцять кліпот, відомих мудрецям істини: у таємниці одинадцяти полотнищ, одинадцяти складників кадіння та одинадцяти віршів, які починаються літерою нун і закінчуються літерою нун, — відповідно до одинадцяти кліпот, з боку яких походить забуття. Це таємниця слова החי"שך — «темрява»: його літери — שכ"חם. Через це забули й названі одинадцять псалмів. Натяк на це: ім'я Мойсея, משה, і «Пеор», פעור, співвіднесено гематрією: у פעור на одинадцять більше; це одинадцять кліпот. Тому «ובמי משה» [неясне значення; можливо, «за днів Мойсея»] вони були забуті. Такий зміст написаного: «І сталося, коли ви почули голос із темряви» — מתוך החי"שך: забули, як ними підкорювати, аж доки постав солодкоспівець Ізраїлю й зрізав ці кліпот, наче гілки, садовими ножицями — במזמרות. Далі: «וחזר ויכם דוד היו שבי' על אופנים» [неясне значення; прочитується: «і знову… Давид… на своїх місцях»], як і раніше, у таємниці слів «Співами були для мене Твої приписи в домі мого перебування». Це легко зрозуміти. [П37]

«Той, хто молиться своєю молитвою, має належно висловити свої слова» — מאן דצלי צלותיה בעי לפרש מלוי כדקא יאות. Тобто — щоб не дати обвинувачам підстав сказати: «Нехай не буде його наміру…» [еліптичний вислів: לא יהא כוונתו], — хоча це й час прихильності. Див. «Зогар», розділ «Ваїшлах», сторінка שכ"ו. [П42]

«Що він не просить про майбутнє». Мається на увазі вислів «і радісно заспіваємо» — ונרננה, тощо.

«Немовби ми виконали заповіді». Проте виникає запитання: чому він називає їх «днями,

Йоель Моше · 1 · продовження

коли Ти нас упокорював»? Тому й сказано: бо поза ними немає радості, окрім радості заповіді. І хоча в житті людини бувають дні страждання, болю та вигнання, коли неможливо довершити заповідь дією, а лише думкою, усе ж «Милосердний звільнив від відповідальності того, кому завадили непідвладні йому обставини» — אונס פטריה רחמנא.

«До наступного вірша». Тобто це продовжується у словах «Нехай явиться рабам Твоїм» тощо. Адже за його тлумаченням виникало утруднення: слова «роки, коли ми бачили лихо» зайві, бо вже сказано «дні, коли Ти нас упокорював», — це ті дні, що лишилися недовершеними. Яка різниця, чи непідвладні людині обставини тривали днями чи роками, якщо Милосердний звільнив її від відповідальності? За простим значенням це зрозуміло, бо існує певна міра, а «за стражданням — нагорода»: серед Ізраїлю є такі, хто пережив дні страждання, а є такі, хто — роки страждань; про обох і сказано: «Звесели нас» тощо. Але за його тлумаченням ідеться не про страждання й біль, а про недовершені дні.

Тому він пояснює й відповідає: ці слова приєднано до наступного за ними вірша, бо в ті роки, коли ми бачили лихо, Га-Шем, благословенний Він, міг показати нам Свою дію — Своїм рабам.

«Але ми ще не удостоїлися» тощо, «і вони були сховані» тощо. Тут, у цих словах про «роки», розкрито два правильні засновки. Перший — сказане в «Шаарей ора» щодо вірша «Приховано для праведника майно грішника» [у джерелі: חיל וחוטא; сполучення неясне]. Адже вгорі є сім палаців, і один із них називається палацом заслуги — гейхал зехут (היכל זכות); він на північному боці, з боку ґвури — суворої сили (גבורה). Туди щодня сходить згори потік прихильності; коли він приходить туди, Ізраїль судять: чи гідні вони того, щоб на них вилився цей потік? Якщо ні, боронь Боже, він залишається там схованим. Так відбувається щодня, бо вгорі немає затримки, боронь Боже: потік щодня ллється своїм звичаєм і порядком, а брак спричинений множинністю одержувачів. Саме це означає «приховано» — צפון: для

Йоель Моше · 1 · продовження

довершеного праведника — майно грішника, «כי שם בידוע» [неясне значення; буквально починається словами «бо там…»]. І якщо удостоївся, бере свою частку й частку свого ближнього. На це натякає слово «були сховані». А словом «зібрано» він натякнув на засновок у «Йонат Елем»: коли Творець, благословенний Він, забажав створити Свій світ, Він осяяв його Своїм світлом, немов виливаючи в посудину. Постали внутрішнє, зовнішнє й навколишнє світло; останнє — це те, що переповнює посудину зверху. Однак Га-Шем, благословенний і піднесений Він, побачив: Адам згрішив, тож, боронь Боже, пошкодить також навколишнє світло, а воно велике, тож і пошкодження буде великим. Тому Він розділив його по сторонах: «і відділив» — відділив його для праведників, ע"ל [нерозкрита абревіатура]. Адже й душа людини має три світила: внутрішнє, зовнішнє й навколишнє; і вона може, боронь Боже, завдати пошкодження вгорі, у навколишньому світлі, так що воно буде відштовхнуте, ק"ו [нерозкрита абревіатура], до кліпот. Тому Він його відділив. Саме в цьому справа Ісуса Навина, якого Мойсей зробив наче повну посудину, наповнену з верхом. Це легко зрозуміти. [П38]

І це пояснення слів «А їхня надія — תכ"ח душі» [неясне значення: ותקות' תכ"ח נפש]: початкові літери слів «навколишнє» — макіф (מקיף), «внутрішнє» — пнімі (פנימי), «зовнішнє» — хіцон (חיצון). [П39]

Ще одне пояснення цього: «А нечестиві в темряві замовкнуть» — ורשעים בחושך ידמו; через атбаш (א"ת ב"ש) — מקיף, «навколишнє». За словами «Йонат Елем», навколишнє світло відійшло на своє місце. Це й означає «були сховані», «зібрано»: воно затримується в північному палаці, який називається палацом заслуги. Адже «з небес дають, а не забирають» — מיהיב יהיב משקל לא שקיל; лише світ не є придатною для цього посудиною, тому воно затримується, аж доки люди не виправлять своїх учинків. Через це воно й називається цафун (צפון) — від значення «сховане, приховане»: «Яке велике Твоє добро, що Ти приховав!» Це ж і означають слова «З півночі відкриється лихо», «З півночі золото приходить»: саме «північ» — צפון. Тому: «Нехай явиться рабам Твоїм», бо бракує лише

Йоель Моше · 1 · продовження

явлення. Див. пов'язане з цим у книзі «Шаарей ора» та в книзі «Йонат Елем», розділ VI; і пильнуй, щоб не знайти цих речей «בשכ"ילוה?» [непевне прочитання; значення не встановлено]. Це й є пояснення слів «поновити відтоді міру Його добра»: з тієї названої кімнати Святий, благословенний Він, пошле потік і покаже нам. Це легко зрозуміти. [П40]

«І написано: "Що Ти вчинив для тих, хто знаходить прихисток у Тобі"». Адже виникає запитання: чому сказано «вчинив»? Досить було б коротко сказати: «Яке велике Твоє добро для тих, хто боїться Тебе, для тих, хто знаходить прихисток у Тобі». І слова вірша «що Ти приховав» також точні — у значенні «приховано для праведників» тощо. Це легко зрозуміти.

«Бо споглядання Його мір» тощо. Саме це означає слово «вчинив»: «Коли бачу Твої небеса, діло Твоїх пальців», — а це десять пальців. І це ж означають слова «Яке велике Твоє добро, що Ти приховав для тих, хто боїться Тебе», а також «З півночі золото приходить» — саме «північ», צפון. Слово «вчинив» означає велику повноту прихованого. І це — «Нехай явиться рабам Твоїм Твоя дія»: саме «нехай явиться» — יר"אה — і «Твоя дія» — פע"ליך. «Ось Його нагорода з Ним, і Його відплата перед Ним».

«І Твоя велич — над їхніми синами» тощо. Тобто до слів «велич» — безперечно, на виправдання управління в істині та праворті. Ось пояснення: існують тринадцять мір і тринадцять упорядкувань бороди — тіккуней дікна (תקוני דיקנא); «із моєї плоті уздрю Бога мого». Верхній мазаль — «зберігає» (נוצר), а нижній мазаль — «і очищає» (ונקה) тих, хто повертається. Мазаль батьків — це заслуга батьків. Той, хто освячує себе в подружньому єднанні, — його народжений син удостоюється й успадковує його добро. А серед них є такий, чий батько не має мазалю, але освятив себе: його син також буде подібний до нього. «Проте якщо батько — старий… успадковує батька й починає після…» [непевне прочитання всього фрагмента: אמנם אם האב זקן סופי יורש את האב ומתחיל לאחרי?]. Тому сказано «І Твоя велич — над їхніми синами»: завдяки мазалю тринадцяти впорядкувань

Йоель Моше · 1 · продовження

бороди, згідно зі словами «І вшануй обличчя старого» — והדרת את פני זקן. Так сказано й щодо рабі Йоханана: він не мав «оздоби обличчя», бо не мав бороди. Щодо цього — розділ «Насо», сторінка רכ"ב. [П41]

«І нехай буде приємність». Верхній мазаль називається ноам (נועם), «приємність», — приємність Господа [ה'], що у Вищому Давньому — Атіка ілаа (עתיק' עליא). Див. «Зогар хадаш».

«Це думка рабі Аківи». Тобто він вважає: якщо людина удостоїлася, їй доповнюють; якщо не удостоїлася — їй зменшують; але не додають, навіть якщо вона удостоїлася. Мудреці ж вважають: якщо удостоїлася — їй додають.

«А хто довершив міру своїх днів, як Мойсей»

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 1

Йоель Моше · 1 · продовження

тощо. Це стосується сказаного вище: він молився «Звесели нас» тощо. Тобто навіть у ті дні, коли ми не можемо виконати заповіді дією, а лише думкою, нехай Святий, благословенний Він, зарахує це, немовби людина виконала їх. Не кожна людина може молитися такою молитвою, а лише Мойсей, який довершив міру своїх днів: усі його дні були довершеними, як сказано в «Зогарі»: «Ось наблизилися твої дні» — без сорому, בלי כסופא. Та навіть це було лише частиною його хвали, бо в його присутності промовляють лише частину хвали йому, а всю — поза його присутністю. «Бажає милості» — це Святий, благословенний Він. Натомість інший не може молитися так, як сказано вище.

«Хікур Дін» — частина I — глава 2

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Він утверджує слово Свого раба» тощо. Це продовжує сказане в попередньому розділі про молитву Мойсея: у його словах «Звесели нас, як дні, коли Ти нас упокорював» мається на увазі: зарахуй також ті заповіді, які ми прагнули виконувати, якби не лють ворога; і нехай являться Твоїм рабам належні за це блага, які Ти поклав до скарбниці. Учитель сказав, що Га-Шем, благословенний Він, утверджує слово Свого раба Мойсея та його молитву. У цьому й полягає сміх, яким Га-Шем, благословенний

Рама з Фано

Той, хто здійснює слово Свого слуги, благословенний Він, виконає задум Свого пророка. Адже гра з Левіятаном означає саме це: щодня збирати в ньому джерело Своїх благословень — насолоди заповідей, які праведники всім серцем прагнуть завжди виконувати самі й спонукати інших до їх виконання. Бо їхня думка долучається до вчинку, а тепер вони — «ті, хто проклинає день», у якому через примусову перешкоду не здійснили своїх заповідей. А на час трапези їм судилося «розбудити Левіятана»: виголосити над ним слова слави та велику хвалу Тому, хто грізний у хвалах і чинить диво, хто є праведним, милує і дає. Спершу Він

Яд Єгуда · א · продовження

Він, щодня грається з Левіятаном, як відомо. Тобто Га-Шем, благословенний Він, щодня збирає добрі думки праведників, які замислюються й прагнуть дотримуватися та виконувати заповіді й добрі вчинки, але через вимушену неможливість не мають змоги це зробити. Ці думки Га-Шем, благословенний Він, кладе до скарбниці, щоб зберегти їх на майбутнє: завдяки їхній заслузі праведники споживатимуть трапезу Левіятана. Оце і є сміх, яким Га-Шем, благословенний Він,

Яд Єгуда · א · продовження

грається й тішить: щодня Він збирає для трапези Левіятана благословення, належні цьому дню за заповіді, які праведники прагнуть виконувати. [П51, П52]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Бути тими, хто виконує» — самим виконувати заповіді; і бути тими, хто спонукає до виконання та примушує інших дотримуватися заповідей. [П53, П54]

Яд Єгуда · ג

(ג) «А тепер вони — ті, що проклинають день». Тобто це також зміст написаного: «Нехай проклянуть його ті, що проклинають день, готові збудити Левіятана» (Йов 3). Адже ті, що проклинають день, — це праведники, які проклинають день, коли через вимушену неможливість не виконують заповідей. Коли під час трапези Левіятана вони побачать, що Га-Шем, благословенний Він, потроху збирав благословення, належні кожному дню завдяки їхнім думкам і прагненню до заповідей, та приносив їх до скарбниці, то будуть готові й приготовані піднести й виголосити під час тієї трапези слова хвали та славослів'я за це Богові, благословенний Він. [П55]

Рама з Фано · продовження

визнає належною відплату за думку, милостиво дарує безоплатний дар за дію, якої не доведено до кінця, і дає нагороду за обидві, як ми ще пояснимо у главі 22 другої частини, з небесною допомогою. І написано: «Цей Левіятан, якого Ти створив, щоб грати з ним». Бо Його уста, благословенного, звеліли, щоб вони насолоджувалися тими заповідями та нагородою за них, хоча справу цих заповідей не завершено; і Його дух зібрав їх на ту трапезу. Через це — «сила й радість перед Ним», від того, що «Ізраїль радітиме своїм Творцем». Очікування радості називається «сміхом» (שחוק) — так, як сказано про Авраама, коли він упав долілиць, почувши звістку про потомство. Проте щодо Левіятана це слово вжито як перехідне дієслово: його Творець щодня породжує і нагромаджує в ньому цей сміх, щоб, як сказано, чинити добро добрим. А коли в майбутньому сама радість стане для них повною, «Господь радітиме Своїми ділами».

У розділі «Перед їхніми святами» для Нього визначено чотири чверті дня з їхнім розподілом. Перша — для заняття Торою, щоб через неї оновлювати діяння творіння цілковитою милістю, адже вона — знаряддя Його ремесла. Друга — щоб судити світ після сплітання вінців із ранкових молитов усього Ізраїлю. І все ж жоден із живих не буде праведним перед Ним; тому Він підводиться з престолу суду й сідає на престол милосердя. Третя — щоб живити весь світ, поповнюючи те, що

Яд Єгуда · ד

(ד) «Праведний милує і дає» (Псалми 37). Тобто Він праведний у тому, що дає винагороду також за добру думку, окрім винагороди за вчинок. А якщо вчинку бракує через вимушену неможливість, Він усе ж милує його й дає винагороду за цей вчинок додатково до винагороди за думку. [П56]

Яд Єгуда · ה

(ה) Щоб праведники в майбутньому насолоджувалися тими заповідями, хоча їхня справа не була завершена й вони не перейшли від можливості до здійснення. [П57]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Адже сподівання на радість називається сміхом». Тому тут сказано «гратися» (לשחק): тим, що Га-Шем, благословенний Він, приносить добрі думки до схованок Своєї скарбниці, Він дає Ізраїлеві надію, що той завдяки цьому в майбутньому радітиме своєму Творцеві. [П58]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Коли він упав» тощо. Як написано в розділі «Ваєра»: «І впав на обличчя своє, і засміявся», а в Таргумі — «і зрадів» (וחדי). Та оскільки радість Авраама від звістки про потомство полягала лише в тому, що завдяки

Яд Єгуда · ז · продовження

цій звістці виникли сподівання й надія на радість, яка настане, коли звістка здійсниться на ділі, то сказано не «і зрадів» (וישמח), а та радість названа словом «сміх». [П59, П60]

Яд Єгуда · ח

(ח) «У формі перехідного дієслова». Адже належало б сказати לשחוק, із шва під літерою шін і холамом при хет; натомість לשחק, із патахом і цере, є дієсловом, дія якого переходить на інших. Причина в тому, що Га-Шем, благословенний Він, тішить ним інших — праведників; і заради них Він породжує цей сміх та нагромаджує його у Своїй скарбниці. [П61, П62]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Коли ж для них довершиться радість» тощо. Так сказано в «Мідраші га-неелам», розділ «Толдот», сторінка 304: у той час Святий, благословенний Він, радітиме разом із праведниками; саме це написано: «Нехай радіє Господь Своїм ділам». Дивись також там, сторінка 325, про цю трапезу, її радість і її сміх. [П63, П64]

Яд Єгуда · י

(י) «І в розділі “Ліфней ейдейген”». Га-Шем, благословенний Він, відведено чотири чверті дня; в останню чверть Він грається з

Рама з Фано · продовження

в ньому витрачається. Четверта — щоб нагромаджувати заповіді дня. Ми пояснили це в трактаті «Ем коль хай», у його третій частині, де ми «підсолодили» таїну трапези в усіх її складових; дивись там. Тим паче тепер цілком справджуються слова пророка «Він оживить нас після двох днів»: суд цього світу в цілості вважатиметься лише одним судом, хоча його окремих проявів багато, як відомо з його щорічного пробудження першого тішрея. Адже те, що постановляється під час нього щоразу, зберігає єдину форму й співвідношення з подіями, відчутними тілом і душею. Він також поєднується з розглядами й дослідженнями, які поновлюються всередині нього щодня й щогодини. Тому дні світу охоплено одним судом та окремим присудом, і образний вислів пророка допускає назвати це «одним днем». А про останній суд, який довершує попередні суди, він сказав: «Третього дня Він підніме нас, і житимемо перед Ним».

І з того, на чому ми закінчили, почнемо, бо воно нам любе, — так, як Анна спершу сказала: «Господь умертвляє й оживляє». З цього візьмемо приклад для світу душ, оскільки Писання поставило їх поряд, сказавши: «Зводить до шеолу й піднімається» (מוריד שאול ויעל). Це останнє слово — неперехідне дієслово, як буде пояснено далі, відповідно до слів Мойсея, нашого вчителя, мир йому: «І повернеться Господь, Бог твій, разом із твоїми полоненими» (ושב ה׳ אלהיך את שבותך), —

Яд Єгуда · י · продовження

Левіятаном. Звідси ми сказали, що Він нагромаджує в ньому заповіді день у день. Ось що там сказано: «Сказав рабі Єгуда від імені Рава: дванадцять годин становить день. У перші три Святий, благословенний Він, сидить і займається Торою. У другі — сидить і судить увесь світ. Коли бачить, що світ заслуговує знищення, встає з престолу суду й сідає на престол милосердя. У треті — сидить і годує весь світ, від рогів реемів до яєць вошей. У четверті — сидить і грається з Левіятаном, як сказано: “Цей Левіятан, якого Ти створив, щоб гратися з ним”». Принагідно вчитель трохи пояснює цей вислів. [П65, П66]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Щоб оновлювати» тощо. Причина, з якої Святий, благословенний Він, займається Торою, полягає в тому, щоб оновлювати нею діло початкового творіння, яке Га-Шем, благословенний Він, оновлює щодня, як пояснює «Зогар» у розділі «Берешіт». Це буде пояснено далі, у частині II, розділі 14; так само наші мудреці, благословенної пам’яті, встановили у формулі благословення «Той, Хто творить світло». [П67]

Яд Єгуда · יב

(יב) Бо Тора — знаряддя майстерності Святого, благословенний Він, як відомо з початку «Берешіт раба». Тому, коли Він у Своїй доброті щодня оновлює діло початкового творіння, Він займається нею. [П68]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Після зав'язування вінців» із молитов усього Ізраїлю, навіть того, хто дуже запізнюється з молитвою, як пояснено в трактаті «Ем коль хай», частина I, розділ 29. Святий, благословенний Він, відкладає суд над світом до часу після молитви, щоб виправдати їх завдяки молитві й зав'язуванню вінців для Нього, благословенний Він, яке здійснюється з неї. [П69]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Щоб поповнити ним» тощо. Адже від кожної живої істоти в нижньому світі постійно, потроху, витрачаються природне тепло, первинна волога та її кров. Тому вона потребує їжі, щоб нею відновити те, що витратилося. [П70, П71]

Яд Єгуда · טו

(טו) Нагромаджувати й приносити до скарбниці заповіді цього дня для трапези Левіятана, як згадано. [П72]

Рама з Фано · продовження

як витлумачили у трактаті «Меґілла», 29: Він Сам також повертається з ними. А про суди цього світу вона сказала: «Господь робить убогим і збагачує», і так до кінця молитви. Тому вона докладніше говорила саме про них, бо її пророцтво стосувалося суду над царем та її сина Самуїла: це той муж, якого поставлено над царствами Ізраїлю, хто «скидає царів і ставить царів».

Цар же першим стає перед судом, як відомо з тих двох причин, наведених у першому розділі «Рош га-Шана», 16. Одна — перш ніж намножиться гнів; друга — бо не годиться залишати царя чекати надворі. До того ж увесь світ іде слідом за царем — і коли той чинить добро, і коли грішить, — як довели у першому розділі «Хуллін», 4б, із вірша «Володар, що дослухається…». І все ж із загальних правил не виводять безумовних висновків: піди й навчися з поколінь Єгоякима й Седекії у розділі «Хелек», аркуш 103; дивись там. Проте наше завдання — не збирати розпорошене й не вміщувати тут уже зібране в книгах авторів, нових і давніх, щодо тих питань, які ми пояснюємо. Воно лише в тому, щоб коротко й зрозуміло осягнути та передати «мудрість мудрим» із того, чим Той, хто милує вбогих, обдарував того, кого помилує, — для навчання, і того, до кого змилосердиться, — для дотримання й виконання. [П43, П44, П45, П46, П47, П48, П49, П50]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Тим більше тепер» тощо. Він повертається до сказаного вище, у попередньому розділі: «І це узгоджується з тим, що сказав Мойсей, учитель наш, мир йому» тощо. Мається на увазі, що відповідно до наведеного вище пояснення вірша «Звесели нас, як дні, коли Ти нас упокорював» тощо, згідно з яким Мойсей у своїй молитві мав на думці дні цього світу й прийдешнього світу, правильним буде також наше пояснення вірша «Оживить нас від двох днів» як двох днів суду — цього світу й прийдешнього світу. [П73]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Адже суд цього світу» тощо. Тобто суди цього світу названо одним днем, хоча їх багато, адже щороку, а також щодня настає день суду, — тому, що всі вони мають одне відношення й усі стосуються одного: того, що буде присуджено людині, добре чи зле. [П74]

Яд Єгуда · יח

(יח) «З пробудження» всього Ізраїлю, який у дні тішрея займається Торою та добрими вчинками через страх перед судом. [П75]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Адже щоразу». Кожен із цих судів зберігає одну форму й одне відношення; тобто це один присуд щодо всього, що трапиться людині з подій та випадків у її тілі, а також у її душі — на думку деяких тлумачів, як буде пояснено далі, у частині II, розділі 11. [П76]

Яд Єгуда · כ

(כ) І те, що присуджено першого тішрея, долучається також до розглядів і перевірок, які згодом оновлюються щодня й щогодини з того самого присуду, ухваленого на початку року. Це відповідає думці рабі Йосі в першому розділі «Рош га-Шана», який каже, що людину судять щодня, та рабі Натана, який каже: щогодини. Обидва ці суди названо в Ґемарі «лише розглядами» (עיוני בעלמא). І вчитель тут принагідно навчає нас, що ці розгляди оновлюються із загального присуду на початку року. [П77]

Яд Єгуда · כא

(כא) Тому пророк охоплює їх назвою «один день», бо один суд охоплює їх усі. [П78]

Яд Єгуда · כב

(כב) «А про останній суд» тощо — завершення тлумачення, яке він розпочав у розділі 1. [П79]

Яд Єгуда · כג

(כג) «І тим, чим ми щойно завершили», — судом воскресіння — розпочнемо наше тлумачення. [П80]

Яд Єгуда · כד

(כד) «І з нього візьмемо приклад», щоб відразу перейти до тлумачення про світ душ. [П81]

Яд Єгуда · כה

(כה) «Оскільки Писання поставило їх поряд»: відразу після «Господь умертвляє й оживляє» воно сказало про світ душ: «Зводить до шеолу — і сходить» (מוריד שאול ויעל). [П82, П83]

Яд Єгуда · כו

(כו) «І це останнє» тощо. ויעל — дієслово самостійне й неперехідне, дія якого не переходить на інших: адже належало б сказати ומעלה у важкій дієслівній формі. Хоча ми знаходимо подібне в інших місцях, як-от «і приніс цілопалення на жертовнику» (ויעל עולות במזבח), де значення — «підніс» (העלה), проте не знаходимо такого в позиції дієприкметника, як тут. Тому доречно принагідно пояснити, що це

Яд Єгуда · כו · продовження

стосується Святого, благословенний Він, — Він Сам сходить угору. Як буде пояснено в наступних розділах: Святий, благословенний Він, входить до геєнни, а тоді сходить і виводить із Собою душі праведників. [П84, П85]

Яд Єгуда · כז

(כז) «І як витлумачили в трактаті “Меґілла”» — з того, що написано не והשיב, «і поверне [інших]». [П86, П87]

Яд Єгуда · כח

(כח) «Бо її пророцтво», коли вона казала: «Господь робить убогим і збагачує, принижує й також підносить», стосувалося суду над царями Саулом і Давидом: Господь забере царювання в Саула й віддасть його Давидові. А в тому, що вона сказала далі: «Підіймає з пороху вбогого» тощо, вона пророкувала про свого сина Самуїла: попри її убозтво щодо дітей, Господь дав їй сина, який сидітиме з вельможами «і дасть їм у спадщину престол слави». Адже через нього Саул одержить царювання й через нього воно буде відібране; і він же передасть його у спадщину Давидові та його потомству. Приблизно так пояснив Ральбаґ; дивись там. [П88, П89]

Яд Єгуда · כט

(כט) «І цар першим входить на суд». Тому спершу вона сказала: «Господь робить убогим» тощо, а потім: «Підіймає з пороху» тощо. [П90]

Яд Єгуда · ל

(ל) «І ще» тощо. Учитель принагідно повідомляє нам, чому цар першим входить на суд. [П91]

Яд Єгуда · לא

(לא) «Як у добрі, так і в гріху»: якщо цар добрий, то й його покоління є добрим; а за протилежного — навпаки. [П92]

Яд Єгуда · לב

(לב) «У першому розділі “Хуллін”». Там запитали: «А може, люди Ахава були добрими?» — «Так не можна припускати, адже написано: “Коли володар прислухається до неправдивого слова, усі його слуги — нечестиві”». — «А може, і люди Йосафата не були добрими?» — «Так не можна припускати: зі слів “Коли володар прислухається до неправдивого слова, усі його слуги — нечестиві” випливає, що коли до правдивого слова — його слуги праведні». [П93]

Яд Єгуда · לג

(לג) «І все ж» тощо. Це правило існує лише тому, що зазвичай буває саме так; проте іноді ми знаходимо протилежне. [П94]

Яд Єгуда · לד

(לד) «Із покоління Єгоякима»: він не був добрим, а його покоління було добрим; Цидкія ж був добрим, а його покоління — ні. [П95]

Яд Єгуда · לה

(לה) «У розділі “Хелек”», а також у третьому розділі «Арахін» сказали: «Святий, благословенний Він, захотів повернути весь світ до хаосу й порожнечі через Єгоякима. Поглянув на його покоління — і Його гнів ущух. Святий, благословенний Він, захотів повернути весь світ до хаосу й порожнечі через покоління Цидкії. Поглянув на Цидкію — і Його гнів ущух». [П96, П97]

Йоель Моше · 1

«Бо гра з Левіятаном…» Він пояснив, що ця гра походить від тих заповідей, які Ізраїль здійснює в думці, але не може довершити в дії через лиха та вигнання, як сказано у главі 1. «А тепер вони — ті, хто проклинає день, кому судилося розбудити Левіятана» — у Йова. Автор пояснив: це ті, хто не може виконувати заповіді в дії й проклинає та кляне свій день через лиха; а на трапезі Левіятана їм судилося пробудити [Левіятана] й хвалити Святого, благословенний Він, за те, що відплачує їм так, наче вони виконали їх у дії.

«Милостиво дарує безоплатний дар за дію, якої не доведено до кінця». Саме це означає вислів: добру думку Святий, благословенний Він, долучає до вчинку; і це зрозуміло. Так само й «я благав Господа того часу»: хоча вони мають добрі діла, на які могли б покластися, просять лише безоплатного дару. Бо там мають нагороду і за думку, і за дію, хоч її не доведено до кінця; і це зрозуміло. Ось що означає «того часу, кажучи»: я просив, щоб нагороду дав у той час; і це зрозуміло. «І дає нагороду за обидві» — тому й названо Його «Той, хто дає»; дивись там.

«Очікування радості називається сміхом». Тому тут ужито перехідне дієслово: «грати» (לשחק) — перехідне дієслово. Тому Писання й сказало: «Усі вони на Тебе сподіваються»; тобто йдеться про назване вище очікування. ישברון означає

Йоель Моше · 1 · продовження

сподівання; дивись там.

Я чув: про дні людини, які є її шатами, сказано «і яка міра моїх днів»; тобто מדת, «міра», — як у вислові מדו בד, «його лляна одежа», тобто шати. «Дізнаюся, чого бракує» — від тих шат, які вона виправляє. І я чув щодо «лічити дні наші — так навчи»: тобто дні, у які не було здійснено дії, нехай отримають виправлення, «і набудемо мудрого серця». І я чув від імені ר”ל ב”ק [скорочення не розкрито], ו”ש [скорочення не розкрито]: Сара [сказала] «Сміх учинив мені Бог» — адже Ісаак уже народився; проте «кожен, хто почує» — тобто неплідні жінки, яких, як і її, згадав [Бог], — «сміятиметься зі мною». Це означає: вони сподіваються радості, яка ще не прийшла до них.

«А в розділі “Перед їхніми святами”… Бо вона — знаряддя Його ремесла». Тобто Тора є знаряддям ремесла Святого, благословенний Він, у Мідраші Раба, як наведено на початку розділу «Берешіт». Я чув від імені ר”ל ב”ק [скорочення не розкрито]: саме це мав на увазі укладач Агади — чотири сини: один мудрий, один нечестивий, один простодушний і один, який не вміє запитати, — відповідають цим чотирьом чвертям дня. Тобто у частині мудрості, для прославлення Тори, щоб через неї оновлювати діяння творіння, названо «юнаком»: він відповідає Авраамові, який є Хесед, милістю (חסד); і написано כי מחדת חכמה הוא — «бо він… мудрості» [неясне значення сполуки מחדת].

Друга: від ранкової молитви Ізраїлю Він підводиться з престолу суду й сідає на престол милосердя. Це відповідає простодушному — Якову, якого названо «чоловіком простодушним, що сидить у наметах»; він був серединною лінією, названою милосердям. Третя: живити весь світ, щоб поповнити в ньому «заміну твого дому, бо зголодніє, як запитає людина в них, і дасть тобі, і Господь дасть тощо?» [непевне прочитання; неясне значення: ביתך כי ירעב כשאל אדם בהם ויתך וה׳ יתן וכו׳?]; «поповнити заміну твого дому?» [непевне прочитання: ביתך?]. Це відповідає властивості Ісаака, від якого народився Ісав, названий нечестивим, що продав первородство за їжу.

Йоель Моше · 1 · продовження

Четверта відповідає Давидові, цареві Ізраїлю: це той, хто не вміє запитати. Адже відомо, що властивість Давида — Малхут, царство (מלכות), «як Давид» (כדוד) [неясне значення повтору], і вона не має світла від себе самої. Він не просить у цьому світі; усе — на майбутнє, тоді вона матиме світло. Такий також зміст написаного: коли прийшли до Давида й сказали «Володарю наш, царю, твоєму народові Ізраїлю потрібне прожиття», він сказав їм: «Ідіть і утримуйте одні одних». Але він не має змоги наділити їх у цьому світі. Тому в майбутньому, на трапезі Левіятана, каже: «Мені личить благословити» чашу благословення. Дивись далі у цій частині, главу 50, щодо благословення після їжі.

І тоді він піднесеться; він — той, хто має добрі властивості й добрі діла. Це — гра Левіятана, «джерела другого дня» (מעינות היום הב'), як вище у главі 1, натяком співвіднесено з Давидом [неясне значення переходу]. Його названо тим, хто не вміє запитати, як ми сказали. Дивись твори Арі, благословенної пам'яті, і розміркуй над тим, що випливає: «бо слуга неправди Бога, і день Господа, тобто?» [непевне прочитання; неясне значення: כי עבד שקר אלוהי' ויום ה' ר"ל?]. Вірш «Він оживить нас після двох днів» означає, що всі суди цього світу називаються одним судом і одним днем, хоча «багато — рік» (שהרבה הוא השנה) [неясна побудова]: вони тривають у судах цього світу; а суд після смерті — один день, «і годуватиме — один» (ויזן א') [неясне значення]. Це й означає «після двох днів».

«І з того, на чому ми закінчили…» Після того як автор почав говорити про «звесели нас» — тобто, як про другий суд після воскресіння мертвих, згідно зі словами Анни «Господь умертвляє й оживляє», — з нього візьмемо приклад для світу душ. Це середній суд,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 2

Йоель Моше · 1 · продовження

згаданий вище у главі 1. А «це останнє» — середній суд, на який вона вказала словами «зводить до шеолу й піднімається». Слово ויעל, «і піднімається», — неперехідне дієслово; тобто воно — «від вислову "зійшов"» (מלשון ירד) [неясне значення саме цього пояснення] і не спрямоване на інших. «Бо не можна сказати "і піднімає"» (שא"א אומר ומיעל), як сказано «і умертвляє», але ויעל, яке стосується Святого, благословенний Він, за змістом «Я з ним у лихові» тощо.

«І ставить царів». Я чув від імені ר"ל ב"ק [скорочення не розкрито], що הק"ס? [непевне прочитання] — одне із сімдесяти двох Імен, і це Ім'я має особливу силу для царювання, бо «המלי"ך יוליכם?» [непевне прочитання; буквальні значення слів: «поставив царем», «поведе їх»], כבתוח [неясне значення], як у тлумаченні махзора. Це й означає «і ставить царів» (והקם מלכין). Саме тому Йосип сказав: «І ось підвівся мій сніп» (קמ"ה אלמתי), — тож його брати сказали: «Невже царюватимеш над нами?» Дивись далі: בפ' כחלק ד' מח"ה פרק ס"ז וי"ו [адреса у джерелі неясна: «у розділі… як частина 4… частини 5, глава 67, ו"י»]. Це й слова Саула до Давида: «Я знаю, що ти царюватимеш, і постане у твоїй руці царство Ізраїлю» (וקמ"ה בידך ממלכת ישראל), II Самуїла, розділ 24 [таке посилання в джерелі]. Такою була й властивість Самуїла. Адже Аарон і Мойсей були милістю та милосердям; Аарон-священник — мудрість у милості, «і сидить — суд, бо він був левітом» (ויושב דין מצד שהיה לוי) [неясне значення]. А Самуїл поєднував обох, за змістом: «Мойсей та Аарон серед Його священників, і Самуїл серед тих, хто кличе Його Ім'я». [П98, П99, П100, П101, П102, П103, П104, П105, П106, П107]

«Хікур Дін» — частина I — глава 3

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · מט · מח · מז · מו · מה · מד · מג · מב · מא · מ · לט · לח · לז · לו

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Навчали» і так далі: у першому розділі трактату «Рош га-Шана» (аркуш 16б). Автор починає з цієї барайти, яка говорить про світ воскресіння, як він і обіцяв у попередньому розділі. У деяких версіях Ґемари стоїть: «Є (הן) три групи на день суду», а в інших הן не написане, як звернули увагу в Тосафот, і так далі.

Яд Єгуда · ב

(ב) «Як-от щодо зберігачів», де навчають: «Є (הן) чотири зберігачі».

Яд Єгуда · ג

(ג) «І нових років»: у Мішні навчаємо: «Є (הן) чотири нові роки». А там, у Ґемарі на початку «Рош га-Шана», Тосафот перелічують також: «Є (הן) три надщерблення» з трактату «Хуллін», «Є (הן) три вина» з розділу «Ейн маамідін», а також «Є (הן) три будинки» і «Є (הן) три камені» з розділу «Коль га-цламім». [П120]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Як-от щодо основних категорій шкоди»: у Мішні навчаємо «Чотири основні категорії шкоди: віл» і так далі, не додаючи הן. Так само й щодо чотирьох тих, хто ще потребує спокутування, не додають הן.

Рама з Фано

Навчали: школа Шаммая каже: «Три групи — у день суду» і так далі. У Тосафот на початку трактатів «Рош га-Шана» та «Бава камма» звернули увагу, що в одних місцях Мішни навчають із доданим הן — «є», як-от щодо зберігачів і нових років, а в інших навчають без הן — як-от щодо основних категорій шкоди й тих, хто ще потребує спокутування. Те, що вони відповіли там, у «Рош га-Шана», не є достатньою підставою: щодо шкоди воно наявне, бо вислів стосується наступного, де навчають: «Ознаки цього не такі, як ознаки того»; а щодо тих, хто ще потребує спокутування, цього немає. Проте вони слушно зауважили, що танна Мішни точний у словах: йому бажано надавати буття (הויה) речам святості, як-от новим рокам, від яких залежить багато заповідей. І щодо зберігачів також написано: «На твоїх мурах, Єрусалиме, Я поставив сторожів». Їх четверо — відповідно до чотирьох літер Імені; їхні закони належать до трьох видів, бо «друзі вгорі ніколи не розлучаються». І про них написано: «Увесь день і всю ніч вони ніколи не замовкнуть». У значенні «дів співу» (עלמות שיר): їм відповідають найманий зберігач — це йод (יו"ד), бо «Шехіна серед нижніх — потреба вищого», і наймач — це ге (ה"א), який наймає працівників і стоїть над ними, як відомо. «Ті, хто нагадує Господеві, не мовчіть!» — сказано про

Яд Єгуда · ה

(ה) «Те, що вони відповіли» і так далі. Думка Тосафот там, у «Рош га-Шана», така: щодо чотирьох основних категорій шкоди не навчають із הן, бо танна не ставить за мету їх порахувати й сказати про них «їх є чотири». Натомість танна говорить з огляду на подальше «Ознаки цього не такі, як ознаки того»: він має на увазі лише сказати, що в цих чотирьох основних категоріях шкоди ознаки однієї не такі, як ознаки іншої. Так само вони написали й на початку «Бава камма». Проте ця підстава недостатня: хоча так можна сказати щодо шкоди, це не є підставою щодо тих, хто ще потребує спокутування, бо там танна має на меті перелік, але не сказав הן. На це вже натякнули самі Тосафот на початку «Бава камма»; вони висловили й інші заперечення проти названої підстави. Дивись там.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Проте»: хоча Тосафот не дали належної підстави для відмінності формулювань цих мішн щодо слова הן, вони все ж слушно її помітили.

Яд Єгуда · ו · продовження

Адже наш святий учитель не випадково в одних місцях написав слово הן, а в інших пропустив його: танна точний і прискіпливий у словах. Належна підстава для цього така… [П121]

Яд Єгуда · ז

(ז) …що йому бажано надавати буття й існування речам святості. Тому він написав щодо них הן, яке є висловом буття. [П122]

Яд Єгуда · ח

(ח) «І щодо зберігачів також»: з цієї причини він навчає з הן, адже це речі святості, які відповідають чотирьом літерам Імені, як відомо: йод (י"ד) — Хохма; перше ге (ה"א) — Біна; вав (ו"י) — Тіферет; останнє ге (ה"א) — Малхут. Автор сказав, що це чотири зберігачі: йод — найманий зберігач; ге — наймач; вав — безоплатний зберігач; ге — позичальник. І про них сказано: «На твоїх мурах… вони ніколи не замовкнуть. Ті, хто нагадує Господеві, не мовчіть! І не давайте Йому спокою, доки Він не утвердить і не зробить Єрусалим хвалою на землі» (Ісая 62), як він пояснює далі. [П123, П124]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Їхні закони належать до трьох видів»: наприкінці трактату «Швуот» рабі

Рама з Фано · продовження

безоплатного зберігача, це вав (ו"א), який береже свою жіночу сторону від шкоди тих, хто скинув ярмо, хто їсть ласощі «задарма» — без заповідей. А позичальник — це ге (א"ה), бідний і вбогий, як Давид, цар Ізраїлю, що просить утримання у свого пана, аби розділити його всьому народові Ізраїлю. Тому сказано: «І не давайте Йому спокою», адже він залежить від волі інших. І цього досить.

Танна слушно остерігався вимовляти своїми устами «буття» (ה"וי) щодо шкоди. Її нотарикон — שבמ"ה: שור — «віл», בור — «яма», מבעה — «маве», הבער — «вогонь». Це невелике місто, останнє серед міст ханаанця за Йорданом; навпроти нього — святе місто: «І назва міста від того дня — “Господь там”» (ה' שמה), як сказано. Також буття й чистота тих, хто ще потребує спокутування, не є довершеними. А щодо рабі Хії та рабі Ошаї й тринадцяти та двадцяти чотирьох основних категорій, яких кожний із них навчає щодо шкоди, то в деяких точних списках вони не додають הן. Проте, можливо, танна барайти не настільки прискіпливий. А тут той, хто не навчає з הן, слушно дотримується точності через нечестивців; той же, хто навчає з הן, вважає, що, зрештою, хвала Святому, благословенний Він, сходить від усіх, як буде сказано далі. Щодо чотирьох смертних кар суду в усіх випадках навчаємо з הן, бо всі страчувані визнають гріхи й мають частку в прийдешньому світі. А щодо будинків, каменів і ашер у розділі про ідолів навчають із הן, щоб посилити

Яд Єгуда · ט · продовження

Меїр і рабі Єгуда розійшлися щодо того, як наймач має відшкодовувати. Один сказав: як безоплатний зберігач; інший — як найманий зберігач. Там запитують: «Хіба їх четверо? Їх же троє!» Рав Нахман бар Їцхак сказав: «Зберігачів четверо, а видів законів щодо них три». Таке саме знаходимо в чотирьох літерах Імені: Хохма й Біна, які відповідають найманому зберігачеві й наймачеві, рахуються за одне. Вони — «друзі вгорі, які ніколи не розлучаються», як сказано в «Зогарі», «Ваїкра», сторінка 1, на вірш «Їжте, друзі, пийте й упивайтеся, кохані». Дивись там: «друзів» він тлумачить як Хохму й Біну, в яких єднання постійне, а «коханих» — як Тіферет і Малхут, у яких сполучення не постійне. [П125]

Яд Єгуда · י

(י) «І про них написано» і так далі. Як сказано в Ґаланті на вірш «Сидять на землі й мовчать старійшини дочки Сіону». Ось його слова: «Належить тобі знати, що в Престолі є відомі алфавітні ряди, пояснені в “Пісні пісень” із “Зогару”, а під ними — тисячі й десятки тисяч серафимів, яких названо “дівами співу”. Вони постійно співають, ніколи не замовкають; вони розміщені в

Яд Єгуда · י · продовження

порядках по троє з кожного боку — стовпи Престолу. Ти вже знаєш, що серафими стоять, як сказано: “Серафими стоять над Ним”. І мій учитель, пам’ять його — для життя прийдешнього світу (זלה”ה), дав добре пояснення, чому ці “діви співу” співають постійно, тоді як ті сім дівчат, сім палаців Єцири, — не постійно: лише під час співу всі носії співу виходять зі співом аж до завершення. Він сказав, що все залежить від коренів: яке єднання відбувається в коренях, таке відбувається й у гілках. Як йод і ге називаються “друзями” й ніколи не розлучаються, так і в Престолі, де оселяється Вища Мати й охоплено перші три сефіри, усі серафими, які там співають, співають постійно, бо їхні породження подібні до них. Проте в семи палацах вони припиняють спів, оскільки їхні корені — вав і ге — називаються “коханими”, і єднання не є постійним. Так само й спів їхніх породжень — там, де вони оселяються; як сказано в “Тіккунім”: “Серединний стовп оселяється в Метатроні”, — також їхній спів не є постійним. І вуста поцілує». Тут кінець його слів; і так далі, дивись там. Саме про це й

Рама з Фано · продовження

їхню заборону. Нижче, у першому розділі п’ятої частини, пояснимо відмінності суду над цими трьома групами відповідно до висновку цієї мішни.

А в Ґемарі, «Рош га-Шана» 17, про це сказано: «Учитель сказав: школа Гіллеля каже: “Багатий на милість” — схиляє до милості. Як Він це робить? Рабі Елазар сказав: притискає, як сказано: “Знову змилується над нами, притисне наші гріхи”. Рабі Йосі бар Ханіна сказав: підносить, як сказано: “Підносить гріх і минає переступ”. У школі рабі Ішмаеля навчали: усуває щоразу перший; така Його міра. Рава сказав: сам гріх не стирається, бо, якщо гріхів виявиться більшість, його зараховують разом із ними». Раші пояснив: «Притискає» — ховає частину гріхів під Престолом слави. «Підносить» — підіймає шальку терезів, і заслуги впевнено переважують униз. Тут кінець цитати. Однак приховування частини гріхів неодмінно означає частково усунути гріх; місце, де їх приховують, це доводить. Адже завдяки покаянню (тшува, תשובה), яке сягає Престолу слави, умисні гріхи стають неумисними провинами. Разом із цим узгоджується й інше формулювання Раші в розділі «Ейн ба-арахін» [аркуш 8б]: «Притискає — бере частину гріхів і притискає їх у морських глибинах». Тут кінець цитати. Намір такий: умисність у них відкинута туди, з-під Престолу слави, і залишається лише частка неумисної провини, яку легко спокутувати. Це міра, що стосується всіх людей,

Яд Єгуда · י · продовження

говорить автор. [П126, П127, П128, П129]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Їм відповідають»: «друзям вгорі» відповідають найманий зберігач і наймач, чиї закони однакові. [П130]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Це йод» і так далі. Тепер автор береться пояснити, що чотири літери Імені — це чотири зберігачі. Він каже: тому йод, Хохма, є найманим зберігачем, що отримує винагороду знизу. Це відповідно до відомого вислову «Зогару» в багатьох місцях: «Шехіна серед нижніх — потреба вищого». Намір такий: праведники своїми добрими вчинками внизу спричиняють сполучення вгорі, як сказано в «Зогарі», розділ «Лех леха», на вірш «Я — моєму коханому, і до мене його потяг»: «Від пробудження знизу з’являється пробудження вгорі». Річ у тім, що добрі вчинки і є жіночими водами (маїн нуквін, מיין נוקבין), які підіймаються вгору; ними прикрашається Шехіна, приходить перед Царем і каже: «Дивись: через цього сина я пробудилася перед Тобою», як сказано в «Зогарі», «Ваїкра». Завдяки цьому відбувається сполучення між «коханими» вгорі. Від них пробудження

Яд Єгуда · יב · продовження

підіймається далі, до «друзів» вгорі: хоча вони ніколи не розлучаються й єднання в них постійне, жіночі води все ж пробуджуються й додають також їм сили діяти могутньо. Так прямо сказано в «Зогарі», «Пісня пісень», ось його слова: «Як потрібне пробудження в радості, щоб пробуджувати від цього світу вгору, так потрібно пробуджувати в радості й веселості від світу Місяця до вищого світу. Тому світи стоять за одним зразком, і пробудження підіймається лише знизу вгору». Тут кінець цитати. Ось що означає «Шехіна серед нижніх — потреба вищого»: те, що Шехіна отримує потік від еманації (Ацилут, אצילות), вищої за неї, й наділяє ним нижніх, також потрібне вгорі для вищого пробудження. Вона підіймає добрі вчинки й пробуджується до Царя; від нього пробудження приходить до Біни, а потім до Хохми. Отже, Хохма отримує винагороду всіх, знизу вгору, і саме тому вона — найманий зберігач. [П131, П132, П133, П134]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Наймає працівників»: це Михаїл (מיכאל), Гавриїл (גבריאל) і Нуріель (נוריאל); початкові літери їхніх імен — מג"ן. Вони чинять милість, суд і милосердя,

Рама з Фано · продовження

більшість із яких — середні. Про неї просив Мойсей, учитель наш, мир йому, як витлумачили наприкінці трактату «Йома» вірш «Підносить гріх, і переступ, і провину», бо громада спроможна її витримати.

Чотири її стовпи, охоплені словами «Ухиляйся від зла», пояснив Ісая: «Умийтеся» — полишення гріха. «Очистіться» — жаль. «Усуньте» — визнання гріхів, бо через нього обвинувач відступає з-перед людини, а той, хто сам зізнається в діянні, за яке належить штраф, від штрафу звільняється. І оскільки грішник нищить світ, створений літерами Тори, визнання гріхів установлено за алфавітом. Спершу літери увійшли перед Царем у зворотному порядку. Назва тішрей (תשרי) — свідок того, що світ створено в ньому, за рабі Еліезером: адже спочатку було задумано створити його мірою суду; Він побачив, що світ не встоїть, і долучив до неї міру милосердя. Тоді літери знову увійшли у своєму порядку: алеф, бет (א, ב). Святий, благословенний Він, узяв із тих і з тих, долучив до них йод (י) Свого Імені й запечатав: בראשית — «На початку». Тому благочестиві (перушін, פרושין) мають звичай визнавати гріхи в порядку אבג"ד і תשר"ק. А в трактаті «Га-міддот» я скажу дещо щодо твердження, що світ створено в нісані: один учитель сказав одне, інший — інше, і вони не сперечаються. «Перестаньте чинити зло» — коли людині трапилася можливість переступу і вона уникла його. Ба більше: навіть якщо вона

Яд Єгуда · יג · продовження

відповідно до відомого: з Біни еманували три лінії — лінія милості, лінія суду й лінія милосердя. Це три батьки — Ґдула, Ґвура й Тіферет, разом із дітьми — Нецах, Год і Єсод. Михаїл — князь милості, а Гавриїл поставлений над судом; тому його називають тим, хто чинить могутні діяння. Милосердя здійснюється через Нуріеля. Отже, Біна наймає цих працівників і стоїть над ними, бо з неї еманував корінь їхніх дій і від неї їхнє живлення. [П135, П136]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Ті, хто нагадує Господеві» і так далі. Маються на увазі сім дівчат у семи палацах, спів яких не постійний, бо їхні корені — вав і ге, єднання між якими не постійне, як уже сказано. Після того як пророк сказав про «дів співу»: «Увесь день і всю ніч вони не замовкнуть», він помолився про сім дівчат, щоб також і вони співали постійно, аби сполучення між «коханими» було постійним. Відповідно до вав він сказав «не мовчіть», а відповідно до ге — «і не давайте Йому спокою». І дивись «Зогар», «Лех леха», сторінка 223. [П137]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Береже свою жіночу сторону» і так далі. Відомо, що Шехіна

Яд Єгуда · טו · продовження

зодягається у кліпот (קליפות), і про це сказано «Його царство панує над усім», як сказано в «Тіккунім». Кліпот і зовнішні сили хочуть ухопитися за святість, а вав береже від них ге, свою жіночу сторону. Це подібне до сказаного в «Зогарі», «Пісня пісень»: «Звичай чоловічої сторони — завжди ставити свою жіночу сторону перед собою, щоб пильнувати її», і так далі; дивись там. Ось що означає безоплатний

Рама з Фано · продовження

вже почала переступ і ще чинить його, але з власної волі припинила, бережучи честь свого Творця, — як-от той, хто встромив нігті в землю, — вона виправлена й прийнята. Тому сказано חדלו הרע — «Перестаньте чинити зло», без усіх службових додатків інфінітива, щоб охопити всі випадки. А на щаблях покаяння є й вищі за цю міри, у «Чини добро», як буде сказано в розділі 11: хто їх удостоюється, того одразу записують і запечатують до життя в книзі праведників. [П108, П109, П110, П111, П112, П113, П114, П115, П116, П117, П118, П119]

Яд Єгуда · טו · продовження

зберігач: він береже ге від тих, хто «вільний від заповідей», тобто від зовнішніх сил. [П138]

Яд Єгуда · טז

(טז) «А позичальник» залежить від слова «сказано»: вірш «Ті, хто нагадує Господеві» і так далі також сказано про позичальника, це ге, «бідний і вбогий». Це відоме з багатьох висловів «Зогару»: «Місяць не має нічого від себе», адже весь потік, яким Малхут наділяє нижніх, вона отримує

Яд Єгуда · טז · продовження

від властивостей, вищих за неї. Відповідно до цього Давид, чия властивість — Малхут, також сказав: «Я бідний і вбогий». [П139]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Адже він залежить» і так далі. Причина, чому сказано «Йому спокою», а не «і не давайте собі спокою», як перед тим, — те, що цей позичальник залежить від волі тих, хто наділяє потоком, і тих, хто його отримує: завдяки добрим учинкам одержувачів потік приходить до нього від тих, хто ним наділяє. Тому сказано «і не давайте Йому спокою» — цьому позичальникові, щоб він міг просити позики постійно. [П140]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Танна остерігався» і так далі. Повертається до сказаного вище: саме щодо речей святості навчають із הן, а не щодо речей, які стосуються нечистоти. Тому він не додає הן щодо чотирьох основних категорій шкоди.

Яд Єгуда · יט

(יט) «Її нотарикон» і так далі. Відомо, що «і це навпроти цього зробив Бог». Як на стороні святості є сефіри й святі вінці, так на стороні нечистоти є кліпот і нечисті вінці. Мудреці істини сказали про вірш із розділу «Маттот»: «Атарот і Дівон, і Яззір, і Німра, і Хешбон, і Елеале, і Севам, і Нево, і Беон, земля, яку Господь

Яд Єгуда · יט · продовження

уразив перед громадою Ізраїлю», — що це назви кліпот, уражених перед Ізраїлем. Їх згадано ще й наприкінці розділу серед інших міст, які збудували сини Ґада й сини Рувима; там останньою згадана Сівма (שבמה). Її початкові літери: שור — «віл», בור — «яма», מבעה — «маве», הבער — «вогонь»; вона охоплює ці чотири основні категорії шкоди. Це ті, які згадано в «Зогарі», «Кі тісса», сторінка 333, і «Шлах леха», сторінка 326. Вона відповідає Малхут у святості, що називається Єрусалимом, святим містом, яке охоплює чотири опори Колісниці: адже «назва міста від того дня — “Господь там”» (ה’ שמה) — чотири літери Імені, з яких Колісниця. Автор сказав: через нечистоту чотирьох основних категорій шкоди щодо них не навчають із הן, щоб не надавати їм буття. [П141, П142]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Також ті, хто ще потребує спокутування»: щодо них не навчають із הן тому, що вони досі потребують спокутування, і їхня чистота та буття не довершені, щоб застосувати до них вислів буття.

Яд Єгуда · כא

(כא) «А щодо рабі Хії та рабі Ошаї»: у барайті про шкоду рабі Хія навчає тринадцяти основних категорій, а рабі Ошая — двадцяти чотирьох основних категорій. Вони не додають до них הן,

Яд Єгуда · כא · продовження

як і в Мішні. [П143]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Проте»: щодо тих списків, які мають тут הן, як написали Тосафот на початку розділу про шкоду, можна сказати, що танна барайти не настільки прискіпливий, як танна Мішни. [П144]

Яд Єгуда · כג

(כג) «А тут», у барайті про три групи в день суду, з якої ми почали, нам немає потреби казати, що танна барайти не прискіпливий. І версія «Є (הן) три групи в день суду», і версія, що пропускає הן, слушно дотримуються точності. Той, хто не додає הן, робить це тому, що серед трьох груп є група нечестивців, які не належать до буття.

Яд Єгуда · כד

(כד) «Сходить» у день суду «від усіх», навіть від нечестивців, як буде пояснено нижче.

Яд Єгуда · כה

(כה) «А щодо чотирьох смертних кар суду» і так далі. На додаток до слів Тосафот автор згадує також слово הן, з яким ми навчаємо про чотири смертні кари суду.

Яд Єгуда · כו

(כו) «А щодо будинків» тощо, про які згадали Тосафот, сказано הן, щоб посилити їхню заборону. Адже слово הן указує, що вони завжди залишаються під забороною. Це також причина вживання הן щодо трьох видів вина, які згадали Тосафот і які вчитель у плині викладу пропустив. [П145, П146]

Яд Єгуда · כז

(כז) «І далі» тощо. Після того як учитель пояснив варіанти читання слова הן у цій барайті про три групи, він переходить до пояснення самого питання. [П147]

Яд Єгуда · כח

(כח) «У Ґемарі». Ось текст барайти там: «Навчали: школа Шаммая каже: у день суду є три групи — одна цілковитих праведників, одна цілковитих нечестивців і одна середніх. Цілковитих праведників одразу записують і скріплюють печаттю для вічного життя. Цілковитих нечестивців одразу записують і скріплюють печаттю для геєнни, як сказано: “І багато хто зі сплячих у земному поросі прокинеться” тощо. Середні сходять до геєнни,

Яд Єгуда · כח · продовження

пищать і виходять угору, як сказано» тощо. «Школа Гіллеля каже: “І великий милістю” — схиляє до милості» тощо. І щодо цього там сказано: «Сказав учитель» тощо. [П148]

Яд Єгуда · כט

(כט) «І Раші пояснив: “Притискає” — ховає» тощо. У поясненні Раші, яке маємо перед собою, такого не знайдено. Натомість ось його слова в «Рош га-Шана»: «“Притискає” — шальку терезів із заслугами, і вони переважують провини. “Підносить” — підіймає шальку терезів із провиною». А в другому розділі «Арахін» сперечаються щодо простого змісту вірша: «Твоя праведність — мов гори Божі, Твої суди — велика безодня». Рав Єгуда сказав: «Якби не Твоя праведність, мов гори Божі, хто міг би встояти перед Твоїми судами — великою безоднею?» А Рабба сказав: «Твоя праведність — мов гори Божі, тому що Твої суди — велика безодня». І запитуємо: у чому їхня суперечка? У питанні рабі Еліезера та рабі Йосі бар Ханіни. Адже сказано: рабі Еліезер каже — «притискає»; рабі Йосі бар Ханіна каже — «підносить». Рабба — як рабі Еліезер, а рав Єгуда — як рабі Йосі бар Ханіна.

І Раші пояснив там: «“Притискає”: Святий, благословенний Він, притискає й приховує провини під сховком престолу слави, щоб переважили заслуги. “Підносить”: підіймає й підносить угору шальку провин, щоб переважили заслуги. Рабба — як рабі Еліезер, і так слід розуміти сказане: “Твоя праведність — мов гори Божі” — Ти виправдовуєш нас тим, що притискаєш і приховуєш Свої суди, тобто провини, у великій безодні. А рав Єгуда — як рабі Йосі бар Ханіна, і так слід розуміти сказане: якби не “Твоя праведність — мов гори Божі”, тобто те, що Ти виявляєш до нас праведну милість, підіймаючи провини, хто міг би встояти перед Твоїми судами, що переважували б аж до великої безодні?» Кінець цитати.

Отже, ти бачиш, що вчителеві трапилася інша версія слів Раші в «Рош га-Шана» та «Арахін». Те, що вчитель навів від його імені в «Рош га-Шана»: «І пояснив: “Притискає” — приховує частину провин під престолом слави», — за нашою версією міститься в «Арахін», із невеликою відмінністю у формулюванні. У

Яд Єгуда · כט · продовження

кожному разі там слід виправити на «частину провин» (מן העונות), як написав учитель: адже, безсумнівно, оскільки шальки врівноважені, потрібно сховати лише частину провин, щоб переважили заслуги. [П149, П150, П151]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Від кожної провини — частину». Він не приховує одну провину, адже написано «Він приборкає наші провини» у множині, як учитель каже далі, у розділі 6; дивись там. Отже, пояснення неодмінно полягає в тому, що Він приховує частину кожної окремої провини. Це відбувається завдяки покаянню, через яке умисні гріхи стають ненавмисними, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, наприкінці «Йома», щодо вірша «Повернися, Ізраїлю, до Господа, Бога твого, бо ти спіткнувся через свою провину»: «Адже провина ця — умисна» тощо. Він приховує лише умисну частину, так що залишається тільки ненавмисна. [П152]

Яд Єгуда · לא

(לא) «І місце їхнього приховання», тобто престол слави, доводить, що Він приховує частину кожної провини — умисну частину, яка стає ненавмисною через… [П153, П154]

Яд Єгуда · לב

(לב) …покаяння, яке сягає туди. Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: «Повернися, Ізраїлю, до Господа, Бога твого»: велике покаяння, бо воно сягає престолу слави. Отже, відповідно до цих двох тлумачень, зміст вірша такий: «Повернися, Ізраїлю, до Господа, Бога твого» — аж до престолу слави, щоб приховати там умисну частину; «бо ти спіткнувся через свою провину» — і умисні гріхи стали ненавмисними після того, як умисна частина сховалася там. [П155, П156]

Яд Єгуда · לג

(לג) «Разом із цим устоїть інше формулювання». Тобто на перший погляд видається, що ці два формулювання Раші суперечать одне одному: в «Рош га-Шана» він пояснив приховання під престолом слави, а в «Арахін» — у морських глибинах. Тим більше за нашою версією «Арахін», де він починає з престолу слави, а завершує прихованням провин у великій безодні. Але відповідно до сказаного обидва

Яд Єгуда · לג · продовження

формулювання правильні разом: покаяння спричиняє те, що Святий, благословенний Він, приховує під престолом слави частину, яка становить умисність. А решту — ненавмисну частину, яку легко спокутати, — Він притискає в морських глибинах згідно з мірою «схиляє до милості». [П157]

Яд Єгуда · לד

(לד) «І ця міра» — «схиляє до милості» — є мірою для кожної людини, завдяки покаянню якої умисні гріхи стали ненавмисними. [П158]

Яд Єгуда · לה

(לה) «У "Йома", розділ 3»: Мойсей сказав перед Святим, благословенний Він: «Владико світу! Коли Ізраїль грішить перед Тобою і кається, зроби для нього умисні гріхи ненавмисними». [П159]

Яд Єгуда · לו

(לו) «Встояти в ній», бо ненавмисну частину легко спокутати. [П160]

Яд Єгуда · לז

(לז) «І чотири її стовпи», на які спирається ця міра, пояснив Ісая, сказавши: «Обмийтеся, очистіться, усуньте зло ваших учинків з-перед Моїх очей, перестаньте чинити зло». Це відмова від гріха, розкаяння серця, усне визнання та покаяння при наступній нагоді. Вони включені в покаяння «ухилися від зла», і завдяки йому Господь, благословенний Він, перетворює умисні гріхи на ненавмисні. [П161, П162]

Яд Єгуда · לח

(לח) «Очистіться» — розкаяння, бо слово «чистий» (זך) вживається щодо серця, як-от: «Я очистив своє серце» (Приповісті 20). [П163]

Яд Єгуда · לט

(לט) «Усуньте» вказує на визнання гріхів, адже завдяки визнанню обвинувач усувається, віддаляється й відходить. Бо той, хто сам визнає підставу для штрафу, звільняється від нього, і більше немає місця для його обвинувачення. У цьому й полягає сенс визнання гріхів. Подібне сказано в «Зогарі», розділ «Пінхас», сторінка 425: «Хто сам викладає свою провину, від того суди відступають, адже людина — близький родич самій собі, і її не судять за її власними устами. До того ж він не дає обвинувачеві викласти проти нього провину» тощо; дивись там. Це й означає «усуньте зло ваших учинків»: тобто

Яд Єгуда · לט · продовження

обвинувача, який і є злом ваших учинків, бо, як відомо, із самого переступу постає обвинувач, — його усуньте. А це здійснюється через визнання гріхів. [П164, П165, П166]

Яд Єгуда · מ

(מ) «І оскільки грішник» тощо. Принагідно вчитель дає добре пояснення, чому визнання гріхів укладено за порядком абетки — алеф, бет — а також у зворотному порядку: тав, шін, реш, коф (תשר"ק). [П167]

Яд Єгуда · מא

(מא) «Увійшли у зворотному порядку» тощо. У «Тіккунім», тіккун 28, сказано так: «"І розумні сяятимуть" — це ті літери, які мали розум увійти перед Царем, кожна у своєму належному устрої. З боку Ґвури всі вони ввійшли у зворотному порядку, бо це ліва рука — תשרי, тішрей. І це — בראשית: першого тішрея, бо світ створено мірою суду; тому вони ввійшли у зворотному порядку. Та вже пояснили, що світ створено правицею, і з її боку літери ввійшли у своєму звичайному порядку. А таємниця цього — "Я сказав: світ милістю буде збудовано". Тому, коли літери ввійшли у зворотному порядку, а частина з них — у звичайному, Святий, благословенний Він, не захотів творити ними світ, доки не поєднав їх із правим і лівим, і тоді створив ними світ. Він узяв א"ב із тих, що йшли у звичайному порядку, і взяв תשרי із тих, що йшли у зворотному; долучив до них літеру י зі Свого Імені й створив ними світ, щоб він міг існувати» тощо. Оце й є слова вчителя. Дивись також «Зогар», розділ «Берешіт», сторінка 20. [П168, П169, П170]

Яд Єгуда · מב

(מב) «І назва "тішрей"» — місяця, в якому створено світ, — на яку натякає слово בראשית, є свідченням і доказом того, що тоді літери ввійшли у зворотному порядку. [П171]

Яд Єгуда · מג

(מג) «За рабі Еліезером», який дотримується цієї думки на початку «Рош га-Шана». [П172]

Яд Єгуда · מד

(מד) «Мірою суду?» (במה"ד?). Тому й літери прийшли у зворотному порядку, який указує на суд. [П173, П174]

Яд Єгуда · מה

(מה) «У своєму звичайному порядку», який указує на милосердя. [П175]

Яд Єгуда · מו

(מו) «Тому»: оскільки світ створено обома порядками літер, а грішник його руйнує, то для виправлення гріха також заведено укладати визнання гріхів за обома порядками. [П176]

Яд Єгуда · מז

(מז) «А в трактаті "Га-міддот"» тощо. Тобто не заперечуй: за рабі Еліезером це гаразд, але чи гаразд за рабі Єгошуа, який каже там, що світ створено в нісані? Адже в трактаті «Га-міддот», міра 3, я сказав, що рабі Еліезер і рабі Єгошуа не сперечаються: також рабі Єгошуа погоджується, що світ створено в тішреї. Проте він вважає, що відлік ведуть від сезонного повороту нісана, який передував тішрею. Дивись там — і знайдеш задовільне пояснення. [П177, П178]

Яд Єгуда · מח

(מח) «Перестаньте чинити зло» — це четвертий із чотирьох згаданих стовпів. Тобто йому трапилася нагода тощо, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: «Рабі Єгуда показує: з тією самою жінкою» тощо. [П179, П180]

Яд Єгуда · מט

(מט) «Службові літери інфінітива» — це літери ב, כ, ל, מ, бо הרע є інфінітивом. Належало б сказати מהרע або מלהרע, але службову літеру пропущено, щоб включити також другий випадок. Оце й означає חדלו הרע: нехай він відступить і припинить, навіть якщо ще перебуває в самому злі та переступі. Натомість зі службовою літерою вислів означав би лише перший випадок — щоб він перестав чинити цей переступ ще раз.

«А є ті, хто перевищує» тощо. Адже чотири згадані стовпи стосуються лише покаяння в аспекті «ухилися від зла». Воно належить середнім, і саме їх ми розглядаємо щодо міри «схиляє до милості». Проте є ті, хто перевищує цю міру, — на рівні покаяння, яке охоплює також аспект «чини добро». Це цілковиті праведники, яких одразу записують і скріплюють печаттю для життя. [П181, П182]

Йоель Моше · 1

«Як, наприклад, зберігачі». Тобто: «Чотири зберігачі є»; «Чотири початки року є».

«Звернули увагу в Тосафот на початку “Рош га-Шана”»; далі: «і на початку… початки років» [непевне прочитання: ובריש שופרים ראשי שנים?]. «Ознаки цього не такі, як ознаки того». Тобто, оскільки вони не однакові, не вжито в мішні слова «є» — הן. Але ця відповідь недостатня щодо тих, хто ще потребує спокутування: адже тут вони однакові, а у випадку тих, хто ще потребує спокутування, цього слова немає. [П183]

«Проте слушно зауважили». Тобто в Тосафот слушно поставлено запитання: іноді в мішні вжито הן, «є», а іноді цього слова не вжито. Адже танна нашої мішни — докна (דוקנ’), тобто точний, ретельний у своїх висловах, аби надати буття — гавая (הוי”ה), тощо.

«Бо друзі вгорі ніколи не розлучаються» — דרעי’ דלעיל’ דלא מתפרשי’ לעלמין. Як відомо мудрецям істини та знавцям прихованої мудрості, справа така. Верхівка літери йод — це Кетер елйон (כתר עליון), Верхня корона; сама літера י — Хохма (חכמה), мудрість; перша ה — Біна (בינה), розуміння; ו — Тіферет (תפארת), краса, разом із шістьма краями; друга ה — Малхут (מלכות), царство. Аба — це Хохма, а Іма — Біна; Тіферет — ו, а Малхут — друга ה. Завдяки нашим добрим учинкам унизу виникає пробудження вгорі й відбувається єднання — зівуґ (זיווג) — вгорі; а друзі вгорі ніколи не розлучаються. Арі, благословенної пам’яті, у «Каваннот га-Арі» поставив запитання: адже в Ґемарі сказано, що Святий, благословенний Він, присягнув не входити до Єрусалима вгорі, аж поки Ізраїль не ввійде до Єрусалима внизу. Звідси випливає, що в час руйнування єднання вгорі не відбувається. Відповідь така: вгорі, в Аба та Іма, є два єднання. Перше — щоб оживляти світи й підтримувати їхнє необхідне існування. Це єднання постійне й ніколи не припиняється: якби воно зникло хоч на мить, світи припинили б існувати. Друге єднання — щоб дати мохін (מוחין), сили розуму, ЗОН (זו”ן: Зеїр Анпін і Нуква) та породжувати душі, які є внутрішньою сутністю світів; це ЗОН. Вони підносяться лише завдяки нашим добрим учинкам унизу та нашим молитвам після

Йоель Моше · 1 · продовження

руйнування, коли єднання непостійне. Також відомо, що ЗОН називаються «коханими», а Аба та Іма — «друзями», як сказано в «Зогарі», розділ «Ваїкра», щодо вірша «Їжте, друзі, пийте й упивайтеся, кохані». З огляду на цей засновок утруднення в Ґемарі розв’язується само собою. Адже сказано: «На трьох речах світ існує» тощо, а в іншому місці: «На трьох речах світ стоїть». Справа в тому, що завдяки верхньому єднанню, тобто Аба та Іма, світ стоїть силою Кетер елйон; бо без цих єднань, боронь Боже, світи не мають життя. А завдяки нашим добрим учинкам унизу здійснюється єднання; через Тіферет потік надходить до Нецах і Год (נצח והוד), а також до Малхут, і виливається на нижній світ. Це означають слова «І річка виходить з Едему», «і стала чотирма річищами», як сказано. І як угорі існує постійне єднання, яке ніколи не переривається, так і вгорі є ангели, які ніколи не припиняють. А внизу єднання непостійне — так і ангели співають пісню не постійно. Див. у «Тіккунім», аркуш מ”א: «Сказав рабі Еліезер: “Батьку, адже ми чули…”», тощо; і в Ґаланті, щодо вірша «Як затьмарив», а також щодо вірша «Сидять на землі, мовчать», тощо; далі: «עד אינון מתמיד שירה הקדמי’ ג’» [неясне значення; розбірлива згадка про безперервний спів]. У «Зогарі» до «Пісні пісень», ת”ת [скорочення тут не розкрито]: звичай чоловічого начала — «постійно розмовляти зі своїм жіночим началом?» [непевне прочитання: לאשתעי תדיר לנוקבי’?], перед ним, щоб наглядати за нею, тощо. Подібно до Йосипа, який уберіг Рахиль від лихого ока Ісава. Див. «Зогар», «Ваїшлах», сторінка «שצ”ז?» [номер сторінки непевний], щодо вірша «Якщо Господь [ה’] не пильнуватиме» тощо. Загальний висновок такий: Святий, благословенний Він, — це ו в Імені; Він охороняє Шехіну (שכינה), Свою Нукву, тобто останню ה, міру Малхут, від усякого пошкодження, щоб не зачепилися за неї, боронь Боже, кліпот. Далі: «האוכלי למעבדי» [неясне значення], як сказано в «Зогарі», «Мішпатім». Тому ו називається безоплатним зберігачем. Ось чому автор каже: «І щодо зберігачів також написано: “На твоїх мурах, Єрусалиме, Я поставив сторожів”». Їх четверо — відповідно до чотирьох літер Імені; «а їхніх законів три, а не чотири… потім?» [непевне прочитання: ודיניה ג’ ולא דיניה ד’ אח”כ?]. Адже друзі вгорі, Аба та Іма, ніколи не розлучаються; вони — дві перші

Йоель Моше · 1 · продовження

літери Імені, יה, і є немов одним. Тому й сказано דרעים דלעילי: їх названо «друзями», а далет на початку пояснює причину. Далі ה"ל [нерозкрита абревіатура]: ЗОН називаються «коханими», як сказано. Тому автор каже: про них написано «Увесь день і всю ніч вони не мовчатимуть», — з тієї самої причини: як угорі не розлучаються, так ангели не мовчатимуть. Подібно до слів «дівчата зі співом» — עלמות שיר; тут עלמות прочитується у значенні «приховані». Див. також книгу «Аводат га-кодеш», частину «Таємниці Тори», тощо, у справі Давида, тощо. І як дві літери Імені, וה, єднаються не постійно, так і ангели співають не постійно, бо їхні корені — у וה Імені. «Їм відповідає найманий зберігач — це י, бо Шехіна серед нижніх є потребою вгорі». Тобто від Малхут світу Ацилут (אצילות) спускається нитка світла й входить усередину всіх світів БІА (בי"ע: Брія, Єцира, Асія). Через цю нитку, коли Ізраїль гідний і є пробудження знизу, світи підносяться: Асія стає вбранням для Єцири, а Єцира — для Брії. Тоді всі вони готові прийняти потік від Ейн-Соф (אין סוף), Нескінченного, і потік примножується. Це й є «потреба вгорі», навіть для перших літер, з огляду на «תולדות משמות» [неясне значення; буквально «породження з імен»]. І також, як сказано вище: через єднання внизу здійснюється єднання вгорі, у перших мірах. [П184]

«А наймач — це ה: наймає працівників і стоїть над ними». Мається на увазі Іма ілаа (אמא עילאה), Вища Мати. Адже всі шість країв перебували в лоні Біни, названої Матір'ю; вона завжди стоїть над ними, щоб посилати потік униз, як відомо мудрецям істини. Цього досить. Бо світ судять בח"ד — за початковими літерами слів Хесед (חסד), «милість», дін (דין), «суд», рахамім (רחמים), «милосердя»: праве, ліве, середнє. Корінь Хесед — у Хохмі, корінь Ґвури — у Біні, а корінь милосердя — у Кетері. Проте три перші міри не діють, бо там усе перебуває в можливості; через Біну це виводиться з можливості в дію. Вона й наймає працівників. Також через неї виходять Нецах і Год, які живляться від неї, як сказано в «Зогарі». Такою є форма ה — три лінії; в останній ה також три лінії, які живляться від Біни. Це й означають слова наших мудреців, благословенної пам'яті: «На трьох речах світ

Йоель Моше · 1 · продовження

стоїть» — це Біна; «На трьох речах світ існує» — це Малхут, яка тримається на Єсоді (יסוד), основі. Це й означає «від світу й до світу»: Біна та Малхут. Далі «ואופן שאלו כני שאלם» [неясне значення] — у «Тіккуней Зогар хадаш». [П185]

«А далі: "Ви, що нагадуєте про Господа [ה'], не давайте собі спокою"». Це натяк на безоплатного зберігача — ו. Тобто потім він молиться: «הכרח'» [неясне слово]; «не давайте собі спокою». Як єднання внизу непостійне, так і світи не пильнують постійно; тому треба молитися, щоб воно було постійним і не припиняло посилати потік. Тому далі сказано: «охороняє свою Нукву» — שומר נוקביה; «מגנס פורקן עול» [неясне значення], тощо, у значенні «вільні від заповідей» — חנם מן המצוו'. Тобто тому його й названо зберігачем; далі «מספיק» [неясний синтаксичний зв'язок]. Тіферет охороняє вінець — атару (עטרה), коли вони «משמשכו» [неясне читання] — здійснюють єднання. І це «בזולת הנמרי» [неясне сполучення]: «Ніколи сонце не бачило щербатості місяця». Мається на увазі натяк на те, про що ми говорили, — на Тіферет і Малхут. [П186]

«А позичальник — це ה, бідний і вбогий». Тобто тепер, у нашому вигнанні, її названо бідною, як каже Ґаланті: «Як самотньо сидить» — איכה ישבה בדד — це «Як ה сидить самотньо». Див. там. [П187]

«Як Давид, цар Ізраїлю, який просить дару у свого пана». Адже мірою Давида була Малхут, четверта опора, — «щоб розподіляти серед усього народу Ізраїлю», тобто посилати їм потік благословення. Тому весь Ізраїль приходив до Давида й говорив: «Наш пане царю, Твій народ Ізраїль потребує прожитку». Цим вони натякали, що він має дати їм його через свою міру. А він відповідав їм: «Ідіть і годуйте один одного». Тобто завдяки вашим добрим учинкам потік сходить униз. Тому сказано: «І не давайте собі спокою» — ואל תתני דמי לכם, бо це залежить від волі інших; тобто потік з'явиться силою добрих учинків. Цього досить. [П188]

«І танна ретельно пильнував, щоб не вимовити буття — гавая (הו"ה) — щодо заподіювання шкоди» тощо. Тобто тому він не сказав הן, «є», адже це вислів буття. Їхній нотарикон — שבמ"ה,

Йоель Моше · 1 · продовження

тощо. «І це останнє мале місто» тощо. Ідеться про десять міст, починаючи від Атарота й Дівона, разом із «землею, яку вразив», — її також зараховано як одне місто, — відповідно до десяти мір у святості. Адже «Бог [אלק״ם] зробив одне навпроти іншого»: як у святості є десять мір, так на сітра ахра (סטרא אחרא), іншому боці, є ці десять міст, бо це земля Сіхона й Оґа. «ומתעכבן כן ח״ו לה״ל?» [непевне прочитання; значення не встановлено]. Там підкорили кліпу. Хоча й написано, що Атарот зараховується до сефіри Тіферет, проте з боку піднесення вона є сьомою. Тобто коли підноситься для єднання із Зеїр Анпіном, який є Тіферет, — таким є її єднання для отримання потоку, — вона сьома, бо Тіферет — шостий, а вона — сьома. А Дівон — навпроти них у нечистоті. Тому про них сказано «зі зміненими назвами», коли підкорили ханаанців для святості; והב״ל [нерозкриту абревіатуру збережено]. Із цим пов’язане сказане в Ґемарі: треба завершувати читання своїх розділів разом із громадою — двічі біблійний текст і один раз тарґум, навіть «Атарот і Дівон», тощо. У мене виникає запитання: чому названо саме їх? Адже є багато інших слів і висловів, які не мають тарґуму! Однак із наведеного засновку це пояснюється: тарґум призначений для введення кліпот ноґа (קליפות נוגה) у святість, як каже Арі, благословенної пам’яті, у «פ׳ פ״ג ס״ו» [посилання не розкрито]. Сказано, що навіть ці, які перебувають у нечистоті, також треба ввести у святість через ім’я. «ע״כ ר״ל מזה» [неясний зв’язок скороченого вислову]. І як у святості є чотири опори Колісниці, — далі «שמי׳ את׳ מן כי אורי״אל ונורי״אל מזר״ח הי״א» [неясне значення; розбірливі імена Уріель і Нуріель та слово «схід»], — так і в нечистоті є чотири опори. Вони називаються שבמ״ה, Сівма, — за початковими літерами: שו״ר, бик; בו״ר, яма; מב״ע, маве; הבע״ר, вогонь. Про це сказано — «ר״ל ב״ק» [нерозкриті скорочення]: «Кожен, хто складає обітницю, — наче спорудив баму, жертовне узвишшя; а кожен, хто виконує її, — наче приніс на ньому жертву». Тобто той, хто складає обітницю, немов споруджує на іншому боці три його опори, тобто במ״ה, бама: «початкові літери של״ה?» [непевне прочитання: במ״ה ר״ת של״ה?], згадані вище. А той, хто виконує її, немов приносить також бика, якого бракувало; тепер він приносить його, й це називається שבמ״ה. Кінець цитати. І як у святості

Йоель Моше · 1 · продовження

Малхут охоплює все, так і Сівма — останнє місто. Їй у святості відповідає святий Єрусалим: «І назва міста від дня — Господь [ה’] там». [П189]

«А ті, хто ще потребує спокутування», — їхнє буття та очищення не повні, тому щодо них не сказано הן, «є».

«А тут, щодо трьох груп у день суду», слово הן, «є», не вжито, бо серед них є група нечестивих. Саме тому його й не вжито.

«З кожної провини — її частина». Пояснення: «שנעשה מורך שוב מאותו חלק כועס תחת כסא הכבוד» [неясне значення; розбірливо: «з тієї частини… під Престолом слави»]. А частину «הזעון» [неясне слово] він через повернення — тшуву (תשובה) — кидає в морську глибінь. Справа в тому, що кабалісти кажуть: коли собака кусає людину, у сечі людини знаходять щось на зразок маленьких собак [непевне прочитання слів נמצא בשתן? — «знаходять у сечі?»]; а собака забирає від тієї людини шматок людської плоті. Так і в нечистоті: коли людина чинить переступ, вона віддає частку нечистоті, а нечистота отримує від тієї людини її частку святості. Якщо ж людина повертається, то забирає з нечистоти свою частку святості, яку та забрала вже тоді, коли вона згрішила. А частка нечистоти, яку людина взяла, сходить у велику безодню — «לתהומא רבה לכ״א?» [непевне прочитання; завершальне скорочення не розкрито]. Частину умисного гріха вона через повернення кидає в морські глибини. Це й означає сказане: «Виконав одну заповідь — придбав собі одного захисника». Цим добре пояснюється Ґемара. І «כ״א» [нерозкрите скорочення]: «І місце їхнього приховування це доведе», тощо, — разом із поверненням, що сягає Престолу слави. Мається на увазі: це його частка, бо спочатку душа перебувала під Престолом слави. Отже, коли людина грішить, нечистота має з цього користь і живиться частиною святості. Тому слушно сказано: «це доведе». [П190]

«Увійшли у зворотному порядку» — עאלו למפרע. Див. «Зогар», розділ «Берешіт»: там пояснено, що літери прийшли перед Ним, благословенним, у порядку תש״רק. Тому назва місяця тішрей (תש״רי), у якому було створено світ, відповідає תש״רי —

Йоель Моше · 1 · продовження

від תשרק. А коли літери йдуть у зворотному порядку, вони вказують на суд, як сказано також у вірші «Сповістіть літери назад, і пізнаємо, що ви боги» — הגידו אותיות לאחור ונדע כי אלהים אתם. Тобто, як ми сказали, перевернутий порядок літер указує на суд. Ісая, розділ מ"א. [П191]

«Бо Він хотів створити мірою суду» [непевне прочитання скорочення במ"ד?], але побачив, що світ не тримається, «і приєднав до неї міру милосердя — літери ב ,א у їхньому порядку?» [непевне прочитання: ושתף עמו מד'ה"ר תב' א"ב כסדרן?]; також — י зі Свого Імені. Так постало בראשית, «На початку», у якому — літери ברא רש"ת. Насправді треба сказати навпаки: א, ב — у своєму порядку, а ת, ש, ר — у зворотному; не так, як їх написано у слові בראשית. Адже написано: «Перетворюється, мов глина під печаткою». Природа зображення на печатці така, що літери на ній перевернуті, а на відбитку вони повернуті навпаки. Цю таємницю знав Бецалель, який умів сполучати літери; далі «כוכ"ב» [неясне скорочення або слово]. Святий, благословенний Він, показав Мойсеєві взірець Скинії перевернутим, як на печатці, щоб той зробив його у протилежному вигляді. Мойсей же зрозумів лише те, що треба зробити, як йому

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 3

Йоель Моше · 1 · продовження

показали. А Бецалель розкрив йому цю таємницю. Далі «וכ"ל משה» [неясне значення; згадано Мойсея]. І це також суперечка школи Шаммая та школи Гіллеля: один каже, що спочатку створено небеса, а інший — що спочатку створено землю. Див. там, у Ґемарі; це легко зрозуміти. [П192]

І як тішрей указує на суд через зворотний порядок літер, так нісан указує на милосердя, бо його названо місяцем авів (אב"י), «колосся»: א, ב йдуть у своєму порядку, а це вказує на милосердя.

«Бракує всіх службових елементів інфінітива». Тобто слово הרע стоїть без дієслівного оформлення; слід було б сказати מלהרע — «від чинення зла», або подібно до цього. [П193]

«У “чини добро”». Тобто на відміну від сказаного вище, де йдеться лише про «відступи від зла», як пояснено. А через «чини добро» його провини стають немов заслугами, і відразу записують для життя.

«Хікур Дін» — частина I — глава 4

Яд Єгуда: כב · כא · כ · יט · יח · יז · טז · טו · יד · יג · יב · יא · י · ט · ח · ז · ו · ה · ד · ג · ב · א

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Повернімося до нашого обговорення» — до суперечки рабі Елазара та рабі Йосі бар Ханіни, згаданої в попередньому розділі. [П202, П203]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Підіймає його». Тобто те, що Раші пояснив до слів рабі Йосі бар Ханіни: «Підносить — підіймає шальку терезів із

Рама з Фано

Повернімося до нашого обговорення: «підіймає» означає «несе», як написано: «Я вчинив, і Я понесу» (אני עשיתי ואני אשא). Так само: «І те, що Я завдав зла» (ואשר הרעותי), — та інші вірші, які тлумачать разом із ним у розділі «Га-халіль» («Сукка» 52б).

І щодо кожного з цих двох способів ці амораї — кожен відповідно до свого розуміння — вважають, що в ньому

Яд Єгуда · ב · продовження

гріхами», — означає «несе»: Га-Шем, благословенний Він, підіймає гріх і несе його. Адже звичайне значення נשא в Писанні — סבל, «нести, витримувати тягар». [П204]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Як написано: “Я вчинив”» (Ісая מ"ו [46]). Га-Шем, благословенний Він, каже про гріх: «Я

Яд Єгуда · ג · продовження

вчинив», — бо Я створив лихий нахил; тому «і Я понесу», і також витримаю цей гріх. [П205]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Так само» і так далі. Як сказано в розділі «Га-халіль», рабі Йонатан витлумачив: «Якби не ці три вірші, підкосилися б ноги “ворогів Ізраїлю”. Один — де написано: “І те, що Я завдав зла”. Другий — де написано: “Бо ось, як глина в руці гончаря”. І ще один — де написано: “І усуну кам’яне серце з вашої плоті”». Рав Паппа сказав: «Звідси: “І Мій дух дам усередину вас”». Тобто ці вірші вказують на те, що Він дав Ізраїлю лихий нахил. [П206, П207]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Із двох способів» — підносить або притискає.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Ці амораї» — рабі Елазар та рабі Йосі бар Ханіна.

Яд Єгуда · ז

(ז) «У цьому немає упередженості» — у тому, що Га-Шем, благословенний Він, цілком забирає гріх, притискаючи його або несучи, і цим зменшує кількість гріхів. Далі ומדע [неясне значення]: «що в цьому немає упередженості». [П208]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Адже» — є велике загальне правило: міра

Рама з Фано · продовження

немає упередженості. Адже міра добра більша за міру кари; а як це можна було б розпізнати, коли шальки врівноважені, якщо не через один із цих способів, пояснених мудрецями? Проте для танни зі школи рабі Ішмаеля й тут іще є підстава для застереження. Тому він і каже, що Він лише «усуває»: тобто віддаляє гріх з-перед Себе, щоб той не обвинувачував, аж доки терези виразно не покажуть переваги. Саме це — належна міра, у якій немає упередженості. Звідси Рава вивчив, що гріх не стирається. А якщо читаємо: «І так само навчали у школі рабі Ішмаеля», — що є підтримкою для рабі Йосі бар Ханіни, — тоді «підносить» і «усуває» означають те саме. Однак за першим читанням, яке й є основним, тут є три різні позиції. Раші пояснив, що з перших гріхів, які потрапляють на шальку терезів, Він усуває лише перший. Якщо без нього заслуги переважать — ця людина праведна. Але якщо суд і далі врівноважений, тоді гріх, який не стирається, схиляє терези до засудження. Пояснення до його пояснення: він точно висловився — «з тих, що потрапляють на шальку терезів», — щоб виключити перший і другий гріхи, які ніколи не беруться до розрахунку, як навчає барайта в останньому розділі «Йома» (86б).

Рабі Йосі бар Єгуда сказав: коли людина чинить переступ уперше та вдруге, їй прощають; утретє — не прощають. Адже сказано: «Ось усе це чинить Бог двічі, тричі з людиною» (Йов 33:29). Це навчання стосується

Яд Єгуда · ח · продовження

добра більша за міру кари. Як це загальне правило виявляється щодо тих, у кого шальки врівноважені, а Га-Шем, благословенний Він, схиляє терези до виправдання? Далі: באלו הרי במדת מטה כלפי חסד אלא והאי [неясний синтаксичний зв’язок; розбірливе: «цими — ось, мірою, що схиляє до милості; але це…»]. У загальному правилі «міра добра більша» це діє так, щоб терези схилилися до заслуги у спосіб, за якого гріх цілком скасовується одним із двох названих способів. [П209]

Яд Єгуда · ט

(ט) «А для танни зі школи рабі Ішмаеля», який не погоджується з рабі Елазаром і рабі Йосі бар Ханіною. Причина в тому, що, на його думку, навіть за двох названих способів усе ж є підстава для застереження: це має вигляд упередженості.

Яд Єгуда · י

(י) «Аж доки терези виразно не покажуть переваги» — щоб шалька схилилася на бік заслуг.

Яд Єгуда · יא

(יא) «І така міра». Тобто те, чим танна зі школи рабі Ішмаеля завершує: «І така міра», — означає: саме така міра є належною, і в ній зовсім немає упередженості. Адже міра «багатий на милість» спричинює лише тимчасове

Яд Єгуда · יא · продовження

усунення гріха. [П210]

Яд Єгуда · יב

(יב) «А якщо читаємо» і так далі. Тобто за цим читанням «усуває» і «підносить» — одне й те саме. І рабі Йосі бар Ханіна також вважає, що гріх залишається, а піднесено його лише тимчасово; він не погоджується з рабі Елазаром у двох пунктах. [П211]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Однак за» і так далі. Тобто основним є перше читання, за яким існують три різні позиції.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Раші пояснив» і так далі. Тепер автор переходить до

Рама з Фано · продовження

окремої людини, як сказано там. І ці слова стосуються саме Ізраїлю, після того як було дано Тору й постало нове галахічне правило; і різних переступів; і таких, у яких немає жодного стосунку до служіння чужому божеству, бо кожен, хто визнає його, немов заперечує всю Тору. Але про того, хто повторює свою глупоту, як пояснимо нижче, у розділі 14 третьої частини, такого сказати не можна. Разом із цим усувається велике здивування щодо суду над нашим першим праотцем: його було притягнуто до відповідальності за перший гріх, згідно з відомим про нього. У розділі 22 другої частини я знову згадаю його, щоб справедливість небесного суду була визнана й відкрилася слава Господа [ה']. [П194, П195, П196, П197, П198, П199, П200, П201]

Яд Єгуда · יד · продовження

пояснення слів танни зі школи рабі Ішмаеля. Ось слова Раші там: «“Усуває щоразу перший” — перший гріх із тих, що перебувають у рівновазі й потрапляють на шальку, Він усуває й відкидає. Бо якщо вони становили половину проти половини, то, щойно забракне одного з них, заслуги переважать на його користь. “І така міра”. А сам гріх не стирається, а лежить збоку: якщо гріхів виявиться більшість, він із ними, бо цей гріх зараховується разом із ними, щоб зарахувати людину до цілковитих нечестивців». Кінець цитати. [П212]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Щоб виключити перший і другий» — див. наступний розділ. [П213]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Як сказано там». Навчає барайта: «Утретє йому прощають; учетверте — не прощають». Одне стосується окремої людини, друге — громади. Таке читання в Рифа й Рамбама — на відміну від читання Раавада й нашого читання, де окрему людину та громаду поміняно місцями. [П214, П215]

Яд Єгуда · יז

(יז) «І ці слова» і так далі. Принагідно згадуючи тут вислів рабі Йосі бар Єгуди з «Йома», автор пояснює його й каже, що в цій справі є три умови.

Яд Єгуда · יח

(יח) «Після дарування Тори» — саме тоді й постало це нове галахічне правило. [П216]

Яд Єгуда · יט

(יט) «І щодо різних переступів» — коли два переступи, які він учинив, належали до двох різних видів. Інакше, коли він учинив один і той самий переступ двічі: другого разу йому не прощають, хоча — адже він уже став для нього немов дозволеним, за висловом наших мудреців, благословенної пам’яті. [П217]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Немов заперечує всю Тору» — його суд не такий, як суд того, хто вчинив один переступ.

Яд Єгуда · כא

(כא) «І ось» і так далі. שאין חטא — «що немає гріха» [неясний зв’язок фрази]. Тож чому Адама, першу людину, було притягнуто до відповідальності за перший гріх? Саме тому, що це було до дарування Тори, а також… [П218, П219]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Згідно з відомим» — із того, що сказали про нього в четвертому розділі «Сангедрин»: він був єретиком або заперечував основне начало. Адже

Яд Єгуда · כב · продовження

й це належить до справи ідолопоклонства. Див. третю частину, розділ 22. [П220, П221]

Йоель Моше · 1

«Тут це діє, щоб надати силу» — тобто через певну упередженість.

«Раші пояснив, що з гріхів» і так далі — це окрема справа.

«Щоб виключити перший і другий»: їх Він не кладе на шальку терезів, і вони не беруться до розрахунку. Лише з третього гріха починає класти на шальку терезів; перші виключаються, бо вони взагалі не потрапили на шальку терезів.

«І щодо різних переступів». Тобто кожен із них

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 4

Йоель Моше · 1 · продовження

він учинив лише один раз.

«Разом із цим усувається здивування» і так далі. Тобто Адам, перша людина, жив до дарування Тори, тож перша умова не виконувалася. Крім того, в ньому був כרך עבודת זרה [неясне значення כרך; розбірливе: «ідолопоклонство»], тож друга умова не виконувалася. Він також учинив переступ і повторив свою глупоту, тож третя умова не виконувалася, як сказано нижче, у розділі 22 другої частини: він учинив гріх двічі. Тому це не називається притягненням до відповідальності за перший гріх. [П222, П223, П224, П225, П226, П227]

«Хікур Дін» — частина I — глава 5

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Проте Рав» — Альфас, благословенної пам’яті. [П230]

Яд Єгуда · ב

(ב) Риф вважає, що вчення школи рабі Ішмаеля в «Рош га-Шана», де сказано «усуває щоразу перший», і вислів рабі Йосі бар Єгуди в «Йома», де сказано «першого й другого разу йому прощають», — це одне. Школа рабі Ішмаеля пояснює рабі Йосі бар Єгуду: його слова «йому прощають» не означають, що прощають цілковито; що ж означає «прощають»? Усувають, але не

Рама з Фано

Проте Рав витлумачив «усуває щоразу перший» — מעביר ראשון ראשון — інакше. Ось його слова: «Людина чесна й бездоганна на своїх шляхах, якщо спіткнулася у гріху, а дотри за все її життя їй ще не траплялося гріха, — Святий, благословенний Він, не записує за нею цього гріха, а усуває його. Такою є міра Святого, благословенний Він: не визнавати її винною відразу, як написано: “Ось усе це чинить Бог двічі, тричі з людиною”». Тут кінець цитати. Він вважає, що вчення школи рабі Ішмаеля пов’язане з висловом рабі Йосі бар Єгуди й пояснює його: сказане там «прощають» означає «усувають, але не стирають», бо, якщо й без них більшість становлять гріхи,

Яд Єгуда · ב · продовження

стирають, як сказав Рава: «Сам гріх не стирається». Див. нижче, розділ 7.

Яд Єгуда · ג

(ג) «А щодо громади» — ולגבי צבור: оскільки Риф вважає, що вчення школи рабі Ішмаеля стосується вислову рабі Йосі бар Єгуди, то він також підпер своє твердження тим самим віршем, який навів рабі Йосі бар Єгуда: «Ось усе це» тощо. [П231]

Яд Єгуда · ד

(ד) Те, що Риф говорить в однині, — «כפל בתנא?» [непевне прочитання; значення не встановлено], а також «או בתנא» [неясне

Яд Єгуда · ד · продовження

значення], тощо, — не означає лише один гріх. Адже й другого разу йому прощають. Головний намір — навчити нас міри: «Святий, благословенний Він, не поступається; усуває і прощає» [синтаксичний зв'язок неясний: שאין הקב"ה מוותר מעביר ומוחל]. Риф не входить у питання, щоб виключити ці [випадки]; але «שלא משום זה» — «не через це» — він навів вірш «Ось усе це». [П232]

Яд Єгуда · ה

(ה) Можна також точно прочитати повторення ראשון ראשון — «перший, перший» — у вченні школи рабі Ішмаеля: воно означає два, додаючи до першого разу другий.

Яд Єгуда · ו

(ו) «І так далі». Він закінчує такими словами: «І простив йому, і він належить до праведних. Сам гріх не стирається, а лишається у підвішеному стані до тієї години, коли він помре. Тоді підраховують: якщо його заслуг більше, ніж тих гріхів, то його гріхи були усунуті щоразу по одному, і їх за ним не рахують; він немовби їх не вчинив. Але якщо ті гріхи переважили й він виявився нечестивим, усі вони вважаються приєднаними й зважуються разом.

Рама з Фано · продовження

їх зараховують разом із ними, щоб покарати за них. Тому Рав і підпер своє твердження віршем «Ось усе це чинить Бог». А його слова «спіткнулася у гріху», «цей гріх» тощо не означають лише один-єдиний гріх; вони навчають нас, що Святий, благословенний Він, не визнає людину винною відразу. Те саме стосується й другого разу, адже саме про це й говорить вірш. Відповідно до цього можна точно прочитати й повторення ראשון ראשון: воно означає два. [П228]

Рав навів нам іще інше тлумачення Ґаона, який каже: вислів рабі Ішмаеля стосується богобоязливої людини, що постійно виконує заповіді Господа, дотримується суворих заповідей, а часом порушує легкі заповіді. Міра Святого, благословенний Він, щодо неї — усувати щоразу перший, тощо. А з Раном ми невдовзі посперечаємося: він вважає, що слова Ґаона слід пояснювати так — якщо більшість становлять гріхи, навіть коли ця більшість виникає разом із попередніми, то й ті також зараховуються. Проте він мислить не так. У відповідях Мізрахі є докладні розбори цієї суґії Ґемари за підходом Рана, але вони не стосуються нашого задуму, бо він там не заглиблювався в тлумачення, а йшов лише за думкою запитувача та його зауваженнями. Також ми бачили у відповідях Алашкара та багатьох інших щодо поглядів Ґаона, Рава й Рана пояснення недостатні та ще й не впорядковані як належить; задля

Яд Єгуда · ו · продовження

Більшість — заповіді: ось кожного схоплено за гріх». Далі: «ומתניי מעברת שקיל» [неясне значення] — вислів Ґаона там, де йому слід було докладніше пояснити слова Рави. [П233]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Невдовзі» — у розділі 7.

Яд Єгуда · ח

(ח) «Який вважає, що слід пояснювати» тощо. Див. у Рифа. Його думка така: саме в цьому різниця між тлумаченням Рифа й тлумаченням Ґаона. За Рифом, неодмінно слід сказати, що вислів «якщо більшість становлять гріхи» тощо означає: крім тих попередніх. Адже не можна сказати: разом із попередніми; якби так, то що тут є, оскільки щодо тих попередніх [гріхів] — «נתליך בתרלי דתמ"ע?» [непевне прочитання; зв'язного значення не встановлено]? Якщо є більшість заслуг, то серед цих також є; адже перед тим була більшість гріхів. А ти сказав, що їх зараховують. Немає більшості гріхів, хіба що разом із попередніми, також перед тим [зв'язок цього викладу неясний]. Натомість за Ґаоном вислів «якщо більшість становлять гріхи» означає: разом із попередніми, які Святий, благословенний Він, усунув до години смерті;

Яд Єгуда · ח · продовження

«והא מתסרי?» [непевне прочитання; значення не встановлено]. Див. там. [П234]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Проте він», тобто Ґаон, «мислить не так», як буде пояснено нижче, у розділі 8. На думку Ґаона, у цій суґії ми взагалі не маємо справи з першими гріхами: про них він не говорить, бо їх прощено цілковито й вони взагалі не потрапляють на шальку терезів, як у вченні рабі Йосі бар Єгуди в «Йома». Так само й автор точно виснував зі слів Раші в попередньому розділі.

Яд Єгуда · י

(י) «А Рамбам у третьому розділі “Законів покаяння”». Ось його слова там: «Коли зважують гріхи людини разом із її заслугами, не

Рама з Фано · продовження

стислості ми їх опустили. [П229]

А Рамбам у третьому розділі «Законів покаяння» прямо прийняв підхід Рава: на початку підрахунку лишати перший і другий гріх у підвішеному стані, доки не з’ясується, чи є більшість і без них. А потім витлумачив «усуває щоразу перший» як прощення гріхів після того, як терези зрівноважилися, — певною мірою за підходом Ґаона, але дуже далеко від підходу Рана. Рош же залишив свої слова без уточнення: спочатку він розпочав згідно з думкою Раші, який пояснив, що усувається лише один гріх. Проте Рош висловив це не від його імені, аби не зв’язати себе тим, що Раші вважає першим саме перший із гріхів, які потрапляють на шальку терезів, як ми пояснили. Після того він переписав слова Рава та Ґаона й не вирішив між ними.

Яд Єгуда · י · продовження

рахують їй гріх, яким вона згрішила спочатку, ані другий, а лише від третього й далі. Якщо виявиться, що її гріхів від третього й далі більше, ніж її заслуг, ті два гріхи приєднуються, і її судять за все. Якщо ж її заслуги виявляться рівними її гріхам від третього гріха й далі, усувають усі її гріхи щоразу по одному: адже третій вважається першим, оскільки два вже прощено; так само й четвертий — він уже перший, бо третій уже прощено; і так до самого кінця». Тут кінець цитати. Отже, початок його думки — це ті самі слова Рифа. А сказане наприкінці — «якщо ж заслуги виявляться рівними гріхам, усувають усі гріхи» — відповідає тому, як Ґаон

Яд Єгуда · י · продовження

витлумачив «усуває щоразу перший». Див. також нижче, розділ 7. [П235]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Після того, як терези зрівноважилися», — тобто після того, як шальки виявилися рівними.

Яд Єгуда · יב

(יב) «זקני» [неясний зв’язок; буквально «мій старійшина» або «мій предок»]. Тобто в тому, що витлумачили це як прощення гріхів один за одним; проте не в усьому, бо Ґаон, благословенної пам’яті, відносить це до богобоязливої людини й до початку підрахунку, а не до часу після того, як підрахунок виявив рівновагу. [П236]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Від підходу Рана». Адже Ран пояснює слова Ґаона так: «якщо більшість становлять гріхи» — разом із попередніми; Рамбам же пояснює: без

Яд Єгуда · יג · продовження

них.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Рош же залишив свої слова без уточнення». Ось його слова там: «Школа рабі Ішмаеля також приходить пояснити міру רב”ה [скорочення не розкрито] й каже: Він не притискає й не підносить, а щодо першого гріха, який людина чинить, — Святий, благословенний Він, усуває його й не кладе на шальку переступів. Якщо є рівновага, заслуги переважують, бо “щодо того гріха стоять” — כיון שלאותו עון עומדים [неясний зв’язок]. А якщо шалька зрівноважена без того гріха, Святий, благословенний Він, повертає той [гріх] до гріхів, і гріхи переважують. Саме це сказав Давид: “Додай гріх до їхнього гріха”. А рав Альфас написав», тощо. [П237]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Лише один гріх». Адже за Рифом можна сказати, що Він усуває два перші гріхи; а за

Яд Єгуда · טו · продовження

Ґаоном — що усуває всі гріхи один за одним.

Яд Єгуда · טז

(טז) «ולא השמיע אל רש״י אמרה» [неясне читання; за наступним поясненням — вислів не приписано Раші], тощо. Адже він, благословенної пам’яті, не хотів іти слідом за Раші, бо зі слів того — «ті, що потрапляють на шальку терезів» — випливає його думка: перші гріхи прощено цілковито й про них він не говорить, як зазначено в попередньому розділі. Тому Рош не написав цього від імені Раші, щоб вислів «перший гріх» можна було пояснити також як такий, що стосується перших гріхів. [П238]

Йоель Моше · 1

«Проте Рав витлумачив “усуває щоразу перший” інакше». Це рав Альфасі. За його тлумаченням «усуває щоразу перший» означає: такого гріха людина не чинила за все своє життя; цей гріх Святий, благословенний Він, не записує, а усуває.

«І вчення школи рабі Ішмаеля пов’язане з висловом рабі Йосі бар Єгуди». Тобто слова рабі Ішмаеля «усуває щоразу перший» мають той самий зміст, що й слова рабі Йосі бар Єгуди; далі «ברי׳ יוסי» [неясне додаткове найменування]: хоча перші гріхи не записують. Але за тлумаченням Раші тут не підходить вислів рабі Йосі бар Єгуди, бо рабі Йосі каже: першого й другого разу прощають, а третього — не прощають. Школа ж Ішмаеля навчає: навіть третій прощають, тобто

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 5

Йоель Моше · 1 · продовження

перший, що потрапляє на шальку терезів, а це третій. Саме цей третій Він усуває, як сказано вище, у розділі 4. Натомість Альфасі пояснює: «усуває перший» стосується вислову рабі Ішмаеля — навіть найперший учинений гріх Він відкладає набік; якщо й без них більшість становлять гріхи, його зараховують разом із ними. А рабі Йосі бар Єгуда, чиє вчення наведено вище, у розділі 4, каже: «Людина вчинила переступ» тощо — «прощають». Рабі Ішмаель пояснює це «прощають» тощо: два перші гріхи Він відкладає набік, як сказано: «Ось усе це чинить» тощо. Тому й повторено ראשון ראשון — «перший, перший» — двічі.

«Проте він мислить не так». Тобто Ґаон не вважає так, як Ран пояснив його слова. Див. там, у словах Рамбана, про прощення гріхів тощо: відповідно до того, як ми пояснимо слова Ґаона «усуває щоразу перший», — «ע״ד אחת הוא» [неясне значення], — як вище й нижче, у розділі 25 та розділі 28, тощо. [П239]

«А Рош витлумачив: лише один гріх». На відміну від тлумачення рава Альфасі, за яким Він відкладає набік два перші гріхи, тут — як у Раші, який пояснив, що усуває лише один.

«І сказав це не від його імені». Тобто не від імені Раші, благословенної пам’яті; див. там.

«Хікур Дін» — частина I — глава 6

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Беремося за нього» — за це талмудичне обговорення. [П245]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Для Раші», який пояснює «усуває щоразу перший» як лише один гріх. [П246]

Рама з Фано

Ось лише краї шляхів авторів у цьому талмудичному обговоренні. Розглянувши їхні засади, ми знайшли заперечення проти всіх, окрім слова Ґаона, проти якого заперечення немає. Тому ми беремося належно його з’ясувати й утвердити в усій

Яд Єгуда · ג

(ג) «Адже з рабі Елазара та рабі Йосі бар Ханіни»: вони говорять про всі гріхи, що потрапляють на шальку терезів. Він підносить або притискає всю шальку цілком, як пояснив там Раші. [П247]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Ми повинні виснувати», що й танна зі школи рабі Ішмаеля говорить «усуває щоразу перший» щодо всіх гріхів, а не одного з них. [П248]

Яд Єгуда · ה

(ה) «І не приймає пояснення», за яким також слова рабі Елазара та рабі Йосі бар Ханіни стосуються одного гріха: Він підносить або притискає один гріх, аж доки заслуги не переважать. Так пояснив «Арух» у статті כובש, «притискає». Адже хоча за простим змістом вислови Писання означають саме це — написано «підносить гріх» в однині, а не «гріхи», і так само «минає переступ», а не «переступи», — проте залишається трудність: щодо «притискає» прямо написано у множині «притисне наші гріхи». І саме з цього вірша рабі Елазар виводить у Ґемарі נשא כובש, «підносить — притискає» [зв'язок цих двох слів у джерелі неясний]. За його думкою також треба пояснити «підносить» як «підносить гріх в одному» (כנושא עון באחד) [значення завершення באחד неясне]. [П249, П250, П251]

Яд Єгуда · ו

(ו) То що ти мусиш сказати? Що «гріх» тут є родовим позначенням, яке охоплює багато

Рама з Фано · продовження

повноті.

Труднощі для Раші полягають у тому, що з рабі Елазара й рабі Йосі бар Ханіни ми повинні виснувати також щодо танни зі школи рабі Ішмаеля: ця міра діє стосовно всіх гріхів, що потрапляють на шальку терезів, а не лише одного з них. І ми не можемо прийняти пояснення, за яким «підносить» означає «вихоплює один гріх», як пояснив автор «Аруха», ані пояснення «минає один переступ». Адже щодо «притискає» прямо написано: «Притисне наші гріхи» — יכבוש עונותינו. То що означає «підносить гріх»? Те саме, що у вислові «Усякий гріх піднеси» — כל תשא עון. Так само й «минає переступ»: Він усуває щоразу перший, а не лише один.

Хоча в Єрусалимському Талмуді, у першому розділі «Пеа», рабі Йосі бар Ханіна сказав: «Тут написано не "підносить гріхи", а "підносить гріх". Святий, благословенний Він, вихоплює один запис із переступів, і заслуги переважують», — і це узгоджується з Раші та автором «Аруха», — ми не припустимо, що наше талмудичне обговорення ґрунтується на тому самому підході. Адже там мудреці Заходу не пояснюють слів школи Гіллеля: рабі Йосі бар Ханіна висловлює власну думку. Знай це з того, що й рабі Елазар не каже там «притискає», як у своєму вислові тут. Натомість рабі Елазар сказав: «І Тобі, Господи, належить милість, бо Ти відплачуєш людині за її вчинком. А якщо в неї немає, Ти даєш їй зі Свого. Це думка

Яд Єгуда · ו · продовження

гріхів. Як написано: «Усякий гріх піднеси» (כל תשא עון), — це означає не один гріх, а сукупність гріха. Так само, за рабі Йосі бар Ханіною, написане «минає переступ» охоплює багато переступів. Отже, і танна зі школи рабі Ішмаеля, не уточнюючи, говорить про всі гріхи. [П252]

Яд Єгуда · ז

(ז) «І заслуги переважують». Щодо цього рабі Елазар сказав там: «І Тобі, Господи, належить милість» тощо. [П253]

Яд Єгуда · ח

(ח) «І це узгоджується з Раші та автором "Аруха"». Тобто з автором «Аруха», який тлумачить слова рабі Йосі бар Ханіни як такі, що стосуються одного гріха. Відповідно, це узгоджується й із Раші, який також пояснює це як один гріх. [П254]

Яд Єгуда · ט

(ט? [непевне прочитання] לא נחין — «щодо нашого переказу». Тобто דלת"ה [скорочення не розкрито], לא נחתי הוי תחלת — буквально «не зійшли; був початок» [неясна побудова речення] — нашого переказу в нашому Талмуді за підходом Єрусалимського Талмуду, так що докладають зусиль, аби пояснити, що мали на увазі у словах рабі Йосі бар Ханіни.

Яд Єгуда · ט · продовження

Натомість кожен говорить про щось інше, самостійно. [П255, П256, П257]

Яд Єгуда · י

(י) «Адже там», у Єрусалимському Талмуді, рабі Елазар і рабі Йосі бар Ханіна не виходять зі слів школи Гіллеля «Багатий на милість — схиляє до милості», щоб пояснити, як Він це робить, як це подано в нашому Талмуді. [П258]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Висловлює власну думку» щодо пояснення «підносить гріх», а не думку школи Гіллеля. [П259]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Знай», що він висловлює власну думку. Адже якби йшлося про думку школи Гіллеля,

Рама з Фано · продовження

рабі Елазара, бо рабі Елазар сказав: “Багатий на милість” — схиляє до милості». Тут кінець цитати.

Звідси прямо випливає, що лише рабі Елазар спирається на «Багатий на милість» (у джерелі: ארב חסדא) й на власну думку, а не пояснює слів школи Гіллеля. Рабі Йосі бар Ханіна ж висловлює окрему думку щодо вірша «підносить гріх». І справді, цей вірш допускає і таке, і таке розуміння: або один гріх, за підходом Єрусалимського Талмуду, або кожен гріх, відповідно до його підходу тут. Оскільки щодо «притискає» прямо написано «притисне наші гріхи», зрозумілим стає тлумачення нашої Ґемари, як ми й сказали. Тим більше — якщо танна зі школи рабі Ішмаеля саме пояснює: що означає «підносить»? «Усуває». Адже «щоразу перший» указує на багатьох. [П240, П241, П242, П243, П244]

Яд Єгуда · יב · продовження

постала б трудність щодо рабі Елазара, який там сказав у відповідь на слова рабі Йосі бар Ханіни: «І Тобі, Господи, належить милість» тощо. І чому він сказав щось інше в нашому Талмуді, а не «притискає», як у нашій Ґемарі? [Таке зіставлення «нашого Талмуду» й «нашої Ґемари» наявне в джерелі.] Отже, звідси видно: він пояснює власну думку щодо вірша «Багатий на милість». Тому зі слів, які вони там у Ґемарі висловлюють від себе, нічого не можна виснувати для пояснення їхніх слів у нашій Ґемарі за думкою школи Гіллеля. [П260, П261]

Яд Єгуда · יג

(יג) «І справді, вірш»: «підносить гріх» допускає кожне з двох пояснень. Або один гріх — за простим змістом і за підходом Єрусалимського Талмуду, або кожен гріх як представника цього роду — як у нашій Ґемарі, де слід пояснювати саме так. Адже рабі Елазар наводить доказ із вірша «притисне наші гріхи», де вжито множину, як згадано. [П262]

Яд Єгуда · יד

(יד) «І тим більше» це є його поясненням, якщо ми кажемо, що танна зі школи рабі Ішмаеля пояснює саме «підносить». Це відповідає версії, де сказано: «І так само навчали у школі рабі Ішмаеля», як вище, у розділі 4. [П263]

Яд Єгуда · טו

(טו) Адже і простий зміст Писання вказує на багатьох. [П264]

Йоель Моше · 1

«Ця міра діє» тощо. Тобто ця міра — «багатий на милість», щодо якої вище наведено слова школи Гіллеля: «Багатий на милість — схиляє до милості». Її тлумачення розходяться в рабі Елазара, рабі Йосі бар Ханіни та рабі Ішмаеля, як вище, у розділі 3, у фрагменті, що починається словами «І щодо цього сказано». «Не лише одного», як пояснює Раші, згідно зі сказаним вище.

«І ми не можемо прийняти пояснення» — тобто «не можна пояснити». Мається на увазі, що зі слів рабі Йосі бар Ханіни не можна виснувати, що він говорить про багато гріхів, адже він наводить доказ із написаного «підносить гріх» — один. Так само не можна пояснити «і минає переступ» як один переступ. פ”וא [скорочення не розкрито] «і не минає» тощо: отже, «і не» означає, що так пояснювати не можна. Адже з рабі Еліезера [випливає, що] рабі Йосі також

Йоель Моше · 1 · продовження

говорить про гріхи: рабі Елазар говорить у множині, оскільки наводить вірш «притисне наші гріхи» у множині. Отже, і рабі Йосі бар Ханіна говорить про багато гріхів та переступів, хоча й уживає «гріх» в однині. ר״ל/מ״ל? [непевне прочитання; скорочення не розкрито] «Усякий гріх піднеси» (כל תשא עון) — тут ідеться про багато гріхів, а «гріх» є «джерелом кожного гріха» (מקור של כל עון). Так само й слова рабі Ішмаеля «усуває» тощо стосуються багатьох гріхів, як далі.

«Ми не припустимо щодо нашого обговорення» — тобто щодо нашого Вавилонського Талмуду, що він ґрунтується на тому підході Єрусалимського Талмуду. Бо там, у

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 6

Йоель Моше · 1 · продовження

Єрусалимському Талмуді, йдеться не про слова школи Гіллеля «і багатий на милість» тощо, наведені вище. Натомість рабі Йосі бар Ханіна висловлює власний довід тощо. Адже тут рабі Елазар, пояснюючи слова школи Гіллеля, сказав «притискає», а там сказав інше: «Якщо в неї немає, Святий, благословенний Він, дає їй».

ו״ש [скорочення не розкрито] «якщо танна пояснює» тощо — як вище, у розділі 4: якщо читаємо «і так само навчали у школі рабі Ішмаеля», це приходить на підтримку рабі Йосі тощо; дивись там. [П265, П266, П267, П268, П269, П270]

«Хікур Дін» — частина I — глава 7

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Згідно з думкою Рава» — Альфасі та його тлумаченням: він пояснює слова танни зі школи рабі Ішмаеля як такі, що стосуються першого й другого гріхів, подібно до слів рабі Йосі бар Єгуди в трактаті «Йома».

Яд Єгуда · ב

(ב) «Мудреці» — рабі Елазар, рабі Йосі бар Ханіна й танна зі школи рабі Ішмаеля. [П274]

Яд Єгуда · ג

(ג) «А вони» — школа Гіллеля — «сказали лише про середніх», як прямо пояснено в Ґемарі. Отже, і ці мудреці говорять про середніх.

Рама з Фано

І проти думки Рава та його тлумачення можна заперечити. Адже тут мудреці сперечаються лише про те, як пояснити «багатий на милість», сказане школою Гіллеля. А вона сказала це лише про середніх, тоді як вислів рабі Йосі бар Єгуди стосується кожної людини. З його слів випливає, що щодо першого й другого гріха зовсім не беруть до уваги шальку терезів, а прощають їх цілком. Саме так ясно випливає і з думки Ґаона: він висловився загально й не пояснив, що буде з першим і другим гріхами, про які говорить рабі Йосі бар Єгуда. Тож, за звичайним припущенням, слід сказати, що тут він дотримується думки Раші: ці гріхи не входять до підрахунку, згідно з простим значенням того вчення. Бо

Яд Єгуда · ד

(ד) «Рабі Йосі бар Єгуди» — у трактаті «Йома».

Яд Єгуда · ה

(ה) «І з його слів випливає». Тобто: «що ще важко довести звідси щодо танни рабі Йосі бар Єгуди» — שעוד קשה להוכיח מכאן לתנא דר״י ב״י [неясний синтаксичний зв’язок], — який вважає, що ці провини прощають цілком. А за Рифом можна сказати, що їх не прощають, а лише на певний час усувають. [П275]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Згідно з думкою Раші». Тобто, як випливає з формулювання Раші: «ті, що приходять на шальку

Яд Єгуда · ו · продовження

терезів», — як вище, у главі 4.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Бо якщо не скажеш так», а захочеш і за думкою Ґаона сказати, що ці провини усувають, проте не прощають, виникне запитання: у чому особливість тих перших провин? Адже він усуває всі провини без винятку.

Яд Єгуда · ח

(ח) «І не можна сказати», що справді так воно і є: особливості немає, всі випадки однакові, а танна зі школи рабі Ішмаеля сперечається зі словами рабі Йосі бар Єгуди в «Йомі». Як Ран прямо написав щодо тлумачення Ґаона, благословенної пам'яті: «Тут зовсім не згадано полегшення щодо перших провин». Див. там і вище, у главі 5. Адже якби було так, виникло б заперечення: «Ґемара ж промовчала», тощо. [П276]

Яд Єгуда · ט

(ט) «І ще важко» — Ранові — відповісти на те, що ми вище заперечили Рифові. Треба сказати, що слова танни зі школи рабі Ішмаеля стосуються рабі Йосі бар Єгуди. Але ж рабі Йосі бар Єгуда говорить про кожну людину, тоді як танна зі школи рабі Ішмаеля — лише про середніх.

Рама з Фано · продовження

інакше в чому була б їхня особливість?

Не можна сказати, як гадав Ран у своєму поясненні слів Ґаона, що той не розрізняв першого й другого гріхів та всіх інших провин, — начебто вважав, що цей танна зі школи рабі Ішмаеля й це вчення школи Гіллеля суперечать рабі Йосі бар Єгуді. Адже якби це було так, Ґемара не промовчала б про це. Оскільки ж у жодному з цих місць не трапилося пояснення через суперечку, звідси чуємо: один сказав одне, а другий — інше, і вони не сперечаються. Крім того, і проти нього залишається наше заперечення до слів Рава: увесь наш виклад стосується середніх, а там ідеться про кожну людину.

Та й душа не наповнюється [вдоволенням] від думки Рамбама, який «надає право за одним документом двом сторонам» — מזכי שטרא לבי תרי. Спершу він пояснив «усуває щоразу перший» так само, як Рав, і саме до цього відносить вислів Рави. Потім він схилився до думки Ґаона й пояснив «усуває щоразу перший» як прощення всіх провин по одній після того, як підрахунок виявився належним. Тоді ж слова Рави тут уже зовсім не стосуються справи. А тлумачити один вислів у різні способи, що стосуються різних моментів часу, — один до підрахунку, другий після нього, — жодним чином неможливо. І ще: якщо провини не становлять більшості, що перешкоджає Тому, Хто багатий на милість, усунути їх усі з-перед Себе

Яд Єгуда · י

(י) «Та й душа», тощо. Адже і проти думки Рамбама постає заперечення: він «надає право за одним документом двом сторонам». Див. вище, у главі 5, де я навів його слова.

Яд Єгуда · יא

(יא) «Спершу» — коли він написав: «Коли зважують провини людини разом із її заслугами, не зараховують їй провини, якою вона згрішила вперше, і другої, а лише від третьої й далі. Якщо провин від третьої й далі виявиться більше, ніж її заслуг, ті дві провини долучаються, і судять її за все». Зрозуміло, що вислів танни зі школи рабі Ішмаеля «усуває щоразу перший» він пояснив так само, як його пояснив Риф.

Яд Єгуда · יב

(יב) «До нього відноситься», тощо. Тобто, хоча можна було б сказати, що твердження «не зараховують першої та другої провин» він вивів тільки з вислову рабі Йосі бар Єгуди, а не зі слів танни зі школи рабі Ішмаеля, — усе ж він написав: «Якщо його провин більше, ті дві провини долучаються». Це вислів Рави: «А сама провина не стирається: якщо провин більшість, її враховують разом із ними». А слова Рави стосуються танни зі

Яд Єгуда · יב · продовження

школи рабі Ішмаеля. Отже, доведено, що й він, благословенної пам'яті, пояснює слова цього

Рама з Фано · продовження

водночас? [П271, П272, П273]

Яд Єгуда · יב · продовження

танни як такі, що стосуються першої та другої провин.

Яд Єгуда · יג

(יג) «А потім», коли написав: «Якщо його заслуги виявилися рівними його провинам від третьої й далі, усувають усі його провини, щоразу перший», тощо, — він цілком схилився до думки Ґаона. Адже Ґаон говорить про час до підрахунку провин і заслуг, а він, благословенної пам'яті, відносить це до часу після того, як підрахунок провин і заслуг виявився узгодженим та рівним. Утім, він схилився до думки Ґаона в тому, що пояснив «усуває щоразу перший» як вислів про всі провини.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Тоді слова Рави вже не стосуються справи»: не можна тут сказати, що коли провини становлять більшість, їх зараховують разом з іншими. Адже те, що вже зроблено, зроблено, і більше немає суду та підрахунку. Тому зі слів Рави чуємо: «що треба сказати — пояснити "усуває щоразу перший" у цей другий спосіб» [неясне читання скорочення і логічний зв'язок: שצר"ל לפרש מעביר ראשון ראשון כדרך זה השני]. [П277]

Яд Єгуда · טו

(טו) «І жодним чином неможливо», тощо. Тобто також не можна натягнуто сказати, що вислів «усуває щоразу перший» охоплює обидва згадані тлумачення, Рава ж говорить відповідно до першого тлумачення, а завершує другим. Бо тоді виникне трудність: один вислів доведеться тлумачити водночас двома способами, без того, що змушувало б до цього. А саме: за першим тлумаченням «усуває щоразу перший» стосується провин до того, як вони ввійшли до підрахунку разом із заслугами; за другим — ідеться про усунення провин після того, як їх підрахували разом із заслугами.

Яд Єгуда · טז

(טז) «І ще» — заперечення проти другого тлумачення. Якщо Святий, благословенний Він, хоче простити провини, коли шальки врівноважені, за мірою «багатий на милість» тощо, навіщо затягувати це, усуваючи їх по одній, одну за одною? Що перешкоджає Йому,

Яд Єгуда · טז · продовження

благословенному, усунути їх усі водночас за цією мірою?

Ці заперечення до Рамбама, безперечно, є важкими; Раавад їх не зауважив. Проте його слова стосуються іншого питання; див. там і нижче, у главі 9. Див. також, що «Кесеф мішне» написав там про слова Рамбама, благословенної пам'яті.

Йоель Моше · 1

«Тут мудреці розходяться». Тобто рабі Елазар, рабі Йосі бар Ханіна та рабі Ішмаель, які сперечаються щодо слів школи Гіллеля, як вище, у главі 3.

«Стосується кожної людини». Тобто він сказав: «Учинив переступ один раз», тощо, як вище, у главі 4. Із цього випливає, що йдеться про кожну людину, а не тільки про середніх. За Равом Альфасі, рабі Ішмаель пояснюватиме слова рабі Йосі бар Єгуди, який каже: «прощають», як вище. Тут же зі сказаного видно, що перші провини — дві з них — цілком прощають і вони ніколи взагалі не приходять на шальку терезів. Такими є слова рабі Йосі бар Єгуди. Це й означає «не беруть до уваги шальку терезів», тощо. А за словами Альфасі, зовсім не прощають навіть двох перших, а лише усувають їх убік.

«Саме так випливає зі слів Ґаона», який каже: «А іноді грішить у легкому», тощо. Він нічого не сказав про дві перші провини; отже, виходить, що він вважає їх цілком прощеними, як рабі Йосі бар Єгуда.

«І не можна сказати», тощо. Тобто, що рабі Ішмаель сперечається з рабі Йосі бар Єгудою, який вважає, що дві перші цілком прощають, а рабі Ішмаель вважає, що їх усувають, але не прощають. Бо тоді в якомусь місці Ґемари [мало б трапитися?] твердження, що вони сперечаються: «לא לשתמיט/לישתמיט?» [непевне прочитання], тощо.

Йоель Моше · 1 · продовження

«І ще йому важко». Тобто, за словами Рана, який каже, що вони сперечаються. Адже рабі Ішмаель говорить про середніх, а рабі Йосі бар Єгуда — про кожну людину, як вище.

«І до цього стосуються слова Рави». Тобто він сказав: «А сама провина не стирається», тощо. «Його слова — тут не стосується вислів Рави, адже [та,] що не стирається, а стирається цілком» — דבריו לא שייך בי' מילת' דרבא דהא שאינו נמחק אלא נמחק לגמרי [неясний синтаксичний і логічний зв'язок]; «а перше відкинуто», як нижче, у главі 8.

Йоель Моше · 1 · продовження

«І ще: що перешкоджає», тощо. Це стосується «Рамбама?» — להרמ"בם? [непевне прочитання]: він каже, що коли терези врівноважені, усуває по одному. Що ж завадить Йому усунути їх усі водночас, а не по одному? [П278, П279, П280]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 7

«Хікур Дін» — частина I — глава 8

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Згадані нами сумніви» — щодо пояснення Раші, Рифа та Рамбама. [П291]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Рав зважив на його слова»: Риф зважив на слова Ґаона й навів їх у своєму викладі.

Яд Єгуда · ג

(ג) «До його способу тлумачення» — пояснювати «усуває щоразу перший» як прощення всіх гріхів.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Проте немає сумніву» і так далі — не так, як Ран зрозумів думку Ґаона. [П292]

Яд Єгуда · ה

(ה) «І звертається до заслуги» [непевне прочитання: ואכותא?] і так далі. Тобто слова Ґаона «Це вчення рабі Ішмаеля стосується богобоязної людини» і

Рама з Фано

Тому, з огляду на всі згадані нами сумніви, ми дослухаємося до Ґаона, побачивши, що й Рав зважив на його слова. І Рамбама істина притиснула й змусила пристати до його способу тлумачення, і саме ним він завершив свій виклад. Проте немає сумніву щодо думки Ґаона: у нашому обговоренні ми взагалі не маємо справи з першими гріхами, як уже пояснили щодо думки Раші. Після того як ці два гріхи цілковито прощено, починається підрахунок учинків людини лише від цього моменту й надалі.

І він звертається до заслуги, кажучи, що ми маємо справу з богобоязною людиною, сталою у виконанні заповідей, яка остерігається тяжких переступів, а часом грішить легкими. Принагідно він відмежувався й від протилежного випадку: якщо людина спершу впала в тяжкі переступи, її

Яд Єгуда · ה · продовження

так далі говорять про середнього, адже саме про цих середніх ідеться «тут» [непевне прочитання: הכא?]. Просто йому до вподоби звертатися до заслуги й уживати сприятливого вислову — «богобоязний». [П293]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Відмежувався від протилежного» — щоб указати, що не йдеться про нечестивців. Тому він також написав «остерігається тяжких переступів», виключаючи випадок, коли людина вже впала в тяжкі: тоді її вже записано до книги нечестивців, і їй тут немає місця.

Яд Єгуда · ז

(ז) «А якщо скажеш: "Звідки ти кажеш?"» [непевне прочитання:

Яд Єгуда · ז · продовження

מנא מרית?] — що вислів «остерігається тяжких переступів» має виключити нечестивців. Потрібне пояснення, щоб сказати, що танна зі школи рабі Ішмаеля говорить також про того, хто впав у тяжкі переступи. Щодо заперечення — מאי להדרת מהא [неясний зв’язок] — «Що йому серед середніх?», можна відповісти: йдеться про порядок покаяння. [П294, П295]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Усе ж» — саме звідси доведено, що це не так: він має на меті виключити нечестивців. Адже неодмінно слова «а часом грішить легкими» вжито не в строгому значенні. «מ”מ?» [непевне прочитання; скорочення не розкрито]. Далі אלה לפי כריתות ומיתות ב”ד דעלמא [неясний зв’язок; розбірливе: «ці… щодо звичайних кар карет і смертних кар суду»]; «скажімо, і як тяжкі неумисні провини?» [непевне прочитання: נימא וכשגגות חמורות?]. Тут вони названі «легкими», він називає їх легкими, виключаючи тяжкі переступи нашого обговорення — тих з Ізраїлю, хто грішить своїм тілом, які є цілковитими нечестивцями. [П296, П297]

Рама з Фано · продовження

буде записано на смерть у найближчий для неї Рош га-Шана; що ж їй робити тут серед середніх? А якщо скажеш, що різниця буде тоді, коли вона за цей час повернулася й виправилася, — усе ж «легкі» сказано не в строгому значенні. Бо інакше як ми судитимемо тяжкі переступи, які не ставлять людину до числа тих, хто грішить своїм тілом, і за яких вона ще належить до середніх? До того ж є переступ, який нашим очам здається легким, а Господь [ה’], Бог усезнання (אל דעות), судитиме його як тяжкий відповідно до його місця й часу; і так само навпаки. Лише Ним зважуються вчинки, як згадав Рамбам. Отже, безперечно, він сказав це щодо звичайного випадку й ужив сприятливого вислову, звернувшись до заслуги, — як танна в «Сангедрин», наприкінці розділу «Гаю бодкін», і як ми вже сказали.

Крім того, таким є мововживання мудреців: меншість гріхів вони називають «легкими переступами», а меншість заслуг також називають «легкими заповідями»; саме це доведено там, у Єрусалимському Талмуді. А якщо бажаєш, скажи так: так, безперечно, він каже саме про легкі. Але не для того, щоб виключити тяжкі переступи, згадані наприкінці «Йома» та в першому розділі «Швуот», а щоб виключити тяжкі переступи нашого обговорення, як-от тих, хто відступає від шляхів громади, і тих, хто грішить своїм тілом, — відповідно до того, як ми, з небесною допомогою, пояснимо тяжкість їхнього гріха на початку

Яд Єгуда · ט

(ט) «Бо інакше» — якщо йдеться саме про легкі й про виключення звичайних тяжких, як-от переступів, за які належить карет або смертна кара суду, що не належать до категорії тих з Ізраїлю, хто грішить своїм тілом, — виникає складність: мішна нічого не повідомляє нам. Адже та людина, яка впала в них, оскільки вона належить до середніх… Отже, звідси видно, що «легкі» сказано не в строгому значенні; а «остерігається тяжких» означає тяжкі переступи нашого обговорення й має виключити нечестивців. [П298]

Яд Єгуда · י

(י) «До того ж» — потрібне пояснення, як сказати, що йдеться саме про легкі, адже ми не знаємо їх достеменно. Отже, він неодмінно називає їх легкими за нашою оцінкою. [П299]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Як згадав Рамбам», благословенної пам’яті, у третьому розділі «Законів покаяння». Ось його слова: «І це зважування відбувається не за числом заслуг і гріхів, а за їхньою величиною. Є заслуга, яка відповідає багатьом гріхам, як сказано: “Тому що знайдено в ньому щось добре”. І є гріх, який відповідає багатьом заслугам, як сказано: “А

Яд Єгуда · יא · продовження

один грішник знищить багато добра”. Зважують лише за знанням Бога усезнання (אל דעות), і Він знає, як оцінювати заслуги проти гріхів». [П300, П301]

Яд Єгуда · יב

(יב) Йдеться про звичайного середнього, який часом грішить також звичайними тяжкими переступами. А кажучи «про богобоязну людину», він уживає сприятливого вислову.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Наприкінці розділу “Таю бодкін”». У мішні: «Тридцять шість засуджують, і тридцять шість виправдовують; вони сперечаються одні з одними, аж поки один із тих, хто засуджує, не визнає слів тих, хто виправдовує». І про це

Рама з Фано · продовження

п’ятої частини.

І ось міра Святого, благословенний Він, — усувати їх усі, щоразу перший, тобто безперервно, подібно до вислову קמא קמא בטיל — «щоразу перше скасовується». Усі вони прощаються тимчасово. Така людина вважається праведною з огляду на перевагу заслуг, які першими розглядалися в її суді. Проте сам гріх не стирається: він іще очікує остаточного рішення. Якщо під час ухвалення остаточного вироку заслуг виявиться більше за гріхи, що потрапляють на шальку терезів, або якщо вони врівноважені, а «багатий на милість» схиляє до милості — адже саме про це ми й говоримо, — тоді гріхи усунено, щоразу перший, і вони зовсім не беруться до уваги при схилянні терезів, наче їх не чинили. [П281, П282, П283, П284, П285, П286, П287, П288, П289, П290]

Яд Єгуда · יג · продовження

сказано в Ґемарі, у розділі «Ехад діней мамонот»: «Я звертаюся до виправдання; до засудження я не звертаюся». Раші пояснив: «“Я звертаюся до виправдання” — йому до вподоби звертатися до цього боку, вживаючи сприятливого вислову; так само й навпаки». [П302, П303]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Крім того» і так далі. Тобто саме тому він називає їх легкими, що вони становлять меншість; адже таким є «малий?» вислів мудреців [непевне прочитання: זוטא?]. [П304]

Яд Єгуда · טו

(טו) У Єрусалимському Талмуді, у трактаті «Пеа», наведеному вище, у розділі 6. [П305]

Яд Єгуда · טז

(טז) А якщо скажеш, що він говорить справді про легкі, — усе ж він має на меті виключити тяжкі переступи нашого обговорення, а не звичайні тяжкі переступи. [П306]

Яд Єгуда · יז

(יז) «І ось Його міра» і так далі. Він повертається до слів Ґаона: «Його міра щодо цієї людини — що Святий, благословенний Він, усуває щоразу перший» — означає: постійно, безперервно. «І ось причина» (והן הטעם): як сказав Рамбам, після того як один прощено, другий стає першим, і так усі. Адже, на думку Ґаона, у нашому обговоренні ми не маємо справи з першими гріхами. І з якої причини хтось через це вжив би вислів «щоразу перший»? Натомість причина в тому, що таким є мововживання мудреців, як вони також сказали у подібний спосіб: קמא קמא בטיל — «щоразу перше скасовується». [П307, П308]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Тимчасово» — саме це означає вислів «і прощає його», який згадав Ґаон. А те, що Ґаон каже далі… [П309]

Яд Єгуда · יט

(יט) «І це “як заслуга?” — для праведників» [непевне прочитання: וכזכות?]. Хоч ми маємо справу із середніми, це з огляду на перевагу заслуг, які першими розглядалися в його суді: його заслуг було більше за його гріхи. І попри це сам гріх залишається невирішеним до ухвалення остаточного вироку в час смерті цієї людини. Тоді підраховують усі його заслуги й гріхи за всі роки. Якщо є більшість гріхів, їх беруть до розрахунку. Але якщо його заслуг більше або шальки врівноважені, йому цілковито прощають гріхи. І, як сказано, гріх залишається невирішеним, якщо шальки були врівноважені, як під час першого суду. [П310, П311, П312]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Адже саме про це ми й говоримо». Тобто хоча Ґаон нічого не згадав про врівноважені шальки, це випливає саме собою, бо вся аргументація в нашому обговоренні стосується «багатий на милість». Отже, за цим поясненням ми довідалися про думку Ґаона, благословенної пам'яті: він відносить слова танни зі школи рабі Ішмаеля та Рави до двох підрахунків водночас. Докладніше це буде пояснено в наступному розділі. [П313]

Йоель Моше · 1

«Рав зважив на його слова» — рав Альфасі зважив на слова Ґаона, коли навів їх. Рамбам також частково пішов його шляхом наприкінці свого викладу.

«Проте немає сумніву» і так далі. Тобто щодо думки Ґаона немає цього сумніву: згадані таннаї, які сперечаються про слова школи Гіллеля, не говорять про два перші гріхи, повністю прощені, як сказав вище рабі Йосі бар Єгуда.

«І звертається до заслуги» і так далі. Тобто «те, що він написав» [непевне прочитання: שמה שכתב?] — «тяжкі» — не обов'язково означає справді тяжкі: тих з Ізраїлю, хто грішить своїм тілом. А якщо заслуги переважують, усі переступи називаються легкими. І навпаки: коли переступи переважують, усі заповіді називаються легкими, як сказано нижче в цьому розділі. Просто він ужив сприятливого вислову. Саме це означає «звертається до заслуги». Принагідно він відмежувався від протилежного випадку — коли людина не остерігається тяжких переступів.

«Якщо вона впала» і так далі. Тобто «остерігається тяжких» сказано саме для виключення тієї, яка їх не остерігається. Це очевидно, і немає потреби виключати: якщо вона впала в них, то буде записана на смерть у Рош га-Шана, у день суду, як цілковиті

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 8

Йоель Моше · 1 · продовження

нечестивці. Що їй робити серед середніх у суді після воскресіння? А якщо скажеш, що все-таки він навчає саме так, — у чому складність щодо очевидності того, що немає потреби виключати? Може, це має виключити випадок, коли за цей час людина виправилася щодо тяжких переступів — тих, що належать до гріхів Ізраїлю своїм тілом, — і «ось Рава» (והא רבא) [неясний зв'язок] серед середніх на прийдешньому суді. Тому він має на меті виключити цей випадок і говорить саме про того, хто цілком остерігається тяжких переступів. І все ж «легкі», про які говорить Ґаон, — не обов'язково справді легкі. Навіть тяжкі, якщо вони не охоплюють категорії тих з Ізраїлю, хто грішить своїм тілом, називаються легкими. Бо інакше — «ті?» [непевне прочитання: דא"ל האותן?] — як ми судитимемо ці тяжкі переступи середніх? Про них нічого не сказано, лише про справді тяжкі та справді легкі.

До того ж нам не випадає називати їх легкими, бо є переступ, який нашим очам здається легким, і так далі.

Там: «Подібно до "щоразу перше скасовується"» (קמא בטיל קמא) і так далі. Тобто Святий, благословенний Він, спочатку підраховує всі заслуги, які людина здобула, а потім підраховує всі гріхи проти заслуг. Якщо вони рівні або, тим паче, якщо заслуги переважують, то гріхи цілковито прощено. Саме це означає «усуває щоразу перший». Якщо ж є ще гріхи, так що переважать гріхи, людину буде записано на смерть. Саме це означає «якщо під час ухвалення остаточного вироку». Тобто спочатку Він прощає по одному, аж доки побільшає заслуг; тоді — «знову повертається й оживає» (חוזר וניעור) [підмет у джерелі не названо]. [П314, П315, П316, П317, П318, П319, П320, П321]

«Хікур Дін» — частина I — глава 9

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Однак» тощо. Тобто зі сказаного в попередньому розділі, що під час остаточного вироку гріхи прощаються повністю, не слід гадати, ніби Святий, благословенний Він, є поступливим і відмовляється від належного. Це було б неправильно, як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у «Бава Камма»: «Хто каже, що Святий, благословенний Він, поступається належним, — нехай розпустяться його нутрощі! Натомість Він довго стримує гнів і стягує Своє, як сказано: “Бо всі Його шляхи — суд”». Але підстава прощення полягає в тому, що такою є міра суду, як він незабаром підсумовує словами «Тут, у нашому талмудичному обговоренні» тощо. [П331, П332]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Так само написано: “Праведний Господь”» тощо. Він праведний і милостивий «водночас?» (בפעם? אחת) [непевне прочитання בפעם?]. Навіть коли Він, благословенний Він, виявляє милість до створінь і прощає їм їхні гріхи, Він праведний і чинить праведність та суд. [П333, П334]

Рама з Фано

Однак не було б правильним приписувати мірам Святого, благословенний Він, поступливість, що відмовляється від належного: адже всі Його шляхи — суд. Так само написано: «Праведний Господь у всіх Своїх шляхах», хоча Він «милостивий у всіх Своїх ділах». Як це узгодити? «Довго стримує гнів і стягує Своє» (מאריך אפיה וגבי דיליה). При цьому ми застерігаємо: вислів «стягує Своє» сказано не про суд над гріхами та покарання за них. Боронь Боже! Бо карати — недобре для Праведного світу. Чимало стягувачів обходять і стягують борг, як навчаємо в «Авот»; вони не стануть перед Його очима, бо «у світлі лиця Царя — життя», і «сила й радість перед Ним».

А написане «І засмутився Він у Своєму серці» (ויתעצב אל לבו) означає: Він зібрав до Свого серця — бо з нього виходить життя — усі нерви й тяжі (העצבים והמיתרים), про які написано: «Твої руки сформували мене й зробили мене» (ידיך עצבוני ויעשוני). Саме вони з’єднують частини світу, який, як відомо, є великою людиною. Ми докладно пояснили це в трактаті «Га-нефеш». Він, благословенний Він, відтягнув їх до Свого серця, як сказано, тим, що «Свій дух і Своє дихання збере до Себе». У цьому значення дієслівної форми гітпаель (התפעל). Тоді будова світу руйнується сама, бо ніщо зле не сходить згори.

Яд Єгуда · ג

(ג) «При цьому»: хоча ми застерігаємо щодо вислову «стягує Своє», щоб не пояснювати його як покарання, ніби, боронь Боже, міра й частка Святого, благословенний Він, — карати Самому, у Своїй славі. Це не так: Га-Шем, благословенний Він, карає лише через посланців — лихих ангелів, як у натяку «гурти благословення? виходять із покоїв» (כתות נגלים מחדרים ברכה?) [непевне прочитання ברכה?] тощо. І навіть вони не удостоюються стояти перед Ним, благословенний Він, бо перед Ним — лише життя, сила та радість. [П335, П336]

Яд Єгуда · ד

(ד) «А написане: “І засмутився Він у Своєму серці”». Його значення не пов’язане зі смутком, як, здається, вважає Онкелос, перекладаючи: «І сказав Своїм словом зламати їхню силу згідно зі Своєю волею» (ואמר במימרי למיתבר תוקפיהון כרעותי). Він пояснює ויתעצב через смуток духу, а «Своє серце» — через волю. Зміст такий: Він засмутився через Своє бажання створити людину. Проте істина така, як ми згадали: перед Ним,

Яд Єгуда · ד · продовження

благословенний Він, є лише сила й радість і жодного смутку. ויתעצב натомість пов'язане зі словами «нерви» й «сухожилля», як написано: «Твої руки сформували мене й зробили мене» (ידיך עצבוני ויעשוני; Йов 10).

Радак написав про це в «Книзі коренів», корінь עצב: «Мудрець рабі Моше бен Езра пояснив це через сухожилля, які називаються עצבים, тобто: Він створив мої кості й мою плоть». Тут кінець цитати. Відповідно до цього, зміст ויתעצב אל לבו полягає в тому, що Він зібрав нерви й тяжі до Свого серця. Адже так само, як עצבוני у дієслівній формі פועל означає розпростертя й сплетення сухожиль, «необхідно?» (?כהכרח) [непевне прочитання] сказати, що форма гітпаель у ויתעצב означає збирання й згромадження нервів. Пояснення цього змісту буде наведено далі. [П337, П338, П339, П340]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Усі нерви» відноситься до слова «зібрав». [П341]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Саме вони»: тобто нерви й тяжі з'єднують частини світу — небеса, землю та все їхнє воїнство. [П342]

Рама з Фано · продовження

А в Масорі: שיניהם, «їхні зуби», — двічі: «М'ясо ще…»; «Спис і стріли». Натяк полягає в тому, що «від нього вийдуть його суд і його велич». Так само написано: «Нехай скінчиться зло нечестивих»: без жодної іншої причини воно саме робить своє. Але в мірі добра — Ти Сам, у Своїй славі, «утвердиш праведного». Щодо поширення Провидіння в «батогах стягнення» витлумачили: «Поїла й витерла уста свої; сказала: "Не вчинила я кривди"».

То як маємо розуміти, що Він «стягує Своє»? Саме те, що є Його, справді Його часткою: святу душу, нешаму. «Частка Господа — Його народ»; «Моя частка — Господь, сказала моя душа». Заради неї Він стримує Свій гнів і затримує стягувачів, посланців суду, щоб вони не стягнули належні їм частки з грішника тяжкими покараннями всі відразу. Натомість стягують із нього, щоразу починаючи з найлегшого, щоб людина пробудилася до покаяння й Божа частка вийшла очищеною від кожної вади, «щоб не був від Нього відкинутий відкинутий».

Це правильне й істинне пояснення, хоча великі мудреці не вважали за потрібне дотримуватися такого застереження. Вони йшли за загальновідомим, яке не є хибним: «дуже численний табір Божий» і «Його царство панує над усім». Є гарне додаткове тлумачення вірша «Де Авель, твій брат?» — א"י הב"ל אחיך. Це нотарикон: א'ם י'שוך ה'נחש ב'לא ל'חש — «Якщо вкусить змій без

Яд Єгуда · ז

(ז) «Який є великою людиною». Адже філософи називають людину малим світом; так само сказано в «Зогарі», розділ «Берешіт», сторінка 184. Відповідно до цього світ називається великою людиною. Ось Писання сказало: «І пожалкував Господь, що створив людину на землі, і засмутився Він у Своєму серці». Учителеві не здається належним пояснювати це щодо власне людини, за простим змістом. Інакше немає підстав для ויתעצב у значенні «зібрав ці нерви»: чому окремо називати нерви, більше за решту головних органів, кров, нефеш і руах? До того ж тоді початкові слова «бо створив людину» стосувалися б людського роду, а наступне ויתעצב — окремої особи. Тому він вважає належним пояснити нерви як такі, що стосуються великої людини, тобто світу.

Зміст полягає в тому, що Га-Шем, благословенний Він, створив світ шляхом еманування десяти сефірот, які сходять і пронизують усі чотири світи аж до безодні світу Асія. Від них залежить нижній світ і все, що його наповнює, до часу кінця — великого ювілею, про який у «Зогарі» сказано: לאתבא רוחא ליה, «повернути

Яд Єгуда · ז · продовження

Йому дух». Тобто повернути до Нього емановані сутності, адже «Його дух», благословенного, є позначенням цих еманованих сутностей. Тоді Га-Шем, благословенний Він, поверне їх до Себе, і припинять існування також решта трьох світів — Брія, Єцира й Асія (БІА). Вони подібні до сухожиль, нервів і тяжів, що з'єднують світ та підтримують його існування. Внаслідок цього будова світу сама загине й зруйнується, як сказав про це пророк: «Бо небеса, мов дим, розвіються, а земля, мов одежа, зітліє».

На думку вчителя, саме про це говорить вірш: «І пожалкував Господь, що створив людину на землі», — тобто велику людину, якою є світ. «І засмутився Він у Своєму серці» (ויתעצב אל לבו): задумав і пожалкував, щоб зібрати до Свого серця, благословенного, усі нерви й сухожилля, які з'єднують світ та підтримують його існування, щоб знищити його й припинити його буття. [П343, П344, П345, П346]

Яд Єгуда · ח

(ח) «У цьому значення форми гітпаель» у слові ויתעצב: воно означає збирання нервів, як згадано. [П347]

Рама з Фано · продовження

замовляння». Адже мудреці сказали: змій не кусає людину внизу, якщо про неї не нашіптують згори. У значенні вислову: «Дістає дозвіл і забирає душу».

Отже, усі погоджуються: Святий, благословенний Він, не відмовляється від належного, а судить із милосердям. Проте тут, у нашому талмудичному обговоренні трьох груп, ми розглядаємо перевагу шальки терезів. За загальним правилом суду йдемо за більшістю; а якщо суд урівноважений, тоді добра міра схиляє терези, як їй і належить. Ми вже здобули добре пояснений підхід Ґаона, який у всіх своїх частинах узгоджується з ходом Ґемари й ґрунтується на надійному міркуванні, без труднощів і без сумніву.

Видається, що так вважав і Раавад (הראב"ד) у своїх «Зауваженнях», сказавши: «У цьому талмудичному обговоренні немає згадки про прощення гріха, а лише про врятування середніх від Геєни». Тут кінець цитати. Звідси випливає, що в цій мірі враховуються саме непрощені гріхи; і це правильне розуміння. Його слова там щодо рабі Йосі бар Єгуди містили умову: за перший і другий гріхи, які, як ми сказали, прощаються повністю, людині не потрібні ні Йом-Кіпур, ні страждання, ні смерть, навіть якщо це тяжкі гріхи, — лише б вона покаялася в них. І правильно сказав, якщо вона пам'ятає їх, щоб не залишалася у своєму бунті. Але ця

Яд Єгуда · ט

(ט) «Сходить згори». Проте з усуненням потоку впливу зло приходить саме собою тощо. [П348, П349]

Яд Єгуда · י

(י) «А в Масорі» є натяк на це: «М'ясо ще було між їхніми зубами» тощо, «і вразив Господь народ» тощо; «їхні зуби — спис і стріли». Це вказує, що м'ясо між їхніми зубами було для них списом і стрілами та причиною їхнього ураження. [П350, П351]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Натяк» на це є також у сказаному щодо халдеїв: «Від нього — його суд» тощо (Авакум 1). [П352]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Так само написано: "Нехай скінчиться зло нечестивих, а Ти утвердиш праведного"» (Псалми 7). Тут не сказано תגמור, «Ти скінчиш», зі зверненням до Господа, як далі сказано ותכונן, «а Ти утвердиш». Натомість יגמר із камацем означає: саме собою. [П353, П354]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Щодо поширення» тощо. Тобто наші мудреці, благословенної пам'яті, у «Зогарі», розділ «Тазріа», на сторінці 80, витлумачили вірш «Така дорога жінки-перелюбниці: поїла й витерла уста свої» тощо (Приповісті 30) щодо таннінів, ніби вони

Яд Єгуда · יג · продовження

кажуть, що не вони вчинили покарання. Це через поширення в них вищого Провидіння, щоб вони стягували й одержували від нечестивих належне за їхнє нечестя. Ці лихі ангели хочуть приписати свою дію Божественному

Рама з Фано · продовження

добра міра не повернеться порожньою для того, хто забув, навіть без покаяння. Є в нас іще умови щодо слів рабі Йосі бар Єгуди: ми згадали їх у четвертому розділі, а їхнє пояснення буде завершено в розділах, указаних там, з небесною допомогою. [П322, П323, П324, П325, П326, П327, П328, П329, П330]

Яд Єгуда · יג · продовження

Провидінню. І це Писання також говорить глузливо: насправді «з уст Всевишнього не виходять лиха»; натомість зло нищить саме себе. А танніни, які спонукали до переступу, безперечно, вчинили і кривду, і покарання. [П355, П356, П357]

Яд Єгуда · יד

(יד) «У батогах стягнення» — це танніни; у «Берешіт» їх названо רצועה בישא, «лихим батогом». [П358]

Яд Єгуда · טו

(טו) «То що» тощо. Він повертається до сказаного вище: «стягує Своє» сказано не про суд над гріхами та покарання за них. Натомість доречно пояснити це щодо нешами, яка належить Святому, благословенний Він, — Божої частки згори, як написано: «Бо частка Господа — Його народ», а також «Моя частка — Господь, сказала моя душа». [П359]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Заради неї» тощо. Тобто, хоча Він стримує гнів щодо нечестивого — а саме, іноді дозволяє нищителям להרו? [непевне прочитання] трохи гніву, — проте лише так, щоб стягувати з нього, щоразу починаючи з найлегшого. Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: «Володар милосердя не торкається спочатку душ» тощо. Це щоб тим часом людина покаялася й Божа частка вийшла очищеною, так що стягувачі не змогли б торкнутися її при відплаті. Оце й означає «і стягує Своє». [П360, П361, П362]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Не вважали за потрібне дотримуватися застереження» щодо вислову «стягує Своє», аби не тлумачити його як покарання за гріхи, як застерігаємо ми. Це тому, що вони йдуть за загальновідомим: у Всюдисущого, благословенний Він, багато посланців, і Його царство панує над ними. Вони пояснюють לסתם? [непевне прочитання]: «і стягує» — через Своїх посланців. [П363, П364, П365]

Яд Єгуда · יח

(יח) «У вірші "Де Авель, твій брат?"». Ось слова «Зогару», розділ «Пекудей», сторінка 414: «Після того як Адам і жінка згрішили, а змій прийшов до Єви й поклав у неї нечистоту, Єва народила Каїна» тощо. «Тому він був першим, хто вчинив смерть у світі, бо його бік це спричинив. Змій має звичай чатувати в засідці, щоб убити; той, хто походить від нього, бере й продовжує його шлях. Тому написано: "І сталося, коли вони були в полі, повстав Каїн на брата свого й убив його". Ми знайшли в книгах давніх, що коли Каїн убивав Авеля, то кусав його укусами, мов змій, доки не відібрав його душу, і вбив його» тощо.

Саме це мав на увазі вчитель, сказавши כונם? [непевне прочитання]: אי הבל — нотарикон אם ישך הנחש בלא לחש, «Якщо вкусить змій без замовляння»; цей змій — Каїн (Екклезіяст 10). [П366, П367, П368]

Яд Єгуда · יט

(יט) «У значенні» того, що наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали про ангела смерті: він дістає дозвіл від суду вгорі. [П369]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Проте тут» тощо. Це завершення попередньої думки. Мається на увазі, що Святий, благословенний Він, не відмовляється від належного, як згадано. А в нашому талмудичному обговоренні сказано, що Га-Шем, благословенний Він, прощає гріхи, тому що саме так вимагає суд, коли заслуги становлять більшість, як написано: «Схилятися за більшістю». Так само, коли половина проти половини, добра міра схиляє терези. Дивись вище, розділ 4. [П370]

Яд Єгуда · כא

(כא) «На міркуванні» в галахі, яке ми виклали, пояснюючи «усуває щоразу перший»: вони прощаються лише тимчасово. [П371]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Так вважав» щодо думки Ґаона та пояснення «усуває» у рабі Ішмаеля. [П372]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Сказав» тощо. Там, у третьому розділі «Законів покаяння», він заперечив Рамбамові щодо перших гріхів, про які рабі Йосі бар Єгуда говорить у «Йома», та щодо «усуває» в рабі Ішмаеля з нашого обговорення. Ось його слова: «На його думку, це одне й те саме, але вони дуже віддалені одне від одного. Адже слова рабі Ішмаеля стосуються великого дня суду та врятування середніх від Геєни, за словами школи Гіллеля; там немає згадки про прощення гріха. Натомість слова рабі Йосі бар Єгуди стосуються цього світу й початку вчинків людини від часу, коли вона підлягає покаранню» тощо. [П373, П374]

Яд Єгуда · כד

(כד) «Звідси випливає» тощо — зі слів Раавада, який написав: «Там немає згадки про прощення гріха», стосовно рабі Ішмаеля. Адже як середні врятуються від Геєни у великий день суду без прощення гріха? Простий зміст його слів саме такий: у формулюванні «усуває щоразу перший» немає згадки про прощення гріха. Годі й казати про перші гріхи — тут про них не йдеться; але також решту гріхів Він усуває лише тимчасово, до остаточного вироку у великий день суду. І тоді гріхи, які ще залишаються непрощеними, прощаються завдяки мірі «багатий на милість», якщо шальки врівноважені, щоб урятувати середніх від Геєни. Це й відповідає згаданій думці Ґаона. [П375, П376]

Яд Єгуда · כה

(כה) «Його слова містили умову». Тобто Раавад також написав там щодо перших гріхів: вони не потребують жодного з чотирьох видів спокутування, наведених в останньому розділі «Йома», окрім самого лише покаяння, навіть якщо це тяжкі гріхи, які потребують страждань або смерті. [П377, П378]

Яд Єгуда · כו

(כו) «І правильно сказав», вимагаючи «покаяння для них?» (לתשובה להם?) [непевне прочитання]. Людина пам’ятає їх; тоді їй треба пошкодувати про них і покаятися. Інакше вона залишається у своєму бунті, і вони не спокутуються їй проти її волі, як наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали про подібний випадок на початку «Шевуот». А якщо вона їх забула, вони спокутуються навіть без покаяння. [П379, П380]

Яд Єгуда · כז

(כז) «Ця добра міра»: «Тому Бог учинить двічі» тощо, з небесною допомогою, як написано там. І так само щодо Ізраїлю тощо; дивись там. [П381, П382]

Йоель Моше · 1

«При цьому ми застерігаємо» тощо. Тобто ми застерігаємо, нагадуючи іншим, щоб вони так не пояснювали: «стягує Своє» сказано не про суд над гріхами й покарання, ніби Святий, благословенний Він, Сам карає. Боронь Боже! Адже «з уст Всевишнього не виходять лиха й добро».

«Чимало стягувачів обходять» тощо. Тобто нищителі, які виконують своє посланництво, караючи людину, не стануть перед Ним, благословенний Він, бо сила й радість перед Ним, благословенний Він.

А щодо ויתעצב: з нього випливає, що, боронь Боже, перед Ним є смуток. Пояснення таке: ויתעצב подібне до «зібрав», тобто «зібрав до Свого серця» тощо, від вислову «Твоя рука сформувала мене» (ידך עצבוני), тобто «зібрали мене». «Саме вони з’єднують»: руки Га-Шема, благословенний Він, з’єднують у великій людині — так називається світ — чотири стихії. Також руах, нефеш і нешаму в людині, яку називають малим світом, Він зв’язує разом. А під час Потопу Святий, благословенний Він, відтягнув до Свого серця.

«У цьому значення форми гітпаель» тощо: ויתעצב має значення форми гітпаель. Тоді «з його задуму» (מעצתו) приходить зло [таке написання в джерелі], а будова світу руйнується сама.

«М’ясо ще було між їхніми зубами» тощо: з цього випливає, ніби покарання виходить від

Йоель Моше · 1 · продовження

Нього, — боронь Боже! Тому він сказав: зуби нечестивих самі є списом і стрілами, бо «від нього» — тобто від самого нечестивого — «вийдуть його суд і його велич». Тому й сказано: «Нехай скінчиться зло нечестивих» — у третій особі, а не «Ти скінчиш» у другій особі. Натомість воно скінчиться саме собою. Інакше в мірі добра: «Ти утвердиш праведного» сказано зі зверненням до Га-Шема, благословенний Він.

«Щодо поширення» тощо. Тобто Га-Шем, благословенний Він, наглядає за ангелами-нищителями, які карають людину, наче їх послав Га-Шем, благословенний Він. Насправді вони самі сказали: «Не вчинив я кривди: якби мені з небес не сказали «бути покараним» (להענש) [синтаксичний зв'язок неясний], я не покарав би людину».

«Не вважали за потрібне дотримуватися застереження» тощо — пояснювати так, як ми пояснили, бо вони пішли за загальновідомим, тобто простим розумінням.

«א"י הב"ל» тощо. Те, що на це натякнули в словах

Йоель Моше · 1 · продовження

א"י הב"ל, узгоджується зі сказаним у «Зогарі»: Каїн походить із боку змія. У «Зогарі», розділ «Пекудей», сказали, що він не знав, як умертвити Авеля, доки не вкусив його зубами. Тому тут подано «натяк: "Якщо вкусить…" тощо — у них?» (כרמז א"ם י"שוך כו' בהם?) [непевне прочитання]; придивися уважно.

«Так вважав Раавад» — як ми пояснили слова «і багатий на милість», сказані школою Гіллеля: йдеться про гріхи, окрім двох перших, які прощено повністю. «Його слова містили умову» — тобто слова Раавада: «Лише б вона покаялася». Якщо людина пам'ятає два перші гріхи, нехай здійснить מ' покаяння щодо них [מ' — скорочення не розкрито]. А якщо не пам'ятає, їй усе ж прощають. וכרבו גם ד' [неясне формулювання та скорочення]: саме після надання Тори, за відсутності навіть сліду ідолопоклонства та якщо вона не повторює своєї глупоти; дивись вище, розділ 4. [П383, П384, П385, П386, П387, П388, П389, П390, П391]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 9

«Хікур Дін» — частина I — глава 10

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Сказали» тощо. Це продовжує сказане наприкінці попереднього розділу: перші гріхи не потребують покаяння від того, хто їх забув. А слова «давні мудреці» вказують на «Зогар», розділ «Балак», сторінка ש"ם? [непевне позначення у джерелі], за винятком наведеного автором про темний дім: цього немає у

Рама з Фано

Давні мудреці сказали: коли людина визнає гріхи, які пам'ятає, і шкодує про них, але забуває визнати деякі з них, що сховалися від її пам'яті, ці приховані гріхи не перешкоджають спокутуванню. Свої слова вони підперли тим, чого ми навчалися: «У темному домі не прорубують вікон, щоб побачити його ураження». Так само двадцять чотири виступні частини тіла не визнаються нечистими через живу плоть — מחיה, адже написано: «Наскільки бачать

Яд Єгуда · א · продовження

формулюванні «Зогару» там. Ось його слова: «І не кажи, що Святий, благословенний Він, не приймає людину, доки вона не перелічить свої гріхи від дня своєї появи на світ, — ті, що сховалися від неї й яких вона не може осягнути. Ні: треба перелічити лише ті, які вона пам'ятає. І коли вона спрямує на них свою волю, всі інші

Яд Єгуда · א · продовження

потягнуться за ними. Адже ми навчалися: при усуненні квасного не перевіряють верхніх отворів у домі, що високо вгорі, ані нижніх, що внизу. Щойно людина перевірила відповідно до того, що бачать її очі, — те, що може осягнути, — усе потягається за цим і скасовується разом із ним. Так само ми читаємо: є двадцять чотири виступні частини тіла, які не визнаються нечистими через живу плоть, і священник не клопочеться про них. Це й написано: “Наскільки бачать очі священника” — місце, де священник може побачити ураження одним поглядом і йому не треба нахилятися та підводити очі туди й сюди. Так само людині не треба перелічувати свої гріхи, розшукуючи їх від дня своєї появи на світ: вони є верхніми отворами дому, що високо вгорі. Поглянь: “Наскільки бачать очі священника”, — і всі вони потягаються за цими». Тут кінець цитати. [П397]

Яд Єгуда · ב

(ב) «І хоча як ті, так і інші». За цим виходило б, що перші гріхи й решта гріхів однакові: якщо людина їх пам’ятає, навіть перші потребують покаяння, як пояснено наприкінці попереднього розділу; а якщо забула, відсутність

Рама з Фано · продовження

очі священника», — так, щоб йому не довелося підводити очі або нахилятися. Вони навели також знак на підтвердження цього зі сказаного про усунення квасного: «Верхні й нижні отвори в домі не потребують перевірки». [П392]

І хоча як ті, так і інші гріхи потребують покаяння від того, хто їх пам’ятає, а тому, хто їх забув, відсутність покаяння за них не перешкоджає, усе ж для перших гріхів виявляється більша перевага, ніж для всіх інших. Якщо людина за все своє життя згрішила лише двічі, забула ці гріхи й ніколи їх не визнавала, відсутність визнання не перешкоджає їхньому спокутуванню: вони прощаються самі собою. Щодо інших гріхів, якщо людина визнала частину з них, а частину забула, визнання діє для всіх: адже ми засвідчуємо, що, якби вона їх пам’ятала, то й їх визнала б та розкаялася б у них, — чим же вони відрізняються? І мудреці прямо сказали щодо підозрюваного в порушенні присяги: «Покаяння не буває наполовину». Проте коли немає жодної з умов покаяння — ані визнання, ані жалю, — а «він не знав і став винним», то чим йому буде спокутувано?

Саме це й сказав Рава в першому розділі «Хулін» про темний дім, як наведено вище: «Ці слова стосуються випадку, коли статус ще не усталився; але коли усталився — то усталився». Щодо суперечки Рабі та рабі Шимона бен Ґамліеля — чи усталений статус,

Яд Єгуда · ב · продовження

покаяння не перешкоджає навіть щодо інших гріхів, як згадано. Тому на перший погляд постає трудність: яка між ними відмінність?

Яд Єгуда · ג

(ג) «Усе ж». Між ними є відмінність у тому, що «виявляється більша перевага» тощо.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Ці слова стосуються випадку, коли статус ще не усталився» тощо. Раші пояснив: «Статус ще не усталився» — доки священник не побачив ураження з притаманними йому ознаками, бо воно було в темному домі й вигляду його не можна було розпізнати. Проте якщо ураження міститься за дверима й уже розпізнано, що це ураження, а вікно потрібне лише для підтвердження його усталеного статусу, — його прорубують. Тут кінець цитати. Так само й тут: від перших гріхів і далі, щойно вони набули усталеного статусу через переступи, цей статус уже є; тому прорубують вікна. Потрібно, щоб людина пригадала ті гріхи, визнала їх і покаялася в них; якщо ж вона забула їх усі, вони не прощаються.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Щодо суперечки» тощо. Думка автора така: навіть вислів рабі Йосі

Яд Єгуда · ה · продовження

бар Єгуди в «Йома» про перші гріхи — він сказав: два для окремої людини й три для громади — пов'язаний із суперечкою Рабі та рабана Шимона бен Ґамліеля в кількох місцях Ґемари щодо хазаки. За Рабі хазака виникає після двох разів, а за рабаном Шимоном бен Ґамліелем — саме після трьох. Тобто рабі Йосі бар Єгуда щодо окремої людини тримається думки Рабі, а щодо громади — думки рабана Шимона бен Ґамліеля. Такою і є галаха; це буде пояснено невдовзі.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Який тлумачить: двічі». Слово «двічі» у вірші «Ось усе це чинить Бог двічі, тричі з людиною» стосується окремої людини, а «тричі» — громади. Дивись вище, розділ 4: це відповідає читанню Рифа й Рамбама. Дивись також Рамбама, розділ 3 «Законів покаяння»: він навів доказ щодо громади з вірша «Так сказав Господь: за три переступи Ізраїлю й за чотири не відверну цього».

Яд Єгуда · ז

(ז) «За іншим тлумаченням». Тобто «гріх» і «переступ» — їх два [ננהו? — непевне прочитання], і їх Га-Шем, благословенний Він, прощає цілком. Це

Рама з Фано · продовження

хазака (חזקה), виникає після двох разів, чи після трьох, — видається, що це і є підхід рабі Йосі бар Єгуди, який тлумачить: двічі — для окремої людини, тричі — для громади. Це й є вірш «Підносить гріх і минає переступ», але за іншим тлумаченням, ніж те, якого навчають у школі рабі Ішмаеля. Можливо, він і рабі Йосі бар Єгуда розходяться в тому, як тлумачать значення слів; для останнього це перші гріхи, що цілком прощаються окремій людині. Щодо громади перший завжди вважається неумисним, як написано: «А домові Якова — їхній неумисний гріх». Другий і третій підпадають під «Підносить гріх і минає переступ», і вони також прощаються цілком, як ми сказали. [П393]

Адже в розділі «Га-ба аль євімто» постановлено галаху: щодо шлюбів і бичування — за Рабі. Пояснення «шлюбів»: жінка, чиї чоловіки померли, або ж така, що прожила з кожним із них десять років і не народила, не повинна виходити за третього. Ми прирівнюємо цей випадок до окремої людини: статус усталюється після двох разів, бо такі випадки становлять меншість. Так само той, кого бичували й бичували вдруге за той самий переступ, що тягне карет, підлягає смерті й віддає себе тяжкому переступові; його вміщують у кіпу, щоб наблизити його смерть. Ці випадки також становлять меншість. Щодо менструальних строків і вола зі встановленою небезпечністю — за рабаном Шимоном бен Ґамліелем.

Яд Єгуда · ז · продовження

відрізняється від тлумачення танни зі школи рабі Ішмаеля, який виводить звідси «усуває щоразу перший».

Яд Єгуда · ח

(ח) «Можливо, він розходиться» тощо. Тобто навіть за Рифом, який вважає, що вислів танни зі школи рабі Ішмаеля й вислів рабі Йосі бар Єгуди становлять одне, як наведено вище в розділі 5, усе ж можна сказати, що танна зі школи рабі Ішмаеля розходиться з [על? — непевне прочитання] рабі Йосі бар Єгудою в тому, як вони тлумачать значення слова ועובר, «і минає». Для танни зі школи рабі Ішмаеля це вираз усунення, а не прощення; для рабі Йосі бар Єгуди — вираз повного прощення. Адже для нього вірш говорить про перші гріхи, а для рабі Ішмаеля це не так.

Яд Єгуда · ט

(ט) «Щодо громади» тощо. Це повертається до сказаного вище: «Це й є вірш "Підносить гріх"». Тобто правило трьох для громади випливає саме собою, оскільки перший завжди вважається неумисним, а залишаються два — другий і третій, — які прощаються за цією мірою: «Підносить гріх» тощо.

Яд Єгуда · י

(י) «Адже постановлено галаху» тощо. Тобто те, що ми говоримо за рабі Йосі бар Єгудою — для окремої людини хазака виникає після двох разів, для громади після трьох, — є також підставою галахічного рішення в Ґемарі.

Яд Єгуда · יא

(יא) «У розділі “Га-ба аль євімто”». У Мішні: «Одружився з жінкою й прожив з нею десять років, а вона не народила; він розлучився з нею — їй дозволено вийти за іншого». А в Ґемарі: «За другого — так, за третього — ні. Чия ця Мішна? Це Рабі». І ще там навчали: «Вийшла за першого, й він помер; за другого, й він помер — за третього нехай не виходить. Це слова Рабі. Рабан Шимон бен Ґамліель каже: за третього нехай виходить, за четвертого нехай не виходить», тощо. Рав Йосеф, син Рави, сказав Раві: «Я запитав у рава Йосефа: галаха за Рабі? Він сказав мені: так. [Запитав:] галаха за рабаном Шимоном бен Ґамліелем? І він сказав мені: так. Він глузував з мене?» Той відповів: «Ні, це анонімні мішнаїчні постанови, і він роз’яснив тобі: щодо шлюбів і бичування — за Рабі; щодо менструальних строків і вола зі встановленою

Рама з Фано · продовження

Менструальні строки ми, безперечно, прирівнюємо до випадку багатьох; так само й тварину, бо вона не має мазалю, тобто розуміння, щоб берегти себе. І всі слова мудреців узгоджуються. [П394]

Ще сказано в Ґемарі: три речі нагадують про гріхи людини — похилена стіна, пильне вглядання у свою молитву й передавання справи свого ближнього на суд. Хоча, за відкритим простим значенням, кожна з них сама по собі тяжка, нам усе ж треба знати, навіщо тут названо число. Адже людей перевіряють на мосту й у всьому подібному, як сказано в «Ба-ме мадлікін». І в чому відмінність між тією перевіркою та нагадуванням про гріхи? Справді, похилена стіна не менш небезпечна, ніж міст, і вона сама по собі перевіряє; так само й інші речі. Але щоб нагадати про гріхи — а це означає навіть ті, що сховалися й пам’ять про них зникла, проте через учинок їхня забороненість знову пробуджується, — потрібні всі три речі разом. [П395]

Перша — «похилена стіна», קיר נטוי. Проте в Ґемарі, в розділі «Ліфней ейдейген», і в багатьох місцях мідрашів пояснено, що קיר означає «пан»; це з краси грецької мови. Коли в Нього, ніби, є ослаблення сили, як витлумачено у вірші «Скелю, що породила тебе, ти ослаблюєш» — צור ילדך תשי, — а людина вглядається у свою молитву, тобто просить лише про власні потреби й ні про що інше, та передає суд за те схилення вгорі на

Яд Єгуда · יא · продовження

небезпечністю — за рабаном Шимоном бен Ґамліелем».

Щодо шлюбів — за Рабі, як ми й сказали. Щодо бичування, бо ми навчалися: «Того, кого бичували, а потім бичували вдруге, суд вміщує в кіпу й годує ячменем, доки не розірветься його живіт». Щодо менструальних строків, бо ми навчалися: «Жінка не встановлює собі строку, доки не встановить його тричі, і не скасовує встановленого строку, доки не відхилиться від нього тричі». І щодо вола зі встановленою небезпечністю, бо ми навчалися: «Віл не набуває статусу встановленої небезпечності, доки щодо нього не засвідчать тричі».

Думка автора така: підстава цієї галахи також у тому, що слід розрізняти окрему людину й громаду. «А всі ці залежать від окремих людей, як тут» — והני כולהו תלו ליחידים כהא? [непевний вислів]. Проте менструальні строки — явище звичне, наявне в усіх жінок, тож ці випадки прирівнюють до багатьох, і статус не усталюється раніше трьох разів. Інша річ — шлюби [נשוא’י? — непевне прочитання] та

Яд Єгуда · יא · продовження

бичування: такі випадки не є звичними. Підстава щодо тварини в тому, що вона не має розуміння, щоб берегти себе: ми приписуємо це бракові її розуміння, доки статус

Рама з Фано · продовження

інших, ніби сама чиста від гріха, — тоді, безперечно, навіть якщо вона покаялася в тому, що пам'ятала, не лише перевіряють її гріхи: відтепер і забуті серцем гріхи звинувачують її. «А Він, милосердний, спокутує». [П396]

Яд Єгуда · יא · продовження

не усталиться після трьох разів. [П398]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Ще сказали» тощо. Тут авторове тлумачення стосується [דרש הרב? — непевне прочитання]

Яд Єгуда · יב · продовження

гріхів, що вже давно сховалися від пам'яті. І так він написав: [прогалина у джерелі]. У Ґемарі, у розділі «Га-рое»: «Три речі» тощо; це там вислів рабі Їцхака. [П399]

Яд Єгуда · יג

(יג) «І хоча» тощо. Тобто тут він висловлює заперечення: навіщо мені число? Хоча за простим значенням, безперечно, слід було б сказати: рабі Їцхак назвав число, щоб показати, що саме ці три разом нагадують про гріхи, адже «кожна … одна з них» — כל מלאו חדא מינייהו? [непевний вислів] — настільки тяжка, щоб нагадувати про гріхи людини; усе ж потрібно пояснити так, як він пояснив. Інакше ми зовсім не знали б, навіщо тут число. Бо не можна також сказати, що число потрібне, аби сказати: це саме ці три й більше жодної, — адже є ще міст і подібне до нього, як сказано в Ґемарі: «А чоловіків де перевіряють? Реш Лакіш сказав: коли вони переходять міст. Тільки міст і більше нічого? Скажи: щось подібне до мосту». [П400]

Яд Єгуда · יד

(יד) «І в чому відмінність» тощо. Тобто, якщо скажеш, що перевірка, згадана в Ґемарі, — одне, а вислів про нагадування в розділі «Га-рое» — інше, як він і висновує, що все може бути пригадане, і таких речей не більше трьох, як сказано, — нам треба знати, яка між ними відмінність.

Яд Єгуда · טו

(טו) «Справді». Якщо ми заходилися б пояснювати згадане «нагадують» як перевірку, то мусили б сказати, що досить кожної з цих трьох речей окремо: адже похилена стіна не гірша від мосту, який сам по собі перевіряє. Проте насправді нагадування не є [אינה? — непевне прочитання] перевіркою. Перевірка — це, як при суді [כמשפט? — непевне прочитання], перевіряння гріхів, які ще не були спокутувані.

Яд Єгуда · טו · продовження

А нагадування про гріхи означає таке: людина вже покаялася у своїх гріхах, але деякі забула, і вони були прощені разом із тими, які вона пам'ятала. Через ці три речі вони знову пробуджуються й про них нагадують. Тому потрібні всі три речі разом, і жодної окремо недостатньо. Через це рабі Їцхак і назвав число. [П401]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Проте» тощо. Тобто за аналогією, за простим значенням вислову «похилена стіна» тощо «не … в усякому разі» — אינו עכ"פ? [непевний вислів] — застосовне те, що забороненість гріхів, які сховалися й були прощені, знову пробуджується через ці три речі, навіть коли вони поєднані разом. Проте [непевний перехід] вислів «похилена стіна» тощо тлумачиться не буквально: קיר — грецьке слово зі значенням «пан», як у «סך קירי פלסתר» у розділі «Ліфней ейдейген». Так само витлумачено у «Ваїкра Раба» [?], у розділі «Ваєхі», написане: «רכב אביו אל הקיר» [неясна цитата; буквально: «їхав його батько до стіни»]. [П402]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Із краси». Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, у «Мегілла» щодо «Нехай Бог дасть простір Яфетові» — יפת אלהים ליפת. [П403]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Ослаблення сили». Щодо тих, хто грішить проти Бога, це так, як витлумачили наші мудреці, благословенної пам'яті: תשי — вираз ослаблення сили; гріхи ніби ослаблюють силу вгорі. Це й є «похилена стіна»: Пан — Га-Шем, благословенний Він, — ніби схилений, а Його сила наглядати за тією людиною ослабла. Та людина так не гадає, а й далі вглядається у свою молитву. Тобто вся її думка й увага звернені

Яд Єгуда · יח · продовження

лише на власну молитву: вона просить тільки про свої потреби, а не про виправлення тієї вади, яку завдала вгорі. І не лише це: вона ще й хоче передати небесний суд за те, що вгорі все схилилося й сила ослабла, на інших, які в її очах є нечестивими, кажучи, що вони «одержали свою кару» [נחלו בעונש? — непевний вислів], ніби сама вона праведна й бездоганна, — усупереч істині. [П404]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Тоді, безперечно» тощо. Тобто саме ці три речі разом нагадують про її забуті гріхи, уже прощені завдяки покаянню, яке вона здійснила щодо решти переступів, які пам'ятала. Відтепер вони знову пробуджуються.

Яд Єгуда · כ

(כ) «Її гріхи перевіряють». Тобто гріхи, які ще не прощено. Адже про гріхи, щодо яких вона здійснила покаяння, безперечно, ніколи більше не нагадують — навіть через три згадані речі. І це очевидно.

Йоель Моше · 1

«Давні мудреці сказали». Пояснення: це «Зогар», розділ «Балак», сторінка ש"כ [320]; дивись там увесь виклад. «І буде там ה"כ аж до перевірки» — ויהיה שם ה"כ עד בדיקת [неясний вислів]. «У темному домі не прорубують» тощо: пояснення — яким усе є тепер, таким і має лишитися. Так само щодо двадцяти чотирьох частин тіла, які не визнаються нечистими через живу плоть, причина та сама. Тобто, коли священник не може побачити ураження, не кажуть, що йому треба придивитися й оглянути його двічі, бо неможливо побачити за один раз. Так не кажуть, а не визнають нечистими. Пояснення: написано «Наскільки бачать очі священника», а це означає те, що можна побачити за один раз, щоб не треба було לארמא עיניו — тобто підводити очі, — або למאכא, тобто опускати їх, тощо. [П405]

«Знак на підтвердження цього» тощо. «Верхні й нижні отвори в домі»: тобто це притча про людину, яку названо домом; «והקש' — це квасне» [скорочення не з'ясоване], а закваска — лихий нахил, що приводить людину до гріхів. Про ті гріхи, які вона вчинила від дня своєї появи у світі й не пам'ятає, він сказав: вони не потребують покаяння. «І це пояснення: דקמיתיה ודלאו סתימיה דנערתיה» тощо [неясний фрагмент], а

Йоель Моше · 1 · продовження

лише ті, які вона пам'ятає; «ואינון אתמפכן אתמפרש"ש» [неясний фрагмент]. Адже написано саме: «Наскільки бачать очі священника», — а не про ті, що сховалися від неї й яких вона не бачить. [П406]

«І хоча як ті, так і інші потребують покаяння». Пояснення: оскільки ми сказали, що гріхи, які людина пам'ятає, потребують покаяння, а він лишив свої слова без уточнення, виходить, що це стосується всіх гріхів і немає різниці між першими двома й рештою. Тоді виникає трудність: яка відмінність між ними щодо цього? Він відповів: «Усе ж більша перевага» тощо; мається на увазі додаткова перевага. Це й сказано далі: «Ці слова стосуються випадку, коли статус ще не усталився». Тобто, як там, коли щодо ураження ще ніколи не було усталеного статусу, не потрібно прорубувати для нього вікон, а коли статус уже усталився, потрібно добре оглянути, — так само й щодо покаяння. Коли людина вчинила переступи лише двічі — два рази, — статус ще не усталився, і їй прощають. Коли ж він усталився, бо було більше двох разів, — він усталився, і потрібне покаяння.

«Це й є вірш "Підносить"» тощо, «за іншим тлумаченням» тощо. Тобто за танною зі школи рабі Ішмаеля Він відсуває набік, а це й є «Підносить гріх і минає переступ», як написано вище, у розділі 4. А він тлумачить це як усунення цілком. «Можливо, він розходиться в тому, як тлумачать значення», — «для нього», тобто для танни зі школи рабі Ішмаеля, — «перші гріхи». Тобто ми поставимо трудність: адже в будь-якому разі говорять про два; якщо людина згрішила лише двічі й не пригадала, їй прощають. Тому він сказав: ідеться про значення, яке вони виводять при тлумаченні. «Підносить гріх» стосується другого й третього для громади, а не першого. [П407]

«Бо такі випадки становлять меншість». Тобто це подібне до окремої людини. «Менструальні строки — безперечно, до багатьох». Тобто вони є в усіх жінок; як багатьох в Ізраїлі, ми прирівнюємо їх до громади.

«Ще сказано в Ґемарі: три речі». Це не пов'язує

Йоель Моше · 1 · продовження

наведене з тим, що ми сказали вище, а означає: через ці три речі нагадують про перші гріхи, щодо яких людина не здійснила покаяння. «І хоча кожна з них тяжка»; значення Ґемари вказує на одну — «усі три разом, для кожної» [неясне формулювання], — за відкритим змістом. За прихованим же змістом справді випливає, що сказано про всі три разом, як він пояснює далі. Бо й сам міст перевіряє, і все подібне до нього, тобто небезпечне місце; тому він каже: справді, одна сама по собі. Але щоб нагадати про гріхи — тобто ті, про які ми говорили, що вони їй ніколи не були відомі й прощаються їй, — тепер три разом нагадують; дивись там. [П408]

Адже קיר означає «пан»: מרי קירא. І це «з краси грецької мови». Тобто грецька походить від Яфета, як написано: «Нехай Бог дасть простір Яфетові» — יפת אלהים ליפת; «із краси», יפיפיתו, — пояснення: мова Яфета. Або ж мається на увазі таке: жодна із сімдесяти мов не має сили й існування, крім як увійшовши до святої мови. Як не раз сказано в Ґемарі: «Адже грецькою мовою — “ось тобі”». Постає трудність щодо

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 10

Йоель Моше · 1 · продовження

Ґемари: яка від цього відмінність і що нам до того? Проте намір такий, як ми сказали: те, що названо грецькою мовою, означає святу мову, до якої грецька прикріплена через те святе слово. Тому тут він сказав «із краси грецької мови»: це святе слово, яке є гарним. [П409]

«Скелю, що породила тебе, ти ослаблюєш» — צור ילדך תשי. Тобто, коли людина грішить, вона ніби ослаблює силу вгорі. Тому він сказав: קיר, тобто Пан угорі, — «схилений»: через грішника, який учинив [гріх], ослаблює й схиляє Його. Також קי”ר נטוי, «похилена стіна», за гематрією дорівнює שכי”נה, «Шехіна». «І вглядається у свою молитву»: саме у свою молитву, тобто просить про власні потреби, про все, що їй потрібно, а покаяння не здійснює. Тому він сказав: «І передає суд» — тобто за схилення вгорі — «на свого ближнього», тобто на інших. Тоді нагадують про перші гріхи. Отже, труднощі щодо трьох речей розв’язуються через один випадок. [П410]

«Хікур Дін» — частина I — глава 11

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) Суд щодо трьох груп, про які ми почали [непевне прочитання] в розділі 3 і які пояснюємо через міру «багатий на милість», істинний у той спосіб, який ми описали в попередніх розділах. «І все» — кожне положення цих галах [непевне прочитання] поставлене на своє місце, відповідно до задуму. [П415] [П416]

Рама з Фано

Суд істинний, і все належно впорядковано в усіх цих вагомих галахічних постановах. Їхній присуд однаковий для днів світу, які ми згадали на початку наших слів: «при схованому місяці, на день нашого свята» — בכסא ליום חגנו, для суду смерті та суду воскресіння. Адже «суди Господа — істина, усі разом справедливі». Усе залежить лише від покаяння та повноти його умов. Уже в розділі 3 ми пояснили, за словами пророка Ісаї, чотири його

Яд Єгуда · ב

(ב) «Їхній присуд однаковий» тощо. Тобто, хоча барайта про три групи [непевне слово: כלמרה?] стосується великого дня суду, присуд усіх цих постанов однаковий, як він далі підсумовує, у трьох світах: у суді Рош га-Шана, суді смерті й суді воскресіння. Це ті дні світу, які ми згадали на початку книги. [П417] [П418]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Названі разом» — נקראו יחדיו; їхні суди та присуди — שרין ומשפטי להם [зв'язок і значення שרין неясні]. [П419]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Усе залежить» тощо стосується сказаного «суд і…» — הדין ותחית? [непевне прочитання]. Тобто з погляду суду нам належить лише те, що сказали мудреці в цих постановах; проте все залежить від покаяння, як вони, благословенної пам'яті, сказали там щодо міри «багатий на милість»: «Це — коли в них немає покаяння» тощо. [П420]

Яд Єгуда · ה

(ה) «За словами пророка», як сказано: «Умийтеся, очистіться» тощо, — в «Ухиляйся від зла». Адже ми сказали, що є два види покаяння: перший полягає лише в ухиленні від зла, а другий додає також чинення добра. У частині «Ухиляйся від зла» ми назвали там чотири виправлення покаяння.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Дві різні переваги» — це частина споглядання та частина діяння, які будуть пояснені далі.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Згадав їх» — ми також знаходимо їх; він приєднав їх до попередніх виправлень у «Ухиляйся від зла». «А ці — потім» — ואלה אחר?

Рама з Фано · продовження

виправлення в «Ухиляйся від зла». А для цього місця залишили пояснення двох добрих переваг, які воно має в «Чини добро»; кожна з них має чотири виправлення. Син Амоца згадав їх і приєднав до попередніх. Адже, сказавши «Навчіться чинити добре» — למדו היטב, — він пояснив наш обов'язок удосконалюватися у спогляданні, усіма силами вивчаючи Його заповіді, установи й учення. Усе це включене у слово היטב, числове значення якого дорівнює великому й грізному чотирилітерному Імені, що його не вимовляють. Споглядання Його та Його істинності довершує всю милість — משלים כל חסד.

А коли поєднати літери за простим, подвійним, потрійним і почетвереним числом — способом, звичним у підрахунку священних літер аж до «брами багатьох» серед великих авторів, — виходить сімдесят ликів Тори. Нам уже було заповідано написати Тору на каменях по той бік Йордану «ясно й добре» — באר היטב; наші вчителі сказали, що нам було заповідано написати її сімдесятьма мовами. Після цього йдуть ще чотири умови належного діяння: «Шукайте правосуддя, підтримуйте пригнобленого, судіть справу сироти, обстоюйте справу вдови». Можна припустити, що вони послідовно пов'язані з чотирма літерами написання великого Імені, так само як чотири умови, пояснені в «Ухиляйся від зла», пов'язані з чотирма літерами його читання. Той, хто звик до мови істини, це знає.

Яд Єгуда · ז · продовження

[непевне прочитання]: «Навчіться чинити добре, шукайте правосуддя, підтримуйте пригнобленого, судіть справу сироти, обстоюйте справу вдови». Цим він натякнув на чотири виправлення частини споглядання й чотири виправлення частини діяння. [П421]

Яд Єгуда · ח

(ח) Удосконалюватися в частині споглядання та всіма силами розглядати чотири її виправлення. Це три частини Тори: заповіді, яких вимагає розум; установи, яких розум не вимагає, бо вони — наказ Царя; і Тора, тобто те, що належить до письмової та усної Тори й галахи, даної Мойсеєві на Синаї. Ось три виправлення. Додати до них споглядання Імені הוי"ה — буде чотири, як він і згадав.

Яд Єгуда · ט

(ט) Її числове значення — двадцять шість, як в Імені הוי"ה. Це натякає: хоча заборонено вимовляти Ім'я за його літерами, однак добре споглядати Його та істинність Його існування, благословенного; таке споглядання виповнює всяку нестачу — משלים כל חסר, «у відомий спосіб» — ע"ד כידוע? [непевне прочитання]. [П422] [П423]

Яд Єгуда · י

(י) «Коли поєднати літери» тощо. Тобто ми знаходимо ще один натяк щодо Тори у слові היטב, поєднуючи літери за простим, подвійним, потрійним і почетвереним числом так: ה׳, ה״י, הי״ט, הי״ט״ב. За підрахунком, яким користуються обрані знавці, літери дають число сімдесят, натякаючи на сімдесят ликів Тори. [П424]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Нам уже було заповідано» тощо. Тобто так само й зі словом היטב, що стоїть у Торі, як написано: «І напишеш на каменях усі слова цієї Тори добре»; натяк тут — на сімдесят ликів Тори. [П425]

Яд Єгуда · יב

(יב) «І напишете їх» тощо. Тобто вони сказали, що звідси навчилися писати Тору сімдесятьма мовами.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Після цього йдуть»: після того як пророк натякнув на чотири виправлення споглядання словами «Навчіться чинити добре», він пояснив іще

Рама з Фано · продовження

Тут нам слід бути уважними. Адже є людина, чия праця в Торі й заповідях — навіть у виконанні ствердних заповідей — називається ухиленням від зла: наприклад, коли вона огортається цицитом, аби пам’ятати, що не слід іти за помислами серця й очей. А є такі, хто навіть через уникання заборон називається тим, хто чинить добро: він зв’язує путами й залізними кайданами того, хто ними вводить в оману, а його військо та його підлеглих підкоряє владі Святого, благословенний Він. Це найкращий із намірів у дотриманні цих заборон. У цьому є добре пояснення того, що рабин Ібн Езра написав у «Книзі сутностей»: у тілі є триста шістдесят п’ять нерухомих судин, за числом ночей; у нашому розумінні це заборони з наміром «Ухиляйся від зла». І є триста шістдесят п’ять пульсуючих судин, за числом днів: за нашим підходом це дотримання заборон з наміром «Чини добро». Це узгоджується, немов «пуп’янок і квітка» — כפתור ופרח, з тим, що буде сказано про вислів мудреців «Переступив і повторив — стало йому дозволеним» у частині третій, розділі 14. Число ж органів не подвоєне, бо «Ухиляйся від зла» стосується їх лише випадково й певною мірою, як відомо. [П411] [П412] [П413] [П414]

Яд Єгуда · יג · продовження

чотири виправлення частини діяння та сказав: «Шукайте правосуддя» тощо.

Яд Єгуда · יד

(יד) Вони пов’язані з чотирма літерами Імені הויה, відповідно до відомого: йод у цьому Імені — Хохма. Це й є «Шукайте правосуддя», адже «правосуддя» — назва Хохми, як сказано в «Тіккунім»; дивись у «Пардес», у «Брамі назв», статтю «Правосуддя». «Підтримуйте пригнобленого» відповідає першій ге — Біні; на це також натякають віршем «Хто це йде з Едому, у багряних шатах», відповідно до відомого, що Біна називається מי — «хто». «Судіть справу сироти» відповідає вав в Імені, тобто Тіферет: без йод і ге — Аби та Іми — вона є сиротою, як пояснено в багатьох місцях. «Обстоюйте справу вдови» відповідає останній ге — Малхут, яку називають вдовою, коли з нею немає Тіферет. [П426]

Яд Єгуда · טו

(טו) Так само чотири умови — רחצו

Яд Єгуда · טו · продовження

(«Умийтеся»), הזכו («Очистіться»), הסירו («Усуньте»), חדלו («Перестаньте») — пов’язані з чотирма літерами читаного Імені Адонай. На це вказує числове значення: רחצו הזכו הסירו חדלו воно дорівнює шестистам сімдесяти одному, як і повне розгортання Імені Адонай — אל״ף דל״ת נו״ן י״ד, — що також дорівнює шестистам сімдесяти одному. Бо воно є «брамами», תרעי, та нижньою

Яд Єгуда · טו · продовження

брамою. Дивись у трактаті סי״ד פ׳ ח״ה מ״כ? [непевне посилання]. [П427] [П428]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Той, хто звик до мови істини», знає, що ці вислови є назвами літер Імені.

Яд Єгуда · יז

(יז) «Не йти за» тощо, як сказано про це: «І не йдіть за» тощо.

Яд Єгуда · יח

(יח) Зв’язати путами й залізними кайданами лихий нахил, який підбурює людей та вводить їх в оману щодо заборон, і підкорити силу того, хто вводить в оману, та його підлеглих владі Святого, благословенний Він, зробивши з них добрий нахил, як сказано в בכ”מ פ’ משפטי’ עמו’ ר”נ? [непевне посилання]. «Подібне до того, що робиться…» — כיוצא שנעשה מהב? [непевне прочитання], через уникання заборон. [П429] [П430]

Яд Єгуда · יט

(יט) «За числом ночей» тощо. Пояснення: наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали, що триста шістдесят п’ять заборон відповідають трьомстам шістдесяти п’ятьом дням і трьомстам шістдесяти п’ятьом судинам людини, а двісті сорок вісім ствердних заповідей — двомстам сорока вісьмом її органам. Ібн Езра написав у «Книзі сутностей» про триста шістдесят п’ять таких судин у людях: триста шістдесят п’ять пульсуючих, які тягнуть кров від серця до решти частин тіла, і триста шістдесят п’ять нерухомих судин, які спочивають і не пульсують та повертаються й ведуть кров до серця, як відомо знавцям природи й медицини. Він, благословенної пам’яті, сказав, що ці [непевне прочитання: שאותי?] двічі по триста шістдесят п’ять судин відповідають трьомстам шістдесяти п’ятьом дням і трьомстам шістдесяти п’ятьом ночам. Ночі відповідають нерухомим судинам, бо вночі світ спочиває й перебуває в спокої; дні — пульсуючим. Відповідно до цього автор також пропонує рахувати триста шістдесят п’ять заборон двічі — за двома названими намірами: перший — лише «Ухиляйся від зла», другий — у сенсі чинення добра, яке в них міститься. Нерухомі судини відповідають намірові «Ухиляйся від зла», бо за цього наміру й у цьому відношенні людина перебуває в спокої: «сиди й не роби». А пульсуючі — намірові чинити добро, який є дією «встань і роби». [П431] [П432]

Яд Єгуда · כ

(כ) «У нашому розумінні» — відповідно до згаданої нашої думки.

Яд Єгуда · כא

(כא) «У вислові мудреців» тощо. Там, у частині третій, розділі 14, ми пояснили [непевне прочитання: בארנו?] їхні слова, благословенної пам’яті: «Переступив і повторив — стало йому дозволеним», також у наведений спосіб. Вислів «стало йому дозволеним» означає: якщо він згрішив двічі, ק”ח? [скорочення не встановлено] йому далі зв’язувати лихий нахил путами й залізними кайданами; натомість ремінь йому розв’язано. [П433] [П434]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Число ж органів не подвоєне». Тобто, з огляду на сказане про судини, слід було б подвоїти й число органів: двічі по двісті сорок вісім, відповідно до двох намірів, на які вказують ствердні заповіді, — наміру чинити добро та наміру ухилятися від зла, що в них міститься. Проте число органів не подвоєне, бо ухилення від зла стосується органів лише випадково й певною мірою. Намір ухилятися від зла у ствердних заповідях не є необхідним наслідком, на відміну від наміру чинити добро через уникання заборон. Там, оскільки лихий нахил підбурив людину до переступу, а вона втрималася від нього, вона чинить добро і тим самим, неодмінно, заковує лихий нахил у залізні кайдани. Інакше з дотриманням ствердних заповідей: цілком можливо, що людина огортається цицитом, але все-таки йде за своїми очима й сваволею серця. Ухилення від зла не становить їхньої необхідної частини; воно лише можливий наслідок і діє в тій мірі, яку визначила Його мудрість, благословенного: через ствердну заповідь цициту людина згадає, що не слід іти за своїм серцем. Однак із цього не випливає неминуче, що вона не піде за ним. Тому, оскільки намір ухилятися від зла у ствердних заповідях не є необхідним, органів є лише один раз двісті сорок вісім — відповідно до ствердних заповідей, а не також до наміру ухилятися від зла, що в них міститься.

Йоель Моше · 1

«Чотири виправлення в “Ухиляйся від зла”» — тобто в розділі 3. Це «Умийтеся», «Очистіться», «Усуньте», «Перестаньте чинити зло»; дивись там. А тут — дві переваги в «Чини добро», тобто досконалість споглядання й досконалість діяння; кожна має два виправлення, бо їхня таємниця — в Імені י”ו”ד”, що має чотири

Йоель Моше · 1 · продовження

літери, а кінчик йод — п'ятий щабель. У поясненні ж виправлення діяння він сказав лише, лише чотири виправлення: «Навчіться чинити добре, шукайте правосуддя, підтримуйте пригнобленого, судіть справу сироти, обстоюйте справу вдови» тощо.

«Коли поєднати літери». Пояснення: гематрія היטב — двадцять шість, за числом Імені, що його не вимовляють. Тобто тепер ми не читаємо Ім'я так, як воно написане, а читаємо як Адонай. Тому він сказав «що його не вимовляють»: йдеться про мовлення; дивись там. Коли поєднати літери היטב за подвійним числом тощо, виходить сімдесят, ось так: היטב, הי', הי' тощо. До цього місця — одна глоса. Але потім я знайшов таке: «Ще інші умови» тощо — це דר"שו, אש"רו, שפ"טו, ר"בו («Шукайте», «Підтримуйте», «Судіть», «Обстоюйте»), відповідно до чотирьох літер Імені הו"ה в написанні. Нам потрібне пояснення: якщо в досконалості споглядання є виправлення чотирилітерного Імені, що його не вимовляють, а в належному діянні — також виправлення чотирьох літер написання, тобто Імені יד"הו, то в чому перевага споглядання над діянням? Адже споглядання, безперечно, повинно мати перевагу над діянням, бо вивчення Тори рівноцінне всім їм. І я кажу: належне діяння є виправленням Імені יד"הו, пари до Імені אדני, яке є виправленням для «Ухиляйся від зла». А досконалість споглядання стосується Імені יד"הו як вищого щодо Імені אהי"ה, поясненого в «Тіккунім», аркуш 31, виправлення 18. Ось його слова: «הו"ה אד"ני — це Святий, благословенний Він, і Його Шехіна» тощо; дивись там докладно. Тобі потрібен був цей вступ, який ми зібрали у своїх поясненнях. Намір такий: коли єднання відбувається в літерах йод і ге, вони єднаються й світять двом переплетеним Іменам יד"הו אהי"ה; а при єднанні літер вав і ге світять два Імені יד"הו אדנ"י. Отже, досконалість споглядання спричиняє єднання יד"הו אהי"ה — вищих друзів, що не розлучаються, як вище, у розділі 3; а ухилення від зла разом із належним діянням спричиняє єднання Імені יד"הו אדנ"י.

Цим я відкрию дивовижну таємницю: чому виправлення та поєднання Імені יד"הו у досконалості споглядання приходить через

Йоель Моше · 1 · продовження

поєднання слова היטב. У ньому є літери י"ה ט"ב: йод і ге — у своєму прямому значенні, а вав і ге — не у своїй прямій формі, лише в поєднанні ט"ב, числове значення якого дорівнює ו"ה. Чому саме так, а не в поєднанні ח"ג або ו"ה? чи י"א, адже всі вони числово є поєднаннями ו"ה? Це має показати нам спільне виправлення יד"הו? אהי"ה. Адже від знавців істини вже відома велика таємниця: אהי"ה у своєму вищому корені — не у прямій своїй формі, а включене у три літери за числом великого й святого Імені, а саме בי"ט, числове значення якого — як אהי"ה, чиє джерело вище за високе. Дивись пояснення вступу Арі, благословенної пам'яті. Звідти виходить добра олія: שמ"ן за атбашем — בי"ט. Отже, у слові היטב є літери בי"ט, Ім'я אהי"ה, яке з ним єднається; додається ге — ось יהו"ד. «А потім» — ואח"כ? [непевне прочитання] — у слові היטב виправлено те, що має єднати «кожен суд» — כל מדין [значення зв'язку неясне]. Ще знавцям істини пояснено Ім'я יהו"ד за числом попередніх літер, тобто літер, що передують літерам הו"ה, а саме א"ב [прогалина у джерелі], за числовим значенням למ"דו היט"ב.

רח"צו, הז"כו, הסי"רו, חד"לו — це чотири виправлення для «Ухиляйся від зла», пов'язані з чотирма літерами читання. Їхнє число — תרע"א? [непевне прочитання], шістсот сімдесят один, як число Імені читання, тобто אדנ"י, у повному розгортанні: אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. Його число — шістсот сімдесят один: це, сказати б, передбрама всіх шляхів покаяння. Адже якщо хтось занурюється, тримаючи нечисту тварину в руці, це не покаяння. У слові הסירו натякнули літерами ה"ס на Ім'я אדנ"י, гематрія якого — ס"ה, шістдесят п'ять. А від אל"ף залишаються ל"ף; від ו"ד; נר"ו — יו"ד від ון — נו"ן від; למ"ד — דל"ת? [непевний запис]. Як докладно пояснив автор מגל"ע: «у його таємниці та ס' — »בסודו וס'? [непевне прочитання] — літери דל"ת, тобто прихованого. Адже слова רחצו הזכו חדלו разом із йод зі слова הסירו за гематрією дорівнюють тав у розгортанні דלי"ת. Бо הסירו — головне виправлення, а саме «Усуньте зло ваших учинків з-перед Моїх очей». До цього місця — те, що я знайшов згодом.

«Вони пов'язані з чотирма літерами написання» — це Ім'я הויה"? נ"ל משי"ה ב"ן? [непевна вставка].

Йоель Моше · 1 · продовження

Адже йод — це правосуддя, як написано в Зогарі, розділ «Шофтім»: «Бо Бог суддя» — це йод. Ге — це «Підтримуйте пригнобленого», тобто перша ге, Біна, מי. «Той, хто йде з Едому, у багряних шатах» — מי, «хто», це Біна для знавців таємниці, і вона — «Хто створив це», מי ברא אלה. «Судіть справу сироти» — це вав. Адже Йосип — милість вав, як ми кажемо: ו"ו — милість, ו"ו — Яків, Йосип; «тіло та союз рахуємо як одне». Якова названо сиротою тощо, як написав Арі, благословенної пам'яті, יגי? [непевне скорочення]. Проте про Йосипа написано: יפה תֹּאַר וִיפֵה מַרְאֶה — «гарний станом і гарний на вигляд»; початкові літери утворюють יתום, «сирота», і він названий милістю ו"ו. «Обстоюйте справу вдови» — це остання ге, як написав Ґаланті: «всередині сухої ге» — תוך ה' יבשה כו'? [непевне прочитання], тощо. Тобто Малхут, остання ге, у вигнанні є כשמ"ר ות"ל נ"ב משה"כ כנ"ל? [значення непевного ланцюжка скорочень не встановлено].

Те, що ми написали: היטב за гематрією — сімдесят, כ"ל העיון בך? [непевний вислів, у якому עיון — «споглядання», בך — «у тобі»]. Адже הוי"ה з оголосами אלה"ים: кожен оголос — це הוי"ה; усіх їх шість, і оголоси дають ע"ו, сімдесят шість, כ"ל? [непевна кінцівка]. Сенс у тому, що корінь Ізраїлю — в Імені הוי"ה, як сказано: «Ви — сини»; вас названо אדם, «людиною», а народи світу не названі אדם. Тобто אדם за гематрією — сорок п'ять, за числом Імені הוי"ה, яке є цілковитим милосердям. А народи світу, корінь і джерело яких — від Імені אלהים, як написав Арі, благословенної пам'яті, у своїх записах щодо «щоб Я поклав ці Мої знаки серед нього», למען שתי אותתי אלה בקרבו: фараон сказав «Господа я не знаю». Якщо це אלהים, то «Хто — Господь, щоб я слухався Його голосу?» Натомість «мій Бог — מי». Що зробив Святий, благословенний Він? Додав מ"י до אל"ה й утворив אלהים. Дивись там: «Хто й хто йдуть?» — מי ומי ההולכים. І постало י"ם תחי' ת"ח? [зв'язок цих слів неясний]; їхнє джерело — від אלהים, яке за гематрією дорівнює сімдесяти, тобто всім сімдесятьом мовам. Проте в будь-якому разі має бути трохи від הוי"ה, бо без цього вони не можуть існувати. І це також, як мені видається, — מש"ה. Оскільки вище ми сказали, що йод — це «Шукайте правосуддя», а ми

Йоель Моше · 1 · продовження

знаходимо, що йод — це саме лезо меча, дві ге — два його вістря, а вав — піхви меча, то це й означає сказане: «Коли нагострю блиск Свого меча і візьметься за суд Моя рука». За прямим значенням «візьметься за суд» — це йод. Натяк: את י"י — це літери י"ו"ד, адже ми не раз знаходимо в писаннях את י"י"ך אל"ה תד"ך; дивись там [літерний зв'язок не встановлено].

«Пов'язані з чотирма літерами читання» — тобто це Ім'я Адонай; його також пояснить פ"ר Ґаланті. Вдивись уважно. «Той, хто звик до мови істини, це знає»: пояснення — йдеться про книгу, що називається «Сфат емет» («Мова істини»). «Зв'язати путами й залізними кайданами того, хто ними вводить в оману»: тобто він заковує лихий нахил, бо той підбурює людей і вводить їх в оману. Тому, коли людина зв'язує його заповідями, тобто дотриманням заборон, вона називається тим, хто чинить добро: адже вона підкоряє лихий нахил разом із його дією Святому, благословенний Він, і той стає добрим нахилом.

«І триста шістдесят п'ять пульсуючих судин, за числом днів, які за нашим підходом» тощо: так слід читати — לפי, без вав. «Дотримання заборон у "Чини добро"», яке відповідає дням; дивись там. «Переступив і повторив — стало йому дозволеним»: тобто переступив і повторив гріх. Адже вище ми сказали, що, дотримуючись заборон, він заковує лихий нахил у залізні кайдани; але якщо повторив гріх, ремінь йому розв'язано, і він не зв'язує тощо. «Число органів не подвоєне»: ми кажемо, що триста шістдесят п'ять заборон відповідають трьомстам шістдесяти п'ятьом судинам, а двісті сорок вісім ствердних заповідей — двомстам сорока вісьмом органам. А тут ми кажемо, що є двічі по триста шістдесят п'ять органів. Він відповідає, що їх є лише один раз триста шістдесят п'ять, тощо. «Ухилення від зла стосується їх лише випадково й певною мірою», як писали філософи: ухилення від зла є для них випадковим. Вдивись уважно. [П435] [П436] [П437] [П438] [П439] [П440] [П441] [П442] [П443] [П444] [П445]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 11

«Хікур Дін» — частина I — глава 12

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · לו · לז · לח · לט · מ · מא · מב · מג · מד · מה · מו · מז · מח · מט · נ · נא · נב · נג · נד · נה · נו · נז · נח · נט · ס · סא · סב · סג · סד · סה · סו · סז · סח · סט · ע · עא · עב · עג · עד · עה · עו · עז · עח · עט · פ · פא · פב · פג · פד · פה · פו · פז · פח · פט

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Прийдіть же, й з’ясуймо». Після того як у попередньому розділі автор витлумачив вірш «Шукайте правосуддя» тощо, у трьох наступних розділах він послідовно тлумачить подальший вірш: «Прийдіть же, й з’ясуймо» тощо — також стосовно покаяння, включаючи сюди пов’язані із цим тлумачення. [П454]

Яд Єгуда · ב

(ב) «З’ясуймо самих себе». Автор пояснює ונוכחה так, наче воно належить до будови активної форми, хоча воно належить до ніфаля: адже якби воно належало до будови активної форми, нун і вав мали б бути оголосовані холамом. Проте він пояснює його як активну форму: ונוכחה — «з’ясуймо самих себе». І це відповідає тому, чим завершується вірш, тощо. [П455]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Адже так уживається ніфаль». Тобто ми знаходимо й інші вислови, у яких уживання ніфаля переходить у значення

Рама з Фано

«Прийдіть же, і з’ясуймо нашу правоту, — скаже Господь» (Ісая 1:18). Я і ви — з’ясуймо нашу правоту: таке вживання форми ніфаль (הנפעל), як у словах «А Амаса не вберігся» (2 Самуїла 20:10). Відомо із законів про суддів: коли на суд приходять бідний і багатий, багатому кажуть: «Одягнися, як він, або вдягни його так, як одягнений ти». На початку цієї суперечки в майбутньому Він Сам виконає перший варіант; незабаром поговоримо про це для уважного вуха. А наприкінці Він одягне нас в одежі спасіння, у плащ праведності; і праведники в майбутньому називатимуться Його Іменем, як відомо. [П446]

Цей вірш охоплює обидва різновиди. Про перший — зі страху або не заради самого служіння (שלא לשמה), адже «велика до небес Його милість» до тих, хто цього удостоюється, і не далі, тобто до Престолу слави, як ми згадали в розділі 3, — пророк сказав: «Прийдіть же, і з’ясуймо нашу правоту». Це відповідає тому, чого ми навчалися: «Він — свідок, Він — суддя, Він — сторона судової справи» (Мішна, Авот 4:22). Щодо того, в чому грішник згрішив проти самого себе, Він — свідок. Він уже засвідчив нам

Яд Єгуда · ג · продовження

активної форми, як-от «А Амаса не вберігся від меча Йоава»: будова נשמר вказує на ніфаль, проте значення його — як у активної форми, а саме: він не вберіг самого себе від меча Йоава. Так само тут — נוכיחה. [П456, П457]

Яд Єгуда · ד

(ד) «І відомо із законів про суддів» тощо. Автор пояснює кінець вірша: «Якщо ваші гріхи будуть мов багряне, вони побіліють, як сніг», — чому порівняння саме з багряним і снігом. [П458, П459]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Га-Шем, благословенний Він, Сам виконає перший припис»: той, за яким багатому кажуть: «Одягнися, як він». Тобто Га-Шем, благословенний Він, про Якого в Даниїла сказано: «І Давній днями сів; одяг Його — як білий сніг», — у майбутньому, так би мовити, зодягнеться в забруднений одяг «הגולי’»? — тих, хто сходить до Геєни, — щоб їх вибілити, як сказано в «Зогарі», «Шлах леха», с. 338 (של”ח). Про це

Яд Єгуда · ה · продовження

сказано: «Хто це йде з Едому, в почервонілому одязі?» Це станеться, коли Він, благословенний, у майбутньому ввійде до Геєни, щоб вивести з неї Ізраїль, як буде пояснено на початку наступного розділу. [П460, П461, П462]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Ми говоримо про Нього так, щоб почуло вухо»: щоб зробити сказане доступним і прийнятним для слуху, а не в одному й тому самому значенні (תוכן אחד), боронь Боже; адже Тора говорить мовою людей. [П463]

Яд Єгуда · ז

(ז) «А наприкінці з'ясування» Святий, благословенний Він, зодягне Себе в одяг спасіння, у ризу праведності, щоб спасти Ізраїль і вивести його з Геєни. Саме про це — завершення вірша «Хто це йде з Едому» тощо, а саме: «Той, Хто говорить у праведності, могутній спасти». [П464]

Яд Єгуда · ח

(ח) «І в майбутньому праведники» тощо. Тобто це й сказав рабі Йоханан у розділі «Га-сфіна»: «У майбутньому праведників іменуватимуть Іменем Святого, благословенний Він». Згідно із цим, усе відповідає сказаному в «Тіккунім», арк. 3: «Яке Його Ім'я, такий Його

Рама з Фано · продовження

це, сказавши: «Зіпсував Йому — ні; Його діти — їхня вада» — שחת לו לא בניו מומם (Повторення Закону 32:5); у Таргумі: חבילו להון לא ליה, «Собі завдали шкоди, не Йому». У тому, що між грішником та іншою людиною, Він — суддя; а в тому, що між ним і Всюдисущим, Він — сторона справи. [П447]

Так само про Давида сказано: «Тобі, Тобі одному я згрішив» (Псалми 51:6), — адже ніхто, крім Тебе, не бачить, і Ти — свідок, як сказано. «І зло у Твоїх очах я вчинив», — і Ти — суддя; тому він сказав: «Аби Ти був праведний у Своєму слові». А як сторона справи — «[аби Ти] переміг у Своєму суді» — תזכה בשפטיך. Два останні означення прийшли в повному сполученні: сказане про одне застосовується до другого, щоб зміцнити нашу віру в Нього й у праведність Його суду. Адже інакше слід було б сказати: «Будеш праведний у Своєму суді», а також: «Переміг у Своєму слові».

Або частина вірша може стосуватися іншої його частини, і тоді він охоплює лише суддю та сторону справи. Він каже: «Тобі, Тобі одному я згрішив, аби Ти був праведний у Своєму слові»; «і зло у Твоїх очах я вчинив, аби Ти переміг у Своєму суді». А сказавши далі: «Бо свої переступи я знаю», він визнав щодо себе достовірність Свідка, який Сам один свідчить. Щоб за цим другим поясненням точно розглянути слово «щоб» (למען) у його простому значенні, він каже: Тобі потрібно бути виправданим у Своєму суді. Тобто

Яд Єгуда · ח · продовження

одяг». А саме: у майбутньому праведники підуть разом із Ним, благословенним, із Геєни, і тоді їхній забруднений одяг також стане вбранням, білим як сніг. Це й є другий припис щодо одягу: «Одягни його, як себе» тощо, яким тут завершується вірш: «Якщо ваші гріхи будуть мов багряне, вони побіліють, як сніг». [П465, П466]

Яд Єгуда · ט

(ט) «І ось цей вірш» — «Прийдіть же, й з'ясуймо» тощо — охоплює два різновиди покаяння: покаяння з любові й покаяння зі страху. Як сказано в Ґемарі, в останньому розділі «Йома»: «Реш Лакіш сказав: "Велике покаяння, адже умисні гріхи стають для людини ненавмисними провинами, бо сказано: 'Повернися, Ізраїлю, до Господа, Бога твого, бо ти спіткнувся через свій умисний гріх'. Адже цей 'гріх' — умисний, а його названо спотиканням". Невже це так? Адже Реш Лакіш сказав: "Велике покаяння, адже умисні гріхи стають для людини заслугами, бо сказано: 'А коли нечестивий повернеться від своєї нечестивості й чинитиме правосуддя та праведність, завдяки їм він неодмінно житиме'". Суперечності немає: тут

Яд Єгуда · ט · продовження

— із любові, тут — зі страху». [П467, П468]

Яд Єгуда · י

(י) «Про перший, а це — зі страху». Автор почав із цього покаяння, тому що Осія, який говорив про покаяння у словах «Повернися, Ізраїлю» тощо, був раніше за Єзекіїля, який говорив про покаяння з любові у вірші «А коли нечестивий повернеться» тощо. [П469]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Або не заради нього самого» тощо — у прямому значенні. Як сказано при зіставленні: «Написано: ‘Бо велика понад небесами Твоя милість’, і написано: ‘Бо велика до небес Твоя милість’. Тут ідеться про тих, хто чинить заради нього самого, тут — про тих, хто чинить не заради нього самого». [П470, П471]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Тобто до Престолу слави». Там, у «Йома», рабі Леві каже: «Велике покаяння, адже воно сягає Престолу слави, бо сказано: ‘Повернися, Ізраїлю, до Господа, Бога твого’». Відомо, що «небеса» — найменування Тіферет; так само «Престол слави» — найменування Тіферет. Тому, на думку автора, рабі Леві говорить про покаяння зі страху. Саме тому про дію не заради неї самої

Рама з Фано · продовження

здобути виправдання для Себе тим, що Ти вирішиш: передусім — що Ти Сам є стороною моєї справи, бо в моїй провині немає нічого, що стосувалося б когось іншого. Це відомо зі справи Урії: він повстав проти царської влади, за все своє життя не наближався до Вірсавії (Бат-Шеви, בת שבע) й написав їй розлучного листа. Від гріха Давида лишилося тільки те, що він дав мечеві синів Аммона взяти гору над табором Ізраїлю, — щоб вони не сказали: «Наша рука перемогла». До того ж його прихід до Вірсавії був не кращий за вчинок того, хто бере м’ясо у м’ясника й не платить відразу. Його товариші, безперечно, соромилися звістки про нього. Тут є неумисне й умисне осквернення Імені; обидва стосуються лише його та Всюдисущого. «Аби Ти був праведний» як суддя «у Своєму слові», переданому через Натана: «Ти не помреш». [П448]

Або він каже: «Тобі, Тобі одному я згрішив» — помислом, якого ніхто, крім Тебе, не знає; «і зло у Твоїх очах я вчинив» — це небесні суди, як буде пояснено далі. А «аби Ти був праведний у Своєму слові», оскільки вчинок гідний прощення, Тобі потрібно здобути виправдання, судячи помисел у сприятливий бік. Тут ужито неперехідне дієслово (פועל עומד): Він ніби здобуває виправдання для Себе, коли за судом виправдовує Своїх дітей. Обидва пояснення добре узгоджуються зі змістом і правдиві самі по собі: «аби Ти був праведний» є метою слів «переміг у Своєму суді», а

Яд Єгуда · יב · продовження

написано: «До небес Його милість». Його вислів і вислів Реш Лакіша «Велике покаяння, адже умисні гріхи стають для людини ненавмисними провинами» означають те саме. Це відповідає тому, що автор написав вище, у розділі 3: умисне в цих гріхах відкидається з-під Престолу слави, й залишається лише частка хмари тощо; див. там. [П472]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Сказав пророк» тощо. Пояснення: про покаяння зі страху пророк сказав «Прийдіть же, й з’ясуймо», бо в будь-якому разі, як згадано, залишається частка ненавмисної провини, яка потребує спокутування. І Га-Шемові, благословенний Він, доведеться сперечатися з князями народів світу, які стверджують: «І ці, й ті — ідолопоклонники», як автор завершує наприкінці розділу. Див. розділ 14, де автор завершує друге тлумачення словами: «І підсумовує другий різновид» тощо. [П473, П474]

Яд Єгуда · יד

(יד) «І це узгоджується» з тим, що Святий, благословенний Він, сказав «з’ясуймо» як сторона в судовій справі, — із таким висловом тощо.

Яд Єгуда · טו

(טו) «Стосовно того, хто грішить між собою й самим собою». Адже людина, яка грішить перед Всюдисущим, благословенний Він, завдає зла собі й своїй душі; отже, вона грішить проти самої себе, а Га-Шем, благословенний Він, є свідком цього. [П475]

Яд Єгуда · טז

(טז) «А між ним та іншим» — коли людина грішить проти свого ближнього.

Яд Єгуда · יז

(יז) «Тобі одному». Автор пояснює весь вірш: «Бо свої бунтівні гріхи я знаю, і моя провина завжди переді мною. Тобі, Тобі одному я згрішив, і зло у Твоїх очах я вчинив, аби Ти був праведний у Своєму слові, переміг у Своєму суді» (Псалми 51). [П476, П477]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Ніхто не бачить, крім Тебе». Він тлумачить «Тобі одному» як «перед Тобою одним»: «Ти — мій свідок; я згрішив проти самого себе».

Яд Єгуда · יט

(יט) «І Ти — Суддя». Він тлумачить так: «І зло у Твоїх очах — очах Судді — я вчинив іншому».

Яд Єгуда · כ

(כ) «Тому» тощо. Тобто саме з того погляду, що Він, благословенний, є Суддею, Давид сказав:

Рама з Фано · продовження

не причиною гріха.

Проте мудреці пояснили це як жартівливі слова, покликані здобути прихильність Його своїми піснями та співами, «щоб не казали: раб переміг свого пана», — у «Зогарі» й у розділі «Хелек». Ніби він каже: я згрішив, щоб підтвердити Твої слова «бо нахил людського серця лихий від юності його» (Буття 8:21), аж до того, що справедливо сказати: «Адже немає на землі праведної людини, яка чинила б добро й не грішила» (Екклезіяст 7:20). Бо навіть у нашому виконанні заповідей є чимало недоліків, як ми згадаємо в частині II, розділі 16. [П449]

Писання дає нам добру пораду: «Добре мужеві, коли нестиме ярмо у своїй юності» (Плач 3:27). Воно каже: добре йому, поки він ще муж у своїй силі й могутності, нести ярмо Тори та заповідей у тій частині, де його долає нахил, — тобто «у своїй юності», як сказано вище. Адже якщо не пояснювати так, постає трудність: почав із мужа, а закінчив юнаком. Ба більше: він каже ישא, «нестиме», у майбутньому часі. Це, безперечно, перевернена конструкція (גזרה הפוכה), якщо не пояснювати, як ми сказали: пророк, що складає плач, говорить про той нахил, який лихий від юності. Добре мужеві, що він примушує його коритися й повертає до добра; і йому обіцяно, що Святий, благословенний Він, допомагає йому. Бо «Він знає наш нахил», згаданий у Торі за дві тисячі років до світу, коли наше існування ще перебувало в

Яд Єгуда · כ · продовження

«Аби Ти був праведний у Своєму слові»: щоб Ти був праведний у тих Своїх вироках, які Ти ухвалив і висловив про мене. Адже слово תצדק — «будеш праведний» — стосується судді, який судить праведно.

Яд Єгуда · כא

(כא) «І як сторона» тощо. Тобто сказане «переміг у Своєму суді» стосується того, що Га-Шем, благословенний Він, є стороною в судовій справі: адже слово תזכה — «переможеш» — стосується сторони, яка виграє справу. Відповідно, בשפטך означатиме: у суді та справі, які Ти маєш зі мною. [П478]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Два останні найменування», тобто Суддя і сторона в судовій справі.

Яд Єгуда · כג

(כג) «У повному поєднанні»: коли про Нього як про Суддю сказано «аби Ти був праведний у Своєму слові», а як про сторону справи — «переміг у Своєму суді», адже слово למען — «аби» — поєднує й охоплює обидва вислови.

Яд Єгуда · כד

(כד) «Щоб віднести сказане» тощо. Пояснення: щоб слово תצדק — «будеш праведний» — стосувалося також בשפטך — «у Своєму суді», а

Яд Єгуда · כד · продовження

слово תזכה — «переможеш» — також בדברך — «у Своєму слові». Це посилить нашу віру в Нього, благословенного, як у істинного Суддю, і в праведність Його судової справи з нами, тобто в Нього як у сторону справи. Саме тому щодо кожного через таке поєднання вислів подвоюється для посилення думки; адже відомо, що всяке словесне подвоєння служить посиленню.

Яд Єгуда · כה

(כה) «Бо якби не так» тощо. Пояснення: інакше слід було б переставити вислови й написати בשפטך — «у Своєму суді» — біля תצדק — «будеш праведний», бо це більше стосується судді й означає: відповідно до вироку, який Ти ухвалюєш. Так само слід було б поставити בדברך — «у Своєму слові» — біля תזכה — «переможеш», бо це більше стосується сторони справи й означає: у Твоїх доказах та доводах. Отже, безперечно, як ми сказали, слово למען поєднує їх, щоб віднести сказане про одне також до іншого.

Яд Єгуда · כו

(כו) «Так само — “переможеш”», бо так само слід було б сказати: תזכה בדברך — «переможеш у Своєму слові».

Рама з Фано · продовження

тому небутті, що передує буттю. Саме це означає: «Коли ми були порохом» — כי עפר אנחנו (Псалми 103:14). Слово כי тут має значення כאשר, «коли»; а все було з пороху, як відомо. זכור, «згаданий», тоді є пасивною формою відповідно до свого значення й стосується нахилу. Це правильне пояснення простого змісту. [П450]

Або він каже: «Тобі, Тобі одному я згрішив» у справі Вірсавії, де осквернення Імені було неумисним, бо він думав приховати справу. А «зло» — умисний учинок у справі Урії — «у Твоїх очах я вчинив». Це сім очей Господа — голови небесних синедріонів, яким унизу відповідають «очі громади». Через високу гідність Ізраїлю в їхніх руках перебуває влада карати смертю за рішенням синедріону або за царським судом, а не мечем синів Аммона, як сказано.

Або він каже: «Тобі одному» — у вищому світі; там немає вади від дій нижніх, є лише брак Твоєї довершеності. Тоді חטאתי, «я згрішив», має значення, як у словах «я та мій син Соломон — חטאים», тобто ті, кому чогось бракує. Сама ж вада сягає світу служителів, який ми згадали. Через те, що за гріх Адама смерть було присуджено і йому, і Давидові, як відомо з вірша מות תמות, «неодмінно помреш», і як буде пояснено далі, Давид спіткнувся в цьому — у чомусь подібному до заборонених статевих зв’язків і кровопролиття. Так само він хотів поклонитися ідолам, утікаючи від Авесалома (Санхедрін 107a), як написано: «І сталося, коли Давид

Яд Єгуда · כז

(כז) «Одна його частина стосується іншої». Пояснення: «аби Ти був праведний у Своєму слові» стосується «Тобі, Тобі одному я згрішив», а «переміг у Своєму суді» — «і зло у Твоїх очах я вчинив», як він далі пояснює.

Яд Єгуда · כח

(כח) «Лише Суддю і сторону справи», не включаючи свідка. Проте це доповнюється попереднім віршем: «Бо свої бунтівні гріхи я знаю», тобто: «Я знаю, що Твоє свідчення про мої бунтівні гріхи істинне». [П479]

Яд Єгуда · כט

(כט) Адже він скаже: «Тобі, Тобі одному я згрішив» — з погляду суду, і тому «Ти будеш праведний»; «і зло у Твоїх очах я вчинив» — з погляду сторони справи, «аби Ти переміг». Незабаром буде пояснено, що Він, благословенний, Сам свідчить як єдиний свідок, і саме через це потрібно було визнати Його свідчення проти себе. [П480]

Яд Єгуда · ל

(ל) «У прямому значенні» — на відміну від тлумачення, яке також буде наведено далі: що слово למען — «аби» — означає причину гріха.

Яд Єгуда · לא

(לא) «У тому, що Ти судитимеш на

Яд Єгуда · לא · продовження

виправдання». Це й означає בשפטך — «у Своєму суді»: спершу Ти розсудиш, що лише Ти — сторона моєї справи, а проти Урії та Вірсавії я не згрішив. Адже Урія був бунтівником проти царської влади, коли сказав «мій пан Йоав», як наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали в «Кіддушін». Що ж до Вірсавії, вона мала від Урії розлучний лист, як вони, благословенної пам'яті, також сказали там. І вже наведено [? וכבר אית?] у «Зогарі», «Мішпатім», с. 150 (ק"ן), щодо цього вірша «Тобі, Тобі одному я згрішив»: «Цар Давид згрішив перед Святим, благословенний Він, а не проти людей. А якщо скажеш: хіба він не вчинив того гріха з Вірсавією? Адже ми вчили: хто сходиться із заміжньою жінкою за її згодою, робить її забороненою для її чоловіка й грішить проти свого ближнього та проти Святого, благословенний Він. Це не так: той учинок був дозволений, і Давид узяв належне йому; вона мала від свого чоловіка розлучний лист ще до того, як той пішов на війну» тощо; див. там.

Крім того, мудреці, благословенної пам'яті, сказали в «Зогарі», «Берешіт», с. 38 (ל"ח), що

Рама з Фано · продовження

дійшов до вершини» (2 Самуїла 15:32). Це — щоб виправдати небесний суд в очах загалу, який не збагнув таємниці ібуру (העבור). Люди дивувалися б його численним пісням і славослів'ям, яких виявилося недостатньо, щоб урятувати його від присуду смерті й зробити Месією. [П451]

З огляду на все це можна точно пояснити прекрасний і приємний вірш, який ніби каже: «Витлумач мене!» Ось він: «Про свій гріх я повідомлю Тобі, і своєї провини я не приховав; я сказав: визнаю проти себе свої переступи Господу, — і Ти зняв провину мого гріха, села». Адже в ньому є багато речей, над якими слід замислитися. По-перше: що означає це повідомлення Вищому? Чому він поставив його поряд із гріхом, а щодо провини заперечив приховування? Чому тут майбутній час, а там минулий? Щодо переступів він узяв обидва: «я сказав — визнаю». Чому «визнаю проти себе свої переступи»? Адже переступи — це бунтівні вчинки, а тут жоден не є настільки тяжким. Чому «Ти зняв» — у минулому часі? Чому він поставив умисне в залежність від неумисного, написавши «провину мого гріха»? А переступи, які він згадав спочатку, — хто їх прощає, хто їх відпускає? І як тут доречне «села»? Завдяки нашим попереднім поясненням усе узгоджується. [П452]

Він каже: мою неумисну провину з Вірсавією «повідомлю Тобі», вірний Судде. Це подібне до того, чого навчає Мішна в розділі «Ніґмар га-дін»: якщо

Яд Єгуда · לא · продовження

Дума, наглядач Геєни, дуже звинувачував Давида, коли той учинив цю справу. Наприкінці він сказав Святому, благословенний Він, що Давид мав зачекати три місяці, але не зачекав. Святий, благословенний Він, сказав йому: «За якої умови встановлено це правило? Там, де побоюються, що вона вагітна. А Мені відкрито, що Урія ніколи не наближався до неї». Див. там.

Отже, за Давидом залишилося лише те, чим він згрішив перед В с ю д и с у щ и м , благословенний Він: він убив Урію мечем аммонітян і тим посилив меч аммонітян проти Ізраїлю. Як завершується там, у згаданому «Зогарі», «Мішпатім»: «Адже Давид згрішив тільки перед Святим, благословенний Він, і ні перед ким іншим, коли вбив Урію мечем аммонітян» тощо. І Писання каже: «І не знайшлося за ним нічого, крім справи Урії хеттеянина». Слово רק — «крім / лише» — приходить обмежити: «у справі Урії», а не «проти Урії». Так само вірш каже: «А його ти вбив мечем аммонітян». На кожному мечі аммонітян було викарбуване зображення дракона — звивистого змія, їхнього

Яд Єгуда · לא · продовження

ідола. Святий, благословенний Він, сказав: «Ти надав сили тій гидоті». Адже коли аммонітяни вбили Урію та багатьох із синів Ізраїлю разом із ним, і меч аммонітян тоді посилився, — якої ж сили набули звивистий змій та ідолопоклонство! Саме це мудреці, благословенної пам'яті, сказали, тлумачачи «а його ти вбив мечем аммонітян»: тобі належало судити його в синедріоні. [П481, П482, П483]

Яд Єгуда · לב

(לב) «І ще» тощо. Пояснення: крім того, у справі Вірсавії він згрішив перед Всюдисущим через осквернення Імені, бо справа стала відомою: Давидові товариші соромилися через нього, через справу ненавмисної провини [?דבר השוגג']. Як сказали мудреці, благословенної пам'яті, в останньому розділі «Йома»: «Що таке осквернення Імені? Який його приклад? Рав сказав: "Наприклад, коли я беру м'ясо в різника й не плачу одразу". У школі рабі Янная сказали: "Кожен, чиї товариші соромляться

Рама з Фано · продовження

він каже «Я маю що сказати на своє виправдання», його повертають, — за умови, що в його словах є підстава. А свою провину в справі Урії я від самого початку не приховував, щоб передати свою справу на Йоава, хоча мав право так учинити: адже немає посланництва для переступу (אין שליח לדבר עבירה). Загалові я сказав, що бажаю визнати обидві свої провини; я перебільшив їх проти себе й постав перед людьми великим переступником, щоб виправдати Твій суд у їхніх очах. Я долучу до них і всі свої давні переступи, хоча над ними вже минув Йом-Кіпур. Ось що означає «свої переступи Господу». Він бажав, щоб його слова були правдиві у відкритому й у прихованому. А Ти зарахував мій добрий намір як учинок і вже від часу висловлення зняв провину щодо Урії та розсудив її як другорядну стосовно моєї неумисної провини з Вірсавією. Це сталося у вищому суді Атіка кадіша (Святий Давній, עתיקא קדישא), адже Його милосердя велике й вічне, без перерви. Саме це означає «села».

Повернімося до повчання пророка: «Прийдіть же, і з'ясуймо нашу правоту». Тобто спочатку з'ясуймо нашу судову справу зі сторонами спору, які твердять: «І ті, й ті — порушники». А після цього «у Господі виправдається й прославиться все потомство Ізраїлю». [П453]

Яд Єгуда · לב · продовження

через поголос про нього"». [П484, П485, П486]

Яд Єгуда · לג

(לג) «Тут є ненавмисний і умисний гріх в оскверненні Імені». Автор ужив вислів «нагадування для виправдання?» (הזכרה לזכות?). Далі — нерозкрите ול"ל: ненавмисний гріх — у справі Вірсавії, бо він думав приховати справу, як буде сказано невдовзі; умисний — у справі Урії, через меч аммонітян. В обох було згадане осквернення Імені. [П487, П488]

Яд Єгуда · לד

(לד) «І те, й те» — справа Вірсавії та справа Урії.

Яд Єгуда · לה

(לה) «Аби Ти був праведний» тощо. Відповідно вірш повертається до такого пояснення: «Тобі, Тобі одному я згрішив» — і Ти Суддя; «і зло у Твоїх очах» — і Ти сторона справи; «аби Ти був праведний у Своєму слові», сказаному [?שאמרתם] і переданому мені через пророка Натана: «Також Господь усунув твій гріх; ти не помреш». Причина цього вироку — «аби Ти

Яд Єгуда · לה · продовження

переміг у Своєму суді»: щоб спершу Ти виправдав той присуд, яким вирішив, що лише Ти — сторона моєї справи, а зло я вчинив у Твоїх очах, не проти іншого. Адже у справах Урії та

Яд Єгуда · לה · продовження

Вірсавії я згрішив лише з того боку, який стосується Тебе; і «ובכו'?» — ось у чому полягав мій гріх, і Ти будеш праведний у Своїх словах. [П489, П490, П491, П492]

Яд Єгуда · לו

(לו) «Небесний суд», названий «очима Господа», як буде сказано невдовзі. Саме «у Твоїх очах»: тобто я на ділі вчинив зло, про яке знає також небесний суд.

Яд Єгуда · לז

(לז) «І аби Ти був праведний» тощо. Тобто кінець вірша означає: аби Ти був праведний у Своєму слові, яким сказав простити вчинок, потрібно, щоб Ти переміг у Своєму суді, тощо.

Яд Єгуда · לח

(לח) «І дієслово תזכה стоїть у неперехідній формі». Адже за згаданим поясненням тав мала б бути оголосована сеґолом, а заїн — патахом [? הת״ו בסגל והז״ן בפת״ח?], щоб це було перехідне дієслово, а саме — виправдати думку. Але воно стоїть у неперехідній формі тому, що Він, благословенний, так би мовити, здобуває виправдання для Себе Самого, тощо. [П493, П494]

Яд Єгуда · לט

(לט) «Мета»: мета слів «переміг у Своєму суді» — «аби Ти був праведний у Своєму слові».

Яд Єгуда · מ

(מ) «А не причина гріха», як було б за прямим поясненням, коли «аби Ти був праведний» стосується «Тобі, Тобі одному я згрішив»: тобто з цієї причини я згрішив — аби Ти був праведний. У цьому немає сенсу, і тому довелося пом’якшити вислів одним із попередніх способів. Але якщо «аби Ти був праведний» є метою, пояснення узгоджується краще.

Яд Єгуда · מא

(מא) «Проте мудреці пояснили» вірш за його прямим змістом: «аби Ти був праведний» є причиною гріха — «щоб не сказали, що слуга переміг свого Пана». Це — у розділі «Хелек». Рава витлумачив: «Що означає написане: ‘Тобі, Тобі одному я згрішив, і зло у Твоїх очах я вчинив, аби Ти був праведний у Своєму слові’ тощо? Давид сказав перед Святим, благословенний Він: ‘Володарю світу, Тобі відкрито й відомо, що якби я захотів приборкати свій нахил, то приборкав би. Але я сказав: нехай не кажуть, що слуга переміг свого Пана’».

Та все ж не слід дивуватися такій підставі: Давид висловив її лише жартома. Як сказано в «Зогарі», «Мішпатім», с. 158 [? קנ״ח?]: «Давид був

Яд Єгуда · מא · продовження

тим, хто веселив Царя. І хоча він перебував у скорботі, щойно постав перед Царем, повернувся до жарту, щоб розвеселити [прогалина у джерелі] Володарю світу, що я можу [? יכיל?]: ‘Випробуй мене, Господи, і перевір мене’, а Ти — що не зможу вистояти, бо ось я згрішив, ‘аби Ти був праведний у Своєму слові’, і Твоє слово було істинним» тощо; див. там.

І цього змісту виправдання — «аби Ти був праведний» — Давид не висловлював як істинну підставу: адже інакше йому було б дозволено через це переступати закон. Це жартівливе виправдувальне звернення, щоб знайти ласку в Його очах, благословенний Він. [П495, П496, П497, П498, П499]

Яд Єгуда · מב

(מב) «Що навіть у виконанні заповідей» тощо. [прогалина у джерелі] Тут вислів «чинить добро» був би зайвим, адже можна було коротко сказати: «Немає праведного на землі, який не грішив би». Тому він пояснив, що мається на увазі: «який чинить добро й не грішить» — також і в тому самому доброму вчинку. [П500, П501, П502]

Яд Єгуда · מג

(מג) «Ще будучи мужем», як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті; див. частину IV, розділ 17. [П503]

Яд Єгуда · מד

(מד) «А це — “у своїй юності”, як вище». Тобто «його нахил лихий від юності». Сенс у тому, щоб він приборкав свій лихий нахил саме в тій справі, в якій цей нахил долає його. [П504]

Яд Єгуда · מה

(מה) «Бо якщо не скажеш так», — якщо захочеш пояснити Писання за його прямим значенням, виникає утруднення, тощо.

Яд Єгуда · מו

(מו) «І це — обернене висловлювання»: воно означає, що муж «нестиме ярмо у своїй юності», тоді як дні юності вже минули й відійшли. Слід було б сказати в минулому часі: «бо він ніс ярмо у своїй юності». [П505]

Яд Єгуда · מז

(מז) «Але як ми сказали»: пророк Єремія, який тут [? פה?] оплакує, говорить у Писанні не про дні юності, а про лихий нахил, який лихий від

Яд Єгуда · מז · продовження

юності. Він навчає нас, що добре для мужа нести ярмо лихого нахилу й приборкувати його, коли він уже муж. [П506, П507, П508]

Яд Єгуда · מח

(מח) «Що Святий, благословенний Він, допомагає йому». Як вони, благословенної пам'яті, сказали: «Якби Святий, благословенний Він, не допомагав йому, він не зміг би його здолати, бо сказано: 'Господь не залишить його в його руці'». [П509, П510]

Яд Єгуда · מט

(מט) «Згаданий у Торі» тощо. Принагідно автор пояснює вірш «Бо Він знає наш нахил — згаданий, коли ми — порох» (Псалми 103). Він каже, що слово זכור — «згаданий» — стосується יצרנו — «нашого нахилу». Сенс такий: Він, благословенний, знає наш нахил, згаданий у Торі ще тоді, коли ми були порохом, до створення світу. Адже відомо, що Тора передувала світові на дві тисячі років, і тоді в ній було згадано: «Бо нахил людського серця лихий від юності». Слова «коли ми — порох» ти поясниш як час до постання світу, бо буття між відсутністю, яка передувала постанню світу, і самим світом називається порохом. Про це автор у «מחויתי עולם», розділ 3, витлумачив вірш «Усе постало з пороху» тощо; див. там. [П511, П512]

Яд Єгуда · נ

(נ) «І слово זכור у цьому вірші буде пасивною формою» та стосуватиметься нашого нахилу, немовби сказано «наш згаданий нахил». Тоді немає потреби вдаватися до вимушених пояснень коментаторів щодо цього слова; див. там.

Яд Єгуда · נא

(נא) «Ненавмисний» — в оскверненні Імені, як вище. Тому він сказав חטאתי — «я згрішив» — словом, яке позначає ненавмисну провину.

Яд Єгуда · נב

(נב) «Умисний» — у справі Урії, як вище: тим, що вбив його мечем аммонітян. Тут було також умисне осквернення Імені.

Яд Єгуда · נג

(נג) «Це — сім очей Господа, згаданих» тощо: «Ці сім — очі Господа, що оглядають усю землю». У «Зогарі», «Рая мегемна», розділ «Пінхас», с. 424 (תכ"ד), про вірш «Очі Господа, Бога твого, на ній»

Яд Єгуда · נג · продовження

сказано: «І від цих, що вгорі, живляться сімдесят синедріонів» тощо. Начальники десятків серед них — це і є сім голів синедріонів. [П513, П514]

Яд Єгуда · נד

(נד) «Відповідні їм очі громади». Небесним відповідають земні синедріони, а надане їм право судити й карати смертю приходить згори. [П515]

Яд Єгуда · נה

(נה) «Як тлумачиться в "Зогарі"» вірш «І Який — меч твоєї величі». Це — у розділі «Балак», с. 305 (ש"ה), щодо вірша «І засяяв їм із Сеїру»: «Святий, благословенний Він, покликав Самаеля; той прийшов перед Нього. Він сказав йому: "Чи хочеш Моєї Тори?" Той сказав: "Що в ній написано?" Він сказав йому: "Не вбивай" тощо. Той сказав: "Боронь Боже! Ця Тора — Твоя, і нехай буде Твоєю; я не хочу Тори". Він знову благав перед Ним: "Володарю світу, якщо Ти даси її мені, уся моя влада минеться, адже моя влада — над убивством, а воєн не буде. І моя влада — над зорею Марса; якщо так, усе зникне зі світу. Володарю світу, забери Свою Тору; нехай не буде мені в ній ні частки, ні спадку. Але якщо це угодно Тобі, ось народ, сини Якова, — їм вона личить". Він вважав, що цим звинувачує їх, тощо. Самаель сказав: "Безперечно, якщо сини Якова приймуть її, вони зникнуть зі світу й ніколи не пануватимуть" тощо. Він сказав йому: "Якщо так, порадь Мені, як зробити, щоб сини Якова, про яких ти говориш, прийняли її". Той сказав Йому: "Володарю світу, треба підкупити їх. Візьми світло від сяйва небесних сил і надай його їм — і через це вони приймуть її. Ось моє нехай буде першим". Він скинув із себе сяйво, яке його огортало, і дав Йому, щоб Він дав його Ізраїлеві. Саме це написано: "І засяяв їм із Сеїру" — буквально із Сеїру, це Самаель, про якого написано: "І козел понесе на собі"; "їм" — Ізраїлеві, тощо. Разом із цим сяйвом, яке Самаель скинув із себе, Він узяв меч і вбивання — щоб карати смертю за судом і щоб убивати належним чином. Саме це написано: "І Який — меч твоєї величі": хоча він не був твоїм, Він узяв із того благословення, яке було зняте з нього» тощо; див. там.

І можливо [? ואפשר?], з думки автора можна вивчити, що царський суд, який присуджує

Яд Єгуда · נה · продовження

смерть бунтівникові проти його царства, належить до права чотирьох видів судової страти; і він також є даром Ізраїлеві під час дарування Тори від князя Ісава. Так він написав і далі, у розділі 18; саме тому «закон царства є законом». Це доводять і слова «Зогару»: після «карати смертю за судом» він ще сказав «і вбивати належним чином».

З усього цього випливає, що Давидові слід було судити Урію в синедріоні або царським судом. Оскільки цього не було зроблено, він завдав ушкодження небесним синедріонам — очам Господа, — які надали земному світові право смертного вироку кожним із цих двох шляхів. Це й означає «і зло у Твоїх очах я вчинив». Див. у «Зогарі», розділ «Мішпатім», с. 150 (ק"ן), стосовно цього тлумачення [? מהדרוש?]. [П516, П517, П518, П519, П520, П521]

Яд Єгуда · נו

(נו) «У вищому світі» — у світі Ацилут, тощо.

Яд Єгуда · נז

(נז) «Там немає ушкодження» тощо від учинків нижніх істот, і немає там розділення, боронь Боже. Про нього сказано: «Я — Господь; це Моє Ім'я, і Своєї слави іншому не віддам», як пояснено в «Зогарі», розділ «Кі теце», с. 536 (תק"לו). [П522, П523]

Яд Єгуда · נח

(נח) «Лише нестача Твоєї досконалості», тобто нестача здійснення Твоєї волі, яка не виконується внизу. [П524]

Яд Єгуда · נט

(נט) «І значення» слова חטאתי — від значення нестачі, як у «І буду я та мій син Соломон חטאים», тобто позбавленими царювання. Так само й тут сенс — велика нестача щодо Тебе. [П525, П526]

Яд Єгуда · ס

(ס) «До світу служителів» — до світу Єцира та Брія, бо «юнаки» — це ангели, і «וכנ"א?» — серафими; вони також називаються служителями Господа й ангелами-служителями. [П527, П528]

Яд Єгуда · סא

(סא) «Який ми щойно згадали» щодо слова בעיניך — «у Твоїх очах». Тобто: «Зло у Твоїх очах» — ушкодження у світі служителів — «я вчинив».

Яд Єгуда · סב

(סב) «Неодмінно помреш» (מות תמות). Наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили — בכ"ל: «Смерть йому, смерть його нащадкам». Отже, це стосувалося Давида, який є нащадком Адама та його втіленням у переселенні душ, як відомо: אדם — Адам; אד"ם є нотариконом слів אדם, דוד, משיח — Адам, Давид, Месія. [П529, П530]

Яд Єгуда · סג

(סג) «І як буде наведено» далі, у розділі 22; див. там. [П531]

Яд Єгуда · סד

(סד) «У цьому» — у справах Вірсавії та Урії.

Яд Єгуда · סה

(סה) «Подібне до забороненого статевого зв'язку та кровопролиття». Хоча це не були власне заборонений статевий зв'язок і кровопролиття, бо Вірсавія мала розлучний лист, а Урія був бунтівником проти царської влади, проте це було подібним до забороненого статевого зв'язку та кровопролиття. [П532]

Яд Єгуда · סו

(סו) «Як написано: "І сталося, Давид"» тощо. Наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили це в розділі «Хелек»: «Давид хотів служити ідолам», тощо. [П533]

Яд Єгуда · סז

(סז) «Щоб визнати небесний суд праведним» тощо. Саме тому він спіткнувся в цих тяжких переступах. Це й означає його вислів «аби Ти був праведний». [П534]

Яд Єгуда · סח

(סח) «У таємниці ібуру». Вони не знали таємниці ібуру й не зрозуміють [? יבינו?], що Давид помер за гріх Адама, першої людини, оскільки був його втіленням у переселенні душ. [П535, П536]

Яд Єгуда · סט

(סט) «Як тут»: «דכיי?» — постають запитання. [П537, П538]

Яд Єгуда · ע

(ע) «Що це за повідомлення Всевишньому», коли він сказав «про свою провину я повідомлю Тобі»? Неначе без цього повідомлення вона, боронь Боже, була б прихована від Нього, благословенного.

Яд Єгуда · עא

(עא) «І чому він відніс це повідомлення до провини»: щодо חטא він висловився мовою визнання — «про свою провину я повідомлю Тобі», а щодо עון — мовою заперечення: «я не приховував». [П539]

Яд Єгуда · עב

(עב) «І чому сказав» щодо חטא в майбутньому часі — «повідомлю Тобі», а щодо עון — «я не приховував», у минулому? Щодо бунтівних гріхів він поєднав обидва, сказавши: «Я сказав: визнаю проти себе свої бунтівні гріхи». Тут два часи: «я сказав» — минулий, «визнаю» — майбутній.

Яд Єгуда · עג

(עג) «І чому» тощо. פשעים — це бунтівні гріхи, як сказано в третьому розділі «Йома»; а серед Давидових гріхів немає жодного настільки тяжкого, як бунт проти Нього, благословенного. [П540, П541]

Яд Єгуда · עד

(עד) «І чому сказав» у минулому часі: «А Ти поніс»?

Яд Єгуда · עה

(עה) «І чому сказав “умисний гріх моєї провини”» у сполученій конструкції та поставив עון, що є умисним гріхом, у залежність від חטא, що є ненавмисною провиною? [П542]

Яд Єгуда · עו

(עו) «А бунтівні гріхи», які він спершу назвав у словах «мої бунтівні гріхи перед Господом», — «כדבעינן?». Тобто: «І визнаю проти себе свої бунтівні гріхи», а закінчує: «А Ти поніс умисний гріх моєї провини». Де ж прощення бунтівних гріхів, про які він сказав спочатку? І що означає вжите ним слово «села»? [П543, П544]

Яд Єгуда · עז

(עז) «Повідомлю Тобі», щоб навести виправдання самому собі: тут є лише ненавмисна провина в оскверненні Імені, як вище. Цим розв’язано перше утруднення, бо мета — лише повідомити про свою провину у формі самовиправдання.

Яд Єгуда · עח

(עח) «А мого умисного гріха» у справі Урії, якого я вбив мечем аммонітян, від самого початку, під час учинку, я не приховував, а поклав відповідальність за свою справу на Йоава: адже він убив його за моїм дорученням, і гріх лежить

Яд Єгуда · עח · продовження

на ньому, бо кого слухають — Учителя чи учня? Я мав право так учинити й послати Йоава, бо немає посланництва для вчинення переступу, як наші мудреці, благословенної пам’яті, пояснили все це у Ґемарі «Кіддушін». Так само, навіть якби Урія не підлягав смерті, на мені не було б вини; тим паче, коли в його вбивстві є лише умисне осквернення Імені, як згадано. Цим розв’язано друге й третє утруднення. [П545, П546, П547]

Яд Єгуда · עט

(עט) «А до загалу» тощо. Тобто все це я кажу перед Тобою, виправдовуючись щодо справ Вірсавії та Урії. Проте перед загалом, який не знає таємниці ібуру, я не відкрив цих виправдань, щоб після смертей (לאחר מיתות) не дивувалися. Навпаки, я сказав їм: «Визнаю проти себе свої бунтівні гріхи», — що визнаю ці свої провини; я збільшив їх у їхніх очах до рівня бунтівних гріхів, щоб визнати небесний суд праведним, як згадано. Цим розв’язано третє, четверте й п’яте утруднення. [П548]

Яд Єгуда · פ

(פ) «Хоча» тощо. «כד”א? ג’» — у восьмому розділі «Йома» наведено барайту: той, хто визнає переступи, над якими вже минув Йом Кіпур, тим більше гідний похвали, бо сказано: «Бо свої бунтівні гріхи я знаю, і моя провина завжди переді мною». Це й означає «мої бунтівні гріхи перед Господом»: бунтівні гріхи, які вже належать Господові, бо над ними минув Йом Кіпур. Не потрібно пов’язувати слово לה’ — «Господові» — зі словом אודה — «визнаю», бо все це було б зайвим: очевидно, що коли людина визнає гріхи, то це визнання — перед Господом. [П549, П550, П551]

Яд Єгуда · פא

(פא) «Він хотів, щоб його слова були істинні у відкритому»: як сказано, [прогалина у джерелі] підстава визнавати гріхи щодо справ Урії та Вірсавії; «і про це сказано так?» (ונאמר בזה כן?), хоча він мав виправдання, — все ж таки. [П552, П553, П554]

Яд Єгуда · פב

(פב) «І в прихованому» — щодо бунтівних гріхів, над якими вже минув Йом Кіпур.

Яд Єгуда · פג

(פג) «Мою добру думку»: те, що я сказав, що визнаватиму гріхи.

Яд Єгуда · פד

(פד) «І Ти розсудив той умисний гріх як підпорядкований моїй ненавмисній провині», щоб простити також його. Це й означає «умисний гріх моєї провини». Цим розв'язано шосте й восьме утруднення. [П555]

Яд Єгуда · פה

(פה) «І це було» — згадано в «Зогарі», розділ «Ваїкра», с. 33 (ל"ג): «А Ти поніс умисний гріх провини — села: це високо-високо, місце, де перебуває Атіка кадіша». І «וזכרת?» — автор має на увазі вищий суд. Див. також у «Пардесі», «Брама найменувань». [П556, П557, П558]

Яд Єгуда · פו

(פו) «І це означає його "села"» — вислів вічності.

Яд Єгуда · פז

(פז) «З'ясуймо нашу справу», як автор написав на початку цього розділу; див. там. [П559]

Яд Єгуда · פח

(פח) «Із супротивними сторонами», які звинувачують Ізраїль і стверджують: «І ці, й ті — ідолопоклонники», як буде пояснено в наступному розділі. [П560]

Яд Єгуда · פט

(פט) «А потім у Господі будуть виправдані», бо Святий, благословенний Він, виправдовує їх, як також буде пояснено невдовзі. Це й означає його вислів: «Якщо ваші гріхи будуть мов багряне» тощо. [П561]

Йоель Моше · 1

«Прийдіть же, і з'ясуймо нашу правоту, — скаже Господь» тощо. «Таке вживання форми ніфаль, як "А Амаса не вберігся"». Тобто ніфаль має два способи вживання. Наприклад, «Цей дім був збудований» — הבית הזה נבנה — це дієслово минулого часу. Другий — «А Амаса не вберігся», тобто не вберіг самого себе. Звідси чуємо, що й тут ונוכחה — ніфаль у другому значенні. Тому він пояснив: «З'ясуймо нашу правоту» — як Амаса не вберіг самого себе, так і ונוכחה пояснюється щодо нас самих.

«Відомо… Святий, благословенний Він, Сам виконає перший варіант» тощо. Тобто багатому кажуть: «Одягнися, як він»; так і Святий,

Йоель Моше · 1 · продовження

благословенний Він, ніби одягнеться, як Ізраїль, як написано: «Ось цей приходить з Едома, у червоних шатах» тощо. Дивись «Зогар», розділ «Ваїшлах»: «Поглянь, скільки вбрань призначено в цьому світі» тощо. Із загального змісту ми дізнаємося, що ті, хто сходять до Геєни, вдягаються у призначене їм убрання — брудні одежі. Коли здійсниться «бо вогнем судиться Господь», Він, безперечно, ніби вдягнеться у вбрання, належне для цього місця. «І на його вході здіймається веретище» — ועולה על פתחו שק — тощо [неясний зворот]. Це одежі усамітнення (בגדי בדדין), у таємниці «Як самотньо сидить» — איכה ישבה בד"ד, як пояснено на початку Ґаланті. Отже, з'ясовано, що Він Сам виконує «одягнися, як він». А наприкінці Він одягне Ізраїль в одежі спасіння — מלובשת? [непевне прочитання], як сказано: «В одежі спасіння і в плащ праведності Він огорне нас» — בגדי ישע ומעיל צדקה יעטנו. Тому «для уважного вуха» означає: зробити це зрозумілим слухові. [П562]

«Що називатимуться Його Іменем» — багаті, як Він; це і є Його вбрання, як наведено в «Тіккун», аркуш 2, де сказано: «Яке Його Ім'я, таке Його вбрання». А тепер, читачу, знай: це сходження до Геєни не є жодною вадою, боронь Боже. Навпаки, це сходження є загальним виправленням для кожного створіння у світі. Адже вся Геєна теж стане додатковим приєднанням до Еденського саду (ґан-Еден, גן עדן), і там буде хоровод праведників: святість поширюється на Геєну, й Геєна припинить існування, як написано: «Бо Тофет улаштовано від учора; також його для царя приготовано», — щоб там були межі Еденського саду. Закріпи цю передумову в серці, і зміст добре з'ясується тобі в наступних розділах, з небесною допомогою. [П563]

«Вірш охоплює обидва різновиди»: зі страху й не заради самого служіння або з любові й заради самого служіння. Про страх і служіння не заради нього самого сказано: «Бо велика до небес», і не далі, тобто до Престолу слави, як пояснимо нижче, у розділі 14; дивись там.

«Це відповідає тому, чого ми навчалися: Він — свідок, Він — суддя, Він — сторона справи». Про це Писання каже: «Прийдіть» тощо. Коли

Йоель Моше · 1 · продовження

людина грішить проти себе, вона тим самим чинить зло собі, а не іншому: Він — свідок. Тоді Га-Шем, благословенний Він, буде свідком. У тому, що між нею та іншим, тобто між людиною і ближнім, Він буде суддею — Га-Шем, благословенний Він, буде суддею. А в тому, що між нею і Всюдисущим, Га-Шем, благословенний Він, буде стороною справи й сперечатиметься з нею, тощо.

«Тому він сказав: “Аби Ти був праведний у Своїх словах”» тощо. Тобто як суддя, який проголошує вирок. А як сторона справи — він сказав: «Переміг у Своєму суді», тобто вийдеш виправданим у судовій справі з іншою стороною. Він сам поставив запитання: адже щодо судді доречна праведність у суді, а щодо сторони справи — виправдання у словах, як не раз знаходимо в Торі. Тому він сказав: два означення — суддя й сторона справи — прийдуть у сполученні, щоб застосувати сказане про одне до другого. Тобто те, що стосується цього, стосується також того, — щоб зміцнити нашу віру в праведність суду Га-Шема, благословенний Він, який судить праведно, тощо.

«Або частина вірша може стосуватися іншої його частини». Вище ми сказали, що вірш поділяється на дві частини й початок «Тобі одному» говорить про випадок, коли Він — свідок. А тут він каже, що весь вірш слід співвіднести частинами між собою: він говорить про суддю й сторону справи. «Тобі одному» тощо; «аби Ти був праведний» — це суддя; «аби Ти переміг» — це сторона справи. ובעדו? [непевне прочитання]: щоб Святий, благословенний Він, був свідком, він далі сказав: «Бо свої переступи я знаю», — Він є свідком, тощо. «І щоб» — ולמען; «щоб точно розглянути слово למען». Адже мало б бути ותזכה, «і будеш виправданий», або ולמען, «і щоб», тощо. Проте це пояснюється другим способом, коли частина стосується іншої частини: цар Давид, мир йому, молився, щоб Святий, благословенний Він, був виправданий у суді, коли виступає стороною його справи. Тоді й сам Давид вийде виправданим, бо Святий, благословенний Він, не може простити йому вчиненої провини, якщо Сам не вийде

Йоель Моше · 1 · продовження

виправданим, כמ”ל [скорочення не розкрито]. Адже тоді Він зможе простити йому вчинену провину. Він сказав: Тобі потрібно «бути виправданим у Своєму суді» — вийти виправданим, коли Ти є стороною моєї справи. Тобто «будеш виправданий тим, скільки судитимеш спочатку» — שתזכה כמה שתשפוט בראשונה [неясний зв’язок]. [П564]

Якщо ж скажеш, що я згрішив іще й проти людини, він далі каже: немає в моїх очах нічого, крім Тебе, — «Тобі одному». У справі Урії він був бунтівником проти царської влади й підлягав смерті. Також до Вірсавії він не наближався за все своє життя, «лише коли Урія прийшов із війни, тієї ночі вона мала провести час при ньому» — רק כשבא אוריּ ממלחמה באותה לילה היתה לבלות אצלו [зв’язок фрази неясний], адже він написав їй розлучного листа, і на той час вона не була його дружиною. Отже, лишився тільки гріх меча синів Аммона: щоб вони не сказали «наша рука перемогла», — бо він мав судити його в синедріоні. Це видається мені — מש”ה — згідно з написаним у «Зогарі», розділ «Мішпатім», у «Саві»: на тому мечі був дракон. Адже Давид мав два мечі; на одному було написано Явне Ім’я. Коментатори пишуть, що цей меч він дістав від батька, як коментатори пишуть щодо меча Амаси, сина Авігаїл. Дивись «Клі якар» до Пророків. Тому сказано: «Візьміть мені меч» — відомий меч від його батька. Там я також висловив чимало нових думок щодо цього. Але тут він узяв меч синів Аммона, і на ньому був дракон; він убивав навіть того, хто не підлягав смерті. Хоча він мав інший меч, усе ж не дав того меча, а вбив цим. Тому тут гріх стосувався меча синів Аммона. Тут кінець слів מש”ה לוי. [П565]

Так само гріх щодо Вірсавії був, як у того, хто бере м’ясо «у м’ясника?» — מבי טבח? [непевне прочитання] — і не платить. Це осквернення Імені. «מעולּ був умисним і неумисним в осквернені Імені; זנוב? щодо Вірсавії й умисним у справі Урії» — מעולּ היה מזיד ושוגג בחילול השם זנוב? בבת שבע ומזיד בדבר אוריּ [неясний вислів; позначене прочитання זנוב? непевне]. [П566]

«І не сказав: “Аби Ти був праведний у Своїх словах”» тощо — ולא אמר למען תצדק בדבריך. Або

Йоель Моше · 1 · продовження

можна сказати це про помисел, якого ніхто, крім Га-Шема, благословенний Він, не знає. «І зло у Твоїх очах я вчинив» — тобто це синедріон, який називається очима громади: він мав діяти за його рішенням, через нього. [П567]

«І тут ужито неперехідне дієслово» тощо. Тобто це теперішній час, форма בינוני, і воно «стоїть», ніби, тощо. «Аби Ти був праведний» — це мета, «не стосовно гріха». Тобто не так, ніби він був змушений згрішити, щоб підтвердити слова Га-Шема, благословенний Він, як далі сказано. Ні: гріх був випадковим. Адже навіть у наших ділах заповідей є багато недоліків. Отже, חטאתי тут означає недолік, як у словах «я та мій син Соломон — חטאים». [П568]

«Писання дає нам добру пораду», адже написано: «Добре мужеві» тощо. У вірші є трудність: слід було б сказати навпаки — «добре юнакові». Тому він каже: річ у тім, що лихий нахил приходить до людини відразу, як вона виходить із материнського лона, поки вона ще юнак. Людині потрібно протистояти йому, щоб підкорити лихий нахил, і займатися Торою. Тому сказано «добре мужеві», тобто поки він муж — у своїй силі й могутності — і підкорює лихий нахил, що прийшов до нього в юності. Торою й заповідями він підкорює його й бере над ним гору. וישא — майбутній час, тобто те, що буде далі.

«І це перевернена конструкція» тощо. גזירה означає пояснення слова, як знаходимо в граматиці: є дванадцять ґзірот (גיזרות). Отже, він каже: хіба слово не перевернене? Але це так, як ми сказали. [П569]

Щодо написаного нами вище, що він не наближався до Вірсавії, дивись «Зогар», «Берешіт», сторінка 73, а також «Зогар», «Балак», і розділ «Мішпатім», сторінка 151. Написане «не стосовно гріха» тощо означає: «аби Ти був праведний» не стосується «Тобі, Тобі одному я згрішив», а є окремим висловом.

«Бо Він знає наш нахил; זכור» тощо. Постає запитання — מ"ש? [непевне прочитання]: він сказав כי הוא ידע у минулому часі, а потім זכור — в інфінітиві. Проте справа така: нам відомо, що

Йоель Моше · 1 · продовження

Тора існувала за дві тисячі років до створення світу. За словами наших мудреців, благословенної пам'яті: «І я була в Нього вихованкою, і була втіхою день у день». Два дні Святого, благословенний Він, — це дві тисячі років. А слово זכור є пасивною формою, як буде пояснено далі. Тому він сказав: «згаданий у Торі». Людину створено на дві тисячі років пізніше; на той час вона була порохом. Тому сказав: «у тому небутті, що передує буттю», тобто буттю у світі. І тому: «כי עפר אנחנו», тобто на той час ми ще були порохом, як відомо. [П570]

«А все було з пороху» тощо. Дивись у книзі «Йонат Елем», розділ 3: «Немає сумніву, що אין הפשט נורי ראשונה» тощо [неясний фрагмент]. Загальне небуття — це абсолютне заперечення, яке зовсім не має існування. Проте небуття, що передує буттю, названо там, у «Йонат Елем», окремим небуттям, яке передує буттю: воно має певне існування, але дуже приховане, недосяжне для осягнення; воно називається порохом. [П571]

«Бо він думав приховати справу» тощо. Коли він задумав приховати її від світу, вона, отже, не була відома світові — лише Самому Святому, благословенний Він. Тому він сказав: «Тобі одному я згрішив»; חטאתי — вислів неумисної провини.

«Там немає вади», тобто в діях нижніх, тощо. Коли люди грішать, там угорі немає місця ваді, боронь Боже: тобто у світі Брія, який називається світом Престолу. Там також усе охоплене єдністю, як написано: «І там розділяється» — ושם יפרד, — «і там не сказано» — ושם לא נאמר — тощо [неясний зв'язок]. Адже там є тільки брак довершеності, а не вада. Вада ж сягає світу служителів, тобто світу Єцира, світу ангелів, і там — сім голів синедріонів. У світі Єцира — судді, а у світі Асія — урядники, у таємниці «Небеса відкриють його провину, і земля повстане проти нього» у «Зогарі». «Небеса» — це вав (ו"י), чиє головне керування відбувається у світі Єцира; «земля» — це ге (ה'), через яку відбувається головне керування світом Асія. Адже Зеїр перебуває в Метатроні, який є в Єцирі, а Шехіна перебуває в офані (אופן), що в Асії — в Асії. [П572]

Йоель Моше · 1 · продовження

«І Давидові, як відомо з вірша “Неодмінно помреш”». Давид був перевтіленням Адама, відповідно до אד״ם: אדם / ד׳יוד / מ׳ши׳ח — «Адам / Давид / Месія». Давид згрішив забороненими статевими зв’язками, кровопроливттям та ідолопоклонством, як згрішив Адам, перша людина: адже Адам був єретиком або заперечував основу віри, згідно з мідрашем. [П573]

«І виправдав небесний суд» тощо. Це і є «аби Ти був праведний у Своїх словах» тощо.

«У таємниці ібуру» — тобто таємниці перевтілення. Загал не знає про це перевтілення й дивуватиметься покаранню Давида.

«І всі співи, яких виявилося недостатньо, щоб урятувати його» тощо. «І не те, що Адам теж спричинив йому смерть» — ולא שהאדם גרם לו ג״כ מיתה [неясний зв’язок заперечення], як сказано: «Неодмінно помреш». Тому він учинив ці переступи, щоб визнали справедливим щодо нього небесний суд: Святий, благословенний Він, не чинить суду без права на нього. [П574]

«Спочатку слід замислитися: що означає це повідомлення?» Постає трудність: навіщо повідомляти Га-Шемові, благословенний Він, перед яким усе відкрите й відоме? «І чому він полишив» тощо: чому щодо гріха сказав про повідомлення — «про свій гріх я повідомлю Тобі», — а щодо провини заперечив: «не приховав»? Мало б бути також «і не повідомлення» — ה״ל ולא הודעה ג״כ [неясний вислів]. До того ж הודיעך — у майбутньому часі, а כסיתי — у минулому. Щодо «моїх переступів» далі вжито обидва, минулий і майбутній: אמרתי, «я сказав», — минулий; אודה, «визнаю», — майбутній. [П575]

«А тут немає жодного» тощо. Тобто у Давида немає настільки бунтівного вчинку, як сказано вище в цьому розділі, — лише те, що він дав мечеві синів Аммона взяти гору, тощо.

«Він каже: “Про свій гріх повідомлю Тобі”» тощо. Про мою неумисну провину з Вірсавією

Йоель Моше · 1 · продовження

повідомлю Тобі: я вчинив це неумисно й маю що сказати на своє виправдання.

«Продати свою справу Йоавові» — למכור דיני על יואב: тобто покласти на нього свій гріх щодо Урії. Адже коли є слова вчителя та слова учня, чиїх слів слід слухатися? І немає посланництва для переступу. [П576]

Перед загалом я перебільшив свої гріхи, наче це переступи й бунтівні вчинки. Про це він сказав: перед ними «визнаю проти себе свої переступи», щоб «виправдати» — לצדק דינמית [דינמית — неясне написання], бо вони не знають таємниці ібуру й скажуть, що Святий, благословенний Він, чинить суд без права на нього, тощо. «Долучає до них усі свої давні переступи» — тобто від Адама, першої людини, хоча від того часу над ними вже минув Йом-Кіпур і вони були спокутувані. Це і є «зі своїх переступів Господу» — מפשעי לה׳ — тощо. [П577]

«У відкритому й у прихованому». У відкритому — перед людьми, «щодо моїх гріхів, якими згрішив неумисно?» тепер — על חטאי ששגגתי? [непевне прочитання]. У прихованому — те, чим я згрішив неумисно в Адамі, першій людині, у таємниці перевтілення. Святий, благословенний Він, зарахував його намір як учинок. Ще до того, як він визнав їх, — адже «визнаю проти себе свої переступи» сказано про майбутнє, — «Ти зняв провину мого гріха»: Ти зробив умисну провину неумисною й розсудив її як другорядну стосовно моєї неумисної провини. Це було у вищому суді, де доречне «села» (סלה), що існує вічно.

Так наведено в «Зогарі», розділ «Ваїкра», аркуш 9, сторона а: «І Ти зняв»; дивись там. Ось його слова: זכ״י ס״ג סל״ה ס״ל ע״ך? [непевне прочитання; цілісний зміст не встановлено]. «Це шість вищих щаблів»; далі: מ״ב דע״ס ספ״ר גב״ורה תי״ת בכלילת עשר הרי ס״ל ה׳ הא כליל הוי״ד יסו״ד בכלילות עשר הרי ל׳? ה׳ ה׳ א׳ ה׳ [непевне прочитання; частковий розбір у примітці]. «Ґвурот у Малхут — отже סל״ה. А весь корінь цього слова — в Атіка, тобто в Кетері». Тут кінець цитати. [П578]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 12

«Хікур Дін» — частина I — глава 13

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) Сказане нашими вчителями щодо вірша «Бо всі народи ходитимуть, кожен в ім’я свого бога, а ми ходитимемо в ім’я Господа, Бога нашого, повіки й навіки» (Михей, 4) «відоме у своєму місці». Це сказане — «підтверджено» [מוכח? — непевне прочитання] — у «Ялкуті» там. Ось його слова: «Рабі Елазар га-Модаї каже: у майбутньому всі князі народів світу приходять перед Святим, благословенний Він, і звинувачують Ізраїль. Кажуть перед Ним: “Володарю світу! І ці служать ідолам, і ті служать ідолам; і ці чинять заборонені статеві зносини, і ті чинять заборонені статеві зносини; і ці проливають кров, і ті проливають кров. Ці сходять до Геєни, а ті не сходять!” Святий, благословенний Він, сказав їм: “Коли так, нехай кожен народ зійде зі своїм богом”. Це й написано: “Бо всі народи ходитимуть, кожен в ім’я свого бога” тощо. Рабі Єгошуа від імені рабі Ханіни сказав: “Немає, крім מחרא כתות של זבל?

Рама з Фано

Те, що наші вчителі витлумачили щодо вірша «Бо всі народи ходитимуть, кожен в ім’я свого бога», відоме у своєму місці. Так само — щодо вірша «Бо у вогні Господь судиться» та слів царя Давида, мир йому: «Навіть коли піду долиною смертної тіні, не боятимуся зла, бо Ти зі мною». Завдяки цьому підтвердиться те, що ми пояснюємо: нам обіцяно вийти виправданими, коли ми ходитимемо в ім’я Того, Хто перебуває з нами серед нашої нечистоти; Він у майбутньому стане для нас міквою очищення. Навіть у служінні Дня спокути написано: «І здійснить спокутування за святиню». Вірш говорить про Аарона: він очистить вищу святиню від нечистоти синів Ізраїлю. А Той, «Хто перебуває з ними серед їхньої нечистоти», «так само зробить для Намету Зустрічі», бо ув’язнений сам себе не звільняє. [П579]

А щоб наприкінці цієї суперечки праведний Суддя був визнаний правим і безвинним, Він поставив сім речей раніше від світу. Усі вони — заради Ізраїлю та його добра, навіть Геєна, як ми пояснимо нижче: досить її жаху навіть для переступників серед нас, які всі свої дні тривожаться за заповіді, а тіла їхні виснажені. І не лише це: повсякчас, цілий день, вони

Яд Єгуда · א · продовження

[непевний вислів], ליהוא [неясне слово], бо ми — в ім’я Господа [ה’]. ‘В ім’я Бога’ [אלהים] тут не написано, а ‘в ім’я Господа’ [ה’]”. Давид сказав: “Навіть коли піду долиною смертної тіні, не боятимуся зла, бо Ти зі мною”». [П582]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Із цим» — із цим тлумаченням; «початок» [התחלת? — непевне прочитання] того, що ми згадали наприкінці попереднього розділу щодо «Ходімо ж, розсудімося»: з’ясуємо судове рішення, тощо. [П583]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Бо нам обіцяно». Цим нам обіцяно перемогти їх, вийшовши виправданими, — супроти сторін суперечки, які стверджують: і ці, і ті чинять переступи.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Серед нашої нечистоти». У Геєні [בגיהנם? — непевне прочитання], тощо.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Він, благословенний, у майбутньому стане для нас міквою очищення». Як сказали наші мудреці,

Яд Єгуда · ה · продовження

благословенної пам’яті, наприкінці «Йома» щодо вірша «Міква Ізраїлю — Господь», מקוה ישראל ה׳: «Як міква очищає нечистих, так Святий, благословенний Він, очищає Ізраїль». Автор пояснює, що це відбувається тим, що Він виведе нас із Геєни. [П584]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Навіть у служінні Дня спокути». Там ми також знаходимо це: у розділі «Ахарей» написано: «І здійснить спокутування за святиню від нечистот синів Ізраїлю та від їхніх переступів, за всі їхні гріхи; і так само зробить для Намету Зустрічі, що перебуває з ними серед їхніх нечистот». «Вірш говорить про Аарона»: адже за простим значенням можливі два пояснення. Перше: дієслово «і здійснить спокутування» стосується пізнішого «Хто перебуває з ними». Намір такий: Га-Шем, благословенний Він, Який перебуває з ними, здійснить спокутування за святиню; Він так само зробить і для Намету Зустрічі. Друге: «і здійснить спокутування» стосується Аарона, названого перед цим. За такого пояснення на перший погляд мені

Рама з Фано · продовження

тремтіли й здригалися від напучувань пророків, а наше ім’я зневажене через їхні докори. Не такі ті, хто скидає ярмо: серед усіх їхніх мудреців та їхніх князів угорі немає нікого, хто заперечував би їм, хоча це в їхній владі. Адже саме цим славиться князь Авімелеха, який так учинив, згідно з поясненням «Зогару» до вірша «І Я також утримав тебе, щоб ти не згрішив проти Мене». Тому Господь покарає їх у висоті — судитиме їх у вищій Геєні, крізь яку проходить і в якій палає вогняна ріка, негар дінур (נהר דינור); а на землі, у нижній Геєні, це впаде на голови нечестивих. Ми ж ім’я Господа, Бога нашого, згадаємо. [П580]

«Бо прямі дороги Господні, і праведні ходитимуть ними», — а це довершеність добра; «і переступники спіткнуться на них». Це також лихо, споріднене з добром: адже спотикання станеться в межах Господніх доріг, і щойно вони помислять у серці про покаяння — ця справа буде їм дуже близькою. За такого розуміння пророк завершив лише словами розради.

Саме це мали на увазі наші вчителі у притчі про двох, які з’їли свої пасхальні жертви: адже заповіді дано не для отримання насолоди. Ми вже раніше, у розділі 3, показали, що це вчення стосується також заборон, — у вірші «Перестаньте чинити зло», חדלו הרע. [П581]

Яд Єгуда · ו · продовження

видається, що «що перебуває з ними» в кінці стосується Намету Зустрічі, а не говорить про Га-Шема, благословенний Він.

Тому автор і сказав: «І здійснить спокутування» безперечно говорить про Аарона; проте кінцеве «Хто перебуває з ними» не пов’язане з Наметом Зустрічі, а говорить про Га-Шема, благословенний Він. Намір початку вірша такий: Аарон здійснить спокутування й очистить вищу святиню від нечистоти, спричиненої нечистотами [הנגרמת טומאות? — непевний вислів] синів Ізраїлю. Адже відомо, що через ваду внизу виникає вада вгорі; подібно до цього пояснено цей вірш також у «Зогарі». А потім сказано: «І так само зробить» Га-Шем, благословенний Він, «Хто перебуває з ними серед їхніх нечистот», «для Намету Зустрічі», — щоб здійснити спокутування за святиню внизу. Саме так і витлумачили наші мудреці, благословенної пам’яті: «Хто перебуває з ними» тощо — навіть у час їхньої нечистоти Шехіна серед них. [П585]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Бо ув’язнений сам себе не звільняє». Тому й потрібен був Аарон, щоб здійснити спокутування за вищу святиню.

Яд Єгуда · ח

(ח) «Наприкінці цієї суперечки». Тієї, у якій Він у майбутньому сперечається з князями народів світу: вони стверджують, що і ці, і ті чинять ідолослужіння, а Він спускає їх до Геєни. Невже можна подумати, що це через кривий суд? Тому ще перед створенням [’בראת? — непевне прочитання] Він поставив раніше від світу сім речей, щоб виправдати Ізраїль; «і вони наприкінці» [והם לבסוף — неясний зв’язок]. А саме: Тора, покаяння, Еденський сад, Геєна, Престол слави, Храм та ім’я Месії, як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у розділі «Маком ше-наґагу». [П586]

Яд Єгуда · ט

(ט) «І всі вони — заради Ізраїлю». Адже весь світ створено заради нього та його добра. Тора, покаяння, Геєна й וכ”ה? [нерозкрите непевне скорочення] — щоб спокутувати їхні провини й через це дати їм у спадок Месію, Еденський сад та Престол слави. [П587]

Яд Єгуда · י

(י) «Навіть Геєна» — для їхнього добра, бо досить її жаху й страху перед нею. Проте вона не панує навіть над переступниками Ізраїлю так, щоб цілком їх знищити, боронь Боже, як буде пояснено нижче: ח”ו בט”ו? [непевне посилання]. [П588]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Адже саме цим славиться» тощо. Як сказано у «Зогарі», розділ «Ваїкра», сторінка 6, та розділ «Кедошім», сторінка 106, щодо вірша «І прийшов Елогім [אלהים] до Авімелеха в нічному сні» та «І сказав йому Елогім [’האלהי] уві сні: Я також знав» тощо. Ось його слова: «Так ми навчалися: кожне ’אלהי тут — це та велика сила, що була поставлена над ними. Подібне до цього: “І прийшов Елогім [אלהים] до Валаама вночі” — та сила, яку було призначено над ним. І якщо скажеш: “І сказав йому Елогім [אלהים] уві сні”, — саме так, безперечно. “Я також знав”: навіщо тут “також”? Воно прийшло, щоб додати: хоча вище від мене це відоме, Я також знав. “І Я також утримав” — “також”, щоб додати. “Тебе, щоб ти не згрішив проти мене” — מחטוא לי; מחטו

Яд Єгуда · יא · продовження

написано без алефа. Що він каже? Адже гріх не перебуває в ньому. Проте так ми навчилися: через гріхи народу внизу завдається вада вгорі; через гріхи народу внизу його великого князя вгорі усувають від влади. Це й написано: “І Я також утримав”, — хоча справа залежить від того, що вище від мене, “Я також” додає його самого», тощо. Дивись там. [П589]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Тому» [прогалина у джерелі]. І навіть покарає їхніх князів угорі, у висоті, тощо. [П590]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Бо прямі дороги Господні, і праведні ходитимуть ними, а переступники спіткнуться на них» (кінець Осії). Слово בם, «на них», при «спіткнуться» на перший погляд дивує: як вони спіткнуться на Господніх дорогах? Щоб пояснити це, автор навів вірш принагідно до свого тлумачення тут і сказав: мається на увазі, що ми всі ходитимемо в ім’я Господа, і тут немає упередженості у відповіді на твердження князів народів світу: і ці, і ті чинять ідолослужіння. Адже дороги Господні справді прямі, й праведні ходитимуть ними, тож проти них немає нарікання. А й переступники все ж спотикаються на Господніх дорогах: усі свої дні вони тривожаться за заповіді, тремтіли й здригалися від напучувань пророків, як згадано.

Яд Єгуда · יד

(יד) «За такого розуміння». За цього пояснення узгоджується те, що було [’שהי? — непевне прочитання] на перший погляд дивним: пророк Осія завершив свою книгу лихою звісткою. Адже за нашим поясненням пророк завершив лише словами розради для переступників: покаятися для них — справа близька, оскільки їхнє спотикання відбувається на Господніх дорогах. Подібним шляхом ішов Магарша в Тосафот до розділу «Ейн омдін», аркуш 31; дивись там. [П591]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Саме це мали на увазі наші вчителі». У «Назір», розділ 4, та «Горайот», розділ 3: «Раба бар бар Хана сказав від імені рабі Йоханана: що означає написане “Бо прямі дороги Господні” тощо? Притча про двох людей, які з’їли свої пасхальні жертви: один з’їв задля виконання заповіді, а інший — задля надмірного

Яд Єгуда · טו · продовження

споживання їжі. Той, хто з'їв задля заповіді, — "і праведні ходитимуть ними"; той, хто з'їв задля надмірного споживання їжі, — "а переступники спіткнуться на них". Реш Лакіш сказав йому: "Цього ти назвав нечестивим? Нехай він не виконує заповіді найкращим чином, але пасхальну заповідь він усе ж виконує", тощо. Ні, притча про Лота й двох його дочок: вони мали намір виконати заповідь — "праведні ходитимуть ними"; він мав намір учинити переступ — "а переступники спіткнуться на них"», тощо. Дивись там.

Автор каже: намір рабі Йоханана також у тому, щоб пояснити בם, «на них», у такий спосіб. Тобто переступники спіткнуться на Господніх дорогах і в самому дотриманні заповідей, виконуючи їх не задля заповіді. Проте, оскільки вони все ж займаються заповідями, дорога покаяння близька до них. І хоча Реш Лакіш заперечив йому, сказавши: «Цього ти назвав нечестивим?» тощо, усе ж це прийнятне для рабі Йоханана [ניחא? — непевне прочитання]. «Лише тлумачення — більша їхня перевага» [רק דרשי יתר מעלתם? — непевний вислів] — щодо Реш Лакіша, який пояснює вірш через Лота: про нього не можна належно сказати «їхнє спотикання на Господніх дорогах», адже Лот був зайнятий забороненими статевими зносинами. Усе ж «Господні дороги» стосуються його дочок. [П592]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Адже заповіді дано не для отримання насолоди». Тобто й щодо власної користі — щоб відхилити [למידחי? — непевне прочитання] запитання «Цього ти назвав нечестивим?» стосовно того, хто їв понад ситість. Слід сказати: хоча пасхальну заповідь він виконує, у цій справі він усе ж переступник. Адже заповіді дано не для отримання насолоди, а він учинив інакше, усупереч намірові. [П593]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Ми вже раніше» тощо. Тобто наше пояснення слів «спіткнуться на них» у питанні ע"ש? [непевне скорочення] відповідає тому, як ми вже пояснили вище, у розділі 3, щодо заборонних заповідей вірш «Перестаньте чинити зло», חדלו הרע. Ми сказали: мається на увазі, що припинення має відбутися в самому злі. Дивись там. [П594]

Йоель Моше · 1

«Серед нашої нечистоти» тощо. Тобто прояви Шехіни серед них [פיי בחינוי שכינה בינות? — непевний вислів]: одне її сяяння [האר? — непевне прочитання] зодягається в Малхут світу Брія, у Малхут світу Єцира та світу Асія. Туди, до Малхут світу Асія, ніби сягає вада, а «довкола ходять нечестиві». Іноді вона сягає там Малхут світів Єцира та Брія, але не в Ацилуті, боронь Боже, як сказано у «Зогарі», «Кі теце», сторінка 536, та в «Ідра зута» розділу «Гаазіну», сторінка 522. «А Божа слава — приховувати річ». [П595]

«Щоб очистити вищу святиню» тощо. Завдяки цьому буде зрозумілий вірш וכפר אדמתו עמו: «І Його народ здійснить спокутування за Його землю», — тобто Його народ унизу здійснить спокутування за Його землю вгорі. Потім Його земля буде спокутувана й стане міквою очищення для Його народу. Усі ці вірші тлумачаться від початку до кінця, а потім від кінця до початку; це дивовижне для тих, хто має розуміння. «Щоб очистити вищу святиню»: пояснення — ніби Га-Шема, благословенний Він, Який прийняв деяку нечистоту від гріхів синів Ізраїлю. А потім — «Хто перебуває з ними» тощо, «бо ув'язнений сам себе не звільняє»: доки Він, ніби, ще не має чистоти, неможливо здійснити спокутування за інших. [П596]

«Наприкінці цієї суперечки». Пояснення — як сказано вище: «Ходімо ж, розсудімося».

«רסני בעיתותא» [неясний вислів]. Пояснення — страх перед Геєною. [П597]

«Не такі ті, хто скидає ярмо». Пояснення: Ізраїлеві Він дав Геєну для його добра, щоб переплавити його й очистити. Не так із народами світу: їхні князі вгорі, навпаки, вводять їх у гріх. Так, князь Авімелеха хвалився тим, що стримав його від гріха, як написано: «І Я утримав тебе, щоб ти не згрішив проти Мене», ואחשוך אנכי אותך מחטו לי. Сказано מחטו в неповному написанні; проте це було для нього як голка, מחט, у живій плоті — змінити свою природу, щоб стримати від гріха. «Згідно з поясненням "Зогару"» тощо: це в розділі «Ваїкра», про те, що означає «І прийшов Елогім [אלהים] до Авімелеха» тощо. Дивись також «Зогар», розділ «Кедошім»; дивись там. [П598]

Йоель Моше · 1 · продовження

«А переступники спіткнуться на них» також стосується Господніх доріг; тому це лихо, споріднене з добром.

«За такого розуміння». Пояснення: «переступники спіткнуться на них» — це також щось споріднене з добром. Виходить, що пророк завершив віршем «А переступники» тощо доброю звісткою. Не так, як розуміється за простим значенням, — ніби він, боронь Боже, завершив лихою звісткою, — а словами розради.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 13

Йоель Моше · 1 · продовження

«Ми вже раніше» тощо. Тобто, як ми сказали: спотикання, але воно — на Господніх дорогах. Так і кожен, хто з'їв свою пасхальну жертву задля надмірного споживання їжі, — усе ж заповідь виконує. Так само й у злому вчинку є можливість виправлення, як пояснено у вірші «Перестаньте чинити зло», חדלו הרע, наприкінці третього розділу.

«Хікур Дін» — частина I — глава 14

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Який ми згадали» — у розділі 10. Там автор, благословенної пам'яті, написав: «Обсяг вірша охоплює обидва різновиди покаяння; про покаяння зі страху, навіть не заради нього самого, бо велика до небес Його милість, пророк сказав: "Прийдіть же, й з'ясуймо"». Див. там: пояснено, що покаяння зі страху, тобто не заради нього самого, сягає Престолу слави, і про нього сказано: «Бо велика до небес Його милість». Ідеться про Тіферет, бо «небеса» і «Престол слави» — найменування Тіферет. Це покаяння діє так, що умисні гріхи стають ненавмисними провинами. Оскільки в будь-якому разі залишається частка

Рама з Фано

Проте другий різновид, який ми згадали, — з любові й заради самого покаяння, бо для тих, хто йде цим шляхом, велика милість Його, благословенного, вище над небесами (מעל שמים), — розглядається у двох видах. Перший — над небесами (על שמים), другий — значно вище над небесами. Щодо них пророк запевняє нас: коли наше покаяння досягне одягу Давнього днями, білого як сніг, тоді, якщо наші гріхи, які охоплюють також частку ненавмисних провин, що залишилася від умисних гріхів після покаяння загалу, яке сягає лише Престолу слави, будуть мов багряне — тобто одяг, пофарбований червцем, — тоді неодмінно побіліє, як сніг, усе, що постало через них. І великою заслугою вважатиметься те, що у світі не залишиться жодного їхнього сліду, як написано: «Бо сором своєї юності забудеш». Про це сказано: «Зцілю їхнє

Яд Єгуда · א · продовження

ненавмисної провини, яка потребує спокутування, пророк сказав «Прийдіть же, й з'ясуймо»: адже через це доведеться сперечатися з небесними князями народів світу, які стверджують: «І ці, й ті — ідолопоклонники». Інакше з покаянням із любові, тобто заради нього самого: про нього сказано «Бо велика вище над небесами Його милість»; його перевага в тому, що умисні гріхи стають заслугами. Після того як автор відступив у попередніх розділах до всіх тлумачень, пов'язаних із «לפ?» — першим різновидом, він тепер повертається до пояснення другого, який стоїть перед нами. [П609, П610, П611]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Перший — над небесами» тощо. У «Зогарі», розділ «Ваїкра», с. 25 (כ"ה), та розділ «Кдошім», с. 124 (קכ"ד): «Рабі Єгуда сказав: “Коли це називається покаянням? Коли Іма [?אמא] вкриваються, і милосердя сходить униз” тощо. “Тоді це називається повним покаянням; просто ‘покаяння’ — щоб охопити все”. Рабі Іцхак сказав: “Коли весь світ разом виправляється, написано: ‘Бо велика вище над небесами Твоя милість’. ‘Вище над небесами’ — вона підноситься вище місця, що називається небесами”. Рабі Єгуда сказав: “Точне формулювання — ‘вище над небесами’ (מעל השמים). Якби було написано ‘над небесами’ (על השמים), це означало б місце, що стоїть над небесами. Оскільки сказано ‘вище над небесами’, це означає місце, що стоїть вище й вище. Що це? Це Іма; саме це називається покаянням”» тощо; див. там.

Покаяння «вище над небесами» — це вища Іма, Біна; там покаяння вище — з любові [? מעולי' מאהבה?], як також пояснено в додатку до розділу «Кдошім» там: Іма — це Біна. І ось «נתכוין דמיון?» — стосовно вірша «Бо велика вище над

Рама з Фано · продовження

відступництво».

А коли покаяння досягне волосся Його голови, немов чистої вовни, тоді, «якщо почервоніють, мов червець», — навіть якщо належать до тих, про які сказали: «Ненавмисна помилка у вивченні вважається умисним гріхом», адже червець фарбує інших, — «будуть як вовна», яку вибілюють для тонкої тканини. Значення «будуть» (יהיו) — як значення «і постав» (ויהי) у «Господь відійшов від тебе, і постав твій ворог» (1 Самуїла 28:16). Боронь Боже, щоб Він ненавидів цілковитого праведника, яким був Саул, у якого, безсумнівно, переважали заслуги. Але оскільки «Господь відійшов від тебе», ось твій ворог дістав нове буття, як ми пояснили у трактаті «Ганефеш». Так само й тут: «будуть як вовна» — щоб надати їм нового, очищеного буття, коли умисні гріхи стають заслугами.

Цю таємницю означено у вірші «І покликав Господь Бог людину» — за способом перекладу в порядку Кедуші. Або покаяння кличе до Аби — שלמה [неясне значення] — який над нею, у значенні подвійного виправлення, яке пояснимо в розділі 22; або «до людини» — у прямому значенні, бо все в руках Неба, крім страху Неба. Покаяння кличе до людини й чекає на неї, щоб вона належним чином, через вибір і волю, перевела його з можливості в дійсність.

Разом із цим прагнімо пізнати, яка

Яд Єгуда · ב · продовження

небесами Твоя милість», щодо покаяння заради нього самого, як ми переписали вище, у розділі 12. І слова згаданого «Зогару» мають на увазі те саме. У будь-якому разі покаяння, яке сягає «над небесами», будучи середнім поверненням [?שהיא השבה?], також вважається покаянням із любові. Адже покаяння зі страху сягає не далі, ніж «до небес». Тому автор написав, що покаяння з любові розглядається у двох видах. Щодо пояснення «над небесами» у згаданих словах «Зогару», у «Пардесі», «Брамі найменувань», написано: покаяння — у Ґдулі й Ґвурі, які над Тіферет, названою «небесами»; див. там. [П612, П613, П614, П615, П616, П617, П618]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Щодо них» тощо. Тобто відповідно до цих двох видів пророк сказав: «Якщо ваші гріхи будуть мов багряне, вони побіліють, як сніг; якщо почервоніють, мов червець, будуть як вовна». Покаяння, яке сягає над небесами, до Ґдули й Ґвури — «одягу?» (הבגדים?), як згадано вище, — має таку силу, що спокутує також ту частку ненавмисної провини, яка залишилася після покаяння зі страху. Це й означає «якщо ваші

Яд Єгуда · ג · продовження

гріхи» — ненавмисні провини, охоплені покаянням зі страху, — «будуть мов багряне, вони побіліють, як сніг»: тобто побіліють силою покаяння з любові, яке сягає одягу Давнього днями, що білий як сніг, як написано в Даниїла. Це відповідає написаному там у «Пардесі»: «білий сніг» — найменування Ґдули. [П619, П620]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Якщо наші гріхи» тощо. Тобто сказане «ваші гріхи», як відомо, стосується ненавмисних провин. Тому вони охоплюють також частку ненавмисної провини, яка лишилася після покаяння загалу: адже вони каються лише зі страху. Про всі ці провини сказано: «Якщо ваші гріхи будуть мов багряне», тобто як одяг, пофарбований червцем. Ідеться про ненавмисні провини, які залишилися від умисних гріхів. Тоді це покаяння неодмінно діє так, що «як сніг» тощо: через нього побіліють згадані гріхи, а також кожен обвинувач, який постає з них і через них. Це й означає ילבינו: коментатори пояснили його як неперехідне дієслово, «побіліють». Але за цим тлумаченням його можна пояснити також як перехідне: гріхи «вибілять» усе, що спричинили й що

Рама з Фано · продовження

дорога Його милість, благословенний Він, коли Він примножує прощення гріхам. Адже прощення грішникові — велика милість; а прощення самому гріхові — щедра милість, якщо умисний гріх вважається ненавмисною провиною, і надзвичайно велика, якщо він перетворюється на заслугу та ангела-заступника, коли обвинувач стає захисником. Про це сказано: «Любитиму їх добровільно». Далі подано підставу: «Бо повернувся Мій гнів від нього». Наші мудреці, благословенної пам'яті, уже звернули на це увагу й сказали: через одного, хто здійснив таке покаяння, прощають усій громаді. Пояснення: за його заслугу прощається їхня частка в завіті із закляттям, оскільки вони поручителі один за одного. І це слушно.

Проте прямий зміст вірша можна зрозуміти зі сказаного: «І Моя рука вхопиться за суд». Адже Святий, благословенний Він, пускає Свої стріли, а Його рука тримає їх, щоб повернути їх за Своєю волею. Ця міра діє щодо гніву — Афа — більше, ніж щодо решти очільників нищення. Про всіх інших написано про просте виправлення в майбутньому часі: «простить гріх», «не знищить», «не збудить». А щодо Афа написано: «І багато разів відвертав». Отже, це виправлення в минулому часі й подвоєне: від тієї миті, коли він був там, у задумі творіння, тоді ж щодо нього було постановлено, що негайно відвертати його — велика заповідь. У цьому значення минулого часу, який

Яд Єгуда · ד · продовження

постало через них. [П621]

Яд Єгуда · ה

(ה) «І великою заслугою вважатиметься». Тобто хоча мудреці, благословенної пам'яті, сказали про покаяння з любові, що умисні гріхи стають заслугами, це не можна сказати буквально про той його вид, який сягає «над небесами». Проте через заперечення правильно сказати й тут, що умисні гріхи прощені й приведені до такого стану, який буде наче заслуги. Адже велика заслуга — те, що гріхи, мов багряне, побіліють, як сніг, і у світі не залишиться від них жодного сліду, навіть того сліду, який спершу лишився після покаяння тих, хто повертається [?החוזרי?]. [П622, П623, П624]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Про цей вид» Писання сказало: «Зцілю їхнє відступництво». Тобто їхнє відступництво ще потребує зцілення через частку ненавмисної провини в ньому; Він зцілює його так, що жодного його сліду не залишиться. [П625]

Яд Єгуда · ז

(ז) «А коли покаяння досягне» тощо. Тобто про покаяння з любові — «מהם?» — яке є другим видом і сягає вище над небесами, до міри Біна, названої також «волосся

Яд Єгуда · ז · продовження

Його голови, немов чиста вовна», як пояснено також там у «Пардесі», вірш завершує: «Якщо почервоніють, мов червець, будуть як вовна». Це означає: не лише умисні гріхи, які стали ненавмисними провинами, але навіть ті ненавмисні провини, які стали умисними гріхами, — наприклад те, що мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Ненавмисна помилка у вивченні вважається умисним гріхом», — будуть як вовна. Саме це означає «якщо почервоніють, мов червець»: якщо червонітимуть [?מתאדמי] від тих гріхів, що фарбують, аж поки стануть немов умисні гріхи, — як червець, який фарбує іншу річ. Вони стануть як вовна, яку вибілюють для вбрання з тонкої тканини, через покаяння, яке також сягає вовни й «чистої вовни», тощо. [П626, П627, П628, П629]

Яд Єгуда · ח

(ח) «А значення "будуть"». Тобто слово יהיו — «будуть» — яке він ужив, означає те саме, що ויהי у словах Самуїла до Саула: «Господь відійшов від тебе, і постав твій ворог» (1 Самуїла 28). Не можна пояснити ויהי, пов'язавши його з Господом, ніби Господь

Рама з Фано · продовження

знову оживає й обертається на майбутній через Його милосердя, благословенний Він, у великій Його милості.

Але це покаяння настільки високе, що Аф, посланець Всюдисущого, повертається сам і каже перед Ним: «Володарю світу, не бажаю виконувати свого доручення, бо вони вже відтіснили мене силою свого покаяння». А Він сміється й каже: «Перемогли Мене Мої діти». Ба більше: обвинувач сам свідчить про себе, що Шехіна не принесла у світ ніякого запалення гніву, крім самого його буття. Як написано: «Також — אף — Естер не привела до Царя нікого, крім мене». Отже, його скасування — це виправлення світу, як написано: «І завтра я також покликаний нею до Царя». Саме завтра, і не довше: адже того дня, відомого Господові, «смерть буде поглинута навіки».

Знай: спершу гнів — Аф — викриває людину перед лицем її вади; потім лють — Хема — карає, а насамкінець обурення — Кецеф — ганьбить, спонукаючи людину бунтувати проти страждань. Як написано: «І багато досади, і його недуга, і обурення» (Екклезіяст 5:15). Тому спершу Давид молився: «Не викривай мене у Своєму гніві й не карай мене у Своїй люті». Тоді самі собою припиняться зневага й обурення.

Але відомо, що згодом на нього прийшли страждання: шість місяців він хворів на цараат за поглядом Вавилонського Талмуду, і саме на це

Яд Єгуда · ח · продовження

став твоїм ворогом. Боронь Боже, щоб Він, б л а г о с л о в е н н и й, ненавидів цілковитого праведника, яким був Саул. І вже коментатори відчули це [?וכבי שחשו]; також Таргум, який пов'язав ויהי з Господом, не пояснив його в такому значенні. І «ותמ"ע?» — те, що пояснювали його як «за тебе», зі значенням, що Господь тобі на допомогу, «בעזרתם?» — усе це натягнуте. Тому автор пояснює: ויהי не стосується Господа, а сенс такий: «Господь відійшов від тебе», і через це виник твій супротивник; твій ворог дістав нове буття, оскільки Господній нагляд відійшов від тебе. Так само й тут: гріхи «будуть як вовна» — у них постане нове, очищене буття, немов вовна, й умисні гріхи стануть заслугами. [П630, П631, П632, П633, П634]

Яд Єгуда · ט

(ט) «І ця таємниця», про яку ми сказали щодо покаяння з любові, яке сягає Біни, означена у вірші «І покликав Господь Бог людину». Адже «Господь Бог» (ה' אלהים) — це міра Біна; «людина» (אדם) — найменування Хохми — «חכמ"ה?», як відомо, бо אדם — це מ"ה. Слово ויקרא — «і покликав» — пояснюється за «І кликав один до одного» в

Яд Єгуда · ט · продовження

порядку Кедуші, що перекладається: «І приймають один від одного». Значення поклику — «?מהשפיע». І це «І покликав Господь» — «?זה ע"ז».

Отже, сенс такий: «Господь Бог», міра Біна, покликала «до людини», до Хохми над нею, щоб також прийняти від неї потік прощення для тих, хто кається й займається цим, оскільки їхнє осягнення досягає Біни. Біна захотіла, щоб воно досягло також Хохми, аби вона також була включена у «волосся Його голови, немов чиста вовна», і щоб виправлення Тіферет походило від обох разом. Це й є «подвійно».

Або скажемо, що вислів «до людини» означає буквально — до самої людини. Тобто «Господь Бог», міра Біна, кличе до людини й чекає, коли вона спонукає себе здійснити покаяння за власним вибором і переведе його з можливості в дійсність. Адже все в руках Неба, крім страху Неба, стосовно якого — «?שעליה כאשר האדם» — за людським вибором; тому вона чекає на людину.

Рама з Фано · продовження

вказують вірші; або шість років — за думкою Єрусалимського Талмуду. Можливо, слушні обидва твердження: лише шість місяців він перебував у відокремленому домі через нечистоту цараат, і синедріон віддалився від нього. Потім він просив милосердя, як написано: «Нехай повернуться до мене ті, хто боїться Тебе». Він очистився від своєї нечистоти, але не зцілився, доки не минуло шість років. Через хворобу його не усувають із провідного становища, як сказано в останньому розділі «Горайот».

Коли ж на нього прийшли страждання, він сказав: «Володарю світу, не викривай мене у Своєму обуренні, оскільки у Своїй люті Ти караєш мене». Він просив милосердя, щоб бути терплячим, не зазнати сорому й ганьби перед тими, хто ненавидить його душу, після того як узяв на себе ярмо страждань. Уважно розглянь вірші у двох псалмах і побачиш: один сказано до того, як він зазнав страждань, інший — після цього. У «не викривай мене у Своєму обуренні» заперечення не поширюється зі свого речення також на наступне, як кажуть коментатори. Натомість Писання в обох місцях висловлюється цілком точно; саме такого пояснення ми прагнемо всюди. [П599, П600, П601, П602, П603, П604, П605, П606, П607, П608]

Яд Єгуда · ט · продовження

[П635, П636, П637, П638, П639, П640, П641, П642]

Яд Єгуда · י

(י) «Разом із цим»: із того, що ми сказали про умисні гріхи, які стають ненавмисними провинами або заслугами, ми пізнали милість Господа, благословенний Він, не лише до грішників, а й до самих гріхів. Це й означає: «примножує прощення гріхам».

Яд Єгуда · יא

(יא) «Якщо перетвориться» умисний гріх на заслугу й на заступника, який промовляє на виправдання.

Яд Єгуда · יב

(יב) «Коли обвинувач», створений із гріха, стане захисником через перетворення гріха на заслуги.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Про це» — про умисний гріх, який став заслугою, — сказано: «Любитиму їх добровільно, бо повернувся Мій гнів», обвинувач, «від нього», і став захисником. [П643]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Наші мудреці, благословенної пам'яті, уже звернули увагу» тощо. Навівши цей вірш,

Яд Єгуда · יד · продовження

автор принагідно пояснює все, що до нього належить. Він каже, що вони, благословенної пам'яті, вже звернули увагу на слово ממנו — «від нього». Це у «Йома», розділ 8: «Мар Зутра бар

Яд Єгуда · יד · продовження

Товія сказав від імені Рава: "Велике покаяння: якщо навіть одна людина здійснила його, прощають їй і всьому світові, бо сказано: 'Зцілю їхнє відступництво, любитиму їх добровільно,

Яд Єгуда · יד · продовження

бо повернувся Мій гнів від нього’. Не сказано מהם — ‘від них’, а ממנו — ‘від нього’”». Раші пояснив: «Зцілю їхнє відступництво, бо Мій гнів повернувся від однієї людини». [П644, П645]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Пояснення: їхню частку» тощо. Автор пояснює: те, що громаді прощають через покаяння однієї людини, стосується саме того [?אותו?] гріха цієї людини. Громаді прощають її поруку, бо весь Ізраїль — поручителі один за одного, як мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили «і спіткнуться один через одного» — через гріх свого брата. [П646, П647, П648]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Проте прямий зміст вірша можна зрозуміти»: «Бо повернувся Мій гнів від нього» відповідає сказаному в «Мехільті», розділ «Бешаллах», про вірш «Якщо вигострю блискавку Мого меча й Моя рука вхопиться за суд». Раші, благословенної пам’яті, навів це: коли людина з плоті й крові пускає [?כשזורה?] стрілу і та виходить із її руки, вона не може повернути її до себе. Зі Святим, благословенний Він, інакше: коли Ізраїль не виконує волі Всюдисущого, перед Ним, так би мовити, виходить вирок, бо сказано: «Якщо вигострю блискавку Мого меча». Якщо вони покаялися, Він одразу повертає його, бо сказано: «І Моя рука вхопиться за суд». Такий самий сенс тут: «Бо повернувся Мій гнів» — нищитель, який уже вийшов з-перед Нього, благословенного, [прогалина у джерелі] повернутися через покаяння; і «וחזרו ממנו ית”ש לפניו» — повернення від Нього, благословенне Його Ім’я, до Нього. [П649, П650, П651, П652]

Яд Єгуда · יז

(יז) «І ця міра» тощо. Тобто все ж вона помітна [?ניכר?] щодо Афа більше, ніж щодо решти очільників нищення, названих у цьому вірші: адже всі вони — Авон (עון, гріх), Машхіт (משחית, нищитель), Аф (אף, гнів) і Хема (חימה, лють) — очільники нищення, як сказано в «Зогарі», розділи «Ноах» і «Берешіт», с. 28 (ח”ך). І «зокрема один?» (ובפרט אחד?): адже такий самий вислів ми вже знайшли й про лють, як написано: «Господь — відвернути Його лють від нищення» (Псалми 106); «відвернути Свою лють від них» (Ісая 10? — י’ישעי?). Причина — у тому, що ця міра більше діє щодо Афа, тощо. [П653, П654, П655, П656,

Яд Єгуда · יז · продовження

П657]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Щодо всіх цих» очільників нищення тут написано про просте виправлення в майбутньому часі. Адже «простить», «не знищить» і «не збудить» — це майбутній час, і виправлення просте. Інакше щодо Афа: сказано והרבה — «і багато разів», у минулому часі, та подвоєне виправлення, бо Він багато разів так чинив. Причина в тому, що так було постановлено щодо нього ще здавна, коли Аф перебував у задумі творіння.

Яд Єгуда · יט

(יט) «І в цьому значення минулого часу» тощо. Тобто והרבה — форма минулого часу; тут вона обертається на майбутній, щоб показати: щоразу, коли Ізраїль грішить і Аф виходить знищити його, Га-Шем, благословенний Він, у Своєму милосерді повертає його назад. «Два — подвоєне виправлення» (תרי תקון כפול). І так «כיונו על הרב?» — у вірші вислів «повернув Мій гнів» (השיב אפי); саме Аф. Уважно розглянь і знайдеш: це тому, що ця міра діє щодо нього більше. І подібне — «זהו כו’?».

У «Пардесі», брама 9, розділ 7: «Рабі Берехія сказав від імені рабі Леві: “Ангел, поставлений над гнівом, перебуває далеко, бо сказано ארך אפים — ‘довготерпеливий’, від значення віддаленості. Святий, благословенний Він, сказав: ‘Якщо розгніваюся на Моїх дітей, то, поки пошлю Афа знищити їх, вони приходять і каються, і Я приймаю їх та прощаю’”». Так би мовити, «прощає Довготерпеливий». Див. також у «בע”ש» щодо вірша «Не викривай мене у Своєму гніві»: «Рабі Ханіна сказав: “Цар розгнівався на свого сина, і в його руці був меч; аж тоді цар зупинився й вклав меч у піхви”» тощо; див. там. [П658, П659, П660, П661, П662, П663]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Але це покаяння» тощо. Автор пояснює вжиті у вірші слова שב — «повернувся» — і ממנו — «від нього». Слід було б сказати כי השבתי אפי — «бо Я повернув Мій гнів» — як перехідне дієслово. Але שב як неперехідне стосується Афа: сам Аф повертається, коли каються таким високим покаянням, яке сягає вище над небесами, аж поки умисні гріхи стають заслугами. Це й означає ממנו: від нього, від

Яд Єгуда · כ · продовження

самого Афа — сам собою.

Яд Єгуда · כא

(כא) «А Він сміється» тощо. Це й означає «Любитиму їх добровільно». [П664]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Ба більше». Тобто сила цього покаяння настільки велика, що вона змусить [? שתחייב?] навіть Афа: крім нього [? שזולתו?] жодне запалення гніву не прийшло у світ, як він сам свідчить про себе. [П665, П666, П667]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Як написано: “Також — אף — Естер не привела”» тощо. Він тлумачить Писання способом натяку: Естер — міра Малхут, тобто Шехіна, — не привела запалення гніву до Царя, Бога світу, «крім мене», тобто мого буття. [П668, П669]

Яд Єгуда · כד

(כד) «І не довше», бо того дня Аф буде скасований.

Яд Єгуда · כה

(כה) «Знай» тощо. Автор пояснить нам також вірші, в яких Давид сказав: «Не викривай мене у Своєму гніві й не карай мене у Своїй люті» — Псалми 6. А там, у Псалмі 38, він сказав: «Не викривай мене у Своєму обуренні й у Своїй люті караєш мене». Він змінив вислів: сказав «у Своєму обуренні» замість «у Своєму гніві» та пропустив ואל — «і не» — перед «у Своїй люті». [П670, П671]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Шість місяців він хворів на цараат». Як сказано в «Санхедрін», розділ «Хелек»: «Рав Єгуда сказав від імені Рава: “Шість місяців Давид хворів на цараат, Шехіна відійшла від нього, і синедріон віддалився від нього”. Адже написано: “Очисти мене ісопом, і я стану чистий; омий мене, і я стану біліший за сніг”. Шехіна відійшла від нього, бо написано: “Поверни мені радість Твого спасіння, і дух щедрий нехай підтримає мене”. Синедріон віддалився від нього, бо написано: “Нехай повернуться до мене ті, хто боїться Тебе”, тощо. Звідки знаємо про шість місяців? Бо написано: “Дні, коли Давид царював над Ізраїлем, — сорок років: у Хевроні царював сім років, а в Єрусалимі царював тридцять три роки”. А ще написано: “У Хевроні царював над Юдою сім

Яд Єгуда · כו · продовження

років і шість місяців”. Ті шість місяців не враховано. Звідси виведи, що він хворів на цараат». [П672, П673]

Яд Єгуда · כז

(כז) «А через хворобу його не усувають». Тому шість років увійшли в підрахунок. Щодо шести місяців, яких не враховано, в Єрусалимському Талмуді вже розходилися в думках і сказали: «Звідки ці зайві тут? Що це? Рабі Іцхак бар “קצרתה?” від імені рабі Йони: “То були місяці, але Писання віддало честь Єрусалимові й полічило їх як повні”. Рабі Юдан сказав: “Більший підрахунок поглинає менший”». Адже в написаному про шість місяців перебування поєднано також ті шість місяців, коли Давид тікав від свого сина Авесалома; вони не ввійшли до підрахунку, крім років, як їх пораховано йому окремо. [П674, П675, П676, П677]

Яд Єгуда · כח

(כח) В останньому розділі «Горайот»: «“Коли правитель згрішить” — це виключає хворого. Невже через те, що він захворів, його усувають із провідного становища? Рав Авдімі бар Хама сказав: “Це виключає правителя, ураженого цараат, бо сказано” — про Уззію, царя Юди: “І вразив Господь царя, і той був уражений цараат до дня своєї смерті, і перебував у відокремленому домі’, тощо”». Раші пояснив «у відокремленому домі»: він став вільним від царювання, бо прирівнюється до звичайної людини. [П678, П679]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Щоб бути терплячим» і через сором не бунтувати проти страждань, які він уже прийняв, — «כדרך שאסף גו’?». Це й означає «не у Своєму обуренні». [П680, П681]

Яд Єгуда · ל

(ל) «І побачиш, що цей» Псалом 6 сказано до того, як Давид зазнав страждань, як на це вказує мова псалма. А той, Псалом 38, Давид сказав після того, як на нього прийшли страждання, згадані в тому псалмі. [П682]

Яд Єгуда · לא

(לא) «І [заперечення] “не” не...» тощо. Тобто слово אל — «не» — не поширюється разом із собою також на наступне речення, немовби було написано: «Не викривай мене у Своєму

Яд Єгуда · לא · продовження

обуренні й не карай мене у Своїй люті», як того хотіли коментатори.

Яд Єгуда · לב

(לב) «Саме цього ми прагнемо» — всюди пояснювати вірші такими, якими вони є.

Йоель Моше · 1

«Проте другий різновид» — це вище над небесами, коли наше покаяння сягає одягу Давнього днями. Адже «небеса» — це Тіферет, вав у Імені; «над небесами» — Аба й Іма; «вище над небесами» — вістря йода. У Даниїла сказано: «І Давній днями сів; одяг — як білий сніг, а волосся Його голови — немов чиста вовна». У «Ліммудей Ацилут» ми кажемо, що тринадцять упорядкувань бороди Атіки названі «одягом, як білий сніг», тому що це одяг, який покриває Абу й Іму, — «בפי' ק"ג כ"ט».

І ось сніг — це Зеїр, а вовна — Нуква Зеїра. Сенс, як сказано в «כי' ס"ה: שלג — «сніг» — за гематрією дорівнює трьом [повним назвам] алефа — אלף — в Імені הוי"ה, коли в його розгорнутому написанні є алефи; це Ім'я מ"ה. Якщо відкинути три літери א [по одній з кожної назви], залишиться число צמר — «вовна»: тричі ל"ף. Зеїр охоплює гілки й корені, а його Нуква охоплює гілки, тобто тричі ל"ף; саме це — שלג і צמר.

Волосся Його голови назване «вище над небесами», і воно — «немов чиста вовна»: вовна відповідає Нукві Зеїра, яка світить у чотирьох останніх [? בד' האחרו'?]. А «одяг Його, як білий сніг» названий «над небесами», бо він покриває Абу й Іму, а його світло поширюється в Зеїрі, названому «снігом». Тому він «як білий сніг». Цим розв'язується утруднення: сніг важливіший за вовну, а волосся Його голови важливіше за Його одяг, «як білий сніг»; це дивне у словах наших мудреців, благословенної пам'яті. Оскільки світло від «чистої вовни» на голові більше освітлює Нукву Зеїра, воно насправді важливіше. Але сніг передує вовні в Імені הוי"ה: з Імені מ"ה, розгорнутого через алефи, також походить «сніг», а в його Нукві тричі ל"ף — це «вовна». Чому тринадцять упорядкувань бороди названі לבוש — «одягом»? Тому що кожній із тринадцяти мір відповідає הוי"ה; тринадцять

Йоель Моше · 1 · продовження

разів הוי"ה дають число לבוש.

«За способом перекладу в порядку Кедуші». Таргум пояснює «І кликав один до одного»: «І приймають один від одного». Відомо написане в «בכ"י?» про вірш «Дивіться, Господь покликав на ім'я Бецалела»: під час поклику, коли його покликали цими п'ятьма літерами, у нього вливалося світло Його сутності, благословенний Він, і він міг поєднувати літери, якими створено небо й землю. У цьому сенс: через поклик, яким вони кличуть один до одного, вони приймають один від одного. До цього повертається вислів «השי"ז»; мені здається, частина вислову «שבת ה'»: «палають» тощо, і «ומשתמשין דיוק חווין?» — єднається; вони наділяють одне одного потоком через свій спів, будучи образами жіночого й чоловічого.

Отже, пояснення «І покликав Господь Бог»: міра Біна, названа покаянням (תשובה), кличе до Аби — Хохми над нею, яка є таємницею מ"ה, за гематрією — אדם, у таємниці жіночих вод (маїн нуквін). ויקרא — «і покликав» — має значення спонукання й наділення потоком. Або «до людини» — виправлення за принципом «усе в руках Неба».

«Бо повернувся Його гнів від мене». Наші мудреці, благословенної пам'яті, вже звернули увагу на це у своєму тлумаченні: зміст буде такий — «Зцілю їхнє відступництво», відступництво громади, коли Його гнів повернувся «від нього», від однієї людини. Але автор пояснив інакше, за «І Моя рука вхопиться за суд»: «שתאחו» — у судових карах стражданнями, в Моїй руці. Ця міра діє щодо Афа більше, ніж щодо інших нищителів, — «הכתי' בהוא בעצמם?» — «і не збудить». Тут же — «і багато разів»: «що означає розкрити слово?» (מהו לגלות מלה?) — «відвертати Його гнів». Отже, це велика справа, аж потрібно примножувати її. А покаяння настільки високе, що навіть Аф повертається сам. [П683, П684, П685, П686, П687, П688, П689, П690, П691, П692, П693, П694, П695, П696, П697, П698]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 14

«Хікур Дін» — частина I — глава 15

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Хто вміє полічити» тощо. Відомий текст сліхот: «Бог, Цар, що сидить на Престолі милосердя, поводиться милостиво, прощає провини Свого народу, усуває щоразу перший, примножує прощення гріхів і відпущення переступів, чинить праведні діла з усією плоттю й духом» тощо. Учитель каже, що це десять означень прощення. Хто вміє полічити їх, той матиме на увазі, що восьме — «примножує прощення гріхів»; воно відповідає обвинуваченню, яке буде пояснено. Ось чому.

Перше означення — «Ель» (אל). Воно стосується прощення, бо виражає силу й могутність, як сказали мудреці, благословенної пам'яті: יהא? לאלהא רבא לשבוק לחובא רבא — «Нехай? великий Бог простить великий борг» [יהא? — непевне прочитання]. Друге — «Цар»: увесь світ Його, і Він може простити. Третє — «сидить на Престолі милосердя». Четверте — «поводиться милостиво». П'яте — «прощає провини Свого

Рама з Фано

Хто вміє полічити десять означень прощення, що стосуються «довготерпеливого й багатого на милість», за звичним для всього Ізраїлю текстом «Бог, Цар, що сидить на Престолі милосердя», — той зрозуміє серцем: «примножує прощення» приходить разом зі скасуванням обвинувачення з того нижнього осідку, що відповідає йому. Саме там воно перебуває, і в жодному разі не вище від нього. Дивись «Зогар», «Берешіт», аркуш 40. Тому для припинення пошесті знадобилися лише Пінхас, Давид і Аарон, посланець Мойсея: вона прийшла в їхню межу, а вони не ввійшли в її межу.

Ось у чому сила Аарона, коли він став між мертвими й живими: там ангел смерті посилювався проти своєї протилежності, аж поки Мойсей не поквапив Аарона, сказавши: «І неси швидко». Написано: «І він побіг усередину громади». Він перейняв спосіб дії того ангела, який під час пошесті біжить. Ти пізнаєш це через заміну АТ-БАШ для слова מגפה, «пошесть»: [ירוץ], «побіжить». Адже ті вісім кроків, які він звичайно робить із дозволу восьми літер читаного й писаного Великого Імені, під час пошесті він пробігає, зводячи їх усі в один, за словами наших мудреців,

Яд Єгуда · א · продовження

народу». Шосте — «усуває перший». Сьоме — «перший». Восьме — «примножує прощення гріхів». Дев'яте — «і відпущення переступів». Десяте — «чинить праведні діла з усією плоттю й духом». Після цих означень укладач — המסדר? [непевне прочитання] — сказав як молитву: «Не відплачуй їм за їхнім злом» тощо.

Тепер співвіднесімо ці десять означень із десятьма сефірот, благословенний Він. Скажімо: перше означення, «Ель», відповідає Кетеру, бо іноді він так називається, як пояснено в «Пардесі», брамі назв-замінників. «Цар» відповідає Хохмі; вона так називається — בשם ילוי? [непевне прочитання ילוי?] — «цар Соломон» або «великий цар», як також пояснено; це вислів נכלן? [непевне прочитання]. «Сидить на Престолі милосердя» — Біна, як також пояснено там і витлумачено в «Зогарі». «Поводиться милостиво» — Хесед. «Прощає провини Свого народу» — Ґвура: навіть за судом Він прощає. Як

Яд Єгуда · א · продовження

це відбувається? «Усуває перший»: бере один із гріхів, що ?מהנמי [непевне прочитання] на шальку терезів, як пояснено вище, у розділі 7, за тлумаченням Раші або за тлумаченням Рамбама, наведеним у розділі 5. Він схиляє терези на бік заслуги. Це відповідає Тіферет — у таємниці схилення праворуч.

І ще «усуває перший» — за поясненням Ґаона вище, у розділі 5, і як пояснено в розділі 8. Тобто Га-Шем, благословенний Він, усуває людині й не зважує її провини одну за одною до дня її смерті. Тоді, якщо заслуг більше, перші провини зовсім не враховуються, наче вона їх не вчинила. А якщо вони врівноважені, «багатий на милість» чинить у бік милості. Це відповідає Нецаху, який указує на ці дві речі,

Рама з Фано · продовження

благословенної пам’яті, у трактаті «Брахот». Аарон уже зв’язав його, щоб здійснилося сказане: «Праведник панує страхом Божим». [П699]

Принагідно треба пояснити: Михаїл — за один. Адже він служить літері йод Імені, а за головою йде тіло. Гавриїл — за два: він служить літері ге, і йому треба спочатку одержати дозвіл від йод; коли потім він одержав дозвіл від ге, усі інші літери слухаються її. У розповіді про Творіння написано: «І птаство нехай літає» — ועוף יעופף; отже, обох позначено натяком у Торі. Вони — царі ангелів, як наведено в мідраші «Шохер тов». І з цього вірша, і з міркування можна зрозуміти, що є ще один, який прибуває за три. Хто це? Уріель, служитель літери вав. А слова «над землею» вказують на Іллю — за чотири; Рафаель (רפאל) так само. Адже щодо всіх цих святих служителів літери імені-замінника вирушають услід за літерами Імені; їм не потрібно одержувати дозвіл від суду. [П700]

Яд Єгуда · א · продовження

адже נצח означає перемогу, як пояснено в «Пардесі». «Перемогли Його діти», коли заслуг більше; а для середніх міра милості переважує — через міру «багатий на милість», хоча вони — אע”פ שהם? [непевне прочитання] — врівноважені.

«Примножує прощення» — Год: навпроти нього перебуває обвинувачення, і потрібне примноження прощення, як буде пояснено далі. «І відпущення переступів» — Єсод. Адже ті з Ізраїлю, хто грішить своїм тілом, — це голова, що не надягає тфілін, на якій лежить заповідь союзу, а також ті, хто порушує заборони статевих зв’язків, як буде пояснено нижче, у частині V, розділі 23. Вада союзу сягає «праведника, основи світу», тому також

Яд Єгуда · א · продовження

потрібне примноження відпущення. «Чинить праведні діла з усією плоттю й духом» — Малхут, чиєму слову підкоряються вся плоть і дух. Про неї сказано: «І дає поживу своєму домові й належне своїм служницям», як пояснено в багатьох місцях «Зогару». Отже, означення «примножує прощення гріхів» припадає на восьму сефіру — Год.

Щодо осідків, у «Зогарі», «Берешіт», сторінка 100, наведено: «Сім небесних склепінь — це сім осідків угорі, один над одним» тощо. Дивись там: він перелічує їх знизу вгору. Про третій осідок сказано так: «Третій осідок — це місце полум’яних язиків і диму; звідти витікає й

Яд Єгуда · א · продовження

виходить велика, люта вогняна ріка, місце спалення нечестивих. ?ומאן נחית תמן על רישיה דרשיעי” — “І хто сходить туди на голову? нечестивих” [непевне прочитання]. Це ангели нищення, які оселяються в ньому. Там часом бувають обвинувачі Ізраїлю, щоб відводити їх убік: ?בר כדינקא דפנין אתוותא לקחיה [неясний фрагмент; ?ינקא та ?דפנין אתוותא לקחיה — непевні прочитання]» тощо. «І винний Самаель перебуває там»; дивись там.

Якщо співвіднести сім осідків із сімома [прогалина у джерелі] палацами й десятьма сефірот, то осідок [прогалина у джерелі] відповідає Год — восьмій сефірі. Оскільки там

Яд Єгуда · א · продовження

[прогалина у джерелі] перебуває обвинувачення, то, щоб відтиснути й скасувати його, потрібно відповідно до нього примножити прощення у восьмій сефірі. Це й написав учитель: хто вміє полічити десять означень прощення, зрозуміє серцем, що «примножує прощення» приходить у восьмій сефірі, щоб скасувати обвинувачення з третього осідку, відповідного їй унизу. Дивись «Мішкан» — ועי' למשכן — у сьомій брамі про палаци; там, у назві осідку, сказано, що кліпа входить у них через північний вхід [прогалина у джерелі], דההוא רבא בפתח — «бо той великий при вході» [неясний зв'язок] [прогалина у джерелі]; дивись там. [П701]

[П702]

Яд Єгуда · ב

(ב) «І не вище від нього». Ангел не має дозволу входити в осідки вище свого рівня — лівого стегна в Год. «І торкнувся западини стегна Якова» — лівого стегна. Навіть осідок навпроти Год не є його постійним місцем: він «перебуває там», коли підіймається з отвору великої безодні, щоб обвинувачувати Ізраїль, як наведено там у «Зогарі».

Яд Єгуда · ג

(ג) «Тому» — бо обвинувачення та ובסמ"אל חייב'? [непевне прочитання: згадка про винного Самаеля] перебувають лише в третьому осідку.

[П703]

Яд Єгуда · ד

(ד) «І Аарон, посланець Мойсея». Як написано: «І сказав Мойсей Ааронові: візьми кадильницю» тощо.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Бо вона» — пошесть — «прийшла в їхню межу». У справі Пінхаса сталося, що народ «почав?» — שהחלו? [непевне прочитання] — чинити розпусту з дочками Моава. А Пінхас — Єсод, святий союз; це міра Пінхаса, як пояснено в «Зогарі» щодо вірша «Ось Я даю йому Мій союз миру». Оскільки кара прийшла через Єсод, який є межею Пінхаса, а не межею ангела смерті, — його місце в третьому осідку, навпроти Год, — Пінхас мав здійснити спокутування й відтиснути ангела смерті зі своєї межі.

Яд Єгуда · ה · продовження

Так само в Давида пошесть прийшла через те, що він полічив Ізраїль, як пояснено в Писанні. Вада від цього була в Малхут, бо всі підрахунки залежать від цієї сефіри, як пояснено в «Зогарі», «Берешіт», сторінка 124, та в розділі «Пінхас», сторінка 65. Тому пошесть треба було усунути через Давида, чия міра — Малхут, як відомо: «бо вада?» — כי הפגם? [непевне прочитання]. Він є власником колоди, тож мав узятися за її товщу й витіснити ангела смерті з чужої йому влади.

У суперечці Корея, який повстав проти Мойсея й Аарона, вада була в Нецаху й Год, бо міра Мойсея — Нецах, а міра Аарона — Год, як пояснено в «Зогарі», «Берешіт», сторінка 29. Тому Мойсей мав вигнати ангела смерті зі своєї межі й послав Аарона здійснити це за його дорученням. Мойсей не зробив цього сам із таких причин. По-перше, Аарон-священник більше придатний до цього, як наведено в «Зогарі», розділ «Корах», сторінка טל"ז: «Коли Мойсей побачив, що гнів навис, негайно: "І сказав Мойсей Ааронові". Адже він — супровідник Цариці, й кадіння підноситься лише в його руках: він примножує мир у світі й зав'язує вузол віри» тощо. «וט'?» [непевне прочитання]. Друга причина: Аарон у будь-якому разі був потрібний, щоб припинити лютість пошесті й вигнати його також зі своєї межі. [П704]

[П705]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Ось у чому сила Аарона»: він міг вигнати ангела смерті також зі своєї межі. Хоча דלגבי דידן למימר? [непевне прочитання] — сказати, що ангел смерті прийшов у його межу, адже межа Аарона — Год, а навпроти нього в осідках також межа ангела смерті. Тому ангел смерті посилювався проти Аарона, своєї протилежності, на своїй території, у власній межі. Усе ж сила Аарона була більшою від його сили, щоб стати між мертвими й живими. Мойсей поквапив його нести кадіння — והרה להכבדה? [непевне прочитання], — щоб зовсім вигнати його зі своєї межі.

[П706]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Який біжить під час пошесті». Як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у першому розділі «Брахот»: «Навчено: Михаїл — за один, Гавриїл — за два, Ілля — за чотири, ангел смерті — за вісім; під час пошесті — за один». Тут Аарон також перейняв його спосіб дії, як наказав йому Мойсей, щоб здолати його його ж способом.

Це відповідає написаному Ґаланті — הגלאנטי? [непевне прочитання] — щодо вірша «Юда пішла у вигнання»: у палаці Ноґа є місце, назване ת’ היכלי סע’? [непевне прочитання], куди збирають הולכים? — «тих, хто йде?» [непевне прочитання]. Це бігуни ’הפליוני? [непевне прочитання], і ’מוטלי מרס מגיני? [неясний вислів; ’מרס מגיני? — непевне прочитання]. Вони — сили хашмалю, поставлені над «мечами й списами?» — בסייפים ורמחי’? [непевне прочитання] — та знаряддями, щоб захистити Ізраїль від його гніву; дивись там. Вони ведуть із ними війну й набираються від них сили — ומיד כלי מתוקף [неясний вислів]. Є також інші бігуни в сітра ахра; треба знати, як докласти зусиль і підкорити протилежних, щоб панувати над ними.

Часом святі бігуни випереджають зовнішніх і скасовують їхню силу. Це таємниця: «Бігуни вирушили, покваплені царським словом, а місто Шушан раділо й веселилося». Часом же ті випереджають цих, і тоді: «Бігуни вирушили, покваплені… а місто Шушан було збентежене». Усі вони — в таємниці Шушана та палаців: ці — у святості, а ті — в сітра ахра. Коли людина ногами й гомілками біжить за заповідями, вона цим здійснює виправлення; народжуються ці святі бігуни, щоб прискорити свій біг і здолати зовнішніх бігунів, тощо. Дивись там. Так само було з Мойсеєм і Аароном: їхні міри — Нецах і Год, а вони — два стегна, як відомо. [П707]

[П708]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Пізнаєш його» — що спосіб дії того ангела під час пошесті — бігти. Адже літери מגפה є тими самими літерами, що ’ירוץ, «в алфавіті…» — באל”ף חי”ח? [непевне прочитання] — АТ-БАШ. Тому «і побіг Аарон» тощо. [П709]

Яд Єгуда · ח · продовження

[П710]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Із дозволу восьми літер». Учитель пояснює, що він звичайно робить вісім кроків, але під час пошесті біжить: вони відповідають восьми літерам Імені Гавая та Адонай, які є судом. Так ми пояснили щодо «і Господь» — Він та Його суд; ангел має одержати від них дозвіл, як буде сказано наприкінці розділу. [П711]

Яд Єгуда · י

(י) «І принагідно» тощо. Учитель принагідно пояснює зміст «Михаїл — за один» тощо.

Яд Єгуда · יא

(יא) «Служить літері йод Імені». Це пояснено в багатьох місцях «Зогару», а особливо в «Зогар хадаш», розділ «Ітро», де викладено про чотирьох святих істот: «Лев — це Михаїл; віл — це Гавриїл; орел — це Уріель; людина — це Рафаель». Це чотири впорядкування: зір, слух, нюх, мовлення. «На цих чотирьох упорядкуваннях перебуває?» — שריא? [непевне прочитання] — ’ידוד. Дивись там: з’ясовано, що йод Імені служить Михаїл, ге — Гавриїл, вав — Уріель, а останній ге — Рафаель.

На цій підставі вчитель каже, що в цьому причина «Михаїл — за один» тощо: він починає з йод, своєї літери, й одержує дозвіл лише від неї. Самі собою за нею тягнуться три наступні літери, як тіло за головою. Інакше Гавриїл — за два: йому треба одержати дозвіл двічі. Спочатку — від йод, яка не є його літерою, а вдруге — від своєї ге. Дві останні літери тягнуться слідом. [П712]

[П713]

Яд Єгуда · יב

(יב) «А оскільки написано» тощо. Хоча в Ґемарі не згадано міри польоту Уріеля та Рафаеля, її можна вивести з вірша «І птаство нехай літає» тощо. Як наведено там у «Зогарі», сторінка 124: «ועוף יעופף — слід було сказати עוף; навіщо יעופף? Рабі Шимон сказав: це таємниця. ועוף — Михаїл, про якого написано: “І прилетів до мене один із серафимів”. יעופף — Гавриїл, про якого написано: “І муж Гавриїл, якого я бачив на початку у видінні, — «летів польотом», מועף ביעף”, і це יעופף. “Над землею” — це Ілля, благословенної пам’яті,

Яд Єгуда · יב · продовження

який постійно перебуває на землі; він не походить із боку Аби та Іми, бо він — у чотирьох боках, як написано: “І дух Господа понесе тебе туди, куди я не знаю”. ורוח ה’ — один; ישאך — два; על אשר — три; לא אדע — чотири. “Над лицем” — ангел смерті, який затьмарює лице світу; про нього написано: “І темрява над лицем безодні”. “Над лицем небесного склепіння” — דסלקין עולה ומסטין יורד וממית: “що підіймаються; підіймається й обвинувачує, сходить і вбиває” [неясна зміна числа]».

«Рабі Аба сказав: але ж про ангела смерті вже сказано! Натомість “над землею” — Рафаель, поставлений над зціленням землі: завдяки йому земля зцілюється, людина стоїть на ній, і він лікує всю її недугу. “Над лицем небесного склепіння” — Уріель. Усе міститься у вірші», тощо.

Отже, перед тобою: мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили ועוף יעופף щодо Михаїла та Гавриїла. Це й означає: Михаїл — за один, Гавриїл — за два, як вивели з цього у Ґемарі, — עם גדול’ מה שנח’? [непевне прочитання] — у Михаїла більше, ніж у Гавриїла. Адже про Михаїла написано ויעף אלי, «і прилетів до мене», тощо, а про Гавриїла — «летів польотом», מועף ביעף, тощо. Витлумачено, що «над землею» вказує на Іллю й Рафаеля. Хоча рабі Аба сказав: «Натомість “над землею” — це Рафаель», він усе ж не заперечує рабі Шимонові щодо Іллі. Він має намір заперечити йому лише щодо ангела смерті й відсунути його від מההוא? [непевне прочитання] — «над лицем небесного склепіння», через запитання: «Але ж про ангела смерті вже сказано». Рабі Абі зручно пояснити весь вірш про чотирьох ангелів Колісниці. Проте він визнає слова рабі Шимона, що «над землею» також стосується Іллі: чотири сторони світу — це його рух за чотири. І той у своїх словах також визнає рабі Абу, який пояснює «над землею» як Рафаеля: він теж за чотири.

З їхніх слів дізнаємося, що Уріель — за три, із зазначеної причини: Уріель, служитель вав Імені, мусить одержати дозвіл від двох попередніх літер і від вав, своєї літери, — отже, три польоти. Так само Рафаель, служитель останньої ге, мусить одержати дозвіл від трьох

Яд Єгуда · יב · продовження

попередніх літер і від самої ге, — отже, чотири польоти. [П714]

[П715]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Адже» тощо. Причина, чому ангел смерті — за вісім, у тому, що він мусить одержати дозвіл від суду: від чотирьох літер Гавая й чотирьох літер імені-замінника. Інакше ці святі служителі — чотири ангели Колісниці, а з ними Ілля, благословенної пам’яті: їм не потрібний дозвіл від суду, бо вони лише від чотирьох літер Гавая. Літери імені Адонай, яке є іменем-замінником і читаним Іменем, «тягнуться?» — ממשכי’? [непевне прочитання] — за ними, щоб також іти й вирушати разом із ними. [П716]

[П717]

Йоель Моше · 1

«Хто вміє полічити десять означень прощення» тощо. Знай: «довготерпеливий», אר”ך, — означення Кетеру; «Цар» — Хохми; «сидить» — Біни; מתנ”גב בחסי’דות? [непевне прочитання] — означення Хеседу; «прощає провини Свого народу» — означення Ґвури; «усуває перший» — Тіферет; «примножує прощення гріхів» — означення Нецаху; «і відпущення переступів» — Год; «чинить праведні діла» тощо — означення Єсоду; «не відплачуй їм за їхнім злом» — Малхут. Ці речі будуть з’ясовані на підставі передумов із писань Арі, благословенної пам’яті. [П718]

Перша передумова стосується семи палаців, пояснених у «Зогарі», у «Берешіт» та в розділі «Пекудей». Ці палаци — у світі Брія; вони будуються в шести сефірот світу Брія. Часом вони підносяться, а часом — מתנמלים [неясне слово джерела]. Ці палаци збудовано так. У Малхут Хеседу світу Брія збудовано палац Святеє Святих. Адже відомо, що кожна сефіра охоплює десять сефірот, і в кожній є всі десять, тобто כח”ב ג”ג ת נה”י”ם. У Малхут Хеседу збудовано палац Святеє Святих; так само — у Малхут Ґвури тощо. Із трьох перших сефірот Малхут утворюється один палац, названий палацом Елогей Ісраель — «Бога Ізраїлю». Ось тобі шість палаців світу Брія. А потім у шести решті сефірот Малхут на її місці, тобто ג’ג’ת נה”י”ס שבה’, збудовано шість інших палаців. У згаданій книзі

Йоель Моше · 1 · продовження

їх названо шістьма нижніми палацами: від її Хеседу до її Малхут. Шість палаців називаються попередніми іменами, наведеними вище, крім сьомого палацу в Малхут Малхут, названого палацом Лівнат га-сапір — «Сапфірової цеглини». Верхні палаци називаються чоловічими, а нижні — жіночими. [П719]

Можна запитати: як це палац Ноґа завжди перебуває в ניהוד [так у джерелі] — і серед верхніх, і серед нижніх палаців, — а палац Ецем га-шамаїм — «Сутності небес» — у Єсоді? Адже ми вважаємо, що палац Ноґа завжди в Нецаху, а палац Ецем га-шамаїм у Год, як написав מה"ריל [скорочення джерела] у книзі намірів щодо офану молитви «Йоцер ор». Відповідь: коли немає часу прихильності, тоді палац Ноґа — у Год, а Ецем га-шамаїм — у Єсоді. Проте під час піднесення прихильності палаци підіймаються знизу вгору на ще один щабель, як написано далі, у третій передумові «Книги Брія». Або часом палац Ноґа приходить у Нецах, а Ецем га-шамаїм — у Год.

Друга передумова — з «Книги Брія». Ось її слова: «Знай: у кожному зі згаданих палаців Малхут світу Брія є особливий покій, названий осідком. Отже, є сім осідків у семи палацах; вони згадуються в “Зогарі”, у розділі “Берешіт”. У цих осідках перебувають душі-нефеш праведників; їх названо нижнім Еденським садом. Ці осідки відпадають і спускаються зі згаданих палаців, залишаючись на вершині світу Єцира. Так є в семи нижніх палацах; так само й у верхніх палацах є сім осідків у згаданий спосіб. Отже, є сім палаців і сім осідків унизу та сім палаців і сім осідків угорі, як сказано. Але в шести нижніх осідках перебувають душі-нефеш праведників, у нижніх палацах — духи-руах, а у верхніх палацах — душі-нешама праведників. Між палацами й осідками є один стовп, названий “основа гори Сіон”, מכון הר ציון. Він — середній засув, що приймає їх по одному». Це питання знайдеш у «Зогарі», «Ваєхі», сторінка 466. [П720]

Третя передумова: צא"ל כי בעת רצון שאו מתנמלים [неясний початок фрази; певні слова: «бо в час прихильності»] — три перші сефірот, тобто Кетер, Хохма й Біна світу Брія, у таємниці його мохін. «Тому піднесе голову». Це таємниця שא"ל

Йоель Моше · 1 · продовження

ישמעאל тощо [неясний вислів]; дивись у писаннях Арі, благословенної пам’яті. Тоді палац Святеє Святих, що перебуває в Малхут Хеседу й належить до семи верхніх палаців світу Брія, тепер підноситься й стає палацом для Хохми, Біни та Даат, тобто Кетеру. Це й означає: «קדש — одне; קדשים — два; отже, три». Палац волі, що спершу перебував у Ґвурі, тобто в Малхут Ґвури, як вище, у першій передумові, підноситься й стає в Малхут Хеседу. Палац заслуги, що спершу перебував у Нецаху, підноситься в Тіферет; і так усі за порядком. Так само нижні палаци Малхут, тобто בז’ נ"ת נה"ים שבה [скорочений запис джерела], також підіймаються вгору. Нижній палац Святеє Святих, що перебуває в Хеседі Малхут, підноситься й підіймається до трьох перших сефірот Малхут; палац волі, що перебуває в Ґвурі Малхут, підіймається до Ґдули; і так усі за згаданим порядком. [П721]

Четверта передумова — із книги Ґаланті, у поясненні вірша «Згадай, Господи…» — בפסוק זכר ה’ ...? [непевне прочитання]. Ось його слова зі слів «Зогару»: «Третій осідок — це לשכינין וקיטורין? [непевне прочитання; друге слово означає “диму”]» тощо; «і там часом перебувають обвинувачення проти Ізраїлю» тощо; «і винний Самаель перебуває там». Кінець цитати. Мій учитель, благословенної пам’яті, пояснив: це не його постійне місце; він «перебуває там», коли підіймається з отвору великої безодні до цього осідку, щоб обвинувачувати Ізраїль. Звідти він та його прибічники волають із усіма обвинуваченнями й кажуть: «Невже Суддя всієї землі не вчинить правосуддя?» тощо. Це питання пояснено також при вірші «Дороги Сіону сумують»; дивись там. Цей згаданий осідок, у якому перебуває обвинувачення, буває часом у Год, а часом у Нецаху, як сказано вище: є різниця між часом прихильності й часом, коли її немає. Що ж означає «третій осідок»? «Зогар» рахує знизу вгору; палац Ноґа — у Год, третьому знизу вгору. Там звичайно перебуває обвинувачення, як сказано. Це таємниця слів: «І побачив, що не здолає його, і торкнувся западини його стегна», тобто лівого стегна — Год, де палац Ноґа, як відомо. Натомість, рахуючи згори, палац Ноґа — п’ятий. [П722]

Йоель Моше · 1 · продовження

П’ята передумова — із книги «Зогар», розділ «Берешіт», עכ”ט? [непевна адреса]. Ось його слова: «“Нехай кишать води” — відповідно до щабля Нецаху, який є правою опорою Тори. Навпроти нього внизу — Мойсей, наш учитель, мир йому, що підтримує світ Торою. “Нехай виведе земля” — відповідно до щабля Год, який є Аароном». Кінець цитати. Висновок звідси: Мойсей є Колісницею Нецаху, правого стегна, а Аарон — Год, лівого стегна. Ти вже знаєш: оскільки Пінхас ревнував за союз, він удостоївся стати Колісницею Єсоду. Про нього сказано: «Ось Я даю йому Мій союз миру» — із перерваною вав та малою йод, тобто Єсод. Дивись «Зогар», «Ахарей мот», ע”ק”כ, і «Пінхас», ופנחס ע”ת”ר ת”ל”ו? [непевна адреса]. Ти вже знаєш і те, що Давид є Колісницею міри Малхут; дивись наприкінці книги «Пелах га-рімон». [П723]

Саме це мав на увазі автор, сказавши, що означення «примножує прощення» приходить для скасування обвинувачення. Тобто означенням «примножує прощення», яке Ізраїль промовляє внизу, Він скасовує силу обвинувачення, що перебуває в осідку Нецаху в час прихильності, коли той підіймається вгору, як сказано. Адже коли Ізраїль промовляє אר”ך מל”ך יו”שב — три означення Кетеру, Хохми й Біни, — тепер самі собою відкриваються три перші сефірот світу Брія. Палац Святеє Святих підіймається, щоб прийняти велике світло, і випереджає у прощенні Ізраїлю, що походить від трьох перших сефірот, бо саме він стає їхнім палацом у таємниці «קדש — одне; קדשים — два», як сказано. Коли промовляють четверту міру, «поводиться милостиво», — означення Хеседу, — тоді світло сходить і простягається до палацу волі, який перебуває там у час прихильності. Коли промовляють «прощає провини Свого народу», — означення Ґвури, — світло сходить і простягається до палацу любові, що перебуває у Ґвурі в час прихильності. І так усі, аж поки промовляють «примножує прощення гріхів», — означення Нецаху. Тоді світло простягається до палацу в Нецаху, де міститься третій осідок знизу вгору, коли палаци підіймаються знизу вгору, як сказано. Там перебуває обвинувачення, тобто загальний обвинувач; саме це світло скасовує там обвинувача й обвинувачення. Це слова вчителя: «там воно перебуває, і в жодному

Йоель Моше · 1 · продовження

разі не вище від нього», як пояснено в четвертій передумові: «і Самаель перебуває там».

Висновок: означення «примножує прощення гріхів» скасовує обвинувачення за гріхи. Із самого гріха постає обвинувач; обвинувачення завжди перебуває в трьох нижніх осідках — Лівнат га-сапір, Ецем га-шамаїм і Ноґа, — у кожному з яких є відповідний йому осідок, і в жодному разі не вище від нього. Отож у час прихильності, коли палац Ноґа підноситься до щабля Мойсея, до Нецаху, означення «примножує прощення» саме собою скасовує обвинувачення в осідку Ноґа, який тоді перебуває в Нецаху. Висновок із цього такий: обвинувачення нищителя, тобто Самаеля, перебуває в осідку, що відповідає палацу Ноґа; це щабель Аарона в Год, а часом — щабель Мойсея в Нецаху. Один — праве стегно, другий — ліве. У час прихильності — Нецах, щабель Мойсея; поза часом прихильності — Год, щабель Аарона. Тим більше — нижче від нього, в осідку Єсоду та в осідку Малхут: це щаблі Пінхаса в Єсоді й Давида в Малхут, як сказано. Там обвинувачення скасовується означенням «чинить праведні діла» тощо — означенням Єсоду, та означенням «не відплачуй їм за їхнім злом» тощо — означенням Малхут дому Давида.

Це таємниця того, що сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у Ґемарі щодо «і торкнувся западини його стегна»: один вважає — правого стегна, інший — лівого, כי מ’ אגד’ ומ’ א’ סלה’ [неясні скорочення джерела]. І вони не розходяться в думках, бо Самаель торкнувся Якова — [у джерелі тут опис: «арамійський фрагмент нечіткий на скані» — רצף בארמית מטושטש בסריקה] — [запис адреси джерела] — вище, у його стегні; тобто щодо світу обвинувачення Самаеля сягає стегна — палацу Ноґа — і не вище від нього. У час прихильності він у Нецаху, правому стегні, а поза часом прихильності — у Год, лівому стегні. Отож вони не розходяться; зрозумій це. [П724]

Ось що написав учитель: «Тому знадобилися лише…» Тобто, оскільки ми сказали, що обвинувачення — Самаель — завжди перебуває тільки в першому осідку знизу вгору, який походить від палацу Елогей Ісраель і який

Йоель Моше · 1 · продовження

часом пов'язується з Малхут, поза часом прихильності, а часом — з Єсодом, у час прихильності: це Пінхас і Давид; у другому осідку, що походить від палацу Ецем га-шамаїм і який часом пов'язується з Єсодом, поза часом прихильності, а часом — з Год, у час прихильності: це Пінхас і Аарон; та в третьому осідку, що походить від палацу Ноґа і який часом пов'язується з Год — Аароном, поза часом прихильності, а часом — з Нецахом, у час прихильності, що є щаблем Мойсея, — тому для припинення пошесті знадобилися лише Пінхас, Давид і Аарон, посланець Мойсея. [П725]

Тобто хоча обвинувачення виникає поза часом прихильності й перебуває в осідку, що походить від палацу Ноґа у Год, належному Ааронові, усе ж, оскільки часом воно перебуває в Нецаху, належному Мойсеєві, знадобився Аарон як посланець Мойсея: адже посланець людини — як вона сама. Давид відігнав його за своїх днів, коли обвинувачення щодо пошесті було в його осідку, названому за Давидом, бо דוד מסאד במינין [неясний вислів джерела про Давида й підрахунок]. Усі підрахунки залежать від міри Малхут, як наведено в «Зогарі», у розділі «Пінхас», щодо вірша «Твої очі — ставки в Хешбоні»: כל חושבנא … תליא? — «кожен підрахунок… залежить?» [непевне прочитання], тобто від Малхут; від Малхут, названої כלה, «Наречена». Отже, коли він завдав вади підрахунком, він завдав вади Малхут світу Брія. Давид відігнав його та його обвинувачення, і пошесть за його днів припинилася. Так само у вчинку Зімрі був гріх розпусти й вада святого союзу — Єсоду, міри Пінхаса. Обвинувачення піднялося в другому осідку, і тому завдяки Пінхасові пошесть припинилася. [П726]

У суперечці Корея з Мойсеєм та Аароном вада й обвинувачення були в Нецаху й Год. Обвинувачення ввійшло до межі Аарона — осідку, що походить від палацу Ноґа, — і Аарон мав відігнати його. А оскільки часом палац Ноґа — в Нецаху, належному Мойсеєві, знадобився Аарон як посланець Мойсея; посланець людини — як вона сама, як сказано. А слова «бо вона прийшла в їхню межу» тощо означають: обвинувачення прийшло в їхні межі — кожного відповідно до його місця й часу.

Йоель Моше · 1 · продовження

«І через заміну АТ-БАШ ти пізнаєш його» тощо. צא"ל [скорочення джерела]: відома передумова із «Тіккунім», аркуш 36; її наведено у книзі Ґаланті щодо вірша «Юда пішла у вигнання» тощо. Ось її слова: «Коли він давав назви всім десяти щаблям сітра ахра, то назвав дві гомілки того боку תאו"מיאל תו"מיאל. У кліпі вони — відокремлюючи тисячею відокремлень! — відповідають Нецаху й Год у святості, бо "одне навпроти іншого зробив Бог". Це бігуни сітра ахра. Річ у тім, що в палаці Ноґа є місце, назване "покій бігунів", ת"א הרצים, бо туди входять ангели — верхні бігуни. Вони беруть у руки щити й меч — таємницю сил хашмалю, які є щитами, мечами та списами, — і біжать захищати Ізраїль від народів-ідолопоклонників. Вони стають до бою з ними й негайно мстяться їм; тому вони біжать, щоб урятувати тих, хто рятується в таборі, а потім повертають до ת"א? [непевне прочитання] бігунів, на зразок покою бігунів унизу. Є інші бігуни в сітра ахра: вони біжать, щоб чинити зло Ізраїлю й підкорити його мазаль. Часом бігуни святості випереджають цих зовнішніх і скасовують їх; це таємниця: "Бігуни вирушили, покваплені… а місто Шушан раділо й веселилося". Часом випереджають ті, що в сітра ахра, і тоді: "Бігуни вирушили, покваплені… а місто Шушан було збентежене". Усі вони — у таємниці гомілок і стегон, і ті, й ті — у сітра ахра [так у джерелі]. Коли людина ногами й гомілками біжить виконувати заповідь, вона надає сили й могутності цим святим бігунам, щоб вони здолали зовнішніх. Це й означає: "З Богом здобудемо силу, і Він потопче наших супротивників". "З Богом" — באלהים — тут ці ангели, бо вони називаються "ангелами Бога"; "здобудемо силу" й міць, щоб бігти. "І Він", Святий, благословенний Він, "потопче наших супротивників" — צרינו, літери ברצינו, тобто нижні бігуни сітра ахра». Кінець цитати. [П727]

Із цього ти зрозумієш слова автора. Йому важко збагнути: чому саме Аарон біг під час пошесті за його днів, а Пінхас і Давид за своїх днів — ні? Він відповідає: бо там ангел смерті посилювався проти своєї протилежності. Тобто він тоді побіг до щабля Аарона: міри Аарона й Мойсея — два стегна, Нецах і Год, як відомо у святості.

Йоель Моше · 1 · продовження

Навпроти них — покій бігунів злого боку. Тому Мойсей поквапив Аарона й сказав: «І неси швидко до громади» — саме «швидко», тобто [прогалина у джерелі] святі бігуни в палаці Ноґа, мірі Аарона. Написано: «І він побіг усередину громади». Він перейняв спосіб дії ангела [прогалина у джерелі], який відповідає мірі Аарона у святості. Тому слово וירץ за АТ-БАШ — מגפ"ה. [П728]

Саме тому біг саме Аарон — щоб пробудити верхніх бігунів. Адже в цей час вада була у стегні святості — палаці Ноґа, — тож ангел смерті біг разом з усіма своїми бігунами у кліпі. А за часів Пінхаса й Давида тільки ангел смерті обвинувачував у першому та другому палацах, а не в палаці Ноґа. Бігуни кліпи, які є її стегнами, ще не набрали сили: саме Нецах і Год називаються стегнами, а не Єсод і Малхут — міри Пінхаса й Давида. Тому Пінхасові й Давидові за своїх днів не треба було бігти. А за днів Аарона обвинувачення було в обох стегнах, у таємниці: «Ці ноги мудреців, що слабнуть, — через них». Тому Аарон, посланець Мойсея, мав своїм бігом надати сили й могутності бігунам святості, щоб вони здолали свою протилежність. Це таємниця «і неси швидко». Чому швидко? «Бо вийшов гнів» тощо. А קצף, «гнів», за АТ-БАШ — הו"ד: адже вада сягнула туди, і зовнішні сили відразу посиляться, боронь Боже. Це таємниця «і мій блиск обернувся мені на нищення»: Год — הוד — за АТ-БАШ обертається на літери קצף, «гнів», який є нищителем. [П729]

«Адже вісім кроків» тощо. У Ґемарі, у трактаті «Брахот»: ангел смерті — за вісім, а під час пошесті — за один. Бо поза часом пошесті він має одержати дозвіл від єднання восьми літер — אדנ"י הוי"ה יאהדונה"י, — чого немає під час пошесті.

«Бо Михаїл — за один» тощо. Щоб це зрозуміти, צא"ל [скорочення джерела] передумову з «Нових Тіккунім», аркуш 15. Ось її слова: «Чотири літери — ידו"ד — світять у трьох стовпах. Йод, яка є Хохмою, світить у правому стовпі: Хохмі, Хеседі й Нецаху, що праворуч. Перша ге світить у лівому стовпі: Біні, Ґвурі й Год, що ліворуч. Вав Імені світить у середньому: Кетері, Тіферет і Єсоді, які схиляють терези. Остання ге світить у

Йоель Моше · 1 · продовження

Малхут, що приймає достаток від усіх». Отже, Михаїл праворуч хвалить, бо він служить йод, що світить праворуч, як сказано; Гавриїл ліворуч промовляє, бо він служить першій ге, яка світить ліворуч. Йому треба одержати дозвіл також від йод, і тому він літає за два. А переді мною — Уріель, який служить вав і має одержати дозвіл також від יה; разом усі — יהו, і тому він літає за три. А позаду мене — Рафаель, רפל [саме таке написання у джерелі], служитель останньої ге. Йому треба одержати дозвіл від усіх літер ידו"ד, і тому він літає за чотири. [П730]

Його таємниця: Ім'я ידו"ד тлумачиться як просте, подвоєне, потроєне й почетверене так: י ״ה יה"ו ידו"ד. Це показує, що той, хто еманує, тобто йод, завжди перебуває в емановаому; саме він там присутній. Йод еманувала ге, а потім — вав: від того, хто еманує, до емановаого, від усіх. Тому воно тлумачиться так: י״, а потім знову ה״, і так усі; адже той, хто еманує, завжди перебуває в емановаому, і це відомо. Тому Гавриїл, служитель ге, має одержати дозвіл від йод, яка еманує. Так само всі мають одержати дозвіл від попередніх літер, що еманують.

Ще одна передумова: йод Імені називається жаринкою, а решта літер — полум'ям. Усі літери «вплітаються в йод?» — משתלבות בהיו"ד? [непевне прочитання] — та зв'язуються з нею, як полум'я з жаринкою, йод. І також בפר' שלח ג'? [непевна адреса]. Ось його слова: [у джерелі тут опис: «שם... перелік літер нечіткий, приблизно 8 слів» — שם ... פירוט אותיות מטושטש, כ־8 תיבות]. «Вав посередині — гематрія 26; а в Імені אהי"ה? [непевне прочитання] дві ге — це шість вав, так: ה, і гематрія — 36. І ще є в ньому יו"ד כ"ו כ"ב [саме так у джерелі]; знак цього: "Хто разом формує їхнє серце" — לב"ם — "Хто розуміє всі їхні діла". Адже Ім'я אהי"ה — у Біні; це й означає саме תב"ן [запис джерела]. Натяки на Хохму й Біну — дві йод у літері алеф, а вав посередині алеф — у таємниці Даат Кетеру. Перша ге Імені אהי"ה, у якій є три вав, як сказано, вказує на ג' נ"ת, які є ג' ויי"ן? [непевне прочитання]». Дивись у книзі намірів щодо таємниці «І завершені були небеса». Йод посередині אהי"ה вказує на Малхут. [П731]

Отже, у такий спосіб три йод в Імені אהי"ה — дві

Йоель Моше · 1 · продовження

в алеф і одна посередині — вказують на три перші сефірот: Кетер, Хохму й Біну. А א’ שבאלף [буквально: «одна / алеф у літері алеф»] та шість вав у двох ге вказують на сім мір: גג”ת נהי”ם. Разом усі вони становлять міру постаті Імені אהי”ה. Так само й Ім’я Гавая: йод Імені ידו”ד вказує на три мохін — Хохму, Біну й Даат, — бо в йод є три голівки та вістря: одне вгорі, одне внизу, одне посередині, так; тому вона вказує на Хохму, Біну й Даат. В Імені ידו”ד також є сім вав: шість вав у двох ге та одна проста вав. Вони вказують на сім днів будування — גג”ת נהי”ם. Висновок: перша йод називається головою, яка охоплює три мохін; решта літер — הו”ה — називаються мірою постаті тіла. Це для розуміння слів автора: «за тілом іде голова» — בתר גופא רישא אזיל. [П732]

ע”г [скорочення джерела]: кожному треба одержати дозвіл від попередніх літер; останні літери самі собою йдуть услід за ними, і не треба одержувати дозвіл від літер, які йдуть після нього, як сказано.

А щодо слів «І птаство нехай літає» тощо — ось слова «Зогару», «Берешіт», сторінка 125: «ועוף יעופף — слід було сказати יעוף; що означає יעופף? Рабі Шимон сказав: це таємниця. ועף — це Михаїл, про якого написано: “І прилетів до мене один із серафимів”. יעופף — це Гавриїл, про якого написано: “І муж Гавриїл” тощо, “летів польотом” — מועף ביעף; це й є יעופף. “Над землею” — це Ілля, який постійно перебуває на землі. “Над лицем” — це ангел смерті, що “затьмарює?” — דהוי חשיך? [непевне прочитання] — лице світу; про нього написано: “І темрява над лицем безодні”. ואינו המות ע”כ יהי רקיע שמים [неясний фрагмент джерела], як ми кажемо: підіймається й обвинувачує, сходить і вбиває».

«Рабі Аба сказав: והא מלאך המות בשמי בעיא [неясна репліка про ангела смерті]. Натомість “над землею” — це Рафаель, поставлений над зціленням землі» тощо; «“над лицем небесного склепіння” — це Уріель» тощо. Дивись там. Із

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

цього ти зрозумієш слова автора: оскільки написано ועוף יעופף, то позначено натяком обох, тобто Михаїла й Гавриїла, — точнісінько як висловився «Зогар». Так само й слова «Ілля; Рафаель так само»: на всіх указано натяком у вірші; «над землею» — Ілля та Рафаель, відповідно до слів обох у «Зогарі». ועוף за гематрією — בנימין: це Михаїл, учитель Веніямина. יעופף за гематрією — גבריאל; ורוכבי’ שהוא הבכ”י בעת בריא’ עולם [неясний вислів джерела, що містить слова про час створення світу], адже вони — царі царів, як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у «Шохер тов». וא”כ למשמ’ חד בג’ דמלת עוף יעופף תרווייהו? [непевне прочитання всього вислову]. [П733]

А слова «Адже всі служителі» тощо приходять, щоб дати достатню причину, чому ангел смерті має одержати дозвіл від восьми літер יאהדונ”הי, а інші згадані ангели — тільки від чотирьох літер Гавая. Він каже: з боку святих ангелів-служителів, які своїм пробудженням угорі викликають єднання вгорі, у таємниці жіночих вод, מיי”ן נוק”בין, під час єднання жіноче, тобто Ім’я אדנ”י, саме собою включається в чоловіче, тобто Ім’я ידו”ד, і вони стають наче одним Ім’ям із чотирьох літер. Тому їм не треба одержувати дозвіл від суду — Імені אד”ני, літер די”נא, «суду Малхут». Але з боку ангела смерті єднання не підноситься, жіноче не включається в чоловіче, і вони лишаються наче двома Іменами з восьми літер. Тому він мусить одержати дозвіл від ידו”ד та Його суду — אד”ני, «суду Малхут». Дивись у «Зогарі», «Рая мегемна», на початку розділу «Мішпатім».

Оскільки він одержує дозвіл від Імені ידו”ד, гематрія якого — 72 у такому вигляді: י יה”ו יה”ו, — та від єднання יאהדונה”י, гематрія якого — 91, то ось таємниця слів: «Це палець Божий» — אצ”בע אלהים היא. [П734]

[П735]

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 15

«Хікур Дін» — частина I — глава 16

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Чотири розряди спокутування» тощо. В останньому розділі «Йома» рабі Матія бен Хараш запитав у Римі рабі Еліезера? бен Азарію: «Чи чув ти про чотири розряди спокутування, які тлумачив рабі Ішмаель?» Той відповів: «Їх три, а покаяння — разом із кожним окремо. Переступив ствердну заповідь і покаявся — не сходить звідти, доки йому не простять, бо сказано: “Поверніться, сини відступні”. Переступив заборонну заповідь і покаявся — покаяння відстрочує [кару], а День спокути спокутує, бо сказано: “Бо цього дня спокутує” тощо. Переступив те, за що належить карет або смертна кара суду, і покаявся — покаяння й День спокути відстрочують [кару], а страждання очищають, бо сказано: “І відвідаю жезлом їхній переступ, а ударами — їхню провину”. Проте тому, на кому лежить осквернення Імені, ні покаяння не має сили відстрочити, ні День спокути — спокутувати, ні страждання — очистити: усі разом

Рама з Фано

Чотири розряди спокутування тлумачив рабі Ішмаель; рабі Елазар бен Азарія пояснив: їх три, а покаяння — разом з усіма. Адже за невиконання ствердної заповіді воно саме спокутує відразу. Дехто викладає це так: «Не сходить звідти, доки йому не простять». Так це вчення наведено і в першому розділі «Шевуот».

Намір тут — розрізнити саме лише невиконання ствердної заповіді й легкі заборони. Адже хоча їхній правовий статус — як у ствердної заповіді й за них не карають бичуванням, справа ще потребує розгляду. Бо якщо той, хто переступив заборону, порушення якої виправляється виконанням ствердної заповіді, у покаянні виконав пов’язану з нею ствердну заповідь, він одразу цілком отримує спокутування. А якщо ні, за ним уже два переступи: через покаяння він частково отримує спокутування і йому полегшують кару, проте повного прощення він не має, доки не настане День спокути. Адже «сорок — на його плечах», як навчав рабі Йоханан у розділі «Ті, кого бичують»: «Будь-яка заборонна заповідь, з якою пов’язано “встань і виконай”: якщо виконав пов’язану з нею ствердну заповідь — звільнений; якщо не виконав — підлягає [карі]». Таке читання Рава й Рамбама, і від

Яд Єгуда · א · продовження

лише відстрочують, а смерть очищає. Бо сказано: “І було відкрито моїм вухам Господом Цваот: не буде спокутовано цього гріха, доки не помрете”». Дехто має читання «чотири»; «Переступив ствердну заповідь і покаявся — покаяння спокутує», за формулюванням тамтешньої Мішни. Це й читання Рава. [П738]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Дехто викладає» тощо. Це згадане читання.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Намір тут» тощо. Там у Мішні: «Покаяння спокутує порушення ствердної та заборонної заповідей». А в Ґемарі: «Якщо воно спокутує порушення заборонної, чи треба казати про ствердну?» Рав Єгуда сказав: «Ось що мається на увазі: ствердна заповідь і заборона, порушення якої виправляється ствердною заповіддю». Автор пояснює, що читання «не сходить» тощо має на меті розрізнити ствердну заповідь і заборону, пов’язану з виправною ствердною заповіддю, щодо повного прощення.

Яд Єгуда · ג · продовження

За невиконання ствердної заповіді, якщо він покаявся, ще не зійде звідти, як йому простять цілком. Інакше з забороною, порушення якої виправляється ствердною заповіддю: навіть якщо він покаявся, йому не прощають цілком, доки він не виконає пов'язаної з нею ствердної заповіді. Те саме — з іншими легкими заборонами, за які не карають бичуванням і правовий статус яких — як у ствердної заповіді. Це ті, що будуть пояснені нижче, у розділі 18.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Справа ще потребує розгляду» — перш ніж за них простять цілком.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Цілком отримує спокутування» — навіть за заборону.

Яд Єгуда · ו

(ו) «А якщо ні» — якщо не виконав ствердної заповіді. На ньому лежать переступ заборони й переступ ствердної заповіді. Через покаяння спокутується один із них — невиконання пов'язаної ствердної заповіді, тому йому полегшують кару. Саме це навчено: חליפיה דרבי יהודה [неясне значення] — «За заборону, порушення якої виправляється ствердною заповіддю, покаяння спокутує».

Рама з Фано · продовження

нього ми не відступимо. [П736]

Утім, оскільки виконання ствердної заповіді звільнило б його від бичування, зі слів Тосафот у першому розділі «Шевуот» можна виснувати, що спокутування йому дається легше, ніж іншим, хто підлягає бичуванню, навіть якщо він не виконав ствердної заповіді й став зобов'язаним понести кару. Адже для решти тих, хто підлягає бичуванню, покаяння відстрочує [кару], захищаючи від неї, доки не прийде День спокути й не спокутує. Практичний наслідок такий: якщо ще раніше йому було присуджено померти до Дня спокути, то до смерті йому не уникнути всієї кари, належної за цей гріх. Натомість у цьому випадку покаяння не лише відстрочує кару, захищаючи, а й зменшує її: якщо дні його не сягнуть Дня спокути, для завершення його спокутування вистачить малої кари.

А коли скажеш: чим же покаяння допомогло решті тих, хто підлягав бичуванню і помер до Дня спокути? — можна сказати, що воно допоможе їм на суді душі й у прийдешньому світі: їм воно зараховується як додаткова заповідь, щоб переважити терези. Проте нам краще сказати, що й щодо кар цього світу воно дуже допомагає їм, як навчено в Мішні: «Покаяння й добрі діла — мов щит перед лихом». Воно приходить на людину з великою силою лише для того, щоб стривожити її; завдяки належному покаянню вона одягнена в лускатий панцир і «не спізнає» — ולא ידע [неясне значення]. А оскільки

Яд Єгуда · ו · продовження

Тобто спокутує ту частину, яка стосується ствердної заповіді. Проте щодо частини, яка стосується заборони, «сорок» і далі «на його плечах»; «і хіба це бичування?» — וכי מלקות הוא [неясне значення] — доки не прийде День спокути, як і щодо решти звичайних заборон, про які рабі Ішмаель сказав: «Покаяння відстрочує [кару], а День спокути спокутує». [П739]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Як навчав рабі» — за читанням Рифа й Рамбама у розділах 16 і 18 «Законів синедріону». Адже там у Ґемарі, «за нашим читанням?» — לגרסתנו? — міститься таке вчення рабі Йоханана: «Будь-яка заборонна заповідь, з якою пов'язано "встань і виконай": якщо порушив пов'язаний ствердний припис — підлягає [карі]; якщо не порушив пов'язаного ствердного припису — звільнений». А Реш Лакіш говорить про «виконав / не виконав». Тобто, за рабі Йохананом, якщо порушив припис, його пізніше виконання вже не дає виправлення: щойно порушив ствердний припис, одразу підлягає карі за пов'язану заборону. А за לר"ש? [непевне прочитання], який навчає: «Виконав пов'язану ствердну заповідь — звільнений;

Яд Єгуда · ז · продовження

не виконав — підлягає [карі]», виправлення є: хоча спочатку порушив ствердний припис, усе ж,

Рама з Фано · продовження

за мірою суду досить її скорботи, то вона лише злякається, але не буде зламана. [П737]

Яд Єгуда · ז · продовження

виконавши його пізніше, звільняється.

Риф же має зворотне

Яд Єгуда · ז · продовження

читання: у вислові рабі Йоханана — «виконав / не виконав», а у вислові Реш Лакіша — «порушив / не порушив». Відомо, що в суперечці рабі Йоханана з Реш Лакішем закон визначається за рабі Йохананом. Відповідно до цього Рамбам ухвалив згадане рішення рабі Йоханана: «Виконав — звільнений; не виконав — підлягає [карі]», як буде наведено нижче. [П740]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Утім» тощо. Ось слова Тосафот там, до барайти «Переступив ствердну заповідь і покаявся — не сходить» тощо: «Хоча в Мішні в останньому розділі “Йома” ми навчали: “За ствердну й заборонну заповіді покаяння спокутує”, а в трактаті “Хаґіґа” також говоримо: “Кожному, хто вчинив щось і шкодує про це, прощають”, — за інші переступи прощення не є повним, а лише пом’якшують йому присуд. Проте за ствердну заповідь прощають цілком». Кінець цитати.

Отже, Тосафот поставили запитання з огляду на Мішну в «Йома», яку ми відносимо до заборони, порушення якої виправляється ствердною заповіддю, і Мішну у «Хаґіґа», де йдеться про звичайну заборону. У відповіді вони пояснили, що покаяння допомагає лише пом’якшити присуд. У першому розділі «Хаґіґа» вони також виклали цю справу іншими словами. Ось їхні слова там: «І ще слід розрізнити види покаяння: є той, хто кається, і йому прощають одразу; а є той, хто кається, і йому прощають, проте прощення не є повним — іще залишається кара, і цю кару відстрочують» тощо. Ми ще наведемо їхні слова на початку наступного розділу.

Автор говорить, що Тосафот мають на меті розрізнити звичайну заборону і заборону, порушення якої виправляється ствердною заповіддю. За таку заборону йому спочатку полегшують кару й частково спокутують також частину, яка стосується заборони. «Що ж те, чого ми навчали?» — מהו ששנינו? [непевне

Яд Єгуда · ח · продовження

прочитання]: про це сказано «покаяння спокутує». Решту кари йому відстрочують до Дня спокути. Саме про це говорять Тосафот у першому розділі «Хаґіґа».

Натомість за звичайну заборону йому спочатку не полегшують кари. Тому Тосафот у «Шевуот» змінили вислів і написали «пом’якшують йому присуд», а не «полегшують йому кару». Адже там Тосафот загалом говорять про всі інші переступи: і про звичайну заборону, і про заборону, порушення якої виправляється ствердною заповіддю. Про обидва випадки не можна сказати «полегшують йому кару», тому написано «пом’якшують йому присуд» — кожному відповідно до його випадку. За заборону, порушення якої виправляється ствердною заповіддю, йому полегшують, щоб частково спокутувати через прощення; а за звичайну заборону покаяння захищає його, відстрочуючи всю кару, як без уточнень каже рабі Ішмаель: «Покаяння відстрочує [кару]». [П741]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Захищаючи від кари» — як сказали наші вчителі, благословенної пам’яті, у четвертому розділі «Керітот» про умовну жертву за провину, ашам талуй (לה”ט :אשם תלוי) [неясне скорочення], «що її приносить, аби захистити його». Раші пояснює: «Захистити його від страждань». [П742]

Яд Єгуда · י

(י) «Не уникнути» тощо. Проте кара має настати через Його палкий гнів, щоб належно покарати людину, перш ніж настане день її відвідання. Інакше яка різниця між звичайною забороною і забороною, порушення якої виправляється ствердною заповіддю? [П743]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Натомість у цьому випадку» — за заборону, порушення якої виправляється ствердною заповіддю.

Яд Єгуда · יב

(יב) «Померли до Дня спокути» — і зазнали усієї кари, належної за цей гріх.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Що воно допоможе їм» — покаяння допоможе на суді душі після смерті, у світі душ: через здійснене покаяння людина удостоюється ввійти до Еденського саду, хоча в цьому світі воно їй не допомогло. А також, можливо, допоможе їм у прийдешньому світі, на суді воскресіння, бо там знову зважують заслуги й провини. Тоді покаяння зараховується як додаткова заповідь, щоб переважили заслуги.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Проте нам краще сказати» — що й ті, хто помер до Дня спокути, завдяки покаянню вже уникнули кари, яка належала їм у цьому світі, ще до часу їхнього спокутування. Саме це ми навчали: «Покаяння й добрі діла» тощо. Хоча лихо мусить прийти до «тих, кому належить час спокутування?» — למחוייבי זמן כפרה? [непевне прочитання], — покаяння все ж є для них щитом і захистом. І дивись, «що написав?» — מ"ש? — про це рав Абарбанель у книзі «Нахалат авот». [П744]

Яд Єгуда · טו

(טו) «А оскільки» тощо. Тобто тим більше, що покаяння свідчить: людині дуже прикро через її гріхи, і цього її смутку досить, як вище, у розділі 13; дивись там.

Йоель Моше · 1

У трактаті «Йома», аркуш 86: «Запитав рабі Матія бен Хараш» тощо. «Той відповів йому: їх три, а покаяння — разом з усіма», тобто з кожним окремо. «Переступив ствердну заповідь і покаявся — не сходить звідти, доки йому не простять».

«Намір тут — розрізнити саму лише ствердну заповідь і легкі заборони». За легкі заборони покаяння також спокутує; якщо так, виникає запитання: чим ствердна заповідь відрізняється від легких заборон? Автор наводить відповідь Тосафот у трактаті «Шевуот», аркуш 13: за інші переступи полегшують його кару, а за ствердну заповідь прощають цілком. Саме це означає «не сходить звідти» тощо. Він написав «заборона, порушення якої виправляється ствердною заповіддю», бо так це витлумачено в «Йома»,

Йоель Моше · 1 · продовження

דפ"א, від імені рабі Єгуди, до положення: «Тепер, якщо спокутує заборонну заповідь, чи треба казати про ствердну?» Кінець цитати. [П745]

מתבזיון עשה [неясне значення] — повертається до відповіді Тосафот. Тобто вони вважають, що за легкі заборони людині полегшують кару до Дня спокути. Але ж і за тяжкі — тобто за заборони, порушення яких не виправляється ствердною заповіддю, — кару відстрочують до Дня спокути! На це автор говорить: для решти тих, хто підлягає бичуванню, якщо людина помре — ק"ו [неясне скорочення] — до Дня спокути, кара буде повною. Натомість у цьому випадку, якщо вона помре до Дня спокути, матиме малу кару. Тепер він ставить запитання: якщо так, чим покаяння допомогло тим, хто помер? І відповідає, що воно допомагає на суді душі й у прийдешньому світі, а тут ідеться про суд цього світу, який відбувається на Рош га-Шана. [П746]

«Проте нам краще сказати» тощо. Як навчено в першому розділі, аркуш 5: «Рабі Ханіна сказав: кожному, хто вчинив щось одне й шкодує про це, прощають одразу», бо в Малахії, розділ 3, сказано: «І стану Я свідком поспішним» тощо, аж до «не боялися Мене». Звідси випливає: якщо боятимуться Мене, їм простять. Однак Тосафот у «Хаґіґа» сказали, що рабі Ханіна суперечить рабі Ішмаелю, — у коментарі до слів «якщо боятимуться Мене» тощо. Це написано щодо утиску найманого працівника через його платню, а це заборонна заповідь; і він суперечить рабі Ішмаелю, який сказав: «Покаяння відстрочує [кару], а День спокути спокутує». [П747]

Автор пояснює слова рабі Ханіни: він суперечить тлумаченню рабі Єгуди. Адже рабі Єгуда сказав, що Мішна належно говорить про заборону, порушення якої виправляється ствердною заповіддю, але не про звичайну заборону. А він пояснює: די"הכ [неясне скорочення] — що й за звичайну заборону також спокутує; і це не відповідає рабі Ішмаелю, за яким покаяння спокутує разом із Днем спокути. Проте в «Шевуот», у коментарі до слів «не сходить звідти», Тосафот поставили поруч Мішну про ствердну й заборонну заповіді та вислів рабі Ханіни. Звідси видно, що вони

Йоель Моше · 1 · продовження

вважають ці вислови рівнозначними; проте відкрито не пояснили, як можливо, щоб ті не суперечили один одному. [П748]

Але автор дав ґрунтовніше розв’язання. Адже Тосафот пояснили, що йдеться про платню найманого працівника, а це заборона, порушення якої підлягає грошовому відшкодуванню. Якщо так, усе розв’язано: йому одразу прощають усе загалом — більше, ніж за легкі заборони, оскільки тут немає бичування. Зникає й здивування «Кесеф мішне», який поставив запитання: щодо грошей одного разу

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 16

Йоель Моше · 1 · продовження

виходить, що людину бичують і вона не сплачує, а іншого — виходить навпаки. Так це розв’язується: за заборони, порушення яких підлягає грошовому відшкодуванню, вона сплачує і її не бичують; а у випадку штрафу — її бичують і вона не сплачує. І хоча добровільна жертва всепалення також є їхнім спокутуванням у трактаті «Шевуот»... Усе це рішення роз’яснено. Дивись трактат «Шевуот». [П749]

«Хікур Дін» — частина I — глава 17

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Відразу прощають йому». І завершує: бо сказано «і не боялися Мене»; отже, якщо боялися Мене, їм відразу прощають.

Яд Єгуда · ב

(ב) «Як видно зі слів Тосафот там»: вони вважають, що навіть ця провина не прощається йому цілком, як згадано в попередньому розділі й буде доведено незабаром.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Проте вони сказали» тощо. Ось їхні слова: «Щодо того, хто вчинив: те, що навчено “прощають”, написано стосовно того, хто утримує платню найманого працівника; דר”ל ב”פ? [непевне скорочення]. І це

Рама з Фано

У першому розділі «Хаґіґа» (Хаґіґа 5а) рабі Ханіна бар Папа сказав: «Кожному, хто вчинив щось і шкодує про це, відразу прощають». І ми не читаємо тут «усі його провини», як видно зі слів Тосафот там і в першому розділі «Шевуот» (Шевуот 12б). Проте в «Хаґіґа» вони сказали, що рабі Ханіна бар Папа не погоджується з рабі Ішмаелем. Це можна сказати лише за умови, що він не погоджується й з поясненням рава Єгуди до Мішни наприкінці «Йома» (Йома 85б). Адже щодо неї ми дивуємося: якщо покаяння спокутує порушення заборонної заповіді, то чи треба говорити про ствердну? Рав Єгуда пояснив, що йдеться про заборону, порушення якої виправляється ствердною заповіддю. А рабі Ханіна бар Папа каже, що Мішна навчає за принципом «не лише це, а навіть і це»; і тоді слід

Яд Єгуда · ג · продовження

суперечить рабі Ішмаелеві в останньому розділі “Йома”, який сказав: покаяння відстрочує [кару], а Йом Кіпур спокутує. Є й інша барайта, яка каже: порушення ствердної та заборонної заповіді спокутує покаяння. Крім того, слід розрізняти види покаяння: є той, хто кається, і йому відразу прощають; а є той, хто кається, і йому прощають, проте не цілком: кара ще залишається, і цю кару відкладають. А сказане в “Шевуот”, що той, хто порушив ствердну заповідь і пошкодував, не сходить із місця, доки йому не простять, — це повне прощення. Якщо ж він покається всім серцем, через

Яд Єгуда · ג · продовження

страждання будуть спокутувані його провини». Кінець цитати. Отже, у першій відповіді — כ״ז תי׳ בא כך? [непевний вислів] — це пов’язано з розбіжністю з рабі Ішмаелем щодо чотирьох розрядів спокутування. [П752]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Це можна сказати лише…»: не можна сказати, що рабі Ханіна бар Папа не погоджується з рабі Ішмаелем, не сказавши також, що він не погоджується з равом Єгудою. Адже той пояснює Мішну в «Йома» — «покаяння спокутує порушення ствердної та заборонної заповіді» — як таку, що говорить про заборону, порушення якої виправляється ствердною заповіддю; для звичайної заборонної заповіді покаяння лише відстрочує [кару], а Йом Кіпур спокутує. Щодо запитання Ґемари: «Якщо воно спокутує порушення заборонної заповіді, то чи треба говорити про ствердну?» — за рабі Ханіною слід сказати, що Мішна навчає «не лише це, а навіть і це»: не лише про ствердну заповідь, а навіть про заборонну.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Тосафот узгодили» тощо: там вони пояснили слова рабі Ханіни бар Папи та

Рама з Фано · продовження

розуміти анонімну Мішну як таку, що не відповідає думці рабі Ішмаеля.

Проте в «Шевуот» Тосафот узгодили думку рабі Ханіни бар Папи з думкою рабі Ішмаеля, а відповідно до пояснення рава Єгуди до Мішни в «Йома» вони цього до кінця не висловили. З їхніх слів у «Хаґіґа» видно, що рабі Ханіна бар Папа говорить про легкі порушення — про заборону, порушення якої підлягає грошовому відшкодуванню. Відомо, що людину не карають одночасно бичуванням і виплатою. Закон тут такий: коли йдеться про майнове відшкодування, як у випадку тих, хто утримує платню найманого працівника, людина сплачує і не зазнає бичування; а разом із покаянням їй відразу прощають. Коли ж ідеться про штраф, як у випадку того, хто зґвалтував або спокусив мамзерет (ממזרת), чи в подібному випадку, і його застерегли, — він зазнає бичування і не сплачує. Так зникає утруднення «Кесеф мішне» до розділу 18 «Законів про синедріон». [П750]

Оскільки в нашому обговоренні в «Хаґіґа» йдеться про виплату, а не про бичування, і прощають йому неодмінно після того, як він домігся примирення зі своїм ближнім, правильно вважати це подібним до ствердної заповіді та легких заборонних заповідей. І суперечність між ними вже усунено. Ще точніше розгляньмо їхні слова там, у «Хаґіґа»: «хто вчинив щось і шкодує». Це означає одну дію, виключаючи дві дії

Яд Єгуда · ה · продовження

Мішну в «Йома» як такі, що говорять про полегшення присуду, а не про повне прощення. Це друга відповідь Тосафот у «Хаґіґа». Тоді вже не треба говорити, що рабі Ханіна не погоджується з рабі Ішмаелем та равом Єгудою: усі мали на увазі одне — при кожній забороннiй заповіді завдяки покаянню полегшують присуд, відкладаючи [кару] до Йом Кіпуру.

Яд Єгуда · ו

(ו) «І відповідно до пояснення рава Єгуди до Мішни в “Йома”»: якщо рабі Ханіна так не вважає, їхнє запитання там не має підстави, як згадано в попередньому розділі. [П753]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Вони цього до кінця не висловили»: прямо так своїх слів не завершили, проте з них у цілому можна це виснувати [למישמע? — непевне прочитання]. [П754]

Яд Єгуда · ח

(ח) «З їхніх слів у “Хаґіґа”» тощо. Тобто щодо цих висловлювань можна запропонувати ще третю думку, яка узгоджує їх так, що нам не потрібна жодна з двох згаданих відповідей Тосафот. Не треба говорити ні що рабі Ханіна бар Папа має на увазі полегшення присуду, ні що він не

Яд Єгуда · ח · продовження

погоджується з рабі Ішмаелем. Навпаки, рабі Ханіна не заперечує рабі Ішмаелеві, і водночас його «прощають йому» означає повне прощення, як при

Рама з Фано · продовження

одного виду: наприклад, він узяв матір-пташку при пташенятах і не відпустив її. Це подібне до того, хто вчинив переступ і повторив його; такий зазнає бичування за рабі Йохананом, як ми вже сказали. [П751]

Яд Єгуда · ח · продовження

ствердній заповіді. Причина в тому, що він говорить про легкі заборонні заповіді, як сказали самі Тосафот у «Хагіґа»: рабі Ханіна має на увазі тих, хто утримує

Яд Єгуда · ח · продовження

платню найманого працівника. Це заборона, порушення якої підлягає грошовому відшкодуванню; людину не карають одночасно бичуванням і виплатою. Так ми й кажемо в останньому розділі «Маккот» щодо «Не грабуй». Оскільки людина не зазнає бичування, покаяння дає їй повне прощення, як при ствердній заповіді, — як було пояснено в попередньому розділі.

Яд Єгуда · ט

(ט) «Закон тут такий» тощо. Цю справу [ענינה? — непевне прочитання] автор пояснює через відмінність наведених прикладів для майнового відшкодування й штрафу, щоб відповісти на запитання «Кесеф мішне», як буде згадано незабаром. [П755]

Яд Єгуда · י

(י) «З мамзерет»: [зв'язок] із нею належить до порушень заборонних заповідей.

Яд Єгуда · יא

(יא) «Чи в подібному випадку» — з тих, що тягнуть відповідальність за порушення заборонних заповідей або карет.

Яд Єгуда · יב

(יב) «І його застерегли»: без застереження він не підлягає бичуванню.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Зазнає бичування і не сплачує», хоча [за такий вчинок] належить штраф, як усе це записав Рамбам у розділі 1 законів про дівчину та незайману; дивись там. Це Мішна в «Кетуббот»: «Ось дівчата, за яких належить штраф» — щодо того, хто зґвалтував або спокусив мамзерет; там це пояснено випадком, коли його не застерегли. [П756]

Яд Єгуда · יד

(יד) «І зникає утруднення "Кесеф мішне"» тощо. На слова Рамбама «За кожну заборону, порушення якої підлягає грошовому

Яд Єгуда · יד · продовження

відшкодуванню, як-от "Не грабуй" і "Не кради", не бичують» автор «Кесеф мішне» написав: «Мені це важко зрозуміти: адже в розділі "Еллу неарот" рабі Йоханан сказав, що всі визнають: коли є [відповідальність] за гроші та бичування, він зазнає бичування, а грошей не сплачує. Це потребує розгляду». Кінець цитати.

На думку автора, за проведеного тут розрізнення між майновим відшкодуванням і штрафом жодної трудності немає. Адже там, у розділі «Еллу неарот», рабі Йоханан говорить про того, хто зґвалтував або спокусив мамзерет і був застережений: він підлягає штрафу, тож зазнає бичування; «а коли кажемо…» [וכי׳ אמרי׳? — непевний вислів] — щодо грошової виплати, яка не є штрафом, за це не бичують. Причина розрізнення така: у випадку майнового відшкодування, яке не є штрафом, він у будь-якому разі повинен домогтися примирення зі своїм ближнім й повернути йому награбоване. Оскільки він сплачує, то не зазнає бичування. Не так зі штрафом: він не позбавив ближнього чогось [майнового]; тому там, де належить бичування, він звільнений [від виплати] — כדרבא? [непевне прочитання]. Там рабі Йоханан [виводить це] зі слів «відповідно до його провини»: одна провина, а не дві провини. [П757]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Оскільки в нашому обговоренні немає…» тощо. Це завершення думки. Тобто, оскільки рабі Ханіна бар Папа говорить не про заборону, за яку бичують, а про заборону, порушення якої підлягає грошовому відшкодуванню, ми неодмінно говоримо також про випадок, коли він уже сплатив і домігся примирення зі своїм ближнім. Інакше яка користь від того, що він шкодує? Адже це повна Мішна наприкінці «Йома»: «Порушень між людиною та її ближнім Йом Кіпур не спокутує, доки вона не

Яд Єгуда · טו · продовження

доможеться примирення зі своїм ближнім». Тоді навчення «прощають йому» слушно розуміти буквально — як повне прощення. Суперечність уже усунено: не потрібно говорити, що рабі Ханіна бар Папа не погоджується з рабі Ішмаелем та равом Єгудою, чи розрізняти повне й неповне прощення, як вважали Тосафот у двох згаданих відповідях.

Яд Єгуда · טז

(טז) Ще слід уважно розглянути слова рабі Ханіни бар Папи: «Кожен, хто вчинив щось», тощо — одну дію, виключаючи інше, тощо.

Яд Єгуда · יז

(יז) «Наприклад, він узяв матір» тощо: хоча це легка заборонна заповідь, оскільки її порушення виправляється ствердною, проте він зазнає також бичування, бо не виконав ствердної заповіді, як згадано в попередньому розділі.

Яд Єгуда · יח

(יח) «Подібне до того, хто вчинив переступ і повторив його». Автор порівняв порушення заборони, яку виправляє ствердна заповідь, коли людина не виконала цієї ствердної заповіді, з людиною, яка вчинила один переступ і повторила його: їй не дають можливості покаятися, як буде пояснено нижче, у розділі 15, — це за законом. Причина в тому, що, оскільки вона має два порушення одного виду — заборону, яку переступила, і порушення ствердного припису, — це стало їй ніби дозволеним. Тож вона, безперечно, не шкодує

Яд Єгуда · יח · продовження

належним чином. Дивись розділ 14. [П758]

Яд Єгуда · יט

(יט) «За рабі Йохананом»: дивись вище, у попередньому розділі. І хоча — דלר״ם לק״ש דהלה? [непевний вислів] — згадано «порушив / не порушив [ствердного припису]», ביטל ולא ביטל, як усе це написав там «Кесеф мішне», усе ж автор назвав рабі Йоханана через порівняння з тим, хто вчинив переступ і повторив його. Адже за Реш Лакішем, який каже, що після порушення ствердного припису вже немає виправлення, навіть якщо потім його виконано, це гірше за вчинення й повторення переступу; порівнювати з ним було б недоречно. [П759]

Йоель Моше · 1

Сказане «Це можна сказати лише…» тощо, на перший погляд, викликає подив. Адже навіть пояснення рава Єгуди суперечить словам рабі Ішмаеля: рабі Ішмаель вважає, що навіть при легких заборонних заповідях кару лише полегшують, а Йом Кіпур у будь-якому разі також потрібний. Натомість рав Єгуда пояснює Мішну так, що порушення заборони, яку виправляє ствердна заповідь і яка належить до легких заборон, спокутує саме лише покаяння. Дивись попередній розділ. Тим більше рабі Ханіна бар Папа не погоджується з рабі Ішмаелем, бо вважає, що навіть тяжкі заборонні заповіді покаяння спокутує відразу. Це потребує розгляду. [П760]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 17

«Хікур Дін» — частина I — глава 18

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · לו · לז · לח

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Висновок» — той, що випливає зі згаданого розбору в розділах 16 і 17.

Рама з Фано

Висновок такий: саме лише покаяння відразу спокутує невиконання ствердної заповіді, а також подібні до нього порушення тих заборон, за які не карають бичуванням. І хоча

Яд Єгуда · ב

(ב) «За ствердну заповідь і подібне до неї» — як було зазначено, згідно з підходом рабі Ішмаеля.

Яд Єгуда · ג

(ג) «І хоча добровільна жертва всепалення» також спокутує порушення ствердної заповіді й заборон, за які не карають бичуванням, як ми вивчаємо з «Торат коганім», розділ «Ваїкра». Це навів Раші, благословенної пам'яті, у П'ятикнижжі: адже там, в уривку «Коли хтось із вас принесе», щодо добровільної жертви всепалення написано: «І буде прийнято на користь йому, щоб спокутувати за нього». Наші вчителі, благословенної пам'яті, сказали: «За що Всюдисущий виявляє йому прихильність? За ствердну заповідь і заборонну заповідь, з якою пов'язано "встань і виконай"». [П765]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Про спокутування, яке приходить саме собою» — שחרטתו? [непевне прочитання], «його жаль», — адже йому вже прощено; а не [через] іншу річ — його жертву всепалення — йому прощено, бо не про це ми тут говоримо. [П766]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Наприклад, загальна заборона, що охоплює кілька дій» тощо. За все це не карають бичуванням, як сказано в Ґемарі.

Яд Єгуда · ו

(ו) «За винятком присягання, заміни

Рама з Фано · продовження

добровільна жертва всепалення також є їхнім спокутуванням, про що ми тут говоримо? Про спокутування, яке приходить саме собою. Що належить до легких заборон? Наприклад, загальна заборона, що охоплює кілька дій; заборона, виведена зі ствердного припису; заборона, яку порушують без дії, — за винятком присягання, заміни жертовної тварини, проклинання та свідків-змовників; або заборона, порушення якої виправляється ствердною заповіддю, якщо він виконав пов'язану з нею ствердну заповідь. До цього належить і заборона, порушення якої підлягає грошовому відшкодуванню, якщо він сплатив. [П761]

Останній випадок суворіший: якщо він не сплатив, то навіть смерть не спокутує цілком, бо написано: «Душу її власників забирає», את נפש בעליו יקח, — якщо тільки пограбований раніше не простив. Для пограбованого, поки той ще живий, велике добро — простити грабіжникові: як за життя грабіжника, так і після його смерті. На це точно вказує й написане בעליו — «її власників», як наведено в розділі «Га-ґозель батра». Завдяки цьому здійсниться для нього добра обітниця, сказана Єремії: «Вони повернуться до тебе, а ти не повернешся до них». [П762]

Однак заборони, за які не карають бичуванням через суворість належної за них кари, — наприклад, ті, що служать застереженням про смертну кару суду, — до цієї категорії

Яд Єгуда · ו · продовження

[жертовної тварини], проклинання та свідків-змовників»: хоча в них немає дії, у Талмуді, у трактатах «Маккот» і «Шевуот», сказано, що за них карають бичуванням.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Або заборона, порушення якої виправляється ствердною заповіддю, якщо виконав ствердну заповідь» — за це не карають бичуванням, як зазначено в попередніх розділах.

Яд Єгуда · ח

(ח) «До цього належить» — до легких заборон.

Яд Єгуда · ט

(ט) «І сплатив» — як вище, у попередньому розділі.

Яд Єгуда · י

(י) «Останній випадок» — заборона, порушення якої підлягає грошовому відшкодуванню. «Суворіший і тяжкий?» — משלם הכביד וקשה?; [неясне значення], «якщо не сплатив». [П767]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Навіть смерть не спокутує цілком» — душа також зазнає своєї кари після смерті. Як написав Реканаті в розділі «Їтро»: «Деякі з пізніших мудреців кабали кажуть, що мають переказ: кожному, хто краде або грабує у свого ближнього, належить у майбутньому виправити

Яд Єгуда · יא · продовження

заподіяну кривду й своє пограбування — מאח? [непевне прочитання]. Вони наводять доказ зі слів наших учителів, благословенної пам’яті: кожен, хто грабує свого ближнього, наче забирає його нешаму, бо сказано: “Душу її власників забирає”». Кінець цитати. [П768]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Бо написано»: «Такі дороги кожного, хто здобуває здобич: душу її власників забирає» (Приповісті 1). Саме «душу», נפש.

Яд Єгуда · יג

(יג) «І велике добро» тощо. Адже той, кого пограбував його ближній і хто не прощає йому, також завдає лиха своїй душі: йому самому доведеться прийти в цей світ у переселенні душ заради виправлення грабіжника. [П769]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Написано בעליו» — форма множини. Тобто й грабіжник, теперішній власник; душа пограбованого — первісний власник. [П770]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Як наведено в розділі “Га-ґозель батра”». Щодо вірша «Бо яка надія лицеміра, коли відніме Бог його душу?» Рав Гуна й рав Хісда: один сказав — душу грабіжника, а другий — душу пограбованого. Той,

Рама з Фано · продовження

не входять. За тих, хто підлягає лише бичуванню, покаяння спокутує разом із Днем спокути.

А щодо тих, хто підлягає карету, — наприклад, за [зв’язок із] жінкою в стані ніди або за осквернення святині та її святощів; а також тих, хто підлягає смерті від руки Неба, — наприклад, особи, яка не є священником і звершувала храмове служіння, — і ті, і ті звільняються від належної їм кари через бичування. Так само — Песах і обрізання серед ствердних заповідей, за невиконання яких належить карет; той, хто приховує своє пророцтво, та інші з цієї категорії, які підлягають смерті, хоча в обох цих групах немає дії і за це не бичують. Далі — ті, хто підлягає смертним карам суду, але не карету й не приносить жертви за гріх, хатат, за ненавмисне порушення. Ось вони: той, хто проклинає батька й матір, підбурювач, спокусник, чаклун і непокірний та бунтівний син — серед тих, кого побивають камінням; убивця — серед тих, кого страчують мечем; і всі, кого страчують задушенням, крім того, хто має зв’язок із дружиною свого ближнього, адже за всі заборонені статеві зв’язки, коли вони умисні, належить карет, а коли ненавмисні — жертва за гріх. [П763]

Також — кожен, за чий умисний переступ належить карет, а за наявності попереднього застереження — смертна кара суду, наприклад, той, хто оскверняє суботу, й усі інші, хто підлягає карету

Яд Єгуда · טו · продовження

хто каже «душу грабіжника», [посилається на] написане: «Такі дороги кожного, хто здобуває здобич: душу її власників забирає». Той, хто каже «душу пограбованого», [посилається на] написане: «Не грабуй убогого, бо він убогий, і не пригнічуй злиденного при брамі, бо Господь вестиме їхню справу й відбере душу в тих, хто оббирає їх».

Але ж і до іншого [можна заперечити]: написано «душу її власників забирає»! Що означає «її власників»? Теперішніх. І знову до іншого: адже написано «й відбере душу в тих, хто оббирає їх»! Тут сказано про причину. Чому «відбере в тих, хто оббирає їх»? Тому що вони відбирають душу. Звідси видно, що слова обох правдиві, у тому сенсі, як сказано: «Маються на увазі обидва». [П771]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Завдяки цьому» — коли пограбований прощає грабіжникові.

Яд Єгуда · יז

(יז) «Сказана Єремії»: «І якщо відділиш коштовне від нікчемного, станеш немов Мої уста; вони повернуться» тощо (там, розділ 15). Подібне до цього тлумачення, «яке ми пояснили, як

Яд Єгуда · יז · продовження

зазначено?» — שביארנו כנז'? [непевне прочитання], — за його простим значенням: адже автор пояснює за віршем: «Якщо відділиш коштовне від нікчемного» — щоб виправити нечестивих; «станеш немов Моїуста»; «вони повернуться до тебе» — у прийдешньому світі, щоб піднести — לכם? [буквально «вам»; неясний зв'язок] — завдяки твоїй заслузі. Як наведено в «Зогарі»: מזכאי' נמי נשמת גבר? [неясний вислів; «також душа людини?»].

А кінець вірша — «і ти не повернешся до них» — пояснюється так, навіть якщо доводиться пояснювати, тобто: «Не помиляйся, що завдяки його заслузі?» — שבזכותי'? — «сказати, що бракуватиме?» — שיהיה חסר? [непевне прочитання] [прогалина у джерелі] — повернутися в цей світ, щоб виправити викривлене. Бо хоча й тобі доведеться повернутися בע"ה [неясне скорочення], оскільки [прогалина у джерелі] עמה זאת [неясний зв'язок; «з нею — це»], і пограбований простить їм те, що вони вчинили з тобою, так що ти не повернешся до них. А вони, саме вони, — כעכו'? [непевне скорочення] — ינקו [неясне значення]

Рама з Фано · продовження

за Торою; і ті, про кого сказано як правову постанову: «Ревнителі вражають їх». Так само — священник, який служив у нечистоті: його брати-священники розтрощують йому мозок полінами. І той, хто підлягає страті за царським вироком, — таку страту в усіх випадках здійснюють мечем, бо написано: «І Який — меч твоєї слави». Щодо всіх них, оскільки за ними є обов'язок зазнати смерті якогось виду, покаяння спокутує разом зі стражданнями, які вірні Тому, Хто їх послав, — за мірою, вагою та місткістю.

Те, що тут навчено саме про «карет і смертні кари суду», означає: танна перелічив [деякі випадки] й залишив поза переліком усі названі нами, для яких бичування недостатньо, але які ще не дійшли до категорії осквернення Імені. Можна сказати й інакше: в усіх цих випадках страждання очищають навіть без покаяння, за винятком саме карету за Торою і смертних кар суду, для яких потрібні покаяння та страждання. Про них ми говоритимемо в наступному розділі. Тому цей танна, який викладає розряди спокутування, — оскільки ми дійшли висновку, що їх три й покаяння супроводжує всі, — про ті випадки не говорить.

А за осквернення Імені покаяння спокутує лише разом зі смертю. Те, що ми сказали про всі ці засоби — вони відстрочують [кару] до завершення спокутування, — не зобов'язує вважати, що за тяжчим розрядом не буде спокутування, якщо

Яд Єгуда · יז · продовження

над [прогалина у джерелі], але повернуться до тебе בע"ה [неясне скорочення], щоб ти був у повному виправленні. [П772]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Однак заборони» тощо. Це повертається вище до сказаного «Що належить до легких заборон?». Тобто всі заборони, за які не карають бичуванням і про які ми сказали, що покаяння їх спокутує, — це ті, за які не карають бичуванням через їхню легкість. Натомість заборони, за які не карають бичуванням через їхню суворість, до цього не належать: за них навіть покаяння й День спокути не спокутують, як буде пояснено далі.

Яд Єгуда · יט

(יט) «І покаяння спокутує» тощо. Повертається до висновку, наведеного на початку розділу.

Яд Єгуда · כ

(כ) «Разом із Днем спокути». Це, як зазначено, друге положення рабі Ішмаеля: за звичайну заборону покаяння відстрочує [кару], а День спокути спокутує.

Яд Єгуда · כא

(כא) «А щодо» тощо. Тоді покаяння спокутує разом зі стражданнями. Це третє положення рабі Ішмаеля: переступив те,

Яд Єгуда · כא · продовження

за що належать карет або смертні кари суду, — покаяння й День спокути відстрочують [кару], а страждання очищають.

Рама з Фано · продовження

перед ним не відбувся легший. Виняток — покаяння: воно необхідне при всіх, щоб завершити спокутування кожного грішника, як ми пояснили на початку розділу 10. [П764]

Яд Єгуда · כב

(כב) «А також тих, хто підлягає смерті від руки Неба». Тобто не кажи, що у вченні названо саме лише смертні кари суду: до нього належать й інші, хто підлягає смерті,

Яд Єгуда · כב · продовження

— наприклад, особа, яка не є священником і звершувала храмове служіння, та подібні випадки смерті від руки Неба, пов'язані із забороннними заповідями й дією, за які карають бичуванням. Їх перелічив Рамбам у розділі 19 «Законів про синедріон».

Яд Єгуда · כג

(כג) «І ті, і ті» — ті, хто підлягає карету, й ті, хто підлягає смерті, — також звільняються від належної їм кари через бичування. Як ми говоримо в «Маккот»: «Усі, хто підлягав карету й зазнав бичування, звільнені від карету». Це виводиться з написаного «І буде принижений брат твій на твоїх очах»: оскільки його відбичували, він знову як твій брат. Автор повідомляє нам, що так само й із тими, хто підлягає смерті від руки Неба. Проте, якщо вони не зазнали бичування, покаяння й День спокути — на відміну від випадку решти тих, хто підлягає бичуванню, — спокутують лише разом зі стражданнями.

Яд Єгуда · כד

(כד) «Так само — Песах і обрізання» тощо. Він уживає формулювання Мішни «у першому розділі?» — בפ"ק? — трактату «Керітот». Тобто, хоча це ствердні заповіді, саме покаяння все ж не спокутує їх, на відміну від решти ствердних заповідей, бо за них належить карет. [П773]

Яд Єгуда · כה

(כה) «Інші з цієї категорії» — це пророк, який переступив власні слова; той, хто переступив слова пророка; і той, хто звершує служіння без освячення рук і ніг. Вони підлягають смерті від руки Неба.

Яд Єгуда · כו

(כו) «Хоча в обох цих групах» — Песах і обрізання в одній, приховування свого пророцтва та подібні випадки в іншій — «немає дії». Дивись розділ 19 Рамбамових «Законів про синедріон».

Яд Єгуда · כז

(כז) «Але не карету» тощо — аж до «також кожен, за чий умисний переступ належить карет» тощо. Тобто ті, хто підлягає смертним карам суду, поділяються на два види. Перші — ті, кому без попереднього застереження за умисний переступ не належить карет і за ненавмисний не належить жертва за гріх. Другі — ті, кому за умисний переступ належить карет, а за ненавмисний — жертва за гріх. Для всіх них сама їхня смерть не є їхнім спокутуванням, і вони потребують страждань.

Яд Єгуда · כח

(כח) «Крім того, хто має зв'язок із дружиною свого ближнього». Хоча він підлягає задушенню, до [цієї] категорії тих, кого страчують задушенням, він не належить. Він належить до тих, хто підлягає смертним карам суду і кому за умисний переступ належить карет, а за ненавмисний — жертва, як у випадку всіх заборонених статевих зв'язків.

Яд Єгуда · כט

(כט) «І ті, про кого ми сказали» тощо. Це той, хто краде начиння храмового служіння, той, хто проклинає «через чаклуна» (המקלל בקוסם) [неясне спеціальне значення], і той, хто має статевий зв'язок з арамеянкою: про них пояснено в Мішні, у розділі «Ті, кого спалюють». Так само — священник, який служив у нечистоті, як наведено в Талмуді. [П774]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Таку страту в усіх випадках здійснюють мечем». Як написав Рамбам у розділі 3 «Законів про царів»: «Цар не має права страчувати інакше, ніж лише мечем».

Яд Єгуда · לא

(לא) «Бо написано: "І Який — меч твоєї слави"». У «Зогарі», розділ «Балак», витлумачено — מעו'זכ"ל? [непевне скорочення] — «щодо того видіння, חיזו דאתעט' מאי' מריה? [непевний вислів], під час смерті він дає його Ізраїлю, і дадуть меч

Яд Єгуда · לא · продовження

та вб'ють його: страчувати за законом і страчувати як належить». Дивись вище, розділ 12: ми навели той вислів докладно. Тим більше — смертний вирок для синедріону й царя, щоб судити його як належить.

Автор наводить тут доказ із цього вірша щодо царського суду, який карає мечем; «і закон?» — ודדינא? — царської влади, «страчувати як належить», — закон Тори. Тому — לא כהרג? [непевний вислів] — тому, хто завинив перед царем своєю головою, присуджено те саме, що й іншим, хто підлягає смерті. [П775]

Яд Єгуда · לב

(לב) «Які вірні» — як сказано: «Лихі й вірні хвороби». Наші вчителі, благословенної пам'яті, витлумачили в четвертому розділі «Авода зара»: «Лихі у своєму посланництві й вірні своїй присязі».

Яд Єгуда · לג

(לג) «Те, що тут навчено» тощо. Тобто, якщо виникне запитання: коли це стосується всіх, хто підлягає смерті, чому у вченні названо «смертні кари суду»? — тому, що танна перелічив [деякі випадки] й залишив усі ці поза переліком.

Яд Єгуда · לד

(לד) «Для яких бичування недостатньо», щоб сказати, як [в іншому випадку]: «Покаяння відстрочує [кару], а День спокути спокутує». І до категорії осквернення Імені вони ще не дійшли, щоб можна було сказати: для їхнього спокутування потрібна смерть. Тому їх судять як тих, хто підлягає смертним карам суду.

Яд Єгуда · לה

(לה) «Можна сказати й інакше»: те, що у вченні названо «карет і смертні кари суду», має точне значення. Адже для решти тих, хто підлягає смерті, самі страждання очищають без покаяння; не так зі смертними карами суду — для них потрібні покаяння й страждання.

Яд Єгуда · לו

(לו) «А за осквернення Імені» тощо. Це окреме положення — останнє положення рабі Ішмаеля.

Яд Єгуда · לז

(לז) «Те, що ми сказали про всі» тощо. Тобто сказане нами про всі три розряди спокутування — що вони відстрочують [кару] до завершення спокутування, — не зобов'язує вважати, що

Яд Єгуда · לז · продовження

тяжчому розрядові потрібний легший. Наприклад, що при стражданнях був би потрібний також День спокути. Адже хоча щодо тих, хто підлягає смертній карі суду, ми сказали: «Покаяння й День спокути відстрочують [кару], а страждання очищають», — страждання все ж не потребують Дня спокути й очищають самі. Так само при осквернені Імені смерть очищає сама, без Дня спокути та страждань. Виняток — покаяння: воно потрібне разом із кожним окремо, бо необхідне кожному грішникові.

Яд Єгуда · לח

(לח) «Як ми сказали на початку розділу 10»: для спокутування всіх гріхів потрібне покаяння, за винятком того, хто згрішив лише двічі й повернувся до свого попереднього стану; дивись там.

Йоель Моше · 1

«Добровільна жертва всепалення» тощо — це Ґемара в трактаті «Шевуот». «Душу її власників забирає»: тобто ушкодження сягає [душі], і кара — у душі, а не в тілі; душа зазнає утиску за таємницею «сльози утиснених», поясненою в «Саві» розділу «Мішпатім».

«На це точно вказує й» тощо. Тобто душа пограбованого: його названо בעליו, «власником» пограбованої речі. Тому для пограбованого велике добро — простити грабіжникові, щоб і він сам не зазнав ушкодження.

«Ще добра» тощо. Пояснення: Святий, благословенний Він, пообіцяв Єремії, що виправлення душ його ворогів залежатиме від нього; вони повернуться до нього, щоб він виправив їх, подібно до душі ґера, про яку пояснено в «Саві» розділу «Мішпатім» щодо вірша «І ви знаєте душу ґера». А «ти не повернешся до них» — щоб твоя душа була нижчою за них і потребувала їх. Навпаки, вони будуть підлеглими, щоб стати вбранням для твоєї нешами. Так само й тут: якщо пограбований прощає грабіжникові, з душі грабіжника постає вбрання для душі пограбованого, і відбувається виправлення через нього — ונתקן על ידו [суб'єкт не встановлено певно]. [П776]

«І Який — меч твоєї слави» тощо. Дивись

Йоель Моше · 1 · продовження

«Зогар», розділ «Шофтім», про різницю між мечем та іншими смертними карами. Також цар — образ літери вав в Імені, і там виправлення через страту, тобто мечем, з боку міри суду Ісаака, יצח"ק. А числове значення הר"ג — מדרג נ' יכול"ין [неясний вислів]; бо סו"ף числово дорівнює חר"פה; отже, нун (נו"ן). І вони — за порядком чотирьох літер יד"וי. Дивись «Сефер гакаванот»; також у «Тіккунім» порядок визнання гріхів викладено такими словами: «І якщо я згрішив перед Тобою настільки, що ушкодив

Йоель Моше · 1 · продовження

літеру вав Твого великого Імені й заслужив перед Тобою та перед Престолом Твоєї слави страту мечем», — тощо. Отже, ясно, що меч — це виправлення літери вав в Імені. [П777]

«І там, де Святий, благословенний Він, позначив ’ו над законодавцями, ’ג Мойсей?» [непевне прочитання й неясний зв’язок]. Дивись там у «Зогарі». [П778]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 18

«Хікур Дін» — частина I — глава 19

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39 · 40 · 41 · 42 · 43 · 44 · 45 · 46 · 47

Йоель Моше · 1

«Хто каже: “Згрішу й покаюся, згрішу й покаюся”» — двічі. «Згрішу, а День спокути спокутує», — День спокути не спокутує. Таке читання Мішни в «Йома», аркуш 86. У Ґемарі сказано: «Згрішу й покаюся» — двічі, відповідно до рава Гуни: щойно людина вчинила переступ і повторила його, він став їй дозволеним. Раші пояснив: щойно згрішила двічі, їй не дають змоги здійснити покаяння. Тому також просто й істинно: якщо сказала «згрішу й не покаюся» (אחטא ולא אשוב), навіть один раз, їй не дають змоги. Так само, якщо згрішила двічі, навіть не кажучи «згрішу й покаюся», їй не прощають.

Рама з Фано

«Хто каже: “Згрішу й покаюся, згрішу й покаюся”, — тому не дають змоги здійснити покаяння. “Згрішу, а День спокути спокутує”, — День спокути не спокутує». Це Мішна наприкінці «Йома». Її перша частина, безперечно, навчає нас двох речей: тому, хто каже «згрішу й покаюся», не дають змоги, навіть якщо він сказав це один раз; і той, хто чинить переступ та повторює його, навіть якщо не обумовив учинення переступу своєю впевненістю, що покається, також належить до тих, кому «не дають змоги». Як буде пояснено в частині III, розділі 9.

Звідси маємо також навчитися: хто каже «згрішу, а страждання очистять», того страждання не очищають. Так і сказано: «Нехай поспішить, нехай поквапить Своє діло» (Ісая 5:19). «Згрішу, а смерть спокутує», — смерть не спокутує. Так і

Йоель Моше · 1 · продовження

«Проте якщо покаявся» — тобто шкодує про те, що сказав «згрішу й покаюся», бо він грішить, покладаючись на спокутування, і кається в цьому, — Святий, благословенний Він, прощає йому. Цим розв’язується запитання Тосафот у першому розділі «Шевуот», аркуш 13, у тлумаченні до слів «стоїть у своєму бунті»: іноді смерть спокутує без покаяння, а іноді виходить, що лише з покаянням. Є відмінність: сама смерть, безперечно, спокутує; але для того, хто каже «згрішу, а смерть…», справді покладаючись на своє спокутування, потрібне також покаяння.

Йоель Моше · 1 · продовження

Цією відмінністю він береться відповісти на питання про різницю між смертю карет і смертю від рук Неба. Це відповідає написаному вище: смерть від рук Неба — навіть без покаяння, тоді як щодо карет сказали, що покаяння неодмінно має бути разом з ним. Тосафот говорять від імені рабейну Хананеля і Раші, що відмінність стосується того, чи має він дітей, чи не має. А уривок розділу «Ве-еллу меґалхін» не береться пояснювати різницю між карет і смертю від рук Неба, як подумав той, хто вважає: п'ятдесят років — це карет, а шістдесят — смерть від рук Неба. Адже роки чітко викладені у Рави: до шістдесяти — карет, відтоді — звичайна людська смерть. Отже, безперечно, там не беруться пояснювати різницю між карет і смертю від рук Неба.

«Так само всі ті, яких ми вчили наприкінці "Ганісрафін"» і «звідси ти можеш навчитися» — це потребує розгляду. Я знайшов одну Мішну, де там сказано: «Страчувані поза судом мають частку в прийдешньому світі». Тому цей розділ примикає до попереднього: тим, кого

Рама з Фано · продовження

сказано: «Їсти й пити, бо завтра помремо» (Ісая 22:13). Що написано далі? «Не буде спокутувано, аж доки помрете» (Ісая 22:14). А Йонатан переклав: «другою смертю» (מותא תנינא). Він указав на сказане нами.

Проте якщо людина відвернулася від свого гріха та від свого висловлювання чи задуму — як людина, що помиляється й нерозважна, бо грішить, покладаючись на спокутування, як ми кажемо: «Коли покладається на нього — це інше», — тоді покаяння, безперечно, достатнє разом з усіма різновидами спокутування, без жодного винятку. Саме тут доречно сказати, що смерть спокутує лише разом із покаянням. Але якщо людина не грішила, покладаючись на своє спокутування, смерть спокутує навіть без покаяння. Наприклад, у випадку тих, хто зобов'язаний принести умовну жертву за провину; або навіть тих, хто зобов'язаний принести жертву за гріх та жертви за провину, — безперечно, якщо він забув і не визнав гріхів, а не стоїть уперто у своєму бунті, відповідно до слів Рави в розділі «Ніґмар га-дін». Саме він сказав там: якщо людину вбили, коли вона ще перебувала у своєму нечесті, вона отримує спокутування, бо це для неї страждання і смерть. Виняток — той, хто знає свого Володаря і має намір бунтувати проти Нього. Рава висловив своє положення лише щодо тих, хто грішить своїм тілом; про них ми поговоримо в частині V, з небесною допомогою.

Йоель Моше · 1 · продовження

умертвляють руки Неба, є спокутування. Слід написати замість «Ганісрафін» — «Ганехенакін».

«Однак Писання змінило вислів» щодо тих, хто підлягає карет за День спокути. Адже хто вчиняє переступ і повторює його, для того він стає дозволеним: йому не дають змоги здійснити покаяння. А щодо Дня спокути — хоча він не повторює саме тієї самої заборони (тобто їжа й робота — дві різні категорії), їжу й заборону роботи, — усе-таки йому не дають змоги здійснити покаяння.

Пояснення до його слів «Звідси ти можеш навчитися» тощо. Вище він закінчує тими, кого вбивають руки Неба, а потім каже: «Увесь Ізраїль має частку в прийдешньому світі», тощо, а далі також говорить про тих, кого вбивають руки Неба. Чому він перервав виклад про вбитих? Про це й сказано: «Хоча й розірвав виклад про страчуваних», тощо. Проте безперечно: вище він закінчує смертю тих, кого вбивають руки Неба, і саме до них належить «Увесь Ізраїль має частку в прийдешньому світі» — навіть без покаяння,

Йоель Моше · 1 · продовження

через саму їхню смерть. Треба читати «Га-нехенакін».

«У Землі Ізраїлю читали початок того розділу» — тобто розділ «Увесь Ізраїль», тощо, як він є у Мішні. «І починали “Авот”» — тобто від «Мойсей отримав» далі, наступної суботи. Але «Увесь Ізраїль» говорили лише першої суботи; ніколи не читали їх разом.

Від імені ר”ל зі Львова: чому всі чотири Імені הויה в їхньому повному написанні ми називаємо, ставлячи більше число першим — як ע”ב, ס”ג, מ”ה, — а Ім’я ב”ן називаємо, ставлячи спершу менше число, ב”ן? Причина: ט — свята літера, адже число дев’ять ніколи не змінюється; дев’ять на дев’ять — дев’ять, тобто за малим численням дев’ять. Дивись вступ до «Шефа таль». У цьому намір Писання: «Істина із землі проросте» (אמת מארץ תצמח), — гематрія дев’ять за малим численням. Отже, ע”ב — дев’ять; ס”ג — також дев’ять; מ”ה — також дев’ять за малим численням. Якби ми називали його נ”ב, за малим численням було б сім. Інша річ, коли називаємо його ב”ן, із витягнутою нун, яка дорівнює семистам у

Рама з Фано · продовження

Сказане нами значно ясніше за відповідь Тосафот на запитання Раш із Дройша в першому розділі «Шевуот»: іноді виходить, що покаяння потрібне разом з усіма різновидами спокутування, а іноді — що його відсутність не перешкоджає. Наше пояснення правильне й ясне.

Ідучи цим шляхом, ми пізнали подібну істинну й тверду відмінність між тими, хто підлягає смерті від рук Неба, і тими, хто підлягає карет: і ті, й ті не отримали спокутування стражданнями до своєї смерті. Ця відмінність — окрім того, що пояснили рабейну Хананель і Раші: смерть стосується його самого, але не його потомства, а карет — його самого і його потомства. Це ми й доводимо в розділі «Га-ба аль євімто» з віршів «бездітними помруть» (Левіт 20:20), «бездітними будуть» (Левіт 20:21): якщо має дітей — поховає їх; якщо не має дітей — відійде без дітей. Усі випадки карет виводяться один з одного.

А в тому, що наведено в розділі «Ве-еллу меґалхін» про дні та роки, ми розрізняємо лише звичайну людську смерть і смерть як кару. Це не відповідає тому, хто подумав, начебто карет — до п’ятдесяти років, а смерть — до шістдесяти. Адже там у Рави чітко викладено роки, як ми сказали. Ми додаємо ще одну відмінність відповідно до задуму цього розділу: для тих, хто підлягає смерті від рук Неба, сама смерть є спокутуванням, навіть без покаяння. Так само — для

Йоель Моше · 1 · продовження

літерах מנצפ”ך. Тоді воно за малим численням — дев’ять, бо сімсот — це сім, а разом з двійкою — дев’ять. Отже, усі числа Імен не змінюються, а є дев’ятьма. Досі почув я від згаданого Ґаона. Це окрема тема. [П788, П789, П790, П791, П792, П793, П794, П795]

Яд Єгуда · 1

«А перша частина, безперечно», тощо. Там у Ґемарі: навіщо йому двічі казати «грішити й каятися, грішити й каятися»? Відповідно до рава Гуни від імені Рава, бо рав Гуна сказав від імені Рава: щойно людина вчинила переступ і повторила його, він став їй дозволеним. «Став дозволеним» — чи може таке спасти на думку? Радше скажи: він став для неї наче дозволеним. Раші пояснив: «Відповідно до рава Гуни»: щойно згрішив двічі, йому вже не дають змоги здійснити покаяння, бо переступ здається йому дозволеним. Досі цитата.

За прямим змістом Ґемари неодмінно треба сказати, що вона дивується ось чому: навіщо двічі говорити «грішити й каятися», адже для цього достатньо одного разу? Тобто один раз «згрішити, а День спокути спокутує» — і

Яд Єгуда · 1 · продовження

День спокути не спокутує. Він відповідає: «Там інше»; відповідає відповідно до рава Гуни, тощо. Пояснення: безперечно, тому, хто один раз каже «грішити й каятися», не дають змоги здійснити покаяння. А двічі наведено тому, що коли людина вчинила переступ і повторила його, навіть якщо спочатку не казала «грішити й каятися», їй також не дають змоги здійснити покаяння, адже він став для неї наче дозволеним.

Причина, чому це не допомагає тому, хто каже «грішити й каятися» або «грішити, а День спокути спокутує», відповідає сказаному там у Ґемарі: «Згрішити, а День спокути спокутує» — День спокути не спокутує. Чи скажемо, що наша Мішна не відповідає Рабі? Адже навчено: Рабі каже, що всі переступи Тори День спокути спокутує, незалежно від того, покаявся він чи не покаявся. Можна сказати, що навіть Рабі: коли покладається на нього — це інше. Раші пояснив: «Коли покладається на нього — це інше»: оскільки він на нього спирається, той не спокутує. Досі цитата. [П796, П797, П798]

Рама з Фано · продовження

всіх згаданих нами наприкінці «Ганісрафін», чия смерть настає поза судом, від рук ревнителів та подібних до них. Адже про те, що страчувані визнають гріхи, сказали лише стосовно саме чотирьох видів судової страти.

Звідси ти можеш навчитися, чому розділ «Хелек» примикає до попереднього, хоча й розриває виклад про страчуваних. Придивися — і знайдеш. Нам видається, що в перших поколіннях у Землі Ізраїлю на Ісру хаґ Песаха, який припав на суботу, читали початок того розділу — до кінця суперечки рабі Еліезера і рабі Аківи про десять племен. Усе це зібрано з барайт, як розділ «Кіньян Тора». Це подібне до того, як на хол га-моед Песаха читають гафару про воскресіння мертвих, адже прийнято, що в нісані вони мають ожити. А наступної суботи починали «Авот». І ніколи не читали разом «Увесь Ізраїль» та «Мойсей отримав», хоча пізніші покоління не дотримувалися тут точності.

Повернімося до нашого обговорення. Щодо тих, хто підлягає карет за Торою, — на відміну від карет за пророчими книгами, виразно названого в пророцтві Малахії, — навчено: «Відтята, відтята буде» (הכרת תכרת; Числа 15:31). הכרת — у цьому світі, תכרת — у прийдешньому світі. Чи може це стосуватися навіть того, хто покаявся? Писання навчає: «Провина її на ній». Я сказав це лише про час, коли її провина на ній. Досі цитата. Ми навчилися, що їм

Яд Єгуда · 2

«Навіть якщо не обумовив», тощо — тобто не сказав «грішити й каятися». [П799]

Яд Єгуда · 3

«І звідси також слід навчитися» щодо інших різновидів спокутування, а саме страждань і смерті: якщо від початку, у мить гріха, він покладається на них, це нічим не допомагає. Це очевидно: чим же вони в цьому відрізняються від покаяння та Дня спокути? [П800]

Яд Єгуда · 4

«Так і сказано»: «Горе тим, хто тягне провину мотузками марноти, а гріх — немов канатами воза; хто каже: “Нехай поспішить, нехай поквапить Своє діло”», тощо (Ісая 5). За прямим змістом вони кажуть, жартуючи й глузуючи: нехай Га-Шем, благословенний Він, поквапить Своє діло, щоб навести кару. А автор пояснює, що вони щиро кажуть це під час гріха, бо грішать з наміром, аби на них прийшла кара, виснажила плоть і поклала край їхньому гріхові. «ולגדול תלמוד להטיב» [неясний зв’язок слів про велич / вивчення / чинення добра]: вони також кажуть, що ставлять свої гріхи в залежність від того, чи поквапить Га-Шем, благословенний

Яд Єгуда · 4 · продовження

Він, кару. Пророк каже про них: горе тим, хто тягне провину цими мотузками марноти, і їхній гріх — за умови, що страждання очистять. Адже все навпаки: саме з цієї причини страждання не очищають. [П801, П802, П803]

Яд Єгуда · 5

«Так і сказано»: «А ось веселощі й радість, забивають волів і ріжуть овець, їсти й пити, бо завтра помремо. І відкрито в мої вуха Господом Цваот: не буде вам спокутувано цієї провини, аж доки помрете», тощо (там само, 22). Автор також пояснює, що вони кажуть: ось добре нам грішити насолодами цього світу, не зважаючи, чи вони заборонені й чи є нечестивими вчинками та гріхами перед Господом; адже завтра помремо, а смерть спокутує. І нам не потрібно пояснювати, що вони кажуть це глузливо й жартома, як вважають коментатори. [П804, П805]

Яд Єгуда · 6

«Що написано далі?» — що смерть не спокутує і провина не буде спокутувана, доки вони не помруть удруге, після того як через переселення душ знову повернуться у світ, як… [П806, П807]

Рама з Фано · продовження

потрібне покаяння, як і тим, хто підлягає судовій страті.

Проте для тих, хто підлягає смерті від рук Неба, та подібних до них — а серед них і той випадок карет, що був у них отриманим ученням, аж доки прийшов Малахія й підпер його віршем: від тієї краплі ніколи не слід очікувати ознаки благословення, «того, хто пробуджує, і того, хто відповідає, і того, хто приносить хлібну жертву», — відсутність покаяння не перешкоджає, як ми пояснили. У трактаті «Га-нефеш» додамо ще знання про іншу сутнісну відмінність між смертю і карет. Хто береже свою душу, нехай тримається від них подалі.

Однак Писання змінило вислів щодо карет за умисне виконання роботи в День спокути: тут написано «і Я знищу» (והאבדתי). Воно посилює кару новим положенням. Ось у чому воно: хто чинить переступ і повторює його, для того він стає дозволеним, як пояснимо нижче. Крім того, у розділі 4 ми сказали, що в кожному такому випадку йому не прощають навіть перших провин; це додатково до згаданого в цьому розділі.

Адже той, хто грішить умисно в День спокути, ймовірно, спершу згрішить умисним споживанням їжі, до якого його нахил спонукає сильніше, а потім — умисним виконанням роботи. Так їх і розмістило Писання, говорячи про звичайний перебіг подій. Тому воно посилило йому кару, уподібнивши його до того, хто

Яд Єгуда · 7

«Переклав Йонатан»: «Не буде вам прощено цієї провини, аж доки ви не помрете другою смертю». У цьому його перекладі автор убачає сказане нами: у випадку цього «згрішу» смерть не спокутує, бо вона стала причиною гріха від самого початку — вони згрішили за цієї умови. [П808, П809]

Яд Єгуда · 8

«Проте якщо покаявся», тощо. Тобто не думай, що для того, хто каже «грішити й каятися» та подібне, зовсім немає способу виправити свій гріх, оскільки покаяння не спокутує. Адже людина, яка помиляється й нерозважна та грішить із наміром покаятися, промовила це устами, сповнивши своє серце й задум наміром грішити й каятися, грішити — і День спокути спокутує. Якщо потім вона шкодує та чинить покаяння за обидві речі — за сам гріх і за те, що згрішила, покладаючись на спокутування, кажучи або думаючи в серці згрішити за умови спокутування, — і шкодує про кожну окремо та кається за неї, тоді, безперечно, ніщо не стоїть перед покаянням. Виправлення її викривлення є в цьому покаянні за те, що згрішила, покладаючись на спокутування, разом із покаянням за сам

Яд Єгуда · 8 · продовження

переступ, відповідно до згаданих чотирьох різновидів спокутування. Така думка автора: відкрити браму покаяння людині, яка згрішила, покладаючись на нього.

Ось тут просвітилися мої очі, щоб побачити й зрозуміти, що відповідає Ґемара на запитання: навіщо двічі «грішити й каятися»? — «Відповідно до рава Гуни від імені Рава», тощо: щойно людина вчинила переступ і повторила, вони стають для неї наче дозволеними. Адже за

Рама з Фано · продовження

чинить переступ і повторює його, хоча це дві різні категорії: адже ми вчили, що той, хто їв і виконував роботу, зобов'язаний принести дві жертви за гріх. На це також точно вказує написане: «з-посеред народу її» (מקרב עמה). Хоча вона ще перебуває серед свого народу — адже за правилом переступ ще не став йому дозволеним, — усе-таки щодо неї написано «і Я знищу». Ми навчилися також, що карет — це загибель душі, за словами наших мудреців, благословенної пам'яті; лише з цього швидше стягують кару, як ми сказали. Нехай Милосердний урятує нас! [П779, П780, П781, П782, П783, П784, П785, П786, П787]

Яд Єгуда · 8 · продовження

поясненим щойно вище ми говоримо про сам переступ, тобто «двічі» — неначе йдеться саме про нього. Проте звичайний вислів «згрішити» означає, що головна причина, чому не дають змоги покаятися, — покладання на спокутування: він каже двічі «грішити й каятися», покладаючись на нього, а не через сам переступ.

Є й інше утруднення. За цим поясненням доведеться сказати, що Мішна говорить про один гріх, який він

Яд Єгуда · 8 · продовження

чинить двічі: каже «згрішу таким-то гріхом і покаюся», так і робить — чинить той гріх і кається за нього, а потім знову повертається до того самого переступу, щоб згрішити й покаятися. І не дають йому змоги здійснити покаяння через те, що повторив гріховний переступ. Це також суперечить прямому змістові вислову Мішни, з якого випливає, що йдеться навіть про різні переступи.

Тому мені здається, за словами автора, що це стосується також гріха самого покладання на спокутування. Так і відповідає Ґемара: «Відповідно до рава Гуни», тощо. Безперечно, якщо він сказав «грішити й каятися» лише один раз, покаяння йому не допомагає, як і в останній частині стосовно Дня спокути: покладання на нього — інший випадок. Проте покаяння допоможе, якщо він здійснить його також за той гріх, що спочатку згрішив, покладаючись на спокутування, коли сказав: згрішити за умови покаяння. Тоді, поєднавшись із подвійним покаянням, яке він здійснить за сам переступ, воно спокутує все.

Інакше, коли двічі сказав «згрішу й покаюся»: один раз сказав щодо якогось переступу, що

Яд Єгуда · 8 · продовження

вчинить його й покається, і так зробив — згрішив і покаявся за нього, а потім знову сказав це, чи то про той самий переступ, чи про інший: «грішити й каятися». Тоді, безперечно, йому не дають змоги здійснити покаяння, згідно з равом Гуною, тощо. Адже покаяння не допомагає стосовно самих переступів, навіть якщо це різні переступи, якщо він також не покаявся за гріх того, що згрішив, покладаючись на спокутування, коли сказав «грішити й каятися». А за цей гріх він не може покаятися, бо вже «נתחייבנו» — [«ми стали зобов'язаними», неясна форма] — двічі грішити й каятися, і вони стали для нього наче дозволеними, згідно з равом Гуною. Це пояснення правильне; воно — пуп'янок і квітка. [П810, П811, П812, П813]

Яд Єгуда · 9

«І тут» — коли він згрішив, покладаючись на спокутування, і також через це здригнулося його серце та він покаявся за це, — доречно сказати, що смерть спокутує разом із покаянням. Як є там у Мішні: смерть і День спокути спокутують разом із покаянням; а в Ґемарі: разом із покаянням — так, самі по собі — ні. Йдеться про те, що згрішив у справі, яку спокутує лише смерть, наприклад осквернення

Яд Єгуда · 9 · продовження

Імені, і згрішив також, покладаючись на неї, бо спочатку сказав: «згрішити, а смерть спокутує». Для цього покладання потрібне покаяння. Але якщо він не грішив, покладаючись на спокутування, відсутність покаяння не перешкоджає; коли він забув, сама смерть спокутує. Як вище, у розділі 16: якщо покаявся за інші свої переступи, а частину забув, незнання не перешкоджають; дивись там. За цим мені здається: те, що для всіх різновидів спокутування вимагається покаяння разом із кожним, коли не було покладання на нього, стосується того, хто пам'ятає гріх, а не того, хто забув. [П814, П815, П816]

Яд Єгуда · 10

«Наприклад, ті, хто зобов'язаний принести умовну жертву за провину»: День спокути й покаяння спокутують їм, навіть якщо вони не принесли жертви, як ми кажемо там у Ґемарі. Або навіть ті, хто зобов'язаний принести жертви за гріх та жертви за провину, яким День спокути не спокутує: якщо вони не принесли своїх жертв, покаяння відстрочує кару, а страждання очищають, коли він згадав їх. Якщо забув і не здійснив покаяння, то щодо цього скажемо, що страждання не очищають, як автор сказав вище, у попередньому розділі. Усе-таки сама смерть спокутує. [П817, П818, П819]

Яд Єгуда · 11

«Він не стоїть у своєму бунті», а повернувся назад. Це виключає того, хто стоїть у своєму бунті: смерть йому не спокутує, як буде сказано невдовзі. [П820]

Яд Єгуда · 12

«Відповідно до Рави», тощо. Тобто коли ми сказали, що сама смерть спокутує, маємо на увазі не просто смерть, а саме смерть через убивство. Відповідно до Рави наприкінці розділу «Ніґмар га-дін», щодо міста, відверненого до ідолопоклонства: гадали довести звідси, що той, хто помер у своєму нечесті, не має спокутування. Рава [ת"ל — непевне скорочення]: хіба ти порівнюєш убитого у своєму нечесті з тим, хто помер у своєму нечесті? Хто помер у своєму нечесті — оскільки помер звичайним для себе способом, йому немає спокутування. Кого вбили у своєму нечесті — оскільки помер незвичайним способом, йому є спокутування.

Яд Єгуда · 12 · продовження

Він пояснив причину відмінності між звичайною смертю і стражданнями: коли вмирає звичайним способом, страждання не рахуються самі по собі, а включаються до смерті, бо такий її звичайний перебіг. Інакше при незвичайній смерті: страждання не включаються до смерті, а рахуються окремо. Оскільки ті переступи караються судовими стратами, для їхнього спокутування потрібні покаяння і страждання, як згадано в попередньому розділі. Коли ж його вбито у своєму нечесті без покаяння, а смерть допомагає спокутувати навіть без покаяння, з цього випливає, що для Рави смерть через убивство посідає місце покаяння. А щодо танни нашої Мішни, де навчено просто «смерть», — «ומדרב לרב אליעזר דרב משה» [неясний зв'язок імен / титулів]; адже наша Мішна «כותיב» [неясна форма] — «стоїть у своєму бунті», — щоб повідомити тобі, що навіть за Равою його вбивство не спокутує, як буде сказано. [П821, П822, П823, П824]

Яд Єгуда · 13

«Крім того, хто знає свого Володаря», тощо. Це прив'язано до Рави: хоча сама смерть спокутує, коли він забув про покаяння, інша річ — коли не кається, бо стоїть у своєму бунті, знає свого Володаря й має намір бунтувати; смерть не спокутує. Адже навіть Рава, який сказав: «Убитий у своєму нечесті має спокутування», говорив лише про тих, хто грішить своїм тілом «не заради пожадання» (שלא לתאבון), але не про того, хто має намір бунтувати й чинить переступ, щоб гнівити. Такому немає виправлення, крім повного покаяння та жалю за самим бунтом, як пояснено нижче, у частині V, розділі 4. [П825, П826, П827]

Яд Єгуда · 14

«І сказане нами» — розрізнити гріх із покладанням на спокутування, коли смерть не спокутує без покаяння, і гріх без такого покладання, коли сама смерть спокутує, — правильніше й ясніше за розрізнення Тосафот у першому розділі «Шевуот». Вони запитали від імені рабі Шломо з Дройша (מדרוייש) про мудреців, які там кажуть, що смерть спокутує без покаяння: адже Мішна «Йома» вимагає саме разом із покаянням. І відповіли, благословенної пам'яті: без покаяння потрібні ще страждання й суди після смерті; саме про це там говорять

Яд Єгуда · 14 · продовження

мудреці. Інакше з покаянням: смерть повністю очищає, і його вже не судять стражданнями після смерті. Дивись там. Це розрізнення здається авторові дещо вимушеним. [П828, П829]

Яд Єгуда · 15

«Ідучи нашим шляхом, ми навчилися»: ця сама відмінність існує між тими, хто підлягає смерті від рук Неба, і тими, хто підлягає карет. Для перших смерть спокутує без покаяння, на відміну від карет за Торою, як буде сказано. [П830]

Яд Єгуда · 16

«І ті, й ті», тощо. Тобто щодо страждань між ними немає відмінності: обом страждання без покаяння не дають спокутування. Це відповідно до того, що автор, благословенної пам'яті, сказав у попередньому розділі: коли навчено «ר' י"נ» [неясне скорочення] про карет і судові страти, «тут навчено»; а не так, як автор ще мав намір сказати там «לח"ב» [нерозкрите скорочення]. Дивись там. [П831, П832, П833]

Яд Єгуда · 17

«Окрім того, що пояснили», тощо. Тобто ця відмінність — окрім тієї, яку також проводять рабейну Хананель і Раші, благословенної пам'яті, бо й та відмінність істинна та необхідна. Думка Раші, благословенної пам'яті, викладена в П'ятикнижжі, у розділі «Ахарей», до вірша «і відтяті будуть душі», тощо. Вони пояснили вірш: його потомство — як він сам; «і відтяті будуть душі» — відповідно до пояснення, що сини відтинаються; «ז"ל בעצמו» [неясний зв'язок]. Ось його слова: «Його потомство відтинається, і його дні відтинаються».

У Ґемарі, розділі «Ба-ме мадлікін», аркуш 25, він написав про смерть від рук Неба: «Його дні скорочуються, але його потомство не відходить бездітним». У Тосафот там Ріва каже: його потомство відтинається лише в тих випадках, де написано «бездітним». І так само «בר"ח» [непевне посилання], бо щодо «Га-ба аль євімто» сказано «бездітні»: потомство відтинається лише в тих випадках, де написано «бездітним»; і про такий випадок він запитує. Дивись там. Автор читає ר"ח замість ר"ת. [П834, П835, П836]

Яд Єгуда · 18

«У розділі "Га-ба аль га-євама"»: ми ставимо запитання щодо того, що Милосердний написав «бездітними будуть». «גמ' לי» [неясне скорочення / зв'язок] — відповідно до Рави, бо Рава зіставляє: написано «бездітними будуть» і написано «бездітними помруть». Як це? Якщо має дітей — поховає їх; якщо не має дітей — відійде бездітним, тощо. Дивись там. [П837, П838, П839]

Яд Єгуда · 19

«І всі випадки карет виводяться один з одного»: їх зіставлено у вірші «Бо кожен, хто зробить щось з усіх цих гидот, — будуть відтяті», як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті. Звідси випливає, що всі кари карет стосуються також його потомства, хоча щодо них і не сказано «бездітним». Тоді нам не потрібні сторонні узгодження, якими хочуть довести це зі слів правових постанов. [П840, П841]

Яд Єгуда · 20

«А те, що у Мішні», тощо. Тобто не можна розрізняти смерть від рук Неба й карет на підставі сказаного в розділі «Еллу меґалхін» про смерть за днями й роками: помер у п'ятдесят — це смерть карет; у п'ятдесят два — це смерть Самуїла з Рами; шістдесят — це звичайна людська смерть, тощо. І не можна сказати, що смерть від рук Неба — це смерть у шістдесят, як спало йому на думку нижче, де Рава хотів «לברכת למיתת» [неясний вислів]. Адже за його підходом потрібно пояснити сказане «у шістдесят — це звичайна людська смерть» як смерть усіх тих людей, що вмирають через свої гріхи, а вона — смерть від рук Неба. «ובזולת» [«а без цього / щодо іншого», неясний перехід]: там зовсім не беруться пояснювати смерті як кари, щоб розрізнити «між їхнім карет і לקטתם» [неясна друга форма], а лише розрізняють природну смерть — звичайну людську смерть — і смерті як кари. [П842, П843, П844]

Яд Єгуда · 21

«Адже там у нас чітко навчено», тощо. Тобто там Рава прямо сказав: від п'ятдесяти до шістдесяти — це смерть карет. А те, що її не перелічено, — заради честі Самуїла, як пояснюватимемо далі. [П845, П846, П847]

Яд Єгуда · 22

«А ми додаємо», тощо — це повертає до сказаного вище: «Ідучи нашим шляхом, ми навчилися», тощо. Тобто, окрім відмінності рабейну Хананеля та Раші, благословенної пам'яті, ми згідно з нашим попереднім шляхом додаємо іншу відмінність: для тих, хто підлягає смерті від рук Неба, і решти тих, хто підлягає смерті поза судом, їхня смерть спокутує без покаяння. Інакше з тими, хто підлягає карет: їм потрібне покаяння. Незабаром він наведе доказ. [П848]

Яд Єгуда · 23

«Від рук ревнителів» — які вражають їх. [П849, П850]

Яд Єгуда · 24

«І подібних до них» — згадані вище, у попередньому розділі. [П851]

Яд Єгуда · 25

«Що страчувані визнають гріхи», тощо. У розділі «Ніґмар га-дін» ми вчили: коли він перебував за десять ліктів від місця побиття камінням, йому кажуть: «Визнай гріхи», бо так чинять усі страчувані — визнають гріхи; кожен, хто визнав гріхи, має частку в прийдешньому світі, тощо. Автор пояснює: коли з цього ми чуємо, що всім страчуваним для спокутування потрібні також визнання гріхів і покаяння, йдеться саме про страчуваних судом, а не інших. [П852]

Яд Єгуда · 26

«І звідси» — зі сказаного нами, що для тих, кого перелічено наприкінці «Га-нісрафін» і чия смерть настає поза судом, їхня смерть є спокутуванням без покаяння, — ти навчаєшся, чому розділ «Хелек» примикає до розділу «Га-нехенакін». Виходить, що танна перервав виклад про страчуваних розділом «Хелек», вставивши його між «Га-нісрафін» та «Га-нехенакін». Це дивно: належало б розмістити всіх страчуваних разом і викласти «Хелек» після «Га-нехенакін». Автор сказав: причина — навчити, що навіть перелічені наприкінці «Га-нісрафін», чия смерть настає поза судом і які «не вмирають через побиття камінням — סיהד"ו» [неясне скорочення], усе-таки мають частку в прийдешньому світі, бо їхня смерть є їхнім спокутуванням, як згадано. [П853, П854, П855]

Яд Єгуда · 27

«Придивися — і знайдеш», що це так: місце розділу «Хелек» — між розділом «Га-нісрафін» і розділом «Га-нехенакін». Як побачиш зі слів Рамбама в його коментарі до трактату «Маккот»: «Га-нехенакін» — останній розділ «Санхедрін». Так само в коментарі до трактату «Авот» він назвав «Хелек» десятим розділом. Такий порядок і в Єрусалимському Талмуді. Лише друкарі розмістили у Вавилонському «Хелек» після «Га-нехенакін». [П856, П857, П858]

Яд Єгуда · 28

«І нам видається», тощо. Оскільки автор говорить про розділ «Хелек», він згадав звичай, що стосується нашого предмета. Поширений нині звичай — кожної з шести субот між Песахом і Ацеретом читати один розділ «Піркей Авот», а перед розділом — початок Мішни розділу «Хелек»: «Увесь Ізраїль має частку в прийдешньому світі», тощо. Автор сказав: видається, що в перших поколіннях звичай був іншим. Лише коли Песах припадав на суботу й для мешканців Землі Ізраїлю між Песахом і Ацеретом виходило сім субот, у Землі Ізраїлю читали «Хелек» «בשני הראשון» [неясне позначення першого дня / тижня], який для них — Ісру хаґ, а для нас — восьмий день Песаха. А потім, наступної суботи, починали читати трактат «Авот» за порядком. Перед розділом не читали Мішну «Увесь Ізраїль». Лише згодом звідси розвинувся звичай читати Мішну «Увесь Ізраїль» перед розділом. [П859, П860, П861]

Яд Єгуда · 29

«До кінця суперечки», тощо: вони вивчали від «Увесь Ізраїль» до Мішни «Люди міста, відверненого до ідолопоклонства», тощо, — це кінець суперечки рабі Еліезера й рабі Аківи про десять племен. Адже все це — мішнайот, на відміну від додатків і барайт. Як в «Авот», де шостий розділ «דמצות» [неясна форма] називають розділом «Кіньян Тора», за словами Мішни там: «Тора здобувається сорока вісьмома речами», тощо; вони також — мішнайот, зібрані з барайт. [П862, П863, П864]

Яд Єгуда · 30

«І подібне до того, як читають гафару», тощо. Пояснення й підстава для того, що «не читають» (שאין לומרי') мішнайот розділу «Хелек» після свята Песаха, — як на хол га-моед Песаха читають гафару з уривка Єзекіїля про воскресіння

Яд Єгуда · 30 · продовження

мертвих: «Була на мені рука Господа», тощо, як наведено в розділі «Бней га-ір». «Тур», «Орах хаїм», розділ 490, написав від імені рава Гая Ґаона: це тому, що мертві мають ожити на Песах, і тому читають гафару про воскресіння. Отже, так само й тут: коли цього разу за звичаєм читають за порядком, а між Песахом і Ацеретом є на одну суботу більше, ніж розділів «Авот», як згадано, — читати цю тему, бо виклад розділу «Хелек» стосується прийдешнього світу й воскресіння мертвих. [П865, П866, П867]

Яд Єгуда · 31

«І ніколи» — чи Песах припадав на суботу, чи на інші дні тижня, — не читали разом «трактат», тощо, і Мішну «Мойсей отримав» із трактату «Авот». [П868, П869]

Яд Єгуда · 32

«Не дотримувалися тут точності»: їхній звичай — перед кожним розділом «Піркей Авот» говорити «Мішну», тощо. Цей звичай помилково розвинувся з того, що давні читали мішнайот самого розділу «Хелек». [П870, П871]

Яд Єгуда · 33

«Повернімося до нашого обговорення» тих, хто підлягає смерті від рук Неба, і тих, хто підлягає карет. Ми сказали: ті, хто підлягає смерті від рук Неба, коли помирають, їхня смерть є спокутуванням без покаяння. Інакше щодо тих, хто підлягає судовій страті: як сказано вище, з покаянням. А ті, хто підлягає карет за Торою, подібні до них, бо написано «відтята, відтята буде» (הכרת תכרת). І в розділі «Хелек» та в першому розділі «Шевуот» навчено: הכרת תכרת, тощо. [П872, П873]

Яд Єгуда · 34

«За винятком карет за пророчими книгами»: він належить до категорії смерті від рук Неба, а не до категорії карет за Торою. Це буде пояснено невдовзі. [П874]

Яд Єгуда · 35

«Виразно названого в пророцтві Малахії», як написано: «Зрадив Юда, і гидоту вчинено в Ізраїлі та в Єрусалимі, бо Юда осквернив святість Господа, яку Він любить, і поєднався з дочкою чужого бога. Нехай Господь відсіче тому, хто чинить це, того, хто пробуджує, і того, хто відповідає, з наметів Якова, і того, хто приносить хлібну жертву Господу Цваот» (там само, 2). [П875, П876, П877]

Яд Єгуда · 35 · продовження

Яд Єгуда · 36

«Проте ті, хто підлягає смерті від рук Неба»: автор знову пояснює, у чому розширення категорії тих, хто підлягає смерті від рук Неба, — щоб включити до неї карет за пророчими книгами. [П878, П879]

Яд Єгуда · 37

Проте карет для того, хто злягається з арамейкою, був у них отриманим ученням. Як сказали мудреці, благословенної пам’яті: правило — ревнителі вражають його. У розділі «Га-нісрафін»: якщо ревнителі його не вразили — що тоді? «אתא רב לגמרי» [«прийшов рав до свого вчення», неясний зв’язок]. Рабі Кагані прочитали уві сні: «Зрадив Юда», тощо, «яку Він любить, і поєднався з дочкою чужого бога», тощо. Ймовірно, вони спиралися на те, що мали правило «ревнителі вражають його»: так само цей присуд був у них до Малахії, якщо ревнителі його не вразили. [П880, П881, П882]

Яд Єгуда · 38

«Від якої не слід очікувати»: від сім’я того злягання — жодної ознаки благословення повіки. Як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у розділі «Га-нісрафін»: якщо він учений Тори, у нього не буде того, хто пробуджує серед мудреців, і того, хто відповідає серед учнів. Якщо він священник, у нього не буде сина, який приносить хлібну жертву Господу Цваот. Автор розуміє, що Тора сказала це лише про те сім’я, яке він випустив намарно. [П883, П884, П885]

Яд Єгуда · 39

«Однак» щодо Дня спокути написано: «І кожна душа, яка не буде упокорена саме цього дня, буде відтята від народу свого. І кожна душа, яка виконуватиме будь-яку роботу саме цього дня, — Я знищу ту душу з-посеред народу її». Щодо роботи Писання змінило вислів: написало «і Я знищу», а не «і Я відітну», як у всіх інших випадках карет. Воно посилює йому кару та квапиться стягнути її за роботу в День спокути, бо він уже також учинив переступ, ївши, і подібний до того, хто вчинив переступ і повторив його. Це нове положення: вважати його таким, ніби вчинив переступ і повторив, хоча ці два переступи належать до двох різних

Яд Єгуда · 39 · продовження

категорій, як він завершує. [П886, П887, П888]

Яд Єгуда · 40

«Як пояснимо нижче» — частина III, розділ 14: різні пояснення того, що для того, хто вчинив переступ і повторив його, він стає дозволеним; усі вони — на посилення суворості. Дивись там. [П889]

Яд Єгуда · 41

«Навіть перших провин» людини, які їй прощають першого й другого разу: все-таки в кожному такому випадку, коли вони належать до того самого переступу, їй не прощають. Дивись там. [П890]

Яд Єгуда · 42

«Додатково до того, що ми згадали в цьому розділі»: якщо вчинив переступ і повторив його, йому не дають змоги здійснити покаяння. [Прогалина у джерелі]. [П891, П892, П893]

Яд Єгуда · 43

«Так їх і розмістило Писання»: спочатку воно говорить про умисне споживання їжі, відповідно до порядку, в якому Писання описує звичайний перебіг подій. Адже той, хто грішить умисно й чинить переступ, частіше грішить споживанням їжі, а потім — умисним виконанням роботи. [П894, П895]

Яд Єгуда · 44

«Тому воно посилило йому кару» як тому, хто чинить умисно. Писання виділяє щодо його умисної роботи «і Я знищу» через суворість покарання; і в цьому він подібний — подібний йому, «לע"מ» [неясне скорочення]. Насправді в цій справі він не вчинив того самого переступу двічі, бо два переступи належать до двох різних категорій: це умисне споживання їжі, а це — умисне виконання роботи. Усе-таки він подібний до нього, бо вони припали на День

Яд Єгуда · 44 · продовження

спокути. [П896, П897, П898]

Яд Єгуда · 45

«Зобов'язаний принести дві жертви за гріх» — оскільки це дві різні категорії. [П899]

Яд Єгуда · 46

«На це також точно вказує» те, що насправді він не вчинив того самого переступу двічі. Адже про «і Я знищу ту душу» написано: «з-посеред народу її». Зміст такий: хоча цей виконав роботу і вже «не була упокорена» в День спокути, усе ще «בנפשם נקרא עמה» [«у їхній душі називається її народом», неясний зв'язок]. За правилом вони ще не стали йому дозволеними, як тому, хто вчинив переступ і повторив його, бо це дві провини. Усе-таки читаємо щодо нього «і Я знищу», адже в будь-якому разі він подібний до того, хто чинить переступ і повторює його. [П900, П901, П902]

Яд Єгуда · 47

«І ми навчилися також», тощо. Тобто оскільки причина у випадку умисної роботи полягає в подібності до того, хто чинить переступ і повторює, з цього випливає, що й за умисне споживання їжі та інші випадки карет, коли цей згрішив і «душа буде відтята», йдеться також про загибель душі. Лише щодо умисної роботи Писання виразно сказало «і Я знищу» — стосовно того, що квапляться стягнути кару, бо суворістю це подібне до повторного переступу. Адже якщо «і будуть відтяті», написане щодо інших випадків карет, означає загибель душі, тоді не було б більше підстав саме щодо умисної роботи сказати «і Я знищу»: усе-таки він насправді не вчинив того самого переступу двічі, як згадано. [П903, П904, П905]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Хікур Дін · I · глава 19 · запис 1

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 19

«Хікур Дін» — частина I — глава 20

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג

Йоель Моше · 1

«Пояснювати щодо сина союзу» тощо. Тобто, коли йому не дають змоги покаятися, це неможливо й дуже дивно — щоб покаяння не було достатнім. «Натомість позбавити» тощо. Це пояснюється так: йому не допомагають у покаянні, як іншому. «Адже той, хто наперед ставить умову згрішити, маючи виправдальні приводи». Тобто він сказав: «Згрішу й покаюся» тощо; він — переступник і далекий від спасіння, що походить від Святого, благословенний Він. «Проте все — у руках Небес». Тобто навіть без допомоги הב"ח [нерозкрите скорочення] може повернутися, бо все — у руках Небес, крім страху Небес. [П910]

שמנדה? [непевне прочитання] — «холод і спека та пов'язані з ними речі». Пояснення: те, що до них належить.

«Але Той, Хто сидить на Престолі» тощо. Мається на увазі Атік йомін (Давній днями, עתיק יומין), який сидить на Престолі — світі Брія. Це питання — з учення Арі, благословенної пам'яті. П'ять парцуфів (образів) розглядаються у світі

Рама з Фано

Те, що ми вчили: «Не дають йому змоги покаятися», — щодо сина союзу не можна пояснювати як зміцнення серця фараона й Сіхона задля їхнього знищення навіки. Адже вони та всі подібні до них не належать до тих, на кого поширюється виправлення для тих, хто кається; Милосердний залишив їх під належним їм судом. Про це ми ще згадаємо в частині II, розділі 11, і в частині IV, розділі 13. Натомість ідеться про те, щоб на початку його покаяння позбавити його допомоги згори. Про неї сказали: людина трохи освячує себе внизу й у цьому світі — її великою мірою освячують угорі й у прийдешньому світі. Адже той, хто наперед ставить умову, що згрішить, маючи виправдальний привід, є переступником і далекий від спасіння. [П906]

Проте все — у руках Небес, крім страху Небес. Щодо нього написано для цілковитого праведника: «Чого Господь, Бог твій, просить від тебе?» Для нього це мала річ, як буде пояснено в розділі 25. Те, що Він, благословенний, так просить, є великою запорукою, що ця справа віддана в наші руки. А щодо тих, хто кається, написано: «Хто дасть чистого з нечистого? Не Один» — מי יתן טהור מטמא לא אחד. Єдиний у світі не береться за їхнє очищення, якщо вони самі не відкрили собі входу до покаяння зі зламаним і розтрощеним

Йоель Моше · 1 · продовження

Ацилут, у світі виправлення. Перший — Атік йомін; це пояснюється як парцуф Аріх Анпін, אריך אנפין, тобто Біна Кетеру, що простягається до кінця світу Ацилут. Хоча Атік йомін тлумачиться через таємницю тринадцяти впорядкувань — ג"ט קר"ע פ"ח? [непевне прочитання] — у голові Аїн, רישא דאין, і він — як Хохма Кетеру, усе ж, оскільки всі вони зодягнені всередину парцуфа Аріх Анпін, вони називаються іменем парцуфа Аріх, що простягається до кінця світу Ацилут. Два парцуфи Аба та Іма зодягають Аріха від його горла, так би мовити, до половини його пупа; вони — таємниця יה. А два парцуфи Зеїр та його Нуква зодягають Аріха до кінця світу; їх тлумачать у таємниці וה світу Ацилут. Отже, Атік йомін, що простягається по всьому світу Ацилут, сидить на Престолі, який є позначенням світу Брія. [П911]

[П912]

Яд Єгуда · א

(א) «Не можна пояснювати» тощо. Про зміцнення серця фараона та його

Яд Єгуда · א · продовження

покарання Рамбам докладно писав у восьмому з розділів, які він поставив перед трактатом «Авот», щоб «розв'язати» — לתרץ [непевне прочитання] — утруднення: Святий, благословенний Він, Сам зміцнив серце фараона й не дав йому відпустити Ізраїль, а потім покарав його, коли той не захотів відпустити. Так само щодо Сіхона Писання каже: «І не захотів Сіхон, цар Хешбона, дати нам пройти через нього, бо Господь, Бог твій, зробив його дух упертим і зміцнив його серце, щоб віддати його у твою руку, як цього дня».

На думку Рамбама, благословенної пам'яті, Святий, благословенний Він, покарав фараона не за те, що він не відпустив Ізраїль, [прогалина у джерелі] покарав його за те, що він чинив зло Ізраїлю та насильство своїм поневоленням і постановами, як пояснено в Писанні. Якби фараон відпустив Ізраїль за словом Господа, це було б покаянням за кривду й насильство, які він їм заподіяв. Тому Га-Шем, благословенний Він, не давав йому покаятися та зміцнив його серце, щоб він їх не відпустив, аби навести на нього великі кари, яких він заслуговував, і

Рама з Фано · продовження

серцем. Як пояснив мій учитель, рабі Ішмаель Ханіна, пам'ять праведника благословенна: у цьому побожний цар — той муж, який утвердив ярмо покаяння, — поставив умову, щоб серце було зламане цілковито, немов черепки глиняної посудини, непридатні ні до чого. Вони вже не виконують нічого подібного до свого колишнього призначення, і саме розбиття є їхнім очищенням. [П907]

Адже сам по собі страх нічого не вартий: марнота, у якій немає користі, — хіба що він постає з вибору й волі. Навпроти нього — холод і спека, צנים פחים, та пов'язані з ними речі: наприклад, «черево нечестивих» або «чоловік, якого вбили жінки» — גברא דנשי קטלוהו. Усе, до чого застосовне «хто береже свою душу, віддаляється від них», ми називаємо צנים פחים. Писання каже: «на дорозі кривого», бо з Небес їх посилають лише тому, у кого немає досконалого страху Небес. Усе — відповідно до того, якою є людина; «і страшний для всіх, хто навколо Нього», як буде сказано далі. [П908]

А про того, хто зміцнюється в цілковитому покаянні й усією силою освячує себе, сказано: «І повернися до Мене, — слово Господа». Саме «до Мене» — за рабі Йохананом в останньому розділі «Йома». Він там пояснив сказане пророком: «Повернися, Ізраїлю, до Господа, Бога твого», — що мається на увазі «до», але не включно. Це відповідає словам рабі Леві: «до Престолу слави»; пояснення: лише Престол слави

Яд Єгуда · א · продовження

повернути на його голову лихо, яке він заподіяв Ізраїлю. Так само й Сіхона було покарано за його попередні вчинки та провини. Через це Га-Шем, благословенний Він, замкнув перед ним шлях покаяння й схилив його серце не дозволити Ізраїлю пройти через його межу, щоб віддати його в його руку. Дивись там: він докладно розглядає це питання. Так само він написав іще в розділі 6 «Законів про покаяння».

Тут учитель каже: слова мудреців, благословенної пам'яті, «не дають йому змоги покаятися» не означають того, що сталося з фараоном і Сіхоном. Бо вони та подібні до них, безперечно, не належать до виправлення для тих, хто кається; тому Господь залишив їх під судом і карою, яких вони заслуговували, та не дав покаятися. Інакше з Ізраїлем: на нього поширюється виправлення для тих, хто кається, і Господь «не відмовить у добрі тим, хто ходить у непорочності». Ця відмінність, як видається, випливає з Рамбама, розділу 6 «Законів про покаяння». [П913]

[П914]

Яд Єгуда · ב

(ב) Натомість зміст сказаного «не дають змоги» тощо такий: на початку, коли вони захочуть покаятися, їм згори відмовляють у допомозі, про яку мудреці, благословенної пам'яті, сказали в третьому розділі «Йома» щодо «освятіть себе й будьте святими»: людина трохи освячує себе — її великою мірою освячують; унизу — її освячують угорі; у цьому світі — її освячують для прийдешнього світу.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Адже той, хто наперед ставить умову

Рама з Фано · продовження

входить до цієї межі. Але Той, Хто сидить на Престолі, сказав: «І повернися до Мене», як ми зазначили. Ми пояснили це в розділі 14; розглянь його уважно.

Написано: «І ти блудила з багатьма коханцями» — відповідно до «скільки міст твоїх, стільки було твоїх богів». І все ж до неї не застосовуємо: «і пішла, і стала дружиною іншого чоловіка»; а також — «після того, як вона була осквернена». Писання засвідчило про неї, що служіння чужим богам було для неї випадковим. Тому написано: «І повернися до Мене», бо дивовижною є Його любов до неї. [П909]

Яд Єгуда · ג · продовження

тощо. Тобто допомогу згори йому не дають тому, що він заздалегідь ставить умову згрішити, щоб потім повернутися. Він — переступник проти власної душі, бо цим свідомо віддалив від себе Його допомогу, благословенний Він.

Яд Єгуда · ד

(ד) Проте двері покаяння не зачинені перед ним назавжди, як перед фараоном і Сіхоном. Адже хоча йому немає допомоги згори, усе ж, якщо він сам, без допомоги, докладає зусиль і кається, йому не перешкоджають. Бо все

Яд Єгуда · ד · продовження

— у руках Небес, крім страху Небес, як сказав рабі Ханіна в «Брахот», розділ 5 — פ"ה [непевне прочитання], — на підставі вірша «А тепер чого Господь, Бог твій, просить від тебе, як не боятися» тощо.

Вони запитали: хіба страх — мала річ? Адже рабі Ханіна від імені рабі Шимона бар Йохая сказав: у Святого, благословенний Він, у Його скарбницях є лише скарб страху Небес, як сказано: «Страх Господній — Його скарб». Так, для Мойсея це мала річ, тощо. Із цього те саме видно щодо кожного цілковитого праведника, як буде пояснено нижче, у розділі 25.

[П915]

[П916]

Яд Єгуда · ה

(ה) «І те, що Він, благословенний» тощо. Тобто хоча для праведника, який не є цілковитим, це й не мала річ, усе ж, оскільки Він, благословенний, просить цього від нього, справа неодмінно віддана в наші руки.

Яд Єгуда · ו

(ו) «А щодо тих, хто кається, написано». Тобто це також зміст Писання: «Хто дасть чистого з нечистого? Не Один» — מי יתן טהור מטמא לא אחד (Йов 13). А саме: хто дасть того, хто кається, з нечистого, оскільки Єдиний у світі не береться його очистити? Це й означає «не Один». Так само в мідраші витлумачено це про Єдиного у світі. [П917]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Зі зламаним і розтрощеним серцем», як написано: «Серцем зламаним і розтрощеним, Боже, Ти не знехтуєш».

Яд Єгуда · ח

(ח) Таку умову поставив у цьому цар Давид, мир йому, сказавши «і розтрощеним»: щоб серце було зламане цілковито.

Яд Єгуда · ט

(ט) «Немов черепки глиняної посудини». Адже розбиття очищає їх від нечистоти — за умови, що вони вже не виконують нічого подібного до свого колишнього призначення, як пояснено у трактаті «Келім». Так само, якщо серце тих, хто кається, буде зламане й розтрощене цілковито, аж до того, що зовсім не виконує нічого подібного до свого колишнього призначення, тоді безперечно: «Боже, Ти не знехтуєш». Це

Яд Єгуда · ט · продовження

пояснено в «Зогарі», розділ «Пінхас», сторінка 232 — ע' רל"ב [непевне прочитання].

[П918]

Яд Єгуда · י

(י) «Адже» тощо. Він повертається до сказаного вище: «І те, що Він, благословенний, просить» тощо. Мається на увазі, що причина цього така: сам страх не «надає заслуги» — מזכה [непевне прочитання] — інакше, ніж завдяки тому, що постає з нашого вибору й волі.

[П919]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Навпроти нього», страху, — холод і спека. Як наведено в третьому розділі «Кетуббот»: усе — у руках Небес, крім холоду й спеки, бо сказано: «Холод і спека на дорозі кривого; хто береже свою душу, віддаляється від них».

У Тосафот там: сказане нами «усе — у руках Небес, крім страху Небес» не стосується цього питання. Там ідеться про дитину в утробі матері: визначають, чи буде вона бідною або багатою, сильною або слабкою, дурною або мудрою; але чи буде праведною або нечестивою — ні. Тут же йдеться про події, які трапляються людині.

Учителеві більше до вподоби сказати, що вислів про холод і спеку та вислів про страх Небес — одне й те саме. Той, хто не пильнує страху Небес, наче остерігається холоду й спеки [так у джерелі], бо з Небес їх посилають лише тому, у кого немає страху Небес. Це й означає «усе — у руках Небес»: усі випадки та події людини визначаються їй із Небес, крім холоду й спеки, які їй не визначаються. Так само й страх Небес: обидва залежать від її вибору. Хто обирає одне з них, «стирає» — מוחק [непевне прочитання] — протилежне. [П920]

[П921]

Яд Єгуда · יב

(יב) Наприклад, «нечестиві» — רשעים [непевне прочитання]: він їсть і п'є понад міру; הו וגבי דנקטלוהו סנוותי' [непевне прочитання] — більше за своїх товаришів. [П922]

Яд Єгуда · יב · продовження

[П923]

Яд Єгуда · יג

(יג) Їх посилають лише тому, хто йде кривою дорогою; והיינו מאן דיראת שמים שרי' [непевне прочитання] — «а саме той, у кого страх Небес перебуває» — на прямій дорозі. З Небес йому відмірюють мірою за міру й посилають холод, спеку та подібне до них, чого він забажав. [П924]

[П925]

Яд Єгуда · יד

(יד) Про нього сказано: «Якщо чоловік відішле свою дружину, і вона піде від нього та стане дружиною іншого чоловіка, — чи повернеться він до неї ще? Хіба та земля не буде цілковито осквернена? А ти блудила з багатьма коханцями; і повернися до Мене, — слово Господа» (Єремія 3).

Яд Єгуда · טו

(טו) «За рабі Йохананом в останньому розділі "Йома"». Там рабі Леві сказав: «Велике покаяння, бо воно сягає Престолу слави», як сказано: «Повернися, Ізраїлю». А рабі Йоханан сказав: «До, але не включно». Невже рабі Йоханан так сказав? Адже рабі Йоханан сказав: «Велике покаяння, бо воно відсуває заборонну заповідь Тори», як сказано: «Кажучи: якщо чоловік відішле свою дружину, і вона піде від нього» тощо; «а ти блудила з багатьма коханцями; і повернися до Мене, — слово Господа». Немає суперечності: тут — щодо окремої людини, там — щодо громади.

Такий текст у деяких книгах. Раші пояснив «заборонну заповідь»: застереження «не зможе її перший чоловік» тощо. А є книги, у яких не написано «і рабі Йоханан сказав: до, але не включно», ані запитання «невже рабі Йоханан так сказав?», ані відповіді «немає суперечності: тут — щодо окремої людини, там — щодо громади». Вислів рабі Йоханана «велике покаяння» там є окремим висловом.

וכנ' [непевне прочитання] — і, схоже, учитель мав третій варіант тексту: він читав «і рабі Йоханан сказав: до, але не включно», а вислів рабі Йоханана «велике покаяння» тощо був окремим висловом, без запитання та відповіді. [П926]

Яд Єгуда · טו · продовження

[П927]

Яд Єгуда · טז

(טז) «За рабі Леві». На думку вчителя, рабі Йоханан і рабі Леві не розходяться. Рабі Леві сказав «до Престолу слави» — і Престол слави включно; а рабі Йоханан пояснює його слова, виводячи це з «Господа, Бога твого». Тобто «до Господа» — до, але не включно: лише Престол слави включно, а не вище від нього, до Господа, Який сидить на Престолі й до цієї межі не включений.

[П928]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Сказав: і повернися до Мене». Оскільки покаяння не сягає Його, благословенного, як сказано, Га-Шем, благословенний Він, мав сказати: «І повернися до Мене». Це й є вислів рабі Йоханана «велике покаяння» тощо.

Яд Єгуда · יח

(יח) «І написано: і ти блудила» тощо. [прогалина у джерелі] те, що стосується його слів про це.

[П929]

Яд Єгуда · יט

(יט) Відповідно до «скільки міст твоїх» тощо: вони блудили слідом за численними чужими культами.

Яд Єгуда · כ

(כ) І все ж Га-Шем, благословенний Він, сказав: «І повернися до Мене». До неї не застосовуємо «і пішла» тощо, про що Писання каже: «Коли чоловік візьме жінку» тощо, «і відішле її зі свого дому; і вона вийде, і піде, і стане дружиною

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 20

Яд Єгуда · כ · продовження

іншого чоловіка» тощо; «не зможе її перший чоловік, який відіслав її, знову взяти її собі за дружину після того, як вона була осквернена».

Яд Єгуда · כא

(כא) «А також — після того» тощо. Тобто до неї не застосовуємо й «після того, як вона була осквернена». Мудреці, благословенної пам'яті, сказали, що це включає соту, яка усамітнилася. [П930]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Писання засвідчило». Тобто причина, чому до неї не застосовуємо «і стала дружиною іншого чоловіка», полягає в тому, що служіння чужим богам не було [прогалина у джерелі] шлюбним зв'язком, а було випадком і блудом. Це й засвідчило Писання, сказавши: «І ти блудила». До неї не належить також «після того, як вона була осквернена», оскільки Писання уподібнює її розлученій жінці.

[П931]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Бо дивовижною є Його любов» — נפלאתי אהבתו [непевне прочитання] — до неї. «І навчає» — ומלמד [непевне прочитання] — Га-Шем, благословенний Він, [прогалина у джерелі] всіх шляхів «прямоти» — יושר [непевне прочитання], — щоб вона повернулася до Нього, благословенного.

[П932]

[П933]

«Хікур Дін» — частина I — глава 21

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג

Йоель Моше · 1

«Щодо дій людини — слів її уст» тощо. Ми знайшли лише два утворення. Це те, що сказано: וייצר — два нахили; їм належать дві стежки: одна з боку чистоти, друга з боку нечистоти. Відповідно до них Тора сказала: ствердні заповіді — щоб посилити сили святості, заборонні заповіді — щоб зменшити сили нечистоти. «Навіть дозволені справи вважатимуться заповіддю» тощо, «а протилежне — навпаки» тощо: тобто לבטל' [скорочений вислів джерела] вважатиметься переступами. Якщо він не виконує בד"ו [скорочення джерела], це вважається так, ніби він служить לז"ת [скорочення джерела].

«У цьому зміст благословення за насолоду». Про це я докладно говорив у тлумаченнях розділу «Ваїкра». Для теперішньої справи потрібні передумови кабалістів, благословенної пам'яті. Подвоєння насолоди — за таємницею לאדם הראשון בחטא השליך? [непевний вислів про Адама, першу людину, гріх і вкинення]: іскри святості — у

Рама з Фано

Щодо дій людини — слів її уст і кожного нахилу думок її серця — ми чули лише про два утворення, яким відповідають дві стежки: одна нечиста, друга чиста. Відповідно до них Тора сказала: «Роби» й «Не роби». Навіть дозволені справи вважатимуться легкими заповідями для того, хто здійснює в собі: «На всіх своїх дорогах пізнавай Його». Таку заповідь, порівняно з обов'язком, ми називаємо дозволеною справою; а протилежне — навпаки.

У цьому зміст благословення за насолоду, про яке мудрець сказав хозаринові: воно є немов приготуванням до насолоди й подвоює її. Пояснення цього подвоєння — у ש"ך, трьохстах десяти світах, на небесах угорі й на землі внизу. Про це сказано: «Яка ти прекрасна й яка приємна, любов у насолодах!» Адже за таких обставин сама насолода вважатиметься заповіддю; вона також пробуджує любов між Ізраїлем та їхнім Отцем на небесах.

У цьому велика таємниця заповіді суботньої насолоди: вона має дати насолоду додатковій душі, щоб та сама виконала велику заповідь на честь Шехіни внизу, а саме — промовила благословення після їжі, заповідь, якої у вищих світах зовсім не виконують. Завдяки їй увесь світ благословляється протягом усіх

Йоель Моше · 1 · продовження

неживе, рослинне, тваринне та мовляче. Тому навіть під час матеріального споживання їжі належний намір має бути таким: духовна пожива з тих іскор святості — для душі-нешама, а матеріальна сила — для тіла. Це таємниця того, що цар Соломон, мир йому, знав, як підсолоджують гірчицю. Адже ці святі іскри були зі світу Асія, який називається ה'; тобто відповідно до останньої ге, яка є бідною, як буде сказано нижче, у розділі 24. Це таємниця того, що кожна тварина сама приходила на заріз для Соломонової трапези.

Протягом шести робочих днів додаткова душа не має жодного виправлення в його тварині: виправлення сягає тільки світу Асія, а його нешама — вище, у світі Брія. Буденна нешама насолоджується святою іскрою всередині їжі, але з цього не можна виправити суботню нешаму. А в суботу нешама сходить зі світу Ацилут, тобто з Малхут Ацилуту, і насолоджується суботньою насолодою.

Йоель Моше · 1 · продовження

Через це в неї додається світло; вона насолоджується твариною, бо й та насолоджується іскрою святості, і підіймає їх до світу Ацилут. Дивись «Зогар», розділ «Ваякгель». Отже, у суботу й додаткова душа має свою насолоду — те, що сказав автор. А ці іскри підіймаються через благословення після їжі та благословення за насолоду.

Це таємниця רש"י מן בריה קאכיל [точне скорочення та арамейський вислів джерела]: тобто «із зерна й із внутрішнього». Він мав силу піднести багато іскор святості. У такий спосіб можна пояснити сказане нашими мудрецями, благословенної пам'яті, про ב"ש [скорочення джерела]: коли він знаходив гарну тварину, казав: «Ця — для суботи». Адже його міра була з боку Ґвури, за висловом «Прекрасний образ, приготуй нашу трапезу» — דמות נאה תכ"ין סעדינו. Він боявся підносити її в будні до дня суботи. А Гіллель мав іншу міру — саме «мав»: він був із боку Хеседу, «і милість Бога — увесь день».

Сказане вище — «увесь світ благословляється завдяки їй протягом усіх шести робочих днів» —

Рама з Фано · продовження

шести робочих днів. У цьому зміст того, що священники їдять хліби Присутності в суботу; до цього долучається й ніч після неї, за законом споживання святинь. Тому людина має накрити свій стіл на виході суботи, навіть якщо потребує лише шматочка завбільшки з оливку.

Про цю таємницю Авраам сказав трьом мужам у дібровах Мамре: «Я візьму шматок хліба, і ви підкріпіть своє серце; потім підете» — у спосіб, який ми пояснили в трактаті «Ем коль хай», частина III, розділ 6; дивись там. «Бо саме задля цього ви зайшли до вашого слуги». Він сказав «бо саме задля цього»: саме це вони й мали на увазі — поїсти в нього. Немає потреби в тих вимушених поясненнях, до яких вдавалися коментатори. Мета трапези — здійснити зімун утрьох разом із благословенням після їжі: це велика заповідь, нова для них. Таке пряме розуміння слушне й ясне.

Не марно Божественний Творець створив утворення зла скрізь, де воно є: щоб завдяки йому насолоджуватися матеріальними речами заради заповіді. Отже, ми навчилися: воно створене лише для того, щоб бути супутником добра, люблячим другом і товаришем у здобутті потрібного йому. Про нього ми вчимо в «Авот»: «Не зневажай жодної людини». Усунути його неможливо, бо воно — частка людини від Бога у творінні. Тому застеріг: «Не зневажай його». Адже все, до чого слушно застосувати образ

Йоель Моше · 1 · продовження

відповідає «Зогару», «І почув Ітро», щодо вірша «Пам'ятай день суботній, щоб святити його»: «Тому про манну не написано в суботу, бо в ній благословляються всі шість днів тижня». Їхнє одержання таке: від трапези суботнього вечора та її молитви благословляються перший і другий дні; від ранкової трапези й молитви — третій і четвертий; від трапези Мінхи та її молитви — п'ятий і шостий. Так наведено й у писаннях Арі, благословенної пам'яті: у суботу людина має зосереджувати намір на Імені הי"ה та на всьому Імені מ"ב. Тобто вночі — בש"ק, уранці — בוי"ן, у Мінху — בי"ת; бо відповідно до שק"ב — два перші з Імені מ"ב, відповідно до וי"ן — два середні, відповідно до בי"ת — два останні. У перший і другий дні панують два перші Імені, тощо. Ось порядок їхнього одержання. Дивись תיקונים קדשי' [так записано назву]. Ось слова: «те, що збиратимуть день у день» — майбутній час; «день у день» — по два при кожній трапезі. І те, що сказали мудреці, благословенної пам'яті: «благословив його манною»; придивись.

Таємницю хлібів Присутності — לש' הפנים

Йоель Моше · 1 · продовження

[так записано] — пояснено в кількох місцях: увечері суботи — дванадцять хлібин, уранці — вісім, у Мінху — три, на виході суботи — три; разом двадцять три, כ"ג [так у джерелі]. Це натяк на стіл, що перед Господом, за числом Його Імені. Дивись «Зогар», розділ «Пінхас», сторінка 453.

А сказане вище — «на честь Шехіни внизу» тощо: щоб зрозуміти слова автора, צא"ל [скорочення джерела] передумову зі слів «Зогару», «Ваякгель»: «Нижня точка, коли сполучається з батьками» тощо, «називається суботою». Дивись у «Зогарі» докладно весь виклад, що стосується нашої справи. Ще одна передумова — із «Зогару», «Ваякгель»,

Рама з Фано · продовження

людини — אדם, — можна витлумачити через «уподібнюся Всевишньому» — אדמה לעליון. Щасливий той, хто чекає й досягне уподібнення Йому в любові, «аж поки вона забажає». Бо хоча про нього сказали: «ліва рука відштовхує», — немає людини, яка не мала б своєї години, щоб принести вдоволення своєму Творцеві правицею, яка наближає.

Оскільки не місце шанує людину, а людина шанує своє місце, він сказав, що її досконалість — у час прихильності. «І не відкидай жодної речі» — не відокремлюй її у своїй думці від мети, заради якої її створено, немов Єдиний у світі не має в ній потреби. Піди й навчися з того, що старійшини відповіли тим, хто запитував їх, у Мішні, в розділі «Рабі Ішмаель»: адже немає речі, яка не мала б свого місця для здійснення Його волі, благословенний Він.

[П934] [П935] [П936] [П937] [П938]

Йоель Моше · 1 · продовження

сторінка 350: «Рабі Йосі почав: “І поїв Боаз, і попив, і стало добре його серцю” — він благословив за свою їжу» тощо; «ми пояснили це».

Висновок: Шехіна називається «перед Святим, благословенним Він» — саме «перед». Як наведено в «Зогарі», «Трума», сторінка 301: «Те, що сказано: “Важка пожива перед Святим, благословенним Він”. Не сказано “з-перед” — מלפני, — а “перед” — לפני: це той щабель» тощо. Мається на увазі, що Шехіні внизу, яка перебуває перед Святим, благословенним Він, важко з їжею, бо вона сама від себе нічого не має. У згаданому «Зогарі» пояснено: протягом усіх буднів Шехіна має насолоду від тих слів, які підіймаються із ситості; це пробуджує вищий

Йоель Моше · 1 · продовження

достаток на честь Шехіни внизу. А в суботу Шехіна має насолоду від самої їжі, бо згаданий дух, який поширюється від неї, — додаткова душа — насолоджується й живиться духовністю їжі. І як сказано: коли той дух включається у свій корінь, тобто в Шехіну, Шехіна сама собою також має насолоду від самої їжі. Ось «любов у насолодах»: у різновидах насолод від їжі для Шехіни, так би мовити; одна насолода вища, інша нижча — від духовності їжі.

Це й означає: «Виявляється, що насолоджується двома — вгорі й унизу». А через суботнє благословення після їжі пробуджується ще вищий достаток — з «відкритого ока», עינא פקיחא. Адже додаткова душа в людині має у

Йоель Моше · 1 · продовження

благословенні після їжі силу своїми благословеннями пробудити достаток — Атіка кадіша всіх давніх, — щоб простягнути достаток від неї на Шехіну. Із цього зрозумієш слова автора «дати насолоду додатковій душі» тощо: у суботній насолоді від самої духовної їжі є насолода для Шехіни через дух. А благословенням після їжі додаткової душі ця душа пробуджує вищий достаток від Голови, від Атіка кадіша. Інакше в будні, коли тіло насолоджується матеріальною їжею — מהרוחנית, «від духовного» [неясний зв’язок]. А Шехіна через כ"ה [скорочення джерела] благословляється вищим достатком від Атіка кадіша й також насолоджується самою духовною їжею, бо додаткова душа включається

Йоель Моше · 1 · продовження

в неї, як сказано.

А слова «заповідь, якої не виконують» тощо: צא"ל [скорочення джерела], що головний намір כ"ה — виправити світ Асія, світ офанім. Про нього в «Зогарі» сказано: Його Шехіна, тобто Малхут Ацилуту, гніздиться в офані — Сандальфоні світу Асія. Адже головне правління світу Асія здійснюється через נהי", останні аспекти Малхут Ацилуту, що вдягаються в Асія й називаються «бідною». Самі собою ангели вгорі не можуть виконати цієї заповіді, щоб виправити Асія, бо вони вищі в Асія. Адже в ангелів Єцири тіло — з Єцири, а їхні нешамот — із Брія; так само в офанім світу Асія тіла — в Асія, а нешамот — із Єцири. Так нам пояснено у вченні Арі, благословенної пам'яті. Тому вони не мають сили виконати цю заповідь: кожен, хто пробуджується, має перебувати нижче від того, що він хоче пробудити. Натомість додаткова душа, яка в суботу приходить із вищого кореня, вдягається в Асія — у людей, нижчих від усіх. Тому вона має силу пробудити великий достаток, щоб виправити аспект Малхут, який вдягається в Асія й називається ד"л, «бідний».

Ось слова הכ"י [скорочення джерела], частина IV, §48: «Авраам нагодував їх трьома язиками в гірчиці, бо язик — найкращий зі священницьких дарів, а Михаїл — первосвященник угорі; він дав Рафаелеві та Гавриїлові частку зі свого. Авраам натякнув їм, що головне в трапезі — хвала Всюдисущому, як у "мій язик промовлятиме Твою праведність", у таємниці כ"ה. Виправити через בחר דל: בחורדל, "обери бідного", — того вбогого юнака, який є світом Асія. Це ח"ר ד"ל, що потребує підсолодження від гіркоти פ"ר, двохсот вісімдесяти судів Сандальфона: гематрія סנדלפון — פ"ר. Його підсолоджують язиком — Шехіною, гематрія якої, за цим висловом, לש"ון. Вона — четверта до кожних трьох: чи то милість, суд і милосердя, у таємниці Михаїла, Гавриїла й Рафаеля, чи то Даат, Тіферет і Єсод, які, безперечно, є трьома язиками». Кінець цитати.

Пояснення його слів: світ Асія називається таємницею ד"л, бо повне розгортання повного написання אלהי" має тридцять чотири літери,

Йоель Моше · 1 · продовження

так: אל"ף למ"ד פ"א למ"ד מ"ם דל"ת ה"י יו"ד וי"ו דל"ת מ"ם מ"ם? [непевне прочитання всього переліку]. Ось тридцять чотири літери. Так само розгортання розгортання אדנ"י: אל"ף למ"ד פ"א דל"ת למ"ד ת"י נו"ן וי"ו נו"ן יו"ד דל"ת? [непевне прочитання всього переліку] — ось також тридцять чотири літери. Адже Ім'я Адонай гніздиться в Асія; Ім'я אלהי" також називається אלהים, що є הבינת דין [неясний вислів про суд].

І ще: заміна אדנ"י — בו"כו, гематрія тридцять чотири. Малхут одержує від Імені בו"כו в таємниці двох сліз, що сходять у велике море, коли Святий, благословенний Він, плаче, як відомо. Малхут гніздиться в Асія. Отже, три різновиди ד"ל та אלהים, אדנ"י з — ד"ל; для них знадобилися три язики в гірчиці — בחרד"ל. Таємниця ח"ר — міра суду Ісаака: гематрія יצחק — ד"ל. ח"ר ד"ל — це Ім'я ח"ר, що приєднується до אדנ"י, його передні літери — א' ג' מ' ט', а задні — חר"ד ל? — це אד"ני, אג"מט בה"סך; гематрія בה"סך [непевний літерний виклад джерела]. А його переклад — טו"ר מסכין, «бідна гора», гематрія якої — Шехіна. Це велика таємниця, яка навчає з усього цього, що трьома язиками здійснюється виправлення Асія, де таємниця ח"ר ד"ל — טו"ר מס"כן, гематрія Шехіни, що гніздиться в Асія. Вона називається бідною, бо сама від себе нічого не має. Саме це — слова автора «заповідь, якої не виконують» тощо. Ти вже знаєш таємницю «доброго ока», що стосується Атіка кадіша: тобто він упорядковує для іскри Шехіни, яка поширюється в нижніх, в Асія.

«Бо саме задля цього ви зайшли до вашого слуги». Дивись «Зогар», розділ «Ваєра»: «Тому "і вони їли", подібно до "і споглядали Бога, і їли, і пили". Вони їли їжу, бо живилися від Його Шехіни; отже, вони їли їжу, бо засяяли, щоб живитися від неї з боку Авраама. ובג"ד לא אשתארן מן מה דיהיב לון כה"ג [неясний зв'язок слів; згадано те, що дав їм первосвященник]. Вони хотіли пити з чаші благословення, щоб удостоїтися того вищого благословення. Вони також їли те, що приготував Авраам». Усі слова автора — у таємниці, поясненій там.

«Утворення зла» тощо. Тобто в усіх світах є праве й ліве. Із лівого боку святості вниз, у світі Єцира та світі Асія, виходить зло в дійсності.

Йоель Моше · 1 · продовження

Якби не гріх Адама, першої людини, слово רע, яке тепер оголосоване патахом, було б оголосоване цере — ריע, «товариш». Це стосується сказаного нашими мудрецями, благословенної пам'яті, у «Санхедрін» про двох добрих зміїв. Тобі слід знати: оголосування ריע за гематрією — Ім'я Гавая, тобто дві йод і вав; а оголосування רע — це відхід двох йод від вав у літері алеф, коли відходять пряме й зворотне світло, за їхнім образом.

«Не зневажай» тощо, «бо він — частка» тощо. Пояснення у вірші ווייצר із двома йод — добрий і лихий нахили. Він бере «не відкидай жодного»: це з боку милості, а те — з боку суду; тому застеріг «не зневажай його».

«Образ людини» тощо. Ось слова «Зогару», розділ «Берешіт», сторінка 136: «І створив — ווייצר — Господь Бог», із двома йод, «людину»: тут вони були довершені, тощо. Дивись увесь виклад аж до «і була дана між правим і лівим». Суть його слів: угорі є п'ять святих ґвурот у цілковитій святості. Так само — в усіх святостях Брія, Єцири й Асія. Проте в Єцирі та Асія вийшли шлаки золота — надлишки. Навіть цей надлишок близький до добра: з боку нечистого бруду він не був злом у дійсності, доки не прийшов Адам, перша людина, і через свій гріх не зробив його злом у дійсності. До гріха Адама суди були в дійсності, а зло — у можливості: кліпот не були в дійсності й підкорялися святості. Потім, через його гріх, кліпот вийшли в дійсність і стали обвинувачами святості. Усе це — у вченні Ацилуту.

Із цього зрозумієш його слова «все, до чого слушно застосувати образ людини»: п'ять святих ґвурот входять до сукупності людини; і він також походить від святих ґвурот, тому щодо нього слушно «уподібнюся Всевишньому». Адже אדם, «людина», — від אדמה, «уподібнюся»: він також може повернутися до добра.

«І хоча про нього сказали» тощо. Тобто щодо нахилу, дитини й жінки ліва рука має відштовхувати — це та частка зла в ньому, нечистий бруд. Але немає людини, яка не мала б своєї години, щоб принести вдоволення своєму Творцеві. Правиця наближає — щодо

Йоель Моше · 1 · продовження

доброї частки в ньому, якою є лихий нахил, дитина й жінка. Адже через добру частку скасовуються кліпот та обвинувачі; тоді вони стануть підсолодженими, як підсолоджена кліпа Ноґа, і будуть святими й чистими, як ми. Це й означає: «Ти привів день, який проголосив; і вони будуть, як я».

Це таємниця свині, חזיר, яка в майбутньому повернеться, לחזור, і стане чистою. Також написано «поглине смерть навіки», а не «ангела смерті»: він залишиться, як святий ангел. Так само в סמאל будуть поглинуті літери ס"м, і залишиться א"ל. Це таємниця того, що Святий, благословенний Він, у майбутньому приведе лихий нахил і заріже його: тобто виведе з нього його червоність та осад його нечистоти, і він та його військо будуть підсолоджені; «не чинитимуть зла й не нищитимуть». Як написано: «І досконалість нечестивих побачиш» — ושלמת רשעים תראה; тобто досконалість у них, оскільки зло в них скасовується й залишається все добре. Їхнє існування повернеться, сховане й включене у свій корінь у святості.

Це таємниця «і усуну кам'яне серце» тощо: адже властивість каменя така — частково нагрівся, і весь гарячий. Пояснення: лихий нахил створено з боку святої Ґвури; він пробуджує любов між чоловіком і дружиною з дозволеного боку, щоб помножити образ. І לאו יתאו לדבר איסור [неясний вислів, у якому заперечено прагнення забороненого]. Але через те, що він частково гарячий до дозволеного, він також стає гарячим, щоб прагнути забороненого. Тому ліва рука має відштовхувати з боку забороненого, щоб він не жадав із боку нечистого бруду, який є в лихому нахилі; правиця ж наближає, щоб прагнути дозволеного. «І дам вам серце з плоті»: бік, звернений до вогню, смажиться, а інший бік холодний. Це й є серце з плоті.

Із цього зрозумієш слова автора «не зневажай» тощо: це стосується самого лихого нахилу. Адже немає людини, яка не мала б своєї години — яка не мала б виправлення святості. «Не відкидай жодної речі», «не відокремлюй її» тощо: не кажи, що, оскільки він частково гарячий до дозволеного, прийде до гарячого прагнення також забороненого, тож ти захочеш «цілком

Йоель Моше · 1 · продовження

каструвати пса» — לסרס כלב לגמרי [точний вислів джерела], — щоб віддалитися навіть від дозволеного. Натомість ліва рука має відштовхувати з боку забороненого, а правиця — наближати з боку дозволеного. Щодо «не відкидай» — у «Зогарі», «Ахарей мот».

«Те, що відповіли» тощо: тобто те, про що запитували старійшин у Римі: якщо Святий, благословенний Він, не бажає ідолопоклонства, чому не усуває його зі світу? Вони відповіли: «Невже світ буде погублено через дурнів?» Так само тут: якщо цілком відкинете, світ буде зруйновано. Це як випадок, коли шукали яйце, знесене того дня, і не знайшли.

Слова «усунути його неможливо» пояснюють, чому про людину сказано одне, а щодо речі — «відкидай». Адже усунути його неможливо; «не потрібні умови, щоб його усунути» — אין צריך תנאים להפליגו [неясний зв'язок], — але стережися навіть щодо הסמוי? [непевне прочитання]: «не зневажай його», як той, хто сказав: «Стріла в очі сатані».

А слова «оскільки не місце» тощо пояснюють, чому щодо людини сказано «година», а щодо речі — «місце». Щодо людини не пасує «місце», бо не місце шанує її, тощо; натомість її досконалість — у час прихильності. Тому «яка не мала б своєї години». У розділі «Емор», ע"ו [точний запис адреси], «рабі Шимон ішов дорогою» тощо, аж до «і ось — дуже добре», тощо.

Ось слова כ"י [скорочення джерела], розділ 20: «Не зневажай» тощо. Тобто кожна людина, בעל קומה, «що має постать», яка входить до сукупності людини, охоплює порядки породження, окрім того, хто удостоївся образу й подоби Бога. ע"פ כן הותרה כך [неясний зв'язок джерела] — щодо всіх живих істот. Він сказав שלא תתנאה שום בריה קלה או גרוע בעולם [неясна форма תתנאה; йдеться про будь-яку малу чи низьку істоту у світі], «бо немає людини» тощо. Тому можливо, що вона піднесеться з душею, важливішою за тебе. Так само кожна річ, у якій немає духу життя, у майбутньому займе своє місце; тому не відкидай її». Кінець цитати.

Йоель Моше · 1 · продовження

[П939] [П940] [П941] [П942] [П943] [П944] [П945] [П946] [П947] [П948] [П949] [П950] [П951]

Яд Єгуда · א

(א) «Щодо людських дій» тощо. Після того як автор у попередніх розділах пояснив покаяння й чотири різновиди спокутування, «йому личить» — נאה לו [непевне прочитання] — пояснити також спокутування, яке приходить через заняття Торою та молитву. Щоб у наступних розділах перейти до цього наміру, він попередньо заговорив тут про מעדי הרשות [непевний вислів про дозволені справи] й навчив, що сукупність дій, які чинить людина, а також וכן למד שהתי' [непевний фрагмент], та її думок — відомо нам, що людині дано כאן, «тут» [непевне прочитання], два утворення й думки. Як сказали мудреці, благословенної пам'яті, про «і створив Господь Бог людину»: וייצר, із двома йод, — два нахили: добрий нахил і лихий нахил. Далі והמהו [непевне прочитання]: «усім твоїм серцем» — обома твоїми нахилами, добрим і лихим. А понад ці два утворення — [у джерелі опис: «неясний фрагмент не розшифровано» — קטע דהוי לא פוענח] — ані доброго, ані лихого: ми не знайшли, щоб людині було дано окремий нахил.

[П952] [П953]

Яд Єгуда · ב

(ב) Тому ці два утворення — дві стежки, одна нечиста, друга чиста. Добрий нахил приходить «із боку добра й упорядкованого» — מסטרה דטוב ומתוקן [непевне прочитання] — раніше, а лихий нахил приходить із боку зла. ולנעימת שבת [неясний зв'язок; ולנעימת — непевне прочитання]. Так ідуть і навчають цих двох стежок, що походять — מתולדי [непевне прочитання] — від двох утворень під назвами добра і зла ще до дарування Тори; ними Га-Шем, благословенний Він, повідомив нам про добро й зло в Його очах.

[П954] [П955]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Відповідно до них»: щодо цих двох стежок Тора навчила ствердних приписів і заборон, щоб посилити сили святості заповідями, а забороною врятувати від דשאסן [непевне прочитання] і зменшити їхні сили заборонами,

Яд Єгуда · ג · продовження

כעין... [непевний обірваний вислів: «на зразок…»], та в «Тіккунім» щодо вірша «і приготуй мені смачні страви» тощо.

[П956] [П957]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Навіть дозволені справи», у яких немає ані заповіді, ані переступу, усе ж вважатимуться легкими заповідями, якщо людина має в них намір заради заповіді. Як сказали: «На всіх своїх дорогах пізнавай Його» — навіть у справі переступу. І як написав Рамбам у розділі 3 «Законів про риси характеру»: «Той, хто поводиться відповідно до правил лікування, якщо має на меті лише те, щоб його тіло й органи були здоровими та щоб у нього були сини, які виконуватимуть його роботу й працюватимуть для його потреб, — це недобрий шлях. Натомість він має покласти собі на серце, щоб його тіло було здоровим і міцним, аби його душа була належно спрямована до пізнання Господа: адже він не зможе розуміти й споглядати науки, коли хворіє або один з його органів болить. І нехай має на меті народити сина: можливо, той стане мудрецем і великою людиною в Ізраїлі. Отже, той, хто йде цим шляхом, усі свої дні постійно служить Господові, навіть коли провадить справи» тощо. «Про це мудреці наказали й сказали: “Усі твої вчинки нехай будуть заради Неба”. Це й сказав Соломон: “На всіх своїх дорогах пізнавай Його, і Він випростає твої стежки”». Дивись там. [У джерелі весь цей коментар позначено як непевне прочитання.]

[П958] [П959]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Ми називаємо дозволеною справою» — тому що вони не є обов’язком, але все ж це заповідь. Тому «також ці не є добрим нахилом, а окремим нахилом» — אין גם אלה יצר טוב אלא יצר בפני עצמו [так сформульовано у джерелі].

[П960]

Яд Єгуда · ו

(ו) «А протилежне» — дозволені справи, навпаки, вважатимуться легкими переступами для того, хто займається ними не заради заповіді, керує потребами свого тіла свавільно й

Яд Єгуда · ו · продовження

лише для насолоди та порушує «На всіх своїх дорогах пізнавай Його». Цей переступ порівняно з повним переступом є дозволеною справою. [У джерелі весь цей коментар позначено як непевне прочитання.]

[П961] [П962]

Яд Єгуда · ז

(ז) «У цьому зміст благословення за насолоду» тощо. У «Кузарі», трактат III, §17, сказано: «Мудрець сказав: приготування до насолоди, її відчуття й думка про її попередню відсутність подвоюють насолоду. Це одна з користей благословень для того, хто звик промовляти їх із належним наміром і розумінням: вони змальовують у душі вид насолоди та хвалу за неї Тому, Хто її дарував. Він уже був готовий до її відсутності; тому радість від неї зростає» тощо. Дивись там, де викладено докладно.

Прямий намір мудреця: той, хто старається й дбає, щоб завжди пам’ятати справи світу, природу своєї скрути та її різновиди — במכ”ב [непевне скорочення] — із блага, яке надходить, מגודל [неясне слово], і про брак цієї насолоди до її приходу, цією думкою подвоює насолоду й більше радіє їй. Це одна з користей благословень за насолоду: через благословення він бере до серця й змальовує своїй душі цю насолоду, те, що її перед цим не було, і те, що належить благословити за неї Га-Шема, благословенного. Через це його радість від неї зростає.

Далі він підносить пояснення відповідно до свого шляху й каже: оскільки насолода має бути заради заповіді, благословення подвоює її, бо вгорі насолоджуються тими словами благословення. Це пояснено в «Зогарі», «Ваякгель», сторінка 307; наведемо нижче. Хоча там ідеться про благословення після їжі — לאחר ששבע ליה לברך דק”ב [непевний зв’язок слів: «після того, як наситився… благословити…»], — те саме стосується всіх благословень за насолоду. Отже, שהוא בכולות ההמה [непевний вислів] — унизу й угорі.

[П963] [П964]

Яд Єгуда · ח

(ח) «У двох світах». Дивись «Зогар», «Трума», який наведемо нижче, частина III, розділ 3.

[П965]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Про це сказано» тощо. Так наведено й у книзі «Мідраш Шмуель», у поясненні «винагорода за заповідь — заповідь».

Яд Єгуда · י

(י) «Адже за таких обставин» — коли займається насолодами заради заповіді.

Яд Єгуда · יא

(יא) «Пробуджує любов» — це й означає «любов у насолодах».

Яд Єгуда · יב

(יב) «У заповіді суботньої насолоди»: вона також діє таким способом — насолода є заповіддю, а благословення подвоює її.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Дати насолоду додатковій душі». Як пояснено в «Зогарі», розділ «Ваякгель», сторінка 365: «Ця нижня точка підіймається, з'являється й прикрашається; тоді вся радість перебуває вгорі й унизу, і всі світи — у радості. Цієї ночі ця точка простягається у світлі й розгортає свої крила над світом; усі інші володарювання відходять, і є охорона. Тоді в суботу Ізраїлеві додається дух — кожному з них» тощо. «Цей дух є поширенням цієї точки: він виходить із неї й поширюється у світі. Цього дня цей дух насолоджується насолодами Ізраїлю. Через насолоду дають йому насолоду їжею та питвом тричі — у трьох трапезах трьох щаблів віри, як ми пояснили. Він бажає радості й насолоди в цих трапезах Ізраїлю» тощо. Дивись там увесь докладний виклад. Під точкою мається на увазі Малхут — Шехіна, від якої поширюється додаткова душа й насолоджується насолодою Ізраїлю.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Щоб вона сама виконала» тощо. У «Зогарі», розділ «Ваякгель», сторінка 307, сказано: «Рабі Йосі почав: "І поїв Боаз, і попив, і стало добре його серцю" — він благословив за свою їжу; ми пояснили це. І ще тут таємниця: хто благословляє за їжу, той чинить добро своєму серцю. Хто це? Адже написано: "Про Тебе сказало моє серце", і написано: "Скеля мого

Яд Єгуда · יד · продовження

серця" тощо. Бо благословення після їжі любе Святому, благословенному Він. Кожен, хто благословляє за свою ситість, чинить добро й дає радість іншому місцю. А в суботній трапезі те інше місце насолоджується тією ситною трапезою. Чому? Бо їжа перебуває перед Святим, благословенним Він, у тому місці. Коли людина їсть і п'є та благословляє, те благословення підіймається, і [те місце] насолоджується цими словами ситості. ואסתמר [неясна форма]: воно насолоджується їжею знизу й згори. Це таємниця того, хто благословляє: буденний дух насолоджується лише словами, що підіймаються із ситості; усі вони увінчуються й насичуються, бо прагнуть вінця, а в тому місці насолоджуються ними. У суботу — היינו חדי רזין אחר' [неясний вислів про радість та інші таємниці] — самою їжею, і тією радістю від їжі в суботу, як ми пояснили» тощо. Дивись там.

Тут також мається на увазі Малхут, про яку написано: «Про Тебе сказало моє серце». Вона розподіляє їжу всім, як пояснено в багатьох місцях «Зогару», а особливо в розділі «Трума», сторінка 9, щодо вірша «Псалом Давидів. Господь — мій пастир»: «Ось погляньте — חמוי [непевне прочитання] — яка різниця між "Псалом Давидів" та "Давидів псалом". Тут Шехіна прийшла першою й від початку спочила на ньому. "Господь — мій пастир": чому тут Шехіна прийшла першою? Адже Давид мав виступити першим, оскільки він просить їжі у Святого, благословенного Він! Натомість Шехіна, безсумнівно, прийшла першою: саме так належить у справі їжі, якої він просить. Її бажання — щоб усі люди світу просили їжі, бо коли Святий, благословенний Він, хоче спустити їжу у світ, вона першою випереджає, і на неї сходить їжа для всіх світів. Тому вона випередила в цій справі їжі й спочила на Давиді» тощо.

І ще там, עי' שו"ע [точний запис адреси або скорочення], щодо сказаного: «Важка людська пожива перед Святим, благословенним Він». Не сказали «для Святого, благословенного Він», а для того, хто перебуває перед Святим, благословенним Він; і там воно перебуває, бо це не в його владі. Хоча він діє, він діє під іншою владою, тощо. Тобто їжа важка для Шехіни, яка

Яд Єгуда · יד · продовження

мусить просити їжі у Святого, благословенного Він, וכדמתתי׳ קול נבלה [непевний вислів]. Саме це — слова «Зогару» тут.

Він каже: оскільки Шехіна відає справою їжі, вона насолоджується благословенням після їжі, яке дає їй силу діяти й приймати достаток — שבא [непевне прочитання] — прихильності благословення Господа від Нього, щоб дати поживу й їжу всякій плоті. А в суботу Шехіна насолоджується також самою насолодою від їжі, окрім благословення після їжі. У цьому намір автора: завдяки насолоді, якою додаткова душа насолоджується в суботу, вона також чинить заповідь благословення після їжі. Це додає Шехіні достатку подвійно: вона благословляється насолодою від їжі та благословенням після їжі, щоб через це вилити вищий достаток і їжу всьому світові протягом шести робочих днів. Отже, суботня насолода є заповіддю — дати насолоду додатковій душі, а благословення після їжі подвоює цю заповідь на честь Шехіни внизу. Адже, оскільки додаткова душа є поширенням цієї точки, належить, щоб і вона віддала їй шану й красу.

[П966] [П967]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Заповідь, якої у вищих світах не виконують»: שאין נשמות הזמן גרמא שתוכל לקיים מצוה זו — «бо немає тілесності; час спричинив, щоб вона могла виконати цю заповідь» [неясний синтаксис джерела].

[П968]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Благословляється завдяки їй» — завдяки додатковій душі. Як завершує «Зогар», «Ваякгель», сторінка 365, який ми навели: «Щаслива частка того, хто удостоюється її та дає їй насолоду цього дня. Цей дух благословляє всі шість днів — עלאה דלעתיקא דכל ברכאן [неясне продовження про вище, Давнього та всі благословення]» тощо. Дивись також «Зогар», розділ «Ітро», сторінка 147. Як ми й сказали: і насолода додаткової душі, і благословення після їжі — кожне є заповіддю, яка веде за собою заповідь. Заслуга обох приносить світові користь у справі їжі.

Яд Єгуда · טז · продовження

[П969]

Яд Єгуда · יז

(יז) «У цьому зміст» тощо. Тобто сказане нами — що шість робочих днів благословляються суботньою насолодою додаткової душі — саме й пояснює, чому священники їли хліби Присутності в суботу. Це ґрунтується на сказаному в «Зогарі», розділ «Трума», сторінка רס״ע [так записано]: «І зроби стіл із дерева акації» тощо. «Цей стіл стояв усередині Намету. Чому? Бо від нього виходить їжа для всього світу. Цей стіл не має бути порожнім навіть одну мить: на ньому має бути їжа, бо благословення не перебуває в порожньому місці. Тому на ньому завжди має бути хліб, щоб вище благословення завжди перебувало в ньому. Із цього столу виходять благословення й їжа для всіх інших столів світу, які завдяки йому благословляються» тощо.

Авторові видається слушним, що тому священники їли хліби Присутності відразу після того, як їх знімали: щоб увесь світ насолоджувався ними й після зняття, як тоді, коли вони стояли на столі, звідки виходили благословення й їжа для світу. Тепер священники їстимуть їх у суботу, і додаткова душа насолоджуватиметься ними, щоб від неї увесь світ одержував насолоду у справі їжі протягом шести робочих днів, як сказано. Те, що священники їли їх у суботу, пояснено в розділі «Два хліби» та в Мішні: «Коли спалили [ладан із] чаш, почали розподіляти [хліби] священникам».

[П970]

Яд Єгуда · יח

(יח) «І це» — у суботу — «долучає ніч із нею», на виході суботи, як час споживання хлібів Присутності. Так מליצו [непевне прочитання], коли День спокути припадав на суботу: їх їли ввечері, як пояснено там у Мішні.

[П971] [П972]

Яд Єгуда · יט

(יט) «За законом споживання святинь» — їх їдять також уночі.

Яд Єгуда · כ

(כ) «Тому» мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Нехай людина завжди накриває свій стіл на виході суботи» тощо. Адже суботня насолода додаткової душі та споживання хлібів Присутності в суботу — одна справа. Наше твердження, що від насолоди додаткової душі благословляється весь світ в інші дні тижня, указує на причину споживання священниками хлібів Присутності в суботу й додатково її пояснює. У відповідь питання додаткової душі також навчається зі споживання хлібів Присутності: оскільки ми знайшли, що їх їли також на виході суботи, слід вивчити, що додаткова душа теж насолоджується їжею та питвом на виході суботи. Тому слушно сказали мудреці, благословенної пам’яті, накривати стіл також на виході суботи, тощо.

Яд Єгуда · כא

(כא) Саме про цю шану, про яку ми говорили щодо благословення після їжі, Авраам сказав: «Бо саме задля цього ви зайшли до вашого слуги» — поїсти в нього й промовити благословення після їжі. «І спочатку не повірили моїм словам про те, що вони справді їли» — ותחלה לא האמינו דברי שאכלו ממש [неясний зв’язок вислову]. Як наведено в «Зогарі», «Ваєра», сторінка 266: ת”ד אלעזר [неясне введення слів Елазара], «і вони їли — безсумнівно», בגין דאלין אשתכח דאכיל אשם [неясний арамейський вислів]. Такою є також думка «Танна де-вей Еліягу». [У джерелі весь коментар позначено як непевне прочитання.]

[П973] [П974]

Яд Єгуда · כב

(כב) «У спосіб, який ми пояснили» в трактаті חכ”ה, частина III, розділ 6: адже він розпізнав у них ангелів-служителів.

[П975]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Коментатори», які через потребу такого пояснення витлумачили כן על у значенні «оскільки».

Яд Єгуда · כד

(כד) «Не марно» тощо. Він повертається до сказаного, що навіть дозволені справи вважатимуться заповідями. Адже таким був

Яд Єгуда · כד · продовження

Його намір, благословенного, у створенні зла: насолоджуватися ним заради заповіді.

Яд Єгуда · כה

(כה) «Люблячий друг і товариш». Це — «лихий нахил»: не читай רע, «зло», а ריע, «товариш». Як автор написав нижче, ח”ע, §28, та в трактаті חכ”ה, частина II, §14.

[П976]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Про нього ми вчимо» тощо. Автор пояснює цю Мішну, як сказано в розділі 4 «Авот»: «Не зневажай жодної людини й не відкидай жодної речі, бо немає людини, яка не мала б своєї години, і немає речі, яка не мала б свого місця». Автор пояснює, що йдеться про лихий нахил. «Не зневажай» — жодного з того, що називається людиною, навіть лихого нахилу: він теж частина людини, ההא [непевне прочитання], що у світі Єцира охоплює добро й зло. Тому він також називається людиною. Не кажи, боронь Боже, לא שער יערוך מציאותו [неясний вислів про оцінку його існування]. Однак מ”מ לבד עתיד שיבוטל [неясний зв’язок: «усе ж… у майбутньому буде скасоване»], כהא דגלגולתי [непевне прочитання], щодо вірша «Радій і веселися».

[П977] [П978]

Яд Єгуда · כז

(כז) «Усунути його, боронь Боже». Тобто те, що не сказано «не відкидай жодної людини», як на початку, пояснюється тим, що про це не потрібно застерігати. Адже усунути й скасувати його, боронь Боже, — після того як він є часткою людини Єцира. Тому він каже: «Не зневажай» — не зневажай його й не кажи: «Стріла в очі сатані». Це його слова «жодної людини», оскільки він також називається людиною.

[П979]

Яд Єгуда · כח

(כח) «Можна витлумачити» тощо. Слово אדם, «людина», означає уподібнення, як у вислові אדמה לעליון, «уподібнюся Всевишньому», благословенний Він. Це слушно й щодо лихого нахилу, коли через любов до Га-Шема, благословенного, він ламається й повертається

Яд Єгуда · כח · продовження

— כניעתו טוב [непевне прочитання, буквально про його покору й добро]. Як докладно пояснено в בגלגולתי [непевне прочитання], щодо згаданого вірша й щодо הכאת יום קרחת [непевне прочитання названого вірша].

[П980] [П981]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Уподібнитися Йому» — Всевишньому, благословенний Він.

Яд Єгуда · ל

(ל) «Бо хоча» тощо. Він каже: «Немає людини, яка не мала б своєї години», тобто так само не зневажай його. «Навіть коли не слід відштовхувати його лівицею» — גם שאינו לדחותו בשמאל [так у джерелі], — усе ж правиця наближає. Що означає «немає людини» тощо? Що навіть лихий нахил, який називатиметься людиною, має свою годину «відтиснути через правицю, яка наближає» — לדחוק ע״י ימין מקרבת [неясний вислів]. [У джерелі весь коментар позначено як непевне прочитання.]

[П982] [П983]

Яд Єгуда · לא

(לא) «Оскільки» тощо. Тут не сказано «немає людини, яка не мала б свого місця», як у завершальній частині, бо не місце шанує людину, і не можна пов’язувати досконалість людини з ним. Тому він сказав «яка не мала б своєї години»: він пов’язав досконалість людини з годиною та часом прихильності, коли вона

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 21

Яд Єгуда · לא · продовження

тримається Його сили й досконалості, благословенний Він.

Яд Єгуда · לב

(לב) «І не» — завершальне «не відкидай» також стосується лихого нахилу. Танна застеріг: не кажи, що, хоча я не можу усунути й скасувати сам лихий нахил, усе ж можу віддалити й відокремити його від себе та від своєї думки в кожній справі. Тому він каже: не відкидай його щодо кожної речі. Є справи, потрібні для мети світу, як-от плідність і розмноження, заради яких і створено лихий нахил. Як наведено в «Йома»: коли ув’язнили лихий нахил, шукали яйце, знесене того дня, по всій Землі Ізраїлю — і не знайшли. Тобі не слід його скасовувати. Це й означає «немає речі, яка не мала б свого місця»: хоча в якійсь справі, як-от у бажанні статевого єднання, не спадає на думку згадати [мету], вона все ж також має місце для виконання заповідей Господа й здійснення Його волі, благословенний Він, який бажає існування світу в дозволений нам спосіб.

[П984]

Яд Єгуда · לג

(לג) «Тим, хто запитував»: якщо Святий, благословенний Він, не бажає ідолопоклонства, чому Він не скасовує його? Вони відповіли: «Невже Він погубить Свій світ через дурнів?» Так само й щодо нахилу до переступу.

«Хікур Дін» — частина I — глава 22

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · לו · לז · לח · לט

Йоель Моше · 1

«Якби він уникнув його, це було б зараховано як велика заповідь» тощо. Пояснення: ми кажемо, що коли людині трапляється нагода до

Рама з Фано

Відомо й загальновизнано, що той, хто порушує будь-яку із заборон Тори, помиляється подвійно. Перше — сам учинок переступу; друге — якби він уникнув його, це було б зараховано

Йоель Моше · 1 · продовження

переступу й вона його не чинить, Писання зараховує їй це так, наче вона виконала заповідь. Автор, кажучи

Йоель Моше · 1 · продовження

«зараховано як велика заповідь», має на увазі сказане в Мішні: «Винагорода за заповідь — заповідь». Тобто, коли він виконав заповідь як належить, має дві заповіді: насамперед виконав заповідь, а тієї самої години не вчинив переступу. І так само з переступом навпаки: його винагорода — переступ, тощо. Це не так, як написали деякі коментатори: «винагорода за заповідь — заповідь», тобто מכס [неясне значення] — він придбав заповідь за гроші й має дві заповіді: перша — сама заповідь, друга — передання грошей. Так само й у переступі, як-от плата блудниці: перше — вчинений ним переступ блуду, друге — гроші, які він дав як плату їй. Тому навіть дозволені дії містять тонкощі заповідей, מכס [неясне значення] — тієї пори він не вчинив переступу.

«Тому потрібне покаяння», «а й тому, що воно — ствердна заповідь». Тобто покаяння — ствердна заповідь, як інші заповіді Тори; вона дуже дорога й рівноцінна всій Торі. Тому вона добре спокутує невиконання ствердних заповідей — чи в поєднанні з іншим переступом, чи коли людина сидить без діла.

Рама з Фано · продовження

як велика заповідь. Окрім цього, він не виконав іншої заповіді, яку міг виконати в ту саму годину, адже ми пояснили, що навіть дозволені дії містять тонкощі заповідей. Тому поряд з іншими способами спокутування потрібне покаяння, як ми згадали. Воно потрібне не лише через необхідність жалю — однієї з перших і сутнісних умов, — а й тому, що саме є великою й дуже дорогою ствердною заповіддю, яка передувала світові й рівноцінна всій Торі. Тому воно добре спокутує невиконання ствердних заповідей — як у поєднанні з іншим переступом, так і тоді, коли людина сидить без діла.

Проте особлива суворість є в оскверненні Імені: з того, хто оскверняє Його потай, стягують кару прилюдно. Адже його слід помітний тим, чий зір чистий, знавцям мудрості читання ліній (хохмат га-сіртут, חכמת השרטוט) та подібним до них. Нехай людина не думає врятуватися від кари, посилаючись на ненавмисність: вона також буває в оскверненні Імені, за змістом «помилка у навчанні зараховується як умисний гріх». Тому танна сказав: «І ненавмисний, і навмисний — в оскверненні Імені». Це не для того, щоб зрівняти міру, — боронь Боже від несправедливості, — а щоб сказати, що обидва підпадають під суворість осквернення; «який верблюд — такий і тягар». Тому тим, хто оскверняє святині, зневажає свята, та їхнім спільникам, якщо вони не віддаються заняттям Торою з винятковою силою, покаяння й добрих учинків

Йоель Моше · 1 · продовження

Тобто тієї години вона могла виконати заповідь і не виконала; покаяння є ствердною заповіддю на її місці. Дивись там.

«Проте особлива суворість є в оскверненні Імені», «стягують із нього кару прилюдно». Тобто його слід видно на обличчі знавцям мудрості читання ліній. «Нехай людина не думає врятуватися від кари, посилаючись на ненавмисність». Тобто ненавмисність в оскверненні Імені також має місце, як навмисність в інших покараннях, за змістом «помилка у навчанні зараховується як умисний гріх». Тобто за ненавмисне також належить кара. Автор порушив утруднення: невже й за ненавмисне кара така сама, як за навмисне? Отже, між ненавмисним і навмисним немає різниці — לבא חלילה מעולה [неясне формулювання]. Натомість слід сказати, що обидва стосуються осквернення Імені, а «який верблюд — такий і тягар». Тобто тягар між ними різниться відповідно до ненавмисності чи навмисності.

«Якщо вони не віддаються заняттям Торою з винятковою силою». Тобто מפליגין

Йоель Моше · 1 · продовження

пояснюється як מפרישין — «відокремлюються» для занять Торою, бо разом із покаянням потрібні заняття Торою. «Щоб удостоїтися подвійного виправлення»: тобто переступу, а також того, що тоді не виконав заповіді. לב"ה [нерозкрите скорочення] написано: «І ми не благали лиця Господа, Бога нашого, щоб повернутися від нашої провини», — тобто покаянням, — «і набути розуміння у Твоїй істині» — באמתיך; тобто це Тора.

«Адже їх приносять» тощо. Пояснення: жертву й хлібне приношення неодмінно приносять лише з покаянням. «Без нього» означає: якщо приносить жертву й не кається, це називається «жертва нечестивих — огида». І все ж жертва й хлібне приношення разом із покаянням не спокутують; лише слова Тори.

«А смерть — лише схованка» тощо. Пояснення: як смерть — лише схованка для розумної душі, що відділяється від тіла, так під час занять Торою потрібне відсторонення від матерії — התפשטות בחומר, — і душа — нешама (נשמה) — майже відділяється від тіла. Так ми бачимо в давніх пророків, які скидали із

Рама з Фано · продовження

недостатньо для завершення спокутування. Вони й усі подібні до них, винні в осквернені Імені, потребують великого зміцнення, щоб просити милосердя й удостоїтися подвійного виправлення. Це прямо сказано через Даниїла: «І ми не благали лиця Господа, Бога нашого, щоб повернутися від нашої провини й набути розуміння у Твоєму слові».

Від синів Елі ми навчилися, що їхня провина не буде спокутувана жертвою та хлібним приношенням. Адже їх приносять лише разом із покаянням; без нього це жертва нечестивих. Проте вона спокутується словами Тори, бо написано: «Ось Тора: людина, коли помре в наметі». Звідси — намет Тори спокутує, як смерть. А смерть — лише схованка для розумної душі (נפש המשכלת), яка ховається від доріг темряви. Тому слід багато займатися Торою потай, як випливає з написаного «в наметі», аж поки вона сама прилюдно сповістить про нього, щоб він мудро чинив добро іншому, коли багато людей його потребують. Лише нехай спрямовує серце до Небес без жодного стороннього наміру; тоді «Господь сам веде його, і немає з ним чужого бога».

Ось про що дивовижно висловився рабан Ґамліель, син Рабі, у другому розділі «Авот». Він сказав: «Зроби Його волю такою, як твоя». Адже твоя воля звернеться до свого Творця, щоб пізнати, чим раб здобуде прихильність свого пана. Тоді Його воля хвалитиметься своїм Царем,

Йоель Моше · 1 · продовження

себе свій одяг, і як багато разів написано в Алшиха. Так само ми бачимо щодо Рабби бар Нахмані, чия душа вийшла в чистоті. Від великих занять мудрістю Тори тілесність відступає, як ми сказали.

«Щоб він мудро чинив добро іншому». Пояснення: нехай навчається з іншими, і тоді завдяки цьому вона прилюдно сповістить про нього. Але нехай спрямовує серце до Небес, без стороннього наміру навчати задля того, щоб вона сповістила про нього й стала відомою його висока гідність.

«Адже твоя воля звернеться» тощо — за подобою, наведеною в «Зогарі»: Святому, благословенний Він, слід служити з любові, що виходить зі страху. Це як чоловік, який має одну кохану: коли він проходить перед нею, о с о б л и в о прикрашається, щоб знайти милість у її очах, і боїться, що, коли цього не зробить, вона його не цінуватиме. Так слід боятися Його з любові, щоб знайти милість в очах Святого, благословенний Він, і щоб раб здобув прихильність свого пана. Тоді Його воля, благословенного, — це

Йоель Моше · 1 · продовження

Шехіна, яка називається «воля», רצון. Бо נס [неясне значення]: יה, п’ятнадцять, помножене на יה, — це за гематрією 225; וה, одинадцять, помножене на וה, — 121; разом 346, що є гематрією רצון. В Імені із сімдесяти двох є одне Ім’я, яке становить нотарикон: הי”א וש”מו א”חד שמ”ו? [непевне прочитання]; «Ім’я Його», שמו, за гематрією — רצון, «воля». Отже, і Шехіна хвалитиметься перед Святим, благословенний Він, твоїми добрими вчинками й скаже перед Ним: «Із цим сином я прийшла перед Тебе».

Завдяки цьому Святий, благословенний Він, дарує згори великий достаток світла: передасть тобі порядки мудрості, і ти також зможеш чинити добро, навчаючись з іншими, й дарувати іншому, як Га-Шем, благословенний Він, дарує тобі. Адже більше, ніж теля хоче ссати, корова хоче годувати; більше, ніж ти хочеш отримати достаток згори, Га-Шем, благословенний Він, хоче дарувати тобі. У цьому «Він зробить твою волю такою, як Його»: як воля Святого, благословенний Він, — дарувати тобі, так Він зробить твою волю такою, як Його, щоб і ти

Рама з Фано · продовження

звернеться вгору й скаже перед Ним: «Із цим сином я прийшла перед Тебе» — בהאי ברא אתינא קמך. Нехай твій намір у цьому буде такий: «щоб Він зробив твою волю такою, як Його», — щоб і ти чинив добро іншому, як Він. Ось заповідь заради неї самої: не щоб отримати плату, а «винагорода за заповідь — заповідь».

Це й мав на увазі Мойсей, учитель наш, мир йому, сказавши: «Якщо ж я знайшов милість у Твоїх очах». Тобто: якщо завдяки моєму старанню Твоя воля стала такою, як моя, — за змістом знаходження милості, який ми пояснимо в розділі 24, — «дай же мені пізнати Твої дороги». Мудреці пояснили: він просив пізнати, як у них поширюється думка, бо завдяки цьому «я пізнаю Тебе» істинно, а не інакше. Мета — «щоб я знайшов милість у Твоїх очах»: щоб із міри Твоєї доброти моя воля стала такою, як Твоя. І поглянь, задля кого я труджуся й кому прошу чинити добро: «бо цей народ — Твій».

Далі він сказав: «Скасуй свою волю» — за змістом «коли він опускав свою руку». У «Сефер га-багір» пояснено, що заборонено стояти з піднесеними долонями понад три години. Намір такий: не обтяжувати вгорі довше, ніж потрібно для трьох благословень — «нехай благословить тебе», «нехай осяє», «нехай піднесе»; благословення й одна година — Авраамові, друга — Ісаакові, третя — Якову. Чому все це? «Перед Його волею»: щоб Він мав час дарувати згори й не звертався тієї години до Свого Творця, бо, «доки

Йоель Моше · 1 · продовження

міг чинити добро іншим. Отже, зміст, який із цього постає, такий: зроби волю Шехіни такою, як твоя. Як твоя воля — знайти милість перед Ним, так зроби, щоб воля Г а - Ш е м а , благословенний Він, тобто Шехіна, знайшла милість перед Ним і сказала: «Із цим сином» тощо. Це для того, щоб Га-Шем, благословенний Він, зробив твою волю до дарування такою, як Його воля, бо Він також дарує. Нехай саме таким буде його намір, без жодного іншого стороннього наміру.

«Завдяки моєму старанню» тощо. Пояснення: «знайшов», מצאתי, означає, що він знайшов милість завдяки старанню; а «той, хто викликає прихильність», נושא חן, — משא’ [неясне скорочення] саме по собі, без жодного старання. Тому Мойсей сказав: «Якщо ж я знайшов милість» тощо, — тобто це сталося завдяки моєму старанню: Твоя воля, тобто Шехіна, стала такою, як моя, щоб сказати: «Із цим сином я прийшла перед Тебе».

«Дай же мені пізнати Твої дороги» тощо, «і мудреці пояснили: як думка» тощо. Пояснення: Хохма — це думка, яка поширюється у мірі —

Йоель Моше · 1 · продовження

במדת. «Бо завдяки цьому я пізнаю Тебе істинно» — тобто зміст мудрості у мірі вищої святості — במדת קדושת העליונות, — щоб також було «задля того, щоб я знайшов милість»: щоб його воля стала такою, як Твоя. Як Твоя воля — дарувати, так зроби мою волю такою, щоб я міг дарувати й чинити добро іншим. Мій намір — не хвалитися власною славою, לדרו' [неясне скорочення], боронь Боже; а задля кого я труджуся? בשני' [неясне скорочення] — «цей народ — Твій», щоб я міг навчатися з ними й чинити їм добро. Так вірш «Якщо ж я знайшов милість у Твоїх очах, дай

Рама з Фано · продовження

зайнятий віддаванням, не поглинає». Це зміст «відверни свої очі від Мене». «Щоб Він скасував волю інших», які намагаються тієї години взяти гору над Господом і над Його помазанцем, за змістом «і брав гору Амалек», «коли нечестиві розквітають, немов трава». Їхнє скасування настане «перед твоєю волею», бо твій намір спрямований до Небес: «щоб знищити їх навіки». Тоді Ім'я буде повним і Престол буде повним. Саме це насправді мається на увазі в обох частинах цієї Мішни, а не усунення волі звичайної людини та скасування її протилежності. З неї ми навчилися, що людині дано змогу уподібнитися Всевишньому, якщо вона зверне до Нього своє серце.

[П985] [П986] [П987] [П988] [П989] [П990]

Йоель Моше · 1 · продовження

же мені пізнати Твої дороги, і я пізнаю Тебе, щоб знайти милість у Твоїх очах; і поглянь, бо цей народ — Твій» завдяки наведеній передумові буде витлумачено слушно, бо в ньому трапляється багато повторень, тощо. Розглянь уважно.

«У "Сефер га-багір" пояснено» тощо, «понад три години». Відома передумова з книг кабалістів: внутрішня частина долонь пробуджує цілковите милосердя; сама рука також трохи належить до частин суду милосердя. Проте в надлишку нігтів, що виступає над плоттю, є

Йоель Моше · 1 · продовження

кліпот. Вони запитали: адже сказали «від половини й угору — Горміз», מפלגי ולעיל' הורמיז, тобто людина від своєї половини й вище вся — милосердя. Як же кліпот мають зачіпку в руках, розміщених у верхній половині тіла? Відповіли: оскільки людина іноді опускає руки вниз, кліпот мають у них певну зачіпку. Знак тобі: «через опущені руки протікає дім». Тому наш святий Рабі остерігався опускати руки нижче пупа, як пояснено у Ґемарі; тому перед смертю він підніс десять пальців угору. Дивись там.

Це й означає «скасуй свою волю перед Його волею». Пояснення: скасуй свою волю, тобто бажання, щоб достаток угорі примножувався завдяки піднесенню твоїх десяти пальців. Адже під час піднесення долонь достаток примножується вгорі, у вищому світі, й готує достаток для сходження вниз. Тоді він ще не сходить униз, бо «доки зайнятий поглинанням, не віддає» — איידי דטריד לבלוי לא פליט. Тому «скасуй свою волю»: не піднось долоні понад три

Йоель Моше · 1 · продовження

години, щоб Він мав час дарувати вниз. Адже готувати й спускати одночасно неможливо: «доки зайнятий віддаванням униз, не поглинає вгорі» — איידי דטריד לפלוט למטה לא בלעו למעל'. Тому манна не сходила в суботу: тоді Святий, благословенний Він, готував поживу всім Своїм створінням на всі робочі дні — за кожною трапезою на два дні, як пояснено вище, у розділі 21; дивись там. Це й означає «перед Його волею», благословенного: Його воля — спустити достаток униз, як сказано.

«Щоб Він скасував волю інших, які намагаються взяти гору» тощо. Пояснення: тієї години завдяки твоєму доброму наміру Га-Шем, благословенний Він, скасує їхню силу, тобто силу кліпот, які хочуть взяти гору над Ізраїлем. Це зміст «і настане їхнє скасування» тощо, «щоб знищити їх навіки». «Саме це мається на увазі» тощо. Пояснення: таким є справжнє пояснення їхніх слів «зроби свою волю» тощо, а також «скасуй свою волю» тощо. «Не усунення волі

Йоель Моше · 1 · продовження

звичайної людини» — тобто так, як можна зрозуміти, що йдеться про волю звичайної людини. «І скасування її протилежності» — пояснення: волі звичайної людини. «І змога» тощо, «уподібнитися Всевишньому» — пояснення: він хоче дарувати іншим, як Святий, благословенний Він, дарує іншим. Кінець його слів.

[П991] [П992] [П993] [П994] [П995] [П996] [П997] [П998]

Яд Єгуда · א

(א) «Відомо й загальновизнано» тощо. Автор повертається до пояснення покаяння на підставі передумови попереднього розділу: навіть дозволені дії вважатимуться заповідями.

Яд Єгуда · ב

(ב) «Як велика заповідь». Як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у першому розділі «Кіддушін»: якщо сидів і не вчинив переступу, йому дають винагороду як тому, хто виконав заповідь.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Адже ми пояснили» тощо. Тобто, навіть якби тієї години йому не трапилася заповідь, усе ж він міг виконати заповідь якоюсь із дозволених дій.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Тому потрібне покаяння» тощо. Самих інших способів спокутування недостатньо. Як наведено в останньому розділі «Йома» щодо чотирьох способів спокутування, які тлумачив рабі Ішмаель: покаяння — з кожним із них. Ми переписали це вище, у розділі 15.

Яд Єгуда · ה

(ה) Жаль належить до умов шляхів покаяння.

[П999]

Яд Єгуда · ו

(ו) Натомість через те, що воно саме є ствердною заповіддю. Тому воно потрібне при всіх переступах, якими грішить людина, щоб спокутувати невиконання заповіді, яку вона виконала б, якби утрималася від цього переступу.

Яд Єгуда · ז

(ז) Велика роками, бо передувала світові, й настільки дорога, що рівноцінна всій Торі. Завдяки своїй важливості вона добре спокутує. Без цього немає підстави, щоб вона спокутувала невиконання якоїсь заповіді лише тому, що сама також є ствердною заповіддю: чим ця ствердна заповідь сильніша за ту?

Яд Єгуда · ח

(ח) Чи в поєднанні з іншим переступом, коли він не виконав ствердної заповіді через учинок переступу, чи просто за невиконання ствердної заповіді.

Яд Єгуда · ט

(ט) «Проте» тощо. Він повертається до четвертого з чотирьох способів спокутування — до питання осквернення Імені. Тобто сказане там у барайті: «А щодо того, хто винний в осквернені Імені, покаяння не має сили відстрочити» тощо, — це тому, що так само ми знайшли його суворість у Мішні, у четвертому розділі «Авот». Рабі Йоханан бен Берока каже: «З кожного, хто оскверняє Ім'я Небес потай, стягують кару прилюдно — і з ненавмисного, і з навмисного в осквернені Імені». Причина — його слід помітний, тощо. Як наведено в «Зогарі», розділ «Ахарей», сторінка 126: «Прийди й послухай» — ת"ש? [непевне прочитання]. «Той, хто порушує слова Тори. [Вона] підіймається й спускається, і робить у людині — נש בבר? [непевне прочитання] — знаки на її обличчі, щоб на неї дивилися вищі й нижчі».

Тут суворість осквернення Імені: при інших переступах — усунути יהוי? [непевне прочитання] слід покаянням, як наведено там в оповідях про того чоловіка й учня; дивись там. Інакше при осквернені Імені: слід не стирається. Тому його приховане — «як явне, і його молитва — для багатьох», כגלוי ותפלתו לרבים? [непевне прочитання], — аж поки з нього також не стягнуть кару прилюдно; смерть очищає, як наведено там, у «Йома».

[П1000] [П1001]

Яд Єгуда · י

(י) «Не для того, щоб зрівняти міру»: щоб кара ненавмисного й навмисного була однаковою, боронь Боже.

Яд Єгуда · יא

(יא) «Тому» тощо. Тобто саме це є причиною сказаного там, у третьому розділі: рабі Елазар із Модіїна каже: «Той, хто оскверняє святині» тощо, — «хоча вони мають Тору й добрі вчинки, він не має частки у прийдешньому світі». Це тому, що в цих переступах є щось від осквернення Імені.

[П1002]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Якщо вони не віддаються з винятковою силою». Сказане «хоча вони мають Тору» тощо стосується звичайного заняття Торою. Проте виняткова відданість заняттям Торою, тобто коли він умертвляє себе заради неї, спокутує, як пояснено далі.

Яд Єгуда · יג

(יג) Великого зміцнення й виняткової відданості.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Подвійно»: за сам переступ і за невиконання заповіді.

Яд Єгуда · טו

(טו) «І набути розуміння у Твоєму слові» — це Тора. Проте потрібно, щоб це було з винятковою відданістю; придивися. Саме це означає сказане «і набути розуміння».

Яд Єгуда · טז

(טז) «Від синів Елі ми навчилися» також і цього. Адже мудреці сказали про «не буде спокутувана провина дому Елі жертвою й хлібним приношенням»: саме жертва й хлібне приношення не спокутують, але слова Тори спокутують. Отже, під «жертвою й хлібним приношенням» неодмінно мається на увазі разом із покаянням; без цього — ні. Як ми кажемо в першому розділі «Шевуот»: «Якщо не вчинив покаяння — жертва нечестивих є огидою» тощо. Причина, чому для них не спокутує навіть разом із покаянням, у тому, що вони були винні в осквернені Імені, як пояснено в Писанні. Сказане, що все ж — מ"שמ? [непевне прочитання] — слова Тори спокутують, має місце так, як ми пояснили.

[П1003] [П1004]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Бо написано» тощо. Тобто в цьому вірші є й доказ, і причина сказаного нами: слова Тори,

Яд Єгуда · יז · продовження

коли їм віддаються з винятковою силою, дієві. Адже мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили «людина, коли помре» про того, хто умертвляє себе заради слів Тори, тобто займається нею з особливо великою відданістю. ומדמית'? [непевне прочитання] — «і оскільки смертю» він називає вивчення Тори: те, що спокутується лише смертю, спокутується також винятковою відданістю вивченню Тори.

[П1005] [П1006]

Яд Єгуда · יח

(יח) «А смерть» тощо. Тобто причина, чому це вважається смертю, така: як справжня смерть є лише схованням душі — нешами (נשמה), яка повертається до дому свого батька й ховається від цього світу, так завдяки словам Тори душа ховається від доріг темряви.

Яд Єгуда · יט

(יט) «Прилюдно сповістить про нього» — тим паче порівняно з переступом, адже таке його правило, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у першому розділі «Сота». Це прилюдне виявлення, безперечно, спокутує осквернення Імені. Такою буде його винагорода: мудро чинити добро й навчатися з іншими.

Яд Єгуда · כ

(כ) Те, що ми сказали про велику доброту людини, так би мовити, — чинити добро іншому, — це й є сказане рабаном Ґамліелем: «Зроби Його волю такою, як твоя, щоб Він зробив твою волю такою, як Його», — як він пояснює далі.

Яд Єгуда · כא

(כא) «Тоді Його воля» — позначення Шехіни, як відомо.

Яд Єгуда · כב

(כב) «Хвалитиметься своїм Царем» тощо. Як наведено в «Зогарі», «Ваїкра», сторінка 4, про того, хто удостоївся й встав опівночі займатися Торою, тощо: «І той [прогалина у джерелі] прикрашається тим чоловіком, стає перед Царем і каже: "Поглянь, із цим сином я прийшла перед Тебе; із цим сином я пробудилася перед Тобою"», тощо. Це й означає: зроби волю Шехіни такою, щоб вона могла хвалитися твоїми вчинками й пробуджувати жіночі води — маїн нуквін, מיין נוקבין — перед Царем, як і твоя воля —

Яд Єгуда · כב · продовження

знайти милість перед Ним, благословенним.

[П1007] [П1008]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Нехай намір буде» тощо. Пояснення: від цього для тебе постане те, що Він зробить твою волю такою, як Його. Як воля Шехіни — дарувати й чинити добро всім, так нехай і твоя воля буде чинити добро іншому.

Яд Єгуда · כד

(כד) «Ось заповідь заради неї самої». Тобто сказане «щоб Він зробив твою волю» тощо не означає, що це буде отриманням плати. Воно означає, що завдяки цьому ти удостоїшся виконати заповідь заради неї самої. Саме це й є винагородою, бо «винагорода за заповідь — заповідь».

Яд Єгуда · כה

(כה) Сказавши: «Якщо ж я знайшов милість у Твоїх очах, дай же мені пізнати Твої дороги, і я пізнаю Тебе, щоб знайти милість у Твоїх очах; і поглянь, бо цей народ — Твій».

Яд Єгуда · כו

(כו) «Завдяки моєму старанню» в заповідях: щоб Твоя воля через пробудження жіночих вод хвалилася й казала: «Поглянь, із цим сином я прийшла перед Тебе», — як і моя воля.

Яд Єгуда · כז

(כז) «За змістом знаходження милості». Цей вислів застосовується до того, чого шукають із наміром і старанням, як написано нижче, у розділі 24.

Яд Єгуда · כח

(כח) «І мудреці пояснили» у «Сефер га-багір», і ось їхні слова: Мойсей сказав: «Дороги сил я знаю, але не знаю, як думка поширюється в них. Знаю, що думка одна, але не знаю частин». Тобто не знаю способу її поширення в мірах.

Яд Єгуда · כט

(כט) «А мета» тощо. Тобто порядок вірша такий: «Якщо ж я знайшов милість у Твоїх очах», — спричинив, щоб Твоя воля стала такою, як моя, — «дай же мені пізнати» дороги Твоєї думки та її поширення в мірах. Завдяки цьому «я пізнаю Тебе» істинно. Я прошу цього не для себе, а «щоб знайти милість у Твоїх очах»: щоб Ти також зробив мою волю такою, як Твоя, — так навчати

Яд Єгуда · כט · продовження

іншого. «І поглянь, бо цей народ — Твій»: усі зусилля, яких я докладаю, лише заради них; їм я прошу чинити добро, навчати їх міри Твоєї доброти й давати їм пізнати Твої дороги. ע"כ השאלה בקשתי? [непевне прочитання] — «через це питання — моє прохання?»

[П1009] [П1010]

Яд Єгуда · ל

(ל) Далі сказане танною наприкінці: «Скасуй свою волю перед Його волею, щоб Він скасував волю інших перед твоєю волею», — також стосується дарування згори. Танна застерігає щодо міри, як сказали у «Сефер га-багір» про «коли він опускав свою руку, брав гору Амалек»: хіба Мойсей робив так, щоб Амалек брав гору, адже написано «коли він опускав»? Натомість людині заборонено три години тримати долоні простягненими до неба. Причина — Малхут дарує достаток, насичення волею, благословення Господнє тому, хто підносить долоні. Доки вона дарує, то не отримує достатку від сефірот, вищих за неї, бо двох дій разом вона не робить: «доки зайнята віддаванням, не поглинає».

Отже, людина, яка стоїть із піднесеними долонями довше належної міри, надмірно обтяжує вгорі. Адже вона спричинить одне з двох: або Малхут залишатиметься без отримання достатку згори, або припинить дарувати. Тому заборонили піднесення долонь понад міру. Це й означає «скасуй свою волю»: хоча твоя воля й бажання — довго стояти з піднесеними долонями й отримувати достаток, усе ж скасуй свою волю перед волею Шехіни. Усе її бажання — дарувати протягом усього піднесення долонь. Не обтяжуй її надмірно: їй не буде часу дарувати, бо вона неодмінно муситиме припинити дарування, щоб отримати достаток згори.

[П1011]

Яд Єгуда · לא

(לא) «Лише для трьох благословень». Він пояснює три години через три благословення у священницькому благословенні, які відповідають трьом праотцям.

Яд Єгуда · לב

(לב) «Щоб Він мав час дарувати» й не переривався, щоб звернутися до Свого Творця, єднатися вгорі й отримати достаток, бо «доки зайнятий» тощо.

Яд Єгуда · לג

(לג) «І це зміст “відверни”» тощо: Святий, благословенний Він, каже Шехіні: «Відверни свої очі від Мене», щоб вона дарувала достаток униз. Адже доки її очі й серце там, із Ним, у вищому єднанні, благословенний Він, вона не дарує. Дивись «Зогар», розділ «Кедошім», сторінка 152.

За цим способом, як мені здається, можна сказати, що такий також зміст вірша: «Коли ви простягаєте свої долоні, Я ховаю від вас Свої очі; навіть коли примножуєте молитву, Я не слухаю». Тобто міра Малхут, до якої всі звертаються у молитвах — ’בתפלוי? [непевне прочитання] — і з піднесенням долонь, каже Ізраїлеві: «Коли ви простягаєте свої долоні, Я ховаю від вас Свої очі». Щоб вони не подумали, що це буде їм на зло, — адже, ховаючи від них очі, вона натомість зможе звернутися вгору, отримати достаток і знову дарувати їм, — вона закінчує: «Навіть коли примножуєте молитву» тощо. Тобто: не задля вашого добра Я ховаю від вас Свої очі. Навіть якщо через це ви примножуватимете молитву й довго стоятимете з піднесеними долонями, щоб отримати великий достаток, — як вам дозволено після того, як Я вже сховала від вас очі так, що могла отримати достаток згори, — попри все це «Я не слухаю». Бо ваші провини відділили Мене від Мого коханого, аж так, що Я не отримую достатку й більше не дарую вам.

[П1012] [П1013]

Яд Єгуда · לד

(לד) «Щоб Він скасував» тощо. Тобто сказане танною «щоб Він скасував волю інших перед твоєю волею» означає: хоча весь час, коли твої руки простягнені, «усі інші боки підкоряються» — כל סטרין אחרנין אתכפיין, — як наведено в «Зогарі», розділ «Ітро», сторінка 119, усе ж, коли ти опустиш руку й через це нечестиві зовнішні сили розквітнуть, немов трава, як сталося з Амалеком, не бійся ані їх, ані їхнього велелюддя. Навпаки: це стане причиною їхнього падіння, як пояснено далі.

Яд Єгуда · לד · продовження

Яд Єгуда · לה

(לה) «Воля інших» — інші боки, סטרין אחרנין.

Яд Єгуда · לו

(לו) «І настане їхнє скасування» тощо. Тобто сказане «перед твоєю волею» означає, що скасування волі інших, які прагнуть взяти гору, постане завдяки твоїй волі й наміру заради Небес, коли ти прибереш свою руку, щоб Шехіна отримала достаток згори, як сказано. Хоча на коротку годину це й принесе вдоволення зовнішнім силам, усе ж кінець буде гірким: «щоб знищити їх навіки». Тоді Ім’я буде повним і Престол буде повним — на відміну від війни з Амалеком, про яку написано: «Бо рука» тощо.

Яд Єгуда · לז

(לז) «Саме це мається на увазі». Тобто це справжній намір танни в цій Мішні — у її початку й кінці.

Яд Єгуда · לח

(לח) Не так, як випливає з простого розуміння: начебто сказане танною на початку «щоб Він зробив твою волю» стосується волі звичайної людини.

Яд Єгуда · לט

(לט) «І скасування її протилежності». Тобто також не так, як деякі пояснюють кінець: сказане «щоб Він скасував волю інших» стосується скасування волі Небес, наче сказано «щоб Він скасував Свою волю», а з пошани він змінив вислів і відніс його до інших. Натомість істина — як ми сказали.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Хікур Дін · I · глава 22 · запис 2

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 22

«Хікур Дін» — частина I — глава 23

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד

Йоель Моше · 1

«А на Заході навчали» тощо. Вище, у розділі 22, він навів, що для гріха осквернення Імені покаяння недостатньо, якщо не долучити заняття Торою. Тут він наводить: якщо до покаяння долучити служіння, яким є молитва, воно також спокутує. Далі він наводить, що долучення чинення милості до покаяння теж спокутує, за висловом «На трьох речах світ стоїть: на Торі, служінні й чиненні милості».

«Щоб визнати справедливість смерті» тощо: молитва падіння долілиць — це віддання самого себе смерті, як שהאר"י כוונה למתענית? [непевний вислів джерела: Арі, намір і, можливо, піст]. Тому написано, що добре після падіння долілиць промовити: «Псалом Давида. До Тебе, Господи, підношу свою душу». «Так знаходимо щодо нашого праотця Якова… в останньому вигнанні»: тобто в єгипетському вигнанні, яке було його останнім вигнанням, тощо.

«Про нього сказав, що він читав “Шма”, коли зустрів Йосипа» тощо.

Рама з Фано

А на Заході навчали про гріх дому Ілія: жертвою й хлібним приношенням він не спокутується, проте спокутується молитвою, що виходить із глибин серця. Завершення її впорядкованого чину — падіння долілиць (נפילת אפים), щоб визнати справедливість смерті для самого себе. Так знаходимо і щодо нашого праотця Якова: під час свого останнього вигнання він був зранений переступами попередніх поколінь. Про нього сказали, що він читав «Шма», коли зустрів Йосипа. Немає сумніву, що він також безпосередньо приєднав [благословення] визволення до молитви. Щойно завершив молитву, відкрив свої уста з мудрістю й сказав: «Нехай помру цього разу» — у значенні падіння долілиць; це таємниця, відкрита в Писанні. А його слова «Після того, як я побачив твоє обличчя, бо ти ще живий» дають підставу тому, що написали пізніші авторитети: потрібне місце, де є сувій Тори. Як це слід розуміти — дивись у книзі «Рокеах» рабі Еліезера з Вормса, благословенної пам’яті. Мета — пробудити в нас розуміння, що визнання справедливості смерті для самих себе є оселею нашого життя, за змістом «Упадімо ж»: справжнє падіння, а не віддання на зберігання. І впасти слід саме «в руку Господа» — ביד ה’, бо «рука» (יד) означає місце, а «Господь» (ה’) — безперечно, сувій Тори. Цю умову треба виконати в

Йоель Моше · 1 · продовження

Про це сказано: ר"ל ב"ק? שמו? [неясний зв’язок скорочень]; початкові літери «шість із їхніх імен» — ששה משמותם; ע"ל [скорочення джерела], тощо. Мається на увазі: усі дванадцять племен були викарбувані й розміщені на нагруднику, кожне на камені. Тобто кожне мало окремий камінь і належний йому колір, як відомо. Каменем Йосипа був шогам; на раменах ефоду були два камені шогам: шість із їхніх імен — на правому шогамі, а шість із їхніх імен — на лівому. Тому в мідраші сказали: тоді, коли Йосипові біля Потіфарової дружини показався образ його батька, [той] сказав: «Ця людина призначена стояти на ефоді — і вчинить таке?» Він відразу відступив від неї; дивись там. Важко зрозуміти, чому сказав «на ефоді», адже він також перебував на нагруднику, як інші племена. Проте це ה’? [непевний знак перед словом «справа»] — та справа, про яку ми сказали: на ефоді не було іншого каменю, лише шогам, а він був Йосиповим каменем і містив кожного אחר?

Йоель Моше · 1 · продовження

[непевне слово: «іншого»]. Тобто шість із їхніх імен — на одному камені, а шість із їхніх імен — на другому; Йосип включав усіх. לאסוקי [неясна форма]: на нагруднику кожен перебував на належному йому камені, а не на камені шогам. І це — רמו בש"מע [неясний вислів] «Після того, як я побачив твоє обличчя» тощо. Тобто Йосип був таємницею сувою Тори, адже Яків — Тора, а Йосип — сувій Тори; וז"ד [скорочення джерела] — «продовження вав» — משך הו"ו; уважно розглянь. І як у перекладі: «Він йому мудрий син». Тому Яків упав долілиць, відповідно до правила падіння долілиць саме в місці сувою Тори.

А те, що він написав: «Вона також є визволенням» тощо, означає: міра Йосипа — Єсод, який є визволенням, а молитва — Малхут. Вони сусідні серед мір; їх слід приєднати, щоб передавати вплив — מהכרעה [неясний зв'язок] — від Єсоду до Малхут; уважно розглянь. «Як це слід розуміти» — тобто як розуміти значення «місце сувою Тори»; дивись у книзі «Рокеах». «Справжнє падіння» — тобто справжнє віддання душі, а не віддання на

Рама з Фано · продовження

дійсності або через натяк: «Бо він був йому сином старості», а перекладаємо: «мудрим сином» — בר חכים.

Крім того, мовою істини пояснено, що міра Йосипа є «книгою пам'яті» щодо Тори нашого праотця Якова. Вона також є визволенням, яке треба безпосередньо приєднати до молитви. Звідси ми навчилися: хто вміє спрямувати намір у цьому з усією необхідною повнотою, тому його думка створює місце сувою Тори. Не кожен, хто бажає взяти собі це ім'я, нехай його бере. У всьому цьому досить такого вказування.

Є й інші заповіді, рівновартісні всій Торі; разом із довершеним покаянням вони допомагають щодо гріха осквернення Імені. Наприклад, чинення милості з великою й постійною ревністю, а також дотримання суботи й виконання трьох трапез заради Неба, як написано: «Тоді насолоджуватимешся над Господом» — אז תתענג על ה'. Від імені Арі, благословенної пам'яті, сказали, що трапеза суботньої ночі пробуджує заслугу Ісаака, якому належить правління в цій шеміті, як ми пояснимо в трактаті «Ем коль хай». Вона допоможе врятуватися від мук перед приходом нашого Месії. Ранкова трапеза пробудить заслугу Авраама, старця, сповненого милості, щоб урятуватися від суду Геєни: він стоїть при вході й рятує своїх нащадків, які бережуть союз. Адже обрізання й субота — дві половини тіла, як відомо. Трапеза Мінхи

Йоель Моше · 1 · продовження

зберігання, як уночі. Тому він сказав: «І впаде саме в руку Господа». Мається на увазі не те саме, що «У Твою руку віддам на зберігання свій дух», а справжнє віддання душі.

Про цю таємницю сказано — ר"ל, знавець кабали [зв'язок скорочення неясний]: «І померла Сара в Кір'ят-Арбі». Бо молитва, тобто вісімнадцять благословень, сягає світу Ацилут; уважно дивись у намірах Арі, благословенної пам'яті. Це «високий дах» у вищому світі, а під час падіння долілиць він віддає самого себе найнижчому шеолу. На це натякнуто словом ארבע («чотири»): початкові літери איגרא רמה בירא עמיקתא — «високий дах, глибока яма». І там вона померла.

«А хто вміє спрямувати намір» тощо, «його думка створює йому місце» — тобто немовби там був сувій Тори. Але «не кожен, хто бажає взяти собі це ім'я»: мається на увазі, що не кожна людина вміє спрямувати таку думку.

«Якому належить це правління» тощо. Адже сказали: сім разів «шість тисяч [років] світ існує, а одну [тисячу] — зруйнований», тобто

Йоель Моше · 1 · продовження

сорок дев’ять тисяч. Ця шеміта, в якій ми перебуваємо, — Ісаакова. Тому сказано: «Бо Авраам нас не знає» тощо; «Бо Ти — наш батько» — це Ісаак. Тим самим пояснюється, чому саме він молився за Ізраїль, а не Авраам і Яків, як пояснено в Ґемарі. Тому ми тепер перебуваємо у вигнанні в його сина Ісава; отже, заслугою Ісаака врятуємося від мук перед приходом Месії.

«Заслугу царя Давида, мир йому, від биття в могилі». Відомо, що він — четверта опора. Тому благословення «Добрий і Той, Хто чинить добро» встановлено четвертим благословенням, відповідно до Давида, за вбитих у Бейтарі, яких дозволили поховати. Також мені здається: тому в майбутньому, під час воскресіння, на трапезі Левіятана Давид промовить благословення після їжі — за цією таємницею; уважно розглянь.

Ось зміст биття в могилі: є чотири світи; їхня пам’ятна позначка — אב”ע, відповідно до чотирьох літер Імені. Йод — це світ Ацилут, де немає місця ні смерті, ні будь-якому злу, боронь Боже: за природою [він] добрий, щоб чинити добро. Проте в інших

Рама з Фано · продовження

пробудить заслугу Якова, батька сімдесяти душ, щоб урятуватися від війни Гога й Магога — גו”ג ומגו”ג, за гематрією сімдесят. У розділі 21 ми вже згадали заповідь накрити свій стіл на виході суботи, щоб пробудити заслугу царя Давида, четвертої опори, і врятуватися від биття в могилі (חבוט הקבר). Тож нехай суботня насолода не здається нам маловажною: вона належить до заповідей, рівновартісних усій Торі, як сказано.

А понад усіма ними — той, хто відкидає всі різновиди чужого служіння, як Манасія, син Єзекії, який пробивав ходи в небозводі. Бо на його очах зачинився вхід покаяння, на який натякає форма літери ге (ה), як сказано в «Менахот»; вона постала перед ним у формі хет (ח) — «погибелі для тих, хто чинить беззаконня» (מחתה לפועלי און). Він пробив у ній хід, проломив її покрівлю, звернувся вгору до Єдиного у світі й був прийнятий.

Так знаходимо й щодо Йонатана, сина Ґершона, сина Манасії (יהונתן בן גרשון בן מנשה). Це правдиве означення того, що Бог віддав праведника забуттю, аби його ім’я не згадувалося у зв’язку зі зіпсуттям. Прийшов Давид, повернув його до покаяння й поставив над скарбницями. Прийшов Соломон, змінив раду свого батька, і той повернувся до своєї зіпсутості та був пророком Ваала у Бет-Елі. Наприкінці життя і він наблизився через частування, як батько матері його батька Ґершома: завдяки частуванню той удостоївся ввійти під

Йоель Моше · 1 · продовження

світах — Брія, Єцира, Асія — є деяка матеріальність; вони відповідають ה, ו, ה Імені. Світ Асія відповідає останній ה Імені; саме там, у світі Асія, є місце смерті й похованню. Міра Давида походить від останньої ה, яка нічого не має сама від себе. Давид також не мав власного життя — лише те, що дав йому Адам, перша людина; тому він рятує від биття в могилі.

Тому благословення після їжі має чотири благословення. «Той, Хто живить» — відповідно до Авраама: у ньому сказано «з прихильністю й милістю», а це Авраамова міра. У другому — «Він забезпечує поживу», відповідно до Ісаака, як написано вище, у розділі 2, біля слів תמורת הניתך [точний вислів джерела: «заміна того, що розчинилося»]; дивись там. Це відповідає мірі Ісава; дивись там. Третє — відповідно до Якова, «Пастиря Ізраїлю», а також «і не до [залежності від] дарунків плоті й крові» — усе, чого просив Яків. А «Добрий і Той, Хто чинить добро» — відповідно до Давида, четвертої опори; його встановлено за вбитих у Бейтарі, яких дозволили поховати. Як написано, це у світі Асія, де є місце

Йоель Моше · 1 · продовження

смерті й похованню, тому він рятує від биття в могилі — מכס סעודת דוד [неясний вислів, що містить «трапезу Давида»]. Тому і Ґемара говорить щодо майбутньої трапези Левіятана: «Мені личить благословляти». Це також пояснюється відповідно до цього наміру, бо Авраамові, Ісаакові та Якову не належить міра биття в могилі, як нам відомо щодо всього цього.

«Погибель для тих, хто чинить беззаконня». Тобто на це вказує хет (ח). А коли удостоюється, пробиває її покрівлю.

Рама з Фано · продовження

крила Шехіни. А коли Йонатан сам помислив про довершене покаяння, на ньому спочив святий дух; він став істинним пророком Господа, щоб докорити своєму товаришеві, який порушив власне пророцтво. Він також пророкував про те, про що його товариш пророкував щодо жертовника у Бет-Елі; пророцтво Йонатана було поширене ще й на всі святилища на узвишшях у містах Самарії. Коли він оприлюднив своє пророцтво й нічого не приховав, не було більшого за це відкинення чужого служіння й освячення Імені Неба. Дивись наприкінці третьої частини.

[П1014, П1015, П1016, П1017, П1018, П1019, П1020]

Йоель Моше · 1 · продовження

Пояснення: ה"ה כרעה תלויה ה? א' הדור ליעול בה [непевний вислів: «ге… її ніжка підвішена… той, хто повертається, нехай увійде нею»]; дивись там.

«Того, що віддав забуттю» тощо. Хоч він походив від Мойсея, назвав його Манасією: віддав забуттю праведника Мойсея, мир йому, щоб його ім'я не згадувалося щодо нечестивця. Так само щодо Якова: «У їхню раду нехай не входить моя душа». «Через частування» — тобто їжу. «Як батько матері Ґершома» — це Єтро;

Йоель Моше · 1 · продовження

дивись там.

[П1021, П1022, П1023, П1024, П1025, П1026, П1027, П1028, П1029, П1030, П1031]

Яд Єгуда · א

(א) «А на Заході» тощо. У попередньому розділі автор пояснив, що гріх осквернення Імені спокутується для того, хто умертвляє себе над словами Тори. Саме цього ми навчаємося в нашій Ґемарі щодо дому Ілія: жертвою й хлібним приношенням він не спокутується, проте спокутується словами Тори. Тепер він пояснює, що спокутується також молитвою, як сказано в Єрусалимському Талмуді: рав Кагана стояв і молився, а рабі Хія бар Аба молився перед ним. Коли рабі Хія завершив, захотів пройти перед равом Каганою. Сказав йому рабі Хія бар Аба: «Так поводяться у Вавилоні — завдають прикрості своїм учителям?» Той відповів: «Хіба рабі не знає, що я з роду дому Ілія, про яких написано: "Якщо буде спокутуваний гріх дому Ілія жертвою й хлібним приношенням"? Жертвою й хлібним приношенням він не спокутується, проте

Яд Єгуда · א · продовження

молитвою спокутується». І помолився за нього; той прожив довгі дні, аж його нігті стали червоні, мов ця тонка хлібина.

[П1032, П1033, П1034]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Завершення її впорядкованого чину» тощо. Причина, чому молитва спокутує осквернення Імені, як смерть, полягає в тому, що завершення молитовного чину — прийняття тим, хто молиться, смерті на себе під час падіння долілиць; це прийняття спокутує, як смерть. Так сказано в «Зогарі», розділ «Бемідбар», с. רל"ח:

«Коли настає ніч і владарює нижній бік, при якому є смерть, він розгортає своє покриття й покриває все. Через це вони зв'язуються, і всі люди світу куштують смак смерті. Людина випереджає це й віддає йому свою душу на зберігання, довіряє її його руці як схов. Оскільки він бере її на зберігання, то, коли настає ранок, повертає довірене власникові. Коли настає ранок і довірене повертається до нього, йому належить благословити Святого,

Яд Єгуда · ב · продовження

благословенного Він, Який є найвищим вірним [Хранителем]. Вставши, він іде до синагоги, увінчується своїм огортанням, покривається покриттям ціцит; спочатку входить і очищає себе, потім приймає на себе ярмо царства через Давидові хвали» тощо. «Далі — порядок молитви, щоб освятити Святого, благословенного Він» тощо.

«Прийди й побач: коли людина звершує молитву» тощо, «тоді їй належить після завершення молитви стоячи показати себе так, наче відійшла зі світу. Адже вона відділилася від дерева життя й зібрала свої ноги до того дерева смерті, яке повернуло їй довірене, як сказано: “І зібрав свої ноги на ложе”. Адже вона визнала свої гріхи й молилася за них; тепер їй належить зібратися до цього дерева смерті, упасти й сказати йому: “До Тебе, Господи, підношу свою душу”. Спочатку я віддав Тобі на зберігання. Тепер, коли наблизив єднання, належно виконав діяння й мовлення та визнав свої гріхи, ось я справді віддаю Тобі свою душу. Нехай людина вважає себе такою, що відійшла зі світу, бо віддає душу цьому місцю смерті. Тому не боїться, бо דא”ח [неясне скорочення] є деревом життя, а це є деревом смерті. Цим нас навчає: є гріхи, які не спокутуються, доки не відійде зі світу, як написано: “Якщо буде спокутуваний вам цей гріх”. А цей справді віддає самого себе смерті й віддає душу цьому місцю — не на зберігання, як уночі, а немовби справді відійшов зі світу. Таке впорядкування потребує наміру серця; тоді Святий, благословенний Він, милує його та спокутує його гріхи».

[П1035, П1036, П1037, П1038]

Яд Єгуда · ג

(ג) «בנגלותו» [непевне прочитання], тобто «немає його вигнання — ערים [міста / неясне значення]».

[П1039, П1040]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Щойно завершив свою молитву» — упав долілиць, щоб віддати душу смерті; і цього разу удостоїлися життя.

[П1041]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Дає підставу»: для падіння долілиць нам потрібне місце, де є сувій Тори. Тому він сказав: «Як я побачив твоє обличчя», адже воно подібне до сувою Тори, як пояснює далі.

Яд Єгуда · ו

(ו) У книзі «Рокеах», розділ שכ”ד [324].

[П1042]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Є оселею нашого життя» — як сувій Тори.

Яд Єгуда · ח

(ח) «За змістом “Упадімо ж у руку Господа”» (2 Самуїла, 24) — натякає на падіння долілиць, яке відбувається в місці сувою Тори. Це й означає «в руку Господа», бо יד («рука») означає місце, як у «І ось він поставив собі יד [пам’ятний знак]».

[П1043]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Не віддання на зберігання» — як пояснено у згаданому «Зогарі».

Яд Єгуда · י

(י) Щоб здійснити стосовно мудреців Тори те, що стосується правила про сувій Тори, як справжню дію через смерть — לו גרמו [неясний зв’язок: «йому спричинили»] — під час падіння долілиць.

[П1044, П1045]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Бо так» — הקדום מוכן [непевний вислів: «попереднє підготовлене»] вище для Тори (ת”ת), зі сказаного ним «Після того, як я побачив твоє обличчя» тощо. Мається на увазі: також цей натяк на сувій Тори стосується Йосипа як мудрого сина, і Тора є світлом його обличчя.

[П1046, П1047]

Яд Єгуда · יב

(יב) «З боку» тощо. Мається на увазі: ’ועי [скорочення з неясним зв’язком] з цієї причини Йосипа описано як сувій Тори, бо його міра, Єсод, є книгою пам’яті, а сувій Тори — міра й Тора Якова, як пояснено в «Зогарі», розділ «Ваякгель», с. ס”ן.

[П1048]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Вона також» тощо. Саме тому ми сказали: немає сумніву, що Яків безпосередньо приєднав визволення до молитви. Адже Єсод приносить визволення Малхут у справі передавання впливу, як сказано в «Зогарі», «Ваякгель», с. קפ"ג, б, і в «Рая мегемна», розділ «Мішпатім», с. ר"ך: «Треба приєднати це до молитви, яка є Малхут», — прилучити й поєднати вплив зовсім без перерви.

[П1049, П1050]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Звідси ми навчилися»: так само, як Йосипа описано як сувій Тори, так і кожній добрій людині, що знає, як спрямувати себе під час падіння долілиць, потрібно лише вважати саму себе сувоєм Тори й упасти на своє обличчя. Так автор ще написав у трактаті «Йонат Елем», розділ 9. А щодо наміру він написав там у розділі 26, ось його слова: «Саме це слід мати на увазі, коли людина каже: “До Тебе, Господи, підношу свою душу” — і падає долілиць. Бо вона віддає свою душу смерті, а коли підносить свою нешаму, то підносить разом із нею світло та іскри чистоти, які перебувають усередині кліпи».

[П1051, П1052]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Не кожен, хто бажає» тощо. Ось слова автора там, у розділі 9: «Прийшов навчити нас» тощо. «І скільки настанови для кожного, хто збирається віддати душу в молитві — чи в читанні “Шма”, чи в падінні долілиць, чи в будь-якому подібному спрямуванні серця, בהן [непевний зв’язок: “у них”]: нехай у жодному разі не чинить так, доки сам не знатиме, що тієї миті його серце цілісне — навіть лихе в ньому. Як засвідчило Писання про нашого праотця Авраама, мир йому: “І Ти знайшов його серце вірним перед Тобою”. Бо інакше — דוברים לא יכון עבדו [неясний вислів: “мовці… не утвердиться… його раб”], і виходить, що він приносить жертву з вадою».

[П1053, П1054, П1055]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Є й заповіді» тощо. Автор повертається до свого викладу про спокутування осквернення

Яд Єгуда · טז · продовження

Імені.

Яд Єгуда · יז

(יז) «Наприклад, чинення милості» — як тлумачили наші мудреці, благословенної пам’яті, щодо гріха дому Ілія: жертвою й хлібним приношенням він не спокутується, проте спокутується чиненням милості.

[П1056]

Яд Єгуда · יח

(יח) «А також дотримання суботи» — бо наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали: навіть якщо служив чужому богові, як Енош, йому прощають.

[П1057]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Виконання трьох трапез» — бо мудреці, благословенної пам’яті, сказали: рятується від трьох кар — від суду Геєни тощо.

[П1058]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Як написано: “Тоді насолоджуватимешся над Господом”» — тобто насолода сягає спокутування того, проти чого він згрішив через осквернення Імені.

[П1059]

Яд Єгуда · כא

(כא) «Від імені Арі, благословенної пам’яті» тощо. Принагідно автор пояснює, чому виконання трьох трапез рятує від трьох кар.

Яд Єгуда · כב

(כב) במשמע באחת [непевний вислів: «у значенні — в одній»], яка належить до міри Ісаака. Тому בשעורה רמזוה ה׳ [непевний вислів: «у її мірі… натякнули їй… ה׳»] Ісаакові — молитва; і вона пробуджує його заслугу בגיל [непевне слово: «у радості / у віці»], щоб помилувати нас, коли ми אחת מקבלי פנים [непевний вислів: «одна / раз… ті, хто зустрічає обличчя»].

[П1060, П1061]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Дві половини тіла», які є знаком союзу; тому й субота пробуджує заслугу обрізання.

Яд Єгуда · כד

(כד) «А понад усіма ними» — той, хто відкидає чуже служіння, немов визнає всю Тору цілком; і це спокутує осквернення Імені.

Яд Єгуда · כה

(כה) «Як Манасія, син Єзекії», який покаявся. У розділі «Хелек» мудреці, благословенної пам’яті, сказали про нього: «І вислухав його, і пробив для нього хід» — ויחתר לו. Адже мало бути написано: «І дав ублагати Себе йому» — ויעתר לו! Це навчає, що Святий, благословенний Він, зробив йому немовби підкоп у небозводі, щоб прийняти [його] в покаянні, й сховав його від міри суду.

[П1062]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Бо зачинився» тощо. Автор пояснює це за тим, що мудреці, благословенної пам’яті, сказали в третьому розділі «Менахот»: «Чому світ створено через ге (ה)? Бо вона подібна до портика: кожен, хто бажає вийти, виходить. Чому її ніжка підвішена? Щоб, коли він повернеться з покаянням, його впустили. А чому не впустити його через той [отвір]? Це не вдасться», — як сказав рабі Шимон бен Лакіш. Бо рабі Шимон бен Лакіш сказав: «Що означає написане: “Якщо до насмішників — Він насміхається, а смиренним дає прихильність”? Тому, хто приходить осквернитися, відчиняють; тому, хто приходить очиститися, допомагають».

Щодо Манасії: через безліч його гріхів суд вимагає, щоб йому не допомагали. «Навіть коли він волає і кличе на допомогу, замкнув його молитву». Усвідомимо: через це ге (ה) цілком замкнулася перед ним, як хет (ח), яку тлумачать: «погибель для тих, хто чинить беззаконня» — מחתה לפועלי און. Але він наполягав дуже сильно, аж Га-Шем, благословенний Він, пробив підкоп; [літера] знову стала ге (ה), і [Він] прийняв його покаяння та сховав його від міри суду.

[П1063, П1064, П1065]

Яд Єгуда · כז

(כז) «І звернувся вгору», бо пробивання покрівлі хет (ח) натякає на висоту світу, як сказано там.

Яд Єгуда · כח

(כח) «Так знаходимо щодо Йонатана» тощо: він відкинув чуже служіння й був прийнятий у покаянні.

Яд Єгуда · כט

(כט) «Правдиве означення» тощо. У Єрусалимському Талмуді, «Брахот»: «І Йонатан, син Ґершома, сина Манасії». Рабі Шмуель бар Нахмані сказав: «Нун підвішена: якщо удостоївся — син Мойсея; а якщо ні — син Манасії». Автор сказав: те, що сказано «А якщо ні — син Манасії», — «син Єзекії, про якого ми нічого не знаємо» [непевний зв’язок]. Проте це תאר שכסהו תולים [неясний вислів про означення, приховування та “пов’язують”] Мойсея, нашого вчителя, мир йому, з кожним, хто названий його ім’ям.

[П1066, П1067, П1068]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Прийшов Давид» тощо. Як сказано в розділі «Єш нохалін»: «Сказав йому: “Хіба ти не походиш від Мойсея — і станеш жерцем чужого служіння?” Він відповів: “Ось що я одержав від дому батька мого батька: нехай людина завжди наймається на чуже служіння, аби не потребувати допомоги людей”. Він гадав, що йдеться справді про чуже богослужіння, але це не так: мається на увазі робота, чужа для нього» тощо. Коли Давид побачив, що гроші йому надзвичайно любі, поставив його над скарбницями, як написано: «А Шевуїл, син Ґершома, сина Мойсея, — начальник над скарбницями». Невже його звали Шевуїл? Адже його звали Йонатан! Рабі Йоханан сказав: «Це навчає, що він повернувся до Бога всім своїм серцем».

[П1069]

Яд Єгуда · לא

(לא) «Прийшов Соломон» тощо. У тому самому місці Єрусалимського Талмуду заперечили рабі Шмуелеві бар Нахмані: «Ти кажеш: “Шевуїл — повернувся до Бога”; але ж написано: “До дня вигнання з краю”!» Він відповів: «Коли помер Давид, постав Соломон, змінив усю раду свого батька й усунув його; той повернувся до свого попереднього зіпсуття». Ось що написано: «І старий пророк жив у Бет-Елі». Кажуть: це був він, який утверджував себе в чужому служінні.

Яд Єгуда · לא · продовження

Того дня він покаявся, і на ньому спочив святий дух, як написано: «І було слово Господа до пророка, який повернув його».

[П1070]

Яд Єгуда · לב

(לב) «Через частування». У розділі «Хелек»: «Велике частування, бо воно віддаляє близьких і наближає далеких» тощо, «і спричиняє спочивання Його Шехіни на пророках Ваала» тощо. «Наближає далеких» — із прикладу Єтра: рабі Ханан сказав, що за «Покличте його, і нехай поїсть хліба» його сини удостоїлися сидіти в Палаті тесаного каменю, тощо. «І спричиняє спочивання Його Шехіни на пророках Ваала» — із прикладу товариша пророка Іддо, як сказано: «І промовив до нього: “Я також пророк, як і ти”»

До глави у змісті

Яд Єгуда · לב · продовження

тощо; і написано: «І було, коли вони сиділи за столом, було слово Господа до пророка» тощо.

[П1071]

Яд Єгуда · לג

(לג) «Як батько матері Ґершома» — це Єтро. Мається на увазі, що його родина звикла так наближатися — через частування.

Яд Єгуда · לד

(לד) «Щоб докорити» тощо, «і додалося за столом» тощо — як пояснено в Писанні (1 Царів, 13).

[П1072]

«Хікур Дін» — частина I — глава 24

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · נב · נא · נ · מט · מח · מז · מו · מה · מד · מג · מב · מא · מ · לט · לח · לז · לו

Йоель Моше · 1

«Урятуватися від лих» — тобто боїться покарання. «Або з любові до користі» — тобто через нагороду, яку дасть йому Га-Шем, благословенний Він. «Чи הערכות, яку людина дістане» тощо [таке слово в джерелі] — тобто мудрість йому приємна, бо справа мудрості добра в його очах. Далі: ויש לתועלי הטוב [неясний зв’язок]. Тобто «з любові до добра»: через любов він боїться Господа. Ця властивість добра й прекрасна, як сказано нижче.

«Про який сказав: бо твоя כִּסְלָתֶךָ» — тобто це вислів від כסיל ורשע,

Рама з Фано

Щодо Тори, заповіді та всього, що належить до справ Неба, одні мають намір урятуватися від лих; інші — здобути користь або приємність, яку людина дістає від мудрості та вправного діяння; ще інші — любити добро безумовно. Саме вони — ті, хто боїться Господа й думає про Його Ім’я. Еліфаз уже докоряв Йовові: «Хіба не твій страх — твоя певність, твоя надія і цілість твоїх доріг?» (Йов 4:6). Він ганив його за страх покарань, про який сказав כִּסְלָתֶךָ. Цим він хотів сказати, що той не має частки у страху, крім тремтіння й тривоги: чи не спіткає його також доля дурня. Як він сам засвідчив: «І те, чого я жахався, приходить до мене» (Йов 3:25).

Йоель Моше · 1 · продовження

«дурень і нечестивий». Тому сказав, що він не має частки в істинному страху, крім того, що тремтить і тривожиться. «Як сам засвідчив» — тобто Йов, тощо. «І злякався Яків Ісава» — тобто був змушений боятися його тим страхом, про який ми говорили. Це й означає «і стало йому тісно»: через це Яків сам себе журив. Таке пояснення ויצר לו; дивись там.

«Лихий ремінь під святим Богом» — тобто нижче святості сітра ахра має місце, за яке може вхопитися; там

Йоель Моше · 1 · продовження

починаються кліпот. Тому сказав: саме під Богом є лихі пригоди. Про це Яків і Йосип самі засвідчили: «Чи я під Богом?» Тобто ми не нижче Бога, а «з Богом» тощо; дивись там.

«Про нього написано: Твій жезл і Твоя палиця» — тобто вгорі, хоча є певний суд, він приходить у милосерді. Тому сказав: сам жезл — це опора, тобто в милосерді. Написано «моя сльоза стала мені хлібом». Автор запитав: адже сльози за своєю природою шкодять очам; як же пророк сказав, що це було йому мов хліб? Тому сказав і сам собі відповів: «коли кажуть мені цілий день: איה אלהיך» — це джерело милосердя. Тобто коли вони приходять від слова א"י"ה, адже א"י"ה — три перші міри: алеф — פלאי, «дивовижний», тобто Кетер; йод — Хохма; а ге — Біна, Іма. Це й є א"י"ה. Тому моя сльоза стала мені як хліб, що підкріплює людське серце, коли мені сказали איה אלהיך: страждання приходять від Елогім, אלהיך, — м'якого суду; הא שופטיך — «ось твої судді» [таке написання джерела].

«Саме тому поставив їх поруч» тощо: боїться саме Бога — внутрішній страх; а «віддаляється від

Рама з Фано · продовження

Яків також уже журився через те, що був змушений боятися Ісава, як написано: «І дуже злякався Яків». Саме через це — «і стало йому тісно» (Буття 32:8). Він відразу подбав про порятунок і шукав допомоги в молитві. Адже страх лих — це лихий ремінь під святим Богом; Яків і Йосип віддалили його від себе. Як Тора засвідчила від імені кожного з них: «Чи я під Богом?» — הֲתַחַת אֱלֹקִים אָנִי (Буття 30:2; 50:19). Вони хотіли сказати: нехай наш страх буде лише перед Богом, перед Його славою та Його величчю. Про нього написано: «Твій жезл і Твоя палиця — вони втішають мене» (Псалми 23:4). Адже сам жезл є опорою, за змістом: «А Я напоумляв, зміцнював їхні руки» (Осія 7:15).

Написано: «Моя сльоза стала мені хлібом удень і вночі» (Псалми 42:4). Сльоза, яка за своєю природою виснажує очі й завдає болю душі, стала мені хлібом, що підкріплює людське серце, коли кажуть мені цілий день: знай, що אַיֵּה — джерело милосердя, як відомо мовою істини, — це אֱלֹקֶיךָ, твій Бог, твій Суддя. Саме тому Писання поставило поруч «боїться Бога» та «віддаляється від зла» (Йов 1:1). Воно хоче сказати: віддаляється від зовнішнього страху, який завдає йому самому зла.

Обидва твердження будуть слушними щодо Йова разом із сумнівом у Провидінні, що ввійшов у його серце. Спочатку він віддалявся від зла. Проте коли почав

Йоель Моше · 1 · продовження

зла» — від зовнішнього страху, який завдає йому самому зла, спонукаючи бунтувати. Тому він називається злом. «Обидва будуть слушними» тощо: хоча вище сказав «твій страх — твоя כִּסְלָתֶךָ», бо він боявся покарання, щоб не спіткала його доля дурня, а тут сказав про Йова, що той боявся Бога внутрішнім страхом і віддалявся від зла, — тому й пояснив, що обидва твердження слушні. Спочатку він віддалявся від зла лише через внутрішній страх; зрештою потрапив у його сіть через «висловлення своїх уст» — מהוראות פיו [таке написання джерела], — коли сказав «і те, чого я жахався» тощо, тощо. Він бунтував проти страждань. «Обмежити його перебуванням у попелі» — тобто сидіти в попелі, як пісок є межею морю.

«Має знімати одяг свого пожадання»: своїм гріхом він зробив собі одяг із боку кліпот. «Бо його страх» — тобто Йовів — також чекав нагороди. «Любов до корисного» — це любов до користі, названа на початку цього розділу. «Це приємність» — тобто солодкість, згадана вище: народи служитимуть йому й віддаватимуть йому

Йоель Моше · 1 · продовження

шану.

«Узгоджується» тощо — йдеться про вірш «Хіба не твій страх — твоя певність?», про який сказали, що він переставлений, немов написано: «Хіба не твій страх — твоя надія, а цілість твоїх доріг — твоя певність?» За поясненням автора, навпаки, перестановки немає. «Твій страх» — страх покарання, щоб не спіткала його доля дурня; «твоя надія» — сподівання нагороди; «цілість твоїх доріг» — приємність самовихваляння, як сказано вище.

«Він точно відповідає» тощо. Пояснення: чужинець не промовляє благословення «що не зробив мене чужинцем», бо чужинець служить зі страху покарання. «Що не зробив мене рабом» — стосується отримання плати. «Що не зробив мене жінкою» — приємності, тобто самовихваляння та інших сторонніх намірів.

«Подібний до нього: бо кожний, хто їсть» тощо. Тут також немає переставленого вірша, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: «Бо кожного, хто їсть квашене від першого дня до сьомого дня, буде відтято». За думкою

Рама з Фано · продовження

тривожитися через викривлений суд, потрапив у цю сіть через власне визнання. Зрештою він став бунтувати проти страждань і насміхатися з них, кажучи: «Чи я море, чи таннін, що Ти ставиш наді мною сторожу?» (Йов 7:12). Відомо, що нижньою половиною тіла він борсався в попелі, щоб висушити вологі виразки; це подібне до піску як межі морю. Верхню половину він шкреб черепком від сухих виразок; це подібне до танніна — змія, якому присуджено скидати шкіру раз на сім років. Він сказав, що не згрішив тілом, аби треба було обмежити його перебуванням у попелі; і не згрішив душею, аби мав знімати одяг її пожадань. Немає більшої дурості, ніж боятися й тремтіти перед стражданнями, а потім бунтувати проти них.

Він сказав «твоя надія» — תִּקְוָתְךָ, — бо його страх також походив від надії та сподівання на обмежену нагороду, якої може сподіватися людський розум. Це любов до корисного, а не сподівання на неї — לֹא קווי לה, — як ми ще згадаємо. А «і цілість твоїх доріг» — וְתֹם דְּרָכֶיךָ — це приємність, яку людина дістає від цілості людських властивостей: народи служитимуть йому, племена вклонятимуться йому. Так узгоджується пряме розуміння вірша: його порядок не переставлений, як вважають коментатори. Навпаки, він у своєму порядку точно відповідає порядку ранкових благословень щодо чужинця, раба й жінки. Пояснення буде у трактаті «Га-нефеш».

Йоель Моше · 1 · продовження

автора, натомість, перестановки немає: карет — «від першого дня до сьомого дня», тобто сім днів будови. Це Ґдула, Ґвура, Тіферет, Нецах, Год, Єсод, Малхут. А три перші, Кетер, Хохма й Біна, — там повне милосердя й зовсім немає суду. Ці три перші називаються א"ין בי"ת אש"ר. Кетер називається א"ין, «ніщо», як сказано: Святий, благословенний Він, створив суще з нічого — це відповідно до цієї таємниці. У Кетері також є «голова Аїн», ריש' דא"ין. Хохма зветься בית, «дім», за висловом «мудрість жінок збудувала свій дім». Біна називається אש"ר: тобто вона — голова й джерело семи днів будови, як відомо знавцям таємного вчення. Є ще інша причина: щодо двох перших не можна сказати אשר, бо це звернення до присутнього; лише від Біни й далі, як сказано в «Зогарі» в кількох місцях. У трьох перших «немає там мертвого», тобто там немає смерті й суду, боронь Боже; вони є лише в семи останніх.

«Лежить», тобто «вчиться» тощо: слово «лежить» означає смерть, а для пророцтва потрібне відсторонення тілесної матерії, подібне до смерті. Він готував

Йоель Моше · 1 · продовження

себе до пророцтва. Слова «дерево смерті» — далі פירם [неясна форма джерела], «істинний страх» тощо. Пояснення: внутрішній страх береться до уваги лише тоді, коли його мета — вдосконалюватися на дорогах Всюдисущого, виконувати Його волю, благословенний Він, без жодного іншого наміру, лише як слуга догоджає своєму панові. «Мою Тору» — саме так; і «не слухали Мого голосу» — саме так. Слова «дерево смерті» — פירם [та сама неясна форма], остання ге: там має місце смерть, за висловом «її ноги сходять до смерті»; дивись вище.

«Ходіння з Богом» — як сказано «і ходив Ной» тощо; подібне щодо Авраама: від піднесення до піднесення. «Виконувати в багатстві» тощо: остання ге називається бідною, бо не має достатку, крім того, що одержує від перших, так само як місяць не має світла, крім того, що одержує від сонця. Наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «сама від себе нічого не має». Натомість перші називаються багатством; туди сягає внутрішній страх.

Зовнішній страх — це Малхут і нижче, бо там є

Рама з Фано · продовження

Подібний до нього вислів: «Бо кожного, хто їсть квашене, буде відтято — від першого дня до сьомого дня» (Вихід 12:15). Порядок цього вірша також не переставлений. Він навчає нас, що карет належить лише судові перших днів. А що написано про три перші міри? «Немає дому, в якому» — אי"ן בַּי"ת אֲשָׁ"ר (Вихід 12:30). Це власні означення Бога, як відомо мовою істини: «немає там мертвого». Так само: «І світильник Божий ще не згас, і Самуїл лежить у храмі Господа» (1 Самуїла 3:3). Тут немає перестановки. Поки не згас світильник Елі, Самуїл лежав, тобто вчився відсторонювати чуттєві відчуття у знаному храмі Господа — у зв'язку з дзеркалом, яке не світить, деревом смерті: він готував себе до пророцтва. І подібних місць, у яких коментатори розгубилися, багато. Досліджуй — і дістанеш нагороду.

Проте не слід вважати, що довершена людина досягла істинного страху — брами Тори й мудрості, — якщо осягнення цього страху та його мета не полягають у вдосконаленні на дорогах Всюдисущого лише тому, що це Його воля. Адже це початок Тори в думці, і той, хто відходить від неї, відходить від життя. Як запитує пророк: «Через що загинула земля?» (Єремія 9:11). «І сказав Господь: через те, що вони залишили Мою Тору» (Єремія 9:12). Адже саме вона зветься «Тора Господа довершена». Це також її власний намір у послідовності її заповідей та застережень, як буде пояснено. Тому сказано: «І не слухали

Йоель Моше · 1 · продовження

місце, за яке можуть ухопитися кліпот, за висловом «її ноги сходять до смерті». Адже від неї — чотири світи, а нижче неї — світ Асія, де має місце смерть. Тому сказав: «багатий — лише той, хто радіє своїй частці», тобто тому, що є його часткою. «Для Ізраїлю немає радості, крім радості у своїх Творцях, бо частка Господа — Його народ». Тобто Ізраїль, якщо удостоїться, одержує достаток згори — частку свого багатства, що приходить від трьох перших літер, «перших» [повтор у джерелі]. Придивись.

«Четверта — аспект єднання»: усі три літери Імені — у джерелі; далі שם ק"ה אמרו ואין לה בחקירה? [непевний вислів джерела]. «Коли вони йдуть — вона йде»: коли йдуть три перші літери, за ними йде також остання ге. «Коли настала черга Естер» — вона Малхут — «вона нічого не просила», крім як від трьох перших. «І навіть коли Естер вдяглася в царство» — тобто коли вийшла заміж за Ахашвероша, — Писання засвідчило про неї: вона сама собою викликала прихильність, без зусиль, спрямованих на те, щоб знайти прихильність. І хоча про

Йоель Моше · 1 · продовження

Естер написано «якщо я знайшла прихильність», що означало б зусилля, вона сказала це лише перед Царем світу.

«І якщо Тора» стосується сказаного вище, у розділі 22: Тора разом із покаянням не спокутує осквернення Імені, якщо вона не заради неї самої, як пояснено в цьому розділі; тим більше це стосується інших заповідей.

«Хто ж виконує Тору в бідності за цим взірцем, без жодного іншого наміру, зрештою виконуватиме її в багатстві» тощо. Тора — у Зеїр Анпіні, тобто Тіфереті; виконувати її в бідності означає чинити так, щоб достаток прийшов до бідної, тобто до Малхут, аби вона мала достаток згори. Адже сама від себе нічого не має, крім одержаного від Тіферету. Заради цього він виконує її, без жодного іншого наміру. «Зрештою виконуватиме її в багатстві» — тобто достаток приходитиме від трьох перших літер, які називаються багатством, як ми сказали вище. Тому пояснює: якщо його намір — щоб достаток плинув у світі вгорі, він удостоїться того, що через нього достаток приходитиме вниз, — виконувати її в багатстві.

Рама з Фано · продовження

Мого голосу». Це сподівання, вище за яке немає іншого, бо нагорода за заповідь — заповідь. А вони «не ходили нею», адже вона — ходіння з Богом від піднесення до піднесення: виконувати в багатстві те, що виконував у бідності.

Багатий — лише той, хто радіє своїй частці; а для Ізраїлю немає радості, крім радості у своїх Творцях, бо «частка Господа — Його народ». Із відкритого в літерах Імені: четверта бідна на оголосування; вона споглядає ходи всього Імені в його перших літерах. Коли вони йдуть — вона йде, коли стоять — стоїть. Натяк: «Коли настала черга Естер, вона нічого не просила» (Естер 2:15). Тоді вона сама собою викликала прихильність, без зусиль. І навіть коли вдяглася в царство, Писання засвідчило про неї: «викликала прихильність» — נשאה חן, — бо не спрямовувала на це свого наміру. Натомість «знайти прихильність» кажуть про те, чого свідомо домагаються. Естер сказала «якщо я знайшла прихильність в очах царя» (Естер 5:8) лише стосовно Царя світу. Про це говоритимемо в трактаті «Ем коль хай», частина I; дивись там.

Хто ж виконує Тору в бідності за цим взірцем, без жодного іншого наміру, крім ходіння дорогами Всюдисущого, зрештою виконуватиме її в багатстві. Адже праведники в майбутньому називатимуться чотирма літерами. І якщо Тора — зразок, з якого виводять правило для всіх заповідей, рівнозначних їй, — не спокутує

Йоель Моше · 1 · продовження

Тому праведники називаються чотирма літерами: оскільки вони виконують Тору й через Тору сполучають чотири літери разом, тому й називаються так.

Бар Йохай тлумачить «викривлене» — це той, хто відходить від Тори, але може виправитися, коли забажає. А бен Менасія тлумачить «не можна виправити», тому застосовує це до того, хто породив мамзера: ממזר — це מום ז"ר, «чужа вада»; дивись там. מום, «вада», — це Нуква. Далі щодо זר джерело має: וזר הוא ובר מכס שבא על שאינו בן זונה [неясний вислів]. Він спричинить ваду в Нукві; далі ולא יעשם ויעוב באותיות שלמעלה [неясний зв'язок дієслів, із запереченням і згадкою вищих літер]. Тому це подібне до сказаного вище; дивись там і придивись.

«Те, що Соломон висловив суворо у книзі Екклезіаста» — тобто «викривлене, якого не можна виправити», — він пояснив у Приповістях: «Сину мій, дослухайся до моєї мудрості». Мудрість — це Тора. «Бо вислів — відповідно до свого місця й часу»: у тому поколінні не було такого виправлення, а тепер їх можна виправити.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Жахнеться та визнає праведність вироку над ним»: тобто здивується й визнає праведним вирок над ним — чому це сталося, тощо.

[П1080] [П1081] [П1082] [П1083] [П1084] [П1085] [П1086] [П1087] [П1088] [П1089] [П1090] [П1091] [П1092]

Яд Єгуда · א

(א) «Тора й заповіді» тощо. Після того як автор пояснив у попередніх розділах, що Тора й ті заповіді, які спокутують осквернення Імені, мають виконуватися заради них самих, тепер він пояснює, що означає «заради них самих» і «не заради них самих».

Яд Єгуда · ב

(ב) «Урятуватися від лих». Ось слова «Зогару», «Берешіт», сторінка 37: «Рабі Шимон почав про заповіді Тори й сказав: усі заповіді Тори, які Святий, благословенний Він, дав Ізраїлю, записані в Торі в загальному вигляді. “На початку створив Бог” — це перша з усіх заповідей. Ця заповідь називається страхом; це страх Господа. Вона називається початком, як написано: “Початок мудрості — страх Господа”, “початок знання”, бо він — початок усіх заповідей. Це брама, щоб увійти у віру; завдяки цьому

Рама з Фано · продовження

осквернення Імені навіть разом із покаянням, якщо вона не справді заради неї самої, у пояснений нами спосіб, то тим більше це стосується решти заповідей, згаданих у попередньому розділі. Це очевидно.

У розділі «Га-ніззакін» («Ґіттін» 59a) доведено, що Тора й велич ніколи не перебували в одному місці, крім Мойсея, Рабі та рава Аші. Від них повна Тора виходить до всього Ізраїлю. Протягом усього часу їхнього проводу не був відомий ніхто, більший за них у мудрості. Усі троє були смиренними — це ознака й доказ для тих, хто займається нею заради неї самої.

А щодо того, хто відходить від Тори, рабі Шимон бар Йохай застосував цей вірш у Мішні «Хаґіґа» [1:7]: «Викривленого не можна виправити» (Екклезіаст 1:15). Рабі Шимон бен Менасія застосовує його там до того, хто породив мамзера. Видається, що вони не сперечаються: бар Йохай тлумачить «викривлене», а бен Менасія — «не можна виправити»; з обох пояснення завершується. Те, що Соломон висловив суворо у книзі Екклезіаста, він пояснив у книзі Приповістей, в уривку «Сину мій, дослухайся до моєї мудрості» (Приповісті 5:1). Там він пояснив шляхи виправлення з усіх можливих боків, бо вислів Екклезіаста відповідає своєму місцю та своєму часові. А хто знає розповідь про кару Кораха, який повстав проти свого вчителя й відокремився від Тори, — жахнеться та визнає праведність

Яд Єгуда · ב · продовження

здійснюються всі заповіді.

Страх поділяється на три боки. Два з них не мають належної основи, а один — основа страху. Є людина, яка боїться Святого, благословенний Він, щоб її діти жили й не померли; або боїться покарання, яке торкнеться її тіла чи майна. Тому вона постійно боїться Його. Виходить, що страх, яким вона боїться Святого, благословенний Він, вона робить основою. Є людина, яка боїться Святого, благословенний Він, тому що боїться покарання того світу й покарання Геєни. Ці два — не основа страху та не його корінь.

Страх, що є основою, — це коли людина боїться свого Володаря, бо Він великий і владний, основа й корінь усіх світів, а все перед Ним — הלא כלא הוא [непевний вислів про ніщо], як сказано: “І всі мешканці землі вважаються за ніщо”. Слід спрямувати свою волю до того місця, яке називається страхом.

Рабі Шимон заплакав і сказав: “Горе, якщо скажу; горе, якщо не скажу! Якщо скажу, нечестиві знатимуть, як служити своєму Володареві. Адже в тому місці, де перебуває

Яд Єгуда · ב · продовження

святий страх, унизу є лихий страх, який б'є, карає й обвинувачує. Він — ремінь, щоб бити нечестивих. На тому, хто

Рама з Фано · продовження

вироку над ним.

[П1073] [П1074] [П1075] [П1076] [П1077] [П1078] [П1079]

Яд Єгуда · ב · продовження

боїться через покарання, удари й обвинувачення, як сказано, не перебуває той страх Господа, що зветься 'страх Господа —

Яд Єгуда · ב · продовження

до життя'. Натомість אלא מאן שרית [непевний вислів] — на ньому перебуває той лихий страх. Виходить, що на ньому перебуває цей ремінь — лихий страх, а не страх Господа. Тому місце, яке зветься страхом Господа, — початок мудрості", тощо». Дивись там. Із цього [прогалина у джерелі] слова автора в цьому розділі та його перевага. Також страх лих має два боки: страх покарань цього світу та прийдешнього світу.

[П1093] [П1094] [П1095] [П1096] [П1097] [П1098] [П1099]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Або з любові до користі». Це нагорода, що дає користь: жити спокійно в цьому світі й насолоджуватися в прийдешньому світі.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Або приємності»: йому приємні багатство й пошана в цьому світі та піднесення у прийдешньому світі, як усе це пояснив автор у наступному розділі.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Або для насолоди добром» самим по собі.

[П1100]

Яд Єгуда · ו

(ו) «І через це»: через сам страх, яким був змушений боятися Ісава, йому стало тісно.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Це лихий ремінь», пояснений у згаданому вислові «Зогару». Він під і нижче святого Бога — місця, що називається страхом Господа.

Яд Єгуда · ח

(ח) «Яків і Йосип», які сказали: «Чи я під Богом?» Це не означає «чи я замість Бога?», як видається з прямого змісту. Бо для цього не було б потреби: який дурень звернув би сюди, щоб подумати, що ви замість Бога? Їхнім наміром було застерегти щодо страху Господа. Адже Рахіль сказала Якову: «Дай мені дітей» — своєю молитвою, — «а як ні, я мертва», бо

Яд Єгуда · ח · продовження

вважатиметься мертвою, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті. Вона боялася цієї смерті. На це Яків відповів їй: «Чи я під Богом?» Тобто чи я лихий ремінь, що ти боїшся мене лихим страхом, гіркішим за смерть? Але знай: це не вищий страх; ним є лише «страх Господа — початок знання». Так само Йосип відповів своїм братам, коли вони боялися його.

Яд Єгуда · ט

(ט) «Адже жезл» напоумлення Святого, благословенний Він, сам є опорою. Гнів від Нього самого, благословенний Він, приходить лише в милосерді; інакше, коли він через сітра ахра — лихий ремінь. Дивись «Зогар», «Пекудей», сторінка 426.

Яд Єгуда · י

(י) «За змістом: А Я напоумляв». Наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили в першому розділі «Авода зара»: «Я сказав: каратиму їх стражданнями в цьому світі, щоб зміцніли їхні руки для прийдешнього світу».

Яд Єгуда · יא

(יא) «І написано: моя сльоза стала мені хлібом удень і вночі, коли кажуть мені цілий день: де твій Бог?» Автор витлумачив, що зміст такий: моя сльоза стала мені хлібом і підкріпленням серця, коли мені сказали, що Ім'я יהו״ה — означення трьох перших мір — це «твій Бог», Той, хто напоумляє тебе.

Яд Єгуда · יב

(יב) «Як відомо мовою істини»: алеф — Кетер, י״ק — Хохма та Біна, як пояснено в «Тіккунім», тіккун 7.

[П1101]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Саме тому Писання поставило їх поруч» — щодо Йова.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Хоче сказати» тощо. Слова «і віддаляється від зла» — пояснення до «боїться Бога». Тобто

Яд Єгуда · יד · продовження

він боявся страхом Бога й віддалявся від лихого страху — лихого ременя.

Яд Єгуда · טו

(טו) «Обидва будуть слушними» тощо. Хоча ми сказали, що Еліфаз словами «Хіба не твій страх — твоя певність?» ганив Йова й докоряв йому за його страх התלונית [неясна форма джерела], усе-таки це не суперечить нашому поясненню «віддаляється від зла». Обидва твердження слушні щодо нього: хоча спочатку він віддалявся від зла, пізніше, через сумнів у Провидінні, з ним був інший дух.

[П1102]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Відомо» тощо. Автор пояснює цей вірш принагідно, оскільки він трапився йому.

Яд Єгуда · יז

(יז) «Сказав, що не згрішив» тощо. Це й є «чи я море?»: хіба міра суду вимагає, щоб бути чоловічими водами й обмежити моє перебування попелом, як пісок обмежує море? Адже я не згрішив тілом. Так само «чи я таннін?»: «чи я осквернив» — האם טמאתי [непевне прочитання] — свою душу, щоб на мені була така лиха й гірка кара: «поїсть частини моєї шкіри», — і щоб скидати її, як таннін, замість того, щоб вона була одягом слави для моєї душі?

[П1103] [П1104]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Немає більшої дурості»: автор далі пояснює вислів «твій страх — твоя כִּסְלָתֶךָ».

Яд Єгуда · יט

(יט) «Не сподівання на неї» — לא קווי לה: на сам страх.

[П1105]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Як ми згадаємо» — у наступному розділі.

Яд Єгуда · כא

(כא) «Пряме розуміння вірша»: тобто «хіба не твій страх — твоя певність», і він же — «твоя надія та цілість твоїх доріг». Немає потреби у вимушеному поясненні коментаторів, які кажуть, що вірш переставлений, немов сказано:

Яд Єгуда · כא · продовження

«Хіба не твій страх — твоя надія?»

Яд Єгуда · כב

(כב) «Навпаки»: за нашим поясненням вірш точно відповідає порядку згаданого — «твоя певність, твоя надія та цілість твоїх доріг», — як порядок ранкових благословень: «що не зробив мене ідолопоклонником», рабом і жінкою. Ці благословення, крім свого прямого змісту, натякають також, що не належить служити Господу як ідолопоклонник, що служить зі страху покарання; і не як раб, що служить задля отримання плати; і не задля приємності, відомої щодо жінки. Це точно відповідає порядку вірша.

[П1106]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Подібний до нього: бо кожний, хто їсть» тощо. Коментатори сказали, що це переставлений вірш, і його зміст: «Бо кожного, хто їсть квашене від першого дня до сьомого дня, буде відтято». Хоча його пряме розуміння саме таке, ідучи шляхом їхнього тлумачення, я сказав: слова такі, як вони є, щоб навчити нас, що карет і суд — у семи святих сефірот, семи днях будови. Про них сказано: «Бо спитай про перші дні». Відповідно до них сказав: «І буде відтято — від першого дня до сьомого дня». Інакше у трьох перших мірах — Кетер, Хохма й Біна: у них немає карет. На це натякає Писання: «Немає дому, в якому — немає там мертвого» — אין בית אשר אין שם מת. Три слова אין בית אשר натякають на ці три сефірот: אין — на Кетер, що називається «ніщо» через свою велику прихованість; בית — на Хохму, як сказано «і дім стежок мудрості»; אשר — на Біну. Це пояснено в «Зогарі», розділ «Ахарей», сторінки 177 і 157. Дивись פיי חצ"ח [непевне скорочення джерела], частина III, §3: у цих трьох немає мертвого й зовсім немає суду.

[П1107] [П1108]

Яд Єгуда · כד

(כד) «Власні Божественні означення» — трьох згаданих сефірот.

Яд Єгуда · כה

(כה) «Так само: і світильник Божий ще не згас, і Самуїл лежить у храмі Господа, де Божий ковчег. І покликав Господь Самуїла». За прямим змістом

Яд Єгуда · כה · продовження

цей вірш переставлений, немов сказав: «І Самуїл лежить у храмі Господа, де Божий ковчег; і світильник Божий ще не згас; і покликав Господь Самуїла». Адже йдеться про те, що пророцтво прийшло до Самуїла перед тим, як згас Божий світильник, а не про те, що Самуїл лежав, перш ніж згас Божий світильник: який нам із цього висновок? Усе-таки за істиною весь порядок правильний так, як він стоїть, без перестановки. Це відповідає тлумаченню наших мудреців, благословенної пам'яті: перш ніж зайшло сонце Елі, зійшло сонце Самуїла з Рами. Ось що означає «і світильник Божий» — тобто пророцтво Елі — «ще не згас, і Самуїл лежить».

Яд Єгуда · כו

(כו) «Тобто вчиться» тощо. Цього тлумачення наші мудреці, благословенної пам'яті, не виводять із закінчення вірша — «і покликав Господь Самуїла», як, на перший погляд, можна пояснити. Його виводять із самого «і Самуїл лежить», що мало б бути написано перед «і світильник Божий». «Лежить» означає: вчиться відсторонювати чуттєві відчуття, бо тілесні відчуття пророків припиняються, коли вони пророкують. Так пояснив Рамбам у розділі 7 «Законів основ Тори» та в інших книгах. А сини пророків перебувають у стані, спрямованому на пророкування, і готують себе до пророцтва, відсторонюючи відчуття. Це й означає: «і Самуїл лежить» без чуттєвих відчуттів, готуючи себе до пророцтва. Писання сказало, що саме тоді пророцтво прийшло до нього: «і покликав Господь Самуїла».

[П1109] [П1110]

Яд Єгуда · כז

(כז) «У храмі Господа». У цьому способі пояснення слова «у храмі Господа» означають міру Малхут, що, як відомо, називається храмом Господа. Це пророцтво через дзеркало, яке не світить, як пояснено в «Тіккунім». Вона — нижнє дерево, і також називається деревом смерті, як пояснено в кількох місцях «Зогару». Тому щодо цієї міри слушний вислів «лежить» — із припиненням чуттєвих відчуттів.

Яд Єгуда · כח

(כח) «І подібних» до цих віршів багато: коментатори були змушені сказати, що вони

Яд Єгуда · כח · продовження

переставлені й у них немає ранішого та пізнішого. Хоча за прямим змістом справді так, як вони кажуть, усе ж досліди їх у належному порядку — і дістань нагороду.

Яд Єгуда · כט

(כט) «Проте не слід вважати» тощо. Автор повертається вище, до справи страху. Після того як він засудив страх покарань, сказав: навіть людину, що має істинний страх — страх Всюдисущого, благословенний Він, вхід і браму Тори та мудрості, як говорить Писання «початок мудрості — страх Господа» та як викладено у згаданому «Зогарі» й у «Тіккунім», — не слід усе-таки вважати такою, що досягла його, якщо наміром не було уподібнитися цим Його дорогам, благословенний Він. Адже й угорі, в усякому аспекті вищої людини в Асія, Єцирі та Брія, а також в Ацилуті, у кожній сефірі є цей страх. Кожен наслідок боїться своєї причини — аж до Ейн-Софа, благословенний Він, як пояснено у книзі «Решит хохма», розділ 8 «Брами страху». Про це вислів: «Бога бійся й заповіді Його бережи, бо це вся людина». Дивись там.

[П1111]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Тому що це Його воля», благословенний Він, — вдосконалюватися на Його дорогах, як сказано в заповіді про це: «і ходи Його дорогами».

[П1112]

Яд Єгуда · לא

(לא) «Адже цей страх — початок Тори», як пояснено у згаданому вислові «Зогару».

Яд Єгуда · לב

(לב) «У думці». Тора мала б починатися словами «цей місяць для вас», що є першою заповіддю, за словами наших мудреців, благословенної пам'яті. Проте вона передувала світові в Його думці, благословенний Він: Він забажав заради Своєї праведності зробити Свої творіння праведними, щоб вони ходили Його дорогами в істинному страху. Він звеличить Тору й уславить її; тому почав це з «Берешіт».

[П1113]

Яд Єгуда · לג

(לג) «Адже саме вона» тощо. Тому Він сказав «Мою Тору»: להיותם [непевне зв'язування джерела] із цим наміром — Його Тора, благословенний Він, у думці. Тому вона зветься «Тора Господа». Із цієї ж причини називається «довершеною», бо починається з «Берешіт», що охоплює все написане в ній: від «Берешіт» до початку заповідей.

[П1114] [П1115]

Яд Єгуда · לד

(לד) «І це» — тобто цей страх.

Яд Єгуда · לה

(לה) Тому вірш там завершується словами «і не слухали Мого голосу й не ходили нею». Це видається зайвим, бо вже входить у «залишили Мою Тору». Проте він хоче сказати, що вони залишили «Мою Тору», тобто істинний страх, а тому не слухали Мого голосу в заповідях і застереженнях, що випливають із неї.

Яд Єгуда · לו

(לו) «І це сподівання». Слова «не ходили нею» означають: якби вони трималися брами Тори в істинному страху, то, безперечно, йшли б від сили до сили, від щабля до найвищого щабля. Це було б їхньою нагородою, бо нагорода за заповідь — заповідь. Але вони так не зробили.

Яд Єгуда · לז

(לז) «Адже вона» тощо. Про цей страх у Торі написано «і ходив із Богом», бо завдяки йому він переходить від щабля до щабля.

Яд Єгуда · לח

(לח) «Виконувати в багатстві» тощо. Саме тому танна сказав: «Кожен, хто виконує Тору в бідності, зрештою виконуватиме її в багатстві». Йдеться про тих, хто виконує Тору через істинний страх, щоб ходити дорогами Всюдисущого, благословенний Він, і за мірою Малхут — останньою ге Імені, яка, як відомо, бідна. Зрештою він ітиме від піднесення до піднесення, аж доки виконуватиме її в багатстві — в усіх чотирьох літерах Імені. Це буде пояснено далі.

Яд Єгуда · לט

(לט) «Багатий — лише» тощо. Виконувати її в багатстві означає радіти своїй частці — тому, що він є часткою Господа. У цьому сенсі Писання сказало: «Нехай Ізраїль радіє у своїх Творцях»,

Яд Єгуда · לט · продовження

бо Він зробив його Своєю часткою, благословенний Він. Намір танни відповідатиме сказаному мудрецями, благословенної пам'яті: праведники в майбутньому називатимуться Іменем Святого, благословенний Він. Його Ім'я, благословенний Він, пасує їм, бо вони — Його частка. Це й означає «зрештою виконуватиме її в багатстві» — в усіх чотирьох літерах Імені: це ім'я, яким його назвуть, оскільки він — Його частка, благословенний Він, як автор незабаром пояснює.

Яд Єгуда · מ

(מ) «Із відкритого» тощо. Слова «в бідності» стосуються міри Малхут, яка називається бідною, бо сама від себе нічого не має, як наведено в кількох місцях «Зогару». Тому четверта літера Імені, остання ге, бідна: вона не оголосована, але у вимові йде слідом за трьома першими оголошеними літерами.

[П1116]

Яд Єгуда · מא

(מא) «Черга Естер» — натяк на міру Малхут.

Яд Єгуда · מב

(מב) «Сама собою»: саме це вказує вислів «викликати прихильність», за вищим взірцем Малхут.

Яд Єгуда · מג

(מג) «Засвідчив про неї», що вона не мала наміру домогтися прихильності; тому сказав «викликала прихильність».

Яд Єгуда · מד

(מד) «Хто ж виконує» тощо. כיוונה לפירושא [непевний вислів, пов'язаний із наміром пояснення] стосується «кожного, хто виконує Тору в бідності», тощо; це вже пояснено.

[П1117]

Яд Єгуда · מה

(מה) «Адже праведники в майбутньому» тощо — це також пояснено вище.

Яд Єгуда · מו

(מו) «І якщо Тора» тощо — це підсумок тлумачення, яке він почав у попередньому розділі.

Яд Єгуда · מז

(מז) «А той, хто відходить» тощо. Принагідно автор пояснює суперечку рабі Шимона бен Йохая та рабі Шимона бен Менасії щодо «викривленого не можна виправити» у такий спосіб, що вони не сперечаються.

Яд Єгуда · מח

(מח) «Тлумачить “викривлене”», як наведено там: ר”ש ב”מ [скорочення джерела] каже: «Викривленим називають лише того, хто спочатку був належним, а потім викривився». Хто це? Учений Тори, який скидає з себе Тору.

[П1118]

Яд Єгуда · מט

(מט) Так само Менасія тлумачить «не можна виправити», тобто בתי א”ה [непевний вислів джерела]: той, хто краде й грабує, може повернути це й виправити.

[П1119]

Яд Єгуда · נ

(נ) «З обох пояснення завершується»: адже й учений Тори, який відходить від Тори, подібний

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 24

Яд Єгуда · נ · продовження

до того, хто породив мамзера. Так Соломон пояснив уривок «Сину мій, до моєї мудрості» (Приповісті 5): там він уподібнює Тору до дружини молодості, «любовної лані» тощо, а протилежне їй — до чужої жінки, чужинки.

Яд Єгуда · נא

(נא) «Шляхи виправлення» — словами «а тепер, сини, послухайте мене» тощо, «віддали від неї свою дорогу» тощо.

Яд Єгуда · נב

(נב) «Відповідно до свого місця й часу»: тоді він був вигнаний зі свого царства й ходив від дверей до дверей. Він казав: «Я, Когелет, був царем» тощо. Це сталося через гріх порушення трьох заборон, як сказав автор у трактаті חק”ד [непевне скорочення джерела], частина III, розділ 9. Тому він уключив себе до загального правила й не пояснив жодного виправлення.

[П1120]

«Хікур Дін» — частина I — глава 25

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח

Йоель Моше · 1

«Страх лих» тощо. Два названі в попередньому розділі види страху — кожен ділиться надвоє. Тепер кожен мудрий серцем нехай урятується від усіх згаданих видів страху, а приліпиться лише до внутрішнього страху. Про нього Мойсей сказав саме «Його страх», יראתו, на відміну від інших страхів: «не бійтеся».

«Святі ключі» тощо;

Рама з Фано

Ось що добре зрозуміти й осмислити: страх лих ділиться надвоє — страх кар цього світу та прийдешнього світу. Так само й очікування винагороди, тобто корисного: мирно жити в цьому світі й насолоджуватися у прийдешньому. Також приємність — від багатства й пошани в цьому світі та від піднесеного становища у прийдешньому; як зарозумілість Єровоама, згадана в розділі «Хелек», яка витіснила його зі світу. Відтепер

Йоель Моше · 1 · продовження

пояснення «ці зовнішні»: у літерах Гавая (הויה) остання ге — зовнішні ключі; вав — зовнішня кімната, а перша ге — внутрішня кімната. Отже, зовнішні ключі — остання ге — «будуть приведені з радістю та веселощами» до нижчого правління, яке є в Малхут та світі Асія. Адже кожній літері відповідає один світ: відповідно до הו”ה —

Йоель Моше · 1 · продовження

АБІА (אבי"ע), Ацилут, Брія, Єцира, Асія.

Отже, через покаяння та зовнішній страх він дійде до останньої ге — це «у бідності», і це «праця в саду» тощо. «Увійдуть до палацу Царя» — до вищого правління, що в трьох перших, і дотримання її «у багатстві», як сказано вище: вони називаються багатством. Це «зберігання в Едені»: ו — «у знанні», відповідно до вав; «у розумінні», Біна, — ге; «й осмисленні» — йод. Це й означає «у багатстві»: зв'язок останньої ге з трьома першими літерами.

Адже є три числові розряди в таємниці א"ק בכ"ר: одиниці, десятки й сотні; після них є розряд тисяч, відповідно до чотирьох світів АБІА. У світі Ацилут — цілковита єдність: «Я — Господь, це Моє Ім'я, і слави Моєї іншому не віддам». У світі Брія, нижчому від нього, доречно говорити про десять; у світі Єцира — про сто; у світі Асія — про тисячі. Заняттям Писанням виправляють світ Асія, Мішною — світ Єцира, Ґемарою — світ Брія, а настановленням — світ Ацилут.

«Ось той єдиний, особливий» із десятьох, який дійде до

Рама з Фано · продовження

кожен мудрець нехай урятується від усіх названих нами видів страху, бо про них написано: «І сказав Мойсей народові: не бійтеся». А з цими двома нехай поєднається, як далі визначає Писання: «Щоб Його страх був на ваших обличчях» (Вихід 20:16). Саме «Його страх» — יראתו: святі ключі, яким належить називатися зовнішніми порівняно з тим, що всередині за ними.

Адже ці зовнішні «будуть приведені з радістю та веселощами» до нижчого правління, на яке танна вказав дотриманням Тори у бідності. Це — праця в саду: «Як Він милостивий, так і ти будь милостивим», і все подібне. Звідти один із тисячі удостоїться бути, як його Вчитель, із внутрішніми ключами: «увійдуть до палацу Царя», до вищого правління й дотримання її у багатстві. Це — зберігання в Едені, у знанні, розумінні й осмисленні.

Так буде зрозумілим вірш «І взяв Господь Бог людину»: Він узяв із ним Шехіну. «І оселив його в Еденському саду, щоб обробляти її й берегти її» (Буття 2:15). Отже, вживання жіночого роду добре узгоджується з прямим значенням. Ми ще говоритимемо про це в частині другій, розділі 17.

Саме щодо цих, безперечно, сказали: «Заслуга багатьох переважає». Із тисячі, які беруться за Писання, із них — ста за Мішну, а з них — десяти за Ґемару, лише той єдиний, особливий серед них і з них, дійде до настановлення — гораа (הוראה). Адже

Йоель Моше · 1 · продовження

настановлення, за Ґемарою: це стосується вищих таємниць, а не власне практичних настанов. Якщо не скажеш так, а вважатимеш, що йдеться саме про практичні настанови, постане запитання: чому не сказано «із десятьох вийде до настановлення»? Адже «той, хто удостоївся бути» — להיות [так у джерелі] — Абає й Рави, Рава й Шмуеля тощо: чому не скажемо, що він досяг права давати настанови? Отже, безперечно, як ми сказали: це стосується вищих таємниць, а не звичайного настановлення.

«Їхній початок — у ге». Це пояснено вище, в розділі 22: страх без уточнення — це Усна Тора. Тому він середній для кожної людини й малий для Мойсея, бо Мойсей — Писана Тора. לכ"א [скорочення; імовірно, «тому сказав»]: «увійти, כהן [так у джерелі; значення тут не встановлено], до зовнішнього двору». Це вав, тобто Писана Тора, міра Якова, краса Ізраїлю — Тіферет. «Аж до вищої ге»: це перша ге в Імені, довершений внутрішній [страх], про який ми говорили. «Звідти смирення пов'язане зі страхом»: ענ"וה ק"טירא

Йоель Моше · 1 · продовження

בד"חילו, початкові літери — עק"ב, за висловом «Услід за смиренням — страх Господа». Цей страх щодо Мойсея є середнім, а не малою річчю.

[П1127] [П1128] [П1129] [П1130] [П1131] [П1132]

Яд Єгуда · א

(א) «Ось що добре» тощо. Автор повертається до тлумачення страху.

Яд Єгуда · ב

(ב) «І з цими двома» видами страху «нехай поєднається й воює» — יתחתן וילחם [непевне прочитання], — щоб уточнити свій шлях. Також зовнішній страх, головне й корінь якого в Малхут, і внутрішній страх, який є Біною, як завершує нижче.

[П1133]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Святі ключі» тощо. У розділі «Ба-ме мадлікін» Рабба бар Рав Гуна сказав: «Кожна людина, у якої є Тора, але немає страху Небес, подібна до скарбника, якому передали внутрішні ключі, а зовнішніх не передали: чим він увійде?» Рабі Янай проголошує: «Лихо тому, хто не має дому, а робить ворота до двору».

Автор пояснює це відповідно до висновку «Зогару» й «Тіккунім»: зовнішній страх

Рама з Фано · продовження

він скаже: «Ось Бог наш — це Він»; таким є Його суд у вищому суді, а «праведник триматиметься свого шляху» — у нижчому суді.

Бо якщо не скажеш так, чого забракло у служінні вчителям тим десятьом, про яких ти сказав, що вони беруться за Ґемару, аби вони не були здатні ухвалювати настанови? Адже таннаїв назвали «руйнівниками світу» лише тоді, коли вони дають настанови з Мішни або з ґемари без розбору — גמרא סתימתא (Сота 22a), тобто із завченого викладу, ґірси: чи то Мішни, яку викладав Рабі, чи то барайт, які після нього впорядкували його учні. Коли за способом цих таннаїв виводять галаху для практичного вчинку без іншого дослідження й оцінки, ми їх не слухатимемо. Усі вони входять до тих, хто взявся за Мішну, але не служив учителям стільки, скільки потрібно, і не зіставляв мішнайот одну з одною як суперечні, щоб через пільпуль осягнути речі достеменно. Таку людину ми назвемо ґмір ве-ло свір — גמיר ולא סביר: вона засвоїла, але не розуміє міркування.

Натомість той, хто удостоївся розборів Рава, Шмуеля та інших учителів Ґемари — як-от Абає, Рави та їхніх товаришів — і багато служив учням мудреців: чому б нам не сказати, що він дійшов до права давати настанови? Адже він засвоїв «як мудрець» і розуміє, як той, хто «знає тлумачення речі». Безперечно, навіть якщо йому пояснюють і він розуміє, він належить до тих, хто

Яд Єгуда · ג · продовження

відповідає останній ге в Імені. Це «страх Господа», тобто Малхут, нижня ге, як наведено у «Зогарі», який ми цитували в попередньому розділі. У «Тіккунім», тіккун ב"ג [так записано номер], це пов'язали зі сказаним: «Бо вона — страх, який виходить із Тори, що є серединним стовпом, тобто י"ק». Це Тіферет, вав в Імені Гавая. «І вказує також на праведника, כ"ת, який є смиренням» — ומרמז גם על צדיק כ"ת דאיהו ענו"ה [непевне прочитання].

Ось слова: «І смирення пов'язане зі страхом, як написано: "Услід за смиренням — страх Господа". Це смирення — вища Шехіна, щодо якої страх Господа є п'ятою. Це ступінь Мойсея, про якого сказано: "А чоловік Мойсей був дуже смиренний". ובגין דדא ליהוי יראה מכאן [непевний зв'язок: "і через це… страх звідси"] — мала річ щодо Мойсея». Кінець цитати.

А про Хохму, йод в Імені, у «Зогарі», розділ «Кдошім», сказано: «Йод — страх Господа», שהיא הקדושה היא כו' צריכות [непевний вислів про святість і потребу]. Автор назвав зовнішній страх від Малхут до Тіферет зовнішніми ключами. שהן חלונות אמר ח"ו [неясний зв'язок;

Яд Єгуда · ג · продовження

буквально згадані «вікна», «сказав», «боронь Боже»], бо це лихий страх, про який ішлося в попередньому розділі. Але цим святим ключам належить називатися зовнішніми порівняно з йодом і вищою ге, які є внутрішніми, як він пояснює далі, наприкінці розділу.

[П1134] [П1135] [П1136] [П1137] [П1138] [П1139]

Яд Єгуда · ד

(ד) «До нижчого правління» — Малхут.

Яд Єгуда · ה

(ה) «На яке танна вказав», сказавши: «Кожен, хто дотримується Тори у бідності», як пояснено в попередньому розділі.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Це — праця в саду». Тобто про це Писання сказало щодо Адама: «І оселив його в Еденському саду, щоб обробляти її й берегти її». Це сказано щодо різних сторін: «обробляти її» — відповідно до саду, а «берегти її» — відповідно до Едену. Сад указує на Малхут, як відомо, ובכיה חייך [непевне прочитання]; «обробляти її» — щоб і він був, як вона: «Як Він милостивий» тощо. Дивись вище, розділ 23.

[П1140]

Рама з Фано · продовження

«читав, вивчав і служив». Чому ж йому не судити й не давати настанов? Хіба рабі Еліезер Великий за все своє життя сказав щось, чого не чув від своїх учителів? Чи може комусь спасти на думку, що він не досяг права давати настанови? Боронь Боже! Отже, безперечно, саме так, як ми сказали. «Нехай мудрець почує й примножить навчання» з того, чим нам було допоможено до праведності в цьому тлумаченні, у багатьох місцях цього трактату.

«І розумні сяятимуть», узгоджуючи слова рабі Яная та пояснення Раші в розділі «Ба ло» (Йома 72б) зі словами Рабби бар Рав Гуни в розділі «Ба-ме мадлікін» (Шабат 31б). Адже початок зовнішніх ключів — у нижній ге, ה: страх без уточнення, не незбагненний і не далекий, а середній для кожної людини й малий для Мойсея. Ними входять до вав, ו, зовнішнього двору, — Тори без уточнення. У ній зберігаються внутрішні ключі аж до вищої ге, ה, — довершеного страху. Звідти «смирення пов'язане зі страхом» — ענוה קטירא בדחילו. Це, безперечно, не мала річ навіть для Мойсея, а велика для всього народу; для нього вона була середньою, доступною осягненню. Та це ще ключі, якими входять до внутрішнього двору — йода, י, в Імені, який воістину називають прадавньою мудрістю, щоб з'явитися перед Атік йомін, Давнім днями, на якого вказує верхнє вістря йода. Там — великий страх, вищого за який немає.

Яд Єгуда · ז

(ז) «І все подібне»: як Він милосердний і святий, і таке інше.

Яд Єгуда · ח

(ח) «Звідти один із тисячі» тощо. У «Ваїкра рабба» й «Когелет рабба» сказано щодо вірша «Одну людину з тисячі я знайшов»: «Зазвичай у світі тисяча береться за Писання — із них виходить сто; сто за Мішну — із них виходить десять; десять за Талмуд — із них виходить один до настановлення». Це й означає «Одну людину з тисячі я знайшов».

«І хіба не дивно, як вирішити для багатьох за прямим значенням» — והלא יפלא איך להכריע לרבים כפשוטו [непевне прочитання], — що один із тисячі מכניס מלמודו [непевний вислів про здобуте з навчання], щоб бути гідним настановляти? Чого חסרו לחינוך [непевний вислів про брак і навчання] тим, хто разом із ним взявся за Ґемару, щоб він не настановляв, коли прийде, як сказано нижче? Тому він пояснює слова «звідти»: вони стосуються вищих таємниць — один із тисячі завдяки своїй Торі удостоюється внутрішніх ключів, як завершує.

[П1141] [П1142] [П1143] [П1144]

Яд Єгуда · ט

(ט) «До вищого правління» — три перші міри, про які сказано: « З р е ш т о ю

Рама з Фано · продовження

[П1121] [П1122] [П1123] [П1124] [П1125] [П1126]

Яд Єгуда · ט · продовження

дотримуватиметься її у багатстві», як пояснено в попередньому розділі.

Яд Єгуда · י

(י) «Це — зберігання в Едені», про яке сказано «берегти її». Еден — назва трьох перших, як відомо.

Яд Єгуда · יא

(יא) «Він узяв із ним Шехіну»: для цього й прийшло слово את, щоб включити [ще щось].

Яд Єгуда · יב

(יב) «Отже, вживання жіночого роду» — ге у לעבדה ולשמרה, «обробляти її й берегти її», — «добре узгоджується». На перший погляд, їй немає місця: мало б бути לעבדו ולשמרו, «обробляти його й берегти його», адже גן, «сад», — чоловічого роду. Але відповідно до його тлумачення все узгоджується: це стосується Шехіни, на яку вказує слово «сад». Потрібно служити їй, здійснюючи її через працю в саду, і берегти її в Едені, як сказано.

[П1145]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Щодо цих» вищих ключів. Тобто заслуга багатьох — тієї тисячі, яка береться за Писання: вони удостоюються вищих ключів, דרבים כינאו [неясне формулювання щодо «багатьох»], бо лише один із них удостоїться внутрішніх ключів.

[П1146]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Дійде до настановлення». Автор узяв вислів тлумачів, які пояснили «із десятьох у Талмуді виходить один» як настановлення у відкритому вченні. За своїм тлумаченням автор також сказав, що цей один дійде до настановлення — «показати: ось боги ваші, і ось Бог наш» — להראות אלה אלהיכם והנה אלהינו [непевне прочитання], «це Він» — у вищому зібранні, і також настановляти через внутрішні ключі в нижчому зібранні. Автор написав це також у респонсі, §116; наведемо її нижче.

[П1147] [П1148]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Бо якщо не скажеш так», а візьмешся пояснювати Талмуд тощо за прямим значенням, постане запитання: чому не всі ті десятеро, які взялися за Ґемару, будуть гідні настановляти? Адже вони שהשליכו למשנה [непевне прочитання; буквально «кинули до Мішни»] й осягнули кінцеві шляхи Ґемари через запитання та пільпуль; безперечно, вони зможуть настановляти зі свого вчення.

Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали у «Сота», що таннаї — «руйнівники світу», лише про тих, хто зовсім не входив у пільпуль Ґемари. А ті, хто взявся за Ґемару, безперечно, навіть якщо один не такий вправний у пільпулі й гострий розумом, як його товариш, усе ж належать до тих, хто засвоїв і розуміє, служив учителям достатньо й гідний давати настанови. Так написано в коментарі «Єфе тоар», розділ «Ваякгель». Там також пояснено вислів мудреців: «Рав Йосеф — Синай, а Рабба — той, хто вириває гори». Кожен із них володів і мішнайот, і Талмудом, але Рав Йосеф був більше обізнаний, а Рабба — гостріший розумом. Дивись там.

[П1149] [П1150]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Бо він засвоїв, як мудрець» тощо. Вислів «Когелет рабба»: «Інше пояснення. “Хто як мудрець?” — це учень мудреців. “І хто знає тлумачення речі?” — той, хто вміє пояснити своє вчення».

Яд Єгуда · יז

(יז) «Отже, безперечно, як ми сказали»: ці слова сказано про настановлення у вищих таємницях через внутрішні ключі. Ось слова автора у згаданій респонсі: «Ми вже пояснили: דבקדושי כי עני תורה ובה האדם [непевний зв’язок; упізнавані слова про святість, бідність, Тору й людину] — може настановляти, і все ще входить до “згаданих наставників” — המורים הנ”ל [непевне прочитання], — а лише “звеличити Тору й уславити її у служінні цьому вчителеві” — להגדיל

Яд Єгуда · יז · продовження

תורה ולהאדירה בעבודת הרב הזה [непевне прочитання] — тощо. Із тисячі, які всі беруться за Писання, той, про кого скажуть, що він досяг настановлення, — це той, хто удостоївся бачити й показувати у вищих таємницях.

ומסתמיי׳ ששמעו כל ברכו כפי חסרון חסים כתיב בהנה עלינו מלכנו באדירינו בניהם וסמך כבי חי על יחודיך וכי״ב מתגלה במושג המתמיד [непевне прочитання; зв’язного значення не встановлено. Видимі складники: “що почули”, כל — “усе / кожний”, ברכו — значення в цьому зв’язку не встановлено, “відповідно до браку”, חסים — неясно; “написано”, “ось над нами наш Цар”, “серед наших могутніх — їхні сини”, “і сперся”, כבי חי — неясно; “на Твої єднання”, “і подібне”, “відкривається в постійно осяганому”]». Кінець цитати.

[П1151] [П1152] [П1153] [П1154] [П1155]

Яд Єгуда · יח

(יח) «І розумні сяятимуть» тощо. У «Йома», розділ «Ба ло», рабі Елазар сказав — поряд із висловом рабі Йоханана: «Що означає написане: “Навіщо плата в руці дурня”» тощо, — «Лихо учням мудреців, які займаються Торою, але не мають страху Небес». Рабі Янай проголошує: «Лихо тому, хто не має двору, а робить ворота до свого двору». Раші пояснює: דרתא — «двір»; «а робить ворота до свого двору»: Тора є лише воротами, якими входять до страху Небес, тому потрібно, щоб страх Небес у нього передував їй.

Тут слід узгодити: чому рабі Янай тут сказав «лихо тому, хто не має двору», а в розділі «Ба-ме мадлікін» — «хто не має дому»? Так само, чому Раші пояснив тут протилежне своєму поясненню в розділі «Ба-ме мадлікін», де написав, що страх Небес подібний до зовнішніх ключів? Автор каже: відповідно до його тлумачення все слушно узгоджується в поєднанні смислу й знання.

Розумні знатимуть це: рабі Янай у розділі «Ба-ме мадлікін» говорить про страх кари від Малхут до Тіферет. Тому він сказав: «Лихо тому, хто не має дому» — у нього немає навіть дому, бо немає навіть зовнішнього страху. Тому Раші написав, що страх Небес подібний до зовнішніх ключів; і це השולל מכן [непевне прочитання]. «А робить

Яд Єгуда · יח · продовження

ворота до свого житла» — тобто займається Торою, яка є воротами до дому. А в розділі «Ба ло» йдеться про внутрішній страх, тому він сказав: «Лихо тому, хто не має двору».

[П1156] [П1157] [П1158]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Адже ключі» тощо. Тепер автор пояснює знизу.

Яд Єгуда · כ

(כ) «У нижній ге» — Малхут, а від неї — до Тіферет.

Яд Єгуда · כא

(כא) «І малий для Мойсея». Про цей страх мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Хіба страх — мала річ? Так, щодо Мойсея — мала річ». Як пояснено у згаданих «Тіккунім».

Яд Єгуда · כב

(כב) «Ними увійти до вав» в Імені — Тіферет. ושם תורה התורה שנכתבה בשם הזה [непевне прочитання; «і там Тора — Тора, написана цим Іменем»]. Про неї рабі Янай сказав: «І ворота до свого двору».

[П1159] [П1160]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Аж до вищої ге» — Біна: це довершений вищий страх.

Яд Єгуда · כד

(כד) У згаданих «Тіккунім» сказали: «І смирення пов’язане зі страхом» — וענוה קשירא בדחילו, — тощо.

Яд Єгуда · כה

(כה) «А для нього вона була середньою» — דיראת דרגי׳ [непевне прочитання про страх і ступені], як згадано там. А страх Господа без уточнення, нижчий від неї, є малим щодо нього.

[П1161]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Йод в Імені» — як пояснено у згаданому «Зогарі», розділ «Кдошім».

Яд Єгуда · כז

(כז) «Щоб з’явитися» тощо. Тобто слово יראה тут пов’язане з ראיה (у джерелі скорочено ראי׳), «баченням»: «щоб з’явитися перед Атік йомін». Це Вищий Кетер, כ״ע, верхнє вістря йода, як

Яд Єгуда · כז · продовження

відомо.

[П1162]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 25

Яд Єгуда · כח

(כח) «І там» — у Кетері — великий страх навіть для Мойсея.

«Хікур Дін» — частина I — глава 26

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג

Йоель Моше · 1

«І названо Адамом, що за гематрією — повне Ім’я» тощо. Тобто Ім’я зі значенням 45 у розгортанні через алефи; також це מלא י״ה — літери אל״הים. «А пряме значення слова» — тобто Адам, від вислову «Уподібнюся Всевишньому» — אדמה לעליון.

«Від нього були усунуті заповіді саду» — як написано вище, у розділі 25: «Обробляти його й берегти його». Зовнішній страх — це служіння в саду, у бідності; «берегти його» — внутрішній страх в Едені, який називається багатством; дивись вище. «Так і Давид каже» тощо: оскільки він був перевтіленням Адама, першої людини, тому Давид сказав: «Якби Твоя Тора не була моєю розрадою, я загинув би у своїй бідності». Мається на увазі: через гріх Адама, першої людини, я, відповідно, занедбав її в бідності — тоді я загинув би; уважно

Рама з Фано

Хіба ми не знали, хіба не чули, що нашого першого батька було створено повним Ім’ям і названо Адамом (אדם), що за гематрією — повне Ім’я? А пряме значення слова: «Уподібнюся Всевишньому» — אֶדַּמֶּה לְעֶלְיוֹן (Ісая 14:14). Він занедбав Тору в багатстві; через вигнання з Еденського саду йому стало дозволено занедбувати її в бідності, бо від нього були усунуті заповіді саду й пізнання Едену. Так і щодо Давида сказано: «Вигнали мене від прилучення до спадщини Господа, кажучи: “Іди, служи іншим богам”» (1 Самуїла 26:19). А оскільки з устами укладено союз, написано: «І було, Давид дійшов до вершини» (2 Самуїла 15:32). Як витлумачили: захотів служити [чужим богам], але не служив (Санхедрін 107a). Потім він виконував її в бідності, як написано: «А я у своїй бідності приготував для дому Бога» (1 Хронік 22:14; Єрусалимський Талмуд, «Пеа», 21a). Так і цар Месія спочатку розчавлений нашими гріхами, а в майбутньому виконуватиме її в багатстві, як написано: «І спочине на ньому дух Господа» (Ісая 11:2). Так знаходимо й Соломона, який сидить на престолі

Йоель Моше · 1 · продовження

розглянь.

«Так знаходимо й щодо Соломона» тощо, до «Прийшов Єремія» тощо. «Зогар» на початку розділу «Тецавве» пояснює, що це літери י״ר״מ״ה, з якого забракло літер י״ה״ו; і він виконував її лише в бідності — це остання ה. Він є перевтіленням Соломона, а також Гіллель — перевтілення Соломона. На це натякає Писання: כי י״ש״ה ה׳ אלהיך י״ש״ה? [непевний вислів: «бо… Господь, твій Бог…»]; י״ש״ה — початкові літери Єремії, Соломона, Гіллеля: ירמיהו שלמה הלל. Хоча Гіллель був перевтіленням Мойсея, як натякнуто у вислові משה לעיני כל ישראל: кінцеві літери — הלל; і також у вірші «Він буде тобі за уста» — הוא יהיה לך לפה: початкові літери — הילל; «Був тобі за раба» — היה לך לעב׳: початкові літери — הלל, як написано в книзі «Мегале амукот».

Соломон також був

Йоель Моше · 1 · продовження

іскрою від Мойсея. Соломон узяв тисячу жінок, а про Мойсея написано: «Одного з тисячі я знайшов» — це Мойсей. Так само говоримо про рабі Тарфона, який заручив із собою тисячу жінок: це теж стосується цієї таємниці. Єремія також є іскрою від Мойсея, як написано: «Пророка з-посеред тебе, подібного до мене, поставить тобі» тощо; це натяк на Єремію. Бо Мойсей бачив їх у спокої, а Єремія — у їхній сваволі. Так само одне із сімдесяти двох Імен — מה"ש, літери מש"ה; ע"ה [скорочення з неясним зв'язком] — літери ה"לל.

«Зі слів Давида до текоанки» тощо: Давид узяв її; він так сказав жінці, і від нього народився Авесалом, який повис на своєму волоссі. «Ти вся зійшла на дахи»: священники взяли в руки ключі Храму, як нижче.

«Бо зло пожирає саме себе» тощо. Тобто «і пожер їхні основи» стосується основ вогню: щойно вогонь виконав свою справу, запаливши Сіон, він одразу скасувався й був пожертий. Але основи міста Сіону ніколи не були спалені, як написано: «Руйнуйте, руйнуйте аж до його

Рама з Фано · продовження

Господа. Потім він занедбав її в багатстві, аж був вигнаний зі свого царства й занедбав її в бідності. Прийшов Єремія й занедбав її в бідності, як написано: «Я — чоловік, що бачив убогість» (Плач 3:1). За його днів здійснилося застереження, сказане Соломонові в час його спокою: «Якщо ви справді відвернетеся від Мене» (1 Царів 9:6); «І цей дім буде високим» (1 Царів 9:8). Невдовзі ми пояснимо це. Він також виконував її в бідності: протягом усіх своїх днів не переставав протестувати й докоряти. Так і Гіллель Вавилонський виконував її в бідності, а потім був насі Ізраїлю за Другого храму й виконував її в багатстві.

Марно тлумачі шукали вимушених пояснень згаданого вірша «І цей дім буде високим» (1 Царів 9:8), відходячи від його прямого значення. Адже в розділі «Хелек» сказано: «Піднявся храм; наступили на нього з небес» — גבה היכלא, דרכו ביה מן שמיא (Санхедрін 96б). Слова пророцтва завжди приходили з найбільшою точністю, щоб засвідчити правдивість явної оповіді. Вийди й навчися зі слів Давида до текоанки: «Живий Господь: не впаде й волосина твого сина на землю» (2 Самуїла 14:11). Ці слова сягають Авесалома, який повис на своєму волоссі, як відомо. Є багато подібного, як згадаємо в частині другій, розділі 13.

Тут завершиться розуміння цього вислову разом із тим, що пояснено в «Зогарі», розділ «Пекудей» (частина II,

Йоель Моше · 1 · продовження

основи» — до неї, не включаючи її. Тим більше це стосується мурів Храму: вони піднеслися в місце, де рука ворога не має влади, і Бог узяв їх до Себе. Це й означає: «Коли Господь поверне повернення Сіону» — Він поверне його нам. Тому сказано: «Піднявся храм» — угору. А сказане «Наступили на нього з небес» на перший погляд означає, що наступили на нього, וקורה למטה [неясний вислів про те, що "стається внизу"]. Це стосується не Храму, а אגב דרך [неясний вислів зі словом "топтав"]. Адже у Всюдисущого багато посланців: вони принесли каміння й збудували за формою та зразком Храму; ворогам здалося, що вони спалили Храм, а насправді спалили лише подобу.

«Бо це ім'я, яким назвуть його чужинці»: чужинець не зможе спрямувати намір до вищої святині, лише до святині царя Соломона, яку той зробив зі своїм наміром, хоч би яким він був. «І йому буде звіщено різновиди щастя» означає, що щодо нього сказано «Щаслива людина» тощо, бо він спрямовує намір до шляхів у серці мешканця Твого дому — це праведники, які самі є

Йоель Моше · 1 · продовження

храмом Господа. Хоча вони [імовірно: самі] не можуть спрямувати намір до тих самих намірів, це подібне до «Боже Меїра, відповідай нам». Бо той неєврей не вмів спрямувати намір до святих Імен, які мав рабі Меїр, щоб урятуватися від собак. Проте неєврей сказав: «Боже Меїра» — з усім наміром рабі Меїра, хоч би яким був його зміст.

«До того ж написано בנתי» — від слова «розуміння» (בינה): я зрозумів, щоб спрямувати намір у святині до вищої святині. Це й означає: בנתי לרע׳ מרחוק — «зрозумів для друга здалеку» [непевний зв'язок], до Храму, який далеко, на небесах; від вислову «брати й друзі». «На це належить спрямовувати намір» тощо. Хоч вони й не можуть спрямувати намір до всіх намірів і таємниць вищих таїн, המרומים [неясна форма] у молитві, як установили мужі Великого зібрання, все ж нехай спрямовує намір загалом до тих намірів, які мали її укладачі, звертаючись до вищої святині.

[П1170, П1171, П1172, П1173, П1174, П1175, П1176, П1177, П1178, П1179, П1180]

Рама з Фано · продовження

240б), про основи Сіону та Єрусалима: їх було сховано, і вороги не заволоділи ними. Маємо натяк на це в Писанні: «Що з тобою тепер, що ти вся зійшла на дахи?» (Ісая 22:1). А те, що написано: «І запалив вогонь у Сіоні, й він пожер її основи» (Плач 4:11), стосується основ того зовнішнього вогню: зло пожирає саме себе, а завершення його посланництва є його скасуванням, як буде далі. Якщо так щодо міського муру, то тим більше щодо самої святині: святі камені чудесно піднеслися, щоб височіти в місці, де рука не має влади. Дім був високим у прямому значенні, адже «піднявся храм». Мудреці прямо сказали: навіть ключі святині — зійшла долоня й узяла їх із рук священників. А те, що наші вчителі сказали: «Наступили на нього з небес», стосується вірша, який засвідчує: лише «чавило» «топтав Господь» — «גת»… «דרך ה׳». Бо камені вінця височіли над Його землею.

У Всюдисущого багато посланців — демонів і демонок. Вони принесли купи каміння з вапняних печей, щоб наситити око того нечестивця. На це точно вказує сказане йому: «Ти спалив уже спалений дім» — ביתא קלייא קלית (Санхедрін 96б). Ще один висновок від меншого до більшого — із «шести критих возів» (Числа 7:3): вони існують повіки разом із дошками Скинії та їхнім приладдям. Саме цю звістку Соломон одержав після своєї молитви: вороги не запанують над ділом його рук завдяки тому, що його намір і думка під час будівництва дому були

Яд Єгуда · א

(א) «Хіба ми не знали» тощо. Автор повертається до тлумачення «Кожен, хто виконує Тору в бідності» тощо, яке згадав у попередніх розділах.

Яд Єгуда · ב

(ב) «Повним Ім'ям», як написано: «І створив Господь Бог людину» — וייצר ה׳ אלהים את האדם. На це також указує ім'я Адам (אדם), яке за гематрією — 45, як Ім'я הוי״ה у розгортанні через алефи: יו״ד ה״א ואו״ו ה״א. А оскільки його створено повним Ім'ям, ми пізнали правління, яке перебуває в мірі багатства, — це три перші [сефірот], внутрішній страх, як пояснено в попередньому розділі.

[П1181, П1182]

Яд Єгуда · ג

(ג) Пряме значення слова Адам — від «Уподібнюся Всевишньому»: «Як Він милостивий» тощо. Це міра бідності, страх, Малхут, як згадано. У ньому були обидві ці речі — באוריו עליו [непевний вислів: «у його світлах над ним»], два різновиди страху. Потім, коли він занедбав Тору в багатстві, його карою було занедбати її також у бідності. וכשנצל זה [непевний вислів: «і коли це врятувалося / було врятоване»] — був вигнаний із саду Едену; ці [дві назви] натякають

Яд Єгуда · ג · продовження

на два згадані страхи, як згадано в попередньому розділі.

[П1183, П1184]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Так і щодо Давида», який був перевтіленням Адама, він каже: «Вигнали мене» тощо. Його, як і того, було вигнано — через Авесалома; він занедбав Тору в бідності. Потім, щоб виправити те, що зіпсували він і його перевтілення, він виконував її в бідності, яка є його мірою, як сказано: «Бо бідний і вбогий», — бо не має нічого сам від себе, як відомо із «Зогару».

[П1185]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Так і цар Месія», який також є перевтіленням Адама, як відомо від наших мудреців, благословенної пам'яті, — ה"м [неясне скорочення]. Спочатку він виправляє гріх своїх перевтілень тим, що виконує Тору в бідності, як про нього сказано: «Бідний, верхи на ослі». А в майбутньому ще виправить, виконуючи її в багатстві.

[П1186, П1187]

Яд Єгуда · ו

(ו) Бо про нього написано: «Дух Господа» — Ім'я הוי"ה, яке включає міру багатства.

Рама з Фано · продовження

спрямовані до вищої святині.

Розгляньте його початкові слова: «Небеса й небеса небес не вмістять Тебе; тим більше цей дім, який я збудував» (1 Царів 8:27). Обмеженість він пов'язав із самим собою: оскільки це споруда людини з плоті й крові, вона замала, щоб умістити славу Шехіни. Так само щодо чужинця: коли він просив милосердя, щоб Бог почув і відповів тому завдяки освяченому дому, сказав: «Щоб знати, що Твоїм Ім'ям названо цей дім, який я збудував» (1 Царів 8:43). Бо ось ім'я, яким назве його чужинець: «Святиня царя Соломона».

Це відповідає змісту «Щасливі мешканці Твого дому» — אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ (Псалом 84:5); «Щаслива людина, сила якої в Тобі» тощо (Псалом 84:6). Адже не сказано «ті, хто мешкає у Твоєму домі» — יושבי בביתך, а «Твій дім» — בֵּיתֶךָ: бо вони самі є храмом і престолом Господа, як написано: «Це мій Бог, і я прославлю Його» — זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ (Вихід 15:2); [витлумачено:] «Стану Йому оселею», щоб довершити відповідність задля слави Шехіни. Що написано про неї? «Нехай слава оспівує Тебе й не замовкає» (Псалом 30:13). Так і вони, у своїй праведності, «ще хвалитимуть Тебе повіки. Щаслива людина, сила якої в Тобі». І йому буде звіщено різновиди щастя, коли його надія — на Господа, хоча він і не удостоїться сам стати колісницею (מרכבה); лише шляхи його сили й упування — у серцях мешканців Твого дому. Бо якби не так, мало б бути «в його серці» —

Яд Єгуда · ז

(ז) «Так знаходимо й щодо Соломона»: з ним і його перевтіленням трапилося подібне до того, що сталося з Адамом, першою людиною, та його перевтіленнями. Спочатку — міра багатства, тому про нього написано: «І сів на престолі Господа». Наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали, що він царював серед вищих і нижчих. Потім він занедбав Тору в багатстві, а зрештою занедбав її в бідності. Прийшов Єремія й виправив це.

[П1188, П1189]

Яд Єгуда · ח

(ח) «І виконував її також у бідності», оскільки був його перевтіленням, як сказано в писаннях Арі, благословенної пам'яті. Дивись також בתי' אבות שם כל"קצ"ל [непевна назва або адреса джерела], розділ 24.

[П1190, П1191]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Гіллель Вавилонський», який також був перевтіленням Соломона, мир йому, ще виправив і виконував її в бідності та в багатстві.

Яд Єгуда · י

(י) «Проте» тощо. Принагідно автор пояснює вірш «І цей дім буде високим» (Царів, 9).

Яд Єгуда · י · продовження

[П1192]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Відходячи від його прямого значення». Дехто тлумачить слово יהיה («буде») як היה («був»), а дехто пояснює עליון («високий») у значенні зрубування, як ובשפלות ידים [непевний вислів: «і через опускання рук»]. Дивись у поясненні Раші та Радака; і все це — вимушене тлумачення.

[П1193, П1194]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Адже сказали» тощо. Слово «високий» має своє пряме значення: Писання натякає, що в час руйнування дім буде високим — піднесеться вгору, до небозводу. Як сказано в розділі «Хелек» щодо Навузардана: «Він ішов, убиваючи, аж дістався храму. Підпалив його. Піднявся храм; наступили на нього з небес, як сказано: “Чавило топтав Господь” тощо. Його думка стала пихатою; вийшов голос і сказав йому: “Ти вбив уже вбитий народ, спалив уже спалений храм”» тощо.

[П1195]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Ці слова сягають Авесалома», якого нагадали цареві слова текоанки; і впало йому

Рама з Фано · продовження

בלבבו; отже, як ми сказали. Це подібне до «Боже Меїра, відповідай мені» (Авода зара 18a): той не вмів спрямувати намір понад цю міру.

Проте, коли [Соломон] молився за Ізраїль, який виходить на війну, він не згадував «цей дім», а «дім, який я збудував для Твого Імені». До того ж написано בנתי: основа тлумачення — передане написання (יש אם למסורת). Мета — вислів כי בן לרעי מרחוק [«бо… зрозумів мою думку здалеку», зв’язок неясний]: це вищий Храм, який він побачив і за зразком якого зробив [нижній]. Тому він додав: «Для Твого Імені», адже і нижня споруда, і споглядання вищої — і те, й інше було заради Неба, а не задля гордості й зарозумілості, боронь Боже. На це належить спрямовувати намір Ізраїлеві — народові мудрому й розумному, щоб його молитва була прийнята. А коли він просив милосердя щодо вигнань Ізраїлю, сказав: «І молитимуться Тобі в напрямку своєї землі» тощо, «і дому, який בנית [בָּנִיתִי — “я збудував”] для Твого Імені» (1 Царів 8:48). Тут також основа тлумачення — передане написання: написано בנית, бо Ізраїль буде визволений лише завдяки святині Господа, яку утвердили Його руки. Господь царюватиме повіки-віків.

Завершено частину першу.

[П1163, П1164, П1165, П1166, П1167, П1168, П1169]

Яд Єгуда · יג · продовження

до уст, що жодна його волосина не впаде на землю. Так і сталося, бо він повис на своєму волоссі.

[П1196, П1197]

Яд Єгуда · יד

(יד) «І тут», у вірші «Цей дім буде високим». הגם שנגמרו [непевний вислів: «хоч… було завершено»] — сказали лише про сам храм; проте מסתייע שאמרו [непевний зв’язок: «сказане дістає підтримку»] з того, що наведено в «Зогарі», «Пекудей», с. רל”ב: «А основи Сіону та Єрусалима були сховані». Дивись там.

[П1198, П1199]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Маємо натяк» — כמ”שה [непевне скорочення] «на дахи»; мається на увазі небозвід.

[П1200, П1201]

Яд Єгуда · טז

(טז) Сказане «І пожер» тощо цьому не суперечить: адже можна пояснити, що «її основи» стосується вогню, а не Сіону. Мається на увазі, що вогонь з’їв і знищив сам себе, завершивши своє посланництво.

Яд Єгуда · יז

(יז) Як згадано в наступних частинах.

Яд Єгуда · יח

(יח) «А те, що сказали наші вчителі» тощо, не означає, що його спустили вниз, і ולא גם זה [непевний зв'язок: «і не також це»] вгору. Навпаки, це пояснює «піднявся храм»: хоча він піднявся вгору, ворогам унизу здавалося, немов вони його спалили. Бо з небес топтали лише чавило; ומלבנין חומות הביאו משרפות סיד [неясний вислів про вибілювання / цеглу мурів та принесені вапняні печі], щоб наситити їхні очі. А вислів «наступили на нього» стосується התם הגת [непевний вислів: «там… чавило»] у вірші «Топтав Господь».

[П1202, П1203]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Вони існують повіки», як сказано в «Песікті».

[П1204]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Саме цю звістку» тощо: зі слів «Буде високим» випливає добра звістка, що вороги не запанують над ділом його рук. Навіть коли нижній дім буде знищений, там він буде збудований у своїй святості й довершеності.

[П1205, П1206]

Яд Єгуда · כא

(כא) «Обмеженість він пов'язав із самим собою». Адже слова «який я збудував» начебто зайві. Проте його намір — зменшити [силу] висновку від меншого до більшого, а обмеженість віднести до будівничого як людини з плоті й крові. І [такого висновку] не потрібно, бо, оскільки дім збудований навпроти вищої святині, немає להגבלת [непевна форма: «обмежувати»] щодо нього цей висновок. Ось значення його слів: «Тим більше цей дім, який я збудував» унизу, — який збудував я, людина з плоті й крові. З цієї причини він не сказав: «Який я збудував для Твого Імені», як сказав наприкінці.

[П1207, П1208]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Святиня царя Соломона» — за його будівництвом.

Яд Єгуда · כב · продовження

[П1209, П1210]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Це відповідає змісту "Щасливі"» тощо. Соломонів намір тут — сказати: «Почуй же, Господи, молитву чужинця; нехай і йому допоможе добрий намір, який він спрямовує до мого дому, знаючи, що я — його будівничий, хоча він не вміє спрямувати молитву до вищої святині». Це подібне до сказаного в Писанні: «Щасливі мешканці» тощо (Псалми, 84), як пояснює далі.

[П1211, П1212]

Яд Єгуда · כד

(כד) ואנוהו — від слова נוה («оселя»). Тлумачі пояснили: «Зроблю Йому оселю», а за нашим підходом мається на увазі: «Стану Йому оселею».

[П1213]

Яд Єгуда · כה

(כה) «Щоб довершити відповідність» угорі, адже Шехіна називається храмом Господа, як відомо. Праведники довершують цю відповідність, бо від пробудження знизу — пробудження вгорі. וע"כ [скорочення з неясним зв'язком].

[П1214]

Яд Єгуда · כו

(כו) Як сказано про Шехіну: «Щоб слава оспівувала Тебе». Намір у тому, щоб Шехіна, яка називається «славою», оспівувала Його найвище Ім'я й не замовкала. Так само щодо праведників завершує: «Ще хвалитимуть Тебе повіки».

[П1215, П1216]

Яд Єгуда · כז

(כז) «Щаслива людина, сила якої в Тобі; шляхи — у їхніх серцях», — сказав там із наміром בכונה ה"נ [непевний зв'язок скорочення]. Так само щасливою є й людина, яка ще не настільки цілковитий праведник, щоб уся бути колісницею й престолом Господа, а лише якщо вона гідна «бути для цілковитих праведників» [неясний зв'язок]. Це й означає «шляхи — у їхніх серцях»: почав з однини, «щаслива людина», а завершує множиною, бо мало б бути «в її серці».

[П1217, П1218]

Яд Єгуда · כח

(כח) Отже, безперечно, «у їхніх серцях» стосується попереднього вірша — ступеня мешканців Твого дому. Мається на увазі: щаслива людина, яка є лише шляхами до того, що в серцях мешканців Твого дому. Це цілковиті праведники, які самі є домом Господа; ויודעים הם קודם [непевний вислів: «і вони знають раніше»] з належним наміром. А цей праведник, який не настільки вміє служити Господові, як вони, все ж також буде благословенний. Це подібне до שתי בנין בנית שלמה [непевний вислів: «дві… споруди… будівництво Соломона»].

[П1219, П1220]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Це подібне до» того, що сказано в першому розділі «Авода зара»: рабі Меїр сказав тому сторожеві: «Скажи: “Боже Меїра, відповідай мені”, — і врятуєшся». Той сторож не вмів спрямувати намір до Божественного наміру й просто сказав: «Боже Меїра, відповідай мені» — з тим наміром, який мав рабі Меїр, היו שכינתא [неясний вислів: «були… Шехіна»].

[П1221, П1222]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Проте» тощо — це завершення попереднього міркування.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · I · глава 26

Яд Єгуда · לא

(לא) «Коли молився» тощо. Як написано: «Коли Твій народ вийде на війну» тощо, «і молитимуться до Господа в напрямку міста, яке Ти обрав, і дому, який я збудував для Твого Імені». Він пропустив слово «цей» і додав «для Твого Імені», щоб указати на своє спрямування до вищої святині, як пояснює далі.

[П1223, П1224]

Яд Єгуда · לב

(לב) «До того ж» — із якої причини також написано בנתי без йода? Щоб натякнути на цю справу. Воно походить від בן: тобто те, що збудували вгорі.

[П1225]

Яд Єгуда · לג

(לג) Написано בנית без йода, щоб указати на намір щодо будівлі вгорі, яку утвердив Ти, Господи; завдяки їй Ізраїль буде визволений, як написано: «Святиня Господа — утвердили Твої руки; Господь царюватиме повіки-віків». А тепер нехай звеличиться сила Господа, як Ти сказав, промовляючи, — незабаром, за наших днів. Амінь.

[П1226]

«Хікур Дін» — частина II — глава 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Примітки джерела: 1 · 2

Яд Єгуда · 1

«У першому розділі “Рош га-Шана”». Там, у Мішні: «У чотири строки світ судять: на Песах — щодо збіжжя; на Ацерет — щодо плодів дерева; на Рош га-Шана всі, хто приходить у світ, проходять перед Ним, як бней марон (בני מרון), як

Рама з Фано

Суґія в першому розділі «Рош га-Шана» вчить, що людину судять щогодини — для випробування й самого лише розгляду, як каже рабі Натан; і щодня її судять для огляду, тобто розгляду, який охоплює багато випробувань, як каже рабі Йосі. Кожен із них навчає про одну [міру], і

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказано: “Той, хто творить їхні серця разом, хто розуміє всі їхні вчинки”; а на Свято судять щодо вод».

А в Ґемарі: «Хто [танна] нашої Мішни? Не рабі Меїр, не рабі Єгуда, не рабі Йосі й не рабі Натан.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Адже в барайті навчали: “Усіх судять на Рош га-Шана, а їхній присуд запечатують у День спокути”, — слова рабі Меїра. Рабі Єгуда каже: “Усіх судять на Рош га-Шана, а їхній присуд запечатують кожному у свій час: на Песах — щодо збіжжя; на Ацерет — щодо плодів дерева; на Свято судять щодо вод; людину судять на Рош га-Шана, а її присуд запечатують у День спокути”. Рабі Йосі каже: “Людину судять щодня, як сказано: ‘Щоранку оглядаєш її’”. Рабі Натан каже: “Людину судять щогодини, як сказано: ‘Щоранку випробовуєш її’”. А якщо скажеш, що це все ж рабі Єгуда й що сказане в Мішні стосується присуду, — якщо так, труднощі становить людина. Рава сказав: “Це танна зі школи рабі Ішмаеля”. Адже в школі рабі Ішмаеля навчали: “У чотири строки світ судять: на Песах — щодо збіжжя; на Ацерет — щодо плодів дерева; на Свято судять щодо вод; людину судять на Рош га-Шана, а її присуд запечатують у День спокути”. І сказане в Мішні стосується початку суду.

Рав Хісда сказав: “Яка підстава рабі Йосі?” — Адже він сам сказав свою підставу: “Щоранку оглядаєш її”! — Ось що

Рама з Фано · продовження

мудреці з ними не сперечаються. Ці дві міри діють щодо довершених. Про них Йов сказав: «Що таке людина, що Ти звеличуєш її, що звертаєш до неї Своє серце?» (Йов 7:17); «Щоранку оглядаєш її, щомиті випробовуєш її» (Йов 7:18). Цар і громада — так само, адже Соломон прямо сказав: «Чинити суд Свого слуги й суд Свого народу Ізраїлю — справу кожного дня в його день» (1 Царів 8:59). Тобто кожну окрему справу одного дня: численні випробування збираються того дня для огляду. Саме про цей загальний суд сказано: «Ніхто не ночує в Єрусалимі, маючи на собі гріх» («Бемідбар рабба», 21). Про це сказано: «Того ж дня дай йому його плату» (Повторення Закону 24:15). Ці слова витлумачили про винагороду за заповідь кожного дня, щоб його день не минув зі скасуванням його жертви. І сказали: «Щодня давай йому відповідно до його благословень» (Брахот 40a).

Переходимо до мудреців: усі вони вважають, що кожну людину судять на Рош га-Шана, а її присуд запечатують у День спокути, — так, як передають їхнє вчення рабі Меїр і рабі Єгуда, а також танна зі школи рабі Ішмаеля. У цьому ніхто не сперечався. Про що ж вони сперечалися? Про суд над світом загалом. Адже ми вчили: «У чотири строки світ судять: на Песах — щодо збіжжя; на Ацерет — щодо плодів дерева; на Рош га-Шана всі, хто приходить у світ, проходять перед Ним, як бней марон (בני מרון); а на Свято судять щодо вод» (Рош га-Шана

Яд Єгуда · 1 · продовження

ми питаємо: чому він не сказав так, як рабі Натан? — Випробування є самим лише розглядом. — Але ж і огляд є самим лише розглядом! — Натомість рав Хісда сказав: підстава рабі Йосі — звідси: “Чинити суд Свого слуги й суд Свого народу Ізраїлю — справу кожного дня в його день”. І рав Хісда сказав: “Цар і громада: цар входить на суд першим, як сказано: ‘Чинити суд Свого слуги й суд Свого народу Ізраїлю’”. Яка підстава? Якщо хочеш, скажи: не личить залишати царя сидіти надворі; а якщо хочеш, скажи: перш ніж примножиться палкий гнів.

Рав Йосеф сказав: “Згідно з чиєю думкою ми нині молимося за хворих і недужих? Згідно з чиєю? З рабі Йосі”. А можна сказати: все ж згідно з мудрецями, і так, як рабі Іцхак. Адже рабі Іцхак сказав: “Волання добре для людини як перед присудом, так і після присуду”».

Пояснення Раші: «“І сказане в Мішні” про чотири строки — “стосується присуду”. “Якщо так, труднощі становить людина”: адже Мішна навчає про Рош га-Шана, а рабі Єгуда сказав про День спокути. “І сказане в Мішні” про чотири

Яд Єгуда · 1 · продовження

строки — “стосується початку суду”, але присуд людині — у День спокути. “Ось що ми питаємо”: ось що становить для нас труднощі. Те, що він не сказав так, як рабі Натан, має підставу: він вважає, що випробування не є судом, а лише перевіркою вчинків. Отже, і щодо нього самого тобі має бути складно: огляд теж є самим лише розглядом. “Згідно з рабі Йосі”, який каже, що людину судять щодня: нехай молиться, щоб її судили на виправдання й не присудили їй смерті. Бо якщо згідно з мудрецями, які кажуть, що її судять лише на Рош га-Шана, — то їй уже присуджено [смерть]». До цього місця його слова.

Автор розуміє, що з [вчення] рабі Натана ми можемо судити про рабі Йосі. Оскільки рабі Натан неодмінно говорить про самий лише розгляд, а не про присуд, рабі Йосі теж говорить про огляд і самий лише розгляд. І те, що рав Хісда сказав: рабі Йосі виводить це з «Чинити суд Свого слуги» тощо, — також сказано не про остаточно визначений суд і присуд, а лише про огляд. Саме так є насправді, адже Йов сказав: «Щоранку оглядаєш її». І мудреці

Рама з Фано · продовження

16а). І ми дійшли висновку, що анонімне вчення нашої Мішни відповідає танні зі школи рабі Ішмаеля: наведені в ньому строки стосуються початку суду. Тому в нашій Мішні не згадано, що присуд людині запечатують у День спокути, як це прямо сказано в барайті.

Ось у чому вони сперечаються. Рабі Меїр не визнає чотирьох строків. Рабі Єгуда навчає про них як про строки присуду: кожен [присуд] запечатують у свій час — на Песах щодо збіжжя, і так усі. Рабі Єгуда вважає, що початок їхнього суду пов’язаний із Рош га-Шана. А танна нашої Мішни вивів усіх їх із суду Рош га-Шана, крім людини. Оскільки ми сказали, що названі строки стосуються початку суду, нам потрібно з’ясувати, коли ж ухвалюють присуд щодо цих трьох. Насправді для цих речей не потрібно призначати різні строки: один для початку суду, інший — для присуду. Усе щодо них вирішують за один раз. Про початок і кінець сказано тільки стосовно людини: якщо вона покається між ними, їй прощають. Щоб установити, що наша Мішна не відповідає рабі Єгуді, сказали: названі в ній строки стосуються початку суду, — тим самим виключаючи Рош га-Шана, який не є початком суду щодо збіжжя, плодів і вод.

Отже, є чотири строки: три з них — і початок, і кінець, а строк людини стосується саме початку суду. Адже її присуд, за всіма думками, запечатують у День спокути: цього дня вранці, на думку декого, було

Яд Єгуда · 1 · продовження

теж не сперечаються з ним, як не сперечаються з рабі Натаном. Лише рав Йосеф спочатку вважав, що мудреці й рабі Йосі неодмінно сперечаються між собою, а рабі Йосі також говорить про присуд. Бо якби ти не сказав так, те, що ми нині молимося за хворих і недужих, не відповідало б нічиїй думці. Але відповідно до сказаного далі в Ґемарі: «А можна сказати: все ж згідно з мудрецями» тощо, — насправді вони не сперечаються, і рабі Йосі говорить лише про огляд. Він і рабі Натан також не сперечаються: адже огляд теж є розглядом, що складається з випробувань. Тільки рабі Натан узяв вірш Йова, а рабі Йосі — вірш «Чинити суд Свого слуги» тощо.

«І ці дві міри» — випробування та огляд — «діють щодо довершених» і праведників: Святий, благословенний Він, прискіпливо судить їх на волосину й також повсякчас розглядає їхні справи. «Так само» — [прогалина у джерелі] — «що є цими двома мірами». «Адже прямо сказано» тощо: тому поруч також стоїть «І нехай ці мої слова будуть близькі до Господа, його Бога». «Тобто» тощо: «тим більше, що не рабі

Яд Єгуда · 1 · продовження

Йосі [прогалина у джерелі] про випробування говорить» [синтаксис непевний].

«Саме про цей загальний суд» — щоденний огляд щодо громади — сказано

Рама з Фано · продовження

обрізано Авраама; цього дня під час мінхи було зв'язано Ісаака; цього дня було дано другі скрижалі, які збереглися в наших руках, щоб підтримувати наше життя, як нині.

[П1227, П1228, П1229, П1230, П1231]

Яд Єгуда · 1 · продовження

в «Мідраш рабба», розділ «Пінхас», такими словами: «Рабі Єгуда бар Сімон сказав: ніколи не було людини в Єрусалимі, яка мала б на собі гріх. Як це? Ранкова постійна жертва

Яд Єгуда · 1 · продовження

спокутує денні переступи, а та, що між вечорами, спокутує переступи, вчинені вночі» тощо, як сказано: «Праведність ночує в ньому». Автор згадав, що це сказано про огляд справи кожного дня в його день.

«Про це сказано» тощо. Тобто так само щодо міри добра — стосовно винагороди за заповіді, які людина виконує щодня, — витлумачили в «Шохер тов» вірш «Давидів псалом. До Тебе, Господи, підношу мою душу» і те, що Писання каже: «Того ж дня дай йому його плату». Святий, благословенний Він, сказав Давидові: «Давиде, чому ти підносиш свою душу до Мене?» Той відповів Йому: «Тому що я — наче наймит у Твоєму світі, як сказано: "Наче раб, який прагне тіні, і наче наймит, який сподівається на свою плату". А у Твоїй Торі написано: "Того ж дня дай йому його плату"; і написано: "До неї він підносить свою душу". Тому — "До Тебе, Господи, підношу мою душу"». За звичаєм світу, робітник працює в господаря й просить у нього свою плату, а Святий, благословенний Він, каже йому: «Нехай сонце не зайде над нею». Чому? — «До неї він підносить свою душу». То тим більше ми, чия душа залежить від Нього! Автор пояснює: це для того, щоб завдяки винагороді за заповідь, яку праведник виконує щодня, гріх спокутувався день у день і він не потребував загального спокутування, залежного від жертви, — щоб день не минув, а його жертва не виявилася скасованою. І дивись, що витлумачили в «Зогарі», розділ «Кі теце», сторінка 536.

«І сказали: щодня» тощо. Тобто про це також сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, у шостому розділі «Брахот» щодо вірша «Благословенний Господь день у день»: «Хіба вдень Його благословляють, а вночі Його не

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословляють? Натомість це вчить тебе: щодня давай йому відповідно до його благословень». Тобто, як ми сказали: щодня обліковувати винагороду за благословення під час огляду.

«Переходимо до мудреців» тощо. Автор викладає вступ до своєї відповіді й далі пояснює сказане в Ґемарі: «І сказане в Мішні стосується початку суду». «У цьому ніхто не сперечався» — «розгляд [прогалина у джерелі]». «Про суд над світом загалом» — оскільки ми навчаємо про чотири строки, плоди й води.

«Ось у чому вони сперечаються». Рабі Меїр не погоджується з нашою Мішною та танною зі школи рабі Ішмаеля щодо чотирьох строків; тому він навчає: всіх судять на Рош га-Шана. Рабі Єгуда сперечається з рабі Меїром і визнає чотири строки: ці строки стосуються остаточного вироку, а Рош га-Шана — початку суду. Він сперечається з нашою Мішною та танною зі школи рабі Ішмаеля, які вважають, що чотири строки стосуються початку суду. «Для присуду» — тобто для остаточного вироку. «Вивів усіх їх із суду Рош га-Шана»: їх узагалі не судять на Рош га-Шана — ні щодо початку суду, ні щодо остаточного вироку; крім людини, початок суду якої — на Рош га-Шана.

«Оскільки ми сказали» тощо. Тобто за нашим поясненням Мішни, що чотири строки стосуються початку суду, треба дослідити, коли ж остаточний вирок щодо тих трьох — збіжжя, плодів і вод, адже наша Мішна не говорить про остаточний вирок. Гаразд щодо остаточного вироку людині: ми знаємо з барайти, що всі ці мудреці вважають, що він — у День спокути. Але щодо тих трьох це не так. «Насправді» тощо: тобто насправді в цих трьох є лише один строк

Яд Єгуда · 1 · продовження

суду, і початок та кінець їхнього суду — водночас.

«Щоб установити» тощо. Тобто з вислову «сказане стосується початку суду» не можна зробити висновок, що в усіх чотирьох строків є ще й окремий час для остаточного вироку. Натомість, оскільки ми чули, що рабі Єгуда вважає початком суду тих трьох Рош га-Шана, сказали: названі чотири строки стосуються початку суду — і це не згідно з рабі Єгудою. Але з тим, що рабі Єгуда сказав про остаточний вирок для цих трьох — кожен у свій час, — насправді погоджується й наша Мішна. Адже щодо них початок і кінець суду є одним: вони не мають різних строків. Однак наша Мішна не говорить про остаточний вирок: ані щодо цих трьох, для яких остаточний вирок включено в початок, ані щодо людини, яка має окремий строк для присуду. Це також випливає з уважного розгляду формулювання танни зі школи рабі Ішмаеля: у тих трьох немає окремого строку для присуду.

«Отже, чотири строки», згадані в Мішні, неоднакові. Для трьох із них — збіжжя, плодів і вод — початок суду є також остаточним вироком. Наша Мішна, говорячи про початок суду, включає сюди й остаточний вирок щодо них. Інакше стосовно людини: Мішна говорить саме про початок її суду; а щодо її остаточного вироку, який, за всіма думками, — у День спокути… [еліптичне закінчення].

«Цього дня було обрізано» тощо. Тому Святий, благословенний Він, захотів надати Ізраїлеві заслугу: судити його того дня, коли наші праотці вчинили добрі діла, щоб нагадати про їхню заслугу й завдяки цьому виправдати нас на суді. І це — те, що цей день установлено для спокути й спокутування, як відомо. «На думку декого» — як сказано в «Піркей рабі Еліезер». Це виводять із того, що там написано: «Жодної роботи не робіть саме цього дня», а тут написано: «Саме цього дня був обрізаний» тощо. І завершується тим, що щороку Святий, благословенний Він, бачить кров союзу обрізання Авраама, нашого батька, і спокутує гріхи Ізраїлю тощо. Це виключає сказане в «Берешіт раба» про «Заміси й зроби коржі»: «З цього випливає: був Песах». А

Яд Єгуда · 1 · продовження

це було на третій день після обрізання Авраама. «І цього дня було зв’язано Ісаака» — як відомо з вислову наших учителів, благословенної пам’яті. «І цього дня було дано другі скрижалі» — як також відомо зі слів наших учителів, благословенної пам’яті: останні сорок днів закінчувалися в День спокути, й тоді Мойсей одержав другі скрижалі та йому було сказано: «Я простив за твоїм словом».

[П1232, П1233, П1234, П1235, П1236, П1237, П1238, П1239, П1240, П1241, П1242]

Йоель Моше · 1

«Щогодини — для випробування» тощо, до «її судять для огляду» тощо. Тобто з вислову Писання: «Щоранку оглядаєш її, щомиті випробовуєш її». «Про суд над світом загалом» тощо — тобто щодо збіжжя, вод і плодів дерева.

«А танна нашої Мішни вивів їх» тощо. Тобто танна нашої Мішни, який навчав: «У чотири строки світ судять», узагалі виключає всіх їх — збіжжя, води, плоди — із суду Рош га-Шана. Кожне [судять] у свій час, а лише людину — на Рош га-Шана; і все це — початок суду. Отже, потрібно з’ясувати, коли їхній остаточний вирок. Гаразд щодо людини: в барайті сказано, що їхній присуд запечатують у День спокути. Але не так щодо збіжжя, вод і плодів: їх згадано лише в Мішні, яка говорить про початок суду. І він відповідає, що насправді все щодо них — за один раз: початок і кінець, усе разом. «Не згідно з рабі Єгудою; сказали ר’…» [неясна атрибуція] тощо. Тобто рабі Єгуда вважає, що початок суду також щодо збіжжя, плодів і вод — на Рош га-Шана; а рабі приходить сказати, що лише для людини початок суду — на Рош га-Шана.

«Другі скрижалі» відповідають Якову, бо в десяти заповідях є 172 слова, а десять заповідей [разом із ними] становлять Якова (יעקב). Тому Еліезер дав Ревеці два браслети, «десять золота», «бека — його вага», שם וג’? [непевне прочитання]; це натяк на десять заповідей і дві скрижалі, а בקע, «бека», разом із «десятьма золота» натякає на Якова. Тому Письмова Тора натякає на вав (ו), міру Якова. Так само пояснення вірша «Його рука тримає п’яту Ісава» — וידו אוחזת בעקב עשו: читай не וידו, «його рука», а ויו”ד — «і йод»; і його названо Яковом. נ”ל משה

Йоель Моше · 1 · продовження

[скорочення та зв’язок із «Мойсей» неясні]. Уважно розглянь.

[П1243, П1244, П1245, П1246, П1247, П1248, П1249]

Примітки джерела · 1

Пояснення суґії в першому розділі «Рош га-Шана»: людину судять щодня й щогодини; про це сказано: «Того ж дня дай йому його плату». І сказали: «Щодня давай йому відповідно до його благословень». Пояснює думки таннаїв про суд над людиною на Рош га-Шана й присуд їй у День спокути та про те, коли ухвалюють присуд

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 1

Примітки джерела · 1 · продовження

щодо збіжжя, плодів і вод.

[П1250]

Примітки джерела · 2

Коли ухвалюють остаточний вирок щодо плодів, вод і збіжжя. Другі скрижалі відповідають Якову. І натяк у тому, що Еліезер дав Ревеці.

[П1251]

«Хікур Дін» — частина II — глава 2

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Оскільки» тощо. Автор порушує запитання, яке ставить там Ран щодо сказаного: «У чотири строки світ судять» тощо. Ось його слова: «Мені важко зрозуміти: якщо людину судять у Рош га-Шана, то, безперечно, її судять щодо всіх її обставин — її збіжжя, плодів та інших справ. Отже, все судять у Рош га-Шана. І він пояснив мені: три речі судять для всього світу в ці три строки, перелічені в нашій Мішні. Тому ми так читаємо: Тора сказала громаді приносити в ці строки те, чим здобувають прихильність щодо них, — кожне у свій час. А в Рош га-Шана всі, хто приходить у світ, проходять перед Ним по одному, і для кожного

Рама з Фано

Оскільки збіжжя, плоди й вода існують лише для людини, то й ми запитаємо: можливо, все визначається в Рош га-Шана й скріплюється печаткою в День спокути, як ми сказали щодо суду над людиною, — відповідно до думки рабі Меїра в усіх справах? Яке ж галахічне значення має те, що цей анонімний виклад називає Песах, Ацерет і Свято? Ран відповів: ці речі судять у визначені строки для всього світу, а в Рош га-Шана розподіляють між людьми. Це правильно.

Можливе й інше пояснення: усе сказане про суд над людиною стосується її самої загалом — дітей, життя й прожитку; усе це залежить від мазалю. Проте в Рош га-Шана щодо цього постановляють, чи людина гідна, щоб їй дали сповна, чи щоб їй зменшили, як нижче, у розділі

Яд Єгуда · 1 · продовження

визначають його частку в цих речах». Кінець цитати.

«Можливе й інше»: запитання можна пояснити інакше. У Рош га-Шана людині щодо цього світу визначають дітей, життя й прожиток лише загалом, а не в подробицях — чи благословенними будуть її хліб, вода й плоди на полі. Адже може бути постановлено, що людині присуджено добро, а водночас ועדיין לא תחוג הגזרה [неясний вислів із запереченням: «і присуд іще не обернеться»] щодо збіжжя — у всиханні, щодо плодів — у гнитті, щодо води — у висиханні, для кожного у свій час. Бо тоді рука Господа не стане

Яд Єгуда · 1 · продовження

короткою, щоб здійснити визначений людині прожиток чудесним способом, як буде пояснено далі.

«Усе це залежить від мазалю». Хоча ці три речі залежать не від заслуги — щоб можна було сказати, ніби їх спричинив вирок Рош га-Шана, який відповідає діям і заслугам людини, — а від мазалю, як сказали в Ґемарі, усе ж суд Рош га-Шана впливає на них: чи зменшують людині те, що належить їй відповідно до мазалю, чи дають їй сповна. Як буде пояснено нижче, наприкінці розділу 28, де автор написав: «Виходить, що мазаль виконує своє, а до нього долучається суд Рош га-Шана: зменшити визначене тому, хто на своєму суді вийшов нечестивим, і сповнити для праведників те, на що вказує мазаль» тощо. Дивись там.

«Хто удостоївся двох столів» — сприятливого мазалю та сприятливого суду Рош га-Шана, щоб йому було визначено одержати сповна відповідно до вказівки його мазалю, — той називається записаним до життя. «Навіть останнього року», коли він помре: якщо того року сповнилися його дні й роки відповідно до вказівки його мазалю, то

Рама з Фано · продовження

28. Хто удостоївся двох столів і кому дають сповна, з достатком, той називається записаним до життя щороку, навіть останнього року, як буде далі, — адже сповнилися його дні й роки. Однак не самим хлібом живе людина. Бо якби в усі сорок років, коли наші праотці перебували в пустелі, збіжжю було присуджено всихання, плодам — гниття, а воді — висихання, то, без сумніву, на початку кожного з тих років щодо Ізраїлю було б написано й скріплено печаткою: їсти досита небесне зерно й пити з криниці Міріам. А протилежне розповідають із днів рабі Йоханана: одного разу чотири сеа коштували одну селу, але багато було опухлих від голоду, бо не мали й ісара.

Отже, знання протилежних випадків, які вже траплялися до нас, зобов’язує визнати: суд над людиною — окремо, суд над збіжжям — окремо. Так само вода й плоди. Вийди й навчися з ріжкового дерева та джерела води, що з’явилися в печері для рабі Шимона й рабі Елазара, його сина, у розділі «Баме мадлікін». У подібному випадку, безперечно, можна вчитися з чудесних подій: вони є лише особливими проявами вищого Провидіння щодо всіх людських шляхів — від Великого порадою й Могутнього діяннями.

Збіжжя відрізняється від води та плодів лише тим, що проходить два суди: у Песах перед сівбою його судять щодо сівби й проростання, а в Песах перед жнивами — щодо

Яд Єгуда · 1 · продовження

й того року це називається присудженим до життя, адже йому визначено сповнення вказівки мазалю.

«Однак» тощо — це пояснення справи. Вирок людині на суді Рош га-Шана, навіть якщо він до життя, не зумовлює неодмінно благословення Господа для збіжжя, плодів і води. Покоління пустелі це доводить: вони їли манну всі сорок років, не маючи поживи для себе в посушливому краї. Яка різниця для мене, чи збіжжя судили на добро, чи на зло в усі ті Рош га-Шана? За будь-якого з двох випадків запис у книзі благословення й прожитку, зроблений Ізраїлеві на початку тих років, здійснювався через небесний хліб чудесним способом. Саме це написано, тощо: «І годував тебе манною» тощо, «щоб дати тобі знати: не самим хлібом живе людина, а всім, що виходить з уст Господа, живе людина». Значення — як ми сказали. Так само з плодами й водою. Отже, Рош га-Шана не робить однаковим суд над людиною, збіжжям та іншими речами.

«А протилежне» тощо: так само, як у Рош га-Шана людині може бути остаточно визначено суд на добро, а збіжжя,

Яд Єгуда · 1 · продовження

попри це, може бути суджене на зло, можливе й протилежне: щодо прожитку людині визначено зло, а збіжжю — добро. Як розповідається בכ"ה דב"ב [точна скорочена адреса] про дні рабі Йоханана тощо. «Отже, знання протилежних випадків»: коли ми знаємо протилежні випадки, що були до нас, — збіжжя було дешеве, а опухлих від голоду було багато, і подібне до цього, — це знання зобов'язує нас сказати, що суд над людиною — окремо, тощо.

«У розділі "Баме мадлікін"»: там сказано: «Пішли, сховалися в печері; сталося чудо — були створені для них ріжкове дерево й джерело води».

«Лише… нічого» тощо. У згаданій справі плоди й вода рівні зі збіжжям. На перший погляд між ними є різниця в тому, що збіжжя судять двічі, як сказано там у Ґемарі щодо Мішни «У Песах — щодо збіжжя»: «Якого збіжжя? Якщо скажеш: цього збіжжя, що вже стоїть, — коли були визначені всі ті пригоди, які його спіткали? Отже, йдеться про збіжжя, яке буде посіяне. Чи це означає, що воно проходить лише один суд? Адже навчали: збіжжя, яке спіткала випадкова подія або непідвладні обставини до Песаху, судили раніше; після Песаху — судили на майбутнє» тощо. Рава сказав: «Звідси дізнаємося, що воно проходить два суди». І в цьому також немає різниці між збіжжям, плодами й водою.

Рама з Фано · продовження

дозрівання й благополучного збирання додому. Проте головний суд над ним стосується збіжжя, що стоїть на полях: чи буде воно благословенне для споживання й для сівби. У цьому воно подібне до всіх згаданих речей, хоча зрештою саме собою виходить, що його судять двічі. Можна пояснити причину так: збіжжя особливе, бо воно — основа прожитку. Це узгоджується і з думкою того, хто сказав: плід, через який згрішив Адам, перша людина, був пшеницею. Його названо деревом через міцність його вкорінення: він «дає свій плід у свій час», як незабаром буде пояснено.

Тоді йому було сказано: «Проклята земля через тебе» — ארורה האדמה בעבורך. Як у «І їли із зерна краю» — ויאכלו מעבור הארץ (Ісус Навин 5:11): Він судив поживу, приховану в землі. Ще йому сказано: «У поті свого обличчя їстимеш хліб» (Буття 3:19): Він судив її також після проростання, прирікши на численні труди.

[П1252, П1253, П1254, П1255, П1256]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Проте головний суд над ним» тощо. Хоча сказано, що воно проходить два суди: у Песах судять збіжжя, яке вже стоїть, а також те, яке буде посіяне потім, у хешвані; наступного Песаху судять те збіжжя, яке стоїть, посіяне минулого хешвану, — отже, його судять двічі. Проте головний суд — лише один: над збіжжям, яке вже стоїть. Адже коли його судять щодо дозрівання — כיון [неясний зв'язок] — чи буде воно придатне до їжі, його також судять, чи буде воно придатне для сівби пшениці. Оскільки вони נגללי מהזריעה כהדא [неясний вислів: «охоплюються / згортаються із сівби, як це»], навіть суд над сівбою включено до суду над дозріванням, і все — один суд.

«Подібне до всіх згаданих» — плодів і води. Проте оскільки, так чи інакше, це розділені суди, виходить, що його судять двічі; через це сказали, що воно проходить два суди. Насправді ж головний суд — один, як згадано.

«Це узгоджується і» тощо. Так знаходимо на першому суді Рош га-Шана, коли судили Адама, першу людину: збіжжя також було суджене тоді двічі, як пояснює далі. «З думкою того, хто сказав» — у «Санхедрін», розділ «Бен сорер», і в «Берешіт раба», розділ «Берешіт»: «Це була пшениця». Вона була суджена тим судом.

«Його названо деревом». Хоча пшениця — лише колос, її все ж названо деревом через міцність її

Яд Єгуда · 1 · продовження

вкорінення. Дерево потребувало міцного вкорінення через плід, який давало у свій час: та пшениця була дуже великою й готовою, як буде в майбутньому. Це з «Берешіт раба», там: рабі Шмуель бар рав Іцхак запитав рабі Зеїру: «Чи можливо, що це була пшениця? Адже написано “дерево”!» Той відповів: «Вона здіймалася, мов кедри Лівану». Це подібне до того, як наші мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили в останньому розділі «Кетуббот» вірш «Нехай буде достаток зерна на землі»: у майбутньому пшениця здійметься, як фінікова пальма.

Ще там, у «Берешіт раба», розійшлися рабі Нехемія та мудреці. Рабі Нехемія сказав: промовив «Той, Хто виводить хліб із землі», бо Він уже вивів хліб із землі. А мудреці кажуть: «Той, Хто виводить хліб» — про те, що Він у майбутньому виведе хліб із землі, як сказано: «Нехай буде достаток зерна на землі». Це пояснюється так само, як мудреці витлумачили цей вірш в останньому розділі «Кетуббот»: у майбутньому Земля Ізраїлю даватиме готові хлібини. Рабі Нехемія вважає, що так було й до гріха. Слова обох — істина; це також буде пояснено в наступному розділі.

«Як у “І їли із зерна краю”» — тобто із зерна землі. Це й означає בעבורך: «із плодом» — עם הניב, тобто із зерном. Йдеться про збіжжя, яке сіють і яке ופטורה עדיין בקרקע [неясна форма: «і ще звільнене в ґрунті»], щоб воно було прокляте לכל מגדל ברכה [неясний вислів: «для кожного вирощування / вирощувача благословення»]; ולא תגזר בכת’ יום האכילה [неясний вислів із запереченням: «і не буде визначене в כת’ день споживання»], як пояснив у наступному розділі. Ось один суд.

«Судив її» — поживу, також після її проростання. Це вирок щодо того, що вже стоїть і потребує приготування, כדת’’ [неясне скорочення], численними трудами — «готові хлібини»; тоді стало потрібно багато трудів для молотьби, розмелювання й випікання.

[П1257, П1258, П1259, П1260, П1261, П1262, П1263, П1264, П1265, П1266, П1267, П1268]

Йоель Моше · 1

«Лише для людини» тощо: їх створено для людської потреби. Отже, запитаймо: можливо, все судять у Рош га-Шана, за думкою рабі Меїра, який не приймає чотирьох строків, як вище, у розділі 1? Ран відповів: у Рош га-Шана розподіляють між людьми — кожному те, що йому належить.

«Можливе й інше» — інша відповідь: хоча людині самій загалом визначено [частку] в Песах, Ацерет і Свято, усе ж у Рош га-Шана людину судять щодо того, чи вона гідна, щоб їй дали сповна те, що було визначено. «Навіть останнього» тощо — עיקם בשפה אחרונה [неясний вислів: «викривив останньою губою / мовою»] перед його смертю; це також називається «днями», бо він сповнив свої роки.

«Однак не самим хлібом» тощо. Іноді визначено багато збіжжя, але, попри це, багато опухлих від голоду; а іноді — посуха, всихання й жовтіння посівів, та все ж [люди] ситі, у доброму стані й «насичують усяким добром» — ומשביעים כל טוב [неясний зв’язок дієслова], як Ізраїль у пустелі — небесним зерном. Це називається знанням протилежних випадків — ההיפך המעכב [неясний зв’язок: «протилежність, яка перешкоджає»]. Бо суд над людиною — окремо, а суд над збіжжям — окремо; так само плоди й вода — окремо.

«Вчаться із чудесних подій»: хоча в рабі Шимона бар Йохая сталося чудо, усе ж навчаються בכ”הב [неясне скорочення] із нього. «Немає різниці» між збіжжям та іншими речами, крім того, що збіжжя проходить два суди, בכ”ש [скорочення джерела]. «Його названо деревом»: сказали, що це була пшениця, — то чому назвали «деревом», адже це означає дерево? Його названо деревом через міцність його вкорінення.

בעבורך — мається на увазі: щодо зерна (לעבור), яке ще всередині землі, тобто до проростання. «У поті свого обличчя» — після проростання. Два суди.

[П1269, П1270, П1271, П1272, П1273]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 2

«Хікур Дін» — частина II — глава 3

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І це, відповідно до того» тощо. Тобто: як зерно зіпсувалося внаслідок суду над Адамом, першою людиною, про який ішлося в попередній главі, так, відповідно до цього, у майбутньому, за днів Месії, воно буде благословенне й повернеться до свого первісного благословення, яким було наділене в достатку перед гріхом Адама, першої людини. Принагідно рабі пояснює їхній вислів: «У майбутньому Земля Ізраїлю даватиме хлібини».

«Адже — від коштовних» тощо. Тобто: те, що Земля Ізраїлю в майбутньому даватиме хлібини, є річчю, якої вимагає розум. Оскільки Сонце доводить до готовності зерно — הספירית [неясне означення], як сказано: «Від коштовних плодів Сонця», і ми вже знаємо, що світила зменшилися порівняно з тим, якими були на початку творіння, то, безперечно, коли вони повернуться до своєї первісної величини, зросте й сила

Рама з Фано

І це, відповідно до того, обіцяно нам на дні Месії: «Нехай буде достаток збіжжя на землі» — יהי פסת בר בארץ (Псалом 72:16). Витлумачили це так: «У майбутньому Земля Ізраїлю даватиме хлібини й одяг із тонкої тканини» (Кетуббот 111б). Адже сказано: «Від коштовних плодів Сонця» (Повторення Закону 33:14). Світила вже зменшилися через перший гріх, і Сонце лишилося на одній із 343 частин того, чим було, за словами Йонатана бен Узіеля, про які я ще неодмінно згадаю. Через брак у великого світила сили довести зерно до готовності воно лишилося тільки в стані зав’язі. Цим пояснюється назва חטה, «пшениця», без нун, на відсутність якого вказує даґеш. Коли ж світила повернуться до свого початкового стану, пшенична оболонка, з якої постають висівки, добре приготується, а борошно всередині буде зі сполучених частинок, не розділених. Усе разом, як спочатку, стане прекрасною хлібиною завдовжки з верхівки колоса. Розмір кожної хлібини — десята частина ефи, бо написано: «На верхівках гір» — בראש הרים (Псалом 72:16), як і сказано: «Із першого вашого тіста халу піднесіть» — מראשית עריסותיכם חלה תרימו (Числа 15:20). [П1274]

Яд Єгуда · 1 · продовження

приготування зерна — аж до належно випечених і готових хлібин, як було перед гріхом. Це буде пояснено далі. [П1279]

«За словами Йонатана бен Узіеля» — у трьох місцях, які я ще неодмінно згадаю: у трактаті «Ем коль хай», частина I, глава 25 та ע”ח [78; точність адреси не встановлена], і в трактаті «Га-іттім», глава 13.

«І через брак сили» — [сили] поза Сонцем після зменшення, щоб добре й належно приготувати зерно.

בעבודה [неясна форма]. Тоді воно було в тому стані зав’язі, який [був] перед зменшенням; тепер же це — завершення його приготування. [П1280]

«Цим пояснюється назва חטה» — від חנטה, «зав’язування плоду», тільки нун бракує. Натомість у тет поставлено даґеш, щоб доповнити відсутність нун, бо таке значення даґеша всюди. Оскільки за гріху Адама, першої

Яд Єгуда · 1 · продовження

людини, — שבפ' החטא [скорочення не встановлено] — пшениця, з якої він їв, лишилася на рівні зав'язі, її й названо חטה.

«Коли ж світила повернуться» — у майбутньому, до свого початкового стану, до тієї величини, яка була перед гріхом. Як сказано: «А світло Сонця буде семикратним», і як там передає Йонатан бен Узіель. Тоді «немає нічого нового під Сонцем»: зерно повернеться до тієї природи, яку мало перед гріхом, — давати готові хлібини завдяки доброму приготуванню, так що й оболонка добре приготується, а борошно не буде розділене на частинки, як לג"ע [неясне скорочення], а буде зібране разом. Усе стане гарною хлібиною, як було спочатку, перед гріхом. Така сама й підстава слів того, хто каже, що воно здійметься, мов пальма, бо таким було й перед гріхом, як згадано в попередній главі.

«Десята частина ефи» — розмір тіста, з якого належить відокремлювати халу.

«Бо написано» — «Нехай буде достаток збіжжя на землі, на верхівках гір».

«Як і сказано» — «Із

Рама з Фано · продовження

Вона зветься омер за дією збирання у снопи — עימור: тільки вона й завершує роботу, після чого [хлібина] придатна до їжі. Так і хліб зветься в нас פת за випіканням і поділом, що передує йому: велике замішане тісто ділять на великі хліби, ґріцін, щоб відокремлювати з них цілу халу. Омер є десятою частиною ефи, а ефа — десятою частиною кора. Отже, і первісна, і остання природа, виконуючи посланництво Всюдисущого заради Його великого Імені, утворює за Торою форму для труми й десятин: вона сама є халою, цілою хлібиною, як ми сказали. Саме це мали на увазі наші вчителі, витлумачивши בראשית, «на початку»: завдяки халі, завдяки десятинам і першим плодам. [П1275]

Про це й навчено в Мішні: «Той, хто лічить, гідний похвали», бо саме це було початковим наміром: відокремлювати з хлібин одну зі ста, עשר מעשר [«десять / десятина»; зв'язок не встановлено], і всі вони цілі, не шматки. «Той, хто відмірює, гідний більшої похвали за нього» — щоб віддавати труму з кращого; «а той, хто зважує, гідний найбільшої похвали з усіх трьох» — щоб частка священників переважила на шальці терезів. Ісарон становить 43 яйця й п'яту частину яйця: отже, це 216 п'ятих частин, за таємницею «Моя чаша переповнена» — כוסי רוי"ה, тобто ר"י ה', «216 — п'ятих». Відніми дев'ять п'ятих частин — частку хали, одну двадцять четверту; залишиться או"ר, «світло», відповідно до «Заповідь Господа чиста — בר"ה, просвітлює

Яд Єгуда · 1 · продовження

першого вашого тіста халу піднесіть». Наші мудреці, благословенної пам'яті, навчили звідси, що хала називається ראשית, «перше», і називається תרומה, «піднесений дар». Так і тут стебло назване цим іменем, і це — בראש הרים, «на верхівках гір». Відповідно, зміст такий: «Нехай буде достаток збіжжя на землі» — вона даватиме хлібини, «на верхівках гір», придатні для «першого» й для «піднесеного дару», тобто розміром, який зобов'язує до хали: десята частина ефи. Як пояснено в Ґемарі, в «Ерувін»: Писання, кажучи «із першого вашого тіста», говорить про тісто в пустелі.

«Вона зветься омер» — як написано: «А омер — десята частина ефи». За роботою складання у купи — הכימור, зв'язування та збирання колосків: у той час саме збирання у снопи завершуватиме роботу, і більше не буде потреби в іншій роботі. Також там у Ґемарі сказано: «А може, скажеш: мені буде важко жати її? Писання навчає: "Зашумить, мов Ліван, її плід"» тощо; дивись там. І оскільки [так] було перед гріхом…

«Як хліб» — він зветься так за випіканням і за поділом, що передує випіканню. Адже

Яд Єгуда · 1 · продовження

замішане велике тісто треба поділити на великі хліби, які мовою Мішни називаються ґріцін (גריצין). За цим поділом і випіканням воно й зветься פת, «хліб». Так само справа й з омером.

«Щоб відокремлювати з них» тощо. Це стосується сказаного вище: «Розмір кожної хлібини — десята частина ефи», тобто щоб відокремлювати халу з цілого тіста, яким воно є. Бо кожна хлібина зобов'язує до хали. Нині ж не так: тісто, що перебуває בקלה [неясне значення], потім доведеться розділяти й ділити на шматки.

«А омер» тощо. Тобто: крім того, кожна хлібина має розмір, придатний для труми й десятин. Адже омер — десята частина ефи, а ефа — десята частина кора. Як наші вчителі, благословенної пам'яті, кажуть у кількох місцях: ефа — три сеа, а кор — тридцять сеа. Отже, омер становить одну соту кора. Тож цілими

Рама з Фано · продовження

очі». [П1276]

Так само Святий, благословенний Він, у майбутньому додасть сили шовкопряду. Наші вчителі згадали дивовижність зразка, явленого в тому, що з ним відбувається. Видимий усім зразок — це натяк на воскресіння мертвих, на роги слави та крила, що мають оновитися в них, як в орлів. Тоді він зробить собі великий будинок, увесь із чистого шовку. Коли роботу буде завершено й шовкопряд вийде з нього у світ, будинок відкриється сам собою, «і отвір для голови його буде в ньому», як написано: «На верхівках гір». Це подібне до виготовлення меїла: «Він приготує, а праведник одягне». [П1277]

У будь-якому разі всі погоджуються: людину судять у Рош га-Шана, коли її було створено; її остаточний вирок скріплюють у День спокути, який приходить із завершенням десяти днів. Вони — громада, що судить середніх, котрі не удостоїлися, а також громада, що рятує тих, хто удостоївся протягом них, як згадано. А тепер почнімо з того, що сказано про це. [П1278]

Яд Єгуда · 1 · продовження

хлібинами можна відокремити кількість труми й десятин, належну з кора, і не доведеться їх розкривати — לפתחיהן. [П1281]

«Отже, первісна природа» — перед зменшенням світил; а остання природа — у майбутньому, коли вони повернуться до свого початкового стану.

«Утворює форму» — особливу форму розміром хали, тобто хлібину розміром в омер.

«Цілу» — яку потім не треба [ділити] на шматки.

«Витлумачили» — у «Берешіт раба»: «На початку» — світ було створено завдяки трьом речам: завдяки халі, завдяки десятинам і завдяки першим плодам. Яка підстава? «На початку Бог створив»; а ראשית, «перше», — це хала тощо. Рабі каже, що причина цього тлумачення — чому стверджується, що світ

Яд Єгуда · 1 · продовження

створено завдяки саме цим трьом речам більше, ніж іншим, — у тому, що природа світу перед гріхом давала розмір хали для труми й десятин. Це дуже дивовижна річ. Тому й сказали, що світ створено завдяки цим трьом речам: сама природа вказала на це, даючи розмір, придатний для них.

«Про це й навчено в Мішні» — у четвертому розділі «Трумот»: «Той, хто лічить, гідний

Яд Єгуда · 1 · продовження

похвали; той, хто відмірює, гідний більшої похвали за нього; а той, хто зважує, гідний найбільшої похвали з усіх трьох». Згідно зі сказаним, рабі пояснює, що підстава слів «той, хто лічить, гідний похвали» в тому, що саме такий був намір на початку творіння: земля давала готові цілі хлібини, щоб лічбою відокремлювати цілу належну кількість труми й десятини. А саме: одну зі ста — це кількість труми десятини; і десять зі ста — для першої

Яд Єгуда · 1 · продовження

десятини.

«Одну зі ста» — так слід читати, а не «дві зі ста», бо останнє — розмір великої труми за приписом мудреців. Ця Мішна навчає про труму десятини й першу десятину; натомість про велику труму в першому розділі навчено: «Труму не відокремлюють ані мірою, ані вагою, ані лічбою». [П1282]

«Той, хто відмірює, гідний більшої похвали за нього». Принагідно, пояснивши початок Мішни, рабі пояснює також її кінець.

«Ісарон» тощо. Оскільки йдеться про халу, рабі дає пояснення розміру тіста й розміру хали. Він каже, що омер, десята частина ефи, — це 43 яйця й п'ята частина яйця, як пояснено в постановників закону. Якщо привести це до спільної одиниці лічби, тобто до п'ятих частин, буде 216 п'ятих.

«За таємницею כוסי רו"יה». Пояснення: כוסי — «моє їдіння», як у «Той, хто жує пшеницю» — הכוסס מן החטה, у «Брахот». רו"יה — це 216 п'ятих частин, на які вказує літера ге. [П1283]

«Відніми дев'ять». Від цих 216 п'ятих частин [відніми] дев'ять п'ятих, що становить одну двадцять четверту, бо дев'ять разів двадцять чотири дає 216. А одна двадцять четверта — розмір хали, як пояснено в Мішні, у третьому розділі «Хала». Лишаються 207 п'ятих частин — за гематрією או"ר, «світло», відповідно до 207 світів, числом як אור. Їх пояснено в «Зогарі», розділ «Трума», сторінка 294, при вірші «Бо заповідь — світильник, а Тора — світло». Ось його слова:

«"А Тора — світло": вона світить тому світильнику й запалює його від боку первісного світла, яке є правицею, тощо. Під вищим прихованим престолом перебувають ті світи з боку тієї правиці. Їх триста десять: двісті сім — з правого боку, сто три — з лівого; це триста десять. Їх Святий, благословенний Він, постійно впорядковує. Від них простягається багато й багато жаданих скарбів, і всі вони сховані, щоб праведники насолоджувалися ними в прийдешньому світі. Про них написано: "Щоб

Яд Єгуда · 1 · продовження

дати в спадщину тим, хто любить Мене, י"ש, і їхні скарбниці наповню". І про них написано: "Око не бачило, Боже, крім Тебе" тощо. ש"י — це ті триста десять світів, схованих під прийдешнім світом. А ті двісті сім, що з правого боку, називаються первісним світлом: адже світло лівого боку також називається світлом, проте первісне світло — воно, ומזין [неясна форма], щоб породжувати в прийдешньому світі. А якщо скажеш: "У прийдешньому світі й не більше?" — то також "йому" — אף לו, кожного дня. Адже якби не було цього світла, світ не міг би існувати, тощо. Але це насіння ніколи не припиняється. Подібно до цього "Тора — світло": Тора так постійно сіється у світі й породжує нащадків; ואינון — "і вони" [неясний зв'язок], і ніколи не вщухає. Від її плоду живиться світ». Дивись там. [П1284]

І про ці 216 світів — עולמות ר"י"ו, які в майбутньому приносять плоди через Тору й заповіді та про які написано «Око не бачило» тощо, — рабі витлумачив: «Заповідь Господа чиста, просвітлює очі». Тобто саме заповіді Господа додають сили 216 світам, що за гематрією — ב"ר"ה, і в прийдешньому світі просвітлюють очі щодо винагороди, про яку сказано: «Око не бачило» тощо. Дивись також «Зогар», розділ «Берешіт», сторінка 175. [П1285]

«Так само Святий, благословенний Він, у майбутньому» тощо. Після того як рабі пояснив хлібини у згаданому вислові, він тепер пояснює також одяг із тонкої тканини, який, за словами наших учителів, благословенної пам'яті, Земля Ізраїлю даватиме в майбутньому. Він каже, що мається на увазі: Святий, благословенний Він, додасть сили шовкопряду, так що замість малого будинку, який той будує тепер, у майбутньому він зробить великий і просторий будинок, придатний для людини як одяг. Саме це означає їхнє: «У майбутньому Земля Ізраїлю даватиме одяг із тонкої тканини» — шовкопряд у той час зробить людині вбрання. Причина цього називання й великого зіставлення в тому, що שכיתה [неясна форма], яку він збудував тепер, натякає на останній будинок, який збудує в майбутньому. Адже все, що відбувається з цим шовкопрядом, є тут лише зразком того, що належить прийдешньому світові, як наші

Яд Єгуда · 1 · продовження

вчителі й згадали серед дивовижностей цього зразка. Це в «Зогарі», розділ «Ваїшлах», сторінка 213. Ось його слова:

«Не бійся, черв'ячку Якова. Що [являє собою] черв'як? Немає створіння у світі, подібного до цього шовкопряда: з боку דמנא [неясне значення] виходять усі коштовні шати "царів — царів", מלכי' מלכין. Потім він сіє своє насіння й помирає; згодом із того насіння, що лишилося від нього, постає, як раніше, і ось він існує. Так Ізраїль подібний до цього шовкопряда: хоч вони й помирають, повернуться й існуватимуть у світі, як раніше». [П1286]

«Видимий усім» тощо. Пояснення: згаданий зразок видимий усім і, безперечно, є натяком на воскресіння мертвих, як у згаданому «Зогарі». Він також натякає на роги слави, які Святий, благословенний Він, поверне Ізраїлеві. Як наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали в мідраші «Ейха» при вірші «Він у лютому гніві зрубав ріг Ізраїлю»: «Є десять рогів» тощо, «і всі вони були на голові Ізраїлю; коли ж вони згрішили, їх було забрано від них» тощо. «А коли Він поверне їх на місце? Коли Святий, благословенний Він, піднесе ріг Свого Месії, бо написано: "І дасть силу Своєму цареві, і піднесе ріг Свого Месії"». Також він натякає на крила, які мають у них оновитися, як наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали в розділі «Хелек»: «Що робитимуть праведники в ті тисячу років, у які Святий, благословенний Він, має оновити Свій світ? Святий, благословенний Він, зробить їм крила, як в орлів, і вони плаватимуть поверхнею вод» тощо.

Отже, природа цього шовкопряда являє зразок усього цього. Хіба це не одна з дивовижностей Довершеного в знаннях, благословенний Він? Так і природознавці розповіли нам у своїх книгах про шовкопряда — річ, про яку свідчать відчуття й сутність якої видно на власні очі: [прогалина у джерелі] шовкопряд, щоб жити й рухатися, годується листям дерева לבנת [неясне найменування], яке називається тут (תות, шовковиця). Ним він живиться, росте й збільшується, доки не досягне повної належної йому міри росту. Тоді від усього того, чим ущент наповнилося його черево, його вигляд сяє й

Яд Єгуда · 1 · продовження

виблискує, бо шкіра його обличчя променіє. Після належного зростання він робить собі довкола шовковий будинок розміром з оливку; там він схований, прихований у ньому до дня своєї смерті. Після його смерті в нього оновляться крила, і він знову оживе, і буде плідний та розмножиться; ותחיה את זונה וזרע [неясний зв'язок] — для збереження виду. Так написали мудреці, що описують природу живих істот; дивись там. [П1287]

Оскільки Господь учинив у природі цього шовкопряда більше дивовижного, ніж у решті живих істот, щоб через це показати такий зразок воскресіння мертвих, рогів слави та крил, які Він має їм оновити, як згадано, то немає нічого дивного в тому, що ми скажемо: будинок, який шовкопряд звик робити протягом усіх днів цього світу, у той час дуже розшириться для потреб праведників. Особливо ж після того, як усі дивовижні речі, на які вказує шовкопряд, тоді справдяться цілком на ділі, — у цьому шовкопряді немає нічого нового, як сказано, крім того, що він зробить тоді великий будинок, подібний до вбрання для праведників, замість малого будинку, який робив у цьому світі.

«Тоді зробить» — шовкопряд.

«І отвір для голови його буде» — [голови] будинку.

«Як написано: "На верхівках гір"». Розгортання вислову таке: «Нехай буде достаток збіжжя на землі» — вона даватиме одяг із тонкої тканини, шовкове вбрання, у якого בראש הרים, «на верхівках гір»: отвір для голови буде в ньому.

«Подібне до виготовлення меїла» — про нього написано: «І отвір для голови його буде в ньому».

«Усі погоджуються» тощо. Завершивши ці тлумачення, рабі повернувся до першої теми, що вище, у главі 1: усі мудреці вважають, що людину судять у Рош га-Шана, як там згадано. Причина в тому, що тоді було створено Адама, першу людину, як відомо. [П1288]

Йоель Моше · 1

«На одній із 343 частин». Бо Писання сказало: «І буде світло Місяця семикратним, як світло Сонця». Каже «семикратним»: це сім разів по сім, тобто 49, а сім разів по 49 — це 343, як у перекладі Йонатана бен Узіеля; дивись там. [П1289]

«І через брак сили у великого світила». Це Сонце, як сказано: «Від коштовних плодів Сонця». Але тепер, коли Сонце зменшилося, [зерно] лишилося тільки в стані зав'язі; у חטה, «пшениця», бракує нун, на що даґеш указує — דגש מורה? [непевне прочитання], тобто на відсутність нун. «А потім» — ואחר: увесь цей виклад такий. חטה за гематрією — 22, а חנטה — 72. Адже в «Зогарі» написано таємницю: світильник ударив і вивів 50 світел, стежок, — це 50 брам Біни. Потім ударив і вивів 22 світлі стежки. Це натяк на «22 свідків; כ"ג, нагрудник, 12, ефод; разом 72» — לכ"ב סהדי כ"ג חושן י"ב האפוד ס"ה ע"ב [зв'язок переліку неясний]. Його світло від цього: це Ім'я з 72. А 22 стежки — Ім'я з 22, Ім'я הד"טד, «лицьова сторона» Імені הוי"ה. [П1290]

У цьому таємниця того, що ми кажемо в Рош га-Шана й День спокути: ובכן, «і так». Пояснення: його гематрія — 72, відповідно до Імені з 72. ויתו"ב כ' [неясні скорочення]: чому Ім'я 72 позначено саме таким чином? Бо спочатку приходять світла — כ' [значення не встановлено], відповідно до трьох ובכן; а потім 22 стежки — відповідно до ב"ב у ובכן, усіх трьох ובכן. Це таємниця; і це נ"ב [значення не встановлено] в таємниці חט"ה та חנטה: воно становить 72 і 22. [П1291]

«Бо написано: "На верхівках гір"» тощо. Пояснення: הרים, «гори», — вислів про труму, піднесення; отже, בראש, «на верхівках», також походить від «першого вашого тіста» — ראשית עריסותיכם. Воно зветься омер, як каже Писання: «А омер — десята частина ефи», тобто за збиранням у снопи — עימור. Так і хліб, який зветься в нас за поділом — פתיתה: це «'ג, шматок, і він не цілий» [зв'язок 'ג неясний]. Омер же цілий, і хлібина — десята частина ефи, щоб десятина й трума були цілими. Тому сказав: «Отже, первісна природа» — перед гріхом א"ר? [непевне прочитання]; ось і майбутнє в прийдешньому світі. [П1292]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Виконуючи посланництво Всюдисущого» тощо — щоб вона була цілою; ע"כ התור' [скорочення не встановлено], дивись там.

«Ісарон — 43 яйця й п'ята частина». Це міра קל"ה? [непевне прочитання], числом як חל"ה, і це 216 п'ятих частин, за таємницею ר"י"ה, тобто י"ר י"ו ה'. Пояснення: ה — п'ята частина. [П1293]

«Той, хто лічить, гідний похвали» тощо. Дивись כ"ע מ"א, глава 24. «Той, хто розуміє» — מבין — це Ґвура; вага — Хесед; міра — Тіферет. [П1294]

«Відніми 60 п'ятих частин — міру хали; лишиться אור, "світло", тобто 206 — ר"ו». Відповідно до «Заповідь Господа чиста — בר"ה»: це 206, «просвітлює очі». בשם ר"ל כ"ק [неясне посилання] при вірші «просвітлює очі», гематрія — גי' [зв'язок неясний]. Так написано в ס"ג, глава 50. Ось його слова:

«У розділі "І буде, якщо слухатимете" є три Імені הוי"ה; до "і покладете" — 72 слова, і відповідне їм Ім'я — з 72. Кожне Ім'я הוי"ה уявляй у своєму розумі колами: три для йода, три для ге й 60 для кожного з מכ' כה"ו [неясний зв'язок]. Отже, 24 кола для кожного, а всі разом — 72. Ці кола — כ"ח [значення не встановлено], подібні до людського ока. На кожному колі три коронки, отже — "три ока ока", ג' עיינין דעינא; отже, 72 коронки [для] кожного Імені הוי"ה. Сполучення всіх трьох — отже, 216. Отже, 72, 216 коронок, сполучень; ושב"ר [скорочення не встановлено]; "і сказав", "сіли" — ויאמר ישבו, 29 слів тощо». Дивись там: בפי' ד' מ"ב [адреса не встановлена], до «і для кожного з них — הוי"ה עיינין הוי"ה очей». [П1295]

Як вище, тільки остання ге має лише три кола — «мала гематрія в ній» — גי' זעירא שבתוכה [зв'язок неясний]. Число всіх коронок у цих трьох Іменах הוי"ה — «Світло посіяне для праведника»; дивись там докладно. Відповідно, тут також — אחר [неясна форма] — так само: п'яті частини становлять 216, за числом коронок. «Відніми 60 п'ятих» — тобто це три кола, яких забракло в трьох Іменах הוי"ה; вони — ת"ן [450; неясне співвідношення]. А твоя прикмета для пам'яті — או"ר בר"ה, як згадано. І так само: «світло», «просвітлює очі» — саме очі,

Йоель Моше · 1 · продовження

бо коронки подібні до людського ока, як там написано; тому він навів цей вірш. Тому й міра хали — одна двадцять четверта. Розглянь уважно. [П1296]

«Шовкопряду, про якого наші вчителі згадали серед дивовижностей зразка». Це в «Зогарі», розділ «Ваїшлах». Ось його слова: «Як цей шовкопряд, із боків якого виходять усі коштовні шати» тощо, «і сіє насіння» тощо; дивись там. Це натяк на воскресіння мертвих: він помер, а потім оживе сам собою. І є «для старців» — לזקני

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 3

Йоель Моше · 1 · продовження

[неясна форма] — та крила тощо: усі ці знаки стосуються майбутнього. [П1297]

«І отвір для голови його буде в ньому, як написано» тощо. Тобто сам собою й мимоволі утворюється отвір, у який праведник уводитиме голову. Тому сказав: «Він приготує» — це шовкопряд, «а праведник одягне»: тобто сам собою, без жодного виправлення, як при виготовленні меїла. [П1298]

«Хікур Дін» — частина II — глава 4

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Рабі Круспедай сказав» — там, у першому розділі «Рош га-Шана».

«Оскільки сказано “відкриваються на Рош га-Шана”» — а не сказано «записуються на Рош га-Шана» або просто «є три книги».

«За цим поділом» — на три групи.

«Тільки відкриття» — яке відбувається на Рош га-Шана.

«Нехай нам не спаде на думку» тощо. Тобто якби він сказав просто «на Рош га-Шана є три книги», я міг би сказати, що вгорі є два види книг. Перший утворюється за людьми: щодня в них записуються всі їхні вчинки, добрі чи лихі. Як

Рама з Фано

Рабі Круспедай сказав від імені рабі Йоханана: «Три книги відкриваються на Рош га-Шана: одна — цілковитих праведників, одна — цілковитих нечестивців і одна — середніх. Ті, що належать цілковитим праведникам, записуються й запечатуються негайно для життя. Ті, що належать цілковитим нечестивцям, записуються й запечатуються негайно для смерті. А ті, що належать середнім, лишаються у підвішеному стані від Рош га-Шана до Дня спокути. Удостоїлися — записуються для життя; не удостоїлися — записуються для смерті».

Рабі Абагу сказав: «Який вірш [це засвідчує]? “Нехай будуть стерті з книги живих і з праведниками нехай не будуть записані”. “Нехай будуть стерті з книги” — це книга цілковитих нечестивців; “живих” —

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказали [мудреці], благословенної пам’яті: «Око споглядає» тощо, «бачить, і всі твої вчинки записуються в книгу». Це означає одну книгу, яка охоплює всіх людей разом, як автор напише нижче, у розділі 12, або одну книгу для кожного окремо. У будь-якому разі вона утворюється не за поділами вчинків: [за такого поділу] однієї книги не вистачило б навіть для однієї людини. [П1302]

Другий вид утворюється за заслугами людей та їхніми вчинками, як випливає тут зі слів «три книги» тощо: вчинки праведників — окремо, вчинки нечестивців — окремо, і так само середніх. І я міг би

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказати, що книга кожного окремо записується в мить учинку, а книги трьох груп записуються на Рош га-Шана, коли зважують їхні вчинки. Саме тоді з названої окремої особистої книги переписують усі вчинки праведників і записують це в одну книгу, а так само — вчинки нечестивців і вчинки середніх. Тому словом «відкриваються» він дає нам знати, що це не так: книги, які відкриваються на Рош га-Шана, — це ті самі окремі книги кожної людини. Лише на Рош га-Шана вони поділяються на три книги відповідно до пам'яті про ті вчинки, яка визначається трьома поділами на три групи.

«Нижче буде пояснено» — у розділі 12.

«Речі у прямому значенні» — а не за думкою того, хто вважає, що поняття трьох книг покликане лише вгамувати вухо; дивись там. [П1303]

«Ще до нас помітили» тощо. Тобто мене вже випередив той, хто помітив велику трудність, що виникає через слово של у вислові של צדיקים — «[ті, що належать] праведникам» тощо.

«У святому вислові» —

Рама з Фано · продовження

це книга цілковитих праведників; "і з праведниками нехай не будуть записані" — це книга середніх». Рав Нахман бар Їцхак сказав: «Звідси: "Зітри ж мене з Твоєї книги, яку Ти написав". "Зітри ж мене" — це книга цілковитих нечестивців; "з Твоєї книги" — це книга цілковитих праведників; "яку Ти написав" — це книга середніх». Досі цитата. [П1299]

Оскільки сказано «відкриваються на Рош га-Шана», звідси довідуємося, що вони вже написані за цим поділом і їм бракує тільки відкриття. Нехай нам не спаде на думку, нібито перед Ним, благословенним, є два види книг. Перший — той, про який ми вчили: «І всі твої вчинки записуються в книгу», начебто кожна людина має окрему власну книгу, що записується в мить учинку — доброго чи лихого. А тут виходить, що всі праведники записуються в одну книгу, нечестивці — в одну книгу, і так само середні. Отже, [могло б видатися,] коли зважують учинки людини, їх переписують із книги до книги. Нам дають знати, що це не так: на Рош га-Шана відкриваються книги, які вже написані, і пам'ять про всі вчинки постає перед Ним, благословенним, щоб судити їх для життя й для смерті.

Нижче буде пояснено, що ж це за книги — речі у прямому значенні, — як їх спершу записують в одну книгу і як та коли вони поділяються на три книги. [П1300]

Ще до нас помітили величезну трудність у слові של — «[та, що

Яд Єгуда · 1 · продовження

рабі Круспедая.

«Двічі по три рази»: на початку він тричі вжив слово של, сказавши: «Три книги відкриваються: [ті, що належать] праведникам, [ті, що належать] нечестивцям і [ті, що належать] середнім». І ще тричі — наприкінці, у словах «[Ті, що належать] праведникам записуються» тощо. Це, безперечно, дивне. Адже на початку, біля «відкриваються», для всіх трьох груп доречно сказати של: йдеться про книги, які відкриваються, і словом של він пояснює, про яку книгу говорить. Не так наприкінці, коли сказано «записуються»: це стосується самих праведників, нечестивців і середніх, а не книг; немає підстави казати слово של.

«Для того, хто не має піднебіння» — щоб відчути смак розв'язання цієї трудності. Для нас же слово של солодке й наприкінці, як буде пояснено нижче, у розділах 6, 11.

«Різними способами» — це ті вісім шляхів, які він там згадав. [П1304]

Йоель Моше · 1

«Оскільки сказано "відкриваються на Рош га-Шана"» — а не сказано «записуються в книгу», звідси довідуємося, що

Йоель Моше · 1 · продовження

вони вже записані в книгу й їм бракує тільки відкриття.

«Нехай нам не спаде на думку, нібито перед Ним» тощо. Тобто בכיחו' [неясне слово]. Це не заперечення, а доказ того, що вони вже написані, лише тепер відкривають. Начебто кожний має окрему власну книгу, а тут виходить, що всі праведники — в одній книзі, так само нечестивці, так само й середні. Тоді треба було б

Рама з Фано · продовження

належить]», повтореному в цьому святому вислові двічі по три рази. Щодо «відкриваються» воно скрізь доречне, а щодо «записуються й запечатуються» не має смаку для того, хто не має піднебіння. Для нас же воно солодше за мед і стільниковий мед. І ми навчилися з нього багатьох смислів Тори: усі вони істинні й разом праведні; для тих, хто сидить перед Господом, її надбання буде святістю хвали, щоб розуміти й осягати різними способами істину цього переказу, з небесною допомогою. Нехай оніміють уста неправди, а ті, хто шукає Господа, зрозуміють усе. [П1301]

Йоель Моше · 1 · продовження

вдатися до вимушеного пояснення й сказати, що «записуються» означає «переписуються». Та це не відповідає галахічному висновку. Нам дають знати, що це не так: «відкриваються» — те, що вже відкривалося; нижче буде пояснено. [П1305]

«Ще до нас помітили трудність». Люди також запитують: що означає триразове вживання слова של — של צדיקים, של רשעים, של בינונים, «[ті, що належать] праведникам, нечестивцям, середнім»?

Йоель Моше · 1 · продовження

«Щодо “відкриваються” воно скрізь доречне». Тобто שאח"נ' ספרים [скорочений вислів: після згадки “трьох книг”] необхідно сказати, що це за три книги, тож довелося вжити של. А при

Йоель Моше · 1 · продовження

«записуються й запечатуються» слід було сказати: «Праведники негайно записуються для життя», а щодо нечестивців — навпаки; без של. Дивись там. [П1306]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 4

«Хікур Дін» — частина II — глава 5

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Із початку кінець» — дослідити дещо про перший Рош га-Шана. «Шостого дня творення світу»: світ було створено двадцять п’ятого елула, а Рош га-Шана — шостого дня; тоді було створено Адама й того ж дня його судили.

«У значенні: усіх

Рама з Фано

Початок наших слів у цьому грізному дослідженні освітить нам із початку кінець. Адже ці книги вперше розгорнулися в Рош га-Шана, шостого дня творення світу, про який написано: «І побачив Бог усе, що зробив». У значенні: усіх оглядають одним поглядом. І ми вчили в Мішні: «У Рош га-Шана всі, хто приходить у світ, проходять перед Ним, наче бней

Яд Єгуда · 1 · продовження

оглядають» тощо. Там, у Мішні: «У Рош га-Шана всі, хто приходить у світ, проходять перед Ним, наче бней марон», як сказано: «Той, Хто разом формує їхні серця й розуміє всі їхні діяння». А в Ґемарі: «Усіх оглядають одним поглядом». Так і тут зміст «І побачив Бог» — одним

Яд Єгуда · 1 · продовження

поглядом усе, що зробив того дня, для першого суду.

«І ми вчили в Мішні» тощо. Доказ того, що ці книги розгорнулися в той день суду, — сказане в Ґемарі про «наче бней марон»: «Тут витлумачили: наче ягнята», כבני אמרנא. Цей вислів напевно вказує на розгортання трьох книг. Так пояснили «наче ягнята»: наче вівці, яких лічать до кошари для відділення десятини. Це відповідає словам Ісаї, розділ 40: «Як пастир, Він пастиме Своє стадо; Своїм раменом збере ягнят і на Своїх грудях нестиме; тих, що годують, вестиме». Словами «Як пастир, Він пастиме Своє стадо» Святого (благословенний Він), уподібнено вірному пастиреві, а Ізраїль загалом — Його вівцям. Далі окремо названо три групи. «Своїм раменом збере ягнят» натякає на міру суду щодо нечестивих: як відомо, ліве рамено — назва міри суду. Ним Він збере сильних ягнят, які можуть ходити своїми ногами; це нечестиві, сильні своїми членами. «І на Своїх грудях нестиме» — слабких ягнят, які не можуть ходити: це праведники, слабосилі, недужі й хворі; вони — כבי תבירין דק"בה [неясна форма: «розбиті… Святого

Рама з Фано · продовження

марон». Тут витлумачили: «наче ягнята» — כבני אימרנא. Пояснили це як заведення овець до кошари для відділення десятини.

Це узгоджується зі словами пророка (Ісая 40:11): «Як пастир, Він пастиме Своє стадо» — загальний вислів; подробиці роз’яснено далі: «Своїм раменом збере ягнят» — це міра суду для нечестивих, сильних членами свого тіла. «На Своїх грудях нестиме» — це милість до праведників, «розбитих посудин» Святого (благословенний Він): מנין תבירין דקב"ה [перше слово непевне]. «Тих, що годують, вестиме» — з милосердям до середніх. Написано: «Той, Хто разом формує їхні серця» (Псалми 33:15). У всій мірі єства Адама, першої людини, — באיפותו — Він уже відтоді «розумів усі їхні діяння», але судить їх лише щороку, відповідно до місця й часу кожного.

Або ж: «Той, Хто разом формує їхні серця» — відтоді; тепер Він «дає розуміти» іншим: מבין — перехідне дієслово, а неперехідне — «Ти зрозумів мою думку», בנת לריעי (Псалми 139:2). Тобто Він оголошує й повідомляє про всі їхні діяння через запис і скріплення печаткою.

Або вислів «наче бней імрана» — כבני אימרנא — походить із краси грецької мови, якою день називають імра, אימרא. Тоді це означає: усі проходять перед Ним, ніби сьогодні створені, у значенні «сьогодні — зачаття світу», היום הרת עולם.

Яд Єгуда · 1 · продовження

(благословенний Він)»]. Їх вірний Пастир, благословенний Він, нестиме на Своїх грудях, щоб простягти над ними нитку милості.

«Тих, що годують, вестиме» — середніх [прогалина у джерелі], бо вислів «вестиме» вказує на милосердя. Дивись про це в розділі «Кі тіса». Отже, загальне «наче ягнята» натякає на справу, через яку охоплено подробиці. Також наведення вірша «Той, Хто разом формує» тощо, неодмінно вимагає пояснення про дні Адама, першої людини, як завершує далі. Звідси дізнаємося: й тоді були книги, як у Мішні.

«Той, Хто формує» тощо — ביומא דידלתא [неясна форма: «у день…»], щоб витлумачити вірш про подію з Адамом, першою людиною. Це Адам, перша людина, у мірі єства якого — באיפתו — перебували всі душі, що мали бути: ця — в його голові, ця — в його шиї. Як витлумачили наші мудреці, благословенної пам’яті, у «Шемот рабба», розділ «Кі тіса», вірш «Де ти був, коли Я засновував землю?» — איפה היית ביסדי ארץ. Тоді Він уже розумів, тощо.

«Або ж». Зміст такий: «Той, Хто разом формує їхні серця» — відтоді, מאז כלם הראשון [неясний

Яд Єгуда · 1 · продовження

вислів: «відтоді, усі, перший»], оскільки Він, благословенний, бачив діяння всіх поколінь; тепер же щороку готує й повідомляє їхні діяння тим, хто здійснює запис і скріплення печаткою, — чи до смерті, чи до життя, адже через це стають відомими їхні діяння.

«Перехідне дієслово»: слово מבין — не неперехідне, а перехідне дієслово, тобто «дає розуміти іншим», як у מבין פתיים — «дає розуміти простодушним». Адже окреме, неперехідне дієслово має форму на взір בנה לרעי מרחוק [так у джерелі; дієслово непевне, решта: «щодо моєї думки здалеку»], а мало б бути сказано לה"ו [неясне скорочення]; так само й «усі їхні діяння», אל כל מעשיהם. «Тобто Він оголошує» тощо: цим Він дає розуміти іншим — тим, що оголошує й повідомляє, тощо.

«Або» тощо. Можна також сказати, що вислів כבני אימרנא вказує в такий спосіб на розгортання трьох книг у перший Рош га-Шана. אימרנא — грецьке слово, яке означає день: грецькою називається «один день». За цим поясненням у Рош га-Шана всі, хто приходить у світ, проходять перед Ним, благословенним, наче діти одного дня, немов

Рама з Фано · продовження

А три книги — це те, що нашому першому праотцеві було наказано, щодо чого його застережено і про яку кару попереджено з Його вуст, благословенного.

Бо сказане Ним: «З кожного дерева саду їсти їстимеш» — מכל עץ הגן אכול תאכל — це ствердна заповідь, книга праведників і надання їм винагороди. У цьому сенс повтору: «винагорода за заповідь — заповідь». Усе споживання їжі, згадане в цьому вірші, стосується Тори й заповідей: якби ми удостоїлися, це споживання зараховувалося б нам як споживання святинь і накладання тфілін. Так само Давид, який живе в Еденському саду, тепер щодня виконує цю заповідь. Він виходить, знову виходить і повертається, щоб на собі здійснити: «Наші хвороби Він ніс, і наші болі Він терпів» (Ісая 53:4).

«А з дерева пізнання добра і зла не їстимеш» — це заборонна заповідь, книга середніх, яким слід особливо остерігатися. Це й надання їм винагороди, як написано: «Також не чинили кривди — Його шляхами ходили». Саме щодо них було потрібно сказати: «Сидів і не вчинив переступу — дають йому винагороду, як тому, хто виконує заповідь». Як буде далі.

«Бо в день, коли їстимеш із нього, смертю помреш» — מות תמות — це кара за переступи, книга нечестивих.

За простим значенням сенс повтору такий: через споживання з дерева

Яд Єгуда · 1 · продовження

сьогодні їх створено. Так було для них у день, коли їх створено, і так само тепер — один суд для них, як завершує далі. «У значенні “сьогодні — зачаття світу”»: наче світ створено сьогодні.

«А три книги» тощо. Тепер автор пояснює три книги, що розгорнулися в перший день суду: це те, що Адамові, першій людині, було наказано ствердною заповіддю, щодо чого застережено заборонною заповіддю та про що його попереджено застереженням про смерть з Його вуст, благословенного. Він сказав: «З кожного дерева саду їсти їстимеш. А з дерева пізнання добра і зла не їстимеш; бо Бог знає, що в день, коли їстимеш із нього, смертю помреш» тощо. Як пояснює далі: ствердна заповідь — книга праведників, які займаються заповідями “встань і зроби”, і доречно надати їм заслугу, бо винагороди за дотримання заборонних заповідей вони не так уже й потребують. Книга середніх — заборонні заповіді: середнім слід особливо остерігатися щодо них, і їм досить дотримання заборон на противагу їхній недбалості у виконанні ствердних приписів. А застереження про

Яд Єгуда · 1 · продовження

смерть — книга нечестивих, які порушують навіть заборони.

«Це ствердна заповідь»: Він сказав «їсти їстимеш», а не «як забажає твоя душа», як у «І витратиш гроші на все, чого забажає твоя душа». Це натяк на Тору й заповіді, як у «Мідраш га-неелам», дивись там. Як написано: «Знайшов мед — їж, скільки тобі досить».

«Якби ми удостоїлися» тощо. Сказане Ним, благословенним, «їсти їстимеш» — не дозвіл, а заповідь, якою Він наказав споживати з дерев саду. Якби ми удостоїлися того, щоб Адам, перша людина, їв із решти дерев саду, а не з дерева пізнання, це споживання зараховувалося б нам за ствердну заповідь, як споживання святинь, яке є ствердною заповіддю. Дивись нижче, розділ 17.

«Так само Давид» тощо. І ще [прогалина у джерелі] це щодо Давида, нашого Месії, перевтілення Адама, як відомо: він і досі виконує цю заповідь в Еденському саду, їсть із дерев саду, і це споживання зараховується за заповідь.

«Який живе в

Рама з Фано · продовження

пізнання того самого дня зменшився його зріст, і негайно почалося виснаження. Згодом йому було дано їжу, відповідну для заміщення того, що витрачається. Адже спочатку його їжа додавала сили йому самому та вдосконалювала те, що він їв, аби воно стало подібним до нього. До того ж завдяки належним діянням він завжди, без перерви, мав змогу додавати сили горішній могутності — безмежно. У значенні: хто постійно освячує день, удостоюється наповнювати бурдюки вином. Вислів не втрачає свого простого значення, а приховане його значення — про вино, збережене у своїх виноградинах. Так само гарний таліт — тому, хто постійно дотримується заповіді цицит. Це «Слово Елоаг випробуване», אמרת אלוה צרופה, про яке в час гніву сказано: «Розітнув Своє слово», בצע אמרתו; перекладено: «Роздер Свою пурпурову мантію», בזע פורפירא דיליה. А в час прихильності на ній викарбувано образ праведників, як маємо пояснити в п’ятій частині.

Хто постійно дотримується заповіді мезузи, удостоюється гарної оселі, бо מזוזה за гематрією дорівнює чотирьом літерам Імені, що його читають, — палацу великого Імені, яке не вимовляють. Нашому першому праотцеві належало завдяки силі цієї їжі йти від сили до сили й тілом та душею досягти Едену, де немає їжі й пиття, а лише насолода від сяйва Шехіни. Проте після гріха виснаження тривало щодня, а їжа не була достатнім заміщенням, тим більше що він тяжко працював задля

Яд Єгуда · 1 · продовження

Еденському саду»: як написано в «Зогарі», розділ «Лех леха», сторінка 232. Ось слова: «Тому цар Давид живий навіки, і навіть у дні царя Месії він — цар» тощо. Подібне сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у розділі «Хелек».

«Він виходить, знову виходить» — постійно з Еденського саду й сидить при вході до Рима, серед убогих, які терплять хвороби, як сказано в розділі «Хелек», щоб на собі здійснити «Наші хвороби Він ніс» тощо. Дивись про це в «Зогарі», розділ «Ваякгель», сторінка 379.

«Яким слід особливо остерігатися» — більше, ніж праведникам. Дотримання заборон і є наданням їм винагороди: дають їм винагороду так, наче вони виконали заповідь. «Як написано: “Також не чинили”» тощо. Мудрець Ібн Езра пояснив: також і тим, хто не чинив кривди, це зараховується так, ніби ходили шляхами Га-Шема. «Саме щодо них» — середніх: оскільки вони не є праведниками у виконанні ствердних заповідей, потрібно було сказати: «Сидів і не вчинив переступу» тощо. Як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у першому розділі

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Кіддушін»: праведники цього не потребують.

«Сенс повтору» מות תמות за простим значенням такий: через споживання їжі зменшився його зріст, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, у «Берешіт раба» про три

Рама з Фано · продовження

неї: вона лише підтримувала його для дочасного життя, доки наприкінці своїх днів він не дійшов до сконання, щоб замкнути переступ, покласти край гріху й принести вічну праведність.

[П1307, П1308, П1309, П1310, П1311, П1312, П1313, П1314, П1315, П1316]

Яд Єгуда · 1 · продовження

речі, яких його було позбавлено; дивись там. Як зменшився його зріст, так почало зменшуватися й природне тепло через виснаження. Це відповідає словам дослідників природи: природне тепло сильніше в дитинстві

Яд Єгуда · 1 · продовження

людини, а після її зростання слабшає. Щодня природне тепло меншає, і частина його витрачається: щомиті, кожного моменту воно потроху споживається — міра за мірою, трохи тут, трохи там — через отвори виділення. Щоб поповнити й заповнити цю втрату та виснаження, людина й усі живі істоти потребують їжі. Завдяки тонкій, добірній крові, що з неї утворюється, вона знову, наскільки можливо, живить і підтримує природне тепло, що слабшає, та кров, якої меншає.

Але жодна їжа у світі не має сили породити кров настільки ж тонку й добру, як та частина, що зменшується й витрачається. Тому навіть після того, як ту частину заповнено й поповнено, все ж лишається трохи "кривого, чого не можна виправити, і браку, якого не можна порахувати": це мала, невідчутна річ. Адже якою доброю є суміш властивостей їжі, настільки добрим є поповнення того, що витратилося. Проте навіть найчистіша й найтонша їжа у світі має лише відповідність і достатню подібність до того, що витратилося, а не рівність із ним у всіх його частинах. Така рівність неможлива: завжди знайдеться певна відмінність між природними речами й штучними речами, зробленими подібними до природних.

Вони також сказали, що саме це спричиняє природну смерть. Навіть у найсильнішої та найздоровішої людини або живої істоти, міцної своїми членами, сили природного тепла від юності день у день потроху меншають. Тож у старості, коли ці втрати примножуються, людина дедалі більше відчуває брак, аж доки сила вичерпується: вона слабшає, конає й

Яд Єгуда · 1 · продовження

помирає. Усе це докладно пояснено в їхніх книгах, дивись там. Оскільки справа така, то людина, відколи виходить з утроби на повітря світу, має життя й смерть водночас: вона народжується для труду й для поповнення природного тепла, яке щодня витрачається. Через неможливість цілком добре й рівно заповнити втрату вона необхідно вже відразу підготовлена до смерті, яку наприкінці своїх днів зазнає на ділі.

На це вказав мудрець Сенека у своїх висловах: «Ми помираємо щодня, а коли помру — перестану помирати». Автор каже, що такий сенс повтору מות תמות, «смертю помреш»: одне слово натякає на підготовку до смерті, тобто на виснаження природного тепла, яке готує смерть, а друге — на саму смерть.

«Відповідну» — таку, що подібна до витраченого, але не рівна йому в усьому, тож їжа не є достатнім заміщенням, як незабаром завершує. «Адже спочатку його їжа»: до гріха вона не служила заміщенню витраченого, бо виснаження ще не було. Він їв із дерев саду, щодо яких йому було наказано — אשר נצטווה על ולאוסיף [порушений перехід] — і додавати сили своїй досконалості цією заповіддю, а також удосконалювати з'їдене, тобто дерева саду, щоб воно було подібне до нього в служінні Йому, благословенному. Як буде пояснено нижче, у розділі 17; дивись там.

«До того ж»: додавати сили йому потрібно було не в тілі, а у своїй досконалості — тобто додавати горішньої сили. Як відомо, пробудженням унизу викликають пробудження вгорі. Тож він завжди мав змогу належними

Яд Єгуда · 1 · продовження

діяннями додавати сили горішній могутності.

«У значенні» — як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, у розділі «Баме мадлікін»: «Хто пильний щодо мезузи, удостоюється гарної оселі; хто пильний щодо цицит, удостоюється гарного таліта; хто пильний щодо освячення дня, удостоюється наповнювати бурдюки вином». Автор принагідно пояснює також, що пильний щодо них відповідно додає сили й угорі. «Удостоюється наповнювати бурдюки вином»: хоча вислів не втрачає свого простого значення, у прихованому сенсі йдеться про вино, збережене для своїх виноградин від шести днів творення, яке наші мудреці, благословенної пам'яті, згадали в «Хелек». Як відомо, це натяк на міру Біна. Тобто його пробудження пильністю щодо освячення дня викликає пробудження вгорі відповідно до міри Біна.

«Це» — гарний таліт, про який сказали: це «Слово Елоаг», אמרת אלוה, пурпурова мантія Святого (благословенний Він), на якій викарбувані образи праведників, як пояснює «Зогар» у кількох місцях. Про неї сказано: «Розітнув Своє слово», בצע אמרתו. Тут зміст такий: хто постійно дотримується заповіді цицит, додає сили горішній пурпуровій мантії для дня Господньої помсти, як буде пояснено нижче, у частині V, розділ 8; дивись там.

Так само слова наших мудреців, благословенної пам'яті, «удостоюється гарної оселі» означають пробудження Шехіни. Ім'я Адонай числом дає 65, за гематрією — הי"כ, «палац», оскільки воно є палацом Імені Гавая. Тому його названо «палац Господа». Це й є гарна оселя, міра за міру за постійне й пильне дотримання мезузи, бо Шехіна називається мезузою — מזוזה, теж за гематрією 65, як відомо. «Чотири літери» — Імені, що його читають.

«Нашому першому праотцеві» тощо — завершення попереднього міркування. До гріха їжа Адама, першої людини, додавала до його досконалості, і він був готовий та призначений завдяки силі тієї їжі перейти із саду, де перебував, до Едену. «Їжа не була достатнім заміщенням» виснаження: вона лише

Яд Єгуда · 1 · продовження

підтримувала його для дочасного життя, тим більше що він мусив тяжко працювати задля їжі, як сказано йому: «У поті свого обличчя» тощо. «Доки не дійшов до сконання»: це й є מות תמות — одне слово про виснаження, а друге про смерть, як згадано.

[П1317, П1318, П1319, П1320, П1321, П1322, П1323, П1324, П1325, П1326, П1327, П1328, П1329]

Йоель Моше · 1

«Шостого дня творення світу». Слід сказати: двадцять п'ятого елула було створено небо й землю; ת"м [неясне скорочення], перший Рош га-Шана був шостого дня творення світу, тощо. «Усе, що зробив; усіх оглядають одним поглядом» тощо. Вжив цей вислів, бо עש"ה натякає на כהריון שע"ה, [«як зачаття»; неясний зв'язок], а це — гематрія סקי"רה. У цьому таємниця щодо Авеля: «І зглянувся на Авеля», וישׁ"ע אל הבל, а «на Каїна не зглянувся», ואל קין לא שעה.

«Раменом збере ягнят — це міра суду нечестивих»: вони сильні членами, і їх потрібно збирати раменом — лівим раменом Ісаака, яке є судом. Тому сказав «міра суду», хоча мав би сказати «це суд для нечестивих»: натякнув на цю справу. «На Своїх грудях нестиме — милість до праведників, מנין תבירין — "розбитих [מנין — неясне слово]" Святого (благословенний Він)» тощо: у цьому світі праведники зламані, і їх потрібно нести на грудях, тобто милістю Авраама. «Тих, що годують, вестиме — з милосердям до середніх»: це міра Якова. Так також пояснюється, чому один раз сказав «милість», а інший — «милосердя»: щоб указати на названі три міри. Тому Яків сказав: «Вівці та велика худоба, що годують, — на мені»; Раші пояснив: вести їх поволі, тощо, тобто з милосердям.

«Тепер Він дає розуміти іншим». Значення вірша таке: «Той, Хто разом формує їхні серця», — відтоді, тобто у всій мірі єства Адама, першої людини, באיפתו, коли до гріха всі душі перебували в ньому. «Відтоді» вказує на ту годину. «Тепер дає розуміти» — іншим: מבין — перехідне дієслово, тобто здійснює розуміння в інших; оголошує й повідомляє про всі їхні діяння цим записом. «А неперехідне — כנתי לרעי

Йоель Моше · 1 · продовження

מרחוק» [непевна форма; «…мою думку здалеку»]: це теперішня форма, а не перехідна.

«День називають іміра, אימירא»: пояснення כבני מרון — ніби нас створено, у значенні, тощо. «Три книги — те, що наказано, застережено й попереджено про кару». Ці три вислови натякають בהס"ג [неясна форма]; «вислів» — לשון — це ствердна заповідь, книга праведників. «Застережено» — заборонна заповідь, книга середніх, як сказано нижче і як сказано в Ґемарі: «Заборона, дана для застереження» тощо. «Попереджено про кару» — смерть: попередив про смерть; це книга нечестивих.

«Сенс повтору: винагорода за заповідь — заповідь». Значення повтору אכל תאכל — «їсти їстимеш»: він учить, що кожен, хто виконує одну ствердну заповідь, наче виконав дві заповіді — виконав заповідь і не вчинив переступу. Дивись למ"א, розділ 22 [скорочена адреса джерела]. Звідси само собою випливає, що книга праведників позначена цим застереженням. Усе споживання їжі, згадане в цьому вірші, натякає на Тору й заповіді, тощо; дивись там.

«І син Давидів живе в Еденському саду, тепер виконує» тощо. Адже Давид — перевтілення Адама, першої людини. Він і є тим, хто «виходить, знову виходить і повертається». Дивись «Зогар», «Ваякгель»: «Кличе всі болі й усі недуги Ізраїлю, щоб прийшли» — קרי כל כאבין וכל מרעין דישראל דיתון. І дивись «Зогар хадаш», розділ про «І випустив ворона»: він постійно кликав із ними בעזרי [«у дворі» / неясне скорочення]. Натякнув на Месію, сина Давидового, — «малий слуга через наші гріхи», עבד קטן בעווניו [неясний зв'язок], аж до יבשת, «висихання»: це Тішбі. Дивись також והי' שלח לך — «і Господь послав тобі» [непевна адреса чи цитата]. Ці вислови натякають на вірш, у якому написано יב"שת המים, «висихання вод», — натяк на תשבי, Тішбі, тобто Іллю Тішбійця. А Месія — перевтілення Давида.

«Щоб на собі здійснити "Наші хвороби Він ніс"» тощо: він терпить наші хвороби й болі, тощо. «Як написано: "Також не чинили кривди — Його шляхами ходили"», בר"ל [неясна форма]: «також не чинили» тощо — не виконав заповіді й не

Йоель Моше · 1 · продовження

вчинив переступу, а сидить бездіяльно; Писання зараховує йому так, ніби «Його шляхами ходили», тобто наче виконав одну заповідь.

«Сенс повтору» — пояснення מו"ת תמות, «смертю помреш»: через його гріх відразу почалося виснаження בירים [неясне слово], коли було дано його силу. Потім йому дано їжу для заміщення витраченого, щоб зміцнити його силу. Натомість спочатку споживання їжі додавало йому самому сили до тієї, яку вже мав. «Та вдосконалювало те, що він їв»: בכ"ס חז"דבר [неясний перехід] — інше, що він їв, аби підносити іскри святості своїм добрим наміром. Адже «не самим хлібом живе людина», як пояснено вище, у частині I, розділ 21. До гріха він також завжди мав змогу додавати сили горішній могутності.

«Вислів не втрачає свого простого й прихованого значення». Хоча вислів не втрачає простого значення, приховане — про вино, збережене у своїх виноградинах: це міра Біна. «Збережене» пояснюється так: його цілком вивели з осаду, отже, воно ясне й чисте, без осаду.

«І це гарний таліт»: у прихованому значенні це «Слово Елоаг випробуване», אמרת אלוה צרופה, відповідно до вислову «Розітнув Своє слово», בצע אמרתו. Бо אלוה натякає на Ім'я з 42 [літер], і це — вбрання, як «Зогар» каже в кількох місцях. У цьому таємниця חלוקי דרבנן, «шат мудреців»: Ім'я з 42 [літер] — вбрання. Звідси слово חלוק, «шати»: יחל"ק — за гематрією קד"ס [так у джерелі; числа не збігаються]. Це й написано в Йова: «Хто дав би мені бути в місяцях קד"ס, як у дні, коли Елоаг беріг мене?» Тобто קד"ס — шати мудреців. Це й є шати — «як у дні Елоаг», כימי אלו"ה, тобто 42.

«І це мезуза — מוזוזה» [таке написання джерела]: у прихованому значенні — відповідно до יב"ל, «чотирьох літер читання»; חז"כ [неясне скорочення] — це палац великого Імені, «яке не насолоджується», הבלתי נהנה [так у джерелі; неясне значення].

«Після гріха виснаження тривало». Його сила поступово меншала, а їжі не вистачало, тим

Йоель Моше · 1 · продовження

більше що він мусив тяжко працювати задля неї, як написано: «У поті свого обличчя їстимеш» тощо. Вона служила лише дочасному життю, доки він не дійшов до сконання й смерті наприкінці, щоб довершити переступ і покласти край гріху.

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

[П1330, П1331, П1332, П1333, П1334, П1335, П1336, П1337, П1338, П1339, П1340, П1341, П1342, П1343]

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Хікур Дін · II · глава 5 · запис 3

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 5

«Хікур Дін» — частина II — глава 6

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Добре ім’я» тощо. Щоб дати ще одну підставу на користь подвоєння מות תמות — «смертю помреш», яке автор обговорював у попередньому розділі, він навів цей вірш і пояснює його.

«Належить» тощо. Тобто Га-Шем, благословенний Він, створив людину так, щоб вона сама собою, за своєю природою, була довершеною на шляхах Господа й готовою уподібнитися Всевишньому, благословенному. Її ім’я свідчить про це: אדם — «Адам» — від אדמה לעליון, «уподібнюся Всевишньому», як пояснено вище, у частині I, розділі 26, і ще буде пояснено в трактаті «Ем коль хай», частина II, כי ל”ב [непевна форма перед числом 32]. Для цієї мети вона не потребувала винагороди, бо за природою була

Рама з Фано

«Добре ім’я краще за добру олію, а день смерті — за день його народження». Він сказав: безумовним добром належить вважати саме ім’я — тобто буття людини в тій довершеності, у якій її було створено спочатку, навіть без доданої заслуги, лише з готовністю уподібнитися Всевишньому. Такий зміст слів «добре ім’я» — краще «за добру олію». Остання — це винагорода за заповіді, над якою він трудитиметься відтепер, після того як його рівень знизився, хоча й вона гідна входити до поняття добра. [П1344]

І хоч ми визначаємо винагороду за заповідь як саму заповідь, тепер, у всякому разі, її місце й час не сприятливі — аж настільки, що справедливо сказати: «Усі наші діяння — тогу (תהו)», тобто щось недовершене, у значенні «Господь довершить за мене». Адже син Ізраїлю, який молиться поза Землею [Ізраїлю], не подібний до того, хто молиться на Землі або у святині, а

Яд Єгуда · 1 · продовження

змушена чинити добро, а вимушене не хвалять і не ганять, щоб давати за нього винагороду й покарання. Проте після того, як Адам згрішив і піддався спокусі лихого нахилу, він потребував винагороди за Тору й заповіді, щоб піднести рівень своєї душі. Отже, зміст вірша такий: добре саме лише ім’я Адама, дане відповідно до його довершеності в тому вигляді, у якому його створено спочатку, — краще «за добру олію», тобто за винагороду, здобуту Торою й добрими вчинками, якої людина потребує після гріха. [П1348]

«Безумовно саме ім’я» — те, що безумовно означає ім’я «Адам» саме по собі, тобто його буття в довершеності тощо.

«Навіть без доданої заслуги» — здобутої Торою й заповідями.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Лише» — просто з готовністю бути здатним уподібнитися Всевишньому, за значенням імені «Адам»: саме заради цього його так названо.

«Вона — це винагорода за заповіді» — הקדמה לשמן טוב [неясний вислів: «вступ до “доброї олії”»]. [П1349]

«Відтепер» — після того, як Адам згрішив і його рівень знизився.

«Хоча» — винагорода за заповідь також гідна тощо.

«І хоч ми визначаємо» тощо. Тобто хоч винагорода за заповідь — сама заповідь, як згадано в попередньому розділі, усе ж вона не має тієї міри добра, яку мала довершеність до гріха. Причина: тепер, після гріха, у всякому разі, місце заповіді та її час не сприятливі, як спочатку. Місцем спочатку був Еденський сад, а її час був часом прихильності; тепер — не так.

«Аж настільки, що справедливо» — через це справедливі наші слова «Усі наші діяння — тогу», навіть щодо заповідей: через зміну місця й часу це щось недовершене.

«У значенні» вірша

Рама з Фано · продовження

тим більше — в Еденському саду. Так само є велика, очевидна різниця між часом прихильності та часами скрути. Бо яка перевага людині, коли вона під сонцем, підлегла й покірна відчутним подіям, що трапляються день у день, у всі її часи й миті? Ось «що більше їх, то більше вони грішили проти нього» — перешкоджаючи йому осягнути свою довершеність. [П1345]

Навіть якщо він завжди займається Торою й заповідями, немає в цьому світі заповіді, винагорода якої не була б повною й більш ніж достатньою, якби її заслуга допомогла лише повернути його до природного стану, який він мав спочатку. Такий зміст «Віднови наші дні, як колись» — слів, які пророк повторив наприкінці сувою Плачів, як буде пояснено далі.

Він додав, що день смерті, коли це ім’я утвердиться навіки, якщо людина удостоїться піти зі світу з добрим ім’ям, кращий за день її народження, у якому немає тривкої запоруки: «Адже святим Своїм Він не довіряє».

Або можна сказати: день смерті, яка торкається кожного, коли здійснюється, кращий за день її народження — день гріха, коли смерть народилася сама собою й виникла лише в можливості. І це для нас одна з підстав подвоєння в застереженні, яке ми згадали в попередньому розділі. Адже того самого дня смерть була приготовлена, а в майбутньому має

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Господь довершить за мене» (Псалом 138). Його зміст: нехай Господь удостоїть мене довершити заповіді й виконати їх у довершеності.

«Адже не подібний» тощо. Тому місце, де виконується заповідь, нині не сприятливе.

«А тим більше» — щодо того, хто може молитися в Еденському саду, як Адам, перша людина, до гріха.

Навіть якщо знайдеться хтось із небагатьох обранців, який удостоюється двох столів, і зрадливий час не перешкоджає йому займатися служінням Господу, усе ж він не має від цього переваги, яка піднесла б його рівень вище від природного, якби Адам, перша людина, не згрішив. Адже немає заповіді, винагорода за яку не була б повною — достатньою й понад міру, — якби вона могла повернути людину до її природного стану, який та мала спочатку, до гріха Адама, першої людини. А піднести її рівень вище, ніж вона мала, неможливо. Тому «добре ім’я краще за добру олію». [П1350]

«Такий зміст» сказаного Писанням «як колись»: тобто як до гріха.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Як буде далі» — нижче, частина V, розділ 2.

«Він додав» тощо. Тобто закінчення вірша «а день смерті — за день його народження» також стосується початку. Зміст такий: для імені «Адам», яке вказує на довершеність, день смерті також кращий за день народження. Бо в день смерті те ім'я і те, на що воно вказує, утвердяться на віки вічні. Дивись «Шемот раба», розділ «Ваякгель», і те, що там написав ה"יפת [«га-Яфе», скорочене позначення]. [П1351]

«Або можна сказати» тощо. Тобто можна пояснити ще й так: закінчення вірша не стосується імені, згаданого на початку, а є окремим висловом. Його

Рама з Фано · продовження

здійснитися для кожної людини у свій день. [П1346]

І ще: у день гріха народжується той, хто скасовує, а в день смерті буде скасовано того, хто скасовує. «І ось — дуже добре». Цей вірш справді сказано про існування того, хто скасовує: це лихий нахил, або смерть, або Геєна — усе включено. Їхнє існування додане до мети творіння: вони не є метою самі для себе. Тому доречно сказати про них «дуже». До того ж увесь світ у їхній владі, щоб стягнути з нечестивців (ליפרע מן הרשעים). Пояснення: щоб через них було відкрито завісу, яка відділяє Шехіну від праведників, разом зі скасуванням того, хто скасовує. «І ось — дуже добре»: коли сам лихий нахил очиститься, добро помножиться із нього самого. Навіть Геєна очиститься й буде додана до меж Еденського саду, як буде далі. Усе йде до одного місця, щоб справдилися всі слова мудреців. [П1347]

Яд Єгуда · 1 · продовження

пояснення: день смерті також кращий за день народження смерті. Коли людина грішить, вона породжує смерть у можливості, бо немає смерті без гріха, як сказали [мудреці], благословенної пам'яті. А коли вона помирає, виводить ту смерть із можливості у здійснення. Сказано, що день смерті кращий за день гріха.

«І це для нас» — одна з підстав подвоєння מות תמות, «смертю помреш», сказаного Святим, благословенним Він, як застереження Адамові, першій людині. Одне [слово] вказує на смерть у можливості, приготовлену йому й усім, хто приходить у світ, того дня, коли згрішив Адам, перша людина; друге — на її здійснення для кожної

Яд Єгуда · 1 · продовження

людини у свій день.

«І ще» — ще одна підстава, чому день смерті кращий за день гріха. У день гріха народжується той, хто скасовує: лихий ангел, який виникає з гріха. Це лихий нахил, що прагне скасувати грішника своїм обвинуваченням, як сказали [мудреці], благословенної пам'яті: «Сходить і спокушає, піднімається й обвинувачує». У день смерті буде скасовано й самого того, хто скасовує. Саме це написано про смерть: «І ось — дуже добре».

«Цей вірш справді» — те, що знаходимо тлумачення цього вірша про існування того, хто скасовує, також означає, що в майбутньому його буде скасовано. Адже כן אחת [неясний зв'язок]

Яд Єгуда · 1 · продовження

того, що наші вчителі, благословенної пам'яті, витлумачили в «Берешіт раба»: цей вірш — про існування лихого нахилу, існування смерті й існування Геєни. Причина: існування цих трьох речей додане до загальної мети творіння. Поза загальною метою вони зовсім не є метою самі для себе: мета їхнього існування не полягає в потребі їх самих, як це є в інших сущих. Тому доречно сказати про них «дуже добре». [П1352]

Однак є ще одна підстава сказати про них «дуже добре», і вона відповідає сказаному нами. Річ у тім, що весь світ — і праведники, і нечестивці — перебуває у владі цих трьох, щоб стягнути з нечестивців. Таке формулювання є в «Берешіт раба» щодо смерті праведників: «Стягнути з нечестивців удвічі». Автор пояснює слово ליפרע,

Яд Єгуда · 1 · продовження

«стягнути», через פרוע וגלוי — «відкрите й явне». Йдеться про сказане Писанням: «Бо ваші беззаконня відділяють» тощо. Нечестивці своїми беззаконнями спричиняють і створюють завісу, яка відділяє навіть праведників від Шехіни. Із загибеллю нечестивців та завіса відкриється й усунеться, бо буде скасовано того, хто перешкоджає й скасовує, — лихого ангела, який виник із беззаконь. Якщо так, безперечно, доречно сказати «І ось — дуже добре» про смерть і скасування того, хто скасовує: він стане добрим ангелом. Та сама підстава стосується й Геєни, яка в майбутньому очиститься.

«Як буде далі» — нижче, частина V, розділ 5. [П1353]

Йоель Моше · 1

«Вважати безумовним добром ім'я». Пояснення: ім'я אדם, «Адам», має гематрію Імені 45 — הוי"ה в розгортанні через алефи. Якби було тільки це — якби він означувався цим ім'ям без заслуги, лише з готовністю уподібнитися Всевишньому, від вислову אדמה לעליון, «уподібнюся Всевишньому», на який указує слово אדם, як вище, у частині I, розділі 26, — тоді йому було б краще, ніж від «доброї олії». [П1354]

Тобто тепер, після його гріха, його рівень знизився. Усе, над чим він трудитиметься відтепер, хоч і гідне входити до поняття добра, усе ж буде достатнім лише для повернення до його першого рівня, щоб бути як спочатку. Але він не зможе додати сили могутності вгорі, бо його вигнано з Еденського саду після гріха. Той, хто молиться поза Землею [Ізраїлю], не подібний до того, хто молиться в Землі Ізраїлю чи у святині, а тим більше — якби міг молитися в Еденському саду. Тепер його вигнано звідти, він став підлеглим під сонцем і покірним відчутним подіям לבן קוש [неясний зв'язок; буквально «синові Куша»]. [П1355]

Ось, хоч він завжди займається Торою й заповідями, «немає заповіді, винагорода за яку була б повною й понад міру» — тобто достатньою й понад міру було б, якби вона допомогла повернути людину до її першого стану. Це зміст «Віднови наші дні, як колись», що пророк повторив наприкінці сувою Плачів, у вірші «Поверни нас», який повторюють. Ось

Йоель Моше · 1 · продовження

пояснення «Добре ім'я краще за добру олію»: так само як день смерті кращий за день народження, бо тепер він напевно йде з добрим ім'ям, на відміну від часу народження, коли не знає, що породить день, — адже «святим Своїм Він не довіряє», — так добре й те добре ім'я, яке мала б людина, якби не втратила свого рівня й первісної висоти. [П1356]

«Або можна сказати: день смерті кращий за день його народження» тощо — це стосується також народження смерті. Коли людина згрішила, відразу народилася сила смерті, але не здійснилася, аж поки [вона] виконала своє посланництво й здійснила смерть у ньому самому, навіть через багато років. Такий зміст подвоєння: «Бо в день, коли їстимеш із нього, смертю помреш» — מו"ת תמו"ת. Перше — про народження сили смерті в день його гріха, друге — про день самої смерті. Того дня, коли Адам згрішив, для нього було приготовлено смерть, яка має здійснитися для кожної людини у свій день, тобто для всього світу, що походить із замісу Адама, першої людини. [П1357]

«І ще: у день гріха». Тобто ще одне пряме пояснення вірша «А день смерті» тощо: у день гріха сила смерті народжується й дедалі зростає до часу смерті, коли виконує своє посланництво самою смертю. Після виконання посланництва скасовується той, хто скасовує, — обвинувач і сила смерті. Тому витлумачили: «І ось — дуже добре» — це смерть, або лихий нахил, або Геєна. Адже вірш сказано про існування того, хто скасовує. Їхнє існування — тобто їхнє створення — додане до мети творіння заради потреби світу, а не заради нас самих вони створені. Тому вони — «дуже добре». Адже смерть дуже добра тим, що скасовано того, хто скасовує, як вище. [П1358]

Також вони добрі тим, що стражданнями очищають беззаконня людини, щоб через [них] відкрилася завіса, яка відділяє через їхній гріх, разом зі скасуванням того, хто скасовує. Тобто коли він виконав своє посланництво й був скасований або відкрилася завіса, яка відділяє, як вище. А ще одне добро буде в майбутньому: лихий нахил очиститься й стане святим ангелом. Навіть Геєна очиститься й буде додана

Йоель Моше · 1 · продовження

до межі Еденського саду. [П1359]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 6

«Хікур Дін» — частина II — глава 7

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Подвоєння смерті» — у вислові מות תמות, «смертю помреш». «З природою вічності» — щоб жив та існував навіки. «Як до сталої ознаки» — незмінної. Це й є מות תמות: תמות מות — інфінітив та означення, а תמות — носій дії, як буде далі, так що через цю ознаку про нього стало слушно сказати, тощо.

«Подвоєння дієслів»: інфінітив іде поряд із минулою або майбутньою формою того самого дієслова, одне за одним, як פקוד יפקוד, «неодмінно згадає», יצוא יצא, «вийшовши вийде», і подібні. Інфінітив додає означення, адже вистачило б самої минулої або майбутньої форми. Сенс такий: інфінітив є שם הפועל — назвою дієслова / діяча [значення терміна тут неоднозначне], бо ним означується той, хто діє, носій дії. Іноді інфінітив передує дії, іноді дія передує йому; це залежить від сили означення. Якщо означення має дуже

Рама з Фано

Або подвоєння смерті, сказане Адамові, слід витлумачити так: того самого дня, коли його було створено з природою вічності за волею його Творця, за власною волею він змінився через гріх і був засуджений до смерті як до сталої ознаки, так що про нього стало слушно сказати: «Кінець людини — померти». Це велике правило подвоєння дієслів у всьому Писанні: інфінітив (макор), המקור, суміжний із минулою або майбутньою формою, є שם הפועל — назвою дієслова / діяча [значення терміна тут неоднозначне]; нею означується носій тієї дії. Коли означення посилюється, воно передує дії, як у אם שמוע תשמעו — «якщо слухаючи слухатимете». І навпаки, коли йде після неї, як у וישפוט שפוט — «і судить, судячи». А інколи саме означення є тим, кого означено в Писанні, і ніким іншим, як у דחה דחיתני — «Відштовхувачу, ти відштовхнув мене».

Адже ось уже тричі цар Давид, мир йому, сказав про лихий нахил — того старого й нерозумного царя — і про всіх народжених у його домі, його князів і рабів: «Іменем Господа — бо я відсічу їх». Уперше — через те, що він

Яд Єгуда · 1 · продовження

посилити вислів, воно передує дії; якщо означення не посилюється настільки, воно йде після дії. «А інколи» сам інфінітив та означення є означеним носієм дії.

«Як у “Відштовхувачу, ти відштовхнув мене, щоб упасти”», דחה דחיתני לנפול, — сказано про лихий нахил, як у «Зогарі» та בש”ח [скорочення не встановлено], як вище. Слово דחה — інфінітив та означення, і воно саме є означеним: так називають лихий нахил.

«Адже ось уже» тощо. Цей вірш і попередні — «Усі народи оточили мене; Іменем Господа — бо я відсічу їх», «Обступили мене, ще й оточили мене; Іменем Господа — бо я відсічу їх», «Обступили мене, наче бджоли; погасли, наче вогонь терня; Іменем Господа — бо я відсічу їх» — говорять про лихий нахил та загони його ангелів згуби. Про них Давид сказав «бо я відсічу їх» у множині.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Уперше» сказав «Іменем Господа» тощо — через те, що він зводить. Як відомо, сатана сходить униз і підбурює, піднімається й обвинувачує, дістає дозвіл і стягує свій борг. Відповідно до цих трьох дій говорив Давид. Щодо підбурення сказав: «Усі народи» — лихий нахил і його табір, безліч народів, — «оточили мене», щоб підбурити, але «Іменем Господа — бо я відсічу їх» і знищу їх. Щодо обвинувачення вгорі сказав удруге: «Обступили мене» тощо; щодо стягнення боргу сказав утретє: «Обступили мене, наче бджоли» тощо.

«Загалом» — коли зважують гріхи людини проти її заслуг. «І окремо» — під час учинення переступів. Це й є «Обступили мене, ще й оточили мене»: одне повторення відповідає загальному, друге — окремому. «Стягує свій борг»: відповідно до цього сказав утретє «Обступили мене, наче бджоли». Ті встромляють жала в кожного, хто наближається до них, аби поїсти їхнього меду. Така й поведінка лихого нахилу та גבי ביתו [неясна форма щодо його дому]: «спокусити їхню провину», לפתות את עונם [неясний зв'язок], [прогалина у джерелі]

Рама з Фано · продовження

зводить усіма способами підбурення та спокуси. Удруге — через те, що обвинувачує, ходить пліткарем і свідчить проти людини загалом: чи не є вона великою переступами, коли переважують терези, — й окремо про всі її діяння. Це й є «Обступили мене, ще й оточили мене». А діставши дозвіл, стягує з неї свій борг різними карами, наче ті бджоли — із їхнім медом та їхнім жалом, מדובשייהו ומעוקצייהו. У цьому сенс трьох його власних імен, як відомо.

Відоме й те, чого той старець навчив Абає: «Хто більший за свого ближнього, того нахил більший за нього». Це — для довершення випробування, яке спричиняє те, що «також це навпроти того зробив Бог». Такого називають «тим, хто користується плодами власної праці»; він більший за того, хто має страх Небес і кого нахил не долає. Адже цей користується плодами й одержує винагороду за те, що трудиться й докладає зусиль, приборкуючи свій нахил. Так і написано: «І північного віддалю від вас, бо він велике чинив», ואת הצפוני ארחיק מעליכם כי הגדיל לעשות. Витлумачили: щодо знавців Тори — більше, ніж щодо всіх інших.

Або «той, хто користується плодами власної праці» має просте значення: він визнає праведність небесного суду над собою й радіє присудженому йому — їсти лише з праці своїх рук. Він більший за того, хто покладається на чудо. Останній, безперечно, має страх Небес і спирається на вірш: «Немає нестачі для тих, хто боїться

Яд Єгуда · 1 · продовження

«що солодше за мед», наче ті; а потім — «бо прийде, і кінець його…», כי יבוא ואחריתו יגר [неясне завершення].

«У цьому сенс трьох імен» — лихий нахил, сатана й ангел смерті: це його власні імена; означальних же імен він має сім, як відомо. Автор каже, що ці три власні імена відповідають трьом названим діям: щодо підбурення називається лихим нахилом; щодо обвинувачення — сатаною; щодо стягнення боргу — ангелом смерті.

«Відоме й» тощо: тепер пояснює דחה דחיתני, тощо. «Те, чого…» — מאי דהכא [так у лемі], у п'ятому розділі «Сукки». «Це — для довершення випробування» та перевірки, щоб винагорода була дуже велика, якщо він приборкує свій великий нахил. «Також це» тощо: людину створено з двома нахилами, і кожен хоче перемогти, тому якщо добрий нахил великий, то великий і лихий.

«Такого» — того, чий нахил великий, — «називають тим, хто користується плодами власної праці». Як у першому розділі «Брахот»: «Той, хто користується плодами праці своїх рук, більший за того, хто має страх

Яд Єгуда · 1 · продовження

Небес; адже про того, хто має страх Небес, написано…» тощо. Вислів дивний; автор «Ейн Яаков» уже звернув на нього увагу. Наш автор пояснює: той, хто має страх Небес, — це людина, яку нахил не долає настільки; а той, хто користується плодами власної праці, — людина з великим нахилом, яка приборкує його трудом своєї сили й міццю своєї побожності. Тому вона більша за того, хто має страх Небес. Дивись шостий розділ «Восьми розділів» Рамбама. «Адже цей», у кого нахил великий, «користується плодами й одержує винагороду»: такий зміст ужитого «користується плодами», тобто одержує винагороду. «Витлумачили» — у п'ятому розділі «Сукки».

«Або» тощо: принагідно автор інакше пояснює вислів «Той, хто користується плодами… більший». «Має просте значення» — утримує себе працею власних рук. «Визнає праведність небесного суду»: слова «користується плодами» означають, що він радіє цьому — утримувати себе саме працею власних рук. «Він більший за того, хто покладається на чудо»: це й означає сказане «за того, хто має страх Небес». Такий

Рама з Фано · продовження

Його».

Звідси, за першим шляхом, стає зрозумілим правдивий, правильний і ясний простий сенс вірша: «Нехай докорить тобі Господь, той, хто обирає Єрусалим», יגער ה' בך הבוחר בירושלים. Сказано, що сатані належить і необхідно бути враженим першим докором загалом та останнім докором окремо — через те, що сатана обирає посилюватися проти своєї протилежності в Єрусалимі, місті праведності, вірному городі. Наш володар Давид уже побоювався, що його слова вважатимуть «стрілою в його око», гіра бе-ейней, גירא בעיניה, і він, боронь Боже, посилиться проти нього. Адже «не зможе судитися з тим, хто сильніший від нього», כי לא יוכל לדון עם שהתקיף ממנו. Основа тлумачення — передане написання: він сам собою посилився, так би мовити, усупереч задумові його створення; або дістав свою силу й могутність від людини, що грішить. Як же вона зможе судитися з ним?

Тому в цьому вірші Давид визнав за ним велику силу відштовхування: його означує міцність його дії, і врятуватися від нього можна лише з допомогою Господа та Його суду. Адже скасування того, хто скасовує, — дія суду, як у вислові «Погасли, наче вогонь терня»: завершення його посланництва — його згасання.

У вислові מות תמות, «смертю помреш», є й ствердна заповідь, до виконання якої відсилає попередня в Писанні заборона «не їстимеш». Це — віддати

Яд Єгуда · 1 · продовження

спирається на «немає нестачі для тих, хто боїться Його», сидить бездіяльно, не працює для свого утримання й думає, що Га-Шем, благословенний Він, зробить для нього чудо. Подібно пояснив автор «Ейн Яаков», дивись там. «Останній» — хто покладається на чудо — «безперечно, має страх Небес», адже ми не говоримо про нерозумних.

«У вірші»: «І сказав Господь сатані: Нехай докорить тобі Господь, сатано, і нехай докорить тобі Господь, той, хто обирає Єрусалим» (Захарія 3). За словами тлумачів הבוחר, «той, хто обирає», пов'язане з «Господь», наче написано: «І нехай Господь, Який обирає Єрусалим, докорить тобі». Це вимушене пояснення: крім потреби сказати, що порядок слів у вірші переставлений, виникає й трудність — навіщо тут означення «Який обирає Єрусалим»? Тому авторові видається, що слід пояснити простим значенням: «Нехай докорить тобі Господь, сатано», який обирає посилюватися проти праведників, людей Єрусалима. Писання називає місце замість його мешканців, як це властиво образній мові.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Сказано» в Писанні, що сатані забракло сили обвинувачувати, бо він мусив здивуватися й зазнати впливу Його докору, благословенного, — спершу загального, як у «Нехай докорить тобі Господь, сатано», а потім окремого докору за те, що він обирає Єрусалим. Це й друге «Нехай докорить тобі Господь» тощо.

«Його слова»: сказане «Іменем Господа — бо я відсічу їх» могло бути стрілою в око сатані, і через це сатана міг посилитися проти нього, боронь Боже. «Основа тлумачення — передане написання»: принагідно автор пояснює вірш «І не зможе судитися з тим, хто сильніший від нього», ולא יוכל לדון עם שהתקיף ממנו (Когелет 6). Читають שתקיף без літери ה. Автор каже: сенс переданого написання з означальним ה — указати ще на щось поза простим значенням. Тобто хто зможе судитися з тим, хто сильний сам собою? Це лихий нахил; ממנו означає «від себе самого», усупереч Його з а д у м о в і , благословенного, так би мовити, при його створенні, як вище, у попередній главі. «Або» ממנו — від грішника: грішник не зможе судитися з лихим

Рама з Фано · продовження

себе на смерть за освячення Імені, і тільки за це: або в довершеній дії, коли трапиться така нагода, або в уявній дії, у значенні падіння долілиць, на яке ми вказали вище. Це найкраще з названих тлумачень простого сенсу й довершення всіх їх.

Маємо щодо цього й інші правдиві шляхи. За ними подвоєння смерті стає зрозумілим із того, що трапляється з душами людини: коли їхні частини відходять, вона ще жива; а коли одні частини приховуються від інших, та, що лишається, стає наче мертва. Ми пояснили це в трактаті «Га-нефеш», з небесною допомогою. Вище, у частині I, розділ 12, ми вже згадали просте пояснення цього подвоєння: воно стосується Адама й Давида. Йому також було звіщено, що надалі вже не тужитиме, адже наш цар Месія житиме навіки й не побачить тління.

У цьому Адамові відкрилося також, що «Давид — найменший» з усіх народжених живими, бо мав народитися, як народжуються нежиттєздатні плоди, נפלים, які не мають навіть дочасного життя. Адже якою була заслуга кожної людини раніше, таким є її мазаль у майбутньому. Саме це здивувало його батька Єссея, коли він сказав Самуїлові: «Ще лишився найменший» — тобто він і досі живий, усупереч природі. Самуїл відповів йому: «Пошли й візьми його, бо не буде завершено коло, доки він не прийде сюди», כי לא נסוב עד באו פה. Адже слово נסוב — як נאור, «світлий», або як ונרוץ

Яд Єгуда · 1 · продовження

нахилом, який сильний, бо його сила походить від самого грішника — гріх додає йому міці й великої сили.

«Тому», щоб триразове «бо я відсічу їх» не сприйняли як стрілу в око сатані, завершує словами דחה דחיתני: «Відштовхувачу, ти відштовхнув мене». Тобто воістину я добре знаю, яка велика сила сатани, здатна відштовхнути мене, щоб я впав. Але «і Господь» — Він та Його суд — «допоміг мені»; тому й сказав: «Іменем Господа — бо я відсічу їх». «Його означує» ознака дії, тому означення поставлене перед дією, як згадано. «Адже скасування» лихого нахилу — дія суду, тому й потрібен Його суд. «Як у вислові “Погасли, наче вогонь терня”»: тут також ідеться про скасування лихого нахилу. Лихий нахил та його прибічники погасли, наче вогонь, який, зробивши своє, згасає сам. Так і вони після завершення свого посланництва зникають. Дивись вище, частина I, розділ 23.

«У вислові» тощо: автор повертається до «Бо в день, коли їстимеш із нього, смертю помреш». «Є ствердна заповідь» тощо. У «Мідраш га-неелам» рабі Брука

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказав: «Йому було заповідано щодо Імені, і він згрішив щодо Імені. Заповідано щодо Імені — це особливе Ім'я, як написано: "І дерево життя" тощо. Згрішив щодо Імені — це спільне Ім'я, як написано: "А з дерева пізнання добра і зла не їстимеш"». На цій підставі автор витлумачив і кінець вірша «Бо в день, коли їстимеш із нього, смертю помреш» як ствердну заповідь: віддати себе на смерть за святість Його Імені, благословенного. Отже, «не їстимеш» є забороною, порушення якої виправляється виконанням ствердної заповіді.

«Або в дії» — насправді: бути вбитим і не переступити, якщо таке трапиться. А навіть якщо не трапиться, виконуватиме заповідь уявною дією: віддаватиме себе на смерть наміром сказаного в думці, так що «у … долілиць», שבכסילות אפים [неясна форма; буквально пов'язана з «нерозумністю»], — це сенс подвоєння מות תמות: одне для вчинку, друге для думки. «На яке ми вказали вище» — частина I, розділ 22. «За ними подвоєння» вислову מות תמות «стає зрозумілим».

«Із того, що трапляється»

Рама з Фано · продовження

הגלגל, «і розбилося колесо». Він сказав: друге коло тієї години для Давида ще не завершилося до його приходу на помазання, коли на нього зійшов дух Господа.

Звідси стає зрозуміло, у простому значенні, чому в розділі «Хелек» нашого царя Месію правдиво називають בר נפלי, бар нафлі, «сином нежиттєздатних плодів»: він буквально син двох таких плодів. Адже Адам став таким плодом, נפל, у день, коли їв із дерева пізнання, — перший день свого створення, а Давид — як ми сказали.

Для спокутування обох Месія «зробить свою душу жертвою за провину», ישים אשם נפשו, як прямо написано про нього в уривку «Ось Мій слуга матиме успіх»: אש"ם, «жертва за провину», за гематрією — מנח"ם ב"ן עמיא"ל, Менахем бен Аміель. Що написано далі? «Побачить потомство, подовжить дні, і бажане Господеві в його руці матиме успіх». До нього Давид звертав погляд усі свої дні: може, удостоїться своїми піснями й співами стати Месією. Як написано: «А я чекатиму», — ואני איח"ל. איח"ל нотарикон א'ם י'תמהמה ח'כה ל'ו, «якщо затримається, чекай його», — «бо неодмінно прийде й не спізниться», כי בא יבא ולא יאחר. Число всього вислову, разом із віршем як цілим, — בראשית, «на початку», бо це мета творення. І ніхто не чекає його, крім Ізраїлю: ישרא"ל за гематрією — אם יתמהמה, «якщо затримається». Що написано далі? חכה לו, «чекай його», в однині, у значенні: «Господь один

Яд Єгуда · 1 · продовження

тощо. Відомо, що частини душі людини, які наші мудреці, благословенної пам'яті, назвали нефеш, руах, нешама, хая та єхіда, відповідають неживому, рослинному, живому та тому, що говорить. Адже нефеш — назва життєвої душі, яка є силою неживого; руах відповідає душі, що говорить; нешама — душі живого, що переміщується з місця на місце; хая — душа рослинна, що росте, та розумна, властива лише людському роду. ונ"ה [неясне скорочення] сказано: «І стала людина живою душею», נפש חיה. Наші мудреці, благословенної пам'яті, ще сказали про вірш «Нехай земля виведе живу душу»: це дух Адама, першої людини. Єхіда ж дуже висока й піднесена, не має справи з нами. Автор уже пояснив це в багатьох місцях.

Коли в людині є ці НАРАН, נר"ן, ці частини душі розглядаються також із двох поглядів. Перший — окремий рівень: кожну з цих частин людина відчуває, і вона присутня в ній сама по собі. Через наявність життя в людині відомо, що вона має життєву душу, як у неживому. Оскільки людина росте й збільшується, доки не

Яд Єгуда · 1 · продовження

досягне належної міри, кажуть, що вона має рослинну душу. Оскільки переміщується з місця на місце, виявляється, що має душу живого. Оскільки наділена

Рама з Фано · продовження

провадитиме його, і немає з ним чужого бога».

[П1360, П1361, П1362, П1363, П1364, П1365, П1366, П1367, П1368, П1369, П1370, П1371, П1372]

Яд Єгуда · 1 · продовження

розумом, кажуть, що має душу, яка говорить.

Другий погляд — загальний: жива душа включає також решту своїх частин — нешаму,

Яд Єгуда · 1 · продовження

руах та нефеш, які є душею всього живого, рослинного й неживого; так само душа живого включає душу рослинного та неживого, а душа рослинного включає душу неживого, проте не навпаки. Адже ціле більше за частину й уміщує її, а не навпаки. Саме про це автор сказав: «Коли їхні частини відходять, вона ще жива». Тобто навіть якщо з людини відійдуть усі частини її душі в окремому розгляді, так що життєва, рослинна й та, що рухається, вже не діятимуть, людина все ж залишиться живою силою своєї особливої душі — живої душі, яка включає всі інші свої частини.

Але «коли одні частини приховуються від інших» — коли одна з частин, що включають, приховається й відділиться від частин, які включені: наприклад, коли життєва душа приховається й відділиться від рослинної душі та решти частин, — тоді частини, що лишилися, необхідно будуть наче мертві. Бо який пожиток і яка користь рослинній душі, тій, що рухається, та тій, що говорить, коли вони позбавлені життєвої душі? Тим більше якщо від них відділиться й рослинна, яка включає також життєву; так само з усіма.

За цим поясненням людина в час її відвідин може померти за один раз: із неї виходить душа, що говорить і включає всі частини. Можливо також, що однією смертю вона помре за два рази: відійдуть частини душі в окремому розгляді, а потім її полишить і душа, що говорить; або спершу від душі, що говорить, приховаються й відділяться інші її частини, а потім вийде і вона сама. Саме в цьому сенсі вжито подвоєння מות תמות.

«Ми вже згадали вище» ще одне пояснення подвоєного вислову смерті: одне для нього, а друге для Давида, який був перевтіленням

Яд Єгуда · 1 · продовження

Адама, першої людини. Цим застереженням смерть була присуджена також йому: бути наче плід, прихований в утробі, якого понесуть до могил. Дивись там. «Йому також було звіщено»: Адамові сповіщено, що помре лише двічі, але не в третьому перевтіленні, адже цар Месія, його третє перевтілення, житиме навіки. Як відомо, אדם — початкові літери אדם דוד משיח: Адам, Давид, Месія.

«У цьому» — у сказаному Ним, благословенним, מות תמות — Адам довідався, що Давидові належить і призначено бути нежиттєздатним плодом. Адже якою є заслуга першого, таким є мазаль його майбутнього перевтілення. Оскільки смерть присуджено йому першого дня створення, він знав, що й його перевтілення помре того самого дня, коли народиться. Так сказали у «Піркей де-рабі Еліезер»: «Побачив Давида, життя якого викарбуване на три години» тощо.

«Давид — найменший»: принагідно автор повідомляє пояснення вірша «Давид — найменший». За своєю природою він був призначений бути нежиттєздатним плодом і найменшим з усіх живих. «Коли сказав Самуїл» тощо [так у лемі]. Як написано: «І сказав Самуїл Єссеєві: Чи скінчилися юнаки? І той сказав: Ще лишився найменший; ось він пасе овець. І сказав Самуїл Єссеєві: Пошли й візьми його, бо не буде завершено коло, доки він не прийде сюди» (1 Самуїлова 16). Автор пояснює слова Єссея як подив і здивування: «Ще лишився найменший» — навіть найменший з усіх народжених живими, якому за природою не належало жити, бо він є перевтіленням Адама, таки лишився й досі живий. На це Самуїл відповів: тут немає місця подиву; «пошли й візьми його, бо не буде завершено коло». Коло Адама, першої людини, його перевтілення, ще

Яд Єгуда · 1 · продовження

не завершилося, адже він уже дав йому сімдесят років зі своїх років, «доки він не прийде сюди» для помазання: саме заради цього Адам залишив їх йому.

«Адже слово נסוב»: це не дієслово, а іменник, як у «Ти світлий», נאור אתה; значення — коло. Або נסוב — дієслово, але його зміст не вказує на множину й майбутній час: це ніфаль минулого часу, як ונרוץ הגלגל, «і розбилося колесо». Зі змістового боку воно також подібне: ונרוץ הגלגל тлумачиться про таємницю переселення душ, як відомо. Так чи так, כי לא נסוב означає, що коло ще не завершилося. «Тієї години» — яку Давид мав прожити.

«У розділі “Хелек”»: там рав Нахман сказав Равові: «Чи чув ти, коли прийде бар нафлі?» Той відповів: «Хто такий бар нафлі?» — «Месія». — «Месію ти називаєш бар нафлі?» — «Так, бо написано: “Того дня Я підніму впалу скинію Давида”». Авторові видається, що слова, які рав Нахман сказав равові Нахману [так розподілено імена в джерелі], «Так, бо написано…» тощо, були лише назвою: адже доречніше було б назвати його за підняттям, ніж за падінням. Насправді ж він так назвав його за таємницею переселення душ: він був сином Адама, першої людини, та Давида, які обоє були нежиттєздатними плодами. Адамові присуджено смерть у день його створення, а Давид був таким за природою. Тому сказав נפלי в множині.

«Зробить свою душу жертвою за провину» — щоб скасувати заборону. «В уривку “Ось матиме успіх”» (Ісая 53): там сказано: «А Господь бажав розтрощити його, завдав недуги; якщо зробиш його душу жертвою за провину, побачить потомство» тощо.

«אשם за гематрією» тощо: принагідно автор наводить гарне додаткове пояснення — слово אשם натякає на ім’я Месії, Менахем бен Аміель, як у «Зогарі», розділ «Шлах леха», сторінка 22. Це за гематрією 341. «До нього» — до Месії. «Може, удостоїться своїми піснями» тощо. Мені видається, можна додати: можливо, саме тому Адам, перша людина, поставив умовою дарунка, щоб Давид співав перед Святим,

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословенний Він, як у «Піркей де-рабі Еліезер»: може, своїми співами удостоїться стати Месією.

«Як написано»: «А я завжди чекатиму й додам до всієї Твоєї хвали» (Псалми 70 [так у джерелі]). Натяк — у слові איחל, нотарикон якого אם יתמהמה חכה לו, «якщо затримається, чекай його» (Авакум 2), що наші мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили про Месію. Давид просив, щоб через його пісні «в його руці матиме успіх»; тому завершує: «І додам до всієї Твоєї хвали».

«Число» цих слів — 912, а цілий вірш рахується за одиницю: разом 913, за гематрією בראשית. Це натяк, що Месія — мета творення світу й одна із семи речей, які передували світові, як відомо. «І ніхто не чекає його» тощо: натяк вірша אם יתמהמה тощо у слові בראשית ще й тому гарний, що царя Месію чекає лише Ізраїль. Відоме тлумачення наших мудреців, благословенної пам’яті: בראשית — заради Ізраїлю, названого «початком».

«За гематрією — אם יתמהמה»: також увесь цей вислів стосується Ізраїлю. Натяк: אם יתמהמה за гематрією 541, як ישראל. Тобто якщо Ізраїль затримається у вигнанні або якщо Месія затримається через зволікання Ізраїлю з покаянням, — адже все залежить лише від покаяння, як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, — усе ж «чекай», Ізраїлю, «чекай його», Месію. Слово חכה стосується Ізраїлю, як видно з тлумачення наших мудреців, благословенної пам’яті. Такої думки й Абарбанель; це не звернення до Авакума за поясненням Раші.

«В однині»: сказав Ізраїлеві חכה, «чекай», в однині, а не חכו, «чекайте», у множині, бо такою є властивість мови. Як «Господь один провадитиме його», ינחנו, а не ינחם, «провадитиме їх». Так і кінець вірша «і немає з ним чужого бога», що, на думку тлумачів, стосується Ізраїлю: не сказано «і немає з ними», ואין עמם.

[П1373, П1374, П1375, П1376, П1377, П1378, П1379, П1380, П1381, П1382, П1383, П1384, П1385, П1386, П1387, П1388, П1389]

Йоель Моше · 1

«Або подвоєння смерті слід витлумачити» — מות תמות: його було засуджено до смерті як до сталої ознаки на майбутнє: «Кінець людини — померти». «Нею означується носій тієї дії» — людина, яка діє у світі. «Коли означення посилюється, воно передує дії»: як у אם שמוע תשמעו, «якщо слухаючи слухатимете», де שמוע — інфінітив і носій дії, який передує дії, адже תשמעו — сама дія. «І навпаки, коли з'єднується з нею» — בהתאחדו אליה [таке формулювання леми]: коли дія перед ним, а інфінітив після неї, це через те, що він не настільки сильний, тому йде після. «А інколи він сам є означеним»: той, про кого вжито означення, сам ним означений. Як דחה: це не іменник, а сам лихий нахил так називається — «דחה мене, лихий нахиле; ти відштовхнув мене».

«ומ"כל сказати так» [неясна скорочена форма]. Пояснення: אע"ב [неясне скорочення], адже ось уже тричі сказав «Іменем Господа — бо я відсічу їх». Перший раз — відповідно до підбурення та спокуси; другий — відповідно до того, що він ходить пліткарем і свідчить проти людини. Тому сказав: «Обступили мене, ще й оточили мене» — багато оточень. А потім він стягує з неї свій борг, як говоримо в Ґемарі: піднімається й обвинувачує, сходить униз і здійснює своє посланництво. Тому далі сказав: «У цьому сенс трьох імен», ה'ל [неясна форма], відповідно до трьох справ הכ"ל [так у джерелі]. Ці три імена — יצר"ר, лихий нахил, сатана та ангел смерті — натякають на ці три дії.

«Хто більший за свого ближнього, того нахил більший за нього»: справді, з якої причини, чому його нахил більший за нього? Для довершення задуму, щоб його винагорода була велика. «Такого називають тим, хто користується плодами власної праці» тощо: хто посилює себе проти лихого нахилу, називається тим, хто користується плодами праці своїх рук. «І він більший за того, хто має страх Небес»: той, хто має страх Небес, не трудиться й не докладає стільки зусиль, як перший, та покладається на чудо. Отже, слово נהנה, «користується плодами», служить двом частинам вислову, наче написано: «Той, хто користується плодами праці своїх рук, більший за того, хто користується плодами страху Небес». Тобто той, хто

Йоель Моше · 1 · продовження

користується плодами своєї праці, більший за того, хто користується плодами страху Небес, כ"ל [непевне скорочення]: для цього робиться чудо з Небес. Краще оцінювати це вище за те, що він спирається на вірш «Бо немає нестачі для тих, хто боїться Його» [зв'язок «це» в джерелі стислий].

«Звідси, за першим шляхом, стає зрозумілим: "Нехай докорить тобі Господь, той, хто обирає Єрусалим"» тощо. Сатана має бути вражений першим загальним докором — тобто від Святого, благословенний Він, — та останнім докором, היותר [неясний перехід]: сатана обирає посилюватися проти своєї протилежності в Єрусалимі. Це праведники, названі ירו' של"ם, «Єрусалим», місто праведності, вірний город, за Шехіною, яка так називається. «Грізний в його очах, щоб пророкував» тощо — נורא בעיני' שיתנב' [так у джерелі; лема не збігається з авторською]: тобто своїми піснями й співами.

«Не зможе судитися з тим, хто сильніший від нього»: той, хто посилився, хто переважає, — «від нього», ממנו, тобто від себе самого. «Так би мовити, усупереч задумові його створення»: Святий, благословенний Він, не має частки в його посиленні. «Або дістав свою силу й могутність від людини, що грішить» тощо: отже, ממנו — від людини, що грішить. Тобто מכם [так у джерелі; «від вас»], коли та людина раз підкорилася його хитрощам, до нього прийшли сила й могутність. Якщо вони походять від тієї людини, як же вона може судитися з ним, коли сама надає йому могутності?

«Тому в цьому вірші визнав» тощо: цар Давид, мир йому, визнав, що лихий нахил має велику силу відштовхування і що врятуватися від нього можна лише з допомогою Га-Шема, благословенний Він, וכ"ם דבר [неясне скорочене формулювання]. Адже написано: «Господь допоміг мені»; скрізь, де сказано וה', «і Господь», — це Він та Його суд. Далі подається підстава: «Адже скасування того, хто скасовує, — дія суду».

«Завершення їхнього посланництва — його згасання»: як сказано вище, у частині I, розділ 26, щодо «І запалив вогонь на Сіоні» — коли вогонь виконав свою дію, згодом він згас. Так і

Йоель Моше · 1 · продовження

тут: «Погасли, наче вогонь терня», — коли він зробив своє, то припинився. Так само, коли на людину приходить лихо, після того як воно зробило своє, обвинувач припиняє діяти.

«У вислові מות תמות є ствердна заповідь» тощо. מות — ти, Адаме, якого названо תמות; מות — ти тепер зобов'язаний віддати себе на смерть за святість Імені. Або в довершеній дії, коли така нагода трапиться, як десятеро вбитих царською владою; або в уявній дії, у значенні падіння долілиць, на яке ми вказали вище, розділ 26 частини I. Адже є три види смерті: людина зобов'язана віддати свою душу, ніби її вбито в ту годину. Перший — під час читання «Шма», другий — під час падіння долілиць, третій — справжня смерть, як випливає з подвоєння смерті щодо Адама, першої людини.

«Із того, що трапляється з душами людини» тощо: людина має нефеш, руах та нешаму, а нешама вища за всі. Якщо людина згрішила, її нешама відходить, і лишаються ще нефеш та руах, а людина קו' בעודו וגו' [неясний обірваний вислів]. Сказав — тобто כ"ק [неясне скорочення]: «Боже мій, нешама, яку Ти дав мені, чиста». Але як кожна людина каже, що її нешама чиста? Не кожен удостоюється чистої нешами. На це відповів: безперечно, в ту годину, коли Ти дав нешаму людині, вона була чиста; але коли людина згрішила, нешама відходить від неї, і лишаються нефеш та руах, а в цих двох є вади.

«Коли одні частини приховуються від інших» тощо, аж до «стає наче мертва» — те, що

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

лишилося. Тому сказав מות תמות: спершу, коли Адам, перша людина, згрішив, він почав помирати, коли з нього вийшла нешама. А потім תמות — ще помреш смертю того, що лишилося.

«Просте пояснення цього подвоєння — щодо Адама й Давида»: тому двічі сказав מות תמות — одне для Адама, друге для Давида, який був із перевтілення Адама. «Йому було звіщено, що надалі вже не тужитиме»: Месія також є перевтіленням Адама, א"ד"м, а Месія житиме навіки й не побачить тління.

«Бо не буде завершено коло, доки він не прийде сюди» тощо. Слово נסוב стосується Давида. Це не форма ніфаль, як інші нун на початку слова, а форма минулого часу третьої особи [так стверджує коментатор]. Тобто друге коло Давида не було завершене, доки він не прийшов на помазання і на нього не зійшов дух Господа.

«Число всього вислову, разом із цілим… — בראשית», бо це мета творення: до світу був створений Месія, як написано: «І дух Божий ширяв» — це дух Месії, тощо. «Чекай його, в однині» — це Святий, благословенний Він; тобто Його чекай, у значенні: «Господь один провадитиме його, і немає з ним чужого бога».

[П1390, П1391, П1392, П1393, П1394, П1395, П1396, П1397, П1398, П1399, П1400, П1401, П1402, П1403, П1404]

«Хікур Дін» — частина II — глава 8

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Скасування того, хто скасовує» — лихого нахилу, про якого ми говорили в попередніх розділах, що зі смертю він скасується, — подібне до «А ваші трупи — ви»

Рама з Фано

Скасування того, хто скасовує, про яке ми говорили, подібне до сказаного поколінню знання через гріх розвідників: «А ваші трупи — ви — впадуть у цій пустелі», ופגריכם אתם יפלו

Яд Єгуда · 1 · продовження

тощо. Як у «Зогарі», розділ «Шлах леха», сторінка 308. Ось слова: «Я сказав: ви — боги» тощо, «проте, як Адам, помрете». Чим була смерть Адама, першого,

Яд Єгуда · 1 · продовження

для світу? Щоб стерти той лихий нахил, який у ньому; лихий нахил стане смертю, і він довершиться в ньому — יתהוי יצר הרע מיתה ואשתכלל בגויה [неясний зв'язок]. Сказав той старець: про них אק' [неясне скорочення]; тут написано: «А ваші трупи — ви — впадуть у цій пустелі». «Ваші трупи» — це лихий нахил, який охоплює чоловіче й жіноче; חסרו [неясна форма: «зменшилися»], бо це є у вас: лихий нахил сходить спершу й не піднімається споконвіку — ולא סליק מקדמי עלמין; «і не опускають» — ולא מורידין. У пустелі «постійно опускають і не піднімаються». Тому «ваші трупи» — злами вашого серця, як сказано: «Які забарилися перейти потік» тощо. Кінець вірша це доводить: написано יפלו, «вони впадуть», а не תפלו, «ви впадете». Тому «у цій пустелі вичерпаються» — ці трупи, «і там помруть», бо воля Святого (благословенний Він), — знищити ці трупи зі світу навіки.

«Відома їхня велич» тощо: так витлумачили через великий рівень покоління пустелі, як відомо, надзвичайно високий. «Вони удостоїлися» тощо: автор принагідно перелічує їхню велич, щоб

Рама з Фано · продовження

במדבר הזה. Відома їхня велич: вони удостоїлися на Синаї побачити те, що чують, а біля моря сказали: «Це мій Бог, і я звеличу Його». Звідси рабі Аківа вивів у розділі «Хелек», що вони не потребують прийдешнього світу. І хоча рабі Йоханан сказав про нього: «Рабі Аківа полишив свою побожність», — це тому, що він висловився словами, які допускають два значення, аби їм було спокутування. Саме тому ми також навчаємо про трьох царів і читаємо та перекладаємо першу розповідь про теля.

Сказане нами, що вони не потребують повернення до прийдешнього світу, пояснюється тим, що про нього написано: «І скаже того дня: ось Він, наш Бог». А вони вказували на Нього пальцем уже в цьому світі, як ми сказали. Рабі Еліезер уже витлумачив там про них: «Зберіть Мені Моїх побожних» — вони визнали праведним небесний суд над собою й померли з власної волі, як ще згадаємо. «Тих, хто укладає Мій союз над жертвою»: або вони мали силу бути учасниками союзу з Богом у цьому світі, де є заколення й споживання, як мирні жертви, що творять мир у горішній та долішній спільнотах; або ж укладення союзу відбулося через саме заколення — жертви праведності для спокутування всього світу. У барайті рабі Еліезера, наприкінці розділу 41, докладно звеличено їхній рівень; дивись там. А в «Мідраш рабба», наприкінці розділу «Ве-гая кі таво», сказано, що черва не панувала над

Яд Єгуда · 1 · продовження

витлумачити цю справу. «Те, що чують» — як витлумачили «Увесь народ бачить голоси». «Біля моря» вони удостоїлися віч-на-віч бачити славу Святого (благословенний Він), — те, що неможливо побачити й почути, як написано: «Це мій Бог, і я звеличу Його». Наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили це як їхнє бачення Шехіни.

«У розділі "Хелек"». Там у Мішні: «Покоління пустелі не має частки у прийдешньому світі, як сказано: "У цій пустелі вичерпаються і там помруть", — слова рабі Аківи. Рабі Еліезер каже: про них сказано "Зберіть Мені Моїх побожних, тих, хто укладає Мій союз над жертвою"». Оскільки здавалося б дивним, щоб рабі Аківа сказав про таке покоління знання, що воно не має частки у прийдешньому світі, автор принагідно витлумачив на похвалу й слова рабі Аківи: рівень покоління пустелі настільки великий, що вони не потребують прийдешнього світу, як незабаром завершує.

«Рабі Аківа полишив свою побожність», як сказано: «Іди й проголоси у вуха Єрусалима: Я пам'ятаю тебе» тощо. Раші пояснив: «Рабі Аківа

Яд Єгуда · 1 · продовження

полишив свою побожність» — він звик виправдовувати Ізраїль, а тепер засуджує його. «Як сказано: “Іди й проголоси”» тощо: адже міг витлумачити, що вони мають частку у прийдешньому світі. Автор каже: не доводь звідси, що слова рабі Аківи слід розуміти буквально. Рабі Йоханан сказав про нього «полишив свою побожність», бо йому не слід було висловлюватися двозначно. Його «не мають частки у прийдешньому світі» можна зрозуміти й на гірше, буквально, — більше того, радше так, ніж на краще: що вони не потребують прийдешнього світу. Рабі Аківа мав би пояснити свої слова.

«Аби їм» тощо: рабі Аківа навмисно висловився словами, які можна зрозуміти й на гірше, аби їм було спокутування. «Саме тому» тощо: така сама причина щодо трьох царів, про яких там у Мішні навчали, що вони не мають частки у прийдешньому світі. Яка нам із цього користь? Це навчали задля спокутування, аби їм було спокутування. «І читаємо» тощо: так само знаходимо щодо першої розповіді про теля, яку читають і перекладають, бо Ізраїлеві бажано, щоб

Рама з Фано · продовження

їхньою плоттю. У цьому є і полегшення, і суворість, бо «за верблюдом — і тягар». Дивись «Зогар», розділ «Шлах леха», аркуш 162 б.

Те ж, що земля їх не витримала, подібне до сказаного мудрецями про Іллю в «Зогарі», розділ «Ваїґаш»: світ не міг його витримати. Як душа Ісаака відлетіла під час зв’язування на жертву, так відлетіли душі Ізраїлю на Синаї та душа Пінхаса в Шіттімі. Як відомо, з відлетілої душі Ісаака набув тіла баран, створений напередодні суботи в сутінках лише в можливості. Тому його названо «бараном Авраама»: він належав йому, а не Ісаакові, бо в могилі немає набуття власності. Задум не здійснився, доки Авраам не приніс його в жертву як свою власність. Він також зв’язав його, як зв’язують щоденні жертви, — у розділі «Ло гаю кофетін». Дивись трактат «Ем коль хай»: баран теж був створений у суді. На ньому здійснили зняття шкури, розтин і повне спалення на вогні; отже, це наче Ісаака заколото, наче Ісаака спалено.

Зі сказаного про Ісаака, що до нього повернувся тільки дух горішнього світу, — дивись початок розділу «Ноах» у «Зогарі», — а дух долішнього світу набув тіла, як сказано, ми дізнаємося щодо Пінхаса й покоління знання: вони не повернулися до своєї первісної сили в природному житті цього світу. Виняток — «царі зібралися, пройшли разом», відступивши від задуму розвідників:

Яд Єгуда · 1 · продовження

через неї було йому спокутування, як у першому розділі «Меґілла».

«Сказане нами, що вони не потребують прийдешнього світу». Причина: мета прийдешнього світу — споглядати Господню приємність. Їхній рівень того бачення у прийдешньому світі буде настільки великий, що кожен з Ізраїлю вказуватиме на Нього, благословенного, пальцем, як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, наприкінці «Тааніт» щодо «І скаже того дня: ось Він, наш Бог». Покоління пустелі вже удостоїлося цього визначного рівня біля моря: вони вказували на Нього, благословенного, пальцем, кажучи «Це мій Бог», як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у «Шемот рабба», наприкінці розділу 23.

«Рабі Еліезер уже витлумачив» тощо: тим більше великий рівень покоління пустелі за словами рабі Еліезера там. «Вони визнали праведним» тощо: сказане про них «Зберіть Мені Моїх побожних» стосується того, що вони визнали праведним суд над собою й померли з власної волі. Це пояснено в Єрусалимському у

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Тааніт», і Раші навів наприкінці «Тааніт»: усі ті сорок років, коли Ізраїль був у пустелі, кожного переддня дев'ятого ава від Мойсея виходив оповісник і проголошував: «Виходьте всі копати!» Кожен з Ізраїлю виходив і копав собі могилу; ввечері кожен ночував у своїй могилі. Наступного дня виходив оповісник і проголошував: «Відділіться, живі, від мертвих!» Кожен, у кому був дух, уставав і виходив. А в того, хто мав померти, черв'як виходив із пупа, входив до рота, і той помирав; його ховали. І так щороку, тощо; дивись там. «Як ще згадаємо» — у цьому розділі.

«Тих, хто укладає Мій союз» тощо. Кінець вірша сказано про них: «або вони мали силу» тощо. Тобто вони були учасниками союзу з Га-Шемом (благословенний Він), навіть у заколенні й споживанні м'яса задля власного бажання: заколювали заради Неба, і вгорі мали насолоду від їхнього споживання, бо коли є пожива внизу, є пожива й угорі, як пояснено в «Зогарі», розділ «Ваїкра», сторінка 9. Вірш означає: вони укладали союз із Га-Шемом (благословенний Він), також над своїм заколенням і споживанням у цьому

Рама з Фано · продовження

Калев, який походить від Юди, «оскільки був із ним інший дух», як у «Нехай Господь додасть мені іншого сина». Цього він удостоївся в Хевроні. «І сповнив слідування за Мною» — וימלא אחרי: він довершив міру заднього боку разом із грізними ликами. А від Йосипа — Ісус Навин, юнак: Мойсей, наш учитель, мир йому, долучив до нього Шехіну, яка до кожної десятки приходить першою. Заради її честі він «не відходив із Намету».

Щодо решти того покоління слушно сказати «ваші трупи» ще за їхнього життя: вони вже позбулися духу цього світу. Сказано «ви», бо вони мали силу очистити свою матерію, як Ісаак та Ілля, щоб вона стала Престолом слави для того горішнього духу. Проте з власної волі занепали й опустили руки, відмовившись від того виправлення, як докоряв їм за це Мойсей, наш учитель, мир йому. Він сповістив їм: саме трупи впадуть; «ви» означає, що ви існуватимете, бо ще житимете після їхнього падіння. У цьому також звучить тяжкість розділення для довершення очищення: ви здорові, стоїте на місці й терпите падіння тіл. Також натякнуто: великою заслугою вважатиметься, якщо вони впадуть з власної волі для спокутування своїх душ. Так вони й зробили: у ніч дев'ятого ава виходили копати, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, в Єрусалимському Талмуді, наприкінці «Тааніт».

Відомо, що справа розвідників вважається громадським гріхом,

Яд Єгуда · 1 · продовження

світі.

«Як мирні жертви»: їх так названо, бо творять мир у горішній і долішній спільнотах, як пояснено в кількох місцях «Зогару». Ось слова в розділі «Ваїкра», сторінка 15: «Бо знаходиться мир серед горішніх і долішніх». Причина: власники їдять і підносять приємний аромат угору. Дивись також «Зогар», розділ «Пінхас», сторінки 101 і 102.

«Або ж укладення союзу» тощо: зміст Писання — укладали союз заколенням самих себе, помираючи в пустелі для спокутування всього світу. Адже Ізраїль підлягав винищенню в пустелі, як Господь сказав: «Уражу його моровицею» тощо. Це «над жертвою»: над заколенням самих себе, коли помирали з власної волі.

«У "Мідраш рабба"» — до вірша «Ваш одяг на вас не зносився»: рабі Елазар, син рабі Шимона бар Йохая, запитав рабі Шимона бен Йосі, тощо: «А хмари їх не поїдали?» — ולא היו עבים מאכלות [так у джерелі; неясна форма]. Той відповів: «При смерті черва не панувала над ними, тим більше за життя».

«У цьому є» — у

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказаному, що рівень покоління пустелі був такий великий, аж черва не панувала над ними, — «полегшення як суворість», קולא כחומר, і суворість. Бо гріх людини оцінюється за величиною її גותו [неясна форма] та рівня: «за верблюдом — і тягар». Що досконаліша людина, то більше їй слід остерігатися гріха. Саме це сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: Святий, благословенний Він, прискіпливий до праведників на товщину волосини. Тому вірш «А ваші трупи» тощо можна тлумачити і на полегшення, і на суворість.

«Дивись "Зогар", розділ "Шлах леха"»: там «ваші трупи» витлумачено про скасування лихого нахилу — на полегшення, як згадано; я переписав його слова вище. «Те ж» тощо: можна витлумачити «А ваші трупи» також на суворість. Мойсей, наш учитель, мир йому, через їхню похвалу докоряв їм за ганебне, як незабаром завершує. Те, що вони померли до входження в Землю Ізраїлю, також через їхню велич: земля не витримала сили світла їхньої святості. Так знаходимо про Іллю, благословенної пам'яті, у «Зогарі», розділ «Ваїґаш», сторінка 426: Святий, благословенний Він,

Рама з Фано · продовження

другим зіпсуттям, бо перед нею вже було теля. Про нього сказали в агаді: від середини до голови воно мало вигляд вола, що їсть траву. Це обмежувальна ознака: його рот вибагливий — він вибирає, що їсти; на відміну від осла, який їсть колючки, як сказано в розділі «Толін». А до хвоста воно було ослом. Це дві міри в кліпі, пов'язані з Йоносом і Йомбросом, синами Валаама. Про це змішання сказали: «Ось твої боги, Ізраїлю». Їм у святості відповідає: «Ось Аарон і Хур із вами». Проте для цих був вирішальний голос старійшин, які сиділи в місці засідання, адже суд не має бути врівноваженим порівну. Навіть якщо голова суду перебуває деінде, місце засідання — головне. А для тих вирішального врівноваження не було, і вони зіпсували.

Коли Хур помер, Аарон збудував жертовник перед самим собою, щоб посилити міру святої милості. Аарон проголосив: «Свято Господеві!» Він просив милосердя, щоб піст четвертого місяця став радістю й веселощами. У Пророках немає нічого, на що не було б натяку в Торі. Однак, оскільки світ судять за його більшістю, це, без сумніву, гріх громади. Відтоді на нас ліг обов'язок зняти свою оздобу від гори Хорив, бо від неї — виходи до життя, свобода від ангела смерті, як буде пояснено тобі в наступному розділі. Це було лише підготовленістю до смерті, а тут настала вже сама смерть — у значенні «смертю помреш», מות תמות. Бо «винагорода за переступ —

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказав йому: «Світ не може витримати тебе серед людей», — дивись там.

«Як» тощо. Причина така: душі Ізраїлю вже відлетіли на Синаї під час дарування Тори, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, у розділі «Рабі Аківа» щодо «Душа моя вийшла, коли Він говорив». Потім до них повернувся тільки дух горішнього світу, і світ не міг його витримати. Та сама причина й щодо Іллі, як буде пояснено далі. «Душа Ісаака відлетіла» — як у «Піркей рабі Еліезер» і в «Зогарі», розділ «Ноах», що буде невдовзі. «Душа Пінхаса» — як пояснено в «Зогарі», розділ «Пінхас», сторінка 398. «І знай» тощо: згадавши відліт душі Ісаака, автор пояснює й пов'язану з цим справу.

«Набув тіла баран»: душа Ісаака, що відлетіла від нього, увійшла в барана, створеного напередодні суботи в сутінках, як вчимо в «Авот». Баран був створений лише в можливості, а завдяки душі Ісаака набув тіла в дійсності. «Тому його названо» в тій Мішні та інших місцях «бараном Авраама, нашого праотця»: у ньому була душа його сина Ісаака, тому баран вважався його власністю й належав йому. А не

Яд Єгуда · 1 · продовження

Ісаакові, який уже помер на той час, коли баран став дійсним: після смерті немає набуття власності, тож не годиться називати його бараном Ісаака. «Задум»

Рама з Фано · продовження

переступ», і в значенні «У день Мого відвідання Я відвідаю». А Він, милосердний, спокутує.

[П1405, П1406, П1407, П1408, П1409, П1410, П1411, П1412, П1413]

Яд Єгуда · 1 · продовження

— тобто баран.

«Як вчимо в Мішні»: «Не зв'язували жертву всеспалення путами, а зв'язували для жертви». Мішна там ще пояснить;

Яд Єгуда · 1 · продовження

у зв'язуванні здійснилося «Ісаак, син Авраама». «Дивись трактат "Ем коль хай"», частина III, розділ 32: там пояснено, що також חמד' שלמעלה [неясний вислів: «горішнє жадане…»] у зв'язуванні; тому Авраам зв'язав також барана, створеного в суді, як Ісаак.

«На ньому здійснили» тощо: як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, у «Берешіт раба», розділ «Ваєра», щодо «І приніс його на всеспалення замість свого сина». І в розділі «Шлах леха» наші мудреці, благословенної пам'яті, там: що означає «замість свого сина»? Авраам сказав: «Володарю світів, побач це так, наче кров Ісаака розбризкана перед Тобою». Взяв барана, зняв із нього шкуру й сказав: «Так побач, наче я зняв перед Тобою шкіру Ісаака». Взяв його й הכפינו [неясне дієслово] та сказав: «Так побач» тощо; дивись там. Причина — в ньому була душа Ісаака.

«Зі сказаного» тощо. Тепер автор завершує пояснення, чому світ не міг витримати Іллю й покоління знання. У «Зогарі», розділ «Ноах», сторінка קמ"ע [так у джерелі]. Ось слова: «Чому "Ной, Ной" двічі? Бо кожен праведник у світі має два духи: один у цьому світі, а один у прийдешньому. Так знайдеш щодо всіх праведників: "Мойсей, Мойсей", "Яків, Яків", "Авраам, Авраам", "Самуїл, Самуїл". Там — крім Ісаака, про якого не написано, як про них. Адже в Ісаака, коли його наблизили до жертовника, вийшла душа, що була в ньому в цьому світі. Коли було сказано йому — אברהם ברוך מחיה המתים [неясний синтаксис: «Авраам, благословенний Той, Хто оживляє мертвих»], — повернулася до нього душа прийдешнього світу». Кінець цитати. Йдеться про місце Біна — горішній світ, і Малхут — долішній світ. Кожен праведник має дві душі: одну від Біни, а одну від Малхут, Шехіни серед долішніх; ця остання не

Яд Єгуда · 1 · продовження

повернулася до Ісаака.

«Ми дізнаємося щодо Пінхаса й покоління знання»: після того як душа вийшла з них і відділився дух цього світу, він більше не повернувся до них. Повернувся лише дух горішнього світу й оживив їх. Тому вони не повернулися до своєї первісної сили для життя за природою цього світу — аж так, що світ не міг їх витримати.

«Виняток» — Ісус Навин і Калев, які не брали участі в задумі розвідників. До них доречно віднести «Царі зібралися, пройшли разом» (Псалми 48), що в «Берешіт раба», розділ «Ваїґаш», витлумачили про Юду й Йосипа; дивись там. Ці також досягли духу цього світу. «Калев» удостоївся духу цього світу, як сказано про нього: «Оскільки був із ним інший дух, і він сповнив слідування за Мною». Тобто й інший дух долішнього світу, який мав спочатку, був із ним також тепер.

«Як у» тощо. Названо його «іншим» відповідно до написаного: «Нехай Господь додасть мені іншого сина». Рахіль мала на увазі свою міру — господиню дому, долішній світ, від якого [прогалина у джерелі], «і ще збудується». Дивись «Зогар», розділ «Ваєце», сторінки 364–365. «Удостоївся» іншого духу «в Хевроні», коли пішов молитися на могилах праотців, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, щодо «І прийшов аж до Хеврона». У «Зогарі», сторінка 302, витлумачили також про Шехіну, яка ввійшла туди; дивись там. І те, й те — істина. Там Калев прилучився до Шехіни, яка ввійшла туди, як Ісус Навин, що теж удостоївся духу цього світу, який мав від її місця.

«І сповнив слідування за Мною» — וימלא אחרי. Тому кінець вірша каже וימלא אחרי: він довершив

Яд Єгуда · 1 · продовження

міру задніх боків, ступенів Шехіни, названих אחרי, разом із грізними ликами — Біною й Тіферет. Це й означає וימלא: наповнив і довершив міру אחרי. «А від Йосипа» тощо відсилає до сказаного вище: «Виняток — царі» тощо; тобто крім Ісуса Навина, який походить від Йосипа.

«Мойсей, наш учитель, мир йому, долучив до нього Шехіну» — у посланництві, як у «Зогарі», розділ «Шлах леха», сторінка 301, щодо «І назвав Мойсей Гошеа, сина Нуня, Єгошуа». Рабі Абба сказав: «Коли послав його ввійти туди, він мав бути довершеним. Чим? Шехіною. Адже доти називався юнаком, як ми встановили; тієї години Мойсей зв'язав його з нею» тощо; дивись там. Оскільки Шехіна була з ним, до нього, безперечно, повернувся той дух, що мав від неї.

«До кожної десятки» тощо. «Зогар» має на увазі, що тому назвав його Єгошуа: заради Шехіни, з якою зв'язав його, — з йодом, що натякає на неї. Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: до кожної десятки вона приходить першою. «Заради її честі» — честі Шехіни — він «не відходив із Намету». Як у «Зогарі», розділ «Бешалах», сторінка 116, щодо «Очі твої побачать Єрусалим, спокійну оселю, намет, що не похитнеться» тощо: «Горішній Єрусалим, названий наметом, що не похитнеться» тощо. «Це таємниця написаного: "А Ісус Навин, юнак" — справді юнак — "не відходив із Намету", того, що названий наметом, який не похитнеться. Це навчає: щодня він живився від Шехіни. Як горішній юнак не відходить із Намету й постійно живиться від нього, так і цей долішній юнак не відходить із Намету й постійно живиться від нього» тощо; дивись там. Тобто як Метатрон, горішній юнак, не відходить від Шехіни, названої Наметом, Єрусалимом, мірою Малхут, так і Ісус Навин унизу.

«Слушно» тощо. Тепер автор завершує суворе тлумачення «ваші трупи»: так доречно назвати їх навіть за життя, бо вони вже на горі Синай позбулися духу цього світу, і він до них більше не повернувся. «Сказано "ви"»: цим Він каже, що ви самі спричинили свої трупи. Після виходу з них духу цього світу вони могли стати, як Ілля. «Як докоряв їм за це Мойсей, наш учитель, мир йому»: слова «А ваші трупи — ви» є докором,

Яд Єгуда · 1 · продовження

тобто суворим тлумаченням, як згадано.

«Він сповістив їм» також, що саме трупи впадуть. Тому сказав יפלו, «вони впадуть», а не תפלו, «ви впадете», як запитували в згаданому «Зогарі». יפלו стосується ופגריכם, «ваші трупи», а наступне אתם, «ви», — слово існування: ваші трупи впадуть, а ви існуєте після падіння трупів. «У цьому також звучить» — у слові אתם — тяжкість їхнього розділення, падіння тіла, хоча вони дуже сильні, здорові й міцні, без хвороби. Тоді «А ваші трупи — ви» підкреслює надзвичайну тяжкість розділення: ваші трупи — хоча ви залишаєтеся «ви», тобто у своїй силі й здоров'ї, бо אתם натякає на існування, як згадано. «Для довершення очищення»: щоб їхній гріх очистився цілком. «Також натякнуто» тощо: друге значення אתם — наче сказано «ваші трупи впадуть з вашої волі». «У Єрусалимському Талмуді»: я переписав це вище.

«І знай» тощо. Принагідно автор витлумачив справу עגלי [неясна форма: «телят…»], тож також тлумачить справу теляти — першого зіпсуття. «Про нього сказали в агаді» — у «Тіккунім», аркуш 160. Ось слова: «Коли зробили те теля, сидів Мойсей, що Ізраїль його зробив» — יתיב משה דישראל עבדו ליה [неясний синтаксис], тощо. «Одразу зійшов дух теляти, що דיתחקא [неясне дієслово] з вола й осла» тощо; дивись там. Подібне також у «Зогарі», розділ «Кі тіса», що буде незабаром.

«Це обмежувальна ознака» тощо. Автор пояснює, чому Писання окремо каже «що їсть траву» у «І проміняли свою славу на подобу вола, що їсть траву»: це вказує, що від середини вгору був віл, а не осел. «Що їсть траву» — обмеження: не їсть колючок; це виключає осла, який їсть колючки. Як сказали в «Шаббат», розділ «Толін» (аркуш 140): «Забирають з-перед худоби, чий рот невибагливий» — це осел, який не вибирає, що їсти, — «і дають худобі, чий рот вибагливий» — це корова, яка вибирає, що їсти. Раші пояснив: «Не вибирає, що їсти» — їсть колючки й будяки.

«Це дві міри в кліпі». Як пояснено в «Зогарі», розділ «Ваїшлах», щодо «Були в мене віл та осел», сторінка 323; у «Шемот», сторінка 7; і в

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Бешалах», сторінка 114, щодо «Відпускають ногу вола й осла»: «Це дві корони лівого боку. Коли Ізраїль достойний, відпускають їх, і ті не можуть панувати над ними. Саме це написано: “Відпускають ногу вола й осла” — вони не панують над ними». Рабі Абба сказав: «Коли вони сполучаються разом, люди світу не можуть вистояти перед ними. Тому написано: “Не оратимеш волом і ослом разом” — саме разом» тощо. Дивись розділ «Шлах леха», сторінка 310.

«Пов’язані з Йоносом і Йомбросом» тощо. У «Тіккунім» на згаданому аркуші та в кількох місцях «Зогару», у розділах «Кі тіса» й «Балак», сторінка 359, пояснено: Йонос і Йомброс — два сини Валаама, голови фараонових чаклунів і голови змішаного натовпу, які створили теля своїм чаклунством. Ось слова «Кі тіса», сторінка 336, щодо «І взяв із їхніх рук»: בטל דהא לקבל סתרא [неясний вислів: «скасував, бо навпроти боку / таємниці»], тощо, [прогалина у джерелі] דיללהי [неясна форма] їхніми іменами; й тягнуть дії духу вниз із боку [прогалина у джерелі] всередину чоловічого, а одне — від жіночого; об’єднав обох разом, натякнув на них усіх і сказав: «Ось твої боги». Як там: «Коли вийшли два образи, написано “Ось твої боги, Ізраїлю”. Не написано זה, “цей”, а אלה, “ці”: їх було двоє, що стали одним. “Які вивели тебе з єгипетського краю”: написано העלוך, “вивели тебе”, а не העלך, “вивів тебе”».

«Їм у святості відповідає: ось Аарон» — міра милості, а Хур — міра суду, як пояснено в «Зогарі», розділ «Хуккат», сторінка 345. «Для цих був вирішальний голос» тощо. Відомо про врівноваження: Тіферет врівноважує Ґдулу й Ґвуру, тобто милість і суд, і охоплює їх обох. Це лінія милосердя. Так само й щодо решти врівноважувальних мір. Відомо також, що Мойсей — міра Тіферет у таємниці врівноваження.

Наприкінці розділу «Мішпатім» написано: «Устав Мойсей та Ісус Навин, його слуга, і зійшов Мойсей на Божу гору. Старійшинам сказав: “Залишайтеся нам тут, доки повернемося до вас. Ось Аарон і Хур із вами; хто має справу, нехай звернеться до них”». Це

Яд Єгуда · 1 · продовження

потребує пояснення: якщо він хотів, שלמשה [так у джерелі; неясний зв’язок], щоб той, хто має справу, звертався до Аарона й Хура, то навіщо сказав старійшинам «Ось Аарон і Хур із вами», наче й вони братимуть участь у цій справі? Автор пояснює: старійшини мали давати вирішальне рішення, бо сиділи замість нього в місці засідання, яке є головним. Як кажемо в синедріоні, у Мішні останнього розділу «Рош га-Шана»: «Ще одне свідчення встановив раббан Йоханан бен Заккай: навіть якщо голова суду перебуває деінде, свідки мають іти лише до місця засідання». Тому сказав їм «Ось Аарон і Хур із вами»: суд не має бути врівноваженим порівну, а ви — замість мене в місці засідання, щоб вирішувати кожну суперечку й кожне ураження. «Тому слова перед тобою, до вас» — ולכך דברי הם לפניך אליכם [неясний перехід]; «хто має справу, нехай звернеться до них» як до суддів, а ви — ті, хто дає вирішальне рішення.

Так само в прихованому значенні: між Аароном, мірою милості, і Хуром, мірою суду, старійшини — як Мойсей у таємниці врівноваження. А для тих — Йоноса й Йомброса — врівноваження не було: в кліпі й нечистоті немає врівноваження, як вище. Тому вони позаздрили святості, уявили себе подібними до неї та зіпсували через образ, що поєднує вола й осла, аби й вони мали врівноваження.

«Коли Хур помер» і Аарон лишився сам, він задумав посилити цим свою міру — милість, і збудував жертовник на її ім’я. Це «І побачив Аарон»: побачив, що Хура вбито, як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті. «І збудував жертовник перед ним» — тобто перед самим собою, для міри милості. «Аарон проголосив» тощо. Автор принагідно пояснює «і сказав»: його «завтра свято Господеві» натякає на майбутнє. Він просив милосердя щодо завтрашнього дня, який, як відомо, був сімнадцятим тамуза, щоб у майбутньому став радістю й веселощами. Як сказано: «Піст четвертого місяця буде для дому Юди радістю й веселощами».

«Однак» — хоча Аарон і ті, хто до нього приєднався, не згрішили, як згадано. «Це» — ангел смерті — було лише підготовленістю до

Яд Єгуда · 1 · продовження

смерті; а тут через теля й дві кліпот настала сама смерть. Тому виник обов'язок зняти свою оздобу, завдяки якій ми були вільні від ангела смерті. «У значенні» повтору в מות תמות, поясненого вище, у розділі 5: одне вказує на підготовленість до смерті, а друге — на саму смерть. «І в значенні "У день Мого відвідання Я відвідаю"», сказаного щодо гріха теляти: це два відвідання — одне щодо переступу, а друге щодо його винагороди, яка теж є переступом: вони накликали на себе ангела смерті. А Він, милосердний, спокутує гріх і не знищить, як обіцяв нам: «Поглине смерть навіки» тощо. Амінь.

[П1414, П1415, П1416, П1417, П1418, П1419, П1420, П1421, П1422, П1423, П1424, П1425, П1426, П1427, П1428, П1429]

Йоель Моше · 1

«Скасування того, хто скасовує» тощо — обвинувача, як вище. «А ваші трупи — ви»: «ваші трупи» — обвинувач; «ви» — ви впаде в пустелі, אתם יפול במדבר [неузгоджена форма]. Применшується велич покоління пустелі, названого поколінням знання, яке удостоїлося, тощо. «Удостоїлися на Синаї побачити те, що чують» — відповідно до «Увесь народ бачить голоси». «Біля моря сказали: "Це мій Бог, і я звеличу Його"»: навіть маленька дівчинка (תינוקת; присудок у джерелі — у множині) бачила Святого (благословенний Він), й указували пальцем. «Звідси рабі Аківа вивів» тощо, що вони не потребують повернення до прийдешнього світу: вони вже побачили Святого (благословенний Він), тепер, як сказано нижче.

«Аби їм було спокутування». Тому рабі Аківа сказав про них так, словами, які допускають два значення, щоб їм було спокутування. Так і щодо трьох царів: «Не мають частки у прийдешньому світі»; і першу розповідь про теля читаємо та перекладаємо для того, щоб їм було спокутування. Потім рабі Йоханан сказав, тощо. «Вони вказували на Нього пальцем у цьому світі: "Ось Він, наш Бог"» тощо. Тому рабі Аківа сказав, що вони не потребують, адже вже побачили Бога.

І як наведено в Ґемарі «Тааніт»: Еліезер גז"ר שיגזור

Йоель Моше · 1 · продовження

[неясний перехід: «постановив, щоб постановити»] двадцять чотири благословення, та дощу не було. Устав рабі Аківа, промовив א"מ [скорочення джерела] й дістав відповідь. Сказано: «Прийшло це через те, що він більший за нього, а лише через те, що він поступається своїми властивостями», שבא מפני שהוא גדול ממנו אלא מפני שמעביי על מדותיו [у джерелі немає заперечення перед першою частиною]. Адже рабі Аківа походить מהכרא [неясна форма], як написано в кавванот Арі. Тому в Ґемарі сказано: «Не тому, що він більший за нього, а тому, що поступається своїми властивостями». Він походить від нечестивого й долає свої властивості: від властивості нечестивого, з якого походить, зробився добрим. А рабі Еліезер цього не потребував, бо був побожним сам собою; тому він дістав відповідь першим. Дивись там.

«Зберіть Мені Моїх побожних — вони визнали праведним суд» тощо, небесний суд, і померли з власної волі: доброю волею віддали свої душі за освячення Імені. «Тих, хто укладає Мій союз над жертвою» тощо: як тут можливе «вище за нього»? Тому цими словами дає три пояснення. Перше — бути учасниками союзу з Богом: тут є заколення мирних жертв, які творять мир у горішній спільноті через їхні добрі діла. Або «Тих, хто укладає Мій союз над жертвою» означає, що вони приносять самих себе в жертву для спокутування світу. Звідси виходить пояснення «і заколення — у заколенні»: וזביחה בזביחה; вони заколюють самих себе для спокутування світу.

«У цьому є і полегшення, і суворість, бо за верблюдом — і тягар» тощо. Лише щодо праведників це добро в прямому значенні: вони не матимуть болю. А щодо нечестивих — суворість: як написано в «Зогарі», розділ «Шлах леха», поки плоть існує, його ще судять угорі. Тому каже «за верблюдом — שיג' [скорочена форма "тягаря"]»: окремо щодо праведників, окремо щодо нечестивих. Уважно досліди מ"א, розділ 8 [непевна адреса].

«Те ж, що земля їх не витримала» тощо. Якщо покоління пустелі мало таку велич, чому не прийшли до Землі Ізраїлю й земля їх не

Йоель Моше · 1 · продовження

витримала? Відповів: подібне до сказаного мудрецями про Іллю, тощо. «Як душа Ісаака відлетіла під час зв'язування, так відлетіли душі Ізраїлю на Синаї», тощо. Справа така: коли Святий, благословенний Він, промовив «Я» й «Не буде в тебе», їхні душі відлетіли. Вони не могли витримати душу, яку мали тієї години, бо були сповнені святого духу — האדם [«людина»; неясний зв'язок]. Потім, коли відлетіли їхні тілесні душі, їм було дано רוח מלמעלה — «дух згори» [непевне прочитання джерела]. А коли зробили теля, до них прийшло «в нечистоті?» — בזוהמא? — як спочатку; וההוא פסק [неясний вислів: «і те припинилося / той присуд»] — мали навколишнє світло.

Спочатку тіло було вбранням душі, а душа — внутрішнім світлом тіла; потім же, коли відлетіли, душа була навколишнім світлом — מבלי … בלי? [«без… без?»; точний непевний розрив джерела] — ממוזג [«змішаний»; неясний зв'язок]. Так само щодо душі: душа — світло, яке оточує тіло. Навколишнє світло було більшим за внутрішнє, тому земля не витримала їх через велич навколишнього світла. Це також пояснює слово נשא, «витримала»: земля не могла витримати їх через велике навколишнє світло. Проте складність: Ілля ж не помер, його світло було внутрішнім, а не навколишнім; чому світ не міг його витримати? Відповів: Ілля мав плащ, як написано: «І обгорнув обличчя своїм плащем». Тому світ не міг його витримати через велич його світла.

«З відлетілої душі Ісаака набув тіла баран» тощо. Коли Ісаака зв'язали на жертовнику, вийшла душа, яку він тоді мав, і ввійшла до барана, створеного напередодні суботи в можливості, а не в дійсності. Тепер завдяки його душі він став дійсним. Про це Ґаон מו"רל מלבני [непевне позначення] сказав: «Бог угледить Собі ягня на всеспалення, сину мій». Ягня, яке було всеспаленням, — буквально мій син завдяки душі, що ввійшла в нього під час зв'язування.

«Тому його названо бараном Авраама, бо належав йому» тощо: тоді Ісаак був подібний до мертвого, адже його душа вийшла й увійшла до барана. Для Ісаака в могилі немає набуття власності, а Авраамові він належить. «Баран

Йоель Моше · 1 · продовження

теж створений у суді» — як Ісаак, який є мірою суду. «На ньому здійснили зняття шкури й розтин, як на щоденних жертвах, наче Ісаака заколото й спалено»: через душу Ісаака, завдяки якій був подібний до нього. «Дух долішнього світу набув тіла, як сказано»: та душа ввійшла в барана, як вище.

«Ми дізнаємося щодо Пінхаса й покоління знання, що вони не повернулися» тощо, до життя в цьому світі. Коли після відльоту під час дарування Тори або справи Зімрі повернулася їхня душа, вона була за природою не цього світу, а додатковою душею горішнього світу. Хоча через їхній гріх стала навколишнім світлом, як вище, тож не могли ввійти до Землі Ізраїлю — за винятком Калева та Ісуса Навина.

«Ті, хто ходить, зібралися, пройшли разом», המהלכים נועדו עברו יחדיו [так у джерелі], тощо: Калев та Ісус Навин, які не брали участі в задумі розвідників. «Калев, який походить від Юди» тощо, «удостоївся цього в Хевроні»: він пішов на могили Авраама, і там був Еліезер. Він був перевтіленням Еліезера: як Еліезер був вірним слугою, так Калев був вірним посланцем тому, хто його послав. Тому сказано «оскільки був у ньому інший дух»: у кавванот Арі сказано, що десять племен перевтілилися в десятьох розвідників, як сказано: «Голови синів Ізраїлю» — саме Ізраїлю. Це душа, яку він мав, або перевтілення Еліезера, כנ"מ [неясне скорочення].

«Сповнив слідування за Мною — довершив міру ликів разом із грізними задніми боками». Це суд із боку кліпот, а лики — милосердя. «Від Йосипа — Ісус Навин», аж до «Мойсей, наш учитель, мир йому, долучив до нього Шехіну»: це Метатрон, названий юнаком; скрізь Шехіна зодягається в Метатрона.

«До кожної десятки приходить першою». Чому Шехіна справді приходить першою і який тут натяк? Причину наведено в «Тіккунім», тіккун 20: десять разів десять — ק"ח, сто; дев'ять разів дев'ять — פ"א, вісімдесят один; так і всі до йода — це гематрія שכי"נה. Тому «до кожної десятки» означає: до кожних десяти літер, які перед йодом, приходить Шехіна, відповідно до їхньої гематрії — як שכינה. «Заради її честі не відходив»

Йоель Моше · 1 · продовження

тощо: заради честі Шехіни, тощо.

«Щодо решти покоління» — покоління знання в пустелі. Сенс вірша «А ваші трупи — ви»: навіть коли ви живі, з тієї причини, що, хоча ви в цьому світі, все ж доречно сказати «ваші трупи» — щодо духу цього світу. Бо вони могли очистити, тощо, але з власної волі занепали. Або вірш означає: «ваші трупи» — хоча ваші душі будуть трупами, усе ж «ви»; читаємо אתם: ви існуєте. Тому каже: «Саме трупи впадуть, а ви» тощо. «У цьому звучить» ще інше пояснення — «для довершення очищення» тощо. «Ваші трупи впадуть» походить від вашої сили: ви самі терпите падіння тіл, тощо.

«Теля: сказали про нього в агаді, що від середини до голови було волом, а до хвоста — ослом». Каже «їсть траву» — чому траву? Це обмеження: його рот вибагливий, вибирає й їсть, на відміну від осла, який їсть колючки. «Це дві міри в кліпі» — у нечистоті. «Про це змішання сказали: “Ось твої боги, Ізраїлю”». Через теля, яке було волом і ослом, заборонено орати цим змішанням обох, як написано: «Не оратимеш волом і ослом разом».

Про це אמר ר”ל כ”ק [непевне позначення мовця]: у Мішні кажемо: «Першого адара оголошують про шекелі та про змішані види». У шекелях натяк на теля, за принципом «нехай прийде золото Намету й спокутує справу теляти», а теля також є змішанням, як сказано. Тому ці дві речі наведено разом.

«Їм у святості відповідає: “Ось Аарон і Хур із вами”». Справа така: Аарон — аспект милості, первосвященник, міра Авраама; він відповідає ослу теляти. Бо «одне навпроти другого зробив Бог»: Авраам спочатку звався Аврам, אברם, числом як נג”ס, а потім — Авраам, אברהם, числом як תנו”ור רח”ם? [точний непевний вислів джерела], חמר без вав. Навпроти нього в кліпі є шкідливий осел — Ізмаїл. Тому в рабі Пінхаса бен Яїра вкрали ослицю: щоб виправити душу Ізмаїла, серед яких є злодії. Адже рабі Пінхас був від іскри Авраама; отже, осел — праворуч, а Аарон йому відповідає. У цьому також таємниця Валаамової ослиці; дивись у «Сефер га-брія».

Йоель Моше · 1 · продовження

У святості є віл, відповідний лівому боку: «Бик рогатий, із биками» — פר מקרין מפרים [так у джерелі; неясний вислів]. Чому віл ліворуч? Бо פר за гематрією — מנצפ”ך; це 280 судів, як відомо знавцям істини. Тому він ліворуч. Йому на іншому боці відповідає віл зі встановленою небезпечністю, від якого віддаляються на повну відстань, яку бачать очі. Ісав — такий віл: ім’я Ісава, עשו, у розгортанні ע”ין ש”ין וא”ו — три літери עשו — за гематрією שו”ר. Отже, він відповідає Ісаакові. У цьому таємниця того, що Яків послав Ісавові: «Були в мене віл та осел». «Хур» — חו”ר без вав — за гематрією יצחק, «Ісаак».

«Проте для цих був вирішальний голос старійшин» тощо: старійшини також були там; навіщо названо Аарона й Хура? Бо було врівноваження, тощо. «А для тих врівноваження не було, і вони зіпсували». Справа врівноваження така: у святості є врівноваження мір — між Хохмою й Біною вирішальною є Даат; між Ґдулою й Ґвурою — Тіферет; між Нецахом і Год — Єсод. А на іншому боці врівноваження немає.

ר”ל כ”ק [непевне позначення] запитав: адже про Валаама написано «Знає знання Всевишнього» — ויודע דעת עליון; виходить, вони мають Даат. Як же кажемо, що не мають врівноваження? Відповів: він знав горішню Даат, тобто коли Даат піднялася вгору, до Кетера, й не була врівноваженням. Слово עליון, «горішній», тут точне. А звичайної Даат як врівноваження він не знав.

Він також сказав: це те, що кажемо в Ґемарі: «Якби не вав у העלוך, не лишилося б уцілілого й урятованого від ненависників Ізраїлю». Це також про ту таємницю: אלה — множина, як אלה המשפטים, «ці закони», אלה הדברים, «ці слова». Якби сказали ס”ו [скорочення джерела] однину в העלוך, то тієї миті надали б їм врівноваження; тоді ті панували б і посилилися ס”ו над ними, й не лишилося б від їхніх ненависників, тощо.

Такий зміст Писання: «Ель, Елогім, Господь» тощо — אל אלהי’ ה’. Ель — милість, Елогім — суд, а Гавая — милосердя, яке врівноважує. «Промовив і покликав землю» означає, що вони мають існування. Тому сказано «від сходу сонця до його

Йоель Моше · 1 · продовження

заходу»: Мойсей — врівноваження й названий сонцем; «обличчя Мойсея — наче обличчя сонця». Це א”ל משה [неясний перехід: «до Мойсея» / Ель — Мойсей].

Також такий зміст Писання про Корея, який сказав: «Уся громада, усі святі, і серед них Господь» — тобто Ім’я Гавая, яке врівноважує, — «чому ж ви підноситеся?» Він מתריח [неясне дієслово] щодо Мойсея. Мойсей був справжнім врівноваженням: Яків — зовні, Мойсей — зсередини; обличчя Мойсея — обличчя сонця, він — Тіферет і врівноваження. Той хотів скасувати це й сказав: «Усі святі, і серед них Гавая», яка врівноважує. Такий зміст Мойсеєвих слів: «Тому ти й уся твоя громада, що зібралися проти Господа, а Аарон — що він?» тощо. Він натякнув йому, що той виступає проти врівноваження: каже «і серед них Господь», щоб скасувати Мойсеєве врівноваження. Отже, «Аарон — що він, що нарікаєте на нього?» Аарон — із боку милості, а не врівноваження. Навіщо ж нарікати на нього й казати в множині «ви підноситеся»? Кінець викладу.

Я чув בשביל [«заради / через»; неясний зв’язок] мого вчителя, рабі Якова, мир йому, з Любліна, що він пояснював так: Мойсей — виправлення Авеля, а Аарон і Каїн — ואהרן וקין [так у джерелі], як написав Арі, благословенної пам’яті. Тому Мойсей сказав: те, що ти сперечаєшся зі мною, зрозуміло, бо ми вже сперечалися — Авель і Каїн. Але «Аарон — що він, що нарікаєте на нього?» Він же — твоє виправлення. Дивись там

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 8

Йоель Моше · 1 · продовження

і уважно досліди.

Тому й הקדושים של השנה [так у джерелі: «святі року»] розташовані для них у такому порядку, без врівноваження: нісан — Ізраїлів, милосердя; іяр — суд; сіван, Близнюки, — наше врівноваження. А тамуз та ав — їхні, і вони не мають врівноваження. Елул — у нашому милосерді, щоб вони не мали врівноваження.

«З Араму привів мене Балак»: אר”ם — початкові літери א”ש, вогонь; ר”ח, вітер; מ”ים, вода. אם רע — початкові літери א”ש, вогонь; ר”ח, вітер; מ”ים, вода; ע”פר, порох [порядок літер не збігається].

«Коли Хур помер, Аарон збудував жертовник і сказав “Свято Господеві!”, просив милосердя, щоб піст четвертого місяця став радістю й веселощами». Адже шістнадцятого тамуза скрижалі було розбито; у майбутньому дев’яте ава буде святковим днем, а шістнадцяте тамуза — також. Тому молився: «Завтра свято Господеві» — у прийдешньому світі. «У значенні “смертю помреш”» — подвійна смерть: до теляти смерть спершу судили [прогалина у джерелі], тепер — מות תמות, тобто «винагорода за переступ — переступ» також. А Він, милосердний, спокутує.

[П1430, П1431, П1432, П1433, П1434, П1435, П1436, П1437, П1438, П1439, П1440, П1441, П1442, П1443, П1444, П1445, П1446, П1447, П1448, П1449]

«Хікур Дін» — частина II — глава 9

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Після того як почули…». Оскільки Рав у попередній главі згадав зняття прикраси, він у цій главі далі пояснює те, що з цим пов’язане. Це

Рама з Фано

Після того як наші батьки почули лихе слово, сказане Мойсеєві за гріх тельця: «Бо не піду Я серед тебе», написано: «І вони засмутилися, і ніхто не поклав своєї прикраси на

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказане в розділі Кі тісса після події з тельцем: «І промовив Господь до Мойсея: йди, піднімайся звідси… І пошлю перед тобою ангела… Бо не піду

Яд Єгуда · 1 · продовження

Я серед тебе, адже ти — народ твердошиїй, щоб не винищити тебе в дорозі. І почув народ це лихе слово, і засмутилися, і ніхто не поклав своєї прикраси на себе. І сказав Господь Мойсеєві: скажи синам Ізраїлю: ви — народ твердошиїй; одну мить піду Я серед тебе — і винищу тебе. А тепер зніми свою прикрасу із себе… І зняли із себе сини Ізраїлю свою прикрасу від гори Хорив. А Мойсей візьме намет…». Це, безперечно, потребує пояснення: якщо Ізраїль засмутився, почувши лихе слово, й вони добровільно не поклали своїх прикрас на себе, навіщо потім прийшло до них через Божественне слово «А тепер зніми свою прикрасу із себе»? Що означає «І зняли…», якщо вони вже зробили це [прогалина у джерелі], як сказано «І засмутилися»? Спочатку ж сказано мовою зняття. Далі джерело має והעדר הרב כ"ז כאן בשני דרכי" — [неясний зв'язок першого слова, буквально «відсутність / позбавлення»]: Рав — «усе це тут двома шляхами». [П1460]

«Проте вони сподівалися…». За першим шляхом Рав викладає, що «ніхто не поклав своєї прикраси на себе» було тимчасовим. Далі: שא"כ

Рама з Фано · продовження

себе». Проте вони сподівалися, що гнів мине і вони знову прикрасяться нею. Адже з тарґуму Йонатана бен Узіеля ми навчилися двох речей, охоплених одним висловом. Перша — його слова: «Неможливо, щоб Я усунув Шехіну Моєї слави з-поміж вас» — לית אפשר דאסלק שכינת יקרי מביניכון. Так само переклав і Онкелос. Намір тут — той, що у вислові «Який перебуває з ними серед їхньої нечистоти»: приховання обличчя через облачення Шехіни в святі відокремлені сутності, які, своєю чергою, облачаються в зовнішні сили. Тому Писання точно каже: «серед їхньої нечистоти». Він не перебуває в їхній нечистоті, боронь Боже: хто поставив назіра серед п'яних або священника серед могил? Він перебуває в тій внутрішності, поза якою через них міститься нечистота. Ми вже натякали на це в частині I, главі 15. Друга річ: «Проте Моя слава не перебуватиме в оселі вашого стану» — ברם לא יהא יקרי שרי במדור משריתכון. [П1450]

Вони засмутилися через друге пояснення, а перше було їм певною розрадою. Тому це не вважалося повним покаянням, а уподібнювалося покаянню лицеміра. Адже головний смуток, до якого нас зобов'язують наші гріхи й провини наших батьків, не повинен бути викликаний страхом кари. Навпаки, все подібне накликає кару на себе і не спокутує, як у сказаному про Йова: «Не мав я спокою і не мав тиші». Натомість належить віддати себе на смерть усім серцем і прагнути її, щоб спокутувати

Яд Єгуда · 1 · продовження

[прогалина у джерелі] «вони знімуть прикрасу досконалу» — יורדו אתם עדי שלמה — «і не підняв його» — ולא העלה אתו — [прогалина у джерелі] «лише»; [зв'язок збережених слів неясний]. Їхнім наміром було знову прикраситися нею, «коли / у світлі» мине їхній гнів — באור יעבור זעמם. Тому Га-Шем, благословенний Він, сказав їм: «А тепер зніми свою прикрасу» — цілком зі своєї думки, без надії ще раз прикраситися нею. [П1461]

«Адже…». Справа така, як Йонатан переклав вірш «Бо не піду Я серед тебе»: «Бо неможливо, щоб Я усунув Шехіну Моєї слави з-поміж вас; проте Моя слава не перебуватиме в пустелі вашого стану» — ארום לית אפשר דאסלק שכינת יקרי מביניכון ברם לא יהא יקרי שרי במדבר משריתכון. Звідси ми навчилися, що Він, благословенний, одним висловом «Бо не піду Я серед тебе» вказав їм на дві речі. [П1462]

«Так само переклав і Онкелос»: «Бо не усуну Своєї Шехіни від тебе» — כי לא אסלק שכינתי מינך.

«І намір…». Це подібне до написаного про служіння Дня спокути: «І так учинить із Наметом Зустрічі, Який перебуває з ними серед їхніх

Яд Єгуда · 1 · продовження

нечистот». Це означає, що Шехіна з Ізраїлем і під час його гріха, але з прихованням обличчя: вона перебуває всередині святих ангелів, а ці ангели облачаються в ті зовнішні сили, що виникають зі скверни гріхів, яка пробивається й піднімається. Такий самий намір тут: «Неможливо, щоб Я усунув Шехіну Моєї слави з-поміж вас». Хоча ви грішите проти своїх душ, Моя Шехіна все-таки буде серед вашої нечистоти, з прихованням обличчя, через облачення у відокремлені сутності.

«У святі відокремлені сутності» — тобто в ангелів, відокремлених від матерії.

«Серед їхніх нечистот» — ולא אמר בטומאתם: не сказано «в їхній нечистоті».

«Він перебуває в тій внутрішності…». Це внутрішня сторона нечистоти; тобто «як ангели, до нього відгороджує святість» — כהמלאכי׳ שהקדושה חוצצת אליו [неясний синтаксис], а навколо них ходять нечестивці. Га-Шем, благословенний Він, перебуває в тій внутрішності, серед їхньої нечистоти. [П1463]

«І друга» — те, чого ми

Рама з Фано · продовження

віддалення Слави від дому нашого життя. Тоді від миті цього віддання до наших душ правдиво стосуватиметься вислів «на Мені — спокутування», עלי כפרה, в усіх його тлумаченнях, висловлених істинно. У цьому сенс: «Хто бажає жити, нехай умертвить себе» — у той спосіб, про який ми сказали. Коли згода людини на це утвердиться в повноті, тоді вона спокутує і сама отримує спокутування, ще будучи живою; тим певніше після смерті вона безсумнівно може бути зарахована до тих, хто приводить багатьох до праведності. [П1451]

Тому Мойсей, наш учитель, мир йому, застеріг їх і, з Господнього милосердя, повідомив їм, щоб вони цілком усунули прикрасу зі своїх думок, — і це їм на добро. Нехай кожний побожний замислиться над цим і покладе собі на серце: хто в день добра не вмів виправдати небесне милосердя добрими вчинками — а про його викривлення написано: «І покараю його людською палицею», — як добре й приємно, коли в день лиха він визнає справедливим присуд над собою, без жодного уявлення. До цих праведників, які здійснюють це на собі, без сумніву, правдиво стосується те, що по смерті вони звуться живими. Про них написано: «І насичує кожного живого благоволінням» — відповідно до піднесення їхньої душі тієї миті, щоб приліпитися до Вищої волі. [П1452]

І написано: «Тільки плоть його на ньому болітиме, і душа його за ним

Яд Єгуда · 1 · продовження

навчилися з Йонатанового тарґуму: він закінчує «Проте Моя слава не буде…». Це означає, що сама Його слава, благословенного, була усунута від них.

«І вони засмутилися» — через це друге пояснення [прогалина у джерелі] לית אתר דאסתלק שכינת יקרי מביניכון — «немає місця, де усунулася Шехіна Моєї слави з-поміж вас» [непевне прочитання] [прогалина у джерелі] «з прихованням обличчя, і вони думали» — בהסתר פנים והיו חושבי׳ [непевне прочитання] [прогалина у джерелі] «і знову прикрасилися своєю прикрасою». [П1464]

«Тому не вважалося» — їхнє оплакування повним покаянням, бо воно було лише через кару: віддалення від них В с ю д и с у щ о г о, благословенного. Про головний смуток, що має допомогти, далі сказано: להיות כשביל החטא ויפחדו השכינה וירצה — [написання й зв’язок не встановлені]. Як пояснено вище в частині I, главі 24: тільки через гріхи, які спричинили кару, і для їхнього спокутування. [П1465]

«Як у “Не мав я спокою…”» (Йов 3). Він сказав, що зі страху перед карою «не мав я спокою…», і через це «прийшло збурення»: я

Яд Єгуда · 1 · продовження

накликав кару на себе.

«Натомість» — навпаки, ми повинні прагнути кари й віддавати себе на смерть, щоб спокутувати…

«Тоді правдиво стосуватиметься» — також наших душ, які ми віддаємо задля святості Його Імені, благословенного, сказане Святим, благословенним Він, щодо зменшення Місяця: «Принесіть спокутування за Мене», як згадано в Хуллін, розділі «Еллу трефот». Адже віддання наших душ вважатиметься спокутуванням за Вищу Святість, віддалену від нас через нечистоти синів Ізраїлю.

«В усіх його тлумаченнях» — їх буде пояснено в трактаті «Ем коль хай», частина I.

«У цьому сенс» — сказаного мудрецями, благословенної пам'яті, в трактаті Тамід: «Хто бажає жити…».

«У спосіб, про який ми сказали»: нехай віддасть себе на смерть для спокутування своїх переступів, задля святості Його Імені, за будь-яких обставин.

«Або він спокутує» — כביכול, наче за Вищу Святість,

Рама з Фано · продовження

сумуватиме». Це навчає про того, хто сумує за своїми провинами, а не за самим собою, і радіє стражданням задля слави Небес: його плоть не болітиме за життя й по смерті, і з Небес змилуються, щоб він не відчував свого болю. Писання похвально згадало: «І зняли із себе сини Ізраїлю свою прикрасу» — ויתנצלו בני ישראל את עדים. Це більше, ніж просто зняти, як переклав Йонатан: ואתרוקנו — «і спорожнилися». Вони зневірилися щодо неї й більше зовсім не бажали її, побачивши, що їхня смерть краща за життя. Так само сказав Ісая: «Лише Тобою згадуємо Твоє Ім'я. Мертві не житимуть». Тим паче — коли й прикраса зневірилася щодо них: у цьому сенс את עדים, а не מעדים, «від їхньої прикраси». [П1453]

Рамбан уже пояснив за «Берешіт раба» — і це думка першого згаданого нами тарґуміста, [який передавав] з уст Аґґея, Захарії та Малахії, — що ця прикраса давала свободу від ангела смерті. Якби вони лише зняли її, це означало б прийняття смерті з любов'ю, якщо Господь її бажає. У цьому сенс «усією душею твоєю» — навіть якщо Він забирає твою душу. Проте згадане нами цілковите спорожнення, без сумніву, є палким прагненням очистити провину смертю за будь-яких обставин. Так рабі Аківа прагнув: коли це трапиться мені, щоб виконати цей вірш? І не без підстав: саме йому личило спокутувати вигнання Слави через продаж Йосипа — за одним поглядом так, за іншим інакше. Чи за те, що він першим почав лиху справу

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословенний Він, а сам отримує спокутування. [П1466]

«До тих, хто приводить багатьох до праведності»: його заслуга захищатиме Ізраїль і після його смерті. Далі וספר קרבן בזה — [неясний зв'язок слів «і книга / оповів — жертва — цим»]. «Хто бажає жити» навіки, щоб спокутувати нечистоти синів Ізраїлю, навіть коли він відійде з цього світу й його не стане. [П1467]

«Тому…». Це завершення міркування: оскільки Ізраїль сумував лише через кару, і саме тому вони не зняли прикрас із себе, а тільки «не поклали…», Мойсей, наш учитель, мир йому, застеріг їх і з Його уст, благословенного, та з Його милосердя повідомив належну пораду: цілком усунути зі своїх думок прикраси, завдяки яким вони були вільні від ангела смерті, й більше ними не прикрашатися. Натомість нехай у цьому віддадуть себе на смерть для спокутування своєї провини — і це їм на добро.

«Над цим…». Принагідно Рав нагадує належну пораду для того, кому випаде присуд однієї з чотирьох страт чи подібного: як йому

Яд Єгуда · 1 · продовження

думати, щоб це було йому на добро.

«Добрими вчинками». Людина повинна «в день свого добра» [непевне прочитання] [прогалина у джерелі] «свої вчинки» й тим більше йти шляхами Га-Шема, щоб виправдати небесне милосердя до себе: чому Господь учинив так багато добра для неї. А хто не зробив цього й не служив Господові з радістю та добрим серцем [прогалина у джерелі], «коли впаде» [непевне прочитання] на нього лихо як кара за це, як сказано [прогалина у джерелі] «і покараю його…» [прогалина у джерелі] «на нього присуд, який він сам собі спричинив», — на противагу тому, що він не виправдав небесного милосердя. [П1468]

«Без уявлення» — та іншої думки.

«Без сумніву, правдиво стосуватиметься» — сказати про них слова мудреців, благословенної пам'яті: «Праведники по смерті звуться живими». Саме через смерть, якою вони помирають задля святості Га-Шема, благословенного, вони звуться живими.

«До Вищої волі». Далі: הוא ע"ד תי' שכינה הכתוב — [неясний зв'язок

Рама з Фано · продовження

словами «Ось сновидець», звідки й прийшло до нього випробування, і він був праведніший від нього, за вченням Арі, нехай буде благословенна пам'ять праведника; чи за залучення Шехіни до приховування його продажу. Благословенний Той, Хто знає, хто цим «підніс до небес свою велич». [П1454]

Саме це прагнення постало в думці перед Ним, благословенним, і його не повернули порожнім, як у словах «Упадімо ж у руку Господа, бо великі Його милосердя». Про це небесний голос сказав: «Щасливий ти, рабі Аківо, що твоя душа вийшла при "Один"». Так само написано: «Він — при одному, і хто відверне Його? Чого забажала Його душа — те й учинить» (Йов 23:13). «Бо сповнить мій устав» (Йов 23:14), «і багато такого в Нього». Адже це винагорода, вищої за яку немає. Саме так показали Мойсеєві, нашому вчителеві, мир йому, винагороду за Тору рабі Аківи, бо велика вона. «І порожня людина набуде серця». [П1455]

Можна пояснити ще й так: спочатку «ніхто не поклав своєї прикраси на себе» — тобто діадеми й свідчення слів נעשה ונשמע, «зробимо й почуємо», [даних] кожному ізраїльтянинові. Їх прив'язали їм 600 тисяч ангелів служіння, відповідно до 60 витязів, які разом із Михаїлом стоять опікунами над Ізраїлем. Ізраїльтяни самі піддали себе осудові, добровільно відлучаючись від них. Це подібне до Єрусалимської Мішни

Яд Єгуда · 1 · продовження

скорочення й слів]. Га-Шем, благословенний Він, «рухає до кожного живого» — מניע לכל חי, — які הם האומר כבר, [неясне значення], задля святості Його Імені, благословенного, волю вищого достатку; ועמל בשמוע להדבק בו — «і трудився, чуючи, щоб приліпитися до нього» [неясний зв'язок]. [П1469]

«Як у "Тільки плоть його…"» (Йов 14). Намір такий: «Тільки плоть його на ньому болітиме» — коли «душа його за ним», тобто за його плоттю, пригніченою стражданнями, «сумуватиме». Але хто не сумує через страждання, а радіє їм, у того й плоть більше не болітиме, і він не відчуватиме свого болю. Дивись трактат «Йонат Елем», главу 22.

«І Писання згадало…». Рав повертається вище, щоб пояснити й вірш «І зняли…». Він каже, що Писання викладає їхнє добро й похвалу: вони зробили більше, ніж повідомив їм Мойсей. Далі джерело має שהוא להחמירי שלא להוריד עדים — «що полягає в суворішому [ставленні], аби не знімати прикрас» [неясний зв'язок заперечення]. А вони зняли їх; Йонатан переклав ואתרוקנו, «і спорожнилися». Так кажуть про те, чого

Яд Єгуда · 1 · продовження

зовсім не бажають. Адже, побачивши, що смерть краща їм за життя для сокутування віддалення Слави, вони палко прагнули смерті й цілком відкинули прикраси, що мали давати їм свободу від ангела смерті, як буде пояснено. [П1470]

«Сказав Ісая» (26): «Господи, Боже наш, інші пани, крім Тебе, панували над нами; лише Тобою згадуємо Твоє Ім'я. Мертві не житимуть…». «Зогар», Шемот, сторінка 14, тлумачить слова «Лише Тобою згадуємо Твоє Ім'я» про віддалення Його слави, благословенного, від нас; дивись там. Рав каже: цим і закінчується «Мертві не житимуть», бо через віддалення Слави ми — мертві…

«Тим паче»: коли Ізраїль не зневірився щодо своїх прикрас, вони не зневірили щодо себе свої прикраси — בהיות שישראל לא נתיאשו מעדים לא ייאשו את עדים מהם. [П1471]

«І не сказав "від їхньої прикраси"»: за перекладом ויתנצלו як ואתרוקנו, «спорожнилися», належало б сказати מעדים, «від прикраси». Але намір такий: вони з дивовижною силою прагнули смерті, аж доки їхні прикраси вже не могли знайти їх, щоб

Рама з Фано · продовження

Тааніт, де Симеон бен Шетах послав Хоні га-Меаґґелю: «Тобі слід піддатися відлученню». Тут намір — добра порада: хоча він сам не ухвалив цього щодо нього, нехай той поводиться так, наче осуджений. Отже, це читання доповнює вавилонське; поєднання обох довершує настанову учасникові події, і слухачам буде приємно, бо у відмінності читань немає нічого марного. [П1456]

Так само наприкінці Кетуббот: «Усі можуть спонукати до підняття, а не до виходу: як чоловіки, так і жінки». Є й таке читання: «як жінки, так і раби». Обидва мають силу: одне — про тих, хто спонукає до підняття, а друге — про тих, хто піднімається. І таких випадків багато. [П1457]

Повернімося до покоління пустелі: вони виконали на собі пораду Симеона бен Шетаха, і кожен мав право в цьому завдати шкоди собі самому. Проте вінець громади, отриманий завдяки тому, що вони двічі разом, одним голосом, сказали лише נעשה, «зробимо», — про це ми говоритимемо в главах про образ і подобу в частині IV цього трактату, з небесною допомогою, — вони ще не зняли. Завдяки йому вони мали свободу від ангела смерті, аж поки Божественне слово не дало їм належної поради, яку вони прийняли доброзичливо, як сказано. Це робить точним вислів «Зніми свою прикрасу» в однині, а також «І зняли із себе свою прикрасу від гори Хорив»: саме тепер, а не раніше, втратило силу для них усе, що вони

Яд Єгуда · 1 · продовження

прикрасити.

«Рамбан уже пояснив» — також, що усунення прикрас було прийняттям смерті. Ось його слова: «Онкелос, який переклав עדי як תקון זיין, "оздоблення зброєю", дотримується думки того, хто в "Мідраш рабба" каже, що Ізраїлеві Він підперезав їх; тобто Святий, благословенний Він, під час дарування Тори підперезав їх зброєю для порятунку від усякого лиха й від ангела смерті. Так витлумачили על חרות הלוחות, "вирізьблено на скрижалях": חירות ממלאך המות, "свобода від ангела смерті". Це Імена Святого, благословенного Він. Отже, Ізраїль добровільно прийняв на себе смерть через кару за тельця…». Дивись «Зогар» там, сторінка 339. Це прямо сказано в «Мідраш рабба», розділі Пекудей: «Рабі Шимон бен Йохай каже: зброєю підперезав їх, і Велике Ім'я було викарбуване на ній. Увесь час, поки вона була в їхніх руках, ангел смерті не міг панувати над ними…». Дивись «Єфе тоар» там і в розділі Кі тісса. [П1472]

«Першого тарґуміста» — Йонатана бен Узіеля, який переклав עדי як «оздоблення зброєю, на якій викарбуване й виразно зазначене

Яд Єгуда · 1 · продовження

Велике та Святе Ім'я» — תקון זיין דשמא רבא וקדישא חקוק ומפרש עלואי.

«Якби вони лише зняли її, це означало б»: їхня воля — щоб прикраси, які рятували їх від ангела смерті, більше їм не допомагали; тільки якщо Господь бажає умертвити їх, вони готові прийняти смерть із любов'ю. Але це не означало б, що вони відкидають життя й тоді, коли Га-Шем, благословенний Він, не постановить для них смерті. Натомість своїм спорожненням вони виявили свій поважний намір: не бажати нічого, крім смерті, щоб спокутувати свої душі.

«У цьому сенс "усією душею твоєю"»: мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «навіть якщо Він забирає твою душу». Намір: якщо Га-Шем, благословенний Він, забере твою душу, прийми це з любов'ю; якщо ж не забере, прийми і добро.

«Як рабі Аківа»: йому було недостатньо тлумачення «навіть якщо Він забирає твою душу». Він прагнув, щоб Га-Шем, благословенний Він, забрав його душу за будь-яких обставин, і сказав: «Усі свої дні я журився над цим віршем… коли він трапиться мені, щоб я

Рама з Фано · продовження

отримали на Хориві. [П1458]

Тому зійшли 1 мільйон 200 тисяч ангелів руйнування і зняли їх: вони прийняли на себе подвійну смерть за всіма правдивими її тлумаченнями. Нехай буде переглянуто наш трактат «Га-нефеш», главу 28. У цьому причина подвоєного числа цих ангелів, виконавців слова Імені אלהים в його 120 перестановках. Відповідно до них ми вимагаємо 120 людей в одному місті, щоб воно було придатним для синедріону. [П1459]

Усі їх здобув і взяв Мойсей, бо написано: «А Мойсей візьме намет». Адже він першим віддав себе на смерть за них. Крім того, святі речі не передаються в руки ангелів руйнування, боронь Боже, — як остерігся цього рабі Їва Сава в «Зогарі», Мішпатім, щодо вірша «Якщо вона недобра в очах свого пана», наприкінці того розділу; дивись там. Так і тут Мойсей узяв їх, щоб передати у спадок кожному, хто йде його шляхами. Це доводить і сам вірш: «І було: кожний, хто шукає Господа…». Через Мойсея, який істина, і його Тору, яка істина, Святий, благословенний Він, у майбутньому поверне їх Ізраїлю, як там висновується в розділі «Рабі Аківа» зі слів: «І викуплені Господом повернуться, й прийдуть на Сіон зі співом, і вічна радість — над їхніми головами»: радість, яка віддавна була над їхніми головами. Ми ще повернемося до розмови про це наприкінці цієї частини, з небесною допомогою.

Яд Єгуда · 1 · продовження

виконав його?», як наведено в розділі «Га-рое».

«І не без підстав» він прагнув смерті: щоб спокутувати також вигнання Слави — Шехіна пішла до Єгипту з Яковом, нашим батьком, через продаж Йосипа, як відомо. Рабі Аківа був одним із десяти страчених царською владою — перевтілень родоначальників колін, які несли їхні гріхи від продажу Йосипа, як відомо.

«За одним поглядом так»: він дотримується думки, що рабі Аківа був перевтіленням Симеона, — це вчення Арі, благословенної пам'яті. «За іншим — інакше»: він вважає, що рабі Аківа відповідав Шехіні, яка погодилася на закляття, накладене родоначальниками колін. За обома поглядами рабі Аківі більше, ніж іншому, личило спокутувати עגל המכירה — [неясне написання, буквально «тельця продажу»]. Адже, навіть якщо сказати, що рабі Аківа відповідав Симеонові, Симеон усе-таки потребував додаткової спокути, бо перший почав лиху справу: «І сказали один одному: ось цей сновидець іде; а тепер ходімо й уб'ємо

Яд Єгуда · 1 · продовження

його…». Це були Симеон і Левій, як сказали мудреці, благословенної пам'яті. [П1473]

«Звідки й прийшло» — до рабі Аківи випробування: його схопили для страти за сказане Симеоном «А тепер ходімо й уб'ємо його».

«За залучення Шехіни»: її залучили до закляття, щоб приховати продаж від Якова, як відомо.

«І благословенний» Га-Шем, Який знає, що є істиною: «хто підніс…» — чи рабі Аківа був за Шехіну, чи замість Симеона.

«Саме воно постало в думці». Як наведено в третій главі Менахот щодо рабі Аківи: «Мойсей сказав: Владико світу! Ти показав мені його Тору; покажи мені його винагороду. Він сказав йому: повернися назад. Він побачив, як важать його м'ясо на ринку. Сказав перед Ним: Владико світу! Це Тора — і це її винагорода? Він сказав йому: мовчи, так постало в думці переді Мною». Намір — Шехіна, тобто Малхут, що називається «Думка». Це означає: прагнення рабі Аківи померти піднялося в Шехіні через її вигнання до Єгипту. Тому «мовчи»: Я не поверну його прагнення порожнім.

«Як у "Упадімо ж…"»: намір — Його милосердя великі, і Він сповнить наші прохання й бажання впасти в руку Господа.

«Про це було сказано…» — як наведено там, у розділі «Га-рое». Намір: твоя душа вийшла задля «Одного», тобто задля вигнання Шехіни до Єгипту, коли вище сполучення роз'єдналося і «Одним» не зветься. Як наведено в «Зогарі», Ваїкра, сторінка אחד: «Тобто час, коли чоловіче й жіноче називаються "Одним"… А тепер Святий, благословенний Він, не називається "Одним"; таємниця справи: Кнесет Ісраель у вигнанні, а Святий, благословенний Він, піднісся вгору, вгору, і сполучення роз'єдналося…» — дивись там. Рабі Аківа прагнув померти за це; саме це означає באחד, «при "Один"», і воно узгоджується з думкою всіх. Немає потреби пояснювати באחד як «задля Шехіни, що є одним», як наведено в «Сефер га-каванот», бо це відповідало б лише думці того, хто каже, що рабі Аківа відповідав

Яд Єгуда · 1 · продовження

Шехіні. [П1474]

«Так само написано "Він — при одному…"» (Йов 23). Йов принагідно до свого болю згадав також страждання і смерть рабі Аківи й сказав про нього: «Він — при одному», — бо той прагнув померти задля «Одного», єднання Тіферет і Малхут. «І хто відверне його» від цього, якщо «душа його забажала» померти за це, — «і вчинив». «Бо сповнить мій устав» — тобто [устав] Тіферет і Малхут, адже חק, «устав», є їхнім означенням. «І багато такого в нього» — з дарування винагороди. Дивись «Йонат Елем», главу 60.

«Адже це винагорода…»: тому й сказано «Щасливий ти, рабі Аківо», бо сама його смерть є винагородою, вищої за яку немає. Доказ: саме так було показано Мойсеєві, який просив «Покажи мені його винагороду» — йому показали, як важать його м'ясо на ринку. Отже, сама його смерть — винагорода, бо вона дуже велика й могутня.

«Можна…». Рав повертається, щоб другим шляхом розв'язати згадану трудність: навіщо Ізраїлеві було сказано «А тепер зніми свою прикрасу…», коли вони вже самі зробили це — «ніхто не поклав своєї прикраси на себе». Він каже: для розв'язання цієї трудності можна сказати ще, що прикрасою були вінці, які 600 тисяч ангелів служіння під час дарування Тори прив'язали кожному ізраїльтянинові. Про них спочатку й сказано «І не поклали…». Вінець громади, завдяки якому вони були вільні від ангела смерті, ще лишався, аж поки їм було сказано «А тепер зніми свою прикрасу…», як буде пояснено далі.

«І свідчення»: він пояснює עדי, «прикрасу», через עדות, «свідчення».

«Які прив'язали їм…». Як наведено в Ґемарі, розділі «Рабі Аківа»: «Рабі Сімай витлумачив: коли Ізраїль поставив "зробимо" перед "почуємо", прийшли 600 тисяч ангелів служіння й кожному прив'язали два вінці: один відповідно до "зробимо", а другий відповідно до "почуємо". А коли Ізраїль згрішив, зійшли 1 мільйон 200 тисяч ангелів руйнування й зняли

Яд Єгуда · 1 · продовження

їх, як сказано: “І зняли із себе сини Ізраїлю свою прикрасу від гори Хорив”».

«Відповідно до 60 витязів…» — як наведено в мідрашах; таємниця цього — в багатьох місцях.

«Які стоять опікунами…» — як наведено в «Зогар хадаш», розділ Лех леха.

«Ізраїльтяни самі піддали себе осудові»: тим, що не поклали своїх прикрас на себе, вони відлучили себе від ангелів, які їх прив’язали.

«Подібне до Мішни…». У третій главі Тааніт, у Мішні: «Був випадок, коли Хоні га-Меаґґелю сказали: помолися, щоб пішли дощі… Симеон бен Шетах послав йому: якби ти не був Хоні, я присудив би тобі відлучення, але що я можу зробити…». Таке читання нашої Ґемари. А в єрусалимському тексті: «Симеон бен Шетах послав йому: тобі слід піддатися відлученню».

«І намір» посланого «Тобі слід піддатися відлученню» — дати добру пораду, щоб Хоні га-Меаґґель знав: йому слід самому поводитися як осудженому через це, хоча той його не відлучив. Саме це означає: «тобі слід піддатися відлученню» — самому.

«І це читання…». На перший погляд здається, що два читання суперечать одне одному. За нашою Ґемарою, де він сказав «Якби…», виходить, що він його не відлучив; а за Єрусалимським Талмудом виходить, що відлучив, пославши «Тобі слід піддатися відлученню». Проте за нашим поясненням, що він сказав це як добру пораду, тут немає суперечності. За обома читаннями Симеон бен Шетах не відлучив Хоні га-Меаґґеля. Єрусалимський [текст] лише доповнює те, чого бракує в нашому тексті — джерело має בנוי דידן [неясне написання]. Далі שתיהן יחד משלימין המוזכר כל שמעון ב״ש: «обидва разом довершують згадане… Симеона бен Шетаха» [неясний зв’язок כל]. Посланими словами «Якби ти не був Хоні» він відкрив йому, що це справа, варта відлучення; словами «Тобі слід піддатися відлученню» дав добру пораду самому поводитися як осудженому. Принагідно до свого тлумачення Рав розпочав розгляд відмінності цих читань. [П1475]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Так само наприкінці Кетуббот» ми вчимо: «Усіх піднімають до Землі Ізраїлю, і не всіх виводять; усіх піднімають до Єрусалима, і не всіх виводять; як чоловіків, так і жінок». У Ґемарі: «“Усіх піднімають” — що додає це включення? Воно включає рабів. А за тим, хто прямо вчить “рабів”, що воно включає? Перехід із доброго житла до поганого». Раші пояснив: «“Усіх піднімають”: людина примушує всіх своїх домашніх піднятися й оселитися з нею в Єрусалимі. “Як чоловіки, так і жінки”: і жінка примушує свого чоловіка піднятися й жити там… “Включає рабів”: якщо він мав єврейського раба, раб іде за ним проти своєї волі».

Рав каже, що обидва читання — яке називає рабів і яке не називає — мають силу. Одне, наше читання, що не називає рабів, говорить про тих, хто спонукає до підняття; саме їх стосується слово הכל, «усі». Намір танни: усі примушують і спонукають інших піднятися до Єрусалима. Як чоловіки примушують жінок, так і жінки примушують чоловіків і спонукають їх піднятися. Тут недоречно вчити «як раби», бо єврейські раби не примушують свого пана піднятися. Інакше кожний єврейський раб міг би так вивести себе з-під влади свого пана.

А інше читання, яке прямо називає рабів, говорить про тих, хто піднімається. «Усі» в ньому означає: усіх спонукають піднятися до Єрусалима — як чоловіків, так і жінок, так і рабів; їх примушують піднятися до Єрусалима. За цим слово הכל стосується тих, кого примушують піднятися, а не тих, хто примушує і спонукає до підняття. Отже, ці два читання погоджуються в одному; різниця між ними — у поясненні הכל. [П1476]

Ти бачиш на власні очі, що Рав заперечує Раші в його словах «Усіх піднімають: людина примушує всіх своїх домашніх…». У Раші הכל стосується тих, кого примушують піднятися, а не тих, хто спонукає. За Равом це правильно лише для того, хто прямо вчить «рабів». Мені здається, що Раші пояснив так через сказане в Ґемарі: «“Усі” — що воно включає? Включає рабів», тобто їх примушують; отже, הכל

Яд Єгуда · 1 · продовження

стосується тих, хто піднімається. А «як жінки» він пояснює через тих, хто спонукає, пишучи «і жінка примушує свого чоловіка», тому що Мішна за прямим сенсом викладає «не лише це, а й це». Якби йшлося про тих, хто піднімається, слід було б подати навпаки: «як жінки, так і чоловіки», бо серед тих, хто піднімається, випадок жінок очевидніший за випадок чоловіків.

Для Рава натягнутим видається пояснювати слово הכל, загальне правило, через тих, хто піднімається, а частковий перелік «як чоловіки, так і жінки» — через тих, хто спонукає. Йому прийнятніше пояснити і הכל через тих, хто спонукає до підняття. За ним слід сказати: «включає рабів» означає «закон щодо рабів», тобто включає їхнього пана, який спонукає їх піднятися. А за тим, хто прямо вчить «рабів», уся Мішна говорить про тих, хто піднімається. За цим читанням не читаємо «як чоловіки»; якщо ж таке читання є, слід сказати, що воно викладає «це, а про це й казати не треба». Усе це — як мені видається щодо думок Раші й Рава, благословенної пам’яті.

Однак Рамбам у восьмій главі «Законів про рабів» має іншу думку: тут ідеться про ханаанських рабів, і вони також спонукають свого пана піднятися. За ним теж діє міркування Рава, але навпаки: той, хто прямо вчить «рабів», говорить про тих, хто спонукає до підняття, за прямим сенсом вислову; той, хто включає рабів словом הכל, говорить про тих, хто піднімається, і його пояснення — «усіх», як згадано.

«Пораду Симеона бен Шетаха»: вони самі поводилися як осуджені, і ніхто не поклав своєї прикраси на себе. Це вінці кожного окремого індивіда: кожний мав право зробити так і цим завдати шкоди собі самому.

«Це двічі»: як написано в розділі Їтро: «І відповів увесь народ разом, і сказали: все, що промовив Господь, зробимо»; так само в розділі Мішпатім: «І відповів увесь народ одним голосом, і сказали: все, що промовив Господь, зробимо». Безсумнівно, за ці чисті вислови вони удостоїлися спільного вінця.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Ще не зняли його» — бо не мали права завдати шкоди громаді.

«Аж поки Божественне слово не дало їм поради»: «А тепер зніми свою прикрасу із себе».

«І прийняли її доброзичливо»: ויתנצלו, як перекладено ואתרוקנו, «і спорожнилися», — це більше, ніж просте зняття, як сказано.

«І це робить точним» сказане עדיך в однині, а не עֲדָיֶיךָ, із двома йодами й у множині. Це вказує, що йдеться про одну спільну прикрасу, а не про ті, які отримав кожний ізраїльтянин. [П1477]

«А також»: це робить точним і пояснює сказане тут מהר חורב, «від гори Хорив». Раніше, при «ніхто не поклав своєї прикраси на себе», цього не було згадано, хоча й там належало б сказати «своєї прикраси від гори Хорив». Але це саме те, про що ми говорили: тепер, коли вони зняли й спільний вінець, утратила силу вся свобода, отримана ними на Хориві. Тому саме тут сказано «від гори Хорив», щоб указати на це.

«А не раніше»: коли вони не поклали кожний своєї прикраси на себе, не втратило сили ще все отримане ними на Хориві, бо спільний вінець лишався.

«Тому…». Думка Тосафот у розділі «Рабі Аківа» така: число ангелів руйнування було подвійним, бо міра добра більша за міру кари. Тому добрий ангел прив’язував два вінці, а ангел руйнування мав силу усунути тільки один; дивись там. Однак це не узгоджується з підходом Рава, який пояснює «І зняли свою прикрасу» про одну спільну прикрасу: для цього вистачило б 600 тисяч ангелів руйнування, по одному на кожного ізраїльтянина. Тому Рав пояснює подвоєне їхнє число тим, що вони прийняли на себе подвійну смерть у вірші «У день, коли їстимеш із нього, смертю помреш», як усе це пояснено вище, наприкінці попередньої глави.

«За двома тлумаченнями» — згаданими вище в главах 5, 6, 7; дивись там. [П1478]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Виконавців Його слова…». Принагідно Рав згадує ще іншу причину: ці 1 мільйон 200 тисяч ангелів відповідають 120 перестановкам Імені אלהים, міри суду; воно має п'ять літер, які утворюють 120 перестановок.

«Відповідно до них» — до 120 перестановок Імені אלהים — «ми вимагаємо 120 людей…», як наведено в Мішні наприкінці першої глави Санхедрін. Причина — пом'якшити суд 120 перестановок: завдяки 120 людям є суд і синедріон унизу, а коли є суд унизу, немає суду вгорі, як відомо. [П1479]

«Усі їх здобув Мойсей…». Це слова рабі Йоханана там. Рав каже, що причина також у тому, що завдяки вінцям Ізраїль був вільний від ангела смерті. Коли Га-Шем, благословенний Він, забажав усунути їх в Ізраїлю й «витратити на них Мої стріли» — ולכלות בהם חצי — за гріх тельця, Мойсей віддав себе за це на смерть словами «А якщо ні, зітри мене…». Тому, коли вони зняли із себе вінці, Мойсей удостоївся їх узяти. [П1480]

«Крім того, святі речі не передаються в руки ангелів руйнування», і Мойсеєві належало взяти їх. Так наведено в «Зогарі», розділ Пекудей, сторінка 423: «А Мойсей візьме намет… Чому? Тому що «ק"א יכיל דהוה חביל בכווייהו» — [скорочення й точний зв'язок не встановлені; далі йдеться про руйнування серед них]. «Мойсей сказав: сторона святості нехай не перебуває всередині нечистої сторони». [П1481]

«У "Зогарі", Мішпатім»: там розділ «І якщо чоловік продасть свою дочку в рабині…» витлумачено про людську душу. Наприкінці того уривка, сторінка 170, про неї сказано так: «Якщо не удостоїлася, багато чужих таборів стоять напоготові на шляху Геєни; це табори ангелів руйнування, готові здійснити над нею відплату. Прийшов вірш і довів: "Чужому народові не владний її продати" — це ангели руйнування. "Через його зраду щодо неї" — це охорона; Святий, благословенний Він, робить їй охорону, щоб чужий народ не панував над нею, тим покровом, яким Він її покрив».

«Щоб передати у спадок…». Там Реш Лакіш

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказав: «У майбутньому Святий, благословенний Він, поверне їх нам, як сказано: "І викуплені Господом повернуться…" — радість, яка віддавна була над їхніми головами». Рав пояснює, що Реш Лакіш приходить пояснити слова рабі Йоханана: Мойсей узяв їх не для віддалення, а щоб передати у спадок усім, хто шукає Господа й думає про Його Ім'я. У цьому сенс сказаного «У майбутньому Святий, благословенний Він, поверне їх нам» — через Мойсея і його Тору.

«Це доводить і сам вірш»: «А Мойсей візьме намет… І було: кожний, хто шукає Господа, виходив до Намету Зустрічі…».

Йоель Моше · 1

«Це — приховання обличчя». Пояснення: про їхній гріх сказано «А Я приховаю, сховаю…». «Через облачення Шехіни у відокремлені сутності» — це ангели, що облачилися в зовнішні сили. «Тому Писання точно каже "серед їхньої нечистоти"»: Він не перебуває, ס"ו [нерозкрите скорочення], всередині їхньої нечистоти, бо що священникові робити в בב"ה [неясне скорочення]? Натомість Він перебуває всередині, і внутрішність не облачається в нечистоту, що поза нею; у самій внутрішності нечистоти немає. Отже, בתוך означає «у внутрішності», як сказано. [П1482]

«Через них» — через Ізраїль, який грішить.

«І друга: проте…». Друга річ, вивчена з наведеного вище тарґуму Йонатана бен Узіеля. «Вони засмутилися через другу» — через сказане їм: «Моя слава не перебуватиме у вашій оселі». А перша, сказане їм «Неможливо…», була їм певною розрадою. Тому те, що ніхто не поклав своєї прикраси на себе, не вважалося повним покаянням, а лише лицемірством і стороннім наміром, бо вони втішалися першим поясненням у тарґумі. Насправді ж головне покаяння та смуток через гріхи не такі, щоб бути через кару. Навпаки, подібне накликає кару на себе і не отримує спокутування… Як сказано вище в частині I, главі 24, страх кари не є покаянням.

«Щоб спокутувати віддалення Слави…». Пояснення: під час руйнування Шехіна

Йоель Моше · 1 · продовження

піднялася вгору й віддалилася від дому нашого життя. Також «Я з ним у скруті»: наче вгорі вона не має сполучення. Завдяки нашим добрим учинкам унизу утворюються жіночі води й спричиняють сполучення вгорі.

«Тоді правдиво стосуватиметься… вислів “на Мені — спокутуй”…». Тобто: оскільки вона не має сполучення, крім як завдяки відданню наших душ, він буквально спокутує «на Мені», наче [за Мене], щоб було сполучення вгорі. [П1483]

«У цьому сенс “Хто бажає жити, нехай умертвить”…». Завдяки відданню своєї душі, коли він спрямовує намір до смерті, він оживе від цього, як сказано.

«Або він спокутує і сам отримує спокутування…». Тобто спокутує, наче за Шехіну, як сказано, і сам тієї ж миті отримує спокутування тим самим покаянням — одночасно.

«Тому Мойсей, наш учитель, мир йому, застеріг їх… щоб вони цілком усунули свою прикрасу зі своїх думок». Тобто завдяки тому, що він віддає свою душу й усуває сторонню думку, їм на добро.

«Нехай кожний побожний замислиться над цим і покладе собі на серце…»: нехай учинить це покаяння — думати про це сполучення, як сказано.

«А хто не знав у день добра…»: тобто в день, коли не згрішив.

«Виправдати небесне милосердя…»: тобто здійснити сполучення вгорі добротою вчинку, який зробив унизу.

«А коли викривиться…»: тоді він прийде до гріха.

«Як добре, коли визнає справедливим… у день лиха…». Того дня лиха, коли згрішив, нехай одразу вчинить повне покаяння, наче його душу забирають від нього.

Йоель Моше · 1 · продовження

«До цих праведників…» — аж до «по смерті звуться живими». Через це віддання душі він стає мертвим тієї миті, й саме в тій смерті зветься живим.

«Про них написано “І насичує кожного живого благоволінням”». Завдяки тому, що він спрямовує намір до смерті, щоб приліпитися до Вищої волі, пояснення вірша таке: «Той, Хто насичує кожного живого» — хто ця людина? Далі אחר רצון — «після / за волею» [зв’язок неясний]: вона приліплюється до Вищої волі. І хто Він? «Господь праведний на всіх Своїх шляхах». А רצון, «воля», — це згадане вище, у главі 32. [П1484]

«І написано: “Тільки плоть його на ньому болітиме”» — від страждань, коли душа його сумуватиме за ним самим, а не за його гріхами. Тоді плоть його на ньому болітиме. Але якщо він сумує через свої провини, плоть його не болітиме й він не відчуватиме свого болю. Це подібне до святих, що в землі: вони не відчувають жодного болю, як відомо.

«Якби вони лише зняли її…». Є різниця між самим зняттям і ההתפרקנות, «роздяганням / позбавленням себе». Бо ההתפרקנות — палке прагнення віддати себе на смерть для очищення провини, як рабі Аківа, який прагнув цього. Він прагнув не без підстав, а тільки אח’ [нерозкрите скорочення] — через вигнання Слави, тобто Шехіни, до Єгипту через продаж Йосипа. [П1485]

«Чи за те, що першим почав лиху справу…»: Симеон першим сказав: «Ось цей сновидець іде…». Рабі Аківа був перевтіленням Симеона, і звідси прийшов до випробування; рабі Аківа був «праведнішим від нього», далі בפי׳ משמע? [непевне прочитання]. А рабі Елазар був перевтіленням Рувима; тому про нього сказано, що його схопили כנירה [неясне слово], відповідно до Рувима, який сказав: «Киньмо його до ями». Потім рабі Елазар урятувався, так само як Рувим урятував Йосипа від смерті, як нижче, глава 15, щодо вірша «І врятував мене від меча фараона»; дивись там. [П1486]

«Чи за залучення Шехіни»: її залучили із собою до продажу, а рабі Аківа був замість Шехіни,

Йоель Моше · 1 · продовження

наче так, за думкою Арі, благословенної пам’яті. «Щасливий ти, рабі Аківо, що твоя душа вийшла при בא”חד», саме «Один». Або замість Симеона, який שהפיר נחל לוי — «порушив / розірвав… потік Левія» [значення не встановлене], як сказано «І розв’язав один»; або Святий, благословенний Він [прогалина у джерелі] «основа, і особливий כ”ג, той» [неясний зв’язок] [прогалина у джерелі]. Далі מי העלה לשמים שלאו — «хто підніс до небес שלאו» [неясне останнє слово] — про рабі Аківу та його прагнення віддати свою душу. Воно постало перед Ним, благословенним, як сказано: «Так постало в думці переді Мною»; його не повернули порожнім і сповнили його прохання. [П1487]

«Він сам не здійснив щодо нього…». Пояснення: хоч Симеон כ”ש не здійснив цього щодо нього, щодо Хоні він міг присудити йому відлучення. Проте тут повідомляє нам пораду: нехай він сам запише собі осуд — שיכתוב בעצמו כזיפה בעצמו. [П1488]

«І це читання…». Там вавилонський текст: «Якби ти не був Хоні, я присудив би тобі відлучення»; виходить, що насправді його не відлучив.

«А єрусалимське читання» має «Тобі слід піддатися відлученню». Це і є те, що ми сказали: тут уміщено добру пораду, щоб він сам записав собі осуд.

«Так само наприкінці Кетуббот»: читання не суперечать одне одному, а «і ті, й ті — слова Бога живого». Щодо чоловіків і жінок доречне מעלין, «спонукають до підняття»: так само як чоловік спонукає свою дружину — свою дружину — піднятися, вона спонукає його. Інакше з рабами: вони не можуть проти волі своїх панів

Йоель Моше · 1 · продовження

спонукати їх піднятися до Землі Ізраїлю; тому вони лише עולים, «піднімаються», а не מעלין, «спонукають до підняття». [П1489]

«Пораду Симеона бен Шетаха…». Вони самі поводилися як осуджені й зняли прикраси лише кожного окремо. Проте вінець громади, даний їм при тельці, крім вінця кожного індивіда, вони ще не зняли, аж поки Божественне слово сказало їм, як вище. [П1490]

«Твою прикрасу — в однині»: натяк на вінець, даний громаді в її сукупності.

«Саме тепер утратило для них силу все, що отримали»: як діадема кожного окремо, так і вінець, даний усім разом.

«אלהים у 120…». Раніше було 600 тисяч: кожному — один вінець. Але коли вони згрішили в «зробимо й почуємо», прийшла до них міра אלהים. אלהים має 120 перестановок, адже «слово з двох літер — рахуй шість, дві» — כי תיבה של ב’ אותיות מנה ששה שתי’ [неясний і числово неузгоджений виклад]. А чотири літери — це чотири рази шість, тобто 24 способи. Слово з п’яти літер — п’ять разів 24, що за гематрією становить 120. У цьому сенс пояснення, отриманого за переказом: מעט’, «трохи», — «І применшив Ти його трохи від אלהים». Тобто מעט’ за гематрією 119, а אלהים у своїх перестановках — 120. Отже, Мойсеєві бракує одного, яке є ה’; дивись там. [П1491]

«Усі їх здобув Мойсей» — усі вінці, які зняв Ізраїль. «Святі речі не передаються…» — про розділ Мішпатім: там це стосується нешами, яка не передається злу; так само тут їх узяв Мойсей.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Хікур Дін · II · глава 9 · запис 4

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 9

«Хікур Дін» — частина II — глава 10

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Учитель сказав» тощо. Після завершення тлумачень, що випливали з початку його пояснення вислову рабі Круспедая вище, у главі 4, автор тепер повертається до того вислову, щоб його пояснити.

«Ми вже згадали» — у главі 4.

«Ужитим тричі» — у завершальній частині: «[Ті, що належать] праведникам», «[ті, що належать] нечестивим» і «[ті, що належать] середнім, записуються» тощо. Вислів של доречний лише на початку, щодо трьох груп.

«А ми додаємо» — ще два утруднення щодо середніх. Виникає запитання: що означає «перебувають у підвішеному стані» — תלויין — у цьому зв'язку? ואע"ג [неясний зв'язок]: «Удостоїлися — записуються для життя; не удостоїлися — записуються для смерті», — але не сказано «записуються й запечатуються», як щодо... «На добро» — стосовно «записуються для життя»; «ані на краще», тобто на зло, — стосовно «записуються для смерті». В обох випадках запечатування не згадано. [П1498]

Рама з Фано

Учитель сказав: «[Ті, що належать] цілковитим праведникам, відразу записуються й запечатуються для життя». Саме так ми читаємо в деяких книгах. Ми вже згадали, що викликало в інших труднощі зі словом של, «що належать», ужитим тут тричі щодо записування. А ми додаємо два зауваження до книги середніх. Перше: у ній не згадано запечатування — ані на добро, ані «на краще» [тобто на зло]. Друге зауваження разом із його розв'язанням перейшло до глави 12. І якби ми погодилися прийняти за встановлене, що читання точне, то перше утруднення можна було б добре розв'язати вісьмома правильними способами. [П1492]

Адже рабі Йоханан — автор цього вислову, до якого Рабі застосував слова Писання «Перш ніж Я сформував тебе в утробі, Я знав тебе», як наведено в останньому розділі «Йома», і якому висловив прихильність на початку «Псахім» за точність його мови, як у Гіллеля Старшого, про якого йтиметься нижче, у главі 19, — і тут відкрив свої уста з мудрістю: він відніс прокляття до книги, а не до людини. За принципом: «Нехай скінчаться гріхи», а не грішники — יתמו חטאים, לא חוטאים. Він зробив огорожу своїм словам, «від початку бачачи кінець». [П1493]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Друге» — друге утруднення та його розв'язання будуть нижче, у главі 12. А саме: чому щодо середніх сказано «не удостоїлися — записуються»? Нехай би сказав: «Стали винними — записуються для смерті». Дивись там.

«І якби ми погодилися» тощо. Тобто є книги, які в завершальній частині не читають слова של. Якщо припустимо, що правильне читання — мати של також у завершальній частині, то розв'яжемо мовне утруднення вісьмома правильними способами.

«Адже» тощо. Перший спосіб: він ужив של через вислів про нечестивих, бо не хотів відносити прокляття до них і казати: «Цілковиті нечестиві записуються для смерті». Він обрав пристойний вислів і сказав «[те, що належить] нечестивим», відносячи це до книги, щоб покласти прокляття на неї, як людина, що відносить своє прокляття до інших.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Тобто книга нечестивих записується й запечатується для смерті. Рабі Йоханан, автор цього вислову, — адже рабі Круспедай сказав його від імені рабі Йоханана, — старанно обрав пристойний вислів. Ще з материнської утроби його природа виявила, що через нього не має статися лиха.

Як наведено в останньому розділі «Йома», аркуш 82б: «Та вагітна жінка відчула запах [їжі]. Прийшли до Рабі. Він сказав їм: “Підіть і прошепочіть їй, що сьогодні День спокути”. Прошепотіли їй — і вона заспокоїлася. Він застосував до неї: “Перш ніж Я сформував тебе в утробі, Я знав тебе” тощо. Від неї вийшов рабі Йоханан».

І ще Рабі виявив прихильність до рабі Йоханана в першому розділі «Псахім», аркуш 3, за те, що він був точний у своїх словах і не випускав із вуст непристойного вислову. Там наведено: «Двоє учнів сиділи перед Гіллелем; один із них — рабан Йоханан бен Заккай. А дехто каже: перед Рабі, й один із них — рабі Йоханан. Один сказав їм: “Чому виноград збирають у чистоті, а маслини — у нечистоті?” Другий

Рама з Фано · продовження

Або ж тут він висловився за способом тієї барайти про день суду, з якої ми почали цей трактат. Там це доречно, бо йдеться про групи: групу цих і групу тих записують так, як належить їм та їхнім відповідникам — לדוגמטרין שלהם. І правильно буде сказати: саме група нечестивих, тобто їхній зв’язок і об’єднання, — як у вислові «коли їх збирається десятеро й вони крадуть колоду», — або «шлях нечестивих», за словами царя, солодкоспівця, гине цілковито завдяки розпорошенню, яке є похвальним і добрим для них. Адже написано: «Нехай розійдуться всі, хто чинить беззаконня». Бо змова нечестивих не береться до рахунку. Але самим нечестивим очищення наприкінці днів принесе користь, як буде пояснено. [П1494]

Так слід пояснювати в кожному місці вірші, що грізно говорять про них, наприклад: «Бо нечестиві загинуть». Намір тут такий, як пояснено далі: «І нечестивих більше немає». Це продовжує початок вірша: «Нехай скінчаться гріхи» — а не грішники; і вони більше не є нечестивими. Проте в майбутньому вони будуть виправлені праведним судом зі зміною імені, зміною місця та зміною вчинків, «бо це не порожня річ». Так само: «Нехай загинуть нечестиві перед Богом» — יאבדו רשעים מפני אלהים. Щоб умилостивити суд, їх справді треба погубити; але коли Суддя буде умилостивлений, вони знову стануть як загублена річ, яку розшукують. [П1495]

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказав: “Чому виноград збирають у чистоті, а маслини не збирають у чистоті?” Він сказав: “Певен я щодо цього, що він даватиме настанови в Ізраїлі”» тощо. Так і в нашому випадку рабі Йоханан остерігався вимовити прокляття на нечестивих, щоб через нього не сталося їм лиха. [П1499]

«Як у Гіллеля Старшого», який також сказав: «Чому виноград збирають у чистоті, а маслини не збирають у нечистоті?» — ואין מוסקין בטומאה. Так наведено в першому розділі «Шабат», аркуш 17, і як буде нижче, у главі 19. [П1500]

«За принципом» того, що сказано в першому розділі «Брахот»: «Хіба написано “нехай скінчаться грішники”, חוטאים? Написано “гріхи”, חטאים».

«Він зробив» — рабі Йоханан — «огорожу своїм словам»: спочатку щодо праведників також ужив слово של. Хоча про них доречніше було б сказати «праведники записуються» тощо, не вживаючи של, щоб віднести благословення до них самих, усе ж на початку він навчив зі словом של, оскільки був змушений сказати так у завершенні щодо нечестивих.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Або ж» — другий спосіб пояснити, чому він ужив של: цей вислів іде за барайтою «Три групи є на день суду», наведеною там спочатку. Там вислів של доречний навіть у завершальній частині, бо йдеться про групи; של відноситься до групи. Тобто записується група праведників, група нечестивих і так само група середніх. Оскільки там навчено של, то й тут навчено так само: «він переніс звідти порядок викладу» — דסדרא דהתם נקיט ואתא. [П1501]

«Та їхнім догматрін» — ולדוגמטרין — означає: «та їхнім відповідникам», ולדוגמתן.

«І правильно буде сказати» тощо. Тобто не запитуй: нехай там доречно сказати של, відносячи його до груп, — але хіба було б недоречно, якби він і там у завершальній частині опустив של? Якби сказав: «Три групи є на день суду: праведників, нечестивих і середніх; праведники записуються й запечатуються» тощо, «нечестиві записуються» тощо, — це було б добре. Так само можна запитати: нехай би й на початку промовчав про слово «групи» та сказав: «Троє є на день суду: нечестиві, праведники й середні; праведники записуються» тощо.

Рама з Фано · продовження

Навіть Ґевал, Аммон і Амалек та все те об'єднання нечестивих, через яке Асаф стривожив горішніх словами: «Боже, не мовчи; не будь безмовним і не залишайся у спокої, Боже» — אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל. Що написано про нього? «Нехай соромляться і жахаються навіки, нехай осоромляться й загинуть». А після цього написано: «І нехай знають, що Ти — Твоє Ім'я Господь — єдиний». Це велике виправлення для них. І цього досить для того, що тут мається на увазі. [П1496]

А праведна група, без сумніву, досягає ще більшої довершеності: «У численності народу — велич царя». Це зібрання праведників, добре для них і добре для світу: вони утворюють групи за групами, товариства за товариствами, щоб у палаці насолоджуватися сяйвом Шехіни.

Тут можна сказати, що він переніс звідти звичний зворот. Так само слід сказати й про слово לאלתר, «відразу», ужите тут: його не треба розуміти буквально. Бо інакше за чиєю думкою говорив би рабі Йоханан? Адже жоден танна не заперечує, що остаточний присуд кожної людини запечатують лише в День спокути, як зазначено вище, у главі 1, і як буде пояснено. Отже, саме той день названо їхнім «відразу» стосовно запечатування. Що таке לאלתר? Це ніби על אתר, «на місці». І тут значення — кожен при своєму й на своєму місці. [П1497]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Справді, тут немає утруднення. Але правильно буде сказати, що там намір стосується саме групи, а не самих праведників і нечестивих. [П1502]

«Або» слово כת, «група», тлумачиться у значенні «шлях».

«За словами царя» Давида: «А шлях нечестивих загине» (Псалом 1).

«З» — עם — означає: завдяки розпорошенню, як сказали наші вчителі: «Розпорошення нечестивих добре для них і добре для світу».

«Не береться до рахунку» — як сказали наші вчителі в третьому розділі «Санхедрін», аркуш 26, щодо Шевни та його прибічників.

«Як буде пояснено» — у частині V.

«Наприклад», у вірші «Бо нечестиві загинуть» (Псалом 37), ми маємо пояснити, що намір такий, як Давид пояснив далі: «Нехай скінчаться гріхи на землі, і нечестивих більше немає». Брурія, дружина рабі Меїра, сказала: «Хіба написано "грішники", חוטאים? Написано "гріхи", חטאים». І ще: коли скінчаться гріхи на землі, очевидно, що нечестивих більше

Яд Єгуда · 1 · продовження

немає. Так само й «бо нечестиві загинуть»: загине ця ганебна назва-означення, а не вони самі.

«Зі зміною імені» тощо. Про ці зміни наші вчителі сказали, що вони розривають остаточний присуд людини. Так і тут: зміна імені — їх більше не називатимуть нечестивими; зміна місця — вони піднімуться з Геєни завдяки зміні вчинків, коли повернуться до добра.

Рама з Фано · продовження

Тому про середніх, чий суд залишається невирішеним до Дня спокути, він сказав, що тоді їх записують для життя, і не згадав про їхнє запечатування: він поклався на перші положення та на відоме з обговорення «У чотири строки» — належна дія цього дня полягає в запечатуванні. Між першими двома книгами й книгою середніх є лише різниця в часі записування. Такий і спосіб Мішни в багатьох місцях: наводити окремі положення поруч або на віддалі, як у «Кіннім», «Горайот», «Керітот» та подібних випадках; одне пояснює друге. Так само й тут.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Бо це не порожня річ» — тобто у світі ніщо не залишиться порожнім, без виправлення; усе буде виправлено в майбутньому.

Так само вірш «Нехай загинуть нечестиві перед Богом», יאבדו רשעים מפני אלהים (Псалом 68), пояснюється цим способом. Намір: нечестиві загинуть через численні види лих, які спіткають їх. Проте це лише «перед Богом», задля умилостивлення міри суду; і є надія на

Яд Єгуда · 1 · продовження

їхнє майбутнє.

«Навіть Ґевал» тощо — названі в псалмі Асафа (Псалом 83).

«Це велике виправлення для них» — коли вони знатимуть і пізнають Господа. Далі: וכמצליחיו יתפלו מאד [неясне значення]. [П1503]

[Прогалина у джерелі] «Для того, що тут мається на увазі»: כפי חלק א׳ [«відповідно до частини 1»; зв’язок непевний] щодо нечестивих у барайті про три групи. Тобто група записується для смерті, але не самі нечестиві. [П1504]

«А праведна група» тощо. Тобто של, ужите в тій барайті щодо «праведників, [які] записуються», також відноситься до групи. Воно не виключає, боронь Боже, самих праведників, а додає до них: так вони отримують свою винагороду й відплату ще величніше та могутніше. באדם בכבודו וכרוב [неясний зв’язок], за способом вислову наших учителів: «Зібрання праведників добре для них» тощо — на противагу розпорошенню, доброму для нечестивих. [П1505]

«Тут» тощо — це завершення міркування. Тобто тут, у барайті про три книги, можна сказати, що

Яд Єгуда · 1 · продовження

של вжито не в точному значенні: він лише переніс звідти звичний зворот — із вислову про три групи.

«Так само слід сказати» про לאלתר, «відразу», у тутешньому вислові «Цілковиті праведники записуються й запечатуються відразу для життя» і так само щодо нечестивих. Це не буквально: їх запечатують у День спокути.

«Як буде пояснено» — у главі 26.

«Отже, саме той день» спокути «названо їхнім відразу» — праведників, нечестивих і середніх. Стосовно записування Рош га-Шана є їхнім «відразу», а стосовно запечатування саме День спокути є їхнім «відразу». Він не сказав: «записуються відразу й запечатуються», а сказав: «записуються й запечатуються відразу», і поставив поряд — וסמך [непевне прочитання] — לאלתר зі словом «запечатуються». Отже, לאלתר тут не буквально й не означає «негайно»: його значення — «на своєму місці», бо це складене слово, ніби על אתר. Намір: записуються й запечатуються кожен на своєму місці та у свій належний час — записування негайно, у Рош га-Шана, а запечатування в День спокути. «І дивись у главі 2, השייך [неясний зв’язок]»: там

Яд Єгуда · 1 · продовження

автор загалом пояснює, що לאלתר тут означає «той» — ההוא; дивись там. [П1506]

І за цим висловом לאלתר, ужите щодо праведників і нечестивих, означає День спокути. Усе ж: מה שאין כן גבי למר [неясний зв'язок]. Про середніх запечатування не згадано, бо танна поклався на попередні «записи» — הכתבות — щодо праведників і нечестивих, яких записують у Рош га-Шана, а запечатують у День спокути. Усе ж середніх записують у День спокути. Хоча не згадано «записуються, запечатуються», усе ж танна поклався на загальновідоме. Відоме з обговорення «У чотири строки» — те, що ми згадали: запечатування в День спокути. [П1507]

«Так само й тут» — והכא ה"ג: обговорення «У чотири строки» пояснює попередні наміри загальним способом, а вони пояснюють «записи» середніх — הכתבו' דבינוניי'. [П1508]

Йоель Моше · 1

«Учитель сказав: [ті, що належать] праведникам». Дивись вище, главу 4 цієї частини.

«А ми додаємо два зауваження» — тобто утруднення. Перше: сказано «і так само записуються для життя», לא וכ' [неясне скорочення], тощо; про середніх не сказано «й запечатуються», як про праведників, та інше — ואידך. [П1509]

«Ані на добро, ані на краще». «Кращим» названо зло, проте він обрав у своїй мові пристойний вислів. Так само вище, у главі 2.

«Друге» — тобто друге утруднення та його розв'язання «разом перейшли до глави 12»: там я їх розв'яжу.

ר' דההווייתיהו? [непевне прочитання] тощо — бо рабі Круспедай сказав від імені рабі Йоханана. [П1510]

«Виявив до нього прихильність» — виявив прихильність до рабі Йоханана, який був точний у своїх словах також у тому місці.

«Інше пояснення»: відкрив свої уста з мудрістю,

Йоель Моше · 1 · продовження

щоб віднести прокляття до книги. Тому сказали «[те, що належить] нечестивим» — тобто книга нечестивих записується для смерті, а не людина. [П1511]

«Він зробив огорожу своїм словам» — тобто й щодо праведників ужив של. Там міркування протилежне: вони самі записуються для життя. Проте оскільки йому потрібно було в завершенні навчати של щодо нечестивих, він навчив של і щодо праведників — גמי ש"ל. Це подібне до «оскільки навчив у завершенні, навчив і на початку». Ось що означає «від початку бачачи кінець»; це зрозуміло.

א"כ тощо, аж до דפתנא тощо [неясні форми леми]. Тобто перед висловом рабі Круспедая. Коли він каже של רשעים, слово של відноситься до групи нечестивих. «І правильно буде сказати» — ми слушно сказали, що воно відноситься до групи, бо їхній зв'язок поганий для них і поганий для світу. Або של רשעים стосується цього — ע"ז: шляху нечестивого, який записується для смерті. Але самим нечестивим смерть і очищення наприкінці днів принесуть користь. [П1512]

Тому цар Давид, мир йому, сказав: «А шлях нечестивих загине». Так слід пояснювати кожне місце, де нечестивим висловлено погрозу: «Нехай скінчаться гріхи на землі», а не сказано «грішники». Далі ואו [неясна форма]: «і нечестивих більше немає», — натомість усі будуть праведними, як вище, і в «Зогарі», розділ «Бегар». «Зі зміною імені» тощо — відповідно до трьох ґілґулів: в Авраама — зміна імені, в Ісаака — зміна місця, у Якова — зміна вчинків. [П1513]

«Перед אלי'» [неясна форма Імені] — бо Йому потрібно погубити нечестивих стражданнями. І все ж їхня надія не втрачена: вони лише будуть як загублена річ, яку розшукують. [П1514]

«Група праведників». Тобто слово «[ті, що належать] праведникам» і тут також відноситься до групи праведників: вона добра для них і добра для світу.

«Тут можна сказати» — והכא א"ל. Тобто сказане нами стосується груп на початку вислову; «він переніс звичний зворот» — סרב נקט ואתי [неясна

Йоель Моше · 1 · продовження

форма першого слова], як сказано щодо «запечатуються відразу». Але ж запечатування відбувається в День спокути, а не в Рош га-Шана! Отже, לאלתר, «відразу», безперечно, вжито не буквально: воно ніби אל אתר, «до місця», тобто кожне — у свій визначений час. [П1515]

Тому про середніх, які перебувають у невирішеному стані до Дня спокути, не сказано «запечатуються». Він поклався на перші

Йоель Моше · 1 · продовження

положення про праведників і нечестивих, яких «запечатують у Рош га-Шана» — שנחתמין בר״ה, — і на те, що належна дія цього дня полягає в запечатуванні; поклався на загальновідоме. Цим розв'язано утруднення, поставлене вище, — одне з двох зауважень, які він додав від себе вище, у Рош га-Шана — לעיל בר״ה. [П1516]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 10

«Хікур Дін» — частина II — глава 11

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«А якщо хочеш, скажи» — третій спосіб розв'язати трудність у слові של. של стосується книг: саме книги записуються й скріплюються печаткою до життя або смерті, а не самі праведники та нечестиві. Не йдеться про те, що танна сказав так про нечестивих як с п р и я т л и в е формулювання, аби віднести прокляття до книги, маючи на увазі самих нечестивих, як і праведників, — за першим розв'язанням у попередній главі. Ні: так, безперечно й насправді записується та скріплюється печаткою винагорода праведників і нечестивих, а не людина.

Підстава: у цих книгах записано лише життя та смерть кожної людини

Рама з Фано

А якщо хочеш, скажи: так, безперечно, книга праведників і книга нечестивих записується та скріплюється печаткою для життя і смерті — книга, а не людина. Це підтверджує слова Тосафот, які згадаємо в розділі 21. Адже це життя — справжнє життя, записане в книзі, — може тимчасово спричинити людині страждання або смерть задля очищення. І навпаки: «Відплачує тим, хто Його ненавидить, перед Його лицем, щоб погубити його», ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו. Це означає: тим, хто Його ненавидить, Він відразу віддає винагороду за заповіді, які вони виконують, щоб хизуватися. Таке значення «перед Його лицем», אל פניו: їхні вчинки — лише для вигляду, щоб показатися з підлесливістю перед Ним, благословенним. Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: у майбутньому і ці, і ті беруть сувій Тори й приходять одержати свою винагороду.

Яд Єгуда · 1 · продовження

за судом прийдешнього світу, а не суди цього світу. Адже є праведники, з якими стається те, що властиве нечестивим, і їх інколи записують до смерті в цьому світі. Так і навпаки: інколи нечестивий записується до життя в цьому світі, як говорить Писання: «Відплачує тим, хто Його ненавидить, перед Його лицем, щоб погубити його». Так сказали Тосафот там, у «Рош га-Шана»: тут, щодо життя прийдешнього світу, смерть сказано про нечестивих, а життя — про праведників; дивись там і нижче, у розділі 21.

Оскільки суди цього світу взагалі не записуються в книзі, танна не сказав «праведники й нечестиві записуються» тощо — це

Яд Єгуда · 1 · продовження

могло б означати також їхні суди в цьому світі. Натомість сказав «[книги] праведників і [книги] нечестивих»: їхня книга записується та скріплюється печаткою для того, задля чого її створено, — для суду прийдешнього світу: до життя, як у праведників, або до смерті, як у нечестивих. «Це життя» — життя прийдешнього світу. «І навпаки»: смерть у прийдешньому світі може спричинити життя в цьому світі, як написано «Відплачує тим, хто Його ненавидить» тощо. Це доказ, який Тосафот навели там.

«Це означає» тощо: навівши цей вірш, автор принагідно тлумачить його різними способами. «Відразу» — у цьому світі. «Це й означає Його лице»: פניו стосується ומשלם, «відплачує»; зміст — Він відплачує тим, хто Його ненавидить, за зроблене перед Його лицем, благословенного, задля підлесливості. Буде пояснено невдовзі. «Щоб погубити його» стосується виплат: не занести згадки про них до книги вгорі, бо в їхній день у цьому світі Він дає їхню винагороду. Тому сказав להאבידו в однині: за простим значенням, якби воно стосувалося לשונאיו, «тих, хто Його ненавидить»,

Рама з Фано · продовження

Він наперед відплачує тим, хто Його ненавидить, за їхні діяння в цьому світі, «щоб погубити його» — ту виплату винагороди: щоб у книзі спогадів угорі не знайшлося запису, що Він, благословенний, зобов'язаний її сплатити. Це відповідає сказаному про гідних: «І виявлю милість до того, кому виявлю милість», וחנותי את אשר אחון. Адже винагороди за заповіді в цьому світі немає, а в Його книзі обліку записано: «Виявлю милість такому-то — стільки й стільки; змилуюся над таким-то — стільки й стільки», у значенні «виявляє милість і дає». Ми пояснили це в розділі 2 частини I.

У масорі: וחנותי — двічі; «І моє благання — синам мого лона», וחנותי לבני בטני. Це вчить, що така міра стосується лише тих, кого несуть від лона. Або אחון, «виявлю милість», означає блага праведників; וארחם, «змилуюся», — дати їм силу й місткість прийняти та витримати ці блага. Саме в цьому спільність значень слова. Проте винагорода цих [нечестивих] не буде ані збережена, ані відкладена в скарбницю.

Тому повторив: «Не зволікатиме щодо того, хто Його ненавидить», לא יאחר לשונאו, змінивши множину на однину. Це вчить: навіть якщо один із них на краю світу робить якусь дрібну річ, йому поспішають дати винагороду. Святий, благословенний Він, не зневажає нічого, навіть винагороди за гарне слово. Далі: оскільки тут сказано לשונאו, «тому, хто Його

Яд Єгуда · 1 · продовження

мало б бути також у множині — להאבידם, «щоб погубити їх».

«І виявлю милість» тощо: виявлю милість у прийдешньому світі до того, про кого записано в Його книзі «виявлю йому милість тим-то й тим-то». Адже цей вірш говорить про суди прийдешнього світу, як відомо: винагороди за заповіді в цьому світі немає. «Це вчить, що така міра» безоплатного дару стосується лише Ізраїлю — тих, кого несуть від лона.

«Або» значення אחון, «виявлю милість», тощо: רחם має сенс וארחם, «материнське лоно», — Я зроблю для них наче лоно й місткість прийняття. Тобто дам їм силу витримати всі ці блага, бо Ізраїль не може витримати надмірного добра, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті. «Саме в цьому» причина спільності значень רחם: це слово спільне для матері та милосердя й жалю; в обох ідеться про розширення.

«Проте» тощо повертає до сказаного вище про нечестивих: у книзі спогадів не знайдеться запису — за зразком сказаного про гідних, — бо винагорода цих нечестивих «не буде збережена» тощо.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Тому»: за нашим поясненням ומשלם לשונאיו зрозуміло, чому Писання повторило: «Відплачує тим, хто Його ненавидить, перед Його лицем, щоб погубити його; не зволікатиме щодо того, хто Його ненавидить, перед його лицем відплатить йому» (Повторення Закону 7). Мало того: у кінці змінив множину на однину. На початку לשונאיו з йодом — множина; тут לשונאו — однина. За цим поясненням усе добре узгоджується.

«На однину»: навіть одному, хто Його ненавидить, якщо знайдеться в ньому щось добре, Він відплатить відразу в цьому світі. Святий, благословенний Він, не позбавляє винагороди жодне створіння, навіть винагороди за легке слово, як наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали про дочок Лота. להתם לדרכינו [неясний перехід; далі — «за нашим шляхом»] можна ще сказати, що цей повтор приходить пояснити початкове אל פניו, як далі каже автор. Адже тут сказано לשונאו, і до цієї однини добре пасує також אל פניו в однині; звідси ми дізнаємося, тощо.

Якби вірш не повернувся й не повторив אל פניו ישלם לו, можна було б сказати,

Рама з Фано · продовження

ненавидить», в однині, до якої доречно пасує «перед його лицем відплатить йому», то ми дізнаємося, що початкове אל פניו не говорить про нього. Адже якби так, мало б бути אל פניהם, «перед їхніми лицями», бо написано שונאיו, «ті, хто Його ненавидить». Отже, на початку йдеться про лице Того, Хто дає, як ми пояснили.

Як їхні вчинки лише для вигляду, так і надання їм винагороди лише для вигляду — з насолод цього світу, речей без справжньої сутності. Це й означає: «Перед його лицем відплатить йому» — перед лицем одержувача. Адже вчинок поставав з підлесливістю перед лицем Того, Хто дає, а їхнє серце не було вірне Йому. Тепер ми уникнули і повтору, і зміни форми: частини вірша постали в належній їм цілковитій точності.

Або початок вірша слід пояснити про грішників з-поміж тих, хто не належить до нас. Тоді «перед Його лицем» означатиме: доки вони тримаються свого бунту й досі ненавидять Його перед Його лицем. Відомо, що їхнє застереження — їхня смерть, אזהרתם מיתתם, а покаяння для них недостатнє, доки вони не стануть ґерім-цедек, щоб увійти до громади, бо про них написано: «Як прибулець, так і корінний мешканець», כגר כאזרח. Підстава така: покаяння — одна зі ствердних заповідей, якою з милосердя особливо наділено Ізраїль, а ґер приєднується до них. Той же, кому її не заповідано, не має сам собою сили стерти, мов хмару, свої

Яд Єгуда · 1 · продовження

що початкове אל פניו говорить про лице тих, хто Його ненавидить. А щодо заперечення, що мало б бути אל פניהם, «перед їхніми лицями», можна було б відповісти: Писанню властиво змінювати однину на множину й навпаки. Але тепер вірш навмисно повторює наприкінці אל פניו, що стосується лиця того, хто Його ненавидить, аби показати: початкове אל פניו не стосується лиця тих, хто Його ненавидить. «Бо написано שונאיו» — із йодом, у множині.

«Отже, на початку» йдеться про лице Га-Шема, благословенний Він, Який дає та виплачує винагороду; це стосується ומשלם, як ми пояснили: того, що нечестиві роблять перед лицем Га-Шема, благословенний Він, задля підлесливості. «Як їхні вчинки» тощо: тому Писання й докладає зусилля повторити לא יאחר לשונאו אל פניו — щоб показати сутність виплати. Вона також лише з насолод цього світу й лише для вигляду. «Перед його лицем» — лицем ненависника, який одержує відплату, — «відплатить йому», як той робить лише для вигляду. «Тепер ми уникнули» завдяки цьому поясненню трудності повтору й

Яд Єгуда · 1 · продовження

зміни однини на множину у вірші.

«Або слід пояснити» повтор інакше: початкове «Відплачує тим, хто Його ненавидить» говорить про народи, а заключне «Не зволікатиме» тощо — про грішників Ізраїлю. «Навіть Нааман, ґер-тошав» — той, хто прийняв на себе не служити ідолам. «Проте»: покаяння корисне їм у тому, що вони стають ближчими до виправлення, ніж інші, які за життя не покаялися. «Люди Ніневії» — вони були з народів світу, а покаянням урятувалися від присудженого їм лиха. «Заради ста двадцяти тисяч людей» тощо — як пояснено в Писанні.

«Закону Тори»: як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, у другому розділі «Тааніт» про «І нехай повернуться, кожен від свого злого шляху та від насильства, що в їхніх руках»: навіть якщо хтось пограбував балку й убудував її в палац, він розбирає весь палац. Тому, оскільки вони діяли за законом Тори, покаяння також допомогло їм за законом Тори.

«Не врятувалися» цілком від лиха, а лише на

Рама з Фано · продовження

переступи й, мов хмарину, свої гріхи.

Навіть Нааман, ґер-тошав, і всі подібні до нього ще мають відповісти на суді за вчинені ними діяння, яких не слід чинити. Проте вони близькі до виправлення, і це легко в очах Господа. Нехай не викликають у тебе заперечення люди Ніневії, бо щодо цього є багато відповідей. Перша: численність населення викликала до них милосердя — заради ста двадцяти тисяч людей, у яких немає гріха, і безлічі худоби. Зруйнувати її означало б втратити велику й значну частину світу. Друга: люди Ніневії підпорядкували себе закону Тори, щоб повернути пограбоване в його первісному вигляді, як буде в частині IV, розділ 13. Третя: і вони не врятувалися остаточно — Він лише стримав Свій гнів щодо них, щоб відплатити за їхнє волання та діяння в цьому світі. Зрештою на них здійснилося все видіння Наума Елкошійця, який сказав про них: «Бог ревнивий і мстивий — Господь», аж до кінця книги.

Проте ґер, який навернувся, подібний до щойно народженої дитини. Аналогія — у законах про шкоду: віл, що не належить нікому, завдав шкоди — адже їм до вподоби нічийність, דהני בהפקרא ניחא להו. Перш ніж його схопив потерпілий — обвинувач, який стягує з нього борг, — інший випередив його й набув права на вола: суд навернув ту людину. Вона звільнена від відповідальності, як ми сказали.

Яд Єгуда · 1 · продовження

певний час. Зрештою на них здійснилося пророцтво Наума, адже написано: «Пророцтво про Ніневію. Книга видіння Наума Елкошійця». Раші, благословенної пам'яті, написав: про неї вже було написано — це пророцтво Йони, сина Аміттая; а тепер Наум Елкошієць знову пророкував про неї це пророцтво, тощо. Дивись там і таргум Йонатана.

«Проте ґер» тощо повертає до сказаного: навіть Нааман, ґер-тошав, та всі подібні до нього ще мають відповісти на суді, тощо. Але ґер-цедек — наче щойно народжена дитина, і всі колишні переступи йому не будуть згадані. «Аналогія — у законах про шкоду»: правова норма така — якщо віл, що не належить нікому, ударив рогами, а перш ніж потерпілий його схопив, [інший] випередив і набув права на нього, то він звільнений від відповідальності. Як пояснено в постановників; це з Ґемари דב"ק דאמ' [скорочений перехід], «Бава камма», аркуш 13. Так само тут: хоч йому й до вподоби нічийність, якщо до того, як обвинувач прийде схопити його й стягнути з нього борг, суд навернув його, він

Яд Єгуда · 1 · продовження

звільнений. «Це обвинувач», створений із самого гріха; його виникнення і є його шкодою.

«Кінець вірша» тощо завершує сказане вище: початок вірша слід пояснити про грішників з-поміж тих, хто не належить до нас. «Про простолюдина з-поміж нас» — про грішників Ізраїлю; йдеться про одного, тому לשונאו в однині. «Аналогія — з волом ізраїльтянина»: якщо він ударив рогами, а потім власник посвятив його святині; або ударив рогами, а потім власник оголосив його нічийним, — він звільнений, як там у Ґемарі й постановах постановників.

Так і тут, щодо ізраїльтянина: якщо переступив і потім покаявся, звільнений цілком. Якщо ж зробив себе «нічийним», скинувши ярмо, то звільнений від судів цього світу, а на ньому залишається суворіший суд прийдешнього світу, וקיים ליה בדרבה בדיני העי"הב. У цьому світі йому також дають винагороду за виконані легкі заповіді, бо Святий, благословенний Він, не позбавляє винагороди жодне створіння. Сенс вірша: Га-Шем, благословенний Він, не затримає винагороди за

Рама з Фано · продовження

Кінець вірша, «Не зволікатиме щодо того, хто Його ненавидить», слід пояснити про простолюдина з-поміж нас, самотнього й відособленого, який скидає ярмо. Аналогія — з волом ізраїльтянина: він ударив рогами, а потім власник посвятив його святині, тобто людина цілком покаялася; або він ударив рогами, а потім вона зробила себе «нічийною» — продалася, щоб чинити зло. Перший звільнений завдяки своєму покаянню; другий також звільнений від судів цього світу, адже йому дають винагороду за легкі заповіді, як написано: «Перед його лицем відплатить йому». Тут не написано «щоб погубити його», бо зрештою Святий, благословенний Він, стягує Своє, на тому шляху, який ми пояснили в частині I, розділ 9.

Або рабі Круспедай каже, що до смерті записується книга, а не людина, щоб здійснилося щодо неї сказане: «Ти повертаєш людину до розтрощення», תשב אנוש עד דכא. А про праведників сказано: «Ось і Своїм святим Він не довіряє». Тому книга записується до життя, а вони залишаються зі змогою вибору всі дні свого життя.

Або каже: книга відразу записується й скріплюється печаткою до смерті; це не записки, פתקין, які записуються відразу, а скріплюються печаткою пізніше, як пояснено в «Зогарі», розділ «Емор», і перенесено в друкованих книгах до розділу «Ваєхі». Ми поговоримо про це в розділі 25.

Яд Єгуда · 1 · продовження

легкі заповіді тому, хто Його ненавидить, — ізраїльтянинові, який скинув ярмо небесного царства; Він відплатить йому перед його лицем, поки той у цьому світі.

«Перший» — якщо потім посвятив святині. «Другий» — якщо потім оголосив нічийним. «Тут», у кінці, не написано «щоб погубити його», як на початку, бо йдеться про Ізраїль: хоч згрішив, він Ізраїль. Святий, благословенний Він, у майбутньому стягне Своє — Свою горішню частку, нешаму, через її виправлення й переплавлення від нечистоти її бруду.

«Або рабі Круспедай каже» четвертим шляхом: של також стосується книг; записуються вони, а не людина. Однак не з причини, наведеної в третьому шляху, а з іншої: щоб залишити людині вибір усі дні її життя. Адже нечестиві після свого лихого присуду можуть покаятися, як написано: «Ти повертаєш людину до розтрощення»; наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили: аж до розтрощення душі. Так і праведники можуть учинити зло, як написано: «Ось і Своїм святим Він не довіряє». Тому рабі Круспедай повідомляє нам: книги

Яд Єгуда · 1 · продовження

записуються й скріплюються печаткою, але людина може врятуватися своїм вибором.

«Або каже» рабі Круспедай п’ятим шляхом: книги записуються й скріплюються печаткою відразу, в Рош га-Шана, на відміну від записок, згаданих у «Зогарі», розділ «Емор», ע”ר [числова чи скорочена позначка]. Вони записуються в Рош га-Шана й скріплюються печаткою в Йом Кіпур, як пояснено там. За цим «відразу» вжито точно, навіть щодо скріплення

Рама з Фано · продовження

Або каже: книга нечестивих, навіть їхнє добре діяння, — усе скріплюється печаткою до смерті, у значенні «щоб погубити його», яке ми згадали вище, бо їхні жертви не приймаються прихильно. А книга праведників — добре й «краще» [тобто зло], усе скріплюється печаткою до життя, у значенні, що умисні гріхи стають як заслуги. Саме це для нас випливає з точного розбору вірша рава Нахмана бар Іцхака: досліди — і знайдеш. Або каже: судять книгу, а з нею й її власника — чи до смерті, чи до життя. Пояснимо це невдовзі.

[П1517, П1518, П1519, П1520, П1521, П1522, П1523, П1524, П1525, П1526, П1527, П1528, П1529]

Яд Єгуда · 1 · продовження

печаткою, а не так, як хотіли сказати вище, наприкінці розділу 10. «У друкованих книгах» — малого формату, розділ «Ваєхі», аркуш 217.

«Або» шостим шляхом рабі Круспедай словом של говорить: книги записуються до добра або зла з усім написаним у них. Щодо нечестивих — навіть їхні добрі діяння записуються до смерті; і навпаки, щодо праведників — усе написане в книзі до життя, навіть їхнє зло. «У значенні “щоб погубити його”»: ми пояснили — погубити в книзі винагороду за добрі

Яд Єгуда · 1 · продовження

діяння нечестивих, бо роблять їх лише для хизування, а їхні жертви не приймаються прихильно. «Краще» — тобто зло. «У значенні»: наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали про покаяння, що умисні гріхи стають як заслуги. Так і тут: навіть гріхи записуються до життя як заслуги.

«Саме це для нас випливає з точного розбору вірша»: «А якщо ні — зітри мене, прошу, з Твоєї книги, яку Ти написав», ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת, — у тлумаченні рава Нахмана бар Іцхака там, у вислові про три книги. מחני נא, «зітри мене, прошу», — книга нечестивих; מספרך, «з Твоєї книги», — книга праведників; אשר כתבת, «яку Ти написав», — книга середніх. Оскільки книгу праведників названо ספרך, «Твоя книга», хоча можна було сказати מספר, «з книги», звідси дізнаємося, що вся сутність і природа книги — для прихильності й належить Святому, благословенний Він. Натомість рабі Абагу там виводить книгу праведників зі слова חיים, «життя», у вірші ימחו מספר חיים, «нехай будуть стерті з книги життя». З цього немає доказу щодо всього вмісту книги.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Досліди — і знайдеш». Не заперечуй: можливо, מספרך лише вказує, що Га-Шем, благословенний Він, є власником книги, адже всі три книги — Його й записані в Нього вгорі; так завершується й про середніх: «Яку Ти написав», тощо. Звідки ж нам, що מספרך указує на сутність книги? Досліди — і знайдеш, що саме так: «Твоя книга» говорить про добру сутність книги в усьому написаному в ній. «Адже якщо מחני, “зітри мене”, [прогалина у джерелі] тлумачиться щодо нечестивих, як випливає, то немає всього — це книга нечестивих; звідки нам, що потрібно більше; навпаки, מחני נא указуватиме на книгу нечестивих» [синтаксичний зв’язок цього відтинку непевний]. Він говорить це без слова מספרך, і зовсім незрозуміло.

Мені видається, сенс такий: щоб завершити вислів מחני נא, «зітри мене, прошу», вистачило б сказати מספר, «з книги». Рав Нахман має на увазі, що מחני נא разом із приєднаним до нього словом מספר указує на книгу нечестивих. А із самої літери ך у מספרך, що звернена до Га-Шема, благословенний Він, він додатково виводить книгу праведників: увесь зміст написаного в книзі та її сутність належать Га-Шему,

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословенний Він. Звідси дізнаємося, як сказали.

«Або каже» сьомим шляхом: рабі Круспедай указав словом של, що книги також судяться. Тобто він не виключає людину за названими шляхами, а додає книги: вони судяться разом зі своїми власниками, як буде пояснено в наступній главі.

[П1530, П1531, П1532, П1533, П1534, П1535, П1536, П1537, П1538, П1539, П1540, П1541, П1542, П1543, П1544, П1545]

Йоель Моше · 1

«А якщо хочеш, скажи» тощо, «а не людина» тощо. У книзі записано до вічного життя, і через це самій людині потрібно померти й прийняти страждання в цьому світі, щоб її винагорода була повною в прийдешньому світі. Отже, книга записана до життя, а людина — до смерті та страждань. Це добро задля очищення деяких гріхів. І навпаки щодо ненависників: вони записуються в книзі до смерті в прийдешньому світі, а самі — до життя в цьому світі.

«Лише для вигляду» тощо. שניתנת לפניו, «яку дають перед Ним» [так у поясненні], стосується Га-Шема, благословенний Він: нечестивий виконує заповідь із підлесливості, лише для вигляду. Тому «відплачує тим, хто Його ненавидить», винагороду за заповідь у цьому світі, «щоб погубити його» — «погубити від нього минуле для прийдешнього світу», להאביד ממנו העבר לע"הב [неясний вислів]. «Одержати свою винагороду»; і пригадує гріхи цього світу, щоб дати йому в спадок Геєну в прийдешньому світі. Тому сказав «[книги] праведників» і «[книги] нечестивих»: ідеться про книгу кожного.

«І виявлю милість до того, кому виявлю милість»: про того праведника, якого Я записав у книзі, щоб виявити йому милість у прийдешньому світі. «Ті, кого несуть від лона» — Ізраїль.

«ואר"חם, щоб дати їм» тощо: це слово означає материнське лоно, яке є місцем прийняття плоду. Тому сказано: «І нехай дасть тобі Бог» тощо, ויתן לך אלהים, «у порядку הן וכבוש» [неясний вислів]. Адже ויתן, «і дасть», означає שיקוו' [імовірно: «щоб очікували»] «і дасть», כפי' וכבושיהן тощо [неясні скорочення та форми], щоб ти був місткістю, здатною прийняти й витримати благо. Як у майбутньому Він дасть праведникам силу витримати їхнє благо, за словами наших мудреців, благословенної пам'яті, — ע"כ [неоднозначне скорочення]. וכיים [неясна форма]: «ברכו — груди й лоно», ברכו שדים ורח"ם ברכו може означати «благословіть / благословили»; зв'язок не встановлено]. Адже Яків був посередині між судом і милістю й називається «милосердя», רחמים, від слова רח"ם, «лоно», яке вміщує обидва: трохи суду й трохи милосердя. «Це спільність значень слова» — слова רח"ם.

«Не зволікатиме» з виплатою винагороди за добро «тому, хто Його ненавидить» — одному, навіть одному на краю світу. Цим пояснюється, чому почав із לשונאיו в множині: לשונאיו з йодом — множина; закінчив לשונאו — в однині. «До якої доречно пасує»: до однини доречно також אל פניו в однині. Звідси дізнаємося, що й початкове פניו поряд із לשונאיו не стосується ненависників, а Га-Шема, благословенний Він, як вище: того, що вони роблять перед Ним, благословенним, із підлесливості. Це й є «перед Його лицем дасть», אל פניו יתן.

А друге אל פניו стосується одержувача: Він виплачує йому ту винагороду, що лише для вигляду — насолоду цього світу, річ без справжньої сутності. Міра за міру. Цим розв'язано кілька тонкощів вірша; досліди.

Початок вірша, «Відплачує тим, хто Його ненавидить, перед Його лицем», ומשלם לשונאיו על פניו, стосується грішників народів світу. פניו — «перед Його лицем»: вони чинять лихі вчинки й стоять у своєму бунті перед Ним, благословенним. А ואבודי' народів світу — їхня смерть [неясна форма; зв'язок зі «знищенням» можливий], як пояснено в Ґемарі щодо синів Ноя.

Щодо людей Ніневії, яким допомогло покаяння, хоча вони були з народів світу, є багато відповідей. Перша: численність населення це для них спричинила. Друга: вони

Йоель Моше · 1 · продовження

Йоель Моше · 1 · продовження

підпорядкували себе закону Тори. Третя: вони врятувалися не назавжди, а лише на певний час.

«Віл, що не належить нікому, завдав шкоди» — це нечестивий, який згрішив і завдав шкоди, бо таким народам до вподоби нічийність. «Перш ніж його схопив потерпілий»: це обвинувач, який зазнав шкоди від нього, адже завершення його посланництва — його зникнення. Якщо інший схопив його й навернув, він звільнений, як вище. Тому сказано саме אל פניו: доки тримається свого бунту, не кається й не навертається.

Кінець вірша, «Не зволікатиме відплатити тому, хто Його ненавидить, перед його лицем», לא יאחר לשלם לשונאו על פניו, слід пояснити про простолюдина з-поміж Ізраїлю: ударив рогами й згрішив, а потім посвятив святині — покаявся; або навпаки, переступив і зрікся Бога Ізраїлю. Перший, який покаявся, звільнений від суду прийдешнього світу в Геєні. Другий, навпаки, звільнений від суду цього світу: перебуває в цьому світі й одержує винагороду за легкі заповіді. Тут не написано «щоб погубити його», бо його нешаму у майбутньому буде виправлено після суду; з нечестивими народів світу — інакше.

«Або каже» тощо — інше розв'язання щодо «[книги] праведників»: книга праведника записується до життя, а не праведник, адже «і

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 11

Йоель Моше · 1 · продовження

Своїм святим Він не довіряє», і той може зіпсувати свої діяння. Так і щодо нечестивих: книга записується до смерті, а не сама людина, бо вона може виправити свої діяння протягом свого року.

«Або каже» — інше розв'язання: книга записується й «закривається», ונסתם [так у джерелі], а не записки, які передають посланцям ангела смерті: ті скріплюються печаткою лише згодом. Або інше розв'язання: книга загалом, навіть добре діяння нечестивого, записується до смерті, і його нечисленні заслуги стають умисними гріхами. У праведників навпаки: небагато зла записується як заслуга. Отже, його книга загалом — і добре, і «краще», тобто зло, як вище. Саме це випливає з точного розбору вірша рава Нахмана, наведеного вище, у розділі 4, з вислову מחני באונ' — «зітри мене…» [неясне продовження].

«Або каже» — інше розв'язання: книга судиться разом із власниками, як буде пояснено в наступному розділі після цього: «мечем синедріону, а навпаки — בסייף של «של כסתלין סנהדרין ולהיפך של כסתלין [заключний зв'язок і слово כסתלין неясні]. Дивись нижче.

[П1546, П1547, П1548, П1549, П1550, П1551, П1552, П1553, П1554, П1555, П1556, П1557, П1558, П1559]

«Хікур Дін» — частина II — глава 12

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Ми вже згадували» тощо. Щоб пояснити сказане наприкінці попередньої глави — що на Рош га-Шана книгу також судять разом із її власниками, — тепер він

Рама з Фано

Ми вже згадували в главі 4, що всі людські вчинки записуються в час їх здійснення в одній книзі, за прямим змістом мішни на початку другої глави трактату «Авот», хоча на Рош га-Шана відкриваються три книги.

Яд Єгуда · 1 · продовження

пояснює, чим є ці книги, як їх записують і як вони поділяються на три книги, як учитель обіцяв вище, у главі 4.

«За прямим змістом

Яд Єгуда · 1 · продовження

мішни»: «Усі твої вчинки записуються в книзі», — це означає одну книгу, хоча на Рош га-Шана відкриваються три книги. Безперечно, тут є питання.

«Знай» тощо. Учитель має намір розв'язати згадане питання й пояснити поняття книг філософським шляхом, щоб наблизити до природи речі такими, якими вони є. Він не йде за тими, хто вважає ці в и с л о в и пристосуванням до слуху, бо їх утруднює питання: навіщо потрібні «жалобні промови» (להספדים [так у джерелі]), якщо перед Ним, благословенне Його Ім'я, немає забуття? Учитель же прийняв ці слова за їхнім прямим змістом і значенням, як сказано вище, у главі 4. [П1568]

Це спирається на одностайну згоду давніх знавців природи, що у світі зовсім немає порожнечі. Простір між землею та небозводом, який видається порожнім, наповнений повітрям; воно — одна з чотирьох стихій, а за природою чисте, тонке й легке, як пояснив Рамбам у четвертій главі законів «Основ Тори». Через свою тонкість воно відступає перед будь-якою річчю й не чинить їй опору —

Рама з Фано · продовження

Нам треба з'ясувати ці слова як слід. Знай: загальна книга, до якої всі вчинки людини записуються відразу в час дії, — це прозоре повітря, сапірі (האויר הספיריי), те, що її оточує. У ньому викарбовуються всі подробиці людського руху: чи ворухне вона краєчком повіки, чи розкриє рота й озветься — на добро або на «краще» [тобто зло]; тим паче це стосується решти членів тіла. Тому вже за підняття руки людину названо нечестивою. Навіть думки її серця неминуче викликають на її обличчі радість або смуток чи щось подібне. «Господь бачить серце», і відразу перед Ним, благословенним, відбувається розділення: добрі вчинки збираються в повітрі Еденського саду, яке задля них убирається в повітря цього світу, а погані — так само в повітрі Геєни. Адже «і це навпроти того створив Бог» — усюди, у цілковитій відповідності. [П1560]

Коли ж у людини переважають заслуги, на Рош га-Шана перед її вчинками відчиняються брами Еденського саду, і повітря всередині приймає їх та їхнє повітря. Це і є «записуються й запечатуються до життя»: щодо внутрішнього повітря це новий запис, а щодо повітря, яке входить, — запечатування. Навіть якщо людина потім зіпсується, ці вчинки ніколи не пропадають; натомість, як сказали наші вчителі: «Удостоївся — отримує свою частку й частку свого ближнього в Еденському саду». Це ми пояснимо в главі 14. А у протилежному випадку — навпаки.

Яд Єгуда · 1 · продовження

навіть найтоншим рухам. Утім, воно має спроможність і силу нести ці рухи, а часом несе їх разом із тим, що їх спричиняє. Так ми бачимо, що воно несе птахів, які летять. Так само й випари, які підіймаються від землі один за одним тонкими часточками: повітря несе їх, аж поки вони згущуються й підіймаються туди відповідно до своєї природи, і дощ, сніг та пара [прогалина у джерелі]. «І вже побачать силу» [прогалина у джерелі]. [П1566] [П1567]

Так само повітря переносить усередині себе природні рухи з місця на місце. Ми знаємо це з механізму слухання: це рух повітря від уст мовця до вуха, яке слухає. Голос, що виходить із горла разом із подихом уст, рухає повітря, аж поки вони разом досягають вуха слухача. Природознавці докладно про це писали; тут не місце викладати їхні слова, крім потрібного для нашої справи.

Учитель вважав, що й книги влаштовані так само. Тобто загальна книга, про яку сказано «Усі твої вчинки записуються в книзі», — це повітря, яке несе рухи, виконувані людиною, коли вона займається

Яд Єгуда · 1 · продовження

заповідями або переступами. Це і є їхній запис. Наприклад, руки, що пишуть сувій Тори, або ноги, що біжать до синагоги, і таке подібне, рухають повітря. Тоді в ньому викарбовується рух заповіді, що походить від рук і ніг. І навпаки: руки, що проливають кров, або ноги, що біжать до зла, також вирізьблюють записи кривди й гріха всередині повітря. Га-Шем, благословенний, розрізняє рухи заповіді та рухи переступу, щоб повітря понесло кожен із них у належне йому місце: заповіді — до повітря Еденського саду, яке вбирається в повітря цього світу поза брамами Еденського саду; переступи — до повітря Геєни, яке також вбирається в повітря цього світу поза входом у Геєну.

Щодо повітря, яке вбирається водночас, це три книги. Повітря Еденського саду, яке вбирається в повітря цього світу, для того, у кого записана в ньому більшість заслуг, називається книгою праведників. Так само повітря Геєни для того, у кого викарбувана в ньому більшість гріхів, називається книгою нечестивців. А для того, чиї гріхи та заслуги в обох урівноважені, воно називається книгою

Рама з Фано · продовження

Щодо книги середніх: «Піде сюди — його відштовхують; піде туди — його відштовхують». Тому вони залишаються в підвішеному стані в повітрі, що вбирається в цей світ, аж до Йом Кіпуру. Удостоїлися — записуються до життя, як ми сказали. [П1561]

Звідси ти дізнаєшся, що той, у кого переважають заслуги, не дістає за них винагороди в цьому світі: вони вже сховані в повітрі Еденського саду й бережуться для прийдешнього світу. Та й перед Рош га-Шана те, що має бути сховане, вважається вже схованим. Навпаки, він неодмінно мусить зазнати страждань, бути очищеним і обмитим у цьому світі від меншості гріхів, які не ввійшли в повітря Геєни: саме тут місце їхнього спокутування.

Проте щодо суду над середніми виникає питання: чому сказано «Не удостоїлися — записуються до смерті»? Хай би було сказано: «Стали винними — записуються до смерті»! Адже якщо це не так, то «багатий на милість схиляє до милості»; або ж нехай їхній вирок відкладають, хоч би й надовго. Можливо, для них це вважається часом гніву, коли карають навіть за невиконання ствердної заповіді, як ангел сказав раву Катіні в главі «Га-тхелет». Отже, якщо ці десять днів минули для них без жодної заслуги, вони самі заподіяли собі втрату. Але якщо вони удостоїлися виконати бодай якусь заповідь у проміжні дні, через що їх

Яд Єгуда · 1 · продовження

середніх. Така його думка загалом; далі її буде ще пояснено. [П1569]

«Прозоре повітря», сапірі: чисте й тонке. Він має на увазі, що «книга», сефер (ספר), — також вислів, пов'язаний із сапірі (ספירי), який натякає на повітря.

«Те, що оточує» — людину. І в лікарів воно так називається: «навколишнє повітря».

«Тому вже за підняття руки» на ближнього, хоча людина його й не вдарила, вона називається нечестивою, як сказали наші вчителі, благословенної пам'яті. Причина в тому, що відразу, коли вона підіймає руку, щоб ударити, вона чинить поганий рух у повітрі.

«Радість або смуток»: думки спричиняють рух крові; кров рухає плоть людського обличчя, і в ньому відбиваються радість та смуток думок; плоть же рухає повітря. Отже, якщо думки стосуються заповіді, всі рухи, що з них випливають, є рухами заповіді; а в протилежному випадку — навпаки.

«Господь бачить серце» й знає, чи думки були заради заповіді, чи задля переступу.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«І відразу»: у час дії, коли рухи відбиваються в повітрі, добрі вони чи погані, «перед Ним, благословенним, відбувається розділення»: Він відділяє добрі рухи окремо, а погані окремо. [П1570]

«Збирати» — і приносити до сховища.

«У повітрі Еденського саду»: воно виходить назовні й убирається в повітря цього світу, щоб прийняти добрі вчинки, і залишається зовні аж до дня суду. [П1571]

«Це навпроти того»: створив Еденський сад — створив Геєну, як сказали наші вчителі, благословенної пам'яті.

«У цілковитій відповідності»: тому повітря Геєни — сховище поганих учинків, як повітря Еденського саду — добрих учинків.

«Коли ж у людини переважають заслуги» тощо. Тобто вислів «Три книги відкриваються на Рош га-Шана» стосується внутрішнього повітря Еденського саду й Геєни. Кожне з них разом зі своїм повітрям, що вже вбралося зовні, вважається книгою. Але перед Рош га-Шана ті, що всередині, були закриті, а тепер відкриваються: брами Еденського саду

Рама з Фано · продовження

не можна судити як переступників, тоді, навіть якщо вони вчинили проти неї відповідний гріх і на Йом Кіпур шальки суду знову зрівнялися, цілком можна сказати: «Багатий на милість схиляє до милості». [П1562]

Ось це й становить «пам'ять у книзі» цілковитих нечестивців, кінець якої — загибель, і яку на Рош га-Шана судять разом із ними, як ми пояснили в попередній главі. «Ми дослідили це — воно таке»: так і з каменем, яким виконують приписане побиття камінням, із мечем страчених мечем та подібними предметами — їх належить сховати, «щоб припинити ворога й месника». Так само написано: «Бо сором твоєї юності забудеш». І написано: «І худобину вбийте». [П1563]

Ми вже уникнули незвичності читання, згаданої в главі 4 та на початку глави 10, сімома іншими способами, усі вони слушні для того, хто розуміє. І цей останній спосіб нам милий. Ми розгорнемо його пояснення, наскільки зможемо, бо користь, що випливає з цієї доброї міри, дуже велика, як буде показано в наступних главах. Адже сама книга праведників зберігається й шанується разом із ними. Саме це, як ми розуміємо, означає вірш рабі Абагу; це легко збагнути. [П1564]

Піди й навчися з того, що Тора засвідчила про праведників, як написано про Рувима: «Щоб урятувати його з їхніх рук». Ба більше, багато разів у книзі

Яд Єгуда · 1 · продовження

відчиняються, щоб увібрати заслуги разом із їхнім зовнішнім повітрям; так само Геєна — гріхи.

«Бо це новий запис». Тобто сказане «записуються» стосується внутрішнього повітря, яке приймає вчинки та їхнє повітря. А сказане «запечатуються» стосується повітря, яке входить: запис відбувся в час дії, а тепер, коли воно ввійшло, відбувається запечатування.

«Навіть якщо людина потім зіпсується» й учинить переступи, ті заслуги, які вже ввійшли всередину Еденського саду, не пропадуть. Однак її праведний ближній отримає винагороду за них, «як сказали наші вчителі» тощо.

«А у протилежному випадку — навпаки»: брами Геєни відчиняються для того, у кого переважають гріхи.

«А книга середніх» — це повітря Еденського саду та Геєни, яке вбирається в цей світ задля їхніх заслуг і гріхів, урівноважених між собою. «Піде сюди», до Еденського саду, — «його відштовхують»: він не входить туди через повітря Геєни. А «піде туди», до Геєни, — «його

Яд Єгуда · 1 · продовження

відштовхують» через повітря Еденського саду.

«Удостоїлися», і більшість у них стала заслугами, — «записуються до життя», а їхні вчинки — до сховища Еденського саду,

Рама з Фано · продовження

повторено й записано, що винагорода за задум така сама, як за вчинок. Як написано: «І зробили сини Ізраїлю»: вони всім серцем прийняли на себе наказ Мойсея й Аарона, і Писання зарахувало їм це так, наче вони вже його виконали. А згодом — «так зробили», у час самої дії. [П1565]

Яд Єгуда · 1 · продовження

як ми сказали.

«Не дістає винагороди»: не отримує за них винагороди в цьому світі. Про них сказано: «Винагороди за заповіді немає в цьому світі».

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Бо вже сховали» — на Рош га-Шана.

«І перед Рош га-Шана», коли вони ще не ввійшли до Еденського саду, за них усе ж не дістають винагороди, бо все, що має бути сховане, вважається вже схованим.

«Чому сказано» тощо: «Записуються до життя; не удостоїлися — записуються до смерті»? Адже й коли вони не удостоїлися, їхні заслуги та гріхи урівноважені. Нехай подіє міра «Багатий на милість схиляє до милості», щоб і тоді, коли вони не удостоїлися й не стали винними, їх записали до життя! Слід було сказати навпаки: «Стали винними», тобто тим часом учинили переступ, — «записуються до смерті; не стали винними — записуються до життя», за мірою «Багатий на милість», як сказано про середніх у барайті про три групи в день суду.

«Або ж нехай їхній вирок відкладають». Тобто, безперечно, якщо вони не удостоїлися й не стали винними, міра «Багатий на милість» допомагає їм бути записаними до життя, за прямим змістом барайти про день суду. Не можна заперечити: якщо так, чому вони залишаються в підвішеному стані від Рош га-Шана до Йом Кіпуру? Нехай подіє міра «Багатий на милість», щоб їх одразу на Рош га-Шана записали до життя! На це можна відповісти: Рош га-Шана відрізняється, бо це лише початок суду; суд не дозволяє записати їх до життя завдяки цій мірі перед ухваленням остаточного вироку, адже вони ще можуть стати винними. Тому їм відкладають до Йом Кіпуру, часу ухвалення остаточного вироку. До цього схиляються й слова «Сефер хасидім», розділ 608, у першій згаданій там відповіді; дивись там.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Проте якщо ти скажеш, що міра «Багатий на милість» не допомагає записати до життя і що саме тому їх не записують так одразу на Рош га-Шана, то все ж цілком очевидно: ця міра допомагає відкласти їм ще два дні, аж поки одна зі сторін не переважить. Принаймні слід було сказати: «Не стали винними — їм відкладають». Чому ж «Не удостоїлися — записуються до смерті»? [П1572]

«І можливо»: тому міра «Багатий на милість» не допомагає їм, якщо тим часом вони не удостоїлися й не стали винними, хоча на суді прийдешнього світу вона допомагає. Причина в тому, що час від Рош га-Шана до Йом Кіпуру, коли суд поширений у світі, вважається часом гніву, а в час гніву карають. Як сказано в главі «Га-тхелет»: «Ангел — מלאכא דשלחיה [неясна форма] — до рава Катіни, який укривався полотняним одягом. Сказав йому: “Катіно, Катіно! Полотняний одяг улітку й плащ узимку — що ж буде з ціцит?” Той сказав йому: “Ви караєте за невиконання ствердної заповіді?” Відповів йому: “Так, у час гніву ми караємо”». [П1573]

«Без жодної заслуги» — без виконаної ними заповіді. «Вони самі заподіяли собі втрату» й зазнають покарання за невиконання ствердної заповіді, наче більшість у них становили гріхи. Це і є «Не удостоїлися — записуються до смерті».

«Але якщо вони удостоїлися» тощо. Тобто сказане «Удостоїлися — записуються до життя», хоча це й очевидно, означає таке: якщо вони удостоїлися виконати якусь ствердну заповідь, так що через це немає підстав судити їх як переступників, тоді, навіть якщо вони також учинили якийсь відповідний гріх, через що й

Яд Єгуда · 1 · продовження

далі залишаються урівноваженими, їх усе ж записують до життя завдяки мірі «Багатий на милість», яка відкривається в Йом Кіпур, як згадано.

«У книзі» — це навколишнє повітря.

«І яку судять разом із ними»: саме воно входить усередину Геєни, як згадано.

«Які належить сховати». Як сказано в «Санхедрін», у главі «Ніґмар га-дін»: «І камінь, яким його побили, і дерево, на якому його повісили» тощо — «усе це ховають разом із ним».

«Щоб припинити ворога», народженого з гріха, як відомо. Тому потрібно, щоб у світі не залишилося жодної згадки й жодного сліду гріхів.

«І написано: “І худобину вбийте”». Наші вчителі, благословенної пам’яті, сказали: щоб худобина не проходила ринком, а люди не казали: «Ось та, через яку такого-то побили камінням».

«Від незвичності читання»: у слові шель (של, «[книга] таких-то») наприкінці барайти про три книги — воно видається незвичним.

«І цей» — восьмий спосіб.

«Адже книга» тощо. Тобто саме тому рабі Круспедай сказав слово шель (של), яке стосується книги, — через книгу праведників: щоб сказати, що сама книга праведників записується до життя, тобто сама зберігається й шанується разом із праведниками. [П1574]

«Вірш рабі Абагу»: він виводить це з вірша «Нехай будуть стерті з книги життя». Тобто сама книга праведників є книгою життя й зберігається.

«Як написано: “Щоб урятувати”» тощо. Тора засвідчила це й завдяки цьому шанується. Як сказали наші вчителі, благословенної пам’яті: «Якби Рувим знав, що Святий, благословенний Він, записує за ним: “І почув Рувим, і врятував його з їхніх рук”, — він поніс би його на плечах і

Яд Єгуда · 1 · продовження

привів би до його батька».

«Ба більше». Тобто є ще доказ із того, що повторено й записано тощо. Адже кілька разів у Торі написано: «І зробили так сини Ізраїлю; як наказав Господь Мойсеєві, так зробили». Повтор «І зробили так» та «так зробили» натякає на силу задуму: Писання зараховує їм його так, наче вони вже зробили. Це і є «І зробили так сини Ізраїлю». А подальше «так зробили» стосується самої дії. Це подібно до того, що далі (כמו כלאחרן [неясна форма]): Писання пишається ними й повідомляє їхні задуми та вчинки — усі однаково добрі. [П1575]

Йоель Моше · 1

«За прямим змістом мішни» тощо: як сказано, «Усі твої вчинки записуються в книзі» тощо.

«З’ясувати ці слова як слід». Тобто він сказав «три книги», але ж книг багато — для кожного окрема.

«Прозоре повітря», сапірі. Тобто те, що називають повітрям сапірі, подібне до губки: коли її «зменшують» рукою (כששממעט ביד [так у джерелі]), вона утворює заглибину. Ось що таке повітря сапірі. [П1576]

«Те, що оточує» — людину. Тобто שמ”בע [непевне скорочення] виходить у цей світ прозоре повітря, яке оточує людину. У ньому викарбовуються й записуються заповіді, які вона виконує кожним рухом: чи на добро, чи на «краще» — тобто зло. Тому вже за підняття руки її названо нечестивою, адже відразу своїм рухом вона залишає слід у власному повітрі. І навіть щодо думок її серця: хоч вона не поворушила жодним членом тіла, однак, оскільки це дає радість у її серці, вона помітна на обличчі, а Господь бачить серце. Так само й із Геєни виходить світло, що оточує людину; у ньому викарбовується все зло, яке людина чинить. [П1577] [П1578]

«А повітря всередині». Тобто в Еденському саду: воно приймає добрі вчинки та повітря, в якому вони відбилися. Це й називається «записуються й запечатуються». Щодо внутрішнього повітря це називається новим записом, бо тепер вони записуються й запечатуються в ньому. Щодо ж

Йоель Моше · 1 · продовження

повітря, яке ввійшло, це називається запечатуванням, бо запис уже був.

«Ніколи не пропадають». Тобто ті добрі вчинки, які відбиваються в повітрі, не губляться: винагороду за них Він дає іншому праведникові, відповідно до вислову «Отримує свою частку й частку свого ближнього в Еденському саду».

«Та й перед Рош га-Шана — כמי» тощо [таке читання леми в джерелі]. Хоча повітря ще не сховали в Еденському саду, оскільки його мають сховати, воно вважається вже схованим. І людина мусить зазнати страждань, щоб стерти меншість гріхів, відбитих у повітрі Геєни. [П1579]

«Нехай їхній вирок відкладають, хоч би й надовго» тощо. Тобто навіть довше, ніж до Йом Кіпуру.

«Для них — час гніву». Тобто для середніх це час гніву.

«У десять днів покаяння»: коли карають за невиконання ствердної заповіді — навіть якщо її не виконали. Тому сказано «Не удостоїлися»

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 12

Йоель Моше · 1 · продовження

тощо: не виконали ствердних заповідей. [П1580]

«Кінець якої — загибель». Тобто книгу разом із власниками записують до смерті. Це восьма відповідь, яку він дав вище, у главі 11.

«Ми дослідили — воно таке». Тобто для нас це істина щодо тих речей побитих камінням, які заборонені для користування (שאמו׳ בהנאה [неясна скорочена форма]). [П1581]

«Сімома іншими способами». Тобто сім інших відповідей на згадане вище питання про «[книги] праведників».

«Про Рувима», де написано «Щоб урятувати його»: книга шанується разом із ним.

«Як написано: “І зробили”»: це означає, що вони вже зробили. А далі завершує: «Як наказав» тощо, «так зробили». Це повтор. Однак Писання словом «І зробили» зараховує їм те, що вони прийняли на себе виконання, наче вони вже виконали, — а потім виконали насправді. [П1582]

«Хікур Дін» — частина II — глава 13

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Та…». Це повертається до сказаного наприкінці попередньої глави: Тора засвідчила синам Ізраїлю діяння заповідей. Далі וע״כ בחלא הסמיך מרע״ה — [неясний зв’язок]: Мойсей, наш учитель, мир йому, «засвідчити про свій народ Ізраїль» щодо жалоби, якою вони оплакували його. Він завчасно повідомив

Рама з Фано

Та коли вірний законодавець не встиг після події засвідчити й обстояти заслугу свого народу, овець своєї пастви, — ми шукали його, а його вже немає, — він явив дивовижну мудрість під час самої події й сповістив свої шляхи у восьми віршах наприкінці Тори. Про них сказано в розділі «Га-комец рабба»: «Один читає їх у синагозі». Ми пояснюємо: дозволено читати їх без

Яд Єгуда · 1 · продовження

шляхи свого народу в цій справі у восьми віршах — від «І помер Мойсей» до «перед очима всього Ізраїлю». Там написано «І оплакували сини Ізраїлю Мойсея…», як буде пояснено наприкінці глави. [П1593]

«Сказали…». Принагідно до згадки про вісім

Яд Єгуда · 1 · продовження

віршів Рав пояснює цю справу й усе пов'язане з нею, а потім повертається до згаданого тлумачення. Ось слова Ґемари в розділі «Га-комец»: «Рабі Єгошуа бар Аба сказав від імені рава Ґідделя, який сказав від імені Рава: вісім віршів у Торі один читає в синагозі. За чиєю думкою? Не за рабі Шимоном? Адже навчено: "І помер там Мойсей, раб Господа". Чи можливо, щоб Мойсей був живий і написав "І помер там Мойсей"? Натомість до цього місця писав Мойсей, а звідси далі писав Ісус Навин, син Нуна, — слова рабі Єгуди; інші передають: рабі Нехемії. Рабі Шимон сказав йому: хіба можливо, щоб сувою Тори бракувало однієї літери, коли написано "Візьміть цей сувій Тори й покладіть його…"? Натомість до цього місця Святий, благословенний Він, промовляв, а Мойсей промовляв і писав; звідси далі Святий, благословенний Він, промовляв, а Мойсей писав сльозою. Як сказано далі: "І сказав їм Барух: зі своїх уст він промовляє мені ці слова, а я пишу на сувої чорнилом". Чи скажемо, що це не за рабі Шимоном? Можна сказати й за рабі Шимоном: оскільки відрізнилися — відрізнилися». Раші

Рама з Фано · продовження

посередника; наше пояснення охоплює й слова Раші, який пояснив, що їх не переривають. Причина всього цього в тому, що Мойсей, наш учитель, мир йому, не виступив у них посередником для Ісуса Навина й нічого в них не пояснив ані йому, ані іншому. Тут немає порядку навчання з розділу «Кейцад меабберін», за яким багато людей мали б займатися ними. Натомість Святий, благословенний Він, промовив їх, а Мойсей записав сльозою в сувої, покладеному збоку Ковчега Союзу, з якого переписують або промовляють цареві. Він був схований разом із ковчегом за днів Йосії. Після цього виник сумнів щодо трьох сувоїв, знайдених у храмовому дворі, як наведено в трактаті Соферім, глава 6. [П1583]

Прямий сенс цих слів: око Мойсея рясно плаче через те, що він знає про час після своєї смерті: «неодмінно зіпсуються». І через те, що вони не удостоїлися, щоб він увійшов із ними до Землі Ізраїлю, утвердив їх кілком у надійному місці й скасував вирок вигнання, висловлений між розтятими частинами. Та сльоза мала колір чорнила: із чорного в зіниці ока вона спадала крапля за краплею для кожної літери; її плин сяяв, як сама сутність небес, аж доки літери узгодилися між собою. Ані око Мойсея, ані сувій Тори не втратили нічого.

Віршів же було вісім, бо тієї миті з ним поєдналися сім літер Імені написання та Імені читання, і всі подібні до них Імена єднання.

Яд Єгуда · 1 · продовження

пояснив: «"Один читає їх": одна людина читає їх, і не переривають посередині, щоб підвівся інший і читав». [П1594]

«Без посередника» — без перекладача. Усю Тору читали через двох: читця й перекладача. Читець читає один вірш, а за ним перекладач, як наведено в Сота, розділі «Ве-еллу неемарін». Єрусалимський Талмуд, четверта глава Меґілла, забороняє читати без перекладача: як вона була дана через посередника, так і ми повинні поводитися з нею через посередника. Тут Ґемара навчає, що ці вісім віршів дозволено читати одній людині без перекладача.

«Наше пояснення охоплює» також слова Раші, який так само пояснив це щодо переривання. На відміну від Рамбама в тринадцятій главі «Законів про молитву», який пояснив: один, поза громадою; дивись там.

«Ані йому»: навіть він сам не промовляв цих віршів, коли записував їх. Як сказано: «До цього місця Святий, благословенний Він, промовляв, а Мойсей промовляв і писав; звідси далі Святий, благословенний Він, промовляв, а Мойсей писав сльозою». Раші,

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословенної пам’яті, написав: «Святий, благословенний Він, промовляв, а Мойсей повторював за Ним, щоб не помилитися в письмі, і записував. Звідси далі Мойсей писав сльозою і не повторював за Ним через великий смуток. Як сказано далі: “Зі своїх уст він промовляє…” — він не повторював за ним, бо це були плачі». Кінець цитати. У цьому є й інше читання, як пишуть Тосафот; дивись там, а також Бава батра, глава 1, і написане там Рітвою. Рав спрямувався до читання та пояснення Раші. [П1595]

«Порядок навчання» згаданий у розділі «Кейцад меабберін»: «Наші вчителі навчали: яким був порядок навчання? Мойсей вчився з уст Могутності. Входив Аарон, і Мойсей повторював йому його урок. Аарон відходив і сідав ліворуч від Мойсея. Входили його сини… Входив увесь народ, і він повторював їм їхній урок…».

«Займатися ними» — вісьмома віршами, щоб їх вивчити.

«А Мойсей записав їх сльозою» — і нічого в них не промовив.

«У сувої, покладеному…». Думка Рава така: слова рабі Єгуди й рабі

Рама з Фано · продовження

Відповідно до них його ім’я, Мойсей, згадане в них вісім разів. Слів — יב”ק, таємниця якого відома; літер — за числом חשק. Цього достатньо, щоб пробудити розумного. Проте у дванадцяти сувоях, які Мойсей написав для кожного коліна, здійснилося «Хто доглядає смоківницю, їстиме її плід», і Ісус Навин написав ці вісім віршів. Усі слова мудреців мають силу. [П1584]

Немає сумніву, що вся Тора гідна бути написаною тією сльозою, але ми не удостоїлися користуватися нею. Адже муж Мойсей, про якого написано «З води витягла я його», — для тих, хто знає його таємницю, — повернувся до своєї основи, коли піднявся із суміші до високих небес. Дивись трактат «Ем коль хай», частина III, розділ 11. Попри це «не потьмяніло його око» від сяяння шкіри обличчя — немов вигляд вогню, дому для Тори, яка є «союзом вогню», ברית אש, мірою суду. Світ не міг би існувати в ній, якби до неї не долучилася міра милосердя, як написано про Мойсея: «І побачив початок для себе». «І не втекла його волога», як це властиво воді, що стікає вниз. [П1585]

Про те підняття написано «І помер там». Це було правдою тієї миті у спосіб, про який ми сказали. Адже йому вже було сказано: «Піднімись на гору Аварім і помри там» — справжній наказ про смерть із його згоди. Тут Тора засвідчила, що він виконав ствердну заповідь, як виконував решту заповідей. Тоді Святий, благословенний Він,

Яд Єгуда · 1 · продовження

Шимона там, у розділі «Га-комец», обидва істинні. Мойсей написав ці вісім віршів, за словами рабі Шимона, у сувої Тори, який був покладений збоку ковчега. Саме щодо цього сувою рабі Шимон заперечив рабі Єгуді: «Хіба можливо, щоб сувою Тори бракувало однієї літери, коли написано “Візьміть цей сувій Тори й покладіть його збоку Ковчега Союзу…”?». Намір заперечення: як можливо, щоб Ісус Навин щось написав у сувої Тори, який Ізраїлеві було наказано покласти в ковчег? Адже вся підстава заповіді — переписувати із сувою Тори, написаного Мойсеєм з уст Могутності, як наведено в «Мідраш рабба», розділ Ваїлех, що його процитуємо нижче.

Однак щодо решти сувоїв Тори, які Мойсей написав того дня для дванадцяти колін, як також наведено там у «Мідраш рабба», мають силу слова рабі Єгуди: вісім віршів написав Ісус Навин, як Рав невдовзі висновує.

«З якого переписують» — коли пишуть сувій Тори для царя, як написав Рамбам у сьомій главі «Законів про сувій Тори» та третій главі «Законів про царів». Так само,

Яд Єгуда · 1 · продовження

коли читали цареві, читали з цього сувою. Можливо також, що розділ Гакгель, який читав цар, теж читали з цього сувою.

«І був схований за Йосії» — як наведено в Єрусалимському Талмуді, шостій главі Шекалім.

«Після цього»: коли сховали сувій Тори, написаний самим Мойсеєм, почалися сумніви в сувоях Тори. Так сталося з трьома сувоями, знайденими у храмовому дворі: сувоєм מעונה, сувоєм זאטוטי та сувоєм היא. В одному написано מעון אלהי קדם, а у двох — מעונה. Підтвердили два й відхилили один… Дивись там. [П1596]

«Прямий сенс слів» про сльозу: Мойсей проливав сльози не через смуток за своєю смертю, а страждав через страждання Ізраїлю. Він знав, що в майбутньому вони підуть у полон і вигнання, бо після його смерті неодмінно зіпсують свій шлях. Якби він удостоївся вести їх до Землі Ізраїлю, то привів би їх до Еденського саду, як сказано нижче в главі 16, і скасував би вирок вигнання. Через це його око рясно плакало; невдовзі буде пояснено ще.

Рама з Фано · продовження

промовляв «І помер там Мойсей», а він умирав і писав сльозою, як у словах «Проходячи долиною плачу, зроблять її джерелом», що їх пояснимо в частині V, главі 6. Це було для негайного пробудження милосердя над померлими в пустелі — народом, який із ним. Немає точнішого прямого сенсу על פי ה', «за устами Господа», ніж цей. Про Аарона ж написано: «І піднявся за устами Господа, і помер там». Різниця між ними очевидна й відкрита. [П1586]

Написано: «І помер там Мойсей, раб Господа». עבד, «раб», за гематрією дорівнює ניח"ח, «приємний». בארי"ץ מוא"ב, «у землі Моав», за гематрією — בש"ם, «пахощі», тобто בספ"ר, «у книзі». ע"ל פי"י ה', «за устами Господа», за гематрією — ריי"ו. Він піднявся до Володаря носа своєї повної постаті, тобто Єсоду Вищого Аби. У «землі Моав» тлумачимо מא"ב, «від батька», щоб бути там ריי"ח ניח"ח, «приємним пахом», що за гематрією дорівнює בארי"ץ із [додаванням одиниці за] слово. עבד ה' בארץ מואב за гематрією — תמ"ד, тобто двічі ברך, «благословив». Тому Писання подвоює: «І це благословення, яким благословив Мойсей»; дивись нижче, главу 15. [П1587]

Аарон також був приємним пахом для постаті, на яку натякає הר ההר, гора Гор; «за устами Господа» — тобто [для] Володаря носа Єсоду Іми. Вона називається הר ההר через «мужа розумінь», איש תבונות. Підняття було за устами Господа, а з нього випливала смерть. Адже він — той, хто оживляє

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Колір чорнила». Щоб не виникло питання: як він писав сльозою, коли всі кольори непридатні для сувою Тори, крім чорного кольору чорнила? Колір сльози був чорним через ослаблення світла в зіниці його ока.

«Для кожної літери»: він брав із крапель, і число їх було за числом літер.

«Сяяла» сльоза, як сама сутність небес, бо він писав מאור התורה הנכבדת שלא — «зі світла шанованої Тори שלא» [зв'язок останнього слова неясний], як буде сказано невдовзі.

«Узгоджені» — джерельне מתלאמות — довершені. [П1597]

«І око Мойсея не втратило нічого». Хоча «Мойсеєві було сто двадцять років при його смерті; не потьмяніло його око», мудреці, благословенної пам'яті, сказали: навіть при його смерті. Вони приєднали «при його смерті» до «не потьмяніло». Можна було б подумати, що око зіпсувалося тієї миті від сльози, настільки сильної, що вона торкнулася зіниці. Вірш навчає, що через це око Мойсея не втратило нічого.

«Імені написання та читання» — Гавая та

Яд Єгуда · 1 · продовження

Аднут, אדנות / הויה. «І всі подібні» — наприклад, Ім'я אהיה.

«А слова» восьми віршів числом дорівнюють י"ב, таємниця якого відома: за гематрією це Імена Гавая, Аднут та Ег'є, а також Ім'я Гавая з Ім'ям Елогім. Це натякає й на кілька дивовижних речей, як пояснено в «Пардесі», Брамі означень; дивись «Рая мегемна», розділ Мішпатім, сторінка 206.

«За числом חשק» — його таємниця теж відома й пояснена в «Зогарі», Берешіт, сторінка 153. [П1598]

«Проте у дванадцяти сувоях…». Це завершення сказаного вище, що Мойсей написав вісім віршів у сувої, покладеному в ковчег.

«Здійснилося» — в Ісусові Навині — «Хто доглядає смоківницю…», як витлумачено про нього в Сіфре, розділ Пінхас.

«Усі слова мудреців» — рабі Єгуди й рабі Шимона — «мають силу», і вони не сперечаються.

«Тією сльозою»: вона сяяла, як сама сутність небес у чистоті, але ми не удостоїлися користуватися нею. Тому решту Тори він написав

Рама з Фано · продовження

життя, вищий весільний супровідник; як же уста Господа скажуть йому померти? Натомість Мойсей став у цьому посланцем Всюдисущого.

Щодо Маріям не висловлено «за устами Господа» тієї постаті, на яку натякає Кадеш, бо вона — всепалення самиці, дозволене лише окремій особі на жертовному узвишші. Доказ — молочне ягня Самуїла та дві корови, яких філістимляни відіслали з Ковчегом Божим. Звідси ми навчилися, що вчинок праведників у свою мить записується як здійснений перед Ним, благословенним: заповідь піднімається й записує себе вгорі. [П1588]

Щоправда, із «Зогару» випливає, що Мойсей, наш учитель, мир йому, відійшов у суботу; це знаходимо також у відповідях ґаонів. Проте я кажу за рабі Яннаєм у «Мідраш рабба» і за танною «Седер олам», якого згадує Рош у розділі «Арвей песахім»: звідти випливає, що це було напередодні суботи. Маю підставу навчити, що «Зогар» не суперечить цьому: у розділі Трума він сказав, що під час суботньої мінхи дім навчання Мойсея припинив роботу. Не можна правдиво сказати так про того, чиї руки тієї миті зайняті додаванням восьми віршів до сувою Тори. Це, безперечно, не відбувалося в суботу, бо в такому випадку не можна сказати «серед мертвих вільний». Що ж нам залишається сказати? Напередодні суботи він писав і вмирав, як невдовзі згадаємо, а

Яд Єгуда · 1 · продовження

світлом свого вбрання, як невдовзі буде сказано.

«Для тих, хто знає його таємницю». За наведеним у «Зогарі», розділ Ваера, сторінка 37, щодо вірша «І з'явився йому Господь у полум'ї вогню»: «Рабі Аба сказав: щодо Мойсея тут належить вдивитися у Вищу мудрість. Написано: "Бо з води витягла я його". Хто походить із води, не боїться вогню. Адже навчено — рабі Єгуда сказав: із місця, звідки був відсічений Мойсей, не був відсічений жоден інший чоловік…». Намір рабі Аби: Мойсей був із Хеседу, означеного назвою «вода». А сказане «Адже навчено — рабі Єгуда сказав…» пояснює його слова, щоб ти не подумав, ніби він має на увазі міру Хесед. Натомість сказано, що Мойсей був מחסדוף אבא — [неясне написання при Хеседі Аби] [прогалина у джерелі] והכתון — [неясне слово] — з Хеседу Аріха, про якого сказано «Я, Хохма, оселилася [в] ער"מה» — «хитрості»; за гематрією נח בני, «сини Ноя»; ת"ח [нерозкрите скорочення] [прогалина у джерелі] דלרי' [неясне написання]. Як написав Рав у трактаті «Йонат Елем», глава 44. Це й означає: «із місця, звідки був відсічений Мойсей, не був відсічений жоден інший чоловік». [П1599]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Повернувся до своєї основи» — до Єсоду Аби; тому Мойсей написав вісім віршів у цій постаті, як буде сказано невдовзі.

«Коли піднявся із суміші до високих небес». У трактаті אב"ח, частина III, розділ 11, пояснено: тисяча поколінь до дарування Тори були в таємниці труми — однієї сорокової, тобто від тисячі — 25. Ще одиниця в рахунку щодо міри й ваги, як пояснено там, — разом 26. Це 26 поколінь від Адама до Мойсея; вони й є трумою. А 974 покоління минули й відійшли з несвященного. Перед даруванням Тори у світі ще були тевель і суміш: несвященне й трума перемішані. Аж прийшов Мойсей і підняв труму із суміші; для цього він і прийшов у світ. Коли ж потім сам піднявся, повернувся до своєї основи. [П1600]

«Попри це»: хоча він повернувся до своєї основи, все ж «не потьмяніло його око…».

«І для Тори — союз вогню»: через неї був створений світ, як витлумачили у «Тіккунім»: בראשית — ברית אש, «союз вогню». Вона — міра суду, про яку мудреці, благословенної пам'яті, сказали, що світ

Рама з Фано · продовження

цілком не відійшов аж до суботи, часу мінхи.

Цьому є підпора в розділі Їтро: «Прийди й побач: у всі шість днів тижня, коли настає час молитви мінха, панує суворий суд і всі суди пробуджуються. Але в суботній день, коли настає пора молитви мінха, є воля всіх воль; Атіка кадіша відкриває Свою волю, усі суди підкорюються, і в усьому є благовоління та радість. У цій волі Мойсей, вірний святий пророк, відійшов зі світу — щоб було відомо, що він відійшов не через суд. Тієї миті, у волі Атіка кадіша, вийшла його нешама й була прихована в Ньому…». Кінець цитати. Отже, йому належало відійти в будній день, але завершення його відходу затрималося до суботи, «щоб було відомо…». Невдовзі пояснимо це. [П1589]

Мойсей, наш учитель, мир йому, назвав себе מחוקק ספון, «схований законодавець». Якби це було означенням ділянки, належало б сказати ספונה, у жіночому роді. Адже, коли він вирізьблював [записував] ці два вірші — «І помер» та «І поховав», — відбувалося і його поховання: Святий, благословенний Він, промовляє «І поховав його», а Мойсей пише й ховає у своєму наметі, за цим словом, ту постать зі світла свого вбрання, у якій написав решту Тори. Усе це було напередодні суботи. За цим правдиве і те, що Святий, благословенний Він, поховав його словом, і те, що він поховав себе дією: письмом і відданням «до могили буде

Яд Єгуда · 1 · продовження

не міг би в ній існувати; до неї долучено міру милосердя — заслугу Мойсея. Так само בראשית витлумачили: завдяки Мойсеєві, названому ראשית, «початком», як написано «І побачив початок для себе». Шкіра Мойсеєвого обличчя сяяла від Тори, «союзу вогню»; цим до нього увійшли також обидві ці міри. [П1601]

«І не втекла його волога». Сказане є наче поясненням причини, чому «не потьмяніло його око». Його око, наче вигляд кришталю, не потьмяніло від сяяння шкіри обличчя, міри вогню. Причина: не втекла його волога — його надійні води, на відміну від інших вод, які природно стікають униз, аж доки скінчаться й минуть. Його міра милосердя існує і внизу, і при його смерті: як її сила тоді, так і тепер. Тому не потьмяніло його око, адже хто походить із води, не боїться вогню.

«Про те підняття» — коли він піднявся до своєї основи — написано «І помер там», тобто в місці своєї основи.

«Це було правдою» — що він помер тієї миті, коли писав.

«У спосіб, про який ми сказали»: він піднявся до своєї основи; далі והוא

Яд Єгуда · 1 · продовження

עדיין למשה ומתמותת — «а він ще למשה і вмирає» [зв'язок למשה не встановлений], як буде пояснено. [П1602]

«Що виконав» цю ствердну заповідь — джерело цитує וימת שם, «І помер там».

«Як у "Проходячи…"». Сльозу він пролив, щоб виправити прихід померлих у пустелі. Як буде сказано нижче в частині V, главі 6, щодо вірша «Проходячи долиною плачу»: у майбутньому нечестивці в Геєні будуть виправлені через сльози, які праведники проллють за ними.

«Негайно» — щоб їм не довелося чекати майбутнього загального виправлення.

«Ніж цей»: написано «І помер там Мойсей, раб Господа, על פי ה'». За прямим сенсом це стосується носа, який над устами; вгорі натякає на Єсод, названий носом, над Малхут, названою устами.

«Про Аарона ж написано» в розділі Масей: «І піднявся Аарон, священник, на гору Гор, за устами Господа, і помер там». Різниця очевидна й відкрита: щодо Аарона על פי ה' не написано поряд із וימת, «і

Рама з Фано · продовження

приведений». Ми ще повернемося до розмови про це. Відтоді, записуючи решту віршів до кінця Тори, він уже був схований, але ще вирізьблював у згаданому нами особливому сувої. Ця шанована постать, у якій він написав вісім віршів, не була прихована аж до суботнього дня. [П1590]

Те, що ми пояснюємо, легко узгодити з докладно роз'ясненим нами в трактаті «Га-нефеш», глава 15: кожен із праведників Ізраїлю має вищі образ і подобу — вони в Мойсея, нашого пана, не відійшли до суботи — й нижчі образ і подобу, які відійшли від нього напередодні суботи. Люди довершеного розгляду не вважатимуть неможливим, щоб вища постать Мойсея, нашого вчителя, мир йому, зволікала виходити із цього світу, коли для неї очистився видимий очам ґолем (тілесна форма). Так було із трьома мужами в діброві Мамре; або як із рабі Нехунією бен га-Каною та іншими страченими царською владою: після того як вони були продані й вирок над ними було дійсно завершено для спокутування синів Ізраїлю, їм прийшло викуплення. Зійшла подоба їхнього образу й постала перед їхніми гнобителями, щоб ті звершили над ними присуди; а наприкінці «при вбивстві їхніх убитих — були вбиті», בהרג הרוגיהם הורגו, як наведено в «Піркей гейхалот» і як пояснив Арі, благословенної пам'яті. Або облачення Мойсея було ще духовнішим і довершенішим. [П1591]

Яд Єгуда · 1 · продовження

помер», з причини, яка невдовзі буде пояснена.

«Написано…». Принагідно Рав витлумачив кілька принад для мудрості в цій справі.

«За гематрією ניח"ח»: натяк, що Мойсей був приємним пахом для цього носа.

«За гематрією בש"м»: натяк, що його прийнято як пахощі, які дають добрий запах.

«Тобто בספר»: Вищий Аба називається «книга», як пояснено в «Зогарі», розділ Трума; Єсод теж називається «книга», як відомо.

«Тлумачимо מאב» — Вищого Абу; тому гарно постають ці гематричні натяки в словах בארץ מואב.

«За гематрією תס"ד» — це двічі ברך, відповідно до двох половин постаті: від вигляду стегон угору й від вигляду стегон униз, як буде пояснено нижче в главі 15; дивись там. [П1603]

«Тому подвоює…». Без цього слово הברכה, «благословення», видавалося б зайвим: вистачило б сказати «І це те, чим благословив».

«Аарон також був пахом» для своєї постаті, Єсоду

Яд Єгуда · 1 · продовження

Іми, на яку натякають слова הר ההר. Це й означає «І піднявся Аарон, священник, на гору Гор, за устами Господа» — до Володаря носа там.

«Через “мужа розумінь”». Ось слова Рава в трактаті «Йонат Елем», глава 7: «Вища Іма має три аспекти. Перший: коли вона разом з Абою, до якого піднялася для сполучення, тоді називається Біною. Другий: коли вона на своєму місці, без єднання, сама; тоді зветься Твуною. Це її ім’я і в третьому аспекті, коли вона сходить у Зеїра, щоб передати йому достаток. А коли Зеїр піднімається вгору, до місця Вищої Біни, звідти вона піднімається з ним до місця Аби…». Про нього в цій таємниці сказано «І муж розумінь вичерпає її»: тобто підніме її у двох нижніх аспектах до Аби. Тоді він піднімається зі стану, коли був сином, а не мужем; вона піднімається зі стану Твуни в обох [аспектах], щоб стати Біною, і обидва називаються בינות, «бінот»… Дивись там. Аарон — той «муж розумінь», який піднімається до Аби, весільний супровідник Матроніти, щоб увійти з нею до Царя, як відомо з багатьох місць «Зогару». Тому і його постать

Рама з Фано · продовження

Тим паче вони з більшою любов’ю поставляться до цього тлумачення через згадане в «Мідраш рабба» наприкінці розділу Ваїлех: після того як він написав тринадцять сувоїв, рано прийшов до дверей Ісуса Навина. «Рано прийти» буває тільки наступного ранку. Коли ж вони ввійшли до Намету Зустрічі, хмарний стовп розділив їх, бо одне царювання не заходить у межі іншого, як сказано там. Я ж кажу: Мойсей затримався лише для того, щоб було відомо, що він відійшов не через суд. Тому «Зогар» називає його «вірний святий пророк»: тієї миті він уже освятився, щоб бути прийнятим із Вищим благоволінням, скинувши нижчі образ і подобу напередодні суботи, як сказано.

Відтоді весь Ізраїль відчув це скидання й відхід і погодився плакати тридцять днів. Із миті цієї згоди написано ויתמו: дні набули цілості від того, що Ізраїль прийняв їх на себе. Їхня згода піднялася й була бажаною перед Ним, благословенним, щоб обстояти їхню заслугу, поєднану з діянням, наче вони вже виконали його. Вона гідна бути записаною в Господній Торі — цілісній, надійній для читання, як написано і як висловлено. Борони Боже приписувати їй перебільшення; вона далека від спільних значень і запозичених найменувань. Проте Тора має сімдесят облич, і кожне обличчя розгортається в кілька смислів. [П1592]

Ми знаходимо, що один вірш пояснює

Яд Єгуда · 1 · продовження

називається הר ההר: הר, «гора», — означення Єсоду, а ההר натякає на Абу, тобто на підняття Біни до нього. [П1604]

«Підняття…». Сказане про Аарона על פי ה’ поряд із підняттям — ніби це написано поряд зі смертю, бо метою підняття була смерть, і вона випливала з нього. Причина, чому על פי ה’ не приєднано до וימת, «і помер», — це не було б правильним за прямим сенсом. Як уста Господа скажуть йому померти, коли він — весільний супровідник Матроніти, який дає нешаму народові на ній? Тому Га-Шем, благословенний Він, про смерть Аарона сказав лише Мойсеєві, який у цьому був посланцем Всюдисущого, як пояснено в розділі Хуккат.

«А щодо Маріям» не сказано על פי ה’. Мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «І Маріям померла від поцілунку» — це виводиться через שם / שם, «там / там». Чому ж про неї не сказано על פי ה’? Тому що це непристойно. Рав за своїм підходом сказав, що й вона відійшла до своєї постаті, якою була Малхут, як наведено в «Зогарі», розділ Хуккат, сторінка 345. На цю постать натякає слово קדש, Кадеш, у сказаному Торою: «І осів народ у

Яд Єгуда · 1 · продовження

Кадеші, і померла там Маріям», бо קדש — означення Малхут. Отже, і Маріям померла על פי ה׳: піднялася до Володаря носа своєї постаті, тобто до Єсоду в Малхут. Але Писання не висловило цього прямо, бо вона — всепалення самиці, дозволене окремій особі, а не багатьом. Єсод зветься רוב, «множина / більшість», як пояснено в «Зогарі», розділ Толдот; тому Писання не сказало прямо, що вона піднялася до Єсоду.

«Доказ — молочне ягня…» — як наведено в розділі «Ейн маамідін».

«Звідси ми навчилися»: із засвідченого Торою про Мойсея словами «І помер там» — що він виконав ствердний припис «І помри там», як сказано вище.

«Щоправда…». Рав далі пояснює смерть і поховання Мойсея, щоб перейти до свого тлумачення, згаданого на початку глави.

«Із “Зогару” випливає…». Ось його слова в розділі Трума, сторінка 278: «Мойсей відійшов зі світу тієї миті, під час суботньої молитви мінха, коли є пора благовоління. Тієї миті було благовоління вгорі й смуток унизу. Тому від часу мінхи й далі замкнено брами. Які

Рама з Фано · продовження

інший не так, як тлумачення мудреців. Звідси ясний доказ, що в усій Торі вірш не втрачає свого прямого сенсу, як [каже] Рава в трактаті Євамот. Це в Хроніках, про Амацію: він убив убивць свого батька, «а їхніх синів не умертвив», як написано в Торі Мойсея: «Не будуть умертвлені батьки за синів». А там це потрібне для закону про свідчення: батьків не умертвляють за свідченням синів. Отже, [справа] така, як ми сказали.

Це вже пояснено щодо вірша «Міста великі й укріплені в небесах»: так і є насправді, за прямим сенсом, бо зовнішні князі не входять у межі Землі вгорі. Так само Авраам сказав своїм слугам: «І поклонимося, і повернемося до вас». Якби Ісаака було зарізано, це здійснилося б при воскресінні мертвих: Еліезер увійшов живим до Еденського саду, а Ізмаїл удостоїться, бо покаявся. Тому він сказав їм: «Залишteся собі тут з ослом», — проте не в прийдешньому світі з ослом.

Навіть Давидові слова до священника Ахімелеха, які здаються введенням в оману заради порятунку життя, і слова, вкладені ним в уста Хушая аркіянина для примирення з Авесаломом, — усі вони є мовою мудрості, що береже істину навіки, як гарно пояснено нами у відповідному місці. Саме тому вони внесені до книг пророків: щоб навчити про істину, яка рятує того, хто її має. Хто бажає помилитися — нехай помилиться; а істина стоїть вічно. Так само сказане

Яд Єгуда · 1 · продовження

брами замкнено? Брами дому навчання — щоб згадати Мойсея, вірного пастиря, через якого тієї пори припинилося вивчення Тори. Дім навчання Мойсея припинив роботу — тим паче інші. Хто бачив, що брами дому навчання Мойсея замкнено, — хіба не замкнуться всі інші? Тора Мойсея сумує за ним тієї пори — хто ж не сумує? Тому всі брами дому навчання замкнено, й усім належить визнати справедливим Його [присуд], לק׳ בארח שבתא [неясне скорочення та вислів]. Це “Твоя праведність — як гори Божі”. Троє відійшли зі світу тієї пори, і всі вони охоплені Мойсеєм: один — Мойсей, вірний вищий пророк; один — Йосип, праведник; і один — цар Давид. Тому тут три визнання справедливості присуду…». [П1605]

«Це знаходимо також у відповіді ґаонів»: тому встановили визнання справедливості присуду в суботній молитві мінха. Також звикли не призначати навчання тієї пори, бо коли мудрець помирає, усі доми навчання припиняють роботу.

«За рабі Яннаєм у “Мідраш рабба”», якого невдовзі наведемо: він сказав, що Мойсей

Яд Єгуда · 1 · продовження

написав тринадцять сувоїв Тори того дня, коли помер. Неможливо, щоб це було в суботу.

Рама з Фано · продовження

Міхеєм Ахавові: «Підніміcь і матимеш успіх». Ми пояснимо це.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«І за танною “Седер олам”». Щодо вірша «І було на сьомий день, і

Яд Єгуда · 1 · продовження

впав мур» рабі Йосі каже: «Це була субота, і було 28 нісана». Звідси випливає, що перший день нісана був у неділю, перший день адара — у суботу, а сьомий день того місяця, коли помер Мойсей, — напередодні суботи. Усе це написав Рош у розділі «Арвей песахім». [П1606]

«Не можна правдиво сказати так» — що його дім навчання припинив роботу, адже він тієї миті займався вісьмома віршами, які писав. До того ж неможливо, щоб це було в суботу: як він писав у суботу? Не можна сказати, що це було дозволено через «серед мертвих вільний», бо коли людина помирає, стає вільною від заповідей: коли він писав, то ще не був мертвим. Отже, неминуче слід сказати…

«Цьому є підпора» в «Зогарі», розділ Їтро, сторінка 129.

«Назвав себе схованим законодавцем», як написано «І побачив початок для себе, бо там — חלקת מחוקק ספון». Тобто ще коли він вирізьблює й пише, він уже схований і похований, як буде виснувано.

«Якби» слово ספון було означенням і сполучалося зі словом חלקה, «ділянка», як пояснив Раші: «Та ділянка схована й прихована від кожного створіння, як сказано “І ніхто не знає його могили”», — виникла б трудність: слід було б сказати ספונה, у жіночому роді, як і חלקה. Мізрахі відповів: «Не можна заперечувати від слова ספון, що має чоловічий рід, щодо חלקה, жіночого роду, бо חלקה — це חלק, “частка”, і ספון повертається до חלק…». Раву це видається натягнутим, і йому прийнятніше, що ספון є означенням і сполучається з מחוקק, «законодавець». Так переклав і тарґуміст Онкелос: «Бо в його спадщині схований Мойсей, великий писар». Проте Рав змінив намір: за словами Онкелоса сенс був би «Бо там — ділянка, де схований законодавець», і ספון було б пасивною формою. За цим поясненням виникає трудність із тавом стану сполучення в слові חלקת: слід було б

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказати כי שם חלקה, «Бо там ділянка». Безперечно, саме ця трудність змусила Раші пов’язати חלקת і ספון разом. Тому Рав сполучає вислів і впорядковує його за Онкелосом, але каже, що ספון — не пасивна форма, а означення законодавця. Намір: «Бо там ділянка Мойсея, який є схованим законодавцем». Це означення правдиве щодо нього, бо його ховали тієї миті, коли він писав два вірші — «І помер» та «І поховав»; коли ж потім писав решту віршів, був уже похований і схований. [П1607]

«Адже Святий, благословенний Він, промовляє “І поховав”…». Як сказано вище про смерть: Святий, благословенний Він, промовив «І помер Мойсей», а той писав і вмирав.

«За цим словом — ту постать». Поховання полягало в тому, що він припинив писати світлом свого вбрання. Щодо тієї постаті він ховає, а вісім віршів пише в цій постаті — Єсоді Аби.

«За цим правдиве» те, про що сперечалися наші вчителі, пояснюючи «І поховав його в долині»: один каже, що він поховав себе сам; інший — що Святий, благословенний Він, поховав його. Обидва слова істинні: Га-Шем, благословенний Він, поховав його словом, промовивши «І поховав його», а Мойсей поховав себе письмом, написавши «І поховав його». Як вище в Ґемарі: Га-Шем, благословенний Він, промовляє, а той пише.

«Письмом» Мойсея «і його відданням» — він віддав постать світла свого вбрання.

«Відтоді…» — це завершення міркування.

«У згаданій особливій книзі» — це Єсод Аби, названий «книга». Ця постать не була прихована аж до суботнього дня; цим усі слова мудреців виявляються разом правдивими.

«Легко узгодити»: можна також сказати, що

Яд Єгуда · 1 · продовження

нижчі образ і подоба Мойсея, нашого вчителя, мир йому, відійшли напередодні суботи, а вищі — у суботу.

«Те, що ми пояснюємо» — нижче, у частині IV.

«І не вважатимуть неможливим…». Немає трудності: якщо тіло Мойсея, нашого вчителя, мир йому, померло, коли з нього напередодні суботи вийшов нижчий образ, як вища постать існувала внизу без тіла до часу мінхи в суботу? Адже для неї міг очиститися видимий очам ґолем, як у випадку ангелів при Авраамові, нашому батькові, мир йому, [і] у випадку десяти страчених царською владою.

«Їм прийшло викуплення»: вони зникли з очей тілом і душею, а подоба їхнього образу зійшла, щоб прийняти великі «удари» — השבטים גדולים — завдані гнобителями. [П1608]

«А наприкінці» гнобителі й вороги були вбиті при вбивстві їхніх убитих, тобто тими образами.

«Тим паче» люди довершеного розгляду примножать любов і полюблять це тлумачення, що узгоджує думки про час Мойсеєвої смерті, через згадане про це в «Мідраш рабба», розділ Ваїлех, щодо вірша «Ось наблизилися твої дні». Ось його слова: «Рабі Сімай каже: день поскаржився перед Святим, благословенним Він, і сказав: Владико світу! Я не зрушу й не зайду, поки Мойсей існує. Коли Мойсей довідався, що має померти того дня, що він зробив? Рабі Яннай сказав: він написав тринадцять сувоїв Тори — дванадцять для дванадцяти колін, а один поклав у ковчег, щоб, якщо забажають щось підробити, виносили той, що в ковчегу. Мойсей сказав: поки я займаюся Торою, яка вся — життя, день зайде і постанова втратить силу. Що зробив Святий, благословенний Він? Дав знак Сонцю, й воно стояло та опиралося йому, кажучи: я не зайду, поки Мойсей існує у світі… “Поклич Ісуса Навина”. Він сказав перед Ним: Владико світу! Нехай Ісус Навин візьме мій уряд, а я житиму. Святий, благословенний Він, сказав йому: роби для нього так, як він робить для тебе. Мойсей відразу рано встав і пішов до дому Ісуса Навина…».

Яд Єгуда · 1 · продовження

Отже, сказано, що того дня, коли він помер, він писав тринадцять сувоїв Тори, і неможливо, щоб це було в суботу. Далі сказано, що наступного дня він рано прийшов до дверей Ісуса Навина, і того дня відійшов. Як це [узгодити]? Лише так, як ми сказали.

«Я ж кажу…»: причина, чому вищі образ і подоба затрималися, теж за словами «Зогару»: «щоб було відомо…».

«Тієї миті він уже освятився» — від учора, щоб бути прийнятим із Вищим благоволінням Атіка кадіша.

«Відтоді» — з переддня суботи — вони погодилися плакати… І Мойсей слушно написав «І оплакували сини Ізраїлю…», хоча цього ще не було, бо їхня згода й думка вважаються дією. Тому також написано «І набули цілості дні плачу, жалоби за Мойсеєм», хоча вони ще не скінчилися. ויתמו тут не означає кінець, а цілість: від миті згоди дні отримали цілість і заслугу. Дивись написане Равом про це в трактаті «Йонат Елем», глава 26. Цим також виправляється те, що помітили граматики в оголосовці ויתמו: тав належало б оголосувати патахом, а не шва, як у יתמו חטאים מן הארץ, «Нехай скінчаться грішники із землі», як написав Радак у «Книзі коренів». Якщо ж пояснювати через цілість, оголосовка шва правильна. [П1609]

«Наче вони вже виконали його», як написав Рав наприкінці попередньої глави. Тому «гідне бути записаним…», хоча ще не здійснилося.

«Як написано»: тав слова ויתמו за гематрією — כ”ח. [П1610]

«Борони Боже» — щодо Тори — сказати, що вона говорить перебільшенням, як інші мовці в риторичному викладі.

«Вона далека від спільних значень»: мовці звикли прикрашати мову через спільність найменування або його запозичення з іншого найменування. Проте всі любі слова Тори, хоча й дані для тлумачення в сімдесяти обличчях, разом правдиві також у прямому способі

Яд Єгуда · 1 · продовження

[читання].

«Як Рава» у другій главі Євамот, аркуш 24. Щодо левіратного шлюбу кажемо: «“За ім’ям його брата” — щодо спадщини. Ти кажеш щодо спадщини, а може, саме щодо імені: якщо Йосип — називають його Йосипом, якщо Йоханан — називають його Йохананом? Тут сказано “Постане за ім’ям свого брата”, а там — “За ім’ям своїх братів називатимуться у своїй спадщині”. Як “ім’я” там стосується спадщини, так і тут “ім’я” стосується спадщини». Рава сказав: «Хоча в усій Торі вірш не втрачає прямого сенсу, тут ґзера шава цілком вивела його з прямого сенсу». Раші пояснив: «Вірш не втрачає свого прямого сенсу: хоча ми й тлумачимо його для дераші, він усе ж не виходить цілком зі свого прямого сенсу». [П1611]

«Це в Хроніках» — II, 25 — написано «А їхніх синів…».

«А там», у Ґемарі, розділ «Зе борер», вірш «Не будуть умертвлені…» витлумачено щодо свідчення.

«Отже, як ми сказали»: і його прямий сенс істинний.

«Це вже пояснено»: сказане в розділі Екев — «Слухай, Ізраїлю: ти сьогодні переходиш Йордан, щоб увійти й заволодіти народами, більшими й сильнішими за тебе, містами великими й укріпленими в небесах» — зовсім не перебільшення. Як каже «Зогар», розділ Ваякгель, сторінка 375, вгорі є перегородки, які відділяють межі Землі Ізраїлю від землі народів. Інші князі, поставлені над землями народів, стоять поза Землею Ізраїлю на відстані тисячі ліктів і не мають дозволу ввійти туди. Жоден із них також не має дозволу ввійти в межі іншого, крім часу, коли йому дадуть дозвіл панувати над іншим; дивись там. Ґаланті витлумачив цим сказане: «Не вірили царі землі й усі мешканці світу, що ворог і супротивник увійде в брами Єрусалима»; дивись там. За цим слушно сказано: ти переходиш, щоб заволодіти містами Землі Ізраїлю, хоча вони великі й укріплені вгорі, в небесах, і жоден із князів не має дозволу ввійти туди. Причина: тепер ти не під

Яд Єгуда · 1 · продовження

царюванням князів, а під царюванням Святого, благословенного Він. На мою думку, тому він завершує: «І пізнаєш сьогодні, що Господь, твій Бог, переходить перед тобою…».

«Так само Авраам сказав своїм слугам: “Я й юнак…”; “І поклонимося, і повернемося”» — у множині, тобто він та Ісаак. Хоча він думав, що Ісаака буде зарізано, все ж говорив правильно й свідомо не казав неправди. Якби Ісаака було зарізано, це неодмінно здійснилося б: він прийде до них у час воскресіння. Немає потреби в натягнутому поясненні Ібн Езри щодо цього. Мудреці, благословенної пам’яті, сказали в мідрашах, що він сказав це як пророцтво; так написав і Раші, благословенної пам’яті. Тобто він пророк і не знав, що пророк. Але й цього недостатньо, як написано в «Єфе тоар».

«Тому він і сказав» саме слово פה, «тут»: тут з ослом, але не в прийдешньому світі, бо тоді вони будуть з Ісааком в Еденському саду.

«Навіть Давидові слова», коли він утікав від Саула й сказав неправду Ахімелехові, як пояснено в Писанні — (Царі 21). Йому було дозволено ввести його в оману заради порятунку життя. Так само слова, вкладені ним в уста Хушая аркіянина, щоб той сказав Авесаломові: «Я твій раб, царю…» (II Самуїла 15). Хоча йому було дозволено зробити це задля порятунку свого життя й скасування поради Ахітофела, він усе ж говорив істину: усе це було мовою мудрості. [П1612]

«Щоб навчити про істину», яка рятує, а не наче є мудрість у неправді.

«Так само сказане Міхеєм “Піднімись і матимеш успіх”» — він говорив істину.

«І пояснимо це» — у трактаті אב”ח, частина II, розділ 3.

Йоель Моше · 1

«І ושקרנוהו, а його немає»: [перше слово неясне]. Пояснення: Мойсей відійшов зі світу. [П1613]

«Наше пояснення охоплює…». Ми пояснюємо «один читає» — без посередника. Це охоплює слова Раші, що їх не переривають для читання

Йоель Моше · 1 · продовження

через перекладача: при читанні перекладу потрібно робити перерву між кожними двома віршами. Тому сказано: один, без перекладача, читає їх.

«Після цього виник сумнів…». Після того як сховали сувій Тори, написаний Мойсеєм сльозою, виникли сумніви, бо вони не мали Мойсеєвого сувою Тори, щоб учитися з нього.

«Скасувати вироки вигнань…». Як написано нижче в главі 15, велич Мойсея й покоління пустелі була вища від величі Землі Ізраїлю. Якби він увійшов із ними, вони пройшли б через Землю Ізраїлю до Еденського саду, і він усунув би для них обертовий меч, що стереже шлях до Дерева життя; дивись там.

«Аж доки літери узгодилися…» — до «ані око Мойсея, ані сувій Тори не втратили…». Це написане עד תומם, «до їхньої цілості»: тобто обидва цілі — Мойсей і сувій Тори.

«Ім'я написання» — Ім'я Гавая, הוי"ה, а «Ім'я читання» — Ім'я Адонай, אד"ני. Разом у них вісім літер, відповідно до восьми віршів, і Мойсей згаданий у них вісім разів. Адже Ім'я Гавая в розгортанні з йодами за гематрією — 184. Як саме? יו"ד יו"ד ה"י יו"ד ה"י ויי"ו יו"ד ה"י ויי"ו ה"י — усе разом становить 184. Також Ім'я אה"יה у розгортанні за гематрією — 161. Як саме? אל"ף ה"י יו"ד ה"י — за гематрією 161. 184 та 161 разом становлять число חש"ק — «за ім'ям / від імені ר"ל כ"ק» [скорочення не встановлені]. [П1614]

«А слів — י"ב». Це два Імені: Елогім та Гавая — разом 112. Також Гавая, Ег'є й Адонай — 112. Це початкові літери יענינו ביום קראינו, «Відповість нам у день, коли покличемо». Також за гематрією початкові літери יענך ה' ביום צרה, «Відповість тобі Господь у день скрути», становлять י"ב. [П1615]

«А літер — за числом חש"ק». Є три види любові: חפיצה, «бажання», חשיקה, «прагнення», דביקה, «приліплення»; їхні початкові літери — אחד, «один». У цьому душа рабі Аківи вийшла при «Один». Я чув це від імені ר"ש בן ר"ק, благословенної пам'яті [ім'я не розкрите]. Вони відповідають чотирьом літерам Гавая. [П1616]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Усі слова мудреців мають силу…». Іноді випливає, що Мойсей написав вісім віршів сльозою, а іноді сказано, що їх написав Ісус Навин. Проте і ті, й ті — דא"ם [нерозкрите скорочення]. У тринадцятому сувої Тори, який Мойсей написав сам, він написав також вісім віршів; а в дванадцяти інших сувоях Тори ці вісім віршів написав Ісус Навин. [П1617]

«Про якого написано "З води витягла я його"». Ступінь Мойсея був із Єсоду в Хохмі, Вищому Абі. Тепер, при його смерті, він повернувся саме «до своєї основи», до того ступеня.

«Коли піднявся із суміші». Це подібне до однієї сеа труми, що впала в сто сеа несвященного. Натяк на Мойсея, який не має причетності до світу й зійшов лише для підняття іскор святості зі світу Асія, що впали через гріх Адама, першої людини. Одна сеа труми — Мойсей, який упав до ста сеа несвященного, тобто Ізраїлю. Потім, כשמתן [неясна форма], «підняв суміш у 101» — העל' את המדומע בק"א. [П1618]

«До високих небес»: це Мойсей піднявся вгору.

«Попри це не потьмяніло його око… немов вигляд вогню, дому для Тори…». Слово בראשית витлумачено як ברי"ת א"ש, «союз вогню»; також воно — בית אש, «дім вогню». Далі והרי באמצע — «а הרי всередині» [неясне значення], що є אלקי' в такій послідовності: א' א"ל אל"ה אל"הי אלהי' — за гематрією 200. Не потьмяніло Мойсеєве око від того מקדין [неясне написання], що вказує на суд. Світ не міг би існувати, якби не долучення מד"הד, «міри суду», бо Мойсей також із міри Хесед. Це «З води витягла я його» — у Хеседі. І це «І побачив початок для себе» — завдяки Мойсеєві. Тому сказано: «І не втекла його волога, як це властиво воді…». Про те підняття, коли Мойсей піднявся вгору при своєму відході, сказано «І піднявся Мойсей… І помер там». [П1619]

«Як у "Проходячи долиною плачу"». Це у світі Асія, де нечестиві ізраїльтяни плачуть від своєї скрути, коли їх судять, а Мойсей виправив їх.

«Немає точнішого על פי ה', ніж цей…». Корінь Мойсея — в Єсоді Аби, і кожна міра є однією постаттю й парцуфом… Мойсей помер в Єсоді

Йоель Моше · 1 · продовження

Хохми, в мірі довготерпіння, тобто носа, що за гематрією — 63. Там світить Ім'я63, за числом חוטם, «ніс». Це таємниця «І моя молитва — אחטם — для тебе», а також таємниця «Володареві носа я молюся». «А ніс був над סה» — [неясне слово] — «і це ששם ק' ס"ע?» [непевне прочитання останньої частини]; כסתלק — [неясна форма при відході] — Мойсей, наш учитель, мир йому. [П1620]

«בני יומא כירום נקם...» — [значення вислову не встановлене]. Хоча це ніс, Мойсей був жертвою всепалення самця й був прийнятий там як приємний пах. [П1621]

«Тобто בספר». Бо יכול', «здатний / може», називається книгою [неясне значення יכול тут], за способом «Йосип — сувій Тори», як вище.

«Тлумачимо מא"ב» — натяк на Вищого Абу, який є יו"ד.

«Для постаті, на яку натякає гора Гор, ש"ע? "мужа розумінь"...» — [непевне прочитання ש"ע?]. Постать Аарона — בסו"ד אב"א, «у таємниці Аби», Вищої Іми. Від вигляду його стегон угору називається Біна, від сполучення Хохми; а תבי"נה, «Твіна» [точна форма джерела], — з боку, з якого вона мати над синами. Від вигляду стегон униз називається Твуна. Верхня частина називається הר, а нижня — ההר. Він піднявся на הר ההר, гору Гор, до своєї постаті, аж до носа, щоб бути приємним пахом, як вище. Це також על פי ה'. [П1622]

«А з неї випливала смерть» сама собою; Він не постановив для нього піднятися й померти так, як наказав Мойсеєві «І помри там...». Адже Аарон був вищим весільним супровідником і джерелом життя — як Він постановить для нього померти? Натомість йому було сказано через посланця, Мойсея.

«А щодо Маріям»: вона також померла בסו"ד, «у таємниці», Малхут. У тій постаті відійшла як приємний пах до носа, як вище. Але оскільки всепалення самиці дозволене лише в майбутньому, у Торі щодо неї прямо не сказано על פי ה'. [П1623]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Звідси ми навчилися, що вчинок праведників...». Стосується сказаного вище, у главі 12: книги праведників шануються разом із ними... Дивись там.

«Не можна правдиво сказати так»: що його дім навчання припинив роботу, адже він тоді додав вісім віршів до Тори. До того ж це не було в суботу, коли писати заборонено.

«Панує суворий суд, і всі суди пробуджуються». Коли суди спускаються згори עפ"כה [нерозкрите скорочення] до Малхут, тоді вони суворі. Вислів מתערין, «пробуджуються», означає спуск униз... Дивись там. [П1624]

«Але завершення його відходу затрималося до суботнього дня, щоб було відомо»: повідомити, що він відійшов не через суд, бо в будні мінха — пора суду, а в суботу — ні.

«Якби це було означенням ділянки...». Якби ספון означувало חלקה, належало б сказати ספונה, у жіночому роді. Натомість воно стосується Мойсея, який був схований і похований, а попри це вирізьблював — писав згадані вісім віршів. Адже та постать, у якій він написав решту Тори, відійшла напередодні суботи й була похована; а постать, у якій він написав вісім віршів, не відійшла до суботнього дня.

«Вищі образ і подоба» — відповідно до нешами й хаї.

«А нижчі образ і подоба» — відповідно до нефеш і руах. Проте єхіда не потребує вбрання; дивись вище, פ"ד פ"ה. [П1625]

«Люди довершеного розгляду не вважатимуть неможливим...». Нехай не буде далеким і чужим їхнім очам, що вища постать затрималася до суботи, коли нижча вже відійшла. Як вона могла існувати у світі без тіла? Тому сказано: בהזדבך אליה גולם אחר כרי לגי אנשים — «коли для неї інший ґолем, כרי, для трьох мужів» בהזדבך [написання й зв'язок частини фрази непевні]. Як Авраамові ангели, які облачилися в тіло, або стрічені царською владою, подоба образу яких зійшла. [П1626]

Йоель Моше · 1 · продовження

Мойсей мав духовніше облачення, ніж згадані праведники.

«Тим паче вони примножать любов…». Згадані вище погодяться із тлумаченням, що він відійшов напередодні суботи й у суботній день, як сказано. Після написання тринадцяти сувоїв напередодні суботи сказано «Рано прийшов до його дверей», що означає наступного дня, у суботу, бо «рано прийти» буває лише наступного дня. Отже, завершення його відходу тривало до самого суботнього дня.

«Відтоді весь Ізраїль відчув…». Смерть Мойсея вже пояснено так, щоб вислови не суперечили один одному. Але ще лишається пояснити: як він написав «І скінчилася жалоба за Мойсеєм», коли він іще був живий і писав вісім віршів? Відповідь: щойно весь Ізраїль відчув, що нижчі образ і подоба відійшли від Мойсея напередодні суботи, вони прийняли на себе тридцятиденний плач, і ті дні набули цілості. Писання зараховує їм, наче вони вже зробили це. Борони Боже приписувати Торі перебільшення! Лише сімдесят облич у Тори, і кожне обличчя розгортається в кілька смислів.

«Не за тлумаченням мудреців…». Адже вірш не втрачає свого прямого сенсу; далі והדדם תדרוש או נזלוז דברי אלהים חיים — [зв'язок не встановлений]: «…витлумачиш… слова Бога живого». [П1627]

«А там це потрібне для закону про свідчення…». «Не буде умертвлено батьків» витлумачили

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

щодо свідчення синів. Як же він сказав «не умертвить כבנים» [неясна форма] — «як написано в Хроніках», — і ור"משה, благословенної пам'яті [неясне написання], «за свідченням синів», אף כלחודך [неясний зв'язок], — що вірш не втрачає свого прямого сенсу. [П1628]

Так само «міста, укріплені в небесах», — буквально: у вищому Єрусалимі є вогненний мур навколо нього; вони називаються מנ"דן כג"דין? [непевне прочитання]. С"М та [ті, що] вгорі не можуть увійти всередину них, як пояснено в נא"כנז [неідентифіковане посилання] щодо вірша «Не вірили царі землі, що ворог і супротивник увійде» у вищий Єрусалим. Отже, у Торі немає перебільшення, за думкою тлумачів і Раші, благословенної пам'яті. [П1629]

Так само щодо Авраама, який сказав «І повернемося до вас»: натяк на прийдешній світ, бо Ісаак існуватиме при воскресінні мертвих; Еліезер увійшов до Еденського саду, а Ізмаїл покаявся. Отже, всі вони разом — в одному місці. Інакше «тут з ослом»: зараз, тепер, ти подібний до осла, але не в майбутньому, після того як покаєшся.

«Саме тому вони внесені до книг пророків». Тому це записано в книгах пророків: щоб показати, що говорив не лише перебільшенням, а все — правдиво й цілісно.

«Хікур Дін» — частина II — глава 14

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Про це» тощо. Це пов'язано зі сказаним наприкінці попередньої глави: усе в Торі є мовою мудрості, хоч за простим значенням не здається таким. Тут автор каже, що про те, що

Рама з Фано

Про це молився танна в «Авот», кажучи: «І дай нашу частку у Твоїй Торі». Адже як силу Своїх горішніх діянь Він сповістив Своєму народові, так і діяння праведників — могутніх силою, які буквально здійснюють

Яд Єгуда · 1 · продовження

досвідчений учень відкриває й пояснює в цьому та подібному, молився танна наприкінці «Авот»: «Нехай буде воля… і дай нашу частку у Твоїй Торі». Намір такий: нашу

Яд Єгуда · 1 · продовження

частку — те, що ми наново відкриваємо в Торі внизу, — дай також угорі, у Твоїй Торі. Це буде пояснено далі.

«Адже як» Господь сповістив Ізраїлю та мудрецям горішні таємниці, так Га-Шем, благословенний Він, сповіщає вгорі ангелам те, що нижні — учені Тори — наново відкривають у Торі.

«Буквально здійснюють Його слово». Бо «словом Господа створено небеса». Слово Господа — це Тора, що була знаряддям мистецтва Святого, благословенний Він, як відомо з початку «Берешіт раба». Так і праведники своїми словами творять нові небеса — своїми новими тлумаченнями Тори щодня.

«За словами рабі Шимона» бен Йохая в «Зогарі», «Берешіт», сторінка 24. Ось його слова: «Рабі Шимон почав: “І вклав Я Мої слова у твої уста”. Як же людині слід займатися Торою вдень і вночі, адже Святий, благословенний Він, дослухається до голосу тих, хто займається Торою! Кожним словом, наново відкритим у Торі через того, хто займається Торою, Він творить одне небозведення. Ми вчили:

Рама з Фано · продовження

Його слово через нові тлумачення Тори в галахі, — покладено у скарбницю Царя світу: горішню Тору. Вона — знаряддя Його мистецтва, щоб із них повсякчас, щодня творити нові небеса й нову землю, за словами рабі Шимона в його агаді. [П1630]

Про це сказали: «Усе залежить від мазалю, навіть сувій Тори в храмі» — у прямому значенні. Бо він закритий і лежить у кутку, доки «не потече вода з його відер» — з відер Ізраїлю, — щоб усно відкривати в ньому нові таємниці Тори. Цей мазаль не припиняється й плине всі дні бажання. А одне покоління вирощує більше громад мудреців, ніж інше. Саме з таким наміром рабі Зейра, коли піднімався туди, казав: «Нехай буде воля, щоб я сказав щось, що буде прийняте». Це означає: на небесах угорі й на землі внизу. [П1631]

Він сказав «наша частка» у множині: або щодо всіх мудреців, щоб долучити себе до заслуги багатьох; або слідом за сказаним про вірш «Тоді говорили… і було записано»: слова двох записуються в книгу спогадів. Мусимо сказати, що йдеться про піднесення нових тлумачень Тори. Бо якщо ні, то хіба заняття Торою гірше за будь-яку іншу заповідь, навіть за найлегші з них? Адже всі наші вчинки записують у книгу також і для окремих людей.

А якщо бажаєш, скажи: Писання, Мішна й Ґемара знову й знову навчали нас, що записуються слова саме двох — і щодо слів Тори, і щодо

Яд Єгуда · 1 · продовження

тієї миті, коли слово Тори наново відкривається з уст людини, те слово підноситься й постає перед Святим, благословенний Він; Святий, благословенний Він, бере те слово й цілує його тощо. Те слово летить, підноситься, сходить і стає одним небозведенням тощо. Усі інші слова Тори, що наново відкриваються, стоять перед Святим, благословенний Він, підносяться й стають землями життя тощо. Тому написано: “Бо як нові небеса й нова земля, які Я творю, стоять переді Мною” тощо. Не написано “створив”, а “творю”: Він повсякчас творить із тих нових тлумачень і таємниць Тори» тощо; дивись там. [П1636]

«Доки не потече» тощо. Він пояснює, що сувій Тори залежить від мазалю, тобто від того, що мудрець Тори виливає в нього своїми устами у нових тлумаченнях.

«Це означає», що те, що він наново відкриває в Торі, буде прийняте також угорі.

«Він сказав “наша частка” у множині», а не «моя частка». Причина: «або щодо всіх мудреців», тобто тому, що просив цього для всіх

Яд Єгуда · 1 · продовження

мудреців, аби долучити себе до них. Як сказали наші вчителі: «Нехай людина завжди долучає себе до громади».

«Або слідом» тощо — тобто тому, що йшов за їхнім висловом у першому розділі «Брахот» про вірш «Тоді говорили ті, хто боїться Господа, один до свого друга, і Господь прислухався й почув, і було записано перед Ним у книгу спогаду». Вони сказали: «Звідки відомо, що коли двоє сидять і займаються Торою, Шехіна з ними? Бо сказано: “Тоді говорили ті, хто боїться Господа, один до свого друга” тощо. А звідки відомо — навіть один?» тощо. «Якщо вже навіть один, то чи треба казати про двох? Слова двох записуються в книгу спогадів; слова одного не записуються в книгу спогадів».

«Мусимо сказати», що йдеться про нові тлумачення Тори: нові тлумачення саме двох записуються, а одного — ні. Бо якщо не скажеш так, а захочеш сказати, що йдеться просто про заняття Торою, то постане утруднення: чому слова одного не записуються? Адже ми вчили: «Усі твої вчинки записуються в книгу». Хіба заняття Торою гірше за решту заповідей?

Рама з Фано · продовження

решти заповідей. Ці двоє — добрий нахил і лихий нахил. Саме вони — «один до свого друга». Усюди читай не «злий», רע, а «друг», ריע: його створено, щоб служити нам і допомагати нам у служінні Небесам. Вони й є двома ангелами служіння, які впорядковують перед людиною її вчення, коли вона виходить зі світу, щоб їй не було соромно перед Святим, благословенний Він, за словами мудреців про вірш «Господь не дасть голодувати душі праведника». На них покладено впорядкувати перед нею те вчення Тори, яке вони чули з її уст протягом усього її життя. Обидва через неї оновилися, бо вона потягла їх до дому навчання. «Хто ангели служіння? Мудреці». [П1632]

У Масорі ויגל трапляється двічі: «І відкотив камінь» — ויגל את האבן; «І зраділа моя слава» — ויגל כבודי. Це вчить, що камінь спотикання радіє, коли праведник відсуває його від устя криниці. Бо лихий нахил має намір виконати волю свого Творця. Ще в Масорі: רק двічі — «А яма порожня», והבור רק, і «Бо це не порожня річ», כי לא דבר רק הוא. Це вчить, що все служить виправленню світу. Коли ж він слухається доброго нахилу, то й сам стає кращим, і їхні слова записуються. Слова одного не записуються на каменях чистого мармуру, бо вони не були записані в цьому світі на кам’яному серці. [П1633]

Ось сенс вислову: «Удостоївся — бере свою частку й частку свого товариша в Еденському саду (ґан-Еден)». Він

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Тосафот» там уже помітили це утруднення. На їхню думку, слова двох записуються разом з іншими, а слова одного записуються окремо. Авторові це видається натягнутим; йому більше до вподоби, що «слова двох записуються» сказано про піднесення нових тлумачень Тори. Тому й танна сказав у множині: «І дай нашу частку» — нові тлумачення Тори — «записати вгорі, у Твоїй Торі», бо слова двох записуються.

«А якщо бажаєш, скажи»: Писання, Мішна в «Авот» і Ґемара в «Брахот» повторили це, щоб навчити нас: саме двоє потрібні не лише для слів Тори, а й для заповідей. Проте йдеться не про двох людей, а про два нахили в людині — добрий і лихий. Адже людина зобов’язана служити Господу обома своїми нахилами, як сказали наші вчителі: «Усім твоїм серцем — обома твоїми нахилами, добрим і лихим». Ще вони сказали в першому розділі «Брахот»: «Нехай людина завжди збуджує добрий нахил проти лихого». Про це сказали «двоє»: якщо й лихий нахил допомагає їй у цьому та займається словами Тори, їхні слова записуються. Але «один» — коли сам добрий нахил займається Торою,

Яд Єгуда · 1 · продовження

а людина не здобуває над лихим нахилом переваги, щоб і той погодився на це, — його слова не записуються. А вивчене «Усі твої вчинки записуються в книгу» стосується чогось із заповідей [прогалина у джерелі]; також Мішна й Ґемара — щодо слів Тори. Адже в Торі легко підкорити також лихий нахил, як сказали наші вчителі: «Якщо тобі трапився цей негідник, потягни його до дому навчання». [П1637]

«Саме вони — “один до свого друга”», про яких сказано у вірші. Бо й лихий нахил — як друг і брат доброму в служінні Небесам. Читай не «лихий», רע, нахил, а «друг», ריע, як сказано вище, у частині I, главі 21, та у трактаті אב”ח, частині II, розділі 21. [П1638]

«За словами мудреців» у мідраші, наведеному в «Ялкуті» до «Приповістей»: «Господь не дасть голодувати душі праведника» — це вчений Тори. Увесь час, поки він за життя займається Торою, якщо від нього приховався один розділ або щось із його вчення, він не відходить зі світу, доки в час його відходу не приходять ангели служіння та не впорядковують це перед ним, щоб у майбутньому

Рама з Фано · продовження

бере свою винагороду й стає каналом для винагороди, що належить його товаришеві. Як той, кого зараховано до перших десяти: він бере винагороду всіх, хто приходить після нього. Це не зменшує їхніх часток: усі удостоюються через нього. Отже, він бере винагороду всіх, дає їм її, а йому лишається винагорода, рівна всім разом. Бо інші беруть від нього, а він нічого не втрачає. І те, і те має місце, як згадаємо нижче.

Із цього ми вчимо, що тіла праведників, які їдять для насичення своєї душі, щоб повернути форму з’їденого й перетворити її на саму сутність того, хто їсть, — як згадаємо про це у главі 17, — після того як удостояться воскресіння, більше не повертаються у свій порох, за словами наших учителів. Хоча в прийдешньому світі немає ні їжі, ні пиття, не слід гадати, ніби органи, призначені для цього, тоді існуватимуть намарно. Адже в цьому світі вони служили святості — як у споживанні їжі задля заповіді: їсти хліб перед Богом.

Кожним жуванням вони додавали сили горішній могутності, щоб щодня повсякчас оновлювати діло початку творіння. Через них сіль і вода, що належать до носіїв неживої форми, отримували нову мислячу форму, — і тим більше носії рослинної та чуттєвої форми. Ці праведники гідні двох вінців на голові кожного: за трахею й за стравохід. Кожен — відповідно до свого способу: цей у виправленні дії, а той у виправленні

Яд Єгуда · 1 · продовження

йому не було соромно перед Святим, благословенний Він. За читанням автора — «два ангели служіння»; він пояснює, що це добрий і лихий нахили, на які покладено цю справу.

«Бо він потягнув» обох до дому навчання. Саме про них напевно сказано: «Хто ангели? Мудреці».

«Це вчить» тощо. Пояснення таке: «І відкотив камінь» — ויגל את האבן. Заради праведника, який лихий нахил, названий каменем, від устя криниці — שאת [неясна форма] — усуває й підкоряє, радіє сам камінь; і це «моя слава». [П1639]

«Має намір виконати волю свого Творця». Навіть коли він спокушає людину на гріх, він бажає Господньої праведності й хоче, щоб людина його до цього примусила.

«Усе», навіть лихий нахил, служить виправленню світу: мета спокуси — щоб людина здолала його та отримала за це винагороду. Також і він, лихий нахил, у майбутньому буде виправлений. Ось пояснення: «А яма» — це лихий нахил, «порожній» від заповідей. І все ж «це не

Яд Єгуда · 1 · продовження

порожня річ», а виправлення світу.

«Коли ж він» тощо «слухається» тощо — завершення цього пояснення вислову «слова двох записуються».

«Один» — тобто сам добрий нахил, коли він не примушує також і лихий до своїх дій.

Рама з Фано · продовження

благословення за насолоду, яке для кожного праведника стало благословенням заповіді. [П1634]

Над ними підноситься сяйво Шехіни відповідно до чистоти їхніх думок і очищення їхнього наміру день у день. Це сяйво, яким насолоджується Шехіна, за смислом «І їли з урожаю землі»: «Бо Господь не покине Свого народу заради Свого великого Імені». І написано: «Від Мене знаходиться твій плід». [П1635]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«На каменях чистої глини» — באבני טיט טהור — угорі. [Прогалина у джерелі] «Камінь» — у лихому нахилі. [П1640]

«Ось сенс» сказаного нашими вчителями у другому розділі «Хаґіґа»: «Удостоївся» тощо. Ось пояснення: удостоївся, примусивши також лихий нахил, — добрий нахил бере свою частку й частку свого товариша,

Яд Єгуда · 1 · продовження

лихого нахилу. Це тому, що він дав йому удостоїтися винагороди; тому добрий нахил бере й цю винагороду за те, що дав йому цього удостоїтися. Лихий же нахил через це нічого не втрачає зі своєї винагороди.

«Як» наведено в розділі «Троє, що їли»: рабі Єгошуа бен Леві сказав: «Нехай людина завжди рано приходить до синагоги, щоб удостоїтися бути зарахованою до перших десяти. Навіть якщо після неї прийдуть сто, вона отримує винагороду всіх». «Невже припускаєш — винагороду всіх? Радше скажи: дають їй винагороду, рівну всім». Автор пояснює це своїм способом, як і в багатьох місцях: «Радше скажи» не відкидає першого вислову. Обидва правдиві. «Отримує винагороду всіх» означає, що вона отримує їхню винагороду й дає їм, а сама через це нічого не втрачає: їй також дають винагороду, рівну всім.

«Нижче» — частина III, глава 8.

«Із цього ми вчимо» — зі сказаного нами про лихий нахил: він також отримує свою винагороду, бо потрібний і служить святості. Тим більше органи праведників отримають свою винагороду в прийдешньому світі, хоча тоді вони не будуть потрібні, бо принаймні раніше служили святості.

«Повернути форму» спожитої речі — чи то неживого, рослини або живої істоти — і

Яд Єгуда · 1 · продовження

піднести її до сутності людини, яка їсть, та її форми, що є душею, яка говорить. [П1641]

«Після того як» душі удостояться воскресіння й споживуть трапезу Левіятана, ми вчимо, що вони більше не повертатимуться у свій порох, а стоятимуть так у тілі й душі та з усіма своїми органами.

«За словами наших учителів» — у розділі «Хелек».

«Намарно» — аж до того, щоб ми сказали, ніби «в цьому світі зникають тіло й органи» — שבעולי זה כלה הגוף והאברים, — на думку тих, хто так вважає. Бо «вода й зорі» — המים והכוכבים — обрані отримати винагороду, оскільки в цьому світі були знаряддями святості «для ангелів, для їхнього споживання їжі» — למלאכין בע"הז לאכילותם. [П1642]

«Кожним жуванням» вони збільшували свою винагороду тим, що підносили форму з'їденого до ступеня того, хто їсть.

«Коли через них оновлюється» мисляча форма у неживих спожитих речах — солі й воді, — щоб перетворити їх на того, хто їсть.

«І тим більше» у рослин або тварин, формі яких легше перейти у форму того, хто їсть.

«Двох вінців». У Ґемарі, у другому розділі

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Брахот», сказали: «У прийдешньому світі немає ні їжі, ні пиття; натомість праведники сидять зі своїми вінцями на головах і насолоджуються сяйвом Шехіни». Слово «їхні вінці» — множина, найменша кількість якої два; воно стосується кожного праведника окремо. Один — за трахею, а один — за стравохід.

«Цей» — стравохід — «відповідно до свого способу»: їсти й пити; через нього вони виправляли форму з'їденого, і це виправлення дією. «А той» — трахея — «відповідно до свого способу»: видавати голос; через неї вони благословляли своє споживання їжі, і «величання Бога в їхньому горлі» у благословеннях за насолоду. Тому вони удостоюються двох вінців. Намір вислову такий: у прийдешньому світі немає ні їжі, ні пиття, тож призначені для цього органи здаються марними. Проте праведники сидять із ними, бо ті були знаряддями святості. І більше того: «їхні вінці» — два вінці за їхнє споживання їжі в цьому світі — на голові кожного з них.

«Над ними» — над вінцями. Це й означає: «Насолоджуються сяйвом Шехіни». Пояснення відповідає викладеному вище, у частині I, главі 21: насолода заповіді збуджує любов між Ізраїлем і їхнім Отцем у небесах, бо Шехіна насолоджується відповідно до чистоти й дії думки, що була в тій насолоді. Про це сказано «сяйвом Шехіни»: те сяйво й світло думки, що дає насолоду Шехіні, підноситься над ними. Тож тепер і самі праведники насолоджуються тим сяйвом.

«За смислом» написаного: «І їли з урожаю землі» (Єгошуа, 5). Намір — вони їли від плоду горішньої землі, тобто Шехіни. Так само «заради Свого великого Імені» має той самий намір: בעבור подібне до מעבור הארץ, «з урожаю землі», тобто «плодом Його Імені». Господь не покине Свого народу, а оживляє їх плодом Свого Імені. [П1643]

«І написано: "Бо від Мене знаходиться твій плід"» (Осія, 14). У «Зогарі», розділ «Лех леха», сторінка 238, це витлумачено про плід Шехіни; дивись там.

Йоель Моше · 1

«Небеса й земля». Як пояснено в «Зогарі» про вірш «Які Я творю» тощо, від імені ר"לצ"ק [нерозгорнуте скорочення]: із заняття таємницями Тори постають нові небеса. Написано: «Небеса — небеса Господні». Це й означає «приховане»: силою таємниць Тори постають небеса для Господа, тобто небеса належать Господу. Із заняття відкритим постають нові землі, бо сказано: «А землю Він дав людським синам». Тому сказав: «А відкрите — нам» тощо. [П1644]

«Усе залежить від мазалю» — від вислову «Нехай потече вода з його відер», מדל"יו, Ізраїлю. Усі нові тлумачення, які Ізраїль відкриває, покладено у скарбницю Царя світу — горішню Тору. Саме це означає: «І дай нашу частку у Твоїй Торі» — саме у Твоїй.

דל"יו за ґематрією — 50 брам Біни. Тому наші вчителі сказали: «Остерігайтеся [зневажити] синів бідних, бо від них вийде Тора», — яка була 50 брамами Біни. [П1645]

«Йдеться про нові тлумачення Тори» тощо. Тобто «слова двох записуються» стосується саме нових тлумачень Тори. Бо інакше хіба заняття Торою гірше за решту заповідей, які всі, навіть у випадку однієї людини, записуються в книгу? Як сказано: «Усі твої вчинки записуються в книгу». Чим відрізняється це місце, де сказано, що записуються слова саме двох? Отже, безперечно, йдеться про нові тлумачення Тори. А якщо бажаєш, скажи: це стосується також усіх інших заповідей. Сказане «саме двоє» відноситься до доброго й лихого нахилів: обома він виконує заповіді, збуджуючи добрий проти лихого. Читай не «лихий нахил», а «друг», הריע, бо сказано: «Тоді говорили один до свого друга». Саме вони — добрий і лихий нахили.

«Лихий нахил радіє» — камінь спотикання є лихим нахилом. Коли праведник усуває його від устя криниці, тобто людина його підкоряє, — адже саме це він має на меті: виконати волю свого Творця, щоб людина його підкорила й виконала волю свого Творця.

«А яма порожня» — це лихий нахил. «Бо це не порожня річ»: навіть лихий нахил служить

Йоель Моше · 1 · продовження

виправленню світу. Це й означає: «Слова двох записуються», — на відміну від одного, який не примушує лихий нахил і має лише добрий, тобто одного: його слова не записуються на горішніх каменях чистого мармуру. Їхня таємниця — «Щоб дати тим, хто любить Мене, суще», יש. Адже в Кетері є 620 світел, за числовим значенням כתר; це двічі יש. Він дає 310, שי, Хохмі й 310 — Біні, а Кетер є посередником між ними. Проте Хохмі він дає шляхом прямого світла, а Біні — шляхом зворотного світла. Це таємниця «А мудрий позаду похвалить її». Натяк на це у вірші: «Господи, я почув» — ה' שמעתי: початкові літери יש; «Твою звістку — злякався» — שמעך יראתי: початкові літери שי. Бо יש — пряме світло, אור ישר, а שי — зворотне світло. Ось שיש, «мармур»: יש, שי; літера йод служить і в один, і в другий бік. [П1646]

«І те, і те має місце» тощо. Тобто у Ґемарі запитали: «Невже припускаєш — винагороду всіх?» І відповіли: «Рівну всім». Автор пояснює, що й те, й те має місце: спочатку він бере винагороду всіх, потім дає кожному його частку, а в нього також лишається винагорода, рівна всім. Він нічого не втрачає — як коли запалюють світильник від світильника.

לה [неясна лема] «Повернути форму з'їденого». Тобто виправити הד"ק [неясне скорочення] або якусь їжу, щоб піднести іскри святості в ній, які впали через гріх першої людини. Як сказано вище, вони впали до живого, рослинного й неживого. Коли праведник їсть із добрим наміром, він виправляє ту їжу, і вона стає його сутністю, бо в ній є корінь і сутність. [П1647]

«Хоча немає ні їжі, ні пиття» тощо. Отже, можна запитати: навіщо при воскресінні мертвих людині знову бути створеною із зубами й органами споживання їжі, якщо там не буде ні їжі, ні пиття? Він відповідає: тому що вони служили святості в цьому світі через їхнє споживання їжі й добрий намір. Через них вода й сіль, тобто неживе, були освячені мислячою формою, — і тим більше рослини й тварина, що має чуття. Праведники гідні двох вінців: одного за трахею, другого за стравохід. Трахея видає голос благословення за насолоду, а другий — за

Йоель Моше · 1 · продовження

стравохід, яким він їсть і виправляє з'їдене. Це пояснення вислову Ґемари: «У майбутньому, в прийдешньому світі немає ні їжі, ні пиття; натомість праведники сидять зі своїми вінцями на головах і насолоджуються сяйвом Шехіни».

«Яке для кожного праведника стало» — тобто благословення, яким він благословив споживання їжі, було благословенням на заповіді, бо його споживання їжі [було] для заповіді; תקש' [неясна форма]. «Це сяйво, яким насолоджується Шехіна» тощо. Сказане «насолоджується сяйвом Шехіни» означає сяйво Шехіни, яким сама Шехіна насолоджується. Це міра Тіферет, що світить у Малхут, тобто Шехіні. Намір — він був приведений до ступеня זוכר, «того, хто пам'ятає» [непевний зв'язок], названого сяйвом Шехіни, яким насолоджуються. Дивись «Зогар», «Бемідбар», сторінка 228: «І він називається святим; сяйво — натяк на цей місяць і рік, що освітлює місяць», бо тіло й завіт ми рахуємо за одне. Ось що сказано: «Увесь час, поки праведник — Єсод — у місті — Малхут, — він є її сяйвом». У «Тіккунім» наведено: Год у своєму прямому значенні, а пишнота — כל"ח [нерозгорнуте скорочення]; він же — її сяйво. Це також «відійшло її сяйво»: коли праведник вийшов із міста, до нього не надходить достаток від горішнього сяйва, від праведника, основи світу. Відомо, що ці троє — Год, Єсод, כל"ח — разом є одним предметом, як пояснимо в наступній главі. [П1648]

Це таємниця того, що Тору дано в місяці сіван, названому קדש זיו, «святе сяйво», і названому Близнятами. Адже про Тору ми сказали вище, що вона в Тіфереті, а Йосип — у Єсоді; ми рахуємо їх за одне. Сяйво Тори; ויהו והוי"ו משך והוי"ו [неясний зв'язок] — Яків, Йосип; тіло й завіт ми рахуємо за одне. [П1649]

«Від нього знаходиться твій плід» — ממנו פריך נמצא — тощо. Тобто «урожай землі» — це плід Малхут, названої землею. Це й означає בעבור שמו, «заради Його Імені», яке є אדנו [неясна форма]. Дивись «Зогар», «Лех леха», сторінка 433. [П1650]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 14

«Хікур Дін» — частина II — глава 15

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Можна пояснити» молитву танни «і дай нашу частку у Твоїй Торі»: її намір — щоб угорі, в горішній єшиві, Ти згадував галаху від імені того, хто висловив її внизу.

«Як у тому», що наведено в мідраші. Рабі Аха від імені рабі Йосі бар Ханіни каже: коли Мойсей піднявся на висоту, він почув голос Святого, благословенний Він, який сидів і займався розділом про корову та висловлював галаху від імені того, хто її сказав: «Еліезер, син Мій, каже: корова — на другому році, а телиця — на першому» тощо. Мойсей сказав перед Ним: «Владико світу, нехай буде воля, щоб він вийшов із моїх стегон». Святий, благословенний Він, відповів йому: «Життям твоїм: він вийде з твоїх стегон». Це й написано: «Ім’я одного — Еліезер», שם האחד אליעזר, — а ім’я того особливого — Еліезер. [П1659]

«Оскільки рабі Еліезер» тощо. У другому розділі: «Він казав: якби всі мудреці Ізраїлю були на

Рама з Фано

Можна також пояснити «і дай нашу частку у Твоїй Торі», ותן חלקינו בתורתך: це прохання до Нього, благословенного, щоб наша частка в Торі була бажаною перед Ним і входила до повторюваного вчення, яким Він займається в горішній єшиві. Як у тому вислові, що Він сидить і навчає: «Еліезер, син Мій, каже: телиця — на першому році, корова — на другому». Оскільки рабі Еліезер був «Синаєм» і в цьому переважував усіх мудреців Ізраїлю, хоча його разом із ними переважував товариш, який «зрушував гори», Мойсей забажав, щоб саме він вийшов із його стегон, і назвав свого сина його ім’ям. Подивися про це наприкінці третьої частини. [П1651]

Хто звик до розмов мудреців про вищу живу істоту, חיה עלאה, ім’я якої Ізраїль, — від вигляду її стегон угору Ізраїль, а від вигляду її стегон униз Яків, як і написано: «Як устоїть Яків? Адже він малий», — зрозуміє, що означає: «Нехай буде воля, щоб він вийшов із моїх стегон». Отже, він — саме «Синай». [П1652]

Про цю таємницю написано: «Пам’ять про праведника — на благословення», זכר צדיק לברכה. У «Зогарі», на початку розділу «Бемідбар», видно, що тут

Яд Єгуда · 1 · продовження

одній шальці терезів, а Еліезер бен Гурканос — на другій, він переважив би всіх. Аба Шауль каже від його імені: якби всі мудреці Ізраїлю були на одній шальці терезів, а Еліезер бен Гурканос — разом із ними, а Елазар бен Арах — на другій шальці, він переважив би всіх». Коментатори пояснили, що слова обох [прогалина у джерелі]. Рабі Еліезер бен Гурканос переважував усіх мудреців Ізраїлю своїми переказами, як сказано нижче; у цьому він був «Синаєм». А рабі Елазар бен Арах переважував своєю гостротою та пілпулом, тонким розбором, бо «зрушував гори», як сказано в Ґемарі, у «Горайот», про рава Йосефа й Раббу. Цей рабі Еліезер, який сказав «корова — на другому році», — рабі Еліезер бен Гурканос, і саме він — рабі Еліезер без уточнення імені, згадуваний у Талмуді. Він увів себе у «відштовхування», לדחיפות [неясний вислів], згадані в «Авода зара». Автор сказав: оскільки він був «Синаєм», Мойсей забажав, щоб він

Яд Єгуда · 1 · продовження

вийшов із його стегон, хоча й не настільки «зрушував гори». Адже «Синай» має перевагу: усі потребують «власника пшениці», як сказано там, у «Горайот». «Його товариш» — рабі Елазар бен Арах. [П1660] [П1661]

«Подивися про це наприкінці третьої частини», розділ 33: Еліезер був від вигляду стегон Мойсея й нижче.

«Хто звик до розмов мудреців» про вищу живу істоту, зрозуміє: саме цього Мойсей просив щодо рабі Еліезера — щоб він вийшов із його стегон, від вигляду його стегон униз. Стосовно Мойсея тут так само, як стосовно Ізраїлю та Якова. Там мається на увазі Зеїр Анпін: від половини його Тіферет угору він називається «юнак Ізраїль», а від половини його Тіферет униз називається Яків, як буде пояснено в трактаті «Йонат Елем», розділ 23. Парцуф Якова малий, і про нього сказано: «Як устоїть Яків? Адже він малий». Так само й у Мойсея: обоє вони походять від Єсод Аби, יסוד אבא, але Яків — іззовні, а Мойсей — зсередини, як наведено в «Тіккунім». Тобто Яків — із зовнішнього боку, з того, що вийшло від сяйва Єсод Аби назовні,

Рама з Фано · продовження

благословення подвоєне: זכ"ר за гематрією дорівнює ברכ"ה, «благословення». Подібно сказав Мойсей, наш учитель, мир йому: «Нехай додасть до вас стільки, скільки вас», а потім: «і благословить вас». Адже той, хто згадує праведника, пробуджує перед собою його парцуф, פרצוף. А פרצוף за гематрією дорівнює двічі ברו"ך, «благословенний». Отже, слід подвоїти його благословення, щоб охопити всю міру його стану. Написано: «Благословенний Господь повіки. Амінь і амінь», ברוך ה' לעולם אמן ואמן; за гематрією це дорівнює «Сам провадить його, і немає з ним чужого бога», בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. Ось подвоєння також щодо того, хто відповідає «амінь» після власних благословень. Вони за гематрією дорівнюють יעקוב, «Яків», із повним написанням через вав, щоб була благословенна вся повнота його стану. Так само יעקב без вав за гематрією дорівнює מלא"ך האלהים, «ангел Божий», тобто אמן אמן, «амінь, амінь». Тому як добре, щоб при кожній людині були двоє друзів — товаришів, які слухають і відповідають «амінь» після її благословень. [П1653] [П1654]

За простим значенням слів можна сказати так: коли Святий, благословенний Він, показав Мойсеєві кожне покоління та його мудреців, той побачив велич рабі Аківи й знав, що ще від шести днів творіння було задумано, аби він був сином ґерів. Тому він попросив, щоб із його стегон вийшов його вчитель.

Яд Єгуда · 1 · продовження

перед станом Зеїра, де б він не був. А Мойсей — зсередини, від сяйва того самого Єсоду, від того, що той залишив собі всередині Зеїра, як також сказано в трактаті «Йонат Елем», розділ 77. Мойсей також від половини вгору був «Богом», אלקים, а від половини вниз — «чоловіком», איש. Проте своє пророцтво він прояснив і витлумачив через Нецах і Год Зеїра, נ"ה דזעיר, що відповідає верхам стегон, як там також пояснено. Тому, побачивши, що дух Господа майорить у рабі Еліезерові, який точно визначає галаху так, як її передано в переказі із Синаю, Мойсей попросив, щоб той вийшов із його стегон, від вигляду стегон униз. [П1662]

«І він», рабі Еліезер, «отже», саме тому був саме «Синаєм»: «галаха — можливо, бо вона більша за Мойсея у пророцтві із Синаю», הלכה אפשר כי יתירה ממשה בנבואה מסיני [зв'язок неясний]. [П1663]

«Про цю таємницю», стосовно того, що від половини стану вгору й від його половини вниз, написано «Пам'ять про праведника — на благословення»: слід благословити його «дванадцятьма благословеннями», בכ'

Яд Єгуда · 1 · продовження

ברכות [числове прочитання непевне], за дві половини його стану. Бо זכר, «пам'ять», — також ברכה, «благословення», оскільки вони рівні за гематрією. [П1664]

«У "Зогарі", на початку розділу "Бемідбар"», сторінка 226: «Прийди й подивися: хто вихваляє свого товариша за його дітей або за його майно, повинен його благословити й висловити над ним благословення. Звідки це? Від Мойсея, бо написано: "І ось ви сьогодні численні, як зорі небесні". А що написано далі? "Господь, Бог ваших батьків, нехай додасть до вас стільки, скільки вас, тисячу разів" тощо. Було два благословення: "Господь, Бог ваших батьків" тощо — одне; а далі "і благословить вас, як Він вам говорив": висловити над ними благословення на благословення» тощо, дивись там. Причина в тому, що той, хто згадує праведника, пробуджує перед собою його парцуф. Саме про це сказано в Єрусалимському Талмуді, у четвертому розділі «Шекалім»: хто наводить переказ від імені того, хто його висловив, нехай бачить носія переказу так, ніби той стоїть перед ним, адже сказано: «Лише в

Рама з Фано · продовження

Можливо, той походив від його дочок. А коли його схопила влада, на ньому здійснилося «і врятував мене від меча фараона», ויצילני מחרב פרעה: Мойсей зробив це уявною дією для порятунку рабі Еліезера. [П1655]

Ще скуштуйте й побачте, що справа залежить від нас: вона зобов'язує нас бути уважними та спритними у виконанні заповідей відповідно до наших сил. Саме це означає «наша частка у Твоїй Торі». Бо Господнє свято в нас у день дарування нашої Тори — святе зібрання наприкінці п'ятдесяти днів після Песаху. Песах у Єгипті був у п'ятий день тижня, а на думку всіх, Тору дано в суботу, тобто наприкінці 51 дня. Це саме собою становить труднощі. [П1656]

Але, безперечно, оскільки Тору дано поза Землею Ізраїлю, Господь забажав задля Своєї праведності дати нашу частку у Своїй Торі. Адже вища думка погодилася, щоб Він Сам у Своїй славі святкував у святковий день діаспори, який Мойсей додав на власний розсуд, за словами рабі Йосі. Бо там Йому приємні слова коханих: вони — творці; «час діяти для Господа», тож «порушили Його Тору». Як у нарікання пророка Ісаї: «Лише Тобою згадуємо Твоє Ім'я», לבד בך נזכיר שמך, — вислів, який бар Йохай витлумачив про цю таємницю. Саме тому Писання ніде не прохопилося твердженням, що свято Шавуот є днем дарування Тори, і немає потреби в тому, над чим билися пізніші автори. А якщо від самого початку це була тимчасова настанова

Яд Єгуда · 1 · продовження

образі ходить людина», אך בצלם יתהלך איש.

«Щоб охопити всю міру його стану» — від стегон угору й униз.

«За гематрією — "Сам"» тощо. Тому подвоєння «амінь» не означає двох влад, боронь Боже, як кажуть мудреці щодо «Дякуємо, дякуємо», מודים מודים. [П1665]

«Ось подвоєння» — «амінь і амінь» навіть після благословення, в якому він уже сказав «Благословенний Господь». Причина подвоєння: א"מן ו"מן за гематрією дорівнює יעקוב із повним написанням через вав. Це натяк на повноту його стану — від стегон угору й униз, щоб уся вона була благословенна.

«Тобто» за гематрією אמן אמן, «амінь, амінь». «Двоє друзів» — щоб двоє відповіли «амінь». [П1666]

«За простим значенням слів»: вислів «щоб він вийшов із моїх стегон» означає, що Мойсей просив, аби рабі Еліезер вийшов із його потомства. Можна сказати, що причина прохання така: «коли» тощо.

«Щоб він був сином ґерів» — із нащадків Сісери. «Щодо його

Яд Єгуда · 1 · продовження

вчителя» — вчителя рабі Аківи, тобто рабі Еліезера.

«Можливо, так і було»: рабі Еліезер походив від дочок Мойсея. Від його синів походити він не

Рама з Фано · продовження

з Небес, за словами неназваного танни в барайті там, у розділі «Рабі Аківа», — щасливий Батько, якого так прославляють, немов промовляючи до вуха, що чує: «Благословенний Той, хто обрав їх та їхнє вчення». [П1657] [П1658]

Яд Єгуда · 1 · продовження

міг, бо не був левітом.

«А коли його схопили» тощо. Тобто Мойсей назвав свого сина його ім'ям, щоб зробити уявну дію для його порятунку. Як Еліезер, його син,

Яд Єгуда · 1 · продовження

указує на порятунок Мойсея — за висловом «Бог мого батька був мені на допомогу й урятував мене», — так і рабі Еліезер мав бути врятований від меча. Так і сталося: коли влада схопила рабі Еліезера, на ньому здійснилася уявна дія, і він був урятований, сказавши: «Я довіряю судді». А той правитель подумав, що він говорить про нього, тощо, і сказав йому: «Ти звільнений», як наведено в першому розділі «Авода зара». [П1667]

«Ще скуштуйте» тощо. Автор повертається до «дай нашу частку у Твоїй Торі» й каже: можна також пояснити, що танна просив, аби Господь погодився з нами у справах Тори та заповідей. Це й означає «дай нашу частку» — те, що ми робимо у Твоїй Торі, — і погодься з нами. Адже справа, що зобов'язує нас бути спритними та невідступними у виконанні заповідей, безперечно залежить від нас. Тому прохання полягає в тому, щоб Господь погодився з нами, як сталося при даруванні Тори і як далі підсумовано.

«Бо справді» — «у ганьбі слова це, що ми робимо», בגנות המלה זה שאנו עושין [неясний початок]. Адже Господнє свято в нас шостого сівана, коли було дано Тору: після сповнення 49 днів омеру та п'ятдесяти днів від Песаху, тобто на 51-й день — свято Шавуот. Це, безперечно, становить труднощі щодо Песаху в Єгипті, який був у п'ятий день тижня, як наведено в розділі «Рабі Аківа». 51 день спливав напередодні суботи, а Тору дано в суботу, на 52-й день. Риваш уже звернув увагу на це у відповіді, розділ 96; дивись там. [П1668] [П1669]

«Але, безперечно» — це те, про що ми говорили: Господь, благословенний Він, погодився тут із нами щодо двох днів діаспори. Він від початку

Яд Єгуда · 1 · продовження

звіщає кінець: Ізраїль у майбутньому святкуватиме поза Землею Ізраїлю два дні свята Шавуот. Тому Він дав Тору наприкінці 51 дня від Песаху, тобто в другий день діаспори поза Землею Ізраїлю. [П1670]

«Який Мойсей додав на власний розсуд». Там сперечаються мудреці й рабі Йосі: за мудрецями, Тору дано шостого числа місяця, а за рабі Йосі — сьомого. Ми кажемо, що всі згодні: Тору дано в суботу; розбіжність — у встановленні початку місяця. За рабі Йосі, початок місяця встановлено в перший день тижня, а за мудрецями — у другий. Ґемара заперечує рабі Йосі з написаного «сьогодні й завтра» та відповідає: рабі Йосі скаже тобі, що один день Мойсей додав на власний розсуд. Адже навчали: «Три речі Мойсей додав на власний розсуд, і Святий, благословенний Він, погодився з ним: додав один день на власний розсуд, відокремився від дружини й розбив скрижалі». «Додав один день на власний розсуд» — що він витлумачив? «Сьогодні й завтра»: сьогодні має бути як завтра. Як завтра разом зі своєю ніччю, так і сьогодні разом зі своєю ніччю. А ніч сьогоднішнього дня вже минула; звідси висновок: два дні, крім сьогоднішнього. Звідки відомо, що Святий, благословенний Він, погодився з ним? Шехіна не перебувала там до суботнього ранку, тощо. Ось завдяки тому, що Мойсей додав цей день, Тору дано в суботу, на 52-й день, тобто в другий святковий день діаспори. [П1671]

«Бо там» тощо. Тобто причина в тому, що Мойсеєві приємні слова коханих — учених Тори, які в майбутньому встановили два дні діаспори на честь Шехіни. [П1672]

«Вони — творці»: вони продовжили це через

Яд Єгуда · 1 · продовження

«час діяти для Господа». Адже відомо, що ми справді знаємо, як установлювати початок місяця, і відзначаємо два святкові дні лише через звичай наших батьків. Ті й за часів Храму відзначали два святкові дні через сумнів у місцях, куди не могли дістатися посланці. Автор сказав, що цим вони мали на меті «час діяти для Господа»: у час вигнання вгорі виникає роз'єднання, і вище сполучення припиняється, крім субот, святкових днів та початків місяця, як відомо з багатьох місць «Зогару». Тому мудреці, благословенної пам'яті, визнали за потрібне залишити звичай відзначати два святкові дні на честь вищого сполучення. Саме це — «час діяти для Господа».

«Тому порушили»: Га-Шем, благословенний Він, і Мойсей порушили Його Тору на 51-й день та відклали її дарування на 52-й, щоб погодитися з останнім поколінням.

«Як у наріканнях пророка» тощо. Тобто це пояснення вірша «час діяти для Господа» відповідає наведеному в «Зогарі», «Шемот», сторінка 15, про вірш «Лише Тобою згадуємо Твоє Ім'я», לבד בך נזכיר שמך. Ось його слова: «"Лише Тобою", בך, — таємниця святого Імені, сукупність двадцяти двох літер. І Зібрання Ізраїлю благословляється лише від цього Імені, названого בך, як сказано: "яким Ти присягнув Собою", אשר נשבעת להם בך. Так Зібрання Ізраїлю, бо вже в таємницях відомо; і як вони довершили любов, не відділялося одне від одного; так відділити одне від одного — жінку від її чоловіка — "згори в думці моїй, а не в його серці", מעילא ברעוני ולאו בלבבו [неясний зв'язок], щоб не показувати роз'єднання. А тепер у вигнанні виявилося: зі скрути вони чинять роз'єднання, згадуючи те Ім'я окремо від її чоловіка, бо вона лежить у поросі. Це й означає "Лише Тобою згадуємо Твоє Ім'я"» тощо. [П1673]

«Саме тому»: оскільки день дарування Тори не був п'ятдесятим днем «від наступного дня в суботу», ממחרת בשבת [так у джерелі], тому Писання ніде не прохопилося тощо. [П1674]

«Пізніші автори» — подивися у Риваша, у зазначеному розділі. «Це була тимчасова настанова» — щодо другого святкового дня

Яд Єгуда · 1 · продовження

діаспори.

«З Небес» — коли Святий, благословенний Він, погодився дати Тору на 52-й день від Песаху, а Шехіна не перебувала там до суботнього ранку.

«За словами неназваного танни в барайті» про те, що «три речі Мойсей додав на власний розсуд» тощо: вона, без сумніву, узгоджується з усіма думками.

«Щасливий Батько»: так прославляти Його й казати про Нього «Благословенний Той, хто обрав їх та їхнє вчення», за висловом наших мудреців, благословенної пам'яті, у шостому розділі «Авот». Це прославлення — немов промовляти до вуха, що чує, щоб зробити сказане доступним слуху. [П1675]

Йоель Моше · 1

«До повторюваного вчення» тощо — від вислову «і повторюй їх своїм синам», ושננתם לבניך. Тобто навчання горішнього почту, який наводить слова від імені того, хто їх висловив: «Еліезер, син Мій» тощо. Таке й наше прохання: «і дай нашу частку саме у Твоїй Торі», בתור"תך.

«Оскільки рабі Еліезер був "Синаєм" і переважував» тощо. Як сказано в «Піркей авот»: «Якщо ти покладеш усіх мудреців Ізраїлю на одну шальку терезів, а рабі Еліезера — на другу, він переважить усіх». Хоча там є твердження, що рабі Елазар бен Арах переважує навіть рабі Еліезера разом з усіма, бо він «зрушував гори», проте своїм знанням, як «Синай», той переважує всіх, крім рабі Елазара бен Араха, який «зрушує гори». [П1676]

«І назвав свого сина» — тобто Мойсей назвав свого сина שבו' [неясне скорочення] ім'ям рабі Еліезера. Саме це означає: «Ім'я одного — Еліезер», ושם האחד אליעזר, — особливого, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті. [П1677]

«Ім'я якої Ізраїль». Тобто йдеться про вищий стан: перші три міри — плече, права й ліва рука; це Ґдула, Ґвура й Тіферет у розгляді шести країв у світі Брія. А відповідно до нього — у таємниці двох парцуфів, ד"ו פרצופין, «і встав», וקם [зв'язок неясний]. Від вигляду його стегон угору вони

Йоель Моше · 1 · продовження

називаються Ізраїлем зі сполученням із Лією; а від вигляду стегон униз — тобто права й ліва гомілка та союз, Нецах, Год і Єсод — називаються Яковом зі сполученням із Рахіллю. Три верхні називаються «тим, хто зрушує гори»; це גנ"ת [так у джерелі]. За висловом «піднесу очі свої до гір» витлумачили про Авраама, Ісаака та Якова: вони називаються горами й становлять גנ"ת. Вони викорчували міри, що в нечистоті, щоб повернути його до святості. Саме це — «той, хто зрушує гори». Отже, те, що від стегон униз, називається «Синаєм». Рабі Еліезер також — «Синай», тому Мойсей із великою точністю сказав: «Нехай буде воля, щоб він вийшов саме з моїх стегон» — із половини стану, яка внизу називається «Синаєм». Це виключає верхню половину стану, що називається «тим, хто зрушує гори»: із неї він вийти не може, бо рабі Еліезер — «Синай», а не «той, хто зрушує гори». Це «пуп'янок і квітка», כפתור ופרח, адже Мойсей також був із того стану. [П1678]

«Подвоєння благословення» — щоб охопити всю міру його стану, яка складається з двох зазначених вище аспектів.

«Пробуджує перед собою його парцуф» тощо. Як наведено в «Зогарі», розділ «Пінхас», сторінка 600: «місця цієї тіні», אתרי האי טולא, тощо [форма אתרי тут неясна]. Про це й сказано: нехай людина завжди бачить себе так, ніби носій переказу стоїть перед нею, адже сказано: «Лише в образі ходить людина», אך בצלם יתהלך איש. Тобто — ця свята тінь. Саме про це сказано в трактаті «Шабат»: «Богом [клянусь], мої очі бачили, а не чужий», האלהים עיני ראו ולא זר. Так сказали з вуст Рава, бо бачили його перед собою, як він стоїть. Такий і намір Ґемари: нехай людина розлучається зі своїм товаришем лише після слова галахи, бо завдяки цьому згадуватиме його. Це слід розуміти так: до кожного, хто наводить слово від імені того, хто його висловив, перед очі приходить той образ. Тому сказано: завдяки цьому він згадує ту людину, бо його мазаль бачить ту людину, тощо. [П1679]

«Парцуф — це двічі "благословення"», פרצוף הוא ב"פ ברכה, тощо. Отже, слід подвоїти всю міру його стану. Тобто в цьому парцуфі є два види парцуфів — Ізраїль і Яків, один над одним.

Йоель Моше · 1 · продовження

Написане «Як устоїть Яків? Адже він малий» означає, що цей парцуф менший від Ізраїлю. פרצוף за гематрією дорівнює двічі ברו"ך, «благословенний»; а слово ברו"ך — це רוכ"ב, «їде верхи». Саме це: «Ось їде верхи на легкій хмарі», הנה רוכב על עב קל. Бо «два імені — це два їхні כ"ר?», ב' שמו' הם שני' שלהם כ"ר? [непевне прочитання й неясний зв'язок]. А Ім'я Гавая, הוי"ה, — це 26; усе разом дає רוכ"ב. לכ"ח הכה [значення цього зв'язку не встановлено]. Тобто завдяки силі Імені Гавая доповнюється число רוכ"ב разом із ע"ב ק"ל, «легка хмара». Так само «Благословенний Господь повіки», ברוך יי' לעולם, — це ב"ר כ"ו; ה' לעולם, — це 26 — ב"ר כ"ו; ניח' ה"ב — це 176; [неясний запис]. Адже כ"ו у слові ברו"ך не має однозначного віднесення: воно стосується і того, що вгорі, і того, що внизу, ніби написано ב"ר כ"ו כ"ו קע"ו. Тобто на початку — ב"ר, а наприкінці ה' разом із לעולם — ב"ר; посередині כ"ו, тобто Ім'я Гавая. Ось подвоєння благословення. [П1680] [П1681] [П1682] [П1683]

«Сину мій, благослови Якова», בני ברך יעקב, тощо [так сформульовано лему]. Тобто щоб ти не сказав, ніби, боронь Боже, існує дві влади, оскільки він подвоює «амінь і амінь», тому — «Сину мій, благослови»; יכתבו', «запишуть», тощо [зв'язок неясний]. Це вказує: хоча записано подвоєння, у нас немає підстав помилятися. Навпаки, воно вказує на єдність Га-Шема: за гематрією — יעק"וב із вав, або אמן אמן за гематрією — יעק"ב без вав, як натяк на два стани, про які ми говорили. [П1684]

«Тому попросив щодо його вчителя». Тобто рабі Елазар був учителем рабі Аківи. [Аківа] не міг вийти з його стегон, бо мав бути сином ґерів. Тому він попросив, щоб із його стегон вийшов його вчитель рабі Еліезер. Можливо, рабі Еліезер походив від дочок Мойсея. А коли влада схопила рабі Аківу, він урятувався, як сказано вище, у розділі 9, і на ньому здійснилося: «І врятував мене від меча фараона». [П1685]

«Ще скуштуйте й побачте» тощо — інше пояснення вірша «і дай нашу частку у Твоїй Торі»: щоб Святий, благословенний Він, погодився з нами щодо святкового дня діаспори й таємниці ібуру у справі «цей місяць — для вас», החדש הזה לכם, як пояснимо. [П1686]

Йоель Моше · 1 · продовження

Бо про свято Шавуот у Торі сказано: на п’ятдесятий день лічби омеру; а Тору дано на 51-й день. Адже за підрахунком перший день Песаху припав на п’ятий день тижня, а другий день, який був першим у лічбі омеру, — на шостий. Отже, п’ятдесят днів спливали в шостий день тижня, а Тору, на думку всіх, дано в суботу. Тож це, безперечно, день, який Мойсей додав на власний розсуд. Саме за цими двома днями свята Шавуот — два, ’ב, святкові дні діаспори, оскільки вони ще були поза Землею Ізраїлю. Бо Йому приємні «слова коханих», ’די דודים [скорочена форма джерела], — це праведники кожного покоління; вони — творці. [П1687]

«Як у наріканнях Ісаї» тощо, «який бен Йохай витлумачив про цю таємницю». Подивися «Зогар», розділ «Шемот», сторінка 15: у вигнанні «лише Тобою», לבד ב”ך, — це ו”ו в Імені, яке за гематрією дорівнює 22; «згадуємо Твоє Ім’я» — лише останню ге. Ми чинимо роз’єднання у вигнанні між вав і ге святковим днем діаспори, який відзначаємо. Ось його слова: «І було в

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

кожен час і час», — тобто кожне свято й свято, — «ми чинимо роз’єднання; а “за гематрією”, ובגי’ [так у джерелі], “лише Тобою” — це Тіферет, де Ім’я з 22 [літер]; “згадуємо Твоє Ім’я” — це Вінець». Тобто в діаспорі відзначають два святкові дні; другий — на честь Шехіни, яка перебуває з нами у вигнанні. Уважно розглянь і подивися розділ «Емор» у «Ялкуті». [П1688] [П1689]

«Є днем дарування Тори». Тобто в усій Торі сказано, що свято Шавуот — п’ятдесятий день; насправді ж Тору дано лише на 51-й день. Тому не сказано, що це день дарування Тори. «За словами неназваного танни в барайті» тощо: він вважає, що іяр того року був повним.

«Немов промовляючи до вуха, що чує». Тобто «та за їхнім ученням», וכמשנתם [так у глосі], — Він погоджується з ученням праведників, які роблять [місяць] повним або неповним. [П1690]

«Хікур Дін» — частина II — глава 16

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Сказано в Єрусалимському Талмуді…». Рав хоче ще інакше пояснити прохання танни у вислові «І дай нашу частку у Твоїй Торі», як підсумує далі. Для цього він спочатку наводить цей вислів Єрусалимського Талмуду.

«Між кожним висловом…». Там іще завершує: «Реш Лакіш, дійшовши до цього вірша, сказав: добре навчив мене Ханані,

Рама з Фано

У Єрусалимському Талмуді, «Шкалім», глава 6, сказано: рабі Ханіна, племінник рабі Єгошуа, тлумачить «Наповнені таршішем» (Пісня пісень 5:14) щодо скрижалей: між кожним висловом і наступним — подробиці та літери Тори, хоч би як це розуміти. Це узгоджується з тлумаченням Вавилонського Талмуду вірша «Тору й заповідь, які Я написав» (Вихід 24:12): усе це було дано Мойсеєві на Синаї, і від тієї миті щодо них уже можна читати «які Я написав». [П1691]

Для нас же ці слова мають прямий

Яд Єгуда · 1 · продовження

племінник рабі Єгошуа. Як у цьому морі між великою хвилею та наступною великою хвилею є мала, так між кожним висловом і наступним — подробиці та літери Тори». [П1697]

«Хоч би як це розуміти»: намір тут — не пояснювати цей вислів; нехай його розуміють так, як розуміють.

«У Вавилонському Талмуді» — у першій главі «Брахот»: «Рабі Леві

Яд Єгуда · 1 · продовження

бар Хама сказав, а інші передають — Реш Лакіш: що означає написане “Підіймися до Мене на гору, і дам тобі кам’яні скрижалі”? “Скрижалі” — це Тора; “і Тора” — це Мішна; “заповіді” — це заповіді; “устави й присуди” — це закони; “які Я написав” — це Пророки; “щоб навчати їх” — це Талмуд. Це навчає, що все дано Мойсеєві із Синаю». [П1698]

«Уже можна читати щодо них “які Я написав”» — тобто на скрижалях.

«Сподіваємося щодо неї за обітницею»: як провістив Єремія, глава 31. Мається на увазі сказане «І над їхнім серцем…».

«І легкість розпізнавання» — וקלות ההכרה [так у джерелі]: схильна забуватися. [П1699]

«Проте в мозку», який розташований над серцем, Тора ніколи звідти не зрушить. Це й означає «І над їхнім серцем», тобто в мозку, який над серцем, «напишу її», — щоб не забувалася.

«А одне кличе до іншого»: серце й мозок дають та впливають одне на одного шляхом і стежкою, прихованими

Рама з Фано · продовження

сенс: якби не нечистота змія, вся Тора вже була б вкладена в серце Адама та його нащадків, як ми й сподіваємося щодо неї за обітницею Єремії: «Я вклав Мою Тору всередину них і над їхнім серцем напишу її» (Єремія 31:32). Намір такий: Тора всередині нашого серця є даром, і її легко усунути. Проте в мозку, розташованому над серцем, — а одне кличе до іншого на голос його каналів, які підіймаються та спускаються прихованим шляхом, як відомо, — תפוח [неясна форма], Боже письмо, — вона ніколи звідти не зрушить. У цьому таємниця тфілін на місці серця й на місці мозку: утративши досконалість самої сутності, ми потребували її подоби зовні. Про це сказано: «Поклади мене, як печатку, над твоїм серцем». Ми пояснили це в трактаті «Ем коль хай». [П1692] [П1693]

Коли Ізраїль стояв біля гори Синай, його нечистота припинилася. Але оскільки вона не припинилася в усьому світі, їм знадобилися скрижалі союзу. Або ж: оскільки ми стали вільними від смерті, від страждань і від царств, наше серце й наш розум стали, як саме небо в чистоті. Проте ми самі собі зашкодили, сказавши Мойсеєві: «Нехай Бог не промовляє з нами, щоб нам не померти». Відтоді Тору було дано записати на кам’яних скрижалях, щоб усунути з нас кам’яне серце. Тому сказали, що Тора не забувалася б в Ізраїлі, якби не розбилися перші скрижалі («Ерувін» 54а). [П1694]

Яд Єгуда · 1 · продовження

від очей мудреців, обізнаних у розтині.

«Як відомо» знавцям медицини: усі вони одностайні, що в людині є приховані шляхи й проходи, крім видимих оку.

«У цьому таємниця тфілін»: ручний — навпроти серця, а головний — на місці мозку. [П1700]

«Бо відтоді, як ми втратили»: через нечистоту змія ми втратили Тору, яка, як досконалість самої сутності, була вкладена в людське серце. Нам знадобилася досконалість зовні, на місці серця й мозку, щоб там бути подобою і заміною внутрішньої досконалості.

«І про це» — про тфілін зовні — «сказано: “Поклади мене, як печатку, над твоїм серцем і як печатку на твоїй руці”». Це витлумачено в «Зогарі» про тфілін: «як печатку над твоїм серцем» — головний тфілін, навпроти мозку, який над серцем; «і як печатку на твоїй руці» — ручний тфілін.

«У трактаті «אב”ח», частина I, розділ 10; дивись там. [П1701]

«Їхня нечистота

Яд Єгуда · 1 · продовження

припинилася»: належало б, щоб Тора була викарбувана на скрижалі їхнього серця, як спочатку. Але оскільки нечистота ще не припинилася у світі, їм знадобилися скрижалі. У майбутньому буде інакше: коли нечистота припиниться в усьому створінні, здійсниться «На скрижалі їхнього серця напишу її», як за давніх днів і за колишніх років.

«Або ж». Причина, чому нам знадобилися скрижалі, хоча нечистота вже припинилася, в тому, що ми зіпсували свої вчинки. Адже, ставши вільними від ангела смерті тощо, як відомо, ми не мали боятися смерті й казати: «Нехай Бог не промовляє з нами, щоб нам не померти». Тому, хоча наш розум був, як саме небо в чистоті, оскільки ми висловилися проти Бога, аби Він не промовляв із нами, нам знадобилися кам'яні скрижалі, щоб усунути з нас кам'яне серце. [П1702]

«Тому»: оскільки скрижалі мали виправити викривлення, яке спіткало нас через нечистоту змія, мудреці, благословенної пам'яті, слушно сказали в главі «Кейцад меабрін», аркуш

Рама з Фано · продовження

Якби ж ми не провинилися з телям, скрижалі не довелося б ховати в ковчег. Руки Мойсея були б для них знаряддями святості — престолом їхньої слави й оселею їхньої честі, щоб із ними відразу ввійти серед усього Ізраїлю до Землі й до Сіону, довершеності краси. Не для того, щоб осісти чи навіть тимчасово мешкати там: адже ступінь Мойсея та покоління пустелі набагато вищий за ступінь Землі Ізраїлю, як пояснено в «Зогарі». Навіть наприкінці сорока років, коли покоління пустелі вже скінчило вмирати серед народу, Мойсей благав: «Дай мені перейти й побачити». Він просив лише переходу, щоб звернути на неї свій погляд, за змістом «Завжди очі Господа, Бога твого, на ній» — для тих, хто знає його таємницю. Мойсей дуже прагнув дістатися брам Еденського саду, усунути звідти херувимів і полум'я меча, відкрити шлях дерева життя для праведного народу, що зберігає вірність. Якби ми удостоїлися, щоб Мойсей, наш учитель, мир йому, ішов перед нами від піднесення до піднесення, а скрижалі свідчення були на обох його руках, тоді кожен досвідчений учень, щоразу наближаючись, мав би право дивитися на них і вдумуватися в них. Його очі бачили б, відповідно до його сили, викарбувані на них подробиці Тори, бо все було сказано Мойсеєві на Синаї. [П1695]

Наше волання перед Ним, благословенним, одне. Тому ми сказали: нехай наша частка в праці над Торою, дорученій нашому

Яд Єгуда · 1 · продовження

54: «Якби не розбилися перші скрижалі, Тора не забувалася б в Ізраїлі». Адже було б так, як спочатку, перед тим як змій уніс нечистоту.

«Якби ж ми не провинилися…». Сенс того, чому завдяки першим скрижалям Тора не забувалася б, а другі скрижалі не допомогли цьому, такий: якби ми не провинилися з телям, Мойсеєві руки були б надійною опорою, щоб завжди нести на них обидві скрижалі та провести з ними Ізраїль. על פי שבכל תלמיד ותיק [неясний зв'язок] — кожен досвідчений учень міг би дивитися на них і розуміти в них усі подробиці Тори, які були на них написані, як підсумує невдовзі. [П1703]

«Адже ступінь Мойсея набагато вищий»: отже, не можна сказати, що він прагнув її через її високий ступінь.

«Як пояснено в "Зогарі"» — Берешіт, сторінка 100; дивись там.

«Він просив лише переходу» через Землю Ізраїлю, бо прагнув піти до брам Еденського саду. Перейти ж він просив саме через Землю Ізраїлю, щоб звернути на неї свій погляд, уподібнюючись своєму Творцеві, про якого

Яд Єгуда · 1 · продовження

написано: «Завжди очі Господа, Бога твого, на ній». Натяк — на вищу Землю Ізраїлю, міру Малхут, як пояснено в «Зогарі» та як Рав написав у трактаті אב"ח, частина II, розділ 8. Мойсей прагнув звернути свій погляд на нижню Землю Ізраїлю, і через пробудження знизу відбудеться пробудження вгорі. [П1704]

«Якби ми удостоїлися…». Це відсилає до сказаного вище: якби ми не провинилися з телям, руки Мойсея були б знаряддями святості — престолом слави скрижалей. І якби ми цього удостоїлися, Тора не забувалася б в Ізраїлі:

Рама з Фано · продовження

розумові, щоб розуміти й осягати її, буде вкладена й схована в досконалій Господній Торі, викарбувана на скрижалях. Нехай вона не буде знехтувана й відкинута з відразою, як Тора Доеґа, про якого написано: «Також Бог зруйнує тебе назавжди» — щоб він не прийшов у прийдешній світ; «Вихопить тебе й вирве з намету» — щоб у домі мудреців не передавали вчення від його імені; «І викорінить тебе із землі живих навіки» — щоб у нього не було синів-мудреців. Хто удостоїться за життя побачити все, що виходить із його уст, викарбуваним на скрижалях, тому обіцяно, що він і його Тора живі й тривкі у світлі Царевого обличчя. А тепер, коли скрижалі союзу сховані, кожен, хто займається Торою заради неї самої, отримає цю добру звістку, наче його око вже побачило. [П1696]

Яд Єгуда · 1 · продовження

кожен досвідчений учень, що приходив і наближався до скрижалей, бачив би на власні очі подробиці Тори, відповідно до своєї сили й осягнення, щоб відкрити нове й осягнути її.

«Бо все було сказано Мойсеєві на Синаї»: навіть те, що досвідчений учень у майбутньому відкриє нового, як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті. Це було викарбувано на скрижалях дивовижним натяком — аж до часу того учня, коли він вдивиться в них і виведе на світло таємниці мудрості.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Наше волання…». Саме про це молився танна: «І дай нашу частку у Твоїй Торі». Намір такий: нашу частку, яку ми тепер осягаємо в Торі працею та зусиллям розуму, а не поглядом на скрижалі, дай у Твоїй Торі. Нехай вона також буде викарбувана на скрижалях, наче ми осягнули її, вдивляючись у них.

«Як Тора Доеґа, про якого написано…». Як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у главі «Хелек»: Давид просив про нього, щоб його Тора була стерта й відкинута з намету скрижалей. [П1705]

Йоель Моше · 1

«І її легко усунути…». Пояснення: «усунення» означає, що її легко забути.

«А одне кличе до іншого…»: впливають одне на одного, як у вислові «І приймають одне від одного», про який ми писали вище, у частині I, главі 14; дивись там.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Викарбуване письмо…» — פתוח מכתב. Це вислів на кшталт «Викарбуєш на каменях» ефода. Так Тора викарбувана в мозку й ніколи звідти не зрушить. Але коли ми втратили досконалість і згрішили, Тора забулася й знадобилася її подоба. Подоба мозку — головний тфілін, вища колісниця; ручний тфілін — нижня колісниця; а канал — ביניה [неясний займенниковий зв’язок] — навпроти серця, зовні. [П1706]

«На голос його каналів»: від серця йде канал прихованим шляхом, якого наші очі не бачать.

«Досконалість самої сутності…»: щоб сама Тора була в мозку й серці.

Коли вони стояли біля гори Синай, їхня нечистота припинилася, і вони стали вільними від ангела смерті й від царств. שב לכם — «повернулося вам» [неясний зв’язок] — «як саме небо…», тож вони ніколи не мали б забувати. Але שסבלנו בעצמינו — «що ми самі зносили» [так у

Йоель Моше · 1 · продовження

джерелі]… Якби ми не провинилися з телям, скрижалі не були б сховані в ковчег; руки Мойсея були б для скрижалей знаряддями святості, і їх завжди носили б у його руці. Він відразу ввійшов би з ними до Землі Ізраїлю, а звідти — до Еденського саду, і усунув би для них меч, що обертається, охороняючи шлях дерева життя. Він лише проходив би через Землю Ізраїлю, як сказано: «Дай мені перейти й побачити». [П1707]

«Вищий за ступінь Землі Ізраїлю…». Як сказано в «Зогарі»: «Усі ті шістсот тисяч були з вищого світу. У тому образі ходили пустелею, і жоден із них не ввійшов до Землі». Дивись там. [П1708]

«Його очі бачили б відповідно до його сили…». Кожен бачив би подробиці Тори та її нові тлумачення, які припадають на його частку для

Йоель Моше · 1 · продовження

майбутнього відкриття. Вони були записані між кожним висловом і наступним, навіть те, що досвідчений учень у майбутньому відкриє нового, як сказано вище: усе було сказано Мойсеєві із Синаю. Наше прохання до Нього, благословенного: «І дай нашу частку» — те з нових тлумачень Тори, що припадає кожному, — «у Твоїй Торі», викарбуваній на скрижалях союзу.

«Нехай вона не буде відкинута…» — «наче його очі побачили»: наче вони побачили на самих скрижалях його нові тлумачення між кожним висловом, як сказано вище. Про це згадане вище ми кажемо в Ґемарі «Шабат»: «Мої очі побачили, а не чужий…»; дивись там. [П1709]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 16

«Хікур Дін» — частина II — глава 17

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Усі знають…» Після того як учитель згадав у попередній главі про скрижалі — усе, що досвідчений учень колись відкриє, було викарбуване на них, — він цим додатково пояснює відомий вислів: ці забороняють, а ті дозволяють, і всі їхні слова — слова живого Бога. Усі помиляються в його поясненні й відступають від прямого смислу, бо їм важко зрозуміти, як дві взаємно суперечливі думки можуть бути істинними. Учитель каже, що ясна істина — у прямому

Рама з Фано

Усі знають відомий вислів мудреців — ці забороняють, а ті дозволяють, і все це слова живого Бога, — та всі помиляються в його розумінні. А ясна істина така: кожна суперечка заради Небес зрештою утвердиться, і її слова виявляться істинними в усіх її частинах. Ось, наприклад, суперечка мудреців щодо заповіді плодитися й множитися в розділі «Га-ба аль євімто». Тана нашої мішни й один із танаїв зовнішніх учень однаково передають від Дому Гіллеля, що потрібні син і дочка; а один тана зовнішнього вчення навчає цього від імені Дому Шаммая. І саме це — безперечно, ясна суть справи: виводимо її зі створення світу, тобто з

Яд Єгуда · 1 · продовження

розумінні: так сказали в Мішні, «кожна суперечка заради Небес зрештою утвердиться». Маються на увазі обидві її частини: обидві утвердяться. Такою є суперечка Гіллеля та Шаммая: і ті, й ті — слова живого Бога. Вона має таємний смисл угорі; також і в галахі для практичного виконання кожна думка істинна свого часу. Ось що означає «зрештою утвердиться»: якщо тепер істинна одна частина, то іншим часом зрештою утвердиться друга. Інакше із

Яд Єгуда · 1 · продовження

суперечкою не заради Небес, як-от суперечкою Корея: її обидві частини ніколи не утвердяться в жоден час у світі, бо завжди й повіки істинні тільки Мойсей та його Тора.

«Ось, наприклад…» Так знаходимо щодо суперечки мудреців про заповідь плодитися й множитися в розділі «Га-ба аль євімто», аркуш 61б. У Мішні: «Людина не повинна припиняти виконання заповіді плодитися й множитися, якщо не має дітей. Дім Шаммая каже: двох синів; Дім Гіллеля каже: сина й дочку, бо сказано: “Чоловіком і жінкою створив їх”». У Ґемарі: «Яка підстава Дому Шаммая? Виводимо з Мойсея, бо написано: “Сини Мойсея — Гершом та Еліезер”. А Дім Гіллеля виводить зі створення світу. Нехай же Дім Шаммая виведе зі створення світу! Не роблять висновку про можливе з неможливого. Нехай і Дім Гіллеля виведе з Мойсея! Вони скажуть тобі: Мойсей так учинив із власного розсуду. Адже вчили: три речі Мойсей зробив із власного розсуду, і його думка погодилася з думкою Всюдисущого: відокремився від дружини тощо. Що він витлумачив? Сказав: якщо щодо Ізраїлю, з яким Шехіна говорила

Рама з Фано · продовження

Адама та Єви. Їхній відповідник — перші дві літери Імені, які, як відомо, містять усе Ім’я. Прабатьки світу щодо цього не сперечалися. [П1710]

А коли побільшало учнів, які не служили своїм учителям достатньою мірою, як буде сказано далі, один тана передавав від Дому Шаммая, що потрібні два сини. Це тана нашої мішни, який виводить правило із синів Мойсея: «якби не так, він відокремився від дружини». Його відповідник — літери ’ו ’’ Імені, які шукають загублене, потрібне їм. А зі створення світу він не хоче виводити правило, бо не роблять висновку про можливе з неможливого. [П1711]

Однак тут справді маємо до нього запитання. Припустімо, ти вивів із Мойсея: якщо чоловік породив двох синів, він виконав свій обов’язок. Та чи почув ти від нього, що з одним сином він обов’язку не виконав? Може, він відокремився б від дружини й за наявності одного? Отже, з Мойсея цього вивести не можна: він звільнив себе від заповіді як зайнятий великою заповіддю. Адже заради пошани до Шехіни він відокремився від дружини, застосувавши до себе висновок від легшого до суворішого на підставі відокремлення при горі Синай; і думка Всюдисущого погодилася з ним. До того ж написано: «і твоя дружина, і двоє її синів із нею». Бо Мойсеєві, чоловікові Божому, була властива додаткова особливість: у Хроніках написано, що «його сини будуть названі за коліном Левія», як

Яд Єгуда · 1 · продовження

лише певної пори й якому призначила час, Тора сказала “не наближайтеся до жінки”, то тим паче щодо мене, хто призначений для розмови будь-якої миті й кому Він не встановив часу! І його думка погодилася з думкою Всюдисущого, бо сказано: “Іди, скажи їм: поверніться до своїх наметів”».

Раші пояснив: «Виводимо з Мойсея» — коли в нього було двоє синів, він відокремився від дружини. «Зі створення світу» — з Адама та Єви. «З неможливого» — бо якби Він не створив Єви, не було б іншої жінки; а тут, коли чоловік має синів, у світі є багато жінок.

Іще там: «Вчили: рабі Натан каже: Дім Шаммая каже — два сини й дві дочки, а Дім Гіллеля каже — син і дочка. Рав Гуна сказав: яка підстава рабі Натана за Домом Шаммая? Написано: “І знову народила його брата, Авеля” — Авеля та його сестру, Каїна та його сестру; і написано: “Бо Бог дав мені інше потомство замість Авеля, якого вбив Каїн”. А на думку мудреців, вона лише висловлювала вдячність. Інша барайта: рабі Натан каже: Дім Шаммая каже — син і дочка, а Дім Гіллеля каже — або син, або дочка.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Рава сказав: яка підстава рабі Натана за Домом Гіллеля? Бо сказано: “Не порожньою створив її, для заселення утворив її”, а він уже здійснив її заселення».

Раші пояснив: «את קין — Каїна, את הבל — Авеля» — дві частки את розширюють зміст, кажучи, що з ними були дівчата. «Бо Бог дав мені потомство замість Авеля» — отже, потрібне поповнення, і не можна обійтися без двох синів та двох дочок. «Яка підстава рабі Натана за Домом Гіллеля?» — одна дитина, син або дочка; він не виводить ані зі створення світу, ані з Мойсея. Він створив Свій світ не для порожнечі, а для заселення — щоб займалися заселенням світу. [П1720]

«І один із танаїв зовнішніх учень» — рабі Натан за двома барайтами. «А один тана зовнішнього вчення» — рабі Натан за іншою барайтою.

«І саме це — ясна суть справи»: такий закон і за Домом Гіллеля, і за Домом Шаммая — потрібні син і дочка.

«Їхній відповідник…» У Зогарі, розділ Цав, сторінка 28, пояснюється, що чотири літери Імені відповідають чоловікові

Рама з Фано · продовження

буде пояснено далі.

Є також тана зовнішнього вчення, який передає від Дому Шаммая, що потрібні два сини й дві дочки — для повного відповідника в чотирьох літерах. Він інакше виводить це зі створення світу: Адамові та Єві було наказано плодитися й множитися, і вони породили Каїна, Авеля та їхніх сестер. А коли Авеля вбили й народився Сиф, написано: «замість Авеля». Отже, меншого недостатньо. Та у Ґемарі йому відповіли: це лише висловлення вдячності — «бо Бог дав мені інше потомство».

Ще інший тана зовнішнього вчення передає від Дому Гіллеля, що досить однієї дитини — або сина, або дочки. Він каже: нам потрібне заселення, а воно тут є. Відповідник цього — літера ’י: вона чоловіча на початку Імені, яке пишуть, і жіноча в кінці Імені, яке читають. Та насправді галаха не така: одна людина не зветься заселенням, адже один бачить і зазнає шкоди. І написано: «Коли брати житимуть разом». [П1712]

То що ж нам слід сказати? Писання висловилося точно. Написано «плодіться» — щоб породити сина, який є головним плодом; і «множтеся» — щоб породити дочку, яка служить лише примноженню. Тоді відповідник довершиться, як сказали мудреці: у ньому, його дружині, його сині та його дочці. [П1713]

Яд Єгуда · 1 · продовження

й жінці, синові й дочці; невдовзі перепишемо цей уривок. На цій підставі вчитель дав належне пояснення кожній із цих думок через літери Імені, які є чоловічими й жіночими: י”ו — чоловічі, дві ה — жіночі, як відомо. Він сказав: думка, що потрібні син і дочка, відповідає першим двом літерам, ’י ה’, які є чоловічим і жіночим — Хохмою та Біною.

«Які містять усе…» Тобто досить одного сина й однієї дочки, хоча останні дві літери, ’ו ה’, теж є чоловічою та жіночою, тому що перші дві літери містять і останні. Так сказано у «Книзі світла», наведеній у «Пардесі», брама Імен, глава 3: «Коли ти читаєш ה”י, у ньому містяться також кінці Імені, і тут немає відтинання. Також таємниця יו”ד ה”א: воно дорівнює цілому, і половина — як ціле». [П1721]

«І прабатьки світу щодо цього не сперечалися» — Шаммай та Гіллель, як за іншою барайтою від Дому Шаммая. «Як буде сказано далі» — у главі 19.

«Літери ’י ו Імені»: вони — дві чоловічі, і їхній шлях — шукати загублене, потрібне їм, тобто їхні жіночі відповідники. ’י шукає

Яд Єгуда · 1 · продовження

першу ’ה, вищу Матір; ’ו — останню ’ה, нижчу Матір.

«Однак справді…» Учитель довів, що галаха не відповідає тому, хто вимагає двох синів: як можна вивести з Мойсея, що одним сином обов’язок не виконано?

«Отже…» Неодмінно з Мойсея цього вивести не можна: він учинив із власного розсуду. Його підстава — кожен, хто зайнятий однією заповіддю, звільнений від іншої. А оскільки він знав із висновку від легшого до суворішого, що слово Господа потребує відокремлення, то — хоч це й не повний такий висновок: невже через те, що одного разу було наказано припинити виконання, слід назавжди припинити «плодіться й множтеся», як написали там Тосафот? — він усе-таки не зважав на заповідь плодитися й множитися, бо велика заповідь Шехіни звільняє його від неї.

«До того ж» із Мойсея цього не можна вивести, бо Тора приписала його синів їхній матері, як написано: «і двоє її синів». Причина — додаткова особливість Мойсея: він прийшов у світ лише заради існування світу, щоб своєю мірою Хесед

Рама з Фано · продовження

Однак Тора прямо сказала схиляти галаху для практичного виконання за більшістю, бо всі її стежки — мир. Та не слід думати, ніби відкинуті думки окремих мудреців містять неправду: немає, боронь Боже, уявної хиби в тому, що сказане на Синаї, і в тому, що викарбуване на скрижалях, згідно з нашим поясненням. Навпаки, той всеохопний розгляд, що повіки береже істину, визначає належне й негідне в людських діях — усе відповідно до вчинків людини тієї пори. Адже те, що до гріха було належним — щоб людина та її дружина були нагими, — після гріха стало негідним. Отже, належність і негідність їхньої наготи, кожна свого часу, — це слова живого Бога, Який панує над протилежностями за зміни часів.

Жоден із мудреців Тори ніколи не сперечався, щоб дозволити ворона й заборонити голуба. Щодо чого вони сперечалися? Щодо того, що має дві істинні й слушні сторони, в один та в інший бік. Ці показують підстави для дозволу, а ті — для заборони, відповідно до місця й часу. Виходить, дозвіл і заборона обоє істинні, а суд своїм наміром обумовлює їх: що саме буде придатне як галаха для практичного виконання. Звідси ти навчаєшся, що буває галаха, якої не застосовують на практиці; це саме те, що ми сказали.

Ми вже обговорили таємний смисл у питаннях гострого розбору — щодо слів рабі Єгошуа в трактаті Брахот: «Живий не заперечує живого». Звідти

Яд Єгуда · 1 · продовження

пом’якшити суд, яким створено світ, аби світ від нього не загинув, як буде сказано нижче, у частині III, главі 4. Він прийшов у світ не заради самого себе. Тому синів названо за матір’ю. Саме тому його також названо «чоловіком Божим»: він прийшов у світ не заради самого себе. Тому й написано в I Хронік, глава 23: «А Мойсей, чоловік Божий, — його сини будуть названі за коліном Левія». Смисл такий: Мойсей — чоловік Божий, і тому його сини будуть названі загалом за коліном Левія, а не зокрема за його ім’ям; як буде пояснено в частині III, главі 5.

«У чотирьох літерах» Імені, які є двома чоловічими та двома жіночими, як зазначено.

«Та йому відповіли…» Отже, галаха не відповідає його думці.

«Відповідник цього — літера ’י»: вона є або чоловічою на початку Імені הויה, як зазначено, або жіночою в кінці Імені Адонай. ’י у Малхут — таємниця малої Хохми, відповідна останній ’ה Імені הויה, як сказано в Зогарі, розділ Пекудей, і пояснено в «Пардесі», брама Імен, глава 13.

«Та насправді…» Учитель

Яд Єгуда · 1 · продовження

дає належне пояснення, чому галаха не така. «Адже [прогалина у джерелі] зазнають шкоди», як сказано в розділі «Кейцад меарвін». «І написано…» Тобто й тут є доказ із того, що Тора сказала щодо заповіді левіратного шлюбу: «Коли брати житимуть разом» — вони мають спільне перебування у світі, що виключає дружину брата, який не жив у його час, як сказали мудреці. Отже, саме двоє називаються спільним перебуванням. [П1722]

«То що ж нам слід сказати?» Галаха відповідає Дому Гіллеля в нашій мішні, яка вважає, що потрібні син і дочка. Це також можна вивести з точного формулювання «плодіться й множтеся»: «плодіться» стосується сина, який є плодом, а «множтеся» — дочки, яка не є головним плодом, а служить примноженню й зростанню.

«Тоді відповідник довершиться…» Вище вчитель сказав, що відповідник — у перших двох літерах Імені, які містять усе Ім'я. Пояснивши таким способом усі відмінні думки, він каже, що згідно з галахою, яка вимагає сина й дочки, відповідник

Рама з Фано · продовження

також дізнаємося про випадок у Бхорот: якби Храм стояв, ми розрізняли б хавера і неука, бо хаверів не підозрювали в навмисному заподіянні вади святиням; але після зруйнування Храму ми не розрізняємо їх. І всі слова мудреців залишаються чинними. [П1714]

Так само знаходимо, що Адамові цілковито заборонили їсти м'ясо, за винятком м'яса, яке сходило з Небес і яке службові ангели смажили перед ним, або м'яса тварини, умертвленої його рукою для нього — заради її крові та шкури, як буде пояснено далі, у частині IV, главі 18. Ноєві та його синам їсти м'ясо дозволили цілковито. А Ізраїлю дозволили частину його в межах заборони, наново встановленої для іншої частини. У майбутньому Господь «звільняє в'язнів» — дозволить заборонене, надавши частині тварин повний набір ознак чистоти. [П1715]

Причина така: споживання вказує на потребу споживаного та на його готовність піднестися до того, хто його їсть, і стати з ним одним єством. Також воно вказує на довершеність того, хто їсть, із кого вийшла пожива. І це його плід: повернути гілку, щоб вона повернулася до кореня. [П1716]

Проте до гріха Адам їв не для заміщення того, що витрачається: його природа не була почасти протилежною самій собі. Йому було наказано їсти з усякого дерева саду, крім дерева пізнання, так само як

Яд Єгуда · 1 · продовження

довершиться також у всіх чотирьох літерах Імені — через нього самого, його дружину, його сина та його дочку. Це сказано в Зогарі, розділ Цав, сторінка 27, у «Рая мегемна»: «Установлення літер такі: י у чоловікові, ה у жінці, ו у синові, нареченому, ה у нареченій. Блаженний той, хто читає літери י-ה-ו-ה у собі, у своїй дружині, у своєму сині та у своїй дочці тощо. Через це людина не довершена без сина й дочки. Хто не має сина — це ו, — від нього відходить י; хто не має дочки, не має ה, яка є дочкою; від його дружини відходить вища ה, яка є матір'ю, бо літери перебувають лише одна завдяки іншій. Чоловік і жінка, син і дочка, які постали належним чином, — над ними перебуває י-ה-ו-ה, і вони звуться дітьми Святого, благословенний Він. Ось що написано: "Ви — діти Господа, вашого Бога"». [П1723]

«Однак…» Як із заповіддю плодитися й множитися, де пояснено, що кожна думка має відповідник у літерах Імені, так і в інших суперечках щодо законів Тори: кожна з різних думок натякає на вищі таємниці. Хоча щодо галахи для практичного виконання ми маємо лише ту думку, з якою

Яд Єгуда · 1 · продовження

погоджується більшість мудреців, проте й друга думка істинна також на практиці — іншим часом, коли мудреці з нею погодяться. Це буде пояснено далі перед нами й у наступній главі. Виходить, обидві частини зрештою утвердяться на практиці за зміни часів, адже обидві істинні щодо вищих таємниць, на які кожна з них натякає.

«Бо всі її стежки — мир». Тора наказала йти за більшістю лише задля владнання суперечки, а не тому, що думки окремих мудреців — хиба й неправда.

«І в тому, що було викарбуване на скрижалях». Усе було вирізьблене на них: усе, що досвідчений учень колись відкриє, і заборона, і дозвіл, як ми пояснили в попередній главі.

«Навпаки, той розгляд…» Розгляд скрижалей, пояснений там, охоплює всі частини закону й визначає час відповідно до вчинків людини: коли одна частина закону буде слушною й належною, а коли слушною стане друга частина, і перша стане негідною. Цим Він повіки береже істину. Подібне ми знаходимо й у першому вчинку Адама, першої людини:

Рама з Фано · продовження

когенам було наказано їсти святині різних видів, крім всепалення. Отже, той, хто їсть жертву за гріх і не їсть всепалення, цим споживанням виконує припис і заборону. Так само й нам наказано їсти пасхальну жертву, за винятком її крові та жертовних частин; подібних прикладів багато. Виходить, споживаючи їх, ми насолоджуємося Його сяйвом, благословенний Він: Він сказав — і Його волю виконано, і це задоволення перед Ним.

Дерева саду справді були відповідно до свого часу приготовані працею людини, якій наказано «служити їй», — хай як це розуміти: чи про Шехіну, як ми пояснили вище, чи про душу життя, згадану в попередніх віршах, хоча між ними є перерва. Так пояснив інший тлумач, і це слушно. [П1717]

А живим істотам ще бракувало часу: вони ще не були готові прийняти людську форму, щоб повною мірою осягнути належну їм довершеність, з огляду на близьку спільність із людиною в чуттєвому житті та породженні подібного до себе. Після ж гріха, про який написано «змінюєш його обличчя й відсилаєш його», в Адама не лишилося сили доповнити те, чого їм бракує. У цьому смисл того, що неукам заборонено їсти м’ясо: вони самі для них — худоба. Тим паче після того, як Єва нагодувала плодом дерева пізнання всю худобу, звірів і птахів, як ми тлумачимо з додаткового слова у вислові «і дала також своєму чоловікові», — хоча

Яд Єгуда · 1 · продовження

«адже те, що було належним…».

«Який панує над протилежностями». Не йдеться, боронь Боже, про зміну вищої думки, спричинену зміною часу: обидві були у волі Бога, благословенний Він, від самого початку; обидві істинні, і жодна не має переваги. Адже так [прогалина у джерелі] панує над протилежностями й над зміною часу. Зміна існує лише щодо нас, залежних від зміни часу, а в Його печаті все одне. [П1724]

«А суд своїм наміром обумовлює» і постановляє щодо них. «Звідси», тобто з цього вислову «галаха для практичного виконання», згаданого в різних місцях Талмуду, — звідки ми знаємо тощо.

«Ми вже пояснили» за таємним смислом те, що наведено у главі 4 Брахот: «Один учень запитав рабі Єгошуа: вечірня молитва добровільна чи обов’язкова? Той сказав: добровільна. Прийшов до рабана Гамліеля; той сказав: обов’язкова. Учень сказав йому: але ж рабі Єгошуа сказав мені — добровільна, тощо. Коли знавці, озброєні щитами доводів, увійшли до дому навчання, запитувач

Яд Єгуда · 1 · продовження

підвівся й запитав: вечірня молитва добровільна чи обов'язкова? Рабан Гамліель сказав: обов'язкова. Рабан Гамліель сказав мудрецям: чи є хто-небудь, хто заперечує це? Він сказав йому: Єгошуа, встань на ноги, і нехай свідчать проти тебе. Рабі Єгошуа став на ноги й сказав: якби я був живий, а він — мертвий, живий міг би заперечити мертвому; але тепер, коли я живий і він живий, як може живий заперечити живому?» Раші пояснив «як може живий заперечити живому»: я неминуче маю визнати, що сказав йому «добровільна».

Так само й у Бхорот, глава 5, аркуш 36: «Рабі Цадок мав первородну тварину. Він поклав їй ячменю в кошик; коли вона їла, її губа розсіклася. Він прийшов до рабі Єгошуа й сказав: хіба ми розрізняємо когена-хавера й неука? Рабі Єгошуа сказав: так. Прийшов до рабана Гамліеля тощо. Рабан Гамліель сказав йому: ні. Він сказав: а рабі Єгошуа сказав мені — так, тощо. Коли знавці, озброєні щитами доводів, увійшли до дому навчання тощо» — як вище.

Раші пояснив: «Хіба ми

Рама з Фано · продовження

згодом їх виправлено биком, молодим бичком, якого приніс у жертву Адам, перша людина. [П1718]

У Псікті сказали, що є один птах на ім'я холь, який не схотів їсти з нього. Він живе тисячу років, а наприкінці їх його тіло руйнується, крила втрачають пір'я, і від нього залишається щось завбільшки з яйце; потім у нього знову відростають члени. Про нього Писання сказало: «І, як холь, примножу дні». [П1719]

Є щодо цього й інший підхід — того, хто вважає, що річ, цілком довершена у своїй природі, не споживається. Вона не чекає людини, щоб та зняла з неї першу форму й одягнула в іншу. Він каже, що повне виправлення живих істот було доручене Адамові, першій людині, коли він давав їм імена. Ми вже звернули на це увагу у відповідному місці.

Виходить, убивство живих істот для споживання м'яса і до Адамового гріха, і після нього було для людини цілком недозволенним — аж доки всі живі істоти не зіпсувалися в поколінні Потопу, а Ной знайшов прихильність. Тому йому сказано: «Як зелену траву, дав Я вам усе». Не сказано «як усе, що сіє насіння», бо Йому йшлося про натяк на причину дозволу. Тобто: як зелена трава, що сама застосувала висновок від легшого до суворішого й не зійшла вперемiш, так Я дав вам на поживу все живе, що рухається, — щоб виправити змішання сил, яке їхні родичі за видом спричинили,

Яд Єгуда · 1 · продовження

розрізняємо когена-хавера й неука?» — чи підозрюють мене, як когена-неука, що я навмисно завдав їй вади? Рабі Єгошуа сказав йому: так, ми розрізняємо, і тебе не підозрюють. «Якби я був живий, а він — мертвий», я міг би заперечити й сказати: я цього не казав. «Як може живий заперечити живому?» — звісно, я так сказав, і я відступаю від своєї думки.

Тосафот пояснили там «як може живий заперечити живому» так, як Раші пояснив у Брахот. І додали: «А в коментарі пояснено: звісно, я так сказав, і я відступив від своєї думки. Проте в розділі "Тфілат га-шахар" так сказати не можна, бо там галаха відповідає його думці». Кінець цитати.

Так чи інакше, це дуже дивно й утруднено за будь-якого підходу. Якщо рабі Єгошуа відступив від своєї думки, як пояснив Раші у Бхорот, навіщо вислів «якби я був живий…»? Йому слід було коротко відповісти: «Відступаю від своєї думки». До того ж яка причина цього відступу? Він ще не почув від рабана Гамліеля підстави його постанови. А якщо не відступив, як пояснив Раші в Брахот і як вважають Тосафот, то

Яд Єгуда · 1 · продовження

важко зрозуміти, чому рабі Єгошуа заперечив, коли рабан Гамліель запитав: «Чи є хто-небудь, хто заперечує це?» — і відповів «ні». Крім того, чому рабі Єгошуа надав своїм словам саме такої форми — «якби я був живий…» — і вжив її двічі в цілком однаковому вигляді: торік у Бхорот, а тепер у Брахот? Це не похвальне за правилами красномовства: вони велять повторювати ту саму думку різними

Рама з Фано · продовження

спаровуючись із чужим видом.

А коли припинилася нечистота Ізраїлю, припинилася й нечистота його худоби — у смислі «а овець Яків відділив», а також «і розрізнить Господь між худобою Ізраїлю та худобою Єгипту». Там, наприкінці розділу «Га-пара», ми вчили: чи віл, чи будь-яка худоба, звір або птах — однаково щодо всіх цих справ. А в майбутньому припиниться нечистота всього народженого, щоб сказати в'язням: «Виходьте!» І ми це пояснимо.

Яд Єгуда · 1 · продовження

словами, а не в одній і тій самій формі. [П1725]

Без сумніву, ці труднощі спонукали вчителя пояснити вислів шляхом таємного смислу, як він, благословенної пам'яті, написав у своїй відповіді, № 14. А оскільки й там його слова викладені стисло — «כביניהם ביאור» [зв'язок слів неясний], — я не втомився переписувати їх дослівно. Однак загальна його думка така: рабі Єгошуа

Яд Єгуда · 1 · продовження

відступив від своєї думки й погодився з рабаном Гамліелем в обох цих постановах. [П1726]

Щодо вечірньої молитви він вважає: оскільки Яків установив її у своєму вигнанні, то й у цьому вигнанні, яке настало й кінець якого не відкрито, ми зобов'язані примножувати молитву. Спочатку він вважав її добровільною, як було за часів Храму; і за днів вавилонського вигнання, оскільки його кінець було відкрито, вечірня молитва була добровільною. Рабі Єгошуа, який жив безпосередньо після зруйнування Храму, думав залишити справу такою, як вона була. Адже якщо причина в тому, що кінець днів цього вигнання не відкрито, то навпаки, це краще: спасіння близьке, бо справа залежить тільки від нас, як сказали мудреці: «Сьогодні — якщо ви послухаєте Його голосу». Рабі Єгошуа хотів установити галаху з огляду на визволення: сказати, що вечірня молитва добровільна й не слід боятися затяжного вигнання, бо справа залежить від нас.

Згодом, відступивши від своєї думки й погодившись із рабаном Гамліелем, він показав підставу свого відступу: «Якби я був живий…» Це образний вислів, наче так говорить Га-Шем, благословенний Він. Бо Га-Шем, благословенний Він, наш Визволитель і Спаситель, живий і сущий повіки; проте наші гріхи й гріхи наших

Яд Єгуда · 1 · продовження

батьків, обвинувач та обвинувачення, утворені ними, — усе те, що має бути скасоване у вигнанні, — ще у світі й не померло. Ось смисл: «Якби Я, Визволитель Ізраїлю, був живий, а він, обвинувач, був мертвий, Я міг би заперечити йому та привести вічну праведність. А тепер, коли обвинувач теж живий і ще не пішов зі світу й не зник, бо ніхто не бере до серця, що його треба скасувати належним каяттям, — як може таке близьке визволення заперечити мірі суду й обвинувачеві?» З цієї причини я визнаю, що краще примножувати молитву й зробити обов'язковою також вечірню молитву. [П1727]

Так само й у Бхорот: спершу рабі Єгошуа мав намір розрізняти когена-хавера й неука, як за законом, коли Храм стояв, бо когена-хавера не підозрюють у навмисному заподіянні вади первородній тварині зі своєї худоби. Згодом він відступив від цієї думки, коли оком своєї мудрості побачив тривалість цього гіркого вигнання, поневолення царствами та їхнє тяжке ярмо, — аж до того, що всі ми винні [прогалина у джерелі] через виснажливу працю й тяжкість поневолення; і я не знаю відмінності між когеном-хавером і неуком. Тому, відступаючи від своєї думки, він сказав слова з підставою: «Якби я був живий…» Бо я бачу, що гріх та обвинувач іще у світі, і Га-Шем, благословенний Він, не заперечує йому, а

Яд Єгуда · 1 · продовження

дозволяє йому стягнути належне через вигнання та поневолення; тому розрізняти не слід. [П1728]

Ось суть і намір слів учителя, висловлених там стисло, як йому властиво; я дав розгорнуте пояснення, бо саме про це він говорить тут, навчаючи, що всі слова мудреців чинні: і перші, і пізніші слова рабі Єгошуа в цих постановах. Усі вони істинні й праведні в різні часи.

«Так само знаходимо» щодо м'яса: часом його споживання заборонялося, а часом дозволялося, відповідно до часу. Спочатку його було заборонено Адамові, як сказано в Санхедрін, розділ «Арба мітóт», аркуш 59б.

«За винятком м'яса, яке сходило з Небес» — також там. «Або м'яса тварини, умертвленої його рукою»: він сам умертвив її, щоб скористатися кров'ю або шкурою, а не та, що померла сама.

«І згодом було дозволено» Ноєві, як ми виводимо там із вірша «Як зелену траву, дав Я вам усе».

«А Ізраїлю дозволили частину» — чистих тварин, у межах нововстановленої заборони нечистих.

«У майбутньому» Га-Шем, благословенний Він, дозволить також частину нині заборонених. Так мудреці тлумачили в «Єламдену»: «Господь звільняє в'язнів» — «дозволяє заборонене». Автор «Іккарім» у частині III, главі 16, пояснює це тлумачення стосовно майбутнього. Так само сказали в мідраші: чому він зветься חזיר, «свиня»? Бо в майбутньому Він поверне його, להחזירו, Ізраїлю. [П1729]

«Надавши частині тварин повний набір…» Не тому, що Тора в майбутньому буде скасована, як вважає там автор «Іккарім»: адже Тора повіки не зміниться й не буде скасована. Смисл у тому, що Господь доповнить їм ознаки чистоти, бо свиня в майбутньому також відригуватиме жуйку, тож її дозвіл теж відповідатиме закону Тори. [П1730]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Причина така». Причина чотирьох змін постанови щодо споживання м'яса в ці часи така: споживання показує, що людина, яка їсть, потребує споживаного, щоб за його допомогою відновити те, що щодня витрачається в її тілі. Також воно показує готовність споживаного піднестися до ступеня людини, яка їсть, стати з нею одним єством і прилучитися до неї — чи це неживе, як сіль і вода, чи рослинне, як плоди й зелень, чи чуттєве, як живі істоти. Це також довершеність людини, яка їсть, «бо з неї вийшла пожива»: чимало душ перевтілюються у споживаному й виправляються через споживання. Адже це його плід — повернути гілку, полонену святість, що перевтілюється у споживача, до кореня у святості. [П1731]

«Проте» до гріха Адам не потребував споживаного: він їв не для заміщення того, що витрачається, як тепер, коли їжа відновлює людині те, що день у день витрачається від природного тепла, як уже пояснено вище, у главі 5.

«Адже» причина виснаження — складеність: людина складається з чотирьох протилежних стихій, як-от холодне й гаряче, вологе й сухе. Кожна діє своєю природою проти іншої; через цю взаємодію витрачається частина природного тепла й первинної вологи, як відомо знавцям природи. До гріха Адам був єдиний, щоб жити повіки й не бачити загибелі; його природа не була почасти протилежною самій собі. Тож у ньому нічого не витрачалося і він не потребував їжі. Дивись у Бах'ї до розділу Берешіт: його думка інша. [П1732]

«Але» до гріха його їжа служила лише примноженню власної сили й довершенню споживаного, щоб воно стало подібним до нього, прийнявши людську форму, хоча сам Адам його не потребував. Саме з огляду на все це йому дано припис, як уже пояснено вище, у главі 5. [П1733]

«Виконує припис і заборону». Так було й з Адамом, першою людиною, як там зазначено.

«Його сяйвом, благословенний Він». Насолода полягає не лише в самому споживанні, а у

виконанні Його волі, благословенний Він.

«Дерева саду справді були…» Лише дерева саду були приготовані для Адама з цією метою, щоб через це служити Га-Шему, благословенний Він, як написано: «І оселив його в Еденському саду, щоб служити їй і берегти її».

«Хай як це розуміти». Чи пояснювати «служити їй» про Шехіну, як сказано вище, у частині I, главі 25, чи сказати, що «служити їй» стосується душі, згаданої в попередніх віршах, як написано: «і вдихнув у його ніздрі душу життя», — у будь-якому разі йдеться про служіння Йому, благословенний Він. [П1734]

«А живі істоти» не були до цього готові: так визначила міру Його мудрість, благословенний Він. А оскільки Адам тоді їв не для заміщення того, що витрачається, а живі істоти не були придатні до мети живлення, то їм, відповідно, ще бракувало часу. Вони ще не були готові через споживання піднестися на вищий ступінь і прийняти людську форму для своєї довершеності, як це мало б їм належати.

«Близькі до людини» через спільність у чутті та породженні подібного до себе: вони відчувають і породжують подібне до себе, кожне за своїм видом, як людина. Інакше рослинне — дерева саду: воно спільне з людиною лише у зростанні плодів за своїм видом, а не в чутті. [П1735]

«Після ж гріха», коли Адам уже їв не як виконання заповіді, а для заміщення того, що витрачається, і живі істоти теж були придатні до цього, вони все-таки залишилися забороненими, бо споживання не приносить їм користі. Вони не можуть прийняти людську форму з боку того, хто її дає: гріх спричинив те, що в Адама не залишилося сили й спроможності доповнити брак живих істот і виправити їх.

«У цьому смисл» слів мудреців у розділі «Елу оврін»: «Неукові заборонено їсти м’ясо, бо сказано: “Ось Тора про худобу та птахів”. Кожному, хто займається Торою, дозволено їсти тощо». Причина в тому, що вони самі уподібнилися худобі й щодо живих істот вони

Яд Єгуда · 1 · продовження

такі самі: не можуть виправити їх через малу заслугу. [П1736]

«Тим паче» Адам після гріха не мав сили виправити їх, оскільки через нього й вони спіткнулися, скуштувавши з дерева пізнання.

«Як ми тлумачимо» у «Берешіт раба» з додаткового גם, «також». «У Псікті сказали…» Це також там, у «Берешіт раба».

«Є щодо цього й інший підхід». Згідно зі сказаним, до гріха живі істоти ще не були готові до виправлення; проте дехто вважає, що до гріха живі істоти не потребували виправлення.

«Вона не чекає людини», бо це річ, довершена у своїй природі. Вона не потребує, щоб людина її з’їла й зняла з неї першу форму, закладену від початку створення, аби одягнути її в людську форму й виправити.

«Коли він давав їм імена». Тоді вони були належно виправлені й уже не потребували виправлення через споживання людиною.

«У відповідному місці». Дивись трактат אב”ח, частина II, тощо. [П1737]

«Виходить…» Підсумок цих наших слів: убивати живих істот було заборонено й до гріха Адама, першої людини, і після гріха — аж доки живі істоти не зіпсувалися в поколінні Потопу, як написано: «бо всяка плоть зіпсувала свою дорогу». Мудреці сказали: навіть худоба, звірі й птахи спаровувалися з чужим видом.

«А Ной знайшов прихильність» і був придатний виправити їх. Тому йому дозволено їсти м’ясо й сказано: «Як зелену траву…» — щоб виправляти їх споживанням.

«Не сказано “як усе, що сіє насіння”», як було сказано Адамові: «Ось дав Я вам усяку траву, що сіє насіння». Бо вислів «як зелену траву» також натякає йому на причину дозволу. Це відповідно до слів мудреців у розділі «Елу трефот»: коли Святий, благословенний Він, сказав щодо дерев «за своїм видом», трави застосували до себе висновок від легшого до суворішого: якщо щодо

Яд Єгуда · 1 · продовження

дерев, яким не властиво сходити впереміш, Святий, благословенний Він, сказав «за своїм видом», то щодо нас — тим паче! Отже, смисл такий: як зелена трава не зійшла впереміш під час створення світу, так і з цієї причини «дав Я вам усе» — для їхнього виправлення після того, як вони зіпсувалися змішанням.

«А коли припинилася…» Тобто те, що під час дарування Тори дозволили їсти частину живих істот, а частину заборонили, має іншу причину. Під час дарування Тори припинилася нечистота Ізраїлю, яку змій уклав у Єву, як сказано в розділі «Ейн маамідін». Через те, що нечистота припинилася в Ізраїлі, вони стали придатними виправляти живих істот і підносити їх до ступеня людини. Тоді також припинилася нечистота їхньої худоби, як постановила Його мудрість, благословенний Він, щоб тварини були придатними до виправлення. А тих, чия нечистота не припинилася, заборонили, бо вони не придатні до виправлення.

«У смислі “а овець…”». Тобто він відділив овець — чисту худобу, нечистота якої припинилася, — від нечистих тварин. Це також смисл вірша «і розрізнить…».

«Там ми вчили…» Хоча назва מקנה, «худоба», охоплює лише свійських тварин, а не звірів і птахів, проте справа цим не обмежується: так мудреці також сказали в Мішні, наприкінці розділу «Га-пара»: «Чи віл…» Адже щодо перелічених там справ Тора не згадала ані звіра, ані птаха, а там ми долучаємо їх із надлишкового вислову Писання. [П1738]

«А в майбутньому» від Нього, благословенний Він, вийде нова Тора, щоб дозволити заборонене. Причина в тому, що тоді припиниться нечистота всього народженого, «щоб сказати в’язням: виходьте», як написано в Ісаї, глава 49; це подібно до згаданого «звільняє в’язнів».

Йоель Моше · 1

«В усіх її частинах…» Тобто обидві існуватимуть і утвердяться, кожна свого часу, як сказано. Інакше із суперечкою не заради Небес: зрештою утвердяться лише слова одного, а не другого, як у суперечці Корея та його громади з Мойсеєм, де

Йоель Моше · 1 · продовження

утвердилися слова Мойсея.

«Слова живого Бога…» אח”ד, «один», — нотарикон «слова живого Бога», ”דברי אלהים חיים”. [П1739]

«Що потрібні син і дочка». Тобто для виконання заповіді плодитися й множитися.

«Перші дві літери… які містять…» Бо гематрія יו”ד ה”א — 26, як числове значення всього Імені. Як сказав автор піюта, «із його половини наповниться його слово», — натякаючи на цю таємницю. [П1740]

«Які шукають…» Перша ’י шукає вищу Матір; так само ’ו шукає останню ’ה, нижчу Матір, жіночу відповідницю Зеїра.

«Бо не роблять висновку про можливе…» Дивись усе це у Ґемарі, розділ «Га-ба аль євімто». Смисл: створення світу неможливе без жіночої істоти.

«Однак тут справді маємо запитання». Припустімо, ми дізналися з Мойсея, що двох синів досить: Мойсей відокремився від дружини після народження двох синів. Та, може, й одного досить, і якби Святий, благословенний Він, явився йому, коли в нього народився один син, він також відокремився б від дружини.

«Бо Мойсеєві була властива додаткова особливість…» Мойсей не мав належності до цього світу, а походив зі світу Хесед; його було створено, щоб прилучитися до Ізраїлю, як буде сказано в частині III, главі 6. І ми написали вище: «ע”בכניה ולאבניו» [читання неясне]; так само «בכ”א» [невстановлене скорочення] — вони будуть названі за коліном Левія, а не сам Мойсей. [П1741]

«На початку Імені, яке пишуть» — це Ім’я הו”ה; «і в кінці Імені, яке читають». У הו”ה перша йод зветься чоловічою, а в א”דנ — жіночою. Кабалісти писали: йод — жарина, а решта літер הו”ה, що простягаються від неї, звуться полум’ям, поєднаним із жариною. Йод в י”אדנ — жарина, а א”דן — полум’я, поєднане з нею; і вони утворюють ціле Ім’я. Риска вздовж — ось ’ו;

Йоель Моше · 1 · продовження

упоперек також — ось ’ד; а сама ’י — точка всередині. Ось усе Ім’я; вдумайся. [П1742]

«У ньому, його дружині…» Це відповідно до слів мудреців: чоловік та його дружина натякають на י”ה, тому Шехіна перебуває між ними. Син і дочка натякають на ו”ה — ось повне Ім’я; тому заповідь плодитися й множитися виконана, коли він має сина й дочку.

«Згідно з нашим поясненням…» Він написав, що на скрижалях було написано навіть те, що досвідчений учень колись відкриє. Отже, неможливо, щоб слова окремих мудреців, яким не відповідає галаха, були, боронь Боже, неправдою: вони знайшлися там і були там. Натомість Той, Хто повіки береже істину, судитиме кожну думку її часу, щоб обидві були істинними.

«Звідси ти навчаєшся…» З того, що сказано «галаха для практичного виконання», випливає: є інша галаха, але її місце й час іще не настали, як він пояснює.

«У питаннях гострого розбору» — це його відповіді. Твір, написаний шляхом пілпулу, зветься שינון, «загострення», від ושיננתם — у значенні загострення. [П1743]

«І всі слова мудреців…» Тобто іноді ти почуєш, що хаверів підозрювали в заподіянні вади первородній тварині, а іноді — протилежне. І «המתיר?» [непевне: той, хто дозволяє?] розрізнив час, коли Храм стояв, і протилежний час. Отже, це доказ слів, що і ті, й ті — слова живого Бога, відповідно до свого часу. [П1744]

«За винятком м’яса, яке сходило з Небес». Початкові літери בהמה — בשר היורד מ”ן ה”שמים, «худоба». «מהר”ל צ”ק כנפי יונה ס’ נ’ סימן כ”ל» [посилання в такій формі не встановлено]. Чому його саме смажили, буде пояснено: ангели перебувають у світі Єцира, а Адам — у світі Асія; вони смажили йому м’ясо, «і вино בורים Еденський сад» [зв’язок слів неясний]. М’ясо, яке їв Адам, перша людина, було худобою, що лежить на тисячі гір; вона — із Брія, і тим світлом він насолоджувався. [П1745]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Умертвленої його рукою для нього…» Адам, перша людина, умертвляв їх заради крові та шкури, а не заради споживання. «А Ізраїлю — частину», бо нечистих тварин більше, ніж чистих; тому написано чистих, як сказав Раші, благословенної пам’яті.

«А в майбутньому» більше їх стануть придатними, бо матимуть ознаки чистоти, яких тепер не мають. Так сказано про смисл вірша «וברה לא יבר» [пошкоджене читання], який Онкелос перекладає: «והוא פשר לא פשר» — «а він жуйки не жував». Він повертає Писання з майбутнього часу в минулий, бо в майбутньому вони матимуть ознаки чистоти. [П1746]

Також я чув пояснення щодо перевтілень: коли хтось приходить у нечистій тварині, це натякає, що він не мав виправлення, бо це ознаки нечистоти й він потребує подальшого виправлення. Але якщо приходить у чистій тварині — так само, як є ознаки чистоти, або вона має виправлення через благословення, яким її благословляють, — також через споживання знавцем Тори він має виправлення. Тому мудреці істини писали, що є заповідь їсти рибу під час Мінхи в суботу: душі праведників перевтілюються в рибах. Тому про них написано просто «збирання», і вони звуться «відкриті очі, що не дрімають». Отже, цим споживанням він підносить їхні душі. Докладніше дивись «כסם» [читання не встановлено]. [П1747]

«Бо споживання…» Як сказано, треба виправляти й підносити іскри святості, що є у споживаному — у живих істотах тощо, — за подобою набуття ними власного єства, — і повертати гілку до кореня. Як пояснив מהר”ל צ”ק: שרש, «корінь», має гематрію 800; ענף, «гілка», — гематрію 200, а загальна сума — тисяча. Своїм гріхом він розтратив п’яту частину зі святості в нечистоту. Тому мудреці сказали: «Той, хто роздає, нехай не роздає понад п’яту частину». Отже, треба повернути гілку, яка є п’ятою частиною, до святості, яка є коренем. [П1748]

Я чув від імені «מ”ו ר”ל מלב”כ» [особу не встановлено]: це таємниця «Тисяча — тобі, Соломоне, а двісті — сторожам його плоду».

Йоель Моше · 1 · продовження

Тобто слід стерегти двісті — його плід, тобто гілку; тисяча, яка є «ת"», коренем, — Соломонові, ім'я якого тут священне. Тобто треба включити гілку разом із коренем у святість. [П1749]

Також відома передумова: до гріха Адама, першої людини, були כתנות אור, «шати світла», з א' — один канал в Ацилуті, канал волі. Згодом стали כתנות עור, «шати шкіри», з ע', яка має два виступи, — натяк на два канали. Так само й проста куф має два канали; і בע"ה [невстановлене скорочення] також сімдесят князів живляться іскрами святості. Ці душі потрібно було виправляти, у таємниці «і споживатимете всі народи», як сказано у Реканаті до «і не опоганюйте ваших душ усім живим». Це й є форма споживаного з огляду на його готовність: іноді там є святість, але ще не настав час її очищення, бо оболонка ще переважає. Це ознаки нечистої тварини, які вказують, що оболонка ще при них. [П1750]

«Також довершеність того, хто їсть»: не кожен підносить однаково, як сказано вище, у частині I, главі 21. Це таємниця теляти рабі: воно прийшло саме до нього, щоб він його виправив; тому він згрішив, відштовхнувши його.

«Почасти протилежною самій собі…» Людину створено з чотирьох стихій, почасти протилежних одна одній: холодна природа прагне їжі, а гаряча — пиття. Інакше з Адамом, першою людиною: навіщо його споживання було за природою для заміщення того, що витрачається? Тому йому було наказано їсти із саду, щоб виправляти споживане, яке відповідно до свого часу було приготоване до цього. [П1751]

«Чи про Шехіну…» Тобто «служити їй» стосується Шехіни, як сказано вище, у главі 25 частини I. Або, як він каже, це стосується душі життя, згаданої в попередніх віршах: хоч між ними є перерва, це все-таки відноситься до

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

ранішого, перед попереднім.

«А живим істотам ще бракувало часу». Тобто часу для їхнього виправлення, щоб вони прийняли людську форму; їхня спільність із людиною у чутті — це тварина, яка відчуває, тоді як неживе не відчуває. Для цього ще не настав їхній час, щоб вони стали такими, як їм належить. Тому Адамові, першій людині, не було дозволено їсти їх, а лише з дерева саду. І після гріха Адама, коли вони вже були готові до виправлення, проте й тоді сама людина не була гідна виправляти їх, бо стала подібною до худоби. Тому неукові заборонено їсти м'ясо: він не кращий за худобу, бо не може нічого виправити, — і щоб він не умертвив створіння даремно. Тим паче вони й самі згрішили та їли з дерева пізнання, коли Єва їх нагодувала: тому ще не були придатні до виправлення також і зі свого боку. [П1752]

«Інший підхід…» Тобто до гріха тварини не потребували виправлення: вони вже були довершені й не потребували, щоб їх позбавили матерії задля форми. А чим їх довершено? Тим, що Адам дав їм імена. Виходить, і до гріха, і після гріха вбивство живих істот було для нього «בימ"» [читання неясне] — річчю, що не має дозволу. [П1753]

«Аж доки живі істоти не зіпсувалися» за днів Ноя й не стали потребувати виправлення. А Ной знайшов прихильність і був придатний виправляти, як Він сказав йому: «Як зелену траву…» Тобто: як зелена трава застосувала до себе висновок від легшого до суворішого, щоб не сходити вперемеш, так «дав Я вам усе», навіть тварин, щоб їсти їх і виправляти їхнє зіпсуття, спричинене змішанням «מר"שם» [скорочення не встановлено], і те, що вони зіпсували свою дорогу стосовно людини. Загальний висновок з усіх слів глави: і ті, й ті — слова живого Бога, кожні відповідно до свого місця й часу. [П1754]

«Хікур Дін» — частина II — глава 18

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Отже, ці» тощо — це завершення попередньої глави. Мається на увазі загальний висновок: зміни постанови про дозвіл їсти м’ясо — усі вони є словами Бога живого — סלה ממנו [неясний зв’язок]. [П1771]

«Поки не було призначено» тощо. Тобто так само і в суперечці мудреців: слова того, хто забороняє, і того, хто дозволяє, — обидва істинні в різні часи, відповідно до того, як вирішить більшість того часу: заборонити чи дозволити. Поки Тору ще не було дано й не було призначено земного суду, Тора виходила від небесного суду й від Самого Га-Шема, благословенний Він, відповідно до часу: час забороняти й час дозволяти, «і слово своєчасне — яке добре!» — як постановила Його мудрість, благословенного. А тепер, після дарування Тори, яка наказала «схилятися за більшістю», зміна постанови випливає зі зміни більшості [прогалина у джерелі] щодо мудреців кожного покоління. Адже немає для тебе іншого судді, крім судді твоїх днів: Єфта у своєму поколінні — як Самуїл у своєму. [П1761]

Рама з Фано

Отже, ці протилежності й зміни постанови — як дозвіл їсти м’ясо та заборона на нього цілком або частково зі зміною часів — усі є словами Бога живого. Поки не було призначено земного суду, Тора виходила від небесного суду: «І слово своєчасне — яке добре!» А тепер Тору дано й постало правило: «Схилятися за більшістю»; і немає для тебе іншого судді, крім судді твоїх днів. Адже суд скасовує слова суду, що передував йому в роках, — навіть коли він менший за нього, — якщо розбіжність виникла в розумінні шляхів Тори: один тлумачить і навчає за одним правилом, а другий — за іншим, наприклад за розширеннями й обмеженнями або за загальними й окремими положеннями. [П1755]

Якби в першому суді був один, хто тлумачив би так, як згодом тлумачитиме другий суд, а в другому суді — один, хто тлумачив би так, як тлумачив перший суд, то і той, і той у своєму поколінні стає старійшиною, який не підкоряється, якщо наказав чинити за своїми словами після того, як суд його днів погодився на протилежне. Звідси ми довідалися про істинність постанови двома шляхами та про те, що бажане її виконання — це погоджене більшістю відповідно до місця й часу. Але це стосується тих, хто засідає в Палаті тесаного каменю, та їхніх учнів після них, які спрямовують своє

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Адже суд скасовує» тощо — як написав Рамбам у другому розділі «Законів про тих, хто не підкоряється». Ось його слова: «Великий суд витлумачив за одним із правил, як здавалося правильним у його очах, що закон такий, і виніс рішення. Після нього постав інший суд, і йому видався слушним інший довід, який спростовує те рішення, — тоді він його спростовує й судить відповідно до того, що здається правильним у його очах. Бо сказано: “До судді, який буде в ті дні”. Ти зобов’язаний іти лише за судом твого покоління». Кінець цитати. [П1762]

«Якщо виникла суперечка» — про якийсь закон, що залежить від розуміння шляхів Тори: один тлумачив за правилом, відповідно до якого річ була для нього дозволена, чиста; а другий тлумачив за іншим правилом, згідно з яким закон буде протилежним. [П1763]

«Звідси ми довідалися про істинність

Яд Єгуда · 1 · продовження

постанови»: постанова істинна — להלכם [неясне написання] — у двох видах, за будь-яким із них, на який погодиться більшість відповідно до місця й часу. Хоча іншого часу згода буде на протилежне, для виконання бажане лише погоджене. [П1764]

«Спрямовують своє серце до Всюдисущого», благословенний Він, Який наказав «схилятися за більшістю».

«Проте для скасування установлення» тощо — повертається до сказаного вище: суд скасовує слова суду, що передував йому в роках, навіть якщо він менший за нього, коли суперечка виникла в розумінні шляхів Тори. На це він каже: проте для скасування установлення або звичаю, які встановив і запровадив перший суд, якщо це поширилося в Ізраїлі, потрібен суд, більший за нього. Про це ми вчили в «Едуйот»: «Суд не може скасувати слова іншого суду, доки не стане більшим за нього мудрістю й числом». Це пояснено також у Рамбама, там само.

«А якщо це захисна огорожа» — теж пояснюється там, у Рамбама.

Рама з Фано · продовження

серце до Всюдисущого. [П1756]

Проте для скасування постановленого установлення або звичаю потрібен суд, більший за попередній, як ми вчили в «Бехірта». А якщо це захисна огорожа, щоб не торкнутися заборони Тори, і вона поширилася серед усього Ізраїлю, то навіть Ілля та його суд не можуть її скасувати. Адже про установлення й огорожу не можна сказати: «І це — Тора, і це — Тора»; тут стоять під приписом «Не відступай». Тож добре сказав рабі Єгошуа: «Не на небесах вона» — галаха для практичного виконання, хоча всі шляхи пілпулу істинні й разом праведні. [П1757]

І небесний голос, який сказав про рабі Еліезера, що галаха повсюди відповідає його думці, говорив правду: він ніколи не казав того, чого не чув від своїх учителів. І всюди є суди з учнів Дому Шаммая, які постановляють згідно з ним; тут немає порушення «Не утворюйте поділів», як пояснено на початку «Меґілла» та в першому розділі «Євамот». До того ж вони гостріші в розборі. Однак суди, що постановляють за Домом Гіллеля, становили більшість, бо ті були смиренні й лагідні; за ними ми й ідемо. І багато учнів Дому Шаммая на практиці чинили лише за їхніми словами [Дому Гіллеля]. [П1758]

Із поясненого нами розумний збагне тяжкість лихослів'я Доеґа, про якого написано: «Хто голосно благословляє свого ближнього». Коли він сказав

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Адже» тощо. Це добре обґрунтування, яке дає автор тому, чому установлення й огорожа суворіші за закони Тори. Він каже: щодо законів Тори кожна з двох протилежностей є Торою свого часу, якщо більшість із нею погоджується. Тому в кожному поколінні суд має право судити за більшістю мудреців своїх днів. Проте про установлення й огорожу так сказати не можна; отож щодо них діє заборона «Не відступай», доки установлення не скасує суд, більший за перший. [П1765]

«Тож» — якщо постанова щодо галахи істинна двома шляхами, а погоджене є бажаним для виконання, то добре сказав рабі Єгошуа в «Бава меціа» щодо печі Ахная. Вийшов небесний голос і сказав: «Що вам до рабі Еліезера, коли галаха повсюди відповідає його думці?» Рабі Єгошуа став на ноги й сказав: «Не на небесах вона». Що означає «не на небесах»? Рабі Єремія сказав: «Ми не зважаємо на небесний голос, бо Ти вже написав у Торі на горі Синай: "Схилятися за більшістю"». Це відповідає сказаному нами: хоча галаха, безперечно, на небесах, проте галаха для практичного виконання — не на небесах, бо

Яд Єгуда · 1 · продовження

залежить від згоди земного суду. [П1766]

«І небесний голос» тощо — теж говорив правду, адже так рабі Еліезер одержав від своїх учителів, і в їхні дні згода, без сумніву, була такою.

«І всюди є» тощо. Тобто й це — доказ, що всі шляхи пілпулу є галахою: навіть одного часу є суди, які навчають за Домом Шаммая, і є суди за Домом Гіллеля. Так наведено в першому розділі «Ерувін» і «Рош га-Шана», а також у «Хуллін»: «Галаха завжди за Домом Гіллеля; а хто хоче чинити за Домом Шаммая — чинить». У першому розділі «Євамот» ми говоримо про суперечку Рава та Шмуеля: за Равом, Дім Шаммая не чинив за власними словами; а за Шмуелем — чинив і чинив. І там ми кажемо: хто вважає, що не чинили, — бо Дім

Рама з Фано · продовження

Саулові: «Я бачив сина Єссея, вифлеємлянина», то багато його хвалив — Писання і Ґемара в розділі «Хелек». На все це Саул відповідав: «І мій син Йонатан такий». Коли ж той завершив словами «І Господь із ним», тобто галаха повсюди відповідає його думці, Саул занепав духом і вже не відповідав. Адже так неможливо сказати про двох, які сперечаються, а лише про одного з них — того, хто удостоюється довести розгляд учення до висновку згідно з галахою. [П1759]

Доеґ лихословив на голів синедріонів і на Великий суд: вони, мовляв, за власною волею вирішували галаху згідно з Давидом, хоча мали право піти обома шляхами. Насправді ж галаху встановлюють лише відповідно до звичаю. Поки народ дотримується певного звичаю, ми не протидіємо; якщо це звичай побожних, то даємо таку настанову. А коли галаху встановлено, її викладають під час публічного навчання. Це й означає «І Господь із ним»: Він та Його суд — вищий і нижчий. [П1760]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Гіллеля становив більшість; а хто вважає, що чинили, — за більшістю ми йдемо там, де вони рівні між собою, проте тут Дім Шаммая гостріший у розборі. [П1767]

«Тут немає порушення “Не утворюйте поділів”» — як ми говоримо там: коли застосовуємо «Не утворюйте поділів»? Наприклад, коли в одному суді одного міста половина постановляє за словами Дому Шаммая, а половина — за словами Дому Гіллеля. Але з двома судами в одному місті для нас цієї проблеми немає.

«Із поясненого нами» — що дві протилежні постанови істинні, а галаха для виконання залежить від погодженого устами мудреців покоління, — «розумний збагне» тощо.

«Про якого написано: “Хто благословляє”»

Яд Єгуда · 1 · продовження

тощо — як наведено в розділі «Хелек».

«Адже неможливо» визнати той самий документ на користь двох [протилежних сторін]. Якщо Давид і Йонатан розходяться щодо закону, а Давид удостоюється довести розгляд учення до висновку згідно з галахою, то неможливо сказати й тут: «І Йонатан такий». Тому Саул занепав духом і вже не відповідав. Цим лихослів’ям Доеґ цілив у Великий суд: саме від нього залежало вирішити справу між двома сторонами на власну волю. І той, кого вони оберуть, — святий, бажаний для виконання. Попри все це вони не переставали повсюди

Яд Єгуда · 1 · продовження

вирішувати галаху згідно з Давидом. [П1768]

І здається мені, що намір Доеґа в цьому лихослів’ї був віддалити Давида, щоб той не забрав у Саула царювання. Тому, коли Саул шукав чоловіка, який добре грає, Доеґ боявся, що інший випередить його й порадить привести Давида, який добре грає. Через це він голосно благословив його способом лихослів’я: «І відповів, і сказав: ось я бачив сина Єссея, вифлеємлянина» тощо. Багато його хвалив — і за прямим змістом, і за тлумаченням; усе це, щоб унести страх у серце Саула: якщо наблизить до себе Давида, то всі свої дні

Яд Єгуда · 1 · продовження

муситиме його остерігатися. Тому він закінчив словами «І Господь із ним», щоб сказати йому: не зневажай моїх слів і не думай, що той ніколи не прийде до царювання, оскільки походить від моавитянки Рут і йому заборонено ввійти до громади. Адже «Господь із ним»: галаха повсюди відповідає його думці, синедріон завжди вирішує галаху за його бажанням, і, безперечно, також у цьому постановить: «Моавитянин, а не моавитянка». [П1769]

«Насправді ж» тощо. Принагідно автор повідомляє нам: хоча суд має право вирішити галаху за власною волею, насправді її слід установлювати лише за звичаєм — там, де народ уже дотримується одного з варіантів галахи. Це з «Масехет соферім», глава 14.

«Це й означає» тощо — повертається до сказаного вище. Тобто наміром Доеґа було лихословити на синедріон, бо той за власною волею вирішував галаху згідно з Давидом; тому він сказав: «І Господь із ним». Усюди, де сказано «і Господь», це Він і Його суд. Тут є натяк також на земний суд: небесний і земний суд — обидва погоджуються з ним у галахі. І це дивно: якщо від Га-Шема, благословенний Він, [прогалина у джерелі] Давид — щоб влучити в галаху згідно з тим, як постановить небесний суд, — усе ж мені

Яд Єгуда · 1 · продовження

не до вподоби вчинок земного суду, який теж вирішує на практиці згідно з ним без примусу, коли має право вирішити й протилежне. Адже для виконання вона — «не на небесах», як згадано. [П1770]

Йоель Моше · 1

«У кожному — частково», בכל אי במקצת. Пояснення: за днів першої людини, Адама, було заборонено всіх живих істот, а за днів дарування Тори заборонено частину з них — тих, що не мають ознак чистоти. Кожне — відповідно до місця й часу, коли удостоїлися виправити перевтілення душ і іскру, як вище, у попередній главі. [П1772]

«Адже неможливо так сказати» тощо. Тобто сказати, що галаха повсюди відповідає його думці, «тільки не удостоївся довести [розгляд]» тощо — רק לא זכה לאסוקי כו׳. [П1773]

«Хоча мали право» — тобто постановити згідно з тим, як забажає; попри це постановили згідно з Давидом. «Це й означає: “І Господь із ним”» тощо. Усюди, де сказано «і Господь», це Він та Його суд, вищий і нижчий. Адже Ім’я הוי”ה — небесний суд, а הז”או [неясне скорочення] — земний суд у його постаті. [П1774]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Хікур Дін · II · глава 18 · запис 5

«Хікур Дін» — частина II — глава 19

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Перша суперечка» тощо. Оскільки в попередніх главах автор пояснював шляхи суперечки заради Небес у законах Тори, тепер у цій главі він пояснює також те, що належить до цього питання.

«Точилася між п’ятьма

Рама з Фано

Перша суперечка мудреців Мішни точилася між п’ятьма послідовними парами таннаїв: покладати руки чи не покладати. Один із кожної пари був насі, а другий — ав бейт-дін. Вони не поставили цього питання на голосування, бо йдеться лише про швут; у перших парах забороняли саме насі, і з пошани до них не

Яд Єгуда · 1 · продовження

парами» — як наведено в другому розділі «Хаґіґа»: Йосі бен Йоезер каже не покладати рук; Йосі бен Йоханан каже покладати. Єгошуа бен Перахія каже не покладати; Натай Арбелянин каже покладати. Єгуда бен Таббай каже не

Яд Єгуда · 1 · продовження

покладати; Шимон бен Шетах каже покладати. Шемая каже покладати; Автальйон каже не покладати. Гіллель і Менахем не сперечалися. Менахем вийшов, Шаммай увійшов; Шаммай каже не покладати, Гіллель каже покладати. Перші були насі, а другі при них — ав бейт-дінами. Раші пояснює: не покладати рук у святковий день; це й була перша суперечка мудреців Ізраїлю. [П1786]

«Бо» покладання рук на тварину у святковий день належить лише до швут.

«У перших парах»: ті, хто забороняв, були насі в перших трьох парах за рабі Меїром, а за мудрецями — у перших двох, як наведено там у Ґемарі.

«Доки не постав Бава бен Бута» тощо — як наведено в другому розділі трактату про святковий день, аркуш 20.

«Ще у трьох питаннях» — як наведено в першому розділі «Шабат», аркуш 15: «Повернімося до самого вислову. Рав Гуна сказав: у трьох місцях розійшлися Шаммай і Гіллель. Шаммай каже: від одного кава відокремлюють халу, а Гіллель каже: від двох

Рама з Фано · продовження

дозволили цього на спільному зібранні. Так було, доки не постав Бава бен Бута, один з учнів Дому Шаммая, який знав, що галаха — за Домом Гіллеля, котрий каже покладати руки. Побачивши, що у святкові дні храмове подвір'я порожнє, він пішов і привів три тисячі перевірених ягнят із отар Кедару, поставив їх на Храмовій горі й сказав: «Послухайте мене, доме Ізраїлю! Хто бажає, нехай прийде й покладе руки». Тієї миті галаху встановили за його словами. [П1775]

Іншої суперечки між ранніми мудрецями не було, доки Гіллель і Шаммай не розійшлися ще у трьох питаннях: міра хали, непридатність мікв та встановлення нечистоти жінки-ніди заднім числом. Коли ці питання поставили на голосування, галаху встановили ані за словами одного, ані за словами другого, як ми вчили в «Бехірта». Ще одну їхню суперечку наведено в барайті: «Той, хто збирає виноград для давильні, — Шаммай каже: [виноград] став сприйнятливим до нечистоти». Того дня Гіллель сидів, схилившись перед Шаммаєм, як один з учнів. І було це тяжко для Ізраїлю, як день, коли було зроблено теля, — як сказано в першому розділі трактату «Шабат» (17a). Найбільше їм було тяжко від того, що суворість Шаммая перемогла смирення Гіллеля. Гіллель спитав його: «Чому виноград збирають у чистоті?» А той відповів: «Якщо дратуватимеш мене, постановлю нечистоту також щодо збирання оливок». Якби не смиренність духу

Яд Єгуда · 1 · продовження

кавів», тощо. І ще: «Гіллель каже: повний гін черпаної води робить мікву непридатною; Шаммай каже: дев'ять кавів», тощо. І ще: «Шаммай каже: для всіх жінок досить їхньої теперішньої миті; Гіллель каже: від попередньої перевірки», тощо. Це записано в мішнах першого розділу «Едуйот». [П1787]

«Навчено» в першому розділі «Шабат», аркуш 17: «Той, хто збирає виноград для давильні: Шаммай каже — [виноград] став сприйнятливим до нечистоти; Гіллель каже — не став. Гіллель сказав Шаммаєві: "Чому виноград збирають у чистоті, а оливок не збирають у чистоті?" Той відповів: "Якщо дратуватимеш мене, постановлю нечистоту також щодо збирання оливок". У домі навчання встромили меч. Сказав: "Хто входить, нехай увійде, а хто виходить, нехай не виходить". Того дня Гіллель сидів, схилившись перед Шаммаєм, як один з учнів. І було це тяжко для Ізраїлю, як день, коли було зроблено теля. Шаммай і Гіллель постановили, та від них не прийняли. Прийшли їхні учні, постановили — й від них прийняли». Раші пояснює: «Чому

Яд Єгуда · 1 · продовження

виноград збирають у чистоті?» — чому ти вимагаєш збирати виноград у чистий посуд, кажучи, що він став сприйнятливим, а збирати оливки в чистий посуд не вимагаєш? «Нехай увійде» — до дому навчання. «А хто виходить, нехай не виходить» — бо хотіли провести голосування. «Тяжко» — бо Гіллель був насі й смиренним. [П1788]

«Найбільше їм було тяжко» тощо. Тобто для Ізраїлю це було тяжко тому, що, якби Гіллель не був лагідним і смиренним духом, треба було б, боронь Боже, боятися за Тору: аби вона не стала наче дві Тори. Так і сталося згодом, коли примножилися учні Шаммая й Гіллеля, які не служили вчителям усією потрібною мірою, як наведено в останньому розділі «Сота». Тому це було мало не осоромленням: Шаммай переміг своєю суворістю, хоча насі був Гіллель. Це й було тяжко для Ізраїлю. «Як день, коли було зроблено теля»: тоді Ізраїль поділився на дві групи, і так само тут Тора мало не стала двома Торами. [П1789]

«Хоча» Гіллель був насі, й ав бейт-дін не має права давати перед ним

Рама з Фано · продовження

Гіллеля, треба було б побоюватися, чи не стала того дня Тора, боронь Боже, наче дві Тори. [П1776]

Хоча ав бейт-дін не має права давати постанову перед насі, якого вважають його вчителем, — як прямо сказано в розділі «Ейн доршін» щодо Єгуди бен Таббая й Шимона бен Шетаха («Хаґіґа» 16б), — тут інша справа: сам насі виявив йому пошану. До того ж це була захисна огорожа заради чистоти труми та святинь. Попри це, від них не прийняли постанови з пошани до насі: він сам цим не переймався, а вони переймалися. Постанова Шаммая того дня не набула чинності, доки їхні учні не постановили її, і тоді вона утвердилася їхніми руками більшістю голосів. [П1777]

Принагідно треба знати ще одне. У «Сіфрей», у розділі про царя, справді навчено, що синів усіх керівників Ізраїлю ставлять на місце батьків. У «Торат коганім» це виводиться зі слів про первосвященника «і хто сповнить його руку»: він має відповідати місцю своїх батьків. А в розділі «Га-носе» доведено, що досить відповідати їм у богобоязливості, навіть якщо не відповідає в мудрості. Проте це сказано про вінець священства, вінець царювання та подібне до них, наприклад міське урядування. Щодо насі й ав бейт-діна, оскільки вінець Тори лежить у кутку — хто бажає, нехай прийде й візьме, — за законом Тори справа інша. Тому серед ранніх насі ми не знаходимо, щоб вони передавали свої вінці

Яд Єгуда · 1 · продовження

постанову.

«У розділі “Ейн доршін”»: Ґемара запитує: «Якщо ти кажеш: Єгуда бен Таббай і Шимон бен Шетах — насі, то хіба ав бейт-дін постановляє галаху перед насі?» І ми відповідаємо: «За життя Шимона бен Шетаха», тощо. [П1790]

«Тут інша справа»: тобто він сам виявив Шаммаєві пошану, сидячи перед ним, як один з учнів.

«Доки» учні не поставили її на голосування.

«Їхніх синів ставлять на їхнє місце». Це виводиться з написаного: «Він і його сини серед Ізраїлю». Кожного, хто перебуває серед Ізраїлю, його син заступає на його місці.

«Відповідає місцю своїх батьків»: тоді він має першість перед іншими, хоча вони більші за нього. Це виводиться з написаного: «А синів у них не було». Отже, якби сини були, вони мали б першість, хоча й не дорівнювали б Еліезерові. [П1791]

«У розділі “Га-носе”» — щодо «Мій син Шимон — мудрець, мій син Гамліель — насі» ми говоримо: нехай раббан Гамліель і не відповідає

Яд Єгуда · 1 · продовження

місцю своїх батьків у мудрості, та в страху гріха він відповідав їхньому місцю.

«Наприклад, міське урядування» — як написав Рамбам у першому розділі «Законів про царів». Це зі згаданого «Сіфрей», де виведено зі слів про царя «він і його сини серед Ізраїлю»: кожного, хто перебуває серед Ізраїлю, його син заступає на його місці.

«Справа інша»: закон Тори не встановлює, що син насі має заступити його на його місці.

«Аж до Гіллеля Старшого й наступних поколінь». Він походив із потомства Давида, від Шефатії, сина Авіталь, як наведено в «Кетубот», у розділі «Ганосе». Він піднявся з Вавилонії до Єрусалима, тому його називали Гіллелем Вавилонським; він прийняв становище насі від синів Бетейри, як відомо. [П1792]

«Адже сказав учитель» — у першому розділі «Шабат», аркуш 15. Раші пояснює: «Гіллель і Шимон» — раббан Шимон був сином Гіллеля. «Раббан Гамліель» — це раббан Гамліель Старший. «Шимон» — рабі Шимон, страчений серед страчених царською владою. Він був батьком

Рама з Фано · продовження

синам, аж до Гіллеля й наступних поколінь. Адже сказав учитель: «Гіллель і Шимон, Гамліель і Шимон провадили своє правління насі за існування Храму протягом ста років». [П1778]

Це той Шимон бен Гамліель, один зі страчених царською владою, який сказав у першому розділі «Авот»: «Усі мої дні я зростав серед мудреців». Його не названо «раббан» на честь його становища насі, бо саме його ім'я більше за «раббан». Він згаданий у Мішні ще раз наприкінці першого розділу «Керітот»: він установив у Єрусалимі ціну на пари жертовних птахів у чверть [динара] (Мішна, «Керітот» 1:7). [П1779]

Можливо, після того як раби Хасмонеїв спричинили псування за Другого Храму, а Ірод і його сини постали й захопили собі неналежне царювання над Ізраїлем, суд установив, щоб вінець Тори доповнював вінець царювання: садовити сина на престол його батька. Наприкінці першої частини ми вже згадали особливу перевагу Гіллеля. Святий, благословенний Він, погодився з ними, і вони удостоїлися великого родоводу, а всі були гідними становища насі. Саме тому Рабі запитує наприкінці «Горіот»: «Як щодо мене — чи належить мені приносити козла?» («Горіот» 11б). За днів раббана Гамліеля навчали барайти з розділу «Ліфней едейген»: «Як спалюють на честь царів, так спалюють на честь насі». [П1780]

Яд Єгуда · 1 · продовження

раббана Гамліеля, який завдав страждання рабі Єгошуа бен Хананії та сперечався з рабі Еліезером бен Гірканосом.

«Це той Шимон бен Гамліель» тощо. Згадавши родовід Гіллеля Старшого, автор принагідно пояснює все, що його стосується. Він каже, що цей Шимон бен Гамліель був серед страчених царською владою й був убитий Титом під час руйнування Храму; це він сказав у першому розділі «Авот», тощо. Так само написали Абарбанель та інші тамтешні тлумачі: це був раббан Шимон бен Гамліель Старший. [П1793]

«Бо саме його ім'я більше за "раббан"» — як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті. Рамбам у вступі до свого коментарю на Мішну написав про це так: «Це через їхню велич і пошану до їхнього ступеня: неможливо знайти належне означення, щоб ушанувати їхнє ім'я, як немає означення для пророків».

«Наприкінці першого розділу "Керітот"»: «Сталося, що пари жертовних птахів у Єрусалимі коштували золоті динари. Раббан

Яд Єгуда · 1 · продовження

Шимон бен Гамліель сказав: “Клянусь цією оселею! Не ляжу цієї ночі, доки вони не кошту ватимуть динарів”», тощо. «І того дня ціна пар птахів стала чверть [динара]». Автор підтримує саме це читання, на відміну від тих, хто читає «раббан Гамліель». Неодмінно йдеться про раббана Шимона бен Гамліеля Старшого, бо за днів другого, батька Рабі, Храм уже був зруйнований. [П1794]

«Можливо»: тобто те, що від Гіллеля Старшого й далі звикли передавати вінець становища насі своїм синам, хоча закон Тори цього не вимагає.

«Суд установив» тощо. Абарбанель у вступі до трактату «Авот» написав так: «У Єрусалимі був звичай: хоча там були дім Хасмонеїв та дім Ірода, щоб виходити й повертатися з воєн і провадити царювання, все ж насі з дому Давида завжди перебував разом із первосвященником і синедріоном для кожної судової справи та для навчання Тори, установлень і законів». Кінець цитати. Це зі слів «Йосіппона». Так було тому, що насі, згаданий у Торі стосовно жертви, — це цар. Як наведено в мішні третього розділу «Горіот»: «Який насі? Це цар». Оскільки за

Рама з Фано · продовження

Коли помер згаданий нами другий Шимон, а його син Гамліель був малий, його місце посів бен Заккай. Він попросив у Тита зберегти ланцюг роду раббана Гамліеля — тобто щоб правління насі не припинилося в його домі. Його назвали раббаном Йохананом, бо він виховав багато учнів. За його днів синедріон уже пішов у вигнання, і Тора перебувала в занепаді сил. Тому насі вже не вшановували, називаючи їх просто на ім’я, як раніше. Після нього продовжили називати насі титулом «раббан», як раббана Гамліеля; на його честь і його діда згадували як раббана Гамліеля Старшого. Після нього — раббан Шимон бен Гамліель, батько Рабі, який дуже переймався пошаною до становища насі, як сказано в трактаті «Горіот», хоча був смиренним. Це він навчав у «Авот»: «На трьох речах світ існує». Через його ім’я і його діда згадували в трактаті «Керітот», як ми сказали, під ім’ям «рабі Шимон бен Гамліель». Саме такою є справжня послідовність цих речей, хоча деякі тлумачі не були тут точними. [П1781]

Я кажу ще й таке: на початку другого розділу «Авот» Рабі поставив свої слова поруч зі згаданими словами свого батька. Після себе він поставив слова свого сина: «Добре вивчення Тори разом із земним шляхом». А після них — «Не відділяйся від громади». Це слова Гіллеля, сина його сина, який купався в Кавулі з братом Єгудою, як сказано в розділі «Маком ше-наґагу» («Песахім» 51a). Тут Рабі навчив про самого себе: «Не відійдуть

Яд Єгуда · 1 · продовження

Другого Храму священники, а після них дім Ірода захопили царювання не за правом, то вже від днів Шимона Праведного був звичай, щоб найбільший із мудреців був насі у справах Тори й заповідей, установлень і законів. Автор каже, що від днів Гіллеля, оскільки він із потомства Давида, суд установив першість сина щодо становища насі, як у царюванні, — щоб так вінець становища насі доповнював вінець царювання, який похитнувся. [П1795]

«Особлива перевага Гіллеля»: він виконував Тору в бідності, а потім став насі — він та його сини — й удостоївся виконувати її в багатстві.

«Святий, благословенний Він, погодився з ними» — як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті: «І законодавець з-поміж його ніг» — це нащадки Гіллеля, тощо.

«Як щодо мене — чи належить мені приносити козла?» Раші пояснює: тобто чи моє становище насі є повним становищем насі? Якби я жив, коли Храм існував, чи приносив би козла, чи ні? Автор пояснює, що таке запитання постало тому, що Рабі мав підставу міркувати:

Яд Єгуда · 1 · продовження

можливо, йому належить приносити козла, адже становище насі він успадкував і воно цілком подібне до царювання. Рабі Хія відповів йому: «Ось твоя суперниця у Вавилонії», як наведено там. [П1796]

«За днів раббана Гамліеля» Старшого «навчали» тощо — як там завершується: «І сталося, що помер раббан Гамліель Старший, і Онкелос, прозеліт, спалив на його честь на сімдесят тирських мін». [П1797]

«Його син Гамліель був малий». Автор вважає, що раббан Гамліель не став насі відразу замість свого батька, страченого Шимона (ר"ש), тому що в той час був іще малий. Проте автор «Сефер юхасін» каже, що раббан Гамліель Старший помер за вісімнадцять років до руйнування, а його син раббан Шимон провадив правління насі протягом цих вісімнадцяти років. За його словами, раббанові Гамліелю в кожному разі було приблизно двадцять три або двадцять чотири роки, коли вбили його батька. Адже так ми знаходимо про нього в мішні наприкінці «Євамот»: «Із цих слів раббан Гамліель пригадав, що людей убили в Тель-Арзі, і раббан Гамліель

Рама з Фано · продовження

від твоїх уст, від уст твого потомства й від уст потомства твого потомства». Потім до цього Гіллеля він долучив слова Гіллеля Старшого, пращура роду, який сказав: «Неук не боїться гріха». Ті, хто навчають галах, не були тут точними й перед словами «Неук не боїться гріха» повторюють: «Він казав». Так само багато хто помилився щодо двох рабі Шимонів бен Гамліелів наприкінці першого розділу й при другому повторює: «Він казав». Істина в обох випадках — та, яку ми пояснили. [П1782]

Суперечки в Ізраїлі не примножилися аж до часу після другого руйнування, за днів раббана Гамліеля з Явне та його товаришів, учнів Шаммая й Гіллеля, — тобто учнів раббана Йоханана бен Заккая, учня Гіллеля, та їхніх опонентів із Дому Шаммая. І ті, і ті не служили вчителям усією потрібною мірою. Не тому, що вони, боронь Боже, цим нехтували, а тому, що за їхніх днів припинила діяти Палата тесаного каменю. Проте їхній учитель бен Заккай, який багато років прожив за існування Храму, знав навіть обговорення Абає та Рави. Він і його вчителі вже удостоїлися встановити в усіх них остаточні галахічні рішення без суперечки. Але псування часів і сум'яття тієї пори обтяжили для нас галаху, постанова стала непевною, й обидві сторони залишилися без вирішального рішення. При цьому обидві були прийняті із Синаю, і все викарбувано на скрижалях: між кожним висловом і наступним — подробиці й літери Тори, як ми згадали. Це було подібне

Яд Єгуда · 1 · продовження

Старший дозволив їхнім дружинам одружитися на підставі одного свідка». Немає сумніву, що на час смерті свого діда раббанові Гамліелю було принаймні п'ять або шість років, якщо він пам'ятав переказ та вчинок із його уст. Я бачив, що Абарбанель у трактаті «Авот» вважає: раббана Йоханана бен Заккая призначили насі після раббана Шимона бен Гамліеля Старшого, бо він був близький до царської влади. А автор «Сефер юхасін» сказав, що на час батькової смерті раббан Гамліель іще не був придатним до становища насі. Можливо, саме це має на увазі й автор: його «малий» означає малий для становища насі. [П1798]

Проте мені видається правдоподібнішим, що Тит убив раббана Шимона бен Гамліеля через ненависть до насі з дому Давида, бо їхнє становище насі було подібне до царювання. Мудреці не могли призначити його сина раббана Гамліеля насі замість нього через лють гнобителя: наскільки ж сильніша сила сина за силу батька! Навпаки, через це царська лють зросла б, коли б він побачив, що становище насі є в них спадковим, як царювання. Тому призначили насі не з

Яд Єгуда · 1 · продовження

потомства Давида. Це був раббан Йоханан бен Заккай, священник, найбільший у Торі й мудрості серед усіх людей свого покоління. Адже він іще залишався з учнів Гіллеля та Шаммая, прийняв від них і став насі. Оскільки він був близький до царської влади, то попросив у кесаря зберегти ланцюг роду раббана Гамліеля: щоб той відвернув свій палкий гнів від дому Давида й після нього залишив їм вінець становища насі, як раніше. Він мав підставу відкрити уста з таким проханням, адже воля царя, володаря, уже здійснилася: було призначено насі не з потомства Давида. Тим більше, що сам насі просить цього й відмовляється залишити благословення становища насі своєму дому після себе — своїм нащадкам. Кесар погодився з ним у цьому. Так мені видається; це слушна, приємна й прийнятна за істину думка. [П1799]

«Бен Заккай»: так його називали перед тим, як він став насі, від днів Гіллеля, як наведено в розділі ב"מ і в п'ятому розділі «Санхедрін». «Його місце» — і він став насі. [П1800]

«Ланцюг роду раббана

Рама з Фано · продовження

до дії урім і туммім: одне — у свій спосіб, і друге — у свій. [П1783]

І також про це танна благав Його, благословенного: щоб наша частка в нових тлумаченнях Тори — саме частка душі, висіченої з місця Тори та вищої мудрості, — була записана Божим письмом і запечатана в Його скарбницях, де б вони не були. Адже Він уділив тим, хто боїться Його, частку самої Своєї мудрості, якою постійно займається. Інакше щодо звичайних людей із плоті й крові: над ними промовляють благословення «Який дав зі Своєї мудрості». Або тому, що це дар тому, хто не гідний, тоді як «частка» вказує на його права в ній за законом. Або тому, що дану їм річ дарувальник відпустив і полишив, як щось, у чому немає суті. Натомість уділена нам частка зберігається у Володаря всього, благословенний Він. Звідси — вічність, якої прагнуть досконалі й про яку цар Давид, мир йому, просив: «Оселятимуся у Твоєму наметі повіки». Адже літерами Тори Яг, Господь — י"ה ה' — був Творцем світів, צור עולמים. Той, хто удостоївся Тори в такій мірі, безперечно стає співучасником діла творіння. [П1784]

Так само ми благословляємо: «Який уділив тим, хто боїться Його, частку Своєї слави». Адже Він воістину Цар Ізраїлю та його Викупитель; про Давида Він каже: «Я поставив Мого царя над Сіоном». Бо земне царювання подібне до небесного. Проте щодо звичайної людини з плоті й крові — «Який дав зі Своєї

Яд Єгуда · 1 · продовження

Гамліеля» — як наведено в розділі «Га-нізакін». Раші пояснює: «Ланцюг роду раббана Гамліеля» — родина насі, щоб він не вбив їх і щоб влада дому Давида не скінчилася.

«Як раббана Гамліеля» з Явне, сина страченого Шимона (ר"ש), який став насі після рабі Йоханана бен Заккая.

«Його діда згадували» також із титулом «раббан». Хоча за його життя його не називали «раббан», бо саме його ім'я більше за «раббан», як згадано, усе ж, аби це не було ознакою приниження й зменшення раббана Гамліеля Другого, коли згадували його діда, раббана Гамліеля, теж казали «раббан».

«Після нього» — після раббана Гамліеля Другого був його син, Шимон (ר"ש); це Шимон Третій (ר"ש), батько Рабі.

«Який дуже переймався пошаною до становища насі» — як наведено в третьому розділі трактату «Горіот»: «Наші вчителі навчали: коли насі входить, увесь народ устає й не сідає, доки він не скаже: "Сідайте". Коли входить ав бейт-дін, для нього роблять один ряд з одного боку», тощо. «Раббан? Йоханан

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказав: за днів раббана Гамліеля навчали цієї мішни. Раббан Шимон бен Гамліель — насі, рабі Меїр — мудрець, рабі Натан — ав бейт-дін. Коли раббан Шимон бен Гамліель був там, усі вставали перед ним. Коли входили рабі Меїр і рабі Натан, усі вставали

Рама з Фано · продовження

слави». Бо «Господеві належить царювання, і Він володарює над народами»: מושל пояснюють як панування або як складання притч; обидва пояснення разом добрі. Але в означенні «цар», מלך, — «Нехай моя порада, מלכי, буде тобі до вподоби». Бо рада Господня — повіки, а Його дивні діла й думки — про нас. [П1785]

Яд Єгуда · 1 · продовження

перед ними». Раббан Шимон бен Гамліель сказав їм: «Хіба не потрібна видима різниця між моїм і їхнім?» Тоді навчив тієї мішни. Того дня рабі Меїра й рабі Натана там не було, тощо. Дивись там усю подію. [П1801]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Це він навчав» наприкінці першого розділу «Авот»: «Раббан Шимон бен Гамліель каже: “На трьох речах”», тощо. Так само пояснили Абарбанель та інші тлумачі: це був раббан Шимон бен Гамліель із Явне, батько Рабі.

«Через його ім’я»: оскільки його називали титулом «раббан», то на його честь і його діда, Шимона (ר”ש), згадували як «раббан». Хоча щодо діда його ім’я було більшим за «раббан», як згадано про раббана Гамліеля.

«У трактаті “Керітот”». Те, що в першому розділі «Авот» його не згадали з титулом «раббан», а сказали: «Його син Шимон каже: “Усі мої дні я зростав”», тощо, — й не сказали «раббан Шимон», — треба пояснити, як написав Рамбам: цей вислів він промовив замолоду, перед тим як став насі. [П1802]

«Я кажу ще» — відповідно до поясненого нами: раббан Шимон бен Гамліель наприкінці першого розділу «Авот» був батьком Рабі.

«На початку другого розділу»: «Рабі каже: “Який прямий шлях”», тощо. «Після нього»: після його слів упорядкував слова його сина: «Раббан Гамліель, син рабі Єгуди га-Насі, каже: “Добре вивчення Тори”», тощо. Абарбанель написав там про це так: «Та як ця мішна, яку раббан Гамліель промовив, бувши насі після смерті свого батька, була записана в укладенні Мішни, яке Рабі створив за життя? Або тому, що він промовив її за життя батька, і батько записав її в цьому місці під ім’ям свого сина Гамліеля; після його смерті, коли сина призначили насі, до його імені додали слово “раббан”, яке йому належало через становище насі. Або ж цю

Яд Єгуда · 1 · продовження

мішну в цілому Рабі не записав за життя: її додали в це місце після його смерті. Подібне до цього знайдеш у трактаті “Песахім”», тощо. Авторові ж до вподоби перше розв’язання: сам Рабі записав слова свого сина. [П1803]

«А після них»: після слів свого сина раббана Гамліеля він поставив «Гіллель каже: “Не відділяйся від громади”», тощо. Автор вважає, що цей Гіллель був онуком Рабі, сином раббана Гамліеля. Саме про нього сказали в розділі «Маком ше-наґагу», аркуш 51: «І сталося з Єгудою та Гіллелем, синами раббана Гамліеля, що вони обидва разом купалися в Кавулі», тощо. Обидва були амораями. Єгуда став насі після смерті свого батька; його називали рабі Єгудою Несія. Саме він зі своїм судом дозволив олію народів, як наведено в «Авода зара». За його днів насі перестали називати «раббан», а називали «рабі», бо «раббан» вище за «рабі». Він мав сина на ім’я рабі Гіллель, який став насі після нього; на ньому правління насі припинилося — аж доки прийде насі, Цар-Месія, незабаром, за наших днів. Це він установив порядок календарного додавання, який є в наших руках. Отже, Рабі поставив поруч слова свого згаданого онука Гіллеля, щоб здійснити щодо себе «Не відійдуть від твоїх уст», тощо. Це не відповідає думці Абарбанеля та інших тлумачів, які вважають, що цей Гіллель — Гіллель Старший. [П1804]

«Який сказав: “Неук не боїться гріха”». Тут треба читати: «Гіллель Старший каже: “Неук”», тощо, а не «Він казав», як читають тлумачі при «Гіллель каже: “Не відділяйся”», тощо, вважаючи, що це Гіллель Старший.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Повторюють»: у другій згадці раббана Шимона бен Гамліеля, при словах «На трьох речах», тощо, вони читають «Він казав» і стирають ім'я «раббан Шимон бен Гамліель». Це їхня помилка: адже згаданий перед цим раббан Шимон бен Гамліель був страченим Шимоном (ר"ש), а цей — батьком Рабі, як згадано.

«За днів раббана Гамліеля з Явне», сина страченого Шимона (ר"ש), який став насі в Явне після раббана Йоханана бен Заккая, як згадано. Він сперечався з рабі Єгошуа й з рабі Еліезером, як відомо.

«Учня Гіллеля». Так само написав Рамбам у вступі до свого коментарю на Мішну й до свого укладення. Треба сказати: хоча в другому розділі трактату «Авот» навчено, що раббан Йоханан бен Заккай прийняв від Гіллеля та Шаммая, все ж головну частину свого вчення він одержав від Гіллеля.

«А тому»: вони не могли служити вчителям усією потрібною мірою через вигнання синедріону. За їхніх днів Храм було зруйновано, Палата тесаного каменю припинила діяти, а синедріон пішов у вигнання до Явне.

«Навіть обговорення Абає та Рави» тощо — як наведено в другому розділі «Сукка»: про нього, раббана Йоханана бен Заккая, [сказано], що він не залишив ані Писання, ані Мішни, тощо; великої справи й малої справи, тощо. «Мала справа» — обговорення Абає та Рави. [П1805]

«Як ми згадали» — вище, у главі 16 та главі 17.

«Подібне до дії урім і туммім». Священник, який запитує, дивиться на них, і літери світяться та узгоджують відповідь із його запитанням — так чи ні; обидва варіанти можливі з їхнього боку. Так само на скрижалях було викарбувано обидві сторони кожної суперечки, а досвідчений учень бачив їх відповідно до свого осягнення. [П1806]

«І також про це» тощо. Автор має намір ще інакше пояснити слово «наша частка» в молитві танни «І дай нашу частку у Твоїй Торі», ніж пояснював вище, у главі 14. Тобто «наша частка» — це таємниці тих קדושי התורה, «святощів Тори»

Яд Єгуда · 1 · продовження

[неясна форма], які походять від кореня душ учня; це частка душі. Як наведено в «Зогарі», розділ «Бе-гаалотха», сторінка 288, на вірш «Відкрий мої очі, і я побачу дивні речі з Твоєї Тори». Ось його слова: «Прийди й побач. Є вбрання, видиме всім. Коли дурні бачать людину у вбранні, яке видається їм гарним, вони більше не вдивляються. Вони вважають це вбрання тілом. Цінність тіла — душа. Так само Тора має тіло», тощо. «Це тіло вдягається у вбрання, яким є оповіді цього світу. Дурні світу дивляться лише на те вбрання — оповідь Тори, — не знають більше й не вдивляються в те, що під цим вбранням. Ті, хто знають більше, дивляться не на вбрання, а на тіло під ним. Мудрі, слуги вищого Царя, ті, хто стояли на горі Синай, дивляться лише на душу, яка є основою всього, — власне Тору», тощо. Отже, вищі таємниці є подобою людської душі; тому Ізраїль, який стояв на горі Синай, вдивляється — באין [неясне читання]. Автор сказав, що через це танна назвав ті таємниці «нашою часткою»: вони походять від душі, частки Бога згори. [П1807]

«Його частку буде записано в книзі» тощо. Намір танни такий: нашу частку в нових тлумаченнях Тори також умісти у Твоїй Торі; так і скажемо. Причина цієї молитви в тому, що Га-Шем, благословенний Він, удостоїв нас і дав нам частку Своєї мудрості, яка є Його Торою, через душу, яку дав нам. Тому нехай зробить із нами це й ще інше: нехай збере й умістить також наші нові тлумачення в ту мудрість, у вищу скарбницю. [П1808]

«Тим, хто боїться Його». Автор принагідно пояснює сказане нашими мудрецями, благословенної пам'яті, у розділі «Га-рое»: хто бачить мудреців Ізраїлю, каже «Благословенний, Який уділив тим, хто боїться Його, частку Своєї мудрості»; хто бачить мудреців ідолопоклонників, каже «Благословенний, Який дав зі Своєї мудрості плоті й крові». Автор каже, що до мудреців Ізраїлю, безперечно, пасує вислів «Який уділив частку Своєї мудрості», як згадано: Він удостоїв їх частки Своєї вищої мудрості.

«Якою Він постійно займається» — щоб

Яд Єгуда · 1 · продовження

відновлювати через неї діло творіння, як згадано вище, у главі 14, із «Зогару», розділ «Берешіт», на вірш «Бо як нові небеса й нова земля, які Я творю»: Він постійно творить із тих нових тлумачень і таємниць Тори, які підносяться.

«Який дав зі Своєї мудрості» благословляємо, а не «Який уділив частку».

«Або тому»: мудрість, якої Га-Шем, благословенний Він, їх удостоїв, Він дав їм у дар. Тому неправильно було б казати щодо них «Який уділив частку». Слово «частка» вказує, наче вони мають у ній права за законом, як мудреці Ізраїлю мають права в Його мудрості через свою душу, як згадано.

«Або тому» — щоб указати, що їхня мудрість є чимось, що Га-Шем, благословенний Він, полишив, уже відсторонившись від неї. Так чинять усі дарувальники: дар у їхніх очах є чимось незначним, у чому немає суті.

«Натомість частка» тощо. Тому танна сказав «Який уділив частку Своєї мудрості»: це наша частка, яку уділив нам Господь і яка досі зберігається в Нього, благословенного, щоб через них щодня постійно відновлювати діло творіння, як згадано, [прогалина у джерелі] для вічного життя. [П1809]

«Літерами Тори» Га-Шем, благословенний Він, творив світ, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, на початку «Берешіт раба»; ונוצר [неясна форма] — і досі Він відновлює нові світи новими тлумаченнями Тори, як згадано. Тож сенс «Оселятимуся у Твоєму наметі» такий: у наметі Твоєї Тори, достатньому для світів, щоб творити в ньому світи. Нехай і я удостоюся мешкати там і бути Твоїм співучасником у ділі творіння через ці нові тлумачення Тори. [П1810]

«Так само» тощо. Тобто це також причина сказаного там у Ґемарі, наприкінці розділу «Га-рое»: щодо царів Ізраїлю каже «Благословенний, Який уділив тим, хто боїться Його, частку Своєї слави»; щодо царів ідолопоклонників каже «Благословенний, Який дав зі Своєї слави плоті

Яд Єгуда · 1 · продовження

й крові». Адже Га-Шем, благословенний Він, — справжній Цар Ізраїлю; з повноти Свого царювання Він уділив царям Ізраїлю, наче земне царювання, а Сам утримує Своє царювання над ними, наче небесне. Щодо решти людей із плоті й крові написано: «І Він володарює над народами».

«Але означенням "цар"» їх окремо не називають. Написане «Хто не боятиметься Тебе, Царю народів?» походить від вислову поради й дорадження, як «Нехай моя порада буде тобі до вподоби», מלכי ישפר עלך, написане в Даниїла: це означає «моя порада». [П1811]

«Бо рада Господня» — для всього світу, а для Ізраїлю — Його дивні діла й думки, як усе це пояснено в трактаті חכ"ח, частина II, розділи 86 та 87. [П1812]

Йоель Моше · 1

«Серед них були пари», як сказано вище: є п'ятеро таннаїв, які сперечаються щодо покладання рук і непокладання рук, тощо. Тобто покладання рук на жертву; дивись там. [П1813]

«Було це тяжко для Ізраїлю, як день, коли було зроблено теля» тощо. Тобто як із телям вони мали перевернути милосердя на суд, лева — на вола, бо віл ліворуч, а лев праворуч, так і тут. Адже Гіллель був милосердям, а Шаммай — судом; його міра зліва, у таємниці «відштовхнув його будівельною лінійкою у своїй руці». Гіллель же — милість, як наведено в «Зогарі», розділ «Пінхас». Шаммай перемагав Гіллеля, який праворуч і був його перевтіленням, як ми писали вище, у главі 26 частини I. Натяк на це є в написаному לעי"ני כ"ל ישרא"ל, «на очах усього Ізраїлю»: кінцеві літери — הילל. Також в Імені із сімдесяти двох вони стоять поруч: מ"הש על"ה — це משׁ"ה ה"לל, «Мойсей, Гіллель», як він. [П1814]

Або сенс такий: як причетні до теляти сказали «Бо цей Мойсей, чоловік, який піде перед нами», і Мойсея було перетворено на чоловіка, так потім тут перетворювали Гіллеля на Шаммая. [П1815]

«Сам насі виявив йому пошану»: тобто сам Гіллель виявив пошану Шаммаєві.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Попри це, не прийняли» тощо; «хоча він сам цим не переймався», тощо. Тобто хоча Гіллель не переймався власною пошаною, вони переймалися його пошаною й того дня не встановили галахи за Шаммаєм.

«Його не названо “раббан”, бо його ім’я більше за “раббан”». Пояснення: ім’я, яким його називають, краще за «раббан», наче написано «Велике його ім’я». Дивись далі, глава כ”כו [непевний номер]. [П1816]

«Як щодо мене — чи належить мені приносити козла?» — «у “Горіот”, כ”ל?» [непевне посилання]. [П1817]

«Інакше щодо плоті й крові» тощо. Пояснення: у «Брахот» наведено, що той, хто бачить мудреців Ізраїлю, благословляє: «Благословенний, Який уділив тим, хто боїться Його, частку Своєї мудрості». Інакше щодо мудреців народів світу: благословляють «Який дав», тощо. Різниця між «даром», מתנ’, і «дав», נתן, така: «уділив частку» означає, що їм Він дав — дає одну частку, а друга належить Йому Самому, й Він постійно нею займається, бо це вища мудрість. Інакше щодо народів світу: Він дав цілковито нижчу мудрість і не залишив Собі з неї нічого, бо це річ, у якій немає суті. [П1818]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Саме частка душі» тощо. Як наведено в «Зогарі», розділ «Бе-гаалотха»: у Торі є вбрання, тіло, душа, а таємниці — це душа душі; שאם מאלף זוכה להן — «що, якщо з тисячі [хтось] удостоюється їх» [неясний зв’язок]. Про це він просить: «І дай нашу частку у Твоїй Торі». Вдумайся. [П1819]

«Або тому, що вона є даром» — і ומתנרת [неясна форма] тому, хто не придатний і не гідний; לב להמתין — «серце — чекати» [неясний зв’язок] — тому, хто гідний її, це не називається даром, бо за законом її вимагають для нього. Тому він сказав «частка». Обидва ці шляхи мав на увазі той, хто приймає: «Оселятимуся у Твоєму наметі повіки». Пояснення: саме «світи», עולמים, — у Торі, якою Святий, благословенний Він, творив світи. [П1820]

«Або як складання притч». Пояснення: Він глузує з них, як сказано: «Господь насміхається з них».

«Цар царів» тощо. Пояснення: מלך, «цар», походить від вислову поради; מ”ל [непевне скорочення] — «Нехай моя порада, מלכי, буде тобі до вподоби», тощо. Пояснення: מלך походить від вислову поради, тощо. [П1821]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Хікур Дін · II · глава 19 · запис 6

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 19

«Хікур Дін» — частина II — глава 20

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«А тепер тим паче зрозуміймо…» Учитель повертається до пояснення скрижалей.

«Там вчили» — у Єрусалимському Талмуді, Шкалім, глава 6, згаданому вище, у главі

Рама з Фано

А тепер тим паче зрозуміймо напис на скрижалях. Там, у Єрусалимському Талмуді, вчили: «Як були списані скрижалі? Хананія, син брата рабі Єгошуа, каже: п’ять на цій і п’ять на цій. Мудреці кажуть: десять. Рабі Шимон бен Йохай каже: двадцять.

Яд Єгуда · 1 · продовження

16. Ось істинний текст: «Як були списані скрижалі? Хананія, син брата рабі Єгошуа, сказав: п’ять на цій скрижалі й п’ять на цій, бо сказано: “І написав їх на двох кам’яних скрижалях”. Мудреці

Яд Єгуда · 1 · продовження

кажуть: десять на цій скрижалі й десять на цій, бо сказано: “І сповістив вам Свій союз тощо — Десять заповідей тощо”. Рабі Шимон бен Йохай каже: двадцять на цій скрижалі, бо сказано: “з обох їхніх боків”. Рабі Сімай каже: сорок на цій скрижалі й сорок на цій, бо сказано: “звідси й звідси вони списані” — тетраґа». Кінець цитати. [П1828]

Рабі Яків бен Хавів, автор «Ейн Яаков», докладно пояснював цей вислів. Його думка, благословенної пам’яті, така: на площині скрижалей, кожна з яких була завдовжки шість і завширшки шість, заповіді були написані за всіма поглядами. Проте, на думку першого танни, кожна скрижаль уміщувала п’ять заповідей; за мудрецями — десять; за рабі Шимоном бен Йохаєм — двадцять. Тобто від одного кінця скрижалі до середини написано Десять заповідей, і від другого кінця до середини — Десять заповідей, як той майстер, благословенної пам’яті, зобразив там у «בהנח”ם?» [непевне читання]. Рабі Сімай вважає так само, але додає, що й на другому боці кожної скрижалі так само написано двадцять заповідей. Ось думка автора «Ейн

Рама з Фано · продовження

Рабі Сімай каже: сорок». Найближче до прямого смислу й істини цього вислову таке пояснення: кожен із таннаїв додає до слів свого товариша, і вони не сперечаються. Адже, на думку всіх, площина шість на шість уміщує Десять заповідей — не менше й не більше. На одній площині їх можна читати з кожного напрямку й кожного боку, щоб кожен, хто наближається від чотирьох стягів, міг навчатися роздумувати над ними: Юди, Рувима з півдня, і так усіх. Це була справа Божа, неосяжна нашим розумом, а не справа звичайної людини, яку інші зобразили перед нами в домі навчання і яку міг би написати хлопець. [П1822]

Ясна суть така: той, хто каже «п’ять і п’ять», рахує їх тоді, коли скрижалі несуть на ребрі на двох Мойсеєвих руках. Вони були спарені й сяяли до його обличчя, а він дивився та роздумував над усіма заповідями на них: п’ять на цій і п’ять на цій, бо товщина кожної, як відомо, три тефахи. Той, хто каже «десять на кожній скрижалі», рахує їх, коли він розгортає їх перед очима всього Ізраїлю, і так, як вони лежать у ковчезі, як сказано в Бава Батра, розділ «Га-шутафін» (Бава Батра 14б). А коли рахувати обидві їхні сторони, виходить двадцять на кожній. Той же, хто каже «сорок на цій», додає бічні грані: у кожної скрижалі їх чотири, і на кожній — п’ять заповідей, як ми зазначили. Придивись до віршів, із яких вони наводять докази, і побачиш, що вони говорять слушно. [П1823]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Яаков», благословенної пам’яті. Він доклав зусиль, щоб знайти належні слова для пояснення доказів, які навів кожен; дивись там. [П1829]

Та його слова не входять до вух учителя: за ними неодмінно треба сказати, що вони також сперечаються про розмір письма. На думку першого танни, письмо було настільки великим, що скрижаль уміщувала лише п’ять заповідей. За мудрецями, письмо було дрібнішим, і кожна скрижаль уміщувала Десять заповідей. За рабі Шимоном бен Йохаєм, воно було ще дрібнішим. А якщо скажеш, що про розмір письма вони не сперечалися, неодмінно доведеться сказати, що вони сперечалися про те, чи письмо заповнювало скрижалі: на думку першого танни і за мудрецями, скрижаль у будь-якому разі не була вся заповнена письмом. Усе це натягнуто. Тому вчитель вважає, що, на думку всіх, письмо було однаковим і відповідним: площина скрижалі шість на шість уміщувала Десять заповідей, і не було на ній вільного місця без письма. Скрижалі були списані з усіх боків: на обох площинах шість на шість і з чотирьох боків їхньої товщини, три на шість. Кожен із цих

Яд Єгуда · 1 · продовження

амораїв говорить про один із їхніх боків: цей каже одне, а той — інше, і вони не сперечаються, як далі пояснюється. [П1830]

«Площина шість на шість». Скрижалі мали шість у довжину, шість у ширину й три в товщину, як сказано в розділі «Га-шутафін».

«Їх можна читати…» Тобто не слід казати, як подумав автор «Ейн Яаков» щодо думок рабі Шимона бен Йохая та рабі Сімая, що заповіді були написані від початку скрижалі до середини й від її кінця до середини, щоб їх можна було читати з двох напрямків. Адже, за всіма поглядами, усе написане на скрижалях можна було читати також із усіх чотирьох напрямків, без потреби через це подвоювати заповіді на одній площині й писати їх із двох кінців скрижалі.

«Це була справа Божа». Саме про це написано: «А скрижалі — справа Божа тощо»: сказано, що заповіді були написані з обох боків на площині однієї скрижалі.

«Яку інші зобразили» — згаданий автор «Ейн Яаков», «לגביר שכבר חכם יכתבם» [утруднений вислів: «для вельможі, бо вже мудрець напише

Рама з Фано · продовження

Нам слушно сказати, що вірш «І говорив Бог» не входить до цієї міри, а належить до подробиць та літер Тори, які ми згадали у главі 16. Та винні ми: після того як провинилися з тельцем, перші скрижалі розбито, другі сховано, і нам знадобився сувій Тори. Її літери зібрані з відбитків літер, що злетіли, коли перші скрижалі розбивалися. Знай: формулювання заповідей на перших і других скрижалях значно відрізняються; безперечно, відрізняються також її літери й подробиці, згадані у главі 16.

Щоб виправити уламки скрижалей, Мойсеєві, нашому вчителеві, мир йому, довелося витесати другі скрижалі з покладу санпрінону — тобто з неживого. Для виправлення рослинного він приніс чорнильні горішки для сувою Тори й очерет, щоб зробити перо. Для виправлення живих істот йому довелося обробити шкуру чистої тварини — навіть їхньої падалі чи трефних тварин, тобто тієї, що впала, й тієї, що поламана, для тих, хто знає її таємницю. Їм відповідає написане: «і кинув», וַיְשַׁלֵּךְ, «і розбив», וַיְשַׁבֵּר (Вихід 32:19). Найвища частина відбитку літер, які залишилися на уламках, — це частка людини, виправлена Мойсеєм через написання сувою Тори. А із самих літер, що злетіли, частина повернулася як Божественний напис, викарбуваний на скрижалях. [П1824]

Саме розбиття скрижалей подібне до

Яд Єгуда · 1 · продовження

їх»]. [П1831]

«Ясна суть…» Той, хто каже «п’ять і п’ять», говорить про товщину скрижалей: три на шість, і кожна така грань уміщує п’ять заповідей, адже шість на шість уміщує десять. Коли скрижалі перебували на руках Мойсея, вони лежали на ребрі. Саме про це говорить перший танна: перед Мойсеєвим обличчям було п’ять на цій скрижалі й п’ять на цій, щоб роздумувати над ними.

«Той, хто каже десять», говорить про саму площину скрижалей: кожна скрижаль шість на шість уміщує Десять заповідей. Він рахує їх під час вручення, коли їх розгорнули перед очима всього Ізраїлю, тощо.

«А виходить двадцять…» Це також підстава того, хто каже «двадцять»: він рахує обидві площини скрижалей, списаних з обох боків, як пояснено в Писанні; отже, двадцять на кожній.

«Той, хто каже сорок на цій і сорок на цій», додає чотири боки кожної скрижалі. Він говорить про дві площини скрижалей і чотири боки їхньої товщини: на двох площинах — двадцять, а на кожному з чотирьох боків товщини — п’ять тощо. Ось іще двадцять,

Яд Єгуда · 1 · продовження

разом сорок на кожній скрижалі.

«Придивись до віршів…» Доказ думки Хананії тощо — із розділу Ваетханан, після Десяти заповідей. Написано: «Ці слова говорив Господь тощо; і написав їх на двох кам'яних скрижалях, і дав їх мені». Смисл: Га-Шем, благословенний Він, написав Десять заповідей на двох скрижалях, по п'ять на кожній, у тому вигляді, у якому їх було дано мені, — тобто на боках скрижалей. Ось що означає «і дав їх мені».

А мудреці, які кажуть «десять на одній скрижалі», виводять це з написаного в розділі Ваетханан перед Десятьма заповідями: «І сповістив вам Свій союз, який звелів вам виконувати, — Десять заповідей, і написав їх на двох кам'яних скрижалях». Тому вони дали позначення з початку вірша — «І сповістив вам тощо», —

Рама з Фано · продовження

сказаного в розділі про соту: «Моє Ім'я, написане у святості, нехай буде стерте у воді, щоб установити мир між чоловіком та його дружиною». Тобто — довершити суд або звеличити Доброго й Того, Хто чинить добро. [П1825]

Ось שלום, «мир», із великою мем має гематрію тринадцять разів по сімдесят два. Тому Мойсей написав тринадцять сувоїв у Торі милості. [П1826]

А потім ми знову зіпсувалися за днів старійшин та пророків: їхні докори були записані як знак для бунтівних синів, а їхні втіхи — для того, хто на них чекає. Після зруйнування Другого Храму все було дозволено записувати, з огляду на «час діяти», за рабі Натаном. Ось: «Напишу йому множину Моєї Тори — вони вважалися чимось чужим». [П1827]

А тепер, коли ми знайшли стільки перлин під тим черепком, який інші підняли, ставлячи запитання до вислову рабі Круспедая, повернімося до розгляду трьох книг та їхнього записування, щоб зрозуміти їхній кінець.

Яд Єгуда · 1 · продовження

щоб показати: їхній доказ не з вислову «і написав їх на двох кам'яних скрижалях» після Десяти заповідей, бо «כה"ג לא פלוג ויתנם אלי» [зв'язок слів неясний]; там ідеться про те, як вони лежали в нього на грудях. Рабі Шимон бен Йохай виводить це з написаного «списані з обох їхніх боків», а рабі Сімай — із кінця вірша: «звідси й звідси вони списані», тобто з усіх чотирьох боків. [П1832]

«Нам слушно сказати…» Вірш «І говорив Бог усі ці слова, кажучи» не був написаний на скрижалях; заповіді починалися з «Я — Господь, твій Бог». А вірш «І говорив Бог тощо» був як інші вірші Тори, які перебували на скрижалях у складі подробиць Тори. [П1833]

«Та винні ми…» Вище, у главі 16, учитель сказав: якби не нечистота змія, уся Тора вже була б написана в серці людини. Хоча на горі Синай нечистота

Яд Єгуда · 1 · продовження

припинилася в Ізраїлі, проте, оскільки в усьому світі вона не припинилася, — або ж через те, що вони сказали «דבר עמנו אלקים וגו'» [утруднене: «говори з нами, Бог тощо»], — нам знадобилися скрижалі. Якби ми не скинули ярмо при тельці, скрижалі завжди були б на руках Мойсея, і кожен досвідчений учень поблизу нього вдивлявся б у них, вивчаючи подробиці Тори; дивись там. [П1834]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Оскільки вчитель продовжив тлумачення інших питань — «ליקח ולקח למקח» [зв'язок неясний: «брати, і взяв, для купівлі»], — тепер він повертається сюди й каже: через провину з тельцем нам знадобився сувій Тори. Бо внаслідок цього гріха перші скрижалі розбито; а щодо других — перед Ним, благословенний Він, відкрито й відомо, що через це їх у майбутньому буде сховано за днів Йосії. [П1835]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Що злетіли» — як відомо зі слів мудреців; їхній відбиток був упізнаваний.

«Щоб виправити…» Відомо, що Тора була знаряддям майстерності Святого, благословенний Він, яким Він створив світ. Без сумніву, коли розбилися скрижалі, які містили всю Тору, її подробиці та літери, світ і його хід зіпсувалися разом із чотирма його рівнями, знизу вгору: неживе, рослинне, живе, те, що говорить. Тим паче що їхню правильну природу вже було зіпсовано гріхом Адама. Те, що виправилося на горі Синай із припиненням нечистоти, при розбитті скрижалей знову пробудилося до зіпсуття. Тому, щоб знову виправити ці сім речей, зіпсованих розбиттям скрижалей, Мойсеєві, нашому вчителеві, мир йому, довелося тощо. [П1836]

«Навіть їхньої падалі чи трефних тварин», над якими вже запанували зовнішні сили, як сказано в Зогарі, розділ Мішпатім, сторінка 134. Проте для них є виправлення — «נעוריהן» [непевно: їхні шкури?], оброблені для святості сувою Тори; вони дозволені для цього, як сказано у Ґемарі. [П1837]

«Тобто та, що впала» в полі й померла: це падаль; а «та, що поламана» — трефна, яку звір розтерзав і поламав. Бо деякі зовнішні сили — з рівня «דאתחזי דורות» [читання неясне], і вони скинуті аж до землі: це «нефіліми були на землі», і вони спричиняють нечистоту падалі. Інші ж — у таємниці смерті царів у землі Едому через розбиття посудини, як відомо з кабали Арі, благословенної пам’яті; вони спричиняють трефність. [П1838]

«Їм відповідає написане» щодо скрижалей: «і кинув», «і розбив». Через гріх Ізраїлю літери злетіли, і взяли гору дві групи оболонок, так що камені обважніли на руках Мойсея, і йому довелося кинути й розбити їх.

«Подібне до сказаного…» Як мудреці сказали про «і напоїв синів Ізраїлю»: щоб випробувати їх, як соту.

«Тобто — довершити суд» над ними, якщо не витримають випробування, або примножити й

Яд Єгуда · 1 · продовження

довершити щодо них милість Бога повсякчас, якщо витримають випробування. Це й означає «мир»: випробування мало встановити мир між Ізраїлем та їхнім Небесним Отцем. Так само й щодо соти: слово «мир», ужите там, не є точним у всіх випадках, бо якщо вона осквернилася й води випробовують її, то немає ані дому, ані миру.

«Ось שלום, “мир”, із великою мем» із групи מנצפ”ך, яка дорівнює 600, має гематрію 936 — як тринадцять разів по сімдесят два. Відповідно до тринадцяти колін — кожному по сувою, що містить сімдесят два ока Святого, благословенний Він, ока мудрості, як сказано вище. [П1839]

«З огляду на “час діяти”» для Господа, як сказано в Ґіттін та Тмура.

«За рабі Натаном» наприкінці Брахот, який тлумачить: «Порушили Твою Тору — час діяти для Господа».

«Ось: “Напишу йому множину Моєї Тори”». Мудреці у Ґіттін витлумачили це про Усну Тору, з огляду на «час діяти для Господа — порушили Твою Тору»; тому «вони вважалися чимось чужим».

«А тепер…» Завершивши тлумачення, що випливають із вислову рабі Круспедая, від якого він почав у главі 4, учитель повертається до того вислову.

Йоель Моше · 1

«Яку інші зобразили». Тобто зображення автора «Ейн Яаков» щодо Єрусалимського Талмуду; дивись там. Таке зображення міг би написати навіть хлопець. Натомість пояснення таке: за тим, хто каже «п’ять», скрижалі лежали одна на одній, а їхні ребра були підняті навпроти Мойсеєвого обличчя. Кожна мала товщину три тефахи, і на цій товщині було написано п’ять заповідей. Отже, на ребрі цієї — п’ять, і на другій — п’ять. За тим, хто каже «десять на цій», рахують їх, коли вони розгорнуті перед ним: тоді навпроти його обличчя була ширина кожної — шість, і на ній Десять заповідей; так само й на другій.

Йоель Моше · 1 · продовження

Той, хто каже «двадцять», враховує протилежний, другий бік: вони були списані з обох боків, звідси й звідси, — Десять заповідей із цього боку й так само з другого. Разом на кожній виходить двадцять.

Той, хто каже «сорок», додає боки товщини: на кожній такій грані написано п'ять, а кожна скрижаль мала чотири грані товщини — схід, захід, північ, південь. Ось двадцять; і двадцять, написаних на ширині кожної з обох боків, — разом сорок. Це легко зрозуміти. [П1840]

«Тобто падіння й розбиття…» Розбиття посудин — це за таємним смислом: коли світло завелике для посудини й та не може його вмістити, посудина мусить розбитися. Проте в посудині залишається відбиток, як у посудині з олією, що розбилася і всередині якої лишилися краплі олії. Падаль і трефа — тобто розбиття в падалі або подібному до неї; та, що впала, — та, що впала з даху, і подібні. Відповідно до падіння сказано «і кинув Мойсей», וישׁ"לך; відповідно до поламаної — «і розбив їх», וישׁב"רם. [П1841]

Із відбитку, що залишився на уламках, найкраще й найвище — це частка людини, яка була виправлена, тобто живої істоти, що говорить. Адже в покладі «ספירינן» вже було виправлено неживе; у чорнильних горішках та очереті — рослинне; у шкурах для сувою Тори — живі істоти; а в згаданому відбитку — те, що говорить, тобто людина. «לה"א» [скорочення не встановлено]. [П1842]

Коли розбилися посудини, згадані в «Ліммудей га-Ацилут», світло «פרק» [читання неясне] вгору й було сховане в Біні. А з «מושברי' דשפרי» [непевно: уламків прекрасного] постало виправлення трьох голів; решта світла повернулася вниз, і постало виправлення Зеїра та його Нукви разом із шістьма кінцями. У посудинах залишився відбиток світла — як з олією в посудині, яку виливають: неможливо,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 20

Йоель Моше · 1 · продовження

щоб трохи не лишилося прилиплим. Із найвищого у відбитку також постало виправлення Зеїра та його Нукви із шістьма кінцями, а решта відбитку розбиття перейшла до оболонок — рослинного, живого, того, що говорить, неживого. Ось таємниця розбиття. [П1843]

Є також таємниця падіння, яке сталося раніше: ті іскри зійшли ще нижче, до глибин Асії, — «нефіліми були на землі». Так само буквально й подія зі скрижалями: «כי הנפיל' מיזו» [читання неясне] — це падіння й розбиття. Відбиток, який лишився на перших скрижалях, подібний до відбитку, що залишився в посудинах; а з «משופרי דסופרי» [читання неясне] постали другі скрижалі. Тут можна запитати: чому неживе виправлено у скрижалях, а решту основ — у самому сувої Тори? Він не схотів відкрити причину, бо це глибока таємниця — хто її знайде? [П1844]

«Подібне до сказаного про соту…» Тобто й тут: Моє Ім'я, написане у святості на скрижалях, нехай буде стерте й розбите, щоб установити мир між Ізраїлем та їхнім Небесним Отцем. Краще, щоб її судили як незаміжню, а не як заміжню жінку, бо це були заручини, як пояснено в мідраші. [П1845]

«Мир — "במים יכתי"» [читання неясне]. Тобто літера з групи מנצפ"ך: вона — 600, за способом «ח"ק בכ"ר», як сказано вище кілька разів. [П1846]

«А потім ми знову зіпсувалися» — у смислі: якби Ізраїль не згрішив, йому було б дано тільки п'ять книг Тори й Книгу Ісуса Навина.

«Вони вважалися чимось чужим…» Через те, що вони згрішили: «мов чужі, і згрішать», — знадобилося записування множини Його Тори. [П1847]

«Хікур Дін» — частина II — глава 21

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Деякі тлумачі». Серед найповажніших із них — Рамбан у книзі «Торат га-адам», на початку «Шаар га-гмуль». Вони задумали пояснити утруднення, яке на перший погляд виникає у вислові рабі Круспедая: адже на власні очі бачимо, що нечестивці живуть довго, а з іншого боку, є цілковиті праведники, чиї дні швидші за ткацький човник. Їхня думка, благословенна їхня пам’ять, така: рабі Круспедай мав на увазі тих, хто виявиться праведником або нечестивцем на суді того Рош га-Шана, хоч до того вони були протилежними. Тобто цілковитий нечестивець, якого за його вчинками того року визнано праведним на суді, у вислові рабі Круспедая зветься цілковитим праведником. І навпаки: цілковитий праведник, якого в останній рік його життя визнано винним на суді, вважатиметься нечестивцем. [П1852]

«І дехто з них далеко зайшов». Сказав, що навіть через легкий гріх людину можуть визнати нечестивою на її суді, хай навіть вона — великий серед пророків. Це думка Рамбана.

«Треба остерігатися їхніх слів» — щоб не вважати їх істинними.

«Про яких написано: “Число…”» і так далі. Мудреці, благословенна їхня пам’ять, витлумачили: це навчає, що Святий, благословенний Він, сидить і сповнює роки праведників від дня до дня, і так далі. [П1853]

«Про число років їхнього життя написано» вислів «що він прожив». Адже про Адама написано: «І були всі дні Адама, що він прожив»; так само про Авраама: «І ось дні років життя Авраама, що він прожив». Це зайве — хіба що воно навчає: їм належало жити ще довше, якби вони не завинили, і так далі.

«Через легкий гріх» — як припускали тлумачі.

«Згідно з простим смислом вислову» — у ньому йдеться про цілковитих нечестивців.

«До рава Іцхака Арами» — автора «Акеди», у розділі 67.

«Підхід Тосафот». Там, у

Рама з Фано

Деякі тлумачі, зокрема й поважні серед них, сказали: навіть той, хто є цілковитим праведником за перевагою добрих учинків, яких він удостоївся, усе ж буде визнаний нечестивцем на своєму суді в Рош га-Шана перед смертю. Дехто з них далеко зайшов у рито риці «Владарювання і страх». Треба остерігатися їхніх слів. Адже ми не повіримо, що смерть досконалих людей, про яких написано «Число твоїх днів Я сповню», слід приписувати судові Рош га-Шана. Навіть Адам, перша людина, й Авраам, про число років життя яких написано «що він прожив», — аби навчити, що вони не сповнили числа років, відміряного їм, як буде пояснено далі, у частині IV, главі 3, — в останній рік, безперечно, були записані лише до книги праведників. Так само, згідно з простим смислом вислову рабі Круспедая, не можна уявити запису на смерть через легкий гріх. [П1848]

Ми не схочемо схилити своє серце до рава Іцхака Арами та багатьох інших прихильників нових міркувань. Їхні слова в цьому дослідженні не допоможуть вірі й не позбавлять сумнівів; аби лишень вони не додали до попередніх утруднень ще стільки ж і стільки ж. Натомість ясний підхід Тосафот. Завдяки їхньому поясненню виклад сам собою стає вільним від утруднень; на користь їхньої думки

Яд Єгуда · 1 · продовження

Яд Єгуда · 1 · продовження

Рош га-Шана, сказано так: «Іноді праведникам запечатують вирок на смерть, а нечестивцям — на життя, бо написано: “І відплачує Своїм ненависникам…” Тут це називає — тут щодо нечестивців — смертю, а щодо праведників — життям, тобто життям прийдешнього світу». Кінець цитати. [П1854]

«Сказали…». Тобто Тосафот не мають на увазі, що вгорі у Рош га-Шана зовсім не судять про справи цього світу. Їхній смисл такий: вислів «записані на життя» або «на смерть», згаданий у барайті, стосується життя прийдешнього світу. Отже, суд, що здійснюється над праведниками у справах цього світу, називається «записані на життя», тобто на життя прийдешнього світу. Так само те, що присуджується нечестивцям стосовно життя цього світу, входить до «записані на смерть», як сказано в Писанні: «І відплачує Своїм ненависникам…». Тоді проти їхніх слів не можна заперечити, спираючись на простий смисл мішни, яка говорить про суд у справах цього світу: адже й вони з цим згодні.

«Щодо того вчення…».

Рама з Фано · продовження

маємо ще й велику та вагому підтримку в книгах агади. Але тут доречна стисліcть. Усе, що помітили проти них і поставили їм за заперечення, — не будемо подовжувати виклад його переписуванням, — буде належно розв’язано в межах нашого пояснення. [П1849]

Автори Тосафот сказали: усе, що у Рош га-Шана в небесному суді присуджується праведникам у справах цього світу, навіть страждання чи смерть, з погляду суду душі називається життям. Раші також так вважає. Це видно з його пояснення в першому розділі Кіддушін, щодо вчення: «Кожному, в кого заслуг більше, ніж провин, чинять лихо», і так далі; дивись там. У Тосафот там заперечили йому лише щодо розбіжності між амораями, але стосовно самої істини вони одностайні: міра суду саме така, як ми згадали.

Можливе й таке: у Рош га-Шана людину без подальшого уточнення записують разом із праведниками; саме це ми називаємо записом на життя. А це спричиняє, що згодом, протягом її року, її вчинки перевіряють із точністю до волосини. Так і видається слушним: Святий, благословенний Він, перевіряє книги обліку тих, хто має удостоїтися прийдешнього світу. Деяких із них «за все приховане Бог приведе на суд»: «Дорога життя — докір повчання». [П1850]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Там, аркуш 39б, Ґемара ставить запитання до мішни «Кожному, хто виконує одну заповідь, чинять добро» на підставі барайти «Кожному, в кого заслуг більше, ніж провин, чинять лихо», і так далі. Абає відповідає: у мішні йдеться про те, що людині готують добрий день і лихий день. А Рава пояснює її згідно з рабі Яковом, який каже: «Винагороди за заповідь у цьому світі немає». Раші пояснює: «Чинять йому лихо» в цьому світі, щоб очистити його від провин і щоб він узяв повну винагороду; «чинять йому добро» — щоб виплатити винагороду за його заповіді за його життя й відтак відкинути його. [П1855]

«Йому готують добрий день». Тому, хто виконує ще одну заповідь, отже має перевагу заслуг, у цьому світі влаштовують добрий день: із нього стягують за провини. Саме це влаштовує йому добрий день у прийдешньому світі.

«А кожному, в кого провин більше» — те, що про нього навчають «чинять йому лихо», означає, що для нього готують лихий день. Йому виплачують тут винагороду за його заповідь, щоб тим самим влаштувати йому лихий

Яд Єгуда · 1 · продовження

день. Кінець цитати. Отже, він пояснив «добрий день» і «лихий день» як дні прийдешнього світу.

У Тосафот заперечили: згідно з цим, також для Абає треба сказати, що мішна й барайта відповідають рабі Якову. Тому вони пояснюють: у мішні людині готують добрий день і лихий день — обидва в цьому світі. А «чинять йому добро» в барайті — це пояснення мішни. Тобто іноді йому влаштовують добрий день, щоб він одержав винагороду за свою заповідь у цьому світі; проте більшість днів праведник перебуває в добрі. Так

Рама з Фано · продовження

Близько до розуміння, що це належить до сказаного: «Мертві успадковують живих». Ми чули про це щодо поділу Землі й знайшли це щодо спадку прийдешнього світу, як щойно сказали, а також щодо Тори, про яку написано: «Спадщина громаді Якова». Як сказали мудреці, слова Тори утверджуються лише в тому, хто умертвляє себе заради них. Це три добрі дари, які Святий, благословенний Він, дав Ізраїлю, і всі — через страждання, бо повноти їх осягнення немає в цьому житті: ми ж бо порох. Страждання, пов'язані з усіма трьома, приходять до того, в кого переважають заслуги й хто має удостоїтися цих дарів, — щоб очистити його від небагатьох провин і зробити його подібним до службових ангелів. [П1851]

Яд Єгуда · 1 · продовження

само «чинять йому лихо» щодо нечестивця: іноді йому влаштовують лихий день, щоб очистити його провини в цьому світі, проте більшість своїх днів він перебуває в лихові. Це не за рабі Яковом. Отже, щодо суті справи Тосафот і Раші одностайні. Вони розходяться лише в простому поясненні вислову: як узгодити мішну й барайту, за Абає, не з думкою рабі Якова. [П1856]

«Можливе й таке». За підходом Тосафот можна сказати: те, що у вислові рабі Круспедая названо «записані на життя» або «на смерть», стосується

Яд Єгуда · 1 · продовження

прийдешнього світу; проте суд у справах цього світу сам собою випливає з цього. Вчинки того, кого у Рош га-Шана записано разом із праведниками, ретельно переглядають упродовж його року, бо Святий, благословенний Він, суворо перевіряє праведників, як відомо. Це й спричиняє його смерть упродовж того року.

«Тих» — праведників.

«Приведе на суд» — протягом того року.

«Що це належить…». Бо праведники помирають, аби успадкувати життя прийдешнього світу.

«Щодо поділу Землі». Мертві успадкували живих, як буде пояснено далі, у главі 19. [П1857]

«Це три добрі дари». Мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали: Святий, благословенний Він, дав Ізраїлю через страждання Тору, Землю Ізраїлю та прийдешній світ. Причина та, що

Яд Єгуда · 1 · продовження

повноти їх осягнення немає в цьому світі; через страждання людина осягає їхню довершеність у прийдешньому світі. [П1858]

Йоель Моше · 1

«Владарювання і страх». Пояснення: Святий, благословенний Він, суворо перевіряє праведників із точністю до волосини. Тому людину й названо нечестивцем на її суді в Рош га-Шана перед смертю.

«Треба остерігатися їхніх слів». Пояснення: не тлумачити так, як вони.

«Що не сповнили числа років…». Пояснення: אשר קי' дає зрозуміти, що йому ще належало жити. Ми не повіримо, щоб про них сказали: їхню смерть приписано судові Рош га-Шана на смерть, як у нечестивців. Натомість їх записано до книги праведників. [П1859]

«Так само не можна уявити». Друге пояснення — того, хто далеко зайшов у риториці про те, що Святий, благословенний Він, суворо перевіряє, і

Йоель Моше · 1 · продовження

так далі, як вище, — це також неможливе через легкий гріх, і так далі.

«І не заперечено йому в Тосафот…». Пояснення: не записано, чи на життя, чи на смерть, а лише те, що він праведник. [П1860]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 21

Йоель Моше · 1 · продовження

«Мертві успадковують живих…». Пояснення: праведники, які зносять смерть і страждання, потім успадковують прийдешній світ.

«Хікур Дін» — частина II — глава 22

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Кожному, хто виконує…» Раші пояснив: «чинять йому добро» означає в цьому світі, а «успадковує землю» — для життя прийдешнього світу.

«Нам видається…» — усупереч поясненню Раші. Слова «чинять йому добро…» означають, що удостоюється Тори, прийдешнього світу та Землі Ізраїлю. Про Тору сказано «чинять йому добро», бо немає добра, окрім Тори, як сказано: «Бо добру науку Я дав вам», — як говорили мудреці, благословенної пам'яті, в «Авот». Про прийдешній світ сказано «і продовжують йому» — у світі, який увесь тривалий. А про Землю Ізраїлю сказано «успадковує землю» в прямому значенні.

«Висновок…» Там у Ґемарі: «Але зіставмо з цим: ось речі, плоди

Рама з Фано

Кожному, хто виконує одну заповідь, чинять добро, продовжують його дні, і він успадковує землю. Це мішна наприкінці першого розділу «Кіддушін». Нам видається, що сказано ось що: він удостоюється трьох дарів, які ми згадали в попередній главі: Тори, про яку написано «добра наука»; прийдешнього світу, який увесь — тривалий; і Землі Ізраїлю в прямому значенні. Висновок же такий: ідеться про одну заповідь понад його заслуги. А без уточнення вчить «одна заповідь», щоб навчити нас: можливо, лише одна заповідь — відповідно до досконалості її виконання, дотримання її умов і меж та потреби тієї години — переважить велику кількість переступів на терезах Бога усезнання, які згадав Рамбам у «Гілхот тшува». Це стосується як виконання однієї ствердної заповіді, так і утримання від переступу, нагода до якого трапилася людині, але вона вберегласа від нього: її вважаємо такою, що виконала заповідь. Доказ

Яд Єгуда · 1 · продовження

яких людина споживає в цьому світі, а основа зберігається для неї на прийдешній світ. Це шанування батька й матері, чинення милості, встановлення миру між людиною та її ближнім; а вивчення Тори — нарівні з усіма ними. Рав Єгуда сказав: ось що сказано — кожному, хто виконує заповідь понад його заслуги, чинять добро, і він подібний до того, хто виконує всю Тору цілком». Раші пояснив «ось речі…»: саме ці — людина споживає плоди, а основа зберігається; з іншою ж заповіддю — ні. А ми ж учили: «чинять йому добро, і він успадковує землю…» За автором, який пояснює «чинять йому добро» щодо Тори, а «успадковує землю» — у прямому значенні, слід сказати, що заперечення ґрунтується на словах «і продовжують йому». [П1870]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«А без уточнення вчить…» Тобто те, що не вчить прямо: «Кожному, хто виконує одну заповідь понад його заслуги», — також навчає нас, що справа залежить від якості й величі заповідей і переступів, якими вони є в очах Га-Шема, благословенного, а не від їхнього обсягу й кількості. Іноді одна заповідь зараховується проти кількох переступів; буває й навпаки, як написав Рамбам у главі 3 «Гілхот тшува». Його слова наведено вище, у частині I, главі 8; подивися там. Відповідно, людина може однією заповіддю переважити велику кількість своїх гріхів. Тому без уточнення вчить: «Кожному, хто виконує одну заповідь», — показуючи, що лише одна заповідь може бути настільки вагомою, що стане понад його заслуги, потрібні для рівноваги, так що вона переважить, і йому чинять добро тощо.

«Відповідно до її досконалості…» Тобто велич заповіді залежить від виконання всіх умов, потрібних для її досконалості, і від потреби години. Іноді час спричинює те, що заповідь, виконана тоді, зараховується

Рама з Фано · продовження

— від Йосипа Праведного, як відомо. [П1861]

Там доходять висновку, що перевага потрібна лише щодо легких заповідей, які не мають сили переважити гріхи, окрім як більшою кількістю; без цього людина є лише середньою. Але якщо серед заповідей є одна з тих, плоди яких людина споживає в цьому світі, а основа зберігається для неї на прийдешній світ, то, хоча шальки врівноважені — половина проти половини, — ця заповідь напевно схиляє до заслуги. Людина тоді є цілковитим праведником, а не середньою. Відпускання птаха з гнізда теж подібне до них, хоча тут не можна сказати: «Танна навів частину, а частину залишив», — адже вчить: «Ось ці речі». Просто вона не дає плодів, бо це заповідь між людиною та Всюдисущим, а написано: «Якщо ти праведний, що даси Йому?» [П1862]

Відповідне протилежне маємо щодо осквернення Імені: навіть за врівноважених шальок воно схиляє до вини. Там також сказано: у того, хто праведний щодо Небес і добрий до людей, усі заслуги мають основу й плоди. Але з протилежним не так. Бо навіть у того, хто нечестивий щодо Небес і злий до людей, плоди має той переступ, який дає плоди, наприклад осквернення Імені. З огляду на це не буде труднощів із Єрусалимом, «бо він одержав удвічі за всі свої гріхи», відповідно до шляху тлумачів: адже причиною є осквернення Імені, коли

Яд Єгуда · 1 · продовження

виконавцеві на вищому ступені, ніж якби він виконав її іншим разом.

«Як виконання ствердної заповіді…» Там учили: «Кожному, хто виконує одну заповідь, чинять добро». Виконав — так; не виконав — ні? Але зіставмо з цим: «Сидів і не вчинив переступу — дають йому винагороду, як за виконання заповіді». Відповів йому: «Там — наприклад, коли трапилася йому нагода до переступу й він уберігся від нього», тощо.

«Доказ — від Йосипа Праведного». Так написав Раші в розділі «Ось ті, кого карають ударами».

«Там доходять висновку…» Там, на відповідь рава Єгуди, що йдеться про одну заповідь понад його заслуги, запитують: «Звідси випливає, що з тими достатньо навіть однієї?» Рав Шемая сказав: «Хочуть сказати, що коли вона була врівноваженою, переважує». Раші пояснив: «Звідси випливає, що з тими достатньо навіть однієї?» — навіть якщо не виконував інших заповідей? Це запитання, адже більшість — гріхи! «Хочуть сказати, що коли вона була врівноваженою, переважує»: вислів «ось

Яд Єгуда · 1 · продовження

речі» стосується половини гріхів і половини заслуг; якщо в половині заслуг є одна з цих, вона схиляє шальку, наче заслуг більшість, і немає потреби в додатковій заповіді з нашої мішни. А коли немає жодної з цих, потрібна додаткова заповідь. До цього місця. [П1871]

Тосафот написали таке: «Коли вона була врівноваженою, переважує». А якщо скажеш: хіба й без цього в трактаті «Рош га-Шана» не говоримо: «Багатий на милість схиляє до милості», коли вони врівноважені? Можна сказати, що з іншими заповідями, коли вчинки врівноважені, людина є середньою; а з цими вважається цілковитим праведником. До цього місця. Саме це й каже тут автор.

Мені видається ще таке. Те, що автор сказав, пояснюючи «одну заповідь», про яку вчить мішна, — що лише одна заповідь може переважити велику кількість переступів, — стосується також відповіді: «Коли вона була врівноваженою, переважує». Ось значення: щодо цих заповідей, плоди яких людина споживає, тощо, — якщо виконав [כחוב — про них говорять: «Це Господній народ, а вийшли з Його землі». Переступ же, який не дає плодів, плодів не має. [П1863]

Рама з Фано · продовження

Далі: добрий намір Святий, благословенний Він, приєднує до дії. Навіть якщо непідвладні людині обставини завадили їй виконати заповідь, яку вона задумала виконати, їй зараховують, наче вона і задумала, і виконала заповідь. А якщо удостоїлася виконати її, то згодом одержує винагороду за дію — за саму дію і за намір тієї години. Так цілком точно пояснюється «і зробили сини Ізраїлю — так зробили», шляхом, який ми роз'яснили в главі 13. [П1864]

Але з лихим наміром не так. Якщо він дає плоди, тобто є й дія, саме він приєднується до дії, і людину карають за намір та за дію. Якщо ж дії немає, її карають лише за намір. Проте коли людина вчиняє переступ і повторює його, те, що він став їй дозволеним, спричинює надалі приєднання її наміру щодо нього до дії. А щодо наміру чужого поклоніння — так відбувається навіть уперше. [П1865]

Це незаперечний довід для покарання нашого першого батька вже за перший гріх — навіть за загальновідомим ученням. Бо заборона їсти з дерева пізнання містить причетність до чужого поклоніння, як роз'яснено в агаді в багатьох місцях. Ба більше: змій увів їх в оману щодо них самих, сказавши: «І будете як боги», — як ми ще

Яд Єгуда · 1 · продовження

значення непевне], велич і якість заповіді такі, що через це вона врівноважилася на терезах Бога усезнання; все ж її велич діє також для переваги. Інакше з іншими заповідями: для переваги потрібна більшість. Бо якщо на терезах Бога усезнання заповіді — мало їх чи багато — врівноважені проти гріхів, потрібна ще одна заповідь для переваги. [П1872]

Тож нехай тебе не утруднює, як, за автором, пояснимо відповідь «коли вона була врівноваженою, переважує». Постає запитання: що він відповідає цим, адже ті, «в яких є покарання — людина споживає їхні плоди», стосовно інших заповідей [зв'язок речення непевний] уже включені до заповідей, щодо яких можливо, що «згрішить і здобуває одну проти багатьох гріхів», так що вона переважує? Отже, напевно, як ми сказали: ці заповіді, плоди яких людина споживає, навіть після врахування їхньої величі для приведення до рівноваги ще й переважують. Слід сказати, що така природа й особлива властивість цих заповідей. «Проте чи таку думку мав також Рамбам на увазі, пишучи «במחוי חקרי [закінчення

Яд Єгуда · 1 · продовження

непевне]. [П1873]

«Відпускання птаха з гнізда…» Там Рава поставив раву Нахману суперечність: «Учили: ось речі, плоди яких людина споживає в цьому світі, тощо. Адже про відпускання птаха з гнізда теж написано: “щоб тобі було добре і ти продовжив дні”. Нехай навчить і про це!» — «Танна навів частину, а частину залишив». Рава сказав: «Рав Іді пояснив мені: “Скажіть про праведника, що він добрий, бо плоди своїх у ч и н к і в споживатимуть”. Хіба є праведник, який не добрий? Але добрий щодо Небес і добрий до людей — це добрий праведник; добрий щодо Небес і злий до людей — це праведник, який не добрий. Подібно ти кажеш: “Горе нечестивому, злому, бо відплата його рук буде йому”. Хіба є злий нечестивий і такий, що не злий? Але злий щодо Небес і злий до людей — це злий нечестивий; злий щодо Небес і не злий до людей — це нечестивий, який не злий».

Заслуга має основу й має плоди, як сказано: «Скажіть про праведника, що він добрий». Переступ має основу, а плодів не має, як сказано: «Горе

Рама з Фано · продовження

згадаємо в частині третій, главі 17. [П1866]

Неважко повірити, що змій говорив із жінкою їхньою мовою, а ця здатність була відібрана в нього прокляттям «проклятий понад усю худобу». Бо відповідно до його величі — його падіння. Адже спочатку його було наділено цим, щоб він міг вирушати за дорученням Адама до далеких країв землі й моря та приносити відповідь тому, хто його послав. Тепер усі вони мають спілкування своїм голосом — щебетання птахів, ревіння вола тощо. Мудреці через них розуміють те, що їм дозволено, а змій не має нічого з цього. Або ж він теж говорив із Євою через підморгування та знаки, які тепер у нього скасовано. У мідраші є підстава для обох цих шляхів. [П1867]

У Тосафот дійшли висновку: у того, хто не є сином союзу, лихий намір приєднується до дії в кожному разі, бо щодо Ісава написано: «За насильство над твоїм братом Яковом». Хоча там про нього сказано: «Син, який став чужим, — інша річ», — стосовно спадщини: «Ісавові Я дав гору Сеїр». Цим хочуть сказати, що звідти немає доказу, ніби чужинець успадковує свого батька. Проте це сказано як розширення аргументу, а не як остаточний висновок: навіть якщо скажемо так, виводимо це із синів Лота, про яких написано: «Я дав Ар у спадщину». І все ж пряме значення вірша відповідає їхнім словам. [П1868]

Яд Єгуда · 1 · продовження

нечестивому, злому». То як я здійсню «і їстимуть плоди свого шляху, і своїми радами наситяться»? Переступ, який дає плоди, має плоди; той, що не дає плодів, плодів не має, тощо.

Раші пояснив: «Рав Іді пояснив мені» — що є подібність між усіма тими: люди мають від них користь; від нього — добро щодо Небес і добро людям. Про такого написано: «Плоди своїх у ч и н к і в споживатимуть» — за його життя. Але відпускання птаха з гнізда є добром щодо Небес, а добра людям тут немає; не написано про нього: «Плоди своїх у ч и н к і в споживатимуть». Тому його не навчають серед тих, чиї плоди споживають у цьому світі.

«Злий щодо Небес і злий до людей» — наприклад, убивця, грабіжник і злодій. «Злий щодо Небес і не злий до людей» — той, хто вступає в заборонені статеві зв’язки, зневажає свята та їсть заборонений жир. «Не має плодів» — з нього не стягують понад міру його нечестя. «Переступ, який дає плоди» — наприклад, зіпсуття значної людини: вчиняють переступ, а інші вчаться від нього

Яд Єгуда · 1 · продовження

чинити так само. До цього місця його слова. [П1874]

«Просто вона не дає плодів» — люди не мають від неї користі. «А написано: “Якщо ти праведний…”» (Йов 35).

Рама з Фано · продовження

Добрий же намір у чужого народу не приєднується до дії. Адже щодо Дарія не написано, що він урятував Даниїла, а лише: «намагався врятувати його», הֲוָא מְשַׁתַּדַּר לְהַצָּלוּתֵהּ (Даниїл 6:15), — хоча від нього й був невеликий порятунок до заходу сонця. [П1869]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Відповідне протилежне щодо осквернення Імені…» Там учили: «Щодо осквернення Імені не відкладають». Що означає «не відкладають»? І так далі: якщо була рівновага,

Яд Єгуда · 1 · продовження

воно переважує. [П1875]

«Усі його заслуги мають…» Саме це сказано: «Заслуга має основу й має плоди» — у доброго праведника, як для них пояснено з вірша.

«Але з протилежним…» Щодо злого нечестивого переступи не мають плодів, окрім переступу, який дає плоди, як виводить із вірша «Горе нечестивому, злому» та з вірша «і їстимуть плоди свого шляху».

«З огляду на це…» Саме тому в утішанні Єрусалима — понад міру його нечестя [так сформульовано в джерелі]. Як сказано у втішанні: «Говоріть до серця Єрусалима… бо він одержав із Господньої руки удвічі за всі свої гріхи» (Ісая 40), — оскільки в цьому було осквернення Імені, як написано: «І прийшли до народів, до яких прийшли, й осквернили Моє святе Ім’я, коли про них говорили: “Це Господній народ…”» (Єзекіїль 36). [П1876]

«Відповідно до шляху тлумачів» — які пояснили «бо одержав» як подвійне покарання. Подивися також у поясненні Раші до віршів: «מח’ — обоє, придатні в них, одержати за одне два, בכל קדם יהדי?» [суцільного прочитання закінчення не встановлено]. [П1877]

«Далі: приєднує…» Добрий намір приєднує до дії, як сказано: «Тоді ті, хто боїться Господа, говорили один до одного; Господь прислухався й почув, і було записано в книзі пам’яті перед Ним для тих, хто боїться Господа та роздумує про Його Ім’я». «І для тих, хто роздумує про Його Ім’я»: рав Асі сказав, що навіть коли людина задумала виконати заповідь, але непідвладні їй обставини перешкодили й вона не виконала її,

Яд Єгуда · 1 · продовження

Писання зараховує їй, наче виконала.

Лихий намір Святий, благословенний Він, не приєднує до дії, як сказано: «Якби я бачив кривду в моєму серці, Господь не почув би». То як я здійсню: «Ось Я наводжу на цей народ лихо — плід їхніх намірів»? Намір, який чинить дію, Святий, благословенний Він, приєднує до дії; намір, у якому немає дії, Святий, благословенний Він, не приєднує до дії. А як із написаним: «Щоб схопити дім Ізраїлю за їхнє серце»? Рав Аха бар Яків сказав: «Це написано про ідолопоклонство. Адже вчитель сказав: тяжке ідолопоклонство, бо кожен, хто відкидає його, наче визнає всю Тору цілком». Улла сказав: як у рава Гуни. Рав Гуна сказав: «Щойно людина вчинила переступ і повторила його, він став їй дозволеним». Став дозволеним — чи таке можна подумати? Радше скажи: «Став для неї наче дозволеним».

Раші пояснив: «Намір, який дає плоди» — здійснив свій намір і вчинив; тоді його приєднує до дії, і стягують із людини також за намір. «Улла сказав»: слова «плід їхніх намірів» написано про того, хто вчинив переступ і повторив його. Коли знову замислюється вчинити, намір приєднується до дії, навіть якщо не вчинив: його відступ від цього — через те, що не мав у ньому потреби, а не заради Небес. Як рав Гуна сказав: «Став для нього наче дозволеним». До цього місця його слова.

«Наче задумав і виконав заповідь» — намір виконати заповідь приєднується до неї так, що коли виконав її, має дві заповіді: за намір і за дію. А якщо непідвладні йому обставини перешкодили й не виконав, намір зараховується — ע”מ [скорочення тут не розкрито] — за дві.

Яд Єгуда · 1 · продовження

[П1878]

«А якщо удостоївся виконати її» згодом, ще раз зараховується винагорода за намір і винагорода за дію — вдруге.

«І зміцниться з…» Те, що в Торі кілька разів написано: «І зробили сини Ізраїлю все, як Господь наказав Мойсеєві, — так зробили», є повторенням вислову. Адже, відповідно до засвоєного нами щодо наміру, — у намірі виконати, навіть якщо не зробив і не вийшло до… לאן פעל [сполучення непевне], — «і зробили» стосується наміру, і Писання зараховує їм винагороду, наче виконали. А «так зробили» стосується дії насправді. Як написано вище, наприкінці глави 13; подивися там. [П1879]

«Якщо дії немає» — з якої б причини це не було: хоча перешкодили непідвладні людині обставини, її все ж карають лише за намір, а не за дію, як у випадку доброго наміру. Причина в тому, що міра добра переважає, як відомо. Але за сам намір її таки карають. Також із цієї причини автор вважає, що слова рава Ахи бар Якова й слова Улли — «בשיטה' מדנני'?» [характер співвідношення в закінченні непевний]. [П1880]

«Спричинює надалі» — від другого разу й далі: намір приєднуватиметься до дії, щоб карати за намір і за дію, хоча людина не вчинила дії.

«Навіть уперше» — перш ніж узагалі повторив його. Це слова згаданого рава Ахи бар Якова.

«Це незаперечний довід…» Як ідолопоклонство відрізняється від решти переступів щодо наміру — він одразу приєднується до дії, навіть без повторення, — так воно відрізняється і щодо перших гріхів, якими людина згрішить у житті. Хоча за загальновідомим ученням в останньому розділі «Йома» їй прощають перший і другий раз, усе ж там, де є причетність до ідолопоклонства, не прощають. Тому з цієї причини Га-Шем, благословенний, судив першого Адама також за перший гріх — סרך?, «причетність?» [положення слова непевне]. Як написано також вище, частина I, глава 4. Отже, заборона дерева пізнання була через причетність до ідолопоклонства, щоб він не

Яд Єгуда · 1 · продовження

зробив його богом над іншими живими істотами. [П1881]

«Як роз'яснено в агаді» — у «Зогарі», розділ «Бегар», сторінка 271, наведено סובא [слово непевне] про те, що Адам переступив «І наказав Господь, твій Бог», ויצו ה' אלקיך. Витлумачили, що «і наказав», ויצו, тут є саме ідолопоклонством. Зміст же — «бо ע' מה"ש, благословенної пам'яті, у "Берешіт раба"?» [скорочення та синтаксис непевні]: «Ось Адам став як один із Нас» — як Єдиний у світі. Як пояснив Раші в П'ятикнижжі: «Щоб не ввів в оману створіння», тощо. [П1882]

«І це значення написаного, що сказали ע"ד דסמי"א בדין ותחתה"ק דין היה?» [цієї частини тлумачення не встановлено]. Відповідно до цього мудреці, благословенної пам'яті, гарно витлумачили вірш: «Я сказав: ви боги… проте, як Адам, помрете», — як перший Адам. Саме тому, що він учинив переступ, у якому є ідолопоклонство. Тому після того, як Ізраїль служив тельцю: «як Адам, помрете». [П1883]

«Ба більше…» Навіть якщо скажеш, що заборона не мала на увазі ідолопоклонство, Адам усе ж так гадав: адже так змій увів його в оману, сказавши «І будете як боги». Подивися, як буде роз'яснено далі, у главі 14: «що підняв ה"כ? коли сказали נחשק Святому, благословенному Він, який створив їх, сказав змій?» [перехід непевний]: «Кожен ремісник ненавидить інших представників свого ремесла, бо Він їв із цього дерева й створив світ», тощо. І кожен, хто приписує це своєму ближньому, теж поклоняється. Звідси, від первісного змія, — що не висувають захисних доводів за підбурювача; саме тому, що у вині змія була справа ідолопоклонства. [П1884]

«Неважко…» Принагідно згадавши справу змія, автор пояснює її та каже: неважко сказати, що слова мають пряме значення, як вважає Ібн Езра.

«Відповідно до його величі — його падіння». Як є в «Берешіт раба», розділ 19: учили від імені рабі Меїра, що відповідно до величі змія було його падіння: «хитрий понад усіх» — «проклятий понад усіх». Автор, мир йому, пояснює це тим,

Яд Єгуда · 1 · продовження

що спочатку змій мав здатність говорити, але її відібрано в нього через прокляття: «כשטעו נוהג והי״ז מכל» [зв’язок слів непевний]. І запитує: який же довід Рамбана, що написав: «Нині змій не має душі, яка говорить. Якби вона була в нього від початку, було б згадано їхнє покарання, бо це було б для нього найпроклятішим з усіх проклять»? [П1885]

«Щоб міг вирушати…» Як про нього сказано в розділі «Чотири смертні кари»: «Шкода великого слуги», тощо. «І так נכרי שרוכי — велич з усіх справ, бо якби не це, Адам שולה מרקשו у своїй руці, і він вирушав би», тощо [частину речення не встановлено]. [П1886]

«ס״м тощо» [нерозкрите скорочення]. «І це думка тих, хто каже, שאינם — які не є, — Ібн Езра там» [зв’язок непевний]. [П1887]

«У мідраші є…» Там, 24, до вірша «Горе язикові, хай не встоїть на землі»: «Людина язика» — це змій, який лихословив на свого Творця, тощо. Ще там, до вірша «Якщо перевернення — пошле розбрат»: «Якщо перевернення» — це змій, який перекрутив слова про свого Творця, тощо. Автор пояснює, що «ці — язик», אלה הם הלשון, означає: він мав здатність говорити. Тому «утруднили сьогодні язик і людина — הגביל?, обмежив?» [непевний перехід]. Він говорив натяками й підморгуваннями, тому витлумачив про нього «людина перекручень»: він перекручував слова натяками про свого Творця. [П1888]

«У Тосафот дійшли висновку…» Повертається до першої теми. Їхні слова там: «Лихий намір Святий, благословенний Він, не приєднує до дії». А про ідолопоклонників сказано: «Лихий намір Святий, благословенний Він, приєднує до дії», бо написано: «За насильство над твоїм братом Яковом сором укриє тебе, і будеш відтятий навіки». «А хіба ми не знайшли, що Ісав — עשו [повтор у джерелі] — учинив Якову якесь зло?» [таке запитання без לא в непевному джерельному вислові]. Проте його лихий намір, який він задумав проти нього, Святий, благословенний Він, приєднує до дії. [П1889]

А добрий намір ідолопоклонників Святий, благословенний Він, не приєднує до дії, бо в

Яд Єгуда · 1 · продовження

Даниїла написано: «עד מתי סמ’ — до коли, סמ’ [непевне], до заходу сонця він намагався врятувати його», עד מתי סמ’ מעלי שמשא הוה משתדל לשזבותיה. Тобто Дарій робив усе, що міг, щоб урятувати Даниїла з лев’ячої ями. Отже, це означає, що «підняв його до вечора» — так каже вірш; «якби врятував його, מלא — повний / нерозібране, — шукає врятувати його; Мордехай у своєму намірі — хіба не написав би “і врятував його”, ושזביה?» [текстовий зв’язок пошкоджено]. До цього місця його слова. [П1890]

«Хоча мудреці, благословенної пам’яті, також сказали…» У «Кіддушін» про Ісава: «Син, який став чужим, — שאינו, “який не є”» [форма леми непевна]. Там наведено таке (аркуш 18): рабі Йоханан сказав: «Чужинець успадковує свого батька за законом Тори, бо написано: “Адже у спадщину Ісавові Я дав гору Сеїр”». А може, ізраїльтянин-відступник — інша річ? Тоді звідси: «Бо синам Лота Я дав Ар у спадщину». [П1891]

За словами Тосафот постає утруднення: як можна розрізняти й казати: «Може, Ісав — інша річ, бо він ізраїльтянин-відступник»? Адже щодо ідолопоклонників лихий намір приєднується до дії, а щодо Ізраїлю — ні. Отже, між ним та іншими ідолопоклонниками немає різниці. Мені видається, що, на думку Тосафот, слова «А може, ізраїльтянин-відступник — інша річ?» сказані як розширення аргументу, а не як остаточний висновок, начебто насправді можна проводити таке розрізнення. Бо якщо тобі це видається складним, усе ж успадкування чужинцем виводимо з вірша «Бо синам Лота…».

«І все ж пряме значення вірша» — «Адже у спадщину Я дав Ісавові» — таке, як кажуть Тосафот: немає різниці через те, що він був ізраїльтянином-відступником.

«А добрий намір…» Це закінчення слів Тосафот, як згадано.

Йоель Моше · 1

«Відпускання птаха з гнізда теж…» — тобто теж переважує. Хоча його немає серед перелічених «речей, плоди яких людина споживає…», і не можна сказати: «Танна навів частину, а частину залишив», — адже вчить «ось ці», — усе ж воно

Йоель Моше · 1 · продовження

переважує. Просто не дає плодів, оскільки стосується лише відносин між ним і Всюдисущим. [П1892]

«Наче задумав і виконав…» — тобто має винагороду за дію вдруге. Але з лихим наміром не так: якщо задумав і виконав, вони приєднуються, і карають за намір та за дію. Якщо дії немає, карається лише за намір, а не за дію, яку було б зараховано, наче він її вчинив.

«І будете як боги» — отже, видно, що ввів в оману — או, «або» [зв'язок непевний] — щодо ідолопоклонства: щоб вони стали іншими богами. [П1893]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 22

Йоель Моше · 1 · продовження

«Той, хто став чужим, — інша річ» — відступник, чиї вчинки стали чужими його Батькові на Небесах, відрізняється від справжнього чужинця.

«Сказати, що звідти немає доказу…» — попри це, «що не як остаточний висновок сказано…» [таке стисле сполучення в джерелі]. [П1894]

«І хоча був від нього невеликий порятунок» — усе ж написано «намагався», משתדר, і не написано: «врятував його».

Хікур Дін — частина II — глава 23

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Як відомо» — як у «Шабат», 29: Ісаак сказав Святому, благословенний Він, про Ізраїль: «Скільки згрішили? Скільки років життя людини? Сімдесят років. Відніми двадцять, за які Ти їх не караєш», тощо. І Раші, благословенної пам'яті: «לשכן [форма непевна] — знаходимо в поколінні пустелі», тощо; подивися там. [П1901]

«І вже передувала…» Написано щодо Ізмаїла в розділі «Ваєра»: «І покликав ангел Божий Агар із неба та сказав їй: "Що з тобою, Агар? Не бійся, бо почув Бог голос хлопця, коли він там"». У вислові «коли він там»

Рама з Фано

Небесний суд не карає того, кому менше двадцяти років, як відомо. Нагадування про це: «Бо почув Бог голос хлопця там, де він є». Натяк стосується Бога та неба, які згадано. Адже щодо нижнього суду, де «Бог стоїть у Божій громаді», уже сказано: «Усе, що скаже тобі Сара, — слухай її голосу». Оскільки спорідненість із сином рабині не усуває від суддівства, у суді Авраама його було засуджено до вигнання за три тяжкі переступи, які мудреці витлумачили зі слова מְצַחֵק, «грається» (Буття 21:9). [П1895]

Хоча Авраам спочатку звільнив Агар, за словами Йонатана бен Узіеля, до дарування Тори звільнення рабів мало силу лише поставити їх у становище ґерів-тошавів. До того ж вона й він повернулися до ідолів дому

Яд Єгуда · 1 · продовження

слід розібрати, «що потрібно, належне за його прямим значенням» [зв'язок непевний]. Раші пояснив: відповідно до його теперішніх учинків. Як є в «Берешіт раба»: ангели-служителі кинулися звинувачувати його та сказали перед Ним: «Володарю світів! Людині, яка має в майбутньому умертвити Твоїх синів спрагою, Ти піднімаєш колодязь?» Він сказав їм: «Хто він зараз — праведник чи нечестивий?» Вони відповіли Йому: «Праведник». Він сказав їм: «Я суджу людину лише за її годиною». [П1902]

Га-Реем та «Єфе тоар»

Яд Єгуда · 1 · продовження

вже поставили утруднення з того, що мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили: «І побачила сина Агар-єгиптянки, якого вона народила Авраамові, що він грається». «Грається» — це саме заборонені статеві зв'язки, ідолопоклонство й кровопролиття. Отже, тієї години Ізмаїл не був праведником. Вони вдалися до натягнутого пояснення цього тлумачення за думкою рабі Аківи, який тлумачив «грається» на похвалу. Авторові ж зручніше пояснити його за думкою всіх. Те, що його вважали праведником, зумовлено тим, що йому ще не було двадцяти років: тоді йому було сімнадцять, як є в «Піркей де-рабі Еліезер», а також у «Берешіт раба» за читанням «Ялкут». Так написано й у «Єфе тоар». Автор сказав, що на це теж натякає вислів «коли він там»: слово «він» пов'язане зі словом «Бог», а слово «там» стосується неба. Тоді значення таке: Бог почув голос хлопця й не покарав його з огляду на його майбутній кінець, коли Він, Бог, там — на небі, у небесному суді. А там він тепер вважається праведником. [П1903]

«Адже…» Тобто Писання мусило натякнути на це, її батька. Проте вона «зав'язала свій отвір» і не була з чоловіком, доки Авраам не взяв її за дружину вдруге. Відтоді її вчинки були гарними, мов пахощі. [П1896]

Рама з Фано · продовження

Ангели-служителі також прагнули судити Ізмаїла з огляду на його майбутній кінець. Праведний Суддя сказав їм, що навіть непокірного та бунтівного сина судять так лише за його вчинками тієї години: наприклад, нині він ненажера й п'яниця, а наприкінці грабуватиме людей. Йому чинять на благо: нехай помре невинним і не помре винним. [П1897]

Але якщо в ньому немає гріха, пов'язаного з тією дією, якою він має згрішити в майбутньому, його не карають навіть утриманням від дії — наприклад, тим, що не підняли б йому колодязя. І це попри те, що пізніше він спіткнеться в активній дії: умертвить спрагою вигнанців, таких, як він, — а вони сини Всюдисущого. До того ж Ізмаїл — інша річ: хоча тієї години в ньому вже був початок зіпсуття, як ми згадали з тлумачення «грається», усе ж не він має зрештою умертвити спрагою: згрішать у майбутньому його сини. А непокірного та бунтівного сина судять лише за його власне зіпсуття — на початку й наприкінці. [П1898]

Проте смерть тих, кому менше тринадцяти років, буває лише за гріх їхніх батьків. А від тринадцяти до двадцяти років смерть від вищого

Яд Єгуда · 1 · продовження

оскільки Святий, благословенний Він, уже погодився судити Ізмаїла вигнанням за те, що він «грався», як сказано: «І сказала Авраамові: "Вижени цю рабиню та її сина"», тощо; «І сказав Бог Авраамові… Усе, що скаже тобі Сара, — слухай її голосу». Тоді ці суди, боронь Боже, видаються такими, що суперечать один одному. Тому, щоб роз'яснити причину, Писання сказало «там»: тут суд відбувався відповідно до того, що Він, благословенний, перебуває там, у небесному суді. А згода на вигнання відповідала судові внизу, у суді Авраама, бо Він, благословенний, перебуває з суддями внизу, як написано: «Бог стоїть у Божій громаді». Він, благословенний, погоджується з ними й у суді над молодшими за двадцять років. [П1904]

«Оскільки…» Тобто такою справді була справа: відіслання Ізмаїла здійснено за повним судовим рішенням суду Авраама, який, за Божественним словом, погодився на Сарине прохання, бо той «грався» трьома переступами: ідолопоклонством, забороненими статевими зв'язками та кровопролиттям. Сам Авраам був придатний

Яд Єгуда · 1 · продовження

судити, оскільки спорідненість із сином рабині не усуває від суддівства. Як говоримо в другому розділі «Євамот»: «Хто має сина в будь-якому разі… крім того, хто має його від рабині та від чужинки». Щоправда, думка Рифа в четвертому розділі «Євамот» — що з власною рабинею закон не такий. Проте авторова думка відповідає Рамбаму, глава 9 «Гілхот авадім», який не провів цього розрізнення; подивися там. [П1905]

«Хоча Авраам спочатку звільнив Агар» — перш ніж зійшовся з нею, за словами Йонатана бен Узіеля до вірша «А Сара, дружина Аврама…». Отже, він не був би придатний судити.

«До того ж…» Це звільнення не має сили: вона й Ізмаїл після

Рама з Фано · продовження

суду завжди є на благо. Якщо в людині переважають заслуги й вона близька до того, щоб стати нечестивою, її забирають зі світу, щоб дати їй винагороду за заповіді й оновити відповідно до її заслуги, як буде в главі 28. Бо не казали, що небесний суд у цьому віковому періоді не умертвляє; казали, що він не карає. А ця смерть, як сказано, не має характеру покарання. Це також вагома підтримка думки Тосафот, яку ми згадали. [П1899]

Якщо ж у ньому переважають гріхи й він помер, це належить до суду, з яким є праведність. Так іноді трапляється й із тим, хто старший за двадцять років: він гине без суду за його місцем і часом, а лише з огляду на його майбутній кінець, щоб зменшити безчинство й наблизити його спокуту. І це правдивий суд відповідно до його нечестя. Подібний до цього непокірний та бунтівний син у нижньому суді, як ми сказали. [П1900]

Яд Єгуда · 1 · продовження

звільнення, ще до відіслання, повернулися до ідолів дому її батька. Як мудреці, благословенної пам'яті, сказали в «Берешіт раба» щодо «і пішла, й заблукала». [П1906]

«Проте вона зав'язала свій отвір». Як також є в «Берешіт раба» до вірша «І знову Авраам узяв дружину, і її ім'я — Кетура»: «Це Агар». Рабі Берахія сказав: «Хоч ти й кажеш "і пішла, й заблукала в пустелі…" — чи скажеш, що можна підозрювати когось щодо неї? Писання навчає: "і її ім'я — Кетура", від такого вузла, який запечатаний», тощо. Так пояснив і «Єфе тоар»: хоча вона відвернулася, як мудреці, благословенної пам'яті, сказали щодо «і пішла, й заблукала», — повернулася до ідолів дому її батька, — усе ж у

Яд Єгуда · 1 · продовження

справі розпусти вона не проламала огорожі. [П1907]

«Відтоді надалі…» Тобто також пояснення, яке мудреці, благословенної пам'яті, дали там у мідраші: «Кетура — бо окаджена заповідями та добрими вчинками», — і яке навів Раші, благословенної пам'яті, не суперечить тлумаченню «і пішла, й заблукала». Сенс у тому, що саме тому її ім'я змінилося на краще, коли Авраам узяв її вдруге: тоді її вчинки були гарними, мов пахощі. [П1908]

«Ангели-служителі…» Принагідно автор пояснює те, що порушили тлумачі у відповіді Га-Шема, благословенного, ангелам: вони

Яд Єгуда · 1 · продовження

поставили утруднення від непокірного та бунтівного сина, якого судять з огляду на його майбутній кінець, як говоримо в «Санхедрін». Автор вважає, що тут немає утруднення. Непокірний та бунтівний син — інша річ, бо він уже почав привчати себе до речей, які тягнуть за собою гріх, котрий він учинить наприкінці. Так написав і га-Реем. [П1909]

«Пов'язаного з тією дією» — хоча має інші гріхи, як Ізмаїл.

«Навіть утриманням від дії». Адже щодо активної дії очевидно, що розум не допускає покарання людини за майбутній гріх; подивися в «Єфе тоар».

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Умертвити спрагою» — Ізраїль, коли йтимуть із вигнання: сини Ізмаїла принесли їм різні солоні страви й надуті міхи, як є в мідраші. [П1910]

«Початок зіпсуття» — у гріху ідолопоклонства, заборонених статевих зв'язків та кровопролиття.

«Усе ж не він має зрештою…» — не він сам має умертвити Ізраїль спрагою, а його сини мають у майбутньому згрішити цим. Так також відповів «Єфе тоар». [П1911]

«Проте…» Повертається до сказаного вище. Тобто, оскільки в небесному суді не карають людину, якій менше двадцяти років, напевно, слід пояснити те, що бачить око: смерть за присудом Небес серед тих, кому менше цього віку. Автор сказав, що їхня смерть буває лише за гріх їхніх батьків, «а від тринадцяти років…». [П1912]

Як є в «Зогарі», «Ваєра», сторінка 291, такими словами: «Сказав рабі ר"א [ім'я скорочено]: "Якщо так, той, хто йде зі світу, коли його дні ще не досягли двадцяти років, — із якого місця він покараний? Адже від тринадцяти років і нижче він не підлягає покаранню, окрім як за гріхи свого батька. А від тринадцяти й вище — що?" Він відповів йому: "Святий, благословенний Він, милує його, щоб він помер невинним, і дає йому добру винагороду в тому світі; щоб не помер винним і не був покараний у тому світі. Це вже роз'яснили". Він сказав йому: "А якщо він винний і його дні ще не досягли двадцяти років — що? Оскільки пішов зі світу, בהאן [значення тут непевне] його покарання?" Він відповів йому: "Тоді здійсниться…"», тощо; подивися там. [П1913]

«וכלי לי» [скорочений перехід не встановлено] — сказати, що саме про це йдеться у віршах: «Навідує гріх батьків на дітях» та «Кожен за свій гріх помре». Про молодших за тринадцять, які ще не стали зобов'язаними заповідями, сказано: «Навідує гріх батьків». А про тих, хто досяг тринадцяти, але ще не має двадцяти, написано: «Кожен за свій гріх помре», — шляхом

Яд Єгуда · 1 · продовження

удостоєння цим, а не покарання. Якщо в ньому переважають заслуги й він близький до того, щоб стати нечестивим, його забирають зі світу ще в його праведності через майбутній гріх. Тоді слушно читаємо про нього: «За свій гріх помре». А якщо в ньому переважають гріхи, усе ж чинять йому добро, перш ніж він додасть іще гріха. [П1914]

«І оновити» — через переселення душ, ґільґуль. [П1915]

«Це також підтримка» — і доказ גמולה [слово в цьому зв'язку непевне] для думки Тосафот, яку ми згадали вище, у главі 21. Вони пояснили, що «записуються й запечатуються» стосується прийдешнього світу. Адже молодші за двадцять не записуються на смерть у цьому світі як на покарання, але все ж помирають. Отже, напевно, йдеться про те, що записуються й запечатуються для прийдешнього світу. Під цей суд підпадають і молодші за двадцять. [П1916]

«Суд, з яким є праведність» — суд за гріхи, а праведність — щоб до свого гріха не додав іще переступу.

«Подібний до цього» — бо підстава його присуду така: «Нехай помре невинним і не помре винним», як ми сказали.

Йоель Моше · 1

«І нагадування про це — щодо Бога й неба…» Тобто у вірші, в розділі «Ваєра», написано: «І покликав ангел Божий Агар із неба». А «там, де Він є» стосується слів «Бог» і «небо»: там, угорі, він ще не підлягає покаранню до двадцяти років, тому Він почув його голос. Але внизу, на землі, там він підлягає покаранню, оскільки йому вже тринадцять років. Тому «באת' — "усе, що скаже…"» [початкове слово непевне]. А вислів «там, де Він є» — у таємниці: אח"ה למושב לו אח"ה [нерозкрита форма], «за оселю Собі», — у сенсі могили, поховання під Престолом Слави. Це й означає «там, де Він є»: ангел смерті, מ"ה, не має дозволу ввійти туди. [П1917] [П1918]

«І оскільки немає קרובה…» [«близької / спорідненої»; лема непевна]. Пояснення: хоча Авраам був близький до Ізмаїла, усе ж судив його вигнанням, бо «спорідненість не терпить»,

Йоель Моше · 1 · продовження

אין קורבי סובלת, щодо рабів, тощо [зв’язок непевний]. [П1919]

«Відтоді надалі…» Пояснення: спочатку, перш ніж він повернув її, вона звалася Кетурою тому, що зав’язала свій отвір. Адже її вчинки не були гарними, бо вона повернулася до ідолів дому свого батька. Інакше було, коли Авраам повернув її: вона звалася Кетурою через те, що її вчинки були гарними, мов пахощі. [П1920]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 23

Йоель Моше · 1 · продовження

«А від тринадцяти до двадцяти…» Попри це, іноді помирає через покарання, але для свого блага, коли близький до того, щоб стати нечестивим, — щоб дати йому винагороду за заповіді й оновити. Пояснення: перевтілити його вдруге в якомусь тілі. [П1921]

Хікур Дін — частина II — глава 24

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«У Рош га-Шана». На думку ר”א, світ створено двадцять п’ятого елула, а шостого дня, коли було створено Адама, був перший Рош га-Шана. «За перший гріх» — бо того самого дня він згрішив. «Сповістив йому» — цим словом: перше тішрея; решта натяку міститься в інших літерах איכה. «Після нього, десятого числа місяця» — як натякнуто літерою י: це Йом Кіпур і ухвалення остаточного вироку. [П1928]

«Від святості дня» Рош га-Шана до години замикання брам у Йом Кіпур — приблизно 243 години, разом із двома додаваннями від буденного до святого. Адже дев’ять днів — це 240 годин; одна година, додана від буденного до

Рама з Фано

Коли Святий, благословенний Він, судив Адама, першу людину, у перший Рош га-Шана за перший гріх, Він заговорив із ним про те, що сталося, і сказав йому: «Де ти?» — איכה. Цим Він сповістив йому, що того дня — перше тішрея, початок суду над людиною щороку. Після нього, десятого числа місяця, — ухвалення остаточного вироку, наприкінці замикання небесних брам. Від святості дня на початку року — для того, хто додає від буденного до святого, — до цієї години є приблизно 243 години. Після двадцятого тішрея настає запечатування вироку в ніч Гошана Раба, у час панування Місяця, як відомо. У той перший рік Гошана Раба припала на п’ятий день тижня. Місяць панує вночі в четверту годину, а його знаки стають відомими багатьом від п’ятої години й далі, коли вирок передають посланцям. Отже, Адамові, першій людині, день і годину було натякнуто літерою ה у

Яд Єгуда · 1 · продовження

святого на початку Рош га-Шана, і одна година, додана від буденного до святого наприкінці Йом Кіпуру, у час замикання брам, дають 242; а година замикання брам — 243-тя година, у яку ухвалюють остаточний вирок. [П1929]

«Для того», хто вважає, що й у суботи та святкові дні додають від буденного до святого. Це думка Рифа й Рамбана: за їхнім поглядом ми слушно враховуємо одну годину перед Рош га-Шана. Цим виключено думку того, хто каже, що додавання належить до припису Тори лише в Йом Кіпур. Це залежить від суперечки амораїв, як наведено й пояснено у галахічних законовчителів. [П1930]

«Після десятого тішрея»,

Яд Єгуда · 1 · продовження

на що натякає літера כ у слові איכה, є запечатування вироку, як пояснено в «Зогарі», розділ «Емор». «На п’ятий день» — як відомо, באות’ [неясне продовження]. «Уночі» — у ніч перед ним. [П1931]

«У четверту годину». Відомо, що послідовність погодинного панування семи планет, однієї за одною, — שצ”ם חנכ”ל. Звідси виходить, що послідовність їхнього панування на початку днів — חל”ם כצנ”ש, починаючи з першого дня тижня; відповідна послідовність на початку ночей — כצנ”ש חל”ם, починаючи з ночі перед першим днем. Тобто в ніч п’ятого дня — חל כ”ל [зв’язок неясний] — Місяць у четверту годину. [П1932]

«А його знаки» — те, що показує його тінь, як пояснено там у «Зогарі», — з’являються не в четверту годину, а стають відомими багатьом від п’ятої години й далі. На це також натякає літера ה, як він незабаром каже; тоді вирок передають посланцям, як пояснено там у «Зогарі».

«Це ще приблизно 243 години…» Адже у другу годину після завершення Йом Кіпуру — замикання брам, як зазначено. Від третьої години до

Рама з Фано · продовження

слові איכ”ה. Від години замикання брам доти — ще приблизно 243 години. [П1922]

Знак для одних і других годин: «Хваліть Його бубном і танцем» — הללוהו בתו”ף ומחול, бо наприкінці 486 годин прощення завершиться. Це числове значення великого Імені з печаткою «істина» — אמת, а саме: י”ד א’ ה”א מ’ ו”ו ת’ ה”א. У малому численні виходить אדם («людина», адам), десятина слова אמת, як пояснено в «Тіккуней Берешіт». Отже, запечатування вироку припадає на двадцять перший день від народження Адама, першої людини; знак для тебе — אה”י. Від початку діяння творення це двадцять шостий день; знак для тебе — чотирилітерне Ім’я, яке не вимовляють. [П1923]

Це свідчення в Ізраїлі відоме й прийняте багатьма. І слушно: після того, як суд над кожним окремо завершено записуванням, підписанням і передаванням і повернути вже неможливо, наступного дня ми примножуємо благання про потреби громади. [П1924]

У звичаї пророків — бити цього дня вербою об землю без благословення — є згадка про скасування суду та припинення його дії відтепер і надалі, після того як його пом’якшували день у день усі сім днів, долучаючи вербу до лулава за приписом Тори. І цього дня спочатку обходять із нею жертовник сім разів, щоб указати на закоріненість її

Яд Єгуда · 1 · продовження

початку третьої години ночі двадцять першого числа — 240 годин, а в п’яту годину — 243. [П1933]

«Для одних і других» — для перших і других 243 годин, які разом становлять 486; тоді прощення завершиться. Знак — בתוף ומחול, «бубном і танцем»: за 486 годин настане прощення. «Це число є числовим значенням великого Імені…» Слово אמת, печатка Святого, благословенний Він, переплетене з Ім’ям הויה в розгортанні через алефи, дає 486. «У малому численні…» Тобто підстава цього переплетення така: саме Ім’я הויה в розгортанні через алефи дає 45 — десятину слова אמת. Це пояснено в «Тіккунім», аркуш 98: «Його десятина — י”ד ה”א ו”ו ה”א, що є десятиною чотирьохсот сорока одного, ד’או [скорочення не розкрито] до сорока п’яти…» Це також числове значення אד”ם, як відомо. [П1934]

«Від народження Адама, першої людини» — яке було в Рош га-Шана. «Від початку діяння творення» — яке було двадцять п’ятого елула. «І це свідчення» — добрий звичай в Ізраїлі примножувати у Гошана Раба молитви й благання.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Записуванням і підписанням» — у Рош га-Шана та Йом Кіпур, а «передаванням» — у Гошана Раба, коли записки передають посланцям і вже неможливо повернути, як пояснено там у «Зогарі». [П1935]

«У звичаї пророків…» Принагідно, розглядаючи суд у Гошана Раба, вчитель пояснює також биття вербою об землю. Це звичай пророків, як висновують у Ґемарі, у главі «Лулав ве-арава», аркуш 44: верба — звичай пророків, а не встановлення пророків, тому над нею не промовляють благословення. Учитель каже, що підстава цього звичаю — скасування суду. Так сказано в «Зогарі», розділ «Цав», сторінка 22, і ось його слова: «Сьомий день Свята — день суду над світом; записки виходять із дому Царя, суворості пробуджуються й завершуються цього дня. Ці річкові верби — тут ми потребуємо пробудити суворості до води й обійти сім разів

Рама з Фано · продовження

коренів у вищій святості; від неї — Нецах і Год. Усе, що в ній закорінене, не можна описувати як скасоване: лише те, що прориває свою огорожу, буде потоптане. Тому достатньо навіть одного листка на одній гілці: це вказує, що для залишків не буде залишків і що вони мають цілковито скасуватися. [П1925]

Натяк стосується лише тих, хто тримає ремінь. Адже святий суд живе й існує; саме він рятує нас завдяки заслузі зв’язування на жертву, відповідно до смислу: «Бо Ти — наш Батько, бо Авраам нас не знав, а Ізраїль нас не впізнає». Це пояснено нами у трактаті «Ем коль хай». [П1926]

Утім, серед амораїв є той, хто каже, що потрібні три свіжі гілки. Він хотів, щоб три Імені, які становлять суд, — Ель, Елогім, Господь: אל אלהים ה׳, — погодилися на його скасування. Проте галаха не така. Ця дія вказує не на згоду тих, хто скасовує, а на саме припинення дії — стосовно того, що зазнає скасування. Подібно й при окропленні того, хто став нечистим через померлого: припис щодо езову (гісопу) — три стебла, його залишків — два, а його обломків — хоч скільки. [П1927]

Яд Єгуда · 1 · продовження

цей жертовник, води Ісаака… Бо цього дня суд завершується. Тому треба вдаряти ними об землю й покласти їм край, щоб їх не було. Бо цього дня — אתערות׳ וביומא הוא [“пробудження, і вдень воно”; зв’язок неясний]; і тому אתערותא וביומי׳ הוא דעבדינן בערבי נחל [“пробудження — і вдень те, що ми робимо з річковими вербами”; зв’язок неясний]…» Дивись там. [П1936]

Пояснення цих слів таке: річкові верби відповідають Нецах і Год, як пояснено в «Зогарі», розділ «Емор», сторінки 201 та 202. Адже там чіпляються суди, і кліпот живляться від них. Тому б’ють вербою об землю, щоб цим завершити й скасувати суд.

«Після того, як його пом’якшували» — суд за допомогою верби в лулаві, коли її долучають до нього, бо лулав є натяком на милосердя, як відомо.

«І цього дня…» Там у Мішні, аркуш 45: «Припис щодо верби… Кожного дня обходять

Яд Єгуда · 1 · продовження

жертовник один раз, а того дня обходять жертовник сім разів». У Ґемарі, аркуш 43б, амораї сперечалися, з чим обходять: один каже — з вербою, а інший — з лулавом. Саме так постановили всі галахічні законовчителі; і вчитель також говорить про вербу в лулаві, адже назва «верба» одна. Підстава семи обходів — указати, що корінь кліпи тримається меж

Яд Єгуда · 1 · продовження

вищої святості, семи днів будови, через двох товаришів, тобто Нецах і Год, які під нею, тощо. Той чинник, закорінений у святості, не скасується; лише нечистота, що прориває огорожу святості й живиться назовні, буде потоптана, підкориться й стане як порох землі. Саме на це натякає биття вербою об землю. Через це воно також є звичаєм пророків: Нецах і

Яд Єгуда · 1 · продовження

Год — це і є два їхні ступені, два стегна істини, як відомо. [П1937]

«Тому…» Там у Ґемарі: «Яка її міра? Рав Нахман сказав: три гілки зі свіжим листям. Рав Шешет сказав: навіть один листок і одна гілка. Один листок і одна гілка — невже так можна подумати? Радше скажи: навіть один листок на одній гілці». Галаха для нас — за равом Шешетом. Учитель каже, що тут натяк на малість кліпи: навіть ту малість буде скасовано. [П1938]

«Указує, що для залишків не буде залишків» — навіть малого залишку не буде в кліпи, яку названо «залишками», бо її існування й корінь походять із залишків іскор чистоти від тих товаришів, що зійшли вниз, як відомо.

«Цей натяк», про який ми сказали, що він указує на майбутнє скасування суду, стосується кліпи — ангелів руйнування, тих, хто тримає ремінь: у майбутньому їх буде скасовано. Проте святий суд — Ґвура та інші сефірот, Нецах і Год, які отримують від неї, — живе й існує повіки. Не лише святий суд не простягнений проти нас: навпаки, саме він рятує нас, захищає нас і бере від суду викуп наших душ як винагороду за зв'язування на жертву. Це буде пояснено у трактаті «Ем коль хай», глава 29, у тлумаченні вірша «Бо Ти — наш Батько…»; дивись там. [П1939]

«Утім, є…» Учитель пояснює думку рава Нахмана: три гілки відповідають трьом Іменам, які становлять суд, щоб вони погодилися на скасування суду. Подивися там у «Зогарі», сторінка 21: там наведено ще одну підставу того, що вони мають бути свіжими. Ось його слова: «Тому всі вони мають бути свіжими, а не сухими, щоб притягувати благословення до світу. Адже коли ці свіжі, тоді внизу двоє — Нецах і Год — завжди забезпечуватимуться водами радості, насичуючись у цей час». [П1940]

«Ця дія» биття вербою об землю не натякає на згоду тих, хто скасовує, щоб вони погодилися скасувати суд, — аж так, щоб ми сказали, ніби для цього потрібні три гілки. Насправді ця дія вказує на саме скасування й припинення дії. Це

Яд Єгуда · 1 · продовження

стосується того, що скасовують, тобто кліпи, яка зазнає скасування. Тому галаха — один листок на одній гілці.

«Подібно» — та сама галаха й та сама підстава при окропленні того, хто став нечистим через померлого. Як навчає рабі Йосі, ספ"א у «Пара»: «Припис щодо езову — три пагони, а в них три стебла; його залишків — два, а його обломків — хоч скільки». Це означає: якщо одне зі стебел забрали й залишилися два, а також якщо вони зламалися й залишилося хоч скільки — придатне. Це так, як ми сказали: вказівка, що для залишків не буде залишків. Адже езов натякає на міру суду, як написав Реканаті в розділі «Бо». Учитель вважає, що занурення езову у воду з попелом корови для окроплення того, хто став нечистим через померлого, має скасувати силу суду. Так само при виході з Єгипту було дано наказ: «Візьміть в'язку езову». І в «Зогарі» кажемо: «скасувати нечистого духа»; дивись там. Тому його обломків — хоч скільки, як зазначено. [П1941]

Йоель Моше · 1

«У перший Рош га-Шана за його перший гріх…» Тобто איכ"ה — повідомлення, що це було в тішреї: той шостий день, коли його створено, був першим тішрея, бо світ створено двадцять п'ятого елула, як відомо. Він натякнув йому на це літерою א у слові איכ"ה. «Десятого числа місяця», тобто в Йом Кіпур, — ухвалення остаточного вироку; на це натякнуто літерою י у слові איכ"ה. Натяк на ухвалення остаточного вироку такий: від Рош га-Шана, тобто від години, яку додають від буденного до святого при входженні Рош га-Шана, до кінця замикання брам, коли при його виході також додають годину, є 243 години; а 243-тя година — числове значення חתימ', «підписання». [П1942]

Літера ך натякає на Гошана Раба, після двадцятого тішрея, коли є знак у Місяці, у його тіні. Від підписання в День спокути до п'ятої години ночі Гошана Раба — 243. Після цього Він натякнув йому літерою ה у слові איכ"ה: тоді Гошана Раба припадала на п'ятий день; це натяк на п'яту годину ночі. Ось що означає: «його знаки стають відомими багатьом», — тобто бачити місячну тінь; тоді записки передали посланцям. [П1943]

Йоель Моше · 1 · продовження

А щодо написаного «знак для цього…»: סי׳ לד׳ כת״ף ומעול כתי׳ ס׳ ג׳ בפ׳ רמ״ג [неясний запис]. Наприкінці трьох разів по 243 завершується підписання. Тобто לאו תפסי׳ שעות אבל חשב לו [«не … годин, але порахуй йому»; початок і зв’язок неясні]. Так ми знайшли в кількох точних книгах: כת״ף ספר [неясний вислів], але ג״ל משנ״כ [скорочення не розкрито]. Це за тлумаченням Ґаланті. Оскільки автор пояснив слово במחול як вислів про прощення, так і наведене вище йде цим шляхом, за тлумаченням Ґаланті до вірша: «І було через чотириста вісімдесят років після виходу синів Ізраїлю з Єгипту» — «Тоді прийшли дві жінки-блудниці до царя». [П1944]

Його пояснення таке: Ліліт, לילית, за гематрією — 480, за числом військ, які вона має: חיילות? [непевне прочитання]. Друга — Махалат, מחלת, за гематрією 478, за числом її військ. І щодо тих двох надлишкових таборів: між ними точиться війна в містах; і הא״ז [скорочення не розкрито] не наблизилася до Йом Кіпуру. У Йом Кіпур вони сходяться одна з одною, і між ними відбувається війна. Через це молитва Ізраїлю підноситься вгору без обвинувачення. Завдяки цьому Святий, благословенний Він, прощає гріхи, бо того дня Сатана не має влади. Як пояснили наші мудреці, благословенної пам’яті: השטן за гематрією — 364, бо в році 365 днів; над 364 він має владу, а над Йом Кіпуром влади не має. [П1945]

Увесь час, коли Ізраїль перебував у Єгипті, вони мали владу. Але коли по 480 роках прийшов Соломон і збудував Храм, вони вже не мали влади. Така також таємниця вислову «І взяла пророчиця Маріям бубон у свою руку»: написано הת״ף, без повного написання, — натяк на 480 кліпот. Отже, й «Хваліть Його бубном і танцем» — הללוהו בת״ף ומחול — означає таке: коли Ліліт, הלילית, числове значення якої 480, приходить до Махалат, тоді Святий, благословенний Він, прощає гріхи. І слово ומחול також натякає на Махалат, מחלת. До цього місця — כ״ל משה [неясна формула підпису]. [П1946]

Я чув від імені מהר״ל צ״ק, що це натяк на Авраама, який походить зі світу чоловічого. Там іскряться й світять 26 літер Тори разом із

Йоель Моше · 1 · продовження

подвоєними, як дев’ять мір, що світять і передають вплив десятій — Малхут. Дев’ять разів по 26 становлять 243, як числове значення אבר״ם, Аврама, коли з імені знято його літеру ה. Так само Ісаак походить зі світу Нукви; тому його потрібно було зв’язати на жертовнику, і його душа вийшла, як відомо знавцям ח״ן. Там світять 22 літери Тори, і дев’ять разів по 22 становлять 198; יצחק без літери йод в імені — також 198. [П1947]

Яків уміщує обидва, бо він — милосердя, як відомо: тобто 22 і 26, разом 49, щоб, боронь Боже, праведник не похитнувся — מ״ט — перед нечестивим. Дев’ять разів по 49 дають אמת. І що означає: «Ти даси істину Якову» — תתן אמ״ת ליעקב? Яків також виправив у світі Нукви ще п’ять подвоєних літер. Отже, дев’ять разів по п’ять дають 45; разом з אח״ם [неясне читання] називаються אד״ם: це אמת і 45, усього 486. [П1948]

Яків також освітив у світі Нукви 26; двічі по 26; 24 — כ״ו ב״פ כ״ו כ״ד [зв’язок чисел неясний], у таємниці вислову «до молитви спустошеного» — אל תפלת הער״ער, за гематрією ישר״אל, а א — одиниця, яка охоплює їх. Відніми звідси двічі по 26, бо слід ураховувати лише виправлення, а не те, що вже було; залишиться 486, числове значення אד״ם את״ם. Відокремимо אתם, адже це виправлення 26 і 22, а אדם — те, що додано у світі Нукви: дев’ять разів по п’ять, за гематрією 45. [П1949]

Це й означає «Хто дав уста людині?» — מי שם פה לאדם, за висловом «Ти даси істину Якову»: дев’ять разів אדם, чотири літери Імені та אמת — числове значення תתן. [П1950]

Це числове значення Імені הוי״ה в його розгортанні разом із печаткою Святого, благословенний Він, — אמת, а саме: יו״ד א׳ ה״א מ׳ וי״ו ת׳ ה״א. Його десятина від אמת — це אדם, у «Тіккуней Берешіт», аркуш 29: десятина від מ — ד, від ת — מ, а א залишається як є; отже, אדם. [П1951]

«Від початку діяння творення», яке було двадцять п’ятого елула, до Гошана Раба — 26 днів, за числовим значенням הוי״ה, Імені, яке не вимовляють. [П1952]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Долучаючи…» Верба, яку долучають до лулава день у день: у цьому є виправлення речей, бо листя лулава належить до святості, а ці стосуються судів і нечистоти; тому їх б'ють об землю. [П1953]

«Закоріненість коренів у святості…» Адже верба вказує на кліпот, а кліпот не мають життєвої сили, якщо не мають зачеплення й кореня у вищій святості. Верба — звичай пророків, корінь яких у двох стегнах істини, у Нецах і Год; вони називаються пророками істини. Тому це звичай пророків. Мойсей, який дивився у дзеркало, що світить, перебував у Тіферет, вище від них.

«Усе, що в ній закорінене…» Тобто корінь святості, який перебуває в нечистоті, не буде описаний через скасування й припинення дії; лише сама нечистота, яка прориває огорожу. Вербою б'ють об землю, щоб припинити їхню

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 24

Йоель Моше · 1 · продовження

дію, і вона буде потоптана. [П1954]

«Для залишків не буде…» Тобто в Самаеля не буде залишків: вона цілковито скасується в майбутньому. «Натяк на тих, хто тримає ремінь» — це кліпот-обвинувачі: вони скасуються; це виключає сам святий суд, який живе й існує, і саме він рятує. [П1955]

«Ця дія — не згода…» Тобто така, що потребувала б трьох Імен — אל אלהים ה', Ель, Елогім, Господь; натомість це саме припинення дії щодо того, хто її зазнає.

«І подібні до них…» Тобто також немає точного розрізнення щодо верби: спочатку її [гілок] три, а потім, якщо залишилося дві, — придатна. «Її обломків» — тобто залишків залишків, навіть хоч скільки: це вказує на припинення дії суду й кліпи. [П1956]

Хікур Дін — частина II — глава 25

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«А рав Гай Ґаон…» — наприкінці попередньої глави. Намір учителя — показати, що слова рава Гая Ґаона мають опору в Ґемарі.

«Щоб не виглядало, ніби він зневажає справу». Так само від його імені написав «Тур», «Орах хаїм», розділ 664: один листок на одній гілці — це негарно. [П1963]

«Справді…» Учитель пояснює у свій спосіб, що й перший вислів Ґемари

Рама з Фано

А рав Гай Ґаон сказав: хоча остаточний висновок саме такий, як ми сказали, — навіть один листок на одній гілці, — для найкращого виконання заповіді це неналежно, щоб не виглядало, ніби людина зневажає цю справу. І слушно сказав, адже вислів Ґемари такий: «Навіть один листок і одна гілка». Потім дивуємося: «Один листок і одна гілка — невже так можна подумати? Натомість скажи: навіть один листок на одній гілці». Справді, один листок окремо й одна порожня гілка — такого не можна й подумати. Проте

Яд Єгуда · 1 · продовження

— «один листок і одна гілка» — істинний. Перший вислів не має на увазі один листок без гілки й гілку без листка: цього напевне не можна й подумати. Натомість мається на увазі, що потрібні два листки й дві гілки: один листок на одній гілці й одна гілка, на якій один листок, — для найкращого виконання заповіді. Чому ж прямо не сказано «два листки й дві гілки»? Щоб показати: нам потрібні лише один

Яд Єгуда · 1 · продовження

цілий листок і одна ціла гілка, а не два цілих листки й дві цілі гілки. Це й означає «дві речі, і в кожній із них — хоч трохи»: при цілому листку потрібно хоч трохи гілки, а при цілій гілці — хоч трохи листка.

«Саме тому сказано» в Ґемарі двічі: «бив, бив», חביט חביט. Кожною з них він б'є заради найкращого виконання заповіді.

«Ми навчилися також» із цього вислову, що ці дві речі мають бути відокремлені, а не сполучені: не слід з'єднувати й зв'язувати кліпот.

«Натяк» — те, що сказано в Писанні: «Не називайте змовою», לא תאמרון קשר. Мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали: змова нечестивців не входить до рахунку.

«Оскільки він вивів…» Тобто: оскільки він хотів показати правило щодо мінімуму й «хоч трохи» саме в такий спосіб — висловом «один листок і одна гілка», — а не сказав це прямо, звідси видно, що він говорить про найкраще виконання заповіді. Бо якби йшлося про неодмінну умову дійсності, він мав би сказати це прямо. Виводимо, що в будь-

Рама з Фано · продовження

перший вислів має на увазі найкраще виконання заповіді: щоб було дві речі, і в кожній із них — хоч трохи. Саме тому сказано «бив, бив», חביט חביט: це означає і цим, і цим. Ми навчилися також, що їх узагалі не слід зв'язувати. Натяк — «Не називайте змовою», לא תאמרון קשר: така змова не входить до рахунку, як буде пояснено. Оскільки свій перший вислів він завершив у такій формі зменшення, ми виводимо з нього: «навіть один листок на одній гілці» — як неодмінну умову дійсності, бо менше від цього неможливо. [П1957]

Істинне й слушне міркування: нехай буде дві вербові гілки — відповідно до «двох його братів назовні», сказаного про Хама. Він побачив, сповістив і притягнув до них наготу свого батька, щоб посилити ліву силу. Та проти них здобули перевагу Сим і Яфет: вони вкрили наготу свого батька, а обличчя їхні були повернуті назад, щоб освятити міру задніх боків, ахораїм. «І це — для мудрих»: «двоє чоловіків-розвідників». Це ті дві чоловічі зовнішні істоти, про які ми сказали: «мов мавпа перед людиною». Вони були зв'язані й ішли за дорученням Ісуса Навина, щоб підкорити землю Ханаана, сина Хама, перед Пінхасом та Калевом. Про них написано חרש: чи з літерою сін — що означає, що їхнє розбиття є їхнім очищенням, як за правилом про глиняний посуд; чи з літерою шін — бо в майбутньому вони стануть німими й глухими. Вони — залишки щодо двох інших гілок у лулаві, а від цього місця далі немає залишків від

Яд Єгуда · 1 · продовження

якому разі потрібні один цілий листок і одна ціла гілка. Це й означає неодмінну умову: «один листок на одній гілці». Менше від цього — наприклад, цілий листок і хоч трохи гілки або навпаки — не годиться. [П1964]

«Істинне…» Учитель пояснює підставу найкращого виконання заповіді. Він каже: слушно, щоб у вербі гошани, яка натякає на кліпу, було дві гілки — відповідно до тих двох чоловічих зовнішніх істот. Саме про них Писання каже щодо Хама: «І побачив Хам, батько Ханаана, наготу свого батька й сповістив двом своїм братам назовні». Тут не маються на увазі його два брати Сим і Яфет: якби так, навіщо казати, що вони були назовні? Натомість маються на увазі ті дві чоловічі зовнішні істоти. Це й означає «двом своїм братам»: вони його брати назовні, у нечистоті. [П1965]

«І притягнув…» У Берешіт раба: «І побачив Хам… і сповістив», ויגד, — «сказав їм і притягнув їх». Він сказав їм: Адам, перша людина, мав двох синів, і так далі. Тут ויגד витлумачено через притягування: переклад ונגיד — וימשכו, бо він притягнув їх словами, як там написав автор «Єфе

Яд Єгуда · 1 · продовження

тоар». Учитель же витлумачив: Хам хотів притягнути силу наготи свого батька Ноя за межі святості, до своїх зовнішніх братів. Мається на увазі — за межі Єсоду, аби цим посилити силу лівого боку, сувору кліпу. «Та проти них здобули перевагу…» [П1966]

«Щоб освятити…» Там, у Берешіт раба: хіба зі сказаного «і вкрили наготу свого батька» я не знаю, що їхні обличчя були повернуті назад? Натомість це навчає, і так далі. Учитель витлумачив, що їхні думки й учинки були звернені назад, аби освятити міру ахораїм — два ступені Шехіни, що звуться задніми боками.

«І це…» У Зогарі, Берешіт, сторінка 24: «І побачили сини Божі дочок людських». Це те, що написано: «двоє чоловіків-розвідників, חרש, сказати». «Дочки людські» — як написано: «Тоді прийшли дві жінки-блудниці до царя». Про них написано: «бо побачили, що мудрість Божа в ньому». Саме «тоді прийшли», а не раніше.

Іще там, сторінка 85: «Нефіліми були на землі в ті дні», а не в пізніший час, аж поки прийшов Ісус Навин. А сини Божі зберігалися до приходу

Рама з Фано · продовження

залишків, як ми сказали. [П1958]

Із поясненого нами стане зрозумілим вірш: «І побачив Хам, батько Ханаана, наготу свого батька». Йому довелося долучити силу свого сина, щоб від них обох притягнути назовні.

А той, у кого є лише один листок на одній гілці, також б’є нею об землю й не промовляє благословення. Це узгоджується з нашим поясненням — відповідно до сина євами, якого Соломон залишив живим після провокування словами «Подайте мені меч». Це висновок із самого контексту: двоє юнаків-розвідників, які вивели Раав з-посеред руйнування, були братами, чоловіками двох жінок-блудниць. І нікого з них не залишилося, крім живого немовляти, готового до виправлення, бо буття не зникне цілковито. [П1959]

Тому в час зіпсуття сказано «Проклятий Ханаан» — про того, хто чинить учинки Ханаана, в руці якого облудні терези; виняток — Таві, раб рабана Ґамліеля, та подібні до нього. Бо написано: «І вже не буде ханааниця в домі Господа Цваот». Це означення: коли він очиститься від нього, тоді його приймуть прихильно. А той, хто вправний в агаді й збирає її розсіяні частини з мудрістю, розумінням і знанням, дуже зрадіє й звеселиться словами мудреців та їхніми загадками. [П1960]

Проте дослідники з-поміж тих, хто любить заповіді, сказали: якщо зняти

Яд Єгуда · 1 · продовження

Соломона; дочки людські були включені — це те, що написано: «і насолоди синів людських». [П1967]

А в Зогарі, розділ Ахарей, сторінки 18 та 118, цих двох чоловічих істот названо מאללי ארעא, «розвідниками землі»; дивись там. Мудрець Ґаланті пояснює це від імені свого вчителя, благословенної пам’яті: двоє чоловіків-розвідників, яких Ісус Навин послав розвідати землю, — саме ті дві чоловічі зовнішні істоти, що підкорилися Ісусові Навину, щойно він увійшов у землю. Вони сказали йому: «Ось ми — тобі за рабів». Їх Ісус Навин послав розвідати землю; з ними пішли Пінхас та Калев і зодяглися в них. Ці «двоє розвідників землі» навели страх на всіх мешканців землі. Таку умову поставив їм Ісус Навин, щоб землю було легко підкорити. Тому всі мешканці землі розтанули від страху, й у них уже не стало духу, щойно прийшли розвідники вивідати землю, хоча ті повернулися й не вивідали її. Адже ці «двоє розвідників землі» зробили своє — те, що було їм визначено.

Проте дружини цих двох — дві жінки розпусти, Ліліт і Махалат — іще не

Яд Єгуда · 1 · продовження

підкорилися, бо вони є мірою суду, суворою, лютою й нечистою. Аж поки прийшов цар Соломон, мир йому, що царював над демонами: «і насолоди синів людських — שדה ושדות [непевно: демон і демониці]». Тоді й вони підкорилися, впали перед ним обличчям до землі. Це й означає: «Тоді прийшли дві жінки-блудниці до царя» — тоді прийшли, а не раніше. Дивись там аркуш 93б та аркуш 101. [П1968]

«Мов мавпа перед людиною». Так називають зовнішні сили, бо вони — мов мавпа, що уподібнюється людині. Так само два їхні ступені уподібнюються людині — אדם מ"ה, як сказано у Ґаланті, аркуш 95. Учитель називає їх так тому, що вони були зв'язані перед Ісусом Навином; літера куф

Рама з Фано · продовження

оболонку із зерняток верби, у ній знайдеться щось подібне до тіла змія, позбавленого шкіри й голови. Це вказує на прихованість голови тієї постави, згідно зі смислом «і люта отрута аспідів», וראש פתנים אכזר, — «хіба не приховане це в Мене?», за нашим поясненням. Зняття шкіри означає припинення його дії, як відомо. А биття об землю — відповідно до «і будуть витрушені з неї нечестивці». [П1961]

Це гарне пояснення згаданого нами звичаю пророків. Але те, чого ми навчаємо в мішні, — що її заповідь протягом усіх семи днів полягає в тому, щоб ставити її при боках жертовника, а її верхівки схиляти над жертовником, — є галахою, переданою Мойсеєві на Синаї. Навіть у Храмі її перенесення відсуває суботу лише на сьомий день; а разом із чотирма видами — лише на перший день, за словом Тори. «Нехай мудрий послухає й примножить науку». [П1962]

Яд Єгуда · 1 · продовження

замінюється на каф, бо обидві належать до літер גיכ"ק. [П1969]

«Сина Хама» — їхнього брата назовні.

«Про них написано»: «І послав Ісус Навин двох чоловіків-розвідників, חרש». У мідраші розійшлися думки: той, хто каже חרס, — вони вдали із себе гончарів; а той, хто каже חרש, розуміє це в його значенні — як глухі. «וכדרכן שבירה» [зв'язок неясний; буквально: «і за їхнім способом — розбиття»] — також сила цих зовнішніх істот. Вони — мов глиняні посудини: розбиття очищує їх і виводить зі стану нечистоти. Так і зовнішні сили: їхнє розбиття — це припинення їхньої дії та їхнє очищення. У загальному виправленні в майбутньому і вони

Яд Єгуда · 1 · продовження

будуть виправлені. А той, хто каже חרש у його значенні, — у майбутньому вони стануть німими, не зможуть розкривати вуста в нечистоті, та глухими: не слухатимуть голосу своєї ради. [П1970]

«Вони» — ці дві зовнішні істоти, яким відповідають дві гілки у вербі, що натякає на кліпу, — «є залишками» щодо двох гілок у лулаві, які відповідають судам у святості, Нецаху й Году. Тому для верби досить хоч трохи, чого не можна сказати про вербу в лулаві. Але від цих далі немає залишків — лише припинення дії та скасування.

«Стане зрозумілим вірш…» Вислів «батько

Яд Єгуда · 1 · продовження

Ханаана» на перший погляд не має підстави: навіщо тут називати його за сином? У Берешіт раба сказали: Ханаан побачив і сповістив. Ран написав, що слова «батько Ханаана» натякають на його співучасть у переступі. А вчитель витлумачив: для свого лихого задуму він мусив долучити силу свого сина.

«А той…» Учитель пояснює також підставу того, що один листок на одній гілці — неодмінна умова дійсності: це відповідає одній дитині, що лишилася від тих двох чоловічих зовнішніх істот.

«Відповідно до сина євами». У мідраші «Шохер тов»: «Дві жінки-блудниці» — Рав сказав: це

Яд Єгуда · 1 · продовження

були духи; Шмуель сказав: справжні блудниці; а мудреці сказали: вони були євамами. Слова всіх істинні: то були духи й жіночі кліпот, жінки розпусти, одружені з двома чоловічими кліпот, «розвідниками землі».

«Після провокування». Соломон роздражнив їх словами «Подайте мені меч». А потім «התי׳ אותו» [форма неясна: дозволив його? / залишив його живим?], бо той був готовий до виправлення, як завершує незабаром. [П1971]

«Це висновок…» Тобто сказане нами — що один листок на одній гілці відповідає живому немовляті — є висновком із питання про згадані дві гілки. Вони відповідають двом чоловічим зовнішнім істотам, що були батьками двох синів блудниць.

«Двоє юнаків-розвідників» — названі у Зогарі, розділ Ахарей, תרין בנין, «два сини».

«Які вивели Раав». Учитель дає нам знати, «שאם הוציאו את רחב בשליחת יהושע» [утруднений зв'язок: «що якщо вивели Раав за дорученням Ісуса Навина»]. [П1972]

«Готового до виправлення». На це Соломон натяknув своїм провокуванням, сказавши: «Подайте мені меч», і так далі; «Розітніть живу дитину», і так далі. Він указав на її смерть і на те, що її розбиття очищує її. А потім залишив її живою як уже виправлену й не вбив, бо буття не зникне, а буде виправлене наприкінці днів.

«Тому». Оскільки буття не зникне й та дитина була готова до виправлення, написано також «Проклятий Ханаан». Мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали у Берешіт раба: «Хам згрішив, а Ханаан був проклятий — дивно!» І так далі. Рабі Нехемія сказав: Ханаан побачив і сповістив; і нехай зіпсуття буде приписане зіпсутому. Таке читання в «Ялкуті». Учитель пояснює: Ханаан зіпсутий сам у собі й за природою, як написано: «Ханаан — у його руці облудні терези» (Осія 12). Писання натякнуло словами «Проклятий Ханаан», що причиною стали його вчинки, і з виправленням учинків виправиться й він — як Таві, раб рабана Ґамліеля. Так само написано: «І вже не буде

Яд Єгуда · 1 · продовження

ханааниця», і так далі (Захарія 14). Сказано «ханаанець» як означення, а не «Ханаан», щоб показати: означення «ханаанець» уже не буде, але людина існуватиме. Коли людина очиститься від цього означення, її приймуть прихильно. [П1973]

«Проте…» Учитель подає ще інше пояснення верби.

«Указує на прихованість голови» постави кліпи: її корінь і голова приховані, заховані й укорінені у святості — «כיד הגולגלתא» [читання неясне], як пояснено у Ґаланті щодо вірша «Сидять на землі». [П1974]

«За нашим поясненням» — за нашим тлумаченням цього вірша, як буде пояснено далі, частина V, глава 8. Так само написано у Ґаланті там: «Відомо, що в час לעת תקום רגל הקליפה [утруднене: "коли встане нога кліпи"] та скасування її постави всі її органи й відгалуження поглинаються своїм коренем — прихованою головою. Цією таємницею він чудово пояснив вірш: "І люта отрута аспідів. Хіба не приховане це в Мене, запечатане в Моїх скарбницях?" Адже אכזר слід читати як א"ך ז"ר, аби применшити лютість у місці її захування: там вона включена в добро й складає подяку Голові всіх голів, і так далі. Тому вона може бути полічена "в Моїх скарбницях": адже ця "голова аспідів" належить до запечатаних скарбів, яким уже не належить поширюватися. Її прихованість там навіки зберігається, бо буття не зникне цілковито. І це свідчить про Його царство, що панує над усім, аби освятити все Його святістю». Дивись далі: я переписав його слова докладніше. [П1975]

«Відповідно до» написаного: «І будуть витрушені з неї нечестивці» (Йов 38).

«Це…» Стосується сказаного вище, у попередній главі: «І звичай пророків має…» І так далі. Адже пророцтво походить від Нецаху й Году. Проте заповідь верби в Храмі — коли її протягом усіх семи днів ставили біля жертовника — сама є галахою, переданою Мойсеєві на Синаї, саме із цієї причини. Як сказано в Зогарі, Берешіт, сторінка 71: «Тому ця Усна Тора заповіла

Яд Єгуда · 1 · продовження

Мойсеєві про ті десять саджанців і верби, що оточують цей жертовник: ті річкові верби відповідають двом ступеням, які оточують угорі, — Нецаху й Году».

«Навіть у Храмі…» Тобто заповідь верби відсувала суботу в Храмі тільки тоді, коли сьомий день припадав на суботу. Так само верба в лулаві — це слово Тори, із причини тих двох ступенів, Нецаху й Году, як пояснено в Зогарі, розділ Емор. За Торою її беруть лише на перший день. До всього цього належить таємниця: «І нехай мудрий послухає й примножить науку». [П1976]

Йоель Моше · 1

«Щоб було дві речі, і в кожній — хоч трохи». За цим поясненням, і перший вислів «один листок і одна гілка» також означає один листок на одній гілці та одну гілку — «וכי עלה א'» [зв'язок неясний; буквально: «і хіба один листок»]; дивись там. [П1977]

«Двом його братам назовні…» Пояснення: у нечистоті є дві чоловічі кліпот і дві жіночі кліпот. Це дві блудниці, які прийшли за днів Соломона. Жіночі кліпот сильніші за чоловічі; дивись книгу «ויו עמודי». Відповідно до них є двоє їхніх чоловіків — чоловічі кліпот, «як є, і є» у святості: у Єсоді єднається у святому союзі, як відомо. Хам хотів притягнути в нечистоту, яка зветься наготою. Адже слово «сповістив», הגיד, сказане про Хама — «і сповістив своїм братам назовні», — означає притягнення до кліпот: вони його брати, нечисті, як і він, назовні. Слово «назовні» точне, бо вони — «חלוני חמש» [читання неясне], «і здобули перевагу проти нього».

Передумова відома — щоб розрізнити тисячею розрізнень: «Із моєї плоті побачу — תליה» [слово неясне]. У члені союзу є два отвори: один для сечі, один для сім'я. У світі Асії — два канали: один для суду, один для милосердя. І коли Ізраїль грішить, боронь Боже, він притягує до лівого боку. Дивись Зогар, Ахарей мот, «ע"קו», «Пардес», «Брама каналів», а також у Ґаланті — вірш «Жінок у Сіоні збезчестили». [П1978]

«Сим і Яфет…» «לקו'» [скорочення не встановлено]. Ахораїм — це нечистота, що позаду святості: «одне навпроти другого», і так

Йоель Моше · 1 · продовження

далі. Так само про розвідників сказано «двоє чоловіків-розвідників» — натяк на згадані дві чоловічі кліпот, які йшли перед Пінхасом та Калевом. Вони слухалися Пінхаса й Калева, і через них було підкорено гурти нечистоти «אחריה» [непевно: «за нею»], щоб підкорити Ханаана, сина Хама, нечистого, як він. Вони йшли примусово, не з власної волі, за словом. [П1979]

«Його розбиття…» Пояснення: розбиття кліпот і їхнє скасування є їхнім очищенням у прийдешньому. Це натяк на дві вербові гілки в лулаві, якими б'ють об землю: натяк на їхнє скасування, після якого в них не буде залишку. [П1980]

«І побачив Хам…» А ці в кліпот називаються «נ"ס במין ריבויים הם» [зв'язок і скорочення неясні; розпізнається «вони — у різновиді множень»]. Це таємниця гафтари: шість віршів — «מתחילין בהם ה' מלת כני חותי ת» [утруднений фрагмент; починається словами «починаються в них»], «Сима, Хама, Яфета».

«Ні мені, ні тобі не буде» — це не що інше, як зле серце. «Бо й цей тобі син» — «ע"כ לא אבא אלי» [зв'язок неясний; розпізнається «не прийду до мене»]; «бо рука на престолі Яг» — «ע"ל פיי עו'» [скорочення не встановлено]. У прийдешньому буде виправлено, і «לא יהיה כלו' א' מהן» [зв'язок неясний; розпізнається заперечення «не буде» та «один із них»]. [П1981]

«Батько Ханаана…» Пояснення: «батько Ханаана» тут зайве. Хіба, сказавши «Хам», ми не знаємо, що він батько Ханаана? Натомість йому довелося долучити силу свого сина, щоб притягнути зі святості в нечистоту, до двох своїх братів назовні, як сказано вище.

«Після відлучення…» Пояснення за Ґемарою: нахил до ідолопоклонства скасували мужі Великого зібрання, а нахил до переступу було неможливо скасувати, бо «для заселення Він створив її», а не для пустки. Навіть яйця не знайшлося в Негардеї. Це й було те відлучення, яким Соломон роздражнював одноденне немовля: воно було лихим нахилом, кліпою. А на тій «сарані», חגב, було написане Велике Ім'я,

Йоель Моше · 1 · продовження

тобто відоме, — «שהם מאביו» [зв'язок неясний; буквально: «що вони від його батька»]. Дивись вище, глава 12 частини I, що ми там написали. [П1982]

Тому сказано: «ואשבע כה'» [непевно: «і присягнув — כה'»]. І сказав: «אם אתיתך בחרב» [непевно: «якщо я прийшов до тебе з мечем»] (1 Царів 20). Пояснено, що присяга була мечем, Іменем у ньому, — що він не вб'є його. І тим мечем було провокування: щоб замазати очі нахилу. Це допомогло — «דלא ליברי בקרתני» [неясне продовження із запереченням]. Один листок на одній гілці натякає на цей нахил. А двоє його братів-розвідників були братами, чоловіками двох жінок-блудниць, як сказано вище. Мужі Великого зібрання скасували їх, і залишився тільки один нахил — живе немовля, готове до виправлення. Проте скасувати його цілковито неможливо, аби буття світу не зникло й не зменшилося, як сказано вище: адже один із них, лихий нахил до ідолопоклонства, був підкорений. [П1983]

А щодо нахилу до заборонених статевих зв'язків — «א"ח» [скорочення не встановлено], лише замазали йому очі. Це й є провокування

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 25

Йоель Моше · 1 · продовження

Соломона, «המ"כה» [скорочення не встановлено], мечем, щоб виколоти йому очі. Це «викорени» — кліпот: викорінити кліпот «אחריה» [непевно: «за нею»]; та «розбий» — лихий нахил. А «знищи» — це кровопролиття, потрібне Санхедріну. «Підкори» — це лихослів'я, кліпот Ноґа: смерть і життя в руці язика; воно підкоряється святості. Придивися; боронь Боже. [П1984]

«יקקן» [читання неясне]; «сила "що"», כח מה, — тобто חכ"מה, Хохма, — тієї постави, тобто кліпи й нечистоти, як сказано вище. «Голова аспідів» — це кліпа, א"ך ז"ר: трохи чужого, щоб виправитися. Це й означає «хіба не приховане це в Мене?» — за смислом таємниці: голова Ісава в обіймах Ісаака. І слова «וכמוס כס» [зв'язок неясний]. [П1985]

«І примножить науку». У Зогарі, Берешіт, 71: галаха, передана Мойсеєві на Синаї, — «מזה טועה ממנה» [читання неясне]; а також у розділі Емор, сторінка 201, дивись там. Звичай пророків: Нецах і Год звуться «пророками істини». [П1986]

Хікур Дін — частина II — глава 26

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Щодо часу запечатування...». Учитель принагідно пояснює вислів «Зогару» з розділу «Ваєхі» малого друку, що у великому друці міститься в розділі «Емор», на сторінці 199: про запечатування після Дня спокути. Він тлумачить те, що видається дивним і дивовижним, начебто

Рама з Фано

Щодо часу запечатування, який ми згадували в попередній главі, у «Зогарі» знаходимо речі, що на початку розгляду видаються дивовижними. Вони записані в наявних у нас книгах, у розділі «Ваєхі», на аркуші 220. Там сказано, що в Рош га-Шана записують записки; це й є те, про що сказав рабі Круспедай: книгу нечестивців записують і запечатують на смерть.

Яд Єгуда · 1 · продовження

час того запечатування — Шміні Ацерет. Ось його слова: [П1991]

«Прийди й побач: у день, коли суд пробуджується у світі, коли Святий, благословенний Він, сідає на престол суду, щоб судити світ, людина має пробудити покаяння й відвернутися від своїх гріхів. Адже того дня

Яд Єгуда · 1 · продовження

записки записуються, і всі вони лежать у торбі: ось вони записані. Якщо людина сподобиться повернутися до свого Владики, записки щодо неї розривають. Згодом Святий, благословенний Він, готує їй день людини — День спокути, день покаяння. Якщо вона відвернулася від своїх гріхів — добре; а якщо ні, Цар наказує запечатати записки. Горе, бо покаяння ось-ось віддалиться від неї. Якщо сподобиться повного покаяння, як належить, її справу відкладають до того останнього дня Ацерет: він — восьмий день Свята. Якщо вона здійснює повне покаяння перед своїм Владикою, вони розриваються або затримуються. Якщо ж не сподобилася, записки виходять із дому Царя й передаються до руки наглядача. Щойно їх передано до його рук, суд неодмінно виконується, і записки вже не повертаються до дому Царя. Тоді образи віддаляються від неї й не перебувають із нею. А коли вони віддаляються від неї, неодмінно на неї перейде царський припис, і вона скуштує смак смерті. Тієї ночі останнього Свята наглядачі готові й беруть записки. Після того як вони їх узяли, образи віддаляються й не перебувають у них;

Рама з Фано · продовження

Далі додано, що попри це покаяння має силу скасувати їх до Дня спокути. Якщо ж людина за цей час не покаялася, записки запечатують у День спокути. Таке правильне читання. Це й є те положення, про яке ми сказали: ніхто ніколи його не заперечував, як ми пояснили в главі 1. [П1987]

А коли вирок уже записано й запечатано, його важко відвернути навіть покаянням, хіба що людина дуже зміцниться в ньому: тоді ніщо не встоїть перед цією людиною. Тому про час після запечатування записок там сказано: «Горе йому, бо покаяння ось-ось віддалиться від нього. Якщо сподобиться повного покаяння, як належить, — добре». Адже після того, як минув День спокути, йому не дають змоги — тобто не допомагають — здійснити покаяння. А втім, якщо він сам зміцнився в повному покаянні, з усіма його умовами, які ми згадали в першій частині, воно йому зарахувалося. [П1988]

«А якщо ні — його справу відкладають до того останнього дня Ацерет, що є восьмим. І якщо він здійснює повне покаяння перед своїм Владикою, їх розривають. Якщо ж не сподобився, ті записки виходять із дому Царя й передаються до рук наглядача; суд виконується, і записки вже не повертаються до дому Царя. Коли образи віддалилися від нього… І тієї ночі останнього Свята наглядачі готові». [П1989]

Він сказав, що після запечатування

Яд Єгуда · 1 · продовження

ослаблені суди — або ж на нього спадає суд і хвороби відповідно до їхньої неповноти [неясний зв’язок]. Ми вже пояснили це, і про це вже сказано». Кінець цитати. [П1992] [П1993]

«Сказано, що в Рош га-Шана записки записують». Це й означають слова: «У день, коли суд…», і так далі: «Адже того дня записки записуються».

«Це й є…». Книги нечестивців, про які рабі Круспедай сказав, що їх у Рош га-Шана записують на смерть. Дивись вище, главу 11.

«Далі “Зогар” додав, що попри це…». Це те, що сказано: «Якщо людина сподобиться повернутися до свого Владики, записки розривають».

«Ніхто ніколи його не заперечував». Бо всі таннаї та амораї вважають, що вирок ухвалюють у День спокути.

«Тобто не допомагають йому». Згори — здійснити покаяння, як допомагають іншим, хто приходить очиститися. Проте якщо він зміцнюється сам, без допомоги, і сам відчиняє собі вхід до належного покаяння, то немає нічого, що встояло б

Яд Єгуда · 1 · продовження

перед покаянням, як пояснено в частині I, главі 20; дивись там. Саме це й сказано: «Якщо сподобиться повного покаяння, як належить, — добре».

«А якщо ні — його справу відкладають…». Читання вчителя: «Якщо сподобиться повного покаяння, як належить, — добре; а якщо ні — його справу відкладають до того останнього дня…». Сенс такий: якщо він здійснює повне покаяння до того останнього дня, покаяння відразу зараховується йому щодо запечатування, і записки, запечатані в

Рама з Фано · продовження

Дня спокути справу відкладають, щоб побачити, чи людина зміцниться в повному покаянні, як сказано. «До того останнього дня»: якщо ми візьмемося тлумачити, що «останній день» — це Ацерет, який є восьмим, то це й буде те дивовижне положення, про яке ми говорили. Узгодити його можна лише з великою натяжкою, якої не прийме той, хто йде прямим шляхом. І ми не повіримо, щоб «Зогар» у будь-який спосіб суперечив істинному переданню, переданому багатьом; відомий дослід є його підтвердженням. Тож послухайте мене, люди серця: які впорядковані шляхи цієї святої книги, які могутні її головні положення! Вдумайтеся в її вислови, бо вони приємні. [П1990]

Яд Єгуда · 1 · продовження

День спокути, розриваються до того останнього дня. Так само покаяння допомагає щодо записування: записки розривають після Рош га-Шана, перед Днем спокути. Якщо ж він не здійснив повного покаяння, йому все-таки дають відстрочку до того останнього дня, щоб побачити, чи він сам зміцниться в повному покаянні.

Однак у наявному в нас читанні: «Якщо сподобиться повного покаяння, як належить, його справу відкладають…». Відповідно до нього слід сказати: навіть якщо він

Яд Єгуда · 1 · продовження

сам здійснив повне покаяння після Дня спокути, запечатані записки все одно не розривають аж до останнього дня. Отже, запечатування відрізняється від записування: до Дня спокути записки розривають завдяки покаянню, бо вони лише записані. [П1994]

«До того останнього дня Ацерет, що є восьмим». Цей вислів «Зогару», безперечно, за своїм простим значенням стосується останнього дня, тобто Шміні Ацерет. Це було б дуже дивовижно, як він далі висновує, адже загальновідомо, що час останнього запечатування — Гошана Раба.

«Про яке ми говорили». На початку глави: що у вислові «Зогару» знаходимо дивовижні речі.

«Лише з великою натяжкою». Тобто за такого тлумачення довелося б сказати, що сенс такий: до останнього дня, але не включаючи його. А це велика натяжка.

«І ми не повіримо…». Тобто: згадане нами

Яд Єгуда · 1 · продовження

здивування виникає тому, що ми не повіримо, ніби «Зогар» суперечить переданню, з давніх часів переданому багатьом: Гошана Раба — час запечатування. Також відомий дослід у ніч Гошана Раба з тінню при місячному світлі підтримує й доводить, що це так. [П1995]

Йоель Моше · 1

«До того останнього дня…». Справді, ми взялися тлумачити наведені вище слова «Зогару» так, що «останній день» — це Шміні Ацерет, це буде одне з «ד'» дивовижних положень, про які ми сказали [неясне скорочення]. Не можна тлумачити так, ніби «Зогар» суперечить істинному переданню, переданому багатьом: остаточний вирок ухвалюється в ніч Гошана Раба, а не у Шміні Ацерет. І відомий дослід, «שהוזמן?» [непевне прочитання], з тінню при місячному світлі саме в той час, є підтвердженням для багатьох — усупереч словам «Зогару», як вони видаються на перший погляд. [П1996] [П1997]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 26

Хікур Дін — частина II — глава 27

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«У розділі “Емор”…» Це продовження кінця попереднього розділу. Учитель пояснює вислів «Зогару» יומא בתראה, «останній день», як Гошана Раба. Тому він спершу зазначив, що згаданий вислів «Зогару» походить із розділу «Емор». «Саме про них ідеться»: там «Зогар» говорить про сукку й лулав, і до них стосується запечатування. Це стане зрозумілим із поєднання двох місць — розділів «Ваєхі» й «Емор», де вислів починається з вірша «Візьміть собі…». «І там також» — тобто, крім цього, на те саме вказує сам виклад у розділі «Ваєхі». [П2005]

«За галахою, відповідно до анонімної Мішни»: виливання води — сім днів. Цим виключено думку рабі Єгуди, який каже в Мішні, у главі «Лулав ве-арава», аркуш 48б: «Одним лоґом він виливав усі вісім днів». [П2006]

«Щоб…» Тобто далі «Зогар» каже, що Ацерет — восьмий, аби не виникло заперечення проти називання Гошана

Рама з Фано

У розділі «Емор», аркуш 104: «Візьміть собі першого дня…» Саме звідти, без сумніву, починається вислів, який ми пояснюємо. Хоча його надруковано в розділі «Ваєхі», безперечно, ці виклади були виголошені разом. Друкарі вже помітили це й залишили про це згадку в розділі «Емор». [П1998]

Істиною цієї Тори нам видається таке: «Зогар» називає Гошана Раба «останнім днем», יומא בתראה, бо це останній день для сукки й лулава. Саме про них ідеться, якщо поєднати два місця, як сказано. І там, у розділі «Ваєхі», весь виклад також стосується сукки й лулава. Тому слушно, що Гошана Раба — останній день. Він також останній для виливання води за галахою, відповідно до анонімної Мішни на початку глави «Лулав ве-арава».

Щоб проти цього не заперечили, що останнім є восьмий день, він сказав, що це не так: Ацерет — восьмий, תמינאה, і це окреме паломницьке свято щодо кількох важливих галахічних правил, позначених мнемонікою פז”ר קש”ב. Тому лише щодо нього в розділі «Пінхас» написано ביום, «у день», без сполучного вав. Як перший Ацерет віддалений від Песаху, так і цей

Яд Єгуда · 1 · продовження

Раба останнім днем: адже останній день — Шміні Ацерет! Тому він сказав: це не так; Ацерет — восьмий, але не останній день Свята, бо це окреме паломницьке свято. А останній день — Гошана Раба. «Тому» — мовою натяку на галаху, пояснену там у Ґемарі. «ביום, без сполучного вав»: про всі дні Свята в розділі жертв написано וביום, із додатковим вав; про Шміні Ацерет написано ביום השמיני, «восьмого дня», а не וביום, «і в день», бо це окреме паломницьке свято.

«Як Ацерет…» Як наведено в Мідраші: «Ти знаходиш: як Ацерет Песаху віддалений на п’ятдесят днів, так і цей мав би бути віддалений на п’ятдесят днів. Чому ж він прилягає до Свята? ריב”ל сказав: притча про царя…» [П2007]

«Щоб указати…» Сенс семи тижнів днів світу відомий із «Зогару», де сказано: «П’ятдесят років ювілею — п’ятдесят тисяч поколінь, коли Святий, благословенний Він, має לאתבא רוחא ליה ולשריי לי׳ [“повернути/заспокоїти йому дух і

Яд Єгуда · 1 · продовження

оселитися при ньому”; значення й займенники непевні]». Про це йдеться у Рамбана, Реканаті, Бах’ї та Ціоні, у розділах «Емор» і «Бегар», а також в інших великих авторів, благословенної пам’яті. [П2008]

Тобто шість тисяч років існує світ, а одну тисячу — спустошений, як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у главі «Хелек». На це натякають шість днів творення: שמושל? [«що панує?»; непевне прочитання] Святий, благословенний Він, тисяча [прогалина у джерелі]. Сьомий день — свята субота: це сьома тисяча, яка вся — субота й спокій для Того, хто живе повіки. [П2009]

Утім, світ не залишиться спустошеним. Після сьомої тисячі Святий, благословенний Він, знову оновить Свій світ. Дні того світу знову становитимуть шість тисяч років і одну тисячу спустошення. Це триватиме так сім разів — сорок дев’ять тисяч років, за числом семи шміт. Щоразу сьома тисяча — свята; це сім субот років шміти. А п’ятдесятого року — великий ювілей, Святеє Святих Господеві; у ньому поле повернеться до того, хто його купив. У цьому таємниця шміт і

Рама з Фано · продовження

Ацерет вартий того, щоб його лічили окремо, наче він віддалений від Свята, хоча й прилягає до нього. Це вказує на призначені часи Господа. Водночас усі вони прирівняні до першого святкового дня, будучи святами, а в останній святковий день підносяться у святості. [П1999]

Маємо щось подібне й у роках шміти: усі вони віддалені один від одного й далекі від ювілею; однак сьомий рік і п’ятдесятий — поруч. [П2000]

Оскільки він перервав свій виклад, то повернувся й сказав: «А якщо здійснить покаяння…» Він уже раз сказав це в загальному вигляді, проте стисло; перервався, щоб узгодити свій виклад і щоб проти нього не заперечили, а потім повернувся до подробиць першої теми. Далі він ще й точно каже: «У ту ніч останнього Свята», בההוא ליליא דחגא בתראה, — це, без сумніву, означає Гошана Раба. [П2001]

У «Зогарі», що надійшов із Землі Ізраїлю — нехай вона незабаром буде помилувана, — знайдено вислів, який виразно узгоджується з нашим поясненням. Мудрець переписав його у книзі «Ор якар», у другій частині своїх пояснень до розділу «Берешіт» із «Зогару», у брамі 5, пункті 3. Він сказав, що це з «Тіккунім». [П2002]

Послухайте, мудрі, мої слова: Свято опрісноків не називається просто святом, окрім його першого та сьомого святкових днів. У Хроніках, щодо Єзекії та Йосії, написано «Свято опрісноків сім днів» — через радість

Яд Єгуда · 1 · продовження

ювілею. [П2010]

Тому рав Катіна сказав там у Ґемарі: «Як сьомий рік відпускає один рік із семи, так світ відпускає одну тисячу із семи тисяч…» Це формулювання вказує, що відпускання відбувається більше ніж один раз. Бах’я написав, що слово לעשות, «робити», наприкінці «Ваєхуллу» натякає на те, що Святий, благословенний Він, знову оновить світ після сьомої тисячі. Це й означає: «Бо в ньому спочив Господь» — у сьомій тисячі, «щоб робити» — знову світ після неї. [П2011]

Звідси також стане зрозумілим, що сім днів Свята відповідають семи рокам шміт, тобто семи освяченим рокам, а Шміні Ацерет відповідає року великого ювілею; дивись там. Учитель каже, що саме тому Шміні Ацерет слід лічити окремо: це вказує на призначені часи Господа. Сім днів, усі з яких є святами, відповідають семи суботам шміт; цей останній святковий день — великому ювілею, Святому Святих. Тому в ньому підносяться у святості й лічать його окремо.

«Маємо щось подібне…» Тобто не дивуйся, чому

Яд Єгуда · 1 · продовження

цей Ацерет не віддалений. Адже саме так буває в роках шміти, які самі є таємницею років шміт світу: сорок дев'ятий і п'ятдесятий роки прилягають один до одного. [П2012]

«Оскільки він перервав свій виклад…» Тобто далі «Зогар» каже: «А якщо здійснить покаяння перед своїм Господарем, вони розриваються…», хоча вже сказав: «Якщо удостоївся належного повного покаяння — добре». Це тому, що він перервав свій виклад темою Ацерету, щоб узгодити сказане: той є восьмим днем, а не останнім. Тому потім повертається до першої теми, щоб пояснити її. Через це השי"ס усе ж

Рама з Фано · продовження

громади, і ні через що інше. Проте про Свято Суккот Тора прямо сказала: «Свято Господеві сім днів». Шміні Ацерет ніде в усій Торі й у словах Передання не називається святом. У цьому його перевага: усі святкують і обертаються довкола точки центру — його місця. У ньому натяк на довершення й досягнення кінцевої мети всіх обітниць Тори та Пророків — на небесах угорі й на землі внизу, перед очима всього Ізраїлю. У ньому смерть поглинута на віки віків. Тут захисна огорожа мудрості — мовчання. [П2003]

Тому після завершення розповіді про запечатування вироку там у «Зогарі», у розділі «Емор», сказали ось що: «Восьмого дня нехай буде у вас урочисте зібрання, бо цей день — лише від Царя; Його радість — у них, в Ізраїлі». [П2004]

Яд Єгуда · 1 · продовження

потребував свого читання, у якому виправив: «А якщо ні, йому відкладають…», як сказано в попередній главі. Проте за читанням книг, що перед нами, все добре узгоджується й без цього. [П2013]

«Без сумніву». Це доводить досвід місячної тіні, як зазначено в попередній главі.

«Послухайте, мудрі, мої слова». Учитель принагідно розгортає згадану таємницю семи днів Свята й Шміні Ацерету. Він каже: написане «Свято опрісноків» не означає, що всі сім днів, у які діє припис щодо маци, називаються святами. Лише перший і сьомий

Яд Єгуда · 1 · продовження

дні називаються святами: кожному з них окремо надано назву «свято», бо в них заборонено працювати. Проміжні дні не називаються святом, окрім випадку, коли Писання охоплює їх разом із першим і сьомим днем через опрісноки, припис щодо яких діє в них; наприклад: «Свята опрісноків дотримуйся». Тоді вони називаються святом за спільністю та в сукупності, проте не прямо й окремо. Тому ніде не знайдеться, щоб Писання виразно сказало: «Свято опрісноків сім днів». [П2014]

У Хроніках щодо Єзекії та Йосії — там, глава 35, — написано «Свято опрісноків сім днів» через радість громади, яка дуже раділа всі сім днів, як там прямо сказано у вірші щодо Єзекії. Щодо Йосії також написано: «І не було вчинено такого Песаху…» Через цю радість Писання назвало всі дні святом. Причина в тому, що сім днів Песаху не натякають на сім субот років шміт, а лише на сукупність семи тижнів. Після цього йде натяк

Яд Єгуда · 1 · продовження

на число років світу в лічбі сорока дев'яти, а Ацерет Песаху натякає на п'ятдесятий рік. [П2015]

Проте зі Святом Суккот інакше: його сім днів натякають на сім святих років шміт. Тому Тора сказала: «Свято Господеві сім днів»: усі сім днів називаються святами, і вони — Господеві.

«Шміні Ацерет не називається святом», тому його не належить лічити разом із днями Свята. Це через його більшу перевагу над ними, а не тому, що він гірший від них: «усі святкують…» Він пояснює חג через חוג ועיגול — коло й округлість. Так само це витлумачено в «Тіккунім», תי"ג. Як коло обертається довкола центру, так сім днів Свята, що натякають на сім субот шміт, обертаються довкола восьмого дня — великого ювілею. [П2016]

«У ньому натяк на довершення…» Бо у великий

Яд Єгуда · 1 · продовження

ювілей здійсняться всі добрі обітниці Ізраїлеві, що містяться в Торі й Пророках: і тілесні, на землі, і духовні, на небесах угорі. Тоді світ буде скасовано цілковито: навіть «небеса, немов дим, розвіються, а земля, немов одяг, зотліє», і знову його вже не буде. Не так у сім субот шміт: у них є лише спустошення, а не скасування світу. Як написав Реканаті: у ті роки небо й земля не зникнуть; скасовано буде лише створіння, складені з чотирьох основ. Після завершення років шміти вони також повернуться до початкового стану через нове творення, так що вищі не змінять своєї кінцевої мети впродовж багатьох років. [П2017]

«На віки віків». Не так у роках шміт, коли це лише «навіки», бо після шміти стан знову повертається до свого зіпсуття: «І повернеться порох до землі, як було».

«Тут захисна огорожа мудрості — мовчання». Тобто про великий ювілей наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Не запитують, що вгорі… і що позаду», бо від того дня й далі вважатиметься «позаду». Не так у роках шміт. [П2018]

Йоель Моше · 1

«Залишили про це згадку в розділі "Емор"». Тобто вони поставили позначку й знак, з якого видно, що частини вислову бракує. Це написане «за три дні», בג' יומי, ע"ב, яке він навів вище, у главі 26. [П2019]

«Щоб…» Тобто вислів «Зогару» про те, що Ацерет — восьмий, є окремою темою: він у ході свого викладу принагідно розв'язує інше заперечення, щоб не виникло суперечності в його словах. Адже він називає Гошана Раба останнім днем, а останній — восьмий! Тому це не так: Ацерет — окреме паломницьке свято, яке не належить до попередніх днів. Саме тому сказано ביום השמיני, «восьмого дня», без вав. Подібно, як Ацерет — свято Шавуот — віддалений від Песаху, так і цей Ацерет віддалений: це Шміні Ацерет, який лічиться окремо, щоб указати на переваги призначених часів Господа. Також і проміжні будні Свята прирівняні до першого святкового дня; тим паче в останній підносяться у святості.

«Усі вони віддалені…» Тобто кожен сьомий рік, який є шмітою, віддалений від іншої шміти: між ними лежать шість звичайних років. Не так із сорок дев'ятим і п'ятдесятим роками: там ювілей, і вони прилягають один до одного. [П2020]

Йоель Моше · 1 · продовження

У «Пардесі», брама «Нетівот», і в «Маарехет Елогут», аркуш 92; а також ברק' בספרי בהר עבחיי שם [скорочений бібліографічний запис, читання непевне]. Загальний зміст такий: у Святі Суккот дні натякають на шміту Авраама, а другий — на шміту Ісаака, і так далі. У сорока дев'яти днях лічби охоплено сім шміт: кожен день указує на одну тисячу, а тиждень — на одну шміту. וע"ב [непевне скорочення] є заповідь лічити дні й тижні. [П2021]

Проте дні Песаху прямо вказують на сім шміт. Перший день указує на одну шміту, тобто на одну тисячу спустошення в перших семи тисячах. Другий день — на другу тисячу спустошення, що починається з першого дня. Тому він не називається святом без уточнення: це лише натяк на сім шміт через лічбу. А Суккот називається «Господеві» у власному значенні й натякає на ці сім шміт. Шміні Ацерет — ювілей, як Шавуот у днях лічби. [П2022]

Тому «всі обертаються…»: кожна шміта має шість навколишніх — це шість тисяч років, бо те, що оточує, вказує на шість країв; усі сім шміт обертаються довкола ювілею. Того дня здійсняться всі обітниці Тори. Сім шміт — це Авраам, Ісаак, Яків, Йосип, Мойсей, Аарон і Давид. Тому вони — сім ушпізін, гостей у сукці, у «Зогарі», сторінка 69. У тисячолітті Авраама кліпот підкоряються; так і в усіх інших, як відомо. Пояснення Писання — בכדי [неясне значення тут]: «Я й отрок підемо туди» — ואני והנער נלכה עד כה, кліпа ע"ל та עע"ל; уважно розглянь. [П2023]

«Оскільки він перервав свій виклад…» Тобто це стосується сказаного вище: «Зогар» перервався посеред свого викладу, щоб пояснити згаданий «останній день». Потім повернувся й сказав: «А якщо здійснить…», щоб завершити свої слова; він повернувся до подробиць першої теми.

«Називається просто святом». Тобто постійно й

Йоель Моше · 1 · продовження

усталено — лише перший святковий день. Хоча щодо нього сказано «Свято опрісноків сім…», його названо так лише через радість громади, і ні через що інше. [П2024]

Не так зі Святом Суккот, усі сім днів якого називаються святом, окрім Шміні Ацерету: ми не знаходимо щодо нього назви «свято» через його перевагу. Адже відомо, що сім днів Песаху натякають на тисячу років спустошення після шести тисяч років, коли світ спорожніє, — аж доки настане великий ювілей, п'ятдесята тисяча, коли прийде наш Месія. Ті сім шміт відповідають Аврааму, Ісааку, Якову, Йосипу, Мойсею, Аарону й Давиду. Тепер ми перебуваємо у шміті Ісаака, володаря цього способу правління, у вигнанні Ісава, його сина, як ми написали вище. [П2025]

Після того великого ювілею жодному створінню не дозволено питати «що попереду» — מה לפני; лише захисна огорожа мудрості — мовчання. Тому восьмий день не називається [святом]: він натякає на великий ювілей, святість якого набагато вища за святість Свята. Це за висловом

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 27

Йоель Моше · 1 · продовження

«вище за раббан — його ім'я»: саме ім'я, як пояснено вище, у главі 19, біля «і Шимон…». [П2026]

Природа така: центр הקדו' [неясне скорочення] кожного кола — як שכ' [неясне скорочення] є серединою буднів. Так і сьомий рік — центр усіх семи років, що довкола нього; так само великий ювілей — центр і серединна точка всіх років, що довкола нього. [П2027]

Це стосується сказаного вище біля слова «кліпот» тощо: тому на Святі приносили сімдесят биків проти сімдесяти кліпот, і їхню кількість день у день зменшували. Першого дня, який відповідає шміті Авраама, — тринадцять биків; другого дня, який відповідає шміті Ісаака, — дванадцять биків; і так усі. Отже, Авраам та Ісаак виправили й пом'якшили двадцять п'ять кліпот. Це натяк у вислові: «Я й отрок підемо туди», ואני והנער נלכה עד כ"ה, — натяк на двадцять п'ять кліпот. [П2028]

Хікур Дін — частина II — глава 28

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Це мішна рабі Аківи», як сказано в «תוס'», глава 2. Це відповідає підходу рабі Аківи щодо «בנ"ם» [скорочення не встановлено] та років, як буде пояснено далі. [П2038]

«Відповідно до п'ятьох імен…» Відомо, що душа має п'ять ступенів. Їхні імена за порядком знизу вгору: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда;

Рама з Фано

Там, у «Бхірта», ми навчаємо: «Батько набуває для сина красу, силу, багатство, мудрість і роки. А щодо числа поколінь — перед Ним кінець, бо сказано: "Той, Хто кличе покоління від початку". Хоча сказано "чотириста років", проте сказано й "четверте покоління повернеться сюди"». Це мішна рабі Аківи: вона навчає нас п'ятьох добрих переваг відповідно до п'ятьох імен душі батька, від пізнішого до ранішого, щоб передати спадок синам після

Яд Єгуда · 1 · продовження

нефеш — нижній ступінь. Вони відповідають чотирьом літерам [прогалина у джерелі], як пояснено в Зогарі. Нефеш відповідає останній ге, мірі Малхут, Матроніті; руах — вав, Тіферет, її чоловікові; нешама — першій ге, Біні; хая — йод, Хохмі; єхіда — вістрю йод, Вищому Кетеру. [П2039]

Учитель сказав: танна

Яд Єгуда · 1 · продовження

навчає нас, що батько набуває для свого сина ці п'ять речей, які відповідають п'ятьом ступеням його душі. Він почав із нижчого ступеня: відповідно до нефеш сказав «красу», за її упорядкуванням, бо вона — Матроніта, що прикрашається красою для свого чоловіка, як відомо. Відповідно до руах сказав «силу»: це Тіферет, що зветься «силою יהוה», як відомо. Багатство відповідає нешамі, яка походить від Біни: звідти багатство, за таємницею «хто хоче збагатитися, нехай звернеться на північ». Відповідно до хаї, яка є Хохмою, сказав «мудрість». Відповідно до єхіди — вищого мазалю, про який сказано «діти, життя й прожиток залежать від мазалю», як пояснено в Зогарі, — сказав «роки». Щоб передати у спадок своїм синам після нього ці п'ять речей, які є подобою вгорі святих сефірот: їм відповідають п'ять ступенів його душі. [П2040]

«Сказано "набуває"», זוכה, а не «батько наділяє свого сина заслугою», מזכה, — тому, що вислів זוכה означає набування для себе. Це навчає нас: батько не наділяє сина заслугою. Як сказали мудреці, благословенна їхня пам'ять, у розділі «Хелек»: син наділяє

Рама з Фано · продовження

нього — подобу того, що вгорі. [П2029]

Сказано «набуває», זוכה, щоб навчити: батько, який має заслугу, залишається власником того, чого його син досягне завдяки його заслузі. Проте батько не «наділяє сина заслугою», מזכה, аж доки той сам не досягне своєї довершеності. І навпаки: син наділяє батька заслугою, але не набуває для нього. Знай: навіть у сказаному мудрецями «мертві успадковують живих» талмудичне обговорення вказує саме на це. Живі ніколи не набували того спадку до того, як він повернувся до них від батьків. Про них сказано: «І я похвалив мертвих», — бо у своїй смерті вони більші, ніж за життя. [П2030]

Це смисл Писання в розділі Масей, де згадано людей, «які набудуть для нас землю у спадок», ינחלו. Мало б бути сказано ינחילו, «які передадуть у спадок». Натомість вони спершу набудуть спадок від імені всіх колін: вони виконують доручення праотців світу. Знай: усюди, де в тому розділі сказано «для коліна такого-то» без слова «сини», насі належав до тих, хто вийшов із Єгипту, — як Калев, якого не охоплював вирок. Можливо, Елідадові було понад шістдесят років у час розвідників. А всюди, де сказано «для коліна синів такого-то», насі належав до другого покоління, тобто до тих, хто входив у землю. [П2031]

Оскільки Калев був товаришем Ісуса Навина, не личить називати його насі лише одного коліна: тому він просто Калев. А можливо, насі коліна

Яд Єгуда · 1 · продовження

батька заслугою, але батько не наділяє нею сина. Тобто син досягає чогось завдяки заслузі батька весь той час, поки не має власної заслуги. Батько через це нічого не втрачає: він і далі володіє тією заслугою та набуває її. Але він не наділяє нею свого сина так, щоб заслуга цілковито вийшла з батькового володіння, увесь час, поки син сам не досягне своєї довершеності.

«І навпаки». Коли батько досягає чогось завдяки заслузі свого сина, син наділяє батька заслугою, і та заслуга цілковито виходить із володіння сина. Проте син не «набуває» так, щоб і далі володіти спадком заслуги. [П2041]

«Знай», що це так. Адже в розділі «Єш нохалін» щодо спадку Землі Ізраїлю сказали: «Цей спадок відрізняється від усіх спадків у світі: в усіх живі успадковують мертвих, а тут мертві успадковують живих». Рабі сказав: «Наведу тобі притчу. До чого це подібне? До двох братів-священників, які жили в одному місті. Один мав одного сина, а другий — двох синів. Вони пішли на тік. Той, у кого один син, бере одну частку; той, у кого двоє синів, бере дві частки. Вони повертають їх своєму

Яд Єгуда · 1 · продовження

батькові й знову ділять порівну». Отже, вислів «мертві успадковують живих» звучить так, ніби живі вже раніше набули спадщину, а мертві успадковують її. І якщо так, із того обговорення видно, що живі набули її лише після того, як спадок повернувся до них від їхніх померлих батьків. Це тому, що батько не наділяє сина заслугою. [П2042]

«Більші, ніж за життя». Поки були живими, вони не успадкували Землю Ізраїлю; після смерті вони і набували спадок, і передавали його.

«Це смисл» написаного в розділі Масей: «Ось імена людей, які набудуть для вас землю у спадок: священник Елазар та Ісус, син Навина. І одного насі, одного насі від коліна візьміть, щоб набути землю у спадок. І ось імена людей: для коліна Юди…» І так далі. Раші, благословенної пам'яті, написав: «"Які набудуть для вас", ינחלו לכם, — за вас. Кожний насі є опікуном свого коліна: він ділить спадкові наділи коліна між родинами та чоловіками й обирає кожному відповідну частку. Те, що вони зроблять, буде чинним, ніби ті призначили їх своїми посланцями. Не можна

Рама з Фано · продовження

був хтось інший, щоб полегшити старому Калевові решту обов'язків керування. Оскільки Симеон і Веніямин сусідили з Юдою у своєму спадку й були поховані біля Калева, при їхніх двох очільниках не написано «насі». Писання спирається на двічі згадане на початку: «одного насі, одного насі від коліна». Віднеси це до цих двох. Це слушний спосіб зрозуміти порядок того розділу. [П2032]

Писання називає нахалою, «спадком», те, що простягається прямо, мов потік води, за їхніми родинами й батьківськими домами. Першого, хто набуває його для себе й своїх поколінь, названо מתנחל, «тим, хто набуває спадок»: він робить себе джерельним потоком, щоб надати право на спадок тим, хто вийшов із його стегон, або своїм попередникам, аби ті передали спадок своїм синам по прямій лінії. Адже спадок іде назад, шукаючи спадкоємця, аж до Рувима. Це й означає «мертві успадковують живих». Такий смисл «за колінами ваших батьків набудете спадок», תתנחלו, сказаного про поділ землі. Так само «і передасте їх у спадок вашим синам», והתנחלתם, сказано про рабів, яких прирівняно до земель. [П2033]

А єруша, «успадкування», приходить з іншого місця: наприклад, коли син успадковує матір, а чоловік — свою дружину. Написано: «І кожна дочка, що успадковує спадок», יורשת נחלה: для неї це нахала, а для тих, хто приходить через неї, — тільки єруша.

Яд Єгуда · 1 · продовження

тлумачити це לכם, "для вас", як кожне לכם у Писанні, бо тоді мало б бути написано ינחילו לכם, "передадуть вам у спадок". ינחלו означає, що вони набувають для вас — за вас і замість вас, як "Господь воюватиме за вас"». Кінець цитати.

Пояснення його пояснення: слова вірша «набудуть для вас землю у спадок» неодмінно означають, що насі поділять увесь спадок своїх колін між родинами та чоловіками. Як сказано в розділі «Га-іш мекаддеш», аркуш 42: Рава бар рав Гуна сказав від імені рава Ґіддела, який сказав від імені Рава: звідки відомо, що для сиріт, які прийшли ділити майно свого батька, суд призначає опікуна, і так далі? Писання навчає: «Одного насі від коліна візьміть».

За цим поясненням мало б бути ינחילו — перехідне дієслово «передадуть у спадок». Оскільки ж сказано ינחלו — неперехідне «набудуть спадок», — לכם неодмінно означає «за вас». Саме вони будуть тими, хто набуває спадок за вас і за вашим дорученням, щоб кожний поділив спадок свого коліна за їхнім розсудом. Адже, оскільки вони набувають спадок, вони й поділять наділи.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Отже, вислів узгоджено зі смислом. Проте ще лишається утруднення: нехай Писання скаже ינחילו, і тоді вислів матиме простий смисл! Тому вчитель витлумачив: причина неперехідного ינחלו — навчити, що вони не можуть передати Ізраїлю землю у спадок і поділити її за їхнім дорученням, якщо спочатку самі не набудуть землю у спадок за дорученням давніх, святих померлих, що в землі. Від них спадок повернувся до їхніх синів. [П2043]

«Знай…» Оскільки вчитель говорить про дванадцятьох насі, яким Господь звелів набути землю у спадок, він пояснює зміни й відмінності їхнього називання в Писанні. Адже при колінах сказано «сини», а при людях — «насі», як-от: «Для коліна синів Дана — насі Буккі, син Йоґлі»; «для синів Йосипа, для коліна синів Манасії — насі Ханніель, син Ефода». Так і в усіх, крім Юди та Веніямина: «для коліна Юди — Калев, син Єфунне»; «для коліна Веніямина — Елідад, син Кіслона». Тут не сказано ані «сини», ані «насі». А при Симеоні сказано: «Для коліна синів Симеона — Самуїл, син Аммігуда»: «сини»

Рама з Фано · продовження

Писання застерігає нас, щоб ми не покладалися на заслугу батьків і не сподівалися набути землю у спадок природним шляхом, завдяки успадкованій властивості. Натомість «правди, правди шукай, щоб ти жив і успадкував землю», וירשת: нехай ми набудемо її завдяки власній заслузі, ніби вона прийшла з іншого місця. [П2034]

Так само про Тору написано: «Спадщина громаді Якова», מורשה קהלת יעקב. Мудреці Тори не передають своїх вінців у спадок синам. Натомість — як Акавія сказав своєму синові: «Твої вчинки наблизять тебе». Ми вже згадали про це у главі 19.

Якби це не було написано в Писанні, сказати так було б неможливо: «Ось спадок Господа — сини», נחלת ה׳ בנים, у смислі ונחלתנו, «і візьми нас у спадок», як сказав Мойсей, наш учитель, мир йому. Написано також: «Ви — сини Господа, вашого Бога». Ще до Своїх діл, здавна, Він набув для нас два вінці «зробимо» й «почуємо» — у двох Своїх вінцях, про які сказано в Зогарі: «Бо в יה Господь — Скеля світів». Тим паче тепер Він царюватиме над нами сильною рукою — а інакше що Він зробить задля Свого Великого Імені? Його правдиво називають Ім'ям сутності: мається на увазі Ім'я самої сутності волі, яка дуже прагне наших заповідей. Звідси мудрі серцем зрозуміють сусідство розділу «Якщо за Моїми законами» з тим, чим закінчується попередній. [П2035]

А «роки», згадані в мішні, — це

Яд Єгуда · 1 · продовження

згадано, а «насі» — ні.

Учитель каже: причина того, що при Юді й Веніямині не сказано «для коліна синів», полягає в тому, що їхні насі самі належали до першого покоління — тих, хто вийшов із Єгипту, а не до їхніх синів. Калева не охоплював вирок щодо розвідників, як відомо. А про Елідада треба сказати, що на час вироку щодо розвідників йому було понад шістдесят років; таких вирок не охоплював. Як сказано в розділі «Єш нохалін»: рав Аха бар Яків сказав, що вирок не було винесено ані щодо молодших за двадцять років, ані щодо старших за шістдесят, і так далі.

«Із другого покоління» — із синів тих, хто вийшов із Єгипту; тому й сказано «сини». [П2044]

«Оскільки…» Дивись, що написав Бах'я про причину того, чому Писання не згадує насі при колінах Юди, Симеона та Веніямина. Учитель же має в усіх цих випадках інше пояснення. Він каже: причиною відсутності «насі» при коліні Юди є честь Калева. Здавалося б принизливим згадати, що він був насі лише одного коліна, адже в справі розвідників він був товаришем Ісуса

Яд Єгуда · 1 · продовження

Навина, а Ісус Навин був насі та провідником усіх колін. Тому Тора вважала «בטוב?» [непевне читання: «за добре?»] промовчати про його титул насі. [П2045]

«А можливо…» Тобто можна ще сказати: насі коліна Юди був хтось інший, а не Калев, бо той уже був старий — сімдесят вісім років, як сказано в розділі «Парат хатат», аркуш 118. Йому полегшили громадські обов'язки, і він займався тільки набуттям землі у спадок; тому його й не названо насі.

Проте мені видається малоймовірним сказати, що іншого насі призначили через старість Калева. Під час підкорення землі йому було вісімдесят п'ять років, і він сказав: «Я й нині сильний, як того дня, коли Мойсей послав мене. Як тоді моя сила, так і нині моя сила — для війни, щоб виходити й входити», як згадано в Писанні, Ісус Навин 14. Натомість ясне перше пояснення. [П2046]

«Оскільки Симеон…» Тобто причина того, що «насі» не сказано при Симеоні й Веніямині, — вони сусідили з Юдою своїми спадковими наділами. Як сказано щодо коліна синів Веніямина: «І вийшла межа їхнього жеребу між

Рама з Фано · продовження

відповідно до його підходу в барайті розділу «Га-холец»: «"Число твоїх днів Я сповню" — це роки поколінь. Удостоївся — сповнюють йому; не удостоївся — зменшують йому. Це слова рабі Аківи». Він вважає, що цареві Єзекії додали п'ятнадцять років із його власного: тих, які було постановлено відібрати в нього за пересторогою Ісаї. Хоча мудреці з ним сперечаються й кажуть: «Удостоївся — додають йому; не удостоївся — зменшують йому», — у Тосафот уже зауважили проти них, що життя належить до тих трьох речей, які залежать не від заслуги, тобто не від неї залежить додавання до них, а від мазалю. [П2036]

Виходить, мазаль робить своє, а до нього приєднується суд Рош га-Шана: зменшити визначене тому, хто на суді вийшов нечестивцем; праведникам сповнити те, на що вказує мазаль, у спокої й тиші; а середнім — як їм належить. Проте винагороди за заповіді в цьому світі немає, щоб за їхню заслугу додавати дітей, життя та прожиток: це основа, і вона зберігається для прийдешнього світу, як буде пояснено.

Натомість певно, що людина споживає плоди в цьому світі: це визначений прожиток від одного Рош га-Шана до наступного, який надходить із достатком. А ще — те, що додають тому, хто шанує суботи та святкові дні й виховує своїх синів для Тори, бо вони споживатимуть плоди своїх учинків. Прожиток, про який ми кажемо, що він залежить від

Яд Єгуда · 1 · продовження

синами Юди та синами Йосипа» (там, 18). А про Симеона написано: «І був їхній спадок усередині спадку синів Юди» (там, 19). Тут у Торі вони також згадані поруч із Калевом; тому Писання і при них не згадало титулу насі, так само як при Калеві.

«І мало на увазі Писання…» Тобто від цього немає применшення їхніх насі. Писання мало щодо них на увазі те, що на початку двічі сказало «насі» у вірші «одного насі, одного насі», і так далі. Якщо це не потрібне, бо Писання вже назвало насі для кожного коліна, віднеси це до цих двох колін, при яких «насі» не згадано. [П2047]

«Писання називає…» Учитель принагідно пояснює вживання слова נחלה, нахала, «спадок». Він каже, що воно пов'язане з נחל מים, потоком води: перший, хто набуває спадок, є джерельним потоком, і від нього він тече до його нащадків, мов водяні потоки.

«Названо מתנחל». Тобто це причина форми гітпаель у цьому дієслові: той, хто набуває спадок, робить себе подобою потоку.

«Або своїм

Яд Єгуда · 1 · продовження

попередникам». Якщо він не має синів, спадок іде назад, шукаючи спадкоємця. І тут слушна назва «потік»: хоча спадок повертається назад, намір усе ж полягає в тому, щоб передати його синам його попередників по прямій лінії.

«Адже спадок…» Як

Рама з Фано · продовження

мазалю, — це прожиток без додаткового уточнення: визначене нам достатнє забезпечення день у день. Це основа, збережена для нас тепер завдяки попередній заслузі. А це забезпечення нинішня заслуга має силу пом'якшити й принести здалеку без труду та зусиль. Така думка рабі Аківи, який щодо життя каже «сповнюють»; те саме стосується й решти. [П2037]

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказано в розділі «Єш нохалін».

Саме це ми кажемо: «Мертві успадковують живих», а живі набувають спадок для мертвих.

«Такий смисл» сказаного Писанням щодо поділу землі: «За колінами ваших батьків набудете

Яд Єгуда · 1 · продовження

спадок», תתנחלו, у формі гітпаель. Намір — щоб вони набули спадок для своїх померлих батьків.

«Так само» й написане щодо рабів: «І передасте у спадок», והתנחלתם (Левіт 25). Адже рабів прирівняно до земель, як сказали мудреці, благословенна їхня пам'ять, у Кіддушін. [П2048]

«А єруша…» Тобто слово ירושה, «успадкування», означає, що воно стосується не того, що приходить по прямій лінії родинного ланцюга, а того, що приходить з іншого місця. Наприклад, чоловік, який успадковує свою дружину, — це не за порядком ланцюга поколінь. Так само син успадковує матір: хоча це по прямій лінії, адже він вийшов із її стегон, усе ж, оскільки це не за його родиною й батьківським домом, воно ніби приходить з іншого місця.

«Написано: "І кожна дочка, що успадковує спадок"», ירשת נחלה. Писання вжило обидва вислови, єруша й нахала, тому що для неї, яка успадковує свого батька, це так само, як у синів. А потім для тих, хто приходить через неї та успадковує її, це стає єрушою, яка приходить з іншого місця.

«Писання застерігає» словом єруша, коли каже «правди, правди шукай, щоб ти жив і успадкував землю», וירשת, а не ונחלת, «набув її як нахалу». Воно застерігає нас, щоб ми не думали набути землю у спадок від наших батьків за звичайним світовим порядком. Тобто щоб ми не покладалися на заслугу батьків, від яких набудемо спадок. Натомість «правди, правди

Яд Єгуда · 1 · продовження

шукай» — і завдяки власній заслузі успадкуєш землю, бо єруша приходить від тієї заслуги.

«Так само про Тору написано» мовою єруші: «Спадщина громаді Якова». У розділі «Хелек» сказали: «Вона нам — спадщина від батьків». І все ж не сказано мовою нахали, бо це не спадок, який приходить прямо від батька до сина. Мудреці Тори не передають синам у спадок вінець Тори та своє керівництво, як буває з іншими керівними посадами, про що написано вище, у главі 19. Натомість вінець насі залежить від заслуги та вчинків і від них приходить шляхом єруші. Як навчаємо про Акавію бен Мегалалеля наприкінці глави 5 Едуйот: при смерті він сказав своєму синові, і так далі. Син сказав йому: «Батьку, доручи мене своїм товаришам». Він відповів: «Не доручаю». Син сказав: «Може, ти знайшов у мені якусь ваду?» Той відповів: «Ні. Твої вчинки наблизять тебе, а твої вчинки віддалять тебе». [П2049]

«Якби…» Учитель повертається до пояснення слова нахала. Коли це слово перебуває у сполученні належності, ми знаходимо два його смисли. Перший — як у «дім і багатство — спадок батьків»: дім і багатство є тим, що батьки передають у спадок. Другий — як у «це спадок коліна синів Веніямина»: мається на увазі, що це той спадок, який набуло коліно синів Веніямина. Так само вчитель пояснює вислів «спадок Господа — сини» (Псалми 127). Смисл: заповіді Ізраїлю — це жіночі води, маїн нуквін, які спричиняють пробудження вгорі, як відомо. Саме це, ніби можна так сказати, Га-Шем,

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословенний Він, набуває у спадок, коли Ізраїль виконує волю Всюдисущого, — тоді їх називають синами, як відомо.

«У смислі» сказаного Мойсеєм: «І прости нашу провину та наш гріх і візьми нас у спадок», ונחלתנו. Тобто — щоб Ти набув нас у спадок. Як пояснив Раші: ונחלתנו — «щоб Ти зробив нас Своїм спадком». Дивись те, що невдовзі перепишемо з книги «Йонат Елем».

«Написано: “Ви — сини…”» Мойсей хотів сказати Ізраїлю, що Господь дав їм заслугу також бути синами, а Він, благословенний, ніби набуває спадок. Адже здавна Він набув для нас два вінці через наші слова «зробимо» й «почуємо»; тим паче тепер, коли вони вже прийняли всю Тору. [П2050]

«У двох вінцях» — їх успадковують Аба та Іма. Це й означає ביה: йод, ге. Учитель написав у трактаті «Йонат Елем», глава 66: «Два вінці успадковують Аба та Іма для Зеїра Анпіна. Відповідно до цього на Синаї кожний із Ізраїлю набув два вінці. Смисл “успадковують”, ירתין, — як у тому, чого ми навчаємо: “Батько набуває для сина”. Так само: “Ось імена людей, які набудуть для вас землю у спадок”, ינחלו; не сказано ינחילו, “передадуть у спадок”, і так далі. Так само написано: “І прости нашу провину та наш гріх і візьми нас у спадок”, як пояснено нами у відповідному місці», і так далі. Дивись там: він має на увазі свої слова тут.

«Мається на увазі Ім’я самої сутності волі». Адже Його Ім’я, благословенний Він, — це Його воля.

«Із тим, чим закінчується попередній». Попередній розділ закінчується словами «Я — Господь». Смисл сусідства: «Я, Чиє Ім’я — Господь», — «якщо за Моїми законами ходитимете». Тоді Ім’я, яке є Моєю волею, що прагне заповідей Ізраїлю й набуває їх у спадок, довершене. [П2051]

«А “роки”, згадані в мішні…» Учитель повертається до наведеної вище мішни «Батько набуває для сина», і так далі. Він каже: слова рабі Аківи «батько набуває для сина роки» відповідають його власному підходу. Він вважає:

Яд Єгуда · 1 · продовження

удостоївся — сповнюють йому, а не додають, бо це залежить від мазалю. Це через батькову заслугу, яка стає мазалем для синів, як буде пояснено. Бо за думкою мудреців «удостоївся — додають йому», справа залежить від його заслуги, і тоді виникає утруднення: адже ми кажемо, що батько не наділяє сина заслугою.

«У Тосафот». Там запитали на підставі сказаного в Моед катан: діти, життя й прожиток залежать не від заслуги, а від мазалю. Хоча вони відповіли, що, безперечно, велика заслуга допомагає, як ми кажемо в Шабат: «Немає мазалю для Ізраїлю», — ця відповідь натягнута. Вислів «удостоївся — додають йому» не означає саме великої заслуги. Так і вони самі дійшли висновку й написали: «Проте нечасто буває, щоб мазаль змінився».

«Робить своє», а гріх спричиняє зменшення від нього.

«До нього приєднується суд Рош га-Шана». Тобто це також суд Рош га-Шана: нечестивців записують на смерть і зменшують їм визначене мазалем; праведників записують на життя та сповнюють їм те, на що вказує мазаль. Так само й середнім, якщо вони удостоїлися до Йом-Кіпуру, як написано вище, у розділі 3. Цілковитим праведникам сповнюють указане мазалем без труду та марноти духу, тільки в спокої й тиші. Середнім сповнюють кожному за його вчинками; буває, що хтось має довгі дні страждання, безліч хвороб і гніву. Дивись вище, главу 20. [П2052]

«Проте винагороди за заповіді…» У першому розділі Кіддушін пояснюємо мішну «кожному, хто виконує одну заповідь, чинять добро» як одну заповідь понад його заслуги. Йому чинять добро як винагороду плодами, і основа також зберігається для нього. У Ґемарі запитали на підставі барайти: «Кожному, в кого заслуг більше за провини, чинять лихо, і він подібний до того, хто спалив усю Тору». Рава пояснив цю барайту за рабі «ר״א», сином Якова, який сказав: «Винагороди за заповідь у цьому світі немає». Дивись там пояснення Раші.

На перший погляд, сказане нами — що діти,

Яд Єгуда · 1 · продовження

життя й прожиток не залежать від заслуги — не відповідає мішні. Так само рабі «ר"א», син Якова, не приймає сказаного мудрецями про витрати на суботу та святковий день: «Якщо зменшив — зменшують йому; якщо додав — додають йому». Тому, щоб не примножувати суперечок, учитель пояснює, що мішна та цей рабі не сперечаються. Рабі «ר"א», син Якова, і барайта про те, що людині «чинять лихо», говорять про винагороду з основи. А барайта, яка каже «чинять йому добро», — про плоди. Це буде пояснено далі. [П2053]

«Натомість певно», що галаха не відповідає мудрецям. Справа така: людина споживає плоди завдяки нинішній заслузі.

«А ще — те, що додають». Тобто сказане в другому розділі Йом тов — «увесь прожиток людини визначено їй від Рош га-Шана до Йом-Кіпуру, крім витрат на суботи, святкові дні та навчання синів Тори; якщо зменшує — зменшують йому, а якщо додав — додають йому» — стосується плодів. А прожиток, про який кажуть, що він залежить від мазалю, стосується основи: звичайного прожитку в обмеженій кількості.

«Це основа…» Те, що основа, відокремлена від заслуги батька, стає мазалем для сина, буде пояснено в наступній главі.

«А це забезпечення…» Тобто «удостоївся — сповнюють йому» означає: через заслугу йому сповнюють із достатком — завдяки нинішній заслузі. Дивись наступну главу. [П2054]

Йоель Моше · 1

«Хоча сказано…» Пояснення: хоча сказано «чотириста років», відлік усе ж спрямований від народження Ісаака. Це й означає «Той, Хто кличе покоління від початку». Це пояснено в іншому вірші: «Четверте покоління повернеться сюди». Тобто три покоління становлять 210 років, кожне покоління — сімдесят років; коли почнеться четверте покоління, повернуться сюди. До цього місця — зі слів Ґаона «מ"ו ר"ל». [П2055]

«Відповідно до п'ятьох імен…» Це нефеш, руах, нешама, єхіда, хая.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Від пізнішого до ранішого». Тобто — краса. Адже у трактаті «Йонат Елем», глава 35, пояснено: «וכא׳ילן» [читання неясне], що дає Йому спокій собою й своєю дружиною, — «ובכרי׳ ובכרת׳» [форми неясні]. Вони відповідають чотирьом літерам Імені, якими людина довершується. А саме: нефеш зі світу Асії відповідає останній ге, яка є Малхут; руах зі світу Єцири — вав в Імені, тобто Тіферет, що охоплює шість кінців; нешама зі світу Брія — першій ге, мірі Біни. Хая зі світу Ацилут відповідає йод і мірі Хохми, яка є כ"ח מ"ה, «силою "що"». Там, у храмовому дворі, немає сидіння — тільки стояння. Саме це сказано: «І які мають силу стояти в палаці царя». А нижче від нього є місце сидінню. [П2056]

Такий смисл Ґемари: «Я бачив Акатріеля (יה, אכתריא"ל), Господа Цваот, що сидить на високому й піднесеному престолі». Адже ангели зі світу Єцири, де є місце сидінню. Іще бракує єхіди, що відповідає Кетеру, Аріх Анпіну. Сяйвом Шехіни Він довершує сяйво Аріха на обличчях праведників. Так пояснено в «Йонат Елем»; точні слова там: «ירית לה ני׳ כת"ר» [утруднений вислів про успадкування та Кетер].

Це належне пояснення слів автора: батько набуває для свого сина красу — вона відповідає Кетеру. Це й означає «Я бачив синів піднесення», בני עליה: слово עליה натякає на Кетер, який вище від יה, — вістря йод. «І їх мало», бо вкрай мало тих, чия душа з того ступеня, який Святий, благословенний Він, довершує сяйвом Шехіни. Це й означає: «Відійшов із міста — відійшло його сяйво, відійшла її велич». Я написав про це вище, у главі 14; дивись там таємницю. [П2057]

«Силу» — відповідно до хаї, яка є йод, Хохмою, כ"ח מ"ה, «силою "що"», і славою: «і які мають силу стояти в палаці царя», як написано вище. Вона — у Хохмі, в Ацилуті.

«Багатство» — відповідно до нешами, яка походить від Біни, з боку півночі. Написано: «Із півночі приходить золото» — натяк на багатство. Дивись Зогар, Бемідбар, сторінка 229, де витлумачено: «Шануйте своїх дружин, щоб розбагатіти». Гарна дружина вказує на нешаму.

Йоель Моше · 1 · продовження

«בכ”מה» [непевна лема] — відповідно до руах, яка є «הז׳» [позначення не встановлено]. Написано: «Якого Я сповнив духом мудрості».

«Роки» — відповідно до нефеш, останньої ге, яка є Малхут, відповідно до світу Асії. Там число років кожного, як відомо. Дивись Зогар, Берешіт, та книгу «Га-каванот». Згаданий вище пояснив «від пізнішого до ранішого»; придивися. Так витлумачив «מהר”ל ב”ק» — «нехай поцілує вуста». [П2058]

«Сказано “набуває”…» Пояснення: «ולא מהכח» [зв’язок неясний], бо батько володіє, і так далі. А коли батько наділяє заслугою — тобто відразу, коли його намір був набути, — відразу зійшла свята душа відповідно до його осягнення. Та душа — «בעל פקדון איו» [утруднений вислів про довірений вклад], аж поки його син стане готовим. Потім він дає йому його вклади. Насправді він нічого не втрачає — лише як той, хто запалює світильник від світильника. Це й означає сказане в Зогарі: «דירת לה וכדין לה» [читання й зв’язок неясні]. Навіть якщо успадкував, йому не дають, доки не удостоїться, і так далі, — подібно до «бере винагороду всіх», сказаного вище, глава 14, «ס”ה». Так і кожна річ у святості: подібно до того, хто запалює, і так далі, — перший нічого не втрачає. «Аж доки сам не досягне своєї довершеності» — мається на увазі син; «або набуває цієї душі завдяки заслузі батька». [П2059]

«І навпаки»: син наділяє батька заслугою, а не набуває для себе; навпаки, він втрачає від себе. Подібно до успадкування Землі Ізраїлю, коли мертві успадковують живих: живі набули її лише після того, як їхній спадок повернувся до них від батьків.

Справа в тому, що Землю Ізраїлю поділено на дванадцять частин відповідно до дванадцятьох діагональних меж Землі Ізраїлю вгорі. Це дванадцять перестановок Імені הו”ה. Яків мав дванадцять синів; було також шістдесят п’ять родин, як Раші, благословенної пам’яті, пояснив слово המעט: «на п’ять менше» від усіх родин народів. Тобто народів сімдесят, а Ізраїль має шістдесят п’ять родин, відповідно до читаного

Йоель Моше · 1 · продовження

Імені Адонай, אד”ני. Так само היכל, «палац», дорівнює 65.

Отже, вони успадкували Землю Ізраїлю від мертвих. Їхній спадок уважається тим, що мертві успадкували Землю Ізраїлю вгорі, бо живі набувають від мертвих. Дванадцять частин відповідають дванадцятьом перестановкам הו”ה. Також Адонай у повному написанні літер має дванадцять літер. І це: «יעקב קוו מתהא קו”ו גי׳ הי”ל יע”קב קו”ו גי׳ מ”הא?» [повне непевне читання; упізнаються ім’я Якова та заявлені гематрії, зв’язок не встановлено], початкові літери — «יק”ם הצאן וגו׳?» [повне непевне читання; «הצאן» — «отара»]. А «וה”י» [скорочення не встановлено] — це чотири стяги насі Ізраїлю, початкові літери яких — אד”ני. [П2060]

Коли вони успадкували Землю Ізраїлю внизу й її поділено між колінами, тоді коліна набули вгорі — у дванадцятьох перестановках הו”ה та дванадцятьох діагональних межах. Коли ж унизу почали ділити в можливості, їхній спадок повернувся до батьків, і там дванадцять верхніх меж було поділено у здійсненні. Потім їхній спадок повернувся до синів у здійсненні. Отже, те, що було у батьків у здійсненні, для синів було в можливості. Це й означає: син наділяє батька заслугою. [П2061]

«Які набудуть спадок…» Пояснення: священник Елазар та насі спершу взяли силою батьків і виконували їхнє доручення, а потім передали у спадок Ізраїлю.

«Як Калев». При Юді, Веніямині та Симеоні сказано «для коліна», а «ונאמר השבטים» [зв’язок неясний] — сказано «для коліна синів». Адже Калев із Юди сам належав до тих, хто вийшов із Єгипту; тому щодо нього не сказано «сини». Також Елідад — це Елдад — сам увійшов у землю. Вони належали до тих, хто вийшов із Єгипту, бо на час вироку йому було понад шістдесят років; вирок не було винесено щодо молодших за двадцять та старших за шістдесят. А коли насі належав до тих, хто входив у землю, сказано: «сини, сини такого-то».

«Товариш Ісуса Навина». Ісус Навин був насі

Йоель Моше · 1 · продовження

всіх колін, і не личить називати Калева насі одного-єдиного коліна. Цим пояснюється утруднення: при трьох колінах — Юди, Симеона та Веніямина — «насі» не сказано, як при інших.

Або, можливо, коліно Юди мало іншого насі, а не Калева, бо він був старий, — «מלהקל מעל כלב» [утруднений зв'язок: «щоб полегшити Калевові»]. Тому не сказано «коліно». А при колінах Веніямина та Симеона не сказано «насі», бо вони сусідили з Юдою. Писання також спирається на дворазове «насі», згадане на початку: «одного насі, насі від коліна — תחתו לנחול» [читання неясне], і так далі. Воно назвало одного від коліна Веніямина, а другого — від коліна Симеона. [П2062]

«ו' נחלתי» [початок леми неясний], «простягається прямо…» Пояснення: те, що від батька, називається нахалою — від вислову «джерельний потік», за природним порядком. Перший, тобто батько, який набуває її, зветься מתנחל: він зробив себе водяним потоком, щоб надати право тим, хто вийшов із його стегон, або своїм попередникам. Тобто якщо він не має синів, його спадок іде назад, шукаючи спадкоємця, аж до Рувима, а батьки передають спадок своїм синам.

Єруша, яка приходить з іншого місця, не від батька, називається єрушою, а не нахалою: наприклад, коли син успадковує матір або чоловік — свою дружину.

«Написано: "та, що успадковує спадок"», יורשת נחלה, — це означає, що до неї стосуються обидва вислови, єруша та нахала. Для неї, яка успадковує від своєї матері, це зветься нахалою; а щодо успадкування спадкоємцями від неї — єрушою, що приходить збоку. [П2063]

«Ось спадок Господа — сини». Пояснення: сини Святого, благословенний Він, ніби є жіночими водами внизу. Через пробудження знизу постає пробудження вгорі. Це й означає ונחלתנו: «щоб ми передавали у спадок від Нього», שננחיל ממנו [неясний зв'язок].

«Бо в יה יי"צור світи…» Пояснення: два вінці — це Хесед і Ґвура. Від літери йод походять п'ять

Йоель Моше · 1 · продовження

милостей, а від ге — п'ять ґвурот, як відомо із Зогару, Насо. Це й означає «בי ביה יי"וצר עולמי». [П2064]

«Що Він зробить задля Свого Великого Імені…» Пояснення: Ім'я сутності — це Ім'я הוי"ה, Ім'я самої сутності волі, бо רצון, «воля», має гематрію שמו, «Його Ім'я», як вище, у главі 1. Силою жіночих вод унизу постає пробудження вгорі, й Ім'я הוי"ה буде повним. Пробудження вгорі — від сили пробудження внизу. Так розв'язується «що ми зробимо задля Твого Великого Імені»: мається на увазі Ім'я הוי"ה. Це не як у деяких тлумачів, що пояснили через слово «Ізраїль», бо слово אל спільне з «Ізраїль». Натомість і הוי"ה спричинить пробудження вгорі; дивись там.

«Сусідство розділу…» Пояснення: попередній розділ закінчується словами «Я — Господь», а поруч із ними «якщо за Моїми законами». Це натяк на цю справу. Коли «Я — Господь», Велике Ім'я, Ім'я сутності? Якщо за Моїми законами ходитимете, і буде пробудження внизу. [П2065]

«А "роки", згадані в мішні…» Стосується сказаного вище: «Батько набуває для свого сина», і так далі, аж до «років».

«До нього приєднується…» Пояснення: якщо батько освячує себе під час подружнього злягання, із його заслуги постає мазаль його синові. Той народжується під цим мазалем, який указує на всяке добро. Синові дається та свята душа — через перевтілення, чиста душа. І навпаки: якщо батько нечестивець, його нечестя стає мазалем синові; син народжується під лихим мазалем, і йому дається нечиста душа «מאיזה רשעו» [утруднена форма: «від якогось його нечестивця / нечестя»]. Отже, заслуга, мазаль і перевтілення — усе одне, і так далі.

Хоча його мазаль добрий, до нього приєднується суд Рош га-Шана: чи сповнити йому відповідно до доброго мазалю, якщо він довершив свої вчинки, чи зменшити, якщо на суді вийшов нечестивцем. Виходить, коли син набуває для себе, основа зберігається для його синів. Плодів своїх учинків він набуває для себе, аби та основа, яка також залишилася йому від батька, була в нього зі спокоєм, а не зі стражданням.

Йоель Моше · 1 · продовження

[П2066]

«Для прийдешнього світу, як буде пояснено…» Пояснення: для поколінь, які прийдуть після нього.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 28

Хікур Дін — частина II — глава 29

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Приймаємо». З того, що ми пояснили в попередній главі.

«За прямим значенням». Заслуга батька стає мазалем його сина в прямому сенсі, як сказано: «Батько здобуває заслугу для сина».

«І за тлумаченням». Тобто для його сина з боку переселення душ.

«Хто це зрозумів». Те, що ми сказали: заслуга батька стає мазалем сина. Він визнає це, адже завдяки продовженню цього розгляду ми пізнаємо й зрозуміємо також істинність міри «відвідує провину батьків…», як буде пояснено далі.

«За звичайним перебігом справ». Кожний породжує подібного до себе; якщо батько нечестивий, зазвичай син такий самий.

Рама з Фано

Отже, приймаємо: у кожному поколінні люди споживають належну їм частку завдяки давній основі й теперішнім плодам. Адже заслуга, що залишається першому поколінню, стає мазалем для тих, хто приходить після нього. Це правильно щодо переходу від батьків до синів — і за прямим значенням, і за тлумаченням. [П2068]

Хто це зрозумів, віддасть хвалу за те, що з подальшого розгляду ми пізнали істинність і справедливість цієї міри, названої серед мір милосердя. Бо написано: «Відвідує провину батьків на синах» — саме на тих, хто народився після вчинення переступу, перш ніж батько від нього навернувся. За звичайним перебігом справ ці сини тримаються вчинків своїх батьків. А далі написано: «І чинить милість тисячам — тим, хто любить Мене й дотримується Моїх заповідей». Одне залежить від іншого; проте міра добра переважає, чинячи добро також уже народженим. І це справедливо. [П2069]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«А далі написано». Батько, який має заслугу, здобуває заслугу для свого праведного сина.

«Одне залежить від іншого». Якщо таке правило щодо міри кари, то тим більше — щодо міри добра. Ба більше: вона переважає, чинячи добро також тим, хто вже народився раніше, перед тим як батько вчинив праведні діла.

«Якщо батько його сподобився». Батько, який згрішив, може чинити добро також народженим до гріха, оскільки навмисні гріхи стають заслугами.

«До того ж». Знай, що це так.

«У проміжку». Між гріхом і покаянням.

«Отже, безперечно». Заслуга й покаяння батька допомагають також народженим до

Йоель Моше · 1 · продовження

«Діти, життя…» Те саме й щодо решти, тобто прожитку, і так далі. [П2067]

Яд Єгуда · 1 · продовження

покаяння, а тим більше — народженим до гріха. Це й означає: «Як ми сказали».

«Спричиняє пом'якшення для синів». Як і їхня власна заслуга: щоб щедро сповнити те, що було визначено їм як убоге забезпечення, згадане в попередній главі.

«І скрізь…». Це завершення розгляду.

«Завіт праотців». Він ніколи не вичерпується, як сказали наші вчителі, благословенної пам'яті.

«Немає потреби в додаванні». І в тому, щоб казати: «Сподобився — додають», бо достатньо заслуги, щоб сповнити визначене мазалем.

«Виникає трудність». Як запитано в Тосафот, згаданих у попередній главі.

«У "Хаґіґі"…». У зв'язку з історією про Мір'ям, яка заплітає жіноче волосся. Тосафот поставили на цій підставі запитання до рабі Аківи, який не визнає положення «сподобився — йому додають». [П2075]

«Відповіли в Тосафот…». Там, у «Хаґіґі», вони нічого такого не написали, а залишили запитання як таке, що потребує розгляду.

Рама з Фано · продовження

Велика сила того високого покаяння, яке ми згадали в частині I, главі 14: якщо батько його сподобився, то навмисні гріхи, які завдавали шкоди лише народженим згодом, тепер стають заслугами — щоб мудро чинити добро також тим, хто народився раніше, адже вони його нащадки. Це істинний і ясний шлях. До того ж, якби було не так, що сталося б із тими, хто народився в проміжку? Адже в час зіпсуття вони були з батьком у можливості, але не покаялися разом із ним. Отже, безперечно, так, як ми сказали: заслуга батька спричиняє пом'якшення мазалю синів. [П2070]

І скрізь, де ти знаходиш заслугу праотців, основа залишається їм навіки: це насправді завіт праотців. Проте те, що відокремлено від них для добра прийдешніх поколінь і, як сказано, є мазалем синів, може вичерпатися через провину сина. Як сказали наші вчителі: «Вичерпалася заслуга праотців»; принаймні для нього основа вичерпалася. [П2071]

Усе це підтверджується за поглядом рабі Аківи: кожному із синів відповідно до його мазалю щедро визначають усе, що йому належить; за цього немає потреби в додаванні. А за поглядом мудреців виникає трудність: якщо заслуга — навіщо мазаль? А якщо мазаль — навіщо заслуга?

Крім того, у їхніх словах кінець суперечить висновку з початку, а

Яд Єгуда · 1 · продовження

[П2076]

«А для нас». Ми пояснюємо слова наших учителів, благословенної пам'яті, «сподобився…» так: мається на увазі його товариш у переселенні душ.

«Про кого написано». «І задумує задуми, щоб не був відкинутий від Нього відкинутий» (2 Самуїла 14). За шляхом істини мається на увазі таємниця переселення душ. וחשב — «і задумує» — споріднене з висловом מעשה חושב, «робота майстерного ткацтва»: на наших очах — ткацтво з двох боків, як пояснив Раші. [П2077]

«Тут пояснення ще зручніше». Дні того, хто загинув без суду, додають ученому Тори, який є його перевтіленням. Цього він сподобиться, коли поступається своїми вимогами. Тобто від початку роки було визначено за умови: або першому, або другому. Тож тут не можна заперечувати рабі Аківі, який не визнає «сподобився — додають»: цей випадок інший, бо «йому додали з його власного» — саме так було визначено від початку. Це подібне до того, як Ґемара в «Євамот» відповідає за його поглядом щодо Єзекії: «Йому додали з

Яд Єгуда · 1 · продовження

його власного».

Йоель Моше · 1

«Від батьків до синів — за прямим значенням». Пояснення: із заслуги батька постає мазаль синів.

«І за тлумаченням». З боку переселення душ: душа в ньому, що походить від іншої людини, також називається його сином. «Тобто завдяки заслузі, яку відібрано…» [неясне формулювання]. Пояснення: якщо батько нечестивий і в нього народився син до того, як він здійснив покаяння, зазвичай також син — «אותו מעש' אבותיו» [неясне формулювання] — через природу. Це й означає: «Нечестивий, якому зле, — нечестивий син нечестивого». [П2078]

«Чинити добро вже народженим». Пояснення: якщо він здійснив покаяння між переступом і народженням, що буде з нею? Адже ця душа була при переступі, але того часу ще не народилася, а згодом народився син. [П2079]

«Основа залишається навіки». Це називається завітом праотців. Однак частина її переходить до людини, щоб чинити добро поколінням, які приходять після неї; вона стає мазалем її сина, як вище, і може

Рама з Фано · продовження

початок — висновку з кінця. Бо міркуємо так: «Сподобився — йому додають»; отже, не сподобився — не додають, але й ніколи не віднімають, хіба що він став винним. Якщо ж точним є кінець, де вчено: «Не сподобився — у нього віднімають», тоді достатньо заслуги, щоб через неї не віднімали, і сам початок залишається трудним. Отже, ясним є погляд рабі Аківи, і наша суґія йде за ним. [П2072]

Щодо сказаного в першій главі «Хаґіґи»: коли хтось гине без суду, його дні додають ученому Тори, який поступається у своїх справах, — у Тосафот від імені рабейну Іцхака відповіли так: те, що було визначено одному й віднято в нього за його провину, не називається додаванням іншому, бо це час, придатний для життя людини взагалі. [П2073]

А для нас, кому ясні їхні слова «сподобився — бере свою частку й частку свого товариша», йдеться саме про товариша за походженням — із тих, про кого написано: «І задумує задуми», як у вислові «робота майстерного ткацтва»; ми пояснили це в «Маамар га-нефеш»: «щоб не був відкинутий від Нього відкинутий» — לבלתי ידח ממנו נדח. Ця фраза за гематрією дорівнює ומנפש חברו — «і з душі його товариша». Такі Адам і Давид та подібні до них. Тут пояснення ще зручніше: від початку ці роки були визначені одному з них за умови; а коли той сподобився й узяв їх, доречно сказати: «Йому додали з його власного». [П2074]

Йоель Моше · 1 · продовження

вичерпатися через провину сина.

«За цього немає потреби в додаванні». Пояснення: у додаванні до його днів, за поглядом мудреців, які вважають: «Сподобився — йому додають; не сподобився — йому сповнюють основу, що залишилася від його батька». [П2080]

«Його дні додають ученому…». Пояснення: з цього випливає, що коли сподобився — додають, за поглядом мудреців.

«А для нас, кому ясне…». Пояснення: за словами автора, якому ясне висловлювання «сподобився — бере свою частку й частку свого товариша»: це його товариш за походженням їхніх душ, у переселенні, — душа переселення, яка переселилася в нього від його товариша, перевертає [неясний зв'язок]. Бо написано: «задумувати задуми», як у вислові «робота майстерного ткацтва»: то була робота ткача — лев із цього боку, орел із другого. Це натяк на чотири переселення: перше переселення називається левом колісниці; друге переселення — орлом; третє — волом; четверте — людиною. І далі: «За чотири — не відверну

Йоель Моше · 1 · продовження

його». [П2081]

«Як-от Адам і Давид». Переселенням один у другому. [П2082]

«Тут пояснення ще зручніше». Від початку роки життя були визначені одному з них за умови, але він не сподобився більшого й помер раніше свого часу, а потім переселився в іншого. Тоді до його товариша додають ті роки, які було вкорочено. Тому слушно сказано: «Йому додали з його власного» — буквально з його власного,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 29

Йоель Моше · 1 · продовження

бо душа першого перебуває в цьому, про якого буде сказано: «Бо це — він».

Саме це означає: «Страх Господній додає днів…». Адже праведники, названі тими, хто боїться Господа, мають додаток. Завдяки чому? Тобто завдяки словам «а роки нечестивих»: те, що вкорочує з років нечестивих, — ті роки Він дасть праведникам. Дивись там. [П2083]

Хікур Дін — частина II — глава 30

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Крім того, звернули увагу…». Автор іще розширює пояснення того, що сказано в попередніх главах: заслуга батька стає мазалем для синів.

«У барайті». Рабі Меїр говорить: «Нехай людина завжди навчає свого сина чистого ремесла… Бо ні бідність не походить від ремесла, ні багатство — від ремесла, а все — відповідно до його заслуги».

«І пояснили». Тосафот пояснили, що вислів «його заслуга» неточний, а мається на увазі: відповідно до його мазаля.

«Ми ж скажемо». За їхнім підходом усе-таки

Рама з Фано

Крім того, Тосафот наприкінці «Кіддушін» звернули увагу на барайту «усе — відповідно до заслуги людини»: адже прожиток залежить не від заслуги. Вони пояснили: «відповідно до її мазаля». Ми ж скажемо: танна, безперечно, висловився точно, бо мазаль її години тягнеться за попередньою заслугою — навіть від шести днів творення. Такий зміст відомої ефи Адама Першого в «Шмот рабба», на яку ми натякнули в попередній главі. Це та заслуга, яка в кожному поколінні годує свого власника плодами у відповідний час, а основу зберігає для нього самого. Та сама заслуга стає для них, для синів, мазалем на майбутнє. [П2084]

І цей мазаль «праведника випробовує»: він багато разів народжуватиме його під небесним

Яд Єгуда · 1 · продовження

слово «заслуга» точне, бо мазаль випливає з давньої заслуги, як згадано вище. І не лише з заслуги, що була в його поколінні або близько до нього: мазаль тягнеться й за заслугою, яка була в нього навіть від шести днів творення. Це відповідно до того, як мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили у «Шмот рабба» вірш «Де ти був, коли Я засновував землю?» — про ефу Адама Першого, у якому були підвішені всі душі, що мали постати в майбутньому. Оскільки через гріх Адама Першого винними стали всі душі, кожна відповідно до того, яку насолоду отримала від того їдіння, — тобто залежно від того, чи було місце її

Яд Єгуда · 1 · продовження

підвішення близько до рота, який їв, чи далеко від нього, як відомо, — так само було враховано його заслугу щодо всіх похідних душ та його синів [стислий, неясний зв'язок]. І відповідно до міри заслуги тієї душі таким є мазаль тіла, приготованого для неї через кілька поколінь. [П2091] [П2092]

«У відповідний час». Коли вони вийдуть у цей світ, хоч коли це буде.

«Для нього самого». Для прийдешнього світу.

«Для синів мазалем на майбутнє». А для них це — основа.

«Бо народжуватиме його». У перевтіленні.

«Під небесним аспектом». Ідеться про погляд небесних світил одне на одне. Цей аспект схиляє природу того, хто народжується під таким поглядом, до різних рис: бути кровожерним, поринулим у розпусту, жадібним до грошей тощо. Як сказали мудреці, благословенної пам'яті: «Той, хто під Марсом, буде людиною, яка проливає кров». [П2093]

«Щоб подолав». Щоб праведник, народжений під тим лихим мазалем, подолав свій нахил.

Рама з Фано · продовження

аспектом, що схиляє його природу до різних рис, незгідних із нашою Торою, щоб він подолав свій нахил і переміг його. У цьому таємниця випробувань, про які написано: «Щоб зробити тобі добро наприкінці». [П2085]

Можливо також, що людина вже сподобилася вистояти в одному випробуванні й повернеться до днів своєї юності, щоб бути випробуваною другим випробуванням, відповідно до вказівки мазаля її години. Це й означає, що «син дає заслугу батькові», коли вистоїть у цьому новому випробуванні, але не навпаки. Саме Абає сказав у розділі «Тфілат га-шахар»: «За переданням знаємо: добрий не стає лихим». Проте Рава з ним не погоджується. І навіть щодо Абає: припустімо, ти чув від нього це про одну справу; хіба він сказав так про дві? [П2086]

А завдяки останній заслузі основа залишатиметься для вищого мазаля, у якому зовсім немає випробування: він приготований для остаточного блага. Від нього — сини, навчені Господом, які повіки сидітимуть на престолі для Нього, живі у світлі обличчя Царя й живлені сяйвом Шехіни. [П2087]

Звідси ми навчилися щодо поколінь між ними: теперішня заслуга не має сили подолати дію мазаля, хіба що сильною рукою. Такою була сила Авраама: Юпітер — Цедек, צדק, — стояв для нього на заході, а його поставили на сході. І тут нехай

Яд Єгуда · 1 · продовження

«І в цьому таємниця випробувань». Га-Шем, благословенний, визначає час народження людини під мазалем, що спрямовує на неї погляд із лихими рисами, щоб випробувати її: чи піде вона Торою Його, благословенного, з більшою силою, зміцнюючись проти мазаля, щоб Він відплатив їй доброю винагородою, чи, боронь Боже, піде за мазалем.

«Вистояти в одному випробуванні». Проти тієї лихої риси, яка випливає з мазаля, під яким вона вже народилася.

«І повернеться до днів своєї юності». Щоб іще раз перевтілитися під якимось іншим лихим мазалем, який указує на іншу лиху рису, аби знову пройти випробування в цьому.

«Це й означає». Мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Син дає заслугу батькові». Сенс такий: друге перевтілення, назване «сином», якщо воно вистоїть у тому випробуванні, дає заслугу першому перевтіленню, яке вже вистояло у своєму випробуванні в давні дні. Не так «батько»: вистоявши у випробуванні в першому перевтіленні, він не дає

Яд Єгуда · 1 · продовження

заслуги «синові», бо той, можливо, не вистоїть у новому випробуванні.

«І Абає…». Там, щодо Шмуеля га-Катана, якого не усунули під час благословення проти мінім. [П2094]

«Проте Рава з ним не погоджується». На його думку, навіть про того, хто від початку був праведником, ми також кажемо: можливо, він відступив. І сказане нами, що «батько не дає заслуги синові», відповідає думці Рави, адже галаха — за ним у суперечках з Абає, крім יע"ל קג"ם. [П2095]

«У двох справах». Як у нашому випадку — «скаже», יאמר [неясний зв'язок]. Можливо, він теж погоджується в цьому: добрий може стати лихим. [П2096]

«А…». Після того як автор пояснив справу заслуги праотців, яка зберігається для першого покоління, навіть від шести днів творення, і стає мазалем для синів, що вийшли з його стегон, а також для «синів» з боку його перевтілень, він іще сказав: заслуга останнього перевтілення або заслуга останнього покоління перед часом воскресіння теж стає мазалем щодо дітей, життя та прожитку.

Рама з Фано · продовження

вдумливий також поміркує: адже від шести днів творення існує попередня умова — повернути всі зміни природи до їхнього первісного стану, зумовленого тоді. Можливо, однак, Юпітер на заході вже був зміною природи, необхідною для випробування; коли ж його повернули на схід, це й був його первісний зумовлений стан. Можливо також, що та умова стосувалася лише створінь, спільних для всіх: наприклад, щоб море розступилося й повернулося до свого усталеного стану, а сонце зупинилося для Ісуса Навина й повернулося до свого обертання. [П2088]

Якщо ж припустимо, що від самого початку Юпітер Авраама був на заході, то скажемо й так: якби не заслуга його нащадків після нього, яка ніколи не припиниться, мазаль уже повернувся б до свого первісного зумовленого стану, щоб зробити Авраама одним із позбавлених дітей. Саме він погрожує нам у кожному поколінні. Та Багатий на милість випередив це: Він пам'ятає для синів заслугу всіх праотців, немов потрійну нитку, яка не швидко порветься. І їхні сини повіки додаватимуть заслуги тим, хто йде після них. Адже немає покоління, у якому не було б когось подібного до Авраама; і світ не має менше ніж тридцять шість праведників поза Землею Ізраїлю та відповідної кількості в самій Землі, як сказано в агаді. А в розділі «Ґід га-наше» є інший погляд — щодо «хомера ячменю й летеха ячменю» в Осії. [П2089]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Тобто та основа залишається для Вищого Кетера, названого «мазалем». Про нього сказано: «Діти, життя та прожиток залежать від мазаля», як написано у трактаті חכ"ח, частина III, розділи 1 і 2. Ця остання заслуга додає сили Вищому Кетеру щодо цих трьох речей: від нього надходитимуть сини, навчені Господом, і життя у світлі обличчя Царя, а третє — прожиток: вони живитимуться сяйвом Шехіни. [П2097]

«Поколінь». Тих, що між першим поколінням від шести днів творення й останнім поколінням; або поколінь між першим перевтіленням та останнім перевтіленням.

«Сильною рукою». Тобто завдяки великій заслузі, як сказали Тосафот у «Євамот»: очевидно, що велика заслуга допомагає.

«Такою була сила Авраама». Святий, благословенний Він, сказав йому: «Вийди зі своїх астрологічних розрахунків, бо Ізраїль не має мазаля. Що ти думаєш: що Юпітер стоїть на заході? Я поверну й поставлю його на сході». Тобто його велика заслуга допомогла в цьому. [П2098]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Нехай вдумливий поміркує». Чи було це подоланням дії мазаля, коли його поставили на сході? Адже відомо сказане нашими мудрецями, благословенної пам'яті, у «Берешіт раба» про «І повернулося море до свого усталеного стану» — до умови, яку поставив Святий, благословенний Він,

Рама з Фано · продовження

Так стає зрозумілим вислів мудреців у його простому значенні: «Діти, життя та прожиток залежать не від заслуги» — тобто теперішньої, — «а від мазаля»: від години, у яку людина народиться. Він сам залежить від попередньої заслуги, як сказано. «Суди Господа — істина, усі разом справедливі». Ми ще говоримо про це в трактаті «Ем коль хай», у першій частині, розділі 6, та на початку його третьої частини; дивись там. [П2090]

Яд Єгуда · 1 · продовження

тощо. Тоді постає утруднення: коли ж Юпітер повернувся для нього на захід? [П2099]

«Можливо, однак». Спочатку Юпітер був на сході, а через зміну природи повернувся на захід, щоб указувати Авраамові: не буде в нього потомства. Це було необхідне для випробування, яким Авраам мав бути

Яд Єгуда · 1 · продовження

випробуваний.

«Можливо також». Можна сказати, що Юпітер від самого початку був на заході, як і тепер. Однак тоді не буде утруднення, коли ж він повернувся до свого первісного зумовленого стану. Бо сказане мудрецями, благословенної пам'яті, «умови поставив…» стосується створінь, спільних для всіх, а не такої окремої справи.

«Якщо ж припустимо…». Тобто для розв'язання цього утруднення можна сказати й так: мазаль згодом не повернувся на своє первісне місце на заході завдяки заслузі нащадків Авраама після нього.

«Саме він погрожує нам». Повернутися, боронь Боже, до свого зумовленого стану [прогалина у джерелі] й вигубити «ворогів Ізраїлю». [П2100]

«Немов нитку». Це також Авраам, Ісаак та Яків.

«Як сказано в агаді». У «Тіккунім», ת"כ, щодо вірша «Щасливі всі, хто чекає на Нього». [П2101]

«А в розділі "Ґід га-наше"». На аркуші 92 — інший погляд. Він полягає в тому, що світ поділяється між сорока п'ятьма праведниками: тридцять — у Землі Ізраїлю й п'ятнадцять — поза нею; дивись там. [П2102]

«Так стає зрозумілим». Завдяки тому, що ми сказали в цих главах.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«כ"ו». Щодо того, чи є мазаль в Ізраїлю, чи немає; дивись там. [П2103]

Йоель Моше · 1

«Усе — відповідно до його заслуги…». Це стосується прожитку. Там, у Тосафот: «Прожиток залежить не від його заслуги, а від мазаля». Тосафот пояснили, що насправді — відповідно до його мазаля. Автор же пояснив, що «його заслуга» сказано точно: заслуга стає мазалем, як вище, у попередній главі, бо мазаль його години тягнеться, тягнеться за попередньою заслугою. [П2104]

«Багато разів народжуватиме його». Тобто він багато разів перевтілюватиметься під небесним аспектом, який через лихий нахил схиляє його природу до того, що незгідне з нашою Торою, аби він подолав свій нахил, щоб випробувати його, як написано: «Господь праведника випробовує».

Таємниця випробування — як у рабі Аківи, його товариша та Реш Лакіша. Це й означає «учений Тори, який поступається у слові», צורבא מרבנן דמעבר במלה [неясна форма]. І це ж: «Не тому, що цей більший за того, а тому, що цей поступається своїми вимогами». Тому рабі Аківа сказав «Отче наш, Царю наш», א"מ, у сенсі «чи як сини, чи як раби»: сини — з Ацилуту, а раби — з Брії. Тому й сказав: «Ми згрішили перед Тобою». Не так рабі Еліезер, ר"א [імовірне розкриття]: він

Йоель Моше · 1 · продовження

увесь добрий. Дивись вище, главу 9. [П2105]

«Вистояти в одному випробуванні…». Тобто в одному перевтіленні; а потім знову перевтілиться вдруге й повернеться до днів своєї юності, щоб пройти друге випробування. Це й означає «син дає заслугу батькові»: друге перевтілення назване «сином» щодо першого перевтілення, коли вистояло в другому випробуванні. Але не навпаки: якщо не вистояло в другому випробуванні, то навіть коли вистояло в першому, це не допомагає виправити другого випробування, у якому не вистояло. Це й означає «батько не дає заслуги синові». [П2106]

І хоч Абає сказав — במי"ד [неясне скорочення] — «добрий не стає лихим», проте Рава з ним не погоджується. І навіть щодо Абає: припустімо, він сказав, що той не стає лихим в одній справі, у якій чинить добро: не чинить лиха, щоб самочинно порушити саме це. Але в іншій справі він може стати лихим. [П2107]

«А завдяки останній заслузі…». Це стосується сказаного вище: так само заслуга батька стає мазалем для його сина після нього. А наприкінці — התחי"ב [неясне прочитання], коли вичерпаються всі душі, що перебувають у «ґуфі», גוף, — що буде зроблено із заслугою останнього в Ізраїлі, після якого більше не народиться жодна людина? Він відповідає: основа тієї заслуги залишатиметься для вищого мазаля, приготованого для остаточного блага, також щодо дітей, життя та прожитку. Тобто

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 30

Йоель Моше · 1 · продовження

діти — це праведники, навчені Господом; «раб сидітиме на престолі для Нього», עבד ישב לכסא לו. А життя — у світлі обличчя Царя. Прожиток — коли насолоджуються сяйвом Шехіни, тощо. [П2108] [П2109]

«Покоління між ними…». Тобто від Адама Першого до התקו' [неясне скорочення]. Заслуга не має сили подолати дію мазаля, хіба що завдяки великій заслузі й сильній руці. Це й була сила Авраама тощо. Можливо, що попередня умова існувала від шести днів творення тощо. Спочатку Юпітер було створено на сході, проте силою Авраама було подолано дію мазаля, щоб він був випробуваний цим; коли ж він вистояв у випробуванні, той повернувся до свого створеного стану — на схід. Можливо також, що умова про повернення стосується лише створінь, спільних для всіх, як-от моря й сонця, а не того, що відбувається задля окремої людини, як Авраам. [П2110]

«Якщо ж…». Тобто щоб він не змінився до первісного зумовленого стану; якби не їхня заслуга, первісний мазаль уже повернувся б на заході, לשנויי מחשוכי בני' — «змінити… позбавлених дітей» [неясний зв'язок]. І саме він — המגום [неясна форма; контекстно: той, хто погрожує] — щодо нас у кожному поколінні: якщо ми не виконаємо Його волі, Він поверне мазаль на захід, і «буде головою позбавлених дітей» [неясний референт], щоб, боронь Боже, вигубити Ізраїль. [П2111]

Хікур Дін — частина II — глава 31

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І ще ми уважно розглядаємо» тощо. Автор повертається до Мішни з «Едуйот», яку почав розглядати вище, у розділі 28.

«А вже витлумачили» вірш «Свого часу — прискорю його». Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Не здобули заслуги — свого часу; здобули заслугу — прискорю його».

«І воно буде свого часу». Тобто «здобули заслугу — прискорю його» не означає, що це станеться не свого часу. Сенс тлумачення такий: не здобули заслуги — спасіння буде лише свого часу; здобули заслугу — «свого часу — прискорю його», як він незабаром висновує. [П2121]

«У мідраші “Ейха”». Ось його слова: «Сказав рав Уква: тієї ночі, коли наш праотець Авраам увійшов до Святого Святих, Святий, благословенний Він, узяв його за руку й ходив там довгі й короткі. Святий, благословенний Він, сказав йому: “Що Моєму улюбленому в Моєму домі?” Той сказав Йому: “Володарю світу, де мої сини?” Він відповів: “Вони згрішили, і Я

Рама з Фано

І ще ми уважно розглядаємо кінець Мішни, де сказано: «І в числі поколінь перед Ним — кінець», і наведено доказ зі сказаного про визволення з Єгипту. А про спасіння, близьке до приходу, вже витлумачили: «Якщо здобули заслугу — прискорю його», і воно буде «свого часу». Саме це — «довгі й короткі» у мідраші «Ейха» до вірша «Стала даниною»: Святий, благословенний Він, ходив з нашим праотцем Авраамом у Храмі, коли той був зруйнований. Так само — у мідраші «Когелет» до вірша «Солодкий сон працівника». [П2112]

В обох віршах — натяк на виправлення світу, на будівництво Третього храму, від якого залежить воскресіння мертвих; для нього немає визначеного строку [неясний синтаксичний зв’язок]. Якщо не здобули заслуги — довгі; здобули — короткі, тобто «прискорю його». [П2113]

А як самі довгі стануть короткими, тобто «свого часу — прискорю його» разом? Це пояснено на початку вірша: «Найменший стане тисячею» — вони розплодяться вельми й вельми, і швидко вичерпаються душі у ґуфі, גוף; це Тіферет, як пояснив Арі, нехай буде благословенна пам’ять праведника. Тоді припиниться скверна в усьому створінні, яке охоплене тисячею поколінь. За

Яд Єгуда · 1 · продовження

вигнав їх до народів”» тощо. Автор пояснює, що у словах «ходив там довгі й короткі» є натяк на визволення: воно дуже довге, після часу, і часу, і половини часу, якщо не здобули заслуги; і коротке, якщо здобули. [П2122]

«Так само — у мідраші “Когелет”». Там: «Коли помер рабі Бун, син рабі Хії, увійшов рабі Зейра й виголосив над ним цей вірш: “Солодкий сон працівника”. До чого був подібний рабі Бун, син рабі Хії? До царя, який мав виноградник і найняв багато працівників, щоб обробляти його. Там був один працівник, який своєю працею заробляв більше, ніж належить, понад міру. Що зробив цар? Узяв його за руку й ходив з ним довгі й короткі. Надвечір прийшли працівники одержати свою плату; з ними прийшов і той працівник, і цар дав йому його плату повністю. Працівники почали нарікати й казали: “Ми трудилися весь день, а цей трудився дві години, і цар дав йому плату повністю!” Цар відповів їм: “Чого ви нарікаєте? Цей за дві години сумлінно зробив

Яд Єгуда · 1 · продовження

те, чого ви не зробили за весь день”. Так рабі Бун, син рабі Хії, за двадцять вісім років вивчив Тору так, як досвідчений учень не може вивчити за сто років» тощо.

Сенс у тому, що в майбутньому, під час воскресіння, винагорода рабі Буна буде дуже великою, наче він прожив сто років і займався Торою. Автор пояснює: згадане в притчі «ходив з ним довгі й короткі» — не зайві слова. Мається на увазі, що так само й у тому, що пояснюється притчею: Святий, благословенний Він, ходить з рабі Буном довгі й короткі у вже названому значенні. Час воскресіння може бути довгим — після тривалого строку, — а може бути коротким, якщо він здобуває заслугу. [П2123]

«Бо будівництво Храму» тощо. Сенс мідрашу «Ейха» стосується будівництва Храму, а мідрашу «Когелет» — воскресіння.

«А як» тощо. Тепер він пояснює сказане вище: «Здобули заслугу — прискорю його свого часу». Каже, що це відповідає словам наших мудреців, благословенної пам’яті: «Син Давида не приходить, доки не

Рама з Фано · продовження

числом осіб це шістдесят тисяч міріад, навіть якщо всі вони будуть одночасно. Так і просив Мойсей, наш учитель, мир йому: «Нехай Господь додасть до вас стільки, скільки вас є, тисячу разів». Пояснення цього прийде в наступній главі. Потім сказав: «І нехай благословить вас» — незмірно, — «як говорив вам». [П2114]

І завжди в них була ще дрібна додаткова кількість понад шістдесят міріад, щоб показати вихід за межі числа. Це відповідає змісту «І нехай його люди будуть числом», ויהי מתיו מספר: він молився, щоб саме вони були числом, яке множиться без кінця, а число не обмежувало їх, як було на початку їхнього зростання, коли Яків сказав про себе: «А я — нечисленний», ואני מתי מספר. Він сказав не מתי з патахом, а з цере: вони сполучені з числом і підпорядковані йому. [П2115]

Оскільки число тих, хто вийшов з Єгипту, не було обмеженим — вони мають нижню межу, але не мають верхньої, — їх завжди було понад шістдесят міріад. При першому підрахунку їх було шістсот тисяч, і три тисячі, і п’ятсот п’ятдесят. Тут у нас є гематрія щодо предмета, який пояснюється власним контекстом: це, безперечно, додаткові ласощі до мудрості. Адже на вустах наших мудреців звичне: «Мойсей рівноважний усьому Ізраїлю». У літерах його імені, разом із йодом Шехіни, яка завжди світила в ньому, є число шістдесят міріад. Як саме? Мем, מ, помножена на шин, ש, — це

Яд Єгуда · 1 · продовження

вичерпаються душі у ґуфі». Це й означає сказане у вірші: «Найменший стане тисячею» тощо, «Я — Господь, свого часу прискорю його» (Ісая, 60). Якщо здобули заслугу, душі у ґуфі швидко й скоро вичерпаються, і це буде свого часу. [П2124]

«Це Тіферет». Принагідно автор згадав пояснення Арі, благословенної пам’яті: мається на увазі Тіферет, названа «тілом», ґуфа, як відомо.

«У тисячі поколінь» тощо. У Зогарі, розділ «Берешіт», сторінка 161: «Уся земля в майбутньому оновиться через Мойсея наприкінці днів, כדרא בתרא — “як останнє покоління” [неясний зв’язок], щоб здійснився вірш: “Що було, те й буде”; і про нього: “З місця Свого перебування споглядає” тощо. Про нього сказано: “Покоління відходить, і покоління приходить”; а немає покоління, меншого за шістдесят міріад. І про нього сказано: “Слово заповів на тисячу”» тощо; дивись там. Це — тисяча разів по шістдесят міріад. [П2125]

«Як просив» тощо. Тобто на це натякнув Мойсей, наш учитель, мир йому, у своєму благословенні. Після того як попросив про тисячу разів по

Яд Єгуда · 1 · продовження

стільки — по шістдесят міріад, — сказав: «І нехай благословить вас» тощо, натякнувши на припинення скверни тощо. [П2126]

«І завжди» тощо. Принагідно автор пояснює питання про число синів Ізраїлю. Каже, що хоча їх рахували шістдесят міріад, усе ж їх було більше за це число, як сказано у вірші: «Шістсот тисяч, і три тисячі, і п'ятсот п'ятдесят». Причина цієї додаткової кількості така: якби їх було рівно шістдесят міріад, можна було б сказати, що число визначає, обмежує й огороджує їх, щоб їх не стало більше, боронь Боже. Тому, щоб показати, що це не так, а навпаки — саме вони визначають і обмежують число й можуть множитися вгору без міри, — їхня кількість була більшою за рівно шістдесят міріад.

«Відповідно до змісту» вірша «І нехай його люди будуть числом»: Мойсей молився в ньому, щоб саме вони були числом.

«Як було на початку їхнього зростання». Тоді число обмежувало їх. Тому Яків не сказав מתי з патахом, у самостійній

Рама з Фано · продовження

дванадцять тисяч; усі вони, взяті п'ять разів, — шістдесят тисяч; усі вони, взяті десять разів, — шістдесят міріад. [П2116]

Далі: літери סיני, «Синай», якщо рахувати їх згаданим способом, дають тридцять міріад. А верхній Синай відповідає нижньому Синаю; на нього є натяк у літерах סיני, бо їхнє розгортання — другий סיני. Отже, шістсот тисяч. [П2117]

У літерах Великого Імені, якщо також рахувати їх цим способом, є число тисяча п'ятсот — гематрія מל"ך של"ם, «цар Салема», у великому численні МАНЦЕПАХ, מנצפ"ך. Літери подвоєні у своїх розгортаннях, як відомо, бо подвоєння ге — іншою ге. «Подвой їх; поглянь, зроби» — כפלם וראה עשה: знак голосного стосується німої літери, видимої на письмі. Так само — подвоєння літер; отже, три тисячі. [П2118]

Найвідоміший і найпоширеніший зміст цього розгортання Імені сутності, яке є самими літерами, стосується майбутнього, коли Ім'я читатиметься так, як воно пишеться. [П2119]

А щодо єднання двох вищих світил та їхнього зрівняння, на які натякають дві останні літери Імені, то в його літерах ми порахуємо іншу гематрію: йод, י, помножений на ге, ה, — це нун, נ; нун, נ, помножена на ו"ה, — п'ятсот п'ятдесят. [П2120]

Яд Єгуда · 1 · продовження

формі щодо слова מספר. Якби сказав так, це означало б: מתי є числом. Тому Яків, применшуючи себе, сполучив מתי зі словом מספר, щоб מתי було підпорядковане числу, а число обмежувало їх. [П2127]

«Нижня межа». Не менше тридцяти міріад. [П2128]

«І в нас» у цьому числі є добре пояснення через гематрії — додаткові ласощі до мудрості.

«Йод Шехіни». Бо Шехіна не сходить, коли менше десяти, як сказано в «Тіккунім», тіккун 26. [П2129]

«І всі вони п'ять разів». Натяк на це — у ге імені משה, «Мойсей».

«І всі вони десять разів». Натяк на це — у йоді Шехіни, яка світить у ньому.

«Згаданим нами способом». Тобто самех, ס, помножена на йод, י, дає шістсот; помножені на нун, נ, вони дають тридцять тисяч; і всі вони, взяті десять разів, дають «міріаду», רבוא [так у джерелі]. [П2130]

«Бо їхнє розгортання — другий Синай». Адже доповнення при

Яд Єгуда · 1 · продовження

розгортанні самех, סמ"ך, — мем і кінцевий каф, מ' ך', — дає самех, ס; доповнення при розгортанні йода, יו"ד, — вав і далет, ו' ד', — дає йод, י; доповнення при розгортанні нун, נו"ן, — вав і кінцева нун, ו' ן'; доповнення йода дає йод. Отже, двічі Синай, סיני, дає шістсот тисяч. [П2131]

«І є» тощо. Число шістсот тисяч у числі синів Ізраїлю має натяк в імені Мойсея та в назві Синай. А на число три тисячі натякає Ім'я הוי"ה.

«Якщо також рахувати їх цим способом». Тобто йод, י, помножений на ге, ה, дає нун, נ; вав, ו, помножена на нун, נ, дає шин, ש; ге, ה, помножена на шин, ש, — ось, ось п'ятнадцять сотень, гематрія מלך שלם, «цар Салема». Це також п'ятнадцять сотень у численні МАНЦЕПАХ, מנצפ"ך, де місце прямого кафа після тав і він рахується як п'ятсот, а мем — як шістсот. [П2132]

«І літери подвоєні у своїх розгортаннях» — ось так: יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה.

«Бо подвоєння ге — іншою ге». Хоча Велике Ім'я має й інші розгортання — з алефами, йодами та ге, як відомо, — усе ж просте розгортання Великого Імені таке, як названо. Адже ге з цере притягує іншу ге за правилом кожного цере.

«Подвой їх», כפלם. І за моделлю ראה, «поглянь», та עשה, «зроби»: цере під алефом і шином тягне за собою ге.

«Бо знак голосного» цере «стосується німої літери, видимої на письмі». Тобто ге, німа у вимові, але видима на письмі. [П2133]

«І так само — подвоєння літер». Оскільки ге подвоюється через ге, так само вав — через вав; а подвоєння йода міститься в доповненні його розгортання, вав і далет, ו' ד'. Виходить, що розгортання Імені подвоює його: це ще п'ятнадцять сотень згаданим способом, разом три тисячі. [П2134]

«А зміст» тощо. Тобто доказ того, що це розгортання найпростіше, полягає в його вказівці: святе Ім'я в майбутньому читатиметься за своїми літерами так, як воно пишеться. Тому воно подвоєне: одне вказує на

Яд Єгуда · 1 · продовження

написання, а друге — на читання за його літерами, незабаром, у наші дні.

«А щодо» тощо. Тобто на додаткові п'ятсот п'ятдесят у підрахунку також є натяк в Імені через іншу гематрію. Це спирається на відоме нам: єднання двох великих світил, адже «Господь є Бог», כי ה' הוא האלקים, має натяк у двох літерах ו"ה Імені. Бо вав — Тіферет, натяк на Ім'я הויה, а остання ге — Малхут, натяк на Ім'я אד', як відомо. Доречно рахувати їх за одну літеру. І про «дві літери висловів», שתי אותיות הלשונות [неясне формулювання], скажемо: десять разів по п'ять — п'ятдесят; п'ятдесят разів по одинадцять, за числом ו"ה, — п'ятсот п'ятдесят. [П2135]

Йоель Моше · 1

«Про спасіння» тощо. Тобто מקץ, «від кінця» [неясний зв'язок], стосується майбутнього кінця. [П2136]

«Здобув заслугу — прискорю його, і воно буде свого часу» тощо. Як сказано нижче: вони розплодяться в такій кількості, що всі душі у ґуфі швидко вичерпаються. Тоді буде «свого часу», коли вичерпаються душі, і здійсниться «прискорю його».

«Вони — довгі й короткі». Він ходив з Авраамом; це означає довгий і короткий кінець, як сказано вище: здобув заслугу — «прискорю його», і вони будуть короткими; не здобули заслуги — будуть довгими.

«Яке охоплене тисячею поколінь» тощо. Тобто там, у ґуфі, — тисяча поколінь, а за їхнім переселенням душ, לגלגולם, — шістдесят тисяч міріад. Тому Мойсей сказав «тисячу разів», тобто шістдесят тисяч міріад. [П2137]

«Понад шістдесят». Як сказано: «Шістсот тисяч, і три тисячі, і п'ятсот п'ятдесят», щоб показати שכ' עובדי המספ' — «що… ті, хто працює з числом» [неясне формулювання]. Число не має бути обмеженим і досягати їх так, щоб більше вже не було; навпаки, саме число буде підпорядковане їм, без обмеження. Тобто для їхнього числа не буде межі й установленої міри. Вони мають нижню межу — щоб їх було не менше шістдесяти міріад, — але не мають верхньої межі: вони додаватимуться понад шістдесят

Йоель Моше · 1 · продовження

міріад. Тому щоразу їх було більше тощо. [П2138]

«І всі вони десять разів». Через йод Шехіни, яка завжди світила в ньому.

«Згаданим нами способом» тощо. Тобто самех, ס, помножена на йод, י, — це шістсот; двічі по шістсот — чотири тисячі; десять разів по три тисячі — тридцять міріад. І є Синай угорі: отже, ще раз тридцять міріад, а загалом шістдесят міріад. Це й означає: «Колісниці Бога — двічі по десять тисяч», רכב אלהים רבותיים: під час дарування Тори їх було шістдесят міріад. І згадане: «Господь серед них; Синай у святині», יי בם סיני בקדש, — означає нижній і верхній Синай. Уважно розглянь це. [П2139]

«І в літерах Великого Імені» тощо. Тобто десять разів по п'ять — п'ятдесят; шість разів по п'ятдесят — триста; п'ять разів по триста — тисяча п'ятсот.

«У великому численні» тощо. Тобто ך у מל"ך дає п'ятсот, а «тав, ת, у של"ם» — шістсот; решта літер — зі своїми звичайними значеннями. Отже, п'ятнадцять сотень. [П2140]

«І літери подвоєні у своїх розгортаннях» тощо. Тобто розгортання יו"ד — також יו"ד; так само ה"ה ו"ו ה"ה. [П2141]

«Подвой їх, і поглянь, і зроби; знак голосного складений на גם נראה», כפלם וראה ועש' שהנקוד מורכב על גם נראה [неясне формулювання]. Тобто перед нами написано Ім'я הוי"ה, а ми читаємо Ім'я אד"ני з огласуванням Імені הוי"ה. Виходить, що в огласуванні Імені הוי"ה мається на увазі ще одне

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 31

Йоель Моше · 1 · продовження

Ім'я הוי"ה. Отже, двічі Ім'я הוי"ה — це три тисячі, що лишаються понад названі вище шістдесят міріад. Тут натяк: у майбутньому Ім'я читатиметься за своїм написанням. Тому й приховане в Імені הויה — також Ім'я הוי"ה. [П2142]

Ще я чув від Ґаона מהר"ל מ"י зі Львова: знак шва під йодом Імені — це два йоди; холам над першою ге — також йод, отже, дві ге. Камац під вав — це патах і хірік; патах — це вав, отже, дві вав. А хірік — це йод; постав його під останньою ге — отже, дві ге. Таким чином, знаки голосних указують на подвоєння הוי"ה. Досі — те, що я чув. [П2143]

«Натяк на них — у двох останніх літерах Імені», ו"ה. Порахуємо іншу гематрію: двадцять разів по ו"ה, яке дорівнює одинадцяти, дає п'ятсот п'ятдесят. Це הי"ק [невстановлене скорочення], додане до шістдесяти міріад. Отже, підрахунок відповідає числу синів Ізраїлю: шістдесят міріад — відповідно до Мойсея й відповідно до Синаю, а три тисячі — відповідно до Імені הוי"ה. [П2144]

І дві останні літери, коли їх рахувати двадцять разів по ו"ה, дають п'ятсот п'ятдесят. Про це сказано: «Колісниці Бога — двічі по десять тисяч», רכב אלהים רבותיי, — їх шістдесят міріад. Чому? «Господь серед них», בם יי: це Ім'я הוי"ה, яке дає три тисячі п'ятсот п'ятдесят згаданим вище способом. Так само «Синай у святині»: нижній Синай разом із верхнім Синаєм — число шістдесят міріад. [П2145]

Хікур Дін — частина II — глава 32

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Стяги…» Оскільки в попередній главі вчитель пояснив, що число синів Ізраїлю відповідає гематрії літер Його Імені, благословенний Він, тут він каже, що й стяги були влаштовані так само — відповідно до Імен Святого, благословенний Він.

«Квадрати його літер…» Ось так: йод помножити на йод — 100; ге на ге — 25; вав на вав — 36; ге на ге — 25. Разом 186.

«Кожної літери окремо» — вона не множиться на сусідню, як у попередній главі.

«Як відомо щодо означення “Місце”». Га-Шем, благословенний Він, називається מקום, «Місце», тому що в такому піднесенні до квадрата Він становить 186, як числове значення מקום. Так сказано в «Тіккунім», тіккун 42; дивись там. [П2154]

«Чотири розгортання». Розгортання через алефи: יו”ד ה”א וא”ו — 39. Іще розгортання через алеф: יו”ד ה”א וי”ו — 48. Розгортання ге: יו”ד ה”ה ו”ו — 42. Розгортання через йоди: יו”ד ה”י וי”ו — 57. Разом 186.

Рама з Фано

Усі стяги, що були в наших батьків у пустелі, також були запечатані Його Іменами, благословенний Він. Адже стан під стягом Юди на сході мав 186 тисяч і 400. Тисячі — це квадрати літер Імені, кожної окремо, як відомо щодо означення מקום, «Місце». Це також чотири різні розгортання Імені יה”ו. Так само розгортання Імені אהיה, яке становить 140, та розгортання Імені הויה — 46; обидва через йоди. А сотні відповідають чотирьом літерам замінного Імені. [П2146]

Стан під стягом Рувима на півдні — 151 тисяча і 450. Тисячі — це квадрати літер Імені אהי”ה зазначеним способом. Це також його розгортання через ге, як вище. Залишок понад тисячі натякає на «що — Його Ім’я», מ”ה שמו: воно множиться на свої десять літер і дає 450. [П2147]

Стан під стягом Єфрема на заході — 108 тисяч і 100. Тисячі натякають на Ім’я מ”ן פ”ן, коли літери кожної з двох його половин множаться одна на одну, кожна група окремо. В обох половинах рахуємо цаді за великими літерами מנצפ”ך. Так само при множенні цих літер одна на одну, за тим самим поділом, у малому численні Еноха, вони дають 108, відповідно до числа тисяч. А залишок понад тисячі навчає: «Це брама Господа» — вона має сто брам, як відомо. [П2148]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Так само розгортання Імені אהיה». Приховане в ньому: ה”י; ז אל”ף; י ז ל”ף — дає 140.

«Та розгортання Імені הויה». Тобто також приховане в ньому: ז ו”ד ה”י ז ויי”ו; י ז ה”י; י”ו ז יו”ד; י — дає 46. Разом 140 і 46 становлять 186.

«Обидва» — Ім’я אהיה та Ім’я הויה — у розгортанні через йоди, як зазначено.

«А сотні». Чотириста понад 186 тисяч у стязі Юди відповідають чотирьом літерам Імені Адонай. [П2155]

«Зазначеним способом»: алеф помножити на алеф — 1; ге на ге — 25; йод на йод — 100; ге на ге — 25. Разом 151.

«Через ге»: ось так, אל”ף ה”ה יו”ד ה”ה, — 151.

«Як вище», у попередній главі: подвоїв ге через ге.

«Залишок понад тисячі»: 450 понад тисячі в стязі Рувима — натяк на Ім’я הויה в розгортанні через алефи, יו”ד ה”א וא”ו ה”א, яке становить 45. Коли це Ім’я множиться на десять своїх літер, десять разів по 45 дають 450. [П2156]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Натяк на Ім’я מ״ץ פ״ץ». Відомо, що літерами Імені הויה за АТ-БАШ є саме מצפ״ץ. Дивись про це в «Зогарі», Берешіт, сторінка 125; дивись також нижче, частина четверта, глава 9. Відомо, що серед літер מנצפ״ך, які розташовано після тав, останню літеру цаді рахують як дев’ятсот. Тепер, якщо в кожній із двох половин цього святого Імені помножити його літери одну на одну, перша половина — мем помножити на дев’ятсот — дасть 36 тисяч; друга половина — пе помножити на дев’ятсот — дасть 72 тисячі. Разом 108 тисяч.

«За тим самим поділом» — у кожній із двох половин Імені.

«У малому численні Еноха». Мем рахується як 4, цаді — як 9: чотири рази по дев’ять дають 36. Так само пе — 8, цаді — 9: вісім разів по дев’ять дають 72. Разом 108.

«А залишок понад тисячі»: сто понад тисячі в цьому стязі — натяк на сто брам у Малхут. Адже вона охоплює десять, кожна з яких також охоплює десять: виходить сто. Через це вона й називається «брама Господа». [П2157]

«Яке на півночі» — місці

Рама з Фано · продовження

Стан під стягом Дана на півночі — 157 тисяч і 600. Тисячі натякають на Ім’я אלקים, яке на півночі. Його таємниця — י״ה מלא, «יה повне». Коли приєднаємо літери מלא до самого йод і до самого ге, вийде згадане число. Крім того, אלהים і два його джерела — просте чотирилітерне Ім’я та його розгортання через алефи — дають 157. Залишок понад тисячі — це Ім’я י״ה в охопленні десяткою, яка оточує його розгортання з чотирьох боків. Або ж אלהים у простому вигляді, у послідовному нарощенні та в розгортанні, разом із літерами розгортання та Ім’ям як цілим, — рівно шістсот, ані менше, ані більше. Усе разом точно й докладно дорівнює числу синів Ізраїлю, коли їх уперше порахували в Синайській пустелі. [П2149]

Перед ними було дозволено викладати одному вчителеві — Мойсеєві, а також Ааронові, коли Мойсей відходив, бо вони рівноцінні один одному: Аарон повторював їм свій урок. І про Єссея, батька Давида, сказали, що він входив із велелюдним зібранням і виходив із велелюдним зібранням. А в розділі «Га-рое» ми приймаємо: велелюдне зібрання не буває меншим від шестисот тисяч. Елазар та Ітамар мали двох тлумачів, а під ними сімдесят старійшин — амораїв. [П2150]

Коли до перелічених синів Ізраїлю додати левітів, які також, без сумніву, входили до порядку повторення вчення, і старійшин понад шістдесят

Яд Єгуда · 1 · продовження

суду, зліва. На це натякає місце цього стяга.

«יה повне», י״ה מלא: це літери אלקי״.

«Коли приєднаємо літери מלא» до самого йод, вийде 81; до самого ге — 76. Разом 157.

Крім того, אלקים має гематрію 86, а два його джерела дають 71; разом 157. Два його джерела — це просте Ім’я הויה, яке становить 26, та його розгортання через алефи, яке дає 45. Разом 71 — гематрія літер א, ל, מ в Імені אלקים. Залишилися літери י, ה: вони відповідають залишку понад тисячі — шістсот у цьому стязі. [П2158]

Адже Ім’я י״ה у своєму розгортанні множиться в охопленні десяткою чотири рази, аж поки дасть 600. Як саме? Подвоюємо йод через йод і ге через ге, як у попередній главі. Тобто згаданий йод застосовуємо до першого йод у поєднанні з другим йод і першим ге: десять разів י״ה дають 150. Так само до другого йод у поєднанні з першим йод і першим ге: десять разів י״ה — 150. Ще до першого йод у поєднанні з другим йод і другим ге: десять разів י״ה — 150. Так само до другого йод у поєднанні з першим йод і другим ге: десять разів

Яд Єгуда · 1 · продовження

ה״י — 150. Отже, разом 600. Це й означає «в охопленні десяткою, яка оточує розгортання Імені ה״י з чотирьох боків».

«Або ж» просте אלקים дає 86; його послідовне нарощення — א׳ אל אלה אלהי אלהים — дає 200; розгортання אל״ף למ״ד ה״י יו״ד מ״ם — 300. Літер у цьому розгортанні — тринадцять, а Ім’я як ціле — одна одиниця. Разом 86, 200, 300, 13 і 1 дають 600. [П2159]

«Перед ними…» Учитель принагідно пояснює порядок повторення вчення, про який наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали в розділі «Кейцад меабрін»: «Яким був порядок повторення вчення? Мойсей навчався з уст Могутності. Увійшов Аарон, і Мойсей повторив йому свій урок. Аарон відійшов… Увійшли його сини, і Мойсей повторив їм їхній урок. Його сини відійшли… Увійшли старійшини — він повторив їм їхній урок. Старійшини відійшли; увійшов увесь народ — він повторив їм їхній урок… Мойсей відійшов — Аарон повторив їм їхній урок. Аарон відійшов — його сини повторили їм їхній урок. Його сини відійшли — старійшини повторили їм їхній урок».

Рама з Фано · продовження

років, хоча їхня здатність розуміти — мов стертий папір, то видається близьким до істини дозволити одному амораєві сімсот тисяч. Уже відомо про велич покоління знання: кожний із них був рівноцінний тисячі людей, бо написано «слово, яке Він заповів тисячі поколінь». Це навчає, що ті, хто прийняв Тору, були рівноцінні тисячі поколінь. Написано також: «Одного чоловіка з тисячі я знайшов» — це Мойсей, який був рівноцінний їм усім. «А жінки серед усіх цих я не знайшов» — бо своєї пари він знайшов лише в Мідіяні. [П2151]

Про нього сказали в агаді: «Нехай додасть вам, як ви є, у тисячу разів» — «це від мене». Ще сказали: до тельця його обличчя сяяло в тисячу разів сильніше від рогів слави, і вони не потребували покривала. Про нього сказано: «Як за днів твого виходу з Єгипетської землі» — це звернення до Мойсея. Вище написано: «Паси Свій народ Своїм жезлом»; «Я покажу йому чудеса» — стосується всього згаданого народу. Це вказує на загальну рівноцінність, про яку ми говорили; дивись частину третю, кінець глави 6. [П2152]

Звідси мудрий зрозуміє написане: «І Я залишу в Ізраїлі сім тисяч». Передання цього відбулося раніше, із Синаю, від часу їхнього перебування там, як ми пояснили у трактаті «Ем коль хай», аж поки про це не пророкував Ілля на Хориві. Його сутнісне пояснення стосується граничного блага, яке має

Яд Єгуда · 1 · продовження

У Ґемарі запитують: «Нехай би ввійшли всі й навчалися від Мойсея!» — «Щоб віддати честь Ааронові, його синам і старійшинам». — «Нехай би ввійшов Аарон і навчився від Мойсея; увійшли його сини й навчилися від Аарона; увійшли старійшини й навчилися від його синів; увійшов увесь Ізраїль і навчився від старійшин!» — «Оскільки Мойсей учився з уст Могутності, його справі сприяє допомога».

Учитель додав тут, що Мойсей повторював їм, бо був рівноцінний їм усім. Так само Аарон, адже він і Мойсей рівноцінні, як відомо. Крім них, жодна людина не мала права повторювати їм. Те, що повторювали його сини, було подібне до двох тлумачів — як взірець для подальших поколінь. Так само старійшини були взірцем амораїв, адже мудрець ставив собі аморая для публічного викладу. [П2160]

«Входив із велелюдним зібранням…» Учитель пояснює це щодо того, як він викладав усьому Ізраїлю; саме це зібрання — шістсот тисяч.

«Коли додати левітів» — їх порахували двадцять дві тисячі.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«І старійшин…» Вони також входили до порядку повторення вчення. Тоді число становитиме приблизно сімсот тисяч, і слушно для подальших поколінь дозволити одному амораєві сімсот тисяч.

«Мов стертий папір» — як сказали мудреці, благословенної пам'яті. [П2161]

Рама з Фано · продовження

здійснитися перед освяченням п'ятдесятого року, бо відтоді заборонено навіть міркувати. Кожному, хто не був уражений ані слідом чужого служіння, обіцяно бути порахованим разом із ними. Проте простий смисл вірша стосується воїнів того покоління, бо тих, хто сидів у своїх містах, було не менше шестисот тисяч і не буде менше. [П2153]

Завершено другу частину.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Уже відомо…» Учитель також принагідно пояснює, що Мойсей був рівноцінний усьому Ізраїлю: не лише шестистам тисячам, а шестистам мільйонам — «шістдесятьом тисячам міріад». Бо відомо про велич покоління знання: кожний із них був як тисяча. Це із Зогару, який ми переписали в попередній главі.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Лише в Мідіяні» — дивись нижче, частина третя, глава 6.

«Про нього сказали…» Тобто про це наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Це від мене». Смисл: як ви рахуєтеся в можливості за тисячу разів по шістсот тисяч, так нехай Господь додасть вам, щоб у здійсненні вас нараховували шістдесят тисяч міріад, тобто шістсот мільйонів. «Це благословення від мене», бо й я сам разом із вами рахуюся за шістдесят тисяч міріад. [П2162]

«Ще сказали» в Зогарі, «פ' ב'», і ось його слова: «Коли Ізраїль згрішив унизу, Святий, благословенний Він, забрав п'ять тисяч часток від того сяйва». Це також із тієї причини, що до тельця сила покоління знання була дуже великою: кожний рахувався за тисячу. Вони могли витримати сяйво Мойсеєвого обличчя, яке сяяло в тисячу разів сильніше. Натомість після того вчинку Ізраїль зійшов зі своєї величі цього тисячократного множення. «Разом із колючками дістається й капусті»: сяйво Мойсея, рівноцінного їм, мусило зменшитися на тисячу часток від того, чим було. Попри все це гріх спричинив, що його обличчя потребувало покривала. [П2163]

Здається також, що цим можна пояснити Мойсеєве благословення: «Нехай Господь додасть вам, як ви є, у тисячу разів», — щоб ви

Яд Єгуда · 1 · продовження

рахувалися за шістдесят тисяч міріад, як було до гріха. «Це від мене» — як той, хто молиться за інших, коли це потрібне йому самому.

«Про нього сказано»: «Паси Свій народ Своїм жезлом, отару… як за днів давніх; як за днів твого виходу з Єгипетської землі, Я покажу йому чудеса» (Михей 7). Це стосується Мойсея. Про нього пророк сказав: «Паси в майбутньому Свій народ, як за днів давніх». Слово צאתך, «твого виходу», стосується Мойсея, а слово אראנו, «Я покажу йому», — народу, якого він уже згадав. Це вказує, що вони рівноцінні. [П2164]

«Звідси», із того, що ми сказали: число синів Ізраїлю в будь-якому разі не менше шестисот тисяч, — мудрий зрозуміє написане про Іллю: «І Я залишу в Ізраїлі сім тисяч, які не схилили колін перед Ваалом» (Перша книга Царів 19). Не мається на увазі, що їх поменшає із шестисот тисяч, аж лишиться тільки сім тисяч. Пророцтво, яке прийшло про це, уже було довірено в можливості під час стояння біля гори Синай, як пояснено у трактаті «Ем коль хай», частина друга, розділи 3 і 5. Там, на Синаї, малися на увазі сім тисяч років святих шміт із семи шміт світу, які будуть перед великим ювілеєм, як пояснено вище, у главі 27. У ці сім тисяч років неодмінно здійсняться добрі обітниці. Це пророцтво було передано на Синаї, щоб сказати: «І Я залишу в Ізраїлі тих, хто не схилив колін перед Ваалом», — ті сім тисяч років шміт, коли вони удостояться бути

Яд Єгуда · 1 · продовження

порахованими серед решти праведників та отримувачів доброї винагороди, «якої око не бачило», і так далі. [П2165]

«Заборонено навіть міркувати» — як пояснено вище, наприкінці глави 27.

«Проте» й простий смисл вірша не означає, що в усьому Ізраїлі не буде більше семи тисяч. Це пророцтво сказане тільки про воїнів; увесь же Ізраїль не зменшиться проти свого числа. Нехай Господь додасть до них, «і буде число синів Ізраїлю, мов пісок морський», і так далі. Амінь. [П2166]

Йоель Моше · 1

«Тисячі — це квадрати літер Імені…» Пояснення: йод помножити на йод — 100; ге на ге — 25; вав на вав — 36; ге на ге — 25. Разом 186. Так само מקום дає 186.

«Чотири різні розгортання Імені יה"ו». Пояснення: перше розгортання через йоди, ось так: יו"ד ה"י וי"ו — дає 57. Розгортання ге через алеф, ось так: יו"ד ה"א ו"ו — дає 42. Іще розгортання через два алефи, ось так: יו"ד ה"א ו"או — дає 39. Іще розгортання через ге, ось так: יו"ד ה"ה ו"ו — дає 42. Разом 186. [П2167]

«Так само розгортання Імені אה"יה». Пояснення: ה"י з א"לף; יו"ד з לף, і так далі. Разом 140. Тобто приховане в Імені אה"יה без його кореня дає 140.

Ім'я הו"יה в розгортанні через йоди дає 72. Коли відняти корені, які становлять 26, від 72 залишиться 46. 140 і 46 дають 186. Це натяк на 186 тисяч стяга Юди; 400, що залишилися в стані Юди, відповідають чотирьом літерам замінного Імені אד"ני. [П2168]

Стан під стягом Рувима — 151 тисяча. Тисячі відповідають квадратам літер Імені אה"יה: алеф помножити на алеф, ге на ге, йод на йод, ге на ге — дають 151. «והוא בסכן» [зв'язок неясний] — його розгортання через ге, ось так: א"לף ה"ה יו"ד ה"ה, також дає 151.

Залишок понад тисячі у стані Рувима — чотириста п'ятдесят — натякає на Ім'я הו"יה, гематрія якого в розгортанні — 45, як вище, у главі 1. У ньому десять літер; це натяк на десять

Йоель Моше · 1 · продовження

разів по 45, що дають 450. [П2169]

«Тисячі натякають на Ім'я «מצ"פץ» — це Ім'я הו"יה за АТ-БАШ.

«Дві половини Імені». Пояснення: окремо מ"ץ та окремо פ"ץ. Цаді рахуємо серед великих літер מנצ"פך, де вона становить дев'ятсот. Отже, сорок разів по дев'ятсот дають 36 тисяч, а вісімдесят разів по дев'ятсот — 72 тисячі. 36 тисяч і 72 тисячі дають 108 тисяч.

«У малому численні Еноха». Пояснення: у малому численні мем — 4, цаді — 9: чотири рази по дев'ять дають 36. Так само פ"ץ: пе помножити на дев'ять — тобто пе в малому численні є вісім; вісім разів по дев'ять дають 72. Отже, разом 108, відповідно до числа тисяч. Залишок понад тисячі в стязі Єфрема — сто — натякає на сто брам. [П2170]

Так само я чув від «ר"ל ב"ק»: це суперечка у Ґемарі — один каже, що на меїлі було 36 гранатових плодів, а другий — що 72. Той, хто каже 36, вважає: меїл спокутує лихослів'я, а «וג"ה» [скорочення не встановлено] ушкоджує першу половину Імені, מ"ץ, яка становить число 36 гранатових плодів. Інший каже, що ушкоджується друга половина, פ"ץ, яка в малому численні становить 72; тому й потрібні 72 гранатові плоди. Також щодо виглядів уражень є суперечка: один каже, що їх 36, а інший — що 72. Отже, все має один намір, адже ураження приходять за лихослів'я. [П2171]

Ім'я הו"יה за АТ-БАШ має гематрію 300; розгортання אלהים також дає 300. Праведники спричиняють те, що Ім'я אלהים, яке є судом, перетворюють на «למד"ה» [скорочення не встановлено]; або навпаки — Ім'я הו"יה на אלהים. Так само щодо слова לשון, «язик»: його гематрія — 386, це число אלהים у простому вигляді та в розгортанні. Нечестивці повертають язик до зла — це лихослів'я; праведники — навпаки, 86 повертають до Імені הו"יה. Придивися. [П2172]

Стан під стягом Дана — 157 тисяч. Тисячі натякають на Ім'я אלהים, яке зліва, на півночі. Його таємниця — י"ה מל"א: це літери אלהי'. Коли приєднати літери מל"א до йод, ось так: מל"א י', —

Йоель Моше · 1 · продовження

вийде «ג"א». А מל"א до самого ה — «іще 157». [П2173]

Іще אלהי' та два його джерела. Тобто перше джерело אלהי' — із чотирилітерного Імені, адже כ"ף ו"ו: приховане в ньому, гематрія чотирилітерного Імені, — 86, гематрія אלהים. Також 26 у простому вигляді; розгортання другого чотирилітерного Імені має гематрію 45. Це 45, 86, 26; разом 157. [П2174]

Залишок понад тисячі — шістсот — відповідає Імені י"ה в охопленні десяткою: десять разів י"ה дають 150, чотири рази по 150 — шістсот. Або ж просте אלהי' — це 86; його послідовне нарощення, א' א"ל אלה אלהי אלהי', має гематрію 200; розгортання разом із літерами розгортання — אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם — це 300. А «Ім'я як ціле в розгортанні» означає також у його повному написанні: тобто літери розгортання, אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם, — їх чотирнадцять. Разом рівно шістсот, ані менше, ані більше. [П2175]

«Одному амораєві…» Пояснення: сімдесят старійшин відповідають сімдесятьом амораям. Ізраїль разом із левітами та старійшинами, старшими за шістдесят, становить сімсот тисяч. Отже, одна міріада, десять тисяч, на кожного аморая. [П2176]

«Це від мене…» Саме «від мене», бо він був рівноцінний їм усім.

«Перед освяченням суботи…» Пояснення: останньої шміти, яка була перед великим ювілеєм, — «шість тисяч років і один спустошений», останній. Натомість після того ювілею заборонено навіть міркувати. Як сказано вище: «Захисна огорожа для мудрості — мовчання». Тобто все це буде граничним благом для тих, хто не схиляв колін перед Ваалом у ту шміту. Це й означає: «І Я залишу в Ізраїлі сім тисяч» — це ті, хто не схиляв колін перед Ваалом. [П2177]

Проте простий смисл згаданого вірша «І Я залишу…» стосується воїнів того покоління: залишиться лише сім тисяч. Решта Ізраїлю не стане меншою від шестисот тисяч. [П2178]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · II · глава 32

Хікур Дін — частина III — глава 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Досі…» Після того як рав у двох попередніх частинах пояснив питання суду Рош га-Шана та пов'язані з ним розгляди, він тепер пояснює суд світу душ після смерті. Це другий суд, згаданий на початку трактату. [П2185]

Яд Єгуда · 2

«Давні мудреці». У «Зогарі», розділ «Ваєхі», сторінка 477: «Той день,

Рама з Фано

Досі Господь допомагав нам досліджувати суди цього світу в тому, що ми вважали корисним для того, хто бачив і знав слова мудреців, немов міцно вбиті цвяхи, — щоб осягнути намір їхніх слів істинно й правильно. Однак у день смерті, який давні мудреці називали — для кожної людини її власний день — «днем великого суду», Бог суду судитиме про відплату душі: чи ввійде вона до Еденського саду, чи до Геєни, як буде

Яд Єгуда · 2 · продовження

коли людина виходить із цього світу, — той день є днем великого суду», і так далі. [П2186]

Яд Єгуда · 3

«Для кожної людини її власний день». Той суд не подібний до суду цього світу, який відбувається на Рош га-Шана водночас над усіма живими. Той же суд запечатується щодо кожної окремої людини

Яд Єгуда · 3 · продовження

в день її огляду, коли вона виходить із цього світу. [П2187]

Яд Єгуда · 4

«І спочине» — і не муситиме переселятися в інше втілення.

Яд Єгуда · 5

«Повернутися» — через переселення душ.

Яд Єгуда · 6

«Про нього». Про цей день суду Когелет сказав: «Поки не прийдуть дні лиха». А в сказаному в Когелета «і розіб'ється колесо» приховано натяк на таємницю переселення душ, як відомо. [П2188]

Яд Єгуда · 7

«Наші вчителі…» У Єрусалимському Талмуді, «Сота», розділ «Гая меві»: «Чому приносять — щодо соти — воду, порох і письмо? Вода — [нагадування] про місце, звідки вона прийшла; порох — про місце, куди вона йде; письмо — перед Ким вона має дати відповідь і звіт. Там ми вчили: Акавія бен Мегалалель каже: "Вдивляйся у три речі — і ти не дійдеш до переступу. Знай, звідки ти прийшов", і так далі. Рабі Єгошуа із Сіхніна від імені рабі Леві: усі три Акавія витлумачив в одному вірші — "і пам'ятай свого Творця": בארך, בורך, בוראך. בארך — звідки ти прийшов; בורך — куди ти йдеш; בוראך — перед Ким ти йдеш».

Рама з Фано · продовження

покарана й чим насолоджуватиметься. Також — чи піде до кінця й спочине, чи мусить ще раз повернутися цим шляхом. [П2179] Про нього виразно сказано у словах Когелета: «І пам'ятай свого Творця, поки не прийдуть дні лиха» (Когелет 12:1); «і розіб'ється колесо при ямі» (Когелет 12:6). Наші вчителі витлумачили в цьому: בארך — «твоя криниця», בורך — «твоя яма», בוראך — «твій Творець». [П2180] Як ми вчили: «Знай, звідки ти прийшов, куди ти йдеш і перед Ким маєш дати відповідь і звіт» («Ваїкра рабба», 18). Їм у [припису про] соту відповідають вода, порох і письмо. [П2181]

Один із коментаторів звернув увагу на повтор, який далі з'являється у словах танни. Його не задовольняє пояснення «спочатку викладає, а потім пояснює». Натомість у першій частині [танна] звеличив джерело душі: вона прийшла з-під Престолу слави й туди повертається, щоб іти, як загальновідомо. Він застеріг, щоб не зневажали її, бо вона царська донька. А в кінцевій частині застеріг людину щодо ницості тіла та того, що з ним трапляється; і це правильно. [П2182] Проте нам іще слід обміркувати третю частину: «Перед Ким маєш дати відповідь і звіт». Щодо неї він нічого не пояснив про причину повтору. За його підходом можна сказати: у першій частині йдеться про судову відповідь за «чини добро» — чи сповнив приписи своєї душі; а в кінцевій він застерігає щодо «ухиляйся від зла», щоб у його звіт не ввійшло нічого з бруду тіла та

Яд Єгуда · 7 · продовження

[П2189]

Пояснення: בארך, «твоя криниця», — смердюча крапля, сім'я; натяк на це в [приписі про] соту — вода. בורך, «твоя яма», — порох. בוראך, «твій Творець», — за своїм прямим значенням. Тому в [приписі про] соту — письмо цього уривка, у якому міститься Ім'я. Рав навів цей вислів принагідно, щоб перейти від нього до пояснення мішни Акавії бен Мегалалеля.

Яд Єгуда · 8

«Один із коментаторів». Серед коментаторів трактату «Авот» є той, кого утруднює повтор вислову в цій мішні. Спочатку танна каже: «Знай, звідки ти прийшов, куди ти йдеш і перед Ким маєш дати відповідь і звіт», а потім знову каже ці три речі: «Звідки ти прийшов…» Це зайва довгість і повтор вислову, адже він мав би відразу сказати: «Знай, звідки ти прийшов — зі смердючої краплі; куди ти йдеш — до місця пороху, хробаків і черви; перед Ким маєш дати відповідь і звіт — перед Царем царів царів, Святим, благословенний Він». [П2190]

Яд Єгуда · 9

«Його не задовольняє». Того коментатора не задовольняє пояснення, що танна спочатку викладає загально, а

Яд Єгуда · 9 · продовження

потім пояснює, як сказано в Талмуді в багатьох місцях. [П2191]

Яд Єгуда · 10

Натомість коментатор має намір розв’язати повтор вислову так: у першій частині танна говорить із боку душевної частини людини, про значущість її джерела та місця. Тому танна навчив людину знати, «звідки ти прийшов», — щоб вона завжди пам’ятала джерело своєї душі, що перебуває під Престолом слави. А «куди ти йдеш» — על יוקר דבר השנות? [непевне прочитання: «про цінність… повторення?»]; адже й душа після смерті знову йде до місця, де спочатку був її намет. Танна має на меті, щоб людина вдивлялася у значущість місця своєї душі та утримувалася від її приниження брудом переступів. [П2192]

Рама з Фано · продовження

його пожадань. [П2183]

Однак нам простим у намірі танни видається ось що: коли той, хто береже свою душу в чистоті, дає відповідь і звіт, Святий, благословенний Він, хвалиться ним перед усім Своїм почтом, як написано: «Ізраїлю, у якому Я прославлюся». Він кличе праотців світу разом із їхніми синами й каже: «Щасливі ви, що цей вийшов із ваших стегон!» Тому на початку танна висловився перед нами загально й сказав тільки «перед Ким», і більш нічого: адже відомо, що всі світи радіють разом із ним. Коли ж помирає нечестивий, усе інакше: сам Святий, благословенний Він, розглядає його судову справу, бо Він знає приховане й відкрите. І яка ж ганьба припадає тому, хто спричинив, щоб великий Цар над усіма богами займався посудиною, повною сорому й приниження! Тому тільки в кінцевій частині він розгорнув титули. Адже саме по собі це — хіба потребує висловлення? [П2184]

Яд Єгуда · 11

«Бо вона царська донька» — частка Бога згори. А потім…

Яд Єгуда · 12

У кінцевій частині танна знову каже «звідки ти прийшов…» стосовно тілесної частини. На противагу значущості душі він нагадує про низькість і ницість тіла: воно зі смердючої краплі, а його кінець — порох, хробаки й черва. Його намір — застерегти людину, щоб вона обмила своє серце, берегла свою душу й «не займалася» [неясний предмет дії]. Бо через те, що її тіло нице й низьке, а те, що з ним трапляється, — «гостре й легке», вона легко може його погубити. [П2193]

Яд Єгуда · 13

Таким є це пояснення для розв’язання повтору.

Яд Єгуда · 14

«Якого він не пояснив». Адже коментатор промовчав щодо третьої частини: «Перед Ким

Яд Єгуда · 14 · продовження

маєш дати відповідь і звіт».

Яд Єгуда · 15

«За його підходом можна…» За підходом коментатора, який вважає, що перша частина говорить про душевну частину, а кінцева — про тілесну.

Яд Єгуда · 16

Сказати також про причину повтору третьої частини: бо те, що викладено…

Яд Єгуда · 17

У першій частині: «Перед Ким маєш дати відповідь і звіт».

Яд Єгуда · 18

Танна мав на увазі судову відповідь, яку людина муситиме дати за ствердні заповіді. Якщо вона сиділа без дії й не виконала одну з них, а її душа вже пройшла належне число переселень, так що більше не переселятиметься, це буде «криве, якого не можна виправити». Тому в першій частині, яка говорить про душевну частину, танна застерігає щодо дотримання ствердних заповідей: вони також належать до боку душі. [П2194]

Яд Єгуда · 19

«Чи сповнив приписи своєї душі». Тобто коли вона вже пройшла належне число переселень.

Яд Єгуда · 19 · продовження

Якщо ж вона ще мусить переселитися, людина зможе виправити невиконання заповіді в наступному переселенні, адже це одна з «причин?» переселення — щоб людина могла виконати всі заповіді. Не так, коли її душа більше не прийде в переселення. [П2195]

Яд Єгуда · 20

А в кінцевій частині, де танна знову повторює «перед Ким маєш…», його намір — застерегти й попередити щодо заборонних заповідей, які належать до боку тіла.

Яд Єгуда · 21

«Однак…» Рав дає ще іншу, простішу причину повтору третьої частини. А саме: перша частина застерігає людину пам'ятати хвалу, шану й велич, що дістануться їй, коли вона даватиме відповідь і звіт, якщо виявиться, що вона берегла душу в чистоті, без гріха. Тоді Святий, благословенний Він, і весь Його почет хваляться нею, як сказано в «Зогарі». У кінцевій же частині танна повторює цю частину й застерігає людину пам'ятати також протилежне: ганьбу й ницість, що дістануться їй, якщо суд визнає її винною. Адже немає більшої ганьби, ніж спричинити, щоб Цар, Цар царів царів, Святий, благословенний Він, займався нею. Отже, у першому викладі ця частина подібна до перших двох частин, які також нагадують про значущість душі; і в кінцевому викладі вона теж подібна до тих двох частин, що згадують ницість тіла. [П2196]

Яд Єгуда · 22

Тому, щоб указати причину повтору, танна на початку тут висловився загально й не уточнив: «Перед Царем царів царів, Святим, благословенний Він». Бо [прогалина у джерелі]; у загальному вислові з Ним — усі: «усі світи радіють разом із ним», וכמוז' גז' [неясні скорочення]. Натомість у кінцевій частині він уточнює й каже: «Перед Царем царів царів, Святим, благословенний Він», — бо тільки Він, благословенний, розглядає судову справу нечестивої людини. [П2197]

Яд Єгуда · 23

Тому він також розгорнув титули, сказавши: «Перед Царем царів царів, Святим, благословенний Він».

Яд Єгуда · 24

Адже якби він згадував ці титули самі по собі — щоб указати, перед Ким стоїть, — виникло б питання: навіщо розгортати титули? Хіба ми не знаємо, що Га-Шем, благословенний Він, — Цар царів царів? Саме це рав додав за підходом коментатора до пояснення причини повтору третьої частини.

Яд Єгуда · 25

Мені ж за підходом цього коментатора видається простішим, що повтором частини танна вказав: і душа, і тіло — обидва мають у майбутньому дати відповідь і звіт, як сказано в розділі «Хелек» щодо Рабі й Антоніна. [П2198]

Йоель Моше · 1

«Те, що ми вважали корисним…» Тобто те, що ми вважали корисним для того, хто бачив, і так далі. «День великого суду…» Це другий суд, який настає після смерті, із двох судів, про які ми говорили вище на початку книги. У «Зогарі», «Ваєхі», תע"ב, 472: «Той день, коли людина виходить зі світу, — той день великого суду». Дивись «Зогар», сторінка 248, «часи, що минають»; дивись там. [П2199]

«Або якщо мусить повернутися» — тобто пройти переселення. «Звідки ти прийшов» відповідає בארך, «твоїй криниці»: це смердюча крапля. «Куди ти йдеш» відповідає בורך, «твоїй ямі», — до місця пороху ями. «Перед Ким…» відповідає בוראך, «твоєму Творцеві».

«На повтор…» Тобто спочатку він каже: «Знай, звідки ти прийшов…», і нічого не пояснює, а потім повертається й пояснює: «Звідки ти прийшов…» Він мав би відразу сказати: «Звідки ти прийшов — зі смердючої краплі», і так щодо всього. Того коментатора не задовольняє розв'язання, що він спочатку викладає, а потім пояснює. Натомість на початку йдеться про джерело душі, і зміст такий: «Знай, звідки ти прийшов» — душа з-під Престолу слави; а куди йде душа — до свого первісного місця, під Престол слави. Пильнуй, щоб не зневажити її й не зіпсувати. У кінцевій же частині, коли він пояснює «звідки ти прийшов — зі смердючої краплі», йдеться про тіло. Так пояснив той коментатор, і це правильно. Той, хто загляне до «Зогар хадаш», «Шір га-шірім», аркуш 72, побачить, що «Зогар» пояснює саме так. Ось

Йоель Моше · 1 · продовження

його слова: «Коли він пізнає своє тіло, тоді почне пізнавати — тоді — свою душу». Дивись там докладно. [П2200]

Однак щодо третьої частини, «перед Ким…», він нічого не пояснив. Можна пояснити, що на початку він сказав: «Перед Ким маєш дати відповідь і звіт — перед Царем царів царів, Святим, благословенний Він». Він нарікає щодо «ухиляйся від зла», щоб не включив їх [неясний референт] у звіт про їхні гріхи від бруду тіла та його пожадань. [П2201]

«Перед Ким, і більш нічого…» Тобто він не назвав титулів Царя царів царів, Святого, благословенний Він: усі світи радіють ним, а не сам лише Святий, благословенний Він. Натомість у кінцевій частині йдеться про нечестивих, і сам Святий, благословенний Він, розглядає його судову справу. Велика ганьба припадає тому, хто спричинив, щоб великий Цар, Цар царів царів, Святий, благословенний Він, займався посудиною, повною сорому. Тому він розгорнув титули Царя царів царів, Святого, благословенний Він. דלי [неясне скорочення]. Хіба саме по собі це не потрібне? Постає утруднення: невже про це треба говорити? [П2202]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 1

Хікур Дін — частина III — глава 2

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Нам видається». Хоча він заперечує: «Невже всі?», проте справді всі — навіть праведники й середні — сходять до Геєни. Заперечення «невже?» виникло тому, що той, хто запитує, думав: рабі Ханіна сказав, що всі сходять і не піднімаються. На це він і заперечує: «Невже?» Відповідь: сказано, що всі сходять і піднімаються. Дивись далі, главу 8.

Яд Єгуда · 2

«Щоб урятувати іншого». Тобто врятувати когось іншого: праведник сходить до Геєни й проходить через неї, щоб підняти разом із собою деяких нечестивців. Як пояснено в Зогарі, розділ

Рама з Фано

Читаємо в розділі «Га-загав» («Бава меціа» 58б): рабі Ханіна сказав: «Усі сходять до Геєни, крім трьох». Невже ти гадаєш, що всі сходять? Натомість: усі, хто сходить, піднімаються, крім того, хто сходиться з дружиною свого ближнього, того, хто привселюдно бліднить обличчя свого ближнього, і того, хто дає йому лихе прізвисько, — навіть якщо він уже звик до нього. [П2203]

Нам видається, що це «всі» охоплює праведників і середніх. Є серед них той, хто сходить, щоб урятувати іншого, як буде пояснено про Авраама, нашого батька, мир йому, у главі 17. Є той, хто сходить задля очищення, щоб побачити, яке велике Його благо, благословенного, що рятує його з нижнього шеолу; тим

Яд Єгуда · 2 · продовження

«Пінхас», сторінка 405, за віршем «Бо немає ані діла, ані підрахунку в шеолі, куди ти йдеш». Ось його слова: «“Куди ти йдеш”. Невже всі люди світу йдуть до шеолу? Так, але відразу піднімаються, бо написано: “Зводить до шеолу й піднімає”, — крім тих винних, які ніколи не помислили про покаяння: вони сходять і не піднімаються. Навіть цілковиті праведники — נחתין קמיה ואוחי פתחין? [повне непевне читання; “сходять перед ним… отвори?”; зв’язок не встановлено] — דמסכין [неясна форма: контекстно виводять] звідти багатьох винних і

Яд Єгуда · 2 · продовження

піднімають їх угору; там спонукають їх помислити про покаяння…» [П2210]

Яд Єгуда · 3

Є серед праведників той, хто сходить задля очищення — очиститися від якогось легкого гріха. Тобто, хоча суд не вимагає через нього сходити до Геєни, він усе ж сходить, щоб побачити, яке велике Його благо, благословенного: Він урятував його й звільнив від покарання Геєни. Тим часом той гріх очищується, а потім він піднімається.

Яд Єгуда · 4

«Тим паче» можна сказати, що праведники теж сходять задля очищення, з огляду на те, що буде пояснено далі, у главі 16: Га-Шем, б л а г о с л о в е н н и й, постановляє, щоб праведники, які помислили про переступ, зійшли до Геєни й повели із собою нечестивців, які помислили про покаяння. Дивись там.

Яд Єгуда · 5

«Побачити її порожнину…» За висловом мудреців, ’ו [скорочення не розкрито], у першій главі Тааніт: «Світ — одна шістдесята Саду; Сад — одна шістдесята Едену; Еден — одна шістдесята Геєни. Виходить, увесь світ — немов накривка

Рама з Фано · продовження

паче з огляду на те, чого ще навчимося у главі 16. Є той, хто сходить побачити її порожнину: увесь світ щодо неї — лише накривка казана. Вона є шляхом до брам Еденського саду, як пустеля народів — для тих, хто входить у землю. У майбутньому вона освятиться святістю Саду, як буде пояснено. Ми згадали про це у «Трактаті про душу»; дивись там. [П2204]

Саме через це, безперечно, плакав раббан Йоханан бен Заккай, коли сказав: «Не знаю, яким шляхом мене ведуть». Адже навіть сам перехід, щоб звідти піти до Еденського саду, дуже лякає. До того ж слова цього довершеного мужа містять напоумлення для іншого через висновок від легшого до тяжчого.

Ці два прості шляхи пасують нам для пояснення слів Мойсея, нашого вчителя, мир йому: «Прислухайтеся, небеса», «і нехай почує земля». За тим, як їх витлумачили: «Не знаю, куди йде моя душа. Написано: “Хто знає: чи дух людських синів піднімається вгору, а дух тварини спускається вниз, до землі?” Я доручаю обом наглядати за нею: хай куди вона піде, нехай перебуває в доброму місці». Для такого мужа ці слова вельми дивні, навіть якщо припустити, що він говорив лише про життєву душу. Отже, слід розуміти так, як ми сказали. У частині IV, главі 2, ми вкажемо ще інший шлях розуміння цих слів. [П2205]

Яд Єгуда · 5 · продовження

казана щодо Геєни». Оскільки Геєна є шляхом до брам Еденського саду, праведник пройде через неї, щоб звідти потрапити до Еденського саду, хоча до нього є й інші шляхи. Причина — щоб він побачив прокляття Геєни, яка в майбутньому стане святою святістю Саду. Це не применшує праведника: навпаки, проходячи там, він послаблює силу нечистоти й додає сили її майбутньому перетворенню на святе. Так і пустеля для Ізраїлю була шляхом входження до Землі Ізраїлю. У Зогарі, «Трума», сторінка 250, пояснено, що в тій пустелі панувала інша сторона; Ізраїль проходив через неї всупереч її волі й ламав її силу сорок років. [П2211]

Яд Єгуда · 6

«Як буде пояснено». Далі, у частині V, главі 1; дивись там.

Яд Єгуда · 7

«Саме через це». Через цей шлях, безперечно, плакав раббан Йоханан бен Заккай. Як наведено в першій главі Брахот: коли раббан Йоханан бен Заккай захворів, його учні прийшли відвідати його. Побачивши їх, він почав плакати. Вони сказали йому, і так далі: «Чому ти плачеш?» Він відповів їм, і так далі: «І ще — переді

Яд Єгуда · 7 · продовження

мною два шляхи: один до Геєни, а другий до Еденського саду. Не знаю, яким із них мене ведуть, — то невже не плакатиму?»

Учитель пояснює: цей довершений муж, раббан Йоханан бен Заккай, про якого сказали, що він не залишив ані малої, ані великої справи, і так далі, — безперечно був упевнений, що його не поведуть до Геєни. Натомість він побоювався, що його поведуть до Еденського саду через Геєну, бо той шлях страшний, дуже жахає та лякає. Це і є його слова про два шляхи до Еденського саду: один через Геєну, а другий — до Еденського саду без переходу через Геєну. [П2212]

Яд Єгуда · 8

«До того ж…» Тобто слова раббана Йоханана бен Заккая — לאן [утруднена форма] — за своїм простим смислом дають зрозуміти, що він побоювався: можливо, його поведуть до Геєни. Це для того, щоб стати відвертим напоумленням іншому: нехай боїться Геєни, виводячи від легшого до тяжчого. Якщо раббан Йоханан бен Заккай боїться її, то тим паче має боятися той, хто не досяг його ступеня. [П2213]

Рама з Фано · продовження

Або це має бути зрозуміле за словами царя Давида, мир йому: «Нехай нечестивці впадуть у його сіті; разом — я» (Псалми 141:10). Тобто: добровільно долучитися до їхньої біди. Боронь Боже, щоб він упав! Натомість — «доки я пройду», за висловом «ті, що проходять долиною плачу», який ми ще згадаємо. [П2206]

Можна також пояснити «разом — я» щодо вищого Давида, який є у Святого, благословенний Він. І Він сидить та навчає: «Меїр, Мій син, сказав: коли людина страждає, яким висловом озивається Шехіна? “Калані від Моєї голови, калані від Моєї руки”, קלני מראשי קלני מזרועי». Це за смислом усеохопної постаті, наданої Адамові Першому, про яку витлумачили у «Шмот рабба», глава 40, за віршем «Де ти був, коли Я засновував землю?». Тоді קלני буде евфемістичним позначенням протилежного, як у поясненні Абає там, у розділі «Ґмар га-дін». Раші пояснив, що він тлумачить קללת אלהים, «прокляття Бога», через קל לית — «легкості немає». Він говорить, що Його непокоїть важкість голови й руки через створення людини, яка страждає за свій гріх. За цим поясненням голова відчуває біль через задум її створення, а рука — через дію. [П2207]

Або цю важкість можна пояснити через піт хайот, коли Престол слави обтяжує їх у час лиха. Адже в час прихильності він несе тих, хто несе його, і хайот не мають ані труду, ані втоми. Тому вогняна ріка, негар дінур, яка випливає з їхнього поту,

Яд Єгуда · 9

«Ці два прості шляхи» до Еденського саду, які ми пояснили за простим смислом слів раббана Йоханана бен Заккая, також придатні нам, щоб через них пояснити те, що наші мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили в «Мідраш рабба», розділ «Гаазіну». Ось їхні слова: «Інше пояснення: чому — небесам і землі? Рабі ר”ח [ім’я не розкрито] сказав: до чого це подібне… Так і Мойсеєві сказали: “Чому ти наказуєш небесам і землі?” Він відповів їм: “Я маю померти й не знаю, куди йде моя душа: чи на небо, чи на землю [прогалина у джерелі]…”» [П2214]

Яд Єгуда · 10

«Ці слова дивні»: найвибраніший із людського роду, такий як Мойсей, каже: «Не знаю, куди йде моя душа».

Яд Єгуда · 11

«Навіть якщо припустити». Якщо пояснимо, що Мойсей, кажучи «не знаю» тощо, говорив не про свою нешаму, а лише про життєву душу, утруднення все одно лишається. Адже на своєму вельми високому ступені він також не сумнівався б щодо життєвої душі. Отже, певно, як ми сказали: сумнів стосувався лише того, чи не ввійде він до Еденського саду через Геєну. [П2215]

Яд Єгуда · 12

«Або це означає»: Мойсей сказав «не знаю, куди йде моя душа», бо може статися, що моя душа з власної доброї волі піде долучитися до тих, хто сходить у Геєну; в їхній біді їй болить, щоб урятувати їх. Тому тут доречний вислів «моя душа йде»: це означає, що вона йде сама. Не так у раббана Йоханана бен Заккая, який сказав: «Мене ведуть». Це за словами царя Давида, мир йому: «Нехай нечестивці впадуть у його сіті; разом — я, доки пройду» (Псалми 141). [П2216]

Яд Єгуда · 13

«Тобто “разом — я”»: я теж буду там, але для того, щоб долучитися до їхньої біди.

Яд Єгуда · 14

«Боронь Боже, щоб він упав». Долучення до них не охоплює падіння разом із ними. Слова «разом — я» не пов’язані зі словом «нехай упадуть», а стосуються того, що я піду разом і долучуся до їхньої біди. Проте — «доки я пройду» там, щоб їх урятувати, [прогалина у джерелі] «ті, що проходять долиною плачу» — далі, частина V, глава 6. [П2217]

Яд Єгуда · 15

«Можна також пояснити…» Оскільки цей вірш уже потрапив йому до рук, він пояснює

Рама з Фано · продовження

впаде на голови нечестивців, що спричиняють їм це.

Або це вислів на кшталт «і буде принижений твій брат», ונקלה אחיך. Або — на кшталт קליל לי עלמא, «легкий мені світ», як пояснює там Рава; мається на увазі, що духові несила терпіти. Адже прямо написано: «Моїй душі стало несила терпіти страждання Ізраїлю». Або — на кшталт «яких спалив цар Вавилону», אשר קלם מלך בבל, за висловом «у вогні Господь судимий», який ми згадали в частині I, главі 13. Так само написано: «Я понесу й урятую». [П2208]

Тому Давид сказав: «Разом — я, доки пройду» шляхом дерева життя, коли з брам Еденського саду буде усунуто варту херувимів і полум’я меча. Адже тоді дух нечистоти, який перешкоджає перебуванню Шехіни внизу, зникне із землі.

На це натякає масора: אעבור тричі написане повно. Одне — у гафта́рі «Шім’у»: «І вона сказала: “Не служитиму”, бо на кожному пагорбі…» Написано з далет, а читається з реш. Отже, чуже служіння перешкоджає; Тир наповнився лише від спустошення Єрусалима. «Мою дорогу загородив, і не пройду», ארחי גדר ולא אעבור, — адже всі дні очищення Він також є Богом, що ховається. «Разом — я, доки пройду», יחד אנכי עד אעבור, — це сподіване виправлення в час, коли слава Господа наповнить Скинію, як ми й сказали. [П2209]

Яд Єгуда · 15 · продовження

його ще іншими способами.

Яд Єгуда · 16

«Щодо вищого Давида». У Зогарі, розділ «Кдошім», сторінка 152: «“Звернися до мене й помилуй мене”. Невже Святий, благословенний Він, не мав у світі вродливого, як Давид, що той каже: “Звернися до мене й помилуй мене”? Проте так ми навчали: у Святого, благословенний Він, є місце на ім’я Давид, і воно поставлене над багатьма вищими громадами й таборами. Коли Святий, благословенний Він, хоче помилувати світ, Він дивиться на нього й осяває його обличчя… Оскільки той вищий Давид шукає милості Святого, благословенний Він, щоб приліпитися до Нього, Давид сказав: “Звернися до мене й помилуй мене”». Кінець цитати.

Мається на увазі Малхут, названа Давидом, бо це його міра, як відомо. Учитель пояснює: Давид сказав «разом — я» щодо Шехіни, ніби сама Шехіна говорить так, як він невдовзі виснує. [П2218]

Яд Єгуда · 17

«І Він» — Святий, благословенний Він, — «сидить та навчає». Як наведено в другій главі

Яд Єгуда · 17 · продовження

Хаґіґи, аркуш 15б: Рабба бар Шіла зустрів Іллю й сказав йому: «Що робить Святий, благословенний Він?» Той відповів: «Виголошує вчення з уст усіх мудреців…» Він сказав йому: «Тепер Він говорить: “Меїр, Мій син, каже: коли людина страждає, яким висловом озивається Шехіна? Калані від Моєї голови, калані від Моєї руки…”»

Цей вислів є в мішні розділу «Ніґмар га-дін», аркуш 46, щодо «бо прокляття Бога — повішений», כי קללת אלקי׳ תלוי. Рабі Меїр сказав: «Коли людина страждає…» Раші пояснив «людина страждає»: лихо приходить до неї через її гріх.

Там у Ґемарі: «Як це випливає зі слів? Абає сказав: це як сказати קל לית — “легкості немає”. Рава відповів йому: “Якщо так, слід було б сказати: ‘Важка Мені голова, важка Мені рука’”. Натомість Рава сказав: це як сказати קל לי עלמא — “легкий мені світ”. Проте цей вислів потрібний для власного смислу! Якщо так, нехай Писання скаже מקלל; навіщо קללת? А може, весь він прийшов саме для цього? Якщо так, нехай Писання скаже קלת; навіщо קללת? Виведи звідси обидва значення».

Раші пояснив: קל לית — «я не легкий». Тоді קלני мішни — не евфемізм, а «легкий я не є»; мало б бути «я важкий». קיל לי עלמא — евфемістичний вислів: він не хоче згадувати важкості щодо себе. Кінець цитати. [П2219]

Яд Єгуда · 18

«За смислом усеохопної постаті», згаданої у «Шмот рабба». Ось його слова: «Коли Адам Перший іще лежав неоформленим, Святий, благословенний Він, показав йому кожного праведника, що мав постати від нього. Один підвішений до Адамової голови, інший — до його волосся, інший — до його чола, інший — до його очей… Знай: коли Йов хотів сперечатися зі Святим, благословенний Він, і так далі, Святий, благословенний Він, відповів йому: “Ти хочеш сперечатися зі Мною? Де ти був, коли Я засновував землю?” Що означає איפה, “де”? Рабі Шимон бен Лакіш сказав: Святий, благословенний Він, сказав йому: “Йове, скажи Мені, де була підвішена твоя ефа, איפה שלך: до голови чи до чола?..”»

Яд Єгуда · 18 · продовження

Щодо цієї постаті вчитель пояснює вислів «калані від Моєї голови, калані від Моєї руки», як він далі виснує. [П2220]

Яд Єгуда · 19

«Тоді» вислів קלני буде евфемістичним позначенням протилежного; мається на увазі: «я важкий».

Яд Єгуда · 20

«Він говорить, що Його непокоїть…» Тобто Шехіна, кажучи «калані від Моєї голови», має на увазі, що вона, ніби можна так сказати, страждає через існування нечестивця, чия ефа підвішена до всеохопної постаті. Адже її непокоять важкість і біль голови й руки в тій постаті, спричинені гріхом.

Яд Єгуда · 21

«За цим поясненням…» Тобто голову й руку названо, хоча ефа того нечестивця могла бути в якомусь іншому члені цієї постаті, тому що голова та рука — головні її частини. У голові міститься думка, а рука є знаряддям дії. Шехіна, ніби можна так сказати, страждає й жалкує про створення нечестивця у задумі та в дії.

Яд Єгуда · 22

«Або цю важкість можна пояснити»: Шехіну непокоїть важкість голови й руки усеохопної постаті, бо через гріх людини голова й рука обтяжують усю постать.

Яд Єгуда · 23

«Через…» За тим, що знаходимо щодо поту святих хайот: причиною поту є гріхи нечестивців, які спричиняють те, що Престол обтяжує хайот. Адже в час прихильності, коли Ізраїль виконує волю Всюдисущого, благословенний Він, хайот не мають ані втоми, ані поту: натомість Престол несе їх. [П2221]

Яд Єгуда · 24

«Тому…» У другій главі Хаґіґи, аркуш 13б, щодо вірша «Вогняна ріка тече й виходить з-перед Нього…»: «Звідки вона виходить? Рав Єремія бар Аба сказав від імені Рава: з поту хайот. Куди вона виливається? Рав Зутра бар Товія сказав від імені Рава: на голови нечестивців у Геєні, бо сказано: “Ось буря Господа, гнів вийшов; буря, що вихором кружляє, впаде на голови нечестивців”».

Яд Єгуда · 24 · продовження

Учитель каже: саме тому нечестивців судять у вогняній ріці, бо вони самі є причиною, що її породжує, спричиняючи піт хайот. Такою й стала їхня відплата. [П2222]

Яд Єгуда · 25

Або «калані від Моєї голови» — вислів приниження, як у «і буде принижений твій брат», ונקלה אחיך.

Яд Єгуда · 26

Або — від вислову «яких спалив», אשר קלם: це означає «спалив». Тут мається на увазі сказане «у вогні Господь судимий». У Талмуді це витлумачили так: כלע"ל [неясне скорочення] Він, благословенний, ніби зійде разом із переступниками Ізраїлю до Геєни, щоб їх урятувати, як наведено вище, частина I, глава 13. Так само вислів «калані від Моєї голови» говорить про те, щоб, ніби можна так сказати, наприкінці зійти з ним до Геєни. [П2223]

Яд Єгуда · 27

«Так само». Тобто це також смисл Писання: «Я понесу» (Ісая 46), а саме — у Геєні, «і врятую» цим переступників, які в ній.

Яд Єгуда · 28

«Тому…» Учитель завершує пояснення вірша «разом — я», який Давид сказав від імені Шехіни. Ніби вона промовляє: «Нехай нечестивці впадуть у його сіті» — в Геєні; «разом — я» — також і я, бо буду там, «доки пройду», щоб привести їх до Еденського саду, коли звідти буде усунуто херувимів і полум'я меча.

На це пояснення «доки пройду» натякають пораховані в масорі три випадки повного написання אעבור: «І ти сказала: "Не перейду"» (Єремія 2); «Мою дорогу загородив, і не пройду» (Йов 19); «Разом — я, доки пройду». Смисл першого, у якому написано אעבוד із далет, а читається з реш: я не перейду до брам Еденського саду, а служитиму чужому служінню, «бо на кожному високому пагорбі…». Саме воно перешкоджає перебуванню Шехіни внизу, адже Шехіна внизу скасовує нечистоту. Тому наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Тир не наповнився…»

У другому — як написано «בי [утруднена форма] мою дорогу загородив, і не пройду» — смисл

Яд Єгуда · 28 · продовження

такий: хоча моє серце вірне Богові й я більше не маю частки та спадку в чужому служінні, я все ж не можу пройти, бо мою дорогу загородив. «Без страждань…», בלי יסורי [утруднений зв'язок], — і очищення, яке я терплю за провину наших батьків, яких уже немає. Як написано — וככתי' [нерегулярна форма], — Він, благословенний, ховається, а дух нечистоти панує, доки мине Його гнів. У майбутньому ж, за загального виправлення: «Дух нечистоти Я усуваю із землі», і тоді — «разом — я, доки пройду», עד אעבורה. [П2224]

Йоель Моше · 1

«Щоб урятувати іншого». Тобто якийсь нечестивець зійшов туди, і праведник теж сходить туди; проходячи через Геєну, бере його із собою. Про це цар Давид, мир йому, сказав: «Бо Ти не залишиш моєї душі шеолові» — сходити до Геєни за мій гріх; לא' [неясне скорочення] «Ти навчиш мене дати Твоєму побожному побачити яму», תלמדני ליתן חסידך לראות שחת, — зійти туди, щоб урятувати її. Це й означає: «Хто той муж, що житиме» — як Авраам, — «і не побачить смерті» — тобто Геєни, яку всі мусять побачити, щоб урятувати душу нечестивця з руки шеолу навіки. Тому Яків сказав: «Зійду до мого сина, сумуючи, до шеолу». Тобто через мого сина, який загубився — מכתי' [неясна форма], що він нечестивець, — я мушу зійти до шеолу, до Геєни, щоб підняти його звідти. [П2225]

«Напоумлення для іншого через висновок від легшого до тяжчого». Адже якщо раббан Йоханан бен Заккай боявся Геєни, то тим паче ми.

«Для такого мужа…» Як у Мойсея міг бути сумнів, чи підніметься його душа вгору? «Навіть якщо נגי"ס?» [непевне прочитання]. Тобто якщо пояснимо, що йдеться про життєву душу: він сказав йому це не про душу як таку; однак для такого мужа ці слова все одно дивні. Натомість, як ми сказали, він зійде до Геєни, щоб урятувати іншого. [П2226]

«Ось його слова: יהד אנכי…» [неясне написання; контекстно «разом — я»]. У Зогарі, «Кдошім», сторінка 152: «Проте так ми навчали: Давид сказав — א"ל — Святому, благословенний Він…»

Йоель Моше · 1 · продовження

[П2227]

«Боронь Боже, щоб він упав…» Тобто впасти до Геєни, щоб залишитися там під судом. Натомість — «доки пройду», щоб урятувати זולת הבינונים [«інших — середніх» / «крім середніх»; зв’язок не встановлено] від їхньої біди, як сказано: «Ті, що проходять долиною плачу…» [П2228]

«Тоді калані буде евфемістичним позначенням протилежного». Тобто קלני є висловом важкості, на кшталт סגי נהור, «багатий на світло». [П2229]

«Адже всі дні очищення…» — וארם נדר? [повне непевне читання; значення не встановлено]. Це

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 2

Йоель Моше · 1 · продовження

за сказаним у частині II, главі 25: у святому завіті є два канали — один правий і один лівий. Коли Ізраїль має заслугу, його правиця переважає й подає вплив; а за протилежного — навпаки. [П2230]

«קל לית». Тобто не легкий, а важкий.

«בעת רעף» [неясне написання; контекстно час гніву]. Тобто коли виконують Його волю, благословенного, тоді Престол обтяжує їх, а з того поту постає вогняна ріка, щоб судити в ній нечестивців. Це і є їхня Геєна. [П2231]

Хікур Дін — частина III — глава 3

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Або можна пояснити…» У попередньому розділі вчитель пояснює мідраш до «Прислухайтеся, небеса…» — Мойсеєві слова «не знаю, куди йде моя душа…» — з боку применшення: Мойсей боявся, що ввійде до Еденського саду через Геєну. Тепер учитель переходить до пояснення з боку величі. Намір того, хто тлумачить, такий: велич Мойсея, нашого вчителя, мир йому, настільки зросла, що він не дбав про одержання винагороди за свої вчинки. Навіть якби його душа спустилася вниз, до землі, без винагороди, як дух

Рама з Фано

Або вислів «Прислухайтеся, небеса» можна пояснити відповідно до величі того, хто його промовив: жодне створіння ані вгорі, ані внизу не було подібне до нього, хіба що вродою. Адже ще за життя він тримався лиця Престолу через те, що вище від нього. [П2232]

Він сказав так, бо людський дух, який піднімається вгору, піднімається, щоб одержати винагороду; а дух тварини, який спускається вниз, до землі, — не з тих, кому належить відплата, і повертається до своєї основи. А муж Мойсей був вельми смиренним: не очікував одержати відплату й служив Всюдисущому без такої умови. Ба більше: Писання зменшило сам його титул і зробило йому усічену вав, яку

Яд Єгуда · 1 · продовження

тварини, він був би задоволений. Тому доручив її небесам і землі, сказавши: «Я доручаю вам обом наглядати за нею», — ніби мав сумнів, куди вона піде, — щоб, навіть коли піде до землі, як тварина, перебувала в доброму місці. Дивись завершення цього міркування нижче, наприкінці глави 7. [П2239]

Яд Єгуда · 2

«Він тримався лиця Престолу» — як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, у дев’ятій главі Шабату. [П2240]

Яд Єгуда · 3

«Сам його титул». Як сказано: «А муж Мойсей — смиренний», ענו: вав у ענו мала й усічена, тому можна витлумачити, ніби написано עני з йодом. [П2241]

Яд Єгуда · 4

«Проте погодилася…» Тобто не заперечуй сказаному нами: ענו написане з малою вав, щоб показати, що він був бідним щодо винагороди. Припустімо, такою була думка Мойсея: він не зважав ані на себе, ані на свою винагороду. Але ж Тора не може засвідчити як істину, що він був у цьому бідним: це, боронь Боже, виглядало б так, ніби йому немає винагороди!

Тому вчитель каже: навпаки, насправді саме так і є. Його винагорода настільки велика, що світ замалий її вмістити; і навіть із тим великим благом, що для нього приховане, він бідний порівняно з величезною винагородою, яка йому справді належить. Га-Шем, благословенний Він, погодився з Мойсеєвою думкою назвати його бідним щодо винагороди, але з протилежним наміром. Мойсей мав на увазі, що не дбає про винагороду й вважає себе в цьому бідним, який нічого не має; Га-Шем, благословенний Він, мав на увазі, що всієї

Рама з Фано · продовження

можна витлумачити як «вельми бідний», עני מאד, адже він ні за що себе не мав. Тому сказав: «Хай куди йде моя душа, нехай перебуває в доброму місці». Бо на всіх напрямках, куди він зверне, — воля Того, хто перебуває в кущі; Його задум устоїть, і Він здійснить Своє бажання. [П2233]

Проте думка Всевишнього узгодилася з думкою Мойсея, нашого вчителя, мир йому, у написанні згаданої малої вав: адже його світ не є його місцем, бо замалий, щоб умістити його винагороду. Про нього сказано: «Солодкий сон працівника», מתוקה שנת העובד, — початкові літери משה. Навіть у могилі він завжди ворушить устами сплячих: «чи мало, чи багато їсть», бо не приписує добра собі, а покладається на заслугу інших. А «ситість багатого» — як Єзекії, багатого на Тору й заповіді, який, однак, насичував себе та покладався на власну заслугу, — «не дає йому спати»: йому приписали заслугу інших. [П2234]

Тлумаченню «вельми бідний» не суперечить загальновідоме протилежне твердження: Шехіна перебуває лише на мудрому, сильному, багатому й високому на зріст; усе це виводять із Мойсея. Адже він збагатів лише з відходів скрижалей. Вухо, що чує, розрізнить слова: це багатство не з того роду, який доступний усім людям на землі. [П2235]

Адже все його спасіння й усе його прагнення — його посланництво

Яд Єгуда · 4 · продовження

винагороди недостатньо, тож навіть із великою винагородою він бідний.

Яд Єгуда · 5

«Адже його світ не є його місцем». Він прийшов у цей світ не задля себе, щоб одержати винагороду, як інші люди, бо світ замалий умістити цю винагороду. Він прийшов заради світу — пом'якшити суд, як буде пояснено в наступному розділі.

Яд Єгуда · 6

«Про нього сказано»: «Солодкий сон працівника, чи мало, чи багато їсть; а ситість багатого не дає йому спати» (Когелет 5). Адже початкові літери מתוקה שנת העובד — משה. Тобто солодкий його сон у могилі: там його вуста завжди ворушаться, коли ми займаємося його Торою. Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: «Коли хтось виголошує галаху від імені того, хто її сказав, його вуста ворушаться в могилі». [П2242]

Яд Єгуда · 7

«Чи мало…» Він був Господнім рабом без умови одержати плату. Так само й щодо винагороди, яка приходила сама собою, не приписував добра собі. Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, у першій главі Брахот, аркуш 10б: «Кожному, хто

Яд Єгуда · 7 · продовження

покладається на власну заслугу, приписують заслугу інших; а кожному, хто покладається на заслугу інших, приписують його власну заслугу. Мойсей поклався на заслугу інших, сказавши: “Згадай Авраама, Ісаака та Ізраїля, Твоїх рабів”. Тому йому приписали власну заслугу, як сказано: “І Він сказав знищити їх, якби не Мойсей, Його обранець…” Єзекія поклався на власну заслугу, як сказано: “Згадай же, як я ходив перед Тобою”. Тому йому приписали заслугу інших, як сказано: “І Я захищу це місто заради Себе та заради Давида, Мого раба”». Тому він завершує: «А ситість багатого…» — це стосується Єзекії, який насичував себе й покладався на власну заслугу. [П2243]

Яд Єгуда · 8

«І не суперечить нашому вислову» про усічену вав у ענו מאד, ніби написано עני מאד: адже Мойсей, наш учитель, мир йому, був багатим, як загальновідомо зі слів мудреців, благословенної пам’яті: «Шехіна перебуває лише…» Хоча за нашим тлумаченням ідеться про його винагороду, як

Рама з Фано · продовження

щодо десяти речей, створених напередодні шабату, у присмерку. Усі вони — чудесні діяння: Божественна милість приготувала їх, щоб кожна свого часу виправляла пошкодження правильної природи, створеної десятьма висловами, — те, що викривила людина, яка «в пошані не переночує». І жодна з цих речей, що дає свій плід у належний час, не постала наново, переходячи від можливості до здійснення, інакше як через Мойсея, нашого вчителя, мир йому, та завдяки його заслузі. Усе це — «іди прочитай у школі», זיל קרי בי רב, — крім веселки й шаміру, щодо яких нам потрібні слова агади. [П2236]

Уже витлумачили: בשגם — це Мойсей, бо його заслуга захистила Ноя та його синів, а вони — учасники завіту веселки. Шамір також служив у його дні, щоб вирізьбити на каменях ефода імена синів Ізраїлю. [П2237]

Щоб довести до десяти число речей, прямо названих у Писанні щодо цього керування, дорученого лише йому, ті, кого в мішні Авот наведено як «деякі кажуть», додали до переліку Мойсеєву могилу. У барайті розділу «Маком ше-наґагу» додали печеру, у якій стояли Мойсей та Ілля. Навіть про барана Авраама, нашого праотця, сказали, що він служив на горі Синай: його лівим рогом було засурмлено, а в майбутньому буде засурмлено правим. І «обценьки — обценьками» — для роботи над Скинією. [П2238]

Яд Єгуда · 8 · продовження

сказано, усе ж треба пояснити це і за простим смислом. Адже «חכם אין ויש יקדם?» [непевне прочитання; значення зв’язку не встановлено]. Також і щодо нього буде правдою сказати: якщо Мойсей не звертав серця до багатства, то титул «бідний» справді йому пасує. [П2244]

Адже він збагатів лише з відходів скрижалей, як там виводять «багатий» зі сказаного: «Витеши собі», פסל לך, — відходи належать тобі. Щодо цього багатства буде правдою сказати, що він не дбав про нього: воно не таке, як інший рід багатства, доступний іншим людям. Усе Мойсеєве спасіння й усе його прагнення були Його посланництвом, благословенне Його Ім’я, щодо десяти речей, створених напередодні шабату, у присмерку, — вивести їх від можливості до здійснення. Саме так він збагатів зі скрижалей, однієї з десяти речей: вивівши їх від можливості до здійснення. Це вважалося йому справжнім багатством. А позірне багатство, якого він також із них набув, він ні за що не мав.

Яд Єгуда · 9

«Щоб кожна свого часу виправляла…» До гріха Адама Першого ці десять речей були закладені в правильній природі. Потім, коли правильна природа зіпсувалася через гріх Адама, Божественна милість мала їх виправити. Тому Він створив їх напередодні шабату, у присмерку. Це було лише в можливості, а згодом кожна мала здійснитися у відповідний їй час. Так пояснили коментатори, і так само сказано в Зогарі, розділ «Ваєра», сторінка 293. [П2245]

Яд Єгуда · 10

«Десятьма висловами», якими світ було створено в правильній природі. Тому й ці створені речі постали числом десять.

Яд Єгуда · 11

«І не постала наново…» Тобто їх було виправлено лише через Мойсея, нашого вчителя: завдяки самій лише його заслузі кожна з них прийшла до здійсненого виправлення.

Яд Єгуда · 12

«Усе це»: уста землі, уста криниці, уста ослиці, манна, жезл, письмо, написання та скрижалі. Те, що читають у школі, — це що вони постали через Мойсея й завдяки його заслузі. [П2246]

Яд Єгуда · 13

«Крім веселки й шаміру», яких не було за Мойсеєвих днів. Тому нам потрібні слова агади, щоб пояснити, що й вони постали через Мойсея. Щодо веселки, яка була знаком завіту для Ноя, наші мудреці, благословенної пам’яті, вже витлумачили «бо й це — плоть», בשגם זה בשר, тощо: בשגם — це Мойсей. Він захистив Ноя та його синів; отже, Мойсей, мир йому, був причиною веселки. [П2247]

Щодо шаміру сказали в розділі «Еґла аруфа», аркуш 48б: «Наші вчителі навчали: камені ефода — на цих каменях не пишуть чорнилом, бо сказано “різьблення печаті”; і не надрізають їх різцем, бо сказано “у їхній повноті”. Як же роблять? Пишуть на них чорнилом, приносять шамір і показують їм його зовні, а вони розколюються самі…» Отже, шамір був за Мойсеєвих днів.

Яд Єгуда · 14

«Щоб довести до повного числа…» Тобто, якщо тобі більше до вподоби прямо сказане в Писанні, то замість веселки й шаміру ми

Яд Єгуда · 14 · продовження

знайшли дві інші речі, створені напередодні шабату, у присмерку. Про них написано, що вони були за Мойсеєвих днів: це його могила та печера, у якій він стояв. Про це — «вище, глава 5», у тій мішні та в розділі «Маком ше-наґагу». Так можемо довести до повного числа десять речей, прямо названих у Писанні. [П2248]

Яд Єгуда · 15

«Щодо цього приготування» — у виправленні правильної природи, що була пошкоджена; його було доручено лише Мойсеєві. [П2249]

Яд Єгуда · 16

«Навіть баран Авраама, нашого праотця», якого там додали в мішні, був за Мойсеєвих днів. Як сказали про нього у פרי ר”א [імовірно: «Піркей рабі Еліезер»]: він служив на горі Синай. [П2250]

Яд Єгуда · 17

«І обценьки». Обценьки, згадані там, також були за Мойсеєвих днів, у роботі над Скинією.

Йоель Моше · 1

«Той, хто його промовив», — це Мойсей, наш учитель, мир йому.

«І зробив йому усічену вав». Пояснення: у вірші «А муж Мойсей — вельми смиренний», והאיש משה עניו מאד, написана усічена вав; можна сказати: עני, «бідний». [П2251]

«Бо на всіх напрямках…» Відомо, що в праведника, який не пошкоджує своєї душі, після смерті вона повертається до своєї основи, до місця, звідки її взято. Якщо ж він особливо великий праведник, його нешама підноситься вище від місця, звідки її взято. Тому Соломон сказав: «Хто знає: чи дух людських синів піднімається вгору?» Тобто вище від місця, звідки впала; чи вона — як дух тварини, що спускається вниз, до своєї основи? Так його нешама піднімається й повертається до своєї первісної основи, без подальшого піднесення. Тому Мойсей сказав: «Хай куди вона зверне, нехай перебуває». Тобто, якщо Його воля — щоб його нешама тепер не осягнула більшого, а лише повернулася до свого кореня, я й цим задоволений. [П2252]

«І все це — ז”ל קרי בי רב הוא». Пояснення: усі десять речей, створених напередодні шабату, «בה» [«у

Йоель Моше · 1 · продовження

ній»; референт не встановлено], були освячені й виправлені через Мойсея, бо він — виправлення Адама. Тобто всі десять речей, створених напередодні шабату, були в можливості, а не у здійсненні; кожна здійснилася свого часу й через Мойсея. Адже він не належав до המון המזומן [«приготованого загалу / достатку»; значення зв'язку неясне]. Дивись Зогар, «Ваєра», до вірша «І ось інший баран, що зачепився в ньому…»: там є слова «і всі ті речі, які були створені між…

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 3

Йоель Моше · 1 · продовження

напередодні шабату», וכל אינון מילין דאתבריאו בין בע"ש [скорочений, утруднений вислів]. [П2253]

Крім веселки, яка була в дні Ноя, і шаміру — у дні Соломона. Відповідь: בשגם — це Мойсей, завдяки заслузі якого Ной та його сини захищені; тоді й була веселка. А шамір також був у його дні, для каменів ефода. [П2254]

Хікур Дін — частина III — глава 4

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39 · 40 · 41 · 42 · 43 · 44 · 45 · 46 · 47 · 48 · 49 · 50 · 51 · 52 · 53 · 54 · 55 · 56 · 57 · 58 · 59 · 60 · 61 · 62 · 63 · 64 · 65 · 66 · 67 · 68 · 69 · 70 · 71 · 72 · 73 · 74 · 75 · 76 · 77 · 78 · 79 · 80 · 81 · 82 · 83 · 84 · 85

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

Основою цього тлумачення є вислів «Не знаю, куди йде моя душа», пояснений у попередньому розділі: Мойсей сказав так, бо не турбувався про одержання відплати. І справді, вся велика винагорода, приготована для нього, — ніщо проти належної йому винагороди, адже світ замалий, щоб її вмістити.

Яд Єгуда · 2

«А Мойсей, наш учитель, мир йому, — у простій таємниці». [П2269] Як сказано в «Зогарі», розділ «Шмот», сторінка 36, про вірш «І з'явився йому Господь у полум'ї вогню»: «Рабі Аба сказав: на це, що стосується Мойсея, не можна дивитися — כמתחל [неясне значення]

Рама з Фано

Основа цього тлумачення, яке ми пояснюємо, така: світ був створений судом, а Мойсей, наш учитель, мир йому, — чистою милістю. Він набув тілесної форми не заради себе, а лише заради утвердження світу, щоб той не загинув. Натяк на це вже наведено у вірші «З води я витягла його». Тому його кинули до Нілу, щоб з'єднати його води дотиком і очистити їх. І криниця повернулася завдяки його заслузі після смерті Маріям. Увесь час, коли вона була уражена цараат, він, витягнутий із вищих вод, з'єднував дотиком води з криниці, щоб Ізраїль не пив із затоптаного джерела та зіпсованого витоку, боронь Боже. У цьому сенс «Боже, прошу, зціли ж її», אל נא רפא נא לה. [П2255]

У цій короткій молитві він виявив дивовижний задум і велику мудрість. Мій учитель, поважний рав Езра,

Яд Єгуда · 2 · продовження

вищий. Написано: "Бо з води я його витягла". Той, кого виведено з вод вищої сили, не боїться вогню», і так далі. Дивись пояснення, яке я написав про це в частині II, главі 13. [П2270]

Яд Єгуда · 3

«Не набув тілесної форми заради самого себе» — його душа прийшла в цей світ не для власної потреби.

Яд Єгуда · 4

«Лише заради підтримання й витягнення світу», створеного в суді, щоб він не загинув. Адже Його мудрість, нехай благословиться Його Ім'я, побачила потребу діяти, щоб пом'якшити його судом, якщо не через долучення до нього Мойсеєвого милосердя. [П2271] І про

Яд Єгуда · 4 · продовження

це сказали: «На початку створив Бог» — завдяки заслузі Мойсея, який названий «початком»; שכ’ [нерозкрите скорочення]. І пояснення Реканаті — לו [непевна адреса]; дивись вище, שב’ [нерозкрите скорочення]. Досі тут. [П2272]

Яд Єгуда · 5

«Еманував і вивів Мойсей / Мойсея з вищих вод» [неясний синтаксичний зв’язок]. Тому його було кинуто до Ріки, яка, як відомо, була об’єктом ідолопоклонства фараона. Це мало з’єднати дотиком його святі води з водами Ріки та її кліпою вгорі й очистити їх, щоб вивести з них — через святі наміри. [П2273]

Яд Єгуда · 6

І саме через це криниця повернулася завдяки заслузі Мойсея, як пояснено в «Зогарі», «Емор», сторінка 126. Ось його слова: «Померла Маріям — усунулася криниця, як написано: “І не було води для громади”. І коли вони хотіли, щоб криниця, яка перебувала з Ізраїлем, усунулася, — כד מתלת [неясний зв’язок] — три хмари, що були пов’язані з нею, і вона була з ними зв’язана. [П2274] Помер Аарон — усунулися ті хмари, і усунулися хмари, з’єднані з ними. Прийшов Мойсей, щоб

Рама з Фано · продовження

нехай сяє його світильник, докладно пояснив її в таємницях Тори. Для нашого задуму в цьому місці трактату досить пояснити: він молився, щоб їй негайно й відразу було даровано оздоровлення заради Ізраїлю, як сказано.

Крім того, гематрія цих слів — בניך רפא אלהים, «Твоїх синів зцілили, Боже», за висловом «Господь, твій цілитель» про води Мари та «Я зцілив ці води», сказаним Єлисеєм у Єрихоні. [П2256]

До того ж він передбачав, що вони говоритимуть проти Бога й Мойсея. Тому просив прощення для Маріям, яка говорила лише проти Мойсея, щоб, виводячи від легшого до тяжчого, не збільшили покарання цих людей, боронь Боже. Його молитва допомогла: її судили лише за висновком від легшого до тяжчого, щоб тут можна було сказати: «Досить, щоб виведене міркуванням було як вихідний випадок». Тому Маріям не була остаточно визнана нечистою, а очистилася під час ізоляції для огляду. Дивись початок трактату «Га-міддот». [П2257]

Повернімося до Мойсея. Святий, благословенний Він, долучив його до сукупності творіння, яке без нього не існувало б. У світі немає порожнечі, і ніхто не торкається приготованого для свого ближнього. Тому Мойсей, наш учитель, мир йому, не мав частки й спадку разом зі своїми братами ні в сукупності світу, ні в його управлінні.

Яд Єгуда · 6 · продовження

повернути їх. Саме це написано: “Ти піднявся на висоту, узяв полон, прийняв дари в людині”. “Прийняв дари” — справді: מיתן [непевне значення] дари, що були спочатку, — криницю й хмари». [П2275]

Яд Єгуда · 7

וכ”ל [нерозкрите скорочення]: цим розв’язується утруднення, про яке написано в בחיי’ [непевна назва]. Ідеться про те, що Ізраїль послав сказати Сіхонові, цареві амореїв: «Не питимемо води криниці», як сказано в Писанні, у розділі «Хукат». Адже, безперечно, намір такий: не питимемо води його криниці, а тільки: «Воду за срібло даси мені, і я питиму», як пояснено у вірші розділу «Дварім». [П2276] Так само Раші пояснив «Не питимемо води криниці» — כהו’ [нерозкрите скорочення] — щодо царя Едому. Не можна сказати, що намір такий: не питимемо води твоєї криниці задарма, бо דק”ש [нерозкрите скорочення]: мало б бути «води криниць», як запитував там Раші щодо царя Едому: «А хіба з його криниць?..» І дивись: це не відповідає вислову «Не питимемо», який означає: зовсім не питимемо. [П2277] І виникає утруднення: звідки в Ізраїлю була криниця, адже

Яд Єгуда · 7 · продовження

[прогалина у джерелі]. [П2278] Те, що послали до Сіхона, сталося після смерті Маріям і Йордану, як пояснено у віршах. А Йонатан переклав: לא נבעל מי גובין [неясний вислів про воду криниць]. Проте ця справа — מסעונו [неясне значення] — задарма. За словами «Зогару», що Мойсей повернув криницю, справа знаходить належне пояснення у своєму прямому значенні. [П2279]

Яд Єгуда · 8

І все це — ברעתה [«у її лихові»?]: Мойсей також з'єднував Ізраїль дотиком із цієї причини, а саме тому, що він — із вищих вод. Адже й криниця — האח [неясне значення] — навпроти вищої криниці, як пояснено в «Зогарі», у розділі… [П2280]

Яд Єгуда · 9

Щоб Ізраїль завдяки заслузі Маріям не пив із «джерела за срібло» — ח"ו כ"ס [частково неясні скорочення]; адже припинився потік достатку — הבב [неясне слово] — сюди згори у води. [П2281]

Яд Єгуда · 10

Саме тому Мойсей молився короткою молитвою: заради Ізраїлю, щоб, як відомо, не припинився для них потік води, він не подовжував своєї молитви, аби

Рама з Фано · продовження

Його батько був праведним і непорочним: тому він названий Амрамом, עמרם, від вислову «чиста вовна», עמר נקי, і помер через підступ змія. Його дружина, яка була його тіткою, — що не відповідає нашій Торі після встановлення нової галахи, а також звичаю світу, — народилася в місці, яке не належить ані до Єгипетської землі, ані до Землі Ізраїлю: між мурами. Оскільки Єгипет межує з нею вгорі й унизу, місце між мурами вже можна вважати частиною меж Землі. Вона довершила число сімдесяти душ, що зійшли до Єгипту, разом зі славою Шехіни. Її ім'я — Йохевед, יוכבד. Читай не יוכבד, а כבודי, «Моя слава»; її гематрія — сорок два. Тому, хто розуміє, досить натяку; як же зрадіє серце мудрого! [П2258]

Мати зачала Мойсея лише після того, як утратила надію, вже на старості. Це сталося шостого сівана — того дня, коли через нього Ізраїлю була дана Тора. Вона названа його ім'ям: «Пам'ятайте Тору Мойсея, Мого слуги». Причина — у джерелі його душі: вона й Тора — близнюки. Знак зодіаку місяця вказує на це.

Оскільки вагітність Йохевед не була помітна і її чоловікові це не спало на думку, він вдався до запобіжного заходу, щоб вона не завагітніла. Побоюючись присуду про Ніл, відіслав її зі свого дому на таммуз та ав. Тим самим для неї відбулося спокутування за розлад, який ми спричинили у вищих сферах, за змістом «Я зійду з тобою до Єгипту»,

Яд Єгуда · 10 · продовження

сподобитися того, щоб зцілення прийшло до неї негайно, тієї ж миті.

Яд Єгуда · 11

Крім того, ці слова — «Боже, прошу, зціли, прошу, її» (אל נא רפא נא לה) — за гематрією мають число רפ"א אלהי, «зціли, Боже». Це натяк на те, що завдяки його заслузі в цій молитві йдеться також про Ізраїль: щоб вони пили з криниці, як було спочатку. [П2282]

Яд Єгуда · 12

«На зразок: "Господь — רופאיך [неясна форма: «твої цілителі»]"», і так далі. Тобто ми знаходимо вислів про зцілення стосовно води — при Марі через Єлисея; так і тут. [П2283]

Яд Єгуда · 13

«Крім іншої причини, яка тут є» — а саме: Мойсей мусив тут молитися також за Ізраїль, щоб полегшити їхню кару в майбутньому, коли вони говоритимуть проти Бога й Мойсея.

Яд Єгуда · 14

Щоб про них судили від легшого до тяжчого за випадком Маріям: якщо вона говорила не лише проти Мойсея й була покарана, то тим більше Ізраїль, що говорив також проти Бога. Тому він молився й просив прощення для Маріям. [П2284]

Яд Єгуда · 15

І його молитва допомогла в цьому: Маріям судили лише за правилом מדו׳ [нерозкрите скорочення], як сказали мудреці, благословенної пам’яті: «Якби її батько плюнув їй в обличчя, хіба вона не була б осоромлена сім днів?» За міркуванням від легшого до тяжчого — перед Шехіною чотирнадцять днів. Однак «Досить, щоб виведене міркуванням було як вихідний випадок» (דיו לבא מן הדין להיות כנדון). [П2285] Щоб навіть якщо Ізраїль помилиться в майбутньому, була від цього велика користь — לון, «для них», — збільшити їхню кару за міркуванням від легшого до тяжчого з випадку Маріям, через правило «досить». [П2286]

Яд Єгуда · 16

Тому, оскільки суд над нею стосується Ізраїлю, Маріям через свій цараат не стала нечистою: її становище було лише як у враженого цараат, ізольованого для огляду. І про неї зазначено, що після семи днів вона очиститься. Це також полегшення її кари: щоб на неї не поширилося означення нечистоти. А це — через Ізраїль, щоб не застосовували до неї суворіших судових приписів. [П2287]

Рама з Фано · продовження

אנכי ארד עמך מצרימה. [П2259]

Гематрія початкових літер цього вислову — יב”ק; кінцеві літери — יו”ד ה”א וא”ו. Далі: початкові літери אנכי ארד עמך дають сімдесят два. אנכי, «Я», має гематрію כסא, «престол». ארד, «зійду», має гематрію двохсот від послідовного нарощення אלהים та п’яти літер. עמ”ך, «з тобою», має гематрію сто тридцять — це послідовне нарощення הויה з розгортанням через алефи. מצרימה, «до Єгипту», має гематрію שכינה, «Шехіна». Отже, усі ці святі Імена зійшли з ними до Єгипту. [П2260]

Завдяки цьому він утримався від близькості з нею в перші місяці, коли статеві зносини тяжкі для плоду. Коли вирішили, що присуд про Ніл припинився, він повернув її в елулі — порі кохання. Нотарикон цього місяця: «Я — моєму коханому, а мій коханий — мені», אני לדודי ודודי לי. У ньому — початок примирення для спокутування гріха. Його знак — Діва, збережена для свого чоловіка, бо вона повернулася до днів своєї молодості.

Хоча минуло вже кілька місяців її вагітності, цього не помітили, як у тієї діви, чиє лоно вузьке. Адже речовина плоду в її лоні походила від вищого світла, за словами наших мудреців, благословенної пам’яті, про вірш «Вона побачила, що він добрий». Вагітність не була помітна, бо його місце не підлягає мірі. [П2261]

Вона народила сьомого адара, на початку десятого місяця, бо «десятьма

Яд Єгуда · 17

«Для сукупності творінь світу», яка не могла б існувати без нього. Саме заради цього він прийшов у світ, не заради власної потреби.

Яд Єгуда · 18

«І у світі немає порожнечі» — вислів, запозичений із книг про природу. Тут мається на увазі, що у світі немає порожнього предмета, бо немає нічого, що не мало б межі. Тому землю поділено між племенами, за винятком Мойсея: у нього немає частки в землі, адже він прийшов у світ не заради власної потреби. Людина не торкається того, що приготоване її ближньому, тож він жодним чином не міг узяти частку в землі.

Яд Єгуда · 19

«А його батько…» Рав принагідно згадує родовід Мойсея та його народження, щоб пояснити його велику перевагу й витлумачити все, що цього стосується.

Яд Єгуда · 20

«І помер через змія», як сказано в розділі «Баме бегема». [П2288]

Яд Єгуда · 21

«Після того як було освячено галаху». До дарування Тори йому було дозволено [одружитися] зі своєю тіткою, як сказано в розділі «Чотири страти»; а при даруванні Тори цю галаху було

Яд Єгуда · 21 · продовження

запроваджено як заборону [одруження] зі своєю тіткою. [П2289]

Яд Єгуда · 22

«І навіть не за звичаєм світу» — бо й народи дотримувалися в цьому заборони, хоча не мали такого наказу.

Яд Єгуда · 23

«Народилася в місці…» У розділі «Єш нохалін» (аркуш 123) Аба Халіфа Кароя запитав рабі Хію бар Абу: «У загальному числі ти знаходиш сімдесят, а коли перелічуєш окремо — сімдесят без одного», і так далі. Рабі Хама ב"ח сказав: «Це Йохевед: її зачаття було в дорозі, а народження — між мурами, як сказано: “Яку вона народила Леві в Єгипті”. Її народження — в Єгипті, але її зачаття — не в Єгипті». [П2290] Раші пояснює: «Це Йохевед. Тому її й не названо окремо: вона ще не вийшла на світове повітря, а при своєму входженні до Єгипту була плодом у лоні матері». Досі тут. Він, благословенної пам’яті, вважає, що слова про народження між мурами мають розв’язати утруднення «коли перелічуєш окремо, знаходиш…». Проте утруднення розв’язується вже її зачаттям — самим зачаттям у дорозі. Так само Раші написав там

Рама з Фано · продовження

ступенями він довершився», בעשר דרגין אשתכלל. Усі гадали, що вона народила за неповного строку. Насправді тевет був для нього восьмим місяцем вагітності, коли всі наражаються на небезпеку. Це слово походить від ובת טות, «і ночував у пості»: близькість вимови допускає заміну літер, а значення — упокорення душі. Або це складене слово טב בת: наче її благо припинилося й вона перестала народжувати. Тим паче за такого тяжкого поневолення, коли обвинувачення посилювалося проти визволителя Ізраїлю. [П2262]

«І приховувала його» — Шехіна — «три місяці»: як ми сказали, за словами Зогару міра суду напружена у світі в таммузі, аві й теветі. Це для того, щоб його заслуга не захистила й не затримала руйнування Храму, аби Він вилив полум’я Свого гніву на дерево та каміння. Коли ж Мойсей народився, дім сповнився світла, як ми сказали. [П2263]

Натяк — בשג"ם, як ми пояснили це слово в попередній главі. Тут бет — службова літера, а решту пояснено в Таргумі Йонатана у трьох місцях: наприкінці пісні Девори, в останніх словах Давида та у вірші «І світло сонця буде семикратним». Від дня його народження світили сорок дев’ять брам Біни, на які натякає слово שבעתים, «семикратно»: це сімки, помножені одна на одну. В Авеля вони закрилися на п’ятдесятий день від його народження, коли він помер, бо в Авелі він прийшов, не набувши тілесної форми, як сказано. [П2264]

Яд Єгуда · 23 · продовження

(аркуш 104), і ось його слова: «Її не полічено явно тому, що вона прийшла до Єгипту лише в лоні матері, а її народження було “між мурами”, тобто всередині Єгипту. Оскільки про її зачаття сказано “в дорозі”, то й про її народження сказано “між мурами”». Можна також, дотримуючись його способу пояснення, сказати, що «між мурами» — буквально; а завершити словами про її народження між мурами знадобилося лише тому, що так було насправді й так йому було передано. [П2291]

Яд Єгуда · 24

«І так далі». Саме тому Раші пояснює «між мурами» як «усередині Єгипту»: на це вказує прямий зміст вислову вірша «Яку вона народила Леві в Єгипті»; дивись розділ «Ваїґаш». А за думкою рава, завершення «і її народження — між мурами» потрібне для розв’язання запитання. Бо якби її народження відбулося в самому Єгипті, Писання не відступило б від суми й загального числа сімдесяти через те, що до приходу в Єгипет вона була плодом у лоні матері: доцільніше було б іти за народженням, яке сталося в Єгипті. [П2292] Але оскільки й її

Яд Єгуда · 24 · продовження

народження було не в самому Єгипті, а на межі, у місці, що не є ані Землею Ізраїлю, ані власне Єгиптом, Писання визнало за потрібне включити її до числа сімдесяти через її зачаття. Адже її не можна полічити серед народжених у Єгипті, бо народилася вона не в самому Єгипті. Водночас, оскільки її також не можна полічити серед народжених у Землі Ізраїлю, Писання не називає її окремо. І мені здається, що за цим поясненням слова Писання «Яку вона народила Леві в Єгипті» означають: на межі Єгипту, не в самому Єгипті.

Яд Єгуда · 25

«І оскільки Єгипет…» Тобто це справді так: межа Землі Ізраїлю сягає Єгипту. На це вказує назва Міцраїм (מצרים), пов'язана зі словом «сусідство при межі» (מצרנות), адже він другий щодо Землі Ізраїлю вгорі й унизу. Як написав Ціоні в розділі «Толдот», ось його слова: «Бо Земля Ізраїлю — частка Святого, благословенний Він, і частка Його народу серед сорока; земля Єгипту — друга після неї. Цим буде зрозуміло щодо неї, що це від вислову מצרים. Так само князь Єгипту — другий у колісниці Того, хто перебуває в терновому

Рама з Фано · продовження

Через сто тридцять років написано: «Бог поставив мені інше потомство замість Авеля», שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל. Адже було потрібно справді набути тілесної форми через «поставлення», שיתה, цілковитою милістю, що не відповідало природі джерела. Оскільки води застигають лише на півночі, у місці ґвурот, тут згадано אלהים. П'ять Імен הויות для п'яти ґвурот мають гематрію ста тридцяти років.

Він названий Сифом, שת, коли п'ятдесята брама набула форми й поширилася. Вона сама — Ім'я אהיה, яке доповнює сорок дев'ять граней Тори до сімдесяти. І не лише це: у малому численні в ньому є сорок дев'ять граней чистого й сорок дев'ять граней нечистого, а у великому численні все чисте. З них поширилися сімсот порядків Мішни, які вивчали за днів рабі Єгуди бен Бтейри, у розділі «Ейн доршін», — за числом שת. Про них говоритимемо далі, у главі 9.

Там є також ті, хто навчає: шістсот — двічі הבל, «Авель». Тобто п'ять, ה (ге), помножене на два, ב (бет), дає десять, י (йод); далі десять, помножене на тридцять, — триста. Так уже було наприкінці частини II щодо Мойсея, другого після Авеля. [П2265]

Для Мойсея, нашого вчителя, мир йому, те потомство, яке набуло тілесної форми, було очищене до подоби вищого світла, щоб він був готовий до прихованого скарбу й щоб

Яд Єгуда · 25 · продовження

кущі, як сказано: "І посадив його у другу колісницю"». Дивись там. [П2293] А оскільки це так, місце між мурами вважається межею та кордоном Землі Ізраїлю; саме воно розмежовує Землю Ізраїлю й землю Єгипту.

Яд Єгуда · 26

«Разом зі славою Шехіни». У «Берешіт раба», בפרקין ר"ח [неясна адреса], є: שרי"א האלים השמן [неясний вислів]. І рав сказав, що вона ширяла над הגמ' [нерозкрите скорочення], бо можливо… [П2294]

Яд Єгуда · 27

«Йохевед» (יוכבד): її літери є печаттю «слави» (כבוד), назви Шехіни. Саме ім'я Йохевед також має за гематрією 42 — «слава Імені 42», поясненого в «Тіккунім», з якого випливає Ім'я 42 із семи слів, що їх уміщує Шехіна. Тому вона називається Бат-Шева («дочка семи», בת שבע), як відомо з книг кабалістів. І звідси зрозуміло, що виправлення було довершеним. [П2295]

Яд Єгуда · 28

«Навіть після втрати надії» — коли він уже зневірився ще породити [дитину], бо їй було сто тридцять років. [П2296]

Яд Єгуда · 29

«І це буде» — що вона завагітніла дев'ятого сівана, бо від нього до сьомого адара, коли

Яд Єгуда · 29 · продовження

народився Мойсей, — дев’ять повних місяців. А народився він сьомого дня десятого місяця, як буде пояснено незабаром. [П2297]

Яд Єгуда · 30

«Що зодягається — כשמתו [неясний зв’язок]», і так далі. «Його душа потребує — з Єсоду Аби, що в брамі» [неясний зв’язок]; а отже, «його душа — нижні» [неясний зв’язок] були близнюками. [П2298] Як сказав рав на початку «Йонат елем», глава 6: саме тому Мойсей названий «чоловіком Божим», а саме: від половини донизу — чоловік, від половини догори — Бог. Бо там Тора — чиста основа, а Мойсей піднімається до Бога; він також сподобився Тори. Дивись там і вище, частина II, פע”ז [неясна адреса]. [П2299]

Яд Єгуда · 31

«І навпроти — місяць сіван, який є Близнюками». [П2300]

Яд Єгуда · 32

«І оскільки…» У Ґемарі трактату «Сота» (аркуш 12): «“І пішов чоловік із дому Леві”. Куди він пішов? Рав Єгуда бар Звіна сказав: він пішов за порадою своєї дочки. Навчав танна: Амрам був найбільшим у своєму поколінні. Побачивши, що нечестивий фараон

Рама з Фано · продовження

потреба їжі для поповнення того, що витрачається, не відволікала його. Про це говоритимемо далі, у главі 9. За його життя йому відкрилися п’ятдесят брам Біни без однієї, немов зібране разом світло семи днів початкового творіння; сім разів по сорок дев’ять — триста сорок три.

Ще одне значення «він добрий»: він народився обрізаним. Чотирнадцятого адара з нього виточили кров завіту, щоб знешкодити ворога за днів Мордехая та Естер. Так само його заслуга захищала покоління Потопу протягом числа років його життя, і всі ці роки Ной займався спорудженням ковчега. [П2266]

Шехіна назвала його Мойсеєм, משה, бо він черпає й витягує Ізраїль та весь світ із великих вод. Він скасував присуд про Ніл, який здійснився на ньому самому в день його народження. Інші кажуть: його кинули туди двадцять першого нісана, наприкінці сорока чотирьох днів. Тому за його наказом води Нілу перетворилися на кров. Того самого дня, через вісімдесят років, Ізраїль був урятований біля моря. [П2267]

І сам він був покараний лише через воду, бо згрішив проти власної сутності. Так і Саул — проти права царювання, за простим смислом, або проти права свого коліна, за тлумачами агади. Адже стирання Амалека було доручено лише Веніяминові, який не поклонився Ісавові, як решта його братів. Він іще

Яд Єгуда · 32 · продовження

сказав: “Кожного новонародженого сина кидайте до Ріки”, він сказав: “Марно ми трудимося”. Устав і розлучився зі своєю дружиною», і так далі. Це було тому, що її плід ще не був помітний і чоловікові не спадало на думку, що вона вагітна: якби було інакше, він не відпустив би її. Водночас він думав: може, вона завагітніє згодом, і тоді «буде марним — з нами в нашому труді» [нерівний вислів]. [П2301]

Яд Єгуда · 33

«І було піднесено» — через це розлучення знайдеться спокута за те, що הירידין עלאין [неясний вислів про «вищі»] мусили «бути вшанованими» й зійти вниз. [П2302]

Яд Єгуда · 34

המחוזו [неясна лема] — пояснення: כדוד [неясне слово], як у בתמוזו [неясна форма], «Моед», аркуш 19; дивись «Арух». Мається на увазі שברין, «обломки / розбиття», — це в назві місяця тамуз (תמוז). [П2303]

Яд Єгуда · 35

«У значенні: “Я зійду з тобою до Єгипту”» (אנכי ארד עמך מצרימה). Про це сказано в «Зогарі», розділ «Шмот», сторінка 6: «Усі вищі святі, מתחלין [неясне слово] й колісниці — усі зійшли з Яковом». Далі: וכרית ה’ בפסוק הא [неясний зв’язок] — як додаткові

Яд Єгуда · 35 · продовження

ласощі до мудрості, адже… [П2304]

Яд Єгуда · 36

Його початкові літери — יס"ק; שמרו [неясне значення] відоме, як пояснено вище, частина II, глава 3. [П2305]

Яд Єгуда · 37

Крім того, початкові літери אנכי ארד עמך, «Я зійду з тобою», мають за гематрією 72. Це натяк на Ім'я Гавая (הויה) в розгорненні з чотирма йодами — יו"ד ה"י וי"ו ה"י, що дорівнює 72, як пояснено в «Зогарі»,

Рама з Фано · продовження

не народився, коли «Він пройшов перед ними», і поклонилися Яків та всі його дружини — вони та їхні діти.

Хоча всі вони поклонилися тільки Шехіні, за словами Зогару, який тлумачить «Він пройшов перед ними» за формулою, яку ми вивчали: «Я і Він, урятуй же», אני והוא הושיעה נא, — і лише потім «і поклонилися»; усі — як він. Усе ж у цьому є видимість [забороненого] вчинку. Це подібне до правила про зображення облич, з яких тече вода: не слід нахилятися й пити. Святий, благословенний Він, вимогливий до праведників на товщину волосини. [П2268]

Яд Єгуда · 37 · продовження

розділ ויק' [нерозкрите скорочення], сторінка 308, про вірш «Ось Господь їде на легкій хмарі», і так далі. [П2306] Це натяк на Його святе Ім'я — ממלו לכבי אהוי בניי כמאחד בני ר"ה [неясний вислів]. [П2307] А саме: послідовне нарощення Імені אלקים ось так: א' א"ל אל"ה אלה"י אלהי"ם, яке дає בי"ר [неясна форма] — 200; а וע"ה [нерозкрите скорочення], п'ять літер Імені אלקי', — це 220. [П2308]

Яд Єгуда · 38

«За гематрією — 130»: це число послідовного нарощення Імені Гавая (הויה) в розгорненні з алефами, Імені 45: יו"ד; יו"ד ה"א; יו"ד ה"א ואי"ו; יו"ד ה"א ואי"ו ה"א. Воно дає 130, як пояснено там у «Зогарі». [П2309]

Яд Єгуда · 39

«І разом із тим, що затрималося його виношування» — לשאול נתעכב חודשן ששה [неясний вислів, що містить «затрималося» та «шість»]. Він відокремився від жінки на перші три місяці, коли статеві зносини тяжкі для нього, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у «Нідді». [П2310]

Яд Єгуда · 40

«І коли вони подумали: "що в книзі" (שבספר)» [неясна лема], і так далі. У Ґемарі сказано, що він пішов за порадою дочки. «Коли він усунув їх», усі встали й розлучилися зі своїми дружинами. [П2311] Його дочка сказала йому: «Батьку, твій указ суворіший за фараонів: фараон постановив лише щодо хлопчиків», і так далі. Він устав і повернув свою дружину; всі встали й повернули своїх дружин. Проте рав розуміє, що головна причина полягала в тому, що він думав: указ припинився.

Яд Єгуда · 41

«В елулі» — як відомо зі згаданої Ґемари: вона могла повернутися — три місяці її вагітності [неясний часовий зв'язок]. [П2312]

Яд Єгуда · 42

«І з прийняттям умилостивлення» — Ізраїль щороку умилостивлює та прихиляє до себе הב"ה [непевне скорочення], нашого Отця на небесах, і промовляє молитви та благання для спокутування гріха. [П2313]

Яд Єгуда · 43

«А його знак — Діва», що вказує й натякає на неї: вона повернулася до днів своєї молодості, адже її вагітності не розпізнали, немов у запечатаної діви. А причина того, що її плода не розпізнали, — бо також… [П2314]

Яд Єгуда · 44

«Його матерія — від горішнього світла». Як сказано в «Зогарі», розділ «Шмот», сторінка ל"כ"ח, зворот: «Рабі Іцхак сказав: про Аарона й Маріям у Торі не написано про сполучення їхнього батька, а про Мойсея написано: "І взяв дочку Левія". Це вказує, що Шехіна названа ім'ям Левія. Амрам не був гідний породити Мойсея, доки не дістав частки в Шехіні й не породив Мойсея. Саме це сказано: "І взяв дочку Левія"; тому й написано: "І побачила його, що він добрий" тощо». Тобто навіть щодо матерії

Яд Єгуда · 44 · продовження

Мойсея Він долучив до нього Шехіну. Саме це наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили щодо «І побачила його, що він добрий»: увесь дім наповнився світлом. [П2315]

Яд Єгуда · 45

«Плід не був помітний», як сказано вище. Це тому, що його джерело — не від жінки: адже й Шехіна має частку в матерії. Дивись кінець розділу «Шлах».

Яд Єгуда · 46

«Народила сьомого адара». Причина в тому, що це сталося в адарі, коли завершилися дев'ять місяців вагітності, як сказано вище; сьомий день був початком десятого місяця — натяк на те, що «він довершився всіма десятьма сефірот». Як сказано в «Зогарі», «Шмот», сторінка ז"ל: «ויתכן בעשרה דרגין [непевне прочитання] — довершився; бо написано: "В усьому домі Моєму він вірний", а не "вірний Мого дому". Щаслива частка людини, яка удостоїлася לאחיד [непевне прочитання] таким чином щодо нього». [П2316] [П2317] [П2318]

Яд Єгуда · 47

«Усі думали» тощо. Раші, благословенної пам'яті, у коментарі до П'ятикнижжя написав щодо «І не могла більше його ховати»: «Єгиптяни лічили їй від дня, коли він повернув її, а вона народила його після шести місяців і одного дня, бо та, що народжує на сьомому місяці, народжує й за неповних місяців. Вони ж перевірили її наприкінці дев'яти». Однак у Ґемарі там сказано: «Єгиптяни почали лічити лише відтоді, як він повернув її, а вона вже перед тим була вагітна три місяці». Реем здивувався словам Раші й написав, що Тосафот відповіли: у книзі агади «Діврей га-ямім» написано, як у Раші, й це розходиться з нашим Талмудом. Автор пішов за Ґемарою; а з огляду на написане у «Діврей га-ямім» він вважає, що не лише єгиптяни, а всі думали, ніби вона народила за неповних місяців. [П2319]

Яд Єгуда · 48

«А насправді було не так»: він народився після дев'яти повних місяців. Місяць тевет, у якому часто трапляється небезпека, як незабаром буде пояснено, був восьмим місяцем його виношування. Усі плоди в наповненому лоні наражаються тоді на небезпеку, бо на восьмому

Яд Єгуда · 48 · продовження

місяці вони слабкі, як пояснено в медичних книгах; так само сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, як зазначено вище. Через подвійну небезпеку Шехіні довелося сховати його цього місяця, як він зараз і завершує.

Яд Єгуда · 49

«Це від вислову "і провів ніч у пості" — ובת טות». Тобто назва טבת, тевет, указує на небезпеки, бо вона подібна до טות, що означає страждання й муку, як у ובת טות (Даниїл, 6), тобто «і ночував, постячи». [П2320]

Яд Єгуда · 50

«Бо дві літери»: оскільки вони однакові за звучанням і місцем творення звука, מ' [невстановлене скорочення] допускає зміну й заміну; тому бет і вав замінюються одна одною. [П2321]

Яд Єгуда · 51

«טב בת — добро припинилося». Тобто добро урвалося. Це через небезпеку місяця: немовби вона перестала народжувати, так що не народить Мойсея. [П2322]

Яд Єгуда · 52

«Тим паче що небезпека була великою»: через обвинувачення, яке під час вагітності посилював нагорі князь Єгипту проти спасителя Ізраїлю. Тому, з огляду на великі й могутні сили, «і сховала його» — Шехіна, що розпростерла над ним свої крила, аби його захистити. Це пояснено в «Шлах леха», сторінка 330. Ось його слова: «І сховала його на три місяці: це три місяці, коли суворі суди перебувають у світі. Які саме? Таммуз, ав і тевет. Чого це навчає щодо нього? דהא כמ' משה לעלמא שכיח הוה הוא לעלמא [неясний вислів]. І тому Шехіна була при ньому від дня, коли він народився» тощо. Він тлумачить «і сховала його на три місяці» не як три послідовні місяці після народження, за простим змістом, а як окремі місяці до народження. [П2323]

Яд Єгуда · 53

«Щоб його заслуга не захистила». Тобто не кажи, що заслуга Мойсея була достатньою, аби захистити від міри суду й небезпек, які постали [непевне прочитання] в ці місяці. Навпаки, саме це й пояснює, чому Шехіні довелося сховати його та його заслугу: щоб його заслуга в

Яд Єгуда · 53 · продовження

майбутньому не затримала руйнування Храму, яке сталося в ці місяці. Адже руйнування було на благо Ізраїлю — вилити палкий гнів на дерево й каміння, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, щодо вірша: «Господь вичерпав Свій гнів і запалив вогонь у Сіоні». [П2324]

Яд Єгуда · 54

«І натяк цього "Зогару" — у вірші, у значенні "він тяжкий" (הוא כבד)». [Неясний зв'язок.] [П2325]

Яд Єгуда · 55

«А тут бет — службова літера». Тобто в попередньому розділі Мойсей позначений літерами בשם, «що є בשמו' משה» [неясний вислів]. Але тут, у нашому тлумаченні, натяк міститься лише в літерах ש"м, а бет — не коренева, а службова літера, тому її не рахують. Мається на увазі, що вона світила в ньому, як світло семи днів, — у 343 рази, як він незабаром пояснює. Це міститься в «Зогарі», розділ «Пінхас», сторінка 326: «בשם — це Шаддай; בשם — це Мойсей; ודאחי קרא לא בשם אלא קריאת ספר ב' מן בשם לבסמא מלה [неясний вислів]; сказав моїй пані: "שים — поклади цю сандалію"» тощо. Це спрямовано на цю ж думку; так само пояснено в «Сефер гапліа». [П2326] [П2327]

Яд Єгуда · 56

«А решта літер — של שם עצמים [неясний вислів]». Це пояснено в Тарґумі Йонатана, який наприкінці Пісні Девори переклав вірш «А ті, хто Його любить, — наче сонце, що сходить у своїй силі»: «Праведники, які люблять Його, у майбутньому сяятимуть, як славне сяйво, у триста сорок три рази сильніше — наче сонце, що сходить у своїй силі». Так само він переклав останні слова Давида, вірш «І як світло ранку, коли сходить сонце» (II Самуїла, 23); а також вірш «І світло сонця буде всемеро, як світло семи днів» (Ісая, 30). Дивись трактат חכ"м, частина II, розділ ד'ה. Число 343 указує на те, що це стосується Мойсея.

«Бо від дня його народження засяяли сорок дев'ять брам Біни». Як сказали мудреці, благословенної пам'яті, щодо вірша «Ти зробив його трохи меншим за Бога»: п'ятдесят брам Біни, крім однієї, було передано Мойсеєві. На них натякає вірш «І світло сонця буде всемеро»,

Яд Єгуда · 56 · продовження

бо обличчя Мойсея — наче обличчя сонця, а його світло — всемеро, тобто сім разів по сім, що становить 49. Кінець вірша, «як світло семи днів», — це сім разів по 49, що становить 343, як він зараз і завершує. Дивись згаданий трактат חכ"м. [П2328] [П2329]

Яд Єгуда · 57

«Зачинилися для нього» — для Авеля. Це і є «שג"м — це Авель», бо Мойсей був переселенням Авеля й Сифа, на яких натякають початкові літери משה, як відомо. [П2330]

Яд Єгуда · 58

«У який він помер». Як сказано в «Берешіт раба»: «Авель — מהי' [неясне читання]»: Авель прожив у світі не більше п'ятдесяти днів. Це відповідає п'ятдесяти брамам Біни; щойно він вступив у п'ятдесятий [день], він помер. [П2331]

Яд Єгуда · 59

«Неутіленим — і пом'якшився», бо народився з боку світла.

«Шляхом розмови». את тлумачимо як слово зі значенням «міцний і могутній». Тобто природа джерела душі Сифа, який був Авелем, не піддавалася пом'якшенню; וכפי' [неясне скорочення]. Але Той, Хто бажає милості світові й хоче наділити його заслугою, привів у світ Сифа замість Авеля, і його душа пом'якшилася. Тобто вона сходить крізь отвори милості заради світу. Саме це означає: «Бо Бог поставив мені інше потомство» — не за природою Авеля, «шляхом розмови» замість нього. [П2332] [П2333]

Яд Єгуда · 60

«І оскільки» тощо. Слова «Зогару», «Берешіт», сторінка 13: «Бо з боку півночі води замерзли». Тобто на півночі милість стала судом; а наприкінці притчі подібність ще більша. Хоча ця милість велика й рясна для світу, бо Він привів у світ Сифа, усе ж для нього самого та для джерела його душі це суд: води замерзають і милості набувають у ньому тілесності.

Яд Єгуда · 61

«І п'ять Імен הויה». Тобто в цьому були милість і суд. Відомо, що милостей — п'ять і ґвурот — п'ять. Отже, п'ять Імен הויה, які є милостями й кожне з яких має суму 26, як числове значення Імені הויה, разом дають 130. Це натяк на те, що

Яд Єгуда · 61 · продовження

після 130 років милості побільшали й Сиф набув тілесної форми. [П2334]

Яд Єгуда · 62

«І був названий Сифом (שת)» — ще з іншої причини: щоб натякнути на עליו תלת סדר משנה [неясний вислів], за числовим значенням שת, що поширюється від нього. [П2335]

Яд Єгуда · 63

«П’ятдесята брама»: саме в ній він помер.

Яд Єгуда · 64

«Ім’я ’אה» має гематрію 21; разом із сорока дев’ятьма попередніми брамами воно становить 70 — це й є сімдесят облич Тори. «І більше того»: не лише підносить сорок дев’ять облич до числа 70, а й ті сорок дев’ять облич, що входять до нього, піднеслися, ставши всі чистими. Бо в малому числі, 49, є сорок дев’ять чистих облич і навпроти них сорок дев’ять нечистих облич. А коли через п’ятдесяту браму вони піднеслися до 70, усі стали чистими, бо в числі сімдесяти облич немає жодного нечистого обличчя навпроти них. [П2336]

Яд Єгуда · 65

«Шістсот порядків Мішни»: тобто в кожному обличчі — шість порядків, як буде сказано далі, у главі 9, розділі ’נב. У розділі «Ейн доршін» (аркуш 14), щодо вісімнадцяти проклять, якими Ісая прокляв Ізраїль: «“Опора” — це знавці Писання; “підпора” — знавці Мішни, як рабі Єгуда бен Бетіра та його товариші». Рав Папа й мудреці розходяться щодо цього: один сказав — шістсот порядків Мішни, а другий — сімсот. [П2337]

Яд Єгуда · 66

«Авель двічі»: адже הבל становить триста, а двічі — шістсот. Це натяк на Мойсея, який є другим щодо Авеля; від нього освятилися шістсот порядків. [П2338]

Яд Єгуда · 67

«Щодо Мойсея (משה)»: цим способом він становить шістдесят міріад — 600000. [П2339]

Яд Єгуда · 68

«Який є другим щодо Авеля» — це стосується сказаного вище: «Авель двічі».

Яд Єгуда · 69

«А для Мойсея, нашого вчителя, мир йому»: також для того, щоб він був готовий до Тори й

Яд Єгуда · 69 · продовження

поширення шестисот порядків Мішни, для нього знадобився Адам, перша людина, який набуває тілесної форми через Сифа, як сказано. [П2340]

Яд Єгуда · 70

«І п’ятдесят» тощо. «Від дня, коли він народився» — це сказане вище: «Бо від дня його народження засяяли сорок дев’ять брам Біни».

Яд Єгуда · 71

«Як світло семи днів»: מש”ח [невстановлене скорочення] вірша «І світло сонця буде всемеро». Мається на увазі слово ’שבעתי, «всемеро»: сімки, помножені одна на одну, як натякнуто, — 49. Саме їх разом тлумачимо як «світло семи днів»: сім разів по 49 — це 343, бо в слові בשם бет — службова літера, як сказано вище. [П2341]

Яд Єгуда · 72

«Ще» — там у Ґемарі мудреці, благословенної пам’яті, сказали про «І побачила його, що він добрий», що він народився обрізаним. Отже, день його обрізання припадав на чотирнадцяте адара. Саме це й заступилося за Ізраїль того дня, за часів Мордехая та Естер. [П2342]

Яд Єгуда · 73

«Як його заслуга спочатку захищала покоління Потопу сто двадцять років». Як витлумачили наші мудреці, благословенної пам’яті, щодо «בשגם — бо й він плоть, і нехай дні його будуть сто двадцять років»: це Мойсей. Ще мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили «і нехай дні його будуть сто двадцять років» про покоління Потопу: Святий, благословенний Він, дав їм відстрочку на 120 років, протягом яких Ной займався будівництвом ковчега — можливо, вони покаються. Обидва тлумачення істинні: заслуга Мойсея стала причиною того, що Га-Шем, благословенний Він, дав поколінню Потопу відстрочку на число років його життя. [П2343]

Яд Єгуда · 74

«І назвала» тощо. Тут теж мається на увазі Шехіна, яка назвала його Мойсеєм, бо він черпає й витягає Ізраїль і весь світ із вод горішньої милості. Це й означає «бо з води я витягла його» — заради всього світу, як сказано вище. [П2344]

Яд Єгуда · 75

«І скасував указ про Ніл». Як сказано в «Піркей рабі Еліезер»: чарівники сказали фараонові, що має народитися один муж, який виведе Ізраїль із Єгипту. Фараон відповів: «Кидайте в Ніл три роки». ושגם שכה [неясний вислів] — кидали в Ніл, доки не народився Мойсей. Коли він народився, вони сказали йому: «Ось він народився й прихований серед вас». Він сказав їм: «Оскільки він народився, відтепер не кидайте дітей» тощо. Це відповідає думці «Зогару», яку ми згадали: написане «і сховала його на три місяці» стосувалося часу до народження. Адже за простим змістом його кинули лише через три місяці. [П2345]

Яд Єгуда · 76

«А дехто каже» тощо. Там у Ґемарі, מפני׳ [невстановлене скорочення], рабі Папа сказав: «Той день був двадцять першим нісана». Ангели служіння сказали перед Святим, благословенний Він: «Владико світу! Невже той, хто має цього дня промовити перед Тобою пісню біля моря, постраждає цього дня?» [П2346]

Яд Єгуда · 77

«Через сорок чотири дні». Талмуд: «Рабі Аха бар Ханіна сказав: той день був шостим сівана» тощо. «Зрозуміло за тим, хто каже “шостого сівана”: тоді можна знайти три місяці, бо вчитель сказав: “Сьомого адара народився Мойсей” тощо; а від сьомого адара до шостого сівана — три місяці. Але за тим, хто каже “двадцять першого нісана”, як можна їх знайти? Той рік був високосним: більша частина першого [місяця], більша частина останнього й середній — повний». Отже, за всіма думками, від дня народження до двадцять першого нісана минуло 72 дні. Проте, на мою думку, за тлумаченням автора, те, що Ґемарі довелося… [П2347]

Яд Єгуда · 78

…сказати, що той рік був високосним, — це відповідно до сказаного ними: «і сховала його на три місяці» після народження. Але за думкою «Зогару», який пояснює приховування до народження, жодної трудності немає. Можна сказати, що рабі Ханіна бар Папа дотримується думки «Зогару», і немає потреби вдаватися до натягнутого пояснення й відносити подію до високосного року. Тоді між днем народження та днем, коли його кинули в Ніл, лише 44 дні: 23

Яд Єгуда · 78 · продовження

дні адара та 21 день нісана. [П2348]

Яд Єгуда · 79

«Їм» (להם): це літери מ״ד. [П2349]

Яд Єгуда · 80

«І навіть він»: саме з тієї причини, про яку ми сказали, — Мойсей був із горішніх вод, милостей у прихованості. Тому він був покараний через воду, біля вод Мериви. Він мав особливо остерігатися у справі води, бо його сутність — із горішньої води; але він так не вчинив, а згрішив проти припису власної сутності, як він і завершує.

Яд Єгуда · 81

«Як Саул»: у Самуїла, על גב [неясний зв’язок], Га-Шем, благословенний Він, сказав йому: «Я розкаявся, що поставив Саула царем». Мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Саул — за один [гріх], і це коштувало йому [царства]; Давид — за два, і це йому не коштувало». На мою думку, це тому, що гріх Саула стосувався припису царської влади: головне призначення його царювання — викорінити й уразити пам’ять про Амалека. Тому це й коштувало йому [царства]. Це за простим змістом, як написали автор «Іккарім» та מהר״א. Вони уподібнили це двом людям із царського оточення: перший зрадив, написавши підроблений документ, а другий згрішив у статевій справі — ערות בזר [неясний вислів]. Цар постановив першого усунути від його царювання, бо він зрадив у ньому; другого ж цар залишив, бо, хоча той і згрішив, учинивши переступ, у суді він вірний. Так само Саул: оскільки згрішив у справі царювання, у тому, завдяки чому став царем, Га-Шем, благословенний Він, сказав: «Я розкаявся» тощо. Не так Давид, який згрішив в іншій справі, що не стосується царювання. [П2350] [П2351]

Яд Єгуда · 82

«Або — від Самуїла»: оскільки це належить до припису його коліна, Веніямина, за Торою. Як сказали мудреці, благословенної пам’яті: «Ми маємо передану агаду: цей народ упаде лише від руки синів Рахілі, щоб вони не заплуталися в отарах овець». Мудреці, благословенної пам’яті, сказали в Мідраші щодо «Мордехай не вклониться й не припаде ниць»: це тому, що він походить від Веніямина, який не вклонився

Яд Єгуда · 82 · продовження

Ісавові. «Бо він та його потомство» — שהוא וזרעו יכלה לבניו [неясний зв'язок] — «лише Веніяминові — стерти пам'ять про Амалека», що походить від потомства Ісава, якому вони не вклонилися. Як сказано в «Зогарі», «Ваїшлах», сторінка 352, щодо вірша «І він пройшов перед ними й уклонився до землі» тощо: «Рабі Елазар почав: "Бо ти не вклонятимешся іншому богові". Як же Яків, який є довершеністю святості й був обраний довершеною часткою Святого, благословенний Він, — "і вклонився", та ще й наблизився до нього? Як він уклонився тому нечестивому Ісавові, що з боку іншого бога? Адже той, хто вклоняється йому, вклоняється іншому богові» тощо, до кінця вислову. «"І він пройшов перед ними". Що таке "і він" (והוא)? Це Шехіна; коли вона йшла перед ним, він уклонився» тощо. [П2352] [П2353] [П2354]

Яд Єгуда · 83

Він тлумачить слово והוא, «і Він», подібно до того, що ми вивчаємо в «Сукка»: «אני והוא — я і Він» тощо; це натякає на Шехіну.

Яд Єгуда · 84

«І всі»: весь дім Якова, його дружини й сини, які вклонилися, вклонилися не Ісавові, а Шехіні, як Яків. Якщо так, виникає трудність: у чому ж перевага Веніямина?

Яд Єгуда · 85

«Усе ж»: хоча це так і всі поклоніння були лише Шехіні, а насправді навіть коліна не згрішили цим, усе ж тут є заборона через видимість [забороненого] вчинку. Як сказано в першому розділі «Авода зара»: «Біля джерела, що тече перед ідолом, не слід нахилятися й пити, бо це виглядає як поклоніння ідолові». Справді, דאי מיקלתי מיא [неясний вислів про воду]: «Не слід прикладати свого рота до їхнього рота й пити, бо це виглядає як поклоніння ідолові». Оскільки в їхніх поклоніннях була така видимість, а Святий, благословенний Він, прискіпливо судить праведників, знищення потомства Амалека було доручене лише Веніяминові. [П2355] [П2356]

Йоель Моше · 1

«Щоб з'єднати його води дотиком» тощо. «Бо вона була?», כי היא היתה? [непевне прочитання], — предметом ідолопоклонства фараона. Це й означає «обмитися над Нілом»: вона пішла

Йоель Моше · 1 · продовження

змити із себе ідолів батьківського дому. «Над Нілом» — бо він був ідолом її батька. [П2357]

«І над» тощо — ועל כו' [зв'язок неясний] — скасував його волю, щоб вивести іскри святості, поглинуті кліпот. ע"ל ים — число Йосипа, יו"סף, бо й Йосип підкорив нечистоту Нілу. «Боже, прошу, зціли, прошу», אל נא רפא נא, — у гематрії… [висновок у джерелі не наведено]. [П2358]

«Щоб Ізраїль не пив із забрудненого джерела» тощо — поки вона була уражена цараат.

«У майбутньому говоритимуть» тощо. Тобто Ізраїль у майбутньому говоритиме проти Бога й Мойсея. Щоб не вивели від легшого до тяжчого на прикладі Маріям: вона говорила лише проти Мойсея й була уражена цараат, а Ізраїль — проти Бога й Мойсея; тим паче! Тому він молився за Маріям. Молитва допомогла: її судили лише за висновком від легшого до тяжчого, як написав Раші: «Якби її батько плюнув їй в обличчя» тощо — щодо Шехіни за таким висновком чотирнадцять, бо «досить» тощо. Тому для Маріям не було остаточного визнання нечистоти — ו' для ізоляції, ו' для остаточного визнання, а потім очищення; натомість вона очистилася під час ізоляції для огляду. [П2359]

«І ніхто не торкається приготованого» тощо. Принагідно він повідомляє нам ось що: літери במו"כן — це другі літери щодо Імені אלהי'.

«Тому названий Амрамом» тощо. Тобто він мав увесь потік світла від чистої вовни — לו כל המשך? [непевне прочитання]. [П2360]

«Що не відповідає нашій Торі» тощо. Бо тоді була шміта милості Авраама, і вони були як ангели; тому за неї не було заборон. У рукописі, בכ"י, наведено: від початку творіння світ мав бути утверджений через Каїна, бо він належав до таємниці точки, тобто внутрішнього світла. Авель же належав до таємниці навколишнього світла, тобто сяйва. Тому Каїн, будучи внутрішнім світлом, був більше замкнений у посудині, ніж Авель, і був придатний для виправлення ע"הו [невстановлене скорочення]. Після Каїнового гріха Авель прийшов на його

Йоель Моше · 1 · продовження

місце; Мойсей охоплює обох. Тому він названий «чоловіком Бога», איש אלהים: «чоловік» — із боку Сифа, а אלגי' [неясне написання] — із боку Авеля. [П2361]

Це також причина, чому обриси його обличчя подібні до Авраамових — шміта милості. Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: «Каїн узяв за дружину свою сестру — це милість», חסד הוא. Бо в його шміті заборонений статевий зв'язок не мав влади й жодної заборони такого зв'язку не було. Дивись там.

Я чув від імені мого вчителя й тестя з громади פריסק?, мир йому, — מו' חמי מק"ק פריסק? [непевне прочитання], — пояснення Ґемари, де наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Каїн узяв за дружину свою сестру; світ будується милістю». Що це пояснює? З огляду на наведений вище засновок це цілком зрозуміло: спочатку світ перебував у шміті милості, Тора ще не була дана, і Тори не потребували тощо. Дивись там. [П2362]

«Межує з нею». Тобто Єгипет угорі, з боку кліпи Ноґа, прилягає до межі святої вищої Землі Ізраїлю; так само й унизу.

«І знак зодіаку місяця». Тобто місяця сівана: його знак — Близнюки.

«І відіслав її зі свого дому на таммуз та ав». Це два місяці, коли його приховували: сіван, таммуз, ав. [П2363]

«Розлад, який ми спричинили» тощо. Тобто таммуз, תמוז, пов'язаний із висловом מיזמוז, «розлад»: ми спричинили вигнання Шехіни до Єгипту. Вгорі сталося розділення, бо Шехіна зійшла до Єгипту.

«Двісті від нарощення אלהים» тощо. Тобто нарощення אלהים — це א' א"ל א"לה א"להי א"להים, гематрія двохсот. Це реш, ר, зі слова ארד, а ще п'ять — відповідно до п'яти літер слова אלהים.

«Нарощення הוי"ה» — ось так: י' יי"ה יה"ו יהו"ד; з розгортанням через алефи гематрія — сто тридцять. [П2364]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Сьомого адара, на початку десятого місяця». Тобто першого дня: вона зачала шостого сівана, а сьомого адара для нього завершилися дев'ять місяців. Отже, сьоме адара — початок десятого місяця.

«Десятьма ступенями він довершився». У Зогарі, «Шмот», наведено: десятьма ступенями він довершився, бо написано: «У всьому Моєму домі він вірний».

«Коли всі наражаються на небезпеку» тощо. Пояснення — про סכות [значення не встановлено] у текуфі тевету, коли тіло дістає насолоду від тіла. Але ймовірніше, що це вислів небезпеки, як наведено в Зогарі, який він цитує далі, — גליין [неясне слово].

«І це від вислову» тощо. Тобто від טבעת, «перстень», від ובת טות, бо вав, ו, і тет, ט, замінюються одна одною за однакової вимови. [П2365]

«Бет — службова літера». Тобто бет у בשגם — лише дія; корінь слова — שג"ם. Про це цар Соломон, мир йому, сказав: «І це також Авель», שגם זה הבל, — натяк на Мойсея як переселення душі Авеля. Мойсеєве обличчя світилося, як світло семи днів: це שג"ם світел, як буде пояснено далі. Сім разів по сім — сорок дев'ять; сім разів по сорок дев'ять — триста сорок три. Коли Авель увійшов у п'ятдесяту браму серед брам Біни, він помер; тому помер на п'ятдесятий день від свого народження.

Дивись наприкінці сторінки 356 Зогару, «Пінхас»: «בשגם — це Мойсей. Чому ж його названо בשגם? Когелет вилучає бет із בשגם, щоб приховати справу: "Я сказав, що й це Авель", אמרתי שגם זה הבל». Кінець цитати. [П2366]

У нього було світло всередині, а навколишнє — також зовні. Не так у Каїна: у нього було внутрішнє світло. Мойсей був переселенням душі Сифа, який постав замість Авеля, але Сиф був лише внутрішнім світлом. Мойсей був переселенням душі Сифа, а з боку свого навколишнього світла — переселенням душі Авеля. Це й означає «в Авелі він не набув тілесної форми»: навколишнє світло назване

Йоель Моше · 1 · продовження

таким, що не набуло тілесної форми. Не так у Сифа: він мусив приховатися, להעלם, і був лише внутрішнім.

«Не відповідало природі джерела». Тобто джерело Сифа, який був замість Авеля, хоча він був внутрішнім світлом, — не як Авель, що був навколишнім світлом. [П2367]

«Оскільки води» тощо. Води, названі милістю, мірою Мойсея, застигають і стають інеєм та градом лише від північного вітру, з місця суду й Ґвури. Тому сказано: «Бо Бог поставив мені», כי שת לי אלהים: це суд. П'ять Імен הויות мають гематрію сто тридцять: п'ять разів по двадцять шість.

«І поширилася п'ятдесята брама». Тобто п'ятдесята брама охоплює двадцять один, за числом אה"ה. Отже, сорок дев'ять брам разом із п'ятдесятою стають сімдесятьма. Тому про Мойсея сказали: «Ти вчинив його трохи нижчим від Бога», ותחסריהו מעט מאלהי׳: це п'ятдесята брама, якої Мойсей не осягнув. Аїн у מעט підвішена, щоб натякнути на це: із сорока дев'яти постає сімдесят. Не так у нечистоті: там лише сорок дев'ять граней нечистоти з боку Малхут, у таємниці «одне колесо на землі». Це й означає: «Праведник — מ"ט — перед нечестивим». Нечистота названа нечестивцем. [П2368]

«Тому в малому численні» тощо. Тобто щодо сорока дев'яти граней чистого також сказано, що навпроти них є сорок дев'ять граней нечистоти. Не так у великому численні: коли світи́ть і відкривається п'ятдесята брама, у Тори постає сімдесят граней, як сказано вище. Навпроти сімдесяти граней Тори не названо сімдесяти граней нечистоти, бо там немає причетності кліпи нечистоти. [П2369]

«Чотирнадцятого адара з нього виточили» тощо. Тому я чув тлумачення наших мудреців, благословенної пам'яті: «У юдеїв було світло» — це Тора; «радість» — це обрізання, бо Мойсеєве обрізання було чотирнадцятого адара; «шана» — це тфілін. Адже сказано: «Ти побачиш Мою спину», а наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили: це вузол тфіліну. «Усе коштовне

Йоель Моше · 1 · продовження

бачило його око» тощо — це рабі Аківа. [П2370]

«Який здійснився на ньому самому» тощо. Тобто Мойсей охоплював увесь Ізраїль; тому בטלה או גזירת היאור — «скасовано, або, присуд про Ніл» [неясний зв'язок], бо він відповідає їм усім.

«Бо згрішив проти власної сутності». Тобто сутність Мойсея була з води, з милості: «З води я витягла його», як сказано вище. Він згрішив біля вод Меріви. Так само Саул згрішив проти права царювання: שהכב [імовірно: вразив] також місто священників. А щодо сказаного: «Саул — одним, і йому це зарахувалося; Давид — двома, і йому це не зарахувалося»: він згрішив не в тому, що стосується права царювання, а в праві коліна, бо був із Веніямина. Йому було доручено стирання Амалека, оскільки він не поклонився Ісавові, братові Якова, коли той вийшов із Харана. [П2371]

У цьому сенс вірша: «Чоловік Юди був у столиці Шушані» тощо, «чоловік-ємінець», איש ימיני. Є утруднення, мімма-нафшах, מ"מנ: якщо потрібно було навести родовід, слід було довести його до Якова; а якщо не хотів наводити родовід, не слід було доводити його до Веніямина. Натомість сенс такий, за цим засновком: מכם [буквально «від вас»; зв'язок неясний] — Яків не поклонився разом зі своїми дванадцятьма синами, тобто Веніямин ще не народився, коли він поклонився Ісавові. Як написано: כנל"אנט׳? [непевне прочитання]. Якби Веніямин уже народився, коли він поклонився Ісавові, для «ворогів Ізраїлю» не залишилося б, боронь Боже, відновлення.

Тому Мордехай не хотів кланятися Гаманові: Гаман походив від Амалека, який походив від Ісава, а Мордехай — від Веніямина. Тому Саулів учинок був гріхом і був зарахований йому за гріх: він пощадив Аґаґа, який походив від Амалека. Дивись там: כנל"אנט׳? [непевне прочитання].

Тому тут родовід Мордехая доведено до Веніямина: щоб повідомити, що він не поклонився, מכם [неясний зв'язок], бо походив від Веніямина, який не поклонився Ісавові. Тому через нього прийшло визволення; він був

Йоель Моше · 1 · продовження

виправленням Саула. Саме тому він не хотів схилятися й кланятися Гаманові. [П2372]

Щодо Саула Ґаон сказав з приводу יקטן קומה, «зменшиться зріст» [неясний зв'язок], про слова щодо Саула: «Від плеча й вище він був вищий за весь народ». Тобто поклін здійснюється від плеча людини й вище; завдяки тій перевазі — його предки не поклонилися Ісавові — він удостоївся царювання, бо був вищий за весь народ. [П2373]

«Шехіні, за словами Зогару» тощо. У Зогарі, «Ваїшлах», сторінка 92: сім поклонів — щоб підкорити сім голів змія. Дивись також «Зогар хадаш», розділ «Кі тіса», аркуш 89. [П2374]

Це належить вище, до п'ятдесятої брами. Тому

Йоель Моше · 1 · продовження

далі написано «син Манасії», בן מנשה, з підвішеною нун. Через те, що його онук був лихим, п'ятдесята брама не відкрилася йому за життя. Уважно розглянь це.

За цим вирішується утруднення, яке ставлять кабалісти: адже нун згадується в Торі ще більше — понад двадцять разів, більше. Відповідь: при відкритті сорока дев'яти брам Біни були підкорені сорок дев'ять кліпот; а при відкритті п'ятдесятої брами були підкорені שמי"ה [значення не встановлено] — одинадцять видів уражень, і це одинадцять кліпот. Це й означає: אני י"א אשר בו אני"י י"א — «Я — одинадцять, у якому "Я" — одинадцять» [зв'язок не встановлено]. [П2375]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 4

Хікур Дін — частина III — глава 5

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І відкрила» тощо. Автор тлумачить і кінець вірша як слова про Шехіну, як у попередньому розділі.

Яд Єгуда · 2

«Побачила його» тощо. Адже щодо сказаного «І побачила його, дитину, і ось юнак плаче» у Ґемарі запитали: «Мало б бути "дитина"» тощо, бо його називають і юнаком, і дитиною. Крім того, важко зрозуміти «дитину» — את הילד — тощо: наче зайві слова, адже досить було сказати «І побачила, і ось юнак плаче». Авторові зручно пояснити кожне

Рама з Фано

Шехіна відкрила в'язницю ковчежка. «І побачила його, дитину», ותראהו את הילד: побачила, як він страждає разом з усіма новонародженими, рівний їм усім і засмучений їхньою бідою. «І ось юнак» — знаний князь світу — плаче з ним над ними. І відразу вона змилосердилася заради нього, бо весь світ рятується й живиться завдяки його заслузі. [П2376]

А йому навіть молоко матері діставалося за плату від фараонової дочки. Так само його частку було дано з фараонового дому, поза тим, що було приготовано, та із землі Куш: в агаді згадано, що він царював там сорок років посеред свого життя. Хоча

Яд Єгуда · 2 · продовження

як окремий вислів: «І побачила його» стосується Мойсея, як і звучить; את הילד означає «разом із дитиною». והתם? [непевне прочитання] — «дитина» є загальною назвою всіх новонароджених. Отже, вона побачила, як Мойсей страждає разом з усіма новонародженими Ізраїлю: він рівний їм усім і засмучений їхньою бідою. «І ось юнак» стосується Метатрона — горішнього юнака, князя світу, як відомо, який плаче з Мойсеєм над усіма новонародженими. Шехіна змилосердилася

Яд Єгуда · 2 · продовження

над Ізраїлем заради Мойсея, бо весь світ рятується й живиться завдяки його заслузі: для цього він прийшов у світ, як згадано в попередньому розділі. [П2385]

Яд Єгуда · 3

«А він» — не живився заради себе: навіть молоко матері було за плату. Це тому, що він прийшов у світ не заради себе. Така сама причина й для решти випадків, які автор перелічує далі.

Яд Єгуда · 4

«Як згадано в агаді» — у «Діврей га-ямім» Мойсея. [П2386]

Яд Єгуда · 5

«Близько половини його днів»: він мав двадцять сім років, коли став царем над Кушем; царював там сорок років, і в сумі у шістдесят сім був вигнаний зі свого царювання. [П2387]

Яд Єгуда · 6

«І не забув»: там згадано, що він не ввійшов до кушитської жінки, володарки, дружини Кокноса, яку взяв собі за дружину. Він боявся Господа, свого Бога: לאמר מן הדרך — «сказати: зі шляху…» [зв’язок неясний], яким ішли Авраам, Іцхак і Яків. Дивись там. [П2388]

Яд Єгуда · 7

«Тому» ці сорок днів тощо — саме через це.

Рама з Фано · продовження

завіту свого Бога він не забув, усе ж протягом усього того часу не займався потребами Ізраїлю. Тому середні сорок днів, коли він стояв на горі, минули у гніві. Це подібне до Якова, покараного за двадцять два роки, протягом яких він не займався вшануванням своїх батьків, хоча мав на це дозвіл. [П2377]

Так само згодом йому довелося їсти хліб від дочок Реуела. А та мала кількість молока, яку він виссав без оплати, — і за одним учителем, і за другим — була заради його матері, для її зцілення, як відомо про користь годування грудьми для жінок у перші місяці. [П2378]

Коли він прийшов узяти собі дружину, не знайшов дочки Ізраїлю, яка не мала б пари, як сталося і з Єгошуа бен Нуном (Ісусом Навином), хоча з іншої причини. Тому Мойсей сказав: «Чужинцем я був» усі дні своєї служби, а тепер, у домі Їтро, — «у чужій землі». І написано: «Мойсей, чоловік Бога, — його сини будуть названі за коліном Левія». Так само про закони ґерів у майбутньому написано: «Хто мешкав із тобою як чужинець» — пояснення: у твоїй бідності — «до тебе пристане». І написано: «У тому коліні, із яким оселився ґер, там дайте його спадок». [П2379]

Коли він прийшов годувати Ізраїль у пустелі, годував їх зі свого — небесним зерном. А в Землі не мав чим їх утримувати. Як його намет був поза табором, так і його могила — у

Яд Єгуда · 8

«Так само»: оскільки, як ми сказали, він нічого не мав у цьому світі для себе, потребував хліба синів Реуела. Навіть те небагато, що він виссав у матері до приходу фараонової дочки, було не заради нього, а заради матері, для її зцілення. [П2389]

Яд Єгуда · 9

«І за одним учителем» — за підходом Ґемари, де «І приховувала його три місяці» стосується часу після народження, за простим смислом: усі ті три місяці Мойсей ссав молоко без оплати. «І за другим учителем» — за згаданим у попередньому розділі підходом Зогару, за яким ці три місяці були до народження: усе ж він принаймні трохи ссав молоко до того, як його кинули в Ніл, і до приходу фараонової дочки.

Яд Єгуда · 10

«Як відомо» з медичної мудрості: годування грудьми, крім того, що потрібне дитині, є також зціленням для жінки в перші місяці після пологів.

Яд Єгуда · 11

«Коли він прийшов узяти дружину»: з цієї ж причини йому довелося взяти за дружину одну з дочок Їтро. Він не знайшов пари серед дочок Ізраїлю, бо був позбавлений часток цього світу, як вище, у

Яд Єгуда · 11 · продовження

попередній главі, щодо успадкування Землі Ізраїлю.

Яд Єгуда · 12

«З Єгошуа бен Нуном»: йому довелося взяти за дружину Рахав, бо він теж не знайшов серед дочок Ізраїлю. Проте причина була інша: Єгошуа не знайшов пари, бо був зі світу Нукви. На це наші мудреці, благословенної пам'яті, натякнули: «Обличчя Єгошуа — як обличчя місяця».

Яд Єгуда · 13

«Тому Мойсей сказав: "Чужинцем я був у чужій землі"». Тобто: чужинцем був я всі свої дні у світі, а не постійним мешканцем, бо не маю спадкового володіння в цьому світі. Через це тепер я в чужій землі, у домі Їтро, щоб узяти його дочку за дружину.

Яд Єгуда · 14

«І написано» (І Хронік, 23): «А Мойсей» тощо. Тобто Мойсей є чоловіком Бога, а в цьому світі він лише чужинець у землі. Тому його сини будуть названі за коліном Левія, щоб узяти з ними частку при поділі землі, — тобто за способом… [П2390]

Яд Єгуда · 15

…як написано про ґерів: «Хто мешкав із тобою як чужинець, до тебе пристане» (Ісая, 54). Наші мудреці, благословенної

Рама з Фано · продовження

землі Моав: від його Отця на небесах, מאביו שבשמים, за змістом «одного спустошення», חד חרוב, що передувало світові, згідно з ученням Арі, пам'ять праведника на благословення. Дивись трактат «Ем коль хай», частина III, розділ 11. Вона не із землі, яку Він дав людям. [П2380]

«Навпроти Бет-Пеору» — за змістом вислову «І не постав більше в Ізраїлі пророк, як Мойсей». Але серед народів світу постав; хто це? Валаам. За поясненням Зогару він один дорівнював усім сімдесяти народам, підносячись над усіма віщунами, як Мойсей піднісся над усіма пророками Господа.

Звідси цілком зрозумілий вірш «Тікай до свого місця», ברח לך אל מקומך, сказаний Балаком Валаамові. Знавці таємниць Тори тлумачать його високо вгорі, у таємниці «бігу й повернення», бо великий він. Адже відношення святих живих істот до прихованого кореня таке саме, як у кліпот — відношення Балака, володаря діяння, до Валаама, чия сила — у його устах і який дорівнює всім володарям нижніх вінців. Тим паче дивовижною стала його велич в очах Балака після того, як він наблизився до святості, щоб тричі благословити Ізраїль. [П2381]

Тоді Господь позбавив його уявної шани, явленої віщунам, — тим, які слухають ворожбитів і віщунів. Балак не осягнув, наскільки піднісся Валаам, тому стривожився від почутого й сховав від нього обличчя:

Яд Єгуда · 15 · продовження

пам'яті, витлумачили у другому розділі «Євамот» (аркуш 24, зворот), що ґерів у майбутньому не прийматимуть: «Хто мешкав із тобою» у твоїй бідності — саме він «до тебе пристане», а інший — ні. Так само щодо Мойсея: він чужинець у землі, у своїй бідності й серед свого коліна. Тому його сини пристануть до них і візьмуть свій спадок разом із ними. [П2391]

Яд Єгуда · 16

«Як написано» також про поділ землі в майбутньому: «І буде коліно, де оселився» тощо (Єзекіїль, 47).

Яд Єгуда · 17

«Годував їх зі свого», як наведено у Зогарі, «Бе-гаалотха», сторінка 296; дивись там. А в Землі Ізраїлю, землі, що тече молоком і медом, він не міг їх утримувати й не перейшов разом із ними. Усе з тієї причини, що цей світ не є його місцем, як згадано.

Яд Єгуда · 18

«Як» тощо. Тобто так само і з його похованням: Писання каже «І поховав його» тощо, «у землі Моав, навпроти Бет-Пеору». Мається на увазі вища земля — від його Отця на небесах, — а не нижня земля, яку Він дав людям, за простим смислом: у тій землі він не має частки. Тому і

Яд Єгуда · 18 · продовження

його намет був поза табором. Задум обох цих речей… [П2392]

Яд Єгуда · 19

…«за змістом одного спустошення» тощо. Це тому, що він із минулої шміти, із сукупності тисячі поколінь: одне спустошення, що передувало світові в таємниці тогу. Адже так написано: «Мойсей був пастухом». Про кожного, щодо кого сказано «був», ідеться лише про це одне спустошення, як написано в אה"ל חכ"ח, частина III, розділ 11. Натяк на це міститься в тому, що його намет був поза табором: намір — להאהילו בנחלה? [непевне прочитання: «оселити його наметом у спадку?»] поза цією шмітою. Туди він повернувся й там був похований, у землі лише від його Отця на небесах. [П2393]

Яд Єгуда · 20

«І буде» — відповідно до цього й те, що Писання

Рама з Фано · продовження

так само Ізраїль боявся променів Мойсеєвої слави. Дивись трактат «Ганефеш», глави 8 і 16. [П2382]

Так само тут: Бет-Пеор є крайньою межею скверни та її осереддям, де зв'язані Аф і Хема, за словами мудреців, благословенної пам'яті; могила Мойсея є крайньою межею чистоти, перед якою Пеор і вони поринають униз. Це гора Аварім: усі напрями святості й усі її сторони повертаються до неї. Вона названа горою Нево, бо звідти отримують усі пророки, як витлумачили у Сіфре; це відповідає вислову «і всі — від Мойсея», який ми згадали у главі 3. [П2383]

За нашим шляхом тлумачення її назву пояснюють через «порожнистий, із дощок», נבוב לוחות: під нею була порожнеча, вона висіла на нічому. Так само ковчег завіту, виготовлений заради нього, як написано: «І зроби собі дерев'яний ковчег», — його місце не підлягає мірі, а стояв він чудом, як відомо. [П2384]

Яд Єгуда · 20 · продовження

каже «навпроти Бет-Пеору», має інший зміст, ніж простий. Задум такий: «І поховав його у землі Моав», у місці крайньої чистоти, яке розташоване навпроти Бет-Пеору — крайньої нечистоти. І це… [П2394]

Яд Єгуда · 21

…«за змістом» слів наших мудреців, благословенної пам'яті, про «І не постав більше в Ізраїлі пророк, як Мойсей»: «Але серед народів світу постав; хто це? Валаам». У Зогарі, «Шмот», сторінка 37, це пояснено: «Мойсей користувався святим вінцем Царя вгорі, а Валаам — несвятими вінцями внизу» тощо. «Як Мойсей був відокремлений від усіх пророків у святому вищому пророцтві, так і Валаам був відокремлений від решти пророків у несвятому нижньому пророцтві». Задум —

Яд Єгуда · 21 · продовження

співвіднести між собою велич Мойсея на боці святості й велич Валаама на боці нечистоти. Так само тут Писання співвідносить небесну землю Моав — крайню чистоту — з Бет-Пеором, крайньою нечистотою, як невдовзі буде пояснено.

Яд Єгуда · 22

«Він дорівнював усім сімдесяти народам», як Мойсей дорівнював усьому Ізраїлю.

Яд Єгуда · 23

«Звідси цілком зрозуміло» тощо. В «Ідра зута», розділ «Гаазіну», сторінка 588, щодо «голови, що не є головою», сказано: «І тому це названо

Яд Єгуда · 23 · продовження

"Тікай до свого місця", і живі істоти біжать і повертаються». Кінець цитати. Автор написав про це в трактаті «Йонат Елем», глава 29, ось його слова: «Цей вірш Балак сказав Валаамові. Проте вся Тора — Імена Святого, благословенний Він. Ми дізналися, якою великою була сила нечестивого Валаама в нечистих нижніх вінцях: він був סוכן при своїй ослиці [значення не встановлено], відповідно до Зеїра й Нукви кліпи тощо. Ми встановлюємо: той нечестивець був середньою поперечиною кліпот, осягав їхній прихований корінь на їхньому місці, бо жодні чаклуни світу не могли його здолати. [П2395]

Яд Єгуда · 23 · продовження

Тому початкові літери цього вірша є літерами בלעם із заміною аїна на алеф: сімдесят нечистих вінців у ньому об'єдналися в одному корені. Саме він сказав про себе: "Чує слова бога", אל, про якого сказано: "Бо ти не вклонятимешся іншому богові". А "знає думку Всевишнього" — це джерело, яке підноситься над тим його богом. Проте у святості жоден пророк і провидець не знає думки Всевишнього, крім одного. І живі істоти — малі в колісниці та великі в Ацилуті — усі щодо цього кореня перебувають у бігу й поверненні». Кінець цитати. [П2396]

Саме це було утрудненням для автора: як можна тлумачити вірш «Тікай до свого місця» про «голову, що не є головою», якщо це слова Балака до Валаама? Тому він сказав, що тут немає нічого дивного, оскільки вся Тора — Імена Святого, благословенний Він. Далі він сказав, що з цього тлумачення все ж можна дізнатися також, що Балак мав на увазі голову й корінь на боці нечистоти — місце Валаама. Це і є авторові слова: «Ми дізналися, якою великою була його сила» тощо. «І це саме його слова», והן הן דבריו? [непевне прочитання], і тут: адже він сказав, що знавці таємниць Тори в «Ідра зута» витлумачили цей вірш високо вгорі — щодо «голови, що не є головою» та таємниці «і живі істоти біжать і повертаються». [П2397]

Дивовижно тлумачити вірш, сказаний Балаком Валаамові, про місце у святості, вище за високе. Проте з огляду на сказане нами — що Валаам на своєму ступені на боці нечистоти був як Мойсей на боці святості — справа стає цілком зрозумілою, ניחא רווח? [непевне прочитання]. Писання пристойно вказало, якою великою була сила нечестивого Валаама на боці нечистоти, як згадано. [П2398]

Яд Єгуда · 24

«Адже відношення» тощо. Тобто в «Ідрі» правильно тлумачать це як таємницю «і живі істоти біжать і повертаються». У святості чотири живі істоти колісниці, названі малими живими істотами, та сефірот Ацилуту, названі великими живими істотами, щодо кореня «голови, що не є головою» перебувають у бігу й поверненні. Так само на боці нечистоти всі нижні вінці — щодо свого кореня й місця Валаама, яке є їхнім богом.

Яд Єгуда · 25

«Балака, володаря діяння, з Валаамом, чия сила — в його устах». Як наведено у «Зогар хадаш», розділ «Балак»: «Мудрість Балака була сильною й більшою за мудрість Валаама. Мудрість Валаама — одну мить, мудрість Балака — повсякчас. Але ключі від усього були в руках Валаама, бо він довершував устами. Балак умів здійснювати своє чаклунство, але не вмів довершити його устами».

Яд Єгуда · 26

«Після того, як він наблизився до святості»: Господь вклав слово в його уста, і він тричі пророкував мірою милосердя. Це було для того, щоб благословити Ізраїль з уст Всевишнього, джерела благословень, як написали Ціоні, Реканаті та Бах'я. Саме про це Балак сказав: «Проклинати моїх ворогів я тебе покликав», бо ти вмієш довершувати чаклунство устами; «а ось ти благословляєш і благословляєш» — навпаки, з боку святості, уже тричі. «А тепер тікай» від святості «до свого місця», на сітра ахра.

Яд Єгуда · 27

«І ось тоді» тощо. Тобто це те, чим Балак завершує: «Я сказав: великою шаною вшаную тебе, а ось Господь позбавив тебе шани». Мається на увазі шана на боці нечистоти — уявна шана.

Яд Єгуда · 28

«Наскільки піднісся Валаам» — у святості.

Яд Єгуда · 29

«Тому стривожився від почутого», як написано: «І сплеснув долонями».

Яд Єгуда · 30

«І сховав від нього обличчя», і сказав йому: «Тікай» — через страх перед ним.

Яд Єгуда · 31

«Як страх Ізраїлю» тощо — як Писання каже: «І побоялися підійти до нього».

Яд Єгуда · 32

«Так само тут зрозуміло» задум того зіставлення, де сказано «навпроти Бет-Пеору»: співвіднести могилу Мойсея, крайню чистоту, з Бет-Пеором, крайньою скверною, тощо.

Яд Єгуда · 33

«Де зв'язані Аф і Хема»: Мойсей сховав їх там, як наведено у «Піркей рабі Еліезер».

Яд Єгуда · 34

«І вони», Аф і Хема, «поринають униз перед ним»: там наведено, що коли вони виходять піднятися й бачать могилу Мойсея, повертаються назад.

Яд Єгуда · 35

«І вона» — могила Мойсея — також тому названа горою Аварім, від עבר, «сторона, бік»: усі сторони святості повертаються до неї. Дивись Зогар, «Трума», сторінка 38: навіть над горою Аварім унизу сітра ахра не має влади. Дивись там.

Яд Єгуда · 36

«І за змістом» того, що наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали щодо «Шехіна перебуває лише на мудрому» тощо: «і всі — від Мойсея». Задум такий: потрібно, щоб пророки отримували достаток свого пророцтва від Мойсея із Синаю. Дивись трактат חכ"ח, розділ 3. [П2399]

Яд Єгуда · 37

«А за нашим шляхом»: оскільки Мойсей узагалі не мав володіння в цьому світі, аж до того, що й його поховання було в небесній землі Моав, Нево пояснюється через נבוב, «порожнистий». Це натяк, що похований він не в землі внизу, а вгорі, підвішений на нічому, із порожнечею під ним. [П2400]

Яд Єгуда · 38

«Так само» і ковчег завіту стояв чудом, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті. Причина така: як місце Мойсея в цьому світі не підлягає мірі, за згаданим у попередній главі, так і місце ковчега, зробленого заради нього, не підлягає мірі.

Йоель Моше · 1

«І побачила його, дитину» — із камацем, що стосується ד' [невстановлене скорочення], усієї сукупності новонароджених. Вона побачила, як Мойсей страждає разом з усіма, а «слово — як "разом із"», ומלת כמו עם [назву слова тут не наведено]. [П2401]

«І ось юнак» — це Метатрон. Він названий юнаком за висловом «Юнаком я був»; це сказав князь світу, як пояснив Раші у Ґемарі. «Із залишку מט"טרון ש"ר — це מ"ט», משארית מט"טרון ש"ר הם מ"ט [зв'язок не встановлено]. [П2402]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Світ живиться завдяки його заслузі» тощо. «Увесь прожиток — із דוכסא», כל מזוני' מן דוכסא [останнє слово не встановлено], як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, тощо: «Увесь світ живиться» тощо. А йому навіть молоко матері діставалося за плату. Дивись «Зогар хадаш» щодо вірша «Йде до горіхового саду», у «Зогар хадаш», «Шир га-шірім», аркуш 71: «Які плачуть і плачуть від цих наспівів», דבכין ובכיין מאילין ניגונין, за висловом «Ти годував їх хлібом сліз». За їхню кров, דמם, Він нагодував їх хлібом. Так само через той плач вони живляться заради нього. [П2403]

«Не знайшов» тощо — такої, яка не мала б пари. А чому насправді? Бо він не був причетний до цього світу, як вище, у попередній главі.

«І не з тієї причини» тощо. Єгошуа був зі світу Нукви, тому не знайшов пари. Не так Мойсей: він не знайшов пари з названої вище причини — не був причетний до цього світу.

«Чужинцем я був» тощо. У цьому світі він був чужинцем усі дні свого життя; це і є צבא', «моя служба». А тепер, у Їтро, він також був чужинцем — у чужій землі.

«Там дайте його спадок» тощо. Тому й сини Мойсея будуть названі за коліном Левія щодо спадку. Не так сам Мойсей: він — чоловік Бога й не має частки та спадку в цьому світі.

«А в Землі він не мав» тощо. У місці, де немає поселення, тобто в пустелі, він годував їх зі свого. Не так у місці, де світ заселений: місця Мойсея там немає, тобто в поселенні ח"י [невстановлене скорочення]. Там він не мав чим їх утримувати, бо не був причетний до того місця. [П2404]

«Від його Отця на небесах». Слово מוא' тлумачить як «від небесного Отця», за змістом одного спустошення, яке передувало цій шміті. Мойсей був причетний до того місця, і там була прихована його душа: не з нижньої землі, яку Він дав людям. [П2405]

«У таємниці бігу й повернення» тощо. Ангели наближаються до Шехіни, але не можуть

Йоель Моше · 1 · продовження

витримати великого світла й повертаються назад. Це і є біг і повернення.

«Адже відношення святих живих істот» тощо — «таке саме, як відношення кліпот» тощо. Адже «це навпроти цього вчинив Бог»: кліпот навпроти святих живих істот; «у святості — навпроти всього Ізраїлю» [стислий зв'язок]. Він дорівнював у нечистоті всім володарям нижніх вінців — це кліпот і князі зовнішніх сил, — як Мойсей у святості дорівнював усьому Ізраїлю. [П2406]

Коли й Валаам тоді наблизився до святості, у ту саму мить Він позбавив його уявної шани: тобто його величі в нечистоті, явленої віщунам. Він лише трохи наблизився до живлення від святості. Тому сказав йому: «Тікай до свого місця» — у нечистоті. Початковими літерами натякнув на בל"אם; аїн замінився алефом, щоб натякнути: Валаамів ступінь вищий за сімдесят князів зовнішніх сил. [П2407]

Пояснення — за висловом «І знає думку Всевишнього». Бо є Даат у нечистоті; є бік живлення в таємниці «І тепер оживляє всіх», ועתה מחיי את כולם, із דע', «що вони — святість», שהם קדוש' [зв'язок неясний]. Звідти — живлення Валаама, бо є Даат у нечистоті, тощо. Як святі живі істоти, щоб живитися від святого світла, біжать і повертаються, так «ішло від Валаама», הלך מבלעם [стислий зв'язок]. [П2408]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 5

Йоель Моше · 1 · продовження

«І це — три рази», וזה שלי"ש רג"לים: кінцеві літери — משה. Адже Мойсей — таємниця Даат; כלול תפארת — «включений [у] Тіферет» [стислий зв'язок]. Тому відповів «амен». За висловом «І прийшов також сатана», ויב"א ג"ם השט"ן, кінцеві літери — אמ"ן. Сатана й Пеніна мали намір заради Небес. [П2409]

«Тому Балак стривожився» перед ним, коли той наблизився до святості й досяг цього ступеня. «І від страху Ізраїлю перед променями слави», ומיראן של ישראל מקרני הוד [таке написання]. [П2410]

«Так само зрозуміло» тощо — це стосується сказаного вище: «І буде навпроти Бет-Пеору» тощо. «Пеор і вони» — тобто Аф і Хема.

«І це гора Аварім» тощо. Тому ця гора названа горою Аварім: «усі напрями» тощо.

«І названа горою Нево» тощо. Знай, що в писаннях наведено: гора Нево — Мойсей у таємниці п'яти милостей у Хохмі; «гора гори», הר ההר [таке написання], — Аарон, п'ять ґвурот у Біні. За висловом «Багато дочок виявили силу» тощо: מל' [невстановлене скорочення] довкола. Нево — від נבוב, «порожнистий», бо місце його поховання не підлягає мірі, як ковчег стояв чудом. [П2411]

Хікур Дін — частина III — глава 6

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39 · 40 · 41 · 42 · 43 · 44 · 45 · 46 · 47 · 48 · 49 · 50 · 51 · 52 · 53 · 54

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І поховав його в долині…» Рав завершує тлумачення про Мойсеєву могилу з попередньої глави.

Рама з Фано

«І поховав його в долині» (בגי'). Тому ті, хто вгорі, бачать його внизу — у прямому значенні. А за гематрією це גבה"ה, «висота»; в атбаші — בר"ם, «на висоті». Тому ті, хто внизу, бачать його вгорі. Насправді ж він

Яд Єгуда · 2

«Тому ті, хто вгорі…» У першій главі «Соти»: «"І ніхто не знав його поховання". Царство вже посилало до гарнізону Бет-Пеору: "Покажіть нам, де похований

Яд Єгуда · 2 · продовження

Мойсей". Коли стали вгорі, їм здавалося, що він унизу; коли внизу — здавалося, що вгорі», і так далі. Це має пряме значення. Водночас рав вважає, що друга частина «натякає» на істину [непевний зв'язок]: так воно і є — його могила вгорі, надзвичайно високо, і підноситься понад усіма, як згадано. [П2425]

Яд Єгуда · 3

«А це» — тобто слово בגי за гематрією дорівнює גבהה. Так само літери גי в атбаші — це літери רם: натяк на те, що його поховання було на висоті й у високості вищого світу, «як перекладаємо», і так далі. [П2426]

Яд Єгуда · 4

«І не знав…» Тобто це те, чим там завершується Ґемара: «Рабі Хама бар Ханіна сказав: навіть Мойсей, наш учитель, не знає, де він похований. Тут написано: "І не знав муж", а там: "І ось благословення, яким благословив Мойсей, муж"». Це через надзвичайну велич його святості.

Яд Єгуда · 5

«Якщо ж "до" тлумачити без включення межі», так що цього неможливо пояснити стосовно Мойсея, то й ми скажемо: «І не знав муж» стосується Святого, благословенний Він, названого «Мужем

Рама з Фано · продовження

підноситься над усіма набагато вище від їхнього бачення, безмірно. Адже в таїнах Тори це перекладається: «І поховав його у тринадцяти мірах милосердя» (וקבר יתיה בתליסר מכילן דרחמי). [П2412] «І не знав» — навіть цей муж Мойсей — «свого поховання до цього дня», включно з цим днем. Якщо ж «до» тлумачити як таке, що не включає кінцевої межі, ми скажемо: «І не відвідав» Муж війни, який умертвляє й оживляє, «його поховання», хоча воно було створене в можливості у присмерку. «Не знав» означає: Його діяння не було довершене до цього дня. [П2413]

«І не знав» сказано точно, подібно до «тепер Я знаю», промовленого при зв'язуванні на жертву: тоді знання поширилося в теперішньому здійсненні, на яке натякає слово «тепер» (עתה). Про нього Когелет сказав: «Для всього — час»; це приготування до здійснення, коли воно виходить із можливості зануреного буття, яку мало в порядку часів. Про неї сказано: «І пора для кожного бажання». Той, хто знає різницю між ליל та לילה, між נער та נערה, як пояснено в «Зогарі», за їхнім способом пояснить різницю між עת та עתה. [П2414]

Або сказано так: те, що ти обрав тепер, — саме те, що Я знав раніше. Як пояснимо в «Маамар га-міддот» та в четвертій частині цього трактату: знання щодо людських справ стосується того, що вони оберуть; отже, Його знання не примушує. І тут він обрав заколоти, але не заколов;

Яд Єгуда · 5 · продовження

війни». «Не знав» означає: до цього дня Га-Шем, благословенний Він, не відвідав і не звернув уваги на Мойсеєве поховання, що існувало в можливості від шести днів творення, щоб вивести його до здійснення. Мається на увазі: до цього дня та дія не була довершена.

Яд Єгуда · 6

«І точно сказано: "не знав"». Тобто Писання точно висловило це словами «не знав», адже слово «знання» також застосовне до того, що тепер поширюється у здійснення, як «Тепер Я знаю, що ти боїшся Бога». Це не означає, ніби раніше Га-Шем, благословенний Він, не знав його праведності, боронь Боже. Мається на увазі: ще до того, як випробував Авраама, Га-Шем, благословенний Він, знав, що той витримає випробування. Проте знання було лише в можливості, а тепер поширилося в теперішньому бутті — מבאה, «від приходу / приходить» [нерівна форма] — до здійснення. [П2427]

Яд Єгуда · 7

«На яке натякає слово "тепер"» (עתה), споріднене з עת, «пора», про яку Когелет сказав: «Для всього — час, і пора для кожного бажання під небесами». Мається на увазі: «для всього — час»,

Яд Єгуда · 7 · продовження

коли річ приготується до теперішнього здійснення; «і пора для кожного бажання», коли річ перебувала в можливості й як бажання була занурена під небесами в порядок часів, який уже існував.

Яд Єгуда · 8

«І той, хто знає…» Тобто не дивуйся додатковій ге в слові עתה: це так само, як לילה / ליל та נערה / נער. У кількох місцях «Зогару» пояснено, що «в пору прихильності, בשעתא דזווגא? [непевне: “у час сполучення”?] вгорі» це називається לילה та נערה, з додатковою ге. Так і тут про пору прихильності сказано עתה. [П2428]

Яд Єгуда · 9

«Або сказано…» Рав принагідно пояснює вислів «Тепер Я знаю» ще іншими способами.

Яд Єгуда · 10

«Те, що ти обрав тепер» — хоча це сталося за твоїм вибором, Я все-таки знав раніше. Вибір не суперечить знанню, всупереч тому, що гадали філософи.

Яд Єгуда · 11

«А отже» — знання охоплює і вибір, так що знання не примушує. Інакше дві протилежності були б в одному предметі, як написав Риваш у відповіді. Я переписав його слова там, у «Маамар га-міддот», та в מ’ חכ”ח, частина II, розділ

Рама з Фано · продовження

саме це й було відкрите перед Ним, благословенним. Знання завжди потрібне лише там, де є вибір. Інакше немає хвали у знанні майбутнього: навіть найнижчий із людей знає, що хоче зробити з усього, що спроможна його рука, навіть через посланця, якщо це не залежить від чужої думки. Це прості речі; нехай радіють і веселяться ними досконалі в дослідженні та щирі серцем.

Маємо й інше пояснення прямого змісту Писання: ангел Уріель, який говорив із ним, і є тим, хто сказав: «Тепер я знаю». Це підтверджує також точне «від мене»: адже він — володар вогню, який у час прихильності лежить на жертовнику, мов лев. Зовні йому протистоїть Баладан з обличчям собаки. Значення його імені — «немає владик»: «немає Бога» — усі його задуми. Тому ціну собаки заборонено для жертовника. Це пес кофрі, князь царства Вавилону, який через наші гріхи злягався з левицею, силуючи її в лісах; тому заборонено платню блудниці. [П2415]

Проте, коли він злягався з однією дівчиною ззаду — у розділі «Га-ба аль євімто», — її визнали придатною для [шлюбу з] когеном і сказали: «Щодо тварини немає блуду», тобто стосовно людського виду. А у відповідному образі вгорі лише дівчина Матроніти зазнає осквернення; попри це, воно вважається так, наче… І досить про це. [П2416]

Відомо, що від собаки й левиці народжується барс. Саме це сказав

Яд Єгуда · 11 · продовження

35. [П2429]

Яд Єгуда · 12

«І завжди немає потреби…» Тобто знай, що істина така. Адже хвала Га-Шемові, благословенний Він, за знання має значення лише разом із вибором: Га-Шем, благословенний Він, знає шлях, який обере людина. Без цього немає потреби хвалити за знання. Бо в чому велич того, що Він, благословенний, знає справу, яку Сам забажає зробити чи зробить через Свого посланця? Адже й кожен чоловік, який панує у своєму домі, знає, що захоче зробити з речей, які є в його спромозі та руці. Навіть коли людина чинить щось через посланця й той посланець змушений це виконати, знання послався про кінець справи від її початку не є хвалою — боронь Боже [неясний зв’язок застереження]. Як ми сказали, хвала Володареві світу в тому, що Він знає справу, яку людина свого часу обере зі своєї волі, зовсім без примусу. [П2430]

Яд Єгуда · 13

«Маємо ще [пояснення] прямого змісту Писання» — «Тепер я знаю» сказав ангел, а не Га-Шем, благословенний Він; він говорить від власного імені, як буде пояснено

Яд Єгуда · 13 · продовження

незабаром.

Яд Єгуда · 14

«Це підтверджує також точне», що сказано: «І ти не пожалів для мене свого сина, свого єдиного». Якби слова належали Га-Шемові, благословенний Він, слово ממני, «для мене», було б зайвим. Але оскільки ангел говорить від себе, він слушно сказав «для мене»: адже це Уріель, поставлений над жертвоприношеннями.

Яд Єгуда · 15

«Адже він — володар вогню», як відомо й сказано в «Зогарі», розділ «Цав», сторінка 25, про вірш «І вийшов вогонь…»: «Це Уріель, який сходить у подобі лева в полум'ї, аж поки зійде до жертовника прийняти дар; він являється, мов великий лев, що лежить на жертві», і так далі. На сторінці 27 завершується: «І тоді радість була в усьому, адже [дар] прийнято з прихильністю», і так далі.

Яд Єгуда · 16

«Зовні йому протистоїть…» Принагідно згадавши Уріеля, володаря вогню, що пожирає жертви, рав згадує і те, що протистоїть йому зовні, у нечистоті, та пояснює все, що стосується цієї справи. Це з «Зогару»,

Рама з Фано · продовження

пророк: «І Я був для них, немов лев», — це було в Першому Храмі; «немов барс, на дорозі підстерігатиму» — у Другому Храмі, де вогонь лежав, мов собака. Про нього Когелет сказав: «Бо живий собака кращий за мертвого лева». Мається на увазі, що його усунуто з посади. Є й барс, народжений від левиці, яку так само силоміць покриває лісовий вепр, за панування «страшної тварини». Ціну свині не заборонено — чи тому, що вона має повернутися, чи тому, що за її царства жертвоприношення припинилися цілком, і «відповідає за тяжче [покарання]» (קים ליה בדרבה מיניה). [П2417]

Даниїл у своєму сні бачив третю тварину, подібну до барса. А цар Соломон, мир йому, прирівняв усіх чотирьох тварин під цим означенням у вірші «Зі Мною з Лівану, наречена». Він звіщає, що вона підніметься з Ним «із лев'ячих лігв» — небесного війська, «з гір барсів» — на землі; [він] був сміливим, мов барс, серед вигнань, щоб виконувати волю нашого Отця на небесах. Так прокляття перетворюється на благословення. [П2418]

І як при прийнятті жертви є обличчя лева й обличчя собаки — час війни й час миру, — так вони є і при зустрічі душ, коли ті виходять зі світу. Тут Уріель і є тим, хто каже: «Тепер я знаю», — при виході Ісаакової душі, як ми згадували вище, у частині II, главі 8. Він був готовий піднести всепалення з барана Авраама, нашого праотця. Він же служив і між

Яд Єгуда · 16 · продовження

«Берешіт»; я визнав за потрібне його переписати. Ось його слова там, на сторінці 28, про вірш «І він убив лева посеред ями у сніжний день»:

«У давні часи, коли ця ріка спрямовувала свої води вниз, Ізраїль перебував у досконалості: вони заколювали жертви й приносили їх для спокутування своїх душ. Тоді згори сходила подоба одного лева, і його бачили на жертовнику: він лежав на своїй здобичі, пожираючи жертви, мов могутній муж. Усі собаки ховалися перед ним, не виходили назовні. Коли ж гріхи спричинили [це], він зійшов усередину нижчих ступенів і вбив того лева, бо не бажав дати йому здобичі, як спочатку: так би мовити, убив його. Він справді вбив лева всередині ями, перед їхніми очима — лихої іншої сторони. [П2431] Побачивши це, та сторона зміцніла й послала одного собаку пожирати жертви. А як ім'я того лева? Уріель, бо його обличчя — обличчя лева. Як ім'я того собаки? Баладан його ім'я: він не належить до категорії людини, а є собакою, і обличчя його — собаче. "У сніжний день" — у день, коли гріхи спричинили [це] й угорі

Яд Єгуда · 16 · продовження

було винесено судове рішення від вищого суду».

Яд Єгуда · 17

«Тому ціну собаки заборонено для жертовника» — щоб не дати собачій кліпі сили панувати над жертвою.

Яд Єгуда · 18

«І це» — згаданий Баладан, пес кофрі, який був князем Вавилонського царства.

Яд Єгуда · 19

«І так далі». За цю справу й був покараний Баладан, цар Вавилону, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у розділі «Хелек» про Меродах-Баладана, сина Баладана: «Сказали: Баладан був царем; його обличчя змінилося й стало собачим». Тобто через «його приліплення?» (?לדבקותו) до свого князя вгорі, у нечистоті, його ім'я було змінене на Баладан за ім'ям князя. Він був покараний мірою за міру: його обличчя змінилося й стало собачим. На це також указують слова мудреців, благословенної пам'яті, про ім'я Навуходоносора: він гавкав, як собака. [П2432]

Яд Єгуда · 20

«Злягається з левицею» — Малхут світу Брія, як буде пояснено незабаром. Він здолав її в лісі Лівану — це Храм —

Рама з Фано · продовження

розсіченими частинами; завдяки йому разом із трьома мужами біля дібров Мамре колісниця для Авраама стала повною. У «Маамар га-нефеш» маємо щодо цього інший шлях пояснення. Проте у вірші «Собою Я поклявся» не сказано «від мене», бо це не є доказом (דלא אריא). [П2419]

Ще: «Тепер я знаю, що ти боїшся Бога», — як «Тепер я знаю, що Господь урятував Свого помазанця». Увесь цей вірш промовляється устами «дня скрути», згаданого на початку псалма. Адже про нього написано: «Якщо ти ослабнув у день скрути» — про того, хто не долає свого нахилу й не зміцнюється в Торі та добрих учинках, — «тісна твоя сила» (צר כחכה): це Шехіна. Ба більше, цей вірш тлумачиться від кінця до початку: כחכה צר צרה ביום התרפית — «твоя сила тісна, скрута в день, коли ти ослабнув»: зовнішні сили беруть силу від неї, і їй гірко. [П2420]

А через покаяння й молитву «нехай відповість тобі Господь» через нього та змусить його стати захисником. Літери Імені — це Тора й покаяння, молитва та добрі вчинки: у трактаті «Брахот» сказано, що ці чотири речі потребують зміцнення. Що ж каже лихий ангел проти своєї волі? «Нехай піднесе тебе Ім'я Бога Якова». Це згадане нами כחכה. Так і тут: «після цих слів» (אחר הדברים) — обвинувач, згаданий на початку розповіді у словах «Зогару», — став ангелом Господнім і визнав перед Авраамом, що не слід ставити під сумнів його випробування. [П2421]

Яд Єгуда · 20 · продовження

усупереч її волі, через Навуходоносора; שנבין, «щоб ми зрозуміли» [нерівне закінчення]. [П2433]

Яд Єгуда · 21

«Тому Га-Шем, благословенний Він, заборонив платню блудниці для жертовника». Не слід думати: якщо Тора через це заборонила платню, то Матроніта, Малхут світу Ацилут, нібито зазнає осквернення, боронь Боже. Навпаки, саме з цього вірша у Ґемарі, розділ «Га-ба аль євімто», вивчили, що стосовно тварини немає блуду. Адже там сказано (аркуш 59б): «Та, з якою зляглася тварина, не підпадає під категорію блудниці. Сталося з однією дівчиною, яка підмітала дім: пес кофрі злягався з нею ззаду, а Рабі визнав її придатною для [шлюбу з] когеном», і так далі. Рава з Паразакії сказав раву Аші: «Звідки це положення, яке сказали рабини: "Щодо тварини немає блуду"? Написано: "Не принось платні блудниці й ціни собаки". והנן [неясна вступна форма]: платня собаки й ціна блудниці дозволені, адже сказано: "Також обоє" — обоє, не четверо». Так само й відповідний їй образ у Людині світу Ацилут не підлягає ушкодженню та осквернению, боронь Боже. [П2434]

Яд Єгуда · 22

«Проте» — справа така, як сказано в «Зогарі», розділ «Кі теце», сторінка 536. Ось його слова: «Цій Малхут світу Ацилут відповідає Малхут світу Брія. Вона — Малхут для ангелів Брія і дівчина Матроніти з її боку. Вона — її подоба, דנגילתא? [непевне слово], що містить десять. [П2435] Через гріхи Ізраїлю ця може осквернитися серед народів світу. Але про Малхут світу Ацилут, [Малхут] Святого, благословенний Він, сказано: “Я — Господь, це Моє Ім’я, і слави Моєї іншому не дам”», і так далі. «І попри це, той, хто оскверняє цареву дівчину, вважається таким, ніби оскверняє його Матроніту», і так далі; дивись там. Звідси рав переписав тут вислів: образно порівнюване нами зі зляганням пса кофрі відбувається лише з дівчиною Матроніти. Хоча платня собаки дозволена, Тора все ж заборонила платню блудниці через зляганння цього собаки: осквернення настільки велике, що вважається, ніби оскверняє Матроніту.

Яд Єгуда · 23

«І відомо…» Як сказав пророк (Осія 13): «І Я був для них, немов лев; немов барс, на дорозі підстерігатиму». «Немов лев» він сказав про Перший Храм, де вогонь

Рама з Фано · продовження

Нарешті, Мойсей, наш учитель, мир йому, сумнівався, куди йде його душа: від самого початку він прийшов лише заради Ізраїлю, як ми згадували у главі 4. Знай: коли він молився за них, молитва ніколи не поверталася марною; для нього ж самого навіть одного разу не була прийнята. Тому він повторював собі мішну: «Ті, хто виходить рятувати, повертаються на своє місце», — і не більше. Так він применшував винагороду за свої заповіді, щоб не приписувати добра самому собі, як ми згадували на початку глави 3.

Святий, благословенний Він, сказав йому: «Мойсею, хіба ти не знаєш, що постанов не виносять із самої мішни? Адже у Ґемарі про неї сказано: “І їхня зброя — на них”». А «їхня зброя» — не що інше, як прикраси, згідно з тарґумом. Це, безперечно, винагорода за заповідь. [П2422]

Про його винагороду сказано: «І Я виявлю милість до того, до чого виявлю милість» (וחנותי את אשר אחון). Не сказано למי שאחון, «до того, кому виявлю милість», а — до винагороди, якій виявлю милість. Винагорода всіх інших праведників приготована від шести днів творення. Проте до скарбниці милості, яка має відкритися перед Мойсеєм, Святий, благословенний Він, щодня додає милість. Як у вислові «Перед усім твоїм народом Я вчиню дивовижне»: він має одержати винагороду всіх поколінь. Або скажи: винагороду, рівну винагороді всіх поколінь. Так

Яд Єгуда · 23 · продовження

лежав на жертовнику, мов лев; а про Другий Храм, де лежав, мов собака, як сказали мудреці, благословенної пам’яті, — тобто та сторона зміцніла й запанувала над левом, עכו’? [непевне скорочення], — він сказав «немов барс», який походить від лева й собаки. «На дорозі підстерігатиму» — бо тоді вгорі це пес кофрі. [П2436]

Яд Єгуда · 24

«Є також інший вид барсів», народжений від лісового вепра й левиці. Рав вважає, що це четверта тварина, яку бачив Даниїл, як написано: «Після цього я бачив у нічних видіннях, і ось четверта тварина — страшна, жахлива й надзвичайно сильна», і так далі (там, глава 7). Він не назвав тварини, бо це також барс, уже згаданий перед тим у третьому видінні. Тому він і не дав їй іншої назви. Відмінність між ними та, що третя тварина була барсом, народженим від левиці й собаки; четверта тварина — барсом, народженим від левиці й вепра, як сказано: «Нищить її лісовий вепр».

Яд Єгуда · 25

А якщо й через це не заборонено ціну свині, щоб зменшити силу того

Яд Єгуда · 25 · продовження

князя вгорі, то причина — або в тому, що вона має повернутися до дозволеності, як сказано вище, частина II, глава 16, із натяком також на князя, який має повернутися до добра; або в тому, що він «відповідає за тяжче [покарання]», адже через нього жертвоприношення припинилися цілком. [П2437]

Яд Єгуда · 26

«У вірші “Зі Мною з Лівану, наречена”»: «Зі

Рама з Фано · продовження

само написано: «Що Я чиню з тобою» — чиню й чиню постійно; як «нові небеса й нова земля, які Я творю», згідно із «Зогаром». Дивись вище, наприкінці викладу другої частини. [П2423]

І сказано: «І Я змилосерджуся над тим, над чим змилосерджуся» (ורחמתי את אשר ארחם), — щоб дати йому вмістилище, яке вміщатиме Його милість, благословенного: «на горах святості, з лона, від досвітку», за згаданим нами способом. Це подібне до «У гніві пам’ятай про лоно» (ברוגז רחם תזכור). [П2424]

Яд Єгуда · 26 · продовження

Мною з Лівану прийди; поглянь із вершини Амани, з вершини Сеніру й Гермону, з лев’ячих лігв, із гір барсів». Після того як словами «Зі Мною з Лівану…» він згадав кінець вигнань чотирьох царств, він додав: «Із лев’ячих лігв», — бо тоді прийде також небесне військо, ה”ע князів [непевне скорочення], а потім земні царі на землі. Це й є «з гір барсів»: вони були сміливі, мов барс,

Яд Єгуда · 26 · продовження

виконуючи над нами через наші численні гріхи судові кари за постановою нашого Отця на небесах. [П2438]

Яд Єгуда · 27

«Так Соломон перетворює слово “барс” із прокляття на благословення», витлумачуючи його на добро.

Яд Єгуда · 28

«Так перебуватиме…» Як сказано в «Зогарі», «Пінхас», сторінка 471, у «Рая мегемна», після згадки подоби лева й подоби собаки щодо цих жертв. Ось його слова: «Так само, коли людина помирає: якщо сподобилася — сходить подоба лева прийняти її душу; якщо ні — у подобі собаки, про яку Давид сказав: “Врятуй від меча мою душу, із руки собаки — мою єдину”». [П2439]

Яд Єгуда · 29

«І тут…» Це завершення думки. Тобто саме тому ми сказали, що Уріель був ангелом, який промовив до нього: «Тепер я знаю». Адже його служіння стосується цих двох речей: прийняти Ісаакову душу, що відлетіла від нього під час зв’язування на жертву, як пояснено вище, частина II, глава 8; і піднести жертву — барана, приготованого від шести днів творення.

Яд Єгуда · 30

«Він же служив…» Тобто сказане «Тепер я знаю» означає, що цей ангел уже був при ньому двічі: при завіті між розсіченими частинами — для служіння жертвоприношень; а також був מי”? [непевне скорочення] трьох мужів біля дібров Мамре. То були Михаїл, Гавриїл, Рафаель і так далі; він також був при них, як сказано в «Зогарі», «Ваєра», сторінка 48. Це потрібно, щоб довершити колісницю. [П2440]

Яд Єгуда · 31

«Проте у вірші “Бо Я поклявся”» (כי נשבעתי), де сказано: «І ти не пожалів свого сина, свого єдиного», але не сказано «для мене», причина в тому, що це не є доказом: тут це не вказує ні на що. Адже першого разу потрібно було сказати «для мене», щоб указати, що з ним говорить Уріель. [П2441]

Яд Єгуда · 32

«Ще видається можливим сказати» про вірш «Тепер я знаю»: це подібне до «Тепер я знаю…», згаданого там у псалмі «Нехай відповість тобі Господь у день скрути». Там мається на увазі обвинувач, який проти волі став захисником. Саме він каже: «Тепер я знаю, що Господь урятував Свого помазанця», і так далі. Так само і тут, як буде пояснено далі.

Яд Єгуда · 33

«Устами “дня скрути”, згаданого на початку псалма» — це назва обвинувача. Вірш «Тепер я знаю» промовлено устами обвинувача.

Яд Єгуда · 34

«Адже написано» (Приповісті 24): «Якщо ти ослабнув у день скрути — тісна твоя сила». У «Зогарі», «Ваїшлах», сторінка 397, це витлумачено про лихий нахил. Ось його слова: «Коли людина слабне в Торі, вона, так би мовити, утискає Святого, благословенний Він, разом із тим лихим нахилом, який стає обвинувачем. “Тісна твоя сила” — тісна сила כה, щоб наблизитися перед Ним для обвинувачення, і слабне Його сила». [П2442]

Яд Єгуда · 35

«Про того, хто не долає» й не зміцнюється в Торі.

Яд Єгуда · 36

«Ко» (כה): Шехіна, як відомо, називається כה. Це й є כח כה, «сила Ко».

Яд Єгуда · 37

«Ба більше…» Міркування дістає ширший простір інакше, коли вірш тлумачиться від кінця до початку: «сила Ко тісна» — через «скруту в день», лихий нахил, який бере силу в день їхнього ослаблення в Торі. [П2443]

Яд Єгуда · 38

«А через покаяння…» Вірш «Якщо ти ослабнув у день скрути» говорить про того, хто не зміцнюється в Торі та добрих учинках. Натомість тут, у вірші «Нехай відповість тобі Господь у день скрути», йдеться про протилежне — про того, хто займається Торою, покаянням, молитвою та добрими вчинками. Мається на увазі: через це буде «нехай відповість тобі Господь» — через обвинувача, щоб змусити його стати твоїм захисником. שכן נרמזו נאמרו? [непевний зв’язок: «бо так натякнуті, сказані?»] «Нехай піднесе тебе Ім’я Бога Якова»: тут говориться про того, хто займається Торою, покаянням і подібним, адже вони — [П2444]

Яд Єгуда · 39

чотири літери Імені Гавая (הויה), корені чотирьох Божественних дій. А саме: йод — Хохма Тори, як пояснено в «Зогарі», розділ «Кдошім», сторінка קד”ו: «І Тора перебуває у вищій думці — הוה קיים’? [непевне: “перебував”?]»; дивись там. [П2445] Ге — Біна, там покаяння, як відомо. Вав — середній стовп,

Яд Єгуда · 39 · продовження

джерело молитви; дивись у «Зогарі», розділ «Мішпатім», у «Рая мегемна», сторінка 205. Остання ге — Малхут: туди всі добрі вчинки прийшли, зібралися до неї; з них утворюється її одяг. Це й означає «Нехай піднесе тебе Ім’я»: Ім’я Гавая чотирма своїми літерами дасть тобі міць і силу для цих чотирьох добрих дій. Вислів ישגבך, «нехай піднесе тебе», вжито тому, що Тора й подібне до неї потребують зміцнення, як сказано в «Брахот», розділ «Ейн омдін» (аркуш 32б), де це виводиться з вірша.

Яд Єгуда · 40

«Нехай піднесе тебе…» Проти своєї волі він стане захисником людини й зміцнить її щодо цих чотирьох речей.

Яд Єгуда · 41

«Це твоя сила» — згадана нами Шехіна.

Яд Єгуда · 42

«Так і тут» — повернімося до вірша «Тепер я знаю, що ти боїшся Бога». Це слова обвинувача, згаданого на початку розповіді: «Після цих слів Бог випробував Авраама», і так далі. У «Зогарі», «Ваєра», сторінка 292, витлумачено, що אחר הדברים — назва лихого нахилу. Ось його слова: «“І було після” (אחר) — нижчий ступінь усіх вищих ступенів. А хто він? “Слова” (דברים), як сказано: “Не муж слова я”. А хто він, той, що після цього ступеня? “І Бог випробував Авраама”: прийшов лихий нахил обвинувачувати перед Святим, благословенний Він», і так далі; дивись там. Рав каже, що саме він був ангелом, який потім покликав Авраама з небес і сказав йому: «Тепер я знаю». Він став захисником і визнав перед Авраамом, що більше не слід сумніватися щодо нього. [П2446]

Яд Єгуда · 43

«Нарешті…» Рав повертається до Мойсеєвого вислову «Не знаю, куди йде моя душа» та до свого пояснення, згаданого у главі 4.

Яд Єгуда · 44

«Знай, що це так»: він прийшов у світ лише заради Ізраїлю, не заради себе. Адже щоразу, коли молився за Ізраїль, його молитва не поверталася марною. Коли ж одного разу він помолився за себе, щоб увійти до Землі Ізраїлю, його молитва не була прийнята. Це тому, що саме таким від початку було його пришестя в цей світ.

Яд Єгуда · 45

«Тому він повторював…» Мішна в четвертій главі «Ерувін» каже, що всі, хто виходить рятувати, повертаються на своє місце. У Ґемарі це встановлено як повернення зі своєю зброєю. Рав сказав, що так було й із Мойсеєм: він сумнівався, куди йде його душа, і повторював вислів мішни: «Усі, хто виходить рятувати, повертаються до свого краю». Тобто він вийшов зі свого вищого світу в цей світ, щоб урятувати Ізраїль, і повертається на своє місце. [П2447]

Яд Єгуда · 46

«І не більше» — він зменшував [сказане] у Ґемарі: «повертаються зі своєю зброєю». Це через його смирення: він не дбав, чи його вершина піднесеться до небес на вищий ступінь, щоб одержати винагороду. Проте Святий, благословенний Він, відповів йому словами Ґемари: вони повертаються зі своєю зброєю. Так і він повернеться й підніметься на своє місце зі своєю зброєю та прикрасою — винагородою за свої заповіді, бо велика вона.

Яд Єгуда · 47

«Згідно з тарґумом» — מדויינין? [непевне прочитання], як перекладач сказав про вірш «І вони зняли свої прикраси». [П2448]

Яд Єгуда · 48

«Про його винагороду сказано…» Рав принагідно пояснює вірш «І Я виявлю милість…» та каже, що його промовлено про самого Мойсея, коли той запитав про винагороду праведників. Тому не сказано «І Я виявлю милість до того, кому виявлю милість», а — «до того, до чого виявлю милість». Це Мойсеєва винагорода: Господь обдарує милістю ту скарбницю винагороди й милості та щодня додаватиме до неї милість. [П2449]

Яд Єгуда · 49

«Як у вислові “Перед усім твоїм народом Я вчиню дивовижне”». Мається на увазі: Я вчиню дивовижне, дам, щоб ти одержав винагороду, рівну винагороді всього твого народу та всіх поколінь.

Яд Єгуда · 50

«Або скажи» — як ми кажемо у Ґемарі про того, хто входить до числа перших десяти в синагозі; це пояснено вище, частина II, глава 14. Дивись там.

Яд Єгуда · 51

«Так само написано…» Тобто саме тому вірш завершується «Що Я чиню з тобою»: мало б також стояти אעשה, майбутній час. Проте мається на увазі: «що Я чиню й чиню постійно з тобою», щодня додаючи милість до твоєї винагороди.

Яд Єгуда · 52

«Як у вислові вірша»: «Бо як нові небеса й нова земля, які Я творю» — שהרי ממא׳? [непевний вислів], «який творить постійно з тих нових осягнень Тори», як сказано вище, частина II, глава 14. Дивись там. [П2450]

Яд Єгуда · 53

«І сказано: “І Я змилосерджуся над тим, над чим змилосерджуся”», хоча вже сказано: «І Я виявлю милість до того, до чого виявлю милість». Це не повторення того самого іншими словами. Оскільки намір слів «І Я виявлю милість» — щодня додавати милість, потрібне також це благословення: щоб Га-Шем, благословенний Він, дав йому вмістилище для всіх цих безмежних милостей. Це й означає ורחמתי — вислів, пов’язаний із материнським лоном і вмістилищем, як сказано вище, частина II, глава 11.

Яд Єгуда · 54

«Як “У гніві пам’ятай про лоно”». Мається на увазі: пам’ятай про вмістилище для гніву, адже вони не можуть прийняти надміру лиха, як відомо. [П2451]

Йоель Моше · 1

«У прямому значенні…» Він похований у справжній долині, тому бачать його внизו. נס [«чудо»?]; בגיא за гематрією — ב״ה; а ב״ה — початкові літери; נ׳ שכרם ל׳ נב״ה [неясний вислів]. «У тринадцяти мірах милосердя» — тринадцять мір. Тому «ніхто не знав його поховання»: навіть цей Мойсей не знав надзвичайної величі свого поховання. «До цього дня» — включно з днем: у своїй таємниці вона захована вгорі, і він не може осягнути велич своєї досконалості та свого світіння в тому світлі, до якого був уміщений. [П2452]

«І не відвідав муж» — пояснення: «не знав» подібне до «не відвідав». «Муж війни» — це Га-Шем, благословенний Він: діяння його поховання не було довершене; воно лише в

Йоель Моше · 1 · продовження

можливості було створене у присмерку, а тепер довершилося у здійсненні. Як «тепер ти знав» при зв'язуванні на жертву: тоді знання поширилося у здійсненні, на яке натякає слово עתה, «тепер». Адже עתה позначає можливість, яка ще не вийшла до здійснення; коли ж вийшла до здійснення, називається עתה. [П2453]

«Занурене буття, яке вона мала» — пояснення: раніше лише в можливості. Це «і пора для кожного бажання»: бажає діяти, але ще не вчинив. Це ж «для всього — час»: у здійсненні довершилося те, що доти було עת, «порою», лише в можливості, «для кожного бажання». Подібно до слів коментаторів: у нісані було створено у світі в можливості, а в тішреї — у здійсненні. Це «порядок», сказаний раніше. Це й є «тепер Я знаю»: тепер вийшло до здійснення те, що було в можливості знання. [П2454]

«І той, хто знає різницю між לילה та ללילי...» У «Зогарі» пояснено: до півночі, коли немає сполучення, це називається לילי; відтоді, коли сполучення є, — לילה. Так само נער: перш ніж вона прийняла на себе чоловіче, називається נער; після цього, навпаки, — נערה. Пояснення: у ге є три риски — חסד דין רחמים, חד"ר, «милість, суд, милосердя», що відповідають Авраамові, Ісаакові та Якову. Тому мудреці, благословенної пам'яті, сказали: [прогалина у джерелі] «І візьми добро» — лише тому, хто зробив її порожньою посудиною. Коген, левіт, Ізраїль: коген — милість, левіт — суд, Ізраїль — милосердя. Усе це, коли виходить від можливості до здійснення, називається ב"ה. Ось різниця між עת та עתה, як зазначено. [П2455]

«Що ти обрав тепер». Пояснення: Авраам обрав заколоти Ісаака, а «це Я вже знав — що ти це обереш». Адже знання примушує людину діяти; כי אם [непевний зв'язок: «а лише / бо якщо»] знання — це те, що людина зрештою обере. [П2456] Так усуваються запитання філософів: якщо є знання, немає вибору. Бо якби Він лише знав, що людина зрештою зробить, то немає хвали в знанні, адже й найнижчий із людей знає... Натомість знання — те, що людина зрештою обере: зло чи добро. Цього найнижчий із людей не може знати про свого ближнього — що той має обрати.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Який говорив...» Пояснення: з Авраамом; сказав йому «тепер я знаю», бо стосовно Га-Шема, благословенний Він, не можна сказати «тепер знає»: це вже відоме Йому.

«Мов лев на жертовнику...» Там, у «Канфей йона», пояснено: אריה, «лев», — це 216. У кожному куті жертовника сяє світло Імені 52, поєднане між двома сторонами; Ім'я 52 — це дві Тетраграми: двічі 26 — 52. У них вісім літер; разом — 216. Тому вогонь лежав, мов лев; у кожному куті — 52, що дорівнює כל' [скорочене написання], коли він виводить його з нечистоти до святості у час прихильності. [П2457]

А зовні, у нечистоті, поза часом прихильності — Баладан з обличчям собаки: одне Ім'я 52 з північного боку. Як сказано в «Зогарі»: товариші (חברים) й мули здіймають дим на північ — це собаки, зухвалі душею. І як зазначено: אין, «немає», — як «немає владик». Тому ціну собаки, що перебуває в нечистоті, заборонено для жертовника. [П2458]

Відомо, що сімдесят князів близькі до святості в таємниці Малхут דארי' [неясне скорочення]; мов шкаралупа довкола їжі, вони — за числом чотирьох літер. Але через наші численні гріхи — הם רבו פעל בטיט? [непевний вислів] — царювало Вавилонське царство в таємниці кліпи ноґа через наші гріхи й притягло до себе святість. והתי' מסיר' את [неясний уривок], і так далі. [П2459]

Тому мудреці, благословенної пам'яті, сказали: נבל בר"ע ג' [неясний вислів] — це літери כלב רע, «лихий собака», бо з лева став собакою: світіння царства Вавилону, названого левом, коли воно бере корінь із літер. Це пес кофрі, який злягався з левицею, — Шехіною, так би мовити: притягнення святості до себе називається зляганням. Тому сказано «платня блудниці» щодо цього блуду. «Вважається так, наче» він, так би мовити, злягався з нею. [П2460]

«Немов лев» — це лев у Першому Храмі. «Немов барс...» У Другому Храмі лежав, мов собака; це барс, який походить від собаки. «Усунутий зі своєї посади»: пояснення — Уріеля через наші

Йоель Моше · 1 · продовження

гріхи усунуто з посади, і вогонь став лежати — той, що був мов собака. Це «мертвий лев»: він усунувся. А пояснення Мідії — що за його часу була кліпа ноґа, і тоді він наблизився до святості й притяг її до себе. Тому Естер сказала: «Врятуй від меча мою душу» — הצילי מחרב נפשי, початкові літери המן, Гаман; «із руки собаки» — מיד має літери מדי, Мідія, бо з лева став собакою. [П2461]

Є барс, народжений від свині й левиці. Отже, виникає утруднення: чому не сказано «ціна свині»? Відповідь: або тому, що вона має повернутися до первісної дозволеності; або через царство Едому, яке порівняно з лісовим вепром, — «відповідає за тяжче [покарання]», бо вони припинили жертвоприношення цілком. כינויו? [«його назва»?] [П2462]

«Дівчина Матроніти…» «Зогар», «Кі теце»: дівчина відкрилася — לכד דקו אחוריים [неясний вислів] — у таємниці кліпи ноґа. «Так перетворює…» Пояснення: із собаки на лева; ואהי ויקלל לברכה [неясний вислів про прокляття й благословення]. Інше пояснення: «Бо живий собака…» — це лев, שמכ"ו יהלל ג"ם יונק [неясний вислів], і собака — на лева. [П2463]

«При зустрічі душ» — жертв на вищому жертовнику, і Уріель їх приймає. «І тут Уріель…» Пояснення: при зв’язуванні на жертву — א’ ה’ וירא [неясний уривок] — «І ти не пожалів… для мене», бо він приймає Ісаакову душу, коли вона відлітає. Тому сказав: «Тепер я знаю» — «при виході його душі…». [П2464]

«Він же служив…» Пояснення: Уріель служив між розсіченими частинами, а потім — три мужі біля дібров Мамре; отже, колісниця, її

Йоель Моше · 1 · продовження

чотири ноги, стала повною. «Зогар», «Трума»: біля дібров Мамре були Михаїл, Гавриїл, Рафаель. А щодо Уріеля — там, при «Собою Я поклявся», не сказано «для мене», бо це не є доказом; пояснення: нічого не вчить. Тому й не сказано «для мене», на відміну від «ти не пожалів», як зазначено вище.

«Промовляється устами дня скрути…» Пояснення: «день скрути» — це обвинувач; וי’ [нерозкрите скорочення] «нехай відповість тобі» — через обвинувача, який проти волі скаже: «Нехай піднесе тебе…», як пояснено далі. «Це Шехіна», названа כה; це й є כחכה. «Зовнішні сили беруть силу…» Це «тісна твоя сила»: супротивник, зовнішні сили, беруть від сили Шехіни. Вона — Шехіна; їй гірко. Це й є צרה, «скрута», адже через це їй тісно. «Він же — обвинувач…» Пояснення: «після слів» (אחר הדברים) — вислів про אחוריים, задні боки; це обвинувач. [П2465]

«Нарешті…» Стосується сказаного вище; з усього цього видається, що Мойсей сказав: «Хай куди йде моя душа…» «Ті, хто виходить рятувати» — пояснення: Мойсей вийшов зі свого світу заради порятунку Ізраїлю, як зазначено. Його душа повертається на первісне місце, не вище за свій ступінь: Мойсей був смиренний і не приписував добра своїй душі. А Святий, благословенний Він, сказав йому, що він сподобиться вищого ступеня. «Вмістилище Його милостей» — пояснення: ורחמתי пов’язане з материнським лоном і вмістилищем, як вище, глава 11 другої частини.

До глави у змісті

Хікур Дін — частина III — глава 7

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Ще вагався» тощо. Автор знову повертається до Мойсеєвого вислову «Не знаю, куди йде моя душа», розгляд якого почав у главі 2, щоб пояснити його інакше. Він каже, що Мойсей, наш учитель, мир йому, дуже прагнув наблизити Ізраїль до їхнього Отця на небесах — [прогалина у джерелі] — три гріхи. Він вагався, який із цих двох шляхів буде потрібний для виправлення, і про це запитав: «Хто знає руах людських синів, що піднімається вгору?» Тобто хто знає, чи для виправлення буде потрібно принести себе в жертву й цим ще вище піднести свою нешаму. «А руах тварини, що сходить униз, на землю» — тобто чи виправлення тоді буде таким, що потребуватиме й руах святої тварини. Це Шехіна, Малхут Ацилуту, мати й нешама всього живого, як додаткова нешама для отари Його пасовиська, як відомо. Саме вона сходить униз, у світ Брія, щоб приймати нешамот, як сказано в «Зогарі», «Берешіт», сторінка 54; ми перепишемо це нижче, у главі 10, розділі 2. Ось його слова: «У

Рама з Фано

Мойсей, наш учитель, мир йому, ще вагався: може, в ньому досі є потреба, як він потребує руах святої тварини, матері всього живого, для святої отари. Про неї сказано: «Тварина їсть тварину»; вона сходить униз, на землю, щоб здійснити задум вислову «З того, хто їсть, вийшла їжа», який ми згадували вище. Або ж у ньому є потреба як у жертві — як в Ісаакові, синові Авраама, чи в Ааронові та його синах, яких Мойсей, наш учитель, мир йому, приніс Всюдисущому. Потім написано: «І зійшов, звершивши жертву за гріх». Подібно до сказаного Авраамові, коли він зв’язав свого сина й підніс його: «Ти підніс його — спусти його». Це з того, що Аарон побачив руахом святості й про що Тора заздалегідь засвідчила щодо нього: «І побачить тебе, і зрадіє у своєму серці». [П2466]

Ось ми знаходимо, що Авель першим почав готувати себе до жертви, бо написано: «І Авель приніс — також він». Це включає те, що він прагнув принести Небесам свою душу на п’яти її відомих щаблях, на які нам натякає вірш: «Всепалення, вона, вогняна жертва, пахощі, приємність» — עולה היא אשה ריח ניחוח; усі вони — לידו"ד. [П2467] У початкових літерах הי"א מ'בכורת צ'אנו ו'מחלביהן — «він, із первістків своєї отари й з їхнього жиру» — містяться літери מצוה, «заповідь». Це сенс «винагороди за заповідь», бо цей піднесений намір і є

Яд Єгуда · 1 · продовження

багатьох місцях “Зогару” сказано: є тварина, що їсть тварину» — це назва Малхут, яка їсть нешамот синів Ізраїлю. Так само вчинить Мойсей після своєї смерті: його нешама зійде у світ Брія, щоб приймати нешамот. Тому в час виходу його душі він сказав: «У будь-якому місці, куди йде моя душа, — на будь-якому з двох шляхів виправлення — я згоден; нехай вона буде добре покладена на благо Ізраїлю», як автор завершує наприкінці глави. [П2471]

Яд Єгуда · 2

«Щоб здійснити задум» вірша «З того, хто їсть, вийшла їжа» (Судді, 14), поясненого вище, у частині II, главі 16, щодо людини й тварини у прямому значенні; дивись там. Тут цей задум довершиться таким тлумаченням за таємницею: «з того, хто їсть» — це Шехіна, яка їсть нешамот; «вийшла їжа» — це самі нешамот.

Яд Єгуда · 3

«Як Аарон і його сини»: про них написано «А Аарона та його синів наблизь». Саме тому про нього також написано: «І зійшов, звершивши жертву за гріх»; мається

Яд Єгуда · 3 · продовження

на увазі жертва за гріх — він сам. [П2472]

Яд Єгуда · 4

«Ти підніс його — спусти його», як сказано в «Берешіт раба».

Яд Єгуда · 5

Це те, що Аарон побачив і чого прагнув: стати жертвою Всюдисущому; тому він мовчав.

Яд Єгуда · 6

Бо написано: «І Авель приніс — також він — із первістків своєї отари та їхнього жиру». Слово «також» включає те, що він приносив і самого себе — [прогалина у джерелі]. [П2473]

Яд Єгуда · 7

«Усі її щаблі»: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда, на які натякає вірш «Всепалення, він, вогняна жертва Господу» — עולה הוא אשה לה׳. Так само автор сказав у «Таємниці додаткової нешами», надрукованій наприкінці книги «Служіння Йом-Кіпуру» Ґаона מהרמ״ם Кордоверо, пам’ять праведника — на благословення. «Всепалення» відповідає нефеш, нижній ге в Імені, Малхут, яка піднімається вгору, як відомо. [П2474]

Яд Єгуда · 8

«Він» (הוא) відповідає руах, вав в Імені, Тіферет. «Вогняна жертва» (אשה) відповідає нешамі від Біни, верхній ге; це й означає אש ה׳ — «вогонь ге». «Пахощі»

Рама з Фано · продовження

істинною заповіддю, винагородою за всі заповіді. До того ж ге замінюється на аїн в абетці АЛЬБАМ (א״ל ב״ם), дуже достойній: вона піднімається й не сходить, як і АХАС-БАТА (אח״ס בט״ע). Тож ці початкові літери, що є сутністю жертви, знову підлягають тлумаченню: «І Авель приніс також самого себе». [П2468]

І наш перший праотець, коли приніс Небесам «вола, бика, рогатого, копитного», зробив його подобою себе: адже його роги передували копитам; тому спершу назвав його «волом» (שור), а потім — «биком» (פר). Цим він визнав справедливим суд над собою за те, що його зріст зменшився й від нього приховалися роги живих істот, які несуть Престол. Каїн же не взяв до серця цього наміру — і був відкинутий. «І Авель приніс — також він»: це включає те, що своїм наміром він заповнив Каїнову нестачу й прагнув зробити його придатним для Небес. Коли той упав переможений перед ним, спочатку він не захотів заколоти його серед поля, щоб його служіння не було чужим. Каїн підвівся, вдарив його ногою й відплатив йому злом за добро. Аж через кілька поколінь Святий, благословенний Він, приєднав Авелів задум до вчинку; ми ще повернемося до цього. [П2469]

У жертвопринесенні є руах людських синів, що піднімається в його бажаному намірі, та руах тварини, що сходить у прийнятті крові й окропленні нею — у дії, прийнятій прихильно. Служіння при зв’язуванні

Яд Єгуда · 8 · продовження

відповідають хаї від Хохми, звідки в суботу приходить додаткова [нешама] кожному з Ізраїлю. Саме це — ממנו דרים בשמים? [непевне прочитання], як сказано. «Приємність» відповідає єхіді, від вістря йода; і всі вони — для הויה, як сказано. [П2475]

Яд Єгуда · 9

Ще можна сказати, що в цих початкових літерах натякнуто на «слово עצמו?» [непевне прочитання], «самого себе»: адже ге зі слова הוא рахується як аїн в АЛЬБАМ. Як нам повідомляє [автор], ця абетка дуже достойна, як пояснено в «Зогарі», розділ «Трума», сторінка 234. Ось його слова: «І тому АТ-БАШ тощо: перші літери піднімаються в числі, а останні літери спускаються в числі» тощо; «АТ-БАШ піднімаються, як сказано; АЛЬБАМ піднімаються й не спускаються». Тобто перші літери в АТ-БАШ ідуть угору у своєму порядку, а другі — вниз, у зворотному порядку תשר״ק. Не так в אל״בס: і перші, і другі йдуть угору за своїм порядком. Так само в абетці АХАС-БАТА всі три йдуть знизу вгору за своїм порядком. [П2476]

Яд Єгуда · 10

«Подобою себе» — бо спочатку він був

Яд Єгуда · 10 · продовження

довершеним сам у собі.

Яд Єгуда · 11

Тому він сказав «ніж віл, бик»: спершу назвав його волом, роги якого вже завершилися. Причина того, що його роги були першими, — щоб…

Яд Єгуда · 12

…визнати справедливим суд над собою через те, що від нього приховалися роги святих живих істот унаслідок його гріха. До гріха його зріст сягав від землі до небозводу. Хоча мудреці, благословенної пам'яті, сказали в другому розділі «Хагіга» (аркуш 13): «Від землі до небозводу — шлях у п'ятсот років; товщина

Рама з Фано · продовження

Ісаака, сина Авраама, не завершилося самим тим, що його нешама відлетіла — це людський руах, який піднявся вгору, — доки дію не було довершено в тілі барана. Достатнє пояснення цього вже дано в частині II, главі 8.

Мойсей, наш учитель, мир йому, прагнув не лише принести себе як всепалення, а й будь-яким способом посприяти примиренню Ізраїлю з їхнім Отцем на небесах. Він просив лише бути їхнім спокутуванням. «Щасливий народ, якому так» — שככ"ה: це מש"ה, Мойсей. Тепер уляглося й заспокоїлося збентеження дослідження суду смерті, щодо якого Мойсей, наш учитель, мир йому, вагався стосовно себе. Це вельми поважний вислів, доречно сказане слово: за даним тут поясненням він не пасував би нікому іншому. [П2470]

Яд Єгуда · 12 · продовження

небозводу — шлях у п'ятсот років; так само між кожним небозводом. Вище них — святі живі істоти. Ноги живих істот — проти всіх них; стегна живих істот — проти всіх них; роги живих істот — проти всіх них. Вище них — Престол слави» тощо. За цим висота від землі до рогів живих істот, не включаючи самих рогів, становитиме три тисячі чотириста вісімдесят чотири рази по шляху в п'ятсот років; а з рогами живих істот, які відповідають усьому, їхня висота буде шість тисяч сто шістдесят вісім разів по п'ятсот років. Усе ж, коли Адам, перша людина, своїм зростом

Яд Єгуда · 12 · продовження

піднімався до небес, він мав із ними певне співвідношення й належав до міри висоти. Інакше сталося після того, як він згрішив: Святий, благословенний Він, поклав на нього Свою руку й зменшив його. Тоді — «наскільки небо вище від землі»: між ними зовсім немає співвідношення, бо небо — висота, а земля — глибина, що не входить до поняття висоти та зросту. Так само в Адама, першої людини, було відібрано його частку в горішніх висотах, аж доки роги живих істот не приховалися від нього цілком, у повному прихованні: немає з ними співвідношення в жодний спосіб. [П2477]

Яд Єгуда · 13

«Цього наміру» — принести себе Небесам. Тому Каїн був відкинутий, і на його дар Він не зглянувся.

Яд Єгуда · 14

«І Авель приніс — також він». Слово «також» дозволяє включити ще одне: його намір принести свою душу Небесам стосувався не

Яд Єгуда · 14 · продовження

лише самого себе — він бажав цього й для свого брата Каїна. Тому, коли Каїн упав під Авеля, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, в «Берешіт раба» — і написано וקם щодо «І підвівся Каїн проти Авеля, свого брата»: «Немає потреби казати "і підвівся", хіба щоб навчити: він був під ним» тощо, — Авель пожалів його й не вбив, щоб його служіння не було чужим. Адже така жертва не була б прийнята прихильно: вона була б серед поля, а не на жертовнику. Каїн відплатив йому злом і вбив його на землі, без належних умов жертви. Авель помер, і половини свого бажання він не мав у руках — того, що прагнув стати жертвою перед Господом. У коментарі Йоеля Моше написано: саме на це Га-Шем, благословенний Він, натякнув Каїнові, кажучи: «Голос крові твого брата волає до Мене із землі» — тобто не з жертовника. І він добре це пояснив. [П2478]

Яд Єгуда · 15

«Аж через кілька поколінь» — за днів Мойсея й Аарона, які були переселеннями Авеля та Каїна,

Яд Єгуда · 15 · продовження

як відомо. Святий, благословенний Він, приєднав до вчинку задум Авеля, який палко прагнув принести Небесам себе та свого брата: Мойсей приніс Аарона й його синів.

Яд Єгуда · 16

«Ми ще говоритимемо про це» — щодо Надава й Авігу, нижче, частина IV, глава 14.

Яд Єгуда · 17

«Є, однак» тощо. Тобто, крім сказаного нами про вірш «Хто знає руах людських синів» тощо, ще можна сказати, що йдеться про дію та задум, потрібні для жертви. Це задум людини, яка приносить жертву: вона має думати, ніби її тіло спалене, а попіл зібраний на жертовнику. Саме це — руах людських синів та його думка, що піднімається вгору. А сама дія жертвопринесення — руах тварини, яку заколюють і яка насправді сходить униз, на жертовник, усіма способами служіння. Так усе це було при зв'язуванні Ісаака: крім належного наміру, знадобилася також дія. Тому його руах справді піднявся вгору, доки потім дію не було завершено бараном, призначеним для нього ще від шести днів творіння. Тоді його нешама повернулася до нього. А ось Мойсей, у якого все спасіння й бажання…

Яд Єгуда · 18

…бути спокутуванням Ізраїлю, сказав: «Хто знає руах людських синів» тощо. Тобто хто знає, котрий із них окремо буде придатний? Тому я розділяю їх обох, бо на обидва я згоден: довершити служіння всіма способами довершеності й також насправді стати жертвою Ізраїлю. [П2479]

Яд Єгуда · 19

«Щасливий народ» тощо — вислів ר"ח у кількох місцях. [П2480]

Яд Єгуда · 20

«У вельми поважному вислові»: «Не знаю, куди йде моя душа».

Яд Єгуда · 21

«Що не пасував би нікому іншому»: за простим змістом це виглядало б пихою в будь-кого, крім Мойсея; а за нашим поясненням доречним видається протилежне.

Йоель Моше · 1

«Для руах святої тварини». Тобто Малхут Ацилуту, у таємниці «одне колесо на землі»: це Шехіна, яка сходить у світ Брія, де щоночі приймаються всі нешамот знизу. Вона називається твариною, що лежить на тисячі гір, як сказано в главі 21 частини I, у Мойсеєвому благословенні «Нехай Господь додасть вам». Це й означає «нові щоранку»: щоранку вона повертає нешамот, що їх щоночі віддають туди на зберігання. Це — свята отара; мати всього живого — це Шехіна, яка сходить униз, на землю, у світ Брія. Саме це означає «з того, хто їсть, вийшла їжа»: вона їсть нешамот, а потім повертає їх. І зрозумій; дивись там.

«Мойсей?» [непевне прочитання]. «Хто знає руах» тощо. Так само Мойсей охоплював шістдесят міріад нешамот. Тому він вагався, чи зійде, немовби виправляти свою нешаму: це — руах тварини. «А руах тварини, що сходить униз» — це руах людського обличчя, מ"ה Ацилуту. Саме це означає «Людину й тварину Ти спасаєш, Господи». [П2481] Дивись בכ"י, частина III, розділ 11, та ובע' ה' אלף? [непевне прочитання], ס"ת [нерозкрите скорочення]. «הקיק [неясна лема], як Ісаак» тощо. [П2482] «Мойсей, наш учитель, мир йому, приніс їх Небесам» тощо: через піднесення з помахом, яким Мойсей підніс левітів, Аарона та його синів, він виправив їх, немовби приніс Небесам, як буде сказано нижче. «І написано: "І зійшов, звершивши"» тощо: як сказано про Авраама — «Ти підніс його — спусти його», — так і щодо Аарона: він піднявся, а потім зійшов, як Ісаак. «І побачить тебе, і зрадіє у своєму серці» тощо: Аарон зрадіє, побачивши Мойсея, який піднесе його з помахом і виправить його для жертви, як буде сказано нижче.

«ע"ולה ה"וא א"שה ר"יח נ"חוח לה'» — «всепалення, він, вогняна жертва, пахощі, приємність — Господу»: п'ять висловів проти п'яти щаблів нешамот. Тобто «він виправив руах, нефеш і ге в Імені» [неясний зв'язок]. Тому написано הוא, «він», а читаємо היא, «вона»: жіноче й чоловіче. אש ה', «вогонь першої ге», — це אשה. ר"ח, «пахощі», — хая, йод в Імені; נ"ח, «приємність», — єхіда, вістря йода; і всі вони — Господу. Тобто כל נשמותי עלוי בשם [неясний вислів]. [П2483]

Йоель Моше · 1 · продовження

«І ось ці початкові літери — сутність» тощо. Тобто у вірші «І Авель приніс — також він — із первістків своєї отари та їхнього жиру» початкові літери — ע"ג מ"ח רדרים? [непевне прочитання]. Це означає: приніс самого себе, бо ע"ג מ"ח замінюються в АТ-БАШ. [П2484]

«Тому назвав його» — адже роги в нього були відразу, а потім — «бик». Так само він зробив це подобою себе: спочатку в нього були роги, а потім його зріст зменшився. Саме це — намір Ґемари: «Каїн побачив, звідки його батько зарізав бика». Простий зміст вислову такий: Каїн не знав, у якому місці різати, щоб вийшла його нешама, доки не побачив, що батько зарізав із шиї. Такий його простий зміст. Разом із цим є й те, що Каїн побачив, «звідки зарізав», як сказано вище: його роги були першими. Тобто його наміром було принести самого себе; потім він побачив, що той зарізав бика, як сказано.

«І приховалися від нього роги живих істот» тощо. В ученнях Арі сказано, що у Вищій Колісниці є лев, віл, орел, людина. Лев — це Аба праворуч; він містить п'ять ґвурот, включених у п'ять милостей. Число п'яти милостей сягає п'ятисот світел — за рахунком, відомим мудрецям істини, у включенні י"ד י', тобто в таємниці «десять, десять — ложка». Так само віл ліворуч — Вища Іма: п'ять милостей, п'ятсот. Людина та орел — також по п'ятсот світел; уся Колісниця разом — дві тисячі, у таємниці двох тисяч суботньої межі. Це таємниця «шість тисяч років існує світ»: дві тисячі у світі Асія називаються двома тисячами хаосу; у світі Єцира — дві тисячі Тори; а дві тисячі Месії — у світі Брія, бо в Брія відкривається визволення. У кожному з двох світів усе — повна Колісниця; а світ Ацилут — там Той, хто їде на Престолі. [П2485]

Адам, перша людина, був терумою світу. Терума — це «дві зі ста» (תר"י ממאה): від двох тисяч виходить сорок. Отже, від трьох разів по дві тисячі — три рази по сорок, що становить 150 (ק"ן). [П2486] Він охоплює всі Колісниці — מן היית? [непевне прочитання] — у початковому зрості Адама, першої людини, доки його не зменшили: його зріст убув на двадцять ліктів. «І він сидить

Йоель Моше · 1 · продовження

на своїх долонях» — від слова כף, «долоня», бо його зріст убув від третьої Колісниці, яка є терумою; «ці מ"ם», мім, — від нього приховалися роги живих істот. Це і є דגרמה [неясне слово] — ті, що несуть Престол, у двадцяти, на які його зріст зменшився. Мойсей виправив це, тому написано ק"ן: він охопив те, що було від трьох — Вищої Колісниці, а не від трьох нижчих, що випали; бо від нього віднято двічі по п'ятсот верхніх через наші провини, як сказано вище. На відміну від нього, Мойсей, наш учитель, мир йому, удостоївся двох плечей — двічі כת"ף, що становить двічі по п'ятсот. І зрозумій — מההר"ל נ"ק [скорочене посилання не встановлено]. [П2487]

«Але Каїн не взяв до серця» тощо: віддати себе на смерть і в жертву, як Авель, — і був відкинутий. Так належно пояснюється вислів наших мудреців, благословенної пам'яті. Мудреці, благословенної пам'яті, сказали щодо вірша ויכולו מעט [неясна цитатна формула]: «ר"א [нерозкрите ім'я] сказав: коли Храм стояв, приносили жертви. А тепер — чи займатися ними? Не займатимемося ними, оскільки дія не довершена». Дивись «Зогар», «Трума», про таємницю «вбрання мудреців»: через виконання заповідей утворюється вбрання нижнього Еденського саду, а через намір — вбрання верхнього Еденського саду; через Тору — їжа для нешами. Від відкритого [вчення] — для нешами в нижньому Еденському саду, а від прихованого — у верхньому Еденському саду.

Повернімося до сказаного вище: «Своїм наміром заповнив» — Каїнову нестачу, бо той не приніс самого себе. Авель прагнув зробити Каїна придатним для Небес, את [неясний зв'язок], для жертви. [П2488] Коли Каїн опинився під Авелем — як сказано щодо «І підвівся Каїн проти Авеля», звідки випливає, що спочатку він був під ним, — Авель не захотів заколоти його серед поля, а лише на жертовнику, щоб його служіння не було чужим. Каїн відплатив йому злом за добро й убив Авеля серед поля. Мені здається, що це таємниця «Голос крові твого брата волає до Мене із землі»: він мав би принести його на земляному жертовнику, а не серед поля. Це й означає: «Дивись, що він зробив йому в полі» — саме «в полі» (בשד"ה).

Йоель Моше · 1 · продовження

«Аж через кілька поколінь приєднав Авелів задум» — це Мойсей, його переселення, — «до вчинку»: він підніс з помахом Аарона, який є переселенням Каїна, бо літера נ у קין натякала на нього; і виправив його. [П2489]

«Що піднімається в його бажаному намірі». Тобто коли людина згрішила, її руах — מעונותו ומרים קדשה? [непевне прочитання] — частково йде до нечистоти; וכמעט? [непевне прочитання] — жертва повертає святість її нешами на своє місце, а руах тварини, тобто нечистота, сходить у морську глибину, як сказано вище, частина I, глава 2, про окроплення кров'ю. [П2490]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 7

Хікур Дін — частина III — глава 8

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«До вислову рава Ханіни» в розділі «Га-загав»: «Усі сходять до Геєни, крім трьох» тощо, — того, який ми почали пояснювати у главі 2.

Яд Єгуда · 2

«Він потрібний сам по собі». Сказане «всі сходять» стосується грішників: усі грішники сходять. А без уточнення сказано «всі сходять», бо це охоплює також праведників і середніх. При цьому немає потреби в сказаному у Ґемарі: «Усі, хто сходить, піднімаються».

Яд Єгуда · 3

«Передусім…» Тобто сказане у Ґемарі: «Усі сходять — невже так гадаєш? Натомість кажи: усі, хто сходить, піднімаються, крім трьох» — пояснюється так, як ми звикли пояснювати всі подібні місця, де Ґемара запитує

Рама з Фано

Тепер ми повернулися до вислову рава Ханіни, наведеного вище, у главі 2: він потрібний сам по собі — щодо грішників, після того як ми пояснили, кого ще охоплює слово «всі».

Передусім «серце мудрого напоумлює його уста» щодо того, що ми звикли пояснювати тут і в усіх подібних місцях. Автор вислову не помиляється у своїй першій фразі так, що мусить відмовитися від неї й перевернути її через наше здивоване запитання. Натомість один вислів приходить і навчає про інший, а перший завжди залишається основним. Так ми вже згадували про тих, кого зараховано до перших десятьох у синагозі; так буде й щодо цілковитого праведника та не цілковитого праведника. Тут сказано ось що: оскільки ці троє, якщо зійдуть, не піднімуться, як висновується далі, — тому «всі сходять, крім цих».

Яд Єгуда · 3 · продовження

про перший вислів: «Невже так гадаєш?» — і відповідає: «Натомість кажи» тощо. Це не означає, що автор того вислову спочатку помилився у формулюванні, а, помітивши це через заперечення, відмовився від нього й висловився інакше. Перший вислів завжди істинний і не має помилки, а другий лише пояснює перший.

Яд Єгуда · 4

«Як ми вже згадували» вище, у частині II, главі 14, щодо слів Ґемари про зарахованих до перших десятьох: «Він одержує винагороду всіх». «Винагороду всіх — невже так гадаєш? Натомість кажи: винагороду, рівну винагороді всіх».

Яд Єгуда · 5

«Як буде» також далі, у главі 5. [П2496]

Яд Єгуда · 6

«А тут так», והכא הכי [непевне прочитання], — מ"מ [скорочений зв'язок неясний] «усі — невже так гадаєш? Натомість кажи» тощо. Так це пояснюється: запитувача утруднювало, чому цим надано перевагу — не сходити. Про це він і сказав: «Невже так гадаєш?» Відповідь: «Натомість кажи: усі, хто сходить, піднімаються, крім трьох». Тобто причина, чому ці не сходять, така: усі, хто сходить, піднімаються, крім них. Через тяжкість їхнього гріха суд вимагає, щоб вогонь Геєни знищив їх цілком. А оскільки, зійшовши, вони ніколи не піднімуться, חם עליהם [контекстно: Він пожалів їх] — משא"כ [зв'язок неясний], — щоб вони не сходили.

Але «для кожного אך ילם», לכל ילם [неясне значення], з них, «раніше», קדם [непевне прочитання], Він обмірковує задуми, щоб від них не був відкинутий відкинутий, נדח [непевне прочитання], іншим способом. Як буде пояснено далі, у главі 15, дивись там; як сказано — שבהשמים [непевне прочитання]. Сказане «натомість кажи» не відступає від «першого царя», מלכא קמא [неясний зв'язок], бо він — основний, а останній вислів є його

Рама з Фано · продовження

Це істинний і необхідний шлях розуміння Ґемари в усіх висловах, побудованих у такий спосіб, — жодного не бракує. Прийми його й зверни на нього свій погляд, бо він дивовижний. Уже знайшовся такий вислів у розділі «Єціот га-шабат», де це повертається й постає наново двічі, тричі. Тим більше це посилило нашу прихильність до пояснення цього правила. Адже там ми читаємо: «Навчали: навіть руки після дотику до книги роблять труму непридатною — через слова рабі Парнаха від імені рабі Йоханана: "Той, хто тримає оголений сувій Тори, буде похований голим". Голим — невже так гадаєш? Натомість рабі Зейра сказав: "Голим, без заповідей". Без заповідей — невже так гадаєш? Натомість кажи: "Голим, без тієї заповіді"». [П2491]

Сенс такий: щодо того, хто порушує їхні слова, торкаючись сувою Тори зневажливо, мудреці постановили, щоб він робив труму непридатною. Адже написано: «І віддайте з нього труму Господа Ааронові, священникові». Як Аарон — хавер, так і його сини — хавери. [П2492]

А той, хто голий від заповідей, цілком позбавлений тих шат мудреців, халукей де-раббанан, відомих людям заповідей. Хто зневажає сувій Тори, свідчить про себе, що зневажає написане в ньому. Звідси ми знаємо, що він виконує заповіді не заради них самих. Те, що він голий від тієї окремої заповіді, спричинює його оголеність від усіх заповідей, оскільки він їх зневажає. [П2493]

Яд Єгуда · 6 · продовження

поясненням. [П2497]

Яд Єгуда · 7

«І необхідний»: адже не можна сказати, що автор вислову спочатку недостатньо точно висловився.

Яд Єгуда · 8

«Двічі, тричі»: там запитують і щодо другого вислову «невже так гадаєш?», а звідси переходять до третього.

Яд Єгуда · 9

«Адже написано…» Тобто слова Ґемари «через слова рабі Парнаха» означають: щодо рук після дотику до книги постановлено, що вони роблять труму непридатною, через священника, який її їсть. Бо священник, який тримав оголений сувій і порушив сказане рабі Парнахом, уже не вважається хавером, гідним їсти труму. Труму дають лише священникові-хаверу, як ми виводимо в розділі «Хелек» із написаного: «І віддайте з нього» тощо.

Яд Єгуда · 10

«А той…» Тобто перший вислів, «буде похований голим», безперечно, є основним. Сенс: його поховають голим, без убрання та шат мудреців, утворених із заповідей, як наведено в Зогарі, у розділах «Трума», «Шлах леха» та в інших місцях. Адже, тримаючи оголений сувій Тори, він

Яд Єгуда · 10 · продовження

«зневажив слово Господа» — усе написане в книзі; він виконує заповіді не заради них самих і залишається голим, без їхнього вбрання. А вислів рабі Зейри «голим, без заповідей» пояснює перший вислів.

Яд Єгуда · 11

«Те, що він голий…» Тобто й перший вислів рабі Зейри, «голим, без заповідей», істинний. Сказане «натомість кажи: голим, без тієї заповіді» пояснює перший вислів. Сенс такий: оскільки він позбавлений тієї заповіді пошани до сувою Тори, бо тримає його оголеним, ми звідси знаємо, що він також позбавлений усіх інших заповідей і зневажає їх тощо.

Рама з Фано · продовження

З цього зрозуміло: анонімний виклад Ґемари останньою фразою навів доказ за ознакою для вислову рабі Зейри; а сам вислів рабі Зейри є доказом через причину для вислову рабі Парнаха. Останній — корінь і основа навчання, найбільш грізний і посилений щодо того, хто зневажає заповіді. Усі троє разом — справедливі судження й істинне вчення. [П2494]

Коли в наступних главах ми пояснимо найглибший із тих висловів Ґемари, які побудовані в такий спосіб і на перший погляд видаються незрозумілими, — «доки не прийде його ближній і не дослідить його», — жодного сумніву щодо істинності цього правила в нашому серці не залишиться. Адже це тлумачення високої цінності, дуже потрібне для мети того, що ми пояснюємо, — щоб утвердити всі слова мудреців. [П2495]

Яд Єгуда · 12

«З цього зрозуміло: анонімний виклад Ґемари» через останній вислів, «голим, без тієї заповіді», навів доказ і свідчення для рабі Зейри, який сказав: «Голим, без заповідей». Адже це свідчить, що він зневажає заповіді.

Яд Єгуда · 13

«А вислів рабі Зейри» — «голим, без заповідей» — указує на причину того, що він буде похований голим, без шат мудреців.

Яд Єгуда · 14

«Усі троє» — ці три формулювання.

Яд Єгуда · 15

«Вислів» наприкінці Йоми, який буде наведений на початку наступної глави.

Яд Єгуда · 16

«У такий спосіб»: про перший вислів запитали через брак розуміння його значення на перший погляд, при побіжному читанні.

Яд Єгуда · 16 · продовження

Яд Єгуда · 17

«Доки не прийде його ближній» — другий вислів — «і не дослідить його», пояснюючи перший вислів.

Яд Єгуда · 18

«Щоб утвердити всі слова мудреців» — обидва формулювання, наведені в такий спосіб.

Йоель Моше · 1

«Змінює свій перший вислів» тощо. Тобто у Ґемарі запитали: «Усі сходять — невже так гадаєш?» Так і скрізь, де Ґемара запитує «невже так гадаєш?» та відповідає інакше: вони не відмовилися від першого вислову через потребу повернутися від нього. І те, і те істинне; перший пояснює слова другого. Так само пояснюється наведене вище «всі сходять до Геєни». [П2498]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Якщо зійдуть, не піднімуться» тощо. Звідси випливає, що вони ще не виправлені: якби зійшли, то не піднялися б. Тому вони не сходять, а Га-Шем, благословенний Він, стягує з них [належне] іншим способом. Дивись главу 16.

«У такий спосіб» тощо: запитали «невже так гадаєш?» — і він повернеться від своїх слів. [П2499]

«Тим більше це посилило в нас…» Тобто це узгоджується з поясненнями цього правила там, де запитали «невже так гадаєш?».

«Як Аарон — хавер» тощо. Не так цей:

Йоель Моше · 1 · продовження

порушуючи слова мудреців, він не називається хавером; він зробив труму непридатною.

«Останньою фразою» тощо. Відповідь «без тієї заповіді» є доказом і свідченням для слів рабі Зейри — що він був без заповідей, як уже згадано вище: хто зневажає сувій Тори, засвідчує про себе тощо. Слова рабі Зейри — істинні, אמית' עלא [зв'язок неясний], — є доказом через причину й поясненням слів рабі Парнаха:

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 8

Йоель Моше · 1 · продовження

його поховали без заповідей, цілком голим, без шат мудреців. Це найбільше лякає людину, коли сказано: «Буде похований голим». פעם נשנו למימר' [«раз було повторено до вислову»; значення зв'язку неясне]. Виходить, він промовив два вислови й не відмовлявся щоразу від початкових слів: усі вони — слова живого Бога. [П2500]

Хікур Дін — частина III — глава 9

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39 · 40 · 41 · 42 · 43 · 44 · 45 · 46 · 47 · 48 · 49 · 50 · 51 · 52 · 53 · 54 · 55 · 56 · 57 · 58 · 59 · 60 · 61 · 62 · 63 · 64 · 65 · 66 · 67 · 68 · 69 · 70 · 71 · 72 · 73 · 74 · 75 · 76 · 77 · 78 · 79 · 80 · 81 · 82

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Наприкінці "Йома" ми вчимо» тощо. Це глибший вислів, про який Автор згадував наприкінці попередньої глави, бо й щодо нього сказано: «Став йому дозволеним. "Став дозволеним" — невже так гадаєш? Натомість кажи» тощо. Автор також пояснює, що перше формулювання — основне, а друге, «Натомість кажи» тощо, є поясненням.

Яд Єгуда · 2

«Повтор» — коли двічі сказав: «Згрішу й покаюся».

Яд Єгуда · 3

«Сенс» тощо. Щоб пояснити цей вислів у згаданий спосіб, Автор спершу викладає пов'язані з ним тлумачення. Із них розгортаються ще інші

Рама з Фано

Наприкінці «Йома» ми вчимо: «Тому, хто каже: "Згрішу й покаюся, згрішу й покаюся", не дають змоги вчинити покаяння». Ми вже згадували про це в частині I, главі 19. Повтор у нашій Мішні Ґемара пояснила згідно з равом Гуною, який сказав: «Коли людина вчинила переступ і повторила його, він став їй дозволеним». «Став дозволеним — невже так гадаєш? Натомість кажи: "Став для неї немов дозволений"». Сенс у тому, що Бог створив людину правильною, щоб вона не жадала нічого лихого. Тут давніші мудреці запитували: якщо так, як же ввійшов у неї лихий нахил, щоб їсти від плоду, щодо якого її застерегли? Наша відповідь їм: до цього спричинилася заповідь, виконана не заради неї самої. Та це саме й становить труднощі. Однак нарікання місяця передувало всьому, і воно було заповіддю не заради неї самої; про

Яд Єгуда · 3 · продовження

тлумачення в наступних главах аж до глави 14, де Автор завершує пояснення цього вислову.

Яд Єгуда · 4

«Заповідь не заради неї самої» — те, що він мав подружнє єднання вдень, спричинило це: через нього в нього ввійшов лихий нахил, як буде сказано невдовзі та в главі 11.

Яд Єгуда · 5

«Це саме й становить труднощі»: як він дійшов до заповіді не заради неї самої, коли був створений правильним у своїх діях?

Яд Єгуда · 6

«Однак» — певно, причиною цього став місяць, який нарікав на сонце й сказав: «Неможливо двом

Яд Єгуда · 6 · продовження

царям» тощо, як сказано в розділі א”ט. У цьому була заповідь не заради неї самої, як пояснено в частині I трактату «Ем коль хай». Із цього випливло, що й перший Адам виконав заповідь не заради неї самої; однак… [П2514]

Яд Єгуда · 7

…недолік у місяці легко було виправити, оскільки до нього не були причетні людські руки. Не так із недоліком, який перший Адам учинив заповіддю не заради неї самої: його не можна було легко виправити. Навпаки, він потягнув далі гріх, лихий нахил, «мотузками марноти».

Яд Єгуда · 8

«Якби перший Адам дотримався» першої заповіді, плодитися й множитися, як належить, і в ній не було б боку «не заради неї самої», усе було б виправлено. Як ми сказали: лихий нахил не ввійшов би в нього.

Яд Єгуда · 9

«Щодо справи Вірсавії»: вона була призначена йому від шести днів творіння, проте він спожив її недозрілим плодом, як сказали мудреці, благословенної пам’яті. Це й означає «у його поспіху».

Яд Єгуда · 10

«У якій він зазнав болю», як сказано: עו”ו? [непевне

Рама з Фано · продовження

простий зміст цієї події ми докладно говорили на початку трактату «Ем коль хай». Кожний недолік, якого не торкнулися людські руки, легко виправити. Так само Арі, благословенної пам’яті, сказав: якби перший Адам дотримався однієї заповіді, як належить, усе було б відразу виправлено. [П2501]

Про це цар Давид, мир йому, сказав: «У моєму поспіху — вся людина неправдива». Це справді повноцінне сповідання щодо справи Вірсавії, у якій він зазнав болю й спожив її недозрілим плодом, — щодо поспішності першого Адама в першій заповіді, яку він одержав: «Плодіться й множтеся». Адже на початку свого єднання він зійшовся з дружиною в будень, удень, у годину посилення суду та прилюдно; і породив «його крайню плоть» — це Каїн, «його плід» — це Авель. [П2502] Про їхній відповідник у правдивих судах Господа ми вчимо в «Незікін»: «Пес і козеня, що стрибнули з даху», — вони народилися завчасно, отже, є нежиттєздатними плодами, — «і розбили посудини». Це означає: були пошкоджені шати душі, пояснені в нашому трактаті «Га-нефеш»; дивись там. За мірою суду належить відшкодувати повну шкоду. Тому цього вбили, а того вигнали. [П2503]

Також ми вчимо там: «Пес, що взяв корж», — це Авелева сестра-близнючка, безперечно вільна, — «і пішов до скирти», щоб нагромадити від неї нащадків; «з’їв корж», як сказано: «хліб, який він їсть»; «і

Яд Єгуда · 10 · продовження

скорочення], «і мій біль завжди переді мною». [П2515]

Яд Єгуда · 11

«Щодо його поспішності» — це також повноцінне сповідання щодо поспішності першого Адама, перевтіленням якого був Давид. Це й означає «вся людина неправдива», тобто перший Адам.

Яд Єгуда · 12

«У будень» — і також напередодні суботи. «У годину посилення суду» — у час мінхи. «Прилюдно» — як сказано в «Берешіт раба» про змія: побачивши, як вони займаються подружнім єднанням, він забажав її. Це спричинило…

Яд Єгуда · 13

…що він «породив його крайню плоть», Каїна. Як сказали мудреці, благословенної пам’яті, у розділі «Арба діней мітот»: перший Адам відтягував свою крайню плоть. У «Зогарі», «Берешіт», сторінка 109, пояснено, що він приліпився до крайньої плоті, спокусившись словом змія. А на сторінці 113 про Каїна сказано: «Був сином скверни». І ще більше сказано в «Піркей рабі Еліезер»: змій зійшовся з Євою, і вона зачала Каїна. [П2516]

Яд Єгуда · 14

«Його плід»: Автор ужив слова вірша «І в в а ж а т и м е т е необрізаним його необрізаний плід», написаного про роки орли.

Яд Єгуда · 15

«Це Авель»: він був святим плодом, хвалою Господу.

Яд Єгуда · 16

«Про їхній відповідник» тощо. Принагідно Автор пояснює це за законом, бо там, у розділі 2 «Незікін», ми вчимо: «Пес і козеня, що стрибнули з даху й розбили посудини, відшкодовують повну шкоду». Так само щодо Каїна й Авеля: він уподібнив Каїна до пса, а Авеля до козеняти. Обоє стрибнули з даху — народилися завчасно через поспішність першого Адама, як згадано. Цим розбили посудини — шати, в які душа вбирається, приходячи в цей світ. Тому їхній присуд — відшкодувати повну шкоду. Вони одержали покарання: Авеля вбито, а Каїна вигнано.

Яд Єгуда · 17

«Також ми вчимо там», у кінці: «Пес, що взяв корж і пішов до скирти, з'їв корж та підпалив скирту, за корж відшкодовує повну шкоду, а за скирту — половину шкоди». Це натякає на Каїна, який узяв корж — Авелеву додаткову сестру-

Рама з Фано · продовження

підпалив скирту» — розпалився переступом і закарбував вогонь лихого нахилу у своїх нащадках. «За корж відшкодовує повну шкоду», як сказано: «Покличте його, і нехай поїсть хліба». Бо як «з їдця вийшла їжа», так «цю називатимуть жінкою, бо від чоловіка взято її». І до нього вона повертається. [П2504]

У цьому сенс «тестя Мойсея» — першого з таким означенням: він брат, сестру дає. Знак цьому — ני'א תרו'ותנך י'ח, «Я — твій тесть Їтро»: початкові літери утворюють אחי, «мій брат». Так само חותנתו, «його теща», — сестру дає; як «її брат і її мати», яких Писання згадує щодо Ревеки. І всі інші так само: вони дають своїх дочок тому, хто є їхнім братом за походженням душ і справжнім подружнім відповідником. А батьків чоловіка невістка називатиме חמיה וחמותו, «її свекор і його свекруха»: пояснення — אח יחם, «брата зачав», від вислову יחמתני אמי, «зачала мене моя мати». Адже вони породжують брата, і щодо них давання не пасує: батьки жінки дають її подружньому відповіднику, а ці беруть їх до себе, щоб одружити її з ним. [П2505]

Ми встановили, що Каїн викрав Авелеву сестру-близнючку, а Їтро посадив Мойсея й Ціппору під весільний балдахін. Він сказав йому на Хориві: «Вийди заради своєї дружини», а щодо крові його нащадків сказав: «І двоє її синів із нею»: вони були збережені для неї від шести днів творіння, і ти їх здобув. Саме це ми вчимо в «Асара юхасін»:

Яд Єгуда · 17 · продовження

близнючку, через яку вони сперечалися, аж доки Каїн убив Авеля, як сказано в «Берешіт раба».

Яд Єгуда · 18

«Вільна». Тому він витлумачив חררה, «корж», від חורין, «вільна»: її душа була чиста, незаплямована й вільна, і не підкорилася тому, що «Зогар» згадує в розділі «Мішпатім». [П2517]

Яд Єгуда · 19

«З'їв корж» — зійшовся з нею. Як сказано в «Зогарі», «Берешіт», сторінка 109, ось його слова: «Що таке שאת? שאת тут — так, як він учинив щодо нього: "І з дружиною твого ближнього не лягай" тощо; він зійшовся з його сестрою-близнючкою, а потім убив її чоловіка. Таємниця цього — "І повернувся туди й сюди". Давніші сказали: що означає "повернувся туди й сюди"? Побачив, що він зробив у домі й що зробив у полі. А поле — це жінка, як сказано: "І сталося, коли вони були в полі"». Дивись там. Слово «з'їв» тут означає статеве єднання, як «хліб, який він їсть» щодо дружини Потіфери. [П2518]

Яд Єгуда · 20

«За корж відшкодовує повну шкоду». Їтро, перевтілення Каїна, мусив дати свою дочку

Яд Єгуда · 20 · продовження

Ціппору — перевтілення тієї додаткової сестри-близнючки — Мойсеєві, перевтіленню Авеля, як підсумовано наприкінці глави. Із цього пояснюється, чому Їтро, коли мав дати дочку Мойсеєві, також висловив це мовою їжі, сказавши…

Яд Єгуда · 21

«Покличте його, і нехай поїсть хліба». Як тлумачили на початку «Шемот»: שאת לחם [непевно: піднесення хліба] [прогалина у джерелі], споживання אכילת לחם החמור [непевно: «хліба осла / тяжкого хліба»]; כיון אל משה שחלי [неясний зв'язок із Мойсеєм], бо «хліба дарма» тощо. Відомі ці הכפיות [неясне слово]; יכה דומ' [неясно] — до споживання хліба. [П2519] [П2520]

Яд Єгуда · 22

«Бо як із самого їдця вийшла їжа»: іноді в їжі можна знайти переселену душу. Через споживання гілка повертається до кореня й виправляється, як сказано вище, частина II, глава 16. Те саме сталося з Ціппорою, дружиною Мойсея: спершу вона була взята Каїном від чоловіка — Авеля; їй належить повернутися до нього й бути даною Мойсеєві.

Рама з Фано · продовження

«Не потрібно подавати доказ ані щодо жінки, ані щодо дітей». [П2506] Він передав йому свою отару, яка лишилася в Каїна після смерті Авеля. Мойсей уважав її отарою Їтро, бо «тим, хто приймає від них, мудреці не задоволені». І все ж він не годував її плодами землі: вони ходили сорок днів і нічого не куштували, як ходив Ілля, якого згадують на добро, — їжа затрималась у його нутрощах. Тут і з Мойсеєм було так само — завдяки досконалості його тіла, яке уподібнено до Мойсеєвої отари. Це й є «золоті яблука в срібних оздобах»: і образ, і те, що він означає, — правдиві. Та на горі було інакше: через досконалість душі йому потрібно було спершу очиститися від їжі та пиття, щоб насолоджуватися сяйвом Шехіни. [П2507]

Ми вважаємо, що 17 тамуза він не їв, бо був зайнятий спокутуванням Ізраїлю; також не їв, коли зійшов, щоб витесати другі скрижалі. Отже, це були 120 днів поспіль, і іншого очищення не знадобилося. Далі міркуй сам: звідтоді всі свої дні він лише здавався таким, що їсть, — нічого більше. Так сказано про трьох мужів в Елоне-Мамре: одне за одним зникало. У Мойсея це стосувалося навіть споживання святинь — наприклад, відділеної частки з жертв посвячення Аарона та його синів. [П2508]

І дочки Реуела впізнали його й назвали «єгипетським чоловіком» — איש מצרי: щодо них він має право власника сусідньої ділянки, בר מצרא. А

Яд Єгуда · 23

«У цьому сенс того, що Їтро названо тестем Мойсея». Це перше означення, що з'являється у вірші; «згадує слово "тесть" у Торі перед Їтро» [зв'язок нерівний]. Сенс у тому, що חותן, «тесть», у нотариконі містить три слова: אח, «брат», אחות, «сестра», і נותן, «дає». Усі три справджуються тут, щодо Їтро: він був братом Мойсея й ніби давав йому його сестру Ціппору, Авелеву близнючку. [П2521]

Яд Єгуда · 24

«Бо його шлях» тощо, як сказано у «Сефер га-каванот» Арі, благословенної пам'яті. [П2522]

Яд Єгуда · 25

«Так само матір дружини названо חותנתו, його тещею, щодо чоловіка». Бо вона дає йому його сестру за походженням душ: кожний чоловік і його дружина є братом і сестрою та однією парою за походженням їхніх душ, як незабаром підсумовано. Однак Ціппора й Мойсей також були братом і сестрою з огляду на їхнє переселення.

Яд Єгуда · 26

«За змістом "її брат і її мати"» тощо. Хоча дочка перебуває у владі батька, а не матері, — через що ж матері зватися חותנתו, «його теща», אחות נותנת, «сестру дає»? — усе ж, коли батько помирає,

Яд Єгуда · 26 · продовження

мати дає її її чоловікові. Так ми знаходимо щодо Ревеки: Бетуел помер, тому написано: «І сказали її брат та її мати: “Нехай дівчина залишиться”» тощо. Тому матір названо його тещею.

Яд Єгуда · 27

«І всі інші»: не лише щодо Ціппори й Мойсея, а завжди батько й мати нареченої звуться חותן, бо дають нареченому його сестру з огляду на походження душ, як згадано.

Яд Єгуда · 28

«А батьки чоловіка» — батько й мати нареченого — у невістки звуться חמיה וחמותו: батька чоловіка вона називає חמי, «мій свекор», а його матір — חמותי, «моя свекруха», як сказано щодо Тамар: «Ось твій свекор піднімається», а також: «І поцілувала Орпа свою свекруху». Це нотарикон אחי הם, «вони — мої брати» [неясний зв’язок], тобто ті, хто породив брата для невістки, а він — її чоловік. [П2523]

Яд Єгуда · 29

«Від вислову ‘יחמתני’», що означає народження.

Яд Єгуда · 30

«І щодо них давання не пасує»: щоб називатися חותן ותותנת [так у джерелі] від אח נותן, «брата дає», як щодо жінки. [П2524]

Рама з Фано · продовження

той сказав: «Покличте його, і нехай поїсть хліба», щоб поступитися йому зі своєї частки плодів землі. «І погодився Мойсей оселитися» — оселитися, а не їсти. [П2509] Цим виправлено перше пошкодження, коли той сказав йому: «Лети в повітрі», — за змістом літер, що злітали при розбитті скрижалей. Адже літери, якими він був створений, залишилися такими, що не набули тілесної форми, як і спершу. Ми вже згадували це в главі 4.

Він судив його як того, хто втратив шлях до свого поля. Адже ми вчимо: «Адмон каже: “Нехай іде найкоротшим шляхом”; а мудреці кажуть: “Нехай купить собі шлях за сто мін або летить у повітрі”». Безперечно, Авель утратив шлях до свого поля, бо «в марноті прийшов», не набувши тілесної форми. До того ж він стрибнув і народився, як народжуються нежиттєздатні плоди, про що ми пояснили й ще додамо науки в частині IV, главі 5. Від тієї миті, коли він зазирнув у вищу славу, коли було прийнято його жертву, він утратив і те небагато, що ще було перед ним у короткому земному житті. Йому було присуджено пролиття його крові та крові його нащадків. Саме це постановив щодо нього Адмон, володар суду: «Нехай піде, маючи короткі роки», — і нічого не пояснив щодо його виправлення. [П2510]

А милість і милосердя сказали: «Нехай купить собі шлях за сто мін»,

Яд Єгуда · 31

«Адже» щодо тих, хто породив жінку, цей вислів пасує, оскільки вони дають її подружньому відповіднику. Не так щодо тих, хто породив чоловіка: вони беруть жінку, щоб одружити її з ним.

Яд Єгуда · 32

«І Їтро також»: через це він дав свою дочку Ціппору Мойсеєві.

Яд Єгуда · 33

«І сказав йому на Хориві» тощо. Як мудреці, благословенної пам’яті, тлумачили «і твоя дружина та двоє її синів»: «Якщо не виходиш заради мене, вийди заради своєї дружини».

Яд Єгуда · 34

«А щодо крові Авелевих нащадків», яку пролив, — як мудреці, благословенної пам’яті, пояснювали «голос кровей твого брата», — він сказав йому: «Вийди заради двох її синів», щоб їх виправити. Він назвав їх її синами, бо вони були збережені для неї від часу вбивства Авеля. Цим він показав Мойсеєві, що той їх здобув, а тому нехай вийде заради неї.

Яд Єгуда · 35

«Саме це ми вчимо» тощо. Це подібне до того, що ми вчимо в розділі «Асара юхасін»: «Якщо чоловік із дружиною виїхали за море, а

Яд Єгуда · 35 · продовження

повернулися він, його дружина й діти, і він сказав: “Ось жінка, яка виїхала зі мною за море, а це її діти”, — не потрібно подавати доказ ані щодо жінки, ані щодо дітей». Ґемара встановлює, що йдеться про дітей, які тримаються біля неї. Так само тут: її сини збережені для неї й тримаються біля неї від днів творіння.

Яд Єгуда · 36

«Передав»: із цієї ж причини Їтро передав Мойсеєві свою отару, як написано: «А Мойсей пас отару Їтро». Адже Авель був пастухом овець, а коли вони з Каїном поділили світ, він узяв собі отару, як сказано в «Танхумі». Коли його вбили, отара залишилась у Каїна як награбоване; тепер він повернув награбоване. Писання називає її «отарою Їтро», хоча після повернення вона була Мойсеєвою, тому що…

Яд Єгуда · 37

…«Мойсей сам уважав її отарою Їтро» й не хотів приймати її, зараховуючи на своє ім’я. Як сказали мудреці, благословенної пам’яті, у розділі «Га-ґозель кама»: «Від грабіжників і тих, хто дає позики під відсотки, які повернули [одержане], не приймають; і тим, хто приймає від них,

Рама з Фано · продовження

— примножуючи для себе Тору й заповіді, щоб набути заслуги. У цьому сенс семисот порядків Мішни, згаданих у главі 4, на які натякає ім’я Сифа, שת: це десять порядків для кожної із сімдесяти граней, у кожному порядку десять трактатів, у кожному трактаті десять розділів, у кожному розділі десять визначених галахот. Отже, це сто мін для кожної грані Тори, про яку написано: «Її шляхи — шляхи приємності, і всі її стежки — мир». Або «нехай летить у повітрі» — докладаючи зусиль для виправлення іншого, за змістом: «А Мойсей зійшов до Бога». [П2511]

Каїн, який сказав йому: «Лети в повітрі», — квапив кінець не в його час, а потім став катом Адмона, який покладає провину через винного. Це саме є початком виправлення, за змістом: «Праведний Господь на всіх Своїх шляхах і милостивий у всіх Своїх діяннях».

«І дав Ціппору, свою дочку, Мойсеєві»: справді чистий птах, придатний для жертви, гарна своїми вчинками — вона не послухалася Каїна й зав’язала свій отвір, за змістом «бо кушитську жінку він узяв». Вона чорнила й спотворювала себе перед своїм поневолювачем. А те, що ми вчили: «з’їв корж», як вище, — можливо, для неї були вчинені чудеса, як для Естер, щодо якої тлумачили הסתר אסתיר, «сховаю, сховаю»: замість неї до Ахашвероша була поставлена демонеса. Якщо так, стосовно Авелевої сестри-близнючки з’ясовується, що й від початку її

Яд Єгуда · 37 · продовження

мудреці не задоволені».

Яд Єгуда · 38

«І все ж» тощо. У цьому також причина сказаного в мідраші «Танхума» від імені рабі Шимона бен Йосі: «Отара Мойсея ходила сорок днів і нічого не куштувала, як ходив Ілля, благословенної пам’яті, про якого сказано: “І встав, і йшов завдяки силі тієї їжі сорок днів і сорок ночей”». Дивись там. Адже Мойсей не хотів годувати їх плодами землі, які були часткою Каїна.

Яд Єгуда · 39

«Їжа затрималась у його нутрощах». Слова мідрашу «як ходив Ілля» пояснюють, що причиною їхнього існування всі ці дні без їжі була сила їжі, яку вони вже з’їли. Протягом усього згаданого часу їжа затримувалась у них, і вони не голодували, як було з Іллею, благословенної пам’яті. Як написав там Радак, ось його слова: «“І йшов завдяки силі тієї їжі”: це не було як чудо Мойсея, нашого вчителя, мир йому. Про нього сказано: “Сорок днів і сорок ночей хліба не їв і води не пив”; не сказано, що він тримався завдяки силі їжі. А про Іллю сказано “завдяки силі їжі”: їжа затрималась у шлунку, сила, що перетравлює, її

Яд Єгуда · 39 · продовження

не перетравила, а сила, що притягує, її не притягла; тіло живилося тією їжею сорок днів і сорок ночей».

Яд Єгуда · 40

«І тут», щодо отари Їтро, «і сам Мойсей так само» ходив без їжі сорок днів, бо їжа затрималась у його нутрощах. Йому цього було досить, оскільки утримання від їжі тут служило лише досконалості тіла. Тому він не мусив спершу очиститися від їжі й пиття, як на горі.

Яд Єгуда · 41

«Яке уподібнено до Мойсеєвої отари». Наше твердження, що й Мойсей не їв усі ці сорок днів, також виведено зі згаданого мідрашу: «Отара Мойсея ходила» тощо. Адже тіло Мойсея уподібнено до його отари. І все ж простий зміст також правдивий: його отара нічого не куштувала всі ці дні. Тобто і образ, і те, що він означає, — правдиві. Це й є «золоті яблука в срібних оздобах».

Рама з Фано · продовження

заслуга допомогла його жертві бути прихильно прийнятою. Це й означає: «І зглянувся Господь на Авеля та на його дар», מנחתו. Читай тут מנוחתו, «його спочинок». [П2512]

Можливо, це та дівчина, на яку також поклав око Шемхазай, як сказано в мідраші «Авкір». Вона сказала йому: «Не послухаюся тебе, доки не навчиш мене виразного Імені». Він її навчив; вона промовила Його й без гріха піднялася до небосхилу. Її ім'я — Астегар, אסתהר. Святий, благословенний Він, звелів помістити її серед семи зірок, і її помістили в Кімі. До цього місця цитата. Оскільки її тіло врятувалося від смерті завдяки її праведності, її душа була гідна повернутися й убратися в чисте тіло. А сам грабіжник «повернув повернення», השיב שיבה, своєму братові. [П2513]

Це й означає те, що ми вчимо: «За корж відшкодовує повну шкоду, а за скирту — половину шкоди». Це Тувал-Каїн і його потомство, стерті потопом, тоді як його сестра Наама, дружина Ноя, залишилась для розбудови світу. Ці дві події були підставою настанови щодо законів Мішни, як ми сказали.

Яд Єгуда · 42

«Було інакше, а» [прогалина у джерелі]: оскільки утримання від їжі там служило досконалості його душі, «йому потрібно було спершу очиститися» тощо. [П2525]

Яд Єгуда · 43

«Ми вважаємо» тощо. Згадавши сорок днів, коли Мойсей не їв на горі, Автор пояснює שימי משה? [непевно: дні Мойсея] відтоді й далі. [П2526]

Яд Єгуда · 44

«17 тамуза»: того дня Мойсей зійшов із гори й закінчилися сорок днів; однак він не їв, бо займався спокутуванням Ізраїлю — молив Господа простити їм гріх тельця.

Яд Єгуда · 45

«Також не їв» 29 ава, коли закінчилися середні сорок днів, і він зійшов, щоб витесати другі скрижалі, як сказали мудреці, благословенної пам'яті. Отже, від 7 сівана, коли він піднявся вперше, до Дня спокути, коли спустився востаннє, — 122 дні поспіль. Перший

Яд Єгуда · 45 · продовження

день сходження та останній день спуску не входять у рахунок; залишається 120 послідовних днів, коли він не їв. Іншого очищення щодо його їжі відтоді й далі йому не було потрібно. [П2527]

Яд Єгуда · 46

«Далі міркуй»: полічи назад עביות עולם, «товщу світу» [непевний зв'язок], ці натяки від початку «днів המדו» [невстановлене скорочення]. [П2528] [П2529]

Яд Єгуда · 47

«Відтоді й далі»: він більше не потребував [їжі]; від того дня й надалі не їв, а лише здавався таким, що їсть.

Яд Єгуда · 48

«Про трьох мужів»: про них написано «і їли». Мудреці, благословенної пам'яті, сказали: здавалися такими, що їдять, — одне за одним зникало.

Яд Єгуда · 49

«Наприклад, відділена частка» тощо. Вона належала Мойсеєві, як написано: «І взяв Мойсей грудину з барана посвячення, що належав Ааронові, і піднесеш його з помахом перед Господом» тощо; «і стало Мойсеєві часткою». І все ж він не їв. [П2530]

Яд Єгуда · 50

«І дочки Їтро» тощо: він повертається до першої теми.

Яд Єгуда · 51

«Впізнали в ньому», що він дуже приготований і здавна здобув прихильність завдяки своєму переселенню. Тому сказали батькові: «Єгипетський чоловік урятував нас», לשם הכבוד, «задля честі» [непевний зв'язок], — що він приготований для них. [П2531] [П2532]

Яд Єгуда · 52

«А той» — Їтро — через це відповів: «Покличте його, і нехай поїсть хліба», щоб поступитися йому зі своєї Каїнової частки — плодів землі.

Яд Єгуда · 53

«А не їсти»: він не хотів користуватися його часткою.

Яд Єгуда · 54

«Цим» — тим, що він усе-таки погодився оселитися з Їтро, — було виправлено перше пошкодження Каїна, який сказав Авелю: «Лети в повітрі». Як сказано в «Берешіт раба» й «Танхумі», Каїн поділив світ з Авелем: Каїн узяв землі, а Авель — рухоме майно. Один казав: «Знімай», а другий: «Лети». Тепер, коли Мойсей і Їтро оселилися разом, — це протилежне злітанню, — цю кривду було виправлено.

Яд Єгуда · 55

«За змістом літер, що злітали» тощо. Каїнові слова «Лети в повітрі» в таємному значенні стосуються літер, якими було створено Авеля: вони злітають у повітря небес до свого джерела. Кожна людина має окремі літери, які світять у ній під час її створення й якими вона створена. Це відповідає словам мудреців, благословенної пам'яті, щодо розбиття скрижалей: літери злетіли до небес, бо літери духовні, як відомо.

Яд Єгуда · 56

«Адже літери залишилися» тощо. Причиною, чому Каїн так сказав, було те, що ці літери залишилися в Авеля у своїй простій духовності

Яд Єгуда · 56 · продовження

— такими, як до його створення, — й зовсім не закріпились у його тілесності, як пояснено вище, у главі 4. Тому Каїн сказав щодо них: «Лети в повітрі».

Яд Єгуда · 57

«Він судив» — Каїн судив його за тим, що ми вчимо в останньому розділі «Ктубот»: «Той, хто поїхав за море й утратив шлях до свого поля; Адмон каже» тощо.

Яд Єгуда · 58

«Безперечно» тощо. Окрім явного простого сенсу Каїнової претензії, це без сумніву так і за таємним ученням: Авель не мав опори в цьому світі, бо прийшов, не набувши тілесної форми. Літери, якими його було створено, зовсім не стали тілесними, як згадано.

Яд Єгуда · 59

«До того ж»: він прийшов у світ через поспішність першого Адама, стрибнув і народився передчасно, як пояснено вище. Це було подібне до народження нефілім; як буде пояснено далі, у главі 4, дивись там також, Каїн і Авель були בני מעיקרא דמשית ירחים — «синами від самого початку шести місяців» [непевна фраза]. [П2533] [П2534]

Яд Єгуда · 60

«Зазирнув» тощо. Хоча Каїн і Авель у цьому були рівними — обоє народилися завчасно й обоє «послали повну силу», שלחו כח שלם [так у джерелі], як вище, — усе ж причина така: Каїн утратив лише майбутнє своїх нащадків і тих, хто походить від нього, як незабаром буде пояснено. Авель же, навпаки, безперечно «в марноті прийшов» і втратив шлях до свого поля: навіть його коротке земне життя було втрачене для нього та його родини. Це сталося через гріх — він зазирнув у Шехіну. [П2535]

Яд Єгуда · 61

«Саме це постановив» тощо. Автор пояснює щодо цього суперечку Адмона й мудреців: Адмон каже «нехай іде найкоротшим шляхом» — це Авель, який утратив шлях до свого поля: нехай піде зі світу, маючи короткі роки.

Яд Єгуда · 62

«Володар суду»: ім'я Адмон указує на אדום, «червоний», — суд. Тобто міра суду говорить так: вона не дбає про його виправлення; як він прийшов, так нехай і піде — коротко.

Яд Єгуда · 63

«А мудреці» — міра милості й милосердя. Вони ж мудрі, обізнані в його виправленні, сказали: «Нехай купить собі шлях» Тори «за сто мін», тобто за десять тисяч, бо міна — це 100, а сто мін — десять тисяч. Як відомо, Тора має сімдесят граней; про них написано: «Її шляхи — шляхи приємності». Для кожної грані десять порядків, для кожного порядку десять трактатів — це 100; для кожного трактату десять розділів — це тисяча; у кожному розділі десять визначених галахот — це десять тисяч для кожної грані шляхів Тори. Вони — як сто мін, щоб ними виправити те, що він скривив. [П2536]

Яд Єгуда · 64

«У цьому сенс» тощо: через це також натякнуто в його імені: אל שת — «до Сифа» [неясний зв'язок], מ"ש מדר' מזבח [невстановлений вислів]. Адже Сиф був перевтіленням Авеля, тому примножив Тору, щоб виправити Авеля: сімдесят граней Тори; אלב"א [невстановлене скорочення], десять порядків — отже ק"ם, 140. Дивись далі, главу 4: דצ"ל [непевне скорочення], одне виправлення Авеля, דתקיני מפני' [неясний вислів]. [П2537] [П2538]

Яд Єгуда · 65

«Або нехай летить у повітрі» тощо. Тобто סיפא, «кінець [вислову]», קח, «візьми», указує на виправлення — שביה באית' [неясно]; дивись там. І те, що він пов'язав לעול [непевне слово] [прогалина у джерелі], — прийняти Тору; і образ — בהלכה טנקלו' זרי' [неясна фраза]. Каїн спочатку постановив щодо нього з милосердям, тобто כרם בטורח [неясно; буквально «виноградник із трудом»], щоб негайно його виправити. А це — לזכותו, «для його заслуги», для виправлення [прогалина у джерелі], перед [прогалина у джерелі] — ніколи б не був מזד' [невстановлене скорочення], щоб прийняти Тору. Через це מושכן לו כללו כאלותיו [неясна фраза]; а Адмон постановив: «Нехай іде найкоротшим шляхом» тощо, — і він його вбив. [П2539] [П2540]

Яд Єгуда · 66

«קוסטיגר» — той, хто вбиває людей, кат.

Яд Єгуда · 67

«Адмонові»: тобто на думку Адмона, провина здійснюється через «винне пограбування», הגזל החיי"ב [нерівний вислів], [прогалина у джерелі]. Він грішить — קרקעותו, «його земля» [непевний

Яд Єгуда · 67 · продовження

зв'язок], — і для його виправлення. А він думатиме, що Адмон не бажає… [П2541] [П2542]

Яд Єгуда · 68

…«його виправлення»: бо марно він так думає — що постановлене щодо нього ע"ז [непевно: «про це»] не [прогалина у джерелі] початок виправлення, бо він [прогалина у джерелі]. Авель відвіку був там пов'язаний — שם ליי הללו [неясний вислів], одержання виправлення та його недолік [прогалина у джерелі], Їтро й Мойсей. [П2543] [П2544]

Яд Єгуда · 69

«За змістом "Праведний Господь"» тощо. Намір у тому, що Він, благословенний, водночас праведний і милостивий: судячи людину, чинить праведний суд, а також виявляє до неї милість. Як написано в частині I, главі 5, дивись там і зрозумій це тут.

Яд Єгуда · 70

«І дав Ціппору»: перед висловом «І погодився Мойсей» тощо сказано בתולה, «незаймана» [так у джерелі]. У мідраші її ім'я тлумачили через те, що вона очистила весь батьківський дім, наче птах. Автор додав, що й сама вона була немов чистий птах, придатний для жертви, — тобто для переходу до юдейства та одруження з Мойсеєм. Так само написав Бах'я. [П2545]

Яд Єгуда · 71

«У тому, що з цього піднісся», שנתעלה מזה; «наче розбиття його снів», כשבירת חלומותו; «що ти включив / включила», שכללת [увесь зв'язок непевний]. [П2546] [П2547]

Яд Єгуда · 72

«За змістом» тощо. Тобто через це ніби за неї נלחמת, «боролася / ти боровся» [непевна форма], бо Мойсей כשית לקח [непевно: «кушитку взяв»], — вона була מגורלת עגלה [неясно] щодо Каїна, שכחו [непевне закінчення]. [П2548] [П2549]

Яд Єгуда · 73

«А те, що» דמכן [неясно], הבל, «Авель / марнота»; את הקדירה, «казан» [як додаток; зв'язок неясний]; אדם שבמתגלה, «людина, що у відкритому» [непевно]; כלאמי' [невстановлена форма]; למכבד העולם, «щоб ушанувати світ» [непевно]; לבני נפשא, «для синів душі» [непевно]; [прогалина у джерелі] — «замість неї». [П2550] [П2551]

Яд Єгуда · 74

«Щодо якої тлумачили» у «Зогарі», розділ «Кі теце», сторінка תק"נג, 553 [непевна адреса]. Ось його слова: «Через це Естер — вислів приховування, яке було приховане йому, על אתתא [непевний зв'язок: про жінку], яка приховалася від Ахашвероша; йому дали демонесу замість неї, а вона повернулася в обійми Мордехая». [П2552] [П2553]

Яд Єгуда · 75

«Читай тут "його спочинок"», מנוחתו: це його сестра-близнючка, за змістом «Чи не шукатиму тобі спочинку?». [П2554]

Яд Єгуда · 76

«У мідраші "Авкір"», наведеному в «Ялкуті», «Берешіт»; дивись там.

Яд Єгуда · 77

«У чисте тіло» Ціппори.

Яд Єгуда · 78

«А сам грабіжник» — Каїн, який переселився в Їтро, — השב ישיבה, «повернув оселення» [нерівна форма], своєму братові Авелю, який переселився в Мойсея. [П2555]

Яд Єгуда · 79

«Це й означає те, що ми вчимо» тощо: це завершення вислову.

Яд Єгуда · 80

«Відшкодовує повну шкоду»: Їтро мусив дати свою дочку Мойсеєві.

Яд Єгуда · 81

«А за скирту»: за те, що розпалив вогонь лихого нахилу у своїх нащадках, «відшкодовує половину шкоди», тобто половину свого потомства. Адже наприкінці семи поколінь від нього вийшли Тувал-Каїн і його сестра Наама. Тувал-Каїн та його потомство були стерті з того світу [прогалина у джерелі]. Наама залишилася для розбудови світу — בעלולה [непевна форма], також ברשת, «у сітці» [непевний зв'язок], [прогалина у джерелі]. [П2556] [П2557]

Яд Єгуда · 82

«Ці дві події»: перша — Їтро дав свою дочку Ціппору Мойсеєві; друга — Тувал-Каїн та його сестра. Через них — בגללם כמה [непевно: «через них — скільки / кілька»] — основа при об'явленні Мойсеєві, як згадано. [П2558] [П2559]

Йоель Моше · 1

«Ми згадували, глава 9» тощо. Пояснення його слів буде далі, наприкінці глави 14, за підходом Автора, який не відмовився від початкового, згаданого вище формулювання. [П2560]

«Заповідь не заради неї самої» тощо: він мав єднання в лиху годину, як нижче. «Це саме й становить труднощі»: як він дійшов до заповіді не заради неї самої, коли його було створено правильним? «Однак нарікання місяця». «Якого не торкнулися руки» — як нарікання місяця.

«Щодо справи Вірсавії»: він був нестримний, мов вода, щоб узяти її передчасно, спожившись її недозрілим плодом. Це й означає «у моєму поспіху». «Або щодо поспішності першого Адама»: він був його перевтіленням; сказав «у моєму поспіху» тощо. «Посилення суду» — це під час мінхи. «Прилюдно» — на очах усіх, через що змій позаздрив їм, як написано: «А змій був хитрий», як пояснив Раші. [П2561]

«Пес і козеня»: козеня натякає на Авеля, а пес — на Каїна. Відповідно до цього Авеля вбито, а Каїна вигнано: це повна шкода, яку вони сплатили. «І породив його крайню плоть» тощо: гематрія — סמ"אל הרש"ע, «Самаель, лихий»; так само שת"ו בשמי' פיהם, «поставили в небесах свої уста», і так само שת שת"ו השערה [непевно: «поставили — поставили до брами»]. «Його плід», א"ת פרי"ו, — це Авель, за гематрією כר"ית מי"לה [непевна форма, контекстно пов'язана з обрізанням]. [П2562]

«Як із їдця вийшло» тощо: Га-Шем доставляє кожній людині іскри святості, які саме цій людині належить виправити. Адже немає нічого внизу, що не мало б мазаля вгорі, як вище, частина I, глава 21, і в частині II, главі 17. Іноді людині трапляються іскри святості; так Їтро виправив Каїна, а додаткова сестра-близнючка — це Ціппора.

«Так цю» тощо; «перший із таким означенням»: уперше в Торі згадано, що «назвав жінку» тощо [нерівний зв'язок]. Святий, благословенний Він, доставляє його подружньому відповідникові [кого або що — тут не названо] за походженням душ, які спустилися чоловічою та жіночою. Як пояснено в «Зогарі», «Пекудей», таємниця

Йоель Моше · 1 · продовження

народження душ — чоловіче й жіноче разом. Тому він сказав: «Покличте його, і нехай поїсть хліба»: уподібнив єднання до хліба, як вище. [П2563]

«Він брат, сестру» тощо: слово חותן, «тесть», יתורגם תוארים? [непевно: «перекладається означеннями»] — אח, «брат», אחות, «сестра», נותן, «дає». Він — брат Мойсея у переселенні Каїна й Авеля; Мойсеєві дано його сестру, його подружній відповідник за походженням душі. «Так само його теща»: також אחות נותנות, «сестру дають»; שבתיבות חותנתו אח בתה שהיא? [непевний зв'язок слів «його теща — брат — її дочка, яка»] — його сестра, його подружній відповідник за походженням його душі. [П2564]

«А батьки чоловіка»: жінку, яка народжує сина, а він одружується, її невістка називає «її свекор і її свекруха», חמיה וחמותה, від אח יח"ם — щодо того брата, тобто її чоловіка. Вони його породили, і давання тут не пасує — נבה [нерівна форма]; тобто називатися חותן і חותנתא, як вище щодо чоловічого боку. Адже жінку для свого сина беруть, а не дають тощо. [П2565]

«Яке уподібнено до його отари»: тіло Мойсея уподібнено до його отари, яка нічого не куштувала, זיו"ז [невстановлене скорочення]; так само Мойсей нічого не куштував, подібно до них — до них. Хоча сказано: «І був Мойсей на горі сорок днів» тощо, звідки випливає, що саме на горі він не їв, тут виходить, що й на землі він не їв, бо не хотів користуватися плодами землі свого брата Каїна. Він відповідає: на горі було інакше — через досконалість душі, на відміну від землі, де це було через досконалість тіла. «Оселитися, а не їсти» — міг [יכו'; нерівна форма], бо не потребував їжі, як вище. [П2566]

«Летітиме в повітрі» тощо; «ті, що не набули тілесної форми» тощо. Через їхній гріх, який вони вчинили, הלוקות [контекстно, можливо: «скрижалі»] — навколишнє світло; і скрижалі не мали сили прийняти літери, тому розбилися. Так само Авель був таємницею навколишнього світла, і світ не міг їх витримати. Тому той образ, який з'єднує душу з тілом, як сказано в частині IV, главі 14, не мав сили поєднати частини світел його душі, бо їхнє світло було

Йоель Моше · 1 · продовження

надзвичайно тонким. Тому він мусив злетіти; через це йому сказано: «Лети в повітрі». Саме це сказав Адмон: «Утратив шлях до його поля» — שדיהו [так у джерелі], бо він не мав шляху на землі, оскільки не набув тілесної форми, тобто був навколишнім світлом. «ו' י' ון» з קי"ן стає 'ץ; це קץ, «кінець»: він поквапив кінець. כ"י סי' ג בכיוון מ"ב [невстановлений стислий запис]. [П2567]

«Як народжуються нефілім» — як вище, про мішну «пес і козеня, що стрибнули» тощо. «Адмон, володар суду» тощо: Адмон — від אדום, «червоний», це суд, міра Ісаака. «Милість і милосердя»: вони погоджуються на виправлення; «сказали» тощо. «В імені Сифа», ש"ת: гематрія — шість сотень. [П2568]

«Її шляхи — шляхи приємності» тощо. «Нехай купить собі шлях» Тори «за сто мін», як вище: це десять тисяч. Бо міна — сто, а сто мін становлять десять тисяч для кожної грані. Десять порядків для кожної грані й десять трактатів для кожного порядку — це сто трактатів. Для кожного трактату десять розділів — тисяча розділів. У кожному розділі десять галахот — десять тисяч галахот. Це й є сто мін. [П2569]

«Або нехай летить у повітрі, щоб докладати зусиль» тощо. Це Мойсей, його перевтілення, який піднявся на висоту, подібно до «лети в повітрі», і там виправляє Авеля. А Каїн квапив кінець не в його час, як сказано вище. «ון — це 'ץ»: тобто пряма нун, 'ן, і йод над нею, а з куф виходить ק"ץ. Він хотів негайно його виправити, тому сказав йому: «Лети в повітрі». І став קוסטינ', катом, який убиває людей, שכבר [неясне слово] — як Адмон, який сказав: «Нехай іде найкоротшим шляхом», коротко, як вище. [П2570]

«Початок виправлення»: а завершення виправлення було в Мойсеєві, який піднявся на висоту. «Праведний Господь»: хоча Він милостивий у Своїх діяннях, Він усе ж праведний, бо всі Його шляхи — суд. «А те, що ми вчимо: "З'їв корж"» тощо: це означає, що він зійшовся з нею. «Можливо, чудеса» тощо: іншу було дано йому замість неї. «Читай тут "його спочинок"»: це його дружина. «І сам הגון»

Йоель Моше · 1 · продовження

[нерівне слово] — це Їтро, перевтілення — перевтілення Каїна. «А його сестра Наама» тощо: тому це половина шкоди — Тувал-Каїна стерто, а його сестра залишилась. [П2571]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 9

Йоель Моше · 1 · продовження

[П2572]

Хікур Дін — частина III — глава 10

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Тому» тощо. Автор повертається до сказаного вище, в попередній главі: Давид сказав «У моєму поспіху: кожна людина оманлива» — про випадок із Вірсавією, яку він скуштував недостиглою, і про необачність Адама, першої людини, — [прогалина у джерелі]. Давид також каже про себе: «Ось у провині я був породжений, і у гріху зачала мене моя мати» — «на кшталт цього, на кшталт його нащадків?» (?מעין תולדותיו) [непевне прочитання]. [П2578]

Яд Єгуда · 2

«Що сказав» тощо — за простим змістом. Але пояснення таке: «Ось відтоді», від часу Адама, першої людини, «у провині я був породжений» і породив нащадків у провині поспіху. Саме тому й мені спричинено те, що «у гріху», на кшталт дітей підміни, «зачала мене моя мати»: я прийшов на світ через

Рама з Фано

Тому Давид сказав: «Ось у провині я був породжений». Пояснення: відтоді, як я породив нащадків у провині; і міра за міру не скасована, адже «у гріху зачала мене моя мати». Про нього розповіли в агаді, що його батько Єссей на старості віддалявся від своєї дружини. Ми не сумніваємося, що це було з благочестя: може, сказане Торою «Не ввійде аммонітянин і моавитянин» означає «моавитянин, і навіть моавитянка». Адже ця галаха була непевною в руках того покоління, аж доки не прийшов Їтра Ізмаїльтянин, Єссеїв зять: він нагострив і підперезав свій меч, як Ізмаїл, та встромив його в домі навчання, щоб установити галаху «моавитянин, а не моавитянка» від суду Самуїла Раматянина. [П2573]

Праведний Єссей, щоб вийти із сумніву й виконати на собі «І ввечері не давай спочинку своїй руці», захотів зійтися зі своєю рабинею. Нам видається ймовірним, що це сталося після того, як він звільнив її за умови: «Якщо Тора сказала “моавитянин, а не моавитянка”, ти вільна. А якщо —

Яд Єгуда · 2 · продовження

те, що мій батько думав, ніби сходиться зі своєю рабинею. Це була міра за міру, щоб спокутувати необачність Адама, першої людини, як буде сказано. Давид згадав це у своїй сповіді: спочатку Адам, перша людина, і мій батько, і я також згрішили в моєму гріху з Вірсавією. [П2579]

Яд Єгуда · 3

«І немає сумніву» тощо. Навівши сам випадок із Єссеєм, автор принагідно також пояснює його.

Яд Єгуда · 4

«І навіть מואנית» [так у джерелі]. Виходить, він непридатний входити до громади, бо є сином сина моавитянки Рут; тому віддалився від своєї дружини. Не дивуйся, як Єссей міг не знати правила «моавитянин, а не моавитянка»: ми знаходимо, що ця галаха була непевною в руках того покоління. Як сказано в розділі «Необрізаний» (аркуш 77) про Доеґа, який сказав Саулові про

Яд Єгуда · 4 · продовження

Давида: «Запитай про нього, чи він придатний входити до громади, чи ні» тощо. [П2580]

Яд Єгуда · 5

«Щоб виконати на собі» сказане мудрецями, благословенної пам'яті: «Були в нього діти замолоду — нехай будуть у нього діти й на старості», бо сказано: «Вранці сій своє насіння, а ввечері не давай спочинку своїй руці». Як сказано в розділі «Той, хто сходиться зі своєю євамою» (аркуш 62б). Тому, щоб не припиняти плодитися й розмножуватися, він хотів зійтися зі своєю рабинею.

Яд Єгуда · 6

«Нам видається ймовірним» тощо. Тобто סכן אלא? [непевне прочитання]: він спершу звільнив свою рабиню, коли захотів зійтися з нею. Інакше, як віддалився від дружини з побоювання, що правило — «моавитянин, і навіть моавитянка», так мав би побоюватися й протилежного: може, правило — «моавитянин, а не моавитянка»; тоді він придатний, а з рабинею для нього є заборона. Також видається ймовірним, що він спершу не звільнив її способом: якщо галаха — «моавитянин, а не моавитянка», вона йому дозволена. Видається

Рама з Фано · продовження

"моавитянин, і навіть моавитянка", мої слова нічого не означають», — адже ті, чия непридатність певна, дозволені одне одному, як ми вчили в «Десяти родоводах». Хоча мамзерові дозволена ґіорет і звільнена рабиня, і те саме стосується моавитянина чоловічої статі, бо громада ґерів і звільнених рабів не називається «громадою», йому більше подобалося, щоб його сини були рабами: він зможе відразу звільнити їх, і вони не підуть за його непридатністю. Якби їхня мати була звільненою, сини були б як він, ішли б за тим, хто має ваду, і їм назавжди було б заборонено входити до громади. [П2574]

А вірна рабиня знала, що загальноприйнята галаха дозволяє жінкам з-поміж дочок Аммона й Моава входити до громади. Вона передала умовні знаки Єссеєвій дружині, яка тоді була зненавиджена своїм чоловіком через свою достойність, як буде сказано про Лію в главі 18. Від цього випадку народився Давид, як і при народженні Рувима: в обох випадках можна побоюватися «дітей підміни» — за видимістю для очей. Але Праведний світу знає суд убогих: нешамот цих людей мали вийти на світ потай. Те саме стосується Гада, Зілпиного первістка, як ми згадаємо там. [П2575]

Давид — щоб спокутувати публічність необачності Адама, першої людини. А про Рувима Арі пояснив, що він — виправлення Каїна, згідно зі словами мудреців,

Яд Єгуда · 6 · продовження

ймовірним, що він звільнив її за умови, якщо галаха — «моавитянин, а не моавитянка», і сказав їй: «Якщо намір Тори — навіть моавитянка, і я непридатний, слова звільнення нічого не означатимуть, бо ти дозволена мені й без звільнення: усі непридатні входити до громади дозволені одне одному — ті, чия непридатність певна, з такими самими». [П2581]

Яд Єгуда · 7

«Хоча» тощо. Тобто чому ми встановили звільнення за умови, хоча навіть при звільненні без умови вона була б йому дозволена? Адже моавитянинові чоловічої статі дозволена звільнена рабиня, як мамзерові дозволена ґіорет, згідно з постановою Рамбама, глава 6 «Законів заборонених статевих зв'язків». Це з Ґемари, розділ «Десять родоводів» (аркуш 72б): «Ґер одружується з мамзерет — слова рабі Йосі»; Ґемара робить висновок, що громада ґерів не називається «громадою». Певно, таке саме правило стосується звільненої рабині, бо ґери й звільнені раби мають одне правило. Усе ж видається ймовірним, що звільнення було за умови заради синів, які в нього народяться. Адже

Яд Єгуда · 7 · продовження

щодо них, якщо Тора сказала «моавитянин, і навіть моавитянка», саме тому звільнення без умови їм не допомагає: в усіх випадках дитина йде за тим, хто має ваду, як відомо. Інакше при звільненні за умови: якщо правило — «моавитянин, і навіть моавитянка», звільнення нічого не означає. Тоді дитина — раб, як і вона, і він зможе звільнити її. Це йому більше подобається, ніж якби його сини йшли за його непридатністю, моавитяни, як він, при звільненні без умови; бо тоді тощо… [П2582]

Яд Єгуда · 8

«А вірна рабиня» тощо. Тобто рабиня розповіла та передала умовні знаки дружині, бо мала прийняте правило «моавитянин, а не моавитянка»: Єссеєві не потрібно через це віддалятися від своєї дружини.

Рама з Фано · продовження

благословенної пам'яті. Тому вона сказала «син», а не «чоловік»: він лише гілка при корені. Цей збудує те, що той зруйнував. Він — перший син, первісток світу, призначений до первородства, священства й царювання. Ще прочитай у ньому אור בן, «світло — син», за назвою прихованого світла. А Гад — видимість ахораїм, задніх боків, де світло приховане. Адже про Лію написано, що вона перестала народжувати; тому алеф приховалася у слові בגד. [П2576]

Давидовій нефеш уже було важко вийти, щоб утілитися в тій краплі, яку вивергнув його батько, коли пив із цієї чаші, а в серці думав про іншу. Святий, благословенний Він, звістив йому, що його батько — цілковитий праведник і всі його вчинки заради Небес. Він запевнив його щодо наміру його матері, яка вчинила тут переступ із належним наміром (авейра лішма, עבירה לשמה); ми пояснили його на належному місці. [П2577]

Яд Єгуда · 9

«Через її вищу достойність» — מהמתגברות בו תשש כחול [непевне прочитання; зв'язок не встановлено]. [П2583]

Яд Єгуда · 10

«Як народження Рувима»: Рахіль передала умовні знаки Лії, як відомо.

Яд Єгуда · 11

«З дітей підміни»: думав, що сходиться з цією, а зійшовся з іншою. Дивись коментар Раші наприкінці другого розділу «Недарім».

Яд Єгуда · 12

«За видимістю для очей». Але насправді «від… було це», щоб їхні нешамот вийшли потай, «бо мудрий Яків» тощо. «І мені здається, що» — [прогалина у джерелі] — «на» שכם [непевне прочитання] — [прогалина у джерелі] — זה לבי שלא לצורך לחובי׳ דהלכת׳ לא תונך אגב [зв'язок не встановлено]. І написано: «Не спіткає

Яд Єгуда · 12 · продовження

праведника жодна неправда». Так само щодо Якова: «бо» — [прогалина у джерелі] — למה לידם בכוונה וכשאינה בכללה [непевне прочитання та зв'язок]. [П2584]

Яд Єгуда · 13

«Давид — щоб спокутувати» тощо. Це завершення сказаного на початку глави: міра за міру не скасована. Тобто нешама Давида, переселення Адама, першої людини, мусила вийти потай, щоб спокутувати Адамові те, що він публічно зійшовся з Євою.

Яд Єгуда · 14

Так само й Рувим: він був переселенням Каїна, який публічно відібрав Авелеву сестру-

Яд Єгуда · 14 · продовження

близнючку, як сказано вище, в попередній главі. Тому, щоб спокутувати це, його нешама мусила вийти потай.

Яд Єгуда · 15

Тому вона сказала «Погляньте: син» (ראו בן): це гілка кореня — нешами Каїна. А не «чоловік», тобто його нешама — не сам корінь.

Яд Єгуда · 16

«Цей збудує»: ще пояснює בן, «син», від слова בנין, «будування»; він збудує й виправить те, що зруйнував Каїн.

Яд Єгуда · 17

«Він — перший син». Тобто ще одне пояснення Рувимового імені: «Погляньте, це перший син».

Яд Єгуда · 17 · продовження

Так само написано в книзі намірів Арі. Ось його слова: «“Рувиме, ти мій первісток” тощо. Каїн був первістком Адама, першої людини. Яків хотів, щоб Рувим узяв Яковове первородство, у таємниці “Хіба якщо чиниш добре, не буде піднесення?”, як згадано в “Зогарі”. Саме це сказано: “І було названо його ім’я Рувим”, тобто “погляньте, це перший син, створений у світі”, — Каїн, син Адама, першої людини. Коли Рувим згрішив, первородство відійшло від нього й було дане Їтрові, бо в Їтрові виправилася нешама Каїна, як відомо. Це й означає: “Рувиме, ти мій первісток”, але “перевага піднесення” — тобто Їтро, володар первородства, званого שאת, “піднесення”. Якби ти удостоївся, ти взяв би його». Кінець цитати. Сказане ним походить із вірша «Хіба якщо чиниш добре, не буде піднесення?» Ось слова «Зогару» там, розділ «Берешіт», сторінка 113: «Що таке שאת? Як написано: יתר שאת, “перевага піднесення”. Адже первісток має перевагу в усьому, і це залежить від його вчинків. Тому — “якщо чиниш добре, піднесення”». [П2585]

Яд Єгуда · 18

«Призначений» тощо: Рувим був готовий до цих трьох, якби не згрішив, за висловом мудреців, благословенної пам’яті, про вірш «Перевага піднесення й перевага сили».

Яд Єгуда · 19

«Ще прочитай у ньому» тощо. Тобто שמ’ [нерозкрите скорочення]: через це нешама Рувима мусила прийти потай і приховано: адже він також названий за світлом, схованим і прихованим від шести днів творіння. Як сказано в «Сабі», розділ «Мішпатім», сторінка 105: «Рувим — אור בן, “світло — син”, бо написано: “І сказав Бог: нехай буде світло”». Йдеться про вище світло Ацилуту, яке виблискує в його першій точці, Кетер, що її еманував Га-Шем, благословенний Він. Про нього сказано: «І сказав Бог: нехай буде світло». Те світло було приховане: світло тієї точки зменшилося, і в ній з’явилася певна непроникність, доки не утворилася посудина, як автор пояснив у трактаті «Йонат елем», глава 5. Саба сказав, що Рувим відповідав тому світлу, бо він — перший з Ізраїлевих синів, як те світло — перше в Ацилуті. Тому його названо «Рувим — אור בן»: він син, який відповідає тому світлу. Адже відомо й

Яд Єгуда · 19 · продовження

пояснено в багатьох місцях, що нижнє впорядкування колін Єшуруна відповідало вищому впорядкуванню в будові Ацилуту. Так мені здається слід пояснювати цей вислів. Я бачив того, хто думав, що йдеться про Ім’я ב”ן — Ім’я הוי”ה із заповненням через ге. Не знаю, чому Рувим мав би називатися за цим заповненням більше, ніж за іншими заповненнями відомого Імені. А вірш «І сказав Бог: нехай буде світло» охоплює всі чотири заповнення — ס”ג, ע”ב, מ”ה, ב”ן, — сума яких дорівнює יהי אור, «нехай буде світло». [П2586]

Яд Єгуда · 20

Так само й нешама Гада мусила прийти приховано, бо в ньому сховане й приховане вище світло: він постає як ахораїм. Адже всі четверо синів рабинь виходять назовні від рук і назовні від стегон; у них стоїть точка Нукви. Про них сказано: «І всі їхні задні частини — досередини», як пояснено. Світло приховане, бо вже припинилося в Малхут. А те, що через це нешама Гада вийшла потай більшою мірою, ніж у решти синів рабинь, — тому, що «якби він не був із синів рабинь, його година стояла б», як буде сказано далі. [П2587]

Яд Єгуда · 21

«Адже про Лію написано». Тобто тому, коли Лія народила Юду, який відповідає Малхут, завершенню будови, про неї написано, що вона перестала народжувати: світло припинилося. Так сказано в «Сабі» там. Ось його слова: «І в книзі דוקנא [непевне прочитання]: “І перестала народжувати” сказано не про Лію, а про Рахіль. Це написано про כנס’ [нерозкрите скорочення], ту, що долучилася до Юди [непевне прочитання]». [П2588]

Яд Єгуда · 22

«Тому приховалася алеф». У «Зогарі», розділ «Ваєхі», сторінка 570, рабі Іцхак сказав: «Якби Гад не був із синів рабинь, година стояла б у повноті; та вона відійшла від нього. Саме це написано: “Мої брати зрадили, мов потік”, бо та ріка, що тече, відійшла тієї години» тощо. [П2589]

Йоель Моше · 1

«Відтоді, як я породив» тощо. Тобто Давид — переселення Адама, який породив нащадків у провині через свою необачність, як сказано

Йоель Моше · 1 · продовження

вище, у главі 9. Міра за міру не скасована; тому Давид також народився у провині: на вигляд це було як у дітей підміни, як буде сказано нижче, бо [його батько] думав, що сходиться зі своєю рабинею, а зійшовся зі своєю дружиною. «І навіть моавитянка»: Єссей був сином сина Рут і був непридатний входити до громади; тому віддалився від своєї дружини, щоб Давид не народився непридатним. «І щоб виконати на собі» тощо: він думав задовольнити обидва боки — віддалитися від дружини й не припиняти плодитися та розмножуватися на старості, як сказано: «І ввечері не давай спочинку своїй руці». [П2590]

«Якщо моавитянин» тощо — тоді я придатний входити до громади, а ти вільна. «А якщо навіть моавитянка» заборонена, тоді я заборонений, і мої слова нічого не означають: ти й далі рабиня, адже рабиню певно дозволено брати за дружину. Хоча моавитянинові дозволено брати за дружину — אע"פ כמשוחרר [неясний зв'язок; згадано звільнену рабиню], — чому ж він сказав: «Мої слова нічого не означають»? Він вчинив як рабі Тарфон, який сказав у розділі «Десять родоводів»: «Мамзери можуть очиститися. Як? Мамзер бере за дружину рабиню; дитина така, як вона, — раб. Коли його звільняють, він виявляється придатним для громади». Так вчинив Єссей. Якби вона була вільною, а він — моавитянином із вадою, дитина пішла б за ним і мала б таку саму ваду. Тому він сказав: «Мої слова нічого не означають», як сказано вище. [П2591]

«А рабиня» тощо. Вона знала, що галаха — «моавитянин, а не моавитянка», і входити до громади дозволено. Тому передала умовні знаки своїй пані, Єссеєвій дружині, щоб він зійшовся з дружиною, а не з нею. «Через її достойність»: тому, що він непридатний сходитися з нею, бо він моавитянин. Дивись нижче, главу 18, щодо Лії. «Так само Рувим»: Лію було підставлено замість Рахілі; Рувим народився від того співжиття, коли він думав, що це Рахіль, а це була Лія. «З дітей підміни» тощо: це з дітей дев'яти мір — п'є з цієї чаші, а погляд спрямовує до іншої. Дивись «Зогар», «Ваєце». [П2592] «Те саме й Гад»: він також народився потай, бо Лія спершу не порадилася з Яковом, а «взяла свою

Йоель Моше · 1 · продовження

рабиню й дала Яковові». Дивись нижче, главу 18.

«Давид — щоб спокутувати» тощо: Давид мусив породжувати потай, щоб спокутувати публічність тощо — те, що зійшовся в час суду, у шостий день, на очах усіх, як сказано вище, у главі 9. Рувим був виправленням Каїна, який народився від публічного співжиття, як сказано вище. Гілка — це Рувим, його корінь — Каїн; він перший син, тому «син», а не «чоловік». Також його названо «син», Рувим: цей збудує й виправить те, що зруйнував [той]. Саме це сказано: «Яка різниця між моїм сином і моїм свекром» — це Ісав; також виправив і тримався свого первісного зіпсуття. Як сказано в «Зогарі»: Яків та Ісав — це Каїн та Авель. [П2593]

«Світло — син» (או"ר בן) — це Рувим, за назвою прихованого світла тощо. Пояснення: світло, створене від шести днів творіння, — це ע"ב, ס"ג, מ"ה, світло цього світу. А світло майбутнього світу — Ім'я ב"ן. Світло майбутнього світу сховане у світлі цього світу. Саме це — Рувим: світло, сховане в Імені ב"ן. «І Він — Святий, благословенний Він, — не присягнув Своєю нефеш»; שגנזו האור [неясний зв'язок: приховав світло]. Нефеш — це Малхут. [П2594]

«Видимість ахораїм». Тобто дванадцять колін; שאליה [неясне слово] «було на дванадцяти волах», і це відповідає дванадцятьом колінам. Написано: «Обличчя вола» — עבורה ג"ם בירם [непевне прочитання] — «щоб натякнути на» תומה? [непевне прочитання] «вищу»: по три членування в кожній гомілці, отже, «його гомілки — стовпи שש». [П2595] Так само в правій руці й лівій руці — у кожній по три членування; разом дванадцять. Видимість ахораїм — це задні частини двох його рук, які окремо виступають назад. Так само в прапорах — чотири трійки; отже, чотири проти דו' גבי השקופות? [непевне прочитання]. [П2596] Тому приховано — אור בענין ואחר שירד נקיים פי' ק' שלפה נתנה? [непевне прочитання та зв'язок] — Яковові потай. [П2597]

«Бо вона перестала народжувати»: припинилися вплив і народження; тому алеф прихована у слові Гад, написано בג"ד. «Виходити, щоб утілитися» тощо: зійти з вищого світу до

Йоель Моше · 1 · продовження

Давидової краплі, яку вивергнув його батько. «Про іншу чашу»: про свою рабиню, як сказано вище; він думав, що сходиться зі своєю рабинею, а це була його дружина. «І Святий, благословенний Він, звістив йому» — його

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 10

Йоель Моше · 1 · продовження

нешамі, щоб вона зійшла. «Щодо наміру його матері» — Давидової.

Хікур Дін — частина III — глава 11

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Перша заповідь», яку Адамові заповідано висловом «Плодіться й розмножуйтеся».

Яд Єгуда · 2

«Про яку ми сказали» вище, у главі 9: перший Адам поквапився виконати цю заповідь і зійшовся зі своєю дружиною у будень і вдень, тощо.

Яд Єгуда · 3

«Вона є основою для висновку»: із неї вчимося щодо всіх заповідей, які потребують пильнування та належної неквапності.

Яд Єгуда · 4

«І велике приготування»: вони потребують значного приготування, щоб підкорити сітра ахра, як наведено у Зогарі, «Дварім», сторінка 466, щодо благословення зімуну, на вірш «І благословлятиму Господа». Дивись там. [П2603]

Рама з Фано

Перша заповідь, про яку ми сказали, є основою для висновку щодо всіх заповідей: вони потребують пильнування та великого приготування. Як проголошував цар Соломон, мир йому: «Хто пильнує заповідь, не пізнає нічого лихого». [П2598]

Піди й навчися зі споживання Песаха в Єгипті: щодо нього написано про поспіх Шехіни, яка квапилася визволити своїх дітей. Щоб застерегти від сум'яття та метушні у виконанні тієї заповіді й навчити нас, що поспіх згадано лише з цим наміром, Писання спершу пояснило: «І так їжте його» — із трьома видами приготування.

І відомі слова мудреців: «Більший переступ із належним наміром, ніж заповідь не заради неї самої», גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה. Це вислів «великого задуму», גדול העצה. Адже створення шкідливих істот — переступ із належним наміром; і воно велике для потреб правильного управління, через заповідь не заради

Яд Єгуда · 5

«Хто пильнує заповідь»: слово «пильнує» має значення очікування, як у «А його батько зберіг [ці слова]».

Яд Єгуда · 6

«Хто чекає вітру». Тобто той, хто чекає й виконує заповідь «задля заповіді», למצוה [непевне прочитання], не пізнає нічого лихого від втрати її винагороди. [П2604]

Яд Єгуда · 7

«Щодо нього написано»: «І так їжте його: ваші стегна підперезані, ваше взуття на ваших ногах і ваші палиці у ваших руках; і їжте його в поспіху». Мудреці, благословенної пам'яті, розійшлися: один каже, що це поспіх Шехіни, інший — поспіх Ізраїлю. Автор тлумачить за тим, хто каже про поспіх Шехіни. Щоб не помилитися й не сказати, що це поспіх Ізраїлю, вірш спершу навів ש"ש [невстановлене скорочення] ці речі:

Яд Єгуда · 7 · продовження

«ваші стегна», «ваше взуття», «ваша палиця» тощо, — щоб указати: їсти його з підготовкою та приготуванням, без поспіху. [П2605]

Яд Єгуда · 8

«І як відомо» зі слів мудреців, благословенної пам'яті, у «Недарім»: «Більший переступ із належним наміром, ніж заповідь не заради неї самої». Хоча вислів має свій простий зміст, як там виводиться з вірша, автор принагідно пояснює його як образний вислів: перша мем у слові ממצוה є мем причини. Задум такий: великий переступ із належним наміром, а його причина — заповідь не заради неї самої. І справа доходить… [П2606]

Яд Єгуда · 9

…«до створення шкідливих істот», яке для Нього, так би мовити, вважається переступом із належним наміром; і воно було…

Яд Єгуда · 10

…«велике» для потреб управління світом. Адже це ті збирачі, що «повертають?» / «обходять?», המחזירי? [непевне прочитання], постійно, щоб належно стягувати з грішників. Це і є «великий переступ із належним наміром», тобто створення шкідливих істот. Причиною була заповідь не заради неї самої, яку

Рама з Фано · продовження

неї самої, яку спочатку поквапом виконав наш перший батько, як вище, у главі 9. Ця заповідь потребує очищення, щоб піднести ріг Його народу в чистоті думки та очищенні наміру. [П2599]

Коли шкідливі істоти були створені напередодні шабату, у сутінках, у час, коли було немовби кваплення, — міра за міру, — Адам злякався за свою душу й закричав великим криком: «Бо ось Твої вороги, Господи!» Святий дух у його устах — істина; він також відповідає своїми словами: «Бо ось Твої вороги загинуть», «І Ти піднесеш мій ріг, як у реема». [П2600]

Саме тому вони були створені тоді недовершеним творінням: не вдень, щоб їхнє створення не завершилося, і не вночі, бо зі святістю дня вже немає жодного творіння, а саме в сутінках, у мить ока. Ми це пояснимо.

Із відомого знака планетарних годин — חל"ם כצנ"ש для початків днів і כצנ"ש חל"ם для початків ночей — нам стане зрозуміло, що створення шкідливих істот відбулося наприкінці панування Юпітера (Цедек), щоб вони були підкорені йому: він є планетою нашого батька Авраама, як написано: «Цедек покличе його до своєї стопи». [П2601]

Оскільки під ним було створено шкідливих істот, спочатку він стояв на заході, близько до заходу за обрій. Аж поки Його милосердя, нехай буде Він благословенний, не переважило заради нас, і Він поставив його на

Яд Єгуда · 10 · продовження

перший Адам виконав перед тим: поквапився з виконанням і ввійшов до своєї дружини прилюдно. Ця заповідь не заради неї самої потребувала очищення, «щоб піднести» — щоб піднести ріг Ізраїлю в чистоті думки, на противагу гріхові. Заради цього очищення й були створені шкідливі істоти. Це і є «через заповідь не заради неї самої». [П2607]

Яд Єгуда · 11

«Коли були створені» тощо. Автор принагідно пояснює написане: «Бо ось Твої вороги, Господи, бо ось Твої вороги загинуть, розпорошаться всі, хто чинить беззаконня; і Ти піднесеш мій ріг, як у реема» тощо. Це в псалмі «Пісня на день шабату», який сказав перший Адам, як відомо. Вислів «Бо ось Твої вороги, Господи» перший Адам сказав як запит і крик, коли були створені шкідливі істоти. А вислів «Бо ось Твої вороги загинуть» тощо — відповідь Святого духу. Саме це є причиною повтору.

Яд Єгуда · 12

«І ми це пояснимо» — у главі 13.

Яд Єгуда · 13

«Із знака» тощо нам стане зрозуміло, що наприкінці шостого дня служить планета Юпітер

Яд Єгуда · 13 · продовження

(Цедек).

Яд Єгуда · 14

«І оскільки» тощо. Наприкінці трактату «Шабат», на вірш «І вивів його назовні», Він сказав йому: «Вийди зі своєї астрології, бо Ізраїль не має планетарної визначеності. Що ти думаєш — що Юпітер стоїть на заході? Я поверну його й поставлю на сході». Саме це й написано: «Хто збудив зі сходу: Цедек покличе його до своєї стопи». [П2608]

Раші пояснив: «Юпітер, який є твоєю планетою,

Рама з Фано · продовження

сході, щоб він сходив, зростав і піднімався з обрію.

Їхнє створення припинилося на початку панування Марса (Маадім), бо їхній Володар прокляв їх загибеллю та смертю, דמאריהון לאט להון ומות אבדון. Це, безперечно, завершення діла творіння: приготувати шкідливим істотам місце забиття, щоб вони загинули. А святість дня навіки стоятиме для тих, хто береже шабат і називає його насолодою. [П2602]

Ці два служителі допомагатимуть тим, хто супроводжує нас у ночі шабату, просити за нас милосердя, щоб ми постійно вшановували шабат і не було перешкоди.

Яд Єгуда · 14 · продовження

стоїть [там], охолоджений і непридатний для народження дітей» тощо. «Так я знайшов у Шасі нашого вчителя га-Леві. На сході — у місці тепла». Кінець цитати.

Авторові більше до вподоби пояснити це щодо заходу й сходу, ніж щодо холоду й тепла. Авраам не був придатний до народження дітей, коли Юпітер стояв на заході, бо той наближався до заходу за обрій. Святий, благословенний Він, поставив його на сході, щоб той добре піднімався. А причиною того, що Юпітер стояв на заході, було створення під ним шкідливих істот, які послаблювали його силу. Проте Га-Шем, благословенний Він, упорядкував планету так, щоб шкідливі істоти були їй підкорені.

Яд Єгуда · 14 · продовження

Яд Єгуда · 15

«З обрію» — вислів астрономів: це лінія, яка прямо проходить по поверхні землі й сягає неба; на ній видно схід і захід.

Яд Єгуда · 16

«Їхнє створення припинилося» — створення шкідливих істот, коли настав шабат. Воно не завершилося: Він не встиг створити тіла. Це було на початку панування Марса, який панує над загибеллю та смертю. Саме це й означає сказане: «Їхній Володар» — шкідливих істот — «прокляв», לאט, і встановив для них загибель та смерть.

Яд Єгуда · 17

«І це»: припинення їхнього створення є не вадою діла творіння, а, навпаки, завершенням Його праці, «щоб приготувати» тощо.

Яд Єгуда · 18

«І від цих двох служителів» — планети Юпітер і планети Марс — отримають допомогу два ангели, які супроводжують людину в ніч шабату й кажуть: «Нехай буде воля, щоб наступного шабату було так само». Тому вони названі їхніми іменами: Цадкіель — князь планети Юпітер, і Самаель — князь Марса. А ці ангели [прогалина у джерелі], «і так ці слова, що вказують на нас», והכי המלות הללו המורי עלינו [непевний зв'язок], [прогалина у джерелі] шабат. [П2609]

Йоель Моше · 1

«Перша заповідь» тощо — «Плодіться й розмножуйтеся», яку перший Адам виконав без приготування, як вище, у главі 9. Вона є основою для висновку щодо всіх заповідей, які потребують пильнування: тобто очікування й неквапності, на відміну від поспіху першого Адама. «Хто пильнує заповідь» тощо — тобто нехай почекає.

«І застерегти від сум'яття»: Він застеріг Ізраїль щодо заповіді споживання Песаха, щоб не було поспіху, а лише «ваші стегна підперезані, ваше

Йоель Моше · 1 · продовження

взуття на ваших ногах і ваші палиці у ваших руках» — три види приготування; поспіх же стосується Шехіни.

«Створення шкідливих істот — переступ із належним наміром» тощо. Саме їхнє створення вважається, так би мовити, переступом, бо вони шкодять людині. Проте воно було з належним наміром, для потреб управління: вони вірні тим, хто їх посилає. Це і є правильне управління. Звідки постав такий переступ із належним наміром? Через заповідь не заради неї самої: ту, яку виконав Адам, поквапившись увійти до своєї дружини перед належним часом, як вище.

Після цього він учинив тшуву й перебував בנהיגון [значення не встановлено]; породжував сто тридцять років духів, демонів і лілін, як відомо. Це і є «великий переступ із належним наміром», який постав із заповіді не заради неї самої. Та заповідь потребує тшуви, очищення та очищення наміру — зробити її заради неї самої. [П2610]

«Бо ось Твої вороги, Господи» тощо — про шкідливих істот, яких він побачив: «Бо ось Твої вороги» тощо. Святий дух відповів йому: «Не бійся, бо ось Твої вороги загинуть».

Суть така: у ста двадцяти перестановках אלהי"ם шістдесят праворуч і шістдесят ліворуч. Це і є «бо ось», הנ"ה הנ"ה — гематрія 60. Він боявся тих, що ліворуч. Сказав йому: «Є ще шістдесят інших, праворуч»; це і є «бо ось» тощо. І це: «Ось ложе Соломона, шістдесят витязів довкола нього». Це і є сказане про Ахітофела: «в Елогім», באלקים, «ось, ось Елогім — серед тих, хто підтримує мене», הנ"ה הנ"ה אלהי בסומכי. «Елогім, Ти навчав мене змалку, і до ось», ועד הנ"ה. А щодо Єлисея: «Зціліли води ось і ось», רפאו מים הנ"ה והנ"ה. [П2611]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 11

Йоель Моше · 1 · продовження

«Наприкінці панування Юпітера» — це наприкінці панування шостого дня. «Що подвоїлося в Цедек», שנכפי בצדק [зв'язок неясний]. Під Юпітером були створені шкідливі істоти. [П2612]

«І піднімається з обрію» тощо: межа називається офка. [П2613]

«На початку панування Марса» — це на початку ночі шабату.

«דמרריהון» — пояснення: його гіркота; «לאטי» — пояснення: проклинає їх, לייט להון. І мені видається, що слід читати דמריהון, тобто Святий, благословенний Він, доводить до них загибель та смерть, למטי להון אבדון ומות. Пояснення: під планетою Марс до них, шкідливих істот, доводяться загибель і смерть. Це і є пояснення: у мить початку шабату — безперечно, завершення діла творіння, бо в цю мить Він приготував відповідь, מענה, і загибель шкідливим істотам, створеним у мить, що передувала їй, під планетою Юпітер. А це — під планетою Марс. [П2614]

«Служителі» — планета Юпітер і планета Марс. Там два ангели супроводжують людину в ніч шабату: один добрий, а інший злий. Один каже: «Нехай буде воля, щоб наступного шабату було так само», а другий ангел мимоволі відповідає «амен».

Щодо Цадкіеля й Самаеля: разом їхня гематрія — 366, число днів сонячного року, 365 днів і чверть; досить того, що частину дня вважають цілим. [П2615]

Хікур Дін — частина III — глава 12

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І завершив Бог» тощо. Це продовжує сказане в попередній главі: завершення діяння творіння — приготувати згубникам місце заколення. Відповідно до цього автор пояснює вірш «І завершив» тощо.

Яд Єгуда · 2

«Увійшов у нього на товщину волосини». Вислів «Берешіт раба», глава 10: «Рабі запитав рабі Ішмаеля, сина Йосі: “Чи чув ти від свого батька, що означає: ‘І завершив Бог сьомого дня’? Адже це дивно!” Той відповів: “Як той, хто б’є молотом…” Рабі Шимон бар Йохай сказав: “Плоть і кров, яка не знає ні своїх пір, ні своїх митей, ні своїх годин, додає від буднього до священного. Але Святий, благословенний Він, який знає Свої миті, пори й години, увійшов у нього на товщину волосини”». Кінець цитати. [П2621]

Яд Єгуда · 3

Пояснення «на товщину волосини від ширини небесної сфери»: небесна сфера визначає час, як відомо.

Яд Єгуда · 4

«Так само із завершенням спочинку». Тобто справа вся — напередодні шабату,

Рама з Фано

«І завершив Бог сьомого дня Свою працю, яку зробив». Адже із завершенням Свого діяння Він увійшов у нього на товщину волосини від ширини небесної сфери. Так само із завершенням спочинку, на виході сьомого дня, написано: «І відпочив» (וינפש), що за гематрією дорівнює מו”ת, «смерть». Витлумачили це: «Горе — втрачено нефеш». Ідеться про нефеш людини, від якої відійшла додаткова нешама. Проте Писання не виходить за межі свого простого значення: адже про Того, хто спочивав цього дня, написано וינפש у формі ніфаль. Так би мовити, Він убрався в ту частину людської нешами, яка піднімається, і запитує її: «Чим ти займалася в нових тлумаченнях Тори?» Про неї написано: «Не стримуй добра від його власників», як відомо. Нефеш — це й добро: נפש та טוב у заміні АТ-БАШ. [П2616]

Це вбирання неодмінно має відбутися в останню мить спочинку, перш ніж запанують будні. Ним Він додає сили, щоб оновити діяння творіння в наступні шість днів, у які ноги проводу сходять до смерті. Так само в ніч шабату з Нього цілком було знято буденні шати, і Він увійшов у святість на товщину волосини. Про цю крихітну мить написано ויכל — «і завершив», за словами мудреців: це скасування того, хто скасовує, як ми згадували. У ньому — довершеність

Яд Єгуда · 4 · продовження

«коли הורמ”ש» [нерозкрита форма]; це буде пояснено далі. [П2622]

Яд Єгуда · 5

«Намір» тощо — «його протилежність» (היפוכו): те, що автор сказав про відхід додаткової нешами. Адже тут не мається на увазі, що додаткова нешама «захворіла разом із тілом» (שחלה עם הגוף), а «згадана» (הזכורה) для нешами людини, коли додаткова нешама відходить від неї [зв’язок неясний]. Це згадано в розділі «Ваякгель», сторінка 366. Ось його слова: «Написано וינפש, і пояснили: “Горе нефеш, яка пішла”; וספיר הוה [неясний вислів]. Але якщо так, слід було сказати “горе тілу”, бо від нього втрачено нефеш. Та таємниця слова така: вже є нефеш, яка бере й притягає до себе цю додаткову руах. Ця руах перебуває כנזוח [неясна форма] тієї нефеш, і вона вдихає її всі дні шабату. Тоді ця нефеш стає більшою, כדברי׳ [нерозкрита форма], і підноситься більше, ніж була. Тому зрозумій: усі нефашот Ізраїлю увінчуються в день шабату; і вінець для них — те, що ця руах перебуває в них. Коли

Яд Єгуда · 5 · продовження

шабат виходить — горе нефеш, яка втратила те, що втратила: той вінець, ההוא מינהו [неясна форма], що був у ній. І це — [прогалина у джерелі]. Коли цей шабат піднімається вгору, після нього — нефеш, яка втратила те, що втратила». [П2623]

Яд Єгуда · 6

Проте нам усе ще потрібне велике пояснення: як, за цим тлумаченням, розуміти простий зміст וינפש, який стосується Святого, благословенний Він? Тому автор сказав, що, за простим значенням, וינפש означає: Він убирався в додаткову нешаму. Саме це — «у святостях החדו» [нерозкрите скорочення] — [прогалина у джерелі]. Далі: לאורחשם — «вислів המטבל» [можливо, «того, хто вмочає»]; «і ця річ — добірна; видається, що не для цього…» — משאשכ"ל חז"ל גלהק"ה [неясний зв'язок]. [П2624]

«І ще» — בשחין בההמן כאתין לבריחי" [неясний вислів] — «через עתרי [можливе "вінці"], Святий, благословенний Він»; «у їхній радості праведниками піднімаються вгору» [зв'язок непевний]. «Коли виходить молитва, במחשין [неясна форма], піднімаються звідси; כשרו עילייהו דישראל [неясний зв'язок]. Душі

Рама з Фано · продовження

усього діяння творіння й жаданий серед його днів. [П2617]

Щоб ми не помилилися, Писання уточнило й спершу сказало: «І був вечір, і був ранок — день шостий», — і відразу: «І були завершені небеса». У діянні творіння нічого не бракує, тому завершення приписано їм. І не лише наприкінці дня: творіння завершилося вже зі створенням людини, останньої серед усіх створінь. Решту дня Єдиний у світі готував перед нею шабатову трапезу, адже «жодного польового куща ще не було на землі й жодна польова трава ще не зросла». Потрібні були створення людини та оселення її в Еденському саду.

В агаді вже пояснено: коли Бог, благословенний Він, піднімає хмари в шабат і посилає дощ на землю, Він не переносить з одного володіння в інше. Він — як господар дому, перед яким увесь його двір є чотирма ліктями; повітря приватного володіння сягає небозводу. Тим паче в шостий день, від полудня й далі: це належний час довершити приготування до праці шести днів, щоб вона була впорядкована на честь шабату, і приготувати для людини весільний покров та суку миру. [П2618]

І все ж читаємо також: «День шостий — і були завершені небеса»: Він припинив ці приготування ще за дня, щоб Самому, у Своїй славі, дотриматися додатка до шабату й заборонити види праці, заборонені

Яд Єгуда · 6 · продовження

сходять туди, до мешканців саду; піднімаються всі душі, що приходить на них — דשאל ["що запитав"?] — усі вони й стоять у подобі перед святим Царем». Далі: ח"כ כה אכל לכלכא מתני קדושא והלכו כההוא עלמתא באורייתא [неясний вислів]; «блаженний був той, хто зі святості…» — דחמימא ["теплого"?]; «сказав перед Ним: "Скільки радості!"» [зв'язок непевний]. [П2625]

«Ізсередини — Святий, благословенний Він» — כדי למעלה דילים [неясний зв'язок] — «і сказав: "זמין [готове / призначене] нове тлумачення Тори, яке ти висловив цього шабату; דכלכו וכלכו [неясні форми] запрошені до того слова у двох єшивах"». חיובן נחמל ונק"כה [неясний вислів]; «угорі запечатує те слово». [П2626]

«Кожне слово, яке оновиш у Торі»; «душа, яка сходить у шабат, огортається» — מזיינן ["озброюють / живлять"?] — «новими словами; і піднімаються вгору всі מזילין [неясна форма] вгорі; приносять у тому слові», і так далі. «Скільки шани понад шану пробуджується для слова тієї людини в час, коли Святий, благословенний Він, каже למתכני [можливе "влаштувати"], щоб

Яд Єгуда · 6 · продовження

слухати нове тлумачення й нові слова Тори». מתמיה דכלולא כללא כהה חיכין דבטין על רישיה [неясний вислів], і так далі; дивись там. [П2627]

Яд Єгуда · 7

«Про неї написано» тощо. У «Старці», розділ «Мішпатім», сторінка 105: «Нешама шабату — в час, коли Ізраїль освячує день» — דפי כנשתא כפקי [неясний зв'язок]; «душі — з палацу» — דחי מתכסין לחיכן כתתקען לקב"ה [неясний вислів] — «святі» — תייחי ניר [неясні форми] — «весь день шабату». «Після того, як шабат виходить, усі душі піднімаються й увінчуються винагородою, бо стоять угорі»; עדה [неясний зв'язок] — «увінчуються тим добром; добрі, які нібито струмують, — того, хто певно зробив», і так далі [зв'язок непевний]. [П2628]

«Ось написано: "Не стримуй добра від його власників, поки твоя рука має силу зробити".

Рама з Фано · продовження

Торою. Однак навіть в останню мить кінця присмерку, коли все вже було довершено, перед Ним, благословенним, ще не було задоволення, і завершення Його діянь Йому не приписувалося. Хоч створіння вже були у своєму належному стані, це тривало, доки не прийшов шабат і не прийшов спокій. Тоді написано: «І завершив Бог». Як сказано ними: «Світові бракувало лише шабату». Отже, слушно сказати, що Він не завершив, доки не спочив, — «щоб припинити ворога», як сказано. [П2619]

Усе подібне передане лише синам Завіту. Знай: для Птолемея вони змінили [текст] і не пояснили йому. Хоч вони приховали таємницю, вислів змінили лише за Торою істини, як ми згадували. Так само, коли на початку Тори вони змінили [порядок на] «Бог створив на початку» (אלהים ברא בראשית), мали на увазі, що вищий Елогім створив нижній בראשית, про який написано: «І примножилася мудрість Соломона», — за способом Єрусалимського перекладача. Так само — в усіх [цих змінах]. [П2620]

Яд Єгуда · 7 · продовження

Що означає "Не стримуй добра від його власників"? Це — Святий, благословенний Він»; וככסם ישראל מזינן [неясний вислів]. «Адже скрізь, де промовляють слова Тори, Святий, благословенний Він, і Громада Ізраїлю» — ליכון תמן וכייתי לן [неясний зв'язок]. «І тоді» — ההוא מילכא דטעי׳ ורע נשית דחילין [неясний вислів] — [прогалина у джерелі] — «слова»; ההום סמכא דטוב למעבד [неясний зв'язок]; «і піднімається вгору» — לקב"ה וכ"י [«до Святого, благословенний Він, і Громади Ізраїлю»] — «увінчуються тим добром» [суб'єкт не встановлено]. «Ці — חיונן [неясна форма] — власники того добра». [П2629]

Яд Єгуда · 8

«Нефеш — це й...» Тобто שם [«там» / «ім'я»], і так далі: пояснити цим, немовби сказав «не [прогалина у джерелі], бо [прогалина у джерелі]». Далі כתב הג"ם כ"ט זכור כרם כמ"ד כי קדם [неясний вислів]. [П2630]

Яд Єгуда · 9

«І це вбирання» тощо. Це завершення викладу, що пояснює справу напередодні шабату та на виході шабату одним способом.

Яд Єгуда · 10

«В останню мить» — щоб дати додаток на початку буднів діянню творіння. Адже завдяки новим тлумаченням Тори Га-Шем, благословенний Він, повсякчас творить нові небеса й нову землю, як пояснено вище, частина II, глава 14, зі «Зогару», «Берешіт»; дивись там.

Яд Єгуда · 11

«У які ноги проводу сходять до смерті». У шість робочих днів ноги Шехіни, яка вбирається в Метатрона для проводу світу, як відомо, сходять у світ Асія. Там — сторона нечистоти й дерево смерті, як відомо з багатьох місць «Зогару»: у будні панують кліпот та інша сторона. Тому й супроти цього, щоб ослабити силу кліпот, Він, так би мовити, додає сили новими тлумаченнями Тори для творення нових світів. [П2631]

Яд Єгуда · 12

«Цілком було знято» з вищого проводу буденні шати сторони нечистоти: усі вони «приховані й підвішені» в хмарі небозводів, в отворі великої безодні, як сказано у «Зогарі», «Берешіт», сторінка 169. [П2632]

Яд Єгуда · 13

«За словами мудреців» — у згаданому «Берешіт раба».

Яд Єгуда · 14

«Це скасування того, хто скасовує». У шабат скасовуються лихий нахил та згубники, які відвертали людину від служіння Йому, благословенному. Вислів ויכל у значенні скасування стосується скасування згубників.

Яд Єгуда · 15

«Як ми згадували» — у попередній главі.

Яд Єгуда · 16

«У ньому — довершеність» тощо. ויכל має також значення довершення: Онкелос переклав ויכלו як ואשתכללו, «і були довершені». Адже зі скасуванням того, хто скасовує, довершилося діяння творіння, а з ним — і шабат, жаданий серед його днів.

Яд Єгуда · 17

«Щоб ми не помилилися», сказавши, що ויכל — «і завершив» — стосується самого сьомого дня за простим значенням Писання, «Писання уточнило» тощо.

Яд Єгуда · 18

«В агаді» — «Берешіт раба», глава 11, щодо злочестивого Турнусруфуса, який запитав рабі Аківу: «Якщо Святий, благословенний Він, шанує шабат, нехай не здіймає цього дня вітрів, нехай не посилає цього дня дощів», і так далі. Його відповідь була: увесь світ перед Ним, благословенним, — наче чотири лікті. Дивись там та в «Шмот раба», глава 30.

Яд Єгуда · 19

«Тим паче» дозволено в шостий день. Отже, Га-Шемові, благословенний Він, не було потреби припиняти ці приготування ще за дня.

Яд Єгуда · 20

«Приготування» — для потреб шабату.

Яд Єгуда · 21

«Що припинив» тощо. Як сказано в «Берешіт раба»: «“І був вечір, і був ранок — день шостий”.

Яд Єгуда · 21 · продовження

Рабі Юдан сказав: “Це додаткова година, яку додають від буднього до священного; у ній завершилася праця світу”».

Яд Єгуда · 22

«Однак» тощо. Тобто не заперечуй: якщо Він припинив ще за дня, то що означає «І завершив Бог сьомого дня» — щонайменше в останню мить присмерку, як зазначено? Бо насправді сказане нами «припинив ще за дня» стосується задоволення, якого перед Ним, благословенним, не було аж до сьомого дня. [П2633]

Яд Єгуда · 23

«Як сказали мудреці, благословенної пам’яті», — там, у «Берешіт раба», глава 10.

Яд Єгуда · 24

«І слушно» тощо. Причина того, що перед Ним не було задоволення, доки не прийшов шабат, — як вище, у попередній главі: з приходом шабату Він усунув із מאריי”ה [неясна форма] згубників. Тому слушно приписати завершення діяння творіння шабатові й сказати, що перед тим Га-Шем, благословенний Він, не завершив Своєї праці. [П2634]

Яд Єгуда · 25

Усі подібні таємниці, які правдиво говоряться про скасування сторони нечистоти, передані лише синам Завіту, що належать стороні святості. Тому сімдесят два мудреці змінили для царя Птолемея בע”ז [нерозкрите скорочення] й написали: «І завершив у шостий день, а спочив сьомого дня», як сказано в першому розділі «Мегіла». [П2635]

Яд Єгуда · 26

«Лише за Торою істини» — адже істиною було те, що Він завершив шостого дня.

Яд Єгуда · 27

Наміром було «приховати» (להסתירות): Елогім — Біна — еманував і створив Малхут. Адже בראשית означає мудрість, як переклав Єрусалимський [тарґум]: בחוכמתא, «мудрістю». Ідеться про нижню мудрість — Малхут, про яку написано: «І примножилася мудрість Соломона», бо вона була його мірою. Це й є «Елогім створив בראשית», і тим ראשית Він створив небеса тощо. Так сказано у «Зогарі», «Берешіт», сторінка 79; дивись там. [П2636]

Яд Єгуда · 28

«Так само — в усіх»: і в усіх інших речах, які сімдесят два старці змінили для Птолемея, сама зміна також була правдою.

Йоель Моше · 1

«Про нефеш людини…» Як пояснив «Зогар», «Ваякгель», сторінка שפ"ו? [386; непевне прочитання]: чому אבדה — «втратила», а не נאבדה — «була втрачена»? Тому що нефеш, яка повсякчас перебуває в людині, втратила від додаткової нешами, що приходить до людини в шабат. [П2637]

«Не стримуй добра…» Пояснення: добром називається Тора; власник добра — нефеш, адже נפ"ש в АТ-БАШ — טו"ב. Не стримуй Тори від нефеш у день шабату; у «Зогарі», «Шлах». А Святий, благословенний Він, запитує: «Яку святість ви мали в Торі?» [П2638]

«Ноги проводу…» У шість робочих днів провід здійснюється через Метатрона та Сандальфона. У будні їхня голова — у світі Брія, тіло до ніг — у світі Єцира, а ноги — у світі Асія. Це й означає: רגלי — «мої ноги / ноги…» — «сходить до смерті» [неузгоджена форма], бо у світі Асія має місце смерть; дивись вище, частина I. А в день шабату вмивають їхні обличчя, і вони піднімаються вгору у світ Ацилут. Саме це сказано в Ґемарі: розповідали про рабі Єгуду бар Ілая, що він мив обличчя, руки й ноги напередодні шабату. Обличчя — навпроти голови у Брія; руки — навпроти тіла в Єцира; ноги — навпроти її ніг в Асія. Він був подібний до ангела Господа Воїнств: це Метатрон. Тому напередодні шабату вони натякнули на таємницю двох згаданих ангелів; מהר"ל נ"ק [нерозкрите скорочене посилання]. [П2639]

«Це скасування того, хто скасовує…» Пояснення:

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 12

Йоель Моше · 1 · продовження

у мить початку шабату створено місце заколення й загибелі згубників; це і є скасування того, хто скасовує, як зазначено. «Щоб ми не помилилися» — нібито вони не завершилися й Він не скінчив Своєї праці аж до самого дня шабату. Тому сказано «день шостий» і відразу «і були завершені» тощо. «І сука миру» — це шабат, наречена, цариця; це Шехіна.

«Лише шабату…» Пояснення: світові бракувало припинення дії згубників. «Отже, слушно сказати…» — аж до «щоб припинити ворога», як вище, у попередній главі. «Усе подібне…» Ця таємниця — що в першу мить першого шабату, зі створенням припинення дії згубників, завершилася праця небес і землі — була передана для розкриття лише синам Завіту. [П2640]

«Знайте: для Птолемея» вони змінили й написали: «І завершив шостого дня». Попри це, не замінили висловів, щоб написати неправду, адже насправді Він завершив працю самого шостого дня.

«Що вищий Елогім…» Пояснення: בראשית — це Хохма; ברא אלהים, «створив Бог», — це Біна. Вони змінили й написали «Елогім створив בראשית», та не написали неправди, бо так було у прямому світлі, як зазначено. Але у зворотному світлі Елогім створив нижній בראשית — це Малхут, яка також називається Хохмою, як сказано: «І примножилася мудрість Соломона». Соломон — від місяця, тобто Малхут, і про нього написано «мудрість», за способом Єрусалимського [тарґума], що переклав בראשית як בחוכמתא, «мудрістю». [П2641]

Хікур Дін — частина III — глава 13

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І в суперечці таннаїв» тощо. Розділ ב"מ (аркуш 34, зворот): «Наші вчителі навчали: сутінки — сумнівно, чи належать дневі, сумнівно, чи належать ночі» тощо. «А що таке сутінки? Від заходу сонця й увесь час, поки східний бік червоніє» тощо. «Рабі Йосі каже: сутінки — як мить ока; це входить, а те виходить, і неможливо точно їх визначити». Автор завершує своє тлумачення попередньої глави цією суперечкою таннаїв і каже… [П2650]

Яд Єгуда · 2

…що «один учитель» — перший танна, який вважає: «від заходу сонця». Його підстава — десять речей, створених у сутінках: їхнє створення було лише в можливості, без здійснення, як пояснено вище, у главі 3. Цю роботу, виконувану незвичним способом, дозволено навіть після заходу сонця, як він завершує невдовзі.

Яд Єгуда · 3

«І тоді відділяють десятину від демаю». Саме тому й у Мішні сказано: «Сумнівно, чи стемніло, чи ще не стемніло: відділяють десятину від демаю, влаштовують ерув і вкривають гаряче». Кожна з десяти речей за своєю назвою була демаєм — דא מאי הוא, «що це таке?», — бо ще не було відомо, що вона таке, аж до її втілення у свій час. Оскільки цю роботу від початку було дозволено в сутінках, тому також відділяють десятину [прогалина у джерелі]. [П2651]

Рама з Фано

У суперечці таннаїв щодо тривалості сутінків один учитель бере до уваги час створення десяти речей — від заходу сонця й увесь час, поки східний бік червоніє. Тоді відділяють десятину від демаю: адже про кожну з тих речей можна сказати דין מאי, «що це?», бо не знали, що вона таке, аж поки не настав її день вийти в дійсність, як вище. Влаштовують і ерув дворів, який установлено лише заради шляхів миру; такими є й усі десять речей — ми це пояснили. І вкривають гаряче, щоб зберегти тепло, за змістом Мойсеєвої могили. [П2642]

Натяк — «воду закип'ячує вогонь», מים תבעה אש: насолоджуватися в шабат тим, що приготовано напередодні шабату. Таке вкривання дозволено матеріалом, який не додає тепла, бо його смерть була добровільною, виконанням наказової заповіді. Він поховав себе сам, як ми згадали в частині II, главі 13. [П2643]

Усі ці десять речей були створені лише в можливості, що відповідає виконанню роботи незвичним способом, כלאחר יד. А інший учитель бере до уваги лише створення шкідливих істот, за змістом дозволу сказати чужинцеві [виконати роботу] навіть у ту мить ока; він робить відразу. Проте щодо його власного рішення й власної потреби написано: «Не припинятимуть», לא ישבותו. Якщо

Яд Єгуда · 3 · продовження

Яд Єгуда · 4

«Як вище» — у главі 3.

Яд Єгуда · 5

«І влаштовують ерув». Сказане в Мішні «і влаштовують ерув», яке Ґемара пояснює щодо еруву дворів, теж із цієї причини. Підстава еруву дворів — шляхи миру, як наведено у Ґемарі: Соломон і його суд заборонили перенесення у дворах через перенесення в громадському володінні, а за допомогою еруву дозволили задля миру, щоб господарі домів могли переносити речі зі своїх домів. Створення десяти речей також було заради шляхів миру, як пояснено вище, у главі 3: виправити те, що перший Адам зіпсував у правильній природі. Воно відбулося в сутінках, тому дозволили і

Яд Єгуда · 5 · продовження

влаштовувати ерув дворів у сутінках. [П2652]

Яд Єгуда · 6

«І ми це пояснили» — вище, там само.

Яд Єгуда · 7

«І вкривають гаряче»: як могила Мойсея була створена в сутінках, на думку «деякі кажуть» у Мішні «Авот». Це подібне до вкривання гарячого напередодні шабату, щоб насолоджуватися в шабат. Вище, у частині II, главі 13, пояснено: Мойсей почав зігріватися напередодні шабату й затримався до години мінхи в шабат. У ту годину прихильності Святого Давнього вийшла його нешама; «і увінчався ним», ואתעטר ביה [референт неясний]. Отже, він насолодився в шабат тим, що напередодні шабату приготував себе до поховання. [П2653]

Яд Єгуда · 8

«І натяк» на сказане нами, що Мойсеєва могила є причиною дозволу вкривати гаряче, — у вірші «Воду закип'ячує вогонь», מים תבעה אש (Ісая, 64). Його зміст: вогонь кип'ятить воду. Вогонь є дієвцем, а вода — тим, на що діють. Належало б перевернути вислів: поставити вогонь першим, а воду — після нього, і сказати אש תבעה מים, «вогонь закип'ячує воду», як написали тлумачі. Тому тут натяк: вода — це Мойсей, бо

Рама з Фано · продовження

ж він спочив — підлягає смерті: однаково в день шабату чи в будь-який інший день тижня. [П2644]

Щоправда, давні мудреці казали, що Енох, син Єреда, за своєю великою мудрістю й побожністю запровадив закони та звичаї для всіх давніх народів — відповідно до того, що знав про природу людей і кліматичних областей. Їжа, корисна одному, не пасуватиме іншому; тому кожному з них він заборонив страви, шкідливі для збереження складу їхнього тіла. Він віддалив їх усіх від нечистоти померлих і від заборонених статевих зв'язків. Навчив їх належної поведінки та жертвоприношень Володареві всього, благословенний Він, — відповідно до кожної країни, потреб її місця й порядків, щоб вона була бажаною перед Ним, нехай буде Він благословенний.

Саме цього не остерігся інший, крім нас: наче Енох, боронь Боже, зміцнював руки порушників, щоб приносити жертви богам земель. Казали також, що він установив для них свята. Саме про це ми зараз міркуємо. [П2645]

Проте можливо, що його свята були встановлені для них лише задля радості у служінні Небесам, без припинення роботи для народу. Хоча на ринку й багато нероб — як і нині це є звичаєм у Кедару й Аравії: вони не поставлять над собою царем нікого, крім того, хто опанував ремесло й чиє діло рук вони схвалять. У свої свята й дні спочинку вони

Яд Єгуда · 8 · продовження

написано «Адже з води я його витягла», як вище, у главі 4. «Закип'ячує вогонь» — бо він є причиною вкривання у вогні напередодні шабату, у сутінках. Отже, слушно поставлено воду, яка є причиною, перед вогнем, який є наслідком. [П2654]

Яд Єгуда · 9

«І таке вкривання дозволено» тощо. Це також причина, чому дозволено вкривати лише матеріалом, який не додає тепла, а не тим, що додає: ним заборонено навіть завчасно, ще вдень. Бо Мойсеєва смерть у шабат не була чимось доданим: він помер за власною волею, виконуючи наказову заповідь, хоча йому було сказано «І помри на горі», як написано вище, у частині II, главі 13. «І почав із», עם [непевний зв'язок], напередодні шабату, а завершив у шабат. «І так могила не була зроблена», והכי קבר לא נעשה [непевне прочитання], у часі, а [прогалина у джерелі] труд і томління духу, «подих волі», הבלא דרעותא. [П2655]

Яд Єгуда · 10

«І всі ці» тощо — завершення думки. Ті десять речей від початку були дозволені після заходу сонця, бо вони подібні до роботи незвичним способом:

Яд Єгуда · 10 · продовження

адже були створені лише в можливості. Тому мудреці вважають, що сутінки починаються від заходу сонця.

Яд Єгуда · 11

«А інший учитель» — рабі Йосі, який вважає, що сутінки — як мить ока перед заходом сонця. Його підстава: він бере до уваги лише створення шкідливих істот і йде за сутінками, коли їх було створено. Тому їхнє створення було не після заходу сонця, а коли це виходить і те входить, як мить ока. Їхнє створення дозволено в ту годину, бо немає… [П2656]

Яд Єгуда · 12

…у сказанні чужинцеві [виконати роботу] в шабат нічого, крім швут; а швут у сутінках немає. Усі створіння були створені висловом: Господь сказав про них — і вони постали. Коли Він так сказав щодо шкідливих істот, закон був подібний до сказання чужинцеві. Отже, неможливо, щоб це сталося після заходу сонця, бо тоді навіть сказати заборонено. [П2657]

Яд Єгуда · 13

«І він робить» — тобто коли язичник виконує роботу до заходу сонця.

Рама з Фано · продовження

святкували та займалися своєю роботою. Саме так їм і личить. [П2646]

Адже спочинок був для них лише у вищих коренях, які ввійшли в думку й були приховані. Це і є їхнє застереження — їхня смерть. Але з розгортанням вони народжуються для праці. А працю над Торою, яка є винагородою за шабат, дано лише синам завіту. [П2647]

Хоча «не припинятимуть» не написано до Ноя, це не означає, що раніше вони не були щодо цього застережені. Усі заповіді синів Ноя — передання; мудреці прийшли й підперли їх віршами. Проте праведники всіх поколінь, без сумніву, берегли шабат. Для них шабат був великою заповіддю після того, як вони відокремилися, щоб іти шляхами Ізраїлю. [П2648]

Зі сказаного нами підтверджується: створення шкідливих істот було вельми недовершеним і неповним. Він чекав із ним аж до останньої миті, так що часу ледве вистачило надати їм хоч якусь форму один раз, без повтору, — лише на мить ока. Це від вислову «і відступив від нього», וירף ממנו: так би мовити, наче Вище око відступило від милосердя до світу. Саме це каже пророк: «На малу мить Я покинув тебе». А зі святістю дня, у якій є шатро миру: «З великим милосердям Я зберу тебе». [П2649]

Яд Єгуда · 14

«Проте за власним рішенням» тощо. Автор принагідно пояснює спочинок язичника й пов’язує це зі сказаним: заборона сказати язичникові [виконати роботу] в шабат стосується випадку, коли робота для потреб Ізраїлю. Коли ж для потреб самого язичника, заборони сказати немає; навпаки, цим виконується заповідь. Як сказали мудреці, благословенної пам’яті, у розділі «Чотири смертні кари»: «Язичник, який спочив, підлягає смерті, бо сказано: “День і ніч не припинятимуть”». Учитель сказав: «Їхнє застереження — це їхня смерть». А Равіна сказав: «Це потрібно навіть для другого дня тижня». [П2658]

Яд Єгуда · 15

«І кліматичні області» — частини заселеного світу, в яких живуть люди.

Яд Єгуда · 16

«І це»: сказане нами, що він навчав їх жертвоприношень Володареві всього, є тим, чого не остерігся інший, крім нас. Є той, хто вважав, що він навчав їх жертвоприношень, аби приносити богам земель; наче тим, боронь Боже,

Яд Єгуда · 16 · продовження

зміцнював руки порушників. Це не так.

Яд Єгуда · 17

«І про це ми зараз міркуємо»: він установив для них свята — але ж їм заборонено спочивати.

Яд Єгуда · 18

«Хоча на ринку й багато нероб», усе ж це неробство не заради спочинку та свята.

Яд Єгуда · 19

«Лише як вищі корені»: корінь кліпот укорінений у святості. [П2659]

Яд Єгуда · 20

«Які ввійшли в думку»: спочатку в думці Святого, благословенний Він, постало створити світ мірою суду, як відомо. Там, у Вищій думці, вони були приховані, бо Він, нехай буде благословенний, побачив, що світ не втримається. Тому саме там їхній спочинок.

Яд Єгуда · 21

«І це їхнє застереження» тощо. Про це сказано: «Їхнє застереження — це їхня смерть». Бо там, у Вищій думці, їхнє застереження — від слова «сяйво», זוהר, тобто їхнє сяйво й корінь; а також їхня смерть і скасування, бо там вони перестали лютувати.

Яд Єгуда · 22

«Але з розгортанням»: світи розгорнулися, і через розбиття, תבירין, кліпот зійшли вниз, до світу Асія. Вони народилися для праці, щоб виконувати своє посланництво, бо вони — збирачі, які повертають / обходять, המחזירי. Тому їм також личать труд і робота. Хоча вони народилися для праці, усе ж не для праці над Торою, як мудреці, благословенної пам'яті, сказали там само про язичника, який займається Торою. Причина: Тора є винагородою за заповідь шабату. Оскільки він не належить до заповіді, то не належить і до її винагороди. [П2660]

Яд Єгуда · 23

«І хоча» "день і ніч не припинятимуть" написано щодо Ноя, а не раніше, і на перший погляд із цього не можна вивести заборону шабату для язичника, усе ж «це не означає» тощо.

Яд Єгуда · 24

«Підперли його»: Авраам, Ісаак і Яків, великі праведники поколінь, берегли шабат, хоча до дарування Тори він був заборонений синам Ноя. Їхня причина: вони мали статус Ізраїлю, бо відокремилися, щоб іти шляхами Ізраїлю. З тієї ж причини вони також займалися Торою, як відомо.

Яд Єгуда · 25

«І зі сказаного нами»: автор повертається до свого тлумачення створення шкідливих істот.

Яд Єгуда · 26

«Ледве» тощо — як відомі слова мудреців, що Він не встиг створити їхні тіла, перш ніж настав священний день.

Яд Єгуда · 27

«І не повторить» — щоб створити тіло для форми: часу було лише на мить ока.

Яд Єгуда · 28

«Від вислову» тощо: пояснює «мить ока» тим, що Га-Шем, благословенний Він, відвів око милосердя від світу при створенні шкідливих істот.

Яд Єгуда · 29

«Саме це каже пророк»: «На малу мить Я покинув тебе, і з великим милосердям Я зберу тебе» (Ісая, 54). Задум такий: «На малу мить», коли шкідливих істот створено як лихий батіг, «Я покинув тебе». Проте часу не вистачило завершити, доки не настало «з великим милосердям Я зберу тебе» — через святість дня, коли перебуває Шехіна. Як наведено у Зогарі, «Берешіт», сторінка 129: «Коли оновлюється день при вході шабату, перебуває шатро миру й розпросторюється у світі. Що таке шатро миру? Це шабат. Усі духи, вихори, демони й увесь бік нечистоти — усі ховаються й входять в отвір жорна — דנוקבא [«отвору» або «жіночого начала»] — великої безодні», בעינא דריחייא דנוקבא דתהומ' רבא, тощо; дивись там. [П2661]

Йоель Моше · 1

«Не знав, що» тощо. Усі десять речей, створених напередодні шабату, були створені лише в можливості, без здійснення, аж до часу, коли кожна завершилася у свій час, як вище, у главі 3 цієї частини.

«Лише заради шляхів миру»: ці десять речей — «виправити прямоту, מיות', від правильної природи» [зв'язок неясний]. Ерув дворів є літерою вав Імені, бо Єсод і Тіферет — הסב' הכרעות [непевний зв'язок] Якова й Йосипа. Вав, וא"ו, продовження вав, рахуємо як одне. Тіферет, яка є вав Імені, зробила поєднання між Вищою Імою та нижньою Імою. Вав Імені зветься завітом миру. Отже, цим ерувом дворів утворюється мир між Вищою Імою й нижньою Імою. Це таємниця

Йоель Моше · 1 · продовження

Ґемари: «Мати надіслала ерув рукою малого сина», як сказано: син — Тіферет і Єсод, а мати — Малхут. [П2662]

«За змістом Мойсеєвої могили» тощо. Нешама Мойсея — з Єсоду в Хохмі, прості води. Але для управління світом було співучастя суду, стихії вогню. Це подібне до простих вод, що нагрілися від вогню: так і він — прості води, але заради Ізраїлю — стихія вогню.

«І натяк: воду закип'ячує вогонь». Мойсей — це «з води я його витягла», це Хесед; він — вищий образ і подоба, що відходить у шабат. Він мав також нижній образ і подобу — завіт вогню з боку суду, як вище, у частині II, главі 13. Той образ відійшов напередодні шабату. Це і є: насолоджуватися в шабат вищим світом, приготованим напередодні шабату, коли відійшов нижній образ. [П2663]

מים תבעה אש — це початкові літери אמ"ת; «і מ"ת», ומ"ת [нерозкрите скорочення]. Мойсей — середні літери עב"י; це משה в АЛЬБАС, אל"בס. Це таємниця «плетива вод — עב"י небес», מסכת מים עב"י שחקים: в АЛЬБАМ, משה ,אל"בם є עב"י. Це вода, Мойсеєва міра. Тому, коли після Мойсеєвої смерті було забуто триста тисяч галах, їх повернув Явец, יעב"ץ; і це עב"י в АТ-БАШ — משה; і так само в АТ-БАШ — משה. Бо АЛЬБАС, אל"בס, є таємницею прямого світла, а АТ-БАШ — таємницею зворотного світла. «І дивись א' у Зогарі». [П2664]

«ולא נברו לצדק ינתפסו?» [непевне прочитання: окремі слова про צדק, праведність, і схоплення не дають певного речення]. Адже щодо нього написано: צדיק в АТ-БАШ — מט"ה. [П2665]

«Який не додає тепла». Тобто: «מטה не був під покаранням, כשנבורת עליון מיתתו?» [непевне прочитання]; але він помер за власною волею. [П2666]

«А інший учитель бере до уваги» тощо. Тобто другий погляд у суперечці: раббан Шимон каже, що це як мить ока, і в ній — створення шкідливих істот. «За змістом חמה» [неясний зв'язок]. Сказання ґоєві [виконати роботу] — це шкідливі істоти; їх було створено висловом, як написано: «Словом Господа небеса створено».

Йоель Моше · 1 · продовження

Сказання ґоєві — швут, а заборони швут у сутінках немає. Натомість у самому шабаті заборонено, і саме за рішенням Ізраїлю. Щодо нього самого написано: «Не припинятимуть»; ґой, який спочив, підлягає смерті. [П2667]

«Чого не остерігся» тощо, «інший, крім нас» тощо: один тлумач пояснив, що Енох, син Єреда, зміцнював руки порушників, щоб приносили жертви, тощо. Боронь Боже!

«І про це ми міркуємо» тощо. Це потребує дослідження: як він установив їм свята, якщо ґой, який спочив, підлягає смерті? Проте можливо, що встановив їм свята лише для радості, без припинення роботи.

«У вищих коренях»: місце застереження кліпот — тобто їхнього світіння — вгорі, у святості. А внизу, із розгортанням униз, вони народжуються для праці, щоб не спочивали. Спочатку в Його волі постало створити кліпот, але, побачивши, що вони зруйнують світ, Він приховав їх, і вони повернулися до свого кореня. Думка — це Вища Хохма; там вони були приховані.

Але після розгортання світів кліпот огрубіли, і там вони мають силу виконувати свої дії. Це і є: їхнє застереження — це їхнє сяйво, яке походить від думки, Вищої Хохми; там їхня смерть і скасування. «І яка причина їхнього висловлювання, що залежить від Вищої думки?» — ומה הטעם אמירה שלהם שתלוי במחשב' העליונ' [зв'язок неясний]. Дивись Зогар, «Берешіт», сторінка 15; вона — швут. [П2668]

«До Ноя» тощо. Виходить, що раніше було дозволено спочивати; «це не означає» тощо. «Усі берегли шабат» тощо, бо праотці виконували всю Тору, навіть ерув страв. [П2669]

«На малу мить Я покинув тебе» тощо: між — у мить сутінків, בין ברגע בין השמשות [нерівний зв'язок], — при створенні шкідливих істот. А в мить початку шабату — «з великим милосердям», зі святістю дня шабату, у якому є шатро миру: це Шехіна. «Я зберу тебе» — бо їм створено місце забиття, як вище. «У якому є шатро миру» тощо: ז' [невстановлене

Йоель Моше · 1 · продовження

скорочення], Зогар, «Берешіт», сторінка 189. «І дивись: коли день освячується при вході шабату, перебуває шатро миру». Дивись там.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 13

Йоель Моше · 1 · продовження

[П2670]

Хікур Дін — частина III — глава 14

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Велике правило» тощо. Пояснивши створення шкідливих істот, Автор завершує також тлумачення про переступ із належним наміром і заповідь не заради неї самої, що випливає з Божих діянь при створенні шкідливих істот, як він згадав у главі 9. Тут він каже, що й нам належить так робити, бо нам заповідано уподібнюватися Йому, благословенному, як мудреці, благословенної пам'яті, пояснювали «І ходитимеш Його шляхами». ושב"כ מייתי ליה [непевно: «і ... наводить для нього»] — закони Небес. [П2678] [П2679]

Яд Єгуда · 2

«У законі про позичальника» написано в розділі «Мішпатім»: «Його власника немає з ним — неодмінно відшкодує; якщо його власник із ним — не відшкодовуватиме». У «Бава меціа» це віднесено до часу

Рама з Фано

Велике правило сказала Тора: «І ходитимеш Його шляхами». А в законі про позичальника — того, хто бере річ у позичку, — написано: «Його власника немає з ним», тобто в час позичання, — «неодмінно відшкодує», хоча власник був із ним під час події. «Якщо його власник із ним» у час позичання, хоча не був із ним під час події, — «не відшкодовуватиме». [П2671]

Відповідник такий: кожна дія з належним наміром, навіть якщо вона сама по собі небажана, зветься «його власник із ним» у думці. Це подібне до створення шкідливих істот, яке, так би мовити, зветься «його власника немає з ним» під час дії, оскільки це неповноцінне творіння. Тому «нехай не довершує» — אל ישלם, бо написано: «Не кажи: "Доведу зло до повноти"», אל תאמר אשלמה רע. Із цього ми навчилися рятувати переслідуваного через один із членів переслідувача — всюди, де можна обрати менше зло. [П2672]

А кожна дія не заради належної мети, навіть при виконанні заповідей, —

Яд Єгуда · 2 · продовження

позичання: це час роботи, а не час, коли вона була пошкоджена й померла. [П2680]

Яд Єгуда · 3

«Під час події» — коли вона була пошкоджена й померла.

Яд Єгуда · 4

«Відповідник» — як виконання заповідей.

Яд Єгуда · 5

«Навіть якщо вона небажана» — бо сама по собі є переступом.

Яд Єгуда · 6

«У думці», хоча його немає під час дії.

Яд Єгуда · 7

«Подібне до створення шкідливих істот»: це переступ із належним наміром, як згадано вище, у главі 11.

Яд Єгуда · 8

«Зветься, так би мовити»: його власник із ним у думці, а не під час дії. Адже, оскільки воно небажане, його не завершено, і творіння лишилося неповним та неповноцінним, як вище, у попередній главі.

Яд Єгуда · 9

«Тому»: як той, хто вчиняє переступ із належним наміром [стислий зв'язок], нехай іде шляхами свого Творця і, наскільки можливо, зменшує обсяг переступу. Нехай не довершує переступу: якщо довершить його, чинить подвійне лихо — довершує переступ і скасовує створення шкідливих істот, усупереч задумові. Як сказано в «Зогарі», «Мікец», עוון תמ"ה [неясна адреса], про вірш «Не кажи: "Доведу зло до повноти"». Ось його слова: «Прийди й побач: через це є добрий нахил і лихий нахил. В Ізраїлі потрібно зміцнювати добрий нахил проти лихого нахилу спрямуванням людських учинків. Якщо людина відхиляється ліворуч, лихий нахил посилюється проти доброго. Той, хто був ушкоджений на цьому боці — דא אכ ליה בסטרא דהא [неясний зв'язок], — не довершується одне через інше інакше, як через людські гріхи. Тому людина має стерегтися, щоб той лихий нахил не був довершений בעקישלוי [неясне слово], і нехай завжди повертається довкола [непевний зв'язок]. Адже добрий нахил належить повсякчас довершувати до повноти, а не лихий нахил. Тому — "Не кажи: доведу зло до повноти"».

Рама з Фано · продовження

«його власника немає з ним», бо початок думки є завершенням дії. Хоча Він із ним під час дії, адже заповідь певною мірою робить Його присутнім, за змістом своєї назви — מצוה, — ця заповідь безперечно потребує подвійного відшкодування: щоб людина ще раз віддала себе її виконанню заради неї самої, за змістом «Із того, що не заради неї самої, приходить до того, що заради неї самої». Знай це. А якщо не зробила так, краще б їй не бути створеною або щоб її плацента обернулася на її обличчя. Зрозумій це, щоб не потребувати ані запитань Тосафот, ані їхньої відповіді. [П2673]

Коли людина вчиняє переступ із належним наміром — наприклад, убиває переслідувача, щоб урятувати заручену дівчину, — цей переступ має відповідник у шляхах Всюдисущого. Натомість заповідь не заради неї самої зовсім не має відповідника в Його діяннях: не дай Боже! Отже, це тяжкий переступ у руках того, хто її виконує. Саме тому люди кажуть: «Молитва без наміру — як тіло без душі», яке оскверняє тяжкою нечистотою. Так і молитва без наміру пробуджує обвинувачення, бо Шехіна не перебуває на ушкодженому; отже, нечистому дозволено там оселитися. [П2674]

Немає сумніву, що перший Адам мав статеве єднання й повторив його напередодні суботи, бо жінка не вагітніє від першого єднання. Так написано: «І пізнав Адам Єву», а потім «і зачала» — від другого

Яд Єгуда · 9 · продовження

[П2681] [П2682]

Яд Єгуда · 10

«Із цього ми навчилися» тощо: порятунок переслідуваного через тіло переслідувача — переступ із належним наміром. Усюди, де можна врятувати через один із його членів, нехай не каже: «Доведу зло до повноти».

Яд Єгуда · 11

«Навіть при виконанні заповідей» це зветься «його власника немає з ним», бо — думка, і ми йдемо за нею, адже вона є завершенням дії. [П2683]

Яд Єгуда · 12

«Заповідь робить присутнім» її власника.

Яд Єгуда · 13

«Вказує на це»: що він присутній під час заповіді.

Яд Єгуда · 14

«За змістом своєї назви» — назви מצוה, «заповідь».

Яд Єгуда · 15

«Ця заповідь» тощо. Тобто хоча така заповідь не заради неї самої, вона безперечно потребує відшкодування: щоб він довершив заповідь іншого разу, і весь намір був заради неї самої.

Яд Єгуда · 16

«За змістом» сказаного мудрецями, благословенної пам'яті, у розділі «Маком ше-наґагу» (аркуш 50б): «Нехай людина завжди займається Торою та

Яд Єгуда · 16 · продовження

заповідями, навіть не заради них самих, бо від того, що не заради них самих, приходить до того, що заради них самих». Сенс у тому, що після виконання не заради неї самої, якщо він не мав нагоди виконати цю заповідь іншого разу, мусить переселитися й прийти в цей світ, щоб виконати її заради неї самої.

Яд Єгуда · 17

«А якщо не зробив так» у другому переселенні, краще б йому не бути створеним того разу.

Яд Єгуда · 18

«Або краще б йому, щоб обернулася» тощо. Як сказано в Єрусалимському [Талмуді], на початку першого розділу, פי ל"ע [непевна адреса]: «Тому, хто вчиться, щоб не виконувати, краще б не бути створеним». Рабі Йоханан сказав: «Тому, хто вчиться, щоб не виконувати, краще б його плацента обернулася на його обличчя, і він не вийшов би на світ». Автор навчає нас, що тамтешнє «вчиться, щоб не виконувати» означає «вчиться не заради неї самої» — усупереч їхньому поясненню в Тосафот там. Дивись там. [П2684]

Яд Єгуда · 19

«Зрозумій це, щоб не потребувати» тощо. У

Рама з Фано · продовження

єднання. Цим його жага статевого єднання була розв'язана, הותרה לו: спершу вона була зв'язана путами розуму й скута мотузками правильної природи, яка породжує любов у насолодах до нашого Небесного Отця. Коли ту жагу звільнили від її пут та охорони, вона змусила його послухатися голосу дружини. [П2675]

Так само й те, чого навчив нас рав Гуна і що ми згадали в главі 9. Адже всі 365 заборон Тори оберігають тих, хто їх дотримується; лихий нахил зв'язаний ними сталим вузлом, який є подвійним, за змістом: שמ"י разом з י"ה — 365. Це — крім згаданого нами зі слів рава Ібн Езри наприкінці глави 11 частини I. Людина вчинила один переступ — розв'язалась половина вузла, з боку матерії, пошкодженої тією дією. Щойно повторила його — відразу розв'язався весь вузол: нефеш ослабла, а розум зіпсувався. Автори агади уподібнили його до лихого пса, закутого в кайдани. Той, хто чинить переступ і повторює його, розв'язує пса й нацьковує його на себе. За законом він не має до власника пса навіть підстав для нарікання. [П2676]

Або рав Гуна каже так: «Він став йому дозволеним», і в майбутньому доведеться відповідати за нього перед судом. Сам він застосував до цього вірш у розділі «Елу меґалхін»: «Плачте, плачте за тим, хто йде, бо більше не повернеться й не побачить землі свого народження». Тут велике застереження тому, кому до вподоби вседозволеність. Саме це друзі

Яд Єгуда · 19 · продовження

розділі «Гая коре» сказано: якщо зробив не заради неї самої, краще б йому не бути створеним. Тосафот запитали щодо того вислову з «Псахім», де сказано ר"ל [можливо: Реш Лакіш]: «Нехай людина завжди займається Торою та заповідями, навіть не заради них самих». Вони написали, що [перше] стосується того, хто вчиться лише для дошкуляння, а там, у «Псахім», ідеться про навчання задля того, щоб його шанували. Автор каже, що так розрізняти не потрібно: ר"л у «Псахім» навчає [скорочення непевне], що, виконавши заповідь не заради неї самої, людина мусить переселитися й виправити її. А в розділі «Гая коре» йдеться про те, що, якщо й у переселенні вона її не виправила, краще б їй не бути створеною й не прийти у світ тощо. [П2685]

Яд Єгуда · 20

«Людина» тощо. У цьому причина сказаного мудрецями, благословенної пам'яті: «Переступ із належним наміром більший від заповіді не заради неї самої». Адже переступ із належним наміром має відповідник у шляхах Всюдисущого, благословенного, — у створенні шкідливих

Яд Єгуда · 20 · продовження

істот, як згадано. Натомість заповідь не заради неї самої зовсім не має відповідника в Його шляхах, благословенного; боронь Боже.

Яд Єгуда · 21

«Саме тому люди кажуть» тощо: молитва без наміру — це заповідь не заради неї самої.

Яд Єгуда · 22

«Без наміру» тощо. Сенс порівняння: молитва без наміру — справді як мертве тіло — спричиняє перебування там нечистоти, бо пробуджує обвинувачення, як пояснено в «Бейт Йосеф», «Орах хаїм».

Рама з Фано · продовження

сказали Йову: «Якщо твої сини згрішили проти Нього, Він віддав їх у руки їхнього переступу». [П2677]

Або «він став йому дозволеним» — щоб судити його за лиху думку, яка відтепер приєднується йому до вчинку. Або «він став йому дозволеним»: навіть якщо іншого разу він утримався й не вчинив його, одержує винагороду лише як той, кому не заповідано, але хто виконує, — доки не повернеться з повним покаянням і не прийме на себе ярмо Царства Небес. Віднині той, хто повторює свою дурість, нехай тривожиться всі свої дні, бо схилив себе до тієї забороненої властивості, наче вона цілком дозволена. Це друге формулювання, наведене нами з Ґемари: воно додається до першого, і обидва правдиві, разом справедливі.

Яд Єгуда · 23

«Нечистому»: як пояснено в «Тіккунім» про непридатну молитву, яка повертається до пса; Милосердний нехай урятує нас.

Яд Єгуда · 24

«Немає сумніву» тощо. Вище, בפ"ע [непевна адреса], Автор почав пояснювати вислів рава Гуни: «Кожному, хто чинить переступ і повторює його, він став дозволеним». Перед цим він там сказав, що єднання першого Адама, яке було заповіддю не заради неї самої, спричинило входження в нього лихого нахилу. Принагідно він докладно розтлумачив заповідь не заради неї самої; тепер повертається до

Яд Єгуда · 24 · продовження

пояснення згаданого вислову. Він каже, що перший Адам спіткнувся й повторив, і те, й інше спричинило псування його правильної природи. Спершу статеве єднання було в нього лише для збереження роду, а не через тілесну жагу. Жага була зв'язана сталим вузлом із його природою, яка є розумовою; це породжувало любов і вище єднання, благословенний Він. Тепер, коли він повторив єднання не заради неї самої, жагу було звільнено від вузла; і стало вільним כסמן הכחות אל הגופנית [непевна фраза про сили й тілесне]. Це було видно з того, що він послухався голосу дружини, з'ївши плід. [П2686] [П2687]

Яд Єгуда · 25

«Так само й те» тощо. Подібно до того, як із першим Адамом вузол було розв'язано через те, що він учинив переступ і повторив, так і рав Гуна сказав про кожну людину: «Кожному, хто чинить переступ і повторює його, він став дозволеним». Сенс у тому, що для нього розв'язався вузол, яким зв'язаний лихий нахил,

Яд Єгуда · 25 · продовження

як підсумовано далі. [П2688]

Яд Єгуда · 26

«Який є подвійним», як сказано щодо суботи: «Той, хто згинає сталий вузол»; הכופף, «згинає», — непевне прочитання. [П2689] [П2690]

Яд Єгуда · 27

«За змістом שמי разом з י"ה»: він подвійний, бо кожний є Ім'ям יהו"ה, за гематрією שכ"ה, 325 [джерельна розбіжність]. Як сказано в «Зогарі», «Кі теце», сторінка תקל"ם, 570 [непевна адреса], ось його слова: «Цей вірш: "Це Моє ім'я — י"ה — навіки, і це Моя пам'ять — ו"ה". שמי разом з י"ה — 365; זכרי разом з ו"ה — 248; усі разом — 613». [П2691] [П2692]

Яд Єгуда · 28

«Крім» тощо — крім написаного там Ібн Езрою, הר"אע [непевне скорочення]: у людині двічі по 365 судин, пульсуючих і непульсуючих. Їм, за словами Автора вище, частина I, глава 18, відповідають також подвійні 365 заборон: перші — в аспекті «ухиляйся від зла» у простому

Яд Єгуда · 28 · продовження

значенні, другі — у намірі «чини добро», щоб усунути лихий нахил. Це й подібне до сказаного тут. [П2693] [П2694]

Яд Єгуда · 29

«Людина вчинила» тощо. Тому справа залежить від того, що вона вчинила й повторила: одним переступом розв'язала половину вузла з боку тіла, а повторивши — розв'язує другу половину, з боку розуму.

Яд Єгуда · 30

«До лихого пса» тощо. Ось слова «Раая мегемна», розділ «Пінхас», сторінка 439: «Літера йод в Імені שד"י є ланкою ланцюга на шиї ש"ד, демона, лихого нахилу, щоб він не вкусив людину. Про нього Давид сказав: "Урятуй від меча мою нефеш, від руки пса — мою єхіду"». Дивись там. [П2695] [П2696]

Яд Єгуда · 31

«За законом» — як у мішні, розділ 2 «Бава кама»: «Той, хто нацьковує пса на себе» — власник пса звільнений від відповідальності, כל שיש עליו תרעומת, «коли на нього є нарікання» [нерівний вислів]. [П2697]

Яд Єгуда · 32

«Якщо так», א"כ, можна пояснити «став йому дозволеним» іншими способами. Тобто справді став йому дозволеним, бо, повторивши цей переступ, він цілком скинув із себе його ярмо. І все ж у майбутньому доведеться відповідати за це перед судом. Той, хто запитав: «Став дозволеним — невже так гадаєш?», думав, що він цілком дозволений без покарання. Відповідає: «Став для нього немов дозволений» — йому до вподоби вседозволеність, наче йому немає покарання. [П2698] [П2699]

Яд Єгуда · 33

«Сам він» тощо. Він розширив це пояснення зі слів рава Гуни в Ґемарі, у розділі «Елу меґалхін» (аркуш 27б), про вірш «Плачте, плачте за тим, хто йде, бо більше не повернеться». Хто це? Той, хто вчинив переступ і повторив його. Ґемара каже: рав Гуна тримається свого погляду, бо рав Гуна сказав: «Щойно вчинив переступ і повторив» тощо. Отже, «став йому дозволеним» означає, що йому до вподоби вседозволеність і він не хоче повертатися. Не потрібне пояснення Рана: «Бо більше не повернеться» — його не настановляють на покаяння.

Яд Єгуда · 34

«Тут велике застереження»: він посилив покарання тому, хто скидає ярмо.

Яд Єгуда · 35

«Саме це» тощо. На перший погляд у цьому вірші важко зрозуміти, чому він почав із гріха, а закінчив переступом. Однак за сказаним нами він мовить: якщо згрішили, першого разу це було зараховано їм як ненавмисне; усе ж згодом «Він віддав їх у руки їхнього переступу» — другого разу це зараховано як умисне.

Яд Єгуда · 36

«За лиху думку»: загалом вона не приєднується до вчинку. Але тут, коли він учинив і повторив, переступ став йому дозволеним і він усуває з серця думку про нього; як щодо עכו"ם [контекстно: чужого служіння], карають і за думку. Як сказано в Тосафот до першого розділу «Кіддушін»; ми написали про це вище, частина II, глава 23. [П2700]

Яд Єгуда · 37

«Або»: загалом кожний, хто утримується й не чинить переступу, одержує винагороду, наче виконав заповідь. Тут же переступ став йому дозволеним, наче йому не заповідано: за утримання від переступу він одержує винагороду лише як той, кому не заповідано, але хто виконує заповідь.

Яд Єгуда · 38

«Це друге формулювання»: שאם פעמים — «якщо рази» [нерівне читання], він стає для нього немов дозволений. [П2701]

Йоель Моше · 1

«Кожна дія»: тобто переступ із належним наміром, навіть якщо сам по собі небажаний, бо він переступ, зветься «його власник із ним» через думку з належним наміром — з належним наміром; подібно до створення шкідливих істот. [П2702]

«Тому нехай не довершує»: нехай не закінчує й не вчиняє переступу повністю. Як щодо переслідувача: не вбивати його остаточно, а врятувати через один із його членів, щоб зменшити переступ, наскільки можливо. «Обирати менше зло»: тому Святий, благословенний Він, створив шкідливих істот, які переслідують людську нешаму. Він створив неповноцінне творіння «без його тіла» — це

Йоель Моше · 1 · продовження

переступ із належним наміром, бо через учинення переступу утворюється тіло обвинувача, а «його власник із ним» у час думки. [П2703]

«А кожна дія» — тобто заповідь не заради неї самої — зветься «його власника немає з ним» навіть під час виконання заповіді. «Заповідь робить Його присутнім»: робить присутнім його власника, Святого, благословенний Він, щоб Він був із ним. Усе ж це не зветься «його власник із ним», бо початок думки є завершенням дії, а вона — не заради неї самої. Це й означає שא"כ [неясне скорочення]: потрібно довершити, виправити й виконати заповідь заради неї самої; це подвійне відшкодування. [П2704]

«Із того, що не заради неї самої»: потрібно переселитися ще раз, щоб виконати її заради неї самої. Якщо не зробив так і не виправив у другому переселенні, краще б йому не бути створеним. «Або щоб обернулася» тощо — за мідрашем «Раба», розділ «Реє»: шкідливі істоти мають פרמה [неясне слово] і плаценту на своїх обличчях, щоб не шкодили Ізраїлю. Якщо ж цей не виправляє, виконуючи заповідь заради неї самої, краще було б йому тощо — щоб став переступом із належним наміром, бо переступ із належним наміром більший від заповіді не заради неї самої. Це шкідливі істоти, що є переступом із належним наміром, як вище:

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 14

Йоель Моше · 1 · продовження

вони мають плаценту на обличчях. Саме це — краще б йому, щоб плацента обернулася на його обличчя. מהר"ל נ"ק [невстановлена атрибуція / скорочення]. Про цю таємницю він сказав: «Зрозумій це». [П2705]

«Запитань Тосафот та їхньої відповіді» тощо. Вони запитали: одного разу сказано «Нехай людина завжди займається Торою, навіть не заради неї самої, бо з того» тощо, а іншого разу сказано «краще б йому не бути створеним». За словами Автора немає жодної трудності: спершу нехай займається навіть не заради неї самої, бо з того тощо. Однак, коли переселився й не виправляє, виконуючи заради неї самої, краще б йому не бути створеним.

«Відповідник у шляхах Всюдисущого»: він учинив переступ із належним наміром, як створення шкідливих істот. «Путами розуму» тощо — це нешама. Тобто, хоча спершу він мав статеве єднання, це не було заради жаги єднання, а лише для виконання заповіді. Потім, коли виконав заповідь не заради неї самої, вузол розв'язався. Це й означає: «Учинив переступ і повторив його — він став йому дозволеним», саме так. «У руки їхнього переступу» — в руки самого обвинувача. «Правильна природа» — це тіло.

Хікур Дін — частина III — глава 15

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Відомо й загальнознано» — вислів Реш Лакіша у другій главі Ерувін та наприкінці Хаґіґи: «Вогонь Геєни не панує над переступниками Ізраїлю — висновок від легшого до тяжчого із

Рама з Фано

Повернімося до тих, хто сходить до Геєни, про яких ми почали говорити в главі 2. Відомо й загальнознано, що вогонь Геєни не панує над переступниками Ізраїлю так, щоб знищити їх, боронь Боже: вони сходять туди лише задля страху; декотрі ж дістають опіки відповідно

Яд Єгуда · 1 · продовження

золотого жертовника» тощо. Тосафот написали дослівно: «Мені видається, що йдеться не про переступників Ізраїлю своїм тілом, бо ж у Рош га-Шана сказано: "Переступники Ізраїлю своїм тілом — Геєна

Яд Єгуда · 1 · продовження

вичерпується, а вони не вичерпуються”. Тут мовлено лише про тих, хто переступає частково». [П2711]

А автор не розрізняє переступників своїм тілом і решту переступників: на його думку, над усіма ними вогонь Геєни не панує так, щоб цілковито знищити їх, боронь Боже. Саме це означають слова мудреців: «Вони не вичерпуються», — бо в майбутньому будуть виправлені, як буде далі, у главах 5 і 6. Проте всі сходять до Геєни: декотрі лише задля страху, а декотрі дістають опіки. Це й сказано в Рош га-Шана про переступників своїм тілом: «Їхня нешама згорає», — не згорає цілком, а зазнає ураження (נכות) й суду тяжких мук відповідно до міри гріха. [П2712]

Яд Єгуда · 2

«А потім сходить Авраам» — як сказано у другій главі Ерувін про вислів Реш Лакіша: «А те, що написано: “Ті, хто проходить долиною плачу”, — це ті, хто в ту мить підлягає Геєні; приходить наш праотець Авраам і виводить їх» тощо. Автор каже: заслуга нашого праотця Авраама в тому, що він зійшов у вогонь халдеїв, безперечно, достатня для виведення з вогню Геєни — міра за міру. Це додається до того, що він

Рама з Фано · продовження

до своїх діянь і лихості вчинків. А потім сходить Авраам, який виконав усі заповіді й зійшов у вогонь халдеїв задля освячення Імені. Його заслугою він виводить їх звідти, щоб здійснилося обіцяне в Завіті між розсіченими частинами. Тоді Святий, благословенний Він, показав йому Геєну й царства, щоб він обрав для своїх нащадків вигнання. [П2706]

Прикладом йому був Адам, перша людина: йому чинили добро, коли присудили вислання за межі Еденського саду та вигнання з однієї кліматичної області до іншої. І наших праотців судили висланням за межі Краю та вигнаннями — від фараона до Авімелеха і з дому Лавана до Єгипту. Так само єрусалимських вигнанців вислали за межі Краю й вигнали з Вавилона до Єламу; так було й у решті вигнань, як сказано: «Бо נצו, ще й נעו». Недостатньо, що נצו — тобто далеко відійшли в мандри, за висловом «злітає яструб» (יאבר נץ), — але ще й נעו, блукали з місця на місце. Або נצו мовлено про відкинутих — десять колін, а גם נעו — про розсіяних у численних поневіряннях, тобто Юду й Веніямина. Або це від вислову «з’явився її цвіт» (עלתה נצה): на початку їхнього проростання — блукання й поневіряння, і земля вивергнула їх. Або ж вони пішли у вигнання через сварку, як у тарґумі. [П2707]

Вигнань було чотири, як відомо, за висловом «удвічі за всі її гріхи». Адже одне подвоєння — це два простих [складники], а подвоєння подвоєного

Яд Єгуда · 2 · продовження

виконав усю Тору, за словами мудреців. [П2713]

Яд Єгуда · 3

«Щоб здійснилося» тощо. Тому Авраам дбав про це більше за інших.

Яд Єгуда · 4

«Щоб він обрав» тощо. Це відповідає тому, хто в Берешіт раба, розділ «Лех леха», сказав: «Царства він обрав собі». Автор каже, що від початку намір Благословенного, коли Він показав обидва, полягав у тому, щоб Авраам обрав царства. Адже коли Святий, благословенний Він, був йому прикладом, він напевно мав навчитися від Нього; так і вчинив. [П2714]

Яд Єгуда · 5

«Та вигнаннями з кліматичної області». Тому після написаного «І вислав його» ще сказано: «І вигнав людину». [П2715]

Яд Єгуда · 6

«За висловом» — того, що сказано: «Бо נצו» тощо (Плач 4). [П2716]

Яд Єгуда · 7

«Тобто далеко відійшли». נצו — вислів про політ, як «злітає яструб» (יאבר נץ).

Яд Єгуда · 8

«Або мовлено» тощо. Принагідно автор пояснює вислів іншими способами.

Яд Єгуда · 9

«Через сварку» тощо — від вислову про чвару, як

Яд Єгуда · 9 · продовження

у тарґумі: לדרום לאיתקטטו — «на південь — посварилися» [зв'язок неясний]. [П2717]

Яд Єгуда · 10

«За висловом» — того, що сказано (Ісая 40): «Удвічі», — тобто два подвоєння, отже, чотири рази. [П2718]

Яд Єгуда · 11

«До чотирьох світів» — АБІА (אב"ע): Ацилут, Брія, Єцира, Асія.

Яд Єгуда · 12

«По два» — тобто два подвоєння. Із цієї причини він також назвав світ Ацилут: хоча гріхи не завдають йому ушкодження, як буде далі, у частині IV, главі 14, усе ж вони ушкоджують першу пару. [П2719]

Яд Єгуда · 13

«І так — Авраамові» тощо. Принагідно автор пояснює вислів про Завіт між розсіченими частинами. Він каже: сказане «Візьми Мені телицю» відповідало єгипетському вигнанню — «прекрасна телиця»; коза й баран — народам, що зруйнували перший і другий Храм. Усе це було символічною дією. Тому натяк також подано саме у тваринах, щоб їх легко було підкорити.

Яд Єгуда · 14

«У Торі, явленій від нього» (בתורה הנגלה ממנו), — як сказано у святих Тіккунім; дивись там. [П2720]

Рама з Фано · продовження

— чотири. Це було «за всі її гріхи», бо заколоти сягнули чотирьох світів, які також рахуються по два: Ацилут і Брія окремо, Єцира й Асія окремо.

Ось Святий, благословенний Він, наказав нашому праотцеві Авраамові, мир йому, приготувати для Нього символічну дію з «прекрасною телицею — Єгиптом» та з руйнівниками першого й другого Храму. Їх уподібнено до дрібної худоби, яку легко підкорити. Так і їх нам легко буде підкорити, якщо ми сподобимося Тори, яка нині у вигнанні разом із нами; в Єгипті так не було. Вони постали потрійними через свою подібність одне до одного у злому задумі. «І розсік їх посередині», бо «інший зламав жезл нечестивих» (כי שבר אחר מטה רשעים). А птаха, що мандрує від свого гнізда, не розсік: це натяк на Ізраїль, який існує повіки. Вони постали під двома назвами — горлиця й пташеня, — за Юдою та Єфремом. [П2708]

«І зійшов хижий птах» — це зібрання службових ангелів, які прагнули знищити розсічені частини — тобто згадані мертві тіла, — щоб ті не поневолили нас. Так само вони обвинувачували Ізмаїла, коли він палав спрагою. «І відігнав їх Аврам»: на ту мить він прогнав того хижого птаха, а це збірна назва, як «народ», «отара», «птаство» та подібні. Адже він хотів почути, що Господь накаже щодо тих мертвих тіл. [П2709]

Тоді, надвечір, Він показав йому «жах, велику темряву, що спадає на нього»,

Яд Єгуда · 15

«І постали потрійними» — потрійна телиця, потрійна коза й потрійний баран: натяк на те, що кожен із них подібний до решти двох. [П2721]

Яд Єгуда · 16

«А це збірна назва». Слово «їх» (אותם) стосується хижого птаха: хоча «хижий птах» стоїть в однині, проте, оскільки це збірна назва й зібрання, про нього слушно сказати אותם у множині, як із словом «народ» та подібними. Тоді немає потреби у виправленні Ібн Езри, який написав: «Відігнав — відіслав від мертвих тіл», або: «Пересунув мертві тіла, щоб прогнати хижого птаха». [П2722]

Яд Єгуда · 17

«Щоб приготувати можливість поживи». Тобто це натяк на тих, про кого мудреці сказали — в усьому, де судять «на покоління й покоління»: це чотири покоління; а для решти — відтоді й далі, щоб вони були виправлені. [П2723]

Яд Єгуда · 18

«Як пояснено» — у частині V, главі 8; дивись там. [П2724]

Йоель Моше · 1

«Через сварку» тощо. Тобто тарґум передає נצו як сварку.

«За висловом "удвічі"» тощо. Це означає два

Йоель Моше · 1 · продовження

подвоєння; кожне подвоєння — два, отже, чотири.

«За всі її гріхи» тощо — бо вони також сягають чотирьох світів АБІА й рахуються по два. Тобто АБІА: Аба й Іма — це ה״, Ацилут і Брія; Зеїр і

Рама з Фано · продовження

— увесь час, поки ті мертві тіла існують. І сповістив йому про перше вигнання на чотириста років, обмежене четвертим поколінням, щоб приготувати можливість виправлення також для тих, кого судять на покоління й покоління: найменше їх число — чотири, як буде пояснено. [П2710]

Йоель Моше · 1 · продовження

Нуква — ו״ה, відповідно до Єцири й Асії. Як сказано в Зогарі: ער״ה ער״ה («нагота, нагота») — «зло» (ר״ע) між сполученням י״ה та між сполученням ו״ה. Це чотири літери відповідно до чотирьох [світів] АБІА. [П2725]

Йоель Моше · 1 · продовження

«У прекрасній телиці» тощо — тобто в Завіті між розсіченими частинами: потрійна телиця, потрійна коза, потрійний баран, горлиця й пташеня тощо. Теля — відповідно до Єгипту. У Тіккунім, «Нові Тіккунім», דק׳ י״ב, [сказано], що єгиптяни займалися не заради неї самої; дослівно: «Є й ті, хто не займається Усною Торою заради неї самої. Про них сказано: “І робили гірким їхнє життя тяжкою працею”: це утруднення; “глиною” — це висновок від легшого до тяжчого». Дивись там; кінець цитати. [П2726]

А коза й баран, тобто дрібна худоба, відповідають двом царствам, що зруйнували перший і другий Храм. Їх уподібнено до дрібної худоби, яку легко підкорити, якщо ми займатимемося Торою. В Єгипті було інакше: там вони ще не отримали Тори.

Йоель Моше · 1 · продовження

«І постали потрійними» тощо. Пояснення: від кожного виду взяв потрійне, бо три царства подібні одне до одного у злому задумі, і кожне містить також два інших. «Бог зламав жезл нечестивих» — це натяк у тому, що розсік їх посередині. «І постали» — тобто Ізраїль — під двома назвами: горлиця й пташеня.

«Прогнав на ту мить». Оскільки Авраам обрав собі царства, а не Геєну, він і прогнав їх. «Хижий птах» — збірна назва для зібрання ангелів, як «народ», «отара», «птаство». Також וירד הע״ט за гематрією — מטט״רון, Метатрон, який є Енохом, сином Єреда (ירי״ד); звідси ויר״ד. [П2727]

«Найменше їх число — чотири» тощо. Пояснення: мінімум ד״ר — два, «покоління» (דורות) — ще два, отже, чотири. [П2728]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 15

Хікур Дін — частина III — глава 16

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Показав йому» тощо. Це й є «ось димна піч і полум’яний смолоскип» — натяк на дві частини Геєни: її порожнину, створену перед світом, та її вогонь, створений

Рама з Фано

«І сонце зайшло». На початку ночі Він показав йому суд Геєни: її порожнину — «димну піч», і її вогонь — «полум’яний смолоскип». Про них написано: «Вогонь Йому на Сіоні й

Яд Єгуда · 1 · продовження

другого дня, як сказано у главі «Маком ше-наґагу». [П2735]

Яд Єгуда · 2

«Бо написано» тощо. У Ґемарі, глава «Осін

Яд Єгуда · 2 · продовження

пасін»: «У Геєни є три входи» тощо. У школі рабі Ішмаеля навчали: «“Якому вогонь на Сіоні” — це Геєна; “і піч Йому в Єрусалимі” — це її вхід». А автор пояснює це щодо вогню та порожнини. [П2736]

Яд Єгуда · 3

«Як ми пояснили». Намір — посилити здивування сатаном: як він може взяти гору над своєю протилежністю в Єрусалимі, святому місті? Дивись там. Так само тут сказано: «І піч Йому» — навіть у Єрусалимі, місті праведності. Причина в тому, що Святий, благословенний Він, суворо зважує вчинки праведних до товщини волосини, як мудреці витлумачили: «Довкола Нього вельми бурхливо». [П2737]

Яд Єгуда · 4

«І звідти вона в майбутньому очиститься». Тобто намір також стосується очищення Геєни, яке буде в Єрусалимі, як буде далі, у частині V, главі 5; дивись там. [П2738]

Яд Єгуда · 5

«І провів» — Га-Шем, благословенний Він.

Яд Єгуда · 6

«Проте всі сходять» тощо. Завершивши тлумачення Завіту між розсіченими частинами, автор повертається до сказаного на початку

Рама з Фано · продовження

піч Йому в Єрусалимі», за змістом «Той, хто обирає Єрусалим», як ми пояснили у главі 7 другої частини. Бо «довкола Нього вельми бурхливо»; звідти вона в майбутньому очиститься, як буде пояснено. [П2729]

І Він провів полум’я Геєни між розсіченими частинами, щоб знищити їх навіки. У Своїх численних милостях дав старцеві натяк: ліпше нам служити Єгипту, ніж зійти до ями й загрузнути там, боронь Боже. Проте всі сходять лише задля потрясіння, як ми згадували. [П2730]

Тим паче з огляду на тлумачення Арі, пам’ять праведника благословенна, вірша «Зводить до шеолу й підносить». Він сказав: є цілковито праведні, які спотикаються на гріховних помислах; ніхто, крім Благословенного, Який випробовує нутро й серце, не розпізнає цього в них. І є цілковито нечестиві, які в серці думають про покаяння, коли їхня душа пригнічена; таємниці їхніх сердець не відкриті нікому, крім самого Господа. Ось жорстокого ангела буде послано до них, щоб звести їх до ями погибелі відповідно до їхніх діянь і лихості вчинків. А для перших, яких ми згадали, немає ані сатана, ані лихого випадку. [П2731]

Проте Скеля — досконале Його діяння — зводить до шеолу тих праведних, у яких були лихі думки. А щоб не присоромити їх, наказує їм піднести звідти тих, хто в серці думав про покаяння. Немає більшого за це суду,

Яд Єгуда · 6 · продовження

попередньої глави: «Вони сходять лише задля страху».

Яд Єгуда · 7

«Коли душа пригнічена» — у мить смерті.

Яд Єгуда · 8

«А для перших, яких ми згадали» — це праведні, які спіткнулися на лихих думках.

Яд Єгуда · 9

«Зводить до шеолу тих праведних» — подібно до сказаного в Зогарі, розділ «Пінхас», сторінка 405: «І навіть цілковито праведні сходять туди. Чому сходять туди? Щоб узяти звідти багатьох винних і піднести їх угору». Дивись там: це близьке до цього питання. [П2739]

Яд Єгуда · 10

«Утім» тощо. Тепер автор завершує те, із чого почав у главі 2 і до чого повернувся в главі 8. Він каже: причина того, що ці троє — той, хто сходиться з дружиною ближнього, прилюдно соромить свого ближнього та дає йому лихе прізвисько, — не зійдуть, полягає в тяжкості їхньої кари. За строгим судом, якщо вони зійдуть, то не піднімуться [прогалина у джерелі] Геєни цілком. Тому Багатий на милість щедро вчинив їм добро, щоб вони не зійшли; натомість до них буде послано зграю лихих ангелів, які стягнуть із

Яд Єгуда · 10 · продовження

них належне. Бо якщо Геєна щодо них скасована, то суд Геєни не скасований. [П2740]

Яд Єгуда · 11

«Там, у Тосафот, поставили заперечення». Дослівно: «“Крім трьох, які сходять і не піднімаються”. Не можна пояснити, що вони не піднімаються до прийдешнього світу, бо ж поруч ми кажемо: той, хто сходиться з дружиною ближнього, має частку в прийдешньому світі. Пояснення таке: всі, хто сходить, піднімаються відразу, і вогонь Геєни не панує над ними, як сказано у главі “Осін пасін” — висновок від легшого до тяжчого із золотого жертовника; крім трьох, які не піднімаються відразу. Проте деякі з них судяться повіки, як той, хто прилюдно соромить свого ближнього: про нього поруч сказано, що він не має частки в прийдешньому світі». [П2741]

Яд Єгуда · 12

«Тому вони й не зійдуть». Це не слова Тосафот: автор виводить цей необхідний висновок для їхнього погляду за своїм згаданим підходом. Оскільки, зійшовши, вони не піднімуться, то вони й не зійдуть.

Рама з Фано · продовження

поєднаного з праведністю.

Усі, хто сходить, піднімаються, крім трьох, яких рабі Ханіна назвав і вилучив із загального правила. Через тяжкість їхньої провини їм належало б зазнати влади вогню Геєни, який знищив би їх від нефеш до плоті. Але Багатий на милість не бажає цього. Тому Геєна щодо них скасована, а суд Геєни не скасований: Святий, благословенний Він, здійснює Своє посланництво через усе, бо вельми велике Його військо. [П2732]

Там, у Тосафот до глави «Га-загав», поставили заперечення зі слів Давида до тих, хто ненавидів його душу: «Той, хто сходиться з дружиною ближнього, карається смертю через задушення й має частку в прийдешньому світі; той, хто прилюдно соромить свого ближнього, не має частки в прийдешньому світі». Вони відповіли у свій спосіб. З їхніх слів випливає, що троє не піднімаються відразу — і в цьому вони рівні. Але серед них є ті, хто взагалі не піднімається: той, хто соромить, і той, хто дає прізвисько. Тому вони й не зійдуть: їхній присуд такий, що вони не житимуть у прийдешньому світі й не будуть суджені в Геєні. Насправді ж це лише відповідь для усунення утруднення, і ми на неї не покладаємося. Знай: у главі «Хомер ба-кодеш» вони відповіли інакше, і та відповідь далека від наведеної нами від їхнього імені. [П2733]

Однак за нашим підходом самого

Яд Єгуда · 13

«Однак за нашим підходом» тощо — жодного утруднення немає. Сказане «крім трьох» стосується самої підстави, а Давид говорить щодо покаяння [прогалина у джерелі] кається. Адже якщо він помирає за вироком суду, то визнає гріхи й повертається в покаянні. А якщо не помирає за вироком суду — наприклад, згрішив без свідків і попередження, — усе одно через тяжкість заборони шкодує й кається. Тому він має частку в прийдешньому світі, бо ніщо не стоїть перед покаянням. Інакше з тим, хто прилюдно соромить свого ближнього: він применшує у власних очах заборону й не кається. [П2742]

Йоель Моше · 1

«За змістом “Той, хто залишився в Єрусалимі”» тощо. Пояснення: Сіон — натяк на ת”ת, тих, хто відзначається в галахі. Так само Єрусалим — страх і мир. Декотрі сходять до Геєни, бо «довкола Нього вельми бурхливо», і Святий, благословенний Він, суворо зважує вчинки праведних до товщини волосини. [П2743]

«І дали натяк старцеві» — це Авраам. «Служити Єгипту» — тобто царствам, [краще], ніж Геєні. Хоча й сходять

Йоель Моше · 1 · продовження

туди, як вище, це лише задля потрясіння. [П2744]

«А для перших» — тобто цілковито праведних, які трохи думали про переступ, — немає ані сатана, ані лихого випадку. Проте їх зводять через згаданий помисел, а щоб не присоромити їх — גיור [буквально: навернення; зв'язок неясний] тощо. [П2745]

«І немає суду» тощо. Дивись Зогар, «Пінхас»: «І навіть цілковито праведні помирають —

Рама з Фано · продовження

заперечення немає. Адже Давид каже так: той, хто сходиться з дружиною ближнього, карається смертю через задушення; усі, кого страчують, визнають гріхи й мають частку в прийдешньому світі. Навіть якщо немає свідків і попередження, він сам знає, що такий йому присуд, бо це відоме навіть тому, хто читає Писання у школі. Він бере це до серця й згадує, що треба покаятися. А за прилюдне осоромлення ближнього немає страти за вироком суду; тому той, хто спіткнувся в цьому, вважатиме його легким гріхом, не каятиметься й буде відкинутий від прийдешнього світу. Нехай Милосердний урятує нас! [П2734]

Йоель Моше · 1 · продовження

תיין [форма неясна], — бо забирають звідти багатьох живих і підносять їх угору; і там עברין להון ["переходять їм / до них" — зв'язок неясний], щоб думати про покаяння». [П2746]

«Тому Геєна щодо них скасована» тощо. Пояснення: з цієї причини вони не сходять до Геєни, як вище, у главі 9. І хоча не сходять до Геєни, суд Геєни не скасований, бо Святий, благословенний Він, через усе здійснює Своє посланництво, щоб

Йоель Моше · 1 · продовження

стягнути з нього належне. [П2747]

«І має частку в прийдешньому світі» тощо. Пояснення: адже всі сходять, крім цих трьох — того, хто сходиться із заміжньою жінкою, того,

Йоель Моше · 1 · продовження

хто соромить, тощо. ומשניים [неясна форма]: цьому — частка в прийдешньому світі, а тому — немає. [П2748]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 16

Хікур Дін — частина III — глава 17

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Того дня» тощо. Розділ 5 «Авот»: «Десять поколінь від Адама до Ноя» тощо; «десять поколінь від Ноя до Авраама — щоб показати, яке перед Ним довготерпіння, бо всі покоління одне за одним гнівили Його, аж поки прийшов наш праотець Авраам і прийняв на себе винагороду всіх».

Рама з Фано

Того дня, коли Господь уклав завіт із нашим праотцем Авраамом між розсіченими частинами, він прийняв на себе винагороду всіх поколінь, які йому передували. Відомо ж: «Спадок Господа — діти, винагорода — плід утроби». Отже, щодо всіх гідних, які мали вийти з нащадків двадцяти поколінь, праведність Авраама засвідчила за нього, і він прийняв на

Яд Єгуда · 1 · продовження

Автор каже, що це сталося при завіті між розсіченими частинами, як необхідно випливає з подальшого.

Яд Єгуда · 2

«Відомо ж» тощо: вислів «винагорода всіх», наведений вище, תמוי [неясне скорочення] [прогалина у джерелі].

Яд Єгуда · 2 · продовження

[П2755] [П2756]

Яд Єгуда · 3

«Яка охоплює також» тощо. Тобто виправлене нашим праотцем Авраамом, мир йому, охоплює винагороду й гідність усіх поколінь, що прийдуть після нього.

Яд Єгуда · 4

«А не “їхню винагороду”»: звідси видно, що слово «всіх» додає винагороду майбутніх поколінь. Не можна сказати, що воно додає прийняту ним також винагороду десяти поколінь від Адама до Ноя. Адже очевидно, що їх не потрібно додавати окремо: якщо він виправив десять поколінь після Ноя, то тим паче виправив покоління перед ним. [П2757]

Яд Єгуда · 5

«Не був здатний на це»: він не був настільки праведним, щоб виправити інших; йому було досить визволити себе й людей свого дому.

Яд Єгуда · 6

«Натомість Авраам» удостоївся цього, שכמי [неясне слово] Га-Шем сказав йому: «Бо батьком множини народів Я зробив тебе». Тобто виправити כמתוקני, «як виправлених» [стислий зв’язок], а не також [прогалина у джерелі]. [П2758] [П2759]

Рама з Фано · продовження

себе їхню винагороду, яка охоплює також винагороду всіх поколінь, що прийдуть після нього. Точність вислову це підтверджує: вчення каже «винагороду всіх», а не «їхню винагороду». Адже якби йшлося про покоління від Адама до Ноя, не було б потреби долучати їх окремим розширенням: очевидно, що спершу йому належало виправити попередніх, оскільки Ной не був здатний на це, а своєю праведністю врятував лише власну душу й душі свого дому. [П2749]

Натомість Авраама Бог зробив «батьком множини народів» — אב המון גוים נתנו האלהים; початкові літери — אב הגן, «батько саду». Тобто батько кожного, кому судилося удостоїтися Еденського саду, після того як він спокутував за всіх, хто сходить у Геєну, своїм сходженням в Ур-Касдім — «вогонь халдеїв». І тут, і там із ним перебувала під опікою нефеш першого Адама. Про це й сказали: «Була в нього дочка, і звалася вона Баколь, ובכל». Вона ж — перлина, що висіла на його шиї, бо це її місце в усеохопній постаті, в ефі Адама, яку ми вже згадали. Дивись трактат «Ем коль хай», частина III, розділ 27. [П2750] [П2751]

Кожний хворий душею, побачивши її чистоту, негайно зцілюється від провини чужого поклоніння, трохи якої перейняв через змія. Коли ж Авраам помер, Святий, благословенний Він, повісив її на сонячній сфері. Бо такий суд над хворим душею, як сказано; його

Яд Єгуда · 7

[прогалина у джерелі] Авраамові наділити заслугою всі покоління при завіті між розсіченими частинами [прогалина у джерелі] нефеш першого Адама з усіма [прогалина у джерелі] душами всіх поколінь, як відомо. Тому він також зійшов в Ур-Касдім [прогалина у джерелі]. [П2760]

Яд Єгуда · 8

«При його втечі в Ур-Касдім», בברחו לאור כשדי, — міра за міру. [П2761]

Яд Єгуда · 9

«І тут, і там»: Авраам удостоївся наділити заслугою всі покоління при завіті між розсіченими частинами й при своєму сходженні в Ур-Касдім тому, що з ним була нефеш першого Адама — «мати всього живого», яка охоплює душі всіх поколінь, як відомо. Тому він також зійшов в Ур-Касдім, як буде пояснено. [П2762]

Яд Єгуда · 10

«Про це й сказали» мудреці, благословенної пам’яті: у нашого праотця Авраама була дочка, і звалася вона Баколь. Вони вказують на нефеш першого Адама: «зійшла з ним», ירדה עמו; «усі, хто сходить у Геєну, й уподібнилися Ур-Касдім», כל יורדי גיהנם ונדמו לאור כשדים [нерівний зв’язок]. І тут [прогалина у джерелі]. [П2763] [П2764]

Яд Єгуда · 11

«Яку ми вже згадали» — у главі 2.

Яд Єгуда · 12

«Кожний хворий» тощо. У гріху першого Адама був також слід ідолопоклонства, як згадано і як Автор також сказав у частині II, главі 22. Це основа нечистоти, яку змій уклав у нього та його потомство, доки вона не припинилася біля гори Синай. Авраам був [прогалина у джерелі], бо кинув себе у вогонь Ур-Касдім і був урятований [прогалина у джерелі], зцілювався від його жару. [П2765] [П2766]

Яд Єгуда · 13

«Бо такий суд над ним» тощо. Відомий вислів мудреців, благословенної пам'яті: «У майбутньому немає Геєни; натомість Святий, благословенний Він, виводить сонце з його сховку: нечестиві ним засуджуються, а праведні ним зцілюються». Автор каже, що це й означає їхній вислів: «Коли Авраам помер, Святий, благословенний Він, повісив перлину, яка зцілює хвороби душ, на сонячній сфері». Тобто суд над ним і його зцілення відкладені до того дня, коли Він виведе сонце з його сховку. [П2767]

Яд Єгуда · 14

«Протилежність», הפך [непевне прочитання],

Рама з Фано · продовження

зцілення відкладається до того дня, коли Святий, благословенний Він, виведе сонце з його сховку. Нечестиві будуть ним засуджені — це відплата за їхнє поклоніння йому та запалення від його сили до всіх людських гріхів, убивства й перелюбу. Праведні ж ним зцілюються: воно свідчить про них, проголошуючи їхню правоту. [П2752]

Коли наш праотець Авраам, мир йому, просив милосердя для Содома, він сказав: «А я — порох і попіл». Тобто порох від першого творіння, що приєднався до нього, як сказано, і попіл від Ур-Касдім: у собі він виконав «Різьблені образи їхніх богів спаліть вогнем» через те, що всі створіння хотіли вклонятися йому, першому Адамові, хоча він цього не прийняв. Ця їхня помилка постала від того, що вони їли з Дерева пізнання, яке спонукало їх до бунту проти Небес. Змій і його вершник уже надумали, боронь Боже, схилити Адама до такого самого бунту, за змістом «І будете, як бог», тобто як оцей вершник. [П2753] [П2754]

Адам же силою свого покаяння здійснював лише царювання над усіма, хто приходив уклонятися, щоб повернути їх до добра, і нічого іншого. Він відразу наказав їм і закликав: «Я і ви — ходімо, вклонімося й припадімо, станьмо навколішки перед Господом, нашим Творцем». Тому перший Адам удостоївся того, що в усі роки його життя у світі не було чужого поклоніння, і Енош за його життя не впав у його оману. Ми вже згадали це

Яд Єгуда · 14 · продовження

їхньому поклонінню сонцю [прогалина у джерелі] нижче ע"ז [непевне скорочення]. [П2768] [П2769]

Яд Єгуда · 15

«І вибілювання», והתלבנות [непевне прочитання], тощо [прогалина у джерелі] решта переступів. [П2770] [П2771]

Яд Єгуда · 16

«Коли наш праотець Авраам» тощо. Тобто, оскільки в ньому була нешама першого Адама, він сказав: «А я — порох» від першого творіння, що було з пороху, «і попіл» від Ур-Касдім, чим він виправив її. Тому згадав цю заслугу у своїй молитві за Содом. [П2772]

Яд Єгуда · 17

«У собі він виконав» тощо — щоб виправити нефеш Адама, яка з ним і яку пошкодили ідолопоклонством. Як сказано в «Раая мегемна», розділ «Бегар», сторінка 276, ось його слова: «Через цей гріх Адама, який переступив "І наказав Господь" тощо; пояснили: "наказ" тут — не що інше, як ідолопоклонство, тощо [прогалина у джерелі]. І ввійшов у вогонь, щоб спалити себе й виконати в собі "Різьблені образи їхніх богів спаліть вогнем". І не лише це, але דלאבנוי תרח אהדר בתיובת' [непевна фраза про

Яд Єгуда · 17 · продовження

Тераха й повернення в покаянні] тощо. Так він вибілився, ככורא כספיי,

Рама з Фано · продовження

на початку трактату «Га-нефеш»; дивись там.

Яд Єгуда · 17 · продовження

“наче в горні для срібла” [непевне прочитання]; назовні вийшов

Яд Єгуда · 17 · продовження

“плавильник”, הצורף, — Ізмаїл [нерівний вислів], тощо. Потім прийшов Ісаак [прогалина у джерелі] пролиття крові. Це спричинило טיומא [неясне слово] Ісаака ножем; через нього відбулося очищення, як коли відбирають їстівне від відходів, і назовні вийшли відходи — Ісав, проливач крові. Потім прийшов Яків; «і поєднав його з Лаваном», וארכיב ליי בלבן [непевні дієвець і референт], і він став слугою в нього. Це й написано: “Служитиму тобі сім років за Рахіль” [прогалина у джерелі]». Дивись наступну главу. [П2773] [П2774]

Яд Єгуда · 18

«З того, що виправили», ממה שתקנו [непевна лема], тощо. Ідолопоклонство, яким займався Адам, не було власне ідолопоклонством [прогалина у джерелі], а лише слідом ідолопоклонства в Дереві пізнання, як мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили «І взяла» [прогалина у джерелі] до омани й підбурили Адама. [П2775] [П2776]

Яд Єгуда · 19

«Його вершник» — Самаель. Як сказано в «Піркей де-рабі Еліезер»: Самаель їхав на змієві, як вершник на коні.

Яд Єгуда · 20

«Адам же» тощо. Як сказано у згаданому мідраші, в «Ялкут Тегілім», про вірш «Господь царює». Дивись там.

Йоель Моше · 1

«Прийняв на себе винагороду» тощо — це вислів мішни: «Десять поколінь» тощо, «аж поки прийшов Авраам і прийняв на себе винагороду всіх». Слово «винагорода» стосується плоду утроби: Авраам прийняв на себе виправлення всіх тих іскор святості — усіх святих душ, які мали вийти з десяти поколінь, а також усіх прийдешніх після нього. Тому сказано «всіх». [П2777]

«Адже якби від Адама» тощо. Не можна сказати, що «всіх» означає: Авраам виправив десять поколінь від Адама до Ноя. Це очевидно, адже —

Йоель Моше · 1 · продовження

адже Ной не був здатний виправляти інших. Отже, він безперечно виправив також покоління, що прийдуть після нього. Саме їх додало слово «всіх», як вище. [П2778]

«Батьком множини народів зробив його», אב המון גוים נתנו, — початкові літери אב הג”ן, «батько саду», для всіх, кому судилося удостоїтися Еденського саду. Тобто для всіх згаданих гідних, бо він терпів Геєну в Ур-Касдім за всіх. «І тут, і там» тощо: і в Еденському саду, і в Геєні з ним була нефеш першого Адама, бо Авраам виправив першого Адама, як буде сказано. [П2779]

«Була в Авраама дочка» тощо: це нефеш першого Адама, «і звалася вона Ба-коль», бо перший Адам охоплював усі душі, які мали постати з його ефи. «На його шиї, бо це його місце» тощо: Авраам був підвішений на шиї першого Адама — це його місце, як пояснено в мідраші: «Йов — у його волоссі» тощо, «Давид — у його п’ятах» тощо. Тому ця перлина була підвішена на шиї Авраама. [П2780]

«Бо такий суд над хворим» тощо — як сказано в Ґемарі: «У майбутньому немає Геєни; натомість Святий, благословенний Він, виводить сонце з його сховку: нечестиві ним засуджуються, а праведні ним зцілюються». Це й означає «повісив її на сонячній сфері». «Їхнє поклоніння йому» тощо: вони поклоняються сонцю.

«У собі він виконав “Різьблені образи їхніх богів”» тощо: вони хотіли виголосити «Свят» перед Адамом, שהקו”קז אתו [неясне читання], що він — бог. «І як стягають відплату з тих, хто поклоняється» тощо. Авраам виправив цей гріх. Дивись далі, на початку глави 18, написане там: воно належить сюди. [П2781]

«Змій і його вершник» тощо. Як пояснено в «Піркей де-рабі Еліезер»: Самаель їхав на змієві, як вершник на коні, тощо. Тобто вершник — Самаель; це й означає «І будете, як бог».

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 17

Хікур Дін — частина III — глава 18

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39 · 40 · 41 · 42 · 43 · 44 · 45

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Коли Ісаака зв’язали» тощо. У попередній главі Автор пояснив, що наш праотець Авраам виправив нефеш першого Адама, яка була חטו [неясна форма] через провину ідолопоклонства, яким він згрішив. Тут охоплено те, що Ісаак виправив його руах від провини кровопролиття, а Яків — його нешаму від провини заборонених статевих зв’язків. [П2790] [П2791]

Яд Єгуда · 2

Як сказано в «Раая мегемна», яку ми процитували там.

Яд Єгуда · 3

«Подібне до кровопролиття», מעין ש״ד: перший Адам згрішив через змія тим, що спричинив смерть собі й поколінням. [П2792]

Яд Єгуда · 4

«Провина заборонених статевих зв’язків»: Адам згрішив у заповіді плодитися й розмножуватися, поквапившись зійтися з дружиною в будень, удень, у час зв’язування на жертву, העקדה [непевне прочитання], — час посилення суду, — і

Рама з Фано

Коли Ісаака зв’язали на жертовнику, разом із ним було зв’язано руах Адама. Його завіт зі смертю через провину кровопролиття, що входила у спричинене змієм, було скасовано. Про провину заборонених статевих зв’язків ми вже згадали: вона була втілена символічною дією в Адамовій квапливості зійтися з дружиною. Звідси постало для нього й інше лихо: 130 років він породжував «від лілін», מלילין [непевне прочитання], духів — руахін — і демонів — шедін, як сказали мудреці, благословенної пам’яті, перш ніж поставити нащадків для підвалини світу від Єви, господині дому. Вона була «матір’ю всього живого» — це праведні, які живуть вічно, як сказано: «Які виконуватиме людина — і житиме». [П2782]

Цю провину було виправлено красою Якова, подібною до краси першого Адама: йому було довірено його нешаму, яка пішла з ним у вигнання до Харана, коли він вирушив шукати свою втрату. Там йому були дозволені дві сестри — у святості, з підготовкою та великим зволіканням, протилежним квапливості. Старшу було взято за дружину потай; вона була ненависною й утомленою служінням свого чоловіка — через

Яд Єгуда · 4 · продовження

відкрито. Усе це стало образною дією щодо царя Давида, мир йому, який також поквапився в запалі з Вірсавією, як усе згадано вище, у главах 9 і 10. Дивись там. [П2793] [П2794]

Яд Єгуда · 5

«Звідси» тощо. Тобто Ісав учинив заборонений статевий зв’язок тим, що кинув дві краплі в чуже місце, у кліпот, як у згаданій «Раая мегемна»: він породжував від Ліліт. Це лихо також постало від його гріха квапливості, що спричиняв ע״ז כריתת אמיקי׳ [нерівна фраза], як вище, у главі 8. Якби не це, Ліліт узагалі не з’явилася б у світі. [П2795] [П2796]

Яд Єгуда · 6

«Як сказали мудреці, благословенної пам’яті», у розділі «Осін пасін». Там підсумовано: сім’я він випускав мимоволі, שילח ממנו לאונסו [непевна конструкція]. [П2797] [П2798]

Яд Єгуда · 7

«Перш ніж поставити нащадків»: лихо постало також через випередження — він породжував від Ліліт раніше, ніж поставив від

Яд Єгуда · 7 · продовження

Єви нащадків для підвалини світу. [П2799]

Яд Єгуда · 8

«Це праведні»: Автор називає Єву висловом «мати всього живого», тобто мати всіх праведних, яких називають живими. [П2800]

Яд Єгуда · 9

וכתמן [непевна лема] тощо. Тобто Яків виправив цю провину, як згадано в «Раая мегемна»: це виправлення було покладене на нього, оскільки йому довірили нешаму першого Адама, про яку мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Краса Якова подібна до краси першого Адама». Усе це сталося, коли він узяв своїх дружин, як підсумовано далі. [П2801] [П2802]

Яд Єгуда · 10

«Шукати свою втрату» — і одружитися з Лією.

Яд Єгуда · 11

«І з підготовкою» — великою підготовкою, коли він працював задля них у Лавана.

Яд Єгуда · 12

«І з великим зволіканням» — усі ті роки, які він працював; йому було також 84 роки.

Яд Єгуда · 13

«Протилежним квапливості» першого Адама, якого цим було виправлено.

Рама з Фано · продовження

свою висоту. Молодшу ж — відкрито, бо вона йому пасувала. Із цього зрозумілий вислів Єремії: «Бо Я став Ізраїлю батьком, а Єфрем — Мій первісток». Адже Рувим — первісток Якова за вчинком, а Йосип — первісток перед Небесами через думку. [П2783]

Подібно до цього: «Я — Ісав, твій первісток», що пояснили як «Я та Ісав», наче «сонце, місяць». Як це? Мудреці пояснили притчею про трубку зі стебел очерету: Яків увійшов першим, а Ісав першим вийшов з утроби. Проти цього постає сказане в «Зогарі», наприкінці розділу «Мецора»: Ісав був першою краплею, щоб спочатку насіння Ісаака було очищено від домішок золота. Це видається слушним із того, що Авраама спершу було очищено, коли з нього вийшов Ізмаїл: йому було 86 років, і над ним посилився суд від Імені אלהים, число якого дорівнює його тодішньому вікові. [П2784]

Проте притча істинна щодо вищого ланцюга походження: нешаму Якова було емановано першою, і він — первісток перед Небесами, за змістом «Мій син, Мій первісток — Ізраїль». У тілесному ж Ісав був первістком Ісаака також при осіменінні, за думкою «Зогару», і він також першим вийшов з утроби. Усі слова мудреців залишаються чинними.

Навіть Зілпа, служниця Лії, була віддана Якову потай, як написано: «І взяла», «і віддала». Лія спершу не радилася з Яковом, як зробили Сара й

Яд Єгуда · 14

«Потай»: він про неї не знав, і цим було виправлено відкритість статевого єднання першого Адама.

Яд Єгуда · 15

«Утомленою»: він тлумачить ім'я Лія, לאה, через втому, ליאות.

Яд Єгуда · 16

«Як служіння її чоловіка»: він працював сім років до шлюбу, на відміну від Рахілі. Усе це — через висоту Лії. Як сказано в «Зогарі», розділ «Ваєце», сторінка 397: «"І побачив Господь, що Лія ненависна". Невже вона ненависна — ненависна? Адже діти ненависної — не гідні діти; ми ж бачимо, що всі ті гідні діти вийшли від Лії, а ти кажеш: "Лія ненависна"! Натомість це безперечно ювілей, завжди прихований світ; вони не належать до відкритих. Тому від Якова приховані всі його діяння. Прийди й побач: нижній світ відкритий, і він — початок усього для піднесення його щаблями. Як вища Хохма — початок усього, так і нижній світ є Хохмою, і він — початок усього. Тому називаємо його "Ти", бо він שמעה [неясне читання] і відкритий. А вищий світ, який є ювілеєм, називаємо "Він", бо всі його речі приховані. Таємниця цього — Лія, про яку написано: "І ліг із нею тієї ночі — Він", הוא. Тому

Яд Єгуда · 16 · продовження

написано: “І служитиме левіт — Він”, הוא, — щоб притягнути від нього благословення вгору. Він — вищий світ, завжди прихований. Яків своєю волею прилучився до відкритого, а до прихованого не прилучився. У цьому таємниця “Лія ненависна”: звідси те, що людина відчуває відразу до наготи матері й сестри. Людина може усамітнитися з матір’ю будь-де й не остерігатися. Усе це — щоб приховатися від ока, бо вищий світ зовсім не відкривається». [П2803]

Йдеться про Біну — це Лія, перша ге в Імені. Натомість Рахіль — Малхут, остання ге; усі її діяння відкриті. Цим Яків виправив дві краплі, які перший Адам кинув у чуже місце, як згадано вище з «Раая мегемна». Маються на увазі дві ге в Імені: כבוד עריה ערוה [стисла фраза: «слава — нагота, нагота»]; י״ה між ר״ע, зло між ו״ה. А слава «вдягнеться в інших», אחרין, — дві ге [непевний зв’язок], як сказано в «Тіккунім». Бо при його єднанні з нечестивою Ліліт את [неясна форма] був розрив єднання між двома ге, а Яків виправив їх. [П2804] [П2805]

Рама з Фано · продовження

Рахіль. У цьому зміст сказаного Лією בגד: основа тлумачення — передане написання. Тому Рувим і Ґад не удостоїлися одержати частку в землі, якою Господь, наш Бог, постійно опікується, а лише по той бік Йордану. [П2785]

До половини племені Манасії була застосована інша міра — через його матір Оснат, дочку Діни від хівеянина Шехема; Потіфар лише виростив її, і вона називалася його іменем. Манасія першим вийшов з утроби, і половина його зазнала вади, бо його мати вважалася нащадком свого батька — хівеянина, сина Хамора: за його днів ще не було дано Тори й не було встановлено галахи, за якою син твоєї дочки від хівеянина зветься твоїм сином. Навіть нині сказали, що дитина придатна, лише за Торою; за рабинською постановою вона має ваду. Йому кажуть: «Сховайся, або переселися, або одружися з дочкою твого роду», як сказано в розділі «Га-холец». Якщо ж це дочка й вона вийшла заміж за священника, її не відлучають від нього, а її потомство придатне до священства. Тому Манасія зазнав вади лише наполовину. Оскільки його половина була визнана придатною, щодо Єфрема принаймні — що було, те було. [П2786]

Тлумачі знаків позначили це для них у вірші: «Уступи дав дому довкола ззовні», מגרעות נתן לבית סביב חוצה. Манасія, Ґад, Рувим — початкові літери מג״ר: через викривлення — עוות, — що було в них, як сказано, вони

Яд Єгуда · 17

«І що стане зрозумілим» тощо. Автор пояснює написане: «Єфрем — Мій первісток» (Єремія 31). Хоча він не первісток, проте Яків подумав: «Увійду до Рахілі», а згодом утілив свою думку й одружився з нею. Йосип став первістком: від початку він був первістком перед Небесами, які знають думки. Як прямо сказано в «Зогарі», «Ваєце», сторінка 348, і «Ваїшлах», сторінка 400. [П2806]

Яд Єгуда · 18

«Подібно» тощо. Так само з Яковом та Ісавом: обидва були первістками — Яків перед Небесами, Ісав у тілесному. Тому Яків сказав: «Я — Ісав, твій первісток», маючи на увазі «Я та Ісав». Яків не збрехав, боронь Боже. За такого пояснення немає потреби в уточненні Раші, який написав: «Я — той, хто приніс тобі, а Ісав — твій первісток». [П2807]

Яд Єгуда · 19

«Навіть Зілпа» тощо [прогалина у джерелі] до сказаного вище [прогалина у джерелі] потай, щоб виправити [прогалина у джерелі]. Він сказав, що навіть служниця Лії була віддана Якову з цієї причини. [П2808]

Яд Єгуда · 20

«Проти цього постає» тощо. У «Зогарі», розділ «Мецора», сторінка 29, сказано: «Про Ісава

Яд Єгуда · 20 · продовження

написано: “Вийшов перший, рудий”. Якщо скажеш, що Яків був першою краплею, чому так? Адже написано: “Вийшов перший”. Натомість так — ובי׳ ראשון בעין [непевна фраза], щоб Ісаак прийшов із боку суворого суду; Ісав вийшов рудим, червоним. Але ж Яків був первістком — як та перша крапля вийшла такою червоною? Проте він був другою краплею; тому не вийшов таким, адже та крапля була з боку милосердя, з цього боку й з того боку. Крапля Ісава не була як крапля Якова: ця сильна, а та — ні. Тоді Ісаак спрямовував намір на завершення суворого суду — דלאפיק בסטרוי בגליפוי טהירין [непевний зв’язок: вивести його боки в

Рама з Фано · продовження

лишилися поза обраною землею. [П2787]

Так і про Давида, через згадане нами в главі 10, згодом на певний час було сказано: «Вигнали мене від прилучення до спадку Господа». І ці початкові літери — «Також на мене розгнівався», גם בי התאנף, що сказав наш учитель Мойсей, мир йому, про те, що йому було закрито вхід до землі. Бо його батько піднісся, щоб поставити потомство від своєї тітки, і його зачаття та народження були приховані від очей усього живого до приходу часу її відвідин. Усе покоління знання, подібно до нього, не ввійшло до землі через свою висоту: вони потребували її лише для переходу звідти до брам Еденського саду, усунувши звідти херувимів і полум’я меча, за змістом «Нехай-но я перейду». Ми це пояснили. [П2788] [П2789]

Яд Єгуда · 20 · продовження

чистих різьбленнях], як відомо нам і як навчали. Так Ісав — нечистота, виплавлена із золота», тощо. Дивись там. Ось вислів: це безперечно становить трудність для притчі, яку попередники подали через трубку. [П2809] [П2810]

Яд Єгуда · 21

וכדאי הזכירי [непевна лема]. Тобто ערתי [неясна форма]: справа така, як сказано в «Зогарі». Адже так знаходимо щодо Авраама — שהוזכר מהטמי׳ [нерівна фраза], як у згаданій «Раая мегемна»: спершу з нього вийшов Ізмаїл, а потім він породив Ісаака. Натяк на це — Авраамові було 86 років, коли Агар народила Ізмаїла. Тобто над ним посилився суд від Імені אלהים, яке за

Яд Єгуда · 21 · продовження

гематрією — 86. Тому тоді з нього вийшов Ізмаїл, а Авраам залишився чистим і очищеним від домішки суду. [П2811] [П2812]

Яд Єгуда · 22

«Проте» — розв’яжімо згадану трудність, щоб слова «Зогару» та притча про трубку не суперечили одне одному. Можна сказати лише, що й за думкою «Зогару» притча все ж істинна. Її зміст не в тому, що Яків «став відомий», נודע, першим від першої краплі, як написав Раші, благословенної пам’яті; справа стосується вищої частки. Адже в людині троє співучасників, і Га-Шем дає нешаму. З боку нешами Яків був первістком: його нешаму було емановано першою. Це відповідає написаному «Мій син, Мій первісток — Ізраїль», бо назва «син» стосується нешами, як відомо і як сказано в «Зогарі» в кількох місцях про «Ви — сини Господа, вашого Бога». דיוולדא [непевна форма] —

Яд Єгуда · 22 · продовження

так каже: «Яків — первісток»; וגם יוכלו חלביו כוותו [неясна кінцева фраза]. [П2813] [П2814]

Яд Єгуда · 23

«У тілесному»: з боку тілесного — сім’я — первістком був Ісав.

Яд Єгуда · 24

«Усі слова мудреців залишаються чинними»: «Зогар» і агада з наведеною притчею про трубку не сперечаються.

Яд Єгуда · 25

«Навіть Зілпа» тощо. Він повертається до сказаного вище: Лію було взято потай, щоб виправити відкритість статевого єднання першого Адама. Каже, що навіть служниця Лії була віддана Якову з цієї причини.

Яд Єгуда · 26

Як написано: «І взяла Зілпу, свою служницю, і віддала її Якову за дружину». Спершу не

Яд Єгуда · 26 · продовження

порадилася, як Сара й Рахіль. Сара сказала: «Ось Господь стримав мене від народження; увійди ж до моєї служниці». Так і Рахіль: «Ось моя служниця Білга, увійди до неї», тощо.

Яд Єгуда · 27

«У цьому зміст בגד» — одним словом, — яке Лія сказала, коли народила Зілпа. Хоча читається двома словами בא גד, «прийшов Ґад / талан», основа тлумачення — передане написання, і це мова зради, як написав Раші: «Чому записано одним словом? Як “ти зрадив мене, увійшовши до моєї служниці”, наче чоловік, який зрадив дружину молодості». Проте це викликає трудність: чому вона так каже про свого чоловіка, коли сама віддала йому служницю з власної волі, без його прохання? Тому, за поясненням Автора, вона сказала це про себе: «Я зрадила його, віддавши йому свою служницю потай». [П2815]

Яд Єгуда · 28

«Тому»: оскільки Лія й Зілпа були віддані Якову потай, їхні сини Рувим і Ґад не удостоїлися одержати частку в землі. Це міра за міру: як їх було зачато потай, так вони не матимуть спадкової частки в землі, якою Господь, наш Бог, опікується разом зі Своєю опікою над вищою землею. У цьому її відкритість.

Яд Єгуда · 29

«Половина племені Манасії»: те, що не одержали своєї частки в землі, має свою причину [прогалина у джерелі] у справі — через його матір Оснат. [П2816]

Яд Єгуда · 30

«Яка була дочкою Діни» — як написав тарґуміст Йонатан у розділах «Мікец» та «Ваїґаш».

Яд Єгуда · 31

«Манасія першим вийшов з утроби», бо був первістком.

Яд Єгуда · 32

«Половина його зазнала вади» — з боку матері Оснат, яка вважалася нащадком свого батька.

Яд Єгуда · 33

«Щоб син твого народу», שיהא בן עמך, тощо — ביתו, «його дім» [непевний зв’язок], як навчили мудреці, благословенної пам’яті [прогалина у джерелі] «який — твого сина», אשר את בנך [уривчасте читання]. [П2817] [П2818]

Яд Єгуда · 34

«Не за Торою»: він не мамзер, а має ваду за рабинською постановою. Як вище, у розділі «Гахолец» (аркуш 45): коли прийшов до рава Єгуди, той сказав йому: «Іди сховайся або одружися з дочкою твого роду». Коли прийшов до Рави, той сказав: «Або переселися, одружися з дочкою твого роду». Раші пояснює: «Іди сховайся» — іди в місце, де тебе не впізнають, ותשב בת ישראל [непевна фраза], «не впізнають, не дадуть тобі» тощо; «дочка твого роду» — як «непридатний за рабинською постановою» [прогалина у джерелі] і передасть тобі придатну дочку Ізраїлю. Кінець цитати. Це тому, що він має ваду щодо священства за рабинською постановою, як там сказано в Ґемарі: «Усі вони» [прогалина у джерелі], що дитина має ваду [прогалина у джерелі], як Раші там. [П2819] [П2820]

Яд Єгуда · 35

«Не відлучають» тощо. Такою видається й думка Рамбана.

Яд Єгуда · 36

«Те, що його половину було визнано придатною»: בשאר [непевний зв’язок], Єфрем, який прийшов після нього, цілком придатний. [П2821]

Яд Єгуда · 37

«У вірші “Уступи дав”» (I Царів 6). Слово מגרעות — у значенні, як מגר עותמוגר [нерівний поділ]; початкові літери ר”ת מחסר י”ד לחונן [неясна фраза] — через викривлення, яке було в них через утробу. Тому פגן לבית חוה [неясне завершення]. [П2822] [П2823]

Яд Єгуда · 38

«Так і про Давида»: він також народився потай, як у наведеній перед тим розповіді: «увійшов до своєї служниці» [дієвця тут не названо]; тому й сказано так, тощо. [П2824] [П2825]

Яд Єгуда · 39

«І початкові літери далі»: натяк на те, чому Давид був відчужений через його עורתו [непевна форма] потай, — це початкові літери [речення продовжується в наступній глосі]. [П2826] [П2827]

Яд Єгуда · 40

«Вигнали мене від прилучення до спадку Га-Шема», גרשוני מהסתפח בנחלת י”י, — сказав Давид; це літери ג”ם. [П2828]

Яд Єгуда · 41

«На мене», בי, — натяк [прогалина у джерелі]. [П2829]

Яд Єгуда · 42

«Бо підніссяа»: як у справі матері Давида й Лії, які були שבחי׳ [непевне скорочення] через їхню висоту, так було й з Амрамом, який узяв щабель відповідно до своєї висоти. Так йому було повідомлено небесним голосом, як пояснено в «Зогарі», «Шмот». [П2830] [П2831]

Яд Єгуда · 43

«Були приховані від очей усього живого»: не знали про його зачаття й народження, як пояснено вище, у главі 4.

Яд Єгуда · 44

«Усе покоління знання» тощо. Як пояснено в «Зогарі», «Берешіт», сторінка 100: «Якщо скажеш, що це було з волі Мойсея, — не так. Коли Ізраїль вийшов із Єгипту, це було з боку ювілею, і всі ті 60 учених, ס׳ רבנן, були з вищого світу. У тому образі вони ходили пустелею; жоден із них не ввійшов до землі. Лише їхні сини, їхні нащадки, були в землі: вони з місця місяця, а всі дії землі — виправлення місяця. Мойсей служив місяцю, поки був у тілі», тощо. Дивись там. [П2832]

Яд Єгуда · 45

«Ми це пояснили» — у частині II, главі 27. Дивись там.

Йоель Моше · 1

«Руах першого Адама» тощо. Притча про царську дочку, засуджену до спалення: цар передбачив, що від неї вийде дочка, гідна царства. Так і тут: Яків викупив Авраама, бо Авраам також був приречений на спалення через «Різьблені образи їхніх богів» тощо, як вище. Виходить, Авраам виправив нефеш першого Адама, але виправлення не сталося, доки не зійшли 66 душ, які сходять із Яковом, за змістом «Була в Авраама дочка»: це була нефеш першого Адама. «І повісив її на сфері», בגלג״ל, — число 66; це також «повісив її на сонячній сфері»: גלגל за гематрією — 66, а сонце — Яків, як сказано: «І ось сонце й місяць» тощо. Тому єгипетське вигнання тривало 430 років — гематрія נפ״ש. Також Авраам і Яків за гематрією — 430. [П2833]

Ісаак виправив руах Адама: יצחק за гематрією —

Йоель Моше · 1 · продовження

ר״ח, 208; через акеду до нього прийшов руах від вищого ויקרא [стислий зв’язок]. Яків виправив нешаму Адама, як сказано: «І вилив на неї олію», שמן: שמן — літери נשמה [джерельна відмінність]. «Не виправив його / не виправили», ולא תיקנו [форма неоднозначна], до приходу Мойсея й Давида, у таємниці משׁ״ה דוד. Мойсей удостоївся «Голос — голос Якова»: подвійний голос — голос Тори й голос молитви, пісні, які встановив Давид, також були виправленням Якова та першого Адама; עולה אחד [стислий вислів]. «І вилив на неї олію»: на її верхівці — остання ге, і постає נשמה. Вдивися уважно. [П2834]

«І з великим зволіканням» тощо: йому було 84 роки, і він не бачив сім’явиверження; це протилежне квапливості першого Адама. «Ненависною»: וכל אהבוי לי׳ לאה קודש [непевна фраза]. [П2835]

«Як служіння її чоловіка — через її висоту» тощо. Два гріхи першого Адама стали ער״יה, а один — ער״וה [нерівний рахунок]; Яків виправив їх. Лія відповідала ער״יה, Рахіль — ער״וה. У першій ге немає місця, за яке трималися б кліпот; воно є лише в останній ге, за змістом «Ноги її сходять до смерті», як вище не раз. Отже, Лія не потребувала такого великого виправлення, як Рахіль. Тому вона була ненависною через свою висоту. Натомість Рахіль, де є місце для кліпот, потребувала великого виправлення. זי זוהר בהר — לאפקא עיין טיפין כוי באתר נבראה ולא ג״ע ע״ש [непевна цитата]. Адже Адам згрішив בכל טיפי בציצית [неясна фраза] у таємниці ער״יה та ער״וה; іскри першої ге були виправлені через Лію, а другої — через Рахіль. [П2836]

«Істинна притча» тощо: притча про трубку, як зазначено далі. Нешаму Якова у вищому світі було емановано першою, а в тілесному Ісав народився першим. Це й означає אב״י ועשו — «אב״י та Ісав, ми обоє первістки» [непевна форма]. «Основа тлумачення — передане написання»: בגד від בגידה, «зрада». «Рувим і Ґад»: שבמשכבי [непевна форма], з дітей підміни, як вище, — щоб не одержати частки в землі. [П2837]

«Половина племені Манасії»: вони не

Йоель Моше · 1 · продовження

удостоїлися частки в землі Ізраїлю, бо походили від Оснат, дочки Діни від хівеянина, і половина його зазнала вади. «Ще не було дано Тори»: שהיה קרוי בנך, «що звався твоїм сином» [стислий зв'язок]. Навіть нині, коли Тору дано, дитину назвали придатною лише за Торою, але за рабинською постановою вона має ваду. Єфрем цілком придатний, бо що було, те було. Саме тому про Якова сказано: «Перехрестив свої руки, бо Манасія — первісток». Оскільки Манасія був первістком, він перехрестив руки — праву на Єфрема, який зовсім не зазнав вади, на відміну від Манасії. Тому сказав: «Знаю, сину мій, знаю; однак його молодший брат буде більший за нього». [П2838]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Через викривлення» тощо: вони були дітьми підміни на вигляд. «Так і про Давида», «вигнали мене» тощо: його батько хотів увійти до своєї служниці, і Давид став сином підміни, як вище, у главі 10. «До брам Еденського саду» — дивись вище, частина II, глава 16.

До глави у змісті

Хікур Дін — частина III — глава 19

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Ось людина» тощо. Автор повертається до свого тлумачення вислову Мішни «аж доки не прийшов наш праотець Авраам» тощо, яке почав вище, у главі 17.

Яд Єгуда · 2

«Шати світла» — [прогалина у джерелі]. [П2847]

Яд Єгуда · 3

«Від одного Бога». На це вказує אור, «світло», з алеф. [П2848]

Яд Єгуда · 4

«ישלם שרשיו», «довершить / відплатить його коріння» [неясна лема]: душі всіх поколінь, що мали прийти, були вміщені в ньому. [П2849]

Яд Єгуда · 5

«Що натягнув крайню плоть», як сказали

Рама з Фано

Ось людина — один батько для всіх нас — була вдягнена в шати світла в Еденському саду за задумом, що випливає з вислову «Один Бог створив нас». Джерело її нешами мало пустити своє коріння — усе святе, з одним серцем, щоб служити Йому одностайно. Звідти їх розсіяло «ворожбитство непокори», що натягнуло крайню плоть; постали шати зі шкіри. Такий зміст підвішеної аїн у вірші «Вхопитися за краї землі, і будуть струшені з неї нечестиві»: нечисте змішалося з чистим. [П2839]

З кореня змія, який зійшовся з Євою й уніс у неї скверну, вийшла гадюка — летючий палючий змій. Це нечестивий Каїн, гніздо нечистоти. Коли Вища милість побачила, що світ не може втриматися на ньому, додала до народжених «його брата, Авеля». Каїн піднявся й убив його — на скорботу душі світу через його кров і

Яд Єгуда · 5 · продовження

мудреці, благословенної пам'яті. Тобто він зійшовся з Ліліт, як наведено в Зогарі, сторінка 117, і пояснено вище, у главі 9.

Яд Єгуда · 6

«І постали шати зі шкіри»: «шкіра має з них насолоду», דעור אתהני מנייהו, як зазначено. Аїн також указує на крайню плоть, ערלה. [П2850]

Яд Єгуда · 7

«За змістом підвішеної аїн» — [прогалина у джерелі]. [П2851]

Яд Єгуда · 8

Бо тоді, коли перший Адам натягнув крайню плоть, «змішалося» тощо.

Яд Єгуда · 9

«І з кореня змія» тощо — вислів Зогару, «Берешіт», сторінка 149.

Яд Єгуда · 10

«І крайня плоть» тощо — пояснено в згаданому вислові; дивись вище, у главі 4.

Яд Єгуда · 11

«Іноді вони схиляються» тощо: святі іскри впали всередину кліпот.

Яд Єгуда · 12

«Аж доки не прийшов наш праотець Авраам» і не очистив усі святі душі.

Яд Єгуда · 13

«Про нього сказано» — [прогалина у джерелі]. [П2852]

Яд Єгуда · 14

«У Сефер га-Багір». Ось його слова щодо вірша «За те, що» — [прогалина у джерелі]. [П2853]

Яд Єгуда · 15

«Перша» — тобто перша міра.

Яд Єгуда · 16

«Це милостивий», חנון, — від вислову «безоплатний дар», מתנת חנם.

Яд Єгуда · 17

«Навіть якщо стають винними» тощо — [прогалина у джерелі]. [П2854]

Яд Єгуда · 18

«За змістом безоплатно», בחנם, — [прогалина у джерелі]. [П2855]

Яд Єгуда · 19

«Адже відокремлено Ізмаїла», як зазначено в раая мегемна, переписаному нами вище, у главі 18.

Рама з Фано · продовження

кров його нащадків, — аж доки не народився Сиф за образом і подобою, як ми пояснимо в частині IV. Відтоді святі душі приходили, перевдягнені, в обраних одинаках протягом усіх двадцяти поколінь. Іноді вони «схилялися, народжували своїх дітей» над норою аспіда й над лігвом гадюки. [П2840]

Аж доки не прийшов наш праотець Авраам і не прийняв на себе винагороди за всіх. Про нього сказано: «Засіяло в темряві світло для праведних» — це згадані нами душі, над якими сяяла його лампада, у трьох видах досконалості: «милостивий, милосердний і праведний». Саме ці три добрі міри йому приписали у «Сефер га-Багір». Усі вони — від милості Ель, якій не було потреби діяти в його дні, як наведено також у Єрусалимському Талмуді. Перша — наділяти світ заслугою; це «милостивий», бо від нього до них іде безоплатний дар. Друга: навіть якщо вони стали винними, він виправдовує їх, за змістом «У гніві пам’ятай про милосердя». Третя: повертає їх і вкладає їм у серця бажання виконувати волю свого Творця. Це «праведний» — той, хто робить інших праведними. [П2841]

У його дні земля розділилася на сімдесят гілок. Господь обрав його, щоб повернути шати світла до їхньої єдності. Адже спершу відокремлено Ізмаїла — піґуль від святинь; Ісаак не народився, аж доки не скінчилися всі зухвалі та всі, хто чинить нечестя й

Яд Єгуда · 20

«Люди Содома»: їхнє повалення теж було до народження Ісаака, за один рік — [прогалина у джерелі]. [П2856]

Яд Єгуда · 21

«Цоара»: його заселили на один рік пізніше, як наведено там, у בע”מ [нерозкрите скорочення]: «Дозволь мені втекти туди», אמלטה נא שמה, — за гематрією 51; а Содома — 52. Намір був — прискорити народження Ісаака. [П2857]

Яд Єгуда · 22

«Тому» — через те, що міра Цоара ще не наповнилася.

Яд Єгуда · 23

«Висунув довід», щоб праведні не померли спотворюючою смертю.

Яд Єгуда · 24

«Бог, благословенний Він, повідомив йому»: принагідно автор пояснює справу суду над Содомом.

Яд Єгуда · 25

«Цілковитого прощення». Це й означає Його слова: «І Я прощу всьому місцю».

Яд Єгуда · 26

«Але при долученні Його Шехіни»: якщо там знайдеться сорок п’ятеро — дев’ятеро в кожному місті; з долученням Шехіни їх десятеро, як написав Раші. Достатньо лише того, що Він не знищить, як сказав: «Не знищу». Але їхній суд буде зі стражданнями.

Яд Єгуда · 27

«Так само щодо більшості міст»: якщо знайдеться сорок або тридцять праведних, по десятеро в кожному місті, то, оскільки це більшість міст, Він нічого їм не зробить, навіть не завдасть страждань, як сказав: «Не зроблю» тощо.

Яд Єгуда · 28

«І долучення»: якщо в них знайдеться дев'ятеро в кожному місті, це не потребувало пояснення. Адже відповідний присуд уже записаний щодо сорока п'ятьох: з нього випливає, що долучення Шехіни допомагає врятувати від остаточного знищення, але їх судитимуть через страждання.

Яд Єгуда · 29

«Проте щодо меншості»: якщо знайдеться двадцять або десятеро, навіть без долучення вони потребуватимуть страждань. Тому й про них Писання каже: «Не знищу». Це відрізняється від слів Раші, який прирівняв суд над двадцятьма й десятьма в одному та двох містах до суду над тридцятьма й сорока; дивись там. Перекладач Йонатан бен Узіель також має щодо цього інший підхід; дивись у нього. [П2858]

Яд Єгуда · 30

«Зміна дієслів»: щодо сорока й тридцяти сказав «Не зроблю», а щодо всіх інших — «Не

Рама з Фано · продовження

повстає проти правиці Всюдисущого: покоління Еноша, Потопу й розділення, а їхній гіркий кінець — люди Содома. Господь пильно дбав про лихо й навів його на них за рік до того, як мала наповнитися міра Цоара. [П2842]

Тому Авраам став на молитву й просив милосердя, щоб праведний не помер разом із нечестивим. Хоча суд істинний, коли йде за більшістю, він усе ж висунув довід, щоб праведні не були осоромлені при воскресінні мертвих. Адже ми приймаємо: вони встають зі своєю вадою, а тоді зцілюються. Навіщо ж їм помирати в сірці й солі, щоб довелося встати в спаленому тілі? Немає більшої наруги. Тому він повторив і сказав: «І буде праведний як нечестивий — далеко від Тебе!» Як витлумачили: перше стосується цього світу, а друге — майбутнього, як ми й сказали. [П2843]

Бог, благословенний Він, повідомив йому: якби там знайшлося п'ятдесят праведних, вони були б гідні цілковитого прощення. Але при долученні Його Шехіни до дев'ятьох у кожному місті достатньо було б того, що Він не знищить, а наведе на них страждання. Так само щодо більшості міст — чотирьох або трьох, — якщо в кожному буде десятеро праведних, Він не зробить нічого лихого. Долучення до них само собою зрозуміле як захист від остаточного знищення. Проте щодо меншості — навіть без долучення — Він не знищить, але завдасть страждань. За

Яд Єгуда · 30 · продовження

знищу».

Яд Єгуда · 31

«Та» тощо — завершення думки. Хоч міра Цоара ще не наповнилася, Господь усе ж пильно дбав про лихо Содома, бо прийшов час любові — народження Ісаака, — і [належало] довести їхні гріхи до кінця перед його приходом, щоб очистити через нього весь світ.

Яд Єгуда · 32

«Після того, як від Ісаака відокремлено» відходи, як пояснено в раая мегемна, переписаному нами вище, у главі 17. Це Ісав, волохатий чоловік, — таємниця козла, якого відсилають, за поясненням у Зогарі, розділ «Ахарей», сторінка 129, і як буде в маамарі אב"ת, частина III, розділ 30. [П2859]

Яд Єгуда · 33

«Вища справедливість забажала». Хоч у наших очах це видається чимось дивним, усе ж так забажала Вища справедливість, благословенна, яка бажає миру слузі Якову: щоб Святий, благословенний Він, був праведний, щоб він зносив провину всього світу. [П2860]

Яд Єгуда · 34

«Подібно — праведники», які зносять страждання з любові за провину покоління, як відомо; і за їхньою заслугою — наш

Яд Єгуда · 34 · продовження

праведний Месія. Дивись міру 9 з «Маамар га-міддот». [П2861]

Яд Єгуда · 35

«Так» тощо. Автор витлумачив ונברכו, «будуть благословенні», за способом тлумачення наших мудреців, благословенної пам'яті: «Два добрі відведення є в Мене, щоб відвести від тебе», і так далі. Це від слова הברכה, відведення, яке роблять із гілки дерева. За думкою автора, весь світ запрагне відвести від тебе — «прекрасного верховіттям, радості всієї землі» — і поєднатися з тобою. Ось його плід. Це здійсниться через страждання, які зноситиме святе потомство, «і зрушить?», ויניע?, до землі, як роблять, відводячи гілку; від неї знаходиться її плід. [П2862]

Йоель Моше · 1

«Від одного Бога» тощо: אור, «світло», з алеф указує на це. «Пустить своє коріння» тощо: він уміщував усі душі, які мали вийти з нього.

Рама з Фано · продовження

нашим поясненням, зміна дієслів у цих віршах є цілком точною. [П2844]

Та вирок їм уже було винесено: прийшов час любові, щоб згадати Сару. Намір був — очистити через Ісаака все тісто, тому спершу довершився суд над Содомом. Після того, як від Ісаака відокремлено козла, якого відсилають до іншої землі й який не має частки ні в обітницях, ні в їхній праці, Вища справедливість визнала за належне, щоб Яковове потомство зносило страждання з любові й відповідало за провину всіх поколінь. Подібно — праведники в кожному поколінні й сам Месія: «Наші хвороби Він ніс, і наші болі Він терпів». [П2845]

Так здійсниться сказане: «І будуть благословенні в тобі всі родини землі та у твоєму потомстві». Адже הברכה — це відведення гілки, її пригинання до пороху землі, за змістом «І нехай моя душа буде для всіх як порох». Усі знайдуть задоволення в тому, щоб пустити гілку й дати плід, поєднавшись із нею. Цьому святому потомству обіцяно: воно «випустить квітку й розквітне цвітом» — насадження Господа, щоб прославитися. [П2846]

Йоель Моше · 1 · продовження

«І будуть струшені нечестиві»: аїн у רשעים, «нечестиві», підвішена — натяк на сімдесят князів, ע' שרים, літери רשעים. Якщо удостоїлися — постали сімдесят князів; якщо не удостоїлися — мають зчеплення зі святістю, і нечисте змішалося з чистим. [П2863]

«І прийняв на себе винагороди за всіх» — це всі святі душі, над якими сяяла Авраамова лампада. Це й означає «і душі, які вони зробили в Харані», — ті, що їх виправили Авраам і Сара. «І приходили в обраних одинаках» тощо: голови поколінь були праведні, а покоління — нечестиві.

«Які приписали» — тобто Авраамові, у «Сефер га-Багір», в «Аводат га-кодеш». Хоч його міра — Хесед, усі вони також від Хеседу. Але Хеседові не було потреби діяти в Авраамові дні, бо сам Авраам був Хеседом. [П2864]

Йоель Моше · 1 · продовження

«У його дні» — Авраамові, якому було сорок вісім років, коли земля розділилася на сімдесят князів. «Проти правиці Всюдисущого»: Ізмаїл — із кліпот правиці, а Ісав — із кліпот лівиці.

«Тому він повторив і сказав»: חלילה, «далеко», двічі — для цілковитого прощення. Тому сказав: «Якщо Я знайду п'ятдесят праведних, не зроблю нічого», навіть не завдам страждань. А щодо

Йоель Моше · 1 · продовження

сорока п'ятьох, тобто через долучення Шехіни до кожного, сказав: «Не знищу», але наведу страждання. Так само щодо чотирьох міст, так само щодо трьох міст — тридцять, більшість із п'яти, — також сказано «Не зроблю»: це означає нічого, навіть страждань. Про долучення Шехіни до чотирьох міст і так само до трьох він не просив: це зрозуміло саме собою, бо вже попросив через долучення. [П2865]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Проте щодо меншості»: двадцять для двох міст — це меншість із п'яти міст. Хоч «שהמעשר», [нерівна форма про десятьох], у кожному місті без долучення, сказав: «Не знищу», але наведу страждання, бо більшість із них — тяжкі. Тому «спершу довершився їхній суд — Содома» тощо. Через це той ангел, який звістив Сарі, пішов до Содома, як сказано: «І піднялися звідти ті мужі й поглянули в бік Содома». Бо згадати Сару

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 19

Йоель Моше · 1 · продовження

належало саме після повалення Содома, «щоб очистити через Ісаака — через Ісаака». [П2866]

«Козел, якого відсилають» тощо — це Ісав, волохатий чоловік. «В обітницях» — винагорода майбутнього світу; «ні в їхній праці» — поневолення царствами.

Хікур Дін — частина III — глава 20

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Із цього зрозуміло» тощо. Автор повертається до вислову Мішни «аж доки не прийшов наш праотець Авраам і не прийняв на себе винагороди за всіх», який згадує в попередній главі.

Яд Єгуда · 2

«Саме так» — як нижче щодо «на себе», עליו.

Яд Єгуда · 3

«На добро й на "краще"» — на винагороду й на пов'язаний із нею тягар. [П2874]

Яд Єгуда · 4

«За змістом: вони повернуться до тебе». Намір: наприкінці вони повернуться до тебе, щоб ти їх виправив; дивись частину I, главу 18. Так само тут він узяв на себе схилити їх усіх на бік заслуги, щоб через нього вони удостоїлися, задля їхнього виправлення.

Рама з Фано

Із цього зрозуміло, що танна нашої Мішни точний у вислові. Саме так він навчає: «Прийняв на себе винагороду за всіх» — на добро й на «краще» [тобто лихо]. Саме «на себе»: на своє плече, яке схилив, щоб зносити тягар очищення для всіх. За змістом сказаного Єремії: «Вони повернуться до тебе, а ти не повернешся до них»; і за змістом «Віддав твоїх ворогів у твої руки», מגן צריך בידיך. Адже передання їх до рук Авраама є їхнім щитом і порятунком наприкінці днів. Так само «віддам тебе, Ізраїлю», אמגנך ישראל: страждання, які приходять на нас від Нього, благословенного, є для нас прихистком і сховком від суду Геєни. [П2867]

Як написано: «І поставлю твоїм наглядом мир», ושמתי פקודתך שלום, — це сказано про страждання в тілі людини; «а твоїми стягувачами — цдаку», ונוגשיך צדקה, — про її майно. Так само Осія сказав: «Прийшли дні

Яд Єгуда · 4 · продовження

[П2875]

Яд Єгуда · 5

«За змістом: віддав твоїх ворогів», מגן צריך. Раші пояснив אשר אשר כמו מגן הסגיר, «який передав»; так само — אמגנך ישראל. «І немає потреби в цьому, бо חנם, "безоплатно", в обох витлумачується від מגן, "дарма"» [нерівний зв'язок]. Задум — за висловом «який зробив щит для твоїх ворогів, під ним — ті твої вороги», אשר עשה מגן לצריך תחתיו אותן צריך [стислий зв'язок], бо цим вони будуть виправлені. «І віддам тебе, Ізраїлю», ואמגנך ישראל (Осія, 11), — намір: віддам тебе стражданням, які стануть тобі щитом. [П2876]

Яд Єгуда · 6

Як написано: «І поставлю твоїм наглядом мир, а твоїми

Яд Єгуда · 6 · продовження

стягувачами — цдаку» (Ісая, 60).

Яд Єгуда · 7

«Про страждання»: завдяки їм Га-Шем, благословенний Він, стане для нього щитом.

Яд Єгуда · 8

«Бо один зазнає ударів»: відповідно до нього — [прогалина у джерелі] — «І поставлю твоїм наглядом мир». А інший платить, тому сказав: «А твоїми стягувачами — цдаку», як сказали мудреці, і так далі. [П2877]

Яд Єгуда · 9

«Яка в АТ-БАШ»: ще один зміст цдаки — «що в ній ге замінюється далет, а куф — ґімель, і навпаки». Натяк: отримувач теж чинить цдаку тому, хто дає, наділяючи його заслугою цієї заповіді. Так само тут, у цдаці, яку Святий, благословенний Він, чинить із ним, щоб викупити חיתתו [неясне слово] з מהיכה [неясна форма] Геєни, «сказали: також чинять із ним як відплату נ"ה» [нерозкрите скорочення], — і навпаки. [П2878]

Яд Єгуда · 10

«За змістом» сказаного Рут: «Чоловік, із яким я вчинила», — наче вона вчинила з ним цдаку. [П2879]

Яд Єгуда · 11

«Додатково» до натяку, який є у слові צדקה, בגו' [нерозкритий зв'язок], у

Рама з Фано · продовження

відвідин, прийшли дні миру», באו ימי הפקודה באו ימי השלום, — бо один зазнає ударів, а інший платить. Мудреці вже сказали: усі податки й побори, які царства стягують із нас, зараховуються нам як велика цдака. Адже Він має віддати їм належну винагороду в цьому світі за те, що в них знайшлося щось добре, бо всі Його шляхи — суд. Він учинив із нами цдаку: цим викупив нас від сходження в яму, знайшов викуп. Більше того, зарахує це нам як цдаку перед Собою, сплачуючи Свої борги нашими коштами. [П2868]

Це один із приємних натяків у подвоєнні слова צדקה, цдака: в АТ-БАШ воно є іншою цдакою й не повертається порожнім від отримувача до того, хто дає. Такий зміст «чоловік, із яким я вчинила». Це — додатково до відомої гематрії: хто має лише двісті зузів без одного, має право прийняти цдаку, навіть тисячу зузів за один раз. [П2869]

Є в ній і третє: коли поєднуються рука того, хто дає, та його розкрита долоня з п'ятьма пальцями — це вав і ге, ו"ה, — та ісар, мала йод, яку належить передати в руку бідного, постає «І буде діяння цдаки миром», והי"ה מעשה הצדקה שלום. Це чотири літери Великого Імені. [П2870]

Там, у видіннях між розсіченими частинами, нашому праотцеві Авраамові, мир йому, було натякнуто на таємницю жертв. Адже при визволенні з Єгипту священство було посвячене через Аарона посвятними

Яд Єгуда · 11 · продовження

каввані Арі: за гематрією воно становить двісті без одного. Це натякає: якщо він має двісті зузів без одного, то має право прийняти, і так далі, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у Мішні наприкінці «Пеа». [П2880]

Яд Єгуда · 12

«ועשו כה שלשי'» [нерівна лема]: у даванні цдаки приховано Ім'я הו"ה. Рука того, хто дає, — натяк на вав; п'ять пальців на його долоні — на ге; малий палець — на йод; а рука отримувача — на останню ге. У цьому порядку — כל הרחמנו [неясний вислів] — «הו"ה діяння цдаки миром». [П2881]

Яд Єгуда · 13

«І також у видіннях» тощо. Автор повертається до למשא"ל [нерозкрите скорочення], щоб іще іншим способом пояснити завіт між розсіченими частинами. [П2882]

Яд Єгуда · 14

«У майбутньому посвятні жертви» тощо — як випливає з Єзекіїля.

Яд Єгуда · 15

«Через праведного священника» — [прогалина у джерелі]. [П2883]

Яд Єгуда · 16

«דא בקרא», «це — у вірші» [нерівна лема].

Яд Єгуда · 16 · продовження

Написано: «Ездра, син Сераї» тощо, «син Авішуа, син Пінхаса, син Елазара, син Аарона-священника»; הרי"ם [нерозкрите скорочення] — «це Ездра піднявся з Вавилона» тощо. Мудрий помічає, що Аарон-священник — це сам Ездра, тобто через переселення душ. [П2884]

Яд Єгуда · 17

«Його вислів» тощо. Принагідно автор згадує переселення Аарона в нешаму пророка. [П2885]

Яд Єгуда · 18

«Бо здійснився в Самуїлі з Рами»: в ньому була іскра Аарона, а також у Єремії, «і не священник», ולא כהן [стислий зв'язок]. [П2886]

Яд Єгуда · 19

«Щоб поставити двох мужів»: це Ездра й праведний священник, який прийде з переселення Аарона. Їх названо мужами тому, що вони первосвященники: ми знаходимо слово איש щодо первосвященника. Дивись «Меґале амукот», спосіб 33. [П2887]

Яд Єгуда · 20

«І яка телиця» тощо. Повертається до попереднього, до видінь між розсіченими частинами. [П2888]

Яд Єгуда · 21

«Її винагорода» тощо. Як сказано: «Винагорода за заповідь — заповідь». [П2889]

Яд Єгуда · 22

«І розбив їх», וישבר אותם, — щоб указати на їхнє припинення: жертви буде припинено в майбутньому. [П2890]

Яд Єгуда · 23

«Щоб врятувати» тощо. Принагідно автор пояснює причину їхнього припинення в майбутньому: שאשר דלתי' [неясний зв'язок], «як сказано» — [прогалина у джерелі] — לו מעכר כן הלא לו [неясний вислів]; «адже жертви — щоб врятувати від Геєни; і протилежне — спричинити їхнє припинення для скасування причини» [зв'язок непевний]. [П2891]

Яд Єгуда · 24

«Крім жертв подяки», які не приходять за гріх, — [прогалина у джерелі]. [П2892]

Яд Єгуда · 25

«Її винагорода» тощо. Як сказано: «Винагорода за заповідь — заповідь».

Йоель Моше · 1

«Тягар очищення» — усіх душ від першого Адама аж до завершення всіх двадцяти поколінь. «Вони повернуться до тебе» тощо: ти очистиш їх, щоб усі покоління були виправлені через нього, за таємницею ібуру; але не навпаки, боронь Боже. [П2893]

Рама з Фано · продовження

жертвами. Ті, хто піднявся з Вавилона, також принесли посвятні жертви у дні Ездри. У майбутньому посвятні жертви буде принесено при посвяченні Третього храму — невдовзі, у наші дні — через праведного священника, כהן צדק, якого наші мудреці згадали у трактаті «Сука» серед чотирьох майстрів, яких бачив Захарія. Він — зі священників Ааронового потомства, як Ездра, хоча інші пояснювали інакше. Священство завжди повертається до свого місця перебування. Ездра не піднявся з Вавилона, доки не подав свого родоводу, — і піднявся. Уважно вдивися у вірші, з'єднай і прочитай — і знайдеш перлину. [П2871]

Вислів «Хіба не Аарон, твій брат, левіт?» Бен-Пархі, учитель і учень рабі Шломо Молхо, пояснив так: він здійснився в Самуїлі з Рами. За цим завершилося прохання його матері: «І даси Своїй рабині потомство мужів». Це потомство, що поставить двох мужів, за висловом, якого ми навчаємо: «Мій пане, первосвященнику!» [П2872]

Телиця, коза й баран були потрійними — для рівності наміру й мети в цих посвятних жертвах, цих трьох разах, коли слава Господа наповнить дім Господа. «І розсік їх посередині», ויבתר אותם בתוך: спрямування й мета всіх жертв у цьому світі — врятувати того, хто їх приносить, від суду Геєни. Як у майбутньому немає Геєни, так і всі жертви тоді припиняться, крім жертв подяки. [П2873]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Тому, кому потрібно» тощо: Святий, благословенний Він, має дати нечестивим їхню винагороду в цьому світі. Отже, ми сплачуємо י”ח [нерозкрите скорочення]

Рама з Фано · продовження

Повернімося до залізного горнила, яке взяв на себе наш праотець Авраам, мир йому, щоб очистити в ньому всі відкинуті душі й самому одному прийняти винагороду за заповідь. Її винагорода насправді — Тора й заповіді, і ніщо інше.

Йоель Моше · 1 · продовження

податками, які даємо нечестивим. Оскільки в нечестивих знайшлося щось добре, Він дає їм винагороду в цьому світі й цим викуповує нас від сходження в яму. [П2894]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Інша цдака»: צדקה в АТ-БАШ — מצפ”ץ, також צדק”ה. «Не повертається порожнім» тощо — від отримувача до того, хто дає. «Двісті без одного»: צדקה за гематрією — двісті без одного, як наведено Арі від імені אלקו”ט [нерозкрите скорочення]. [П2895]

Витягнута рука того, хто дає, — вав; п’ять пальців — ге; איסור [неясне написання], що він дає йому, — йод; рука бідного, у яку він дає, має п’ять пальців — друга ге. Ось Ім’я הו”ה; це й означає «І буде діяння цдаки» тощо. Тому «не стискай своєї руки», а «широко відкрий», щоб твої п’ять пальців були розкриті й натякали на ге. Також витягни до нього свою руку, щоб була наче вав, — «нехай не покличе проти тебе до Господа; і буде на тобі гріх», לא יקרא עליך אל יי”י והיה בך חטא. Це як «і будемо я та мій син Соломон грішними», у значенні нестачі; ר”ל נ”ק [нерозкрите посилання]. [П2896]

«Як Ездра», який був переселенням Аарона.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Уважно вдивися у вірші, з’єднай і прочитай» тощо — тобто суміжність קריש [неясна форма]: перед цим закінчує «син Аарона-священника; це Ездра, який піднявся з Вавилона». Ездра — це Аарон-священник. Це й означає: з’єднай і прочитай їх разом. Дивись кінець «Нішмат адам». [П2897]

«Здійснився в Самуїлі» тощо: він також є переселенням Аарона. Написання לוי, «леві», натякає на пророка Самуїла та його синів. «Щоб поставити двох мужів»: коли сини Самуїла згрішили, їхня душа також відокремилася, як Надав — «душа Надава й Авігу», — і ввійшли до Самуїла [зв’язок неясний]. [П2898]

Телиця, коза й баран натякають на Аарона, бо кожен із них рівнозначний двом іншим, як вище: Ездрі й Самуїлові. Тому — потрійні. [П2899]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 20

Хікур Дін — частина III — глава 21

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39 · 40 · 41

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Не нині засоромиться» тощо — пов’язане із закінченням попередньої глави.

Рама з Фано

«Не нині засоромиться Яків», бачачи, як його діти йдуть у вигнання до Єгипту, що межує з Краєм Ізраїлю. Адже Шехіна зійшла разом із ними, щоб розквітла між терням троянда —

Яд Єгуда · 2

«Бо вона єгипетська, за своєю назвою» (שהיא מצרית כשמה). Дивись вище, главу 2. Автор згадав це тут, щоб показати: через це

Яд Єгуда · 2 · продовження

виправлення наближене до них. [П2909]

Яд Єгуда · 3

«Щоб розквітла» тощо — вислів Зогару, «Кі тісса», сторінка 337, про вірш «як троянда між терням». [П2910]

Яд Єгуда · 4

«Ге» (הה"א) — намір святості. [П2911]

Яд Єгуда · 5

«Зі змієм в одному кошику» — тобто з кліпот, які й є терням. [П2912]

Яд Єгуда · 6

מתכליו [форма неясна] — про терня. [П2913]

Яд Єгуда · 7

«Як уже раніше» — і відтоді, їхня зміна / проминання: 974 покоління, про яких ніби сказано: «Яких було зморщено передчасно». [П2914]

Яд Єгуда · 8

«І повертаються, і зазнають суду» — в Єгипті, בדוגמטרין כלאוכה [форми неясні], як спершу зазнали суду в поколіннях Потопу й розділення, у яких були душі 974 поколінь. Тому כור — «горнило» — в Єгипті: постанова про Ніл — подоба Потопу; והכפון ללכון לבנים [неясний зв'язок із цеглою] — подоба покоління розділення. [П2915]

Яд Єгуда · 9

«Згадаємо» — у наступній главі.

Рама з Фано · продовження

це довершене ложе — і щоб зібрати до неї відкинутих Ізраїлю. Це іскри святості, які доти лишалися зі змієм в одному кошику. Через залізне горнило вони приєдналися до дому Якова — з тих, хто здавна пристав до них, із тих, «яких було зморщено передчасно». Вони знову зазнали суду בדוגמטרין [форма неясна]: спершу через постанову про Ніл та розсіяння задля виготовлення цегли, як ми ще згадаємо. Однак у Потопі та в поколінні розділення їхня жарина згасла без покаяння, а тут фараон наблизив їх до їхнього Небесного Отця. Хто опинився там і не був гідний визволення, помер у покаянні й воланні; вони допомагають аж до останньої муки душі. [П2900]

Так само про дні темряви, коли померло багато переступників серед нас, написано: «А всім синам Ізраїлю було світло в їхніх оселях». Розширення через «всім» навчає: навіть ті, хто не був гідний визволення, оскільки померли в покаянні, як ми сказали, мали світло у своїх оселях в Еденському саду — жодного не бракувало. Або «в їхніх оселях» означає: світло мали ті, хто був гідний оселитися й бути визволеним. Це шістсот тисяч, яких Всюдисущий наблизив до гори Синай. Тоді «побачив і відпустив» для всіх інших сім загальних заповідей; їхніх окремих приписів — тридцять, як сказано у главі «Ґід га-наше». Ось вони. [П2901]

Перша — служіння ідолам. До неї долучаються проведення через

Яд Єгуда · 10

«Проте вони переселилися в нові втілення» тощо — й мали ще раз увійти до залізного горнила задля покаяння. [П2916]

Яд Єгуда · 11

«І сила — примножили в глині та в білому» (וכח הרבו בחמר ובלבן) [зв'язок неясний]. [П2917]

Яд Єгуда · 12

«Мали світло» — світло Шехіни.

Яд Єгуда · 13

«І споглядали Бога — і відпустив» (ויחזו אלהי ויתר) тощо — як сказано у другій главі Авода зара (лист 20б). [П2918]

Яд Єгуда · 14

«А їхніх окремих приписів — тридцять». Принагідно автор пояснює питання тридцяти заповідей синів Ноя.

Яд Єгуда · 15

Як сказано у главі «Ґід га-наше» (лист 92): «І відважили мою платню — тридцять срібняків». Ула сказав: «Це тридцять заповідей, які прийняли сини Ноя, але дотримуються лише трьох: не пишуть кетуби для чоловіків; не зважують м'яса померлого на м'ясних ринках; шанують Тору». Раші пояснив: «Тридцять заповідей» — їх не роз'яснено, і звідси ми маємо це прийняте положення. «Не пишуть кетуби для чоловіків» — хоча їх підозрюють у

Яд Єгуда · 15 · продовження

зляганні з чоловіком і вони визначають собі чоловіка, вони не ставляться до цієї заповіді настільки легковажно, щоб написати для них кетубу. «М'ясо померлого» — людини. [П2919]

Яд Єгуда · 16

«На м'ясних ринках» — прилюдно: не їдять його так відкрито, навіть якщо його зарізали. «М'ясо померлого» — м'ясо тварини, що померла сама. Кінець цитати. [П2920]

Автор вважає, що ті тридцять заповідей, про які каже Ула, роз'яснені у словах амораїв у главі «Арба мітот». Адже там (лист 56) сказано: «Наші вчителі навчали: сім заповідей було заповідано синам Ноя — судові приписи, "благословення" Імені, ідолослужіння, заборонені статеві зв'язки, пролиття крові, грабунок і частина від живої тварини». Звідси амораї сперечаються, і кожен додає до цих семи. Автор ухвалює відповідно до слів усіх і до Ули; разом число сягне тридцяти. Те, що зазвичай кажуть «сім заповідей синів Ноя», — тому, що це загальні приписи; דלאימר [форма неясна]: до загальних увійшли кілька окремих. [П2921]

Рама з Фано · продовження

вогонь, ворожбитство, віщування, гадання на прикметах, чаклунство, промовляння заклять, ов, їддоні та звертання до померлих. Це за рабі Йосі, який сказав: щодо всього названого в розділі про чаклуна син Ноя застережений. Отже, десять заповідей. [П2902]

Друга — заборонені статеві зв'язки. До неї долучаються «плодіться» — одна ствердна заповідь — і «множтеся» — друга; заборона зв'язку з чоловіком, навіть якщо його визначив собі кетубою; схрещування різних видів тварин, кастрація й щеплення дерева. Отже, сім. Дивись невдовзі. [П2903]

Третя — пролиття крові; до неї долучається удар по щоці ізраїльтянина. Отже, дві.

Четверта — «благословення» Господа; до неї долучаються пошана до Тори, а також заняття Торою, яку дано їм, бо син Ноя, який займається нею, — немов первосвященник. Отже, три. [П2904]

П'ята — грабунок; до неї долучається припис не займатися Торою, успадкованою нами. Отже, дві.

Шоста — судові приписи задля впорядкованого життя світу; до неї долучається «не спочиватимуть». Отже, дві.

Сьома — частина від живої тварини; до неї долучаються кров від живої тварини, падло й м'ясо померлого. Отже, чотири. Загальне число —

Яд Єгуда · 17

לאוכמי [неясне слово] [прогалина у джерелі]. [П2922]

Яд Єгуда · 18

«Друга» — три серед загальних [прогалина у джерелі]. [П2923]

Яд Єгуда · 19

«Плодіться й множтеся» тощо. Там рабі Хідка каже: «Також щодо кастрації» [прогалина у джерелі] у Ґемарі, зі слів «А ви плодіться й множтеся, роїться на землі» тощо [прогалина у джерелі] лише як благословення. Отже, за рабі Хідкою, відповідно до якого автор невдовзі ухвалює, синам Ноя заповідано плодитися й множитися. ורמ"ח [нерозкрите скорочення] — є утруднення: за ходом Ґемари там випливає, що синам Ноя не заповідано плодитися й множитися. דליתי שם [буквально: «немає там»; зв'язок неясний] (лист 59): рабі Йосі бар Ханіна каже: «Кожну заповідь, сказану синам Ноя та повторену на Синаї, сказано і тим, і цим. Сказану синам Ноя, але не повторену на Синаї, сказано Ізраїлю, а не синам Ноя. У нас є лише [заборона] сідничного нерва». [П2924]

Ґемара заперечує: «А хіба обрізання, сказане синам Ноя, — як написано: "А ти Мого завіту дотримуйся", — і повторене на Синаї, — як

Яд Єгуда · 19 · продовження

написано: “І восьмого дня буде обрізаний”, — не сказане Ізраїлю, а не синам Ноя?» Те [повторення] прийшло, щоб дозволити [це] в шабат: «дня» — навіть у шабат. «А плодитися й множитися, що сказано синам Ноя, — як написано: “А ви плодіться й множтеся”, — і повторено на Синаї, — як написано: “Іди, скажи їм: поверніться собі до ваших наметів”, — сказано Ізраїлю, а не синам Ноя?» Це прийшло [навчити], що рішення, ухвалене підрахунком голосів, потребує іншого підрахунку, щоб дозволити те, чого воно стосується. [прогалина у джерелі] [П2925]

«У нас є лише [заборона] сідничного нерва». Адже й цих не повторено! Так ми кажемо: משום בעלמא הן לא תני כלו אביעים לאש מילה דאיתקרם [нерегулярний уривок]. До Авраама саме Милосердний звернувся: «А ти Мого завіту дотримуйся, ти й твоє потомство в їхніх поколіннях»: ти й твоє потомство — так, інші люди — ні. Дивись пояснення Раші. [П2926]

Тосафот написали: «А це плодитися й множитися» — дивно: звідки тобі, що цього не сказано синам Ноя? Якщо тому, що не наведено серед семи

Рама з Фано · продовження

тридцять. [П2905]

Хоча «плодіться й множтеся» для нас є однією заповіддю в числі 613, не слід утруднюватися тим, чому тут її поділено на дві: з Тори нашого вчителя Мойсея не виводять Тору синів Ноя. Або ж «плодіться й множтеся» завжди рахуються однією і для нас, і для них, а на дві поділено заповідь судових приписів: ствердну й заборонну, як сказано у Ґемарі. Раші пояснив: «Чини суд і не чини кривди». Жертвоприношення в усіх перших поколіннях були як дія того, кому не заповідано, а він робить. Так мені видається, щоб зберегти всі слова мудреців. [П2906]

Усі ці приписи наведено у главі «Арба мітот», крім трьох, що є у главі «Ґід ганаше». Наш виклад узгоджується з усіма таннаями й амораями: один сказав одне, а другий — інше, і вони не сперечаються. Згадані троє — зв’язок із чоловіком, людське м’ясо та пошана до Тори. Є також м’ясо падла: у Песікті прямо навчено про нього зі слів «усе, що рухається, що живе», — щоб виключити падло, тобто тварину, яка померла сама. Це відрізняється від слів Тосафот у главі «Арба мітот»: вони сказали, що в такому випадку її дозволено Адамові, першій людині, зі слів «їсти можеш», але не частину від живої тварини. [П2907]

За всіма поглядами, йому в усякому разі не було дозволено вбивати свійську тварину, звіра чи птаха, щоб їсти м’ясо. Отже, було дозволено

Яд Єгуда · 19 · продовження

заповідей, то ж вище сказано: “Встань і зроби” не враховує! Можна відповісти, що це також “сиди й не роби”: кому заповідано плодитися й множитися, тому заповідано не знищувати сімені». Кінець цитати.

Ось явно: для того, хто заперечує словами «А хіба плодитися й множитися» тощо, так само як і для того, хто відповідає, очевидно, що плодитися й множитися сказано Ізраїлю, а не синам Ноя. А мені видається щодо автора: він дотримується думки, що [заповідь] плодитися й множитися повторено на Синаї словами «Іди, скажи їм: поверніться собі до ваших наметів». Бо так випливає з простого [значення] לשכם [форма неясна] рабі Йосі бар Ханіни, коли навчено: «У нас є лише [заборона] сідничного нерва». Автор вважає всі ці відповіді Ґемари відповідями для усунення утруднень, а не суттю питання. Отже, מעיקר כשנינן מילה ובין דפריה ורביה נשנית בסיני [зв’язок частково неясний]: обрізання та плодитися й множитися повторено на Синаї, і ми повертаємося до загального правила — «сказано і тим, і цим». [П2927]

Яд Єгуда · 19 · продовження

Те, що для того, хто заперечує, начебто очевидно, що цього не сказано синам Ноя, — тому, що не зараховано до семи заповідей, як Раші написав щодо обрізання і як запитали Тосафот. Але вже сказано також: «Встань і зроби» не враховує. А слова Тосафот, що плодитися й множитися — також «сиди й не роби», — דאין גולם להמתכלו לזה [нерегулярний зв'язок], щоб пояснити те, що для Ґемари очевидне. Проте насправді ми тримаємося загального правила рабі Йосі бар Ханіни. Так мені видається щодо думки автора, і це правильно. [П2928]

Рама з Фано · продовження

вбивати задля лікування або користування їхніми шкурами, а тоді вже дозволялося їхнє м'ясо.

Зі сказаного нами щодо «побачив і відпустив» не роби висновку, що нам дозволено спонукати людину до гріха в якійсь справі. Адже навчено: нехай людина не подає синові Ноя частини від живої тварини. Тора прямо сказала: «Собаці кинете його». Отже, це було дозволено їм, але вони в майбутньому відповідатимуть перед судом, як той, хто переступив і повторив це; ми пояснили це в главі 14. Або ж «дозволено їм» означає, що навіть за дотримання вони матимуть винагороду лише як ті, кому не заповідано, а вони роблять. Бо вже немає відкинутих душ, задля яких Він від початку замислював задуми, щоб не лишати їх без Тори навіть на одну годину. [П2908]

Яд Єгуда · 20

«Навіть якщо визначив його собі кетубою». Хоча רשבלכן [форма неясна] у Ґемарі «Ґід га-наше» та в поясненні Раші там випливає: גה [форма неясна] заборона стає тяжчою через кетубу, автор ужив вислів לפול [неясно]. Бо הני דומה שנכנסו על הזכר רלי [нерегулярний зв'язок], порушення тяжче, коли ставляться до нього легковажно прилюдно, пишучи кетубу. Проте קדים שנכנסו הא כלי יותר היתר ע"י נישואין וכתובה [нерегулярний вислів про дозвіл через шлюб і кетубу]. [П2929]

Яд Єгуда · 21

«І схрещування різних видів тварин» — за рабі Еліезером, який там каже: «Також щодо змішування видів. Синам Ноя дозволено

Яд Єгуда · 21 · продовження

носити тканину зі змішаних видів і сіяти змішані види; їм заборонено лише парування різних видів тварин та щеплення дерева». [П2930]

Яд Єгуда · 22

«І кастрація» — за рабі Хідкою, який там каже: «Також щодо кастрації». [П2931]

Яд Єгуда · 23

«І той, хто вдаряє по щоці ізраїльтянина» — за рабі Ханіною там (лист 58б), який сказав: «Той, хто вдаряє по щоці ізраїльтянина, — наче вдаряє» тощо. [П2932]

Яд Єгуда · 24

«І пошана до Тори» — як сказано у главі «Ґід га-наше» тощо. Мені видається, це відповідає Рамбаму, глава 8 Законів царів. Дослівно: «Кожен, хто приймає сім заповідей і пильнує їх виконання, належить до праведників народів світу й має частку в прийдешньому світі. Але він має прийняти їх і виконувати тому, що

Яд Єгуда · 24 · продовження

Святий, благословенний Він, заповідав їх у Торі й повідомив нам через нашого вчителя Мойсея, що синам Ноя їх було заповідано раніше. Якщо ж виконує їх за рішенням розуму, то він не ґер-тошав, не належить до праведників народів світу й не належить до їхніх мудреців». Кінець цитати. [П2933]

Кесеф мішне написав: «А сказане ним "він має прийняти" тощо — мені видається, наш учитель каже це з власного міркування, і воно правильне». Кінець його слів. А на мою думку, він вивів це зі сказаного мудрецями в «Ґід га-наше», що їм заповідано шанувати нашу Тору. Він пояснює причину: через нашу Тору вони дізнаються, у чому їм заповідано їхні заповіді, які заповідані в Торі — чи явно, чи כרמו [форма неясна], — і навчатимуться, що [прогалина у джерелі]. А якщо вони не послухалися в цьому нашої Тори, не мають частки й спадку також у своїх заповідях, хоч виконуватимуть їх шляхом

Яд Єгуда · 24 · продовження

розуму. [П2934]

Яд Єгуда · 25

«А також займатися Торою, яку дано їм». Там рабі Йоханан сказав: «Ідолослужитель, який займається Торою, підлягає карі, бо сказано: “Тору заповідав нам Мойсей як спадщину” — спадщина нам, а не їм». Заперечують: «Рабі Меїр казав: звідки, що навіть іновірець, який займається Торою, — немов первосвященник? Бо сказано: “Які виконуватиме людина й житиме ними”. Не сказано “священники, левіти та ізраїльтяни”, а “людина”. Звідси ти навчився: навіть іновірець, який займається Торою, — немов первосвященник». Там ідеться про сім його заповідей. [П2935]

Яд Єгуда · 26

«І не займатися Торою». Там запитують щодо вислову рабі Йоханана: «То нехай зарахує це до семи заповідей!» За тим, хто каже מורשה — «спадщина», він їх грабує; за тим, хто каже מאורסה — «заручена», його присуд — як за заручену дівчину: побиття камінням. פיר״י [нерозкрита атрибуція]: «Він грабує» — адже грабунок уже перелічено. Так само заручена дівчина — адже це входить до заборонених статевих зв’язків. Авторові видається кращим зарахувати це разом із грабунком, כטעם לשוב התורה מלמטה גבי ג״ע [зв’язок неясний] [прогалина у джерелі]. [П2936]

Яд Єгуда · 27

«Не спочиватимуть» — від праці. Адже там сказано: «Ідолослужитель, який спочивав, підлягає карі», — зі слів «день і ніч не спочиватимуть». [П2937]

Яд Єгуда · 28

«Кров від живої тварини». Там рабі Ханіна бен Ґамліель каже: «Також кров від живої тварини». [П2938]

Яд Єгуда · 29

«І в усьому» (ובכלה) — буде пояснено невдовзі. [П2939]

Яд Єгуда · 30

«І множтеся — одна». Ми знаходили це вище, у частині II, главі 11. [П2940]

Яд Єгуда · 31

«Як сказано у Ґемарі» — там, про слова: «Враховує “сиди й не роби”, а “встань і зроби” не

Яд Єгуда · 31 · продовження

враховує». «Але ж судові приписи — “встань і зроби”, і їх враховує!» Вони є і «встань і зроби», і «сиди й не роби». Дивись пояснення Раші. [П2941]

Яд Єгуда · 32

«І жертвоприношення». Тобто ми не враховуємо жертвоприношення й не силуємо пояснення, що «плодіться й множтеся» — дві [заповіді] або судові приписи — дві, тому що синам Ноя жертвоприношень не заповідано: вони приносили їх самі, як мирні жертви й птахів. Те, що наприкінці першої глави Авода зара сказано: «Звідки, що тварина, якій бракує частини тіла, заборонена синам Ноя [для жертви]? Бо написано: “З усього живого, з усякої плоті, по двоє з усього”. Тора сказала: “Принеси тварину, в якої живі кінці її частин тіла”», — не дає висновку, що їм заповідано жертвоприношення. Лише коли вони захочуть принести жертву, нехай не приносять тварини, якій бракує частини тіла. [П2942]

А якщо поставиш таке запитання: чому автор не зарахував тварину, якій бракує частини тіла, до тридцяти, щоб не силувати пояснення й не рахувати «плодіться й множтеся» за дві чи судові приписи за дві? Навіть якщо це йому не здається натяжкою, все ж складність лишається: їх же тридцять одна! Не можна сказати, як Тосафот там, що для синів Ноя не зараховано тварину без частини тіла до семи заповідей, бо це «встань і зроби»: якщо בדר [форма неясна] таку тварину, ми кажемо йому: «Встань і принеси цілу жертву», — а «встань і зроби» не враховується. Адже до тридцяти ми зараховуємо й «встань і зроби».

Не можна сказати, що автор вважає: [правило щодо] тварини без частини тіла не є галахою, оскільки її не перелічено серед семи заповідей. ותירוץ התוספות כ״ל לא לדוחק כאשר נראה לשון האמור לגבי מה דקאמר משמע לא תעשה דס״ה [зв’язок неясний]. І важко [сказати]: ראה ליה להרב להכריעו [нерегулярний зв’язок про рішення автора]. А крім того, якщо так, тобі буде важко: מידך מיוסף דכ״ה מהלכה משום קדוש [неясний уривок]; у кількох місцях ШАСу це заперечення ставлять прямо. [П2943]

Більше видається, що це [правило] про тварину

Яд Єгуда · 32 · продовження

без частини тіла не вислизнуло з уваги автора. וכיון כך כן מדקשיא ליה הנמלא לכך [неясний зв'язок]. [Правило] про тварину без частини тіла [згадане] в кількох місцях; він вважав, що його слід зарахувати до тридцяти, ולקסום כנגד זה [«і ворожити відповідно до цього» — форма неясна]: «плодіться й множтеся» — за одну, як воно є для нас, і судові приписи — також за одну заповідь. דלט"ס [нерозкрите скорочення], що в них немає ствердної та заборонної [заповіді]; проте це самі судові приписи. [П2944]

Яд Єгуда · 33

«І приходить / ми чуємо у главі» (ואתי׳ שמעינן בפ׳) [прогалина у джерелі] — тридцять заповідей відповідно до всіх חנא׳ [форма неясна] й амораїв глави «Арба мітот». [П2945]

Яд Єгуда · 34

«І є також м'ясо падла». Тобто хоча ми пояснюємо «м'ясо померлого» тощо у главі «Ґід га-наше» як людське м'ясо, відповідно до першого пояснення Раші, все ж є м'ясо падла, якого також не наведено у главі «Арба мітот», бо ми вивчаємо його в Песікті. [П2946]

Яд Єгуда · 35

«І не як слова Тосафот». Там, щодо «їсти можеш, але не частину від живої тварини»: те, що далі ми кажемо, що Адамові, першій людині, не дозволено м'яса для їжі, означає — вбити й з'їсти. Але тварина, що померла сама, дозволена. [Вислів] приходить, щоб виключити частину від живої тварини: навіть якщо вона відпала сама, вона заборонена. [П2947]

Яд Єгуда · 36

«За всіма поглядами» тощо. Тобто тлумачення Тосафот зі слів «їсти можеш» не є доказом. Навіть за їхнім підходом те, що Адамові, першій людині, не дозволено м'яса для їжі, означає — вбити й з'їсти. А вбити для торгівлі, דאם [форма неясна] лікування, або щоб користуватися їхніми шкурами та подібним, — כנדיה מתה אח"כ לאכול ג"כ [неясний зв'язок] [прогалина у джерелі], якщо не בכחוין [форма неясна] від початку задля цього. Оскільки так, ми пояснюємо «їсти можеш» — כהתוספת כבהמה ע"ד דבהמת מעורה וכיכול בזה [нерегулярний уривок], а не щодо тварини, що померла сама. [П2948]

Яд Єгуда · 37

«А те, що ми кажемо» тощо. Принагідно, коли автор говорить про сім заповідей синів Ноя, він пояснює пов'язане з ними. У першій главі Авода зара ми кажемо: «Рав Йосеф навчав: "Став і виміряв землю, побачив і відпустив народи". Що побачив? Побачив сім заповідей, які прийняли сини Ноя й не виконали. Оскільки не виконали, став і дозволив їх їм». Автор сказав, що, попри це, з цього можна зробити висновок, ніби людина має право спонукати їх спіткнутися у їхніх заповідях, оскільки їм це дозволили. Адже там прямо навчено (лист 6): «Звідки, що людина не повинна подавати синові Ноя частину від живої тварини? Писання навчає: "Перед сліпим не клади перешкоди"». [П2949]

Так само Раші написав там, дослівно: «І хоча ми кажемо "став і дозволив", однак нехай не переступають через тебе, бо в майбутньому вони мають відповідати перед судом. Але вони не виконують їх; і хоча не мають винагороди דקיימום ["за те, що виконали їх" — зв'язок неясний], тому ізраїльтянин переступає через "перед сліпим не клади перешкоди"». [П2950]

Яд Єгуда · 38

«І прямо» тощо. Тобто ועור [буквально: «і шкіра / сліпий», форма неясна] — доказ: адже Тора сказала: «М'яса, роздертого в полі, не їжте; собаці кинете його». Це застереження щодо м'яса від живої тварини, як згадано у главі «Ґід га-наше» та ובהרמ"ם פ"ד מה' מ"א. Тора не дозволила давати його іновірцю — через «перед сліпим не клади перешкоди», бо שבו [неясний займенник] також заповідано щодо самого м'яса від живої тварини. Це прямо згадано у вірші «Лише м'яса з його душею, його кров'ю, не їжте», який мудреці навели там, у главі «Арба мітот», як застереження щодо частини від живої тварини. [П2951]

«Частина від живої тварини» щодо синів Ноя — не обов'язково саме частина: навіть щодо самого м'яса від живої тварини ми читаємо ש"ח ברחמנא שאלפי׳ בטעם מ"ת [нерегулярний уривок] [прогалина у джерелі]. לכך שלא להתמין כיון שאין להקשות לפסיקת׳ וכתי׳ [зв'язок неясний]: автор ухвалив як галаху, що навіть тварина, яка померла сама, заборонена синам Ноя. А Тора сказала: «Прибульцеві, який у твоїх брамах, віддай їй, і він їстиме її, або продай чужинцеві».

Яд Єгуда · 38 · продовження

[П2952]

Можна відповісти, що назва נבלה охоплює тварину, яка померла сама, і ту, що померла через неналежний забій. ולא כל הכוונה אלא להורות [неясний зв’язок: «і не весь намір, а лише показати»] дозволене людині поводження з падлом: ґер-тошавові — даруванням, чужинцеві — продажем, коли це можливо, наприклад, коли тварина стала падлом під час забою. А щодо тієї, яка померла сама: כהי דהתוס׳ אסור בכולה ליכא [нерегулярний зв’язок]; усе ж заборонено через «перед сліпим». Тому Писання завершує «і він їстиме її», щоб сказати: дозволено лише тоді, коли іновірцеві годиться її їсти; коли ж не годиться, заборонено також віддавати чи продавати її. [П2953]

Яд Єгуда · 39

«Як той, хто переступив і повторив це»: про нього ми кажемо, що воно стало для нього наче дозволеним.

Яд Єгуда · 40

«Або ж» — як це пояснює сама Ґемара. Там заперечили щодо «став і дозволив»: «То він одержує вигоду? Виходить, грішник отримує винагороду!» Мар, син Равіни, сказав: «Це означає: хоч вони виконують їх, не одержують за них винагороди». Але והכי׳ [нерегулярна форма]: «Рабі Меїр казав: звідки, що навіть іновірець, який займається Торою, — немов первосвященник?» тощо. Отже, скажу тобі: вони не одержують за них винагороди як ті, кому заповідано й хто робить, а як ті, кому не заповідано, а вони роблять. [П2954]

Яд Єгуда · 41

«Бо вже немає» тощо. Тобто причина, чому Святий, благословенний Він, скасував для них надання винагороди, — у тому, що від початку Господь замислив виправити במשמות [форма неясна], які впали в кліпот. А під час стояння біля гори Синай усі вони вже були виправлені. Причина відпала, і наслідок скасовано. [П2955]

Йоель Моше · 1

«Зі змієм в одному кошику — єгиптяни». Пояснення: «з»; це вислів Ґемари: «Людина не живе зі змієм в одному кошику». У Зогарі, «Шмот», — перевага троянди між терням. [П2956]

«І приєдналися» тощо: ті іскри святості приєдналися до дому Якова. «Із тих, яких було зморщено» — про 974 покоління, שטרם בגלות מצרים תיקנו אותם [часовий зв’язок неясний]. [П2957]

«Задля виготовлення цегли»: טיבן המצרי׳ [неясна форма про єгиптян], як сказано: «І розсіявся народ збирати стерню на солому». Це було для виправлення покоління розділення через будівництво вежі. «Розширення через “всім”» — у словах «а всім синам Ізраїлю». [П2958]

«Відпустив для всіх інших» — тобто синам Ноя відпустив їхні сім заповідей, оскільки Ізраїль отримав Тору. «І жертвоприношення для всіх» тощо — це запитання: адже сини Ноя також приносили жертви, і виходить більше ніж сім заповідей! Відповідає: вони були כאינו מצוה ועושה — «як той, хто не зобов’язаний, зобов’язаний і робить» [повтор у джерелі]. [П2959]

«Але не частину від живої тварини» тощо. Тобто випливає, що тварина, яка померла сама, дозволена; так випливає з Тосафот. Однак [автор каже] «не як слова Тосафот».

«Бо вже немає душ»: тобто іскор святості, задля яких Він заповідав їм сім заповідей синів Ноя, щоб не лишати їх без Тори. Адже всі вони приєдналися до дому Якова й «спустошили Єгипет». Тому Він зовсім не забрав у них заповідей, оскільки вони досі не перебувають серед них; а під час [гріха] тельця іскри впали знову. Проте в будь-якому разі — як той, кому не заповідано, а він робить. [П2960]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Хікур Дін · III · глава 21 · запис 8

Історичний покажчик: Хікур Дін · III · глава 21

Хікур Дін — частина III — глава 22

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39 · 40 · 41 · 42 · 43 · 44 · 45 · 46 · 47 · 48 · 49 · 50 · 51 · 52 · 53

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Коли Ізраїль вийшов» тощо. Автор повертається до свого тлумачення на початку попередньої глави про сукупності святості, які були виправлені в залізному горнилі, і принагідно пояснює переходи синів Ізраїлю.

Яд Єгуда · 2

«Внизу Шехіни», למטה שכינה [нерівна лема], — як пояснено в Зогарі в багатьох місцях. [П2969]

Яд Єгуда · 3

«І написано»: «І рушили сини Ізраїлю згідно з усім, що Господь наказав Мойсеєві; так отаборювалися при своїх знаменах і так вирушали». Слова «так отаборювалися» тощо не добре з’єднані з попереднім. На думку автора, вони стосуються табору Шехіни: як знамена вгорі, так і внизу отаборювалися при своїх знаменах. Так само й у переходах: рушали 42 переходами відповідно до Імені із 42 [літер], як сказано в «Зогар хадаш». Ось його слова: «Прийди й побач: коли Святий, благословенний Він, виводив Ізраїль із землі Єгипту, виводив їх у

Рама з Фано

Коли Ізраїль вийшов із Єгипту, із залізного горнила, як сказано, ми відразу стали царством священників і сподобилися знамен, які є справжньою подобою табору Шехіни. Написано: «Так отаборювалися при своїх знаменах і так вирушали». Адже переходів було 42; їм угорі відповідають виходи життя для тих, хто входить до вищої Землі та Єрусалима, збудованого у височині. Про це сказано: «І записав Мойсей їхні виходи за їхніми переходами за словом Господа». Він каже, що запис за своєю суттю й насамперед мав пояснити їхні виходи, які є справжньою причиною їхніх переходів, із дивовижною відповідністю. «А це їхні переходи за їхніми виходами»: і вони також спрямували переходи відповідно до виходів та їхньої подоби. Цей вірш став прекрасним і приємним у повторі та оберненні порядку. Звідси ми проводимо аналогію до всієї Тори: за своєю суттю вона говорить про вище, а в другу чергу натякає на нижче. Хоча Рамбан у розділі «Берешіт» написав інакше, пішовши за відомим висловом «Тора говорить людською мовою», ми також скажемо: «Люди говорили мовою Тори». Для уважного слуху все це істинне. [П2961]

Яд Єгуда · 3 · продовження

таємниці Імені із 42 літер, подібно до того, як створив ним небо й землю. Тому, коли Ізраїль вийшов із землі Єгипту, вони здійснили дванадцять переходів, доки дійшли до гори Синай. Це й написано: “Цього дня прийшли до Синайської пустелі”. וכעא [непевна форма; контекстно: Святий, благословенний Він, бажав], щоб інші тридцять переходів — אוחרנין דלהוו חליין יתחון [зв’язок непевний] — за три дні. Це й написано: “І рушив від гори Господньої дорогою трьох днів”: десять переходів щодня. Через те, що згрішили, спричинили, що не здійснили їх із першими дванадцятьма. Тому не ввійшли до Землі, доки не здійснили ще тридцять переходів; так завершилася таємниця Імені із 42 літер, подібно до діяння початку». [П2970] [П2971]

Яд Єгуда · 4

«Їм угорі відповідають» 42 літери святого Імені, які є виходами життя для потоків, що сефірот подають і виливають у Малхут, שהיא דכולא [непевно: «яка —

Яд Єгуда · 4 · продовження

усього»], «у передмові вищої Землі та Єрусалима», בהקדמת ארץ העליונה וירושלים [нерівний зв'язок], як відомо. Адже Ім'я із 42 складається із семи слів, і сефірот у них містяться, як пояснено в Тіккунім, тіккун 4, למל' [непевне скорочення]: 42 літери גרמי, «спричиняють» [контекстне читання], виходи потоків сил до вищої Землі. Тому й переходів до Землі Ізраїлю, нижчої землі, було стільки само. [П2972] [П2973]

Яд Єгуда · 5

«Про це сказано» в розділі «Масей»: «І записав Мойсей їхні виходи за їхніми переходами за словом Господа, а це їхні переходи за їхніми виходами». Повтор становить труднощі: після «І записав Мойсей їхні виходи за їхніми переходами» — להיות צורך, «бути потребою» [нерівний зв'язок], — навіщо ще говорити «А це їхні переходи»? Тим більше, що вже почав словами «Ось переходи». До того ж чому спочатку сказав «їхні виходи за їхніми переходами», а потім поміняв і сказав «їхні переходи за їхніми виходами»? Автор пояснює, що маються на увазі 42 святі літери: вони — виходи й причина переходів Ізраїлю. Головним у записі було пояснення

Рама з Фано · продовження

При виході з Єгипту належало б уже більше не приймати [навернених], щоб здійснилося «Господь один провадитиме його». Якщо ж вони переходять до юдейства самі, то в трактаті «Євамот» ми дійшли висновку: після вчиненого навіть якщо вона занурилася через свою нідду або він занурився через сім'явиверження, для того, кому бракує лише занурення, це чинне. Хоча від початку ми вимагаємо занурення перед трьома, ми встановимо для них припис: למיסב בר מינייהו בת הנתינים ועבדי שלמה [зв'язок непевний; можливі буквальні складники: брати за дружину — поза їхнім колом — дочку нетінім і рабів Соломона]. Адже й за Давида та Соломона не приймали навернених, а 150 тисяч перейшли самі; щодо них постановили, щоб не входили до нашого зібрання. Так буде і за днів нашого Месії, якщо багато хто з народів землі стане юдеями. [П2962]

Та Мойсей прагнув припинити скверну різноплемінної юрби, що піднялася з нами. Тому прийняв їх та обрізав, і більшість із них приєдналася до коліна Симеона. Це зарахувалося йому за праведність, оскільки Тору ще не було дано. Він також зберіг життя Міхи, як невдовзі згадаємо. Через те, що той провів через море лихо, й, так би мовити, ложе стало затісним для панування на ньому двох товаришів, Мойсей та сини Ізраїлю наприкінці Пісні моря були тяжкоустими, сказавши: «Господь царюватиме повіки-віків». Вони не сказали «Господь царює», бо

Яд Єгуда · 5 · продовження

цих виходів, а потім він пише: так і внизу їхні переходи були відповідно до їхніх виходів. [П2974] [П2975]

Яд Єгуда · 6

«І обернення порядку»: спершу сказано «їхні виходи за їхніми переходами», а там написано навпаки.

Яд Єгуда · 7

«І аналогія» тощо. З того, що Тора тут прямо сказала: головним у записі були їхні виходи вгорі, — можна вчитися щодо всієї Тори тощо. [П2976]

Яд Єгуда · 8

«Написав інакше»: на його думку, навпаки — Тора говорить про нижче й натякає на вище.

Яд Єгуда · 9

«І належало» тощо. Повертається до того, що, коли Ізраїль вийшов із Єгипту, ми стали царством священників, і належало також не приймати навернених. [П2977]

Яд Єгуда · 10

«І з цим» тощо. Принагідно автор пояснює припис щодо тих, хто переходить до юдейства сам.

Яд Єгуда · 11

У трактаті «Євамот», розділ «Га-холец» (аркуш 45б): «Того, кого називали сином арамейки, — рав Асі сказав: "Хіба вона не занурилася через свою

Яд Єгуда · 11 · продовження

нідду?” Того, кого називали сином арамейця, — рабі Єгошуа бен Леві сказав: “Хіба він не занурився через своє сім’явиверження?”». Раші пояснив: «Син арамейки» — його мати не занурилася, коли переходила до юдейства. «Хіба вона не занурилася через свою нідду?» — те занурення зараховується їй для переходу до юдейства, бо це занурення юдейського закону. וכיון לא טבל לקריו, «і оскільки не занурився через своє сім’явиверження» [нерівне продовження]. Кінець цитати.

«І що ми навчилися», ומה למדנו יתקפת הכושיא, — [непевно: посилення запитання]. Те, що ми кажемо там у Ґемарі: «Звідси виведи три речі. Виведи, що наверненому потрібні троє; виведи, що він не є наверненим, доки не буде обрізаний і не зануриться; виведи, що наверненого не занурюють уночі», — стосується початкового порядку. Проте після вчиненого — навіть якщо занурилася вночі без трьох, כמה [нерівний зв’язок]: адже занурення нідди буває лише вночі й без трьох. Такою є думка автора; дехто дотримується іншої думки, як пояснено в законовчителів. [П2978] [П2979]

Рама з Фано · продовження

умовою справжнього царювання є загибель кожного супротивника й обвинувача, як буде наприкінці днів. [П2963]

Тим часом справа не вдалася. Навпаки, вони безладно долучилися до нас, аж довели нас до гріха й обвинувачення посилилося, бо ідоли знову стали немов дозволені. Було визначено міру за міру: привести нас до цього місця — стерегти виноградники в чистоті, доки наш Творець не змилується над нами. Прийди й побач, до чого доводить провина: якби ми не згрішили з тельцем, царство дому Давида не розділилося б і ми не пішли б блудно за гріхами Єровоама, через які нас вигнано з нашої землі й славу забрано з дому нашого життя.

Тут син запитує: якби цього не сталося, у чому здійснилося б видіння між розсіченими частинами, де написано «жах, темрява велика, що спадає на нього», а мудреці витлумачили чотири царства з цих чотирьох слів? Не відповідай мені тим, що Він, благословенний, «грізний у діянні», — цього недостатньо для тих, хто розуміє знання. Безперечно, все було сказане про єгипетське вигнання. «Жах» — при очищенні покоління Еноша, бо за його днів Океан затопив третину світу. «Темрява» — у поколінні Потопу, коли світила не служили. «Велика» — це розсіяння, коли заколот зріс при будівництві вежі. «Спадає» — це перевертання Содома. «На нього» — у межах його спадку,

Яд Єгуда · 12

«Проте в майбутньому» тощо. Стосується сказаного вище: якщо в майбутньому переходять до юдейства самі, מתקנת דגבי׳ עבדם ויותרם כנתינים [нерівний зв’язок: «за приписом ... їхній раб ... і їхній залишок як нетінім»], як сказано в розділі פ״י יוחסין [непевна форма адреси]. І в майбутньому так само — מתקנת, «за приписом / у с т а н о в л ю є т ь с я» [непевна форма], — також щодо їхніх дітей. [П2980] [П2981]

Яд Єгуда · 13

«І навернення», והגיור [непевна форма], — ק”ן אלה, «ці сто п’ятдесят» [так надруковано], — як сказано в Ґемарі, розділ «Га-арель» (аркуш 79). [П2982] [П2983]

Яд Єгуда · 14

«Однак узяв» тощо. Стосується сказаного вище: ולחוי היה שלא לקבל גרים [нерівне ולחוי; решта: «було — не приймати навернених»]. Проте Мойсей прийняв різноплемінну юрбу, щоб увести їх під крила Шехіни. [П2984]

Яд Єгуда · 15

«Через те, що провів»: Міха «провів через море лихо» — це його ідол; як сказано в розділі «Хелек» (аркуш 103б).

Яд Єгуда · 16

«Немов ураження», כספחת, — це різноплемінна юрба; בערכונו׳ כשם [нерівні

Яд Єгуда · 16 · продовження

слова]; ע”ד [непевний зв’язок] — вони довели нас до гріха з тельцем. [П2985] [П2986]

Яд Єгуда · 17

«До цього місця» — сказав стосовно нього.

Яд Єгуда · 18

«Стерегти виноградники» — став жерцем Міхи.

Яд Єгуда · 19

«При очищенні й виправленні покоління Еноша» [прогалина у джерелі], — що Океан не затопив усього світу. [П2987] [П2988]

Яд Єгуда · 20

«Якби цього не сталося» й ми не згрішили з тельцем.

Яд Єгуда · 21

«Спричиняє діяння» й улаштував так, щоб здійснився вирок поневолення царствами.

Яд Єгуда · 22

«Бо цього недостатньо»: адже відомо, що кожному надано свободу обирати добро й відкидати зло. והדרך קדשים לזוכתה [непевно: «і шлях — святині — для її очищення / заслуги»]. [П2989] [П2990]

Яд Єгуда · 23

«Якби», אלולי [окрема лема]. Хоча в цьому видінні натякнуто на чотири царства, усе сказано про єгипетське вигнання. Тому, навіть якби Ізраїль не зробив тельця, воно здійснилося

Рама з Фано · продовження

адже він великий цар із Землі Ізраїлю. А ми несли їхні провини. [П2964]

Перші покоління спричинили для нас указ «кидайте його до Ріки», який здійснився на Мойсеєві — «кожного народженого сина», адже він рівноцінний усьому Ізраїлю. Ув’язнення в кошику було для нього мороком, наче сонце й місяць потемніли, наче його вразили сліпотою, як содомлян. Мати обмазала його глиною та смолою, щоб очистити ту глину, яка була будівничим вежі за розчин, і смолу, що розпалює печі для випалювання цегли замість каменю. Замість змішання їхньої мови наш учитель Мойсей, мир йому, мусив бути тяжкоустим і тяжкоязиким.

Відомо, наскільки малим було покарання покоління розсіяння порівняно з величиною їхньої провини: адже вони простягли руки до вищої обителі. Проте вони мали одну мову, були з’єднані з ідолами, тож Він не простяг руки до їхніх тіл. До того ж їхня провина була близькою: це сталося на 48-му році нашого праотця Авраама, мир йому. Тоді завершилося його пізнання свого Творця, хоча він почав досліджувати це своїм розумом у віці трьох років. Тому їхнє покарання тяжко лягло на нас. Ми мусили за них терпіти виснажливу працю з глиною та цеглою, а частина з нас — бути розчавленими в рядах кладки. [П2965]

Яд Єгуда · 23 · продовження

б самим лише єгипетським вигнанням, яке мало виправити провину покоління Еноша, Потопу й розсіяння, «і крім Содома», וזולת סדום [нерівний зв’язок]. Відповідно до цих чотирьох виправлень про Єгипет сказано: והכה יארה, «і вразив — יארה» [непевна форма], тощо. [П2991] [П2992]

Яд Єгуда · 24

«При очищенні й виправленні покоління Еноша», שהיתה בימיהם בימיו, «яка була за їхніх днів — за його днів» [нерівний зв’язок], — щоб Океан не затопив усього світу. [П2993] [П2994]

Яд Єгуда · 25

«Бо з його днів» тощо — як відомо із Зогару, благословенної пам’яті.

Яд Єгуда · 26

«Подвоює гіркоти» — כופלת מרורות, — щодо перевертання Содома. Тому написано: «на нього» — אבד נבו׳ נחלתו [непевно: «загинув / утратив — נבו׳ — його спадок»], — бо Авраам був великим царем מח”י [непевне скорочення], а Содом був одним краєм. [П2995] [П2996]

Яд Єгуда · 27

«А ми несли їхні провини» — тих поколінь — у єгипетському вигнанні, щоб їх виправити. Це сталося через нас і через

Яд Єгуда · 27 · продовження

нашого вчителя Мойсея, мир йому.

Яд Єгуда · 28

«Перші покоління» — Еношʼ і Потоп.

Яд Єгуда · 29

«І був морок» — велика темрява, відповідно до темряви покоління Потопу.

Яд Єгуда · 30

«Щоб очистити глину» тощо й очистити її, як воду очищення, כמי חטאת; הופת [непевна форма], — «що розпалювало печі» [референт не встановлений]. [П2997] [П2998]

Яд Єгуда · 31

«Вони не були такими» — як сказано в Берешіт раба, розділ «Толдот».

Яд Єгуда · 32

«До їхніх тіл»: їх не було приречено на знищення смертю.

Яд Єгуда · 33

«До того ж»: їхнє покарання полегшилося, бо ע"ז [нерозкрите скорочення] захищало їх, «що було його заслугою», שהיה בזכותו [стислий зв'язок], ובן בן מ"ח שנים, «і син — син сорока восьми років» [нерівний повтор], як сказано в «Седер олам». Тоді він пізнав свого Творця, і це стало їм на захист. [П2999] [П3000]

Яд Єгуда · 34

«І це завершення» тощо. Принагідно автор пояснює, що всі слова

Рама з Фано · продовження

Міха, якого в Єгипті було врятовано від суду за розсіяння, — щоб стати колючками в наших очах і шпичаками в нашому боці, — учинив розділення в Царстві Небес і в царстві дому Давида. Як сказали наші вчителі: «Навчали: він — Міха, він — Неват, він — Шева, син Біхрі». Він спричинив розсіяння нам і нашим дітям; а про Єгипет написано: «І розсіявся народ». Мойсей, який урятував його, дістав покарання: син його сина став при ньому заблудлим. Його дим змішувався з димом Шіло, שילה"ש, за гематрією — משה, Мойсей; і він за гематрією — אלהים אחרים, «інші боги», щоб підкорити для нас. Це й є חרון א"ף, «палання гніву», числом משה. Адже могила Мойсея занурює Пеора, פעור, який за гематрією дорівнює משה та одинадцятьом кліпот, згаданим нами в трактаті «Га-нефеш». Він занурює також Аф і Хему, що супроводжують його, за словами наших учителів. [П2966]

Цей левіт, священник Міхи, був сином Ґершома, якого батько зобов'язав за умовою кетуби до роботи, чужої для нього, як Давид пояснив це Шевуїлові. Адже він передбачав, що Їтро спершу перейде до юдейства, і жезл нечестя не спочине на долі праведників. Проте з устами укладено завіт, і «довкола Нього буря вельми сильна». Ґершом був від виду його стегон і вище. Тому, коли схилився назовні, натрапив на інших богів; а коли повернувся й виправився, на ньому перебувала Шехіна. Еліезер — від виду його стегон і нижче. Про обох ми вже

Яд Єгуда · 34 · продовження

наших учителів, благословенної пам'яті, істинні. Той, хто каже, що Авраам пізнав свого Творця у три роки, й той, хто каже — у 48, — один говорить про одне, а другий про інше, і вони не сперечаються. У три роки він почав своїм розумом досліджувати свого Творця, а у 48 завершилося його пізнання, і він мудрістю пізнав, що є Бог, Який судить на землі.

Яд Єгуда · 35

«Тому»: через те, що покарання покоління розсіяння було малим порівняно з їхньою провиною, їхнє виправлення стало тяжким.

Яд Єгуда · 36

«І Міха» тощо. Тобто «і знання», ומדע [нерівний початок], що це так: адже й у Міхи, якого було розчавлено в будівлі й за це названо Міхою, і якого Мойсей вивів своєю молитвою, знову прокинувся заколот розсіяння. Тому тепер він учинив כמלכוʼ שמיʼ, «як Царство Небес» [нерівний приймен никовий зв'язок], бо служив ідолам, і в царстві дому Давида, דאתוʼ רבנן [непевно: «що ... наші вчителі»] тощо, там у розділі «Хелек» (аркуш 101б). [П3001] [П3002]

Яд Єгуда · 37

«І цеглою» тощо. Тобто, оскільки була необхідність у цеглі, щоб спокутувати провину розсіяння.

Яд Єгуда · 38

«Син його сина» — Йонатан, син Ґершома, який був священником ідола Міхи.

Яд Єгуда · 39

«Його дим змішувався» тощо, як сказано в розділі «Хелек». Це — покарання Мойсеєві, який урятував його. На це натякнуто в літерах שיל"ה, за гематрією — מש"ה. [П3003] [П3004]

Рама з Фано · продовження

натякнули в частині I, главі 23, та в частині II, главі 15. [П2967]

Повернімося до очищення наших праотців у Єгипті. Через близькість свого часу й те, що вони були з меж нашої землі, содомляни тяжко поклали на нас свою руку. Багато переступників Ізраїлю померло за три дні мороку. Саме це написано: «Спадає на нього» — саме «на нього». Так само точний танна в «Авот», навчаючи: «І прийняв на себе винагороду їх усіх» — саме «на себе», як сказано. Хто цього не зрозумів, зіпсував читання; істина — те, що ми пояснили. [П2968]

Завершено третю частину.

Яд Єгуда · 40

«І були», והיו [нерівна лема]. מש"ה за гематрією — אל"הים אח"רים, щоб підкорити й упокорити їх. На це натякнуто також словами קר"ן א"ף, «ріг гніву», які також, [за джерелом], мають гематрію מש"ה: натяк, що він підкорює палання гніву. [П3005] [П3006]

Яд Єгуда · 41

«Син Ґершома» тощо — як сказано в розділі Бава батра.

Яд Єгуда · 42

מש"ה за гематрією — פעו"ר та 18: натяк, що Мойсей підкорює Пеора з 18 кліпот. [П3007]

Яд Єгуда · 43

«Ми пішли» — до Пеора.

Яд Єгуда · 44

«Це відкриття», גלוי הזה [нерівна лема], тощо. Тут автор пояснює те, що стосується його теми. [П3008]

Яд Єгуда · 45

«Згадані нами» — щодо Ґершома.

Яд Єгуда · 46

«За умовою кетуби й до роботи, чужої для нього» — як сказано в мідраші «Мехільта». Коли Мойсей сказав Їтро: «Дай мені свою дочку Ціппору за дружину», Їтро відповів: «Прийми одну річ, яку я скажу тобі, і я дам її тобі за дружину». Мойсей запитав: «Яку?» Той сказав: «Син, який народиться тобі першим, буде для ідолопоклонства, відтоді й далі — заради Небес». Він прийняв тощо. Автор пояснює: неможливо, щоб Мойсей погодився породити сина для ідолопоклонства. Намір Мойсея відрізнявся від наміру Їтро: він мав на увазі не справжнє ідолопоклонство, а роботу, чужу для нього. Мойсей зобов'язав свого первонародженого сина до всіх своїх робіт, навіть здирати шкуру з падла на ринку, відповідно до наміру його слів.

Яд Єгуда · 46 · продовження

[П3009] [П3010]

Яд Єгуда · 47

«Як відкрив», כדפתח [непевна лема], тощо. Тому справа обернулася мірою за міру: син його сина спіткнувся на цьому вислові. Як сказали мудреці в Бава батра про вірш «І звернули до нього й сказали йому: хто привів тебе сюди?»: «Хіба ти не походиш від Мойсея?» тощо. Він відповів: «Так я прийняв із дому батька мого батька: нехай людина завжди наймається до чужого служіння й не потребує інших людей». Він думав — справді до ідолопоклонства. Та це не так: до роботи, чужої для нього. Як Рав сказав раву Кагані: «Здирай шкуру з падла на ринку й не кажи: я — Кагана, я — велика людина, і ця справа для мене принизлива».

Коли Давид побачив, що гроші для нього надто любі, призначив його над скарбницями, як сказано: «А Шевуїл, син Ґершома, сина Мойсея, — начальник над скарбницями». Невже його ім'я Шевуїл? Адже його ім'я Йонатан! Рабі Йоханан сказав: «Це навчає, що він повернувся до Бога всім серцем». Кінець цитати. Мойсей не побоювався, що Їтро змусить його сина до

Яд Єгуда · 47 · продовження

справжнього ідолопоклонства відповідно до свого наміру, тому що передбачав і знав: Їтро спершу перейде до юдейства, ще до народження Ґершома. [П3011] [П3012]

Яд Єгуда · 48

«Проте з устами укладено завіт», тому й син його сина дійшов до такого. До того ж «довкола Нього буря вельми сильна»: Святий, благословенний Він, прискіпливо судить праведників до волосини, тим більше за «зовсім не легку розмову», שיחה בלתי קלה [так у джерелі]. ועוד בו שלישיה, «і ще в ньому — трійця» [нерівний зв’язок]: Ґершом був «і вид стегон Мойсея й вище», ומראה מתניו של משה ולמעלה [нерівний зв’язок]. Адже Мойсей — «муж Божий»: муж від половини й нижче, а Елогім — від половини й вище, як сказано в мідраші. Автор уже пояснив це в трактаті «Йонат Елем», глава 24. Ґершом був від міри свого батька; ולעבור מקומת מ״ש [непевно: «і пройти від постаті — מ״ש»]. Тому, коли Йонатан, син Ґершома, помилився назовні, натрапив на інших богів. [П3013] [П3014]

Яд Єгуда · 49

«Коли повернувся й виправився», увійшов до міри святого Елогім, і на ньому перебувала Шехіна. Адже він був пророком у Бет-Елі, який згодом став істинним пророком, як вище, частина II, глава 23.

Яд Єгуда · 50

«Бо содомляни»: Содом перевернуто немов за мить, та все ж вони не очистилися від своїх гріхів, כי כנדה חדל להיות, «бо як нідда — перестало бути» [зв’язок неясний]. «І звідти», ומשם, було ще близько до «аспектів Єгипту», לבחיי מצרים [непевні слова]. До того ж вони згрішили тощо в царському палаці, як буде пояснено далі, частина IV, глава 5. Тому їхнє виправлення тяжко лягло на нас. [П3015] [П3016]

Яд Єгуда · 51

«На нього» — דוחק בנטל נחלתו, «тиск у тягарі його спадку» [нерівний зв’язок], тощо, тощо. «На нього» — на його нащадків. [П3017] [П3018]

Яд Єгуда · 52

«І так само точний» — у слові «на себе» (עליו), у формулюванні Мішни, як пояснено вище, у главі 20. [П3019]

Яд Єгуда · 53

«Зіпсував читання»: не читав слова «на себе», עליו. אלא שלא כרת והלכת יעשה דרכו, «але — не відтяв — і ти пішов / пішла — здійснить свій шлях» [нерівний уривок], як ми згадали. «А істина Господня — навіки». Амінь і амінь. [П3020] [П3021]

Йоель Моше · 1

«Їм угорі відповідають» тощо: відповідно до Імені із 42. Як знамена були спрямовані відповідно до табору Шехіни, як вище, частина II, ס’ ל״ב, так і перехід відповідає מחק’ שכינ’ [непевна форма], і він — וזא אלהינו זולתך, «וזא — наш Бог, крім Тебе» [неясний зв’язок], — спрямований відповідно до Імені із 42.

«Єрусалима, збудованого» тощо: це Малхут угорі; там є 42 переходи. מאז שאדם למטה בארץ וינום בנסים נקראו וכדעת כבושם ישראל למט’ ומפיות’ הכל מירי’ עליהם השכיל? [суттєво непевне продовження: «відколи людина внизу на землі — і дрімав — чудами названі — і як знання — їх підкорення — Ізраїль унизу — і з уст … усе … щодо них збагнув?»]. Дивись «Зогар хадаш», аркуші 118 і 112. Ось його слова: «Коли Святий, благословенний Він, вивів Ізраїль із Єгипту, вивів їх у таємниці Імені із 42 літер. Тому здійснили дванадцять — ונטלין, “і переходів / і рушають” [нерівний зв’язок], — доки дійшли до гори Синай». Далі: «І рушили — מחר י״ג ימים עטר נטלין?, “завтра — тринадцять днів — עטר переходів?” [непевно], — щодня»: разом 42. [П3022] [П3023] [П3026]

«Пояснити їхні виходи» тощо: Тора спочатку говорить про вище. Це їхні виходи у височині, які є причиною й спрямуванням їхніх переходів унизу. Тому наш учитель Мойсей, мир йому, записав їхні виходи, а потім сказав: «А це їхні переходи» внизу — «за їхніми виходами», подобою того, що вгорі: «і вони також спрямували» тощо. Цим розв’язуються повтор вірша й переміна: спочатку «їхні виходи» написано першими, а потім — у зворотному порядку ההלכו’, «галахот / ходінь» [непевне завершення]. «Написав інакше»: він пояснив, що Тора спершу говорить про нижче й натякає на вище. Але головне — згідно з нашим поясненням.

«Тим часом» тощо: бо з ними перейшов ідол

Йоель Моше · 1 · продовження

Міхи ביום צרה, «у день лиха» [так надруковано]. «Стерегти виноградники в чистоті»: як сказано в Ґемарі, Ізраїль за межами Краю — ті, хто служить ідолам у чистоті, тощо. «Якби цього не сталося» тощо: якби не згрішили, як здійснилося б [видіння] між розсіченими частинами та поневолення чотирма царствами? Відповідь: усе сказане про єгипетське вигнання.

«Мати — темна — велика — спадає», אימא חשיכה גדולה נופלת [нерівна лема], — як він пояснює: у Єгипті виправили покоління Потопу й розсіяння. «У межах його спадку» тощо: цар Содома був із Землі Ізраїлю. פעור за гематрією — משה, а 11 зайвих натякають на 11 кліпот. Це таємниця 11 кроків, що були на горі Нево:

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

Мойсей пройшов їх усі одним кроком, бо підкорив їх. [П3024] [П3025]

«І жезл нечестя не спочине» тощо: якщо так, треба сказати — до роботи, чужої для нього, а не до справжнього ідолопоклонства, як пояснено в Ґемарі Бава батра, розділ «Єш нохалін». «Від виду його стегон» тощо — Мойсеєвих. Натомість Еліезер походив зі стегон Мойсея, від виду його стегон і нижче. Дивись вище, частина II, глава 15: там пояснено; уважно досліди. «І зіпсував читання»: вилучив слово עליו, «на себе»; дивись книгу «Мідраш Шмуель».

Хікур Дін — частина IV — глава 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24

Йоель Моше · 1

«Досконалим праведникам» тощо — відповідає образові; тим, хто кається, — подобі; рабам — подобі. Так само сини відповідають образові, раби — подобі; прибульці — подобі, поселенці — образові. Так само Ґа-Шем відповідає образові, אלהים — подобі; знання — образові, вибір — подобі. Так само навчання, тобто споглядання, відповідає образові, а дія — подобі. Усе це буде пояснено нижче, у позначених попереду главах, риса за рисою, настанова за настановою. [П3034]

«Їхній ступінь» тощо — тобто тих, хто кається. «Істині справи» тощо — тобто насправді він

Рама з Фано

Образ і подоба — добрі ступені, які Всюдисущий дарував нам: досконалим праведникам і тим, хто кається. Завдяки їм ми удостоїлися бути поліченими перед Ним — чи як сини, чи як раби. У цьому зміст слів: «Прибульці й поселенці ви зі Мною» (Левіт 25:23). Бо Господь — Він є Бог. І знання є вибір, і навчання є дія. Мудреці вже сказали: «На місці, де стоять ті, хто кається, досконалі праведники не можуть стояти».

У цих словах справді є образний вислів, що має зробити їхній ступінь любою для них річчю. Водночас він відповідає істині справи, подібно до вивченого нами: «Чистота для святинь — мідрас щодо хатат». Хоча той, хто занурився цього дня, за Торою робить труму та святині

Йоель Моше · 1 · продовження

«їхній провідник», מדריכם [непевна форма], вищий за ступенем від досконалих праведників. Так само те, що чисте для святинь, нечисте для хатат; але знаходимо й навпаки: хатат легша щодо того, хто занурився цього дня, тощо. Безперечно, істина така: з одного боку це суворіше, з іншого — легше. Так і тут: ті, хто кається, вищі в «відступи від зла», а праведники вищі в «чини добро», як сказано наприкінці цієї глави. [П3035]

«За змістом “Не ввійду до міста”» тощо. Дивись «Зогар», розділ «Бешалах», де сказано: «Хвала, що підноситься з

Йоель Моше · 1 · продовження

цього світу, який дуже далекий, приємніша Святому, благословенний Він, за все». Дивись там: через пробудження знизу пробуджується те, що вгорі, як пояснено в багатьох місцях. Тому Він не входить до вищого Єрусалима, доки Ізраїль не ввійде до нижнього Єрусалима. Загальний висновок: він наводить доказ, що інколи нижче за ступенем буває важливішим — інколи.

«Не живитимусь» тощо: «достаток не приходить згори», שאין ההשפע' בא מלמעלה; ש' — [невстановлене скорочення]; «через пробудження нижніх постають блага», בהתעורר' דתחתוני' נעשי' טובות' [непевний зв'язок]. [П3036]

«Дієслово»: у כל און слово און — іменник, а יאונה походить від און. Отже, לא יאונה означає, що він не прийде до вчинку переступу. «Коров'ячим кізяком» тощо — це коров'ячі випорожнення. Він погодився й прийняв їх, а від людських випорожнень відмовився. Яка ж різниця? Його намір був такий: людські випорожнення постають із мертвечини та трефи, які їдять люди. Тому він відмовився від цього,

Рама з Фано · продовження

непридатними, усі дії з коровою хатат виконувалися за участі священника й за допомогою посуду, що пройшли занурення цього дня. [П3027]

Так само мир із Небес — спершу далекому, а потім близькому. Це слушно за змістом «Не ввійду до міста» (Осія 11:9). Витлумачили, що Він не ввійде спершу до вищого Єрусалима. Так само Шехіна може сказати Святому, благословенний Він: «Не живитимусь угорі, оскільки не чиню виправлення внизу», — коли покоління цього не гідне. Завжди головне перебування Шехіни — серед нижніх, щоб оселити вищих у їхніх наметах. [П3028]

Утім, і це належить для нас до досконалості та істинності Тори: усі її образні вислови істинні за своїм простим змістом, як ми пояснили вище. Тут причина в тому, що ті, хто кається, не довіряють собі до дня смерті й дуже пильнують свої душі. Правда, щодо досконалих праведників написано: «Не трапиться праведникові жодного беззаконння», לא יאונה לצדיק כל און (Приповісті 12:21). Саме це дієслово, похідне від іменника, дає велику обітницю: до його рук не потрапить учинок переступу. Звідки ж він візьметься, коли той ходить у своїй непорочності? Праведник не замислить і не обмірковуватиме нічого лихого. Навпаки, він відсторонюється й дуже віддаляється від брам дозволеного, щоб навіть на товщину волосини не торкнутися однієї з брам забороненого. [П3029]

Йоель Моше · 1 · продовження

хоча це лише відходи: він віддалявся від негідного та подібного до нього. Це виключає коров'ячий кізяк, який постає із зеленої трави, що її худоба там їсть.

«Бо спричинене змієм призвело» тощо: «Немає людини праведної на землі, яка чинила б добро й не грішила». «Про праведника, сина праведника» тощо. У Ґемарі пояснено: праведник, якому зле, — праведник, син нечестивого; праведник, якому добре, — праведник, син праведника. Далі в Ґемарі інше пояснення: праведник, якому добре, — досконалий праведник, тощо. Думка Автора: ці два пояснення — кожен сказав своє, і вони не сперечаються. Адже син праведника — досконалий праведник. «Син праведника» означає з боку перевтілення: він — перевтілення праведника, тому йому добре; на відміну від праведника, сина нечестивого з боку перевтілення, якому зле.

На це спрямований мідраш до вірша «Ось Мілка теж народила синів» тощо, «Уца» тощо. Мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили, що Авраам злякався страждань, тому йому

Йоель Моше · 1 · продовження

показали Уца — це Йов. ליה נתיירא [неясна фраза про страх]. Проте це саме те, про що ми говорили: Авраам гадав, що через те, що він праведник, син нечестивого Тераха, йому доведеться зазнати страждань. Але сказане нами залежить від перевтілення: спершу він був нечестивим і перевтілився, щоб виправити вчинки; справа не в буквальному нечестивому [батькові]. Йов був перевтіленням Тераха, як відомо знавцям прихованої мудрості, — він зазнаватиме страждань. Так я чув. [П3037]

«Слухай тепер» тощо — тобто слухай зараз, негайно, як ти слухатимеш у майбутньому. «Виправлення його вчинків» — тобто він виправив учинок Ахаза. «Через “місце”» — тобто сказали: «На місці, де стоять ті, хто кається», — як показав рабі Йоха, רבי יוחא: «На тому самому місці й із тією самою жінкою», тощо. Отже, праведник не може там стояти. [П3038]

Яд Єгуда · 1

«Образ і подоба» тощо. Ось слова «Зогару», розділ «Берешіт», сторінка 13: «Дев’ята заповідь — милувати бідних і давати їм поживу, як написано: “Створімо людину за

Рама з Фано · продовження

Так знаходимо в Єзекіїля: він хвалив себе тим, що не їв мертвечини й трефи. Цим він хотів звільнитися від заповіді Благословенного, Який велів йому спекти ячмінний корж на людських випорожненнях. Коли ж Він замінив їх коров’ячим кізяком, той погодився й прийняв. Це було через віддалення від того, що подібне до негідного, а не через вередливість. Так сказав Єзекіїль: «Володарю світу! Відкрито й відомо перед Тобою, що люди мого покоління їдять мертвечину й трефу, гидотних тварин і плазунів», — як наведено в розділі «Хелек», — «і вони стають людськими випорожненнями. Хоча їхня забороненість уже припинилася й це лише відходи, проте як я остерігався худоби “кос-кос”, близької до того, щоб стати мертвечиною, так остерігатимуся випорожнень, що походять із мертвечини». І зрадів коров’ячому кізякові, який походить із зеленої трави. [П3030]

Без сумніву, заповіді, що здійснюються руками такої людини, мають найвищу досконалість — у непорочності серця й чистоті рук. Той, Хто випробовує серця й нирки, сам один споглядає та бачить їхню висоту, як тлумачимо про них: «Око не бачило, Боже, крім Тебе». Усі пророки пророкували лише для тих, хто кається. Бо спричинене зміем призвело до того, що навіть досконалі будуть полічені разом із ними; і зрозуміло, що подих, у якому є гріх, не подібний до подиху без гріха.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Нашим образом, за Нашою подобою”. “Створімо людину” — у спільності чоловічого й жіночого. “За Нашим образом” — багаті; “за Нашою подобою” — бідні. Таємниця бідних така: з боку чоловічого — багаті, з боку жіночого — бідні. Як вони в єдиній спільності й милості — через це один дає іншому й чинить йому добро, — так і людині внизу належить, щоб багатий та бідний були в єдиній спільності, давали один одному й чинили добро один одному», тощо. Отже, образ — назва чоловічого, Тіферет, а подоба — жіночого, Малхут. Це добрі ступені для досконалих праведників, які мають образ, і для тих, хто кається, які довершують подобу.

Яд Єгуда · 2

«Удостоїлися» тощо. Назва синів належить до Тіферет, а назва рабів — до Малхут, як сказано в «Зогарі», розділ «Бе-гар», сторінка 215: «Є вгорі два ступені, якими людина має увінчатися. Вони — таємниця віри й становлять одне: один — таємниця раба, другий — таємниця сина. Цей раб зветься володарем усієї землі», тощо. Дивись наступну главу.

Яд Єгуда · 3

«У цьому зміст “прибульці й

Яд Єгуда · 3 · продовження

поселенці”»: прибулець — у Малхут, поселенець — у Тіферет. Так само це стосується двох святих Імен.

Яд Єгуда · 4

«Господь — Він є Бог»: це єдність чоловічого й жіночого. Так само зі знанням і вибором, навчанням і дією. Усе це пояснюватиметься в наступних главах. Тут він пояснює першу згадану справу — ступінь досконалих праведників і тих, хто кається.

Яд Єгуда · 5

«Мудреці вже сказали» тощо. Це вислів рабі Абагу в розділі «Хелек», аркуш 99. Він виводить доказ із вірша: «Мир далекому й близькому» — спершу далекий, а потім близький. Що означає «далекий»? Далекий від початку. А що означає «близький»? Близький тепер. Раші пояснив «не можуть стояти»: сила тих, хто кається, велика, бо жодне створіння не може стояти в їхній огорожі. Спершу — далекому, який віддалився від Святого, благословенний Він, а потім повернувся до Нього з покаянням. А потім — мир близькому від початку. [П3039]

Яд Єгуда · 6

«Образний вислів». Справа не відповідає тому простому прочитанню, яке подав

Рама з Фано · продовження

Мудреці вже звернули нашу увагу в першому розділі «Брахот» на праведника, сина праведника, якого називають досконалим праведником, і на праведника, сина нечестивого, — праведника недосконалого, за звичним для нас способом пояснення. Адже будь-які два такі формулювання не суперечать одне одному. Тому, хто знає цей образний вислів і звик до нього, буде приємним для душі величний вірш, сказаний про царя Йосію: «Не було перед ним такого царя, який повернувся б до Господа». Ми ж не знаємо, яким був його злочин і яким був його гріх, що змусили його до такого покаяння, — лише те, що він був праведником, сином нечестивого: це цар Ахаз, якому Ісая сказав: «Послухайте-но, доме Давидів» (Ісая 7:13). [П3031]

Оскільки сказано נא, що означає «тепер», із цього випливає, що він слухатиме згодом. І вже тієї пори він соромився тих, хто йому докоряв, як це пов’язали з написаним: «До дороги поля пральника», — бо він притискав обличчя до землі перед Ісаєю. А Іддо пророкував про жертовник у Бет-Елі: «Ось народиться син дому Давида, ім’я йому Йосія», — і надзвичайно звеличує виправлення його вчинків, як відомо. [П3032]

Суть справи: досконалі праведники безсумнівно великі в «чини добро», а ті, хто кається, — у «відступи від зла». У цьому й поділ між рабі Абагу та рабі Хією бар Абою в розділі «Хелек». Один не скасовує слів іншого; це подібне до перекладу «І була половина» — והות

Яд Єгуда · 6 · продовження

Раші: там притча й прихований образний вислів, щоб вихвалити, לשבח? [непевне прочитання], їхній ступінь — вони більші від досконалих праведників на одному ступені. Проте на іншому ступені досконалі праведники більші від них, як буде пояснено наприкінці глави. Це подібне до чистоти для святинь, яка є мідрасом щодо хатат через суворість її святості. В іншій справі хатат легша за чистоту для святинь: людина, яка занурилася цього дня, і посуд, що пройшов занурення цього дня, придатні для хатат, але непридатні для святинь. [П3040]

Яд Єгуда · 7

«Так само» — щодо утруднення в доказі, який рабі Абагу навів із «Мир далекому» тощо, що ті, хто кається, більші від досконалих праведників. Справа така, як написав Ґаланті до вірша «Дороги Сіону». Ось його слова: «“І їй гірко”. Ти вже знаєш, що є два види достатку. Перший — для передавання нижнім; його передають цій мірі згідно з учинками нижніх. Якщо вони поліпшать свої дороги, то збільшать або зменшать цей достаток. Другий — достаток, що надходить від Благословенного також для їхнього власного

Яд Єгуда · 7 · продовження

живлення. Він не залежить від учинків нижніх: завжди тече й виходить із-перед Нього і ніколи не припиняється. [П3041]

Рама з Фано · продовження

פלוגתא: кожен сказав половину справи, і те й інше істинне. А те, що їхню висоту — висоту тих, хто кається, — охарактеризовано через «місце», відповідає тому, що показав рав Єгуда; ми це пояснимо. [П3033]

Яд Єгуда · 7 · продовження

Та в час вигнання Тіферет не хоче приймати цього достатку, щоб страждати в біді Ізраїлю. У цьому зміст “У всій його біді Йому тісно”. І в цьому

Яд Єгуда · 7 · продовження

зміст того, що Святий, благословенний Він, присягнув не входити до вищого Єрусалима — вищого єднання, щоб живитися з таємниці תפארתיה, “його слави / Тіферет” [непевна форма], — доки не ввійде до нижнього Єрусалима, Малхут. Так само щодо достатку Малхут: із того, що їй надходить, через її вигнання вона не захотіла прийняти для власної потреби. У цьому зміст “І їй гірко”: собі самій, вона з власної волі робить собі гірко, бачачи велику біду Ізраїлю». Кінець цитати. [П3042]

Отже, за будь-яких обставин вона насолоджується лише шляхом передавання. Ось він сказав, що Святий, благословенний Він, присягнув не входити до дому, доки спершу не ввійде до неї. Так само справа стоїть із досконалим праведником і тим, хто кається, тощо. [П3043]

Яд Єгуда · 8

Так, як сказали мудреці: жінка може сказати своєму чоловікові: «Не живитимусь і не працюватиму». За таємним змістом так само Шехіна, Малхут, може сказати Тіферет, що не хоче живитися й одержувати достаток згори для себе, щоб страждати в біді Ізраїлю, оскільки не може передавати його їм, як пояснено. «А чи з цього, що Шехіна серед нижніх задля Ізраїлю…», וכי מזה ששכינה בתחתוניי בשביל ישראל [нерівний зв’язок]. Насправді головне — потреба вищого. Справа така, як сказали мудреці, благословенної пам’яті: «Шехіна серед нижніх — потреба вищого», бо через пробудження знизу пробуджується те, що вгорі. Так і тут: головне — ступінь праведників. [П3044]

Яд Єгуда · 9

«Утім»: хоча вислів «На місці, де стоять ті, хто кається» тощо є лише образним висловом, усе ж він також істинний за простим змістом. Той, хто кається, має виправити те місце, яке пошкодив

Яд Єгуда · 9 · продовження

у вищих світах. У цьому зміст «На місці, де стоять ті, хто кається», а не в тому, що вони більші від досконалих праведників, як пояснив Раші. Це буде пояснено наприкінці розділу.

Яд Єгуда · 10

Вище, частина III, кінець глави 13.

Яд Єгуда · 11

Дієслово — יזוכה, «буде виправданий / очищений» [відмінна форма], похідне від іменника. Його зміст: до його рук не потрапить учинок переступу. [П3045]

Яд Єгуда · 12

«Так знаходимо» тощо. Принагідно Автор пояснює справу Єзекіїля, якому Га-Шем сказав: «Ячмінний корж їстимеш, і на людських випорожненнях спечеш його перед їхніми очима», тощо. На це він сказав: «Ох, Господи Боже! Моя душа не була осквернена, і мертвечини й трефи я не їв від юності», тощо. Га-Шем відповів йому: «Ось даю тобі коров’ячий кізяк замість людських випорожнень, і готуватимеш на ньому свій хліб», тощо (Єзекіїль 4).

Треба пояснити, який його доказ від мертвечини й трефи до людських випорожнень, у яких зовсім немає заборони. Якщо ж він заперечує через огиду — ומאי?, «а що?» [непевне прочитання], — то й паливо з коров’ячого кізяку входить сюди. Авторова думка: він заперечував через заборонені страви, з яких постають ці випорожнення, бо люди його покоління були звиклі до забороненої їжі.

Мудреці, благословенної пам’яті, вже витлумачили в другому розділі «Хулін», аркуш 37б, слова «Мертвечини й трефи я не їв»: він не їв м’яса «кос-кос». וכח ע”ז נענה? [непевна фраза про доказ / відповідь]. «Моя душа не була осквернена» — бо я не їв м’яса тварини, яка

Яд Єгуда · 12 · продовження

перебуває в небезпеці: оскільки вона близька до мертвечини, у її м'ясі домішана трефа. То як їстиму з людських випорожнень тих, хто їв саму мертвечину й трефу? Тому Він замінив для нього випорожнення коров'ячим кізяком, у якому немає нічого від мертвечини. [П3046] [П3047]

Яд Єгуда · 13

«І сказане» тощо. Як наведено там у Ґемарі: рабі Хія бар Аба сказав від імені рабі Йоханана: «Усі пророки пророкували лише для тих, хто кається; а щодо самих праведників — "Око не бачило, Боже, крім Тебе"». Там також сказано: «І це не згідно з рабі Абагу», тощо.

Яд Єгуда · 14

כי גרס [«бо читав / учив», відмінна лема] тощо. Тобто твердження, що завжди пророкували лише для тих, хто кається, стосується того, що «немає праведника, який чинив би добро й не грішив», бо небеса [прогалина у джерелі] свідчать про пляму. З цього боку всі ми — ті, хто кається. Проте досконалі праведники все ж більші. [П3048] [П3049]

Яд Єгуда · 15

«І зрозуміло» — що так воно й є: праведники більші від тих, хто кається.

Яд Єгуда · 16

«Мудреці вже повідомили нам» тощо. Тобто це доказ, що досконалий праведник більший від того, хто кається: адже праведник, син нечестивого з боку свого перевтілення, не називається досконалим праведником і нижчий від нього. Усі його добрі вчинки служать виправленню його перевтілення — מ"ד? [непевне скорочення], коли він сам був нечестивим.

Так повідомили нам мудреці, благословенної пам'яті, як сказано там, аркуш 7, про Мойсея. Він сказав перед Ним: «Володарю світу! Чому є праведник, якому добре, і праведник, якому зле?» Тощо. Він сказав йому: «Мойсею! Праведник, якому добре, — праведник, син праведника; праведник, якому зле, — праведник, син нечестивого», тощо. Заперечують: адже написано «Який карає за провину батьків дітей», а також написано «Діти не будуть умертвлені за батьків». Відповідаємо:

Яд Єгуда · 16 · продовження

немає трудності — це коли тримаються, тощо. Натомість так сказано: праведник, якому добре, — досконалий праведник; праведник, якому зле, — недосконалий праведник.

Автор пояснює, що Ґемарине «Натомість так сказано» є поясненням того, що гадали спершу. «Праведник, якому добре, — праведник, син праведника» означає сина праведника з боку його перевтілення. Цей називається досконалим праведником, бо його добрі вчинки не зараховуються для виправлення його перевтілення. «Праведник, син нечестивого» так само стосується перевтілення, як сказано. Він — недосконалий праведник, бо вся праведність, яку він чинить, зараховується і як праведність, і для виправлення його колишнього перевтілення. [П3050] [П3051]

Яд Єгуда · 17

«За способом» тощо — як пояснено вище, частина III, наприкінці глави [номер не наведено]. [П3052]

Яд Єгуда · 18

«Цар Ахаз» — який перевтілився в ньому. На це натякнув Ісая, сказавши йому: «Послухайте-но», тощо (там, 7): щоб ви почули — слухайте тепер те, що почуєш у майбутньому, коли перевтілишся. [П3053]

Яд Єгуда · 19

«Був також серед тих, хто йому докоряв», היה גם ממוכיחיו [непевна лема]; тому слід сказати: «Слухай тепер». [П3054]

Яд Єгуда · 20

«Як пов'язали» тощо. У розділі «Хелек», аркуш 104: «Чому не полічили Ахаза? Рав Йосеф каже: бо він соромився перед Ісаєю, як сказано», тощо. А цей כובס, «пральник», — מ"ד [скорочення]: що він притискав своє обличчя. [П3055]

Яд Єгуда · 21

«Суть справи» тощо. Тепер Автор пояснює сказане: «На місці, де стоять ті, хто кається» — тобто на ступені «відступи від зла».

Яд Єгуда · 22

«У цьому й їхній поділ»: Ґемара сказала «І це не згідно з рабі Абагу». Сенс у тому, що вислів рабі Хії про висоту праведників стосується «чини добро». Він розходиться з висловом рабі Абагу, який пояснює висоту тих, хто кається, у

Яд Єгуда · 22 · продовження

«відступи від зла». [П3056]

Яд Єгуда · 23

«І те, що охарактеризовано» тощо — це також пояснює сказане вище Автором: образний вислів теж істинний.

Яд Єгуда · 24

«Як показав рав Єгуда» — на тому самому місці. За тим, що буде пояснено нижче в главі 14: покаяння стосується одного з двох світів, і той, хто кається, має виправити те вище місце, яке пошкодив. Це і є намір тут. [П3057]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 1

Хікур Дін — частина IV — глава 2

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22

Йоель Моше · 1

«Також». Пояснення: «приходить це — приходить пояснити», בא זה בא לכאר [нерівна фраза], відмінність між синами й рабами. «Ця назва за сутністю» — тобто сказати בן, «син», в однині; א"ל [скорочення] — щодо цілості Ізраїлю. У цьому зміст «лише щодо цілості». [П3062]

«Вислів: “Га-Шем сказав”» тощо — сказав «Мій син» в однині. «Якщо пояснювати» тощо. «З його нешами» — тобто Давидової: він був перевтіленням першого Адама, який вміщував усі нешамот, бо всі вони залежали від усієї міри єства першого Адама, באיפתו, як сказано в мідраші. «Проте не розпочав» тощо — це інша відповідь на трудність однини в «Мій син». «Починається “Блаженний”» тощо — бо «Блаженний муж» і «Чому бунтують» є одним розділом, як

Рама з Фано

Ось наш милосердний Батько — один, і немає другого; немає в Нього ні сина, ні брата, за словами Когелета. За сутністю ця назва слушна лише щодо цілості, за змістом «Мій син, Мій первісток — Ізраїль» (Вихід 4:22). Вислів Господа «Він сказав мені: “Ти — Мій син”» (Псалми 2:7), якщо пояснювати його за простим змістом про царя Давида, мир йому, теж вийшов для навчання про всю цілість. «Сповіщає від початку кінець»: це відомо з його нешами, через яку він вказував на свій, більший від усіх інших, обов’язок вдивлятися в чудеса творіння, як він сказав: «Дивні Твої діла, і моя душа добре це знає» (Псалми 139:14). Вона бачила й осягала їх ще перед давнім гріхом, у їхньому сяйві й красі; усі вони поставали перед її єдиним поглядом — від краю світу до краю. [П3058]

Проте, розпочинаючи свою книгу цим любим і славним псалмом, що починається «Блаженний» і завершується «Блаженні», Давид не подав його ані від власного імені, ані

Йоель Моше · 1 · продовження

відомо. [П3063]

«Про Соломона написано» тощо — це інша трудність: йому сказано לבן, «сином», в однині. «Це — царство Ізраїлю»: тобто Ізраїль-Саба, «Ізраїль-Старець», який панує над вищими й нижніми, як відомо знавцям прихованої мудрості. «Безсумнівно» тощо — тепер він пояснює згадані вище ступені рабів: кожен, хто мешкає поза землею, зветься рабом. [П3064]

«Бо все залежить від наміру серця» тощо. Тобто інколи розумний раб — той, хто займається простим змістом слів, — через свій добрий намір панує над тим, хто займається таємницями Тори. Дивись «Зогар», «Бе-гар»: «Цей раб зветься володарем усієї землі». Тобто מדי עטרת בן [стисла неясна фраза: «міра / … вінець — син»]; як ми

Йоель Моше · 1 · продовження

встановили: «Мій син, Мій первісток — Ізраїль», який зветься сином, що завдає сорому, бо займається без наміру. [П3065]

«Лише довершення іншого» тощо — як Мойсей, який не мав причетності до цього світу й був створений лише задля Ізраїлю, як сказано вище. Він називається вірним рабом — це вищий ступінь, ніж син. «Чоловік Божий» тощо — איש, «чоловік», є Тіферет, а אלהים — Малхут. «Про них» тощо — тобто через те, що Малхут зветься рабом, сказали: «Звичай дружини — служити своєму чоловікові». Щодо рабів чоловічої статі сказано: «Звичай синів», тощо.

Яд Єгуда · 1

«Ось наш Батько» тощо. Після того, як у попередній главі Автор пояснив відмінність між досконалими праведниками й тими, хто кається, тепер він пояснює відмінність між згаданими вище назвами синів і рабів.

Яд Єгуда · 2

«Один, і немає другого» тощо (Когелет 4). У «Мідраш раба» це витлумачено про Святого, благословенний Він.

Рама з Фано · продовження

від імені одного з десятьох старців-співців. Його неуточнений зміст такий самий, як пояснений: йдеться про зібрання Ізраїлю. Тоді сказане «Господь сказав мені: “Ти — Мій син”» буде таким, як «Мій син, Мій первісток — Ізраїль» (Вихід 4:22). Про Соломона написано: «Я буду йому Батьком, а він буде Мені сином» (1 Хронік 17:13). Це сказано з огляду на майбутнє: «І сів Соломон на престолі Господа» (1 Хронік 29:23). Мудреці, благословенної пам’яті, сказали, що він царював над вищими й нижніми. Саме це — царство Ізраїлю насправді. [П3059]

Безсумнівно, князі ходять, наче раби, у дні свого перебування поза землею. Написано: «Прибульці й поселенці ви зі Мною» (Левіт 25:23). Наче можна так сказати — справді зі Мною, за змістом вигнання, який рабі Шимон бен Йохай витлумачив у розділі «Бней га-ір», і Його повернення з ними з вигнань.

Того, хто вдивляється в таємниці Тори, назвуть сином, а хто займається простим змістом слів, — того назвуть рабом. Написано: «Розумний раб пануватиме над сином, який завдає сорому» (Приповісті 17:2), бо все залежить від наміру серця. Того ж, хто довершив себе в прихованому й відкритому та не має у своєму світі іншого заняття, крім довершення іншого, і дбає про нього відповідно до потреби його часу, назвуть вірним рабом — як віддяку за його працю задля примноження слави Небес. [П3060]

Яд Єгуда · 3

«І не буде слушною» назва синів, хіба що щодо цілого Ізраїлю. Так сказано там у «Мідраш раба»: «Немає в Нього ні сина, ні брата», — проте Святий, благословенний Він, полюбив Ізраїль і назвав їх синами.

Яд Єгуда · 4

«І вислів: “Господь сказав”» тощо. Тобто не заперечуй із Давида, який сказав про себе «Господь сказав мені: “Ти — Мій син”» у розділі «Чому бунтують народи». Бо й це слушно щодо нього з боку цілості, яка в ньому, тобто з боку його нешами: він був перевтіленням першого Адама й уміщував у ній усі покоління. Адже, як відомо, усі майбутні покоління залежали від усієї міри єства першого Адама, באיפתו. [П3066]

Яд Єгуда · 5

«Сповіщає від початку» — Га-Шем сказав про нього цю річ за днів першого Адама.

Яд Єгуда · 6

«Як відомо з його нешами» — яка була нешамою першого Адама.

Яд Єгуда · 7

«Через яку він вказував» тощо. Намір слів «Господь сказав мені» тощо — показати, що на ньому лежить більший, ніж на будь-кому іншому, обов’язок вдивлятися в чудеса

Яд Єгуда · 7 · продовження

Досконалого знанням, Благословенного. Адже його нешама ще перед гріхом першого Адама бачила й осягала чудеса Благословенного у їхньому належному ладі. Тому Давид сказав цей вірш «Господь сказав» тощо як вступ до книги Псалмів. Тобто мені більше, ніж будь-кому іншому, належить промовляти перед Благословенним пісні та хвали — з огляду на мою нешаму, яка вміщує з собою всі покоління й добре знає Його чудеса.

Рама з Фано · продовження

І це теж добре пояснення вислову «Не знаю, куди прямує моя нефеш», який ми пояснили вище. Бо руах синів людських — міра синів, а нефеш тварини, з усім піднесенням, яке їй надають у тлумаченні, — міра рабів. Його також назвуть «чоловіком Божим», איש האלהים, тобто рабом, який є сином, як Мойсей, Ілля, Єлисей та їхні товариші, — як буде пояснено з допомогою Небес. Про них мудреці сказали: «Звичай дружини — служити своєму чоловікові, а звичай синів — служити своєму батькові». [П3061]

Яд Єгуда · 7 · продовження

Через неї «Господь сказав мені: “Ти — Мій син”».

Яд Єгуда · 8

«Проте» — ми не потребуємо цього пояснення, що «Ти — Мій син» сказано про нього з огляду на його нешаму. Адже насправді Давид сказав це про весь Ізраїль, а не про себе. Неможливо, щоб він відкрив свою книгу цим псалмом, власним або іншого зі співців, про самого себе. Хоча цей вірш сказано в другому псалмі, мудреці,

Яд Єгуда · 8 · продовження

благословенної пам’яті, уже сказали в першому розділі «Брахот»: «“Блаженний муж” і “Чому бунтують” — один розділ». До того ж це дуже любий псалом, як сказано там: «Кожен розділ, який був любий Давидові, він починав “Блаженний” і завершував “Блаженні”». Отже, безсумнівно, він сказав його про зібрання Ізраїлю, і назва «Ти — Мій син» слушна.

Яд Єгуда · 9

«Про Соломона» тощо. Тобто не можна заперечувати й із Соломона, про якого написано: «Він буде Мені сином». Адже й це сказано про нього з боку всього царства Ізраїлю, бо він цар над вищими й нижніми, як відомо.

Яд Єгуда · 10

«Це — царство Ізраїлю», про яке Йонатан сказав Давидові: «І постане в твоїй руці царство Ізраїлю».

Яд Єгуда · 11

«Безсумнівно» тощо. Це теж доказ, що назва «син» не слушна щодо окремої особи. Адже й наші святі прабатьки, обранці Господа, були в аспекті рабів, як сказав Когелет: «І князі ходять, наче раби, по землі». Це справджується щодо них, коли вони йдуть поза землю, про яку… [П3067]

Яд Єгуда · 12

…написано: «Бо прибульці» тощо. Також Шехіна йде з ними, а вони з нею — прибульці, «з ними», עמם [повтор із неясним зв’язком], поза землею; а в землі — поселенці. [П3068]

Яд Єгуда · 13

«Який витлумачив рабі Шимон бен Йохай» тощо. Ось його слова: «Які любі Ізраїль перед Святим, благословенний Він! До кожного місця, куди їх було вигнано, Шехіна була з ними», тощо. «І навіть коли вони будуть визволені в майбутньому, Шехіна буде з ними, як сказано: “І повернеться Господь”, ושב ה’, тощо; не сказано “і поверне”, והשיב», тощо. [П3069]

Яд Єгуда · 14

«Написано: “Розумний раб”» тощо (Приповісті 17). Тобто перевага того, хто займається таємницями Тори, є саме тоді, коли його намір — заради Небес: пізнати Господа, Його славу й велич. Той же, хто займається ними не заради Небес, нижчий від того, хто вивчає прості значення слів заради них самих.

Яд Єгуда · 15

«Хто довершив» тощо — пояснено у згаданому «Зогарі»: нехай не виводить себе з числа рабів, щоб увійти в таємницю віри.

Яд Єгуда · 16

«Лише довершення іншого» — дивись там, у «Зогарі»: і це пояснено, як сказано: «Раб виконує

Яд Єгуда · 16 · продовження

служіння свого Володаря й чинить вище виправлення».

Яд Єгуда · 17

«Як віддяку за його працю»: улаштувати таємницю вищої віри — Тіферет і Малхут, щоб обоє об'єдналися в одне.

Яд Єгуда · 18

«І це теж» тощо. Тобто за цим поясненням можемо витлумачити й вислів «Мідраш раба» до вірша «Хто знає руах синів людських?» Тощо. Мойсей сказав: «Не знаю, куди прямує моя нефеш». מפקיד הני עליה? [непевний фрагмент: «передає / ввіряє…»]. «Ти покладайся: куди б вона не прямувала, їй добре забезпечено». [П3070]

Автор уже пояснив цей вислів різними способами вище, у частині III. Тут йому видається слушним пояснити через міру синів — Тіферет, яка зветься «руах синів людських», саме синів, — та міру рабів, Малхут: вона — святий тваринний руах, «худобина з усіх худобин», בעירי מכל בעירי, як вище, частина III, глава 7. Мойсей сумнівався, чи частка його нешами в Тіферет, чи в Малхут. [П3071] [П3072]

Яд Єгуда · 19

Як у згаданому мідраші: частина III, глава 7.

Яд Єгуда · 20

«Чоловік Божий», איש האלקי, — назва цих двох ступенів: «ім'я», שם, — Тіферет; אלקי — Малхут. [П3073]

Яд Єгуда · 21

Про ці два — Тіферет і Малхут — мудреці сказали, тощо. Бо Малхут щодо Тіферет перебуває в аспекті служниці стосовно свого володаря, а Тіферет щодо мір, які над нею, — в

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 2

Яд Єгуда · 21 · продовження

аспекті сина стосовно батька. [П3074]

Яд Єгуда · 22

«Утім» тощо. Автор пояснює ще відмінність між ступенем сина й ступенем раба. Це із «Зогару», розділ «Бе-гар», сторінка 215: «Коли людина знає Святого, благословенний Він, загальним способом, тоді вона зветься рабом, який виконує заповідь свого Володаря, і не має права досліджувати, לפשפשא? [непевне прочитання], скарби й таємниці Його дому. Коли ж людина знає Його окремим способом, тоді зветься Його любим сином — наче син, який досліджує скарби та всі таємниці Його дому.

Хоча він зветься сином, первістком Святого, благословенний Він, як сказано: "Мій син, Мій первісток — Ізраїль", нехай не виводить себе з числа рабів, щоб служити своєму Батькові всіма служіннями, які є славою його Батька», тощо. «Таємниця справи: є вгорі два ступені, якими людині належить, דאצטריך? [непевне прочитання], увінчатися. Вони — таємниця віри й становлять одне: один — таємниця раба, другий — таємниця сина. Цей раб зветься володарем усієї землі; син — як ми встановили: "Мій син, Мій первісток — Ізраїль". Усе — таємниця віри. Людина має увінчатися цими ступенями, щоб увійти в таємницю віри», тощо.

Далі він там сказав: «Той, хто займається Торою, щоб пізнати Святого, благословенний Він, загальним способом, має зватися рабом. Коли займається, щоб пізнати Його окремим способом, у таємниці мудрості, тоді зветься сином», тощо. Дивись там. [П3075] [П3076]

Хікур Дін — частина IV — глава 3

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ה · ז · ח · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · לו · לז · לח · לט · מא · מב · מג · מד · מה · מו · ד · ג · ט · ו · ה · כה · לד · מ ·

Йоель Моше · 1

«Той, хто знає» тощо. Пояснюється різниця між ґерами й тошавами. Йдеться про всі душі, відкинуті до місця нечистоти через гріх першого Адама; כשביזקון בכפירת אברים [неясний вислів], і від нього до місця нечистоти впали святі душі, немов тирса з дощок. Це подібне до розбиття посудин, внутрішнє яких піднялося вгору: найкраще з найкращого в них піднялося до ступеня «першого батька», דאבי הראשון, — це душа тошавів. Ті ж, що були відкинуті до місця нечистоти й мали корінь у кліпі Ноґа, коли повертаються до добра, називаються ґерами, бо вивели цінне з ницого. Це й означає «у землі Єгипту»: Єгипет, מצרי, — тіснини для Шехіни, тобто кліпа Ноґа; Ізраїль вивів звідти іскри святості, згадані святі душі. [П3085]

«Той, хто бажає цього» тощо: бажає мешкати поза Землею Ізраїлю; якби він був там, у Єгипті, не був би визволений. «Навчатиму переступників» тощо, «і грішники» тощо: щоб переступ став гріхом, а потім «до Тебе

Рама з Фано

Той, хто знає душу ґера, за змістом «Ви були прибульцями в землі Єгипту», і за змістом вислову про мешканця поза Землею Ізраїлю, — адже той, хто бажає цього, якби був там, не був би визволений, — зрозуміє душу тошава й душу Давида, який сказав про себе: «Бо я — ґер із Тобою, тошав, як усі мої батьки». Це сягає його родоводу від праотців, яких вважали ґерами, бо вони народилися від Тераха та його батька Нахора; усі праматері також походили від Нахора й Гарана, братів Авраама. І Давид, цар Ізраїлю, який походив від моавитянки Рут, вважається ґером, як і вона. Проте він веде свій рід також від Єреда, Еноха й Мафусаїла, які були тошавами, за змістом «праведник, син праведника». Написано: «Добра мудрість зі спадком», бо в них зовсім немає відкинення; Давид — тошав за їхнім зразком. [П3077]

Перший Адам справді залишив зі свого сімдесят років для Давида, коли просив милосердя для себе: нехай вирок не здійсниться над ним саме в день гріха, а в день Святого, благословенний Він, щоб він міг покаятися. Він прийняв на себе піст на всі дні свого життя, яких було 930 років, за числом слова תענית, «піст». Це сталося того самого дня, під час мінхи, про яку написано: «Нехай постане моя молитва, як кадіння

Йоель Моше · 1 · продовження

повернуться» — щоб став заслугою, за змістом «І поверніться до Мене, — промовляє Господь».

«І житиме ще навіки» тощо. До гріха він також прожив би тисячу років, а після тисячі живим увійшов би до Еденського саду й усунув би «полум'яний меч» тощо. Після гріха ж, хоча йому дали його тисячу років, він був би як той, хто покаявся. «І його дар Давидові», ומתניה לדוד: адже і йому самому це було даром від Га-Шема, який подовжив його день. «Після його падіння» — бо мав бути нежиттєздатним плодом. «За залишене Енохом»: він — Метатрон, як відомо. [П3086]

«Під опікою яких він перебував» тощо: праотці виправили гріх першого Адама щодо заборонених статевих зв'язків, пролиття крові та ідолопоклонства. Авраам виправив ідолопоклонство, розбивши образи свого батька; Ісаак — пролиття крові, простягнувши свою шию на жертовнику; Яків — заборонені статеві зв'язки. Адже в них

Йоель Моше · 1 · продовження

переселилися душі першого Адама, як сказано в багатьох місцях Зогару.

«Йосип мусив увійти» тощо. Так є у Зогарі, розділ «Ваїшлах»; там пояснено іншу причину, чому Йосип увійшов замість Ісаака. Проте щодо обох пояснень мені важко зрозуміти: чому для Якова врахували лише двадцять вісім років, до віку Авраама? Чому не врахувати ще п'ять років, щоб він досяг віку свого батька Ісаака, як у випадку Авраама? Це потребує розгляду.

«До сонячних днів» — це 365 днів. «І вважається роком»: та визначена частка, чверть дня, зараховується як рік; отже, 366 днів — число שם יי, за гематрією 366. «І Гавая з розгортанням, рівним своєму кореню» — так слід читати; це Ім'я БАН, ось так: יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה. Шаддай та Ім'я БАН разом дають 366. [П3087]

בין דוני שי ודי? [неясний початок] — вказують на Ім'я у відкритому й прихованому. Адже і в Імені Шаддай включено שכי [неясне поєднання], бо між літерами ש'ד стоїть далет, який вказує на Гаваю у відкритому й прихованому: тобто Ім'я Гавая також із розгортанням та

Рама з Фано · продовження

перед Тобою», תכון תפלתי קטרת לפניך: початкові літери — תתק"ל, 930, кінцеві — ניתך, «витоплюється», бо він постановив для себе витоплювання крові постом, як сказано. תתק"ל разом із ד"ם, «кров», за гематрією — תתקע"ד, 974 покоління, «що були зім'яті передчасно», бо він дбав про їхнє виправлення, за змістом «Навчатиму переступників Твоїх шляхів, і грішники до Тебе повернуться». Отже, він «ніс гріх багатьох», як той, хто просить милосердя для свого ближнього, сам потребуючи того самого: міра суду вимагає, щоб йому відповіли першому. Так само תפלתי, «моя молитва», за гематрією — 930, адже даґеш у ламед стоїть замість йода, як відомо. [П3078]

Написано: «Піднесення моїх долонь — вечірнє приношення». Це була перша молитва мешканців світу; тому наші мудреці особливо застерігали щодо молитви мінха. Ми вчили в розділі «Га-тхелет»: золотий жертовник уперше вводять у служіння лише кадінням пахощів надвечір. Адже кадіння — служіння потай і наодинці, як відомо; воно вказує на служіння серця та зосередження думки, щоб добре спрямувати її й усамітнитися в ній. [П3079]

До гріха ці сімдесят років були належними нашому першому батькові для доповнення тисячі: прожити їх цілковитим праведником, «і житиме ще навіки, не побачить тління». І після гріха вони також були його — з милості

Йоель Моше · 1 · продовження

чотирма його літерами; це ע"ח ש' כ"ה שכ' [нерівна числова послідовність]. Дивись книгу «Олам катан», що стосується цього, і знайдеш утіху. «Бо Моє Ім'я в ньому», כי שמי בקרבו: кінцеві літери за гематрією — ך' ו', як число Імені Гавая, גיונו? [неясне читання]. [П3088]

«Тошав, як Енох»: від праотців він удостоївся ступеня ґера, який відповідає подобі, דמות; від Еноха — вищого сяйва, образу, צלם, і він називається тошавом. Відтепер не постане питання, навіщо йому два дари — від праотців і від Еноха та його товаришів. Вникни в це. «Налетіла на них» — дивись Зогар, «Берешіт». [П3089] [П3090]

Яд Єгуда · א

(א) «Відоме» тощо. Тепер Автор пояснює різницю між ґером і тошавом, яких згадав у главі 2. Автор сказав: שמטעם? [непевне читання] ґера він мав на увазі також назву тошава. Річ у тім, що через гріх першого Адама святі сили впали всередину кліпот; так само й душі ґерів — דהן לוין וילידן? [неясна фраза]. Особливе Ім'я — це דהדרי לן, «ті, що повертаються до нас» [непевний зв'язок], як Автор сказав у трактаті אכ"ח סי' ח'? [непевна адреса]. На це вказує назва ґера: так

Яд Єгуда · א · продовження

вона називається через своє прибульство в цьому світі разом із кліпот. Проте під назвою тошава він мав на увазі Святого, благословенний Він, — «яка ніколи не впала всередину кліпот» [неузгоджена форма]. [П3091] [П3092]

Яд Єгуда · ב

(ב) «За змістом» написаного: «Ви знаєте душу ґера, бо були ґерами в землі Єгипту». Сенс такий: ви також, з боку ваших душ, були ґерами в землі Єгипту, бо вони були полонені в єгипетській кліпі. Як сказано у трактаті ח"ק ס"ג פ' כ"ו? [непевна адреса], і як мудреці, благословенної пам'яті, подібно до цього сказали: «Кожний…» [П3093] [П3094]

Яд Єгуда · ה

(ה) «І душу Давида»: «включена й шанована?», ונכבד ונכלל?, від ґера й тошава [непевний зв'язок]. [П3095]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Що людина веде свій рід від Єреда» тощо: йому були дані сімдесят років його життя, як буде сказано невдовзі. [П3096]

Яд Єгуда · ח

(ח) אביו תושב הכל עד? [неясний уривок: «його батько», «тошав», «усе», «до / свідок?»] — за тим, як сказали мудреці, благословенної пам'яті. [П3097]

Рама з Фано · продовження

Господа до нього, бо Він бажає милості: довготерпить аж до кінця тисячі років, разом із сутінками; проте — як щодо того, хто покаявся. Хоча він передумав і залишив ці роки Давидові, усе ж потребував допомоги, бо в'язень не звільняє себе сам, і Давидів поручитель сам потребує поручителя. [П3080]

В агаді сказано, що дар був записаний у книзі й що під ним підписалися Святий, благословенний Він, Метатрон та Адам; кінець цитати. Ця книга — книга праведників, відкрита в перший Рош га-Шана. Святий, благословенний Він, і Метатрон підписалися як свідки у справі; Адам визнав своїм підписом — наче їхнє свідчення було досліджене в суді. Або ж: підписався Святий, благословенний Він, у чиїй руці нефеш усього живого, і про якого написано «А Ти оживляєш усіх їх», — що Він оживить Давида після його випадіння з особливої властивості народжень, як відомо. Метатрон підписався за залишене Енохом та його товаришами, а Адам — за залишене праотцями, під опікою яких він перебував. [П3081]

Праотці, як ґери, поступилися Давидові зі свого: Авраам — п'ятьма роками, яких йому забракло до віку Ісаака; Яків — двадцятьма вісьмома, яких йому забракло до віку Авраама; Йосип замість Ісаака поступився тридцятьма сімома роками, яких йому забракло до віку Якова. Число всіх разом — сімдесят років, як пояснено в Зогарі. Йосип мусив

Яд Єгуда · י

(י) «Залишив із цих», як буде сказано невдовзі. [П3098]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Коли просив»: це було тоді, коли він «просив покаяння?», שבקש תשוב?, і просив милосердя. Принагідно Автор пояснює його покаяння. [П3099]

Яд Єгуда · יב

(יב) «А в день Святого, благословенний Він», який становить тисячу років. Він просив відкласти термін вироку, щоб мати змогу покаятися.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Коли його поставили?», בשעה שהעמידו?, бо о десятій годині він утік, а об одинадцятій був суджений. [П3100] [П3101]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Разом із судом?», עם הדין?, за гематрією — 974, відповідно до 974 поколінь: שנגזרו לחדר אשר? [нерівне читання: «яким було присуджено до кімнати, що?»] — «були зім'яті передчасно». [П3102] [П3103]

Яд Єгуда · טו

(טו) «За змістом» того, що Давид сказав Соломонові, тощо. Це відповідає першому Адамові, «від якого прийшли численні?», שממנו באו רבים?, — тобто поколінням, що були перед ним. [П3104] [П3105]

Яд Єгуда · טז

(טז) «І також можливо?», ויתכן נמי?. Тобто «адже той, хто спрямовує [думку] в час, коли кадив кадінням?», דהא שמכוון בשעה שהקטיר בקטורת? [непевний зв'язок] надвечір, щоб кадіння було вказівкою на молитву. [П3106]

Яд Єгуда · יז

(יז? [неясна лема: «немов бажання / річ усередині?»] — у храмовій залі, כחפץ לפנים דנכרך יתיר [неясна арамейська фраза]. [П3107] [П3108]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Служіння серця» — це молитва.

Яд Єгуда · יט

(יט) «І було до» тощо. Не слід заперечувати: як Адам залишив Давидові всі сімдесят років, якщо вони не були його? Адже навіть за його молитвою він однаково мусив померти в сам день Святого, благословенний Він, перш ніж завершилася тисяча років, як сказано: «У день, коли ти їстимеш», тощо. Насправді ж вони були його, бо саме так він молився Господу: «щоб був увесь день цілком?», שהיו כל היום כולו?, разом із сутінками, що як мить ока, — так, щоб він міг прожити всі тисячу років. Причина в тому, що спочатку Адам мав прожити повну тисячу років і не померти, а потім «жити навіки». Адже написано: «У день, коли ти їстимеш

Рама з Фано · продовження

увійти на місце Ісаака, бо Ісаак визнав справедливим вирок смерті над собою під час акеди, на своєму тридцять сьомому році. Дивись кінець трактату «Ем коль хай». [П3082]

Так само й згадані тошави, які були найкращими серед тих поколінь: бачимо, що Єред поступився для нього тридцятьма вісьмома роками, а Мафусаїл — тридцятьма одним, яких кожному бракувало до тисячі. Енохові ж для повноти його днів і років — адже він князь світу — було досить досягти числа сонячних днів, день за рік. Сонце завершує оберт лише за 365 днів і приблизно чверть; ця визначена частка вважається роком у тому, що залишив Енох. Адже йому належало прожити число років ש"ם ידו"ד, за змістом сказаного про Метатрона: «Його ім'я — як Ім'я його Владики». Тобто Шаддай та Гавая з розгортанням, рівним своєму кореню, яке ми згадали в частині II, главі 31. Написано: «Бо Моє Ім'я в ньому», כי שמי בקרבו: בקרב"ו за гематрією — ש"י, 310; далет посередині вказує на чотири літери, які — як Ім'я Шаддай у прихованому й відкритому, у повному Імені, як ми сказали. [П3083]

Про це й сказано щодо Давида: ґер — як Авраам та його товариші; тошав — як Енох та його товариші: ось «як усі мої батьки». Сказане «Я — ґер із Тобою» вказує на теперішнє; «тошав» здійсниться в нашому Месії. Або слово «із Тобою» стосується і того, що перед ним, і того, що після нього. Так він і каже про себе: «Юнаком я був» —

Яд Єгуда · יט · продовження

із нього, неодмінно помреш». Це означає: якщо їстимеш із нього протягом дня, тобто протягом тисячі років, — потім, коли день мине, неодмінно помреш. Отже, якби не їв із нього цілий день, потім жив би навіки. Тому його покаяння й молитва здійснили половину: прожити цілий день, а потім померти. [П3109] [П3110]

Яд Єгуда · כ

(כ) Проте ці сімдесят років були його лише як того, хто покаявся.

Яд Єгуда · כא

(כא) Усе ж була потрібна його чинність, як невдовзі пояснено: Святий, благословенний Він, і Метатрон підписали цей документ; також щоб його утвердили його праотці, Ісаак та його товариші. Без цієї причини як виникла потреба виправити Давида й дати йому сімдесят років у дар? Адже він сам — «закритий», סתום, і потребує цього [неясний референт]. [П3111]

Яд Єгуда · כב

(כב) В агадичній оповіді, у «Ялкут Берешіт», про вірш «Це книга поколінь Адама»: Він провів перед ним усі покоління, показав йому Давида — йому було визначено три години життя. Адам сказав перед Ним: «Володарю світу! Невже

Яд Єгуда · כב · продовження

для нього немає виправлення?» Він сказав: «Так постало в думці переді Мною».

Рама з Фано · продовження

тобто як Енох, обраний у дні своєї юності служити на висоті; «і постарів» — як праотці світу, на яких раптово налетіла старість. [П3084]

Яд Єгуда · כב · продовження

Адам сказав Йому: «Скільки років мого життя?» Він відповів: «Тисяча років». Адам сказав: «Чи буває дар на небозводі?» Він відповів: «Так». Адам сказав: «Нехай сімдесят років із моїх років будуть для цього мазаля». Що зробив Адам? Приніс документ, написав на ньому дарчий запис; Святий, благословенний Він, Метатрон та Адам підписали його, тощо. Це й сказано: «Ось я прийшов; у сувої книги написано про мене». [П3112]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Ця книга» тощо. Автор пояснює: документ, про який сказано «Це книга поколінь Адама» і «Ось я прийшов; у сувої книги», був книгою праведників, відкритою для нього, бо того дня був Рош га-Шана.

Яд Єгуда · כד

(כד) «Свідки»: Адамів підпис мав утвердити справу, а підпис Святого, благословенний Він, і Метатрона — утвердити підписом.

Яд Єгуда · כו

(כו) «І написано: “І житиме”», тощо, — тобто навіть тих, кому присуджено смерть, Ти оживляєш. [П3113]

Яд Єгуда · כז

(כז) «Як залишене Енохом»: це Метатрон, який із товаришами також залишив Давидові сімдесят років, як буде сказано.

Яд Єгуда · כח

(כח) Адже перший Адам з боку своєї нефеш, руах і нешами — наділити їх, як згадано [уривчастий зв’язок]. [П3114]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Як ґери» тощо.

Яд Єгуда · ל

(ל) «Для Авраама»: поступився п’ятьма роками; Авраам — 175. [П3115]

Яд Єгуда · לא

(לא) Яків, який прожив лише 147 років, поступився двадцятьма вісьмома роками.

Яд Єгуда · לב

(לב) Йосип, який прожив 110 років.

Яд Єгуда · לג

(לג) Сімдесят років, яких потребував вищий Давид, щоб утвердитися в них; пояснено в Зогарі, розділ «Ваїшлах», сторінка 168. Дивись там.

Яд Єгуда · לה

(לה) Так само тошави — Єред, Енох і Мафусаїл.

Яд Єгуда · לו

(לו) Вони були з числа тих поколінь; кожному належало прожити тисячу років, як Адамові. Тобто Єред, який прожив 962 роки, і Мафусаїл — 969; роками, що залишалися для доповнення тисячі, вони поступилися Давидові. [П3116]

Яд Єгуда · לז

(לז) Енохові, який прожив 365 років, цих років напевно було досить, і йому не належало перебувати в цьому світі довше за число днів сонця, яке обходить світ за 365 днів і чверть. Його роки були день за рік, бо він князь світу. Проте за чверть дня, яка рахується цілим днем, бо частина дня — як увесь день, йому належало прожити ще один рік; ним він поступився Давидові. Разом залишене цими трьома становить сімдесят. [П3117]

Яд Єгуда · לח

(לח) «Як залишене Енохом»: його роки — день за рік, і йому належало поступитися.

Яд Єгуда · לט

(לט) «Адже було»: знай, що число 366 належить йому для повноти його днів, бо це число, як сказано, יהו”ה; він також зветься Іменем, як написано про нього «Бо Моє Ім’я в ньому». Мудреці, благословенної пам’яті, сказали: це Метатрон, чиє ім’я — як Ім’я його Владики; за гематрією — Шаддай. [П3118]

Яд Єгуда · מא

(מא) «Рівне своєму кореню»: у розгортанні також виходить 26. [П3119]

Яд Єгуда · מב

(מב? [неясна лема] והמ’) тощо. Причина такого підрахунку в тому, що все це означене словами «Бо Моє Ім’я в ньому»: בקרבו за гематрією — ש”י,

Яд Єгуда · מב · продовження

310. «Моє Ім’я» — це далет, דל”ת המורות? [нерівне узгодження], що вказує на чотири літери Імені Гавая. Коли поставиш далет між шин та йодом, отримаєш Шаддай у прихованому — як у словах «Моє Ім’я в ньому». Також, коли врахуєш נגלו השם? [непевний вислів про відкрите Ім’я] Гавая, адже Писання не виходить за межі свого прямого значення, і сказане «Бо Моє Ім’я» вказує на Ім’я Гавая, розгортання якого дає אלפי”ן, «алефи», як нижче. [П3120] [П3121]

Яд Єгуда · מג

(מג) «І про це, коли сказав?», וע”ז באמרו?, тощо — це завершення попереднього міркування: Давид сказав «Бо я — ґер із Тобою, тошав, як усі мої батьки». Тобто ґер — як Авраам тощо, бо всі вони були його батьками; від них йому відміряно його дні та роки. [П3122]

Яд Єгуда · מד

(מד) Але щодо тошава не сказано «Я — із Тобою», бо це не здійснилося в самому Давиді, з боку שלא מדת אבותיו? [неясного вислову про міру його батьків]. Усе ж воно здійснилося в Месії, שיכלה כנוגע ימי? [неясне закінчення]. [П3123] [П3124]

Яд Єгуда · מה

(מה) Або й сам Давид є тошавом з боку днів — בשמו? [непевне читання «у його імені?»], «зветься», אקרי, Енох та його товариші [нерівний зв’язок]. За цим слово «із Тобою» стосуватиметься, מוסבב?, також наступного слова — «тошав». [П3125] [П3126]

Яд Єгуда · מו

(מו) І про це Давид, мир йому, сказав: «Юнаком я був і постарів» тощо (Псалми 37). Сенс такий: я був як Енох, який ходив із Богом, ще бувши юнаком; відомо, що через це і Метатрон називається юнаком. «І постарів»: я був як праотці світу, що були старими, похилими віком, бо від усіх них — походження мого життя. Дивись Зогар, «Хає Сара», сторінка 67.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 3

Яд Єгуда · ג

(ג) Хто мешкає поза Землею Ізраїлю, подібний до того, хто не має Бога [прогалина у джерелі]. [П3127]

Яд Єгуда · ד

(ד) [прогалина у джерелі] у цьому — «для Давида», לדוד [непевний зв’язок], [прогалина у джерелі] там не був би відкритий. [П3128] [П3129]

Яд Єгуда · ו

(ו) «І це сягає» тощо — уже пояснено вище, у частині III, главі 17 [прогалина у джерелі]. [П3130]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Праведник, син праведника» — у прямому значенні, а також щодо переселення його душі. «І як сказано про вірш “Добра”?», וכמ”ש ע”פ טובה?, тощо (Екклезіаст 7). Дивись Зогар, який він наводить нижче, частина IV, глава 18 [прогалина у джерелі]; дивись також Зогар, розділ «Трума», сторінка 229, у «Сітрей Тора». [П3131]

Яд Єгуда · כה

(כה) Бо тоді також [прогалина у джерелі]. [П3132]

Яд Єгуда · לד

(לד) «Бо Ісаак» тощо — там, у Зогарі [прогалина у джерелі]. Автор пояснює: від часу акеди й далі Ісаак вважається померлим, бо прийняв над собою вирок смерті; тим паче, що його нешама справді відлетіла. Відтоді йому не було чого залишити Давидові. Тому Йосип увійшов на його місце й залишив тридцять сім років за Ісаака — відповідно до тих тридцяти семи років, що були перед акедою. [П3133]

Яд Єгуда · מ

(מ) Тобто Шаддай [прогалина у джерелі]. [П3134]

Хікур Дін — частина IV — глава 4

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ה · ו · ז · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו

Йоель Моше · 1

«Бо обрав» тощо: через те, що Га-Шем обрав, ми знаємо, що Єрусалим — найкраще з місць. Це протилежне душі ґера та проживанню поза Землею Ізраїлю, як вище, у главі 2; той, хто мешкає в Землі Ізраїлю, удостоюється стану тошава, бо це брама Небес для досягнення волі Га-Шема.

«У царському палаці»: навіть грішачи проти нього, не чинить великого гріха через сором перед ним. Так Єрусалим «ніс провину», נושא עון, тобто умисний гріх, бо він — палац Царя, Святого, благословенний Він. «У стані ґера» — поза Єрусалимом. [П3141]

«І сліпі, і кульгаві» — дві сили нечистоти, які він увів до них, коли вони збиралися; були פרוטוהא דחטא' [неясне читання], як у притчі про кульгавого: саджає кульгавого на сліпого. Обоє були у Валаамі — кульгавий і сліпий: «із закритим оком», שתום עין, та שפי. «Вводили в оману дослідження» — відповідно до образу; «руйнує діяння» — відповідно до подоби. «І в її нечистоті» тощо: кров тевуса робить

Рама з Фано

«Бо Господь обрав Сіон, забажав його за оселю Собі». Ми знаємо, що Єрусалим — найкраще місце в заселеному світі для досягнення в ньому Божественної волі та руах га-кодеш. Народові, який мешкає в ньому, була відпущена провина, як належить царському синові в царському палаці. Увесь час, поки наш цар Давид перебував у стані ґера, євусеянин, мешканець Єрусалима, брав над ним гору разом зі сліпими й кульгавими, яких ненавиділа Давидова душа; їх увів до них посередник гріха, як відомо з притчі про кульгавого. Обоє були у Валаамі. Сліпі вводили в оману дослідження, а кульгаві руйнували діяння; вони — великі перешкоди для довершення образу й подоби, про які ми сказали. [П3135]

Немає сумніву, що назва «євусеянин», יבוסי, походить від вислову «кров тевуса», דם תבוסה: це суміш крові, яка вийшла за життя, з кров'ю, що вийшла після смерті, за змістом подвоєної смерті, якою був застережений перший Адам і яку ми пояснили. У її нечистоті, встановленій мудрецями, міститься велике застереження всім нам: не завдавати собі шкоди. Досить у всьому цьому вказівки. [П3136]

Коли Давид став царем над усім Ізраїлем — а це єднання всіх парцуфів, — тоді він був певний, що і

Йоель Моше · 1 · продовження

нечистим, тому о с т е р і г а й м о с я опоганювати самих себе через нечистоту. [П3142]

Написане за сторінкою — «всі парцуфи» тощо — означає, що в ньому були пов'язані всі душі, за змістом «Ти — Мій син» у попередній главі. Тому не зможуть вигнати їх: ця дія була призначена саме Давидові. «Всі його прокляття» тощо: прокляття, якими Давид прокляв Йоава, здійснилися в потомстві Давида, «коли Йоав убив / коли [він] убив Йоава», כשהרג יואב [зв'язок не встановлено], як сказано в агаді розділу «Хелек». Написано לא יוכלו — майбутній час, «не зможуть»: хоча й вигнали їх, воно не втрималося в наших руках, бо Храм був зруйнований. [П3143]

«Адже знання» тощо. Передумова до цього — написане рабином עזר, Езером, у книзі «Імрей біна»: розум, той, хто мислить, і мислиме — три перші. Даат — це Кетер Ельйон у таємниці «Ніщо», אין; той, хто пізнає, — Хохма в таємниці «щось із нічого», מא"ין ש"י; пізнаване — Біна, де

Йоель Моше · 1 · продовження

шість країв у можливості, у таємниці «щось із чогось», יש מיש. А знання — Тіферет, що охоплює шість країв; у всьому цьому воно — з'єднання, єднання й пізнаване, והידוע [нерівний зв'язок], бо там усе — у таємниці «І народ Твій — усі праведні». Написано: «Знає, що в темряві» тощо. Звідси він доводить, що Ацилут називається знанням, а «шлях нечестивих віддалив»; тому там є зівуґ і з'єднання. [П3144]

Проте від зменшення місяця, який є Малхут у таємниці «одне колесо на землі», та через пошкодження, що їх чинять гріхами, спричиняється відділення знання від вибору, який із боку Малхут. Козлом на Рош ходеш повертає його до Даат. Згадане означення Даат — за Зогаром у «Раая мегемна»: «Піднявся з ним аж до Кетера». Насправді знання — на добро; воно є істиною, щоб «не був відкинутий від Нього відкинутий», і в майбутньому все буде виправлено. Якщо ж скажеш: «Отже, вибір не є необмеженим», ל"א [непевне скорочення], — так воно і є. Необмежений вибір — властивість нерозумного раба; проте «перед нею»,

Рама з Фано · продовження

те, і те втримається в його руках, як провістив Єзекіїль: «І зроблю їх одним народом, і один цар буде всім їм». Це довершення обітниці, яку ми згадали в главі 2: «Господь сказав мені: "Ти — Мій син"», — про загальне й про окреме, як вище.

Тому цар Давид, мир йому, проголосив у всьому стані Ізраїлю: «Кожний, хто вразить євусеянина, нехай досягне каналу», כל מכה יבוסי ויגע בצנור. Не треба було пояснювати його винагороду: хто вразить євусеянина, той неодмінно досягне каналу волі, щоб виконати Його посланництво й мати успіх; більшої винагороди немає. Тому йому дали з його ж власного — бути головою та очільником. Оскільки Йоав удостоївся цього, усі його прокляття знову пробудилися у зворотному напрямі й потім здійснилися в потомстві того, хто проклинав, адже він сам визначив його винагороду. [П3137]

За днів Ісуса Навина написано: «А євусеянина, мешканців Єрусалима, сини Юди не змогли вигнати». У «Сіфрей», розділ «Рее», рабі Єгошуа бен Корха сказав: «Могли, але не мали права». Причина в тому, що ця заповідь була призначена саме Давидові та його людям. І досі написано לא יוכלו, «не зможуть», хоча читають לא יכלו, «не змогли»: через наші гріхи й провини наших батьків вона не втрималася в наших руках. [П3138]

Як те місце є місцем зібрання

Йоель Моше · 1 · продовження

לפניה, написано: «Царюватиму над вами» — в усякому разі. [П3145]

«І нехай праведні називаються» тощо: в усякому разі, пошана — це всеохопне виправлення, як нижче, у главі 11. Спочатку через гріхи вона зменшує себе. Дивись трактат «Ем коль хай», розділ 17. [П3146]

Яд Єгуда · א

(א) «Бо обраний», כי נבחר, тощо. Тепер Автор пояснює знання й вибір, які згадав у главі 2; перед цим він виклав перевагу Єрусалима. [П3147]

Яд Єгуда · ב

(ב) «У Сіоні царя», בציון של מלך: спочатку більш належне місце для палацу [уривчастий зв'язок]. Так було й із Давидом: увесь час, поки він був зовні, поза Єрусалимом, коли царював у Хевроні над Юдою, а не в Єрусалимі, євусеянин противився йому. [П3148]

Яд Єгуда · ה

(ה) «У Валаамі», який був кульгавий і сліпий, як мудреці, благословенної пам'яті, сказали в розділі «Хелек», виводячи це з «із закритим оком», שתום העין, та «пішов шефі», וילך שפי. [П3149]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Для довершення образу й подоби»: пошкодження дослідження

Яд Єгуда · ו · продовження

перешкоджає образові, а пошкодження діяння — подобі.

Яд Єгуда · ז

(ז) Немає сумніву, що євусеянин був сумішшю тих двох сил нечистоти: на це вказує його назва, відповідно до вислову «кров тевуса», що означає суміш крові перед смертю з кров'ю після смерті, як пояснено в Ґемарі, «Крітот».

Яд Єгуда · ט

(ט? [неясна лема] ועם ביחיתהו тощо. Автор пояснює причину, через яку мудреці встановили нечистоту крові тевуса: застерегти цим щодо «Пильно бережіть ваші душі», щоб не спричиняти собі смерті без потреби заповіді. [П3150]

Яд Єгуда · י

(י) «Коли Давид став царем» тощо — повертається до сказаного вище: увесь час, поки Давид був у Хевроні, євусеянин противився йому; а коли він став царем у Єрусалимі над усім Ізраїлем… [П3151]

Яд Єгуда · יא

(יא) Це єднання всіх парцуфів: коли став одним народом, не боявся його, а мав утверджене й певне серце. [П3152]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Що це є, і це царювання?», שזה הוא וזה המלוכה?; коли вони стануть одним народом, це втримається в його руках. [П3153]

Яд Єгуда · יג

(יג) Це довершення обітниці, яку Святий, благословенний Він, сказав йому: «Ти — Мій син» тощо. Вище ми витлумачили її щодо загального — Кнесет Ізраїль, і щодо окремого — самого Давида, бо в ньому була нешама першого Адама, в якому були пов'язані душі всього Ізраїлю. Певно, людині, яка має це, належить об'єднати парцуфи, щоб вони стали для нього одним народом.

Яд Єгуда · טו

(טו) «І за методом», ולפי שיטת, тощо. Відомий вислів мудреців, благословенної пам'яті, у главі 3 «Санхедрін» (48б): усі прокляття, якими Давид прокляв — «Нехай у домі Йоава не переводиться хворий на витікання і прокажений» тощо, — здійснилися в потомстві Давида. Автор пояснює написане: לפי שבעת עלית כרים? [неясний зв'язок] — винагорода Йоава, який уразив євусеянина, שנעלים? [непевне читання], і досяг каналу волі. Тому його прокляття знову пробудилися проти нього самого. [П3154] [П3155]

Рама з Фано · продовження

власників образу й подоби в час прихильності, так у ньому спочатку були поєднані знання й вибір, за змістом сказаного під час акеди: «Тепер Я пізнав», — для чого ми вже відчинили брами світла в попередній частині. Це також належить до того, що ми пояснюємо. Адже знання саме є з'єднанням і єднанням із пізнанням, тим, хто пізнає, та пізнаваним. Написано: «Знає, що в темряві, і світло перебуває з Ним». Бо Він — місце світла, а не світло — Його місце: хто перебуває на світлі, не бачить того, що в темряві. Проте зі зменшення місяця виокремився вибір; спокута козлом гріховної жертви допомагає повернути вибір до пізнання. [П3139]

Необмежений же вибір, без напоумлювальної різки, — властивість нерозумного раба, який служить відпущеним, בשלוח, і має на меті власну вигоду. Якщо він повстане проти свого пана, той продасть його назавжди, як сталося з поколінням розділення і як сказано «Побачив — і звільнив»: коли засяяв із Сеїру й явився з Парану, Він звільнив їх від семи заповідей. Проте про синів сказано: «Навчить його шляху, який обере»; і написано: «Царюватиму над вами» — в усякому разі. Бо «Господь — Бог пізнань, і Ним зважуються діяння». Це сенс слів «Іди й зменш себе» та «І нехай праведні називаються твоїм ім'ям», як ми ще достатньо пояснимо у трактаті «Гамеорот га-ґдолім», із допомогою Небес. [П3140]

Яд Єгуда · טז

(טז) «За днів Ісуса Навина» тощо. Автор також пояснює сказане в «Сіфрей».

Яд Єгуда · יז

(יז) «Могли»: хоча з написаного לא יוכלו, у майбутньому часі, випливає, що не могли. [П3156]

Яд Єгуда · יט

(יט) «І як» тощо — повертається до переваги Єрусалима. Як він є місцем власників образу й подоби, тобто цілковитих праведників і тих, хто покаявся, так у ньому від початку, перед звинуваченням місяця, були поєднані знання й вибір, коли Тіферет і Малхут були з'єднані в одне. Так він був місцем знання й вибору, образу й подоби, як згадано вище, у главі 2. Єрусалим був підготовлений до цього, бо відповідає Малхут, вишньому Єрусалиму, як відомо.

Яд Єгуда · כ

(כ) За змістом «Тепер Я пізнав», яке ми згадали в попередній частині, главі 10: «Тепер, у цій акеді, Я пізнав» — знання поширилося в теперішньому. Дивись там.

Яд Єгуда · כא

(כא) «І це також» тощо: ще це буде пояснено за нашим шляхом. Тобто Авраам сказав так, бо стояв на горі Морія, яка є місцем навпроти вишнього Єрусалима. [П3157]

Яд Єгуда · כד

(כד) «Проте зі зменшення місяця» тощо стосується сказаного вище: знання й вибір від початку були поєднані в Єрусалимі, перед звинуваченням місяця, коли світила були з'єднані в одне, як пояснено у трактаті חכ"ם? [непевне скорочення], частина I, глава 5. Після звинувачення місяць зменшився в таємниці вибору, став утробою для дієвців, і вибір потребував [прогалина у джерелі] добра й зла. Дивись трактат «Га-міддот», м"д. [П3158] [П3159]

Яд Єгуда · כז

(כז) «Для покоління розділення»: שאמרת השם יתברך לעי' בסדר? [неясна фраза про вислів Га-Шема, благословенний Він, вище, у порядку / розділі?]. [П3160]

Яд Єгуда · כח

(כח? [неясна лема]. «Побачив — і звільнив народи»: витлумачили, що Він побачив, як вони не виконували своїх семи

Яд Єгуда · כח · продовження

заповідей, постав і звільнив від них. Причина: навіть у сприятливий час їхня мета — лише власна вигода. [П3161]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Проте для синів», властивість яких — служити не заради отримання плати: כהאי ירונו? [неясна лема] тощо. Це також написане: «Чи не сильною рукою й вилитим гнівом царюватиму над вами?» [П3162] [П3163]

Яд Єгуда · ל

(ל) Це сенс того, що Святий, благословенний Він, сказав місяцеві після його звинувачення: «Іди й зменш себе». Потім утішав його і сказав: «Нехай праведні називаються твоїм ім'ям», як сказано там, 60б. Зменшення було також із боку вибору добра: שיהיה שתהא? [непевне подвоєння «щоб було, щоб була?»] — і цей вибір не заради Небес. Це й означає саме «зменш себе». Сенс цієї втіхи був у тому, що праведні, які обирають добро заради Небес, називатимуться твоїм ім'ям. [П3164] [П3165]

Яд Єгуда · לא

(לא) «У двох світилах»: це у трактаті חכ"ם? [непевне скорочення], частина I, від глави 5 і далі. Дивись там. [П3166] [П3167]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Зі сліпими й кульгавими». Автор пояснює написане: «Пішов цар і його люди до Єрусалима, до євусеянина, мешканця краю. Той сказав Давидові: "Не ввійдеш сюди, хіба що тебе усунуть сліпі й кульгаві", кажучи: "Не ввійде Давид сюди". Давид захопив твердиню Сіону — це місто Давида. Того дня Давид сказав: "Кожний, хто вразить євусеянина, нехай досягне каналу, і кульгавих, і сліпих, яких ненавидить Давидова душа"», тощо (II Самуїла 5). Він сказав, що сліпі й кульгаві були двома силами нечистоти. Мудреці подали це у притчі в розділі «Хелек», про тіло й душу на день суду: цар мав сад і поставив у ньому двох вартових, одного кульгавого й одного сліпого, тощо. Що зробив? Посадив кульгавого на сліпого й судив їх разом, тощо. Тобто й сама притча правдива; «щоб зрозуміти притчу й вислів» — маються на увазі дві сили нечистоти [прогалина у джерелі]. [П3168] [П3169]

Яд Єгуда · ד

(ד) [прогалина у джерелі]. [П3170]

Яд Єгуда · ח

(ח) За змістом подвоєного вислову «Неодмінно помреш», מות תמות, сказаного першому Адамові, який ми вивчили вище, частина III, глава 5 [прогалина у джерелі]. [П3171]

Яд Єгуда · יד

(יד) «І не треба було» тощо [прогалина у джерелі], і досягне вгорі каналу волі, що бажає цього, так що той, хто вражає євусеянина, є посланцем волі, вище якої нічого немає. А вплив у цьому світі сам собою простягається, щоб бути милосердям і милістю. [П3172] [П3173]

Яд Єгуда · יח

(יח) «І досі вони», ועדיין הנם שאורישם דוד, — [непевний зв'язок про вигнання Давидом] [прогалина у джерелі]. [П3174] [П3175]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Адже» тощо [прогалина у джерелі]. [П3176]

Яд Єгуда · כג

(כג) «І написано: "Знає"» тощо (Даниїл 2) [прогалина у джерелі]. [П3177]

Яд Єгуда · כה

(כה) «І спокута» [прогалина у джерелі]. [П3178]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Проте» тощо. Тут Автор пояснює, що є два види вибору. Перший: обирати добро й відкидати зло з любові до себе, щоб Господь чинив йому добро [прогалина у джерелі]. Другий вибір: людина обирає добро тому, що так бажає Господь, і має на меті лише виконання Його волі, благословенний Він, без звернення до плати, להפרס? [непевне читання] [прогалина у джерелі], напоумлювальна різка, бо «кого любить Господь, того напоумляє». Цей вибір не є необмеженим, як перший, бо він уже передав йому — з боку вибору — обирати протилежне [непевні референти]. [П3179] [П3180]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 4

Хікур Дін — частина IV — глава 5

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29

Йоель Моше · 1

«Якщо — у граничному єднанні» тощо. Потрібно подати вступ із «Маамар олам катан»: у світі Ацилут, хоча Ім'я אלהים називається там у Біні й Малхуті, це переносне називання. Адже саме אלהים з'являється лише через Ім'я הוי"ה. У הוי"ה, наповненому літерами ге, так: יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה, приховане — це п'ять літер відповідно до п'яти літер Імені אלהים. Отже, приховане в Імені הוי"ה є джерелом Імені אלהים. Це таємниця п'яти вузлів цицит. Дивись Бах'ю, який наприкінці написав сказане про

Рама з Фано

Про вислів «Створімо людину» (Буття 1:26) мудреці пояснили в «Берешіт раба»: «Порадився у Своєму серці; порадився зі службовими ангелами; порадився з душами праведників; порадився з творінням неба й землі». Для мудреців, благословенної пам'яті, усе це істинне, бо Він розглянув усі способи дії образу й подоби. Якщо — у граничному єднанні, як ми згадаємо, то щодо досконалості цього управління «порадився у Своєму серці». Коли образ панує над подобою — «порадився зі службовими ангелами», за змістом хайот, що несуть Престол: не з трудом і не з утомою, а Престол радіє й несе тих,

Йоель Моше · 1 · продовження

чотирьох царів проти п'ятьох і завершив там: «Господь — Він Елогім». Уважно вдивися там. У світі Ацилут відкривається сам лише образ; אלהים, відповідне подобі, взагалі не відкривається. [П3188]

У світі Брія відкриття більше, і שם אלהים, «там / Ім'я Елогім» [стислий зв'язок], відповідне подобі. Проте Ім'я הוי"ה, яке є образом, переважає над ним. Тому його названо світом הכס"א, Престолу, — за гематрією אלהים. Оскільки це

Йоель Моше · 1 · продовження

чоловічий світ, הוי”ה переважає. У світі Єцира переважає אלהים, яке є подобою; проте הויה також відкривається там. Лише подоба, тобто אלהים, переважає над ним, бо починається жіночий світ. У світі Асія, цілком належному до жіночого світу, відкривається лише включеність אלהים, яке є подобою. [П3189]

Другий вступ: в Ацилуті — світіння першого іконіна: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда. Це називається «нешама нешами», вищий порядок, вищий образ. Є ще щабель нижче цього, званий другим іконіном, зображенням вищої подоби: нефеш з Асії, руах з Єцири, нешама з Брії. Є ще третій щабель, званий нижнім образом, який охоплює дві тіні, за змістом וכמו הצללי [непевний вислів]: це вбрання нешами, що прилучається до тіла. Одна тінь — вбрання руаху, одна — вбрання нефеш, щоб ці частини поєдналися повним поєднанням, бо одна тонша за іншу й потребує посередника. Четвертий щабель зветься життєвим руахом — нефеш, що відчуває, росте, і неживе. Це зветься нижньою подобою. Отже: вищий образ, нижній образ, вища подоба, нижня

Рама з Фано · продовження

хто несе його, як відомо. [П3181]

Коли панує подоба, в якій стають любими ті, хто кається, а образ — разом із нею, — «порадився з душами праведників». Це таємниця зображень, דיוקנין, які має кожен, як пояснено в «Маамар га-нефеш». Або «порадився з душами праведників» слід пояснити щодо першого іконіна, איקונין, який ми там роз’яснили: це буде панування образу над подобою. А «порадився зі службовими ангелами» — панування подоби, коли образ разом із нею в її дії. Це правильніше; дивись там, главу 15. Коли ж подоба панує сама — «порадився з творінням неба й землі». [П3182]

Прийди й побач: коли Бог, благословенний Він, зосередився в єдності, щоб створити людину Сам, у Своїй славі, тоді «порадився у Своєму серці» й створив її за Своїм образом. Подоба взагалі не називалася на ім’я, а також була включена у свій корінь. У цьому зміст повтору у вірші «За образом Елогім створив його». Коли порадився з душами праведників, сказав: «Створімо людину за Нашим образом, за Нашою подобою». Через раду зі службовими ангелами при народженні Сифа, у силі покаяння першого Адама, сказано: «І породив за своєю подобою, за своїм образом» (Буття 5:3). А через раду з творінням неба й землі сказано: «Створив Елогім людину — за подобою Елогім зробив його» (Буття 5:1). [П3183]

Це за змістом «У день, коли їстимеш

Йоель Моше · 1 · продовження

подоба — чотири щаблі. Дивись главу 12, як світла оточують, ואו’ [нерозкрите скорочення]. [П3190]

«Порадився у Своєму серці» — це Шехіна, у таємниці «І засмутився у Своєму серці». Це вищий щабель, де навіть подоба вважається образом, а אלהים включене в הוי”ה. Це зветься граничним єднанням: Ім’я אלהים не відкрилося, як вище.

«Коли образ панує» тощо — у світі Брія, де відкривається Ім’я אלהים, але הויה панує над ним. «Порадився зі службовими ангелами»: це хайот, які несуть Престол, бо світ Брія є світом Престолу. «Коли панує подоба» — це світ Єцира: Ім’я אלהים, яке є подобою, над образом, тобто הוי”ה. Проте הוי”ה в будь-якому разі разом із ним.

«Порадився з душами праведників» — але це навпаки, бо службові ангели перебувають у світі Єцира. Тому сказав: «Або пояснити: з душами праведників» — щодо першого іконіна, коли образ панує над подобою. А сказане «перший», хоча це другий, можна пояснити так: щодо першого Адама, витвору рук Святого, благословенний Він, він вважається

Йоель Моше · 1 · продовження

другим іконіном, а щодо нас — першим. Дивись главу 14 — і зрозумієш це виразно. [П3191]

«Зі службовими ангелами» тощо, «коли панує подоба» тощо, — це світ Єцира, світ ангелів. «Це правильніше» тощо: за цим службові ангели перебуватимуть на своєму місці, в Єцирі, й немає потреби в натягнутому поясненні про хайот, які несуть Престол, як вище. «З творінням неба й землі» тощо — світ Асія. «У повторі вірша» тощо: він указує на подобу, включену в образ; це й означає саме בצלם אלהים, «за образом Елогім».

«З душами праведників» тощо — за другим поясненням, яке ми подали вище як натяк на світ Брія: сказав בצלמינו כדמותינו, «за Нашим образом, за Нашою подобою», — образ панує над подобою. «І породив за своєю подобою, і за своїм образом», ויולד בדמותו וכצלמו: подоба панує над образом у світі Єцира. «За подобою Елогім», כדמות אלהים, тощо: образ включений у подобу. [П3192]

«У день, коли їстимеш» тощо: як тут сказано «у день створення», того самого дня його було продано під владу

Рама з Фано · продовження

із нього, смертю помреш» (Буття 2:17): його було віддано під владу небесного порядку саме в день створення, як ми пояснили в «Маамар га-нефеш», на початку глави 21. Тому Писання й поставило це поряд із «книгою поколінь Адама»: оскільки хоче сказати, якою є міра його днів, то й від самого початку так само — гріх у день його появи спричинив те, що кінцем людини буде смерть. Проте при народженні Каїна й Авеля нічого з цього не згадано; жодної ради щодо них не було. Тора не говорила про тих, хто був мертвим від самого початку. [П3184]

Мудреці ж пов’язали всі ці ради з віршем «Створімо людину»: він є основою для загального висновку щодо всієї теми, у ньому прямо згадані образ і подоба, і в ньому думка створеного, що охоплює душі праведників, погодилася з вищою думкою.

Разом із цим ми пізнали, наскільки дорогоцінний вислів «Створімо людину за Нашим образом, за Нашою подобою» за явним простим змістом: образ — сам по собі, а подоба — через уподібнення. Як у словах «Я сказав: ви — Елогім» спершу, а далі «і сини Всевишнього — всі ви» (Псалми 82:6), за написаним «Уподібнюся Всевишньому» (Ісая 14:14). Тоді образ і подоба були гідні панувати над вищими й нижчими. Про це ми навчали: «Люба людина, бо створена за образом». [П3185]

Він наводить вірш, написаний далі, у

Йоель Моше · 1 · продовження

небесного порядку у світі Асія. Це й означає саме «зробив його», עשה אותו. На це також натякнуто у «смертю помреш»: його віддано під владу природи, щоб зазнавати суду день у день. [П3193]

«Тому Писання поставило поряд» тощо: вірш «у день створення» поставлено поряд із «це книга поколінь Адама», щоб розповісти міру Адамових днів, яку спричинив гріх: «у день, коли його створено», שביום שנברא [речення стисле]. המלכה — рада, від נמלך, «порадився». [П3194]

«Мудреці ж пов’язали» тощо. Мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили «порадився у Своєму серці», як сказано, «з душами праведників», «з творінням неба й землі» — усе за віршем «Створімо людину», як сказано на початку глави. Хоча кожен витлумачив окремий вірш — «за образом Елогім» та всі інші вірші, наведені вище, — цей є основою для загального висновку. «У ньому погодилася»: в образі й подобі думка створеного, тобто душ, погодилася з вищою думкою.

«Щоб образ — сам по собі» тощо: сказав בצלמנו з бет, а подоба — з каф

Йоель Моше · 1 · продовження

уподібнення, כדמותנו з каф. «Ви — Елогім» спершу — відповідно до образу, а далі «сини Всевишнього» — відповідно до подоби. Адже щодо «синів Всевишнього» אלהים вище за рівнем; щодо הו"ה воно зветься подобою, як вище. [П3195]

«Далі, у розділі про Ноя» тощо: сказано «За образом Елогім створив людину», בצלם אלהים ברא את האדם. Натомість вірш у «Берешіт», «За образом Елогім створив його», בצלם אלהים ברא אותו, можна витлумачити вище: אלהים включене в образ, а подоба взагалі не відкривається, як вище. Танна Мішни не говорить про цю велику винагороду, бо «око не бачило» тощо. Натомість наведений вірш, ופי' שם נח [стислий зв'язок], говорить про обидва — образ і подобу, — сказавши спершу «хто проливає кров» тощо. До подоби певною мірою належить смерть, за змістом «ноги її сходять до смерті». [П3196]

«Усі тлумачення» тощо — це сказане в частині II,

Рама з Фано · продовження

розділі про Ноя. Адже сам лише образ у розділі «Берешіт» дає підставу для ще вищого тлумачення, як ми сказали; танна про це не говорить, бо «око не бачило, Боже, крім Тебе». Там же, у розділі про Ноя, Писання відкрило, що йдеться про обидва — образ і подобу, — сказавши спершу: «Хто проливає кров людини — людиною», שופך דם האדם באדם (Буття 9:6). У цьому подвоєнні правдиві всі тлумачення, істинно сказані про подвоєння смерті, якою було застережено нашого першого праотця, як вище, у частині II. [П3186]

Близьким до розуміння є те, що для синів, які є цілковитими праведниками, повторне вивчення безумовно вище. Це прихована дорогоцінність, якою Ізраїль радітиме своїм Творцям, як ми навчали: «Любі Ізраїль, бо названі синами Всюдисущого». Для слуг, які є тими, хто кається, безумовно вище діяння. Тут — «Любі Ізраїль, бо їм дано знаряддя дорогоцінності». Далі сказав: «Яким створено світ», — щоб указати на його впорядкування лише через явні речі. Адже приховане від нас — Господу, нашому Богові, а знаряддям Його мистецтва в цьому є сама дорогоцінність. Усе пояснено в уривку «Господь набув мене на початку Свого шляху». Вдивися — і знайдеш. [П3187]

Йоель Моше · 1 · продовження

главі 5, «а зміст подвоєння — שהיד הותחל» [непевний початок], тощо; дивись там. Так само й «хто проливає кров людини, як людина», שופך דם האדם כאדם: ще перебуваючи у світі, вона щодня помирає. Це через нижню подобу — життєвий руах. [П3197]

«Вище повторне вивчення» тощо: вивчення й розгляд вищі за діяння. Це за вступним положенням учення Арі, благословенної пам'яті: першого дня потрібно більше виправляти думкою, бо він відповідає світові Брія; другого дня — мовленням, відповідно до Єцири; третього — діянням, відповідно до Асії. Про це сказано: «Час діяти для Господа — порушили Мою Тору». Спочатку не потребували діяння, а лише мовлення, усного; тепер же, після гріха, ми потребуємо виправлення діянням і письмом. Це й означає: «Напишу йому множини Моєї Тори», אכתוב לו רובי תורתי, але «як чуже вважалися» після гріха. Тому письмо й

Йоель Моше · 1 · продовження

виправлення діянням стали потрібними й необхідними. Вада цілковитого праведника сягає лише світу Брія, тому він виправляє думкою. Дивись сказане далі, у главі 10, про таємницю думки. Той, хто кається, — діянням,

Йоель Моше · 1 · продовження

відповідно до світу Асія. [П3198]

«Прихована дорогоцінність» тощо — на відміну від знаряддя дорогоцінності: це явне, як далі, на початку глави 6. «Його впорядкування через

Йоель Моше · 1 · продовження

явні речі» тощо — це явний перебіг світу, його порядок і впорядковане життя. Якби не суд, істина й мир, світ не втримався б. На відміну від прихованого в перебігу світу, як знання й вибір, праведник, якому зле: це пояснено в таємниці Тори, яка є дорогоцінністю. Намір автора — пояснити Мішну: «Любі Ізраїль, бо названі синами Всюдисущого» відповідає образу, як вище; «любі, бо їм дано знаряддя дорогоцінності» — подоба, щабель раба. [П3199]

Яд Єгуда · 1

«Про вислів “Створімо людину”» тощо. Автор повертається до питання образу й подоби, з якого почав цей маамар.

Яд Єгуда · 2

«Бо розглянув» тощо. У главі 1 вже пояснено: образ — назва הויה, а подоба — Імені אלהים. Відповідно до порядку цих двох великих світил було чотири стани, відповідні чотирьом світам АБІА. Спочатку — стан повного єднання, у світі Ацилут, бо «Господь — Він Елогім». Другий — панування образу над подобою, у світі Брія, де відкривається Ім’я אלהים: вища Мати гніздиться там у трьох вищих сефірот. Тому його названо світом הכס”א, Престолу, що за гематрією — אלהים. Проте הויה там переважає. Третій — панування подоби над образом, у світі Єцира, де переважає Ім’я אלהים, бо нижча Мати гніздиться в Метатроні. Четвертий — панування самої подоби, у світі Асія: вся його основа походить із суду, і всі суди там суворі. Ім’я אלהים відкривається саме, а הויה включене в нього. Автор пояснює, що чотири ради, згадані в «Берешіт раба», відповідали цим чотирьом станам; далі це буде пояснено. [П3200]

Яд Єгуда · 3

«Щодо досконалості цього управління» у світі Ацилут — порадився у Своєму серці. Це назва еманування від Нього породжень життя для всіх еманованих і відокремлених, як пояснено вище, у частині I, главі 3. [П3201]

Яд Єгуда · 4

«Коли образ панує» у світі Брія — про це сказали: «Порадився зі службовими ангелами». А Престол названо службовими ангелами тому, що він служить своєму Творцеві й несе тих, хто несе його.

Яд Єгуда · 5

«Коли панує подоба» у світі Єцира: ті, хто кається, відповідні подобі, як згадано у главі 1, перемінюються через це. «І там — там багато душ праведників», ושם שם נשמות צדיקים רבה [нерівний зв’язок]. Про це сказали: «Порадився з душами праведників». Тут маються на увазі зображення кожного, що охоплюють також тих, хто кається. [П3202]

Яд Єгуда · 6

«Або пояснити»: кажучи «порадився з душами праведників», мають на увазі власне праведників, у стані першого іконіна. Як пояснено в «Маамар га-целем», «Маамар олам катан» та в інших місцях: «там душі», שם נשמות, — перший іконін зі світу Ацилут охоплює всі п’ять частин нешами: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда. Вона охоплює три зображення — דאצטלמנא [непевна форма]. Нижній іконін — нефеш, руах і нешама, які поширюються із трьох світів БІА: нефеш з Асії, руах з Єцири, нешама з Брії. Проте ця охоплює природні нефеш і руах; вона — життєва нефеш. Дивись там. Хоча перший іконін — з Ацилуту, «відкриття не було, якщо шляхом зменшення», לא היתה התגליה אם בדרך התמעטות [зв’язок непевний], при послідовному сходженні тих світів, у стані панування образу над подобою, як у Брії. За цим «порадився зі службовими ангелами» відповідає світові Єцира, світові ангелів. [П3203] [П3204]

Яд Єгуда · 7

«Це правильніше»: за цим «з душами праведників» і «зі службовими ангелами» тлумачаться щодо власне праведників і службових ангелів. Не доведеться натягнуто пояснювати їх через Престол і тих, хто кається.

Яд Єгуда · 8

«Коли подоба панує сама», тобто у світі Асія, — це сказане: «Порадився з творінням неба й землі».

Яд Єгуда · 9

«Прийди й побач»: ця підстава пояснює, чому при створенні людини одного разу згадано лише образ, іншого — лише подобу; одного разу згадано обидва й поставлено спершу образ, іншого — спершу подобу. Це відповідає чотирьом названим станам.

Яд Єгуда · 10

«У цьому зміст повтору у вірші»: після «І створив Елогім людину за Своїм образом» знову каже «За образом Елогім створив його», щоб включити подобу, охоплену образом.

Яд Єгуда · 11

«Коли порадився з душами праведників»: за другим поясненням поставив образ перед подобою, бо так є у світі Брія, де הויה переважає.

Яд Єгуда · 12

«Через раду зі службовими ангелами» — у світі Єцира, де אלהים переважає. Тому поставив подобу першою. Це було за змістом הצר"י תשובה [нерозкритий зв'язок із покаянням]; ті, хто кається, перемінюються через це, як згадано. [П3205] [П3206]

Яд Єгуда · 13

«Через раду з творінням неба й землі»: подоба панує у світі Асія. Тому згадав лише подобу у вірші «У день створення» тощо.

Яд Єгуда · 14

«За змістом "У день, коли їстимеш"»: той «день створення» має пояснюватися як «день, коли їстимеш». Того самого дня він перейде під владу порядку й природних зірок, і це — його смерть. Це було того дня, коли його створено, «навіть без гріха», אף בלא חט'. Його створив сам אלהים, Ім'я судів: אלהי' פשו תחתיו [неясний зв'язок]; суди були суворими в ньому, і його було віддано під владу небесного порядку. [П3207] [П3208]

Яд Єгуда · 15

«Тому й поставив поряд» тощо. На перший погляд, у вірші «Це книга поколінь Адама, у день створення» тощо, «І жив Адам» тощо є складність: належало сказати лише «Це книга поколінь Адама, і жив Адам» тощо. Навіщо перервано словами «У день, коли Елогім створив»? Що це повідомляє нам, коли людину вже згадано? За нашим поясненням усе зрозуміло: коли вірш переходить до згадки про «дар його днів», מתת ימיו, першого Адама, спершу каже «Це книга поколінь Адама, у день створення»: того дня, коли його створено, це зумовило кінець його днів у світі. [П3209]

Яд Єгуда · 16

«Проте при їхньому народженні» тощо. Писання не згадало щодо Каїна й Авеля, що вони народилися «за його подобою, за його образом», як щодо Сифа, тому що вони від початку були

Яд Єгуда · 16 · продовження

призначені до смерті, як відомо.

Яд Єгуда · 17

«Мудреці ж»: хоча у вірші «Створімо людину» згадано лише стан панування образу над подобою, усі чотири ради вони пов'язали з цим віршем із таких причин. Він є основою для загального висновку щодо самої ради, як сказано «Створімо». І ще одна причина: у цьому вірші [продовження в наступній глосі].

Яд Єгуда · 18

«Згадані обидва» — образ і подоба. Натомість в інших віршах щодо самого Адама згадано лише один із них. Третя причина: у цьому вірші весь намір — сказати [продовження в наступній глосі].

Яд Єгуда · 19

«Що думка створеного погодилася»: тобто Престолу, службових ангелів і душ праведників — із думкою Га-Шема, благословенний Він, щоб створити людину.

Яд Єгуда · 20

«За явним простим змістом»: сказав «за Нашим образом» з боку всієї нешами людини, яка є часткою Бога згори. «За Нашим образом» відносить до Самого Га-Шема, благословенний Він. А «за Нашою подобою» сказав з боку мовної, розумної нефеш, включеної в саму сутність людини: цим вона подібна до службових ангелів. «За Нашою подобою» відносить до ангелів. Отже, сказав בצלמנו з бет і כדמותינו з каф уподібнення. Це надзвичайно дорогоцінне й почесне означення. [П3210]

Яд Єгуда · 21

«За змістом написаного» (Псалми 82): «Я сказав: ви — Елогім» — «за Нашим образом». Тобто спершу «за Нашим образом», а потім «і сини Всевишнього» — через уподібнення, бо [прогалина у джерелі] мова уподібнення, як написано: «Уподібнюся Всевишньому». [П3211]

Яд Єгуда · 22

«Над вищими й нижчими»: образ — над вищими, подоба — над нижчими. Як вірш «Створімо людину» завершує: «І нехай панують над рибами моря, над птахами неба й над усією землею». Риби моря — велика й мала свити, а птахи неба — ангели. [П3212]

Яд Єгуда · 23

«Про це ми навчали» — у главі 3 трактату «Авот»: «Люба людина, бо створена за образом» тощо, як сказано: «Бо за образом Елогім зробив людину».

Яд Єгуда · 24

דתנו [непевна лема] — «сам лише образ» тощо. Тобто דאלה [неясна форма]: належало навести вірш «І створив Елогім людину за Своїм образом», написаний на початку «Берешіт». Причина така: танна говорить про загал нешами людини, яка була за образом Елогім за простим значенням. Він не говорить про перший іконін у вищих, «які залежать від натякнутого», שתלויות בנרמז [нерівний зв'язок], у вірші «І створив Елогім людину за Своїм образом», — «око не бачило» тощо. [П3213] [П3214]

Яд Єгуда · 25

«Там же» тощо. Тобто не заперечуй: цей вірш також говорить про «ті гріхи», מאותן החטאים, як згадано. Це слід сказати: він також говорить בתם מדעתו' [неясний зв'язок], бо так відкриває нам початок вірша: «Хто проливає кров людини». Це — ה' відповідно до образу й ה' відповідно до подоби [означення непевні]. Маються на увазі частини нешами: коли від них відходить ה' [непевний референт], нефеш залишається живою, як пояснено вище, у частині II, розділі 46. Тому й щодо першого Адама написано подвійне «смертю помреш». Дивись там: усі ті пояснення, наведені там, стосуються й цього місця. «Або звідси ми натякнули», אי מכאן רמזנו [стислий зв'язок]: коли людину вбито, вона є живою людиною з боку нешами. Отже, тут натякнуто і на образ, і на подобу. [П3215] [П3216]

Яд Єгуда · 26

«Близьким до розуміння» тощо. Автор пояснює тут іще сказане в «Авот»: «Любі Ізраїль, бо названі синами Всюдисущого» тощо; «Любі

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 5

Яд Єгуда · 26 · продовження

Ізраїль, бо їм дано знаряддя дорогоцінності, яким створено світ» тощо. Це за словами мудреців, благословенної пам'яті, наприкінці першої глави «Кіддушін»: що вище — вивчення чи діяння? На його думку, щодо цілковитих праведників, безперечно, вище вивчення — з боку прихованої частини. Про це йдеться спочатку: «Любі Ізраїль, бо названі синами». Щодо тих, хто кається, вище діяння. Про це йдеться в кінці: «знаряддя дорогоцінності» — назва Тори з боку явного, потрібного для діяння. Дивись наступну главу.

Яд Єгуда · 27

«Це прихована дорогоцінність», як мудреці, благословенної пам'яті, сказали у главі 9 трактату «Шабат»: ангели сказали перед Святим, благословенний Він: «Прихована дорогоцінність у Тебе» тощо. Це Тора з боку прихованого.

Яд Єгуда · 28

«Далі сказав: якою створено світ». Ідеться про порядок і впорядковане життя світу, що все відкрите в явній Торі, яка утверджує й підтримує світ. Проте не йдеться про сам світ: знаряддям мистецтва Святого, благословенний Він, при створенні світу була сама дорогоцінність, а не знаряддя дорогоцінності, як сказано вище, у частині II, главі 14. [П3217]

Яд Єгуда · 29

Написано: «Господь набув мене» (Приповісті 8). Там, до «І була я при Ньому майстром» тощо, говориться про приховану дорогоцінність до створення світу; нею Га-Шем, благословенний Він, створив світ. Далі сказано: «Я граюся в Його земному світі; моя втіха — із синами людськими», — з боку знаряддя дорогоцінності. Це легко зрозуміти. [П3218]

Хікур Дін — частина IV — глава 6

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27

Йоель Моше · 1

«І промовив Мойсей до Господа»: щодо Всевишнього було б нешанобливо сказати, що він промовив до Господа. Тому закеф катан ставить перерву: «І промовив Мойсей» — між ним і самим собою, а відтак це було почуто Господом. «Потреба проголошення» тощо: він просив, щоб було призначено чоловіка й провідника над громадою. Провідника громади не ставлять, якщо вгорі не проголосять. Це одна з трьох речей, שבי' הק"בה לבדו [скорочення не розкрито: «... Святий, благословенний Він, сам»]. Їхній знак — פ"שר: פר"נס, ש"בע, ר"עב — провідник, достаток, голод. [П3227]

Щодо Аарона, навіть коли Господь промовляє до нього, є закеф катан, щоб розділити: адже з Мойсеєм Він промовляв віч-на-віч, а з Аароном — ні. Так само у «І благав Мойсей» бракує тіпхи для розділення, бо це було б нешанобливо, як вище.

«Із нього самого» тощо: з явного він дав відповідь ангелам служіння: «Що в ній написано? Не вбивай» тощо, — хоча у

Рама з Фано

Отже, ти навчився, що дорогоцінність — одне, а знаряддя дорогоцінності — інше. Про них ми вчили: «Мойсей одержав Тору із Синаю». Не сказано «цю Тору» — את התורה, — бо йдеться не про саму сутність Тори та її приховане: до неї не пасує вислів про одержання чи передавання, а лише про осягнення розумом. Проте на Синаї він займався самою дорогоцінністю й не мав дозволу передати її іншим. Як сказано в «Сіфрей»: «А мені наказав Господь у той час» — деякі речі Він наказав мені промовляти між мною й самим собою. [П3219]

Ось значення «І промовив Господь до Мойсея»: те, що личить йому самому, — глибоке й приховане; «кажучи» — те, щодо чого чинне «іди, скажи». Так само в розділі «Нехай призначить Господь, Бог духів» написано: «І промовив Мойсей до Господа» — те, що він сказав на славу Небес; «кажучи» — те, що потребує проголошення в горішньому суді, без якого внизу не призначають провідника громади. [П3220]

Не слід оминути точності, якої дотримався укладач знаків кантиляції у вірші «І промовив Господь до Мойсея, кажучи»: хоч би де він стояв, у ньому немає розділового знака, крім тіпхи при слові «Господь». Натомість у вірші «І промовив Мойсей до Господа,

Йоель Моше · 1 · продовження

прихованому вся Тора — Імена Святого, благословенний Він, і її літери мають інше поєднання. Їхня скарга стосувалася прихованого, яке було самою дорогоцінністю, а не знаряддям дорогоцінності: вони казали «прихована дорогоцінність, яка є в Тебе від шести днів творення». Попри це Мойсей узявся пояснити, що навчання є діянням і що все — для Ізраїлю, навіть таємниці. [П3228]

«Те, що ми вчили» тощо: тут, навпаки, виходить, що навчання вище за ступенем, бо називається «образом», а діяння — «подобою»: це приховане, а це явне. «Буде зрозуміле» тощо: עקר означає корінь речі, а навчання — насадження. «У Тіккунім» тощо: вав Імені — плід дерева; перша ге — три лінії, немов гілки в той та інший бік; вав — стовбур. Як у скороченому складанні: ענף ענף גוף פ'ר' — «гілка, гілка, стовбур, פ'ר'» [нерівне членування]. Остання ге — מלכו' י'ת' [непевне скорочення після Малхут] — основа й корінь. Корені також простягаються в землі в

Йоель Моше · 1 · продовження

той та інший бік — три лінії. [П3229]

«Хто визнає решту літер, але не її»: тобто останню ге, — заперечує основу. «Вивчення саме по собі»: навчання й споглядання через Мойсея, сонячний лик. «Полишене без власника на землі», מופקר בארץ, — це діяння, явне, яке передав Ісусові Навину; воно — «світильник заповіді». Натомість Мойсей — «Тора — світло», а лик Ісуса Навина — місячний лик. «Беруться до діяння творення» тощо: нам потрібно виправити світ Асія, тому заради нього іноді ми мусимо припинити навчання. [П3230]

«Доки завершиться виправлення» тощо: це в майбутньому, коли всі стануть одним народом, як нижче, у главі 11, — загальне виправлення. «Якщо для нього самого» тощо: навчається для себе тощо. Він пояснює утруднення коментаторів: хіба [головне] — не діяння з боку мети? Відповідь: як діюча причина, яку становить навчання, воно велике. Ось «його діяння більші» — силою його мудрості: це навчання, що приводить його [до діяння]. [П3231]

«Усі вони в ньому наявні»: іноді пояснення

Рама з Фано · продовження

кажучи» є закеф катан при слові «Мойсей», а тіпха — під «Господь». Подібно до нього — «І промовив Господь до Аарона, кажучи», а також «І промовив Господь до Ісуса Навина, кажучи»: закеф катан стоїть при «Господь», а тіпха — при «Аарон» і при «Ісус Навин». У вірші «І благав Мойсей лице Господа, свого Бога» бракує тіпхи перед атнахтою, всупереч звичному порядку; і таких випадків багато. Хто звик займатися разом із нами також наспівом знаків у синагогах і домах навчання, той цілком просто зрозуміє все це й подібні численні та вагомі випадки; тому йому досить нагадування. [П3221]

Ясно й очевидно: Мойсей сам по собі не має справи зі знаряддям дорогоцінності, а лише для потреб інших. Він одержав його на зберігання й передав Ісусові Навину. Із нього самого він дав відповідь ангелам служіння, хоча їхня скарга стосувалася самої дорогоцінності. Цим він узявся пояснити, що вивчення є діянням і що все — для Ізраїлю, у призначені часи; як у вислові «Покажу йому дивовижне», згаданому нами наприкінці другої частини. [П3222]

Те, що ми вчили: «Головне — не дослідження, а діяння», — можна зрозуміти через сказане в «Тіккунім»: «Корінь чотирьох літер і десяти літер — це Царство Небес». Вони сказали: хто визнає його, але не решту літер, обтинає насадження; хто визнає решту літер, але не його, заперечує

Йоель Моше · 1 · продовження

полягає в тому, що він — Тіферет, яка одержує вплив від Біни, названої Елогім; або що він — чоловік Матроніти, як вище, глава 2. Він — «муж» та «Елогім», «син» і «раб»: усі разом виявилися правими.

Яд Єгуда · 1

«Отже, ти навчився» тощо — пов'язано з кінцем попередньої глави. [П3232]

Яд Єгуда · 2

«Про них» — про знаряддя дорогоцінності.

Яд Єгуда · 3

«Не сказано את התורה»: саме формулювання вказує, що йдеться не про саму дорогоцінність, а про знаряддя дорогоцінності, яке він одержав для інших, щоб знали, що робити, й передав Ісусові Навину. Не для себе, бо йому не потрібно було добрими діяннями підносити свою душу до вищого ступеня, як пояснено вище, у частині III.

Яд Єгуда · 4

«Проте на Синаї». Тобто, хоча сказано також «із Синаю», מסיני, а не «на Синаї», בסיני, бо знаряддя дорогоцінності він одержав із Синаю й поніс для інших, — на Синаї він сам займався самою дорогоцінністю.

Яд Єгуда · 5

«Ось значення» написаного «І промовив Господь до Мойсея,

Яд Єгуда · 5 · продовження

кажучи». Витлумачили: «кажучи Ізраїлеві». Це не означає, що Мойсей та Ізраїль рівні щодо промовленого: Він говорить кожному те, що йому личить, — Мойсеєві приховане, Ізраїлеві явне.

Яд Єгуда · 6

«Так само щодо “Нехай призначить”» тощо. Наші мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили: немає потреби казати «кажучи», хіба що Мойсей сказав: «Відповідай мені: чи Ти призначаєш над ними провідників, чи ні?» Саме слово «кажучи» викликало в них утруднення, бо й тут його не можна пояснити як повчання інших. За нашим підходом, намір був — сказати горішньому судові, щоб про нього проголосили. Мойсей промовляв до Господа те, що Йому личить, щодо призначення провідника; תלויה, «залежна» [нерівне узгодження], — від Його проголошення горішньому судові. Це одна з трьох речей, про які наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали в першій главі «Тааніт», що Святий, благословенний Він, їх проголошує. [П3233] [П3234]

Рама з Фано · продовження

основу. Звідси ми навчилися: вивчення саме по собі — «Тора — світло», сонячний лик, «насадження Господнє задля слави». Його корінь довірено «землі, яку Він дав людським синам», — щоб випускати гілля й приносити плоди. Отже, діяння — «світильник заповіді», переданий кожному поколінню та його тлумачам із тих, хто входить до Краю; у ньому — основа виконання заповідей. Початок їхнього здійснення — від Ісуса Навина, місячного лику. [П3223]

Добрі й гідні серед нас вважаються тими, хто кається, через змія, як ми згадали в главі 1. Саме тому пророк сказав: «І стали ми всі немов нечистий». Тож у Єрусалимському Талмуді сказали: там, де є побоювання, що через навчання буде занедбано діяння, беруться до діяння й припиняють задля нього навчання. Таке впорядковане вчення є й у Вавилонському Талмуді, у першій главі «Моед катан»: заради заповіді, яку не можуть виконати інші, припиняють вивчення Тори. [П3224]

Уже відомо: припинення нечистоти в Ізраїлі не буде достатнім для всього сущого, доки не завершиться виправлення всіх мешканців світу. Тому проголосували й постановили: «Навчання велике, бо приводить до діяння», — хоч би як це розуміти. Якщо йдеться про нього самого, то діяння є метою, а те, що приводить до нього, велике як діюча причина. Звідси випливає: діяння велике лише доти, доки споглядання приводить до

Яд Єгуда · 7

«Не слід оминути» тощо: із розділових знаків у вірші «І промовив Господь до Мойсея, кажучи» також зрозуміємо, що Мойсей не займається знаряддям дорогоцінності, як пояснено далі.

Яд Єгуда · 8

«І привчив нас» тощо: наспів також пояснює зміст, і через нього зрозуміємо все це. У «І промовив Господь до Мойсея» немає закеф катан над «І промовив Господь», бо не слід розділяти Його, благословенного, та Його слово: Він, благословенний, і Його слово — одне у Його сутності. Також для вуха Мойсея, яке чує, ніщо не відгороджувало й не розділяло Його, благословенного, та Його слово, як написано: «І почув голос, що промовляє». Адже пророцтво Мойсея було через дзеркало, яке світить, тобто від Тіферет. Про це написано «устами до уст» тощо; як автор сказав у частині III, розділ 20, — дивись там. [П3235]

І це — ביציאת דבור האדם בנבואתו כי להפסיק בין ב’ שמות, «при виході слова людини в її пророцтві, бо — розділити між двома іменами» [зв’язок не встановлено], як згадано. Натомість щодо «І промовив Мойсей — Господь», וידבר משה ה’ [так

Яд Єгуда · 8 · продовження

у джерелі], закеф катан стоїть над «І промовив Мойсей», бо людина з плоті й крові та її слово — не одна сутність. Щодо Аарона та Ісуса Навина закеф катан стоїть при «Господь»: хоча Га-Шем, благословенний Він, і Його слово у своїй сутності — одне, для вуха, яке чує, сила їхнього пророцтва була через дзеркало, яке не світить, тобто від Малхут, через сходження від Тіферет. Щоб указати на це, й стоїть закеф катан; а при «і до Мойсея», ואל משה, — тіпха, бо в ньому не слід розділяти два імені. [П3236] [П3237]

Яд Єгуда · 9

«Це ясно» тощо. Тому немає знака при «Мойсей — кажучи», щоб указати на промовляння שבכלים הנזכרים, «у згаданих знаряддях» [непевна ділянка]: сказати Ізраїлеві, а не

Рама з Фано · продовження

нього. Це й означає вивчене нами: «Його діяння більші від його мудрості» — при переважуванні на терезах вони більші завдяки його мудрості та споглядану, яким довершується діяння. [П3225]

Написано: «За свою праведність тримаюся й не відпущу». Це навчає: якщо хтось тримається однієї заповіді й йому трапилася інша, то, коли вони рівноцінні, «праведник триматиметься свого шляху», а іншу виконають інші. Бо якби ти не сказав так, це було б очевидним: невже гідних підозрюють у тому, що вони полишать свою гідність? Борони Боже! Якщо ж ідеться про інших і його навчання приводить до діяння у спосіб довершеності, який ми пояснили, то він належить до тих, хто робить багатьох праведними, й піднявся з рівня сина до «мужа Божого». Ми пояснили цей вислів в усіх його вживаннях — «щоб ти був правий»; усі вони в ньому наявні. [П3226]

Яд Єгуда · 9 · продовження

йому самому, бо йому це не потрібне, як пояснено. Натомість щодо Аарона та Ісуса Навина тіпха розділяє між השמותם [нерівна форма, пов'язана з «іменами»], і немає знака при «кажучи», бо промовлене було також для нього самого. [П3238] [П3239]

Яд Єгуда · 10

«Яке одержав» тощо — повертається до לבין, «між» [непевне слово], згаданого вище. [П3240]

Яд Єгуда · 11

«І залишає», ומניח, тощо. Із знаряддя дорогоцінності дає відповідь למ"ש [непевне скорочення], які сказали: «Що в ній написано? Не вбивай» тощо. «Невже серед вас є лихий нахил?» — як сказано в дев'ятій главі «Шабат». [П3241] [П3242]

Яд Єгуда · 12

«Про саму Тору» [прогалина у джерелі], як сказано: «Прихована дорогоцінність є в Тебе» тощо. [П3243]

Яд Єгуда · 13

«Це пояснення», яке він осягнув із знаряддя дорогоцінності, показало вам: вивчення велике, бо приводить до діяння, як сказано там, у Кіддушін. «І ввів їх», והכניסם, для Ізраїлю; тобто в майбутньому — מחוייבי לעי"ל בה'פוקי' [неясно: «зобов'язані — לעי"ל — בה'פוקי'»]. Проте «земля наповниться знанням» — у горішньому світлі. [П3244] [П3245]

Яд Єгуда · 14

«Як у вислові»: «Як за днів твого виходу з Єгипту, покажу йому дивовижне» (Міха 7), — згідно зі

Яд Єгуда · 14 · продовження

сказаним у Зогарі, בהעלו' [скорочена назва]: дивовижне Тори в майбутньому — відкриються п'ятдесят брам Біни. [П3246] [П3247]

Яд Єгуда · 15

«Згадане нами» вище, наприкінці частини II, і в главі 3. [П3248]

Яд Єгуда · 16

«Те, що ми вчили» тощо [прогалина у джерелі], що діяння є більш основним, מהטעם פירשו, «від пояснення — пояснили» [зв'язок непевний], — як написано в «Тіккуні» й наприкінці Зогару, «Берешіт», сторінка 190. Ось його слова: [прогалина у джерелі] «заперечує основу»; тобто міру Малхут [прогалина у джерелі], і корінь, а решта сефірот — гілки. Згідно з цим наші

Яд Єгуда · 16 · продовження

мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Головне — не дослідження» тощо, бо навчання — в Тіферет, а діяння — у Малхут. [П3249] [П3250]

Яд Єгуда · 17

«Сонячний лик»: як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, лик Мойсея — немов лик сонця, а лик Ісуса Навина — немов лик місяця. Мойсей — лик Тіферет; він займався горішньою дорогоцінністю, як вище. [П3251]

Яд Єгуда · 18

[прогалина у джерелі] як говорить Писання [прогалина у джерелі], ולפי יהושע, «і за Ісусом Навином / і відповідно до Ісуса Навина» [зв'язок неясний], [прогалина у джерелі] лик Малхут. [П3252] [П3253]

Яд Єгуда · 19

«І відповідно — сподобилися», ולפי זכו [нерівна лема], тощо. Повертається до сказаного вище, у попередній главі: для тих, хто кається, діяння велике. [П3254]

Яд Єгуда · 20

«І що», וכי, тощо (Ісая 64). [П3255]

Яд Єгуда · 21

У першій главі «Моед катан» (аркуш 9) написано: «Вирівнюй стежку своїх ніг, і всі твої шляхи будуть упорядковані». Написано також: «Стежки життя не вирівнюй; її дороги хитаються — не пізнаєш». Неважко узгодити: тут — заповіді, яких не можуть виконати інші; тут — ті, які можуть виконати інші. Знову сіли [обговорювати] це й поставили питання: написано «Вона дорожча за перлини, і всі твої бажані речі не зрівняються з нею» — отже, бажані речі Небес зрівняються з нею. А написано: «І всі бажані речі не зрівняються з нею» — навіть бажані речі Небес! Неважко узгодити: тут — заповіді, яких не можуть виконати інші, тощо. Раші пояснив це щодо припинення вивчення Тори; дивись там Раші. [П3256]

Яд Єгуда · 22

«Тому проголосували» тощо. У першій главі Бава кама: «Виконав» ми кажемо, «навчав» — не кажемо. Але ж учитель сказав: «Велике вивчення Тори, бо приводить до діяння»! Одне — навчатися, інше — навчати. Раші пояснив «приводить до діяння»: отже, діяння переважає. Коли навчається для себе, діяння переважає; але

Яд Єгуда · 22 · продовження

навчати інших — вище за діяння, тому «навчав» ми не кажемо.

Тосафот написали: у коментарі пояснено «отже, діяння переважає». Рабейну Таму це важко: навпаки, у першій главі Кіддушін звідси виводять «вивчення велике» тощо! Рабейну Там каже, що пояснення таке: адже учитель сказав, що вивчення приводить до діяння; коли ми кажемо «виконав», цим кажемо й «навчався», бо, якби не навчився, як би виконав? Тощо. Відповідають: те — про навчання інших; «навчав» ми напевне не кажемо, бо це напевне переважає, оскільки своїм навчанням приводить багатьох до діяння.

Думка автора — як думка Рабейну Тама: вивчення в усякому разі велике. Проте для нього самого, коли через вивчення прямує до діяння, воно є метою, а вивчення, що приводить його до неї, — діюча [причина]; у цьому відношенні воно велике. [прогалина у джерелі] Ідеться про навчання інших — воно напевне велике, як завершено далі. [П3257] [П3258]

Яд Єгуда · 23

«Це й означає» тощо: мем у מחכמתו — мем причини. Тобто його діяння стають більшими завдяки його мудрості.

Яд Єгуда · 24

«І написано: за свою праведність тримаюся» (Йов 27). Намір такий: я тримався заповіді, до якої вже звик, оскільки інша, що мені трапилася, була більшою від неї. А як ми це знали б, як не через вивчення й споглядання? [П3259] [П3260]

Яд Єгуда · 25

«Бо якби ти не сказав так»: адже ти схочеш пояснити вірш просто, і виникне утруднення — «і чи потрібно було це казати?» тощо. [П3261]

Яд Єгуда · 26

«Якщо ж для інших» тощо — стосується сказаного вище: «адже для нього самого», דהא לדידיה, тощо. [П3262]

Яд Єгуда · 27

«Ми пояснили його» вище, סי"ג [непевна адреса], [прогалина у джерелі] сказане про приховане й явне; дивись там. [П3263] [П3264]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 6

Хікур Дін — частина IV — глава 7

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11

Йоель Моше · 1

«Постанова сторожів» тощо — це постанова горішнього суду. Вона не здійсниться неминуче, якщо спершу не вийде в символічну дію. Це немов сон, який здійснюється лише через тлумачення: усі сни йдуть за устами. כיון קץ תשועה [нерівна лема: «спрямував / коли — кінець спасіння»] тощо — це вірш. דהיינו לזכות הוא [непевна лема: «тобто — на заслугу — він»] тощо, як пояснено: Святий, благословенний Він, сказав Авраамові: «Ти — знак для своїх дітей» тощо; «вийди й проклади перед нею шлях» та подібне. «У підтвердженні істинності вислову» — коли ми повіримо й істинність цього вислову підтвердиться. [П3271]

«Історія лева» тощо — це також символічна дія Давида, який згодом послабив сили нечистоти. «Ці троє сказали»: прокопати ріку, принести насіння та свиней. Не він сам їх יביוס [непевна форма], а має призначити над ними рабів; такий був намір Навуходоносора. Проте «він — муж

Рама з Фано

Рамбан написав у тлумаченні Тори: кожна постанова сторожів, коли виходить у символічну дію, потім неминуче здійснюється. Такі «стріла спасіння Господнього» та «отак потоне Вавилон». Тому Святий, благословенний Він, здійснював для праотців дії за подобою того, що в майбутньому станеться з дітьми. Це загальний зміст його слів на початку розділу «Лех леха». Усі мідраші агади разом будуть цілісними у підтвердженні істинності цього вислову. У нас є подібний випадок — історія лева й ведмедя, яких убив Давид: ми пояснили її у трактаті «Ем коль хай». [П3265]

У главі «Хелек» є вислів, який дуже узгоджується з цим тлумаченням за думкою всіх великих амораїв. Там запитали: куди пішов Даниїл, що його не кинули разом із товаришами до вогняної печі? Це сталося за радою Господа, самого Даниїла й Навуходоносора, як сказано там. Рав сказав: прокопати ріку в горі. Шмуель сказав: принести насіння люцерни. Рабі Йоханан сказав: привезти свиней з Александрії. Можливо, Навуходоносор доручив йому в одній подорожі розпорядитися про ці три завдання: призначити над ними багато рабів, відповідно до можливостей великого царя, якому

Йоель Моше · 1 · продовження

жаданий» — Даниїл; його думки не як у Навуходоносора, а намір був відповідно до слави, ע"פ כבוד [стислий зв'язок]. [П3272]

«Це назва» тощо: як сказано в Зогарі, «Бешалах»: «Прийди, поглянь: скеля всюди — Ґвура» тощо. Наприкінці сторінки написано: «Рабі Шимон сказав: "Скеля — довершене Його діяння", бо скеля перемінилася, щоб Його діяння було довершеним; וחמי' איתו אברהם [неясно: "і ... з ним — Авраам"], про якого написано: "Ходи переді Мною й будь довершеним"». Кінець цитати. Прокопати ріку — це милосердя, бо вода позначає Хесед; «у горі», тобто скеля, — суд. [П3273]

«У чотирьох її частинах» тощо: дивись דכלי"ך וקשת"ך [непевно: «що — твої знаряддя — і твій лук»] тощо. Це пояснено з того, що שדרו לע"ד ד' מלכיו' [неясно: «послали — לע"ד — чотири царства»]: Ісаак просив, щоб усі вони були під владою Ісава. Так само Навуходоносор, «золота

Йоель Моше · 1 · продовження

голова», — це Вавилон: він зробив усе золотим, натякаючи, щоб усе було в його руці. Ось «у чотирьох її частинах» — чотири царства. [П3274]

«Який не відтяв», אשר לאכרת [нерівна лема]: Тодос сказав, що з єгипетської Александрії ніколи не виходили корова та свиня, якщо не було видалено їхню матку. А він наказав привезти їх із маткою. «Було вбито великого воєначальника» — це був Помпей. «Перешкоджав» — владі Юлія Цезаря, який домагався правління Римським царством. «Перший» — він був першим, кого називали Цезарем. «Близький за вимовою до назви звіра» — тобто свині; так я чув. [П3275]

Натяк נ"כ [скорочення не розкрито]: у מיועד аїн підвішена; лишається רמי", і це ג' רומי [непевний зв'язок із Римом]. «Пішов з Єзекіїлем» тощо — здійснити символічну дію. [П3276]

Яд Єгуда · 1

«Рамбан написав» тощо. Автор повертається до пояснення таємниці знання й вибору, ופרקי" הבאים?, «і наступні глави?» [нерівне приєднання]. Тому перед цим подав цю главу про символічну дію, згадану Рамбаном на початку

Рама з Фано · продовження

вони були потрібні для його праці. [П3266]

А він, муж жаданий, у своєму діянні мав намір: нехай «Скеля — довершене Його діяння» — назва міри суду, від якої «відтявся камінь не руками», за тлумаченням першого сну Навуходоносора, — зодягнеться в міру милосердя, щоб зі скелі крем'яної вивести джерело води, яке не припиняється, і ріку, що дедалі прибуває. Ця символічна дія була для Даниїла засобом пробудити милосердя Всюдисущого, щоб Він прискорив загибель статуї, яку поставив вавилонський цар, у всіх чотирьох її частинах. [П3267]

Шмуель сказав: принести насіння люцерни. Це трава для худоби, яку висівають і яку можна косити кожні тридцять днів, як згадано на початку глави «Хезкат га-батім». Навуходоносорові було потрібно багато її для стаєнь своїх коней та свого війська, бо його табір був надзвичайно великим. Даниїл же у своєму діянні мав намір сприяти росту чотирьох звірів, немов трави, щоб їх було швидко скошено навіки. [П3268]

Рабі Йоханан сказав: привезти свиней з Александрії, причому матка їхніх самиць лишалася цілою — з волі могутнього царя, всупереч приписові, про який засвідчив лікар Тодос у трактаті «Бехорот». Відомо, що через єгипетське царство, через Птолемея, було вбито великого воєначальника, який перешкоджав

Яд Єгуда · 1 · продовження

розділу «Лех леха», щодо вірша «І пройшов Аврам Краєм». [П3277] [П3278]

Яд Єгуда · 2

«Коли виходить у символічну дію»: пророк робить певне діяння за подобою тієї постанови, і воно здійснюється як неминуча постанова; без цього її було б можливо скасувати.

Яд Єгуда · 3

«Такі»: як написано про Йоаша, царя Ізраїлю, якому Єлисей сказав: «Візьми лук і стріли» тощо, «Поклади свою руку на лук» тощо. Написано: «І сказав Єлисей: "Стріляй!" І він вистрілив. І сказав: "Стріла спасіння Господнього та стріла спасіння проти Араму; і вразиш Арам в Афеку до повного знищення". І сказав: "Візьми стріли". Він узяв. І сказав цареві Ізраїлю: "Удар об землю". Той ударив тричі й зупинився. Муж Божий розгнівався на нього й сказав: "Треба було вдарити п'ять чи шість разів; тоді ти вразив би Арам до повного знищення. А тепер тричі вразиш Арам"» (2 Царів 13). Також сказано Варухові (Єремія 51): «Коли скінчиш читати слова цієї книги, прив'яжи до неї камінь і кинь її в Євфрат. І скажи: "Отак потоне Вавилон"» тощо. [П3279]

Яд Єгуда · 4

«Дії за подобою для праотців»: усе, що було постановлено для них, було символічною дією щодо того, що мало прийти до його дітей. [П3280]

Яд Єгуда · 5

«Усі мідраші агади» втиснені в цей спосіб. Мені здається: це також сказане הני סימנא מלת’ [стисло: «ці — знак — річ», тобто знак має значення]. Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали: нехай людина завжди звикає їсти речі, що є קרא?, «гарбуз?» [непевне читання], тощо. Усе — через символічну дію. [П3281] [П3282]

Рама з Фано · продовження

владі свого товариша — першого з носіїв титулу, близького за вимовою до назви цього лісового звіра, від якого живилися перші володарі, як відомо. Давні носії згаданого титулу були великою силою й могутністю для четвертого звіра, якого бачив Даниїл. Він знав, що неможливо скасувати постанову, бо й вона — частина згаданої нами статуї, і мав намір пильно наглядати за нею, щоб послабити її силу. [П3269]

Мудреці також сказали: за повелінням Святого, благословенний Він, Даниїл пішов з Єзекіїлем оживити мертвих у долині Дура. Цим він набрав сили проти своєї протилежності — символічною дією щодо кінця днів. [П3270]

Яд Єгуда · 6

«Історія лева й ведмедя»: це було символічною дією щодо Навуходоносора, як також сказано нижче, розділ 22; дивись там.

Яд Єгуда · 7

«Про ці три завдання» [прогалина у джерелі] суперечка щодо царства. [П3283]

Яд Єгуда · 8

«Призначив над ними рабів» — Даниїл не мав сам особисто займатися цими справами.

Яд Єгуда · 9

«У своєму діянні мав намір» щодо інших речей і заради символічної дії, бо серце — не до них, כי לא להם הלב. Адже [прогалина у

Яд Єгуда · 9 · продовження

джерелі] «прокопати ріку в горі» — має на увазі міру суду та милість: «гора» і «скеля» позначають міру суду, а вода — милість і милосердя. Його думка була вгорі: як він готовий למיעבדיה?, «зробити це?» [непевно], — «прокопати ріку в горі», — так нехай сподобиться, כי להביא, «бо — вивести» [нерівний зв’язок], воду зі Скелі світів [прогалина у джерелі] על ע”ב [непевне завершення]. [П3284] [П3285]

Яд Єгуда · 10

«Від якої відтявся камінь» тощо. Пояснення: Даниїл особливо переймався тим, щоб спрямувати це до символічної дії, адже саме таким було тлумачення сну, відповідно до слів того, що він бачив уві сні. Як також написано: «Ти дивився, аж поки відтявся камінь не руками й ударив статую» тощо. Про це Даниїл сказав: «І за днів тих царів Бог Небес поставить царство, яке повіки не буде зруйноване» тощо, «воно

Яд Єгуда · 10 · продовження

розтрощить і покладе край усім цим царствам» тощо. [П3286]

Яд Єгуда · 11

«Лишається цілою», קיימא. ולא כיעלה נגד כהה? [неясно: «і не — כיעלה — проти — כהה, “тьмяний / ослаб”?»], як там написано, як раніше сказали у Ґемарі: הני וכתני׳ כבעיד מחדום כרופלא חלין פרך? [пошкоджений зв’язок; הני — «ці», וכתני׳ — непевна форма «і навчається», חלין — можливе «буденні», פרך — можливий «тягар»] тощо. «І чому написали», ולמה דכתבו, [прогалина у джерелі] «І хто скаже про нього: що ти зробиш із ними?» І такий був намір [прогалина у джерелі], як першого володаря; ולהלדר [значення не встановлено] — «розтлумачив». Так було, бо там [прогалина у джерелі] перешкоджав йому в царюванні, як сказано у давніх книгах пам’яті. [П3287] [П3288]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 7

Хікур Дін — частина IV — глава 8

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · לו · לז · לח · לט · מ · מא · מב · מג · מד

Редакторський варіант: 1

Йоель Моше · 1

«Зійде, видадуть» тощо. Він запитав через урім і тумім: «Чи зійде туди Саул? Чи видадуть їх господарі Кеїли?» Йому відповіли: «Зійде, видадуть». Це вийшло з простої можливості у постанові сторожів до того, що між ним, тощо. Адже здійснення — другий край щодо простої можливості у постанові сторожів; слово урім і тумім — посередині між ними. «Бо немає тут» тощо: в урім і тумім немає символічної дії, щоб це набуло сутності та справдилося в учинку й дійсному здійсненні, — лише через свою символічну дію. [П3299]

«Позичена їм»: ангели не володіють нею за сутністю; навпаки, у них слухання передує діянню, як далі. Вони лише теж користуються цією таємницею, як Ізраїль. «Мойсей, Мій раб» — це ступінь раба; саме так і ангели служіння, на відміну від Ізраїлю. «Сини Вишнього» — бо звуться синами. «Для них вона

Рама з Фано

«Усе передбачене, і право вибору дане; добром світ суджений, і все — за численністю діяння». Так навчав рабі Аківа в трактаті «Авот», глава 3. Із того, що ми згадали на початку попередньої глави, очевидно: проста наявність у постанові сторожів, גזרת עירין, не зумовлює майбутнього діяння. Доказ — також урім і тумім у справі Кеїли. Хоча там сказано «зійде», «видадуть», і це вже вийшло з простої можливості до того, що між нею та здійсненням, усе ж він не зійшов і вони не видали. Адже тут немає символічної дії, у якій набуло б сутності бажане від неї. Усе постановлене щодо людських справ безсумнівно має умову. [П3289]

За цим шляхом дуже слушно сказати: Тора, записана перед Благословенним угорі за дві тисячі років до світу, — хоч би як це розуміти, — є словом святих, מימר קדישין, про заповіді, що мають здійснитися нашими руками. На стоянні біля гори Синай вона вийшла у символічну дію через усе, що там було зроблено. Вникни в наші слова: «Усе, що сказав Господь, зробимо й почуємо», — при читанні книги завіту в розділі «Мішпатім». Це таємниця, якою користуються ангели служіння; їм вона надана позиченою,

Йоель Моше · 1 · продовження

сутнісна» тощо: тому сказали נעשה, «зробимо», відповідно до образу, і ונשמע, «і почуємо», відповідно до подоби.

«Один на честь подоби» тощо. Цим пояснюється також, чому спершу зійшли 600000, а наприкінці — 1200000 і зняли їх. Спочатку сказали «зробимо й почуємо»; слухання було включене в діяння, подоба — в образ, за змістом «Порадився у Своєму серці», вище, глава 5. Тому був лише один ангел на дві оздоби. Під час гріха образ і подоба розділилися; тому зійшли «120», ק"ך, ангелів нищення й зняли їх. [П3300]

«Із силою в слуханні»: щодо слухання сказано чоловічою формою «Підійди ти й почуй», קרב אתה ושמע, а щодо мовлення — жіночою: «І ти говоритимеш нам», ואת תדבר אלינו. За поясненим у «Зогарі», «Ваетханан»: «Не бажаємо вищої могутності вгорі, а лише

Йоель Моше · 1 · продовження

з місця жіночого, не більше». Дивись початок сторінки 439. Звідси випливає: слухання — подоба, місце жіночого, як сказано нижче. וע"י שכחו חוזק אל השמיע' [непевна фраза про силу слухання] — воно прийшло спершу, перед діянням, як написано «І почуємо, і зробимо». [П3301]

«Назване діяння» тощо. Хоча вище, у попередніх главах, подобу пояснено як діяння, а образ — як споглядання, як там показано, і «не дослідження — головне», тощо, тут усе ж навпаки. Він наводить доказ: людину було створено Іменем אלהים, і в розділі «Берешіт» записано 32 אלהים. Проте воно служить Цареві — Імені Гавая, הוי"ה; «бо Ім'я הוי"ם» [відмінне написання], адже 32 Гаваї приховані в 32 אלהים діла початку. Знак: «Слава אלהים — приховати справу», כב"וד אלהים הסתר דבר, за гематрією 32. Відповідно також «Нехай буде слава Господа», יהי כבוד ה', за гематрією 32. Дивись «Зогар», «Мішпатім», сторінка 169. Отже, «зробимо й почуємо» — образ і подоба; «почуємо й зробимо» — подоба й образ, бо подоба бере над ним гору, щоб слухати. [П3302]

Рама з Фано · продовження

з боку того, що вони — служителі Вишнього, як «Мойсей, Мій раб». А для синів Вишнього, заради яких створено світ, вона сутнісна. Ще поговоримо про це невдовзі. [П3290]

Шістсот тисяч ангелів служіння прив'язали кожному з нас два вінці: один на честь образу, другий на честь подоби. Ми вже згадали про це наприкінці глави 9 частини II; розглянь там. Ми ще сподівалися витримати слово з уст Ґвури, проте нас охопило тремтіння, і ми сказали Мойсеєві: «Підійди ти й почуй; і ти говоритимеш нам», קרב אתה ושמע ואת תדבר אלינו, — із силою в слуханні та слабкістю в мовленні. Тому порядок обернувся, як написано: «І почуємо, і зробимо», ושמענו ועשינו. [П3291]

Назване тут діяння слушно стосується образу, так само як при створенні людини Ім'я אלהים, майстер діла початку, служить Цареві — Імені з чотирьох літер, прихованому в ньому, як ми ще згадаємо. Слухання ж стосується подоби. Тоді נעשה ונשמע, «зробимо й почуємо», буде як בצלמנו כדמותנו, «за Нашим образом, за Нашою подобою»; множинне вживання стосується אלהים, названого в Писанні, та особливого Імені, яке завжди з ним. А ושמענו ועשינו, «почуємо й зробимо», — як בדמותו בצלמו, «за його подобою, за його образом», сказане про народження Сифа після того, як його батько довершив високе покаяння, як ми згадали в главі 5. [П3292]

Це міра рабів, сутнісна для ангелів

Йоель Моше · 1 · продовження

«Що звелить» тощо: ангелам треба слухати перед тим, як діяти. Хоча про них написано спершу «виконують», а потім «слухати», це лише позичене їм користування цією таємницею інколи. «Іншу заповідь» тощо — це пояснює написане: зробимо тепер, щоб потім почути, бо винагорода за заповідь — заповідь. Так само «виконують Його слово», щоб удостоїтися «слухати в усьому Його слові», לשמוע בכל דברו. [П3303]

«Доки всі не дійдуть» тощо: ангели не промовляють «Свят», доки не дадуть один одному дозволу освячувати свого Творця, як сказано: «Приймають один від одного», — за звичаєм рабів. Не так Ізраїль, які звуться синами Всюдисущого: усі разом відповідають і кажуть «Слухай, Ізраїлю». «Подібно до "А Амаса не остерігся"»: так само тут נשמע означає їхні слова — «слухають наш голос». «Саме це дає підставу» тощо — інше пояснення слова נשמע: майбутнє продовження.

«Великою хвалою»: Ізраїль похвалено словами «Хто відкрив Моїм синам цю таємницю?» Тощо. Хвала не в тому, що вони

Йоель Моше · 1 · продовження

користуються таємницею, якою користуються ангели служіння: навпаки, Ізраїль вищий за ступенем від ангелів. Їм ця таємниця лише позичена, а Ізраїлю властива за сутністю, як сказано. Хвала в тому, що весь Ізраїль перебуває на цьому ступені користування таємницею, переданою «одиниці», ליחידה, як вище. У цьому хвала. [П3304]

«У цьому піднесеному єднанні» тощо — як сказано, «весь народ разом». Немає потреби в слуханні, тобто подобі: воно приходить саме собою, бо образ панує над подобою. Про це сказано וישב משה — це з боку Біни; потім ויגד משה — мова простягання, з боку Хохми, вищої за ступенем від Біни. Адже повернення — з боку Біни; саме це він має на увазі: ויגד — з боку Хохми. Він ще не пояснив, у чому ця вища перевага. אלא כ"פ [непевне скорочення] — пояснення дії самого лише образу, коли подоба включена в нього. В одному вірші написано «зробимо й почуємо», одного разу — «почуємо й зробимо», ще раз — лише «зробимо», і ще раз — лише «почуємо», як щодо образу й подоби вище, у

Рама з Фано · продовження

служіння: вони становлять окрему огорожу, обмежені тим, що не виконують двох посланництв, і змушені перед дією почути, що звелить Господь. Проте вони користуються тією таємницею, яку передано синам: ті сподіваються на винагороду за заповідь — іншу заповідь і ніщо інше. Відмінність між ними така: слово сина серед синів чинне; у рабів це не так, доки всі не дійдуть однієї думки.

Крім того, сини любі тим, що всі світи віддані їм у руки, щоб змінювати природу за своєю волею, як-от уста землі й «Сонце, у Ґівеоні спинись». Ось «зробимо», а потім נשמע, «будемо почуті», подібно до «А Амаса не остерігся», ועמשא לא נשמר. Про це написано: «Щоб Господь послухав голосу людини». Саме це дає підставу, щоб і ми в майбутньому слухали — продовжували спів, який додає сили Ґвурі вгорі. Великою хвалою було похвалено Ізраїль: кожен із них подібний до ангелів служіння в користуванні цією таємницею, яку передано лише обраним одиницям, як сказано. [П3293]

Великою для нас є й відзнака двох разів прийняття ярма Небесного царства. Один раз — у розділі «Їтро»: «І відповів увесь народ разом», при зрівнянні всіх парцуфів і всіх думок, «Усе, що сказав Господь, зробимо». У цьому піднесеному єднанні немає потреби в слуханні, бо воно приходить саме собою. Про це сказано וישב משה, «і повернув Мойсей», а потім знову ויגד משה, «і

Йоель Моше · 1 · продовження

главі 5. [П3305]

«Їм відповідає» тощо — двом разом сказаному тут лише נעשה відповідає двічі сказане лише בצלמו в ділі початку; в нього включена подоба. В одному випадку подоба включена й зовсім не відкривається; в іншому вона включена, образ над нею панує, і подоба трохи відкривається.

«Майбутнє за формою» тощо: נשמע без вав — майбутній час, на відміну від ושמענו з вав: минулий, обернений у майбутнє. «Минулий час і פעל [назва форми непевна] жіночого роду», עבר ופעל לנקיבה, — пояснено чужою мовою: (זיא איז ווארדן בהייטט?) [непевна їдишева глоса]. «І ти говоритимеш нам» тощо. Ми не знаходимо, щоб Ізраїль сказав Мойсеєві ואת תדבר жіночою формою; натомість у слові ונשמעה в розділі «Їтро» є жіноча форма, якою натякнули на жіночу почуту. Чужою мовою: (וויא ווערדן גיהערט?) [непевна їдишева глоса]. [П3306]

«Невідомо, хто їхній батько» тощо — тобто хто їх установив. משה разом зі словом за гематрією — שמ"י. «Через його брак» — через брак діяння натомість написано про вслухання; це міра Тіферет щодо

Йоель Моше · 1 · продовження

неба. Слухання — землі, за змістом того, що небеса відповідатимуть; це пояснено нижче, у главі 18 цієї частини. Після гріха одне було дано іншому: слухання — небесам, що належать Тіферет, а вслухання — землі. За сказаним у «Тіккунім»: ангели אלהים піднімаються — спершу загони Матроніти сходять, а потім загони вищих спускаються вниз. Тобто спершу потрібні виправлення та нижнє пробудження; так само «Поверніться до Мене, і Я повернуся до вас». [П3307] [П3308]

Яд Єгуда · א

(א) «Усе передбачене» тощо. Після того як у попередній главі автор виклав міркування про символічну дію, він повертається до тлумачення знання й вибору.

Яд Єгуда · ב

(ב) «У відкриттях простого без потреби?» — בנגליות הפשוט בלא צורך? — у символічній дії. [Зв'язок фрагмента непевний.] [П3309]

Яд Єгуда · ג

(ג) «І доказ також з урім і тумім»: Давид запитав через них у Кеїлі, як написано в Першій книзі Самуїла, 23: «Чи видадуть мене господарі Кеїли в його руки? Чи зійде Саул?» І Га-Шем, благословенний Він, відповів йому: «Зійде» й

Рама з Фано · продовження

повідав Мойсей»: це добровільне повідомлення, вище за відповідь, і воно — простягання Хохми, як відомо. Що це за повідомлення, він не пояснив.

І один раз — у розділі «Мішпатім», де написано: «І відповів увесь народ одним голосом». Тут ми перевершили себе в єднанні однією відповіддю й одним голосом — це дії образу й подоби в цілковитому, дивовижному єднанні. Знову, вдруге, ми сказали лише נעשה, «зробимо». Їм відповідає «І створив אלהים людину за Своїм образом» — ось одне створення від Імені אלהים; «за образом אלהים створив його» — ось друге створення. Хто Творець, не названо, бо це приховане Ім'я, благословенне навіки, — окрім того, що ми пояснили про це в главі 5. Тут слушне й згадане нами там: подоба включена в образ і повторена у вірші, як у наших словах слухання двічі було включене в діяння. [П3294]

У цьому зміст «І сказав אלהים»: Він порадився у Своєму серці — це Ім'я з чотирьох літер, благословенний Він; без Нього немає אלהים. Це одна з дивовижних і глибоких відповідностей між ділом початку та даруванням Тори. Почуй їх і знай для себе: саме лише נעשה, «зробимо», спрямоване до образу אלהים, бо піднесене лише Його Ім'я, а подоба включена у свій корінь і подібна до нього. נעשה ונשמע, «зробимо й почуємо», — при пануванні образу над подобою; ושמענו ועשינו, «почуємо й зробимо», — при передуванні подоби образові.

Яд Єгуда · ג · продовження

«Видадуть». Попри це, коли Давид утік із Кеїли й про це повідомили Саулові, той не зійшов, і мешканці Кеїли не видали Давида йому в руки. Адже умова була така: якщо Давид залишиться в Кеїлі. Отже, у справі вибору й умови, «які наче рушії?» — שהם כמו המניעי?, — між потенційним і здійсненим, за подобою, «і від них просте не було усунуте до рушіїв?» — ולא הוסר מהם הפשוט אל המניעי?, — а лише в самому простому. [Останній синтаксичний зв'язок не встановлено.] [П3310] [П3311]

Яд Єгуда · ד

(ד) Адже в цій справі вибору й умов немає жодної символічної дії, завдяки якій справа набула б сутності та здійснилася: ті вчинки мають умову, тощо.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Щоб здійснитися нашими руками»: попри все це, у майбутньому здійсниться все. Дивись наступне пояснення.

Яд Єгуда · ו

(ו) «І вникни в наші слова» тощо. Тому й поставили «зробимо» перед «почуємо», щоб прилучити діяння до слова Господа. Намір такий: усе, що Господь сказав перед створенням світу, у майбутньому здійсниться нашими руками — і ми зробимо.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Таємниця» тощо. Як наведено у главі 9 трактату «Шабат», аркуш 88: р. א, ר"א, сказав: коли Ізраїль поставив «зробимо» перед «почуємо», вийшов небесний голос і сказав їм: «Хто відкрив Моїм синам цю таємницю, якою користуються ангели служіння?» Адже написано: «Благословляйте Господа, Його ангели, могутні силою, що чинять Його слово, щоб слухати голосу Його слова». Спочатку — «що чинять», а тоді — «щоб слухати». [П3312]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Позичена їм» тощо. Це не означає, що за своєю сутністю ця таємниця належить ангелам служіння, а не Ізраїлю, і тому Святий, благословенний Він, сказав: «Хто відкрив Моїм синам», щоб і вони нею користувалися. Радше слушно, що сама ця таємниця належить Ізраїлю, а ангели також користуються нею як позиченою. Намір Святого, благословенний Він, у «Хто відкрив Моїм синам» — хто відкрив їм те, що їм належить. І «природне» щодо цього, והטבעי, полягає в тому, що ангели — служителі Вишнього й звуться рабами; тому ця таємниця належить їм лише як позичена. Ось вислів «якою користуються ангели

Рама з Фано · продовження

Коли сказали «Говори ти з нами, і почуємо; нехай не говорить із нами אלהים», образ приховався й залишилася подоба. Саме вона спричинила зняття наших оздоб із гори Хорив та спорожнення від нього, про яке ми згадали в частині II, главі 9. Тут слід вдуматися у відмінність між нашим ונשמעה, майбутнім за своєю формою, та ושמענו — минулим, оберненим у майбутнє. Ми ще натякнемо на це наприкінці глави 10. [П3295]

Дивовижне у слові ונשמעה: його добре можна пояснити як минулий час і ніфаль жіночого роду — «була почута». Саме за це Мойсей далі докорив їм щодо сказаного йому «І ти говоритимеш нам», ואת תדבר אלינו, як ми згадали в цій главі. А якщо пояснимо вав у ונשמעה як ту, що обертає слово з минулого в майбутнє для жіночого «та, що буде почута», — це уста Ґвури, — то й це належить до сімдесяти граней. Подібне до нього: «І буде чиста, і засіється насінням», ונקתה ונזרעה זרע. [П3296]

Тут Ізраїль прийняв на себе й усну Тору — споглядальну, як-от мідраш і агада, та практичну, як-от заповіді й заборони мудреців. Про деякі з них відомо, хто їх упорядкував: наприклад, Соломон, який установив ерувін через численність населення Єрусалима за його днів, а обмивання рук — через велику кількість жертв, які споживали по всьому місту. Про деякі ж нам невідомо, хто їхній батько: швут, мукце, вторинні

Яд Єгуда · ח · продовження

служіння» — на зразок служителя перед мудрецем. Ізраїль вищий, бо вони — сини Вишнього й у вічності є синами; тому сама ця таємниця належить їм. Оце й говорить Благословенний: «Хто відкрив синам». [П3313]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Невдовзі»: там буде пояснено, чому ця таємниця більше «слушна?» — יצדק? — щодо синів, ніж щодо рабів. [П3314]

Яд Єгуда · י

(י) «Із силою в слуханні»: щодо нього написано אתה, «ти» чоловічого роду; «і слабкістю мовлення», як щодо нього сказано את, «ти» жіночого роду. Дивись «Зогар», «Ваетханан», сторінки תנ"ח ותנ"ט?, «458 і 459?». [П3315] [П3316]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Порядок обернувся», і спершу вони сказали: «І почуємо».

Яд Єгуда · יב

(יב) «І ось діяння» тощо. Вище, у главі 5, автор пояснив «за образом» і «за подобою» тощо при створенні людини та причину зміни їхнього порядку — передування й слідування. Відповідно до них автор пояснює тут «зробимо й почуємо» та зміни їхнього порядку.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Щодо образу» — це Ім'я Гавая, הויה.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Як Ім’я божественності», כשם אלהות, тощо. Тобто так само, як при створенні людини головне — Ім’я אלהים, яке є חומי דמעשה בראשית? [непевне скорочення у вислові про діло початку]; воно співвідноситься з Іменем Гавая, яке включене й приховане в Імені אלהים. Як наведено в תקוני מקדשי? [непевна назва]: тридцять два Імені אלהים — בגימין [неясне слово] — тридцять дві Гаваї. Так і тут головне — Ім’я Гавая. [П3317] [П3318]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Як згадаємо»: сказане тут שמענו, «ми почули», «слушне?» — יצדק? — щодо образу. [П3319] [П3320]

Рама з Фано · продовження

заборони спорідненості та подібні до них. Оце й є саме тіло усної Тори: усе — із суду Мойсея, «з уст Ґвури», מפ”י גבור”ה, що за гематрією дорівнює מדרבנ”ן, «від мудреців». Так само מש”ה разом зі словом — שמ”ו Святого, благословенний Він. [П3297]

Про саме лише слухання написано: «І покличу проти них за свідків небо й землю» — через слухання та вслухання, що прийшло на місце діяння через його брак. Перед гріхом вслухання відносилося до неба, а слухання — до землі, за словами вчителя, за змістом «Я відповім небесам» спершу, «а вони відповідатимуть землі». Після гріха слухання віднесено до неба, а вслухання — до землі, за словами учня, за змістом «Поверніться до Мене, і Я повернуся до вас». [П3298]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Щодо подоби» — це Ім’я אלהים.

Яд Єгуда · יז

(יז) Сказане тут «зробимо й почуємо» буде як «за Нашим образом, за Нашою подобою», сказане при створенні людини. Там мають на увазі два Імені: Ім’я Гавая та Ім’я אלהים. І на це вказують…

Яд Єгуда · יח

(יח) «Приховане»: множина у вислові «за Нашим образом, за Нашою подобою» відсилає до цих двох Імен. Ім’я אלהים прямо написане перед цим у вірші: «І сказав אלהים» тощо, а Ім’я Гавая включене в нього. Сказане тут שמענו ועשינו, «ми почули й зробимо»,

Яд Єгуда · יח · продовження

— це як בדמותו כצלמו, «за його подобою, як його образ». [П3321]

Яд Єгуда · יט

(יט) Ця міра «ми почули й зробимо» — міра рабів; вона відповідає ангелам служіння.

Яд Єгуда · כ

(כ) Проте вони також користуються, як позиченою, таємницею «зробимо й почуємо», переданою синам. Причина відповідності цієї міри синам — те, що вони приймають і сподіваються удостоїтися ще іншої заповіді, за умови, як сказали мудреці, благословенної пам’яті: «Винагорода за заповідь — заповідь». Намір був такий: зробимо заповідь, і її винагородою буде те, що потім почуємо ще іншу заповідь. [П3322]

Яд Єгуда · כא

(כא) Відмінність між ангелами та Ізраїлем така: хоча ангели також користуються цією таємницею і приймають іншу заповідь, цілковитий вибір усе ж не в їхніх руках, як в

Яд Єгуда · כא · продовження

Ізраїлю, — שכל חי יהי? [«щоб кожен живий був?»; непевний зв’язок]. Дано право робити заповідь, перш ніж почути. А про тих ангелів написано גבורי כחם, «могутні їхньою силою»; вони приймають один від одного й говорять — потребують дозволу за згодою всіх, як сказали мудреці, благословенної пам’яті. [П3323] [П3324]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Крім того, сини любі»: «щоб це було слушним у його очах?» — שיצדק בעיניו? — щодо таємниці «зробимо й почуємо» більше стосовно Ізраїлю, бо сини поставили раніше, тощо. [П3325] [П3326]

Яд Єгуда · כג

(כג) Ось נעשה, «зробимо», передує נשמע, «будемо почуті», [прогалина у джерелі]; і спрямування до [прогалина у джерелі], за взірцем «І вчинив їй, як обіцяв» (Друга книга Самуїла, 4). שאול מני כבל? [непевний вислів; певного перекладу не встановлено]. Як пояснено вище, ח”ק פי”ע? [непевне посилання]. Намір у слові נשמע тут —

Яд Єгуда · כג · продовження

за написаним у книзі Ісуса Навина щодо сонця у Ґівеоні: «Не було такого дня ні перед ним, ні після нього, щоб Господь слухав голосу людини» (там, 10). [П3327] [П3328]

Яд Єгуда · כד

(כד) «Саме це дає підставу» тощо. Тобто через це можна ще пояснити נשמע у його звичайному порядку: כסדרו שהקב"ה? — «у його порядку, що Святий, благословенний Він?» [непевний перехід]. Бути почутим угорі кожному, хто постановляє щодо Нього; удостоївся, щоб і внизу ми слухали голосу Господа, продовжували це й додавали сили Ґвурі вгорі, як відомо. [П3329] [П3330]

Яд Єгуда · כה

(כה) «І великою хвалою» тощо. За цим можна сказати, що ця таємниця за своєю сутністю належить самим ангелам, а також праведникам та обраним одиницям, які мають силу у своїх устах «творити вплив?» — בפיהם לעשות השפע?. Слово Господа «Хто відкрив Моїм синам» стосується всього народу Ізраїлю: хто відкрив їм, щоб і вони користувалися цією таємницею? Адже для кожної оселі це прекрасна таємниця, її сила прекрасна; «і той, хто удостоює багатьох, схиляти вплив за їхньою волею?» — והזוכה לרבים לנטות השפע כרצונם? [непевне закінчення]. [П3331] [П3332]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Тощо». Тобто це добре пояснює, чому Ізраїль двічі сказав лише «зробимо», без «почуємо». Адже в розділі «Їтро» написано: «І відповів увесь народ разом, і сказали: “Усе, що сказав Господь, зробимо”. І повернув Мойсей слова народу до Господа» тощо; «І повідав Мойсей слова народу Господеві». А в розділі «Мішпатім», перед читанням книги завіту, написано: «І відповів увесь народ одним голосом, і сказали: “Усе, що сказав Господь, зробимо”». Бо у цих двох відповідях слухання було «дієвим?» — מועלת?; «бо було включене під, як випливає з простого змісту вірша?» — כי להיות' כלולה תחת כמשמע מפשטי' דקרא? [неповний зв’язок]: вони були почуті вгорі, і самі почують у майбутньому. Тому не потребували говорити «почуємо». За цим зрозуміле й написане в розділі «Їтро»… [П3333] [П3334]

Яд Єгуда · כז

(כז) «І повернув Мойсей», а потім знову «І повідав Мойсей»: на перший погляд повтор викликає утруднення. Пояснює, що ויגד — вислів вагоміший, і за відкритим, і за прихованим змістом, ніж וישב. Останній у простому значенні — легший вислів для того, хто виконує доручення, щоб передати відповідь. Не так ויגד, зміст якого… [П3335]

Яд Єгуда · כח

(כח) «За власною волею, без доручення». І за таємним змістом також: у וישב міститься натяк на Біну, а у ויגד — на Хохму, як відомо, що повернення — у Біні, а повідомлення — у Хохмі. І це вислів…

Яд Єгуда · כט

(כט) Простягання від вищої Хохми до нижчої. За цим мало б бути сказано лише ויגד, «і повідав». А якщо скажеш, що це дві справи, то виникне утруднення: чому…

Яд Єгуда · ל

(ל) Він не пояснив «і повідав»: яким було це повідомлення? האיה לחכם? [непевний вислів із «мудрецем»]. За нашим шляхом намір такий: їхнє «зробимо» Мойсей повернув до Господа як відповідь מתתאי?, «від нижніх?». А про נשמע, «будемо почуті» вгорі, у можливості, повідав сам від себе: שכ"ם שיוסיפו הכנתן רעים דלעילא? [непевна фраза про збільшення їхнього приготування та друзів угорі]. Тому сказано ויגד — вислів, що натякає на простягання Хохми. [П3336] [П3337]

Яд Єгуда · לא

(לא) «Однією відповіддю»: тому не сказано ויענו, «і відповіли», як у розділі «Їтро», а ויען, «і відповів», в однині.

Яд Єгуда · לב

(לב) «Це дії образу й подоби»: голос — дія образу, Імені Гавая, а відповідь — дія подоби. Як відомо, голос — у Тіферет, а відповідь — у жіночому.

Яд Єгуда · לג

(לג) «І вже [прогалина у джерелі] у цій главі». [П3338]

Яд Єгуда · לד

(לד) Це зміст сказаного мудрецями, благословенної пам’яті, про «І сказав אלהים: “Зробімо людину”»: Він порадився зі Своєю славою. Це стосується Імені Гавая, прихованого в Імені אלהים; без Нього немає אלהים. [П3339]

Яд Єгуда · לה

(לה) «І це одна» тощо. Завершення й загальний підсумок такі: як у ділі початку при створенні людини один раз написано «образ אלהים», інший — «за подобою אלהים», а також «за Нашим образом, за Нашою подобою», а потім сказано «за його подобою, як його образ», як пояснено вище, у главі 5, — так само й справа та намір при даруванні Тори. Одного разу Ізраїль сказав лише «зробимо», іншого — лише «почуємо»; а також сказали обидва: «зробимо й почуємо», а потім «ми почули й зробимо». Коли говорили лише «зробимо», спрямовувалися до образу אלהים — особливого Імені, благословенний Він, яке чинить і здійснює все. Лише Йому й належить служити, берегти та виконувати Його заповіді. Як у Нього включена подоба, тобто Ім'я אלהים, як пояснено там, так слухання включене в діяння. Коли потім сказали «зробимо й почуємо», спрямовувалися до цілості, до подоби та вічності панування образу. Коли сказали «ми почули й зробимо», спрямовувалися до вічності панування подоби. А коли сказали лише слухання, намір був лише щодо подоби. [П3340]

Яд Єгуда · לו

(לו) «Саме вона спричинила нам» тощо: бо все їхнє спасіння й бажання — прилучитися до нього, як пояснено там вище. [П3341]

Яд Єгуда · לז

(לז) «І тут місце» тощо. Тобто тому сказали ונשמעה, а не ושמענו: адже ושמענו саме собою має форму минулого часу, але перетворюється на майбутній через перетворювальну вав. Інакше з ונשמעה, що саме собою має форму майбутнього часу, כחו?, «його сила?». І вони не знали що, бо таким був Святий, благословенний Він, коли вони знімали свої оздоби. [Зв'язок останнього речення неясний.] [П3342] [П3343]

Яд Єгуда · לח

(לח) «І дивовижне у слові ונשמעה»: воно має ще інше тлумачення. Остання ге — знак жіночого роду, а дієслово נשמעה — ніфаль минулого часу. Намір: דבר אשר ממנו ונשמענו שיהא כאלו כבר נשמעה? — «говори, що від нього, і ми були почуті, щоб було наче вже була почута?» [непевне речення]. І за те, що вони сказали не ונשמעת у другій особі, а ונשמעה у третій особі жіночого роду, Мойсей докорив їм — ніби вони сказали йому ואת מדבר жіночою формою «ти». Так і закінчує там: ושמענו у минулому часі, «що відсилає не до нас?» — המוסב לא עלינו?, — що вони йому сказали. Але безсумнівно, їхнє ונשמעה пояснює у зв'язку з цією справою… [П3344] [П3345]

Яд Єгуда · לט

(לט) «А якщо пояснимо» тощо. Тобто слово ונשמעה можна ще пояснити як майбутній час через перетворювальну вав; це буде ніфаль жіночого роду, як ונזרעה זרע, «і засіється насінням». Намір: דבר אשר עמנו הוא הגבורה יתי נשמע יהיה? — «говори, що з нами, це Ґвура, благословенний Він, буде почута?» [непевне речення]. «І автор прагнув установити це значення тлумачів?» — והוי בעי הרב לאוקמי' משמעו' דורשין זו? — також за висловом, що ונשמעה стосується Мойсея; «і під наміром "говори ти" — його прямий зміст?» — ותחת הכוונה דבר אתה הוא כמשמעו?. Проте йому зручно тлумачити, що вони мали на увазі ніфаль жіночого роду, щоб виключити; тоді «слушне?» — יצדק? — також те, що Мойсей сказав Ізраїлю שמע? [непевна форма «слухання»] у своєму докорі: ושמענו, «і почуємо». [П3346] [П3347]

Яд Єгуда · מ

(מ) מפי"י גבור"ה, «з уст Ґвури», за гематрією — שמ"ו, як і מדרבנן, «від мудреців», та з урахуванням цілого; натякає на Ім'я Святого, благословенний Він. [П3348]

Яд Єгуда · מא

(מא) «Проте про саме лише слухання» — воно є вічністю подоби — написано: «І засвідчи проти них небом і землею», והעידה בם את השמים ואת הארץ. Це Тіферет і Малхут. Потім сказав: «Вслухайтеся, небеса, і нехай почує земля». Слухання також відніс до Малхут; щодо Тіферет — שבעצם הללו? [непевна фраза]. Через брак відповіді сказав лише про вслухання. І не запитуй: якщо так, чому Ісая слушно говорить «Почуйте, небеса, і вслухайся, земле»? Бо для непорочних — כי לתמים… [П3349] [П3350]

Яд Єгуда · מב

(מב) Перед гріхом досить віднести до неба саме лише вслухання, за словами вчителя Мойсея; за змістом того, що Господь відкриє Свою добру скарбницю — небеса, щоб дати дощ Своїй землі, та звести вниз достаток благословень у світі.

Яд Єгуда · מג

(מג) За змістом сказаного: «І буде того дня, — слово Господа, — Я відповім небесам, а вони відповідатимуть землі» (Осія, 2). Намір такий:

Яд Єгуда · מג · продовження

Ім’я Гавая передає вплив Тіферет, а Тіферет передасть вплив Малхут. Не так після гріха, коли вплив припинився й потрібне пробудження знизу, щоб приєднати Малхут — צלות?, «молитва?» — до Тіферет. וכה מדבר הוי בפי׳ אלה תולדות יעקב? [непевна фраза з посиланням на розділ «Ось родовід Якова»], як відомо. Тому учень Ісая слушно сказав у своєму докорі: «Почуйте, небеса». Він відніс до Тіферет слухання Малхут, яке там конче потрібне для прийняття впливу. [П3351] [П3352]

Яд Єгуда · מד

(מד) За змістом сказаного: «Поверніться до Мене» тощо (Захарія, 1). Намір і тут такий: поверніться до Мене, і тоді, коли ви пробудитеся внизу, Я також пробуджуся вгорі, щоб прийняти вплив, і повернуся до вас. [П3353]

Яд Єгуда · מד · продовження

Редакторський варіант · 1

Друк 1698 року, תנ״ח: «Бо саме лише נעשה, “зробимо”, спрямоване до образу». Друк 1858 року, תרי״ח: «Бо саме лише נעשה, “зробимо”, — לבין? [непевне читання] — до образу». Читання друку 1858 року сумнівне; текст друку 1698 року збережено в основному тексті, і нової ухвали тут немає. [П3354] [П3355]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 8

Хікур Дін — частина IV — глава 9

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד

Йоель Моше · 1

«Бо природа джерела» тощо: природа джерела душі вгорі — з боку добра, за змістом «І твій народ — усі праведники». Хто спотикається у гріху, — це випадок нерозумного, лише на час, що не триватиме; усе буде виправлене в загальному виправленні в майбутньому. זכור — форма теперішнього, як ערוך; ти й далі пам’ятаєш суботи й шануєш батька та матір, бо все буде виправлене. [П3364]

«Відповідно до його подоби», לפום ארמוי, тощо: коли тлумачить згідно зі сном, як сказано у Ґемарі. «У порядку часів»: дивись у главі5, ד״ט [скорочена адреса].

Рама з Фано

Зверніть свої серця до загального устрою розділів Тори: заповіді прийшли в них у формі майбутнього, а не наказу: «Не буде», «Не поклонишся», «Не піднесеш». Намір такий: «Відкрите й відоме переді Мною, що не буде в тебе інших богів»; так і всі вони. Адже природа джерела не допускає вчинку переступу, і той, хто в ньому спіткнувся, — це випадок нерозумного, який не триватиме. [П3356]

І ствердні приписи прийшли як назва ознаки, що охоплює всі часи. Це Його «Пам’ятай день суботи», זכור את יום השבת, із камацом, а не зі шва, як у «Пам’ятай дні світу», זכור ימות עולם. Натомість зміст такий: «Я пасу тебе тією силою, на яку натякають ці ознаки — זכור і כבד», тобто ти й далі

Йоель Моше · 1 · продовження

Шість кінців у Хохмі звуться порядком часів щодо шести кінців на їхньому місці. Так само шість кінців у Біні звуться порядком часів щодо шести тисяч, включених у БІА, за таємницею парцуфів, як вище, частина II, глава6: «і приховані та сховалися роги живих істот», וגני ונעלמו קרני החיות. Наш нижній світ зветься триванням часу щодо БІА; вони звуться триванням часу щодо шести кінців на їхньому місці. Шість кінців на їхніх місцях звуться триванням часу щодо шести кінців у Біні — це дві тисячі років Тори перед створенням світу. [П3365]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Щодо вибраного»: вибір, який робить людина, — усе відкрите й відоме перед Благословенним заздалегідь; знання не скасовує вибору. «Що пізнане»: передбачення стосується того, що вибере, але не кінця вчинку. Як у зв'язуванні Ісаака: перед Благословенним було відкрите, що він його не заріже. Підсумок цього міркування дивись у «Зогар хадаш», тіккун47, наприкінці аркуша45. Знай: там у тіккуні, на початку аркуша46, замість דל' כנבואתי треба виправити на דל' משה נביאה. [П3366]

«Бо не лише» тощо: не лише Його знання не недостатнє тощо, а ще й це — хоча для неможливого є «стала природа». Адже філософи в «Сефер га-ікарім» сказали: хоч Благословенний має силу змінювати природу, усе ж неможливо змінити відоме й річ, яку людський розум витримує; наприклад, сказати, що частина більша за ціле, — це проти розуму. Так само про те, що вже було, сказати, що його не було. «І цього не уявити»: не видається можливим скасування минулого — сказати про те, що було, що не було, тоді як ми

Рама з Фано · продовження

пам'ятаєш суботи та шануєш батьків. Самі вислови також допомагають тій силі й виводять її у символічну дію, щоб допомогти нам довершити її, як тлумачення сну — за умови, що його пояснюють відповідно до його подоби. Тим паче коли слово — письмо אלהים, вирізьблене на скрижалях. [П3357]

Із цього ясно: усе передбачене в порядку часів, а право вибору дане в триванні часу. Передбачення стосується вибраного — того, що пізнане. Вибір же — дар нам від вищої волі; знання не скасовує волі, боронь Боже. Ми широко пояснили це в «Маамар га-мідот», у четвертій, п'ятій та шостій мірі; дивись там. [П3358]

Ще слід навчитися: Його знання, благословенний Він, не лише не є недостатнім щодо майбутнього стосовно вибору. Хоч неможливе має сталу природу для людського розуму і не можна уявити скасування минулого — щоб те, що було, стало наче тим, чого не було, — усе ж для Владики всього немає нічого неможливого. Свідчення — зосередження Його Шехіни: за природним порядком це цілком неможливо для Того, Хто справді безмежний. Однак Він владарює над тим, що займає місце, — у місці, яке ніяким чином не вмістить того, хто його займає. Його сіть розпростерта й над скасуванням часу, бо Його царство панує над усім. Він — Володар бажання, Який подовжує час природи за Своєю волею; а щодо

Йоель Моше · 1 · продовження

знаємо, що воно було. [П3367]

«Усе ж немає нічого» тощо: і це не є нездійсненним для Га-Шема, благословенний Він. Свідчення — зосередження: вся земля повна Його слави, а Він зосереджує Свою Шехіну в малому місці, яке Його не вмістить. «І Його сіть розпростерта»: це стосується згаданого вище скасування минулого. Усе — природа, розум та існування — в руці Святого, благословенний Він, як глина в руці гончаря. «Небуття в ньому не повернеться»: не личить говорити про існування, яке було, що воно — небуття й нестача; усе в Його руці, благословенний Він. Бо якщо Святий, благословенний Він, збере до Себе дух і душу людини, у людині скасується все: природа, розум і час, тощо. [П3368]

«Не передано ангелам служіння» тощо: звільняти від обітниці Га-Шема, благословенний Він, може лише Ізраїль — праведники або їхні душі, як пояснює далі. «Особисто зацікавлений»: у звільненні від обітниці, щоб не винищити Ізраїль, бо немає царя, тощо. Аж доки Він не

Йоель Моше · 1 · продовження

сказав йому: «І зроблю тебе великим народом та дам тобі інший народ замість них». Це «Облиш Мене» — коли побачив? — כשרא? — що справа залежить від нього, як сказано: «Хіба я тримав Тебе?» Тощо. Він звільнив Його від обітниці.

«Вав додає Йосипа» тощо: дивись בכ"ק, частина II, סימן ס"ק [непевне скорочене посилання]. Ламед у לישראל — נל"מד [нерівна форма]; вежа, що ширяє, — це Біна: вона осіняє ланцюг праотців, тобто шість кінців, і передає їм вплив. Аарона не врахував, бо той мав частку в тельці. [П3369]

«Ретуй йому» тощо: саме такий вислів Ґемари «Хаґіґа», у мішні «Не тлумачать»: רתוי לו כאילו. Написано у Ґемарі вислів כי כר"תא לפניו [неясна арамейська фраза]. «Їхнє мовлення — у бігу й поверненні» тощо: від живих істот Шехіни — тим більше ми, на яких має бути страх перед Шехіною, розглядати, що було перед тим, тощо. [Останній зв'язок неясний.] [П3370] [П3371]

Яд Єгуда · א

(א) «Зверніть свої серця» тощо. Автор повертається до пояснення мішни «Усе передбачене» тощо,

Рама з Фано · продовження

існування — небуття в ньому не повернеться. Якщо ж Він збере до Себе його дух і душу, то чого варта природа? І час — минуле скасоване від кореня; тут немає ані неможливості, ані існування. [П3359]

Так само не буде для Нього нездійсненним задум збільшити частину так, щоб вона стала більшою за ціле, за змістом «І зроблю тебе народом могутнім і численнішим від нього». Тим, хто слухає, приємно буде пояснити це за прямим змістом, при підтвердженні цього міркування. Відомо: ця обіцянка була потрібна Мойсеєві, щоб він міг звільнити від обітниці, як один знавець — для голів колін; такі справи не передано ангелам служіння. Так само треба сказати про Єхонію, щодо якого сказано: «Бездітний чоловік, який не матиме успіху»; а наприкінці від обітниці було звільнено. Це було через душі праведників, яким трапилася слушна нагода, або через самих праведників, які не зазнали смаку смерті й живими ввійшли до Еденського саду. [П3360]

А Мойсей у своїй справі був особисто зацікавлений, як написано: «І був у Єшуруні цар». Немає царя без народу. Святий, благословенний Він, сказав йому: «Облиш Мене, і Я збільшу твоє панування»: у численності народу — велич царя. Коли Мойсей дізнався, що справа залежить від нього, одразу ויחל משה, «і благав Мойсей»: ніби сказав «Звільни Його». І обернулося ואכל"ם, «і винищу їх», на ומלא"ך — «і ангел Його обличчя врятував їх».

Яд Єгуда · א · продовження

розпочатого в попередній главі.

Яд Єгуда · ב

(ב) «У формі наказу»: сказати відповідним висловом «Остерігайся робити те й те» та про справу — дієсловом наказу «Роби так». Хіба не кожний наказ святою мовою — лише у формі майбутнього? [прогалина у джерелі] Вказати на пояснене в попередній главі: Тора має здійснитися, і «повторена?» — ושנויה? — на стоянні біля гори Синай у символічну дію. Так говорить: «Я знаю, що ти не зробиш цього». Наприклад, ідолопоклонство: «Відкрите й відоме переді Мною, що в тебе не буде інших богів». Навіть якщо תחלה תמלך?, «спершу порадишся?», — у якийсь час проламати цю свою огорожу, усе ж ה"ה? [непевне скорочення], «що підсолодиш у своєму стримуванні?» — שתמתיק בעצרך?. Адже від давнього місця у твоєму єстві вкарбовано природу: не діятиме [прогалина у джерелі]. І кінець справи: «Бійся אלהים і бережи Його заповіді». [П3372] [П3373]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Не… початок пояснення до "форма наказу" не визначений» — לא תחילת הביאור עד לשון צווי לא הוכרעה [непевний фрагмент] — форма

Яд Єгуда · ג · продовження

наказу, як «Пам’ятай дні світу». А тут — форма ознаки, віднесена до початку висловів: її зміст — «Я, Господь, твій Бог», לי?חודך, «для твого єднання?», שאחרי׳ כללו?, «що після нього включили?». «Пам’ятай день суботи» й «Шануй», тощо. Так само в усій Торі: якщо постане назва у формі ознаки, вона відноситься до початку висловів. [П3374] [П3375]

Яд Єгуда · ד

(ד) «І самі вислови» тощо. Тому ми сказали, що Тора «народила?» — ילדה? — у символічну дію. За сказаним мудрецями, благословенної пам’яті: «Усі сни йдуть за устами», коли промовляють тлумачення, відповідне снові; слово веде його у символічну дію. Тим паче коли слово — письмо אלהים, а це сильна природа. [П3376] [П3377]

Яд Єгуда · ה

(ה) Із сказаного нами ясно, що все передбачене в межах часів перед світом, бо перед Благословенним відкрите й відоме: Тора передувала світові й має здійснитися попри все це. Усе це також у

Рама з Фано · продовження

[П3361]

Ще הניחה, «облиш», за гематрією дорівнює трьом Гаваям: Він натякнув Мойсеєві пробудити знизу допомогу трьом вищим мірам — אל אלהים ה׳, — щоб усі вони погодилися на милосердя. Одразу Мойсей сказав: «Згадай Авраама, Ісаака та Ізраїля», а не «Якова», щоб додати сили милосердю середньої лінії: адже ישראל за гематрією — משה יעקב דוד, «Мойсей, Яків, Давид». Вав додає Йосипа; ламед додає вежу, що ширяє в повітрі: вона осіняє ланцюг праотців і перебуває при них. Хто розуміє, зрозуміє. [П3362]

Повертаємося до загального висновку: первинні очевидні положення не мають доступу до простого бажання, яке їх створило; вони в Його руці, як глина в руці гончаря. Тому, хто поспішно береться заперечувати це, «ретуй йому, ніби не прийшов у світ»: адже він береться розглядати, що було перед тим і що після того, а світ здригається й тремтить перед ним. Це й є справжня точність слова רתוי, ретуй, від «тремтіння й дрижання», רתת וזיע. Від святих живих істот виведемо тим більше: вони більше мовчать, ніж говорять; їхнє мовлення — у бігу й поверненні. «Коли стоять, опускаються їхні крила». [П3363]

Яд Єгуда · ה · продовження

триванні часу: у кожному світі дані право вибору й сам вибір. І «передбачення?» — הצפי? — не скасовує вибору, ані навпаки: передбачення — з умовою вибору. Адже Господь від початку знає шлях, яким пройде людина, так що знання включає в себе також вибір. Як сказано вище, частина III, глава16, дивись там; і дивись למ״ע?, ע״ב, סימן ה׳ [непевне скорочене посилання], а також у поясненні мір. [П3378] [П3379]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Проте вибір»: воля כ״ע, благословенний Він, забажала людського вибору й дала його нам. І немає у знанні [прогалина у джерелі] скасування волі, як сказано в поясненні мір, מ״ה. [П3380] [П3381]

Яд Єгуда · ז

(ז) «І ще» тощо. Тут автор відкриває свою думку про неможливості. Він сказав: «межа?» — שהגדר? — знання й вибору, хоча вони — дві протилежності, разом збудовані при Його могутності, благословенний Він. Так само з іншими протилежностями, про які філософи сказали, що

Яд Єгуда · ז · продовження

Га-Шема, благословенний Він, не означують як спроможного на них. Це не вада спроможності, бо вони мають сталу природу як неможливі: парне й непарне, біле й чорне в одному носієві, квадратне й овальне; а також щоб уже зроблене

Яд Єгуда · ז · продовження

було незробленим. «Бо для живих?» — כי לחיים? — справа не така, а всі ці речі не неможливі, אלא להון הכל יתי׳? [непевне закінчення]. [П3382] [П3383]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Для місця Його Шехіни навіки й назавжди?» — למקום שכינתו לעד ולנצחים?. Адже вся земля повна Його слави щомиті — через місце Його Шехіни між двома жердинами Ковчега. За цим змістом Благословенний є місцем світу, а світ не є Його місцем, боронь Боже. Світ — Його «те, що займає місце?» — מתקומם?. Світ зветься місцем лише щодо тих, хто наповнює його зсередини: саме вони — його «ті, що займають місце?» — מתקומם?. Благословенний владарює над світом і його межами, щоб у ньому розмістилося те, чого він не вмістить. [П3384] [П3385]

Яд Єгуда · ט

(ט) «І Його царство» тощо. Так і справа «в безлічі Його війська з цієї природи?» — בהמון חילו מן הטבע הללו?, благословенний Він; «причина, як відсутність?» — סיבה כעדר?, — не відсутня. Адже Благословенний — Володар бажання в часі щомиті, коли забажає, щоб існування в ньому не встояли, а були відсутніми й існували попри все це. У час великого ювілею, коли Господь збере Свій дух до Себе, як наведено в «Зогарі» й як сказано вище, סע"ב סכ"ו, тоді небеса, як дим, розтануть. Усі визначені пори й часи скасуються від свого кореня перед створенням — без תניעה?, [непевне слово], та існування, а лише цілковита відсутність від їхнього початку. [П3386] [П3387]

Яд Єгуда · י

(י) «Так само» тощо. Тобто так і щодо цілого та частини: філософи також постановили, що Благословенного не означують як спроможного зробити частину цілим, коли вона ще частина. ואל דברי?, «і до слів?» [непевний перехід], — правильно, що для Благословенного не є нездійсненним збільшити частину понад ціле. Бо так забажав Господь, як Він діяв, щоб зробити Мойсея народом більшим за Ізраїль, аби зберегти всю спільноту. Це думка автора про неможливості.

Проте זו התשובה מ"ע? [непевний початок заперечення] — ця відповідь, якої автор досяг через збільшення частини, дивна в моїх очах. Адже й філософи не заперечуватимуть цього; це те, про що «чуття?» — שהחוש? — свідчить у природних речах. Це показує взяття — בהלקחת? — якоїсь частини від виноградної лози: коли її посаджено в землю, хто не бачив або не знав, що вона виростає, як лоза, від якої взята, та

Яд Єгуда · י · продовження

«вдвічі?» — ולכפלי? — більше за неї? А слова філософів стосуються частини, поки вона ще частина, до того як виросте. Так само можна сумніватися в доказі автора щодо минулого часу, який він згадав. [П3388] [П3389]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Відомо» тощо. Тобто ця обіцянка була не на лихо Ізраїлю, як «видається?» — כנראה? — за простим змістом, а навпаки, на їхню користь: щоб Мойсей не був особисто зацікавлений, коли звільнив Благословенного від Його обітниці, так би мовити. Як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у главі5 трактату «Брахот»: «І благав Мойсей». Рава сказав: він звільнив Його від обітниці; тут написано ויחל, тощо. [П3390]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Як один знавець», який звільняє від обітниці; це виводимо від трьох звичайних суддів, як наведено у Ґемарі. [П3391]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Не передано ангелам служіння», які не можуть звільнити від обітниці. ורב"ח? почув голос ב"ק?, який сказав: «Тепер, коли Я поклявся, хто скасує для Мене?» Як наведено у главі «Га-сфіна» щодо випадку Рабби — רבה ברב"ח [скорочене ім'я]. [П3392] [П3393]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Так само слід сказати про Єхонію», щодо якого пророкував Єремія: «Так сказав Господь: "Запишіть цього чоловіка бездітним, чоловіком, що не матиме успіху за своїх днів, бо ніхто з його насіння не матиме успіху, сидячи на троні Давида та ще пануючи в Юдеї"» (там,22). У «Песікті», наведеній там у «Ялкуті», сказано: «Велике покаяння: воно скасувало постанову та скасувало клятву». Звідки, що скасувало постанову? «Так сказав Господь: "Запишіть цього чоловіка бездітним"», а написано: «І сини Єхонії — Ассір, Шеалтіель». Рабі Танхум сказав: Ассір — бо Святий, благословенний Він, зв'язав Себе клятвою; Шеалтіель — бо звернувся із запитом до горішнього суду, і Його звільнили. І коли звільнено, «бо не порушують Імені й дозволяють обітницю?» — שאין מחללי השם ומתירין נדר? [непевний зв'язок]. Тому, на мою думку, «звернувся до горішнього суду» означає синедріон праведників, які перебувають там, або самих праведників, שבנפשי חיי נ"ע? [непевне

Яд Єгуда · יד · продовження

речення про душі й життя], а не ангелів служіння. [П3394] [П3395]

Яд Єгуда · טו

(טו) Проте якби не обіцянка Святого, благословенний Він, Мойсеєві зробити його могутнім народом, Мойсей не міг би звільнити Його від обітниці, бо був особисто зацікавлений: він був царем в Ізраїлі, а немає царя без народу. Тому Святий, благословенний Він, обіцяв йому, що від нього буде могутній народ, щоб він не був особисто зацікавлений. Про це сказав: «А тепер облиш Мене», тощо. Із цього Мойсей довідався, що справа залежить від нього, як сказали мудреці, благословенної пам'яті: «Хіба я тримав Його?»

Яд Єгуда · טז

(טז) «І обернулося» слово וחלכם? [непевна форма], коли Святий, благословенний Він, сказав ומי ומלאך?, «і хто, і ангел?» тощо. За наведеним у «Зогарі»: «назву розділу не визначено», שם הפרשה לא הוכרע, сторінка233: «І ангел Його обличчя врятував їх» — це Шехіна, דהיכי? [непевне слово], «з вами у вигнанні». [П3396] [П3397]

Яд Єгуда · יז

(יז) Ще натякнув йому словом הניחה, яке за гематрією дорівнює трьом Гаваям, שהזכרת בפרי?, «які ти згадав у розділі?». Їм відповідають три вав у центрах Гаваї, таємниця ע"ב, 72, бо «Ім'я Господа, ה', назване над кожним», על כל ה' ונשם? [непевне продовження], як наведено в «Рая мегемна», розділ «Пінхас». Так само צ"ד של נ' שבבינה? — «бік нун у Біні?» — через три вав приймає справа, зліва й посередині: милість, суд і милосердя. Святий, благословенний Він, натякнув йому пробудити через три Гаваї допомогу цим трьом мірам, щоб усі вони погодилися на милосердя. Тому Мойсей сказав «Згадай Авраама» тощо — згадав ці три міри праотців. Те, що сказав «Ізраїля», а не «Якова», — щоб додати сили його мірі, Тіферет, середній лінії. [П3398] [П3399]

Яд Єгуда · יח

(יח) Вав у וישראל, «та Ізраїля».

Яд Єгуда · יט

(יט) «Ламед»: бо, коли долучаються до Якова, до Ізраїля, умилостивлює міру Біни. Адже ламед натякає на Біну, яка зветься «вежею, що ширяє в повітрі», як відомо; вона «додає над תו"ק?» —

Яд Єгуда · יט · продовження

הוספת על תו"ק? [непевний вислів]. [П3400] [П3401]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Лише просте бажання», як сказано на початку: חונן ותכלל?, «дарує милість і охоплює?»; «і немає руки» — ואין היד — ומה?, «і що?» [непевний обірваний вислів]. [П3402] [П3403]

Яд Єгуда · כא

(כא) «Той, хто поспішно береться заперечувати», тим самим входить до сказаного мудрецями, благословенної пам'яті, у мішні глави2 трактату «Хаґіґа»: «Кожному, хто розглядає чотири речі, ретуй йому, щоб не прийшов у світ: що вгорі, що внизу, що перед тим і що після того. І кожному, хто не дбає про славу свого Творця, ретуй йому, щоб не прийшов у світ». Адже це той, хто вдивляється у саму сутність Всюдисущого, צ"ב [скорочення]; він не дбає про славу свого Творця. Тим паче що через це його потягне досліджувати те, що передує часові й що після нього. [П3404]

Яд Єгуда · כב

(כב) Це й точність слова רתוי: пояснити його буквально, від רתת, «тремтіння». Намір такий: тремтіння світу — для нього, бо світ тремтить перед ним, ніби він не прийшов у світ. Немає потреби в сказаному Раші, що רתוי — від милосердя: тобто він був би помилуваний, якби не прийшов у світ, тощо. Дивись там та в «Арух». [П3405]

Яд Єгуда · כג

(כג) «І від святих живих істот виведемо тим більше», щоб наші слова були нечисленними. Як сказав Когелет: «Бо אלהים у небесах», тощо. Вони більше мовчать, ніж говорять, як наведено у главі2 трактату «Хаґіґа», аркуш13: «Що таке חשמל, хашмаль?» Рав Єгуда сказав: «Живі вогненні істоти, що говорять», חיות אש ממללות. У барайті навчено: часом мовчать, часом говорять; коли слово виходить з уст Святого, благословенний Він, мовчать, тощо. [П3406]

Яд Єгуда · כד

(כד) «Їхнє мовлення»: потрібне «слово чи два, яких не визначено», מלה או שתיים שלא הוכרעו; з-під небозводу, הכנוי?, «названого?» [непевна форма], над їхніми головами. І повертаються, «і схиляють свою життєвість у Шехіні до співів?» — ומכופפי חיותן בשכינה לזמירות?. Так само, коли стоять у мовчанні, їхні крила опускаються,

Яд Єгуда · כד · продовження

припиняючи мовлення, як пояснив там Раші. [П3407] [П3408]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 9

Хікур Дін — частина IV — глава 10

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30

Йоель Моше · 1

«Про стримування вдивляння» тощо. Тобто знання й вибір — речі, які суперечать одна одній. Проте, навпаки, ті самі вірші вказують на їхню істинність: усе — одне.

Перший вірш: «Бо не Мої думки» тощо. Тобто «Мої думки» — це «не» в Ацилуті, де ніщо й небуття. Простота Його думок, благословенний Він, — це три перші, у таємниці думки; а небуття — Ейн-Соф. За змістом загальної відсутності — це Кетер, де зовсім неможливо сказати «є»; або מחק' המיוחד [неясна фраза], Хохма й Біна, відокремлені у відсутності: вони — дві тисячі перед світом, коли можна сказати деяке «є». Проте ніщо передує всім ступеням, і саме вони є думками, належними нам у намірі заповідей. У цьому зміст «бо не — ваші думки»: там мають бути ваші думки. [П3415]

«І не ваші дороги — Мої дороги» тощо. Тобто там,

Рама з Фано

Скуштуйте й побачте: вірші, які Рамбам навів, щоб стримати вдивляння в обговорення знання, самі вказують на його істинність. Пророк сказав: «Бо Мої думки — не ваші думки». Це означає: простота Його думок, благословенний Він, на їхньому початку, коли вони — наче ніщо й небуття, за змістом загальної або окремої відсутності, яка передує кожній речі, — саме вони є нашими думками, належними нам у намірі заповідей. Це — міра добра. Про міру зла сказано: «І не ваші дороги — Мої дороги». Бо припинення наших матеріальних доріг і залишення їх у цілковитій відсутності — «не вбивай», «не чини перелюбу», «не кради» — це дороги Всюдисущого, який наказав їх припинити й скасувати. [П3409]

Як небеса піднеслися над землею, — адже у ввігнутості склепіння неба не було закладено рівномірно обертатися на висоті над центром інакше, як через виявлення форми землі; отже, у цьому земля передувала, хоча небеса передували в їхньому створенні у можливості, про яке сказано на початку Тори, — так Мої дороги у знанні піднеслися й

Йоель Моше · 1 · продовження

де ваші дороги — «не», у відступі від зла: «не вбивай», «не чини перелюбу», — саме вони є дорогами Всюдисущого. І хоча שביה"כ י"ט מ"ש [нерозкрита фраза зі скороченнями], це з боку шести останніх у ній. Але дві перші в ній — у таємниці відсутності; там вони були в таємниці «І твій народ — усі праведні». [П3416]

«Як піднеслися» тощо — він пояснює кінець згаданого вірша «Бо не Мої думки» тощо: «Бо піднеслися небеса над землею». Він пояснює, що висота небес розпізнається лише через виявлення землі. Це — מארץ, «від землі»: за природою кожної круглої та кулястої речі її висота розпізнається лише через точку, центр землі, бо її світ рівний з усіх боків. Висота застосовна до неї лише через висоту від центру землі. У цьому земля передувала: хоча у можливості небеса передували, у цьому

Йоель Моше · 1 · продовження

здійсненні земля передувала. Це сказане на початку Тори: «На початку створив Бог небеса й землю». «Створив» — лише у можливості. Натомість далі сказано: «У день, коли Господь Бог зробив землю й небеса» — це роблення у здійсненні.

«Так піднеслися» тощо, «у знанні» тощо, «від ваших доріг у виборі відступати від зла», за змістом «Вони й кривди не чинили — Його дорогами ходили». Цим розв'язується, чому він не сказав «І Мої дороги — не як ваші дороги», як сказав про «Мої думки — ваші думки».

«Буденне управління» тощо. Для розуміння цього — כא"ל [нерозкрите скорочення]: остання ге має дві лінії й отримує вплив від двох ліній першої ге; дивись «Зогар», «Ва-ера». Це пояснення вірша «Її дороги — дороги приємності», тобто першої ге, «і всі її стежки — мир»: через Єсод, названий Миром, вона здобуває стежку, яка є Хохмою. Тефілін שמנית [непевне: «які накладають»], у будні — у таємниці впливу з Біни, у таємниці шат зі шкіри, עו"ר, з аїн. А в шабат через Єсод: ש"לום ב'שבת ת'תברך, «мир — у шабат — будеш

Рама з Фано · продовження

зміцніли від ваших доріг у виборі відступати від зла. Це за змістом тефілін Володаря світу, через які відбувається буденне управління, як пояснено в нас у трактаті «Га-тотафот». «І Мої думки — від ваших думок» у чиненні добра заради Небес, тим способом, який ми пояснили тут у главі 8, за змістом шабатів Господа. [П3410]

Спільне в них — те, що світ судиться добром. У Його суді, благословенний Він, є лише справедливі терези щодо кількості добра, яке дістанеться Його створінням: мало чи багато. Бо винагорода за заповідь — заповідь, і той, хто її обирає, обирає її винагороду, властиву їй, з неї й у ній. Адже ім'я Господа, ה', назване на ній, як відомо з поділу літер по дві: прихованих і відкритих, цих — у мовленні та дії, а тих — у думці й волі серця. І вони, і їхня заміна — святі в довершеного, чия внутрішність така сама, як його зовнішність. Натяк на це: «Через י"ה, י'ד'ו'ד — Творець світів», בי"ה י'ד'ו'ד צ'ור ע'ולמים. י"ה, י"ה — двічі: одне саме по собі, а одне на початку невимовного Імені; тобто вони та їхня заміна або їхні сліди — для тих, хто знає його таємницю. [П3411]

У стражданнях, смерті й карах Геєни є лише подвійне добро, за змістом «І ось — дуже добре», сказаного про скасування того, що скасовує, як ми пояснили. Той, хто обирає переступ, обирає його відплату, яка приходить сама собою. Тому тут немає відмови від належного, а лише довготерпіння; і воно — з того добра, яким судиться

Йоель Моше · 1 · продовження

б л а г о с л о в е н н и й », початкові літери — שבת, — отримує вплив із Хохми в таємниці шат світла, א"ור, з алеф. [П3417]

Це — «Я обдумав свої дороги й поверну свої ноги до Твоїх свідчень»: у будні вплив із боку Біни, через дві її лінії. Але в день шабату вона зветься думкою. Це — «Я обдумав свої дороги»: те, що було «моїми дорогами», стане таємницею думки, Хохми. «І поверну свої ноги» — через це, бо в усі будні Шехіна — у таємниці «її ноги сходять до смерті». Це שבת: шин із трьома верхівками відповідає трьом лініям ге; בת עין, «зіниця ока», — це йод, Хохма. Таке й пояснення слів Автора: буденне управління зветься «Мої дороги», а шабати Господа — «думка». [П3418]

«Бо ім'я Господа, י"י, назване на тобі» — тобто на заповіді: י"ה — מ"צ у поділі літер, які в і д п о в і д а ю т ь прихованому й відкритому. «Ці» — тобто ו"ה, відповідні мовленню й дії у відкритому; це — «мовлення та дія». А «ті» — מ"צ, що за АТ-БАШ є י"ה, відповідні прихованому, у думці й волі: там Ім'я י"ה приховане через заміну літер. [П3419]

Йоель Моше · 1 · продовження

«І вони» тощо — тобто Ім’я ה”י; «і їхня заміна» — замінені літери, тобто מ”צ. Усе святе в праведника, і все в його вчинках, שנ”כ [неросзкрите скорочення]: його внутрішність така сама, як зовнішність; усе святе. «Або сліди» тощо — тобто приховане י”וה ב”ה теж за гематрією ה”י. Це — «від його половини наповниться його слово». [П3420]

«Сказаного про скасування» тощо — як сказано в мідраші «Берешіт раба»: «І ось — дуже добре» — це ангел смерті. «У місяцях, у яких немає року» тощо — це місяці до народження, коли людину заклинають, перш ніж вона вийде на повітря світу: «Будь праведною», тощо, як сказано в Ґемарі.

«Викривить його дорогу» тощо. Тобто людина згрішить ще перед виходом на повітря світу — відразу «І засмутився у Своєму серці». Це — «І на Господа гніватиметься серце його», у внутрішніх покоях, де має місце смуток, як сказано в Ґемарі: «Це — у внутрішніх покоях», тощо, за читанням Раші. [П3421]

«І все — відповідно до більшості» тощо. Він

Рама з Фано · продовження

світ. Кожного вже застерегли про це в місяцях, у яких немає року. Відтоді, коли було передбачено, що його глупота викривить його дорогу, — «на Господа гніватиметься серце його», за змістом внутрішніх покоїв, про які мудреці сказали в розділі «Ейн доршін», що в них є смуток: за читанням Раші й поясненням мудреця в «Пардес ріммонім», а не за оберненим читанням рабі Тодроса га-Леві. [П3412]

«І все — відповідно до більшості вчинків». Це означає: цілий світ судиться за своєю більшістю. Також це натякає на «Від лінощів осідає стеля» — буття у можливості, яке належить діянню заповідей у коренях нешамот: воно не скасується, боронь Боже, а залишиться осілим і несвітлим увесь час лінощів. «І від опущених рук» — коли знаряддя дії займаються низькими й ганебними речами — «протікає дім», на певний час; згодом він знову буде відбудований. Адже написано: «І ти обрав життя», ובחרת בחיים, — минуле замість майбутнього. І те, і те справджується: ми вже обрали життя, коли були з Царем у Його праці, а також на Синаї; і нам забезпечено обрати його в належний час та в довершеному здійсненні. [П3413]

Це велике правило в Торі: скрізь, де майбутнє стоїть замість минулого, а минуле — замість майбутнього, ти маєш витлумачити обидва, щоб вони були пов’язані правдиво й прямо. «Від них, сину, стережися»: тобі немає діла до них інакше, як через служіння

Йоель Моше · 1 · продовження

пояснює всю мішну: «Усе передбачено й відкрите перед Ним» — знання; попри це вибір у руці людини, і це — «право надано». Тому світ судиться добром — справедливо, оскільки людина має вибір. «Не скасується» тощо — буття не скасується, а залишиться осілим, тощо. «Згодом він знову буде відбудований» — усе буде виправлене загальним виправленням, яке пояснюється у главі 11. «І ти відтяв», וכרתת, тощо: вав обертає його в майбутнє. «І те, і те» означає: і минуле, і майбутнє справджуються. Ми вже обрали у світі душ, перш ніж були створені, коли були з Царем у Його праці; на Синаї, де були всі нешамот — «хто є тут, хто не є тут»; і нам забезпечено обрати в майбутньому, коли все буде виправлене в майбутньому. [П3422]

Яд Єгуда · 1

«Скуштуйте й побачте» тощо — пов’язане з попередньою главою.

Яд Єгуда · 2

«Бо вірші, які навів Рамбам» тощо. У главі 5 законів покаяння, порушивши питання Його знання, благословенний Він, і людського вибору: «Хто мудрий і зрозуміє це? Якщо є знання — де

Яд Єгуда · 2 · продовження

вибір?», אם ידיעה איה הבחירה? [непевне прочитання]. Його думка, благословенної

Рама з Фано · продовження

мудрецям — припис за приписом, рядок за рядком, і за Торою, якої вони тебе навчатимуть. [П3414]

Яд Єгуда · 2 · продовження

пам’яті, така: у нас немає сили зрозуміти Його знання, благословенний Він, бо воно не таке, як наше. Наше знання й наша сутність — дві речі; у Нього, благословенний Він, не так: Він і Його знання — одне. Як неможливо осягнути Його сутність, так неможливо осягнути Його знання. Він сказав, що про це пророк мовив: «Бо Мої думки — не ваші думки», тощо. Хоча, за його думкою, ці вірші навчають людину стримуватися від вдивляння в обговорення знання — «глибоке, глибоке, хто знайде його?» — проте, за нашим поясненням, вони також підтверджують і з необхідністю встановлюють знання. [П3423]

Яд Єгуда · 3

«Пророк сказав: “Бо Мої думки — не ваші думки”». וכ”פ? [непевне скорочення]: «Мої думки», коли вони були на початку, перед בהיות הבחירה? [непевне: «буттям вибору»], — «не», לא, бо тоді вони були в цілковитій простоті, відокремлені від будь-якого визначення вибором, — ваші власні думки [прогалина у джерелі] і подібне. [П3424] [П3425]

Яд Єгуда · 4

«За змістом» тощо. Тобто כידק? [непевне слово] називати Його думки, благословенний Він, у простоті, בכנו? [непевне: «назвою»], — «не», לא, як відсутність називають початком щодо… לגבי [незавершений зв’язок], як пояснив філософ. І загальна відсутність, що передувала світові, і окрема відсутність, яка постає у світі щодня, — обидві називаються початками, хоча вони є відсутностями. [П3426] [П3427]

Яд Єгуда · 5

«Це — міра добра» [прогалина у джерелі]. [П3428]

Яд Єгуда · 6

«Про міру зла» — іншим висловом, як сказано: «І не ваші дороги — Мої дороги». Тобто в матеріальних дорогах, «які ви врятуєте й зробите», החמריים אשר תצילו ותעשו? [непевна фраза], їх — יאלה? [невстановлене слово]; там немає Моїх доріг і Моєї волі. Навпаки, Я забажав «підкорити добро», להכניע הטוב בחורי וצדיכם? [решта фрази не встановлена]. А сказане далі:

Яд Єгуда · 6 · продовження

«Бо…» [П3429] [П3430]

Яд Єгуда · 7

«Піднеслися небеса над землею» тощо. Пояснення: висота небес розпізнається лише від землі. Адже небеса — сфери, які постійно обертаються по колу, «які навпроти», שהם כנגד? [непевне прочитання], землі; вона для них — наче центр усередині кулястої округлості. Від нього небесам приписують висоту: про них кажуть, що вони піднеслися від його рівня, בערך מה? [непевне: «у якомусь відношенні / відношенні до чого?»]. А якщо земля [прогалина у джерелі], небесам не приписується висоти. У цьому суперечка мудреців, благословенної пам’яті: чи небеса передували у створенні, чи земля. Слова обох істинні: небеса спершу створені у можливості, тому Писання спершу поставило їх попереду: «небеса й землю». Але у здійсненні… [П3431]

Яд Єгуда · 8

Земля створена спочатку, як написано: «У день, коли Господь Бог зробив землю й небеса». Небеса співвідносяться лише із землею. Смисловий розклад Писання: як висоти небес співвіднесені, נתייחסו? [непевне прочитання], із землею, так Мої дороги — האלה להיותי על טוהר מרב? [непевний зв’язок: «ці… бути Мені… чистота…»] — піднеслися [прогалина у джерелі] від ваших доріг, які ви так обрали. Бо від вас він навчатиметься — את בחוי וגודלי חיים עינביי’? את הבוחריכם? [смисл фрагмента не встановлений]; тим паче Моє знання, яке не примушує, і Мої прості думки, הפשוטי’? [непевне прочитання], також יכרי’? [невстановлене слово] — від ваших думок у вас самих, כנאות להם כהם? [непевний фрагмент]. Як… ось цей вірш підтверджує й з необхідністю встановлює знання разом із вибором. [П3432] [П3433]

Яд Єгуда · 9

«За змістом тефілін» — כביוסקי’? [невстановлений фрагмент] Володареві світу. Як сказали мудреці, благословенної пам’яті, у першому розділі «Брахот»: «Тефілін Володаря

Яд Єгуда · 9 · продовження

світу — що в них написано?» Тощо. Причина — бо… [П3434]

Яд Єгуда · 10

«Через які відбувається буденне управління». За відомим із «Тіккунім» і «Зогару», розділ «Ноах», у будні Шехіна вдягається в Метатрона: через нього відбувається сполучення і через нього Шехіна отримує вплив згори. Це сказане пророком: «Брама буде замкнена шість днів роботи». Не так у день шабату: сполучення відбувається без посередника, як написано: «А в день шабату відчиниться».

Ми вже знаємо намір: тефілін руки — таємниця сполучення Метатрона; «Зогар», кінець розділу «Бешалах», та розділ «Мецора», сторінка 36, חמי? [непевне: «дивись»]. Ось слова: «Коли накладає тефілін руки, треба простягнути ліву руку до серця й зв'язати її вузлом правою, щоб пов'язати це з тим у сполученні вгорі», לאתקשרא דא בדא בזוגא? [непевне прочитання], тощо. «І ось увінчаний тефілін Святого, благословенний Він», והנה מעוטר בתפילין דקב"ה? [непевний зв'язок] [прогалина у джерелі], як також сказано там: вони теж належать до таємниці сполучення.

Тож мудреці слушно кажуть «тефілін Володаря світу», маючи на увазі Метатрона, князя світу, через якого — сполучення в будні. Проте шабат — не час тефілін; тоді всі брами відчинені, והתכירי סיברא? [невстановлена фраза], щоб осяялася нешама, נשמתא? [непевне прочитання], без посередника [прогалина у джерелі]. Також тут сказано: «Так Мої дороги піднеслися від ваших доріг», бо дороги Господа — назва Шехіни. «Ці — чим вони піднесуться від доріг Ізраїлю внизу?», אלה במה יתעלו מדרכי ישרי שלמטה? [непевна фраза], зокрема в аспекті, בבחינת? [непевне прочитання], «відступи від зла», у якому підкоряться, שבה יתכנעו? [непевне прочитання], кліпот довкола внизу, סביב למטה? [непевне прочитання], у вищому рабі Метатроні, який вдягається в них. І так само… [П3435] [П3436]

Яд Єгуда · 11

Його думки «за їхнім простим змістом», כפשוטן? [непевне прочитання], без входження у הכנס למניעת הצדדי? [непевне: «входження до обмеження сторін»]. Кінець цитати; дивись там,

Яд Єгуда · 11 · продовження

בע"ב [скорочена адреса]. [П3437] [П3438]

Яд Єгуда · 12

שכחות יקרו? [непевний початок: «сили…»] також зазнаватимуть впливу від учинків Ізраїлю, כוונים? [непевне слово], як відомо: через пробудження знизу пробуджується пробудження вгорі. [П3439]

Яд Єгуда · 13

«Спільне» у знанні й виборі — світ судиться добром. Це кінець мішни; проте відповідно до поясненого, שנתבאר? [непевне прочитання], вище, у першій главі. Тут намір такий: обоє рівні в тому, що світ судиться з огляду на передбачене Господом — дати винагороду й кару. Адже Святий, благословенний Він, не применшує винагороди жодного створіння й не зараховує винагороду за заповідь проти [прогалина у джерелі], як у мідраші «Шохер тов», розділ 23, і як також сказав рабейну Бах'я, розділ «Екев». Так само вибір спричиняє це: хто обирає добро, той здобуває і його винагороду, яка випливає з нього сама собою. І це саме — מורה אין הוי למעלה מפעיליו? [непевний висновок: «указує… немає… вгорі… його діячі»]. [П3440] [П3441]

Яд Єгуда · 14

«Бо ім'я Господа, ה', назване» на מצוה, «заповіді»: літери י"ה — саме ті літери, що за АТ-БАШ צ"מ, שהם הן האותיות א"ת ב"ש צ"מ? [непевна фраза]; разом із двома останніми літерами ו"ה — ось מצוה. Те, що в Торі написано лише першими літерами, пояснюється тим, що вони важливіші від останніх: літери י"ה охоплюють три перші сефіри, а ו"ה охоплюють сім днів будови, як відомо. Тому мовлення й дія відповідають останнім літерам, а думка й воля серця — першим, як також у «Рая мегемна», розділ «Кедошім», сторінка קפ"ב? [182, непевне прочитання] [прогалина у джерелі]. У прихованому — натяк, що вони עלמן ותופן? [невстановлений фрагмент] у літерах [прогалина у джерелі]; ось іще раз מצוה? [«заповідь», непевне прочитання]. [П3442] [П3443]

Яд Єгуда · 15

Йому — в самому Імені י"ה і двох літерах י"ה, שבהם היה מרובע להמירון? [непевний зв'язок: «у яких було… квадрат / почетверення… заміна»], літери

Яд Єгуда · 15 · продовження

מ"צ? [непевне прочитання]. [П3444] [П3445]

Яд Єгуда · 16

Йому — у їхніх слідах, які в літерах у розгортанні, כ"ה? [25 або скорочення; непевне]. Тобто י"ו із י"ד, ге із ה"ה? [непевне прочитання] становлять כ"ו? [26; непевне прочитання]. Ось іще раз י"ה. [П3446] [П3447]

Яд Єгуда · 17

«І немає страждань» тощо. Тобто й мірою кари світ судиться добром: у покараннях зовсім немає зла, лише подвійне добро — очистити провину й знищити בילע"ד? [непевний фрагмент] — «з нами», עמנו [зв'язок не встановлений]. [П3448] [П3449]

Яд Єгуда · 18

«Сказаного про скасування», בטול בילע"ד? [непевна фраза] — скасовує вигнання, як сказано вище, частина II, глава 6. [П3450]

Яд Єгуда · 19

«Той, хто обирає переступ» тощо. Тобто через вибір це теж йому на добро: «у тому переступі постала його провина», באות׳ עברה נוצר עוונ׳ והדבר בנמשך מהבעונים? [решта непевної фрази не встановлена], і також виконує свою дію. [П3451] [П3452]

Яд Єгуда · 20

Святий, благословенний Він, не відмовляється від належного цілком. Бо «разом із тим, що Він…», כי עם בהיותו יוגע? [непевний зв'язок], у добрі Він מתליו? [невстановлене слово]; лише виявляє довготерпіння. І це також גם ה׳? [непевне продовження] — з добра, яким судиться світ. [П3453] [П3454]

Яд Єгуда · 21

«І вже הורה?» [непевне: «наставив / навчив»] кожну людину, і вона приведена до присяги [прогалина у джерелі], перш ніж вийшла на повітря світу, щоб обирала добро; як у розділі «Га-маппелет», аркуш 30б. [П3455] [П3456]

Яд Єгуда · 22

Через те, що перед Ним, благословенний Він, було передбачено, שיהי׳ בלחי? [непевна фраза: «що буде…»], зло — також, щоб світ судився добром, за написаним: «Глупота людини викривить її дорогу, і на Господа гніватиметься серце її» (Приповісті 19). Намір слів על ה׳ — Біна, як пояснено в «Зогарі» в багатьох місцях; суди

Яд Єгуда · 22 · продовження

пробуджуються з неї [прогалина у джерелі], бо хіба ж не [прогалина у джерелі], хіба ж не: що далі суд передається через ступені, то більше він меншає, як пояснено в «Пардес», брама «Сутність», וכנגה ג"כ? [непевне закінчення]. [П3457] [П3458]

Яд Єгуда · 23

«У розділі "Ейн доршін"», וכדמסיקנ׳? [непевне: «і як ми висновуємо»], — це в першому розділі, аркуш 5б: «А якщо не послухаєш, у потаємних місцях плакатиме моя душа», тощо. Рабі Шмуель бар Іцхак сказав: «Потаємні місця» — є у Святого, благословенний Він, місце, де Він плаче, і його ім'я — «Потаємні місця», тощо. «Чи є плач перед Святим, благословенний Він? Адже рав Папа сказав: "Немає смутку перед Святим, благословенний Він", як сказано: "Велич і пишнота перед Ним, сила й радість у Його місці"». Це не трудність: одне — у внутрішніх покоях, друге — у зовнішніх. «А в зовнішніх — ні? Адже написано…», тощо.

Так читає Раші: у внутрішніх покоях є смуток. Великий учитель рабі Моше קורדוויר"ו? [Кордоверо; непевне написання] дивується в тому місці «Пардес»: внутрішні покої — назва Біни, а там немає смутку й суду, «який сходить із неї, а в інших…», היורד ממנה ובשארי? [непевний зв'язок], сефірот, які є зовнішніми покоями, немає смутку й суду — מאין עלמן? [непевне закінчення: «звідки…»]. Він, благословенної пам'яті, розходиться з рабі Тодросом га-Леві, який читає навпаки: у внутрішніх покоях немає, як сказано там; дивись там. [П3459] [П3460]

Яд Єгуда · 24

«І все» тощо. Тут пояснюється кінець мішни: «І все — відповідно до більшості вчинків». За нашим поясненням, «пояснюються», מתפרשי׳? [непевне прочитання], — намір: відповідно до більшості вчинків усього цілого світу, למענם? [непевне: «задля них»]. [П3461]

Яд Єгуда · 25

Ці також натякнули тут на внутрішність назви «діяння», яке підноситься у можливості вгорі, у сефірот, що є коренями нешамот. Як відомо, заповіді внизу — саме жіночі води, які дають силу вгорі для вищого сполучення, צ"ה? [невстановлене скорочення], щоб творити силу

Яд Єгуда · 25 · продовження

нешамот. Це сказане спочатку: «Відповідно до більшості вчинків». Коли заповіді внизу припиняються [прогалина у джерелі], сила, що підноситься від них. Як сказано (Когелет 10): «Від лінощів осідає стеля, і від опущених рук протікає дім». Намір: через лінощі щодо заповідей «осідає й може», ימך ויוכל? [непевна фраза], вгорі сила, яка вкриває нешамот [прогалина у джерелі]. [П3462] [П3463]

Яд Єгуда · 26

Сполучення не скасується, боронь Боже. Проте, אכן? [непевне прочитання], «від опущених рук», коли руки складуться, וסתרי כלי מכנם נזכרי העצלו'? [смисл фрагмента не встановлений]. Тобто коли до цього ще приєднаються лінощі… [П3464] [П3465]

Яд Єгуда · 27

Протікатиме й уже збудований дім — тобто нешамот, які вже прийшли у світ. Сказано

Яд Єгуда · 27 · продовження

«протікатиме», а не «буде зруйнований»: цим дано натяк, що він не зникне; це на певний час, а згодом він знову буде відбудований у майбутньому, коли вони будуть виправлені.

Яд Єгуда · 28

«Минуле замість майбутнього», якби не обертальний вав, — щоб натякнути, що й те, й те справджується.

Яд Єгуда · 29

«Із Царем» — у світі Брія, як сказали мудреці, благословенної пам'яті: Він радився з нешамот праведників.

Яд Єгуда · 30

«А також на Синаї» були всі нешамот — ті, хто є, і ті, кого тут немає. І нам забезпечено, що вони будуть там у майбутньому, בזוכיהם? [непевне слово]. [П3466] [П3467]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 10

Хікур Дін — частина IV — глава 11

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39

Йоель Моше · 1

«Благословення Богові» тощо. Скрізь, де сказано «благословенний», назване ה', Господь, хіба що перед тим було щось подібне до цієї події: загальне виправлення, коли все буде виправлене. Тоді «благословенний» сказано щодо אלהים, бо всі закликатимуть ім'я Господа, і Господь буде один, і Його ім'я — одне. Інакше можна помилитися, бо й ідолопоклонний предмет зветься אלהים.

Рама з Фано

Загальне виправлення, про яке ми сказали, — припинення нечистоти в усіх створінь — є тим, на що ми завжди сподіваємося. У Писанні ти не знайдеш благословення Богові, אלהים, а лише самому Господеві, ה', хіба що перед ним явно або натяком згадано щось подібне до цієї події. Так само — щодо синів Ґада й синів Рувима, коли вони зняли із себе підозру в чужому служінні через збудований ними жертовник. Бо це благословення доречне лише тоді, коли є достовірне розрізнення, що благословляють Бога Святого, אלהים קדושים, а не іншого. [П3468]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Сказано в другій частині» тощо — у другій частині: «Благословенне Ім'я Іменем». «Бо виводять із його контексту» — з богохульника, про якого теж ідеться в цій мішні. Там богохульник каже: «Нехай Йосі вразить Йосі», тобто Ім'я Іменем. Так само тут щодо благословення: благословляє Ім'я Іменем. «Небеса відповідатимуть» тощо — небеса є Тіферет, а земля — Малхут. «Що в "Сфат емет"», שהיא בשפת

Йоель Моше · 1 · продовження

אמת, — тобто в книзі «Сфат емет», яку склав цей Автор. [П3476]

«І в такому випадку»: коли благословляє Ім'я Іменем, побоюємося, що поєднає ім'я Небес з іншою річчю, як сказано: «йому немає діла до таємниць», בסתרי משׁ [стисла непевна фраза], тощо. Але коли просто благословляє Ім'я, після нього відповідають «амен». [П3477]

«Усі народи, плескайте в долоні» — усі будуть виправлені; саме тому «всі народи». «Підпорядкує народи нам» — усі будуть праведні; тоді «обере для нас» тощо. «Приведеш їх і насадиш їх» — приведеш і виправиш згадані народи, бо спочатку вони були нажахані, тощо.

«Більше від усіх богів» — Їтро знав, що Господь великий, більше від усіх богів, яким поклоняються. Якби ті божества знали, що з тих, кому поклоняються, стягують, вони не дали б себе спокусити стати предметом поклоніння. Отже, ע"פ [нерозкрите скорочення], вони не знають, а він це знав. Це «у речі, в якій вони зухвало вчинили»: божества дали себе спокусити стати предметом поклоніння

Рама з Фано · продовження

Тому в Єрусалимському Талмуді сказали: «Коли син Ноя благословив Ім'я, після нього відповідають "амен"; коли благословив Іменем, не відповідають». Нам видається слушним пояснення, що в другій частині йдеться про благословення Імені Іменем: це річ, яку виводять із її контексту, і вона походить від випадку богохульника. Адже знання протилежностей — одне. Це подібно до сказаного Осією: «Небеса відповідатимуть землі», — однією мовою з висловом нашого царя Давида: «Бо на Тебе, Господи, ה', я сподівався; Ти відповіси, Господи, ה', Боже мій». Перше Ім'я — через йод-ге, друге — через алеф-далет. У такому випадку ми побоюємося щодо нього поєднання імені Небес з іншою річчю, оскільки йому немає діла до Тори Мойсея, нашого вчителя, і за неї він підлягає смерті: він не входить у її глибину й змінює її смисл. Але просто благословляти Ім'я йому дозволено за Торою синів Ноя, і щодо неї він — наче первосвященник. [П3469]

Про це загальне виправлення сини Корея сказали: «Усі народи, плескайте в долоні», — і весь псалом, як видно з його простого змісту. Сказано: «Підпорядкує народи нам», а тоді «обере для нас наш спадок — велич Якова, яку Він любить повіки». Адже написано: «Я жадаю величі Якова», מתאב אנכי את גאון יעקב. Їхньому Володареві не до вподоби пояснювати це як מתעב, «відчуваю відразу», боронь Боже; це від «Душа моя знемагає від жадання». Наче можна

Йоель Моше · 1 · продовження

— у цьому їхня зухвалість. [П3478]

«За змістом: який цар народів» тощо — у книзі «Зогар» порядок вірша обертається: «Який цар народів — דלא יראוך, "що не боятимуться Тебе"?» [Нерівне узгодження.] Усі визнають Твою божественність. «Очиститися, як він» — народам світу належало очиститися, як Їтро.

«Чого не висловив його язик» тощо. Сказавши «Господь царюватиме» в майбутньому й не сказавши «царював» у минулому, він доповнив свою молитву в пісні Мойсея проханням про теперішнє: тоді буде «місце для Твого перебування», коли в майбутньому всі будуть виправлені. Це — «приведеш їх і насадиш їх», тощо, «місце для Твого перебування», тощо. «Бог зацарював над народами» — вони теж будуть виправлені; тоді Бог сяде на Своєму святому престолі.

«Наче вигляд людини» тощо. У «Канфей йона» пояснено: Єзекіїль бачив у Єцирі, а Ісая — у Єцирі, ביצירי? [непевне прочитання]. Він бачив, що в майбутньому все буде виправлене й усі народи стануть місцем для престолу. Це — «приведеш їх», народи

Йоель Моше · 1 · продовження

світу; тоді вони стануть місцем для Твого перебування, як вище. [П3479]

«Уся нешама» тощо. Пояснення в книзі «Олам катан»: усі частини нешами — там п'ять ступенів, נרנ"חי; у кожному порядку — п'ятдесят аспектів, נ', тож ось ה"י, п'ятнадцять. Тому не сказано «нехай хвалить для Яг», תהלל לי"ה: той, хто хвалить, є хвалою, є ה"י; і людина, яка хвалить, теж зветься ה"י. «Як сказано» — тобто נב"ה [нерозкрите скорочення]. [П3480] [П3481]

Яд Єгуда · 1

«Загальне виправлення», через яке буде виправлено весь цілий світ, — про нього ми сказали в попередніх главах.

Яд Єгуда · 2

«Не знайдеш у Писанні» благословення, віднесеного до Імені אלהים, щоб сказати «Благословенний Бог», ברוך אלהים. Адже всі благословення віднесені лише до Імені ה', і Писання каже в них: «Благословенний Господь», ברוך ה'.

Яд Єгуда · 3

Хіба що раніше згадано загальне виправлення — явно чи натяком, як «Благословляйте, народи, нашого Бога»; «Благословенний Бог,

Рама з Фано · продовження

так сказати: Він жадає того, чого не може досягти, бо все в руках Небес, крім страху Небес. [П3470]

Мойсей, наш учитель, мир йому, висловив ці наміри словами: «Приведеш їх і насадиш їх на горі Твого спадку». Безсумнівно, множина в цьому вірші стосується народів, згаданих раніше: вони були нажахані страхом Господа й пишнотою Його величі. Їм належало вчитися в Їтро. Він спочатку був священником усіх богів — а вони не боги; потім увійшов під крила Шехіни. Від усіх богів, про яких написано «Вчиню суди», він пізнав, що Господь великий — як перевага світла з темряви. [П3471]

Або: «Я знаю більше від усіх богів, яким поклоняються, що Господь великий». Їхній брак знання — через те, в чому вони зухвало вчинили проти самих себе: дали себе спокусити стати предметом поклоніння, щоб у майбутньому з них стягли. Або ж: «Від них я пізнав, що Господь великий», бо всі визнають божественність першої причини, за змістом тлумачення рава Їви Сави: «Який цар народів не боятиметься Тебе?» Якби довколишні народи помудрішали й збагнули це, їм належало б очиститися, як він, коли Ізраїль мешкав біля них у пустелі. [П3472]

Тоді за днів Мойсея, нашого вчителя, мир йому, справдилося б те, чого він прагнув, говорячи: «Господь царюватиме навіки-віків». І хоч він не сказав «Господь царює; Господь

Яд Єгуда · 3 · продовження

який не відкинув моєї молитви» (Псалми 66). Увесь псалом перед цим говорить про загальне виправлення: «Уся земля поклониться Тобі», тощо. Так само «У зібраннях благословляйте Бога» (там, 68) говорить про розсічення Червоного моря, що належало до цього. Ще там: «Бог Ізраїлю — Він дає силу й могутність народові; благословенний Бог», — бо вже згадано: «Царства землі, співайте Богові», тощо [прогалина у джерелі]. Це коли вже згадано загальне виправлення: тоді всі, хто приходить у світ, визнають і знатимуть, що Господь один і Його ім'я одне, і у світі більше не буде ідолопоклонства. Дивись у «Зогарі», «Мішпатім», сторінка ק"י [110; непевне прочитання], сторона б, щодо שאל אלהים [непевне: «спитав / попросив Бог»]. Ось слова: [прогалина у джерелі] «Бо Ти великий і чиниш чудеса; Ти — Бог, Ти один» [прогалина у джерелі], тощо; дивись там. [П3482] [П3483]

Яд Єгуда · 4

Так само пояснюється сказане в Ісуса Навина, глава 22: «І благословили Бога сини Ізраїлю». Це сказано про синів Ґада й синів Рувима, коли вони зняли із себе підозру в ідолопоклонстві; тут немає місця для помилки.

Яд Єгуда · 5

«Бо не доречне», תאות [непевне прочитання], це благословення Імені אלהים, א"כ [непевне скорочення], тощо. [П3484] [П3485]

Яд Єгуда · 6

«Тому сказали в Єрусалимському Талмуді», צ"ל [непевне скорочення], тощо. За його викладом це означає: якщо благословив саме Ім'я, не побоюємося, що він має на думці ідолопоклонство, й відповідаємо після нього «амен». Інакше, якщо благословив людину чи подібне до неї Іменем: побоюємося, що його намір — благословити її тим ідолопоклонним предметом. [П3486] [П3487]

Яд Єгуда · 7

«Нам видається слушним», що й друга частина говорить про того, хто благословив Ім'я, але назвав його Іменем; щодо нього побоюємося поєднання імені Небес з іншою річчю. Отже, сказано: «Благословив Ім'я Іменем», тощо.

Яд Єгуда · 8

«Річ, яку виводять із її контексту»: йдеться про того, хто благословляє

Рама з Фано · продовження

царював», своїм молитовним наміром він доповнив те, чого не висловив його язик, як ми згадали наприкінці попередньої частини. Він просив про теперішнє, щоб воно тривало в майбутньому вигляді, а також про виправлення минулого, за змістом «Звесели нас за дні, коли Ти нас упокорював», поясненого раніше на початку трактату. [П3473]

Сини Корея сказали: «Бог зацарював над народами; Бог сів на Своєму святому престолі». Це престол, над подобою якого Єзекіїль бачив подобу, наче вигляд людини, на ньому вгорі. Про цей дивовижний взірець написано: «Я сказав: ви — боги, і всі ви — сини Всевишнього». А тепер, принаймні, змій сказав Єві правду: «І будете, як боги», — бо ми втратили сутнісну довершеність, і лишилася тільки подібність. Так само «Ось людина була як один» — усупереч волі Вишнього, який бажав, щоб вона була справді одним. [П3474]

Це за змістом «Уся нешама нехай хвалить Яг»: не сказано «кожна нешама» або «всі нешамот», а «вся нешама». Пізнай Його й служи Йому, і зрозумієш сказане «нехай хвалить Яг»: хвала, той, хто хвалить, і Той, кого хвалять, — одне. А зміст «боги й сини Всевишнього» стосується образу й подоби, як ми пояснили. [П3475]

Яд Єгуда · 8 · продовження

Ім'я.

Яд Єгуда · 9

А цей богохульник проклинає Ім'я Іменем, наприклад: «Нехай Йосі вразить Йосі», — як у мішні сьомого розділу «Санхедрін».

Яд Єгуда · 10

«Адже знання протилежностей», ההפכים [непевне прочитання], [прогалина у джерелі]; і так само отримує [прогалина у джерелі]. Цей зміст є… [П3488]

Яд Єгуда · 11

Як сказав Осія, глава 2: «І буде того дня, — слово Господа, — Я відповідатиму небесам, а вони відповідатимуть землі», тощо. Небеса — назва Тіферет, а земля — Малхут, як відомо. Намір: Ім'я Гавая відповідатиме небесам, бо це Ім'я, окремо властиве Тіферет, як відомо; а Тіферет відповідатиме й даруватиме вплив Малхут.

Яд Єгуда · 12

Це той самий вислів, який також сказав Давид.

Яд Єгуда · 13

«Перше»: «Бо на Тебе, Господи», כי לך ה', — це Ім'я Гавая. «Друге»: «Ти відповіси, Господи», אתה

Яд Єгуда · 13 · продовження

תענה ה' [непевне прочитання], — це Ім'я Адонай. Намір: Ти, Ім'я Гавая, Тіферет, відповіси й даруватимеш вплив мірам і Малхут. [П3489] [П3490]

Яд Єгуда · 14

«У такому випадку», כשברכתי [непевне: «коли я благословив»], — благословляє Ім'я Іменем, і після нього не відповідають «амен», бо побоюються поєднання імені Небес [прогалина у джерелі], щоб заборонити йому займатися

Яд Єгуда · 14 · продовження

Торою. [П3491] [П3492]

Яд Єгуда · 15

А коли просто благословляє Ім'я, не слід «навчити його», ללמדו [непевне прочитання], що його намір — ідолопоклонство. Адже з Тори синів Ноя, яким приписано, המצוים [непевне прочитання], щодо прокляття Бога, він пізнав ש"מ [нерозкрите скорочення] — благословляти Його. Його Тора наполегливо настановила його займатися нею; і більше того, щодо неї він — наче первосвященник, як відомо. [П3493] [П3494]

Яд Єгуда · 16

«Усі мої кості», тощо (Псалми 35). [П3495]

Яд Єгуда · 17

«Я жадаю» тощо (Амос 6). Це не означає огиди й відрази, як אלו המפרשי [непевне: «ці тлумачі»] дивляться на них. Натомість תואב [непевна форма] — від бажання й жадання: שכאוי [невстановлене слово] бажає й жадає помсти, «і гнобителів, які гноблять», ומציקים המציקים [непевний зв'язок], Ізраїль. Так написано, і як сказано: «Народ — у всьому, чого жадав, повіки», גוי בכל אשר תאב סלה [непевний цитатний зв'язок]. [П3496] [П3497]

Яд Єгуда · 18

«Про ці ההונות» [непевне слово] — у загальному виправленні та ובהסתימות ישראל [непевний фрагмент про Ізраїль]. [П3498] [П3499]

Яд Єгуда · 19

Бо ті способи, як сказано «приведеш їх і насадиш їх», указують, що йдеться не про Ізраїль, згідно з думкою мудреців, благословенної пам'яті: «Не сказано "приведеш нас", תביאנו [непевне прочитання]», тощо; вони пророкували й не знали, що пророкували. Тому згадав трохи, קצת דכ"ל [непевне скорочене місце], «приведеш їх і насадиш їх» в однині. «Отже, ось ідеться до сімдесяти… Едом і Моав», וא"כ הרי שמדבר לשבעים פלח אדום ומואב [непевна фраза]. І за тим, що згадано перед цим: «Тремтіння охопило мешканців Філістії, тоді нажахалися», тощо. Про них сказано «приведеш їх і насадиш їх» — за способом царя: вони будуть виправлені в майбутньому. [П3500] [П3501]

Яд Єгуда · 20

«Їм належало вчитися в Їтро», а вони не були близькі до виправлення; тому нажахалися.

Яд Єгуда · 20 · продовження

Писання сказало: попри це в майбутньому — «приведеш їх», тощо.

Яд Єгуда · 21

«Від усіх богів» тощо. У всякому разі Автор пояснює сказане щодо Їтро: «Тепер я пізнав, що Господь великий від усіх богів». Цей вислів важко узгодити: דכח"ו ח"ו [непевні скорочення; «боронь Боже»], немає дійсності в ідолопоклонстві, а [прогалина у джерелі] — «благословити його цілість», לברך כללו [неясний зв'язок]. Він сказав: «Тепер я від усіх богів пізнав, що Господь великий», тобто שבשבחו בשם שבחים [неясний фрагмент про хвалу], як написано: «І від усіх богів — ідоли народів», ומכל אלהים אלילי העמים. [П3502] [П3503]

Яд Єгуда · 22

Або намір Їтро такий: сказане «що Господь великий» я знав більше від усіх богів, яким поклоняються. Бо було відомо, що це Бог, — і «дали себе спокусити тим, кому поклоняються», ונתפתו להנעבדים [непевний зв'язок], — на них: стягнути з них, як стягнув із тих, кому поклоняються. А вони цього не знали й не розуміли: якби знали, що в майбутньому з них стягнуть, не дали б себе спокусити стати предметом поклоніння. [П3504] [П3505]

Яд Єгуда · 23

Отже, я пізнав від самих богів, що Господь великий, бо вони визнають Його божественність.

Яд Єгуда · 24

«Хто не боятиметься Тебе, Царю народів?» Старець витлумачив щодо «Мішпатім», сторінка 175, הסבא גבי משפטים ע' קע"ה [непевний фрагмент]: «Який цар народів не боятиметься Тебе?» — усі визнають Твою божественність. [П3506] [П3507]

Яд Єгуда · 25

Очиститися й прийняти юдаїзм, як він, — як Їтро.

Яд Єгуда · 26

І негайно здійснилося б загальне виправлення, якого прагнув Мойсей, говорячи: «Господь царюватиме». Хоча, שעם [непевне прочитання], він не сказав «Господь царює; Господь царював», бо передбачив, שצפה [непевне прочитання], що буде «з ними», עמם [непевний зв'язок], як сказано наприкінці попередньої частини, — усе ж не втримався від «Господь царюватиме» через

Яд Єгуда · 26 · продовження

велике прагнення цього. [П3508] [П3509]

Яд Єгуда · 27

«Він доповнив». Тобто й щодо майбутнього — מעלה [непевне слово] — сказав: «Господь царює; Господь царював; Господь царюватиме». Про загальне виправлення він сказав «приведеш їх і насадиш їх», тощо, бо цим доповнив те, чого не висловив його язик словами «Господь царює; Господь царював». [П3510]

Яд Єгуда · 28

«Бо просив» тощо. Як сказано: «Приведеш їх і насадиш їх» — народи, тепер уже, כתלה [непевне слово], у тому вигляді, який буде в майбутньому. Тобто Ти, Господи, царюватимеш, і завдяки цьому справа триватиме навіки-віків. [П3511]

Яд Єгуда · 29

Про згадане виправлення він також просив словами «місце для Твого перебування». Престол буде цілим: «яке Ти зробив», і «святиня», ויבנון [непевне: «і збудують»], — це два вищі князі в будуванні престолу. Доки народи внизу не виправлені, престол не цілий. [П3512] [П3513]

Яд Єгуда · 30

За змістом «Звесели нас» тощо на початку псалма: це молитва про згадане виправлення; дивись там.

Яд Єгуда · 31

Сини Корея теж сказали про це наприкінці псалма: «у ה'», בה' [неясний зв'язок], «Бог зацарював над народами», тощо, як у тому мідраші, מ"ר תשרי' [скорочення й непевне слово], — «царював». Доки нечестиві в цьому світі, בעוה"ז [непевне прочитання], у світі, Святий, благословенний Він, наче можна так сказати, не сидить на Своєму престолі. Так само сказано: «І перекину престол царств», והפכתי כסא ממלכות [непевне прочитання]; і написано: «Бачив я, аж доки престоли були поставлені й Давній днями сів». А коли Він сидить? «І зійдуть спасителі на гору Сіон», тощо. [П3514] [П3515]

Яд Єгуда · 32

«Наче вигляд людини» — із каф порівняння; не написано «вигляд людини». Також сказано «на ньому вгорі», а не «сидить на ньому». Усе це тому, що престол не був цілим за часу пророка, у час вигнання.

Яд Єгуда · 33

«Про цей взірець» і велич перебільшення, як сказано вище. [П3516]

Яд Єгуда · 34

«Написано» тощо. Тобто так — ה' [непевне скорочення] — у справі першого Адама, щодо якого написано: «Я сказав: ви — боги» (Псалми 82), — у можливості. Бо не сказав הלא [непевне: «хіба ж не»]; «і будете, як боги» — правду сказав, щоб указати на зменшення довершеності. [П3517] [П3518]

Яд Єгуда · 35

«Як один» — із каф порівняння.

Яд Єгуда · 36

Бо Він бажав, щоб він був справді одним, як «буде достатньо зрозуміло», שיובן מספיק [непевне прочитання]. [П3519]

Яд Єгуда · 37

«Уся нешама», שבר"ל מרמזות על ה' [непевний зв'язок: «натякають на п'ять»], — п'ять частин: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда. ולע"כ הכ"ל [нерозкриті скорочення], «всі нешамот» у множині або «кожна нешама», а כ"ל כתמתי נשמה [непевна фраза]. Уже відомо, що нешама була важливою часткою «покладу Божественного», מחצב האלהין [непевне прочитання]. [П3520] [П3521]

Яд Єгуда · 38

Бо хвала, яка додає сили й нешами [прогалина у джерелі], — це «Уся нешама нехай хвалить Яг». Дивись також «Йонат Елем», главу כ"ה [25; непевне прочитання]: там Автор теж пояснює цей вірш словами ט"ו כלילין [«п'ятнадцять вінців»; непевне прочитання], і зміст один; дивись там. [П3522] [П3523]

Яд Єгуда · 39

«Як ми пояснили» вище, у главі 2; дивись там.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 11

Хікур Дін — частина IV — глава 12

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט

Йоель Моше · 1

«Як Адам, помрете» тощо — це таємниця падіння долілиць. «Раба, що прагне тіні» — це Метатрон; дивись «Зогар», «Трума», ערכ"ב? [непевна адреса], про таємницю зворотного світла. Так сказано у вченні про Ацилут Арі, благословенної пам'яті: у таємниці зворотного світла в Малхут — Вищий Кетер, у Єсод — Хохма, у Год — Біна, і так усі. Шемхазай: його голова — на землі, а ноги — в небі. [П3530]

«Ті, хто сумує з громадою»: пояснення — це Шемхазай, який сумував через потоп, як вище; тому його сини побачили втіху громади в порятунку Ноя та його синів. «Бо Ти успадкуєш» тощо — чужою мовою: (דוא ווערסט ווערין גיערבט?) [можливо: «Ти будеш успадкований?»]. «Серед усіх народів»: вони приймуть Його царство над собою. [П3531]

«Для тих, хто входить» тощо: тобто ввійти до Еденського саду й скасувати полум'я меча, що обертається. Це і є הכרת перешкоди [«розпізнання»; можливий інший смисл]

Рама з Фано

Ми вже згадали похвалу першому Адамові, що постає з його осуду: через свій гріх він помер саме тієї миті, добровільно, щоб не ввести у гріх образу й подоби, які були в ньому. Він визнав справедливість смерті щодо себе, за змістом «і серце моє — вбите в мені», і всі його дні минали в повному покаянні. Отже, належить, щоб його діяння було нам за взірець. Тому співець сказав: «Справді, як Адам, помрете, і як один із князів упадете». Це Шемхазай — особливий серед двох князів, що впали з місця своєї святості. Про нього сказали в агаді: двоє його синів розповіли йому, що бачили уві сні загибель світу; Метатрон також послав і повідомив йому постанову про потоп. Він став плакати й уболівати за світ. За цю заслугу йому відкрилися брами покаяння, і він повісив себе між небом і землею: ногами в небі, головою на землі. Це також піднесений взірець для «раба, що прагне тіні». Про тривалість цього сказали: він і досі висить і перебуває в покаянні перед Святим, благословенний Він. [П3524]

У дев'ятій главі трактату «Нідда» учитель сказав: «Сіхон і Оґ були братами, синами Ахії, сина Шемхазая». Там для них очевидно, що Оґ — утікач, який урятувався від потопу. Тосафот за аналогією вивели

Йоель Моше · 1 · продовження

— нею є полум'я меча. [П3532]

«Народ цей, що Ти набув» — ע"ם ז"ו קנ"ית: початкові літери קע"ז за гематрією — גן עדן, «Еденський сад»; а інші літери, що залишаються, מונ"ת, за гематрією — בתום [«у простоті / цілісності»; числовий збіг не сходиться]. [П3533]

«Ті, хто довершує подобу» тощо: тому сказано עם זו קנית — «народ цей, що Ти набув» — у жіночому роді, про тих, хто довершує подобу, яка є Елогім, жіночим началом. «Доки Він не змилосердиться над нами» тощо: мається на увазі, що «приведеш їх» натякає на вигнання за рікою Самбатіон, а «насадиш їх» — на переходи через море, «де б» тощо. [П3534]

«Метатрон» тощо: пояснення — Метатрон перебуває в Єцірі, Сандалфон — в Асії. Так само жива істота — в Єцірі, а колесо — в Асії. Це і є חיתיו, «Його живі істоти», «усі звірі лісу»: це в Єцірі, і довершить

Йоель Моше · 1 · продовження

світ Асії, і все буде одним. Хоча ноги Асії сходять до смерті, усе ж «Тебе прославлять усі царі землі». [П3535] [П3536]

Яд Єгуда · א

(א) «Ми вже згадали» тощо. Оскільки вчитель наприкінці попередньої глави витлумачив вірш «Я сказав» тощо, він пояснює тут також його закінчення: «Справді, як Адам, помрете» тощо. До цих слів він долучив загальне виправлення з попередньої глави. [П3537]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Бо через свій гріх помер» — негайно у своїй думці, відповідно до того, як визнав справедливість вироку смерті щодо себе.

Яд Єгуда · ג

(ג) «За змістом: і серце моє — вбите в мені» (Псалми 109): мається на увазі, що моє серце — пронизане й убите в мені; וכהתפכתי [«і як я перевернувся»; зв'язок непевний]. [П3538] [П3539]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Тому співець сказав» — немов закликаючи до покаяння: «Справді, як Адам, помрете». Адже вислів «помрете» — בתאנכה גמורה [בתאנכה неясне; גמורה — «повна»]: щоб ви продали самих себе на смерть, у таємниці «До Тебе, Господи, підношу мою

Рама з Фано · продовження

щодо Сіхона, що й він брав участь у тому порятунку. Вийди й навчися, яка нагорода тим, хто сумує за громадою: і вони, і їхні сини бачать утіху громади. [П3525]

А коли в нас довершаться умови покаяння, сподіватимемося на обітницю, на яку Асаф натякнув словами «Устань, Боже, суди землю» — у значенні «будеш виправданий у Твоєму суді», як ми пояснили. «Бо Ти успадкуєш серед усіх народів»: якби було сказано «усі», це означало б, що вони загинуть, а їхній спадок буде навіки. Тепер же, коли сказано «серед усіх народів», це означає, що й вони приймуть ярмо Його царства і своєю праведністю стануть місцем Його перебування, як ми пояснили в попередній главі. [П3526]

Кінцева межа, на яку спрямована ця велика обітниця, — «доки перейде народ Твій, Господи»: через Йордан, щоб увійти до землі Ізраїлю; «доки перейде» вдруге — звідти до Еденського саду, що тієї миті є сподіваною метою для тих, хто входить у землю. Так само «народ цей, що Ти набув» — עם זו קנית — за гематрією початкових літер окремо й решти окремо становить «Еденський сад, замкнений» — גן עדן סתום: тоді він буде відкритий з усуненням перешкоди. [П3527]

Або «доки перейде народ Твій, Господи» — це перший вхід для носіїв образу, тобто цілковитих праведників; «доки перейде народ цей, що Ти набув» — другий вхід для

Яд Єгуда · ד · продовження

душу», як відомо. Так само наступне «і як один із князів упадете» також спонукає до покаяння, як у Шемхазая — одного, особливого серед двох князів, — який покаявся; його товариш Азаель не вчинив так. Як сказано בתזכיר [«у згадці / записі», неясна назва], наведеному в «Ялкут», «Берешіт»: у поколінні потопу Шемхазай і Азаель зійшли з небес, щоб жити серед створінь; נתחכם [«він умудрився»; зв'язок непевний], щоб вони не вчиняли жодного гріха й кривди. Та після сходження вони не змогли приборкати свого потягу й зіпсувалися з дочками землі. Метатрон повідомив Шемхазаєві, що Святий, благословенний Він, має намір навести потоп на світ. Так само Шемхазай зрозумів це зі снів своїх синів і покаявся. А Азаель і далі перебуває у своєму зіпсутті, схиляючи людей до гріха, до переступу. Дивись там докладний виклад. [П3540] [П3541]

Яд Єгуда · ה

(ה) «І також це» — те, що його ноги в небі, є подобою покаяння. [прогалина у джерелі] трактату «Нідда» (арк. ס"א — 61). [П3542]

Яд Єгуда · ו

(ו) «А Тосафот вивели» тощо. І згідно з חיות' [неясне], також у

Яд Єгуда · ו · продовження

мідраші про смерть Мойсея, наведеному в «Ялкут», «Ваєлех», сказано так: «הכי [“так?”; неясне], син Амрама» тощо; «і я воював із Сіхоном та Оґом, двома גזירי חיי [неясний вислів], яким під час потопу вода не досягала щиколоток через їхню висоту» тощо. [П3543] [П3544]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Сподіватимемося на обітницю» загального виправлення. Саме це сказано наприкінці: «Устань, Боже, суди землю». Мається на увазі не «суди й покарай їх», а «врятуй їх від суду». [П3545] [П3546]

Яд Єгуда · ח

(ח) «У значенні», яке ми згадували вище, частина III, глава 3: вислів «будеш викритий у Твоєму суді». «Бо Ти успадкуєш серед усіх народів»: вони також приймуть на себе ярмо Твого царства й будуть виправлені. [П3547] [П3548]

Яд Єгуда · ט

(ט) «А кінцева межа» тощо — це повернення до вірша «Приведеш їх і насадиш їх», який ми в попередній главі пояснили стосовно загального виправлення. Тут сказано, що вірш «Доки перейде» тощо продовжується наступним віршем «Приведеш їх» тощо. Тобто після того, як Господь переведе Ізраїль

Рама з Фано · продовження

тих, хто кається і довершує подобу. А потім «приведеш їх і насадиш їх» — усі народи — «на горі спадку Твого», як сказано. Ми справді знаходимо перший і другий входи витлумаченими різними способами: Онкелос переклав їх стосовно переходів через Арнон і Йордан, а в трактаті «Брахот» їх пояснили стосовно тих, хто ввійшов у землю за днів Ісуса Навина й за днів Ездри. І наше пояснення також належить до таємного смислу. І ми звертаємо до Нього очі, доки Він не змилосердиться над нами на переходах через ріку Самбатіон, щоб зібрати вигнанців Ізраїлю, та на переходах через море — де б вони не були, — щоб зібрати розпорошених Юди. [П3528]

Ісая, проголосивши покаяння в уривку «Шукайте Господа, коли Його можна знайти» та пообіцявши чужинцям, що прилучаються до Господа, «і приведу їх на Мою святу гору», завершив вислів від імені Того, хто його послав: «Слово Господа Бога, який збирає вигнанців Ізраїлю: ще зберу до нього, до вже зібраних його». Досі — звістка миру на землі. А потім він проголосив про небесне військо на висоті: «Усі звірі польові, приходьте їсти, усі звірі в лісі», за змістом «з того, хто їсть, вийшла пожива». «Ми знайшли його на полях лісу»: בשד״י יע״ר за гематрією відповідають Метатронові й Сандалфонові, бо «руах живої істоти — в колесах». Бет у ביער — як бет у בכל הגוים. [П3529]

Яд Єгуда · ט · продовження

до Еденського саду, тоді — «приведеш їх», бо кінцева межа, на яку спрямована ця обітниця, — Еденський сад. Дивись також пояснення «межі, до якої» — נמי לחכ״ם, частина II, розділ 13. [П3549] [П3550]

Яд Єгуда · י

(י) «Так само народ цей» — він натякнув їм на аспекти «народ цей, що Ти набув». [прогалина у джерелі] за гематрією — מקום, «місце». Тобто Він переведе там Ізраїль до Еденського саду; і в місці — שירי״י לו [неясне] — відчинено навстіж. [П3551] [П3552]

Яд Єгуда · יא

(יא) «З усуненням перешкоди» — мають на увазі херувими та полум’я меча, що обертається.

Яд Єгуда · יב

(יב) Або перше «доки перейде» також тлумачиться про Еденський сад; ותרתי״ [неясне] — для цілковитих праведників, носіїв образу, як сказано вище. Це перший вхід. [прогалина у джерелі] А вірш стосується тих, хто кається й довершує подобу; тому сказано עם זו קנה, «народ цей», без [«набув»], як подоба. Це другий вхід. [П3553] [П3554]

Яд Єгуда · יג

(יג) «А потім — приведеш їх»: це завершення

Яд Єгуда · יג · продовження

вислову, про який сказано вище, що кінцева межа — «доки перейде» тощо; а потім — «приведеш їх». [П3555]

Яд Єгуда · יד

(יד) «І ми» тощо. Адже הג"ם [нерозкрите] — можна ще витлумачити весь цей вірш про останнє визволення, яке буде ב"ב [можливо: «невдовзі, за наших днів»]. Подвоєне «доки перейде» натякає на переходи через Самбатіон і переходи через море. [П3556] [П3557]

Яд Єгуда · טו

(טו) Ісая також обіцяє загальне виправлення. [прогалина у джерелі] «Ще зберу до нього, до вже зібраних його»: вони — у довершеності, коли будуть виправлені для святого народу Ізраїлю. [П3558] [П3559]

Яд Єгуда · טז

(טז) Досі йдеться про довершене виправлення внизу — мешканців землі. Наступне «Усі звірі польові, приходьте їсти ліс» також стосується загального виправлення — щодо князів угорі, які теж будуть виправлені. І כ"מ [скорочення не розкрито], як загальновідомо: Метатрон і Сандалфон, двоє князів Присутності, називаються שדי יער, «поля лісу». Бо מטטרון за гематрією — שדי; він у Єцирі, де «польові звірі» — святі живі істоти, тобто світ ангелів. А סנדלפון за гематрією — יער; він в Асії, де безодня, «усі звірі лісу», де кліпот. [П3560]

Яд Єгуда · טז · продовження

וכחלוי [неясне]: Його царство, благословенний Він, панує над усім через Сандалфона, про якого сказано: «І зібрав одну жменю в землі, що вгорі; סתחלה [неясне] приймається в ньому». [П3561]

Писання сказало: «Усі звірі польові» — ангели в Єцирі; «приходьте їсти всіх звірів лісу» — кліпот в Асії, щоб виправити їх через споживання: це їхнє піднесення до святості, їхнє переплавлення; і в їхньому довершенні — виправлення. Сказане «їсти» означає виправляти, як-от: [П3562]

Яд Єгуда · יז

(יז) «З того, хто їсть, вийшла пожива» — тобто про виправлення душ, як ми сказали вище в частині III, главі 7. [прогалина у джерелі] [П3563]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Ми знайшли його на полях лісу» (Псалми 132): це Метатрон і Сандалфон. [прогалина у джерелі] Бо руах живої істоти, що в Єцирі, — в офанім, в Асії. [П3564]

Яд Єгуда · יט

(יט) Бет у ביער, «в лісі», — як бет у «Бо Ти успадкуєш серед усіх народів»: це означає, що й вони приймуть ярмо Його царства, благословенний Він, як сказано вище. Такий самий намір тут.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 12

Хікур Дін — частина IV — глава 13

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא

Йоель Моше · 1

«Тим, хто кається» тощо — це Ізраїль: у вигнанні задля збереження життя, щоб очистити місця тощо, наблизити іскри святості та їхні місця. Це слова Йосипа: «Бо задля збереження життя Бог послав мене» тощо, як

Рама з Фано

Щасливі ті, хто кається, бо задля збереження життя Бог послав їх очищати місця, куди вони розпорошилися. Любим був Ізраїль: вони берегли Тору й заповіді там, де великі князі не встояли у своєму випробуванні. А ті, хто кається,

Йоель Моше · 1 · продовження

пояснено у відповідному місці. Такий зміст того, що куди б вони не були вигнані, Шехіна — з ними.

«Там, де великі князі» тощо — це Авраам, Ісаак

Йоель Моше · 1 · продовження

та Яків: вони зазнали вигнання, але перебували лише в заселеному місці, де нечистоти не так багато; כיוון — Ізраїль у пустелі, подібно до того, хто кається, приборкує свій потяг і витримує випробування більше, ніж цілковитий праведник. Це і є місце, де стоять ті, хто кається. Дивись «Зогар», «Трума»: Ізраїль сорок років ламав силу й могутність іншої сторони. [П3573]

«Бо близька вона» тощо: пояснення — близька до святості й не потребувала виправлення, тому Він повів їх через пустелю, щоб освятити пустелю народів.

«Кенеї, кенезеї та кадмонеї» тощо: «одне навпроти іншого створив Бог». Навпроти Малхут у святості є нечестиве царство в нечистоті. Навпроти Єсод, святого завіту у святості, в нечистоті є необрізаний — ערל, і וזת וזנו ערלי [неясний зв'язок]. Навпроти Кетера у святості — карет у нечистоті; так само всі десять сефірот. Кожна сефіра у святості із семи днів будування не має сили сама приборкати кліпу, яка протистоїть їй у нечистоті, хіба що завдяки пробудженню впливу згори, від трьох

Рама з Фано · продовження

безперечно, витримують випробування саме в тому місці. Це внутрішня причина всіх вигнань, першим з яких було «і вигнав людину»: тоді для неї постав новий простір поза Еденським садом, щоб вона виправила зовнішнє повітря подихом своїх уст і приготувала Престол слави для перебування Шехіни в кожному місці. Це зміст слів «І не повів їх Бог дорогою землі филистимлян, бо близька вона»: інакше пустеля народів не була б освячена. [П3565]

Ізраїль уже прагнув під час свого переходу довершити землі Едому, Аммону й Моаву, які вигнали кенеїв, кенезеїв та кадмонеїв і оселилися на їхньому місці. Якби ці три народи, споріднені з Ізраїлем, мали мудрість, не довелося б руйнувати їхню будівлю, як сталося із землею Сіхона й Оґа. Бо хто не має заслуги при помислах про покаяння, той не має частки в постанові для тих, хто кається. [П3566]

Якщо хтось украв балку й умурував її у велику будівлю, він розбирає всю будівлю та повертає балку її власникові. Це закон Тори. Тому люди Ніневії вчинили добре: вони не охоплені постановою мудреців, і меншого для них було б недостатньо. Це натяк на час, коли людина негідна панувала над людиною, що знайшла мудрість: зовнішні сили мають будівлю лише завдяки нашій балці. «На зло йому» — людині негідній, бо це «будівництво юнаків», тобто тих, хто позбавлений заповідей. Воно

Йоель Моше · 1 · продовження

перших. Виняток — сефіра Хесед: вона має силу сама приборкати кліпот. Це Михаїл праворуч, який може приборкати кліпу. [П3574]

Ми знаходимо десять кар навпроти десяти сефірот: кров — навпроти Малхут, і так усі знизу вгору, аж до кари градом навпроти сефіри Хесед. Тому лише при карі градом сказали: «Господь праведний» тощо. Так само кенеї, кенезеї та кадмонеї близькі до святості: вони відповідають קקנ"ק, трьом куф — «святий, святий, святий». І ע"ש — очищення קלב, як Їтро; не було потреби руйнувати їхнє «яйце». Це і є «ґірґаші сам відійшов»: він відповідає кліпі під Хесед, а вона сама має силу приборкати. Усі місця були в нечистоті й потребували очищення, як сказано: «зміненого імені»; завоювавши їх, давали їм інші імена у святості, як пояснено вище в частині I, главі 3. [П3575]

«Споріднені з Ізраїлем»: Аммон, Моав та Едом походять від Авраама. Якби вони дозволили Ізраїлеві пройти через їхню землю, не було б потреби руйнувати їхнє «яйце». Адже за законом Тори той, хто вкрав балку й умурував її у

Йоель Моше · 1 · продовження

велику будівлю, розбирає всю будівлю й повертає балку її власникові. Проте заради постанови для тих, хто кається, мудреці, благословенної пам'яті, сказали: він сплачує власникові вартість балки. Хто ж не має заслуги праотців, не має частки в цій постанові; щодо нього діє закон Тори — розібрати всю будівлю й повернути балку її власникові. [П3576]

«На час, коли панувала людина» тощо — це вірш: «Час, коли людина панувала над людиною на зло їй». Автор пояснив його про людину негідну в нечистоті: האדם за гематрією — טמ"א, «нечистий», а у святості אדם за гематрією — מ"ה, Ім'я Ма. Коли Ізраїль грішить, інша сторона бере гору — це кліпа Ноґа, — і, немовби, вихоплює частину святості. Це таємниця «сльози пригноблених», бо нечистота має життєвість лише від святості, за змістом «і Ти оживляєш усіх». [П3577]

Це подібне до грабунку: украв балку й умурував її в будівлю, — бо основа й будова нечистоти походять від святості. Тому сказано, що зовнішні сили мають будівлю лише завдяки

Рама з Фано · продовження

обертається для них руйнуванням, коли втрачене розшукують для його власників. [П3567]

А якщо є надія вивести звідти якусь добру паросту — як Рут, Нааму та Авдія, ґера з Едому, — для таких установили повертати власникам вартість балки: досить її вартості у виправленні Шехіни, бо ґер, який приєднався, подібний до щойно народженої дитини. [П3568]

Повернімося до вигнань Ізраїлю. Оскільки вигнанці Самарії не були людьми Тори, їм було досить освятити один край світу: Халах і Хавор, ріку Ґозан та міста Мідії. А вигнанці Єрусалима розпорошилися звідти на чотири сторони світу, щоб їхні джерела розлилися на користь усім. Це виправлення для тих, хто кається, як написано: «Навчу переступників Твоїх доріг». Що написано після цього? «І гріхи до Тебе повернуться». Не сказано חוטאים, «грішники», а חטאים, «гріхи», — за змістом: умисні гріхи стають як заслуги; ми це вже пояснили. [П3569]

Написано також: «Хто збагне помилки? Від прихованого очисть мене. І від зухвальців стримай Свого раба». Адже лихий потяг зводить поволі, і людина грішить спочатку вимушено, а зрештою добровільно. Тому сказано: «Хто збагне помилки?» — коли природа зіпсута через «записку Єви». Отож двох речей я попросив: «Від прихованого очисть мене» — однак судом, щоб очистити мене від вади прихованого, за

Йоель Моше · 1 · продовження

нашій балці. Коли негідна людина панувала над людиною, що знайшла мудрість, і вихопила з неї іскри святості, потім, через діяння покаяння, Святий, благословенний Він, ламає її й наближає частку до святості — її кореня. Тому це називається тшува, покаяння: воно повертає частку покаяння на її місце у святості. Цим Він розбирає всю будівлю, і вся нечистота вже не має сили жити. Дивись про це частину I, главу 3. Це «на зло йому» — людині негідній, «бо це будівництво». «Коли втрачене розшукують» — тобто коли святість повертається на своє місце. [П3578]

«А якщо є надія» в якомусь народі, наприклад в Аммоні й Моаві — Рут та Ноемінь, в Едомі — Авдій, ґер з Едому, — тоді там лишиться трохи святості й немає потреби розбирати всю будівлю: достатньо повернути власникові вартість балки, за постановою мудреців. Це виправлення Шехіни через ґера, якого наближають під крила Шехіни, бо «ґер, який приєднався» тощо. «І ми пояснили» — дивись вище, частину II, глави 10 та 11. [П3579]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Спочатку вимушено»: у вченні Арі, благословенної пам'яті, сказано, що перший Адам спочатку згрішив вимушено, бо Єва принесла йому плід. Потім відразу лихий потяг почав псувати всередині його нутрощів, аж доки він став їсти добровільно. Тому сказано: «Хто збагне помилки?» — ніхто не знає, чи цей гріх був помилкою, чи ні. Пояснення слів «від сторонніх стримай Свого раба» дивись у «Зогар хадаш», аркуш 88. [П3580]

«Однак судом, для очищення» тощо — за тим, що пояснено в «Зогарі», «Балак»: «І каратиму тебе, однак для суду». Святий, благословенний Він, карає світ протягом року, щоб очистити його судом. Так само тут — судом страждань, щоб до дня суду бути чистим від приховування обличчя.

«Тоді буду бездоганним»: пояснення — перетворю самі умисні гріхи, щоб очистити їх і щоб вони вважалися заслугами. Бо

Рама з Фано · продовження

змістом «приховаючи, приховаю Моє обличчя». «І від зухвальців», що виникають з умисних гріхів, за змістом «набуває собі одного обвинувача», — «стримай Свого раба»: нехай вони не панують наді мною, щоб я не грішив знову. [П3570]

«Тоді буду бездоганним» — пояснили: буду бездоганним разом із ними й довершу їх, бо суще не повернеться в небуття, і їх треба очистити. Це подібне до очищення свині, творення якої Святий, благословенний Він, у майбутньому оновить із двома ознаками: тепер вона лише має роздвоєне копито, а в майбутньому жуватиме жуйку. Писання засвідчило про неї: «А вона жуйки не жувала» — והוא גרה לא יגר. Це не майбутній час, як каже Кімхі, а дієслово минулого часу за моделлю אבי יסר, «мій батько карав». Таргум нас підтримує. Іменник має модель דעה, «знання», від дієслова, подібного до «чи дав ти світанкові знати його місце» — ידעת השחר מקומו. [П3571]

Разом із цим триватиме очищення душі, яку наші праотці здобули в Харані: спочатку вони були лише ґерами брами, а в майбутньому стануть ґерами праведності. Так само — численні раби, що триматимуться за край нашого цицит. [П3572]

Йоель Моше · 1 · продовження

існування гріха та обвинувач, який виник через його гріх, не повернуться в небуття, і неможливо скасувати його з кореня — адже він уже створений; можна лише повернути й очистити його. [П3581]

«Як очищення свині» тощо: пояснення — повернути її до святості. Це і є те, що Бог очистить його від обвинувачувального начала, і тоді він матиме цю силу. Можливо, тому Давид завершив: «Нехай будуть до вподоби слова моїх уст». Інакше, якщо він уражений гріхом, із мовлення утворюється руах для обвинувача. Так само «роздум мого серця» — це думка перед Тобою, бо з помислу про переступ утворюється нешама обвинувача. Тому сказали, що помисли про переступ тяжчі за переступ: через помисел він дає обвинувачеві нешаму, яка є головною. Добре вдумайся. [П3582]

«І Таргум нас підтримує» тощо: він пояснює вірш «і жуйки не жувала» — וגרה לא יגר — як «жуйки не

Йоель Моше · 1 · продовження

жувала» — פשרה לא פשר, у минулому часі. Інакше щодо майбутнього: тепер вона має й цю ознаку. [П3583]

Яд Єгуда · א

(א) «Щасливі» тощо: вчитель далі застерігає щодо загального виправлення. [П3584]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Тим, хто кається» — Ізраїлеві, бо вигнання спокутує провину.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Бог послав їх» у вигнання, щоб очистити місця від усієї домішки й усіх сторін, що осквернюють, і ולרכני דק עולמיי [неясне

Яд Єгуда · ג · продовження

завершення]. [П3585] [П3586]

Яд Єгуда · ד

(ד) «І любим був Ізраїль» тощо. Мається на увазі בע"ז [скорочення не встановлене] вислів: «Там, де стоять ті, хто кається, цілковиті праведники не можуть стояти». [П3587]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Це було внутрішньою причиною всіх вигнань» — щоб очистити місця, куди їх було вигнано. Також перше вигнання першого Адама, якого вигнали з Еденського саду, мало цю причину: коли його нечистота змішалася зі світом, тому Він випередив для нього — הקדם לו מגדם — [неясне], щоб виправити те, що він скривив. [П3588] [П3589]

Яд Єгуда · ו

(ו) «І це раз — і не повів їх» тощо. Мається на увазі, що проведення їх дорогою землі филистимлян не освятило б пустелі серед народів. Тому перед ними Він поставив велику й страшну пустелю — «змії та спалення», — бо там могутність דכחולא אמרה הוא [неясне]. Ізраїль побачив її, і тому вони повернули її силу, як сказано в «Зогарі», «Трума», сторінка 279. [П3590] [П3591]

Яд Єгуда · ז

(ז) Ізраїль уже просив пройти через землі Едому, Аммону й Моаву, щоб увести їх і виправити. Ці землі особливо потребували виправлення, оскільки належали кенеям, кенезеям та кадмонеям, як сказано в «Берешіт раба», розділ «Лех леха», за висловом Раші, благословенної пам'яті. [П3592]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Якби мали мудрість» тощо. Мається на увазі: кліпот, що вихоплюють святі іскри, подібні до того, хто краде балку й умуровує її у свою будівлю. За законом Тори вся будівля розбирається, а балку повертають її власникові. Проте заради постанови для тих, хто кається, встановили, щоб він віддав йому її вартість, як сказано в п'ятій главі «Ґіттін» та в «Бава кама». Так само народи, в яких святі душі зазнали вигнання, занурилися й були поглинуті, потребують — צריכין — [зв'язок непевний]: вони були основою їхньої будови, їхнього життя й існування. І тут правило закону Тори вимагає розібрати їхню будівлю, щоб повернути святі

Яд Єгуда · ח · продовження

душі на їхнє місце. Усе ж за постановою для тих, хто кається, їм було б досить вартості балки. [П3593]

Тобто — בשלם נצולות קדושות שקפשו נשמות הגרים בנח"י — [неясне]: святі נצולות, душі ґерів, шукати прихистку під крилами Шехіни; «від холоду пробудяться, як душі — הנשקות». Так і замість них — буде перед їхньою заміною — וכן תמורתן יהי' קדם חלופן; але вони потребуватимуть בחלו' [неясне], щоб розібрати їхню будівлю, אלא ברוחקי' [«але / крім віддалених»; зв'язок непевний]. Так він пояснює це через «викуп і заміну»: адже ви не маєте заслуги, щоб мати частку в постанові для тих, хто кається. Тому потрібно їх відтяти — כגולי' עניבה כר"מ [неясне продовження], — як Ізраїль Сіхона й Оґа. За вчителем, слід цілком розібрати їхню будівлю — נתתה ולנעלה [неясне]. [П3594]

Адже «Ти, Господи» — היה אלה [«був… ці»; зв'язок непевний] — зміцнив серце Сіхона, щоб той не дозволив Ізраїлеві пройти через його кордон, позбавивши його виправлення, як сказано: «щоб віддати його у твою руку» тощо. Це було להכרון זכותו [неясне щодо його заслуги]. Так само буде в майбутньому в землях Едому, Аммону й Моаву, які успадкує Ізраїль, як сказано в «Берешіт раба»: їхню будівлю буде розібрано, למען ישנו הם לאיחו לשלם תחת אשר מלסו במקום אלו [неясний зв'язок] — «щоб вони… заплатити замість того, що… у місці цих», — коли Ізраїль просив пройти через їхню землю. [П3595]

Адже ці три землі споріднені з Ізраїлем: Аммон і Моав — від Лота, сина брата їхнього прабатька; Едом — від Ісаакового сина Ісава. Це споріднення могло бути для них заслугою, корисною для частки в постанові для тих, хто кається: «будуть друзями й братами» — להגנו [неясне]. Тому якби ці три народи були розважливі й дозволили Ізраїлеві виправити, не довелося б у майбутньому розбирати їхню будівлю. [П3596] [П3597]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Тому люди Ніневії вчинили добре»: вони розібрали будівлю, щоб повернути саму балку її власникові, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у другій главі «Тааніт» (арк. 16). І так вони вчинили — וכיון עבדי, — бо не мали заслуги,

Яд Єгуда · ט · продовження

щоб бути охопленими постановою для тих, хто кається, і сплатити вартість балки для них було недостатньо. [П3598] [П3599]

Яд Єгуда · י

(י) На це натякає вірш «Час, коли панувала» тощо (Екклезіяст 8).

Яд Єгуда · יא

(יא) Як сказано в «Зогарі», «Мішпатім», сторінка 177, такими словами: «Немає пригноблених душ, коли людина панує над людиною, як написано: “Час, коли людина панувала над людиною на зло їй” — на зло їй, безперечно. [прогалина у джерелі] На зло їй — цій чужій людині» тощо; дивись там. І у світі також, як ми сказали, бо потім потрібна ספירה [неясне], щоб розібрати її будівлю. [П3600] [П3601]

Яд Єгуда · יא

(יא) Але мудрість — у тому, що сторони не мають існування й основи інакше, як через святість; מ”מ [зв’язок непевний] святі душі, які є нашою балкою. Це мудрість נסלחה [«була прощена»; зв’язок непевний], щоб основа була такою, що падає, і її відтинання — וכרתו, як сказали мудреці, благословенної пам’яті: בין נצרים ספירה [неясний вислів]. Тобто: [П3602] [П3603]

Яд Єгуда · יב

(יב) У той час, коли загублена душа просить повернутися до свого джерела.

Яд Єгуда · יג

(יג) «А якщо є надія» тощо — це завершення попереднього, де сказано: якби Едом, Аммон і Моав мали мудрість, не довелося б розбирати їхню будівлю, адже їм досить було б сплатити вартість балки. אלה — «є надія» тощо. Бо через те, що вони були поглинуті там, їм належить заслуга, і їхнє існування — було б досить повернути вартість душі в ту мить, коли Шехіна виправляється через ґера, який приєднався і подібний до новонародженої дитини. וכדי חותם נטהר להם נולד [неясно: «і щоб… печать, очистився, для них народився»], бо тепер вони приєдналися. [П3604] [П3605]

Яд Єгуда · יד

(יד) Суд щодо вигнання Ізраїлю: воно було потрібне для виправлення місць, куди їх буде вигнано. [П3606]

Яд Єгуда · טו

(טו) Вигнанців Самарії було виселено до Халаха й Хавора, як пояснено в Писанні.

Яд Єгуда · טז

(טז) «А вигнанці Єрусалима» — з-поміж цих людей Тори, очищених, — за тим, що сказано в першій главі «Брахот» про «нехай зникнуть гріхи» тощо. Тобто בסלואים [неясне], які перейдуть у дію, провини спокутуються, «до Тебе повернуться». [П3607] [П3608]

Яд Єгуда · יז

(יז) За змістом сказаного мудрецями, благословенної пам’яті: умисні гріхи стали як заслуги. Тут також мається на увазі, що лихий потяг, який схиляє до гріха, з умисних гріхів обертається на добро й заслуги. Як сказано: «Хто збагне помилки?» [П3609] [П3610]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Поволі» — за висловом мудреців, благословенної пам’яті: сьогодні він каже йому «зроби так», завтра тощо.

Яд Єгуда · יט

(יט) «Спочатку вимушено»: його потяг примушує його. «А зрештою», коли вже звик, він стає סועה [неясне] добровільно, без כמרה щодо лихого потягу. [П3611] [П3612]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Через записку» — щодо того, що не вкинув у неї בכש זוכמתו [неясне: «…його нечистоту»]. Це спричинило шкоду природі: вона зіпсувалася настільки, що природа грішника його примушує; тут є лише помилки. [П3613] [П3614]

Яд Єгуда · כא

(כא) «Отож двох речей я попросив». Одне — «від прихованого»: те, що спричинило ваду вгорі, у прихованому; דעלי היה בכח החמיר נקי [неясне: «… було в силі… посилив / обтяжив… чистий»], адже він у будь-якому разі помилився — ביום העלם מעלני [неясне]. Друге — «і від зухвальців»: пояснення — відокремлених обвинувачів, які виникають з умисних гріхів; «стримай Свого раба». [П3615] [П3616]

Яд Єгуда · כב

(כב) За змістом сказаного мудрецями, благословенної пам’яті: «Хто вчиняє один переступ, набуває собі обвинувача». Пояснення: обвинувач набувається й виникає з переступу, як сказано בח”מ, глава 5. [П3617] [П3618]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Або буду бездоганним»: коментатори пояснили за своїм способом, що слово איתם [прогалина у джерелі]. [П3619] [П3620]

Яд Єгуда · כד

(כד) Довершити їх добрими діяннями — לגורס [неясне] — і повернути їх на добре, бо така природа всіх вигнань: тоді вони стоятимуть אצל [«біля»; зв’язок непевний], будуть виправлені й ויסכרו [неясне]. [П3621] [П3622]

Яд Єгуда · כה

(כה) Святий, благословенний Він, у майбутньому поверне її через те, що в ній наперед з’явиться ще одна ознака чистоти, як сказано вище в частині III, главі 17. [П3623] [П3624]

Яд Єгуда · כו

(כו) «А те, що Писання засвідчило» тощо. Мається на увазі, що Писання не говорить — ולו [неясне] — у Писанні мовою майбутнього, а за звичаєм мови, яка часто використовує теперішній час. Усе ж — שלא גרה סוף לעתיד יחסר בליאותו אלא מדרכת [неясне: «що не жуйка… кінець / зрештою… в майбутньому бракуватиме…»]. Дієслово יגר для нас натякає, що це минулий час. [П3625] [П3626]

Яд Єгуда · כז

(כז) За моделлю יקר, що у вірші הצי יקר לחכם בשמים — «флот, коштовний для мудрого, пахощі» [неясний зв’язок] тощо (Царів 11): це також минулий час. І буде точність у тому, що в майбутньому вона жуватиме жуйку. [П3627]

Яд Єгуда · כז · продовження

[П3628]

Яд Єгуда · כח

(כח) «І Таргум нас підтримує»: він переклав це як минуле, у минулому часі.

Яд Єгуда · כט

(כט) «І іменник»: גרס נעלם [неясне: «читання / читав, прихований»] та модель העם בככ”ה [неясне], від дієслова ידעת שחר מקומו, «чи дав ти світанкові знати його місце» (Йов 38). Його שיקודו [неясне] — огласувати дієслово יקר. [П3629] [П3630]

Яд Єгуда · ל

(ל) «І триватиме разом із цим» тощо — повернення до попереднього: у вигнанні з Єрусалима Ізраїль розпорошився на чотири сторони світу, щоб принести користь усім, а разом із тим — також ґерам, які вже приєдналися за днів הדרכם [неясне]. Бо [прогалина у джерелі] бути цілковито ізраїльтянами, оскільки ще не ניחמה הסורה [неясне]. Та в майбутньому вони будуть ґерами праведності. [П3631] [П3632]

Яд Єгуда · לא

(לא) Так само буде в майбутньому щодо вислову «і чужинці, які триматимуться» тощо, як це звичайно в Писанні (Захарія 8), та за словами наших мудреців, благословенної пам’яті, у другій главі «Шабат». [П3633] [П3634]

До глави у змісті

Хікур Дін — частина IV — глава 14

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · מב · מא · מ · לט · לח · לז · לו · לה

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Написано» тощо. Автор далі застерігає про те, що стосується покаяння, і каже: שאי’ מתחלהם [неясне поєднання] — як написано «Зберіться й зберіть» (Цефанія 2). Мудреці, благословенної

Рама з Фано

Про виправлення тих, хто кається, написано: «Зберіться й зберіть», התקוששו וקושו. Уже наведено гарний нотарикон цього вислову: ה’סירו ת’חלה ק’ופה ש’ל ש’רצים — «Спершу приберіть кошик повзучих нечистих істот», а вже тоді «зберіть». Як сказали мудреці: «Спершу виправ себе, а

Яд Єгуда · א · продовження

пам’яті, сказали: «Виправ себе» тощо; у слові התקוששו вказали нотарикон כסרו тощо. [П3643] [П3644]

Яд Єгуда · ב

(ב [непевне скорочення], «виправ себе», — як наведено у (וכ”ד

Яд Єгуда · ב · продовження

восьмій главі Йома, ד"ד ע"ח [нерівна адреса], тощо: «Рабі Єгуда показав» тощо. І слова — за їхнім простим змістом, וע"ד [нерозкрите завершення]. [П3645] [П3646]

Яд Єгуда · ג

(ג [нерівна лема] — באתו) також натякають на три світи БІА, яким завдають вади три види переступу: бунт, зумисний гріх і помилка. Бо провина через помилку завдає вади Асії, яка є «силою для вади», כח לפגם; зумисний гріх завдає вади Єцирі; а бунтівник, що хоче розгнівити, завдає вади Ацилуту. Проте в Ацилуті, באצילותי [форма непевна], немає жодної вади, боронь Боже. [Як згадано вище, частина III, глава 10, — [зв'язок відкритої дужки неясний]. Це й означає «у тому самому місці»: треба повернутися в тому самому світі, якому його переступ завдав вади, чи то Асія, чи Єцира й Брія. А слова «у той самий час і з тією самою жінкою» натякають: [П3647] [П3648]

Яд Єгуда · ד

(ד) На три сутнісні частини людини — так слід читати: тіло, нешама й образ, що поєднує їх обох разом. [прогалина у джерелі] Відповідно до нешами й образу сказав: «У той

Рама з Фано · продовження

потім виправляй інших». Що означає виправити себе? Як показав рав Єгуда: у тому самому місці, у той самий час, із тією самою жінкою. Простий зміст істинний, а натяк слушний: на три вищі світи, яким завдають вади бунт, зумисний гріх і провина через помилку, та на три сутнісні частини людини — її тіло, нешаму й образ, що є посередником між ними. Про них ми говоритимемо в «Маамар га-нефеш». [П3635]

Бо нешама, що стоїть із нами в цей час, охоплює всі зображення, діуканін, які є престолом, палацом і оселею для першого іконіна, що не ділиться, як там пояснено. А образ воістину є суглобом, פרק, який зв'язує й поєднує відокремлене з відчутним. А відчутне — це тіло, що зазнає впливу й набуває форми від усього, що вище за нього, подібно до жінки, яка зазнає впливу, набуває форми й довершується завдяки іншому, як відомо. [П3636]

Хто за життя удостоївся міри довготерпіння, аж поки викривлене стало можливо виправити, — щаслива його старість, що спокутувала його юність. Тим паче — якщо він подолав свій потяг, коли ще був мужем у силі й могутності, перш ніж постарів, як витлумачили: «Перед сивиною встань». Бо тоді вшанує свій лик, коли стане старим, ушанованим завчасним покаянням, і удостоїться страху, як написано: «І бійся твого Бога; Я — Господь», вірний у відплаті. Немає для нас більшої винагороди за страх, ніж смирення, як навчав рабі

Яд Єгуда · ד · продовження

самий період і час, коли згрішив». Річ у тому, як пояснено в Зогарі, בפ' [непевна адреса], та в «Олам катан» [прогалина у джерелі]. І ось у цих דרושיה, «її тлумаченнях» [форма непевна], нефеш першого Адама була невідокремленою: вона не зазнаватиме впливу й не буде покарана через них. [П3649] [П3650]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Нешама» — הנני עמנו, «ось я з нами» [нерівна фраза], у цей період — дві частини [прогалина у джерелі], що не бере участі в переступі й не приймає покарання, бо це покарання היה סים בזה, «було סים [значення непевне] у цьому», для першого Адама; не так בדרך עמנו, «на шляху з нами» [зв'язок непевний]. [П3651] [П3652]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Які є» тощо. Перше зображення, діукан, вдягається в зображення всередині зображення; нефеш у ньому — наче оселя й житло, אלה [непевний зв'язок], для нижчого зображення; руах — наче палац, а нешама — наче престол. [П3653] [П3654]

Яд Єгуда · ז

(ז) «А образ» тощо. Тобто פרק ще пояснюється в значенні ланки: як світильник, що складається з окремих з'єднаних частин. Так само «до суглоба» щодо

Яд Єгуда · ז · продовження

обмивання рук — ідеться про суглоби й з’єднання пальців. Ужите ним слово פרק натякає на образ, що зв’язує й поєднує нешаму, яка є чимось відокремленим, із відчутним тілом.

Яд Єгуда · ח

(ח) «Що зазнає впливу»: тобто що матерія, באותו, «у тому самому» [нерівний зв’язок], натякає на відчутне тіло, що зазнає впливу [прогалина у джерелі]. [П3655] [П3656]

Яд Єгуда · ט

(ט) «І всім, що сходить від нього» — пояснення: нефеш, руах і нешама. [П3657]

Яд Єгуда · י

(י) «Хто удостоївся» тощо. Повертається вище до питань покаяння й каже: хто за життя удостоївся виправити своє викривлення й покаятися завдяки мірі довготерпіння, з якою Святий, благословенний Він, довго терпить нечестивих, щоб вони повернулися, — «після його старості», אחרי זקנתו, тощо. [П3658]

Яд Єгуда · יא

(יא) Тим паче — якщо долає свій потяг покаянням, ще будучи живим, як сказали мудреці, благословенної пам’яті, про «Щасливий той, хто боїться Господа». [П3659] [П3660]

Рама з Фано · продовження

Пінхас бен Яїр у главі «Ліфней ейдейген». Там він сперечається з рабі Єгошуа бен Леві лише щодо благочестя: рабі Пінхас поставив його вище, бо сам стоїть на цьому щаблі, як пояснено в Зогарі, — це щабель Авраама. [П3637]

Так само גינא”י נהר”א, «річка Ґінай», із доданням одиниці за ціле, за гематрією дорівнює אש”ל, ешель. Рабі Пінхас силою заслуги Авраама розділив її тричі; інше читання — «ліктів», אמין. Перший раз — задля себе, коли йшов викупляти полонених; мнемонічний знак — алеф, Біна, таємниця визволення. Другий — задля оберіганої маци, знак — шин. Третій — задля супутників, знак — ламед. [П3638]

Мудреці вже сказали, що покаяння допомагає навіть у час смерті, як написано: «Повертаєш людину аж до розтрощення», דכ”א. Ми маємо й тут нотарикон: гарна оселя — в думці серця; гарне начиння — у членах тіла, що є знаряддями діяння; гарна жінка — у нешамі людини. Коли довершеність цих трьох частин поєднується, вони справді розширюють розум людини, щоб її було прийнято в повному покаянні. Навіть щодо того, хто згас у своєму гріху, знайте: «З Господом милість, і багато в Нього викуплення». [П3639]

Як чули, так і бачили в знатних серед синів Ізраїлю: на них здійснилося сказане Господом про очищення — «У близьких до Мене освячуся». Про викуплення сказано: «І перед усім

Яд Єгуда · יב

(יב) «Як витлумачили» в Зогарі, розділ «Кедошім», сторінка 187. Ось його слова: «Перед сивиною встань» — застерігає людину: перш ніж мине молодість, нехай утвердиться в доброму стані, דבעלמא?, «що у світі?» [непевно], бо [прогалина у джерелі]. Далі: גם בעבלנו יעבור, «також у нашому евлену перейде» [неясна фраза], тощо, כנודע לה כתיב [нерівний перехід]: «І пам’ятай свого Творця у дні своєї юності». Писання пояснює: «перед сивиною» — до того, як увійдеш у старість і сивину, «встань» і пробудися до покаяння. Так само «і вшануй лик старого»: коли станеш старим, על בעיניו, «на — у його очах» [зв’язок непевний]. Бо не буде твоєї краси й пошани, якщо відкладатимеш покаяння до років, про які скажеш: «Немає мені в них утіхи». Тому поспішають ті, хто панує, — הקדים לנגדם כשהיה בשלמתו נקי, «випередив перед ними, коли був чистим у своїй довершеності» [нерівне закінчення]. [П3661] [П3662]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Покаянням — аж до років, про які скажеш: “Немає мені в них утіхи”, бо тому поспішають ті, хто панує, — הקדים לנגדם כשהיה בשלמתו נקי, “випередив перед ними,

Яд Єгуда · יג · продовження

коли був чистим у своїй довершеності”» [нерівне закінчення]. «Завчасним покаянням», яке здійснив у своїй юності. [П3663] [П3664]

Яд Єгуда · יד

(יד) «І удостоїться страху», як написано далі: «І бійся твого Бога», бо покаянням через це приходиш до страху; והיה שצריך תשובה לבנות, «і було, що потрібне покаяння, щоб будувати» [зв’язок непевний], яке приводить до страху, як написано, тощо. [П3665] [П3666]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Лише щодо благочестя»: за רשב”ג [скорочене ім’я], смирення вище за все. А рабі Пінхас бен Яїр сказав: שבא ענוה לחסידות, «що приходить ... смирення до благочестя» [стисле читання], — і тим паче воно вище за все, як наведено там (аркуш 7, сторона б) [прогалина у джерелі]. Як наведено в Зогарі, «Ахарей», сторінка 118; ось його слова: «І ось рабі Пінхас бен Яїр — вінці сторін вищої голови», והא ר”פ בן יאיר כתרי דסטרי רישא עלאה, тощо. Дивись розділ «Берешіт», сторінка 31. [П3667] [П3668]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Так само річка Ґінай» тощо. Там, у першій главі Хулін, рабі Пінхас бен Яїр ішов викупляти полонених, і

Рама з Фано · продовження

народом прославлюся». Про обидва написано: «І освятиться Моєю славою», бо слава Небес примножується, коли Він стягує належне Йому, як ми пояснили в першій частині. Проте «довкола Нього — люта буря», і «дороге викуплення їхніх душ». Щоб навчити всього загалу, мудреці розповідатимуть про їхнє зіпсуття й виправлення — аби брати з них приклад на покоління; а розумний набуде способів урятувати свою душу від ями, щоб сяяти у світлі життя. [П3640]

Написано: «А на знатних серед синів Ізраїлю Він не простягнув руки». Рабі Пінхас сказав: звідси — що вони заслуговували на простягнену руку, бо зухвало піднеслися перед Вишнім: «і їли, і пили». Навіть за перекладом Онкелоса — «і раділи своїм жертвам» — хіба не це було гріхом Авеля? Хоча від початку він був додатком у творінні заради інших, усе ж у ньому здійснилися всі умови обертання: любов до заповіді спричинила, що він зазирнув і помер, і в ньому применшилися подоба й образ. Потім він повернувся з виправленням подоби, як ми згадали вище; і ще повернувся та довершив образ для себе й для інших. «А за чотири не поверну його»: оскільки в ньому спочив його батько, який припинив скверну серед свого близького народу. [П3641]

Про Авеля сказали, що він запишався й зазирнув у Славу, коли його жертва була прийнята, а братова — ні. Йому

Яд Єгуда · טז · продовження

йому трапилася річка Ґінай. Сказав їй: «Ґінай, розділи для мене свої води, і я перейду через тебе» тощо. Вона розділилася для нього. Був там чоловік, що ніс пшеницю до Песаха. Сказав: «Розділися також для цього, бо він зайнятий заповіддю». Розділилася для нього. Був і той араб, що супроводжував їх. Сказав: «Розділися також для цього, щоб не сказав: так чинять із с у п у т н и к а м и ! » Розділилася для нього. Рав Йосеф сказав: «Наскільки більший цей чоловік за Мойсея й шістсот тисяч! Адже там — один раз, а тут — тричі». Але, може, й тут був один раз? Отже, як Мойсей і шістсот тисяч. [прогалина у джерелі] [П3669] [П3670]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Тричі» [прогалина у джерелі]. Тобто річка розділила свої води, ורוחב ג’ חמי לתלוך, «і ширина трьох хамі для тлух» [неясний текст], трьох людей. ול”כ [непевне скорочення] також: ішли поруч один з одним, а не один позаду одного, як на дорогах. [П3671] [П3672]

Яд Єгуда · יז

(יז) «І твій знак — לא”ף» [нерівне написання] [прогалина у джерелі]. Як відомо, на п’ятдесятій брамі, החמישי [скорочене читання], «брами Біни»,

Яд Єгуда · יז · продовження

שערי בינה [нерівний зв’язок], стався вихід із Єгипту. Тут це натяк на викуп полонених: ця міра — щоб вивести народ із середовища народу; שעליה כבר ביאר מעינו, «про яку вже пояснив його джерело» [закінчення неясне]. [П3673] [П3674]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Його знак — шин» зі слова שלש, «три»: нотарикон שמורה, «оберігана». Тобто оберігана маца — натяк на того, хто ніс пшеницю до Песаха. [П3675]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Його знак — ламед» зі слова לבד, «сам»: нотарикон לויה, «супровід», — натяк на того, хто супроводжував його. [П3676]

Рама з Фано · продовження

дали відстрочку, доки вони не опинилися в полі. І там він не вберігся від того, що «милосердя нечестивих — жорстокість»: «І повстав Каїн». Так само й тут довготерпіння дало їм відстрочку від Синаю до Намету зустрічі, а тоді Він стягнув належне Йому: перед смертю вони спочатку були посвячені у священство, як їм належало. Немає сумніву, що на Рош га-Шана перед днями посвячення вони були записані й остаточно вписані до книги праведників. Саме через це Святий, благословенний Він, прискіпливо судить їх до товщини волосини. А на восьмий день посвячення вони зухвало поставилися до свого батька й учителя, як ми згадаємо. Святий, благословенний Він, суворіше домагається відплати за образу Своїх благочестивих, ніж за Свою славу. [П3642]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Мудреці вже сказали» тощо — повертається до сказаного вище: «Хто удостоївся за життя» тощо.

Яд Єгуда · כא

(כא) «Аж до розтрощення» — ми витлумачили: аж до останньої муки душі. [П3677]

Яд Єгуда · כב

(כב) Ми маємо тут דכ”א як нотарикон: оселя, начиння, жінка. Про них мудреці, благословенної пам’яті, сказали, що вони розширюють розум людини, — тобто щоб її було прийнято в повному покаянні [прогалина у джерелі]. Дивись книгу «Йонат елем», בש”ע [нерозкрита адреса]. [П3678] [П3679]

Яд Єгуда · כג

(כג) Навіть хто не повернув, שלא השיב, як належить, — «адже близька його справа», הלא קרוב ענינו [зв’язок неясний], — усе ж матиме визволення через перевтілення своєї нешами. [П3680] [П3681]

Яд Єгуда · כד

(כד) «У знатних серед синів Ізраїлю» — Надав і Авігу, які померли, ще перебуваючи у своїй помилці; проте після смерті були виправлені перевтіленням, як відомо. [П3682]

Яд Єгуда · כה

(כה) «Що освятився в них», як написано: «І сказав Мойсей Ааронові: це те, що говорив Господь: “У близьких до Мене освячуся, і перед усім народом прославлюся”». Мудреці, благословенної пам’яті, сказали [прогалина у джерелі]. [П3683]

Яд Єгуда · כו

(כו) «У першій частині» — глава 9.

Яд Єгуда · כז

(כז) «Проте довкола Нього — люта буря». Їм також був потрібен суд, כנשמה, «як нешамі» [нерівне читання], через Пінхаса й Іллю, як відомо. [П3684] [П3685]

Яд Єгуда · כח

(כח) «Написано» тощо. Автор принагідно говорить про гріх синів Аарона, לחטאת להקת, «до гріха зграї» [неясне поєднання], як вони наведені в мідрашах наших мудреців, благословенної пам’яті. [П3686] [П3687]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Рабі Пінхас сказав» тощо — у «Мідраш раба», розділ «Ахарей».

Яд Єгуда · ל

(ל) «Бо зухвало піднеслися» тощо — тамтешній вислів рабі Танхума.

Яд Єгуда · לא

(לא) «Навіть за тим, що переклав»: «Раділи своїм жертвам, що були прийняті з прихильністю, немов їли й пили». Тобто він заперечує це, як видно з пояснення Раші [прогалина у джерелі]. [П3688] [П3689]

Яд Єгуда · לב

(לב) «Бо хоча він — додаток еманації», як написано: כי ביה ותוקפא לגדות לחיה, «бо в ньому й сила — лґдот до хайї» [неясний зв'язок], — усе для довершення його нефеш; לא הולך כח לבצ"ק, «не йде сила до לבצ"ק» [нерозкрите поєднання], бо вони заради інших і הסתיחו, «гістіху», світу [непевне слово], як написано вище, частина III, глави 4 та 6, тощо. [П3690] [П3691]

Яд Єгуда · לג

(לג) כל תכלי, «усе тіхлі» [нерівна лема]: у час, коли його нешама мусила перевтілитися там, וכבר נהכהו, «і вже негаху» [неясне дієслово], як у справі заслуги викупу — буде מתוך מצת קרבנו, «зсередини мацат його жертви» [нерівне закінчення]. [П3692] [П3693]

Яд Єгуда · לד

(לד) Потім повертається в перевтіленні Сифа, щоб виправити подобу, як той, хто кається, за написаним: «І породив за своєю подобою, за своїм образом». [П3694]

Яд Єгуда · לה

(לה) «Вище» — глава 5.

Яд Єгуда · לו

(לו) І ще повернувся в перевтіленні Мойсея та виправив образ як цілковитий праведник, כאצילו באצילי ישראל, «як його знатний — у знатних Ізраїлю» [зв'язок непевний]. [П3695] [П3696]

Яд Єгуда · לז

(לז) «А за чотири» тощо — вислів Зогару, розділ «Берешіт», сторінка 108: «Через нього сказано: "А за чотири не поверну його" — не поверну його ще в перевтілення, оскільки כיון דגם ביה לחובי קדמו, "оскільки також у ньому — до попередніх гріхів" [неясний зв'язок]». Пояснення [прогалина у джерелі]. [П3697] [П3698]

Яд Єгуда · לח

(לח) «І дано відстрочку» тому, хто вчинив цю дію, доки вони не опинилися в полі. Йому відплатили мірою за міру: і там він запишався, коли здолав Каїна, аж не вберігся від нього ברמתו עליו, «у його рамато над ним» [непевно]. Як

Яд Єгуда · לח · продовження

наведено в «Берешіт раба»: Авель був сильніший за Каїна. Чого навчає «і повстав»? Це вчить [прогалина у джерелі]: він сповнився до нього милосердя; той відразу встав проти нього й убив його. [П3699] [П3700]

Яд Єгуда · לט

(לט) «Так само й тут»: із Надавом і Авігу було так само. Вони були цілковитими праведниками, але через гордість наситили свої очі сяйвом Шехіни на Синаї. Їм дали відстрочку до восьмого дня посвячення. Тоді вони ще раз запишалися, аж не віддали пошани Мойсею й Ааронові, й отримали за це покарання.

Яд Єгуда · מ

(מ) «Немає сумніву», що вони були цілковитими праведниками.

Яд Єгуда · מא

(מא) «До свого батька» — не віддали йому пошани. «І до свого вчителя», Мойсея, — не спитали в нього поради.

Яд Єгуда · מב

(מב) «Як згадав» — у сусідній главі.

Йоель Моше · 1

Через помилку завдає вади нефеш, зумисно — руаху, бунтом — нешамі. «Трьом вищим світам»: בין הם [нерівне поєднання] Брія, Єцира, Асія. Бунтом завдає вади Брії, зумисно — Єцирі, через помилку — Асії. Образ — посередник між тілом і нешамою, зв'язує й поєднує їх. Його нефеш відповідає «тій самій жінці»; нешама — «тому самому місцю»; образ — «тому самому періоду». «У цей період» тощо — на відміну від іншого періоду й часу. [П3701]

«І оселею для першого іконіна»: כא"ל [непевне скорочення] вступ із трактату «Олам катан». Кожен має три ступені: нефеш від Асії, руах від Єцири, нешаму від Брії. Коли людина удостоюється нефеш Ацилуту, ця нефеш стає оточувальним світлом для її нефеш, руаху й нешами. Коли удостоюється руаху від Ацилуту, нефеш стає оточувальним світлом для її нефеш і руаху, а руах — оточувальним світлом для нешами. Коли удостоюється нешами Ацилуту, нефеш Ацилуту стає оточувальним світлом для нефеш Асії, руах Ацилуту — для руаху Єцири, а нешама Ацилуту — для нешами Брії. Коли удостоюється хайї та єхіди, нефеш, руах і

Йоель Моше · 1 · продовження

нешама Ацилуту стають у таємниці внутрішнього світла, а хайя і єхіда — у таємниці оточувального світла. [П3702]

Тому «оселя» — означення нефеш, що далеко від Царя, тобто Асія. «Палац» — означення руаху, ближчого, тобто Єцира. «Престол» — нешама у Брії, де перебувають хайя та єхіда Ацилуту, названі першим іконіном. «У тому самому місці» — це престол, вмістище єхіди й хайї. «У той самий період» — образ із його двома тінями, як вище, глава 5. «З тією самою жінкою» — духовна нефеш, яку зараховують до тіла. [П3703]

«Що не ділиться» тощо. Перший Адам, будучи витвором рук Святого, благословенний Він, удостоївся нефеш, руаху, нешами, хайї та єхіди в таємниці внутрішнього й оточувального світла. Світло, тобто хайя та єхіда, не розділялося між усіма його членами, а з нього утворилися для нього вінець і корона. «І поєднує відокремлене» тощо — нешаму; «з відчутним» — тобто тілом. «І тіло, що зазнає впливу» — натяк на «ту саму жінку», як вище.

«Хто удостоївся за життя» тощо — стосується сказаного вище про виправлення тих, хто кається: хто удостоївся повернутися й виправитися за життя, а не після смерті через перевтілення, як далі. «Як написано: перед сивиною» — дивись Зогар.

כי לפני עריהן, «бо перед їхніми містами» [нерівна лема], тощо. Ось його слова: «Смирення приводить до благочестя; благочестя вище за все і приводить до Святого Духа». Рабі Єгошуа бен Леві сперечається з рабі Пінхасом і каже, що смирення вище за все. «Бо він стоїть» тощо: рабі Пінхас бен Яїр стоїть у Хеседі, щаблі Авраама, як пояснено в Зогарі, «Ахарей мот», сторінка 111. Силою заслуги Авраама він розділив річку тричі. [П3704]

«І знак — алеф, Біна»: алеф із אשל натякає на «алеф, Біна», бо в Біні — Ім'я אהיה, від якого залежить визволення, ואייל נ"כ לפדיון שבוים [нерівна фраза про викуп полонених]. Шин із אשל має три риски; це також аспекти Біни, бо перша ге теж має три риски. Вона називається чорною жовчю, מפגם עורקיי? עול' [непевне

Йоель Моше · 1 · продовження

продовження]. Хоча в Малхут її називають чорною жовчю, це теж за тим аспектом, у якому вона приймає від Біни. Удруге розділив річку для того, хто ніс מטא, «мата» [непевне слово], до Песаха, як [сказали] мудреці, благословенної пам'яті. Ламед із אשל — це «вежа, що летить у повітрі», як вище, глава 9 цієї частини, у таємниці світла, що оточує тіла. Отже, силою заслуги Авраамового אשל він розділив річку, як вище. [П3705]

«Мудреці вже сказали» тощо. Стосується сказаного вище: той, хто за життя удостоївся покаяння, — очевидно, удостоюється великого добра; але навіть при відході нефеш «аж до розтрощення» — аж до останньої муки душі. Мало того: навіть хто згас і помер у своєму гріху, має виправлення через перевтілення, як пояснюється далі.

Сказане про оселю, начиння й жінку — дивись у старих «Тіккунім», тіккун 6, аркуш 18, сторона б. Вислів «розширюють його розум» означає: האדם הכלולים באדם עליון, «людина, включені у вищу людину» [нерівне число], тоді довершуються. Бо אדם в повному розгортанні — אלף דלת מם — за гематрією дорівнює הכתר, «вінець». Про це сказав: «І Ти сказав: поверніться, сини людини», ותאמר שובו בני אדם. Саме «його розум», דעתו, бо Даат — у Кетері; адже דירה כלים אשה теж за гематрією дорівнює הכתר. [П3706]

«І дороге викуплення» тощо: ступінь їхніх нешам походив із місця великої цінності; тому вони потребували виправлення перевтіленням через Пінхаса й Іллю, як буде далі. «У знатних» тощо, тощо — це сини Аарона. «Про очищення» — тобто що вони померли. «А про викуплення» — що виправилися перевтіленням. «З їхнього зіпсуття й виправлення» — Надава й Авігу.

«Гріх Авеля» тощо: він запишався, коли його жертва була прийнята, а Каїнова — ні, й зазирнув у Шехіну, як далі. «Додаток у творінні»: Авель, який є Мойсеєм, не мав зв'язку з цим світом і був створений лише для підвалин світу, як відомо. «Усі умови обертання» — перевтілення, через яке мусив пройти. [П3707]

«Зазирнув і помер» тощо — натяк на чотирьох,

Йоель Моше · 1 · продовження

що ввійшли в Пардес. Перший Адам заперечив основу, як Ахер; Авель зазирнув і помер, як бен Азай; Ной зазирнув і зазнав ураження, як бен Зома, коли пив вино з посадженого ним винограднику; ופתרם, «і їхнє пояснення», — дивись Зогар, «Берешіт». Авраам увійшов і вийшов у мирі, як рабі Аківа. [П3708]

«Повернувся з виправленням подоби»: коли народився Сиф, утілилася нешама Авеля. Це й означає вірш: «Бо поставив мені Елогім насіння» тощо. «І ще повернувся» — це Мойсей; «А за чотири не поверну його» — більше не перевтілюватиметься. «Бо в ньому спочив його батько»: перший Адам, батько Авеля, спочив у Мойсеї, своєму синові, коли нешама першого

Йоель Моше · 1 · продовження

Адама ввійшла в Мойсея як іббур. Там нешаму першого Адама було виправлено; дивись Зогар, «Берешіт», сторінка ק״, 110. «Який припинив скверну» — через мертвих на горі Синай, ע״י מתים בהר סיני. [П3709]

«І там», у полі, «не вберігся від милосердя нечестивих» тощо — він змилосердився над Каїном, як сказано про «І повстав Каїн»: це вчить, що спочатку той був під Авелем, і він змилосердився над ним. «Так само й тут» — щодо Надава й Авігу: «дав їм відстрочку» тощо. [П3710]

До глави у змісті

Хікур Дін — частина IV — глава 15

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28

Йоель Моше · 1

«Мудреці сказали ще й це» тощо. Намір — показати всі гріхи Надава й Авігу один за одним, щоб знайти підрахунок аж до кінця їхнього зіпсуття? та виправлення. «Ті, хто обчислює кінцеві строки» — як далі, глава 16: вони обчислили кінець до належного їм часу, щоб царювати замість Мойсея та Аарона, які затримують визволення, як буде пояснено. [П3718]

והסתם כדדשנינו [нерівна лема] тощо. Ісус Навин думав, що їхнє пророцтво походить від Самого Га-Шема, а не подібне до пророцтва старців, які отримали руах від Мойсея. Це

Рама з Фано

Мудреці сказали ще й це: сини Аарона померли через наближення й принесення жертви; через те, що не віддали пошани своєму батькові, не спитали поради Мойсея, не порадилися один з одним і постановили галаху перед своїм учителем; що ввійшли напідпитку, без належного вбрання, без освячення рук і ніг; що приготували назовні й внесли всередину, за тлумаченням садукеїв; що не мали ні синів, ні дружин. Для всього цього мудреці дали опору у віршах. Понад усе це ми чули лихослів'я їхніх уст: вони казали «Коли помруть ці двоє старців, і ми очолимо громаду?» [П3711]

Протилежно чинив цар Давид, мир йому, який сказав: «Я зрадів, коли

Йоель Моше · 1 · продовження

видно з відповіді Мойсея: «О, якби весь народ Господній був пророками, щоб Господь дав Свого руаха на них!» Бо Елдад і Мейдад мали власні руах і світло від Га-Шема, як Мойсей, і через це Ісус Навин ревнував; вникни. «І слова Ісуса Навина узгоджуються» — дивись Раші там: він наводить цю Мішну. [П3719]

«Відповідний образ — козел новомісяччя» тощо. Відомо, що Мойсей і Аарон відповідали великим світилам, а Мойсей та Ісус Навин — великому й малому світилам. Коли Аарон і Маріям говорили про Мойсея, подібно до

Йоель Моше · 1 · продовження

звинувачення місяця, не досить було того, що він укрився цараат, — він ще й мусив умилостивити його, кажучи: «Прошу, мій пане». Як козел новомісяччя, якого місяць приносить для умилостивлення вгорі, — так це витлумачено тут. [П3720]

«І не ввійду в місто» тощо. Відомо, що нижній Єрусалим — ה"ו, а горішній — ה"י. Коли нижній Єрусалим не довершений і не приймає свого сяяння від Біни, названої «Тим, хто їде Аравотом», — бо Даат називається Аравот, сьоме небо, як пояснено на своєму місці, — тоді й ה"י не приймає від Аріха, названого «давні небеса небес». Це й уподібнено до «Страх перед твоїм учителем — як страх перед Небесами». [П3721]

«І на ще вищий щабель» тощо. Бо Енох — Метатрон, а Ілля зодягнений як Сандалфон в Асії; вони ж, Мойсей та Аарон, удостоїлися Брії й були там правицею та лівицею. Це את בה' כראה [неясний ряд], літери אהרן, Аарон. Коли приєднаєш літери את ה' до לכמ"ה, за гематрією — אהר"אל [нерівна формула]. Отже, вони очікували піднесення: Мойсей та Аарон будуть угорі, у вищих світах, а

Рама з Фано · продовження

мені сказали: підемо до дому Господнього», хоча своїми вухами чув — за змістом «коли мені сказали» — «Коли помре цей старий, і постане його син та збудує Храм?» Імовірно, обидва сини Аарона разом із цим належали до тих, хто обчислює кінцеві строки. Ісус Навин уже думав, що Елдад і Мейдад грішать цим, коли сказав про них: «Мій пане Мойсею, стримай їх!» Він сказав, щоб Мойсей не дав їм користуватися його скіпетром, поки він іще живе з ними внизу. [П3712]

Слова Ісуса Навина узгоджуються з тим, що ми вчили: «Нехай честь твого учня буде тобі дорога, як твоя власна; честь твого товариша — як страх перед твоїм учителем; а страх перед твоїм учителем — як страх перед Небесами». Перша частина — від Мойсея, який ушанував Ісуса Навина й сказав йому: «Вибери для нас людей». Відповідний образ — «Бо рука на престолі Яг»: доки престол не повний, Ім'я не повне. Середня — від Аарона, який сказав Мойсею: «Прошу, мій пане». Відповідний образ — козел новомісяччя: сонце й місяць — любі друзі, і спокута стала потрібна для умилостивлення вгорі. Остання частина, безперечно, — від Ісуса Навина, як ми сказали. Відповідний образ — «І не ввійду в місто»: прирівняв страх перед Тим, хто їде Аравотом, до страху перед Тим, хто їде давніми небесами небес, як пояснено на своєму місці. [П3713]

Проте ми зобов'язані промовити на захист Надава й Авігу: любов до

Йоель Моше · 1 · продовження

вони керуватимуть землею внизу. [П3722]

«А він — майстер битви», והוא אומן לקרבא, тощо. Як написано: «Мойсей, Аарон і Хур піднялися на вершину пагорба». Отже, спочатку були Аарон, Хур, Ісус Навин, Мойсей; знак — «Як добре» тощо, «братам мешкати разом». Саме אחים, «брати»: א'הרן ח'ור י'הושע מ'שה. Вони бачили, що з усіх залишиться тільки Ісус Навин і потребуватиме להויע [непевне слово], тому гадали, що це будуть вони. Таке пояснення кінця цієї глави. [П3723]

Але справи мали припасти Еліезерові, Пінхасові, Ісусові Навину й Калевові. Знак — «У час Твого гніву вчини з ними», בעת אפיך עשה בהם; ініціали א'ליעזר פ'נחס י'הושע כ'לב. Щодо того, що Нахшон вступив замість Хура, дивись Зогар, «Бегаалотха», сторінка 296. [П3724]

«Пінхас і Калев» — урятувати від пащі лева й пса; дивись בכ' פ"ד [непевна адреса]. Бо кліпи називаються אריה, «лев», — сяяння від чотирьох Імен БАН, які є чотирма рогами хайот, коли вогонь лежав, немов лев, як ми докладно пояснили вище, частина II, глава 6. Пінхас теж за гематрією

Йоель Моше · 1 · продовження

дорівнює чотирьом БАН; а Калев — одному БАН, щоб підкорити вогонь, який лежить, немов пес, із північного боку, тобто Ім'я БАН. У трьох Гаваях є сто літер?, ק' אותיו'?, а Пінхас за гематрією — 208; отже, אריה, лев, — 216. Тому Пінхас підкорив кліпи, названі левом, а Калев підкорив одне БАН — вогонь, що лежить, немов пес. [П3725] [П3726]

Яд Єгуда · 1

«Мудреці сказали»: усе — у «Ваїкра раба» та בת"כ? [скорочене джерело зі знаком питання]. [П3727] [П3728]

Яд Єгуда · 2

«Через наближення»: принесли сторонній вогонь у найвнутрішнє святилище.

Яд Єгуда · 3

«І через принесення жертви»: принесли жертву, якої їм не наказували.

Яд Єгуда · 4

«Що приготували назовні» тощо: застереження «Бо в хмарі з'явлюся над каппоретом» було сказане до смерті синів Аарона. [П3729]

Яд Єгуда · 5

«За тлумаченням садукеїв»: вони тлумачать «Бо в хмарі з'явлюся» за простим змістом, а не щодо маале ашан, що піднімає дим, як наведено в Йома.

Рама з Фано · продовження

заповіді спочатку спричинила, що вони прорвалися до Господа, аби побачити. Так само при кадінні вони збентежилися й поспішили схопити собі заповідь. Але всяка свята справа потребує підготовки, як ми згадали вище. А щодо їхнього тяжкого гріха — порожньої розмови про смерть батька й учителя — то вони високо оцінювали їхню велич. У далекому майбутньому, при кінці днів, вони бачили ступінь старців і казали: «Коли вони відійдуть, як Енох та Ілля, і на ще вищий за них щабель, високо вгору, щоб служити у величі на висоті небес, а ми керуватимемо землею внизу?» [П3714]

Вони вже мали підставу помилитися: їх помазали разом із батьком; до того ж Мойсей поставив Ісуса Навина над війною з Амалеком, а сам готувався до битви вгорі, щоб скинути князя на висоті, й долучив до себе Аарона та Хура. Від дня, коли зробили тельця, Хур відійшов і вступив Нахшон. Він теж помер того року, й було постановлено вирок щодо Аарона. Відтоді Мойсей постановив щодо самого себе — спокутувати синів Ізраїлю. [П3715]

Надав і Авігу знали, що лик Ісуса Навина — лик місяця, який потребує допомоги, щоб «урятувати від меча нашу нефеш» у війні із сімома народами, як написано: «І перед Елеазаром, священником, він стоятиме»; той — первосвященник. Ще й наказано, щоб при ньому був помазаний для війни. Отже, вони обидва могли очолити тих, хто

Яд Єгуда · 5 · продовження

[П3730]

Яд Єгуда · 6

«Вони казали: коли» тощо — у «Ваїкра раба».

Яд Єгуда · 7

«І протилежно — Давид»: він цим не переймався; навпаки, радів таким словам. Як наведено у другій главі Маккот: «Я зрадів, коли мені сказали». Рабі Єгошуа ב"ל? [непевне скорочення] сказав: «Давид сказав: я чув людей, які казали: коли помре цей старий, і прийде його син Соломон, збудує Дім обрання, і ми зійдемо на свято? І я зрадів» тощо. [П3731] [П3732]

Яд Єгуда · 8

«За змістом "коли мені сказали"» — мені самому, ובבני? [непевне продовження]. [П3733] [П3734]

Яд Єгуда · 9

«Належали до тих, хто обчислює кінцеві строки»: обмірковували, коли Ізраїль увійде до Краю.

Яд Єгуда · 10

«Цим»: коли пророкували «Мойсей помирає, а Ісус Навин вводить» тощо. Тому Ісус Навин сказав כלאם, «стримай їх»: перешкодь їм [прогалина у джерелі] пророкувати про тебе. [П3735]

Яд Єгуда · 11

«І слова Ісуса Навина узгоджуються»: як наведено в Мехільті

Яд Єгуда · 11 · продовження

[прогалина у джерелі] рабі Натана; Раші, благословенної пам'яті, навів це в розділі «Бешалах» щодо вірша «І сказав Мойсей Ісусові Навину: вибери для нас людей» [прогалина у джерелі]. «Вибери для нас» — для мене й для тебе: прирівняв його до себе. Звідси сказали: «Нехай честь твого учня буде тобі дорога, як твоя власна». Звідки «честь твого товариша — як страх перед твоїм учителем»? Сказано: «І сказав Мойсей Ааронові: прошу, мій пане». Хіба

Рама з Фано · продовження

входить до Краю, в той час разом з Ісусом Навином і Нахшоном: одинадцять днів від Хориву до Кадеш-Барнеа. Тоді двоє старців разом із поколінням пізнання були б довершеними — пастися в садах та в Едені споконвіку. [П3716]

Вони не знали, що ці справи припадуть Елеазарові й Пінхасові разом з Ісусом Навином і Калевом через сорок років. Бо Нахшон був потрібний лише для захисту від змія сарафа на початку їхнього входу до пустелі. А Пінхас і Калев прийшли згодом, щоб урятувати тих, хто входить до Краю, з руки пса й із пащі лева. [П3717]

Яд Єгуда · 11 · продовження

Аарон не був старший за свого брата? Він поставив свого товариша як учителя. «Страх перед твоїм учителем — як страх перед Небесами», бо сказано? «Мій пане Мойсею, стримай їх!» тощо. Автор згадує це тут принагідно, щоб пояснити їхні відповідності вгорі. [П3736] [П3737]

Яд Єгуда · 12

«Відповідний образ — "Бо рука"» тощо. Наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили: престол та Ім'я Святого,

Яд Єгуда · 12 · продовження

благословенний Він, не повні, доки Амалека не буде стерто зі світу. Отже, честь престолу, уподібненого до Його учня, дорога Всюдисущому, благословенний Він, як Його власна честь.

Яд Єгуда · 13

«Відповідний образ — козел ר"ה [непевне скорочення]»: місяць висунув звинувачення? проти сонця й сказав: «Неможливо двом царям» тощо, як наведено в розділі א"ט [скорочена назва]. Святий, благословенний Він, сказав: «Принесіть жертву за Мене». Це й написано про козла ר"ה: «Жертва за гріх — Господу». Вони пояснили: жертва через применшення? місяця й для умилостивлення Га-Шема? — це й означає «Господу» [прогалина у джерелі], שנתבייש בכבוד רעים, «що засоромився честю друзів» [нерівно], а її подруга стосується честі Вчителя — Га-Шема? [П3738] [П3739]

Яд Єгуда · 14

«Відповідний образ — сказане в Писанні: "І не ввійду в місто"». Мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили: Святий, благословенний Він, поклявся, що не ввійде до горішнього Єрусалима, доки не ввійде до нижнього Єрусалима. Намір [прогалина у джерелі] і Його

Яд Єгуда · 14 · продовження

царство. [П3740]

Яд Єгуда · 15

«Прирівняв»: страх перед Малхут, яка є «Тим, хто їде Аравотом», — бо Аравот є престолом, світом Брія, а над ним Малхут, яка зветься його вчителем щодо престолу, — до страху перед Небесами: це Біна?, названа «над небесами», як написано у святому Зогарі?, розділ ו"ד? [непевна адреса]. Це й означає «небеса небес». [П3741] [П3742]

Яд Єгуда · 16

Щодо того, що вони загордилися й раділи в Шехіні, ми вже сказали вище: [прогалина у джерелі] спричинила це для них. Це також було причиною їхньої думки щодо кадіння: вони думали [прогалина у джерелі], שאין בידים אלא שנגה? כי, «що немає в руках, крім шнеґа? бо» [зв'язок неясний]. [П3743] [П3744]

Яд Єгуда · 17

[прогалина у джерелі] і великий дар, ומתן רב, як згадано вище, частина III, глава 30? [П3745] [П3746]

Яд Єгуда · 18

[прогалина у джерелі] їхні уста, які сказали: «Коли помруть ці двоє старців?» На позір כבד? פה

Яд Єгуда · 18 · продовження

שפתם זה, «тяжкі? тут ці їхні уста» [нерівна фраза]. Проте слід приховати щодо них, יש להעלים עליהם [непевний зміст], — вони не прагнули, щоб старці швидко померли, аби самі здобули владу над громадою, а: [П3747] [П3748]

Яд Єгуда · 19

Вони звеличували цих гідних? старців відповідно до їхнього ступеня, бо він надзвичайно великий. Казали: «Коли зійде на небо [прогалина у джерелі] крила Господа та Його служителі — עליון, “Вишній / горішній” [зв’язок непевний], як належить їхній пошані?» А слова «Ми очолимо громаду» залежали від смерті старців — усе [прогалина у джерелі]. [П3749] [П3750]

Яд Єгуда · 20

Вони вже мали підставу помилитися й думати, що очолять громаду: їх помазали разом із батьком; вони знали, що Ісус Навин увійде до Краю й стане замість Мойсея, бо був підготовлений і призначений для цього більше за інших. Тому Мойсей поставив його над війною з Амалеком. Знали також, що Ісус Навин потребує допомоги; саме через це Мойсей узяв із собою — לסוף?, «на кінець?» [непевно] — Аарона та Хура. Через усе це Надав і Авігу вважали, що вони будуть йому допомогою й підтримкою як первосвященник та помазаний для війни й уведуть Ізраїль як священники? до Краю; адже справді Ісусові Навину було наказано зрештою?, щоб ці були як первосвященник і помазаний для війни. [П3751] [П3752]

Яд Єгуда · 21

«А сам готувався до битви вгорі» — будучи князем угорі, як наведено в Зогарі, «Бешалах», сторінка 116? [П3753] [П3754]

Яд Єгуда · 22

«Хур відійшов»: його вбили, як відомо. Вступив Нахшон? і став князем коліна Юди. Він також помер у той час, а замість нього вступив Калев. [П3755] [П3756]

Яд Єгуда · 23

Надав і Авігу знали з війни з Амалеком, що Ісус Навин потребує допомоги [прогалина у джерелі]. [П3757]

Яд Єгуда · 24

Як написано про нього: «І дай йому від своєї величі» тощо, «І перед Елеазаром, священником, він стоятиме». Саме щодо цього мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Від своєї величі», а не всю свою велич. Звідси сказали: лик Мойсея — немов лик сонця, а лик Ісуса Навина — немов лик місяця, тощо. Так само написано: «І перед Елеазаром, священником, він стоятиме».

Яд Єгуда · 25

Отже, оскільки Ісус Навин потребував допомоги первосвященника й помазаного для війни, Надав та Авігу, помазані разом із батьком, могли бути цими — первосвященником і помазаним для війни.

Яд Єгуда · 26

«Одинадцять днів» тощо. Прагнули лише провести їх від Хориву до Землі Ізраїлю як первосвященник і помазаний для війни [прогалина у джерелі], як написано вище, частина III, глава 56? [П3758] [П3759]

Яд Єгуда · 27

«Захистити — змій сараф» [стисла лема] [прогалина у джерелі], бо Ізраїль зробили тельця [прогалина у джерелі]. [П3760] [П3761]

Яд Єгуда · 28

«А Пінхас і Калев», яких Ісус Навин послав розвідниками, як відомо. Його намір був? такий: щоб вони врятували? тих, хто входить до Краю, від кліпи пса й від зовнішньої кліпи лева, бо [прогалина у джерелі] і Пінхас [прогалина у джерелі] зовнішній, бо פנחס, Пінхас, у повному написанні з йодом, разом із літерами та словом, за гематрією дорівнює אריה, лев. [П3762] [П3763]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 15

Хікур Дін — частина IV — глава 16

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · נז · נח · נט · ס · סא · סב · סג · סד · סה · סו · סז · סח · סט · ע · עא · עב · עג · עד · עה · עו · עז · עח · עט · פ · פא · פב · פג · פד · פה · פו · פז · פח · פט · צ · צא · צב · צג · צד · צה · צו · צז · צח · צט · ק · קא · קב · קג · קד · קה · קו · קז · קח · קט · ר · רא · רב · רג · רד · רה · רו · רז · רח · רט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · נז · נח · נט · ס · סא · סב · סג · סד · סה · סו · סז · סח · סט · ע · עא · עב · עג · עד · עה · עו · עז · עח · עט · פ · פא · פב · פג · פד · פה · פו · פז · פח · פט · צ · צא · צב · צג · צד · צה · צו · צז · צח · צט · ק · קא · קב · קג · קד · קה · קו · קז · קח · קט · ר · רא · רב · רג · רד · רה · רו · רז · רח · רט

Йоель Моше · 1

«Синам Єфрема» тощо: вони вийшли перед своїм часом і були вбиті, а їхні душі зібрані до нечистоти. Ось вони дієво затримали визволення для самих себе; та й увесь Ізраїль не мав повного визволення, бо ті іскри залишалися серед кліпот, аж поки прийшов Єзекіїль і оживив сухі кістки. «Син Єфремів» — це Месія, син Йосипів, у майбутньому, за те, що обчислюють кінець перед його часом. «І ще за інше»: інша причина проколення — гріх Єровоама, який зробив тельців. Дивись «Зогар», «Кі теце», сторінка 534. [П3774]

«Згадуючи, що зробив» тощо: згадають лихий учинок Гадад-Ріммона, який убив Ахава й сказав «Наша рука висока». Оплакуватимуть лише його слова «Наша рука висока», а не смерть Ахава. За цим пояснюється, чому не сказав «як плач Рамот-Ґілеада», як згодом «долина Меґіддо»: тут згадав ім’я царя, а там назву місця; вникни. Під час плачу за Йосією оплакуватимуть також це.

Рама з Фано

Такою справді є доля тих, хто обчислює кінцеві строки: вони дієво затримують визволення для самих себе, як сталося із синами Єфрема під час виходу Ізраїлю з Єгипту. А повного визволення немає, «якщо твій вигнанець на краю небес». Отже, мудреці слушно сказали, що вони затримують визволення взагалі. Тому як син Давидів зранений нашими переступами, так син Єфремів буде проколотий за це та ще за інше. Коли він дійде до брам смерті й помислить у серці про покаяння, тоді син Давидів та всі святі з ним проситимуть для нього милосердя й оживлять його. Як написано: «І виллю на дім Давидів і на мешканців Єрусалима дух ласки та благань, і поглянуть на Мене щодо того, кого прокололи» — за змістом «Їхня Скеля продала їх». [П3764]

Так само Авраам і Яків сказали: «Нехай зітруться їхні провини за святість Твого Імені», як пояснено в мідраші «Ейха» із «Зогару». Пояснення: коли їх віддадуть за святість Твого Імені, одразу зітруться їхні провини. Так і тут: дім Давидів та мешканці Єрусалима — це великий суд, сторожі міста, що займаються його впорядкуванням угорі й унизу. Вони прокололи сина Єфремового, погодившись із присудом йому; а тепер завдяки їхній молитві він удостоїться, аж до скрушення,

Йоель Моше · 1 · продовження

«Як пояснено в “Зогарі”» тощо: дивись «Шмот», сторінка 6. На небозводі є одна жива істота на ім’я Ізраїль; вона зійшла до Єгипту з усіма своїми колісницями — виявилися чоловічі та жіночі. Це написане «Не могли гаятися, бо вийшли війська Господа». Те, що сказали «Бо поспіхом ти вийшов», — це поспіх Шехіни. ואלה за гематрією 42; ש’מות ב’ני י”שרא”ל — за гематрією 312; ש”ב צרופי’ ש”י”ב, «312 сполучень Гаваї?» зійшли до Єгипту. «Отже, як ми сказали»: плач був за «Наша рука висока». [П3775]

«І в плачі за Йосипом» тощо: як у плачі за Йосією згадували інший плач, так у плачі за Месією, сином Йосиповим, згадають інший плач — за Йонатаном і Саулом, які не були оплакані як належить. Оце «Кожен, хто надто тяжко побивається за своїм померлим, плаче за іншим померлим»: інший, який уже помер і не був оплаканий як належить, нині вдруге перевтілився й помер. Тому природно за таким

Йоель Моше · 1 · продовження

надмірно побиватися: першого разу він не був оплаканий як належить. Це я чув з уст мого вчителя, מהור"ל зі Львова. [П3776]

«Що походить від Лії» тощо: царство відповідає синам Лії, а місце другого — синам Рахілі. Як Йонатан сказав Давидові: «Ти будеш царем, і мій батько — буду тобі другим», ואבי אהיה לך למשנה. Адже Давид — від синів Лії, від Юди, а Йонатан — від Веніаміна. Це Саул сказав йому: «Ти обираєш для сина Єссея на свій сором і на сором наготи своєї матері». «На сором двом її синам»: це Йосип і Веніамін, бо Йонатан був від синів Веніаміна, а його мати — від Йосипа. «Не з'їв би його незрілим плодом» — не у свій час. «Цар і другий»: Давид — цар від Лії, Йонатан — другий від Рахілі. «Тривале» тощо — у їхніх словах «Як усі народи». [П3777]

«І загублені ослиці» тощо — натяк на кліпот, що посилилися, за змістом «Ті, хто відпускає ногу вола й осла». Ідол Міхи був подібний до осла; належало, щоб саме він повернувся і зламав їхню силу, бо був цілковитим праведником без вади. Як сказали мудреці, благословенної пам'яті:

Рама з Фано · продовження

повного покаяння. Як написано: «І спонукають поглянути на Мене», והביטו אלי, — гіфіль; відповідна неперехідна форма — «І погляне на землю», ונבט לארץ. [П3765]

Написано: «Того дня побільшає плач у Єрусалимі, як плач Гадад-Ріммона в долині Меґіддон». У таргумі: «Як плач за Ахавом, сином Омрі, якого вбив Гадад-Ріммон у Рамот-Ґілеаді, і як плач за Йосією, сином Амона, якого вбив фараон Кульгавий у долині Меґіддон». У цьому короткому вірші вдвічі більше мудрості, ніж дав почути таргум при всій своїй довжині: Ахав і Йосія обоє померли від стріл, як написано: «Як добрий, так і грішник». Ахав оплаканий не побожними Ізраїлю, а його нечестивими служителями, як наведено наприкінці глави «Арбаа авот». Навпаки: «І провів радісний вигук у таборі», ויעבור הרנה במחנה, — як сказано: «При загибелі нечестивих — радість», за наведеним у главі «Ехад діней мамонот». Саме це випливає й з написаного ויעבר без вав: це як «І провів Бог вітер над землею», ויעבר אלהים רוח על הארץ — перехідне дієслово. Як там витлумачено: Він сам не радіє, а дає радіти при загибелі нечестивих. [П3766]

Ті, хто оплакували Йосію в долині Меґіддон, побільшували плач, згадуючи, що зробив Гадад-Ріммон. Плач був за словами «Наша рука висока», а не за смертю Ахава. Адже Міхей сказав йому: «Іди й дай мати успіх», עלה והצלח, — перехідне дієслово; неперехідне — «Май успіх,

Йоель Моше · 1 · продовження

«Однорічний Саул при своєму воцарінні»: як однорічний без гріха, так Саул був чистий від усякого гріха. Саме йому належало повернути їх до святості. Проте так не сталося: йому сповістили, що ослиці знайшлися самі. Усе це через те, що Саул був зі світу жіночого, адже його матері Рахілі сказано: «І цей тобі син» — саме «тобі». [П3778]

«Бо він одягає їх»: це вірш із Давидового плачу за Йонатаном і Саулом: «Дочки Ізраїлю, здійміть плач за Саулом, який одягає вас у багряне з оздобами», бо він також був зі світу жіночого. «І рабі Ізмаїл — такий самий» тощо, як навчено в трактаті «Недарім»: дивись там, глава 9, мішна 10, «Дочки Ізраїлю, здійміть плач за рабі Ізмаїлом», тощо.

«Правда, відповідало галасі» тощо. Відомий вступ: Яків мав дві пари, Рахіль та Лію. Рахіль — пара, призначена їй при народженні душ, як сказано в наступній главі; Лія — силою милосердя. Тому «очі Лії м'які»: вона гадала, що випаде на долю Ісава, аж поки великим милосердям поєдналася з Яковом. Поєднання Рахілі — з боку Малхут, десятої міри щодо Кетера. Він — פל"א, Диво,

Йоель Моше · 1 · продовження

літери אל"ף, алеф; звідти сяйво поєднання Лії. А з боку десятків тисяч — רבתיכם [відмінна форма] для Давида, який походить від Лії. Тож Саулові самі собою — тисячі, десята частина від Давида. Це «І ще לו אך המלוכה, “йому лише царство”»: початкові літери — לאה, Лія. Він — Месія, син Давидів, який має לשפוט את הר עשו, «судити гору Ісавову»: початкові літери — לאה. Тому Йонатан сказав Давидові: «Дивовижна була твоя любов до мене» — з таємниці פל"א, Дива; зрозумій. [П3779]

«У тому останньому плачі»: при вбивстві Месії, сина Йосипового, бо душа Йонатана — у Месії, синові Йосиповому. «Рахіль плаче за своїми синами» — множина: Йонатан від Веніаміна й Месія, син Йосипів. «Коли його немає»: тому цей Месія, син Йосипів, нині пробуджує плач; «від вас так це є причиною і щодо першого сина» — מכם כן זה היא סבה על הבן הראשון ג"כ [неясний зв’язок], за подобою «ніби обидва померли того дня?» — מדמיון כאלו שניהם מתו ביום ההוא?. Як Яків сказав про Веніаміна: «Видається мені», тощо. [П3780]

«Написане в Тосафот» тощо: у трактаті «Бава

Рама з Фано · продовження

їдь», צלח רכב. Він сказав, що той дасть успіх іншим. «І дасть Господь» — не пояснив, хто дає, з пошани; «у руку царя» — це Гадад-Ріммон. Отже, безсумнівно, говорив правду. Успіх інших — те, що він пояснив йому потім: «Нехай кожен повернеться до свого дому з миром». [П3767]

Чому добрі та гідні люди мали б його оплакувати, якщо зі смертю нечестивої людини лють відходить від світу? Тоді «кожен і його дім», що прийшли з Яковом до Єгипту, як пояснено в «Зогарі», повернуться з вінцем, яким його мати увінчала царя Соломона. Отже, саме як ми сказали. І царя Ахаза Єзекія також не хотів оплакувати; навпаки, тягнув його кістки, щоб їх очистити. Він передбачив для себе негідних синів, неспроможних очистити заміс його батька аж до третього покоління. [П3768]

І в плачі за сином Йосиповим, якого віддадуть у руку Гога та Магога за гріх Єровоама, згадають смерть Саула та Йонатана, які були цілковитими праведниками. Йонатан «обирав для сина Єссея»: тобто обирав царство, щоб передати його Давидові, який походить від Лії, на сором двом синам Рахілі. Сам він походив від Веніаміна, а його мати — від Йосипа: вона була з коліна Манасії, з Явеш-Ґілеада. Якби Ізраїль не просив царя неналежним чином, не з’їв би незрілим плодом перше царювання. Давид і Йонатан, цар і другий після нього, були приготовані створити тривале царство над Ізраїлем. Однак

Йоель Моше · 1 · продовження

меціа», глава «Га-мекабель»: там жінка із Царфата — Месія, син Йосипів, שם הצרפית הוא משיח בן יוסף; дивись там. [П3781] [П3782]

Яд Єгуда · א

(א) «І справді» тощо. Автор пояснює справу тих, хто обчислює кінцеві строки, «яких побіжно згадав?» — שאגב שהזכירו? — у попередній главі. [П3783]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Для самих себе» — для своїх душ, щоб ті не могли визволитися.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Синам Єфрема»: вони вирахували кінець єгипетського вигнання й помилилися [прогалина у джерелі]. Вони також — померлі, яких оживив Єзекіїль, як наведено у главі «Хелек». До того їхні душі не досягли виправлення. [П3784]

Яд Єгуда · ד

(ד) Визволення Ізраїлю не повне, доки бодай одна з них лишається невиправленою. Тому мудреці, благословенної пам’яті, слушно сказали: «Нехай згасне дух тих, хто обчислює кінці й затримує визволення». Оскільки вони затримують власне визволення, то неодмінно затримують також визволення Ізраїлю.

Яд Єгуда · ה

(ה) Тому, як вони затримують прихід Месії, сина Давидового, — «і це сказане?» — והוא שנאמר?: «Зранений нашими переступами», — так спричиняють, щоб «цей був убитий?» — מסבבים זה יהרג? — Месія, син Йосипів. [П3785]

Яд Єгуда · ו

(ו) «І ще стягують інше?» — ועוד גובים אחר? — за провину його предків, Єровоама бен Невата, як наведено в «Зогарі»: כי הלא עמו מקו"ר? [нерівна фраза, непевне מקו"ר]. [П3786] [П3787]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Коли дійде» тощо. Автор пояснює цим написане: «І виллю на дім Давидів» тощо, «і поглянуть на Мене щодо того, кого прокололи, і оплакуватимуть його» тощо; «Того дня побільшає плач у Єрусалимі, як плач Гадад-Ріммона в долині Меґіддон» (Захарія, 12). Мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили це у главі «Га-халіль», аркуш 22?, щодо вбивства Месії, сина Йосипового. Автор пояснює, що той не буде справді вбитий, бо буде «другим?» — משנה? — після Месії, сина Давидового, як пояснює далі. Лише його присуд завершиться מצ"ד כגדול שיהרג? [непевний вислів про присуд бути вбитим]. Вони також проситимуть для нього

Рама з Фано · продовження

відкинення ними Небесного царства й спокуса ідола Міхи, що був серед них, спричинили поставлення їм царя Саула: як його ім'я — так і він, позичений для вінця царства лише на час. [П3769]

Загублені ослиці — натяк на зіпсуття покоління: кліпа проламала свою огорожу, бо немає того, хто стримує. Йому й належало повернути їх, бо він був цілковитим праведником без вади, за словами мудреців. Але він був зі світу жіночого, бо походив від Веніаміна, матері якого сказано: «І цей тобі син». Дівчата вели його до дому провидця, довго розмовляли з ним і дивилися на його вроду — недарма, бо були праведними. Проте їхній мазаль бачив, що саме він одягатиме їх у багряне з оздобами. Рабі Ізмаїл — такий самий, як навчено в трактаті «Недарім». Саме через це він дуже гнівався на них за те, що вони дали Давидові десятки тисяч, а не тисячі. Слово Господа в їхніх устах — правда, воно відповідало галасі: міра молодшого Веніаміна — десята частина щодо вищого Дива, про яке написано «Дивовижна була твоя любов до мене», як далі. [П3770]

Через справу війни з Амалеком одного разу йому не вдалося; сповнилося Самуїлове пророцтво: «І ви, і ваш цар загинете». Ба більше: Саул і Йонатан не були оплакані як належить. У тому останньому плачі Рахіль плаче за провину своїх синів: цей від Йосипа, а цей від Веніаміна. Вона не приймає втіхи за них, коли

Яд Єгуда · ז · продовження

милосердя й повернуться в повному покаянні. Це «І поглянуть на Мене, кого прокололи». [П3788] [П3789]

Яд Єгуда · ח

(ח) За написаним «Бо їхня Скеля продала їх» (Повторення Закону, 32): Благословенний Га-Шем постановив, щоб їх було продано. І тут немає «того, кого прокололи своїм мечем?» — את אשר דקרו בחרבם?; їхній присуд ухвалено. [П3790] [П3791]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Аж до скрушення»: до пригнічення його душі, яку він вилив на смерть.

Яд Єгуда · י

(י) Як написано והביטו: це форма гіфіль, що може стосуватися інших. Тобто «щоб вони піднесли його очі?» — שישאו עיניו? — до Мене в покаянні, כי בעטיו?, «бо через нього?» [обірваний зв'язок]. [П3792]

Яд Єгуда · יא

(יא) Те, що стоїть саме собою, [прогалина у джерелі], як написано «І погляне на землю» (Ісая, 5). [П3793] [П3794]

Яд Єгуда · יב

(יב) «І написано» тощо. Автор пояснює цим кінець вірша: «Того дня» тощо.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Що дав почути нам таргум»: адже «на перший погляд?» — דלכא'? — утруднення

Яд Єгуда · יג · продовження

таке: який стосунок плачу за Ахавом та Йосією до плачу за Месією, сином Йосиповим? І ще: навіщо так сильно оплакували Ахава, який був нечестивим? Тому «справа видається?» — נראה הענין? — такою… [П3795]

Яд Єгуда · יד

(יד) Адже Ахав і Йосія обоє померли «однією смертю?» — במיתה אחת?. Ахава взагалі не оплакували; лише коли оплакували Йосію, [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі]; і раніше — що Гадад-Ріммон, цар «із Меґіддо?» — ממגדו?, — також «своїм убивством?» — בחרגו? — вбив Ахава, [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі]. «І бажали?» — ורצו? — підготувати своїм плачем натяк на Месію, сина Йосипового, та натяк згадати також смерть Саула й Йонатана, які були «від синів її синів?» — מבני בניה? — Рахілі. За цим зміст вірша: того дня побільшає плач у Єрусалимі за Месією, сином Йосиповим, аж доки «здіймуть?» — שישאו? — плач за Саулом і Йонатаном, які давно загинули й померли, за давніх днів і стародавніх років. Це буде як плач, у якому ті, хто оплакували Йосію в долині Меґіддон,

Рама з Фано · продовження

його немає, — того, хто пробуджує плач. Як сказав Яків: «Мені видається, ніби обоє померли одного дня». Усього цього досить як зауваги тому, хто розуміє. [П3771]

Відомо, що Йона бен Аміттай — син жінки із Царфата, якого оживив Ілля. Коли Ілля прийшов до неї за словом Господа, він почав розпитувати її про чистоту, бо споживав хали. На це точно вказує вірш: «Візьми-но мені шматок хліба у своїй руці». Слово בידך, «у своїй руці», зайве й потрібне для цього тлумачення. А вона запідозрила його, що він має намір розпитувати про статеві зносини, лише щодо нечистоти, яка виходить із її тіла, як згадано у «Піркей рабі Еліезер»; за це її покарано. Це не суперечить написаному в Тосафот про сина жінки із Царфата. [П3772]

Звідси дізнаємося, чому Йоні стало гірко, що за його днів не сталося знищення Ніневії: він непокоївся за них через війну Гога та Магога. Зрозуміємо й сказане в трактаті про пости щодо двадцяти чотирьох благословень: оскільки потрібно завершити «Той, хто милосердиться над землею», Йону поставили перед Давидом і Соломоном. Адже після того, як його міра виллється водою, розквітне й проросте Давидів трон. І ми визнаємо праведність небесного суду, вдумуючись, скільки разів другий після царя доходив до брам смерті. Вірний Суддя, благословенний Він, Який не зважає на особу. [П3773]

Яд Єгуда · יד · продовження

також згадали, як Гадад-Ріммон колись убив Ахава. Це тлумачення правильне, ר’א? [непевне скорочення], бо весь вислів «як плач Гадад-Ріммона в долині Меґіддон» [прогалина у джерелі]: слово «як плач» стоїть замість двох, ніби сказано «як плач Гадад-Ріммона і як плач у долині Меґіддон». [П3796] [П3797]

Яд Єгуда · טו

(טו) Як написано ’בטוב?, «при добрі?», «праведники» тощо (Приповісті, 11). І витлумачили כשהתאונן??, «коли оплакував??», щодо Йосії та Ахава. [П3798] [П3799]

Яд Єгуда · טז

(טז) Як наведено у главі 2 Б”К? щодо Єзекії: «І вчинили йому честь по смерті», [прогалина у джерелі], тридцять шість тисяч з оголеним плечем. Але ж перед Ахавом зробили так само! Там написано, що вчинили йому великий плач, як говоримо [прогалина у джерелі], «як плач Гадад-Ріммона» тощо, за таргумом: «Як плач за Ахавом, сином Омрі», тощо. Це було під час війни, коли там був численний народ, і всі його оплакували, [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі]. Як написано: «При загибелі нечестивих —

Яд Єгуда · טז · продовження

радість»: при загибелі Ахава, сина Омрі, — радість, [прогалина у джерелі]. Його раби й друзі оплакували його. А у першій главі «Мегіли» мудреці, благословенної пам'яті, написали: оскільки Ізраїль був зібраний там на війні, мусили його оплакувати через його друзів та родичів. Дивись там і наприкінці מ"ק. [П3800] [П3801]

Яд Єгуда · יז

(יז) Як наведено у главі אד"מ? (аркуш 39 б): «І провів радісний вигук у таборі». Р. Аха бар ר"ח? сказав: «При загибелі нечестивих — радість»: при загибелі Ахава бен Омрі — радість. Невже Святий, благословенний Він, радіє падінню нечестивих? Адже написано «При виході перед озброєним загоном», тощо. Рабі Йосі бар Ханіна сказав: Він сам не радіє, але інших «робить радісними?» — משיש?, — як написано «І буде: як радів Господь» тощо. Саме це випливає з написаного ישיש, а не ישוש; зроби з цього висновок. [П3802] [П3803]

Яд Єгуда · יח

(יח) Написано ויעבר — перехідне дієслово; тобто «Га-Шем, благословенний Він?» — שהשי"ת? — провів радісний вигук. На мою думку, тому й запитали: «Невже Святий, благословенний Він, радіє падінню нечестивих?» Адже на перший погляд [прогалина у джерелі], що Святий, благословенний Він, радіє, з їхніх слів [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі], «І провів радісний вигук». І не поставив питання «щодо самого?» — גופיה? — «При загибелі нечестивих — радість». За словами автора, ויעבר є перехідним дієсловом; «можливо, що це?» — יכול דהאי? — щодо вірша «При загибелі нечестивих — радість» слушно запитати, бо можна сказати, як ми сказали: хоча перед Благословенним немає радості при їхньому падінні [прогалина у джерелі]. [П3804] [П3805]

Яд Єгуда · יט

(יט) І його слова про Гадад-Ріммона: «Наша рука висока» — за це був плач.

Яд Єгуда · כ

(כ) Адже Міхей спершу תחוה? [непевне дієслово], що Ахав помре. Це написане йому у відповідь на запитання «Чи піду до Рамот-Ґілеада на війну, чи утримаюся?» Написано: «І сказав йому: "Іди й дай мати успіх, і віддасть Господь у руку

Яд Єгуда · כ · продовження

царя"» (Перша книга Царів, 22). Коментатори вважають, що він сказав це глузливо. «І це не так?» — ואינו כן?: адже вуста й серце Міхея були в цьому згодні. Він мав на увазі не успіх Ахава, а успіх інших — «щоб дав успіх?» — שהצליח? — Ізраїлю, щоб кожен повернувся додому з миром. Тому сказав והצלח перехідним дієсловом, бо дієслово… [П3806] [П3807]

Яд Єгуда · כא

(כא) Окреме й неперехідне в цьому значенні — צלח?, «май успіх?», як написано צלח רכב?, «май успіх, їдь?» (Псалми, 45). І «не?» — ולא? — мав намір щодо успіху Ахава, як вище; ועלה, «і зійди». Так само сказане… [П3808] [П3809]

Яд Єгуда · כב

(כב) «І дасть Господь»: ідеться про Ахава, якого Господь віддасть у руку царя Гадад-Ріммона. Те, що не пояснив, хто дає, було з пошани до царства [прогалина у джерелі]. Цар зрозумів, що той говорить не слушно, й подумав, що сказав це глузливо. Тому промовив: «Докіль я заклинатиму тебе», тощо. [П3810] [П3811]

Яд Єгуда · כג

(כג) Він говорив правду, а не глузливо, як вважають коментатори.

Яд Єгуда · כד

(כד) Те, що він пояснив йому потім: «Я бачив увесь Ізраїль, розсіяний по горах, як отару без пастуха. І сказав Господь: "Немає у них панів; нехай кожен повернеться додому з миром"».

Яд Єгуда · כה

(כה) «Лють відійшла», як наведено у главі «Хелек».

Яд Єгуда · כו

(כו) «І немає чоловіка у своєму домі» тощо. Тобто його «нехай кожен повернеться до свого дому з миром» стосується вищих ступенів, כסתמין?, «як приховані?», святих, — за поясненим у «Зогарі», «Шмот»: «Кожен і його дім прийшли» [прогалина у джерелі]. [П3812] [П3813]

Яд Єгуда · כז

(כז) «Отже, як ми сказали» повертається до попереднього «Чому ж мали б його оплакувати?» Безсумнівно, плач, згаданий у долині Меґіддон, був за «падінням?» — מפלתו? — Гадад-Ріммона, як ми сказали. І знай, що це так, адже… [П3814] [П3815]

Яд Єгуда · כח

(כח) Цар Ахаз, бувши нечестивим, не був оплаканий «синами Єзекії?» — מבני יחזקיה? — [прогалина у джерелі]. [П3816] [П3817]

Яд Єгуда · כט

(כט) «І в його плачі» тощо. Це підтримка сказаного: як у плачі за Йосією згадали те, що вже сталося з Ахавом, так у майбутньому згадають «у плачі Рахілі?» — בהספדה רחל? — справу Саула та Йонатана. [П3818]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Йонатан обирав», як написано: «І спалахнув гнів Саула на Йонатана, і сказав йому: “Сину перекрученої непокори! Хіба не знаю, що ти обираєш для сина Єссея на свій сором і на сором наготи своєї матері?”» Потребує пояснення також вислів «для сина Єссея»: мало б бути «обирати» [прогалина у джерелі] «сина Єссея». Автор пояснює: ти обираєш «у царюваннях?» — בהמלוכים? — щоб продати його синові Єссея. «На свій сором» тощо натякає на сором двох синів Рахілі — Йосипа та Веніаміна, від яких походив Йонатан. Тобто, передаючи своє царство Давидові — דמתי גנלה? [непевна форма], — ти соромиш двох синів Рахілі [прогалина у джерелі]. [П3819] [П3820]

Яд Єгуда · לא

(לא) «Із Явеш-Ґілеада»: звідти дівчат віддали за дружин чоловікам Веніаміна; вона була однією з них, відданою Саулові, «за висловом?» — כמאמרי? — мудреців, благословенної пам’яті, щодо «сина перекрученої непокори». На мою думку, через це він так назвав — אל [неясний зв’язок] [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі] — щодо її честі. [П3821] [П3822]

Яд Єгуда · לב

(לב) «Якби» тощо. Тобто справді було б так, як «обрав?» — שבח’? — Йонатан, якби Ізраїль не попросив царя неналежним чином. [П3823] [П3824]

Яд Єгуда · לג

(לג) «Позичений для вінця царства», щоб на час виправити пролом покоління.

Яд Єгуда · לד

(לד) «Загублені ослиці»: те, що спершу ослиці загубилися, а потім, при помазанні Саула, знайшлися, — натяк на зіпсуття покоління. Тоді кліпа осла «дикого?» — פרא? — посилилася й подолала [прогалина у джерелі], «що стоїть?» —

Яд Єгуда · לד · продовження

שעומד? — перед нею: це Тора й добрі діяння, як відомо. Дивись «Зогар», розділ ויק’, сторінка 506, [прогалина у джерелі], «мешканцям землі, щоб осел підняв їх?» — לדרי’ הארץ שיתורם החמור?, — крім Саула, який був цілковитим праведником. Як мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили «Однорічний Саул при своєму воцарінні»: як однорічний, що не згрішив. Ще сказали: чому його царство не тривало? Бо в ньому не було вади. Тому, коли його помазали, ослиці з’явилися — натяк, що царство йому відповідає, «і повернути?» — ולהחזיר? — ослиць під вуздечку. На мою думку, це Самуїл і сказав йому: «А щодо загублених ослиць» тощо, «не бери до серця, бо знайшлися. І для кого вся дорогоцінність Ізраїлю? Хіба не для тебе й усього дому твого батька?» На перший погляд утруднення: [прогалина у джерелі] йому дві окремі справи [прогалина у джерелі]. Бо ослиці з’явилися, і через це стало відоме царство: «Для кого вся дорогоцінність Ізраїлю», тощо. [П3825] [П3826]

Яд Єгуда · לה

(לה) «Але він був» тощо. Немає потреби говорити, що його царство не тривало через те, що в ньому не було вади; натомість причина — משום דההיא הכניעין? [непевне пояснення], бо він був зі світу жіночого, як наведено в «Зогарі», «Ваєлех», сторінка סס”ט?. Тому… [П3827] [П3828]

Яд Єгуда · לו

(לו) Сказано Рахілі: «Не бійся, бо й цей тобі син». Слово «тобі» було «ніби зайвим?» — כמיותרי’?, — але прийшло вказати, що він зі світу жіночого, як ти, господиня дому. [П3829]

Яд Єгуда · לז

(לז) «І дівчата» тощо. На це натякає й те, що дівчата вели його до дому провидця. Мудреці, благословенної пам’яті, ще сказали: тому вони довго розмовляли з ним, щоб дивитися на його вроду, [прогалина у джерелі]; адже дочки Ізраїлю в усталеному статусі [прогалина у джерелі]. Хіба вони не були праведними? Усе — такий самий натяк, як на нього, що був зі світу жіночого [прогалина у джерелі]. Це також Давид натякнув у плачі: «Дочки Ізраїлю, плачте за Саулом». [П3830] [П3831]

Яд Єгуда · לח

(לח) «Який одягає вас у багряне з оздобами»: тобто «в чому?» — במה? — він також був зі світу

Яд Єгуда · לח · продовження

жіночого. [П3832]

Яд Єгуда · לט

(לט) «І рабі Ізмаїл — такий самий», як навчено у главі 9 «Недарім»: по смерті рабі Ізмаїла дочки Ізраїлю здіймали плач «і говорили?» — ואומרות?: «Дочки Ізраїлю, плачте за рабі Ізмаїлом». Так само він говорить про Саула, тощо, [прогалина у джерелі]; дочки Ізраїлю — плач за ним більше, ніж за іншим, [прогалина у джерелі]. І сказане «Так само він говорить»: הלא באותם?, «хіба не в тих?» — звідси простягнеться його шлях: рабі Ізмаїл також був із цього світу жіночого. [П3833] [П3834]

Яд Єгуда · מ

(מ) Те, що Саул гнівався на жінок, які веселилися й говорили «Саул побив свої тисячі, а Давид — свої десятки тисяч», — як написано: «І дуже розгнівався Саул, і зле було в його очах це слово. І сказав: “Давидові дали десятки тисяч, а мені дали тисячі”», тощо (Перша книга Самуїла, 18), — теж було з цієї причини. Оскільки це було так — Саул зі світу жіночого, — не слід було «применшувати від нього?» — לגרוע ממנו? — і «принижувати нижче від нього?» — ממנו? [референти неясні]. [П3835] [П3836]

Яд Єгуда · מא

(מא) «Слово Господа Воїнств?» — צבאות? — це; і ще «потребує?» — צריך? — [прогалина у джерелі]. [П3837]

Яд Єгуда · מב

(מב) «Через справи» тощо повертається до сказаного вище [прогалина у джерелі], тощо. Тому й одного разу йому не вдалося, за висловом мудреців, благословенної пам’яті. [П3838]

Яд Єгуда · מג

(מג) «І вони» тощо (Перша книга Самуїла, 12). [П3839]

Яд Єгуда · מד

(מד) «У тому останньому плачі» — за Месією, сином Йосиповим, коли згадають також смерть Саула та Йонатана, як зазначено, — здійсниться сказане «голосом?» — בקול?: «Рахіль плаче за своїми синами, не хоче втішитися, бо його немає» (Єремія, 31). Почав у множині — «за своїми синами», а закінчив в однині — «бо його немає». Вона плаче за двома своїми синами: за Саулом, «який походить?» — דאתי? — від

Яд Єгуда · מד · продовження

Веніаміна, שאף כלה עמו?, «бо й загинув із ним?» [непевний зв’язок], та за Месією, сином Йосиповим. «Не хоче втішитися?» — ומאנה נחם’? — за них. «Бо його немає» стосується Месії, сина Йосипового: він головний у тому плачі, «пробуджує?» — המעורר? — плач. Саула ж, давно померлого за стародавніх років, згадають лише принагідно. [П3840] [П3841]

Яд Єгуда · מה

(מה) «Як сказав Яків» тощо. Коли згадують лихо одного з двох синів Рахілі — «що вже сталося з другим?» — מה שיארע כבר בשני?, — це подібне до сказаного Яковом: «Видається?» — דומה?, — тощо. Як сказали мудреці, благословенної пам’яті, щодо «І зведете мою сивину», тощо, де згадав [прогалина у джерелі]. [П3842]

Яд Єгуда · מו

(מו) «Ніби обидва» [прогалина у джерелі]; проте він був серед них. Дивись, що про це написано в ר”ש?, у розділі «Ваїґаш». [П3843] [П3844]

Яд Єгуда · מז

(מז) «І відомо» тощо. Принагідно автор дає добре пояснення тому, що Йоні бен Аміттаю стало гірко, коли Господь пожалкував щодо лиха, яке сповістив Ніневії.

Яд Єгуда · מח

(מח) «Він — син жінки із Царфата», як наведено у פר”א?. [П3845] [П3846]

Яд Єгуда · מט

(מט) «Коли прийшов» тощо. Автор «принагідно?» — אגב? — пояснює, для чого Ілля сказав їй: «Візьми-но мені шматок хліба у своїй руці» (Перша книга Царів, 17): щоб перевірити її [прогалина у джерелі] в її руці. Тобто чи була вона чистою «від усякої нечистоти?» — מכל טומאה? — אותו, «його» [неясний зв’язок], бо він споживав хали в чистоті. [П3847] [П3848]

Яд Єгуда · נ

(נ) Від нечистоти ніди та нечистоти з її тіла. [П3849]

Яд Єгуда · נא

(נא) Як згадано у פר”א щодо «Ти прийшов до мене нагадати мою провину»: вона сказала «Перед тим як ти прийшов до мене» [прогалина у джерелі], тощо. Причина в тому, що [прогалина у джерелі] його за це — «що були вимогливі?» — שהקפידו? — до її чистоти. [П3850] [П3851]

Яд Єгуда · נב

(נב) «За це її покарано»: її син помер.

Яд Єгуда · נג

(נג) [прогалина у джерелі]. Ось його слова: у «Седер Еліягу раба» є розповідь, що щодо нього сперечалися. Дехто казав, що він був із нащадків Лії. Він сказав їм: «Я лише з насіння Рахілі». Вони сказали йому: «Хіба не так ти сказав жінці-вдові: “Зроби мені звідти малий корж, а для себе й свого сина зроби потім”» [прогалина у джерелі]. Він сказав їм: «Та дитина — Месія, син Йосипів». ורמזו רבותי לעולם שאין זה המלה וכן?, «і мої вчителі натякнули назавжди, що це не слово, і так?» [непевний вислів]. Щоб зберегти всі слова мудреців, на мою думку, це був Йона, а в майбутньому він перевтілиться в Месії, синові Йосиповому. «І як приємно?» — ומה נעים? — тощо. [П3852] [П3853]

Яд Єгуда · נד

(נד) [прогалина у джерелі] при Йоні, а «на прийдешній час?» — לאתי זמן? — днів Наума Елкошського, як сказано вище, частина II, глава 30?, פ”ל?. [П3854] [П3855]

Яд Єгуда · נה

(נה) Бо коли Йона «побачив?» — ראה? — що не [прогалина у джерелі] Гог і Магог, який був за його днів, і він буде Месією, сином Йосиповим, [прогалина у джерелі], бо помре [прогалина у джерелі]. «Дуже гірко мені аж до смерті» [прогалина у джерелі]: намір йому — «аж до моєї смерті», так я помру у війні. [П3856] [П3857]

Яд Єгуда · נו

(נו) «І через двадцять два?» — ובגין כ”ב? — сказане «у трактаті?» — במסכי’?, — «глава 2?» — פ”ב? — «Тааніт», щодо вірша הוא הוי? [непевна фраза]: «Хто відповів Йоні в нутрі риби, Він відповість вам», тощо. Щодо сьомого він говорить: «Хто

Яд Єгуда · נו · продовження

відповів Давидові й Соломонові, його синові, в Єрусалимі, Він відповість вам», тощо. «Благословенний Ти, Господи, що милосердишся над землею». У Ґемарі: «Адже Йона був після Давида й Соломона; чому поставлено його першим?» Бо потрібно завершити «Благословенний Той, хто милосердиться над землею». «Пояснення?» — פי’? — потрібно закінчити всі благословення словами «Благословенний Той, хто милосердиться над землею». Тому при цьому завершенні потрібні Давид і Соломон, які молитимуться про Землю Ізраїлю; так я чув. Або — тому що вони впорядкували Храм, який є основою в землі. До цього місця. І [прогалина у джерелі] слушно кажуть: бо потрібно завершити «Благословенний Той, хто милосердиться над землею». Це через Месію, сина Йосипового, який прийде спершу, а після нього — Месія, син Давидів, та всі святі з ним. Тому поставили «хто?» — מי? — Йону попереду: він перевтілиться в Месії, синові Йосиповому. [П3858] [П3859]

Яд Єгуда · נז

(נז) «Другий після царя дійшов»: Йонатан дійшов до брам смерті, бо сам був убитий на війні. Йона, його перевтілення, син жінки із Царфата, [прогалина у джерелі], аж поки його «оживив?» — החייהו? — Ілля, [прогалина у джерелі], עד בשם?, «аж в імені?» [непевний зв’язок] Месії, сина Йосипового, його перевтілення. Вони проколють його й спершу ухвалять йому присуд бути вбитим, але потім через його покаяння «і зцілить його», як зазначено. [П3860] [П3861]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Хікур Дін · IV · глава 16 · запис 9

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Хікур Дін · IV · глава 16 · запис 10

Хікур Дін — частина IV — глава 17

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · לו · מא · מב · מג · מד · מה · מו · מז · מח · מט · נ · נא · נב · נג · נד · נה · נו · נז · נח · נט · ס · סא · סב · סג · סד · סה · סו · סז · סח · סט · ע · עא · עב · עג · עד · עה · עו · עז · עח · עט · פ · פא · פב · פג · פד · פה · פו · פז · פח · פט · צ · צא · צב · צג · צד · צה · צו · צז · צח · צט · ק · קא · קב · קג · קד · קה · קו · קז · קח · קט · ר · רא · רב · רג · רד · רה · רו · רז · רח · רט · ש · שא · שב · שג · שד · שה · שו · שז · שח · שט · ת · תא · תב · תג · תד · תה · תו · תז · תח · ת

Яд Єгуда · ט · продовження

джерелі] вищий — האהבך לי [неясний вислів про любов із «тобою» та «мені»] — від міри любові жінок «до наших батьків?» — לאבותינו?, — які також так учинили. [П3878] [П3879]

Яд Єгуда · י

(י) «Отже, виявилися» тощо. Автор «цим?» — בזה? — пояснює поєднання вгорі й унизу. [П3880]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Від поєднання Святого, благословенний Він, та зібрання Ізраїлю»: Тіферет і Малхут — שתונו? [непевна форма] — утворюються душі, як відомо. І поєднання між душами Якова й Рахілі, які «підтримують?» — שמחזיקין? — Тіферет і Малхут, як відомо. [П3881] [П3882]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Про це сказано: допомога навпроти нього» — Лія [прогалина у джерелі]. [П3883] [П3884]

Яд Єгуда · יג

(יג) Як поєднання Лії з Яковом.

Яд Єгуда · יד

(יד) Як сказано: «Піднесу свої очі до гір; звідки прийде моя допомога?» Це слова Єсоду, «призначеного?» — המיוחד? — для вищого поєднання, ב"כ, як відомо, [прогалина у джерелі]. Поєднання «вдягається?» — מתלבשת?, — як відомо, «тут?» —

Рама з Фано · продовження

передала Лії умовні знаки й не позаздрила лону своєї сестри. Звідти почалася твоя любов до мене, тож ти не заздрив мені. І те, і те походило від вищого Дива, для якого немає причини: воно насичує все живе волею, без заздрості та суперництва. Воно зробило все, чого забажало: щоб молодша посадила старшу у весільний паланкін і виконала для неї весільний супровід. Так само за правом царя: щоб молодший Веніамін утвердив Юді його престол. [П3863]

Отже, є два види поєднання людини. Одне — як Рахіль із Яковом: вона справді була його парою за походженням душ від поєднання Святого, благословенний Він, та зібрання Ізраїлю. Про це сказано: «Моя допомога — від Господа», подібно до «Зроблю йому допомогу навпроти нього». Інше — за милосердям, а не за порядком походження, як поєднання Лії: «Звідки прийде моя допомога?» Адже вище Диво називається Аїн, אין, «ніщо», як відомо. Також написано: «А мудрість — із Аїн буде знайдена». Нехай скаже Праведник світу, про якого написано «Праведник загинув»: «Піднесу свої очі» — дві міри над ним, — «до гір» — трьох над ними; «із Аїн» — Дива, що містить три, — «прийде моя допомога», як ми сказали. Це справді дивовижне єднання, просте й ясне устами істини. [П3864]

Тому, хто проказує цей псалом з належним наміром наприкінці всіх своїх молитов, перед тим як зрушити

Яд Єгуда · יד · продовження

הכא?; «мої очі» — שם כ"ח? [неясне «ім'я / там», כ"ח], і так, що [прогалина у джерелі] гори, як відомо. «Із Аїн» — із вищого Кетера, що зветься Аїн, אין, [прогалина у джерелі]. [П3885] [П3886]

Яд Єгуда · טו

(טו) [прогалина у джерелі] світу — це Єсод, про якого написано [прогалина у джерелі], поєднання зі світу כנגדם? [непевне слово]. «Зогар», «Шмот», сторінка ס"י?. [П3887] [П3888]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Містить три», як наведено в «Тіккунім»: אין «містить?» — כליל? — три сефірот: א — Кетер, י — Хохма, ו — Біна. [П3889] [П3890]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Устами істини» [прогалина у джерелі]. [П3891]

Яд Єгуда · יח

(יח) Тому «згадає?» — יזכר? — своє поєднання. [П3892]

Яд Єгуда · יט

(יט) «І причина» тощо повертається до попереднього: Йонатан хотів бути другим після Давида. Це не здійснилося за Давидових днів через ушкодження двох дочок Лота, щодо яких «дім Давида і в звинувачували?» — שהיה בית דוד נטען עליהן?. Адже ушкодження ще не було виправлене, і воно не давало Давидові мати

Яд Єгуда · יט · продовження

другого під своєю владою [прогалина у джерелі], доки не народився Рехавам בזמנית? [непевне слово], і виправлення двох дочок Лота завершилося. [П3893] [П3894]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Коли був немовлям» тощо. У במ"ר רבה? [непевна назва] щодо «Багато вчинив Ти, Господи, Твої дива й Твої помисли щодо нас»: сказано не «щодо мене», а «щодо нас». Це вчить, що Рехавам сидів у Давида на колінах, і той сказав йому: «Про мене й про тебе?» — על'י ועלי'ך? — сказано два вірші [прогалина у джерелі], дві дочки Лота. За це, що виправлення завершилося за його днів, כי"ז [нерозгорнуте скорочення]. [П3895] [П3896]

Яд Єгуда · כא

(כא) Давид славить і дякує, як написано: «Сказав я тоді: ось я прийшов», тощо. Мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили: אז, «тоді», означає лише пісню.

Яд Єгуда · כב

(כב) Або ж «не народився?» — שלא נולד? — Рехавам за днів Давида, а за його днів народилася його мати Наама, аммонітянка. Сказане, що Рехавам сидів у нього на колінах, — тобто [прогалина у

Рама з Фано · продовження

ноги, призначають відповідну йому пару — чи за походженням, чи за милосердям. Той, хто просить милосердя щодо вищого поєднання за згаданим наміром, а сам потребує того ж, дістає відповідь першим: щоб удостоївся пробудити знизу й бути шошвіном (весільним супровідником) угорі.

Проте, доки не народився Рехавам, очищення дому Давидового від двох дочок Лота не було завершене. Коли він був немовлям і лежав у колисці, Давид славив і дякував за те, що це завершилося за його днів. Або ж він передбачив близькість цього виправлення, як пояснено в нас у трактаті «Ем коль хай», і сказав про нього й про себе: «Твої дива й Твої помисли щодо нас». Потім Святий, благословенний Він, захотів, щоб Рехавам і Єровоам, Юда та Єфрем разом, були царем і другим після нього. Щоб усунути охорону херувимів і полум'я меча зі сходу від Еденського саду й здійснити там «І ходитиму серед вас», як наведено у главі «Хелек». Але ми не удостоїлися; нехай удостоїмося, житимемо й побачимо. [П3865]

Однак написано: «У близьких до Мене освячуся». Коли Слава освятилася в Надаві та Авігу, вони були близькі до Всюдисущого, бо щодо всього цього помислили у своєму серці про покаяння. Після того як їхня ціна була далека від перлин, вони дістали визволення через Пінхаса. Той не став священником, аж поки не судив Зімрі нападом ревнителів. Тоді його

Яд Єгуда · כב · продовження

джерелі], який мав вийти від нього, כע"ס? בפ' ק'? ח"א? [неясна адреса]. Тому, «передбачивши?» — בהצפיהו? — близькість виправлення, народження Рехавама, сказав про нього: «Твої дива», тощо. [П3897] [П3898]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Потім» тощо, як наведено у главі «Хелек»: «Після цієї справи Єровоам не повернувся», тощо. Що означає «після»? «Рава?» — רבא? — сказав: після того, як Святий, благословенний Він, схопив його за одяг і сказав: «Повернися, і Я, ти та син Єссея гулятимемо в Еденському саду». Той запитав: «Хто попереду?» Він відповів: «Син Єссея попереду». Той сказав: «Не хочу». Та сама причина й тут: перед Рехавамом, доки не завершилося виправлення двох дочок Лота, Давид не був гідний мати другого. Але після народження Рехавама й завершення очищення Святий, благословенний Він, захотів, щоб Рехавам був царем, а Єровоам — другим. [П3899]

Яд Єгуда · כד

(כד) «Щоб усунути» тощо. Те, що Святий, благословенний Він, сказав йому «Гулятимемо в Еденському саду», — за

Яд Єгуда · כד · продовження

сказаним у «Зогарі», «Берешіт», сторінка 83?: «І поселив?» — וישכן? — «зі сходу від Еденського саду херувимів»: це Месія, син Давидів, і Месія, син Йосипів [прогалина у джерелі], Єровоамові [прогалина у джерелі], двоє Месій, що осіняють зі сходу від Еденського саду. «Й усунув перешкоду?» — והסיר המונע? — «Гулятимемо в Еденському саду». І що [прогалина у джерелі] הוו הוא? [непевне закінчення]. [П3900] [П3901]

Яд Єгуда · כה

(כה) Щоб здійснити написане «І ходитиму серед вас». Мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили: Святий, благословенний Він, у майбутньому гулятиме «в саду?» — בגן? — як праведні, כצדיקי, тощо. [П3902] [П3903]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Тому написано» тощо. Автор повертається до свого тлумачення Надава та Авігу після відступу про тих, хто обчислює кінцеві строки, і про пов’язане з цим.

Яд Єгуда · כז

(כז) «Їхня ціна була далека від перлин?» — שהיה רחוק מפנינים מכרם?, — бо їхні душі були оголеними, без чоловічого начала, דוכרא. [П3904] [П3905]

Рама з Фано · продовження

душа відлетіла від раптового страху; йому були приготовані душі Надава та Авігу — як дві половини тіла — й оживили його. За те, що він виявив ревність до свого Бога, сам пробудившись до цього вчинку, удостоївся написаного: «Ось Я даю йому Мій завіт миру», ברית”י שלום. За гематрією це «Благословенна слава Господа з Його місця», ברוך כבוד ידו”ד ממקומו, з великим каф із מנצפך. Це нотарикон «І вони плакали», בוכי”ם, при вході до Намету зборів, бо брами сліз не були перед ними замкнені. Він же підвівся для великого діяння, щоб бути рівним усім їм. [П3866]

За те, що він спокутував за синів Ізраїлю за допомогою душ цих двох, удостоївся для себе й своїх нащадків завіту вічного священства. Тоді його зараховано до роду Аарона, головного священника, усупереч звичайному порядку священства: адже його помазання не допомогло Пінхасові, а лише те, чого він удостоївся власним діянням. Бо «діяч — їхній сильний визволитель, для помазаних священників», כי עושה גואלם חזק לכהנים המשוחים [стислий синтаксичний зв’язок] і відвернув гнів від синів Ізраїлю. Написано: «І став Пінхас, і звершив заступництво», ויעמוד פינחס ויפלל. Не сказано ויתפלל, «і молився», у формі гітпаель, бо він — ангел Господа Воїнств. [П3867]

Подібно витлумачили вірш «І взяла жінка двох чоловіків, і сховала його», ותצפנו: вона сховала від них лише Калева, а Пінхас сховався сам. Однак за простим змістом можна слушно

Яд Єгуда · כח

(כח) «Тоді відлетіла його душа» тощо. Ось слова «Зогару», розділ «Пінхас», сторінка 338: «Коли Пінхас виявив ревність за святий завіт і ввійшов серед багатьох юрб, і підняв їх, “перелюбників?” — לגייפין?, — на спис перед очима всього Ізраїлю й усього “коліна?” — שבטא? — Симеона, з усіма юрбами, “що прийшли?” — דאתו? — до нього, його душа відлетіла від нього. Дві душі, що були оголеними, без чоловічого начала, включилися в неї; наблизилися два духи й утвердилися в ньому. Тоді — רוחי דכייתא?, “духи чистоти?” — щоб бути великим священником, чого раніше не був гідний», тощо. Дивись там. [П3906] [П3907]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Як дві половини тіла»: як наведено в «Зогарі», розділ «Ахарей», сторінка 113?: рабі Елазар запитав «свого батька?» — לאבוי?: «Адже їх двоє?» — תרי אינון? — «і двоє було; чому не виявилися двоє?» Він відповів: «Дві половини тіла, бо не одружилися; тому включилися в одного». [П3908] [П3909]

Яд Єгуда · ל

(ל) «За те, що виявив ревність до свого Бога»: бо виявив ревність за святий завіт, і завіт був умиротворений, «і поєднання?» — וזווגא? —

Яд Єгуда · ל · продовження

вгорі. Тому удостоївся написаного «Ось Я даю йому» тощо. У «Зогарі», «Ахарей», там сказали: «Сам Мій завіт “буде?” — תהא? — з ним у мирі». Ідеться про «Єсод світу?» — ליסוד עולם?, — призначений для вищого поєднання, благословенний Він, і робить мир у Своїх висотах. Тому названий іменем «завіт миру», як відомо. [П3910]

Яд Єгуда · לא

(לא) За гематрією — «Благословенна слава Господа з Його місця». У цьому вірші — таємниця Єсоду та вищого поєднання, ז”ה? [непевне скорочення], бо Малхут зветься Славою «в таємниці Єсоду?» — בסוד היסוד?, — як наведено в розділі «Берешіт».

Рама з Фано · продовження

пояснити ותצפנו як приховування самого вчинку: щоб навіть домашні не помітили, що вона взяла їх. Адже потім написано «Підняла їх» і «сховала їх», העלתם ותטמנם. [П3868]

Щодо ויפלל слушне згадане нами пояснення простого змісту вірша, на додачу до поясненого наприкінці першої частини трактату «Ем коль хай». Адже він не потребував прилучатися й прив’язуватися вгорі: він зв’язував вінці Володареві царів із молитви Мойсея та його товаришів. Вони плакали при вході до Намету зборів і визнавали справедливість небесного присуду над собою, щоб очистити вищі корені від ушкодження Зімрі. Це подібне до нижніх вод — для тих, хто знає їхню таємницю: вони плачуть і говорять «І ми хочемо стояти перед Царем». [П3869]

Яд Єгуда · לא · продовження

Тіферет зветься Місцем, як наведено в «Тіккунім», і він підтримує існування світу [прогалина у джерелі]. [П3911] [П3912]

Яд Єгуда · לב

(לב) Нотарикон «Благословенна слава Господа з Його місця», ברוך כבוד ה’ ממקומו, — тобто [прогалина у джерелі]. Проте, хоча весь Ізраїль [прогалина у джерелі], завіт миру — лише Пінхасові, бо він… [П3913] [П3914]

Яд Єгуда · לג

(לג) Один у великому й грізному діянні.

Яд Єгуда · לד

(לד) «Тоді його зараховано до роду Аарона»: скрізь, де написано «Пінхас, син

Яд Єгуда · לד · продовження

Елеазара», написано також «сина Аарона, священника». Хоча священство прийшло до нього не від Аарона, цей родовід «сина Аарона» натякає на душі Надава та Авігу, синів Аарона, які включилися в нього. Усе це згадано в розділах «Ахарей» та «Пінхас».

Яд Єгуда · לה

(לה) «Для помазаних священників» — Надава та Авігу.

Яд Єгуда · לו

(לו) «Написано: і став Пінхас». Автор «цим?» — בזה? — пояснює, чому Писання змінило вислів і тут сказало ויפלל, чого більше ніде не знаходимо, а не ויתפלל, як звичайно кажуть про молитву у формі гітпаель. Причина — Пінхас є ангелом Господа; оскільки ангел не піддається дії, אינו מתפעל, не сказано ויתפלל. Подібно… [П3915] [П3916]

Яд Єгуда · לז

(לז) Витлумачили «в Мехільті?» — במכילתא? — щодо Рахав: мудреці, благословенної пам’яті, тлумачили והצפנם, «і сховала їх», у множині. [П3917] [П3918]

Яд Єгуда · לח

(לח — щодо самого того вчинку; והצפינו стосується не ангелів, а [прогалина у джерелі] їх [прогалина у джерелі]. «Вона підняла їх на дах і сховала їх», ותטמנם, — у множині. [П3919] [П3920]

Яд Єгуда · לט

(לט) За простим змістом вірша — щодо ангела не годиться вживати форму гітпаель.

Яд Єгуда · מ

(מ) «Випрямлене воно зі слова мудреців?» — זקוף הוא ממלתא חכמים? [неясний початок]. Там застерегли: через зв’язування вінців, «немов вузли вважаються?» — כעין קטרי מתחשבני?, — «увесь вислів?» — כל הלשון? — щодо молитов ужито способом гітпаель. Той, хто молиться, «стискає перед ним?» — מהדק קמנו? — щоб

Яд Єгуда · מ · продовження

зв’язати йому «його вінці?» — כתריו? — зі своєї молитви. Інакше щодо Пінхаса, бо він ангел. [П3921] [П3922]

Яд Єгуда · מא

(מא) Він не потребує прилучатися вгору; навпаки, сам зв’язує його вінці «своєму Панові?» — לרבו? — «з місць піднесення?» — מאתרי הסתלקו?. Тому написано ויפלל як перехідне дієслово. [П3923]

Яд Єгуда · מב

(מב) «Від ушкодження Зімрі», який ушкодив вічний завіт.

Яд Єгуда · מג

(מג) «Це подібне» тощо. Їхній плач — через «відділення?» — הפרשת? — вищих, подібно до плачу нижніх вод [прогалина у джерелі] в «Тіккунім», ח”ס?. Ось слова: «Бо нижні води — вони “плачуть?” — בוכין? — й говорять: “Ми хочемо бути перед Царем, Причиною причин”. Вони хочуть піднятися вгору, але небозвід розділив їх, аж поки Причина причин “створила?” — ברא? — їх рівними: йод “із цього боку?” — מסטרא דא?, — і йод “із цього боку?” — מסטרא דא?, — та ו”י посередині, подібно до цього: יו”י. Тому (א) — אלין בבא? [непевна фраза] — називаємо Причиною причин» [прогалина у джерелі]. «І поставив Бог, אלקים, два великі світила», і вони «у йод?» — ביו”ד? — [прогалина у джерелі], у вірші [прогалина у джерелі]. Про це написано, ось слова: «Пояснення справи: таємниця двох йодів у алефі — це вища Хохма і “нижня Хохма?” — חכמה תתאה?. Тобто вони “приховані в алефі?” — שנעלמים באל”ף? — й там “наречені, як ті, що отримують?” — כלות כמקבלות?. А “вища Хохма?” — חכמה עלאה? — передає вплив “нижній Хохмі?” — לחכמה תתאה?, — “як наведено?” — וכדאי? — у розділі “Берешіт”, аркуш 26?. Він — небозвід, що розділяє води й води, вищі води й нижні води; він указує на іскріння й “рухи?” — ובהתנועות? — у достатку, що сходить від лиця вищої Хохми до “нижньої Хохми?” — לחכמה תתאה?. Ці нижні води називаються “водами, що плачуть?” — מים בוכי?, — бо “від того, хто передає, якою є?” — מהמשפיע שהיא? — і вона “завжди отримує?” — מקבלת תמיד? — згори, бо вони через בכ”ת? [непевне скорочення] [прогалина у джерелі]. Тому вони — “води, що плачуть?” — מים בוכים?, — аж поки Святий, благословенний Він, у майбутньому

Яд Єгуда · מג · продовження

“зрівняє?” — ישוי? — їх, бо тоді “випрямиться?” — אזדקף? — алеф “у такий спосіб?” — באופן? — יו”י: усі живитимуться від Кетера однаковою мірою [прогалина у джерелі]». Кінець цитати. [П3924] [П3925]

Йоель Моше · 1

«Які мають здійснитися» тощо: Месія, син Йосипів, буде другим після Месії, сина Давидового; «і як Месія, син Йосипів, — душа Йонатана», וכמשיח ב”י נשמת יהונתן [нерівний зв’язок], як вище, у попередній главі. Інакше як могло б знання цілком скасуватися? Адже Йонатан помер перед тим, як Давид став царем; як же він сказав «А я буду тобі другим»? Як гарно з цим узгоджуються слова вірша «І плакали один за одним, аж поки Давид став більшим», עד דוד הגדיל: саме Давид був царем, а Месія, син Йосипів, — другим, тобто Йонатан був йому другим. Аж туди триватиме плач; вникни. Мій учитель מהרר”ל зі Львова. Це подоба вищого знання: воно неодмінно здійсниться, хоча певний час не справджується, бо Йонатан помер перед Давидовим царюванням; здійсниться згодом, як сказано в попередній главі. [П3926]

«Три царства» тощо — три вислови про царювання, מל”ך תמלו”ך ממלכ”ת, які Саул сказав Давидові, відповідно до трьох перевтілень: א”דם ד”וד מ”שיח — Адам, Давид, Месія. «Що означає нижче царство» тощо: дивись «Зогар», «Берешіт», сторінка 27. Царство, ממלכה, містить правий і лівий боки, тому зветься нижчим; царювання, מלוכה, — лише з правого. Спочатку — бо живляться від двох вінців, але в майбутньому «І буде Господеві царювання». Тут натякнуто на три царства, а щодо третього написано ממלכת. І пояснення הנשמעו [неясна форма]: царство, що ступенем нижче за царювання, буде у твоїй руці. Тобто Месія, син Давидів, буде царем, а Месія, син Йосипів, перевтілення Йонатана, — другим. [П3927]

І ובג”א [непевне скорочення] Саул: «Дали йому, Давидові, десятки тисяч, і ще йому лише царювання». Відтепер не лишилося іншої переваги, крім того, що йому буде царювання, а мені — царство: Йонатан буде другим. Це означення Святого, благословенний Він, який настановляє інших царів: їм дає нижчий

Йоель Моше · 1 · продовження

ступінь, а Йому — царювання, бо «Господеві царювання», найвищий ступінь, благословенний Він. Наведене вище — ясне пояснення. Там написано: המלין, «Той, хто настановляє царів», за гематрією הק"ם; це шістнадцяте з сімдесяти двох Імен, яким настановляють царів; дивись там. Ось про що тут написано: «І постане у твоїй руці царство Ізраїлю», וקמ"ה, — за змістом «поставляє царів і усуває царів». Це й брати Йосипа сказали: «Невже ти царюватимеш над нами?» — адже שם במלוכה מאן דכר שמיה, «хто там згадав його ім'я щодо царювання?» Але їхній мазаль бачив, бо він сказав їм: «І ось підвівся мій сніп», קמ"ה. Це Давидове «Утверди Твоїм рабам Твої слова», הק"ם לעבדיך אמרתיך, тощо. Дивись написане про це в першій главі першої частини трактату «Хікур Дін». [П3928]

Ще можна сказати: вони промовили Йосипові «Невже ти царюватимеш?» як здивування. Чи можливо, щоб ти царював над нами? Адже ти від Рахілі, а від Рахілі — лише другий. «Чи лише пануватимеш над нами?» — тобто тільки другий; царювання ж — від синів Лії. Так я чув; зрозумій. Дивись попередню главу: сказане про «І ще йому лише царювання», ל"ו א"ך ה"מלוכה, та «судити гору Ісавову», ל"שפוט א"ת ה"ר עשו. [П3929]

«Від любові жінок» тощо. Ще можна сказати за написаним у главі 16: Саул був зі світу жіночого, за змістом «І цей тобі син» — саме בן. Тому Давид сказав «Дивовижна була твоя любов до мене від любові жінок» — саме «жінок». Можливо, мем тут означає причину. «Це від Дива» тощо: вищий Кетер називається Дивом, як відомо, тому саме «Дивовижна була твоя любов». «Усе живе — волею»: це вища воля. [П3930]

«Допомога навпроти нього» тощо — у таємниці двох облич. Адже відомий намір: при породженні душ вони приходять чоловічою та жіночою від поєднання Тіферет і Малхут та сходять із палацу Лівнат га-сапір, לבנת הספיר. Це «Зроблю йому допомогу навпроти нього» — й обличчя. [П3931]

«Праведник світу» означає Єсод, який називається «Праведник — основа світу», за «Праведник загинув»; дивись «Зогар», «Шмот»,

Йоель Моше · 1 · продовження

сторінка 15. Також дивись це в «Тіккунім», тіккун ת"ע, аркуш 126. Міра Єсод говорить: «Піднесу свої очі» — дві міри над Єсодом, Нецах і Год; «до гір» — це праотці, три вищі міри: Хесед, Ґвура, Тіферет; «із Аїн прийде» тощо — вище Диво, перші три: Кетер, Хохма, Біна. [П3932]

«Пробудити знизу» тощо. Інакше, коли він половина тіла: тоді не може пробудити й об'єднати вище поєднання. Як відомо, це був гріх Надава та Авігу: вони не одружилися. Пінхас виправив їх і завдяки цьому удостоївся йода: פינחס — у повному написанні. Дивись «Зогар», «Ахарей мот», сторінка 102. [П3933]

«Щоб здійснити "І ходитиму"» тощо — за сказаним у Ґемарі, «Хелек»: Святий, благословенний Він, сказав Єровоамові «Повернися, і Я, ти та Давид гулятимемо в Еденському саду». Це «І ходитиму серед вас». За цим точне запитання Єровоама «Хто попереду?» — адже він також знав, що один із них буде царем і головним, а другий — другим після нього. Він відповів йому: «Син Єссея попереду», бо походить від Лії.

«Однак написано» тощо повертається до попереднього, אפניית [неясна форма] — Надава та Авігу: «Коли освятилася Слава» тощо. Коли вони згоріли, були близькими, бо помислили у своєму серці про покаяння за гріх. Дістали визволення через Пінхаса в таємниці ібуру, עיבור, — вислів «про викуп і про обмін». «Після того як було далеким» — за поясненим вище: «Довкола Його слави — велика буря». [П3934]

«Дві половини тіла» тощо: дивись «Зогар», «Ахарей мот», сторінка 102. Там запитано: як дві душі прив'язалися до Пінхаса в одному тілі? Відповідь: вони були двома половинами тіла, бо не одружилися; тоді включилися як одне. Це «Пінхас не став священником, аж поки "вбили Зімрі / він убив його, Зімрі"», עד שהרגו לזמרי [неоднозначна форма]. [П3935]

«Великий каф із מנצפ'»: він має значення п'ятсот, бо його місце — після тав. «Із בכ"ים»: початкові літери ב'רוך כ'בוד י"י מ'מקומו, «Благословенна слава Господа з Його місця». [П3936]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Не сказано “і молився”» тощо: שיתפלל означає прилучення. Не сказано, що він прилучив самого себе, а ויפלל — прилучив інших. Він був ангелом і не потребував чинити якогось пробудження вгорі. Адже Пінхас — це Ілля, а Ілля — вбрання Сандальфона, який зв’язує вінці своєму Панові з молитов Ізраїлю. «Адже потім написано» тощо: звідси випливає, що ותצפנו стосується того вчинку, а не їх. «Від ушкодження Зімрі» тощо: він ушкодив Єсод, святий завіт, малий йод; дивись «Бінат адам». [П3937]

«Нижні води плачуть і говорять» тощо — вислів із «Тіккунім», тіккун 5, аркуш 15. Пояснення таке: «І зробив Бог, אלהים, два великі світила» — однаковою мірою зі світла Ейн-Соф, благословенний Він. Після звинувачення місяць зменшився й мусить отримувати через посередника, через ו”ק. Це вдягання та згущення

Йоель Моше · 1 · продовження

достатку. Така форма алефа (א): один йод угорі відповідає Хохмі, вищому Аба; один йод унизу — нижній Хохмі, а вав посередині — вбрання Біни. Передавання згори приходить через посередника між верхніми та нижніми водами. Тому нижні води плачуть, бажаючи бути перед Царем без перегородки вбрання. У майбутньому це буде виправлене Іменем י”י, і алеф буде таким: י”י. Дивись Ґаланті щодо вірша «Чим засвідчу тобі». Через це Пінхас отримав винагороду всіх: ברו”ך за гематрією ברו”תי שלו”ם, כבו”ד י”י ממק”ומו, «Благословенна слава Господа з Його місця». За цим цілком точні слова Раші: галаха приховалася від Мойсея, щоб Пінхас прийшов — його належна йому винагорода, כדי שיבא פנחס שכרו הראוי לו. [П3938]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 17

Хікур Дін — частина IV — глава 18

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · לו · לז · לח · לט · מ · מא · מב · מג · מד · מה · מו · מז · מח · מט

Йоель Моше · 1

«Кожен зобов’язаний» тощо. Загубленим називається нешама, яка згрішила й перевтілилася в якійсь людині; та людина зветься власником загубленого. Вона зобов’язана зібрати її до свого дому й виправити цю нешаму, щоб вона була чиста від усякої цараат. Це й означає «І звільниш його від його цараат». На мою думку, саме тому Писання закінчує: «І буде з тобою, доки твій брат не розшукає його». У Ґемарі, главі «Елу меціот»,

Рама з Фано

Із похвали Пінхасові та Іллі за виправлення нешам Надава й Авігу — в кожній окремій їхній помилці, мірою за міру — Він навчає грішників дороги, як довершити їм вірне покаяння. Натяк — у масорі: ואספתו, «і збереш його», трапляється двічі. Одне: «І приймеш його до свого дому»; друге: «І звільниш його від його цараат». Звідси: власник загубленого зобов’язаний змилосердитися над ним, щоб очистити його, як Тора милує нефеш ґера. Тим паче — сам грішник, який удостоївся довготерпіння. [П3939]

Хоча дехто з наших учителів прямо

Йоель Моше · 1 · продовження

пояснено: поки не дослідиш свого брата, чи він не шахрай. Адже людина зобов’язана очистити його від будь-якої вади, від найменшого сліду переступу; треба дослідити нешаму, щоб у ній не було жодного аспекту обману. Це й означає «І повернеш йому»: подивися, як повернути йому, — мудреці витлумачили щодо «знаряддя бруду», בכלי לכלוך. [П3950]

«Тим паче — сам

Йоель Моше · 1 · продовження

грішник»: особливо коли сам грішник народився вдруге, щоб виправити те, що викривив уперше, а Святий, благословенний Він, довго терпів його; він має цілковито очистити себе.

«Із нащадків Рахілі» тощо — за сказаним מהר"ן [скорочене ім'я] у його книзі מ"ע [скорочена назва]: «А Єрусалимові дам благовісника», ולירושלים מבשר אתן; ініціали מכבי ב"ט"ר קלו [неясна формула]. Тому Мойсей сказав: «Пошли, прошу, рукою того, кого пошлеш», שלח נ"א ביד תשלח. Бо Пінхас включений в Іллю, як Ілля справді виправив Пінхаса за днів Єфти, про що далі. У них — нешама Надава й Авігу; тому נ"א — нотарикон נדב אביהו. Вони будуть благовісниками в таємниці Іллі; ב"י — ініціали: ב', двоє Месій, יו"סף, Йосип, ד"וד, Давид. Це легко зрозуміти. [П3951]

«Лише діалектичне міркування» тощо. За сказаним, Ілля не є буквально Пінхасом і не був когеном. Якщо так, чому ж йому сказав: «Хіба пан не коген?» Це лише діалектичне міркування тощо. До того ж він справді служив когеном на горі Кармель. «Знатним серед

Рама з Фано · продовження

каже: «Пінхас — це Ілля», справа не така, як уявляє загал учених: ніби Пінхас не помер і сам здійснив зміну імені. Натомість Ілля походив від нащадків Рахілі; його батька звали Авія, із синів Бехера, веніяминянина, згаданого на початку книги Хронік. Поруч там згаданий і сам Ілля. Те, що Раба бар Авуга сказав йому в главі «Га-мекабель»: «Хіба пан не коген?» — лише діалектичне міркування. До того ж він служив як коген на горі Кармель. Натомість учинки Пінхаса довершують Іллю, а вчинки Іллі довершують Пінхаса. Завдяки їм обом було завершено виправлення тих знатних серед синів Ізраїлю, про яких ми тут говоримо. [П3940]

Вони зухвало піднеслися перед Вишнім, а про Іллю написано: «І закрив своє обличчя плащем». Вони переступили й були покарані за наближення всередину, за межу дозволеної їм огорожі; Пінхас же на кілька років відійшов від первосвященства, а замість нього вступив Елі. Ілля теж служив на горі Кармель лише за велінням Господа, як постановою для того часу, за написаним: «І за Твоїм словом я зробив». За їхнє принесення несвященного до храмового двору він приніс священні жертви назовні за Божим словом, як ми сказали. [П3941]

Перш ніж удостоївся цього, він виправив помилку Пінхаса за днів Єфти: той не схотів піти до нього, щоб звільнити його від обітниці, і Шехіна відійшла від нього. Тепер Ілля пішов відвідати Хієла з Бет-Ела, шошвіну

Йоель Моше · 1 · продовження

синів Ізраїлю» — це нешама Надава й Авігу. «Вони зухвало піднеслися» тощо: починає перелічувати, як Ілля виправив їхню нешаму та їхні гріхи, мірою за міру. «Елі вступив замість нього»: той був із синів Ітамара, сина Аарона.

«Будуючи Єрихон» тощо: він збудував Єрихон і не зважив на закляття Ісуса Навина, бо воно здавалося йому лише погрозою?, גזום?. Як написано в Торі: якщо служитимуть ідолам, «і замкне небеса» тощо. Вони ж служили ідолам, а попри це йшов дощ. Тоді Ілля сказав: «Слова книжників суворіші за слова Тори», — бо Га-Шем, благословенний Він, живий і перебуває повіки, тому довго терпить і стягує належне Йому через тривалий час. А народжений жінкою мусить відразу підтвердити свої слова. Тому сказав: «Не буде цими роками ні роси, ні дощу, хіба за моїм словом».

«І його пошана відкрилася», וכבודו נגלה, тощо. Тобто пошана їхнього батька відійшла від них, як пояснює Зогар вірш «І народила» тощо; дивись Зогар, «Ваера». Тепер їхній родовід віднесено до Пінхаса. Хоч у розділі

Йоель Моше · 1 · продовження

«Тецаве» їхнє священство написане окремо, усе ж тут їхній родовід віднесено до Пінхаса за тим, що буде наприкінці: він успадкував їх у діянні із Зімрі. Тим часом Пінхас був левітом. Отже, хоч у розділі «Тецаве» біля них написане священство, усе ж вони не стали когенами й вважалися левітами до діяння Пінхаса. [П3952]

«Коген — це служитель» — для інших. «Якби був прийнятий» тощо — Каїн. «Нехай прийде невинний» тощо: ось, якщо виправиш свої вчинки, שאת — спокутуєш інших. [П3953]

«Бо Енох» тощо. Як відомо, Енох, Єред і Мафусаїл успадкували від нешами першого Адама вище сяйво, зегіра ілаа, в аспекті тошава, як вище, глава 3. Натяк: «Для кожного польового куща, перш ніж проросте, а людини немає», לכל שיח השדה טרם יצמח ואדם אין. ש״י״ח — ініціали ש׳ים, Сим, י׳רד, Єред, ח׳נוך, Енох, які виправили вище сяйво. Авраам, Ісаак і Яків успадкували нешами від першого Адама в аспекті тошава. Енох був виправленням першого Адама: якби той не згрішив, став би колісницею Шехіни.

Рама з Фано · продовження

Ахава, як наведено в «Хелек»; на ньому спочив руах святості, щоб прилюдно освятити Ім'я Небес. Адже Хієл глузував зі слів мудреців: будуючи Єрихон, він не зважив на закляття Ісуса Навина. Він висунув довід, що навіть слова Тори здавалися йому самою погрозою — як той, хто погрожує, але не робить. Бо він і Ахав служили Баалові, а небеса не були замкнені, як написано в Торі. Ілля, нехай буде згаданий на добро, навчив його: «Слова книжників суворіші за слова Тори», як наведено в главі «Ганехенакін» і подібно в багатьох місцях. Слава Небес залишається на своєму місці: Він довго терпить і стягує належне Йому, як ми пояснили в першій частині. [П3942]

Це й означає, що Ілля сказав йому: «Живий Господь, Бог Ізраїлю, перед Яким я стояв». Бо Він живий і перебуває повіки, і Його слово не повернеться порожнім. Але я, народжений жінкою, мушу підтвердити свої слова. Це й є сенс згаданої суворості слів книжників. Тому: «Не буде цими роками ні роси, ні дощу, хіба за моїм словом». [П3943]

Вони не віддали пошани своєму батькові, і його пошана відійшла від них: їх зараховано до священницького роду лише при Пінхасі. Так Зогар пояснює вірш «І народила йому Пінхаса; це голови батьківських домів левітів» (частина II, аркуш 26, сторона б). Адже Пінхас до тієї години був левітом; тоді священство поверталося до свого попереднього осідку. Подібно ти

Йоель Моше · 1 · продовження

Після гріха все це виправив Енох, тобто Юнак, Метатрон, названий «пташиним гніздом» Шехіни — чистого птаха. Сим же — виправлення Авеля в таємниці מ״שה ש״ת ה״בל: Мойсей, Сиф, Авель. Мій знак: «Є Авель під сонцем», יש הבל תחת ה״בל ש״ת — השמש; הש״מש מ״שה ש״ם, Авель, Сиф, Мойсей, Сим. Це легко зрозуміти. [П3954]

«І не для будування», ולאו למבנא, тощо — Зогар, «Берешіт», сторінка 150: бо він виправив Авеля, який є Мойсеєм. «І наблизив Мойсей Аарона» тощо — у таємниці «підняв його, опустив його», אסיקתיה אחתתיה: підніс Аарона з помахом. Це й було його приношенням — він приніс самого Аарона, як згадано вище, глава 6, חלק שלם, «ціла частина» [нерівна адреса]. «Бо його світ не є його місцем» — Мойсей не має належності до цього світу, як уже не раз сказано вище. [П3955]

«Зі зіставлення віршів», написаних поряд: тут сказано «І вийшов вогонь»; вище, щодо хатат, написано: «І вийшов вогонь від Господа й поглинув всепалення» тощо. Саме тому Мойсей сказав Ааронові: «Ось принесли сьогодні їхню хатат та

Йоель Моше · 1 · продовження

їхнє всепалення» — саме так: вони самі є хатат і всепаленням. Тому «І спіткали мене такі речі» — саме כאלה. [П3956]

«Згадка про їхню смерть у День спокути» — Зогар, «Ахарей», аркуш 78, наприкінці. «Через діяння» тощо: Мойсей сказав «Пошли, прошу, рукою того, кого пошлеш» і відмовився чотири рази; священство було відібране від нього й дане Ааронові, як написано: «Хіба не Аарон твій брат, левіт?» тощо. «Почуй, прошу, а ти знай» — пов’язане з початком наступної глави. [П3957] [П3958]

Яд Єгуда · א

(א) «Із їхньої похвали» тощо. Автор далі розкриває, що Ілля, благословенної пам’яті, виправив також ענינו?, «їхні справи?» Надава й Авігу. Сказано: із виправлення, яке Пінхас та Ілля здійснили в нешамах Надава й Авігу, цілком мірою за міру, як буде незабаром, інші, хто грішить проти своїх душ, мають навчитися, як виправитися й довершити своє покаяння, у таємниці ібуру та גלגול זכות ע״י זכאי, «проведення заслуги через гідного». Як написано вище, глава 14: «Аби навчити всього загалу» тощо; дивись там. [П3959] [П3960]

Рама з Фано · продовження

кажеш: «Хіба не Аарон твій брат, левіт?» — він іще не став когеном. [П3944]

Відомо, що коген — це служитель. Ми вчили: «На бамі немає когенства» (Зевахім 14:10), אין כהון בבמה. Бо окрема людина, яка приносить за себе, не називається когеном. Як же я пояснюю сказане про Мелхиседека: «А він — священник Бога Всевишнього»? Це Сим, син Ноя, який служив когеном за свого батька. Коли Ной хотів принести всепалення на жертовнику, він мав тілесну ваду, бо лев укусив його в ковчезі; сказав своєму синові Симові принести їх за нього. Із того, як Онкелос переклав вірш «Перевага величі й перевага сили» (Берешіт 49:3), ми вчимо, що служіння первістків — це правило священства. Тому Каїн першим пробудився до нього: якби був прийнятий за самого себе, то був би посвячений також заради інших. Про нього написано: «Хіба, якщо чиниш добре, — піднесення», שאת. Бо Тора каже: «Нехай прийде невинний і спокутує винного». [П3945]

Відтепер нехай мудрий почує: Енох, син Єреда, й Сим, син Ноя, були шошвінами Адама та Авеля. У третій главі ми вже згадали, що Енох належав до тих, хто доповнив Давидові відступлені роки Адама, разом із Єредом і Мафусаїлом. Відомо, що він удостоївся виправити те, що той викривив, і його очі бачать — у сенсі «пташиного гнізда», קן צפור, для знавців його таємниці. Так само Сим удостоївся бути Авелеві опікуном і

Яд Єгуда · ב

(ב) «І натякнули в Писанні»: тобто «і збереш її», нешаму, уражену цараат?, до свого дому в таємниці ібуру, щоб виправити її; а наприкінці — להבה מלרעמת וחלת טומאתה? [неясне завершення; טומאתה — «її нечистота»]. [П3961] [П3962]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Звідси, що довів щодо «מכאן שהוכיי על גמולי גמולי [нерівна лема], як сказано: «які потрапили в полон і перебувають? голими, без місця, щоб зігрітися», שנלכדיי ושכיח?, ערטילאי בלא דוכתי לחום, тощо. Це й є ґер. [П3963] [П3964]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Як Тора милує нефеш ґера»: вона застерегла про нього, щоб очистити його; «Ви ж знаєте нефеш ґера». Дивись вище, глава 3.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Тим паче»: якщо інша людина — «власник переступу», בעל העבירה [так у джерелі], — в таємниці ібуру зобов’язана очистити й виправити її, щоб повернути на її місце як належить, то тим паче сам грішник, який удостоївся міри довготерпіння й знову вийшов у цей світ у таємниці перевтілення. Він зобов’язаний виправити свою нешаму, щоб його виправлення не стало його зіпсуттям, боронь Боже. [П3965]

Яд Єгуда · ה · продовження

[П3966]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Натомість Ілля походив від нащадків Рахілі», як наведено в «Берешіт раба», розділ «Ваїґаш», і в Тосафот до глави «Га-мекабель» від імені «Седер Еліягу раба».

Яд Єгуда · ז

(ז) «І знаходимо» тощо. Там, у «Берешіт раба», щодо שנעת? תמר מכל [неясна фраза], як написано: «І Яарешія, й Ілля, і Зіхрі, сини Єрохама» тощо. Усі вони — сини Веніямина (І Хронік 8). А «Седер Еліягу раба», згаданий там у Тосафот, закінчує: «Йому сказали: дай знак своїм словам. Сказав: так написано в родоводі Веніямина: “І Яарешія, й Ілля”» тощо. [П3967] [П3968]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Лише діалектичне міркування» тощо. У главі «Га-мекабель»: Раба бар Авуга знайшов Іллю на кладовищі неєвреїв. Сказав йому: «Хіба пан не коген?» Той відповів: «Могили неєвреїв не спричиняють нечистоти». Проте з цього не можна виснувати, що він був когеном. Адже відповідь Іллі «Могили неєвреїв не спричиняють нечистоти» — лише діалектичне міркування: він відхилив його довід, бо навіть якби був когеном, йому було б

Рама з Фано · продовження

вихователем після того, як світ було засновано від нього в Сифі. Не даремно він засновував доми вивчення, як каже Зогар («Сефер га-тіккунім», тіккун 69, аркуш 117, сторона б). Звідси Мойсей удостоївся служити когеном у білому вбранні. Мало того: він виконав заповідь «Людина, коли принесе з вас», адже написано: «І наблизив Мойсей Аарона та його синів», як ми згадали вище. [П3946]

У двох місцях Мойсей уподібнив себе Авраамові щодо священства й царювання, як наведено в «Берешіт раба», у розділі про акеду, та на початку «Ваетханан». Проте Авраама наблизили, а Мойсея віддалили. Бо Адам, первісток світу, мав служити у величі за самого себе й за всіх, хто приходить у світ, за правилом священства — служити Богові Всевишньому за своїх синів. Однак він приніс лише вола, бичка, за самого себе. Також у царюванні його ранг применшився: якби він не згрішив і царював над своїм світом, Каїн та Авель не ділили б його між собою й не дійшли б до сварки. Авраам удостоївся виправити обидва, будучи опікуном і вихователем нефеш Адама, як ми згадали вище. Мойсей гадав уподібнитися Симові, синові Ноя, який був царем Шалема й священником Бога Всевишнього. Йому сказали: «Не наближайся сюди», бо його світ не є його місцем; ми пояснили це в третій частині. [П3947]

Насправді його віддалили від обох

Яд Єгуда · ח · продовження

дозволено перебувати на кладовищі неєвреїв. וכפ”ג? [непевне скорочення] написали там Тосафот щодо вислову рабі Аківи. І навпаки: також Раба бар Авуга запитав його не тому, що דהרי’ ליה [неясне дієслово; ליה — «йому»], що той коген, а щоб обговорити закон про могили неєвреїв. [П3969] [П3970]

Яд Єгуда · ט

(ט) «І ще можна сказати»: він розсудив між מ”ד משתים [стислий неясний вислів] і був виправлений на горі Кармель. [П3971] [П3972]

Яд Єгуда · י

(י) «Натомість учинки Пінхаса» тощо, «Ілля»: мається на увазі, що обоє спрямовувалися до одного — довершити виправлення Надава й Авігу. Бо і в Іллю їхні нешами ввійшли як іббур, як наведено в Гідрі, בהידרה. [П3973] [П3974]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Перед Вишнім» — להלי’? [непевне скорочення], як написано. Ілля виправив це: «І закрив своє обличчя». [П3975] [П3976]

Яд Єгуда · יב

(יב) «І за наближення»: Надав та Авігу принесли несвященне до храмового двору; Ілля виправив це тим, що за Божим словом приніс

Яд Єгуда · יב · продовження

священні жертви назовні, тобто навпаки.

Яд Єгуда · יג

(יג) Перш ніж Ілля удостоївся виправити ?גלגולת, «їхню ґалґульта?» [непевна форма], Надава й Авігу, він мусив виправити справу Пінхаса тощо. Бо через те, що Пінхас не схотів піти до Єфти, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, нешами Надава й Авігу відлетіли від нього. Тому Ілля, ревно домагаючись Господньої помсти, пробудився виправити ?הכלב את פנין פנחס במה ששכה בכסף [неясне продовження] та пішов відвідати Хієла. Як наведено в «Хелек» (аркуш 113) щодо вірша «За його днів Хієл із Бет-Ела збудував Єрихон» тощо: Ахав був його шошвіною; він та Ілля прийшли до дому טעמא [непевне слово]. Сидів і казав: «Може, коли Ісус Навин прокляв Єрихон, — [ідеться про називання] Єрихона іменем іншого міста, а іншого міста іменем Єрихона?» Ілля сказав йому: «Так». Сказав йому: «Нині прокляття Мойсея, його вчителя, не

Рама з Фано · продовження

лише в тому, щоб не передати їх у спадщину своїм синам. Адже сам він був царем і когеном: жодна брама не була перед ним замкнена ні на небі вгорі, ні на землі внизу. Мало того: він царював над обраним народом на ступені Єшуруна; жодна інша людина не удостоїлася того царювання, про яке написано: «Він їде небесами тобі на допомогу, і у Своїй величі — хмарами». Це царювання, властиве лише Богові, благословенний Він, як написано спочатку: «Немає такого, як Бог, Єшуруне». Так само у священстві він приніс людей Небесам — Аарона та його синів, як сказано. [П3948]

Нешами Надава й Авігу вже згоріли, наче члени жертви всепалення й жертовні частини хатат: це зіставлення віршів, написаних поряд, — «І вийшов вогонь від Господа». Мудреці сказали: згадка про їхню смерть у День спокути спокутує, як жертви. Елеазар та Ітамар були наче залишки посвяченого, бо про них написано «ті, що залишилися». Звідси ми вчимо про велике й славне священство Мойсея, нашого вчителя, мир йому, як постанову для того часу. Через діяння вічне священство повернулося Ааронові, старшому за нього роками. Почуй це й ще інше; а ти знай! [П3949]

Яд Єгуда · יג · продовження

здійснюється, а його власне здійснюється? Адже написано: "І відступите, і служитимете іншим богам" тощо, "і замкне небеса, і не буде дощу". А той чоловік встановлює ідола на кожній борозні למפגד להו [неясне дієслово], і дощ не дає йому ходити; а прокляття Ісуса Навина, його учня, здійснюється!» Відразу: «І сказав Ілля» тощо, «Живий Господь, Бог Ізраїлю, перед Яким я стояв: не буде цими роками ні роси, ні дощу, хіба за моїм словом». [П3977] [П3978]

Яд Єгуда · יד

(יד) Навіть ?דית [непевна форма] щодо ідолопоклонства та ועב' את השמיי', «і служив небесам» [нерівне поєднання], — «не що інше, як היום צועלי'» [неясне закінчення]. Це й означає сказане: «Нині прокляття Мойсея, його вчителя, не здійснюється». [П3979] [П3980]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Ілля навчив його» тощо. Сказане Іллею з цього приводу —

Яд Єгуда · טו · продовження

«Живий Господь: не буде цими роками ні роси, ні дощу» тощо — було сказане не для підтвердження прокляття Мойсея в цій справі, כאמיר בהמר? כר' [неясний зв'язок], як на позір. Бо тоді виникло б утруднення: ותוקמי דקמתי' אלי' [неясна фраза про Іллю] — чи здійснюється? До того ж Ілля поставив справу в залежність від себе, сказавши «хіба за моїм словом», а не від

Яд Єгуда · טו · продовження

Мойсея. Натомість він сказав йому так: «Тобі не слід ?להציל, "визволяти?" [непевне слово], доказ зі слів Тори щодо слів книжників». Навпаки, слова книжників тут суворіші. Оскільки вони люди — רוח עברה גם ויליכם, «вітер минув також і відвів їх» [нерівна фраза], — Святий, благословенний Він, береже їхню пошану, щоб якнайбільше здійснювати їхні слова за їхнього

Яд Єгуда · טו · продовження

життя. А Га-Шем, благословенний Він, — «Бог не людина, щоб брехати», а довго терпить і стягує належне Йому. Це й означає сказане: «Напевно, тобі на знак і чудо: не буде в ці роки ні роси, ні дощу, хіба за моїм словом». וזה מדע שלפ״ם? [неясний перехід]: хоч прокляття Мойсея саме в цій справі не здійснюється, моє прокляття здійснюється; звідси судитимемо й про закляття Ісуса Навина. [П3981] [П3982]

Яд Єгуда · טז

(טז) Саме це і є причина сказаного: «Слова книжників суворіші».

Яд Єгуда · יז

(יז) «Вони не» тощо — повертається до Надава й Авігу: вони не віддали пошани своєму батькові. Це виправилося тим, що пошана їхнього батька відійшла від них.

Яд Єгуда · יח

(יח) «Як пояснено в Зогарі», розділ «Ваера», сторінка 46? Ось його слова щодо написаного: «А Елеазар, син Аарона, взяв собі одну з дочок Путіела за дружину, і народила йому Пінхаса. Це голови батьківських домів левітів» тощо. «Це голови» — хіба він не був один? Натомість «це» тощо — на початку вірша ми знаходимо в ньому. ומה? דאינון נרעו ואתתקנו [неясний початок пояснення про них і виправлення]: він довершив і здобув їхнє священство, і воно перебуває в ньому, כפסוקא דהתרווייהו עובדא דריש׳ דליות׳? אשתכם ביה [нерівне продовження]. А хто вони? Надав та Авігу, тощо; дивись там. Ось їх названо левітами: вони не стали когенами, доки Пінхас не став когеном, נשעה טהרנו למרי [неясне закінчення]. І ось священство поверталося до свого осідку. [П3983] [П3984]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Іще не став когеном»: йому ще не личило зватися? когеном, тобто це назва родової належності. [П3985]

Яд Єгуда · כ

(כ) Бо «коген» означає лише служіння: він служитель у справах жертв. Перш ніж його призначено на служіння, не годиться так його називати. Це й означає сказане:

Яд Єгуда · כא

(כא) «Що немає когена на бамі»: сторонній придатний на приватній бамі, як наведено в Мішні наприкінці Зевахім. Бо навіть він сам не

Яд Єгуда · כא · продовження

зветься через це когеном: коген — лише той, хто служить іншим, а не собі. [П3986] [П3987]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Як же я пояснюю “А він — священник”» тощо? Ми не знаходимо, щоб Мелхиседек приносив жертви за інших. Бо там?, כי התם?, Мелхиседек — це Сим, син Ноя, як відомо; він приносив за свого батька Ноя, який мав тілесну ваду й був непридатний до приношення. [П3988] [П3989]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Щодо вірша “Перевага величі”»: він переклав «Тобі належало взяти три частки: первородство, священство й царювання».

Яд Єгуда · כד

(כד) «Ми вчимо», що служіння належало первісткам до спорудження Скинії, як наведено в Зевахім: היה משפט הבכורה גרם, «було — правило первородства спричинило» [нерівний зв’язок]. Тому переклав «священство». [П3990] [П3991]

Яд Єгуда · כה

(כה) «Тому Каїн», який був первістком і головним у народженні, першим пробуджується принести жертву. Не заперечуй: «Адже первородство було Авель для інших», הרי הבכורה היה הבל לאחרי׳ [нерівна фраза]. Бо там?, כי התם?, якби він був прийнятий і його жертву було прийнято, то був би посвячений також заради інших. Це й означає: [П3992] [П3993]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Написано “піднесення”», שאת: «Якщо чиниш добре — піднесення». У вислові שאת — מרע״ה לכהונ׳, «Мойсей, наш учитель, мир йому, до священства» [нерівний зв’язок], тощо. І первородство буде: якщо чиниш добре, первородство буде тобі належати. Подібно витлумачено в Зогарі там, сторінка 103? Тобто: що таке שאת? Як написано «перевага שאת» — це первородство, бо первісток має בכולה?, «у всій ній?» [непевне закінчення], тощо. [П3994] [П3995]

Яд Єгуда · כז

(כז) «Відтепер» тощо. Автор розкриває בלבב, «у серці» [нерівний зв’язок], справу священства Мойсея, яке прийшло до нього від Сима, сина Ноя, та священства Аарона. [П3996] [П3997]

Яд Єгуда · כח

(כח) «що змусив їх присягнути», — «були שהשביעון Адамові й Авелеві, давній цар», היו לאדם והבל מלך הקדמון [нерівна початкова фраза]. Як наведено в Зогарі, «Шір га-шірім»: коли Адам згрішив, від нього відлетіли ті דנשׂא לגדשיקר דנאורח? [неясне продовження], і піднялася від нього нешама דברתא? [непевне означення] [прогалина у джерелі], що в ньому. Коли прийшов Енох, אכרח עליה, «примусив над ним» [нерівний зв'язок], свята нешама зійшла в нього. וכ' חנוך באורח דא עלאה דשבק מניה אדם, «і כ' — Енох цим вищим шляхом, який залишив від нього Адам» [непевне речення]; дивись там. Так само Сим, син Ноя, був шошвіною нешами Авеля, як наведено в Зогарі, який ми незабаром процитуємо. [П3998] [П3999]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Із тих, хто доповнив Давидові» сімдесят років, які перший Адам відступив йому: у цій справі він потребував допомоги. וערביה דוד ע"ה לכך, «і його поручитель — Давид, мир йому, для цього» [зв'язок непевний]. Енох, Єред і Мафусаїл доповнили; «і змусили присягнути з ним щодо כותרמור? את צעגם?» [зв'язок неясний] — скільки він відступив йому; כן כהו' שם [неясне завершення]. [П4000] [П4001]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Відомо, що удостоївся»: Енох виправити гріх першого Адама [прогалина у джерелі]. [П4002]

Яд Єгуда · לא

(לא) «У сенсі гнізда» — сказати, що в «Тіккунім», 69, витлумачено про Метатрона: він є гніздом Шехіни. Це також як ми сказали: Метатрон, який є Енохом, від початку теж був гніздом для створення світу. [П4003] [П4004]

Яд Єгуда · לב

(לב) «Вже Сим удостоївся» тощо. Ось слова Зогару, «Берешіт»: עי' קין נשם? [нерівна адреса/початок] — це Авель; і ось пояснили: נשם? — це Мойсей; Мойсей — це Сиф; це й Сим, і це Авель, тощо; дивись там. Ще там: «Авель/подих самої Тори», הבל דאורייתא לבד, тобто про нього сказано: «Голос Господа висікає полум'я вогню». ולה כי דמשה משם? [неясний перехід про Мойсея та משם?], про якого сказано: «Бо з води я витягла його». ונהו למעלה הוא שם?, «і ונהו [неясна форма] вище — він Сим?» [непевна фраза], — засновує доми вивчення Тори. ובהה שם סיומא דהכפ"ש צה"ט

Яд Єгуда · לב · продовження

[неясний ряд про завершення], тому «все поклав під його ноги?», כל שתה תחת רגליו?. [П4005] [П4006]

Яд Єгуда · לג

(לג) «Звідси, за словами когена», ומשם כדברי כהן [нерівна лема], тощо. Мойсей у своєму перевтіленні удостоївся первосвященства й служив у білому вбранні, без священницьких шат, у сім днів посвячення або протягом усіх сорока років перебування Ізраїлю в пустелі — кожен учитель за своєю думкою, як наведено в Зевахім та «Шмот раба». [П4007] [П4008]

Яд Єгуда · לד

(לד) «Мало того»: наблизивши Аарона та його синів до Всюдисущого, він виконав заповідь «Людина, коли принесе з вас» буквально.

Яд Єгуда · לה

(לה) «Вище» — частина III, глава 6.

Яд Єгуда · לו

(לו) «У двох місцях»: שהי' בע"ה בכדי הכני [неясний початок] — до священства й царювання, як Авраам, напевно, як написано в розділі חלקים, «частини»; дивись там. [П4009] [П4010]

Яд Єгуда · לז

(לז) «За правилом священства», яке було в Сима — для інших, тощо.

Яд Єгуда · לח

(לח) «І не дійшли б до сварки»: через поділ світу вони сперечалися один з одним, як відомо.

Яд Єгуда · לט

(לט) «Вище» — глава 2 та частина III, глава 7. [П4011]

Яд Єгуда · מ

(מ) «І гарна година», ויפה שעה [нерівна лема], — дивись там: щоб священство й царювання стали його часткою від Сима, сина Ноя, бо він поєднаний із нешамою першого Адама. [П4012] [П4013]

Яд Єгуда · מא

(מא) Тобто «Не наближайся сюди»: «наблизитися» — це саме священство, а «сюди» — саме царювання, як наведено в «Берешіт раба». У сенсі «бо його світ не є його місцем»: він прийшов у світ не заради свого світу, щоб передати священство й царювання у спадщину своїм синам. Це й означає «Не наближайся сюди» — саме щодо цього.

Яд Єгуда · מב

(מב) «Насправді» тощо. У Зевахім, главі «Твуль-йом», а також у «Мідраш раба» ми спочатку розглянули справу священства Мойсея. Адже і ті, хто там каже, що священство припинилося лише в його нащадків: навіщо це יתמעטו, «будуть применшені» [множина в джерелі], щодо того, щоб бути когеном і царем над Ізраїлем через те, що він прийшов у цей світ не для їхніх потреб? Навпаки: хто для нас більший за нього, щоб служити когеном заради інших і провадити царювання? Хіба не саме заради цього він прийшов? אלא קרח בעולם הזה שלא על כרחו, «проте קרח у цьому світі — не проти своєї волі» [неясний зв'язок]. Те, що його віддалили, означає: щоб не передати їх у спадщину своїм синам. Як підсумовано там: говорить про нього та його нащадків. Але לאחר עולם נקם משה מלכות, «після світу — Мойсей помстився царюванню» [нерівна фраза], і не дали йому. Дивись вище, частина III, глава 5. [П4014] [П4015]

Яд Єгуда · מג

(מג) «На ступені Єшуруна», як сказано: «І був у Єшуруні цар».

Яд Єгуда · מד

(מד) «Якого не удостоївся» тощо. У Зогарі, розділ «Ваїшлах», сторінка 490?, щодо вірша «А тепер слухай, Якове, Мій рабе, й Ізраїлю, якого Я обрав» тощо, «Не бійся, Мій рабе Якове, та Єшуруне, якого Я обрав». Ось його слова: «Три ступені в усьому: спочатку Яків, далі Ізраїль, далі Єшурун. Прийди й почуй: Яків — ми вже пояснили; Ізраїль — ось כ"ע [непевне скорочення]. Хоч це ступені, вони — одне. Єшурун — חמי ישראל בשעת דא לתתי? [нерівне продовження зі словами "поглянь, Ізраїль, у цей час"]. Натомість Ізраїль і Єшурун — усе одне. Єшурун — як сказано "Дивиться на людей", ישור על אנשים, бо бере ряд до цього боку й до того боку; через ті מרין? [непевне означення] ряди, שורין, зветься Єшуруном», тощо. Мається на увазі Тіферет в аспекті прийняття משיין ומשתמל בני ברעיה להי' מכן כדמתרם גפרדי סער בכווייה? [неясний ряд].

Яд Єгуда · מד · продовження

Писання каже: «Що немає Бога? — Єшурун; їде небесами тобі на допомогу» [нерівна цитата], שאין האל? ישורון רוכב שמים בעזרך, тощо; дивись там. Відомо, що небеса — найменування Тіферет. Їзда Того, хто їде небесами й віднесений до Тіферет в аспекті Єшуруна, покаже: покорення є у Його світі?, בעולמו?, — буде тобі на допомогу. Цим Мойсей удостоївся למכה?, «до удару?» [непевне слово], над Ізраїлем на цьому ступені, כבלתו מחד, «його зв'язування від одного» [нерівне завершення]. [П4016] [П4017]

Яд Єгуда · מה

(מה) Надав і Авігу вже були в аспекті жертви — משם באברי העולה, «звідти в членах всепалення» [нерівний зв'язок], тобто כסמתם? [непевне слово]. На це вказує написане в розділі «Шміні» щодо посвятних жертв: «І піднявся вогонь», ותעלה אש, тощо. Поряд із цим також смерть Надава й Авігу; там знову сказано «І вийшов вогонь», щоб сказати, що вони теж були жертвою Господу. [П4018] [П4019]

Яд Єгуда · מו

(מו) «Сказали» — Зогар, розділ «Ахарей», сторінка 100: згадка про їхню смерть «спокутує жертви», מכפר קרבנות. [П4020] [П4021]

Яд Єгуда · מז

(מז) «Звідси ми вчимо»: як царювання Мойсея, нашого вчителя, мир йому, було на вищому ступені, таким було й його священство.

Яд Єгуда · מח

(מח) «Через діяння»: оскільки сказав «Пошли, прошу, рукою того, кого пошлеш», священство після семи днів посвячення повернулося Ааронові, як наведено в «Шмот раба».

Яд Єгуда · מט

(מט) «Це й ще інше» — נכלל ברכתם, «включено їхнє благословення» [нерівний зв'язок], Надава й Авігу; ми почули в сусідній главі. [П4022] [П4023]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 18

Хікур Дін — частина IV — глава 19

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא

Йоель Моше · 1

«Безтурботні світу» тощо — це Надав та Авігу: вони згрішили, не спитавши поради. Таке я чув із вуст мого вчителя, Ґаона, нашого вчителя рабі Ельханана, ש"ן [нерозкрите скорочення], Божого мужа, великого кабаліста. Я спитав його, чому автор почав цим віршем і як вірш пов'язаний із цією справою. Він відповів мені так. Ось його слова: [П4030]

«Тому, хто входить у цю мудрість і виходить із неї, відомо: повний стан має три третини — нефеш, руах, нешаму. Бо поєднання правого й лівого мозку разом охоплює між ними порожнину черепа, у якій немає мозку. Вона — осідок слави Даат, тобто спільної згоди обох. Тому в черепі три порожнини: дві наповнені й одна порожня. Вона — від поєднання двох наповнених; звідти сила правого переходить до правої руки, так само й лівого. Даат, що вгорі, у голові, називається нешамою, тут, у серці, називається руахом. Відразу він спускається до середнього каналу між двома нирками — нижньої третини. Там

Рама з Фано

«Безтурботні світу примножили багатство» й не спитали поради Мойсея у справі, яка потребувала багатьох радників. Пінхас же в Шіттімі порадився з Мойсеєм у тому, де поради немає. Навпаки, виникає утруднення: у такому разі не радяться із судом, а тому, хто приходить радитися, не дають постанови. Натомість Пінхас сказав Мойсеєві так: «Ти вже навчив нас, наш учителю, закону про ревнителя. Тепер мені потрібно лише здійснити в собі повчання розуму, дати вдоволення убогим, душам нужденних». При цьому, за своїм бажанням, його нефеш втягла руах цих двох уцілілих. Мойсей теж сказав йому лише «Слушно ти сказав», бо вже висловлено галаху: «Хто читає листа, нехай буде посланцем». Отже, Пінхас одержав від Мойсея підтвердження галахи, а не дозвіл, — щоб учень був праведний у своєму слові, а вчитель переміг у своєму суді. [П4024]

Вони не порадилися один з одним; тут же обоє прийшли до Пінхаса з єдиною радою, щоб додати сили горішній Ґвурі. Вони постановили галаху перед своїм учителем; Пінхас же уникав винесення постанов і після смерті Ісуса Навина не погодився посісти чільне місце — протягом усіх днів старійшин і суддів. Вони ввійшли напідпитку; про Іллю написано «І з потоку питиме». У жінки із Царфата він попросив лише

Йоель Моше · 1 · продовження

завершення ради: нирки радять через середину між ними; ’וא, “і одне” [скорочена форма], називається нефеш. [П4031]

Ти вже знаєш, що ім’я Шалом, “мир”, належить Єсоду, який установлює мир, тощо. Тобто після того, як обидва наповнені вчинили мир, — вони є двома половинами тіла й мають радитися один з одним, поєднавшись, — загалом називаються Нецах, Год, Єсод. שלוי за гематрією — три Елогім у них, які пом’якшуються через три Гаваї, як відомо з таємниці שו"ל תשו"לו לר"ת [нерозібраний ряд] у таємниці кадишу, як вище. Це — שלוי. Коли дія Єсоду довершується через нього самого, зветься “мир”. Тому: “Мир у твоєму мурі й спокій у твоїх палацах”. І ось כ"ה, двадцять п’ять, лишаються в назві שלוי עולם. І ось “Із чийого лона вийшов”, מבטן מ"י יצא, — бо страхітливий лід, ד"ע [непевне скорочення], увійшов у сам мир, тощо. Ці речі давні. [П4032]

Надав та Авігу — нефеш і руах першого Адама; вони називаються буквально посвяченими,

Йоель Моше · 1 · продовження

бо здобули חיל, багатство, яке кліпа проковтнула й виригне. Його таємниця — сорок вісім поєднань נו"ן із מנ"צפן, де вловлюються іскри святості. Якби вони принесли кадіння, щоб зв'язати горішню єдність із жінкою, яка боїться Господа, а не стороннім вогнем — сторонньою жінкою, — то неминуче порадилися б один з одним задля співучасті в завершенні ради, що перебуває там, у цьому місці. Також спитали б поради Мойсея, який перебуває на місці горішнього Даат, бо Даат сходить і стає радою, як вище. Цій раді, яка є нефеш, відповідає сказане ולך השמר לך אל נפשו, "а тобі — стережися собі щодо його нефеш" [нерівна цитата]; вникни й знайдеш. Тому Пінхас, Єсод, здійснив дії יוע"ב [нерозкрита форма]: на нього зійшов руах ревнощів до Господа, Бога воїнств, — саме так. Щоб виправити їхнє зіпсуття, треба було віддати належне за їхнє наближення без потреби через того, хто спитав поради в тому, де вона не потрібна. Бо "ревність Господа воїнств учинить це"; вникни. Тому йому дано завіт миру. Це — стисло, ולית דין צריך בשש, "і це не потребує בשש" [непевне слово]». Кінець його слів. [П4033]

Рама з Фано · продовження

води, й ангел приготував йому глек води — за законом когенів батьківського дому. [П4025]

Вони ввійшли без належного вбрання; Ілля оплакував це й мав шкіряний пояс замість авнета. Він здійснив у собі: «Шкіра всепалення, яке приніс священникові, йому буде». Бо про Авраама написано «Ти — священник навіки»: він підніс Ісаака, який є цілим світом, у сенсі винагороди всіх, як ми пояснили, і того, на що натякнули у трактаті «Ем коль хай». А Ілля сказав: «Живий Господь, перед Яким я стояв». Це було на горі Морія: його мазаль був там, і він приніс священникові — тобто Авраамові — барана, який заплутався в заростях. Тому Тора сказала «Шкіра всепалення йому буде». Так стає точним зайве לו, «йому», у вірші: можна було б сказати «священникові буде», але тут — як ми пояснили. Так само й «всепалення людини», עולת איש, солодше за мед та стільниковий мед для того, хто має піднебіння. [П4026]

Вони зволікали з освяченням рук і ніг; Ілля ж освячував усе своє тіло в потоці Керіт багато днів. Вони приготували вогонь назовні й внесли дим усередину; він сказав «А вогню не покладу». Там не було маале ашан — уся канава була повна води. Вони зробили те, чого Він їм не наказував; він сказав «І за Твоїм словом я зробив». [П4027]

Вони не мали синів і були викуплені сином свого брата, подібно до закону

Йоель Моше · 1 · продовження

«Здійснити в собі» тощо: мені не потрібна порада; те, про що я тепер запитую, — лише для виправлення нешам Надава й Авігу. Це й означає «Надати заслугу убогим», לזכות דלי, тощо. «Щоб учень був праведний» — це Пінхас; «а вчитель переміг» — це Мойсей, бо обоє кажуть слушно. [П4034]

«Який є цілим світом»: Ісаак рівноцінний цілому світові, а Авраам приніс його у всепалення як священник. Тому «Ти — священник навіки», לעולם, — саме так. «Він приніс» тощо: Ілля приніс барана як жертву Авраамові під час акеди. Тому сказав «Перед Яким я стояв» тощо: уже стояв перед Ним на горі Морія. Дивись у писаннях Арі за поясненнями: під час акеди була суперечка між Михаїлом і Сатаною. Михаїл наближав барана, щоб Ісаак урятувався, а Сатана віддаляв його, щоб Ісаака зарізали. Його довід був через гріх тельця: коли Ісаака заріжуть, зникне весь Ізраїль. Це таємниця והנ"ה אי"ל, «І ось баран», за гематрією — מי"כאל, Михаїл. א"חר ג' אחזו בסב"ך? [нерівна фраза про "після/іншого", три та схоплення в заростях]. Якщо візьмеш літери після ס'ב'ך, то це ע'ג'ל', телець: після самех —

Йоель Моше · 1 · продовження

аїн, після бет — ґімел, після каф — ламед. Чим Михаїл перемагав його? «Його рогами», בקרניו: השט’ [скорочене слово] за гематрією — 368?, שס”ח?. Бо мінів кадіння — 365, і три, які первосвященник додавав у День спокути, як відомо: разом 368. А через гріх тельця אחר קח נ”א, «після — візьми נא» [нерівний перехід]: Надав та Авігу, адже й на Аарона розгнівався Господь — це знищення синів. Цим буде спокутувано гріх тельця. [П4035]

Відомий мідраш: жодна частина барана не пропала намарно; з його шкіри зроблено пояс для його стегон — לו יהא, “йому буде”. А священник — Ілля, який приносить “всепалення людини”. Бо нешама Ісаака відлетіла й увійшла в барана, як вище, частина II, глава 30. Отже, саме всепалення теж є людиною. “Шкіра всепалення, яке приніс праведному священникові”, — це

Рама з Фано · продовження

про сина євами. За висловом «ворон прагне пташенят», עורבא בעי בני, ворони годували Іллю. Вони не мали дружин: діви Ізраїлю не були ними вихвалені, бо вони прагнули царських дочок. Їх викупив син жінки з дочок Путіела, який виявив ревність проти князя коліна Симеона, що згрішив із дочкою володарів. Так само Ілля виявив ревність проти Ахава, якого підбурила його дружина Єзавель, дочка царя сидонян. [П4028]

Вони казали: «Коли помруть ці двоє старців?» Ілля сказав: «Візьми мою нефеш». Водночас вони обчислювали кінцеві строки; він сказав: «Я не кращий за моїх батьків». Як сказав рабі Зейра: «Земля, куди Мойсей та Аарон не удостоїлися ввійти, — хто скаже, що я удостоюся її?» Вони прагнули очолити громаду й, імовірно, сподівалися владарювати в Землі Ізраїлю. Він же сказав: «І лишився я сам», — просив про інших, щоб вони керували Ізраїлем, аж поки йому було наказано помазати Єгу на царя, а Єлисея на пророка. Він піднявся бурею на небо лише за Йорданом. І тоді також підняв угору, на його місце, той вогонь, що вийшов від Господа через них на восьмий день посвячення. [П4029]

Йоель Моше · 1 · продовження

Авраам; “йому буде” — Іллі, який зробив собі пояс, ואגבם ממנו [неясне продовження], як наведено в мідраші. Натяк: אלהים יראה לו השה — “Елогім угледить Собі ягня”; ініціали אליה. Хоч Ілля ще не народився, його мазаль був там: Ілля приносив, а Сатана відштовхував барана. [П4036]

«Із дочок Путіела»: вона не мала знатного походження, як вони задумали — саме царські дочки. Так видається мені, бо коліна зневажали його, кажучи: «Цей син Путі» тощо. Тому його родовід віднесено до Аарона, щоб показати: у ньому Надав та Авігу. Через це він мав виправити те, щоб не брати за дружину дочку вельмож; вникни. [П4037]

«Сином свого брата» — це Пінхас, син Елеазара, брата Надава й Авігу. «Ворон прагне пташенят» — а вони не мали синів. «Від Господа через них» тощо: коли

Йоель Моше · 1 · продовження

вони згоріли на восьмий день посвячення, той вогонь тепер піднявся разом із ним. Тому про Іллю сказано: «І ось вогняна колісниця», тощо. [П4038]

Яд Єгуда · א

(א) «Безтурботні світу» тощо. Автор повертається до подальшого пояснення перевтілень Надава й Авігу та їхнього виправлення через Пінхаса й

Яд Єгуда · א · продовження

Іллю. Сказано, що «безтурботні світу», Надав та Авігу [прогалина у джерелі], принесли й не спитали поради свого вчителя. Пінхас виправив це, порадившись із Мойсеєм. Як наведено в главі «Га-нісрафін»: «І побачив Пінхас» — побачив діяння й згадав галаху. Сказав йому: «Брате мого діда, хіба не так ти навчив мене, спускаючись із гори Синай: того, хто має зносини? з арамійкою, ревнителі вражають?»

Яд Єгуда · א · продовження

Той відповів: «Хто читає листа, нехай і буде посланцем». [П4039] [П4040]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Навпаки, виникає утруднення» щодо Пінхаса: навіщо йому було казати Мойсеєві «Хіба не так ти навчив мене?» Адже не радяться із судом. Також утруднює вислів Мойсея «Хто читає листа» тощо: адже ми дотримуємося того, що тому, хто приходить радитися, не дають постанови, як наведено там. [П4041]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Натомість» — це те, що він сказав [прогалина у джерелі], щоб виправити Надава й Авігу, які не спитали поради свого вчителя. А щоб показати, що не потребує його постанови, сказав: «Хіба не так ти навчив мене?» тощо. Тобто я не запитую тебе, який тут закон, бо ти вже навчив мене, спускаючись із гори Синай. Я знаю, що тому, хто приходить радитися, не дають постанови. Тому אין אני מזכיר היום בדין לפניך, «я не нагадую нині про закон перед тобою» [нерівний висновок]. [П4042] [П4043]

Яд Єгуда · ד

(ד) Лише повчання розуму й вдоволення убогих — нефашот Надава та Авігу, щоб спокутувати їхню помилку.

Яд Єгуда · ה

(ה) За цим нашим поясненням нам не потрібно казати, що нешами Надава й Авігу ввійшли у Пінхаса [прогалина у джерелі], бо ж חזק נשאו של פנחס לכן מתחלה [неясний зв'язок про силу/піднесення Пінхаса від початку], щоб виправити їх. [П4044] [П4045]

Яд Єгуда · ו

(ו) Так само Мойсей у відповіді «Хто читає листа» тощо не мав на меті відповісти Пінхасові בגמל זה? [непевне поєднання] у формі окремої постанови щодо його війни, а лише щодо всіх ревнителів. Він сказав йому: «Слушно ти сказав», והנות [неясне слово], — так я навчив тебе, бо так сказали להלכם [непевна форма]: «Хто читає листа» тощо. [П4046] [П4047]

Яд Єгуда · ז

(ז) «І галаху» тощо. Тобто цим Мойсей не дав йому дозволу вбити, а визнав галаху. ופייס משה ופנחס בינינו אשר זכרו, «і умилостивив Мойсей та Пінхас між нами, що згадали» [нерівне завершення]. [П4048] [П4049]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Додати сили» — ці слова вгорі, як уже вище сказано. [П4050] [П4051]

Яд Єгуда · ט

(ט) «За законом когенів батьківського дому»: їм заборонено пити вино.

Яд Єгуда · י

(י) «Здійснив у собі» сказане: «І так принесеш всепалення вогню?», ובכן תקריב את עולת אש?; «Шкіра всепалення» тощо. [П4052] [П4053]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Він підніс Ісаака»: цим він був священником для Ісаака, який одержав винагороду цілого світу; і нам було надано вплив, שהיה כל בנילב הון ממנו? [неясне завершення]. [П4054] [П4055]

Яд Єгуда · יב

(יב) У сенсі сказаного мудрецями, благословенної пам'яті, щодо בתוכה?, «усередині неї?» [непевно]: нижні посилюють Святого, благословенний Він, שהכל כלם, «що все — усі вони» [нерівна фраза], за поясненим вище, частина II, глава 14. [П4056] [П4057]

Яд Єгуда · יג

(יג) «І з того, на що ми натякнули» [прогалина у джерелі]. [П4058]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Він приніс» тощо. Слово לכהן, «священникові», у вірші «Шкіра всепалення» поєднується не вище зі словом לו, «йому», а нижче зі словом הקריב, «приніс». Мається на увазі Ілля, який приніс Авраамові. [П4059] [П4060]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Тому Тора сказала»: шкіра всепалення, барана, йому буде. Бо шкіряний пояс Іллі був із барана Ісаака, як відомо.

Яд Єгуда · טז

(טז) «Але як ми пояснили»: דהיתה לכהן לו חיי מיוחדים יחד, «що була — священникові, йому, חיי — поєднані разом» [нерівний зв'язок]. [П4061] [П4062]

Яд Єгуда · יז

(יז) «І всепалення води», ועולת מים, — як кажуть мудреці, благословенної пам'яті, що приніс всепалення, ונה צעם? [неясні слова], щоб наповнити водою. Це теж «солодше за мед» —

Яд Єгуда · יז · продовження

натяк на היינו, «тобто» [нерівна форма], Ісаака, який був буквальним всепаленням води. За поясненим вище, частина II, глава 18: нешама Ісаака, що відлетіла від нього під час акеди, ввійшла всередину барана. [П4063] [П4064]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Були викуплені сином свого брата» — Пінхасом. Це було у справі ібуму: той, хто відходить без синів, בחוזר תצית? לו בבן אחיו [неясне продовження про повернення та сина його брата]. Тому Іллю годували ворони, דבני בנין [нерозібране поєднання], як сказали мудреці, благословенної пам’яті. [П4065] [П4066]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Вони не мали синів» тощо — як наведено в «Мідраш раба», розділ «Ахарей», עה [непевне позначення]: вони казали «Брат нашого батька — цар, брат нашої матері — князь, наш батько — первосвященник, а ми — заступники священства. Яка жінка гідна нас?» Рабі Менахма, מנחמא, від імені рабі Єгошуа бен Нехемії сказав: «Його юнаків пожер вогонь». «Його юнаки їли вогонь», בחוריו אכלו אש, через те, що «його дів не вихваляли». [П4067] [П4068]

Яд Єгуда · יט · продовження

Яд Єгуда · כ

(כ) «Ті, хто обчислює кінцеві строки» [прогалина у джерелі], бо «Я не кращий за моїх батьків» — Мойсея та Аарона, які не удостоїлися цього. [П4069]

Яд Єгуда · כא

(כא) «І тоді також» тощо: колісниця й вогняні коні, на яких Ілля піднявся вгору, були тими?, у яких згоріли Надав та Авігу. [П4070] [П4071]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 19

Хікур Дін — частина IV — глава 20

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: כא · כ · יט · יח · יז · טז · טו · יד · יג · יב · יא · י · ט · ח · ז · ו · ה · ד · ג · ב · א

Йоель Моше · 1

«Я його не бачив» тощо. Він береться пояснити весь вірш: «Той, хто каже своєму батькові та своїй матері: “Я його не бачив”, і братів своїх не визнав, і синів своїх не знав, бо вони зберегли Твої слова й Твій завіт берегтимуть. Вони навчатимуть Твоїх приписів Якова» тощо; «Благослови, Господи, його силу» тощо — до «щоб не підвелися» тощо. Вникни в нього: припис до припису, рядок до рядка. [П4079]

«Його мати спричинила його віддалення» тощо:

Рама з Фано

«Той, хто каже своєму батькові та своїй матері: “Я його не бачив”» (Повторення Закону 33:9) — це, безперечно, Пінхас. Учитель наш Мойсей, мир йому, просив для нього милосердя: «Благослови, Господи, його силу, і діло його рук прийми прихильно» (Повторення Закону 33:11). Адже він каже своєму батькові — це Елеазар — та своїй матері, як це й означає, «Я його не бачив»: Аарона, згаданого у попередньому вірші, де написано: «Твої туммім і Твої урім — мужеві Твоїх побожних — לאיש חסידיך [нерівна форма]» (Повторення Закону 33:8). «Я його не бачив» означає: я зовсім не скористався його помазанням, бо Пінхас став

Йоель Моше · 1 · продовження

щоб Пінхас не був священником, бо такий присуд священникові Ону, тощо. Хоч Їтро був священником Мідіяну, усе — одна таємниця: спершу Йосипового тестя названо священником Ону, а потім Мойсеєвого тестя названо священником Мідіяну, бо Йосип і Мойсей піднімаються в одній таємниці. Дивись «Зогар», «Їтро», עקי”ט [непевна адреса], і там зрозумієш. Те, що казали «від Йосипа й від Їтро», — усе в одній таємниці: він був із священників

Йоель Моше · 1 · продовження

ідолопоклонства, священника Ону та священника Мідіяну, і обоє — одне. Вникни добре. «Вивести чисте з нечистого» — Пінхас та Їтро. [П4080]

Ще можна пояснити вірш «Я його не бачив» тощо. Відомо, що Мойсей і Аарон були подобою Каїна й Авеля та їхніми переселеннями: Мойсей — Сиф, Авель, а Аарон — Каїн. Його мати — від Їтро-кенея; він також є виправленням Каїна, як відомо. Про це каже: «Не кажіть, що моє священство — те, що я взяв від Надава й Авігу, — із заслуги мого батька та моєї матері, які виправили Каїна, первістка світу, що мав бути священником. [Моє священство] — лише з власної сутності». [П4081]

«Бо відійшов від ведення справ»: Пінхас відійшов від ведення справ світу й скинув із себе обов'язок щодо своїх синів тоді, коли вони вже зберегли Твою Тору. Це й є «І синів своїх не визнав» — щоб і далі ними керувати. Коли це було? «Бо вони зберегли Твої слова». [П4082]

«Постійність повторного вивчення»: повторювати вивчене, щоб не забулося. Як оленя повертається назад, коли

Рама з Фано · продовження

священником лише завдяки власній заслузі. [П4072]

За цим поясненням «своєму батькові» зрозуміле; але й «своїй матері» потрібне. Якщо за тим, хто каже, що вона — з дочок Йосипа, який приборкав свій потяг, — Йосип був первістком у задумі, а ми вже згадували, що священство належить до прав первородства, — то нас навчають: це поставили в залежність від його власної заслуги, а не заслуги інших. А якщо за тим, хто каже: з дочок Їтро, який відгодовував телят для тих, що не є Богом, — обидва пояснення наявні: її батько — від Йосипа, її мати — від Їтро. Це й сказав Ілля мудрецям: «Я — із синів її синів, Рахілі». Можливо також, що мати її батька була з коліна Ґада; тоді всі слова мудреців чинні. [П4073]

Можна було б подумати й сказати: його мати спричинила його віддалення, як було спочатку, бо такий присуд священникові Ону — щоб його сини були далекі від спасіння. Або, навпаки, Небові угодно вивести чисте з нечистого: так ми знаходимо щодо Йонадава, сина Рехава, який поставив первосвященників із синів своїх дочок; і вісім священників-пророків вийшли із синів дочок Рахав, яка вийшла заміж за Ісуса Навина. Можна було б сказати, що й Пінхасова мати спричинила його наближення, як є тепер. Нас навчають: ні. [П4074]

«І братів своїх не визнав, і синів своїх

Йоель Моше · 1 · продовження

біжить, так кожен знавець Тори мусить повертатися назад до вже вивченого, аби не забути. «Придатні навчати» тощо: це й є «Вони навчатимуть Твоїх приписів Якова» — явного й прихованого, як сказано «Твоєї Тори», тобто Тори Господа, «Ізраїля». «Як-от кадіння» тощо: це й є «Покладуть кадіння перед Твоїм гнівом», באַ"פּיך. [П4083]

«Виправдання Його суду у двох світах» тощо, тощо: досі суд над людиною був узгоджений у двох судах — суді Рош га-Шана та суді душі після смерті. На нас іще лежить обов'язок пояснити третій суд — після воскресіння. Дивись частину I, главу 1. [П4084]

Яд Єгуда · א

(א) «Той, хто каже» тощо. Автор пояснює «зміст цих віршів?» — ענין הפסוקים? — щодо Пінхаса, דנפיק צית? [непевний арамейський вислів], у попередніх главах. [П4085] [П4086]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Я його не бачив»: не йдеться про «я його не бачив» — לחבירו, «своєму товаришеві» [непевний зв'язок], бо тоді мало б бути «я тебе не бачив». Натомість це віднесено до попереднього вірша: «І не сказав» — ולא אמר

Яд Єгуда · ב · продовження

[нерівний перехід] — «Твої туммім і Твої урім — Твоєму побожному мужеві», тобто Ааронові. Про нього Пінхас сказав «похвалитися» — להשתבח: саме «я не бачив» Аарона, «бо я не священнодіяв і зовсім не був віднесений до родоводу» — שלא כהנתי ונתיחסתי כלום. Адже «я не священнодіяв як священник», כי לא כהנתי כהן, доки не вбив Зімрі. [П4087] [П4088]

Яд Єгуда · ג

(ג) Усе це добре пояснює, чому він так сказав своєму батькові: щоб показати, що не до нього буде віднесено родовід священства Пінхаса.

Яд Єгуда · ד

(ד) «І своїй матері також»: להצריך למימר באופן שאל תחמר? [непевний вислів; містить потребу сказати та слова «щоб не…»]. «Моїй матері»: тому згадав свою матір. Хто ж подумав би, що «від нього?» — שממנו? — прийшло до нього священство? להכי"ג לתמר כן [непевний перехід]. За тим, хто тлумачить «із дочок Путіеля» як «із дочок Йосипа», виходить, що через неї Пінхас став священником, бо священство належить до прав первородства, як згадано вище, глава 18. Йосип був первістком у задумі, як пояснено вище, частина III, глава 18. Тому й треба було

Рама з Фано · продовження

не знав»: він відійшов від ведення справ світу, щоб усамітнитися у служінні своєму Творцеві. Оскільки людина не має права скинути зі своєї шиї обов'язок щодо дітей і родичів, доки не виконає належного їм — виховати їх у Торі та страху Небес, — сказано, що він учинив так лише тоді, коли вони вже «зберегли Твоє слово» у своїх серцях, вивчивши всю Тору. «І Твій завіт берегтимуть» — це постійність повторного вивчення. Адже навіть знавець Тори, який сидить і навчається всі свої дні, мусить стерегтися, щоб не забути жодного з вивчених слів, як навчаємо в «Авот». Йому слід навчатися в оленяти: воно біжить уперед і завжди озирається назад. [П4075]

Вони також уже придатні навчати її явного змісту — наприклад, приписів, відомих загалові, — та прихованої подоби, яку передають мудрецям пошепки. Це Тора Господа, потреба вгорі, як написано: «І Твоєї Тори — Ізраїля». Так само вони придатні бути введеними у священнослужіння, навіть у внутрішні служби, як-от кадіння, що цілком іде на внутрішній жертовник. Адже навіть від всепалення шкіра належить священникам, чого немає у кадінні. Цей жертовник у святилищі призначений лише для Всевишнього: він нічого не дозволяє іншим. Не так мідний жертовник, від якого священники та власники жертв отримують користь після того, як належно принесено те, що дозволяє [споживання]. Тому сказано: «Твій жертовник». [П4076]

Яд Єгуда · ד · продовження

сказати, що це не так. І так само… [П4089] [П4090]

Яд Єгуда · ה

(ה) «За тим, хто тлумачив» — למאן דרש [непевна форма] — «із дочок Путіеля» як «із дочок Їтро», який відгодовував телят для ідолопоклонства, можна було б подумати: דלחמיה גרמי ליה [непевний вислів; «його тестеві… спричинили йому»], як підсумовує поруч. [П4091] [П4092]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Обидва пояснення наявні», як кажемо у главі трактату «Сота», דכ"ג? [непевна адреса]: якщо батько його тестя — від Йосипа, то мати דתמי' [нерівна форма] — від Їтро; а якщо мати його тестя — від Йосипа, то батько його тестя — від Їтро. «І правильний вислів» тощо — ונכון הלשון וכו' — головне, דכיחא? [непевне слово]. Цим [пояснюється] сказане Іллею: «Я — із синів її синів, Рахілі», як вище, глава 18. Він не сказав דתמי' מיוסף [нерівна форма: «…від Йосипа»], а сказав «із синів її синів». [П4093] [П4094]

Яд Єгуда · ז

(ז) Можливо також, що мати батька його тестя була з Ґада. Це й сказали мудреці, благословенної пам'яті, у «Берешіт раба», розділ «Ваїґаш»: «що Ілля?» — שאלי'? — був із коліна Ґада. [П4095]

Яд Єгуда · ז · продовження

[П4096]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Можна було б подумати» стосується сказаного «за тим, хто каже: з дочок Їтро». Тобто можна було б подумати, що спочатку Пінхаса віддалили від священства через його матір: вона дочка Їтро, священника Ону, який відгодовував телят для ідолопоклонства. Тому він мусив сказати також матері: «Я не бачив його», Аарона; я не удостоївся священства через те, що я син Аарона, аби можна було сказати: «коли були сином Аарона для мене, навпроти цього — із синів Їтро, священника Ону, через чиє походження йому належить віддалитися» — שכאשר היו בן אהרן לי לעומת זה מבני יתרו כהן און שיחוסו ראוי לו להתרחק [непевний синтаксис]. Насправді те, що я удостоївся священства, — моя власна заслуга й походження мого батька; проте походження моєї матері не понижує. [П4097] [П4098]

Яд Єгуда · ט

(ט) Або навпаки: можна було б подумати, що походження його матері, дочки священника Ону,

Рама з Фано · продовження

Тоді, коли діти й родичі довершилися у служінні Небові, — «Благослови, Господи, його силу»: цього святого голови батьківського дому, який відійшов від шляхів світу, щоб стояти перед Господом у постійному усамітненні, за висловом «Живий Господь, перед Яким я стояв». За простим змістом він просив, щоб діти отримали благословення з уст Вишнього, після того як поклав на них своє упування на Господа. «І діло його рук прийми прихильно» — коли Ілля збудує перед Тобою жертовник і принесе жертву на горі Кармель. «Розтрощи стегна тих, хто повстає проти нього» — пророків Баала; «і ненависників його, щоб не підвелися» — пророків Ашери, які їли зі столу Єзавелі. Ахав же впокорився й виправився. [П4077]

Таким чином благословення вчителя нашого Мойсея, мир йому, охоплювало присуд щодо священства для двох його родоначальників — Аарона й Пінхаса. Це правильне й ясне пояснення простого змісту. За нашим шляхом ми навчилися, що для Надава й Авігу через Пінхаса, тобто Іллю, довершилися зміна імені, зміна місця та зміна вчинку. Ми вже розгорнули виклад достатньо для нашого задуму — виправдання Його суду, благословенний Він, у двох світах. [П4078]

Яд Єгуда · ט · продовження

спричинило його наближення, бо немає чистого, крім як із нечистого. [прогалина у джерелі] «Я не бачив» Аарона: також його походження «у чистому» — בטהור [непевна форма] — і попереднє зовсім не допомогли мені, а лише יחדך?, «твоя єдність?» [значення непевне]. [П4099] [П4100]

Яд Єгуда · י

(י) «Йонадавові, синові Рехава»: він був із нащадків Їтро. Єремія пророкував про нього: «Не переведеться в Йонадава, сина Рехава, муж, який стоятиме переді Мною по всі дні». У «Сіфре» це витлумачили щодо їхніх дочок, які були одружені зі священниками, тощо. Дивись מי המ"ם?, частина II, параграф 7. [П4101] [П4102]

Яд Єгуда · יא

(יא) «І братів своїх» тощо. Далі пояснює кінець вірша: «І братів своїх не визнав, і синів своїх не знав, бо вони зберегли Твоє слово й Твій завіт берегтимуть. Вони навчатимуть Твоїх приписів Якова й Твоєї Тори — Ізраїля; покладуть кадіння перед Твоїм гнівом і всепалення на Твій

Яд Єгуда · יא · продовження

жертовник». Тобто він віддалився від своїх братів і синів для служіння Всюдисущому. צ"ל אמר [непевний перехід] — коли вони вивчили всю Тору так, що можуть навчати приписів

Яд Єгуда · יא · продовження

Господа в явному змісті та досліджувати їх у прихованому, а також виконувати священницьке служіння за всіма його законами й постановами. [П4103] [П4104]

Яд Єгуда · יב

(יב) Як навчаємо у главі 3 «Авот»: «Кожен, хто забуває одну річ зі свого вчення», тощо.

Яд Єгуда · יג

(יג [непевна лема] тощо, «як сказано?» — ומתסברי כדקא׳ — у «Зогарі», «Шемот», сторінка כ״ג, 23 [адреса позначена як непевна]. [П4105] [П4106]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Показати для навчання», לחזויי להוראה, — це й є «Вони навчатимуть Твоїх приписів», тощо. [П4107]

Яд Єгуда · טו

(טו) «І за їхньою подобою — як вінці?» — וכדוגמת׳ ככתרי? [непевний вислів] — у таємницях Тори. [П4108] [П4109]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Як-от кадіння»: це й є «Покладуть кадіння перед Твоїм гнівом», тощо. «Адже» — והרי [позначене непевним] — кадіння — цілком внутрішнє служіння; тим паче інші служби. Це й сказано: «І всепалення на Твій жертовник». Згадкою кадіння натякнув, що воно цілком спалюється — більше, ніж жертва всепалення. [П4110] [П4111]

Яд Єгуда · יז

(יז) Той, хто згадує, — людина. [П4112]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Голови» [прогалина у джерелі]. [П4113]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Коли Ілля удостоїться жертовника, у час згадки його синів» — כשיזכה אליהו מזבח בשעת הזכרת בניו [непевний зв’язок] — «через початок» — ע״י תחלה [непевне читання], «діло його рук», бо «сила?» — כח? — для доброї потреби, як відомо. [П4114] [П4115]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Ті, що їли зі столу Єзавелі»: це й є מן יקומון [непевна лема; «від… підведуться»], тобто מן, «від», [прогалина у джерелі], про яке написано הלא כי כבשר?, «хіба не, бо як м’ясо?» [непевний вислів]. [П4116] [П4117]

Яд Єгуда · כא

(כא) Ми навчилися, «що очистили» — שזככו [непевна форма] — три зміни [прогалина у джерелі] міри, як наведено у «Зогарі», «Берешіт», сторінка 109. Усі вони здійснилися в Надаві й Авігу за таємницею ібуру та в Іллі у Пінхасі: ім’я, місце й учинки змінилися на добро. «І будуть» — ויהיו [непевна форма] — Милосердний спокутує за весь Ізраїль. Амінь. [П4118] [П4119]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · IV · глава 20

Хікур Дін — частина V — глава 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32

Йоель Моше: 1

Примітки джерела: 1

Яд Єгуда · 1

«День Господа» тощо. Після того як автор досі впорядкував істинні суди Господа у двох світах — цьому світі та світі прийдешньому, — він вирішив виконати обов’язок пояснити третій суд, тобто світ воскресіння, як пообіцяв на початку маамару. Він

Рама з Фано

Великий і страшний день Господа — це день суду в час воскресіння. Суд належить Богові: чи зможе людина бути полічена з праведниками, які сидять із вінцями на головах і насолоджуються сяйвом Шехіни. У своїй праведності вони відновлять силу в ті роки, коли Святий, благословенний Він, має оновити

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказав: великий і страшний день Господа, згаданий наприкінці пророцтв Малахії — «Ось Я посилаю вам пророка Іллю перед приходом великого і страшного дня Господа», — це день суду в час воскресіння мертвих: Господь побачить і розсудить між

Яд Єгуда · 1 · продовження

праведним і нечестивим. [П4126] [П4127]

Яд Єгуда · 2

«І вінці їхні» тощо, як наведено у ס"ב трактату «Брахот» [непевна скорочена адреса]. [П4128] [П4129]

Яд Єгуда · 3

«Відновлять силу» тощо. У Ґемарі «Хелек» навчали в школі Іллі: «Праведники, яких Святий, благословенний Він, має оживити, не повернуться до свого пороху, як сказано: “І той, хто залишиться в Сіоні та вціліє в Єрусалимі, святим буде названий”, тощо. Як святе існує повіки, так і вони існуватимуть повіки. А якщо скажеш: у ті тисячу років, коли Святий, благословенний Він, має оновити Свій світ, як сказано: “І лише Господь буде піднесений того дня”, — що робитимуть праведники? Святий, благословенний Він, зробить їм крила, як орлам, і вони плистимуть над водами, як сказано: “Тому не злякаємося, коли зміниться земля”. Можливо, скажеш, що матимуть страждання? Писання навчає: “А ті, хто сподівається на Господа, відновлять силу, піднімуть крило, як орли”».

Ось вислів Тосафот у першій главі «Рош га-

Рама з Фано · продовження

Свій світ. Усі великі мудреці погодилися у поясненні барайти про три групи на день суду, наведеної в «Тосафот» до «Санхедрін», глава 13, та в «Седер олам», глава 3: саме такими є суди Господа щодо світу воскресіння. Різновидів його суду — шість; їх пояснено у Ґемарі, першій главі «Рош га-Шана». Ось вони. [П4120]

Перша: цілковиті праведники — до вічного життя.

Друга: середні, які не є переступниками тілом; «багатий на милість» схиляє до милості.

Третя: середні, які є переступниками тілом; вони сходять на певний час і מצפצפין — пояснено як צפון [«приховане / північ»; зв’язок непевний], або кричать, або пробиваються вгору, מבצבצין, — і піднімаються до свого спокою. [П4121]

Четверта: ті, у кого більшість — провини, але вони не переступники тілом. Дехто пояснює, що їх стосується вивчене нами в «Бехірта»: «Суд над нечестивими в Геєні — дванадцять місяців», після чого вони піднімаються до свого спокою. Інші пояснили поблажливіше: прирівняли середніх, які є переступниками тілом, до тих, у кого більшість — провини, але немає переступу тілом; ці дві групи рівні, їхній час не визначений, а судять їх лише на певний час, тобто за потребою очищення. Їхній суд у жодному разі не триватиме дванадцять місяців; однак їхні

Яд Єгуда · 3 · продовження

Шана»: «Три групи на день суду — коли мертві оживуть, як доводить вірш. Хоч після смерті їх уже судили до Еденського саду або Геєни щодо душі, усе ж буде ще інший суд: чи удостоїться життя прийдешнього світу, який існує повіки. А дехто вже отримав свій присуд у Геєні, і завдяки цьому, можливо, удостояться». Кінець цитати. [П4130]

Яд Єгуда · 4

«І ось усі великі мудреці», зокрема Тосафот, погодилися, що барайта про три групи говорить про суд світу воскресіння, на відміну від тих тлумачів, які вважають, що барайта говорить про суд світу душ.

Яд Єгуда · 5

Перша глава «Рош га-Шана» (аркуш 16б). Ось її вислів: «Навчено: школа Шаммая каже: на день суду є три групи — цілковитих праведників, середніх і цілковитих нечестивих. Цілковитих праведників одразу записують і запечатують до життя прийдешнього світу; цілковитих нечестивих одразу записують і запечатують до Геєни, як сказано: “І багато хто зі сплячих у поросі землі прокинуться: одні — до вічного життя, а інші — до ганьби, до вічної огиди”. Середні сходять

Яд Єгуда · 5 · продовження

до Геєни, кричать і піднімаються, як сказано: “І введу третину у вогонь, і очищу її, як очищують срібло”. Про них Анна сказала: “Господь умертвляє й оживляє, зводить до Шеолу й підносить”. А школа Гіллеля каже: “Багатий на милість” схиляє до милості. Про них Давид сказав: “Люблю, бо Господь чує мій голос”; про них сказано весь розділ: “Я зубожів, і Він мене врятує”. [П4131]

Переступники Ізраїлю тілом та переступники тілом із народів світу сходять до Геєни, і їх судять у ній дванадцять місяців. Після дванадцяти місяців їхнє тіло зникає, душа згорає, вітер розвіває їх, і вони стають попелом під підошвами ніг праведників, як сказано: “І потопчете нечестивих, бо стануть попелом під підошвами ваших ніг”. Але мініми, донощики й апікороси, ті, хто заперечив Тору або воскресіння мертвих, відійшов від шляхів громади, наводив жах у землі живих, грішив і вводив багатьох у гріх, як Єровоам, син Невата, та його товариші, — сходять до Геєни, і їх судять у ній на покоління поколінь, як сказано: “І вийдуть, і побачать трупи людей-переступників”, тощо.

Рама з Фано · продовження

обличчя подібні до дна казана через опік від вогню Геєни. Дещо важко так суворо поставитися до середніх, хоч би вони й були переступниками тілом: зрештою, шалька провини не переважує в них на терезах Бога усезнання. [П4122]

П’ята: ті, у кого більшість — провини, і вони переступники тілом. За всіма думками, їх судять у Геєні дванадцять місяців; потому їхнє тіло зникає, душа згорає, Геєна викидає їх, а вітер розвіває під підошвами ніг праведників, за пророцтвом Малахії. Це суд воскресіння. Подібних до них на суді смерті після дванадцяти місяців Геєна викидає й передає Думі; і там вони не мають спокою, але призначені для випробування, яке Ілля відкрив Йовові. [П4123]

Шоста: ті, хто наводить жах у землі живих, відходить від шляхів громади та вводить багатьох у гріх. Геєна замикається перед ними, і їх судять у ній на покоління поколінь. А ці на суді смерті після поколінь поколінь, найменше з яких — «до четвертих», можливо, також пройдуть випробування в прихованій мудрості Того, Хто замислює задуми, щоб не було відкинуто від Нього відкинутого. Це й означає: «Геєна скінчиться, а вони не скінчаться». Ми пояснюємо це за тим, як мудреці пояснили вірш «Мої стріли вичерпаю на них»: там «Мої стріли скінчаться» — і це кінець страждань; так само тут «Геєна скінчиться» — кінець покарання. Адже стріли й Геєна в усі дні свого існування не перестануть гніватися

Яд Єгуда · 5 · продовження

Геєна скінчиться, а вони не скінчаться», тощо. [П4132]

Учитель сказав: «Про них Анна сказала: “Господь умертвляє й оживляє”», тощо. Рабі Іцхак бар Авін сказав: їхні обличчя подібні до дна казана. Рава сказав: і вони — з найвродливіших мешканців Мехози, і звуться «сини Геєни».

Учитель сказав: школа Гіллеля — «І багатий на милість схиляє до милості». Але ж написано: «І введу третину у вогонь»! Там — провина переступників Ізраїлю тілом. Але ж ти сказав, що для них немає виправлення! Там — коли більшість становлять провини; тут — коли половина провин, а половина заслуг. І так говорить: якщо половина — провини й серед них є провина переступників Ізраїлю тілом, не обійтися без «І введу третину у вогонь». А якщо ні — «І багатий на милість схиляє до милості». Про них Давид сказав «Люблю», тощо.

Що таке «переступники Ізраїлю тілом»? Рав сказав: голова, на яку не накладають тфілін. «Переступники тілом із народів світу» — Рав сказав: у переступі. «Ті,

Яд Єгуда · 5 · продовження

хто наводив жах у землі живих» — рав Хісда сказав: це провідник, який наводить страх на громаду не заради Неба. [П4133] [П4134]

Яд Єгуда · 6

«Друга: середні» тощо — за школою Гіллеля, як Ґемара встановлює випадок половини провин, коли серед них немає провини переступників тілом. Треба сказати, що школа Гіллеля й перший танна: один говорить про одне,

Рама з Фано · продовження

на них і гримати на них. Проте зрештою вони не скінчаться. [П4124]

Сама ж Геєна так названа, бо גיהנם має гематрію חינם, «задарма». Значення — глибока яма, до якої сходять через справи «задарма». Очищені душі підносять до посланців Еденського саду й кажуть: «Ось вони — ось, вибілилися». А про душі, які лише перевірені й не потребують вибілювання, гукають їм: «Ось вони, беріть і йдіть», як пояснено в «Зогарі». Справді, немає нічого вічного, крім як у мірі добра. [П4125]

Яд Єгуда · 6 · продовження

другий — про інше, і вони не сперечаються.

Яд Єгуда · 7

«Третя: середні, які є переступниками тілом» — за неназваним голосом барайти: «Середні сходять до Геєни, кричать і піднімаються». Як підсумовуємо у Ґемарі: якщо половина — провини й серед них є провина переступників Ізраїлю тілом, не обійтися без «І введу третину у вогонь».

Яд Єгуда · 8

«На певний час» — так пояснив Раші: «І кричать» — кричать зі страждань одну годину й піднімаються. [П4135]

Яд Єгуда · 9

«Або кричать» — як пояснив Раші.

Яд Єгуда · 10

Або читання — מבצבצין, «пробиваються вгору», що означає «і піднімаються».

Яд Єгуда · 11

«Четверта: ті, у кого більшість — провини» тощо. Це простий зміст барайти: «Цілковитих нечестивих одразу записують і запечатують до Геєни». Раші пояснив: «Цілковиті нечестиві» — більшість провин.

Яд Єгуда · 12

«Дехто пояснює»: суд над нечестивими, які не є переступниками тілом, у Геєні триває дванадцять місяців, після чого вони піднімаються до свого спокою. Про них ми навчили в «Едуйот»: «Суд над нечестивими в Геєні — дванадцять місяців». Інші тлумачі так не пояснюють: вони вважають, що нечестивих, які не є переступниками тілом, судять як середніх, які є переступниками тілом, — на певний час. Барайту, яка розрізняє середніх і нечестивих та навчає: «Цілковитих нечестивих» тощо, вони пояснюють як випадок більшості провин і переступу тілом.

Яд Єгуда · 12 · продовження

וכי׳ [нерівний перехід]: за їхніми словами також можна сказати, що вивчене нами «Суд над нечестивими в Геєні — дванадцять місяців» стосується більшості провин і переступу тілом та суду після смерті. Після дванадцяти місяців їхній суд у Геєні завершується, і вони мають деякий спокій. На це наводить доказ із вірша: «І буде: щомісяця, у його новий місяць, усяка плоть прийде поклонитися». Адже щодо суду воскресіння ми кажемо: після дванадцяти місяців тіло зникає й душа згорає. Як же він наведе доказ, який спростовує? [П4136] [П4137]

Яд Єгуда · 13

«Тобто за потребою очищення»: не йдеться про коротку мить, як щодо середніх, які кричать і відразу піднімаються. У цьому вони їм не рівні: ті все ж середні, і важко посилювати їм вирок; не так із більшістю провин — їм потрібне очищення відповідно до безлічі їхніх провин. Однак вони рівні середнім у тому, що їхній суд у жодному разі не сягне дванадцяти місяців.

Яд Єгуда · 14

«Однак їхні обличчя» тощо. Слова рабі Іцхака бар Авіна «Їхні обличчя подібні до дна казана» сказані про цю групу.

Яд Єгуда · 15

«Від вогню Геєни»: бо цих нечестивих судять у Геєні протягом часу, належного відповідно до більшості їхніх провин.

Яд Єгуда · 16

«Дещо важко так суворо поставитися» до середніх, щоб їхні обличчя були подібні до дна казана. Хоч вони переступники тілом, усе ж навіть за цієї тяжкості залишаються середніми. Адже зважування провин і заслуг людини відбувається за їхньою величиною в знанні Бога усезнання, а не за їхньою кількістю, як сказано вище, частина I, глава 8. Тому, хоч вони й сходять до Геєни через тяжкість тілесного переступу й не перебувають у мірі «багатий на милість», як інші середні, усе ж, оскільки зрештою вони середні, розум не допускає, щоб вони перебували в Геєні стільки ж часу, як нечестиві з більшістю провин.

Видається, що за цим мені слід сказати: те, що דפר"י [непевне скорочення; можливо, «пояснив рабі Іцхак»] бар Авін — «що ці, і їхні обличчя подібні», тощо, — стосується середніх, тобто нечестивих, подібних до середніх. [П4138] [П4139]

Яд Єгуда · 17

«П'ята: ті, у кого більшість — провини» тощо. Як навчено: «Переступники Ізраїлю тілом сходять до Геєни, і їх судять у ній дванадцять місяців», тощо. Ґемара встановлює: коли для них немає виправлення, це випадок більшості провин.

Яд Єгуда · 18

«За всіма думками»: навіть за тими, хто вважає, що нечестивих без тілесного переступу не судять дванадцять місяців, як згадано, — тут вони все ж погоджуються.

Яд Єгуда · 19

«За пророцтвом Малахії», як сказано: «І потопчете нечестивих, бо стануть попелом під підошвами ваших ніг», як наведено у Ґемарі.

Яд Єгуда · 20

«Подібних до них» тощо. Цих нечестивих також судять у Геєні дванадцять місяців на суді після смерті. Проте потім Геєна викидає їх, і вони не піднімаються до свого спокою, а передаються Думі. Їхнє тіло не зникає й душа не згорає, бо інакше не було б змоги знову судити їх у день воскресіння. [П4140]

Яд Єгуда · 21

Вони призначені й приготовані ще переселитися; у цьому будуть випробувані. Це таємниця переселення душ.

Яд Єгуда · 22

«Яке Ілля відкрив Йовові» (33), сказавши йому: «Ось усе це Бог чинить двічі, тричі з мужем». [П4141]

Яд Єгуда · 23

«Ті, хто відходить від шляхів громади»: сюди входять мініми, донощики й апікороси, ті, хто заперечив Тору та воскресіння мертвих. Ґемара їх перелічує, а потім знову перелічує אלהי [«боги / Бог…»; непевна форма] — тих, хто відходить від шляхів громади. [П4142] [П4143]

Яд Єгуда · 24

«На покоління поколінь»: Геєна скінчиться, а вони не скінчаться. Не запитуй: якщо їхній присуд — бути в Геєні на покоління поколінь, то хто вивів їх звідти на суді після смерті, так що їм доведеться знову зійти до Геєни на суді воскресіння? Адже можливо, що виправляться також… [П4144]

Яд Єгуда · 25

…ці на суді смерті — через переселення, після того як були в Геєні чотири покоління. Це й є вислів «покоління» у Ґемарі: найменша множина דורים, «покоління», — два, і דורות, «покоління», — два, отже чотири. Оскільки після чотирьох поколінь вони піднімаються з Геєни для виправлення, то повернуться до Геєни на суд воскресіння, якщо не виправляться на суді смерті. [П4145]

Яд Єгуда · 26

«До четвертих» — чотири покоління.

Яд Єгуда · 27

«У прихованій мудрості» — попри те, що вони не приготовані до переселення, як п'ята група. [П4146]

Яд Єгуда · 28

«Ми пояснюємо це» — не за простим змістом і не на шкоду переступникам, тобто ніби їхньому покаранню немає кінця й легше приписати кінець Геєні, ніж їхньому покаранню. Наше пояснення — на їхню користь. Намір такий: Геєна, тобто покарання нечестивих, скінчиться, а нечестиві не скінчаться у своїй провині; є надія на їхнє майбутнє.

Яд Єгуда · 29

«За тим, як пояснив» ר"ח бар Папа в першій главі «Сота» (аркуш 9): «Я — Господь — не змінився»: «Я не вражав народ так, щоб

Яд Єгуда · 29 · продовження

повторити удар по ньому». «А ви, сини Якова, не скінчилися», бо написано: «Мої стріли вичерпаю на них» — Мої стріли скінчаться, а вони не скінчаться. У «Танхумі», розділ «Ніцавім», завершує: «Так сказало зібрання Ізраїлю: “Натягнув Свій лук і поставив мене мішенню для стріли”. Притча: до чого це подібне? До воїна, який поставив балку та стріляв у неї стрілами: стріли його закінчуються, а балка стоїть. Так і Ізраїль: увесь час, коли на них приходять страждання, страждання закінчуються, а вони стоять на своєму місці й не закінчуються». [П4147]

Яд Єгуда · 30

«Стріли й Геєна» не перестануть виконувати своє посланництво в усі дні свого існування. Тож не можна сказати, ніби покарання скінчиться, коли вони ще існуватимуть.

Яд Єгуда · 31

«Сама ж Геєна»: її назва вказує, що всі, хто сходить до неї, піднімаються. Хоч у «Га-загав» сказали: «Крім того, хто сходиться із заміжньою жінкою», тощо, — усе ж і вони не скінчаться, а виправляться в майбутньому. Адже її названо так за גי של הנם, «долиною “ось вони”»: до неї сходять через справи חנם, «задарма», як наведено в «Ерувін». Це означає — через справи заборонених статевих зв’язків. Друга причина назви: після вибілювання душ поставлені над ними кажуть הנם, «ось вони», бо обидва значення наявні у слові גיהנם. Звідси чуємо, що й ті, хто сходить туди через справи «задарма», виправляться, і про них скажуть: «Ось вони». [П4148] [П4149]

Яд Єгуда · 32

Як пояснено у «Зогарі», розділ «Ваякгель», сторінка 379. Ось його вислів: «Чому зветься Бен-Гінном? Є одне місце в Геєні: туди — для виплавлення душ, виплавленням вибілитися, перш ніж увійдуть до Еденського саду. Безперечно, гідні ті душі, коли вводять їх, бо в тому місці двоє ангелів приготовані в Еденському саду й стоять при воротах; і дають до тих наглядачів у тому місці Геєни, щоб прийняти ту душу. Перш ніж вона вибілилася у вогні, ті наглядачі сходять до них і кажуть: “Ось вони”. А часом, коли вона вибілилася, ті наглядачі виходять із нею з того місця й готують її до входу в Еденський сад, куди вони

Яд Єгуда · 32 · продовження

піднімаються, і кажуть нам: “Ось вони — ось ті душі, що вибілилися”. Тоді вводять ту душу до Еденського саду», тощо. [П4150] [П4151]

Йоель Моше · 1

«У час воскресіння» — один із трьох судів, згаданих на початку книги. «Відновлять силу» тощо: дивись там у Ґемарі, глава «Хелек», аркуш 92. Коли Святий, благословенний Він, оновить Свій світ, що робитимуть праведники? Святий, благословенний Він, зробить їм крила, як орлам, як сказано: «А ті, хто сподівається на Господа, відновлять силу, піднімуть крило, як орли».

«Саме такими є суди Господа» тощо: усі погоджуються, що барайта про три групи говорить про світ воскресіння в майбутньому. «Їхній час не визначений» тощо — як дванадцять місяців: їх судять на певний час. «Дещо важко» тощо: неналежно посилювати вирок середнім, бо шальки рівні й провини не переважують на терезах Га-Шема, благословенний Він, званого «Бог усезнання — Господь», אל דעות ה׳.

«Подібні на суді смерті» — שביוצא בדין המות: його намір — прирівняти суд воскресіння до суду смерті, як наведено у Ґемарі, першій главі «Рош га-Шана». «І люди, подібні до таких» — ואנשי שביוצא באלו: більшість провин і переступ тілом; після дванадцяти місяців, тощо. «За пророцтвом Малахії» тощо, як сказано: «І потопчете нечестивих, бо буде порохом під підошвами ваших ніг». [П4152]

«Призначені для випробування» тощо — приготовані для виправлення через переселення. «Яке Ілля відкрив» — Ілля, товариш Йова, Йовові: «Ось усе це Бог чинить двічі, тричі з мужем». Людина переселяється три або чотири рази, а потім — «За чотири не поверну його». «Покоління поколінь, найменше з яких» тощо: найменша множина דורי — два; דורות також два; отже чотири. Це й є «до четвертих». Дивись вище, частина II, глава 15. [П4153]

«Можливо, і вони пройдуть випробування» тощо — і вони виправляться через переселення їхньої душі. «Від того, хто мешкає» — מן התושב,

Йоель Моше · 1 · продовження

тощо: ми пояснили це вище, частина друга, глава 29, наприкінці, ע"ט? [непевна адреса]. «Стріли й Геєна» тощо: חצי, «Мої стріли», має гематрію גיהנם. Вони — стріли, що скінчаться; усі виправляться в загальному виправленні. [П4154]

«Беріть і йдіть», його намір тощо: це місце בברכת ויקהל [«у благословенні Ваякгель»; зв'язок непевний], сторінка 359, дивись там докладно: «І вказують їй до входу в Еденський сад, де приготовані שולחן, "стіл" [нерівна форма], і кажуть їм: "Ось вони"», тощо. «Щось вічне» тощо: те, що існує повіки, є лише в мірі добра; натомість страждання й Геєна скінчаться. [П4155] [П4156]

Примітки джерела · 1

Яд Єгуда

«День Господа» тощо. Після того як автор досі пояснив істинні суди Господа у двох світах — цьому світі та світі прийдешньому, — він вирішив виконати обов'язок пояснити третій суд, тобто світ воскресіння, як пообіцяв на початку маамару. Він сказав: великий і страшний день Господа, згаданий наприкінці пророцтва Малахії — «Ось Я посилаю вам пророка Іллю перед приходом великого і страшного дня Господа», — це день суду в час воскресіння мертвих: ירא [«побоїться»; зв'язок непевний] Господь і розсудить між праведним і нечестивим. [П4157]

«І вінці їхні» тощо — як наведено у другій главі «Брахот».

«Відновлять силу» тощо. У главі «Хелек» навчали в школі Іллі: «Праведники, яких Святий, благословенний Він, має оживити, не повернуться до свого пороху, як сказано: "І той, хто залишиться в Сіоні та вціліє в Єрусалимі, святим буде названий", тощо. Як святе існує повіки, так і вони існуватимуть повіки. А якщо скажеш: у ті тисячу років, коли Святий, благословенний Він, має оновити Свої світи, як сказано: "І лише Господь буде піднесений того дня", — що робитимуть праведники? Святий, благословенний Він, зробить їм крила, як орлам, і вони плистимуть над водами, як сказано: "Тому не злякаємося, коли зміниться

Примітки джерела · 1 · продовження

земля". Можливо, скажеш, що матимуть страждання? Писання навчає: "А ті, хто сподівається на Господа, відновлять силу, піднімуть крило, як орли"».

Ось вислів Тосафот у першій главі «Рош га-Шана»: «Три групи на день суду — коли мертві оживуть, як доводить вірш. Хоч після смерті їх уже судили до Еденського саду або Геєни щодо душі, усе ж буде ще суд — אמר [«сказав»; нерівна форма] — чи удостоїться життя прийдешнього світу, який існує повіки. А дехто вже отримав свій присуд у Геєні, і завдяки всьому цьому, можливо, удостояться». Кінець цитати. [П4158]

«І ось усі великі мудреці», зокрема Тосафот, погодилися, що барайта про три групи говорить про суд світу воскресіння, на відміну від тих тлумачів, які вважають, що барайта говорить про суд світу душ.

Перша глава «Рош га-Шана» (аркуш 15б). Ось її вислів: «Навчено: школа Шаммая каже: на день суду є три групи — цілковитих праведників, середніх і цілковитих нечестивих. Цілковитих праведників одразу записують і запечатують до Геєни, як сказано: "І багато хто зі сплячих у поросі землі прокинуться: одні — до вічного життя, а інші — до ганьби, до вічної огиди". Середні сходять до Геєни, кричать і піднімаються, як сказано: "І введу третину у вогонь, і очищу їх, як очищують срібло". Про них Анна сказала: "Господь умертвляє й оживляє, зводить до Шеолу й підносить". А школа Гіллеля каже: "Багатий на милість" схиляє до милості. Про них Давид сказав: "Люблю, бо Господь чує мій голос"; про них сказано весь розділ: "Я зубожів, і Він мене врятує".

Переступники Ізраїлю тілом та переступники тілом із народів світу сходять до Геєни, і їх судять у ній дванадцять місяців. Після дванадцяти місяців їхнє тіло зникає, душа згорає, вітер розвіває їх, і вони стають попелом під підошвами ніг праведників, як сказано: "І потопчете їх — ועסותן — нечестивих, бо стануть попелом під підошвами ваших ніг". Але мініми, донощики й апікороси, ті, хто заперечив Тору або воскресіння мертвих, відійшов від шляхів

Примітки джерела · 1 · продовження

громади, наводив жах у землі живих, грішив і вводив багатьох у гріх, як Єровоам, син Невата, та його товариші, — сходять до Геєни, і їх судять у ній на покоління поколінь, як сказано: “І вийдуть, і побачать трупи людей-переступників”, тощо. Геєна скінчиться, а вони не скінчаться», тощо.

Учитель сказав: «Про них Анна сказала: “Господь умертвляє й оживляє”», тощо. Рабі Іцхак бар Авін сказав: їхні обличчя подібні до дна казана. Рава сказав: і вони — з найвродливіших мешканців Мехози, і звуться «сини Геєни».

Учитель сказав: школа Гіллеля — «І багатий на милість схиляє до милості». Але ж написано: «І введу третину у вогонь»! Там — провина переступників Ізраїлю тілом. Але ж ти сказав, що для них немає виправлення! Там — коли більшість становлять провини; тут — коли половина провин, а половина заслуг. І так говорить: якщо половина — провини й серед них є провина переступників Ізраїлю тілом, не обійтися без «І введу третину у вогонь». А якщо ні — «І багатий на милість схиляє до милості». Про них Давид сказав «Люблю», тощо.

Що таке «переступники Ізраїлю тілом»? Рав сказав: голова, на яку не накладають тфілін. «Переступники тілом із народів світу» — Рав сказав: у переступі. «Ті, хто наводив жах у землі живих» — рав Хісда сказав: це провідник, який наводить страх на громаду не заради Неба. [П4159]

«Друга: середні» тощо — за школою Гіллеля, як Ґемара встановлює випадок половини провин, коли серед них немає провини переступників Ізраїлю тілом. Треба сказати, що школа Гіллеля й перший танна: один говорить про одне, другий — про інше, і вони не сперечаються.

«Третя: середні, які є переступниками тілом» — за неназваним голосом барайти: «Середні сходять до Геєни, кричать і піднімаються». Як підсумовуємо у Ґемарі: якщо — במחמה עונות [нерівна форма перед словом «провини»] й серед них є провина переступників Ізраїлю тілом, не обійтися без «І введу третину у

Примітки джерела · 1 · продовження

вогонь».

«На певний час» — так пояснив Раші: «І кричать» — кричать зі страждань одну годину й піднімаються.

«Або נועקים [непевна форма; можливо, “стогнуть”]» — як пояснив Раші.

Або читання — מבצבצין, «пробиваються вгору», що означає «піднімаються».

«Четверта: ті, у кого більшість — провини» тощо. Це простий зміст барайти: «Цілковитих нечестивих одразу записують і запечатують до Геєни». Раші пояснив: «Цілковиті нечестиві» — більшість провин.

«Дехто пояснює»: суд над нечестивими, які не є переступниками тілом, у Геєні триває дванадцять місяців, після чого вони піднімаються до свого спокою. Про них ми навчили в «Едуйот»: «Суд над нечестивими в Геєні — дванадцять місяців». Інші тлумачі так не пояснюють: вони вважають, що нечестиві, які не є переступниками тілом, перебувають «у судах», בדינים [нерівна форма], як середні, які є переступниками тілом і яких судять на певний час. Барайту, яка розрізняє середніх і нечестивих та навчає: «Цілковитих нечестивих» тощо, вони пояснюють як випадок більшості провин і переступу тілом.

Видається, що за їхніми словами вони також вважають, що вивчене нами «Суд над нечестивими в Геєні — дванадцять місяців» стосується більшості провин і переступу тілом та суду після смерті. Після дванадцяти місяців їхній суд у Геєні завершується, і вони мають деякий спокій. На це наводить доказ із вірша: «І буде: міра місяця в його новий місяць — מדה חדש בחדשו [нерівна форма] — усяка плоть прийде поклонитися». Адже щодо суду воскресіння ми кажемо: після дванадцяти місяців тіло зникає й душа згорає. Як же він наведе доказ, який спростовує? [П4160]

«Тобто за потребою очищення»: не йдеться про коротку мить, як щодо середніх, які кричать і відразу піднімаються. У цьому вони їм не рівні:

Примітки джерела · 1 · продовження

ті все ж середні, і важко посилювати їм вирок; не так із більшістю провин — їм потрібне очищення відповідно до безлічі їхніх провин. Однак вони рівні середнім у тому, що їхній суд у жодному разі не сягне дванадцяти місяців.

«Однак їхні обличчя» тощо. Слова рабі Іцхака бар Авіна «Їхні обличчя подібні до дна казана» сказані про цю групу.

«Від вогню Геєни»: бо цих нечестивих судять у Геєні протягом часу, належного відповідно до більшості їхніх провин.

«Дещо важко так суворо поставитися» до середніх, щоб їхні обличчя були подібні до дна казана. Хоч вони переступники тілом, усе ж навіть за цієї тяжкості залишаються середніми. Адже зважування провин і заслуг людини відбувається за їхньою величиною в знанні Бога усезнання, а не за їхньою кількістю, як сказано вище, частина I, глава 8. Тому, хоч вони й сходять до Геєни через тяжкість тілесного переступу й не перебувають у мірі «багатий на милість», як інші середні, усе ж, оскільки зрештою вони середні, розум не допускає, щоб вони перебували в Геєні стільки ж часу, як нечестиві з більшістю провин.

Видається, що за цим треба сказати: те, що видно з перебігу Ґемари — слова рабі Іцхака бар Авіна «І їхні обличчя подібні», тощо, стосуються середніх, — це про нечестивих, подібних до середніх.

«П’ята: ті, у кого більшість — провини» тощо. Як навчено: «Переступники Ізраїлю тілом сходять до Геєни, і їх судять у ній дванадцять місяців», тощо. Ґемара встановлює: коли для них немає виправлення, це випадок більшості провин.

«За всіма думками»: навіть за тими, хто вважає, що нечестивих без тілесного переступу не судять дванадцять місяців, як згадано, — тут вони все ж погоджуються.

«За пророцтвом Малахії», як сказано: «І потопчете нечестивих, бо стане попелом під підошвами ваших ніг», як наведено у Ґемарі.

Примітки джерела · 1 · продовження

«Подібних до них» тощо. Цих нечестивих також судять у Геєні дванадцять місяців на суді після смерті. Проте потім Геєна викидає їх, і вони не піднімаються до свого спокою, а передаються Думі (князеві Геєни). Їхнє тіло не зникає й душа не згорає, бо інакше не було б змоги знову судити їх у день воскресіння.

Вони призначені й приготовані ще переселитися; у цьому будуть випробувані. Це таємниця переселення душ.

«Яке Ілля відкрив Йовові» (Йов 33), сказавши йому: «Ось усе це Бог чинить двічі, тричі з мужем».

«Ті, хто відходить від шляхів громади»: сюди входять мініми, донощики й апікороси, ті, хто заперечив Тору та воскресіння мертвих. Ґемара їх перелічує, а цей вислів включає решту тих, хто відходить від шляхів громади.

«На покоління поколінь»: Геєна скінчиться, а вони не скінчаться. Не запитуй: якщо їхній присуд — бути в Геєні на покоління поколінь, то хто вивів їх звідти на суді після смерті, так що їм доведеться знову зійти до Геєни на суді воскресіння? Адже можливо, що виправляться також ці на суді смерті — через переселення, після того як були в Геєні чотири покоління. Це й є вислів דורי דורות, «покоління поколінь», у Ґемарі: найменша множина דורי — два, і דורות, «покоління», — два, отже чотири. Оскільки після чотирьох поколінь вони піднімаються з Геєни для виправлення, то повернуться до Геєни на суд воскресіння, якщо не виправляться на суді смерті.

«До четвертих» — чотири покоління.

«У прихованій мудрості» — попри те, що вони не приготовані до переселення, як п’ята група.

«Ми пояснюємо це» — не за простим змістом і не на шкоду переступникам, тобто ніби їхньому покаранню немає кінця й легше приписати кінець Геєні, ніж їхньому покаранню. Наше пояснення — на їхню користь. Намір такий: Геєна, тобто покарання нечестивих, скінчиться, а нечестиві не скінчаться у своїй провині; є

Примітки джерела · 1 · продовження

надія на їхнє майбутнє. [П4161]

«За тим, як пояснив» ר"ח бар Папа в першій главі «Сота» (аркуш 9): «Я — Господь — не змінився»: «Я не вражав народ так, щоб повторити удар по ньому». «А ви, сини Якова, не скінчилися», бо написано: «Мої стріли вичерпаю на них» — Мої стріли скінчаться, а вони не скінчаться. У «Танхумі», розділ «Ніцавім», завершує: «Так сказало зібрання Ізраїлю: “Натягнув Свій лук і поставив мене мішенню для стріли”. Притча: до чого це подібне? До воїна, який поставив балку та стріляв у неї стрілами: стріли його закінчуються, а балка стоїть. Так і Ізраїль: увесь час, коли на них приходять страждання, страждання закінчуються, а вони стоять на своєму місці й не закінчуються».

«Стріли й Геєна» не перестануть виконувати своє посланництво в усі дні свого існування. Тож не можна сказати, ніби покарання скінчиться, коли вони ще існуватимуть.

«Сама ж Геєна»: її назва вказує, що всі, хто сходить до неї, піднімаються. Хоч у ’מ «Га-загав» [скорочена назва] сказали: «Крім того, хто сходиться із заміжньою жінкою», тощо, — усе ж і вони не скінчаться, а виправляться в майбутньому. Адже її названо так за גי של הנם,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 1

Примітки джерела · 1 · продовження

«долиною “ось вони”»: до неї сходять через справи חנם, «задарма», як наведено в «Ерувін». Це означає — через справи заборонених статевих зв’язків. Друга причина назви: після вибілювання душ поставлені над ними кажуть הנם, «ось вони», бо обидва значення наявні у слові גיהנם. Звідси чуємо, що й ті, хто сходить туди через справи «задарма», виправляться, і про них скажуть: «Ось вони».

Як пояснено у «Зогарі», розділ «Ваякгель», сторінка 211б. Ось його вислів: «Чому зветься Бен-Гінном? Є одне місце в Геєні, де душі виплавляються у виплавленні, щоб вибілитися, перш ніж увійти до Еденського саду. А якщо ті душі гідні, коли вводять їх у те місце, двоє ангелів приготовані в Еденському саду й стоять при воротах; вони гукають до тих наглядачів у тому місці Геєни, щоб прийняти ту душу. Перш ніж вона вибілилася у вогні, ті наглядачі гукають до них і кажуть: “Ось вони”. А часом, коли вона вибілилася, ті наглядачі виходять із нею з того місця й готують її до входу в Еденський сад, куди вони послані; і кажуть нам: “Ось вони — ось ті душі, що вибілилися”. Тоді вводять ту душу до Еденського саду», тощо. [П4162]

Хікур Дін — частина V — глава 2

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14

Йоель Моше · 1

«Із того, що сказано» тощо. Тут він пояснює навпаки від того, як пояснив вище, у главі 9 першої частини: хоча Він милостивий тощо, усе ж праведний на всіх Своїх дорогах і в усьому Своєму. Тут же пояснює: хоча Він праведний і

Рама з Фано

Із того, що сказано «Праведний Господь на всіх Своїх дорогах і милостивий у всіх Своїх діяннях», ми навчилися також щодо суду воскресіння: суд над цими нечестивими має припинення для останнього покоління. Натяк на це ми знайшли у другому входженні

Йоель Моше · 1 · продовження

чинить суд, усе ж для останнього покоління буде припинення, і вони будуть виправлені. [П4167]

«Повтореного в пророцтві Ісаї»: сказано «І буде від новомісяччя»

Йоель Моше · 1 · продовження

тощо; «І вийдуть, і побачать трупи людей, які повстали проти Мене, бо їхній черв'як не помре й їхній вогонь не згасне, і будуть огидою для всякої плоті»; «І буде від новомісяччя» тощо. Повторено з цієї причини: хоч бунтівникам та переступникам буде огида, згодом вони ще будуть виправлені. Це й означає «І буде від новомісяччя» тощо; тому ці вірші поставлено поруч.

Пояснення יתק"ק: Ісая — ישעי'הו, Дванадцять пророків — תרי עשר, Екклезіяст — ק'הלת, «Плачі» — ק"נו', тобто «Ейха». У всіх них останній вірш повторено. [П4168]

Наприкінці Дванадцяти пророків написано: «Пам'ятайте Тору Мойсея, Мого раба» тощо; «Ось Я посилаю» тощо; «І поверне серце батьків до синів і серце синів до їхніх батьків, щоб Я не прийшов і не вразив землю херемом». А потім повторюють: «Ось Я посилаю вам». Пояснення: הנ"א — початкові літери כ"נ כ"נס א'ב'י'ה'ו? ב'נ'י א'הרן [непевний нотарикон]. [П4169]

«Він прийде навчити» тощо: Ілля прийде навчити Ізраїль тощо;

Рама з Фано · продовження

вірша «І буде від новомісяччя…», והי מדי חדש, повтореного наприкінці книги пророцтв Ісаї. Коментатори сказали, що це зроблено, аби завершити втіхою. А ми кажемо: і те, й інше має місце. Тобто й для бунтівників та переступників, після того як вони стануть огидою для всякої плоті, — хоч би як це розуміти, — ще є видіння про призначений їм час: вони прийдуть поклонитися Цареві, Господу Цваот. [П4163]

Так само ти скажеш про інші подібні вірші. Усі вони повторені наприкінці чотирьох книг; їхній знак — יתק"ק. Ці повтори мають власне тлумачення. Наприкінці Дванадцяти пророків сказано, що Він пошле пророка Іллю. Із того, що це стоїть поруч із віршем «Пам'ятайте Тору Мойсея», слід вивчити: він прийде навчити Ізраїль закритого в Торі й розв'язати сумніви щодо її настанов, бо він — визначний учень Мойсея, нашого вчителя, мир йому. У наступному вірші прямо сказано, що він установлюватиме мир у світі. Та я ще не знаю, що головне в його посланництві. І навіть якщо скажеш, що головне — мир, ми ще не знаємо, якою є його сила. Тому сказано: «Щоб Я не прийшов і не вразив»; задля цього Я заздалегідь посилаю його. Ми навчилися: мир у домі рятує від лиха. Так само — в домі Ізраїлю, де всі — брати й друзі. [П4164]

Наприкінці «Плачів» повтор узгоджується з наміром цієї глави: «Навіть якщо Ти зовсім відкинув нас, розгнівався на нас надміру», — навіть

Йоель Моше · 1 · продовження

тому це стоїть поруч із віршем «Пам'ятайте Тору Мойсея» тощо. «Бо він — визначний учень» тощо: дивись Зогар, розділ «Кі теце», «Рая мегемна», сторінка 46: «Хто буде тобі учнем?» тощо; усе буде відкладено до приходу Іллі. «Мойсей узявся пояснювати» — הואיל משה באר: літери אליהו утворюють הו"איל, Ілля. [П4170]

«У наступному вірші» тощо: тобто те, що вдруге поставлено поруч «Ось посилаю вам» і «поверне серце батьків» тощо, — він установлюватиме мир у світі. «Що головне» тощо: розв'язати сумніви чи встановити мир. «Так само в домі Ізраїлю» тощо: через мир у домі каже «дім Ізраїлю».

Наприкінці «Плачів» написано: «Чому навіки забуваєш нас?» тощо; «Поверни нас, Господи, до Тебе» тощо; «Навіть якщо Ти зовсім відкинув нас» тощо; «Поверни нас, Господи» тощо. «За дні, коли Ти нас упокорював, — і ми пояснили» тощо: у главі 1 трактату מ"ה, частина I. [П4171]

А наприкінці Екклезіяста написано: «Кінець справи, все почуте» тощо; «Бо кожне діяння» тощо; «Кінець справи, все почуте» тощо. Це теж із тим наміром, щоб ти не

Йоель Моше · 1 · продовження

сказав, що після суду Геєни немає нічого й у них не буде надії. Тому поруч поставлено «Кінець справи» тощо, «бо це — кожна людина»: вона повернеться й буде виправлена, як буде пояснено в наступних главах. [П4172] [П4173]

Яд Єгуда · 1

«За його змістом, тобто» тощо. Після того як учитель у попередній главі пояснив, що для тих, хто наводить жах у землі живих, та подібних до них є виправлення в суді смерті після чотирьох поколінь, він тут пояснює: так само й у суді воскресіння для них є виправлення після четвертих поколінь. На це вказує сказане «Праведний Господь на всіх Своїх дорогах» тощо. Намір — כמש"ו [непевне скорочення] — тримається слова про

Рама з Фано · продовження

якщо гнів досягне крайньої межі бунту, — «поверни нас, і ми повернемося». Якби Писання не повторило цього, я сказав би, що це стосується часу життя, як випливає з попереднього «Чому навіки забуваєш нас?» Тому воно знову повторило вірш, щоб навчити нас: навіть після суду Геєни є надія для переступників Ізраїлю. Вони повернуться й оновляться — «наче ніколи не грішив». Це сказане «Онови наші дні, як давніше», за змістом «Звесели нас за дні, коли Ти нас упокорював», що ми вже пояснили. [П4165]

А Екклезіяст завершив свою книгу віршем «Кінець справи, все почуте»: «Бо кожне діяння Бог приведе на суд». Можливо, скажеш: після завершення суду немає нічого. «Кінець справи — Бога бійся»: визнавати справедливість Його суду й благословляти Його повсякчас, «бо це — вся людина». Саме це ми пояснюватимемо в наступних главах із допомогою Небес. [П4166]

Яд Єгуда · 1 · продовження

праведність і милостивість: у той час, коли Він виявляє милість до створінь, Він чинить справедливий суд, як вище, частина II, глава 9. Так само навпаки: коли Він чинить із ними справедливий суд, Він, благословенний, виявляє милість. З цього слід вивчити, що й у час воскресіння Святий, благословенний Він, виявить милість у суді над нечестивими також в останньому поколінні, після чотирьох поколінь: їхня кара матиме припинення, кінець і межу, і вони будуть виправлені. [П4174] [П4175]

Яд Єгуда · 2

Наприкінці книги написано: «І буде від новомісяччя до новомісяччя, від шабату до шабату: прийде всяка плоть поклонитися переді Мною, — сказав Господь. І вийдуть, і побачать трупи людей, які повстали проти Мене, бо їхній черв'як не помре й їхній вогонь не згасне, і будуть огидою для всякої плоті. І буде від новомісяччя до новомісяччя» тощо.

Яд Єгуда · 2 · продовження

Яд Єгуда · 3

«І те, й інше має місце»: аби завершити втіхою, а також щоб сказати, що й переступники, після того як будуть огидою, прийдуть поклонитися переді Мною, і буде край та кінець їхнім болям.

Яд Єгуда · 4

Так само ти скажеш про інші вірші, повторені наприкінці книг: їх повторено не лише для того, щоб завершити добрим словом, а й задля тлумачення.

Яд Єгуда · 5

Знак יתק"ק: Ісая, Дванадцять пророків, Екклезіяст, «Плачі».

Яд Єгуда · 6

Адже наприкінці Дванадцяти пророків написано: «Ось Я посилаю вам пророка Іллю перед приходом великого й страшного дня Господнього. І поверне серце батьків до синів і серце синів до їхніх батьків, щоб Я не прийшов і не вразив землю херемом. Ось Я посилаю вам» тощо. Причина повтору — за тим, що ми вчили наприкінці «Едуйот» про прихід Іллі. За рабі Шимоном, ר"ש, — щоб узгодити суперечність, тобто суперечність між мудрецями щодо слів Тори. А мудреці сказали: щоб установити мир у світі, як сказано «І поверне серце батьків» тощо. У самому вірші прямо висловлено думку

Яд Єгуда · 6 · продовження

мудреців, а його повтор указує, що мається на увазі й думка рабі Шимона. Це через те, що він… [П4176]

Яд Єгуда · 7

…стоїть поруч із попереднім віршем, у якому сказано: «Пам'ятайте Тору Мойсея, Мого раба, якому Я наказав на Хориві щодо всього Ізраїлю — приписи й суди. Ось Я посилаю» тощо. З цього сусідства слід вивчити: «у день Іллі», ביום אלי' [непевний зв'язок], — навчити, пояснити й розкрити таємниці Тори, відкрити її закрите й розв'язати її сумніви. «Бо в ньому ці сказано», כי בו אלה נאמר [нерівна фраза]: він — визначний учень Мойсея, нашого вчителя, мир йому. [П4177]

Так сказано в «Рая мегемна», פי' צו [непевна адреса], сторінка 26, такими словами: «Усі встали й сказали: безперечно, щаслива твоя доля, Вірний пастирю, — прилучитися до тебе. Мойсей отримав Тору з Синаю, і відтоді всі — твої учні, від Ісуса Навина до кінця всіх поколінь. בג"ה [нерозкрите скорочення] — і передав її Ісусові Навину, а Ісус Навин — старцям, а старці — пророкам, до кінця; всі — твої учні. Хто буде? Адже ми бачимо, що про все це сказано: відкладено до приходу Іллі. Сказали їм: "І так — цей Ілля, учень твого учня, товариш"», והכי האי אליהו תלמיד תלמידך חבר [нерівна кінцівка], тощо, аж до «і Ілля буде мені устами; прийде розв'язати всі ці сумніви й розплутати їх, כדבי זעירא [неясне]». [П4178]

Дивись пояснення Раавада, на яке я звернув свої очі, — ג"כ קרוי לזה [нерівне завершення]. У «Рая мегемна» це виводять із сусідства з віршем «Пам'ятайте Тору Мойсея». [П4179] [П4180]

Яд Єгуда · 8

У самому наступному вірші, як сказано «І поверне серце батьків до синів», прямо пояснено тощо.

Яд Єгуда · 9

Тому він завершує: «Щоб Я не прийшов і не вразив землю херемом», — і вдруге повертається до «Ось Я посилаю вам» тощо. Цим указує: головне в його посланництві — установити мир у світі; і велика сила миру, який рятує дім Ізраїлю від лиха. Послідовний зміст віршів такий: «Пам'ятайте Тору Мойсея» тощо,

Яд Єгуда · 9 · продовження

— і задля неї «Ось Я посилаю вам пророка Іллю», щоб розв'язати її сумніви. А ще він зробить це: «І поверне серце батьків до синів», щоб у світі був мир. Це й буде головним у його посланництві, бо «щоб Я не прийшов і не вразив землю херемом» — тому Я випереджаю удар лікуванням: «Ось посилаю вам» тощо, щоб установити мир у світі й урятувати його від лиха. Немає потреби в сказаному Раавадом, що вірш «Щоб Я не прийшов» стосується «Пам'ятайте Тору Мойсея».

Яд Єгуда · 10

Наприкінці «Плачів» написано: «Поверни нас, Господи, до Тебе, і ми повернемося; онови наші дні, як давніше. Навіть якщо Ти зовсім відкинув нас, розгнівався на нас надміру. Поверни нас, Господи, до Тебе» тощо. Причина повтору узгоджується з наміром цієї глави: навіть після найсуворішого суду Геєни є надія на майбуття переступників. Це й означає «Навіть якщо Ти зовсім відкинув нас» у великому гніві, надміру, — гніві й карі огидою, яка належить крайній межі бунту, — попри це: «Поверни нас» тощо.

Яд Єгуда · 11

Якби Писання не повернулося до вірша «Поверни нас», ми не вивчили б із цього вірша, що йдеться про надію для переступників Ізраїлю після їхнього покарання в Геєні. Ми сказали б, що мається на увазі надія на визволення в цьому світі: це річ, яку виводять із її контексту, з вірша «Чому навіки забуваєш нас?», що говорить про тривалість вигнання. Тому Писання повертається й повторює вірш «Поверни нас», щоб указати: перший з'єднаний із попереднім «Чому навіки забуваєш нас?» і говорить про визволення в цьому світі, а другий навчає нас, що навіть… тощо.

Яд Єгуда · 12

Це сказане «як давніше» — доки ми ще не згрішили.

Яд Єгуда · 13

«І ми пояснили» — у частині I, главі 8; дивись там. [П4181] [П4182]

Яд Єгуда · 14

Екклезіяст наприкінці своєї книги сказав: «Кінець справи, все почуте: Бога бійся й заповідей Його дотримуйся, бо це — вся людина. Бо кожне діяння Бог приведе на суд щодо всього

Яд Єгуда · 14 · продовження

прихованого, доброго чи злого». І знову повертається до «Кінець справи, все почуте» тощо. Це, як ми сказали, навчає тебе: навіть після останнього суду «Бога бійся». Це й означає «бо щодо кожного діяння Бог приведе на суд, доброго чи злого». Усе ж не кажи: «Лише марно я очистився й виправив свої діяння». Так само й

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 2

Яд Єгуда · 14 · продовження

«кінець справи», після останнього суду: хоч тоді заповіді вже не діють, «Бога бійся» — визнавати справедливість Його суду й благословляти Його, «бо це — вся людина», яка в майбутньому буде виправлена. [П4183]

Хікур Дін — частина V — глава 3

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26

Йоель Моше · 1

«Чи то зневага до заповідей» тощо: наприклад, голова, на яку не накладають тфілін. Він зневажає цю заповідь: кажуть «Яка нам користь від мудреців?» — מאי אהני לן רבנן. [П4190]

«Тому, кому вони заповідані» — це Ізраїль, якому заповідані заповіді. «Віддання себе переступові» — це заборонені статеві зв’язки, що звичне лише серед чужинців, чиї праотці не стояли на горі Синай. «Або насправді»: їхні праотці, які жили під час дарування Тори, не стояли на Синаї; це чужинці, כי”א [непевне скорочення], лише Ізраїль, за змістом «спадок громаді Якова» тощо. [П4191]

«З іншого місця»: пояснено вище, частина II, глава 28, що нахала називається спадок від

Рама з Фано

Для названих «переступників тілом» мудреці дали ознаку: чи то зневага до заповідей — що стосується лише того, кому вони заповідані, — чи то віддання себе переступові, що звичне лише для того, чиї праотці не стояли ногами на горі Синай. Або насправді: про них написано «спадок громаді Якова», מורשה קהלת יעקב, — справжній спадок, однак не від батьків дітям, а з іншого місця, тобто від учителя до учня, як ми вже пояснили. Або в можливості: читаємо אורסה, «заручена», — таємниця душ, які мали бути створені. [П4184]

Рабі Натан, благословенної пам’яті, витлумачив так: «Тому шеол розширив свою душу» — через невиконання наказових заповідей; «і роззявив свою пащу» — через порушення заборон; «без припису», לבלי חק. Реш Лакіш у главі «Хелек» витлумачив: для того, хто облишив бодай один припис. Рабі Йоханан сказав йому: їхньому Володареві це не до вподоби; натомість — для того, хто не дотримався навіть одного

Йоель Моше · 1 · продовження

батьків дітям, а єруша приходить з іншого місця, наприклад коли чоловік успадковує після дружини; дивись вище. «Або в можливості»: מורשה за одним простим тлумаченням — מאורסה, «заручена», тощо; адже й їм заручена Тора — тим, чиї душі не стояли на горі Синай. Інакше Ізраїль: «ті, хто тут є, і ті, кого тут немає» — усі стояли там у можливості у своїх батьках під час стояння на горі Синай. [П4192]

«Через заборони» тощо: невиконання наказових заповідей не дає згубникові стільки сили, як заборони, — «що не роззявляє пащу й не каже: “Дай, дай!”?» — שלא פיעור פיו ולומר הב הב? [непевний зв’язок]. [П4193]

«Навіть одного припису, як він сказаний»: це

Йоель Моше · 1 · продовження

також переступники Ізраїлю — він дотримувався заповідей, але не дотримувався так, як вона сказана, а лише як завченої людської заповіді.

«Якщо Моїми приписами» тощо: навпроти «Якщо Моїми приписами знехтуєте» написано «Я не знехтував ними»; навпроти «і якщо до Моїх судів» тощо — «Я не відчув до них відрази»; навпроти «щоб не виконувати всіх Моїх заповідей» — «щоб знищити їх»; навпроти «щоб ви порушили Мій завіт» — «щоб порушити Мій завіт із вами». Отже, навпроти «щоб не виконувати всіх Моїх заповідей», за думкою рабі Йоханана — не дотримався навіть одного припису, — сказано «щоб знищити їх». [П4194]

«Щодо порядку сповіді» тощо: чи казати קט”אתי, «згрішив» [непевне написання], עו”יתי, «чинив провину», פשע”תי, «учинив переступ», чи обернути порядок. «Його слова утруднюють нас»: слова Даниїла, який висловив чотири формули — «згрішили, чинили провину, чинили нечестя, бунтували». Навіщо Даниїлові все це? Йому належало сказати, як

Рама з Фано · продовження

припису. Обидва — переступники Ізраїлю тілом: цей облишив один припис, бо його заповідь зневажена в його очах, як ми згадаємо; а той не дотримався навіть одного припису так, як він сказаний, а лише як завченої людської заповіді. [П4185]

Сам розділ допомагає рабі Йоханану. Написано: «Якщо Моїми приписами знехтуєте» — «Я не знехтував ними»; «і якщо до Моїх судів відчує ваша душа відразу» — «Я не відчув до них відрази»; «щоб не виконувати всіх Моїх заповідей» — «щоб знищити їх»; «щоб ви порушили Мій завіт» — «щоб порушити Мій завіт із ними». І чому все це? «Бо Я — Господь, їхній Бог». [П4186]

Тут є місце для розгляду тієї барайти в главі «Амар лагем га-мемуне»: «Переступи — це бунти» тощо. Рабі Меїр та мудреці сперечаються там щодо порядку сповіді. І за одним, і за іншими є три різновиди переступу; вони лише не погодилися щодо їхнього порядку: чи хет передує авону й пеша, чи йде після них. Танна підтримує мудреців сповіддю Даниїла: «Ми згрішили, чинили провину, чинили нечестя й бунтували», חטאנו ועוינו והרשענו ומרדנו. Та його слова утруднюють нас: адже їх чотири! Якщо ж Давидове «чинили нечестя» означає бунти — і з нього теж наводять підтримку для мудреців, — навіщо Даниїлові все це? Тут, безперечно, не можна сказати: спочатку називає, а потім пояснює. Адже тут немає конкретизації гріха: і те, й інше — загальне формулювання.

Йоель Моше · 1 · продовження

Давид, лише «чинили нечестя», без «бунтували». [П4195]

Він відповідає: є два різновиди бунтівників. Один — той, хто зневажає заповіді, наприклад їсть падаль без потягу до їжі. Його суд суворіший, ніж для того, хто їсть через потяг до їжі: той певною мірою примушений, бо чинить це, щоб наситити себе, коли зголоднієє. Але суд над ним м’якший, ніж над тим, хто їсть, аби прогнівити: знає свого Володаря й має намір збунтуватися проти Нього. Тому Даниїл сказав «чинили нечестя й бунтували» щодо цих двох бунтівників: у ті дні наважувалися на стільки в обох бунтах. Інакше за днів Давида: тоді не наважувалися на стільки й сповідували один, легший бунт — без потягу до їжі та зі зневаги до заповідей.

«Примножив провину» тощо: це написано про сина Манасії у Другій книзі Хронік, 33. І син його сина теж прагнув прогнівити ще більше, ніж він.

«Пеша, назване Мойсеєм»: він не сказав «чинили нечестя й бунтували», бо пеша охоплює обидва. Бунт — аби прогнівити, у прямому значенні; а

Йоель Моше · 1 · продовження

зневага до заповідей теж зветься пеша, як «переступники Ізраїлю тілом»: пояснили — голова, на яку не накладають тфілін, і він зневажає заповідь.

«І все це» тощо: мається на увазі той, хто віддає себе переступові; це не трапляється часто в Ізраїлі, бо в заборонених статевих зв'язках вони нечисленні. А бунт зовсім не стосується Ізраїлю. [П4196] [П4197]

Яд Єгуда · 1

«Мудреці дали їм ознаку». Адже рав сказав: «Переступники Ізраїлю тілом — голова, на яку не накладають тфілін; переступники народів світу тілом — у переступі». Це наведено як ознаку й приклад, і так само щодо подібних до них. Згадка тфілін — приклад…

Яд Єгуда · 2

…зневаги до заповідей. Адже їх розглядають через зневагу до заповідей, як там сказали Тосафот: «Голова, на яку не накладають тфілін». Рабейну Там пояснює, що тут ідеться про того, в чиїх очах заповідь зневажена, — ремінці на його голові видаються йому огидними, тощо. Це стосується лише Ізраїлю, якому вони заповідані, а не неєврея: звідки заповідям бути

Рама з Фано · продовження

[П4187]

Висновок такий: є два різновиди бунтів — і в земному царстві, і в Царстві Небес. Один — як ми знаходимо щодо Саула: «А негідні люди сказали: "Як він нас урятує?" — і зневажили його». Так само щодо Небес вважається той, кому заповіді видаються зневаженими й хто каже: «Яка різниця Милосердному між тим, хто ріже з боку шиї, і тим, хто ріже з боку потилиці?» Він не приймає «слово Бога очищене», а їсть падаль навіть без потягу до їжі, як згадав Ран на початку «Хуллін». Звідси можна сказати, що він вивів свій висновок. Бо його суд суворіший, ніж для того, хто їсть через потяг до їжі: той також грішить зумисне, але голодний і їсть, щоб наситити себе, коли зголодніє. А цей і без голоду — «хто зневажає слово, тому загибель»: залишає дозволене й їсть заборонене. Проте суд над ним м'якший, ніж над тим, хто їсть, аби прогнівити, — має намір викликати гнів, як той, про кого написано «примножив провину». Ба більше, син його сина прагнув прогнівити ще більше, ніж він. [П4188]

Тому Даниїл поширив свою сповідь, знаючи потребу часу. А в перших поколіннях не наважувалися на таку зухвалість перед Небесами, і їм було досить сповідувати легші бунти, як Давид сказав: «Ми згрішили з нашими батьками, чинили провину, чинили нечестя».

Пеша, назване Мойсеєм, охоплює

Яд Єгуда · 2 · продовження

важливими в його очах, якщо вони йому не заповідані? Згаданий ними переступ — це…

Яд Єгуда · 3

…те, чому він віддав себе: він легковажить забороною статевих зв'язків або каже, що Милосердний щодо цього не наказував. Це не трапляється часто в Ізраїлі, який має сором'язливість, оскільки його праотці стояли на горі Синай, як буде сказано наприкінці глави; дивись там і в наступній главі.

Яд Єгуда · 4

«Або насправді»: його праотці — народи світу, які жили під час дарування Тори, — не стояли на горі Синай. Це й написано в Торі: «спадок громаді Якова», מורשה קהלת יעקב. У сьомій главі «Санхедрін» сперечалися: один каже מורשה, «спадок», інший — מאורסה, «заручена». Уже пояснено вище, частина III, глава 28: слово єруша стосується лише спадку, що приходить з іншого місця… [П4198]

Яд Єгуда · 5

…а не спадку від батьків дітям, бо той зветься нахала, а не єруша. Так само щодо Тори, за тим, хто розуміє מורשה як справжній спадок: якби це означало також від батьків дітям, його брат Едом та ізмаїльтяни могли б мати частку в Торі, адже вони походять

Яд Єгуда · 5 · продовження

від Авраама та Ісаака, які займалися Торою. אמ' [непевне скорочення] — єруша лише від учителя до учня: Га-Шем, благословенний Він, дає Тору Ізраїлеві, який стояв на горі Синай, а не народам світу, які на ній не стояли. Намір буде такий: «Тору заповів нам Мойсей», а не народам світу; і з погляду спадку вона була спадком лише громади Якова, без іншого потомства, подібного до нього.

Рама з Фано · продовження

обидва: бунт у прямому значенні, як написано «Цар Моаву повстав проти мене», та зневагу, як учили: «Переступники Ізраїлю тілом». Мудреці сказали, що це «голова, на яку не накладають тфілін», за поясненням рабейну Тама: кажуть «Яка користь від цих ремінців?» Так само — переступники в заборонених статевих зв'язках, які легковажать їхньою забороною або кажуть, що Милосердний не наказував щодо них. Усе це, безперечно, не трапляється часто в Ізраїлі, як ми сказали. [П4189]

Яд Єгуда · 5 · продовження

[П4199]

Яд Єгуда · 6

«Або в можливості»: душі народів світу не стояли на горі Синай, на відміну від душ Ізраїлю. Навіть душі майбутніх поколінь були при стоянні на Синаї, як у мідрашах і в Зогарі, «Лех леха», аркуш 247, на підставі написаного «ті, хто тут є» тощо й «ті, кого тут немає» тощо. Це причина для того, хто читає מאורסה, «заручена»:

Яд Єгуда · 6 · продовження

усі громади Якова до кінця всіх поколінь Святий, благословенний Він, заручив при даруванні Тори, коли там були всі їхні душі. [П4200]

Яд Єгуда · 7

«Тому розширив» тощо (Ісая, כו' [непевне позначення]). [П4201]

Яд Єгуда · 8

«Обидва» — той, хто облишив один припис, і той, хто не дотримався навіть одного припису, — переступники Ізраїлю тілом. Той, хто облишив один припис, зробив це тому, що заповідь була зневажена в його очах. Про це говорить Реш Лакіш, бо, безперечно, без наміру зневажити заповідь так сказати не можна: адже це цілковитий праведник. Реш Лакіш навчає нас: там, де є зневага до заповіді, хоч у всьому іншому він цілковитий праведник, усе ж через одну провину переступників тілом його суд — зійти до Геєни, як ми сказали вище, у главі 4, щодо середніх.

Рабі Йоханан, який сказав «їхньому Володареві це не до вподоби» тощо, вважає, що так можна сказати лише про середніх, а не про цілковитого праведника, хоч він має одну провину переступників тілом. Тому сказав: «Натомість — для того, хто не дотримався навіть одного припису». Рабі Йоханан не має наміру звільнити від Геєни того, хто дотримався лише одного припису: адже це цілковитий

Яд Єгуда · 8 · продовження

нечестивець, переважна більшість — провини. Йдеться про того, хто не дотримався навіть одного припису так, як він сказаний, — з усім належним наміром і заради Його Імені, благословенний Він, — а лише за звичкою. Як сказано щодо Ісаї: «І став їхній страх завченою людською заповіддю». Навіть якщо він у такий спосіб дотримався всієї Тори, він із переступників тілом, і його суд — у Геєні. А якщо дотримався одного припису — מתנה [«дар»; зв'язок непевний] — заради Його Імені, благословенний Він, це, безперечно, захищає його від Геєни, бо зрештою більшість — заслуги. [П4202] [П4203]

Яд Єгуда · 9

פרשתי [непевне: «мій розділ / я пояснив»] допомагає рабі Йоханану. Адже в розділі написано: «Якщо Моїми приписами знехтуєте, і якщо до Моїх судів відчує ваша душа відразу, щоб не виконувати всіх Моїх заповідей, щоб ви порушили Мій завіт». Наприкінці розділу написано: «І навіть при цьому, коли вони будуть у землі своїх ворогів, Я не знехтував ними й не відчув до них відрази, щоб знищити їх, щоб порушити Мій завіт із ними, бо Я — Господь, їхній Бог».

Це закінчення відповідає «Якщо Моїми приписами знехтуєте». Намір такий: навіть при тому, що ви нехтуєте Моїми приписами й належало б, щоб і Я знехтував вами, міра за

Яд Єгуда · 9 · продовження

міру, усе ж «Я не знехтував ними». Так само, хоча до Моїх судів відчує ваша душа відразу, усе ж «Я не відчув до них відрази». І хоч належало б знищити їх за невиконання всіх Моїх заповідей, попри це «Я не відчув до них відрази, щоб знищити їх», і не порушив Мого завіту з ними у відповідь на ваше порушення Мого завіту, «бо Я — Господь, їхній Бог», і все ж милосерджуся над ними.

Це за словами Йоханана: тільки той, хто не дотримався навіть одного припису, підлягає суду Геєни. Тому слушно сказано, що їх належало б знищити відповідно до «щоб не виконувати всіх Моїх заповідей». Адже, за Реш Лакішем, навіщо «всіх Моїх заповідей»? Навпаки: навіть облишити один припис досить для його знищення. [П4204] [П4205]

Яд Єгуда · 10

Тут, у сказаному нами, що той, хто зневажає заповіді, є переступником тілом, виникає місце для розгляду: узгодити те, що на перший погляд утруднене в барайті тощо, як він висновує далі.

Яд Єгуда · 11

«Переступи» тощо. Там, аркуш 36: мудреці навчали, як сповідуватися. Каже: «Я чинив провину, вчинив переступ, згрішив», עויתי פשעתי חטאתי. Так само про козла, якого відсилають, сказано: «І сповідуватиме над ним усі провини синів Ізраїлю, всі їхні переступи, всі їхні гріхи». Так само щодо Мойсея сказано: «Той, хто несе провину, переступ і гріх». Це слова рабі Меїра.

А мудреці кажуть: авонот — це зумисні гріхи, як сказано «Напевно буде відтята та душа, її провина — в ній». Пешаїм — це бунти, як сказано «Цар Моаву повстав проти мене». «Усі їхні гріхи» — це помилки, як сказано «Коли згрішить через помилку». Після того як сповідав зумисні гріхи й бунти, він повертається й сповідує помилки? Натомість сповідувався так: «Я згрішив, чинив провину, вчинив переступ», חטאתי עויתי פשעתי. Так само Давид каже: «Ми згрішили з нашими батьками, чинили провину, чинили нечестя». Так само Соломон каже: «Ми згрішили, чинили нечестя й бунтували». Так само Даниїл каже: «Ми згрішили, чинили провину, чинили нечестя й бунтували».

Яд Єгуда · 11 · продовження

А Мойсеєві слова «Той, хто несе провину» тощо — Мойсей сказав перед Святим, благословенний Він: «Владико світу! Коли Ізраїль грішить і кається, зроби для них зумисні гріхи помилками». [П4206]

Яд Єгуда · 12

Є три різновиди переступу: помилка, зумисний гріх і бунт.

Яд Єгуда · 13

Адже שאלה [непевне: «питання»] були — рабі Меїр та мудреці — щодо їхнього порядку. [П4207] [П4208]

Яд Єгуда · 14

А танна цієї барайти…

Яд Єгуда · 15

І утруднення — בין [«між»; зв'язок непевний] — для тамтешніх мудреців: як він наводить доказ із Даниїла? Даниїл, безперечно, не входить ані в їхній підрахунок, ані в порядок, бо перелічує чотири, а всі погоджуються, що більше трьох немає. Крім того, якщо Давидове «чинили нечестя», з якого в Ґемарі наводять доказ для мудреців, означає бунти, то виникає утруднення для самого Даниїла: навіщо йому казати «чинили нечестя»? [П4209]

Яд Єгуда · 16

Можна сказати, що він назвав «чинили нечестя» загально, а потім конкретизує це словами «і бунтували», за тим, що ми кажемо в останній главі «Йома»: потрібно конкретизувати гріх, як сказано «Прошу, цей народ учинив великий гріх: зробили собі золотих богів». Це загальне й часткове. Так само ми за звичаєм кажемо загально: «Але ми згрішили», — це основа сповіді; потім перелічуємо гріхи. Проте тут інакше: немає часткового, бо обидва, «чинили нечестя» та «бунтували», — загальні. Однак…

Яд Єгуда · 17

…за підсумком справи, згідно з нашим шляхом, що зневага до заповідей — як переступ тілом, ми навчилися: ці двоє — бунтівники щодо Небес. Один їсть падаль навіть без потягу до їжі, бо заповіді зневажені в його очах, але не має наміру прогнівити. Другий їсть падаль, щоб прогнівити, — як ці два різновиди бунту ми знаходимо й у земному царстві. Завдяки цьому ці утруднення наче вщухли, і це буде пояснено

Яд Єгуда · 17 · продовження

далі.

Яд Єгуда · 18

Він не приймає сказаного мудрецями, благословенної пам'яті, у «Танхума», розділ «Шміні»: «Слово Бога очищене» — щоб очистити Його створіння. Яка різниця Святому, благословенний Він, чи Ізраїль їстиме без шхіти? Але це для того, щоб очистити Ізраїль. Так само витлумачили там у «Мідраш раба». А цей бунтівник так не вважає. Дивись сказане там у ילק"ת [скорочена назва]. [П4210]

Яд Єгуда · 19

Як сказав Ран на початку «Хуллін» щодо ізраїльтянина-відступника, який їсть падаль через потяг до їжі: ізраїльтянин перевіряє ніж і дає йому. Він розрізняє їсти через потяг до їжі, без потягу до їжі та щоб прогнівити.

Яд Єгуда · 20

«Але голодний»: коли він не має дозволеного, їсть заборонене.

Яд Єгуда · 21

А цей, хто їсть падаль без потягу до їжі, зневажає слово: заповіді зневажені в його очах.

Яд Єгуда · 22

Це другий бунт — із наміром викликати гнів, як у Амона, про якого написано: «Бо він, Амон, син Манасії, примножив провину» (Друга книга Хронік, 33). Мудреці, благословенної пам'яті, сказали у главі «Хелек», аркуш 103, що він зійшовся зі своєю матір'ю. Вона сказала йому: «Хіба є насолода від того місця, звідки ти вийшов?» Він відповів: «Хіба я роблю це не для того, щоб прогнівити?»

Яд Єгуда · 23

Ба більше: Єгояким, син його сина, прагнув прогнівити ще більше, ніж він, як теж сказано там. Коли прийшов Єгояким, сказав:

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 3

Яд Єгуда · 23 · продовження

«Попередники не вміли викликати гнів. Хіба ми потребуємо чогось, крім Його світла? У нас є парваїмське золото, яким ми користуємося» тощо. [П4211]

Яд Єгуда · 24

Тому Даниїл поширив сповідь через потребу свого часу й покоління: ці царі були близькі до його днів. Він сказав «чинили нечестя й бунтували» відповідно до двох різновидів бунтівників серед них. Інакше в перших поколіннях — у поколінні Давида й Соломона, коли не наважувалися настільки прогнівляти у світі: досить було сповідувати легший бунт, що був серед них, — без потягу до їжі. Тому Давид назвав лише одне — тільки «чинили нечестя». Так само Соломон сказав лише «і бунтували»: коли вони не стоять поруч, кожне вказує лише на легший бунт.

Яд Єгуда · 25

А пеша, назване Мойсеєм у «Той, хто несе провину, переступ і гріх», — це розповідь про хвалу Всюдисущого, благословенний Він, — безперечно, охоплює обидва бунти. Адже не може бути, щоб він, боронь Боже, применшував Його хвалу. Тому не було потреби окремо перелічувати нечестя й бунт, як Даниїл, який назвав їх у сповіді. Пеша має значення бунту, аби прогнівити, як «Цар Моаву повстав проти мене», а також бунту…

Яд Єгуда · 26

…зневаги до заповідей, як знаходимо в мові мудреців: «переступники Ізраїлю тілом», «переступники народів світу в заборонених статевих зв'язках». Обидва — через зневагу, як ми сказали вище й пояснимо далі.

Хікур Дін — частина V — глава 4

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26

Йоель Моше · 1

«І легше за бунтівника, як ми сказали» тощо — тобто в попередній главі.

«Знай, що мудреці сказали» тощо. Тобто випливає, що й Ізраїль спотикається в заборонених статевих зв'язках, тільки таких меншість. А тут, щодо трьох груп, їх цілком вилучили з Ізраїлю й зарахували статеві переступи до переступників із народів світу. Лише коли це не задля апетиту й щоб прогнівити, людину називають переступником тілом. Серед Ізраїлю меншість порушує статеві заборони, бо їхня заборона легша; а серед народів світу — у статевих зв'язках, щоб прогнівити. [П4218]

«Своїм тілом вони переступають»: тобто зневажають заповіді, не задля апетиту й не щоб прогнівити Небо.

«Задля полегшення середнім» тощо. Тобто вони переступники тілом у частині провин: не задля апетиту й не щоб прогнівити. Інакше було б, якби в них було «щоб прогнівити».

«Про них сказано: не

Рама з Фано

У «Санхедрін», глава «Зе борер», Абає та Рава сперечаються щодо вірша «Не став нечестивого свідком». Рава погоджується з Абає щодо нечестивого, винного у грабунку, що він непридатний до свідчення. Він уподібнює до нього того, хто, зголоднівши, їсть падло задля апетиту: так само, зголоднівши, він «з'їсть чотири зузи» й дасть неправдиве свідчення. А щодо нечестивого, який чинить це, щоб прогнівити: Абає каже — непридатний, Рава каже — придатний. Галаха — за Абає, бо це останній випадок у мнемонічному знаку יע"ל קנ"ם. [П4212]

І все ж як нам могло б спасти на думку, що Рава визнав би придатним до будь-якого свідчення за Торою тяжкого гнівителя, який має намір бунтувати проти Всюдисущого? Адже навіть такий нечестивий щодо однієї легкої справи є нечестивим і відчужується від усієї Тори. Отже, напевно, кожного, хто чинить це просто не задля апетиту, він називає «нечестивим, який чинить, щоб прогнівити»: це тяжче за умисного грішника, але легше за бунтівника, як ми сказали. [П4213]

Звідси навчаємося для нашого обговорення: усіх, хто чинить задля апетиту, не називають переступниками тілом. Знай: мудреці сказали, що меншість із них порушує

Йоель Моше · 1 · продовження

жалій» тощо.

«Що означає сказане» тощо. Адже батьки вже померли: як він може сказати, що можна згрішити разом із батьками? Також העוינו й הרשענו — перехідні дієслова: ми спричинили викривлення інших, зробили інших нечестивими.

«Коли тримаються вчинків батьків у переступі» тощо — це названо гріхом разом із батьками. Також інші навчаються від нього й чинять так само: це й означає «ми спричинили викривлення інших». Так пояснюється простий зміст.

«Але ясна істина» тощо — через таємницю ібуру: душа батька переселяється в сина й була з ним у час гріха. Це і є «ми згрішили з нашими батьками», тощо.

«Заднім числом — у тому, що ми згрішили» тощо. Тобто іскри душ дітей були сховані в їхніх батьках у час, коли батьки грішили. Це й означає: ми згрішили, коли були з нашими батьками. Тоді ті іскри

Йоель Моше · 1 · продовження

могли подолати лихий нахил, який вводить їх в оману, і могли врятувати своїх батьків від гріха: адже за життя батько — один, а його діти, іскри, — численні. Вони могли подолати його, але не зробили цього. Тому діти — поручителі за батьків і заставлені за батьків, як написано: «З уст немовлят і грудних дітей Ти заснував силу», як пояснено в Мідраші. За двома поясненнями автора в Мідраші сказали: «Шануй свого батька»: шануй його за життя, шануй його після смерті. [П4219]

Яд Єгуда · 1

У «Санхедрін», глава «Зе борер» (аркуш 27), кажемо: відступник, який їсть падло задля апетиту, за всіма думками непридатний. Якщо щоб прогнівити — Абає каже: непридатний, а Рава каже: придатний. Абає каже «непридатний», бо він нечестивий, а Милосердний сказав: «Не став нечестивого свідком». Рава каже «придатний»: нам потрібний нечестивий, винний у грабунку. Причина, з якої Рава прирівнює того, хто їсть падло задля апетиту, до нечестивого, винного у грабунку, — як написав Риф: якщо він, зголоднівши, їсть падло, то так само, зголоднівши, «з'їсть

Рама з Фано · продовження

заборони статевих зв'язків, а тут їх цілком вилучили з Ізраїлю. Коли навчено «переступники тілом», це задля полегшення їм: вони переступають своїм тілом, але не проти Неба. Тоді зрозуміло, чому щодо більшості заслуг ми не потребуємо умови, щоб серед меншості їхніх провин не було провин цих переступників тілом. Навіть якщо вони є, ідемо за більшістю. Це і є сказане нами задля полегшення середнім, навіть коли вони переступники тілом. Адже якби вони мали намір прогнівити, то були б тими, хто цілковито відійшов від шляхів громади, і в їхній суд не вдивляються: «Разом вони — від марноти», їхні жертви — не на вподобання, і дару з їхніх рук Він не прийме. Про них вірш сказав: «Не жалій і не приховуй». Щодо них у жодному разі не можна говорити про більшість заслуг. Тому оживити їх неможливо — «піднятися на терезах», адже всі їхні праведні вчинки не згадаються. Хіба що вони повернулися в повному покаянні від самого бунту й у цілковитому жалю, нічого не залишивши: «Господь бачить серце». [П4214]

Той, хто знає, як Р"Й Ніктілія пояснив ці два різновиди переступників тілом, нехай не каже, що він сперечається з нами: є і це, і те, а розуміння справи знає мудре серце. [П4215]

Ще слід навчитися з Давидового визнання гріхів: що означає сказане ним «Ми згрішили з нашими

Яд Єгуда · 1 · продовження

чотири зузи» й дасть неправдиве свідчення. Немає потреби в сказаному Раші, благословенної пам'яті: той, хто їсть падло задля апетиту, робить це заради грошей, бо падло трапляється дешевшим за дозволене. [П4220]

Яд Єгуда · 2

Галаха — за Абає проти Рави у випадках י"ע"ל קנ"ם, і відступник, який чинить, щоб прогнівити, — один із них. І хоча галаха не за Равою… [П4221]

Яд Єгуда · 3

…усе ж маємо пояснити слова Рави: як могло б спасти на думку, що Рава визнає придатним того, хто має намір бунтувати проти Всюдисущого, благословенний Він? Хоч на початку «Хулін» підсумовуємо, що відступник щодо однієї справи не є відступником від усієї Тори, крім відступника до ідолопоклонства, того, хто чинить виливання вина, й того, хто публічно порушує шабати, — усе ж відступник, який чинить, щоб прогнівити, навіть щодо однієї справи є відступником від усієї Тори. Як написав там Ран; так само випливає з третьої глави «Горайот» (аркуш 11). [П4222]

Яд Єгуда · 4

Отже, напевно, коли Рава визнає придатним

Яд Єгуда · 4 · продовження

відступника, який чинить, щоб прогнівити, він говорить не про гнівителя з наміром бунтувати. Йдеться про того, хто їсть падло не задля апетиту, полишає дозволене й їсть заборонене, бо заповіді зневажені в його очах. Порівняно з тим, хто їсть падло задля апетиту, його називає тим, хто чинить, щоб прогнівити.

Яд Єгуда · 5

Це тяжче за умисного грішника, який чинить задля апетиту.

Яд Єгуда · 6

Як ми сказали в попередній главі.

Яд Єгуда · 7

Звідси навчаємося для нашого обговорення про переступників Ізраїлю тілом: кожен відступник, який чинить задля апетиту, а не тому, що заповіді зневажені в його очах, не входить до числа переступників тілом.

Яд Єгуда · 8

Знай, що це так: мудреці сказали — більшість із них у грабунку, а меншість у заборонених статевих зв'язках. Тут, у нашому обговоренні, сказали: «Переступники тілом із народів світу — у переступі», ніби в Ізраїлі немає переступників у заборонених статевих зв'язках. Отже, напевно, згадана меншість у

Рама з Фано · продовження

батьками»? І що означають העוינו הרשענו — перехідні дієслова, «ми спричинили кривду, ми зробили нечестивими»? За простим змістом Писання можна пояснити: це коли тримаємося вчинків батьків у переступі, що приносить плоди, бо інші навчаються з наших учинків. Але ясна істина така: він каже, що якби ми згрішили самі собою, а наших батьків не було насправді в нас через таємницю ібуру, гріх був би легким. Проте ми згрішили разом із ними, вже праведними: це початок псування. Потім ми спричинили їхні викривлення умисними гріхами й зробили їх нечестивими через переступ. Це великий гріх і велике визнання гріхів. [П4216]

Тут є також визнання гріхів заднім числом: ми згрішили разом із нашими батьками за їхнього життя, коли іскри наших душ були сховані в них, за змістом «кого немає тут». Якби тоді ті іскри подолали того, хто вводить в оману, то врятували б батьків, і вони не згрішили б. Тому діти — поручителі за батьків: за свого життя батько — один серед багатьох, тобто тих іскор, і «як вони множилися, так грішили». Отже, саме ми ще тоді спричинили їхні викривлення й зробили їх нечестивими; їхній проступок залежить лише від нас. Тому на нас лежить обов'язок подвійного виправлення — за себе й за них. Без сумніву, це значення «син надає заслугу батькові». [П4217]

Яд Єгуда · 8 · продовження

статевих зв'язках чинить задля апетиту, і вони не є переступниками тілом.

Яд Єгуда · 9

Коли вчили щодо Ізраїлю «переступники тілом», це не задля посилення, щоб сказати, ніби вони справді переступники з наміром прогнівити, а задля полегшення їм. Саме через наявну в них підставу для полегшення їх так називає: тобто вони переступають тілом не задля апетиту, але не мають наміру прогнівити Небо.

Яд Єгуда · 10

Так з'ясовується те, що, на перший погляд, важко у сказаному вище як очевидне: тих, у кого більшість — заслуги, вважатимуть праведними, хоч серед меншості їхніх провин є провини переступників тілом. Якби переступники тілом були бунтівниками з наміром прогнівити, то як би вони стояли в зібранні праведних? За цим треба було б поставити умову щодо тих, у кого більшість — заслуги: їх вважатимуть праведними лише коли серед меншості їхніх провин немає жодної провини переступників тілом. Але за сказаним нами, що переступники тілом не є бунтівниками з наміром прогнівити,

Яд Єгуда · 10 · продовження

усе зрозуміло: навіть якщо ті переступи тілом є серед меншості їхніх провин, усе ж вони праведні.

Яд Єгуда · 11

Що ми сказали вище, у главі 4. [П4223]

Яд Єгуда · 12

Якби переступники тілом були просто бунтівниками з наміром прогнівити, суд не допускав би, щоб їх вважали праведними або середніми, якщо в них є хоч одна провина переступників тілом. Адже ті, хто має намір прогнівити, цілком відходять від шляхів громади. Про них кажемо, що Геєна зачиняється перед ними, і в їхній суд не вдивляються, щоб подивитися, чи мають вони більшість або половину заслуг. [П4224]

Яд Єгуда · 13

Про них вірш сказав: у гріхах і бунтах «не пробачиш і не спокутуєш йому», бо він бунтівник із наміром прогнівити. [П4225]

Яд Єгуда · 14

Коли забажає повернутися: адже ніщо не стоїть на заваді покаянню.

Яд Єгуда · 15

Ще слід зупинитися на сказаному Давидом у визнанні гріхів: «Ми згрішили з нашими батьками, спричинили викривлення, зробили нечестивими» (Псалом 106). Навіщо він поєднав свої гріхи з гріхами батьків? Чому сказав העוינו הרשענו мовою перехідного дієслова, ніби ми навмисно спричинили те, що інші викривилися й стали нечестивими? Належало б сказати עוינו רשענו в простій породі дієслова. [П4226]

Яд Єгуда · 16

Можна пояснити, що йдеться про тих, хто тримається вчинків наших батьків, і про переступ, якого інші навчаються від нього. Зміст вірша такий: ми згрішили тим самим гріхом, яким згрішили наші батьки. І не лише цим, а й тим гріхом, яким спричинили викривлення й нечестя інших, що навчаються від нього. Це тяжкий переступ, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у першій главі «Кіддушін»: «Переступ, що приносить плоди, має плоди». Раші пояснив: наприклад, осквернення Імені, коли шанована людина вчиняє переступ, а інші навчаються від неї так чинити.

Яд Єгуда · 17

Через таємницю ібуру — як душі Надава й Авігу, що приєдналися через ібур до Пінхаса, як відомо.

Яд Єгуда · 18

Наш гріх було б легко спокутувати, бо ми згрішили б лише самі, а не щодо інших.

Яд Єгуда · 19

Проте ми згрішили разом із нашими батьками, коли їхні душі були всередині нас через таємницю ібуру, а вони вже були праведними. Наш гріх — тяжке лихо для них. Це й є חטאת, «гріх»: те, що ми зіпсували в них лише ненавмисно. А потім спричинили викривлення наших батьків також із навмисним задумом і ще зробили їх нечестивими через переступ. Саме це означає сказане העוינו הרשענו мовою перехідного дієслова, і воно віднесене до наших батьків. [П4227]

Яд Єгуда · 20

Ще можна сказати в поясненні того вірша «Ми згрішили» тощо.

Яд Єгуда · 21

Як у сказаному Писанням «того, кого немає тут»: мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили це про душі майбутніх поколінь, що всі були присутні при горі Синай, як вище, глава 3. Намір такий: вони були сховані в наших святих батьках, присутніх при тій події. [П4228]

Яд Єгуда · 22

Над лихим нахилом, який спричиняє гріх.

Яд Єгуда · 23

Тому, оскільки діти згрішили разом зі своїми батьками, вони стали поручителями за батьків. Як мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили в мідраші «Шохер тов» вірш «Сину мій, якщо ти поручився за ближнього», тощо: при даруванні Тори Святий, благословенний Він, сказав Ізраїлю: «Дайте Мені поручителів, що ви виконуватимете її». Вони сказали Йому: «Небо й земля». Він сказав їм: «Адже вони припиняться. Натомість дайте Мені своїх дітей», тощо; дивись там. Це тому, що хоча згрішили самі батьки, діти все ж повинні сплатити більше, ніж вони.

Яд Єгуда · 24

Бо сукупності дітей, які були сховані всередині батьків, становлять більшість щодо душ батьків,

Яд Єгуда · 24 · продовження

а ми йдемо за більшістю.

Яд Єгуда · 25

«Отже, ми» тощо. Зміст вірша такий: ми згрішили з нашими батьками ще здавна, коли наші душі були сховані з ними, і не врятували їх з руки лихого нахилу, хоча мали змогу його подолати. І не тільки це: ми також на ділі спричинили викривлення й нечестя наших батьків у їхньому гріху, оскільки сукупності

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 4

Яд Єгуда · 25 · продовження

наших душ усередині них становили більшість щодо їхніх душ.

Яд Єгуда · 26

Це причина й зміст вислову мудреців, благословенної пам'яті, «син надає заслугу батькові»: син належним покаянням виправляє себе та свого батька.

Хікур Дін — частина V — глава 5

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · מא · מ · לט · לח · לז · לו

Йоель Моше · 1

«Благословенний Великий знанням, праведний на всіх Своїх дорогах» тощо. Має на увазі пояснене нами в главі 2: хоч Він праведний, усе ж Він милостивий, і в майбутньому буде виправлення.

«Бо ось вороги Господа, бунтівники й переступники» тощо. Треба сказати те, що ми попередньо виклали в третьому [розділі] першої частини: життєвість обвинувача — в таємниці «І Ти оживляєш усіх їх». У них немає життя, крім як через прилучення до святості, а воно — через людський гріх. Черв'як — це обвинувач, як згадано в словах автора. Щодо інших людей, які не є бунтівниками, до згаданого черв'яка, тобто

Рама з Фано

Благословенний Великий знанням, праведний на всіх Своїх дорогах і милостивий у всіх Своїх ділах. Адже про ворогів Господа, бунтівників і переступників проти Нього, написано: «Їхній черв'як не помре». Саме смерті він не має протягом усього часу покарання, а смерть — лише сховання, як відомо у своєму місці. Доки обвинувач, набутий через гріх, — це й є згаданий черв'як — діє й приходить стягувати свій борг, його не можна описати як померлого. Живий не заперечує живого, як ми згадали вище. Але після того, як грішник був проданий у руки суворих панів, йому буде викуплення, коли черв'як буде цілком скасований: це значно більше за смерть, як написано: «Бо ось вороги Твої загинуть». Загибель і смерть — дві речі, адже вірш їх розділив. [П4229]

«І їхній вогонь не згасне», як сказали мудреці: вогонь Геєни не має

Йоель Моше · 1 · продовження

обвинувача, застосовне слово «смерть»: відразу після дванадцяти місяців суду нечестивих у Геєні свята іскра всередині скверни ховається на своє місце, до свого первісного кореня. Це смерть, бо смерть — лише сховання й приховування її від шляхів темряви.

А щодо цих переступників і бунтівників: Живий, тобто Святий, благословенний Він, не заперечує живого. Доки той має життя, тобто прилучення світла від святості, Святий, благословенний Він, не заперечує, а дає йому стягувати свій борг. Увесь час, коли він стягує, світло святості відходить від нього: це скасування того, хто

Йоель Моше · 1 · продовження

скасовує, доки в нього зовсім не залишається життя; тоді він сам собою скасовується. Отже, він показав: хоч «їхній черв'як не помре», усе ж буде також скасування того, хто скасовує, а потім для них буде відновлення. Так само сказане мудрецями, благословенної пам'яті: вогонь Геєни не згасає в межах світу. [П4235]

«Уже ми дали», כבר נתננו, тощо. Мається на увазі її світ: у світі Геєни вона не має згасання, але потім матиме згасання. [П4236]

«Це формула, яку встановив цар Давид, мир йому», тощо, тощо. Відоме попереднє положення: світ і світ — це Біна й Малхут. У Першому храмі казали: «Благословенний Господь» — це Тіферет — «від світу», вплив якого з Біни; ע' [нерозкрите скорочення], «у вінці, яким увінчала його мати»; ו' [нерозкрите скорочення] «світу» — це Малхут. Тобто Він — Тіферет, як середня перекладина, що спускає вплив із Біни до Малхут. Натяк: Адам — перший світ, Месія — останній, а Давид посередині.

У Другому храмі було інакше, тому казали тільки «Благословенний Господь від світу», а не «до світу». Потім

Рама з Фано · продовження

згасання на світовий вік. Уже в Мішні засуджено тих, хто каже, що є лише один світ. Адже в Першому храмі завершували: «Від світу й до світу». Цю формулу встановив цар Давид, мир йому, та його суд: «від світу» — від часу Адама, першої людини; «до світу» — дні Месії. Але в Другому храмі через п'ять речей, яких у ньому бракувало, спочатку завершували тільки «від світу», а потім повернули давнє вживання, щоб не наслідувати заперечників. Спочатку ж вони міркували за тим, що сказали мудреці: до Авраама Святого, благословенний Він, називали лише Богом небес, після того як Німрод і його товариші зіпсували й спричинили відхід Шехіни від нижніх. Проте через Авраама додали до звертання Його Іменем «Бог землі»; зрозумій це. [П4230]

Це за зразком «Де Його могутність і Його страшні діла?», як сказали Єремія й Даниїл: один зменшив титул «Могутній», а другий — «Страшний», доки не прийшли мужі Великого зібрання та їхні учні й у тому й іншому повернули вінець на давнє місце.

У Храмі ніколи не відповідали «амінь». Це стосується благословень молитви; у благословеннях хвали й інших заповідей не подовжували формули благословень, і весь народ відповідав «амінь», як пояснив РіБД. Він наводить вірш: «І благословив Езра Господа Великого, і відповів увесь народ: амінь». [П4231]

Йоель Моше · 1 · продовження

повернули вінець на давнє місце. Це натяк на те, що спочатку Він звався лише Богом небес: «Бог», אלהי, — це Біна; «небеса» — Тіферет. Не «землі», бо вплив не йшов із Біни через Тіферет до Малхут. Проте згодом вплив пішов до землі — це Малхут. Це також натяк «повернули вінець на давнє місце», за поясненим у «Зогарі», розділ «Ахарей мот», сторінка 111: «Матроніта повернулася до Царя, і все повернулося до весільної радості Царя. Тому вони, безсумнівно, звуться мужами Великого зібрання». Кінець цитати. Слово «Страшний» — це Тіферет. Вони повернули вінець на давнє місце, на його первісне місце. А згадане «на давнє місце» — за поясненим у «Зогарі», розділ «Кі теце»: «Дні, бо все», יומין בגין דכלא, тощо. Цим з'ясуються слова автора в їхньому ладі й порядку. [П4237]

«Один зменшив титул "Могутній"»: тобто Даниїл скасував його, щоб не казали «Могутній»; Єремія скасував, щоб не казали «Страшний», бо сказали: народи танцюють у Його палаці — де Його страшні діла й могутність? Як наведено у Ґемарі «Йома».

Йоель Моше · 1 · продовження

«Доки не прийшли» тощо, «і повернули в тому й іншому»: у «від світу й до світу» та «Могутній і Страшний» повернули вінець на давнє місце.

«Нехай не буде в тобі чужого бога» тощо — через скасування чужого бога, щоб у тобі не було нічого, крім «Я — Господь, Бог твій», «буду», אהיה, «Моє помешкання серед вас» [нерівний зв'язок]. Це лише через скасування того, хто скасовує. Тоді немає потреби в могутності для подолання лихого нахилу, за висловом «Хто могутній? Той, хто приборкує», тощо. Так і тут сказав: «Бо Господь, Бог твій, усередині тебе». Отже, напевно, у ньому немає чужого бога; це й означає, що немає потреби в титулі «Могутній». [П4238]

«Шаддай — ми не знайшли Його» тощо. Тобто немає потреби в титулі сили й могутності, як вище.

«Отже, ми навчилися, що вогонь» тощо. Стосується наведеного вище вірша «їхній вогонь не згасне», про який мудреці сказали, що в нього немає згасання в межах світу. Після припинення світів він матиме згасання, бо все буде

Рама з Фано · продовження

Тут син запитує: адже Мойсей, наш учитель, мир йому, сказав на початку розділу «Ве-гая екев» «Бог Великий і Страшний», не згадавши «Могутній», — а це саме слова Даниїла! І ти скажи йому: тому Мойсей, наш учитель, мир йому, перед цим навів там у своїх словах виразну умову — «Бо Господь, Бог твій, усередині тебе», за змістом «Нехай не буде в тобі чужого бога». Ми пояснили це в трактаті «Га-нефеш», глава 28. Що написано далі? «Я — Господь, Бог твій», бо ложе закоротке, щоб на ньому розпростерлися двоє друзів. За цього немає потреби в титулі «Могутній»: Його дія — давати тим, хто боїться Його, перемогу над їхнім нахилом. І зі скасуванням того, хто скасовує, про яке ми згадали вище: «Шаддай — ми не знайшли Його великим силою». [П4232]

Отже, ми навчилися: вогонь Геєни не має саме згасання в межах світу, але після припинення цього світу згасання в нього є. Це висновок від легшого до тяжчого з витлумаченого щодо міри добра: «Поки всі дні землі» — завіт із синами Ноя укладений лише на всі дні землі; скінчилася земля — скінчився завіт, як написано: «І земля, як одяг, зітліє». Отже, в управлінні прийдешнім світом зла зовсім немає.

Ще мудреці сказали: у майбутньому Геєни немає. Йдеться про її вогонь, створений другого дня. Але її порожнина, створена до світу, буде освячена святістю саду, як згадано. Там буде хоровод праведних, і

Йоель Моше · 1 · продовження

виправлено.

«Написано: також вона для Царя приготована» тощо. На початку вірша написано: «Бо з учора приготовано Тофет; також вона для царя приготована», тощо. Мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили це щодо נ"ב [нерозкрите скорочення]. За цим немає пояснення сказаному «також вона». За нашим поясненням це стосується Святого, благословенний Він, бо Він буде готовий виправити в майбутньому; «для Царя» — це Цар царів царів, Святий, благословенний Він. [П4239]

«Тож огида більше не стосуватиметься бунтівників» тощо. У «Зогарі», розділ «Трума», сторінка 288, пояснено: слово דראון складене — דיראון: щоб побачили в них «досить», די. Основа їхнього покарання — те, що праведні дивитимуться на них, і це головне їхнє страждання. А згодом праведні не захочуть дивитися на зло. Автор сказав: це й означає «чисті очима, щоб не дивитися на зло». Вони не захочуть дивитися, бо гріхи скінчаться й усі будуть праведними та цілісними. Їх не буде в нижчому існуванні, де,

Йоель Моше · 1 · продовження

куди б він не звернувся, чинитимуть нечестя, а вони будуть у тихому існуванні, тощо. [П4240]

Яд Єгуда · א

(א) «Благословенний» тощо. Уже пояснив у главі 4(?) тощо, що надія є й для бунтівників і переступників наприкінці належного їм покарання. Тут він знову додає своє зусилля, щоб обернути на їхню користь і так пояснити сказане Писанням наприкінці Ісаї: «Їхній черв'як не помре, і їхній вогонь не згасне». [П4241]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Праведний на всіх Своїх дорогах» тощо. Цей вірш указує: שלא לצד נחם? [буквально «не в бік утіхи?»; зв'язок непевний] нечестивих, як сказано в главі 3. [П4242]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Саме смерті вона не має»: намір не в тому, що

Рама з Фано · продовження

Святий, благословенний Він, очолюватиме хоровод. Написано: «Також вона для Царя приготована». [П4233]

Після того як з'ясовано загибель черв'яка й згасання вогню, огида ще триває для всякої плоті. Проте праведні в майбутньому очистяться тілом і душею, як ми маємо пояснити в трактаті про воскресіння мертвих, із небесною допомогою. У них здійсниться добра обітниця, що постала в думці, як написано: «Я сказав: ви — боги». Тоді кожен буде подібний до свого Творця, Який має очі надто чисті, щоб дивитися на зло. Тож огида більше не стосуватиметься бунтівників: «Скінчилися гріхи», не грішники. Або це як «У цій пустелі вони завершаться», що витлумачили мовою цілісності. «І нечестивих більше немає» — у тому нижчому існуванні, де, куди б вони не звернулися, чинять нечестя. Проте вони є в існуванні тихому й безтурботному, як написано: «І відплату нечестивим побачиш». [П4234]

Яд Єгуда · ג · продовження

покарання, назване черв'яком, не припиниться, як здається за простим змістом. Навпаки, звідси доказ, що покарання скасується. Згаданий черв'як — назва обвинувача. Має на увазі: саме смерті він не має, але скасування, яке більше за смерть, він має; смерть — лише сховання й приховування, але не скасування.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Як відомо у своєму місці»: вище, частина IV, глава 22; дивись там. [П4243]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Набутий через гріх». Як сказали мудреці, благословенної пам'яті: той, хто вчиняє один переступ, набуває собі одного обвинувача. Із самого того переступу створюється губитель, щоб завдати шкоди тому, хто переступив; це й є обвинувач. Це також згаданий черв'як, як

Яд Єгуда · ה · продовження

вище.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Стягувати свій борг» — із грішника, до якого обвинувача послано стягнути відплату.

Яд Єгуда · ז

(ז) Обвинувача не можна описати навіть через смерть, яка є лише схованням і приховуванням. Адже покарання грішника — життя й пожива обвинувача; коли скасується покарання, обвинувач цілком скасується.

Яд Єгуда · ח

(ח) Як сказано вище, частина II, глава 17; дивись там.

Яд Єгуда · ט

(ט) «Йому буде викуплення»: після того як він отримав своє покарання за мірою й вагою, бо черв'як-обвинувач цілком скасується.

Яд Єгуда · י

(י) «Як написано: бо ось вороги Твої загинуть» — як витлумачено вище, частина III, глава 18, про шкідливих духів.

Яд Єгуда · יא

(יא) Адже вірш розділив їх: «Загибель і смерть сказали», тощо (Йов 28).

Яд Єгуда · יב

(יב) «І їхній вогонь не згасне»: це наступне закінчення вірша теж означає благо — що покарання нечестивих має припинення. Як сказали мудреці в главі «Маком ше-наґагу»: вогонь, який Святий, благословенний Він, створив другого дня тижня, не має згасання в межах світу, як сказано: «Їхній вогонь не згасне». Намір: саме в межах світу він не має згасання, але після припинення цього світу має згасання, як невдовзі буде сказано.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Уже засуджено» тощо. Автор принагідно пояснює кілька тлумачень, пов'язаних із цією справою.

Яд Єгуда · יד

(יד) У Мішні, глава «Га-рое»: усі, хто завершував благословення в Храмі, казали «від світу». Коли міліми зіпсували й сказали, що світ лише один, постановили казати «від світу й до світу». Автор пояснює, що Мішна говорить про Другий храм. У Першому ж храмі, безсумнівно, казали «від світу й до світу» за формулою, встановленою Давидом, який сказав: «Благословенний Господь, Господь, Бог Ізраїлю, від світу й до світу». Це не відповідає словам Раші, який пояснює в Мішні: усі, хто завершував благословення в Першому храмі; після того, як міліми зіпсували, Езра та його суд постановили [нову формулу]; дивись там.

Видається, що Раші вивів це зі сказаного в сьомій главі «Йома»: «І благословив Езра Господа, Бога Великого» — що означає «Великого»? Рав Ґіддель сказав: «Благословенний Господь, Бог Ізраїлю, від світу й до світу». Звідси чути, що до Езри так не казали: інакше в чому особливість Езри? Проте для Раші лишиться трудність зі згаданим Давидом. До того ж мінут не було вкинуто в Ізраїль аж до часу після Езри, за днів Антиґноса із Сохо. Потребує дослідження. [П4244]

Яд Єгуда · טו

(טו) «До світу — дні Месії». Раші пояснює щодо воскресіння мертвих. Але за підходом автора, що Мішна говорить про Другий храм, так

Яд Єгуда · טו · продовження

пояснити неможливо: דמאי שעתא שהשמיעו? — «бо який час, коли сповістили?» [нерівний зв'язок] — справу воскресіння мертвих. Йому зручно пояснити про дні Месії, бо в Другому храмі бракувало п'яти речей, як наведено в першій главі «Йома»; і було це «не у виборі?», לא במבחר? [значення непевне], як сказано в трактаті א"ח?, частина II, глава 28. А їхнє визволення було… якщо удостоїлися, і були від світу до Месії…; [редакційна позначка джерела: кінець речення ще не встановлено]. [П4245]

Яд Єгуда · טז

(טז) А потім, коли міліми зіпсували, повернули давнє вживання: завершувати «і до світу», як було в Першому храмі, щоб не להקות [нерівна форма] заперечників בהשים? [значення непевне]. [П4246] [П4247]

Яд Єгуда · יז

(יז) Спочатку, до того як міліми зіпсували, вони міркували שלא לבד? [«не лише?»; непевний зв'язок] за тим, що сказали мудреці в «Берешіт раба», розділ «Хає Сара»: «І закляну тебе Господом, Богом небес і Богом землі». Рабі Пінхас сказав: поки я не дав Його пізнати Його створінням — «Бог небес»; коли дав пізнати Його створінням — «Бог землі». Так само Раші, благословенної пам'яті, написав щодо вірша «Господь, Бог небес, Який узяв мене з дому мого батька», тощо; дивись у книзі י"פ.

Намір Мідрашу й Раші, благословенної пам'яті, за простим змістом: поки мешканці землі не пізнали Його божественності, благословенний Він, гідні люди покоління не згадували Господа під Іменем «Бог землі». Проте, видається, авторові важко: чому це мало турбувати Авраама та побожних людей того покоління? Адже вони знали Господа, що Він, благословенний, насправді Володар усієї землі, хоча Його божественність іще не була знана на землі. Чому він мав би соромитися називати Його Богом землі? Навпаки, щоб більше розголосити це, їм належало так Його називати.

Тому йому зручно пояснити причину Мідрашу через відхід Шехіни. Як сказано в «Берешіт раба»: «І почули голос Господа Бога, що походжав садом». Рабі Аба бар Кагана сказав: тут написано не מהלך, «ходить», а מתהלך,

Яд Єгуда · יז · продовження

«походжає», — підстрибує й піднімається. Основне перебування Шехіни було серед нижніх. Коли згрішив Адам, перша людина, Шехіна відійшла до першого небозводу; згрішив Каїн — відійшла до другого; покоління Еноша — до третього; покоління потопу — до четвертого; покоління розділення — до п'ятого; содомляни — до шостого; єгиптяни за днів Авраама — до сьомого. Навпроти них постали семеро праведних: Авраам, Ісаак, Яків, Леві, Кегат, Амрам і Мойсей. Постав Авраам і спустив її до шостого, тощо.

Ось чому не хотіли казати «Бог землі»: «оскільки згрішили?», כיון שחטאו?, Господь полишив землю й усунув Свою Шехіну [прогалина у джерелі], аж доки не прийшов Авраам і не почав спускати Шехіну до нижніх. Тоді знову також почали називати Іменем «Бог землі». [П4248] [П4249]

Яд Єгуда · יח

(יח) Німрод, який був «причиною?», עילה?, для покоління розділення, як відомо. Автор назвав його окремо через написане про нього: «Тому кажуть: як Німрод», тощо. [П4250]

Яд Єгуда · יט

(יט) Це за сказаним мудрецями, благословенної пам'яті, у сьомій главі «Йома». РіБЛ сказав: чому їх названо мужами Великого зібрання? Бо вони повернули вінець на давнє місце. Мойсей сказав: «Бог Великий, Могутній і Страшний». Прийшов Єремія й сказав: народи танцюють у Його палаці — де Його страшні діла? І не сказав «Страшний». Прийшов Даниїл і сказав: народи поневолюють Його дітей — де Його могутність? І не сказав «Могутній». Прийшли мужі Великого зібрання й сказали: навпаки, це і є Його могутність, а це Його страшні діла! Його могутність — у тому, що Він приборкує Свій гнів і дає нечестивим довготерпіння. Його страшні діла такі: якби не вони, як міг би один народ існувати серед сімдесяти народів?

А як мудреці поклалися на власну думку й усунули сказане Мойсеєм? Рабі Іцхак, син рабі Еліезера, сказав: вони знають, що Святий, благословенний Він, істинний, тому не брехали Йому. [П4251]

Яд Єгуда · כ

(כ) Один — Даниїл — зменшив і не сказав титулу «Могутній»; другий — Єремія — зменшив титул «Страшний».

Яд Єгуда · כא

(כא) «У тому й іншому»: у титулі «Могутній» і в титулі «Страшний».

Яд Єгуда · כב

(כב) «І ніколи» тощо. Автор принагідно пояснює все, що стосується Мішни про всіх, хто завершує благословення.

Яд Єгуда · כג

(כג) У Храмі не відповідали «амінь», як пояснено там у Ґемарі та в «Тааніт».

Яд Єгуда · כד

(כד) На початку розділу «Екев» сказав: «Не жахайся їх, бо Господь, Бог твій, усередині тебе — Бог Великий і Страшний».

Яд Єгуда · כה

(כה) «Тому»: через пропущений титул «Могутній» він перед цим сказав «Бо Господь, Бог твій, усередині тебе». Тоді більше немає потреби в титулі «Могутній». Тобто…

Яд Єгуда · כו

(כו) …за змістом сказаного Писанням «Нехай не буде в тобі чужого бога, і не вклоняйся чужинському богові. Я — Господь, Бог твій, Який підніс тебе з єгипетської землі» (Псалом 81). Наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали в тринадцятій главі «Шабат»: який чужий бог усередині людського тіла? Скажи: це лихий нахил.

За цим зрозумій намір: тобі не буде видно жодного гріха чи провини; כ"ש המתגברי באל זר — «тим паче ті, хто посилюється чужим богом» [нерівний зв'язок]. Адже «Я — Господь, Бог твій, Який підніс тебе з єгипетської землі», і всередині тебе Святий, а ложе закоротке, щоб розпростертися. Так само й тут намір — «Не жахайся їх», коли Господь, Бог твій, усередині тебе. Тоді, напевно, лихий нахил не зможе проти Нього; тому тобі не слід їх жахатися. [П4252]

Яд Єгуда · כז

(כז) «За цього»: оскільки намір такий, більше немає потреби далі називати також титул «Могутній». Достатньо сказаного «Господь, Бог

Яд Єгуда · כז · продовження

твій, усередині тебе», бо Його дія — давати перемогу, тощо; це і є Його могутність.

Яд Єгуда · כח

(כח) Зі скасуванням лихого нахилу здійсниться сказане Писанням «Шаддай — ми не знайшли Його великим силою». У Єрусалимському Талмуді, глава «Га-рое», сказали: «Ми не знайшли сили й могутності Святого, благословенний Він». Це про майбутнє, коли лихий нахил скасується. Коли лихий нахил хоче перемогти, Його могутність, благословенний Він, відома з того, що Він дає тим, хто боїться Його, перемогу над їхнім нахилом; מה דלא"ה? — [нерозкрите сполучення] — так казати в час його скасування. [П4253]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Отже, ми навчилися» тощо. Відноситься до сказаного вище: як сказали мудреці, вогонь Геєни не має згасання в межах світу.

Яд Єгуда · ל

(ל) Висновок від легшого до тяжчого з витлумаченого в «Берешіт раба», розділ «Ноах»: «Поки всі дні землі — сівба й жнива», тощо. Рабі Юдан від імені рабі Шмуеля бар Нахмані: «Сини Ноя — їхній укладений завіт стоїть повіки; але весь час, коли існують небо й земля, їхній завіт існує. Коли прийде той день, про який написано: “Небеса, як дим, розвіються, і земля, як одяг, зітліє”, — у ту годину “Мій завіт буде порушений того дня”», тощо. Якщо так сказали щодо міри добра, тим більше Геєна скасується після припинення світу. [П4254]

Яд Єгуда · לא

(לא) Отже, з того, що Геєна має згасання, чуємо: у прийдешньому світі немає злої речі.

Яд Єгуда · לב

(לב) Ще сказали в першій главі «Недарім» та в «Авода зара»: у майбутньому Геєни немає, а Святий, благословенний Він, виводить сонце з його сховку.

Яд Єгуда · לג

(לג) «Створений другого дня», після створення світу, — тому скасується, коли скасується світ, як ми сказали. Але порожнина Геєни, яка є однією із семи речей, створених до світу, як відповідає у главі «Маком ше-наґагу», — її існування не залежить від існування світу. Навіть після скасування світу вона існуватиме повіки й буде

Яд Єгуда · לג · продовження

освячена святістю Еденського саду, як згадаємо в главі 7; дивись там.

Яд Єгуда · לד

(לד) Там буде хоровод, про який мудреці, благословенної пам’яті, сказали в четвертій главі «Тааніт»: Святий, благословенний Він, у майбутньому влаштує праведним хоровод в Еденському саду, а Сам сидітиме серед них; кожен указуватиме на Нього пальцем, як сказано: «І скаже того дня: ось це Бог наш, на Нього ми сподівалися», тощо. Насправді цей хоровод буде не в самому Еденському саду, а в порожнині Геєни, що в майбутньому освятиться святістю Еденського саду. Адже так…

Яд Єгуда · לה

(לה) …написано про це: «Бо з учора приготовано Тофет; також він для Царя приготований». Намір: приготований для Царя світу, щоб Він там очолював хоровод. Так і Йонатан переклав за своїм способом: «Цар у світі», מלך בעלמא; дивись там. [П4255]

Яд Єгуда · לו

(לו) «Після того як з’ясовано», як сказано вище: черв’як має загибель, а вогонь Геєни — згасання після припинення світу. Усе ж іще можна сказати, що покарання огидою, згадане в закінченні вірша «І будуть огидою для всякої плоті», триває навіть після скасування світу.

Яд Єгуда · לז

(לז) Проте нам доведеться сказати, що й огида скасується, бо вони мають так очиститися тілом і душею, що почнеться також міра їхнього Творця, благословенний Він [нерівний зв’язок]. Їхні очі будуть чисті, щоб не дивитися на зло: вони не дивитимуться на нечестивих і не споглядатимуть їхнього покарання. Звідси випливатиме скасування огиди.

Це тому, що слово דיראון складене. Як наведено в «Мідраш га-неелам», розділ «Ваєра», сторінка 268: що таке דיראון? די ראון — «досить бачити»: усі скажуть, що досить на них дивитися. Так Йонатан переклав: «Доки праведні скажуть про них: досить ми бачили». Дивись «Зогар», розділ «Трума», сторінка 228. Оскільки чисті очима більше зовсім не дивитимуться на нечестивих, більше не годиться казати про них «досить ми бачили». [П4256]

Яд Єгуда · לח

(לח) «Добра обітниця» — подібність до свого Творця.

Яд Єгуда · לט

(לט) «Що постала в думці» — до гріха Адама, першої людини.

Яд Єгуда · מ

(מ) Отже, що тобі лишається сказати? Очі праведних будуть чисті тому, що нечестиві й бунтівники покаються й виправляться, як сказано вище, глава 3, і ще буде пояснено нижче, глава 7. У світі не буде жодного зла чи нечестивого. Як сказано Писанням: «Нехай скінчаться гріхи із землі»; «більше немає» — за тим, що Брурія сказала рабі Меїру в першій главі «Брахот»: хіба написано «грішники»? Написано «гріхи»! Коли гріхів немає, «нечестивих більше немає».

Яд Єгуда · מא

(מא) Або יתמו буде пояснене мовою цілісності, за тим, як у «Зогарі», «Шлах леха», сторінка 318, витлумачили «У цій пустелі вони завершаться»; дивись там. Тут намір такий: «Нехай завершаться гріхи із землі» — нечестиві покаються й будуть цілісними з Господом. Тоді «нечестивих більше немає»: їх більше не буде в існуванні серед нас і міра кари, коли вже усунено יסבו [нерівна форма; можливе «вони оточать»], чинили нечестя й переселялися, бо… цілісними будуть також… тиша й цілісність при приході винагороди за вчинком; і «Він дасть спокій — хто зробить нечестивим?» [П4257] [П4258]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 5

Хікур Дін — частина V — глава 6

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט

Йоель Моше · 1

«Ми вчили там» тощо. Тут він має намір пояснити, чому Святий, благословенний Він, у майбутньому виправить усе. Адже Він праведний на всіх Своїх дорогах, а міра суду — щоб їхній черв'як не мав ані смерті, ані загибелі. Тому сказав: бо Він уможливив їхню шкоду, за змістом «І Я заподіяв зло», як пояснюється далі. «Відносить до самого себе» тощо: сказав «Я був зобов'язаний», «Я уможливив», тощо. [П4267]

«Заподіювач шкоди

Рама з Фано

Ми вчили там, у законах про шкоду: «Щодо всього, що я був зобов'язаний стерегти, я уможливив його шкоду. Якщо я уможливив частину його шкоди, то зобов'язаний відшкодувати його шкоду так, наче уможливив усю його шкоду». Як же дивно, що цей танна відносить до самого себе прокляття інших! Безперечно, хто є цим танною? Святий, благословенний Він, Який захотів удостоїти Ізраїль заслуги. Він — єрусалимський танна, який навчає легкою мовою, як наведено в Ґемарі щодо кінця першої частини: «Заподіювач шкоди зобов'язаний», חב המזיק. Значення цього — полегшити, а не обтяжити. [П4259]

Йоель Моше · 1 · продовження

зобов'язаний», חב המזיק, — не חייב המזיק, бо він єрусалимець і навчає легкою мовою. «Його земля вгорі» — у таємниці «Той, хто перебуває з ними серед їхньої нечистоти»; це таємниця «одного колеса на землі». Це буде спокутувано нашими добрими діяннями.

«І його нефеш перебуватиме в добрі»: хоча матеріальна нефеш — «він заплатить», הוא ישלם, за змістом «смерть очищає», усе ж його нешама перебуватиме в добрі, тощо. [П4268]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Я зменшив місяць»: і була заповідь не заради неї самої, מצוה שלא לשמה. Дивись нижче трактат «Ем коль хай», частина I, параграф 13. Із цього виплив гріх першого Адама, як вище, ס"ג פ"ט? [непевна адреса]. Зменшення місяця та його звинувачення буде пояснено на своєму місці. «І що це — він уможливив частину його шкоди», ומהו הוא הכשיר את מקצת נזקו [нерівний зв'язок]. «У хатат Господу» — за змістом «Принесіть за Мене спокуту за те, що Я зменшив місяць». [П4269]

«Другий зобов'язаний» тощо: Ізраїль — другий, а Святий, благословенний Він, — перший. Як сказано: «Ми переступали». Це належна сповідь: ми кажемо, що саме ми спричиняємо шкоду, а не Га-Шем, благословенний Він. Святий, благословенний Він, відповів їм: «Навпаки, במטו [неясна форма] — другий як належить», тощо. [П4270]

«І не належать до наділених мазалем» тощо — як сказано в Ґемарі, «Бава камма»: людина має мазаль. [П4271]

Рама з Фано · продовження

Так Він сказав їм: «Діти Мої, не тривожтеся через те, що Я навчив вас: "Заподіювач шкоди зобов'язаний відшкодувати шкоду". Адже Я сказав лише "найкращим із землі". Намір — вилити лють на дерево й каміння, за змістом "І спокутує Його землю, Його народ", וכפר אדמתו עמו, відповідно до простого змісту». [П4260]

У нас є ще очевидніше й необхідніше пояснення простого змісту. Адже мало б бути сказано וכפרה אדמתו עמו, «І спокутує Його земля Його народ», або וכפר באדמתו עמו, «І спокутує Своєю землею Свій народ». Натомість сказано так: «І спокутує Його народ за Його землю» — ту, що вгорі, — покаянням і добрими діяннями. Як ми пояснили в першій частині, главі 13, вірш «І спокутує за святиню». І те, і те — пуп'янок і квітка. [П4261]

Навіть якщо скажеш, що «найкраще із землі» стосується людського тіла, яке, безперечно, є халою світу, усе ж є надія на його кінець, і його нефеш перебуватиме в добрі. Адже «Я, Я — Той, хто стирає твої переступи заради Себе»: «Я заподіяв зло», אשר הרעותי, поклавши закваску в тісто, як витлумачили в трактаті «Сукка». За цим: «Я був зобов'язаний стерегти його — Я уможливив його шкоду», бо потяг людського серця злий від його юності, як наведено там. [П4262]

І ще від самого початку «Я уможливив частину його шкоди», зменшивши місяць; «Я зобов'язаний відшкодувати його шкоду так, наче

Яд Єгуда · א

(א) «Ми вчили там» тощо. Після того як автор пояснив у попередніх главах, що бунтівники й переступники мають виправлення, він подав цю причину: Га-Шем, благословенний Він, прощає переступи заради Себе, бо створив лихий нахил. Тому починає пояснювати все це через Мішну на початку «Бава камма»: «Чотири основні види шкоди» тощо; «Коли заподіяв шкоду, заподіювач зобов'язаний відшкодувати шкоду найкращим із землі. Щодо всього, що я був зобов'язаний стерегти, я уможливив його шкоду. Якщо я уможливив частину його шкоди, то зобов'язаний відшкодувати його шкоду так, наче уможливив усю його шкоду», тощо.

Яд Єгуда · ב

(ב) Як же дивно, що танна говорить від першої особи: «Щодо всього, що я був зобов'язаний стерегти», — і обертає на себе прокляття та приниження заподіювача шкоди. Адже мав би сказати у третій особі: «Щодо всього, що він зобов'язаний стерегти, він уможливив», тощо.

Яд Єгуда · ג

(ג) Це Святий, благословенний Він, Володар Мішни.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Він — єрусалимський танна», Який перебуває в Єрусалимі.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Як наведено в Ґемарі» щодо кінця першої частини Мішни, де навчено: «Коли заподіяв шкоду, зазподіювач зобов'язаний», חב המזיק. У Ґемарі запитали: חב המזיק? Слід було сказати חייב המזיק! Рав Єгуда сказав від імені Рава: цей танна — єрусалимець, який навчає легкою мовою.

Яд Єгуда · ו

(ו) Значення цього закінчення — не обтяжити, як здається з простого змісту, тобто щоб відшкодування було саме найкращим, а полегшити відшкодування. Слова натякають на Ізраїль: коли завдають шкоди своїми провинами, מייתי?, «приносять?» [непевна форма], щоб відшкодувати спричинену шкоду найкращим із землі, тобто Єрусалимом і Храмом, а не своїми душами. Це й є полегшення: вилити лють на дерево й каміння, як написано: «Господь вичерпав Свою лють і запалив вогонь на Сіоні». [П4272] [П4273]

Яд Єгуда · ז

(ז) За змістом написаного וכפר אדמתו עמו: відповідно до простого змісту, земля

Рама з Фано · продовження

уможливив усю його шкоду». Це за змістом «І одного козла в хатат Господу». Тому «Сонце більше не буде тобі денним світлом, і місяць своїм сяйвом не світитиме тобі, бо Господь буде тобі вічним світлом». [П4263]

Учителі навчають: «Яма двох співвласників — другий зобов'язаний». Адже «Ми переступали й бунтували» — належна сповідь, що пробуджує милосердя Всюдисущого. Святий, благословенний Він, сказав: «Діти Мої, міра не така. Натомість: "Другий накрив її як належить" — це постанови мудреців, які роблять огорожу Торі, — "і впав туди віл або осел і помер — він звільнений"». [П4264]

Як сказали вчителі: «Віл, а не людина» — з носіїв першого іконіна, який ми пояснили в трактаті «Ганефеш». Бо впаде той, хто падає, — з тих, кому бракує породжень: «вони для себе — худоба». «Осел, а не знаряддя», כלים: ті не удостоїлися святих діуканін, згаданих там, які справді є другим іконіном. Отже, ці загиблі не належать до наділених мазалем. Тому другий звільнений. «А Я — Той, хто зменшив для них породження за судами Господа — правдивими, разом справедливими. Я в майбутньому доповню їх для них», як ми пояснимо в цих главах. [П4265]

У главі «Хелек» уже витлумачили «Мій Ґілеад, Мій Манасія» про любов Всюдисущого до переступників Ізраїлю, після того як пляму на їхніх

Яд Єгуда · ז · продовження

спокутує за Ізраїль.

Яд Єгуда · ח

(ח) «У нас є ще» інше пояснення простого змісту цього вірша — очевидніше й необхідніше за перше. Адже за першим поясненням є утруднення: мало б бути וכפרה, у жіночому роді, бо говорить про землю?, בהאדמה?, — це жіночий рід. Або мало б бути וכפר באדמתו: Святий, благословенний Він, спокутував Своєю землею за Свій народ. Натомість неодмінно маємо вірш зі зміненим порядком слів: «І спокутує Його народ Його землю». Тобто народ Святого, благословенний Він, спокутує за вищу землю й вищу святиню через покаяння та добрі діяння внизу. [П4274] [П4275]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Навіть якщо скажеш» тощо повертається до пояснення Мішни. Навіть якщо ти не хочеш пояснювати «найкращим із землі» як Єрусалим, Храм і святиню, ובה"ק, як ми сказали, а «хочеш?» — ותרצי? — пояснити це про саму людину, бо вона — хала світу: порох було відокремлено в тілі першого Адама, і це, безперечно, найкраще із землі. [П4276] [П4277]

Яд Єгуда · י

(י) Усе ж значення Мішни — лише полегшення: показати, що є надія на його кінець. Сказано

Рама з Фано · продовження

шатах випрано й вони очистилися. Це є також у барайті рабі Еліезера, глава 17. [П4266]

Яд Єгуда · י · продовження

точно: людина зобов'язана заплатити з боку свого тіла, яке є найкращим із землі; але з боку її нешами — її нефеш перебуватиме в добрі.

Яд Єгуда · יא

(יא) Адже так написано: «Я, Я — Той, хто стирає твої переступи заради Себе». Це означає: через те, що Я створив лихий нахил і поклав закваску в тісто, Я полегшую тобі.

Яд Єгуда · יב

(יב) Як витлумачили вірш «І Я заподіяв зло» та споріднені з ним, у п'ятій главі «Сукки».

Яд Єгуда · יג

(יג) «За цим» тощо. Тобто танна долучає до цього «Щодо всього, що я був зобов'язаний стерегти», тощо. Це слова Святого, благословенний Він, з належним поясненням: «Тому Я полегшив — відшкодувати найкращим із землі: полегшити, бо саме Я створив лихий нахил і взяв на Себе обов'язок стерегти його. Тому Я також уможливив відшкодування його шкоди з боку милості». [П4278]

Яд Єгуда · יד

(יד) Як наведено там, у «Сукці».

Яд Єгуда · טו

(טו) «І ще від самого початку» тощо. Кінець Мішни, «Я уможливив частину його шкоди», навчає: Святий, благословенний Він, сказав Ізраїлю, що цей випадок — Я спричинив вам шкоду — уже трапився зі Мною раніше, під час покарання місяця. Як відомо з вислову мудреців, благословенної пам'яті, у главі א"ט: місяць висунув звинувачення й сказав перед Святим, благословенний Він: «Владико світу! Чи можуть два царі користуватися одним вінцем?» Святий, благословенний Він, сказав йому: «Іди й зменш себе», тощо; аж до того, що Святий, благословенний Він, сказав: «Принесіть жертву за Мене за те, що Я зменшив місяць». Це й рабі Шімон сказав: «Чим відрізняється козел новомісяччя, що про нього сказано "Господу"?» тощо. Це Його слова, благословенний Він, у Мішні: «Я уможливив частину його шкоди». Раніше Я уможливив і приготував також місяцеві часткову шкоду, сказавши йому: «Іди й

Яд Єгуда · טו · продовження

зменш себе». Тому Я взяв на Себе відшкодування шкоди й заповів спокуту на новомісяччя. [П4279]

Яд Єгуда · טז

(טז) Тому, крім спокути, яку Святий, благословенний Він, заповів за зменшення місяця, Бог учинив і це: Сам особисто, благословенний Він, світитиме нам вічним світлом. Як написано: «Сонце більше не буде тобі», тощо (Ісая, 60). Це для відшкодування того, чого Він позбавив нас, зменшивши світло. І це також входить у вислів «Я зобов'язаний відшкодувати його шкоду», тощо.

Яд Єгуда · יז

(יז) «Учителі навчають» тощо. Автор далі пояснює в цей спосіб Мішну в главі «Шор шенаґах»: «Яма двох співвласників: пройшов повз неї перший і не накрив її, і другий не накрив її — другий зобов'язаний». Танна говорить саме про лихий нахил і «закваску людської матеріальності?» — ושאור חומרת האדם?, — названу ямою. Вона належить двом співвласникам: Святому, благословенний Він, Який її створив, та Ізраїлю, який грішить проти своїх душ і посилює силу чужого бога, як сказано вище, у попередній главі. І ми зобов'язані. [П4280] [П4281]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Це постанови мудреців». І коли були מתקני בנים?, «ті, хто виправляє синів?» [непевний зв'язок], нічого не віднімається від їхньої винагороди в майбутньому світі, як пояснено в Зогарі, «Ваєшев», сторінка תכ"ל?. [П4282] [П4283]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Як це» тощо. У трактатах «Га-нефеш» та «Олам катан» пояснено, що нешами мають чотири іконіни. Перший іконін зветься «людина людині», אדם לאדם, і він зі світу Ацилут. Другий іконін охоплює три зображення: нешама, нефеш, руах, — і він зі світу Брія. Третій — з Єцири, четвертий — з Асії; дивись там. [П4284]

Відповідно до них сказано: «І впав туди» — з

Яд Єгуда · יט · продовження

тих, кому бракує породжень, чия нешама ані з Ацилуту, ані з Брії. Це «віл, а не» носії першого іконіна, названі людиною; «осел, а не» носії другого іконіна, який охоплює три священні знаряддя. Натомість — носії решти двох іконінів, які є худобою, наче худоба стосовно перших. Тому вони не мають такого мазаля, як ті.

ובני חיי חד מזכו אלה הוא?, «і сини, життя, один — від

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 6

Яд Єгуда · יט · продовження

заслуги; ці — він?» [нерівна фраза] — те, що залежить від вищого мазаля, відповідно до поясненого в трактаті «Ем коль хай», частина VI, параграф 5. І сказав: «Мудрі мудреці», חכמים מחוכמים, — Тора захищає їх, דאורייתא קא מגינה עלייהו, щоб скасувати עלמתא? [неясне слово], як пояснено в Зогарі там. [П4285] [П4286]

Хікур Дін — частина V — глава 7

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז

Йоель Моше · 1

«І розтопчете нечестивих» тощо. Пояснення вірша таке: праведникам заповідано зробити з нечестивих тісто за допомогою сльози — вона є водою. Через це вони стануть тістом під підошвами ніг праведників. Вода для цього — сльоза утискуваних, השמים עליהם [неясний зв'язок], і сльоза праведників; וכשם נדכות של הק"בה?, «і як ім'я пригнічених Святого, благословенний Він?» [непевна фраза], як нижче. [П4292]

«Не топтатимуть у взутті» тощо. Тому про Мойсея сказано: «Зніми своє взуття зі своїх ніг», тощо. Тому מט"ט зветься шевцем: пояснення — відділити від кліпи. На це натякає של"ך מנעלים, «твої — черевики» [непевна форма], щоб

Рама з Фано

«І розтопчете нечестивих, бо вони будуть попелом під підошвами ваших ніг» (Малахія 3:21). Ось дивовижне провіщення, в якому є милість та істина для іншої групи, переліченої п'ятою. Цього попелу не топтатимуть у взутті, бо врешті він стане святою землею. Його можна замісити при брамах сльози, які не замкнулися. Це не що інше, як позитивна заповідь для праведників: бути тими, «хто проходить долиною плачу» — це Геєна, — щоб оживити цих загиблих. Так зробив Єзекіїль, ожививши мертвих; написано: «І провів мене довкола них, довкола» (Єзекіїль 37:2). Так само й праведники, які бояться Його імені, благословенний Він, згадані Малахією наприкінці його пророцтва, пройдуть долиною плачу. [П4287]

Для загального задуму цього вірша досить пояснити його за простим змістом: вони плачуть там у молитві

Йоель Моше · 1 · продовження

відділити святе від нечистоти. Це таємниця того, хто не має взуття на ногах. [П4293]

«Тим, хто знає драбину», ליודעים סולם, тощо: дивись вище, частина III, кінець глави 16. [П4294]

«Моє благання в домі Моєї молитви» тощо — відповідно до того, що Святий, благословенний Він, також молиться. Яка ж Його молитва, благословенний Він? «Нехай буде воля, щоб Моє милосердя здолало Мій гнів». У домі Моєї молитви приведуть Ізраїль, названий «дочкою Моїх розсіяних», בת פוצי, від вислову ויפץ, «і розсіяв». Адже вони будуть розвіяним попелом, а потім стануть вдоволенням переді Мною.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Ось троє співучасників» тощо: один — сльоза утискуваних, другий — сльоза праведників, третій — молитва самого Га-Шем, благословенний Він. Це й означає: «благословеннями вкриється», вдягнеться Га-Шем, благословенний Він, названий Учителем. «Благословення» тут у значенні молитви.

«Щоб долучити те, що ми згадали» тощо: слово גם долучає Га-Шем, благословенний Він, як вище. Дивись про цей вірш у книзі כי, частина III. [П4295] [П4296]

Яд Єгуда · א

(א) «І розтопчете» тощо. Автор переходить до пояснення також цього вірша наприкінці Малахії, наведеного в барайті вище, глава 8, щодо п'ятої групи — тих, у кого більшість становлять провини, і переступників тілом. Це пояснення як доброго провіщення людям цієї групи: як вони також будуть виправлені; а не як злого провіщення, яким воно здається за простим змістом. [П4297]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Цього попелу» — хоча про нього сказано «під підошвами ваших ніг», і мудреці, благословенної пам'яті, сказали про це: «Їхня нешама згорає, Геєна

Рама з Фано · продовження

й благаннях. Від безлічі їхніх сліз та сліз тих, хто згрішив проти своїх нефашот і пробудиться до плачу разом із ними, «джерелом зроблять її» — ту долину. Подібно до води, що б'є ключем, згаданої Єзекіїлем: вона в майбутньому вийде з-під порога гейхалу, як ми вчили в «Шкалім» і «Міддот». Це й є очищення Геєни, про яке ми говорили. [П4288]

І з цим пробудженням Бог пошле щедрий дощ та окропить їх чистою водою — з верхніх вод, що висять завдяки слову, для тих, хто знає їхню таємницю. Звідти — скарбниці роси воскресіння мертвих. Тоді й від цих загиблих «благословеннями вкриється Учитель». Вони «йтимуть від сили до сили», доки по довгому часі не будуть причислені до праведників. Це вибране військо, яке «постане перед Богом на Сіоні». [П4289]

Можна пояснити слово «також», גם, як таке, що долучає сказане Софонією від імені Господа: עתרי בת פוצי יובילון מנחתי, «Мої благальники, дочка Моїх розсіяних, принесуть Мою мінху» (Софонія 3:10). Тобто עתרי — Моє благання в домі Моєї молитви: «Нехай Моє милосердя здолає Мій гнів», — і решта молитви. Саме вони приведуть «дочку Моїх розсіяних», בת פוצי: адже ті будуть зневаженим, розвіяним попелом, щоб згодом стати вдоволенням переді Мною. Це і є «Моя мінха», מנחתי. [П4290]

Отже, ось троє співучасників пробудження милосердя до

Яд Єгуда · ב · продовження

вивергає їх, а вітер розвіює їх під підошвами ніг праведників», — усе ж задум не на зло й ганьбу: не сказати, що праведники топтатимуть його. Так, на перший погляд, також здається з вислову ועסותם, що означає топтання, як написали тлумачі. Адже врешті він стане святою землею, коли ці нечестиві проллють свої сльози потоком у повному покаянні. Тоді цей розвіяний попіл… [П4298]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Придатний до замішування» — у добре тісто цими сльозами — і буде виправлений, бо брами сльози не замкнулися. Оскільки так, певно, не годиться казати, що топтатимуть його. Натомість ועסותם — від слова עיסה, тісто: попіл нечестивих стане придатним тістом. А сказане «під підошвами ваших ніг»…

Яд Єгуда · ד

(ד) «Це не що інше, як позитивна заповідь для праведників»: пройти всередині Геєни, щоб також своїми сльозами оживити згоріле від нешами цих нечестивих. Відповідно, намір вислову «під підошвами ваших ніг» — на добро нечестивим і на розраду: сказати, що попіл буде виправлений тоді, коли підошви ніг праведників пройдуть долиною

Яд Єгуда · ד · продовження

плачу. Як було з мертвими, яких оживив Єзекіїль: Святий, благословенний Він, провів його סביבי, «довкола мене» [нерівна форма], як написано ויעבירני, «і провів мене», тощо (Єзекіїль 37). [П4299]

Рама з Фано · продовження

бунтівників і переступників після того, як вони зотліють у своїй провині: сльоза праведників, коли вони проходять долиною плачу; сльоза самих утискуваних, як витлумачили про них у главі «Осін пасін» («Ерувін», 19a); «також благословеннями вкриється Учитель» — щоб долучити те, що ми згадали. [П4291]

Яд Єгуда · ה

(ה) Так само й тут праведники пройдуть довкола нечестивих, ходитимуть у Геєні, щоб оживити їх. Це й сказав Малахія наприкінці свого пророцтва: «І засяє для вас, тих, хто боїться Мого імені, сонце праведності й зцілення», тощо; «І розтопчете нечестивих», тощо.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Пояснити його також за простим змістом»: ועסותם — від вислову про топтання. Задум такий: ступання праведників припаде на нечестивих, бо й вони пройдуть долиною плачу. Так само ועסותם можна пояснити через עסיס רמונים, гранатовий сік: це сік, що виходить із них, як також пояснили тлумачі. За нашим способом це буде назвою сліз. Тобто ועסותם — сік і сльози тих, хто боїться Його імені, благословенний Він, припадуть на нечестивих, «бо вони будуть попелом», тощо, коли праведники пройдуть долиною плачу.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Джерелом зроблять її». Як написано: «Ті, хто проходить долиною плачу, джерелом зроблять її; також благословеннями вкриється Учитель. Ітимуть від сили до сили; постане перед Богом на Сіоні». Мудреці, благословенної пам’яті, у главі «Осін пасін» пояснили «Ті, хто проходить долиною плачу» про нечестивих. Авторові ж зручно пояснити це також про праведників.

Яд Єгуда · ח

(ח) «Згаданої Єзекіїлем» (47).

Яд Єгуда · ט

(ט) У «Шкалім», глава 6, та «Міддот», глава 5.

Яд Єгуда · י

(י) «Це й є» — של?, «що належить?» [нерівний зв’язок]: це джерело — очищення Геєни, про яке ми сказали в главі 5: вона в майбутньому очиститься та освятиться святістю саду. Бо це джерело виправляє нечестивих усередині неї. [П4300] [П4301]

Яд Єгуда · יא

(יא) «І з цим пробудженням»: нечестиві пробудяться до плачу разом із праведниками.

Яд Єгуда · יב

(יב) «Що висять завдяки слову» Святого, благословенний Він, як відомо з вислову мудреців, благословенної пам’яті, у «Берешіт раба».

Яд Єгуда · יג

(יג) «Тим, хто знає їхню таємницю»: мається на увазі вища Хохма, як пояснено вище, частина IV, кінець глави 17. Дивись у «Пардесі», брама найменувань.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Звідти — скарбниці роси» та потік життя, який сходить до Тіферет, як каже Писання: «Бо моя голова наповнилася росою».

Яд Єгуда · טו

(טו) Сказане (Софонія 3): «З-за річок Кушу Мої благальники, дочка Моїх розсіяних, принесуть Мою мінху». Тлумачі пояснили, що народи приведуть як мінху Ізраїль, названий עתרי בת פוצי, «Мої благальники, дочка Моїх розсіяних», тому що Святий, благословенний Він, прихилився до їхнього благання у вигнанні, куди розсіяв їх. Автор же, за своїм способом, пояснює עתרי як «Моя молитва». [П4302]

Як сказано в першій главі «Брахот»: «Звідки, що Святий, благословенний Він, молиться? Бо сказано: “І звеселю їх у домі Моєї молитви”. Написано не “у домі їхньої молитви”, а “у домі Моєї молитви”. Це навчає, що Святий, благословенний Він, молиться. Про що молиться? Рава сказав: “Нехай буде воля переді Мною, щоб Моє милосердя здолало Мій гнів,

Яд Єгуда · טו · продовження

щоб Моє милосердя переважило Мої міри, щоб Я поводився зі Своїми дітьми за мірою милосердя й увійшов до них за межу суворого права”». Намір вірша такий: עתרי, Моє благання, і Моя молитва — вони принесуть як мінху розвіяний попіл нечестивих. Це й означає בת פוצי, «дочка Моїх розсіяних». [П4303]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Ось троє співучасників» тощо: сльоза праведників — перша, сльоза нечестивих — друга. Як витлумачили у главі «Осін пасін» сказане: «У долині плачу джерелом зроблять її»,

Яд Єгуда · טז · продовження

тощо. «Ті, хто проходить», עוברי, — це люди, які переступають волю Всюдисущого; «долина», עמק, — їм поглиблюють Геєну; «плачу», הבכא, — вони плачуть і проливають сльози, наче джерело шіттін, тощо. І є в цьому ще третій — молитви Святого, благословенний Він. Це й завершує: «Також благословеннями вкриється Учитель». [П4304]

Яд Єгуда · יז

(יז) Щоб долучити молитви, які ми згадали.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 7

Хікур Дін — частина V — глава 8

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל

Йоель Моше · 1

«Судитиме серед народів, повний тіл». Можна висловити тут гарний натяк: י”דין ב”גוים מ”לא ג’ו’י’ת — початкові літери ג’ש’ם ב”י’ו’? Так само ג’ש’ם נ’ד’בות י’עטה מ’ורה — початкові літери ג’ש’ם ב”י’ו’? [П4311]

«Про неї написано “Розірвав Своє слово”». Знай: ці шати — шати Брії, з того погляду, що вони охоплюють усі Імена. Це таємниця трьох разів на рік: сказано «Як приходить бачити, так приходить бути побаченим», тощо. Це й таємниця вислову לפי כבודי מכבדי היו ינחלים, «відповідно до моєї слави — ті, хто мене шанують, були ינחלים» [нерівне завершення], тощо, щодо первоплодів. Із цього боку це Його

Рама з Фано

Слово יעטה, «огорне», у цьому місці недалеке від того, що витлумачили про вірш «Судитиме серед народів, повний тіл», ידין בגוים מלא גויות. Завдяки святим, які померли, залишивши цей світ, заради освячення Його Імені, благословенний Він, і викарбувані на Його пурпуровій мантії, — про неї написано «У день лиха розірвав Своє слово», — тоді, у час прихильності, Він огорнеться нею, бо вони пролили сльози, наче потік. Їхня праведність стоїть перед Ним, благословенний Він, навіки, щоб виступати на захист усіх ослаблих. Це пурпурова мантія, яка охоплює всі Його міри, шати горішнього Провидіння, й виправдовує його суди. Про неї сказано: «І всі Мої шати אגאלתי». Тобто Я викуплю їх у майбутньому, як уже викупив їх. [П4305]

Адже спершу вони були заплямовані

Йоель Моше · 1 · продовження

пурпурова мантія. У час помсти Він судитиме серед народів у цьому вбранні, бо тоді на ньому всі нешами святих. Це — «повний тіл»: від їхньої сили Його помста. У цей час Він також зробить із них шати. [П4312]

«Про неї сказано “І всі Мої шати אגאלתי”». Це слово зі спільними значеннями: має два пояснення. אגאל — від מגואל בתיהם?, «забруднений, їхні доми?» [нерівне поєднання], і від ג’ גאולה, «три — викуплення» [непевний зв’язок]. Так само це слово, складене з минулого й майбутнього: גאלתי — минулий час, а доданий алеф у אגאלתי повертає його в майбутнє.

Йоель Моше · 1 · продовження

Пояснення таке: тут, у час убивства, було два значення. Перше — було забруднене кров'ю вбитих; друге — через це їх викуплено від обвинувача, що стояв проти загалу. Так і в майбутньому: Я забрудню його кров'ю вбитих — їхніх убивць, בדם ההרוגים הרוגיהם, — і воно також буде викуплене від завіту праотців, חי"י [нерозкрите скорочення], який у заставі в нас. Коли Він виконає Свою обіцянку, буде викуплений. [П4313]

«Зі слів Ісаї» тощо. Щоб зрозуміти ці його слова, слід придивитися до книги קינות פתרם [непевна назва], при вірші «Сидять на землі, мовчать», аркуш 22б, наприкінці. Ісав охоплює постать кліпи. Три перші [міри] кліпи, що звуться головою, — אין להם [«немає в них»; неясне завершення], бо вона близька до הקדוש הראש פתנים אין ו"ד מעוט זה [неясний ряд про святе, голову зміїв і зменшення]. Вони включаються у святість із боку суду, міри Ісаака. Це — «Хіба воно не приховане в Мене?» У всій голові немає жодного стану, ближчого до святого, ніж уста. Уже «розтрощив голову над великою землею»: голова

Рама з Фано · продовження

кров'ю страчених царською владою, і цим викуплені з обвинувачення, спрямованого проти загалу. Так само вони мали бути заплямовані кров'ю вбивць і викуплені від завіту праотців, у заставі якого вони перебувають. Тому в цьому шанованому дієслові ми навчилися сенсу спільності значень і їхнього поєднання: «Той, хто зберігає істину навіки». [П4306]

З цих слів Ісаї ми достеменно дізналися, що Він судитиме й «повного тіл» — це Ісав, улюблений син Ісаака, носія суду. Ісав «повний тіл» у сенсі «бо здобич у його устах» — за нашим поясненням, якого вже удостоїлося багато людей через коментатора сувою «Ейха» шляхом таємниці. Він назвав свою працю «Кінат старім», при вірші «Сидять на землі, мовчать»; дивись там. Це глибокий виклад, украй потрібний тут для завершення пояснення стирання потомства Амалека, що випливає з цього суду. Коли вся постать збереться, щоб стати здобиччю в устах Ісава, як там пояснено, тоді Амалек буде засуджений до двох додаткових стирань: одного з уст, другого з носа, таємниця якого — небо, а уста під ним, як знає той, хто звик до Ідри. Це намір вірша «Стираючи, зітру пам'ять Амалека з-під неба». Тобто міра довготерпіння, доручена носієві носа, зовсім не діє щодо Амалека — ані вона, ані її частина. [П4307]

Ім'я спричиняє це. Адже Амалек, голова супротивників, так названий

Йоель Моше · 1 · продовження

включена у святість у таємниці голови Ісава, похованої в лоні Ісаака. Досі — слова תבוריו? [непевна форма] згаданого; дивись там. Пояснення: здобич, тобто всі народи, буде виправлена в його устах. Тому він зветься «повний тіл»: голова Ісава близька до святості, вона в лоні Ісаака, а всі народи — здобич — будуть виправлені у стані уст голови або носа. Проте Амалек буде засуджений до двох смертей: однієї з неба, тобто носа, який називається Тіферет у «Пардес», брамі «Ерхей га-кіннуїм», а також з уст — תפ"ת השמי"ם [непевна форма]. ומה' עלי יהיה לו תיקון? לעמלק כי"א באוזן — «і від… йому буде виправлення? Амалекові, כי"א, у вусі» [нерівний зв'язок], як буде сказано. [П4314]

«Побиття камінням, спалення, страта мечем і задушення — у цьому порядку» тощо. Ця справа дуже глибока, і важко збагнути намір автора. Він написав, що Амалек у чотирьох своїх поєднаннях є знаком чотирьох судових страт. Спочатку виникає трудність: будь-яке слово з чотирьох літер має двадцять чотири перестановки, а тут написано чотири. До того ж де в цих

Йоель Моше · 1 · продовження

перестановках натяк на чотири судові страти? Я спитав мого вчителя, святого мужа, великого кабаліста, нехай живе, рабі ש"ן שוקן? [непевне ім'я й скорочення]. Він дав мені цю відповідь. Але й я, малий Моше, висловлю свою слабку думку далі, після відповіді, яку дав наш учитель рабі Ельханан, благословенної пам'яті. לע"נ כאלחנן? [неясна вставка]. Кожному, хто уважно придивиться, добре заглибившись розумом, — אזי שר הולך הוא עמק המלך על כל החכמים האלו רבי עילאי? ויק"ל [нерівний ряд зі словами про князя, царську долину та мудреців]. Через них будуть пояснені всі місця, на які вказав автор, благословенної пам'яті, зокрема בנעלמ"ט [нерозкрите скорочення] щодо голови Ісава, похованої в лоні Ісаака, тощо. [П4315]

Насправді вся ця глава й наступна не мають жодного розуміння для того, хто не обізнаний із високими вченнями на висотах, вище й вище. Особливо — те, що згадаємо: початок справи з її кінця в цій главі, де він завершив словами «І написано: "Бо мить — у Моєму гніві"» тощо; «початок укорінення зовнішніх сил — у носі» тощо. Що це і чому саме в носі?

Рама з Фано · продовження

за עמל, עמק, מלק, עלק. Це чотири суворі кліпот: побиття камінням, спалення, страта мечем і задушення — у цьому порядку. Усі вони здійснилися над Валаамом, як витлумачили у главі «Хелек». Тут нам потрібні володарі таємниць Тори, які сказали: як у святості Мойсей усередині, Яків зовні, так Валаам усередині, Амалек зовні. Якщо замінити бет на куф за відомим алфавітом, їхні імена виявляються однаковими. Отже, Валаам рівноцінний Мойсеєві, як ми пояснили. [П4308]

Тому Мойсей написав розділ про Валаама. Це сувій, який Мойсей передав Ісусові Навину; його початок — «І дав Мойсей коліну синів Рувима», а кінець — «А коліну Левія Мойсей не дав спадку» тощо. Там написано: «І Валаама, сина Беора, віщуна, сини Ізраїлю вбили мечем разом з убитими ними». Звідси витлумачили щодо нього чотири страти. У цьому вірші пояснено його провину й кару. Оскільки цей розділ малий, Ісус Навин приєднав його до своєї книги — так само Ісая вчинив із двома віршами, які пророкував Беері, батько Осії. Дивись трактат «Ем коль хай», частина II, розділ 1. [П4309]

Натяк на згадані чотири кліпот у імені Амалека подано шляхом поєднання, який прийшов до нас у трактаті про воскресіння мертвих щодо слова רטפש. Воно охоплює лікування кожної рани, забою й свіжої виразки чотирма відомими діями ручного лікування. Це теж одна з дивовиж нашої мови — святеє

Йоель Моше · 1 · продовження

Насправді це завершення пояснює загальний зміст усієї глави; воно дуже глибоке, як автор тут підкреслив: נלמד כי הוא?, «вивчимо, що він?» [непевний зв'язок], «глибокий виклад» тощо. Тому я загально поясню тут деякий вступ до цього для того, хто звично навчається, входить і виходить у вченнях довгого Ацилуту.

Ось він. Перед першим Ацилутом, тобто десятьма сефірот — десятьма точками, — був Адам Брії, який є Адамом Кадмоном перед усіма давніми. Він зветься [Адамом] Брії щодо попереднього відкриття шат, названого Адамом Ацилуту, тобто відкриття йода Гаваї. Цей Адам Кадмон — відкриття ге Гаваї. Із цього Адама Кадмона вийшли десять точок, що мали стати Ацилутом, Брією, Єцира й Асією, у такий спосіб. Кожен людський парцуф має чотири подихи. Один виходить із волосся голови, із черепа; це стан хаї, тобто сила йода Гаваї, Ім'я 72 — Гавая із заповненням йодами. Другий подих виходить з отворів вуха й відчувається сильніше: коли затулити вухо, усередині чути звук, бо подихові заважають вийти. Подих, що

Йоель Моше · 1 · продовження

виходить каналами волосин, не так відчутний. Другий — стан нешамами, сила ге Гаваї, Ім'я 63. Третій подих — з отворів носа; він відчутніший від «трьох перших?», מג' הראשונות?, і בראה לעין, «видимий оку» [нерівна форма]. Це стан руаха,

Рама з Фано · продовження

святих. Написано «Бо мить — у Його гніві», כי רגע באפו: початок укорінення зовнішніх сил — у носі. Унизу вони будуть скасовані, але їхнє буття у святості стоїть навіки. Амалек же буде стертий звідти разом зі своїм коренем. Від нього лишиться лише тонкий слід, запечатаний і прихований вище від носа, як буде пояснено далі. [П4310]

Йоель Моше · 1 · продовження

вав Гаваї. Четвертий подих — з уст, більш відкритий, ніж три перші; стан нефеш, остання ге Гаваї. [П4316]

Хоч про цього Адама Кадмона зовсім не можна говорити як про людський парцуф через Його тонкість і піднесеність, ми уподібнюємо Його людському парцуфу відповідно до того, що може збагнути людський розум. Ось так: про перший подих, із черепа, ми зовсім не маємо вчення щодо цих точок; починаємо лише з отворів вуха. Звідти виходить один подих і вдягається нижче від себе: досягнувши подиху носа, — усередину нього. Звідти обидва сходять; досягнувши подиху уст, вдягаються в нього. Потім цей подих уст виходить і робить מרקיעותיו? [непевна форма] десять посудин, десять точок. Тобто подих вуха закінчується біля «колоска бороди», שבולת הזקן. Відтоді вниз сходять лише два подихи — носа й уст. Тому Кетер отримує своє освітлення, коли постає з точки «колоска бороди», і розбиття ніяк не може панувати над ним. А ס"ג отримують הארכם? [неясну форму; буквений ряд збережено] також там. Лише שכבר לוקח, «що вже бере» [можлива нерівність читання], саме світло вуха, тобто прямо, без בכי אוזן בלילות? [неясного змішання зі згадкою вуха]. Але Хохма й Біна отримують світло вуха у стані, що включає ובלחיכך? [неясне слово] два подихи. Тому в Хохми й Біни розбиття немає на лицях, а лише на задніх боках. Натомість ז"ק [непевне скорочення] постали від пупа Адама Кадмона й далі вниз, де світла вуха зовсім немає; тому розбилися й упали. נם צ"ל? [неясна вставка]. [П4317]

Перше, дуже тонке буття для трьох перших [сефірот] постало зі світла вуха, тому вони отримали від нього освітлення. А шість кінців, які є Зеїром, мають початок свого кореня у світлі носа; Нуква Зеїра — у світлі уст. Тому «все, що має руах життя в його ніздрях», — саме «в ніздрях», — померло, впало й розбилося. Причина розбиття — щоб зовнішні сили, які вже потроху виокремлювалися з усієї їхньої святості через безліч сходжень усіх світів у світі Ейн-Соф — тисячі тисяч світів, без числа, — і так само цей Адам Кадмон… [нерівний перехід]. Уже настав час, після виходу посудини Біни, щоб зовнішні сили відділилися від святих: їхня зовнішність уже була помітна й відчутна. Вона зветься зеленою лінією: «при вході гріх цей лежить», של פתח חטאת זו רבץ. Тому сталося розбиття לפשוט כלים?, «щоб зняти посудини?» [непевно], які вийшли з Біни. Зелена лінія дуже міцно приліпилася до них. Вона зветься зеленою лінією, бо спочатку була лише чиста білість, а тут уже стала помітною зміна білості. Початок зміни білості був зеленим, однак іще не цілком зеленим, а лише дещо зеленавим. Це зветься лінією тогу. Весь світ, що постає, називається לע"ז [непевне скорочення] світом тогу. Йому належало впасти з високого даху в глибоку яму, щоб розсипатися й розколотися, як у пшениці через перемелювання висівки відділяються від тонкого борошна. [П4318]

Щойно при їхньому падінні зовнішні сили відділилися від святості, вгорі відразу постало нове буття. Це через Ім'я 72 в Адамі Кадмоні: спочатку воно не дало своєї частки, а тепер також поєдналося з Ім'ям 63 у цьому Адамі Кадмоні, щоб вивести святе буття, назване царем Гадаром, — «сяйво Йому», певно. Воно охоплює Атіка, у якому кілька парцуфів, один усередині іншого, у виправленні: Атік та Аріх тощо. Потім ноги Атіка простяглися до місця уламків, що впали. Він прийняв у свої ноги

Йоель Моше · 1 · продовження

«святих, які в землі Едому», підніс їх угору, і вони виправилися. בעבורו תקול' כי? [неясний причинний зв'язок]: Ім'я 72 Адама Кадмона не мало в них частки, та й вони не були поєднані, а були окремими точками. Тобто три перші не були зв'язані з сімома нижніми; голова й тіло не були разом. Тому שבירכי? [неясне слово]; Ім'я 72 — Ім'я 72 Адама Кадмона — спочатку не приєдналося, щоб вони розбилися й кліпот відділилися, як сказано. Але після відділення святість піднесено вгору й виправлено: вона стала шатами поширення трьох перших, тобто трьох голів — דל"לא ולא"ין ודאר"ך? [точні непевні позначення], як докладно пояснено на своєму місці. Отже, голова й тіло приліпляться одне до одного. [П4319]

Тому зовнішні сили, які лишилися внизу, не були піднесені й не виправилися цим виправленням, лишилися у своєму першому стані. Їхня голова зовсім не сполучена з тілом: вона схована вгорі, на попередньому, вищому від них щаблі, із якого вони вийшли. Це десята посудина, точка Малхут, кінець десяти святих посудин, стан «великої землі», яка охоплює всіх нижніх, у сенсі קל רבה אמונתיך [нерівний початок вислову «велика Твоя вірність»], поясненому всюди. [П4320]

Це — «судитиме серед народів»: голову над усіма, тобто Ісава, як відомо. Він названий «повним тіл», бо на його шатах зображені всі постаті світу, всі колісниці зовнішніх сил: усі звірі, худоба, змії, серафи й подібні. Вони — шати для нешам Ісава, а він — їхня внутрішність і життєвість. Цей «повний тіл», Ісав, — «розтрощив голову»: його голова — все його єство, і вона над «великою землею», як вище. Тому написано «Нехай докорить Господь» тощо; «докорить Сатані», навіть ג"ש ע"ב? [непевне скорочення], «що струмує й випорожнений», שנובע והוערה. Тобто немає жодної речі, навіть у кліпот, яка не мала б життєвості святості. Лише у святих парцуфах горішня свята життєвість справді приліплена до них, усередині них. Це — «і перебуватиму всередині них», буквально: 248 членів нешами в 248 членах тіла. Адже й їхня голова, яка є переходом для всієї життєвості, що приходить згори, сутнісно приліплена до тіла; тому сама

Йоель Моше · 1 · продовження

святість перебуває всередині тіла. [П4321]

Але в кліпот голова схована вгорі. Вся життєвість, що приходить до них згори, неодмінно має пройти через голову, адже всяке горішнє світло сходить у тіло за порядком: спершу в голову, звідти — у тіло. Оскільки тіло не сполучене з головою, як світло зійде з голови в тіло? Натомість усе світло лишається в голові, і звідти вона кидає й освітлює здалеку всередину тіла лише освітлення — עצמיותו, «його сутність» [нерівний зв'язок]; це легко зрозуміти. הרי נב? שנובע, «ось נב? — що струмує» [непевно]. Однак עד, «аж доки» [зв'язок неясний], посудини їхнього тіла випорожнені від святості, яка є їхньою життєвістю, як вище. Тому за життя вони мертві: «Голову відтяли — і не помре?» Це розділення між Лівнат га-сапір, кінцем станів Малхут, «великою землею», — у тому палаці всі нешами, як відомо, — та отвором великої безодні, колісницею всіх зовнішніх сил, як відомо. Як саме їхній Ейн-Соф разом із їхнім черепом не сполучені з рештою тіла, — довга справа, таємниця дракона, про якого написано, тощо. Це таємниці, й належить берегти славу свого Творця. [П4322]

Тому щодо кліпот кожен, хто додає, зменшує: їхній Ейн-Соф не сполучений із їхніми десятьма, отже, їх одинадцять. Ось додано одне до десяти у святості. Проте те, що нині є їхньою вадою, — מאחר שבאדם גריעותם בע"ה [нерівна форма], — у майбутньому буде очищенням їхнього виправлення. Тоді вже вичерпаються всі нешами в тілі першого Адама, כאיפתו? [неясне слово], поясненому в мідраші. Внизу більше не лишиться жодної іскри святості, яку треба було б підняти вгору: вся святість уже випорожниться з нижніх зовнішніх сил. Вони зовсім не матимуть буття, бо без святості немає буття, ס"ו? [непевне скорочення]. Те, що лишиться, стане попелом. Адже зло витрачає саме себе, а вогонь скасовується, спаливши приліплене до нього; при завершенні своєї дії він скасовується й лишає тільки тонкий попіл — ніщо й тогу. Його переклад — צדיא, «спустошене», порожнє від усієї святості. Цей попіл приліпиться до підошов ніг святих праведників: це останнє очищення для них. Так від буття зла зовсім нічого не лишиться, крім

Йоель Моше · 1 · продовження

їхнього кореня, що лишився у святості. [П4323]

Відбудеться це так. Цей попіл знову стане тістом завдяки сльозі з джерела, на яке перетворять її ті, хто проходить долиною плачу, як пояснено в попередній главі. Хто придивиться до Зогару, «Шмот», сторінка 28, — «усе, що Святий, благословенний Він, робить унизу, усе натякає на те, що вгорі» тощо, — побачить там дивовижні речі. Ось польовий камінь: він розкладається, знову віддається на спалення й стає попелом. Потім у тому самому вогні перетворюється на чисту, сапфірову речовину — скло. Воно назване за останнім очищенням: із темної речовини поставало сапфірове тіло. Так само тіло нечестивого стає склом із попелу, бо людина — буквально польовий камінь. Саме після розкладання й הכ"ל? [непевного скорочення], після цього, — адже воно забруднене земним порохом, як відомо зі Зогару, «Трума»; вникни: дивовижна справа для того, хто розуміє. [П4324]

Тому Авраам сказав «А я — порох»: כשאל עפר, «коли… до пороху» [нерівна форма], повернеться й розкладеться на порох; тоді знову стане поживою для вогню, ביהיו? [неясне слово], попелом. Це — «і попіл». Тому він удостоївся пороху соти: вона переносить провину, שנעשה את העון זכר לקליפה שבכרסם? ואין לו זכרותי? [неясний зв'язок про провину, самця кліпи та згадування/чоловічий початок], і вона переносить його завдяки заслузі. Цей порох дещо виправлено: розклався й розчинився, מאכלו עפר [нерівне поєднання], у воді, де стерте попереднє Ім'я, — цим виправляє. Так само попіл корови — джерело судів, як відомо: פ"ר, פ"רה. Це אפ"ר, попіл: алеф пом'якшує суди в таємниці אד"ני, де алеф пом'якшує ד"ין, суд, як відомо з таємниці א"ך ה' ד"ין הוא נמי שכ"ה ה' אד"ני [непевний літерний ряд]. [П4325]

Це — «І міситимете нечестивих, бо вони будуть попелом» тощо. Тобто всі чотири подихи у виправленні святості, як вище, допомагатимуть цьому очищенню. והי הבל יי ק"מח [неясне поєднання подиху, літер і борошна], утворене із цього тіста, очищеного подрібненням зубів у роті. Уста — стан, ближчий до відкриття, ніж ніс і вухо. Тому початок його виходу був із подиху

Йоель Моше · 1 · продовження

уст, як вище: звідти вийшли й туди повернуться, в уста, бо всі пом'якшаться в устах. ואשם קנינו? [неясне продовження]. Щоб зрозуміти це, придивись до зошита р'"? Саруга, надрукованого в книзі «Новлот хохма». Це зі «Сіфра ді-цніута»: хвіст змія, кінець усіх судів, הרע"י? [непевне слово], — в устах самого змія; дивись там. Тоді їхня плоть цілком розтане; від них лишиться лише голова, схована у святості, разом із тією дрібкою, очищеною вкінці. Вона лишилася після всіх очищень цього світу, ב'י [неясний зв'язок]: ми не могли очистити більше, аж до волосини. А Святий, благословенний Він, входить на волосину; так само Він прискіпливо судить праведників до волосини. [П4326]

Тому праведники не мають спочинку навіть у прийдешньому світі: весь час вони підносяться зі щабля на щабель, бо очищуються знов і знов. Шати, які не гідні піднестися до їхнього високого місця, знімаються з них у світі під ним: там духовна тонкість не така велика. Це жертва, яку горішній первосвященник приносить на горішньому жертовнику. Шкіра того всепалення лишається йому: «священникові буде». Бо спершу, при сходженні в цей світ, вона не була такою ясною й чистою, як тепер, коли праведник зробив її такою, здобув її й очистив дещо від її пороху. Це винагорода служіння первосвященника: שנשלחן צדיק והותתכו? [неясні слова], «сила Богові» — він додає сили й могутності горішньому почту. А та жертва — цей горішній первосвященник, який приносить буквально עול איש, «ярмо людини» [нерівна форма], — це праведник. Ось винагорода первосвященника: шкіра цього всепалення, яке він приніс і підніс угору священникові, וגם אב"ה כ"ג ודאי [неясне скорочення з повтором первосвященника], — «та шкіра не буде первосвященникові, який її приносить». Досить цього. [П4327]

Отже, всі зовнішні постаті збирають свій руах, нешаму й життєвість в уста Ісава, корінь усіх зовнішніх сил; стають йому здобиччю в його устах. Тобто יולא גויות? [непевне написання] — усі форми постатей звірів, худоби й подібних. Це — «здобич у його устах». Також він — היות כח"ת ג"ס צי"ד כס"ת? [неясний літерний ряд]. Голова Ісава, схована у святості над великою землею, теж

Йоель Моше · 1 · продовження

буде прихована разом із залежним від неї. Це вислів «здобич у вустах» Ісаака. Зрозумій це, а також слова мудреців та їхні загадки у בלחנטי? [непевна форма імені]. Хоч ніколи не було наміром בלחנטי?, а також того, хто там це сказав, говорити про цю справу, усе ж ті слова правдиві. І з чийого лона вони вийшли? Рабейну Моше Кордоверо, благословенної пам'яті, каже буквально як Мойсей на Синаї, а Арі, благословенної пам'яті, доводить їх до повного розуміння, як вище, — для того, хто знає гідність Вірного пастиря: він не зрозумів תר"עם учень у небесній єшиві. Вони пояснені на своєму місці; дивись там. [П4328]

З усього попереднього — таємниця напису й прихованого черепа Єгоякима, царя Юди. Його знайшов дід рабі Пріди за єрусалимськими воротами й поховав. והדר נביג על שבנוה'? בתיבתו [нерозібране продовження про повторну подію та його скриню]. Дружина знайшла його й спалила, бо на ньому було написано «Це — і ще інше»; дивись у «Хелек». Адже він казав: «Попередники не вміли гнівити Небеса». כי בעתר שהדליק אש בחבל כסלותו תוך יעקב שם בנכנסים? מבורות נשברים [неясне речення про запалений вогонь, нерозумність, Якова й розбиті водозбори]. Натомість сказав полишити Джерело живої води й обрубати насадження. Хіба ми потребуємо Його в постаті горішньої людини? Адже Його світло — світло Ейн-Соф, що оживляє все. Кожен, хто вірить, ніби хоча б одне з Його створінь, благословенний Він, відділене від Нього, навіть гидкі істоти й плазуни, — обрубує насадження, ס"ו [непевне скорочення]. Дивись «Сефер га-бріт». [П4329]

Тому מכו יש לנו ובג' פריוס? [нерівна форма вислову «у нас є…»] — це золота голова статуї, що теж охоплює постаті всіх кліпот. Вона — у лоні Ісаака. Це פרוים, парваїм, подібне до крові биків: פ"ר, פר"ים, із מנצ"פך, як відомо. Воно — Ейн-Соф, יושב [«сидить»; непевний зв'язок], щодо зовнішніх сил, як пояснено в згадках книги «Ліммудей Ацилут». Тому він забирає Його світло, кажучи, що їм досить впливу їхнього Ейн-Соф, מתם א"ס וא"ג? [неясне продовження], боронь Боже. Тому його покарано міра за міру: череп там не поховано, сховано [нерівне поєднання дієслів], бо їхня голова жодним

Йоель Моше · 1 · продовження

чином не сходить до їхнього тіла. Адже тіло його буде поховане буквальним ослячим похованням або в нутрі собак, за думкою одного чи другого: дві кліпот — осел реве, собаки кричать. А щодо черепа написано «І викинь за єрусалимські ворота» — вхід до палацу Лівнат га-сапір, великої землі, як вище, — щоб указати на його обрубування. Тому й череп вирвано з його кореня, аж доки в ньому здійснилося «ще інше»: жінка розмовляє зі своїм чоловіком, і знову віддане на спалення через праведницю הכ"ל? [непевне скорочення]. Він став попелом спалення, щоб із нього утворилося тісто вислову «І міситимете нечестивих», згаданого вище. [П4330]

Через цих праведників череп у кожному разі прийшов до виправлення. Хіба через цих дурнів Святий, благословенний Він, знищить Свій світ? Ні, з пролитим гнівом Вишній Цар царюватиме над усім Ізраїлем. Череп неодмінно мусив лишитися у святості, але його тіло не виправилося, עכ"ו [непевне скорочення], і лишилося שזה? [нерівна форма] для всіх постатей зовнішніх сил; вникни. Тому його не полічено серед тих, хто не має частки в прийдешньому світі: він удостоївся виправлення через цих праведників. Це не як те, що Гіллель сказав черепові, який плив по воді: його теж не віддали похованню й відділили від його тіла. Гіллель руахом святості побачив, що він був подібний до черепа Єгоякима: обрубав насадження й відкинув світло Ейн-Соф, благословенний Він. Це — אטפת, переклад «і згас його світильник», וכבת נירו, — וטפת נהורי: сказав світлу Ейн-Соф «відійди від нас». Тому його засуджено тією самою мірою, як Єгоякима. Але він не виправився, як вони; натомість «і кінець тих, хто тебе потопив: будуть потоплені», וסוף מטיפיך יטופון, також шляхом останнього виправлення, הכ"ל? [непевне скорочення]. [П4331]

וה' שדורש אל המתי' פי' ס"ל [неясний початок про того, хто звертається до мертвих]: той, хто запитує череп, — у їхньому корені, схованому у святості. Це, безперечно, мертві: «Голову відтяли — і не помре?» Досить цих дорогоцінних зауваг, які охоплюють натяки й зв'язані путами любові.

Йоель Моше · 1 · продовження

Тепер повернімося до пояснення наміру автора, благословенної пам'яті. Бо, як вище, світ виправлення шести кінців, שיצא גלום? הראשון, «який вийшов, утілений?, перший» [нерівне поєднання], із носа, — усі ті виправлення постали як таємниця довготерпіння, ארך אפים, тобто Аріх Анпін. Це міра довготерпіння, доручена носієві носа, тобто Тіферет за простим значенням слів, а в нашій справі — Зеїр, сукупність шести кінців. Його прихований зміст — Ім'я 45, цар Гадар, «сяйво Йому», який поширився своїм шляхом, одягнувся в усіх святих, піднесених угору, і зв'язав голову з тілом, як вище. На своєму місці все це пояснено на багатьох аркушах; думка не вмістить їх, бо вони глибокі, піднесені й високі, і потрібен міцний розум, щоб їх прийняти. Автор із цим наміром пояснив те, що сказав вище. Для того, хто розуміє, усе пояснено попереднім, і немає потреби повторювати. Отже, добре зрозуміло завершення: «І написано: "Бо мить — у Його гніві"»: початок укорінення зовнішніх сил у носі, а скасовані вони будуть унизу, в устах. Досить цього. [П4332]

Тепер, мої брати й друзі, після того як ви зрозуміли основу цієї глави, пояснімо також тлумачення автора, благословенної пам'яті. Він іде за своїми підставами й міркуваннями, щоб тлумачити та отримати винагороду. Він сказав: після того як уся зовнішня постать стане здобиччю в устах Ісава й її плоть скінчиться, у чому ж перевага особливо сильного стирання Амалека порівняно з ними? На це каже: Амалек — голова супротивників, в імені якого чотири кліпот. Вони — сила чотирьох судових страт, які відповідають чотирьом літерам Гаваї у святості, як відомо з визнання гріхів. Отже, він проти Зеїра у святості, כידם?? [неясне слово]; чотири літери Гаваї שבגווי?, «що всередині?» [непевна форма], були з носа, як вище, у таємниці «руах життя в його ніздрях» — його життєвість. Хоч Зеїр у святості був виправлений виправленням довготерпіння, Аріх Анпін, Амалек не має в цьому частки та спадку. Тому його стирання буде також у носі Ісава — вище за порядком щаблів, які ми згадали. Всяке небо — Зеїр, усяка земля — його Нуква. Отже, небо — ніс, а під небом — уста, відкриття Нукви, як вище. А про праведників сказано, що вони сховані על פי ה', «за устами Господа», тобто всередині носа, який над устами. Там — дім їхнього життя навіть після смерті, адже вони виправилися першим виправленням. Досить цього. [П4333]

Тому сказано, що Амалек і Валаам мають одне ім'я, כא'חן? [непевна форма], за алфавітами 231 брами, де бет замінюється куфом. Вони щодо одне одного як Мойсей і Яків у святості, тобто парцуф Зеїра. Так само Валаам і Амалек — парцуф Зеїра кліпот, від людини Беліяала. Тому Мойсей мав передати Ісусові Навину розділ про Валаама: кілька віршів, у яких описана смерть Валаама. У книзі Ісуса Навина вони теж були без потреби, як пояснено в книзі שאל"ה? [непевна назва]. Так само ось буквально у Валаамі; тому дозволено записати й книгу Ісуса Навина, тобто передано йому, подібно до передання справи стирання Амалека. Лише через його малий обсяг Ісус Навин приєднав його до своєї книги. Цей розділ і є розділом Валаама, не за простим поясненням коментаторів: адже очевидно, що весь розділ Балака й Валаама слід записати в Торі. Це легко зрозуміти. [П4334]

Чотири форми Амалека пояснюються так: спершу без останньої літери; потім без літери поруч з останньою; далі без першої; далі без літери поруч із першою. Форма עמ"ל — «на нечестя дивишся», און תביט, всюди; від неї עמילן, кухарський крохмаль, яким убирають усі нечистоти. ומכתו עמל ומרק הזוהמות, «і його удар / рана — труд і вичищення нечистот» [нерівне поєднання], навіть של אל דר? [неясне поєднання], як те, що ми вчили: «Не вправляються», אין מתעמלין, тощо. [П4335]

Форма עמק — крапля білого קר"י, сім'явиверження; ת"י של וקריתי על ערבות ענוקים על מסתירון? [неясний цитатний ряд], які забруднилися вибілюванням нечестивця, שכ'? [непевне скорочення], що їм не належить, тощо. Так само «білий ворон глибин», עורב העמק"י הלבן; дивись там у «Арух». Це — білий, вибілений у нечесті, звідки Валаам, вибілений у нечесті; גיאול? [непевна форма про забруднення] — це в Зогарі, «Балак», дивись там. Тому він був ним засуджений. [П4336]

Йоель Моше · 1 · продовження

Форма מל"ק — відтинання, ламання шиї та страта. Форма על"ק — «У п'явки дві дочки» тощо; це вогонь Геєни. Що означає «у цьому порядку», як нібито за наведеним далі порядком, тут «він не знає його пояснення», אינו יודע פירושו [референт не встановлений]. Адже натяком на спалення вогнем Геєни буде עלק, на страту — форма מלק, а на побиття камінням — «долина Ахор», עמק עכור, тощо: побиваних камінням кидають מעובר? [непевне слово] у долину. Досить цього. Тлумачення автора йдуть своїм звичаєм, לרגל בהם? [неясне продовження], всюди, де вони є. [П4337]

Він сказав, що й слово רטפש в Йова має чотири поєднання: לא רטפש? בשרו מנוער ישוב לימי עלומיו — «לא רטפש? його плоть від юності, повернеться до днів своєї молодості» [початок цитати непевний]. Увесь той розділ говорить про воскресіння мертвих; дивись там. «Арух» та конкорданція пропустили його місце, бо цьому слову немає пари в Писанні. Лише «Арух» навів його під טרפס і пояснив за перекладом אתקליש בשריה, «стоншала його плоть», тобто як טרפשא; це переставлене слово, тобто м'яке. Намір автора: біля рани слід виконати чотири дії, на які натякають чотири слова. Як майстер-лікар: спочатку очищає саму рану, потім робить їй ריחו? [непевна дія], перев'язування та пом'якшення олією або іншим. Вони відповідають одне одному: для забою, тобто закритої рани, потрібне пом'якшення олією, як відомо в цьому ремеслі. Для свіжої рани потрібна пов'язка — пластир у вигляді ґнота, який שכותכין [непевна форма] всередину неї, щоб увібрати нечистоту. Для рани, відкритої, без гною, потрібне присипання: на неї розсипають дрібний, добре стовчений порошок і зв'язують стрічкою, щоб з'єднати [краї]. Усе це — лікування для майстра. [П4338]

Є ще інше: треба промити рану чистою водою, як те, що ми вчили: משרפין בצונן, «спалюють у холодному» [нерівна формула]. רטף та טרף — одне поняття в «Арух», дивись там. Бо й רטף — як רטב, що Ральбаґ пояснив як вологість; це зволоження. Ось одна форма; є ще три — רטש, רפש, טפש. Насправді я не зобов'язаний їх пояснювати: можливо, він має інший порядок заміни, адже кожна з них має шість בצתים?

Йоель Моше · 1 · продовження

[непевне слово]. Я не пророк і не син пророка; ніхто не каже мені, які саме ці чотири форми, на відміну від явного пояснення щодо Амалека. Тут, як і там; на мою слабку думку, саме тому він навів їх лише загально. На його думку, це гарні тлумачення; легко зрозуміти. Але для читачів вони можуть бути дещо смішні, бо кому дано серце, щоб настільки все зрозуміти? Тому він поклався на того, хто звернеться до того трактату, ת"ח שתו'? [нерозбірливе скорочення], його, благословенної пам'яті. [П4339]

Усе ж здається, що й ці чотири форми постають точно за порядком чотирьох, утворених із Амалека: מיש? [непевно], בכ"ל. רטש, רפש, טפש [непевна форма]: форма טפה — пом'якшення олією або медом; дивись конкорданцію на своєму місці. Форма רטש пояснена як товчення присипки. Форма רפש — נזוהו? [неясне слово], як «мул і багно», тобто каламутна вода: це свіжа гнійна рана. А навпаки — чиста вода без мулу й багна; отже, іноді вона відкрита. Дивись «Арух». Немає потреби марно розтягувати написане на папері й написане на часі. Він сказав, що це одна з дивовиж святої мови: שאלה א', «одне питання» [непевна форма], охоплює чотири належні йому форми. [П4340]

Отже, якщо Амалек матиме додаткове стирання з носа понад уста, його буття неодмінно лишиться тонким слідом вище, у вусі над носом. Це — «І поклади у вуха Ісуса Навина», пояснене в наступній главі. Це легко збагнути тому, хто досяг, але хто зможе його [вмістити]?, מי יוכלנו?. Воно дуже глибоке, і пояснити це можна лише з уст у вухо тому, хто питає. Я поставлю перед вами початки розділів, מן האם למסורת אשר אתך [нерівний зв'язок про «матір» і традицію, що з тобою]. Ісус Навин, служитель Мойсея, юнак, не відходив з-посеред намету Мойсея — з усього сказаного про нього, כדיון? [неясно]. Метатрон: «Привчай юнака до його шляху» Зеїра; і коли постаріє, ставши? עבדו זוקן ביתו, «його рабом, זוקן?, його дому» [нерівна форма], Авраама, не відійде саме від нього — від самого намету. Тут три стани: його голова у Брії, де гніздиться Іма, її корінь із вуха; ובחטו? [непевне слово] — середня третина в Єцирі, де гніздиться Святий, благословенний Він, Зеїр, корінь якого з носа; ноги, нижня третина, в Асії,

Йоель Моше · 1 · продовження

де гніздяться Нуква та Зеїр, корінь якої з уст. [П4341]

Коли Рахіль сполучається ואת? [непевне слово] з Яковом, כפר, «спокутував» [непевний зв'язок], через згадування Йосипа як одного з двох нижніх, усе ж у носі Господа є трохи диму, והכ"ל לאט' ממנו? [неясне продовження], як пояснено в Ідрі. Хоч у час сполучення все є вдоволенням духу перед Ним, благословенний Він, через численні лиха Амалека задимиться ніс Святого, благословенний Він, і Він зітре його з книги життя, як вище. [П4342]

А в горішньому сполученні, де не видно диму, є лише дуже тонкий подих; там מית ריח שלם? ורשפי' איתלוהו בו? [неясний ряд про цілісний запах і полум'я]. Досить цього. וש' בסליק ותש' עכ"ב? [неясна формула завершення]. Пояснення згаданого Ґаона — חריף ושמח? מאד, «дуже гостре й радісне?» [нерівна оцінка], і потребує великого дослідження та навчання. [П4343]

Але на мою, малого Моше, слабку думку, ось як кажемо. Коментатори теж пояснили вірш «Початок народів — Амалек, а кінець його — аж до загибелі». Вони пояснили так: בר"אש? [непевне скорочення]. Виникає трудність: чому саме він — голова супротивників, більше за всі інші народи? Справа така: він побачив, що в його імені закладено чотирьох праведників — Амрама, Мойсея, Левія, Кегата. Тому Писання каже «початок народів»: він бачив, що його ім'я в початках літер, але не бачив кінця — закінчення їхніх імен становлять מיתה, смерть. Мем від עמרם; «йод і ге від לוי», הי' וה' של לוי; тав від קהת; ге від משה. Це пояснення «а кінець його — аж до загибелі»: натяк на кінцеві літери מי"תה. Так витлумачили. [П4344]

Відомо, що чотири літери Імені спокутують чотири судові страти, як Арі, благословенної пам'яті, написав у виправленні шабату: йод спокутує побиття камінням, перша ге — спалення, вав — страту мечем, друга ге — задушення. Про це я сказав щодо Каїна: «І поставив Господь Каїнові знак». Зогар пояснює, що Святий, благословенний Він, накреслив на його чолі вав Імені. Мене утруднює: чому саме вав, або навіщо все це? За цим поясненням усе

Йоель Моше · 1 · продовження

добре розв'язується: вав спокутує страту мечем, а Каїн був зобов'язаний до такої страти, бо вбив свого брата Авеля. Тому Писання каже «Кожен, хто вб'є Каїна» тощо; звідси випливає, що він підлягав страті мечем. Тому Святий, благословенний Він, накреслив на його чолі вав, яка її спокутує. Я вже писав вище, частина I, глава 18, але тут наш спосіб тлумачення пояснено докладніше. [П4345]

Нам треба спершу подати невеликий вступ, בכף איש, «у долоні людини» [зв'язок неясний]. Амалек об'єднується з двох імен: ע"ם — із בלע"ם, עמ"ל ורו"ן? וקסם מיש? — із ל"ק. Також вони — בל"ק ראל [нерівний ряд із עמל, קסם та Ізраїлем]. Бо ש"ב מהר"ן? ע"ה, із Кракова [непевні скорочення], у своєму творі при вірші «Ти посадив людей нам на голову, ми ввійшли у вогонь і воду» витлумачив великі речі. Стисло про вірш: «Ти посадив людей» — поєднання двох переступів; розпуста; «ми ввійшли у вогонь і воду» — за ідолопоклонство: «знаряддя їхніх богів спаліть у вогні», כבלי אלהיהם תשרפון באש. Також за провину падалі й трефи смерть від аскари, що є смертю через задушення. Це сказане в мідраші: כאהלה ני'? יהודי בשוק אמר פרכי לאחריתי, [неясна оповідь зі словами про єврея на ринку й звертання до іншого], «нехай задушить тебе». Тому сказав כרים נשכבתי? [непевна цитата] і «розсипалися всі мої кості»: через їхній гріх на бенкеті того нечестивця — מידי חנק [нерівна форма про задушення], їхня смерть у воді. מר"שדין? [нерозібране слово]: чотири страти не скасовані; хто підлягає задушенню — або тоне в річці. Тому вона сказала «як вода». А оскільки поклонилися зображенню, підлягають побиттю камінням. Як сказано: סקילה כולל מן הגב? [нерівний вислів про побиття камінням і висоту/спину]. Тому «розсипалися всі мої кості»: падає з висоти двох зростів. І מ"א [непевне скорочення] сказав «Від руки пса — єдину мою»: хто їсть падаль, приходить у перевтіленні пса. Тому він зветься Амалек — לקח עם ככלב, «узяв народ, як пес» [нерівний зв'язок]. А найкращий із різників — спільник Амалека. [П4346]

Повернімося до Балака й Валаама. ומכת אנרותיה? דבלק ובלעם היא אנרעתה? [нерозбірливий зв'язок] Самаеля та його помічників. У «Рая мегемна» сказано: ד"ד кліпот [непевне подвоєння

Йоель Моше · 1 · продовження

позначення] — два чоловічі й два жіночі [начала]. און, авен, та עמל, амаль, — два чоловічі; נחש, нахаш, та קסם, кесем, — два жіночі. Балак і Валаам побачили Амалека, який був початком народів, сполученого з עמל і קסם: це літери עמל та куф із קס"ם. Від קסם лишилися סמ — סמ із סמאל, Самаеля, — і змій там. Від סמאל лишилося אל, тобто чужий бог. Валаам узяв עם з עמלק, а Балак — לק з עמלק. Гаман теж узяв кліпу עמל. Тому про нього сказано: «Його страждання повернеться на його голову». Тобто עמל — голова кліпот, קסם — його жіноче начало. «І на його тім'я — його насильство»: у ньому дві літери, що лишилися від קסם, з קסם, яке взяв Амалек. Куф Амалека витлумачено через קדקד, тім'я: Гаман живився у своїй статуї від горішнього тім'я, כמ' [непевна форма], яке цілком довершило Амалека. [П4347]

За цим кліпа Балака була און, чоловіча; їй відповідає נחש, її жіноча. А Валаам — кліпа עמל навпроти свого жіночого начала. כנו"הא דארבע? [неясне поєднання] — лики Ізраїль та Яків: Ізраїль із Лією, Яків із Рахіллю. Дивись Зогар, «Кі теце», сторінка 545. Натяки відповідають чотирьом стратам, адже ці четверо, закладені в його імені, спокутують чотири страти. Він хотів розташувати чотири страти за порядком, тому сказав так: עמל — бракує Кегата; עמק — бракує Левія; מלק — бракує Амрама; עלק — бракує Мойсея. [П4348]

Почнімо з того, на чому він закінчив. У мідраші знаходимо, що фараон сказав Шіфрі та Пуа: щойно [жінка] сяде на родильне місце, душіть дітей. Мойсей захищав від задушення: щойно Мойсея кинули в море, Ґвура була скасована. У Зогарі, «Берешіт», сторінка 139, знаходимо такі слова: «Тому: "бо з води витягнув його", משיתי"הו; шин — три праотці, а це ו"ט? від משה [непевні літери]; ге — нижня Шехіна» тощо; дивись там. Отже, Мойсей — ге, Шехіна. Ми знаходимо, що остання ге спокутує задушення; тому забрав мем зі свого імені עמלק відповідно до задушення. [П4349]

Амрам спокутує страту мечем, бо Амрам названий «мужем», איש, як написано «І пішов муж Левія». За простим значенням — людина; він названий за «мужем непорочним», тобто Яковом, чоловіком Матроніти. Це Тіферет, вав

Йоель Моше · 1 · продовження

Імені, а вав спокутує страту мечем. Тому Зогар пише: «І пішов муж Левія, і взяв дочку Левія» — це Шехіна, מכ"ל זה? [неясна форма]. Отже, «муж» — Тіферет; дивись у Зогарі, «Шмот».

Далі в мідраші кажемо: оскільки коліно Левія не мало частки в ідолопоклонстві, вони — військо горішнього Царя, і Святий, благословенний Він, вибрав їх Собі. Про ідолопоклонство написано «Ідолів їхніх богів спаліть у вогні», як ми писали вище. Тому Левій спокутує спалення. Отже, у поєднанні бракує ламеда, який натякає на Левія, що спокутував спалення. Тому щодо Левія написано «Цього разу мій муж прилучиться до мене». Вона не сказала בעלי, «мій чоловік», а אישי, «мій муж»: це таємниця двох вогнів — вогню Тори й вогню жертв. Так само у Ґемарі: наглядач каже йому «Мій пане первосвященнику», אישי כהן הגדול; казав саме мовою «був», היה, тощо — там ця таємниця. Тому אדרכה? [непевне слово] — дві літери йод-ге, אישי: йод на початку й ге наприкінці; йод натякає на побиття камінням, ге — на спалення. Отже, Левій має йод усередині свого імені, «на його початку й наприкінці теж називається Левій», בתחילתו ובסוף ג"כ נקרא לוי [нерівний вислів]. Але ге в нього немає, бо він натякає на спалення й спокутує його. [П4350]

Потім сказав עמל — бракує куфа Кегата. Кегат спокутує побиття камінням через йод. Коментатори поставили запитання: як вибране й святе Господеві коліно виявилося меншим за всі коліна, коли мало б бути навпаки? הר"אם? [непевне скорочення] відповідають: вони не були на тяжкій праці в Єгипті, тому не були в благословенні «Чим більше їх гнобитимуть, тим більше розмножаться» тощо. Але важко: хіба коротка рука Господня, щоб помножити коліно Левія? Тож пояснили: коліно Левія було נקדר ממצרים? [непевний зв'язок із Єгиптом] через їхню святість. Вони займалися Торою, переданою їм їхнім батьком Яковом через отримане від Авраама, Ісаака, Сима та Евера. Це було найбільше в Кегата: він збирав громади, щоб публічно тлумачити Тору Господа. Це — Кегат, קהת עלו יקהת? עמים [непевна цитатна форма про народи]. Так само Соломон зветься Когелетом за Кегатом: він чинив, як Кегат, був мудрим у Торі й збирав громади, як Кегат. Ламед — за те, що був царем у тридцяти ступенях. Дивись там,

Йоель Моше · 1 · продовження

«Црор га-мор», розділи «Ваєце», «Ваєхі», «Бемідбар». [П4351]

Оскільки вони займалися Торою, названою תושיה, вона їх послаблювала. Вони не мали синів, бо постійно займалися нею вдень і вночі. Святий, благословенний Він, дав їм охорону святині, שבכבת? [непевне слово], — вони не мали синів. Тому Кегата він рахував спершу, перед синами Ґершона, бо вони були знавцями Тори й мудрішими за всіх його братів. Сини Левія вищі за всі коліна, а Кегат вищий за все коліно Левія. Тому написано «Не викорінюйте коліна родин Кегатових», הקהתי: ге на початку й йод наприкінці. Йод зветься каменем, як Зогар написав у розділі «Шофтім»: засудити Самаеля до побиття камінням; камінь — це йод. А в розділі «Пінхас», «Рая мегемна», сторінка 432, про «Нехай благословить тебе», «Нехай засяє», «Нехай піднесе», сказав: «Із правого боку, що зветься каменем, і скільки вологих каменів», אבנין מפולמין, тощо, «з яких — води Тори». Тому рабі Аківа сказав своїм учням: «Коли досягнете каменів чистого мармуру, не кажіть “вода, вода”» тощо. Бо це води Тори, про яку сказано «А Тора — світло». Дивись увесь виклад аж до «Не побачив нечестя в Якові й не угледів страждання в Ізраїлі» тощо. Відразу відкрився один камінь із трьох каменів, які є כגולתא? [непевне слово], про них сказано «І сталося у тридцятий рік». Вони — ’י ’י ’י; дивись там. [П4352]

Отже, знаходимо, що Кегат спокутує побиття камінням: був мудрим у Торі, яка є каменем побиття. Тора — горішня Хохма, називається йодом, Аба. Тому сказано «І не угледів страждання, עמל, в Ізраїлі». Отже, ці поєднання натякають на чотири страти, саме за порядком: עמל — побиття камінням, бракує Кегата; עמק — бракує Левія, спалення; מלק — бракує Амрама, це страта мечем; עלק — бракує Мойсея, це задушення. Вникни добре — буде вдоволення духу. Хто має розум у голові, зрозуміє більше про це на підставі цього вступу. Досі — те, що видається мені, Моше Леві. [П4353]

«Тут нам потрібні таємниці Тори» тощо. У «Тіккунім» запитали: адже Яків — Тіферет; як же сказали, що нею є Мойсей? Відповіли: Мойсей

Йоель Моше · 1 · продовження

усередині, у таємниці Даат, коли Тіферет підноситься між Хохмою й Біною та схиляє [терези] між ними. Це сукупність Тіферет у своїй голові. Інакше Яків зовні — Тіферет, коли перебуває на своєму місці. Так само Валаам і Амалек: Валаам усередині, як написано «І знає знання Всевишнього», вникни; Амалек зовні.

Коли напишеш בלעם та עמלק, Валаам буде з одного боку вгорі й згори донизу, а Амалек із другого боку внизу й згори донизу — ось так:
(עם) (בל)
(לק) (עמ)

Так само יראה, страх, та אהבה, любов: страх угорі й згори донизу з одного боку, любов із другого — внизу й згори донизу, ось так:
(אה) (יר)
(בה) (אה)
[П4354]

«Його провину й кару»: написано «віщун» — ось провина; «вбили мечем» — ось кара. «Щодо слова רטפש» — ми пояснили вище.

«Бо мить — у Його гніві»: רגע, мить, — початкові літери ר׳אשית ג׳ויים ע׳מלק, «початок народів — Амалек». Це за словами ׳החוק? [непевна форма]. השם עב״ים רכובו?, «Той, хто ставить хмари Своєю колісницею?» [нерівна цитата]: початкові літери ע׳מלק ב׳לעם י׳עקב מ׳שה, Амалек, Валаам, Яків, Мойсей. Так само «і ось עב״ים רומו?» [непевна форма про хмари], а Валаам, Амалек — ג׳ מצרים? [неясне поєднання з Єгиптом]. Це — «що вчинив Господь у Єгипті»: в Єгипті Валаам прийшов із силою Амалека, щоб затримати Ізраїль, як сказано в Зогарі, «Балак», сторінка 392, ש״ג [позначення 303; функція неясна]. Тією «рукою» Святий, благословенний Він, прийшов і сплутав їхню раду в таємниці «І прийшли до току Гаатада», האטד, за гематрією ה״יד, «рука», як сказано в Зогарі, «Ваера», сторінка 21. Це й означає «рука, яку вчинив у Єгипті». [П4355]

«Бути скасованими внизу» тощо: нижче від шиї вони скасуються, бо там зовнішні сили не мають жодної святості. Інакше їхнє буття в голові, у святому, за образом голови Ісава тощо, як вище: воно стоїть навіки. Амалек же буде стертий і звідти. «Прихований вище від носа»

Йоель Моше · 1 · продовження

тощо: у вусі, з його заднього боку, як буде далі, глава 9; вникни. [П4356]

Яд Єгуда · א

(א) «І недалеке слово יעטה», у вірші «Також благословеннями огорне вчитель», який ми згадали в попередній главі, — від мідраша мудреців, благословенної пам'яті, у «Танхума», наведеного в «Ялкут Тегіллім» при вірші «Судитиме серед народів, повний тіл». Ось його слова: «Наші вчителі сказали: щодо кожної нефеш Ізраїлю, яку вбив Ісав, Святий, благословенний Він, немовби бере кров кожної нефеш і занурює в неї Свою пурпурову мантію, аж поки забарвить її кров'ю. Коли настане день суду й Він сяде над ним на судовому підвищенні, щоб судити його, то вдягне ту пурпурову мантію й покаже йому тіло кожного праведника, позначене на ній, як сказано "Судитиме серед народів, повний тіл". Тоді Святий, благословенний Він, помститься йому», тощо, дивись там. Це також є в Зогарі, «Берешіт». Тут намір буде такий: Га-Шем, благословенний Він, огорнеться тією пурпуровою мантією, як буде пояснено далі.

Яд Єгуда · ב

(ב) «Про неї написано: "У день лиха"» — у час руйнування — «розірвав Своє слово». Мудреці, благословенної пам'яті, пояснили: розірвав Свою пурпурову мантію. Намір: Га-Шем, благословенний Він, у той час не пробудився через неї, а розірвав Свою мантію.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Тоді, у час прихильності», коли Га-Шем, благословенний Він, змилосердиться над нечестивими в Геєні, Він огорнеться нею, бо ті святі благочестиві пролили сльози, наче потік, за нечестивих, як згадано в попередній главі, й навчав захисту за них. Це — «Також благословеннями» й словами захисту «огорне вчитель». [П4357] [П4358]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Яка охоплює» тощо. Тобто в пурпуровій мантії охоплені також шати Провидіння — Його міри, благословенний Він; ця мантія виправдовує суди Провидіння. Як сказано: «Хто це йде з Едому?» тощо; «Чому червоне Твоє вбрання?» тощо; «І бризнула їхня кров на Мої шати, і всі Мої шати אגאלתי» (Ісая, 63). Дієслово

Яд Єгуда · ד · продовження

אגאלתי поєднане з минулого та майбутнього: אגאל — майбутнє, גאלתי було минулим. Це не так, як думали коментатори, ніби сказано הגאלתי, адже «бракує лише алефа замість ге», כי לא נחסר אלא האל"ף תמורת הה"א [нерівне пояснення]. По-друге, ми знаходимо, що це дієслово має спільність зі значенням забруднення й заплямування та зі значенням викуплення. Причина всього — далі. [П4359] [П4360]

Яд Єгуда · ה

(ה) Тобто Я викуплю їх у майбутньому, як зробив у минулому. Намір у цьому…

Яд Єгуда · ו

(ו) Адже спершу Його шати, благословенний Він, були немовби заплямовані й забруднені кров'ю страчених царською владою — святих на землі, які померли за освячення Його Імені, благословенний Він. Завдяки цьому шати Провидіння, тобто Його міри, теж були викуплені з обвинувачення, яке горішні князі висували проти Ізраїлю: святі спокутували за них. Так буде й у майбутньому, в час помсти.

Яд Єгуда · ז

(ז) Шати мали бути заплямовані й забруднені кров'ю вбивць. Цим шати та Його міри, благословенний Він, також викуплені від завіту праотців: Його міри були в них у заставі, щоб чинити суд і помститися згідно із завітом, який Господь уклав із ними. Як мудреці, благословенної пам'яті, сказали в «Берешіт раба» при вірші «Також народ, якому вони служитимуть, Я судитиму»: «також» додає поневолення царствами. Коли Господь виконав Своє слово в той час, шати були викуплені. Це й сказане «І всі Мої шати אגאלתי»: у майбутньому Я заплямую й забрудню їх, а також викуплю, як у минулому вони були заплямовані й забруднені, а ще мали викуплення. У значенні забруднення закладено пурпурову мантію, на якій викарбувані нефашот святих; у значенні викуплення — горішні шати Провидіння й дію Його мір. Як ми сказали, пурпурова мантія охоплює обидва. [П4361] [П4362]

Яд Єгуда · ח

(ח) У дієслові אגאלתי ми навчилися сенсу спільності: воно спільне для двох значень; і сенсу поєднання: воно складене з минулого та майбутнього, тощо. Сенс істинний і твердий.

Яд Єгуда · ט

(ט) «Це Ісав» тощо. Це пояснено у Ґаланті при вірші «Сидять на землі, мовчать старці дочки Сіону, піднесли порох на свою голову». Ось його слова:

«“Їхню голову”: таємниця черепа сходить і розгортається в усіх світах. Оскільки всі світи сходять із десяти, у кожній десятці є череп. Так само й у їхніх окремих станах, у них самих: вони складаються з десяти, й десять із десяти. Тому в цьому окремому стані є таємниця черепа. Як мій учитель, благословенної пам’яті, сказав в Ідрі щодо вислову “І скільки черепів сидять, אגר לאדראתא?, Давньому днями” [непевне продовження]. Один із товаришів пояснив це за принципом “винагорода заповіді — заповідь”: він перший для Ацилуту щодо свого Творця, піднесеного над кожним благословенням і хвалою. Його винагорода — усі прагнення, השתאקו’ [нерівне написання], багатьох черепів приймаються до нього; їм не дозволено увійти без нього. Це дивовижно. [П4363]

У переданні наших учителів уже раніше сказано: навіть суворі кліпот мають таємницю черепа, схованого у святому, як таємниця голови Ісава, похованої в печері Махпела у лоні Ісаака, за словами Йонатана бен Уззіела в його таргумі Тори. Тому нечестиві за життя звуться мертвими: їхню голову відтято; вона схована й укорінена у святому, а решта їхньої постаті відділена від святості. Це таємниця розділених між палацом Лівнат га-сапір і отвором великої безодні. І в розділі про телицю зі зламаною шиєю: голову несуть до тіла — слова рабі Еліезера, у таємниці святості להשתרב? [непевне слово] вниз, щоб освятити всі зовнішні [частини], החילות [нерівна форма]. Рабі Аківа каже: тіло до голови — у таємниці дорученого нам виправлення. [П4364]

Відомо, що коли нога кліпи похитнеться й її постать буде скасована, усі її члени та відгалуження поглинуться своїм коренем — прихованою головою. У цій таємниці як коштовне оздоблення пояснюється вірш “І голова зміїв люта; хіба вона не схована в Мене, запечатана в Моїх скарбницях?” Бо כבר מספיק לך זר, “уже досить тобі чужого” [нерівний вислів], щоб зменшити чужість у місці її сховку: там

Яд Єгуда · ט · продовження

вона загалом скромна й віддає хвалу Голові всіх голів. У черепі немає стану, ближчого до відкриття, ніж уста. У них збере до себе свій руах і нешаму, спричинюючи приховування сил, поширених упродовж усіх днів бажання. Це дивовижний, солодкий для нефеш сенс вірша “І полюбив Ісаак Ісава, бо здобич у його устах”: він віддасть любов праведника тому синові, бо той у майбутньому очистить себе й увесь світ. [П4365]

Бо голова [прогалина у джерелі], усі десять сефірот кліпи — רמ”ק בסדרו הוא יו”ד אל”ף בי”ם? [неясний літерний ряд] — замкнена й схована в дії דפריח? [непевне слово], череп, згадана голова зміїв. Це сенс “запечатана”; тому може бути полічена “в Моїх скарбницях”: серед усіх замкнених скарбниць, які вже не мають поширюватися, — ця голова зміїв. Її вічне приховування там необхідне, бо її еманація, אצילותו, не зникне цілком. Вона свідчить про Його царство, яке панує над усім, щоб освятити все своєю святістю». Досі — «слова уст мудрого — милість», מן הזכרו כנז’? [неясна формула посилання]. Це пуп’янок і квітка. Так само ці старці — за всіма тлумаченнями в них є таємниця черепа. Це й сказане «Піднесли порох на свою голову» тощо; дивись там. [П4366]

Коротке пояснення всього цього таке. Як у святості є таємниця постаті — голова, череп та інше, — так і в кліпі: «і це навпроти цього зробив Бог», як відомо. Голова кліпи вкорінена у святому, на відміну від решти тіла. У майбутньому, коли кліпа скасується й виправиться через укорінення своєї голови у святому, решта її постаті й членів поглинуться головою, тобто устами — станом, найближчим до відкриття. Це — «І полюбив Ісаак Ісава, бо здобич»: скасування кліпи в майбутньому буде в устах Ісава. Один із товаришів, згаданий Ґаланті, — це автор. За цим шляхом він тут і назвав Ісава «повним тіл»: у майбутньому він охоплюватиме тіла постаті кліпи, усі відгалуження й члени якої поглинуться його черепом. Га-Шем, благословенний Він, судитиме його, щоб виправити. Ще буде пояснено далі, у главі 11. [П4367] [П4368]

Яд Єгуда · י

(י) «За нашим поясненням» — тим, яке ми виклали, пояснюючи цей вірш, і яке поширилося серед багатьох через коментатора Ґаланті в книзі «Кінат старім». [П4369]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Для завершення пояснення» тощо: у тому викладі пояснюється стирання потомства Амалека, яке заповіла Тора.

Яд Єгуда · יב

(יב) «Коли збереться постать» кліпи — з усього тіла й членів до голови та уст, щоб у майбутньому, після очищення, стати пом'якшеною здобиччю, охопленою в устах Ісава.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Додаткових» щодо суду над рештою синів Ісава: усі вони виправляться в устах постаті святості — стані, найближчому до відкриття в усьому черепі, після того як віддадуть хвалу Голові всіх голів. Інакше Амалек: його цілком виженуть звідти, з уст і з носа. Це два стирання. Він матиме виправлення лише з вуха, у таємниці задніх боків, як буде пояснено далі, глава 11.

Яд Єгуда · יד

(יד) «Таємниця якого — небо»: воно є назвою Тіферет, як відомо; так само ніс — Тіферет, а уста — Малхут під носом, Тіферет, як усе це згадано в Ідрі.

Яд Єгуда · טו

(טו) «Це намір вірша "Бо стираючи, зітру"»: тут два стирання — з неба й з-під неба. Сенс стирання з неба: щодо Амалека не діятиме міра довготерпіння, доручена носієві носа. Довготерпіння — Тіферет; про нього рав Гамнуна в Ідрі сказав: «Носієві носа я молюся». [П4370]

Яд Єгуда · טז

(טז) Адже початок народів, які утискали Ізраїль, — Амалек. Його серце спонукало його до цього, бо він із суворих кліпот. Так його названо за чотирма поєднаннями, що виходять із його імені: עמל, עמק, עלק, מלק, коли в кожному забираєш одну літеру за порядком знизу догори. Ці чотири назви відповідають побиттю камінням, спаленню, страті мечем і задушенню — чотирьом суворим кліпот. Як сказано в Зогарі, «Пекудей», сторінка 463:

Яд Єгуда · טז · продовження

«Інший бік, коли його палац пробуджується, щоб панувати через обвинувачення [прогалина у джерелі], — чотири судові страти: побиття камінням, спалення, страта мечем і задушення, — усі є посланництвом злого обвинувачення. Каміння — бо він камінь спотикання. Спалення — вогонь перешкоди, могутній вогонь. Страта мечем — гострий меч поїдатиме плоть, і йому належить панувати над плоттю; це кінець усієї плоті. Задушення — бо він "прокляття Бога", те, що панує над задушенням і поглинанням», тощо; дивись там.

Пояснено, що побиття камінням — сувора кліпа Самаеля, камінь спотикання. Із Зогару, «Балак», сторінка 390, ми знаємо, що він зветься עמל, страждання, в Ізраїлі. עמק — кліпа спалення, могутній вогонь Геєни, глибокий шеол. עלק — кліпа страти мечем, що панує над плоттю: як черв'як, що росте в річках, жадає плоті людини й худоби й чіпляється до їхніх ніг, коли вони проходять водою. Цей черв'як зветься עלק, п'явка; у словах наших учителів згадано «через небезпеку п'явки». מלק — кліпа задушення: саме це означає מלק, як сказано в Зогарі, «Цав», сторінка 49, у «Рая мегемна», при вірші «І відщипне його голову», ומלק את ראשו; дивись там. [П4371] [П4372]

Яд Єгуда · יז

(יז) Як витлумачили в главі «Хелек», аркуш 106: «І Валаама, сина Беора, віщуна, сини Ізраїлю вбили мечем разом з убитими ними». Рав сказав: здійснили над ним чотири страти — побиття камінням, спалення, страту мечем і задушення.

Яд Єгуда · יח

(יח) «Тут» тощо. Те, що ми віднесли чотири страти Валаама до Амалека, пояснюється тим, що обоє на одному щаблі на боці нечистоти. Як Мойсей і Яків обоє на боці святості, й відрізняються лише тим, що Мойсей усередині, а Яків зовні, як сказано в «Тіккунім» і пояснено в «Пардес» та «Йонат Елем», — так і Валаам з Амалеком.

Яд Єгуда · יט

(יט) Отже, Валаам усередині в нечистоті, як Мойсей усередині у святості.

Яд Єгуда · כ

(כ) Ми пояснили це вище, частина III, глава 9.

Яд Єгуда · כא

(כא) Тому, оскільки Валаам перебуває на щаблі Мойсея, навпроти нього в нечистоті, Мойсей написав розділ Валаама, як сказано в першій главі «Бава Батра».

Яд Єгуда · כב

(כב) Його початок — «І дав Мойсей» тощо; це в книзі Ісуса Навина, 13.

Яд Єгуда · כג

(כג) «Звідси» — з того, що написано «разом з убитими ними», על חלליהם.

Яд Єгуда · כד

(כד) Його провину пояснено в цьому вірші через слово «віщун». Там сказали: «Віщун? Адже він пророк!» Рабі Йоханан сказав: спочатку пророк, а наприкінці віщун — коли спрямував свої очі на те, щоб прокляти Ізраїль.

Яд Єгуда · כה

(כה) Як Ісая приєднав до своєї книги два вірші пророцтва Беері: «І буде, коли скажуть вам» тощо; «До Тори й до свідчення» тощо (Ісая, 8).

Яд Єгуда · כו

(כו) «Натяк подано» тощо: поєднання, згадане щодо імені Амалека й чотирьох кліпот, подібне до поєднання в слові רטפש, у вірші «רטפש його плоть від юності» (Йов, 33). За тим самим способом їх теж чотири: רטב, רטש, רפס, טפש. Вони натякають на чотири дії, потрібні для лікування ран: присипати рану порошком ліків, перев'язати намащеними пов'язками, як заведено, очистити й пом'якшити олією. Ці три ремесла наведено у вірші «Не присипані, не перев'язані й не пом'якшені олією». Є ще четверте — наростити на ній загоєння шкіри, як спочатку. Форма רטב, вологість і зволоження,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 8

Яд Єгуда · כו · продовження

натякає на пом'якшення; форма רטש, розсіювання, — на розсипання ліків, порошку торгівця пахощами; форма רפס — на змащування пов'язок, подібне до багна, від רפס טי״ט, місити багно; форма טפש, затуляння, — на завершення шкіри й закриття її. [П4373] [П4374]

Яд Єгуда · כז

(כז) «У ручному лікуванні»: знавці лікарювання поділяються на дві частини. Перша займається тим, що постає в порожнині тіла, куди рука не дістає. Друга говорить про забій, рану й свіжу виразку, звичайні в зовнішніх членах, де майстер володіє обома руками, щоб лікувати пластиром, змащуванням і подібним. Тому це зветься ручним лікуванням. [П4375]

Яд Єгуда · כח

(כח) Це теж одна з дивовиж нашої мови: вона охоплює все й на все натякає.

Яд Єгуда · כט

(כט) «І написано» тощо — повертається до сказаного вище, що міра довготерпіння, доручена носієві носа, зовсім не діє щодо Амалека. Він сказав, що це написане «Бо мить — у Його гніві» (Ісая, 54). Намір: початок укорінення зовнішніх сил, який був немов мить і кліпання ока в сутінках, як відомо, був у Його носі, благословенний Він, у носія носа. Хоч вони будуть скасовані внизу, в тілі, їхнє буття у святому, в місці їхнього кореня, лишиться, коли вся постать збереться в устах. Інакше Амалек: він буде стертий звідти двома стираннями, як згадано. [П4376]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Вище від носа» — у вусі, з боку задніх боків, як сказано в наступній главі. [П4377]

Хікур Дін — частина V — глава 9

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23

Йоель Моше · 1

«Мудрець уже згадав» тощо. Тобто автор «Пардесу»; дивись у книзі «Ор неєрав», глава 2, розділ 5. «Як засмутилася» — שעגמ'? — його душа: він журився через одного, хто поставив йому запитання. Той, «кого названо убогим» — והנקר' דל?, — іще не осягнув глибини таємниці; ונכבר עצמו? [зв'язок і значення непевні], бо не міг відповісти йому щодо таємниці. І він сказав, що не відповів йому, бо розум запитувача не міг би цього витримати; лише відповів на це запитання самому собі. А ми не знаємо, якою була відповідь. Трудність полягала в тому, що стосовно слів, які ми записали в книзі, כנ"ס? [невстановлене скорочення], написано «це на пам'ять у книзі»: як можна покласти їх у вуха Ісуса Навина? [П4381]

«Разом зі сказаним: і відійшов кеній» тощо. Коротко зміст такий: виправлення народів буде через Метатрона, якого описано через Дерево пізнання добра і зла; він перебуває між світом Брія та світом Єцира, де вже починається трохи зла.

Рама з Фано

«І сказав Господь Мойсеєві: запиши це на пам'ять у книзі й поклади у вуха Ісуса Навина». Мудрець уже згадав у своїх главах, поданих перед короткими вступами, які він написав для початківців у мудрості, щоб покласти її в їхні уста, про те, як засмутилася його душа через убогого запитувача. Оскільки Писання не виходить за межі свого простого змісту, чи можливо, щоб ця заповідь, після того як її дано записати в сувої книги, була буквально покладена у вуха Ісуса Навина? Він сказав, що відповів на це запитання самому собі та рівним йому, бо розум того запитувача не спромігся б цього витримати; а ми досі не удостоїлися його пояснення.

Щодо того, що רשב"א га-Леві навів зі слів бен Пархі у поясненні вислову, який починається «Яків, Мойсей і Йосип ідуть разом», — дивись там. [П4378] Вдивіться в це місце: як добре вуха Ісуса Навина відповідають цьому призначенню, разом зі сказаним «І відійшов кеній від Амалека». Адже вуха постаті Ісуса, сина Навина, юнака в світі того горішнього Юнака, якого описано через Дерево пізнання добра і зла, — саме вони є особливим вмістилищем, вищим за ніс. У ньому через Мойсея, учителя нашого, мир йому, буде викарбувано й записано істинне єднання. Це — «це на пам'ять у книзі»; знак цього — Рахіль, Йосип і

Йоель Моше · 1 · продовження

Вони матимуть виправлення і в його роті, і в носі, де б він не перебував. Тобто очевидно, що з боку їхнього життя вгорі вони матимуть виправлення навіть у роті також, крім Амалека. Це таємниця «щасливий, хто відплатить тобі твоєю відплатою» — мечем, задушенням, усіма видами страждань, і через це вони матимуть виправлення; «і розіб'є твоїх немовлят об скелю»: Метатрон називається «скелею». А Амалек матиме два стирання, як вище: з рота та з носа. Лише у вусі, яке є тонким слідом і вище за ніс, він матиме виправлення.

Це сказав Мойсей, учитель наш, мир йому: כת"וב וא"ת — «запиши וא"ת [неясна форма]», тобто візьми потік із וא"ת, що є Малхут, а «пам'ять» є Єсод, «у книзі» — Тіферет. Це Рахіль, Йосип і Яків: Рахіль — Малхут; Йосип — Єсод; Яків — Тіферет, який є основою єднання. Поклади цей потік у вуха Ісуса Навина, що є Метатрон; отже, там він матиме виправлення. «Бо Я неодмінно зітру пам'ять про Амалека з-під небес»: із небес — це

Йоель Моше · 1 · продовження

Тіферет, ніс; і з-під небес — це рот; [виправлення буде] лише у вухах Ісуса Навина. [П4382] Це таємниця «і відійшов кеній», тобто Їтро, «з-п о с е р е д амаликитянина»: адже він не потребує тільки виправлення у вусі. І це пояснення вірша «Міцне твоє оселення, і поклади у скелі своє гніздо»: це Метатрон, названий «скелею».

«קדלוהו?» [непевне читання] і далі, тощо. За Мідрашем Раба, розділ «Їтро»: «Не мав я спокою, не був безтурботний, і прийшов гнів» — це гнів Амалека. Також, оскільки він не має виправлення в אף — гніві / носі — і וקימה? [непевне слово], що є носом, це названо «гнівом». [П4383]

«За гематрією מצ”פן»: це Ім’я Гавая за АТ-БАШ, як вище, частина II, глава 32. [П4384]

«Проте те, що іншим пророкам було дозволено» тощо. Бо там, у тому вислові «Берешіт», на сторінці 100, він пояснює перевагу Мойсея над Ісусом Навином, на відміну від Єлисея. Дивись «Зогар», «Бешаллах», на сторінці 77: «адже на ступені Мойсея»; дивись там про Іллю, його вчителя. Тому

Рама з Фано · продовження

Яків, як відомо мовою істини. Коли воно сховане там, «нечестиві перестали лютувати, і там спочивають виснажені силою». [П4379]

Звідси нам також слід вивчити добре пояснення сказаного Ісусові Навину: «Кожен, хто повстане проти твоїх уст у всьому, що ти йому накажеш, буде страчений». Мудреці сказали: «Можливо, навіть щодо переступу? Писання вчить: “лише будь міцний” — у Торі, “і мужній” — у заповідях». Адже Ісуса Навина, боронь Боже, не підозрюють [у такому]. Проте те, що іншим пророкам було дозволено як тимчасова постанова, як-от Іллі на горі Кармель, — про нього написано «його слухайте», — усе подібне було заборонено Ісусові Навину, щоб не казали: «Мойсей іще не помер, а ми вже полишаємо його вчення». До того ж лице Ісуса Навина — лице місяця, а місяць нічого не має від самого себе.

Це і є «лише» — רק, за гематрією מצפ”ץ: «жінка оточить» велике Ім’я. Стосовно неї сказано про Ізраїль: «І будеш лише вгорі» — за назвою «сестро моя, подруго моя». Так само «будь міцний і мужній» — חזק ואמץ — за гематрією 252: члени слабкої жіночої постаті, що має дві завіси й двоє дверей і потребує зміцнення. [П4380] Бо написано: «Він зміцнив засуви твоїх брам» — таємниця скромності; і тоді — «благословив твоїх синів у тобі». Ми пояснили це у трактаті «Ем коль хай».

Тому старійшини того покоління

Йоель Моше · 1 · продовження

вони мали більше сили, ніж Ісус Навин.

«За назвою: сестро моя, подруго моя» і далі. Він має на увазі, що міра Малхут називається «сестро моя, подруго моя» в таємниці двох парцуфів, до зменшення місяця. יוכתי? [непевне слово], «досконала моя» вгорі — це і є «сестра моя»; כבור? [непевне слово], «два великі світила», коли вона піднімається, щоб у п о д і б н и т и с я чоловічому. А «голубко моя, досконала моя» — це внизу. Це і є «і будеш лише вгорі»: ім’я מצ”פן має гематрію רק. [П4385]

«Через мовлення та висловлення» тощо. Дивись «Зогар», розділ «Шмот»: мовлення — Малхут; висловлення — також вона, але вгорі. Це два добрі ступені: мовлення — аспект Малхут на її місці, а її прирівнювання до Тіферет називається висловленням. Більше пояснювати немає потреби; дивись «Пардес», браму значень найменувань. [П4386]

Яд Єгуда · 1

«І сказав» тощо, «Мойсеєві» і далі. Рав далі пояснює те, що стосується його тлумачення про Амалека.

Яд Єгуда · 2

Уже написав החס’ [непевне скорочене означення] рабі Моше К о р д о в е р о , благословенна пам’ять його, у книзі «Ор неєрав», частина III, у главах перед нею, перед частиною VI, яка впорядковує вступні положення, потрібні початківцям у мудрості кабали, та частиною V, яка впорядковує особливі властивості

Рама з Фано · продовження

сказали: «Горе тому сорому!» Вони поставилися недбало до поховального плачу за ним, бо були зайняті іншою заповіддю — розподілом землі між чоловіками та визначенням її меж. І все ж їм належало взяти до уваги, що при розподілі її між колінами Писання прирівняло пророцтво Ісуса Навина до пророцтва його вчителя через “мовлення” та “висловлення”; пізнай це. Ми вже згадали про це в частині IV, главі 6; дивись там.

Яд Єгуда · 2 · продовження

мудрості кабали. [П4387] Там, у главі 2, він написав так: «Особливі властивості простих змістів — це слова Тори, які не впорядковані й неточні за простим змістом. Тобто в Торі [написано]: “Запиши це на пам’ять у книзі й поклади у вуха Ісуса Навина”. והעמידם [непевний зв’язок]. Один із מהמתפלסים у служінні [значення непевне] запитав мене: що означає “і поклади у вуха Ісуса Навина”? І чому “до Ісуса Навина”? Йому належало сказати כי ושים כרתי’ [неясний вислів]: він писав би в розділі й клав би його מ”ר [невстановлене скорочення] у його вуха. [П4388] І я відповів йому за простим змістом: Тора говорить мовою людей. Адже людина так каже своєму ближньому щодо якоїсь важливої справи: “Такий-то”; “і закляни його: не вір, що сюди не прийде” — והשבע לו בל תאמין שלא יבא כאן [зв’язок непевний]. [П4389] [Це] річ, таємниці якої ми не знаємо, — тоді вислів буде впорядковано. І я сказав одному, обізнаному в мудрості: про них сказано “сльоза пригноблених, і немає їм утішителя” — це глибокі таємниці Тори, приховані від ока розуму. І я встановив — והקמתי — [це] за шляхом істини, як буде пояснено на своєму місці з допомогою Небес». [П4390] [П4391]

Яд Єгуда · 3

«Та рівним йому» — тим, хто знає таємниці Тори. І він не написав: «і я впорядкував за шляхом כמותם — подібних до них». [П4392] [П4393]

Яд Єгуда · 4

«Бо розум запитувача» тощо — як це сталося з ним: «сльоза пригноблених» і далі.

Яд Єгуда · 5

«Щодо того, що він навів» тощо. Намір рава — пояснити цю трудність тим шляхом, який виклав רשב”א га-Леві [у] «Цафнат паанеах», у поясненні вислову «Гаазіну» в «Раая мегемна»,

Яд Єгуда · 5 · продовження

сторінка 100, що починається «Мойсей і Яків» тощо. А пояснення висловів про вухо ми не маємо. [П4394] [П4395]

Яд Єгуда · 6

«Ось, ти зрозумів це» — тобто ית’ [невстановлене скорочення]: «Запиши це на пам’ять у книзі» і далі. [П4396]

Яд Єгуда · 7

«Разом зі сказаним: і відійшов кеній» і далі: адже обидва ці вірші промовляють слово Господа.

Яд Єгуда · 8

«Адже» — сказане «Запиши це на пам’ять» і далі має на увазі горішнє єднання [прогалина у джерелі] Малхут, Єсод і Тіферет. Адже «це» — найменування Малхут, «пам’ять» — Єсод, «книга» — Тіферет. А сказане «у вуха Ісуса Навина» має на увазі Метатрона Ісуса Навина, як написано, і за шляхом ספירים [непевне слово], коли сказано: «А Ісус, син Навина, юнак, не відходив із намету». Мається на увазі Метатрон, горішній Юнак. Справа ж у тому, що Метатрон називається… [П4397] [П4398]

Яд Єгуда · 9

«Деревом пізнання добра і зла»: адже також двоє סרים [значення непевне] живляться від нього, і через нього в майбутньому будуть виправлені шляхом винищення сили. Не так Амалек: його буде засуджено до двох смертей — «із престолу та з печаті», — щоб стерти тонкий слід, який він мав. [П4399] Це буде виправленням לסטרי

Яд Єгуда · 9 · продовження

[непевна форма про «сторону»] через בדמיתת [непевна форма] «інших богів», бо «Господь добрий до всіх, і Його милосердя — над усіма Його ділами». [П4400] За цим зміст Писання такий: «Запиши це на пам'ять у книзі» — це істинне єднання; поклади його у вуха Ісуса Навина, Метатрона, [прогалина у джерелі], особливого для цього, щоб таким чином там було виправлено тонкий слід, який залишиться Амалекові. «Бо Я неодмінно зітру пам'ять про Амалека з-під небес» — із престолу та з печаті тощо. Тобто спочатку [поклади] у вухо, бо в тих двох аспектах вони ніколи не будуть виправлені, і залишиться їм лише тонкий слід, придатний до передання на виправлення через це єднання: «поклади у вуха Ісуса Навина» — горішнього Юнака. [П4401] Такий також зміст «і відійшов кеній з-посеред Амалека», щоб він мав виправлення в цих двох світах. Тобто це כרעי עמלק שיצטרך לשתים כאוזן באליות רושם דק [непевний завершальний вислів: у ньому згадано Амалека, потребу двох, вухо, мочки та тонкий слід; їхнього зв'язку не встановлено]. [П4402] [П4403]

Яд Єгуда · 10

«Знак цього — Рахіль, Йосип, Яків» — найменування Малхут, Єсод і Тіферет.

Яд Єгуда · 11

«У гніві» — ім'я Елогім, постать горішнього Юнака; нечестиві Амалека, «і там його мазаль — гнів, і спочиватимуть» — ושם מזלו רוגז וינוחו. [П4404]

Яд Єгуда · 12

«І звідси» — із його уст вивчиш згадану суворість.

Яд Єгуда · 13

«І сказали мудреці» — у главі «Ніґмар га-дін», аркуш 49.

Яд Єгуда · 14

«Адже Ісуса Навина не підозрюють», що він безпідставно накаже Ізраїлеві переступити слова Тори, аж тому знадобилося сказати «лише». Натомість ідеться про тимчасову постанову: можна було б сказати, що Ісусові Навину заборонено скасувати слова Тори через тимчасову постанову, як-от כמו למחרי נלחם [неясний приклад]. Тому [Писання] обмежило й сказало «лише». Причина того, що це заборонено Ісусові Навину, — «щоб не казали»

Яд Єгуда · 14 · продовження

тощо. [П4405] [П4406]

Яд Єгуда · 15

«До того ж» — у цьому є підстава для дозволу; і це те, що знадобилося: «слід вивчити з його уст; вивчиш згадану суворість» тощо. Адже лице Ісуса Навина — лице місяця, Малхут; а лице Мойсея — лице сонця, Тіферет. Місяць нічого не має від самого себе, лише те, що отримує від сонця. Тому Ісусові Навину не слід робити нічого проти Тори Мойсея, навіть як тимчасову постанову. [П4407]

Яд Єгуда · 16

«Це і є» — через значення обмеження у слові «лише» в Писанні. Адже רק за гематрією אלפ"ץ, що є особливим ім'ям Малхут. [П4408] כנקצ"ץ חש' אוצר [неясний вислів], але Ім'я Гавая, яке є צל"ת צ"ם אלפ"ץ [неясний літерний ряд], наведені у «Зогарі», «Берешіт», сторінка 172. [П4409] Отже, у слові «лише» натякнуто на лице місяця проти лиця сонця; це й зумовило, щоб Ісус Навин навіть для тимчасової постанови міцно тримався слів Тори. [П4410]

Яд Єгуда · 17

«Стосовно неї написано» тощо. У «Зогарі», розділ «Трума», сторінка 234, сказано так: «Прийди й побач: ב"ש тощо. Перші літери піднімаються у своїй лічбі, а останні літери спускаються у своїй лічбі, щоб споглядати оком згори донизу» тощо; дивись там. [П4411] У «Пардесі», брама поєднання літер, глава 7, він поставив трудність і сказав: за цим виходить, що алфавіт אלפ"א בי"ת אל לבג"ד, який указує на піднесення, буде таємницею зворотного світла, щоб отримати потік; а алфавіт תשר"ק буде таємницею прямого світла, щоб передавати потік униз. [П4412] Але не такі слова рабі Шимона бар Йохая, мир йому, у «Зогарі» на «Пісню пісень»: він каже תשר"ק в Ацилуті, а לבג"ד — у Тіферет.

Він, благословенна пам'ять його, пояснює це через таємницю двох парцуфів — Тіферет і Малхут. До розділення, поки вони прилягали спинами одне до одного, והחי' לת"ת [непевний вислів] спиралася вгорі на Кетер, а והחי' ב"ש מלכו' [непевний вислів про Малхут] була покладена внизу. [П4413] Тому тепер, після розділення, коли вони повертаються лицем до лиця, чоловіче передає потік і світить униз до жіночого, а жіноче — вгору до чоловічого, щоб

Яд Єгуда · 17 · продовження

отримувати від нього; дивись там. За цим гарно тлумачиться, немов прикраса: «і будеш лише» — за гематрією אלפ"ץ: літери, які піднімаються вгору, вказують на Гаваю, Тіферет, щоб отримати від нього потік милосердя. [П4414] [П4415]

Яд Єгуда · 18

«За назвою: сестро моя, подруго моя» — [назвами], згаданими у висловах: до розділення вона називається «сестро моя», а після розділення — «подруго моя». [П4416]

Яд Єгуда · 19

Так само написане «будь міцний і мужній» теж указує на це: ці слова за гематрією — כ"ב רי"ו אדנ"י, що в жіночому. [П4417] За цим зразком двадцять два «царі хвали» — כ"ב מלכין דשביחתא — піднімаються з нею, коли вона поєднується зі своїм чоловіком, як сказано в «Тіккунім» і пояснено в «Пардесі», брамі сутності та управління, розділ 23; дивись там. [П4418] [П4419]

Яд Єгуда · 20

«Тому» — оскільки місяць нічого не має від самого себе. Коли Га-Шем, благословенний Він, сказав місяцеві: «І зменш себе», про неї старійшини того покоління сказали: «Горе тому сорому!» ואיתה זה [неясний зв'язок] — їхнє

Яд Єгуда · 20 · продовження

ремствування, що вони ходитимуть перед місяцем; і [він] примирився з тим, що вона отримує від Тіферет. Їхні очі вже не насолоджуватимуться лицем сонця над ними. І це — «хто встоїть» — מי יעמוד [непевне завершення]. [П4420] [П4421]

Яд Єгуда · 21

«Вони поставилися недбало до поховального плачу за ним», бо їм забулося — השכח — про розподіл землі, яка також відповідає горішній землі. [П4422] [П4423]

Яд Єгуда · 22

Писання повторене висловом, який охоплює його перевагу — переваги розподілу землі. [П4424]

Яд Єгуда · 23

«Через мовлення та висловлення» — адже так написано про нього: «І промовив Господь Мойсеєві, кажучи». Як сказано у «Зогарі», мовлення приписане Малхут в аспекті піднесення, а висловлення — в аспекті «їхнього буття вбогою для Тіферет» — בבחינה היותם עניה לת"ת. Дивись «Пардес», браму найменувань. [П4425] [П4426]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 9

Хікур Дін — частина V — глава 10

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19

Йоель Моше · 1

«За змістом "звір"» тощо. Досі він пояснював «сповнений тіл» про Ісава, який охоплює всі народи, аж до «бо дичина в його роті». Тепер він зробив — מקודש מול? [неясний вислів] — і пояснює це про звіра на тисячі гір. Це Малхут світу Брія, яка є вбранням для Малхут

Рама з Фано

Щасливі всі, хто чекає на Нього, на Бога суду, бо Він судитиме також того, хто сповнений святих тіл, за змістом «звір поїдає звіра», בעירא אכיל בעירא, що ми згадали вище. Це й мав на увазі пророк, кажучи: «Бо вогнем Господь судимий». Звідси постане розтрощення голови Ісава, голови гадюк, як його голову розтрощив Хушім, син Дана. [П4427]

Йоель Моше · 1 · продовження

світу Ацилут. Оскільки вона охоплює всі душі, вони називаються «звірі поїдають звірів», בעירי אכיל בעירי, через приношення душ, як пояснено вище. Тоді Він судитиме того, хто «сповнений тіл», тобто святих душ; тоді очиститься також голова

Йоель Моше · 1 · продовження

Ісава, так би мовити, і мовчання тут доречне. За змістом «Бо вогнем Господь судимий»: тут не написано «судить». Дивись «Зогар», «Берешіт», сторінка 95: «Велика Твоя вірність» — певно, דיכלא? [непевна форма] — прийняти всіх мешканців світу; дивись там. [П4433]

«Що підноситься своєю постаттю» тощо — тобто його голова, яка перебуває у святості, як вище. Саме це означає «над твоєю шиєю»: голова, що над шиєю, тоді як решта тіла залишиться в нечистоті.

«Над великою землею» тощо. Дивись «Зогар», «Берешіт», сторінка 98: знайдеш пояснення, що це тлумачення про Малхут світу Брія, якою ми займаємося. Йдеться про те, що вона — всі душі; із цього боку мале вміщує велике, «добре й краще», тобто душі, що виправилися. Із цього боку вона зветься «Велика Твоя вірність», бо щоночі там залишають душі на зберігання. Тому ввечері промовляють «Істина й вірність». Через це він матиме очищення, і тоді — «із потоку при дорозі», як далі пояснюється. Саме цим вірш завершує: «Тому піднесе голову».

Тому один сказав

Рама з Фано · продовження

Уже сказали, що Ісаак передбачив: той у майбутньому замислиться в серці про покаяння. Тому він сказав: «І буде, коли ти занепокоїшся», והיה כאשר תריד, від вислову «Я неспокійний у своїй скарзі», אריד בשיחי, — як той, хто жалкує про свої провини; «і скинеш його ярмо зі своєї шиї». Адже тоді він скинув ярмо козла, який несе на собі всю провину «мужа непорочного», саме з тієї частини своєї постаті, що підноситься над шиєю. Проте решта тіла не врятувалася, бо написано: «Ухопитися за краї землі, і будуть струшені з неї нечестиві». [П4428]

А голова вкорінена у святості «над великою землею», про яку написано: «Велика Твоя вірність». Це властивість місць — у малому вміщувати велике, добре й «краще». За цим зразком голова Ісава схована в обіймах його батька Ісаака, а правиця батька запечатує рот сина — «вудилом і вуздечкою, його оздобою, щоб стримати». [П4429]

Після того як цю голову розтрощено, як сказано, «із потоку при дорозі питиме»: це נחלת השטים [«спадок Шіттім»], який напоїло джерело з дому Господа. «Тому піднесе голову» — завдяки заслузі своїх святих праотців, які своєю праведністю виведуть дорогоцінне з нікчемного. Це основа для загального висновку щодо всіх, кому бракує спокути: приготувати їм мікве очищення. [П4430]

Йоель Моше · 1 · продовження

різноплемінній юрбі: «З відтятою шиєю», за змістом «розтрощив голову»: у нечистоті вони зовсім не мають голови. Це таємниця ע"ל כ"ן ירים ראש, «тому піднесе голову»: тепер вона має כ"ן, яке за гематрією — із семи останніх, без голови. Тоді все виправиться, і вони матимуть голову; з כ"ן зробить ע"ל, що за гематрією становить сто разом із головою. Дивись вище написане мною про вірш «І Давид дійшов до вершини». Тому сказали: «Поставмо голову й повернімося до Єгипту», бо грішники не мають голови. [П4434]

«І написано: твої вуха почують» тощо. За відомим: очі й уся постать, як-от рот і ніс, звуться переднім боком, а вуха — у таємниці заднього боку. Тут сказано, що навіть вуха, які перебувають у таємниці ахораїм, будуть виправлені. Це приниженість Амалека: він матиме виправлення лише в ахораїм, а не в передньому боці. Хоч вище ми пояснили, що це тонкий слід, запечатаний і прихований, усе ж у ньому є полегшення й приховування. [П4435]

«З основи Усної Тори» тощо. Малхут зветься Усною Торою; рабі Аківа

Йоель Моше · 1 · продовження

мав її з боку світіння Кетера в ній. Це й натякнули висловом אי”ן, «немає», від Кетера, який є Ейн-Соф. Його запитання «Чи є тут чоловік?», היש פ”ה איש, — це рабі Аківа. Можна пояснити за відомим: משה за гематрією — ר”ע із כ”ה, також ר”ע? [нерівний розрахунок]. Тому йому відповіли: «Немає», אין, — з вищого дива, як вище. Це й означає: «Мовчи: так постало в думці». Рабі Аківа — із тієї вищої думки, яка є Кетером. אד”ר ועק”ב? — літери רבי עקיבא; дивись у בנל”ע? [скорочення не встановлене]. Тому інколи ге замінюють на алеф: часом пишуть עקיבה, а часом עקיבא. [П4436]

Це сказане у Ґемарі: один

Рама з Фано · продовження

Написано: «І твої вуха почують слово позаду тебе, що каже: ось дорога, йдіть нею». Бо навіть сховані у вухах юнака, у мірі ахораїм, як ми згадали, можуть бути виправлені наприкінці днів. Приклад у світі — праведний пагін, який вийшов із них. Хто це? Рав Шмуель бар Шілат, із нащадків Гамана; так само рабі Меїр вийшов із Нерона Кесаря, ґер Онкелос — син сестри Тита, Шемая й Автальйон — із Сінаххеріба, а рабі Аківа — із Сісери. [П4431]

Літери його імені — кінцеві літери слів «Світло посіяне для праведного, і для прямих серцем — радість», אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. Адже він — з основи Усної Тори, із джерела, яке вона має у вищому диві, від його світіння в ній. Це й сказав Сісера Яелі: «Чи є тут чоловік?», היש פה איש, а вона сказала: «Немає», אין. Щоб натякнути на це, ге замінюють на алеф. [П4432]

Йоель Моше · 1 · продовження

каже «шогам», а інший — «яшфе». У שוהם — Мойсей, משה, Письмова Тора, бо на нагруднику шогам належить Йосипові, а Мойсей й Йосип разом — אולין [неясна форма]. У ישפה — рабі Аківа, Усна Тора; на нагруднику яшфе належить Веніамінові. Усі десятеро страчених царською владою були з Веніаміна. Це «Мандрагори ריח כתכו?» [«…запах»; нерівна форма]: ті мандрагори, які приніс Рувим; звідти народився Іссахар, «костистий осел». Рабі Аківа частково був від Іссахара. Тому він сказав: «Хто дасть мені вченого Тори — вкушу його, як осел». Дивись маамар אב”ח, розділ 3. [П4437]

Сказано: «Нові й старі,

Йоель Моше · 1 · продовження

любий мій, я сховала для тебе». ישנים, «старі», — нотарикон: יו”סי, Шімон, Нехемія, Єгуда, Меїр. דודי, «любий мій», за гематрією — 24, натяк на двадцять чотири тисячі учнів, які померли за один період; із них залишилося лише п’ятеро названих. Це й означає: «Я сховала для тебе». Дивись далі, у наступній главі, що рабі Аківа походить від статевого з’єднання Сісери. Вдивися уважно. [П4438] [П4439]

Яд Єгуда · 1

(а) «Щасливі всі, хто шукає захисту» тощо. Автор знову повертається до вірша «Судитиме серед народів — сповнений тіл», тощо, який згадав вище, у главі 5. Там він назвав לנשמו [неясна форма] «сповнений тіл». Тому ми знаходимо, що й у святості так названо Малхут світу Брія, за наведеним у «Зогарі», «Берешіт», сторінка 4: [П4440]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Підсолодити — למתיק הכיר — щоб умилостивити», тощо [зв’язок неясний]. «Ось у цій, яка пасеться на тисячі гір, що вирощують для неї щодня כאות חציר [“як знак трави”; неясно]. А як це? Ось живі істоти й ангели, які панують свого часу, — להתברירו בנין [неясний вислів] — і стоять як їжа для цієї, як ти — מלי מכלא הוה [“сповнений усього був”; зв’язок неясний]», тощо. «Сходить до людини внизу … і не в спокої — מילה [“слово”; зв’язок неясний]. Тому вони існують певний час і пору. Щоночі й щоночі מתחסמן רוחי [“духи …”; дієслово не встановлене], і хто … горішнього — את דלעילא [“знак угорі”; неясно] — дає йому. Потім розсіюються כמלקרינין [невстановлене слово] і приходять בלנוטייהו [невстановлене слово]. Тому немає існування для тих חירין דקוקין угорі [неясні означення]. Про це написано: “Нові щоранку”, тощо. Хоч вони нові щодня, усе ж велика Твоя вірність: вона велика, а не мала; велика — לאינאה

Яд Єгуда · 1 · продовження

[невстановлена форма], бо всі потребують великої … усі сини עניינת [неясне слово], не горішнього тіла, і щоб включити їй нижнє — רב [“великий / рав”; зв’язок неясний]. І коли сказав, що охоплює все, — ולא חזיזות יתיר [“і не … більше”; неясний вислів]», тощо, дивись там. [П4441]

Намір — щодо Малхут світу Брія: היה רוח צפנות [“був дух прихованих…”; зв’язок неясний] у Святого, благословенний Він, — הלכתי מתא [невстановлений вислів], що починається щодня. А душі людей щоночі — у діяннях угорі, і повертаються новими щодня. Тут автор про це сказав: «Судитиме серед народів — сповнений тіл». Намір такий: через народи, які є אלהים [«богами»; форма лишена], що мають зійти до Геєни, Га-Шем, благословенний Він, також судитиме й «урятує до Геєни», ויציל לגיהנם, того, хто сповнений святих тіл — ангелів і душ, тобто Малхут світу Брія. [П4442]

Як наведено в мідраші ש”ט, אוכל נפל ח”ף פ”ג [адреса й зв’язок не встановлені]: у майбутньому прийде שרי חומה [«князі муру»; число неузгоджене] у світ, щоб звинувачувати Ізраїль: «Ці — ідолопоклонники, і ті — ідолопоклонники; ці сходять до Геєни, і ті сходять живими». А Святий, благословенний Він, скаже: [прогалина у джерелі]. Відомо, що שאלה יעקב [«запитала / прохання — Яків»; зв’язок неясний] — це Малхут світу Брія, як наведено в «Зогарі», розділ מקל”ף [назва не встановлена]. [П4443] [П4444]

Яд Єгуда · 2

(б) За змістом сказаного в кількох місцях: «мале є мале, палац малого», זעירא איתי זעירא היכל זעירא. Намір також про це, як пояснено вище, частина III, глава 6. [П4445]

Яд Єгуда · 3

(в) І з цього буде зрозумілим сказане наприкінці вірша: «Розтрощив голову над великою землею». Стосується «змія — їм пастки», נחש להם פחים, сторони, чия голова схована й прихована у святості, у таємниці черепа; тіло — не таке, як сказано вище, глава 8. А назва має на увазі: «Судитиме серед народів — сповнений святих тіл». Через це виправиться голова Ісава, буде розтрощена й цілком відділена від тіла, бо «буде води», יהא המים [неясна форма], у святості над

Яд Єгуда · 3 · продовження

великою землею — це саме «сповнений тіл», як згадано. [П4446] [П4447]

Яд Єгуда · 4

(г) Як його голову розтрощив і в цьому світі Хушім, син Дана. Це було знаком і символічною дією: так само голову його постаті буде розтрощено й відділено від решти його постаті.

Яд Єгуда · 5

(ґ) «Уже сказали» тощо. Автор пояснює — כלהג מת”ח [зв’язок і скорочення не встановлені] — «і вона — плоть стривоженого», והיא בשר חריד, тощо [непевна фраза]. [П4448] [П4449]

Яд Єгуда · 6

(д) Від вислову חריר בשחקי [«отвір у …»; зв’язок не встановлений], як пояснив Раші, — за його шляхом; «і в його оці — струснути», ובעינו לנער [неясний вислів]. Подібне до нього — «плоть від плоті», בשר מבשר; ע’ [нерозгорнуте скорочення]. [П4450] [П4451]

Яд Єгуда · 7

(е) «Провина חם [референт не встановлений] — הסב’» [скорочення не встановлене], як наведено в «Зогарі», розділ «Пінхас», сторінка 430: «і щоб не зламав на ньому всіх їхніх хитрощів», ושלא השביר עליו את כל ערומם [нерівно]; «слова їхніх хитрощів — провини непорочного», מלי ערומם עונות תם [зв’язок неясний], про якого сказано: «А Яків — муж непорочний». Дивись «Зогар», «Ахарей», сторінка 114. [П4452] [П4453]

Яд Єгуда · 8

(є) «Ділиться, наче котиться», מתחלק כמתגולל, тобто «з утроби», מרחם [зв’язок неясний], яка є частиною הקומתו [нерівна форма «його постаті»]. «І він над — ליותרו [невстановлене слово] — з усього, що його постать, яка в тілі; їй — פלט [“врятував / уцілів”; синтаксис неясний]». Бо לאחר מופסקה [«після / іншому — відокремлена»; зв’язок не встановлений] у таємниці відділення між палацом Лівнат га-сапір та отвором великої безодні, як наведено там про череп і як ми переписали вище, у першій главі. [П4454] [П4455]

Яд Єгуда · 9

(ж) Бо написано: «До округи», למחוז, тощо (Йов 39). Мається на увазі «краї» на великій землі, і це назва тіла, бо голова — над землею; «як може — כפניתו [невстановлене слово] — і долоня тієї землі є тілом, яке не як сини עדין [значення

Яд Єгуда · 9 · продовження

неясне] — מביציתיה [невстановлена форма]; і небеса були затримані від нього», ויעצרו השמים ממנו [зв’язок неясний]. [П4456] [П4457]

Яд Єгуда · 10

(з) «І в них» тощо — це завершення сказаного вище; так само у вірші: «Розтрощив голову над великою землею; із потоку при дорозі питиме, тому піднесе голову».

Яд Єгуда · 11

(и) «Властивість його постаті» тощо, як наведено там: «Сказав рав: великий образ, який охоплює все», тощо. У цьому причина, чому Малхут бідна й мала порівняно з іншими сефіротами, як відомо. Сказане «властивість місця» — це те, що мале вміщує велике: всіх ангелів і всі душі, яких живлять, а також «тих, що труться, без провин», המתחככים בלתי עונות [зв’язок непевний]. [П4458] [П4459]

Яд Єгуда · 12

(і) «За цим зразком»: виправлення голови постаті Ісава — «сховав його голову, משום [“тому що / через”; непевний зв’язок], в обіймах Ісаака», як згадано вище, глава 8, «як — у перекладача Йонатана» [нерівний перехід]; натякнули на його виправлення. [П4460] [П4461]

Яд Єгуда · 13

(ї) «מוחמת פי» [непевна форма перед «рот»]. Бо так натякнув на аспект голови, «яка зветься — על גנוז [“над прихованим”; зв’язок неясний]», як наведено там про череп. [П4462] [П4463]

Яд Єгуда · 14

(й) Це потік Шіттім, «на якому — велич», שעליה הגדולה [нерівний зв’язок]: «І джерело вийде з дому Господа й напоїть потік Шіттім» (Йоіл 4). Дивись там тлумачів. Тут вірш пояснюється так: і Ісав питиме з цього потоку після виправлення, тому піднесе голову завдяки заслузі своїх праотців, тощо. [П4464] [П4465]

Яд Єгуда · 15

(к) «І написано» тощо. Тобто про той намір, який ми згадали вище, у попередніх главах, і на який натякає справа стирання Амалека, написано: «І будуть твої очі» тощо (Ісая 30). Навіть той, від кого залишився лише тонкий слід, як міра ахораїм в Амалека, — «і будуть твої очі позаду тебе» — буде виправлений через учених Тори й скаже: «Ось дорога», тощо. Ми вже це розкрили. [П4466]

Яд Єгуда · 16

(л) Приклад у цьому світі — «Шіло, могутній жезл — מגענו [“наше торкання / наш удар”; значення не встановлене]», שילה מקל עז מגענו. [П4467]

Яд Єгуда · 17

(м) Так сказане про вірш «Світло посіяне» тощо (Псалми 37): נורי שרי עקיבי [скорочення й зв’язок непевні]. Він — праведний, для якого посіяне світло, адже він з основи Усної Тори, тобто з Малхут. «І зветься — מתקני כל כ״ע כלא ומהבחנתו [“виправляють… усе… і з його розрізнення”; зв’язок не встановлений] — походить», тобто з Кетера в Малхут. [П4468] [П4469]

Яд Єгуда · 18

(н) Тому вислів прихильності потрапив до уст Сісери, який сказав вище: «Стій біля входу до намету; і якщо чоловік запитає тебе й скаже: “Чи є тут чоловік?”, то скажеш: “Немає”» — «згори; і скажеш їй», דלעילא ואמרת לה [непевний зв’язок]. Завіт укладений з устами. Він витлумачить אין, «немає», як назву Кетера, як відомо. «Є тут», יש פה, — тобто рабі Аківа, чия основа — з Кетера. [П4470] [П4471]

Яд Єгуда · 19

(о) Щоб натякнути на це, пишуть עקיבא з алеф замість ге. Адже за натяком у сказаному «Світло посіяне для праведного» тощо треба було б писати з ге; але пишуть алеф, щоб натякнути на основу Аби — כו״ח [непевне скорочення], — яка зветься алеф, як відомо. [П4472] [П4473]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 10

Хікур Дін — частина V — глава 11

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16

Йоель Моше · 1

«Охороняють Тору» тощо — як лушпиння часнику.

«Це плід, здатний» тощо. «Проклятий чоловік, який зробить різьбленого ідола й литого боввана», бо «зі своєї плоті я побачу Бога». Як часник витягає й примножує силу сім'я, від думки до дії, — відмежовуючи тисячу тисяч відмежувань, — так вищий שום, за гематрією שת"ו, за гематрією רצ"ון, є Його волею з вищого джерела. Звідти — світіння й дарування вищого Кетера; він — із Малхут в аспектах שום, що притягує згори, від вищої думки, і він — сам плід. Дивись «Зогар», «Берешіт», сторінка 134: «Рабі Аківа увійшов — בטוחא? [непевна форма]», тощо. [П4479]

Решта мудреців Ізраїлю — наче лушпиння часнику, яке захищає שום. Це й означає «крім цього лисого», за змістом «А чоловік, коли облисіє його голова, — він лисий, чистий»: він чистий із нечистого. Тому його сила підкоряти кліпу більша, коли він чистий із нечистого, за змістом «Місце, де стоять ті, хто кається», тощо. Рабі

Рама з Фано

Проте Бен-Азай не порушив правил належної поведінки, коли сказав в останній главі «Бехорот»: «Усі мудреці Ізраїлю видаються мені лушпинням часнику, крім цього лисого». Навпаки, усі мудреці Ізраїлю, а на чолі з ними рабі Аківа, дістали від нього велику шану. Адже змій жадібний до часнику, як наведено в «Берешіт раба», а розтертий часник небезпечно залишати відкритим — у першій главі «Йом-Тов». [П4474]

Звідси ми зрозуміли намір Бен-Азая: усі мудреці Ізраїлю охороняють Тору й рятують її від тлумачень садукеїв та негідних агад, як лушпиння охороняє часник. Це плід, здатний примножувати подобу, а воно захищає його від зміїв. За винятком рабі Аківи: «Він лисий» — чистий із нечистого, — бо володіє самим плодом, Усною Торою: «оцінка суддів», שום הדיינים. שום за атбашем — בפ"י, «у моїх устах». Це його сила для його Бога: галаха, передана Мойсеєві на Синаї, бо все сказано Мойсеєві. [П4475]

Воістину сказали мудреці, благословенна їхня пам'ять: речі, відкриті Мойсеєві лише як загальні положення, були відкриті рабі Аківі, який удостоївся витлумачувати їх власним розумом і влучати у галаху. Адже як душа Мойсея, нашого вчителя, мир йому, — із джерела Письмової Тори, і вона називається

Йоель Моше · 1 · продовження

Аківа був чистим із нечистого — це Сісера. Вдивися уважно.

«Усі вони — за думкою рабі Аківи»: він із таємниці Усної Тори, Малхут. Тому він удостоївся більшого, ніж Мойсей: світіння Мойсея було саме з Письмової Тори, з Тіферет, отже не було з Усної Тори. Це те, що я чув від одного мудреця: «Усяку дорогоцінність побачило його око» — це рабі Аківа, бо Мойсей бачив лише вузол тфілін, як написано: «І побачиш Мене ззаду». Рабі Аківа бачив усі тфілін; יקר, «дорогоцінність», також, як наведено у Ґемарі: «І радість, і веселощі, і шана», — це тфілін. Саме це означає את כ"ל, «усе». [П4480]

«І ліг із нею тієї ночі» — Святий, благословенний Він, допоміг йому. «І Іссахар — костистий осел» — це рабі Аківа, כל"א? [непевне скорочення]: «Хто дасть мені вченого Тори», тощо, як вище.

«Очищення за очищенням» — справді інші статеві з'єднання, крім того з'єднання, «у якому повернувся він? —

Йоель Моше · 1 · продовження

нечистота», ?שבה שב הוא הזוהמא [зв’язок неясний]. Це «початок і кінець»: перед з’єднанням שבה [«у якому / в ній»; референт неясний] і після нього. [П4481]

«Чому забарилася його колісниця» тощо. Можна пояснити за мідрашем «Ялкут»: «Троє не чекали шести; шість із них — ?סברא [“міркування”; непевна форма]», ג’ לא המתינו שש ו’ מהם סברא?. За цим добре пояснюється, що серед шести з’єднань народився рабі Аківа. [П4482]

«Це дівчата з бубнами» — за таємницею семи дівчат, належних для надання їй із царського дому.

«Поділить здобич». Дивись у בס”?: [непевне скорочення], де написано: שלל, «здобич», за гематрією — עמודי הקליפה, «стовпи кліпи». Вони — ו’ נ’ כוללים כל’?: [«шість; нун / п’ятдесят; охоплюють…»; зв’язок не встановлений]; кожен охоплює десять, «а נ’ — כל’ שני”» [скорочений вислів не встановлений]. Сьома — це ש, яка охоплює їх усіх в аспекті десяти; саме це — ש. [П4483]

«І Він милосердний» тощо. Пояснює вірш: «Утроба, дві утроби на голову мужа», тощо. Ось

Рама з Фано · продовження

Торою Мойсея, так душа рабі Аківи — із джерела Усної Тори, і вона, на нашу думку, називається його ім’ям. Бо неназваний голос Мішни — рабі Меїр; неназваний голос Тосефти — рабі Нехемія; неназваний голос Сіфри — рабі Єгуда; неназваний голос Сіфре — рабі Шімон; неназваний голос «Седер олам» — рабі Йосі. Усі вони — за думкою рабі Аківи. Святий, благословенний Він, поставив його в поколінні руйнування, щоб захищати світ і Тору, аби вона не забулася. [П4476]

Тому, заради прихованого в Сісері ланцюга походження, Шехіна виглядала крізь вікно, щоб він не загинув, аж доки Яель завагітніла від нього під час третього з його семи статевих з’єднань. «Шість ось цих ненавидів Господь»: на похвалу згадано лише це одне, про яке написано «ліг» у шанобливому вислові, як сказано: «І ліг із нею тієї ночі». [П4477]

Шехіна плакала через затримку очищення: «Чому забарилася його колісниця прибути?» Бо той нечестивий обтяжив його великим очищенням через безліч нечистоти, яку вніс у неї на початку й наприкінці. «Мудрі з її княгинь відповідатимуть їй» — це дівчата з бубнами. «І вона також відповість собі своїми словами: хіба ж не знаходять, поділили здобич?» — щоб зняти брудні шати очищенням за очищенням. Це רחם — одне, רחמתים — два: ось три, «на голову мужа», чий шлях прихований, а Бог огородив

Йоель Моше · 1 · продовження

три — натяк на третє статеве з’єднання.

«Про цих» тощо — тобто про шість з’єднань сказано: «Так нехай загинуть усі Твої вороги, Господи». «А ті, хто любить Його» — це рабі Аківа, כאהב? [непевна форма], «як сонце, що виходить у своїй силі», коли читав «Шма» за тьмяного сонячного світла, у час читання «Шма». У «Кавванот» Арі наведено, що рабі Аківа — це Яків. Оскільки Яків «гнівався в єдності», כעס באחדות, коли послав Йосипа до братів, тому він читав «Шма», коли побачив Йосипа. Оскільки рабі Аківа походить також від Зімрі, який є Шехемом, сином Хамора, як вище і як у маамарі אב”ח, розділ 2, а у справі Зімрі написано: «І повісь їх Господу перед сонцем», рабі Аківа виправив це читанням «Шма» разом із сонцем. Тому в Таргумі Йонатана, при справі Шехема, сказано: אליפון? [непевне слово] — «плачуть і читають “Шма”». [П4484] [П4485]

Яд Єгуда · 1

(а) «Проте» тощо — продовжує вислів про рабі Аківу в попередній главі. [П4486]

Яд Єгуда · 2

(б) «Коли сказав» тощо. Адже на перший погляд — «було хвалити в них

Яд Єгуда · 2 · продовження

самих», שהיה לשבח בעצמם [неясний зв'язок], — і примножувати власну шану. [П4487] [П4488]

Яд Єгуда · 3

(в) І рабі Аківа — серед них і більший за них.

Рама з Фано · продовження

його. [П4478]

Про цих сказано: «Так нехай загинуть усі Твої вороги, Господи». А про рабі Аківу та його товаришів написано: «А ті, хто любить Його, — як сонце, що виходить у своїй силі».

Яд Єгуда · 4

(г) Звідси ми зрозуміли намір Бен-Азая, який сказав: «Усі мудреці Ізраїлю видаються мені, у моїх очах, наче лушпиння часнику». Як лушпиння захищає часник від зіпсованого,

Яд Єгуда · 4 · продовження

так мудреці Ізраїлю захищають Тору від тлумачення садукеїв. Часник він назвав тому, що той посилює з'єднання людей; так само властивість Тори, коли нею займаються заради неї самої, — додавати сили вищому поєднанню Зеїр Анпіна й Нукви, ז"נ. [П4489]

Яд Єгуда · 5

(ґ) За винятком рабі Аківи, з вищого боку: він володіє самим часником, тобто є володарем Усної Тори, й не потребує охорони «з аспектів», מבחינות [непевний зв'язок], як написано пояснення причини. [П4490] [П4491]

Яд Єгуда · 6

(д) «Лисий» — за віршем «Він лисий, він чистий». Цим вказує на його осягнення: він із боку, де немає волосся, а весь — відкрита шкіра, і має перевагу в підкоренні нечистоти. [П4492] [П4493]

Яд Єгуда · 7

(е) «תורי [непевна форма] усно», שבע"פ: адже שום, «часник», звично вживається в устах святих мудреців. Також літери שום — це літери משה. [П4494] [П4495]

Яд Єгуда · 8

(є) Це рабі Аківа: велика його сила осягнути סודי [«таємниці / мою таємницю»; форма непевна] з основи Усної Тори, Малхут, як згадано, בלי הקולן [«без їхнього голосу»; зв'язок непевний]. Він удостоївся галахи із Синаю «щодо того, хто пам'ятає», כלפי הזוכר [неясний вислів]. Тому своїм осягненням він влучає у галаху й не потребує «охорони садукеїв», לשמירת הצדוקים. [П4496] [П4497]

Яд Єгуда · 9

(ж) «Бо все сказано» тощо. Автор пояснює, що — שלא — осягнення Мойсея, нашого вчителя, мир йому, не було меншим, боронь Боже, від осягнення рабі Аківи, як на перший погляд

Яд Єгуда · 9 · продовження

випливає з їхніх слів, благословенна їхня пам'ять. Річ у тім, що Мойсеєві, нашому вчителеві, мир йому, були відкриті загалом усі вищі таємниці, які мають відкритися як нове в усій Торі, проте він не витлумачував, де на них натякають Писання. Рабі Аківа удостоївся довгого життя вгорі, щоб власним розумом збагнути кожен штрих, у якому натякнені цілі гори галах. Так пояснює у «Кавванот» Арі. [П4498]

Яд Єгуда · 10

(з) «Із джерела Письмової Тори» — із Тіферет.

Яд Єгуда · 11

(и) «Усної» — Малхут.

Яд Єгуда · 12

(і) Згідно зі сказаним у ש"ב [непевне скорочення], у пісні Девори: «Крізь вікно виглядала й голосила мати Сісери, крізь віконце: чому забарилася його колісниця прибути, чому спізнюються кроки його колісниць? Мудрі з її княгинь відповідатимуть їй; і вона також відповість собі своїми словами: хіба ж не знаходять, поділять здобич — утробу, дві утроби на голову мужа, здобич барвистих тканин для утроби Сісери», לרחם סיסרא, тощо. «Так нехай загинуть усі Твої вороги, Господи; а ті, хто любить Його, — як сонце, що виходить у своїй силі».

Це також пояснюється згаданим способом. Мати Сісери — назва Шехіни: вона була матір'ю для цього нечестивого й наглядала за ним особливим провидінням, щоб він не загинув раніше, ніж Яель завагітніє від нього, заради рабі Аківи, який має з нього вийти. [П4499] [П4500]

Яд Єгуда · 13

(ї) Із семи статевих з’єднань, якими той нечестивий з’єднався з нею, як сказано: «Між її ногами впав», тощо, як наведено — צב”מ [скорочення не встановлене] — у «Євамот». [П4501]

Яд Єгуда · 14

(й) Про силу очищення й виправлення: рабі Аківа піднявся лише наприкінці днів. Адже так «нечестивий подовжив його [або: “подовжили”; форма неоднозначна], щоб очистити колісницю заради рабі Аківи тоді, і біля сьомої», האריכו הרשע לצרף מרכבה בשביל ר”ע אז ואצל שביעית [неясний зв’язок]. Це — перед зачаттям і після нього. [П4502] [П4503]

Яд Єгуда · 15

(к) І так: «Дівчата били в бубни — царі Шехіни», עלמות תופפו מלכים דשכינתא. [П4504] [П4505]

Яд Єгуда · 16

(л) Звільнити від його брудних шат; «дати приготованому потокові нагороду для ніг очищених», לתת לנחל המוכן שכר לרגלי מזוקקי׳ [неясний зв’язок]; «הרחים [невстановлена форма] до нечистот двох статевих з’єднань, у яких він випередив, і все через כותמה [невстановлене слово], що після нього», לזוהמות שתי בעילות שקדם בהן וכל משום כותמה שלאחריו. Це רחם רחמתים, «утроба — дві утроби»: «усе, що в їхніх כלי [знаряддях / посудинах; форма нерівна], чиниться», כל מה שבכליהים מתעבדה [неясний вислів]. [П4506] [П4507]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 11

Хікур Дін — частина V — глава 12

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: א · י · ט · ח · ז · ו · ה · ד · ג · ב · א

Йоель Моше · 1

«Хто такі царі служіння? Мудреці» тощо. Дивись у трактаті «Ем коль хай»: «із десяти груп ангелів?» — מעשר כיתן מלאכין? — уклався світ; кожна група — двадцять поколінь; ג”ם כ”ת? [непевне сполучення], гематрія דור, «покоління». Через це — מי׳ [нерозкрите скорочення] — мудреці разом піднімаються. Вони відповідають першій групі цілковитих праведників. [П4510]

«Через це нехай душа здригнеться» тощо. Тобто нехай довершить світ у п’яти аспектах: нефеш, руах, нешама, єхіда, хая. Почав із нижньої ге: там аспект нефеш у Малхут.

Рама з Фано

Після того як Бог повідомив нам усе це, прийди, і я навчу тебе головних пунктів щодо подоби трьох груп. Адже для них є знак у Ґемарі: розумні засяють від неї та в ній, немов сяйво небозводу. У трактаті «Недарім» сказали: хто такі ангели служіння? Мудреці. Нехай буде розглянуто трактат «Ем коль хай», частина III, розділ 11.

Рабба бар Нахмані в главі «Га-рое» казав: «Такі, як ми, — середні», бо «Ось, Своїм святим Він не довіряє». Ми не знаємо, доки сягає кінцева межа випробування. Дні третьої групи «були урвані не вчасно», як наведено в главі «Ейн доршін»: Геєна скінчиться, а вони не скінчаться, проте «їхня основа виливається рікою». [П4508]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Дім Аарона, благословляйте Господа» — аспект руах. Вав у слові שלום, «мир», що є мірою Аарона, вказує на це. Хоч Аарон — аспект правого боку, тобто Хесед, усе ж у Хеседі включені всі шість днів, як «Бо за шість днів Господь зробив»; дивись «Зогар», «Ваера», сторінка 24. За цим Єсод зветься א”л ח”י, Ель Хай. א”л, Ель, — Хесед, бо його світіння звідти. Тому він зветься ח”י, Хай: він дев’ятий згори вниз і знизу вгору, у таємниці зворотного й прямого світла — число ח”י, вісімнадцять. [П4511]

«Дім левіта, благословляйте Господа»

Йоель Моше · 1 · продовження

— відповідає нешамі, першій ге. Левіт пробуджує ґвурот до місця їхнього кореня, до Біни, щоб там вони пом'якшилися. На це наводить доказ: «І служитиме левіт — він», הוא. Усе служіння левіта — лише щоб ґвурот прийшли до міри הוא, «він», — Біни. У таємниці «і Господь» — це Біна, а Його суд — Тіферет і Малхут, як «і він», וה"וא, «поб'ють їх?», יכום?, «наші супротивники» [нерівний зв'язок], — таємниця визволення. Дивись כי' ח"ב? [непевне посилання], розділ 2. «Ті, хто боїться Господа, благословляйте Господа» — йод, проти єхіди. [П4512]

«Благословенний Господь» — проти вістря йода, початку й першого джерела, волі. Це ברו"ך, «благословенний», — רו"ך [нерозкрите сполучення] проти хаї? Ось п'ять рівнів. А сказане «із Сіону» — Єсод; «з довершеної краси — Бог»

Рама з Фано · продовження

Через це нехай мудра душа сильно здригнеться, збагне своє майбутнє, пильнуючи дороги свого дому зі страхом, трепетом і смиренням, як гарна й благочестива наречена. Нехай радіє з тремтінням усередині своєї хупи, і Цар забажає її краси.

«Дім Ізраїлю, благословляйте Господа» — у нижній ге. «Дім Аарона», шошвіна Матроніти, «благословляйте Господа» — у вав слова שלום, «мир», бо він довершує милість і передає її світові, і за її ім'ям зветься Ель Хай. «Дім левіта, благословляйте Господа» — у верхній ге, про яку написано «І служитиме левіт — він». «Ті, хто боїться Господа, благословляйте Господа» — у йоді, бо там страх. «Благословенний Господь» — у горішньому вістрі, початку й джерелі всіх благословень. «Із Сіону», «з довершеної краси Бог з'явився»: усі вони включені в Шехіну, «мати дітей радіє». «Благословляй, душе моя, Господа. Алілуя!» [П4509]

Нехай слава Господа буде повіки!

Завершено трактат «Хікур Дін».

Йоель Моше · 1 · продовження

— це Малхут: з'явився й світить через ці п'ять рівнів. Тоді «мати дітей радіє» й каже: «Благословляй, душе моя, Господа» — гематрія нефеш, руах, нешама, єхіда, хая. Благословенний Господь повіки, амінь і амінь. [П4513] [П4514]

Яд Єгуда · א

(א) «Хто? ת"ח [можливо, "знавець Тори"] — квітучий», מאן ת"ח רענן [нерівне формулювання; רענן — «свіжий / квітучий»]. Це відповідає групі праведників. [П4515] [П4516]

Яд Єгуда · ב

(ב) Нехай буде розглянуто пояснення הכ"ח [непевне позначення] про десять груп ангелів служіння та слова мудреців щодо закону про міру труми. [П4517] [П4518]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Через цих середніх», בגין הני בינוניי, — ось група середніх. [П4519]

Яд Єгуда · ד

(ד) І дні групи нечестивих ми також знайшли в Ґемарі, друга глава «Хаґіґа», щодо התקע"ד [непевне позначення числа] горішніх поколінь, «які були урвані не вчасно». [П4520] [П4521]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Через це» — через останній суд.

Яд Єгуда · ו

(ו) «У нижній ге» — Малхут. «Дім», тощо.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Дім Аарона» — שבכן [непевна форма], з боку Хеседу; він шошвіна Матроніти. «Благословляйте Господа» у вав слова שלום, «мир»: це Єсод, поєднаний із Тіферет і Малхут; він доповнює те, чого бракує, врівноважуючи між усіма в бік милості. [П4522] [П4523]

Яд Єгуда · ח

(ח) За ім'ям Хеседу — Ель.

Яд Єгуда · ט

(ט) «У верхній ге» — Біна, міра левіта, як написано: «І стане левіт — він», הוא. Він — це, דא, Біна. [П4524] [П4525]

Яд Єгуда · י

(י) «У йоді»: у них Хохма, бо там страх, як сказано вище, частина IV, кінець глави 29. [П4526] [П4527]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Благословенний Господь із Сіону», тощо, сказано про вістря йода — Вищий Кетер. Як наведено в «Зогарі», «Ваїкра», сторінка 13 ע"ם [непевне позначення] та сторінка כ"ש [непевне позначення]. Ось його слова: рабі Йосі сказав: «Коли Аарон вирушає, усі вирушають із ним, аж поки зібрання Ізраїлю буде благословенне, і благословляються верхні й нижні. Тоді написано: “Благословенний Господь із Сіону, Який перебуває в Єрусалимі. Алілуя!” І благословенне Ім’я Його слави повіки, і нехай слава Його сповнить усю землю, амінь і амінь». [П4528] [П4529]

Яд Єгуда · יא · продовження

До глави у змісті

Історичний покажчик: Хікур Дін · V · глава 12

Ем коль хай — частина I — глава 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«У цьому місці» — у вірші «І Господь відвідав»: וה' פקד.

Яд Єгуда · 2

«Дією милосердя» — тому в ній написано Ім’я Гавая. Однак, оскільки немає на землі праведника, який робив би добро й не грішив, Він мусив порадитися з мірою суду; тому й написано «і Господь»: וה'.

Яд Єгуда · 3

«Це слово» — וה', «і Господь».

Яд Єгуда · 4

«Для них» — для наших мудреців, благословенної пам’яті.

Яд Єгуда · 5

«Літера милосердя» — адже вона є однією з літер Імені Гавая, благословенне воно.

Рама з Фано

Трактат «Ем коль хай» — «Мати всього живого».

Для тлумачення перед громадою «при прихованні [місяця], до дня нашого свята». [П4530]

«І Господь відвідав Сару, як сказав, і зробив Господь для Сари, як промовив» (Буття 21:1). Наші вчителі, мир їм, сказали: скрізь, де сказано «і Господь» — וה', це Він та Його суд (Єрусалимський Талмуд, Брахот 9:5, глава «Га-рое»). Сенс у цьому місці зрозумілий: хоча відвідання Сари було дією милосердя, Він мусив порадитися з мірою суду, бо Святий, благословенний Він, вимогливий до праведників на товщину волосини. [П4531]

Проте спосіб виведення — як це слово вказує, що Його суд долучений до Нього, — випливає для нас з іншого

Яд Єгуда · 6

«І ми гадаємо / нам здається?» і так далі. Тобто хоча «додана вав / у доданій вав?» указує, що Він, благословенний, долучив Свій суд, і «буде вважатися / вважається?» це зменшенням милосердя, «проте?» і це, після «згоди / введення?» горішнього суду в цю дію, є «збільшенням / збільшенням?» милосердя, так що вав «залишилася?» у «своїх межах?» милосердя. [П4535] [П4536]

Яд Єгуда · 7

«І в “Мідраш раба”» — щодо вірша: «І промовив Господь до Мойсея, кажучи: “І Я, ось, узяв левітів”». Мудреці кажуть: скрізь, де сказано «і Я», і так далі. Причина в тому, що це вислів Імені Гавая, як

Яд Єгуда · 7 · продовження

написано: «І промовив Господь» — וידבר ה׳, а додана вав указує на суд. [П4537] [П4538]

Яд Єгуда · 8

«І галаха» — Єрусалимський Талмуд, глава «Га-рое»; «Мідраш раба» на Бемідбар; і Єрусалимський Талмуд на «Санхедрін». [П4539]

Яд Єгуда · 9

«І Господь промовив про тебе зло» — וה׳ דבר עליך רעה (1 Царів, розділ 22).

Яд Єгуда · 10

«На добро Ізраїлеві» — і на милосердя; тому згадано Ім’я Гавая. Він, благословенний, ніби мусив порадитися із судом через суворий суд, який почав із ним. Після їхньої згоди все було милосердям для Ізраїлю. [П4540]

Яд Єгуда · 11

«Як написано» там, де Міхей сказав Ахавові: «Я бачив увесь Ізраїль, розпорошений по горах, наче овець, що не мають пастуха. І сказав Господь: “Немає в них панів; нехай кожен повернеться до свого дому з миром”». Автор витлумачив: завдяки тому, що «немає в них панів», тобто що Ахав помре, через це «нехай кожен повернеться до свого дому з миром».

Яд Єгуда · 12

«Так само в Йова написано»: «Господь дав, і Господь узяв; нехай буде Ім’я Господа

Рама з Фано · продовження

правила, яке для них є способом тлумачення Тори: «Розширення після розширення — лише для обмеження». Адже відомо й загальновизнано, що велике Ім’я з чотирьох літер, благословенне воно, належить саме мірі милосердя. Додана вав у слові וה׳ сама є літерою милосердя; вона приходить, щоб обмежити в межах милосердя й додати Його суд. Нам здається, що це зменшення милосердя, а воно є тільки його збільшенням, бо й суд погоджується з цією дією. [П4532]

У «Мідраш раба», книзі Бемідбар, розділ 3: «І Я» — ואני — це Він та Його суд, і це вислів особливого Імені. На початку «Санхедрін» Єрусалимського Талмуду сказали (Єрусалимський Талмуд, Санхедрін 1:1): «Господь Бог» — ה׳ אלהים — це Він та Його суд. У всіх трьох місцях за основу для загального висновку взято вірш «І Господь промовив про тебе» — וַה׳ דִּבֶּר עָלֶיךָ (1 Царів 22:23), що його Міхей сказав Ахавові. Адже смерть Ахава була на добро Ізраїлеві, як написано: «Немає в них панів; нехай кожен повернеться до свого дому з миром» (1 Царів 22:17).

Так само в Йова написано (Йов 1:21): «Господь дав» — ה׳ נָתַן — з повної милості; «і Господь узяв» — וה׳ לָקָח — за справедливим судом. «Нехай буде» — יְהִי — це «Ім’я Господа», одне зі сполучень Його літер, про яке відомо, що воно діяло під час творення світу; «благословенне» — за будь-яких обставин. Бо й те, й те підтримує творіння, як ми вчили (Мішна, Авот 5:1): десятьма висловами створено

Яд Єгуда · 12 · продовження

благословенне» — ה׳ נתן וה׳ לקח יהי שם ה׳ מבורך. Це також за тим самим способом: дав з повної милості, тому написано Ім’я Гавая; «і Господь», тобто Він та Його суд, узяв за справедливим судом, щоб стягнути кару в цьому світі. І те, й те вважатиметься милосердям, бо світ ними тримається, і від них залежить тривання творіння. Тому Ім’я, зване יה׳, «нехай буде», — одне з Імен Імені сімдесяти двох, і це Ім’я в творенні світу. Адже יהי написано при творенні кожного дня: «Нехай буде світло», «Нехай буде небозвід», «Нехай буде світила». Як пояснено в Зогарі, розділі «Ваєхі», сторінка 233, це Ім’я יה׳, яке є «Ім’ям Господа», — «благословенне». [П4541]

Яд Єгуда · 13

«Одне зі сполучень літер Імені»: יהי є одним зі сполучень літер, що виходять із віршів, які починаються словами ויסע — «і рушив», ויבא — «і прийшов», ויט — «і простягнув». Дивись у Зогарі, розділах «Бешалах» і «Бегаалотха».

Яд Єгуда · 14

«Благословенне» — з боку суду та милосердя. [П4542]

Яд Єгуда · 15

«Стягувати кару» — це суд, а «давати винагороду» — це

Яд Єгуда · 15 · продовження

милосердя.

Яд Єгуда · 16

«Як у трактаті “Га-міддот”», міра 6. [П4543]

Яд Єгуда · 17

«Зупинися на цьому», і «підтримай її» (?) — ותמכה. Пояснено, що й у суді Він, благословенний, чинить милосердя, а גבור — «Ґвура / могутність» [скорочення] — це на непохитній основі. Дивись там. [П4544]

Яд Єгуда · 18

«І завжди Господь — це Бог» — ה’ הוא האלהים, і так далі: бо й у милосерді Він є суддею.

Рама з Фано · продовження

світ — щоб стягувати кару й давати винагороду. Ми пояснили це у трактаті «Га-міддот», міра 7; зупинися на цьому. [П4533]

І завжди «Господь — це Бог»: ה’ הוא האלהים; а відомо, що אלהים тут означає суддю. Тому праведники не мають запоруки в цьому світі. Вони сказали (Зогар, частина II, 89а): «Цар досконалий: коли судить на добро, судить і на зло (і через це слід остерігатися Його)». І тим паче навпаки, бо міра добра більша. Так само написано (Софонії 2:3): «Шукайте Господа, усі смиренні землі, які чинили Його присуд». Мудреці сказали (Євамот 78б): «На місці Його суду — там Його діло», бо під час суду згадують їхні заслуги. [П4534]

Яд Єгуда · 19

Тому ליתי לאבטחותי [непевний вислів про запоруку] для праведників, які бояться суду навіть за міри милосердя. [П4545]

Яд Єгуда · 20

«І вони / і також? сказали» й так далі, як пояснено в Зогарі, розділі «Бешалах», «дивись 89?»; ось його слова:

«Про царя, який досконалий у всьому, — його думка досконала в усьому: який спосіб того царя? Його обличчя завжди сяє “як сонце / у сонці / в радості?”, бо він досконалий. І коли судить “на добро?”, судить на зло, і тому слід остерігатися його.

Яд Єгуда · 20 · продовження

Хто нерозумний, бачить обличчя царя й “не остерігається / не остерігатися?” його. А хто мудрий, бачить осяяне обличчя царя й каже: цар, безперечно, досконалий; досконалий він у всьому, і “його думка?” досконала. Проте дивись: у тому сяйві перебуває й ховається суд, хоча й не показується, бо інакше цар не був би досконалим. Тому слід остерігатися.

Так Святий, благословенний Він, завжди досконалий “таким?” чином, але показується лише у сяйві обличчя. Через це ті нерозумні “спокушаються?” — “осяяні” [неясний зв’язок]; суд схований у ньому, тому слід остерігатися Його. [П4546]

Сказав рабі Єгуда: звідси “Я, Господь, не змінився”: Я не розділяюся до іншого місця. У Мені міститься все; у Мені — два кольори, у Мені вони містяться. Через це все показується на прямому шляху», — і так далі, дивись там. Перед нами пояснено, що й у привітному “обличчі?” милосердя схований у ньому “суд / як суд?”, “як згадано / як сказано вище?”. [П4547] [П4548]

Яд Єгуда · 21

«І тим паче навпаки»: коли судить на зло, судить на добро, бо міра добра більша за міру кари. Якщо виявляє суд у милосерді, то тим паче виявляє милосердя в суді, як ми й сказали.

Яд Єгуда · 22

«І так само написано: “Шукайте Господа”», і далі (Софонії, розділ 2). Реш Лакіш сказав у першій главі «Євамот» (аркуш 78?б): «Там, де Його суд, — там Його діло». Раші пояснив: на місці, де судять людину, там згадують вчинки її праведності. [П4549] [П4550]

Йоель Моше · 1

«І здається нам», і так далі. Пояснення: знайдеш це також у книзі «Га-плія». Ось його пояснення: там, де стоїть ’וה, «і Господь», ’ה указує на Його суд, тобто на Малхут. А ’וה — чоловічий, і буде «Він та Його суд» у цьому порядку. Підтвердження цьому — у Зогарі, розділі «Ваякгель», сторінка סמ”ח?; ось його слова:

Йоель Моше · 1 · продовження

«לע”ב? [непевний вступ] цих літер святого Імені — це Ім’я, яке міститься внизу, бо воно міститься вгорі й міститься внизу. Коли міститься внизу, ці літери підіймаються, щоб прийняти цю одну літеру; від тієї літери живляться ці літери, і та літера є літерою вав». До цього — слова уривка. [П4551]

Пояснення: хоча це Ім’я відкривається в Тіферет, усе ж воно в Малхут, а додана вав у слові וה’ є чоловічим началом; придивись уважно. Авторові, благословенної пам’яті, було важко: якщо так, то навіщо приходить після — «розширення після розширення»? Слід було сказати כהד’ [нерозкрите скорочення]: «Він та Його суд», ל’ [нерозкрите скорочення]. Це й означають слова «і здається нам», і так далі. Але насправді це не так, а вказівки на «перетворення?» суду на милосердя. [П4552]

«І Я — це вислів особливого Імені», і так далі. Це Ім’я אהי’?, згадане серед сімдесяти двох Імен у розділі «Бегаалотха»: воно є тілом дерева, як там пояснено. Проте якщо вав сказано на його початку, тлумачення ואני, «і Я», — це Малхут, яка містить Ім’я «טי”ד ה”ה וכו”ו?»; його гематрія — 61, як число אני, «Я». Вав є подобою милосердя Імені הוי”ה, і все це повертається до Імені הוי”ה, як відомо. [П4553]

«Адже смерть Ахава», і так далі. Пояснення: і там це суд, поєднаний із милосердям на добро Ізраїлеві.

«יהי’, яке є Ім’ям Господа», — зі сполучення Його літер, одне з Імен сімдесяти двох. Це пояснено в «Пардесі» при тлумаченні Імені сімдесяти двох і дії сполучення.

«Бо й те, й те», і так далі. Пояснення: Ім’я הוי”ה та Його суд, який є אלהים. [П4554] [П4555]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 1

Ем коль хай — частина I — глава 2

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17

Йоель Моше: 1

Примітки джерела: 1

Яд Єгуда · 1

Те, що ми сказали про поєднання суду й милосердя: воно цілком є милосердям.

Яд Єгуда · 2

«За що вчителі хвалять його». У «Берешіт раба», розділ 4: «Четверо — ті, у чиї глеки постукав Святий, благословенний Він, і знайшов їх глеками сечі. Це Адам, Каїн, Валаам і Єзекія. Адам: “І сказав Адам: жінка, яку Ти дав зі мною”, тощо. Каїн: “І сказав Господь

Рама з Фано

Звідси для нас постає дивовижне повчання щодо того, за що вчителі хвалять Єзекіїля («Берешіт раба» 19:11)[1]. Коли Він, благословенний Він, запитав його: «Чи оживуть ці кості?», той відповів із мудрою стриманістю: «Господи Боже, Ти знаєш» (Єзекіїль 37:3). На перший погляд видається, що він ухилився й не пояснив, що сам схильний про них вирішити. У чому ж його велич — поставити свій висновок у залежність від знання Всюдисущого? [П4556]

Яд Єгуда · 2 · продовження

Каїнові: де Авель, твій брат? І сказав: не знаю”, тощо», і так далі. «Проте Єзекіїля Він знайшов чистішим за всіх, як сказано: “Сину людський, чи оживуть ці кості? І сказав: Господи Боже, Ти знаєш”», тощо, дивись там. [П4560]

Яд Єгуда · 3

Єзекіїль відповідає Га-Шем, благословенний Він.

Яд Єгуда · 4

«У чому ж його велич», що вчителі хвалили його за це?

Яд Єгуда · 5

«Знаю через поєднання двох Твоїх мір», суду й милосердя, «що Ти пануєш над усіма протилежностями», бо суд і милосердя — дві протилежності.

Яд Єгуда · 6

За змістом «Творить мир у Своїх висотах» (Йов 25), що мудреці, благословенна їхня пам'ять, витлумачили про Гавриїла, князя вогню, й Михаїла, князя води. Вони протилежні, а Святий, благословенний Він, установлює між ними мир.

Яд Єгуда · 7

«Тому» тощо. Тобто Єзекіїль сказав: «Господи, мій Боже, Ти знаєш». Назвав міру милосердя Іменем Гавая, הויה, а міру суду — Іменем אלהי׳. Відповідно до них «сказав / каже?», אמר/אומר?, «Ти знав» у трьох значеннях: א׳/ה׳? — для суду, וא׳/וה׳? — для милосердя, וא׳/וה׳? — для поєднання суду й милосердя разом. [П4561]

Стосовно суду «Ти знав» пояснюється? як вислів про кари, за написаним / що написано? при Гедеоні: «І взяв старійшин міста, і пустельні колючки, і терня, і дав пізнати ними мешканцям

Рама з Фано · продовження

Проте Єзекіїль сказав так: «Владико світу! Знаю через поєднання Твоїх мір, що Ти — єдиний Володар, Який панує над усіма протилежностями й через них править Своїм світом», за змістом «Творить мир у Своїх висотах» (Йов 25:2). «Тому, якщо Ти запитуєш мене за мірою суду, — Ти знав і карав їх», від вислову «І дав пізнати ними мешканцям Суккота», וַיֹּדַע בָּהֶם אֵת אַנְשֵׁי סֻכּוֹת (Судді 8:16): він дав пізнати їхній переступ через кару, і Писання не виходить за межі свого простого змісту. «А цим сьогодні Ти дав пізнати Своє провидіння й знання подробиць їхніх діянь. Ось Ти вразив — хто їх зцілить? [П4557]

Якщо ж Ти запитуєш мене за мірою милосердя, — Ти милував від віку й до віку, і Твоє милосердя — над усіма Твоїми діяннями», від вислову «І пізнав Бог», וַיֵּדַע אלהים (Вихід 2:25). Адже Його провидіння й знання завжди спрямовані лише до мети добра. «Отже, безперечно, при поєднанні цих двох Імен "Ти знав" — від вислову "І Адам пізнав", וְהָאָדָם יָדַע (Буття 4:1), — означає: Ти поєднав Свої міри, щоб судити милосердно. Тому "від мертвих, від руки Твоєї, Господи", מִמְּתִים מִיָּדְךָ ה׳, — хоча нині вони "мертві від світу", מתים מחלד, їхня "частка — серед живих" у майбутньому» (Псалми 17:14). [П4558]

Ось тут про відвідання сказано וַה׳, «і Господь», а про його здійснення — וַיַּעַשׂ ה׳, «і вчинив Господь». Адже при цьому немає потреби згадувати дію суду, щоб справдилося сказане:

Яд Єгуда · 7 · продовження

Суккота» (Судді 8). «Його переклад / і за його перекладом?», ותרגומו/וכתרגומו?, — «зламав / і зламав?», תבר/ותבר?, ними. Багато висловів такого значення є у віршах.

Стосовно милосердя пояснює «Ти знав» як вислів «І пізнав Бог». У цьому значенні пояснює також «Хіба Вооз не наш родич?» та «подібне до нього / подібні до нього?», ודומיהו/ודומיה׳?, тобто «з тих, хто нас любить?», מאהבינו?, і тих, хто нас милує.

Стосовно поєднання суду й милосердя разом пояснює «Ти знав» як вислів про єднання: «І Адам пізнав», що означає поєднання зі своєю дружиною. Про все це дивись у «Книзі? коренів» Радака, у корені ידע. [П4562] [П4563]

Яд Єгуда · 8

Гедеон дав пізнати «їхній переступ / їхню зіпсутість?», סורחנם / סרחונם?, мешканцям Суккота — «пояснення / через?», פי׳/ע״י?, «кару / цю кару?», בפורענו׳/הפורענו׳?, — «якої вони зазнають у місті / яку він завдав старійшинам міста?», שהן לוקי׳ בעיר/שנתן לזקני העיר?, — пустельними колючками «й терням / і терням?», והברקנים/ובברקנים?. Так написано й у Радака там: «וידע בהם — за

Яд Єгуда · 8 · продовження

перекладом ותבר, “і зламав”», тощо. «Можна пояснити й за звичайним значенням: дав їм пізнати їхній переступ за допомогою колючок». Кінець

Рама з Фано · продовження

«Праведний Господь на всіх Своїх дорогах і милостивий у всіх Своїх діяннях» (Псалми 145:17). Бо відвідання — це шлях до досягнення бажаного, а діяння — завершення мети. Це ясно й відкрито. [П4559]

Яд Єгуда · 8 · продовження

цитати. [П4564] [П4565]

Яд Єгуда · 9

«І Писання не виходить за межі свого простого змісту». Хоч «пояснимо / пояснив?» וידע як вислів про кари, усе ж сам зміст

Яд Єгуда · 9 · продовження

пояснення — Писання не виходить за межі свого простого змісту: це вислів про знання й розуміння речі. Проте тут намір — дати їм пізнати «через річ / цю річ?», בדבר/הדבר?, «кари / через кари?», ביסורים/היסורים?. «І це — питання в Радака?», שאלה ברד”ק?, — написав: «Можна пояснити за звичайним значенням», ніби це окремі пояснення. «І так воно щодо цього — два пояснення?», וכן הוא על כך תרי פירושי?, — «що його простий зміст / у його простому змісті?» зберігається, а намір змінюється відповідно до контексту: раз — щодо кар, раз — щодо милосердя, раз — щодо «єднання / поєднати?», ליחוד/ליחד?. Усіх? цих значень стосувався «намір / намір / цей намір?» Єзекіїля: «Ти знав». [П4566] [П4567]

Яд Єгуда · 10

«А цим — у день» тощо. Автор повертається до слів Єзекіїля: якщо за мірою суду, він сказав «Ти знав і карав їх». «А цим» означає саме цих: Ти дав пізнати Своє провидіння й знання через кари спочатку, і покарав їх. Хто ж скаже Тобі, що робити? [П4568]

Яд Єгуда · 11

«Адже Його провидіння й знання» тощо. Автор пояснює причину, як вислів про знання можна витлумачити щодо милосердя.

Яд Єгуда · 12

«Тому» тощо. Єзекіїль молився за них: оскільки «був / буде?» зобов’язаний? судити милосердно, то, хоча тепер вони мертві, у майбутньому їхня частка — серед живих. «І було потрібно?» для цієї молитви — «вислів / вислів того?», מליצה/מליצת?, хто сказав у главі «Хелек», що вони були нечестивими; особливо за Шмуелем, який сказав?, що вони заперечували воскресіння мертвих. Дивись там. [П4569] [П4570]

Яд Єгуда · 13

«Від мертвих, від Твоєї руки» — адже «від мертвих зі світу, їхня частка — серед живих» є

Яд Єгуда · 13 · продовження

віршем (Псалми 17). Автор узяв тут цей вислів, щоб саме так його витлумачити. [П4571]

Яд Єгуда · 14

«І тут — священник?», וכאן כהן?, тощо. Автор повертається до свого викладу про відвідання Сари. [П4572] [П4573]

Яд Єгуда · 15

«І вчинив Господь», ויעש ה’, — не сказав також וה’, «і Господь», бо вже немає потреби, тощо. Діяння — завершення мети, і воно цілком є милосердям, як підсумовує.

Яд Єгуда · 16

«Праведний Господь на всіх Своїх дорогах» [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі]. Він праведний? у Своїх дорогах, коли відвідує кожну людину й прискіпливо судить її праведним судом; «і хоча? викладає?» разом із нею її суд, עמו את דינו עורך? ואע”פ? [зв’язок непевний]. «І милостивий у всіх Своїх діяннях»: коли здійснює діяння, яке є завершенням мети, Він, благословенний Він, чинить милість і не приєднує? «як суд?» — כבי”ד? — із ним. [П4574] [П4575]

Яд Єгуда · 17

«Бо відвідання — це шлях» тощо. Це й означає «на всіх Своїх дорогах».

Йоель Моше · 1

«Ухилився й не пояснив» тощо: Єзекіїль усунув себе й не виклав відповіді на запитання «Чи оживуть», тощо, а сказав Йому: «Ти знав». «Знав»: якщо так, то в чому ж його велич — покластися на знання Всюдисущого й не попросити за них, щоб ожили?

«Через поєднання Твоїх мір» тощо. Тому сказав: «Господи Боже, Ти знав», від вислову תכרית? [значення не встановлене] й від самого значення знання: Ти знав їх і цим дав пізнати кару. Отже, «Ти вразив», тощо.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Ти милував» тощо: слово «знав» означатиме «змилосердився?», רחמת?, від «поєднав», як «І Адам пізнав», тощо. Тому їхня частка буде серед живих: ці кості оживуть. Виходить, що він справді помолився за них. [П4576]

«Праведний Господь на всіх Своїх дорогах»: дорога — це досягнення мети. Це «Праведний Господь» — суд і милосердя, тобто Він і Його суд. Проте «милостивий у всіх Своїх діяннях»: тут є лише Господь, Який є цілковитим милосердям. Вдивися уважно. [П4577]

Примітки джерела · 1

Четверо — ті, у чиї глеки постукав Святий, благословенний Він, і знайшов їх глеками сечі. Це Адам, Каїн, Валаам і Єзекія. Адам, як сказано: «І сказав Адам: жінка…». Каїн (там 4): «І сказав Господь Каїнові: де Авель», тощо; «І сказав: не знаю». Нечестивий Валаам, як сказано (Числа 22): «Хто ці люди з тобою? І сказав Валаам Богові…». Єзекія (Ісая 39): «Що казали ці люди…». Проте Єзекіїля Він знайшов обізнанішим за всіх, як сказано (Єзекіїль 36): «Сину людський, чи оживуть ці кості? І сказав: Господи Боже, Ти знаєш!» [П4578]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 2

Ем коль хай — частина I — глава 3

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31

Йоель Моше: 1

Примітки джерела: 1 · 2

Яд Єгуда · 1

«Відвідав». Після того як автор витлумачив слово וה', «і Господь», він повернувся до слова פקד і сказав, що його значення, тощо. Тобто дієслово פקד вживається в усіх цих значеннях, і всі вони наявні тут, у цьому місці: провидіння, лічба тощо. Дивись про це в Радаковій «Книзі коренів», корінь פקד.

Яд Єгуда · 2

Як לפקודיהם, «за їхнім переліком»; так само «І перелічив Саул народ» (І Самуїла 13).

Яд Єгуда · 3

«А наказ — як “Накази Господа праведні”». Так само: «І Він наказав мені збудувати Йому дім» (Ездра 1).

Рама з Фано

«Відвідав», פָּקַד (Буття 21:1).

Це дієслово означає:
провидіння;
лічбу;
наказ;
призначення;
брак.

Перше зі згаданого, що стосується провидіння, — як «Неодмінно відвідав Я вас», פָּקֹד פָּקַדְתִּי אֶתְכֶם (Вихід 3:16).
Лічба — як לִפְקוּדֵיהֶם, «за їхнім переліком».
Наказ — як «Накази Господа праведні», יְשָׁרִים פִּקּוּדֵי ה' (Псалми 19:9).
Призначення — як «І нехай цар призначить урядників», וְיַפְקֵד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים (Естер 2:3). Звідси й «річ, передана на зберігання, яку доручено

Яд Єгуда · 4

«А призначення — як “І нехай цар призначить”». Так само: «Нехай Господь, Бог духів, призначить», тощо. Авторові доречніше було б навести це, бо воно також належить до הכלל, «загального» [можливо, назва граматичної форми]; на відміну від ויפקד המלך, «і нехай цар призначить», що належить до «важкої» форми, הכבד. [П4584]

Яд Єгуда · 5

«І звідси»: тобто з цього значення, пов’язаного з призначенням, пояснюється також «річ, передана на зберігання, яку доручено йому» (Левіт 5). Тобто «якого призначено, щоб пізнав разом із ним», אשר נתמנה

Яд Єгуда · 5 · продовження

שיכיר אתו [зв'язок неясний]. [П4585]

Яд Єгуда · 6

«І хоча»: вжите тут дієслово פקד потребує пояснення через провидіння, а це пояснення приховане й віддалене. Усе ж «усі пояснення — чи можливі?» в ньому, כללו פירושי היתכנו?. [П4586] [П4587]

Яд Єгуда · 7

«Не гідний» тощо. Тому сказав וה' פקד, «і Господь відвідав», у значенні лічби: «що Я полічу Сару», שאמנה את שרה, серед Його легіонів. [П4588]

Яд Єгуда · 8

«Хіба що виконав свій обов'язок»: виконав заповідь плодитися й розмножуватися одного разу, коли вже перебував у світі, а тепер знову прийшов шляхом перевтілення.

Яд Єгуда · 9

«Як Бен Азай», як наведено в главі «Га-ба аль євамто»: «Кожен, хто не займається нею», — «Азай сказав», עזאי אמר, — «немовби проливає кров і применшує подобу». Бен Азаєві сказали: «Ти добре тлумачиш, але недобре виконуєш». Він відповів їм: «Що ж мені робити, коли моя душа прагне Тори? Можливо, щоб це здійснилося через інших». Тобто він уже виконав заповідь плодитися й

Рама з Фано · продовження

йому», הַפִּקָּדוֹן אֲשֶׁר הָפְקַד אִתּוֹ (Левіт 5:23). Брак — як «І місце Давида виявилося порожнім», וַיִּפָּקֵד מְקוֹם דָּוִד (I Самуїла 20:25). [П4579]

Хоча це відвідання саме по собі й насамперед стосується провидіння, як пояснимо, усе ж у ньому наявні всі ці значення. Бо той, хто безплідний, не гідний бути поліченим серед легіонів Царя царів царів, хіба що вже виконав свій обов'язок іншого разу, як Бен Азай («Євамот» 63б)[1], про що ще йтиметься. Із цієї причини полічені Мойсеєм були лише головами родин; про них сказано לְגֻלְגְּלֹתָם, «за їхніми головами» (Числа 1:2). Наш учитель Мойсей, мир йому, бачив святим духом число крапель у голові кожного, як написав мудрець, благословенна його пам'ять, у своєму коментарі до Тори. Він сказав, що кожного, хто сам мав породити шістсот тисяч, лічили головою родини. Тому Махіра й Ґілеада полічили як двох, хоча Махір був батьком Ґілеада: сам Ґілеад був спроможний породити шістсот тисяч, а Махірові від решти його синів залишалося ще шістсот тисяч, окрім Ґілеада. Він бачив і споглядав у кожному з них ще більше. Це — таємниця, явлена в згаданому слові тому, хто зверне на нього увагу. Усе входить до того, що сказали мудреці («Ваїкра раба» 26:7): Святий, благословенний Він, показав Мойсеєві кожне покоління та його мудреців, кожне покоління та його провідників. [П4580]

Звідси можна зрозуміти написане

Яд Єгуда · 9 · продовження

розмножуватися, коли перебував у світі раніше. [П4589]

Яд Єгуда · 10

«Як ітиметься» далі, частина III, пункт: «номер пункту не видно впевнено», מספר סימן אינו נראה בבטחה. [П4590] [П4591]

Яд Єгуда · 11

«І з якої причини полічені Мойсеєм» у Синайській пустелі й на рівнинах Моаву були лише головами родин, а їх не полічили головами батьківських домів? Бо Мойсей знав про них [прогалина у джерелі], що придатні до цього. «І про них / ונעלים? [друге прочитання неясне]», ועליהם/ונעלים?, тобто в переліку пустелі: «кожен чоловік — за їхніми головами?», לגלגלותם?. Число крапель [прогалина у джерелі] кожного — скільки нащадків породить кожен; і вони удостоїлися, що жоден із них не помер. [П4592] [П4593]

Яд Єгуда · 12

«Від нього — Махір і Ґілеад окремо», ממנו מכיר וגלעד לבדו. Це причина того, що батьків і синів синів позначили як родини, як пояснено у віршах «Пінхаса». [П4594]

Яд Єгуда · 13

«І більше від цього»: отже, й наш учитель, мир йому, бачив і

Яд Єгуда · 13 · продовження

споглядав у кожному з них, скільки разів йому доведеться перевтілитися.

Яд Єгуда · 14

І це виявлено у слові לגלגלותם, «за їхніми головами», яке є висловом про ґільґуль, перевтілення.

Яд Єгуда · 15

Те, що Раші написав у розділі «Пінхас» щодо рівнин Моаву й синів Симеона. Ось його слова: «Знайшов у Єрусалимському Талмуді: коли помер Аарон, відійшли хмари слави. Ханаанеяни прийшли воювати з Ізраїлем; ізраїльтяни надумали повернутися до Єгипту й відступили назад на вісім переходів», тощо. «Сини Леві погналися за ними, щоб повернути їх, і вбили з них сім родин, а з синів Леві полягло чотири родини: родина Шім'ї, Уззієля; із синів Їцгара тут полічено лише родину Кораха. А яка четверта — не знаю». Кінець цитати. [П4595]

Мізрахі написав так: «Пояснення: з восьми родин синів Леві — у Ґершона Лівні й Шім'ї; у Кегата Амрам, Їцгар, Хеврон та Уззієль; у Мерарі Махлі й Муші, як сказано в розділі "Бемідбар", — тут не згадано ні родину Шім'ї, ні родину Уззієля, ні

Рама з Фано · продовження

Раші в розділі «Пінхас», біля вірша «А сини Кораха не померли» (Числа 26:11), від імені Єрусалимського Талмуду («Сота» 1:10). Під час війни з амалекійцем після смерті Аарона частина народу захотіла повернутися до Єгипту. Сини Леві кинулися їм навздогін; загиблі були і з тих, і з тих, аж поки з коліна Леві зникли чотири родини. Раші сказав, що дві з них — Шім'ї та Уззієля, третя — родина Їцгара, з якої на рівнинах Моаву полічено лише родину Кораха. А яка четверта, йому, за його словами, не з'ясувалося.

У чому ж складність? Адже в розділі «Ваера» написано: «А сини Їцгара — Корах, Нефеґ і Зіхрі» (Вихід 6:21). Оскільки далі полічено лише родину Кораха, то ось Нефеґ і Зіхрі — ті, що зникли. Проте, безсумнівно, Єрусалимський Талмуд рахує їх як дві родини, щоб посилити тривогу й дати пізнати, скільки спричиняє гріх. Раші ж, відповідно до нашої передумови, бачив, що ці дві ніде не полічені окремо під назвами «родина Нефеґа», «родина Зіхрі». Отже, їх називають за ім'ям батька, а родина Їцгара поменшала через їхню втрату. Таким чином, усі слова мудреців залишаються чинними. [П4581]

І людина порожня нехай набуде розуму, розглядаючи перелік Мойсея й Аарона в Синайській пустелі: вислів פקודיו במספר שמות, «полічені його — за числом імен», ужито лише щодо коліна Симеона. Святий дух журиться за ними: «Яких Я пестив і зростив, — усі стали Моїми

Яд Єгуда · 15 · продовження

родину Їцгара. Адже Їцгар мав трьох синів: Кораха, Нефеґа й Зіхрі; з них згадано лише родину Кораха. Оскільки забрано більшість родин, це немовби забрано всю родину Їцгара. Отже, тут три родини, яких бракує з родини Леві». Кінець цитати. [П4596]

Яд Єгуда · 16

«У чому ж складність» для Раші, благословенна його пам'ять, який сказав про четверту: «Не знаю»?

Яд Єгуда · 17

«І оскільки полічено Лівні», וכיון שנמנית לבני [прочитання непевне], у «Пінхасі», в переліку левітів, то ось Нефеґ і Зіхрі — дві родини, а разом із Шім'ї й Уззієлем — чотири, яких забракло. Таке саме заперечення висловив Мізрахі. [П4597]

Яд Єгуда · 18

[прогалина у джерелі] Бо такою є правда: Єрусалимський Талмуд рахує [прогалина у джерелі] й Зіхрі як дві родини, щоб збільшити [прогалина у джерелі] ці дві родини. [П4598]

Яд Єгуда · 19

А Раші, якому не видавалося доречним рахувати [прогалина у джерелі], — адже в переліку «Бемідбар» не полічено ні їх, ні родину Кораха, а всіх їх включено під назвою [прогалина у джерелі]

Яд Єгуда · 19 · продовження

родини Їцгара. Оскільки ж у розділі «Пінхас» прямо згадано родину Кораха [прогалина у джерелі], а вони вже були включені [прогалина у джерелі] дві родини [прогалина у джерелі]. Це те, що написав Раші [прогалина у джерелі] лише родина Кораха. Близько до цього написав і Мізрахі у відповіді на таке заперечення; дивись там [прогалина у джерелі]. Відповідно до нашої передумови, у них лічили як родину лише того, хто здатен породити шістсот тисяч [прогалина у джерелі]. [П4599]

Яд Єгуда · 20

[прогалина у джерелі] Тобто Раші [прогалина у джерелі] мав породити шістсот тисяч [прогалина у джерелі] родина. Тому намір автора [прогалина у джерелі]; і він не обґрунтував свої слова [прогалина у джерелі] цими питаннями. [П4600] [П4601]

Рама з Фано · продовження

ворогами». Адже до них приєдналося багато людей зі змішаного натовпу; згодом вони взяли дружин із дочок Симеона, і ті народили їм («Зогар», частина III, 237a)[2]. Подібне сталося з Діною, дочкою Якова: хівеянин уклав у неї скверну, перш ніж вона одружилася із Симеоном, і вона народила йому Зімрі, сина Салу, — це Шаул, син ханаанеянки. Саме ці грішили й вводили в гріх; і рука Господа була проти них. Число померлих від пошесті дорівнювало числу вбитих мешканців Шехема після того, як ті вступили в союз обрізання не заради нього самого. [П4582]

З переліку Мойсея й Елеазара на рівнинах Моаву відомо, що коліно Симеона було дуже малочисельним у тому підрахунку. У згаданому там פקודיו чується лічба на скорботу душі через брак, який мав настати й був для них передбачений. Проте наша праматір Сара через відвідання — «і знання Ханни в ньому», ודעת חנה בה [зв'язок неясний], — входила до числа воїнств угорі й унизу, за змістом «Той, Хто виводить їхнє воїнство за числом» (Ісая 40:26). [П4583]

Яд Єгуда · 21

[прогалина у джерелі] «За числом імен» [прогалина у джерелі] «їхні родоводи за родинами, за батьківськими домами, за числом імен», тощо [прогалина у джерелі] Симеон [прогалина у джерелі] «за числом імен» [прогалина у джерелі], бо коліно Симеона мало зменшитися через [прогалина у джерелі] у події в Шіттімі [прогалина у джерелі] святий дух [прогалина у джерелі] і сказав, як написано, способом [прогалина у джерелі] «полічені його», פקדיו, [прогалина у джерелі]. [П4602]

Яд Єгуда · 22

[прогалина у джерелі] «Зогар», розділ «Пінхас» [прогалина у джерелі] «І Я не знищив синів Ізраїлю в Моїй ревності» [прогалина у джерелі] «І було померлих від пошесті», тощо [прогалина у джерелі] «І Я не знищив синів Ізраїлю» [прогалина у джерелі] коліно Симеона

Яд Єгуда · 22 · продовження

[прогалина у джерелі] змішаний натовп [прогалина у джерелі] «І було померлих від пошесті» [прогалина у джерелі] «мертві від самого початку» тощо [прогалина у джерелі]. [П4603]

Яд Єгуда · 23

«Подібне сталося», тощо. Тобто [прогалина у джерелі] на коліно Симеона, бо Симеон одружився з Діною, а Шехем, син Хамора, хівеянин, уклав у неї скверну [прогалина у джерелі] Симеон [прогалина у джерелі] Діну

Яд Єгуда · 23 · продовження

[прогалина у джерелі]. «Шаул, син ханаанеянки» — син Діни, з якою зліг ханаанеянин. [П4604]

Яд Єгуда · 24

«І вона народила йому Зімрі», тощо. Так переклав Йонатан у розділі «Ваїґаш», у вірші «А сини Симеона: Ємуел», тощо, «і Шаул, син ханаанеянки». Ось його слова: «І Шаул — це Зімрі, який учинив діяння ханаанеянки в Шіттімі» [прогалина у джерелі] «П'ять імен він мав» тощо [прогалина у джерелі]; і вони не

Яд Єгуда · 24 · продовження

розходяться. [П4605] [П4606]

Яд Єгуда · 25

[прогалина у джерелі] у події в Шіттімі. [П4607]

Яд Єгуда · 26

«І рука Господа була проти них»: вони померли від пошесті. Проте із синів Ізраїлю не забракло жодної людини, як написано: «І Я не знищив синів Ізраїлю», і як пояснено у згаданому Зогарі. [П4608]

Яд Єгуда · 27

«І було померлих від пошесті» — двадцять чотири тисячі [прогалина у джерелі] вбиті мешканці Шехема, яких було також двадцять чотири тисячі [прогалина у джерелі] сини Симеона [прогалина у джерелі] заради Небес [прогалина у джерелі] через Діну [прогалина у джерелі] Симеона [прогалина у джерелі]. [П4609]

Яд Єгуда · 28

«Дуже малочисельне» [прогалина у джерелі] родини Симеона [прогалина у джерелі] «і двадцять тисяч двісті». А в Синайській пустелі [прогалина у джерелі] «для коліна Симеона — п'ятдесят дев'ять тисяч триста» [прогалина у джерелі] Раші, благословенна його пам'ять, у розділі «Пінхас» [прогалина у джерелі] двадцять чотири тисячі полягло з коліна Симеона [прогалина у джерелі], за словами Зогару. [П4610] [П4611]

Яд Єгуда · 29

«І є в значенні» [прогалина у джерелі]; вже пояснено [прогалина у джерелі], що פקד означає лічбу [прогалина у джерелі] слова Єрусалимського Талмуду й Раші щодо чотирьох родин [прогалина у джерелі] коліно Леві [прогалина у джерелі] щодо браку коліна Симеона. [П4612]

Яд Єгуда · 30

«Проте» тощо [прогалина у джерелі] автор — його пояснення слова פקד [прогалина у джерелі] лічба; і сказав, що наша праматір Сара [прогалина у джерелі] через це відвідання й увійшла до числа. Це й означає «І Господь відвідав», וה' פקד [прогалина у джерелі]. [П4613]

Яд Єгуда · 31

[прогалина у джерелі] Вона сказала у своїй молитві: «Господи воїнств, якщо справді споглянеш», тощо [прогалина у джерелі]. Від

Яд Єгуда · 31 · продовження

дня, коли Святий, благословенний Він, створив Свій світ, не було людини, яка назвала б Святого, благословенний Він, «Воїнств», аж поки не прийшла Ханна й не сказала перед Ним [прогалина у джерелі]. Не їдять, і не п'ють, і не плодяться та не розмножуються, і не помирають, а живуть вічно [прогалина у джерелі]. І також входить до числа воїнств угорі й унизу, тощо. [П4614] [П4615]

Йоель Моше · 1

«Число крапель у голові» тощо. Це й означає לגלגלותם: у кожному черепі. Саме це — «Підніси голову синів Ізраїлю». Про це сказано в мідраші «Танхума»: «Оце дадуть усі, хто проходить через перелік», — навіть плід у лоні своєї матері. [П4616]

«Як Бен Азай» тощо: він уже був у світі й виправив себе заповіддю плодитися та розмножуватися; прийшов же у світ лише вивчати Тору. Це й означають його слова «Моя душа прагне Тори» — саме «душа», נפ"ש. «І більше від цього»: ясна річ, він споглядав, скільки людей постане від нього, за поясненням слова לגלגלותם — краплі в кожному черепі: бачив, скільки поколінь постане від одного. Проте він бачив також, скільки разів перевтілиться кожен з Ізраїлю: наш учитель Мойсей, мир йому, бачив і споглядав це. Таємниця вміщена у згаданому слові — לגלגלות', яке навів автор, від висловів про ґільґуль та ібур. [П4617]

«Полічені його — за числом імен» тощо: це вислів про брак, бо через вчинок Зімрі забракло двадцяти чотирьох тисяч із коліна Симеона.

«Бо до них приєдналися» тощо. Щоб зробити таємницю приємною — צא"ל? [скорочення не встановлене]: нечистота не має жодного потягу до святості, якщо не має з нею якоїсь спорідненості. Часом це — щоб очиститися; тоді та святість має зв'язок із нечистотою. Це таємниця вродливої полонянки в розділі «Кі теце»: оскільки він прагне її, то, безперечно, вона придатна? очиститися. Тора наказала привести її до твого дому й подивитися: якщо він зненавидить її після того, як її зроблять неприваблівою, то «ще не досяг», לא הגיע [референт непевний], очищення від бруду й скверни. Дивись у «Каванот» Арі все потрібне

Йоель Моше · 1 · продовження

щодо цього. Тому й тут Зімрі пішов до Козбі не без причини. [П4618]

Коли Діна перебувала у Шехема, він уклав у неї скверну, і вона мала прилучення до скверни його нечистоти. Люди Шехема, які обрізалися, мали певне виправлення та зв'язок із Діною; але оскільки це було не заради нього самого, з них було вбито двадцять чотири тисячі. Тому написано: «Шехем, мій син, — його душа прагне вашої дочки», נפ"шו, саме душа. Коли ж вона згодом одружилася із Симеоном, то народила йому Зімрі, сина Салу, — перевтілення Шехема. Дивись Тарґум Йонатана до розділу «Ваїґаш», де Шаул, син ханаанеянки, син Симеона, — це Зімрі. Тобто душа Шехема також була сполучена з його чистою душею, а Козбі мала світло від душі Діни. Тому Зімрі прагнув Козбі, і через це було вбито двадцять чотири тисячі, за числом убитих мешканців Шехема. Адже ті вбиті мали певний зв'язок із Діною. [П4619]

Через це змішаний натовп, що походив від перевтілення тих двадцяти чотирьох тисяч убитих мешканців Шехема, прагнув брати дружин із коліна Симеона. Народилися ті двадцять чотири тисячі, і їх було вбито, доки вони не виправилися. З цим пов'язано те, що учнів рабі Аківи було за числом людей Шехема й синів Симеона. А оскільки вони не шанували один одного, бо кожен упізнавав свого товариша, то всі померли між Песахом та Ацеретом, як пояснено в Ґемарі. Тоді вони очистилися остаточно. Адже рабі Аківа мав іскру душі Зімрі в таємниці ібуру, а той — Шехем, син Хамора. Це таємниця сказаного рабі Аківою: «Хто дасть мені вченого Тори, щоб я вкусив його, як осел?» — саме כחמו"ר, «як осел». Дружина нечестивого Турнусруфуса, з якою одружився рабі Аківа, — це Козбі. [П4620]

Саме це сказано в Ґемарі про рабі Аківу: «Засміявся, заплакав і плюнув». Плюнув через те, що прилучився до нечистоти; засміявся через виправлення й заплакав через зіпсуття. Це натяк у кінцевих літерах — אה"ר אפ"ים כ"ו ע"ז ס"ת זמיר"י [зв'язок скорочень і добір літер не встановлені]. «До їхньої таємної ради хай не ввійде моя душа» — це вчинок Зімрі. «Бо у своєму гніві вони вбили чоловіка» — мудреці,

Йоель Моше · 1 · продовження

благословенна їхня пам'ять, пояснили, що це Шехем, син Хамора: через це Зімрі й прийшов у світ. Дивись «Зогар», «Пінхас», сторінку 438. Можна пояснити «мертві від самого початку» як тих, що померли раніше, за словами автора, — двадцять чотири тисячі Шехема. Це й означає המת"ים: уже мертві. У Зогарі, «Пінхас», пояснено: «мертві від самого початку», дивись там, сторінку 438. [П4621]

І щодо цього я чув пояснення слів синів Якова: «Хіба він зробить нашу сестру блудницею?» Адже складність у слові יעשה, «зробить»: воно означає майбутнє, а «його вже зробили блудницею», כבר עשאוהו זונה [займенникова форма джерела]. Проте вони натякнули на цю таємницю — Козбі, яка згодом стала блудницею й була перевтіленням душі Діни, як сказано вище. І якими приємними стають завдяки цьому слова вірша з розділу «Пінхас»: «І через Козбі, дочку мідіянського князя, їхню сестру», де «їхню сестру» стосується Ізраїлю. Через перевтілення душі Діни вона була сестрою колін. Вдивися уважно. Я чув це від мого вчителя й наставника, Маґараля, מלב"נ? [означення не встановлене]. [П4622]

«До числа воїнств» тощо: зірок — шістсот тисяч, як відомо з Ґемари. Це й означає «І Господь відвідав», וה' פקד, тощо, у значенні лічби. [П4623]

Примітки джерела · 1

(«Євамот» 63б.) Навчено: рабі Еліезер каже: «Кожен, хто не займається плодінням і розмноженням, немовби проливає кров, як сказано: "Хто проливає кров людини, через людину буде пролито його кров" (Буття 9:6). А після цього написано: "А ви плодіться й розмножуйтеся"». Рабі Яків каже: «Немовби применшує подобу, як сказано: "Бо за образом Божим Він створив людину" (там). А після цього написано: "А ви плодіться", тощо». Бен Азай каже: «Немовби проливає кров і применшує подобу, як сказано: "А ви плодіться й розмножуйтеся"». Бен Азаєві сказали: «Є той, хто добре тлумачить і добре виконує; той, хто добре виконує, але недобре тлумачить. А ти добре тлумачиш, але недобре виконуєш». Бен Азай відповів їм: «Що ж мені робити, коли моя душа прагне Тори? Світ може існувати завдяки іншим». [П4624]

Примітки джерела · 2

«Зогар», розділ «Пінхас», аркуш 237a. Боронь Боже, щоб помер бодай один з Ізраїлю! А коліно Симеона: коли прийшов той змішаний натовп, вони змішалися з жінками коліна Симеона після того, як прийняли юдаїзм, і народили

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 3

Примітки джерела · 2 · продовження

синів. Частина їх померла при тельці, частина — від пошесті, а інші померли тут — ті, хто залишився, тощо. [П4625]

Ем коль хай — частина I — глава 4

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Але мається на увазі» тощо. Тепер автор пояснює дієслово פקד як наказ, згаданий у параграфі 3. А саме: שלא הקב”ה גזר אומר, «що не Святий, благословенний Він, постановив словом» [нерівне заперечення], щоб Сара мала основу вагітності. Як написано в «Берешіт раба»: «І зробив Господь Сарі, як говорив»; тобто вона не мала основи матки, і Святий, благословенний Він, постановив їй основу матки. [П4630]

Яд Єгуда · 2

«Їй бракувало трубки», השפופרת [непевне читання] [прогалина у джерелі]. «Неплідна, вона не має дитини» — навіть вмістилища дитини в неї не було. [П4631] [П4632]

Яд Єгуда · 3

Святому, благословенний Він, було потрібно наказати цю зміну природи, яка передує первісному творенню, так само, як

Рама з Фано

Але значення наказу, безперечно, вказує на нове творіння в природі цієї праведниці. Вона була не просто неплідною, як це буває з усіма: від початку свого формування їй бракувало міхура, всередині якого формується дитина. Про це мудреці сказали («Ялкут Шімоні» до Буття 17, ремез 82), що вона не мала основи матки, עקר מטרון. Тому Святому, благословенний Він, було потрібно чудесним способом наказати створити в ній цю посудину. У її природі це — поновлення первісного творення, про яке написано: «Бо Він сказав — і сталося; Він наказав — і постало» (Псалми 33:9). Там написано «сказав» і «наказав», а тут — «відвідав Сару, як сказав» (Буття 21:1). [П4626]

Щодо значення призначення — воно просте й зрозуміле: як Авраама було призначено «батьком безлічі народів» (Буття 17:5), так наша мати Сара стала матір’ю всього живого. Тобто матір’ю кожної живої людини: це праведники, які навіть у смерті звуться живими («Брахот», 18a). Усі ґери, які в майбутньому приймуть

Яд Єгуда · 3 · продовження

Він наказав саме первісне творення. [П4633] [П4634]

Яд Єгуда · 4

«Щодо значення призначення» тощо. Пояснює פקד як призначення: Господь призначив Сару бути матір’ю всього потомства Ізраїлю та тих, хто приєднався до них, як на це також було призначено Авраама. [П4635]

Яд Єгуда · 5

[прогалина у джерелі] «Між розсіченими частинами» [прогалина у джерелі]. Тобто так само і в цій справі, як написано в завіті між розсіченими частинами: «Якщо зможеш полічити». А про Ізмаїла написано «І не буде полічене через численність» [прогалина у джерелі]. «Бо Ісаак назветься тобі потомством». Мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Але не весь Ісаак» [прогалина у

Яд Єгуда · 5 · продовження

джерелі]. «Поглянь же на небо й полічи зірки, якщо зможеш полічити їх. І сказав йому: таким буде твоє потомство» [прогалина у джерелі]. Святий, благословенний Він, лічить їх, як написано: «Лічить число зірок» [прогалина у джерелі]. [П4636] [П4637]

Яд Єгуда · 6

[прогалина у джерелі] Як «Якщо позичиш срібло» та «Якщо жертовник із каменю зробиш Мені» [прогалина у джерелі]. «Якщо Балак дасть мені свій дім, повний срібла й золота» [прогалина у джерелі]. «Якщо це є у вашій волі» та «Якщо не послухаєте нас» [прогалина у джерелі]. Він — той єдиний, האיש המיוחד [прогалина у джерелі]. Як Га-Шем, благословенний Він, зможе полічити порох землі [прогалина у джерелі]. [П4638]

Яд Єгуда · 7

«За необхідністю його здійснення» — цей вислів буде чинним, бо

Рама з Фано · продовження

юдаїзм, входять у це правило, як ми ще згадаємо. [П4627]

Між розсіченими частинами Авраамові було сказано, що його потомство буде подібне до зірок, які лічить лише їхній Творець (Буття 15:5). А ще раніше, після відокремлення від нього Лота, йому було сказано: «Якщо хтось зможе полічити порох землі, то й твоє потомство буде полічене» (Буття 13:16). Це ствердний вислів про Предвічного, необхідного у Своєму існуванні й перебуванні, — Того єдиного, хто не залежить від іншого, благословенний Він, Який любить їх і лічить. [П4628]

Але щодо сина рабині ангел, який говорив із нею, визначив однозначно: його потомство «не буде полічене через численність» (Буття 16:10; «Ялкут Шімоні» до Чисел 4, ремез 695). Адже немає вподобання у множині, окремі члени якої не мають досконалості, за змістом «Чи вподобає Господь тисячі баранів?» (Міхей 6:7). Це «барани Невайота», первістка Ізмаїла (Буття 13:14). [П4629]

Яд Єгуда · 7 · продовження

справа неодмінно така: хтось зможе полічити порох землі. [П4639]

Яд Єгуда · 8

«І його чинністю»: вислів «Якщо хтось зможе полічити» справджується. Це Га-Шем, благословенний Він, Який є Тим єдиним.

Яд Єгуда · 9

«Не залежить від його заслуги», בזכותו. Тобто сказане «І твоє потомство буде полічене» не залежить від заслуги [прогалина у джерелі]. «Якщо хтось зможе» [прогалина у джерелі] — у ствердний спосіб. [П4640] [П4641]

Яд Єгуда · 10

«Благословенний Він» — Га-Шем, благословенний Він, שהמכין [непевний зв'язок зі словом «той, хто готує»]. Як сказали мудреці, благословенної пам'яті, про перелічених у «Бемідбар»: מתוך הנכון? לפניו, «з того, що правильне? перед Ним», — Він лічить їх. [П4642] [П4643]

Яд Єгуда · 11

«Але син рабині» [прогалина у джерелі]. «І сказав їй ангел Господа» [прогалина у джерелі] «твоє потомство, і не буде полічене через численність» [прогалина у джерелі]. І тому [прогалина у джерелі] «І не буде полічене» через численність [прогалина у джерелі]. [П4644]

Яд Єгуда · 12

«Адже немає вподобання у множині» тощо: у природи цілого є лише те, що міститься в окремому. [П4645] [П4646]

Яд Єгуда · 13

«За змістом "Чи вподобає Господь"» тощо. Адже назва אילים, «барани», — від вислову אילי הארץ, «могутні землі»: Га-Шем, благословенний Він, не бажає могутніх Ізмаїла.

Яд Єгуда · 14

Це могутні Невайота, первістка Ізмаїла, та його братів — дванадцяти князів, описаних наприкінці розділу «Хаєй Сара». [П4647] [П4648]

Йоель Моше · 1

«Що основа матки», שעיקר מטרין, тощо. Як сказали мудреці, благословенної пам'яті, про вірш «Вона не має дитини»: навіть вмістилища дитини в

Йоель Моше · 1 · продовження

неї не було.

«Це вічний? вислів», מאמר הנצחיי?, тощо. Пояснення: «Якщо хтось зможе» — це Га-Шем, благословенний Він, Предвічний світу, Який зможе полічити порох землі. І «твоє потомство буде полічене» самим Га-Шем, благословенний Він. Тобто «якщо зможе» — не запитання, як можна зрозуміти, а спокійне ствердження. Це й означає הנחיי אל הקדמון, «ствердний вислів про Предвічного», тобто Га-Шем, благословенний Він. [П4649]

Тому сказано «порох землі»: це Малхут унизу; усі нешами залежать від неї. У ще прихованішому — таємниця того, що Ізраїль

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 4

Йоель Моше · 1 · продовження

справді буде полічений Святим, благословенний Він; інші народи — не так. Щодо сказаного «не залежить» тощо — його пояснення я не знаю. [П4650]

«Але щодо сина рабині» — це Ізмаїл: його потомство не буде полічене, бо в них немає мети досконалості, на відміну від Ізраїлю, Його дітей.

«Тисячі баранів» — це народи, від вислову «і могутніх землі». «Могутні Невайота» — він був первістком Ізмаїла, як сказано наприкінці «Хаєй Сара». [П4651] [П4652]

Ем коль хай — частина I — глава 5

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Значення» тощо. Тепер автор пояснює פקד як зменшення — останнє значення, згадане в параграфі 3. Каже, що це значення — за образом зменшення місяця. Мудреці, благословенної пам'яті, у главі א"ט сказали: рабі Шімон бен Пазі зіставив суперечливі вірші. Написано: «І зробив Бог два великі світила», а також «велике світило» і «мале світило». Місяць сказав перед Святим, благословенний Він: «Владико світу! Чи можуть два царі користуватися одним вінцем?» Той сказав йому: «Іди й зменш себе», тощо. Раші,

Рама з Фано

Значення зменшення — за образом зменшення місяця: помноживши його воїнство, Він заспокоїв його. Адже коли чоловік і жінка не породжують, жоден із них не має переваги над іншим у довершенні спільної мети. З цього погляду обидва світила на початку їхнього створення названі великими. Як сказано в Зогарі до «Пісні пісень» («Зогар хадаш», 86б): «Світла були з'єднані воєдино й були в одній рівновазі, щоб обидва звалися великими. Не те, щоб місяць був великим і високим, а що кожного разу, коли місяць із сонцем в одній таємниці, завдяки йому він разом із ним зветься "великі". Хвіст лева є левом і левом зветься». [П4653]

Так само коліно Дана зрівняне з

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословенної пам'яті, у коментарі до П'ятикнижжя на слова «і зірки» написав: «Через те, що зменшив місяць, помноживши його воїнство, щоб заспокоїти його». Кінець цитати. [П4659]

וכיבול הוא ל"ה? כב"י [неясна фраза]. Так само й тут Сара, яка була на ступені Авраама [прогалина у джерелі], «стала йому дочкою», як невдовзі буде сказано. Тому й Господь відвідав її та зменшив її ступінь тим, що вона породила потомство. Адже ступінь жіночого, що одержує вплив, завжди нижчий від чоловічого, яке впливає. А через те, що

Яд Єгуда · 1 · продовження

вона не народжувала, вона дорівнює йому. Далі це буде пояснено в параграфі 13; дивись там. [П4660] [П4661]

Яд Єгуда · 2

«У довершенні спільної мети» — породження.

Яд Єгуда · 3

«З цього погляду» сонце та місяць теж названі обоє великими від початку їхнього створення, до того, як місяць породив своє потомство. Дивись далі, параграф 6.

Яд Єгуда · 4

«Як сказано в Зогарі до “Пісні пісень”» тощо, до «і не зветься», ולא איתקרי. Знай: у цій частині автор пояснює малість місяця та його зменшення, згадані у главі א”ט, мідрашах і Зогарі, — іноді за простим змістом, про сонце й місяць, іноді прихованим способом, про Тіферет і Малхут, а іноді явним і прихованим способами разом. Так і належить тлумачити: розуміти притчу й образний вислів, слова мудреців та їхні загадки. Тут він навів доказ, що також за таємним змістом обидва світила спочатку названі великими з причини тощо, яку невдовзі пояснить. [П4662]

Яд Єгуда · 5

«Так само коліно Дана» тощо. Автор принагідно долучає справу коліна Дана, найнижчого з

Рама з Фано · продовження

Юдою, щоб зватися левом, через Месію: його батько — з Юди, мати — з Дана, як наведено в «Мідраш раба» («Берешіт раба», 97). Ось це ми дослідили — так воно і є: у цих двох світил була лише рівність братерства, подібно до брата й сестри, які спираються на стіл свого батька, а він зовсім не робить різниці між дітьми. [П4654]

Сенс образного вислову приємно відкривається в гарному вірші, який Авраам сказав про Сару: «Вона моя сестра, дочка мого батька» (Буття 20:12). За цим походженням він не був вищий за неї, ані навпаки. «Але не дочка моєї матері»: мати Авраама була великою серед жінок, за розповіддю про неї, відомою знавцям таємної мудрості; а Гаран, батько Сари, був від іншої жінки. [П4655]

Відомо, що «світ збудується хеседом», עולם חסד יבנה: перше покоління не могло обійтися без того, щоб брат узяв сестру. Так само й тут, за подобою цього, хесед — те, що Авраамові трапилася дочка його брата, яку ніхто не уникає називати своєю сестрою. Так і про Лота написано: «Бо його брат потрапив у полон» (Буття 14:14). Єремія назвав своїм дядьком Ханамела, сина свого дядька (Єремія 32). Вона була гідною його за своїми діяннями, і написано: «І стала мені дружиною» (Буття 20:12) — за власною волею. [П4656]

Адже за природою та особливою властивістю жінка воліє один кав і подружню близькість — «як простір

Яд Єгуда · 5 · продовження

колін, яке було зрівняне з Юдою, щоб зватися левом. Це також із причини тощо: «Хвіст лева є левом».

Яд Єгуда · 6

Як наведено в «Мідраш раба», розділ «Ваєхі»: «Левеня — Юда» — це Месія, син Давида, який вийде з двох колін: його батько з Юди, а мати з Дана. Обидва названі левами: сказано «Левеня — Юда», і Дан названий левеням, бо сказано «Дан — левеня Юди?», דן גור אריה יהודה?. [П4663] [П4664]

Яд Єгуда · 7

«Ось це» тощо. Автор пояснює сказане в Зогарі: світила були з’єднані й перебували в одній рівновазі. На підставі відомого також із Зогару: Тіферет і Малхут спочатку були двома парцуфами. Про це мудреці, благословенної пам’яті, сказали, що Адам і Єва були створені як два парцуфи. Як пояснив «Пардес» у главі 4? брами зменшення місяця, ці світила були двома парцуфами, ще перебуваючи вгорі, всередині Біни. Стосовно Хохми й Біни вони поєднані повним єднанням. А Хохма — «як вона відкривалася?», איך היתה נגלית?, — лише зсередини Біни. На цьому закінчується пояснення вислову [прогалина у джерелі].

Яд Єгуда · 7 · продовження

[П4665]

«Біна — утвердив небеса», בינה כונן שמים [нерівна форма]; תבונה משכמה [неясне сполучення]. Той, хто породжує у світі Тіферет і Малхут разом у таємниці двох парцуфів. Уважно подивись там, у «Пардесі». Це й слова автора: спочатку, тобто коли ці два світила були в Біні, вони були не в аспекті чоловічого й жіночого, а лише в аспекті братерства. Тіферет — брат, а Малхут — сестра; вони рівні за ступенем і включені разом, спираються на стіл свого батька — זה כחכמה, «це як Хохма» [нерівний зв'язок], тощо. Вони були в аспекті

Рама з Фано · продовження

для кожного й обрамлення», כמער איש ולויות (1 Царів 7:36), — ніж дев'ять кавів і відокремленість, за змістом братерства («Сота», 20а). Адже אח, «брат», дорівнює дев'яти. А сестра — половина тіла, далет, ד"ל"ת. Коли її очі підносяться вгору, написано: «Ти полонила Моє серце, сестро Моя, наречена», לבבתני אחותי כלה («Пісня пісень» 4:9), — за змістом усунення кам'яного серця, щоб постало нове серце з плоті й вони стали однією плоттю, як ми пояснимо. У цьому — причина, чому לבבתני повторене двічі. [П4657]

Нефеш цієї праведниці дуже добре знала, що в тому поколінні немає такого праведника, як він. Вона стала йому дружиною без відома свого батька, який був із маловірних, як відомо. [П4658]

Яд Єгуда · 7 · продовження

подружжя лише після того, як вийшли з утроби Біни й зійшли вниз, до місця свого випромінення. [П4666] [П4667]

Яд Єгуда · 8

«Сенс образного вислову» тощо. Тобто це пояснення гарно натякнуте у вірші «Вона моя сестра, дочка мого батька»: за простим змістом Авраам мав намір також натякнути [прогалина у джерелі]. [П4668]

Яд Єгуда · 9

«Відомо» тощо. Те, що Га-Шем, благословенний Він, поєднав Авраама з дочкою його сестри як дружиною, — подібне до «світ збудується хеседом». На це також

Яд Єгуда · 9 · продовження

натякнули вгорі, у таємниці Хеседу: так, у мірі Хеседу Тіферет і Малхут зустрілися зі свого з'єднання та стали подружньою парою одне для одного. Як наведено в Зогарі, розділ «Ахарей», там сказано: «Хесед і могутні», חסד וגבורים [прогалина у джерелі], «хесед — це таємниця»; дивись там. Так само й тут: נדרים חסד לאברהם ושרה, «обітниці — хесед Авраамові й Сарі» [нерівна фраза]. [П4669] [П4670]

Яд Єгуда · 10

Так само написано про Лота, який був сином брата Авраама, а Писання назвало його братом.

Яд Єгуда · 11

«І стала мені дружиною». Не сказано «І взяв її за дружину», а: «Моя сестра, дочка мого батька, моя парна супутниця? мені», לי זוגי? בת, — і також гідна мене за своїми діяннями. Тобто сама зменшилася й за власною волею стала мені дружиною. [П4671] [П4672]

Яд Єгуда · 12

«За природою та особливою властивістю» тощо. Тобто, що кожен [прогалина у джерелі]: жінка воліє один кав і подружню близькість, ніж дев'ять кавів і відокремленість. Принагідно він також навчає пояснення: תפלות — вислів поєднання та злягання, як תפל ותי התפלת נמי [нерівний ряд форм]; а פרישות — відокремленість у прямому значенні. Задум такий: жінка воліє один кав із зляганням, тобто ולהיות איש, «і бути чоловіком» [нерівна фраза], ніж дев'ять кавів і відокремленість від нього. Так пояснено в Бартенури, і так само — відповідно до думки Тосафот там. Цим виключено деяких тлумачів, які пояснюють תפלות як непристойність і ганьбу, а פרישות як побожність. [П4673] [П4674]

Яд Єгуда · 13

[прогалина у джерелі] [П4675]

Яд Єгуда · 14

«А коли» тощо. Тобто коли Малхут удостоюється поєднатися з Тіферет через Тіферет, Він каже: «Ти полонила Моє серце, сестро Моя, наречена».

Яд Єгуда · 14 · продовження

Називає її «Моя сестра» за аспектом, який був до поєднання, та «наречена» за аспектом поєднання. Це буде в майбутньому, коли здійсниться сказане в Єзекіїля 36: «І усуну кам'яне серце з вашої плоті, і дам вам серце з плоті». Уже відомо: כי הקלי׳ על הסרת יצר הרע, «бо кліпа — щодо усунення лихого нахилу» [непевний зв'язок], — і того, що Тіферет та Малхут стануть однією плоттю, שמתדבק ד׳ או״ת?, «що з'єднується далет, או״ת?» [непевно], тощо. Це справа לבבתני באחד, «Ти полонила Моє серце одним». [П4676] [П4677]

Яд Єгуда · 15

Це причина того, що לבבתני сказано двічі: «Ти полонила Моє серце, сестро Моя, наречена»; «Ти полонила Моє серце одним зі своїх очей», тощо. Натяк на два серця: кам'яне серце, яке буде відтято, і серце з плоті, яке буде освячене.

Яд Єгуда · 16

«Нефеш цієї» тощо. Завершує сказане вище: «І стала мені дружиною» за власною волею, тобто сама й без відома свого батька.

Яд Єгуда · 17

«Він був із маловірних», коли нашого батька Авраама кинули до вогняної печі, як відомо з «Мідраш раба», розділ «Ноах».

Йоель Моше · 1

«Значення зменшення» тощо. Пояснення: פקד — вислів зменшення, як вище, у параграфі 2. «За образом зменшення місяця»: адже той, хто впливає, має вищий ступінь за того, хто одержує вплив. Тому чоловік і жінка не можуть породжувати, якщо один не має переваги над іншим. Коли Він зменшив місяць із сонячного ступеня, той породив воїнства, і Він помножив його воїнство. Так само щодо Сари: відвідав її та зменшив, а потім заспокоїв її потомством і помножив воїнство тих, хто виходить із неї. [П4678]

«З цього погляду названі великими світилами». Щоб зрозуміти цю таємницю, глибину слів автора, дивись у «Пардесі» таємницю двох парцуфів — і будь наче той, хто слухає. Але щоб викласти стисло, слід знати вступне положення. Відомо, що людині було застережено?, הוזהר?, «хто зробить різьбленого ідола й литу подобу». Натомість — «із моєї плоті побачу Бога». Це

Йоель Моше · 1 · продовження

лише спосіб зображення: не більше ніж подоба горішнього до нижнього. «А Він, милосердний, спокутує». [П4679]

Спочатку жіноче було випромінене разом із ним як одне — два парцуфи, спереду й ззаду. Тоді вона була в таємниці точки, від місця між תרדוהי й нижче, подібно до малої йод: це лише світло Кетеру. Тобто точка була позаду нього, навпроти грудей спереду. תרדוהי тут означає груди. Це вона мала сама від себе, і не більше. Потім він дав їй більше впливу згори донизу, на всю її довжину. Вона мала повний зріст позаду нього, до його ніг; але цей зріст починався між תרדוהי, навпроти תרדוהי, одержуючи вплив дев'яти мір, подібно до нього, в таємниці людини позаду, як нижче. [П4680]

Потім, у таємниці несіри — розділення розпилюванням, שנפר השני פרצופין, «що [שנפר] два парцуфи» [нерівна форма], і поділив їх, вона повертається до Біни — «яка була в таємниці малої йод». І ще צא״ל? [непевне скорочення]: світло Хохми, яка є Аба, сходить до Тіферет по всьому ньому. А світло Біни, яка є Іма, облачається лише згори до місця між תרדוהי. Там світло Хохми облачене з Біною до місця між תרדוהי. На відміну від цього, звідти й униз, до ніг, воно — без облачення: лише сяйво Хохми, без Біни. Ось стисло два вступні положення. [П4681]

Звідси перейдемо до наміру та вислову автора. Він сказав: коли було «спина до спини», у з'єднанні парцуфів, обоє були рівними — великими світилами. Бо чоловіче не мало тоді переваги над жіночим: воно не давало їй впливу. І хоча вона була малою, наче йод, усе ж — у таємниці «хвіст лева є левом», тощо, як нижче. Тому אילן, «дерево» [нерівна форма], — обоє названі великими. [П4682]

Принагідно автор перервав цю справу згадкою, що коліно Дана — найнижче з колін, а Юда — голова, і він також? був зрівняний із Юдою, бо «хвіст лева левом зветься». Знак: «Бо рука на престолі Яг», כי י״ד על כס י״ה, — Юда, Дан, יהודא דן. Потім сказав: «Брат і сестра спираються на стіл свого батька» — саме батька. Адже з боку Хохми, яка досягала всього нього, як вище, Малхут одержувала світло, як і він, а Хохма зветься Аба.

Йоель Моше · 1 · продовження

Але з боку Біни вона не мала нічого: воно досягало лише חדוהי, а звідти вона починається. Отже, вона не має від неї такого, як він. [П4683]

Це й сказано в Писанні: «Моя сестра, дочка мого батька». Адже ім'я матері Авраама мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили як Амтлай, дочка Кар-Нево. Мудреці істини поставили це у зв'язок із великими справами. За цією справою намір такий: вона мала світло від Біни, і з цього боку впливала на Авраама, який є Хеседом. Це зображення. Нехай буде у тебе правило: хоча ми тлумачимо Авраама як Хесед, Ісаака як Ґвуру, Якова як Тіферет, усе ж кожен охоплює чоловіче й жіноче. ש"א [непевне скорочення]: Авраам — керування Тіферет у Хеседі, Сара — керування Малхут у Хеседі. Так само Ісаак і Ревека — керування ґвурот; так само Яків. Тому «вона моя сестра» — у таємниці стану, коли обидва світила були рівними, зі зворотних боків. [П4684]

«За цим походженням він не був вищий за неї» тощо: «дочка мого батька» — це Хохма. На це натякнула масора: «Скажи ж: ти моя сестра»; «Скажи мудрості: ти сестра». Кінець цитати. «Але не дочка Іми»: у Біні вона не мала світла. Такою насправді була подоба: Гаран був від іншої жінки. [П4685]

Завершив: «І стала мені дружиною», бо жінка воліє один кав і подружню близькість. За поясненим вище: під час несіри вона була подобою йод. Це й «один кав» — мала річ; תפלות — поєднання та сполучення. Це במעור איש ולויות [непевна форма], тобто мале поєднання, як від початку. Вона воліє це більше, ніж те, що мала спочатку, в таємниці двох парцуфів і відокремленості, за змістом братерства. Адже אח, «брат», дорівнює дев'яти й указує на дев'ять світел, які вона мала від чоловічого спочатку, коли була позаду нього. Малхут у ньому враховується лише в таємниці вінця; тому він рахує лише дев'ять. [П4686]

За таємницею «і братерство — половина тіла», והאחוה פלג גופא, — це далет зі слова אחד, «один», бо вона простягалася навпроти чотирьох сефірот: Тіферет, Нецах, Год, Єсод — від грудей і нижче, як відомо. Дивись у Зогарі, «Берешіт», справу,

Йоель Моше · 1 · продовження

яку витлумачив נ"ב [непевне позначення]: אח окремо, а ד окремо. Ще одна причина, чому вона зветься далет: через те, що її очі піднеслися, דלו עיניה. Розгорнутий зміст вірша такий: спочатку «Ти полонила Моє серце, сестро Моя, наречена» — спина до спини, у таємниці двох парцуфів. Потім — «Ти полонила Моє серце одним зі своїх очей» — обличчям до обличчя, після несіри. [П4687]

Знай: перш ніж вона одержувала вплив від чоловічого, п'ять ґвурот у ній не були пом'якшені — лише через п'ять хасадім чоловічого. Це таємниця: чоловік засіває біле, яке є Хеседом, а жінка засіває червоне, яке є судом. І мовчання добре. Це й написав автор: «За змістом усунення кам'яного серця». Пояснено в «Тіккунім», параграф 65: חלא מסטרא דעצם סטרא דדינא קשיא כעצם וחלא מסטרא דבשרא רכיכא לבא, «חלא [неясне слово] з боку кістки — бік суду, твердий, як кістка; і חלא з боку плоті — м'яке серце». Кінець цитати. Це пом'якшення п'яти ґвурот, подібних до каменя, через п'ять хасадім. Зрозумій. [П4688]

«У Зогарі до "Пісні пісень"» тощо, аркуш 22a. Тобто п'ять мір праворуч звуться п'ятьма хасадім, і їхній знак — כח"ן?: Кетер, Хохма, Хесед, Тіферет, Нецах. А п'ять ліворуч — п'ять ґвурот: Ґвура, Біна, Год, Єсод, Малхут. [П4689]

За подобою внизу він сказав: «Моя сестра, дочка мого батька», бо обоє походять з одного роду — від Тераха. «Але не дочка моєї матері»: мати Авраама мала знатне походження — Амтлай, дочка Кар-Нево; на відміну від неї, мати Гарана була іншою жінкою.

«Що не сини для першого покоління», דלא בני לדור ראשון, тощо [нерівна лема]. Адже у світі були лише Каїн і його сестра, Авель і його сестра, і їм довелося побратися зі своїми сестрами. «Авраамові — дочка його брата»: це Сара, дочка Гарана, Авраамового брата. Діти дітей — як діти. Виходить, наче Сара була дочкою Тераха, його батька, і вона — його сестра. [П4690]

«לבבתני двічі» тощо: бо сказано «Ти полонила Моє серце, сестро Моя, наречена», тощо, — «Ти полонила Моє серце одним зі своїх очей», тощо.

Йоель Моше · 1 · продовження

[П4691]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 5

Ем коль хай — частина I — глава 6

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26

Йоель Моше: 1

Примітки джерела: 1 · 2 · 3 · 4

Яд Єгуда · 1

«А оскільки її життя» — Сарине — «залежить від його життя» — Авраамового: адже після смерті Авраама в домі фараона поводитимуться з нею як із нічиєю. [П4699]

Яд Єгуда · 2

«І не дай Боже, щоб посудина» — тобто Сара.

Яд Єгуда · 3

«Тому Авраам турбувався про неї», кажучи «а тебе залишать живою». На перший погляд, це зайві слова; навпаки, щоб ще більше підсилити справу, він мав би про це промовчати. Автор витлумачив, що він турбувався, аби вона не стала буденною. Ось що означає «а тебе залишать живою».

Яд Єгуда · 4

«Це два лиха»: вб'ють Авраама й користуватимуться святою посудиною.

Яд Єгуда · 5

«Яким відповідає» — цим лихам — «заперечення провидіння в окремих речах». Фараон

Рама з Фано

А оскільки її життя залежить від його життя, і не дай Боже, щоб посудина, якою користувалася святість, стала буденною, коли її заберуть до дому фараона, то Авраам у Єгипті турбувався про неї й сказав: «І вб'ють мене, а тебе залишать живою» (Буття 12:12). Це два лиха, яким відповідає заперечення Того, Хто наглядає за окремими речами, як у словах фараона: «Не знаю я Господа» (Вихід 5:2). Водночас є визнання загального керування відповідно до природного порядку, як у вислові «Це перст Божий» (Вихід 8:15). [П4692]

Ось слово אצב"ע, «перст», має таку саму гематрію, як אל"ף ה"י וי"ו ה"י — велика печатка творення світу, що становить нотарикон את'שמים ו'ת ה'א ארץ'ה, «небо й землю». Можливо, вони визнавали створення з передвічної матерії, за поглядом Платона, проте не визнавали окремого провидіння — ані через відплату, ані через безумовну волю, як віримо ми за Торою. Це прямі, узгоджені між собою способи керування, про які написано: «Чи є Господь серед нас, чи ні?» (Вихід 17:7). Якби ми не шукали Його у спосіб випробування, це вважалося б

Яд Єгуда · 5 · продовження

заперечував божественне провидіння в окремих речах; тому він чинитиме вчинки, яких чинити не можна, гадаючи, що Святий, благословенний Він, за ними не наглядає.

Яд Єгуда · 6

«Як у словах фараона: "Не знаю я Господа"». Він має на увазі, що не вірить в окреме провидіння. Не можна пояснити це так, ніби він заперечував існування Га-Шема, адже він казав: «Це перст Божий». Що ж нам залишається сказати? Висловом «Не знаю я Господа» він заперечував окреме провидіння, а висловом «Це перст Божий» визнавав загальне керування: як Га-Шем, благословенний Він, керує світом шляхом природи, який упорядкував для нього. [П4700]

Яд Єгуда · 7

«Ось слово «אצב"ע» має гематрію 163, як Ім'я אה"וה у такому повному написанні: אל"ף ה"י וי"ו ה"י, що також становить

Яд Єгуда · 7 · продовження

163. Це Ім’я — велика печатка творення світу й нотарикон «את השמים ואת הארץ», «небо й землю». Так сказано в «Зогарі», розділ «Берешіт», сторінка 43: «На початку створив Бог небо й землю». Початкові літери — אה”וה, яким створено небо й землю. Частиною א”ה створено небо й усе, що в ньому; частиною ו”ה створено землю й усе, що на ній, тощо; дивись там. Тому зі слова «перст», яке згадав фараон, видно, що він вірив у створення світу. [П4701]

Яд Єгуда · 8

Попри все це, не слід запитувати: як він не вірив в окреме провидіння, адже віра у створення зобов’язує також визнавати провидіння в окремих речах? Бо ж при створенні світу Га-Шем, благословенний Він, наглядав за кожною окремою річчю, як пояснено в «Путівнику розгублених», частина III, глава 17. Насправді це заперечення не є запереченням: можливо, фараон дотримувався погляду Платона, який вірив, що Га-Шем, благословенний Він, створив Свій світ із передвічної матерії, а не з нічого. За такого розуміння віра у створення не зобов’язує визнавати провидіння в окремих речах.

Рама з Фано · продовження

для нас великою заповіддю. [П4693]

У цьому й смисл висловів «Є мазаль для Ізраїлю» та «Немає мазаля для Ізраїлю» («Шаббат» 156а): один мудрець сказав одне, а другий — інше. Є мазаль для тих, хто кається; немає мазаля для цілковитих праведників. [1] Дивись трактат «Хікур Дін», початок четвертої частини. [П4694]

Тут Авраам тримався міри братерства, якій вони не заздрять. Навпаки, він сказав: «Щоб добре було мені заради тебе» (Буття 12:13). Пояснили: дадуть мені дари — так у Раші. Це дивний вислів, адже загальновідомо: по правді й справедливості він усе життя цурався наживи від утиску більше, ніж будь-хто інший. Звідси необхідно випливає, що ці дари — саме ім’я нечистоти, яке він узяв із Єгипту, щоб згодом передати його у спадок синам наложниць, за правилом кетуби синів чоловічої статі. Про них написано: «Дав Авраам дари» (Буття 25:6). [П4695]

Те, що він панує над ім’ям нечистоти й відлічує в ньому послідовність відокремлень, щоб віддалити його від Ісаака та його синів, дає його душі життя у світлі царського обличчя. Про це він сказав: «І житиме душа моя завдяки тобі» (Буття 12:13). Написано й «А Аврамові вчинив добро» — Добрий і Той, Хто чинить добро, благословенний Він, — «заради неї» (Буття 12:16). Як сказали мудреці («Бава меція» 59а): «Шануйте своїх

Яд Єгуда · 9

«Через відплату» — відплатити людині за її вчинок.

Яд Єгуда · 10

«Або через безумовну волю» — щоб Він, благословенний, якщо можна так сказати, саме так наглядав за шляхами людей. Ці два способи — прямі способи керування, якими Га-Шем, благословенний Він, керує світом і наглядає за ним. Бо безумовна воля також дарує достаток, н а с и ч у ю ч и благоволінням усе живе, через Хохму й Біну. Це три перші, що охоплюються разом як одне. Як відомо, достаток сходить до семи днів побудови, і вони дають кожному відплату за його вчинками. [П4702]

Яд Єгуда · 11

«Узгоджені між собою» — кожна потребує іншої, і вони охоплюються одна одною.

Яд Єгуда · 12

«Про які написано: “Чи є Господь”» тощо. Слово יש, «є», є назвою семи днів побудови, що виявляють свої дії; слово אין, «ніщо», — назвою трьох перших. Саме так їх означено в слові אין: алеф указує на Кетер, йод — на Хохму, нун — на Біну, як пояснено в «Тіккунім». Щодо решти сефірот усі три перебувають на рівні «ніщо» з погляду виявлення, бо не виявляються настільки.

Яд Єгуда · 12 · продовження

Тож смисл цього вірша такий: Ізраїль хотів знати, чи керування ним відбувається через «є», чи через «ніщо».

Яд Єгуда · 13

«Якби не» тощо. Тобто якби вони не питали так у спосіб випробування, їхнє питання було б належним і становило б заповідь. Але тепер інакше: вони сказали це, випробовуючи Господа. Так сказано в «Зогарі», «Бешалах», сторінка 113; дивись там.

Яд Єгуда · 14

«У цьому й смисл» того, що одні з наших мудреців, благословенна їхня пам'ять, казали «Є мазаль для Ізраїлю», а інші — «Немає мазаля для Ізраїлю». Насправді вони не сперечаються. Смисл такий: міра «є» є мазалем і дарує достаток тим, хто кається; а міра «ніщо» струменить і дарує достаток цілковитим праведникам. [П4703]

Яд Єгуда · 15

«Тут» тощо. Автор повертається до тлумачення про Авраама

Рама з Фано · продовження

дружин — і збагатієте». [П4696]

«І були в нього дрібна й велика худоба» тощо (Буття 12:16): перелічено сім. [2] Про Ісаака сказано: «І були в нього стада дрібної худоби» тощо (Буття 26:14): тут шість. [3] А Яків сказав: «І є в мене віл і осел, дрібна худоба» тощо (Буття 32:6): це п'ять. [4] Звідси ти довідуєшся, звідки були ці надбання у праотців світу. До їхнього дарування не долучалися людські руки, а лише Ґдула, Ґвура й Тіферет, що серед божественних мір є п'ятою, шостою й сьомою у зворотному рахунку, як відомо. Це велика рука, сильна рука й піднесена рука у їхньому прямому порядку згори донизу. [П4697]

Саме цього остерігався Яків, коли сказав Лаванові: «Нічого не давай мені» (Буття 30:31). Як у вислові «І шукайте миру міста, куди Я виселив вас» тощо, «бо в його мирі буде вам мир» (Єремія 29:7). Це означає: нехай у його мирі ми живимося саме від святості, що вбирається у зовнішнє, й ні від чого іншого, як ми згадали там, у частині II, главі 9. А її мають підтримувати наші належні вчинки. Тому він сказав: «Попрацюю й я для свого дому» (Буття 30:30). [П4698]

Яд Єгуда · 15 · продовження

й Сару, а принагідно пояснює вірші, що йдуть за віршем, з якого він почав цей розділ.

Яд Єгуда · 16

«Міри братерства» — кажучи: «Скажи, прошу, що ти моя сестра».

Яд Єгуда · 17

«Якій вони» — єгиптяни — «не заздрять», як заздрять мірі подружнього зв'язку. Сили нечистоти мають звичай заздрити їй, як знаходимо щодо первісного змія.

Яд Єгуда · 18

«Про них написано»: «А синам наложниць, які були в Авраама, дав Авраам дари». Мудреці, благословенна їхня пам'ять, пояснили: ім'я нечистоти передав він їм. Автор сказав, що це саме ті дари, які він одержав із Єгипту, щоб передати у спадок синам наложниць. Адже це належить їм через кетубу їхньої матері, за правилом «кетуби синів чоловічої статі». [П4704]

Яд Єгуда · 19

«Коли сказав» — тобто саме тому сказав: «І

Яд Єгуда · 19 · продовження

житиму», וחיתי, тощо. [П4705]

Яд Єгуда · 20

«Написано: "А Аврамові вчинив добро"», але не пояснено, хто чинить добро. Авторові зручно витлумачити це стосовно Га-Шема, благословенний Він.

Яд Єгуда · 21

«А лише Ґдула» — це милість до Авраама; її рука — сьома знизу вгору. Тому в нього перелічено сім надбань, щоб указати на його міру, яка підтримує сім днів побудови: саме вона дала йому всю цю славу. Так само з Ґвурою, страхом Ісаака, що підтримує шість сефірот; тому в нього було шість надбань. А рука Тіферет, що належить Якову, — п'ята, тому Писання перелічує в нього п'ять надбань.

Яд Єгуда · 22

«Це рука» тощо. Тобто до надбань праотців не долучалися людські руки, а тільки рука Царя царів царів, благословенний Він: велика рука — для Авраама, сильна рука — для Ісаака й піднесена рука — для Якова. Саме такими іменами названо їхні міри в багатьох місцях «Зогару» й «Тіккунім».

Яд Єгуда · 23

«Саме цього остерігався Яків» — щоб не користатися від Лавана, а лише з того, що принесе йому його міра вгорі.

Яд Єгуда · 24

«Як у вислові “І шукай”» тощо (Єремія 29). Смисл також такий. Автор пояснює слово «мир» як Шехіну, й тому сказав: «І шукай» своїми добрими вчинками «миру міста» — це Шехіна, яка вбирається у князя міста Вавилона. «Бо в його мирі»: коли буде осягнено мир міста, «буде вам мир», і ви живитиметеся й насититеся від грудей її втіхи, але не від князя Вавилона. [П4706]

Яд Єгуда · 25

«Як ми згадали там» — у частині IV. [П4707]

Яд Єгуда · 26

Тому Яків сказав: «Коли ж попрацюю і я» — через мою піднесену руку — «для свого дому». סי’ [позначення розділу без номера]. [П4708]

Йоель Моше · 1

«שמים רעות» [неясна форма] тощо. Після вбивства Авраама сталося б так, що святою посудиною користувалися б для буденного. [П4709]

«Яким відповідає заперечення Того, Хто наглядає» тощо. Вступне положення, як на мене: щодо часу потопу написано «Господь сидів над потопом» тощо. А хіба Господь — міра אלף?, «алеф / тисяча?» [неясний вислів]? Ми тлумачимо Ім’я Гавая як чоловіче, а Ім’я Елогім — як жіноче й суд. Проте й в Імені Елогім є внутрішня сутність від Гавая. Під час потопу внутрішня сутність Гавая, що в Імені Елогім, сховалася вгорі, у їхньому корені в Імені Гавая. І було це лише через саме Елогім, гематрія якого дорівнює הטבע, «природа», а не через провидіння зі зміною природи. Бо керування Гавая називається окремим провидінням, а Ім’я Елогім — загальним провидінням. Фараон заперечував окреме провидіння, Ім’я Гавая, і

Йоель Моше · 1 · продовження

визнавав лише Ім’я Елогім. Це й означає «Не знаю я Господа», як відомо. [П4710]

«Вони визнавали» тощо. Пояснення: виникає складність — адже фараон визнавав лише Ім’я Елогім, а гематрія «перста», אצבע, — Ім’я אה”י, Ег’є. Тому він і відповів, що вони визнавали створення з передвічної матерії. Тобто за поглядом деяких філософів, які визнають, що Святий, благословенний Він, створив Свій світ, проте знайшов уже готову матерію й створив із неї людину, — за поглядом Платона, одного з філософів. [П4711]

«Через відплату» тощо. Тобто з боку шести країв: там це в таємниці «є». А через безумовну волю — у таємниці Кетера, אי”ן, «ніщо»; три перші називаються אי”ן. І тут він боявся, що «вб’ють мене», — це керування Гавая, чоловічого, — «а тебе залишать живою»: вона жіноча, Ім’я Елогім, і вони матимуть у тобі точку зачеплення. У цьому був намір фараона: «Кожного новонародженого сина» тощо, «а кожну дочку» — жіноче — «залишайте живою», бо він заперечував окреме провидіння, як вище. [П4712]

«Про які написано: “Чи є Господь серед нас, чи ні?” Якби не сказали у спосіб випробування» — тобто як риторичне запитання. «Це вважалося б великою заповіддю»: «є» належить до боку шести країв, де це в таємниці «є», і це через відплату; а через безумовну волю — у таємниці «ніщо». Насправді нам не слід було вірити Йому шляхом випробування, бо істина така: Його керування відбувається через відплату й через волю, що є шляхом чуда та зміни природи. Це знайдеться в «Зогарі»; дивись «Зогар», «Бешалах», сторінка 112, наприкінці, біля «за те, що вчинив розділення» тощо. Дивись «Зогар», «Шлах леха», сторінка 301, при ע”ס «Чи є в ній дерево, чи немає». І дивись у місцях розділу «Бешалах», де вирішив відповідно до слів «Зогару»; дивись там. [П4713]

«Є мазаль» тощо — з боку Елогім; «немає мазаля» тощо — з боку Господа.

«Міри братерства, якій вони» тощо. Пояснення: міра братерства, про яку він сказав «Ти моя

Йоель Моше · 1 · продовження

сестра», — у таємниці двох парцуфів, як вище в розділі 5, без зівуґу й поєднання. Вони ж заздрять лише тоді, коли бачать зівуґ, як змій, який побачив, що вони займаються статевим зв'язком, і забажав їх, як пояснив Раші в розділі «Берешіт». [П4714]

«Шануйте своїх дружин» тощо — за висловом «від вас дає багатство». [П4715]

«А лише Ґдула, Ґвура й Тіферет», які є мірою א"ין, «ніщо»: Ґдула — для Авраама, Ґвура — для Ісаака, Тіферет — для Якова. [П4716]

«Що серед божественних мір» тощо. Пояснює: у десяти сефірот הו' [«шоста»?] рахується у зворотному порядку, знизу вгору. Бо Тіферет для Якова — п'ята знизу вгору: Малхут, Год, Єсод, Нецах, Тіферет; Ґвура для Ісаака — шоста знизу вгору; Ґдула для Авраама — сьома знизу вгору. Так само велика рука — שבגד"לה?, «що у Ґдулі?»; сильна рука — Ґвура; піднесена рука — Тіферет, у прямому порядку згори донизу. Він хотів прикрасити вислів: до дарування долучалися не людські руки, а ці руки. [П4717]

Звідси можна пояснити одне ім'я: א"ז? ב"ו ג"ה. Тобто перший із праотців — Авраам — є сьомою мірою: це אז'?; другий із праотців — Ісаак — шоста міра: це בו'; третій із праотців — Яків — п'ята міра: це ג"ה. Уважно вникни. [П4718]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 6

Йоель Моше · 1 · продовження

«Саме цього остерігався Яків» тощо. Тобто остерігався брати будь-що в Лавана.

«Як у вислові "І шукайте"» тощо. Як пояснено у книзі «Коль бохім»: Ізраїль — בע"ח [невстановлене скорочення] — у чистоті, через вбирання Шехіни у кліпот. Тому Яків не хотів, щоб це було через нечистоту, як ми нині одержуємо достаток. Це й є шукання миру міста через зовнішніх. Тому він сказав: «Коли ж попрацюю й я для свого дому», а не через тебе. [П4719] [П4720]

Примітки джерела · 1

(«Яд Єгуда»): міра «є» є мазалем і дарує достаток тим, хто кається, а міра «ніщо» струменить і дарує достаток цілковитим праведникам. [П4721]

Примітки джерела · 2

І були в нього дрібна й велика худоба, осли, раби, рабині, ослиці й верблюди. [П4722]

Примітки джерела · 3

І були в нього стада дрібної худоби, стада великої худоби й багато прислуги. [П4723]

Примітки джерела · 4

І є в мене віл і осел, дрібна худоба, раб і рабиня. [П4724]

Ем коль хай — частина I — глава 7

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18

Йоель Моше: 1

Примітки джерела: 1

Яд Єгуда · 1

«וכבד...» [непевна лема]. Це продовжує кінець попереднього розділу, де автор пояснив слова Якова «Не давай мені нічого» та «Коли ж зроблю також я». Тут він пояснює їх ще іншим

Рама з Фано

І вже навчили нас мудреці щодо слів Даниїла, коли він був перед Навуходоносором і сказав: «Мій володарю, нехай сон буде твоїм ненависникам, а його тлумачення — твоїм ворогам» — מָרִי חֶלְמָא לְשָׂנְאָךְ וּפִשְׁרֵה

Яд Єгуда · 1 · продовження

способом і задля цього спершу наводить справу Даниїла, Неємії та Естер. [П4729]

Яд Єгуда · 2

«Навчили нас мудреці». Глава 4 трактату

Яд Єгуда · 2 · продовження

«Швуот»: «Кожне “цар” — מלכא — сказане в Даниїла, є звичайним [позначенням], окрім...» тощо. А дехто каже: «І це також святе», як сказано: «Мій володарю, нехай сон буде твоїм ненависникам». До кого він звертається? Якщо ти гадаєш, що каже це Навуходоносорові, то хто його ненависники? Ізраїль. То невже він проклинає Ізраїль? [П4730]

Яд Єгуда · 3

«Так само я кажу про Неємію». Він говорив із царем, але ті слова були молитвою перед Га-Шемом, благословенний Він. Адже написано: «І сказав мені цар: чому твоє обличчя сумне, а ти не хворий?» тощо. «І сказав мені цар: чого ж ти просиш? І я помолився Богові небес. І сказав цареві: якщо цареві добре й якщо твій раб угодний перед тобою, то пошли мене до Юди, до міста могил моїх батьків, і я відбудую його» (Неємії 2).

Яд Єгуда · 4

І виникає утруднення: чи можливо, щоб між запитанням царя «Чого ж ти просиш?» і відповіддю Неємії «Якщо цареві добре» тощо Неємія мав час помолитися, бодай лише короткою молитвою? І не тільки вустами назовні: навіть усередині, у серці,

Рама з Фано · продовження

לְעֻרְךָ (Даниїла 4:16): він сказав це, звертаючись до слави Шехіни. Так само я кажу про Неємію: коли Артаксеркс сказав йому «Чому твоє обличчя сумне?» тощо (Неємії 2:2), написано: «І я помолився Богові небес» (Неємії 2:4). Чи можливо, щоб між запитанням царя та відповіддю Неємії був час помолитися внутрішньо, бодай короткою молитвою? То чим була його молитва? Самими словами, які він говорив перед царем, тоді як його серце було звернене до Небес. Так само й з Естер. [П4725]

Це зрозуміло: щоб навчити синів Юди покладати задуми в нашій душі так, аби Господь завжди був перед нами, а перед Ним крапало наше слово — для умилостивлення, прохання й усіх наших потреб. І тут Яків сказав горішній Славі: «Служитиму Тобі сім років за Рахіль, Твою молодшу дочку» (Буття 29:18). Про неї написано: «Є винагорода за твою працю» (Єремії 31:15), «і є надія на твоє майбутнє» (Єремії 31:16). Тому вони були в його очах «немов кілька днів» — כימים אחדים (Буття 29:20). [П4726]

І до Нього він благав: «Не давай мені нічого» — לֹא תִתֶּן לִי מְאוּמָה (Буття 30:31), — щоб Він вибрав його частку з найкращого, без жодної вади. Це було через славу Небес, а не через любов до багатства, як написано: «Повернуся, пастиму Твою дрібну худобу, стерегтиму» (там само), — як пояснимо невдовзі. [П4727]

А сказане ним «Коли ж зроблю також

Яд Єгуда · 4 · продовження

неможливо, щоб у нього були «години / час?» — שעות/שהות? — для молитви. [П4731] Отже, слова «І я помолився Богові небес» неодмінно не означають, що він молився між запитанням і своєю відповіддю. Вони означають, що слова, якими він відповідав, — «Якщо цареві добре», — самі й були молитвою, якою він молився Господеві, хоча здавалися відповіддю цареві на його запитання.

Яд Єгуда · 5

«Так само й з Естер». Написано: «І відповіла цариця Естер, і сказала: якщо я знайшла милість у твоїх очах, царю», тощо. Онкелос переклав: «І підвела Естер свої очі до небес, і цариця Естер — ואתינת [непевне: “відповіла”] — і сказала: якщо я знайшла милосердя перед Тобою, Царю високий», тощо. [П4732]

Яд Єгуда · 6

«І для всіх наших потреб». Навіть коли говоримо про них із людьми, нехай це буде молитвою до Га-Шема, благословенний Він, як написано: «Завжди ставлю Господа перед собою».

Яд Єгуда · 7

«І тут» — про Якова написано: «І сказав Яків: служитиму Тобі сім років». Так само згодом,

Яд Єгуда · 7 · продовження

коли Лаван запитав його «Що дати тобі?», написано: «І сказав Яків: не давай мені нічого. Якщо зробиш мені це, повернуся, пастиму Твою дрібну худобу, стерегтиму». У всьому цьому його мова була до Га-Шема, благословенний Він, а не до Лавана. Мені здається, тому в обох місцях

Рама з Фано · продовження

я для свого дому?» — נֹכִי֙ אָ֣עֱשֶׂה גַּ֔מָתַי אֵ֖ בֵּיתִ֥י (Буття 30:30) — матиме сенс «Якщо я не для себе, хто для мене?» (Мішна, Авот 1:14) та всієї цієї мішни. У початкових літерах цих слів є אגא"ל בית — «викуплю свій дім». Адже все майно з-поза Землі [Ізраїлю] служило для викуплення його вічного дому, як сказали вони, благословенна їхня пам'ять, про вірш «У моїй могилі, яку я викопав собі» (Буття 50:5).[1] [П4728]

Яд Єгуда · 7 · продовження

Писання не сказало: «І сказав Яків Лаванові». Так само щодо Даниїла, Неємії та Естер Писання утрималося від згадки імені Артаксеркса, щоб указати: намір промови не звернений до них. [П4733]

Яд Єгуда · 8

«Горішній Славі Яків сказав: служитиму Тобі» тощо. Як є в Зогарі,

Яд Єгуда · 8 · продовження

«Ваїкра», сторінка 33, у «Рая мегемна», дослівно: «І це Малхут, ге — ה"א — דגירא? [неясне означення], так називаємо її, як-от: "Служитиму Тобі сім років за Рахіль, Твою молодшу дочку"». [П4734]

А в Зогарі, розділ «Ваєце», сторінка 356, дослівно: «Яким же був задум Якова, що він не сказав "десять місяців" чи "один рік", а "сім років"? Чому? Яків учинив із мудрістю», тощо. «І всі сім горішніх років спочили на Якові», тощо. «Таємниця справи — у написаному: "І були в його очах немов єдині дні". Що означає "немов єдині дні"? Усі сім років він зважував у своїх очах як ті горішні, які єдині й не розділяються; усі вони — одне, поєднані одне з одним». Кінець цитати. Отже, «служитиму Тобі сім років» витлумачено відповідно до семи горішніх сефірот, а «за Рахіль, Твою молодшу дочку» — відповідно до Малхут. [П4735]

Яд Єгуда · 9

«Про неї написано»: «Рахіль оплакує своїх синів», тощо. «Так сказав Господь: утримай свій голос від плачу, а свої очі від сліз, бо є винагорода за твою працю», тощо. А в Зогарі, «Ваїкра», сторінка 34: «Сказав йому рабі Хія: що означає "Рахіль оплакує своїх синів"? Сказав йому: ми навчилися, що це зібрання Ізраїлю, і це אנתו? — [непевне: "дружина"] Якова», тощо. Мається на увазі Малхут, яку називають зібранням Ізраїлю. Намір автора: вислів «служитиму Тобі», який він сказав, споріднений зі словом «праця», сказаним там. [П4736]

Яд Єгуда · 10

«Тому вони були...» тощо. Це вже пояснено у згаданому Зогарі, «Ваєце».

Яд Єгуда · 11

«І до Нього він благав». Тобто сказане Яковом «Не давай мені нічого» тощо було не відповіддю Лаванові: цим Яків благав Його, благословенного, щоб Він вибрав його частку з найкращої дрібної худоби.

Яд Єгуда · 12

«Жодної вади» тощо. מאומה — «нічого» — він витлумачив від слова מום, «вада»: тобто не давай мені дрібної худоби з вадами, а лише з найкращої. Яків просив цього не через любов до багатства, щоб його худоба коштувала дорожче.

Яд Єгуда · 13

«А через славу Небес». Бо дія з прутами серед дрібної худоби була символічною дією для відбору святих душ, як буде пояснено невдовзі, у розділі 9. Тому його душа прагнула для цієї символічної дії цілком здорової дрібної худоби без вади. [П4737]

Яд Єгуда · 14

«Як написано: повернуся» тощо. Намір буде такий: якщо зробиш мені це — даси мені дрібну худобу без вади, — «повернуся, пастиму Твою дрібну худобу», тобто душі; їх стерегтиму, щоб завдяки цьому вивести їх із залізного горна.

Яд Єгуда · 15

«А сказане ним: коли ж зроблю» тощо, що Яків сказав перед цим, — за сенсом мішни в першій главі «Авот»: «Він казав: якщо я не для себе, хто для мене? А коли я лише для себе, що я?» тощо. Її тлумачення за прихованим змістом: якщо в

Яд Єгуда · 15 · продовження

мене немає міри Малхут, званої «я» — אני, як пояснено в Зогарі в багатьох місцях, зокрема в розділі «Кі теце», то хто для мене? Так само пояснили в Зогарі, «Берешіт», сторінка 70, сказане Гіллелем: «Якщо я тут, усе тут; а якщо мене тут немає, хто тут?» Дивись там.

«А коли я лише для себе» — тобто коли ця міра належить мені самому, а я не приношу користі також іншому, — «що я?» Дивись трактат «Хікур Дін», частина I, глава 22. Так само тут Яків сказав: «Коли ж зроблю також я для свого дому?» Тобто коли принесу користь також іншому й зроблю також міру Малхут, звану «я» — אנכי, як пояснено в Зогарі, розділ «Їтро», — «для свого дому»: дому Ізраїлю, для святих душ. [П4738]

Яд Єгуда · 16

«І є...» тощо. Автор іще по-іншому витлумачив «Коли ж зроблю» тощо: початкові літери אעשה גם אנכי לביתי — це літери אגאל, «викуплю». Сенс сказаного Яковом «Відпусти мене, і піду до свого місця й до своєї землі» тощо: коли ж викуплю свій дім, свій вічний дім? Мається на увазі його могила, його частка в печері Махпела, яку він мусив викупити й придбати в Ісава.

Автор міг би витлумачити цей вірш так і без згаданого нотарикона. Проте йому до вподоби вивести з початкових літер вислів викуплення, який стосується дому або поля — батьківського спадкового володіння.

Яд Єгуда · 17

«Адже майно з-поза Землі [Ізраїлю]», яке Яків приніс із дому Лавана, було його знаряддям для викуплення своєї частки в печері Махпела. [П4739]

Яд Єгуда · 18

«Як сказали вони, благословенна їхня пам’ять», у «Берешіт раба», розділ «Ваєхі». Ось слова Раші там: «“Яку я викопав” — אשר כריתי — за простим змістом. А її мідрашичне тлумачення...» тощо — як «яку я придбав». «І ще її мідрашичне тлумачення — від כרי, “купа”: Яків узяв усе срібло й золото, яке приніс із дому Лавана, склав його купою та сказав Ісавові: візьми це за свою частку в печері». Кінець цитати. [П4740]

Йоель Моше · 1

«Звертаючись до Шехіни» тощо. Тобто «мій Владико» — מראי — звернене до Шехіни. «І я помолився Богові» тощо: він зовсім не молився між запитанням царя та своєю відповіддю; самі слова, які він спрямовував до Небес, були молитвою, як у Даниїла. Так само й Естер — כז”א [нерозкрите скорочення]: «І він сказав: якщо цареві добре», — вона вказувала на святого Царя. [П4741]

Не дарма витлумачили, що він сказав це, звертаючись до Шехіни. Адже в Зогарі, розділ «Балак», сторінка 374, пояснено, дослівно: «“І він сказав: діти, яких дарував” тощо — сказав Дух святості; тому над словом “і він сказав” є закеф ґадоль, у прихований спосіб». Кінець цитати. У כ”י [нерозкритому джерельному позначенні] пояснено, що закеф ґадоль має подобу הוי”ה: два йоди й вав посередині, ось так: ו:. [П4742] Так само у вірші «І подивимося?, що буде з його снами» — ונרא’? מה יהיה חלומותיו — це каже Дух святості, як пояснив Раші, благословенна його пам’ять; над словом ונראה також стоїть закеф ґадоль. Так само — над словами מרא”י в Даниїла. Уважно вдумайся. [П4743]

«Горішній Славі Яків сказав» тощо. Оскільки вище, у попередньому розділі, він навів «Коли ж зроблю» тощо, то пояснює це. Він пояснив: «до Слави» — לכב”וד, яка є Хохмою, — гематрія 32 шляхів мудрості. [П4744] Тобто це Яків сказав Лаванові: לב”ן, «Лаван / білий», קו”ל, «голос», — до Хохми [неясний зв’язок], яка з боку Хесед, «як білий сніг», і є горішнім Абою. Яків сказав, що хоче служити сім років, — натяк на шість днів Побудови та сефірот; «за Рахіль, Твою молодшу дочку» — це Малхут, щоб осягнути міру Малхут. [П4745]

І не заперечуй мені: як він сказав «сім років», коли до Малхут є лише шість? Адже він сказав «за Рахіль, Твою молодшу дочку», яка є його Малхут. Можна відповісти: також у чоловічому є міра Малхут у таємниці вінця. Цю справу пояснено в Зогарі, «Ваєце», сторінка 340, дослівно: «Що означає “немов єдині дні”? Усі сім років він зважував у своїх очах як ті горішні, які єдині», тощо; дивись там. Тобто сім днів Побудови. Тому він завершує: «Тому вони були в його очах немов єдині дні». [П4746]

Йоель Моше · 1 · продовження

У цьому таємниця вірша «Чи знаєте ви Лавана, сина Нахора?»: він указує на назву Хохми, яку звуть Лаваном, — цілковите милосердя, 32 шляхи; а «у вав?, לנו» — ובוי לנ"ו [неясний ряд] — указує на 50 брам Біни, оскільки Біна включена в нього, адже горішні друзі не розлучаються. Через це Хохму означено Іменем י"ה. «Син горішньої Хохми» — він, згаданий у «Лаван, син Нахора», נ' [неясний зв'язок], «як білий сніг»; він є сином горішньої, яка приховується в Кетері, як відомо. Це і є «син Нахора» за горішньою подобою. [П4747] Із цією Славою говорив наш праотець Яків, мир йому.

«Повернуся, пастиму Твою дрібну худобу» тощо сказано про святі душі, як нижче, у наступному розділі й у розділі 9. «За сенсом "якщо я не для себе"» тощо. Тобто Гіллель сказав: «Якщо немає "я"», яке є мірою Малхут, — לימי לי [«моїм дням / для мене»; неясний зв'язок], — бо все залежить від неї, й людина не може прилучитися вгорі

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 7

Йоель Моше · 1 · продовження

інакше як через неї, у таємниці «Якщо Я — אנ"י — тут, усе тут». [П4748] «А якщо Я лише для себе» — тобто я не довершив іншого, а лише для себе набув довершеності зі ступенів «Я», — «то що я? І якщо не тепер, то коли?» Так само звучали слова Якова: «Коли ж зроблю також Я — אנכ"י — для свого дому?» Це міра Малхут; «для свого дому» — щоб ложе було цілим, щоб довершити також їх у цьому ступені. А «коли ж зроблю» — подібне до «якщо не тепер, то коли?» [П4749]

«Для викуплення вічного дому»: це могила, частка в печері Махпела, яку він придбав в Ісава за майно з-поза Землі [Ізраїлю], взяте в Лавана.

Примітки джерела · 1

(Раші). Мідрашичне тлумачення цього слова — від כרי, «купа»: Яків узяв усе срібло й золото, яке приніс із дому Лавана, склав його купою та сказав Ісавові: «Візьми це за свою частку в печері». Кінець цитати. [П4750]

Ем коль хай — частина I — глава 8

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11

Йоель Моше: 1

Примітки джерела: 1

Яд Єгуда · 1

«Або ж» тощо. Автор витлумачив згадане в попередньому розділі «викуплю свій дім» іще іншим способом: коли викуплю дванадцять колін, адже вони — його дім, як сказано: «Так сказав Господь до дому Якова, який викупив Авраама» (Ісая 29). Далі написано: «Бо коли побачить своїх дітей» тощо. Наші мудреці, благословенна пам'ять їхня, сказали про це, що завдяки їхній заслузі

Рама з Фано

Або ж «викуплю свій дім» — це дім Якова, який викупив Авраама; маю на увазі дванадцять колін, як написано: «Бо коли побачить своїх дітей» тощо (Ісая 29:23). Адже завдяки їхній заслузі він був урятований з Ур-Касдіму. А оскільки вони народилися поза Землею Ізраїлю, [Яків] забезпечив викуп їхніх душ працею своїх рук. Частину з того він послав як дар Есавові, а за частину купив Шехем у синів Хамора. [П4751]

Найвища думка погодилася з цим,

Яд Єгуда · 1 · продовження

Авраам урятувався з Ур-Касдіму, як пояснено в Мідраші Раба, розділ «Толдот», і там само в «Танхумі», а докладніше — у «Зогарі», розділ «Ахарей», сторінка 101. [прогалина у джерелі] Вони самі потребували викупу, бо народилися поза Землею Ізраїлю. Тому Яків забезпечив викуп їхніх душ майном, яке набув у домі Лавана. Про це він і сказав: «Коли я зроблю» і далі. [П4754] [П4755]

Яд Єгуда · 2

І думка Га-Шема, благословенний Він, погодилася з тим, що Яків купив Шехем. Адже перед Ним, благословенним, відкрите, що Йосип буде проданий у Шехемі; і було добре в очах Бога, щоб Яків спочатку купив Шехем, а Йосип не був проданий поза Землею Ізраїлю.

Яд Єгуда · 3

«Як пояснено в “Зогарі”», розділ «Ваєшев», сторінка 414. Ось його слова: «І сказав Ізраїль Йосипові: хіба твої брати не пасуть у Шехемі?» і далі. Хіба Яків, довершений, який любив Йосипа більше за всіх своїх синів і знав, що всі його брати ненавидять його, — чому він послав його до них? Але він не підозрював їх, бо знав, що всі вони праведні, й не підозрював їх. Натомість Святий, благословенний Він, спричинив усе це, щоб здійснити постанову, яку постановив між розсіченими частинами.

Ми знайшли у книгах давніх, що ці сини Якова мали панувати над ним до того, як він зійде до Єгипту. Адже якби він зійшов — נחות? [непевне читання] — до Єгипту, а вони спочатку не панували над ним, єгиптяни могли б навіки панувати над Ізраїлем. Це здійснилося в

Рама з Фано · продовження

щоб Йосип не був проданий у рабство в іншому володінні серед міст народів, а щоб спочатку його брати володіли ним у володінні святості; після того він пануватиме над усією єгипетською землею, як притулок і сховок від поневолення Ізраїлю під рукою Єгипту, як пояснено в «Зогарі» («Зогар», частина I, 184a) [1]. [П4752] Адже постанова «і служитимуть їм», сказана між розсіченими частинами, вимагала справжнього рабства. Вона здійснилася в Йосипові, особа якого стала власністю Єгипту. Якби він зійшов туди з поневоленням особи, а його брати спочатку не володіли ним, і він натомість був би захоплений мідіянітянами або ізмаїльтянами й проданий там, то міг би назавжди розчинитися серед них. Від Ізраїлю віднялося б одне коліно, боронь Боже; хто його підніме? Адже норма про вихід єврейського раба через зменшення викупної суми, коли його продали לעקר [нерозкрита назва], стосується лише випадку, коли продавець — ізраїльтянин. [П4753]

Хоч Йосип згодом був царем, а єгиптяни були його рабами — з тим невеликим правом власності на особу, яке він набув, давши їм життя хлібом, — усе ж скажуть: це випадковість, що раб панує над князями. Вони ж сказали: «І будемо рабами фараонові» (Буття 47:25), а не тобі. І годі й казати про час після того, як Ізраїль поневолили в Єгипті: навіть царювання Йосипа не допоможе й не врятує.

Тепер же, коли його продали брати у

Яд Єгуда · 3 · продовження

Йосипові, якого продали в раби, а вони панували над ним. Хоч Йосип згодом був царем і єгиптяни були його рабами, виявилося, що Ізраїль панував над усіма ними. Кінець цитати. Саме це слова автора, які перед нами. [П4756] [П4757]

Яд Єгуда · 4

«Адже норма про єврейського раба» тощо. Автор дав добре пояснення згаданим словам «Зогару». Він сказав: норма щодо єврейського раба, проданого неєвреєві, про якого в розділі «Бе-гар» сказано «і розрахується зі своїм покупцем», «і поверне йому суму свого продажу» і далі, означає, що він виходить через зменшення викупної суми. Від суми свого викупу він віднімає гроші, які за розрахунком припадають на вже минулі роки.

Це лише коли продавець — ізраїльтянин, бо норма стосується того, хто продав себе сам або кого продав суд. Вона не стосується випадку, коли його продав неєврей: тоді він лише проданий полонений, який не виходить ні через зменшення викупної суми, ні іншими способами, якими виходить єврейський раб. Так було б і з Йосипом, якби його

Яд Єгуда · 4 · продовження

продали мідіянітяни або ізмаїльтяни, а [покупець] не придбав його в братів.

Яд Єгуда · 5

«Хоч» тощо — зі згаданого «Зогару». Мається на увазі: хоч Йосип був царем і його поневолення розірвалося, адже більшого звільнення за це немає, та й єгиптяни були його рабами, бо він придбав їх хлібом, тож не можна сказати, ніби він назавжди загруз

Рама з Фано · продовження

володінні свого спадку на Землі Ізраїлю, йому буде викуплення, і він розрахується зі своїм покупцем. Ось він зменшив свою викупну суму й вийшов задля збереження життя та прожитку. У всіх інших порядках царювання він також здійснював владу всі свої дні в Єгипті. Та завжди був підлеглий і покірний страхові перед громадою в зібранні Господа. Адже про його братів написано: «І наказали Йосипові» (Буття 50:16), навіть у час їхньої покори йому. Виявилося, що Ізраїль панував над усіма ними.

Яд Єгуда · 5 · продовження

[там], — усе ж скажуть, що Йосип був царем лише випадково: [прогалина у джерелі] йому панувати над ними. Та й єгиптяни не стали його рабами, як вони точно висловилися: не сказали «і будемо твоїми рабами», а «фараонові». [П4758]

Яд Єгуда · 6

וא"ל [невстановлене скорочення]: оскільки мало статися, що згодом усе обернеться і єгиптяни поневолять

Яд Єгуда · 6 · продовження

Ізраїль, — що дасть нам твердження, ніби Йосип був царем? З усіх цих причин Ізраїль загруз би в Єгипті, якби Йосипа продали не через його братів. [П4759]

Яд Єгуда · 7

«Тепер же, коли його продали брати»: він мав статус єврейського раба, якого ізраїльтянин продав неєвреєві; до того ж, по-друге, продаж відбувся на Землі Ізраїлю. Тому «йому буде викуплення» і далі.

Яд Єгуда · 8

«І вийшов задля збереження життя та прожитку» — забезпечувати прожиток Єгиптові та своїм братам у роки голоду, як сказано Писанням: «Бо задля збереження життя Бог послав мене перед вами».

Яд Єгуда · 9

«Та завжди» тощо. Мається на увазі: усе ж він був підлеглий братам і на ньому був страх перед громадою.

Яд Єгуда · 10

«Навіть у час їхньої покори»: коли його брати впокорювалися перед ним і просили за своє життя, про них написано «і наказали».

Яд Єгуда · 11

«Виявилося, що Ізраїль» тощо — слова згаданого «Зогару».

Йоель Моше · 1

«Дім Якова, який викупив» тощо. Дивись «Зогар», розділ «Ахарей», сторінка 108: там пояснено, що діти дому Якова, ложе якого було цілісним, саме вони своєю праведністю врятували Авраама з Ур-Касдіму. І відомо із «Зогару», розділ «Лех леха»: навпаки, відповідно до великої сили святості в ній спочатку перебуває скверна. Це її випробування; наприклад, Земля Ізраїлю спочатку в руках ханаанеїв, а Вірсавія — в руках Урії; і так усі. [П4760]

Ось ці діти, чиє ложе було цілісним, народилися поза Землею Ізраїлю. Згодом Яків викупив їх своїм сріблом, і והכו [нерівна форма] з руки Есава. Це і є «викуплю свій дім». [П4761]

«Як пояснено в “Зогарі”» тощо. Його місце — «Зогар», розділ «Ваєшев», сторінка 414: «Ми знайшли у книгах давніх»; дивись там і побачиш, що автор дещо додав, аби зробити таємницю зрозумілішою.

«Лише коли проданий ізраїльтянином» тощо. Не так було б, якби Йосипа продали через мідіянітян, а не через його братів-ізраїльтян: він не вийшов би через зменшення викупної суми.

«І наказали Йосипові» тощо — вони наказували йому після смерті Якова, хоч були підлеглі йому.

Йоель Моше · 1 · продовження

[П4762]

Примітки джерела · 1

(«Зогар», частина I, розділ «Ваєшев», аркуш 184а.)

«І сказав Ізраїль Йосипові: хіба твої брати не пасуть у Шехемі? Ходи, я пошлю тебе до них».

Хіба Яків, довершений, який любив Йосипа більше за всіх своїх синів і знав, що всі його брати ненавидять його, — чому він послав його до них? Але він не підозрював їх, бо знав, що всі вони праведні, й не підозрював їх. Натомість Святий, благословенний Він, спричинив усе це,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 8

Примітки джерела · 1 · продовження

щоб здійснити постанову, яку постановив між розсіченими частинами.

Ми знайшли у книгах давніх, що ці сини Якова мали панувати над ним до того, як він зійде до Єгипту. Адже якби він зійшов до Єгипту, а вони спочатку не панували над ним, єгиптяни могли б навіки панувати над Ізраїлем. Це здійснилося в Йосипові, якого продали в раби, а вони панували над ним. Хоч Йосип згодом був царем і єгиптяни були його рабами, виявилося, що Ізраїль панував над усіма ними. [П4763]

Ем коль хай — частина I — глава 9

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І в дії з палицями» тощо. Автор повернувся до свого тлумачення, згаданого в параграфі 7, і сказав, що дія з палицями, які Яків ставив у водопоях, і вся ця справа були символічною дією, щоб перевести те горішнє, на що вона натякає, з можливості в здійснення. А саме: цією дією з палицями виокремити святі душі й вивести їх із кліпот, у які вони впали. Дивись у Зогарі, розділ «Ваєце», сторінка 371. [П4768]

Яд Єгуда · 2

«Як написано: “І спрямував”», тощо. Тобто тому він спрямовував овець до акуд. Це за змістом «людська отара»,

Рама з Фано

У дії з палицями нашого праотця Якова є символічна дія задля виокремлення святих душ із залізної печі. Як написано: «І спрямував овець», за змістом «людська отара», про яку сказав Єзекіїль, «до акуд», אל עקוד, — це Ісаак. Або ж він мав на увазі сенс жертвоприношень, як ми вчили: «Ягня не спутують, а зв’язують». [П4764]

Повернімося до Авраама, який сказав цареві Содому: «Якщо візьму щось із усього твого». Він прийняв дарунки від Авімелеха лише на знак примирення та з умовою повернення. Адже «тисяча срібла», про яку той сказав Сарі, безсумнівно, означає вартість у сріблі. Це ті самі вівці й велика худоба, яких Писання згадує в самому описі дарування. Бо якби ти

Яд Єгуда · 2 · продовження

сказаним у Єзекіїля (36): «Іще в цьому Я дам дому Ізраїлю просити Мене, щоб учинити для них: намножу їх, немов людську отару», тощо; «так спустошені міста будуть повні людських отар», тощо. Ці слова добре тлумачаться у піднесений спосіб про святі душі, які мають вийти з місця, куди впали. Так само тут Яків спрямовував овець до акуд — це Ісаак, якого було зв’язано на жертовнику. Це натяк, що святі душі повернуться до потомства Ісаака; або щоб нагадати зв’язання Ісаака, завдяки заслузі якого душі повернуться. [П4769]

Яд Єгуда · 3

«Або ж»: спрямовуючи овець до акуд, він мав на увазі сенс жертвоприношень. Це за написаним Рамбаном у розділі «Ваїкра»: їхній сенс у тому, щоб людина, чи на ячи жертвоприношення, думала, що згрішила проти свого Бога тілом і душею. Належало б пролити її кров і спалити її тіло, якби не милість Творця, Який прийняв від неї заміну й дав спокуту цією жертвою: щоб її кров була замість людської крові, душа — замість душі, а головні члени жертви — відповідно до головних членів людини. [П4770]

Рабейну Бах'я навів доказ цього сенсу з тлумачення мудреців, благословенної пам'яті, про «І приніс його на всепалення замість свого сина». Що означає «замість свого сина»? При кожній дії служіння, яку Авраам чинив із бараном, він молився: «Нехай буде воля Твоя, щоб ця дія була немов учинена над моїм сином:

Рама з Фано · продовження

так не пояснював, чому Авімелех не згадав їх Сарі, щоб іще більше її заспокоїти? Згодом Авраам також повернув їх Авімелехові при укладенні завіту. [П4765]

Проте він не повернув рабів і рабинь, які пройшли обрізання та занурення й належали до «душ, яких вони створили». Як же йому було повернути їх до колишнього зіпсуття? Саме вони — раби Ісаака, згадані в розповіді про криниці, які вони копали в долині Ґерара. Бо це люди того місця, обізнані з виходами води. Пастухи Ґерара хотіли їх скривдити, як пастухи Мідіяну — дочок Їтро, оскільки вони відійшли від їхніх шляхів. [П4766]

Наші вчителі вже згадали: коли ті привласнили першу криницю, вона висохла в їхніх руках; а коли повернули її, вона сама забила водою. Друга висохла й більше не забила. Третю вони взагалі не привласнювали. А пастухи Ісаака за його наказом урятували рабів від рук филистимлян. Отже, ми навчилися, що пастухи Ісаака — окремо, а раби Ісаака — окремо. Це точне й доречне спостереження над Писанням. [П4767]

Яд Єгуда · 3 · продовження

немов він зарізаний, немов його кров окроплена, немов він спалений і став попелом».

На цій підставі автор витлумачив «І спрямував овець до акуд»: це натяк, що жертви споглядають людину, якій належало б бути зв'язаною замість них. Можливо, вони також натякають на зв'язаного Ісаака, який є доказом цього сенсу. [П4771]

Яд Єгуда · 4

«Як ми вчили» — на початку четвертої глави «Тамід»: жертви повинні бути зв'язані. За написаним Рабейну Бах'єю видається, що це і є сказане там у Ґемарі: «Навчено: руку й ногу, як при зв'язанні Ісаака, сина Авраама». Це для того, щоб указати сенс жертвоприношення. [П4772]

Яд Єгуда · 5

«Повернімося до Авраама», від якого ми відійшли в параграфі 6.

Яд Єгуда · 6

«Який сказав цареві Содому: "Якщо візьму"», тощо, — бо він ненавидів дарунки. А те, що прийняв дарунки від Авімелеха, як написано в розділі «Ваєра»: «І взяв Авімелех овець і велику худобу, рабів і рабинь, і дав Авраамові», — було на знак примирення, щоб показати йому, що примирився.

Яд Єгуда · 7

«І з умовою повернути», як буде пояснено невдовзі.

Яд Єгуда · 8

«Адже тисяча срібла»: тобто щоб ти не заперечив, чому Авраам не повернув Авімелехові також тисячі срібла, яку той дав йому, як видається з простого змісту вірша: «А Сарі сказав: ось я дав тисячу срібла твоєму

Яд Єгуда · 8 · продовження

братові». Адже насправді він ніколи не давав йому тисячі срібла. «Тисяча срібла», про яку він сказав Сарі, означає рівну сріблу вартість — це вівці й велика худоба, яких він дав йому. Так пояснив і Рамбан, благословенна його пам'ять; дивись там.

Яд Єгуда · 9

«Бо якби ти так не пояснював»: якби захотів тлумачити як справжню тисячу срібла, окрім овець і великої худоби, виникло б питання: чому Авімелех не згадав перед Сарою також овець і велику худобу? א"ז [скорочення не встановлене], як ми сказали. [П4773]

Яд Єгуда · 10

«Згодом повернув їх», як написано в розділі «Ваєра»: «І взяв Авраам овець і велику худобу, і дав Авімелехові, і вони обоє уклали завіт».

Яд Єгуда · 11

«Проте не повернув рабів»: тобто причина, з якої він не повернув Авімелехові також рабів і рабинь, яких одержав від нього, у тому, що вже обрізав їх, занурив і ввів під крила Шехіни. [П4774]

Яд Єгуда · 12

«І вони належать до "душ, яких вони створили"», про що мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Авраам навертав ґерів», тощо.

Яд Єгуда · 13

«Згадані в розповіді про криниці», як написано в розділі «Толдот»: «І пішов звідти Ісаак, і отаборився в долині Ґерара», тощо. «І копали раби Ісаака в долині, і знайшли там криницю живої води. І сперечалися пастухи Ґерара з пастухами Ісаака, кажучи: вода наша. І назвав ту криницю Есек, бо вони сперечалися з ним. І викопали іншу криницю, і сперечалися також за неї», тощо. «І викопав іншу криницю, і за неї не сперечалися», тощо. Автор принагідно пояснює: пастухи Ґерара хотіли скривдити рабів Ісаака через те, що ті прийняли юдаїзм і відійшли від їхніх учинків. [П4775]

Яд Єгуда · 14

«Як пастухи Мідіяну — дочок Їтро», бо написано: «І прийшли пастухи, і прогнали їх». Мудреці, благословенної пам'яті, сказали в «Шемот раба», і Раші навів це: через відлучення, яким відлучили Їтро за те, що він відійшов від ідолопоклонства.

Яд Єгуда · 15

«Наші вчителі вже згадали», тощо, як сказано в Тарґумі Йонатана про «І сперечалися пастухи Ґерара», тощо. І дивись там: Рамбан згадав [прогалина у джерелі] зроблене через рабів Ісаака після того, як вони прийняли юдаїзм. [П4776] [П4777]

Яд Єгуда · 16

«А коли повернули її» — Ісаакові.

Яд Єгуда · 17

«А пастухи Ґерара» не були тими рабами, які викопали три криниці [прогалина у джерелі], були праведними ґерами. Не так ці пастухи: вони зробили лише те, що врятували рабів за наказом Ісаака. [П4778] [П4779]

Яд Єгуда · 18

«Це точне й доречне спостереження над Писанням»: воно почало з рабів, сказавши «І копали раби Ісаака», а завершило пастухами: «І сперечалися з пастухами Ісаака». Саме як ми сказали.

Йоель Моше · 1

«І як дія з палицями» тощо. Дивись «Зогар», розділ «Ваєце», сторінку 341: знайдеш там, що вчинене Яковом, мир йому, — палиці, «і обстругав», при водопоях, — «біля поля чоловіка лінивого? проходив я», שדה איש עצל?, перші літери ע"ל צ"אן ל"בן, — було лише символічною дією внизу, від горішнього. «І обстругав», при водопоях, — щоб поставити окремо овець Ізраїлю, які звуться отарою й є святими душами, а окремо овець Лавана. Спосіб його виправлення пояснений знавцям таємниці у вірші אלה"י?, «мій Бог?» [читання непевне], який зветься קדוש'?, «святість?» [зв'язок неясний]; там це пояснено докладно. [П4780]

«За змістом "людська отара"» тощо: це святі душі. «Або ж мав на увазі сенс жертвоприношень». Відомо, що зв'язання жертви стосувалося її ніг і рук, як зв'язання Ісаака, сина Авраама; так само було його зв'язання. Це символічна дія, як ми кажемо: «І через опускання рук протікатимуть руки», ובשפלות הידים ידלף הידים [нерівна цитата]. Через опускання рук унизу він спричиняє нечистоту, як написано вище про піднесення долонь. Згадане стосовно жертви: через піднесення її ніг до рук угорі відбувається виправлення, щоб

Йоель Моше · 1 · продовження

включити міру ніг у руки. Так само Яків сказав «зв'язані», עקודים, із цим наміром. [П4781]

«Бо якби ти так не пояснював»: хіба він дав справжню тисячу срібла, а ще овець і велику худобу? Чому ж Авімелех не згадав їх, коли сказав Сарі: «Ось я дав твоєму братові тисячу срібла»? Чому не згадав овець і великої худоби, яких дав йому? Отже, безсумнівно, вівці й велика худоба, яких він дав йому, були варті тисячі срібла. Це і є згадана тисяча срібла, а згодом вони повертаються йому при укладенні завіту. [П4782]

«Бо це люди того місця» тощо: ті раби, яких навернув Авраам і які раніше належали Авімелехові, знали місця виходів води й криниць, які існували спочатку.

«Як пастухи Мідіяну» тощо, які прогнали їх, бо

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 9

Йоель Моше · 1 · продовження

Їтро відійшов від ідолопоклонства й вони відлучили його. Так само й тут: через те, що прийняли юдаїзм, пастухи Ґерара кривдили їх.

«Наші вчителі вже згадали» тощо — у Тарґумі Йонатана. Це натяк на три храми, які звели: Перший храм було зруйновано й повернуто; він перебував у руїні лише сімдесят років, а потім його було відбудовано. Другий був збудований і зруйнований, і більше не був відбудований. Третій буде збудований невдовзі, за наших днів, і його повік не скривдять. [П4783]

«Пастухи Ісаака — окремо, а раби» тощо: ті, хто прийняв юдаїзм, називаються рабами Ісаака, а пастухи Ісаака врятували згаданих рабів. [П4784]

Ем коль хай — частина I — глава 10

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Проте жінка» тощо. Вище, у розділі 5, автор уподібнює відвідання Сари зменшенню Місяця й аж досі докладно викладав тлумачення, що випливають із цього. Тут він повертається до першої теми.

Яд Єгуда · 2

«За словами мудреців, благословенна їхня пам'ять», — наприкінці розділу הבא ע"י [скорочена назва]: примушують розлучитися з підстави «потребую палиці для своєї руки». [П4789]

Рама з Фано

Проте жінка особливо потребує дітей: вони — палиці для її руки, за словами мудреців, благословенна їхня пам'ять. Завдяки їм вона буде любою своєму чоловікові, як вони сказали: «Жінка — лише для дітей». Написано: «Твої сини володітимуть тобою», יבעלוך בניך. Адже краплі сімені, з яких утворюються діти, постійно спаровуються з нею протягом усіх днів вагітності й переводять її довершеність із можливості у здійснення. Разом із цим самі діти, безсумнівно, довершують у ній мету, оскільки в неї немає власної довершеності, як у чоловіка. Саме тому сказали, що її думка легка; вона

Яд Єгуда · 3

«Любою своєму чоловікові», бо з таким наміром він узяв її за дружину, як сказано: «Жінка — лише для дітей». Це й означає написане «Твої сини володітимуть тобою», יבעלוך בניך (Ісая 61). На перший погляд, цей вислів незрозумілий, бо слово, що позначає статевий зв'язок, стосується лише чоловіка. Але справа в тому, що краплі сімені — רועות [неясна форма] — постійно діють у ній і приносять їй користь; через це він ужив слово

Яд Єгуда · 3 · продовження

про статевий зв'язок. Писання навчає нас, що разом із цим самі діти довершують у ній згадану мету. Сенс такий: поза приведенням на світ нащадків у жінки немає власної довершеності, як у чоловіка, котрому заповідано заповіді. Із цієї причини сказали: «Жінка — лише для дітей». Тому сказали також: «Думка жінок легка», бо в них самих немає довершеності. [П4790]

Яд Єгуда · 4

«Через них» — через дітей.

Яд Єгуда · 5

«Хоч вона й не зобов'язана цією заповіддю»: чоловікові заповідано плодитися й розмножуватися, а жінці — ні, як пояснено наприкінці розділу в «Євамот»; так постановили всі ті, хто ухвалює постанови. Вона сказала «Дай мені дітей» лише для того, щоб через них перевести свою довершеність у здійснення.

Яд Єгуда · 6

«Коли ж до неї долучаються» тощо. Мається на увазі: оскільки це так і самі діти довершують мету, то тут є три: знання батька, знання дітей, які довершують їхню сутність, і знання Того, Хто надає форми — це вище знання, Його, благословенного. Вони долучаються до знання жінки, переводячи можливість дитини у здійснення. [П4791]

Яд Єгуда · 7

«Як ми ще пояснимо» — у частині III, у розділі 6. [П4792]

Яд Єгуда · 8

«Цілком справджуються слова мудреців, благословенна їхня пам'ять», у розділі «Йоце дофен» і в «Берешіт раба»: Га-Шем, благословенний Він, дав жінці більше розуміння, ніж чоловікові. Це тому, що до неї долучаються всі згадані знання. Це й місце розуміння, яке є скарбницею знання, як відомо зі слів мудреців істини. Так пояснив також Рамбам у явному вченні, відповідно до свого підходу, тамтешню мішну: «Якщо немає розуміння — немає знання» тощо; дивись там. Його пояснення дуже закрите й потребує пояснення до пояснення.

За словами автора, намір Рамбама такий: знання — це здатність розумового осягнення, тобто розум, який судить; а розуміння — судження щодо осягнутого розумом. Виходить, розуміння є скарбницею знання, що збирає розум. Танна каже: «Якщо немає знання — немає розуміння», бо коли

Рама з Фано · продовження

шукає свого довершення через них, як Рахіль, котра сказала: «Дай мені дітей», хоч вона й не зобов'язана цією заповіддю. [П4785]

Коли ж до неї долучаються знання батька, знання дітей і знання Того, Хто надає форми, як ми ще пояснимо, — усіх їх означено через відвідання, — тоді цілком справджуються слова мудреців, благословенна їхня пам'ять, про вірш «І збудував ребро»: Він дав жінці більше розуміння, ніж чоловікові. Відомо, що розуміння — скарбниця знання, як пояснив Рамбам в «Авот», наприкінці глави 3. Заперечення «Нахалат авот» від самого початку втрачає силу, бо танна говорить про людську міру, а не про божественну, за простим змістом слів. [П4786]

Так і тут: коли до Місяця долучаються вище знання Того, Хто надає форми, і знання дітей — Ізраїлю, які, безсумнівно, є його будівничими, як тлумачимо із зайвого вислову Писання, — адже за Його заповіддю вони спостерігають шляхи Сонця й ведуть лічбу за ним, за Місяцем, у вірності йому, — то завдяки цьому, безсумнівно, йому явлено особливу любов. [П4787]

Зорі ж прикрашали владу ночі, тож справедливо сказати, що обидва світила були великими від початку їхнього створення: Сонце — величчю будови, а Місяць — численністю. Завдяки спільності їхнього керування, за цілковитої рівності, буде осягнено мету їхнього

Яд Єгуда · 8 · продовження

немає розуму, звідки прийде осягнуте розумом? А «якщо немає розуміння — немає

Рама з Фано · продовження

створення, як ітиметься далі. [П4788]

Яд Єгуда · 8 · продовження

знання»: коли немає осягнутого розумом, на що вказуватиме розум? Це пояснення протилежне тому, що написав мудрець Абарбанель у своїй книзі «Нахалат авот» про намір Рамбама; дивись там. [П4793]

Яд Єгуда · 9

Заперечення, яке висловлено там у книзі «Нахалат авот» проти Рамбама, — мовляв, якщо він згадав розум і осягнуте розумом, то мав згадати також того, хто осягає розумом, — від самого початку втрачає силу й не є запереченням.

Яд Єгуда · 10

«Бо танна говорить про людську міру». Якби слова танни стосувалися божественного, це заперечення, безумовно, було б запереченням. Але оскільки танна говорить лише про людське, не слід казати: якщо немає того, хто осягає розумом, то немає розуму й осягнутого розумом. Адже навіть за відсутності людського роду, який осягає розумом, розум і осягнуте розумом усе ж залишаються у відокремлених сутностях, тобто в ангелах. Знай, що Абарбанель там висловив проти Рамбама ще одне заперечення, але автор має на увазі не те заперечення. [П4794]

Яд Єгуда · 11

«Як тлумачимо із зайвого вислову Писання»: «І всі твої діти навчені Господом, і великий мир твоїх дітей». Друге «твої діти» зайве, і мудреці, благословенна їхня пам'ять, витлумачили: читай не בניך, «твої діти», а בוניך, «твої будівничі». Так і тут: Ізраїль — будівничі Місяця.

Яд Єгуда · 12

Вони за Його заповіддю — Святого, благословенний Він, — ведуть лічбу за Місяцем. Проте спостерігають і шляхи Сонця: коли воно входить у знак Овна, щоб весна настала свого часу. Такою була заповідь про це в Його, благословенного, словах «Цей місяць — вам» і «Пильнуй місяць весни».

Яд Єгуда · 13

«Проте» тощо. Вище, у розділі 5, автор написав за прихованим тлумаченням, що обидва світила були великими від початку їхнього створення. А тепер він говорить так за простим смислом —

Яд Єгуда · 13 · продовження

про саме Сонце й Місяць. Те, що Місяць спочатку також названо великим, було не через його розмір і величину, а через те, що з ним були зорі й прикрашали його, виходячи разом із ним. Отже, Сонце було великим величчю будови, з огляду на власну величину, а Місяць — численністю, з огляду на численні зорі навколо нього.

Хоча ще до обвинувачення Місяця Га-Шем, благословенний Він, постановив зорям виходити разом із ним, вище ми кажемо, що після обвинувачення Він примножив воїнства, аби його заспокоїти. Треба сказати, що Місяць про це не знав, а Га-Шем, благословенний Він, відкрив йому це словами примирення. [П4795]

Яд Єгуда · 14

Як буде пояснено невдовзі.

Йоель Моше · 1

«Проте жінка» тощо. Ця глава приєднується до попередньої глави 5, де згадано зменшення Місяця. Вступне положення: відповідник цього в людині — «зі своєї плоті побачу Бога». Його намір — розв'язати взаємну суперечність. Одного разу сказав істину того, що ми тлумачимо: Даат охоплює десять разів числове значення Гавая — це 260, ר"ס, за змістом «І побачив Господь, що він звернув, ס"ר, щоб подивитися». Дивись у цьому трактаті частину II, розділ 28. Десять разів числове значення אה"י — це 210, ר"י; разом 470, ת"ע. А чотири літери у простому вигляді — разом דע"ת, 474. Оскільки воно охоплює десять разів, у кожному є п'ять милостей і п'ять могутностей, згаданих вище. [П4796]

А в Малхут є лише п'ять могутностей. П'ять разів 26 — гематрія ק"ל, 130, а п'ять, що охоплює п'ять могутностей, — загалом гематрія קל"ה, 135. Ось що означає «їхня думка легка», קל"ה. [П4797]

«Коли до неї долучається знання батька» тощо — через Єсод; також знання дітей: «Твої сини володітимуть тобою», як вище. Вони постійно

Йоель Моше · 1 · продовження

спаровуються з нею протягом усіх днів її вагітності. Так само, з тисячею тисяч відмінностей, душі теж світять у ній у таємниці Даат. А знання Того, Хто надає форми, означає, що Ім'я ה"י також світить у них під час зівуґу. Через це вона має більше розуміння, ніж чоловік. Бо відомо, що Даат — у скарбниці Біни, а Даат — внутрішня сутність і краса крас шести країв, що підноситься вгору, до мохін. Воно емановане?, נאצל?, від Біни, як відомо. Завдяки цьому слова автора стають правильними. [П4798]

«Як пояснив Рамбам», הרמ"ב, у своїй книзі, у явному вченні, сказане в «Авот»: «Якщо немає знання — немає розуміння, а якщо немає розуміння — немає знання». Отже, розуміння — скарбниця знання. Хоча у книзі «Нахалат авот» проти нього заперечили такими словами, про вислів «Якщо немає знання — немає розуміння»: «Я вже повідомив тобі погляд Рамбама: розуміння — розум; знання — осягнуте розумом. За його словами, належало б згадати

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 10

Йоель Моше · 1 · продовження

також того, хто осягає розумом». Кінець цитати. Насправді ж він відповідає: той, хто осягає розумом, — натяк на Ейн-соф, благословенний Він; а він говорить про осягнуте розумом і розум, які належать до людської міри. [П4799]

«І заперечення буде розв'язано». Пояснення: сказав ובל בנייך לימודי ה' ורב שלום בנייך, «ובל» [нерівна форма] твої діти навчені Господом, і великий мир твоїх дітей». Це буде пояснено стосовно браку й надлишку; тому витлумачили: читай не בנייך, «твої діти», а בונייך, «твої будівничі». [П4800]

«Зорі прикрашають» тощо — тобто збільшують Місяць. «Сонце — величчю будови»: воно велике саме по собі. «А Місяць — численністю»: численністю своїх воїнств, зір. А за спільності їхнього керування в майбутньому світло Місяця буде як світло Сонця — буде осягнено мету. [П4801]

Ем коль хай — частина I — глава 11

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Проте місяць виступив з обвинуваченням» тощо. Тепер автор береться пояснювати весь вислів із глави «Еллу трефот» про зменшення місяця, який почав вище, у розділі 5. Я вирішив переписати весь вислів, щоб зрозуміти авторове пояснення, яке по черзі з'являтиметься в наступних розділах аж до розділу 29. Ось цей вислів: [П4805]

Рама з Фано

Проте місяць виступив з обвинуваченням перед Святим, благословенний Він, у вислові, що містив шукання миру та прагнення любові. Тому мудреці назвали його кітруґ — קטרוג, складене слово, яке означає «сварка жадання» або «зв'язок жадання», як ми перекладаємо «жаданий на вигляд» — נחמד למראה — арамейським מרגג למחזי, «жаданий для споглядання». Місяць сказав: «Двом царям неможливо користуватися однією короною». Саме так це передано в

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Рабі Шимон бен Пазі зіставив суперечливі місця: написано "І зробив Бог два великі світила", а також написано "мале світило". Місяць сказав перед Святим, благословенний Він: "Владико світу, чи можуть два царі користуватися однією короною?" Він сказав йому: "Іди й зменш себе". Місяць сказав перед Ним: "Владико світу, оскільки я сказав перед Тобою слушну річ, маю

Яд Єгуда · 1 · продовження

зменшити себе?” Він сказав йому: “Іди й пануй удень та вночі”. Місяць сказав Йому: “У чому ж велич? Яка користь від світильника серед білого дня?” Він сказав йому: “Іди, нехай Ізраїль лічить за тобою дні й роки”. Місяць сказав Йому: “А день? Адже й за ним неминуче лічать текуфот — календарні періоди, як написано: ‘І будуть для знаків, і для визначених часів, і для днів та років’”. Він сказав йому: “Іди, нехай праведників називатимуть за твоїм ім’ям: Яків Малий, Шмуель Малий, Давид Малий”. Побачив, що місяць не заспокоївся. Святий, благословенний Він, сказав: “Принесіть за Мене жертву, бо Я зменшив місяць”», тощо. [П4806]

У цьому розділі автор пояснює справу за простим змістом — про справжні сонце й місяць. Його думка: ще до обвинувачення місяць був призначений лише для влади ночі; він теж радів своїй частці й був

Рама з Фано · продовження

главі «Еллу трефот». [П4802]

Пояснення таке: для повного здійснення волі Доброго й Того, Хто чинить добро, недостатньо, щоб обидва існували як окремі індивіди й кожному вистачало власної довершеності для себе, без творення добра іншому. З цього боку місяць жадає поєднатися із сонцем у шлюбний спосіб, тобто спільно керувати за згодою частин цього керування, щоб обоє приносили користь іншим. Його прагнення було до постійного поєднання в цілковитій рівності, коли світло згори безперервно поширювалося б перед ними, з царською щедрістю. [П4803]

І хоча сонце саме пануватиме у владі дня, й за нього людина виходитиме до своєї справи та своєї праці — до заповідей, що виконуються вдень, — місяцеві, який має владу ночі, належатиме підготовка до дії, зумовлена нічним часом: адже ніч створена лише для повторного вивчення, — і все подібне до цього. Це вважатиметься для місяця честю й величчю: завдяки цьому він підноситиметься разом із сонцем і не сходитиме нижче його ступеня. [П4804]

Яд Єгуда · 1 · продовження

нею задоволений. Через це проти влади дня йому ніколи не спадали на думку жодні заздрощі чи суперництво. Обвинувачення ж виникло з бажання й потягу: місяць прагнув, щоб його керування не приписувалося йому самому, а керування сонця — самому сонцю, а щоб керування обох приписувалося їм обом разом, у співучасті й цілковитій рівності та в прагненні любові сонця. Але аж ніяк не для того, щоб дошкуляти своєму чоловікові, боронь Боже. [П4807]

Яд Єгуда · 2

«Тому мудреці назвали» його вислів кітруґом — обвинуваченням — і сказали: «Через обвинувачення місяця».

Яд Єгуда · 3

«Складене слово». קט — від קטטה, «сварка»; רוג — від חמדה, «жадання». Сенс — «сварка жадання». Або קטר — від קישור, «пов’язування», і רוג — «жадання», причому реш стосується і попередньої, і наступної частини. Тобто «зв’язок жадання», яким місяць жадав

Яд Єгуда · 3 · продовження

сонця. [П4808]

Яд Єгуда · 4

«Саме так це передано» тощо — на відміну від іншого варіанта тексту, який буде пояснено нижче, у розділі 14.

Яд Єгуда · 5

«Бо недостатньо» тощо. Тобто річ, про яку кажуть, що вона довершена, мусить бути

Яд Єгуда · 5 · продовження

доброю для себе й чинити добро іншим. Тому недостатньо, щоб сонце та місяць обоє існували як окремі індивіди: не в роді й не у виді, а кожне саме по собі як відокремлений індивід; щоб кожне мало власну довершеність і не чинило добра іншому.

Бо коли влада дня й ночі становитиме дві частини влади, а кожному з двох світил

Яд Єгуда · 5 · продовження

приписуватиметься лише його частина, жодне з них не чинитиме добра іншому: саме по собі воно не зможе принести користі. Також щодо світіння: мешканцям на ній [референт не названий] воно світить лише в частині своєї влади, яка є половиною керування. А це не цілковите творення добра. [П4809]

Саме це місяць сказав: «Двом царям неможливо користуватися однією короною». Його намір не такий: оскільки вони два царі, їм належить користуватися двома коронами. Навпаки: оскільки вони мають лише одну корону й одну довершеність на обох разом, влада не повинна бути розділеною. Їм належить мати її спільно, неначе вона належить одному цареві.

Яд Єгуда · 6

«За згодою її частин» — в обох її частинах, щоб про них можна було сказати, що вони разом чинять добро іншим у всьому своєму керуванні.

Яд Єгуда · 7

«До постійного поєднання» тощо — як було в той час, коли місяць одержував своє світло не від сонця, а від самого світла згори, яке однаково поширювалося перед ними обома. Місяць просив, щоб так тривало постійно.

Яд Єгуда · 8

«І хоча» тощо. Тобто не дивуйся: як місяць просив спільності із сонцем у їхньому керуванні, щоб обоє разом чинили добро іншим? Адже вся мета їхнього створення й головне добро від них — виконання Тори та заповідей, які Ізраїль зможе здійснювати при їхньому світлі. А це можливе лише стосовно сонця, а не стосовно влади ночі, коли заповіді не виконуються.

Адже насправді навіть для цього — נשאת? [непевне значення] — місяць слушно сказав: хоча виконання заповідей не припадає на ніч,

Яд Єгуда · 8 · продовження

усе ж підготовка до заповіді має місце вночі. Це навчання, яке приводить до виконання, бо ніч створена лише для повторного вивчення. Коли місяць своїм світлом готує виконання заповідей, за честь і велич йому вважатиметься така співучасть із сонцем: завдяки цьому він підноситиметься разом із ним, тощо. [П4810]

Отже, автор пояснив справу обвинувачення місяця за простим змістом; відповідь Га-Шема, благословенний Він, пояснить у розділі 13. Дивись там.

Йоель Моше · 1

«Двом царям неможливо» тощо, «користуватися» тощо. Буквально — неможливо: так би мовити, їм неможливі поєднання та сполучення, коли вони перебувають в одній короні, в одному світі, як вище, у розділі 5. Бо коли вони були спиною до спини, у таємниці двох парцуфів, кожному вистачало власного світіння для себе. Але вони не чинили добра іншим через породження душ: через силу світіння хасадім — проявів милості — у чоловікові, адже велике його світло, хто вмістить його? — і так само через суворі суди в ній [жіночій постаті], у п'яти ґвурот — проявах могутності, — світ не міг їх витримати. [П4811]

Саме з цього боку місяць прагнув, щоб були постійні поєднання та сполучення задля творення добра іншим. Навіть якщо сонце пануватиме вдень, а місяць — уночі, кожному все ж буде так, як було: вдень — у заповідях, що в ньому; а ніч — панування його служіння, повторного вивчення [нерівний зв'язок]. Бо ніч створена лише для повторного вивчення, як пояснює автор, — і завдяки цьому вони чинять добро іншим. [П4812]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 11

Ем коль хай — частина I — глава 12

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І буде справедливим» тощо. Філософи розійшлися в поглядах на сутність небес. Деякі кажуть, що небеса мають розум, живуть і мислять. Цю думку вони доводять їхнім безперервним рухом: вони завжди рухаються по колу. Такий рух не є природним, як рух каменя вниз і вогню вгору, бо тоді небеса неодмінно зупинялися б, досягнувши місця, з якого вирушили, — як усе, що рухається природним рухом. Неможливо також, щоб цей рух був подібний до руху живої істоти, яка рухається, аби наблизитися до корисного та приємного за своєю уявою й віддалитися від того, що їй шкодить. Адже небеса постійно рухаються по колу й знову прямують до того місця, з якого йдуть.

Отже, цей рух неодмінно зумовлений прагненням: небеса жадають і прагнуть цього руху. А оскільки прагнення можна приписати лише тим, хто має душу й розум, вони дійшли висновку, що небеса мислять. Усе це пояснив Рамбам у главі 4 другої частини книги «Море»;

Рама з Фано

Цю суперечку, у якій є мудрість і моральне напучення, можна справедливо приписати Місяцеві: чи небесні тіла є живими й мислячими, чи говорять їхні рушії, які дбають про їхнє впорядкування й називаються їхніми іменами. Якщо припустити, що вони мають розум, то саме це підтвердили мудреці Ізраїлю в розділі «Мі ше-гая таме», сказавши: «Сфера стала, а мазаль обертається». [П4813]

Адже мазаль — це особлива розумова частина сфери, як мозок у людині: він розумно керує тілом, прагне, прилучається й стає Престолом слави для нешами. Так само й мазаль: він мислить, своєю мудрістю керує сферою, прагне, прилучається й стає основою для ангела. Отже, сфера має життєву душу; вона усталена у своїй довершеності, зберігаючи індивідуальне існування. Її розум — мазаль, який повертається до споглядання волі свого Творця, і спонукається до впорядкованого руху у своїй сфері. А розумна душа для нього — ангел, бо без нього він не споглядатиме Шехіну, щоб виконати її бажання, так само як мозок людини не пізнає свого Творця досконало без нешами. [П4814]

Той, хто каже: «Мазаль сталий, а сфера обертається», — говорить правду, адже саме ноги переносять голову, і вона та її матерія однакові в цьому, доступному чуттям. Та один із

Яд Єгуда · 1 · продовження

там само, у главі 5, він підкріпив цю думку віршами. Також він написав про це у главі 3 «Законів основ Тори». [П4816]

Інші кажуть, що безперервний рух сфер не зобов'язує стверджувати, ніби вони мають розум. Натомість ангели, послані з дорученням Господа, безупинно їх рухають. Автор каже, що за кожною з цих двох думок можна приписати Місяцеві згадану його суперечку, яка містить мудрість і моральне напучення. А саме: якщо скажемо, що самі небеса мислять, то маємо справедливо судити так і про зорі, адже вони — частина сфери. Так само написав Рамбам у главі 3 «Законів основ Тори». Тоді очевидно, що справедливо приписати Місяцеві його суперечку. А якщо скажемо, що ангели рухають сфери й дбають про їхнє впорядкування, то й ми припишемо цю суперечку тим ангелам, які поставлені над рухом сфери Місяця.

Яд Єгуда · 2

«Чи їхні рушії». Рушії небесних тіл — це ангели, які мають душу, що говорить, і дбають

Яд Єгуда · 2 · продовження

про впорядкування сфер. Тому вони слушно промовляли за Місяць у згаданій суперечці.

Яд Єгуда · 3

«І називаються»: ангели — іменем тієї сфери, яку [ангел] рухає.

Яд Єгуда · 4

«І коли буде припущено» тощо. Тобто якщо ми приймемо за тверду засаду, що небеса мають розум, це й буде саме тим, що сказано у Ґемарі, в розділі «Мі ше-гая таме»: «Наші вчителі навчали: мудреці Ізраїлю кажуть — сфера стала, а мазалот обертаються. Мудреці народів світу кажуть — сфера обертається, а мазалот сталі. Рабі сказав: відповідь на їхні слова — ми ніколи не бачили Воза (עגלה) на півдні та Скорпіона

Рама з Фано · продовження

тлумачів уже перейшов міру, сказавши, що мудреці Ізраїлю відступили від своєї думки й погодилися з тими, хто так каже: суґія не відповідає його словам. Припустімо, що вони промовчали перед ними, і навіть серед тих, хто навчає галах, знайшовся послідовник їхнього підходу, в якому немає неправди за відкритим, простим змістом; проте вони, у своїй мудрості, не хотіли розкривати власну підставу та обґрунтування. [П4815]

А за думкою тих, хто каже, що ці тіла не мають життя самі від себе, а їхній рух лише природний, коловий, як підняття легких стихій та опускання важких, — і ми скажемо: їхні рушії починають із мазаля й завершують сферою, яка тягнеться за ним. Протилежного цьому ніяк не можна уявити тим, хто осягнув таємницю творення та істинність його порядку.

Яд Єгуда · 4 · продовження

(עקרב) на півночі. Рав Аха бар Яків заперечує: а може, це як веретено млина? Або ж як дверна завіса?» Дивись там у поясненні Раші. [П4817]

Яд Єгуда · 5

«Бо мазаль». Це особлива частина сфери, у якій перебуває розум.

Яд Єгуда · 6

«Як мозок у людині», який є частиною הימנו? — [непевне: «її»] [прогалина у джерелі] הגוף? — [непевне: «тіло»] — прагне нешами, прилучається до неї та стає для неї Престолом слави, бо [прогалина у джерелі]. [П4818]

Яд Єгуда · 7

«Так само й мазаль, який мислить» [прогалина у джерелі] має розум через мазаль המשכיל? — [непевне: «який

Яд Єгуда · 7 · продовження

мислить»], — як тіло через мозок; а також [прогалина у джерелі] для ангела, бо ангел [прогалина у джерелі]. [П4819]

Яд Єгуда · 8

[прогалина у джерелі] мудреці кажуть, що сфера стала, а мазаль обертається [прогалина у джерелі] що сфера стала й не рухається [прогалина у джерелі] сфера обертається, бо має життєву כח? — [непевне: «силу»] [прогалина у джерелі] стала — тобто постійно стала [прогалина у джерелі] те, що існує [прогалина у джерелі] незмінне; ו? — [непевне: «і»] — рух походить лише від [прогалина у джерелі] розум сфери — це мазаль, який обертається, тощо. [П4820]

Яд Єгуда · 9

«Бо без нього» тощо. Тобто він не має наміру сказати тут, що ангел рухає сферу: так говорять лише за думкою того, хто вважає, що сфери не

Яд Єгуда · 9 · продовження

живуть і не мислять. Натомість сказане нами, що розумна душа сфери — ангел, означає ось що: це неодмінно істинне, бо без ангела мазаль не пізнає свого Творця.

Яд Єгуда · 10

«А той, хто каже: мазаль сталий», — за думкою мудреців народів світу, — говорить правду за простим змістом. Бо мазаль подібний до голови, а сфера — до ніг. Виходить, що сфера обертається й переносить із собою закріплений у ній мазаль.

Яд Єгуда · 11

«І вона» — голова — «та її матерія» — ноги — однакові в тому, що обидві обертаються. Проте ноги обертаються самі по собі, а голова — привхідним чином: завдяки тому, що вона закріплена на них. [П4821]

Яд Єгуда · 12

«Та вже перейшов міру» той, хто витлумачив, ніби мудреці Ізраїлю відступили від своєї думки й погодилися з мудрецями народів світу, немов тут є суперечка про саму справу. Бо навіть якщо скажеш, що між ними є суперечка, як видається за простим змістом Ґемари, усе ж суґія не схожа на його пояснення, ніби мудреці Ізраїлю погодилися з мудрецями народів світу. Адже, навпаки, Рабі сказав: «Відповідь на їхні слова». І хоча рав Аха бар Яків висуває заперечення, навіть у цьому немає доказу на користь слів того тлумача.

Яд Єгуда · 13

«І припустімо». Тобто навіть якщо припустимо й скажемо, що мудреці Ізраїлю промовчали перед ними, і навіть якщо серед тих, хто навчає галах, є послідовники підходу мудреців народів світу, які також вважають, що мазаль сталий, — як і справді є за простим змістом, וכמו' [«і як…»; скорочення не розкрите], — усе ж у цьому немає визнання їхньої правоти. Головне те, що мудреці Ізраїлю не хотіли розкрити їм власну підставу: чому і в якому сенсі вони сказали «мазаль обертається», хоча визнають протилежне. [П4822]

Яд Єгуда · 14

«А за думкою тих, хто каже» тощо. Тобто сказане нами від імені мудреців відповідає поглядові тих, хто вважає, що сфери мають розум, бо їхній рух є прагненням душ. Проте за поглядом тих, хто каже, що вони не мають життя, тощо, ми мусимо пояснити слова мудреців іншим способом, як буде далі.

Яд Єгуда · 15

«А їхній рух лише природний». На початку розділу я вже написав, як доводили, що цей рух не може бути природним; а ті, хто каже, що сфери взагалі не мають життя, вважають, що їхній рух відбувається через ангелів, які їх рухають. Тут же автор навів третю думку: є ті, хто вважає, що їхній рух природний. Вони сказали, що до закладеної в природу їхнього руху властивості належить те, що він ніколи не припиняється, а завжди буде коловим. Тож заперечення з інших природних рухів, про які ми говорили, тут не діє.

Тому автор сказав: якщо припустиш, що саме так вважають мудреці народів світу й тому

Яд Єгуда · 15 · продовження

сказали «сфера обертається», то все ж і ми скажемо, пояснюючи думку мудреців Ізраїлю: хоча вони теж вважають, що сфери не мають розуму, однак не вважають рух сфер природним; вони вважають, що рух відбувається через ангелів. Тому й сказали «мазаль обертається», маючи на увазі, що ангели-рушії починають рухати мазаль, він обертається, а сфера тягнеться за ним.

Мені здається: оскільки в науці про природу та астрономії пояснено, що за поглядом того, хто вважає рух природним, доречніше сказати «мазаль обертається», ніж «сфера обертається», автор міг би також так пояснити думку мудреців Ізраїлю. Але йому було зручніше пояснити думку мудреців відповідно до того, хто каже, що рушіями є ангели. Бо саме таку думку наших мудреців, благословенна їхня пам'ять, ми знаходимо в «Берешіт раба», розділ 12; її буде наведено нижче, у частині III, розділі 100. [П4823]

Яд Єгуда · 16

«Як підняття легких стихій». Це вогонь і повітря, природі яких властиво підійматися вгору; і як природі важких стихій — землі та води — властиво опускатися вниз, так і природі сфер або мазаля властиво завжди обертатися по колу.

Яд Єгуда · 17

«Протилежного не можна уявити»: сказати, що мазаль сталий, а сфера обертається.

Яд Єгуда · 18

«Ніяк»: чи скажемо, що рух зумовлений прагненням, чи природний, чи відбувається через ангелів.

Яд Єгуда · 19

«Тим, хто осягнув таємницю творення». Тобто таємниця творення це доведе, адже мета створення світил окрема, а мета створення небес — окрема. Як же скажемо, що небеса рухаються, коли рух не потрібний їм самим? Лише світила потребують його, щоб своїми обертаннями освітлювати всю земну кулю. Те саме стосується інших блукаючих зір, на відміну від небес, яким рух узагалі не потрібний.

Яд Єгуда · 20

«А порядок» творення також є ознакою того, що сфера не обертається. Адже небеса були створені

Яд Єгуда · 20 · продовження

раніше за світила. Якщо рух природний або зумовлений прагненням, то до створення світил рух небес був би марним. А якщо скажемо, що рух відбувається через ангелів, то істина в тому, що вони були створені, — і заперечення повертається: якщо їхнім обов'язком було рухати сферу, то їхня праця була б марною весь час, доки світила не були створені. Отже, неодмінно обертається мазаль; так ми й приймаємо. [П4824]

Йоель Моше · 1

«І буде справедливою суперечка» тощо. Тобто суперечку Місяця з Га-Шемом, благословенний Він, хоча Місяць насправді не говорить, можна справедливо пояснити двома способами. Перший спосіб: небесні тіла, тобто сфери, мислять і мають добрий розум, щоб говорити. Другий спосіб: ангели — ангели, які рухають сфери, — це вони говорять. [П4825]

«І коли буде припущено» тощо: це пояснення першого способу, за яким самі сфери мають розум. «Що сфера стала» тощо — на противагу думці тих, хто каже, що мазаль сталий, а сфера обертається, як далі. «Стає основою для ангела» тощо: ангел подібний до нешами в тілі. «І вона — її матерія» тощо: голова й матеріальне тіло однакові в тому, що ноги переносять їх. [П4826]

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

«Та вже перейшов міру» тощо. Тобто, сказавши, що мудреці погодилися з ними, він перейшов міру, адже суґія не відповідає його словам. Натомість прийнятно, що вони промовчали перед ними. «І припустімо, що вони промовчали» тощо: це означає, що вони не погодилися з ними насправді, а промовчали, тому що й ця думка істинна за відкритим, простим змістом: ноги переносять голову. «Не хотіли розкрити» тощо: тому вони промовчали й не погодилися — бо не хотіли розкривати. [П4827]

«А за думкою тих, хто каже» тощо — це другий спосіб, який ми записали вище. «Як підняття легких стихій»: це вогонь і повітря; природі вогню властиво, щоб полум'я підіймалося вгору, і так само повітрю. Також опускання важких стихій — землі та води: за своєю природою вони опускаються вниз. Так і сфера: вона не має життя, а за природою מתנע? — [непевне: «рухається»]. Її рушії — ангели — рухають закріплений у сфері мазаль, і сфера йде за ним. Не можна уявити, щоб було сказано пояснення, протилежне цьому. [П4828]

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 12

Ем коль хай — частина I — глава 13

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І це» тощо. Автор повертається до обвинувачення з боку місяця й каже: деякі мудреці вважають, що згадані нашими вчителями, благословенної пам'яті, обвинувачення та зменшення місяця подані як притча й

Рама з Фано

І це — для мудрих: притчі про обвинувачення та зменшення місяця, з їхніх слів і загадок, про те, що світила були створені раніше за людину, а їм самим або їхнім рушіям лише згодом стало відомо, для кого й навіщо. Натяк — у слові קטרוג, «обвинувачення», гематрія якого дорівнює שי"ח у вислові «польова

Яд Єгуда · 1 · продовження

загадка. Сюди належить його нарікання на те, що йому невідома мета власного створення. Тому він сказав: «Неможливо, щоб два царі користувалися однією короною». Цим хотів сказати: якщо сонцю досить його корони навіть тоді, коли

Яд Єгуда · 1 · продовження

її мета від нього прихована, то що йому до цього? Я не бажаю користуватися тією короною, мети якої не знатиму.

Яд Єгуда · 2

«А їм не стало відомо» — зорям, які самі наділені розумом.

Яд Єгуда · 3

«Або їхнім рушіям» — ангелам, згідно з думкою того, хто вважає, що світила не мають життя чи розуму, як пояснено в попередньому розділі.

Яд Єгуда · 4

«Для кого» були створені й «навіщо» були створені.

Яд Єгуда · 5

«Лише згодом» — коли було створено людину: тоді їм став відомий задум їхнього створення.

Яд Єгуда · 6

«А натяк» на це нарікання міститься у слові קטרוג, «обвинувачення», бо мудреці вжили вислів «місяць висунув обвинувачення». Адже קטרו"ג дорівнює слову ש"י"ח, а שיח указує на п'ять частин людської душі — נ"ר נח"י, початкові літери яких за гематрією дорівнюють ש"י"ח. Їм відповідає натяк у вірші «І кожна польова рослина ще не була на землі» тощо, «а людини немає». Мається на увазі: душа у своїх п'ятьох частинах, початкові літери яких — שיח, а

Рама з Фано · продовження

рослина», שיח השדה. Це й початкові літери назв нефеш, руах, нешама, хая, єхіда — נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה; їхні кінцеві літери — ש"י"ח, у таємниці נער / נערה, «юнака» / «дівчини». А гематрія середніх літер — ח"ת"ן, «наречений». Звідси доведено, що «бесіда», שיחה, була перед Богом раніше, а «людини немає». Тому наділені розумом прагнули пізнати таємницю Господа в цьому та подібному. [П4829]

Це відомий образ наших учителів: верблюд прийшов просити рогів, а вуха, які мав, йому обрізали. Адже всі жуйні позбавлені зубів і тому мають роги: та тверда речовина, з якої в інших тварин утворюються зуби, поширюється вгорі на їхніх головах. Верблюд жує жуйку й на цій підставі просив рогів, але з ним не погодилися: у Ґемарі вже встановили, що він має ікла. У них також поширилася частина хряща, з якого ростуть вуха в тварини, позбавленої тих іклів. Тому «вуха, які мав» — мав за належністю, згідно зі своїм міркуванням, а не у фактичному володінні, — йому обрізали та зменшили. [П4830]

Так само, через роздуми про таємниці правильної природи, слід розуміти все сказане про місяць, як ми згадували; проте це була заповідь не заради неї самої. Довжина суперечки — доказ цього. Ба більше: навіть після численних умовлянь він не примирився і його думка не заспокоїлася. Тому й знадобилося спокутування. [П4831]

Яд Єгуда · 6 · продовження

вони — рослини горішнього поля Малхут, ще не була на нижній землі, бо людини немає. Отже, створення душ і створення світил подібні між собою: обидва передували людині, хоча вся їхня мета — заради людини. Тому нарікання подано словом קטרוג, що вказує на людську душу. [П4835]

Яд Єгуда · 7

«А їхні кінцеві літери» за гематрією дорівнюють שיחה. Це стосується таємниці נער / נערה, поясненої в кількох місцях «Зогару»: коли Шехіна перебуває в таємниці сполучення, її називають נערה, із ге. Дивись нижче, частина II, розділ 24. Так само з נ"ר נח"י: якщо душа чинитиме добро в Торі й заповідях, вона перебуватиме в таємниці сполучення, бо тоді підноситиме добрі вчинки вгору як жіночі води, щоб пробудити сполучення, як відомо. [П4836]

Яд Єгуда · 8

«А середні літери» також указують на це: פ зі слова נפש, ו зі слова רוח, נ зі слова נשמה, י зі слова חיה та ח"י"ד зі слова יחידה. Їхня гематрія — ח"ת"ן. Вони вказують, що частини душі, коли удостояться, перебувають у таємниці «наречений прикрашає себе», та в таємниці שיחה із ге, тобто в таємниці

Яд Єгуда · 8 · продовження

сполучення, як згадано. [П4837]

Яд Єгуда · 9

«Звідси доведено», що душі, на які натякає слово שיחה, перебували перед Га-Шемом, благословенний Він, ще до створення людини. Такою є й думка наших мудреців, благословенної пам'яті, у мідрашах.

Яд Єгуда · 10

«Тому наділені розумом прагнули» — місяць або той, хто приводить його в рух, — «пізнати таємницю Господа»: дізнатися про задум створення в цих речах.

Яд Єгуда · 11

«Це для наших учителів» тощо. Мається на увазі: з місяцем сталося те, про що наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали в розділі «Хелек»: верблюд пішов просити рогів, тощо. Побіжно автор пояснює це природознавством і каже, що це образний вислів, ніби заступник промовляє на захист будови органів верблюда ще до його появи.

Яд Єгуда · 12

«Адже» тощо. Мається на увазі: прохання верблюда та суд щодо нього відповідають тому, що пояснює природознавство. Зуби, вуха й роги тварин ростуть і збільшуються з грубої та твердої частини їхніх волог.

Рама з Фано · продовження

Ось перша відповідь йому — щоб сам зменшив себе, бо жінка, яка першою виділяє сім'я, народжує хлопчика. Це й причина, названа в «Берешіт раба»: його названо малим світилом через те, що він увійшов у володіння свого товариша, хоча й увійшов із дозволу. Ба більше, сказано: «Я спричинив те, що він увійшов у володіння свого товариша». Бо коли місяць відчуває свій недолік, йому належить і він зобов'язаний визнати, що потребує сонця більше, ніж сонце — його. Самим цим визнанням він зменшить себе, як сказано: «Іди й зменш себе». У цьому є для нього й певна втіха, з того, що пояснено в «Тааніт» і «Санхедрін»: той, хто соромиться сам, не зазнає такого сорому, як той, кого присоромлюють інші. [П4832]

І водночас він пануватиме вдень і вночі: навіть за панування сонця буде йому поміччю навпроти нього. Так праведні жінки виховують наших синів і рятують нас від гріха нестачі — коли людина утримується від плодіння й розмноження, — і від гріха надлишку, пов'язаного із забороненими Торою статевими зв'язками. Хоч щодо сонця місяць — світильник серед білого дня, а головне панування належить сонцю: так чоловікові заповідано плодитися й розмножуватися; і він [син], і його мати зобов'язані шанувати його батька; і скрізь, де є кіддушін і немає переступу, дитина йде за чоловічою лінією. Саме це написано: «За їхніми родинами, за домами їхніх батьків». [П4833]

Яд Єгуда · 12 · продовження

Жуйні ж позбавлені зубів, як сказано у Ґемарі, в розділі א"ט; через це вони змушені жувати жуйку, як відомо. Цей недолік природа заповнює рогами: грубу частину, з якої мали б утворитися зуби, вона посилає вгору, до голови, і з неї постають роги. Автор каже: саме цього також просила природа верблюда замість його нестачі зубів. [П4838]

Яд Єгуда · 13

«Але з ним не погодилися». Тобто таємниці природи не знайшли підстави в його доводі, оскільки він має ікла, як сказано у Ґемарі, в розділі א"ט. Раші пояснив ניבי як два верхні зуби, один з одного боку й один з іншого. А ще пояснив ניבי как חנכין? [непевне: «ясна»], що виступають, тощо; дивись там. [П4839] [П4840]

Яд Єгуда · 14

«У них» — в іклах — поширилася тверда частина, яка є речовиною росту вух в інших тварин, що не мають іклів. Тому не лише верблюдові не дали рогів, яких він просив. Більше того: після того як мудрість його природи постановила, що він матиме ікла, вона через це постановила, що його вуха будуть малими замість великих, які

Яд Єгуда · 14 · продовження

мали б з’явитися разом із ним. Адже природі довелося взяти тверду речовину, з якої ростуть вуха, на речовину іклів. [П4841]

Яд Єгуда · 15

«Із закритої частини», מן הסתום, — вислів Мішни, розділ 7 трактату «Бехорот»: «Його вухо було пошкоджене із закритої частини». Пояснення: мочка вуха. [П4842]

Яд Єгуда · 16

«Тварині, позбавленій» — тобто тій тварині, що не має іклів. «Згідно зі своїм міркуванням» — שהזכר [неясний зв’язок]: немає зубів, і їй належать вуха. «А не у фактичному володінні», як начебто випливає з вислову «йому обрізали», גזזינהו. Адже це не так: він іще не мав вух, бо це обговорення відбувалося до того, як верблюд з’явився у світі, як згадано. [П4843]

Рама з Фано · продовження

Усе ж вона дає користь самому чоловікові, полегшуючи йому великий тягар виховання синів, бо він справді великий. До того ж, коли він приносить пшеницю, то гриз би саму пшеницю, якби вона не молола й не пекла; коли приносить льон — носив би сам льон, якби вона не пряла й не ткала. Так само і світила: хоч сказано «від добірних плодів сонця», нам також потрібне «від добірного врожаю місяців».

Ба більше, вона — та, кому довірено на зберігання, і «все, що він має, віддав у її руку». І це для неї з одного боку зменшення, а з іншого — велич, бо з його дозволу вона розподіляє його майно тим, хто потребує, малим разом із великими. Деякі з них виконують заповіді, наприклад примножують подобу — заповідь, час якої вночі; так само радісний спів Тори буває лише вночі. А навпроти них написано: «У ній повзають усі лісові звірі». Вона ж для всіх них і для їхніх володарів «дає поживу своєму дому й належну частку своїм служницям». [П4834]

Яд Єгуда · 17

«І зменшили їх». Вислів «йому обрізали», який ужито, стосується того, що мало б йому належати.

Яд Єгуда · 18

«І щодо цього — הדרן» [нерівна лема], тощо. Тобто, як у цьому міркуванні про природу сталося з верблюдом, так сталося й із місяцем. Він просив долучитися до сонця й цілком зрівнятися з ним, щоб від обох походило одне управління, як ми згадували вище, у розділі 11. І не лише його прохання не виконалося: він іще й був зменшений. [П4844]

Яд Єгуда · 19

«Не заради неї самої» — намір місяця був не заради заповіді, а заради власної честі й величі.

Яд Єгуда · 20

«І довжина суперечки», яку місяць веде з Га-Шемом, благословенний Він, була через те, що його думка не була спрямована на заповідь. Інакше йому належало б

Яд Єгуда · 20 · продовження

скасувати свою думку перед думкою Всюдисущого, благословенний Він, щойно він побачив, що його слова не є добрими й правильними в Його очах, благословенний Він.

Яд Єгуда · 21

«Тому» — через те, що це була заповідь не заради неї самої, місяць потребував спокутування. Це й означає: «Принесіть спокутування», тощо.

Яд Єгуда · 22

«Ось прийшла» тощо. Автор пояснює першу відповідь, яку дав Га-Шем, благословенний Він:

Яд Єгуда · 22 · продовження

«Іди й зменш», тощо. Він каже, що зменшення відповідає сказаному [мудрецями], благословенної пам’яті: «Жінка, яка першою виділяє сім’я, народжує хлопчика». Бо, першою виділяючи сім’я, вона увійшла до царини, яка їй не належить; тому сама себе зменшує й не народжує дівчинки, подібної до неї: сім’я чоловіка візьме над нею гору. Так само із сонцем і місяцем, уподібненими чоловічому й жіночому, — як і «Зогар» уподібнює їх за своїм способом пояснення; дивись там. Через те, що місяць увійшов у царину сонця, йому було

Яд Єгуда · 22 · продовження

визначено зменшення. [П4845]

Яд Єгуда · 23

«Це й причина, названа в “Берешіт раба”». Ось його слова: «Після того як Він називає їх великими, знову применшує їх: “мале світило”? Дивно! Але це через те, що він увійшов у володіння свого товариша». Сказав рабі Пінхас: «У всіх жертвах», тощо. Сказав Святий, благословенний Він: «Принесіть за Мене спокутування, бо Я зменшив місяць, адже саме Я спричинив його входження у володіння свого товариша». [прогалина у джерелі] [П4846] [П4847]

Яд Єгуда · 24

[прогалина у джерелі] синів і рятує його [прогалина у джерелі] той, хто не бере жінки й не удостоюється виконати заповідь плодіння й розмноження [прогалина у джерелі] той, хто чинить заборонений статевий акт. [П4848] [П4849]

Яд Єгуда · 25

«І про це вона сказала». Мається на увазі: за цим поясненням відповідь «Іди й зменш», тощо, не лише не є покаранням, а навіть містить для місяця певну втіху й заспокоєння: тобто ти вже зменшив себе, і тобі не слід так соромитися. [П4850]

Яд Єгуда · 26

«І водночас пануватиме вдень і вночі». Це друга відповідь, яку дав йому Святий, благословенний Він: «Іди й пануй удень і вночі». Тобто місяць допомагатиме сонцю в достиганні плодів, як висновується далі.

Яд Єгуда · 27

«Так» знаходимо й у чоловіка та жінки, уподібнених сонцю й місяцю: праведні жінки є поміччю своїм чоловікам, як сказали [мудреці], благословенної пам’яті: «Удостоївся — поміч». Вони виховують синів і рятують своїх чоловіків від гріха, як сказав рабі Хія Равові у шостому розділі «Євамот», аркуш 63а. Раші пояснив «від гріха» як гріховні помисли; автор же пояснює це гріхом самого статевого акту через нестачу або надлишок. Нестача — у того, хто не бере жінки й не хоче виконувати заповідь плодіння й розмноження; надлишок — у того, хто чинить заборонений статевий акт. [П4851]

Яд Єгуда · 28

«Хоч» місяць поруч із сонцем — наче світильник серед білого дня. Це вислів [мудреців], благословенної пам’яті, у Ґемарі: місяць сказав «У чому перевага? Яка користь від світильника серед білого дня?»

Яд Єгуда · 29

«Так» і в чоловіка та жінки: головне панування належить чоловікові, бо саме йому заповідано плодитися й розмножуватися, а не жінці, як сказано там. До того ж [мудреці], благословенної пам’яті, у «Кіддушін» щодо шанування батька й матері сказали, що батько має першість, бо і він [син], і його мати зобов’язані шанувати його батька. А стосовно «скрізь, де є кіддушін і немає переступу» прямо сказали, що дитина йде за чоловічою лінією.

Яд Єгуда · 30

«Примножувати подобу» — тобто [прогалина у джерелі] плодіння й розмноження. [П4852] [П4853]

Яд Єгуда · 31

«Так само і світила». Тобто й серед світил: хоч головне — сонце, і саме воно доводить плоди до стиглості, як написано «від добірних плодів сонця», усе ж місяць допомагає йому в цьому, як написано «від добірного врожаю місяців». Є плоди, яким дає стиглість місяць, наприклад огірки й гарбузи, як там пояснив Раші. [П4854]

Яд Єгуда · 32

«Ба більше, вона — та, кому довірено на зберігання», як сказано в «Зогарі», розділ «Бешалах», сторінка 68. Ось його слова: «Цареві, який сполучився з Матронітою», тощо. [прогалина у джерелі] мале світило [прогалина у джерелі] щоб наповнити свій дім усім потрібним і внести до нього поживу та харчі. Коли настала ніч і Нуква взяла все [прогалина у джерелі], як написано: «І встала вона ще вночі, й дала поживу своєму дому», тощо; вона, а не він [прогалина у джерелі]. Дивись там. Намір стосується Кетера та Біни разом, тобто Тіферет і Малхут, чоловічого й жіночого [прогалина у джерелі] удень, а Нуква — вночі, бо коли настала ніч, Нуква взяла все [прогалина у джерелі]. Це слова автора. [П4855] [П4856]

Яд Єгуда · 33

«І це» для місяця — зменшення й приниження з одного боку, а велич і значущість — з іншого.

Яд Єгуда · 33 · продовження

Велич полягає в його пануванні, коли він бере все, а зменшення — у тому, що він дає поживу також зовнішнім силам, які панують уночі, як і тим, хто в цей час виконує заповіді.

Яд Єгуда · 34

«Бо вона розподіляє» — з дозволу денного панування та з його майна — «тим, хто потребує»: тим, хто виконує заповіді, тобто великим, і зовнішнім силам, тобто малим. [П4857]

Яд Єгуда · 35

«Примножувати подобу» — тобто щодо заповіді плодіння й розмноження.

Яд Єгуда · 36

«А навпроти них написано»: «Ти кладеш темряву, і настає ніч; у ній повзають усі лісові звірі» (Псалми 104). «Лісові звірі» — позначення зовнішніх сил. А вона дає поживу своєму дому, як сказано в згаданому «Зогарі», «Берешіт». [П4858]

Йоель Моше · 1

«Притчі про обвинувачення», тощо, — вислів у значенні притч. «А їм не стало відомо» — тобто світилам. «Або їхнім рушіям» — це ангели. «Для кого й навіщо» були створені, бо людина ще не була створена.

«Натяк у слові קטרוג — гематрія שי"ח», тощо. Якщо хочеш знати пояснення, знай: тут роз'яснено כוונת אדם, «намір людини», — усе залежить від діяння нижнього. Адже той, хто удостоюється нефеш, — це єднання ге Імені для посилення судів, що з боку жіночого; і потік постає מיה? [непевне читання], він — כרונית כסף [неясний вислів]. А той, хто удостоюється руах: ось, коли внизу виконують заповідь від єднання ו"ה, вав і ге Імені, посилюється милосердя від чоловічого; це руах. [П4859]

Той, хто удостоюється нешама, притягує на Єсод ו"ה світло від першої ге в таємниці сукки миру. Тобто через Єсод, що зветься «Живий світів», як вище, розділ 12 із трактату «Хікур Дін», תל' ה', розділ 12; дивись там. Так само для хаї — від йода Імені, а для єхіди — від вістря йода, у יחידה סגולה, «особливій єхіді». Отже, усе це залежить від пробудження нижнього. [П4860]

Йоель Моше · 1 · продовження

Таємницю שי"ח пояснено в «Зогарі», «Берешіт», сторінка 132: йдеться про сходження потоку від перших трьох — це ש зі слова שי"ח, три голови, — через Єсод, ח"י зі слова שי"ח, що є Праведником, Живим світів. Ось його слова: «Шін — три гілки дерева, які є трьома прабатьками», тощо; дивись там.

Відома таємниця נער / נערה: נער за гематрією є ש"י"ן; це п'ять ґвурот, п'ять разів ד"ן, гематрія ש"י"ן. А гематрія נערה — ש"כ"ה, бо алеф з אהי"ה, що в Біні, пом'якшує ґвурот — для кожної, тобто для кожної ґвури, один алеф. Ось алеф, і постає ש"כ"ה через בה'? [непевне читання]. І з דין, «суду», постають імена Адонай: אדנ', з алефом, що пом'якшує їх, п'ять судів — п'ять разів אדנ"י. Так само тут שי"ח / שי"חה, як נע"ר / נע"רה. [П4861]

Таємниця вислову: השמ"ש за гематрією — ש"ן מא"רת; ש"כ"ה, «світила», у неповному написанні за гематрією — שי"ח שי"חה? [непевне читання]. Це таємниця «слово Господа очищене»; дивись «Зогар», «Берешіт», ע"ו. Можна ще пояснити слово אמרת, відступаючи від нашого шляху: אהי"ה за гематрією в АТ-БАШ дорівнює כתר; це літери תצמץ. Поверни אהי"ה, і відповідно до числа מאר"ת; вдивись уважно. [П4862]

«І просив рогів на цій підставі», тощо. Тобто через те, що не має зубів, просив рогів. «І довжина суперечки», тощо: суперечка місяця з Га-Шемом, благословенний Він, доводить, що його намір не був заради неї самої. Якби намір був заради неї самої, йому належало б відразу зменшити себе без суперечки. Ба більше: місяць не примирився після зменшення, доки Святий, благословенний Він, не сказав: «Принесіть за Мене спокутування за те, що Я зменшив місяць».

«Ось прийшла відповідь», тощо, пов'язане з попереднім: через бажання чинити добро іншим сказали, щоб він сам зменшив себе. Спочатку він був сьомим ступенем, а тепер зійшов униз і став десятим, щоб зодягнутися в БІА, у таємниці «одного колеса на землі». Через це він зменшується, ніби, так би мовити, частина його перебуває поза Ацилутом. Це знаряддя для пробудження потоку знизу в таємниці жіночих вод, і тоді посиляться хасадім.

Йоель Моше · 1 · продовження

Це й означає: «Жінка першою виділяє сім’я» — знизу, через пробудження. Тоді потік примножується й вона народжує чоловіче — примноження хасадім. Цього досить для глибшого розуміння. [П4863]

«Бо коли місяць», тощо. Постає трудність: чому саме він відчув свій недолік? Річ у тому, що, хоча не можуть вмістити його хасадім через їхню надзвичайну тонкість, усе ж їх можуть вмістити більше, ніж її ґвурот, які дуже суворі. Отже, вона більше потребує його пом’якшення. «І водночас пануватиме». Дивись «Маарехет Елогут», аркуш 94: там добре пояснено це питання. [П4864]

«І це для неї», тощо: вона сама себе зменшить, і в цьому для неї втіха, бо «не подібний», тощо. «Нестача», тощо: він тлумачить חטא, «гріх», через значення нестачі, як сказано: «І я та мій

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 13

Йоель Моше · 1 · продовження

син Соломон — винні». Жінки рятують від нестачі, яка є в того, хто ухиляється від плодіння й розмноження; а також буквально — щоб ми не згрішили забороненими статевими зв’язками.

«А вона — та, кому довірено на зберігання», тощо. У «Зогарі», розділ «Бе-шалах», сторінка 88, сказано: «Цар видав проголошення: відтепер усі цареві справи передаватимуться до рук Матроніти». Дивись там докладне пояснення, а на початку сторінки та вище від нього: «доручив Матроніті». «Примножувати подобу» — тобто виконувати [заповідь] плодіння й розмноження, бо кожен, хто не займається плодінням і розмноженням, немовби применшує подобу, як витлумачили наші мудреці, благословенної пам’яті. [П4865] [П4866]

Ем коль хай — частина I — глава 14

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Який ми згадали вище» — у розділі 5.

Яд Єгуда · 2

«Випливає» тощо. Ось слова «Зогару» там: «І створив Бог два великі світила». Спочатку два світла були з’єднані як одне, тощо, як вище в розділі 5, до слів «і називається левом». Місяць сказав перед Святим, благословенний Він: «Чи може один цар користуватися двома коронами водночас? А лише цією окремо й тією окремо». Він сказав йому: «Бачу, що твоє

Рама з Фано

Із вислову «Зогару» до «Шір га-шірім», який ми згадали вище, випливає, що сам Місяць мудро відкрив уста, просячи цього зменшення. Йонатан бен Уззіель сказав, що обидва світила були великими двадцять одну годину без 672 частин із 1080 частин години. Знак цих частин — עת”ם, «часи», за великими числовими значеннями літер манцепах. Таку саму гематрію має תרח”ם תב”ל, «помилуєш світ»: це п’ятнадцять разів 72, за висловом «Бо в Яг, Господі, — Творець світів», ביה ה’ צור עולמים. Ім’я в розгортанні з йодами становить 72. [П4867]

Яд Єгуда · 2 · продовження

бажання — бути головою лисиць. Іди й зменш себе, бо хоч ти й будеш їхньою головою, зменшення не маєш від того, яким був», тощо; дивись там. [П4873]

З того, що Святий, благословенний Він, каже йому «Бачу, що твоє бажання — бути головою лисиць», зрозуміло: Місяць сам просив зменшення. Бо саме це й є зменшенням — бути головою лисиць, а не хвостом левів. Адже хвіст лева все ж є левом,

Яд Єгуда · 2 · продовження

а голова лисиці — лисицею. Так само сказано в «Зогарі», розділ «Трума», сторінка 229; дивись там.

Яд Єгуда · 3

«Йонатан бен Уззіель сказав» у розділі «Берешіт», при вірші «І зробив Бог два великі світила». Ось його слова: «І зробив Господь два великі світила, і були вони рівними своєю гідністю двадцять одну годину без шестисот сімдесяти двох частин години. А після цього заговорив Місяць», тощо.

Яд Єгуда · 4

«Із 1080 частин години». Так пояснює автор, бо година справді поділяється на 1080 частин, як відомо з наявної в нас науки календарного додавання. Це не лише тому, що таке число придатне до поділу на менші цілі числа, як написав Рамбам у главі 6 «Законів освячення місяця», а й тому, що в ньому є великі таємниці за вченням істини, як ітиметься далі. [П4874]

Яд Єгуда · 5

«А їхній знак» — для 1080 — слово עתים, яке становить 1080 за численням манцепах. Адже після літери тав стоїть літера кінцева каф, ך, що дорівнює 500; після неї кінцева мем, ם, що дорівнює 600. Відповідно до цього עתים дає 1080. Дивись трактат

Рама з Фано · продовження

Також ахораїм чотирьох розгортань невимовного Імені — тобто простий, подвійний, потрійний і четверний для кожного з них — разом становлять 624. Три розгортання має Ім'я אהי"ה, і вони становлять 455; число всіх разом — 1080 з одиницею за ціле. Ще: двадцять чотири рази Ім'я в розгортанні з алефами становить 1080, відповідно до двадцяти чотирьох сполучень Імені Адонай, як відомо. Адже чотири камені будують двадцять чотири доми. Мудрець, праведний, благословенна його пам'ять, у книзі «Пардес рімонім» має інший спосіб пояснення 1080. [П4868]

За тим, що ми тут пояснили, рівність світил тривала двадцять повних годин — відповідно до двадцяти літер у двох перших розгортаннях чотирилітерного Імені. З їхнього боку зовсім немає зменшення Місяця. Третє розгортання — саме те, що з алефами, — оскільки в ньому самому почалося зменшення Місяця, рахується лише за одну годину. У сімнадцяти частинах із сорока п'яти в ньому світила ще були великими — відповідно до його перших двох літер י"ו та середньої крапки літери ד. Адже вчитель сказав: «Вона була йодом», י"ד הות. Вона — одна з десяти в першому йоді й одна з шести у ваві; цього досить. [П4869]

Коли цей малий йод почав поширюватися в боки, набуваючи обрису далета, почалися убогість і зменшення — за висловом «Він скинув з неба землю Тіферет Ізраїлю». А скинута частина — це розгортання

Яд Єгуда · 5 · продовження

«Га-іттім», розділ 9. [П4875]

Яд Єгуда · 6

תרחם תבל, «помилуєш світ», також має гематрію 1080.

Яд Єгуда · 7

«Це п'ятнадцять разів 72», що дає 1080, за словами כי י"ה ה'. Тобто י"ה разів Ім'я Гавая, яке становить 72 у розгортанні з йодами: י"ד ה"י ו"ו ה"י. [П4876]

Яд Єгуда · 8

Ще знаходимо число 1080 в Імені Гавая таким способом — через ахораїм чотирьох його розгортань. Це: розгортання з алефами, י"ד ה"א ו"ו ה"א; розгортання з ге, י"ד ה"ה ו"ו ה"ה; розгортання з йодами, י"ד ה"י ו"ו ה"י; розгортання з трьома йодами та одним алефом, י"ד ה"י ו"ו ה"י.

Кожне з них обчислюємо як просте, подвійне, потрійне й четверне. Спочатку беремо просте, потім просте разом із наступним за ним — виходить подвійне; потім обидва разом із наступним за ними — виходить потрійне; далі беремо три разом із наступним за ними — виходить четверне.

Наприклад, розгортання з алефами: י"ד становить 20 — це просте. ה"א після нього становить 6, а разом із простим 20 —26. У нас є 20 і 26, разом 46.

Яд Єгуда · 8 · продовження

וא״ו становить 13, а з попередніми 26 —39; разом зі згаданими 46 це 85 — потрійне. ה״א —6, із 39 це 45; разом зі згаданими 85 —130. У такий самий спосіб розгортання з ге становить 144; із йодами —184; із трьома йодами й алефом —166. Усі чотири розгортання разом становлять 624. [П4877]

Також אהי״ה має три розгортання: з алефами, אל״ף ה״א יו״ד ה״א, — у такий спосіб становить 143; з ге, אל״ף ה״ה יו״ד ה״ה, —151; з йодами, אל״ף ה״י יו״ד ה״י, —161. Усього 455. Зі згаданими 624 це 1080 без одного, а одиниця за ціле доповнює число. [П4878]

Яд Єгуда · 9

Ще іншим способом знайдеш 1080 в Імені Гавая: двадцять чотири рази Гавая в розгортанні з алефами, יו״ד ה״א וא״ו ה״א, яке становить 45. Двадцять чотири рази 45 дають 1080. Підстава рахувати двадцять чотири рази — двадцять чотири сполучення Імені Адонай; кожне з них указує на розгортання з алефами в Гавая.

Яд Єгуда · 10

«Адже чотири камені» тощо — як навчаємо в «Сефер Єцира». Це означає: чотири літери утворюють двадцять чотири слова завдяки зміні їхніх сполучень.

Рама з Фано · продовження

א״ד, гематрія якого 671, та одиниця за ціле. Виходить צר כח כה, «стиснена сила — ко»; це брама, яку ми згадали. Зменшення відбулося в останніх двадцяти восьми частинах цього розгортання, що становлять 672 частини години: «Бо від люті Господа Цеваот потемніла земля», כי בעבר״ת ה׳ צבאות נעתם ארץ. [П4870]

Або ж двадцять одна година, про яку сказав бен Уззіель, — натяк на Ім’я אהי״ה, верхню браму, як відомо, без частин, про які ми сказали: 671 та одиниця за ціле, — це нижня брама. Так само двадцять шість разів двадцять шість — це 671 разом із чотирма літерами та одиницею за ціле. Усе було передбачено на початку задуму, адже написано מארת у неповному написанні. Бо зменшення спричиняло «прокляття Господа в домі нечестивого», מארת ה׳ בבית רשע. Ось יהי מארת׳, «нехай будуть світила», із чотирма літерами та словом має гематрію 671. І цього досить для задуму. [П4871]

Проте більшість того, що в трактаті «Хулін» подано як обговорення між Місяцем і праведним Суддею, у «Зогарі» до «Шір га-шірім» наведено як положення, погоджене обома співрозмовниками. Адже кожна жінка, яка пізнає чоловіка, набуває собі пана за власним вибором і волею, за змістом «жінка набувається». Початковий вислів вони замінили словами: «Одному цареві неможливо користуватися двома коронами водночас, а лише цією окремо й тією окремо». Бо тут

Яд Єгуда · 11

За тим, що ми тут написали, — що 1080 відповідає розгортанням Імені, — можна також сказати: двадцять одна година без 672 частин, згадані перекладачем Йонатаном, мають такий самий зміст. Двадцять годин відповідають двадцяти літерам двох перших розгортань Гавая. Це два розгортання з йодами, одне з яких містить один алеф.

Яд Єгуда · 12

«З їхнього боку немає зменшення», тому кожна літера рахується за годину.

Яд Єгуда · 13

«І сімнадцять частин із сорока п’яти» — у числі розгортання з алефами. Відповідно до них, коли годину також поділити на 45 частин, кожна з них міститиме 24 частини з 1080, бо 24 рази 45 дають стільки. У цих сімнадцяти частинах двадцять першої години обидва світила ще були великими. Це 408 частин із 1080, бо 17 разів 24 дають 408, які разом зі згаданими 672 становлять 1080. Так само, коли від 1080 відняти 672 — число частин, у яких було зменшення, — залишиться 408.

Яд Єгуда · 14

«Із י״ו» тощо. Тобто шістнадцять із цих сімнадцяти частин

Яд Єгуда · 14 · продовження

відповідають двом літерам י״ו зі слова יו״ד у цьому розгортанні. Їх не можна рахувати за години, бо в цьому розгортанні навіть одна година не була повною; тому вони рахуються за частини години. Сімнадцята частина

Рама з Фано · продовження

цар — Святий, благословенний Він, а дві корони — Сонце й Місяць. Жадана рівність для осягнення їхньої мети не буде їм відповідною, доки спочатку кожне з них не стане пізнаваним у своїй окремій довершеності. Це мішна: «Дівчині дають час» тощо, «і так само чоловікові дають час, щоб забезпечити себе». [П4872]

Яд Єгуда · 14 · продовження

відповідає одній крапці в далеті після י״ו: це середня крапка далета в його південно-східному куті.

Яд Єгуда · 15

«Адже вчитель сказав» про неї в «Тіккунім»: «Вона була йодом», יו״ד

Яд Єгуда · 15 · продовження

הוית. «Вона — одна з десяти» тощо. Тобто одна з частини йод, бо дві літери перед нею разом із нею становлять десять частин. [П4879]

Яд Єгуда · 16

«Коли цей малий йод почав» — тобто середня крапка далета — поширюватися в боки, у довжину й ширину, щоб набути обрису далета, «почалися убогість і зменшення»: одразу після сімнадцятої частини Місяць зменшився.

Яд Єгуда · 17

За висловом «Він скинув з неба на землю красу Ізраїлю» (Плач 2). За простим змістом Тіферет, «краса», — те, що скинуто, а земля — місце, куди скинуто. Автор же пояснює, що скинуто саме землю, і приєднує її до слова Тіферет: «скинув землю Тіферет Ізраїлю». Це натякає на розгортання Імені Адонай, яке є Малхут, землею Тіферет. Подібне тлумачення є в «Рая мегемна», розділ «Мішпатім», сторінка 208. Ось його слова: «Хто помістив землю на небо, що сказано: “Скинув з неба землю”? Безсумнівно, це Шехіна, а Тіферет із нею», тощо; дивись там. [П4880]

Причина, за словами автора, така: частина, скинута з двадцять першої години, тобто згадані 672 частини, в яких відбулося зменшення, відповідає розгортанню Імені Адонай: אל״ף דל״ת נון״ן יו״ד, що становить 671, а з одиницею за ціле —672.

Яд Єгуда · 18

הוי בה כח צר, «ось у ній сила стиснена», — вислів «Зогару», «Ваїшлах», при вірші «Якщо ти ослаб у день скрути — стиснена сила твоя»: כה — צר כחכה כח צר. Автор мав намір витлумачити це: двадцять вісім стиснених частин із сорока п’яти частин години. Адже в перших сімнадцяти

Яд Єгуда · 18 · продовження

частинах була довершеність, а в останніх двадцяти восьми — зменшення; разом 45. צר כח, «стиснена сила», — це Малхут, як відомо. [П4881]

Яд Єгуда · 19

«Це брама, яку ми згадали» — розгортання Адонай, назване брамою небес; це Малхут.

Яд Єгуда · 20

«У цьому розгортанні» — Адонай.

Яд Єгуда · 21

«Що становлять 672». Адже кожна частина із 45 становить 24 частини з 1080, як згадано; 24 рази 28 — 672, за висловом «Від люті Господа» тощо (Ісая 9). Тобто в числі עבר״ת, 672, що в розгортанні Господнього Імені, потемніла земля Тіферет.

Яд Єгуда · 22

«На Ім’я אה״י», гематрія якого 21; це верхня брама — Кетер. [П4882]

Яд Єгуда · 23

«Це 671» — слово «брама», תרע״א. Це нижня брама, Малхут, Ім’я Адонай, яке стільки становить у своєму розгортанні; з одиницею за ціле —672. [П4883]

Яд Єгуда · 24

«Так само двадцять шість разів двадцять шість» — число Імені Гавая — становлять 666, תר״סו, а з чотирма літерами та одиницею за ціле —671. [П4884]

Яд Єгуда · 25

«Усе» згадане щодо зменшення Місяця «було передбачено» перед Га-Шемом, благословенний Він, ще до Місяцевої скарги, на початку задуму його створення.

Яд Єгуда · 26

«Адже написано» до його створення יהי מארת, без вава, — слово прокляття й прокліну, спричиненого зменшенням Місяця, як сказано в «Зогарі».

Яд Єгуда · 27

«Прокляття Господа в домі нечестивого». Автор бере вислів Писання як евфемістичний вислів: адже прокляття, спричинене зменшенням, приходить через нечестивця Самаеля та לילות, «ночі» [неясна форма], як пояснено в «Зогарі». [П4885]

Яд Єгуда · 28

«Ось יהי מארת» має гематрію ס״ו/כ״ו?, «66/26?»; із чотирма літерами слова מארת та словом —671, щоб також натякнути на згадане. [П4886] [П4887]

Яд Єгуда · 29

«Проте» тощо. Автор повертається до пояснення Ґемари щодо зменшення Місяця.

Яд Єгуда · 30

«Як обговорення», а не як згода.

Яд Єгуда · 31

«За вибором і волею». Так само й тут, щодо Сонця та Місяця, справа потребує згоди обох.

Яд Єгуда · 32

«За змістом» мішни «Жінка набувається». У Ґемарі сказали: нехай би вчила «Чоловік набуває»! Якби вчила «набуває», я сказав би: навіть проти її волі. Вона вчить «жінка набувається»: за її згодою — так, без її згоди — ні.

Яд Єгуда · 33

«Початковий вислів вони також замінили» у «Зогарі». У Ґемарі сказано: «Двом царям неможливо користуватися однією короною», а в «Зогарі»: «Одному цареві неможливо» тощо.

Яд Єгуда · 34

«Бо тут», у «Зогарі», цар — Святий, благословенний Він, а дві корони — Сонце й Місяць. У Ґемарі Сонце й Місяць названо двома царями, а їхню владу — короною.

Яд Єгуда · 35

«Не буде їм відповідною» тощо. Тобто намір Місяця у вислові «Одному цареві неможливо користуватися двома коронами водночас» був у тому, щоб кожне з них стало пізнаваним у своїй

Яд Єгуда · 35 · продовження

довершеності. Хоча, за Ґемарою, у спосіб, пояснений вище в розділі 11, Місяць жадав спільного керування із Сонцем у цілковитій рівності, «Зогар» усе ж не суперечить Ґемарі. За «Зогаром» також Місяць спершу мудро відкрив уста, сказавши: нехай кожне стане пізнаваним у своїй довершеності, щоб потім він теж прийшов до цілковитої рівності та спільності із Сонцем. Бо перед тим, як довершеність кожного з них стане пізнаваною окремо, рівність не буде їм відповідною.

Яд Єгуда · 36

ותחכי היא מתקינוני [нерівний початок]; отже, для кожного окремо призначено час для його довершення. [П4888]

Йоель Моше · 1

«Із “Зогару”, який ми згадали» тощо — це вище, розділ 5. Місце в «Зогарі» — аркуш 22, сторона а. Там сказано: «Святий, благословенний Він, сказав: “Бачу, що твоє бажання — бути головою лисиць”». Кінець цитати. Отже, прямо видно, що вона сама просила цього зменшення.

«А їхній знак — עתיים» тощо. Тобто עתיי״ם має гематрію 1080, коли закрита мем становить 600. Адже місця літер манцепах — חסר יתי כד ע״ן [неясний зв’язок]; мем — 600. Дивись вступ до книги «Аводат Шем»: там пояснено докладніше. [П4889]

П’ятнадцять разів 72 дають 1080: בי״ה ה׳. Тобто י״ה має гематрію 15, а «п’ятнадцять разів Господь» — це Ім’я зі значенням 72, הוי״ה в розгортанні з йодами: «Творець світів». Ще: ахораїм невимовного Імені הוי״ה в чотирьох його розгортаннях, тощо. А саме — в розгортанні з йодами: יו״ד ה״י וי״ו ה״י, тобто Ім’я зі значенням 72. У подвійному, потрійному тощо численні воно становить 184. Ось так: יו״ד має гематрію 20; יו״ד ה״י становить 35; דל״ה становить 55; יו״ד ה״י וי״ו ה״י становить 57; 55 і 57 дають 112; יו״ד ה״י וי״ו ה״י становить 72; 112 і 72 разом дають 184. [П4890]

Так само в розгортанні з ге — це Ім’я зі значенням 52: יו״ד ה״ה וי״ו ה״ה, — у зазначений спосіб виходить 144. Так само в розгортанні з алефами — це Ім’я зі значенням 45: יו״ד ה״א וא״ו ה״א, — у зазначений спосіб виходить 130. Так

Йоель Моше · 1 · продовження

само в розгортанні з двома йодами та алефом: יו"ד ה"י וא"ו ה"י, — це Ім'я зі значенням 63, і в такий спосіб виходить 166. 184, 130, 144 і 166 дають 624. А в нових «Тіккунім» знайдеш знак для ахораїм: פק"ד קס"ו ק"ל קדם ויי"ה? — ось так. [П4891]

Розгортання אה"יה: אל"ף ה"י יו"ד ה"י становить 161. Ще розгортання з алефами: אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה становить 151. Ще інше розгортання: אל"ף ה"א יו"ד ה"א становить 143. 161, 151 і 143 — усього 455. 455 і 624 дають 1080 з одиницею за ціле, що рахується як один. Це, на мою думку, таємниця «Поклади велич Твою на небеса», תנ"ה הודך על השמים. [П4892]

«А мудрець має» тощо: «Брама охоплення»; дивись там, аркуш? — שער ההיקף ע"ש דף?. [П4893]

«Двадцяти літерам, що є у двох перших розгортаннях» — ось так: יו"ד ה"י ויי"ו ה"י, розгортання 72, та розгортання 63: יו"ד ה"י וא"ו ה"י. Разом у них двадцять літер — відповідно до двадцяти годин, коли обидва світила були довершеними.

«Шістнадцять частин із 45» тощо. Тобто, якщо поділити 1080 на 45 частин, на кожну припаде 24 частини; і шістнадцять (ויי"ו) разів 24 — це 408, коли світила ще були рівними. Решта 672 становили зменшення, бо 672 і 408 дають 1080. Виходить, у двох Іменах — 72 та 63 — вони були рівними, а в третьому розгортанні, тобто в Імені зі значенням 45, почалося зменшення. Тому, хоча в ньому десять літер, усі вони рахуються за одну годину. Перші шістнадцять частин із 45 — це перший йод Імені 45, вав із розгортання біля йода та середня крапка далета в розгортанні, яка є одиницею. «Адже вчитель сказав: "Вона була йодом?"», יו"ד הוית?, у «Тіккуней га-Зогар». [П4894]

Тобто спочатку далет був йодом; він поширився в довжину вперед і вниз і став далетом. А «вона» означає: ця крапка — одна з десяти в першому йоді й одна з шести в першому ваві розгортання. Бо йод загалом містить увесь парцуф Хохми. Коли ж він поділяється на своє розгортання, йод — це три перші, вав — шість кінців, а далет — Малхут. Отже, вона — одна з

Йоель Моше · 1 · продовження

десяти в першому йоді й одна з шести у ваві. А коли взяти одиницю від далета, залишиться три; інші три літери Імені 45 — це ה"א וא"ו ה"א, отже, гематрія 28. Це 671 частина, адже 28 разів 24 — тобто 28 частин із 45 частин години — становлять 671?; одиниця за ціле рахується як один, і ось 672, число розгортання Адонай: אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, що також становить 671. [П4895]

«Брама небес» — це Ім'я היוצר בכ"ח כח"ה?, אד'. «той, хто творить, у 28 — כח"ה?» [неясний вислів], — тобто міра Малхут, названа כה. У далеті почалося зменшення Місяця, як вище; а далет — це Малхут, як сказано. Ось таємниця того, як зменшився Місяць. Це й є כ' [неясне позначення] — натяк на 28 частин із 45 частин у 1080, як вище. Це таємниця מ"ה טו"ב, «як добре», тобто шістнадцяти частин Імені 45, «сидіти братам і разом», коли світила були рівними. Дивись пояснення Раші до Ісаї, розділ 5, при вірші צר ואור, «скрута і світло», тощо. А головне було про ש"ק, як вище. [П4896]

І слід сказати: «כה має гематрію שם ועת?» — וצי"ל כי כה גי' שם ועת?. Бо цей вірш також містить зменшення Сонця порівняно з тим, що воно було 343? частини; адже слід сказати: דכ"ה אלול?, «що 25 елула?» [непевний зв'язок], має гематрію 343? частини Сонця. [П4897]

«Земля Тіферет» тощо — це Малхут, яку названо землею, як відомо; а небеса названо Тіферет. «Потемніла земля» тощо — тобто «еманувалися». [П4898]

«Верхня брама» тощо. Тобто п'ятдесят брам Біни — це верхня брама, אה"י, а нижня брама — Адонай. «Жінка набувається» — тобто набувається для нього: адже чоловік — пан, і він панує над нею; тому Місяць сам себе зменшив. [П4899]

«Початковий вислів вони замінили» тощо. Мається на увазі: в «Зогарі» замінили вислів. Адже в Ґемарі сказано: «Двом царям неможливо користуватися однією короною», а в «Зогарі»: «Одному цареві неможливо користуватися двома коронами». У Ґемарі корона — це י", а царі — Сонце й Місяць; тут же навпаки. Вона сказала: «Одному цареві неможливо» — щоб

Йоель Моше · 1 · продовження

достаток ішов від літер י"ה в цілковитому єднанні, коли вони є коронами разом, у таємниці двох парцуфів, без зівуґу. Натомість має бути «ця окремо й та окремо»; тоді достаток зможе йти у двох коронах разом, щоб вона окремо виправляла нижні світи БІА, а її [або: його] виправлення окремо — вищі світи. [П4900]

Це таємниця того, що дівчині дають дванадцять місяців, аби приготувати свої прикраси; так само дають чоловікові. Ці два виправлення в прихованому — дванадцять волів під

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

Соломоновим морем: їхня дія — підносити діяння нижніх світів, у таємниці; та виправлення дванадцяти діагональних меж угорі через Біну. י"ב ים בלבנה למט' — «дванадцять ים у Місяці внизу» [стислий неясний вислів], — також у явному. На цій справі він поставив פי"טו [нерозкрите позначення]. Це таємниця «І кликав один до одного», וקרא זה אל זה: дванадцять його виправлень і дванадцять її виправлень. [П4901] [П4902]

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 14

Ем коль хай — частина I — глава 15

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Саме тому» тощо. Це продовжує попередній розділ. Тобто Га-Шем, благословенний Він, задовольнив прохання місяця, щоб його довершеність була пізнавана сама по собі. Тому Він відповів йому: «Нехай Ізраїль лічить за тобою дні й роки», як наведено у Ґемарі.

Яд Єгуда · 2

«Хоча він» тощо. Тобто хоча очі місяця завжди звернені до руху сонця й усе його прагнення — прилучитися до нього, тож через це він іде довгим шляхом і за короткий час досягає його, усе ж основне встановлення залежить від місяця — у строк приблизно 29 днів і чверті. Адже від одного його оновлення до іншого — 29 днів, 12

Рама з Фано

Саме тому встановлення свят головно залежить від місяця, хоча він спостерігає шляхи сонця: усе його спасіння й усе бажання — прилучитися до нього. Місяць обходить усе склепіння небозводу приблизно за 27 днів і чверть та досягає місця, де був спочатку під сонцем у мить попереднього з'єднання. Ще приблизно за два дні й чверть він знову наздожене його та з'єднається з ним, і там йому буде зараховано інший молад, як відомо. Виходить, місяць за два дні й чверть та ще приблизно пів години проходить усе те, що сонце пройшло приблизно за 29 днів із половиною та дві третини години. [П4903]

Відомо, що він має не менше дванадцяти з'єднань на рік. Тоді його горішнє обличчя світле, бо сонце ніколи не бачило ущербності місяця.

Яд Єгуда · 2 · продовження

годин і 793 частини, як відомо. [П4907]

Його оновлення відбувається в мить, коли він з'єднується із сонцем, тобто коли на своїй сфері міститься просто під сонцем на сонячній сфері. За цей час сонце також зсувається зі свого місця й проходить приблизно дванадцяту частину своєї сфери, час обертання якої — 365 днів і чверть. Дванадцята частина шляху місяця становить приблизно два дні й чверть. Виходить, якщо відняти ці два дні й чверть від 29 днів, 12 годин і 793 частин, залишиться приблизно 27 днів і чверть. За решту двох днів і чверті місяць рухається й

Яд Єгуда · 2 · продовження

наздоганяє сонце в будь-якому місці, де воно є. [П4908]

Яд Єгуда · 3

«У мить», коли відбулося з’єднання в попередньому місяці.

Яд Єгуда · 4

«І дві третини години» — це 793 частини. [П4909]

Яд Єгуда · 5

«І тоді», у мить з’єднання, горішнє обличчя місяця світиться. Адже всі мазалот розміщені на небозводі так, що їхня половина звернена вгору, а половина — вниз, видима нам. У мить з’єднання обличчя місяця, обернене вниз до наших очей, не світиться: світло сонця, спрямоване просто на місяць, не «удостоюється» — אינו זוכה עליי [неясний зв’язок] — освітити його нижнє обличчя. Але горішнє обличчя світиться від сонячного світла. [П4910]

«Бо сонце ніколи не бачило» тощо, як наведено в «Рош га-Шана»: ущербні роги місяця завжди не звернені навпроти сонця. Очі сонця не бачать темного місця на місяці: саме те обличчя місяця, яке сонце бачить у мить з’єднання, світиться.

Яд Єгуда · 6

І так само було у з’єднаннях: вони —

Рама з Фано · продовження

Саме це — шляхи миру між ним і місяцем також після обвинувачення, як ми його пояснили. І це «всепалення місяця у свій місяць»: безсумнівно, саме він підноситься до сонця. Але ми ще мусимо приносити козла як жертву за гріх, бо відтепер місяць віддаляється від свого коханого, щоб світити нам. Таке ж питання поставили в «Книзі Багір»: у жертві за гріх є сходження вниз, бо про день, який одержав десять вінців, написано: «І зійшов від здійснення жертви за гріх». [П4904]

Тому місяць освячують лише після його з’єднання із сонцем, коли він оновлюється й підноситься разом із ним, «коли його світильник сяє над головою місяця». За іменем сонця й названо місяці року. Їх не буває менше дванадцяти — за числом колін Ізраїлю, про яких написано: «І прямим серцем — радість», ולישרי לב שמח”ה. Гематрія שמחה — 353 дні найкоротшого з років. Їх не буває більше тринадцяти, коли коліно Йосипа поділяється на два; усі вони тоді відповідають числу мір милосердя, яких у джерелі — дванадцять, а з урахуванням цілого — тринадцять. Серед наших років немає такого, що перевищував би 385 днів — гематрію שכינה, «Шехіна». [П4905]

Як місяць за власною волею вмить зменшує себе й звертається до потреб світу, так і праведники. Їх називають за його ім’ям: хоча встановлення свят цілком віддано під їхню владу — навіть коли вони введені в оману, помиляються ненавмисно чи діють

Яд Єгуда · 6 · продовження

шляхи миру між сонцем і місяцем. Цим Га-Шем, благословенний Він, заспокоїв його, сказавши: «Нехай Ізраїль лічить за тобою», тощо.

Яд Єгуда · 7

«І це всепалення місяця» тощо. Тобто, безсумнівно, це також причина слів «жертва всепалення місяця»: тому що місяць підноситься до сонця під час свого оновлення.

Яд Єгуда · 8

«Але ми ще» тощо. Тобто козел як жертва за гріх — через те, що місяць від часу свого оновлення віддаляється від сонця й сходить нижче від нього, а в жертві за гріх є сходження вниз. Це і є «Принесіть за Мене жертву», тобто «через Мене», бо Я спричинив, щоб місяць зійшов від сонця.

Яд Єгуда · 9

«У “Книзі Багір”». Це є в Зогарі, «Пінхас», сторінка 428. Дивись там: він витлумачив це відповідно до свого підходу. [П4911]

Яд Єгуда · 10

«Тому» суд не освячує місяця, щоб установити його в мить завершення обходу місяцем своєї сфери, — після 27 днів, як згадано. Лише після 29 днів, 12 годин і 793 частин, у мить з’єднання.

Яд Єгуда · 11

«За його іменем» — сонця — місяці називаються «місяцями року». Як відомо, рік стосується сонця, яке обходить свою сферу за один рік, а не місяця, який обходить свою сферу за 27 днів, як згадано.

Рама з Фано · продовження

навмисно, за тлумаченням триразового אתם, «ви», — вони все ж применшують себе перед Володарем усієї землі, Який відкриває Свою таємницю Своїм рабам і сповіщає їм Свій завіт. Бо справедливість керування так вимагає: час має бути відданий їм до рук, оскільки він створений, як і ми. [П4906]

Яд Єгуда · 12

«Їх не буває менше дванадцяти» місяців.

Яд Єгуда · 13

«Найкоротшого з років» — неповного року.

Яд Єгуда · 14

«Їх не буває більше тринадцяти» місяців — відповідно до тринадцяти колін, коли

Яд Єгуда · 14 · продовження

коліно Йосипа поділяється на два: на Єфремове й Манассіїне.

Яд Єгуда · 15

«У їхньому джерелі» — це Ім'я з дванадцяти: дванадцять літер у трьох Іменах Гавая в благословенні когенів, відповідно до дванадцяти сполучень Гавайот із боку милосердя, що в них. [П4912]

Яд Єгуда · 16

«Понад 385 днів» — у році з додатковим місяцем.

Яд Єгуда · 17

«Умить» після з'єднання зменшує себе й відхиляється від сонця, попри велике прагнення до нього.

Яд Єгуда · 18

«Так і праведники» применшують себе перед Га-Шемом, благословенний Він. Тому їх називають за ім'ям місяця. Це і є сказане у Ґемарі: Святий, благословенний Він, сказав йому: «Праведники називатимуться за твоїм ім'ям». Автор пояснює: тому що вони применшують себе, як місяць.

Яд Єгуда · 19

«За тлумаченням триразового אתם, "ви"»: у Ґемарі сказали — «ви», навіть коли помиляєтеся ненавмисно, тощо.

Яд Єгуда · 20

«І применшують себе»: бояться помилок і ненавмисних похибок та покладаються в цьому на Га-Шема, благословенний Він, Який відкриває Свою таємницю Своїм рабам.

Яд Єгуда · 21

«Бо справедливість керування» тощо. Тобто не дивуйся, що встановлення свят віддано їм, навіть коли це відбувається через помилку, ненавмисну похибку або навмисно. Адже

Яд Єгуда · 21 · продовження

справедливий суд такий, щоб час був відданий їм до рук, оскільки він — річ, створена, як і ми, через створення світил, якими вимірюється час. Так само написано: «Дні були створені». Це буде пояснено в наступній главі.

Йоель Моше · 1

«Ще за два дні» тощо. Тобто від 27 днів до 29 днів, 12 годин і 793 частин місяць іде й наздоганяє сонце. Те, що сонце пройшло за 29 днів, 12 годин і 793 частини, місяць проходить за два дні й чверть та ще понад це, тощо.

«І тоді його горішнє обличчя світиться» тощо. Горішня подоба, як пояснено в частині III מת"ה [нерозкритої назви], глава 4: пізнання — у таємниці Даат у Тіфереті, у таємниці «І народ Твій — усі праведники» та «Господь знає шлях праведників». А «вада — вони — з необхідністю?» — והפגם הם בהכרח? [нерівний зв'язок] — яка в Малхуті, тобто з боку її вбрання, у таємниці «одне колесо на землі». [П4913]

«Сонце ніколи не бачило» — те, що в Тіфереті, — внутрішності місяця. Бо місяць — від нього через сонце. Пояснення — у дії «того, хто повертає משיב הכח"ל?» — הכח"ל? [останнє слово не розкрите] — до Даат, як вище. Згідно з цим точним є «його горішнє обличчя». Вдумайся. [П4914]

«І не сходження вниз у жертві за гріх» тощо: воно не подібне до його піднесення у святковий день і в шабати, коли він підноситься аж до Кетера. А у ו"ק [шість країв?] стоїть на місці Завіту й одержує вплив згори. [П4915]

«За його іменем названо місяці року» тощо.

Йоель Моше · 1 · продовження

Адже в «Сефер єцира» є «світ, рік, душа». Тобто світ — це י"ב חדשנה הות ת"ת? — «дванадцять, חדשנה [нерозділене й неясне слово], була?, Тіферет?»; душа — Малхут, «і ע"ב в Єрусалимі?» — וע"ב בירושלם? [неясний зв'язок]. Місяці року — таємниця з'єднання із сонцем, яке в Тіфереті: місяць оновлюється й підноситься разом із ним. На рік буває не менше дванадцяти місяців, за числом дванадцяти колін. [П4916]

«Найкоротшого з років» тощо. Коли рік неповний, тоді ע"ב [нерозкрите скорочення] він має 353 дні, за числом שמחה, «радість». А при додаванні місяця — тринадцять місяців, відповідно до двох синів Йосипа, коли поділяються на два. «Міри милосердя» тощо — це тринадцять мір у Торі.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 15

Йоель Моше · 1 · продовження

«Понад 385»: коли рік має додатковий місяць, він перевищує неповний рік, що має 353 дні. Це «прямим серцем — радість» — לישרי לב שמחה, гематрія 385, за числом שכינ"ה, «Шехіна». [П4917] У цьому таємниця: бо [прогалина у джерелі] הוי"ה, гематрія дванадцяти місяців року; у Єрусалимі було дванадцять брам. [П4918]

«І їх називають за його ім'ям» тощо. Адже ש' [нерозкрите скорочення] у Ґемарі: «Праведники нехай називаються за твоїм ім'ям» — בני פיוס?, «сини примирення?» [неясний зв'язок], місяця. «Оскільки він створений»: тобто час — створений, як і ми. [П4919]

Ем коль хай — частина I — глава 16

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Якби були мудрими», тощо. Це продовжує кінець попереднього розділу. Автор каже: якби дослідники, що вихваляються мудрістю дослідження й вважають, ніби й щодо Нього, благословенний Він, правильно говорити про порядок часів, були мудрими, то зрозуміли б, що це не так. Адже написано: «Для всього — час», тощо, «під небесами» (Екклезіяст 3). Час є мірою дня та ночі, тобто мірою сходу й заходу сонця над землею, а саме сонце перебуває на небесному склепінні. Проте понад небесами, де немає світил,

Рама з Фано

Якби ті, хто вихваляється дослідженням, були мудрими, то зрозуміли б це! Хіба вони не знають, хіба не розуміють, що «для всього — час, і пора для кожного діла» лише «під небесами», але аж ніяк не понад небесами? Навіть «тривалість, не визначена мірою», — як вони називають те, що було перед початком вимірювання мірою дня та мірою ночі, — є нечітким висловом, про який заборонено міркувати. Адже щодо Його, благословенний Він, безмежної передвічності не буде правильним описувати Його через тривалість, хай навіть скажемо «не визначена мірою». Бо тривалість за своєю природою та властивістю неодмінно містить минуле,

Яд Єгуда · 1 · продовження

говорити про час недоречно.

Яд Єгуда · 2

«І навіть тривалість», тощо. Тобто не лише неправильно застосовувати щодо Нього, благословенний Він, назву часу, який є мірою руху сонця. Навіть про тривалість часу, не виміряну ані обертанням сонця, ані чимось іншим, заборонено говорити щодо Га-Шема, благословенний Він. Бо у тривалості часу, хоча вона й не визначена мірою, усе ж є минуле й майбутнє, а про Нього, благословенний Він, так сказати неможливо: Він,

Яд Єгуда · 2 · продовження

благословенний Він, завжди теперішній, як висновується далі.

Яд Єгуда · 3

«Якою вони називають»: дослідники так називають ту пору, що була до створення світил, коли фактично виміряти час було неможливо; тому вони й назвали її тривалістю.

Яд Єгуда · 4

«Бо там узагалі немає минулого чи майбутнього». А те, що ми кажемо про Нього, благословенний Він, «був» і «буде», — стосується нашого погляду на Нього.

Яд Єгуда · 5

«Тому час належить приписувати» людям, світові, небесам і подібним до них, які є наслідками часу, а час — їхньою причиною.

Яд Єгуда · 6

«Йов сказав: “Хіба Твої дні — як дні людини? Чи Твої роки — як роки мужа?”» (там, 10). Дні Святого, благословенний Він, не мають із ними ж о д н о г о співвідношення, тощо, як сказано в Зогарі. А ті дні скінчаться — чи з його смертю, чи зі зникненням небесних установлень; שהיו׳ עלולי׳ לו — [нерівний ряд: «… зумовлені ним»]. Інакше з днями Святого, благословенний Він: вони не мають співвідношення із цим.

Рама з Фано · продовження

теперішнє й майбутнє. Усе це незастосовне до передвічності та вічності, абсолютних лише в Його бутті, піднесеному понад усяке благословення й хвалу. Там узагалі немає минулого чи майбутнього: ані до створення часу, ані тепер, коли ми описуємося часом, ані після завершення небесних установлень. [П4920]

Тому час належить приписувати зумовленим ним: як «дні світу», «як дні небес» та подібне, і нічому іншому. Саме тому Йов сказав: «Хіба Твої дні — як дні людини?» — הכימי אנוש ימיך. Він має на увазі, що вони не мають співвідношення й подібності з найнижчою людиною, за поясненням Зогару, адже її рана невиліковна, а її дні скінчаться без жодної надії. «Чи Твої роки — як дні мужа?» — אם שנותיך כימי גבר. Навіть дні праведника, який долає свій нахил, — вічні й тривкі, як відомо, — не співмірні навіть із «Твоїми роками»: це час, що змінюється у Твоєму управлінні, від суду до милосердя. У цьому причина повтору й заміни слів у вірші. [П4921]

Проте день Святого, благословенний Він, який становить тисячу років, цілком правильно називати «порядком часів». Це одна з підстав лічби між жнивами омера й даруванням Тори. Це цілковита протилежність «тривалості, не визначеній мірою», як очевидно кожному, хто розуміє.

Звідси буде зрозумілий вірш: «А Ти — Він, і Твої роки не скінчаться» — ואתה

Яд Єгуда · 6 · продовження

[П4924]

Яд Єгуда · 7

«Який долає свій нахил»: він тлумачить גבר, «муж», через значення подолання, התגברות.

Яд Єгуда · 8

«Як відомо» з кількох місць Зогару. Дивись ח’ ד”ח, кінець глави 8. [П4925]

Яд Єгуда · 9

«Це час», тощо. Тобто коли він каже «Твої роки», то має на увазі зміну Його, благословенний Він, способів управління — від суду до милосердя, — а не роки, пов’язані з часом руху сонця; תלה לה — [«пов’язав із нею»; неясний зв’язок]. [П4926]

«У цьому причина повтору й заміни»: Писання повторює думку через дні та роки й змінює вислів, уживаючи אנוש при днях, а גבר при роках. Згідно зі сказаним, причина в тому, що роки не належать до того самого виду часу, що й дні, а גבר не має того самого значення, що אנוש. Отож слушно вжито назву днів з אנוש, а גבר — з роками.

Яд Єгуда · 10

«Проте». Те, що сказали [мудреці], благословенна їхня пам’ять, «як день Святого, благословенний Він», аж ніяк не стосується дня й років, пов’язаних із часом. Тут також мається на увазі

Яд Єгуда · 10 · продовження

порядок часів Його, благословенний Він, управління. Це за сенсом сказаного [мудрецями], благословенна їхня пам'ять: «Шість тисяч років існує світ, а один [тисячолітній період] — спустошений», як сказано: «І піднесеться Господь один того дня». [П4927]

Зогар написав — і мудрець Абарбанель навів це у своїй книзі «Маяяней га-єшуа», מ' י', тамар 10, — дослівно: «А в сьомому залишиться шміта у спустошеному

Рама з Фано · продовження

והוא שנותיך לא יתמו. Він каже, що ці займенники включають означення провидіння, яке змінюється від явного до прихованого, а Він єдиний в обох, за сенсом «Благословенний Ти, Господи, Який освятив нас». І його порядок часів разом із ними — усі вони не мають кінця. [П4922] Вдумайся: שנותיך, «Твої роки», — жіночий рід, а לא יתמו, «не скінчаться», — чоловічий. Адже кінець вірша тлумачиться не лише стосовно того, що стоїть безпосередньо перед ним, а також стосовно початку. Отже, тривання порядку часів залежить від його приєднання до згаданих означень, які разом стоятимуть повік-віки. [П4923]

Яд Єгуда · 10 · продовження

світі, і світ буде відбудований, як раніше», тощо; дивись там. Так само всі мудреці істини написали, що Га-Шем, благословенний Він, оновить Свій світ після того, як над ним минуть сім років шміти, і той триватиме ще шість тисяч років разом з одним [тисячолітнім періодом] спустошення. Так Господь зробить сім разів, відповідно до семи шміт, які становлять сорок дев'ять тисяч років; а п'ятдесятий рік — великий ювілей, як написано в ח"ד ח',

Яд Єгуда · 10 · продовження

частина II, глава 26; дивись там. [П4928]

Автор каже, що «один — спустошений» слушно назвати порядком часів, бо це порядок зміни часу загального управління: від буття до відсутності й від відсутності до буття. Адже всяке буття — милосердя, а відсутність — суд, як сказали [мудреці], благословенна їхня пам'ять, у «Берешіт раба»: перед тим був порядок часів.

Яд Єгуда · 11

«І це», тощо. Тобто ця справа — одна з підстав заповіді лічби омера. Тора сказала: «Сім тижнів відлічи собі» — відповідно до семи шміт світу. Так само: «Відлічіть п'ятдесят днів» — відповідно до його років.

Яд Єгуда · 12

«І це протилежне тривалості, не визначеній мірою», — тій, про яку він каже, що це проміжок, який був перед відліком і мірою дня та ночі після створення небес. Тому вони сказали: міри він не має, але тривалість має. Інакше з днем Господа, який буде після того, як «небеса розвіються, мов дим, а земля зітліє, мов одяг»: він не має навіть тривалості. [П4929]

Яд Єгуда · 13

«А Ти — Він», тощо (Псалми 102). Він каже, що ці займенники, ואתה הוא, включають два означення провидіння: явне — в бутті й милосерді, і приховане — у відсутності й суді. Адже займенник אתה, «Ти», — це присутній, явний, а займенник הוא, «Він», — прихований, невидимий. Провидіння змінюється від явного до прихованого, як згадано, а Га-Шем, благословенний Він, єдиний в обох, бо «Господь — Він Бог». Тому два займенники, «Ти» й «Він», стоять разом.

Яд Єгуда · 14

«За сенсом» формули благословення «Благословенний Ти, Господи», яка є прямим зверненням, а закінчує словами «Який освятив нас» у третій особі.

Яд Єгуда · 15

«І порядок часів» — зміни провидіння, на яку натякає слово ושנותיך, «і Твої роки».

Яд Єгуда · 16

«Не мають кінця» — це й означає לא יתמו, «не скінчаться».

Яд Єгуда · 17

«Чоловічий рід», бо для жіночого роду сказали б תתמנה. [П4930]

Яд Єгуда · 18

Адже кінець вірша, де сказано לא יתמו, «не скінчаться», тлумачиться не лише стосовно того, що безпосередньо передує йому, — ושנותיך, «і Твої роки», — а також стосовно початку, ואתה הוא, «А Ти — Він». Отже, тривання порядку часів провидіння, на яке натякає ושנותיך, залежить від приєднання його до означень ואתה הוא. Про них усіх разом сказано: לא יתמו, «не скінчаться».

Йоель Моше · 1

«Ті, хто вихваляється дослідженням», тощо, — це філософи, які кажуть, що порядок часів був до створення світу. «Для всього — час і пора», тощо. Як він написав вище, у главі 19 четвертої частини: порядок часів — це шість країв Хохми, яка світить у шести краях Біни. Вони — таємниця двох тисяч років, на які Тора випередила світ, перед шістьма тисячами років, протягом яких світ існує. А ці шість тисяч років відповідають шести краям на їхньому місці. «І до ступеня» — ועד מדרג' [неясний зв'язок] — це Малхут, яку названо часом. [П4931]

Проте про дві тисячі років, на які Тора випередила світ, неможливо сказати, що в них був порядок дня та ночі, аби ми могли рахувати день, місяць і рік за ранком та вечором — день א' ב' [точний стислий ряд]. У шести краях на їхньому місці вони звуться часом, днем і ніччю через управління хасадім удень та ґвурот уночі, бо там, у шести краях на їхньому місці, це здійснюється. А перед двома тисячами [років] Тори був порядок часів: тонке існування у відсутності, що передує буттю. Воно зветься «тривалістю, визначеною мірою». [П4932]

«І написав מא вгорі» — וכתב מא למעלה [нерівний вислів], — тобто вище від шести країв на їхньому місці, у перших трьох. Управління хасадім і ґвурот перебуває в Хохмі та Біні в можливості, як тонке існування в таємниці відсутності, що передує буттю. Але перед двома тисячами років навіть «визначеним мірою» воно не називається — «не визначене мірою»; і це навіть не порядок часів.

Це й означає «час під небесами»: Малхут, яка перебуває під Тіферет, названою небесами, як вище, зветься часом. А «над небесами» — על שמים — це Хохма та Біна, проміжний порядок часів. Небеса — шість країв на їхньому місці. А «понад

Йоель Моше · 1 · продовження

небесами» — מעל שמים — це Кетер: там узагалі немає порядку часів. Те, що ми називаємо в Кетері «тривалістю, не визначеною мірою», — нечіткий вислів, як він далі пояснює, «і заборонено міркувати про нього», тощо. [П4933]

Із цього зрозумієш, щоб точні вислови автора не викликали в тебе заперечень: «спочатку», דמתחילה, — «спочатку», דמתחלה, — він каже «під небесами», тобто самі небеса, а наприкінці точно каже «понад небесами», з чого випливає, що й небеса включені. Але הב' [нерозкрите позначення] — Малхут — це час; тобто «під» — це Малхут, і небеса також: це шість країв, де є час вечора та ранку. Проте «понад небесами», тобто Кетер, הכ"ר, на відміну від Хохми та Біни, які називаються «над небесами», על שמים, — немає навіть визначеного мірою. А «понад небесами», מעל שמים, — це Хохма та Біна: там воно зветься визначеним мірою, порядком часів у тонкому існуванні, як вище. [П4934]

Усе це пояснено в «Йонат Елем», פי"ת і главі 46; у «Пелах га-ріммон», аркуш 19; у «Маарехет Елогут», аркуш 88; і в «Аводат га-кодеш», аркуш 113. [П4935]

«Зумовленим ним», тощо: про час доречно говорити лише щодо людей і небес, які ним зумовлені, або щодо світу. Натомість до Нього, так би мовити, це незастосовне. «Його дні вічні, як відомо» — у таємниці «наблизилися твої дні до смерті», як пояснено в Зогарі багато разів. Однак вони не мають подібності з «Твоїми роками»: це шість країв на їхньому місці, у Тіферет, які називаються роком, як вище. Також вони звуться порядком часів, відповідно до כו' тисяч років [нерозкрите позначення]. שנה, «рік», має значення зміни й указує на перехід від суду до милосердя у шести краях חכ"ה [контекстно: Хохми]; вони з ними неспівмірні. «А дні — це חיילות פשוט?» [непевне: «прості воїнства»]. [П4936]

«Що назвемо його порядком часів», тощо, — тобто щодо наших днів. לי"ת [нерозкрите скорочення], тощо, означає: שאלף שני ימי קרובי ס"ת — [«що тисяча років, дні קרובי', ס"ת»; неясний зв'язок] — це сорок дев'ять днів лічби, день за рік, як день Святого, благословенний Він.

Йоель Моше · 1 · продовження

[П4937]

«І це протилежне тривалості», тощо. Пояснення: проміжний порядок часів зветься тривалістю, визначеною мірою, і це називається тривалістю часу; натомість тривалість, не визначена мірою, — цілковита протилежність цьому.

«А Ти — Він», тощо. Його таємниця: ואתה, «А Ти», вказує на явні шість країв, а הוא, «Він», — на Аріх, який надзвичайно прихований; усе

Йоель Моше · 1 · продовження

перебуває в повному єднанні, мов полум'я, пов'язане з жаринкою. ושנותיך, «і Твої роки», вказує на порядок часів, і всі вони не скінчаться. «За сенсом "бер"», тощо: «Ти» — присутній і явний, а «освятив нас» — як щодо прихованого. «Кінець вірша», тощо, — це לא יתמו, «не скінчаться». «Арселік», тощо, — це שנותיך, «Твої роки». «А також стосовно початку»: ואתה הוא, «А Ти — Він», теж. [П4938]

До глави у змісті

Ем коль хай — частина I — глава 17

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Саме це», про що ми сказали в попередньому розділі щодо Його, б л а г о с л о в е н н о г о, керування судом і милосердям, про яке сказано: «І роки Твої не закінчаться», — для нас також мається на увазі у слові אמת, «істина». Воно теж натякає на це, як буде пояснено.

Яд Єгуда · 2

«За словами "Господь Бог — істина"». Як наведено в Мішні, розділ 2 трактату «Брахот»: рабі Єгуда каже — між «І сказав» та «Істинно й непохитно» не перериватися. А у Ґемарі: яка підстава рабі Єгуди? Бо написано: «І Господь Бог — істина» — וה' אלהים אמת.

Яд Єгуда · 3

«Самого цього слова досить» тощо. Адже в читанні «Шма» є 245 слів. Щоб доповнити

Рама з Фано

Саме це мається на увазі для нас у слові אמת, «істина», яке ми додаємо наприкінці читання «Шма», за словами «Господь Бог — істина» — ה' אלהים אמת. Самого цього слова досить для того, хто читає один і вміє належно спрямувати на нього намір, замість трьох слів, які додає посланець громади. Адже відомо, що літери אמת — початок, середина й кінець абетки; така й печать Святого, благословенний Він. Бо про Нього написано: «Я — перший» — угорі до Ейн-Соф; «і Я — останній» — унизу без кінцевої межі; «і крім Мене немає Бога» — посеред країв, які зовсім і жодним чином не обмежені. [П4939]

На цій основі, яка сама є міцною й правильною, у книзі «Таамей га-міцвот» Кани, яку склав рабі Авіґдор, автор «Га-пліа», написано: словами повторення мають бути אני ה' אלהיכם, «Я — Господь, Бог ваш». Для цього є також підстава у «Мідраш га-неелам» до сувою Рут. Далі ми скажемо про це

Яд Єгуда · 3 · продовження

число до 248, відповідно до членів тіла людини, посланець громади додає три слова, повторюючи: אמת ה' אלהיכם, «Господь, Бог ваш, — істина». Це з «Мідраш га-неелам» до Рут, Зогару, розділ «Ваєра», і «Тіккунім». Їх навів «Бейт Йосеф» до «Тур», «Орах хаїм», розділ 61; дивись там. Автор каже, що для окремого читача самого слова אמת з належним наміром досить так само, як трьох слів для посланця громади. [П4945]

Яд Єгуда · 4

«Адже відомо» тощо. Тобто причина, чому його досить, полягає в натяку на три речі: початок, середину й кінець. Так і в абетці: א — початок, מ — середина, ת — кінець. Про це мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Печать

Яд Єгуда · 4 · продовження

Святого, благословенний Він, — істина». Це відповідає тлумаченню в «Тіккунім»: «Я — перший, і Я — останній, і крім Мене немає Бога»: «Я — перший» угорі, «і Я — останній» унизу, «і крім Мене немає Бога» посередині. Йдеться вгорі — від Вищого Кетера, який містить три перші, до Ейн-Соф, благословенного; унизу — від Малхут без кінцевої межі; і про Тіферет з рештою сефірот між ними, які є «серединою ס' країв» [ס' — 60?]. Отже, початок, середина й кінець позначені в них через אמת; це Його, благословенного, печать. Тому той, хто промовляє це слово й спрямовує намір у בנבחי' [неясна форма], позначених натяком щодо цих трьох речей, виконав свій обов'язок. На це є також натяк у вірші «Господь Бог — істина»: дві міри, суд і милосердя, єднаються в אמת — початку, середині й кінці, як ми сказали вище про «роки Твої не закінчаться». [П4946]

Яд Єгуда · 5

«Які не обмежені»: хоча про них сказано мовою числа, вони зовсім не мають межі.

Яд Єгуда · 6

«Слова повторення», які додає посланець громади, мають бути через אני ה' אלהיכ', «Я — Господь, Бог ваш». Причина також випливає зі сказаного: ці три слова натякають на Ейн-Соф, Тіферет і Малхут. אני, «Я», натякає на Малхут, як відомо; ה' — у Тіфереті; אלהיכם, «Бог ваш», сказано про Еманатора — Ейн-Соф, благословенного, щодо еманованих від Нього, благословенного. Хоча слова אמת ה' אלהיכם, «Господь, Бог ваш, — істина», завдяки слову אמת в них також натякають на це, усе ж слід зважати на можливу помилку посланця громади, як буде пояснено.

Яд Єгуда · 7

«Для цього є також підстава» у згаданому мідраші. Хоча там прямо сказано, що повторення — ה' אלהיכם אמת, «Господь, Бог ваш, — істина», усе ж для повторення через אני ה' אלהיכם, «Я — Господь, Бог ваш», у цьому мідраші також є підстава, оскільки там справу поставлено в залежність від трьох Імен. Ось його слова: «Давні благочестивці встановили читання "Шма" відповідно до десяти заповідей і до числа членів тіла людини. Але до числа членів тіла людини бракувало трьох; установили, щоб посланець громади повторював і доповнював їх. Які саме? ה' אלהיכם אמת, "Господь,

Рама з Фано · продовження

дещо стосовно סרכין תלתא, «трьох сархін», яких називають князями Присутності, коли вони зв'язують вінці для свого Владики з вогняних жертв Ізраїлю та його молитви. [П4940]

Крім того, написано: «І Господь Бог — істина» — וה' אלהים אמת; це означає Він і Його суд, як вище, і це ж — 'אני ה, «Я — Господь». Тоді посланець громади не помилиться й не скаже «істина» тихо наприкінці читання «Шма», бо за жодного способу про це не йдеться; число слів про це свідчить. Хоча багато пізніших авторитетів не були тут точними, наші слова видаються слушнішими за їхні. Однак повторювати слово אני, «Я», не узвичаїлося. Усталений і переданий громаді порядок такий: лише посланець громади повторює ה' אלהיכם, «Господь, Бог ваш», а всі додають אמת, «істина», тільки один раз. Окремий читач — спочатку, а не наприкінці; посланець громади — наприкінці, а не спочатку. Це і є висновок Ґемари як остаточна галахічна постанова: «Не повторює і не каже "істина"». Сказано без обмеження: жодна людина не повторює і не каже «істина», адже посланець громади раніше її не сказав. Змінювати цього не слід, бо так погоджено також у Зогарі. [П4941]

Там само у «Мідраш га-неелам» також пояснено порядок для того, хто читає один: спрямувати намір на літери вав, число яких відповідає двом Іменам — היכל ידו"ד, «палац ידו"ד»; разом з אמת, яке окремий читач

Яд Єгуда · 7 · продовження

Бог ваш, — істина”. У молитві встановили три перші благословення і три останні; у читанні “Шма” — три Імені на початку: ה’ אלהינו ה’ אחד, “Господь, Бог наш, Господь — один”; три Імені наприкінці: ה’ אלהיכם אמת, “Господь, Бог ваш, — істина”», тощо. Отже, оскільки справа залежить від трьох Імен, повторення цілком доречно здійснювати також через אני ה’ אלהיכם, «Я — Господь, Бог ваш», бо слово אני, «Я», — Ім’я, як відомо й як згадано.

Яд Єгуда · 8

«Далі», у розділі 31, ми скажемо про אני ה’ אלהיכם, «Я — Господь, Бог ваш», дещо, що стосується כרבין תלתא, «трьох карвін», згаданих далі в розділах 29 і 30; дивись там. [П4947]

Яд Єгуда · 9

«Крім того», доказом того, що належить повторювати אני ה’ אלהיכם, «Я — Господь, Бог ваш», є сам вірш וה’ אלהי’ אמת, «І Господь Бог — істина», з якого виведено це додавання. Значення וה’ — «Він і כ”ד» [скорочення не розкрите], як вище в розділі 1. Це й є אני ה’, «Я — Господь», бо вав, що натякає на суд, натякає також на אני, «Я», тобто Малхут, адже суд — у Малхуті, як відомо. [П4948]

Яд Єгуда · 10

«Тоді», при цьому повторенні через אני ה’ אלהיכם, «Я — Господь, Бог ваш», забезпечено, що посланець громади не помилиться й не скаже אמת, «істина», тихо до повторення: цього йому не дозволено. За жодного способу — чи повторенням є אני ה’ אלהיכם, «Я — Господь, Бог ваш», чи ה’ אלהיכם אמת, «Господь, Бог ваш, — істина» — не йдеться про те, щоб посланець громади сказав אמת тихо. Про це свідчить число слів: він повторює три слова, щоб доповнити число; якби сказав אמת тихо, мав би повторити лише два слова. Однак коли повторення — ה’ אלהיכם אמת, «Господь, Бог ваш, — істина», можна помилково сказати אמת тихо й зарахувати його до трьох доданих слів разом з ה’ אלהיכם, «Господь, Бог ваш», які повторюють. Натомість коли повторення — אני ה’ אלהיכ’, «Я — Господь, Бог ваш», так помилитися неможливо: у такому разі повторення в усякому разі становило б чотири слова.

Яд Єгуда · 11

«Не були тут точними»: вони вважають, що повторенням обов’язково є ה’ אלהיכם אמת, «Господь, Бог ваш, — істина».

Яд Єгуда · 12

«Однак» тощо. «Бейт Йосеф» уже писав, що в Єгипті був хтось, хто діяв

Рама з Фано · продовження

сказав спочатку, маємо три Імені. Проте наш спосіб — спрямувати намір на אמת — кращий, адже вночі цих вав немає. Утім, дехто спрямовує намір на слово ואמונה, «і віра», яке містить אמן, «амен», за числом вав. І тим, і тим нехай буде прославлений Всевишній, аби тільки людина спрямовувала свою думку до Небес. [П4942]

Оскільки нам трапився закон про читання «Шма», скажемо дещо про пояснення наших учителів: «Тому, хто ретельно вимовляє її літери, охолоджують Геєну». Рав Овадія навчав: ולמדתם, «і навчайте», — нехай твоє навчання буде цілісним, תם. Про це в Ґемарі сказано: Рава відповів слідом за ним — наприклад, בכל לבבך, «усім твоїм серцем», і подібне. Нам слід з’ясувати, чого нас навчає Рава, адже це те саме. Насправді ж він звузив це, щоб до суміжних зараховували лише однакові літери, обидві з яких вимовлювані, як засвідчив рабі Йона за точними версіями Ґемари. [П4943]

Їх лише вісім пар: чотири пари ламедів, дві пари мемів, одна пара бетів і одна пара пе. Число всіх разом — шістдесят за малим численням Еноха. Такою є традиція Арі, благословенної пам’яті, з уст мого вчителя, рабі Ісраеля, нехай сяє його світильник, одного з найвидатніших його учнів, який сподобив мене багатьох істотних учень Тори. Ці речі давні: знати, чому вісім, чому шістдесят і чому мале числення, — тут не місце для цього. Усі інші

Яд Єгуда · 12 · продовження

за книгою «Га-пліа», а також у Костантіні; великі вчителі того покоління докорили йому. [П4949]

Рама з Фано · продовження

застереження, крім цих, належать до «ретельно вимовляє її літери», але не до суміжних, між якими треба залишати проміжок так, як між цими. Цього досить. [П4944]

Яд Єгуда · 13

«А всі» — як посланець громади, так і окремий читач — додають אמת, «істина», лише раз. Його тихо промовляє тільки окремий читач, який

Яд Єгуда · 13 · продовження

молиться з громадою: спочатку каже ה' אלהיכם אמת, «Господь, Бог ваш, — істина», й чекає завершення повторення посланця громади. Тоді продовжує за порядком і не повторює אמת наприкінці, після повторення посланця громади. А посланець громади промовляє אמת наприкінці разом із повторенням, і не тихо спочатку.

Яд Єгуда · 14

«Це і є висновок Ґемари». Адже постало питання: чи повторює він і каже אמת, «істина», чи не повторює і не каже אמת? Рабі Йоханан і Раба розійшлися в думках; за Рабою — не повторює. Так ми й приймаємо. [П4950]

Яд Єгуда · 15

«Жодна людина» — навіть окремий читач — не повторює. Не можна сказати, що йдеться про посланця громади, адже посланець громади ще цього не промовив, і до нього не пасувало б слово «повторює».

Яд Єгуда · 16

«Змінювати цього не слід» — цього звичаю; повторювати слід тільки ה' אלהיכם, «Господь, Бог ваш». «У Зогарі» та «Мідраш га-неелам», які навів «Бейт Йосеф», як він, благословенної пам'яті, пояснив. Він написав, що всякий, хто змінює, опиняється в невигідному становищі, тощо; дивись там.

Яд Єгуда · 17

«Там» — у «Мідраш га-неелам».

Яд Єгуда · 18

«Спрямувати намір» на п'ятнадцять вав у «Емет ве-яців», «Істинно й непохитно». Причину такого наміру там виклав «Бейт Йосеф». Він написав: п'ятнадцять вав становлять 90 відповідно до трьох Імен Гавая, кожне з яких разом зі своїми чотирма літерами становить 30; це також 90. Рема у своїх глосах написав, що п'ятнадцять вав разом із читанням, зарахованим за одну одиницю, становлять 91, за

Яд Єгуда · 18 · продовження

числом אמן, «амен», і за числом Імені в його читанні та написанні. Це ніби він сказав ה' אדני אמת, «Господь, Адонай, — істина». Авторові до вподоби останнє пояснення — щодо двох Імен: вав становлять число Імені Гавая та Аднут. Це ж і слова автора ה' היכל, «палац Господа»: Ім'я Аднут — палац для Імені Гавая. היכל, «палац», також за гематрією дорівнює Імені Аднут. Про це сказано: «І Господь — у Своєму святому палаці; мовчи перед Ним, уся земле» — וה' בהיכל קדשו ה"ס מפניו כל הארץ, як відомо зі Зогару, розділ «Пінхас», сторінка תמ"ב?, «442?». [П4951]

Також зі Зогару, «Берешіт», сторінка 105, відомо, що всі благословення й молитви стоять перед брамою цього палацу. Щоб указати на цей намір, автор написав היכל замість Аднут; це те саме. Проте щодо третього Імені — твердження, що вав указують на אמת, — автор уважає, що в цьому немає потреби: він уже прямо промовляє אמת, і для наміру йому бракує лише двох Імен. [П4952]

Яд Єгуда · 19

«Проте наш спосіб — спрямувати намір на אמת, "істина", — кращий»: щодо початку, середини й кінця, як згадано. «Адже» вночі, коли не кажуть «Емет ве-яців», «Істинно й непохитно», і цих вав немає, у всякому разі треба спрямовувати намір тільки на слово אמת.

Яд Єгуда · 20

«Дехто спрямовує намір» — у вечірній молитві.

Яд Єгуда · 21

«За числом вав» — разом із читанням, зарахованим за одну одиницю.

Яд Єгуда · 22

«Пояснення наших учителів» у розділі 2 трактату «Брахот» — вислів рабі Хами бар Ханіни: «Тому, хто ретельно вимовляє» тощо. Він пов'язав його з віршем: «Коли Шаддай розсіє в ній царів, на Цалмоні падатиме сніг» — בפרש שדי מלכי' בה תשלג בצלמון. І ще там рав Овадія

Яд Єгуда · 22 · продовження

навчав: ולמדתם, «і навчайте», — нехай твоє навчання буде цілісним, תם; тобто слід залишати проміжок між суміжними. [П4953]

Яд Єгуда · 23

«І подібне»: там наведено על לבבך, «на твоєму серці»; על לבבכם, «на вашому серці»; עשב בשדך, «траву на твоєму полі»; ואבדתם מהרה, «і ви швидко загинете»; הכנף פתיל, «краю — шнур»; אתכם מארץ, «вас із землі». [П4954]

Яд Єгуда · 24

«Лише однакові літери»: сусіднє слово починається з тієї самої літери, якою закінчується попереднє, і обидві літери вимовлювані, як згадано.

Яд Єгуда · 25

«За малим численням»: число десятків зараховується як число одиниць. Отже, вісім ламедів — 24; чотири меми — 16; дві нуни — 10; дві пе — 16. Загальна сума — шістдесят. [П4955]

Яд Єгуда · 26

«Усі інші застереження» й вимоги точності, яких людина мусить дотримуватися в читанні «Шма», — подібні до згаданих у галахічних авторитетів, крім цих суміжних, — належать до «ретельно вимовляє її літери», про що сказав рабі Хама бар Ханіна. Між ними слід залишати проміжок, як між суміжними. Рабі Хама навчає нас, що й за таку точність йому охолоджують Геєну. Дивись нижче, розділ 20. [П4956]

Йоель Моше · 1

«Я — перший угорі» тощо — це три перші; «і Я — останній унизу» — Малхут. «Мають бути» тощо: אני, «Я», — це Малхут; ה’ — шість країв, ו״ק; אלהיכם, «Бог ваш», — Біна, яка містить три перші. Звідси випливає, що не треба казати אני ה’ אלהיכם אמת, «Я — Господь, Бог ваш, — істина», а лише אני ה’ אלהיכם, «Я — Господь, Бог ваш». («Палац י״ו» — це Ім’я אד״ני, Адонай, бо ה״כל та Ім’я הו״יה разом становлять 91, за числом אין, «немає».) [П4957]

«Стосовно כרכין תלתא», «трьох кархін», тощо — це Акатріель, Метатрон, Сандалфон, як буде пояснено далі. Я чув від імені Зогару: הדס, «мирт» [неясний зв’язок], אמת ויציב, «Істинно й непохитно», — між ними не слід перериватися, бо אמת, «істина», — Яків, ויציב, «і непохитно», — Йосип; тіло й Завіт ми вважаємо за одне. [П4958]

«І обидві вимовлювані»: наприклад, בכל לבבך, «усім твоїм серцем», де ламед вимовляється. «За малим численням» тощо — це мале числення з боку Метатрона. Число чотирьох пар ламедів, тобто восьми ламедів, за малим численням — 24. Дві пари мемів, тобто чотири меми, за малим численням становлять 16. Одна пара бетів — це 4. Одна пара пе, тобто дві пе, за малим численням становлять 16. Загальна сума — шістдесят. [П4959]

«Усі інші застереження» тощо: тобто те, у чому також треба бути точним, належить до «ретельно вимовляє її літери».

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 17

Ем коль хай — частина I — глава 18

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Ось» тощо. Автор повертається до тлумачення порядку часів, про який згадував у розділі 16.

Рама з Фано

Ось цей наш Бог, нехай буде благословенне Його Ім’я, володарює над порядком часів. Усе — як глина в руці гончаря; так само все в Його руці та під Його владою. Він чинить суд над усім прихованим щодня й

Яд Єгуда · 2

«Щодня й щогодини». Адже для Га-Шема, благословенний Він, усі часи рівні, й не можна говорити про окремо визначений час стосовно вищого.

Яд Єгуда · 3

«У Ґемарі» — на початку «Рош га-Шана». «У другій частині» — глава מ"ע"ט [номер не встановлено]. [П4963]

Яд Єгуда · 4

«І не виокремив» тощо. Тобто Га-Шем, благословенний Він, призначив чотири пори для суду над світом: Рош га-Шана — над людиною, нісан — над збіжжям, Ацерет — над плодами дерева, Свято — над водами. Причина в тому, що ці пори призначені нам для занять Торою й заповідями більше за інші дні, коли ми заклопотані. Тому Господь бажає, щоб світ судили в ці пори: нехай заслуга Тори й заповідей стане нам викупленням наших душ та заступництвом перед Ним, благословенним. [П4964]

Яд Єгуда · 5

«У ці пори» також Авраам, Ісаак та Яків, які є обличчями колісниці, говоритимуть на нашу користь, щоб урятувати нас від суворого суду. Так наведено в Зогарі, «Ваєхі», сторінка 477: «Рабі Йосі сказав: коли розглядають справи, усе виявляється як ці пераки: Авраам, Ісаак, Яків, цар Давид. Ними судять світ у чотири пори; людей судять у ті дні, коли вони перебували у світі», тощо. Дивись там. [П4965]

Рама з Фано · продовження

щогодини, як пояснено у Ґемарі на підставі вірша: «Ти оглядаєш його щоранку, щомиті випробовуєш його». У другій частині трактату «Хікур Дін» ми вже пояснили: таннаї, які, здається, сперечаються про це, — один говорить про одне, а другий про інше, і вони не сперечаються. [П4960]

Він виокремив певний день з-поміж днів, щоб явити в ньому справедливість Своїх судів, — як-от «сьогодні — зачаття світу», день, призначений для суду над людиною, — а також інші способи керування, як решта пір, у які судять світ, лише для того, щоб спрямувати наші серця до страху перед Ним. Адже Він поклав світ у наше серце, тож більшу частину часу ми заклопотані. Ці пори стали для нас і наших дітей святими зібраннями, безсумнівно, для викуплення наших душ, аби відповідні їм обличчя колісниці говорили на нашу користь. Через це їх і названо «чотирма пераками»: вони — члени колісниці та її зв'язки. До того ж вони поставлені над визволенням і викупленням — справді, чотири визволителі. [П4961]

Бо в кожну з цих пір нам заповідано спочатку очистити себе й з'явитися перед учителем, подібно до заповіді з'явлення, щоб постати перед Шехіною; займатися Торою та примножувати служіння — тобто молитву й жертви цього дня; звеселяти в ці дні бідного й прибульця, кожну вдову й сироту, що є вчиненням милості. Ось три стовпи світу: так Він навчатиме нас Своїх

Яд Єгуда · 5 · продовження

Це також причина, чому ці часи названо «пераками»: за праотцями, які в них перебували у світі. Саме вони — члени й частини колісниці та її зв'язки, що поєднують її. Крім того, вони — чотири визволителі від поневолення чотирма царствами, як відомо з мідрашів. Тож слушно ці часи названо «пераками» від слів «визволення» та «викуплення».

Яд Єгуда · 6

«Бо заповідано» тощо. Ці заповіді, якими ми займаємося в такі пори, стануть викупленням наших душ.

Яд Єгуда · 7

«Очистити себе». Як сказали мудреці, благословенна їхня пам'ять: людина зобов'язана очистити себе на свято паломництва. «І з'явитися перед учителем»: також сказали, що людина зобов'язана з'явитися перед своїм учителем. Автор пояснює причину: це подібне до заповіді з'явлення. Самої ж заповіді з'явлення він не перелічив через Рош га-Шана, або навіть щодо свят паломництва — стосовно теперішнього часу. [П4966]

Яд Єгуда · 8

«Ось три стовпи світу»: Тора, служіння та

Яд Єгуда · 8 · продовження

вчинення милості, на яких тримається світ, як відомо.

Рама з Фано · продовження

шляхів, і ми ходитимемо Його стежками. [П4962]

Йоель Моше · 1

«Відповідні їм» тощо. Тобто відповідно до чотирьох облич колісниці, позначених

Йоель Моше · 1 · продовження

שנא"ן, як пояснено в Зогарі, «Ваєхі», сторінка 486. Ось його слова: «Сказав рабі, рабі Йосі: коли відходять מיני [“види” / “від мене”?], усе виявляється в цих пераках: Авраам, Ісаак, Яків і цар Давид», тощо. Кінець цитати. Це чотири ноги колісниці, як відомо. Ось що він сказав: «Вони — члени колісниці», тощо. [П4967]

«Чотири визволителі» тощо — за мідрашем: מנצ"פך сказано на позначення визволень. А פ — Йосипові: «Я неодмінно відвідав», פקד פקדתי. ובארבע אבות לנית ספר הכל של? — [непевно: «і чотирма праотцями; לנית — не розтлумачено; ספר — книга / лічба?; усе, що належить?..»] — Йосипові. Це визволення з Єгипту, яке вже

Йоель Моше · 1 · продовження

відбулося. Дивись мідраш «Ялкут», розділ «Лех леха». [П4968]

У згаданому Зогарі пояснено: на Песах — щодо збіжжя. Це п’ять видів збіжжя під владою останньої ה, Малхуті, відповідно до Давида. На Ацерет — щодо плодів дерева: стовбур дерева — це ו в Імені, відповідно до Якова. На Свято судять щодо вод — відповідно до Хеседа Авраама, Авраама. На Рош га-Шана всі, хто приходить у світ, проходять перед Ним — відповідно до Ісаака. [П4969] [П4970]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 18

Ем коль хай — частина I — глава 19

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Отже, ми», тощо. Автор повертається до написаного в розділі 15 про встановлення свят.

Яд Єгуда · 2

«Подібні до нареченої», тощо. Він уподібнює Ізраїль нареченій, свята — шлюбу, а початок місяця — шлюбній домовленості?, לשדוכין?, та згоді. [П4975]

Яд Єгуда · 3

«Доки вона не погодиться», тощо. У першій главі «Кетубот» (аркуш 8), щодо благословення «У Чиєму осідку радість», сказано,

Рама з Фано

Отже, коли ми освячуємо новий місяць і призначені часи, ми подібні до нареченої, якій запропонували вийти заміж у нісані або сівані. Доки вона не погодиться й не скаже: «Такий-то день — нісан», ми не кладемо ячменю в посудину. Коли ж вона погодилася й установила початок місяця, їй треба зачекати, щоб приготувати себе, до п’ятнадцятого числа місяця або до шостого: кожен випадок — за своїм правилом. [П4971]

Проте з освяченням дня «зачаття світу» це не так: адже новий місяць

Яд Єгуда · 3 · продовження

що початок шлюбу — «відтоді, як кладуть ячмінь у посудину»; дивись пояснення Раші. Очевидно, потрібна її згода, за тим, що сказано в сьомій главі «Нідда» (аркуш 66): якщо їй запропонували вийти заміж і вона погодилася, їй треба відлічити сім чистих днів. Так само й те, що їй дають час приготувати себе прикрасами, як навчаємо в главі «Аф аль пі», стосується часу після її згоди. Так і з Ізраїлем: коли вони погодилися й установили початок

Яд Єгуда · 3 · продовження

місяця, який упорядковує свята, нам треба зачекати, готуватися й дбати про потреби свята до п’ятнадцятого числа місяця в нісані та до шостого — у сівані. [П4976]

Яд Єгуда · 4

«Проте з освяченням Рош га-Шана це не так»: адже новий місяць ховається у святі, і Рош га-Шана припадає на сам день початку місяця. Між ними немає ані дня, ані двох для приготування. Тому тут є лише пропозиція шлюбу, який відбудеться в дні свята; а спершу її закликають до перевірки на суді Рош га-Шана та Йом Кіпуру. Вона подібна до нареченої, якій запропонували вийти заміж і яка спочатку мусить перевірити себе щодо чистих днів, як згадано.

Яд Єгуда · 5

«У любові, в якій є ревнощі». У цій перевірці немає ворожнечі, боронь Боже, бо між нареченим і нареченою є лише їхня весільна любов; цю перевірку не викликає ненависть. Але в ній є любов, у якій є ревнощі. Як сказано в «Зогарі», розділ «Мецора», сторінка 57, при вірші «Тяжкі, мов шеол, ревнощі»: «Немає ревнощів поза любов’ю, і з любові приходять

Рама з Фано · продовження

ховається у святі. Спершу її закликають до перевірки на Рош га-Шана та Йом Кіпур, у любові, в якій є ревнощі, бо «ось святим Своїм Він не довіряє». Коли ж ми вийдемо виправданими, а в наших руках будуть знаки — лулав та його чотири види, — удостоїмося суки миру: «над усією славою — весільний покров», і «вона буде чистою й зачне потомство». [П4972]

Спільне для всіх місяців року — те, що написано у респонсах Ґаонів: протягом семи днів перед появою Місяця міра милосердя веде війну із Самаелем та його воїнствами через зменшення. Козел зчиняє сварку з гладкошкірим мужем через ревнощі до тієї, що вродлива, як Місяць. Михаїл і Гавриїл борються проти обвинувачів. Наприкінці сьомого дня Гавриїл ослаблює їхню силу, а Михаїл, первосвященник, приводить Шемашаеля, великого князя, який обстоює заслуги Есава й має подобу козла. Щомісяця, на початку місяця, він приносить його на подобу жертви на жертовнику, що стоїть перед поверненням. Тоді воля умиротворюється, слава примножується й наповнюється, а сила козла гине у вогні Ґвури. Однак вона повертається й пробуджується в дні спадання — до призначеного часу, про який написано: «І буде світло Місяця як світло Сонця». [П4973]

Звідси ми навчилися щодо зустрічі лику Шехіни у благословенні Місяця: найкраще виконання заповіді — не благословляти його до сьомої ночі,

Яд Єгуда · 5 · продовження

ревнощі», тощо. Це подібне до чоловіка, який ревнує свою дружину й не довіряє їй, бо любов до неї надзвичайна для нього. Так пояснено в «Зогарі», розділ «Ваєхі», сторінка 516: «Звідси вчимося, що людині належить ревнувати свою дружину, аби поєднатися з нею повною любов’ю; бо завдяки цьому він не звертає очей до іншої жінки». [П4977]

Яд Єгуда · 6

«Коли ми вийдемо виправданими» на суді Рош га-Шана та Йом Кіпуру, і в наших руках з’являться знаки перемоги на суді — чотири види, що в лулаві, як сказано в мідрашах, — тоді ми удостоїмося весільного покрову на святі Сукот. «І наречена буде чистою й зачне потомство», як Писання каже щодо чоловіка, який ревнує свою дружину.

Яд Єгуда · 7

«Спільне», тощо. Тобто наведена нами підстава освячення нового місяця — що це початок шлюбу — годиться для тих місяців, у яких є свята, подібні до шлюбу, а не для решти початків місяця, у яких немає свята. Спільне ж для всіх початків місяця, що дає належну підставу їхньому освяченню та радості, — це написане у респонсах Ґаонів, тощо.

Яд Єгуда · 7 · продовження

Це також навів мудрець Ґаланті у своєму поясненні до сувою Плачу, при вірші «І відійшла від доньки Сіону», від імені Ґаона рабі Єхіеля Ашкеназі, благословенна його пам'ять, із деякими пропусками й додатками. Ось цей вислів; дивись там.

Рама з Фано · продовження

для прилягання; а раніше від шістнадцятого — необхідна умова. Два вислови Ґемари, які пояснюють слова рабі Йоханана «доки заповниться її ущербність», точні й не суперечать один одному. Це і є «доки вона стане духмяною», עד שתתבשם, із трактату «Софрім», як ми пояснили сам вислів та його підставу. А чому в будень і по закінченні субот — слід шукати там, у дослідженнях повторного вивчення. [П4974]

Яд Єгуда · 8

«Через зменшення», яке він спричинив Місяцеві. Так сказано там у Ґаланті.

Яд Єгуда · 9

«Тоді воля умиротворюється». У Ґаланті написано: «І постає перед Ним задоволення. Те, що славі забракло еманації, є подобою кари за зменшення Місяця; та еманація також примножується й наповнюється. Це подоба спокути жертвою козла. Це козел для спокутування того, що вгорі, відповідно до того, що внизу», тощо. [П4978]

Яд Єгуда · 9 · продовження

Яд Єгуда · 10

«Однак вона повертається й пробуджується», тощо. Вислів Ґаланті: «І знову оновлюється силою волі, доки не настане час знищення, коли здійсниться сказане пророком, мир йому: "І буде дім Якова вогнем, а дім Йосипа — полум'ям"», тощо. У всьому цьому добре пояснено підставу початку місяця та його жертв.

Яд Єгуда · 11

З поясненого нами, що початок місяця є початком і встановленням шлюбу, а сила козла повертається й пробуджується в дні спадання, ми навчилися щодо освячення Місяця: хоча обов'язок постає від часу його появи, для найкращого виконання заповіді це не має відбуватися перед шлюбом. Тому треба зачекати до сьомої ночі, не раніше, через сіван, у якому свято припадає на шостий день. А як необхідна умова, його в будь-якому разі треба освятити раніше від шістнадцятої ночі, бо потім починаються дні спадання. Саме тому в нісані та тішреї неможливо чекати до часу після свята, що припадає на п'ятнадцяте. [П4979]

Яд Єгуда · 12

«У Ґемарі», у «Санхедрін», рабі Аха бар Ханіна сказав від імені рабі Йосі, який сказав від імені рабі Йоханана: «До якого часу благословляють новий місяць? Доки заповниться її ущербність». А скільки це? Рабі Яків бар Іді сказав від імені рава Єгуди: «До сьомого». Негардайці кажуть: «До шістнадцятого». Обидві сторони тримаються думки рабі Йоханана, тощо. Раші пояснив: «Обидві сторони — як рабі Йоханан»; вони сперечаються про зміст слів рабі Йоханана, тощо; дивись там. Автор же розуміє це так: один сказав одне, а другий — інше, і вони не сперечаються. «До сьомого» стосується найкращого виконання заповіді, а «до п'ятнадцятого» — необхідної умови. [П4980]

Яд Єгуда · 12 · продовження

Яд Єгуда · 13

«Із трактату "Софрім"»: там, у главі 20, сказано: «Не благословляють Місяць доти, доки вона не стане духмяною (תתבשם)». Так читає рабі Йона наприкінці глави «Тфілат га-шахар». Там він згадує різні пояснення й пише: «Дехто пояснює תתבשם через значення весільного покрову; подібне до цього: "влаштував весілля своєму синові", עביד בוסמא לבריה». Мається на увазі час, коли вона стане немов весільний покров: трохи збільшиться й освітлюватиме довкола себе. Автор також пояснює це через весільний покров, але має на увазі час шлюбу, тобто до сьомого, — для найкращого виконання заповіді. [П4981]

У своїх респонсах, розділ 75, він ще написав: «Що означає "доки вона стане духмяною", עד שתתבשם? До сьомого, бо її ущербність сховалася, і тоді — ואז לה איהי כברת כ"ב [нерівний ряд]», тощо. І тут, і там зрозуміло, що автор тлумачить «до сьомого, не включно»; щойно почалася сьома ніч, уже є заповідь освятити її. Підстава, як згадано, в тому, що вже не треба остерігатися

Яд Єгуда · 13 · продовження

через шосте сівана; це подібне до «до п’ятнадцятого». Це не за Раші, благословенна його пам’ять, який тлумачить по-різному. За ним пішов рабі Й. Ґікатілья, наведений у «Шулхан арух», «Орах хаїм», розділ 426: на його думку, не благословляють, доки не минуло сім днів. [П4982]

Яд Єгуда · 14

«У дослідженнях повторного вивчення». Так він написав у респонсі, у згаданому розділі.

Йоель Моше · 1

«До п’ятнадцятого числа місяця», тощо. Подоба вгорі така: п’ятнадцятого нісана й тішрея є прилягання до Місяця — з більшою силою, завдяки святу посеред місяця. Тоді вона піднімається з ним аж до Кетера, і її прикраси походять від Імені ה״י, відповідно до п’ятнадцяти днів місяця. У сівані свято — шостого дня місяця; вона має світіння лише від вава в Імені, бо їй цього досить: адже вона також має світло від п’ятдесяти днів лічби. [П4983]

«Сьогодні — зачаття світу», тощо, — це Рош га-Шана. Свято ховається в ній, бо вона не має прикраси: її перевіряють як соту, так би мовити. Як соту; а [мудреці], благословенна їхня пам’ять, сказали в «Сота»: «Вона прикрашала себе, тому нехай її спотворять» — так би мовити.

«У любові, в якій є ревнощі», тощо. Наприклад, якщо він не любить свою дружину, то не ревнує її: звідки ж візьметься, що він полюбить її אח״ב? [нерозкрите скорочення]. Але ревнощі — через її попередність, קדמות שלה. [П4984] Це пояснено в «Зогарі», розділ «Емор», наприкінці сторінки 184: приношення Шавуота подібне до приношення ревнощів із ячмінного борошна. А перевірка відбувається протягом п’ятдесяти днів лічби. Дивись там написане на аркуші 186, від

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 19

Йоель Моше · 1 · продовження

слів «І піднесе з помахом», тощо. Ось його слова: «Доброчесна дружина наблизила себе як жертву до первосвященника; безперечно, סטרא היא — [“вона — сторона”; неясний зв’язок], і вона буде чистою й зачне потомство». Кінець цитати. Так і тут: після перевірки вона удостоюється покрівлі миру. Це прилягання; ще немає справжнього зіву̇ґу до Шміні Ацерет. «І буде вона взята, і зачне потомство», ונקחה ונזרעה זרע, — через справжній зіву̇ґ. [П4985]

Адже відомо: на Песах, хоча суд стосується збіжжя — останньої ге, лівого боку, — саме свято зветься правою рукою. Вона має світло від Єсоду в Тіферет, і це лише прилягання, відповідно до правого. На Сукот — ліва рука, від Ґвури в Тіферет. Але Ацерет Шавуота та Шміні Ацерет походять від виправлення в Тіферет: єднання та справжній зіву̇ґ. Це пояснено. [П4986]

«Що стоїть перед поверненням» — тобто перед ה׳, Біною, що є поверненням, першою [ге]. Тоді вища воля, яка є Кетером, умиротворюється, а слава, тобто Місяць, примножується. Дивись у Ґаланті при вірші «І відійшла від доньки Сіону вся її краса»: він навів цей респонс із докладнішим поясненням; дивись там при вірші «Радій і веселися». [П4987]

«До призначеного часу», тощо, — тобто в прийдешньому, коли світло Місяця буде як світло Сонця, без спадання. «До сьомої ночі». Пояснення: як свято — після шостого сівана та після п’ятнадцятого нісана й тішрея, так і благословення Місяця, тощо, — до п’ятнадцятого, ані менше, ані більше. «У дослідженнях повторного вивчення», тощо, — це респонси автора. [П4988]

Ем коль хай — частина I — глава 20

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«А поки що», тощо. Автор повертається до пояснення кінця Ґемари про суперечку Місяця: «Побачив, що його розум не заспокоївся». Він пояснює: хоча Святий, благословенний Він, сказав йому «Праведників називатимуть твоїм іменем», — а зміст цього, як пояснено вище, у розділі 16, такий: як Місяць зменшує себе, звертаючись до потреб світу, так праведники зменшують себе перед Ним, благословенний Він. Вони прирівняні одне до одного також за поясненим у попередньому розділі: порядок піднесення й спадання Місяця залишається залежним і невирішеним до призначеного часу. Попри все це поки що, до часу кінця, його розум не заспокоївся. [П4994]

Яд Єгуда · 2

«Бо випробування» в горнилі вигнань «тяжке» для Ізраїлю, і втіха також настане «у далекі часи».

Яд Єгуда · 3

«І він також», тощо. Тобто так само справа стоїть угорі, якщо розуміти це щодо горішнього Місяця. Під час вигнання Ізраїлю, у їхньому лихові, так би

Рама з Фано

А поки що розум Місяця не заспокоївся, бо випробування тяжке, а [втіха] — у далекі часи. І він також відповідає своєму Володареві словами у своєму серці: «Поклади мене, мов печатку, на Твоє серце». Там Йому відкрито кінець правиці, як тоді, коли він був у Нього на вихованні: «сповіщає від початку кінець». «Мов печатку на Твоє рамено» — ліве, що відштовхує від самого ранку створення світу й дотепер, про яке сказано: «Моїм членам Я не відкрив», — і навіть правиці, яка наближає. Що написано далі? «Бо міцна, як смерть, любов; тверді, як Шеол, ревнощі; її спалахи — спалахи вогню, полум'я Яг». [П4989]

Щоб довести пояснення до задуманої повноти, спочатку належить уважно розглянути у вірші повтори й заміни в усіх його частинах, не проминувши жодної; сполучення деяких із них з одного й другого боку та їхній зв'язок із усім цим тлумаченням, яке ми пояснюємо.

Тепер нехай почує мудрий: тут бездоганна подруга, медом солодких і приємних слів, знайшла дім Шеолу, приготовлений для смерті від учора, щоб він розширювався за בדוגמטריא нечестивців [імовірно: за їхнім числом або мірою], за змістом «немає нічого нового». «Також і він для царя приготовлений», адже Він усе створив задля Своєї слави. І в

Яд Єгуда · 3 · продовження

мовити, йому теж лихо; він також у вигнанні, а Святий, благословенний Він, підноситься вище й вище, і зівуґ розділяється, як сказано в «Зогарі», «Ваїкра». Тому він сказав: «Поклади мене, мов печатку, на Твоє серце, мов печатку на Твоє рамено»; це буде пояснено далі.

Яд Єгуда · 4

«Де Йому відкрито кінець правиці». Відомо, що голова — назва Кетера, а серце — Хохми, відповідно до її тридцяти двох шляхів. Про це [мудреці], благословенна їхня пам'ять, сказали в розділі «Хелек», при словах «Бо день помсти в Моєму серці»: «Моєму серцю Я відкрив, а Моїм членам не відкрив». Мається на увазі: кінець чудес відкрився лише в перших трьох, які є цілковитим милосердям і ще приховані. Це й означає «Моєму серцю Я відкрив» — Хохмі, початкові відкриття. Але не в семи днях побудови, які цілком відкриті: це «а Моїм членам не відкрив», бо, як відомо, вони називаються назвами членів.

Яд Єгуда · 5

«Коли була в Нього на вихованні». Адже Тіферет і Малхут

Яд Єгуда · 5 · продовження

спочатку, перебуваючи в Хохмі та Біні, були двома парцуфами в аспекті братерства. Потім, коли вони вийшли з утроби Біни, прийшов Хесед і розділив їх; вони стали в аспекті чоловічого й жіночого та зійшли на своє місце, як пояснено вище, у розділі 5. Тому Малхут Небес каже: «О, якби я знала й знайшла його — день спасіння й час Господнього благовоління! Адже я висловлю загадки віддавна: “У серці мудрого спочине мудрість” — початок відкриття; там була й я, але таємниця не була прихована від мене. Тим паче коли я була вище від неї, у верхньому Кетері, який є головою та мозком над серцем. Там у Нього, благословенний Він, велике викуплення й милосердя, і там є час благовоління. Тому поклади мене, мов печатку — верхній Кетер, — яка над Твоїм серцем». [П4995]

Яд Єгуда · 6

«Сповіщає від початку» — це верхній Кетер і Хохма.

Яд Єгуда · 7

«Мов печатку на Твоє рамено» — ліве, що відштовхує, тощо. Також відомо: спочатку Святий, благословенний Він, хотів створити світ мірою суду, але випередив це й долучив до неї міру милосердя.

Рама з Фано · продовження

майбутньому додасть увесь його простір — «усе промовляє: “Слава!”» — до Свого палацу в Еденському саду, завдяки заслузі того, хто робить проміжок між злитими [літерами] читання Шма, яких шістдесят, як вище. Це зміст слів [мудреців], благословенна їхня пам’ять: «Еден — одна шістдесята Геєни». Адже кожний проміжок серед усього Ізраїлю додає світові один Еден, і так ми обертаємо прокляття на благословення. Якщо так із Геєною, то тим паче — з усім створеним. [П4990]

І вона також сказала: ревнощі — дух чистоти, певна річ, — є гніздом для любові, а вогонь жарини — оселею полум’я. Бо міцне те, що займає місце, — і хто його підніме? А тверде місце не захитається повік. [П4991]

А Він, Скеля, чиє діяння досконале, зробив серце оселею для печатки, і в Нього велике викуплення: за подобою тонкою понад тонке, як мозок над ним угорі. Це зміст «на Твоє серце». Подібно й «На їхньому серці напишу її»; ми пояснили це в трактаті «Хікур Дін». А в рамені Господа — що це? אלהים, «Бог», у діянні початку — печатка створення, а відповідна подоба — у Його правиці, вище від нього. Про неї написано: «Високо підніс він руки свої»; і в ній «світ милістю буде збудований», за змістом «на Твоє рамено». [П4992]

Отже, вона благає повернення до днів своєї молодості — про визволення й викуплення, — щоб добрим був кінець справи, як було на початку

Яд Єгуда · 7 · продовження

Мається на увазі два рамена, Ґдула й Ґвура. У Його, благословенний Він, волі постало створити світ Своїм лівим раменом, яке відштовхує всякий корінь, що родить отруту й полин. На це вказує Ім’я אלהים, згадане в діянні початку. Він випередив це, долучивши до нього милосердя у Своїй правиці, що звершує силу Хеседу й наближає кожного, хто приходить сховатися в її затінку.

Через те, що в Хеседі Малхут і Тіферет стали в аспекті чоловічого й жіночого, після слів «Поклади мене, мов печатку, на Твоє серце», як я була в аспекті двох парцуфів до створення світу, вона сказала ще: «О, якби Ти поставив мене, мов голову мужа, в аспекті зівуґу після створення світу!» Це й означає «мов печатку» — Хесед, що над Твоїм лівим раменом. Невдовзі буде пояснено ще. [П4996]

Яд Єгуда · 8

«І навіть правиці, яка наближає». Щодо добрих діянь нам потрібно навчитися, що заслуга Ізраїлю допоможе наблизити визволення, — через висновок від легшого до тяжчого, від Геєни. Тому вона закінчує: «Бо міцна, як смерть, любов», тощо.

Яд Єгуда · 9

«Повтор вислову»: спочатку сказано «Бо міцна, як смерть, любов», а потім знову — «Тверді, як Шеол, ревнощі».

Яд Єгуда · 10

«І заміна» вислову זמני [неясне слово] від початку до кінця. [П4997]

Яд Єгуда · 11

«І сполучення деяких із них»: у кожному вислові

Рама з Фано · продовження

задуму, на початку знання. Тоді попереду йшли співці — верхні небеса та їхні породження; за ними музиканти — верхня земля та її породження; серед дівчат, що грають на бубнах, — це душі праведників, про яких написано «Нехай буде світло». Коли скидаються шкіряні одежі, — це його вмістилище, про яке написано «І стало світло». Щодо цього було укладено завіт: не підганяти кінцевого строку. [П4993]

Яд Єгуда · 11 · продовження

любов — поряд зі смертю, а ревнощі — поряд із Шеолом.

Яд Єгуда · 12

«І їхній зв'язок»: ще буде зрозумілий зв'язок цих слів із цілим тлумаченням גו"ש [нерозкрите скорочення] «Поклади мене, мов печатку», тощо. [П4998]

Яд Єгуда · 13

«Тепер нехай почує мудрий» правильне пояснення вірша.

Яд Єгуда · 14

«Бо тут», коли Його, благословенний Він, подруга, Його бездоганна, сказала «Бо міцна, як смерть», тощо, справа така: вона знаходить, що Тофет приготовлено від учора для смерті, за природою кожного місця й того, що займає місце. Місце — те, що утримує, а те, що займає місце, — річ, яку утримують. Так і Геєна є місцем для смерті, а смерть — тим, що займає місце в Геєні й потребує місця. Адже Геєна дедалі розширюється כדוגמטריא нечестивців [імовірно: за їхнім числом або мірою], щоб бути місцем, яке вмістить усіх, хто до неї входить, — мало їх чи багато. [П4999]

Яд Єгуда · 15

«За змістом "немає нічого нового під сонцем"». Звідси [мудреці], благословенна їхня пам'ять, виводять: те, що Мойсей, наш учитель, мир йому, сказав «Якщо створіння створить Господь», стосується не створення Геєни, а наближення її входу. Раші, благословенна його пам'ять, написав у розділі «Ейн бейн га-мудар»: саме наближення не входить у «немає нічого нового». Авторові ж видається, що це «наблизити вхід» — лише відповідь у міркуванні, з якої ми не виводимо правила. Адже все входить у «немає нічого нового»; а сказане Мойсеєм про наближення входу пояснюється тим, що Геєну від початку створено з таким задумом: вона дедалі розширюватиметься відповідно до числа

Яд Єгуда · 15 · продовження

нечестивців. [П5000]

Яд Єгуда · 16

«Також і він», тощо. Тобто подруга знайшла ще й те, що найнижчий Шеол приготовлено для Святого, благословенний Він, аби в майбутньому влаштувати там хоровод для праведників і освятити його простір святістю Еденського саду, як пояснено в трактаті «Хікур Дін», частина V, глава 5; дивись там.

Яд Єгуда · 17

«Завдяки заслузі того, хто робить», тощо. Тобто про це [мудреці], благословенна їхня пам'ять, сказали щодо читання Шма: тому, хто ретельно вимовляє її літери, охолоджують Геєну. Мається на увазі, що для нього обертають Геєну на Еден. Оскільки злитих літер шістдесят, як вище, у розділі 17, а Еден — одна шістдесята Геєни, виходить, що той, хто робить проміжок між шістдесятьма злитими [літерами], обертає всю Геєну на шістдесят Еденів і розширює Еденський сад на їхню святість. [П5001]

Яд Єгуда · 18

«Тим паче — з усім створеним»: щоб воно очистилося так само, як Ізраїль.

Яд Єгуда · 19

«І вона», подруга, «сказала» ще: «дух ревнощів», тощо. Тобто так само справа стоїть із любов'ю й ревнощами та вогнем і полум'ям, які вона згадала. Як Шеол є місцем для смерті, так чоловічі ревнощі — гніздо любові, а любов — те, що займає місце в ревнощах. Так само вогонь жарини є місцем і житлом полум'я: вогонь

Яд Єгуда · 19 · продовження

жарини — місце, а полум'я — те, що займає місце.

Про те, що займає місце й потребує місця, де спочине, слушно сказати «міцність»: ніхто не підніме й не усуне його, крім місця, що приймає його як гостя. А про місце слушно сказати «тверде», що вказує на його тривкість: міцний кілок, який не захитається.

За цими словами зміст вірша буде таким: «Поклади мене, мов печатку, на Твоє серце», як я була в аспекті двох парцуфів, щоб знати, коли кінець чудес; «мов печатку на Твоє рамено» — в аспекті зіву́ґу після створення світу, щоб відштовхувати нечестивців лівицею й наближати праведників правицею. Бо видіння ще має призначений час; і також правильно, з Божої постанови, цим прискорити визволення.

Ось доказ: як смерть є міцним тим, що займає місце, так міцна Його, благословенний Він, любов до Ізраїлю. Вона — міцне те, що займає місце й потребує місця. Так само тверді ревнощі, місце любові, як Шеол — тверде місце для смерті. Спалахи любові — спалахи вогню, пов'язаного з полум'ям Яг, яке є великими ревнощами; зрозумій це.

Звідси сам собою випливає висновок: якщо виявиться, що Шеол — місце полум'я, яке палить нечестивців, — аж до того полишить те, що займає місце, що не виведе його на простір, як звичайно, а визволить його, бо бажає духу чистоти й природи його протилежності, завдяки заслузі Ізраїлю, — то тим паче שע"י, «що через…» [стислий зв'язок], ревнощі триматимуться свого шляху в тому, що займає в них місце, щоб запалювати спалахи любові й розпалювати її серце. Адже намір обох — до єдиного знання, духу знання й страху Господнього. Що довше триватимуть ревнощі, то, тим паче, примножуватиметься між ними явна й прихована любов, щоб наблизити визволення — незабаром, у наші дні, амінь. [П5002]

Яд Єгуда · 20

«А ось», тощо. Це завершення пояснення «Поклади мене, мов печатку», тощо. Мається на увазі: слова «на Твоє серце» стосуються

Яд Єгуда · 20 · продовження

верхнього Кетера, який над Хохмою. [прогалина у джерелі] [П5003]

Яд Єгуда · 21

«За подобою тонкою понад тонке» — при діянні кадіння в День спокути: тут натяк на верхній Кетер. Це за тим, що сказали природознавці й лікарі: життєвий запах підноситься в людині від серця до мозку, і там стає тоншим та ближчим до ступеня духу душі. Це й є «З моєї плоті побачу Бога». [П5004]

Яд Єгуда · 22

«У трактаті "Хікур Дін"», частина II, כט"ז [непевна адреса]; дивись там. [П5005]

Яд Єгуда · 23

«І відповідна подоба»: як ми сказали щодо Кетера й Хохми, так само тут щодо Ґдули й Ґвури. «Правиця Господа велична силою», угорі, щоб бути над раменом Його міці; וה' יכו [нерівний вислів]. Про нього написано «Бо високо підніс він руки свої» (Авакум 3). Це й означає «мов печатку на Твоє рамено». [П5006]

Яд Єгуда · 24

«Отже, вона благає», тощо. Тобто загальний намір її слів «Поклади мене, мов печатку», тощо, такий: після того, як Га-Шем, благословенний Він, сказав їй «Праведників називатимуть твоїм іменем», вона благає про визволення завдяки заслузі праведників. Через це й вона повернеться до свого первісного стану: «І буде світло Місяця, як світло Сонця».

Яд Єгуда · 25

«Як було на початку задуму» — у серці Хохми, бо там відкрито кінець днів, як згадано. Це було також тоді, коли Бог сказав «Зробімо людину»: про це [мудреці], благословенна їхня пам'ять, сказали «радився зі Своїм серцем». Тоді були передбачені також діяння праведників, які є причиною визволення. Адже під час цієї ради з Царем були верхні небеса — Тіферет — та її породження, ангели, які отримують від неї; і верхня земля — Малхут — та її породження, її ангели. Про це сказали: «Радився з діянням небес і землі», «радився зі службовими ангелами». [П5007]

Яд Єгуда · 26

«І з душами праведників», як сказано: «Радився з душами праведників».

Яд Єгуда · 27

«Про яких написано “Нехай буде світло”». Адже відомо, що Святий, благословенний Він, приховав те світло для праведників. У «Зогарі», «Берешіт», сторінка 102, сказано: щодо того світла промовлено «Зробімо людину за Нашим образом».

Яд Єгуда · 28

«Коли скидаються шкіряні одежі». Як сказано в «Зогарі», «Пекудей», сторінка 418:

«Прийди й побач: душа не підноситься, щоб постати перед Святим Царем, доки не удостоїться вбратися у вишню одежу, аби постати там. Так само вона не сходить униз, доки не вбереться в одежу цього світу», тощо. «Ми вже встановили: душа підноситься лише в одежі, що світиться. Прийди й побач: перший Адам, перебуваючи в Еденському саду, був убраний в одежу, подібну до вишньої, — одежу вишнього світла. Коли його вигнали з Еденського саду й він потребував барв цього світу, що написано? “І зробив Господь Бог Адамові та його дружині шкіряні одежі й одягнув їх”. Спочатку написано “світлові одежі” — світло, що було від початку й яким користувався Еденський сад, бо в цьому Еденському саду служить вишнє сяйне світло. Тому, коли перший Адам увійшов до саду, Святий, благословенний Він, одягнув його в одежу того світла та ввів туди; якби спочатку він не вбрався в те світло, то не ввійшов би туди. [П5008]

Коли його звідти вигнали, він потребував іншої одежі, і тоді: “І зробив Господь Бог Адамові та його дружині шкіряні одежі”», тощо. «Це вже пояснено: добрі діяння людини в цьому світі роблять із потоків і світел вишнього сяйва одежу, аби в ній приготуватися до того світу й постати перед Святим, благословенний Він. В убранні, яке вона надягає, вона насолоджується й бачить у дзеркалі, яке світить, як сказано: “Споглядати приємність Господа й відвідувати Його храм”», тощо; дивись там. [П5009]

Це й слова автора: праведники спочатку вбрані в шкіряні одежі — одежу цього світу. Коли вони приходять споглядати приємність Господа, то скидають їх та вдягають службові шати, щоб служити у святині: праведники притягнули їх

Яд Єгуда · 28 · продовження

своїми добрими діяннями з вишнього світла — першого світла, прихованого для них задля цього.

Яд Єгуда · 29

«Про яке написано “І стало світло”». Оскільки не написано «І стало так», наші давні [мудреці] навчали, що було два світла. Перше приховано; це світло того світу. Друге служить у цьому світі — це згадана шкіряна одежа.

Яд Єгуда · 30

«Щодо цього» — щодо згаданого виправлення та причини.

Йоель Моше · 1

«А поки що», тощо. Тобто, хоча Він обіцяв їй, що праведників називатимуть її іменем і в майбутньому все буде виправлено, її розум усе ж не заспокоївся. Бо випробування — очищення вигнанням — тяжке, а також віддалене в часі, до визволення.

«Де Йому відкрито», тощо. Тобто в серці відкрито кінець правиці, за словами [мудреців], благословенна їхня пам’ять: «Моєму серцю Я відкрив, а Моїм членам не відкрив», — бо кінець там відкритий. «Коли був у Нього на вихованні» — це в таємниці точки позаду Нього, між Його грудьми, точно навпроти Його серця, як вище, у п’ятому розділі. Це таємниця «аж поки навпроти його серця стане видно ісар», איסר. Тоді Він «сповіщав від початку кінець» — кінцевий строк. Моя молитва — повернути до давніх днів, коли вона знала таємницю визволення до несіри, у таємниці двох парцуфів. Дивись «Зогар», «Мецора», сторінка 96: там цей вірш пояснено в такий спосіб. [П5010]

«Мов печатку на Твоє рамено» — це від дня створення світу, коли осяяння її мохін походить із таємниці тфілін руки, що були на лівій руці; звідти вона має осяяння. ומה, «і що…» [нерівний зв’язок], — у неї є сила в таємниці «лівиця відштовхує», аби скоряти кліпот. Про це сказано: «Моїм членам не відкрив», навіть щодо правої руки. Тому правиця наближає: Ізмаїл учинив покаяння. «Вона ’כהי на Твоє рамено» [неясна форма] — саме «над»: це правиця, що переважає лівицю. Попри це вона не має жодного відкриття кінцевого строку. [П5011]

Йоель Моше · 1 · продовження

Причина в тому, що з правого боку, який є Авраамом, вийшов Ізмаїл, а з лівого, який є Ісааком, — Ісав. Вони — кліпот, «кінець днів», קץ ימים, із мем, що на сітра ахра. Це статуя, яку поставив Навуходоносор; і в цьому — іскри святості всередині нечистоти тієї постаті. У вавилонському вигнанні ми відокремлювали іскри, які впали в голову статуї; так само в решті вигнань відокремлювали решту іскор, аж поки ноги досягнуть ніг. Тоді «Його ноги стануть на Оливній горі», як сказано в «Зогарі», «Пекудей», сторінка 464, та в «Сефер га-каванот». [П5012]

Кінець було відкрито лише Якову, з чийого боку там немає кліпи: у внутрішності тіла, у Тіферет, відкрито кінець правиці. Тому Яків хотів відкрити своїм синам кінець правиці, але дух святості відійшов від нього. Він сказав: «Може, є вада?» тощо, аж до «Як у твоєму серці немає іншого, крім Одного». Саме «у твоєму серці» — за висловом «Моєму серцю Я відкрив». Перешкода для нього полягала в тому, що Яків охоплює все тіло, а не лише внутрішність, яка є серцем. Тому дух святості від нього відійшов: адже Мойсей — усередині, а Яків — назовні, як вище.

«Належить уважно розглянути повтор», тощо: маються на увазі «міцна» й «тверді». А заміна — чому біля смерті сказано «міцна», а при Шеолі — «тверді». «І сполучення деяких із них» — це «Міцна, як смерть, любов» і «Тверді в Шеолі ревнощі», קשה בשאול קנאה. [П5013]

«Бо тут бездоганна подруга», тощо — за висловом «Подруго Моя, бездоганна Моя». Загальний простий зміст такий: «міцна, як смерть, любов» називаються тими, що займають місце; «тверді, як Шеол, ревнощі» — місце для «міцної». Тобто місце для «міцної» є твердим; оскільки воно тверде, вона מוכ' [нерозкрита форма]: «міцна» — та, що займає місце, а «тверде» — її місце. Так само смерть — те, що займає місце, а Шеол — її місце. Ревнощі є місцем і силою любові, яка займає місце; адже через ревнощі щодо сота наприкінці приходять до любові, хоч це й тяжко, як вище сказано, що випробування тяжке для неї. Подібно й полум'я

Йоель Моше · 1 · продовження

займає місце, а його місце — жарина; полум'я пов'язане з жаринкою. [П5014]

«Також і він для царя приготовлений», тощо. Тобто й ця Геєна стане Еденським садом завдяки заслузі тих, хто робить проміжок між злитими [літерами]. «І хто його підніме?» — бо випробування тяжке для неї: ревнощі в майбутньому стануть любов'ю, а Шеол залишиться без смерті; і тяжко їй, щоб вона втрималася. Смерть же міцна через те, що в майбутньому скасується. Так само полум'я зникає, а жарина залишається. [П5015]

«Як мозок над ним угорі». Тобто в осянні Кетера над внутрішністю Тіферет — там таємниця визволення.

«Повернути до днів своєї молодості», тощо. Тобто під час вигнання вона не має навіть прикраси «на Твоєму рамені», яка вказує на переважання хасадім правиці над лівицею, як при створенні світу: у тридцяти двох אלהים приховані הויו"ת, і вони переважають їх, як вище, у трактаті «Хікур Дін», глава 10 четвертої частини. Тут його намір — пояснити мідраш «зі Своїм серцем радився», наведений вище, в інший спосіб, за цією таємницею: «зі Своїм серцем радився», бо там таємниця визволення. [П5016]

«І з діянням небес та землі радився» — натяк на те, що там були верхні небеса, тобто Тіферет, а її породження — ангели. Це й означає «зі службовими ангелами радився»; вони — ангели чоловічого роду. «За ними музиканти» — земля, тобто Малхут, яка перебуває в повному Єсоді, а її породження — ангели жіночого роду. «Серед дівчат» — це душі праведників; із ними Він також радився. «Нехай буде світло» — у поєднанні, в цілковитому Хеседі. «Коли скидаються шкіряні одежі», כתנות עור із аїн, — на них натякає слово ויה"י אור, «і стало світло», — лівиця, як пояснено в «Зогарі», «Берешіт». [П5017]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 20

Ем коль хай — частина I — глава 21

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8

Йоель Моше: 1

Редакторський варіант: 1

Яд Єгуда · 1

«І щоб» тощо. Після того як у попередньому розділі автор пояснив вислів Ґемари «Побачив, що його думка не заспокоїлася» — у відкритому значенні про сам місяць, а в прихованому про Шехіну, — тут він іще підсумовує: думка місяця не заспокоїлася заради Шехіни, тобто горішньої слави, щоб вона не замовкала у своїй молитві? — מתפלתו? — як згадано в попередньому розділі. [П5021]

Яд Єгуда · 2

«Аж доки не дав» тощо. Він пояснює завершення вислову, де Святий, благословенний Він, сказав: «Принесіть спокутування», тощо.

Яд Єгуда · 3

«Тимчасового» — до призначеного часу, коли буде світло місяця, як вище в розділі 19.

Яд Єгуда · 4

«Учитель уже відчув» — учитель Альфасі — трудність цього вислову, якщо тлумачити його за простим значенням. Про це також говорили коментатори, особливо наш учитель рабі

Рама з Фано

І щоб горішня слава співала й не мовчала, так само й місяць — нехай не мовчить; у своїй хвалі не німій і не втихай. Аж доки Святий, благословенний Він, не дав йому тимчасового виправлення, яке охоплює всі потреби світу, сказавши: «Принесіть спокутування за Мене, бо Я применшив місяць». [П5018]

Учитель уже відчув на початку трактату «Швуот» трудність цього вислову в його простому значенні й усунув цю трудність двома істинними тлумаченнями. Вони відповідають одне одному й по суті потребують одне одного: розуміння цього розгляду не буде повним, якщо їх не поєднати. За першим тлумаченням עלי, «за Мене», пояснюється як לפני, «переді Мною». Пізніші авторитети зрозуміли в нього тільки це. Однак цього недостатньо, якщо водночас не пояснити עלי також за підставою вчителя, як сказано: через поруку, якою Я поручився перед місяцем, що ви будете праведниками, установлюватимете початки місяців за його появою та постійно вестимете за ним відлік шміт і ювілеїв для святості обраної землі, яка є його подобою. [П5019]

Яд Єгуда · 4 · продовження

Шмуель Яфе у своєму поясненні до «Мідраш раба», «Берешіт», розділ 6. Він написав: «Усі наші переслідувачі нас наздогнали: як приписати це Га-Шемові, благословенний Він, коли всі Його шляхи — суд, без жодної несправедливості, — що Він потребує спокутування? До того ж, якщо так, Га-Шем, благословенний Він, — Той, за Кого здійснюють спокутування. Як же Він Сам спокутує за Себе? І ще трудність: якщо в Його владі виправити це, знову збільшивши місяць, чому Він залишає його применшеним?» Дивись там. [П5022]

Учитель Альфасі відчув усі ці труднощі й для виправлення справи пояснив її. Ось його слова: «Його думка не заспокоїлася. Святий, благословенний Він, сказав йому: “Ось Я чиню тобі честь, яка заспокоює твою думку, за те, що Я тебе применшив”. Що саме? Щоб Ізраїль на кожен початок місяця

Яд Єгуда · 4 · продовження

приносив переді Мною жертву для спокутування своїх провин. Тому Святий, благословенний Він, сказав: “Принесіть переді Мною жертву на початок місяця, щоб спокутувати за вас, аби ви довершили спокутування за Мене”. Це і є честь, про яку Я сказав, що виявлю її місяцеві через те, що применшив його. Це й

Рама з Фано · продовження

Вона зменшується й стискається, коли не всі її мешканці перебувають на ній, — як та газель, чия шкіра не вміщує її плоті. Адже газель, поки вона ще жива, розтягує свою шкіру בעים [неясне слово] свого подиху. Міра розширення, яке очікує обрану землю й приготоване їй, прямо висловлена у Писанні: «Вона — окраса для всіх земель», צבי היא לכל הארצות. А коли ця жива істота підлягає зняттю шкіри, та вже не може вмістити її плоті, бо замала. [П5020]

Яд Єгуда · 4 · продовження

означає “Принесіть спокутування за Мене, бо Я його применшив”», тощо.

Очевидно, що Риф пояснює עלי, «за Мене», як לפני, «переді Мною». А на думку автора щодо пояснення Рифа, той, благословенної пам’яті, пояснює עלי ще й у простому значенні. Тому він завершує: «Аби ви довершили

Яд Єгуда · 4 · продовження

спокутування за Мене». Завдяки обом цим поясненням разом здійснюється задум слів «Принесіть спокутування за Мене»: принесіть на початок місяця переді Мною спокутування за ваші провини. Цим ви зробите ваші вчинки праведними й будете праведниками, як Я обіцяв місяцеві, що праведники називатимуться за його ім’ям і встановлюватимуть початок місяця за його появою. Саме тому Риф завершує: «Аби ви довершили спокутування за Мене». Тобто щоб своїм спокутуванням ви виконали за Мене обіцянку, яку Я дав місяцеві. [П5023]

Яд Єгуда · 5

«Воно» — те єдине тлумачення, яке зрозуміли пізніші авторитети. Вони гадали, що у словах Рифа немає нічого іншого, крім пояснення עלי, «за Мене», як לפני, «переді Мною». Але це неправда, бо самого пояснення «переді Мною» недостатньо. Хоча ми й скажемо, що Га-Шем, благословенний Він, заповів це спокутування на початок місяця, щоб воно було честю й окрасою місяцеві, усе ж лишається трудність: який зв’язок між спокутуванням і справою місяця?

Проте коли до цього додати також поруку, якою Га-Шем, благословенний Він, поручився перед місяцем, що праведники називатимуться за його ім’ям, — як позначено в עלי за його простим значенням, — тоді слушно сказано: спокутування, якого Ізраїль потребує за свої провини, нехай приносить на початок місяця,

Яд Єгуда · 5 · продовження

щоб стала явною слава місяця: «Я влаштував для нього — שערכתי לה — щоб ви були праведниками й установлювали початки місяців за його появою», як пояснено вище в розділі 15. [П5024]

Яд Єгуда · 6

«Як та газель» тощо. Як наведено у Ґемарі, розділ «Га-ніззакін», щодо шестисот тисяч міст, які були в царя Янная. Улла сказав: «Я сам бачив те місце; воно не вміститься навіть шестисот тисяч очеретин». Один мін сказав рабі Ханіні: «Ви брешете!» Той відповів йому: «Про неї написано “земля цві”. Як шкіра цієї газелі не вміщує її плоті, так земля Ізраїлю: коли на ній мешкають, вона розширюється; коли не мешкають — стискається». Раші пояснив «шкіра не вміщує»: коли її знято, вона зіщулюється, і не можна знову вкрити нею тіло. [П5025]

Яд Єгуда · 7

«Сказано: “Вона — окраса для всіх земель”» — צבי היא לכל הארצות (Єзекіїль, 20). Це натякає, що всі землі в майбутньому освятяться святістю землі Ізраїлю. [П5026]

Яд Єгуда · 8

«А коли ця жива істота» тощо. Тобто це порівняння не означає, що в час вигнання, коли нашу шкіру знято з нашої плоті, ми уподібнилися мертвій газелі й стали немов мертві, як убиті, що лежать у могилі, — адже нечестивці за життя називаються мертвими, як буде пояснено в наступному розділі. Насправді це не так: і сьогодні «великий Господь і вельми

Яд Єгуда · 8 · продовження

прославлений», Той, Хто тримає нашу душу серед живих, — як колись, так і нині. І щодо нашої шкіри, землі Ізраїлю: так чи інакше вона називається землею життя, і її святість не зрушила з місця. [П5027]

Якщо наші провини спричинили зняття шкіри, це лише як у повної сил газелі, з якої знято шкіру, коли вона ще жива. Саме цим ми їй уподібнилися: тоді шкіра перестає вміщувати її плоть, бо замала. Так само і з нашою шкірою: «Немов піч, розпалилися», як сказав автор плачу. Можливо, саме це він мав на увазі. [П5028]

Йоель Моше · 1

«Для святості землі» тощо. Видається, що це пов'язане з попереднім: тепер він пояснює, що місяць подібний до землі Ізраїлю, адже Малхут називається землею Ізраїлю, як відомо. Вона поки що зменшується в час вигнання; тому зветься землею цві — «як ця газель» тощо, як нижче, — подібно до місяця. Саме тому заспокоєння поставлено в залежність від

Йоель Моше · 1 · продовження

відліку днів і років для шміт і ювілеїв, які залежать від землі Ізраїлю, а не від землі поза нею: земля Ізраїлю — подоба місяця, що зменшується, як вище. [П5029]

Аж доки світло місяця не буде як світло сонця. Тоді й земля буде просторою перед ними — саме «перед ними». Тому люди Шехема й сказали: «І ось земля — простора перед ними» — саме «перед ними». Адже вони — немов мешканці могил, не народи, які називаються мертвими за життя, як буде пояснено. [П5030]

Редакторський варіант · 1

Друк תנ"ח (1698): «Так само й місяць — нехай не мовчить», אף הירח כן אל דמי לה; друк תרי"ח (1858): «Так само й місяць, що не / і не? мовчить», אף הירח כן דלא/ולא? דמי לה. Прочитання видання 1858 року непевне; текст видання 1698 року збережено в основному тексті, нового рішення тут немає. [П5031]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 21

Ем коль хай — частина I — глава 22

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Ми знаємо» тощо. Це продовжує кінець попереднього розділу; тут і в наступному розділі автор навів тлумачення на його тему.

Яд Єгуда · 2

«Як кажуть тлумачі». Серед них Раші, благословенна його пам'ять, написав: «"І не вміщала" — скорочений вислів: і не вміщало їх пасовище землі. Тому написано ולא נשא у

Рама з Фано

Ми знаємо, що плоть мертвого не розтягує шкіри, а нечестиві ще за життя звуться мертвими. Тому, коли Аврам був разом із Лотом, написано: «І не вміщала їх земля», ולא נשא אותם הארץ. Це не скорочений вірш, як кажуть тлумачі: אותם означає їхній אות, «знак», подібно до «знака істини» та знака червоної нитки, які мудреці витлумачили у словах Рахав. [П5032]

Так само й «вони задумали проти нього», ויתנכלו אותו. Зворотна дієслівна форма гітпаель не буде виправдана за

Яд Єгуда · 2 · продовження

чоловічому роді». Кінець цитати. Тобто ארץ, «земля», жіночого роду, тож слід було б сказати ולא נשאה. Але оскільки це скорочений вислів, сказано ולא נשא, і воно стосується слова מרעה, «пасовище», якого не написано. А за думкою автора ולא נשא אותם означає: їхній знак не підтримував землю, як він завершує у наступному розділі. [П5036]

Яд Єгуда · 3

«Які мудреці витлумачили» в Зогарі, «Ваєхі», сторінка 506: «“Знак істини” — це літера ו, бо в ній перебуває життя. Так ми навчилися: вона просила знака Мойсея. А вони сказали, що дали їй шнур червоної нитки. “Сказав їм”, א”ל [зв’язок не встановлено]: вони сказали — Мойсей уже відійшов зі світу, адже сонце зібралося, і настав час місяцеві правити. Знака ми не маємо, щоб дати тобі. Ось це — шнур червоної нитки, як сказано: “Немов червона нитка — твої уста”», тощо. Дивись там. Так само й тут, щодо Лота, він пояснить אות, «знак», על [зв’язок неясний] та їхній горішній прапор. [П5037]

Яд Єгуда · 4

«Буде виправдана зворотна форма», адже слід було б сказати וינכלו. Проте все так, як ми пояснили: і тут אותו тлумачиться як його знак і прапор. Тобто вони уявили, що самі достатні, аби довершити знак Йосипа. Тому сказано у формі гітпаель: ויתנכלו — вони задумали в самих собі щодо знака Йосипа. [П5038]

Яд Єгуда · 5

«Це було»: вони гадали довершити знак Йосипа — як відомо, це Завіт миру — через міру миру, тим простим прочитанням вірша, яке звичне для тлумачів, — лише за нашим поясненням. Брати Йосипа уявили, що самі достатні, аби довершити його знак серед прапорів і воїнств Господа. Після цього вони зможуть його вбити, і, на їхню думку, з цього не постане нестачі в стані Шехіни. Це — через міру миру, якої вони трималися між собою цілим серцем. Силою цього вони приєднали до себе Шехіну: самого миру досить, аби притягнути у світ хесед Ель із тринадцяти мір милосердя. Адже тринадцять разів חסד, «хесед», дорівнює за гематрією שלום, «мир», за численням великих літер מנצפ”ך. [П5033]

Рама з Фано · продовження

Але написано: «Немає миру нечестивим». Бо безпричинна ненависть і заперечення миру трапляються лише в ушкоджених душах, особливо якщо вони вже спіткнулися один через одного. Вийди й навчися з учнів рабі Аківи, які не шанували один одного: при згадці про гріх Шіттіма, від якого вони не очистилися, аж доки всі разом не загинули, вони померли другою смертю в ту пору. [П5034]

Вдумайся у сусідство віршів у розділі «Пінхас»: «А сини Кораха не померли»; після нього написано «сини Симеона». Поєднує й навчає: померли не сини Симеона, а лише нащадки різноплемінної юрби, які взяли дружин із цього коліна. Ми вже згадували про це вище. [П5035]

Яд Єгуда · 5 · продовження

якої трималися.

Яд Єгуда · 6

«Силою цього» — миру — вони також приєднали до себе Шехіну в херемі, який учинили, як відомо. [П5039]

Яд Єгуда · 7

«Самого його» — миру — досить, аби притягнути у світ хесед Ель, який відповідає Імені з 72, гематрії חסד, із тринадцяти мір милосердя, тощо. Суть у тому, що «світ милістю збудується» Іменем Ель, 72, завдяки заслузі колін Яг. І це також — המקו׳ אותו [нерозкритий вислів]. Щоб указати на це, імена синів Ізраїлю було написано на каменях нагрудника 72 літерами: самі коліна — п’ятдесятьма літерами, як наведено в розділі «Елу неемарін». Над ними було написано «Авраам, Ісаак, Яків», а під ними — «коліна Єшуруна», שבטי ישרון, як наведено в розділі «Ба ло». Ось їхні літери — 72 літери. Дивись Рабену Бах’ю, розділ «Тецаве». [П5040]

Завдяки миру й братерству між ними всі 72 літери припадають кожному з них, бо кожен вважається всіма. Виходить, завдяки миру у світ притягується тринадцять разів хесед Ель із тринадцяти мір

Яд Єгуда · 7 · продовження

милосердя — відповідно до тринадцяти колін, коли коліно Йосипа рахується за два. На натяк на це на нагруднику було написано יהוסף, «Йегосеф», з однією додатковою літерою. Проте брати Йосипа гадали, що число колін для цього не потрібне: самого миру досить, аби притягнути у світ тринадцять разів хесед. На це вказує число שלום, «мир», гематрія якого תקל״ו, 536: адже мем серед літер מנצפך рахується за двісті, відповідно до тринадцяти разів 72, що також становить תקל״ו, 536. [П5041]

Яд Єгуда · 8

«А написано: немає миру». Тобто брати Йосипа судили неправильно: такий мир вважається лише війною й запереченням миру. Як сказано в Писанні щодо нечестивих — «немає миру»: їхній мир є запереченням миру.

Яд Єгуда · 9

Тим паче такий мир — марнота, і в ньому немає користі, бо він розриває братерство: через нього вони спіткнулися щодо своїх братів.

Яд Єгуда · 10

«Друга смерть»: вони були ґілґулом тих, хто помер від пошесті в Шіттімі.

Яд Єгуда · 11

«У ту пору» — між Песахом та Ацерет.

Яд Єгуда · 12

«Вище» — у розділі 3.

Йоель Моше · 1

«Подібно до знака істини» тощо. Дивись Зогар, «Ваєхі», сторінка 510, його вислів: вона просила знака істини, דלא תשה מהם [неясно: «щоб не… від них»], коли прийде друга смерть מסטירי לא יהושע [нерівний вислів: «з боку… не Єгошуа»]. Дивись також «Сефер га-каванот», аркуш 109, зворот. [П5042]

«Так само й “вони задумали проти нього”» тощо. Його таємниця пояснена, як згадано вище, у частині IV, розділі ל״ך? [непевне число, 50 за звичайною сумою літер]. שאתי יוסף [нерівна форма; контекстно: «брати Йосипа»] применшили у своїх очах — у своїх очах — те, що Йосип був משירי? [непевно: «із залишків»] кліпи Адам га-рішона. [П5043]

«Мірою миру» тощо. Бо ויתנכ״לו אות״ו за гематрією дорівнює שלום із великою мем, яка має гематрію ת״ר, 600. «Про це вище» — це розділ 2, дивись там. [П5044] [П5045]

До глави у змісті

Ем коль хай — частина I — глава 23

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Навіть покоління пустелі» тощо. Автор також витлумачив слово אותנו, «нас», у сказаному поколінням пустелі «через ненависть Господа до нас» (Деварім 1), від אות, «знак», як у попередньому розділі. Зміст — «через ненависть Господа до нашого знака».

Рама з Фано

Навіть поколінню пустелі, яке сказало «через ненависть Господа до нас», בשנאת ה׳ אותנו, — а це за нашим підходом протилежне до ויתנכלו אותו, «вони задумали проти нього», — було постановлено: «А ваші тіла — ви — впадуть у цій пустелі», ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה. Початкові літери — ואי״ב, «і ворожнеча». Вона спричинила їм іншу ворожнечу, איבה, — нотарикон «Як самотньо сидить місто», איכה ישבה

Яд Єгуда · 2

«Це протилежне» до ויתנכלו אותו за нашим поясненням у попередньому розділі: там ідеться про любов до знака.

Яд Єгуда · 3

«За тлумаченням» написаного там: «І піднесли свій голос, і плакали». Мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали: «Ви

Яд Єгуда · 3 · продовження

плачете безпричинним плачем — вас зобов’язано плакати в поколіннях». [П5050]

Яд Єгуда · 4

«Адже»: причина постановленої їм цієї ворожнечі в тому, що вони були з високого джерела — з Біни, джерела любові. Як написано в Зогарі, розділ «Кедошім», сторінка 164, у додатку: в Імені — страх; ה — любов; ו — Тора й заповіді; ось יה”ו. Це Біна — בן יה”, «син Яг». Через це сказано: «Ви — сини Господа, Бога вашого». А вони зіпсували все, ввівши ненависть у цю царину, як він завершує. [П5051]

Яд Єгуда · 5

«Про нього написано: усе постало з пороху». У Зогарі сказали: «Навіть сонячна сфера — там вона була порохом із вищого пороху, як сказано: “І золотий порох — йому”», тощо. Дивись там. Мається на увазі Біна.

Яд Єгуда · 6

«У царину вищого Царя» — у Біну. Це й є «через ненависть Господа до нас»: наш знак — Біна.

Яд Єгуда · 7

«У поросі пустелі» — міра за міру, бо вони пошкодили вищий порох.

Яд Єгуда · 8

«Як натякнуто в Зогарі», «Шлах леха», сторінка ש”ח?, «308?», щодо вірша

Рама з Фано · продовження

בדד העיר, за тлумаченням цього вислову. [П5046]

Адже вони походили з високого джерела, джерела любові, як відомо; про нього написано: «Усе постало з пороху» — навіть сонячна сфера. Та вони не встояли у своєму добробуті. Навпаки, вони зіпсували все, увівши ненависть у царину вищого Царя, Якому належить мир. Їх засуджено до того, щоб їхня скверна розклалася в поросі пустелі — місці пекучого змія (сарафа) й скорпіона — аж до цього дня, як натякнуто в Зогарі. У цьому зміст «коли впаде той, хто падає»: це тіло, що зазнає дії скверни. [П5047]

Так само «ти знімаєш одяг із нагих»: ті, хто нагі щодо довершеності, одягаються в жалобні шати. Коли вони повертаються до своєї довершеності, для них благо — зняти одяг нагих, щоб одягнутися в шати спасіння, у ризу праведності. Немає потреби у вимушеному поясненні цього вірша, яке дав рабі Ібн Езра і яким він повсюди вихваляється як прикладом, уважаючи його гарним простим тлумаченням. Для нас воно таким не є. [П5048]

А мир — виразна ознака товаришів у Торі й заповідях, і від учора, і від позавчора; прапор його над ними — любов. Це подібне до згаданого нами ויתנכלו אותו. І тут також: прапор Аврама й Лота — їхній знак — не підтримував землю, щоб вона розширила місце свого намету для них обох, навіть у ту мить, коли вони на ній. Коли ж Лот відокремився,

Яд Єгуда · 8 · продовження

«А ваші тіла — ви — впадуть», тощо; дивись там. [П5052]

Яд Єгуда · 9

«У цьому зміст» написаного: «Коли впаде той, хто падає». Мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали: адже він ще не впав, а Писання вже називає його тим, хто падає; отже, цьому належало впасти, тощо. Однак і далі важко зрозуміти, чому названо його тим, хто падає, лише тому, що йому належить упасти. Насправді вони мали на увазі: його названо тим, хто падає, через його падіння у скверну гріха, подібно до «А ваші тіла — ви — впадуть». Це й означають їхні слова: йому також належало впасти, оскільки він падає у своєму гріху.

Яд Єгуда · 10

«Так само “ти знімаєш одяг із нагих”» (Йов 22). На перший погляд, вислів видається неправильним, адже нагі позбавлені одягу. Але мається на увазі: ти знімеш той одяг, у який убралися нагі щодо довершеності. Дивись трактат «Га-іттім», розділ 6.

Яд Єгуда · 11

«Немає потреби» у вимушеному поясненні рабі Авраама Ібн Езри. На його думку, вони названі нагими за тим, що буде з ними врешті; він не раз наводив це

Яд Єгуда · 11 · продовження

просте тлумачення як приклад до інших віршів.

Яд Єгуда · 12

«Товаришів у Торі». Як сказано при даруванні Тори: «І отаборився Ізраїль» — одним серцем.

Яд Єгуда · 13

«І від учора, і від позавчора» — у їхньому ґілґулі.

Яд Єгуда · 14

«І прапор його» — миру — «над ними — любов» із високого джерела, як згадано.

Рама з Фано · продовження

земля розширилася й розгорнулася для самого Аврама, як написано: «Підведи очі й подивися на північ, на південь, на схід і на захід». З Лотом — навпаки: спочатку він жив у містах округи, потім «розкинув намет аж до Содома», а зрештою звузив своє перебування до брами Содома. Та й там йому не дали спокою, бо яма не наповнюється власною землею. [П5049]

Як у розраді землі сказано: «Подовж свої мотузки», а Єрусалим у майбутньому розшириться аж до Дамаска, щоб умістити безліч своїх мешканців, за словами «Хто породив мені цих?», — так і «світло місяця буде як світло сонця».

Яд Єгуда · 15

«Подібно до ויתנכלו אותו» — щодо його знака, який є Завітом миру. Вони гадали утримати його силою миру між ними.

Яд Єгуда · 16

«І тут також» тощо. Автор повертається, щоб завершити тлумачення вірша ולא נשא אותם הארץ, «і не вміщала їх земля», розпочате в попередньому розділі.

Яд Єгуда · 17

«Йому не дали спокою» — через знищення. [П5053]

Яд Єгуда · 18

«Бо яма не наповнюється власною землею». Так само земля, яку прокляв

Яд Єгуда · 18 · продовження

Господь, — אמכה [не розтлумачено] — наповнюється нечестивими. [П5054]

Яд Єгуда · 19

«Єрусалим у майбутньому розшириться» — як вислів мудреців, благословенна їхня пам’ять, і як написано: «Хто породив», тощо (Ісая 49).

Яд Єгуда · 20

«Так і» місяць розшириться, як буде пояснено в наступному розділі.

Йоель Моше · 1

«Джерело любові» — перша ה, Біна, як наведено в Зогарі, «Кедошім», сторінка 165. Ось його слова: «Страх і любов, які є י”ה, ми називаємо страхом і любов’ю». Отже, любов залежить від першої ге. «Усе постало з пороху» — Біна, навіть сонячна сфера — ת”ע? [скорочення не розкрите]. [П5055]

«У царину Царя»: тобто покоління пустелі зіпсувало все й увело ненависть усередину Біни — мир належить Йому, ת”ע? [скорочення не розкрите]. Їх засуджено мірою за міру розкластися в поросі, як натякнуто в Зогарі, розділ «Шлах леха», сторінка 149: покоління

Йоель Моше · 1 · продовження

пустелі щоранку вдягається в одяг, який мало на горі Синай, а ввечері вдягається в тілесний одяг і помирає. [П5056]

«Одягаються в жалобні шати» — пояснено вище, у главі 12 першої частини трактату «Хікур Дін». «Немає потреби в тлумаченні Ібн Езри» тощо. Тобто він не раз писав, що вірші не такі вже точні в цій справі; приклад — «ти знімаєш одяг із нагих»: який же одяг має нагий, щоб його знімати? Так він пояснює й усюди вихваляється цим простим тлумаченням, яке є лише прикладом та подобою. Але для нас воно не вважається гарним простим тлумаченням. Натомість «одягом нагих» названо жалобні шати, в які він одягається через свій гріх, як вище.

«І прапор його над нею — любов»: אהב”ה має гематрію 13; שלום за гематрією також дорівнює тринадцяти разам חסד. «Бо яма не…» тощо: тобто кліпа зветься ямою. [П5057] [П5058]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 23

Ем коль хай — частина I — глава 24

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«У час миру» — за часів Храму.

Яд Єгуда · 2

«Віру в можливість» — вірити, що місяць применшився від того великого буття, яке мав; а саме — через згортання своїх частин, як далі висновує автор.

Яд Єгуда · 3

«У можливості це було приготоване спочатку» — під час обвинувачення, перед Адамовим гріхом, коли місяцеві було присуджено применшення. Проте це не перейшло з можливості в дійсність до пізнішого часу, коли згрішив Адам, перша людина, й світила зіпсувалися. Так сказано в «Берешіт раба», розділ 12: «Рабі Берехія від імені рабі Шмуеля сказав: хоч речі були створені у своїй повноті, щойно згрішив Адам, перша людина, вони зіпсувалися; і більше не повернуться до свого виправлення, аж доки прийде син Переца. Адже сказано: “Оце родовід Переца”, אלה תולדות פרץ, — у повному написанні, через шість речей, що повернулися.

Рама з Фано

Ось чуттєво сприймана дійсність Святої землі: колись, у час миру, вона мала 400 квадратних парс, а тепер її межі, виразно названі в Торі й видимі очам, зблизилися, стиснули її, звузили й згорнули між собою, щоб здійснилося: «І жахнуться з неї ваші вороги». Це дуже наближає до розуміння віру в можливість применшення місяця від його [попереднього] стану буття. [П5059]

У можливості це було приготоване спочатку, перед гріхом, Тим, хто грізний у діянні щодо синів людських, а згодом здійснилося на ділі. Усе, що витлумачене про нього, — істина. Адже якби ми удостоїлися, то постійно втішалися б горішнім світлом, а два світила служили б нам, наче годинникові механізми, щоб вимірювати ними послідовність часів, і тільки. Саме так спочатку написано: «І будуть вони для знаків і для визначених часів». Проте, передбачаючи гріх, їх приготували також «освітлювати землю». [П5060]

Відомо про прозорі тіла: коли їхні частини згортаються й збираються одна до одної, вони ущільнюються, а їхня прозорість зменшується, — як сказав Рамбам у розділі 4 «Основ Тори». Оскільки Писання засвідчило, а наші вчителі пояснили, що світло

Яд Єгуда · 3 · продовження

Ось вони: його сяйво тощо й світила. Звідки [це відомо про] світила? “І буде світло місяця як світло сонця”». [П5063]

Яд Єгуда · 4

«Тим, хто грізний у діянні» — бо Га-Шем, благословенний Він, Своїми грізними діяннями так повернув цю справу й спричинив її під час обвинувачення, оскільки Він, благословенний, знав, що згодом через Адама, першу людину, вона перейде в дійсність.

Яд Єгуда · 5

«Усе, що витлумачене» про місяць, — істина. «Мідраш раба», який вважає, що світила зіпсувалися через гріх людини, та інші мідраші, які кажуть, що місяць применшився через своє обвинувачення, не суперечать одне одному. Як ми й сказали: через обвинувачення він применшився в можливості, а через гріх людини — в дійсності.

Яд Єгуда · 6

הא? [непевне читання]. Якби ми удостоїлися й Адам, перша людина, не згрішив, ми користувалися б

Яд Єгуда · 6 · продовження

горішнім світлом, створеним першого дня. А світила були б нам тільки для вимірювання послідовності часів їхнім ходом і рухом, подібно до тих приладів для визначення годин, які називають «орлоґін» і виготовляють із колесами. [П5064]

Яд Єгуда · 7

«Саме так спочатку написано»: «І будуть вони для знаків, і для визначених часів, і для днів та років». А далі написано: «І будуть вони світилами», — щоб показати, що спочатку вони були й були створені лише для

Рама з Фано · продовження

применшилося через наші гріхи, немає чого дивуватися, що це походить від зосередження самих тіл світил, їхнього дійсного зменшення та величини світил у їхньому співвідношенні — більшої чи меншої (וההגדל). [П5061]

Такий зміст «І засоромиться місяць» (וחפרה הלבנה) — на певний час, подібно до сказаного про землю: «І не зазнавай сорому, бо не осоромишся». Хоч також сказано: «І засоромиться сонце» (ובושה החמה), ці слова — у своєму прямому значенні, бо через нього уражено весь світ. Але ж воно залишило залишкові грона, щоб дати в цьому світі винагороду тим, хто веде за ним відлік. [П5062]

Яд Єгуда · 7 · продовження

відліку визначених часів, днів і років. А згодом, передбачаючи гріх Адама, першої людини, Він, благословенний, приготував їх також світити.

Яд Єгуда · 8

«Оскільки Писання засвідчило» — наприклад: «І буде відняте в нечестивих їхнє світло», а також: «І буде світло місяця як світло сонця» тощо. Це наші мудреці, благословенної пам'яті, навели як доказ применшення світла.

Яд Єгуда · 9

«Їхнього зменшення» — через зосередження частин.

Яд Єгуда · 10

«Та величини світил» (וההגדל במאורות) — применшення світла походить також від зміни величини двох світил. Оскільки місяцеві було присуджено применшення в можливості відтоді, як він висунув обвинувачення, згодом, через гріх людини, його применшення в дійсності стало більшим, ніж у сонця. Інакше місяць нічого не втратив би через своє обвинувачення. Це також сталося через те, що тіло місяця зосередилося й стиснуло свої частини більше, ніж тіло сонця. [П5065]

Яд Єгуда · 11

«Такий зміст» сказаного у Писанні: «І засоромиться місяць, і засоромиться сонце, бо Господь Цваот зацарював у Єрусалимі» тощо (Ісая, 24). Адже слово וחפרה, «і засоромиться», за своєю суттю означає копання в землі. Звідси його вживають і щодо сорому: начебто той, хто соромиться, викопає яму, щоб сховатися там на певний час, доки мине час сорому. Намір такий: місяць викопав [собі заглибину], стиснувся й зібрав своє світло в цьому світі; проте в

Яд Єгуда · 11 · продовження

майбутньому світло місяця буде як світло сонця. [П5066]

Яд Єгуда · 12

«Подібно до: "І не зазнавай сорому, бо не осоромишся"» (там само, 54) — сказаного про Святу землю, яка в майбутньому розшириться замість свого теперішнього зменшення; вона стиснула свої частини й והספיקה גבוליה [«зробила достатніми свої межі»?]. [П5067]

Яд Єгуда · 13

«Хоч також сказано: "І засоромиться сонце"» — там тлумачі пояснюють слова у прямому значенні. Намір такий: воно засоромиться в майбутньому, коли Господь Цваот зацарює в Єрусалимі, через те, що за нього було уражено весь світ, — а саме, через поклоніння йому як ідолові. Виникне трудність: за згаданою підставою мало б бути сказано також «І засоромиться [через заглиблення] сонце» (וחפרה החמה), адже й воно втягнуло своє світло מה וכה [неясний вислів]. [П5068]

Яд Єгуда · 14

«Але ж воно залишило» тощо. Тобто ось чому не сказано «І засоромиться [через заглиблення]

Яд Єгуда · 14 · продовження

сонце» (וחפרה החמה): у цьому світі воно не соромитиметься. Адже винагорода тих народів, які лише ведуть за ним відлік, не поклоняючись йому, — у цьому світі. Тому йому не личить соромитися аж до майбутнього, коли весь світ буде уражено через ідолопоклонство. Щоб це показати, не сказано וחפרה, що означає лише «на певний час». Інакше з місяцем: винагорода Ізраїлю, який веде за ним відлік, — тільки в майбутньому, а не в цьому світі. Тому, відповідно до цього, його сором — лише в цьому світі, а саме через малість його світла. Ось чому про нього сказано וחפרה, «і засоромиться».

Йоель Моше · 1

«Наче годинникові механізми» тощо. Його значення — (וויגר?) [непевна іншомовна глоса] мовою Ашкеназу. [П5069]

«Що весь світ уражено» тощо — бо, коли сонце затемнюється, це лихе знамення для світу. «Тим, хто веде за ним відлік» — це народи світу, які ведуть відлік за сонцем. Бо «немає проти врожаїв сонця» (כי אין נגד תבואו׳ שמש) [неясний зв'язок]; попри це воно залишило свої залишкові грона тим, хто веде за ним відлік, тощо. А місяць загалом викопав [собі заглибину], тож у майбутньому його світло буде великим. [П5070]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 24

Ем коль хай — частина I — глава 25

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«А тим паче тепер» тощо. Це продовжує сказане наприкінці попередньої глави у вислові «і засоромиться Місяць». Автор сказав: оскільки праведники називаються за його ім'ям, як відповів йому Святий, благословенний Він, щоб утішити його, і вони також — малі землі, стражденні та пригнічені в цьому світі, — тому Місяць у цьому світі соромитиметься ще більше.

Яд Єгуда · 2

«Бо нечистота кожної речі — відповідно до любові до неї». Тому й страждання праведників у цьому світі — відповідно до любові до них.

Рама з Фано

А тим паче тепер, коли праведників називають за ім'ям малого світила. Відомо, що відповіли саддукеям наприкінці трактату «Ядаїм»: нечистота кожної речі — відповідно до любові до неї. [П5071] Бен Уззіель уже пояснив у трьох місцях із Пророків повернення світил до їхнього первісного стану: виправлення Сонця буде «на одну — триста сорок три», על חד תלת מאה וארבעין ותלת. Це піднесення сімок у довжину, ширину й глибину, за змістом «а світло Сонця буде семикратним», коли воно повернеться до своєї первісної сили. [П5072] Натяк на це — у книзі Приповістей: «Не зневажають злодія»; «і, викритий, сплатить семикратно». Сказане стосується гріха Адама, який украв із дерева пізнання й сплатив найкращим, як сказано. [П5073] А з огляду на розповідь про те,

Яд Єгуда · 3

«У трьох місцях». Перше — у вірші «А ті, що люблять Його, — як Сонце, коли сходить у своїй силі» («Суддів», 6). Друге — у вірші «І мов ранкове світло, коли сходить Сонце» (Друга книга Самуїла, 23). Третє — у вірші «І буде світло Місяця, як світло Сонця, а світло Сонця буде семикратним, як світло семи днів» (Ісая, 30). Перекладач Йонатан написав: «І світло Сонця в майбутньому світитиме на одну — триста сорок три, як світло семи днів». [П5074]

Яд Єгуда · 4

«Це піднесення сімок». Коли перемножимо сім і ще сім — це довжина,

Яд Єгуда · 4 · продовження

ширина й глибина, так щоб у кожному з них було сім, — отримаємо 343. Адже 7 на 7 у довжину й ширину — це 49, а 7 у глибину, що лежать над цими двома

Рама з Фано · продовження

як Земля Ізраїлю тепер згорнулася всередині своїх меж, що ми згадували, дотримання цього співвідношення дуже близьке [до розповіданого]. Сказаного досить для теперішнього задуму.

Яд Єгуда · 4 · продовження

площинними вимірами, утворюють 7 разів по 49, тобто 343. Подібне сказали [мудреці], благословенна їхня пам'ять, у Мішні, глава 3 трактату «Швііт», про

Яд Єгуда · 4 · продовження

три купи каменів: це три — три на три на висоту три; їхня міра — двадцять сім каменів. [П5075]

Яд Єгуда · 5

«За змістом "а світло Сонця"» тощо. Тобто це й є пояснення слів «а світло Сонця буде семикратним»: піднесення сімок з усіх трьох боків просторових вимірів. Тоді воно буде таким, яким було у своїй первісній силі протягом семи днів початку, коли служило велике світло, як сказано в «Берешіт раба», глави 11 і 12. Саме це означає «як світло семи днів».

І немає потреби у сказаному Раші: «Семикратним — сім сімок, як світло семи днів; отже, сорок дев'ять сімок, що становлять 343». Видається, на його думку, благословенної пам'яті, Йонатан виводить число 343 зі слова «семикратним», яке означає 7 на 7, тобто 49, а з написаного «як світло семи днів» — 7 разів по 49. Авторові ж це видається натяжкою, і йому зручніше пояснювати «як світло семи днів» за прямим значенням, а число 343 виводити лише зі слова «семикратним».

Яд Єгуда · 6

«Натяк на це». Те, що каже Писання: «Не зневажають злодія» тощо (Приповісті, 6). Намір — щоб не зневажали першого Адама за те, що він украв і з'їв із дерева пізнання, спричинивши цим зменшення світла, як згадано в попередній главі. Адже в майбутньому він справді сплатить семикратно: світло Сонця буде семикратним. Отже, усе відшкодування ми виводимо зі слова «семикратно».

Яд Єгуда · 7

«А з огляду на розповідь» — через знавців вимірювання країни, про розмір Землі Ізраїлю тепер, після того як вона згорнулася й її межі наблизилися, як ми згадували в попередній главі. Це близьке до того співвідношення, адже виявиш, що Земля Ізраїлю за свого спокою була майже в 343 рази більшою. Нехай буде воля, щоб вона знову розширилася без міри, невдовзі, за наших днів. Амінь! [П5076]

Йоель Моше · 1

«Відповідно до любові до нього» тощо. Тому праведники й Місяць, які зовсім не мають світла в цьому світі й зменшуються, удостояться великого прихованого добра.

«Повернення світил» тощо. Пояснення: у майбутньому світила повернуться до того, якими були спочатку, і будуть у співвідношенні 343 частини до однієї. Адже написано «буде семикратним», тобто 7 разів по 7 — це 49, а 7 разів по 49 становить 343. Те, що ми обчислюємо 7 разів по 49, а не 49 разів по 49, відповідає піднесенню в довжину, ширину й глибину, за формою куба. Адже річ, яка справді квадратна, 7 на 7, коли поділиш її на смуги, дасть 49 частин; кожна має, наприклад, лікоть на лікоть. Тобто коли зробиш її також і заввишки 7, у ній буде 7 разів по 49 частин, загалом 343. Це легко [зрозуміти].

«І сплатив найкращим, як сказано» тощо. Через гріх першого Адама Сонце зменшилося, тому він сплатить семикратно — «як світло семи днів», подібно до [сказаного про] злодія.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 25

Ем коль хай — частина I — глава 26

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«І відомо», тощо. Щоб пояснити завершення вислову — те, що сказав Святий, благословенний Він: «Принесіть спокуту за Мене», — автор попередньо виклав питання жертв у цьому та наступному розділах.

Яд Єгуда · 2

«Для Моїх вогняних жертв» (לאשי): це означає «для ангелів», як буде далі.

Яд Єгуда · 3

«Умиротворення горішнього почту», тощо. Як пояснено в Зогарі, у «Рая мегемна», розділ «Бегар», сторінка 212. Ось його слова: «І хоча всі жертви — Господові, Він бере все й розподіляє жертви між Своїми воїнствами», тощо; дивись там. Також у Зогарі, розділ «Пінхас», сторінка 444: «Тепер слід розглянути, як ці святі духи дістають насолоду від цього смаку тваринної жертви», тощо. «Бо є тварина, що лежить на тисячі гір», тощо. «Адже всі вони — корінь і основа цих тварин унизу; тому дух від них поширюється вниз, і той дух набуває форми внизу, у тваринах. І коли хтось приносить тварину в жертву, а той

Рама з Фано

І відомо з вислову «Мою жертву, Мій хліб для Моїх вогняних жертв», що таємниця жертв — це умиротворення горішнього й долішнього почту, аби всі живилися зі столу Царя. Навіть від всепалення, що цілком віддається ішім, когенам дістається шкіра; а від козла жертви за гріх жертовникові — його кров і частини для спалення, когенам — м'ясо та шкіра. [П5077]

З цього ми навчилися правдивого простого змісту — солодкого душі й ясного, мов сонце, — у вірші, сказаному Елі: «І ти вшанував своїх синів більше за Мене, щоб відгодовувати себе початком усякого приношення Ізраїлю для Мого народу». Тлумачі сказали, що ламед зайва. Та це не так: вона така сама, як ламед у לאישי. Так і тут לעמי — «для Мого народу» — охоплює всіх, хто живиться від жертви: ішім — їхньою часткою, когенів — їхньою часткою, тобто рештою жертви, а не початком. Це просто. [П5078]

Або «для Мого народу» означає «на очах Мого народу»: коли вони побачать, що право когенів більше за право жертовника, то скажуть: «Стіл Господа — зневажений».

Або сказано: «початком усякого приношення Ізраїлю», яке надходить для потреб Мого народу. Це душі,

Яд Єгуда · 3 · продовження

дух тварини підноситься й повертається на своє місце, — усі того виду наближаються. Той дух поширюється в усіх них, і вони живуть та дістають насолоду від жиру й крові цього вбрання того духу, бо він був з їхнього боку. Через той дух усі вони дістають насолоду й поживу та стають захисниками тієї людини», тощо. [П5080]

Яд Єгуда · 4

ואל מעוטות? [зв'язок і читання не встановлено] — «когени». [П5081]

Яд Єгуда · 5

«У вірші»: «І прийшов чоловік Божий до Елі, і сказав йому: так сказав Господь», тощо. «Чому ви топчете Мою жертву й Моє приношення, які Я заповів для оселі, і ти вшанував своїх синів більше за Мене», тощо (I Самуїлова, 2).

Яд Єгуда · 6

«Ламед» у לעמי — «для Мого народу» — «зайва»; וכמוהן דליתי דמיון [зв'язок вислову неясний], як «нехай віддадуть на продаж» (יתנו למכר).
«Але це ламед у לאשי»: мається на увазі, що жертва — «для Моїх вогняних жертв». І так само тут: «приношення Ізраїлю, яке для Мого

Яд Єгуда · 6 · продовження

народу» — для всіх створінь; מכנו האלהי' [читання та зв'язок не встановлено] — і когенів. [П5082]

Яд Єгуда · 7

«Не [те], на що натякнуто» (לא דרמיזא). Це Його, благословенного,

Рама з Фано · продовження

яким належить бути створеними: «з Царем у Його праці вони перебували там»; вони — Його народ і Його спадок. І ці слова сягають приношення породіллі: вони затримували їхні пари жертовних птахів і применшували подобу, як сказали наші вчителі. [П5079]

Яд Єгуда · 7 · продовження

слова «щоб відгодовувати себе початком»: сини Елі брали спочатку. [П5083]

Яд Єгуда · 8

«На очах Його народу», тощо. Як написав Раші; ось його слова: «"Для Мого народу" пов'язане з

Яд Єгуда · 8 · продовження

"і ти вшанував своїх синів більше за Мене": ви показали Моєму народові, що ви шанованіші за Мене. А чим показали? Тим, що відгодовуєте себе початком Мого приношення». Близьке до цього написав також Р"Й. [П5084]

Яд Єгуда · 9

«Яке надходить для потреб Його народу». Це приношення породіллі, яке очищає її для чоловіка заради душ, аби вони могли прийти у світ; вони — народ Святого, благословенний Він. А сини Елі їли свою частку цих приношень спочатку, перед тим як він приніс їх у жертву, і через це затримували пари птахів. Саме це Га-Шем, благословенний Він, сказав про них: «Щоб відгодовувати себе початком», тощо. [П5085]

Яд Єгуда · 10

«З Царем» — із Царем світу. Душі перебували в небесній праці, як сказано в мідраші. Це ті, кому належить бути створеними, кожній у відповідний для неї час, а сини Елі затримували їх.

Яд Єгуда · 11

«Як сказали наші вчителі» — у розділі «Ба-ме бегема», щодо вірша «які лежали з жінками»: через те що затримували їхні пари птахів і вони не йшли до своїх чоловіків, Писання зараховує їм це так, наче вони з ними лежали.

Йоель Моше · 1

«І ти вшанував своїх синів», тощо. Це вірш про синів Елі — за те, що брали м'ясо перед тим, як

Йоель Моше · 1 · продовження

принесли жир і кров Всевишньому.

«І "для Мого народу", про що сказали, що ламед зайва», тощо. Пояснення: ламед у לעמי. «Та це не так» — щоб ламед була зайва, — «а», тощо. Пояснення: приношення Ізраїлю, що належить Моєму народові, бо Мій народ також живиться від нього. До Мого народу входять ішім, тобто ангели; а אישי означає шанованих, на зразок «До вас, мужі, я кличу», тощо. Когени також живляться від нього, проте коген живиться лише рештою, що залишилася від частки Всевишнього, а не початком. А вони вчинили навпаки й живилися його початком. Про це сказано: «Щоб відгодовувати себе початком приношення Ізраїлю». [П5086]

«Для потреб Мого народу», тощо. Пояснення: приношення надходить, аби очистити жінку для її чоловіка за допомогою пар птахів, і щоб вони відразу повернулися до своїх чоловіків, а ті взяли їх і породили народ синів Ізраїлю. Через те що сини Елі затримували їхні пари птахів, вони применшували для них плідність і розмноження та применшували народи.

«Вони — Його народ і Його спадок». Ось що означає לעמי: «заради Мого народу», який вийде від них. [П5087]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 26

Ем коль хай — частина I — глава 27

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Про відділене», тощо. У попередньому розділі автор пояснює гріх синів Елі: вони їли початок жертви, а не залишки. Тепер у той самий спосіб він пояснює зміст залишків і відділеного від жертв, яке їдять священники.

Яд Єгуда · 2

«Сказано» — щодо м’яса посвятних жертв.

Яд Єгуда · 3

«Мудреці сказали» — у главі «Га-іша» трактату «Песахім», аркуш 59, зворот.

Яд Єгуда · 4

«Поряд із цим», тобто з тим, що священники їдять. Він знову каже, що виконання цієї заповіді прийшло навчити про власників — що вони дістають спокутування через споживання священників, — а виявилося навченим: священники їдять із того, завдяки чому власники дістають спокутування. Адже після того, як вищі стани насолодилися жертвою й стали заступниками, חולין — [«несвяте»; неясний зв’язок] — священники внизу, і вони сидять за вищою трапезою, як пояснено в попередньому розділі.

Рама з Фано

Про відділене з них для священників сказано: «І їстимуть те, чим було звершено спокутування». Мудреці сказали: «Священники їдять, а власники дістають спокутування». Один закон — для жертв за гріх громади й окремої людини. Сенс у тому, що споживання жертв було для них наказом Царя, як накладання тфілін, нанесення крові та спалення жертовних частин на жертовнику.

Поряд із цим виконання цієї заповіді знову постає як те, що прийшло навчити, а виявилося навченим. Ми гадаємо, що їхнє споживання дає власникам спокутування; насправді ж побожні серед священників їдять саме з того, завдяки чому власники дістають спокутування. Адже вони сидять за вищою трапезою у святому місці, насолоджуються й живляться сяйвом Шехіни. [П5088]

У час прихильності благословення вже посилалося на їхній розподіл і на їхнє споживання до ситості — мало чи багато припадало кожному. З похвалою згадували вавилонян, які не були перебірливими щодо зовнішнього козла Йом Кіпуру, коли той припав на переддень суботи: вони не дали йому стати залишком понад дозволений строк. Так навчаємо в «Менахот», у главі «Штей га-лехем». [П5089]

Яд Єгуда · 4 · продовження

[П5090]

Яд Єгуда · 5

«Благословення вже посилалося» на їхнє споживання, бо вони насолоджувалися сяйвом Шехіни.

Яд Єгуда · 6

«Згадували їх з осудом». У Мішні, у главі «Шней га-лехем», про козла Йом Кіпуру, що припав на суботу: «Вавилоняни їдять його сирим, бо вони не перебірливі». Тобто вони не гидували їсти сире м’ясо. На думку автора, згадка їх на ім’я — на осуд, через те, що вони мали намір насолодитися сяйвом Шехіни, і в цьому зовсім не було ненаситності. Це не так, як у Тосафот там, які вважають, що це було їм на осуд; дивись там. [П5091]

Йоель Моше · 1

«Із того, завдяки чому власники спокутують», тощо. Тобто їхнє спокутування залежить від вищого місця — Біни, а звідти походить їжа священників, які насолоджуються сяйвом Шехіни. Дивись «Тіккун га-тшува», глава 8. [П5092]

А ці приховані іскри — саме власники тієї

Йоель Моше · 1 · продовження

матерії, яку їдять. Адже часом через гріх людина втілюється в тварині, і вони звуться власниками тієї живої істоти. Через споживання священників вони дістають спокутування й повертаються до свого кореня. Відповідно до цього, думку автора також можна

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 27

Йоель Моше · 1 · продовження

пояснити за цією таємницею; придивись уважно. До цього й пасують слова «живляться сяйвом Шехіни», яким насолоджуються душі, כמ"שן? [непевне скорочення]. [П5093]

Ем коль хай — частина I — глава 28

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Насправді ж» тощо. Автор повертається до пояснення кінця вислову про обвинувачення Місяця, де сказано: «Побачив, що його думка не заспокоюється». Він каже: причина, чому його думка не заспокоюється, — попри те, що Святий, благословенний Він, сказав йому: «Праведники називатимуться за твоїм ім'ям», усе ж «немає на землі праведника» тощо. Тому, щоб заспокоїти його думку, Він зобов'язав їх принести спокутування.

Яд Єгуда · 2

«Як ми сказали» — вище, у главі 21, у поясненні «Принесіть жертву עלי»: עלי означає «заради Мене», тобто через поручительство, яким Я поручився Місяцеві, що ви будете праведниками, тощо.

Рама з Фано

Насправді ж немає на землі праведника, який чинить добро й не грішить. Тому зазвичай ми потребуємо спокутування — «жертви за гріх Господу», як ми сказали. Адже Він через Свого пророка проголошує: «А народ твій — усі праведники». Він — поручитель, який обходить позичальників і спонукає їх сплатити через Його поручительство. Тому цілком точно можна сказати עלי, «на Мені»: спокутування — для вас самих, а обов'язок спокутувати вас — на Мені, бо «мікве Ізраїлю — Господь». [П5094]

עלי також можна пояснити за істиною, у значенні «Мов відлучене дитя при мені — душа моя», для знавців прихованої мудрості. Або ж у значенні «Позичайте під Мою поруку, а Я сплачу». Адже сама довіра спричинює спокутування того, що Місяць зменшився через нашу нестачу. [П5095]

Або ж [עלי] означає «задля Мене»: принесіть пробудження знизу,

Яд Єгуда · 3

«Адже Він проголошує» тощо. Тобто зміст поручительства — як Він, благословенний, повідомив усім, сказавши «А народ твій — усі праведники». Через це Він також спонукає Ізраїль принести жертву за всі свої провини й за всі свої гріхи, щоб, так би мовити, звільнити Його, благословенного, від Його поручительства.

Яд Єгуда · 4

«Тому доречно» тощо. Тобто цим самим шляхом можна зрозуміти עלי ще й так: «На Мені обов'язок спокутувати», щоб змістити поручительство Місяцеві.

Яд Єгуда · 5

«Бо мікве» тощо. Тобто подібне сказало Писання: «Мікве Ізраїлю — Господь» (Єремія, 16). Наші вчителі, благословенна їхня пам'ять, витлумачили

Яд Єгуда · 5 · продовження

наприкінці «Йома», у Мішні: «Як мікве очищує нечистих, так і Святий, благословенний Він, очищує Ізраїль». Тобто їхнє очищення неодмінне за будь-яких обставин. [П5099]

Яд Єгуда · 6

«Істина». Мається на увазі Біна, яка над ה׳, як відомо. [П5100]

Яд Єгуда · 7

«У значенні» вірша «Мов відлучене дитя при мені — душа моя» (Псалми, 131): у слові עלי за істиною також мається на увазі Біна.

Яд Єгуда · 8

«Або ж» — слово עלי виражає довіру, як у «Позичайте під Мою поруку». Сенс: принесіть жертву й покладайтеся на Мене, що Я спокутую вас.

Яд Єгуда · 9

«Адже сама довіра», з якою ви в цьому покладатиметеся на Мене, спричинює спокутування. Адже Місяць зменшився через нашу нестачу, а цією довірою ви заповните нестачу.

Яд Єгуда · 10

«Або ж означає» — עלי тлумачиться як «задля Мене»; сенс: принесіть пробудження знизу тощо. Як відомо із Зогару в кількох місцях, гідні діяння внизу здійснюють пробудження вгорі.

Рама з Фано · продовження

достатнє для пробудження вгорі. Це й є значення למענהו, «задля Нього»: для Його славлення, бо Він славить і Його славлять — угорі й унизу. Узгодження наспіву у двох голосах — це справді «чинити дивовижне». Інакше — коли бракує пробудження знизу. Тоді сказано: «Я, Я — Він, Хто стирає твої провини задля Мене». Пояснення: «Я» — у явному провидінні, «Я — Він» — у прихованому провидінні, як ми згадали вище. Про них сказано «це день спокутувань»: [слово] означає два. Саме про це сказано: «Стирає твої провини задля Мене». Адже навіть заслуги батьків недостатньо, якщо нижні, які ще живі, спочатку не пробуджуються до покаяння. Так само — «Задля Мене, задля Мене зроблю»: вони змушують Його узгоджувати наспів між Ним і Ним Самим, бо як може бути осквернено [Його] — боронь Боже? [П5096]

Єзекія сказав: «Ось на мир — гірко мені, гірко». Гіркоту подвоєно, бо йому сказано: «І захищу це місто, щоб урятувати його, задля Мене» — адже в поколінні немає заслуги, що захищає, — «і задля Давида, Мого раба». Це за змістом «мертві успадковують живих», який ми пояснили в трактаті «Хікур Дін». Так само й «І хвалив я мертвих» у Когелеті. Перша гіркота стосувалася його в загальному: тому спочатку він сказав «гірко мені», адже Бог, благословенний Він, муситиме пробудитися першим, як написано «задля Мене». А друга гіркота — «мені гірко» — стосувалася його особисто: навіть наприкінці заслугу зарахують не йому, а Давидові, його предкові. Це

Яд Єгуда · 11

«Це й є значення» написаного «Усе зробив Господь задля Нього» (Приповісті, 16). Тлумачення — для Його славлення: славлення, яким Він славить угорі, і славлення, яким Його славлять унизу. Це за відомим: через те, що Шехіну славлять унизу, вона співає вгорі; і те й те спричинює здійснення вищого з'єднання, благословенний Він.

Яд Єгуда · 12

«Узгодження наспіву» тощо. Тобто з'єднання в Тіферет і Малхут, а також у Хохмі й Біні, — це узгодження наспіву двох голосів, кожен із яких промовляє й співає. Пробудження знизу узгоджує наспів та об'єднує його, і це диво. Дивись трактат «Хікур Дін», частина I, глава 4.

Яд Єгуда · 13

«Інакше — коли бракує пробудження знизу»: тоді потрібне пробудження згори, від Нього й у Ньому Самому. Про це сказано «Я» тощо.

Яд Єгуда · 14

«Пояснення: "Я"». Подібно до того, як [мудреці], благословенна їхня пам'ять, пояснили в «Тіккунім», тіккун 30, вірш «Я, Я — Він, Хто вас утішає». Ось їхні слова: «"Я" — вища Іма вгорі; "Я" — нижня Іма внизу. Про них обох сказано: "Побачте тепер, що Я, Я — Він"»; дивись там. Так

Яд Єгуда · 14 · продовження

само й тут: «Я» у явному провидінні — Малхут; «Я — Він» у прихованому провидінні — Біна.

Яд Єгуда · 15

«Про них сказано» тощо. Як є в Зогарі, розділ «Емор», сторінка 218. Ось слова: «Прийди й побач: того дня Місяць

Рама з Фано · продовження

сталося тому, що він поклався на власну заслугу, а йому поставили в залежність від заслуги інших, за словами наших учителів. [П5097]

Слово עלי також доречно пояснити за змістом «Чи їм Я м’ясо могутніх [тварин]?». Це лише вінець на Його голові: Він сказав — і Його воля здійснилася. [П5098]

Яд Єгуда · 15 · продовження

приховується й не світить до десятого дня місяця, коли весь Ізраїль повертається в повному покаянні. Вища Іма любить та осяває його; того дня [Місяць] бере все від Іми, і радість перебуває в усьому. Тому написано “день спокутувань”. Це день —

Яд Єгуда · 15 · продовження

мало б бути “спокутування” [в однині]! Що означає “день спокутувань”? Оскільки два світила світять разом: вище світило осяває нижнє світило», тощо; дивись там. Мається на увазі Біна й Малхут. [П5101]

«Саме про це сказано» тощо. Також є в Зогарі, розділ «Лех леха», сторінка 241: «Інше пояснення: “Стирає твої провини задля Мене”. Прийди й побач: грішники світу завдають ушкодження вгорі. Коли є ті гріхи, милосердя й вище світло відходять, а живлення благословеннями не сходить униз. Цей ступінь не отримує благословень згори, щоб живити внизу. Тому — “задля Мене”: щоб не стримувались благословення для його живлення». [П5102]

Яд Єгуда · 16

За подобою «Побачте тепер, що Я, Я — Він», щоб показати: не було розділення між верхнім і нижнім, як сказано.

Яд Єгуда · 17

Так само сказане «Задля Мене, задля Мене зроблю» (Ісая, 48) теж означає: якщо немає пробудження знизу, יו”ח [нерозкрите скорочення], Я зроблю — пробуджу з’єднання задля Мене, так би мовити, як вище, מ’ [нерозкрите позначення], і щоб не стримувалися благословення, як згадано. [П5103]

Яд Єгуда · 18

«Єзекія сказав: “Ось на мир — гірко мені, гірко”» (Ісая, 39). Сенс також відповідає згаданому способу. Причина подвоєння гіркоти — він двічі сказав מר, «гірко», — у тому, що йому сказано: «І

Яд Єгуда · 18 · продовження

захищу це місто, щоб урятувати його, задля Мене й задля Давида, Мого раба» (там, 37, і Друга книга Царів, 19). Він сказав «задля Мене», виключаючи заслугу покоління, адже в поколінні немає заслуги, що захищає. А наступне «і задля Давида, Мого раба» — це заслуга Єзекії, що зараховується Давидові, за правилом «син надає заслугу батькові» та «мертві успадковують живих», поясненим у трактаті «Хікур Дін», частина II, глава 29; дивись там.

Проти обох Єзекія подвоїв гіркоту: проти «задля Мене» сказав «гірко мені», бо бачу, що немає в поколінні людини, яка захищає. Оскільки це стосується його загалом, а не особисто більше, ніж іншого, він спочатку сказав מר, «гірко», а потім לי, «мені». А проти «і задля Давида, Мого раба» вдруге сказав מר, «гірко», і до нього також поширюється попереднє слово לי, «мені», бо це стосується його особисто. [П5104]

Яд Єгуда · 19

«За словами наших учителів» — у першій главі «Брахот».

Яд Єгуда · 20

«Також доречно пояснити» сказане «Принесіть спокутування עלי»: тобто «на Мою голову». Саме такий намір у жертвах — зробити з них вінець на голові Його, благословенного. Доказ — молитви, що посідають місце жертви: наші вчителі, благословенна їхня пам’ять, сказали у главі «Ейн доршін», що з них постають вінці. Тим паче — із самих жертв.

Яд Єгуда · 21

«За змістом» сказаного Писанням «Чи їм Я м'ясо могутніх [тварин]?» тощо (Псалми, 49). Адже Мій намір у них — лише зробити вінець. Господь бажає увінчання тому, що Він сказав і наказав — і Його воля здійснилася. Як сказали [мудреці], благословенна їхня пам'ять, щодо «пахощів приємних»: «Це задоволення переді Мною, бо Я сказав — і Його воля здійснилася». [П5105]

Йоель Моше · 1

«Немає на землі праведника» тощо. Тому думка Місяця не заспокоїлася, коли Він сказав йому, що праведники назвалися за його ім'ям: адже праведники грішать. Тому Він сказав: «Принесіть спокутування עלי», і через жертву гріх спокутується. Вона називається «жертва за гріх Господу», бо Святий, благословенний Він, поручився, що всі будуть праведниками. Спокутування гріха праведників — це сплата боргу Святого, благословенний Він. Саме це означає עלי: воно стосується поручительства, а не спокутування, бо, так би мовити, Га-Шем, благословенний Він, не потребує спокутування.

«У значенні "Мов відлучене дитя при мені — душа моя"» тощо. Можна пояснити за Зогаром, «Мікец», сторінка תל"ק, щодо вірша «І підняв [невстановлений суб'єкт] висоту людини в ній». Щойно людина сформована, вище світло її душі перебуває при ній як навколишнє світло: тіло мале й [світло] не може поширитися всередині, доки вона не виросте. Тоді світло поширюється в ній як внутрішнє світло. Відомо також, що вчинки нечестивців спричинюють перетворення внутрішнього світла на навколишнє, як вище, у трактаті «Хікур Дін», глава 13 частини II. Тому «нечестивці замовкнуть у темряві» — відповідно до навколишнього [світла], як пояснює Арі, благословенна його пам'ять. Це й сказав Давид: «Мов відлучене дитя наді мною, ריק? [непевне: "порожній"]» — у таємниці навколишнього світла перебуває моя душа через гріх. Так само тут сказано: על"י — спокутування, бо ви через гріх спричинили зменшення Місяця, і світло стало навколишнім, буквально «наді Мною», ע"לי. [П5106]

«Адже довіра» тощо. Тоді על"י означатиме: «На Мені — спокутувати через спокутування, яке ви

Йоель Моше · 1 · продовження

приносите».

«למעניהו» тощо. Пояснення вірша «Усе зробив Господь למעניהו» — для Його славлення. Відомо, що все залежить від пробудження знизу. Коли Ізраїль гідний, тоді пробуджуються й здійснюють з'єднання вгорі між Тіферет і Малхут. Потім завдяки цьому Тіферет і Малхут також здійснюють угорі [з'єднання] в Аба та Імі. Це й означає, що Тіферет і Малхут славляться знизу, а потім він славить угорі та здійснює вище з'єднання в Аба та Імі, як вище. Це й означає: принесіть пробудження знизу, достатнє для пробудження вгорі через Тіферет. [П5107]

Є ще ступінь істини: коли Ізраїль негідний і немає пробудження знизу, попри це є з'єднання вгорі, бо вищі друзі не розлучаються. Це й є «Я» — явне провидіння: Малхут у з'єднанні з Тіферет; а «Я — Він» — приховане провидіння, вище з'єднання. «Стирає твої провини задля Мене» — для Його славлення: Я Сам пробуджую з'єднання. Про це написано у «Тіккунім», тіккун 30: «Я, Я — Він, Хто вас утішає»: вище «Я», нижнє «Я» тощо; дивись там.

«День спокутувань» — множина, два: одне — у Біні, вище з'єднання, і одне — у Тіферет і Малхут, нижнє з'єднання. Можливо, скажеш: хіба навіть коли вони негідні, немає пробудження завдяки заслузі батьків? На це він каже: навіть заслуга батьків вичерпалася. Це й є вислів «Принесіть на Мене спокутування» тощо: עלי означає «задля Мене», для Його славлення, — щоб принесли спокутування עלי, «задля Мене», пробудження знизу, як вище. [П5108]

Сказане про «узгодження наспіву» тощо пояснено в Зогарі, розділ «Їтро», наприкінці сторінки 165: כנונא דא כנונא? [непевний вислів] — «увесь світ чинять придатним» тощо. Мається на увазі, що їхні добрі вчинки називаються наспівом. «У двох голосах» — це два з'єднання, що здійснюються через добрі вчинки. [П5109]

«Як може бути осквернено» тощо. Пояснення: як вони можуть припинитися? Адже вони повіки не розлучаються, як вище. Подвоєння гіркоти — як вище. Перша гіркота, коли сказав «гірко мені», — загальна для Єзекії й усього Ізраїлю:

Йоель Моше · 1 · продовження

Він сказав «задля Мене», не завдяки заслузі покоління, а Сам пробуджує з'єднання згори. Друга гіркота, коли сказав «мені гірко», — адже слово «мені» стосується попереднього й наступного: Він сказав йому «задля Давида, Мого раба», не за твою заслугу, як ти поклався на власну заслугу, а задля Давида, Мого раба. Це друга гіркота.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Це лише» тощо. Мета жертв у тому, що з цього постає вінець на голові Святого, благословенний Він: Він сказав — і Його воля здійснилася. Тому саме על"י — вінець на Його голові, так би мовити, понад спокутуванням, бо це мета жертви. [П5110] [П5111]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 28

Ем коль хай — частина I — глава 29

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«У цьому й сенс», тощо. Це продовжує кінець попередньої глави. Мається на увазі: як Господь не бажає всепалень, а лише тому, що вони — אכתרא [форма не встановлена], з них — вінець Його голові, бо така Його воля, — так само й із молитвами. Га-Шем, благословенний Він, не потребує їх, щоб під їхнім впливом змінитися, як гадає людина. Проте їхня мета — зв'язувати вінці на голову Живого світів. Адже так молитви заступають жертви; тож нам немає потреби в натягнутих поясненнях тлумачів щодо сенсу молитов. [П5116]

Яд Єгуда · 2

«І князь», тощо, «повинен зачекати»: із зв'язуванням вінців — доки вбогий не закінчить, адже він довго молиться. Як

Рама з Фано

У цьому й сенс зв'язування вінців із молитов, яке в агаді приписане князеві Присутності. Він повинен зачекати на молитву вбогого, який довго виливає свою бесіду. На початку своїх слів перед Господом той виправдовується за те, що своїми вчинками спричиняє затримку зв'язування, а тим паче тепер. Саме це — «Молитва вбогого, коли він затримує». [П5112]

Той, хто зв'язує, названий князем Присутності, бо примножує владарювання за мірою облич тих, хто молиться. Є той, хто вміє молитися лише мірою нефеш, і інший князь зв'язує вінці з усіх молитов такого роду; ім'я його — Сандальфон. Інші — мірою руах, і їм призначений один князь, більший від першого, як ми згадаємо. Про ці два ступені сказано: «Багато дочок виявили силу», а про нешаму та її весільних супровідників, які моляться нею, написано: «А ти піднеслася над усіма

Яд Єгуда · 2 · продовження

сказано в «Рая мегемна», розділ «Екев», сторінка 583: כדין עטוף הלאור נבוכו? [непевний вислів]. [П5117] Ось його слова: «Огорнення: "Молитва вбогого, коли він затримує" — з усіх благословень і молитов; вони затримуються, доки не піднесеться молитва вбогого». [П5118]

І в Зогарі, розділ «Балак», сторінка 359, частина 3, ось його слова: «"Молитва вбогого", тощо. Бо вбогий — розбитий серцем, а написано: "Близький Господь до розбитих серцем", тощо. Вбогий постійно провадить суперечку зі Святим, благословенний Він, а Святий, благословенний Він, прислухається й чує його слова. Щойно той молиться свою молитву, Він відчиняє всі вікна

Яд Єгуда · 2 · продовження

небозводів; усі інші молитви, що підносяться вгору, відсуває той зламаний, розбитий серцем. Адже написано: “Молитва вбогого, коли він затримує”. Мало б бути написано כי יתעטף — “коли він огортається”; що ж означає כי יעטוף? Він спричиняє затримку всіх молитов світу, і вони не входять, доки не ввійде його молитва. Святий, благословенний Він, каже: “Нехай усі молитви затримаються, а ця молитва нехай увійде до Мене. Не хочу тут суду, який судив би між нами. Переді Мною — його скарги; Я і він самі”. Святий, благословенний Він, усамітнюється з ним у тих скаргах, у тій молитві, як написано: “І перед Господом виливає свою бесіду” — справді перед Господом», тощо. Дивись там: слово יעטוף пояснюється в значенні затримки, як у ובהעטיף הצאן — «а коли отара запізнювалася». [П5119]

Рама з Фано · продовження

ними». [П5113]

Їм призначений великий князь, вельми грізний; він — ангел-визволитель, якого згадав Яків. При цьому ангелі не мешкає зло — за одним із тлумачень, висловлених в істині. Яків просив милосердя для нього, аби дали йому дозвіл благословити юнаків: це князі, яких ми згадали спершу. Про них Мойсей сказав фараонові: «З нашими юнаками» — двоє, «і з нашим старцем» — один — «підемо». Адже в точних книгах написано: перше — з йодом, друге — без йода. [П5114]

І нехай у всіх трьох буде назване ім’я Господа завдяки заслузі Якова — це «моє ім’я», — і завдяки заслузі його батьків, як завершує вірш. Це — довершення горішньої меркави, як відомо з вислову [мудреців], благословенна їхня пам’ять: «Батьки — це меркава». А натяк — у Масорі: «ותחת — двічі»: «І тому, що Він полюбив твоїх батьків»; «А під небозводом їхні крила — прямі». [П5115]

Яд Єгуда · 3

«На початку своїх слів», тощо. Тобто це й означає «Молитва вбогого, коли він затримує»: коли він довго молиться, то й через це його серце тремтить. Спочатку він молиться про це, і перед Господом — через те, що спричинив Йому затримку зв’язування, — виливає свою бесіду про це. Це пояснення дещо відрізняється за способом викладу від згаданого пояснення Зогару.

Яд Єгуда · 4

«А тим паче тепер»: коли він іще затримує зв’язування через те, що довго молиться.

Яд Єгуда · 5

«Є той», тощо. У «Тіккунім»: «З боку знавців Писання молитва підноситься, як птах; з боку знавців Мішни підноситься, як голубка; з боку знавців кабали підноситься, як орел, — Матроніта над усім». Ідеться про міри нефеш, руах і нешама.

Яд Єгуда · 6

«Ім’я його — Сандальфон». Як сказано в розділі «Ейн доршін». Він поставлений над душами, що звуться птахами, як сказано в «Тіккунім», бо він перебуває у світі Асія, де душі — в аспекті нефеш.

Яд Єгуда · 7

«Їм — інший князь»: Метатрон, князь Присутності, який перебуває у світі Єцира й поставлений над душами, що звуться голубкою, в аспекті руах.

Яд Єгуда · 8

«Як ми згадаємо» — у наступному розділі.

Яд Єгуда · 9

«Та її весільні супровідники» — це єхіда, хая.

Яд Єгуда · 10

«Їм — великий князь»: ім’я його Акатріель, у світі Брія, де аспект нешами. [П5120]

Яд Єгуда · 11

«При якому не мешкає зло». Адже Сандальфон — у світі Асія, де численні кліпот; Метатрон — у світі Єцира, де є добро і зло. Інакше — Акатріель у світі Брія, де зовсім немає зла, як відомо. Тому Яків сказав про нього: «Ангел, що визволяє мене від усього зла», бо йому належить право визволення — визволяти від усього зла.

Яд Єгуда · 12

לא הפרושי [неясна лема]. Як сказано там у Зогарі, сторінка 483; ось його слова: «Прийди й побач: Святий, благословенний Він, зробив унизу за подобою горішнього. Херувими — їхній образ був на вигляд як діти, і стояли вони під цим місцем, праворуч і ліворуч. Вони першими благословляються від того благословення, що плине згори й від того місця; звідси благословення плинули вниз. Тому написано: “Ангел, що визволяє мене”, — він брав благословення від горішніх барв. А коли він бере, то “нехай благословить юнаків”: це таємниця херувимів, від яких благословення плинули згори вниз». Зміст зрозумілий за сказаним автором: ангел-визволитель — це Акатріель, а юнаки — два згадані князі, які є горішніми херувимами. [П5121]

Яд Єгуда · 13

«Аби дали йому дозвіл» — узяти благословення й передати їх юнакам та спрямувати благословення вниз.

Яд Єгуда · 14

«З нашими юнаками й з нашим старцем підемо». בנעורינו написано повно, з йодом, як множину. Ідеться про двох князів, двох горішніх херувимів, що звуться юнаками. А ובזקננו написано без йода, як однину; це натяк на Акатріеля, що зветься старцем. [П5122]

Яд Єгуда · 15

«І нехай буде назване у всіх трьох». Тобто кінець вірша — «і нехай буде назване в них моє ім’я та ім’я моїх батьків» — означає: нехай на цих трьох ступенях буде назване ім’я Господа, яке я та мої батьки завжди закликаємо. Намір — щоб Га-Шем примножив їм достаток, аби ввійшли горішні благословення завдяки моїй заслузі й заслузі моїх батьків.

Йоель Моше · 1

«Із молитов», тощо: вони заступають жертву в час руйнування. Князь Присутності — це Сандальфон, як нижче: він зв’язує своєму Володареві вінці з молитов Ізраїлю.

«На початку своїх слів», тощо. Пояснення: [слів] вбогого — це «коли він затримує»; це й сам вислів «молитва, коли він затримує». יעטוף — у значенні затримки: своїми вчинками він спричиняє затримку зв’язування, тому

Йоель Моше · 1 · продовження

виправдовується перед Ним, благословенний Він. Дивись про це в «Рая мегемна», розділ «Екев», сторінка, сторінка 502, щодо огортання: усі молитви й благословення затримуються, доки не піднесуться молитви вбогого. І дивись Зогар, розділ «Балак», сторінка 359, наприкінці. [П5123]

А сказане «а тим паче тепер», як мені видається, означає: שתי עשה ב’? [непевний вислів] — він затримує свою молитву й затримує зв’язування вінця. А тим паче тепер, коли приходить, щоб довго молитися й виливає свою бесіду, тому спочатку повинен молитися про це. У слові יעטוף також натякнуто на огортання Святого, благословенний Він, вінцем, що робиться з їхніх молитов. [П5124]

«Сандальфон»: він відповідає нефеш у світі Асія. І не дивуйся, що Сандальфон зветься князем Присутності, — адже він у світі Асія, в таємниці ахораїм. Можна сказати: з боку того, що зветься סנדל — «сандал», — він у світі Асія; а з боку того, що зветься פו”ן, він названий князем Присутності. [П5125]

«Інший князь, більший від першого»: це Метатрон, князь Присутності. Сандальфон — у світі Асія з боку нефеш, а Метатрон — у Єцирі, руах.

«А про нешаму та супровідників» — тобто єхіду, хаю — «моляться цією»; העונה לו [зв’язок фрази неясний] — один великий і грізний князь на ім’я Акатріель у світі Брія, де зовсім немає жодного зла. Він — «ангел-визволитель», тощо, «від усього зла». «За одним із висловлених тлумачень», тощо. [П5126]

Той ангел Акатріель «нехай благословить юнаків» — двох згаданих ангелів, Сандальфона й Метатрона. А сказане «юнаки» — у таємниці дітей учительського дому; старець — це Акатріель у Брії. Це пояснено в Ґаланті на вірш «старці дочки Сіону»; дивись там.

«З нашими юнаками — двоє»: це Сандальфон і Метатрон. А «з нашим старцем — один», ובזקנינו, — форма однини без йода; це натяк на Акатріеля. [П5127]

Йоель Моше · 1 · продовження

«І нехай у всіх трьох буде назване», тощо: приходить пояснити кінець вірша — «і нехай буде назване в них моє ім'я та ім'я моїх батьків», тощо.

«Завдяки заслузі Якова», тощо. Бо пояснено в книзі «Пелах га-ріммон», аркуш 35, зворот, ספי"ד ט"ד? [непевна адреса]. Ось його слова: «Милість — основна в Брії, світі, що цілком добрий, і відповідає Авраамові. Милосердя — в Єцирі, бо Святий, благословенний Він, — це Тіферет, що гніздиться там, відповідно до Якова. А суд — у

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 29

Йоель Моше · 1 · продовження

світі Асія». Тому згадав заслугу своїх батьків — Авраама, Ісаака та Якова, — які відповідають трьом згаданим світам БІА. Ще одне пояснення: після того як батьки виправили гріх першого Адама, Авраам виправив нефеш, Ісаак — руах, Яків — нешаму. [П5128]

«І тому, що Він полюбив», тощо, — тому «під небозводом», тощо. Вони — הכס? [непевне читання] меркави. [П5129]

Ем коль хай — частина I — глава 30

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«У Єрусалимському Талмуді, в розділі "Гая коре"». Ось його слова: «Сказав рабі Хія Старий: я за всі свої дні не зосереджувався; лише одного разу захотів зосередитися й замислився у своєму серці та сказав: хто ввійде перед царем першим — алкафта чи голова вигнання? Шмуель сказав: я лічив пташенят. Рабі Бон сказав: я лічив димосії (דימוסיין). Рабі Маттанія (כ"א — рав Шешет) сказав: я дякую своїй голові, бо, коли доходив до "Модім", вона схилялася сама собою». [П5133]

Певна річ, цей вислів не слід розуміти буквально, бо такі речі вельми

Рама з Фано

Щодо назви «князь Присутності», яку ми згадали, є й інші тлумачення, що належать до прихованих таємниць світу. Також наше пояснення — одне з них, істинне й узгоджене з простим змістом. Саме це мав на увазі рабі Хія Великий у Єрусалимському Талмуді, в розділі «Гая коре»: під час молитви він міркував, «хто ввійде перед царем першим: алкафта» — це Акатріель, найповажніший із трьох, — «чи голова вигнання» — це Метатрон, якого називають сином Єреда через сходження вигнання, як відомо. [П5130]

Каже, що головним його наміром було розрізнити, що переважає в його молитві: мовлення чи думка й правильний намір. Він остерігався зосереджуватися на чомусь більшому, бо побоювався для себе пильного дослідження молитви. Рабі Бон

Яд Єгуда · 1 · продовження

негідні для всіх людей, тим паче для таких славних мужів. Як написав учитель, автор «Акеди», брама 28; дивись там. Автор пояснює, що «алкафта» — найменування Акатріеля, який підносить перед Ним, благословенним, думку й правильний намір молитви, бо перебуває у світі Брія, де думка. «Голова вигнання» — найменування Метатрона, у якого Шехіна зодягається разом із нами у вигнанні; тому його називають також сином Єреда, як сказано в «Зогарі», «Ваєхі», сторінка 471. Саме він підносить молитву лише до ступеня почутості, бо перебуває у світі Єцира,

Яд Єгуда · 1 · продовження

де мовлення. Рабі Хія міркував, котрий із цих князів підносить його молитву, тобто чи мовлення, чи думка в ній переважає. [П5134]

Яд Єгуда · 2

«Він остерігався зосереджуватися на чомусь більшому» — аж до певного знання, що намір переважає в його молитві, бо побоювався пильного дослідження молитви, яке заборонили мудреці. [П5135]

Яд Єгуда · 3

«А рабі Бон» спрямовував намір до шляхів і доріг, якими молитва йде вгору, як сказано в «Зогарі», розділ «Ваякгель», сторінка 324. Так само й димосії (דימוסיין) — ряди та щаблі молитви, що сходять до дому Божого. [П5136]

Яд Єгуда · 4

«А Шмуель» спрямовував намір до ангелів, які приймають молитву, як сказано там у «Зогарі»; «пташенята» — найменування ангелів служіння, що мають

Рама з Фано · продовження

«лічив димосії» (דימוסייא): це наріжні сторони ההילכתא [неясне написання], через які приймається молитва. Шмуель «лічив пташенят»: це гурти ангелів, які підносять її своїми крилами. А інший «дякував своїй голові, що, коли доходив до “Модім”, вона схилялася сама собою», — щоб зводити донизу потік, сповнений прихильності, без труду й без зусилля. [П5131]

Ось згадані нами впорядкування молитви називаються «коронами» (כתרים), а не «вінцями» (עטרות), бо у вінці є властивість заднього боку, тоді як корона вся звернена вперед. А діадема (נזר), яка є свідченням для царів дому Давида, зветься так через нахил тім’я, початок знання, вище місця тфілін, де воно починає відділятися навпроти потилиці. Це з’єднання кісток черепа, відоме знавцям анатомії як «з’єднання діадеми» (מחברת הנזר), а рабі Шимонові бар Йохаю на початку розділу «Мішпатім» — як «виступи черепа» (חדודי דגולגלתא). Це місце випробування того, кому личить її носити, як відомо; тут не місце пояснювати більше. [П5132]

Яд Єгуда · 4 · продовження

крила.

Яд Єгуда · 5

«А інший», який сказав: «Я дякую» тощо, не мав на увазі, що не зосереджувався під час молитви, боронь Боже! Адже ми дотримуємося правила: той, хто молиться, має спрямувати своє серце. Він мав на увазі, що звик до того, що його голова схилялася сама собою, щоб зводити донизу потік у достатку.

Яд Єгуда · 6

«Ось» тощо. Автор принагідно дає добре пояснення назви «князь Присутності» й каже, що слід розрізняти вінець (עטרה) та корону (כתר). Вінець обвиває всю голову спереду й ззаду; натомість корона розташована лише з боку лиця. Тому згадані впорядкування молитов названі «коронами»: у них немає заднього боку. Тож тому, хто їх пов’язує, личить ім’я «князь Присутності». [П5137]

Яд Єгуда · 7

«А діадема» — принагідно пояснює ще й назву «незер» (נזר).

Яд Єгуда · 8

«Яка є свідченням» тощо. Як сказано в розділі 3 «Авода зара» (аркуш 44): «І поклав на нього діадему та свідчення». «Діадема» — корона. «Свідчення» — рав Єгуда сказав від імені Рава: «Це свідчення для дому Давида: кожному, хто гідний царювання, вона пасує, а тому, хто не гідний царювання, не пасує». [П5138]

Яд Єгуда · 9

«До початку знання» — бо навпроти нього, у мозку, міститься осередок розуму, як написала більшість природознавців і лікарів.

Яд Єгуда · 10

«Вище місця тфілін» — як сказано там про Давида: він накладав її на місце тфілін, і вона йому пасувала. Постає заперечення: але ж йому треба накладати тфілін! Рабі Шмуель, син рабі рав Іцхака, сказав: «На голові є місце, придатне для накладання двох тфілін». [П5139]

Яд Єгуда · 11

«Де воно починає відділятися» — і повертати назад, у бік потилиці. Пояснює נזר, «незер», через נזיר ונבדל, «відокремлений і відділений».

Яд Єгуда · 12

«Це з'єднання» тощо — а саме місце, де мозок немовляти м'який; це місце тфілін. [П5140]

Яд Єгуда · 13

«Місце випробування» — для царювання, як згадано.

Йоель Моше · 1

«Із трьох» тощо. Це троє, згадані в попередньому розділі: Сандальфон, Метатрон та Акатріель; Акатріель поважніший за двох інших.

«Через сходження вигнання» — бо Шехіна перебуває разом із нами у вигнанні через своє зодягання в Метатрона, і тому сходить униз. Це пояснено в «Зогарі», «Ваєхі», сторінка 471, такими словами: «Проте תיק? [непевне читання] — син Єреда, з боку того, що ми вчили: десятьма сходженнями Шехіна зійшла на землю; і все це товариші пояснили». Кінець цитати. Тому його називають «головою вигнання». [П5141]

«Що це головний його намір» тощо. Тобто [намір] рабі Хії Великого, який сказав: «Хто ввійде перед царем першим — алкафта чи голова вигнання?» — розрізнити, чи переважає в його молитві мовлення, якому відповідає у світі Асія Сандальфон; думка, якій відповідає у

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 30

Йоель Моше · 1 · продовження

світі Єцира Метатрон; і намір, якому відповідає у світі Брія Акатріель. [П5142]

«Рабі Бон лічив димосії» — тобто сволоки дому під час молитви; і він цим пишався також у намірі таємного змісту, а не буквально. «А інший дякував» тощо — тобто ще один танна пишався, що, коли доходив до "Модім", голова схилялася сама собою, щоб зводити донизу потік прихильності, тощо. [П5143]

Тобто є три речі: корона, діадема, вінець — כתר, עטרה, נזר. Кетер охоплює Хохму, Біну й Даат. З боку Хохми, яка є лицем, він зветься «кетер», короною. Це подоба того, що у вінці з боку лиця називається короною (כת"ר). А вінець — це Біна; він з боку тилу, у значенні обходу довкола, що охоплює всю голову. «Незер», діадемою, зветься нахил тім'я його голови; він посередині голови, вище місця накладання тфілін. Там на тій діадемі виступав один виступ; а в царів дому Давида [відповідне місце] було всередині тім'я, і діадема входила в нього. Це було знаком для царів дому Давида, як пояснено у Ґемарі; це й є випробування, хто гідний царювання. [П5144]

«Як на початку розділу "Мішпатім"» тощо — це «Малий Зогар». [П5145]

Ем коль хай — частина I — глава 31

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Отже, ми навчилися» тощо — пов'язане з попередніми розділами.

Яд Єгуда · 2

«Кожен» тощо. Тобто те, що ми знаходимо князів Присутності також під іншими іменами, як-от Суріель, князь

Рама з Фано

Отже, ми навчилися, що князів Присутності троє, як ми сказали. Кожен має різні імена відповідно до свого посланництва й міри своєї години. Одне ім'я охоплює всіх трьох, коли слава увінчується ними й каже Ізраїлеві: «Я — Господь, Бог ваш»; це

Яд Єгуда · 2 · продовження

Присутності, у розділі 7 «Брахот», не означає, що їх більше за трьох згаданих: їхні імена змінюються відповідно до їхніх посланництв.

Яд Єгуда · 3

«Одне ім'я» — «Святий», сказане в Даниїла (8): «І

Яд Єгуда · 3 · продовження

почув я одного Святого, що говорив». Воно охоплює всіх трьох; на цьому поет побудував у Кдуші молитви Мусаф на Йом Кіпур: «Сераф називає одного Святим» тощо. [П5149]

Яд Єгуда · 4

«Саме ці» тощо. Відомий їхній вислів, благословенної пам'яті: «Кожним, хто просить про свої потреби арамейською, ангели служіння не опікуються, бо ангели служіння не визнають арамейської мови». Автор пояснює: маються на увазі ці три князі Присутності, що опікуються молитвами, аби пов'язувати з них корони. Вони не опікуються тим, хто молиться арамейською, й не визнають його лиця. Тобто сказане «не визнають арамейської мови» не означає, що вони не розуміють цієї мови. Адже таке вважалося б дивним — боронь Боже — щодо відокремлених умів, як написали Тосафот у першому розділі «Шабат» і всі тлумачі. Намір такий: арамейська настільки ганебна в їхніх очах, що вони не займаються ні нею, ні тим, хто нею молиться, щоб пов'язувати з його молитви корони, як це було б, коли б вона була святою мовою. Подібне написали тлумачі. [П5150]

Рама з Фано · продовження

ми пояснили на своєму місці. Саме ці ангели служіння опікуються всіма молитвами, щоб пов'язувати з них корони своєму Вчителеві, і тільки. Вони не визнають лиця того, хто молиться арамейською, хоча Писання віддало їй честь у Торі, Пророках і Писаннях. Тим паче — іншими мовами, що не удостоїлися цього. [П5146]

Не заперечуй нам думкою деяких тлумачів, які сказали, що «Цафнат-Панеах» (צפנת פענח) — єгипетське слово. Воно є лише єврейським і складене з двох дієслів: פ"ע означає піднесення голосу, як у «Я закричу, наче породілля»; נח — у своєму прямому значенні, спочивати. Це означає: коли він підносить голос, щоб виявити й оприлюднити приховану річ, розум слухача знаходить від нього спокій. Цілісний зміст вислову: «Приховане розкриває зі спокоєм духу». Не як єгипетські віщуни, що тлумачили, проте не для фараона, бо їхні слова були йому не до вподоби. [П5147]

Ми навчилися щодо всіх мов, крім самої святої, якою створено світ: вони не гідні бути вплетені в корону Того, хто живе повіки. Виняток — коли той, хто молиться, убогий знанням і не розуміє святої мови. Саме «перед Господом нехай виливає свою бесіду» — перед Тим, хто випробовує нирки й серце. Більше задоволення перед Ним від молитви іншою мовою зі зламаним і скрушеним серцем, ніж від молитви без наміру, навіть святою мовою. Це очевидно, бо намір не

Яд Єгуда · 4 · продовження

Дивись «Акеду», брама 28: там також пояснено מכירין у значенні опікування, як у «Нехай буде благословенний той, хто тебе визнає». А те, що Ґемара там, у розділі «Елу неемарін», ставить заперечення проти «ангели служіння не визнають» із барайти: «Йоханан, первосвященник, почув голос у Святая святих, який сказав: "Перемогли юнаки, що пішли воювати в Антіохії"», — і відповідає: «Якщо хочеш, скажи: відлуння голосу — інша річ, бо воно призначене для сповіщення; а якщо хочеш, скажи: це був Гавриїл», — із цього не слід висновувати, ніби Ґемара розуміє слова «не визнають арамейської мови» буквально. Заперечення таке: якщо голос був арамейською, то звідси випливає, що арамейська мова не огидна в очах ангелів служіння. [П5151]

Можна сказати й інакше: нехай той, хто заперечує, справді розуміє «не визнають» буквально, тобто що ангели служіння не розуміють арамейської. Проте Ґемара дає ці дві відповіді лише відповідно до того, що спало на думку заперечувачеві. Насправді тут зовсім немає трудності: ангели розуміють будь-яку мову,

Яд Єгуда · 4 · продовження

але не визнають [її так, щоб] опікуватися молитвою, промовленою не святою мовою.

Рама з Фано · продовження

може існувати без розуміння серцем того, що людина промовляє устами. [П5148]

Яд Єгуда · 5

«Писання віддало їй честь» тощо — як сказано в «Берешіт раба», розділ «Ваєце».

Яд Єгуда · 6

«Тим паче» той, хто молиться іншими мовами, гіршими від арамейської, бо в Торі не знайдено написаного ними. Це суперечить думці Роша в розділі «Гая коре»: він вважає, що [ангели] опікуються іншими мовами.

Яд Єгуда · 7

«Не заперечуй нам» тощо. Автор принагідно пояснює слова «Цафнат-Панеах» і каже: не заперечуй проти нашого загального твердження «тим паче іншими мовами, що не удостоїлися бути написаними в Торі», посилаючись на «Цафнат-Панеах» — єгипетське слово, написане в Торі. Адже насправді воно є лише єврейським словом, тощо.

Яд Єгуда · 8

«פע означає» тощо. Як сказано там у «Берешіт раба»: «Цафнат-Панеах» — рабі Йоханан сказав: «Приховані речі виявляє, і йому легко їх висловлювати». Рабі Хізкія сказав: «Приховані речі виявляє у знанні, що дає людям спокій щодо них». [П5152]

Яд Єгуда · 9

«Розум слухача знаходить від нього спокій» — як пояснює рабі Хізкія. Намір — виключити єгипетських віщунів, які хотіли розкрити фараонові приховане, проте він не знаходив спокою в їхніх поясненнях, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, щодо «і ніхто не тлумачив їх для фараона».

Яд Єгуда · 10

«Виняток» тощо. Там, у розділі «Ве-елу неемарін», у Мішні сказано: «Молитву промовляють будь-якою мовою». У Ґемарі проти цього заперечують із вислову: «Нехай людина не просить про свої потреби арамейською», — і відповідають: «Це — щодо одинака, а це — щодо громади». Тобто наодинці нехай не молиться арамейською, а в громаді — будь-якою мовою. Так постановив Риф на початку розділу «Гая коре». На думку Роша, для одинака заборонена лише арамейська; дивись «Тур» і «Шулхан арух», «Орах хаїм», розділ 101. [П5153]

Яд Єгуда · 10 · продовження

Думка автора така: сказане «наодинці нехай не молиться арамейською» стосується того, хто знає й розуміє святу мову. А неосвічений у знанні та розумінні святої мови нехай молиться мовою, яку розуміє, хоча ангели служіння не опікуються ним, аби пов'язувати корони з його молитви. Для нього це краще, ніж молитися святою мовою без знання й розуміння.

Не заперечуй: якщо так, чому Ґемара не відповіла саме цим, що «молитва будь-якою мовою» стосується незнання святої мови, а «нехай не молиться арамейською» — її знання? Можна сказати, що вона відповіла ще сильніше: громаді дозволено будь-якою мовою, хоча вони й розуміють святу мову, бо вони не потребують ангелів служіння, як пояснив Раші.

Яд Єгуда · 11

«Убогий знанням» тощо. Автор підкріплює свою думку віршем: «Молитва убогого, коли він знемагає й перед Господом виливає свою бесіду». Тобто убогий знанням святої мови нехай не зважає на те, чи ангели служіння опікуються його молитвою іншою мовою; нехай виливає свою бесіду перед самим Господом, без допомоги ангелів служіння.

Яд Єгуда · 12

«Навіть святою мовою» — всупереч звичаю, коли також жінки, діти й малоосвічені чоловіки моляться святою мовою, щебечуть і не знають, що щебечуть. Вони думають, що порушіння їхніх уст святою мовою — добре, бажане й прийняте діяння, хоча не знають, яке діяння чинять. Про них сказано: «Ти близький в їхніх устах і далекий від їхніх нирок». До того ж вони не вміють читати як належить і не можуть помітити пропущеного, зайвого та інших звичних помилок у написаному. Як розум може зобов'язати вважати, що вони виконують обов'язок молитви й що така молитва бажана в очах Бога та Його служителів, аби ті опікувалися тим, хто нею молиться, через саму лише перевагу мови? І це — לאפס [неясний зв'язок] спотворення мови й וכפלה? [непевне

Яд Єгуда · 12 · продовження

читання], зі святого й буденного. [П5154]

Нехай тебе не утруднюють слова рабі Ахи в мідраші: навіть щодо неука, який замість «любов» читає «ворожнеча», як-от ואהבת, «і любитимеш», — ואייבת, «і ворогуватимеш», Святий, благословенний Він, сказав: «І його знамено наді Мною — любов», ודגלו עלי אהבה; «і його перескакування наді Мною — любов», ודלוגו עלי אהבה. Це стосується лише вже вчиненого. Та й тут рабі Аха не сказав, що вони виконують свій обов'язок; він лише каже, що його мовлення все ж миле Йому, благословенному, і Він не позбавляє його належної за це винагороди. Проте вона не така, як винагорода за виконання заповіді. [П5155]

Можна сказати й інакше: рабі Аха говорить про читання «Шма», як видно з простого змісту його слів, і відповідно до думки Рабі, який вважає, що «Шма» [читають] так, як воно написане. Проте не про молитву, для якої встановлено будь-яку мову. Я визнаю щодо того, хто розуміє свою молитву, але вона не звична в його устах і він ненавмисно помилився в читанні: він також належить до «і його перескакування наді Мною — любов». Так часом трапляється не лише простим людям, коли розмовляють разом, а й великим майстрам красномовства.

Однак щодо того, хто зовсім не вміє говорити й постійно мусить перескакувати, читати неналежно та підміняти намір, застосуй сказане: «Подай-но це своєму намісникові» тощо. Так само й із піютами, які важко зрозуміти: навіть мудрецям належить прикласти розум і зрозуміти їх перед тим, як ними молитися. Мудрець Ібн Езра вже докладно писав про це в «Когелеті», при вірші «Бо Бог на небесах» тощо; дивись там. [П5156]

У всякому разі всі ці слова стосуються лише одинака, який молиться сам для себе. А щодо посланця громади, який стає молитися за всю громаду й дає виконати обов'язок тому, хто не обізнаний, — який простак зверне сюди, [до думки], що вони виконують його через нього, коли він сам не обізнаний? Як він наважиться приступити до Бога за свій народ і просити про його потреби, коли промовляє пусті слова й не

Яд Єгуда · 12 · продовження

знає, що вони означають? [П5157]

І все ж я бачив неподобство в деяких громадах: коли провідники народу збираються разом, щоб призначити собі посланця громади, вони зовсім не зважають на це. Тим паче не дбають про інші речі й умови, що їх для нього назвали наші мудреці, благословенної пам'яті. Дивляться лише на ревіння його голосу — сильний він чи слабкий, — на його передзвони й інші рухи, не правдиві й не добрі. Досить про це: ось час скорочувати навіть там, де належало б говорити дуже докладно.

Тому той, хто боїться слова Господа, нехай покладе на серце все, що ми сказали правдиво задля честі Бога істини. Якщо наші давні вчителі, благословенної пам'яті, установили молитви святою мовою, щоб ми її не забули, як написав мудрець ר"ע у своїй книзі «Імрей біна», розділ 26, частина 5, то не сам лише витвір наших уст — כשור [неясне слово]; нехай наші уста й серце будуть однаковими. [П5158]

А хто цілком при розумі, нехай יסכור [неясна форма] собі вчителя, який навчить його того, про що він молиться, аби його молитва була чистою перед Ним, благословенним. Або він покличе — і Господь відповість нам, визволить нас із מגולות החל הזה [неясний вислів про вигнання]; і нехай Возвишений дасть בחוף? פינה [«на березі — кут»?], а наш язик [буде] м'яким, כנ"א [скорочення не розкрито]. [П5159]

Йоель Моше · 1

«Одне ім'я — Святий» тощо. Пояснено в בכ"י [скорочення не розкрито], частина 3, розділ 19, такими словами: «Ім'я טפטפ"יה. Це ім'я охоплює літери БІА, три світи, а саме ס"ף ט"ף, у таємниці "нехай поблагословить отроків", як вище, розділ 29: тобто в Єцирі й Асії — Сандальфон і Метатрон. А Брія — це י"ה з Імені, бо Вища Іма гніздиться там». Кінець цитати. Отже, ім'я טפטפ"יה охоплює всіх трьох князів Присутності; це в тому розумінні, що горішні друзі не розлучаються. За гематрією воно дорівнює אנ"י ה' אלהי"כם, «Я — Господь, Бог ваш», як згадав автор, благословенної пам'яті. «Я» — це Малхут Асії, ה' — Єцира, «Бог ваш» — Вища Іма, Брія. [П5160]

«Вони не визнають» тощо — бо таємниця

Йоель Моше · 1 · продовження

пов’язування корон є таємницею сполучень Імен. Із літер святої мови, якою ми молимося, роблять святі Імена. Це не застосовне до жодної іншої мови, лише до святої. «Хоч Писання віддало їй честь» тощо — бо ми знаходимо арамейський переклад у Торі, Пророках і Писаннях: у Торі — יגר שהדותא, «Єґар-Сагадута» [«Пагорб свідчення»]; у Пророках — тощо, як пояснено у Ґемарі. У всякому разі інші мови не удостоїлися того, щоб із них робили Імена.

Йоель Моше · 1 · продовження

[П5161]

«Єгипетське слово» тощо — видається, що навіть єгипетське слово написане в Торі. Насправді це слово є лише єврейським, а не єгипетським. «Саме перед Господом» тощо — тобто той, хто знає арамейську мову. [П5162]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Ем коль хай · I · глава 31 · запис 11

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Ем коль хай · I · глава 31 · запис 12

Ем коль хай — частина I — глава 32

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«У цьому», тощо, — пов’язане з попереднім розділом.

Яд Єгуда · 2

«Молитва» потребує наміру, як сказано наприкінці глави «Ейн омдін», аркуш 33, зворот: «Той, хто молиться, має зосереджуватися під час усіх благословень». [П5165]

Яд Єгуда · 3

«За всі інші заповіді», щодо яких ми тримаємося правила: вони не потребують наміру.

Яд Єгуда · 4

«Сама», тощо. Тут автор пояснює свою думку щодо того, що заповіді не потребують наміру. Це походить із Ґемари на початку глави «Раугу бейт дін», аркуш 28, де вчимо відповідно до

Рама з Фано

У цьому молитва суворіша за всі інші заповіді: якщо людина виконує їх сама, вони не потребують наміру; але через інших — потребують. Той, хто виконує обов’язок за іншого, мусить мати намір узяти на себе роль його посланця; а той, чий обов’язок виконується, також мусить мати намір: якщо він не має наміру виконати його цим, то де його частка в тій заповіді? За такого розуміння розгляд у Ґемарі належно узгоджується без жодної суперечки. [П5163]

Хоч деякі галахічні авторитети не сказали так ані про молитви іншими мовами, ані про намір у заповідях, наша думка, безперечно, краща за їхню: це річ, яку виводять з її контексту. Коли цей убогий зосереджується на молитві з усієї сили, про нього написано: «Звернувся до молитви знедоленого». Він

Яд Єгуда · 4 · продовження

Рави: «Той, хто сурмить задля мелодії, виконав обов’язок; заповіді не потребують наміру». У Мішні: «Якщо слухач мав намір, а той, хто видає звук, не мав; або той, хто видає звук, мав намір, а слухач не мав, — обов’язок не виконано, доки і слухач, і той, хто видає звук, не матимуть наміру». Як можливий випадок «слухач мав намір, а той, хто видає звук, не мав»? Хіба не коли сурмить задля мелодії? Можливо, він видає гавкальні звуки. [П5166]

Далі там сказано: рабі Зейра сказав своєму служникові: «Май намір і просурми для мене». Отже, він вважає, що тому, хто видає звук, потрібен намір. Прийди й почуй: «Слухач мав

Яд Єгуда · 4 · продовження

намір, а той, хто видає звук, не мав», тощо. Текст навчає про того, хто видає звук, за подобою слухача: як слухач слухає для себе, так і той, хто видає звук, видає його для себе; і сказано, що обов'язок виконано. Це суперечка таннаїв, бо навчено: «Слухач слухає для себе, а той, хто видає звук, видає його у свій спосіб». Рабі Йосі сказав: «Коли це сказано? Щодо посланця громади. Але щодо окремої людини — обов'язок не виконано,

Рама з Фано · продовження

самотній і не має помічників, як ми сказали; лише очі його з надією звернені до Високого і Святого, Який дивиться на вбогого й скрушеного духом, коли той молиться з глибини серця. Його голосу ніхто інший не чує: лише вуха самого молільника й Той, до Кого моляться, благословенний Він, бо лише Його Ім'я піднесене. [П5164]

Цар Давид, мир йому, сказав: «Помилуй мене, Господи», бо я не перестану молитися до Тебе, оскільки Ти бажаєш молитви праведників, а «до Тебе кличу весь день».

Яд Єгуда · 4 · продовження

доки і слухач, і той, хто видає звук, не матимуть наміру». [П5167]

Деякі галахічні авторитети вважають, що рабі Зейра сперечається з Равою й тримається думки, що заповіді потребують наміру. Так само рабі Йосі в нашому обговоренні сперечається з Равою. Тому дехто з них постановив, що заповіді потребують наміру; все це пояснено у книгах галахічних авторитетів,

Яд Єгуда · 4 · продовження

у «Турі» й «Бейт Йосефі», закони Рош га-Шана, розділ 589.

Автор же вважає, що тут немає суперечки: рабі Зейра також тримається думки Рави. Сам Рава говорив лише про того, хто хоче виконати обов'язок для себе. Але щоб виконати обов'язок за інших, той, хто це робить, у будь-якому разі мусить мати намір виконати його за них, а вони також мусять мати намір, щоб він виконав їхній обов'язок. Саме це випливає з неназваного голосу Талмуду, який заперечує рабі Зейрі з барайти «Слухач мав намір», тощо. Як пояснив Раші, ось його слова: «Отже, тому, хто видає звук, потрібен намір виконати обов'язок слухача». Тобто Талмуд заперечує лише щодо вимоги наміру того, хто видає звук, виконати обов'язок слухача. Щодо самого себе всі визнають, що заповіді не потребують наміру, як вище відповідають: «Можливо, він видає гавкальні звуки». [П5168]

Яд Єгуда · 5

«Ані про молитви іншими мовами» — те, що пояснено в попередньому розділі.

Яд Єгуда · 6

«Річ, яку виводять з її контексту» — сам зміст навчає й указує, як ми сказали.

Яд Єгуда · 7

«Коли вбогий», тощо. Автор повертається до вірша «Молитва вбогого» з попереднього розділу й каже: коли вбогий належно зосереджується в молитві іншими мовами, слушно застосовуємо до нього сказане там: «Звернувся до молитви знедоленого». Адже він знедолений і самотній, не має службових ангелів, які допомагають.

Яд Єгуда · 8

«І Давид», тощо. Принагідно він пояснює вірш «Помилуй мене, Господи, бо до Тебе кличу весь день» (Псалми, 86) за тим, що пояснено вище, у розділі 29, із «Зогару», «Балак»: Святий, благословенний Він, Сам опікується молитвою вбогого. Наші мудреці, благословенної пам'яті, також сказали, що Га-Шем, благословенний Він, бажає молитви праведників і тому карає їх стражданнями. Про це Давид сказав: «Помилуй мене, Господи, і не карай мене стражданнями, щоб почути мою молитву, бо й без цього до Тебе кличу весь день». [П5169]

Йоель Моше · 1

«У цьому молитва суворіша», тощо: навіть коли людина молиться сама, потрібен намір. Інакше з рештою заповідей: коли людина виконує їх сама, наміру не потрібно.

«Ані про молитви іншими мовами», тощо. Тобто

Йоель Моше · 1 · продовження

написане нами в попередньому розділі — «щоб він зосередився?» (שיכוין?): так більше задоволення перед Ним, благословенний Він, ніж від священної мови без наміру. «Ані про намір у заповідях»: ми сказали, що є відмінність між тим, хто робить сам, і тим, хто через іншого. Деякі галахічні авторитети не сказали так; попри це наша думка краща. [П5170]

«Коли цей убогий», тощо. Це вбогий знанням, якому бракує вміння молитися священною мовою, як вище, у попередньому розділі. Він не

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

має помічників — трьох згаданих князів, які не знають арамейської мови; лише Га-Шем, благословенний Він, Сам.

«Бо я не перестану», тощо. Адже Га-Шем, благословенний Він, карає праведників стражданнями, бо бажає їхньої молитви. Тому Давид сказав: «Покора без страждань», הכניעה בלא יסורים, і попри це — «до Тебе кличу весь день». [П5171]

Ем коль хай — частина I — глава 33

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Із цих віршів» тощо. Оскільки автор у попередній главі пояснював приписи молитви, він також пояснює припис щодо руху під час молитви.

Яд Єгуда · 2

«Адже написано» про Ханну: «Лише її губи рухаються». רק, «лише», — це обмеження: воно виключає рух решти. Так автор написав іще й у респонсі, розділ 113, і завершує: якщо [це сказано], щоб заборонити подавати голос, тож прямо сказано «а її голосу не чути». Отже, виключено саме рух тіла.

Яд Єгуда · 3

«“Усі кістки мої скажуть: Господи, хто подібний до Тебе?” стосується лише» співів і славлень. Із цього [вірша] ті, хто ретельно дотримується

Рама з Фано

Із цих віршів про Ханну, з яких у трактаті «Брахот» ми вивчаємо великі приписи щодо молитви, я можу вивести також великий припис: під час молитви належить залишатися нерухомим. Адже про неї написано: «Лише її губи рухаються». Це виключає рух усього іншого тіла. «Усі кістки мої скажуть» стосується лише співів і славлень на хвалу Всюдисущому, як написано: «Господи, хто подібний до Тебе?». Під час молитви не дозволено жодного руху, крім звичаю деяких подвижників здійснювати на собі «перед Моїм Іменем він тремтів» — лише на завершеннях благословень і спокійно. [П5172]

Арі, благословенна пам’ять праведника, наказував усім, хто молиться вечірню, ранкову й пообідню молитви, схилити руки на груди, праву поверх лівої, здійснюючи на собі «усі їхні задні

Яд Єгуда · 3 · продовження

приписів, виводять рух під час молитви, як написав рав Д. Абударгам; його наведено у глосі до «Шулхан арух», «Орах хаїм», розділ 48. Проте це стосується співів і славлень, а не молитви, під час якої треба стояти перед Всюдисущим, благословенний Він, нерухомо. Так само сказали [мудреці], благословенна їхня пам’ять, у першій главі «Брахот»: той, хто молиться, має вирівняти ноги. Це правильне й необхідне розрізнення. [П5175]

Яд Єгуда · 4

«Крім звичаю деяких подвижників» — схилятися на слові «Благословенний» наприкінці благословень. Дивись сказане у респонсі

Яд Єгуда · 4 · продовження

автора, у згаданому розділі.

Яд Єгуда · 5

«Усі їхні задні частини», що вказують на суд, мають бути «всередину». Тому задній бік середнього суглоба має бути перед обличчям того, хто молиться, щоб включити суд у милосердя.

Яд Єгуда · 6

«З тієї самої причини» тощо: адже великий палець указує на суд.

Рама з Фано · продовження

частини — всередину»: щоб середній суглоб обох рук був перед обличчям того, хто молиться. [П5173]

Мудрець, автор «Пардес рімонім», благословенна пам'ять праведника, казав зігнути великий палець усередину долоні — з тієї самої причини, через яку навчаємо у трактаті «Йома» щодо жеребкувань: «У Храмі не виставляють великого пальця». Усе сходиться в одному: включити суд у милосердя. Той, хто має страх Небес, виконає обидві настанови. [П5174]

Йоель Моше · 1

«Перед Моїм Іменем він тремтів» тощо. Пояснення: вклонитися на «Благословенний Ти», перед Ім'ям.

«Усі їхні задні частини — всередину» тощо. Задні частини вказують на суд, тому середній суглоб, тобто лікоть, має бути перед обличчям під час молитви.

«Зігнути великий палець» тощо. Великий палець також указує на суд, тому його треба

Йоель Моше · 1 · продовження

зігнути всередину долоні. [П5176]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · I · глава 33

Ем коль хай — частина I — глава 34

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Є молитви», тощо. Автор знову повертається до свого викладу в попередніх главах.

Яд Єгуда · 2

«Які не потребують допомоги» князів Присутності, щоб зв'язувати з них вінці, бо самі це роблять. Це — через висоту тих, кому молитви належать, тих, хто молиться.

Яд Єгуда · 3

«Тому написано про нього ויפלל» — як перехідне дієслово: він

Рама з Фано

Є молитви, які не потребують допомоги через висоту тих, кому вони належать, — як у Пінхаса в Шіттімі. Адже у своїй молитві він піднявся до хаї та єхіди, чиї обличчя не були довірені посланцеві, як ми пояснили у трактаті «Га-нефеш». Тому написано: «І став, і заступився» — ויעמוד ויפלל, — а не сказано ויתפלל, «і молився». У всьому вірші — п'ять слів, у кожному — п'ять літер: у його молитві поєдналися п'ять парцуфів нефеш, взаємно включених один в одного. [П5177]

І не дивуйся, що про Мойсея сказано

Яд Єгуда · 3 · продовження

сам заступився перед своїм Творцем і підніс до Нього свою молитву, а не ויתפלל, що є формою гітпаель — через інших. [П5181]

Яд Єгуда · 4

«П'ять парцуфів нефеш» — це НАРАНХАЙ; кожний парцуф містить п'ять. Щоб натякнути на їхнє поєднання, вірші й слова прийшли по п'ять. [П5182]

Яд Єгуда · 5

«І не дивуйся», що про Мойсея сказано ויתפלל, а не ויפלל, адже тим більше

Яд Єгуда · 5 · продовження

про нього належало б сказати так.

Яд Єгуда · 6

«Адже його нефеш», тощо. Тобто для Мойсея дрібниця, аби його молитва піднеслася сама завдяки силі хаї та єхіди. Насправді його сила більша: навіть одна лише частка його нефеш пробуджує у вищих велике й грізне пробудження. Про це пробудження написано ויתפלל, чого не можна сказати щодо Пінхаса.

Яд Єгуда · 7

«До того ж» — інша підстава того, що про Мойсея сказано ויתפלל. Це вказує, що він постійно йшов і приліплювався до Нього, благословенний Він, вельми дивовижною приліпленістю. Тому сказано ויתפלל, що означає: іде й молиться постійно, як указує всяка форма гітпаель, — задля примноження приліпленості. Адже він, мир йому, був найкращим із людського роду й не став ангелом, як Пінхас. Це не було його недоліком, боронь Боже, а саме його перевагою: хоч він ніколи не скидав людської форми, примножував аспект великої приліпленості більше за всіх інших.

Рама з Фано · продовження

ויתפלל. Адже сама лише нефеш Мойсея, за своєю величиною й значущістю, пробуджує у вищих те, чого Пінхас не пробудить хаєю та єхідою: «стільки всього — і ще, можливо». [П5178]

До того ж Мойсей, учитель наш, мир йому, довершив людське зображення настільки, наскільки було можливо за мірою його місця й часу. Він не змінив славного сяйва свого обличчя з людського на ангельське, бо для нього це було б величезним, незмірним применшенням. Не для того, щоб применшити честь службових ангелів, боронь Боже: ми вже пояснили образно у трактаті «Хікур Дін» те, що сказали наші вчителі — «Праведники більші», — аби цього не розуміли без застережень, як гадав Ґаон рав Саадія й багато хто з ним. Хоча думка тих, хто з ним сперечається й заперечує його слова, позбавлена підстав, а його слова, без сумніву, кращі й правильніші за їхні. [П5179]

Але [це сказано] для примноження честі Мойсея, який усі свої дні молився й додавав дивовижної приліпленості, підносячись вище від усякого іншого серед вищих і нижчих. Пінхас же — оскільки він ангел Господа Воїнств — має написане про себе ויפלל, перехідне дієслово: він зв'язує своєму Володареві вінці з приліпленості й молитов решти народу. [П5180]

Яд Єгуда · 8

«Бо це було б применшенням» для Мойсея, якби він перетворився на ангела. Не тому, що ступінь службових ангелів нижчий за ступінь праведної людини, боронь Боже, як видається з простого змісту слів наших мудреців, благословенної пам'яті: «Праведники більші за службових ангелів». Це лише образний вислів, за поясненим у трактаті «Хікур Дін», частина 4, глава 8: службові ангели — в аспекті рабів і служителів Всевишнього, а праведники — в аспекті синів. Дивись там.

Яд Єгуда · 9

נגלהו [неясна форма] — і за простим його змістом. [П5183]

Яд Єгуда · 10

«Хоча немає звідти», тощо; проте נס דבריו [зв'язок не встановлено] — не гірші. [П5184]

Яд Єгуда · 11

«Щоб не примножити честь Мойсея» пов'язане з попередніми словами «не для того, щоб применшити честь службових ангелів» — лише навпаки. Справді, для Мойсея було б применшенням, якби він перетворився на ангела: він постійно

Яд Єгуда · 11 · продовження

примножував аспект великої приліпленості, зберігаючи своє людське становище. Саме цим зростав його ступінь, бо це вельми дивовижна річ; вона не була б настільки дивовижною, якби він став ангелом. У цьому відношенні це було б применшенням для нього. [П5185]

Йоель Моше · 1

«Які не потребують», тощо. Пояснення: [допомоги] трьох згаданих князів, бо פנקס [таке написання в джерелі] — це Сандальфон. А знак тобі: הכס קתידו, тощо [вислів не встановлено]; אלי״ה פנכ״ס סנדלפון. [П5186]

«ויפלל», тощо: означає, що він сам зробив корону (כתר) й вінець (עטרה) на голову Святого, благословенний Він, а не через ангела й посланця. Інакше ויתפלל означає — через інших.

«У всьому вірші», тощо: у [вірші] ויעמוד פנחס — п’ять слів, у кожному слові — п’ять літер. У них поєдналися п’ять парцуфів нефеш, НАРАНХАЙ. Кожний парцуф нефеш містить усі п’ять, отже, 25. Це таємниця יה״י אור — «Нехай буде світло». У розділі п’ять разів написано אור — «світло», — щоб указати на п’ять парцуфів нефеш, як вище. Кожний містить п’ять; за гематрією יה״י має число 25. [П5187]

Це таємниця: «Нехай Господь, Бог наш, буде з нами, як був із нашими батьками», бо батьки виправили ці міри. Про Авраама: «Так — כ״ה — буде твоє потомство». Про Ісаака: «А я і юнак підемо до — כ״ה». Про Якова: «Так — כ״ה — скажи

Йоель Моше · 1 · продовження

дому Якова». Тому Авраамові додано ге, Ісаакові — йод, Якову — вав; гематрія יו״ד וי״ה, таємниця «את ה״ו — тисячами десятків тисяч» — за гематрією також 25. [П5188]

«Адже нефеш Мойсея», тощо. Пояснення: Мойсей мав додаткову перевагу — часткою своєї нефеш пробуджував більше, ніж інший пробуджує часткою хаї та єхіди.

«Людське зображення». Пояснення: його зображення не змінилося на ангельське, як у Пінхаса; для Мойсея це було б применшенням його частки. Тому «не для того, щоб применшити честь ангела», наче саме через це його зображення не змінилося на ангельське: боронь Боже від такого! Аби не розуміти простий зміст слів «Праведники більші за службових ангелів», як гадав Р”С і багато хто. Хоча й слова тих, хто сперечається з Р”С, позбавлені підстав, а слова рава Саадії правильніші за слова його опонентів, проте й його слова не істинні. [П5189]

«А для примноження», тощо, стосується попереднього: не для применшення їхньої честі, ש״מ [скорочення не встановлено], а для примноження честі Мойсея. Щодо Мойсея ויתפלל примножує його честь: він досяг більшого за Пінхаса. [П5190]

До глави у змісті

Ем коль хай — частина I — глава 35

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

«Відомо», тощо. Це завершення його попереднього викладу.

Яд Єгуда · 2

«Нижні вінці» — впорядкування молитви.

Рама з Фано

Відомо, що нижні вінці потрібні вгорі для зв’язування вищого. Знай: немає ціца без міцнефета. Цей убогий затримує й спричинює запізнення всіх; саме його віддаленість від свого спасіння — зміст його крику. Протилежність — пильне

Яд Єгуда · 3

«За його знанням», מדעתו, тощо. Це так, бо ціц — священна діадема, яку треба пов’язати на міцнефеті; звідси — міцнефет потрібний для ціца. [П5193]

Яд Єгуда · 4

«Цей убогий», тощо. Вище, у розділі 29, автор узявся пояснити, що вбогий спершу молиться про це: він затримує й спричинив запізнення зв'язування. Тепер він завершує: це подібне до сказаного у Писанні «Далеко від його спасіння — слова мого крику» (Псалми, 22). Сенс: ось слова мого крику — про те, що я затримав і далекий від його спасіння. [П5194]

Яд Єгуда · 5

«Протилежність» убогому, який виправдовується за затримку молитви й на якого Святий, благословенний Він, чекає, як сказано вище, — пильне дослідження молитви та передання суду над ближнім. На таких Святий, благословенний Він, не чекає, як [мудреці], благословенна їхня пам'ять, сказали про

Рама з Фано · продовження

дослідження молитви та передання суду над ближнім, за нашим поясненням у відповідному місці. Адже він «шматує свою душу в гніві своєму»: вийшов і не зачекав на цього вбогого, за словами [мудреців], благословенна їхня пам'ять, у першій главі «Брахот». [П5191]

Коли Храм не існує, прийнята молитва, поєднана із законом спокутування, спокутує. Той, Хто спокутує, каже: «Це наче Я одержав [належне]». [П5192]

Ми вже вийшли з плутанин, які тривожать тих, хто досліджує поверхово, у питанні обвинувачення Місяця: істинними шляхами, приємними для слухачів, у розумінні, знанні й розсудливості, щоб узгодити сказане в Ґемарі, Зогарі та Мідраш раба. Усе це — слова Бога живого, дані від одного Пастиря.

Закінчено й завершено першу частину.

Яд Єгуда · 5 · продовження

них: «Нагадують про гріхи людини». Це той, хто взагалі довго молиться й пильно досліджує свою молитву, а також той, хто передає суд щодо затримки молитви над своїм ближнім. [П5195]

Яд Єгуда · 6

«За нашим поясненням» та нашим тлумаченням цього в трактаті «Хікур Дін», частина I, глава 10. Це тлумачення близьке до нього.

Яд Єгуда · 7

«У першій главі "Брахот"», аркуш 5, зворот. Навчено: «Аба Біньямін каже: двоє ввійшли молитися, а один із них випередив другого, помолився, вийшов і не зачекав на товариша, — йому шматують його молитву перед обличчям. Адже сказано: "Той, хто шматує душу свою в гніві своєму, — хіба задля

Яд Єгуда · 7 · продовження

тебе буде покинута земля?"», тощо.

Яд Єгуда · 8

«Із законом спокутування», тобто жертвою, як сказано: «І відплатимо за биків нашими устами». [П5196]

Яд Єгуда · 9

«Той, хто дістає спокутування, каже: "Це наче я одержав [належне]"». Як Господь учинив добро грішникові, щоб «покласти ашам та інші жертви — його душу» [неясний зв'язок], לשום אשם ושארי קרבנות נפשו, — так Господь примножив Свою милість, випробовуючи відкрите, בוחן הגלוי: приймати молитву замість жертв, аж доки Він не відбудує мури Єрусалима. Тоді Він забажає жертв праведності, і ми віддамо Йому подяки —

Яд Єгуда · 9 · продовження

невдовзі, у наші дні. Амінь. [П5197]

Йоель Моше · 1

«І його життя далеко», וחיותו, тощо. Пояснення вірша «Далеко від його спасіння — слова його крику»: автор пояснив, що крик убогого перед Ним, благословенним, — про те, що він далекий від спасіння. [П5198]

«Яку для неї було впізнано», שהוכרה לה, тощо: адже мовлення наших уст — замість наших жертв. [П5199]

«Той, Хто спокутує, каже», тощо. Це стосується сказаного вище, коли Га-Шем сказав: «Принесіть за Мене спокутування». Святий, благословенний Він, сказав: «Ваші молитви

Йоель Моше · 1 · продовження

прийнятні переді Мною, щоб стати вінцем, наче
Я одержав справжню жертву».

До глави у змісті

Ем коль хай — частина II — глава 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39 · 40 · 41 · 42 · 43 · 44 · 45 · 46 · 47 · 48 · 49 · 50 · 51 · 52 · 53 · 54 · 55 · 56 · 57 · 58 · 59 · 60 · 61 · 62 · 63 · 64 · 65 · 66

Йоель Моше · 1

«Доблесна» тощо — це Сара. «Завдяки тому, що применшила» тощо — як ми пояснили вище, у главі 5 першої частини цього трактату.

«Дружина товариша» тощо. Хоч Хесед приписується Авраамові, усе ж дружина товариша — як товариш, і Хесед також належить Сарі.

«У храмових піснях» тощо. Відомо, що приємність пісні — у Біні, де відбувається пом'якшення ґвурот. Тому головне служіння левітів — співом, щоб піднести ґвурот до Біни й пом'якшити їх. Так само Маріям, яка була з боку Ґвури, «відповіла їм Маріям» співом. «Проте вона — жінка»: ґвурот — із боку жіночого, тому й вона співала пісню. Якщо скажеш: адже Сара теж була жінкою, чому ж вона не співала? Можна відповісти: Сара була з Хеседу Авраама, цілковитої милості, і там жіночість не становить різниці. А Тіферет із одного боку схиляється

Рама з Фано

«І Господь відвідав Сару» тощо. Бог, благословенний Він, натякнув цій доблесній жінці на перевагу, яку дає мудрість: вона удостоїться збудувати дім Ізраїлю завдяки тому, що добровільно применшила себе, як ми пояснили. Вона — перша із семи пророчиць, які всі за послідовністю своїх часів відповідають семи мірам вищого управління, одна одній, за порядком. [П5200]

Сара — у Хеседі Авраама: дружина товариша — як товариш.

Маріям — у Ґвурі, бо з її народженням почалася гіркота поневолення. Як левіти, що походять із боку Ґвури, мають підносити голос у храмових піснях, так і вона: «І відповіла їм Маріям: співайте Господу».

Девора — у Тіферет, бо сказала Баракові: «Не буде твоєї слави». Із заперечення ти чуєш ствердження: отже, буде моя слава. Проте зрештою вона — жінка, тому «І співала Девора», бо вона з боку суду.

Ханна — у Нецаху, бо його удостоївся її син Шмуель і першим пророкував

Йоель Моше · 1 · продовження

до Хеседу, з іншого — до Ґвури; тому Деворі, яка в Тіферет, був потрібний спів. [П5209]

Є у גל' רויא? [непевне позначення джерела], що Девора — перевтілення Ціппори, дружини Мойсея. Мойсей — усередині Тіферет, як вище, а його дружина Ціппора — «дружина товариша як товариш» — також у Тіферет. Оскільки Ціппора не удостоїлася заспівати при морі, бо Їтро прийшов із нею до Мойсея після розсічення Червоного моря, Девора, яка є перевтіленням Ціппори, заспівала замість неї. Придивись уважно.

«Бо удостоївся Шмуель» тощо. Дивись Зогар, «Берешіт», сторінка 100: головне джерело пророцтва Шмуеля було в Нецаху.

«Піднісся мій ріг» тощо. Відомо, що роги Ісаакового барана відповідали Нецаху й

Йоель Моше · 1 · продовження

Году, а сам баран — первісток, тобто душа Ісаака, яка вийшла під час зв'язування. До зв'язування Ацилут був у таємниці «А Я насадив тебе добірною лозою, цілком насінням істини»: Істина, אמ"ת, — Яків, за змістом «Даси істину Якову»; Насіння, זר"ע, — Ісаак; Цілком, כל"ה, — Авраам. Отже, Ісаак був у таємниці «насіння», Єсод, ד' [нерозкрите позначення], як пояснено в Зогарі у своєму місці, גלן לך? [непевний вислів]. Відомо, що Нецах переважає над Годом. Це й означає «Підніссяя» саме «мій ріг»: це Нецах. [П5210]

«Три майбутні події» тощо — три види пророцтв, якими Авігаїл просвітила очі Давида, як далі пояснюється.

«Давид не зрозумів» тощо. Він подумав, що вона сказала йому: Навал, її чоловік, уже помер. Він ішов до неї, щоб конфіскувати все Навалове майно за законом кожного, хто бунтує проти царської влади. Оскільки він помилився й гадав, що той уже помер, він зажадав із нею статевого зносіння, вважаючи її незаміжньою. «Вона ж перемогла» тощо: [Навал] не називається

Рама з Фано · продовження

із нього. Саме це означає «Підніссяя мій ріг»: «глибина висоти» у «Сефер єцира» — це Нецах.

Авігаїл — у Годі, лівій гомілці, як відомо про цю будову, що ясна тому, хто звик до слів мудреців та їхніх загадок. Тому вона відкрила свою гомілку — оприлюднила своє пророцтво, — і Давид ішов за її світлом три парси. Це три майбутні події, якими вона просвітила його очі. [П5201]

Перша: «Нехай будуть, як Навал, твої вороги». Тут вона сповістила йому, що Навал помре. Давид не зрозумів і подумав, що той уже помер, а сам домагався конфіскувати все його майно як бунтівника проти царської влади; тому він зажадав її. Вона ж перемогла його своїм доводом, що його монета ще не пішла у світі. Вона винесла присуд ворогам Давида: щоб їхні душі перебували скутими й блукали в ложі пращі. Тому вони неодмінно мають спершу стати подібними до каменя, як написано про Навала: «І він став каменем». Це за гріх лихослів'я: йому личить намордник на роті. Відповідно до тяжкості його гріха його понижено навіть нижче від пташиного щебету й розмови пальм. Тим паче, якщо в ньому є жаль за якоюсь заповіддю, за змістом «Розсипалося каміння святині». [П5202]

Вороги Давида — серед них. Адже всі духовні істоти вже поставили першого Адама царем над собою, а він здійснив у них «Неодмінно постав

Йоель Моше · 1 · продовження

бунтівником проти царської влади, бо його [Давидова] монета ще не пішла у світі.

«Неодмінно мають стати подібними до каменя» тощо. У ложі пращі кидають лише камінь; тому, якщо душу Давидових ворогів кидатимуть у ложі пращі, вони неодмінно спершу мають стати подібними до каменя: їхні душі спершу перевтіляться в неживий камінь, як написано про Навала «І він став каменем». Бо Навалова душа була від לב"ן: початкові літери Лаван, Валаам, Навал, — вона перевтілювалася тричі, а потім перевтілилася в неживий камінь. Це й є לא"בן: початкові літери לבן, אבן, בלעם, נבל — Лаван, камінь, Валаам, Навал. Дивись про це в «Сефер га-каванот». Це таємниця купи каміння, яку поставив Яків і назвав Ґальед: натяк на його перевтілення в неживий камінь. Тому про Валаама сказано «огорожа звідси», а Раші пояснив, що звичайна огорожа — з каміння. Хто грішить лихослів'ям, перевтілюється в неживий камінь: міра за міру. [П5211]

«За змістом "Розсипалося каміння святині"» тощо. Слово «святість» не

Йоель Моше · 1 · продовження

стосується каміння інакше, як за цією таємницею: в каміння перевтілилися душі, які виконали заповідь, а потім пошкодували про неї. Так зробили люди — вороги Давида, які вже поставили Адама царем, а Адам — це Давид, і Давид — це Адам, — та згодом повстали проти Давида.

«Щоб його страх» тощо. Страх перед Царем, тобто Святим, благословенний Він, — адже цар боїться лише Його одного, — має бути й на тобі. «Що виокремили Юду» тощо — стосується «Юда — левеня». Той, хто бунтує проти Давида й каже «Не маємо частки в сині Єссея» тощо, чинить як покоління Потопу, яке теж зреклося Предвічного світу. Тому «цегла стала їм каменем» тощо — саме їм, бо їхні душі перевтілюються в неживий камінь. [П5212]

«Від людини — до тварини» тощо. Спочатку перевтілюється в тварину, потім у рослину, потім у неживе. Так само й щодо заповіді побиття камінням ми вчили «Суд завершено»: це останній суд. «Через втрату форм» тощо — дивись відповідний вступ до трактату «Олам катан». «Що ми пояснили у п'ятій частині» — у п'ятій частині, главі 7; дивись там.

Рама з Фано · продовження

над собою царя», — щоб його страх був на тобі. Це означає: щоб ти боявся Того, Кого боїться він, адже над ним немає нікого, крім Господа, його Бога. Якщо ж згадані вороги Давида — з насіння юдеїв, до їхнього гріха додається ще гріх: вони шкодують про попереднє, про те, що коліна поставили над собою царем Юду. Той, хто не має частки в Давидові й спадщини в сині Єссея, підпадає під «Того, Хто стягнув із покоління Потопу», про яке написано «І наповнилася земля насильством». Немає у світі більшого насильства, ніж бунт проти царської влади; і [Того, Хто стягнув] із покоління Розсіяння — за жаль щодо заповіді, за змістом «Коли вони рушили зі сходу»: вони віддалилися від Предвічного світу. Тому цегла стала їм каменем. [П5203]

Так само чули ми про того серед фараонових слуг, хто боявся Господа: спершу вони сказали «Відпусти цих людей», а коли потім сказали «Що це ми зробили, відпустивши Ізраїль від служіння нам?», — зійшли в глибини, мов камінь. У цьому сенс сходження все нижче: від людини — до тварини, від неї — до рослини, від неї — до неживого. Так само щодо заповіді побиття камінням ми вчили: «Суд завершено» — після нього немає суду. Такий і зміст «Коли впаде той, хто падає»: [він падає] від початку — чи то в таємниці ув'язнення, за змістом «скуті й блукають», чи то через втрату форм і цілковите їх скидання. [П5204]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Дивовижне падіння щабель за щаблем» тощо: спочатку до тварини, потім до рослини тощо, як вище. «Вона ще поглибила» тощо — згадана Авігаїл. «Удруге сказала йому» тощо — із трьох майбутніх подій, згаданих вище. «Нехай це не стане тобі спотиканням»: щоб він не спіткнувся через Авігаїл, але через Вірсавію він згодом спіткнувся. У цьому обмежувальне «це».

«Хульда» тощо — відповідає Єсоду, який називається завітом миру. «Що лишилися йому невідомими» тощо — Раші. «Обрання батьків» тощо: у сказаному «Встановив межі народів за числом синів Ізраїлю» — ізраїльтянина обрано із сімдесяти народів.

«Можливо, варто вилучити» тощо: за цим підрахунком пророків буде більше ніж 48. «Вісім священників-пророків» тощо: звідси випливає, що є більше ніж 48; відповідь — ідеться про придатних до пророцтва.

«А довершує число» тощо, тощо. Якщо вилучити чотирьох із

Йоель Моше · 1 · продовження

пророків — כרוך [таке написання; за контекстом Барух], його батька, Сераю та Махсію, — а додати замість них лише трьох: Беері, батька Осії, Одеда й Ханані, — бракує одного. Тому він каже «мешканець, що мешкає» тощо: він довершує [число]. «מגן אבות? — пророки» тощо [неясний фрагмент]. [П5213] [П5214]

Яд Єгуда · 1

«Перевага, яку дає мудрість» тощо. Тобто Га-Шем, благословенний Він, натякнув Сарі, що її мудрість матиме перевагу через те, що вона применшила себе: завдяки цьому удостоїться дітей і збудує дім Ізраїлю. Це автор пояснює в наступній главі: Га-Шем, благословенний Він, дав Сарі належну для неї пораду применшити себе, і вона визнала справедливим суд над собою, тощо. У нагороду за це Він відвідав Сару; дивись там. Саме з цього автор тут почав, але перервав тему поясненням семи пророчиць і повертається до пояснення в главі 2.

Яд Єгуда · 2

«Як ми пояснили» — також у частині I, главі 5; дивись там.

Рама з Фано · продовження

Пояснено також, у чому їхнє виправлення: «Ті, що проходять долиною плачу, роблять її джерелом». בכ"א — початкові літери במצולות כמו אבן, «у глибинах, мов камінь». Як ті, що сходять до Геєни, щоб урятувати іншого, — про що ми пояснили у п'ятій частині трактату «Хікур Дін», — так і вони проходять долиною цих плачів. Саме «проходять» — у таємниці ібуру, доки ці камені й подібні до них не зітруться від їхніх сліз, як там пояснено. Як вони зазнали дивовижного падіння щабель за щаблем, так і в піднесенні йтимуть від сили до сили, аж до зустрічі з лицем Шехіни, як написано: «З'явиться перед Богом у Сіоні», за змістом «З'явиться кожен чоловік твій». [П5205]

Вона ще поглибила таємницю ібуру, сказавши: «І постав чоловік переслідувати тебе». Це негідний чоловік — лихий дух, який жахав Саула. Ми пояснили його у трактаті «Га-нефеш»; зосередься на цьому.

Удруге, коли він зажадав її, вона сказала йому: «І нехай це не стане тобі спотиканням». Вона застерегла його щодо Вірсавії, бо сказала: це нехай не буде спотиканням, але інше буде, за тлумаченням мудреців.

Третя: «Неодмінно зробить Господь моєму панові надійний дім». עשה, «зробити», — для Давида; יעשה, «зробить», — для Месії. [П5206]

Про Хульду прямо написано «дружина Шалома»: вона

Яд Єгуда · 3

«Вона — перша» тощо. Те, на що Га-Шем, благословенний Він, натякнув Сарі, було через пророцтво, адже наша мати Сара була пророчицею, першою із семи пророчиць, які постали Ізраїлю. Як сказали [мудреці], благословенна їхня пам'ять, у першій главі «Мегіли»: «48 пророків і 7 пророчиць пророкували їм, Ізраїлю», тощо. Хто ці сім пророчиць? Сара, Маріям, Девора, Ханна, Авігаїл, Хульда, Естер. Автор принагідно згадав цю тему, щоб її пояснити.

Яд Єгуда · 4

«Всі відповідають» тощо. Ці сім пророчиць відповідають семи святим сефірот — семи дням будування. Кожна отримала своє пророцтво від відведеної їй сефіри в послідовності й порядку їхнього часу, за порядком сефірот. Сара, перша пророчиця, отримала пророцтво від Хеседу, міри Авраама, першої зі згаданих семи сефірот.

Яд Єгуда · 5

«Гіркота поневолення» — це суд від Ґвури.

Яд Єгуда · 6

«Як левіти» тощо. Як є в «Рая мегемна», розділ «Насо», сторінка 234: «Ця заповідь — щоб левіти співали у Храмі» тощо; ««"А вночі пісня зі мною" — це Ґвура» тощо; дивись там.

Яд Єгуда · 7

«Із заперечення» щодо Барака ти чуєш ствердження щодо самої Девори.

Яд Єгуда · 8

«Зрештою вона — жінка», із боку суду. Так само й місце її пророцтва — Тіферет: хоч одним боком вона схиляється до Хеседу, з другого боку в ній є й міра Ґвури. Тому «І співала Девора», як Маріям вище.

Яд Єгуда · 9

«Бо удостоївся Шмуель» тощо. Як є в Зогарі, «Берешіт», сторінка 99: «Четвертий ступінь, із якого жодна людина не пророкувала, доки не прийшов Шмуель. Про нього написано “Також Нецах Ізраїлю не збреше”», тощо; дивись там.

Яд Єгуда · 10

«Саме це означає “Піднісся мій ріг”» — що Ханна сказала у своїй молитві.

Яд Єгуда · 11

«Глибина висоти», згадана у «Сефер єцира», глава 1, у Мішні про глибини, — це Нецах. Ось слова Мішни там: «Десять сефірот без чого — їхня міра, що вони не мають кінця: глибина початку й глибина кінця, глибина добра й глибина зла, глибина висоти й глибина низу», тощо. Дивись про це у книзі «Пардес», глава 5 брами «Чи є Ейн-Соф Кетером».

Рама з Фано · продовження

пророкувала через Праведника світу, який є завітом миру, як відомо. [П5207]

Про Естер написано «І вдяглася Естер у царство»; цього досить. Учні Арі, благословенна пам’ять праведника, мають інший підхід до них та до імен цих пророчиць. Якщо це отримане передання, приймімо його; воно не суперечить цьому тлумаченню.

Принагідно скажемо про 48 пророків, яких Раші перелічив у першій главі «Мегіли» від імені автора «Галахот ґдолот», крім двох, що лишилися йому невідомими: це Шем та Евер. Шем сказав Ревеці: «Два народи у твоєму лоні», а Евер пророкував про Розсіяння. Обох називають такими, що пророкували Ізраїлю: цей — про самого Якова, а той — про обрання батьків, як написано «Коли Всевишній наділяв народи спадщиною», і весь вірш.

У книзі Ісаї є два вірші — пророцтва Беері, батька Осії: «І буде, коли скажуть вам» тощо, як є у Ґемарі. Так само Одед і Ханані за днів Аси: слова обох містять пророцтво для поколінь, тож їх належить зарахувати до 48 пророків. Можливо, з числа варто вилучити Баруха, який сам засвідчив «Спочинку не знайшов». Також і про його батька ми не чули прямо висловленого пророцтва. Так само — Серая й Махсія. А сказане вчителем — «Вісім священників-пророків постали з нащадків дочок Рахав» — означає придатних до пророцтва. Або ж пророків, чиї слова не були записані:

Яд Єгуда · 11 · продовження

[П5215]

Яд Єгуда · 12

«Ліва гомілка» тощо. Відомо, що положення й порядок сефірот мудреці кабали називають будовою. Сефіра Год, місце якої ліворуч унизу, називається лівою гомілкою.

Яд Єгуда · 13

«Тому вона відкрила свою гомілку» тощо. У першій главі «Мегіли», щодо Навала, сказано: Давид мовив Авігаїл «Він бунтівник проти царської влади, й немає потреби його судити». Вона відповіла: «Саул іще живий, і твоя монета ще не пішла у світі». Він сказав їй: «Благословенний твій розсуд і благословенна ти, що стримала мене від входження у крові». דמים, «крові», означає два. Це навчає, що вона відкрила свою гомілку, і Давид ішов за її світлом три парси. Він сказав їй: «Послухайся мене». Вона відповіла: «Нехай це не стане тобі спотиканням». Із «це» випливає, що є інше. Що саме? Справа Вірсавії. Зрештою так і сталося.

Тосафот написали: важко зрозуміти, як та праведниця відкрила свою гомілку перед Давидом; дивись там. Тому автор витлумачив «відкрила свою гомілку» так: вона відкрила

Яд Єгуда · 13 · продовження

Давидові місце свого пророцтва — міру Год, ліву гомілку. Три парси, які Давид пройшов за її світлом, — три майбутні події, що стали йому відомі через неї і якими вона просвітила його очі. [П5216]

Яд Єгуда · 14

«Перша» із трьох майбутніх подій — у сказаному йому: «А тепер нехай будуть, як Навал, твої вороги й ті, що шукають тобі зла»

Рама з Фано · продовження

таких були тисячі десятків тисяч, і з них не беруть до числа 48. Так само й пророцтво Елдада та Медада не було записане. [П5208]

Якщо ж тобі важко через Евера, чиє пророцтво не було записане, — то ж написано «Бо за його днів розділилася земля». А довершує число старий пророк, що мешкав у Бет-Елі: до пророцтва Іддо він додав зруйнування узвиш у містах Самарії, про які ми згадали в першій частині «Хікур Дін». Усі слова мудреців стоять міцно.

Яд Єгуда · 14 · продовження

(Перша книга Самуїла, 25).

Яд Єгуда · 15

«І подумав»: вона так сказала тому, що той уже помер. Сказане ним Авігаїл «Він бунтівник проти царської влади» було не для того, щоб засудити його до смерті, а тому, що він домагався його майна.

Яд Єгуда · 16

«Тому він зажадав її»: він думав, що її чоловік помер. Інакше як би він

Яд Єгуда · 16 · продовження

зажадав її, коли вона під забороною як заміжня жінка?

Яд Єгуда · 17

«Вона ж перемогла його» — щоб він не конфісковував його майна, адже Саул іще живий, тощо.

Яд Єгуда · 18

«Винесла присуд» бунтівникові проти царської влади щодо ворогів Давида. Тому сказала «А душу твоїх ворогів кине Він у ложе пращі», щоб їхні душі були скуті, як є в «Шабат», глава «Шоель»: за те, що повстали проти його царювання, як далі пояснюється.

Яд Єгуда · 19

«Неодмінно» тощо. Ложе пращі — знаряддя для кидання каменів. Якщо їхні душі будуть у ньому скуті, неодмінно мають бути перевтілені в неживий камінь.

Яд Єгуда · 20

«Як написано про Навала»: він також був перевтілений у камінь, тому про нього написано «І він став каменем». Це було за гріх лихослів'я, бо він сказав «Хто Давид і хто син Єссея?», тобто: хіба він не походить від Рут-моавитянки? Як написав там Раші.

Яд Єгуда · 21

«Йому личить намордник на роті». Тому, міра за міру, його покарання — бути скутим у

Яд Єгуда · 21 · продовження

неживому камені.

Яд Єгуда · 22

«Його понижено»: перевтілення в камінь нижче від інших способів перевтілення. Адже їх три: у тварину, рослину й неживе, як автор пояснює далі. У цих трьох видах перевтілюються лихослови: чи то в птахів, які щебечуть, — також міра за міру, це тварина; чи то в пальми — це рослина, про що сказано, що рабі Йоханан бен Заккай їх розумів; або в неживий камінь, що є найнижчим ступенем. [П5217]

Яд Єгуда · 23

«Відповідно до тяжкості його гріха»: наскільки тяжкий гріх лихослова, настільки тяжке його перевтілення.

Яд Єгуда · 24

«Тим паче»: коли в промовленому лихослів'ї є також жаль за якоюсь виконаною ним заповіддю, його покарання — перевтілитися в камінь.

Яд Єгуда · 25

«Каміння святині» називається так, бо в ньому перевтілені святі душі.

Яд Єгуда · 26

«Вороги Давида — серед них»: серед тих, хто виконує заповідь, а потім шкодує про неї. Тому Авігаїл правильно присудила їм перевтілення в камінь. Заповідь, про яку пошкодували вороги

Яд Єгуда · 26 · продовження

Давида, — «Неодмінно постав над собою царя», здійснена щодо першого Адама: всі духовні істоти вже поставили його царем, а серед них — усі душі, що мали прийти у світ. Тепер вони повстали проти Давида, який є першим Адамом, як відомо.

Яд Єгуда · 27

«Він» — перший Адам — здійснив у духовних істотах «Неодмінно постав» тощо. «Це означає» тощо. Автор пояснює: Святий, благословенний Він, є страхом царя, бо цар боїться Його, і Він, благословенний, є його страхом. Про Нього сказано: нехай цей страх буде на тобі й не полишай його через наказ царя з плоті й крові. Таке пояснення можливе щодо першого Адама, який не мав іншого страху, крім Святого, благословенний Він. Підлеглим царюванню першого Адама наказано, щоб цей страх був на них. Інакше з іншими царями, які бояться один одного: недоречно було б сказати, ніби людям наказано мати на собі страх їхнього царя перед іншим царем із плоті й крові.

Яд Єгуда · 28

«Якщо ж із насіння юдеїв» тощо. Сказане, що вчинок ворогів Давида є бунтом проти царювання його дому, оскільки вони раніше вже поставили першого Адама царем, можна віднести як до ізраїльтян, так і до інших народів. Проте до ворогів Давида з ізраїльтян, які повстали проти його царювання, додається ще гріх: цим вони показують, що шкодують про попереднє й від самого початку жалкують про царювання Юди, з нащадків якого Давид. Йому личить царська влада, що є спадщиною до кінця всіх поколінь, як пояснено у Рамбама, глава 1 «Законів царів». [П5218]

Яд Єгуда · 29

«Той, хто не має частки в Давидові» й хоче відступити від того, що його батьки здійснили й прийняли, підпадає під «Того, Хто стягнув із покоління Потопу та з покоління Розсіяння: Він стягне з того, хто не дотримується свого слова», — як сказали [мудреці], благословенна їхня пам'ять, щодо того, хто відступає від своєї купівлі. Гріхом покоління Потопу були насильство й грабунок, а покоління Розсіяння пошкодувало про заповідь прийняти Його, благословенного, Богом над собою. Тому доречно сказати: Той, Хто стягнув із них, стягне

Яд Єгуда · 29 · продовження

також із ворогів Давида, які бунтують проти царської влади. Це, безперечно, насильство та користолюбство понад усе, а також жаль щодо заповіді, як згадано.

Яд Єгуда · 30

«Віддалилися» тощо. Як є в «Берешіт раба»: віддалилися від Предвічного світу, сказали: «Не бажаємо ні Його, ні Його божественності».

Яд Єгуда · 31

«Тому про них написано: "І стала їм цегла каменем"». Сенс у тому, що їхній бунт у будуванні з цегли спричинив їхнє перевтілення в камінь.

Яд Єгуда · 32

«Що це ми зробили»: вони пошкодували про заповідь відпустити. Тому зійшли в глибини, мов камінь; бет зі слова במצולות стосується також אבן, і сенс — «у глибинах, немов у камені».

Яд Єгуда · 33

«У цьому сенс сходження все нижче», згаданого в Торі: «А ти спускатимешся нижче». Це від людини — до тварини тощо. Тому тут ужито вислів сходження — «Зійшли в глибини», — через це перевтілення, що є найнижчим ступенем.

Яд Єгуда · 34

«Ми вчили» — глава 6 «Санхедрін»: «Суд завершено — його виводять, щоб побити камінням». Автор каже: тому вжито «завершено», що після цього немає суду; йому вже зовсім не потрібно перевтілюватися, бо він отримав своє покарання в цьому світі через каміння й цим зазнав останнього перевтілення.

Яд Єгуда · 35

«Коли впаде той, хто падає» — написане щодо огорожі [даху]. [Мудреці], благословенна їхня пам'ять, сказали: той, хто падає від початку. Автор пояснює: ще нижче, до рослини й неживого, впаде той, хто падає від початку через своє перевтілення й гідний цього. Чи то впаде так у таємниці ув'язнення: його душа в місці, куди вона йде, скована зв'язком із рослиною або неживим і зберігає свою форму; чи то там цілковито втратить і скине свою форму — нехай Милосердний урятує нас!

Яд Єгуда · 36

«За змістом “скуті й блукають”» у главі «Шоель», згаданій вище. Сенс: вони ув’язнені в ложі пращі у своїй формі, як пояснив Раші: זוממות — наче в залізному намордннику, ув’язнені у в’язниці.

Яд Єгуда · 37

«У чому їхнє виправлення» — тих, хто перевтілився в каміння? Їхнє виправлення — «Ті, що проходять долиною плачу», тощо.

Яд Єгуда · 38

«Ті, що сходять до Геєни» — ті праведники, які сходять до Геєни врятувати душі Ізраїлю, щоб вивести їх звідти разом із собою. Вони також проходять долиною цих пригнічених, тих, хто перевтілився, щоб їх оживити. [П5219]

Яд Єгуда · 39

«У п’ятій частині» — глава 7.

Яд Єгуда · 40

«У таємниці ібуру» — не шляхом ґільґуля.

Яд Єгуда · 41

«Зітруться від їхніх сліз» — праведників, які плачуть і моляться за тих, хто перевтілився, а також від сліз самих пригноблених. Це й означає «Роблять її джерелом»: зі сліз постає дедалі сильніше джерело, що рятує перевтілених поступово, все вище й вище.

Яд Єгуда · 42

«Як пояснено» — там, у згаданому трактаті.

Яд Єгуда · 43

«Як вони зазнали» тощо. Пояснює кінець вірша: «Також благословеннями огортає вчитель; йтимуть від сили до сили; з’явиться перед Богом у Сіоні». Як їхнє сходження шляхом ґільґуля було поступовим, так і їхнє піднесення буде поступовим, доки удостояться зустріти лице Шехіни. [П5220]

Яд Єгуда · 44

«За змістом “З’явиться”» — написаного про з’явлення на паломницькі свята. Це пасивна форма, проте сенс — зустріти лице Шехіни.

Яд Єгуда · 45

«Вона ще поглибила» — Авігаїл — таємницю ібуру: іноді душа однієї людини перебуває шляхом ібуру в іншій людині.

Яд Єгуда · 46

«Сказавши» Давидові «І постав чоловік» тощо. Вона сказала це про Саула, проте вжила «І постав чоловік», а не «І постав цар». Вона натякнула на лихого духа, який жахав Саула: це негідний чоловік, який увійшов у нього шляхом ібуру. Немає потреби у сказаному Радаком, ніби вона зі зневаги назвала його чоловіком.

Яд Єгуда · 47

«Удруге сказала йому» — із трьох згаданих майбутніх подій.

Яд Єгуда · 48

«Але інше» — Вірсавія — буде спотиканням, за тлумаченням мудреців у згаданій Ґемарі.

Яд Єгуда · 49

«Третя» — сказане йому «Неодмінно зробить» тощо, подвоєний вислів, яким вона натякнула на Месію. Отже, автор пояснив усе, що стосується пророцтва Авігаїл, яке було від сефіри Год.

Яд Єгуда · 50

«Хульда»: її пророцтво було від Єсоду, бо прямо написано: «І пішов Хілкія» тощо «до пророчиці Хульди, дружини Шалома» (Друга книга Царів, 22). Це вказує місце її пророцтва: від завіту миру — Єсоду, який так називається в кількох місцях Зогару.

Яд Єгуда · 51

«Через Праведника світу» — тобто Єсод, як сказано: «А праведник — основа світу».

Яд Єгуда · 52

«І вдяглася Естер у царство». У Ґемарі сказали: мало б бути «у царські шати»! Рабі Еліезер сказав від імені рабі Ханіни: це навчає, що її огорнув святий дух, тощо. Писання показало нам, що вона була пророчицею, а також місце її пророцтва — від Малхут. Так само є в Зогарі.

Яд Єгуда · 53

«Цьому тлумаченню» — нашому.

Яд Єгуда · 54

«48 пророків» тощо. Там у Ґемарі (аркуш 14) заперечили: і більше немає? Адже написано «І був один чоловік із Раматаїма»: один із двохсот пророків, які пророкували їм, Ізраїлю. Відповідає: їх справді було багато, як вчили — багато пророків постало Ізраїлю, удвічі більше, ніж тих, хто вийшов із Єгипту. Але пророцтво, потрібне поколінням, записано, а непотрібне —

Яд Єгуда · 54 · продовження

не записано.

Раші, благословенна його пам'ять, написав: «Так само навчає בה"ג? [непевне скорочення]. Ось їхній перелік за "Седер олам": Авраам, Ісаак, Яків, Мойсей та Аарон; Єгошуа; Пінхас — "І піднявся ангел Господа з Ґілґала до Бохіма": це Пінхас. Елкана — "І прийшов чоловік Божий до Елі": це Елкана. Елі, Шмуель, Ґад, Натан, Давид, Соломон; Іддо — вигукнув до жертовника в Бет-Елі. Міхей бен Їмла, за днів Ахава; Овадія, Ахія з Шіло та Єгу, син Ханані, за днів Аси; Азарія, син Одеда; Хазіель із синів Маттанії; Еліезер, син Додо, із Мареші, священник за днів Йосафата; Захарія за днів Йоаша; а за днів Єровоама, сина Йоаша, — Осія, Амос; за днів Йотама — Міхей із Морешета; за днів Амазії — Амоц: сказав Амазії "Чому ти шукав богів Едому?". Елісей, Йона, син Аміттая; Ісая за днів Манасії; Йоель, Наум, Хавакук; за днів Йосії — Цефанія; Урія з Кір'ят-Єаріма, Єремія; у вигнанні — Єзекіїль, Даниїл; у другий рік Дарія — Барух, Нерія, Серая, Махсія, Аггай, Захарія, Малахія та Мордехай Білшан, за "Седер олам". А про Даниїла ми сказали вище, що він не пророк: вилучи Даниїла й уведи Шемаю, який сказав Рехав'амові "Не піднімайтеся й не воюйте з вашими братами, синами Ізраїлю". Двох я не знав». Кінець його слів. [П5221]

Автор сказав, що ці двоє — Шем та Евер. Про Шема ми знаходимо, що він був пророком, який сказав Ревеці «Два народи у твоєму лоні», як є в «Берешіт раба»: «І сказав їй Господь» — через Шема. [П5222]

Яд Єгуда · 55

Про Евера також знаходимо, що він пророкував щодо покоління Розсіяння, як є в «Седер олам» на вірш «А в Евера народилося двоє синів; ім'я одного — Пелег, бо за його днів розділилася земля». Рабі Йосі сказав: Евер був великим пророком, який назвав свого сина Пелегом через святий дух, як сказано «Бо за його днів розділилася земля», тощо. Раші, благословенна його пам'ять, навів це в П'ятикнижжі.

Яд Єгуда · 56

«Обох називають такими, що пророкували Ізраїлю» — כאותן? [непевне: «як ті»], щодо вилучених із пророків, названих 48 пророками;

Яд Єгуда · 56 · продовження

про згаданих також сказано, що вони пророкували Ізраїлю. Бо цей, тобто Шем, пророкував про самого Якова тощо; а той, Евер, пророкував про обрання народів, обраних у дні Розсіяння, як написано «Коли наділяв спадщиною» тощо. [П5223]

Є в «Піркей рабі Еліезер»: Святий, благословенний Він, покликав שעי [невстановлене число / форма] ангелів, які стоять при престолі Його слави, і сказав їм: «Прийдіть, і змішаймо їхню мову на שעי народів і на שעי мов». Вони кинули жереби, як сказано «Коли Всевишній наділяв народи спадщиною» тощо, і жереб Святого, благословенний Він, випав на Авраама та його насіння, як сказано «Бо частка Господа — Його народ» тощо; дивись там. Це й є «Бо за його днів розділилася земля»: Евер, називаючи свого сина Пелегом, пророкував про поділ землі та обрання Авраама і його насіння для Га-Шем, благословенний Він. Тому цілком доречно сказати, що він пророкував Ізраїлю. [П5224] [П5225]

Яд Єгуда · 57

«У книзі Ісаї є» тощо. Крім згаданих 48 пророків, є також Беері, батько Осії, який був пророком. Як є у «Ваїкра раба» щодо «І коли скажуть вам: зверніться до викликачів духів» тощо, «До Тори й до свідчення» тощо (Ісая, 8). Раші, благословенна його пам'ять, навів там: рабі Сімон сказав, що Беері, батько Осії, пророк ці два вірші; їх було недостатньо для книги, тому їх приєднали до Ісаї, тощо.

Яд Єгуда · 58

Одед та Ханані теж були пророками, і їхні пророцтва записані для поколінь, як сказано (Друга книга Хронік, 15): «І пророцтво Одеда-пророка; і зміцнився він, і усунув гидоти з усієї землі Юди й Веніямина» тощо. Далі там (16): «І того часу прийшов Ханані-провидець до Аси, царя Юди, і сказав йому: через те, що ти поклався на царя Араму» тощо.

Яд Єгуда · 59

«Можливо, варто вилучити» тощо. Якщо Беері, Одеда й Ханані зарахувати до 48 пророків, буде троє зайвих, і треба відповідно вилучити трьох із переліку автора «Галахот ґдолот». Тому автор сказав, що, можливо, варто вилучити Баруха: він сам засвідчив, що не є пророком, сказавши

Яд Єгуда · 59 · продовження

«Я стомився у своєму стогнанні, і спочинку не знайшов» (Єремія, 45). У перекладі: «І пророцтва не знайшов». Так само пояснено в мідрашах; дивись там за їхнім порядком. Барух сказав: «Чому я відрізняюся від усіх учнів пророків? Єгошуа служив Мойсеєві», тощо; дивись там.

Яд Єгуда · 60

І «наш батько» Баруха, сина Нерії, — ואבינו — також належить вилучити з переліку, бо його пророцтва не були викладені. Уже пояснено, що для цих 48 ми вимагаємо [записаного пророцтва]: пророцтва, яке не було записане, не враховують. [П5226]

Яд Єгуда · 61

Так само й Серая та Махсія з цієї причини не ввійдуть до переліку. За цим виходить, що з переліку буде вилучено чотирьох замість трьох доданих, і в числі 48 бракуватиме одного. Тому автор невдовзі завершує: «А довершує число» тощо.

Яд Єгуда · 62

«А сказане вчителем» тощо. Там у Ґемарі (аркуш 15) сказано: пророки, і вони походять із чотирьох народів. Ось вони: כר"י [нерозкрите позначення], Барух, Серая, Махсія, Єремія, Хілкія, Ханамель і Шалом. Запитали: гаразд там, де прямо сказано, але щодо їхніх батьків — звідки нам це? Відповідає: як Улла, бо Улла сказав — усюди, де в Пророках [названі] його ім'я та ім'я його батька, відомо, що він пророк, син пророка, тощо. [П5227]

Раші, благословенна його пам'ять, написав такі слова: «Гаразд Єремія, Ханамель, бо написано "І прийшов до мене Ханамель, син мого дядька, за словом Господа". Барух і Серая — звідки [відомо]? Бо були учнями Єремії. Барух — бо написано "З його уст він читає мені ці слова, а я пишу на книзі עליו, "на ньому" [неясний зв'язок]". Серая — усередині книги Єремії: "Слово, яке Єремія наказав Сераї, синові Махсії", тощо. З учнів пророків вивчаємо, що вони були пророками, כמה, "як / скільки" [нерівний зв'язок], дух Божий на Елісеї та Єгошуа, учень Мойсея», тощо; дивись там. [П5228]

Автор заперечує: можливо, ці четверо взагалі не були пророками, а те, що вчитель називає їх пророками, означає придатних до пророцтва, як

Яд Єгуда · 62 · продовження

пояснили Тосафот щодо Барухового «Спочинку не знайшов», згаданого вище. Відповідно до цього можна сказати: вислів Ґемари «Гаразд там, де прямо сказано» стосується אדרי' [нерозкритий фрагмент], Єремії та Ханамеля, які були пророками. Щодо решти прямо видно, що вони принаймні були придатні до пророцтва, бо були учнями пророків, як пояснив Раші та як сказав Барух: «Я стомився у своєму стогнанні». [П5229]

Яд Єгуда · 63

Або ж вони були пророками בשעת לשעה, «на час, на годину» [нерівний вислів], але їхні слова в будь-якому разі не були записані, і належало зарахувати їх до 48, як пояснено вище. [П5230]

Яд Єгуда · 64

Так само Елдад і Медад теж не входили до числа 48, хоч Писання сказало про них «І пророкували двоє чоловіків у таборі». Це тому, що не [прогалина у джерелі] їхнє пророцтво, צפי', «передбачення» [непевне], що буде. [П5231] [П5232]

Яд Єгуда · 65

«Якщо ж важко» — ח"כ [нерозкрите скорочення] — чому ми перелічили Евера, а його пророцтво не було записане, — нехай це не буде труднощами: його пророцтво записане, як сказано «Бо за його днів розділилася земля». Називаючи свого сина, він пророкував про обрання народів, тощо. [П5233]

Яд Єгуда · 66

«А довершує число» тощо. Уже пояснено, що автор вилучає Баруха тощо, його батька, Сераю та Махсію, а замість них уводить Беері, Одеда й Ханані. У числі 48 іще бракує одного, тому він каже, що число довершує старий пророк, тощо. Як написано (Перша книга Царів, 13): «וכנה שם האלהים — [нерівний початок цитати] прийшов із Юди за словом Господа до Бет-Ела». Це пророк Іддо, на думку Раші від імені наших учителів, благословенна їхня пам'ять, у Ґемарі, як згадано. Він пророкував про зруйнування жертовника в Бет-Елі. Старий пророк, який повернув його з дороги, додав לחש"כ? [непевне скорочення] до його пророцтва зруйнування узвиш у містах Самарії, як там сказано: «Бо неодмінно буде слово, яке він виголосив за словом Господа про жертовник у Бет-Елі та про всі узвишшя у містах

Яд Єгуда · 66 · продовження

Самарії». Це був Йонатан, син Ґершома, як автор сказав перед цим у трактаті «Хікур Дін», частина I, глава 23. [П5234] [П5235]

До глави у змісті

Ем коль хай — частина II — глава 2

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20

Йоель Моше · 1

«Іска» тощо. У святості є 95 сил. Вони відповідають 71 членові Великого синедріону й 23 членам Малого синедріону; із ними Шехіна — разом 95. А שרה («Сара») в атбаші — ב"ג"ץ: також 95 сил у нечистоті; це гематрія מא"ד"ים («Марс»). Саме це означає «батько Мілки й батько Іски»: числове значення кожного імені — 95, відповідно до двох названих видів сил. [П5240]

І це — щодо Давида: він «рудий», щоб ти не сказав, що від сили Марса — 95 сил нечистоти, тому сказано: «із гарними очима». י"פ («гарний») за гематрією — 95; «очі» — синедріон. Про них сказано: «Нехай не бракує змішаного». Як розводять вино — на одну частину три, так і тут: на одну, тобто Малий синедріон із Шехіною — 24, припадає три: тричі по 24 — це 72, тобто 71 член синедріону із Шехіною. Вдумайся. [П5241]

Рама з Фано

Повернімося до Сари, нашої праматері, мужньої жінки, вінця свого чоловіка. Саме тому її названо Іскою (יסכה): вона споглядає духом святості. І сказали, що Авраам у пророцтві був другорядним щодо неї. Тому це відвідання прийшло до неї від двох дзеркал, з яких походить усяке видіння: того, що світить, і того, що не світить. Це — Він і Його суд. [П5236]

Водночас Він відвідав Сару, щоб дати їй слушну пораду, як сказав Місяцеві зменшити себе. Вона ж із радістю визнала справедливість суду над собою й охоче своїми руками здійснила весільний супровід для Агар, своєї служниці. «І дала її Аврамові, своєму чоловікові, йому за жінку» — після того, як вони звільнили її, як пояснено в трактаті «Хікур Дін», частина II, глава 23. Хоча її любов до нього була сильна, як смерть, а ревнощі жінки до стегна своєї суперниці — жорстокі, як шеол. [П5237]

Цьому подібний сонячний промінь, який часом ударяє в земну кулю. Вона під час протистояння опиняється посередині між ним і Місяцем, і тоді

Йоель Моше · 1 · продовження

І таємниця слів «Нехай прийде цар і Гаман»: ה"מלך («цар») за гематрією — 95 сил святості, а וה"מן («і Гаман») також за гематрією — 95 сил нечистоти. Тому прийшла Естер, дочка дочки Сари, названої Іскою, як вище: вона мала 95 сил у святості, щоб підкорити 95 сил нечистоти Гамана. [П5242]

«Того, що світить, і того, що не світить» тощо. Це ו"ה в Імені: ו — дзеркало, що світить; ה — дзеркало, що не світить.

«І охоче своїми руками здійснила» тощо. Відповідний образ угорі: хоча ми тлумачимо в Єсоді два канали, правий і лівий, і, якщо ת"ו [нерозкрите скорочення] суд посилюється, тоді нечистота живиться з її лівого боку, справа не в буквальному розумінні, бо що спільного в соломи зі збіжжям? А світ іде за своїм звичаєм: потік іде від Єсоду до Малхут. Проте, коли гріх

Йоель Моше · 1 · продовження

посилюється, боронь Боже, вона виливається через Метатрона до кліпи Ноґа, за таємницею «і служниця, коли успадковує місце своєї пані». Це й є подоба Агар: вона — кліпот Ноґа, і Сара сама дала їй потік. Цього досить. [П5243]

«І він опиняється посередині» тощо. Тобто Сонце входить усередину Місяця: Місяць мусить зробити отвір і дати в собі місце Сонцю, щоб воно пройшло крізь нього. Це й називається місячним затемненням, і для нього це великий біль. Так і тут із Сарою: вона дала місце потокові, щоб він пройшов крізь неї й від неї пішов до Агар. [П5244]

«У значенні піклування» тощо. Дивись вище, на початку розділу 2 частини I цього трактату.

«У значенні “наповнить їх”» тощо. Адже утруднення: мало б бути сказано «наповню свою душу». І ще утруднення: як він сказав «поженуся, наздожену, поділю здобич», а потім — «оголю свого меча»? Це зворотний порядок, бо мало б бути навпаки. І не можна сказати, що «поділю здобич» — перед війною: те, що фараон у Єгипті розподіляв на свої голови, як є в мідраші. Бо тоді мало б бути спершу «поділю здобич», а потім «поженуся, наздожену». Натомість — як пояснено בכ”י [нерозкрите скорочення]: שלל («здобич») за гематрією — עמודי הקליפה («стовпи кліпи»). Саме це він каже: «поділю здобич» Ізраїлеві — вони є стовпом кліпи; і завдяки цьому моя душа наповнить їх, і вони матимуть зачеплення в моїй душі, що була в нечистоті. Тоді я зможу здолати їх, щоб оголити [меч]. [П5245]

Рама з Фано · продовження

кажуть, що Місяць зазнає затемнення. Так і тут: великий біль був у Сари, і вона прийняла його з любов’ю. Адже зі своєї мудрості вона знала: належить, щоб оболонка у своєму утворенні передувала плоду і щоб праведники спочатку зазнавали страждань, а наприкінці мали спокій. [П5238]

За це Він відвідав Сару — у значенні піклування, як у «І знатимеш, що мир у твоєму наметі, і оглянеш оселю свою». І написано: «Бо твій чоловік — твій Творець». Так і тут: «відвідав» та «зробив». Адже того, хто дбає про добро іншому й про сповнення того, чого тому бракує, називають баалем — чоловіком, володарем. А коли відвідання було на лихо, пророк нарікав і казав: «Господи, Боже наш, панували над нами володарі, крім Тебе» — у значенні «наповнить їх моя душа», відповідно до нашого пояснення в трактаті «Га-Нефеш». [П5239]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Оголю свого меча» тощо. У значенні «панували над нами володарі, крім Тебе»: коли вони мають зачеплення в нечистоті, їх називають володарями, наче вони вступають із ними в статевий зв’язок. Інакше — коли вони достойні: тоді «твій чоловік — твій Творець» тощо. [П5246]

Яд Єгуда · 1

«Повернімося до Сари» тощо. Після того як автор пояснив справу 48 пророків і 7 пророчиць, він повертається до того, що почав у розділі 1: Святий, благословенний Він, натякнув Сарі на перевагу її мудрості, і це було в пророцтві. І ще сказав: саме тому її названо Іскою тощо, — щоб пояснити вірш «І Господь відвідав» тощо.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Яд Єгуда · 2

«Вона споглядає духом святості». Як сказано в першій главі «Меґіли». І в цьому поясненні тлумачиться: Іска — це Сара. Чому її названо Іскою? Бо вона споглядає духом святості. Саме це написано: «У всьому, що скаже тобі Сара, слухай її голосу». Раші, благословенної пам’яті, написав у поясненні П’ятикнижжя до цього вірша, дослівно: «Слухай її голосу» — ми навчилися, що Авраам був другорядним щодо Сари у пророцтві.

Яд Єгуда · 3

«Від двох дзеркал». Як сказано в «Тіккунім», дослівно: «מא חזי? — що бачить? [непевно]; יכוה מדי חינוך? [нерозібраний зв'язок]. Святий, благословенний Він, і Його Шехіна — як дві гомілки; יהוה праворуч, אדני ліворуч? Це — дзеркало, що світить, і те, що не світить». Дивись там. Ідеться про Тіферет і Малхут. [П5247]

Яд Єгуда · 4

«З яких походить усяке видіння» і пророцтво. А те, що кожен із пророків діставав своє пророцтво від призначеної йому сефіри, — ג"ל [нерозкрите скорочення] від тієї сефіри, тільки вона перебуває в цих дзеркалах; або ж — від цих дзеркал тієї сефіри, що призначена йому. [П5248]

Яд Єгуда · 5

«Це — Він і Його суд»: Гавая та Малхут. І це й означає тощо: Він і Його суд відвідали Сару, давши їй у пророцтві слушну пораду зменшити себе, щоб удостоїтися народити. Це зменшення полягало в тому, що Сара дала свою служницю Агар Авраамові, всупереч природі. І вірш тут дає нам почути, що сама Сара була випробовувана «десять років?» перед відвіданням — за словом Його, благословенного, і Його суду. Бо «Господь знав шлях заслуги цих» [нерівний вислів], щоб це було прийняте з любов'ю; за це Він відвідав Сару, як автор завершує невдовзі. [П5249]

Яд Єгуда · 6

«Як сказав» здавна, від початку, Місяцеві зменшити себе — חש"ב תתרא לנביא'? [нерозібраний зв'язок] — через це, як пояснено в частині I. [П5250]

Яд Єгуда · 7

«Вона ж визнала справедливість» тощо — і прийняла зменшення.

Яд Єгуда · 8

«І цьому подібне» тощо. У тому, що Сара дала Агар Авраамові за жінку, є подоба обертання Сонця, яке часом ударяє тощо. Як пояснено в науці про небесний устрій, причиною місячного затемнення є тінь Землі. Адже коли Сонце й Місяць протистоять і розташовуються на одній лінії, для них один — «як Сонце» над Землею, а інший із них — під Землею [нерівний вислів]. І сонячний промінь ударяє в Землю, іде далі й досягає навпроти другого місячної кулі. Через це Місяць темніє. Це не може статися інакше, як

Яд Єгуда · 8 · продовження

при повні Місяця й під час протистояння, коли два світила протистоять на одній лінії, названій «лінією затемнень», що посеред «вчення про мазалот» [неясний вислів]. [П5251]

Яд Єгуда · 9

«Опиняється посередині під час протистояння» між Сонцем і Місяцем, як відомо кожному, хто вивчає цю науку; «їм тут не місце?» [неясний референт множини]. [П5252]

Яд Єгуда · 10

І нехай не каже, що Місяць зазнає затемнення у своїй тілесній субстанції: адже, згідно з істиною, затемнення в Місяці немає — лише «змінює так» перед нашими очима [нерівний вислів]. [П5253]

Яд Єгуда · 11

«Так і тут» — в Авраамі й Сарі, «які прийняли синів світил перед 48» [нерівний вислів], тобто כ' [нерозкрите скорочення]: «при його зменшенні між ними — תשפעת?» [неясна форма]. Уже був у Сари великий біль, і «в його порожнині / при його осквернені — ревнощі?» [неясний зв'язок], боронь Боже. Тому Сара прийняла біль тощо з любов'ю, з огляду на те, що знала у своїй мудрості. [П5254]

Яд Єгуда · 12

«Бо צדיק' תפקדי' — народження» [нерозібраний початок]: Ізмаїл, який є оболонкою, — до спадання Ісаака, який є плодом, бо так є в рослинній природі. [П5255]

Яд Єгуда · 13

«І щоб були як праведники?» тощо. Тобто ще й із цієї причини вона прийняла той біль із любов'ю, знаючи, що праведники — «їхня зміна/заміна — страждання?» [непевно], а кінець їхній — спокій, як сказали наші вчителі, благословенної пам'яті. Так і їй належало прийняти біль у надії на добро. Так і сталося: за те, що вона прийняла з любов'ю, Він відвідав Сару. [П5256]

Яд Єгуда · 14

«На кшталт піклування?» Вище, у частині I, поясненні 3, автор пояснює всі значення вислову פקד. І тут сказав: хоча ми говоримо «буде», його значення — пряме, як вислів про піклування: «Я справді відвідав»; «я відкрив — як учитель там» [нерівне завершення]. [П5257]

Яд Єгуда · 15

«Як у “І знатимеш”» тощо, «і оглянеш оселю свою» (Йов, 5): цей вислів означає, що ти наглядатимеш за своїми домашніми.

Яд Єгуда · 16

«І написано: “Бо твій чоловік — твій Творець”» (Ісая, 54). Вислів בועל׳ך також має значення піклування, і його зміст: той, хто дбає про тебе, — твій Творець. Так само й тут — слова «відвідав» і «зробив», як сказано: «І Господь відвідав» та «зробив».

Яд Єгуда · 17

«Бо звільняються/повертаються?» тощо. Тобто саме тому ми пояснюємо בועל׳ך як вислів про піклування: «бо звільняються/повертаються?» тощо. [П5258]

Яд Єгуда · 18

«А коли відвідання було на лихо» тощо. Тобто так само ми знаходимо слово бааль щодо піклування на лихо, коли пророк сказав: «Панували над нами володарі, крім Тебе» (Ісая, 26). «Від них — учитель?» [нерівний зв’язок]: що зоря — «що зухвалі?» [непевно] — крім Тебе, від

Яд Єгуда · 18 · продовження

її сефіри взяти тих, хто пов’язаний із нами на лихо: «панували над нами через його гнобителів і коли умертвляє нас?» [непевний зв’язок]. «І немає потреби?» в натягнутому поясненні, яке написали про це тлумачі. [П5259]

Яд Єгуда · 19

«У значенні “התמלכו — моя душа?”» [нерівна лема]. Тлумачі пояснили це як «моя душа наповниться ними», але це натягнуто. Проте «за способом, як згадано?» витлумачиться «наповнить їх?» у прямому значенні: «моя душа наповнить їх?»; і її духом, який «зобов’язання від її сефіри?» [нерівний зв’язок], що отримує, моя душа наповнить Ізраїль, щоб чинити їм добро. [П5260]

Яд Єгуда · 20

«Відповідно до того, що ми пояснили — “що ми найняли?”» [непевна лема]. Тобто цей вірш — у «трактаті про душу?»; дивись там. [П5261]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 2

Ем коль хай — частина II — глава 3

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15

Йоель Моше · 1

За нашим поясненням у трактаті «Га-нефеш».

«У прихованій Хохмі», тощо. Пояснення: хоча пророцтво надходить від Нецаха й Года — «пророків істини», — усе ж усе через сяйво Біни. Горішні друзі не розлучаються, тому його основа — у Хохмі. Він сказав «прихована Хохма», бо Хохма й Біна — горішні друзі, як відомо.

Рама з Фано

Згідно з тим, як ми звичайно пояснюємо: пророцтва у знанні Всевишнього не зумовлюють лиха й добра, аж доки потреба їхнього часу не здійснила для них символічної дії відповідно до вчинків нижчих — «і довершить їхню відплату», як буде незабаром. [П5262]

Тож цілком очевидно: те, що Міхей бен Їмла пророкував про смерть Ахава — «Немає в них панів; нехай кожний повернеться до свого дому з миром», — було передане на Синаї як

Яд Єгуда · 1

«Згідно з тим, як ми звичайно», тощо. Принагідно, згадавши в попередньому розділі вірш «Панували над нами пани, крім Тебе», автор пояснює також, за способом пророцтв, вислів «Пане мій, сон — твоїм ненависникам, а його тлумачення — твоїм ворогам» у сні (І Царів, 22?). Принагідно це тягне за собою інші виклади в наступних розділах, аж доки у розділі 10 він

Яд Єгуда · 1 · продовження

повертається до місця, на якому зупинився, — до відвідання Сари. [П5265]

Яд Єгуда · 2

«Пророцтва», тощо: ті, що перебувають у Його, благословенного, простій можливості, перш ніж відкриється видіння пророка, зовсім не примушують здійснитися тому, що має в майбутньому прийти через них, — ані на добро, ані на лихо. Адже справа може обернутися з лиха на добро й з добра на лихо. Але «після пророцтва — істина щодо іншої речі». [П5266]

Яд Єгуда · 3

«Доки потреба години» й часу тих пророцтв, аби вивести їх із можливості у здійснення, не створить для них символічної дії у тлумаченні пророчого слова, яке Він відкрив

Рама з Фано · продовження

дивовижна звістка. Вона в будь-якому разі має здійснитися: коли пани, крім Нього, благословенного, будуть скасовані й не пануватимуть над душами Ізраїлю, усі зображення повернуться до свого єднання, до миру. [П5263]

Усі пророцтва вже передували на Синаї. Адже мудреці сказали: пророцтво спочиває лише на мудрому, сильному й багатому; дехто додає — високому на зріст. Усе — відповідно до підготовленого в ньому в прихованій Хохмі, яка є матір'ю пророцтва, як натякнуто в написаному: «І принесемо серце мудрості». [П5264]

До всіх цих ознак додається ще вимога: усі мають бути від Мойсея. Тобто якщо передання пророцтва вже передувало від Синаю Мойсеєві, а від нього — решті пророків, то так; якщо ні — то ні, бо пророк не має права впроваджувати нове.

Яд Єгуда · 3 · продовження

пророкові у свій час щодо людських справ. Тоді це наче вже частково вийшло з можливості у здійснення й надалі здійсниться. Дивись трактат «Хікур Дін», частина 4, глави 7 і 8, і те, що ми там написали.

Яд Єгуда · 4

«Як буде незабаром» — наприкінці розділу 5.

Яд Єгуда · 5

«Тож» на цій основі зрозуміле те, що Міхей пророкував про смерть Ахава, сказавши: «Бачив я весь Ізраїль, розсіяний по горах, немов овець, які не мають пастуха. І сказав Господь: немає в них панів; нехай кожний повернеться до свого дому з миром».

Безперечно, слід звернути увагу на вислів «Немає в них панів»: чому він не висловив

Яд Єгуда · 5 · продовження

цього пророцтва ясно й зрозумілішою мовою? Дивись у тлумаченні Ральбаґа — він указує на це. Його думка, благословенної пам'яті: Міхей сам змінив вислів і не захотів ясно сказати, що Ахав загине на війні, з поваги до царської влади. [П5267]

Проте дивно було б сказати, що Міхей змінив мову пророцтва: він уже присягнув «Живий Господь: те, що Господь скаже мені, те й говоритиму». І цілий вірш прямо каже: «І сказав Господь: немає в них панів», тощо. За підходом Ральбаґа нам залишається сказати лише, що пророцтво спочатку прийшло до пророка цими словами, аби пророк не мусив виявляти зухвалість супроти царської честі; а коли він потім прийшов, א"ל [скорочення не

Яд Єгуда · 5 · продовження

встановлено] — «змінив вислів силою своєї присяги». [П5268]

Але й це видається авторові натяжкою. Друга складність цього пророцтва: навіщо повідомляти про мир народу — «і цар у своєму мирі», — адже щодо його народу присуду не було? Тому авторові, відповідно до його вступної засади, видається, що цей вислів — «Немає в них панів; нехай кожний повернеться до свого дому з миром»… [П5269]

Яд Єгуда · 6

«Було передане на Синаї» — у пророцтві Мойсея про святі душі, що падають до горнила кліпот: вони повернуться з миром. Це сподівання на кінець днів.

Яд Єгуда · 7

«Коли немає в них панів» — коли сітра ахра та пани, крім Га-Шема, благословенний Він, будуть скасовані.

Яд Єгуда · 8

«Не пануватимуть більше над душами Ізраїлю», як раніше, про що сказано «Панували над нами пани, крім Тебе», тощо, у попередньому розділі. Тоді також у цьому натякнуто на всі зображення душ — למקריהן [неясний зв'язок].

На цій основі пророцтво не зумовлювало смерті Ахава, доки не прийшов пророк Міхей: це пророцтво підтвердилося щодо Ахава, і він надав йому символічної дії, щоб здійснилося те, що Ахав помре. [П5270]

Яд Єгуда · 9

בדיוקנאות מלך רם כתב וכמה [зв'язок вислову не встановлено] — як у поясненні автором питання зображень у багатьох місцях; дивись там. [П5271]

Яд Єгуда · 10

«Утім» — сказане нами, що пророцтво Міхея давніше, від Синаю, ґрунтується на тому, що так само з усіма пророцтвами.

Яд Єгуда · 11

«Адже мудреці сказали» — у розділі «Ейн бен га-мудар»: «Святий, благословенний Він, оселяє

Яд Єгуда · 11 · продовження

Свою Шехіну лише на сильному, багатому, мудрому й смиренному, і всі — від Мойсея», тощо. Хоча простий зміст — усі ці [ознаки] ми виводимо з Мойсея, автор пояснює: у кожного з усіх них пророцтво повинно бути від Мойсея, від Синаю, як він і завершує. [П5272]

Яд Єгуда · 12

«Дехто додає — високого на зріст», як сказано в розділі «Га-мацніа».

Яд Єгуда · 13

«У вищій Хохмі» — сефірі Хохма, яка є матір'ю пророцтва. Хоча вище, у розділі 2, ми сказали, що Тіферет і Малхут — це кожне видіння, проте джерело пророцтва — у Хохмі, а від неї — до Тіферет і Малхут.

Яд Єгуда · 14

«Його передання» — пророцтва.

Яд Єгуда · 15

«Бо пророк не має права впроваджувати нове». Як сказали [мудреці], благословенна їхня пам'ять, про «Це заповіді, які Господь промовив через Мойсея». Автор тлумачить це також щодо пророцтв: вони не виникають заново в усіх пророків, а лише так, як їхнє передання вже передувало Мойсеєві від Синаю.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 3

Ем коль хай — частина II — глава 4

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17

Йоель Моше · 1

«Виключає те, чого прямо не названо», тощо. Тобто того, чого прямо не названо, в ньому не було; натомість прямо назване в ньому було. Це уламки скрижалей, адже скрижалі прямо названі як такі, що були в ньому; скрижалі тут — те саме, що уламки скрижалей. І «крім» — також

Рама з Фано

Саме тут було місце для помилки Маріям, коли вона сказала: «Хіба тільки лише через Мойсея говорив Господь?» (Числа 12:2). Тут обмеження після обмеження — задля розширення. Подібно до цього: «Немає у ковчезі нічого, крім двох скрижалей» (1 Царів 8:9). Ці два обмеження витлумачили в першому розділі «Бава батра» (аркуш 14,

Йоель Моше · 1 · продовження

обмеження: у ньому не було речі, прямо не названої, — щоб включити сувій Тори, який був у ньому. Він теж зветься прямо названим, бо літери на скрижалях і в сувої Тори однакові. Тому прийшли два обмеження: кожне включає одну річ,

Йоель Моше · 1 · продовження

подібну до прямо названої в ньому. Сувій Тори також зветься прямо названим.

«Саме в дні Мойсея» — тоді він мав цю перевагу: усі пророки пророкували тільки через канал від Мойсея. Натомість перед тим, як Мойсей удостоївся цього ступеня, [Господь] говорив у Єгипті з Маріям та з Аароном. І хоча це включено словом «лише», אך, Він усе ж знову пояснив — כפי הל"ל ג"כ כוונתו' וכפב"ב [неясний вислів зі скороченнями] — і далі пояснює, подібно до того, як про річ, що виводиться через каль ва-хомер, вірш усе ж трудиться й пише її.

«А Моїм Іменем Господь», тощо, — було: «І явився Я праотцям як Ель Шаддай», тощо; натомість «Моїм Іменем Господь Я не дав їм пізнати Себе» зовсім, оскільки Мойсея ще не було у світі, а все залежить від каналу пророцтва. Саме це сказано тут: «Якщо буде ваш пророк Господа, у видінні йому дам пізнати Себе», — через видіння Мойсея. І придивись. [П5275] [П5276] [П5277]

Яд Єгуда · 1

«Саме це» — те, що ми сказали наприкінці попереднього розділу: пророцтва мають бути

Рама з Фано · продовження

лицевий бік): включити сувій Тори, що збоку ковчега, або уламки скрижалей. Або тому, що сказане означає: там не були самі лише дві скрижалі, а з ними була й інша річ. Або ж «немає у ковчезі» виключає те, чого прямо не названо, а «крім» знову обмежує, щоб розширити в межах прямо названої речі: цілі й розбиті скрижалі; або скрижалі й сувій Тори, бо і в тих, і в тому є літери, що зберігаються.

Так само й тут — два обмеження, бо Маріям сказала: «Хіба тільки лише через Мойсея говорив Господь?» (Числа 12:2). Мовлення перебуває над іншими пророками тільки через канал пророцтва, вкорінений у Мойсеєві. «Лише через Мойсея говорив Господь» обмежує, щоб сказати: це стосується саме днів Мойсея, після того як він удостоївся того ступеня, дивовижного в наших очах. Водночас Писання розширило [сказане] тим, що далі знову прямо пояснило: перед тим — «хіба й через нас не говорив?» — у Єгипті, як сказано: «пророчиця, сестра Аарона» (Вихід 15:20), коли Мойсей ще не народився.

Подібне знаходимо у Ґемарі: те, що виводиться через каль ва-хомер, вірш усе ж трудиться й наводить. Так само танна Мішни в багатьох місцях розширює й відразу пояснює. На це сперлася Маріям у своєму доводі, а Аарон не заперечив, доки їм не явився Святий, благословенний Він, і не повідомив: у світі не було довершеного пророцтва, доки не

Яд Єгуда · 1 · продовження

від Мойсея, — було місцем для помилки Маріям, яка думала інакше.

Яд Єгуда · 2

«Обмеження після обмеження» — «тільки», רק, і «лише», אך.

Яд Єгуда · 3

«Подібно до цього: немає у ковчезі». Автор перервав виклад, щоб принагідно пояснити ці обмеження стосовно ковчега.

Яд Єгуда · 4

«У першому розділі “Бава батра”», щодо ковчега, який зробив Мойсей, тощо: «Там залишилося дві долоні [міри], у яких лежить сувій Тори, бо сказано: “Немає у ковчезі нічого, крім двох кам’яних скрижалей, які поклав туди Мойсей на Хориві”. Що означає “немає у ковчезі нічого, крім”? Обмеження після обмеження; а обмеження після обмеження є лише для розширення», тощо, — слова рабі Меїра. Рабі Єгуда каже, тощо: «Його стовпи — покладений, а не зсередини нього», עמודיו מונח ולא מתוכו [неясний зв’язок]. «Як же я здійснюю [тлумачення] “немає у ковчезі нічого, крім”? — Щоб включити уламки скрижалей, які лежать у ковчезі». [П5278]

Яд Єгуда · 5

«Або тому» — тлумачення цих двох обмежень як

Яд Єгуда · 5 · продовження

розширення таке: Писання навчає, щоб ти не казав, ніби в ковчезі були тільки самі дві скрижалі; там були також сувій Тори або уламки скрижалей. Тож його вислів означає: «Не були у ковчезі самі лише дві скрижалі».

Яд Єгуда · 6

«Або ж» — пояснення таке: слова «немає у ковчезі» виключають

Рама з Фано · продовження

прийшов Мойсей. Бо написано: «А Моїм Іменем Господь Я не дав їм пізнати Себе» (Вихід 6:3), — навіть праотцям світу. А після нього написано: «Пророка поставлю їм із-поміж їхніх братів, такого, як ти» (Повторення Закону 18:18). Його зроблено зразком на всі покоління для всіх пророків: вони пророкуватимуть лише з того, що було передане на Синаї. [П5273] [П5274]

Яд Єгуда · 6 · продовження

будь-яку річ, прямо не названу тут. Окрім двох скрижалей, прямо названих тут, у ковчезі не було жодної речі. А потім знову обмежив так само, сказавши «крім». Коли обмеження залишаються на своєму місці, стосуючись прямо не названих речей, שא' [неясне скорочення], розширення стосується прямо названого, тобто

Яд Єгуда · 6 · продовження

скрижалей. Це означає, що там лежали не самі лише цілі скрижалі, а й розбиті. За рабі Меїром включають сувій Тори, який є ніби різновидом скрижалей, бо вони рівні щодо переваги літер, які зберігаються. [П5279]

Яд Єгуда · 7

«Так само й тут — два обмеження», згадані нами щодо Маріям. Намір такий: через одне обмеження інших пророків виключено з окремого самостійного мовлення, бо пророцтво й мовлення в них — лише [П5280]

Яд Єгуда · 8

через канал пророцтва Мойсея. А через друге обмеження включено пророків, які були до Мойсея, із самостійним мовленням: їхнє пророцтво не було через посередництво каналу пророцтва Мойсея, бо Мойсей ще не народився. Відповідно до цього намір Маріям був такий: її пророцтво й пророцтво Аарона не поступалися пророцтву Мойсея, адже вони вже були пророками до його народження, і їхнє пророцтво не залежало від його пророцтва.

Яд Єгуда · 9

«Водночас» — через друге обмеження прийшло розширення того, чим Маріям прямо закінчила, сказавши: «Хіба й через нас не говорив Господь?» Тобто щодо Маріям — свідчення мовлення «через нас» самих, перш ніж народився Мойсей. [П5281]

Яд Єгуда · 10

«Як сказано»: «І взяла Маріям, пророчиця, сестра Аарона». Наші мудреці, благословенної пам'яті,

Яд Єгуда · 10 · продовження

сказали в першому розділі «Сота»: «Сестра Аарона, а не сестра Мойсея». Рав Амрам сказав: «Це навчає, що вона пророкувала, коли була сестрою Аарона», тощо.

Яд Єгуда · 11

«І знаходимо», тощо. Тобто не дивуйся, що שכה"כ [скорочення не розкрито] «через Мойсея говорив Господь», і знову пояснено тут: «Знаходимо подібне», тощо. [П5282]

Яд Єгуда · 12

«На це» — на те, що пророцтво Маріям було до народження Мойсея, — Маріям сперлася у своєму доводі, кажучи, що вона така ж велика, як Мойсей.

Яд Єгуда · 13

«І повідомив їм», що довід Маріям із її пророцтва до народження Мойсея не є доводом; а відповідь у цій справі — адже й те пророцтво не було довершеним. Бо до Мойсея не було жодного довершеного пророцтва, як сказано: «І явився Я Авраамові», тощо. [П5283]

Яд Єгуда · 14

«А Моїм Іменем Господь Я не дав їм пізнати Себе». Намір у цьому: їхнє пророцтво не було в дзеркалі, що світить, через Ім'я Гавая, міру Тіферет, як було в пророцтві Мойсея. Про переваги пророцтва Мойсея дивись у наступному розділі.

Яд Єгуда · 15

«А після нього написано», тощо. Тобто ще один доказ того, що пророцтво Мойсея було довершеним і що від нього відгалужуються

Яд Єгуда · 15 · продовження

пророцтва решти пророків, — із написаного: «Пророка поставлю їм», тощо, «такого, як ти». Намір — щоб Мойсей був [П5284]

Яд Єгуда · 16

зразком для всіх пророків на всі покоління, бо їхнє пророцтво — лише від нього, відповідно до

Яд Єгуда · 17

того, що було передане йому на Синаї, як вище, наприкінці попереднього розділу.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 4

Ем коль хай — частина II — глава 5

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Примітки джерела: 1

Йоель Моше · 1

«Від часу, коли воно було, там» — початкові літери משה, Мойсей, бо всяке пророцтво надходить від Мойсея, як вище. Це таємниця «його знання майбутнього повернулося?» — ששבה?. [П5289] Пояснення: як вище знання не визначає — כה לא? [непевний вислів] — не зумовлює лиха й добра інакше, ніж через символічну дію внизу, через добрий чи злий учинок самого [діяча], — так пророцтво Мойсея було у простій можливості, а не у здійсненні, й іще не визначало, а лише [стосувалося] майбутнього, яке людина вибере з одного з них. [П5290]

«І написано: устами до уст», тощо. Пояснення: мовлення не йшло до Мойсея від Га-Шема, благословенний Він,

Рама з Фано

Ісая проголошує й каже: «Від часу, коли воно було, там я» (Ісая 48:16). Адже ноги його постаті стояли на горі Синай від часу, коли його пророцтво перебувало там у простій можливості, ще нічого не визначаючи на добро чи на “краще”. Це велика довершеність Мойсея, учителя нашого, мир йому: його знання майбутнього стало таким, що не визначає, як ми пояснили у відповідному місці про знання Всюдисущого. Він осягав це через споглядання того, що в майбутньому буде вибране; жодного пророчого мовлення чи слова цьому не передувало, а лише — «образ Господа він споглядає» (Числа 12:8). [П5285]

Тобто сам той образ усіх сущих, крім Нього, а також майбутніх речей до їхнього буття, який бачить Святий, благословенний Він, — саме його Мойсей удостоївся осягнути достеменно. Відомо, що споглядання буває лише згори вниз. І написано: «Устами до уст говоритиму в ньому»

Йоель Моше · 1 · продовження

униз лише від Малхут, із дзеркала, що не сяє, а згори вниз — від Тіферет і Малхут. Це «уста» — Тіферет — «до уст» — Малхут; звідти пророцтво поширювалося до Мойсея. Мойсей не мав сили почути голос від Тіферет безпосередньо до нього: мовлення йшло від Тіферет до Малхут, а голос сам собою чувся внизу. Про це сказано מדבר אליו у формі гітпаель.

«Із поцілунків його уст», тощо. Пояснення: פיהו — Тіферет і Малхут. Чому пророцтво Мойсея мало вбратися від вищих уст — Тіферет, Імені Господа — до Малхут, пояснено в Реканаті, розділ «Ваера». Ось його слова: «Потрібно було, щоб воно було також із уст Шехіни, аби зробити голос приємним: жодний народжений

Йоель Моше · 1 · продовження

жінкою не може витримати голосу, що надходить із найглибшої внутрішності».

Цим стане зрозумілішим пояснення Раші в розділі «Ваїкра»: «Навчає, що Святий, благословенний Він, говорив між Собою й Самим Собою». Саме слово «сам / сутність» (עצם): «із моєї сутності» (מעצמי); після цього голос сам собою доходив до Мойсея. Дивись Зогар, «Кдошім», сторінка 156. [П5291]

«Ось ти лежиш» означає, що вже лежав; але ж він помер лише потім! Адже під час написання восьми віршів він на мить лежав і вмирав: від нього відійшли нижня подоба й образ. Дивись вище, у трактаті ה"ק, частина 2, глава 13. [П5292]

«У цьому немає символічної дії», оскільки він був певною мірою мертвий, аж доки не прийде пророк, який справді живий плотським життям. Тоді пророцтво виходить у справжнє здійснення, бо пророцтво Мойсея іще не визначало, як вище. Як у словах «А тепер послав мене Господь Бог»: тепер пророцтво вийшло з можливості у здійснення через мовлення пророка. Це — «з устами укладено

Рама з Фано · продовження

(там само). Це пізнаємо з «поцілунків його уст» у «Пісні пісень» (1:2). І написано: «І почув голос, що говорив до нього» (Числа 7:89); це форма гітпаель, як відомо. «І показує»[1] — перехідне дієслово: той голос і мовлення показували Мойсеєві згаданий образ ясно, без загадок. [П5286]

Нехай не утруднює сказане Господом Мойсеєві: «Ось ти лежиш зі своїми батьками, і встане народ» (Повторення Закону 31:16). Адже Писання відносить повідомлення до пророка, який лежить. Так Мойсей пророкував і зі сльозами писав про свою смерть і поховання, позбувшись частини тіла, складеної зі стихій, яка вже насправді померла й була похована. Само собою з цього випливає, що в ту мить від нього відійшли нижні образ і подоба, які ми згадали у трактаті «Га-нефеш» і дуже докладно пояснили у трактаті «Хікур Дін». [П5287]

У цьому немає символічної дії, аж доки пророк не прийде в ім'я Господа оприлюднити своє пророцтво — слово у свій час, — ще живучи плотським життям, як заведено на землі. Тоді, у праведності, суді й справедливості, тлумачення пророцтва визначиться щодо людських справ. Як у словах: «А тепер Господь Бог послав мене і Його дух» (Ісая 48:16): це Його воля, яка постановляє, щоб у свою пору пророцтво було проголошене через пророка. З устами укладено завіт. [П5288]

Йоель Моше · 1 · продовження

завіт».

Яд Єгуда · 1

«Ісая проголошує», тощо. Автор навів слова Ісаї (48): «Не спочатку говорив Я таємно; від часу, коли воно було, там я; а тепер Господь Бог послав мене і Його дух», тощо, на доказ сказаного вище, у розділі 3 — ר' [окремий знак у джерелі], — що всі пророцтва вже передували на Синаї. Як пояснив там Раші від імені мідрашу «Танхума»; ось його слова: «"Не спочатку говорив Я таємно" — на Синаї. А пророк каже: "Від часу, коли воно було", — те слово, яке він говорить, — "там я". Звідси ми вчимо, що всі пророки стояли на Синаї». Дивись там. [П5293]

«Адже ноги його постаті» — вищої постаті Ісаї, мир йому, — стояли на горі Синай, коли його пророцтво було там у простій можливості й іще не зумовлювало майбутнього, ані на добро, ані на лихо, як згадано у розділі 3. «לטומב?» [непевне читання] — тобто на лихо. [П5294]

«Це — довершеність Мойсея», про яку ми сказали в попередньому розділі: його пророцтво було довершене. Тобто пророцтво Мойсея у

Яд Єгуда · 1 · продовження

здійсненні було як пророцтва інших пророків у можливості, які не визначають; воно відрізняється від пророцтв інших пророків у здійсненні, що визначають. Для Мойсея це вважається довершеністю, бо в цьому він уподібнив своє знання знанню свого Творця, благословенний Він. Так само зі знанням Того, Хто охоплює, благословенний Він, як ми пояснили у трактаті «Хікур Дін», ח"ד ס"ט? [непевна адреса], і у трактаті «Га-міддот», міра 4. Дивись там сказане: «Саме це ми вчимо: "Усе передбачене", — знання споглядає хід вибору, не більше», тощо. Так і Мойсей осягав майбутнє: споглядаючи те, що людина, яка це робить, вибере в майбутньому саме так, хоч вона могла зробити протилежне. [П5295]

«І не передувало» цьому для Мойсея пророче мовлення чи слово. Інакше його пророцтво визначало б, оскільки частково вийшло з його простої можливості, як пояснено вище, у розділі 3, і у трактаті «Хікур Дін», частина 4, глава 8.

«Тобто», тощо. У словах «образ Господа він споглядає» не мається на увазі образ Га-Шема, благословенний Він, боронь Боже, адже Писання каже: «Бо ви не бачили жодного образу». Ідеться про образ сущих речей: у тому самому образі й тому самому способі, у яких Га-Шем, благословенний Він, їх бачить, бачив їх також Мойсей.

«Відомо, що споглядання», тощо. Доказ цього пояснення — слово יביט: воно позначає бачення саме згори вниз, як [мудреці], благословенна їхня пам'ять, звернули увагу на вірш «Поглянь-но на небо». Тобто, як ми сказали, він споглядає образи інших сущих речей. Якби йшлося про пряме споглядання образу Га-Шема, благословенний Він, — якщо можна так сказати, — бачення було б угору, до Га-Шема, благословенний Він, і слово יביט було б недоречне.

«І написано: устами до уст». Так автор пояснює все, що Га-Шем, благословенний Він, відповів Маріям: «Якщо буде ваш пророк, [Я,] Господь, у видінні відкриюся йому; не так раб Мій Мойсей», тощо, «устами до уст говоритиму в ньому, і показує, без загадок, і образ Господа він

Яд Єгуда · 1 · продовження

споглядає». Зміст «устами до уст» пізнаємо з написаного у «Пісні пісень»: «Нехай цілує мене поцілунками своїх уст». Там маються на увазі Тіферет і Малхут, як сказано там у Зогарі: «Чому פיהו? Мало б бути פי. Але щоб включити їх обох разом», тощо; дивись там. [П5296]

Зміст «устами до уст говоритиму в ньому» такий: Я говорю від уст Тіферет до уст Малхут, а він, Мойсей, чує, як Я говорю. Через це мовлення доходить у нього таким, як воно є достеменно; це не означає, що Я говорю з ним.

«Адже написано», тощо: так само написано «І почув голос, що говорив до нього». Мем у מדבר оголосована хіріком, а не шва, бо це дієслово породи гітпаель. Зміст: голос говорить між собою й самим собою, а він, Мойсей, чує сам собою. Так там пояснив також Раші. Це відповідає сказаному нами, що мовлення йшло від Тіферет до Малхут; немає потреби у поясненні Раші там, що так сказано з пошани до Всевишнього. [П5297]

«І показує»: слово מראה наприкінці вірша «і показує, без загадок» — не іменник, а дієслово, причому перехідне, як «згідно з усім, що Я показую тобі». Зміст: «устами до уст говоритиму» — той голос і мовлення, що від уст до уст доходить у нього, також показує йому істинний образ, без загадок. Через це — «образ Господа він споглядає», тощо.

«Нехай не утруднює» сказане нами, що пророцтво Мойсея не визначає, те, що Господь сказав йому: «Ось ти лежиш зі своїми батьками, і встане цей народ», тощо. Хоч він іще не помер, його названо тим, хто лежить; отже, його пророцтво також визначає: щойно надійшло пророцтво й Господнє мовлення, він — «наче ліг?» (כאלו שכב?), як буває в усіх пророцтвах інших пророків, за поясненим вище, у розділі 3, та у трактаті «Хікур Дін», частина 4, глава 8: тут є певна символічна дія. [П5298]

Проте жодного утруднення тут немає. Писання не має на меті сказати, що Господь повідомив Мойсеєві про те, що він помре. Навпаки, повідомлення «і встане цей народ», тощо, Писання відносить до пророка, який лежить:

Яд Єгуда · 1 · продовження

Мойсей у ту пору вже насправді помер і був похований, як буде невдовзі пояснено. Мета Писання — повідомити, що це пророцтво прийшло до Мойсея після смерті тілесної частини. Га-Шем, благословенний Він, каже Мойсеєві: «Ось ти лежиш і мертвий, і встане цей народ», тощо.

«Так Мойсей пророкував і писав» вісім віршів, від «І помер Мойсей» і далі, зі сльозами, як відомо з вислову [мудреців], благословенна їхня пам'ять.

«Позбувшись», тощо. Справа була така: тілесна частина вже насправді померла й була похована, а нижній образ і подоба вже відійшли від нього. З цього боку він писав правду: «І помер Мойсей». Силу писати мав з боку вищого образу, який іще підтримував його життя, як автор докладно пояснив у трактаті «Хікур Дін», частина 4, глава 12.

«У цьому» питанні пророцтв, що передували на Синаї, «немає» символічної дії, аж доки той пророк, підготовлений до цього пророцтва, не прийде оприлюднити його в належний час. Той пророк іще живий у тілі й плоті; тоді саме оприлюднення, відповідно до тлумачення пророка, стає символічною дією того пророцтва, щоб воно здійснилося. Інакше з Господніми

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 5

Яд Єгуда · 1 · продовження

словами до Мойсея «Ось ти лежиш»: не можна сказати, що це мовлення стало символічною дією, оскільки Мойсей уже помер з боку тілесної частини. Отже, пророцтво Мойсея ніколи не визначає, як ми сказали.

«Плотське життя»: автор ужив вислів із вірша в Приповістях. Тобто насправді в плоті, крові й тілі, а не лише життям вищого образу, як Мойсей.

«Як у словах "А тепер"», тощо, — це кінець наведеного вище вірша «Від часу, коли воно було», тощо. Тобто: від часу, коли пророцтво було спочатку на Синаї, «там я». Проте тепер — той час, коли «Господь Бог послав мене і Його дух». Це означає: Його воля, благословенний Він, послала мене тепер, бо Він бажає, щоб саме тепер настав належний час того пророцтва. Адже Він, благословенний, постановляє щодо всіх пророцтв: вони мають бути проголошені кожне у свою пору й свій час Його рабами-пророками, які до цього підготовлені, аби здійснилися за їхнім тлумаченням. Бо з устами укладено завіт, як відомо.

Примітки джерела · 1

(Числа 12:8)

Ем коль хай — частина II — глава 6

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Ґер, що серед тебе» тощо. Хоча за зрозумілим змістом це означає прокляття, насправді пророцтво має добре тлумачення, як далі пояснюється. Лише в наших очах воно обернулося на лихо, а Га-Шем, благословенний

Рама з Фано

Подібно ти кажеш: «Ґер, що серед тебе, підійматиметься над тобою все вище й вище, а ти спускатимешся все нижче й нижче» (Повторення Закону 28:43). Це справді вислів, що приголомшує й загрожує дивовижним падінням, як ми згадували вище. Знак цього — Лотова

Йоель Моше · 1 · продовження

Він, не визначав і не зумовлював одного боку [нерівне узгодження в джерелі], як сказано вище. [П5304]

«Дивовижне падіння» тощо — згадані вище перевтілення: від

Йоель Моше · 1 · продовження

тварини до рослини й неживого. «Лотова дружина» тощо: «з її тіла?» кози лижуть від неї — стає живим; потім вона знову виростає. Отже, це перевтілення в рослину, а сама вона — соляний стовп. [П5305]

«А для нас це — добро». Сказане «спускатимешся все нижче й нижче» є добром, як далі в розділах 8–9.

«Стати ґером-цедеком». Саме це означає «Відчиніть мені брами праведності»: щоб я став із ґера брами (גר שע״ר) ґером-цедеком, бо Давид був аммонітським ґером і просив стати ґером-цедеком, бо Давид був аммонітським ґером і просив стати ґером-цедеком — עברית, «єврейська» [неясний зв’язок], і там первосвященник та звичайний священник. [П5306]

«Крім того, Яків» тощо. Адже виникає питання: чому Яків сказав «і одяг, щоб одягатися», а щодо ґера написано «вбрання» (שמלה), а не «одяг» (בגד)? Бо Яків має силу піднести й очистити кліпот, які називаються «одягом зрадників» (בגד בוגדים), за змістом кілаїм у цицит. Через заповідь цицит відбувається скасування кліпот кілаїм. Так само й

Рама з Фано · продовження

дружина. А для нас це — найвище добро. [П5299]

Адже цей ґер — той, хто їсть мертвечину з наших рук. Ось його оселя при брамі, і він освячується, щоб увійти всередину нашого табору й стати ґером-цедеком. Син його дочки гідний стати первосвященником: наш хліб їстиме й наше вбрання вдягатиме, як написано: «І любить ґера, щоб дати йому хліб і вбрання» (Повторення Закону 10:18). Це таємниця священства: ізсередини та ззовні вони дані йому, щоб годувати й одягати синів його дочок, як сказано. [П5300]

Яків разом із первородством удостоївся їх, щоб їсти й одягатися. На це натякає масора: «ללבוש — два [входження]»: «І одяг, щоб одягатися» — וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ (Берешіт 28:20); «щоб одягати шати» — לִלְבֹּשׁ אֶת הַבְּגָדִים (Левіт 21:10). Цього прагнув Яків і дістав бажане серцем: священство ніколи не припиниться серед синів його синів. [П5301]

Крім того, Яків і його сини мають силу очистити одяг зрадників, щоб він став придатним для носіння, за змістом кілаїм у цицит, а також у священницьких шатах. Саме це — навмисні гріхи як заслуги. Проте ґер, який узяв за жінку ґійорет, не має достатньої сили усунути пляму. Тому щодо нього згадано «вбрання» (שמלה): досить йому змінити зліва направо. [П5302]

Йоель Моше · 1 · продовження

священницькі шати містять кілаїм. Інакше — ґер: він не має цієї сили; досить йому лише змінити зліва направо. А שמלה, «вбрання», — вислів від שמאל, «ліве». [П5307]

«На сорок років» тощо. Саме це — «І дасть мені»: נ׳ת׳ן׳ מ׳ [неясний літерний запис]. [П5308]

«А вбрання — як загал Ізраїлю», про який сказано «щоб їсти її» тощо; а щодо Якова — «одяг, щоб одягатися». «У спосіб, який ми згадали» — щодо ґера вище. [П5309]

Яд Єгуда · 1

«Подібно». Як ми сказали в розділі 3 та наприкінці попереднього розділу: коли пророцтво перебуває у вищому знанні, воно не зобов’язує майбутні речі здійснитися через нього, бо його зміст може витлумачитися інакше. Так само зі сказаним у Торі «Ґер, що серед тебе» тощо: за простим змістом це вислів, що приголомшує, тощо, і все ж можна витлумачити його на добро, як невдовзі буде показано. Подібне є в «Мідраші ганеелам»: «Усі ті прокляття, що в Повторенні Закону, — обітниці», тощо.

«І дивовижне падіння» — спуститися все нижче

Яд Єгуда · 1 · продовження

й нижче всіма способами перевтілення: від людини до тварини, від тварини до рослини, від рослини до неживого. «Як ми згадували вище» — розділ 1 цієї частини; дивись там. «Лотова дружина», що стала соляним стовпом і зійшла зі ступеня людини до найнижчого ступеня — неживого. «А для нас» — витлумачить цей вірш «Ґер, що серед тебе» тощо навпаки, як натяк на найвище добро.

«Адже ґер», згаданий тут, — ґер-тошав, який прийняв на себе не служити ідолам. Про

Рама з Фано · продовження

Або ж Яків говорить так: «І дасть мені» означає «заради мене» — хліб для їжі тому, хто голодний, і одяг для носіння тому, хто потребує. Можливо, він передбачив манну, дану його синам на сорок років за один раз, як написано: «Ось Я дощуватиму вам хліб» (Вихід 16:4), — на всі їхні потреби. Лише в сходженні та збиранні вона розподілятиметься день за днем. Так само й «одяг, щоб одягатися» — один раз на сорок років, за словами «Твоє вбрання не зношувалося на тобі». Так само слід точно відзначити: щодо Якова, чия заслуга сильна, сказано «одяг» (בגד), а щодо загалу Ізраїлю — «вбрання» (שמלה), у спосіб, який ми згадали. [П5303]

Яд Єгуда · 1 · продовження

нього Тора сказала щодо мертвечини: «Ґерові, що при твоїх брамах, дай її, і нехай їсть». Тому він зветься «ґер брами», і саме про нього тут ідеться. Тому написано הגר з означальним ге. Зміст Писання: той відомий ґер, низький і зневажений, що спочатку був ґером брами й їв мертвечину, а згодом стане ґером-цедеком, щоб бути серед тебе, — він підійметься тощо, як буде пояснено в наступному розділі. За цим тлумаченням вірш прочитується на краще; точне слово «серед тебе»: причина його піднесення й важливості

Яд Єгуда · 1 · продовження

— у тому, що буде серед тебе та ґером-цедеком. [П5310]

«Син його дочки гідний стати первосвященником», як буде в наступному розділі. Автор перервав тут тему, щоб витлумачити пов’язане з нею. «Наш хліб» — спочатку їстиме трумот і десятини; а його вбрання вдягатиме з першої частки стриження. [П5311]

«Це таємниця священства»: любить ґера тим, що син його дочки гідний стати первосвященником. Як є в «Мідраш раба», розділ «Ваєце», до вірша «І дасть мені хліб для їжі» тощо: Акілас-ґер запитав рабі Еліезера: «Невже вся похвала ґерові — сказане “І любить ґера, щоб дати йому хліб і вбрання”?» Той відповів йому: «Хіба маловажне у твоїх очах те, заради чого докладав зусиль старець, як сказано: “І дасть мені хліб для їжі й одяг, щоб одягатися”?» — відбувся від нього очеретиною. Він прийшов до рабі Єгошуа, і той почав заспокоювати його словами: «Хліб — це Тора» тощо. «І не лише це: вони віддають своїх дочок за священників і підносять всепалення на

Яд Єгуда · 1 · продовження

жертовнику». Інше пояснення: «хліб» — це хліби Присутності, а «вбрання» — священницькі шати. Це — у Храмі; а поза Храмом «хліб» — хала, «вбрання» — перша частка стриження. [П5312]

«Ізсередини та ззовні» — із Храму й з-поза Храму дані йому хліб і вбрання. «А Яків», що докладав зусиль заради цього, кажучи «І дасть мені хліб для їжі» тощо, — усе його прагнення стосувалося саме священства. Адже з первородством, яке купив у Ісава, він здобув право на дари й священницькі шати, бо перед даруванням Тори служіння належало первісткам. Кажучи «І дасть мені хліб» тощо, Яків прагнув, щоб священство ніколи не припинилося серед його насіння. «Щоб одягати шати» — написано про первосвященника в розділі «Емор». Масора показала, що Яків прагнув священницьких шат.

«Крім того», про це можна сказати, що Яків прагнув очистити одяг зрадників — облачення кліпи, виткане з плям гріхів, як відомо. Щоб він став придатним для носіння після того, як уражене місце випрано через покаяння, аж поки навмисні гріхи стали як заслуги, а сам

Яд Єгуда · 1 · продовження

обвинувач став захисником, як пояснено в трактаті «Хікур Дін», частина I, глава 14. Це й причина, чому в цицит та у священницьких шатах немає заборони кілаїм. Адже заборона шаатнез полягає в тому, щоб не змішувати частку Іншої сторони зі Святою стороною, як пояснено в Зогарі: льон, жертва Каїна, — з боку наготи й ідолослужіння, а вовна, жертва Авеля, — зі Святої сторони. Тора заборонила змішувати їх разом. Тому в цицит та у священницьких шатах, які є заповідями й усі — для Нього, Тора, навпаки, дозволила кілаїм, щоб зробити з обвинувача захисника. [П5313]

Натяк на це міститься в згаданій масорі: «І одяг, щоб одягатися». Яків прагнув одягнути одяг зрадників, зробивши з обвинувача захисника, як у «щоб одягати шати» — священницькі шати, в яких із цієї причини були кілаїм. Якову потрібно було молитися про це, коли він ішов узяти дочку Лавана за жінку, бо остерігався Лаванової скверни, щоб вона пристала до неї. Тому просив очистити частку скверни, яка в ній лишилася, та ввести її у святість. Він приєднав це до сказаного «І дасть мені хліб», що є позначенням жінки, як у «тільки хліб, який він їсть». Зміст буде: «І дасть мені хліб» — це жінка з Лаванового дому. Так само пояснив рабейну Бах'я. «І одяг, щоб одягатися» — очистити скверну зрадників; слово בגד, «одяг», містить також значення בגידה, «зрада». Ця справа вдалася йому та його синам, бо вони мають для цього достатню силу. [П5314]

«Проте ґер», про якого написано «хліб і вбрання», — тут теж мається на увазі очищення скверни. Причина того, що написано «вбрання», а не «одяг», — у тому, що його сила не настільки велика, щоб усунути пляму з одягу й цілком нас очистити [так у джерелі]: «Нечестивий приготує, а праведник вдягне», після того як зробить з обвинувача захисника. Йому досить лише перенести на інший бік пляму скверни,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 6

Яд Єгуда · 1 · продовження

що в ньому лишилася: зробити ці навмисні гріхи ненавмисними й перевести їх із «місця — місця нечестивого», з лівої сторони, на праву сторону. Там їх легко спокутувати. Тому написано не «одяг», а «вбрання», якого зазвичай не вдягають, а перекладають з боку на бік. [П5315]

«Або ж» прохання Якова було про те, щоб його заслугою скористався кожен, хто потребує хліба й одягу. «Можливо», він мав на увазі в цьому проханні покоління пустелі: щоб його заслугою їм була дана манна на всі сорок років, які будуть у пустелі, і щоб їм не бракувало одягу протягом цього часу. «За один раз»: за цим добре зрозуміло, чому він ужив однину — «хліб» і «одяг», натякаючи на манну, яка була одним хлібом на всі сорок років, та на одяг, який також був одним одягом для кожного на весь цей час, як далі завершує. Немає потреби казати, що мові властиво говорити узагальненим висловом. [П5316]

«На всі їхні потреби»: сказане «вам» означає — на всі потреби відразу, на весь час, коли потребуватимете; лише дана кількість розподілятиметься щодня в сходженні та збиранні відповідно до потреби. «За словами "Твоє вбрання"» тощо. Наші вчителі, благословенна їхня пам'ять, сказали в «Псікті», що хмари слави огорталися ними, і вони не зношувалися та росли разом з Ізраїлем, як цей хілазон: що більше він росте, то більше разом із ним росте його оболонка. «Так само слід точно відзначити»: сказане щодо Якова «одяг», а щодо Ізраїлю — «твоє вбрання» також відповідає згаданому вище щодо ґера. Яків, чия заслуга сильна, вжив слово «одяг», щоб натякнути й на очищення зрадників. Інакше щодо Ізраїлю: їхня заслуга не настільки велика, тому сказано «вбрання». [П5317]

Ем коль хай — частина II — глава 7

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Примітки джерела: 1 · 2

Йоель Моше · 1

«Чотири піднесення», тощо: це יעלה עליך מעלה מעלה — «підніматиметься над тобою, вище, вище».

«Але всі призначення», тощо. Тобто він не удостоїться царювання, а лише [посади] наглядача колодязів чи іншого головування, крім царювання, яке належатиме насінню Давида.

«І він також», тощо. Тобто Єремія — з нащадків дітей Рахав, із ґерів, як Йонадав, син Рехава, — з нащадків Їтро.

«І ширшала, й оберталася», тощо: це вислів вірша в Ісаї. Сказав רחבה, «ширшала», щоб натякнути на Рахав. Не даремно Рахав поєдналася з Єгошуа: було виведено дорогоцінне з нікчемного, щоб поставити від неї вісьмох священників-пророків. Так само Ціппора поєдналася з Мойсеєм із цієї причини. [П5322]

«Понад шістдесят міріад». Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті: וכי הקב"ה דברו עד למעלי מס' [неясний

Рама з Фано

У цьому вірші [«Пришелець, що серед тебе, підніматиметься над тобою дедалі вище» (Повторення Закону 28:43)] пояснено чотири піднесення ґер-шаара[1], який приходить стати ґер-цедеком[2]. Перше — «підніматиметься», יעלה, у простому значенні: буде прийнятий із добрим іменем до громади Ізраїлю. [П5318]

«Над тобою, вище, вище», עליך מעלה מעלה: тут три вінці. «Над тобою» — це вінець царювання, про який написано: «Неодмінно постав над собою царя». Не так, щоб царювання будь-коли припинилося в домі Давида, боронь Боже; йдеться про всі призначення, які ти робиш: навіть наглядач колодязів має бути лише «з-поміж твоїх братів». А коли його мати з Ізраїлю, ми застосовуємо до нього «з-поміж твоїх братів». [П5319]

«Вище» — це вінець священства для сина його дочки, за становищем його матері, що від початку придатна до шлюбу зі священником, за рабі Елеазаром бен Яковом у Мішні, розділ «Десять родоводів»; або навіть за рабі Йосі — щодо вже вчиненого. Про це сини Йонадава, сина Рехава, дістали добру звістку з уст Єремії. І він також — як один із них: із нащадків дочок Рахав, яка вийшла заміж за Єгошуа, як відомо. [П5320]

Йоель Моше · 1 · продовження

зв'язок: «і хіба Святий, благословенний Він, Його слово — аж до понад шістдесят»]. Адже слово, навіть умовне, сказане Мойсеєві: «І зроблю тебе великим народом», здійснилося в його насінні. [П5323]

«Шемая й Автальйон» — вони були дітьми ґерів.

Яд Єгуда · 1

«І пояснено», тощо. Автор повертається до вірша «Пришелець, що серед тебе», тощо. Пояснивши в попередньому розділі слова «серед тебе» на краще, тепер він пояснює вислів «підніматиметься над тобою, вище, вище»: тут чотири піднесення, і всі їх він відносить до добра, як далі буде. «Для ґер-шаара», тощо, — як згадано в попередньому розділі.

«Перше» з чотирьох піднесень — слова «підніматиметься». Це просте значення: буде прийнятий із добрим іменем серед Ізраїлю. Автор пояснює ці чотири піднесення відповідно до сказаного танною в «Авот»: «Три вінці є: вінець Тори, вінець

Яд Єгуда · 1 · продовження

священства й вінець царювання; а вінець доброго імені підноситься над ними». Пояснення таке: вінець Тори — найвищий ступінь, як сказали мудреці, благословенної пам'яті: «Мамзер, учений Тори, передує первосвященникові, невігласу». Вінець священства, будучи божественним, пов'язаний зі служінням Господу, яке є істинним і вічним успіхом; він передує вінцю царювання й важливіший від нього. Царювання обертається

Рама з Фано · продовження

«І ширшала, й оберталася» з ним угору, як сказано, — на знак і знамення повіки. Адже від Господа вона була йому, щоб поставити від неї вісім священників-пророків. Так само — поєднання Мойсея з Ціппорою, щоб від самого Рехавії, сина Еліезера, постало понад шістдесят міріад. Бо жодне слово на добро, навіть сказане умовно, не повертається назад. Так само — поєднання Рут і Наами для царств Ізраїлю. [П5321]

Друге «вище» — це вінець Тори, більший від обох інших. Ось перед нами в домі навчання Шемая й Автальйон — вірні свідки.

Яд Єгуда · 1 · продовження

в державних хитрощах і марноті часу, які і є уявним успіхом. [П5324]

Вінець доброго імені — не окремий самостійний вінець, а вінець, потрібний кожному з трьох згаданих. Без нього ніхто не піднесе своєї руки — жоден мудрець, священник чи цар: чого він вартий, коли це людина з лихою славою й народ нарікає на неї? Це й означає «підноситься над ними» — разом із кожним із них. Автор сказав, що Писання приписало ці вінці ґерові чотирма

Яд Єгуда · 1 · продовження

висловами піднесення. Щодо вінця доброго імені [שכללי — неясна форма], потрібного всім іншим вінцям, сказано «підніматиметься»: його добре ім'я завдяки чеснотам і добрим та гідним якостям піднесеться й поширяться в громаді Ізраїлю. Людина, яка має це, безперечно прийшла заради Небес, щоб сховатися під крилами Шехіни, без жодного іншого наміру. Потім вірш перелічує решту трьох вінців знизу вгору, щоб підсилити значущість ґера способом «не лише це, а навіть це».

«Над тобою», сказане у вірші, — це вінець царювання, про який теж написано «над тобою». Не так, щоб ґер був придатний і спроможний до царювання: це неможливо, бо царювання ніколи не припиниться в насінні Давида, як написав Рамбам у першій главі «Законів царів»: «Царі дому Давида — ті, що стоятимуть повіки, бо сказано: "Твій престол буде утверджений повіки"». Намір слів «над тобою» стосується решти владних посад, подібних до царювання. Як сказано в розділі «Десять родоводів»: «Рав Йосеф сказав: ми вчили — "Неодмінно постав над собою царя з-поміж твоїх братів": усі призначення, які ти робиш, мають бути лише з-поміж твоїх братів. Рав Ада

Яд Єгуда · 1 · продовження

бар Агава сказав йому: навіть коли його мати з Ізраїлю, ми застосовуємо до нього "з-поміж твоїх братів". На Заході з-поміж них не призначають навіть наглядача мір; на Заході — навіть наглядача колодязів», тощо. [П5325]

Отже, намір вірша тут: «Пришелець, що серед тебе», — тобто він одружиться з ізраїльтянкою. Син, якого він породить і чия мати з Ізраїлю, до якого ми застосовуємо «серед тебе», — «підніматиметься над тобою» на владні посади й призначення, щодо яких сказано «Неодмінно постав над собою». «Як його мати» — мати сина, яка є ізраїльтянкою.

«За рабі Елеазаром бен Яковом». Там у Мішні рабі Елеазар бен Яков каже: «Ґер, який одружився з дочкою Ізраїлю: його дочка придатна до шлюбу зі священником. Але ґер, який одружився з ґіорет: його дочка непридатна. І ґери, і звільнені раби — навіть до десяти поколінь, доки їхня мати не буде з Ізраїлю». Рабі Йосі каже: «Навіть ґер, який одружився з ґіорет: його дочка придатна до шлюбу зі священником». У Ґемарі там: «Рав Нахман сказав: Гуна сказав мені — якщо прийшов порадитися, наставляють за рабі

Яд Єгуда · 1 · продовження

Елеазаром бен Яковом; якщо вже одружився, не відлучають її від нього, за рабі Йосі». Раші пояснив: священник одружився з дочкою ґера, який одружився з ґіорет, — її не забирають від нього. [П5326]

Автор сказав, що вірш тут говорить про ґера, який одружився з ізраїльтянкою, і вона народила йому дочку. З нею священник одружився дозволеним від початку шлюбом, за рабі Елеазаром бен Яковом; отже, народжений від неї син підноситься до священства. Або ж вірш говорить навіть про ґера, який одружився з ґіорет, а священник одружився з його дочкою: щодо вже вчиненого її не відлучають від нього, за рабі Йосі, і син, який народився йому від неї, підноситься до священства.

«І про це дістали добру звістку сини Йонадава, сина Рехава». Вони були ґерами з нащадків Їтро, як написано в «Сіфрей». Їм сповіщено, що їхні дочки виходитимуть заміж за священників, як сказано: «Тому так говорить Господь воїнств, Бог Ізраїлю: не переведеться в Йонадава, сина Рехава, чоловік, який стоїть переді Мною всі дні» (Єремія 35). Там у «Сіфрей» витлумачили це про їхніх дочок: вони виходитимуть заміж за священників, і сини їхніх синів приноситимуть жертви на жертовнику. «І він також», Єремія, — як один із синів Йонадава, бо й він священник, серед восьми пророків-священників, які постали з нащадків дочок Рахав, що вийшла заміж за Єгошуа, як є у Ґемарі, перший розділ «Мегіли». «І ширшала, й оберталася» з ним, Єгошуа, — до ступеня вінця священства.

«Адже від Господа вона була йому», щоб вивести дорогоцінне з нікчемного й поставити від неї вісьмох священників-пророків. Так само від Господа було поєднання Мойсея з Ціпporою, щоб поставити з його нащадків понад шістдесят міріад. Як є в першому розділі «Брахот»: «Рабі Йоханан сказав від імені рабі Йосі: кожне слово, що вийшло з уст Святого, благословенний Він, на добро, навіть умовне, не було ним відкликане. Звідки нам це? Від Мойсея, нашого вчителя, бо сказано: “Полиш Мене, і Я знищу їх, а тебе зроблю великим народом”. І хоча Мойсей благав милосердя щодо цієї справи й скасував її, все ж Він здійснив це в його насінні, бо сказано:

Яд Єгуда · 1 · продовження

“А сини Мойсея — Ґершом та Еліезер”; “Синами Еліезера були: Рехавія, голова”, тощо; “А сини Рехавії примножилися понад”, тощо. Рав Йосеф навчав: понад шістдесят міріад. Це виводиться через “примноження — примноження”: тут написано “примножилися понад”, а там — “плодилися, і роїлися, і множилися”». [П5327]

«І як поєднання Рут» із Боазом та Наами з царем Соломоном: це було від Господа, щоб через них поставити царювання Ізраїлю. «Друге “вище”», згадане у вірші, натякає на вінець Тори: ґер, що серед тебе, удостоїться поширювати Тору в Ізраїлі, як теж сказано щодо Йонадава, сина Рехава, за однією думкою. «Більший від обох інших» — від вінця священства й вінця царювання. Як згадано, у цьому вірші кожне наступне — дорожче. «Ось Шемая й Автальйон», які були ґерами з нащадків Санхеріва, — вірні свідки цього: вони удостоїлися бути передавачами передання й мудрецями отриманого вчення, як відомо. [П5328]

Примітки джерела · 1

Рамбан, розділ «Їтро»: «І твій пришелець, який у твоїх брамах» (Вихід 20:10). За простим смислом ґер-шаар завжди є ґер-тошавом, який прийшов оселитися у брамах нашого міста й прийняв на себе сім заповідей синів Ноя. Саме його називають «пришельцем, який їсть падаль» («Авода зара», 64, зворотний бік), про якого Писання сказало: «Пришельцеві, який у твоїх брамах, віддай її, і він їстиме її» (Повторення Закону 14:21), тощо. [П5329]

Примітки джерела · 2

Рамбан, розділ «Їтро» (там само): «І нехай відпочине син твоєї рабині та пришелець» (Вихід 23:12). За простим смислом «і нехай відпочине син твоєї рабині та пришелець» — це ґер-цедек, який став юдеєм і повернувся до нашої Тори. Йому наказано дотримуватися суботи, як і всіх інших заповідей, як сказано: «Одна Тора й один закон будуть для вас і для пришельця, який мешкає з вами» (Числа 15:16); «[Одна постанова буде для вас,] і для пришельця, і для корінного жителя землі» (Числа 9:14). [П5330]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 7

Ем коль хай — частина II — глава 8

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«А ти, святий», тощо. Тепер він переходить до пояснення кінця вірша: «А ти зійдеш униз, униз». Вислів про сходження вниз тут не на осуд: зійдуть, щоб освятити землю й вулиці. «Адже вона», тощо, — тобто гора Синай.

«Для тих, хто знає таємницю цього», тощо. Цю засаду ми вже переписали вище; її головне місце — вище, трактат ח”ה, частина I, глава 2, вислів Зогару до «Пісні пісень» при «стереже Шехем»: «стеріг її від Шехема», — «ті, що скидають ярмо», тощо. [П5333]

«На землі», тощо, — бо всі синагоги в майбутньому будуть насаджені в Землі Ізраїлю; ויוקרי? [непевне читання] — «на землі». [П5334]

«Униз, униз — це Ґегіном», бо מט”ה מט”ה — ניחט’ נ”ה כיסודים [неясний зв’язок]: зійдуть униз, до Ґегіному, щоб освятити його й щоб він додався до межі Еденського саду, як вище. [П5335]

Рама з Фано

А ти, святий, зійдеш униз, щоб освятити землю й вулиці, як у «І зійшов Господь на гору Синай». Адже вона й усі синагоги та доми навчання поза Землею Ізраїлю в майбутньому будуть насаджені в Землі Ізраїлю. А той, хто під час молитви спрямовує очі вниз, а серце — вгору, стає подобою «завжди очі Господа, Бога твого, на ній» для тих, хто знає таємницю цього. Те саме правило й та сама причина стосуються когенів і народу під час піднесення рук. [П5331]

Цим заспокоївся й утих подив рабі Йоханана через старих, які є у Вавилонії, у трактаті «Брахот» (аркуш 8, лицевий бік). Оскільки вони рано й пізно відвідують синагогу, це і є сказане: «Щоб помножилися дні ваші на землі». Так нам пояснили, і це слушно.

«Униз, униз» — це Ґегіном та його найнижчий ярус. Як мудреці витлумачили вірш: «Нехай повернуться нечестиві до шеолу», לשאולה: ламед на початку й ге наприкінці. Із рабі Ханіни в розділі «Га-заґав» («Бава меція», аркуш 58, зворот) відомо, що всі сходять туди, навіть цілковиті праведники, — щоб очистити й освятити його, як ми пояснили у трактаті «Хікур Дін»;

Яд Єгуда · 1

«А ти», тощо. У попередніх розділах автор пояснив початок вірша «Пришелець, який серед тебе», тощо, на похвалу. А тут так само пояснює кінець вірша «А ти зійдеш униз, униз» на добро. Він каже: намір — ти зійдеш, щоб освятити синагоги й доми навчання поза Землею Ізраїлю, на які натякає слово «униз», як буде невдовзі.

«Святий» — тобто Ізраїль, про якого сказано: «І будьте святі, бо святий Я»: як Я святий, так і ти святий. «Як у “І зійшов Господь на гору Синай”» — щоб освятити гору. Слово «зійшов» ужито щодо святості Господа, яка зійшла на неї. Так і тут сказано: ти зійдеш зі своєю святістю. Маються на увазі синагоги поза Землею Ізраїлю, щоб освятити їх так само, як гору Синай.

«Адже гора Синай і всі синагоги», тощо. Як сказано у Ґемарі, розділ «Бней га-ір»: «Навчав рабі Елазар га-Каппар: у майбутньому синагоги й доми навчання поза Землею Ізраїлю будуть

Яд Єгуда · 1 · продовження

установлені в Землі Ізраїлю, бо сказано: “Бо як Тавор серед гір і як Кармель у морі прийде”. Хіба це не каль ва-хомер? Тавор і Кармель прийшли лише на час вивчати Тору й були

Рама з Фано · продовження

придивись до цього. [П5332]

Маємо ще дивовижні й глибокі тлумачення цього вірша з тим самим наміром, як натякнемо незабаром. Цього досить для того, чого тут прагнемо.

Яд Єгуда · 1 · продовження

встановлені в Землі Ізраїлю; тим паче — синагоги й доми навчання, де читають і широко навчають усієї Тори». Дивись там. А щодо самої гори Синай це само собою випливає,

Яд Єгуда · 1 · продовження

тим паче, із Тавору й Кармелю.

«А той, хто спрямовує очі», тощо. У главі 12 «Євамот»: «Рабі Хія й рабі Шимон бен Рабі сиділи. Один із них почав і сказав: той, хто молиться, має спрямовувати очі вниз, бо сказано: “І будуть Мої очі й Моє серце там усі дні”. Другий сказав: той, хто молиться, має спрямовувати своє серце вгору, бо сказано: “Піднесімо наші серця до долонь, до Бога на небесах”. Тим часом до них прийшов рабі Їшмаель, син рабі Йосі, і сказав їм: чим ви займаєтеся? Вони відповіли: молитвою. Він сказав: так казав батько — той, хто молиться, має спрямовувати очі вниз, а серце вгору, щоб здійснилися обидва ці вірші».

Раші пояснює: очі вниз — у бік Землі Ізраїлю, бо там перебуває Шехіна, як написано: «І будуть Мої очі й Моє серце там усі дні». Дивись у законовчителів. Наші очі бачать: хоча «очі вниз» неможливо пояснити інакше, як у Раші — у бік Землі Ізраїлю, що доводить наведене «І будуть Мої очі й Моє серце там», яке стосується Землі Ізраїлю, — усе ж важко зрозуміти, як це пояснення входить у вислів «очі вниз».

Тому думка автора спирається на згадане: синагоги поза Землею Ізраїлю в майбутньому будуть насаджені в Землі Ізраїлю. Через це той, хто спрямовує очі вниз, має бачити себе так, наче вже тепер стоїть у Землі Ізраїлю. Далі він пояснює «серце вгору» щодо вищої землі, яка є Малхут. До неї треба спрямовувати намір під час молитви, бо всі потоки й благословення — через неї, ’כזכרי וכנז? [неясні скорочення], як пояснено в багатьох місцях Зогару. [П5336]

Отже, кожен, хто з цими намірами спрямовує очі вниз і серце вгору, стає подобою сказаного

Яд Єгуда · 1 · продовження

про перевагу Землі Ізраїлю: «Завжди очі Господа, Бога твого, на ній». Простий зміст — нижня Земля Ізраїлю; за таємним змістом ідеться про вищу землю, міру Малхут. Як сказано в Зогарі до «Пісні пісень»: «Звичай чоловічого — завжди ставити свою жіночу сторону перед собою, щоб пильнувати її», тощо. Це написане: «Очі Господа, Бога твого, на ній», — «щоб не відступала від розуміння жодної миті?» [непевний зв’язок], דלא תסתלק מבינא רגעא חדא?, тощо; дивись там. [П5337]

Згідно з усім цим, тут вірш каже: ти зійдеш зі святістю своїх очей, що дивляться вниз, щоб освятити синагоги й доми навчання поза Землею Ізраїлю святістю Землі Ізраїлю.

«Те саме правило»: когени й народ під час піднесення рук не повинні дивитися одні на одних; вони мають спрямовувати очі вниз, як написали законовчителі. «Та сама причина» — щоб спрямувати намір до Землі Ізраїлю внизу, а вгорі — до міри Малхут, як сказано: «Так благословляйте синів Ізраїлю». Натяк тут на міру Малхут, названу «ко», כה, як є в Зогарі; дивись там у Реканаті. Тому автор сказав, що і той, хто благословляє, і той, кого благословляють, мають спрямувати своє серце.

«Цим», тощо. У першій главі «Брахот»: «Сказали рабі Йохананові: у Вавилонії є старі. Він здивувався й сказав: написано “щоб помножилися дні ваші й дні ваших синів на землі”; а поза Землею Ізраїлю — ні. Коли йому сказали, що вони рано й пізно відвідують синагогу, він сказав: ось що їм допомогло. Як рабі Єгошуа бен Леві сказав своїм синам: рано й пізно входьте до синагоги, щоб подовжилося ваше життя. Рабі Аха, син рабі Ханіни, сказав: який вірш? — “Блаженна людина, що слухає

Яд Єгуда · 1 · продовження

Мене, пильнуючи при Моїх дверях день у день”, тощо; а після цього написано: “Бо хто знайшов Мене, знайшов життя”».

На перший погляд, важко зрозуміти, чому заспокоївся подив рабі Йоханана: адже лишається трудність — написано «на землі». Та й справді, чому ця заповідь має сприяти довголіттю більше, ніж інші заповіді? Тому автор сказав: згадана перевага синагог, які в майбутньому будуть насаджені в Землі Ізраїлю, добре заспокоює й втихомирює подив рабі Йоханана. Виконуючи цю заповідь — пильнувати при дверях синагоги день у день — і допомагаючи освятити її святістю Землі Ізраїлю, людина вже перебуває «на землі» й знаходить життя.

«І це слушно». Я бачив, що й рав מהר”ש Ідлеш у своїх нових тлумаченнях агад пояснив так само; дивись там. [П5338]

«Униз, униз — це Ґегіном». Автор пояснює на похвалу також друге «униз», згадане у вірші: ти зійдеш униз, до Ґегіному, щоб очистити й освятити його. «Та його найнижчий ярус» — тому повторено «униз, униз». Хоч автор уже

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 8

Яд Єгуда · 1 · продовження

витлумачив перше «униз» щодо синагог поза Землею Ізраїлю, він водночас приєднав його й до кінця.

«Як витлумачили» у мідраші Раба: «Рабі Нехемія сказав: кожному слову, якому не дано ламед на початку, дано ге наприкінці, як-от קרנה הדומה שעירה? [непевний ряд прикладів]. Йому заперечують: але ж написано “нехай повернуться нечестиві до шеолу”, לשאולה! Рабі Абба сказав: до найнижчого ярусу шеолу». [П5339]

«Щоб очистити його». Тобто мета їхнього сходження: праведники сходять до Ґегіному, щоб очистити й освятити його, як написано у трактаті «Хікур Дін», частина III, глава 2; дивись там також частину V, главу 5. «Незабаром» — у наступному розділі. «Для того, чого тут прагнемо» — для потрібного нашим викладам у розділах 3, 4 і 5: пророцтва, як вони були в можливості на Синаї, хоча за простим змістом указують на лихо, усе ж їхнє тлумачення — на добро.

Ем коль хай — частина II — глава 9

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Знизу вгору». Щоб це зрозуміти, мені видається потрібним вступ із книги «Пелах гаріммон», початок брами 26, із поясненням прямого й зворотного світла. Пряме світло: з Малхут постає Кетер, із Єсоду — Хохма, з Году — Біна, з Нецаху — Ґдула, а Тіферет стає Ґвурою. Отже, п’ять останніх

Рама з Фано

Також Захарія пророкував про руйнування Храму: «Відчини, Ліване, свої двері, і нехай вогонь пожере твої кедри» (Захарія 11:1). Та від початку це було лише повідомлення про виправлення, очікуване наприкінці днів, завдяки пробудженню, що підіймається знизу вгору. Це мовлення Шехіни, яка прихиляється до свого коханого: її іскри — іскри жадання істинного служіння, щоб

Йоель Моше · 1 · продовження

стають п’ятьма першими, а п’ять перших — Кетер, Хохма, Біна, Ґдула, Ґвура — стають Малхут, Єсодом, Годом, Нецахом, Тіферет. [П5342]

Ось слова פ”ר, брама 8: «П’ять перших для прямого світла відповідають п’ятьом

Йоель Моше · 1 · продовження

останнім для зворотного світла; початок задуму — кінець діяння». Пояснення: пряме світло — це задум, а зворотне — діяння, тобто пробудження знизу. Це й є зворотне світло знизу вгору; те, що тут є початком, там є кінцем. Це — «Відчини, Ліване, свої двері», щоб перші включили останніх. [П5343]

«Як сказано: з того, хто їсть, вийшла їжа». Тобто гілка повернеться до кореня. Ще про це — у трактаті ק”ה, частина 2, глава 17. Так і тут останні включаться в перших. [П5344]

«Починається вгорі», тощо. Ідеться про пряме світло: Кетер, його початок, — угорі, а його кінець, тобто Ґвура, — внизу. Діяння ж, тобто зворотне світло, — навпаки: Малхут, що стає Кетером, — унизу, а Тіферет, що стає Ґвурою, — вгорі. Отже, початок діяння — з того місця, де починаються п’ять останніх і де завершуються п’ять перших. Проте ні до діяння, ні до задуму не застосовується слово

Рама з Фано · продовження

приліпитися до нього, як ми натякнули, говорячи про місяць.

У майбутньому вищий Ліван розкриється назустріч їй — «вона є початком задуму». Те, що вона пожирає кедри Лівану, — таємниця діяння, коли сущі речі повертаються до свого вмістилища. Як сказано: «З того, хто їсть, вийшла їжа» (Суддів 14:14). [П5340]

Адже задум починається вгорі й закінчується внизу, а діяння — навпаки. Звідси зрозуміємо, що початок діяння є кінцем задуму. Ані тому, ані іншому не приписується кінець, хіба що у значенні цільової причини, бо «примноженню владарювання та миру немає кінця» (Ісая 9:6). [П5341]

Наприкінці другої частини згаданого трактату ми натякнули на дуже глибоке й поважне тлумачення вірша «І залишу в Ізраїлі сім тисяч» (І Царів 19:18). Воно справді продовжує цей задум — із тих пророцтв, сенс яких не відкрився, а їхнє тлумачення залежало від їхнього місця. Маємо також у трактаті «Ґур ар’є» надзвичайно дивовижне тлумачення на благо вірша «Ось Я й далі дивуватиму цей народ», тощо (Ісая 29:14). Відтепер нехай приховане пізнається з поясненого.

Йоель Моше · 1 · продовження

«кінець», бо Його величі, благословенний Він, немає ані краю, ані кінця; йдеться лише про мету. Вся ця глава показує, що у пророцтві Захарії немає жодного лиха, а лише благо, як у наведеному вище «ти зійдеш униз».

Яд Єгуда · 1

«Також Захарія», тощо. Згідно з нашим тлумаченням пророцтв, поки вони були в можливості на Синаї, так само можна витлумачити й пророцтва Захарії у словах: «Відчини, Ліване, свої двері», тощо (там само, 11). Цим він пророкував про руйнування Храму. Але, оскільки це пророцтво передувало в можливості на Синаї, його можна витлумачити на благо. Тобто від початку, до приходу Захарії, від часу, коли його пророцтво було там, на Синаї, воно лише повідомляло про загальне виправлення, яке настане в майбутньому, наприкінці днів, через пробудження нижніх, що підіймається вгору. Завдяки його силі всі сущі речі повернуться до

Яд Єгуда · 1 · продовження

свого вмістилища й кореня; також святі еманованні сефірот повернуться до простої можливості Того, Хто еманує, благословенний і звеличений Він.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Тому це пророцтво висловлене словами «Відчини, Ліване, свої двері». Це мовлення Шехіни, міри Малхут, яка каже вищому Кетеру, відомому як Ліван: «Відчини свої двері, і нехай вогонь пожере твої кедри». Це решта сефірот,

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословенний Він, які походять від нього як наслідки й називаються «кедрами Лівану». Дивись «Пардес», браму найменувань. Зміст такий: відчини свої двері для решти сефірот, і нехай твій великий вогонь їх пожере; не відводь руки від їх поглинання, бо вони повернуться до тебе. Захарія ж прийняв це пророцтво у здійсненні, відповідно до своєї пори, як натяк на руйнування Храму. Так само було пояснено вище пророцтво Міхея бен Їмли у розділі 3 та пророцтво Ісаї у розділі 5.

«Яка прихиляється до свого коханого», тощо. Причина такого мовлення Шехіни: вся її спрямованість і жадання — насправді приліпитися до Тіферет, свого коханого, як вона була у вірності з ним «перед приховуванням?» (קודם הכסוי?). Як ми натякнули, говорячи про місяць, «вище, частина 1, розділ ד?» (לעי' ח"א סי' ד?). [П5345] [П5346] Хоч Шехіна просить лише прилягання до Тіферет, це станеться тільки наприкінці днів, коли всі емановані повернуться до Того, Хто їх еманує, благословенний Він. Тому вона каже першому емanованому — вищому Кетеру: «Відчини, Ліване», тощо. Адже в майбутньому він розкриється назустріч Шехіні саме в цьому відношенні.

«Він є початком задуму» — в Ацилуті, бо він перший. «Пожирання кедрів Лівану», коли сефірот повернуться до Того, Хто їх еманує, — кінець діяння світу Асія: світ і все, що його наповнює, скінчаться. Так пояснено в «Мідраш га-неелам» до «Пісні пісень», на вірш «І повернеться порох на землю». [П5347]

«Як сказано: з того, хто їсть, вийшла їжа». У трактаті «Хікур Дін», частина 2, глава 16, пояснено: «той, хто їсть», — людина; «вийшла їжа» — душі, що переселяються в живих істот, яких їдять. Довершеність того, хто їсть, полягає у виправленні їх своїм споживанням, щоб гілка

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 9

Яд Єгуда · 1 · продовження

повернулася до кореня; дивись там. Те саме тут: у час виправлення кожна річ повернеться до свого кореня.

«Адже задум» в Ацилуті «починається вгорі» — у вищому Кетері, «й закінчується внизу» — в Малхут, яка також називається задумом щодо того, що нижче за неї. «А діяння — навпаки»: його початок унизу, у світі Асія, а кінець угорі, у світі Ацилут, коли кожна річ повернеться до свого вмістилища й кореня. «Звідси зрозуміємо, що початок діяння» у світі Асія «є кінцем задуму» — Малхут, від якої походить світ Асія. Це й є сказане [мудрецями], благословенна їхня пам'ять: «Шехіна серед нижніх».

«Ані тому, ані іншому не приписується кінець»: щодо них не можна говорити про кінець і край, бо примноженню владарювання та Його величі, благословенний Він, немає кінця. Як стосовно задуму міру Малхут не означують словом «кінець», так не можна цього сказати й щодо діяння, бо воно доходить угору, до Ацилуту Його, благословенний Він, як згадано.

«Хіба що у значенні цільової причини». Слово «кінець» в обох випадках означає цільову причину: Малхут є цільовою причиною Асії, як відомо; а мета діяння — щоб усяке суще й усяка сутність наприкінці днів повернулися до свого кореня.

«Продовжує цей задум» — пояснити тлумачення пророцтва відповідно до його буття в можливості на Синаї. «Маємо також» — ще в такий спосіб. «Відтепер нехай приховане пізнається з поясненого»: кожен мудрий серцем нехай докладе свій розум, щоб пояснити — לבאר ע"י זה? [непевний вислів про спосіб пояснення] — всі інші пророцтва, яких ми не витлумачили. [П5348]

Ем коль хай — частина II — глава 10

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Примітки джерела: 1

Йоель Моше · 1

«До діяння відвідання», тощо, — як він сказав вище: «І Господь відвідав Сару».

«Щоб вона відвідала їх і подбала про них», тощо, — перше пояснення פקד як нагляду, як вище, глава 3 на початку трактату.

«Цього разу», тощо. Витлумачили: це навчає, що Адам зійшовся з кожною свійською й дикою твариною, тощо. Але це не означає буквального «зійшовся»: він відвідав їх — בה בהשגחתו [неясне повторення: «у ній / через неї, своїм наглядом»] — для надання імен. Цим довершив форму всіх їх; це їхнє відвідання, як у «І оглянеш оселю свою». І робить її знаряддям, як сказано: «Жінка — ґолем, і вона вдячна лише тому, хто зробив її знаряддям»; і мета — з нього самого й ним самим. [П5353]

«Спершу — до віддаленої причини», тощо. Це Га-Шем, благословенний Він: щодо дитини Його називають віддаленою причиною. Це «Твій чоловік — твій Творець»: Га-Шем, благословенний Він, так би мовити.

Рама з Фано

Повернімося до діяння відвідання, яке ми пояснюємо. Адже як у діянні творіння, перш ніж зійшла вся польова трава, були потрібні створення людини та її поселення в Еденському саду, а вже потім — «і виростив», так і живі види, перш ніж плодитися й множитися, були приведені до людини, щоб вона відвідала їх і подбала про них, давши їм імена. Це і є їхнє відвідання, яке наші вчителі витлумачили на вірш «Цього разу» (Буття 2:23). Бо надання імен кожному створінню довершує його форму й робить його знаряддям, спроможним досягти призначеної мети з нього самого й ним самим. [П5349]

Цим підтверджується те, що відвідання жінки відносять до трьох начал: ось ми чули про нього в небесах небес і знайшли його в утворенні дитини. Спершу — до віддаленої причини, яка сама спричинює надання форм, як у «Твій чоловік — твій Творець» (Ісая 54:5). Удруге — до близької причини, яка є каналом волі у відвіданні, як у «Як юнак одружується з дівчиною» (Ісая 62:5). І ще є в ньому третє — саме діяння відвідання, як у «Твої сини володітимуть тобою» (там само); це ми пояснили. [П5350]

Отже, людина, з волі свого Творця,

Йоель Моше · 1 · продовження

«Друга причина», тощо, «канал волі у відвіданні», тощо, — це власне відвідання чоловіка; його називають близькою причиною. Третє — саме діяння відвідання: саме сім'я відвідало її, і це «Твої сини володітимуть тобою».

А сказане «ми чули про нього в небесах небес», тощо, означає, що йому є подоба вгорі, на небесах, у мірах. Віддалена причина — світло Кетера, близька причина — Хохма; а ті, що в таємниці «Твої сини володітимуть тобою», — шість країв, ВАК, які були включені до Біни. Так само нижче від них, у Тіферет і Малхут: віддалена причина для душі — достаток від Біни; близька причина — Тіферет; а самі душі, включені до Малхут, — у таємниці «Твої сини володітимуть тобою». Отже, вгорі маєш точну подобу. [П5354]

«Щоб Його Ім'я зовсім не називалося над ними», тощо. Його не називатимуть для них навіть віддаленою причиною: віддаленою

Йоель Моше · 1 · продовження

причиною для них називатимуть сімдесят князів. Святий, благословенний Він, — Причина причин, Владика владик народів. Бо Святого, благословенний Він, не означують як віддалену причину навіть форм народів, а тим паче тіл; натомість для Ізраїлю Він є віддаленою причиною навіть тіл, як згадано.

«І в них Його називають», тощо. Для Ізраїлю Він зветься просто «Владика», не «Владика владик», як вище, бо в заповіді з'явлення написано: «Нехай з'явиться кожен чоловік твій перед лицем Владики», тощо.

«Це — як "Владика"», тощо. Як щодо народів Його називають «Владика владик», аби вказати, що Він — причина сама по собі, яка наглядає за окремими способами

Рама з Фано · продовження

була віддаленою причиною надання форм, щоб довершити існування виду в усіх живих істот; так само — щодо кожного польового куща. Коли ж у покоління Розсіяння було відібрано мовлення святою мовою, звідти Господь розсіяв їх, щоб Його Ім'я зовсім не називалося над ними, як далі буде: «І розсіяв їх Господь» (Буття 11:8) під владу сімдесяти князів, яких Владика всього приділив усім народам, — «не нам, Господи», — за змістом «володарі, крім Тебе» (Ісая 26:13). Адже вони справді є володарями з Його волі, благословенний Він, і надають форми за їхніми мовами та родинами. [П5351]

Він — Владика владик, бо щодо родин землі Його не означують як віддалену причину навіть їхніх форм, — так, як Він є віддаленою причиною чистих тіл тих, хто належить Торі. У них Його називають просто «Владика», як написано в заповіді з'явлення. Це — як «Владика владик»[1], і вище від цього, за перевагою цілого над окремими способами Його управління. [П5352]

Йоель Моше · 1 · продовження

їхнього управління; натомість «Владика владик» стосується всього цілого. Придивись; це легко зрозуміти. [П5355]

Яд Єгуда · 1

«Повернімося до діяння відвідання», тощо. Завершивши своє тлумачення щодо розв'язання пророцтв, автор повертається туди, де перервав виклад: до сказаного в розділі 2 про значення פקד як нагляду, за змістом «Твій чоловік — твій Творець», тощо; дивись там. Саме це він пояснює тут. «Були потрібні створення людини», тощо, як пояснено в Писанні: «І кожен польовий кущ — перш ніж був на землі», тощо; «І створив Господь Бог людину», тощо; «І насадив Господь Бог сад в Едені на сході й помістив там людину, яку створив»; «І виростив Господь Бог із землі», тощо. Причину буде пояснено далі.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Це і є їхнє відвідання, яке наші вчителі витлумачили». У «Євамот», глава 6, рабі Еліезер сказав: «Що означає написане: "Цього разу — кість від моїх костей і плоть від моєї плоті"? Це навчає, що Адам зійшовся з кожною свійською й дикою твариною, та не заспокоїлася його думка, доки він не зійшовся з Євою». Автор сказав, що це не за простим змістом: намір у тому, що він відвідав кожну свійську й дику тварину й подбав про них, давши імена, належні кожній, задля допомоги, — щоб силою

Яд Єгуда · 1 · продовження

даного імені види плодилися й множилися, кожен від своєї належної пари. З-поміж усіх них він не знайшов допомоги, доки не знайшов Єву — знайшов добро. Дивись пояснення Рамбана до П'ятикнижжя, який так само витлумачив ці вірші. [П5356]

«Бо надання імен», тощо. Причина того, що живі істоти не плодилися й не множилися, доки Адам не дав їм імен, така: надання імені святою мовою довершує форму цієї живої істоти. Саме це робить її знаряддям, яке володіє [здатністю]

Яд Єгуда · 1 · продовження

плодіння й розмноження, що і є метою живих істот; дивись нижче, розділ 31. «Цим підтверджується»: сказаним нами, що надання імен кожному створінню довершує його форму, підтверджується віднесення відвідання жінки до трьох начал — близької, віддаленої та проміжної причини. Адже так само є у згаданому наданні імен, як невдовзі буде пояснено. [П5357]

«Ми чули про нього в небесах небес» — із боку внутрішніх форм, які буде пояснено в наступному розділі; «і знайшли його» з боку тіла й зовнішньої форми — в утворенні дитини. «До віддаленої причини», тощо. У «Метафізиці» Аристотеля пояснено, що в кожній із чотирьох відомих причин — матерії, форми, діючої причини й цільової причини (мети) — є ще близькі та віддалені причини. Це відомо початківцям у природознавстві й математичних науках. Приклад діючої причини: про всяке посіяне зерно, що росте на полі, скажуть, що той, хто діє, — землероб, який засіяв його, щоб обробляти й оберігати; це близька причина. А віддалена від неї причина — Сонце, яке доводить до зрілості плоди й насіння землі, як написано: «І від добірних плодів Сонця». Ще віддаленіша причина — Га-Шем, звеличений, благословенний Він, який дає силу Сонцю й землеробові чинити дієво. Так само й щодо решти згаданих причин. Тут же, при утворенні дитини, віддалена причина — Га-Шем, благословенний Він, який надає форми й силу породження сімені, щоб дитина могла утворитися з нього. [П5358]

«Як у “Твій чоловік — твій Творець”». Намір у цьому: Га-Шем, благословенний Він, є твоїм чоловіком через надання форми й сили породження; дивись вище, розділ 2. «Яка є каналом волі у відвіданні» — це чоловік. «І ще є в ньому третя причина», ще ближча, — саме діяння відвідання. «Як у “Твої сини володітимуть тобою”»: автор пояснив вище, частина 1, розділ 10, що краплі сімені, з яких утворюються діти, постійно спаровуються з нею протягом усіх днів вагітності, тощо.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Отже, людина», тощо, — це завершення міркування. Як Га-Шем, благословенний Він, є віддаленою причиною, надаючи форми, так було й з першим Адамом, коли він давав ім’я кожному створінню з волі й за дорученням Га-Шем, благословенний Він. Це було, щоб довершити їхні форми й надати їм силу плодитися та множитися для свого існування: задля цього він був віддаленою причиною з волі Га-Шем, благословенний Він. «Так само — щодо кожного польового куща»: саме з цієї причини польова трава не зійшла до створення першого Адама, бо її форми ще не були довершені — їй бракувало належного імені.

«Коли ж», тощо. Від дня, коли Бог створив людину, Га-Шем, благословенний Він, був віддаленою причиною кожної окремої людини людського роду, доки не збунтувалося покоління Розсіяння. Господь змішав їхню мову, і в них було відібрано святу мову; цим припинилися їхні форма й існування. Тоді Господь побачив і передав народи горішнім князям: вони наглядатимуть за ними й будуть для них ніби віддаленою причиною. «За змістом “володарі, крім Тебе”» — як пояснено вище, розділ 2. «Він» — Га-Шем, благословенний Він, — «Владика владик», але Його Ім’я не називалося над самими родинами землі. «Навіть їхніх форм» — тобто їхніх душ. [П5359]

«У синів Ізраїлю Га-Шем, благословенний Він, зветься просто Владика», не «Владика владик», бо Він — наш Владика без посередника. До того ж інші володарі, крім Нього, благословенний Він, не є володарями Ізраїлю. «Як написано в заповіді з’явлення»: «перед лицем Владики, Господа». «Це» — тобто проста назва «Владика» щодо Ізраїлю є як «Владика владик» щодо родин землі, «і вище від цього», тощо. Адже назва «Владика» — ціле, а «володарі» — лише окремі способи Його управління, благословенний Він.

Примітки джерела · 1

Пояснення «Яда Єгуди»: тобто проста назва «Владика» щодо Ізраїлю є як «Владика владик» щодо родин землі, тощо. [П5360]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 10

Ем коль хай — частина II — глава 11

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Проте для внутрішніх форм», тощо. Досі, у попередній главі, йшлося про зовнішні форми тіла; тепер пояснюються внутрішні форми душі. Тут навпаки: Бог, Який діє, називається віддаленою причиною форми душі, а Святий, благословенний Він, — близькою причиною.

«Бо Господь — Він Бог», тощо: ה׳ — це Тіферет, Елогім (אלהים) — Малхут. І написано: «Ви — сини Господа, вашого Бога», бо від зівуґу Тіферет і Малхут народжуються душі. А вище за них, тобто у вищому Кетері, «що у вищому Кетері, піднесеному», тощо, — Він для них віддалена причина. [П5364]

«Для шляхетних тіл, які посідають проміжне місце», тощо. Це образ і зображення душі; вони є проміжною ланкою між тілом і душею. [Він] називається «Бог богів», бо Елогім є їхньою близькою причиною, а особливе Ім'я ה׳ — віддаленою. Інакше щодо самих душ: особливе Ім'я — близька причина. Слова «для них

Рама з Фано

Проте для внутрішніх форм, охоплених п'ятьма назвами — нефеш, руах, нешама, хая, єхіда, — Він, без сумніву, є близькою причиною, бо «Господь — Він Бог». І написано: «Ви — сини Господа, вашого Бога». А у сховку Всевишнього, піднесеному над усяким благословенням і хвалою, де прихована Його могутність, Він для них — віддалена причина.

Для шляхетних тіл, які посідають проміжне місце між тілом і душею й названі зображеннями та шатами душ, Він — «Бог богів». Так само Його означують щодо князів Колісниці, служителів Всевишнього: для них Він — близька причина під самим лише Іменем Елогім (אלהים) і віддалена причина під Іменем ה׳. Його також називають «Бог Ізраїлю» на підставі «Я сказав: ви — боги». Це відповідає більшості тлумачень цього вислову: всі вони істинні, усі разом справедливі стосовно того шляху, який ми пояснюємо. [П5361]

Отже, ми навчилися: особливе Ім'я є близькою причиною для душ і віддаленою причиною для зображень; Ім'я Елогім для зображень — близька причина, а для тіл праведників — віддалена, бо батько й мати є їхньою близькою причиною. Усі означення наведено послідовно в

Йоель Моше · 1 · продовження

Він», тощо, означають: для зображень.

«Бог Ізраїлю»: Ізраїль також називається אלהים, «боги», на підставі «Я сказав: ви — боги»; Святий, благословенний Він, називається «Бог богів».

«Ім'я Елогім для них — близька причина», тощо: для зображень. Для тіл навіть Елогім є віддаленою причиною, а батько й мати — близькою. У цьому вірші «бо Господь, ваш Бог» — близька причина душі під Іменем Гавая (הויה); «Він Бог богів» — близька причина зображень; а «Владика владик» Його названо щодо לא"ה [невстановлене скорочення], як вище, у попередньому розділі. [П5365]

«Попереду — співці» — натяк на душу, і це спів без інструмента. «За ними — музиканти» — натяк на тіло, гра на інструменті; а «дівчата, що б'ють у бубни» — натяк на зображення.

Яд Єгуда · 1

«Проте», тощо. Це пов’язане з попереднім розділом: Він, благословенний, — віддалена причина тіл синів завіту, проте з боку їхніх душ Він, благословенний, — близька причина, адже вони — плід Його діянь.

«Бо Господь — Він Бог» — таємниця єднання Тіферет і Малхут, що породжує ті плоди. Про це сказано: «Ви — сини», тощо, як є у Зогарі, «Лех-леха», сторінка 92, та в

Рама з Фано · продовження

цьому вірші: «Бо Господь, ваш Бог, — Він Бог богів і Владика владик». [П5362]

Частини людини мають знак у вірші: «Попереду — співці, за ними — музиканти, посеред дівчат, що б’ють у бубни». Адже хвала, що підіймається від душі, — спів без інструмента, а від тіла — гра на інструменті. Проміжні форми і є тими «дівчатами, що б’ють у бубни», бо вони — приховані тіла, як відомо. У трактаті «Га-нефеш» ми додамо повчання, за допомогою Небес. [П5363]

Яд Єгуда · 1 · продовження

інших місцях. «А у сховку Всевишнього», тощо, — тобто вищий Кетер, що подає всім сефірот нижче за нього повноту достатку й благовоління, є для душ віддаленою причиною. Дивись нижче, частина 3, розділ 3. [П5366]

«Для шляхетних тіл», тощо. Ми знаходимо також шляхетні тіла, що немов посередник між тілом і душею. Це шати душі, в які вона вбирається; вони

Яд Єгуда · 1 · продовження

називаються зображеннями. Для них Ім’я Елогім — близька причина, і з їхнього боку Га-Шем, благословенний Він, називається «Бог богів»: ці шати називаються אלהים, а Він, благословенний, — їхній Бог, їхня близька причина.

«Так само Його означують»: Га-Шем, благословенний Він, так само означується щодо ангелів, яких називають אלהים. Тому щодо всіх них Він, благословенний, називається «Бог богів». «Для них Він» — для зображень. Га-Шем, благословенний Він, також називається «Бог Ізраїлю» щодо зображень, бо назва «Ізраїль» стоїть замість назви אלהים; про це сказано «Я сказав», тощо.

«Особливе Ім’я» — у таємниці зівуґ. «І віддалена причина для зображень» — а тим більше для тіл. «У цьому вірші»: «бо Господь,

Яд Єгуда · 1 · продовження

ваш Бог» — близька причина душ; «Він Бог богів» — близька причина зображень; «і Владика владик» — віддалена причина форм родів землі. [П5367]

«Частини людини» — три названі: тіло, душа й зображення. «Спів без інструмента»: про це сказано «попереду — співці», тобто душі. «Гра на інструменті» — чи на справжньому інструменті, для інструментальної музики, чи за допомогою тілесних інструментів — уст, язика й горла — для співу устами. Про це сказано «за ними — музиканти», тобто тіла. «Форми», зображення, що є посередниками між тілом і душею, — це «дівчата, що б’ють у бубни». Вірш пояснює, що всі вони дякували Га-Шему, благословенний Він, і поставили Його царем над собою.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 11

Ем коль хай — частина II — глава 12

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«На сутність волі» тощо. Для сутності волі немає іншого Імені, крім чотирилітерного, і воно називається Царем. Основний задум цього розділу продовжується до розділу 14 нижче.

«Щоб ми проголосили Його царем над собою, як цього дня» — тобто в Рош га-Шана: відповідно до десяти висловів, а також десяти заповідей і десяти хвалінь. Тобто десять висловів називаються вихідною межею: це десять сефірот, коли вони були в силі першого Еманатора — כ"ה [нерозкрите позначення]. Десять заповідей — проміжна межа: це десять сефірот «у місцях, у Тіферет». Десять хвалінь — кінцева межа: це десять

Рама з Фано

Принагідно прагнімо тут пізнати: особливе Ім'я, що в простоті вказує на сутність волі, називається Царем Ізраїлю, щоб ми проголосили Його царем над собою, як цього дня. Адже ми вчили: «Не беруть менше десяти малхуйот». У Ґемарі запитали: кому вони відповідають? Відповіли: десяти висловам, заповідям і хвалінням. [П5368]

Адже вислови були вихідною межею; про неї сказано: «Я — перший», угорі, аж до Ейн-Соф. А заповіді — проміжна межа. Як відомо, תור"ה («Тора») за гематрією дорівнює אמצעי"ת («серединна»): щодо неї укладено чимало завітів між Господом та Ізраїлем. Саме вона проголошує: «Крім Мене, немає Бога» — посередині. А десять хвалінь є кінцевою межею, про яку сказано: «Я — останній», без кінцевої границі. [П5369]

Йоель Моше · 1 · продовження

сефірот Малхут, які виливаються «до нього», а звідти — до нижніх. [П5370]

«Бо Тора за гематрією» тощо. Тіферет називається Торою.

Яд Єгуда · 1

«Бо особливе Ім'я» — הוי"ה, благословенний Він, — вказує на сутність Його волі, благословенного. Адже для Його сутності, благословенного, немає іншого Імені, крім нього. А оскільки Його сутність, благословенного, є Його волею — бо Він, благословенний, та Його воля є одним, як написав Рамбам у главі 2 «Законів основ Тори», — виходить, що особливе Ім'я вказує на Його волю, благословенного. Автор

Яд Єгуда · 1 · продовження

не сказав «що вказує на Його сутність, благословенного», щоб включити також волю та виключити інші атрибути. «У простоті» — відсторонене від атрибутів. [П5371]

«Називається Царем Ізраїлю». Коли ми кажемо «Цар Ізраїлю», маємо на увазі Ім'я הוי"ה, благословенний Він, щоб проголосити Його царем над собою, як цього дня — у Рош га-Шана. Автор назвав його «цим днем», бо це день відвідання, яким він займається. «Адже ми вчили» — в останній главі «Рош га-Шана»: «Не беруть менше десяти малхуйот, десяти зіхронот і десяти шофарот». У Ґемарі: «Ці десять малхуйот — кому вони відповідають?» Раба

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказав: десяти хвалінням, які Давид виголосив у книзі Псалмів, тощо. Рав Йосеф сказав: десяти заповідям, які було сказано Мойсеєві на Синаї. Рабі Йоханан сказав: десяти висловам, якими створено світ. [П5372]

«Адже вислови були вихідною межею» тощо. З науки логіки та з «Метафізики» відомо, що меж три: перша називається вихідною межею, друга — кінцевою, третя — проміжною. Приклад цього: Ізраїль ішов із Єгипту до Землі Ізраїлю через пустелю. Єгипет — вихідна межа, від якої вони рушили; Земля Ізраїлю — кінцева межа, до якої прямували; пустеля — середня межа між цими двома крайніми пунктами, через яку вони

Яд Єгуда · 1 · продовження

йшли. [П5373]

Щодо вірша «Я — перший, і Я — останній, і крім Мене, немає Бога» в «Тіккунім» сказано: «Я — перший» — угорі; «і Я — останній» — унизу; «і крім Мене, немає Бога» — посередині. Автор теж пояснює цю справу в такий спосіб: Ейн-Соф, благословенний Він, є межею без кінця й границі, від якої емановано всі три перші [сефіри] разом з рештою сефірот. Малхут — межа без кінцевої границі, до якої всі сефірот спрямовують потік; Тіферет із краями — проміжна межа. І через це три перші спрямовують потік. Усі вони — «Я, Я — Він, і немає Бога поруч зі Мною». [П5374]

Далі він пояснює, що саме щодо них наші вчителі, благословенна їхня пам'ять, сказали:

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 12

Яд Єгуда · 1 · продовження

десять малхуйот відповідають десяти висловам, десяти заповідям і десяти хвалінням. З боку Ейн-Соф, благословенного, від якого емановано всі десять сефірот, сказали, що вони відповідають десяти висловам, якими створено світ, згідно з відомим: вони відповідають десяти сефірот. З боку Малхут, до якої звернені всі емановані, сказали, що вони відповідають десяти хвалінням, бо відомо, що Давид виголосив їх відповідно до Малхут, яка є його мірою. Щодо середніх сефірот сказали, що вони відповідають десяти заповідям, через які вони спрямовують потік. Дивись «Пардес», брама 2, глава 5. «Саме вона проголошує» — як відомо, Тора перебуває в Тіферет.

Ем коль хай — частина II — глава 13

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«У вислові танни» тощо — тобто в мішні: усі слова Ґемари, усе, що пояснюється в Ґемарі, танна вмістив у мішні, навіть більше від слів Ґемари. Бо сказане танною «якщо завершив Торою — виконав обов'язок» означає: якщо завершив Торою, тими віршами, в яких немає слова про царювання, як-от «Слухай, Ізраїлю» тощо, «І пізнай сьогодні, і поклади [на серце]», він також каже: «Виконав обов'язок». Само собою, «якщо якщо» завершив Пророками, віршем, де прямо згадано царювання, також

Рама з Фано

А щодо того, що ми вчили: «Рабі Йосі каже: якщо завершив Торою — виконав обов'язок», — і пояснили так: «Завершує Торою; а якщо завершив Пророками — виконав обов'язок». Людям розуміння, які звикли бувати в нашій єшиві, відомо, які переконливі прямі слова: уважно розібрати вислів танни так, щоб у його словах містилися слова Ґемари — і більше від них; також те, що зобов'язало його висловити обидва пояснення мовою мудрості. [П5375]

У тутешній мішні ми вчили їх. Адже наші вчителі навчали: "Слухай, Ізраїлю" та "І пізнай сьогодні" — повне Царство Небес», — слова рабі

Йоель Моше · 1 · продовження

виконав обов'язок. Цим розв'язується трудність у Ґемарі, яка ставить питання до сказаного в мішні: «Якщо завершив Торою — виконав обов'язок». [П5378]

«І відповіли, як вище»: у попередньому розділі пояснив щодо малхуйот, що це відповідає десяти заповідям, десяти висловам і десяти хвалінням. Те саме й щодо зіхронот та шофарот: їхня причина теж у відповідності цим.

Яд Єгуда · 1

«А щодо того, що ми вчили» тощо. Там:

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Починає Торою і завершує Пророками. Рабі Йосі каже: якщо завершив Торою — виконав обов’язок». А в Ґемарі: «“Якщо завершив”: уже вчинене — так, а від початку — ні? Але ж у барайті навчено: рабі Йосі каже, що той, хто завершує Торою, гідний похвали! Скажи: “Завершує”. Але ж навчено “якщо завершив”! Ось що сказано: починає Торою і завершує Пророками; рабі Йосі каже: завершує Торою, а якщо завершив Пророками — виконав обов’язок». [П5379]

«Відомо людям розуміння» тощо. Мається на увазі: скрізь, де Ґемара каже про мішну «ось що сказано» або «скажи», а ввести це пояснення обставин у мішні — сказати, що коли завершив Торою, одним із віршів, у яких немає згадки про царювання, то виконав обов’язок. Це за тим, що навчали наші вчителі: «Слухай, Ізраїлю» тощо.

Адже там у Ґемарі запитують: «Гаразд, зіхронот і шофарот є багато. Але малхуйот є лише три: “Господь, Бог його, з ним, і сурмління Царя в ньому”; “І був у Єшуруні цар”; “Господь царюватиме навіки-віків”. А нам потрібно десять, і їх немає». Раші пояснює: «А нам потрібно десять» — чотири з них із Тори, бо рабі Йосі сказав, що завершує Торою.

Рав Гуна сказав: «Прийди й почуй: “Слухай, Ізраїлю, Господь, Бог наш” — це царювання, слова рабі Йосі; рабі Єгуда каже: це не царювання. “І пізнай сьогодні, і поклади на своє серце, що Господь — Він Бог, немає іншого” — це царювання, слова рабі Йосі; рабі Єгуда каже: це не царювання. “Тобі дано було бачити, щоб знати, що Господь — Він Бог, немає іншого, крім Нього” — це царювання, слова рабі Йосі; рабі Єгуда каже: це не царювання». [П5381]

Отже, сказане рабі Йосі в мішні «якщо завершив Торою» означає: завершив одним із тих віршів, які рабі Йосі назвав у барайті — «Слухай, Ізраїлю», «І пізнай сьогодні», «Тобі дано було бачити», — де царювання не названо прямо. Адже не можна сказати, що він завершив іншими віршами, в яких царювання названо прямо: у всій Торі їх лише три, і він уже сказав їх перед віршами про царювання з Пророків і Писань, бо треба сказати по три вірші про царювання з кожного. Очевидно, він не облишив спочатку віршів, де царювання названо прямо, щоб сказати вірші, де немає згадки про нього. Рабі Йосі повідомляє нам: якщо завершив ними, то, оскільки їхній зміст —

Рама з Фано · продовження

Йосі. Отже, «якщо завершив Торою»: у ній є лише три малхуйот, і їх уже було сказано спочатку, перед Пророками й Писаннями. Тепер він завершив одним із цих віршів, названих у барайті: хоча в цьому завершенні немає слова про царювання, він виконав обов’язок. Само собою зрозуміло, що коли завершив Пророками, де царювання названо прямо, також виконав обов’язок. [П5376]

Це істинне й просте тлумачення, яке навчає нас дивам Мішни: попри її стислість, у ній подвійна мудрість. «І немає нічого у школі рабі Хії та рабі Ошаї, чого Рабі не вивів би з нашої мішни», — як сказав Ільфа. [П5377]

А щодо нашого питання «Кому вони відповідають?» і відповіді, як вище: те саме правило й та сама причина стосуються зіхронот і шофарот.

Яд Єгуда · 1 · продовження

слова мішни неможливо, він зазвичай уважно розбирає вислів мішни й вдумується в нього. Він пояснює її так, щоб цей вислів охоплював те пояснення обставин, і ще більше — те, що зобов’язує його виразити два пояснення мовою мудрості: спочатку сказати одне пояснення, а потім повернутися й сказати інше, бо все входить у ці слова. Як пояснено у трактаті «Хікур Дін», частина III, глава 8. [П5380]

«І як у тутешній мішні», де рабі Йосі сказав «якщо завершив Торою»: за простим змістом цей вислів, безперечно, не вміщує відповіді Ґемари «ось що сказано: завершує Торою, а якщо завершив Пророками». Проте намір рабі Йосі в

Яд Єгуда · 1 · продовження

царювання, він виконав обов’язок, хоч у них немає прямого вислову про царювання.

За цим треба сказати, що, на думку автора, рабі Йосі називає їх у барайті «царюванням» лише щодо завершення. Це відрізняється від версії Рамбама у главі 3 законів про шофар, де він написав про вірші «Слухай, Ізраїлю», «Тобі дано було бачити» тощо, ось його слова: «Кожен із цих віршів за своїм змістом є царюванням; хоч у ньому немає згадки про царювання, він подібний до “Господь царюватиме”», тощо. А «Тур», розділ 591, просто написав про ці вірші, що вони є малхуйот, як у Ґемарі з барайтою. Дивись בלב”ח [нерозкрите скорочення]. [П5382]

«І само собою» випливає: «хоча наприкінці вірша завершив Пророками, оскільки завершив?» [непевний зв’язок], משמע שאע”פ דסיפא דקרא השלים בנביא כיון דסליק?, — свою мову й завершив віршем, у якому царювання названо прямо, він виконав обов’язок. [П5383]

Яд Єгуда · 1 · продовження

За цим слова мішни справді вміщують остаточну відповідь Ґемари. Адже слова мішни «якщо завершив Торою» та слова Ґемари «якщо завершив Пророками» — одне й те саме: той, хто завершує Торою, віршем без прямої згадки, і той, хто завершує Пророками, де царювання названо прямо, рівні. Тепер також належно постає перша відповідь — «скажи: завершує»: від початку завершує Торою, віршем, у якому немає слова про царювання; а навчене «якщо завершив Торою» — це Пророками, віршем із царюванням, який є подібним до вірша Тори.

«А щодо нашого питання» тощо — це окрема тема. Мається на увазі питання Ґемари: «Ці десять малхуйот — кому вони відповідають?» Ми відповіли: десяти хвалінням, десяти заповідям, десяти висловам, як вище, у розділі 12. Те саме правило й та сама причина стосуються зіхронот і шофарот: вони також відповідають їм.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 13

Ем коль хай — частина II — глава 14

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Примітки джерела: 1 · 2

Йоель Моше · 1

«Бо не вживають», тощо, «у сміхуті», тощо. Ідеться про вислів ה’ ישראל, у якому особливе Ім’я перебувало б у сполученій конструкції з наступним несвященним словом. [Натомість] лише з іншим Іменем — א”л [скорочення, прочитане за контекстом] — як ה’ אלהי ישראל, «Господь, Бог Ізраїлю». Хоч сказано ה’ צבאות, саме צבאות також належить до означень

Рама з Фано

Оскільки «Господь — Він Бог» (ה’ הוא האלהים), згадане нами Ім’я сутності (власне Ім’я) також називається «Бог Ізраїлю». Адже особливе Ім’я взагалі не вживають у сміхуті, сполученій конструкції[1]. Тому Цваот (צבאות) саме по собі є одним з означень, які не підлягають стиранню[2], за точними версіями тексту трактату «Шевуот» (аркуш 35, зворотний бік). Так вирішили й визначні знавці галахічних постанов. [П5384]

Йоель Моше · 1 · продовження

серед Імен, і тому сполучене з особливим Іменем. [П5387]

«Бо Господу належить царювання», тощо. Також той, хто панує над народами, — це Ім’я אל אלהים, «Ель Елогім», носій загального управління; про нього також сказано «належить Господу», бо все належить Господу. У Зогарі, розділ «Мікец», сторінка 434, сказано:

Йоель Моше · 1 · продовження

«Послав вищий Цар і звільнив його. А кого Він послав до нього? Це Ангел-визволитель, той, хто панує над народами: він панує над нижніми, і все це — за велінням Святого, благословенний Він». «Той, хто панує над народами», — це Ім'я Елогім; זעם — «гнів» [зв'язок непевний]. [П5388]

«Сказано: Господь — Він Бог». Це дає зрозуміти, що все — Господь. Тому ми кажемо: Елогім називається тим, хто панує над народами, а Господь — Царем над ним; נ"ב [невстановлене скорочення]. Відповідь: безперечно, Елогім, який є гілкою, включений у корінь — Ім'я Гавая (הויה). Тому не сказано навпаки — «Елогім…». Пояснення: корінь не включений у гілку. [П5389]

«І ще скуштуйте», тощо. Інша відповідь: сказане האלהים з означеним артиклем ге стосується нагляду Га-Шема, благословенний Він, за Ізраїлем. А щодо народів сказано מלך אלהים על גוים, «Бог воцарився над народами», без ге. Тому Йосип сказав בלעדי אלהים יענה, «Без мене Бог

Рама з Фано · продовження

Ім'я Елогім (אלהים) є означенням управління взагалі. Про загальне управління написано: «Бог воцарився над народами» (מָלַךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם; Псалми 47:9). І написано: «Бо Господу належить царювання, і [Він] панує над народами» (Псалми 22:29). Це означає: царювання загалом насправді належить особливому Імені, бо Він — наш Бог; заради нас Його називають Царем світу й Богом усієї землі. Проте той, хто панує над народами, — тобто Ім'я Елогім, як сказано, — також є надбанням особливого Імені, як і вже згадане царювання.

Подібно до цього витлумачено в Зогарі, розділ «Мікец» (аркуш 194, зворотний бік), вірш «Послав цар і звільнив його; той, хто панує над народами, відпустив його» (Псалми 105:20). Адже, хоча сказано ה' הוא האלהים — «Господь — Він Бог», — за точним висловом не скажуть אלהים ה' הוא — «Бог — Він Господь». Корінь є сутністю гілки й охоплює її без залишку; не так гілка щодо кореня, як відомо початківцям у мудрості. [П5385]

І ще скуштуйте й побачте: сказано не ה' הוא אלהים, а האלהים — з означеним артиклем ге. І сказано не מלך האלהים על גוים, а просто אלהים. Вдумайтеся в точність означень і красу вислову, яка велика! [П5386]

Йоель Моше · 1 · продовження

відповість», без ге; над ним — закеф ґадоль, що вказує на Святого, благословенний Він, як сказано вище, трактат ח"ח, частина 1, розділ 6. А потім сказав: «Те, що Бог чинить» (את אשר האלהים עושה; בכ"י [невстановлене скорочення], ראה החלום [«побачив / побач сон»; синтаксичний зв'язок непевний], щодо самого великого Царя; נב"ה [невстановлене скорочення]. [П5390]

Яд Єгуда · 1

«Отже, Ім'я сутності» — Ім'я Гавая (הויה), благословенний Він, назване Царем Ізраїлю, як ми згадали вище, розділ 12, — також називається «Бог Ізраїлю», бо «Господь — Він Бог» (ה' הוא האלהים).

«У сміхуті»: коли Ім'я має бути приєднане й сполучене з іншим, несвященним словом, Ім'я Гавая не входить у цю конструкцію — не кажуть ה' ישראל, а אלהי ישראל, «Бог Ізраїлю». Особливе Ім'я є власним Іменем, і жодне власне ім'я не стоїть у сміхуті. Дивись, що про це написав Ібн Езра в розділі «Шмот». [П5391]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Тому», тощо. Хоч написано ה' צבאות, це не сміхут, бо צבאות саме по собі — священне Ім'я, яке не підлягає стиранню. Це як ה' אלהי; немає потреби в поясненнях, згаданих Ібн Езрою, —

Яд Єгуда · 1 · продовження

שמרבים שם? [непевний вислів]. «Проте Ім'я Елогім»: воно є назвою-означенням владарювання й могутності, як «Бог землі», та означенням управління, бо володар управляє.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Тому воно входить у сміхут. [П5392]

«Про загальне управління», тощо. Принагідно автор пояснює вірші «Бог воцарився над народами» (Псалми 47) і «Бо Господу належить царювання», тощо (Псалми 22), щодо загального управління. Управління народами відноситься до Імені Елогім; це й означає «Бог воцарився над народами». Ідеться про Ім'я Елогім у мірі Малхут, пояснене в Зогарі до «Пісні пісень». Загальне царювання відноситься лише до Імені Гавая: особливе Ім'я, благословенний Він, — наш Бог, названий Богом Ізраїлю, як згадано. Світ і все, що його наповнює, створені заради нас. Тому Йому одному належить загальне царювання; заради Ізраїлю Його правдиво називають Царем світу й Богом усієї землі. Це і є «Бо Господу належить царювання».

«Проте той, хто панує над народами»: слова «і панує над народами» пов'язані з «царюванням». Загальне царювання, а також той, хто панує над народами, — тобто Ім'я Елогім, як згадано, — обидва належать Господу й є Його надбанням.

У Зогарі, розділ «Мікец», сторінка 434, сказано: «Рабі Шимон сказав: написано "Господь звільняє в'язнів", тощо. Але ж написано "Послав цар і звільнив його". Чому ж "той, хто панує над народами, відпустив його"? "Послав цар" — це Святий, благословенний Він; "той, хто панує над народами" — це Святий, благословенний Він. Але "послав цар" означає: вищий Цар послав і звільнив його. А кого Він послав до нього? Це Ангел-визволитель; це той, хто панує над народами, бо він панує над нижніми. І все це — від Святого, благословенний Він». Дотепер цитата. «Той, хто панує над народами» витлумачено про Малхут, яка є Ангелом-визволителем, як відомо. А «вищий Цар послав його» — натяк на згадану Його скарбницю. [П5393]

«Адже, хоча», тощо. Не заперечуй: як можна сказати, що Елогім, який панує над народами, належить Господу й є Його надбанням, або, за словами Зогару, що вищий Цар послав його? Адже Писання каже: «Господь — Він Бог», і все — одне. Проте жодної труднощі тут немає, бо не сказано אלהים הוא ה', «Бог — Він Господь». Якби це

Яд Єгуда · 1 · продовження

було сказано, для заперечення було б місце; натомість щодо ה' הוא האלהים труднощі немає. Завжди можна сказати: «Господь — Він Бог», оскільки Елогім належить Йому й є Його надбанням.

«За точним висловом». Хоч сказане ה' הוא האלהי (משמע שאלהי הוא ה'?) дає зрозуміти, «що Елогім — це Господь?», так усе ж не скажуть точно. Бо особливе Ім'я — корінь, який указує на Його сутність, благословенний Він, як згадано в розділі 12; Ім'я Елогім та інші Імена — гілки, що вказують на означення, як відомо навіть початківцям у мудрості кабали. Корінь є сутністю гілки й охоплює її: це ה' הוא האלהי. Але гілка не охоплює кореня, тому не скажуть אלהי ה' הוא. [П5394]

І ще з іншої причини немає підстав заперечувати: сказане нами, що Елогім є тим, хто панує над народами, стосується Імені אלהים без означеного артикля ге. Означений ге натякає на все царювання, як особливе Ім'я; це ה' הוא האלהים.

Можливо, проти цього слід заперечити словами Писання: «Знайте, що Господь — Він Бог; Він створив нас», де אלהים написано без означеного ге. Утім, можна відповісти за способом автора: тому й завершується «Він створив нас». Це стосується Ізраїлю та Імені Елогім, яке панує над народами. Відповідно до цього, про обох нехай скаже Ізраїль, що особливе Ім'я створило нас, а ми — Його надбання. Цим пояснюється й подальше ולא אנחנו: читають ולו, але написано з алефом. Тобто: Йому, Імені ה', належимо ми, Ізраїль, а не Імені Елогім, яке панує над народами. Утім, авторові слід було звернути на це увагу. [П5395]

«Вдумайтеся в точність означень»: є різниця між האלהים з означеним ге та просто אלהים. «І красу вислову» — слів «Бо Господу належить царювання, і [Він] панує над народами», згідно зі сказаним.

Примітки джерела · 1

(Пояснення «Яда Єгуди».) «У сміхуті»: коли Ім'я має бути приєднане й сполучене з іншим, несвященним словом, Ім'я Гавая (הוי"ה) не входить у цю конструкцію — не кажуть ה' ישראל,

Примітки джерела · 1 · продовження

а אלהי ישראל, «Бог Ізраїлю». Особливе Ім'я є власним Іменем; «і якщо якесь ім'я стоїть у сміхуті» (ואם שום עצם נסמך) [умовний зв'язок лишається незавершеним]. Дивись, що про це написав Ібн Езра в розділі «Шмот» (3:15). [П5396]

Примітки джерела · 2

(Пояснення «Яда Єгуди».) Хоч написано ה' צבאות, це не сміхут, бо צבאות саме по собі — священне Ім'я, яке не підлягає стиранню. Це як ה' אלקים, «Господь Елокім»; немає потреби в натягнутих поясненнях, які Ібн Езра навів там від імені багатьох («Шмот» 3:15). [П5397]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 14

Ем коль хай — частина II — глава 15

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«І хоча ця ге також», тощо. Немає потреби перевертати порядок Писання й לכרס [неясна форма], бо, хоч сказано «Цар народів», а Святого, благословенний Він, не називають Царем народів, — сказане הגוים із ге означеного артикля стосується не самих народів, а є подібним до «Цар світу». Проте ми чули рабі Їву в «Зогарі», «Мішпатім», який переставляє Писання й тлумачить: «Який цар народів», тощо. [П5401]

«А рабі Шимон у Зогарі», тощо: дивись «Зогар», «Берешіт», сторінка 34, розділ «Цар народів», який здійснює в них Свою волю, — щоб не казали, що Святий, благословенний Він, не має влади над ними, а є останній покровитель — «бо в небесах?», כי בשמים?, — над ними [неясний зв'язок]. [П5402]

«כפית קציר», тощо. У мові,

Рама з Фано

Лише один раз ми чули, як Єремія проголошує: «Хто не боятиметься Тебе, Царю народів?» (Єремія 10:7). І хоча ця ге означеного артикля також охоплює все, — як проста назва «царювання», про яку сказав Давид, подібно до нашого «Цар світу», — проте ми чули, як рабі Їва витлумачив цей вислів. («Зогар», «Мішпатім», аркуш 95, зворотний бік, початок вислову «Той старець почав», тощо: «Хіба Святий, благословенний Він, є Царем народів? Хіба ж Він не Цар Ізраїлю?», тощо, аж до: «А якщо скажеш, що "Цар народів" сказано про Святого, благословенний Він, — не так. А хто той цар народів, що не боїться Тебе й не тремтить перед Тобою?») Отже: «Який цар народів не боятиметься Тебе?» [П5398]

Рабі Шимон не захотів виводити вислів із його простого змісту й пояснив: «Вищий Цар, щоб панувати над ними й здійснювати в них Свою волю. Бо Тобі личить, щоб боялися Тебе вгорі й унизу, — аби не казали: Він лише Цар Ізраїлю, а для решти

Йоель Моше · 1 · продовження

яку він навів із «Зогару», автор дещо додав своїми словами; це зветься כפית. А дещо він відняв від його мови, і це зветься קציר, бо скоротив його вислів. [П5403]

«Цар царів царів», тощо. Цар — Святий, благословенний Він, який є Царем над їхніми царями, сімдесятьма князями, що панують над царями землі; це царі внизу, на землі. Стосовно них Його не називають Царем у значенні מלוכה, «царювання», а в значенні המלכה, «радження». Натомість ізраїльтяни — справді сини царів, сини Святого Царя. [П5404]

«מ"ה у Його славі», тощо. Шість країв, ВАК, на своїх місцях називаються «царі», מלכים. Аба й Іма називаються «царі [царів]», מלכי, а Царем

Йоель Моше · 1 · продовження

зветься вищий Кетер. Це і є מלך מלכי המלכים, «Цар царів царів». А перед Царем царів царів — Той, Хто еманує, благословенний Він. וכ"ש [скорочення не розкрито], і написано: «Твої дивовижні діяння й Твої задуми»; це також так. Бо вихідна межа — це десять сефірот, коли вони були в таємниці першого задуму; це «Твої задуми»; а шість країв на своїх місцях — «Твої дивовижні діяння». Усе — «про нас», задля десяти сефірот у Його розумі. Ось «Цар царів царів»: «царі», מלכי, — десять сефірот у небутті, що передує буттю; і «царі», מלכי, — десять сефірот на своїх місцях. [П5405] [П5406]

Яд Єгуда · 1

«Лише один раз», тощо. Це пов'язане зі сказаним у попередньому розділі: загальне царювання належить особливому Імені, а влада над народами — Імені Елогім; ге означеного артикля натякає на ціле. Тут автор сказав: хоч знаходимо, що Єремія сказав «Цар народів» із ге

Рама з Фано · продовження

народів є на небесах інший покровитель. Саме це написано: "І в усіх їхніх царствах немає подібного до Тебе"». Це порість жнив із мови «Зогару». [П5399]

Такий очевидний простий зміст титулу «Цар царів царів». Він — Цар над небесним воїнством, їхніми царями вгорі, які панують над царями землі. Його не називають Царем над ними безпосередньо, бо це слово походить від поради й радження, як у «Нехай моя порада буде тобі до вподоби» (Даниїл 4:24). Натомість усі ізраїльтяни — сини царів. Написано: «Твої дивовижні діяння й Твої задуми — про нас»: це дивовижний вірш навіть за простим змістом. А щодо нас Він означується як «Цар царів царів» у таємниці цього титулу. І те, й те прориває ться й підноситься до незбагненного. [П5400]

А щодо всіх інших: «Угорі є чотири царства, що з Його волі правлять над усіма рештою народів». Він же, благословенне Його Ім'я, «за Своєю волею чинить з усіма воїнствами небес і мешканцями землі». Про їхнє впорядкування Він радиться лише в загальному управлінні й через посередників. Цієї вказівки досить.

Яд Єгуда · 1 · продовження

означеного артикля, яка охоплює всі народи землі, наче сказано «Цар світу», подібно до «царювання», — проте ми чули, як рабі Їва витлумачив «Хто не боятиметься Тебе, Царю народів?», що натякає на особливе Ім'я. Бо ми чули, як рабі Їва витлумачив це щодо буденного, не святого. Це в «Зогарі», «Мішпатім», сторінка 471: «Той старець почав», тощо: «Хіба Святий, благословенний Він, є Царем народів? Хіба ж Він не Цар Ізраїлю?», тощо, аж до: «А якщо скажеш, що "Цар народів" сказано про Святого, благословенний Він, — не так. А хто той цар народів, що не боїться Тебе й не тремтить перед Тобою? Який цар народів не боятиметься Тебе?» [П5407]

«А рабі Шимон». Хоч він у «Зогарі», «Берешіт», сторінка 34, пояснює «Цар народів» за простим змістом про Святого, благословенний Він, усе ж із цього не можна вивести віднесення влади над

Яд Єгуда · 1 · продовження

народами до особливого Імені. Адже він, благословенна його пам'ять, пояснює слово «народи» не про народи землі, а про їхніх горішніх князів. Ось його слова: «"Хто не боятиметься Тебе, Царю народів?" Хіба Він — Цар народів, а не Цар Ізраїлю? Але всюди Святий, благословенний Він, бажає прославлятися Ізраїлем і називається лише за

Яд Єгуда · 1 · продовження

Ізраїлем: написано "Бог Ізраїлю", "Бог євреїв", і написано "Так говорить Господь, Цар Ізраїлю". Напевне народи світу сказали: ми маємо на небесах іншого покровителя, бо ваш Цар панує тільки над вами самими, а над світом не панує. Прийшов вірш і сказав: "Хто не боятиметься Тебе, Царю народів?" Це великі володарі, призначені над ними. "І в усіх їхніх царствах" —

Яд Єгуда · 1 · продовження

ті царі вгорі, бо вгорі є чотири владні царства, що з Його волі панують над усіма іншими народами. Та попри це жоден із них не зробить навіть найменшої речі, крім того, як Він їм наказав, бо написано: “І за Своєю волею чинить із воїнством небес і мешканцями землі”. “Мудреці народів” — це великі горішні призначені, чия мудрість була з Його уст», тощо; дивись там.

«Щоб панувати над ними» — над тими великими володарями, яких народи мають угорі й які діють лише з волі Святого, благословенний Він; тому Він називається Царем народів. «Порість жнив із мови “Зогару”». Сказане нами від імені рабі Шимона взято з мови «Зогару» як порість жнив: ми скорочували й часом додавали своїми словами. «Такий простий зміст»: те, що «Зогар» витлумачив «Цар народів» та «в усіх їхніх царствах» щодо горішніх князів, є також очевидним простим змістом того, що ми означуємо Святого, благословенний Він, титулом «Цар царів царів». Він, благословенний, є Царем сімдесяти горішніх князів, які є царями царів унизу. [П5408]

«Його не називають Царем над ними безпосередньо». Святий, благословенний Він, не вживає назви Свого царювання щодо царів землі без посередництва їхніх сімдесяти князів,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 15

Яд Єгуда · 1 · продовження

щоб називатися «Цар царів» або «Цар народів». Причина: назва «цар» має значення поради й радження, як у «Нехай моя порада буде тобі до вподоби» (Даниїл 3). Він, благословенний, не радиться з народами світу: щодо їхнього впорядкування Він радиться лише через їхніх сімдесятьох князів, як далі буде. А Єремія назвав Його Царем народів, також маючи на увазі Царя їхніх князів, як згадано. [П5409]

Натомість над Ізраїлем Святий, благословенний Він, називається Царем безпосередньо, без посередника: вони сини царів і люди Його ради. Уся Його порада й думка, благословенний Він, — про нас без посередника, як сказано: «Твої дивовижні діяння й Твої задуми — про нас» (Псалми 40). «Він означується як Цар царів царів»: пояснене нами за очевидним простим змістом щодо народів світу стосується також нас за таємним тлумаченням. Ідеться про Того, Хто еманує, Ейн-Соф, благословенний Він: Він — Цар еманованих сефірот, благословенний Він, які є царями Ізраїлю, царів. «А щодо всіх інших», тобто народів світу, «чотири царства», тощо, — як є у згаданому «Зогарі». Автор навів це на завершення й для обґрунтування раніше сказаного «Його не називають Царем над ними», тощо. «Через посередників» — сімдесят князів. [П5410]

Ем коль хай — частина II — глава 16

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«У молитві постів» тощо. Це в благаннях, які кажуть у сліхот напередодні Рош га-Шана: «І Мойсей сказав перед Ним: “Царю мій і Боже мій, прости, прошу”». Насправді це означення сказав лише

Рама з Фано

Ми вже звернули на це увагу й витлумачили перед багатьма, які, побачивши, здивувалися. У молитві постів для всієї громади спільноти Ізраїлю є звичний для всіх вислів: вони свідчать про Мойсея, нашого вчителя, мир йому, що він став молитися за провини наших батьків і

Йоель Моше · 1 · продовження

Давид, цар, мир йому: «Царю мій і Боже мій, бо до Тебе молюся». Дивись у Ґемарі «Рош га-Шана», аркуш 17, зворот, підрахунок тринадцяти мір — як їх рахують. Дивись там у Тосафот, де

Йоель Моше · 1 · продовження

докладно розглянули «для їхнього посту» (לתעניתם) [неясний зв'язок]. [П5414]

«Перші літери» тощо: літери מל"כי — милосердя, а останні, ואלהי, — суд, бо Елогім є судом. [П5415]

«Для того, що маємо тут на меті» тощо — тобто для тлумачення «І Господь відвідав Сару»: Га-Шем, благословенний Він, один відвідав її й наглянув за нею та був для неї близькою причиною.

Яд Єгуда · 1

«Ми вже звернули на це увагу» тощо. Після того як у попередньому розділі автор говорив про означення «Цар царів царів», він навів тут те, що через нього висловив піїтан у тексті сліхот сефардів та італійців. «А цього означення» — «Царю мій і Боже мій» — «ми не знаходимо ніде, крім пісень Давида» (Псалми 5 та 84). «Тринадцять мір милосердя», як відомо з вірша «Господь, Господь, Бог милосердний і милостивий» тощо, як рахували їх тлумачі, благословенна їхня пам'ять; дивись там. [П5416]

«Він побачив, що потреба тієї години» — не згадувати всіх тринадцяти мір, так сказав у своїй молитві: «Царю мій і Боже мій, прости, прошу, провину цього народу». А цього означення ми не знаходимо ніде, крім пісень Давида, нашого царя, — не у словах Мойсея, нашого володаря. Нехай нам буде далеко до того, щоб виводити неправду з наших уст, тим паче коли стоїмо в молитві й благаннях перед Всюдисущим. [П5411]

Рама з Фано · продовження

Проте суть справи така: у події з тельцем вірний пастир згадав тринадцять мір милосердя. Знак, що охоплює їх, — «Цар царів царів» (מלך מלכי המלכים), у якому тринадцять літер. А щодо провини розвідників він побачив, що потреба тієї години — згадати лише дев'ять мір, не більше. До того ж частина з них — милосердя, частина — суд. Знак, що охоплює їх, — «Царю мій і Боже мій» (מלכי ואלהי), у якому дев'ять літер: перші — милосердя, як ми сказали, останні — суд. «Бо Господь — Бог суду; блаженні всі, хто чекає на Нього». [П5412]

Для того, що маємо тут на меті, досить просто нашого положення: Він один, Сам, у Своїй славі, є діючою причиною надання форм близькому до Нього народові. Саме це мається на увазі у вірші «І Господь відвідав Сару», що є предметом усього викладу. Його значення — нагляд і пам'ятання на добро, як сказали наші вчителі, благословенна їхня пам'ять: «Вислови про відвідання рахуються як вислови про пам'ятання». [П5413]

І Господь зробив для Сари вірний дім,

Яд Єгуда · 1 · продовження

переданих йому із Синаю. Як написав рабейну Бах'я в розділі «Шелах леха», ось його слова: «І не згадав "Господь, Бог милосердний", бо це міри для того, у кого переважають заслуги, а в Ізраїлю тепер переважали провини. І не згадав "і істинний", бо за мірою істини вони були б винні, оскільки вона є мірою суду. Як витлумачили наші вчителі, благословенна їхня пам'ять: "Істина не чинить понад букву закону". Вони вірили словам розвідників — "віра загинула й відтято її від їхніх уст". І не згадав "зберігає милість тисячам", бо тепер Мойсей не молився заслугою праотців: адже вони тепер відкидали землю, яку обрали праотці», тощо; дивись там. [П5417]

«Дев'ять мір» — у сказаному «Господь, довготерпеливий» тощо. Рабейну Бах'я там написав, що це сім мір; дивись там. А на думку автора, їх рахують так:

1. Господь;
2. довготерпеливий;
3. і багатий на милість;
4. прощає провину;
5. і переступ;
6. але безкарним не залишає;
7. відвідує провину батьків на синах;
8. на третьому поколінні;

Яд Єгуда · 1 · продовження

9. і на четвертому поколінні.

«Проте частина з них — милосердя»: це перші

Рама з Фано · продовження

як сказав. Це дім Ізраїлю: усі вони були праведні й любі Святому, благословенний Він, більше, ніж небесні закони.

Яд Єгуда · 1 · продовження

п'ять; «частина» — чотири останні — «суд». «Перші» — літери מלכי та вав із ואלהי — милосердя; а останні, літери אלהי, —

Яд Єгуда · 1 · продовження

суд. Адже «Бо Бог суду» тощо написано в Ісаї 30; а «Боже мій», אלהי, як відомо, вказує на суд. [П5418]

«Для того, що маємо тут на меті» — щодо відвідання Сари — «досить нашого положення», яке ми поклали вище, у розділі 11: Га-Шем, благословенний Він, один, без посередництва, є діючою причиною, що дає душу Своєму народові Ізраїлю. «Саме це мається на увазі» у сказаному Писанням «І Господь відвідав»: тобто Він, благословенний, Сам відвідав і дав форму, а не через посланця. «Його значення — нагляд», як вище, частина I, розділ 3.

«І зробив Господь» тощо. Тобто кінець вірша не

Яд Єгуда · 1 · продовження

повторює те саме, а пояснює його початок. Причина того, що Господь Сам відвідав Сару, — у тому, що «І зробив Господь для Сари» дім Ізраїлю: це коліна Ізраїлю, які вийшли від неї через це відвідання. Вони любі Йому, благословенному, більше, ніж небесні закони, бо світ і все, що його наповнює, створено лише заради них. Тому належить, щоб їхнє відвідання було через Самого Святого, благословенний Він, як творення неба й землі. З тієї самої причини написано вислів «і зробив», як щодо небесних законів написано: «Словом Господа небеса зроблені».

До глави у змісті

Ем коль хай — частина II — глава 17

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Цей святковий день, святе зібрання» тощо — святковий день Рош га-Шана. А сказане вище «немовби той, хто вкладає палець в око» означає, що її дівоцтво відновлюється, як око, в якому сльози повертаються, як пояснено в «Кетуббот».

«Її отвір залишався відкритим двадцять вісім днів» тощо. Тобто двадцять вісім днів адара він відкритий: можливо, місяця до року не додадуть, і три роки

Рама з Фано

І це також слушна причина того, що в цей святковий день, святе зібрання, новий місяць прихований: адже для нас свято Господнє — головне, а новий місяць підпорядкований йому. До того ж небесний суд не встановлює престолів для суду в цей день, призначений для суду, доки земний суд не погодиться освятити його. І заповідь Тори сурмити в шофар не поширюється на нас, доки земний суд не ухвалить, на який день вона припаде. Подібне до цього: «Покличу до Бога Всевишнього, до Бога, який довершує для мене». [П5419]

Йоель Моше · 1 · продовження

завершаться в рош-ходеш адара; тоді її дівоцтво не відновлюється. А коли додали адар і зробили другий адар, виходить, що три роки завершаться в рош-ходеш другого адара. Отже, вона зазнала зносин ще до завершення трьох років, у рош-ходеш першого адара; «і це — з третього року, що минув», וזה מן שנת ג׳ שעברה. Тоді природа зміниться, і її дівоцтво відновлюється. Ось

Йоель Моше · 1 · продовження

природа й підпорядкована встановленню місяців. [П5425]

«Щоб не вийшло спотикання» тощо — тобто щоб не помилилися в обчисленні. А навіть якщо [суд] помилиться, це буде переступ із належним наміром, бо їхній намір — на добро. [П5426]

Яд Єгуда · 1

«І це також слушна причина» тощо. Сказане в попередньому розділі — що відвідання Ізраїлю миліше Всюдисущому, благословенному, ніж закони небес, — є також причиною встановлення святкового дня Рош га-Шана на рош-ходеш. Це показує, що цей святковий день, коли було відвідано праматерів, щоб постали коліна синів Ізраїлю, є головним і важливішим за новомісяччя, пов'язане з місяцем-світилом, яке є одним із законів та устроїв небес. «До того ж» — інша причина: небесний суд не приступає до суду, поки земний суд не освятить місяць, як є в першій главі «Рош га-Шана». Тому Його мудрість, благословенного, постановила встановити цей святковий день на рош-ходеш, щоб показати: встановлення

Рама з Фано · продовження

Бо природа підпорядкована встановленню місяців і додаванню місяця до року. Наприклад, щодо дівчинки, якій ще немає трьох років і одного дня: той, хто має з нею зносини, — немовби той, хто вкладає палець в око. Якщо в рош-ходеш адара, у який вона народилася, її згодом зґвалтували по завершенні трьох років і одного дня, її отвір залишався відкритим двадцять вісім днів, а двадцять дев'ятого дня суд додав місяць до року, її дівоцтво відновлюється. Так само немає суду вгорі й немає святкового дня внизу, доки його не встановить синедріон. [П5420]

Про ці дві речі, що, безперечно, дивують і показують, як нас любить Всюдисущий, сказано: «Сурміть у новомісяччя в шофар, у прихованні — на день нашого свята», תקעו בחדש שופר בכסא ליום חגנו. Сказано, що належить і обов'язково виконувати ствердну заповідь сурмити цього дня в шофар, коли ми самі встановимо його як свято для Господа. А коли цей припис набуде сили для Ізраїлю внизу, тоді буде суд Бога Якова в небесному суді, як сказано. [П5421]

Це узгоджується з тим, що ми вчили: «Якщо свідки прийшли від мінхи й далі, цей день дотримують як святий і наступний — як святий», за постановою, встановленою за часів Храму. Бен га-Сеґан пояснив у Тосефті: «Цей день — святий, і сурмлять; наступний — святий для принесення додаткових жертв». [П5422]

Яд Єгуда · 1 · продовження

рош-ходеш є причиною.

«Подібне до цього: покличу до Бога» тощо. Про це сказали в Єрусалимському Талмуді, розділ הנודר כנס: «Рабі Авін: їй три роки й один день; суд вирішив додати місяць — її дівоцтво відновлюється; якщо ні — не відновлюється». Отже, Га-Шем, благословенний Він, підпорядковує також природу виконанню волі суду у встановленні місяців. «Той, хто має з нею зносини» — його зносини вважаються лише подібними до вкладання пальця в око. [П5427]

«Якщо в рош-ходеш» тощо. Мається на увазі: не лише тоді, коли таке стається наприкінці місяця, що не є настільки великим дивом. Навіть коли на початку місяця незаймана дівчинка зазнала зносин, уже маючи три роки й один день, і всі дні місяця в усіх відношеннях вважалася такою, що зазнала зносин, її природа все одно лишається підпорядкованою додаванню місяця до року: після тридцяти днів вона повернеться до попереднього стану у своєму дівоцтві. Немає більшого дива за це. [П5428]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Про ці дві речі» — про небесний суд і земний святковий день. «І показують, як нас любить Всюдисущий», благословенний, — бо Він довершує для нас і погоджується з нашим установленням. «Коли ми самі встановимо його» — це й означає «на день нашого свята».

«Це узгоджується»: сказане про небесний суд і сурмління в шофар унизу узгоджується з тим, що ми вчили у главі 4 «Рош га-Шана» (аркуш 30, зворот): «Спочатку свідчення про місяць приймали цілий день. Одного разу свідки забарилися прийти, і левіти припустилися помилки в пісні. Постановили приймати лише до мінхи. Якщо ж свідки прийшли від мінхи й далі, цей день дотримують як святий і

Рама з Фано · продовження

Адже хоч їхнє свідчення є доказом для встановлення Рош га-Шана саме цього дня й судді пильно дбали, щоб засурмити на самому початку року й збентежити Сатана, усе ж у Палаті тесаного каменю постановили від початку скасовувати визначення свят за цим днем, відкладаючи до завтра. Як у тлумаченні «ви», אתם, — навіть коли дієте навмисно. Без сумніву, вони знову сурмили того дня. [П5423]

Бо Праведник світу впевнений у Своїх служителях-пророках, яким сказав «Цей місяць — для вас», і в кожному суді, що постане після них: з-під їхніх рук не вийде спотикання, а лише переступ із належним наміром. Він також належить до шляхів Всюдисущого, як створення шкідників; гора Кармель це доведе. Тому він значно більший і миліший перед Ним, ніж заповідь не заради неї самої, яка взагалі не має подоби в Його шляхах. [П5424]

Яд Єгуда · 1 · продовження

наступний — як святий».

Раші пояснює «цей день дотримують як святий»: ідеться про Рош га-Шана. Від настання темряви в «ніч двадцять дев'ятого?», לילי כ"ט?, його дотримували як святого: можливо, завтра прийдуть свідки й освятять його, і виявиться, що ця ніч — ніч святкового дня. Так само й завтра весь день до мінхи. Якщо свідки прийшли перед мінхою, суд освячує місяць, і стає відомо, що його слушно дотримували як святого. А коли прийшли від мінхи й далі, хоча суд не приймає їх для освячення цього дня, а подовжать елул і освятять його завтра, усе ж завершують його у святості. Інакше наступного року можуть почати нехтувати ним, виконуватимуть роботу

Яд Єгуда · 1 · продовження

весь день і казатимуть: «Торік ми даремно дотримували його як святого, а від мінхи й далі знову поводилися з ним як зі звичайним днем». Кінець цитати. «За постановою» — те, що дотримували двох святих днів, також входило до тієї постанови. [П5429]

«І сурмлять» — після мінхи, через дотримувану святість і щоб збентежити Сатана, як буде незабаром, але не для виконання обов'язку. Адже хоча цілий день придатний для сурмління в шофар, установлення вже відклали до завтра. Також не сурмили до приходу свідків, щоб, коли свідки прийдуть перед мінхою, сурмління було виконанням обов'язку цього дня. Бо сурмління в шофар є заповіддю лише після того, як суд освятить місяць. Якби свідки прийшли перед

Яд Єгуда · 1 · продовження

мінхою, сурмлінням перед допитом свідків обов'язку не виконали б. [П5430]

«Для принесення додаткових жертв». Хоча цілий день придатний для додаткових жертв, як сказано там у «Мегіла», усе ж, оскільки встановлення усунули з цього дня, немає підстав приносити додаткові жертви. Дивись Рамбама, глава 3 законів освячення місяця.

«Адже хоч»: насправді за свідченням свідків саме той день був Рош га-Шана. Із цієї причини також сурмили після мінхи: суд пильнував, щоб засурмити на самому початку року й збентежити Сатана. Як сказано в «Рош га-Шана» (аркуш 16): «Рабі Іцхак сказав: кожному року, якому не сурмлять на початку, завдають лиха

Яд Єгуда · 1 · продовження

наприкінці. Чому? Бо не було збентежено Сатана». Безперечно, він мав на увазі час, як у нашому випадку, коли свідки прийшли від мінхи й далі. Адже якби не так, то яке тут збентеження Сатана і навіщо потрібна ця причина? Та й звідки взятися тому, що не сурмитимуть на початку року, — хіба це не явна заповідь Тори? [П5431]

Усе ж у Палаті тесаного каменю постановили скасувати встановлення за тим днем і встановити Рош га-Шана на завтра, дотримуючись його як справді святого — для сурмління в шофар як обов'язку дня та для додаткових жертв. Суд має владу так чинити, бо ми тлумачимо «Ось свята Господні, які ви скличете у їхній час»: «ви», אתם, — навіть коли помиляється, навіть коли діє навмисно, як є у главі 2 «Рош га-Шана». [П5432]

«Бо впевнений» тощо. Немає нічого дивного в тому, що Господь учинив так — передав установлення свят до рук суду аж до навмисної дії. Адже Га-Шем, благословенний Він, упевнений у Своїх служителях Мойсеєві та

Яд Єгуда · 1 · продовження

Ааронові: коли передав їм справу освячення місяця, сказавши «Цей місяць — для вас», — і так само в кожному суді після них, — що вони не діятимуть навмисно, хіба що заради заповіді. Як у нашому випадку: усунули встановлення з першого дня, коли свідки прийшли від мінхи й далі, хоча саме той день, безперечно, був Рош га-Шана, — через помилку в пісні. Це й є переступ із належним наміром.

«Він також»: переступ із належним наміром належить до шляхів Га-Шема, благословенного, як ми знайшли у створенні шкідників, що пояснено «у трактаті ח"ד, частина III, глава 18?», במאמר ח"ד ח"ג פי"ח?. [П5433]

«Гора Кармель це доведе»: на ній Ілля приніс жертву за часів заборони жертовних узвиш для тимчасового припису; це був переступ із належним наміром. «Яка взагалі не має подоби в Його шляхах» — у шляхах Га-Шема, благословенного, бо ми не знайшли в них заповіді не заради неї самої. [П5434]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 17

Ем коль хай — частина II — глава 18

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Лихо руйнування стало його виправленням» тощо. Оскільки Храм зруйновано й спів припинився, вони вже не остерігалися зіпсованого співу. «Лише щодо прийняття свідчень» — тобто приймати навіть від часу мінхи й далі. Дивись усе це в Ґемарі трактату «Бейца» та в трактаті «Ерувін»: «Від постанови рабана

Рама з Фано

Хоча після руйнування рабан Йоханан бен Заккай постановив приймати свідчення про новомісяччя протягом усього дня, перша постанова лишилася на своєму місці: робити той день святим і наступний день святим, якщо вони запізнювалися прийти. Лише відлік для свят ведуть від першого дня, бо вже немає підстав побоюватися зіпсованого співу: лихо руйнування стало його виправленням. [П5435]

Йоель Моше · 1 · продовження

Йоханана бен Заккая й далі», тощо. [П5438]

Яд Єгуда · 1

«Хоча» тощо. Як є там у мішні: «Відколи зруйновано Храм, рабан Йоханан бен Заккай постановив, щоб свідчення про новомісяччя приймали протягом усього дня».

«Перша постанова лишилася» тощо. Як

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказано в першій главі «Йом тов» (аркуш 5, зворот) щодо яйця, знесеного у два святкові дні Рош га-Шана: «Рава сказав: навіть від постанови рабі Йоханана бен Заккая й далі яйце заборонене. Хіба рабан Йоханан бен Заккай не погоджується: якщо свідки прийшли від часу мінхи й далі, той день дотримують як святий, і наступний — як святий?» Раші пояснює: «Хіба не погоджується» тощо — хоча він постановив приймати свідчення про новомісяччя протягом усього дня, щоб вести відлік для свят від першого, навіть коли свідки прийшли після мінхи, першу постанову не скасовано щодо влаштування другого святкового дня. [П5439]

«Лихо руйнування — його виправлення»: вже неможливо зіпсувати спів, який припинився. «Лише щодо прийняття свідчень» — приймати їх також після мінхи.

«І надалі суворість святості наступного дня» лишається чинною, і це

Рама з Фано · продовження

Бен Заккай, згаданий у мішні на початку розділу «Гаю бодкін» («Санхедрін», глава 5, мішна 2), — це він до свого головування. Адже за часу руйнування він був головою, пішов у вигнання до Явне й повернув справу до попереднього порядку лише щодо прийняття свідчень. Суворість тривалої святості й надалі лишилася чинною. Тому поєднання цих двох постанов зобов'язало нас святкувати це свято Господа два дні — і в Землі Ізраїлю, і поза нею, — а відлік вести від першого дня, як сказано. [П5436]

Знання цих істинних засад само собою прояснює вчення для тих, хто має звичай згадувати в молитві мусаф «крім всепалення новомісяччя»: це слід казати лише першого дня. У цьому немає зневаги до другого святкового дня: усі знають, що він постав не через сумнів, як решта святкових днів діаспори. Адже ті мають дві окремі святості — і за часу, коли їх згадували й здійснювали через сумнів, і тепер, коли це лише звичай наших батьків у наших руках. Звичай ніколи не накладає на дітей більшої суворості, ніж батьки наклали на себе. Вони сказали: «Дві окремі святості»; і для нас також — дві окремі святості. [П5437]

Яд Єгуда · 1 · продовження

вважається одним тривалим днем. Тому «в цьому заборонене те, що в цьому» [стислий вислів], на відміну від решти двох святкових днів діаспори, коли яйце, знесене першого дня, дозволене другого, бо вони постають лише через сумнів. Усе це пояснено там у Ґемарі та у главі 3 «Ерувін». [П5440]

«Тому поєднання цих двох постанов»: перша постанова — якщо свідки прийдуть після мінхи, слід дотримувати святості сьогодні й завтра та вести відлік від другого дня. Друга постанова рабана Йоханана бен Заккая після руйнування — приймати свідчення про новомісяччя протягом усього дня. Це зобов'язало нас у теперішній час, коли освячення місяця за спостереженням припинилося й для нас це вважається так, ніби свідки прийшли від мінхи й далі, мати два святкові дні, а відлік вести від першого. [П5441]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Лише першого дня», а другого — ні, бо від нього не ведуть відлік. А щодо зневаги до святкового дня: якщо скажуть першого, а другого не скажуть, то можуть подумати, що другий не є святковим, і знехтувати ним. Тут немає зневаги до свята, бо для всіх певно, що це один тривалий день, і він не постав через сумнів, як інші свята. Щодо них постанова про два дні

Яд Єгуда · 1 · продовження

спочатку була через сумнів: жителі діаспори не знали, коли жителі Землі Ізраїлю встановили місяць. Це дві окремі святості — не лише тоді, коли освячували за спостереженням, але й тепер, коли ми обізнані з установленням місяця, а два дні дотримуємо лише через звичай наших батьків. Попри це, вони не є одним тривалим днем, як Рош га-Шана, бо звичай, що прийшов

Яд Єгуда · 1 · продовження

від наших батьків, не має більшої суворості, ніж вони наклали на себе.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 18

Ем коль хай — частина II — глава 19

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Ті, хто заперечує це заперечення, не знайдуть», тощо. Ті, хто заперечує заперечення Раавада, тобто «Кесеф мішне», не знайшли сили у своїх руках; натомість заперечення Раавада проти Рамбама істинне.

«Спів левітів», тощо. Слід пильнувати, щоб спів левітів, який промовляють щоранку, промовляли також увечері, як за часу Храму, коли остерігалися помилки у співі при надвечірньому таміді. Звідси випливає, що і надвечір промовляли спів левітів. [П5445]

«Або вони виконали», тощо. Помилка у співі була одним із двох способів: або вони виконали буденний спів також при надвечірньому таміді, гадаючи, що того дня вже більше не прийдуть [свідки]. Хоч на інших святах при надвечірньому таміді виконували буденний спів, на Рош га-Шана й

Рама з Фано

Звідси — вагома підтримка заперечення Раавада у главі 6 «Законів святкового дня». Усі мужі сили, які заперечують це заперечення, не знайдуть сили у своїх руках, щоб його скасувати. До того ж звичай наших батьків сам по собі не зобов'язував би нас у цій справі: вони дотримували його лише через сумнів, і з усуненням сумніву звичай зникав би сам собою. Проте звідти надіслали вказівку зважати на їхній звичай, побоюючись, що ми дійдемо до сумніву. Отже, саме сумнів є причиною для нас, як для них, і завжди це дві окремі святості. [П5442]

Але два святкові дні Рош га-Шана — один тривалий день і одна святість у будь-який час. Якщо ж ми станемо згадувати всепалення новомісяччя також другого дня, є велика підстава побоюватися, щоб його виправлення не стало псуванням свят: для них почнуть вести відлік від нього, як від усіх звичайних новомісяч. [П5443]

Відтепер нехай спів левітів при надвечірньому щоденному жертвоприношенні — таміді — не здається тобі незначним. Адже за існування Храму мудреці дбали, щоб

Йоель Моше · 1 · продовження

новомісяччя виконували святковий. Або вони помилилися й зовсім не виконали співу; це й було псуванням співу. Усе це пояснено в Ґемарі, дивись там.

Яд Єгуда · 1

«Звідси», тощо. Рамбам у главі 6 «Законів святкового дня», пояснивши закони умови, яку людина ставить у два святкові дні діаспори щодо еруву страв і щодо двох кошиків тевелю, написав далі так: «Усі ці речі, про які ми сказали, були за часу, коли суди Землі Ізраїлю освячували [місяць] за спостереженням, а жителі діаспори дотримували два дні, щоб усунути сумнів, бо не знали дня, який освятили жителі Землі Ізраїлю. Але нині, коли жителі Землі Ізраїлю спираються на обчислення й освячують за ним, другий святковий день призначений не для усунення сумніву, а є лише звичаєм. Тому я

Яд Єгуда · 1 · продовження

кажу: у цей час людина не встановлює еруву, ставлячи умову, — ані еруву страв, тощо, на умові; усе має бути лише напередодні свята». Кінець цитати. [П5446]

Раавад заперечив йому. На його думку, і в цей час людина ставить умову щодо еруву страв і тевелю. Ось його слова там: «Хоч у його словах є певна підстава, ми не бачили, щоб Ґаони розрізняли в цьому; і тим паче це так». Кінець

Рама з Фано · продовження

не дійти до сумніву: чи не припустяться левіти помилки у співі, коли свідки спостереження прийдуть після настання часу мінхи, як це сталося з ними лише одного разу. Або вони виконали буденний спів також при надвечірньому таміді — хоч саме такий його порядок на всіх святах, окрім Рош га-Шана та кожного новомісяччя, що подібне до нього в цьому, задля оприлюднення освячення місяця судом. Або ж вони розгубилися, поквапилися й зовсім не виконали при ньому співу. У Ґемарі це пояснено двома способами. [П5444]

Яд Єгуда · 1 · продовження

цитати. Тут автор дотримується думки Раавада. Він сказав: вислів попереднього розділу, що звичай наших батьків у наших руках не містить більшої суворості, ніж вони наклали на себе, підтримує слова Раавада. Якщо за днів батьків дозволялося ставити умову, як же діти запровадять суворіше? [П5447]

«Ті, хто заперечує це заперечення, не

Яд Єгуда · 1 · продовження

знайдуть» — це автори, які зазвичай захищають слова Рамбама від заперечень, — «своїх рук» у нашій справі, щоб скасувати думку Раавада. «До того ж» — доказ на користь слів Раавада з простого змісту «звичаю наших батьків у наших руках». Це означає: звичай наших батьків зобов'язує нас через сумнів — через побоювання, що справа знову дійде до сумніву. Без цього їхній звичай зовсім би нас не зобов'язував. А коли так, то, безперечно, побоювання сумніву не поступається самому сумнівові. «Проте звідти надіслали» — як є у першій главі «Йом тов» (аркуш 4).

«Але», тощо, повертається до сказаного в попередньому розділі: другого дня не слід казати «крім всепалення новомісяччя», і в цьому немає зневаги до другого святкового дня, тощо, як щодо інших свят діаспори, бо ті мають дві окремі святості. Тому автор тут знову сказав: «Але два святкові дні Рош га-Шана», тощо. «Відтепер нехай спів», тощо: слід промовляти спів дня також у теперішній час увечері, як і вранці. «Адже мудреці дбали за часу Храму»: вони перенесли встановлення свята з належного йому дня, щоб більше не сумніватися, чи не помиляться левіти у співі, як пояснено в мішні глави 4 «Рош га-Шана», згаданій вище, у розділі 17. [П5448]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Або вони виконали буденний спів» — як рабі Зейра у Ґемарі там: «Якої помилки припустилися левіти у співі? Тут пояснили: зовсім не виконали співу. Рабі Зейра сказав: виконали буденний спів із надвечірнім тамідом». Раші пояснює: «Зовсім не виконали співу» при надвечірньому таміді, бо не знали, який спів промовляти: можливо, свідки ще зрештою прийдуть сьогодні, і тоді слід виконати святковий спів; або не прийдуть, і виявиться, що це буденний день, тощо.

«Хоча» помилка не була настільки великою, бо такий порядок буденного співу: його виконують при надвечірньому таміді на всіх святах. Святковий спів виконували лише при додаткових жертвоприношеннях, як пояснено у Ґемарі там і наприкінці «Сукка». Виняток — Рош га-Шана, коли при мінсі промовляли «Голос Господа здригає пустелю», як є там, і кожне новомісяччя, коли при надвечірньому таміді виконували спів новомісяччя. Причина — оприлюднити освячення місяця судом, як там, наприкінці «Сукка», сказано щодо співу новомісяччя, який відсуває суботній. [П5449]

«Або ж вони розгубилися, поквапилися»: не зачекали з надвечірнім тамідом до приходу свідків і зовсім не виконали співу — на думку першого танни. Дивись Рамбама, главу 3

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Законів освячення місяця».

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 19

Ем коль хай — частина II — глава 20

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Позначає об’єкт дії» тощо. Наприклад, ראובן הכה שמעון не має однозначного визначення: можна пояснити, що Реувен, діяч, ударив Шимона, а Шимон — об’єкт дії; або навпаки — Реувена вдарив Шимон. Тому слово את це виправляє: ראובן הכה את שמעון, «Реувен ударив ет Шимона». את показує, що Шимон — об’єкт дії, а Реувен — діяч. І завжди так само. [П5454]

«При тому, що зазнає дії й зрозуміле само собою» тощо. Навіть якщо не сказано את, зрозуміло, що це об’єкт дії, бо не йдеться про іншу справу; або את приходить, щоб включити щось. Наприклад, «більше не називатиметься твоє ім’я Аврам»: навіть якщо את не сказано, значення зрозуміле. Слово את приходить у значенні «разом із», щоб не було так: ім’я Авраам — головне, а Аврам — додаткове до нього. Щодо Якова мудреці, благословенна їхня пам’ять, витлумачили:

Рама з Фано

«Ет Сару» (את שרה). У словах наших учителів, благословенна їхня пам’ять, ясно, що слово את завжди приходить для розширення; слово גם таке саме. Проте те, що включається через את, — річ особливо важлива й піднесена. Крім того, воно включає все, що можна включити, як-от «ет небеса» — разом з усім, що від них походить, «ет землю» — разом з усім, що від неї походить. Воно завжди позначає об’єкт дії. Тому скрізь, де את приходить для розширення при тому, що зазнає дії й зрозуміле само собою, דלא אריא [неясний вислів], як-от «і не називатиметься ет твоє ім’я Аврам», його, без сумніву, дано для тлумачення. Тут воно означає «разом із», як витлумачили мудреці: навіть як додаткове до нового імені його більше не називатимуть. [П5450]

Так само: «коли народився йому ет Ісаак, син його». Адже багато неплідних були відвідані разом із Сарою. Увесь світ відчував, що заслуга праведників допомогла їм, і про них слушно сказати «коли народився йому». Як навчав рабі Натан про тих двох немовлят: їх називали Натан га-Бавлі на його ім’я. Тим паче — за перекладом Йонатана

Йоель Моше · 1 · продовження

«Не щоб Яків був усунутий зі свого місця, а Ізраїль — головне, Яків — додаткове до нього». Інакше з Авраамом: він називається лише Авраамом. Ось що означає «не називатиметься ет твоє ім’я» — наче «разом із твоїм ім’ям».

Так само «І Господь відвідав ет Сару»: і без слова את зрозуміло, що Господь відвідав Сару, а не навпаки. Тому את приходить як «разом із Сарою»: багато неплідних були відвідані разом із нею. Тому сказано «кожен, хто почує, засміється для мене» — завдяки мені радітимуть численні народи.

«Лише з Авраамом» тощо. А Сара не трапезувала, а годувала грудьми їхніх синів, як витлумачили до вірша «Сара годувала синів».

«На початку трактату» тощо — щодо «і Господь»: Він та Його суд; навіть міра суду стала

Йоель Моше · 1 · продовження

милосердям. Так само тут розширення після розширення, тобто «і також ет мертвого поділять», приходить обмежити визначення смерті: навіть «убив його наполовину», тобто завдав шкоди. Саме тому це є розширенням: у такому разі він зобов'язаний сплатити половину збитку. Це легко зрозуміти. [П5455]

Яд Єгуда · 1

«Ет Сару»: автор повертається до питання відвідання. «Слово גם таке саме» — для розширення. «Проте» відмінність між цими двома розширеннями полягає в тому, що включене тощо, як-от «ет небеса»: наші вчителі, благословенна їхня пам'ять, витлумачили — щоб включити те, що від них походить.

«Воно завжди приходить»: слово את — «для позначення об'єкта дії». Як-от ראובן שלח את שמעון, «Реувен послав ет Шимона»: слово את показує, що Реувен — той, хто посилає, діяч, а Шимон — посланий, об'єкт дії. Без нього ми не знали б, хто посилає, а кого посилають. Інакше зі словом גם, як невдовзі буде. «Тому» скрізь, де знаходимо את при пасивній формі, воно, безперечно, каже: «Тлумачте мене й живіть», бо з пасивною

Рама з Фано · продовження

до вірша «Ось, Мілка народила»: усі ті нащадки були завдяки заслузі Сари, щоб вивести з них Ревеку й матерів колін. [П5451]

Так само «у день відлучення ет Ісаака»: рав Гіллель витлумачив, що того дня були відлучені всі діти, яких годувала Сара. А великі люди покоління трапезували лише з Авраамом. Тому написано «велика гостина», як пояснили мудреці.

Проте розширення через גם іноді стосується об'єкта дії, а іноді діяча; і в тому, і в іншому випадку досить, щоб воно включало хоч щось. Обидва слова приходять разом як розширення після розширення — для обмеження, як-от «і також ет мертвого поділять» (וגם את המת יחצון). Адже вже сказано: «І продадуть ет живого вола, і поділять ет його вартість». Розширення від двох את включає приріст вартості живого вола до поставання перед судом та вартість плоду — її також ділять, якщо шкоду завдала корова. [П5452]

Якби було сказано «і ет мертвого поділять», я розумів би: ділять вартість мертвого незалежно від того, чи вона зросла, чи зменшилася до поставання перед судом. Додане розширення служить обмеженню: ділять лише приріст вартості туші, а все зменшення її вартості припадає потерпілому.

За нашим звичним поясненням, розширення вчення після розширення вчення служить лише

Яд Єгуда · 1 · продовження

формою взагалі не має зв'язку. [П5456]

«Як-от "і не називатиметься"» тощо. יקרא — ніфаль, пасивна форма, і належало б сказати «і більше не називатиметься твоє ім'я Аврам». Тому את, безперечно, дано для тлумачення, і воно означає «разом із». Сенс: більше не називатиметься Аврам — навіть лише як додаткове ім'я разом із твоїм іменем, яке відтепер Авраам. «Як витлумачили» у першій главі «Брахот» щодо «більше не називатиметься твоє ім'я Яків» тощо: «Не щоб Яків був усунутий зі свого місця, а Ізраїль — головне, Яків — додаткове». Навчав «Бар Каппара — Авраам — сказане ним на ім'я?» [непевний зв'язок], בר קפרא אברהם אומרו על שם?. «Кожен, хто називає Авраама Аврамом, порушує заборонну й ствердну заповідь». Отже, навіть як додаткове ім'я це заборонено. [П5457]

Тут у сказаному «коли народився йому ет Ісаак, син його» את стоїть при пасивному כהולד, і його треба витлумачити в значенні «разом із». Це за сказаним у «Берешіт раба» до «кожен, хто почує, засміється для мене»: «Коли була

Яд Єгуда · 1 · продовження

відвідана Сара, наша мати, багато неплідних були відвідані разом із нею, багато хворих зцілилися разом із нею, у багатьох глухих відкрилися [чуття] разом із нею», тощо; дивись там. Про всіх відвіданих і хворих, що були відвідані разом із нею, слушно сказати «коли народився йому»: це спричинила для них

Рама з Фано · продовження

обмеженню в межах визначень цього вчення; у самому ж вченні завжди розширює, як ми згадали на початку трактату. Це велике правило, добре пояснене в наших дослідженнях повторного вивчення. Тут дуже слушно витлумачити: воно приходить обмежити визначення смерті, так що навіть найменша шкода включається в обов'язок сплатити половину збитку. Це просто. [П5453]

Яд Єгуда · 1 · продовження

заслуга цих праведників, наче вона їх народила. [П5458]

Як сказано у главі 10 «Шабат» про обрізання, щодо двох немовлят, яких принесли до рабі Натана га-Бавлі, чиї брати померли через обрізання. Про одного, який був червоний, він сказав: «Почекайте, поки його кров убереться»; а

Яд Єгуда · 1 · продовження

щодо другого, який був зеленавий, сказав почекати, «поки впаде його кров?» — שיפול דמו?. Так зробили, і вони вижили та називалися на його ім'я. [П5459]

«Тим паче»: тут слушно витлумачити את як «разом із» за словами перекладача Йонатана в розділі «Хаєй Сара»: «Ось, Мілка народила; вона теж дістала полегшення заслугою своєї сестри, щоб народити синів Нахорові, твоєму братові». За цим את добре натякає на нащадків, які вийшли від Мілки: вони теж були заслугою Авраама й Сари, щоб вивести з них Ревеку, тощо. [П5460]

Так само «у день відлучення ет Ісаака»: слово את не підходить до הגמל, яке є пасивним. Тому один мудрець, на ім'я рабі Гіллель, пояснив його як «разом із»: із ним були відлучені й інші діти, яких вона годувала. Як сказали наші вчителі, благословенна їхня пам'ять, у розділі «Га-поалім»: у день відлучення Авраам запросив усіх великих людей покоління, а Сара запросила їхніх дружин і годувала їхніх синів у них на очах, щоб показати, що Ісаак народився від неї. Дивись про це у «Псікті», наведеній там у «Ялкуті».

«Проте» тощо повертає до сказаного вище про розширення через את. Тепер він завершує: розширення через גם не таке, як через את, бо приходить і з діячем, і з об'єктом дії. Крім того, в обох випадках — щодо діяча й об'єкта дії — для גם досить включити хоч щось, навіть малу річ:

Яд Єгуда · 1 · продовження

не обов'язково важливу річ і все, що можна включити, як зі словом את. «Обидва приходять» — слово גם і слово את.

«Як-от»: у розділі «Мішпатім» написано: «І коли віл чоловіка вдарить ет вола його ближнього, і той помре, то продадуть ет живого вола й поділять ет його вартість, і також ет мертвого поділять». «Розширення від двох את» — від «і продадуть ет» та «й поділять ет».

«Приріст вартості» тощо. У розділі «Га-маніах» (аркуш 33) сказано: «Приріст вартості того, хто завдав шкоди, — супроти потерпілого», — «рабі Йосі за думкою рабі Їшмаеля?» [непевна атрибуція], ר' יוסי אלי'ב דר' ישמעאל?, який каже, що він кредитор і йому належать гроші. А за рабі Аківою, який каже, що вони партнери, ділять; так постановили всі законовчителі. А щодо корови, яка завдала шкоди, у розділі «Шор шенаґах», נגושו? [неясне продовження], сказано, що вартість збитку стягують також із плоду. Автор каже, що ці дві норми виводяться з розширення через два згадані את. «Додане розширення» — через וגם, «і також». [П5461] [П5462]

«А все зменшення вартості туші припадає потерпілому»: той, хто завдав шкоди, сплачує за неї лише відповідно до часу заподіяння шкоди, як там підсумовано в розділі «Га-маніах».

«Обмежити визначення» самого цього вчення; «у самому ж вченні завжди розширює»: це обмеження визначень вчення саме й включає

Яд Єгуда · 1 · продовження

щось додаткове у вчення. «Тут витлумачити» — щодо двох згаданих розширень. «Воно приходить обмежити визначення смерті»: сказати, що не лише коли один віл убив іншого, а навіть якщо пошкодив його й не вбив, він

До глави у змісті

Яд Єгуда · 1 · продовження

зобов'язаний відшкодувати збиток. Це розширення, яке постало через обмеження.

Ем коль хай — частина II — глава 21

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Примітки джерела: 1 · 2 · 3 · 4 · 5

Йоель Моше · 1

«А лише приятель і друг», тощо. Слово רע тут має значення ריע, «друг», а не «зло». Так і «І ось — дуже добре» у мідрашах витлумачено про מ"ה — Ангела смерті — або про смерть: усе в діянні Бога добре. [П5464]

«Щоб виявити добре око», тощо, — а не щоб він справді забрав усе.

«Бо був Бог, який ховається», тощо: у Другому Храмі бракувало п'яти речей із тих, що були в Першому, тощо, як згадано в «Йомі»; дивись там про них.

Яд Єгуда · 1

«Так само». Сказано в Писанні: «У день добра будь у добрі, а в день лиха — дивись: також це навпроти того вчинив Бог» (Екклезіяст 7). Двома розширеннями, גם та את, обмежено згадане «лихо»: у діянні Бога немає зла, а сказане רע походить від ריע, «друг».

«Це має той самий зміст,

Рама з Фано

Так само й «також» та ет (גם את) у вислові «це навпроти того вчинив Бог»[1] обмежують: у діянні Бога немає зла (רע), а лише «приятель і друг» (אֹהֵב וְרֵעַ; Псалми 88:19)[2]. Це має той самий зміст, що й «І ось — дуже добре» (Буття 1:31)[3]. [П5463]

«Також вічність Він дав у їхнє серце» (גם את הָעֹלָם נָתַן בְּלִבָּם; Екклезіяст 3:11). Обмеження вказує на ухвалу щодо померлого — що він забудеться у серці.

«Нехай також усе забере» (גם את הַכֹּל יִקָּח; 2 Самуїла 19:31). Обмеження: Мефівошет сказав це лише для того, щоб виявити добре око — доброзичливість до царства Давидового дому, яке повернулося на своє місце.

Так само «І згадаю Мій завіт із Яковом» (וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב) розширює пам'ятання, включаючи Шехіну, яка має відкритися у Третьому Храмі. «І також Мій завіт із Ісааком» (וְאַף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק) — це Шехіна, яка була у Другому Храмі. Тут

Яд Єгуда · 1 · продовження

що й "І ось — дуже добре"» у розповіді про творіння. Наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили це про життя і смерть: усе в діянні Бога добре. [П5465]

«Також вічність Він дав у їхнє серце» (Екклезіяст 3). Цими двома розширеннями обмежено пам'ять про померлого: Бог не вклав її в серце людей, а ухвалив, щоб померлий забувався у серці, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті.

Так само Давид сказав Мефівошетові: «Ти й Ціва поділіть поле». І написано: «І сказав Мефівошет цареві: нехай також усе забере, після того як мій володар, цар, у мирі прийшов до свого дому» (2 Самуїла 19). Двома розширеннями тут теж обмежено: він не бажає, щоб той забрав більше від половини, про яку сказав Давид. Він сказав «нехай забере

Яд Єгуда · 1 · продовження

все» лише для того, щоб виявити своє добре око. Навіть якби Давид сказав, щоб той забрав усе, він не переймався б цим. Через це він не лише не дивився б лихим оком, у помсту, на мирне повернення царя; навпаки, воно стало б для нього розрадою й надолуженням втрати: «після того як прийшов», тощо, і його царство повернулося на своє місце. Адже це для нього краще від тисяч золота й срібла.

Мені видається також: спочатку, коли Ціва звів наклеп на Мефівошета, Давид сказав Ціві: «Ось тобі все, що має Мефівошет». Згодом Мефівошет виправдовувався й сказав цареві: «Мій слуга обманув мене», тощо, «і

Рама з Фано · продовження

розширення після розширення слугує обмеженню, бо там був Бог, який ховається, як відомо («Йома» 21, зворотний бік).

«І також Мій завіт із Авраамом» (וְאַף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם) — це перебування Шехіни в Першому Храмі. Обмеження: воно не було цілком із Його волі, як написано: «Бо на Мій гнів і на Мою лють було Мені це місто»[4] (Єремія 32:31). Це сказано про ранкову постійну жертву, яку принесли на четвертій годині, коли дочка фараона збила Соломона з пуття[5].

«І землю згадаю» (וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר; Левіт 26:42) — це сама земля життя, яка ні від чого не залежить. Нижче ми додамо повчання щодо цього вірша. Це правило Тори, дуже слушне й правильне: без нього не з'ясується задуманий смисл.

Яд Єгуда · 1 · продовження

обмовив твого слугу перед моїм володарем, царем», тощо, «тож зроби те, що добре у твоїх очах». Давид пожалкував і зробив йому поступку щодо поля: щоб він і Ціва поділили його. Тому Мефівошет сказав «нехай також усе забере»: навіть якщо цар залишиться при своїх перших словах, щоб Ціва забрав усе, я не переймаюся цим, «після того як прийшов», тощо. Тепер, коли мій володар, цар, прийшов у мирі, мені добре, навіть якщо я буду позбавлений свого майна. Мефівошет хотів показати, що виправдовувався заради того, аби цар знав: він вірний своєму завіту, — а не заради свого майна.

«Так само: "І згадаю Мій

Яд Єгуда · 1 · продовження

завіт із Яковом, і також Мій завіт із Ісааком, і також Мій завіт із Авраамом згадаю, і землю згадаю"». Біля Якова сказано одне розширення, את; біля Ісаака й Авраама — два, ואף את. Біля Якова, третього з патріархів, розширення означає: за його заслугою Він згадає перебування Шехіни в Третьому Храмі — нехай буде збудований незабаром! Тут немає обмеження; тому й почав із нього та перелічив у зворотному порядку.

Біля Ісаака розширення включає перебування Шехіни в Другому Храмі, а два розширення виключають ті речі, яких у Другому Храмі бракувало: ковчег, посудину з манною, тощо, як сказано в розділі 5 «Йоми». Це і є «Бог, який ховається» (Ісая 45).

Біля Авраама розширення включає перебування Шехіни в Першому Храмі. Обмеження, що

Яд Єгуда · 1 · продовження

виникає з двох розширень, указує: це було проти волі Всюдисущого, благословенний Він, як написано «Бо на Мій гнів», тощо (Єремія 32). У розділі 4 «Ніди» (аркуш 70, зворотний бік) це витлумачено про час після одруження Соломона з дочкою фараона. Так само у «Ваїкра раба» сказано: у Всюдисущого виникла думка зруйнувати її тієї ночі. Адже він спав до четвертої години дня, ключі від Храму лежали під його головою, і постійну жертву принесли на четвертій годині; дивись там. [П5466]

«Це земля життя» — вища земля, яка ні від чого не залежить, на відміну від землі Ізраїлю, даної за умови, як відомо.

«І це правило Тори» — розширення після розширення слугує лише обмеженню. Воно слушне й правильне в пояснений нами спосіб: обмеження діє в межах самого виведення. Без

Яд Єгуда · 1 · продовження

цього не з’ясується його задуманий смисл — як саме воно обмежує.

Примітки джерела · 1

(Екклезіяст 7:14).

Примітки джерела · 2

(Пояснення «Яда Єгуди».) «Так само». Сказано в Писанні: «У день добра будь у добрі, а в день лиха — дивись: також це навпроти того вчинив Бог» (Екклезіяст 7:14). Двома розширеннями, גם та את, обмежено згадане «лихо»: у діянні Бога немає зла. Проте сказане רב [непевне читання] походить від ריע, «друг». [П5467]

Примітки джерела · 3

(Пояснення «Яда Єгуди».) Наші мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили це про злий потяг і смерть: усе в діянні Бога добре. [П5468]

Примітки джерела · 4

«Від дня, коли вони збудували його», тощо.

Примітки джерела · 5

«Ялкут», 1 Царів 3, вказівка 172.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Ем коль хай · II · глава 21 · запис 13

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 21

Ем коль хай — частина II — глава 22

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«І лева» тощо — Перша книга Самуїла, 17. Смерть лева обмежено, тому сказано ג”ם את: розширення після розширення — для обмеження. Лева він не вбив, а лише вдарив його, і той утік; ведмедя ж убив насправді. А את הארי означає силу лева, підпорядковану йому: її він вразив і послабив.

«Якби лев помер» тощо. Навуходоносора названо левом, як написано: «Піднявся лев зі своїх хащів». Також серед чотирьох звірів, яких він побачив уві сні, образ лева стосується Навуходоносора. «Який натякає на їхнє царство» — тобто Персії й Мідії. [П5474]

Рама з Фано

Так само ми чули, як Давид, син Єссея, послуговується цим мовою мудрості, сказавши цареві Саулу: «І лева, і ведмедя вразив твій слуга», גם את הארי גם הדוב הכה עבדך. Тут обмежено смерть лева: він не помер, а ведмідь помер. Мається на увазі: силу лева, підпорядковану йому, вразив твій слуга; він упокорив гордість лева, але не вбив його. [П5469]

Якби лев помер від його руки, Навуходоносор не зруйнував би нашого святого Храму. Адже царі Мідії та Персії прагнули звести його нанівець, але не змогли: ведмідь, який натякає на їхнє царство, помер від руки Давида. Тому він сказав: «І буде филистимлянин як один із них»: муж помре, як ведмідь, або ослабне, як лев. [П5470]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Включає допомогу ведмедеві» тощо — тобто з ним прийшли князі вгорі, щоб допомогти. Святий, благословенний Він, привів його перед Давида розбитим, як у «Відвідає воїнство висот на висотах», а потім — «на землі» тощо; נ”ב [нерозкрите скорочення]. [П5475]

«Схопив його за бороду — найменування його мазаля» тощо. Дивись сказане у трактаті ק”א פ”ח? [непевна адреса] щодо горішнього мазаля: це «і очищує», ג”נ ,ונקה? [непевне позначення] упорядкувань бороди. І зрозумієш цю таємницю; ומזלת [неясна форма] — «у

Йоель Моше · 1 · продовження

мені шукатимеш його», בי תדרשנו. [П5476]

«І я зміцнив його бороду» — тобто довершив призначене для горішніх коренів, щоб скасувати зло. [П5477]

Яд Єгуда · 1

«Послуговується цим» — згаданим наприкінці попереднього розділу правилом розширення після розширення. Адже написано: «І сказав Давид Саулові: твій слуга пас для свого батька овець. І прийшов лев, і ведмедя, і поніс вівцю зі стада. Я вийшов за ним, ударив його й урятував із його пащі. Він піднявся на мене; я схопив його за бороду, вдарив його й убив його. І лева, і ведмедя вразив твій слуга, і цей необрізаний филистимлянин буде як один із них» тощо (Самуїл, 17).

Отже, двома розширеннями — גם את, згаданими щодо лева, — він обмежив твердження: лева не вбив, а лише вразив його й послабив його силу та міць, підпорядковану

Рама з Фано · продовження

Цим уточнюються його початкові слова «І прийшов лев, і ведмедя», ובא הארי ואת הדוב. Вони включають допомогу ведмедеві та його життєву силу згори: він прийшов завдати шкоди розпорошеній вівці. Лева було вражено, і він утік; а цей нижній ведмідь із його силою та допомогою згори піднявся й жорстоко напав на Давида. Що написано далі? «І я схопив його за бороду», והחזקתי בזקנו, — це найменування його мазаля, як відомо обізнаному з означеннями постаті. «І я вразив його» — вгорі; «і вбив його» — внизу. [П5471]

Оскільки та його горішня допомога мала впасти до рук Давида, як сказано, її від початку згадано як об’єкт дії у словах ואת הדוב, «і ведмедя»: адже він прийшов перед нього вже розбитим із Небес. Це слушне й необхідне граматичне уточнення. [П5472]

Відомо, що скасування зла внизу — це довершення зміцнення, призначеного для коренів угорі, як у «І відплату нечестивим побачиш», ושלומת רשעים תראה. Ось що означає «і я зміцнив його бороду», והחזקתי בזקנו. Увесь виклад досягає цілковитої точності. [П5473]

Яд Єгуда · 1 · продовження

самій сутності й природі лева. Лише ведмедя він убив. Перше «і вдарив його» стосується лева, а наступне «він піднявся на мене» тощо, «і вдарив його й убив його», — ведмедя. [П5478]

«Якби помер» тощо. У цій події був натяк і символічна дія щодо Навуходоносора, якого названо левом, як Писання каже про нього: «Піднявся лев зі своїх хащів», — та щодо царів Мідії й Персії, уподібнених ведмедеві у видінні звірів Даниїла й у багатьох місцях слів наших учителів, благословенна їхня пам’ять.

«Адже царі Мідії й Персії прагнули звести його нанівець» — і перешкодити будівництву. Як написано: «Народ землі послаблював руки народу Юдеї й залякував їх щодо будівництва; наймали проти них радників, щоб розладнати їхній задум, усі дні Кира, царя Персії, й до царювання Дарія, царя Персії. За царювання Ахашвероша,

Яд Єгуда · 1 · продовження

на початку його царювання, написали обвинувачення» тощо (Ездра, 4). Схоже, про це написано в Даниїла: «А князь царства Персії стоїть супроти мене» тощо. «Але не змогли»: навпаки, знову наказали будувати його. Це було тому, що ведмідь помер; якби помер також лев, Навуходоносор теж не зміг би його зруйнувати. «Тому сказав: як один із них» — бо їх було

Яд Єгуда · 1 · продовження

вражено неоднаково. [П5479]

«І ведмедя», ואת הדוב: на перший погляд, слово ואת не має сенсу, бо мало б бути сказано «і прийшов лев і ведмідь». Тому Радак, благословенна його пам’ять, пояснив, що це як «з», тобто лев прийшов із ведмедем. Але це натягнуте пояснення: тоді вав у ואת зайва. За

Яд Єгуда · 1 · продовження

нашим же способом слід сказати: прийшов лев, а ведмідь — зі своєю допомогою й мазалем згори. Ось що Писання включило у словах ואת הדוב.

«І я схопив його за бороду» стосується не ведмедя, а бороди в горішній постаті — означення й найменування горішнього мазаля, міри Біни, названого Іменем Ег'є (אהיה), як буде пояснено незабаром. «І я вразив його»: досить було сказати «і вбив його», але це показує, що він вразив князя вгорі й убив ведмедя внизу. [П5480]

«Оскільки» тощо. Писання включило його горішнього князя словом את, хоча воно завжди позначає об'єкт дії, як вище, у розділі 20, і зовсім не має відношення та зв'язку з дієсловом ובא, «і прийшов». Не включило іншим словом, як אף ,גם та подібними. Причина — показати, що תקף [неясне слово]: коли горішній князь прийшов на допомогу ведмедеві, він був розбитий перед Давидом, — показати, що готовий упасти перед ним. Тому включення виражене словом את, яке позначає об'єкт дії. «І необхідне»: адже את неможливо сполучити з дієсловом ובא. [П5481]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Відомо» тощо. Автор завершує свій виклад словом והחזקתי й каже, що це вислів не про хапання, а про зміцнення. Мається на увазі: я скасував зло внизу й цим довершив зміцнення горішньої бороди. «Як у "І відплату нечестивим побачиш"»: через їхнє скасування внизу побачиш довершення зміцнення вгорі. [П5482]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 22

Ем коль хай — частина II — глава 23

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Проте її серце», тощо — цариці Сави. «Недарма», тощо, а тому, що він був потомком Соломона, царя, мир йому, від цариці Сави. Попри це, [Даниїла] було покарано, бо вона повернулася до свого зіпсуття, а її дитина — така сама, як вона; це Навуходоносор.

«Через це», тощо: оскільки він із потомства Соломона, його названо «царем царів», מלכי מלך, як Соломона, який сидів на престолі Господа. «Усі — פרדשכי» — це означає князів. «Бракує вав», тощо, — як у «цар і

Рама з Фано

Навуходоносор удостоївся називатися левом лише тому, що походив із дому Давида, від потомства Соломона й цариці Сави після того, як Соломон навернув її. Проте її серце не було тверде; зрештою вона виявила свою ганьбу й повернулася до колишнього зіпсуття. Тому її сини віддалилися від спасіння. Отже, недарма Даниїл прагнув дати йому добру пораду, кажучи: «Нехай моя порада буде тобі до вподоби», מְלָכִי יִשְׁפַּר עָלָךְ (Даниїл 4:24). І за це був покараний, бо зрештою її дитина — така сама, як вона. [П5483]

Саме через це він, безперечно, назвав його «царем царів», מֶלֶךְ מַלְכַיָּא (Даниїл

Йоель Моше · 1 · продовження

князі»; натомість [тут] «цар над князями». [П5486]

Яд Єгуда · 1

«Називатися левом» — як сказано про нього: «Піднявся лев зі свого гущавиння» (Єремія 4). Через це мудреці, благословенна їхня пам'ять, також витлумачили про нього «Лев заревів — хто не злякається?» «Лише тому», що він походив із дому Давида, названого левом, як сказано: «Що твоя мати? Левиця». За домом своїх батьків він і названий так.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Від потомства Соломона», тощо. Оповідь про те, як Соломон зійшовся з царицею Сави після її навернення, і вона народила; а з нащадків його стегон згодом, із плином часу, народився Навуходоносор, — і вона повернулася до свого зіпсуття, — записано у писаннях Арі, благословенна пам'ять праведника. Автор книги «Клі якар» написав щодо «І цар Соломон дав цариці Сави все її бажання, про яке вона просила», тощо (1 Царів 10), від імені мудреців, благословенна їхня пам'ять: «Усе її бажання, про яке вона просила» — щоб він зійшовся з нею. Кінець цитати. Мені також здається, що сказане потім «І вона повернулася й пішла до свого краю», а надто, за сказаним у Хроніках (9), «І обернулася й пішла», натякає на її повернення до свого народу й своїх богів. «Тому її сини

Рама з Фано · продовження

2:37). Хоч у трактаті «Шевуот» (аркуш 35, зворот) витлумачили це щодо Всевишнього, усе ж Писання не втрачає свого простого змісту. Адже Соломон сидить на престолі Господа, і частку, що відпала від його величі, на певний час було дано Навуходоносорові як винагороду за гарний вислів і чотири кроки, коли він був писарем Меродах-Баладана («Санхедрін» 96а). [П5484]

Ми вже згадували, що Святого, благословенний Він, не означують самою лише назвою «Цар царів», מלך מלכיא, а називають «Царем царів царів», מלך מלכי המלכים, і пояснили це. Не знаходимо жодного іншого з великих царів, крім нього, кого пророки назвали б «царем царів». Адже Санхеріва Осія назвав «царем князів»: у його війську було сто вісімдесят п'ять тисяч — усі князі, פרדשכי, за словами мідрашу («Санхедрін» 95б). І немає потреби казати, що перед словом «князі», שרים, бракує сполучного вав, як у «Рувим, Симеон», за думкою коментаторів. [П5485]

Яд Єгуда · 1 · продовження

віддалилися»: хоч вона зачала у святості, народження принаймні було поза святістю, і її дитина — така сама, як вона. [П5487]

«Отже», тощо. У першій главі «Бава батра» рабі Єгуда сказав від імені Рава: «Чому Даниїла було покарано? Бо він дав пораду нечестивому Навуходоносорові, як сказано: "Царю, нехай моя порада буде тобі до вподоби"». Автор сказав, що Даниїл пожалів його через походження від Соломона. Попри це, він учинив недобре й був покараний.

«Через це» — через те, що Навуходоносор був із потомства Соломона, Даниїл назвав його царем царів, кажучи: «Ти, царю, цар царів». Хоч у трактаті «Шевуот», глава 4 (аркуш 35, зворот), сказали: «Кожне "цар", מלכא, в Даниїлі — буденне, крім цього, яке святе», — усе ж простий

Яд Єгуда · 1 · продовження

зміст вірша також істинний: він назвав так Навуходоносора. Причина: Соломон панував над усім світом і сидів на престолі Господа, владарюючи над горішніми й долішніми. Тепер частку, що відпала від його величі, дано Навуходоносорові, щоб і він був царем над усіма царями, як буде в наступному розділі. [П5488]

«Як винагороду за гарний вислів», тощо. Як є в розділі «Хелек»: Меродах-Баладан написав Єзекії: «Мир цареві Єзекії, мир місту Єрусалиму, мир великому Богові». Навуходоносор був писарем Баладана, але тієї години його там не було. Коли він прийшов, тощо, сказав їм: «Ви

Яд Єгуда · 1 · продовження

називаєте Його великим Богом, а пишете про Нього наприкінці», тощо. Він побіг слідом за ним «чотири парасанги?», ד' פרסאו?. [П5489]

«Ми вже згадували» — вище, у розділі 15: «Святого, благословенний Він, не означують», тощо. Тому, безперечно, хоч «цар царів» витлумачили щодо Всевишнього, це не може бути простим змістом вірша. «Не знаходимо», тощо: тому далеким є припущення, що його так назвали для лестощів і примноження його слави. Адже Санхерів, хоч був великим царем, названий лише «царем князів», як написано: «І трохи спочинуть від тягаря царя князів» (Осія 8).

Яд Єгуда · 1 · продовження

Автор вважає, що це сказано про Санхеріва; такою також видається думка Абарбанеля. Причина цього титулу — «бо було», тощо. [П5490]

«За словами мідрашу». В агаді «Хелек» щодо «І вийшов ангел Господа, і вразив у таборі Ассирії сто вісімдесят п'ять тисяч» сказали: «Це начальники військ; сорок п'ять тисяч царських синів», тощо. А «у мішні, за "Седер олам"?», ובמתני׳ לפי הסדר עולם?, написано: «Усі вони — царі,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 23

Яд Єгуда · 1 · продовження

які пов'язують вінці на своїх головах», дивись там. І все ж його не названо царем царів. [П5491]

«І немає потреби» пояснювати, що перед словом «князі», שרי׳, бракує службового й сполучного вав, наче написано «цар і князі», מלך ושרי׳, як хотіли коментатори, серед них Радак. Адже за нашим поясненням ці слова стоять у сполученні, і значення — «цар князів».

Ем коль хай — частина II — глава 24

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Сім періодів», тощо. Це сім років, коли Навуходоносор був лютим звіром. Обмеження в בכ׳ розширеннях вислову וג״ם א״ת стосується тих семи років, коли звірі не мали служити йому. В одному аспекті є розширення віддання у словах «Я віддав йому» — щоб оберігати його: кожен звір здавався йому таким, наче він належить до його виду, і вони не завдавали йому шкоди. [П5494]

«Проте Артаксеркс» — він уподібнився йому, але насправді це було не так: він лише вихвалявся. Так само вихвалявся й Кир.

«Його бабця», тощо. Бабця Навуходоносора — це цариця Сави. «І не

Рама з Фано

Проте про Навуходоносора Єремія пророкував, що Небеса поставили його царем над усіма народами й усіма царствами — численними народами й могутніми царями. І написано: «І також польових звірів Я віддав йому, щоб служили йому» (וְגַם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לוֹ לְעָבְדוֹ; Єремія 27:6).

Цими двома розширеннями тут виключено сім періодів: вони обмежують саме віддання, бо впродовж усіх тих років воно не мало на меті служіння йому. Водночас віддання розширене тим, що мало оберігати його від ушкоджень і смерті: кожному видові він здавався представником цього самого виду. Завдяки цьому його збережено — звірі не завдавали йому шкоди, доки він не повернувся до слави свого царювання, величі та блиску. Жоден цар серед народів не дорівнював йому величчю.

Йоель Моше · 1 · продовження

було передано Соломонові, хіба лише рукою Навуходоносора через אחר׳?» [непевне завершення]. [П5495]

«Його мазаль бачив», тощо. Єремія також був ґілґулом Соломона: це сенс איכה ישב״ה, де ישב״ה витлумачено за початковими літерами ירמ״יה ב״ן שלמה המלך — «Єремія, син царя Соломона», як пояснено в פ׳ «Меґале амукот». Тому він його щадив. [П5496]

«Послабити його силу», тощо, — силу лева, тобто Навуходоносора, а не знищити й умертвити його. Адже він мав зруйнувати Храм, щоб Господь вичерпав Свій гнів на Сіоні, а не на Ізраїлі; через нього буде

Йоель Моше · 1 · продовження

спокутувано провину.

«Як נערה / נער», тощо: дивись вище, розділ 13 частини 1 цього трактату, таємницю / נער נערה, «юнак / дівчина», — і зрозумієш це.

Яд Єгуда · 1

«Проте Навуходоносор» справедливо називається царем царів: так пророкував про нього Єремія — що він пануватиме над усіма народами, як пояснено там у Писанні (25 і 27). Це частка, що відпала від величі Соломона й була дана Навуходоносорові, як пояснено в попередньому розділі.

«Як написано: “І також”», тощо (там само, 27). Принагідно автор пояснює: цими двома розширеннями, וגם את, які слугують обмеженню, виключено сім періодів, коли Навуходоносора вигнали з-поміж людей і його житло було серед польових звірів, як пояснено в Писанні (Даниїл 4).

«Адже вони слугують», тощо. Тут автор також пояснює правило «розширення після

Рама з Фано · продовження

Проте Артаксеркс у книзі Ездри — [«Артаксеркс, цар царів» (אַרְתַּחְשַׁסְתְּא מֶלֶךְ מַלְכַיָּא; Ездра 7:12)] — лише вихваляє самого себе. І Кир так само, за словами наших мудреців, благословенної пам’яті («Меґіла», аркуш 11, зворотний бік).

Утім, Навуходоносорові дали його ж власне — золото Єрусалима, багато з якого його бабця дала цареві Соломону. І Соломонову будівлю було передано лише в його руки. Його мазаль бачив, що слід дуже щадити Єремію, як явно сказано в Писанні: він звелів про нього начальникові охоронців — «Візьми його й зверни на нього свої очі» (Єремія 39:12). [П5492]

Давид же прагнув послабити його силу, а не знищити його: через нього буде спокутувано провину Якова. Можливо, אריה та ארי, форми слова «лев», співвідносяться як נערה / נער, «юнак / дівчина», та לילה / ליל, дві форми слова «ніч», і подібні пари: спочатку неповне написання, наприкінці — повне. Тут падіння цього зовнішнього лева відповідає його величі: спочатку його було вдарено, і він не помер; наприкінці ж — «І вигублю у Вавилоні ім’я й решту, нащадка й потомка» (Ісая 14:22). [П5493]

Яд Єгуда · 1 · продовження

розширення — лише для обмеження» у спосіб, викладений вище, в розділі ן. Розширення обмежують саме віддання польових звірів, даних йому для служіння: у ті сім років вони не служитимуть йому. Утім, вони розширюють віддання тим, що й у ті роки, коли не служитимуть йому, все ж не завдаватимуть йому шкоди. Кожному виду польових звірів Навуходоносор здавався представником цього самого виду, як сказано в Зогарі, розділ «Мішпатім», сторінка 221. [П5497]

Ось його слова: «Той нечестивець, коли царювання було відібране в нього й оселя його була серед польових звірів, утратив образ свого обличчя. Від того дня в ньому не являвся його образ — людський образ. Кожному звірові, який приходив, він здавався образом його виду та його самиці; усі вони сходили на нього. І багато разів польові звірі пожерли б його, якби не було визначено для нього це покарання. Адже написано: “Він

Яд Єгуда · 1 · продовження

глузує з царів”. Тому всі вони глузували з нього впродовж усього того часу». [П5498]

«Проте» — не заперечуй сказаному в попередньому розділі, що не знаходимо серед

Яд Єгуда · 1 · продовження

великих царів іншого, названого царем царів. Адже Артаксеркс у копії послання, яке дав Ездрі, сказав: «Артаксеркс, цар царів, священникові Ездрі», тощо, як сказано в Писанні (Ездра 7). Насправді цей титул йому не личить:

Яд Єгуда · 1 · продовження

Артаксеркс так вихваляє самого себе.

Так наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали й про Кира в першому розділі «Меґіли». Там (аркуш 11, зворотний бік) сказано: троє царювали над усім світом — Ахав, Ахашверош і Навуходоносор. Запитують: а хіба немає Кира, про якого написано: «Так сказав Кир, цар Персії: усі царства землі дав мені Господь»? Там відповідають: це лише вихваляння самого себе.

«Утім». Як частку, що відпала від величі Соломона, дано Навуходоносорові, щоб називатися левом (אריה) та царем царів, так само й те, що Господь віддав у його руки весь посуд Божого дому, скарби дому Господа й скарби царя та його князів, як явно сказано в Писанні. Адже йому дали його ж власне: його бабця, цариця Сави, дала цареві багато цього золота, як сказано в Писанні: «І дала цареві сто двадцять талантів золота».

«Його мазаль бачив»: оскільки він був одним із нащадків Соломона, то дав накази про Єремію, який був ґілґулом Соломона. Хоча сам Навуходоносор не бачив, його мазаль бачив. Так писали й учні Арі, благословенної пам'яті. [П5499]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«І ось», тощо. Автор повертається до сказаного вище, в розділі 22: Давид ударив лева, але не умертвив його. Якби він його умертвив, Навуходоносор не зміг би зруйнувати наш Храм. Тепер автор завершує: саме цього прагнув Давид — щоб Господь вилив Свій гнів на дерево й каміння, спокутуючи провину Якова, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, щодо «Господь вичерпав Свій гнів і запалив вогонь на Сіоні».

«Можливо»: Давид сказав גם את האריה, а не האריה з ге, за тим, що сказано в кількох місцях Зогару про נערה / נער та לילה / ליל. Поки Шехіна не прийняла чоловічого начала, вона називається נער та ליל, без ге; коли ж прийняла чоловіче начало, називається з ге. Тому й тут, щодо зовнішнього лева — Навуходоносора, — поки бракує ге, він має життєву силу. Цей брак указує, що зівуґ на стороні святості ще не відбувся. Після зівуґу сила зовнішнього лева на стороні нечистоти цілком слабне. Отже, велич, позначена називанням אריה з ге, спричиняє його падіння, як написано: «Вийшов лев зі своєї гущавини», тощо, та «І вигублю у Вавилоні», тощо (Ісая 14). [П5500]

До глави у змісті

Ем коль хай — частина II — глава 25

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Проколоті люди» — натяк на послаблення сили лева: його не вбито.

«Щоб упали до його рук», тощо, — до рук Дарія.

«Був побожним», тощо, — Дарій, як сказано нижче, в розділі 26.

«І виконав Його доручення», тощо:

Рама з Фано

З того, що лева було вдарено, але він не помер, можна вивести дивовижний у наших очах доказ Єремієвої перестороги: «Навіть якби ви вразили все халдейське військо, що воює з вами, і лишилися б серед них проколоті люди, вони підвелися б, кожен у своєму наметі, й спалили б це місто вогнем» (Єремія 37:10).

Йоель Моше · 1 · продовження

вбиваючи у Вавилоні, Дарій має спрямувати свій намір на виконання доручення Всюдисущого.

«Не з пихою», як царі Мідії та Персії, через що їхнє царювання не тривало довго, — через їхню пиху та зневагу.

Яд Єгуда · 1

«З того, що лева було вдарено», тощо, — продовження попереднього розділу. Сказане нами про те, що після удару лев не помер, тож у Навуходоносора лишилися сила й змога зруйнувати наш Храм, — це саме те, про що сказав Єремія: «Навіть якби ви вразили», тощо (там само, 37).

Тут не мається на увазі перебільшення чи надмір, як може здаватися за простим змістом. Сенс такий: навіть якби ви вразили їх, вони все ж не помруть, а лишаться проколотими. Саме це й стане причиною того, що вони спалять місто вогнем.

Рама з Фано · продовження

Даниїл, муж бажаний, сповістив Дарієві, що халдеї врятувалися лише для того, щоб упасти до його рук, як сказав Ісая: «Кожного знайденого проколють, і кожен, хто приєднався, впаде від меча» (Ісая 13). [П5501]

Оскільки він був гідним і побожним царем, Даниїл відкрив йому: пиха халдеїв спричинила їм долю, подібну до того, як Бог зруйнував Содом і Гоморру. Це мало привести Дарія до покори перед Всюдисущим, благословенний Він, щоб він виконав Його доручення у Вавилоні як той, хто дотримується заповіді, а не з пихою та зневагою, як провіщав про них Ісая (Ісая 13:19). Саме через це царювання царів Мідії та Персії тривало значно коротше від усіх інших царств, як написано: «Гордість людини принизить її» (Приповісті 29:23).

Яд Єгуда · 1 · продовження

Даниїл відкрив це Дарієві й сповістив йому: те, що халдеї врятувалися під час руйнування — пізніше, коли він і його тесть Кир воювали з Валтасаром, бо спочатку халдеї вразили їх, — було для того, щоб згодом вони впали до його рук. Так мало сповнитися слово Господа, яке Він промовив про них через Своїх слуг, пророків Ісаю та Єремію. [П5502]

Так і сталося: спочатку, коли цар Валтасар уразив Дарія, він повернувся до Вавилона з великою радістю. Тоді він улаштував великий бенкет своїм вельможам, і тієї ночі Валтасара було вбито. Наступного дня Дарій і Кир זיקנו

Яд Єгуда · 1 · продовження

[невстановлене слово] до Вавилона, захопили його, зруйнували й ударили халдеїв мечем — убивством і загибеллю, як сказав про них Ісая: «Кожного знайденого», тощо (13). [П5503]

Даниїл відкрив це Дарієві тому, що той був гідним і побожним царем, тощо.

«Не з пихою та зневагою», кажучи: «Моя сила й міць моєї руки зробили це».

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Як провіщав про них Ісая» (там само): «І буде Вавилон, окраса царств, горда пишнота халдеїв, — як Содом і Гоморра, зруйновані Богом». Повір: саме пишнота їхньої пихи спричинила це.

«Саме через це»: царі Мідії та Персії поводилися пихато й зарозуміло, і через це їхнє царювання не тривало довго. Тому Даниїл застеріг його від цього.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 25

Ем коль хай — частина II — глава 26

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Кир, юний», тощо: він був царем Персії, і він підняв Дарія. «У слові парсін», тощо: було написано «мене, мене, текел, у-фарсін», מנא מנא תקל ופרסין, — вислів від Персії, פרס. «Недосить», тощо. Відповідь, що Дарій царював і тому сказано «піднімаю проти них Мідію», недостатня. Адже це було лише тому, що [Кир] віддав йому шану, тощо; насправді саме він був головним. «Його спадкодавець» означає: Кир був спадкоємцем Дарія, свого тестя. [П5507]

«Крім того, буде доведено», ועוד יוכח, тощо. Зрозуміло сказане «на срібло не зважатимуть», тощо: скарби нечестя Вавилона не допоможуть; «дорогий викуп їхніх душ», і їх уб'ють попри це, а викуп не допоможе. Та все ж складність: навіщо він окремо назвав обидва — срібло й золото — і перевернув вислів, сказавши спочатку «на срібло не зважатимуть»? Мав би сказати навпаки: «На золото не зважатимуть», щоб воно не вважалося важливим у їхніх очах, а «срібла взагалі не бажатимуть», бо воно нижче від золота. [П5508]

Рама з Фано

Про це Ісая сказав: «Ось Я піднімаю проти них Мідію, яка не зважатиме на срібло й не бажатиме золота» (Ісая 13:17). Складність у тому, чому він зовсім не згадав Персії. Адже в їхніх хроніках нам розповіли, що Кир, юний і мужній воїн, підняв старого немічного Дарія проти Валтасара. А завдяки кисті руки, що писала навпроти світильника Валтасара, нам було дано зрозуміти зі слова «у-фарсін», ופרסין, що Персія — головна, а Мідія — додаткова до неї. Недосить сказати, що Дарій царював першим: за оповіддю, це сталося зі смирення Кира, який віддав шану старцеві — своєму тестю й спадкодавцеві, а за словами декого, також братові свого батька. [П5504]

Крім того, припустімо, що пророк передбачив: «дорогий викуп їхніх душ» — вавилонян, «і припиниться навіки», а скарби нечестя їм не допоможуть. Навіщо він окремо назвав обидва [метали] й перевернув вислів? Нехай би сказав: «На золото не зважатимуть», хоч воно коштовне, а «срібла взагалі не бажатимуть». [П5505]

Проте з огляду на сказане раніше в розв'язанні сну Навуходоносора — золото віднесено до Вавилона, а срібло до Мідії й Персії — пророк слушно сказав, що вороги Вавилона ні за що не вважатимуть власного царства й спадщини своїх батьків.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Бо вороги Вавилона» — це Персія й Мідія. «На срібло не зважатимуть»: це самі Персія й Мідія; їхнє царство нічого не значитиме в їхніх очах через їхнє смирення. «З поради Даниїла» — як вище, у розділі 25. Це стосується частини добрих у Мідії й Персії, а не всіх. Інакше решта народу: так чинили з пихи серця й гордині, вели війну, а не виконували доручення В с ю д и с у щ о г о , благословенний Він, як вище, у розділі 25.

Яд Єгуда · 1

«Про це», тощо, продовжує кінець попереднього розділу. З огляду на сказане нами — Даниїл застеріг Дарія від гордині через його перемогу над Вавилоном — стають зрозумілими слова Ісаї про Вавилон: «Ось Я», тощо (там, 13).

«Адже Кир»: син дочки Аштраґоша, царя Персії, підняв свого тестя Дарія Мідійського; отже, Кир — головний. Також із кисті руки, що написала слово ופרסין, і з Даниїлового пояснення «Розділено твоє царство й віддано Мідії та Персії» випливає, що Персія — головна. «Недосить»

Яд Єгуда · 1 · продовження

відповісти, що пророк назвав саму Мідію тому, що у Вавилоні спочатку царював Дарій: навіть це він отримав від Персії. Його зять Кир виявив йому таку шану й залишив доживати свої дні у Вавилоні. [П5509]

«Крім того», складність: щоб розширити: навіть на золото не зважатимуть, а срібла, яке не настільки коштовне, взагалі не бажатимуть.

«Проте»: пророк має на увазі не срібло й золото, як видається з простого змісту. Назване ним срібло — це позначення царства Мідії й Персії, а золото — царства Мідії, וזהב למלכות מדי. [П5510] Адже це чули також із пояснення сну Навуходоносора, який бачив уві сні статую: її голова із золота, груди й руки зі срібла. Даниїл сказав йому: «Ти — та золота голова, а після тебе постане інше царство», тощо. Ось що каже Писання: «Ось Я піднімаю проти них Мідію», яка

Рама з Фано · продовження

Для кращих із-поміж них це походило з поради Даниїла щодо покори нашому Богові, як сказано. Так він докоряв Валтасарові: «Ти не впокорив свого серця» (Даниїл 5:22). А в решти народу це походило від пихи серця, ненаситної душі й зарозумілого духу — заволодіти оселями, які їм не належать. [П5506]

Яд Єгуда · 1 · продовження

навіщо пророк назвав обидва — срібло й золото? «І перевернув вислів»: це, безперечно, складність — про срібло сказав «не зважатимуть», а про золото «не бажатимуть». Оскільки золото коштовніше від срібла, мав би сказати навпаки,

Яд Єгуда · 1 · продовження

навіть власного царства не цінуватиме, а царства Вавилона взагалі не бажатиме; усе їхнє спасіння й усе бажання — зруйнувати його. [П5511]

«І це було» — те, що вони не цінуватимуть свого царства: кращі з-поміж них не цінуватимуть його через велике смирення, як радив їм Даниїл у попередньому розділі. А решта народу не цінуватиме його через велику гординю: пишатимуться тим, що перемогли вавилонян і заволоділи їхнім краєм.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 26

Ем коль хай — частина II — глава 27

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Золота не бажатимуть», тощо. Персія та Мідія не бажатимуть Вавилонського царства, щоб панувати над ними, а зруйнують Вавилон. Тобто, хоч Вавилон стоїть і сьогодні, а ти кажеш, що його зруйнували, — це нове місто.

«Проте скасування», тощо, — відповідь на

Рама з Фано

«І золота не бажатимуть» (Ісая 13:17) — щоб величатися Вавилонським царством і мати там престол слави та царський тюрбан, хоч у їхній час воно панувало над усіма народами й мовами. Натомість вони зруйнують його дощенту, як при знищенні Содома. А Вавилон, що стоїть сьогодні й який перси називають Багдадом, בגד"ת, — серед амораїв згаданий один із його мудреців, рав Хана Баґдатаа, —

Йоель Моше · 1 · продовження

поставлене вище, у розділі 26, запитання: чому не згадано Персію, яка є головною? Бо головне — скасування імені нечестивих Вавилона — слід віднести до першого царя. Це Дарій Мідійський: він був благочестивий і смиренний та виконав доручення Всюдисущого.

Йоель Моше · 1 · продовження

Не так Кир: до нього це перейшло за порадою Дарія. Тому згадано лише Мідію, а не Персію. [П5515]

Яд Єгуда · 1

«І золота», тощо, — завершення пояснення попереднього розділу. «А Вавилон, що стоїть сьогодні», — це не давній Вавилон, а інше, нове місто, далеко від першого. Абарбанель у своєму тлумаченні Ісаї 13 написав, що новий Вавилон розташований на невеликій відстані від давнього, а Камбіс, син Кира, який царював після нього, збудував його й назвав Вавилоном, як попередній. Дивись, що написано про це у книзі «Цемах Давид», частина II. [П5516]

«Проте» — тепер зрозуміло те, про що ми

Рама з Фано · продовження

це нове місто, далеко від місця зруйнованого Вавилона, як було встановлено й у них. [П5512]

Проте це скасування імені нечестивих по праву слід віднести до першого царя, чия душа відкинула славний вінець Вавилонського царства, не бажаючи, щоб його ім'я пов'язували з ним. Цей приклад перейшов до Кира за порадою благочестивого Дарія; це ясно. Отже, вірші точно дотримуються правди оповіді, приписуючи військову звитягу Персії. А належна Вавилонському царству ганьба — знищення його імені — як сказано, буде названа за Мідією. Усе впорядковано й ясно. [П5513]

На час загибелі двох перших царств — Вавилона й Персії — намісники Юдеї ще мали берло правління над Ізраїлем, але не царство. Тому, як сказано, лев і ведмідь були віддані до рук Давида тоді, коли він навчався

Яд Єгуда · 1 · продовження

питали в попередньому розділі: чому не згадано Персію? Пророк приписав скасування Вавилонського царства Мідії тому, що Дарій першим відкинув його, а Кир пішов за його порадою. «Персії» — як сказав Ісая там: «Я наказав Моїм освяченим»; мудреці, благословенна їхня пам'ять, витлумачили в першій главі «Брахот»: це перси.

«Тому були віддані», тощо, — щоб показати, що правління Давида триватиме більше днів, ніж царства Вавилона й Персії. «І ще не настав його час» — він іще не досяг царювання; це натяк на майбутнє правління, яке триватиме довше. [П5517]

Рама з Фано · продовження

царського мистецтва і ще не настав його час. [П5514]

До глави у змісті

Ем коль хай — частина II — глава 28

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«І חזוה אמתני» — «могутнє видіння?» [непевна форма], тощо. Це царство Едому, яке Навуходоносор бачив уві сні, один із чотирьох звірів. Ім'я אד"ני —

Рама з Фано

Якби ми сподобилися, Святий, благословенний Він, привів би перед Давида леопарда й могутнього звіра (חיוה אמתני), щоб приготувати обом заколення силою Імені Адонай (אד"נ"י), яке є м'якою мірою суду. Його літери є

Йоель Моше · 1 · продовження

початкові літери א"ריה — лев, נ"מר — леопард, ד"וב — ведмідь. [П5521]

«Четвертий звір», тощо, — це חזוה אמתני, яким був

Йоель Моше · 1 · продовження

Едом. Едом не названий прямо; сказано лише חזוה אמתני, тобто надзвичайно страшний звір, — так само, як йод в אד"ני прихований і не читається. [П5522]

«Шість разів» — у зв'язку із самими шістьма означеннями: ось 65 (ס"ה), як числове значення אד"ני. Хоча означень шість, він рахує лише п'ять із них: перше потрібне саме для себе. Вони ослабли через руйнування Храму халдеями.

«Шістдесят витязів» — угорі. «І вони не залишилися — що Він зовсім їх не винищив (שלא כלם כלל), — хіба для того, щоб покласти край переступу», тощо. [П5523]

«А воно стоятиме», тощо, — тобто небесне царство.

Рама з Фано · продовження

в початках слів: ריה'א — лев, ב'ד — ведмідь, מר'נ — леопард. А йод приховано наприкінці, як приховано назву четвертого звіра. [П5518]

У Писанні йод трапляється шість разів у шести його означеннях, щоб указати на схвалення його влади всім Іменем, числове значення якого — 65 (ס"ה). Натяк — у шести йодах і п'яти означеннях величі: перше означення потрібне саме для себе. Шість йодів також натякають на те, що через наші провини шістдесят витязів із горішніх витязів Ізраїлю ослабли в обороні нас. [П5519]

Він залишив їх лише для того, щоб покласти край переступу, припинити гріхи й привести вічну справедливість. [П5520] Так само — незабаром, у наші дні — Бог небес поставить царство, яке повіки не буде зруйноване; воно розтрощить і знищить чотирьох звірів, яких бачив Даниїл, а разом із ними — боввана Навуходоносора з його чотирма четвертинами. А воно стоятиме повіки.

Яд Єгуда · 1

«Якби» тощо. Це продовжує попередні розділи. Тобто: як Господь привів до рук Давида лева й ведмедя — двох із чотирьох звірів, яких бачив Даниїл, — так привів би перед нього й двох інших, щоб знищити їх: леопарда та страшного й могутнього звіра, як прямо сказано в Даниїла (7).

«І приховано» тощо. Четверта літера Імені — прихований йод, який не читається, — натякає на четвертого звіра, назву якого приховано.

«І гарний [можливо: доречний] йод у Писанні» (ונאה הי"וד בכתוב): щодо четвертого звіра — у шести означеннях. Як сказано: «І ось четвертий звір — страшний, могутній, надзвичайно сильний, і зуби в нього залізні», тощо, «і десять рогів у нього». Отже, דחילה, «страшний», — перше означення; ואמתני, «і

Яд Єгуда · 1 · продовження

могутній», — друге; ותקיפא, «і сильний», — третє; יתירה, «надзвичайно», — четверте; ושנין, «і зуби», тощо, — п'яте; וקרנין, «і роги», тощо, — шосте. У кожному є йод. [П5524]

Бо хоча означень шість, слід рахувати лише п'ять додаткових: перше потрібне саме для себе.

«Шістдесят витязів» — це шістдесят опікунів Ізраїлю, згаданих у «Зогар хадаш», розділ «Лех-

Яд Єгуда · 1 · продовження

леха».

«І не залишив їх» тощо відсилає до сказаного вище: «Якби ми сподобилися» тощо. Тобто Святий, благословенний Він, залишив тих двох звірів і не привів також їх перед Давида через наші численні провини та для того, щоб покласти край переступу, тощо. [П5525]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 28

Ем коль хай — частина II — глава 29

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«У якому немає ґімела», тощо, — бо ґімел указує на пиху (גאוה).

ד״ר ע״לי ש״י״ח — це початкові літери віршів: перший — «Мій коханий білий» (דו״די צח); далі сказано «Його голова — щире золото» (ר״אשו כתם פז), тощо; «Його очі — як голуби» (ע״ני״ו כיונים), тощо; «Його щоки — як грядка» (ל״חיי״ו כערוגת), тощо; «Його руки — золоті валики» (ידיו גלילי זהב); «Його гомілки — мармурові стовпи» (שו״קי״ו עמודי שש); «Його піднебіння — солодощі» (חכ״ו ממתקי׳), тощо. Їхні початкові літери — ד״ר ע״לי ש״י״ח: оселя Святого, благословенний Він, — над схиленим і смиренним. [П5528]

«Кожна долина», тощо: низьке місце піднесеться.

Яд Єгуда · 1

«Із продовження розповіді» — про царів Мідії та Персії в попередніх розділах.

«У якому немає ґімела», що вказує на пиху.

«Перший із них — “Мій коханий”», тощо; «Його голова — щире золото», тощо; «Його очі — як голуби», тощо; «Його щоки», тощо; «Його руки — золоті валики», тощо; «Його гомілки», тощо; «Його піднебіння — солодощі», тощо. Ці вірші пояснюють міру зросту, а їхні початкові літери — דר עלי שח: натяк, що Га-Шем, благословенний Він, мешкає при схиленому й смиренному духом.

«Як праотці світу» — вони були колісницею Шехіни.

«Як у цей день» — на Рош га-Шана.

Рама з Фано

Із продовження цієї розповіді ми довідалися про ганебність пихи та коштовну красу смирення, угодного нашому Отцеві на Небесах. Шехіна не перебуває на пихатих. На це натякає Ім’я із сімдесяти двох слів, у якому немає літери ґімел. [П5526]

Мнемонічний знак для міри зросту (шіур кома), згаданої в «Пісні пісень», — דר עלי שח, «мешкає над смиренним». Це сім віршів, перший із яких починається: «Мій коханий білий і рум’яний». Сенс зрозумілий: той, хто опускає очі, як праотці світу, є колісницею, гарною оселею для Того, Кого описують через зріст. Так і написано: «Кожна долина піднесеться». І написано: «І смиренних — до престолу». [П5527]

Тим більше, коли Він сидить і судить Свій світ, як у цей день. Щасливий той, хто завжди щирим серцем упокорює й применшує себе перед Ним! Як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті («Рош га-Шана» 17, зворотний бік), про вірш

Рама з Фано · продовження

«Прощає провину й минає переступ останку Свого спадку» (Міхей 7:18): тому, хто робить себе залишком.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 29

Ем коль хай — частина II — глава 30

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«До слова את», тощо, — з якого почав вище, у розділі 20. «Цю заповідь», тощо, — заповідь обрізання. «Заслуга праотців вичерпалася»: тому את не сказано при Ісаакові й Якові. А при Авраамові את згадано тому, що «милість Авраама», тощо. Те ж, що Ісаак та Яків узагалі згадані, — бо «він має звичай», тощо. [П5532]

Яд Єгуда · 1

«До слова את», з якого ми почали вище, у розділі 50, і там пояснили, що воно включає важливе й високе та все, що можна включити. «Як вище» — розділ 21. [П5533]

«Задля її шани нам дано заповідь пріа», як є в «Тіккунім», тіккун 37: «Немає знаку завіту, поки не усунуть від них ці оболонки — орла і пріа, באטיפו דדמא [неясний вислів; друга частина — «крові»]. Три оболонки є в орлі, тощо. Їм відповідають три барви веселки, якими сяє зіниця ока; вона — точка, знак завіту. Про неї сказано: “І побачу її, щоб згадати вічний завіт”. Коли? Після того,

Рама з Фано

Повернімося до початкового — до слова את, що має властивість розширювати зміст, включаючи щось важливе, як ми пояснили, і все, що можна включити завдяки йому. Так ми тлумачимо: «І згадав Бог ет Свій завіт, ет Авраама, ет Ісаака та ет Якова», ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב. Заслуга кожного з них достатня сама по собі; ось значення את, сказаного при них. У словах את בריתו, «ет Свій завіт», включено Шехіну, яка перебуває над Ізраїлем завдяки завіту, як вище. Задля її шани нам дано заповідь пріа; а для зустрічі з нею весь Ізраїль має звичай виконувати цю заповідь за численного зібрання: «У численності народу — велич царя». [П5529]

А за днів Єгоахаза, сина Єгу, написано: «Заради Мого завіту ет Авраама, Ісаака та Якова», למען בריתי את אברהם יצחק ויעקב. У тому поколінні заслуга праотців майже вичерпалася, та милість Авраама посилилася для них задля невеликого спасіння. Проте він має звичай долучати до себе заслугу своїх товаришів, щоб не приписувати добра самому собі, як ми згадаємо на початку третьої частини. [П5530]

Хоч заслуга Якова — спадщина без меж, і роки її не скінчаться, вже

Яд Єгуда · 1 · продовження

як від неї усунуть три лихі оболонки. А коли вона вдягнена в ці оболонки, вона каже: “Не дивіться на мене, що я смаглява”, тощо. Поки не відкриється ця пріа, вона не відкриється у світі й не буде знаку у світі. Таємниця цього: коли від неї усунено орлу й пріа, одразу відкривається знак у світі тому, про кого сказано: “І ось тобі знак, що Я послав тебе”», тощо. [П5534]

«Написано: заради», тощо (2 Царів 13), — і את не написано при Ісаакові й Якові. «Проте милість Авраама має звичай долучати», тощо; тому Писання не промовчало про Ісаака й Якова. «Хоч» заслуга Якова стоїть навіки, усе ж Писання не згадало את при Якові, оскільки нині він так чи так не посилює своєї підтримки нам задля нашого спасіння. Як сказало про це Писання: «І Ізраїль не впізнає нас», — у тому значенні, яке буде пояснене далі, у частині III, розділі 29; дивись там. [П5535]

Рама з Фано · продовження

сказано: «Ізраїль не впізнає нас» (Ісая 63:16). Нині він не посилює своєї підтримки нам задля нашого спасіння, щоб віддати шану благословенню своїх батьків. Подібно до вивченого нами: «Шануйте мене заради батька». Про це говоритимемо далі з Небесною допомогою. [П5531]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 30

Ем коль хай — частина II — глава 31

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Джерело душ тощо» — це Малхут світу Брія: звідти — джерело душ.

«Ще воно охоплює» — у вислові את שרה, «Сару»: багатьох неплідних жінок тощо. «До цього дня» — це Рош га-Шана, коли було відвідано лише Сару, Рахіль і Ханну, а не Ревеку. Адже в усіх трьох згаданих випадках неплідними були жінки, а не їхні чоловіки: ті вже раніше мали дітей від інших жінок — Авраам від Агар, Яків від Лії, Елкана від Пеніни. Було відвідано лише жінок, які походять із боку суду; інакше було з Ревекою, бо й Ісаак був неплідний. [П5540]

«І Він відгукнувся йому», а не їй. Тому його велика заслуга спричинила те, що він був відвіданий відразу під час своєї молитви й не мусив чекати до Рош га-Шана: йому відразу було дано відповідь. Є також інша

Рама з Фано

Повернімося до того, що мається на увазі в розширенні вислову «відвідав Сару», פקד את שרה, на якому ми зупинилися: воно означає, що разом із нею було відвідано верхній корінь — джерело душ для Ізраїлю. [П5536] Ще воно охоплює сказане в «Берешіт раба»: вона принесла дар світові, і разом із нею було відвідано багатьох неплідних жінок та позбавлених потомства. Тому вона й сказала: «Кожен, хто почує, сміятиметься зі мною», — адже весь світ радів її радості.

Можливо, воно охоплює ще двох праведниць, подібних до неї, — Рахіль і Ханну, яких також було відвідано на Рош га-Шана. Дивно щодо Ревеки: чому її відвідання не віднесли до цього дня, адже вона була неплідна? Можна сказати так: оскільки Авраам і Яків мали дітей від іншої жінки, так само й Елкана, відвідання цих праведниць були подібні одне до одного — справа у свій час, щоб вивести знаряддя для його діла. [П5537] А щодо Ревеки — оскільки сам Ісаак також особливо

Йоель Моше · 1 · продовження

відповідь: відвідання Ревеки не згадане тому, що з неї вийшов нечестивий Ісав.

Яд Єгуда · 1

«Означає» — את розширює зміст: разом із нею було відвідано тощо.

«Рахіль і Ханну, яких було відвідано тощо» — як сказано в першому розділі «Рош га-Шана».

«Так само й Елкана» — який мав дітей від Пеніни.

«Цих праведниць» — Сари, Рахілі та Ханни.

«Справа у свій час» — на Рош га-Шана, день, призначений для відвідання.

«Вивести знаряддя» — ממרון הולד [неясний вислів; останнє слово означає «плід / дитина»]. [П5541]

«Оскільки сам Ісаак також потребував тощо»

Яд Єгуда · 1 · продовження

— як сказали вони, благословенної пам’яті.

«Тієї ж миті» — він не мусив чекати до Рош га-Шана.

«То як могли б сказати, що було відвідано її?» — адже відвідання було заради Ісаака.

Рама з Фано · продовження

потребував цього відвідання, він посилив молитву разом із нею; і Він відгукнувся йому тієї ж миті, коли той просив милості для неї.

Мудреці вже наголосили на точності вислову «і Він відгукнувся йому»: праведникові, синові праведника, а не їй, праведній доньці нечестивця.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«До того ж» — відвідання Ревеки не згадане через те, що з неї вийшов Ісав. Не так було із Сарою, Рахіллю та Ханною, які породили тільки праведників.

Рама з Фано · продовження

[П5538] То як могли б сказати, що було відвідано її? До того ж відвідання Сари, Рахілі та Ханни зберегло лише душу праведника; а відвідання Ревеки не згадане через Ісава, який вийшов із неї. [П5539]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 31

Ем коль хай — частина II — глава 32

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Примітки джерела: 1

Йоель Моше · 1

«Та знайте», тощо. Це третя відповідь, чому не згадано відвідання Ревеки в Рош га-Шана. Сара народила Ісаака, який походить від сторони суду, тому її відвідання згадано в Рош га-Шана — день суду.

«Той, хто вийде з твоїх нутрощів», тощо: вигнання почалося від народження Ісаака. Так само через синів Рахілі розгорнулася подія, а це — суд; тому про неї згадано в день суду, як вище. Так само Анна народила Самуїла, який походить від сторони суду, як далі

Рама з Фано

Та знайте ж і погляньте на чудеса Досконалого у знанні: день зачаття світу (היום הרת עולם), коли Він приведе на суд усі створіння світу, був призначений для відвідання Сари. Це завдяки особливій властивості дитини, яка мала вийти з неї: вона панує над горішньою мірою суду, якою створено світ. Разом зі звісткою «Той, хто вийде з твоїх нутрощів, — він успадкує тебе» нам було присуджено вигнання задля очищення, як відомо. [П5542]

Такий і суд Рахілі: через її синів розгорнулася подія, і наші предки зійшли до Єгипту. Через Самуїла з Рами сини Ілія одержали свої вироки, а він судом утвердив землю більше за

Йоель Моше · 1 · продовження

пояснюється.

«Самуїл уже був», тощо: Давид сказав про нього «Мойсей і Аарон серед Його священників, і Самуїл серед тих, хто кличе Його Ім’я». «Знамено милосердя й суду»: Аарон — повне милосердя; Мойсей — милість, за висловом «Бо з води я його витягнула» (כי מן המים משיתיהו”י), як відомо. Це йод і вав Імені. А Самуїл ніс знамено суду у двох ге Імені, бо звідти пробуджуються суди. [П5547]

Йоель Моше · 1 · продовження

«Його головний учитель», тощо: Самуїл був учителем Давида. «Їхні міри подібні», тощо: міра Давида — Малхут, остання ге; так само міра Самуїла — Біна, перша ге Імені.

«І не має зв'язку», тощо. Міра цього дня — Рош га-Шана, день суду; тому її відвідання в Рош га-Шана не згадано, як відвідання інших.

«Потомство Якова», тощо, — це милосердя, на відміну від потомства Ісаака, яке є судом. Адже у «Зогарі» сказано: Рош га-Шана відповідає Ісаакові, Йом Кіпур — Якову, а Гошана Раба, коли завершується скріплення печаткою, — Авраамові. За висловом «Цар, Помічник, Спаситель і Щит», про який написано в сидурі рабі Гірца, благословенна його пам'ять: «Цар» — у Рош га-Шана; «Помічник і Спаситель» — у Йом Кіпур; «Щит» — у Гошана Раба.

Ось що сказано: «Чи можна було б завершувати всіма?» тощо, — за висловом «Тобою завершують».

Рама з Фано · продовження

всіх, хто був перед ним. Для Ізраїлю він був тим, хто скидає царів і ставить царів; він багато зробив, щоб явити справедливість суду Небес над Саулом і його домом — Саулом, який не встояв уже через один [переступ]. [П5543]

Самуїл уже був в очах Давида рівноцінним Мойсеєві й Ааронові: вони несли знамено милосердя та милості — йод і вав Імені, а Самуїл ніс знамено суду.[1] До того ж він був його головним учителем, а їхні міри подібні й відповідні — у двох ге Імені. [П5544] Проте ім'я Ревеки буде згадане лише на добро: вона народила Якова, а він — від міри милосердя, як відомо, і зовсім не має зв'язку з мірою цього дня. Тому завершують «Зіхронот»: «І зв'язання Ісаака сьогодні згадай для його потомства», — а потомства Якова не згадують. [П5545]

У «Зогарі» сказали, що відвідання Шунамітки теж відбулося в Рош га-Шана, а її сином був Авакум. Проте її відвідання сталося лише завдяки вчинку: вона особливо вшанувала Єлисея. Вона не була неплідною, а була великою у своїх діяннях і великою у первісному творенні, як розповідають мудреці; тепер же її чоловік був старим. Тому її не згадано в Ґемарі разом із тими жінками. [П5546]

Йоель Моше · 1 · продовження

Тобто тобою, Аврааме, завершується скріплення печаткою в Гошана Раба. Він і є щитом, про який кажуть «Щит Авраама». Я почув це від свого тестя — מהר"ל מלבוב? [непевне позначення особи]. [П5548]

«І Шунамітка»: її теж було відвідано в Рош га-Шана, та все ж її не згадано щодо Рош га-Шана, бо вона не була неплідною, а лише її чоловік був старим, тощо.

Яд Єгуда · 1

«Та знайте», тощо, продовжує кінець попереднього розділу. Є ще третя відповідь на наше здивування: чому й навіщо Ревеку також не було відвідано в Рош га-Шана, як Сару, Рахіль та Анну? Це справді одне з чудес Га-Шем, благословенний Він: у день суду Він відвідав тих праведниць, чиї нащадки мають зв'язок із днем суду. Не так Яків, син Ревеки: він зовсім не має зв'язку з днем суду, як далі висновується. [П5549]

«Завдяки особливій властивості дитини» — Ісаака, який мав вийти з

Яд Єгуда · 1 · продовження

неї через це відвідання. Своєю мірою — «Страх Ісаака» — він пануватиме над горішньою мірою суду, якою створено світ. Тому в розповіді про творіння вжито Ім'я Елогім (אלקים).

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Разом», тощо: Ісаак має ще один зв'язок із судом, бо через звістку, яку одержав Авраам, — «Той, хто вийде з твоїх нутрощів», — нам було

Яд Єгуда · 1 · продовження

присуджено вигнання, яке почалося від народження Ісаака.

«І заслужив суд Рахілі» (וזכה משפטה של רחל) [неясний зв'язок]: її потомство теж має зв'язок із мірою суду. «А через Самуїла», тощо: так само й з Анною. [П5550]

Уже доведено, що Самуїл походив від сторони суду, бо був рівноцінний Мойсеєві й Ааронові, як сказано: «Мойсей і Аарон серед Його священників, і Самуїл серед тих, хто кличе Його Ім'я». Це з боку літер Імені. Адже відомо, що ліній три: лінія милосердя, лінія милості та лінія суду. Їхні корені — літери י"ה"ו: йод — для милосердя, ге — для суду, вав — для милості.

Отже, Мойсей, чия міра — милосердя, та Аарон, чия міра — милість, як пояснено в «Зогарі», «Берешіт», відповідають йоду й ваву Імені. А Самуїл, чия міра — суд, перша ге, Біна, звідки пробуджуються суди, і Давид, чия міра — остання ге, Малхут, відповідають двом ге Імені. Тому Самуїл був в очах Давида рівноцінний Мойсеєві й Ааронові. [П5551]

«Був» — Самуїл був учителем Давида. «А потомства Якова не згадують» — як написав הרי"ט у відповідях; це наведено в «Шулхан арух»,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 32

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Орах хаїм», закони Рош га-Шана, розділ 591. «У "Зогарі"» — розділ «Бешалах», сторінка 76. «А була великою у своїх діяннях» — саме це сказано про неї: «І там — велика жінка», тощо; дивись там у «Зогарі». [П5552]

Примітки джерела · 1

Пояснення «Яда Єгуди». Уже доведено, що Самуїл походив від сторони суду, бо був рівноцінний Мойсеєві й Ааронові, як сказано в Писанні: «Мойсей і Аарон серед Його священників, і Самуїл серед тих, хто кличе Його Ім'я» (Псалми 99:6).

Це з боку літер Імені, згідно з відомим: ліній три — лінія милосердя, лінія милості й лінія суду. Їхні корені — літери י"ה"ו: йод — для милосердя, ге — для суду, вав — для милості. Отже, Мойсей, чия міра — милосердя, й Аарон, чия міра — милість, як пояснено в «Зогарі», «Берешіт», відповідають йоду й ваву Імені.

Самуїл, чия міра — суд, перша ге — Біна, звідки пробуджуються суди, і Давид, чия міра — остання ге — Малхут, відповідають двом ге Імені. Тому Самуїл був в очах Давида рівноцінний Мойсеєві й Ааронові. [П5553]

Ем коль хай — частина II — глава 33

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Коли називав імена», тощо, — як згадано вище, у розділі 10. «Удостоївся назвати ім'я» — Адам, перша людина. Святий, благословенний Він, запитав його: «Як твоє ім'я?» — «Адам, бо мене створено з землі». — «А яке Моє ім'я?» — «Адонай, бо Ти —

Рама з Фано

Сара, а не Сарай: адже в іменах праведників є велика підготовленість до того, щоб на них перебував Божественний вплив. Як написано про Бецалела: «Дивись, Я покликав на ім'я», а потім: «І наповнив його духом Божим». Саме покликання цим улюбленим ім'ям і є суттю відвідання її. Так само, коли Адам, перша

Йоель Моше · 1 · продовження

Владика всього», як пояснено в мідраші.

«І Адамові», тощо: слово ולאדם стосується також попереднього, щоб сказати, що він назвав ім'я й собі. «Його число — 26»: закеф ґадоль — це два йоди й вав, отже, 26.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Єдиному у світі», тощо: також Йому він дав ім'я, як вище.

«До подоби», тощо: він назвав себе Адамом від слова «подоба», дмут (דמות). «Можливість його вибору», тощо: Адам — від вислову «уподібнюся Всевишньому» або долішнім — «наділений вибором?» [непевне читання], בעל בחירי?. [П5558]

«Хоч його розуміння зміцніло», тощо: хоча справжній його намір щодо імені Адам був пов'язаний із «уподібнюся Всевишньому», з великої смиренності він вимовив устами лише те, що його створено з землі. «І через це йому надано силу можливості», бо й це пояснення істинне. [П5559]

Яд Єгуда · 1

«Сара», тощо. Після пояснення всіх слів «і Господь відвідав ет», והי פקד את, автор пояснює також ім'я Сара. «А не Сарай»: коли її називали в цій формі, вона не була придатною до відвідання, як буде в наступному розділі. «В її імені», тощо, — як пояснено вище, частина I, розділ 10. [П5560]

Рама з Фано · продовження

людина, називав імена всім видам живих істот, їхнє відвідання зберігало його дух. [П5554]

Дивуйся тому, що він удостоївся назвати ім'я собі та своєму Владиці. Адже написано: «І назвав Адам імена», тощо, «і Адамові», ולאדם. Отже, сказано й про нього самого. Над цим словом угорі стоїть закеф ґадоль; його число — 26, натяк на Єдиного у світі. Так я чув. Ось: «Праведник владарює [у] страху Божому», צדיק מושל יראת אלהים. Ці слова сягають Імені алеф-далет, палацу душ. [П5555]

Себе він відніс до подоби, бо образ піднявся до горішніх коренів. Він дав своїй подобі нове ім'я, яке вказує на можливість вибору між двома шляхами. Це доповнює простий зміст його складення із двох слів: ед (אד), випар, і дам (דם), кров. Адже випар, що піднімається з крові в печінці до серця й мозку, — приємні пахощі для джерела розуміння в ньому. Якщо він удостоїться, здійснить у собі «уподібнюся Всевишньому», אדמה לעליון. А якщо ні — «уподібнений худобі, що гине [נדמו — можливе прочитання]», נמשל כבהמות נדמו. [П5556]

Хоч його розуміння зміцніло щодо всього цього, устами він висловив лише належне з погляду мудрості й повчання пояснення: його створено з землі, адама (אדמה). Через неї й у ній йому надано силу можливості [вибору], як сказано. [П5557]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Собі та своєму Владиці», як є в «Берешіт раба»: Святий, благословенний Він, запитав його: «А як твоє ім'я?» Той відповів: «Мені личить зватися Адамом, бо мене створено з землі». — «А Я — як?» — «Тобі личить зватися Господом, ה', бо Ти — Владика всього». Святий, благословенний Він, сказав: «Я — Господь; це Моє ім'я, яким назвав Мене Адам, перша людина». [П5561]

«І Адамові не знайшов помічника»: слово ולאדם тлумачиться також щодо попереднього й пов'язується з «і назвав»: він назвав ім'я навіть собі. Так пояснюється утруднення автора «Єфе тоар» щодо мідрашу, який написав: «Слід запитати: звідки відомо, що Адама запитували про його ім'я?»

«Його число — 26»: форма закеф ґадоля — два йоди й вав; це натяк на Га-Шем, благословенний Він, бо число Імені Гавая — 26. «Ці слова сягають», тощо. Попри все це, не слід думати, що він назвав Його Іменем Гавая. Він назвав Його саме Іменем панування, як у мідраші: сказав Йому «Ти — Владика всього».

Ось слова «Єфе тоар» там: «"Бо Ти — Владика"

Яд Єгуда · 1 · продовження

— і воно вимовляється замінним найменуванням, Іменем алеф-далет (א"ד), бо воно вказує на панування. [Щодо] чотирилітерного Імені, як воно пишеться, то воно не [прогалина у джерелі] на панування, а є особливим Іменем Його, благословенного», тощо. «Адам, перша людина, не назвав Його цим особливим Іменем тому, що воно вказує на Нього Самого й необхідність Його буття, благословенний Він; його зміст не може бути підготовлений для людини, бо осягнення Його буття приховане», тощо. [П5562]

Далі він написав там про «це Моє ім'я, яким назвав Мене Адам, перша людина»: «Хоч це Ім'я написане не כא"ר, а כ"ה [нерозкриті форми]; Адам, перша людина, називаючи Його за пануванням, вимовив устами замінне найменування алеф-далет, — усе ж саме Ім'я йод-ге теж вимовляється як алеф-далет, тож наче обоє — одне. Як сказано: "Це Моє ім'я навіки" — Я читаюся інакше, ніж пишуся: пишуся йод-ге, а читаюся алеф-далет», тощо. Дивись у «Пардесі», брамі Імен, главі 13, про Ім'я панування: як воно включає також Ім'я Гавая. З авторових слів «палац душ» видно, що він розуміє це так: оскільки Ім'я панування стосується душі Адама, Адам, перша людина, назвав Його саме цим Іменем. [П5563]

«Палац душ», як пояснено в Зогарі: про це сказано «А Господь — у Своєму святому палаці; мовчи перед Ним, уся земле». Адже «палац», היכל, має гематрію 65, як Ім'я панування. [П5564]

«Себе відніс», тощо. Ще одна причина того, що він назвав себе Адамом, — від слова «подоба». Зі своєї смиренності він не назвав його словом «образ», яке вище за «подобу». «Нове ім'я»: він не назвався найменуванням «подоба», бо слово

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 33

Яд Єгуда · 1 · продовження

Адам пов'язане з уподібненням і має також вказувати на даний йому вибір: якщо поліпшить свої шляхи — «уподібнюся Всевишньому», а якщо ні — «уподібнилися худобі».

«Це доповнює» просте пояснення: ім'я Адам складене зі слова ед (אד) й слова дам (דם). Ім'я вказує на його низькість, щоб він не пишався своїм розумом — часткою Бога згори. Адже цей випар, що виходить із його крові, חונן [неясний зв'язок] при джерелі його розуміння та щоденної втіхи. Як кажуть лікарі, духів три: природний, життєвий і душевний. Природний — у крові в печінці; життєвий — у серці, і це тонкий випар, що піднімається з крові в печінці; душевний — у мозку, і це випар, який стає ще тоншим у серці й піднімається до голови. Там є особливе місце для перебування розуму, для якого душевний дух — приємні пахощі. [П5565]

«Якщо удостоїться», тощо, повертається до сказаного: ім'я Адам вказує на можливість його вибору між двома шляхами. «Хоч його розуміння зміцніло»: Адам, перша людина, з огляду на все це назвався Адамом і мав на увазі також даний йому вибір. Усе ж перед Святим, благословенний Він, не висловив жодного іншого пояснення, крім «мене створено з землі». Воно найвиразніше вказує на його низькість і є для нього смиренням та повчанням. Воно містить також друге пояснення — про вибір, бо вибір даний йому саме через те, що його створено з землі. Завдяки вибору, якщо поліпшить свої шляхи, він удостоїться піднятися від неї до високих Небес.

Ем коль хай — частина II — глава 34

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«У формі ге», ה: ге, ה, — у ній точка-ніжка висить усередині обводу ге, подібно до основи матки, עיקור מטרין, в жіночому лоні. [П5569]

«А сама вона» тощо: спочатку вона була йодом, як у שרי, «Сарай», а з йода постала ге: точка простяглася в обидва боки у формі далета. Також із «пари?» точки, מהבל?, постала ніжка ге. [П5570]

«Це ріка, яка виходить», тощо. У Зогарі пояснено: ріка — це Біна, бо достаток виходить із трьох перших [сефірот], щоб напувати сад, — це дні будови. [П5571]

«Не розірвана», тощо, — це ніжка ге: її ніжка не розірвана посередині надвоє, що було б непридатним у сувої Тори; це короткий йод, наче в того, кому усічено ногу й вона стала коротшою. «І те, й інше» — тобто вона усічена й

Рама з Фано

Ось у формі ге, ה"א, доданої до імені Сари, є натяк на основу матки, яка була заново створена в ній: це «мати», האם, як ми вже згадували. Протилежне — у формі йода, י"ד, яка замкнена, наче та чоловікоподібна [жінка], що не народжує. [П5566] А сама вона, немов джерело, що набирає сили, розширила свою душу й простяглася в обидва боки у формі далета, ד"ל, — мов ріка, що розливається у свої боки. Це ріка, яка виходить з Едену й невпинно тече. [П5567]

Потік, який напуває сад, — це ніжка, що висить усередині ге: чи то йод, чи то усічена вав, ו"א קטיעא. Тобто ніжка подібна до ноги людини, у якої одна нога усічена; вона не розірвана посередині. Такий розрив знищує її форму й псує її значення, роблячи її непридатною у сувої Тори. Натомість це усічена вав, подібна до йода. І те, й інше вказує на покору; вона — посудина, що вміщує благословення, як вав у «Мойсей дуже покірний», משה ענו מאד, і як вав у «Мій завіт миру», בריתי שלום. [П5568]

Йоель Моше · 1 · продовження

указує на покору.

Яд Єгуда · 1

«Ось», тощо, — завершення сказаного в попередньому розділі: Сара, שרה, а не Сарай, שרי.

«У формі ге», що натякає на жіноче, — як пояснено в «Пардесі», у брамі літер, біля тав, ת"ית. [П5572]

«Як ми вже згадували» — вище, частина I, розділ 4.

«А сама вона»: сам йод у שרי, «Сарай», був немов джерело, що набирає сили, доки з нього не постала ге. Адже ця літера розширила свою душу у формі далета в Біні, яка зветься «просторами ріки», רחובות הנהר, за назвою ріки, що виходить із верхнього Едену й напуває нижній сад — Єсод і Малхут. Ось ге: цей сад указує на ліву ніжку всередині ге — чи буде ніжка у формі йода, який

Яд Єгуда · 1 · продовження

указує на Малхут, чи у формі усіченої вав, яка вказує на Єсод. [П5573]

«Як у того, хто має одну усічену ногу» — коротшу за другу. Так само ліва ніжка ге сама по собі коротша за праву, але не так, наче вона відірвана від неї.

«І те, й інше» — йод і мала вав — указують на

Яд Єгуда · 1 · продовження

покору через свою малість. Так само сад упокорений і зумовлений рікою, яка напуває його достатком добра, повнотою радощів. [П5574]

«Вона — посудина, що вміщує благословення» й мир, основу світу. «Як вав у “Мойсей”», тощо: у них мається на увазі те саме, як сказано в Зогарі, який ми наведемо в наступному розділі. [П5575]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 34

Ем коль хай — частина II — глава 35

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«У трактаті “Хікур Дін”», тощо, — у третій частині, розділі 3; дивись там.

«Добре» (לחיי), тощо, означає: річ добра.

«Тільки дар стане меншим», тощо; тому вав у слові שלו’ написана усіченою, наче малий йод.

Саме «Свій дух на них» (רוחו עליהן). [П5577]

«За правилом — неповно», тощо, означає, що כלת має бути без [вав]. Дивись בפ’, частина четверта, пункт 30. І написано מלאכי [неясне читання]: ці дві половини вав стали однією вав, і її додано тут. [П5578]

«Довершене красою»: тому в слові כלות міститься натяк на вислів יופי כלילת, «довершене красою».

Яд Єгуда · 1

«У нас», тощо, продовжує кінець попереднього розділу. Йдеться про те, що, крім натяку малої вав на Єсод, ми маємо ще змістовні міркування, тощо.

Рама з Фано

У трактаті «Хікур Дін» ми подали змістовні міркування про вислів «дуже смиренний» (ענו מאד) із малою вав, який читаємо як «дуже бідний» (עני מאד); нехай читач розгляне їх там.

Тут досить спершу навести щодо слів «Мій завіт миру» те, що пояснили в «Зогарі»: Святий, благословенний Він, сказав Мойсеєві дати Пінхасові зі свого. Так Він і сказав йому: «Скажи ти: “Ось Я даю”», тощо. Наш учитель Мойсей, мир йому, сказав: «Добре, тільки дар стане меншим, бо його передають за мого посередництва». Це подібне до того, що він сказав далі: «О, якби весь народ Господа був пророками, якби Господь дав Свій дух на них!»

Оскільки обидві згадані нами вав були малими, наче дві половини, у нас залишилася одна вав, чиї стежки перемістилися. Ми чули від імені Арі, нехай буде благословенна пам’ять праведника, що Святий, благословенний Він, звелів додати її у вірші «І сталося в день, коли Мойсей завершив» (ויהי ביום כלות משה). Адже мудреці сказали: «Написано כלת». Це означає: за правилом слово мало б бути написане неповно, але воно прийшло в повному написанні, щоб засвідчити: цей чоловік Мойсей, який у всіх своїх діяннях применшував

Яд Єгуда · 1 · продовження

«У “Зогарі”» — «Пінхас», сторінка 600, частина III:

«“Пінхас, син Елеазара”, тощо, — з малою літерою йод, бо позначено два алфавіти: алфавіт великих літер і алфавіт малих літер. Великі літери належать майбутньому світові, а малі літери належать нижньому світові — святому сталому завіту. Оскільки Пінхас ревнував за цей завіт, до нього додано малий йод — таємницю цього завіту. [П5579]

У ту мить Святий, благословенний Він, сказав: “Що Мені робити з Мойсеєм? Цей завіт походив від Мойсея, і все належало йому. Давати його іншому без відома Мойсея — не годиться”. Святий, благословенний Він, почав і сказав Мойсеєві: “Пінхас, син Елеазара, сина Аарона-священника”. Мойсей сказав Йому: “Владико світу, що це?” Він сказав йому: “Ти не раз віддавав свою душу за Ізраїль, щоб вони не були знищені зі світу, а він відвернув Мій гнів від синів Ізраїлю”. Мойсей сказав: “Чого Ти бажаєш?

Яд Єгуда · 1 · продовження

Адже все — Твоє”. Він сказав йому: “Адже все — твоє, דתשרי בגוויה [непевний вислів про

Рама з Фано · продовження

себе, саме він довершив зібрання Ізраїлю, довершене красою. [П5576]

Яд Єгуда · 1 · продовження

перебування в ньому]”. Мойсей сказав: “Нехай воно від щирого серця буде в нього”. Він сказав

Яд Єгуда · 1 · продовження

йому: “Скажи ти своїми устами й піднеси голос, що ти передаєш йому це добровільно, від щирого серця”. [П5580]

Це і є написане: “Тому скажи” — ти скажи добровільно: “Ось Я даю йому Мій завіт миру”. Мойсей говорив: “Ось я даю йому”, тощо. Бо якби [це говорив] Святий, благословенний Він, до Мойсея, Святий, благословенний Він, мав би сказати: “Ось Я даю йому”. Але написано саме: “Тому скажи”; “справді скажи” (אכן אמור). І не кажи, що його було забрано від Мойсея: ні, це наче така підтримка — цей дає, а в того від цього не меншає». [П5581]

«Тільки [це] применшить дар». Автор далі пояснює, що малий розмір вав указує на смирення Мойсея. Адже дар перейшов не безпосередньо з руки Святого, благословенний Він, до руки Пінхаса, а лише через Мойсея; це було ніби применшенням дару в їхніх очах. Мойсей сказав: שאילו [неясне читання] — «[це] применшить дар». [П5582]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Якби Господь дав Свій дух» — саме Свій дух, без його посередництва.

«Дві половини»: немов обидві вважаються однією. А з погляду кожної вав це одна з основних вав, що прийшли в Торі. Тобі належить знати, де почесне місце цієї вав, бо її стежки перемістилися, а ми не знаємо.

«І ми чули від імені Арі, нехай буде благословенна пам’ять праведника»: замість вав, якої бракує, прийшла вав у слові כלות, що в усіх книгах написане повно. А слова наших мудреців, благословенної пам’яті, «написано כלת» означають, що воно мало б бути написане неповно.

«Він довершив зібрання Ізраїлю, довершене красою»: слово כלת походить від вислову כלילת, а вав у повному написанні натякає на його повноту.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 35

Ем коль хай — частина II — глава 36

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«У Таргумі Кдуші», тощо: ספיר’ [непевне слово], «і приймають один від одного», тощо. Дивись написане в трактаті «Хікур Дін», частина I, глава 14. [П5588]

«У згаданому трактаті» — це «Хікур Дін», який він згадав у розділі 35.

Рама з Фано

Є й ті, хто каже: алеф у «І покликав до Мойсея» (ויקרא אל משה) Мойсей також зробив малим на власний розсуд, щоб применшити свою честь, коли його було покликано до неї — до Шехіни. Зміст цього покликання відомий із Таргуму «Седер кдуша». [П5583]

За цим поясненням ми знайшли собі

Йоель Моше · 1 · продовження

Алеф має форму двох йодів, а між ними вав, — як число Імені Гавая. А вав — ו”י — у своєму розгортанні має гематрію 13 (י”ג), як число слова אחד, «один». Отже, на рогах слави Мойсея було написано: «Господь — один», ה’ אחד.

Йоель Моше · 1 · продовження

[П5589]

Яд Єгуда · 1

«Є й ті, хто каже», тощо. Принагідно, пояснюючи в попередніх розділах малий вав, автор пояснює також малий алеф.

«Зміст покликання»: він применшив свою честь у справі покликання, бо це покликання має такий зміст, як ויקרא וא"ו [нерівний вислів], що в Таргумі передано «і приймають один від одного». Мається на увазі вплив, який наслідок одержує від своєї причини. Про це сказано також у трактаті ח"ד, частина I, глава 14. Так і тут: у покликанні мається на увазі, що Га-Шем, благословенний Він, наділив його рясним впливом. Тому Мойсей зі своєї смиренності применшив цю справу. [П5590]

«За цим поясненням»: нам дісталася протилежна честь — у великому алефі «Щасливий ти, Ізраїлю». Тобто Га-Шем, благословенний Він, примножив щастя й добрий вплив. «Коли був якнайбільше примножений»: Святий, благословенний Він, примножив великий дух

Рама з Фано · продовження

підставу в алефі вислову «Щасливий ти, Ізраїлю, хто як ти!» (אשריך ישראל מי כמוך): він написаний великим, за поясненням коментатора «Сефер га-Темуна» у його вступі. Так само це є у писарському впорядкуванні багатьох шанованих писарів, у яких є передання складати абетку великих літер — простих і подвоєних — лише у сувої Тори. [П5584]

Цей алеф натякає, що Святий, благословенний Він, примножив щастя, приготоване для нас благословенням Мойсея, нашого владики, у завершенні вислову перед його смертю, коли його дух знання був якнайбільше примножений. Як написано: «Примножиш їхній дух — вони сконають» (תוסף רוחם יגועון). [П5585]

Те щастя зростатиме, коли окремі люди народу об'єднаються задля зрівняння облич і думок, про яке ми пояснили в згаданому трактаті, у розділі про образ і подобу. Воно справді є безпосередньою причиною величезного й великого щастя, призначеного єдиному народові, як сказано. [П5586]

Інші сказали, спираючись на «Мідраш раба», «Танхума»: залишок алефа й вава, які Мойсей зменшив на власний розсуд, піднявся й осів на рогах слави — алеф праворуч від нього, вав ліворуч. У зображенні алефа це йод–вав–йод, що за

Яд Єгуда · 1 · продовження

Мойсея незадовго перед його смертю.

«Коли об'єднаються люди» — окремі особи народу Ізраїлю, щоб зрівняти обличчя, тощо. «Ми пояснили» — у трактаті ק"ד, частина IV, глава 4. [П5591]

«Спираючись на "Мідраш раба" й "Танхуму"»: там сказано, що рабі Єгуда бар Нахман говорив: «Коли Мойсей писав Тору, у пері залишилося трохи [чорнила]. Він провів ним по своїй голові, і звідти постали його роги слави». Пояснюють, що йдеться про залишки алефа й вава.

«Вони мають гематрію "Господь — один"», ה' אחד. У малому алефі, що залишився й осів праворуч від нього, зображеному двома йодами та вавом (וי"או), знайдеться число 26 (כ"ו), як гематрія Імені Гавая. Вав ліворуч від нього в розгортанні має число 13 (י"ג), як гематрія אחד, «один». Отже, на двох рогах слави написано כבז' [нерозкрита форма] — «Господь — один», ה' אחד. Нехай Ім'я Господа буде благословенне навіки. Амінь. [П5592]

Рама з Фано · продовження

гематрією дорівнює особливому Імені; а в розгортанні вава — гематрії слова «один», אחד. [П5587]

Закінчено й завершено частину другу.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · II · глава 36

Ем коль хай — частина III — глава 1

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Ег'є», тощо. Слово ашер (אשר) теж належить до Імен і натякає на три перші — Кетер, Хохму й Біну: вони є головою, рош (ראש; אשר — літери ראש. Дивись у трактаті ח"ה, частина I, глава 24. [П5597]

«Як відомо із законів суддів»: ?שבג [непевне скорочення] — у справах про життя й смерть починають із пошуку виправдання. [П5598]

«Три дари», тощо, — життя, діти, пожива. Їхнє джерело — знання, розуміння й осягнення; це також: знання — Кетер, розуміння — Біна у власному значенні, осягнення — Хохма. Дивись בכ"י [нерозкрите посилання]. [П5599]

«Не від заслуги», тощо, — від міри милості. Тому сказано «велика рука» — натяк на милість, праву руку, як відомо. «А від мазаля», тощо: цей мазаль — не небесний

Рама з Фано

«І Господь відвідав Сару, як сказав». Цей вірш натякає нам, що відвідання цієї праведниці було з високого місця, про яке сказано: «Ег'є ашер Ег'є», אהי"ה אשר אהי"ה. А наші вчителі сказали: «Діти, життя й пожива залежать не від заслуги, а від мазаля». [П5593]

Хоч ми пояснили цей вислів за його простим змістом у трактаті «Хікур Дін», і це істинний шлях — простий і глибокий, приємний для розуміння, твердий і правильний, — нехай його шукають на своєму місці. Він наситить душу, яка прагне знати, які прямі шляхи Господа й які впорядковані стежки Провидіння: нічого не убавлено. Тут же, щоб примножити мудрість, доречно пояснити в ньому сказане мудрецями таємниць Тори, знавцями агади. Заслуга — означення міри милості, даної Авраамові. Навіть суд, який є страхом Ісаака, починається з виправдання, як відомо із законів суддів. Тому «Авраам породив Ісаака»: риси його обличчя подібні до батькових. [П5594]

Йоель Моше · 1 · продовження

мазаль, бо небесний мазаль з усіма своїми служителями лише виконує роботу згаданої заслуги — милості Авраама.

«Вірні свідки», тощо: Святий, благословенний Він, сказав йому: «Вийди зі своїх астрологічних обчислень», тощо. «Ізраїль не має мазаля» сказано про згаданий небесний мазаль.

Яд Єгуда · 1

«Вірш натякає нам» словами וה', «і Господь», а також «як сказав», «як промовив», як буде пояснено наприкінці розділу 2. «З високого місця» — з Вищого Кетера. «Ег'є ашер Ег'є» — Ім'я, яке натякає на Кетер, як пояснено в Зогарі, розділ «Ахарей», сторінка 177, дивись там. «Наші вчителі сказали» — у розділі «Елу меґалхін», це вислів Рави. «У трактаті "Хікур Дін"» — частина II, глави 28, 29, 30; дивись там.

Яд Єгуда · 1 · продовження

[П5600]

«Тут же»: відповідно до нашого предмета доречно пояснити цей вислів Рави через сказане мудрецями таємниць Тори в «Тіккунім», תי’ ד’ כ”א [стисла адреса]. Ось їхні слова: «Від Кетера залежать життя й пожива, бо він — мазаль усього, а сам від мазаля не залежить. Уже пояснили: діти, життя й пожива залежать не від заслуги, а від мазаля, бо милість — це заслуга». Це буде пояснено далі; дивись розділ 3, де автор пояснює: усі сефірот наділяють впливом і виливають його одна до одної, а Кетер, לעילתו [можливо: щодо своєї причини], — голова й джерело всіх них. Тому він — мазаль усього, від слова «виливання». [П5601]

Рама з Фано · продовження

Три ці добрі дари, якими Праведник світу милостиво наділяє зі знанням, розумінням та осягненням, охоплюють усі види щастя в обох світах — жодного не бракує. Вони залежать не від заслуги — великої руки, яку ми згадали, — а від мазаля. [П5595]

Ідеться зовсім не про небесний мазаль. Він, його воїнство й підлеглі, хоч їхнє правління на землі явне, хоч вони такі численні й великі для тілесних очей, — лише малі служителі. Вони виконують роботу тієї заслуги та решти Божественних мір, відкритих йому, за допомогою тих, хто їх спрямовує, тобто приводить у рух: служителів Всевишнього, виконавців Його волі. Так це пояснили в «Берешіт раба», наприкінці розділу 12. Із їхнього боку Ізраїль зовсім не має мазаля, як написано: «Зі знаків небес не лякайтеся». Авраам і Сара були вірними свідками цього. [П5596]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Заслуга» — найменування й означення міри милості; це й означає «не від заслуги залежить», тощо. «Милість — це заслуга», сказане в «Тіккунім».

«Навіть суд», тощо. Те, що заслуга буває також найменуванням Ґвури й міри суду, випливає з того, що суд спочатку відкривається виправданням. Так є в Зогарі, розділ «Шмот», сторінка 40: «Усі суди цього світу, всі вироки й усі запити перебувають в одному палаці, де сімдесят два [члени] синедріону розглядають судові справи світу. Цей палац зветься палацом заслуги, бо, судячи, спочатку шукають виправдання людині. Інакше на тому ступені іншого боку, де є місце, назване провиною», тощо. [П5602]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«У законах суддів» — мішна, глава 4 «Санхедрін»: у справах про життя й смерть починають з виправдання. «Тому» мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали в «Танхумі» до вірша «Авраам породив Ісаака», що риси обличчя Ісаака були подібні до Авраамових. За цим способом тлумачення сенс такий: міра Ісаака — страх — через виправдання, з якого починають, подібна до міри милості Авраама.

«Три ці дари» — діти, життя й пожива. «Зі знанням, розумінням та осягненням» — у трьох перших мірах: Кетер, Біна, Хохма, як буде пояснено в наступному розділі. «Що охоплюють» усі види щастя й успіхів людини у двох світах: завдяки дітям людина успадковує обидва, як сказали мудреці, благословенна їхня пам’ять. А життя й пожива — потреби цього світу, через які вона також може прийти до життя прийдешнього світу.

«Залежать не від заслуги» — міри милості, званої великою рукою, як пояснено в Зогарі, «Кі теце», сторінка 548, — «а від мазаля», Вищого Кетера. [П5603]

«Він» — небесний мазаль — і його воїнство, попри їхню численність і велич, лише малі служителі, які виконують роботу тієї заслуги, міри милості, та решти шести сефірот, що до неї приєднані. Це дні будови, які керують світом. Те, що вони постановляють про нього,

Яд Єгуда · 1 · продовження

здійснюється через сфери й мазалот за допомогою ангелів, які їх спрямовують і приводять у рух. Оскільки згадані дари не залежать навіть від заслуги та решти сефірот, то тим більше вони не залежать від небесних мазалот. [П5604]

«У “Берешіт раба”», ось їхні слова там: «Рабі Шимон бен Лакіш сказав: цар із плоті й крові будує корабель — спочатку приносить колоди», тощо, «а потім ставить над ними керманичів. Святий же, благословенний Він, створив їх і їхніх керівників». Про це написано: «Так сказав Бог, Господь, Який створив небеса й розпростер їх», ונוטיהם; написано — «їхніх керманичів», נווטיהם. [П5605]

«Ізраїль не має мазаля», тощо. Так усувається

До глави у змісті

Яд Єгуда · 1 · продовження

позірна трудність щодо Рави: він сказав «залежить від мазаля», а мудреці, благословенна їхня пам’ять, у «Шабат» сказали: «Ізраїль не має мазаля». Тосафот уже порушили це наприкінці розділу «Га-холец» і відповіли, що іноді велика заслуга допомагає й скасовує мазаль. Але за тлумаченням мудреців таємниць Тори вислову «залежить від мазаля» тут зовсім немає труднощів: Ізраїль, безперечно, не має мазаля з боку небесного мазаля.

«Вірні свідки цього»: з погляду небесного мазаля вони не могли народжувати, доки Святий, благословенний Він, не сказав: «Вийди зі своїх астрологічних обчислень», як відомо.

Ем коль хай — частина III — глава 2

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Але цей мазаль», тощо. Він названий «приємністю», נועם, що є в Біні; «до “І нехай буде приємність”», עד ויהי נועם, тощо [зв’язок неясний]. Дивись трактат «Хікур Дін», частину I, главу 1. [П5609]

«Нехай міцніє Його ім’я; вибілених», тощо. Пояснення: לבנון, «Ліван», — складене слово: לבן, «білий», і וז”ן? [непевне позначення]. [П5610]

«У чому особлива велич Сари?» — тобто порівняно з рештою людей, адже й їм діти даються від згаданого верхнього мазаля.

Рама з Фано

Але цей мазаль — згадане нами святе Ім’я, назване אשר, «Ашер», бо літери ראש, «голова», назвали його блаженним: він — голова й джерело всіх мазалів та тих, хто дарує достаток, і всі вони перед ним — як глина в руці гончаря. [П5606]

Звідти наш праотець Яків удостоївся довершеного ложа, про яке написано «який викупив Авраама»: саме воно стало йому на захист в Ур-Касдім. Навіть під час зв’язування Авраам долучив його до себе, як написано: «та Ісаака, свого сина; і порубав», ואת יצחק בנו ויבקע. «І порубав», ויבקע, — це Яків, יעקב; «дрова для всепалення» — це коліна, які своєю праведністю збудували дім Ізраїлю. [П5607]

Яд Єгуда · 1

«Але», тощо, — повертається до сказаного в попередньому розділі, у поясненні «справа залежить від мазаля»: не мається на увазі небесний мазаль. Тому тут він каже: «Але цей мазаль» — це Ім’я אהיה אשר אהיה, «Ег’є ашер Ег’є», згадане нами вище, тобто Вищий Кетер, כ”ע, названий אשר, «Ашер». Це літери ראש, «голова», бо він — голова й джерело всіх інших сефірот, які струменять і дарують достаток: кожна — своїй сестрі, що нею зумовлена. Усі вони перед Вищим Кетером — як глина в руці гончаря: куди забажає, туди їх

Яд Єгуда · 1 · продовження

спрямує. Тому Рашбі сказав про нього в «Тіккунім»: «Він — мазаль усього». Його мали на увазі й мудреці, благословенної пам'яті, коли сказали: «Справа залежить від мазаля». [П5611]

«Звідти» — від Вищого Кетера — і Яків удостоївся дітей та поставив дванадцять колін Яг, як написано: «Так сказав Господь домові Якова, який викупив Авраама». Про це сказали в «Мідраш раба», розділі «Толдот»:

Рама з Фано · продовження

«Паланкін зробив собі» — «від Того, Кому належить мир», ממנו שהשלום שלו [стислий зв'язок неясний]. І правдиво засвідчив про нього, що його впорядкування й краса його устрою, охоплені словом «зробив», עשה, також приготовані для Царя «з дерев Лівану» — людей Його ради, сильних серцем, за змістом «нехай міцніє Його ім'я», ינון שמו; вибілених і ревних слухати голос Його слова. [П5608]

Тепер, коли пояснено, що кожній людині діти даються силою цього грізного мазаля, певна річ, треба з'ясувати: у чому особлива велич Сари?

Яд Єгуда · 1 · продовження

Авраам урятувався з вогняної печі лише завдяки заслузі Якова, бо від нього мало постати довершене ложе, як пояснено також у «Єфе тоар», יפ"ת. [П5612]

«І порубав», ויבקע, — натяк на Якова, бо це його літери. [П5613]

«Дрова для всепалення» — натяк на коліна: вони — дерева акації, що збудували дім Ізраїлю, за словами Писання: «Паланкін зробив собі цар Соломон із дерев Лівану». Мається на

Яд Єгуда · 1 · продовження

увазі, що Га-Шем, благословенний Він, — Цар, Якому належить мир, — зробив Собі паланкін і будівлю дому Ізраїлю «з дерев Лівану», із дванадцяти колін. [П5614]

«І засвідчив про нього», тощо. Тобто слово «зробив», עשה, вказує на довершеність упорядкування й красу устрою; словами «зробив собі», עשה לו, Писання засвідчило, що все це Господь учинив задля Себе.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Людей Його ради» — дванадцять колін. Пояснює עצי, «дерева», через עצה, «рада»; הלבנון, «Ліван», — через «серце» й «силу». Адже נון означає силу, як у ינון שמו, «нехай міцніє Його ім'я», що коментатори пояснили як силу й владу. [П5615]

«Вибілених» — ще пояснює הלבנון через לובן, «білизна».

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 2

Ем коль хай — частина III — глава 3

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Має на увазі, що причини», тощо: це сім нижніх мір, названих шістьма днями побудови; вони стоять на ступенях одна над одною. [П5619]

Рама з Фано

Істина ж у тому, що весь світ цілком залежить від мазаля щодо дітей, життя й прожитку, як сказано. Його вплив передає це всім одержувачам через численних посередників і відповідно до ступеня того, хто зазнає

Йоель Моше · 1 · продовження

«Дозвіл — від того, хто над ним» — вислів «Зогару». Він означає: коли бере дозвіл, то бере його від того, хто стоїть

Йоель Моше · 1 · продовження

вище за нього ступенем; натомість пораду бере від свого товариша, який стоїть під ним. Доти [цитата].

«Близька причина», тощо: дивись вище, частина II, розділи 10, 18, 45.

«Аж до», тощо, — це пояснення кінця вірша «а над ними — вищі», де є натяк на три перші — Кетер, Хохму й Біну (כח"ב). Подоба цих трьох — природа кожної тілесної речі: спершу від неї немає нічого, і це названо «відсутністю», від слова «бракує». Потім роблять матерію, ґолем, а тоді — форму. Так само й щодо цих трьох: בח' [нерозкрите скорочення] — справжня відсутність; потім у другому — дещо матерії, а в третьому — також форма, якщо можна так висловитися, бо «зі своєї плоті я споглядатиму Бога». [П5620]

«Дві властивості». Перша — пояснення כגולה ג'? [непевне читання]: що вона не має переваги й піднесення над [чим — тут не встановлено]. [П5621]

«І ми сказали, що вони не мають», тощо. Слова про те, що вони не мають початку, не означають, як розуміють єретики, ніби вони

Рама з Фано · продовження

впливу. Так сказав і Екклезіяст: «Бо високий над високим пильнує, а над ними — вищі». Він має на увазі, що причини, які поширюються, щоб діяти на нижні істоти, стоять одна над одною й потребують одна одної. Адже щодо слова «пильнує» (שומר) немає однозначного рішення: кожен пильнує й чекає на свого товариша, за висловом «дозвіл — від того, хто над ним, а порада — від його товариша». [П5616]

Сказано не על גבוה, «над високим», а מעל: це натякає на два види висоти, які приписують їм у зіставленні з іншим, називаючи їх близькою або віддаленою причиною, як ми пояснили у відповідному місці й уже згадали вище в цьому творі. Так — аж до трьох причин, які рівною мірою стоять над рештою причин; жодна з них не підноситься над іншою.

Їхня подоба внизу — початки природи: відсутність, матерія й форма. Вони мають три притаманні їм властивості: перша — жодна з них не є причиною іншої; друга — вони не мають іншого початку; третя — з них постає все, що постає, як пояснено в науці про природу. Сказавши, що вони не мають іншого початку, ми заперечили існування іншого, крім них, природного початку, осягнутого й відомого за своєю сутністю та визначеннями. Усі визнають, що вони дані одним Пастирем і що Його волею все живе. «А над ними — троє наглядачів»: ті, яких ми згадали й над якими є лише безумовна воля. Так і з тим, що ми

Йоель Моше · 1 · продовження

створилися самі собою, боронь Боже. Ідеться про те, що природного початку вони не мають; проте визнає те, що написано: מרוט"ם? [непевне читання], «і Його волею». [П5622]

סרכין מלתא, тощо [неясна лема], означає, що в Кетері є три голови. [П5623]

«Сказав Екклезіяст», тощо, — це наведене вище: «Бо високий над високим», тощо. Адже далі, як ми витлумачили вірш вище, виникає трудність: «корінний житель — на землі». Пояснення: якщо сказати протилежне, що «високий над високим» указує на три перші, то як він потім сказав «а вищі» — тобто останні — «над ними»? Приходень — у найвищих небесах, а корінний житель — на землі, хоча має бути навпаки. Отже, безсумнівно, [зміст] такий, як ми пояснили. [П5624]

Первісний — Кетер; Ясний — Хохма; Осяйні — Біна. Дивись «Пардес», браму Сяйв.

«У зворотному порядку», тощо, означає: спочатку Осяйний — Біна, а потім Ясний — Хохма, як у «розуміння й осягнення», де Хохма остання.

Йоель Моше · 1 · продовження

«У слові אשר»: алеф — Кетер, шин — Біна, реш — Хохма, за висловом «Початок мудрості».

Яд Єгуда · 1

«Істина ж», тощо. Автор пояснює особливу велич Сари, питання про яку порушив наприкінці попереднього розділу. Він каже: хоча весь світ справді удостоюється дітей від Вищого мазаля, проте через посередників — інші сефірот, до яких вплив приходить згори й від яких поширюється до одержувачів унизу. Не так Сара: вона мала ще більшу перевагу — удостоїлася дітей від самого Вищого Кетера, без посередника, як далі висновується.

«Відповідно до ступеня того, хто зазнає впливу»: яким є одержувач впливу внизу, таким є й посередник. Адже один удостоюється одержувати вплив від цього мазаля через одну сефіру, особливо відповідну його ступеневі, а інший удостоюється іншої сефіри.

Рама з Фано · продовження

пояснюємо. [П5617]

І нехай обізнана людина зміцнить силу [цього пояснення] у вірші, сказаному Екклезіястом. Бо якщо не скажеш так, то хіба не дивно: корінний житель — на землі, а приходень — у найвищих небесах?

Тут Писання засвідчило, що відвідання Сари відбулося через Вищий мазаль, який сам, у Своїй славі, включає ці три початки в цілковитій рівності. Називай їхні імена у прямому порядку: Первісний (קדמון, кадмон), Ясний (צח, цах) і Осяйний (מצוחצח, мецухцах). А дехто викладає їх у зворотному порядку: Первісний, Осяйний, Ясний — за послідовністю «знання, розуміння й осягнення». Такою є послідовність цих трьох літер у слові אשר для того, хто знається на їхніх натяках. [П5618]

Ці сяйва стояли на вершині світу, надзвичайно високо над природою, незмірно вище. І Він відвідав Сару, як сказав, без жодного посередника, бо Він сказав — і сталося.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Так сказав і Екклезіяст» (5): «Якщо утиск бідного», тощо, «бо високий над високим пильнує, а над ними — вищі». Під словами «високий над високим» він має на увазі святі сефірот, сім днів побудови: це причини, які поширюються, щоб здійснювати управління серед нижніх. Вони стоять одна над одною як причина й наслідок, і так управління належним чином приходить униз.

«І потребують одна одної»: наслідок потребує причини, щоб одержати від неї, а причина потребує наслідку, щоб через нього довести дію до одержувача.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Адже слово “пильнує”»: його значення — «чекає», як у «а його батько зберігав цю річ». Воно стосується слова «високий», згаданого першим, і означає, що високий над своїм високим товаришем пильнує й чекає на цього товариша. Воно також пов’язане з другим словом «високий» і означає: є високий над своїм високим товаришем, який пильнує того, хто вищий за нього. Отже, немає однозначного рішення щодо приєднання слова «пильнує», але обидва ці розуміння істинні: кожен пильнує й чекає на свого товариша, і вони потребують один одного. [П5625]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«За висловом», сказаним у «Зогарі», «Берешіт», сторінка 103: «Дозвіл — від того, хто над ним», тощо. Ось його слова:

«“Побачте тепер, що Я — Я є, і немає Бога зі Мною” — це Причина причин, тощо. Адже вгорі жодна з цих причин не чинить жодної дії, доки не дістане дозволу від тієї, що над нею, як ми пояснили вище щодо “Створімо людину”. “Створімо” сказано про двох: цей каже тому, хто вищий за нього; а той, хто вищий за нього, не чинить нічого, доки не візьме поради у свого товариша. Проте над Тим, Хто названий Причиною над усіма причинами, нікого немає, і

Яд Єгуда · 1 · продовження

внизу ніхто Йому не рівний», тощо.

Це означає, що всі сефірот — причини, але кожна стоїть вище від другої, тож друга є наслідком щодо причини, яка над нею. Тому, бажаючи здійснити якусь дію, вона повинна взяти дозвіл у сефіри, що над нею, — щоб та передала їй вплив, потрібний для цієї дії. А верхня сефіра, бажаючи щось зробити, повинна взяти пораду у свого товариша — сефіри, що під нею, аби та прийняла вплив. Так було у вислові «Створімо людину», де вжито множину: сефіра, яка передає вплив, і та, яка його приймає, обидві сказали одна одній: «Створімо людину».

«А מעל»: причина в тому, що מעל — вище, ніж על, як пояснено у трактаті «Хікур Дін», частина I, розділ 14, за «Зогаром», щодо вірша «Бо велика понад небеса Його милість»; дивись там. Тут є натяк на два види висоти: перший — על גבוה, а другий — מעל. Наприклад, Єсод стоїть над (על) Малхут, а Год — над (על) Єсодом і понад (מעל) Малхут.

«Які приписують їм» — згаданим причинам у зіставленні з іншим. Наприклад, зіставляючи Год із Єсодом і Малхут, називають Год і Єсод близькою та віддаленою причинами щодо Малхут: Єсод — близька причина, Год — віддалена. [П5626]

«Вище» — у частині II, розділі 10.

«Аж до»: так воно є в усіх семи днях побудови, знизу вгору, аж до трьох перших сефірот — Кетера, Хохми й Біни. Вони рівні за своєю гідністю й стоять над сімома нижніми. Про них сказано «а над ними — вищі»: три перші сефірот вищі за «високий над високим», тобто за сім сефірот, які здійснюють управління серед нижніх. Увесь вірш означає: «Якщо утиск бідного, відбирання суду й правди побачиш у країні, не дивуйся цій справі». Адже все відбувається під цілковитим наглядом і належним управлінням, яке приходить згори від святих сефірот — «високий над високим», тощо. [П5627]

«Їхня подоба внизу», тощо. У книзі Арістотеля про природу пояснено, що природних початків

Яд Єгуда · 1 · продовження

три: відсутність, яка передує поставанню, матерія й форма. Наприклад, насіння огірків, висіяне в землю, гниє й стає просто порохом, а потім знову проростає із землі, як росте трава, і росте, аж поки з нього постає плід огірка. Отже, матерія плоду — та сама матерія насінини, а форма — форма огірка, яку насінина надягла після того, як скинула свою форму. Відсутність — це час, коли вона гниє й скидає свою першу форму; ця відсутність потрібна для постання огірка і є його початком. Адже неможливо прорости, якщо насінина спершу не згнила, як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, щодо сімені (ש"י). Дивись, що автор написав про це в трактаті «Йонат Елем», розділ 3. [П5628]

У книзі про природу також пояснено, що ці три початки мають три притаманні їм властивості. Перша — жодна з них не є причиною іншої: вони рівні за своїм ступенем. Друга — тощо. Сказавши, що вони не мають іншого початку, ми не мали на увазі, боронь Боже, що їм необхідно приписати передвічність. Ідеться про те, що вони не мають початку, відомого нам за своєю сутністю, тобто природного початку. Проте вони, безсумнівно, мають початок, сутність якого ми не осягаємо: це Га-Шем, благословенний Він, який створив їх під час творіння світу.

«І всі визнають», тощо, повертається до сефірот: усі вони були дані й «врятовані» (וניצלו) Еманатором — Ейн-Соф, благословенний Він. А над сефірот — ברכין תלתא [неясне позначення] — ці Кетер, Хохма й Біна, початки решти сефірот. Самі вони рівні, і над ними є тільки безумовна воля — Ейн-Соф, благословенний Він. Через величезну Його прихованість Він, благословенний, Сам по Собі нам неосяжний. Дивись початок трактату «Га-міддот». [П5629]

«І нехай обізнана людина зміцнить силу»: нехай утвердить запропоноване нами пояснення цього вірша Екклезіяста. «Бо високий над високим» стосується семи сефірот, а «над ними — вищі» — трьох перших. Бо якщо не скажеш так, а захочеш витлумачити навпаки — «високий над високим» про три перші, нібито вони нерівні, а «над ними — вищі» про решту сефірот, нібито вони рівні за гідністю, — тоді

Яд Єгуда · 1 · продовження

зміст Писання буде такий: три перші, які є «високим над високим», і решта сефірот, які є «вищими», пильнують і наглядають за ними — за «утиском бідного», тощо. Виникне трудність: чому він спершу згадав три перші та їхній нагляд за країною, а потім — решту сефірот? Він мав би сказати навпаки, адже решта сефірот ближчі до нижнього світу, ніж три перші. Хіба корінний житель — на землі, тощо? Тому, безсумнівно, правильне пояснення — те, яке ми дали.

«Тут», тощо, завершує сказане на початку розділу: весь світ цілком залежить від Вищого мазаля через посередників. Не так тут, щодо Сари: її відвідання сталося через сам цей Вищий мазаль, і впливові не довелося проходити через проміжні сефірот.

«Ці три початки» — тобто три перші сефірот.

«Первісний, Ясний і Осяйний» — як сказано в «Тіккунім»: Первісний — назва Кетера, Ясний — Хохми, Осяйний — Біни.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 3

Яд Єгуда · 1 · продовження

«А дехто викладає», тощо, — це рав Гай Ґаон, який ставить Біну перед Хохмою, як наведено в «Пардесі», брамі Сяйв.

«За послідовністю “знання, розуміння й осягнення”»: знання — Кетер, потім Біна, а далі осягнення — тобто Хохма.

«У слові אשר»: алеф натякає на Кетер, шин — на Біну, реш — на Хохму, як наведено там, у брамі Літер.

«Вище від природи»: сім днів побудови — усі причини, немов близька причина щодо природи. А ці сяйва стоять надзвичайно високо й є віддаленішою причиною, аж до неосяжності. Через них, без посередника, Господь відвідав Сару. Це і є «І Господь відвідав» — Сам, у Своїй славі, без посередника, подібно до того, як далі витлумачено «І Господь уразив кожного первістка».

Ем коль хай — частина III — глава 4

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Адже навіть» тощо. Якщо так, то в чому особливість Сари? Хіба не в цьому новотворенні — коли Сарі було дано саму матку?

«Великий Формувальник» тощо. Як сказано в Ґемарі про вірш «Нема Твердині, як наш Бог» (אין צור כאלהינו): «Нема Формувальника, як наш Бог» (אין צייר כאלהינו), Який формує форму всередині форми

Рама з Фано

І не лише здатність народжувати дітей було дано їй із того вищого місця, яке ми згадали, — адже навіть тому, хто не є безплідним від природи, Господь звідти посилає благословення. Навіть новотворення в тілі Сари — щоб дати їй сам орган, матку (матрон), — потребувало цієї вищої блаженної сили, «Ашер Еґ’є» (אשר אהיה), щоб сформувати його й створити заново. Адже Він — великий Формувальник усього творіння Берешіт, і Він щодня,

Йоель Моше · 1 · продовження

й вкладає в неї дух, тощо. [П5633]

«Що немає нічого нового» тощо. Пояснення: якщо так, виникає утруднення — адже для Сари є новотворення самої матки [עיקור מטרון — нерівне написання]. І відповідає: «як Він сказав спочатку» в цьому місці, бо вже згадав це новотворення у думці,

Йоель Моше · 1 · продовження

коли сказав «Створімо людину», на кшталт «Сказав я у своєму серці». [П5634]

Так і тут: «як Він сказав» — у думці; тоді було визначено щодо неї: ליבר? [непевне слово] — без тарпахат, тобто самої матки; а наприкінці дев'яноста дев'яти років Він створить її для неї. І здійсниться те, що дотепер було лише в можливості. Так само «як Він промовив», сказане щодо Сари, натякає на явне промовляння, коли воно вийшло з Його уст, благословенний Він. [П5635]

«До кінця правиці» (לק"ץ הימין) — натяк на їхні роки: ק' — сто Авраамових, צ' — дев'яносто Сариних; це й є ק"ץ — сто дев'яносто. [П5636]

Яд Єгуда · 1

«І не лише здатність народжувати дітей» тощо. Це продовжує попередній розділ. Мається на увазі, що в Сарі була ще друга особливість: вона не лише одержала від Вищого Кетера (כ"ע) здатність народжувати дітей, а й новотворення свого органа — матки, якої раніше була позбавлена; як сказали вони, благословенної

Рама з Фано · продовження

повсякчас, оновлює Свою добрість. [П5630]

Уже раніше було загальновизнано, що немає нічого нового під сонцем і нічого доданого до визначеного спочатку. Адже мудреці сказали: Святий, благословенний Він, поставив морю умову, що воно розступиться перед Мойсеєм, а сонцю — що воно зупиниться для Ісуса Навина, та інші подібні умови.

Так і тут: «як Він сказав» — від початку задуму, коли з Його уст, благословенний Він, вийшло: «Створімо людину за Нашим образом, за Нашою подобою». Це прихований вислів у думці, згідно з усіма тлумаченнями, які щодо нього висловлено. Відтоді було визначено щодо Сари, що її подоба буде позбавлена матки — тарпахат (טרפחת), а наприкінці дев'яноста років Господь створить її для неї як нове творіння — не силою й не могутністю, а лише Своїм духом. [П5631]

Так само «як Він промовив» — спочатку, коли з Його уст, благословенний Він, вийшов вислів «Плодіться й розмножуйтеся», який був явною мовою до людини та її дружини. Відтоді було визначено щодо Авраама й Сари, що їхнє сполучення забариться з принесенням плоду до кінця правиці (לקץ הימין): ста років Авраама й дев'яноста Сари. [П5632]

Яд Єгуда · 1 · продовження

пам'яті: «Матка була» (מטרון היה). [П5637]

«Усього творіння Берешіт» — як натякнуто у слові «Берешіт», згідно зі сказаним у Зогарі в кількох місцях. Ось його слова там, на сторінці 1: «Берешіт — перше з усього, Ег'є», тощо; «Ашер — голова, що виходить із початку» (בראשית קדמאה דכלא אהיה וכו' אשר ראש דנפיק מראשית). [П5638]

«Так і тут» — Господь відвідав Сару й створив їй сам орган — матку, «як Він сказав» і обумовив спочатку, під час створення людини; адже якби не це, то «немає нічого нового під сонцем».

«Від початку задуму» — бо вислів «сказати» застосовується до думки, як написано: «І сказав Господь у Своєму серці». Тобто вислів «Створімо людину» є наче висловом у думці. Відтоді Він, б л а г о с л о в е н н и й, визначив і сказав у Своїй думці, що створить для Сари орган — матку — у належний час. Саме тому на початку не сказано «як Він промовив», як наприкінці.

«Згідно з усіма тлумаченнями» — чи за

Яд Єгуда · 1 · продовження

тим, хто каже, що Він радився зі службовими ангелами, чи за тим, хто каже, що Він радився з творінням неба й землі або з душами праведників: це не було явним промовлянням до них, а висловом у думці, наче Він промовляє до них.

«Не силою» — новою; лише Своїм духом Він уже довершив це під час створення світу й сформував усе творіння Берешіт. [П5639]

«Так само» — наприкінці, де сказано «як Він промовив», мається на увазі: як Він промовив

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 4

Яд Єгуда · 1 · продовження

спочатку у вислові «Плодіться й розмножуйтеся». Тому й сказано «як Він промовив», адже вислів «Плодіться й розмножуйтеся» був явною мовою до людини, а не висловом у думці.

«До кінця правиці» — ק’, сто, Авраамові, а צ’, дев’яносто, Сарі; тобто קץ, сто дев’яносто. І як сказано в Тіккунім про Ісаака (יצחק): ק”ץ ח”י עלמין — «кінець — Живий світів». [П5640]

Ем коль хай — частина III — глава 5

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Вигнати козеня», тощо. Тепер він пояснює вірш у розділі «Ваєшев»: «Я заплачу козеня зі стада», אנכי אשלם גדי עזים מן הצאן. Мається на увазі: вижену козла, якого відсилають до Азазеля, зі стада — це Ізраїль, стадо Його пасовища. [П5645]

«Овець і кіз», тощо: залишиться число 2 — натяк на двох ягнят, Переца й Зераха, які лишаться у святості; натомість уся оболонка цілком мине. «Обидва — Всевишньому», тощо, — на відміну від козла, відісланого до Азазеля. «Як пояснено в Зогарі», тощо: дивись Зогар, «Ахарей мот».

«Він не уточнив», тощо, — сказав просто «Я

Рама з Фано

Та знайте ж і бачте: протягом усіх тих років, коли Авраам і Сара єдналися, не маючи дітей, їхнє єднання не було марною дією, боронь Боже. Адже єднання праведників, безперечно, має вищий відповідник. Тому Писання докладно оповідає про єднання Юди й Тамар і повідомляє: її винагородою було вигнання козеняти — у таємниці козла зі стада, яке пасе Всюдисущий. Відомо, що слово цон (צאן), «стадо», охоплює овець і кіз. Коли від числа га-цон (הצאן), 146, віднімемо число ґді іззім (גדי עזים), «козеня», — 144, залишаться два перевірені ягнята: це Перец і Зерах. Або ж від кіз лишаються внутрішній козел і зовнішній козел: обидва — Всевишньому, вони — найсвятіші святині. [П5641]

Зміст застави пояснено в Зогарі. Він не уточнив, куди відішлють козла;

Йоель Моше · 1 · продовження

пошлю»: Азазель, у пустелю, тощо. Хоч він і йде на смерть, усе ж він зухвалий і непокірний. «Бо спочатку він був», тощо: сатан спочатку був святим ангелом, а наприкінці — бунтівником. Як є в «Пірке де-рабі Еліезер»: Самаель сів на змія, наче вершник на коня, тощо. Дивись у «Ялкуті».

«У значенні “вельми добре”»: у мідраші витлумачили «добре» як ангела смерті. «Чаклуна — на побиття камінням»: чаклунства названі кшафім, бо вони заперечують небесний почет. Також «у значенні нефілім»: Шемхазай та Узіель, яких скинули з небес, подібно до

Йоель Моше · 1 · продовження

побиття камінням, бо вони заперечували діло творіння. І скинення козла подібне до побиття камінням: його зіштовхували з висоти чотирьох людських зростів, як пояснено в Ґемарі. [П5646]

«Приятель того, хто посилає» — це Юда. Таємниця ра: Юда — у святості, Хіра — у нечистоті, бо «одне навпроти іншого», тощо. «Щоб він сам забрав», тощо: натяк на Шехіну й на вищий відповідник через пробудження знизу. «Там, далі», тощо, — у пустелі, на місці нечистоти. Приготування для Шехіни було лише біля входу Енаїм, на святому місці. [П5647]

«Кістка, що дісталася йому на долю»: кістка, що випала на долю Азазеля. Цим спокутуються провини Ізраїлю, за змістом «І понесе козел на собі всі їхні провини», як пояснено в мідраші. «Мати разом із дітьми» — Аба й Іма, Зеїр [Анпін] та Нуква. Це й є «ми станемо לבזבנים?» [непевне слово]. [П5648]

Яд Єгуда · 1

«Вищий відповідник», тощо, — як є в Зогарі, розділ «Ахарей», сторінка 128: «Там ми вчили: Святе Ім'я — приховане й відкрите;

Рама з Фано · продовження

неназване тут рівнозначне названому: до Азазеля, у пустелю. Таємниця цього слова — аз азаль (עז אזל): він зухвалий і непокірний, хоч відходить і гине, як у вислові «йде на смерть». Спочатку він був для світу еліксиром життя, у значенні «вельми добре», та повстав проти свого Творця, щоб заперечити діло творіння, й досі стоїть у своєму бунті. Тому Тора звеліла судити кожного чаклуна на побиття камінням — у значенні нефілім, «занепалих». Це ж пояснює скинення козла зі скелі через чоловіка, призначеного для цього, іш ітті: це Хіра, приятель того, хто посилає, — таємниця ра, «злого», який є огев ве-реа, «люблячим і приятелем». [П5642]

Мета того, хто посилає, — щоб він сам забрав заставу з руки жінки, у значенні пробудження знизу. Та призначений чоловік не знайшов її там, далі: люди того місця в пустелі сказали, що тут не було приготування — воно було лише біля входу, до якого належно спрямовані всі очі. [П5643]

Юда сказав: «Ти візьми козеня собі» — для неї, заради неї: це кістка, що дісталася йому на долю з царського дому. Воно їй на користь, щоб полегшити на ній провину її дітей, аби ми не стали посміховиськом — мати разом із дітьми, боронь Боже. А Він — «у всякій їхній скорботі Йому скорботно». І вона також нехай візьме заставу собі в дар, у значенні «винагорода за заповідь — заповідь». [П5644]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Тора, яка є вищим Святим Ім'ям, — прихована й відкрита; кожен вірш Тори й кожен розділ Тори — прихований і відкритий. Адже вчили: рабі Єгуда сказав: з відваги тієї праведниці вийшло багато добра для світу. Хто вона? Тамар, про яку написано: "І сіла біля входу Енаїм". Рабі Аба сказав: цей розділ доводить, що Тора прихована й відкрита. Ми розглянули Тору й не знайшли місця, яке називалося б Петах Енаїм; усе тут приховане, це таємниця таємниць.

Вчили: що побачила ця праведниця, щоб так учинити? Вона знала в домі свого свекра шляхи Святого, благословенний Він, — як Він керує цим світом із людьми. Оскільки вона знала, Святий, благословенний Він, здійснив цю справу через неї, тощо. "І сіла біля входу Енаїм": що таке вхід Енаїм? Як сказано: "А він сидить при вході до намету"; написано також: "І Господь омине вхід", і: "Відчиніть мені брами праведності", тощо. Енаїм, "очі", — всі очі світів чекають на цей вхід. "Що на дорозі до Тімни": що таке Тімна? Як ми пояснили у вислові "і образ Господа він споглядає", ותמונת ה' יביט. Так ми пояснили:

Яд Єгуда · 1 · продовження

Тамар здійснила справу внизу — і вона розквітла квітами й випустила гілки в таємниці віри. “Юда ще панує з Богом і зі святими вірний”, тощо». Дивись там, де про це сказано докладно. [П5649]

Рама з Фано · продовження

Тут намір довершився, як сказано на завершення: «Ось, я послав це козеня», щоб віддалити його за межі Ізраїлю, як сказано. «А ти» — там, куди тобі було наказано його вести, — «не знайшов її»: вона повернулася з вигнань. Це — її визволення й визволення святого стада.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Таємниця козла» — як сказано ще там: «І сказав: “Я пошлю козеня зі стада”. Це подібно до царя, який мав сина від служниці; той ходив у його палаці. Цар захотів з’єднатися з вищою

Яд Єгуда · 1 · продовження

Матроною та ввести її у свій палац. Вона сказала: “Що [מאן — непевно] дасть мені цар у своєму палаці?” Він сказав: “Віднині я викину й вижену сина служниці зі свого палацу”. Так і тут: “Я пошлю козеня зі стада”. Це ми вже пояснили щодо “Не вари козеняти”: всі вони приходять з боку первістка худоби. Тому сказано: “Я пошлю”, а не “Я дам”; “пошлю” — вижену й викину його, щоб його не було у світі та в моєму палаці», тощо. Тобто козеня — назва іншого боку, як кажемо щодо «Не вари козеняти» і як є в Зогарі, «Мішпатім», сторінка 221. Автор каже: це також натякає на відісланого козла, який відповідає іншому боку, званому козлом, як є в Зогарі, «Ахарей», сторінка 114; дивись там. [П5650]

«Це Перец і Зерах», народжені від неї: на них припадає натяк. «Або ж»: ці двоє відповідають внутрішньому й зовнішньому козлам у службі Йом Кіпуру; стосовно них він сказав: «Я пошлю» — козла, якого відсилають.

«Як пояснено в Зогарі» там: «І сказала: “Якщо даси заставу” — це знаки Матрони, щоб вона дістала благословення від царя у своєму єднанні», тощо. «І сказала: “Твою печатку, твій шнур і твою палицю” — це вищі зв’язки, оздоби нареченої, щоб вона дістала благословення від тих трьох. Усе перебуває в трьох, і все звідси благословляється: Нецах, Год, Єсод», тощо. [П5651]

«Його таємниця» — за нотариконом аз азаль, עז אזל: сатан зухвалий, хоч і відходить. «Як у вислові», написаному про Ісава: «Йду на смерть» — увесь сенс його ходіння є смертю. «Спочатку він був», тощо: як є в «Пірке де-рабі Еліезер», наведеному в «Ялкуті» до «Берешіт»,

Яд Єгуда · 1 · продовження

Самаель був великим князем на небесах, із дванадцятьма крилами, тощо. «Еліксир життя»: його ім’я, Самаель, свідчить про це; згодом він став отрутою смерті. «У значенні» написаного «І ось, вельми добре»: наші мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали — це смерть; тобто її ангел спочатку був добрим. «Заперечити діло творіння» й увести Адама, першу людину, у гріх, як є там у «Пірке де-рабі Еліезер».

«Побиття камінням»: його припис — у штовханні й падінні, щоб скинути засудженого на землю. Це міра за міру за те, що він упав зі сторони святості. «У значенні нефілім» — це Аза й Азаель, які впали зі своєї святості. [П5652]

«Через призначеного чоловіка» — підготовленого для цього. У Зогарі, «Ахарей», сторінка 150, пояснили: це чоловік з іншого боку. Так і тут Хіра був з іншого боку; тому Писання назвало його приятелем Юди, реегу, від слова ра/реа — «злий / приятель». Так і пес називається цим іменем, як пояснено вище, частина II, розділ 21. «Він сам» — і буде підкорений святості. «Там, далі» — сторона нечистоти. «Тут не було» блудниці (кдеша, קדשה) й приготування для Шехіни, а лише біля входу Енаїм, як пояснено в згаданому Зогарі. [П5653]

«І сказав Юда: нехай візьме собі, щоб ми не стали посміховиськом. Ось, я послав це козеня, а ти не знайшов її». Автор пояснює дієслово тікках (תקח) у другій особі щодо Хіри та у третій — щодо Тамар: ти, Хіра, візьми козеня собі, бо це твоя доля; ти візьми його для неї, заради неї й на її користь, бо цим буде спокутувано провину Якова. «І понесе козел на собі», тощо. А вона, Тамар, нехай візьме заставу.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Щоб ми не стали» — множина, яка охоплює матір і дітей, бо Шехіна, так би мовити, страждає через провину Ізраїлю. «У значенні “винагорода за заповідь — заповідь”»: це її винагорода. «Тут» — коли він каже Хірі: «Ти

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 5

Яд Єгуда · 1 · продовження

візьми козеня». «А ти не знайшов її» — Шехіни, бо вона вже повернулася на святу землю, на місце, де спочатку був її намет. Нехай так буде невдовзі, за наших днів. Амінь.

Ем коль хай — частина III — глава 6

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Так і тут», тощо, означає: як зівуґ Юди й Тамар є взірцем горішнього, так і в зівуґу Авраама й Сари є щось подібне до горішнього взірця.

«Не була придатною», тощо, — для того, щоб там відбувся зівуґ.

«За змістом “моя сестра”», тощо, — у таємниці двох парцуфів, коли вона була точкою між його грудьми; тоді зівуґу ще не було, як пояснено вище, у розділі 5 першої частини цього трактату. [П5658]

«На їхньому місці», тощо: на місці нечистоти побоюються, щоб кліпот, боронь Боже, не здолали свою протилежність — святість.

«Адже ми не очистилися», тощо; тому Авраам не наближався до Сари, тощо.

Рама з Фано

Так і тут: у зівуґу Авраама й Сари є щось подібне до горішнього взірця. У той час земля Єгипту не була придатною для цього, за змістом слів «Вона — моя сестра», які ми згадали в першій частині. Вона була сповнена ідолів і чаклунства; на їхньому місці є побоювання, що вони здолають свою протилежність, адже ми ще не очистилися від нечистоти Тераха та його батька Нахора. Тому Авраам не наближався до неї, коли мандрував вигнанцем від царства до іншого народу. [П5654]

Адже зівуґ Авраама й Сари, а тим паче коли він приносить плоди й збільшує подобу, безперечно, містить скасування кліпи та припинення її дії, за змістом «Вижени цю рабиню». У цьому й відмінність між мірою милості та рештою мір, що нижчі від неї: хоча ззовні навпроти неї також є кліпа, милість особливо її долає. У цьому сенс імені Михаїла, ангела милості: він проголошує, що серед усіх мір немає їй рівної. Відомо, що Ім’я Ель властиве саме їй. Адже

Йоель Моше · 1 · продовження

«За змістом “Вижени рабиню”»: вона не вигнала її сама, бо Авраам, який є мірою милості, сам має силу виганяти кліпот, більшу за решту мір, як далі пояснюється.

«Ім’я Михаїла», тощо, — це מי כאל, «Хто як Ель?» Міра милості названа Ель, за висловом «Милість Бога — увесь день», бо немає їй рівної, а Ім’я Ель властиве саме цій мірі.

«Адже верхні», тощо: навпроти трьох верхніх мір — Кетера, Хохми й Біни — кліпи зовсім немає. Навпроти нижніх, які під милістю, кліпа є, але вони самі не мають сили й дозволу скасувати їх. Лише сама милість Авраама має силу скасувати кліпу.

«Його навчання супроводжує його» — за висловом Ґемари: хто

Йоель Моше · 1 · продовження

йде дорогою й не має супроводу, нехай займається Торою, бо сказано: «Адже вінець милості», тощо (כי לויית חן). [П5659]

«Наміром єднань», тощо: ще до того, як вони стали с п р о м о ж н и м и народжувати, [їхні зівуґи] не були марними — вони готували душі для ґерів.

«Від відкинення», тощо: через гріх першої людини, Адама, деякі іскри святості впали в нечистоту; це і є ґери, які навертаються згодом. Їх Авраам виправив і зготував для них душі своїм зівуґом. Згідно з цим, таким є зміст вірша «І ось походження небес», тощо, «коли їх створено» (בהבראם), що наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили як «через Авраама» (באברהם), бо Авраам виправив згаданий гріх. [П5660]

Яд Єгуда · 1

«Так і тут», тощо, продовжує міркування, розпочате в попередньому розділі: зівуґ Авраама й Сари до народження дітей не був марним, боронь Боже. Навпаки, у ньому є щось подібне до горішнього взірця: як завдяки вищому зівуґу, нехай Він буде благословенний, народжуються душі, так зівуґ Авраама й Сари

Рама з Фано · продовження

навпроти верхніх мір кліпи немає, а нижні не мають дозволу скасувати їх — лише сама милість Авраама, завдяки діянням милості, які він чинив для всього світу, бо в ньому — пожива для всіх. [П5655]

«І посадив ешель» (אשל): ми читаємо в цьому нотарикон «їжа, пиття, навчання» (אכילה שתיה למוד), щоб навчати всіх гостей благословляти Бога, який годує всіх. А того, хто йде дорогою, супроводжує його навчання — це і є супровід (לויה).

Навіть служебних ангелів він навчав і спонукав, кажучи: «І підкріпіть ваше серце» — сторону добра, лише одне серце. А «потім» (אחר), тобто міру їхніх ахораїм, задніх боків, сторону зла, «минайте» стрибком, щоб її не підкріплювати, за змістом «Не кажи: "Я відплачу за зло"». Вони відповіли йому: «Так учини, як ти сказав» (כן תעשה כאשר דברת). Кінцеві літери цих слів утворюють נהרת — від вислову «ясний і світлий». Тобто: «Добре ти нас навчив». [П5656]

Справді, Авраам і Сара наміром своїх єднань притягували до себе всі душі, які в майбутньому мали бути створені для ґерів, гідних приєднатися до потомства Ісаака, за змістом «душа, яку вони створили в Харані». Мудреці сказали: Авраам навертав чоловіків, а Сара навертала жінок. Адже йдеться не лише про ґерів того часу, які були тільки ґерами брами, і ніким іншим, а й про всіх, хто прийде у світ у майбутньому, щоб навернутися й стати ґерами

Яд Єгуда · 1 · продовження

породжував душі ґерів, як невдовзі буде пояснено.

«Для цього» — щоб там відбувався зівуґ.

«За змістом» сказаного Авраамом про Сару: «Вона — моя сестра», а не «моя дружина».

«У першій частині» — розділ 5; дивись там, що вони — ті, що сяють угорі й перебувають у таємниці двох парцуфів.

«Вона була»: земля Єгипту була сповнена ідолів і чаклунства. На їхньому місці слід побоюватися: якщо святий зівуґ увійде в їхні межі, кліпот, боронь Боже, можуть здолати свою протилежність, яка їм протистоїть.

«А тим паче коли він приносить плоди» вгорі й збільшує подобу святими душами: у ньому є скасування кліпи. Тому Авраам на її місці побоювався протилежного й відділився від жінки. [П5661]

«За змістом»: Сара просила Авраама «Вижени рабиню», бо торкнулася її через скасування кліпот.

«Особливо» — завдяки властивості милості.

«У цьому сенс» того, що

Яд Єгуда · 1 · продовження

ангела милості названо Михаїлом: за нотариконом מי כאל, «Хто як Ель?» Ім’я Ель —

Рама з Фано · продовження

праведності. Через це їм буде визволення від відкинення, спричиненого давнім гріхом. [П5657]

Яд Єгуда · 1 · продовження

означення міри милості; хто з усіх мір дорівняється до нього у скасуванні кліпот?

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Адже верхні» — три верхні міри: Кетер, Хохма й Біна. «А нижні» — сім днів побудови.

«Лише милість Авраама» — це його міра, і його сила у скасуванні кліпот велика завдяки діянням милості, тощо.

«І посадив ешель», тощо. Автор принагідно пояснює слова наших мудреців, благословенної пам’яті, про нотарикон אשל: «їжа, пиття, супровід». Супровід тут також означає вивчення Тори. Тому добре витлумачено: «їжа, пиття, навчання». Адже він не лише годував і напував гостей, а ще навчав їх дякувати й благословляти Ім’я Господа; не лише супроводжував їх, а ще навчав їх Тори, щоб вони нею займалися. Як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті: хто йде дорогою й не має супроводу, нехай займається Торою, бо сказано: «Адже вони — вінець милості», тощо (כי לויית חן הם). [П5662]

«Ваше серце» (לבכם): він не сказав לבבכם.

«А потім минайте» (אבל אחר תעבורו) — це міра ахораїм, задніх боків.

«За змістом “Не кажи”», тощо (Приповісті 20): мається на увазі, щоб не чинити добра злу, як пояснено в «Зогарі». [П5663]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«І справді», тощо, повертається до початку розділу: їхній зівуґ до народження дітей був чимось подібним до горішнього взірця. Вони притягували до себе душі ґерів, як наведено в «Зогарі», «Шлах леха», сторінка 318. Ось його слова:

«Очільник єшиви сказав: написано “І була Сарай неплідна, не було в неї дитини”. Із того, що сказано “І була Сарай неплідна”, хіба я не знаю, що в неї немає дитини? Навіщо “не було в неї дитини”? Вона не народжувала дитини, але породжувала душі. У єднанні їхнього потягу ці двоє праведників породжували душі для ґерів увесь той час, коли перебували в Харані, як чинять праведники в Еденському саду. Як сказано: “і душа, яку вони створили в Харані” — вони справді створювали душу». [П5664]

«Які були тільки ґерами брами»: вони прийняли на себе відмову від служіння ідолам і не були ґерами праведності. Насправді ж сказане стосується всіх ґерів праведності, які постануть у майбутньому: Авраам і Сара притягували до себе їхні душі.

«Через давній гріх» першої людини, Адама: коли згрішили, були відкинуті, й іскри святості впали всередину кліпот, як відомо. [П5665]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 6

Ем коль хай — частина III — глава 7

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Залізо й мідь», тощо. Пояснення: зв'язок у продовженні Писання такий — коли твоє джерело буде замкнене, мов залізо, від блуду та спокуси лихого нахилу й сяятиме, мов відполірована мідь, забезпечено, що кожного дня притягуватиметься вплив і [він] породжуватиме щодня.

Це і є «і як твої дні»: за числом твоїх днів буде твоє דבא"ך, «витікання», від слова זב — «тече»; він виливатиме вплив, сповнений благовоління. [П5670]

І це ж означає «Бо Він зміцнив засуви твоїх брам»: коли зміцниш засуви своїх брам проти спокус потягу, а намір твій буде лише чинити добро іншому — готувати душі, як Авраам. Можливо, у слові שעריך, «твої брами», є натяк на ґерів брами. Тоді ти отримаєш відповідь першим. «І благословив твоїх синів у тобі»: вони будуть благословенні до народження, коли ще перебувають у тобі, за висловом «Перш ніж Я сформував тебе», тощо. [П5671]

Адже її намір був —

Рама з Фано

І разом із цим сполучення Авраама й Сари доповнювало потомство Адама, першої людини, як сказано: «Бо Я поставив тебе батьком безлічі народів». Це подібне до чину левірату — йібуму. [П5666]

Про це сказано: «Бо Він зміцнив засуви твоїх брам, благословив твоїх синів у тобі». Це відповідає благословенню, яким благословив Мойсей: «Залізо й мідь — твої засуви; і як твої дні — таке твоє витікання» (ברזל ונחושת מנעליך וכימיך דבאך). [П5667]

Він сказав: коли його джерело буде замкнене й запечатане, добре бережене від марної дії та спокус потягу, міцне, мов залізо, і сяятиме іскрами, наче відполірована мідь, про яку сказано щодо службових ангелів, — йому забезпечено, що всі свої дні він притягуватиме й виливатиме вплив, сповнений благовоління, для себе й для інших. Це дещо подібне до сказаного мудрецями: у майбутньому жінка народжуватиме щодня, з примноженням нового в усьому творінні Берешіт — диво за дивом, день у день. [П5668]

А з того, що ми знаємо: хто просить милосердя для свого товариша й сам потребує того самого, отримує відповідь першим, — випливає, що слова «благословив твоїх синів у тобі» означатимуть не лише винагороду за зміцнення проти лихого нахилу, як

Йоель Моше · 1 · продовження

перш ніж зазнати перейм для себе, зазнавати перейм для інших через своє сполучення, щоб готувати їм душі. Так було із Сарою ще до того, як вона взагалі стала здатною народжувати для себе, як вище, у попередньому розділі. [П5672]

Яд Єгуда · 1

«І разом із цим» — із тим, що Авраам і Сара своїм сполученням виправили душі ґерів, відкинуті через гріх Адама, першої людини, як сказано наприкінці попереднього розділу.

«Як сказано: "Бо батьком"», тощо, — тобто як Адам, перша людина.

«Це подібне до чину левірату» — [коли чоловік] доповнює потомство свого брата.

«Про це» — про те, що Авраам і Сара породили душі інших, перш ніж породили для себе, — сказано «Бо Він зміцнив», тощо, як далі висновується.

«Від марної дії» — від блуду.

«Йому забезпечено», тощо. Це і є «Залізо й

Яд Єгуда · 1 · продовження

мідь — твої засуви»: коли твоє джерело буде замкнене, мов залізо й мідь, тоді «і як твої дні — твоє витікання (דבאך)», тобто всі твої дні витікатиме й тектиме добрий вплив для тебе та для інших. Це також сказане «Бо Він зміцнив засуви твоїх брам»: скасовує лихий нахил, і завдяки цьому свого товариша, тощо. Тому, оскільки зміцнення твоїх брам проти лихого нахилу принесло користь іншому, справедливість вимагає, щоб ти отримав відповідь першим — коли твої сини ще в тобі й у твоєму лоні, — аби вони були гідними благословення. [П5674]

Рама з Фано · продовження

сказано. Оскільки, перш ніж зазнати перейм для себе, вона народила для інших, як тут пояснено щодо Сари, нашої праматері, її праведність засвідчила за неї. Її винагородою стало: «Перш ніж охопив її біль, вона породила хлопця» — у вищих коренях, гідного благословення в утробі його матері. Це відповідає вислову: «Перш ніж Я сформував тебе в лоні, Я пізнав тебе». [П5669]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«благословив твоїх синів у тобі» — через вплив для тебе та для іншого щодня. [П5673]

«А з того, що ми знаємо», тощо. Мається на увазі, що слова «у тобі» означають: коли твої сини ще у твоєму лоні. Це спирається на сказане: кожен, хто просить милосердя для

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Щодо Сари, нашої праматері» — чиє сполучення з її чоловіком принесло користь іншим, тобто душам ґерів, як згадано.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 7

Ем коль хай — частина III — глава 8

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Якби не потреба врятуватися», тощо. Коли вони переходили через воду, оголилася її гомілка, і Авраам побачив її вроду, як пояснено в мідраші.

«Обидві ці дієслівні форми», тощо, — це והתברכו, сказане Ісаакові, та ונברכו, сказане Якову. Без вав вони означають минулий час, і лише вав обертає їх на майбутній, як він далі пояснює.

«Бо відтоді були приготовані», тощо. Тому

Рама з Фано

У Писанні вже пояснено стійкість Авраама й Сари в цнотливості: вони не порушували огорожі, що стримує пожадання. Як сказано: «Ось тепер я знаю, що ти — жінка вродлива». Якби не потреба врятуватися, він і тепер не придивився б до її вроди. Це принесло дітям благословення, яке передувало їхньому формуванню, у сказаному Ісаакові: «І благословлятимуться у твоєму потомстві всі народи землі», והתברכו בזרעך כל גויי הארץ. Тобто його благословення поширяться на інших, немов джерело, що набирає сили й тече до багатьох водойм живої води,

Йоель Моше · 1 · продовження

вони в минулому часі: вже були приготовані; а в майбутньому, відтепер, вийдуть із можливості в дію.

«Усі відведені гілки», כל ההברכות, — від вислову «відводять гілки дерева».

«Увесь час, поки їсть», тощо. Доки гілка живиться від дерева й ще не вкорінилася в землі, вона відвертає від нього своє обличчя, як бідняк відвертає обличчя від господаря дому, коли

Йоель Моше · 1 · продовження

одержує щось від нього. Потім, коли вона вже має власне живлення, їй не соромно перед ним, і вона дивиться йому в обличчя. Це й є ознака для гілки: вкорінилася вона чи ні. «Соромиться дивитися», בהיל לאסתכולי, тощо, — означає: соромиться. [П5681]

«Усі ґери були з нас», тощо, — як пояснено вище, у розділі 6: через гріх Адама, першої людини, були відкинуті іскри святості, і вони — ґери. Отже, вони були Ізраїлем. Як порох землі приймає відведені гілки, так і ми приймаємо ґерів.

«Окремо», тощо. «Кого викупили», שנפדה, стосується лише полонянки; «яка прийняла юдаїзм» стосується лише її перебування серед народів; так само й інші подібні вислови. שנפדית — форма однини, як і всі решта. Танна точний — він точний у своїх словах: про зіпсутість, тобто про рабиню, ґіорет і полонянку, сказав в однині, бо пов'язує зіпсутість тільки з їхніми тілами. А про виправлення — «яких викупили», тощо, — сказав у множині, бо виправлені і тіло, і душа. [П5682]

«Хоч ми дотримуємося

Рама з Фано · продовження

та немов ріка, яка не припиняє течії й зростає зі свого річища, ומכיפיה מיבריך. [П5675]

Оскільки з нього вийшов Ісав, йому не сказано «і благословляться в тобі», ונברכו בך, завершеною дієслівною формою, пов'язаною з ним самим, як сказано Якову. Адже він та все його потомство святі, і Господь справді серед них. Обидві ці дієслівні форми стоять у минулому часі, оберненому на майбутній, — маю на увазі והתברכו, сказане Ісаакові, та ונברכו, сказане Якову. Відтоді ці благословення вже були приготовані через Авраама й Сару. [П5676]

Йому вже було сказано: «І зроблю твоє потомство, як порох землі», який приймає всі відведені гілки. Адже відведення — це лише гілка дерева, яку пригнули до землі й сховали в поросі, доки її стовбур не вкоріниться в землі. Увесь час, поки їсть не своє, вона соромиться дивитися на нього. Так і тут: усі ґери були з нас, були відкинуті, а нині лише повертаються до нас. [П5677]

Саме це ми вчили: «Ґіорет, полонянка й рабиня, яких викупили, які прийняли юдаїзм та яких звільнили», הגיורת השבויה והשפחה שנפדו שנתגיירו ושנשתחררו. А належало б учити в однині: «яку викупили, яка прийняла юдаїзм та яку звільнили», שנפדית ושנתגיירה ושנשתחררה. Адже кожна з них потребує окремого виправлення, і вони не стосуються одна одної. Проте цей точний у слові танна пов'язав зіпсутість тільки з їхніми тілами, а

Йоель Моше · 1 · продовження

правила», тощо. Як ґери можуть бути належними, якщо вже були відкинуті? Можна відповісти: це сказано про народи, чиї душі не стояли на горі Синай; не так із душами ґерів, які там були.

«Бо наблизилися до мене, коли я втікав», тощо, — тобто в моїй бідності; тому вчини їм милість. Інакше було б, якби вони приходили до мене, коли мені було добре: тоді вони не були б гідні наближення, бо, може, робили це заради царського столу.

Яд Єгуда · 1

«Уже пояснено», тощо, — продовжує попередній розділ: завдяки стійкій цнотливості Авраама й Сари достаток поширився на інших, на всі народи землі.

«Як сказано: "Ось тепер я знаю"», тощо. Мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали, що саме тепер він розпізнав її [вроду].

«Благословення, яке передувало формуванню» — їх благословили ще до того, як вони були сформовані.

«До багатьох водойм» — витлумачив והתברכו через ברכות מים, «водойми».

«Не сказано ונברכו» — це

Яд Єгуда · 1 · продовження

завершена дієслівна форма; сказано והתברכו — незавершена дієслівна форма. Так само йому не сказано בך, «в тобі», у зв'язку з ним самим, а лише בזרעך, «у твоєму потомстві». Це вказує, що благословення його потомства не буде настільки довершеним, бо з нього вийшов Ісав.

«Як сказано Якову»: «І благословляться в тобі всі родини землі й у твоєму потомстві», ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך.

«Оберненому на майбутній» — завдяки вав обернення.

«Бо відтоді й здавна були приготовані», тощо, — тому обидві дієслівні форми прийшли в минулому часі. [П5683]

«Відведені гілки», ההברכות, — ще витлумачив התברכו через відведення гілки дерева, як завершує далі.

«Увесь час, поки їсть», тощо, — вислів Ґемари. Тобто весь час, поки гілка ще живиться від дерева, вона дивиться на нього. [П5684]

«Так і тут» — у вислові «І

Рама з Фано · продовження

виправлення проголосив для тіла й душі разом. Як сказано: «який Ти викупив з Єгипту — народ і його Бога», אשר פדית ממצרים גוי ואלהיו. А звільнений раб входить до числа ґерів. [П5678]

Хоч ми дотримуємося правила: «Той, хто став придатним і був відкинутий, знову придатним не стає», — це стосується того, хто був ґоєм під час дарування Тори. Мазаль же ґерів був на Синаї. Те саме стосується переступників Ізраїлю, які удостоюються бути прийнятими в покаянні завдяки силі очищення через страждання. Про них написано: «З вилитим гнівом царюватиму над вами». [П5679]

Як Край Ізраїлю було виокремлено для народження Ісаака, так тільки місту Харан, де палкий гнів Всюдисущого, належало породити душі ґерів. Так справджується сказане: «Хто оселився з тобою», מי גר אתך, у твоїй бідності, — саме він «до тебе припаде», עליך יפול, як пояснили мудреці, благословенна їхня пам'ять, у трактаті «Євамот». Про це ще неодмінно згадаю. Так само й у земному царстві: «А синам Барзіллая вчини милість, бо вони так наблизилися до мене, коли я втікав від Авесалома», — як Давид заповів Соломонові. [П5680]

Яд Єгуда · 1 · продовження

зроблю твоє потомство», тощо.

«Були відкинуті» — через гріх Адама, першої людини: святі іскри впали до кліпот, як вище, у розділі 6. А тепер повертаються до нас, бо ще не вкорінилися у своїй нечистоті: їхній мазаль був на Синаї, як буде пояснено невдовзі.

«А належало б»: складність у тому, що мало бути שנפדית, «яку викупили», тощо, в однині, як «ґіорет, полонянка й рабиня», де також ужито однину. Не можна сказати, що множина «яких викупили, які прийняли юдаїзм», тощо, стосується всіх трьох — ґіорет, полонянки й рабині — разом: кожна з них потребує виправлення, і вони не стосуються одна одної. Вислів «яка прийняла юдаїзм» не стосується полонянки й рабині; так само й в інших випадках.

«Пов'язав зіпсутість»: коли говорить про них, поки вони зіпсуті, пов'язує це тільки з їхніми тілами; тому каже «ґіорет, полонянка й

Яд Єгуда · 1 · продовження

рабиня» в однині. Потім, говорячи про їхнє виправлення — «яких викупили та які прийняли юдаїзм», тощо, — говорить про їхні тіло й душу та вживає множину. [П5685]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Як сказано: "який Ти викупив"», тощо, — стосується душі Ізраїлю, яка була в полоні єгипетської кліпи. Так і тут вислів про викуп стосується також душі полонянки, полоненої вгорі, як її тіло — внизу.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«А звільнений раб», тощо. Тобто й щодо рабині правильно сказати ’מ [нерозкрите скорочення] «яких звільнили» в множині, стосовно тіла й душі. Таке звільнення вважається прийняттям юдаїзму, адже до звільнення раб не зобов’язаний заповідями. [П5686]

«Хоч», тощо, — повертається до сказаного вище: גיורי מכון הוו, «ґери були з вас», тощо.

«Їхній мазаль був на Синаї», як відомо. Тому вони מתשבי’ [неясна форма; за контекстом: вважаються] такими, наче ніколи не були відкинуті. Це як правило щодо Ізраїлю: тому

До глави у змісті

Яд Єгуда · 1 · продовження

переступники, які самі відкинули себе від святості, знову стають придатними, бо стояли на горі Синай. [П5687]

«Як», тощо, — повертається до сказаного в розділі 6, до пояснення «душі, яку зробили в Харані»: сказав, що причиною була назва місця.

«У трактаті “Євамот”»: так витлумачив про ґерів, яких не приймають у дні Месії. А автор витлумачив також עליון, «горішнє» [стислий зв’язок неясний], з боку їхніх душ, які Авраам і Сара притягнули до себе у своїй бідності. [П5688]

Ем коль хай — частина III — глава 9

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Коли були в крайній нужді», тощо. У мідраші є: коли Ашмедай витіснив Соломона з його царства, Соломон потрапив до царя Аммону, «а ім’я його було Наама-аммонітянка», ושמו היתה נעמה העמונית [нерівний зв’язок], і Соломон узяв її за дружину як цар. [П5693]

«Кинув його в море»: тобто Ашмедай кинув його. «Приховав від світу» — тобто кинув у море. «І став його служителем», тощо: тобто апотропосом, управителем у його домі. Наама, його дочка, покохала Соломона й узяла його, а її батько розгнівався на неї та вигнав його зі свого дому в пустелю. Він опинився

Рама з Фано

Піди й навчися від Рут-моавітянки: її прийняли лише в час бідності й поневірянь Ноеміні. Саме тоді написано: «А Рут пригорнулася до неї», — саме тоді, а не в її добробуті, бо Шаддай завдав їй великої гіркоти. Так само з тисячі жінок, яких Соломон навернув до юдаїзму, з усіх них була прийнята для утвердження царства Ізраїлю лише Наама-аммонітянка: вона вийшла за нього, коли він був у крайній нужді, і він повернувся до свого царювання лише завдяки її заслузі. [П5689]

В агаді знаходимо написане про той перстень, на якому було вирізьблено виразне Ім’я: Соломон піддався на умовляння Ашмедая й віддав йому перстень, як є в розділі «Мі ше-ахазо», а той кинув його у Велике море. Хоч там сказано, що він його проковтнув,

Йоель Моше · 1 · продовження

біля морського берега; до них потрапила та риба, що проковтнула перстень. Коли розрізали рибу, його знайшли, і дух Соломона ожив у ньому. [П5694]

«Соломон не змарнував», тощо: пояснення — жити з чужоземною жінкою; він, безперечно, навернув її до юдаїзму, щойно його дух повернувся до нього. [П5695] «Мати царя», тощо: Рут, названа матір’ю царя, — мати царювання, згідно з «І поставив престол для матері царя». Натомість Наама названа матір’ю Месії. «Приємність Господа», тощо: це вищий мазаль, який зветься «приємністю», як

Йоель Моше · 1 · продовження

сказано вище, у розділі 2; він у Біні. [П5696]

Яд Єгуда · 1

«Піди й навчися», тощо, пов’язане з попереднім розділом. «Не» раніше, коли вона була в добробуті, а лише після того, як Шаддай завдав їй великої гіркоти. «Лише Наама-аммонітянка» — мати Рехавама. «Кинув його» — Ашмедай. «Або ж»: він не проковтнув його буквально у своє тіло; це

Рама з Фано · продовження

можливо, згодом він вийняв його й кинув. Або що означає «проковтнув»? Приховав від світу. Зрештою, Святий, благословенний Він, послав одну рибу, і вона його проковтнула. [П5690]

Три роки Соломон блукав у бідності за те, що порушив три заборони: «Не примножуватиме собі» жінок, коней та золота, — і спіткнувся на всіх трьох. Із втратою персня його розум потьмарився, аж доки Святий, благословенний Він, змилувався над ним. Він потрапив до царя аммонітян і став його служителем. Наама,

Яд Єгуда · 1 · продовження

образний вислів про те, що він приховав його від світу й кинув у море. «Велика заповідь, яка трапилася йому» — навернути свою дружину до юдаїзму. «У розділі “Га-сфіна”» — про вірш «І поставив престол для матері царя»: для матері царювання. «Через те», тощо, — як сказали наші мудреці, благословенна їхня пам’ять, у першому розділі «Брахот». [П5697]

Рама з Фано · продовження

царева дочка, побачила його й покохала. Її батько вигнав їх обох у безлюдну пустелю, щоб вони померли самі й він не доклав до них руки. Святий, благословенний Він, привів їх до морського берега, і саме та риба випала їм на долю. З руки Наами Соломон дістав розраду: розрізавши рибу, вона дала йому перстень. Його дух ожив, і «розум його до нього повернувся». [П5691]

Немає сумніву, що Соломон не змарнував великої заповіді, яка трапилася йому: щойно він отямився, там негайно навернув її до юдаїзму. Вони обидва ще були злиденними й поневірялися. Її заслуга була більшою, ніж у Рут: Рут названо просто «матір’ю царя», як є в розділі «Га-сфіна», а Наама, на думку наших мудреців, благословенна їхня пам’ять, — мати Месії. Її ім’я свідчить про «приємність Господа, Бога нашого», як і Рут так названа через те, що від неї вийшов Давид, який напоїв Святого, благословенний Він, піснями й хвалами. [П5692]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 9

Ем коль хай — частина III — глава 10

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«І Наама, яка наближає», тощо, — тобто наблизила Рут. Це ноам йода в Імені, бо літери נעמי — ноам-йод, י, נעם. А Наама, яку наближає Соломон, — ноам-ге, נע"ם ה', міра Біни; звідти вплив, і ріка виходить з Едену, як вище. [П5702]

«Рехавам», тощо, — за «просторами ріки». «Князь світу», тощо, — це Метатрон. «Лише престолом»: Рехавам перевищуватиме Єровоама тим, що сидітиме на престолі, а не стоятиме.

«Сидіти у дворі Храму», тощо. Слова «первосвященнику» означають: не царям дому Давида. Цар — у Мішкані в Шіло; натомість, коли було збудовано Вічний дім, сидіти було дозволено лише царям дому Давида. [П5703]

«Про нього й про себе», тощо: Давид сказав про себе й Рехавама «Багато зробив», тощо, «щодо нас». Як сказано в Ґемарі: не לנו, «нам», а אלינו, «щодо нас», тощо. «Але дозволив їхніх дочок»: аммонітянина, а не аммонітянку; цим Давида визнано придатним увійти до

Рама з Фано

Як Ноемінь пішла у вигнання, щоб зібрати Рут, так Соломон пішов у вигнання, щоб зібрати Нааму. Ноемінь, яка наближає, — це ноам, «приємність», йода в Імені; Наама ж, яку наближають, — це ноам ге, де є «простори ріки», як відомо. Тому її сина названо Рехавамом: Святий, благословенний Він, хотів зробити його Месією, а Єровоам мав бути його заступником. Їм нагорі відповідають вищий Давид і князь світу. Лише престолом він мав перевищувати його, бо вчитель сказав: «Сидіти у дворі Храму дозволено лише царям дому Давида». [П5698]

Вислів рабі Амі, який сказав «лише первосвященникам» і вивів це зі священника Елі, ми відносимо лише до Мішкану в Шіло. Адже написано: «У ті дні не було царя в Ізраїлі», а Елі був суддею на місці царя. Коли ж царі дому Давида збудували Вічний дім, а первосвященник стояв і служив перед ними, як ми вчимо щодо розділу Гакгель, тоді постала галаха, про яку ми сказали. Так ми вважаємо, й усі слова вчителів узгоджуються. [П5699]

Відтоді належало Господові дати нам простір — якби ми удостоїлися цього. Коли Давид побачив його духом святості, то сказав про нього й про себе: «Багато зробив Ти, Господи, Боже мій, — Твої чуда й задуми щодо нас»: заборонив Аммон і Моав, але

Йоель Моше · 1 · продовження

громади. [П5704]

«Це не відповідає агаді», тощо: за агадою, згаданою в розділі 9, Соломон одружився з Ноемінню (נעמי) лише коли був усунений від царювання, і від Наами народив свого сина Рехавама. Давид же помер ще до царювання Соломона. Як могло бути, що Давид бачив Рехавама в колисці, коли той народився лише через багато років? Автор відповів: названа колиска стосується Наами, яка була немов заручена (ארוסה) — вмістилище для дитини. Того самого дня, коли Давид промовив цей вірш «Багато зробив», тощо, народилася Наама, мати Рехавама. [П5705]

«На тлумачення не заперечують» — як рав Нахман замовк, тощо. «Я тлумачу вірш»: хіба тлумачення вірша розв'язує їхнє заперечення — невже даремно бальзамували, тощо? Отже, на тлумачення справді не заперечують. «Усе ж ми зобов'язані», тощо: це пов'язане з наступним розділом, щоб обчислення було правильним.

Яд Єгуда · 1

«Як», тощо, — продовження попереднього розділу. «Ноемінь, яка наближає», тощо. Відомо, що нагорі є ноам у Кетері та ноам у Біні. Ім'я Ноеміні, яка наблизила Рут, свідчить, що вона удостоїлася цього з високого місця — Вищого Кетера. Від нього вона одержала вплив, щоб зібрати Рут: йод в Імені належить Кетеру, як відомо. Наама ж, наближена через Соломона, — міра Біни, ноам ге в Імені; звідти вона удостоїлася наближення. Те, що це сталося через Соломона, на мою думку, належить

Рама з Фано · продовження

дозволив їхніх дочок. [П5700]

Сказали, що за його днів Рехавам лежав у колисці. Проте це не відповідає агаді, яку ми згадали: того самого дня народилася його мати, і саме та колиска була показана Давидові духом святості; він склав про неї пісню. Хоч на тлумачення не заперечують — адже рав Нахман замовк перед рабі Іцхаком у першому розділі «Тааніт» щодо вислову «Яків, наш праотець, не помер», коли той сказав йому: «Я тлумачу вірш», — звідси видно, що простий зміст вірша стоїть окремо, а тлумачення — окремо. Усе ж ми зобов'язані в цих наших словах зважати на свідчення пророків. [П5701]

Яд Єгуда · 1 · продовження

до таємниці зворотного світла. [П5706]

«Де є простори ріки»: відомо, що так зветься Біна; вона — ріка, яка виходить з Едену. Тому її сина названо Рехавамом: ім'я складено з рехов, «простір», і ноам, «приємність». Як його ім'я, так було б і з ним, якби ми удостоїлися: він, безперечно, дав би простір на землі, як Господь задумав зробити його Месією. «Вищий Давид» — Малхут, «князь світу» — Метатрон. [П5707]

«Лише престол»: Святий, благословенний Він,

Яд Єгуда · 1 · продовження

хотів, щоб Рехавам перевищував Єровоама, який не має престолу у дворі Храму, як сказав учитель, тощо. Це й усунуло Єровоама, як мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали в розділі «Хелек»: «Зарозумілість Єровоама витісняє його зі світу. Він сказав: "Ми маємо передання: у дворі Храму сидіти дозволено лише царям дому Давида. Коли побачать Єровоама, який сидить, а я стоятиму, скажуть: оцей — раб, а цей — цар"», тощо. [П5708]

«Вислів рабі Амі», тощо, — у Єрусалимському Талмуді й мідраші «Шохер тов», які Тосафот наводять у розділі «Ве-елу неемарін», аркуш 40: «Рабі Амі сказав: навіть царям дому Давида не дозволено сидіти у дворі Храму. Що ж означає "і сів перед Господом"? Що він обіперся. Кому дозволено було сидіти у дворі Храму й у Гейхалі? Скажи: первосвященнику, бо сказано "а священник Елі сидить на престолі"», тощо.

Відомо, що наш Талмуд, за яким встановлюють галаху, з цим не погоджується. Анонімний виклад Талмуду в багатьох місцях каже, що царям дому Давида дозволено сидіти у дворі Храму. Так само прямо сказано там у «Соті», а в

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Йомі», главі 2 й розділі «Ба ло», — що навіть первосвященнику не дозволено сидіти у дворі Храму. Проте все ж важко пояснити: «Елі сидить на престолі». Автор тут принагідно відповідає: там інша справа, бо не було царя в Ізраїлі, а священник Елі був також суддею на місці царя; тому йому дозволено було сидіти. [П5709]

«Як ми вчимо» — там у «Соті», аркуш 41, щодо розділу Гакгель: цар сидів, а з викладу випливає, що служитель, голова зібрання, заступник та первосвященник усі стояли. «Постала галаха» про те, що у дворі Храму сидіти дозволено лише царям дому Давида. «І всі слова вчителів узгоджуються»: навіть вислів рабі Амі істинний для свого часу.

«Відтоді», тощо, — повертається до Рехавама, якого Святий, благословенний Він, хотів зробити Месією, як вище. «Сказав про нього», тощо: у розділі «Га-арель», аркуш 76, Рава витлумачив «Багато зробив», тощо: сказано не אלי, «щодо мене», а אלינו, «щодо нас». Це навчає, що Рехавам сидів на колінах Давида, який сказав йому: «Про мене й про тебе сказано ці два вірші». [П5710]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Це не відповідає агаді, яку ми згадали» в попередньому розділі: Соломон одружився з Наамою, матір'ю Рехавама, після усунення від царювання; Давид уже був мертвий, коли Соломон став царем. Отже, за тією агадою, вислів «лежав у колисці» не слід розуміти буквально. Це образ того, як Давид духом святості побачив народження Ноеміні (נעמי) за своїх днів. Того самого дня він побачив, що від неї вийдуть царі; це і є колиска Рехавама, яку бачив Давид. Так само треба сказати про вислів Ґемари «Рехавам сидів на колінах Давида»: це образ, а його лоно — назва його бачення. [П5711]

«Хоч»: немає потреби відступати від буквального змісту через агаду з попереднього розділу, бо можна сказати: на тлумачення не заперечують. Як знаходимо у рабі Іцхака в першому розділі «Тааніт», аркуш 5б: він сказав «Яків, наш праотець, не помер». Рав Нахман заперечив: «Невже даремно голосили плакальники, бальзамували бальзамувальники й ховали поховальники?» Рабі Іцхак відповів йому: «Я тлумачу вірш, бо сказано: "А ти не бійся, Мій рабе Якове, — слово Господа, — і не жахайся, Ізраїлю: ось, Я врятую тебе здалека й твоє потомство з краю їхнього полону". Він зіставляє його з його потомством: як його потомство живе, так і він живий». Хоч заперечення «невже даремно голосили», тощо,

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 10

Яд Єгуда · 1 · продовження

все ж лишається, рав Нахман замовк, бо на тлумачення не заперечують. І якщо так, то це суперечить прямо сказаному в Писанні; тим більше можна так сказати тут. [П5712]

«Усе ж»: דאיננו לפרש הלשון חוץ לפשוטה [непевний зв'язок: «що ми не — тлумачити вислів поза його простим змістом»]. Адже, попри все, агада викликає труднощі через простий зміст віршів: як можна сказати, що Соломон одружився з Наамою після багатьох років царювання, коли вірші свідчать, що він царював сорок років, а Рехавам, ставши царем, мав сорок один рік? Виходить, Рехавам народився за рік до воцаріння Соломона. Через це можна було б подумати, що й вислів про Рехавама в колисці слід розуміти буквально: це сталося останнього року Давида, перед воцарінням Соломона, — і суперечить агаді про Нааму. Тому ми сказали: це не доказ. Можна узгодити тлумачення про Рехавама також з агадою про Нааму, якщо «лежав у колисці» — лише образ. На початку наступного розділу буде пояснено ще. [П5713]

«На свідчення пророків», які подали свої свідчення в Писанні — «Перша книга Царів», глави 11 і 14, — що Соломон царював сорок один рік і що Рехавам мав сорок один рік, коли став царем. [П5714]

Ем коль хай — частина III — глава 11

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Сорок один рік» тощо. Але ж Рехавам зацарював одразу після Соломона, а народився Рехавам за царювання Соломона, як пояснено вище, у розділі 9. Соломон царював лише сорок років; як же

Рама з Фано

Адже Соломон царював сорок років, а Рехавамові був сорок один рік, коли він зацарював. Можливо, Соломонові не зарахували початкових років, ані всього часу, коли він був усунутий від царювання, — лише час після того, як він повернувся на своє місце. На це точно вказує вірш: «А дні, коли

Йоель Моше · 1 · продовження

Рехавамові могло бути сорок один? «Початкових років» — коли він царював над вищими істотами, — не зараховано, оскільки потім його усунули. Отже, Рехавам народився

Йоель Моше · 1 · продовження

раніше за сорок один рік Соломонового царювання в Єрусалимі, під час його усунення, як сказано вище. Виходить, рахунок правильний та істинний. [П5724]

«Так само й там слушно». Щодо Якова: хоч це й тлумачення, заперечення все ж розв'язано, бо з боку душі він був живий, як пояснюється. За народженням душ ми ведемо родовід від праотців, на відміну від тілесного народження: адже Терах — наш батько, і Нахор. «Про ганьбу в пасхальні ночі» тощо — коли кажемо: «Батько Авраама й батько Нахора» та всю оповідь, як сказано у Ґемарі, у «Псахім»: «Починає з ганьби» тощо. «А Рашба написав» тощо — дивись «Ейн Яаков», трактат «Тааніт», у коментарі «Га-котев», де це докладно пояснено. «І були вони» тощо — ці десять громад, що обвинувачували Адама: «Що таке людина, щоб Ти пам'ятав її?» тощо, — були спалені. «Дві міріади»: тисяча на кожне покоління; двадцять поколінь — дві міріади.

«Послідовне нарощення אלהים із заповненням через ге» тощо — так: אלף; אלף למד; אלף למד ה"ה; אלף למד ה"ה יוד; אלף למד ה"ה

Рама з Фано · продовження

Соломон царював у Єрусалимі над усім Ізраїлем»; це означає безперервні дні. Звідси також випливає, що він не виходив із міста, бо був нажаханий, і царював лише над усім Ізраїлем, а не над вищими істотами, як спочатку. І Рехавам на початку сорок першого року царював лише над Юдою, після того як утратив надію на царювання над Ізраїлем. І всі слова мудреців лишаються чинними. [П5715]

Так само й там рабі Іцхак слушно каже: оплакування та бальзамування стосуються мертвого тіла. Не така частка Якова з боку душі, лише через яку ми ведемо свій родовід від праотців. Адже якби йшлося про тілесне народження, то є Терах і Нахор, через яких Ісус Навин дорікав нам; з них ми починаємо оповідь про ганьбу в пасхальні ночі. Яків, наш батько, був обраним серед праотців через довершеність своєї душі: він — подоба вищого образу, краса Адама, першої людини, після очищення від срібного й золотого шлаку — Ізмаїла та Ісава; «а ідоли цілком зникнуть». Тому про нього істинно сказано: «Яків, наш батько, не помер». Рашба в поясненні цієї агади написав, що Яків, наш батько, мир йому, був очищений усемеро. Ось ці сім очищень: Адам, Сиф, Ной, Шем, Авраам, Ісаак, Яків.

Ідучи його шляхом, і ми скажемо, що сам Адам був у єднанні тих 974 поколінь, «які були зморщені передчасно», з-поміж тисячі поколінь «одного спустошеного», חד חרוב, що

Йоель Моше · 1 · продовження

יוד מ"ם. За гематрією — тисяча й один. «Десять разів десять» — י' ה' [зв'язок цих позначень неясний], як число кожного; і включеність десяти з десяти, тобто десять разів десять, за гематрією сто. «А в кожного шість крил»: отже, для всіх — шістдесят міріад, бо шість крил — шістсот, на кожне крило сто, а на тисячу осіб — тисяча разів по шістсот: ось шістдесят міріад. [П5725]

«Крім того, до колісниці» тощо. Адже для доповнення 974 є 26 поколінь, а він нарахував лише двадцять; де ще шість? Він відповідає: вони входять до колісниці. «Тисячі — два» тощо, «з цих шести». Хто ж ці шість поколінь? Шемуель, Єгоель і Його колісниця АРҐАМАН, яка є שמי? [непевне читання]; початкові літери — Шемуель, Метатрон, Єгоель. Ось ці шість; вони включені в шість, бо Уріель і Нуріель — один. А ці останні — АРҐАМАН; Адонай у них, бо вони — колісниця Шехіни. [П5726]

«На добро чи на зворотне» тощо. Наприклад, Мойсей не мав належності до цього світу, а лише до світу милості: це «на добро». А

Йоель Моше · 1 · продовження

«на зворотне» — наприклад, 974 покоління, зморщені передчасно, שתקפו? [непевне читання], раніше, ніж було повне милосердя. [П5727]

«Передчасно», בלא עת, — за гематрією 974: велика כך, яка дорівнює п’ятистам, і ו״ע — ось 570; три літери עתך і слово рахуються за чотири — ось 974. «עתך і דעתך» тощо — кожне за гематрією 974. [П5728]

«Далеко від нечестивих — також дає це число» тощо: רחוק מרשעים за гематрією 974. «З чотирма літерами» тощо: «Сказав Господь, і Я зцілю його», אמר יהו״ה ורפאתיו, за гематрією 974 — з чотирма літерами Імені й числом Імені. «Той, хто сидить у сховку», ישב בסתר, тощо також за гематрією 974. «Дванадцять перестановок Гаваї» тощо: дванадцять разів Ім’я Гавая, яке дорівнює 26, за гематрією — 312. [П5729]

«Одна сорокова тисячі поколінь» — це 25; із долученням слова виходить 26. «Бо рахують 26 поколінь і сімох, які бачать лице Царя»: разом 33; отже, 33 — це тридцята частина тисячі без однієї третини. «Мале число Імені» дорівнює 17; це

Рама з Фано · продовження

передував світові в таємниці тогу. Тому його називають халою світу. Для доповнення тисячі поколінь лишилося 26 поколінь. Від імені Арі, нехай буде благословенна пам’ять праведника, сказали, що двадцять із них були десятьма громадами ангелів: кожна громада — два покоління. «Покоління, покоління», דור דור, за гематрією дорівнює «громаді», כת. Вони були тими, хто схилявся праворуч і ліворуч, хто виступив з обвинуваченням проти створення людини й був спалений. Однак вони щодня поновлюються, у таємниці «велика Твоя вірність», רבה אמונתך. [П5716]

Ось вони — «колісниця Бога, дві міріади», רכב אלהים רבותים. Послідовне нарощення Імені אלהים із заповненням через ге за гематрією дає тисячу й один; один — для нього самого, тож лишається тисяча на кожне покоління. Це дає дві міріади для двадцяти поколінь. І ось у кожного шість крил, а кожне крило включає десять — тобто десять разів десять. Отже, тисяча стає шістдесятьма міріадами на кожне з цих поколінь. Або ж із тих, хто від אלהים, хто був створений у суді, — тобто з тисячі поколінь, як ми сказали, — лише дві міріади були гідні вважатися колісницею: двадцять поколінь, кожне з яких рівне тисячі. Подібно до покоління пустелі; дивись кінець другої частини трактату «Хікур Дін». [П5717]

Крім того, до колісниці, до вродливих і найпохвальніших, належать шість

Йоель Моше · 1 · продовження

шістдесята частина тисячі з надлишком. «У його світі добро», טוב, — за гематрією 17. [П5730]

«Нотарикон» тощо: י״ה — початкові літери «Господь є Богом», י״הו הוא אלהים; він пояснює י״ה як двадцять за гематрією, одну п’ятдесяту тисячі для середнього ока. «До ради» — перш ніж Він порадився з ними про створення людини. «Бо вага та міра точні»: на відміну від чисел сорок, тридцять і шістдесят, де рахунок не точний, бо іноді є надлишок третини, а іноді — нестача; для сорока потрібно було долучити вагу та міру. Натомість число частки двадцять із тисячі є цілком правильним, без нестачі й надлишку. «Бо в них є добро» — сімнадцять поколінь для співання пісні, а ще троє, що доповнюють двадцять поколінь, не обвинувачували, а мовчали. «Лихе око — одна шістдесята»: тобто сімнадцять, які лихим оком поставилися до створення Адама, першої людини, сказавши: «Що таке людина?» тощо. [П5731]

Яд Єгуда · 1

«Адже» тощо — пов’язано з кінцем попереднього розділу. «І узгодження з», והכשר עם: ці вірші не суперечать

Яд Єгуда · 1 · продовження

агаді про Нааму, бо можна сказати, що Соломон царював понад сорок років, а Писання рахує лише ті роки, коли він царював без перерви, від часу повернення до царювання після усунення. «І Рехавам»: він не народився за рік до повернення Соломона до царювання, бо не можна сказати, що Рехавам народився від матері, коли вона ще була неєврейкою. Насправді і він народився після повернення батька до царювання. Коли він зацарював, йому ще не був сорок один рік. А Писання каже: «Сорок один рік йому був, коли він зацарював», — про час, коли він утратив надію на царювання над Ізраїлем. Із усього цього виходить, що агада про Соломона й Нааму, тлумачення про Рехавама, який лежав у колисці за днів Давида, та біблійні вірші узгоджуються між собою. [П5732]

«І там» тощо. Тобто тепер, коли ми дійшли сюди, і там сказане рабі Іцхаком «Яків, наш батько, не помер» не стосується тіла, як зрозумів рав Нахман. Він сказав це про душу Якова, яка не набула жодної ознаки смерті від свого потомства: усі вони — благословенні Господа, немає серед них

Рама з Фано · продовження

поколінь, що залишилися. Вони — «тисячі», אלפי, тобто два, і «шінан», שנאן, тобто чотири: ось шість. Їхні крила включають сто, тож і для кожного з цих шести поколінь виходить шістсот тисяч. Це Шемуель, Єгоель і Його колісниця АРҐАМАН, ארגמ"ן, включена в Метатрона, чиє місце — поміж ними. Нотарикон цих трьох — שמ"י, як відомо. Ось вони — семеро, які бачать лице Царя; вони включені в шість, бо Уріеля й Нуріеля ми рахуємо за одного, як пояснено в «Тіккунім». У цих останніх — Адонай; завдяки їхній заслузі Ізраїлю дано Тору для підтримання світу, як написано: «Синай у святині». [П5718]

Кожен, про кого сказано «був», היה, — що він уже був, — був лише в тому «одному спустошеному», як ми сказали: на добро чи на зворотне. А знак для поколінь, які були зморщені, — «світильник нечестивих згасне», נר רשעים ידעך, та «і всі вони висять у слабкості», וכולם נתלים ברפיון, за словами мідрашу. І те, і те за гематрією дорівнює 974. Так само «чому тобі померти перед своїм часом», למה תמות בלא עתך, з трьома літерами та словом. Подібне — сказане Йовом до Білдада: «Тобі відомо, що я не чинитиму нечестя», דעתך і על דעתך כי לא ארשע. עתך за гематрією дорівнюють 974 за абеткою АЙК, אי"ק. І таких прикладів багато, але краще бути стислим. Йов сказав: певно, я не чинитиму нечестя в такій мірі, щоб бути зарахованим до них, боронь Боже. [П5719]

Але «далеко від нечестивих

Яд Єгуда · 1 · продовження

викривленого та звивистого. Отже, «як його потомство живе» — це причина, через яку й він живий, як належить довершеності його душі. Не так Авраам та Ісаак, від яких вийшли Ізмаїл та Ісав. Згідно із цим рав Нахман мовчав не тому, що на тлумачення не відповідають, а тому, що тоді збагнув остаточний намір рабі Іцхака, після його слів: «Я тлумачу вірш» тощо.

«У пасхальні ночі»: в Агаді — «Спочатку наші батьки були ідолопоклонниками», за Мішною: «Починає з ганьби» тощо. «І Рашба» — його наводить Р"Й Хавів в «Ейн Яаков». Він також вважає, що рабі Іцхак не мав на увазі смерть тіла. Проте його вислів стосується прийняття Тори й прилучення до неї, бо це називається життям. Він написав, що слід обчислити, скільки [потрібно], аби Тора була очищена усемеро. Тому ця похвала годиться саме для Якова. Адже щодо Тори, його святості, уже пояснено в суґії «Недарім», де тлумачили «з... бо боявся», שפרשו מן כי ירא, що все ж Яків був очищений усемеро від Адама, першої людини. Бо потомство Адама було очищене лише в Сифі, Сифа — у Ноєві, Ноя — у Шемові, Шема — в Авраамі, Авраама — в

Яд Єгуда · 1 · продовження

Ісаакові, Ісаака — в Якові. Яків був очищений, а все його потомство було цілком істинним потомством. Тому він гідний прилучитися до істини й життя, якими є Тора. У цьому намірі рабі Іцхак сказав: «Яків, наш батько, не помер». Така суть його слів. [П5733]

«Ідучи його шляхом» — шляхом Рашби, за яким і Адам, перша людина, потребував очищення через своє потомство, хоч був витвором рук Святого, благословенний Він. Це видається дивним. І ми скажемо: причина в тому, що Адам був халою світу тогу, який передував цьому світові, згідно з поясненим у словах мудреців істини про давні дні світу. Це сім шміт; у кожній — шість тисяч років і «одне спустошене». 974 покоління, про які мудреці, благословенної пам'яті, тлумачили вірш «які були зморщені передчасно», належали до тисячі поколінь «одного спустошеного» попередньої шміти. Вони проминули й відійшли, а Адам — той, кого було відокремлено й піднесено з помахом, аби постала ця шміта й аби він разом із поколіннями, що вийдуть від нього до Мойсея, доповнив тисячу поколінь. Тоді Тора

Рама з Фано · продовження

спасіння», רחוק מרשעים ישועה, також дає це число. Отже, спасіння для них існує, проте віддалене від них і в майбутньому наблизиться, як написано: «Мир, мир далекому й близькому, — сказав Господь, — і Я зцілю його». Це також дає те саме число з чотирма літерами Імені. Це і є «Той, хто сидить у сховку Всевишнього», ישב בסתר עליון; ישב написано без повного набору літер. Коли відкриваються дванадцять перестановок Гаваї — за гематрією ישב — над Акатріелем, אכתריאל, за гематрією בסתר. Досить цього для тутешнього наміру. [П5720]

У тому, що ми пояснили, міститься таємниця труми, яку слід відокремлювати згідно з думкою господаря дому. Бо 26 поколінь, піднесених зі світу тогу, були добрим оком — однією сороковою тисячі поколінь, коли до лічби приєднано міру та вагу; інакше для тисячі вистачило б 25. А Дім Шаммая каже: «Добре око — одна тридцята», бо вони окремо рахують 26 поколінь і окремо — сімох, які бачать лице Царя, як написано: «Ваші голови, ваші племена». Отже, голів рахують самостійно, хоча вони входять до племен. [П5721]

А лихе око — одна шістдесята — це мале число Імені. Це й число Еноха, у світі якого є добро і зло. Він — малий юнак, за словами рава Хамая у книзі «Бріт менуха», у поясненні того, що його ім'я — י"ה, нотарикон ידו"ד הוא האלהים, «Господь є Богом». За гематрією це двадцять: середнє око —

Яд Єгуда · 1 · продовження

вийде до синів Ізраїлю, як сказано: «Слово заповів на тисячу поколінь». Оскільки через Тору він та його потомство вийшли з тогу, він потребував очищення свого потомства. [П5734]

«І сказали» тощо — автор принагідно пояснює 974 покоління й тисячу поколінь. «Десять громад» тощо. Відомі слова мудреців, благословенної пам'яті, про «Створімо людину»: Він порадився зі службовими ангелами; одні казали: «Нехай буде створена», а інші: «Нехай не буде створена». Відомо також, що громад ангелів десять: хайот, офанім, арелім, хашмалім, серафім, малахім, елогім, бней елогім, керувім та ішім. Кожну громаду зараховано до בני דורות [стисла форма неясна], бо в кожній були ті, хто схилявся праворуч і ліворуч; ось двадцять поколінь. І ще шестеро з тих, які бачать лице Царя, як буде сказано далі. Ось 26, які доповнюють 974 покоління до тисячі. [П5735]

«І були спалені» — у ріці Дінур, як є в мідраші: ті, хто обвинувачував, були спалені. «Проте вони поновлюються» — як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, у

Яд Єгуда · 1 · продовження

розділі «Ейн доршін»: кожного дня з ріки Дінур створюються службові ангели, співають пісню й припиняються, як сказано: «Нові щоранку; велика Твоя вірність». «У таємниці “велика Твоя вірність”» — Малхут Брія, яка називається «великою», רבה, бо там вони поновлюються, як пояснено в «Зогарі», Берешіт, сторінки 23 і 24; дивись там.

«Ось вони» — двадцять поколінь, про які сказано: «Колісниця Бога — дві міріади» тощо. Ім’я אלקים у нарощеному рахунку — так: אל”ף; אל”ף למ”ד; אל”ף למ”ד ה”ה; אל”ף למ”ד ה”ה יו”ד; אל”ף למ”ד ה”ה יו”ד מ”ם — дорівнює тисячі й одному. Отже, кожне покоління отримує вплив від Імені אלקים, число якого — тисяча, бо один потрібний для нього самого. Це й означає: «Слово заповів на тисячу поколінь». Отже, для двадцяти поколінь — двадцять тисяч, тобто дві міріади, про які сказано: «Колісниця Бога».

Рама з Фано · продовження

одна п’ятдесята тисячі поколінь. Це Ім’я — у Брія, бо в ньому гніздиться Вища Іма. І в ній — таємниця «святе», קדש, — одне, «святі», קדשים, — два; адже це Ім’я включає їхні членування в мірі зросту. Тут не місце це розгортати. [П5722]

І ось до ради щодо створення людини всі 26 поколінь мали добре око. Ті, хто обвинувачував її до створення, мали намір заради Небес, бо вона мала згрішити. Їх було двадцять поколінь — десять громад, як сказано вище. Через це їх називають середнім оком: ані менше, ані більше, бо вага та міра в ньому точні. Це ті, хто «нові щоранку»: у них є добро, щоб співати пісню й радісний спів, і вони повертаються до вини. А три голови їхнього правильного управління не виступали проти людини, але мовчали, як Аарон при Маріям. Тому лихе око — одна шістдесята, тобто сімнадцять тисяч. Коли ж до цих трьох, які мовчали, долучити сімох, які бачать лице Царя, виходить десять великих заступників. Про цих мовчазних сказано: «Чи справді ви, мовчазні, промовляєте правду, справедливо судите синів людських?» [П5723]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Двадцять поколінь отримують вплив від אלקים відповідно до їхнього числа. [П5736]

«І ось» тощо. Тобто з тисячі кожного покоління постають ще шістдесят міріад, бо покоління не буває меншим за шістдесят міріад — як число синів Ізраїлю під час дарування Тори. Десять громад включені одна в одну; це десять на десять — сто. Шість крил у кожного дають шістсот. Отже, тисяча на кожне покоління дає шістсот тисяч, тобто шістдесят міріад. «Або ж»: те, що Писання назвало «колісницею Бога», — із тієї тисячі поколінь світу тогу, створених мірою אלקים, яка є мірою суду, лише дві міріади були гідні колісниці, тобто двадцять поколінь. «Подібно до покоління пустелі» — про них також сказано: «Слово заповів на тисячу поколінь», бо кожен був рівний тисячі поколінь.

«Крім того» тощо —

Яд Єгуда · 1 · продовження

повертається до 26 поколінь. Двадцять із них були двадцятьма поколіннями десяти громад ангелів; лишається шість поколінь. Про них Писання завершує: «Тисячі шінан, Господь у них, Синай у святині». «Шінан»: דכפי’ שני’ [стислий зворот неясний]; граматисти багато пояснювали, що це похідне від שנאור, аби сказати: двічі «тисячі». [П5737]

«Тобто» тощо. Ці шестеро — Шемуель, Єгоель і

Яд Єгуда · 1 · продовження

четверо носіїв колісниці: Уріель, Рафаель, Гавриїл, Михаїл. Початкові літери їхніх імен разом із Нуріелем — ארגמן; але його й Уріеля рахують за одного. «Нотарикон цих трьох»: Шемуель, Метатрон, Єгоель — שמי. «Ось вони»: Шемуель та Єгоель разом із п’ятьма АРҐАМАН — це семеро тощо. «А ці останні»: про них Писання завершує: «Господь у них», бо вони — носії колісниці. «Як написано» — ע”ד ע”כ [стисла зв’язка не встановлена] — у закінченні вірша:

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Синай у святині». [П5738]

«І кожен, про кого» тощо — повертається до «одного спустошеного», що передував світові. Каже: про того, щодо кого вірш ужив «був», היה, як «Був чоловік у землі Уц», і особливо в сказаному в Екклезіясті «уже був», мається на увазі, що він був до світу в таємниці тогу. «І знак» тощо: автор принагідно дає кілька приправ до мудрості щодо 974 поколінь. «Світильник нечестивих згасне», נר רשעים ידעך, — Йов 21, — за гематрією 974. Так само сказане про них мідрашем: «І всі вони נחלם [значення тут не встановлено] у слабкості» — за гематрією 974. [П5739]

«דעתך і עתך»: кожне з трьома літерами й словом за гематрією 974, бо кінцева каф, ך, в АЙК-БАХАР, אי"ק בכ"ר, стоїть після тав і дорівнює п'ятистам. «Далеко від нечестивих — також дає це число»: רחוק מרשעים за гематрією 974. Натяк: зрештою спасіння Господа буде для них наприкінці днів. [П5740]

«Сказав Господь, і Я зцілю його», אמר ה' ורפאתיו, — з чотирма літерами Імені за гематрією також 974: натяк, що вони зціляться. Так само «Той, хто сидить у сховку», ישב בסתר; натяк у тому, що Ім'я, яке перебуває в сховку, буде над ними сховком, притулком і захистом у день гніву. Причина неповного написання слова ישב у тому, що воно за гематрією — 312 перестановок Гаваї: дванадцять разів по 26 дорівнює 312. А слово בסתר за гематрією дорівнює אכתריאל — натяк на відкриття над ним дванадцяти перестановок Гаваї. Це й означає: «Той, хто сидить у сховку Всевишнього». [П5741]

«І є» тощо — повертається до сказаного вище: десять громад ангелів — це 26 поколінь. «Таємниця труми» тощо. У четвертому розділі «Трумот» ми вчили: «Міра труми: добре око — одна сорокова; Дім Шаммая каже — одна тридцята; середнє — одна п'ятдесята; лихе — одна шістдесята». Дивись там: хто каже своєму посланцеві «Іди й відокрем труму», — той відокремлює її згідно з думкою господаря дому. Автор каже, що 26 поколінь були трумою тисячі поколінь у мірі доброго ока, яке є думкою Господаря дому — Святого, благословенний Він.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Тобто одна сорокова, що на тисячу дає 25, і ще один за те, на що трума збільшується через вимірювання та зважування. Як ми вчили: «Той, хто лічить, гідний похвали; той, хто вимірює, — більшої похвали, ніж він; а той, хто зважує, — більшої, ніж усі троє». [П5742]

За словами Дому Шаммая, який вважає добре око однією тридцятою, на тисячу виходить 33 і третина. Нам потрібно додати ще згаданих сімох, які бачать лице Царя, до 26: ось 33. Хоч ці семеро вже включені у 26, як пояснено вище, вони все ж іще раз рахуються самостійно, як написано, тощо. А міра лихого ока, одна шістдесята, на тисячу дає сімнадцять і дві третини. Їм відповідає Ім'я Гавая в малому числі, де йод рахується за один, а його число дорівнює 17. [П5743]

«Це й число Еноха»: Метатрон, як відомо з «Тіккунім»: «Мала Оселя — це Енох». «І він — малий юнак» тощо. У «Пардесі», брама «Гацеруф», розділ 8, написано: його рахунок називається малим тому, що він зменшує міри. Те, що вгорі, у сефірі, світить як тисяча, внизу, у Метатроні, світитиме як один. Дивись там це обґрунтоване пояснення. Думка автора: оскільки його названо малим юнаком, його Оселя також мала. Можливо, це те саме: саме через малість мір він і зветься малим юнаком.

«І воно» — тобто Ім'я יה"ה. «Гніздиться в ньому» — в Імені, «і в ній» — у Брія, як є в «Тіккунім»: «Вища Іма гніздиться на престолі у трьох вищих сефірот». Це таємниця: «Святе» — одне, Вищий Кетер; «святі» — два, Хохма й Біна; ось три вищі сефірот.

«І ось» тощо — завершення думки. Три міри й три числа — все одне. До ради, коли Святий, благословенний Він, порадився з ними, усі вони мали добре око й тому рахувалися як 26. Після ради та обвинувачення, оскільки обвинувачі все ж мали намір заради Небес, вони рахуються середніми, тому їхнє число — двадцять. Коли врахувати, що троє з них мовчали, решта сімнадцять, які обвинувачували, відповідають мірі лихого ока, одній шістдесятій, що на тисячу дає сімнадцять. «Ані менше» тощо: для доброго ока в них є один надлишковий через міру та

Яд Єгуда · 1 · продовження

вагу, як згадано. Для Дому Шаммая одна третина не входить до рахунку; так само дві третини для лихої міри. Не так тут, у мірі середніх: рахунок точний. [П5744]

«Бо в них є» — сімнадцять, за гематрією טוב, «добро». «А троє» — з цих двадцятьох. «Як Аарон при Маріям»: автор принагідно навчає нас, що Аарон не говорив про Мойсея — лише сама

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 11

Яд Єгуда · 1 · продовження

Маріям. Тому написано не «І говорили Аарон та Маріям», а «І говорила Маріям», в однині та жіночому роді, щоб показати, що говорила лише вона. А далі сказано «і Аарон», бо він мовчав і не заперечив; це зараховано так, ніби й він говорив. [П5745]

Ем коль хай — частина III — глава 12

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Те, що Юда не перестав», тощо. Як витлумачили вірш «І не продовжував більше пізнавати її» (ולא יסף עוד לדעתה): не перестав; і згодом не породив від неї дітей. Це було символічною дією для народження Оведа, сина Боаза. [П5750]

«Передання з руки в руку» — щодо тієї душі, яку вже приготував у сполученні Юди.

Яд Єгуда · 1

«Яке було задля довершення» — потомства Адама, першої людини, як пояснено вище, у розділах 6 і 7.

«У їхній заповіді» — у їхньому сполученні.

«Для Господині дому» — для Шехіни.

«Адже вони» — знавці Тори та їхні дружини —

Рама з Фано

Тепер ми повернулися до чину левірату й до сполучення Авраама та Сари, яке було задля довершення іншого. Вони є основою для загального висновку про сполучення знавців Тори в кожному поколінні. Адже коли ті зближуються зі своїми спокійними дружинами у святості й чистоті, а з тієї краплі не утворюється дитина — наприклад, коли вони старі чи юні, безплідні чи айлоніт; і навіть коли обоє — тумтуми, як Авраам і Сара до зміни імені, — [П5746]

то, крім того, що в їхній заповіді є душевна втіха від Святого, благословенний Він, для Господині дому, матері, яка радіє дітям, — адже вони, безсумнівно, примножують любов і братерство, мир і дружбу між Ним та нею, — Святий, благословенний Він, долучає їхню добру думку до діяння. [П5747]

Їхнє сполучення стає символічною дією на пізніший час для того, хто не

Яд Єгуда · 1 · продовження

своїм сполученням примножують любов, тощо, між Ним, благословенний Він, та Шехіною.

«То, крім» цієї душевної втіхи, Святий, благословенний Він, також долучає їхні думки до діяння.

«Їхнє сполучення», хоча й не приносить плоду, все ж стає символічною дією, що допомагає пізніше тому, хто не сподобляється дітей без допомоги.

«Господь призначить їм викупителя» — із праведників, чиє сполучення було марним, або з їхніх нащадків; і учасник того сполучення стає їм на допомогу. [П5751]

«Вісімдесяти років» — як наведено там у «Мідраш

Яд Єгуда · 1 · продовження

раба».

«Рут же була юною» — сорока років, як сказали вони, благословенної пам’яті. [П5752]

«Те, що не перестав», тощо, — як сказали вони, благословенної пам’яті, про «І не продовжував більше пізнавати її».

Рама з Фано · продовження

сподобився й потребує допомоги, як ті, про кого сказали: «Потребує, але не має способу виправлення». Наприклад, він помер без синів і не має брата, який уклав би левіратний шлюб із його дружиною; або вона здійснила халіцу, а [він] не захотів укласти левіратний шлюб. Господь призначить їм викупителя, хай навіть сивого й старезного, як Боаз,

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Передання з руки в руку» — тобто Він дав їй душу, яку вже було для цього приготовлено у сполученні Юди; бракувало лише передання її належному тілу в належний час.

Рама з Фано · продовження

якому було вісімдесят років. Рут же була юною, як Писання багато разів про неї засвідчило. [П5748]

І щойно він виконав заповідь — наступного дня помер, ще під час свого весілля, хупи. Те, що Юда не перестав пізнавати Тамар, стало для Боаза, коли він узяв Рут, символічною дією для народження Оведа. Це і є зміст сказаного про Рут «І дав Господь їй зачаття»: передання з руки в руку. [П5749]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 12

Ем коль хай — частина III — глава 13

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Адже не називає “пізнанням”» — від вислову «І Адам пізнав», тощо. Лише коли воно приносить плоди, доречне слово «пізнання». Хоч про Ревеку написано «І чоловік не пізнав її», з чого випливає: «не породила жодного пізнання», לא ילדה שום ידיעה [нерівний вислів], — навіть самого зближення, яке не принесло плодів. Не можна сказати, що в неї не було лише пізнання,

Рама з Фано

І щодо Юди ми читаємо: «І не додав», ולא יסף. Адже у власному значенні біблійне «пізнання» називає лише те, що приносить плоди, хоча в заперечних висловах написано «І чоловік не пізнав її», що неминуче означає: не зблизився з нею. Так само — «І цар не пізнав її». [П5753]

За тим, що з’ясовано й повторено в цьому трактаті, тлумачення вірша виходить правильним і ясним: розширення заперечення після розширення заперечення обмежує його межі. Якби сказано було «І не

Йоель Моше · 1 · продовження

яке принесло плоди, зате інше пізнання було: якщо так, чим це особливе? Так само «І цар не пізнав її» означає, що не було зовсім, навіть пізнання, яке не приносить плодів. Як же тоді ми кажемо, що у власному значенні «пізнання» називає лише те, що приносить плоди? [П5758]

Він відповідає за тим, що з’ясовано вище, на початку цього трактату:

Йоель Моше · 1 · продовження

«Обмеження після обмеження — лише задля розширення». Так усе стає на місце. Пояснення: хоча «пізнання» означає, що тут не було навіть того, яке не приносить плодів, розширення [висновку] означає: пізнання, яке не принесло плодів, було. [П5759]

«Розширення заперечення», тощо. Він сказав «І не додав» — ось одне обмеження; слово «ще» — інше обмеження. Отже, розширив: зближення, яке не принесло плодів, не було, а те, яке принесло плоди, було. [П5760]

«Лише від нас», тощо: як сказано в Ґемарі — «Бо це не порожня річ; а якщо вона порожня, то від вас», тощо.

«Не пізнав її», тощо. З йод це означає: він зовсім не приготував місця; навіть зближення, яке не принесло плодів, не було. Але без йод, як сказано про Юду: «І не додав ще пізнавати її», ולא יסף עוד לדעתה, — означає, що місце було приготоване, тобто зближення було, лише

Рама з Фано · продовження

додав пізнавати її», ולא יסף לדעתה, я сказав би: відтоді більше до неї не звертався. Тепер же, коли сказано «ще», עוד, ми навчилися, що він зблизився з нею, а вона не зачала. [П5754]

І ще ось що прагну витлумачити у слові ידע: воно складене з двох слів — יד, «місце», та ידע, яке є знанням, хоч як його розуміти. Так і подібним чином ми маємо вдивлятися в усі слова святої мови: у сутність літер, їхній порядок, поділ і поєднання — без кінця. Бо це не порожня річ: [порожнеча] лише від нас. [П5755]

Отже, коли сказано «І чоловік не пізнав її», зрозуміло, що це означає: він не приготував місця, де перебувало б знання. Та коли ми вилучимо йод із заперечення, слушно буде сказати: місце було приготоване, але дух знання на ньому не спочив. [П5756]

Так само сказане про мідіянських жінок: «Ту, що пізнала чоловіка, вбийте» — означає, за словами наших мудреців, благословенна їхня пам'ять, придатну до статевого з'єднання. Хоч вона й не придатна народжувати, [вона придатна] до самого зближення, щоб стати посудиною через перше статеве з'єднання. [П5757]

Йоель Моше · 1 · продовження

плодів не принесло. [П5761]

Яд Єгуда · 1

«І ми читаємо», тощо, пов'язане з попереднім розділом. Мається на увазі: підстава для того, хто пояснює сказане про Юду «І не додав» як «не припинив», така. Слово «пізнання», яким у Писанні позначають лежання разом, стосується лише статевого з'єднання, що приносить плоди, тобто зачаття, але не з'єднання без зачаття. Уважно розглянь вірші й знайдеш, що так воно й є. [П5762]

Хоча там, де Писання вживає заперечення, як-от «І чоловік не пізнав її», безперечно, не мається на увазі, що від того з'єднання не було плодів, а що він зовсім не зійшовся з нею, — усе ж там, де вислів ужито у власному значенні й ствердно, як «І Адам пізнав», простий зміст такий: він ліг зі своєю дружиною з'єднанням, що дає плоди, і вона зачала від нього. Тут же сказано із запереченням «І не додав ще пізнавати її», тож, безперечно, мається на увазі, що він

Яд Єгуда · 1 · продовження

більше зовсім не сходився з нею.

Проте за тим, що з'ясовано в цьому трактаті й повторено в частині II, розділі ן [50 за числовим значенням літери], розширення виведення

Яд Єгуда · 1 · продовження

після виведення лише обмежує межі виведення, а саме виведення незмінно розширюється. Так і тут: два вислови, що розширюють заперечення, також обмежують межі заперечення. Словами «І не додав» він заперечив пізнання надалі;

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказавши після цього слово «ще», посилив і розширив це заперечення, як розширення. Тому він обмежує заперечення. Якби не було слова «ще», ми витлумачили б: він зовсім не зійшовся з нею, як кожний вислів про пізнання, ужитий у Писанні із запереченням. Тепер, коли сказано «ще», це обмежує заперечення: тлумачити слід не так, що він зовсім не зійшовся з нею, а так, що він зблизився з нею, проте вона не зачала. Це й означає «не припинив». [П5763]

«І ще ось що», тощо. Автор вирішив пояснити, чому «пізнання» — назва статевого з'єднання, а також чому у власному значенні воно натякає на з'єднання, що приносить плоди, тоді як у запереченні це не так. Він сказав: це походить із того, що корінь ידע складений зі слова יד та зі слова דעת. Тому він натякає на лежання разом — тобто місце, יד, для знання, דעת. Адже, лежачи разом, людина дає місце, де перебуватиме знання. Мається на увазі לנ"ש [невстановлене скорочення]: у ньому перебуватиме душа, яка є знанням. Тож слово «пізнання» неминуче стосується тільки з'єднання, що приносить плоди. [П5764]

«Хоч як буде приготовано», איך שיוכן: чи сама душа є знанням, чи знання вміщене всередині неї. [П5765]

«Бо це не порожня річ»: чому ми називаємо те чи інше ім'я, дієслово або слово саме такими літерами? Це не випадково, як в інших мовах: кожне ім'я та слово у святій мові має основу в літерах, що належать до тієї справи. А якщо воно порожнє, то від нас — через брак нашого знання.

До глави у змісті

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Отже»: відповідно до цього, оскільки слово «пізнання» означає надання місця, де перебуватиме знання, то в запереченні, коли сказано «не пізнав її», мається на увазі: не дав і не приготував місця для знання, тобто зовсім не зійшовся з нею, як сказано.

«Та коли ми вилучимо», тощо. Коли поруч із запереченням слово про пізнання стоїть без йод, як «І не додав ще пізнавати її», ולא יסף עוד לדעתה, неминуче мається на увазі заперечення лише знання, а не приготування місця. Тобто він зійшовся з нею, місце було приготоване, але вона не зачала й дух знання не прийшов. Звідси й походить думка того, хто каже: «не додав» — «не припинив».

«Так само сказане», тощо: не заперечуй проти цього через вислів «та, що пізнала чоловіка», сказаний про мідіянських жінок: «І кожну жінку, що пізнала чоловіка, вбийте». Адже простий зміст — і коли з'єднання принесло плоди, і коли не принесло. Навпаки, саме звідти доказ нашому поясненню: там мається на увазі навіть придатна до з'єднання, з виключенням малолітньої, як сказали наші мудреці, благословенна їхня пам'ять. Отже, יד там означає приготування місця, щоб вона була придатна стати посудиною. Відомо, що жінка не зачинає від першого з'єднання; відповідно до цього, неминуче мається на увазі придатність до з'єднання, хоч воно й не приносить плодів. [П5766]

Ем коль хай — частина III — глава 14

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Вона — немов дикий осел, звиклий до пустелі»: його не впускають за огорожу Святого, благословенний Він, оскільки він помер без дітей, і його душа ширяє в пустелі. Бо таке формулювання вірша в Єремії, розділ 2: «Прудка молода верблюдиця, що заплутує свої шляхи; дикий осел, звиклий до пустелі, у жаданні своєї душі вдихнула вітер; хто відверне її потяг?» Дивись Раші в поясненні вірша: שמשיל איתה? [непевний вислів: «що уподібнює її»?]. [П5771]

Душа того, хто помер без дітей, спричинила послаблення сили вищого провидіння, а також спричинила те, що вона заплутує свої шляхи: [їм] доводиться бути мандрівними й безпритульними в пустелі. [П5772]

«Наче її немає» — так, на мою думку, слід виправити. Вона є мірою, потрібною йому в цю пору, — великим виправленням для цієї душі. А написане перед нами שאילו אינ' [непевно: «що якби не…»] важко витлумачити. [П5773]

«Зі своїм другим чоловіком» — це той, хто

Рама з Фано

Блаженний той, хто в усіх своїх ділах має намір діяти розумно й чинити добро тому, кого забажають Небеса: від нього залежить заслуга багатьох. До чого це подібне? До знавця Тори, який помер без дітей і чия дружина уклала левіратний шлюб, щоб поставити потомство померлому. Адже перед Тим, хто знає приховане й явне, відкрито й відомо, чи потребував цей померлий поставлення потомства, бувши позбавленим нащадків і не залишивши після себе благословення. [П5767]

Він — немов дикий осел, звиклий до пустелі: його не впускають до безтурботного спочинку в Еденському саду, доки він не сподобиться визволення та заміни, які ми пояснимо далі. Вірш на своєму місці пов'язаний зі скаргою пророка: вчинки тієї душі спричинили послаблення сили провидіння й те, що вона заплутує свої шляхи. Запитайте: де та міра, яка потрібна йому в цю пору? [П5768]

Ось праведна євама зі своїм другим чоловіком «у жаданні своєї душі вдихнула дух». У цьому сенс левірату, як сказали наші вчителі: «Його брат — його батько; його дружина — його мати» (Зогар, частина 2, розділ «Мішпатім», аркуш 100б). [П5769]

Тоді слово יב"м буде складеним так,

Йоель Моше · 1 · продовження

укладає з нею левіратний шлюб. «У жаданні своєї душі вдихнула» той дух померлого й виправляє її [душу?]; і [він] відновлює ім'я свого брата. Виходить, що дитина, яка народжується й названа ім'ям померлого, є братом того, хто уклав левіратний шлюб; він стає їй батьком. А євама була дружиною померлого, і тепер стає його матір'ю. [П5774]

«Алеф замінено» — це натяк на те, що сказано не אב"м, а יב"м.

«Йод діє, а алеф зазнає дії», тощо. Пояснення: йод спричиняє читання алефа. Тобто Ім'я Гавая читають як Адонай; отже, замість йода в Імені הוי"ה ми читаємо алеф.

«Відповідно до зміни знаків огласування», тощо. Тобто коли в Імені הוי"ה під йодом стоїть шва, ми читаємо Адонай; а коли під йодом стоїть сеґол, читають Еґ'є — אה"י. [П5775]

Яд Єгуда · 1

«Блаженний той, хто має намір», тощо. Автор повертається, щоб завершити й пояснити

Яд Єгуда · 1 · продовження

розпочате вище, у розділі 12: сполучення знавців Тори, яке не приносить плоду, допомагає тому, хто помер без дітей і не має брата для левіратного шлюбу. Автор сказав тут, що це подібне до левірату після смерті знавця Тори, який не потребував поставлення

Рама з Фано · продовження

наче ти кажеш אב אם — «батько, мати»; алеф замінено на йод за звичаєм мови. Це не без причини, а з підстави, відомої тлумачам таємниць літер: йод діє, а алеф зазнає дії. Так само бачимо в чотирилітерному Імені, що йод спричиняє читання алефа у двох замінних Іменах відповідно до зміни знаків огласування. [П5770]

Яд Єгуда · 1 · продовження

потомства: левірат допомагає іншому чоловікові, який його потребує, як автор завершує наприкінці наступного розділу.

Основа цих слів — у Зогарі, розділ «Ваєшев». Там, на сторінці 419, наведено: «Той, хто помер без дітей, — коли

Яд Єгуда · 1 · продовження

він виходить із цього світу, та людина не входить за завісу», тощо. «Оскільки так є, Святий, благословенний Він, створив для нього [того, хто] визволяє його з рук מתבלין [неясне позначення]; це його брат, близький йому, як сказано: “Коли брати житимуть разом”, тощо. І написано: “Увійди до дружини свого брата й уклади з нею левіратний шлюб”. Бо душа не входить перед Святим, благословенний Він, а стоїть зовні, оскільки не сподобився לאנהדא [непевно: повернутися] в цей світ у тому тілі. Хто не сподобився в цьому місці, піде до іншого місця й сподобиться в ньому», тощо. [П5776]

А на сторінках 420 і 421: «Рабі Хія запитав: той, хто є довершеним праведником і займається Торою вдень і вночі, і всі його вчинки — заради Імені Святого, благословенний Він, але не сподобився дітей у цьому світі, наприклад, намагався їх мати, та не сподобився, або мав їх, та вони померли, — що з ними в прийдешньому світі? Сказав йому рабі Йосі: його вчинки й та Тора захищають його для того світу», тощо.

«Прийди й поглянь: довершений праведник, у якому було все це й який довершився як належить, але помер без дітей, — адже він успадковує своє місце в тому світі. Його дружині потрібен левіратний шлюб чи ні? Якщо скажеш, що їй потрібен левіратний шлюб, — це ж даремно, адже своє місце в тому світі він успадковує! Однак левіратний шлюб безперечно потрібен, бо ми не знаємо, чи був він довершеним у своїх учинках, чи ні. І якщо вона уклала левіратний шлюб, він не був даремним, бо у Святого, благословенний Він, є місце: адже

Яд Єгуда · 1 · продовження

була у світі людина, що померла без дітей, і не було їй у світі визволителя. Коли цей довершений праведник помер і його дружина уклала левіратний шлюб, а він успадковує своє місце, — приходить та людина й довершується тут. Тим часом Святий, благословенний Він, готує їй місце для світу [неясний зв’язок], доки не помре цей довершений праведник і вона не довершиться у світі». Кінець цитати. Тепер слова автора тут і в наступному розділі пояснені. [П5777]

«Адже Той, хто знає приховане», тощо. Тобто інколи знавцеві Тори роблять добро тим, що він не поставить потомства, хоча й потребує його, бо не настільки довершений у своїх учинках. Причина в тому, що перед Небесами відкрито: від нього не вийдуть гідні діти. І все ж він немов дикий осел, звиклий до пустелі: не входить за завісу, доки його дружина не укладе левіратного шлюбу й він не сподобиться визволення, тощо. [П5778]

«І вірш на своєму місці», тощо. Принагідно автор тлумачить увесь вірш: «Людина — дикий осел, звиклий до пустелі, у жаданні своєї душі вдихнула вітер; хто відверне її потяг? Усі, хто шукає її, не втомляться; у її місяці знайдуть її» (Єремія, розділ 2), — про душу того, хто йде без дітей. Він каже, що вірш пов’язаний зі скаргою, яку пророк згадав там перед цим, кажучи: «Знай, що ти зробила, прудка молода верблюдице, що заплутує свої шляхи». Він скаржився на вчинки тієї душі й про них сказав: «Знай, що твої вчинки віддалили тебе настільки, що твоя душа заплутує свої шляхи

Яд Єгуда · 1 · продовження

поза завісою». І приховав для цього [вислів] «дикий осел, звиклий до пустелі», тощо, щоб указати виправлення. [П5779]

«Провидінню» — вищому, яке, так би мовити, наче усунуте від неї, так що душа заплутує свої шляхи, не з'являючись перед Царем, благословенний Він. Тому вчинки запитують про виправлення: де міра, потрібна в цей час для виправлення цієї душі? Для цього сказав «дикий осел, звиклий до пустелі»: ось євама «у жаданні своєї душі вдихнула» дух померлого й виправляє його. [П5780]

«У цьому сенс левірату»: євама стає його матір'ю, а його брат, який уклав левіратний

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 14

Яд Єгуда · 1 · продовження

шлюб, стає [його] батьком, як сказали наші вчителі в Зогарі, розділ «Мішпатім», сторінка 140. [П5781]

«Алеф замінено». Тобто те, що він називається יבם, а не אבם, пов'язане зі звичаєм мови замінювати алеф на йод.

«Те, що йод» у невимовлюваному Імені Гавая спричиняє й здійснює читання алефа в Імені Адонай та Імені Ег'є відповідно до зміни знаків огласування: йод зі знаком шва спричиняє читання Імені Адонай, а зі знаком сеґол спричиняє читання Імені Ег'є, як відомо. [П5782]

Ем коль хай — частина III — глава 15

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«У бажанні його нефеш»: бо читається נפשה, «її нефеш», а написано נפשו, «його нефеш». «Його серце, руах і нешама», тощо, — натяк на нефеш, руах і нешаму. «Потрібні визволення для нешами, заміна для руах, засвідчення для нефеш» — це за висловом Писання в Рут: «Колись в Ізраїлі — щодо визволення, щодо заміни й щодо засвідчення». Потрібно пройти три втілення: нефеш, руах і нешама. Через левірат, натомість, усе виправляється водночас. [П5786]

Для того, хто потребує левірату й не має

Рама з Фано

У заповіді левірату брат і жінка повинні підготувати себе, щоб стати батьком і матір'ю тому, хто буде визволений через них, хоча за первісним ланцюгом родоводу він їм не син, як написано: «Бо не йому буде потомство». Їхній добрий намір додає сили горішній Ґвурі: вона теж перебуває «в бажанні його нефеш» — написано נפשו, — цього «дикого осла, звиклого до пустелі». Вона прагне знайти для нього спочинок, у якому йому буде добре. Адже читається נפשה, «її нефеш»: «основа тлумачення — читання». Це продовжує вислів Єзекіїля: «Як нефеш батька, так і нефеш сина — Мої вони». [П5783]

Велика сила левірату: він водночас заспокоює нефеш, руах і нешаму, як

Йоель Моше · 1 · продовження

виправлення, — наприклад, у нього немає брата або вона здійснила халіцу, як вище в розділі 12, — той левірат, у якому його дружина вступає в левірат ע"ח без потреби, виправляє ту нешаму. [П5787]

Яд Єгуда · 1

«У заповіді левірату», тощо, — продовження попереднього розділу для пояснення вірша «дикий осел, звиклий до пустелі», тощо. «Тому, хто буде визволений» — тобто нешамі померлого. «Як написано», тощо: це сенс вірша «І знав Онан, що не йому буде потомство». Тобто він

Яд Єгуда · 1 · продовження

знав, що за первісним ланцюгом родоводу народжена дитина не буде його.

«Вона» — жінка-євама — теж «у бажанні його нефеш», цього дикого осла, вдихає його руах. Тому написано נפשו, «його нефеш», а читаємо נפשה, «її нефеш»: його нефеш пов'язана з її нефеш, бо вона стає його матір'ю. Як сказав Єзекіїль: «Як нефеш батька, так і нефеш сина», — так і тут: ось нефеш матері й нефеш сина. [П5788]

«Велика сила левірату»: він водночас виправляє нефеш, руах і нешаму померлого. Про це сказано: «Якщо він зверне до нього своє серце», тощо, — руах і нешама йдуть за нефеш. «Але поза левіратом» потрібно пройти три втілення: одне для нефеш, одне для руах і одне для нешами. Відповідно до них

Рама з Фано · продовження

написано: «Якщо він зверне до нього своє серце, його руах і нешаму до себе збере». Відомо, що «серце» — назва нефеш. Якщо ж нефеш померлого відсічено, то рука Господа не стала закороткою, щоб рятувати: «З Господом милість, і багато в Нього визволення» — із нефеш цих учасників левірату, щоб пустити гілку й принести плід. Але поза левіратом потрібні визволення для нешами, заміна для руах і засвідчення для нефеш. Цього досить відповідно до задуму трактату. [П5784]

Якщо ж дух померлого, на якого вони спрямовують намір, цього не потребує — як Бен Азай, що сказав: «Моя нефеш прагне Тори», і не брав дружини, бо знав у таємницях своєї нешами, що вона вже виконала свій обов'язок у цьому іншого разу й створено його лише для звеличення Тори, — то про це сказано: «Її нагоду — хто відверне?» Слово תאנתה походить від «а Бог дав трапитися йому під руку». Воно означає: приготування, яке здійснила

Яд Єгуда · 1 · продовження

написано: «Щодо визволення, щодо заміни — і це засвідчення». [П5789]

«Якщо ж дух брата», тощо: тепер завершує сказане в попередньому розділі «На що це схоже», тощо. До цього пояснює й кінець вірша: «Її нагоду — хто відверне», тощо. «Вона вже виконала свій обов'язок у цьому» — у заповіді плодитися й розмножуватися іншого разу, коли він уже був у цьому світі. «Як сказано» — вище, в розділі 12. «Бо тут»: через це з'єднання Святий, благословенний Він, приводить визволителя для іншого чоловіка, який цього потребує й не має євама, як сказано в Зогарі, що ми навели. Цим Він оновлює діло творіння. Це і є «у її місяці знайдуть її». [П5790]

Рама з Фано · продовження

праведна євама, — а вона є головною в цьому виправленні, — не повертається марним. «Усі, хто шукає її, не втомляться», бо Святий, благословенний Він, прилучає добрий задум до вчинку. Як сказано: «У її місяці знайдуть її», бо тут Святий, благословенний Він, оновлює діло творіння для того, хто потребує цього й не має іншого виправлення. [П5785]

До глави у змісті

Ем коль хай — частина III — глава 16

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Обоє водночас»: вдова й дух скаржаться на брата, який мав виконати левірат, словами «Мій дівер не захотів».

«Це рукавичка», тощо: як написано в Таргумі до «Чоловік знімав своє взуття» — «чохол його правої руки», נרתקא דידיה ימיניה; дивись там. [П5795]

«А тут — його взуття», тощо: він узуває взуття на ногу, а вона розв’язує вузол і зв’язок, який мала від свого чоловіка.

«Оскільки він не береться до рахунку»: оскільки він не уклав із нею левіратного шлюбу, це названо «змовою нечестивих», яка не береться до рахунку, як пояснено в Ґемарі «Санхедрін». [П5796]

Яд Єгуда · 1

«Адже дія халіци»: тим, що вона знімає його взуття, показує, що вдова відмовляється від надії на викуплення. Так само плювання показує відмову духа померлого від надії на викуплення.

«Обоє водночас»: вдова й дух померлого скаржаться на дівера, кажучи: «Мій дівер не захотів».

Рама з Фано

Нехай мудрий почує й примножить науку. Дія халіци означає, що вдова відмовляється від надії, а плювання — що дух померлого, увібраний у неї, як ми ще згадаємо, відмовляється від надії на викуплення, яке мало прийти йому від живого брата. Разом із проказуванням обоє водночас скаржаться на нього перед трьома, які вміють підказувати слова для проказування. Вони відповідають трьом опікунам, яких має душа; їх згадав рабі Пінхас серед заповідей, викладених загалом у Зогарі на початку «Берешіт». [П5791]

До них додають ще двох, щоб зробити справу відомою, аби багато людей просили для них милосердя. Ці двоє відповідають двом нахилам, які були свідками при першому набуванні, завершуваному знаряддям набувача, про що написано: «Чоловік знімав своє взуття». Проте взуття, яким набувають, — це рукавичка. [П5792]

А тут власник взуття взуває своє та простягає їй ногу. Вона знімає його й розв’язує вузол, оскільки він не береться до рахунку, щоб називатися викупителем. І зневажливо щосили кидає його на землю, показуючи припинення свого зв’язку та свою впевненість у тому, що полегшення й порятунок прийдуть духові померлого з іншого місця. [П5793]

Зміст «Того, з кого знято взуття», —

Яд Єгуда · 1 · продовження

«На початку “Берешіт”», сторінка ל”ע [непевна адреса], шоста заповідь: «Скільки ангелів виходить із кожною душею? Двоє: один праворуч, один ліворуч. Вони стережуть його — וכי [неясний зв’язок], — як написано: “Бо ангелам Своїм накаже про тебе”. А якщо ні — вони звинувачують його. Рабі Пінхас сказав: троє їх стоять опікунами над людиною, як написано: “Якщо є при ньому ангел, заступник, один із тисячі”. “Якщо є при ньому ангел” — один; “заступник” — двоє; “щоб звістити людині її правоту” — троє», тощо. [П5797]

«І додають», тощо. Пояснення: тих двох додають до трьох суддів, щоб зробити справу відомою, як пояснено в законах халіци. Причина — завдяки розголосу знайдеться багато людей, які проситимуть милосердя для вдови й померлого.

«І вони», тощо: ще одна причина — ті двоє додаткових відповідають двом нахилам, тощо.

«Знаряддям набувача», тощо: як є на початку «Га-загав»: «Чим

Яд Єгуда · 1 · продовження

набувають? Рав сказав: знаряддям набувача. А Леві сказав: знаряддям відчужувача». Це відповідає [розбіжності] таннаїв: «А це раніше було в Ізраїлі», тощо, «чоловік знімав своє

Рама з Фано · продовження

немов «Розв'язано вузол», тричі: один раз для нього, один для неї й один для духа померлого. А в «Тіккунім» це пояснили стосовно нефеш, руах і нешама та застосували до них: «Тенета розірвалися, і ми врятувалися». [П5794]

Яд Єгуда · 1 · продовження

взуття й давав ближньому»: Боаз дав викупителеві; рабі Єгуда каже — викупитель дав Боазові. Ми приймаємо думку Рава й першого танни. [П5798]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Взуття набувача»: це не справжнє взуття, а рукавичка, як перекладає Онкелос «Чоловік знімав своє взуття»: «чохол його правої руки», נרתק ידּ ימינה. А тут, щодо взуття для халіци, це справжнє взуття. До того ж тут усе навпаки, ніж при набутті: там він знімає своє взуття, а тут він узувається, і вона знімає його. Це показує скасування набуття. [П5799]

«І розв'язує вузол»: показує, що він більше не пов'язаний її левіратним зв'язком. «Він не

Яд Єгуда · 1 · продовження

береться до рахунку» — вислів узято зі сказаного нашими мудрецями, благословенна їхня пам'ять: «Змова нечестивих не береться до рахунку».

«Зміст "Того, з кого знято взуття"»: це означає «Розв'язано вузол». А зміст трьох разів — один для нього, тощо. [П5800]

До глави у змісті

Ем коль хай — частина III — глава 17

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Він сказав» тощо. Рабі Їва Сава пояснив, що її називають вдовою, коли вона не має дітей від свого чоловіка. «А ми кажемо» тощо. Альман, אלמן, — незаселене місце, як «такий-то, безіменний», פלוני אלמוני, — без імені. [П5804]

«У роки, коли ми бачили лихо» — а вони не прийшли прийняти юдаїзм, коли ми були в бідності. «А хто з них» тощо — із ґерів: хто визнає справедливим суд над собою і чий намір буде לש"ם [невстановлене

Рама з Фано

Правдоподібно, що слово «вдова», альмана, אלמנה, дано в нашій святій мові жінці, чий чоловік помер, бо це палац, армон, ארמון, для руах померлого, увібраного в неї, як пояснив рабі Їва Сава в «Зогарі», у розділі «Мішпатім». Він сказав це про того, хто не має дітей; а ми кажемо — навіть про того, хто виконав заповідь плодитися й розмножуватися та залишив у своїй дружині символічну дію для доповнення іншого. [П5801]

Це співзвуччя зі словами Ісаї: «І відгукнуться звірі в його альманот», ועָנו איים באלמנותיו; тут באלמנותיו — як ארמנותיו, «його палаци». Проте армон

Йоель Моше · 1 · продовження

скорочення], той згодом також буде виправлений. [П5805]

Яд Єгуда · 1

«Правдоподібно»: слово альмана, אלמנה, подібне до армана, ארמנה, бо вона — наче палац, оселя для руах померлого. «Розділ "Мішпатім"» — сторінка 141. «Символічна дія» — як вище, у розділі 12. «Загалом» тощо — завершення думки, розпочатої там, у розділі 12. [П5806]

«На інший день» — це великий і страшний

Яд Єгуда · 1 · продовження

день Господа, як висновується. «Слуги Господа їстимуть» — на бенкеті Левіятана, про який буде пояснено в наступному розділі. «Тієї години» — у день останнього суду. «Бо Його милосердя не

Рама з Фано · продовження

називає заселене місце, як написано: «І палац стоятиме на своєму належному місці», а альмон, אלמון, — місце незаселене. Цього досить для наміру тутешнього пояснення. [П5802]

Яд Єгуда · 1 · продовження

вичерпалося» тощо — як автор багато разів пояснював у п'ятій частині трактату «Хікур Дін».

Рама з Фано · продовження

Загалом через Авраама й Сару заповідь левірату здійснилася для двадцяти поколінь, що передували йому. Вони приготували тих, кого буде приведено під крила Шехіни аж до днів нашого Месії. Відтоді ґерів уже не приймають: Милосердний залишив їх на інший день, бо вони ушкодили саму основу, зробивши твердим дух і закам'янивши свої серця в роки, коли ми бачили лихо. Так їм відтепер і належить: слуги Господа їстимуть, а вони голодуватимуть. А хто з них тієї години визнає справедливим суд Неба над собою, той згодом буде першим приготований до милування. Бо Його милосердя до всього створеного не вичерпалося. Знай це. [П5803]

До глави у змісті

Ем коль хай — частина III — глава 18

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Поділять його між ханаанеями»: це пояснили як слово про торговців, за висловом «Ханаан — у його руці оманливі терези». А «дочка чоловіка-ханаанея» перекладається «дочка чоловіка-торговця», בת גבר תגר. [П5810]

«Таким служінням», тощо: тобто служать заради одержання плати.

Яд Єгуда · 1

«Про яку ми говорили» — у попередньому розділі: слуги Господа їстимуть.

Рама з Фано

А та їжа, про яку ми говорили, безсумнівно, є учтою з Левіятана, згаданою в розділі «Га-сфіна»: цілковиті праведники, які служать із любові, — це ті, про кого сказано: «Влаштують із нього учту товариші», як у вислові: «І влаштував їм велику учту». А ті, що служать заради одержання плати, — справжні торговці. Про неї сказано: «Поділять його між ханаанеями»: вони ділять залишок поміж собою зі скупістю та на оманливих терезах, обманюючи самих себе таким служінням. [П5807]

Так само зі шкіри Левіятана перші удостояться кожен повного куреня,

Яд Єгуда · 1 · продовження

«У розділі "Га-сфіна"», тощо. Там Раба бар бар Хана сказав від імені рабі Йоханана: «У майбутньому Святий, благословенний Він, улаштує праведникам учту з м'яса Левіятана, як сказано: "Влаштують із нього учту товариші". Кіра означає саме учту, як сказано: "І влаштував їм велику учту". А товариші — саме знавці Тори, як сказано: "Ти, що сидиш у садах, товариші дослухаються до твого голосу". А решта ділять його й торгують ним, як

Яд Єгуда · 1 · продовження

сказано: “Поділять його між ханаанеями”. Ханаанеї — саме торговці, як сказано: “Ханаан — у його руці оманливі терези; гнобити він любить”. А якщо хочеш, звідси: “Чиї торговці — князі, чиї ханаанеї — шановані землі”». [П5811]

Автор згадав цей вислів, щоб його пояснити. Він сказав: основна учта, яку Святий, благословенний Він, улаштує праведникам, — для цілковитих праведників,

Рама з Фано · продовження

суки, — даху й стінок. З останніх хтось — лише дашка, цилцала, тобто покриття, схаху, без стінок; хтось — намиста, хтось — амулета: усе за праведним судом. Решта осяє народам шлях із мурів Єрусалима, як ми натякнули поруч і як є там. [П5808]

Сказали: Левіятана створено самцем і самкою; якби вони зійшлися одне з одним, то зруйнували б світ. Що зробив Святий, благословенний Він? Оскопив самця, убив самку й засолив її для праведників у майбутньому. [П5809]

Яд Єгуда · 1 · продовження

які служать не заради одержання плати. А сказане «а решта ділять його» стосується тих, хто служить заради одержання плати й виконує заповіді, щоб мати з них прибуток, як торговці. Це й означають слова «торгують ним»: така їхня торгівля в обмін на їхнє служіння.

«Зі скупістю»: міра за міру за їхню скупість у даванні Богові ситості. [П5812]

«На оманливих терезах»:

Яд Єгуда · 1 · продовження

саме для цього рабі Йоханан навів доказ із вірша «Ханаан — у його руці оманливі терези». Це означає: і ці ханаанеї-торговці мають у руці оманливі терези й обманюють себе таким служінням, бо служили заради одержання плати. Відповідно до цього, здається, й другий доказ — «чиї ханаанеї — шановані землі» — показує: йдеться про праведників, тільки про тих, хто служить заради одержання плати, а не про нечестивих.

«Так само зі шкіри Левіятана», тощо. Там також Раба сказав від імені рабі Йоханана: «У майбутньому Святий, благословенний Він, зробить праведникам курінь зі шкіри Левіятана, як сказано: “Чи наповниш куренями його шкіру?” Удостоївся — роблять йому курінь; не удостоївся — роблять йому дашок, як сказано: “І дашком риб’ячим — його голову”. Удостоївся — роблять йому дашок; не удостоївся — роблять йому намисто, як сказано: “І намиста на твоїй шиї”. Удостоївся — роблять йому намисто; не удостоївся — роблять йому амулет, як сказано: “І прив’яжеш його своїм дівчатам”. Решту Святий, благословенний Він, розстилає по мурах Єрусалима, і сяйво його йде від одного краю світу до другого, як сказано: “І підуть народи до твого світла, а царі — до сяйва твого сходу”». Автор згадав цей вислів, щоб сказати: і зі шкіри

Яд Єгуда · 1 · продовження

Левіятана вони удостояться відповідно до свого служіння — з любові або за винагороду. Авторове пояснення куреня й дашка взяте з тлумачення Раші. [П5813]

«Решта осяє шлях»: це вислів із вірша Йова, глава 41, про Левіятана. Ґемара там тлумачить його так: він робить борозни в морі. Автор навів його для цього тлумачення — לנכות לשונו [значення вислову не встановлено]. [П5814]

«І сказали», тощо. Там у Ґемарі рабі Єгуда сказав від імені Рава: «Усе, що Святий, благословенний Він, створив у Своєму світі, Він створив самцем і самкою. І Левіятана теж створив самцем і самкою. Якби вони зійшлися одне з одним, зруйнували б увесь світ. Що зробив Святий, благословенний Він? Оскопив самця, убив самку й засолив її для праведників у майбутньому, як сказано: “І вб’є дракона, який у морі”.

І Бегемота на горах тисячі теж створив самцем і самкою; якби вони зійшлися одне з одним, зруйнували б увесь світ. Що зробив Святий, благословенний Він? Оскопив самця, охолодив самку й зберіг її для праведників у майбутньому, як сказано: “Ось бо сила його в його стегнах, і міць його в м’язах його живота”. “Ось бо сила його в його стегнах” — це самець; “і

Яд Єгуда · 1 · продовження

міць його в м’язах його живота” — це самка. [П5815]

То й там нехай би оскопив самця й охолодив самку? Риби розпусні. А нехай би зробив навпаки? Якщо хочеш, скажи: засолена самка краща. Якщо хочеш, скажи: оскільки написано “Цей Левіятан, якого Ти створив, щоб гратися з

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 18

Яд Єгуда · 1 · продовження

ним”, то із самкою — це не належна поведінка. То й тут нехай би засолив самку? Солона риба добра, солоне м’ясо недобре». Дивись тлумачення Раші. Автор згадав цю справу, щоб пояснити її в наступних розділах. [П5816]

Ем коль хай — частина III — глава 19

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Немає сумніву, що простий зміст істинний»: їстимуть справжню трапезу. Хоча в прийдешньому світі немає ні їжі, ні пиття, а праведники сидять, тощо, все ж ’שיעדו בבתי? [непевно: «що призначили у …»] велике частування, щоб силою їжі йти від сили до сили. Адже більшості громади неможливо перейти від однієї протилежності до іншої — тобто спочатку їжа буде доречною, а потім уже не буде; це можливе лише завдяки промінжному частуванню. [П5820]

«Бо в Яг», тощо: натяк на два перші келихи, дві літери з Імені Гавая, за гематрією — «келих» (כו”ס). Тобто «келих» (כוס) за гематрією — «престол» (הכ”א), так що престол буде цілим, як сказано: «Бо рука на престолі Яг», тощо;

Рама з Фано

Немає сумніву, що простий зміст істинний і частування відбудеться в майбутньому: завдяки тій їжі й питтю вина, збереженого у виноградинах, ми йтимемо від сили до сили. Адже більшості громади не годиться переходити від однієї протилежності до іншої без чогось проміжного. Цього частування буде досить, щоб привести нас до прийдешнього світу, в якому немає їжі й пиття.

Натяк на це міститься у споживанні пасхальної жертви з мацою та гіркими травами після двох перших келихів: «Бо в Яг, Господі, — Твердиня світів» (כי ביה ה’ צור עולמים). А після нього — два останні келихи, в яких Ім’я — שלום [«мир»; неясне читання], а престол за гематрією — «келих спасіння». І після цього більше нічого не споживають, як відомо. [П5817]

Написано: «Того дня Господь покарає Своїм тяжким мечем Левіятана, змія прямого» — це Левіятан самець; «і

Йоель Моше · 1 · продовження

Святий, благословенний Він, присягнув, тощо. [П5821]

«Більше нічого не споживають», тощо: тобто після двох останніх келихів уже нічого не їдять. Це натяк, що після частування, коли Ім’я буде цілим, і «як престол» (וככסא) [нерівний вислів], тоді жодної їжі й пиття вже не буде. [П5822]

«А для самиці це», тощо, — адже Він уже вбив її. У майбутньому не потрібні війна й полювання (’קנונ), а лише промити її для їжі; це є завершенням роботи, як із засоленим [неясний вислів כבר מליח] щодо шабату. [П5823]

«Із таємниць буття», тощо. Тобто в кожній заповіді ми осяюємо горішні світла, оскільки всі вони мають

Йоель Моше · 1 · продовження

відповідник угорі. Так само заповідь споживання Левіятана містить таємниці буття вгорі.

Яд Єгуда · 1

«Немає сумніву», тощо. Відоме їхнє висловлювання, благословенна їхня пам'ять: «У прийдешньому світі немає ні їжі, ні пиття, а праведники сидять із вінцями на головах і насолоджуються сяйвом Шехіни». Тому Рамбам у розділі 8 «Законів покаяння» вважає: частування, про яке говорили вони,

Рама з Фано · продовження

Левіятана, змія звивистого» — це Левіятан самиця. Покарання самця — полювання, яке розпочинає Гавриїл, а Святий, благословенний Він, допомагає йому. Для самиці це промивання, завершення її приготування, адже Він уже вбив її, як сказано. [П5818]

Усі ці речі такими, як вони є, і за їхнім прямим значенням Рашба, благословенна його пам'ять, докладно роз'яснив. У ділах праведників немає нічого, що не натякало б на таємниці буття — мало чи багато. Прийди й навчися цього від шофара, суки, лулава та всіх практичних заповідей: кожна має відповідник угорі, як відомо. [П5819]

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословенної пам'яті, не є справжньою трапезою; так вони назвали — як притчу й образний вислів — благо, приготоване праведникам, тобто прийдешній світ.

Однак Рашба у своєму поясненні агад, яке навів рабі Яаков Хавів в «Ейн Яаков», тлумачить ці речі за їхнім простим змістом. Ось його слова: «Не відкидай можливості, що праведники матимуть у прийдешньому світі те, що відповідає простому змісту розповідей, які надійшли до них, благословенної пам'яті, у

Яд Єгуда · 1 · продовження

деяких агадах Талмуду й мідрашів», тощо. Дивись там його вельми докладний виклад. [П5824]

Він вважає, що мета частування — збудити тілесні сили: коли вони збудяться, так само збудяться сили душі та зміцниться її розумова сила, щоб вона була більш підготовленою осягати все умоглядне. Він навів доказ із подій, які вже відбулися: наїдки, яких просив праотець наш Ісаак, мир йому; спільна трапеза, яку їли Аарон і всі старійшини Ізраїлю; а також трапеза пророка Іллі та гурту пророків. У всіх них кінцевою метою була не насолода їжею, а спрямування серця й зосередження думки на пізнанні умоглядного, як сказали вони, благословенної пам'яті: «Шехіна перебуває лише серед радості».

Якщо так було в тих трапезах, то тим більше — у частуваннях, створених задля цієї мети та найвищої насолоди, якої світ не гідний осягнути аж до прийдешнього світу; і [в] тих, хто призначений для них, — вони є кінцевою шуканою метою людського роду. Уже сьогодні відомо про деякі речовини й поживні засоби,

Яд Єгуда · 1 · продовження

що за своєю природою допомагають розуму. Тим більше — про страви, створені з цією метою ще за шість днів творіння: вони вельми чисті за природою й природно примножують розум, як сказано: «І жадане дерево, щоб здобути розуміння». Це головний зміст його слів, благословенна його пам'ять. Він навів також доказ із манни; дивись там. [П5825]

Далі він написав так: «Однак через те, що ми беремо ці речі за їхнім простим змістом, не заперечуй нам словами наших учителів, благословенна їхня пам'ять, що в прийдешньому світі немає ні їжі, ні пиття. Бо ми віримо, що праведники ввійдуть до прийдешнього світу у своїх тілах і будуть у ньому як Мойсей [прогалина у джерелі]. А якщо скажеш: як Ілля та Енох, про яких наші вчителі, благословенна їхня пам'ять, сказали, що їхня плоть стала мов вогненні смолоскипи, — можливо, що дії тіла змінюються з одного стану на інший, йому протилежний. У будь-якому разі першу й другу дію відділятиме мить; отже, перша дія неодмінно мала мить, у якій завершиться їхній попередній порядок, а потім почнеться другий, новий порядок.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Можливо, те частування, призначене праведникам, буде кінцем часу, коли діє порядок тілесних дій у їжі й питті. Після нього той стан у них скасується, і вони сидітимуть із вінцями на головах, утішаючись сяйвом Шехіни. Те частування буде для них подібне до Ацерет, лише ця довершить святе, а це — завершення буденного». Дивись там. [П5826]

Такою є й думка автора, але, поєднавши всі згадані речі разом, він додав, що це частування — немов щось проміжне між хлібом, який ми їмо в цьому світі, та відсутністю їжі в прийдешньому світі. Оскільки це частування вельми чисте за своєю природою, воно придатне бути тут проміжною ланкою. Так само й із вином, збереженим у виноградинах, про яке говорили вони, благословенної пам'яті.

«Після двох перших келихів»: чотири келихи відповідають чотирьом літерам Імені Гавая, а два перші — Імені з двох перших літер, що діє в цьому світі. Після цих двох келихів споживають пасхальну жертву з мацою й гіркими травами — натяк на проміжну їжу після цього світу. Два останні келихи відповідають двом останнім літерам Імені, що діють у прийдешньому світі: тоді Ім'я та престол цілі, як відомо з вірша «Бо рука на престолі Яг», тощо. Тому після них нічого не споживають: так само в прийдешньому світі немає ні їжі, ні пиття. І все ж самі ці два келихи натякають на збережене вино, яке в майбутньому буде немов проміжним, як згадано. [П5827]

«І престол» — також цілий; הכס"א за гематрією 86, як «келих» (כו"ס). [П5828]

«Бо написано», тощо. Там у Ґемарі: «І створив Бог великих морських чудовиськ». Рабі Йоханан сказав: «Це Левіятан, змій прямий, і це Левіятан, змій звивистий», — бо написано: «Того дня

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 19

Яд Єгуда · 1 · продовження

Господь покарає Своїм тяжким мечем», тощо. Раші пояснив: «Змій прямий» — Левіятан самець; «звивистий» — Левіятан самиця.

«Це полювання». Як наведено там: «Коли прийшов рав Дімі, [він передав, що] рабі Йоханан сказав: у майбутньому Гавриїл полюватиме на Левіятана, як сказано: "Витягнеш Левіятана його гачком і мотузкою зануриш його язик". Якби Святий, благословенний Він, не допомагав йому, він не зміг би його здолати, як сказано: "Той, хто створив його, наблизить Свій меч"». [П5829]

«Це її промивання», тощо. Адже на перший погляд виникає трудність: якщо Святий, благословенний Він, уже вбив самицю, що ж означає сказане «Господь покарає Левіятана, змія звивистого»? Раші, благословенна його пам'ять, розв'язав це натягнуто й написав про те, що Він убив самицю, так: «Ось як йому видається зміст вірша: "Господь покарає Левіятана, змія прямого", у майбутньому, як уже зробив із Левіятаном, змієм звивистим; адже Він убив чудовисько, що в морі, ще за шість днів творіння».

А автор розуміє дію щодо самиці як приготування її для їжі й промивання від його солі [нерівний займенник]; це є завершенням роботи над нею, як ми говоримо в «Шабат» щодо риби קוליס הספני — коліс га-спані'. [П5830]

«І немає в ділах праведників» нічого, що не натякало б угорі на святі сефірот та інші горішні таємниці. Так само й тут: у справжньому споживанні Левіятана безперечно приховані натяки на таємниці буття. Немає нічого дивного в тому, щоб стверджувати пряме значення цих речей.

Ем коль хай — частина III — глава 20

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Коли його позбавили», тощо: через наші гріхи у нього відібрано благо — можливість нам легко розуміти кожну річ. Це й є оскоплення самця. «І позбавлено честі», тощо, — праці в саду, про яку сказано לעבדה ולשמרה, «обробляти її й берегти її», у жіночій формі. Або це стосується нешами чи Шехіни. Це натяк на практичний розум, відповідний самці Левіятана. [П5833]

«Якби ми удостоїлися», і ці самець та самка з'єдналися б, тобто теоретичний і практичний розум, — ми перетворили б тілесний світ на духовний. Але через наші гріхи тепер ми цього не удостоїлися; проте частина цього здійсниться в майбутньому. [П5834]

«На початку Хікур Дін», тощо: дивись там у розділі 2 щодо вірша «Звесели нас за дні, коли Ти нас упокорював», тощо. Святий, благословенний Він, зараховує їм, немов вони здійснили це. Це і є гра Левіятана; дивись там докладний виклад.

Рама з Фано

Добре нам триматися цього тлумачення, яке видається нам правильним і своїм натяком близьке до простого змісту. Адже самець Левіятана — образ теоретичного розуму. Він був оскоплений, коли через гріх його позбавили легкості споглядання; і його цілком позбавлено честі обробляти сад та берегти його — або служити Шехіні чи нешамі та берегти її, — що підтверджує вжиту в Писанні жіночу форму. Отже, ці дії належать практичному розумові, самці Левіятана. Якби ми удостоїлися насолоди від співдії обох, вони зруйнували б тілесний світ і перетворили його весь на духовний. [П5831]

Ту працю й охорону засолено для праведників у вічному завіті солі на майбутнє — немов вони їх здійснили, оскільки прийняли їх на себе й віддають за них свої душі. Як ми пояснили на початку трактату «Хікур Дін», тому їм належить спожити плід своїх учинків. І праведність теоретичного розуму, самця Левіятана, приготує перед ними хліб могутніх, як сказано. Ми вже згадували в першій частині цього трактату: споживання їжі заради заповіді, хоч би де воно було, слушно називати насолодою від сяйва Шехіни. [П5832]

Яд Єгуда · 1

«Добре», тощо: цей вислів можна пояснити ще й способом, близьким до простого змісту. Самець Левіятана — назва теоретичного розуму, самка Левіятана — назва практичного розуму. Якби вони з'єдналися й ми удостоїлися насолоди від співдії обох, вони зруйнували б тілесний світ. Проте після гріха першої людини, Адама, що зробив Святий, благословенний Він? Оскопив самця — теоретичний розум — і позбавив його легкості та ясності споглядання. Убив самку — практичний розум, діяльність якого належало Адамові здійснювати в Еденському саду, — і цілком усунув від нього святе служіння. Та все ж Святий, благословенний Він, засолив ті вчинки для праведників на майбутнє. «Через гріх» — першої людини, Адама. [П5835]

«І позбавлено честі», тощо: вислів мудреців «убив самку» стосується сказаного про Адама: «І помістив його в Еденському саду, щоб обробляти її й берегти

Яд Єгуда · 1 · продовження

її», לעבדה ולשמרה. За простим змістом це означає обробляти й берегти сад. За тлумаченням же «служити їй і берегти її» стосується Шехіни або нешами. На це натякає ге у לעבדה ולשמרה — вживання жіночої форми, як написав Автор у трактаті «Хікур Дін», частина I, розділ 25, а також частина II, розділ 11. У будь-якому разі Святий, благословенний Він, після гріха відібрав у нього честь цих учинків. [П5836]

«На початку трактату Хікур Дін» — розділи 1 і 3.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 20

Ем коль хай — частина III — глава 21

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Натяк на тілесні сили», тощо: як у попередньому розділі натякнув на сили розуму, так через Бегемота натякнув на тілесні сили.

«За квапливість у їх виконанні», тощо. Людина мала статеве з'єднання напередодні суботи, у час суду. З цього потягнувся інший переступ — вона дійшла до споживання дерева, як вище. Бо заповідь не заради неї самої спричинила це їй: людина була кваплива, як вода. Отже, загальний висновок такий: оскоплення самця — натяк на практичні заповіді, виконання яких ослабло в наших руках; а охолоджена самка — небесна допомога. [П5841]

Рама з Фано

«І Бегемота на горах тисячі створив самцем і самкою» — натяк на тілесні сили тих, хто дотримується заповідей. Адже спонукальна сила — самець, якого оскоплено. Тому виконання практичних заповідей ослабло в наших руках: міра за міру за квапливість у їх виконанні, у якій немає бажаного, як ми пояснили щодо вірша «Я сказав у своїй поспішності: "Кожна людина брехлива"». А сила жадання — самка, яку охолоджено: як із нахилом до переступу, якому «підвели очі кохлем», דכחלינהו לעיניה, у трактаті «Йома». Такою була й справа шкіряних одеж: одягання Адама та його дружини було огорожею для їхньої наготи. [П5838]

І вже зміцнення в дотриманні того, про що застережено, стало небесною допомогою. Наша вартість поменшала, бо ми не зміцнили себе в

Йоель Моше · 1 · продовження

«Якому підвели очі кохлем», тощо. Самі ми нічого зробити не можемо; це для нас велика вада, і наша вартість поменшала. Тому «і засолювання», והמלח, — на майбутнє: дати їм скуштувати плід своїх учинків, немов вони зробили це самі, без допомоги Га-Шем. Це й означає: «Тобі, Господи, належить милість, бо Ти відплачуєш людині відповідно до вчиненого нею», כמעשיו, — немов вона сама зробила, без сприяння й допомоги Га-Шем. Адже Га-Шем відкрито, що вони витримали б своє випробування, навіть якби Він не допомагав їм. [П5842]

«І води Йордану», тощо, — це вислів Ґемари.

Йоель Моше · 1 · продовження

Тобто натяк, що вихід із Єгипту не буде усунутий, тощо. [П5843]

Яд Єгуда · 1

«І Бегемота», тощо. Як у попередньому розділі ми пояснили самця й самку Левіятана через дві сили розуму, так скажемо: Бегемот на горах тисячі означає дві тілесні сили, наявні в тих, хто дотримується заповідей. Це сила доброго нахилу в праведників, яка спонукає чинити добро на ділі; її уподібнено самцеві, що діє. Також це лихий нахил, який жадає переступу без дії; він подібний до самки, яка жадає зазнати дії від іншого. Якби вони з'єдналися, то зруйнували б тілесний світ, бо самець мав би перевагу. Проте після першого гріха що зробив Святий, благословенний Він? Оскопив самця — так, що й виконання заповідей є

Рама з Фано · продовження

цьому самі, як нам належало. Проте вона приготована й збережена для праведників на майбутнє — для тих, про кого Йому відомо й відкрито, що вони були здатні витримати своє випробування й без цього. Адже рука Господа не стала закороткою, щоб дати кожному праведникові скуштувати відповідно до того, над чим він трудився в цьому світі: «За мірою страждання — винагорода», לפום צערא אגרא. [П5839]

А їхні слова «Коли Йордан рине в його пащу» — натяк на те, що всі чудеса, вчинені нам при першому входженні після виходу з Єгипту, є лише одним ковтком порівняно з поглинанням морських вод, про яке мудреці сказали щодо останнього входження. Це пояснено в Зогарі й натякнуто в розділі «Га-сфіна». Води Йордану не змішуються з морськими водами: вихід із Єгипту не буде усунутий зі свого місця, а лише стане другорядним щодо зібрання вигнанців, як сказано в трактаті «Брахот». [П5840]

Яд Єгуда · 1 · продовження

недовершеною справою, як сказано в трактаті «Хікур Дін», частина III, розділ 6. Охолодив самку й позбавив успіху силу, що жадає переступу. Та все ж засолив її для праведників на майбутнє, як пояснюється далі. [П5844]

«Міра за міру за квапливість» першої людини, Адама, який був квапливий, як вода, у виконанні заповідей, — у цьому немає досягнення бажаного. Адже він мав статеве з'єднання вдень, прилюдно й у час посилення суду, як сказано в трактаті «Хікур Дін», частина III, розділ 9; дивись там. «Як ми пояснили», тощо, — теж там.

«А сила жадання»: тобто сила, яка жадає, — самка, яку охолоджено, подібно до того, що мудреці, благословенна їхня

Яд Єгуда · 1 · продовження

пам'ять, сказали про нахил до переступу. З цією метою Святий, благословенний Він, зробив Адамові й його дружині шкіряні одежі — наче огорожу та захист проти сили жадання. [П5845]

«І вже зміцнення», яким людина зміцнюється у своїй твердині, щоб дотримуватися הת"ת [нерозкрите скорочення], стало для неї небесною допомогою, щоб до неї не прийшов переступ, як сказано: «Жодне зло не спіткає праведника», — або щоб вона врятувалася від нього, коли він до неї прийде. Проте це вважається в нас недоліком, бо ми зміцнилися до цього завдяки охолодженню самки, а не самі. [П5846]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Проте», тощо. Пояснює також сказане в Писанні «Коли Йордан рине в його пащу», Йов, глава 40. Мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали в розділі «Га-сфіна»: «Йордан виходить із печери Пам'яс, іде через море Сівхі та море Тверії, котиться й спускається до Великого моря, котиться й спускається, аж поки рине в пащу Левіятана, як сказано: "Він упевнений, коли Йордан рине в його пащу"». Автор каже: смисл у тому, що всі чудеса, які Святий, благословенний Він, учинив із нами при нашому входженні до Краю, Левіятан проковтне одним ковтком. Бо майбутні чудеса порівняно з ними будуть як поглинання всіх морських вод. [П5847]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«І натякнуто в розділі “Га-сфіна”». Там рав Єгуда сказав від імені Рава: «Коли Святий, благословенний Він, захотів створити світ, Він сказав князеві моря: “Розкрий пащу й поглинь усі води світу”. Той сказав перед Ним: “Володарю світу, досить, щоб я залишився при своєму”. Він ударив його ногою й убив, як сказано: “Своєю силою Він збурив море, а Своїм розумінням розтрощив Рагава”. Рабі Іцхак сказав: “Звідси випливає, що ім’я князя моря — Рагав. Якби води не покривали його, жодне створіння не могло б витримати його запаху, як сказано: ‘Не чинитимуть зла й не нищитимуть на всій Моїй святій горі, бо земля наповнилася знанням Господа, як води покривають море’”».

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 21

Яд Єгуда · 1 · продовження

Це натяк на згадане: у майбутньому земля наповниться знанням Господа через чудеса, які Він учинить. Вони будуть як поглинання всіх вод — так, як від шести днів творіння вони були придатні до поглинання тим, кого води покривають. [П5848]

«І води Йордану не змішуються»: саме Йордан котиться до пащі Левіятана, як також написали там Тосафот від імені «Берешіт раба». Вони натякнули: і чудеса першого входження будуть [імовірно: помітні] в майбутньому, נוכרי’. [П5849]

Ем коль хай — частина III — глава 22

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Яким відповідають» тощо: Енохові — Метатрон, Іллі — Сандальфон. «Пряма нога в зовнішньому осідку»: вони сягають світу Асія. Це й означає «одне колесо»: двоє згаданих ангелів, один з яких приховується в іншому, називаються одним. Вони у світі Асія, який називається землею. «Цих праведників» тощо — Еноха та Іллі; туди вони повертаються, у світ Асія.

«Один був зобов’язаний» тощо — це Енох. Він жив перед даруванням Тори, коли вони мали лише сім заповідей синів Ноя. «Коли піднісся»: Енох

Рама з Фано

Є також Зіз садай, זיז שדי, приготований для того бенкету — для вцілілих, яких кличе Господь. У ньому немає ані оскоплення, ані охолодження. Навпаки: його щиколотки у воді, голова — у небозводі, а тіло й крила ширяють у повітрі. Це натяк на ступінь Еноха й Іллі, яким відповідають два керуви у вишині — Метатрон і Сандальфон. Їхня голова — у престолі, і вони — два серафи; їхнє тіло — у палаці, де кожен має подобу чотирьох живих істот; їхні ноги — пряма нога в зовнішньому осідку, за змістом «одне колесо на землі», бо один приховується в іншому. І образи нефеш, руах та нешами цих праведників і подібних до них туди повертаються, щоб іти, як пояснено

Йоель Моше · 1 · продовження

піднісся у вишину й не спустився, як написано: «І не стало його, бо Бог узяв його». [П5853]

Сказане «і тирон» тощо — тлумачить слово Метатрон так, ніби воно складене з двох слів: мат, מ”ט, означає бідного, а тирон, טירון, — пана. За змістом: «Юнаком я був, і постарів». Довкола Еноха-Метатрона ходять кліпот і прагнуть наблизитися до святості. Він шив взуття, яке розділяє ногу й землю; так Метатрон розділяє Єциру та Асія. Тут його знайдено, і тут він був; він зв’язував, спрямовуючи намір на

Йоель Моше · 1 · продовження

зв’язування світів. [П5854]

«А його початкові літери» тощо: בשכ”מלו за гематрією — חנוך מטטרון. «Був уведений у службу» тощо: тому його названо Енохом, חנוך, від слова хінух, חינוך, — уведення / навчання. І він здобув своє місце у згаданій вишині. [П5855]

Яд Єгуда · 1

«Є також Зіз садай», приготований для бенкету праведників у майбутньому, як тлумачив рабі Меїр у «Ваїкра раба», розділ «Ахарей». Рабі Меїр сказав: «Але спитай-но худобу, і навчить тебе» — це Бегемот; «і птаха небесного, і скаже тобі» — це Зіз садай; «або промов до землі, і навчить тебе» — це Еденський сад; «і розкажуть тобі риби моря» — це Левіятан. «Хто не знає з усього цього, що рука Господа зробила це?» І ще там сказали: чому його названо Зіз? Бо в ньому є різні смаки — «від цього й від цього», מזה ומזה. [П5856]

«Немає в ньому ані оскоплення, ані охолодження», як у Левіятана та Бегемота; навпаки, «його щиколотки» тощо. Як є в розділі «Га-сфіна»: Раба бар бар Хана сказав: «Одного разу ми пливли

Рама з Фано · продовження

нами в трактаті «Га-нефеш». [П5850]

Один із них був зобов’язаний лише сімома заповідями та їхніми супровідними приписами, поясненими в трактаті «Хікур Дін». Спочатку він був із праведників народів світу, проте відокремився, щоб іти шляхами Ізраїлю, як той, хто не зобов’язаний, але виконує, або як ґери праведності в кожному поколінні. Його прийняли на високий ступінь — як знак і диво для всіх синів Сифа: що приготовано їм, якщо вони поліпшать свої шляхи. Коли ж він піднісся, то вже не спустився. Бо це праведник, що похитується, мат, מט, і він — тирон, טירון, за змістом «Юнаком я був», сказаного князем світу. А довкола його табору ходять нечестиві, які прагнуть роз’єднати, боронь Боже. [П5851]

Він справді шив взуття. Адже той, хто позбавляє свої ноги взуття, у трактаті «Псахім» зарахований до переступників, до відлучених Небом. Енох у своїй вірності спрямовував намір через це взуття на зв’язування нижніх світів, щоб вони були впорядковані для ніг Шехіни, про яку написано: «Які гарні твої кроки у взутті!» Воно відділяє її від гною землі, яку Господь прокляв через гріх. На кожен стібок він спрямовував намір і казав: «Благословенне Ім’я слави Його царювання навіки-віків», ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. У цьому вірші — зв’язок і єднання всіх вищих палаців, як відомо. Його початкові літери за гематрією дорівнюють

Яд Єгуда · 1 · продовження

кораблем; він побачив того птаха, який стояв у воді до щиколоток, а голова його була в небозводі», тощо. Рав Аші сказав: «То був Зіз садай, як написано: “І Зіз садай — зі Мною”».

«І натяк» тощо. Хоч речі є такими, якими є, цей Зіз усе ж натякає на Еноха та Іллю, які піднеслися у вишину: їхні тіла перетворилися на двох вищих серафів, що звуться двома вищими керувами. Енох — це Метатрон, Ілля — це Сандальфон. Про кожного з них сказано: «І Зіз садай — зі Мною», «голова його в небозводі» тощо. Вони перебувають у трьох світах: Брія, Єцира та Асія. Адже у світі Брія, який є світом престолу, вони — серафи, як про нього сказав Ісая: «Серафи стоять над Ним». Оскільки престол над небозводом, який над головами чотирьох живих істот, як пояснено у видінні Єзекіїля, на це натякає Зіз садай: «голова його в небозводі».

У світі Єцира, світі ангелів, там подоба чотирьох живих істот, яких бачив Єзекіїль. Це палац, про який Ісая сказав: «А краї Його одежі наповнюють палац». Цим двом керувам у Зізі відповідає те, що його тіло й крила

Яд Єгуда · 1 · продовження

— у повітрі. А у світі Асія, який щодо палацу є немов зовнішній осідок, про нього сказано: «І ось

Рама з Фано · продовження

«Енох Метатрон», חנוך מטטרון: він був уведений у свою службу й здобув своє місце. [П5852]

Яд Єгуда · 1 · продовження

одне колесо на землі» [прогалина у джерелі] — щоб підкорити кліпот. Проте іноді вона

Яд Єгуда · 1 · продовження

зодягається в Метатрона, а іноді — в Сандальфона. Тому написано «одне колесо»: кожен приховується у своєму товаришеві. Цьому відповідає натяк у Зізі: «його щиколотки у воді». [П5857]

«Один же» тощо: автор принагідно пояснює Еноха й Іллю. «Один» — тобто Енох, як у «Хікур Дін», частина II, розділ 21. «Шляхами Ізраїлю» — виконувати всю Тору. «Як знак і диво» — як сказав рабі Ішмаель: «Метатрон сказав мені: я — Енох, син Яреда. Коли покоління Потопу згрішило, Святий, благословенний Він, підніс мене, щоб бути свідком проти них, аби не сказали: Милосердний — жорстокий, бо покоління Потопу загинуло», тощо.

«Коли піднісся» у вишину — більше не спускався, на відміну від Іллі. Причина: «праведник похитується перед нечестивим» унизу, а вгорі став тироном і паном. Тому його названо Метатрон — слово, складене з мат і тирон, מ"ט וט"רון. «За змістом "Юнаком я був, і постарів"» — це сказав Метатрон, князь світу; намір такий, як згадано. «А довкола його табору» у світі Асія ходять нечестиві — кліпот. [П5858]

«Він»: ще перебуваючи на землі, він справді шив взуття, бо був шевцем. Щоразу, коли вводив голку в сандалію, він прославляв Святого, благословенний Він. Таємниця справи: він, Метатрон, — взуття Матроніти, і він з'єднує її з Царем через свої вчинки, що підіймають їх угору, та звіщає згори сім благословень для живлення світу. Це і є його «спочивання», אשכבתיה [значення тут непевне], як написано в книзі «Магід мешарім». [П5859]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Суть у тому, що взуття — означення зіву'у. Саме про це Мойсеєві сказано: «Зніми своє взуття» — відокремитися від своєї дружини, як є в «Зогарі», розділ «Пекудей», сторінка 396. Відомо, що вчинки праведників унизу спричиняють також верхній зіву'ґ і єднання: через пробудження знизу пробуджується пробудження вгорі. Із цим наміром Енох шив взуття, вбачаючи, що через нечестивців його покоління оживає сила кліпот і вони перешкоджають святому зіву'у, благословенний Він. У полагодженні взуття він спрямовував намір на впорядкування верхнього зіву'у та зв'язування нижніх світів — світу Асія й усього, що залежить від нього: кліпот і небесних сфер аж до пупа землі. Щоб світи разом були впорядковані для ніг Шехіни, аби вона пробудилася до святого зіву'у, благословенний Він. Мудреці, благословенної пам'яті, слушно сказали в розділі «Арвей Псахім»: хто позбавляє свої ноги взуття, той наче відлучений Небом. Вони також мали на увазі цю таємницю. [П5860]

«Як написано про неї» — про Шехіну: «Які гарні твої кроки у взутті!» Мається на увазі: коли ти взуваєшся; це добрі вчинки праведників, через які ти пробуджуєшся до зіву'у й кажеш: «Поглянь, із цим сином я прийшла перед Тебе», חזי בהאי ברא אתינא קמך. Тоді це взуття відділяє її від кліпот, які є гнівом землі. [П5861]

«І початкові літери» בש"כמלו за гематрією — 398, як שצ"ח, חנוך מטטרון. Він був упорядкований у своїй службі відповідно до свого імені Енох і здобув своє місце вгорі, у вишині. Коли піднісся, вже не спустився. [П5862]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 22

Ем коль хай — частина III — глава 23

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«У згаданому ремеслі», тощо, — шитті взуття. Здається, це взуття натякає на те, що Йосип є Метатроном, як відомо й як пояснено також в Альшиха. Написано «за взуття»: його брати продали його за взуття. Тому він шив взуття для Шехіни, так би мовити, щоб виправити це. Так мені здається. [П5866]

«Тому він не досяг довершеності», тощо, — бо був тим, кому не заповідано, але хто виконує. Інакше Ілля: він — Пінхас, який був на горі Синай, і був тим, кому заповідано та хто виконує. Тому Ілля має силу спускатися в кожен час біди. Не так Енох: піднявшись, він не спустився.

«Він приносить жертви», тощо: Ілля приносить постійні жертви на місці зруйнованого Храму, біля Західної стіни. Навіть тепер, коли він зруйнований, він усе ще перебуває у своїй святості, як сказано: «І Я спустошу ваші святині» — навіть у спустошенні він стоїть у своїй святості. «Його шкіряний», тощо: дивись вище у трактаті «Хікур Дін», частина IV, розділ 19. [П5867]

Рама з Фано

Оскільки Тору ще не було дано, він здійснював для себе символічну дію — як той, кому не заповідано, але хто виконує, — у згаданому ремеслі, замість виконання діяльних заповідей Тори, яку заповів нам Мойсей. Тому він не досяг довершеності у своїх випробуваннях так, як Ілля, який походить із потомства Авраама, з кореня Пінхаса, що стояв при Синаї й удостоївся завіту миру, та й досі живий. Тому він піднімається вгору, щоб заступатися, й спускається вниз із праведниками — допомога в бідах, яку легко знайти. [П5863]

Про нього сказали, що він приносить постійні жертви у Храмі, хоча той спустошений, бо він стоїть у своїй святості. Це відповідає тому, що ми вчили наприкінці «Едуйот»: «Приносять жертви, хоч немає будівлі». Можливо, для нього приховано коші з відокремленими внесками храмової скарбниці, щоб ці жертви були від громади. І не видається неймовірним, що праотці світу стоять при ньому як представники громади, а Геман, Асаф і Єдутун співають. [П5864]

А зі шкір святинь, про які написано «йому буде», кажуть, він робить сувої за сувоями й записує заслуги кожного з Ізраїлю. Дехто каже, що його шкіряний пояс — із барана Авраама, нашого батька, бо йому це личить

Яд Єгуда · 1

«Символічна дія» — збуджувати нагорі через своє ремесло шиття взуття. «Тому він не досяг довершеності у своїх випробуваннях» у цьому світі: «бо взяв його Бог» — забрав його, перш ніж він буде відсічений, як сказано в «Зогарі», Берешіт, сторінка 162. З цієї причини ми сказали про нього в попередньому розділі: «Піднявшись, він не спустився». Інакше Ілля: йому було заповідано, і він виконував; його корінь, Пінхас, витримав випробування в цьому світі, і йому дано завіт миру. Тому йому дозволено спускатися до цього світу, й він перебуває з праведниками, особливо в час біди, як відомо. [П5868]

«Бо він стоїть у своїй святості» — як сказали мудреці, благословенна їхня пам'ять, щодо «І Я спустошу ваші святині». «А зі шкір святинь», які він приносить у жертву і які належать йому, як написано: «Шкіра всепалення, яке приніс, — священникові, йому буде», — «кажуть», тощо. «Бо йому це личить заради нього самого» — як пояснено у трактаті «Хікур Дін», частина IV,

Яд Єгуда · 1 · продовження

розділ 19; дивись там. [П5869]

Рама з Фано · продовження

заради нього самого, а також щоб повсякчас нагадувати заслугу праотців. [П5865]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 23

Ем коль хай — частина III — глава 24

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Вищий суд», тощо. Як сказано: «І Господь відвідав Сару» — Він та Його суд погодилися на створення посудини, її матки (матрон), עיקר מטרון, як наведено вище. «Не надармо Він створив її», а щоб вона народила; тому «зробив Господь» Сам, без суду. [П5873]

«Увесь цей світ», тощо. Тобто світ суду, в якому ми перебуваємо, походить від міри Ісаака й є немов нічим перед ними — перед Авраамом і Яковом. Тому Ісаак мусив молитися за нас.

Яд Єгуда · 1

«І зробив Господь», тощо. Автор повертається до вірша «І Господь відвідав», щоб пояснити кінець вірша.

«Тут Йому не був потрібен суд», щоб сказати ’וה — «і Господь», як на початку: там відвідання стосувалося матки (матрон), עיקר מטרין, як сказано вище, частина I, розділ 4. Тут інакше: йшлося про

Рама з Фано

«І зробив Господь Сарі, як промовив». Тут Йому не був потрібен Його суд, бо йшлося про здійснення вагітності й народження. А оскільки суд погодився на створення посудини, що вміщує благословення, названої мовою мідрашу «маткою (матрон)» — עקר מטרון, як сказано, то, очевидно, «не надармо Він створив її». [П5870]

Цим здійснився намір Його думки, благословенний Він, яка передувала світові: його створено лише заради Ізраїлю. Це й означає «як сказав» — натяк на думку, як написано: «Сказав я у своєму серці». Здійснилася також мета всього діяння творіння, про яке написано: «Словом Господнім небеса створені». Це й означає «як промовив». [П5871]

Відомо, що Ісаак — великий захисник своїх синів, могутній їхній викупитель, як сказали вони, благословенної пам’яті, про «Бо Ти — наш Батько». Адже сам Ісаак докладає зусиль перед Святим, благословенний Він, щоб урятувати своїх синів від суду. «Бо Авраам не знав нас» — дієслівна форма

Яд Єгуда · 1 · продовження

здійснення вагітності й народження, тобто про те, що Сара завагітніла й народила Ісаака. Для цього Йому не був потрібен суд, оскільки вже погодилися на створення матки (матрон), яку Він створив не надармо. [П5874]

«І здійснився», тощо. Тобто сказане й промовлене, згадані Писанням, відповідають думці та діянню створення світу, які довершилися цим відвіданням. Адже відомо: думка про Ізраїль передувала світові, і початок думки є кінцем діяння — його метою. Це означає «як сказав» — у думці, та «як промовив» — у діянні. Бо Ісаак був головою й батьком усього дому Ізраїлю. Він також є господарем цієї радості, і тому він — [прогалина у джерелі] Ізраїлю, як відомо. [П5875]

«Як сказали вони, благословенної пам’яті»:

Яд Єгуда · 1 · продовження

розділ 9 трактату «Шабат», аркуш 89б. Рабі Шмуель бар Нахмані сказав від імені рабі Йонатана: «Що означає “Бо Ти — наш Батько, адже Авраам не знав нас, а Ізраїль не впізнає нас; Ти, Господи, — наш Батько, «Викупитель наш одвіку» — Твоє Ім’я”? У майбутньому Святий, благословенний Він, скаже Авраамові: “Твої сини згрішили”. Той каже перед Ним: “Владико світу, мої сини, а не Твої сини? І ще — скільки вони згрішили? Скільки років людині? Сімдесят років, «а якщо в силах», тощо. Відніми двадцять, за які Ти їх не карав: залишилося п’ятдесят. Відніми двадцять п’ять нічних: залишилося двадцять п’ять. Відніми дванадцять із половиною на молитву, їжу та відхоже місце: залишилося дванадцять із половиною. Якщо Ти зносиш їх усі — добре; якщо ж ні, половина на мені й половина на Тобі. А якщо скажеш: усі на мені, — ось я приніс себе в жертву перед Тобою”.

Вони почали й сказали: “Бо ти — наш батько”. Ісаак сказав їм: “Замість того щоб славити мене, славте Святого, благословенний Він”. Ісаак показує їм Святого, благословенний Він, на їхні стерті заради святості Твого Імені”. Він сказав: “Ані у старців розуміння, ані у малечі ради”. Каже Ісаакові: “Твої сини згрішили”.

Той каже перед Ним: “Владико світу, мої сини, а не Твої сини? І ще — скільки вони згрішили? Скільки років людині? Сімдесят років, «а якщо в силах», тощо. Відніми двадцять, за які Ти їх не карав: залишилося п’ятдесят. Відніми двадцять п’ять нічних: залишилося двадцять п’ять. Відніми дванадцять із половиною на молитву, їжу та відхоже місце: залишилося дванадцять із половиною. Якщо Ти зносиш їх усі — добре; якщо ж ні, половина на мені й половина на Тобі. А якщо скажеш: усі на мені, — ось я приніс себе в жертву перед Тобою”.

Вони почали й сказали: “Бо ти — наш батько”. Ісаак сказав їм: “Замість того щоб славити мене, славте Святого, благословенний Він”. Ісаак показує їм Святого, благословенний Він, на їхні очі. Вони відразу підводять очі вгору й кажуть: “Ти, Господи, — наш Батько”, тощо». Це буде пояснено в наступних розділах. [П5876]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 24

Рама з Фано · продовження

минулого; «а Ізраїль не впізнає нас» — форма майбутнього. Це означає: Ісаак не може покладатися на милість Авраама, що передувала йому, — за змістом того, що при створенні світу міру милосердя поставлено попереду й долучено до міри суду. Так само — на заслугу Якова, яку збережено для прийдешнього світу, як написано: «До дому Бога Якова». Отже, перед цими двома старцями увесь цей світ — немов ніщо. [П5872]

Яд Єгуда · 1 · продовження

Той каже перед Ним: “Владико світу, нехай вони будуть стерті заради святості Твого Імені”.

Він сказав: “Скажу Якову, який зазнав великого болю через дітей; можливо, попросить для них милосердя”. Сказав йому: “Твої сини згрішили”. Той каже перед Ним: “Владико світу, нехай вони будуть стерті заради святості Твого Імені”. Він сказав: “Ані у старців розуміння, ані у малечі ради”. Каже Ісаакові: “Твої сини згрішили”.

«Що передувала йому» — при створенні світу. Про це сказали вони, благословенної пам’яті: Святий, благословенний Він, побачив, що світ не встоїть мірою суду, тому поставив перед нею й долучив до неї міру милосердя. Це й означає «Авраам не знав нас» — мовою минулого.

«Для прийдешнього світу» — для днів Месії, як написано: «І скажуть численні народи: ходіть, підемо до Господа, до дому Бога Якова» (Ісая, розділ 2). Це й означає «А Ізраїль не впізнає нас» — мовою майбутнього.

«Немов ніщо перед ними». Тому Ісаак, господар балки, мусив увійти в товщу балки. [П5877]

Ем коль хай — частина III — глава 25

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Не сини», тощо. Тобто не сини щезнуть, боронь Боже. Про провини вони сказали: «Нехай будуть стерті заради святостей Твого Імені»: вони терплять страждання й муки, і цим стираються провини. [П5882]

«Бо страхом для мене»: мається на увазі формулювання вірша в Йові. Оскільки його міра — страх і суд, він тому його не згадав. Адже тут міркування тим паче: якщо він не просить їхньої милості й милосердя, то тим паче — суду.

«До того ж він сам», тощо. Він пояснює ще одну причину, чому Давид його не згадав: насправді сам Ісаак докладає зусиль для нашого порятунку.

«А вони за їхньою згодою», тощо. Тобто Авраам і Яків не наполягали на прощенні їхніх провин, бо не час це зумовив; ми перебуваємо у світі Ісаака, як вище. [П5883]

«І також Мій завіт з Авраамом» — це розширення після розширення: аф і ет, אף ואת.

Рама з Фано

Знай, адже коли Святий, благословенний Він, поскаржився перед ними й сказав кожному: «Твої сини згрішили», вони відповіли: «Нехай будуть стерті заради святості Твого Імені». Не сини, боронь Боже, а провини й переступи, як сказано в мідраші. Ідеться про вигнання та страждання, за умови, що Він витратить на них Свої стріли: стріли скінчаться, а вони не щезнуть. Утім, у цьому немає вдоволення, бо разом із терниною дістається й капусті. [П5878]

Саме про це Давид, наш цар, волає в молитві: «Згадай милосердя Твоє, Господи» — не милосердя Якова; «і милості Твої» — не милість Авраама. Бо «ні у старців немає розсуду, ні в дітей — поради». А міри Ісаака він не згадав, бо «страхом для мене — лихо від Бога». До того ж сам Ісаак зміцнюється в ній, щоб отримати свою винагороду за судом для нашого порятунку, як буде далі. [П5879]

А вони у своїй мудрості цього разу не мали потреби наполягати на Його милосерді, благословенний Він. Адже вони знали, що в цій заповіді час зумовив те, щоб Ісаак віддав за нас свою душу: цей обов'язок покладено на нього, як написано: «Ти — наш батько», як було сказано. [П5880]

А про майбутнє благополуччя написано: «І згадаю Мій завіт з

Йоель Моше · 1 · продовження

«Тому що майже вичерпалася», тощо. І були зруйновані перші два Храми, які стояли завдяки заслузі Авраама й Ісаака, котрі назвали його горою й полем. Інакше останній Дім, який буде збудовано невдовзі, у наші дні, завдяки заслузі Якова: він назвав його домом, і той не буде зруйнований. Тому про Якова сказано лише ет, את, — одне розширення, а не так, як про Авраама й Ісаака. «Щасливі всі, хто чекає на нього» — на цей Храм. Нехай ми доживемо до тих днів.

Яд Єгуда · 1

«Знай»: що це так, як ми сказали в попередньому розділі.

«Як сказано в мідраші»: Зогар, «Ейха», наведений у трактаті «Хікур Дін», частина IV, глава 16. Тут мається на увазі, що провини стираються вигнанням і стражданнями, «і за умов…», тощо. Так сказали вони, благословенної пам'яті, про вірш: «Мої стріли витрачу на них». Проте оскільки страждання все-таки потрібні, у цьому не було вдоволення перед Ним, благословенним. Тому

Яд Єгуда · 1 · продовження

Він і сказав: «Ні у старців немає розсуду», тощо. [П5884]

«Бо страх…», і так далі: він не хотів згадувати міру суду.

«До того ж»: Ісаак зміцнюється в мірі суду.

«Як буде далі»: у наступних розділах.

«А вони»: Авраам і Яків не мали потреби наполягати на прощенні провин.

Рама з Фано · продовження

Яковом», як написано: «До дому Бога Якова». Бо саме він назвав Храм домом, указуючи на його сталість. «І також Мій завіт з Ісааком, і також Мій завіт з Авраамом» — в обох випадках Він обмежив, за правилом розширення після розширення. Адже їхня заслуга вже майже вичерпалася й уже захистила два Храми — «від того, що марно трудилися їхні будівничі», як ми згадували в другій частині. А щодо Якова є лише одне розширення, щоб нічого в ньому не обмежити. Щасливі всі, хто чекає на нього! [П5881]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Час»: цього світу, управління яким — суд; він «зумовив…», тощо.

«Обмежив в обох»: сказавши щодо кожного «і також ет», ואף את, — розширення після розширення, яке служить лише обмеженню.

«סמה [значення не встановлено], що марно трудилися їхні будівничі»: «І вичерпав Господь Свій гнів, і

Яд Єгуда · 1 · продовження

запалив вогонь у Сіоні», як сказали вони, благословенної пам’яті. [П5885]

«Лише одне розширення»: як сказано, «ет Мій

Яд Єгуда · 1 · продовження

завіт», את בריתי.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 25

Ем коль хай — частина III — глава 26

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Додаємо», тощо. Усе це — доказ, що головне управління цією шмітою відбувається через Ісаака. Ось доказ: чотири ноги колісниці — א”ל אלהים ידו”ד אדנ’. Ель відповідає Авраамові: Хесед називається Ель. Елогім, суд, відповідає Ісаакові. ידו”ד — Могутній Якова; Адонай відповідає Давидові. Це чотири ноги колісниці, які разом за гематрією дорівнюють Ісаакові: א”ל אלהים ידו”ד

Рама з Фано

Ось ми додаємо до слів мудреців, благословенна їхня пам’ять, нофех, сапфір і алмаз. Адже א”ל אלהי”ם ידו”ד אדנ”י — чотири голови живих істот вищої колісниці — за гематрією дорівнюють יצחק, Ісаак. Він включає їх у цьому світі, який постав у Його думці, щоб бути створеним у суді. Тому Святий, благословенний Він, поєднав Своє Ім’я з ним за його життя. [П5886]

Авраамові не було відкрито виправлення поколінь, щоб він

Йоель Моше · 1 · продовження

אדנ’ за гематрією — יצחק. Дивись у книзі כ”י, כ”ג? [непевне позначення]. [П5889]

«І породили темряву», тощо. У внутрішності хасадім Аба одержав згори обіцянку, а потім еманував їх в аспекті Страху Ісаака. Це — דאכ’ [непевне скорочення] — у з’єднанні ахораїм Аби та Іми: це Гавая й Ег’є. Адже нарощення Імен милосердя є судом; вони

Йоель Моше · 1 · продовження

дають אפלה, «темряву». Гавая проста, подвоєна, потроєна й почетверена, тобто י, י"ה, י"הו, י"הו"ה, за гематрією — 72. Так само אה"י"ה у таємниці ахораїм, у подвоєному рахунку, тощо: א, א"ה, אה"י, אה"י"ה, за гематрією — 44. 72 і 44 разом дорівнюють слову אפלה — 116. [П5890]

«І потьмяніли його очі», тощо, — оскільки його створення було з міри темряви. Дивись у «Зогарі», Бешалах, сторінка 80. Ось його слова: «Рабі Аба: написано “І сталося, коли Ісаак постарів, і потьмяніли його очі”, тощо. Чому? Прийди й почуй: в Ісаакові поєднано ніч, темряву суду». Це таємниця

Рама з Фано · продовження

прийняв на себе винагороду за всіх них, як пояснено у трактаті «Хікур Дін», аж поки йому не сповістили про спадкоємця влади, який вийде з його нутра — з внутрішності Хесед. За словами «Сефер га-багір», де сказано: «Води завагітніли й породили темряву». Тому написано: «І потьмяніли його очі, щоб не бачити». [П5887]

У цьому сенс повтору у вірші: «Ось нащадки Ісаака, сина Авраама; Авраам породив Ісаака». Перша частина — щодо Ісава: «перший — недовершений»; атнах стоїть на місці розділювального знака. Друга — щодо Якова: «другий — довершений», бо Хесед породив Ісаака й вивів із нього Якова. Тому від народження Ісаака почалися чотириста років перебування обраного потомства на чужині. [П5888]

Йоель Моше · 1 · продовження

сказаного в Мішні, у трактаті «Бейца»: можна видобувати вогонь із води. [П5891]

«Перша», тощо: перше «Ось нащадки Ісаака» натякає на Ісава. Тому תולדות — неповне י"ש [неясне позначення]; атнахта під словом «Авраам» стоїть на місці розділювального знака, щоб відділити нечестивого від праведника. «Друга», тощо: це сказане «Авраам породив Ісаака», де слово הוליד — повне כ' ואו [неясна зв’язка з назвою вав], — натякає на Якова. Тому сказав: Авраам, який є Хесед, спричинив, щоб Ісаак породив Якова. אברהם יצחק; אברהם הוליד את יצחק за гематрією — בתשרי, «у тішрі», бо Ісаак народився в тішрі. [П5892]

Йоель Моше · 1 · продовження

дорівнює הוליד את יצחק за гематрією — בתשרי, «у тішрі», бо Ісаак народився в тішрі. [П5892]

Яд Єгуда · 1

«Ось ми додаємо»: наводимо доказ на слова мудреців, благословенна їхня пам’ять, які згадали в попередньому розділі: саме Ісаакові личить бути заступником за Ізраїль, бо він — володар цієї шміти.

«Адже»: справді, ми знайшли й побачили, що чотири Імені — אל אלקים יהוה אדני — це чотири голови живих істот колісниці. Їм відповідають Авраам, Ісаак, Яків і Давид — чотири ноги колісниці: Хесед Авраамові — від Імені Ель; Страх Ісаака — від Імені Елогім; Яків, Тіферет, — від יהוד; а Малхут Давида — від Адонай. Ці чотири Імені за гематрією дорівнюють יצחק, Ісаак. Причина в тому, що він включає їх у цій шміті, управління якою — суд. [П5893]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Тому» Святий, благословенний Він, і поєднав Своє Ім’я з ним за його життя, сказавши Якову: «Я — Господь, Бог Авраама, твого батька, і Бог Ісаака». Нам не потрібне сказане мудрецями, благословенна їхня пам’ять, що через потьмяніння очей його вважали мертвим. Навпаки: причина в тому, що він побачив свій світ за свого життя. З цієї ж причини Авраамові не було відкрито виправлення поколінь у Завіті між розсіченими частинами, аж поки йому не сповістили про потомство Ісаака й не сказали: «Той, хто вийде з твого нутра, — він успадкує тебе». Адже цей світ належить йому, й Авраам мав виправити його. Слова «хто вийде з твого нутра» означають: із внутрішності Хесед. [П5894]

«Води» — хасадім — «завагітніли й породили темряву» суду. «Тому написано: “І потьмяніли”», тощо, — як у «Зогарі», Бешалах, сторінка 80:

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Рабі Аба сказав: написано “І сталося, коли Ісаак постарів, і потьмяніли його очі”. Чому», тощо. «Прийди й поглянь: в Ісаакові поєднано ніч», тощо.

«Перша»: слова «Ось нащадки Ісаака» натякають на Ісава, який був домішкою, що вийшла спершу, як у «Зогарі», розділ «Бегар»: «вогонь»; тому תולדת написано неповно. «А атнахта» під словом «Авраам» стоїть на місці

Яд Єгуда · 1 · продовження

розділювального знака, щоб відділити народження Ісава від Якова. Бо «друга» — у сказаному далі «Авраам породив Ісаака» — натякає на Якова, який виходить довершеним. Тому הוליד написано повно, з йодом. Сенс у тому, що Хесед Авраамові породив Ісаака та Якова. [П5895]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Ем коль хай · III · глава 26 · запис 14

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 26

Ем коль хай — частина III — глава 27

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«За гематрією — שפ”ה»: як число שכינה, Шехіна. А «єгипетський край», ארץ מצרים, за гематрією — 671, як אדני в розгорнутому написанні. [П5900]

«У мірі ахораїм», тощо. Дивись Реканаті, розділ «Міккец», і книгу намірів, таємницю кадішу. Відома передумова: довкола Малхут Асії панує кліпа Ноґа, а далі від неї — три інші кліпот. Якщо Ізраїль гідний, терези, тікла, схиляються до святості; усі нешами, що сходять у той час, святі, а три інші кліпот відкинуті до отвору великої безодні. Якщо ж, боронь Боже, навпаки — то й тут навпаки: терези схиляються до нечистоти, а святі нешами зазнають гноблення, у таємниці

Рама з Фано

«А перебування синів Ізраїлю, які перебували» — джерела їхніх нешам — «у Єгипті», горішньому, суміжному із Шехіною в мірі ахораїм. Адже מצרים разом із п’ятьма його літерами за гематрією — שפ”ה. «Тридцять років і чотириста років» — гематрія נפ”ש для дому Якова: від часу пророцтва почалося очищення. Це і є істинний та прямий смисл «І ви знаєте нефеш чужинця». Вона — та перлина, що висіла на шиї Авраама. Єгипет — шия великої статуї царів; фараон — потилиця, задній бік шиї, бо «і це навпроти того зробив Бог». [П5896]

Як Ізраїль піднісся, вийшовши з Єгипту й піднявшись до обраного Краю, що є «головою порохів усесвіту», — про нього вони сказали «Залишмо голову», щоб покинути його, відділитися від нього, як «Мій нард віддав свій запах», — так піднісся й Навуходоносор, ставши

Йоель Моше · 1 · продовження

«сліз пригноблених». Саме так Арі, благословенна його пам’ять, пояснив: «Час, коли людина панувала над людиною на зло їй». Це три кліпот; «над людиною» — кліпа Ноґа; «на зло їй» — бо схиляють до зла.

Ось міра за міру: оскільки є нешами в горішньому Єгипті — це кліпа Ноґа, суміжна зі святістю, — для виправлення цих нешам вони мусили бути у вигнанні в нижньому Єгипті 430 років — число נפש. Хоч поневолення тривало 210 — тричі 70 — для виправлення нефеш, руах і нешами першої людини, Адама, це лише підготовка до виправлення. Тоді виправилася тільки

Йоель Моше · 1 · продовження

нефеш; згодом, при даруванні Тори, виправилися руах і нешама. Тому автор точно сказав «нефеш чужинця» — саме нефеш. «Від часу пророцтва», тощо: у Завіті між розсіченими частинами. [П5901]

«На шиї першої людини, Адама», тощо. Авраам виправив нефеш першої людини, яка впала до кліпи. Кліпа Єгипту — шия статуї Навуходоносора: там перелічено голову, а потім «його груди й руки». Шия ж — Єгипет, як також написав Арі, благословенна його пам'ять. Головний виночерпій, головний пекар і головний різник — у трьох судинах горла; вони мають зв'язок з Іменем אלהים. Тричі אלהים за гематрією — גרון, «горло», з одиницею за ціле. Фараон — у потилиці статуї; він живиться від мозку, тоді як горло не живиться від мозку. [П5902]

Цим зрозуміємо вислів Зогару, «Ваєшев», сторінка 498, про телицю, якій ламають шию: «Єгипет, під пануванням якого був Ізраїль». Тому телиці належало ламати шию саме в місці шиї. Також

Рама з Фано · продовження

головою статуї. Бо написано: «Ти — золота голова». А плакальник сказав «Її гнобителі стали головою»: «її гнобителі» — кліпот Єгипту, які в тіснині шиї; «головою» — кліпот Вавилона. Це було винагородою за переступ: після того, як Соломон узяв дочку фараона, він спокусився «царством Сави», מלכות שבא; і від них вийшов Навуходоносор, як ми згадували вище. [П5897]

Ми вже пояснили у трактаті «Хікур Дін»: нефеш першої людини, Адама, виправилася в Авраамі, нашому прабатькові. Вона є коренем усіх нефашот і зветься перлиною: на рівні своєї постаті вона сходить униз, «щоб слава оселилась у нашому краї», до ніг постаті руах, яка над нею. Це смисл «жінка лежить біля його ніг» для тих, хто тлумачить на похвалу. Усе істинне — кожне слово свого часу. [П5898]

Для нефеш, яка прагне виконати своє посланництво й волю свого Творця в цьому світі, немає більшого та явнішого перебування на чужині, ніж стримування Авраамового джерела, з якого — обране потомство: від видіння між розсіченими частинами до того, як йому виповнилося сто років. І після його смерті перлину підвісили на сонячній сфері: відійшов той, хто топтав зорі своєю сандалією. Ми лишилися під управлінням небесної системи, що спричинила всі наші вигнання аж донині. [П5899]

Йоель Моше · 1 · продовження

на попередній сторінці там написано: «А потім, коли Йосип заплакав», — він плакав про коліна, які підуть у вигнання до Єгипту, що був шиєю. Тому плакав на шиї Веніаміна. Інакше незрозуміло, яке це має відношення до вірша «На наших шиях нас переслідували»; за цим же поясненням зрозуміло: саме там вони приймаються й приліплюються.

Хоч там ідеться про інші вигнання, це не утруднення. Відома передумова: якби ми не згрішили з тельцем, усі чотири царства були б включені у єгипетське вигнання. Адже Га-Шем справді показав Авраамові між розсіченими частинами всі чотири царства. Та коли ми згрішили з тельцем, нам присуджено бути окремо у вигнанні кожного з чотирьох царств. Поглянь і подивуйся: «Ось переходи синів Ізраїлю», אלה מסעי בני ישראל, — початкові літери Едом, Мідія, Вавилон, Греція. «Які вийшли з єгипетського краю»: вихід із Єгипту мав звільнити їх від усіх вигнань. Мойсеєві належало написати «їхні виходи за їхніми

Йоель Моше · 1 · продовження

переходами», бо записано чотири визволення: «І виведу», «і врятую», «і визволю», «і візьму». Отже, Мойсей написав виходи з чотирьох вигнань за їхніми переходами з Єгипту, як сказано: чотири вислови відповідають чотирьом царствам. Проте «і ось», ואלה, — те, що вони сказали згодом: «Ось твої боги», אלה אלהיך, тощо, — за це вони були покарані й мусили перейти також до вигнання в інших царствах. Так натякнуто в чотирьох висловах «їхні виходи»: вони стосуватимуться трьох вигнань, окрім Єгипту. Отже, єгипетське вигнання спочатку включало всі чотири вигнання. У Авраама нефеш першої людини була на шиї — і виправлення шиї в нечистоті; це перлина, що висить на його шиї. [П5903]

«До ніг постаті руах», тощо. Відома передумова: коли людина удостоюється нефеш, її слава оселяється в мозку. Коли удостоюється руах, руах оселяється в мозку, а нефеш — у серці. Коли удостоюється нешамами, нешама оселяється в мозку; руах — престол нешами й перебуває у крилах легень; нефеш — престол руах і перебуває в серці. Вірш «Жінка лежить біля його ніг» дехто тлумачить на похвалу: нефеш унизу стає ногою й престолом для руах, що над нею, а руах — для нешами. Як було [читання непевне: היה?] в Авраама, нашого прабатька: перлина висіла на його шиї, бо він виправив нефеш першої людини. Вона зветься מרגלית, перлина, від רגל, ноги: основа постаті руах, яка над нею. Але можна тлумачити й на осуд: жінка — це нешама, яка лежить біля його ніг. Коли, боронь Боже, його гріхи переважують, нешама припадає до пороху ніг кліпот, як у Тіккунім: «А ти вразиш його в п'яту». Цим зрозумієш слова автора; розглянь уважно. «Усе істинне свого часу»: одне — для нечестивого, друге — для праведника. [П5904]

«І для нефеш, яка прагне, немає більшого перебування на чужині», тощо. Навіть приблизно тридцять років до народження Ісаака, від Завіту між розсіченими частинами й далі, теж були перебуванням на чужині для нешами — через שבכם [неясна форма] буття Авраама, нашого прабатька. [П5905]

«Топтав зорі сандалією», тощо. Мова мідрашу:

Йоель Моше · 1 · продовження

«Поки сандалія на ногах, топчуть зорі». За таємним ученням відомо: Сандальфон, із боку ноги, — в Асії; він зветься ханаанським рабом. «Ханаан — у його руці оманливі терези»: тобто лівою рукою він підкорює кліпот. כנען — нотарикон «приємний кіннор із невелем», כינור נעים עם נבל. Він підносить частини пісні й молитви, як вище. А сім [читання непевне: הז'?] планет, שצ"ם ח'נכ"ל, перебувають у таємниці кліпот хамецу — מלבד [буквально: «окрім»; зв'язок неясний]. Вони мають внутрішню святість, як у Зогарі, «Пінхас», сторінка 466. Ось його слова: «Сім планет — це שצ"ם ח'נכ"ל. Вони з боку добра і зла: світло всередині — маца, кліпа зовні — хамец». Кінець цитати. З цього боку Авраам топче у взутті, щоб підкорити небесну систему. Коли він помер, [діяч тут не названий] знову підвісив її на сонячній сфері — це небесна система. [П5906]

Яд Єгуда · 1

«А перебування синів Ізраїлю, які перебували в Єгипті, — тридцять років і чотириста років». Ідеться про нешами Ізраїлю, що впали всередину кліпот, на чолі яких Єгипет, і перебували там у полоні протягом цього часу.

«Суміжному із Шехіною». Тому Єгипет і зветься מצרים: князь Єгипту — перший із сімдесяти горішніх князів, а Шехіна над ними. Отже, Єгипет — другий після Шехіни. Натяк у вірші «І посадив його у другій колісниці», як у «Ційоні»; це вже пояснено у трактаті «Хікур Дін», частина III, розділ 4. «У мірі ахораїм» — в аспекті її нижчих щаблів, коли її рахують разом із сімдесятьма князями. «Адже מצרים із п'ятьма літерами за гематрією — שפ"ה», як שכינה, — натяк на суміжність із Шехіною. «За гематрією — нефеш»: натяк, що сказане стосується нефашот. [П5907]

«Від часу», коли прийшло пророцтво в Завіті між розсіченими частинами про єгипетське вигнання, почалося очищення нешам: вони мали очищатися в залізному горні, як у трактаті «Хікур Дін», частина III, розділ 21; дивись там. Відтоді до виходу з Єгипту було 430 років. «Це і є смисл» сказаного в Писанні: «І ви знаєте нефеш чужинця, бо чужинцями були в єгипетському краї». Мається на увазі саме нефеш, бо їхні нешами — чужинці в Єгипті. Про це мудреці,

Яд Єгуда · 1 · продовження

благословенна їхня пам’ять, також сказали: «В Авраама, нашого прабатька, була перлина, що висіла на шиї. Кожен хворий, який дивився на неї, зцілювався; коли Авраам помер, Святий, благословенний Він, підвісив її на сонячній сфері».

Перлина — назва нефеш першої людини, Адама, що виправилася в Авраамі, нашому прабатькові, як автор пише поруч. На рівні їхньої постаті місце її було на шиї, як у трактаті «Хікур Дін», частина III, розділ 6 [непевна адреса: סי’ ו’]. Там відбувалося виправлення через очищення: Авраам, наш прабатько, почав очищати приліплені нешами. Так і всередині Єгипту, який також був шиєю статуї, що її поставив Навуходоносор. Тому царів Єгипту названо פרעה — літери העורף, «потилиця» при шиї. [П5908]

«Про нього вони сказали»: «Поставмо голову й повернімося до Єгипту». Слово נתנה означає «покиньмо», як ברדי נתן ריחו [перше слово неясне], «віддав свій запах». Смисл: покиньмо Край Ізраїлю, що є «головою порохів усесвіту». Мені ж видається, що נתנה треба пояснити у звичайному значенні, пов’язавши зі словом מצרימה. Сенс: надаймо Єгиптові місце голови; замість бути другим у колісниці, як вище, тепер зробімо його головою. Це подібне до сказаного мудрецями, благословенна їхня пам’ять: вони мали на увазі ідолопоклонство. [П5909]

«А плакальник сказав»: «Її гнобителі стали головою». Сенс: до голови статуї — кліпи Вавилона — קובר [буквально: «ховає»; зв’язок неясний] шия, кліпа Єгипту; «її гнобителі» були

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 27

Яд Єгуда · 1 · продовження

в тіснині шиї. «Як згадували вище» — частина II, розділ 23. [П5910]

«І зветься перлиною», מרגלית, — від רגל, ноги, як מרגלתיו, «біля його ніг»: бо у своєму виправленні вона наблизилася — як нога й основа постаті הדיוק [значення цієї форми не встановлено], що над нею. «Це смисл» сказаного в Писанні: «І ось жінка лежить біля його ніг», Рут, глава 3. Дехто тлумачить слово מרגלתיו на похвалу: Боаз став основою й ногою для Шехіни, доброчесної жінки. Натяк у цьому справдиться свого часу — за днів Соломона, коли місяць був уповні; і в майбутньому слава Господа наповнить Оселю. [П5911]

[прогалина у джерелі] Тому належить відраховувати від нього 430 років, як далі. [П5912]

«І після його смерті» — Авраама — очищення вигнанням розрадило нас. Адже за життя він топтав зоряну систему своєю сандалією та своєю заслугою, за висловом мудреців, благословенна їхня пам’ять: «Вийди зі свого астрологічного розрахунку». Інакше після того, як він відійшов із цього світу: ми лишилися під управлінням системи часу, і «час та випадок трапляться з усіма нами», — іти у вигнання туди й сюди, у край, що не наш. Цим зрозуміли сказане мудрецями, благословенна їхня пам’ять: коли Авраам помер, Святий, благословенний Він, підвісив її на сонячній сфері. Тобто сонце й חזרים [неясне слово] — це сфера мазалот. [П5913]

Ем коль хай — частина III — глава 28

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«В Ісаакові» (ביצחק) за гематрією — 210 (רד"ו).

«За змістом “бо він звернув”» тощо. Із писань Арі, благословенної пам’яті, відомо, що племена десять разів завдали вади Імені Гавая — за гематрією ס"ר, 260. Це й означає: «І побачив, що він звернув, щоб побачити» (וירא כי ס"ר לראות). Тому Мойсей, коли Га-Шем, благословенний Він, послав його визволити Ізраїль, сказав: «Яке Його Ім’я?» Це Ім’я Гавая. Адже десять разів [воно] дає 260; «і що я скажу їм?» — ще не настав час визволення. Він відповів йому: «Скажи їм: “Ег’є послав мене до вас”», бо десять разів אהיה за гематрією — 210. А коли виправляться п’ятдесят, що залишилися? Адже «коли вийдете з Єгипту, служитимете» — תעבדו"ן, саме нун! Там вони виправляться у брамах Біни. Додай 50 (נ’) до 210 — ось כ"רס? [непевне число]. [П5921]

І це קוד, за числом פקו"ד, тобто קץ: «відвідає» й відніме від числа 400 років, і залишиться רד років, як пояснено в «Бааль га-Турім». [П5922]

Рама з Фано

Ще: «В Ісаакові назветься тобі потомство». Це за гематрією — 210 (רד"ו) років єгипетського поневолення; а знак для тебе — «Ег’є послав мене». Адже десять разів אהיה дає 210. Про Мойсея, учителя нашого, мир йому, сказано: «Щаслива людина, яка завжди боїться». Це сказано щодо слів Тори. Бо, на противагу «довершеним, та й багатьом» (משלמים וכן רבים), які порахували й помилилися щодо сімдесяти років відвідання Вавилона, та нащадкам Єфрема, які поквапилися й зазнали невдачі щодо відвідання Єгипту, він боявся: може, визволення з Єгипту залежить від десяти Імен Гавая — за змістом «бо він звернув, щоб побачити» (כי סר לראות). [П5914]

Аж доки Святий, благословенний Він, не передав йому знак усередині знака: פקו"ד — тобто ק"ץ, 190. Бог відвідає й відніме від числа чотириста; отже, залишиться 210, як ми сказали. Відніми з них перші 93 роки, коли Левій ще жив: Йосипові було тридцять дев’ять років, коли наші праотці зійшли до Єгипту; Левій був старший від нього на п’ять років — отже, йому було 44. Усі роки його життя становили 137, отже, Левій прожив у Єгипті 93 роки. Він прожив довше за всіх своїх братів, і впродовж усього його життя поневолення ще не починалося. [П5915]

Ці 93 роки — гематрія «Господь у

Йоель Моше · 1 · продовження

«Відніми з них» тощо: від числа 210 відніми 93 роки, коли Левій жив, — залишиться 117. «Господь у Храмі» (ה’ בהיכל) за гематрією — 93; «єдиний Володар» (אדו"ן יח"יד) — також 93; «цар» (מלך) — також 93. «Провідник моєї юності» — אל"וף за гематрією 117. [П5923]

«31 із них поневолення було» тощо — від міри милості, за гематрією א"ל, «лагідними устами». А 80 років (פ’), як число אלהים, становили тяжке поневолення, жорстоку працю й гіркоту. Відомо, що влада кліпот — від двох אלהים, у таємниці «а ти вразиш його в п’яту» (ואתה תשופנו עק"ב). Бо двічі נכתב פ’ נ"ה והוד — אלהים שבכלולין? [непевно: «написано פ’ נ"ה і Год, що включені»] — дві гомілки; кожна включає три суглоби. Їхні верхні суглоби вбираються у Брію, середні — у Єциру, нижні — в Асію; там кліпот мають зачіпку. На це натякає: «Сталося [אירע — непевний зв’язок] у дні зла; провина моїх п’ят оточить його» (אירע בימי רע עון עקבי יסובבנו). Коли вони мають зачіпку в обох п’ятах — за гематрією двічі אלהי’, —

Йоель Моше · 1 · продовження

тоді йому присуджують примуси до відступництва над Ізраїлем. Двічі עקב за гематрією — שמ"ד. Це й є ті два אלהים та нижні суглоби; і це легко зрозуміти. עכ"ה. [П5924]

Га-Шем, благословенний Він, задумав пом'якшити ті два אלהים, і виправлення було точно навпроти відповідного йому. Адже у פקוד, яке віднімає від 430 років (מת"ל), посередині є 86, як число אלהים, а чотири Імені Гавая оточують його. Чотири рази Гавая, яке дорівнює 26, дає 104. Отже, פקו"ד: 86 і 104, що оточують його, аби пом'якшити. [П5925]

Так само щодо решти 210 років: посередині — 86 років, число אלהים; саме середина є тяжким поневоленням. Чотири א"ל оточують його; вони за гематрією — 124, а 86 і 124 за гематрією — 210. Двічі א"ל, тобто 62, — поневолення було тільки «лагідними устами». А четверте א"ל було בעריכה? [непевно: «у впорядкуванні»]; воно — з боку півночі: «З півночі відкриється зло». [П5926] [П5927]

Таємниця згаданих 104, тобто чотирьох Імен Гавая, — це сяйво манни: «дрібне, зернисте, дрібне, як іній на землі» (ד"ק מחספס ד"ק ככפור על הארץ).

Рама з Фано · продовження

Храмі святості Своєї» (ידו"ד בהיכ"ל קדשו): Він був «єдиним Володарем» (אדו"ן יחי"ד), «щитом» (מג"ן) для них увесь час, поки залишався живим хтось із родоначальників племен, і тим більше Левій, який, як відомо, був наставником — מארי אולפן. Залишилося 117 років; їхній знак: «Ти — провідник моєї юності» (אלו"ף נעורי אתה). [П5916]

Упродовж 31 року з них поневолення було «лагідними устами» (בפה רך), від міри милості, за гематрією א"ל. А 86 років — гематрія אלהים — від народження Маріям минали в жорстокій праці та гіркоті, від суворості суду, щоб «вивести коштовне з нікчемного»: це таємниця душі дому Якова, [виведеної] з горішнього й долішнього Єгипту, із залізної печі, як сказано. [П5917]

Йонатан бен Узіель на початку розділу «Ваєшев» сказав, що продаж Йосипа був початком єгипетського вигнання. Отже, коли додамо 22 роки, протягом яких Йосип був віддалений від свого батька, до 210 років, разом вийде 232. Це «лічить узгодження думки» (מונה השואת הדעת) для чотирьох відомих розгортань чотирилітерного Імені: 72, 63, 45, 52; їхнє спільне число — 232, як число «Благословенна слава Господня з Його місця» (ברוך כבוד ה' ממקומ"ו). Адже всі вони погодилися на єгипетське вигнання. [П5918]

Так само всі четверо зійшлися разом із «Торою» (התור"ה), за гематрією — чотирма відповідними їм розгортаннями Імені Ег'є: двічі 161, а

Йоель Моше · 1 · продовження

[П5928]

התורה за гематрією — 611, відповідно до чотирьох розгортань Ег'є: двічі 161. Адже в ньому лише три розгортання: з йодами — 161, з ге — 151, з алефами — 143. Тому потрібно рахувати 161 двічі. Інакше з Іменем Гавая: [у ньому] чотири розгортання — з йодами, алефами, ге та з йодами, тобто ге — з йодом, а вав — з алефом. Натомість в Ег'є є лише три розгортання, бо неможливо розділити: [одну] ге — з йодом, а другу — з алефом. [П5929]

Одне [розгортання] відповідає 72 Імені Гавая — його першому розгортанню; ще одне — 63, тобто другому розгортанню Імені Гавая. А 143, тобто третє розгортання Імені Ег'є, відповідає 45, тобто третьому розгортанню Імені Гавая; і 151, четверте розгортання Імені Ег'є, — 52, четвертому розгортанню Імені Гавая. Усі розгортання Ег'є дають число התורה — 611. Разом із розгортанням Імені Гавая, тобто 72, 63, 45, 52, усього виходить 843 (תתמ"ג). А чотири пари Імен Ег'є й Гавая — чотири пари розгортань, як сказано вище, — ось 852 (תת"נב), як число ונושנתם, бо всі вони

Йоель Моше · 1 · продовження

погодилися. [П5930]

Знак для згаданих пар: רג”ל דר”ך פק”ח ב”ר. Тобто розгортання 161 разом із 72 за гематрією — רגל; 161 разом із 63 — דרך; 151 разом із 52 — בר; 143 разом із 45 — פקח. Дивись таємницю перлини — המרגלא. [П5931]

«В Ісаакові назветься тобі» (ביצ”חק יקר”א ל”ך) за гематрією — 852 (תתנ”ב). [П5932]

Яд Єгуда · 1

«Ще: “В Ісаакові”» за гематрією — 210 років. Адже десять разів 21 — числове значення Імені Ег’є — дає 210, відповідно до десяти племен, які згрішили продажем Йосипа; кожному було потрібно здійснити виправлення через Ім’я Ег’є. [П5933]

Бо Мойсей, учитель наш, мир йому, боявся, що

Рама з Фано · продовження

також 151 і 143. Разом із чотирма парами вони дають число ונושנת"ם — «і застарієте» — для вавилонського вигнання. [П5919]

А ось Ісаак підраховує дні років нашого життя, протягом яких ми зайняті: частково сном, частково потребами Вишнього, як-от Торою й молитвою, а частково підтриманням людського життя. Щодо тієї малої частини часу, коли випадково були вчинені діла, яких не слід чинити, він заступається за нас, щоб його заслуга спокутувала половину; а щодо другої половини просить, щоб міра милосердя її понесла й визволила [нас]. Безсумнівно, саме вона пробуджується у праотців і каже кожному з них: «Твої сини згрішили», — щоб вони просили милосердя для них. До неї Ісаак і сказав: «Візьми Ти половину, а я — половину. А якщо ні — ось я простягнув свою шию на жертовнику», — як наведено в трактаті «Шабат», у главі «Рабі Аківа». [П5920]

Яд Єгуда · 1 · продовження

цього числа не вистачить для виправлення племен. Це протилежне тому, як нащадки Єфрема вирахували кінець, щоб вийти раніше за належний час, — як відомо і як наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали також про відвідання Вавилона. Мойсей побоювався: може, племенам доведеться пробути в Єгипті 260 років, щоб виправити десять Імен Гавая, гематрія яких — 260. Натяк на це міститься у вірші: «І побачив Господь, що він звернув, щоб побачити» (וירא ה’ כי ס”ר לראות).

«Знак усередині знака» — у פקד יפקד, «неодмінно відвідає».

«Єдиний Володар» (אדון יחיד) за гематрією — 93; і так слушно.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Тим більше поневолення не було за життя Левія, адже він був наставником — מארי אולפן: навчав Якова суду й Ізраїль — Тори, яку одержав від свого батька. [П5934]

«Для чотирьох розгортань»: розгортання з йодами — 72; з йодами, але вав — з алефом, — 63; розгортання з алефами — 45; з ге — 52. [П5935]

«Із Торою» (התו”רה) — гематрія תר”ין, 660; כמוד’ [неясно: «як чотири»] розгортань Імені Ег’є. Розгортання з йодами — 161, і воно рахується тричі, відповідно до двох розгортань із йодами

Яд Єгуда · 1 · продовження

та מלא א’ אל”ף ג’ [неясний ряд: «повне / розгортання», «один», «алеф», «три»]. Розгортання з ге — 151; з алефами — 143; усього 616 (תר”יו). Разом із 232 — ось 948 (תתקמ”ח). Це чотири рази розгортань Гавая та Елогім (אלקים); і їх чотири — ось 856 (תת”נו), як число «і застарієте в землі» (ונושנ”תם בארץ), бо тоді почалося вавилонське вигнання. [П5936] [П5937]

«А ось Ісаак» тощо: автор повертається до захисту, який Ісаак провадить на нашу користь і про який він згадав вище, у розділі 24. [П5938]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 28

Ем коль хай — частина III — глава 29

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Згаданий у діянні творіння»: бо там [вони] згадані «у силах, в Елогім», בכחות באלהים [синтаксичний зв'язок непевний]. «Які істинно висловлюються»: адже іноді Елогім тлумачиться щодо Біни, а іноді — щодо Малхут; істина ж цього тлумачення — про פקד יצחק [неясне читання]. [П5942]

«Тридцять сім згадок Імені», тощо: до «І був вечір, і був ранок — день шостий» — тридцять дві згадки. Потім, від «І завершені були» до «у день, коли Господь Бог створив», — іще п'ять Елогім; загальне їхнє число — тридцять сім. [П5943]

«А та остання пара», тощо, — це «у день, коли Господь Бог створив»: тобто з Елогім, що є судом, Він зробив ה', що є милосердям. Це і є їхнє зв'язування — суду. Це й означає «поставив міру суду попереду й поєднав її», тощо. [П5944]

«До проростання Еденського саду», тощо: адже також сказано «І виростив Господь Бог», а ще «І взяв Господь Бог

Рама з Фано

Ізраїль підвів обличчя до Ісаака й сказав: «Бо ти — наш батько», — не як Авраам і не як Яків. Слухач міг би подумати, що вони поклали надію на Ісаака, боронь Боже. Тож вони знову сказали: «Ти, Господи, — наш Батько». Адже Господь — це Елогім, згаданий у діянні творіння, тобто Страх Ісаака, за одним із пояснень, які істинно висловлюються. Ти — Той, хто обходить праотців, щоб вони просили за нас милосердя. І хто дав уста Ісаакові, крім Тебе? Ти заздалегідь дав йому заслугу, що врівноважує всі наші провини, аби він міг захистити нас і здобути від суду викуплення нашої душі. [П5939]

Це було винагородою за Акеду, яка сталася на тридцять сьомому році Ісаака, як відомо. Тоді його старий милосердний батько, наймилостивіший із людей, зв'язав його, щоб зарізати й здійснити над ним зняття шкіри, розтинання та цілковите спалення у вогні. Їм відповідають перші тридцять сім згадок Імені у творінні світу: усі — Ім'я Елогім, за винятком тієї останньої пари, яка є початком повного Імені над повним світом. У ній Він поставив міру милосердя попереду й поєднав її з мірою суду. Це і є справжнє зв'язування міри суду — послаблення її сили задля існування

Йоель Моше · 1 · продовження

людину».

Яд Єгуда · 1

«Підвели очі», тощо: це спрямовано до святого Імені, згаданого в діянні творіння, яке є судом; Ім'я Гавая включене в нього.

«Перші тридцять сім згадок Імені»: тобто від «Берешіт» до «Вайхулу» — тридцять дві, а в уривку «Вайхулу» — три, і ще дві — у двох наступних віршах: «У день, коли Господь Бог створив землю й небо», а також «Бо Господь Бог не посилав дощу». Тому в усьому творінні потрібні тридцять сім Імен Елогім. [П5945]

«За винятком тієї останньої пари»: це поєднані Імена, у яких написано ה' אלקי'. Спочатку — Ім'я Гавая, щоб показати, що Він поставив міру милосердя попереду й поєднав її з мірою суду. Міра милосердя — це зв'язування міри суду, щоб послабити її силу задля існування світу. [П5946]

Рама з Фано · продовження

світу. [П5940]

Відразу Писання пов’язало це з проростанням дерев саду, взяттям людини й оселенням її в Еденському саду. Адже Ісаак, наш батько, був прихований в Еденському саду три роки відразу після Акеди — з причини, яку ми згадали у трактаті «Хікур Дін», — аж поки Ревека стала придатною для нього. [П5941]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 29

Ем коль хай — частина III — глава 30

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«І вийшов Ісаак», тощо. Тепер він пояснює вірш «І вийшов Ісаак розмовляти в полі надвечір», тощо: за одним поясненням він вийшов з Еденського саду, а за іншим — із дому навчання Шема. Автор узгоджує: один мудрець сказав одне — і вони не сперечаються; другий сказав одне — і вони не сперечаються. Адже дім навчання Шема живився з Еденського саду; отже, усе це одне. Це й означає «А може, дім навчання Шема — дім навчання Еденського саду», бо звідти його живлення.

«Розмовляти в полі». Мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали: розмова тут — саме молитва; тоді він установив молитви мінха. «Який удостоївся увійти», тощо: слуга Елазар, אלעזר, удостоївся увійти до Еденського

Рама з Фано

І вийшов Ісаак з Еденського саду — або з дому навчання Шема, за словами Йонатана бен Уззіеля. А може, йшлося про дім навчання Еденського саду, з якого Шем живився: «Розмовляти в полі надвечір». Тієї години він поклав на себе встановити молитву мінха, щоб своїм виходом з Еденського саду спокутати виведення звідти першої людини, Адама, у перший Рош га-Шана, в час мінхи. Він не встановив її, аж поки йому не була приготована його пара через слугу, який удостоївся увійти до Еденського саду живим і сущим, не скуштувавши смерті. [П5947]

Той і досі повсякчас удостоюється служити Авраамові й Сарі в тому світі, як рабі Банаа знайшов його біля входу до печери Махпела в розділі «Хазакат га-батім» («Бава батра», 58a). Адже там він має шлях від брам Еденського саду. У Зогарі пояснено: він — притча й образ князя Присутності, середнього з трьох, які

Йоель Моше · 1 · продовження

саду, як пояснено у Ґемарі. [П5950]

«Середня», тощо. Елазар — натяк на Метатрона, середнього серед тих, хто зв’язує вінці з молитов, згаданих вище в частині I, розділі 39? — ל”ט? — цього трактату. Відомо: основне виправлення думки — через Акатріеля, князя Брії; виправлення мовлення — через Метатрона в Єцірі; виправлення дії — через Сандальфона в Асії. Ранкова молитва відповідає думці й належить Акатріелю; мінха відповідає мовленню й належить Метатронові. Також Еліезер — у таємниці Метатрона. Дивись Зогар, «Ваєшев», кінець сторінки 409. Ось його слова: «І сказав Авраам своєму слузі — це місяць, який є слугою; עביד [чинить / створений — читання неясне] ע”מ

Йоель Моше · 1 · продовження

[нерозкрите скорочення]». [П5951]

Тому Ісаак установив молитву мінха, зустрівши його в полі. Вечірня молитва відповідає Асії, Сандальфонові. Хоч Яків включає суд і милосердя, а Ісаак — лише суд, чому ж молитва Якова відповідає світові Асії, де суд, а не молитва Ісаака? Мені видається: за висловом «Гордість людини принизить її»,

Рама з Фано · продовження

зв'язують вінці з усіх молитов, як раніше. Адже молитва мінха — середня за своєю висотою й важливістю між ранковою та вечірньою молитвами. [П5948]

Ми вже згадували: зв'язування вінців для кожної молитви має три щаблі. Відповідно до них цей високий посланець, який черпає з Тори свого вчителя й нею напуває, зветься трьома означеннями: «його слуга» — перше; «старійшина його дому» — друге; «той, хто править усім, що в нього» — третє. [П5949]

Йоель Моше · 1 · продовження

бо силу Ісаакової міри неможливо було пом'якшити вечірньою молитвою. [П5952]

«Для кожної молитви — три щаблі», тощо: думка, мовлення, дія. Відповідно до цього й слуга зветься трьома означеннями: «його слуга» — Сандальфон; «старійшина його дому» — Акатріель; «той, хто править усім, що в нього» — середній, Метатрон, який включає

Йоель Моше · 1 · продовження

всіх трьох. עבד ליצחק, «слуга Ісаакові», за гематрією — מטטרון, Метатрон. Він виправив мовлення, яке включає трохи думки й трохи дії, за принципом: рух губ є дією.

Як Арі, благословенна його пам'ять, пояснив: чому יעקב דוד, «Яків Давид», за гематрією — ישראל, «Ізраїль», і чому саме зветься Ізраїлем? Відповів: бо він включає два боки відповідно до мовлення. Мовлення немає без думки, а рух губ теж є дією. Так і в нашому випадку. Можна натякнути словом לשוח: שוח за гематрією — שדי, як число מטטרון. Це Еліезер, якого він зустрів, коли той вийшов йому назустріч. [П5953]

Яд Єгуда · 1

«І прийшов Ісаак розмовляти в полі», тощо. У мідраші сказали: звідки прийшов? З Еденського саду. А Йонатан переклав про «Ісаак прийшов від входу до Беер-Лахай-Рої», тощо: «Ісаак приходив із дому навчання великого Шема».

«А може», вони не сперечаються одне з одним: Йонатан також мав на увазі не буквально дім навчання Шема, а дім навчання Еденського саду. Оскільки Шем живив своє навчання від дому навчання Еденського саду, він і сказав «із дому навчання Шема».

«Розмовляти в полі». Мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали: розмова тут — саме

Яд Єгуда · 1 · продовження

молитва, адже він установив молитву мінха. Чому встановив її саме при виході з Еденського саду? Щоб спокутати гріх першої людини, Адама, через який його вигнали з Еденського саду в час мінхи. А оскільки він згрішив також зі своєю парою, Ісаак не встановив молитви, аж поки не була приготована його пара. Від Господа була причина, що й його пара прийшла через Еліезера, також призначеного увійти живим до Еденського саду, як відомо. [П5954]

«У Зогарі пояснено» [прогалина у джерелі] там, що Еліезер — притча про Метатрона. Ось тамтешні слова: «І через це — слуга Авраама й Ревека; є вчення про це [стислий зв'язок неясний]: коли Святий, благословенний Він, пошле Метатрона, який є Його слугою, через вигнання», тощо; дивись там. [П5955]

«Як раніше»: вище, частина I, розділ 20. Є троє князів Присутності, які зв'язують вінці з молитов: Алкатріель у світі Брії, названий старцем; Метатрон і Сандальфон, названі юнаками. Метатрон — у Єцірі, Сандальфон — в Асії. Метатрон — середній, тому йдеться про слугу як образ: Ісаак установлює молитву мінха, середню між ранковою та вечірньою молитвами за висотою й важливістю, а не за часом. [П5956]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Ми вже згадували їх» — три щаблі. Перший — щабель тих, хто молиться в мірі нешами, і думка переважає в них [прогалина у джерелі], щоб зв'язувати вінці їхніх молитов Святому, благословенний Він. Другий — це ті, הן [позначене непевне читання], хто молиться в мірі руах; там переважає мовлення, і Метатрон зв'язує вінці з тих молитов. Третій — ті, хто молиться в мірі нефеш; там переважає дія. Вінці з тих молитов зв'язує Сандальфон. [П5957]

«Відповідно до них», тощо. Оскільки Метатрон — посланець Святого, благословенний Він, щоб приймати вісімнадцять благословень молитви щодня тричі, як у Зогарі там, сторінка 556, щодо

До глави у змісті

Яд Єгуда · 1 · продовження

вірша «Того ж дня дай його плату», тощо, — він також включає ці три щаблі у своєму посланництві. Тому зветься трьома означеннями. «Його слуга» — відповідно до щабля Сандальфона, який у світі Асії, в аспекті дії; через це годиться назвати його слугою. «Старець» — відповідно до щабля Алкатріеля. «Той, хто править усім, що в нього» — відповідно до нього самого: адже Святий, благословенний Він, передав йому всі Свої скарби, коли підніс його на висоту, як відомо. [П5958]

Ем коль хай — частина III — глава 31

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«Перше зв'язування» — міра Малхут у світі Асія, близькому до нас, для нефеш, пов'язаної з дією.

«І повторено»: розповідь Еліезера вдруге — про друге зв'язування у світі Єцира, для руах, що відповідає мовленню. Тому сказано: «І поклав я кільце на її ніс», місце дихання, про яке не сказано в першій розповіді: там вони лише були при руці раба, у дії. [П5962]

«А третя розповідь — загально»: сказано «І розповів раб» — загально. У Торі не викладено змісту розповіді, щоб натякнути на світ Брія, де думка відповідає нешамі. Там міра Ісаака,

Рама з Фано

Можливо, саме тому його розповідь у Торі наведено тричі: вона миліша перед Всюдисущим, ніж Тора синів, як сказали вони, благословенної пам'яті. Перша розповідь була спрямована на перше зв'язування, близьке до нас. Натяк — «І побігла дівчина»: означення нефеш, пов'язаної з дією, як написано: «І два браслети на її руках». Розповідь повторено, щоб натякнути на друге зв'язування, яке походить від довершення мовлення. Адже в ній написано: «І поклав я кільце на її ніс» — цього спочатку не згадано; воно лише було напоготові в руці раба. [П5959]

Третю розповідь не викладено докладно, а тільки загально, за таємницею наміру, як написано: «І розповів раб Ісаакові». Бо його міра

Йоель Моше · 1 · продовження

який зважує терезами сапфірову ясність молитовної думки.

«Та її очищеність»: тобто ясність; і він розглядає, чи гідні вони, чи ні. [П5963]

«І за свій дім»: наші мудреці, благословенної пам'яті, витлумачили — це його дружина. Тому неможливо молитися молитвою, яка замість жертви, якщо не одружений із жінкою; це легко зрозуміти.

Яд Єгуда · 1

«Можливо», тощо: пов'язано з попереднім розділом — його розповідь, тобто Еліезера, раба Авраама.

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Спрямована»: на зв’язування вінців Сандальфона у світі Асія, яке перше й близьке до нас. Оскільки воно на ступені нефеш і дії, подано натяк: «І побігла», тощо.

«Як написано»: у тій самій розповіді також: «І взяв чоловік золоте кільце, бека його вага, і два браслети на її руках». Хоча щодо кільця він пропустив слова «на її ніс», щодо браслетів згадав «на її руках», бо [руки] — знаряддя дії. [П5964]

Рама з Фано · продовження

зважує на шальці терезів сапфірову ясність думки та її очищеність у всіх молитвах. [П5960]

І як Ісаак приурочив установлення молитви мінха до зустрічі з Ревекою, так Авраам установив ранкову молитву близько до часу відвідання Сари. А Яків у своєму вигнанні не встановив вечірньої молитви, доки спочатку не пішов до Харана й не поглянув на Рахіль; і вже після цього — «І натрапив він на місце». Адже молитва спокутує, як жертви, і написано: «І спокутує за себе й за свій дім». А потім: «І за всю громаду Ізраїлю». [П5961]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«І повторено»: розповідь, щоб натякнути на друге зв’язування — на ступені руах і мовлення. Тому в ній написано: «І поклав я кільце на її ніс», який є знаряддям руах. Це не як у першій розповіді, де не згадано, що раб поклав кільце на її ніс, а сказано просто: «І взяв чоловік золоте кільце», і так далі, — воно було напоготові в його руці.

«А третя розповідь»: вона відповідає третьому зв’язуванню — на ступені думки. Тому її не

Яд Єгуда · 1 · продовження

викладено докладно, а Писання говорить загально: «І розповів раб Ісаакові все, що зробив». Це личить Ісаакові, бо його міра — суд — зважує думки молитов: чи придатні вони для зв’язування вінців.

«І як», тощо: повертається до сказаного вище, у розділі 30, що Ісаак установив молитву мінха тоді, коли йому трапилася його пара.

«Близько до часу відвідання Сари»: як написано при перевернені Содома: «І встав Авраам рано-вранці, до місця, де він стояв перед Господом». Наші мудреці, благословенної пам’яті, вивели звідси, що він установив молитву шахарит. Це було відразу після того, як Сарі звістили про відвідання. [П5965]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Доки спочатку не пішов до Харана»: як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті: «Коли дістався Харана, задумався й сказав: “Невже я пройшов місцем, де молилися мої батьки, і не помолився там?” Надумав повернутися — земля згорнулася для нього. Відразу: “І натрапив він на місце”», тощо. Наші мудреці, благословенної пам’яті, вивели звідси, що він установив молитву арвіт.

«Адже молитва»: замість жертв; а там написано: «І спокутує за себе й за свій дім». Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали: його дім — це його дружина. Тому й наші святі батьки встановили свої молитви лише у сприятливий час, завдяки своїй парі. [П5966]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 31

Ем коль хай — частина III — глава 32

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«На внутрішньому жертовнику» тощо. Він внутрішній — це Біна.

«Тому Писання поставило раніше»: адже там сказано «у день, коли Господь Бог учинив» (ביום עשות ה’ אלהי’). Вище ми пояснили: Він зробив із Елогім, тобто суду, Гавая, тобто милосердя. Це й є зв’язування суду. Тому спершу сказано «земля»: зв’язування Ісаака на землі було перед зв’язуванням горішніх князів. [П5970]

«Адже Марс» тощо. Знак для тебе: שלם ג”ש הבל? — «бик» (שו”ר), «Гавриїл» (ג”בריאל), «Марс» (מ”אדים), які були зв’язані на зовнішньому жертовнику. Це Малхут, що в палацах; там приносять нешами Ізраїлю. Це й означає «і людей Ізраїлю та їхню молитву»: אישים буквально, тобто люди, бо в молитві вони віддають свою душу, за змістом «і виливаю їхню душу» (ואשפוך נפשם). [П5971] [П5972]

Яд Єгуда · 1

«На внутрішньому жертовнику» — Біна.

«Оскільки зв’язування Ісаака передувало»: його було здійснено, щоб

Рама з Фано

Як Ісаак, праотець наш, погодився й усім серцем прийняв, що Авраам зв’яже його на жертву в Йом Кіпур, у час мінхи, так із великою радістю горішня міра суду за власною волею була зв’язана милістю. Її принесено з благоволінням перед Атік йомін (Давнім днями) на відомому внутрішньому жертовнику: «Престол слави, піднесений від початку, — місце нашої святині». [П5967]

Оскільки зв’язування Ісаака на землі передувало всім іншим виправленням, здійсненим за їхньою подобою на небесах, Писання й поставило землю перед небесами, коли вперше згадало повне Ім’я, як ми пояснили. Усі створіння вгорі й унизу спільно взяли участь у зв’язуванні всіх носіїв суду тієї години, як мудреці витлумачили вірш «Бо аж до переплетених тернин» (כי עד סירים סבוכים) на початку пророцтва Наума. [П5968]

Адже Марс (Маадім) був зв’язаний перед Юпітером (Цедеком); Михаїл, горішній первосвященник, зв’язав Гавриїла, а лев колісниці зв’язав бика. Їх піднесли на зовнішній жертовник у палацах, бо там Господь заповів благословення «людям Ізраїлю» — буквально їхнім людям. Коли молитва на їхніх устах, «нехай будуть угодними, села» (ירצו סלה), за змістом «і виливаю свою душу перед Господом», щоб із благоволінням

Яд Єгуда · 1 · продовження

спочатку на землі виправити й пом’якшити міру суду, а потім були здійснені [прогалина у джерелі] виправлення вгорі, на небесах. Тому Писання сказало: «У день, коли Господь Бог учинив землю й небеса», — і поставило землю перед небесами: נוכרי [неясно: «чужинний»] — два святі Імена в пом’якшенні суду, бо Господь — це Бог. [П5973]

Виправлення, здійснені на небесах, — це те, що всі створіння вгорі, у світі ангелів, і внизу, у світі небесних сфер, узяли участь у зв’язуванні носіїв суду, як наведено в «Берешіт раба», розділ «Ваєра»: «Рабі Ханіна бар Іцхак сказав: увесь час, поки Авраам, праотець наш, зв’язував Ісаака, свого сина, внизу, Святий, благословенний Він, зв’язував князів народів світу вгорі. І не зробили [неясно, що саме], але щойно Ізраїль віддалив себе за днів Єремії, Святий, благословенний Він, сказав їм: “Що ви думаєте — ці пута зберігаються?” Бо сказано: “Бо аж до переплетених тернин” (כי עד סירו’ סבוכי’)» тощо. [П5974]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«На зовнішньому жертовнику» — Малхут.

Рама з Фано · продовження

були прийняті і вони самі, і їхні молитви на обох жертовниках — усюди, де є їхня подоба. [П5969]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Людям Ізраїлю» — буквально людям. Це означає, що приносять нешами Ізраїлю в час, коли вони віддають свою душу в молитві. Тоді «на їхніх устах — нехай будуть угодними, села» (בפיהם ירצו סלה). Це й є усталений [вислів]: «І людей Ізраїлю та їхню молитву прийми з благоволінням». [П5975]

Яд Єгуда · 1 · продовження

свою душу» (ואשפך את נפשי; 1 Самуїла 1), — тобто через віддання моєї нешами Вишньому.

«Усюди», де душа та її молитви мають свою подобу. [П5976]

«За змістом» сказаного Писанням: «І виливаю

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 32

Ем коль хай — частина III — глава 33

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«І якби Корах погодився» — й не глузував із піднесення з помахом, як пояснено в мідраші. «Той віддав свою душу»: тобто Ісаак; Корахові ж не треба було віддавати свою душу при піднесенні. Та навіть попри це він не захотів прийняти Ааронове піднесення.

«І немає у старшинстві», тощо. Тобто виникає трудність [непевне читання: קשה?]: якщо Корах був настільки значним, як Гавриїл, то чому насправді старшинство дали Елцафанові, якому Корах позаздрив, а не дали його Корахові? Він відповідає: навпаки, старшинство — підлегла праця й служба; воно не личить комусь із князів

Рама з Фано

Звідси ми навчилися про піднесення левітів із помахом руками Аарона: воно подібне до «ти підняв його — спусти його», сказаного про Ісаака. Якби Корах погодився на своє піднесення, як Ісаак погодився на своє зв'язування, — ба більше, той віддав свою душу, а цьому це було не потрібно, — то, безперечно, Корах був би внизу як Гавриїл угорі, так само як Аарон відповідає Михаїлу. [П5977]

Старшинство Елцафана не стосується цього, бо то була велика служба, не відповідна тому, хто гідний бути подобою одного з князів колісниці. Так само Ааронові не личить бути старшим над старшинами левітів: це велика робота, покладена на Елазара — олія для освітлення в його правиці, олія помазання в лівиці, пахощі за пазухою, хабітін на плечах. Бо в царському палаці немає величання. У

Йоель Моше · 1 · продовження

колісниці, як не личить Ааронові — тому, хто наближений до Шехіни. [П5980]

«А наставник священників і їхній князь», тощо. Чому тут сказано «наставник», а там — «князь»? Бо левіти — з боку суду, а לוים за числом дорівнює אלהים, що є судом. Елогім у наповненні йодами дає 300, а у квадраті — 200; разом שר, 500. Дивись початок «Тіккуней Шабат» щодо слова «шофар», שופר, яке є שר, 500, і פ"ו, 86. Так мені здається. Отже, שר — осяяння левітів, тому сказав «князь левітів». [П5981]

Інакше Хесед священника: він зветься

Йоель Моше · 1 · продовження

«багатий на милість», רב חסד. Наповнення Імені йодами — 72, а зворотний бік — 130, у таємниці «І ось їде на ע”ב ק”ל», як сказано вище, у מ”הה: це дає רב, 202. Дивись «Зогар», розділ «Ваєце», сторінка 340: «ע”ב і ק”ל сяють у числі; після את רב — як число ר”ב, ע” [зв’язок непевний]. Сказав «наставник священників» — з уст нашого вчителя. [П5982]

Яд Єгуда · 1

«Воно подібне до Акеди», тощо, як сказано [прогалина у джерелі].

Рама з Фано · продовження

Єрусалимському Талмуді — інша версія з невеликою відмінністю. [П5978]

А наставник священників і князь левітів мають не відвертати своєї уваги від слави Шехіни. Так і в Ґемарі, у розділі «Твуль йом», сказали про Мойсея: він був зайнятий Шехіною. Це й означає те, що Їтро сказав йому: «Пораджу тобі, і нехай Бог буде з тобою». Адже Їтро добре знав перевагу усамітнення та його необхідність для того, хто бажає священнодіяти у славі. Він сказав: «Пораджу тобі» — полегшити тобі тягар громадських турбот; «і нехай» слава Шехіни завжди буде над твоєю головою. [П5979]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Не те, що Ісаак віддав свою душу, а Корахові не треба було віддавати свою душу при його піднесенні з помахом» [зв’язок заперечення непевний]. [П5983]

«Старшинство Елцафана не стосується цього»: отже, Корахові не слід було йому заздрити, як сказали мудреці, благословенна їхня пам’ять, бо справді це була велика служба, тощо.

«А в Єрусалимському Талмуді» [прогалина у джерелі], аркуш 52б. [П5984]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 33

Ем коль хай — частина III — глава 34

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«П’ять літер будують 120 домів» — це сполучення. «Середні літери», тощо: тобто слів צדיק כתמר יפרח.

Літери מנצ”פך вказують на суд; їхнє число — פ”ר, 280. Тому мідраш у розділі про Кораха пов’язав מנצ”פך із віршем «Спускає до шеолу й підносить», витлумаченим щодо Кораха. На це вони й натякнули. Так мені здається. Моше. [П5988]

Рама з Фано

Арі, пам’ять праведника на благословення, витлумачив щодо Кораха вірш «Праведник розквітне, мов пальма» — צדיק כתמר יפרח: його ім’я позначене кінцевими літерами цих слів. Це навчає, що наприкінці виправлення світу й він буде виправлений. Слушно сказав: адже він і його спільники, від першої миті, коли зійшли до осідку Геєни, почали визнавати справедливим небесний суд над собою. Так вони кажуть: «Мойсей — істина, і його Тора — істина, а ми — брехуни». Немає у світі

Яд Єгуда · 1

«Це навчає, що наприкінці виправлення» й він розквітне, мов пальма. «Літери מנצ”פך» — які вказують на суд.

«У поясненні слова Геєна»: про душі, що очистилися в ній, кажуть: «Ось вони», הנם, — «ось побіліли», הא תלבנו. [П5989]

Рама з Фано · продовження

настільки великого зіпсуття, щоб цього визнання не вистачило для його виправлення. Щось іще більше мудрець сказав у поясненні «Тіккунім» — у справі, яку виводять із її контексту. [П5985]

Початкові літери цих слів, צדיק כתמר יפרח, за гематрією відповідають 120 сполученням Імені Елогім. Як сказали мудреці: «П’ять літер будують 120 домів». Це навчає, що всі сили суду спочатку стягнуть із нього свій борг, а потім він розквітне. Також середні літери — ד״י, ת״ם, פ״ר — містять виразний натяк: 120 Елогім у майбутньому проголосять «досить», דַּי, стражданням Кораха. Адже завершено, תם, і довершено умилостивлення п’яти ґвурот, коренів судів, які є літерами מנצפ״ך, із числом פ״ר, 280. Як сказав пророк: «І завершаться дні твоєї жалоби». [П5986]

Це відповідно до поясненого нами на початку частини V трактату «Хікур Дін» щодо слова «Геєна». Там ми згадали, яка дорога Його милість, благословенний Він, навіть до бунтівників і переступників, — щоб вивести коштовність Його милості з ницого. Так само мудрий цар сказав: «Усе зробив Господь задля Себе». А мудреці сказали: «Для Свого прославлення». [П5987]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 34

Ем коль хай — частина III — глава 35

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда: 1

Йоель Моше · 1

«На якому ми спинилися», тощо: це «Згадай милосердя Твоє», сказане Давидом вище, у розділі 25. Згадано, що Давид не згадав у своїй молитві заслуги Ісаака, бо той — сила суду; дивись ще там, на своєму місці.

«Споконвіку Твоє Ім’я», тощо. Тобто від створення світу — це Твоє Ім’я, а перед тим він називався Їнон: останній Визволитель звався Ім’ям Святого, благословенний Він. Якщо замінити два нуни

Рама з Фано

За прямим смислом вірша, на якому ми спинилися, Ісаака, володаря суду, не згадано, бо через нього створено світ. І якщо про Авраама ми знаємо, що він володар милості, а Яків, який ніс тягар синів і великий смуток, не впізнає нас у своєму милосерді, то тим паче — щодо Страху Ісаака: Святий, благословенний Він, не поблажливий. [П5990]

Навіть якщо за судом Ісаак має отримати велику, величезну й рясну винагороду за зв’язування на жертовнику, додане до інших численних заслуг, облічених

Йоель Моше · 1 · продовження

в імені ינון на ге за АХ-БАТ, א״ח ב״ט, — «щоб йому не позаздрили», — так, כו״ם ס״א [зв’язок непевний], замінюється нуном. Отже, в імені ינון — עון, «провина» [зв’язок непевний], Ім’я Гавая. [П5995]

«Остання ге, мати кожного живого» — міра Малхут. «Мають частку», тощо: є різниця між часткою в прийдешньому світі, сином прийдешнього світу, тим, хто удостоївся прийдешнього світу, і

Йоель Моше · 1 · продовження

приготованим до життя прийдешнього світу. Від останньої ге — частка в прийдешньому світі.

«Той, хто приліплюється», тощо: в Імені, у сукупності шести країв, — Тіферет, яка є מור' [скорочення не встановлено], як відомо, — він син прийдешнього світу. Від першої ге, Біни, — удостоївся прийдешнього світу; від йода в Імені, Вищої Хохми, — приготований до життя прийдешнього світу. [П5996]

«Написано יני'», тощо: йоди в יני', тощо, за гематрією — 700; отже, יני' за гематрією — תש"ע? [непевне читання], як число «Месія Господа, Давид, син Єссея», משי"ח ה' דו"ד בן ישי. [П5997]

«І малим рахунком», тощо: тобто малим числом דוד בן ישי, тощо, — як число Імені Гавая, яке теж 26. А שכינה малим числом — 16, як число Імені Гавая малим числом, також 16. Ще знай: דוד בן ישי за гематрією — שכינה та ще одиниця; а משיח ה' за гематрією — שכינה без одиниці. Поєднай їх — двічі שכינה, бо Давид — серединний праведник між כ"פ Шехінами [скорочення непевне]. Наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: כ"ן דוד малим

Рама з Фано · продовження

Праведним Суддею на терезах Бога знань, Який не зневажає людських учинків, навіть гарної розмови, — усе ж для нас і наших синів є цілковитою милістю те, що його заслуга нас захищає. Нам немає на кого покладатися, крім нашого Отця на Небі. [П5991]

«Ти, Господи, наш Отець; наш Визволитель — споконвіку Твоє Ім'я». Адже ще до створення світу останній Визволитель звався Його Ім'ям, як написано: «Перед сонцем — Їнон», ינון'. Якщо замінити два нуни двома ге за великим алфавітом АЙК-БЕХАР, אי"ק בכ"ר, то це Ім'я Святого, благословенний Він: основа тлумачення — читання. [П5992]

Його чотири літери були для синів Ізраїлю безміном і терезами суду для винагороди за заповідь. Від останньої ге, матері кожного живого, — «увесь Ізраїль має частку в прийдешньому світі». Той, хто приліплюється до вава в Імені, щоб займатися Торою заради неї самої, і щодня повторює галахи, має запевнення, що він син прийдешнього світу, — і входить без бар, בלא בר. Від першої ге ми удостоїмося самого прийдешнього світу на постійно. А той, хто сходить до йода, джерела життя, приготований до життя прийдешнього світу: таємниця внутрішнього Едену у світлі царського обличчя. [П5993]

Ще: написано ינון — основа тлумачення — передане написання. Воно за гематрією дорівнює «Давид,

Йоель Моше · 1 · продовження

числом — אה"ה. Так само יש"י — 12 малим числом, як אהי"ה малим числом; вдумайся. [П5998]

І син Єссея, і син Давида, син Єссея, בן ישי ובן דוד בן יש"י: перший йод — міра Йосипа, Єсод у ньому, за таємницею прямого світла, що містить десять. Останній йод — Єсод у ній, міра Веніаміна, Єсод у Малхут; він називається праведником, що містить десять, за таємницею зворотного світла. І він; а Шехіна — מ', Малхут, два її штрихи між двома праведниками. Через неї вчинки нижніх праведників переходять до вищих коренів. [П5999]

Це таємниця повного написання Веніаміна, כ"וד [зв'язок не встановлено]. Дивись Зогар, «Берешіт», сторінка 156; також знайдеш у брамі 85, «Брамі колісниці». [П6000]

А щодо כ' літер [число або скорочення не встановлено] — відомо, що ге — Іма ілаа й Іма татаа. І хоча одна — з аспекту Малхут, остання ге, четверта нога, усе ж вона отримує вплив від Іми ілаа, першої ге, за таємницею Тіферет, שמזוננו? [непевне читання]. [П6001]

Яд Єгуда · 1

«За прямим смислом вірша»: «Наш батько не знав нас», і так далі, — на цьому ми спинилися в попередніх розділах. [П6002]

«Звався Його Ім'ям»: як відомо зі слів наших мудреців, благословенної пам'яті, і за граматистами: «Перед сонцем — Йнон Його Ім'я».

«За АЙК-БЕХАР»: нун міняється на ге. Також основа тлумачення — читання: ми читаємо ינון із повним вавом, отже, всередині нього — Ім'я

Рама з Фано · продовження

син Єссея, Месія Господа», דו"ד ב"ן ישי"י משי"ח ידו"ד, у рахунку великих літер цього алфавіту. Ще: דוד בן ישי за гематрією — שכינה зі словом; малим рахунком — 26, як число великого Імені. І Шехіна з Царем — як число Імені, обидва малим рахунком. [П5994]

У літерах דוד є натяк на праведника між двома літерами, а в літерах ישי — Шехіна між двома праведниками. І наші очі — до Нього; Його ми чекаємо, щоб Він записав нас разом з усім Своїм народом Ізраїлю в Книгу життя. І благословенне навіки Ім'я Його слави, і нехай Його слава сповнить усю землю. Амінь і амінь.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Гавая. Це й означає: «Ти, Господи, наш Отець; наш Визволитель — споконвіку», ще до створення світу, — «Твоє Ім'я».

«Для винагороди за заповідь»: іноді наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «נאין [імовірно: немає] частки в прийдешньому світі»; іноді в їхніх словах знаходимо «син прийдешнього світу»; ще сказали «удостоївся прийдешнього світу» та «приготований до життя прийдешнього світу». Ці чотири вислови про

Яд Єгуда · 1 · продовження

визволення душі залежать від чотирьох літер Імені Гавая. Від останньої ге, Малхут: «Ці — народ Господа»; з її землі вийшли їхні душі, як відомо. Тому весь Ізраїль має частку в прийдешньому світі завдяки своїм душам — частці Бога з висоти. [П6003]

«Той, хто приліплюється до вава в Імені»: це Тіферет; там Тора, щоб займатися нею заради неї самої. Про нього сказали вони, благословенної пам'яті: «Кожен, хто щодня повторює галахи, має запевнення, що він син прийдешнього світу», бо Тіферет називається сином, як відомо.

«І входить без бар»: у Ґемарі, розділ IV трактату «Сука», сторінка 45б, та в розділі «Хелек», сторінка 11: Хізкія сказав, рабі Ірмія сказав від імені Рашбі: «Я бачив синів піднесення, і їх мало. Якщо їх тисяча — я і мій син», тощо. Заперечили: «Невже настільки мало? Адже Рава сказав», тощо. «Неважко узгодити: одні входять із бар, інші входять без бар». Раші пояснив: із бар — з дозволом; ті, хто входить без бар, без дозволу, — нечисленні. Саме про них він каже: «Я і мій син — серед них». [П6004]

Яд Єгуда · 1 · продовження

В «Арух» пояснено: ті, хто входить із бар, — разом зі своїми синами в Еденський сад; тобто він праведник і його син такий, як він, — як рабі і його син; їх мало. Автор пояснює навпаки: ті, хто входить із бар, — якщо в них праведні сини, то численні ті, хто зійде через нього до Еденського саду, бо заслуга обох їм допомагає. А ті, хто входить ב"ע [скорочення не встановлено] без бар, [прогалина у джерелі], — саме вони בדוק [значення не встановлено], і їх мало. Це праведники вава в Імені; вони — сини прийдешнього світу самі по собі, ніби сказано: вони звуться синами висоти. Про них рабі Шімон, Рашбі, сказав: «Сини піднесення, і їх мало» — саме сини. «Якщо їх тисяча — я і мій син»: кожен сам по собі — з прийдешнього світу. [П6005]

«Від першої ге»: Біна, що зветься прийдешнім світом; ці удостоюються прийдешнього світу.

«І той, хто підносить до йода»: Хохма, яка є джерелом життя, як написано: «І мудрість оживить», і так далі. Тому він приготований до життя прийдешнього світу. «Таємниця внутрішнього Едену»: це Хохма — насолоджуватися світлом царського обличчя,

Яд Єгуда · 1 · продовження

життям. [П6006]

Ще можна тлумачити слово ינון: основа тлумачення — передане написання, бо написано ינין із двома йодами, а проста кінцева нун із літер מנצ"פך — це 7, як відомо. Отже, ינין за гематрією — 770, як число דוד בן ישי משיח ה'. [П6007]

«Ще: דוד בן ישי» за своєю гематрією — як שכינה зі словом. «І малим рахунком»: ці слова — 26, як Ім'я Гавая. А שכינה малим числом зі словом — 17, як Ім'я Гавая малим числом, що теж 17. [П6008]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«У літерах דוד»: нижнє ד"ו [літерна форма непевна], яке є праведником, основою світу, між двома далет, що вказують на Малхут: перша — на зворотне світло, друга — на пряме. «А в літерах ישי»: шін, що вказує на Малхут, між двома йодами, які вказують на праведника: перший — на пряме, другий — на зворотне. Вони отримують один від одного, щоб виливати на нас достаток благословення доброго життя, давати й знову давати без кінця. Нехай так забажає добрий Господь; нехай не стримує добра повіки й на віки вічні. Амінь. [П6009]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Ем коль хай · III · глава 35

Га-міддот — міра 1

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Причина причин» — Ейн-Соф, благословенний Він.

Яд Єгуда · ב

(ב) «І чорний», тощо. Як у «Тіккунім», ע"ת? [непевне позначення], аркуш 154. Ось слова: «Вищий Кетер, хоча є чистим світлом і відшліфованим світлом, чорний перед причиною причин», тощо; дивись там. [П6016]

Яд Єгуда · ג

(ג) «І попри це»: хоча в такому співвідношенні він легкий, усе ж він тяжкий у тому, що заборонено вдивлятися в нього й досліджувати його. Як сказано: заборонено досліджувати Ейн-Софа, благословенний Він,

Рама з Фано

Рабі Ізмаїл каже: Тору тлумачать за тринадцятьма мірами. Цю браму відчинило багато людей: припис до припису, рядок до рядка, трохи тут, трохи там. А я прийшов після них зібрати, немов снопи на тік, і доповнив їхні слова, бо немає тлумачення без нового. Господь завершить за мене; Господи, Твоя милість навіки.

Перша міра.

Кал ва-хомер — від легшого до тяжчого. Вона натякає на Вищий Кетер у його співвідношенні з причиною причин: Кетер є легким і чорним щодо своєї причини. Попри це заборонено вдивлятися в нього — тим паче в те, що вище за нього. Велика його шана: його Творця прирівняно до нього щодо всіх

Яд Єгуда · ג · продовження

який вище за нього. Ось міра кал ва-хомер.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Велика його шана» — Вищого Кетера, до якого прирівняно його Творця, Ейн-Софа, благословенний Він, «щодо всіх висловів», тощо. Хоч Ейн-Соф, благословенний Він, — той, хто спричинює, а Кетер — спричинений, мудреці, благословенна їхня пам'ять, іноді вживали щодо обох однакові назви в запозиченому значенні. Так само приписували їм подібні речі, які говорять про обох спільною мовою. Причина — у самій властивості кал ва-хомер: «Досить, щоб виведене міркуванням було як вихідний

Яд Єгуда · ד · продовження

випадок». Тому дозволено образно застосовувати до Ейн-Софа, благословенний Він, також вислови й висловлювання, згадані щодо Вищого Кетера. [П6017]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Але у Своїй простоті», тощо. У нашого Бога, благословенний Він, у Його простоті, Самого по Собі, взагалі немає імені й означення. Він піднесений над усяким благословенням і хвалою, і нам зовсім не дозволено вдумуватися в Нього. У цьому аспекті Його, благословенний Він, можна називати лише «необхідно суще», як назвали Його філософи: відокремлене від усіх імен та означень, які ми приписуємо Еманаторові, благословенний Він. Він називається Ейн-Софом, щоб показати: сказане про Нього стосується лише Його Імені. З боку Імені в Нього немає кінця, але є початок: простота Його сутності, благословенний Він, яка є носієм Імені й передує Його Імені. Усе це пояснено в трактаті «Йонат Елем», глава 2, і у вступі до нього; дивись там докладніше. [П6018]

Отже, в аспекті Його простоти, благословенний Він, Він не є виведеним міркуванням із Вищого

Рама з Фано · продовження

висловів, образно запозичених для них, і всіх спільних для них висловлювань. Але у Своїй простоті, Сам по Собі, піднесений над усяким благословенням і хвалою, Він не є виведеним міркуванням: Він — необхідно суще, без будь-якого співвідношення з іншим. Про це сказано: «І немає Бога зі Мною». [П6010]

Та й у тому, що Він володіє всім і долучається до всього Своїм провидінням, як ти кажеш: «Його милосердя — над усіма Його ділами», — досить, щоб виведене міркуванням було як вихідний випадок, як ми згадували. [П6011]

Подібно до цього ти кажеш: «І батько її плюнув, плюнув їй в обличчя — хіба не соромилася б вона сім днів?» Можна було б подумати: кал ва-хомер щодо Шехіни — чотирнадцять днів. Писання вчить: «Нехай буде замкнена сім днів». Причина в тому, що «її батько» сказано про вищу Хохму, яка є суще з «ніщо»; Біна ж — суще з сущого. Тора сказала, що в Маріям обидві обернулися на жовтизну. Про них говорить вірш «Хіба не соромилася б вона сім днів?» — відповідно до мір під ними, які зазнають дії через них. Отже, кал ва-хомер тут є лише на вигляд, за чуттєво сприйманим простим смислом. Щоб підстави явної та прихованої Тори мали однакове рішення й разом утвердилися на наших устах, прийшла галаха й установила «досить» — діо. Усі слова мудреців доречні. Дивись трактат

Яд Єгуда · ה · продовження

Кетера, бо Він — необхідно суще. Навіть при скасуванні [непевне читання: שהגם בטול?] Вищого Кетера й усіх емановних сутностей до Нього, благословенний Він, перестане застосовуватися назва «той, хто спричинює», як назва батька або пана зникає за відсутності сина або слуги. Та Він залишиться необхідно сущим: воно не співвідноситься з іншим так, як назва «той, хто спричинює». Адже навіть за відсутності всього спричиненого Він, благословенний Він, існує й перебуває навіки. [П6019]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Про це сказано», тощо — як у Зогарі, «Берешіт», сторінка 103.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Та й справді», тощо. Тобто й тут щодо Ейн-Софа, благословенний Він, слушно сказати «Досить», тощо: саме в тому, як Він, благословенний Він, поводиться зі Своїми створіннями. Попри Його простоту, благословенний Він, досить Йому в цьому бути як Вищий Кетер. Адже всі емановані сутності дарують нижнім лише те, що одержують від Ейн-Софа, благословенний Він.

Яд Єгуда · ח

(ח) «Подібно до цього», тощо. Сказане нами за прихованим смислом — що кажемо «Досить», тощо, — те саме правило й та сама підстава, які входять в основу правила «Досить», виведеного мудрецями, благословенна їхня пам’ять, із випадку Маріям: «І батько її плюнув», тощо; кал ва-хомер щодо Шехіни — чотирнадцять днів, але «Досить», тощо.

Річ у тім, що вірш говорить про вищі таємниці; щодо них ми не кажемо «Досить», бо тут зовсім немає кал ва-хомер. Вірш спокійно оповідає, і ось що каже: її вищий батько — Хохма — «плюнув, плюнув їй в обличчя» через Свій осуд її; «хіба не соромилася б вона сім днів?» — тобто від семи святих сефірот, які є сімома днями будови. Тому й унизу вона буде замкнена сім днів. Оскільки таємний смисл навчає тебе сказати «Досить», адже тут немає кал ва-хомер, мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали «Досить», тощо, також за чуттєво сприйманим простим смислом. [П6020]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Яка є суще з «ніщо»»: відомо, що Кетер — ніщо через велику свою

Рама з Фано · продовження

«Хікур Дін», частина III, глава 4. [П6012]

Є кал ва-хомер і в Малхут: іноді вона поводиться за милістю — «він легкий на поверхні вод», а іноді за судом — посилюючи суворість захисної огорожі для Тори. А дехто каже навпаки: тяжкість — «багато вод» у милості; коли ж посилюється суд, вона стає легкою в його очах. Так само «жіноча думка легка»; а увінчана милістю й милосердям, «вона дорожча від перлин». [П6013]

Мудреці сказали: «Не призначають покарання на підставі міркування». За першим шляхом причина в тому, що вгорі взагалі немає суду: корені суду там — щоб підкорити всіх володарів суду. Так і милостива людина рятує переслідуваного навіть ціною життя переслідувача — тим паче ціною одного з його членів. Годі й казати про випадок, коли врятує його без утрати будь-якого члена, а поверне переслідувача до добра. Це свідчення є доказом для розглядуваного випадку. [П6014]

І за другим шляхом не призначають покарання на підставі міркування, адже ми тримаємося великого галахічного правила: спершу починають із виправдання. Написано: «Бо суд — Богові», לאלהים, а не «від Бога», מאלהים. Якщо ж почали з обвинувачення щодо легшого, більше не судять ані легшого, ані тяжчого. [П6015]

Яд Єгуда · ט · продовження

прихованість, а Хохма — суще. З Хохми еманувала Біна, яка також суще. Відповідно до них Тора двічі каже ירק ירק, «плюнув, плюнув»: кожне за гематрією дорівнює יש, «суще». Обидва обернулися для Маріям на жовтизну й осуд. [П6021]

Яд Єгуда · י

(י) «Відповідно до мір під ними» — це сім нижніх сефірот, які зазнають дії через Хохму й Біну.

Яд Єгуда · יא

(יא) «Є кал ва-хомер і в Малхут». Далі пояснює, що ця міра натякає на Малхут, яка одержує справа й зліва, від Хесед і Ґвури. Якщо одержує від Хесед, названого водою, то поводиться легко, «на поверхні вод». Якщо ж одержує суд, поводиться суворо. Суворість служить захисною огорожею для Тори, бо Тора — Тіферет, як відомо. Коли він схиляється вліво й до судів, тоді й Малхут, його пара, — до суду та суворості, щоб зробити захисну огорожу для Тори. [П6022]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Тяжкість — багато вод у милості»: за відомим, що Біну названо багатьма водами й Хесед також одержує від неї. Коли Малхут одержує від

Яд Єгуда · יב · продовження

Ґвури й суди посилюються в дії, вона поводиться легко, бо тоді Малхут легка в очах чоловічого. Тому мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали: «Жіноча думка легка». [П6023]

Яд Єгуда · יג

(יג) «А увінчана», тощо: інакше, коли Малхут схиляється вправо, щоб одержувати від Хесед через врівноваження Тіферетом. Тоді вона дорога й поводиться з тяжкістю.

Яд Єгуда · יד

(יד) «За першим шляхом», про який ми сказали: міра кал ва-хомер натякає на Вищий Кетер.

Яд Єгуда · טו

(טו) «Бо вгорі», у Кетері, «взагалі немає суду». Корені судів там є, щоб підкорити їхніх володарів, тобто кліпот і зовнішні сили. Це не суд, а підкорення судів, і велика милість. Як унизу милостива людина рятує переслідуваного навіть ціною життя переслідувача, так угорі зовнішні сили переслідують душі святих Ізраїлю. Га-Шем, благословенний Він, рятує їх ціною тіл переслідувачів і відтісняє останніх в отвір великої безодні, тощо. Подібно до цього Він виявляє велику милість і переслідуваним, і переслідувачам. [П6024]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Це свідчення» — поширена серед Ізраїлю галаха, що переслідуваного рятують ціною життя переслідувача, — є доказом для нашого випадку: вгорі немає суду, а є милість Бога, щоб підкорити володарів суду. Саме це — причина галахи, яка дозволяє рятувати переслідуваного ціною життя переслідувача: бо так воно вгорі.

Яд Єгуда · יז

(יז) «За другим шляхом», про який ми сказали: кал ва-хомер — у Малхут. Підстава, чому не призначають покарання на основі міркування, однакова у прихованому та явному. Адже ми тримаємося правила: у справах про смертну кару починають із виправдання, а не з обвинувачення, як у Мішні, глава 4 «Санхедрін».

Якби ми призначали покарання на основі міркування, мусили б почати з обвинувачення й сказати, наприклад: якщо щодо легшого випадку трефи [непевне: בטרפי?], за який не належить карет, ти виявляєш суворість у певній речі, — тим паче щодо тяжчого випадку

Яд Єгуда · יז · продовження

забороненого жиру, за який належить карет. Але оскільки не починають з обвинувачення, а коли почали — більше взагалі не судять, то й не призначають покарання на основі міркування.

Те саме в прихованому смислі, за згаданим: кал ва-хомер — у Малхут, і в ньому є милість та суд. Відомо: виправдання — назва милості, й спершу починають із виправдання. Як у Зогарі, «Шмот», сторінка 18, де сказано: «Усі суди цього світу, всі постанови й усі запити — усі перебувають в одному палаці, де сімдесят два члени синедріону розглядають судові справи світу. Цей палац зветься палацом заслуги, бо коли судять суд, спершу шукають виправдання людині», тощо. Дивись трактат «Хікур Дін», частина III, глава 5. [П6025]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Написано»: саме тому написано «Бо суд — Богові», לאלהים, а не «від Бога», מאלהים. Адже Елогім — міра суду. Якби було сказано «від Бога», я подумав би, що суд має починатися з боку суду. Тому сказано «Богові», щоб указати: початок має бути з боку виправдання; з нього починає, а потім переходить до боку суду. [П6026]

Йоель Моше · 1

«Щодо причини причин», тощо: це Ейн-Соф, благословенний Він. Зветься «легким і тяжким»; легким названо щодо причини причин.

«І чорний він», тощо. Дивись «Тіккунім», 52? — עי' התיקונים נ"ב?: хоча Вищий Кетер — чисте світло, відшліфоване світло, він чорний щодо своєї причини, Еманатора, благословенний Він. «Тому заборонено», тощо: хоча він легкий супроти причини причин, заборонено вдивлятися в нього; з цього боку він зветься тяжким. [П6027]

«Велика його шана»: Вищого Кетера, до якого прирівняли його Творця, Ейн-Софа, благословенний Він, «щодо всіх висловів». «Запозичених», тощо: вище за Вищий Кетер взагалі немає жодного імені. Те, що ми називаємо Його Ейн-Софом або причиною причин, — запозичене вживання; Кетер також називається так. Так само «Ейн-Соф» означає: «початок є»; далі הא בעצם שם לה"ך? [«ось у самій сутності — ім'я לה"ך?»; зв'язок не встановлено].

Йоель Моше · 1 · продовження

Назва כתר, Кетер, запозичена для вищого, за зразком пояснення «І вразив Бог?» — וינגע אלהים? [непевне читання]. Це — «віддалив Себе від Своїх створінь», тобто через Свої дії й уподібнення нижньому Він має імена. А щодо самої сутності — כנוי? [«назва?»] — з боку Його простоти Він є [зв'язок стислий]. Тобто чим удостоїться виведене міркуванням уподібнитися Йому в самій сутності? Сказано: «І немає Бога зі Мною». Лише в тому, про що написано «Його милосердя — над усіма Його ділами», у цьому намірі досить, щоб виведене міркуванням було як вихідний випадок; Кетер подібний «до матері», לאם [зв'язок неясний]. [П6028]

«Бо "її батько" — про Хохму», тощо: це також у «Сефер га-пліа». Відомо, що Маріям — образ Шехіни. «І батько її плюнув»: Кетер має 620 світел, двічі יש, і вони діляться: יש Хохмі та יש Біні. Ті, що в Імі, даруються через Абу; тому ירק — двічі יש — «їй в обличчя». Через лихослів'я Маріям унизу вона спричинила вгорі, що ті два рази по 310 світел обернулися на суд, на ירק. А ירק за гематрією — 310. Це й означає «І батько її плюнув»: їм належала вимога суду. Хоч зелень — колір милосердя, існують два види зелені. [П6029]

«Хіба не соромилася б вона сім днів?» Це сім днів будови, що живляться й одержують від Аби та Іми. Це і є «Скелю, що породила тебе, ти ослабив», צור ילדך תשי: початкові літери תכלם שבעת ימים, «соромилася б сім днів». Адже своїм гріхом людина, так би мовити, послаблює силу вищих. [П6030]

«Суще з «ніщо»», тощо: Кетер зветься ніщо, Хохма — суще з «ніщо», Біна — суще з сущого, як вище. «І тут немає кал ва-хомер», тощо, у випадку Маріям, щоб казати: кал ва-хомер щодо Шехіни — чотирнадцять днів. Натомість так велить вимога суду. «І батько її плюнув» стосується вищих мір, як вище; за вимогою суду вона соромитиметься сім днів, відповідно до включення семи днів будови. Кал ва-хомер є лише на вигляд. Щоб підстави Тори були однакові у явному й прихованому, — адже у прихованому тут немає кал ва-хомер, а в явному є, — сказали: «Досить, щоб виведене

Йоель Моше · 1 · продовження

міркуванням було як вихідний випадок». Отже, кал ва-хомер скасовано в самій його основі.

«Є кал ва-хомер і в Малхут», тощо. Дивись це в «Нових Тіккунім» [назва непевна: חדשים?], аркуш 9б, де сказано: «Суворість — зліва, де сторона Самаеля, поставленого над заборонами; крім полегшення зліва». Знай: за першим поясненням саме тому мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали: полегшення — Дім Гіллеля, суворість — Дім Шаммая, як вище: Дім Шаммая — суд, Дім Гіллеля — милість. [П6031]

«А дехто каже навпаки», тощо. קומי [невстановлене слово]; «води», «багато», «милість», מים רבים חסד: חת"ר за гематрією — 248, як число אברהם, Авраам, — «милість Авраамові». Також מחר"י — початкові літери «тяжкість», «води», «багато», חמר מים רבים. Тому в трактаті «Едуйот» іноді перелічують полегшення Дому Шаммая та суворі рішення Дому Гіллеля, щоб указати на повноту єднання. [П6032]

«Вона дорожча», тощо: тобто вагома, а не легка. «Вгорі», тощо: у Кетері взагалі немає суду. «Це свідчення», тощо: як щодо переслідувача — якщо поверне його до добра без будь-якої втрати, його назвуть святим, — так і вгорі взагалі немає суду, а є підкорення судів. «Як чоловік напоумлює свого сина» — як пояснено в Зогарі, «Пекудей», сторінка 252. У тому, на що вказує образ, Ізраїль — це заручена дівчина, а кліпот переслідують нас. Вища милість рятує нас від них, підкорюючи кліпот і відтісняючи їх в отвір великої безодні. Ось доказ: корені суду — цілковита милість. [П6033]

«Він — Богові»: суд провадиться; «куди захоче, Він його схилить». Але він не походить «від Бога», бо Він не чинить жодного суду. І хоча іноді [непевне: ואף על פעמים?] чинить суд, це — «як чоловік напоумлює свого сина». «Чоловік» — це Гавриїл; милість, що вдаряє там з уст; אכל [буквально «їв»; зв'язок неясний]. Сила судів — через посланців [непевне: שלוחים?] унизу; ונחיס כהסתר? פנים [невстановлене ונחיס; «наче приховування обличчя?»], так би мовити. Тому слушно сказали: «Не призначають покарання на підставі міркування», тощо. [П6034]

Йоель Моше · 1 · продовження

«А якщо почали з обвинувачення», тощо — дивись далі, у другій мірі.

До глави у змісті

Га-міддот — міра 2

Яд Єгуда: ה · ד · ג · ב · א

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Ґзера шава тощо». Відомо, що дія врівноваження й зрівняння Тіферет відбувається не лише між Хесед і Ґвурою та між Нецахом і Годом, які є відгалуженнями милості й суду, а й між Хохмою та Біною — коренями милості й суду. Оскільки корінь милості міститься в Хохмі, а корінь суду міститься й пробуджується в Біні, це пробудження потребує врівноваження, щоб відтяти й підкорити кліпот. Адже якщо не загасиш вогонь у його джерелі, гасіння поза його джерелом не допоможе. Усе це пояснено в «Пардесі», брама «Ті, що врівноважують», глава 6.

На це натякає міра ґзера шава: ґзера — бо розтинає й відтинає кліпот на шматки; а ця дія належить «рівному» — це Тіферет, яка є рівною й зрівнює вищі корені, як згадано. Оце і є ґзера шава. [П6037]

Яд Єгуда · ב

(ב) «І Адам не… це… тощо». Тобто на цю

Рама з Фано

Друга міра:

Ґзера шава. Це дія Тіферет, яка вищою силою розтинає кліпот і позбавляє їх плідності. Бо вона врівноважує вгорі Хохму й Біну, щоб зрівняти їхні міри й перенести сказане про одну на іншу. [П6035]

Цей Адам, який знає вище знання, не виводить ґзера шава сам із себе. Тобто навіть тоді, коли має «поміч навпроти нього» від жінки, що боїться Господа, «кості від його костей», — адже врівноваження милості й суду ніде не завершується без неї, як пояснено у своєму місці. Лише якщо він отримав це від свого вчителя, Вищого Кетера, а його вчитель — від свого вчителя, причини причин. Щодо цієї [міри] — «усе Його діяння — у Вірності»: це його пара, яку ми згадали, галаха Мойсеєві із Синаю. [П6036]

Завдяки цій силі призначають покарання на підставі ґзера шава. Це не називається початком з обвинувачення, бо виправдання, з якого ми почали в одному місці, знову відкриємо в іншому, коли вони рівні. Але в кал ва-хомер це не так: те, що допоможе виправдати легший

Яд Єгуда · ב · продовження

таємницю наші мудреці, благословенної пам’яті, також натякнули, сказавши: «Людина не виводить ґзера шава самостійно, якщо не отримала її від свого вчителя». Йдеться про Тіферет, яку, як відомо, називають Адамом, як говорить Писання: «У красі людини…» Відомо, що Малхут — його пара, і її названо жінкою, «бо від чоловіка взято її»; вона — кість від його костей, як пояснено в «Зогарі», «Берешіт», сторінка 138. [П6038]

Отже, зміст такий: Тіферет не чинить цієї дії — виводити ґзера шава, щоб усунути кліпот під іменем своєї рівності та врівноваження, — навіть коли Малхут із ним у таємниці зіву ґу, якщо не отримав цього згори, від Вищого Кетера. Адже там узагалі немає суду, як вище. Це і є: «Адам», тобто Тіферет, «не виводить ґзера шава сам із себе» — тобто навіть від Малхут, яка є кістю від нього самого, — «якщо не отримав її від свого вчителя», Вищого

Яд Єгуда · ב · продовження

Кетера. А той також отримав її від свого вчителя — Ейн-Соф, Того, хто є причиною,

Рама з Фано · продовження

випадок, не врятує тяжчого.

Яд Єгуда · ב · продовження

благословенний Він.

Яд Єгуда · ג

(ג) Ця міра ґзера шава — «усе Його діяння — у Вірності». Це Малхут, його пара, названа Вірністю, як пояснено в «Зогарі», розділ «Пекудей», сторінка [прогалина у джерелі]. І там — галаха Мойсеєві із Синаю. Як відомо, Мойсей — Тіферет, і [Тіферет та] Малхут — дві майже рівні міри. [П6039]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Завдяки цій силі»: тому, що ґзера шава розтинає кліпот, призначають покарання на підставі ґзера шава, бо немає підстав побоюватися посилення суду.

Яд Єгуда · ה

(ה) «І це не називається початком з обвинувачення», як вище щодо кал ва-хомер, бо тут справді спершу починають із виправдання. Наприклад, якщо ми захочемо вивести заборону ніди із заборони хелеву, то, оскільки їхні заборони рівні й за них належить карет, можемо почати з виправдання й сказати: як щодо хелеву ти в цьому полегшив, так полегшуватимеш і щодо ніди. А оскільки зіставлення не буває наполовину, то само собою вивчимо й суворе рішення щодо неї, відповідно до суворих вимог [прогалина у джерелі]. [П6040]

Інакше з кал ва-хомер: тут не можна спершу почати з виправдання, хіба що для звільнення [від відповідальності] на підставі міркування, сказавши: якщо ти полегшив у тяжчому випадку, то тим паче належить полегшити в легшому. І навіть потім ти не зможеш сказати: якщо є суворість у тяжчому, то тим паче в легшому.

Ми не можемо призначити покарання на підставі міркування, хіба що спершу почнемо із суду й скажемо: якщо є суворість у легшому, то тим паче вчиниш суворо в тяжчому. Адже неможливо почати з виправдання й сказати: якщо ти полегшив у легшому, то тим паче в тяжчому. А оскільки не починають з обвинувачення, то не призначають покарання на підставі міркування, як вище.

Йоель Моше · 1

«Ґзера шава» є також у «Тіккунім хадашім», аркуш 9б; дивись там. «І позбавляє кліпот плідності» — це пояснення ґзера, גז"רה; а те, що врівноважує, — пояснення шава, ש"וה.

«Який знає вище знання»: бо Тіферет перебуває в таємниці Даат, коли врівноважує. «Сам із себе тощо», «поміч навпроти нього» — це Малхут, «кість від моїх костей», і в цьому «сам із себе».

«Адже врівноваження тощо». Згідно з відомим: природа води — холодна й волога; це корені милостей в Аба. А природа вогню — гаряча й суха; це корені суворостей в Іма: гаряче й сухе, «вогонь?» — אש? — у Тіферет, за подобою повітря (руах), що врівноважує. Воно гаряче й вологе: змішання двох країв — вологого від милості та «гарячого, гарячого?» від суворості. [П6041]

А два інші краї — холодний і сухий — ще не змішалися. Ось порох, який натякає на Малхут, нукву Тіферет, кість від нього самого, — у таємниці холодного й сухого, змішання двох інших країв. Отже, через них обох завершується єднання; це легко зрозуміти. Дивись «Зогар», сторінка 42б: той, хто врівноважує, гарячий і вологий, не врівноважує, доки з ним не буде пороху — Малхут, холодної й сухої. Отже, немає врівноваження між Хесед і Ґвурою без Малхут. Так само щодо кореня милостей у Хохмі й кореня суворостей у Біні: [врівноваження] не відбувається без Малхут і [відбувається] завдяки отриманню від його вчителя, Вищого Кетера. Оце і є: «Адам не виводить ґзера шава сам із себе, якщо не отримав її від свого вчителя».

«Його пара — галаха Мойсеєві із Синаю»: це Малхут, як пояснено в «Тіккунім», що Малхут називається галахою Мойсеєві із Синаю, ה"למ. Дивись «Пардес», брама «Сутність і управління», глава 11.

«Завдяки цій силі призначають покарання тощо». Щодо її вищезгаданої сили з боку кал ва-хомер, коли вона сама отримує вплив від Хесед і

Йоель Моше · 1 · продовження

Ґвури, — тоді справді не призначають покарання, бо була небезпека, що посилиться міць суду. Інакше в аспекті ґзера шава: Тіферет названо так тому, що позбавляє кліпот плідності. Отже, суд, який тепер впливає на неї, — для підкорення кліпот. Тому завдяки цій її силі призначають покарання на підставі міркування, бо це не на обвинувачення.

«У ньому відкрилася вдруге в рівних?» тощо. [П6042] Адже в ґзера шава спершу починають із виправдання, щоб зрівняти обидва, і само собою вивчимо також обвинувачення. Бо ґзера шава не буває наполовину, і відразу обидва вивчаються разом; неможливо сказати: починають із виправдання, а не з обвинувачення.

Інакше в кал ва-хомер: потрібно вивести кал ва-хомер і спершу почати з виправдання.

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

Наприклад: якщо публічне володіння, «тяжче?» — ’החמו? — має підставу для виправдання, то приватне володіння, легше, — хіба не тим паче? [П6043] Отже, можна вивчити полегшення. Інакше, якщо ми потім прийдемо виводити кал ва-хомер для посилення суворості: якщо приватне володіння, легше, має підставу для обвинувачення, то публічне володіння, тяжче, — хіба не тим паче? Це інший кал ва-хомер. Отже, почали з обвинувачення, а з обвинувачення не починають. Адже не можна сказати, як у ґзера шава, що обидва приходять разом. Отже, неможливо призначити покарання на підставі міркування. З цього зрозумієш сказане автором наприкінці першої міри: «Якщо ж почали з обвинувачення щодо легшого тощо, не судять тощо», — бо не починають з обвинувачення. Вдумайся.

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 2

Га-міддот — міра 3

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · נב · נא · נ · מט · מח · מז · מו · מה · מד · מג · מב · מא · מ · לט · לח · לז · לו

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Натяк» тощо. Тобто ця міра натякає на створення світу — будівлю нашого Отця на небесах, благословенний Він. Спочатку в Його думці постало створити його мірою суду; це «з одного вислову Писання» — з однієї міри, самої по собі. Згодом Він долучив до неї міру милосердя, як відомо; це «з двох висловів Писання» — із суду й милосердя. [П6058]

Рама з Фано

Третя міра.

Основа для загального висновку з одного вислову Писання та основа для загального висновку з двох висловів Писання. Натяк: спочатку постало в думці створити світ мірою суду — за змістом «у тішрі створено світ». Ми вже згадували про це на початку трактату «Хікур Дін», у главі 3. Перший день діяння творіння був, як відомо, 25 елула; його ніч належала до тогу, як ясно з Писання. Шостий день був Рош га-Шана. [П6044]

Яд Єгуда · ב

(ב) «За змістом “у тішрі створено світ”»: натякнули на міру суду, бо літери תשר, які спочатку йдуть у зворотному порядку, — קדם תכח? [непевний ряд] — вказують на суд, як наведено в «Тіккунім», тіккун 28. Пояснено в трактаті «Хікур Дін», частина I, глава 6; дивись там. [П6059]

Яд Єгуда · ג

(ג) «І був день» тощо. Автор принагідно пояснює те, що стосується цієї теми.

Яд Єгуда · ד

(ד) «І була його ніч», що передувала йому, «серед тогу», як ясно з Писання: «А земля була тогу»; а потім: «І сказав Бог: “Нехай буде світло”».

Яд Єгуда · ה

(ה) «А шостий день» — у ньому було створено людину.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Найкоротший із років»: для місяця це 353 дні, як відомо з наявного в нас календарного розрахунку. Це неповний рік: сім його місяців неповні, а п’ять — повні, і він має 353 дні. Повний рік має сім повних місяців і п’ять неповних — це 355 днів. Звичайний рік має шість повних і шість неповних місяців — це 354 дні. [П6060]

Яд Єгуда · ז

(ז) Отже, у тому році до 25 елула було 349 днів тогу. Сам день 25-го зараховується до попереднього, бо його ніч не разом із ним: вона була в тогу. [П6061]

Яд Єгуда · ח

(ח) «По 49 днів» тощо. У «Зогарі», розділ «Берешіт», сторінка 72, від імені «Сіфра ді-цніута», сказано так: «Доки не було терезів, не дивилися обличчям до обличчя; давні царі померли, їхнього озброєння не знаходили, і земля припинила дію» тощо. Ці слова стосуються восьми царів,

Рама з Фано · продовження

Найкоротший рік має 353 дні; їхній знак: «мати синів радісна» (אם הבנים שמח”ה). Виявляється, 349 днів минули в тогу — по 49 днів для кожного з давніх царів, які померли, як на початку «Сіфра ді-цніута». Ці 349 днів — шміта тогу, що передувала світові. Або скажи, що рік має 354 дні: щодо першого дня діяння творіння — «піди сюди, і його відкидають», бо 349 днів рахуються без нього; «піди сюди, і його відкидають», бо його ніч не була разом із ним у його діянні. У цьому є певна подоба п’ятдесятого, ювілейного року, який зараховується і туди, і сюди. [П6045]

Отже, залишаються чотири повні дні разом з їхніми ночами для життя восьмого царя, який уже вийшов зі стану тогу, але до стану виправлення ще не прийшов; за його днів лише «земля припинила дію» (אתבטלת ארעא). Він продовжив своє царювання на всі ці дні й одержав платню, як працівник, що не працює, — «перед тим, як зацарював цар для синів Ізраїлю». Це перша людина — Адам, він же Давид і він же Месія. [П6046]

Святий, благословенний Він, побачив, що світ не встоїть мірою суду; Він поставив попереду й долучив міру милосердя: «Бо в Господа — милість, і багато в Нього визволення». Тому сонячний цикл (ткуфу) рахують від нісана, що передував тішрі, як і для місяця рахують від בהר”ד, моладу тогу. Це й означає «у нісані створено світ»: створення для впорядкування часів. Усі слова мудреців залишаються чинними, хоча деякі тлумачі так не

Яд Єгуда · ח · продовження

згаданих наприкінці розділу «Ваїшлах». Написано: «А ось царі, які царювали в землі Едому, перед тим як зацарював цар для синів Ізраїлю»; про них написано «і помер», «і зацарював». Це натяк на розбиття посудин та повернення їхнього світла у світі тогу, як пояснено в кабалі Арі, благословенної пам’яті. Автор також пояснив їх у трактаті «Йонат Елем», глави 19 і 20; дивись там. Тут автор каже, що ці 349 днів тогу відповідають згаданим давнім царям: для семи з них припадає по 49 днів. Сім разів 49 дає 343. Для восьмого царя залишилося шість днів тогу до 25 елула включно, а ще чотири повні дні — до Рош га-Шана; про це йдеться далі. [П6062]

Яд Єгуда · ט

(ט) «І ці 349 днів» тощо. Тобто вислів «шміта тогу», що трапляється в книгах кабалістів, означає ці 349 днів: שמ”ט від слова שמיטה. [П6063]

Яд Єгуда · י

(י) «Або скажи» тощо. Тобто можна також рахувати рік як 354 дні — звичайний рік. За цим способом віднімається лише 349 днів, адже перший день творіння, 25 елула, взагалі не ввійде до числа — ані перед ним, ані після нього. «Піди сюди», до попереднього, — «і його

Яд Єгуда · י · продовження

відкидають», бо в ньому відбулося творіння. «Піди сюди», до наступного, — «і його відкидають», бо його ніч не була разом із ним, і він не вважався повним днем. Оскільки його не зараховано до попереднього, без нього залишилося 349 днів. Авторові не було потреби казати «піди до наступного, і його відкидають»; але йому зручно викласти обидва способи однаково: не зараховувати 25-й день до світу творіння, бо його ніч не разом із ним. Для повного року це витлумачити неможливо: тоді перед днем 25-го було б у всякому разі 350 днів, а нам потрібно лише 349. [П6064]

Яд Єгуда · יא

(יא) «Отже, чотири повні дні» — від першого дня творіння до Рош га-Шана. Сам перший день не включений за обома названими способами. Ці чотири дні відповідають восьмому цареві — Гадару, останньому, який вийшов зі стану тогу, але до стану виправлення ще не прийшов: усі діла творіння ще не були завершені, доки не створено людину. [П6065]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Лише за його днів земля припинила дію», як згадано в «Сіфра діцніута». Через це він

Рама з Фано · продовження

сказали. [П6047]

Зрозумій: молад тогу — це відсутність, що передувала буттю за того керування судом; а віднесення початку ткуфи до нісана — відсутність, що передувала керуванню милістю. Близькість відсутності довершує буття, як відомо з природознавства; чуттєво сприйняте є доказом для осягнутого розумом. А поєднання літер בראשית, що означає «перше тішрі» на думку і одного, й іншого, узгоджується з вивченим нами: «Боргові документи з пізнішою датою дійсні». Адже натяк стосується створення людини: тоді було довершено мету діяння небес і землі, і настав час обов'язку для всіх створінь — дотримуватися свого призначення й не відступати від нього. [П6048]

Хоча таннаї тлумачать вірші за їхнім простим змістом у першій главі «Рош га-Шана», і звідси чути, що рабі Єгошуа говорить саме «створено», на це є дві відповіді. По-перше, це два таннаї, які передають його думку, як наведено там: один навчає просто «у нісані створено світ» — саме так, як ми пояснили; а другий тлумачить вірші. Якщо ж скажеш, що це один танна, а вірші тлумачить сам рабі Єгошуа, то й ми скажемо: він робить це для пояснення свого слова. Саме тому «на тлумачення не заперечують», як ми згадали в трактаті «Ем коль хай». [П6049]

Ще більше за це пояснив рабі Їва Сава в «Зогарі», розділ «Мішпатім»: у Торі є

Яд Єгуда · יב · продовження

одержав платню, як працівник, що не працює. Це й означає написане «А ось царі» тощо, «перед тим як зацарював цар для синів Ізраїлю»: це перша людина, Адам, коли творіння було завершено й почалося виправлення.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Святий, благословенний Він, побачив» тощо — завершення сказаного вище: спочатку постало в думці створити світ мірою суду. На це вказує час творіння — тішрі. Коли Він побачив, що світ не встоїть нею, то поставив попереду й долучив до неї міру милосердя; і вони були створені перед тішрі. [П6066]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Тому рахують» тощо. У першій главі «Рош га-Шана» (аркуш 11) сперечаються рабі Еліезер і рабі Єгошуа: за рабі Еліезером світ створено в тішрі, а за рабі Єгошуа — у нісані. Далі в Ґемарі (аркуш 12) сказано: «Навчали наші вчителі: мудреці Ізраїлю рахують для потопу за рабі Еліезером, а для ткуфи — за рабі Єгошуа» тощо. Раші пояснив: мудреці Ізраїлю рахують роки Ноя, створення світу й роки поколінь за рабі Еліезером, а початок років — від тішрі. Це не тому, що вони вважають світ створеним у тішрі, а

Яд Єгуда · יד · продовження

тому, що тішрі є початком року для лічби років; світ же створено в нісані, як навчено: «а для ткуфи — за рабі Єгошуа». Коли рахують цикли сонця й місяця, починають від нісана, аби сказати, що від нісана вони були створені, тощо. Так пояснили й Тосафот. Автор, однак, тлумачить згідно з [думкою], що насправді світ створено в тішрі; попри це, ткуфу рахують від нісана щодо тогу, так само як для місяця рахують від моладу тогу. І це також — [П6067]

Яд Єгуда · טו

(טו) Пояснення того, хто каже «у нісані створено світ»: він не вважає, що в нісані відбулося творіння на ділі, а каже, що від нісана починають лічити порядок часів, неначе в ньому відбулося творіння. Причина — в ньому Святий, благословенний Він, випередив тішрі, щоб створити світ також мірою милосердя, у році тогу й відсутності. Оскільки та відсутність тривала до нісана, що передував творінню, як буде пояснено далі, «вважає, що в ньому було творіння від тішрі» (מעלה שבו היתה בריאה מתשרי) [неясний зв'язок]; тому починають від нісана. [П6068]

Рама з Фано · продовження

вірш, який пояснює своє слово, щоб приховати його таємницю. Написано: «А ви пізнали душу ґера». І слово повертається до свого футляра, коли каже: «Бо ґерами були ви в землі Єгипту». Дивись там. Так само в «Хроніках» написано про Амацію, що він не вбив синів тих, хто вразив Йоаша, царя Юдеї, його батька, — як написано: «Не будуть страчені батьки через синів». Хоча вірш Тори тлумачиться не так: він даний для відхилення свідчення. Отже, його взято для пояснення свого слова й із нього наведено доказ. [П6050]

Є гарне додаткове тлумачення слова תשר"י: за гематрією воно двічі дорівнює תנ"ה у «дай велич Свою над небесами» (תנ"ה הודך על השמים). Саме תנ"ה — число трьох простих розгортань Імені Ег'є, а також трьох складених. Воно повторюється втретє в трьох поєднаних — у цілковитій рівності. Про перші сказано «яке створив Бог», а про останні — «щоб робити». [П6051]

ניסן за гематрією — 820, за численням великих літер מנצפך. Це кількість років перебування Шехіни у скинії, у Шіло та в постійному Храмі (Бейт оламім), за першого [Храму], коли рахували роки від виходу з Єгипту. У Другому Храмі не було слави Шехіни, і рахували за царями країн. Дні Ґілґала, Ноба й Ґівона також не входять до підрахунку: у Ґілґалі ковчег не завжди був при жертовнику, а впродовж усіх семи років завоювання виходив і повертався, щоб воювати із царями

Яд Єгуда · טז

(טז) «І всі слова мудреців» — бо тут немає суперечки: один сказав одне, інший — інше, і вони не сперечаються. Рабі Еліезер говорить про створення світу на ділі, а рабі Єгошуа — про створення світу в думці.

Яд Єгуда · יז

(יז) «Так не сказали»: хіба що в поясненні думки рабі Еліезера, але не в поясненні «для потопу — за рабі Еліезером» тощо. [П6069]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Зрозумій» тощо. Тобто не заперечуй проти сказаного нами: рабі Еліезер вважає, що починають від нісана, бо Святий, благословенний Він, випередив тішрі у створенні світу. Адже перед тішрі було лише п'ять днів творіння — чому ж через це починати від нісана? Ти маєш зрозуміти, що тогу має два аспекти. Один — аспект відсутності, яка передувала керуванню судом; другий — аспект відсутності, яка передувала керуванню милістю. Молад בהר"ד тогу був [аспектом] відсутності, що передувала буттю при керуванні судом, а ткуфа нісана — при відсутності, що передувала милості. Тому слушно кажемо: оскільки Святий, благословенний Він, поставив попереду створення світу також

Яд Єгуда · יח · продовження

мірою милосердя, відлік ткуфи починаємо з нісана, в аспекті відсутності милості й милосердя; так само для місяця рахуємо від בהר"ד в аспекті відсутності суду. [П6070]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Близькість відсутності довершує буття». Тобто не заперечуй: якщо Господь захотів створити світ також мірами милості й милосердя, Йому належало б створити його в нісані. Навпаки, саме це й є причиною, що вони були створені в тішрі: «те, що перед судом, у подобі» (מה שקודם לדין במשל) [неясний зв'язок], — відсутність в аспекті суду ближча до буття й довершує буття. Що ближче відсутність до буття, то швидше буття виходить на своє світло. Це відомо з природознавства: начала природних речей — три, матерія, форма та відсутність, що передує буттю. На власні очі бачимо, що зерно пшениці, посіяне в землі, не проросте, доки не зіпріє й повністю не втратить свою форму. Саме це пріння та скасування форми зерна є відсутністю й початком нового буття. Що більше пріння й скасування першої форми, то ближчими стають відсутність і нове буття. Це й є сказане нами: із

Рама з Фано · продовження

Ханаану. А оскільки його відсунено — він так і залишився відсуненим. [П6052]

Після зруйнування скинії Шіло ковчег перебував двадцять років у Кір'ят-Єарімі, три місяці в домі Овед-Едома та 43 роки на Сіоні. Там Давид установив проказувати перед ковчегом «Дякуйте Господеві, кличте Його Ім'я» з «Хронік». Першу половину, яка міститься в Книзі Псалмів, проказували вранці; останню половину, більша частина якої зібрана з одинадцяти псалмів, приписаних Мойсеєві, проказували під час мінхи. Отже, це 63 роки; протягом тринадцяти з них Намет Зустрічі й жертовники були в Нобі, на бамі, а протягом п'ятдесяти — у Ґівоні. Тому бами були дозволені аж до входження ковчега на спочинок у постійний Храм, до жертовника Господнього; після цього бами були заборонені навіки. [П6053]

Коли додамо 39 років скинії в пустелі, 369 — Шіло та 410 — Дому, який збудував Соломон, до названого нами числа бракуватиме двох років. Це ті два роки, яких нам забракло до числа «і застарієте в землі» (ונושנתם בארץ), за змістом «і пильнував Господь». Усе — нам на благо, як сказали мудреці. [П6054]

Знай: до п'ятдесяти років, протягом яких Намет Зустрічі був у Ґівоні, входять сім років будівництва Храму. Адже коли від числа 818 віднімеш 39 років пустелі, залишиться 779. Додай до них 77 років Ґілґала, Ноба й Ґівона

Яд Єгуда · יט · продовження

чуттєво сприйнятих природних речей навчаємося й беремо подобу для речей, осягнутих розумом. [П6071]

Яд Єгуда · כ

(כ) «А проте»: на перший погляд, можна заперечити обом через слово בראשית, літери якого — א' בתשרי: вони натякають, що світ створено першого тішрі, як наведено в «Тіккунім». А за їхніми словами його створено або в нісані, або 25 елула; за нашим поясненням, також за рабі Єгошуа — 25 елула. Проте жодної трудності немає: натяк слова בראשית стосується створення не світу, а людини — мети всього творіння, заради якої створено всіх створінь. Її створення було на шостий день, першого тішрі; тоді настав час обов'язку створінь триматися свого служіння за природою, закладеною в них від початку творіння. Це немов боргові документи з пізнішою датою, які дійсні; на це натякає слово בראשית. [П6072]

Яд Єгуда · כא

(כא) «Хоча таннаї» — тобто рабі Еліезер і рабі Єгошуа; кожен наводить доказ із вірша, як сказано там. Навчено: «Рабі Еліезер каже: звідки [відомо], що в тішрі створено світ? Бо

Яд Єгуда · כא · продовження

сказано: “І сказав Бог: нехай земля випустить зелень, траву, що сіє насіння, дерево плодове”. Який це місяць, коли земля родить зелень, а дерево повне плодів? Скажи: це тішрі. Рабі Єгошуа каже: звідки [відомо], що в нісані створено світ? Бо сказано: “І випустила земля зелень, траву, що сіє насіння, і дерево, яке робить плід”. Який це місяць, коли земля повна зелені, а дерево випускає плоди? Скажи: це нісан». Отже, рабі Єгошуа каже «створено» буквально, а не так, як ми пояснили. [П6073]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Це два таннаї, які передають його думку», — рабі Єгошуа. Тобто там є дві барайти про суперечку рабі Еліезера та рабі Єгошуа. Одна навчає просто: «Рабі Еліезер каже: в тішрі створено світ; рабі Єгошуа каже: в нісані створено світ», — і не наводить жодного доказу. Інша навчає з доказом із віршів. Наше пояснення слів рабі Єгошуа узгоджується з барайтою, яка навчає просто, без доказу.

Яд Єгуда · כג

(כג) «І ми скажемо»: попри це рабі Єгошуа навчає «створено», але не «створено буквально». А те, що він наводить доказ, — лише

Рама з Фано · продовження

— ось 856. Але Храм було зруйновано в 850-му році від приходу до землі. Один день у році вважається роком; отже, сім років будівництва зараховано і Ґівонові, і постійному Храму. У Першому Храмі служіння тривало лише 403 роки; це й означає сказане пророком: «Господь топтав чавило» (ג”ת דרך ה’). [П6055]

Коли додамо 39 років пустелі, 14 — Ґілґала, 369 — Шіло, 13 — Ноба, 453 — Ґівона й постійного Храму та 420 — Другого Храму, вийде 1308 років для всіх осель Якова. А належало б бути 1310. Натяк: «А Яків — чоловік сумирний, що мешкає в наметах» (ויעקב איש”ש תם יושב אהלים). Лише два роки було віднято нам на благо, як сказано вище. Так само המשכ”ן משכ”ן העדו”ת за гематрією — 1310. Написано אלה פקודי — «ось підрахунки», від значення лічби: «прийдуть роки числом», але забракне двох — найменшого числа множини; від значення «бракуватиме місця Давида» (יפקד מקום דוד). Тому у слові העדות бракує вав, і 1308 доповнюються трьома словами та сукупною одиницею. [П6056]

А де місце спочинку «скинії, скинії свідчення»? «У пустелі, Ґілґал, Шіло, Ноб, Ґівон, Сіон, місто Давида» — במדב”ר גלג”ל שיל”ה נו”ב גבעון ציו”ן עי”ר דוי”ד. Вони за гематрією дають названу нами кількість років, за умови, що слово דויד написане повністю, з йодом. Увесь той час ми сподобилися святині лише завдяки тому, що щодня двічі приймали ярмо царства Небес. Адже вірш «Слухай, Ізраїлю» за

Яд Єгуда · כג · продовження

для пояснення свого слова.

Яд Єгуда · כד

(כד) У «Зогарі», розділ «Мішпатім», сторінка 176, сказано так: « С в я т и й , благословенний Він, усі приховані речі, які Він чинить, увів до святої Тори, і все перебуває там. Те приховане слово Тора відкриває, і відразу воно вбирається в інший одяг та зберігається там, не відкриваючись. А мудреці, сповнені очей, хоча те слово сховане там в одязі, бачать його крізь одяг. У ту мить, коли слово відкривається, перш ніж увійти у свій одяг, вони бачать його пильним оком; і хоча воно відразу приховане, “не забувається з їхніх очей” (לא אשתכח מעינייהו) [непевне прочитання]. У багатьох місцях Святий, благословенний Він, застеріг щодо ґера, аби святе потомство остерігалося в поводженні з ним. Потім приховане слово виходить зі свого футляра, а щойно відкриється — відразу повертається до свого футляра й убирається там. Оскільки Він застеріг про ґера в усіх тих місцях, слово вийшло зі свого футляра, відкрилося й сказало: “А ви пізнали душу ґера”. Відразу воно ввійшло у свій футляр, замкнулося

Яд Єгуда · כד · продовження

у своєму одязі і збереглося: адже написано “бо ґерами були ви в землі Єгипту”», — тощо.

Тобто слова «бо ґерами» тощо насправді не дають причини для вислову «а ви пізнали душу ґера» і взагалі не стосуються цього. Адже «а ви пізнали душу ґера» не має простого змісту, а

Рама з Фано · продовження

гематрією — 1118. А ще два вірші разом — «Слухай» і «Благословенне» — за малим численням Еноха дають 190. Бо «Благословенне Ім’я слави Його царства навіки-віків» — це його прославлення, як ми згадали в трактаті «Ем коль хай», частина III, розділ 22. Отже, точно 1308. Вони також дорівнюють гематрії «Господеві — оселі для Могутнього Якова» (לה’ משכנות לאביר יעקב), якщо додати мале числення слова יעקב. І цього досить. [П6057]

Яд Єгуда · כד · продовження

натякає на таємницю душ. Потім Писання приховало таємницю й завершило «бо ґерами були ви», щоб пояснити початок вірша так, наче весь він має простий зміст. [П6074]

Яд Єгуда · כה

(כה) «Для відхилення свідчення» — щоб не були страчені на підставі свідчення синів.

Яд Єгуда · כו

(כו) «Також це додаткове тлумачення» тощо: автор повертається до згаданого часу створення світу.

Яд Єгуда · כז

(כז) «За гематрією — двічі תנ”ה»: натяк на два часи творіння. תנ”ה — число трьох розгортань. Розгортання з алефами — אל”ף ה”א יו”ד ה”א — дає 143; із ге — אל”ף ה”ה יו”ד ה”ה — 151; із йодами — אל”ף ה”י יו”ד ה”י — 161. Разом — 455 (תנ”ה). [П6075]

Яд Єгуда · כח

(כח) «І для трьох складених». Тобто є ще три складені розгортання: складене алеф–ге, складене алеф–йод та складене ге–йод. Алеф–ге — коли з двох ге Імені перша розгорнута з алефом, а друга — з ге, ось так: אל”ף ה”א יו”ד ה”ה; виходить 147. Алеф–йод — коли перша ге розгорнута з алефом, а друга — з йодом: אל”ף ה”א יו”ד ה”י; виходить 152. Ге–йод — коли перша з ге, а друга з йодом: אל”ף ה”ה יו”ד ה”י; виходить 156. Разом — 455. [П6076]

Яд Єгуда · כט

(כט) Ще раз повторюється 455 у трьох складених. Це складене [ге–алеф], коли перша ге — з ге, а друга — з алефом; складене йод–алеф: перша — з йодом, друга — з алефом; і складене йод–ге: перша — з йодом, друга — з ге. [П6077]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Про перші» — про три прості розгортання; їхній знак — «яке створив Бог» (אשר ברא אלקים). Адже слово אשר натякає на Ім’я Ег’є, як сказано в трактаті «Ем коль хай», частина III, розділ 1 та в

Яд Єгуда · ל · продовження

коментарі א: через йод Імені אלקי’ вказано на згадані три розгортання. [П6078]

Яд Єгуда · לא

(לא) «А про останні» — про складені — сказано «щоб робити», бо складені робляться з простих.

Яд Єгуда · לב

(לב) «А ось» тощо. Тобто, оскільки на думку всіх у тому нісані світ створено в думці, слово ניסן також гарно натякає на перебування Шехіни в Ізраїлі, що є причиною створення світу. Це відомо із семи речей, які, за словами мудреців, передували світові: одна з них — Храм. Адже слово ניסן дає 820 за численням літер מנצפ”ך, місце яких — після тав. Пряма нун, третя [в цьому порядку], дає 700, отже, число ניסן — 820. Саме стільки років Шехіна перебувала в Ізраїлі: у скинії — 39 років, у Шіло — 369. Як сказано наприкінці «Звахім»: «Дні Намету Зустрічі в пустелі — сорок років без одного; у Ґілґалі — чотирнадцять: сім завойовували й сім ділили; у Ґівоні — 57; залишилося 370 без одного». Раші пояснив: для Шіло з тих років, які минули від виходу з Єгипту до будівництва Храму, залишилося 369, тощо; дивись там. Постійний Храм при першому будівництві стояв, як відомо, 410 років. Отже, 818; до числа 820 забракло двох років через [прогалина у джерелі], як буде пояснено далі. [П6079]

Яд Єгуда · לג

(לג) «Коли рахували їм»: тобто за Першого Храму слушно рахували від виходу з Єгипту та від нісана, оскільки назва нісан на це вказує.

Яд Єгуда · לד

(לד) «Але Другий Храм» тощо. Тобто, коли кажемо, що Шехіна перебувала 820 років, і зовсім не враховуємо тут ані Другого Храму, ані днів Ґілґала, Ноба й Ґівона, причина така: у Другому Храмі не було слави Шехіни, адже ковчег уже було сховано за днів Йосії; там бракувало п'яти речей, як наведено в Ґемарі, у главі «Гоціу ло». Так само за днів Ноба й Ґівона ковчег не був у Наметі Зустрічі; тому — [П6080]

Яд Єгуда · לה

(לה) Рахували від тішрі, початку року для царів, і більше не рахували роки від нісана, бо числове значення слова ניסן зовсім не вказує на Другий Храм.

Яд Єгуда · לו

(לו) «А після того, як було зруйновано» тощо. Тобто знай, що за днів Ноба й Ґівона ковчега [там] не було, адже тоді він перебував у Кір'ят-Єарімі. Як наведено також наприкінці «Звахім»: «У Нобі й Ґівоні — 57, бо написано "І сталося, коли він згадав ковчег Божий" тощо. Коли помер Ілій, Шіло було зруйновано й прийшли до Ноба. Коли помер Самуїл, Ноб було зруйновано й прийшли до Ґівона. Написано: "І було, коли ковчег перебував у Кір'ят-Єарімі, — днів побільшало, і стало двадцять років". Що це за двадцять років? Десять — Самуїл сам, рік — Самуїл і Саул, два — Саул сам, сім — Давид царював у Хевроні. Бо сказано: "А дні, протягом яких царював Давид: у Хевроні царював сім років, а в Єрусалимі — тридцять три". І чотири — Соломон, бо написано "і почав будувати у другому місяці, в четвертому році свого царювання". Для Шіло залишилося 370 без одного». [П6081]

Раші пояснив: «І сім років Давид царював у Хевроні над Юдеєю. Коли ж увесь Ізраїль поставив його царем над собою, він переніс ковчег із Кір'ят-Єаріма до міста Давида. Отже, двадцять», — тощо. «І чотири роки царювання Соломона до будівництва Храму: того року сповнилося 480 років від виходу з Єгипту. Для Шіло залишилося 369 років». Кінець цитати.

Звідси ясно, що скинія була в Нобі тринадцять років: десять Самуїла, рік Саула й Самуїла та два Саула самого. У Ґівоні — 44 роки: сім Давида у Хевроні, тридцять три в Єрусалимі й чотири

Яд Єгуда · לו · продовження

Соломона. Поки Давид не став царювати в Єрусалимі, ковчег був у Кір'ят-Єарімі. Автор принагідно пояснює: «57 років у Нобі та Ґівоні» сказано лише для доказу, що від виходу з Єгипту залишилося 369 років скинії Шіло. Нобові й Ґівонові зараховано 57 років до першого року будівництва Храму включно: тоді сповнилося 480 років від виходу з Єгипту. Це був четвертий рік царювання Соломона, як ясно з Писання, 1 Царів 6. Коли віднімеш сорок років пустелі, чотирнадцять років завоювання й поділу та 57 років Ноба й Ґівона, для скинії Шіло залишиться 369 років. [П6082]

Насправді ж Намет Зустрічі в Нобі й Ґівоні існував 63 роки: тринадцять у Нобі й п'ятдесят у Ґівоні. Тобто до завершення семи років будівництва Храму, коли Соломон переніс ковчег із міста Давида, як ясно з Писання там. До того ковчег двадцять років був у Кір'ят-Єарімі, аж до царювання Давида в Єрусалимі, та 43 роки на Сіоні, у місті Давида: тридцять три роки його царювання в Єрусалимі, чотири роки Соломона — це був перший рік будівництва Храму — і ще шість років до завершення будівництва. [П6083]

Яд Єгуда · לז

(לז) «Де Давид установив» — як ясно з Писання там, у «Хроніках».

Яд Єгуда · לח

(לח) «Тому» тощо. Наприкінці «Звахім»: «Прийшли до Ноба й Ґівона — бами були дозволені; прийшли до Єрусалима — бами були заборонені». Це виводиться з віршів. Автор дає добре пояснення того, чому в Нобі й Ґівоні бами були дозволені: увесь той час ковчег не був біля жертовника у скинії, тож немає відмінності між жертовником та бамою окремої особи. [П6084]

Яд Єгуда · לט

(לט) «Аж до входження ковчега» — після завершення будівництва Храму.

Яд Єгуда · מ

(מ) «Коли додамо» тощо — завершення викладу про 820 років перебування Шехіни.

Яд Єгуда · מא

(מא) «Як сказали мудреці» — наприкінці «Гіттін».

Яд Єгуда · מב

(מב) «Знай» тощо. Тепер автор пояснює [прогалина у джерелі] те, що він нарахував п’ятдесят років Ґівонові. [П6085]

Яд Єгуда · מג

(מג) «Адже» тощо. Автор не має наміру доводити, що п’ятдесят років Ґівона сповнилися лише після завершення семи років будівництва Храму. Адже немає сильнішого доказу, ніж підраховані нами в Ґемарі роки Ноба й Ґівона до першого року будівництва Храму включно: тринадцять для Ноба та 44 для Ґівона. Звідси само собою випливає: коли кажемо «п’ятдесят для Ґівона», то це до завершення будівництва.

Намір автора, однак, такий: не думай, що, оскільки сім років будівництва включені до п’ятдесяти років Ґівона, наші 410 років перебування Шехіни в постійному Храмі рахуються без семи років будівництва. Бо інакше як можна рахувати їх разом із днями Ґівона? На це автор сказав: справа не така. Ти неодмінно мусиш сказати, що роки будівництва включені також до 410 років, хоча вони ж зараховані до п’ятдесяти Ґівона. Адже Храм було зруйновано у 850-му році від початку приходу Ізраїлю до землі. Як наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали про ונושנתם, гематрія якого — 852; і точно [написано]: «І пильнував над злом» — випередив на два роки. [П6086]

Коли порахуєш 369 років скинії Шіло та 410 років Храму, це 779. Разом із чотирнадцятьма роками завоювання й поділу, днями Ґілґала, тринадцятьма роками Ноба та п’ятдесятьма Ґівона — ось 856. Отже, безперечно, сім років будівництва зараховані Ґівонові: усі ті роки ані Намету Зустрічі, ані жертовника не було ніде, крім Ґівона, а в постійному Храмі не приносили жертв, доки будівництво не завершилося, як ясно з Писання. Проте вони зараховані до 410 років і до перебування Шехіни, бо щойно будівництво почалося, Шехіна перебувала в діянні їхніх рук. Дивись книгу «Імрей Біна» мудреця рабі Азарії, глава 35. [П6087]

Яд Єгуда · מד

(מד) «77 років» — чотирнадцять для Ґілґала, тринадцять для Ноба й п’ятдесят для Ґівона. [П6088]

Яд Єгуда · מה

(מה) «І один день у році» тощо. Тобто не кажи: чи зручно зараховувати сім років будівництва до п’ятдесяти років Ґівона? Адже зайвих, включених двічі років у нас лише шість. Якщо включимо сім років будівництва до п’ятдесяти Ґівона й віднімемо сім від 856, залишиться лише 849; отже, забракне одного року до числа 850. Але тут немає браку, бо один день у році вважається роком. Тим більше тут, коли пробули після 850-го року приблизно три місяці, до дев’ятого ава, в який було зруйновано Храм. [П6089]

Яд Єгуда · מו

(מו) «Лише 403 роки»: коли віднімеш сім років будівництва від 410, залишиться 403.

Яд Єгуда · מז

(מז) «Коли додамо» тощо. Автор принагідно пояснює ще те, що стосується цього тлумачення.

Яд Єгуда · מח

(מח) «А Яків — чоловік» (ויעקב איש): натяк на 1310 — אלף ש״י. «Мешкає в наметах» — намет Першого Храму й намет Другого Храму. [П6090]

Яд Єгуда · מט

(מט) «Так само скинія» тощо: за гематрією 1310 без двох, тобто разом із трьома словами й сукупною одиницею. Відповідно до них העדות написано без вав. А щодо двох, яких забракло, написано אלה פקודי: це означає і підрахунок, і брак. Натяк: ось кількість років осель Якова, бо забракне двох років. [П6091]

Яд Єгуда · נ

(נ) «А де місце» тощо. Тобто ще один натяк міститься в назвах місць, де перебувала Шехіна: їхня гематрія — 1308. Ще натяк на це — у двох віршах прийняття царства Небес, завдяки якому ми сподобилися —

Яд Єгуда · נא

(נא) Увесь той час святині Бога. Це «Слухай» і «Благословенне», які за гематрією дають 1308: вірш «Слухай» у звичайному численні дає 1118, а ще обидва вірші разом за малим численням — 190. Усього 1308. [П6092]

Яд Єгуда · נב

(נב) «Вони також за гематрією — Господеві» тощо: це дає 1297. Ще слово «Яків» (יעק׳) за малим численням дає 11; отже, 1308. [П6093]

Йоель Моше · 1

«Основа для загального висновку» тощо, «з одного вислову Писання»: пояснення — перша думка, що постала, створити світ лише судом. Це «основа-Отець», будівля нашого Отця на небесах? (וזה בני"ן א"ב בנין אבינו שבשמים?). Потім Він побачив, що світ не встоїть, поставив попереду міру милосердя й долучив її до міри суду. Це «основа для загального висновку з двох висловів Писання» — із суду й милосердя. [П6094]

«За змістом “у тішрі”» тощо — так, як пояснено в מ”ח, частина I, глава 1. Літери תשרי засвідчують: коли літери обернені, вони натякають на суд; тут תשר обернені за порядком תשר”ק. «Серед тогу» тощо: сказано «а земля була тогу й вогу» тощо, «і сказав Бог: нехай буде світло». Виходить, ніч, що передувала денному світлу, належала до тогу. [П6095]

«349 днів минули в тогу» тощо. Тобто в році, що передував Рош га-Шана, коли створено людину, до початку створення світу, 25 елула, також було 349 днів. Сім разів 49 — це 343: по 49 днів кожному з царів, тощо. Відомо, що вісім царів, згаданих наприкінці розділу «Ваїшлах», — «а ось царі, які царювали в землі Едому» тощо, — їхнє царювання й смерть, усі вони — подоба розбиття посудин перед творінням, як наведено в науці Арі, пам’ять праведного — на благословення. У בכ”י сказано: «А ось царі — це давні царі, які померли» тощо. Хоча днів побудови, тобто мір, шість, а цих царів вісім, у цьому немає трудності: Єсод іноді розбивається надвоє, як там відомо. [П6096]

У «Ґіннат еґоз» поставлено питання: тут, у розділі «Ваїшлах», про восьмого царя не написано «і помер», а в «Хроніках» знайдеш смерть. Відповідь: з погляду духу святості, оскільки від нього відійшло його царювання, про нього написано смерть; але з погляду Писаної Тори це таємниця «і земля припинила дію», а не «померли». Тому у «Ваїшлах» про нього не написано смерть, як відомо з писань Арі, благословенної пам’яті. [П6097]

Рік має 353 дні. Відніми з них 343 — тобто сім разів 49 для семи царств. Адже намір розбиття посудин був для дії добра й зла. Це було в силі

Йоель Моше · 1 · продовження

349 днів, включених у Біну, тобто Малхут Біни; «і сказано ת”ת נ”ט, Біна, шміта, і вона?» (דבינ’ ונא? ת”ת נ”ט בינה שמטה והיא) [неясний ряд] — Малхут у «Сефер га-пліа»; רק שתצומאת ה’ של בינה כפשוטו? [непевно: «лише … ге Біни за простим змістом»]. Виходить, кожному із царів відкрилися лише 49 брам Біни. Якби відкрилася п’ятдесята брама, було б цілковите милосердя, і це не входило б до того, що означає «праведний похитується перед нечестивим» (צדיק מ”ט לפני רשע). Це таємниця шміти тогу. Від 343 до 353 днів залишилося ще десять: відрахуй шість днів для восьмого царя; решта чотири — «земля припинила дію». Вони ще не ввійшли у стан виправлення, але й до стану тогу не були включені. З усього цього зрозумієш смисл шміти тогу: вона позначена в році, який передує світові творіння. Дивись про це в ученні Арі, благословенної пам’яті, про еманацію. У בכ’ знайдеш ці слова про розбиття посудин. [П6098]

«Це створення для впорядкування часів»: адже був порядок часів для нісана, тобто милосердя, яке називається אביב — весна. Алеф–бет ідуть у своєму порядку, щоб указати на милосердя, як згадано в трактаті מ”ח, частина I, глава 3? (מ”ח חלק א’ פ”ג?). [П6099]

«Бо перший день діяння творіння» тощо — це 25 елула. Він не зарахований до 349 днів, бо вони без нього; також не зарахований до шести днів творіння, оскільки його ніч не разом із ним — вона належала до тогу, як сказано вище. Отже, і за рахунку 354 сказане вище узгоджується: для восьмого царя шість днів і чотири дні «земля припинила дію», тощо; для восьмого царя вони вийшли зі стану тогу, але до виправлення не прийшли.

«Від нісана, що передував тішрі», коли створено першу людину, Адама, — бо в ньому створено порядок часів, як сказано вище.

«І всі слова мудреців, благословенної пам’яті»: вони сперечаються про створення світу — один каже «в нісані», інший «у тішрі»; לו י”ל דר”ח [неясний скорочений зв’язок]: це — для порядку часів, а це — для решти творіння. [П6100]

«Молад тогу» тощо — це בה”רד тішрі року тогу.

Йоель Моше · 1 · продовження

«Боргові документи з пізнішою датою» тощо: створення людини було в тішрі, після нісана; це й є пізніша дата.

«Хоча таннаї тлумачили» тощо. Тобто про створення самої людини: виходить, рабі Єгошуа, який сказав «у нісані створено», говорить про буквальне створення світу, а не про згаданий порядок часів. «Два таннаї» тощо.

«Пояснює своє слово» — тобто приховує справу. «А ви пізнали душу» — כבר שהשתדל לרמוז? [непевно: «уже, що намагався натякнути?»] — на душі та подобу вгорі; потім приховав свою таємницю й завершив «бо ґерами були ви» тощо. «І в цьому знайдеш подібне» тощо. «Для відхилення свідчення» тощо: витлумачили, що не будуть страчені за свідченням синів, а не за простим змістом; лише для пояснення, тощо. [П6101]

«Три прості розгортання»: перше — אל"ף ה"י יו"ד ה"י, гематрія 161; із ге — אל"ף ה"ה יו"ד ה"ה, гематрія 151; з алефами — אל"ף ה"א יו"ד ה"א, гематрія 143. 161, 151, 143 разом дають 455.

«Три складені» тощо — тобто складені з йода й ге: אל"ף ה"י יו"ד ה"ה, гематрія 156; так само з йода й алефа: אל"ף ה"א יו"ד ה"י, гематрія 152; і з ге й алефа: אל"ף ה"ה יו"ד ה"א, гематрія 147. Отже, 156, 152, 147 також разом дають 455.

«Три поєднані» тощо — тобто אל"ף ה"י יו"ד ה"ה, гематрія 156; אל"ף ה"י יו"ד ה"א, гематрія 152; אל"ף ה"ה יו"ד ה"א, гематрія 147. Разом дають 455. [П6102]

«Літер מנצפ"ך» тощо: пряма нун дає 700, оскільки їхнє місце після тав, за מנצפ"ך; отже, ніcан дає 820. «У скинії» — 39 років у пустелі; у Шіло — 369 років; у постійному Храмі — 410. Разом 818 — на два роки менше від 820; натяк на два роки ונושנתם, як далі пояснює.

«Але у Другому Храмі» тощо. Автор сам собі заперечує: чому не зараховано років Другого Храму? Відповідає: бо там не було слави Шехіни, й вони рахували за ювілеями, за правилом початку року для царств. [П6103]

Йоель Моше · 1 · продовження

«А дні Ґілґуля» (גלגול) тощо: те, що не рахує днів Ґілґала, Ноба й Ґівона, — тому, що там не було ковчега, тощо. «Отже, це 63» тощо — тобто двадцять років у Кір'ят-Єарімі та 43 на Сіоні; тринадцять із них Намет Зустрічі був у Нобі, п'ятдесят — у Ґівоні. [П6104]

«Входять сім років» тощо. Тобто всередині п'ятдесяти [років] Ґівона є сім років, зарахованих до 410 років постійного Храму. Ці 410 років — разом із сімома, включеними до п'ятдесяти Ґівона; отже, у Ґівоні залишиться тільки 43 роки. Знай це: коли порахуєш роки від приходу Ізраїлю до землі Ізраїлю й віднімеш 39 років пустелі, до їхнього вигнання із землі Ізраїлю знайдеш лише 779 — тобто 410 будівництва постійного Храму та 369 Шіло. Коли додаси до них 77 — тринадцять Ноба, п'ятдесят Ґівона й чотирнадцять років Ґілґуля (גלגול), тобто сім років завоювання й сім поділу, — ось, у землі Ізраїлю вони були תתנ"ו?, 856? Тоді їм належало б піти у вигнання, але насправді їх вигнали на сім років раніше — у 850-му році, тобто один день 850-го року вважається роком; залишиться шість років без одного дня. Отже, безсумнівно те, що ми сказали: сім із п'ятдесяти років Ґівона рахуються двічі, зараховуються і сюди, і туди — до Ґівона та до 410 років постійного Храму. Коли рахуємо п'ятдесят для Ґівона, постійному Храмові залишиться 403. Це й означає «дім — топтав Господь» (בי"ת דרך ה') тощо. [П6105]

«453 для Ґівона й постійного Храму» — тобто п'ятдесят Ґівона й 403 постійного Храму.

«А Яків — чоловік сумирний» (ויעקב איש תם): початкові літери אלף יש — «тисяча — є». [П6106]

«Але забракне»: витлумачив слово פקודי як підрахунок і як брак. Виходить брак чотирьох, коли עדות написано без вав, від числа 1318 (אלף שי"ח), адже המשכן משכן העד"ת за гематрією — 1314 (אלף שי"ד). Число доповнюється трьома словами й сукупною одиницею, яку рахують за одну; отже, 1318 (אלף שי"ח). [П6107]

«За малим численням» тощо — це мале число. Вірш «Слухай, Ізраїлю: Господь — наш Бог, Господь — один» (שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד) за

Йоель Моше · 1 · продовження

малим числом — 92; вірш בשכ״מלו — [«Благословенне Ім’я слави Його царства навіки-віків»] — за малим числом — 98. Усього 190; і 117 (קי״ז) — ось 318 (שי״ח), для слова יעקב, яке дає 11 за

До глави у змісті

Йоель Моше · 1 · продовження

малим числом. [П6108]

Га-міддот — міра 4

Яд Єгуда: כא · כ · יט · יח · יז · טז · טז · טו · יד · יג · יב · יא · י · ט · ח · ז · ו · ה · ד · ג · ב · א

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Кетер — загальне»: як відомо, він включає всі сефірот.

Яд Єгуда · ב

(ב) «Крім того, що вийшло на світло в Тіферет»: адже вона виявляє все, що було приховане у Вищому Кетері.

Яд Єгуда · ג

(ג) «І відомо», тощо. Дослідникам уже було важко зрозуміти людський вибір у вчинках і наперед дане знання Творця про них — про все приховане, добре чи зле. На перший погляд, це суперечливі речі: якщо Святий, благословенний Він, знав, що ця людина буде праведною, неможливо, щоб вона не була праведною. Якщо ж скажеш, що Він знав, що вона буде праведною, але вона може стати нечестивою, виходить, Він не знав справи достеменно, боронь Боже. Як згадує Рамбам у розділі 5 «Законів покаяння».

Думка автора про це

Рама з Фано

Четверта міра.

Загальне й окреме: Кетер — загальне, а Тіферет — окреме. У загальному немає нічого, крім того, що є в окремому, бо ми не мислимо в прихованості Кетера нічого, крім того, що вийшло на світло в Тіферет. Мовою істини відомо: Кетер — воля, а Тіферет — знання. Отже, у волі немає нічого, крім того, що є у знанні. З того, що ми знаємо про бажання вищої волі — щоб людина обирала в кожному діянні, — ясно й очевидно: людський вибір є однією з умов вищого знання, бо знанню неможливо заперечувати волю. [П6109]

Ми навчилися: немає шляху осягнути істину Тори, крім служіння мудрецям, щоб пізнати, що її стежки — мир: від попереднього до наступного. Хто ж вивчає у зворотному порядку, робить своє серце впертим у сліпоті сумнівів і замикає перед собою двері відповідей. Адже ті, хто вихваляється дослідженням на хиткій основі, самі собі створюють таке утруднення: кожен, хто прагне мудрувати, має взяти до серця — якщо є знання,

Яд Єгуда · ג · продовження

відповідає сказаному Рівашем у відповіді, розділ 118: знання Га-Шема, благословенний Він, полягає в тому, що Він знає, що людина зробить за своїм вибором. Отже, вибір — одна з умов знання, а знання не примушує; дивись там. Ми вже переписали його слова у трактаті «Ем коль хай», частина II, розділ 5. Тут автор каже, що на це натякає міра «загальне й окреме»: Кетер і Тіферет. Кетер — воля, Тіферет — знання, а вища воля, благословенний Він, бажає людського вибору. Отже, у волі немає нічого, крім того, що є у знанні, а знання включає вибір, який є однією з умов і визначальних рис знання. [П6115]

Яд Єгуда · ד

(ד) «І ми навчилися», тощо. Арістотель написав у «Книзі слухання», що є два шляхи навчання й умовиводів. Перший — від попереднього до наступного: знаючи

Яд Єгуда · ד · продовження

щось раніше, ми можемо з нього осягнути інше, що йде після нього й випливає з нього. Другий — від наступного до попереднього: від відомого нам осягнути те, що йому передує та з чого наступне випливає з необхідністю. Там видно, що наше осягнення відбувається другим способом.

А тут автор сказав: із цієї міри, «загальне й окреме», ми навчилися, що у вивченні нашої Тори є лише шлях від попереднього до наступного. Так стоїть справа зі знанням і вибором, про які ми говорили: знання — попереднє, як загальне; з нього ми пізнаємо сутність і спосіб вибору, який є окремим, як буде далі. Інакше той, хто вивчає у зворотному порядку, щоб із вибору пізнати спосіб знання: він не знайде ані рук, ані ніг у домі навчання. Адже коли йому скажуть, що вибір і знання — дві протилежні одна одній речі, він муситиме визнати знання й пояснювати можливі способи розв'язання труднощів вибору. Немає шляху повернути від наступного до попереднього. [П6116]

Яд Єгуда · ה

(ה) «І відплата»: де ж винагорода й покарання? Якщо

Рама з Фано · продовження

немає вибору, а якщо є вибір, немає знання. У Його знанні майбутнього, благословенний Він, сумніватися неможливо; то де ж людський вибір щодо заповідей Тори, її застережень і призначеної за них відплати — стягнення й винагороди? [П6110]

Наші очі бачать: немає ліків від їхньої недуги, і марно трудилися вони над своїми відповідями. Виняток — Рамбам у «Книзі знання»: він добре розв'язав для себе, що знання Бога, благословенний Він, не таке, як наше знання. Це найкраща відповідь для того, хто увійшов у це дослідження шляхом сумніву. Немає підстав докоряти йому за запереченням Раавада, нібито він не мав порушувати сумнів. Адже через зіпсуття поглядів, поширене за його часу серед багатьох із нашого народу, як видно з його «Послання до Ємену» та з інших його творів у різних місцях, він мусив записати багато речей, близьких до розуму. Для поверхневого розуміння тих розгублених їх було достатньо, щоб відвернутися від смертельних пасток. Небагато хто осягне належний порядок навчання тих, хто сидить перед мудрецями. Також Раавад зробив для нас приємним виклад цього сумніву, та визнав: «Усе це нічого не варте» на шляху дослідження. А ще більше за них, сину мій, бережися: не приставай на бен Ґершона й не слухай бен Елію Асью, ані інших, які вихваляються облудним даром. Він — на багатьох шляхах; ти розвієш їх, вітер понесе їх, і буря розкидає їх. [П6111]

Яд Єгуда · ה · продовження

людина примушена у своїх учинках, добрих чи злих, чому Господь відплачує їй за її дії?

Яд Єгуда · ו

(ו) «У "Книзі знання"», у розділі 5 «Законів покаяння», він написав щодо згаданого утруднення так: «Знай: відповідь на це питання довша за землю мірою й ширша за море», тощо. «Проте ти маєш знати й розуміти в цій справі сказане мною. Ми вже пояснили в другому розділі "Законів основ Тори": Святий, благословенний Він, не знає знанням, яке поза Ним, як люди, котрі й їхнє знання — дві речі. Він, нехай буде піднесене Його Ім'я, і Його знання — одне. Людське знання не може осягнути цього достеменно. Як людина не має сили осягнути й знайти істину Творця, бо сказано: "Адже не побачить Мене людина й житиме", так не має людина сили осягнути й знайти знання Творця. Саме це каже пророк: "Адже Мої думки — не ваші думки, а ваші шляхи — не Мої шляхи"», тощо.

Раавад написав про це так: «Сказав Авраам: цей автор не вчинив за звичаєм мудреців, бо людина не починає справи, не знаючи, як її завершити. Він почав із питань і труднощів, залишив справу

Яд Єгуда · ו · продовження

утрудненою й повернув її до віри. Краще було б йому залишити її у простоті простодушних, не тривожити їхніх сердець і не лишати їхнього розуму в сумніві. Адже, можливо, якось у їхніх серцях виникне міркування про це». Він, благословенна його пам'ять, написав частину іншої відповіді, а закінчив її осудом: «Усе це нічого не варте»; дивись там.

На думку автора, розв'язання Рамбама, хоча й не узгоджується з тим, що він навів за мудрецями кабали, усе ж найкраще серед відповідей для дослідників. Він також слушно вчинив, порушивши сумнів, бо його відповідь достатня для тих із простого люду, кого вразило зіпсуття поглядів, поширене серед багатьох за його днів. Близьке до цього написано там у כ"מ; дивись там. [П6117]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Проте істина», тощо. Це повертається до попереднього: коли вивчають наступне з попереднього, усе узгоджується. Тут немає утруднення, щоб казати: якщо є знання, немає вибору. Навпаки, слушним є протилежне: якщо є знання, є вибір. Бо коли вибору немає, яка хвала Богові, благословенний Він, у

Рама з Фано · продовження

Проте істина стоїть повіки: єдина у своєї матері, чиста для тієї, що її народила. Якщо ж людина не має вибору, це — «відтяти йому голову, а він не помре?» Тоді немає хвали Богові, благословенний Він, за знання її вчинків. Адже навіть бідний і зневажений чоловік знає, що зробить його ближній, коли той підлеглий, підкорений його волі й зобов'язаний виконувати його слово. Це й є сказане нами: людський вибір — одна з умов вищого знання, що довершує його визначення, як ми пояснимо у п'ятій і шостій мірах. Царство Небесне — дім вибору, щоб діяти за волею кожного, двома стежками під ним. [П6112]

Це й означає вивчене нами: «Усе передбачене». Знання споглядає шляхи вибору — саме їх. Тому не сказано «усе знане» чи «відкрите», а «передбачене», як ми пояснили. Отже, право вибору дане, і на нього дивляться й очікують згори. «І добром світ суджений»: праведники живляться ним, а переступники спотикаються об нього — як сліпий, утомлений і голодний, що спотикається об буханець хліба, який котиться біля його ніг. Він не знає — і завинив; навіть до своїх уст його не піднесе. «І все — за численністю діяння», яке надає душі властивості до добра або до «кращого» [тобто зла]. Написано: «І обереш життя» — минула форма, обернена в майбутню. Адже Святий, благословенний Він, порадився з нешамами праведників і створив світ. Усі діяння творіння були створені за їхнім бажанням, як

Яд Єгуда · ז · продовження

Його знанні? Що ж нам сказати? Вибір — одна з умов знання, як згадано.

Яд Єгуда · ח

(ח) «Це й означає вивчене нами» в трактаті «Авот»: «Усе передбачене, і право вибору дане; добром світ суджений, і все — за численністю діяння». Сенс: усе, що людина обирає, передбачене для знання; при цьому людині дане право обирати, чого захоче, і знання не є примушеним. [П6118]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Як ми пояснили»: вибір передбачений для знання, а знання споглядає шляхи дому вибору.

Яд Єгуда · י

(י) «І на нього дивляться згори»: на те, що він обере внизу; і очікують, що він обере добро й відкине зло.

Яд Єгуда · יא

(יא) «І добром», тощо. Тобто сенс завершення, де навчають «добром світ суджений», такий: хоча кожному дане право обрати, чого він бажає, добро чи зло, світ усе ж суджений лише добром. Праведники отримують винагороду через добро, яке обрали, а нечестиві — покарання за те, що покинули добро й спіткнулися об нього. Це добра міра для нечестивих. Якби світ був суджений злом —

Яд Єгуда · יא · продовження

праведники за те, що утрималися від зла, а нечестиві за те, що обрали зло, — покарання нечестивих за власноруч учинене беззаконня було б дуже великим.

Інакше тепер, коли світ суджений добром: це велика перевага для нечестивих, бо покарання обчислюється як за утримання від доброї дії, за те, що не пішли добрим шляхом, немов спіткнулися, йдучи ним, хоча він був готовий перед ними, «як сліпий, утомлений», тощо. А сказане в Мішні після цього… [П6119]

Яд Єгуда · יב

(יב) «І все — за численністю діяння». Його пояснення: знай, що саме численність діяння спричиняє твій

Рама з Фано · продовження

витлумачили написане: «І завершені були небо, земля та все їхнє воїнство». «Суди Господні — істина, разом справедливі». [П6113]

Отже, ми навчилися: знання залежить від вибору, який був початком думки й завершенням діяння. Інакше тут був би лише примус, а він протилежний волі. Що ж нам сказати? Вища воля насичує все живе згідно з образом у Його знанні, благословенний Він. Той образ у своєму споглядані дивиться на людський вибір, щоб вивести знаряддя для його діяння. Виходить, саме грішник примушує правильну природу й обтяжує свого Творця; самого виконавця стягнення грішник змушує стягнути свій борг. Жодне зло й жодний примус зовсім не сходять згори. Дурень цього не зрозуміє, коли беззастережно покладе протилежне. Нехай праведник радіє в Господі й шукає в Ньому прихистку! [П6114]

Яд Єгуда · יב · продовження

вибір — добрий чи злий. Повторюваність надає людській душі властивості, через яку вона постійно йде тим шляхом, бо звичка стає для неї природою. Як сказали мудреці, благословенна їхня пам'ять: кожному, хто вчинив переступ і повторив його, він стає немов дозволеним. Тому дуже бережися цього. Дивись також про все це у трактаті «Хікур Дін», частина IV, розділ 10. [П6120]

Яд Єгуда · יג

(יג) «І написано: "І обереш життя"». Принагідно автор пояснює написане ובחרת: це минула форма, а перетворювальна вав робить її майбутньою. Слушно тлумачити обидві: ми вже обрали життя в час творіння,

Яд Єгуда · יג · продовження

коли Святий, благословенний Він, порадився з нешамами праведників. Тому Він створив людину з правильною природою, як і решту діянь творіння, створених за їхнім бажанням. Це й означає ובחרת: ти вже обрав життя — так само роби й у майбутньому. Так автор написав і там, у трактаті «Хікур Дін».

Яд Єгуда · יד

(יד) «Отже, ми навчилися», тощо: це завершення й підсумок справи.

Яд Єгуда · טו

(טו) «Що знання залежить від вибору» й включає його: Він, благословенний, знає обране. Адже вибір був спочатку в Його думці, благословенний Він, і він — завершення в людських учинках.

Яд Єгуда · טז

(טז) «Протилежне волі», благословенний Він, яка бажає людського вибору, як згадано.

Яд Єгуда · יז

(יז) «Бо вища воля»: мається на увазі Кетер.

Яд Єгуда · יח

(יח) «На людський вибір»: на те, що він обере.

Яд Єгуда · יט

(יט) «Примушує правильну природу» вийти за її межі через свій вибір.

Яд Єгуда · כ

(כ) «І виконавець стягнення»: лихий ангел, немов ремінь для стягнення, примушений самим грішником, бо вся його сила й міць — від самого грішника, як автор написав у трактаті «Хікур Дін», розділ 7. [П6121]

Яд Єгуда · כא

(כא) «А дурень»: грішник не зрозуміє цього й думатиме протилежне.

Йоель Моше · 1

«Крім того, що вийшло на світло в Тіферет», тощо. Адже відгалуження Тіферет виявляють приховане в корені Кетера — це Аріх.

«Від попереднього до наступного»: не як філософи, які зіставляють наступне з попереднім — «яке є розумом, до попереднього» [зв'язок непевний], — і прагнуть усе осягнути дослідженням, уподібнюючи його розумові. Насправді треба вчитися навпаки: від попереднього до наступного. Бо той, хто вчиться у зворотному порядку, від наступного до попереднього, «робить своє серце впертим», тощо. Тобто в нього виникає багато труднощів і сумнівів, і він замикає двері перед відповідями. Адже вони заперечують знанням вибір: якщо перед Ним, благословенним, є знання, що людина вчинить так, це вже не вибір, бо вона неодмінно вчинить так. Немає сумніву, що Святий, благословенний Він, знає майбутнє; то де людський вибір? [П6122]

«Знання Бога не…»: через наше знання ми не пізнаємо цієї справи. «Що не мав порушувати сумнів»: якщо він не знає відповіді на утруднення, йому взагалі не слід було його ставити. Через брак знання за його часу він мусив це написати, щоб люди не помилялися, боронь Боже; не всі зрозуміють справу згідно з таємницею, схованою для тих, хто сидить перед мудрецями.

«Щоб ти не приставав на бен Ґершона», тощо: він уклав одну книгу філософів, і Елія також — подібно до нього. [П6123]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 4

Йоель Моше · 1 · продовження

«Відтяти йому голову», тощо: людина примушена діяти так, якщо не має вибору. Яка ж тоді велич знання Га-Шема, благословенний Він, про те, що людина зробить, коли вона примушена це зробити? Навіть найнижчий серед людей знає про підлеглого йому, що той учинить так. Але знання не визначає людської дії, як сказано вище у трактаті «Ем коль хай», частина II, розділ 2.

«Двома стежками під нею», тощо: це Асія та Єцира. Хоч ми й тлумачимо, що одне колесо на землі зодягається у Брія, Єциру й Асія, усе ж головне — у Брія. Дві стежки під ним пояснені в Рая мегемна: у Єцирі починаються добро та зло. [П6124]

«Як ми вчили: усе передбачене», тощо. Тобто очікує на вибір, як пояснюється далі; це не означає, що знання примушує. Праведники обирають шлях життя, а переступники спотикаються об нього, йдуть і обирають шлях зла.

«І обереш», тощо: це минула форма, а вав перетворює її на майбутнє. Адже їхні нешами вже обрали у Тіферет життя. «І це протилежне волі»: бо знання називається волею. [П6125]

«І виконавець стягнення примушений [непевне читання: מוכרח?]», тощо: це обвинувач, який постав із самого гріха; зло не сходить згори. «Коли покладе протилежне», тощо: коли вірить [непевне читання: שמאמין?] у протилежне нашому поясненню знання й вибору. [П6126]

Га-міддот — міра 5

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Тіферет і Малхут»: Тіферет — окреме, як вище, у попередній мірі; Малхут — загальне, яке включає в себе всі міри. Вона додає до окремого й підносить до нього вчинки нижніх, праведників, кажучи йому «Глянь», тощо, як відомо із Зогару, «Ваїкра».

Яд Єгуда · ב

(ב) «І це вибір», тощо. Також щодо вибору загальне додає до окремого: вибір — у Малхут, знання — у Тіфереті. Коли Малхут підноситься до Тіферета, вибір підноситься у знанні. Вибір ніби додає до знання, згідно з поясненим у попередній мірі: вибір — одна з умов знання.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Тепер Я знаю, що ти боїшся Бога», як пояснено у відповідному місці — у трактаті «Хікур Дін», частина III, глава 6. Дивись там: сенс у тому, що те, що ти тепер обрав, ти вже знав. [П6129]

Рама з Фано

П’ята міра.

Окреме й загальне — це Тіферет і Малхут. Загальне додає до окремого, коли вона підносить до нього виправлення нижніх завдяки їхнім належним учинкам і каже перед ним: «Глянь, із яким сином я прийшла перед Тобою». Це вибір, що підноситься до знання, як сказано «Тепер Я знаю», як пояснено у відповідному місці. Адже й спочатку Він знав те, як людина обере, і нічого іншого. Сонце — якому у вищих мірах відповідає знання — ніколи не бачило вади місяця, вибору, заради шляхів миру, щоб довершити управління в істині й правоті. [П6127]

У нашому трактаті «Гур Ар’є» є глибоке, аж до подиву, тлумачення таємниць Тори. А вислів мудреців, благословенна їхня пам’ять, «Неможливо двом царям користуватися одним вінцем» — пробивається вгору, пробивається вниз; тут не місце розводитися. [П6128]

Яд Єгуда · ד

(ד) Нічого, крім вибору, як пояснено в попередній мірі.

Яд Єгуда · ה

(ה) «Бо ніколи», тощо. Автор тлумачить слова мудреців, благословенна їхня пам’ять, «Сонце ніколи не бачило вади місяця» також щодо вищих мір. Сонце — назва Тіферета, й у ньому знання. Воно не бачило вади вибору, який у Малхут, названій місяцем, бо знання завжди разом із вибором.

Яд Єгуда · ו

(ו) «А вислів мудреців, благословенна їхня пам’ять, “Неможливо”», тощо, пояснений у трактаті «Ем коль хай», частина I, не стосується вислову «Сонце ніколи не бачило», тощо.

Йоель Моше · 1

«І це вибір», тощо: дивись вище, у трактаті «Ем коль хай», частина I, розділ 15; מכולא? כלא [«від усього — усе»; зв’язок непевний]. «Як пояснено у відповідному місці»: вище, у трактаті «Хікур Дін», частина III, глава шоста [непевне: ששי?]; дивись там. [П6130]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 5

Га-міддот — міра 6

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · 1

(А) «Загальне, окреме й загальне», тощо. Вищий Кетер — загальне, а Тіферет — окреме, як вище; Малхут — загальне, бо вона включає десять сефірот, як відомо. «Ти судиш лише за подобою окремого»: того, що Тіферет розрізняє. Адже початок думки Вищого Кетера — завершення діяння Малхут; це довершується через Тіферет, бо вона розрізняє, тощо.

Яд Єгуда · 2

(Б) «За вищою волею», тощо: як сказано вище, у четвертій мірі. На цій підставі буде витлумачено:

Яд Єгуда · 3

(В) «Вивчене нами» в розділі V «Авот»: «Десятьма висловами створено світ. Чого це навчає? Адже він міг бути створений одним висловом. Але це — щоб стягнути з нечестивих, які нищать світ, створений десятьма висловами, і дати добру винагороду праведникам, які підтримують світ, створений десятьма висловами». Тобто відповідь танни «Але це — щоб стягнути», тощо, дана в тому сенсі, в якому ми говорили про

Рама з Фано

Шоста міра.

Загальне, окреме й загальне: ти судиш лише за подобою окремого. Адже початок думки — завершення діяння, яке довершується через Тіферет. Вона розрізняє загальні положення вищих коренів і передає їхній вплив Малхут. А та судить світ істинним судом, заснованим на знанні, яке судить справедливо за вищою волею: щоб правильна природа карала й винагороджувала людину на шляху, який та обере. [П6131]

У цьому сенс вивченого нами: «Десятьма висловами створено світ». Танна сам себе запитує: «Чого це навчає?» Він не запитав, чому їх було десять. Адже множинність, упорядкована рівномірно, щоб зберігати шлях єдності, від якої все і до якої вони повертаються, — не примножиться, не триватиме й не довершиться інакше, ніж у числі десять, як відомо. До того ж запитання «Чого це навчає?» стосується лише простого, загальновідомого, повідомляти про що немає потреби. Питання ж було таким: яку користь дає нам те, що Писання виділяє окремий вислів для кожного окремого сущого? Танна, як звичайно, спирається на вірш. Він посилив утруднення в поясненому нами сенсі, сказавши: «Адже світ міг бути створений одним висловом».

Яд Єгуда · 3 · продовження

вибір. Тут він пояснює всю мішну.

Яд Єгуда · 4

(Г) Танна, ствердивши «Десятьма висловами створено світ», сам себе запитує: «Чого це навчає?» Проте неможливо сказати, що питання означає:

Яд Єгуда · 5

(Ґ) Чому число висловів — עשרי [форма непевна; за контекстом десять], а не інше число? Адже ясно й очевидно: це зовсім не питання, бо всім відомо, що число десять — найкраще з чисел, оскільки немає іншого числа: [П6136]

Яд Єгуда · 6

(Д) Множинність якого також рівномірно зберігала б шлях єдності, як число десять. Числа від одного до десяти — окремі одиниці, а сукупно це одне число для десятків. Від десяти до ста — окремі десятки, а сукупно це одна сотня. Від ста до тисячі — окремі сотні, а сукупно це одне число для тисяч. Також від тисячі до десяти тисяч — окремі тисячі, а сукупно це одне число для десятків тисяч. Так і далі: цього не досягне жодне число, крім десяти. Про все це написав мудрець Ібн Езра в розділі «Шмот»,

Яд Єгуда · 6 · продовження

щодо вірша «Ег'є послав мене до вас». [П6137]

Яд Єгуда · 7

(Е) До того ж вислів «Чого це навчає?», яким звично користуються мудреці, стосується лише простого й загальновідомого: тобто навіщо нам це повідомляти?

Яд Єгуда · 8

(Є) Питання тут означає те саме, що й усюди в мовленні мудреців: яка нам потреба в цьому повідомленні? Навіть якщо це не загальновідоме, усе ж яку користь дає повідомлення, що для кожного сущого є окремий вислів?

Яд Єгуда · 9

(Ж) Танна запитує не про власні слова: він спирається на вірш, що перелічує десять висловів. А наступні слова «Адже одним висловом», тощо, — це:

Яд Єгуда · 10

(З) Посилення утруднення. Тобто було б краще, якби все творіння було створене одним висловом, який є істинною єдністю, тощо.

Яд Єгуда · 11

(И) Він відповів: «Але це — щоб стягнути», тощо. Адже ми знаємо: усе суще, яке було створене, має одну природу щодо речі та її протилежності, так само — щодо загибелі й вічного існування. Обидва стани

Рама з Фано · продовження

Істинна єдність включає в собі множинність і спонукає її частини повсякчас триматися кореня й прагнути його. Саме це насправді є метою всього діяння творіння. [П6132]

Він відповів: вірші прийшли навчити нас дивовижного уроку. Кожному вислову надано однакову силу щодо речі та її протилежності: загибелі й вічного існування сущого, створеного через нього; це цілковито передано людському вибору. Якби всі вислови, загалом чи окремо, самі по собі стосувалися всього сущого, нечестиві не могли б підвестися. Той, хто згрішив щодо одного сущого, знищив би багато добра, бо завдав би вади всім висловам, — і хто його підніме? Тепер же один гріх завдає вади лише одному вислову. Хоч він руйнує світ, а той лишається на місці, цей вислів соромиться своїх товаришів і на певний час зменшується в мірі цього грішника. Усе ж легше усунути перепону для виявлення Шехіни в нижніх: його зло покарає його, а його відступництва його викриють. Це й є істинним поясненням слова לִיפְרֹעַ, «стягнути»: його значення — виявитися з-за залізної перегородки, яку гріх ставить між Ізраїлем і їхнім Отцем на Небі. [П6133]

Як саме? Написано: «Нехай буде світло». А якщо вони чинять свої діла в темряві й кажуть: «Хто нас бачить?» — у нечестивих заберуть їхнє світло. Написано: «Нехай буде небозвід посеред води й нехай відділяє води від вод». Коли ж вони захотіли

Яд Єгуда · 11 · продовження

віддано людському вибору: якщо люди оберуть добро, Господь теж дасть добро й вічне існування сущому; натомість, обравши зло, вони принесуть сущому зло й загибель.

Тому Господь забажав заради Своєї праведності збільшити число висловів — для кожного сущого окремий вислів, — щоб, коли людина згрішить щодо одного сущого, вада сягнула лише вислову, призначеного йому. Інакше було б, якби все суще входило в один вислів або навіть якби висловів було багато, але кожне суще не мало окремого вислову: в обох випадках вада ширилася б і зростала в усіх висловах.

Це й означає «Стягнути з нечестивих», тощо: вислів про розкриття й виявлення — відкрити завісу, що відділяє Ізраїль від їхнього Отця на Небі й яку нечестиві спричиняють своїми гріхами. Як сказано: «Адже ваші гріхи відділяють», і так далі. Як також написано в трактаті «Хікур Дін», частина II, глава 6: адже з примноженням висловів удостоїлися «стягнути з нечестивих», тощо. Це вислів про розкриття й виявлення — відкрити завісу, що

Яд Єгуда · 11 · продовження

відділяє Ізраїль від їхнього Отця на Небі й яку нечестиві спричиняють своїми гріхами. Як сказано: «Адже ваші гріхи відділяють», і так далі. Як також написано в трактаті «Хікур Дін», частина II, глава 6: з примноженням висловів для сущого виявлення стає легшим. І ще, по-друге, Він примножив вислови, щоб дати праведникам подвійну добру винагороду. [П6138]

Яд Єгуда · 12

(I) Адже заповідь, яка стосується одного сущого, «для неї однієї умилостивлено» — נרצה לה לבד [зв'язок непевний] — вислів, що належить

Рама з Фано · продовження

змішання, «відчинилися небесні вікна». Так само щодо добра: якщо «вогнями вшануємо Господа», Він буде нам вічним світлом. А коли «піднесемо наші серця до долонь — до Бога на Небі», написано: «І Ти почуєш із Неба». [П6134]

Це також подвоює винагороду праведників. Про це він сказав: «Дати добру винагороду». Адже заповідь, виконана щодо одного сущого, умилостивляє один вислів, який примиряє всі вислови. Він примножив для них Тору й заповіді, щоб дати їм заслугу, бо міра добра рясніша. Звідси ми навчилися: природа, діяння та відплата узгоджені в одному предметі. Саме це мається на увазі в Його знанні, благословенний Він, нашого вибору. [П6135]

Яд Єгуда · 12 · продовження

цьому сущому, але також і всі вислови разом, бо той вислів примиряє із собою решту висловів. [П6139]

Яд Єгуда · 13

(Ї) Адже міра добра рясніша за міру відплати. І якщо стовп відтинається через гріх — лише в тому вислові, якому завдано вади, — то знай велику силу заповідей: адже [прогалина у джерелі] додають сили вищій могутності в усіх висловах. [П6140]

Йоель Моше · 1

«А вона судить», тощо: Малхут. «Десятьма висловами», тощо: дивись також у розділі V написане про це

Йоель Моше · 1 · продовження

пояснення десяти висловів у такий спосіб. «За вищою волею», як вище: вона називається загальним.

«Адже множинність, упорядкована», тощо, у числі десять: дивись у Бах'ї, розділи «Шмот» і «Бешалах», а подібне — у «Маарехот Елогут», аркуш 40, та в Ібн Езри щодо вірша «Ег'є ашер Ег'є». Дивись «Тіккунім хадашім», де точно розглянуто слово «один» у вислові «Одним висловом міг бути створений»: «Тринадцять мір милосердя є там». [П6141]

Отже, питання не в тому, чому десять: кожен святий та істинний рахунок не буде менший за десять. До того ж «Чого це навчає?» означає, що повідомляти про це немає потреби, а не «Чому створено десятьма висловами?» Питання таке: яку користь дає нам те, що Писання виділяє вислів для кожного сущого, щоразу кажучи «І сказав Бог»?

Йоель Моше · 1 · продовження

Танна, який запитав «Чого це навчає?», спирається на вірш, а не ставить це питання до власних слів. Хоч завершення «Адже одним висловом», тощо, здається питанням про саме творіння — чому десятьма висловами, — можна відповісти: він говорить так. Адже одним висловом, тобто Кетером, який включає всі десять, — у першому вірші є десять висловів Кетера, — було б досить одного вислову, який указував би на істинну єдність, що включає множинність, і на те, що все від неї.

Як у «Зогар хадаш», наприкінці аркуша 29?б, כ"ט?: «Мов той цар, що панує над усім, бо всі включені в нього». Так у «Тіккунім» витлумачили: בראשית — мудрістю; верхнє вістря бет указує на Кетер; «створив Бог» — Біна; «небо» — Тіферет; את включає також ג"ג [скорочення не встановлено]; «і землю» — Малхут; ואת включає також Нецах, Год, Єсод. Отже, Він міг створити світ самим лише висловом בראשית, бо в ньому включені всі десять

Йоель Моше · 1 · продовження

сефірот. [П6142]

Він відповідає: щоб стягнути з нечестивих, які нищать, тощо. «Річ та її протилежність», тощо: тобто річ і протилежне їй — стягнути з нечестивих і дати винагороду праведникам. Якби все було в одному вислові, який уміщує всіх, людина відразу завдала б вади всім десяти

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 6

Йоель Моше · 1 · продовження

сефіротам, і після падіння вони не змогли б підвестися. Тому Він їх розділив: одна вада ушкоджує один вислів. להפרע — від вислову про відкриття: та перегородка, яка відділяє Ізраїль від їхнього Отця на Небі, відкривається через повернення. [П6143]

Га-міддот — міра 7

Яд Єгуда: א · ב · ג

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Адже Кетер» — загальне — потребує поширення Тіферета, який є окремим, та виявлення відгалужень Тіферета, тобто сефірот, які одержують від нього.

Яд Єгуда · ב

(ב) «Годі й казати, що й вони» — Тіферет і його відгалуження —

Рама з Фано

Загальне, яке потребує окремого, й окреме, яке потребує загального. Адже Кетер потребує поширення Тіферета та виявлення його відгалужень, щоб довершити Свою волю. Годі й казати, що й вони завжди потребують його. Отже, більший радиться з меншим, а менший отримує дозвіл і виконує своє посланництво. [П6144]

Яд Єгуда · ב · продовження

потребують Вищого Кетера. Це й є окреме, яке потребує загального.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Більший радиться», тощо: цей не чинить жодного діяння, аж поки не отримає дозволу від того, хто над ним. А той, хто вище за нього, нічого не чинить, аж поки не

Яд Єгуда · ג · продовження

отримає поради від свого товариша. Як у Зогарі, «Берешіт»; це пояснено в трактаті «Ем коль хай», частина III, розділ 3; дивись там. [П6145]

Йоель Моше · 1

«Більший радиться з меншим», тощо: як сказано вище — дозвіл згори, а порада знизу [непевне: מתתאה?]. [П6146]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 7

Га-міддот — міра 8

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח · כט · ל · לא · לב · לג · לד · לה · לו · מא · מ · לט · לח · לז

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Відомо» тощо. Десятьма висловами створено світ — це й є десять сефірот; а десять заповідей, «які виводяться?» (שנגזרי?), — впливи, що надходять від десяти сефірот. Малхут охоплює їх усі, бо в ній включено два аспекти. Перший — її власна сутність, у якій вона є окремою сефірою; другий — її отримання, бо вона отримує від усіх сефірот. У цих двох аспектах вона охоплює всі сефірот і всі впливи, бо, як відомо, включає десять. Хоча кожна сефіра включає десять, усе ж רכו [неясне слово], «більша, виявляється в ній» (רכו יתירה אשתכ' בה) порівняно з усіма іншими сефірот. [П6157]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Приховані на своєму місці»: хоча кожна сефіра має особливу міру — милість, суд чи милосердя, — усе ж вони виявляють свою дію не на своєму місці, а лише в Малхут; там вони —

Яд Єгуда · ג

(ג) «Відкриваються»: відкриваються їхні дії, коли вони виливають свої впливи — чи добрі, чи злі — у неї, [прогалина у джерелі] що всередині неї. Вони

Рама з Фано

Усе, що належало до загального й вийшло із загального, щоб навчити, вийшло не для того, щоб навчити про себе, а щоб навчити про все загальне.

Відомо, що Малхут — це слово, яке включає всі слова, і вислів, який включає всі вислови: вони приховані на своєму місці, а відкриваються й передають вплив від неї та в ній. Вона належить до десяти насаджень, які поширюються в милосерді, та вийшла із загального, щоб навчати суду, — як та поганяльна палиця, що спрямовує корову в її борозни. Вийшла не для того, щоб навчити лише про себе: у цьому було б відсікання насаджень, боронь Боже. А щоб навчити про все загальне, яке погодилося на дію суду. [П6147]

І не для того, щоб навчати суду щодо себе, вийшла — неначе сама зазнавала б його дії, боронь Боже, адже написано: «Я, Господь, не змінився». Хто приписує їй ваду й заперечує її, заперечує основу. Що ж маємо сказати? Як загальне через це не сходить зі своєї висоти, а слава Небес стоїть на своєму місці, таке саме правило й щодо неї: вона вийшла, щоб навчати суду нижніх заради всього загального. Це таємниця зменшення місяця: вища слава знімає лише свою сорочку, за змістом «розірвав Своє вбрання» (בצע אמרתו), а сама нічого не втрачає.

Яд Єгуда · ג · продовження

також отримують вплив від неї відповідно до дій нижніх, у таємниці зворотного світла, а потім знову передають вплив у неї. [П6158]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Належала до десяти сефірот, які поширюються в милосерді». Хоча міри й дії десяти сефірот не рівні, їхнє первісне поширення було в цілковитому милосерді. Малхут також є однією з них, як відомо зі слів мудреців: «Десять, а не дев'ять».

Яд Єгуда · ה

(ה) «І вийшла із загального, щоб навчати суду» нижніх: чи то через дію її власної сутності, схильної до суду, чи то тому, що отримала суд від якоїсь сефіри над нею.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Як та поганяльна палиця, що спрямовує корову». Як наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали в «Псікті», наведеній у «Ялкуті», «Емор», аркуш 186, щодо вірша «Я, Господь, навчаю тебе на користь»: «Викорчовує для тебе, як оцей מאנשאפי? [назва предмета непевна], який викорчовує для цієї

Яд Єгуда · ו · продовження

корови». Три назви йому дали: меламед, мардеа та дарбан, тощо. [П6159]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Не для того, щоб навчити про саму Малхут, вийшла», неначе вона сама була б причиною цього відокремлення — чи зі своєї сутності, чи через отримання. Насправді справа не така, бо —

Яд Єгуда · ח

(ח) «У цьому було б відсікання насаджень, боронь Боже», адже жодна сефіра не чинить окремої дії без згоди та спільної участі всіх як одного. Як наведено в «Тіккунім»: «Коли цей місяць — Малхут — “бажають?” (בעאן?) чинити суд тощо, вона бере від Ґвури, і всі сефірот включаються в неї та називаються в ній Ґвурою. Коли ж бажає води й милості, бере від Хесед, і всі сефірот включаються в неї та називається п’ятьма милостями, тощо. Коли бажає змилосердитися над світом, бере від середнього стовпа, і всі сефірот включаються в неї та називаються милосердям». Усе це сказано в «Пардесі», брама 8, глава 5. Ще інший спосіб тлумачення мали на увазі, як сказано — [П6160]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Не для того, щоб навчити про себе,

Рама з Фано · продовження

[П6148]

Ще: Мойсей, наш учитель, мир йому, належав до загального «їсти будеш». У Єрусалимському Талмуді сказали: [за присягу] «не їстиму сім днів» його карають ударами, і він їсть негайно. Мойсей вийшов із цього загального, пробувши на горі 120 днів. Не як Ілля, який ішов сорок днів силою з’їденого: Мойсей спершу очистився від їжі й пиття, що були в його нутрощах. Не для того, щоб навчити лише про себе, а щоб спокутувати за все загальне. [П6149]

Арі, пам’ять праведного — на благословення, говорив так. За перший день перерви в їжі кожному з Ізраїлю рахують один; за другий день — 26; за третій, коли природа вже звикла не їсти, рахують лише тринадцять. Разом — сорок. Так само перші три дні вважаємо одним постом для великих перерв у їжі; четвертий день — 26 відповідно до нього; п’ятий, коли природа вже звикла до великих перерв, — тринадцять відповідно до нього. Разом за всі п’ять днів — 1600. За шостий день, який є кінцем межі, рахують сорок разів відповідно до всіх них. Отже, сам шостий день дорівнює 64 тисячам, відповідно до облич живих істот: його тіло стало як одна з них. Разом із першими 1600 — 65 тисяч і 600, тобто Адонай (אדנ״י), обличчя Шехіни, та шість сходинок до престолу її слави. Усе — за множинністю діяння, за умови, що він може завдавати страждання собі, і нехай людина спрямує своє серце до

Яд Єгуда · ט · продовження

вийшла»: тобто Малхут не навчає [себе] судом, який чинить серед нижніх. [П6161]

Яд Єгуда · י

(י) Неначе справа стосувалася її самої, і вона зазнавала б дії вади нижніх, боронь Боже. Насправді гріх нижніх зовсім не завдає вади Ацилуту, як говорить Писання: «Я, Господь, не змінився». Це пояснено в «Зогарі», «Кі теце», сторінка 526, та в трактаті «Хікур Дін», частина VII, глава 6. У цьому немає різниці між іншими сефірот та Малхут: для всіх одне правило. А вийшла, щоб навчати суду нижніх заради всіх сефірот, як згадано, — гріх завдає їм вади в інших світах. [П6162]

Яд Єгуда · יב

(יב) «У таємниці зменшення місяця». Як наведено в «Зогарі», «Ваєшев», сторінка 62: «Коли Святий, благословенний Він, створив світ, Він учинив місяць — [жіночу місячну постать] — і увінчав її світлом, адже вона нічого не має від себе. Через її гріхи зменшилося для неї світло від сонця, [прогалина у джерелі] вищі. Коли Храм стояв, Ізраїль займався жертвами й всепаленнями тощо, щоб притягти благословення й запалити світла. Після

Яд Єгуда · יב · продовження

зруйнування Храму світло потемніло, і вона, місячна постать, не світила від сонця» тощо. [П6163]

У «Зогарі», розділ «Ноах», сторінка 162: «Від дня, коли збудовано Храм, Святий, благословенний Він, дивився на нього, і וחבין? [непевне слово] над ним дуже, і боявся за Ізраїль, щоб не згрішили й не зруйнувався Храм. Щоразу, коли Він приходив до них, одягав ту пурпурову мантію. Згодом гріхи спричинили [це] й викликали гнів перед Царем: Храм було зруйновано, і Він розірвав ту пурпурову мантію. Це й означає написане “розірвав Своє вбрання”» тощо. Йдеться про світ Брія. [П6164]

Яд Єгуда · יג

(יג) Ще ця міра — «усе, що належало до загального» тощо — натякає на Мойсея, нашого учителя, мир йому. Він належав до загального «їсти будеш», сказаного Адамові. Мудреці назвали це ствердною заповіддю й визначили, що їсти належить принаймні один раз на сім днів. Так сказали в Єрусалимському Талмуді: [за присягу] «не їстиму сім днів» його карають ударами за марну присягу — він присягнув скасувати заповідь, — і він їсть негайно, аби не

Рама з Фано · продовження

Небес. [П6150]

Після кожних шести днів маємо шабат. У ньому Мойсей, наш учитель, мир йому, справді живився сяйвом Шехіни — «задля Його великого Імені» (בעבור שמו הגדול), як сказано: «І їли з урожаю землі» (ויאכלו מעבור הארץ). До постів він не входить. Відніми сімнадцять шабатів від 119 днів, що за гематрією — «трохи від Бога» (מעט מאלהים). Залишаться сімнадцять разів по 65 тисяч і 600; отримаємо 111 десятків тисяч, п’ять тисяч і двісті. [П6151]

Десятки тисяч — це הב”ל הבלי”ם, «марнота марнот», тобто три рази Гевел: Гевел, Сиф, Мойсей, щоб здійснити «і спокутує за себе». Ще п’ять тисяч і двісті були потрібні, щоб здійснити «і за свій дім»: це לב”ת א”ש, «полум’я вогню», тричі — для Мойсея, Сифа й Гевела. Адже літери לבת אש доповнюють літери משה залишком трьох імен; лише алеф увійшла замість ге в кінці саме його імені, тобто для нього самого, щоб здійснилося в ньому «жертва за провину — його душа» (אשם נפשו). Дивись трактат «Хікур Дін», кінець глави 10 частини V: адже самі літери משה є нотариконом משה שת הבל — Мойсей, Сиф, Гевел. Шин та алеф замість ге — ось אש. Бет–ламед із הבל та тав із שת — ось לבת. [П6152]

Алеф у לבת אש особливим способом рахується як тисяча — тобто великим числом. Три рази 1732 дають п’ять тисяч і двісті, після того як ми додали чотири одиниці, на які ге перевищує

Яд Єгуда · יג · продовження

переступити ще й заповідь. Дивись «Шулхан арух», «Йоре деа», закони обітниць, розділ 239, пункт 16. Отже, Мойсей вийшов із цього загального, тощо. [П6165]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Не як Ілля» тощо — як сказано в трактаті «Хікур Дін», частина III, глава 9; дивись там.

Яд Єгуда · טו

(טו) «У такий спосіб» тощо. Автор принагідно пояснює сорокаденний піст, яким постив Мойсей.

Яд Єгуда · טז

(טז) «За другий день рахують йому 26 днів» — відповідно до 24 годин дня та ще двох додаткових годин на його початку й наприкінці. [П6166]

Яд Єгуда · יז

(יז) «За третій день рахують» половину, тобто тринадцять днів. Звідси само собою випливає, що піст трьох днів поспіль дорівнює сорока дням. [П6167]

Яд Єгуда · יח

(יח) «Для великих перерв у їжі», кожна з яких вважається сорока днями. Отже, перші три дні дорівнюють сорока дням; четвертий день рахується як 26 перерв, тобто 26 разів по сорок, що дає 1040. П’ятий день рахується як тринадцять перерв — це 520. Разом — 1600. [П6168]

Яд Єгуда · יט

(יט) Сорок разів 1600 дають 64 тисячі, відповідно до облич живих істот, яких, як відомо, 64. Кожна з чотирьох живих істот має чотири обличчя; кожне має обличчя людини, лева, орла й бика — тобто разом шістнадцять облич. Для чотирьох живих істот — 64 обличчя. [П6169]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Його тіло» — Мойсеєве.

Яд Єгуда · כא

(כא) «Тобто Адонай»: אדני за гематрією — 65. Шість сходинок до престолу, як наведено в «Зогарі», «Берешіт», сторінка 170, — відповідно до решти 600. [П6170]

Яд Єгуда · כב

(כב) «Справді живився»: у всі шість робочих днів Мойсей насолоджувався сяйвом Шехіни, а в шабат справді живився відкриттям сяйва й чистотою думки; Шехіна насолоджується ним (ממנו) [референт непевний]. Це піднесене серед нижніх — насолода шабату, як сказано в трактаті «Хікур Дін», частина I, глава 28, і частина II, кінець глави 14. Про це сказано: «Бо Господь не покине Свого народу». [П6171]

Яд Єгуда · כג

(כג) «Задля Його великого Імені» — і так само:

Рама з Фано · продовження

алеф, що нею її замінили. Або скажи: додати п’ять одиниць відповідно до всієї ге, щоб вона не нарікала, як нарікала йод у שרי, Сарай. Адже останній зі 120 днів не входить до першого рахунку: йому зараховують лише один, після того як минув шабат, як ми пояснили. [П6153]

Ще: משה שת הבל, Мойсей, Сиф, Гевел, у розгортанні літер за гематрією дорівнюють לבת אש, тобто 1733. Це також гематрія תפארת, Тіферет, із сукупною одиницею — тобто ישראל, Ізраїль, двічі, — та 650, тобто היכל, палац, у включенні десяти. [П6154]

Ще: тисяча років Адама й Давида — це 36 із половиною десятків тисяч днів. Ще дві тисячі [років] доби нашого Месії, за всіх трьох яких постив Мойсей, наш учитель, мир йому, — отже, 109 із половиною десятків тисяч. Залишилося двадцять тисяч і двісті: сорок днів, тобто одна велика перерва в їжі, кожному з п’ятисот — відповідно до вихідців із Єгипту, які померли за днів мороку й не були визволені. Це десять перерв кожному з п’ятдесяти; і так, і так — двадцять тисяч. Ще одна перерва кожному з п’ятьох — ось двісті. Узгоджується з усіма мудрецями агади щодо вірша «і חמושים вийшли сини Ізраїлю із землі Єгипту». [П6155]

Ще: кожен із постів Мойсея, нашого учителя, мир йому, дорівнював двом постам кожної іншої людини через очищення від їжі й пиття, як вище. Отже, 223 десятки тисяч і чотириста. Відніми з них 219 десятків тисяч для

Яд Єгуда · כד

(כד) «І їли з урожаю землі»: слово עבור означає плід. Сенс вислову: Господь не покине Свого народу, а оживлює його плодом Свого Імені — сяйвом Шехіни. Через силу цього освітлення, яким Мойсей живився у дні шабатів, вони не входять до днів посту. [П6172]

Яд Єгуда · כה

(כה) «Відніми сімнадцять шабатів» тощо. Мойсей був на горі перші сорок днів, середні сорок і останні сорок — усього 120. Останній день не входить до підрахунку, як буде пояснено невдовзі. Залишилося 119 днів, на які натякає вірш «і применшив Ти його трохи від Бога», бо מע”ט за гематрією — 119. Сенс: «применшив Ти його» на מעט днів, коли він не їв і не пив, а лише насолоджувався сяйвом «від Бога». Ці 119 днів — сімнадцять тижнів, бо сім разів сімнадцять — 119. Якщо відняти шабати, для кожного тижня залишилося шість днів посту. Уже пояснено: шість днів посту вважаються 65 тисячами й 600. Отже, сімнадцять разів по 65 тисяч і 600 дають 111 десятків тисяч, п’ять тисяч і двісті. [П6173]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Десятки тисяч» — відповідно до трьох разів Гевел, що дають 111. Адже написано «марнота

Яд Єгуда · כו · продовження

марнот»: הבל — один, הבלים — два, разом три. Три рази — відповідно до трьох переселень Гевела, який переселився в Сифа й Мойсея. Натяк у слові משה: початкові літери משה שת הבל — Мойсей, Сиф, Гевел. Отже, Мойсей постив цими десятками тисяч, щоб здійснити «і спокутує за себе» — за літери הבל тричі. [П6174]

Яд Єгуда · כז

(כז) «Ще були потрібні» решта п’ять тисяч і двісті, відповідно до літер לבת אש, «полум’я вогню», як підсумовує далі: шин та алеф замість ге в משה — «ось לבת». Є й натяк у вірші «і

Рама з Фано · продовження

шести тисяч років існування світу та сорок тисяч для одного [тисячоліття] спустошення — сорок днів кожному з тисячі поколінь. Залишилося десять разів по сорок днів для самого Мойсея, про якого написано «і Мойсей піднявся до Бога», — бо Мойсей не піднявся вище десяти. [П6156]

У цих шести тисячах років точно розрізняються дві тисячі тогу: наприкінці перших сорока днів розбилися скрижалі; дві тисячі Тори: наприкінці середніх сорока днів сказано «витеши собі»; дві тисячі [років] доби Месії, тобто визволення: наприкінці останніх сорока днів був День спокути.

Яд Єгуда · כז · продовження

з’явився йому Господь у полум’ї вогню» тощо. Три рази לבת אש відповідають трьом переселенням, кожне з яких включає інше; вони дають п’ять тисяч і двісті, як буде пояснено невдовзі. [П6175]

Яд Єгуда · כח

(כח) «Залишок трьох імен» — משה שת הבל, Мойсей, Сиф, Гевел. Коли усунеш із них початкові літери, тобто משה, залишаться літери לבת אש, бо ге Мойсея замінюється на алеф: нотарикон אשם פרכה? [непевно: «жертва за провину / провина — парха?»], щоб

Яд Єгуда · כח · продовження

здійснилося в ньому сказане «якщо покладеш його душу жертвою за провину» та щоб спокутувати за всі переселення. [П6176]

Яд Єгуда · כט

(כט) «Після того як додали» тощо. Три рази 1732 дають лише 5196; потрібні ще чотири, яким відповідає перевага ге на чотири над алеф, що нею ге замінили. [П6177]

Яд Єгуда · ל

(ל) «Або скажи: додати» всю ге. Не заперечуй, що тоді буде на один більше від п’яти тисяч і двохсот: саме так і має бути. Бо пораховане нами число відповідає 119 дням, що становлять сімнадцять шабатів, як згадано. Нам ще потрібно порахувати один відповідно до останнього зі 120 днів. [П6178]

Яд Єгуда · לא

(לא) Ще знаходимо число לבת אש, тобто п’ять тисяч і двісті, у словах משה שת הבל іншим способом. У розгортанні літер вони такі: מ״ם שי״ן ה״י שי״ן תי״ו ה״י בי״ת למ״ד; дають 1733. Три рази 1733, як вище, — це 5199, а із сукупною одиницею — ось двісті [понад п’ять тисяч]. І це число, 1733, — [П6179]

Яд Єгуда · לב

(לב) Також натякає на Тіферет і Малхут. Адже תפארת із сукупною одиницею за гематрією — 1082, як двічі ישראל. Ще היכל за гематрією — 65, як Ім’я панування, тобто Малхут. Відомо, що в ній включені всі десять сефірот, отже, десять разів 65 дають 650. Уся сума двох цих чисел, 1082 та 650, дорівнює תש״לג, 733. [П6180]

Яд Єгуда · לג

(לג) Ще інша причина для 111 десятків тисяч, п’яти тисяч і двохсот, якими постив Мойсей: вони відповідають переселенням Адама — Адам, Давид, Месія. Адже тисяча років Адама й Давида за числом днів — 36 із половиною десятків тисяч, бо «кожен рік — 365 тисяч днів», тобто 36 із половиною десятків тисяч. Дві тисячі доби Месії — 73 десятки тисяч. Разом 109 із половиною десятків тисяч. Залишилося два десятки тисяч і двісті, щоб довершити «111 і п’ять десятків тисяч і двісті». Ці два десятки тисяч і двісті — п’ятсот великих перерв у їжі, кожна з яких рахується як сорок днів, як вище; сорок разів п’ятсот дають двадцять тисяч. А причина п’ятисот — [П6181]

Яд Єгуда · לד

(לד) Відповідно до ס"ק [непевне скорочення], які померли протягом трьох днів мороку, за думкою того, хто каже: «І חמושים вийшли сини Ізраїлю» — один із п'ятисот. А за думкою того, хто каже — [П6182]

Яд Єгуда · לה

(לה) «Один із п'ятдесяти», — скажемо, що двадцять тисяч відповідають десяти перервам у їжі кожного з п'ятдесяти. Тобто чотириста разів п'ятдесят дають двадцять тисяч. [П6183]

Яд Єгуда · לו

(לו) Ще двісті, які залишилися, відповідають кожному з п'ятьох, що померли протягом трьох днів мороку, за думкою того, хто каже: «Один із п'ятьох піднімуться». Тобто одна перерва — сорок днів — кожному: п'ять разів сорок, ось двісті. [П6184]

Яд Єгуда · לז

(לז) Ще інакше скажемо: згадані пости — 111 десятків тисяч, п'ять і двісті — відповідають «шість тисяч років існує світ» тощо. Кожен із його постів дорівнював двом постам інших людей через очищення: Мойсей спочатку, ще до посту, очистився від їжі в нутрощах. Не так з кожною іншою людиною, навіть з Іллею, благословенної пам'яті, як сказано вище. Тому слід порахувати ті 111 із половиною десятків тисяч і двісті постів двічі: це 223 десятки тисяч і чотириста. Вони відповідають — [П6185]

Яд Єгуда · לח

(לח) Шести тисячам років світу й одному [тисячоліттю] спустошення. Бо «кожен рік дорівнює 36 із половиною десяткам тисяч», як згадано. Отже, для шести тисяч років виходить 219 десятків тисяч, які — [П6186]

Яд Єгуда · לט

(לט) Сорок тисяч для одного [тисячоліття] спустошення, в якому тисяча поколінь, — кожному з них припадає сорок днів. [П6187]

Яд Єгуда · מ

(מ) Залишилося ще чотириста для самого Мойсея: він не піднявся вище десяти, але до десяти піднявся. Відповідно до цього йому рахується десять разів по сорок днів — ось чотириста.

Яд Єгуда · מא

(מא) «У цих» тощо. Як пости загалом відповідають шести тисячам років світу, так їхні окремі частини — тричі сорок днів — відповідають тричі по дві тисячі років, про які сказали мудреці: перші — тогу, середні — Тора, останні — доба Месії. Нехай прийде незабаром, амінь.

Йоель Моше · 1

«Усе, що належало до загального» тощо. Це знайдеш також у «Сефер га-пліа». Малхут належала до згаданих вище הו"פ [непевне скорочення], які поширюються в милосерді, і вийшла з них, щоб навчати суду. «Вийшла не для того, щоб навчити про себе» — неначе вона діє сама, без згоди всіх, — «а щоб навчити про все загальне», адже всі погоджуються. А сказане «і не для того, щоб навчати суду» тощо — немов «і ще», тобто інше пояснення. [П6188]

Адже Малхут вийшла не для того, щоб навчати суду щодо себе, неначе Малхут зазнає дії суду, боронь Боже. Навпаки, написано: «Я, Господь, не змінився» тощо. Як загальне, тобто вищі сефірот, не зазнає вади через людський гріх, а їхня слава — на своєму місці, таке саме Боже правило щодо Малхут, яка чинить суд: вона не зазнає вади в суді, а вийшла, щоб навчати суду нижніх.

«У таємниці зменшення місяця» тощо. Він має на увазі не зменшення місяця під час розділення світил, а сказане в «Зогарі», розділ «Ваєшев»: «Після зруйнування Храму світло потемніло, і місяць не освітлювався» тощо. Це зменшення — лише в сорочці, а не в самій сутності, боронь Боже. Дивись «Сефер га-каваност», аркуш 62. Цей одяг — Малхут світу Брія з боку душ.

«Відповідно до облич живих істот: його тіло стало як одна з них». Мойсей вийшов із цього загального, не ївши 120 днів перебування на горі — тричі сорок. Не як Ілля, який ішов силою з'їденого: їжа в його нутрощах очистилася, і попри це він не їв 120 днів.

«Не для того, щоб навчити» тощо. Той, хто постить два дні поспіль і три ночі: перший день посту йому рахують за один, а другий — за 26. Двадцять чотири — відповідно до 24 годин дня, ще дві години перерви на його початку й

Йоель Моше · 1 · продовження

наприкінці — ось 26. Разом із тим першим днем — 27. За третій день рахують тринадцять днів, і це немов він постив сорок днів поспіль. [П6189]

Так у Мойсея перші три дні рахувалися за піст сорока днів поспіль — тобто перший, другий і третій дні. Четвертий день, коли Мойсей перебував у пості, — за 26 разів по сорок днів; п'ятий день його посту — за тринадцять разів по сорок днів. Отже, за п'ять днів він постив сорок разів по сорок — це 1600. Шостий день, коли Мойсей постив, рахувався за сорок разів відповідно до всіх них: сорок разів 1600 дають 64 тисячі. Разом із 1600 перших п'яти днів — «65, 65 тисяч і 600». Тобто אד"ני за гематрією — 65 тисяч відповідно до Імені, а шість сходинок до престолу — відповідно до решти 600, у таємниці включення десяти в десять. Таємниця 65 і 600 — виправити «а Я приховаю, сховаю Моє обличчя» (ואנכי הסתיר אסתיר פני) тощо. Сьомого дня він живився сяйвом Шехіни. Дивись у «Мідраш га-неелам», розділ «Ваєра», різницю між «живитися» й «насолоджуватися». [П6190]

«З урожаю землі»: дивись вище трактат ח"ה, частина II, глава 2. «До постів не входить» день шабату, який не зараховано до постів буднів. [П6191]

«Відніми сімнадцять шабатів від 119»: Мойсей постив 120 днів; сімнадцять тижнів, тобто сімнадцять разів по сім, дають 119, як число מע"ט מ"אלהים. Кожного тижня він постив шість днів — 65 тисяч і 600, як вище. Сімнадцять разів по «65 і 600» дають 111 десятків тисяч, п'ять тисяч і двісті. [П6192]

«Тричі Гевел» тощо — як витлумачили вірш «марнота марнот»: הבל — один, הבלים — два, разом три. Три рази הבל дають 111, відповідно до 111 десятків тисяч. П'ять тисяч і двісті відповідали Мойсеєві, Сифові й Гевелу: прихована [частина] משה — це לב"ת א"ש. Тобто бет–ламед із הבל, тав із שת та мем–ге із ב"ל משה? (מהבל ות' משת ומ"ה ממשה?). Ге замінюється на алеф, і утворюється אש. Дивись трактат ח"ה, частина V, кінець глави, — «бо це פליא' בת"ר?» [непевно: «дивовижне / "Пліа" — בת"ר?»]. Тому в рабі Аківи עקיב"א / עקיב"ה алеф замінюється на ге. [П6193]

Йоель Моше · 1 · продовження

Літери לב"ת א"ש — це 1732. Тричі 1732 дають п'ять тисяч і двісті — з тими зайвими чотирма в ге, яку ми замінили на алеф у слові משה. Адже тричі 1732 дають лише 5196, а з названими чотирма — двісті [понад п'ять тисяч]. Або додають усю ге Мойсея, щоб вона не нарікала, тощо. Той один день понад п'ять тисяч і двісті був 120-м днем посту Мойсея, після останнього шабату із сімнадцяти названих. [П6194]

«У розгортанні літер»: тобто מם שין הי שין תיו הי בית למד — дає 732 та тисячу. תפארת із сукупною одиницею, яку рахують за одну, за гематрією — 1082, як число ישראל, тобто 541: двічі 541 дають 1082. Коли додаси до 650 — гематрії היכל, адже היכל дає 65, як אד"ני, а у включенні десяти в десять היכל дає 650, тобто десять разів 65 — це 650, — усього 1732. [П6195]

«Отже, це» тощо. Тобто всередині цих двох тисяч — тисячі років Давида й двох тисяч Месії — 109 із половиною десятків тисяч днів. «Залишилося двадцять тисяч» тощо — для довершення згаданих 111 десятків тисяч, п'яти тисяч і двохсот. Одна велика перерва в їжі, тобто сорок днів, — відповідно до п'ятисот, які померли в мороці; сорок разів п'ятсот дають двадцять тисяч. Ще одна перерва, тобто сорок днів, — відповідно до п'ятьох: кожному з п'ятьох, що вийшли. П'ять разів сорок дають двісті. Ось 111 десятків тисяч, п'ять тисяч і двісті. [П6196]

Узгоджується з усіма таннаями, що сперечаються щодо вірша «і хамушім (חמשים) вийшли сини Ізраїлю»: один каже «один із п'ятдесяти», інший — «із п'ятисот», ще один — «один із п'ятьох».

«Отже, це 223, чотириста» — тобто двічі 111 десятків тисяч, п'ять тисяч і двісті дають 223 десятки тисяч і чотириста. «Відніми 219» тощо: на кожну тисячу років — 36 із половиною десятків тисяч; для шести тисяч — 219 десятків тисяч. Залишилося чотири десятки тисяч до довершення 223. Це сорок тисяч «для тисячі Давида, близько до кожного року з тисячі років — сорок днів» (לאלף דוד קרוב לכל שנה מאלף שנים מ' יום) [неясний зв'язок]. Залишиться ще десять разів по сорок днів — це чотириста для Мойсея,

Йоель Моше · 1 · продовження

який не піднявся вище йода. [П6197]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 8

Га-міддот — міра 9

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Коли вийшло, щоб бути розглянутим тощо». Відомо, що Нецах і Год називаються «вербами потоку» й іноді через них суди передають свій вплив і сходять униз. Відмінність між ними в тому, що через Нецах — страждання любові, а через Год — страждання, які не є стражданнями любові. На обидва є натяк у цій мірі та в її парі. Ось про страждання любові сказано: коли суд вийшов, щоб бути розглянутим відповідно до свого змісту, а нагляд за ним — із любові, він вийшов на полегшення для світу, а не на посилення суворості щодо тих, хто приймає страждання. Це буде пояснено невдовзі. [П6201]

Яд Єгуда · ב

(ב) «У цьому сенс», як говорить Писання: «І Нецах Ізраїлю не збреше» (Самуїл 15). Міра Нецах не зрадить віри праведників, спричинивши, боронь Боже, щоб вони нарікали на страждання. Адже

Рама з Фано

Коли [окреме] вийшло, щоб бути розглянутим в одному окремому положенні відповідно до свого змісту, — у таємниці страждань любові, — воно вийшло на полегшення, а не на посилення суворості. У цьому сенс: «І Нецах Ізраїлю не збреше». Адже праведники, яких торкається ця міра, радіють стражданням. Про них сказано: «Ті, хто відступає від Мене, будуть записані на землі», וסורי בארץ יכתבו; написано יסורי — «Мої страждання». [П6198]

Бо годувальниця карається разом із ними, щоб захистити світ. Тому їх буде записано на вищій землі, за висловом «калані від Моєї голови»; цей вірш — вислів Шехіни. [П6199]

Ці праведники, які прийшли у світ за ущербності місяця й зазнають ударів разом із нею, перебувають за подобою горішнього: тіло ушкоджується, за висловом «розірвав Своє вбрання», а душа — всередині, за висловом «Я не змінився», який ми згадали. Вони — її товариші. [П6200]

Цим полегшують покарання, яке належало б прийти на світ: їх схоплено за гріх покоління. Вищий

Яд Єгуда · ב · продовження

насправді «праведники, яких ця міра… тощо».

Яд Єгуда · ג

(ג) «Про них сказано: “Ті, хто відступає від Мене…”» (Єремія 17). Це вислів Шехіни: за наші переступи було відіслано нашу матір, і вона —

Яд Єгуда · ד

(ד) годувальниця наша у вигнанні; через біль праведників вона, ніби можна так сказати, страждає й каже: «Ті, хто відступає від Мене, будуть записані на вищій землі». [П6202]

Яд Єгуда · ה

(ה) «За висловом “калані від Моєї голови”». Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали в мішні, глава 6 «Санхедріну»: «Коли людина страждає, яким висловом озивається Шехіна? “Калані від Моєї голови, калані від Моєї руки”». Як написано в трактаті «Хікур Дін», частина III, глава 8.

Яд Єгуда · ו

(ו) «І ці праведники тощо». У «Зогарі», розділ «Ваєшев», сторінка 69, такі слова:

Яд Єгуда · ו · продовження

«Коли місяць зазнає ущербу з того боку лихого затемнення, тоді всі душі, які виходять, хоч усі вони чисті й усі святі, — оскільки виходять за ущербності, у всіх тих місцях, куди доходять ці душі, усі вони ламаються й ушкоджуються багатьма стражданнями, багатьма болями. Це ті зламані душі, яких Святий, благословенний Він, уподобав після того, як вони зламалися. І хоча

Рама з Фано · продовження

намір не полягає в тому, щоб посилити суд над ними заради них самих. Адже хоч суди Господа істинні щодо цих праведників — бо той, хто «наші недуги ніс і наші болі терпів», є тим самим Адамом, який спричинив смерть у світі, і нехай приховане буде вивчене з явного, — усе ж їхню частку перед Небом уже виправлено повним покаянням з усіма його умовами. А наша частка в них розглядається в таємниці поручительства. Усі дороги Господа — справедливі суди й істинні настанови.

Яд Єгуда · ו · продовження

вони перебувають у смутку, а не в радості, таємниця речі така: перебувають за подобою горішнього — тіло ушкоджене, а душа всередині. Саме за подобою горішнього, ось так.

Тому це ті, хто має оновитися з оновленням місяця. Про них написано: “І буде: місяць за місяцем…” — “прийде всяка плоть…” Саме всяка плоть: ці оновляться в усьому й

Яд Єгуда · ו · продовження

мають оновитися з оновленням місяця. Вони разом із місяцем у спільній участі, ушкоджені через заслугу її ущербності. Тому Його серце постійно перебуває серед них, бо Він звертається до них, як сказано: “І з пригніченим та смиренним духом”; і написано: “Близький Господь до зламаних серцем…” Ті, хто терпить із місяцем цю ущербність, — постійно близькі до Нього. Тому — “оживляти серце пригнічених”: у тому житті, яке приходить до неї для оновлення, буде їхня частка. Ті, хто терпить із нею, оновляться з нею.

Їх називають стражданнями любові. Вони — страждання любові, і не через ту людину. Стражданнями любові є вони: ушкодилося її світло — [світло] місяця; [місяць] удостоюється приліпитися до великої любові. Тому ці — її товариші та співучасники. Щаслива їхня частка в цьому світі й у прийдешньому! Вони удостоїлися бути її товаришами. Про них написано: “Заради моїх братів і приятелів…”» Кінець цитати. [П6203]

Пояснення слів: коли у світі багато винних, «Скелю, що породила тебе, ти послабив»; Шехіна, ніби можна так сказати, — גם כח זאת [«також сила цієї»; зв’язок неясний] — каже: «калані від Моєї голови», бо — [П6204]

Яд Єгуда · ז

(ז) ушкоджується тіло — в таємниці вбрання, яке на ньому, тобто «розірвав Своє вбрання». Але —

Яд Єгуда · ח

(ח) «душа — всередині»: вона сама, боронь Боже, від цього взагалі не зазнає впливу. Як говорить Писання: «Я, Господь, не змінився», — усе це ми згадали вище, міра 8.

Ось ті праведники, які прийшли у світ у той час, перебувають за цією подобою: тіло ушкоджується, й вони терплять багато недуг і болів, а душа — всередині. Це ті страждання — שלדשמעתין? [непевне прочитання; значення не встановлено], — бо багато винних; тіло ушкоджується, як згадано. І [її] шукає Тіферет, яку називають великою любов’ю. А праведники, які прийшли у світ у лихий час, — вона [так у джерелі] — беруть участь разом із місяцем і терплять із нею страждання. Це й означає «любові». [П6205]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Полегшують тощо». Це і є «вийшло на полегшення».

Яд Єгуда · י

(י) «Вищий намір не полягає в тому, щоб посилити суд над ними». Це і є «а не на посилення суворості».

Яд Єгуда · יא

(יא) «Заради них самих», як написано в «Зогарі»: «І не через ту людину тощо». [П6206]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Адже хоч…» Суд — істинний суд, бо вони потребують очищення за свій гріх, яким згрішили вони або їхні переселення. Так само ми знаходимо щодо Царя Месії: хоч про нього написано «Наші недуги він ніс і наші болі терпів», це не єдина причина страждань. Адже він потребує страждань, щоб спокутувати за Адама Першого, який приніс смерть у світ, оскільки він — його переселення. Так само слід сказати і про решту праведників: приховане вивчається з явного.

Яд Єгуда · יג

(יג) Усе ж праведники не потребують страждань заради них самих: частку перед Небом у тому, чим згрішили самі або їхнє переселення, уже прощено через повне покаяння. Їм лишилося тільки спокутувати за частку інших і терпіти їхні провини, оскільки вони — поручителі. Відтак «суди Господа істинні, разом справедливі».

Йоель Моше · 1

«У таємниці страждань любові тощо». Тобто коли суди передають свій вплив через Нецах, це страждання любові, і вони на добро. Це й означає «вийшло на полегшення, а не на посилення суворості».

«Бо годувальниця тощо»: натяк на Шехіну, яка з

Йоель Моше · 1 · продовження

нами в біді, за висловом «З ним Я в біді».

«Написано יסורי». Тобто це вислів Шехіни, яка, ніби можна так сказати, каже: «Мої страждання будуть записані на вищій землі», за висловом «калані від Моєї голови». Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Коли Ізраїль у біді, яким висловом озивається Шехіна? “Калані від Моєї голови” тощо». [П6207]

«Розірвав Своє вбрання тощо»: мається на увазі вище, шоста міра; дивись там. [П6208]

«Щодо них самих тощо»: щодо самих праведників, за гріх. Хоч за судом належало б посилити суворість щодо них, адже навіть наш Месія, який несе наші недуги, [робить це] тому, що він — той самий Адам у переселенні «Адам — Давид — Месія», אד”ם דו”ד משי”ח. Тому він терпить страждання, щоб спокутувати гріх Адама Першого, який приніс смерть у світ. Отже, нехай приховане буде вивчене з явного: так само й праведники, подібні до нього, терплять страждання через переселення їхньої душі від якогось грішника або задля виправлення Адама Першого. Усе ж частку перед Небом у їхньому власному гріхові вже прощено через покаяння. А нашу частку в наших гріхах розглядатимемо в таємниці поручительства: вони поручаються за нас.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 9

Га-міддот — міра 10

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Коли [окреме] вийшло, щоб бути розглянутим у положенні, яке не відповідає його змістові»: коли суди сходять через Год без домішки милосердя. Тоді

Рама з Фано

Десята міра.

Коли [окреме] вийшло, щоб бути розглянутим у положенні, яке не відповідає його змістові, — на жертовнику спокути, за змістом «І моя велич обернулася мені на

Яд Єгуда · א · продовження

вони спричиняють страждання як жертовник спокути, а не страждання любові, як сказали мудреці, благословенна їхня пам’ять, у першому розділі «Брахот». Саме це

Яд Єгуда · א · продовження

— «не за його власним змістом», подібно до того, як витлумачили щодо цього в «Тіккунім» написане далі:

Яд Єгуда · ב

(ב) «І моя велич обернулася мені на нищівника», бо הוד у зворотному порядку літер — דוה, недуга. Тому вийшло полегшити світові й посилити суворість щодо праведника, щоб той був забраний перед лихом як

Рама з Фано · продовження

нищівника», — вийшло для полегшення й для посилення суворості. «І ось дуже добре» — це смерть: адже Він завжди подає ліки перед ударом і зменшує переважання гріхів для всього світу тим, що посилює суворість щодо окремого, який дістає спокуту й добровільно робить свою душу жертвою провини. За змістом «Любитиму їх добровільно, бо повернувся Мій гнів від нього», як пояснили наші мудреці у трактаті «Йома». «І бажання Господа в його руці матиме успіх». [П6209]

Яд Єгуда · ב · продовження

жертовник спокути для всього світу. Саме про таку смерть мудреці, благословенна їхня пам’ять, слушно витлумачили: [П6210]

Яд Єгуда · ג

(ג) «І ось дуже добре» — це смерть.

Яд Єгуда · ד

(ד) «Адже Він завжди подає ліки», тощо. Як у Зогарі, «Пінхас», ע’ ח”ע [непевна адреса]: «Коли праведників охоплюють хвороби або удари, щоб

Яд Єгуда · ד · продовження

спокутати за світ, тоді звідти спокутуються всі провини покоління, від усіх членів тіла. Коли всі члени в скруті й велика недуга перебуває на них, один член треба вдарити, щоб усі зцілилися. Який це? Рука. Її вдаряють і випускають із неї кров; це тоді ліки для всіх членів тіла.

Так само люди світу — члени одне для одного. Коли Святий, благословенний Він, бажає дати зцілення світові, Він уражає одного праведника серед них і заради нього дає зцілення всім. Звідки це? Написано: “А він поранений через наші переступи”, тощо, “і його раною ми зцілені”. “Його раною” — кровопусканням із його руки, як той, хто пускає кров із руки. Тією раною ми зцілені: це зцілення для нас, для всіх членів тіла. Він ніколи не вражає праведника, крім як для того, щоб дати зцілення поколінню та спокутувати за них». [П6211]

Яд Єгуда · ה

(ה) «І зменшує переважання гріхів»: це й означає «вийшло для полегшення». Те, що автор вище пояснює як полегшення кари, належної всьому світові, — тому що там до праведників приходять на підставі поручительства, щоб стягнути з них за весь світ, коли гріхи вже переважили. Тут же праведника вражають як руку світу, щоб зцілити покоління, перш ніж гріхи переважили. [П6212]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Тим, що посилює суворість», тощо: це й означає «і для посилення суворості».

Яд Єгуда · ז

(ז) «І добровільно робить свою душу жертвою провини»: як сказали мудреці, благословенна їхня пам’ять, у першому розділі «Брахот»: кожного, кого бажає Святий, благословенний Він, Він пригнічує стражданнями, бо сказано «А Господь бажав пригнітити його недугою». Чи може це бути навіть тоді, коли він не прийняв їх із любов’ю? Писання вчить: «Якщо покладе душу свою жертвою провини». Як жертва провини — за його згодою, так і страждання — за його згодою. [П6213]

Яд Єгуда · ח

(ח) За змістом написаного «Любитиму їх добровільно, бо повернувся Мій гнів від нього» («Осія», 14). Мудреці, благословенна їхня пам’ять, витлумачили в останньому розділі «Йоми»: сказано не מהם, «від них», а ממנו, «від нього». Навіть якщо одна людина вчинила покаяння, прощають їй і всьому світові. Дивись трактат «Хікур Дін», частина V, глава 14. [П6214]

Яд Єгуда · ט

(ט) «І бажання Господа в його руці матиме успіх»: як там завершується у першому розділі «Брахот». Якщо прийняв їх на себе, яка його винагорода? «Побачить потомство, продовжить дні». Ба більше, його вивчення зберігається в нього, бо сказано: «І бажання Господа в його

Яд Єгуда · ט · продовження

руці матиме успіх».

Йоель Моше · 1

«Не за його власним змістом», «жертовник спокути»: йдеться про страждання, які не є стражданнями любові. Як сказали мудреці, благословенна їхня пам’ять, у трактаті «Брахот» щодо смерті дітей: це жертовник спокути, але не страждання любові, тощо. Вони приходять כשהעי׳? [неясне скорочення після «коли»]; пояснення — Год. Це й означає «Моя велич, ה״הוד, обернулася мені на нищівника».

«Вийшло для полегшення й посилення

Йоель Моше · 1 · продовження

суворості», בטעמו? [«за його підставою?»; читання непевне], і для полегшення: навіть ця суворість призначена полегшити, бо спокутує гріх. За зразком «І ось дуже добре», яке мудреці, благословенна їхня пам’ять, витлумачили: добре — смерть. Полегшує загальному через суворість, яку посилює щодо окремого, за змістом «Любитиму їх добровільно» — множина щодо загального, через «Мій гнів», що повернувся «від нього», від окремого, як вище у трактаті «Хікур Дін», частина I, глава 14. [П6215]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 10

Га-міддот — міра 11

Яд Єгуда: יא · י · ט · ח · ז · ו · ה · ד · ג · ב · א

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Коли вийшло, щоб бути розглянутим у новому положенні, ти не можеш повернути його до його загального, доки Писання не поверне його до його загального виразно». [П6220]

Відомо: міра Тіферет — милосердя — врівноважує Хесед і суворості Страху Ісаака; її основа — милість, вона схиляється до милості. Як сказано в «Тіккунім», сторінка 1: «Середня бере з правого боку». Вона подібна до Єсоду, іншої міри, яка врівноважує Нецах і Год, а її головне схиляння — до суду. Як також сказано в «Тіккунім»: «Праведник бере з лівого боку, який є Ісааком; кец хай альмін зв’язаний із лівим

Рама з Фано

Одинадцята міра.

Коли [окреме] вийшло на розгляд у новій справі: Тіферет допомагає їй чинити суд, а для неї це нове — сама міра милосердя обертається на міру суду з боку Єсоду, кец хай альмін, קץ חי עלמין, який бере з лівого боку. Оскільки Йосипа було зведено до Єгипту, Яків зійшов за ним людськими путами, мотузками любові. Адже Адам — зображення, діукан, а Яків — подоба зображення, як сказано в розділі «Хезкат га-батім». [П6216]

Тоді Тіферет, ув’язнена разом із нею й названа «ти», אתה, як пояснено у «Сфат емет», не звільняє саму себе — кістку, що припала на її частку, кість від її костей, — щоб обернути міру суду на міру милосердя, доки

Яд Єгуда · א · продовження

боком».

На все це натякає ця міра: іноді Тіферет виходить до суду й допомагає Малхут чинити суд, хоча для неї це нове, бо її міра — милосердя. Це буває завжди, коли Праведник, основа світу, бере з лівого боку, відповідно до своєї міри. Тоді Яків — Тіферет — іде слідом за Йосипом — Єсодом, як натякає сказане Писанням:

Яд Єгуда · ב

(ב) «Людськими путами Я тягну, мотузками любові» (Осія 11). Це за сказаним ними, благословенної пам’яті:

Яд Єгуда · ג

(ג) у розділі «Хезкат га-батім»: краса Якова — на

Яд Єгуда · ג · продовження

подобу краси Адама Першого. І ще сказали там про рабі Банаю: коли він дійшов до печери Адама Першого, вийшов голос із Неба й сказав: «Ти подивився на подобу Мого зображення; на саме Моє зображення не дивись».

Це і є «людськими путями» — відповідно до Тіферет, вава Імені, який, як відомо, називають путом. Тобто «Яків — частка Його спадку», חבל נחלתו: він — подоба зображення Адама Першого. «Я тягну мотузками любові», яка, як відомо, походить від Малхут. [П6221]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Тоді ти не можеш повернути його до його

Рама з Фано · продовження

Писання не поверне її. [П6217]

Особливе [Писання], таємниця Хесед, Письмова Тора, [поверне] до її загального, щоб притягти милосердя при виявленні Шехіни — «виразно», בפרוש, за гематрією «в Єрусалимі», בירושלם. Звідти певна постанова Усної Тори виходить до всього Ізраїлю. У цьому сенс: «Жінка, яка першою випускає сім'я, народжує хлопчика». Але за умови, що весільні супровідники чоловіка прийдуть раніше, щоб супроводжувати її. [П6218]

Натяк — «І пара підніметься із землі», ואד יעלה מן הארץ. אד за гематрією — остання ге Імені, початок Імені Адонай, אדנ"י. Вав включає також душі праведників, які пробуджуються внизу. [П6219]

Яд Єгуда · ד · продовження

загального». Тобто Тіферет, яку називають «ти», не повертається до свого загального — міри милосердя. Про це також сказано: «Ув'язнений не звільняє себе». Тобто Тіферет ув'язнена разом із Малхут, яку називають кістю від її костей, як вище, міра 7.

Яд Єгуда · ה

(ה) не звільняє цієї своєї кості з міри суду до милосердя, доки Писання не поверне її до її загального виразно. Це відповідно до єднання: Письмова Тора — Тора милості, а Усна Тора — у Малхут; до цього долучається те, що пробудження знизу здійснює пробудження вгорі. Це й означає — [П6222]

Яд Єгуда · ו

(ו) «Доки Писання не поверне його»: הכתוב з означеним артиклем ге — особливе серед писань. Це Тора милості, яка поверне її — Тіферет — до її загального, до міри милосердя, після того, як увесь вплив прийде знизу вгору у виявленні Шехіни, щоб пробудитися до зіваґу. Це й означає — [П6223]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Виразно» й відкрито. Тоді Хесед повернеться й дасть свій вплив, щоб притягти милосердя до Тіферет. Натяк також у слові בפירוש, «виразно», яке —

Яд Єгуда · ח

(ח) за гематрією — בירושל', «в Єрусалимі»: міра Малхут, звідки Усна Тора спричиняє пробудження вгорі. [П6224]

Яд Єгуда · ט

(ט) «У цьому сенс: жінка тощо». І так написано, як сказано: коли Малхут сама пробуджується до зіваґу, милосердя примножується. А щоб не впасти в таємницю зворотного світла, яке

Яд Єгуда · ט · продовження

вказує на суд, потрібно —

Яд Єгуда · י

(י) щоб раніше прийшли весільні супровідники чоловіка — ס"ה [скорочення не встановлено], душі праведників, — супроводжувати її. Як сказано в «Зогарі», «Ваєхі», сторінка 516: «Поглянув у книгу рава Гамнуни Сави: кожне чоловіче прагне жіночого й пробуджує до нього любов. А тут побачив, що саме вона пробуджує любов і прагне його, тощо. Прийди й поглянь: пробудження любові зібрання Ізраїлю до Святого, благословенний Він, — через душі праведників унизу вони пробуджують його. Бо вони — ті, хто посилає до מלכ' [«Царя / Цариці»; скорочення неповне] з чоловічого боку, і пробудження знизу — до жіночого, тощо; тому чоловіче пробуджує любов, тощо». Дивись там. [П6225]

Яд Єгуда · יא

(יא) אד за гематрією — ге: натяк на останню ге, Малхут. Це дві літери Імені Адонай, особливого

Яд Єгуда · יא · продовження

для неї. Ще: вав слова ואחד включає душі праведників, які всі пробуджуються й піднімаються із землі завдяки пробудженню знизу. [П6226]

Йоель Моше · 1

Тіферет допомагає Малхут вивести суд. Це нове для Тіферет, яка є милосердям і обертається на суд. Адже відомо: десять нижніх вінців Малхут — причини всіх сефірот; коли вона — до милосердя, усі є милосердям, а коли вона — до суду, всі називаються судом. Проте обернення Тіферет на її власному місці на суд — велика міць суду.

У таємниці раба, там, де суд передає свій вплив через міру Єсоду, яку називають ס' עלמין ק"ץ? [непевне прочитання]. ק"ץ ח"י — літери Ісаака, יצחק, «у поєднанні?» — בצירוף?. Це і є «бере з лівого боку», який є судом. [П6227] Як відома нам передумова в таємниці «А Я насадив тебе добірною лозою». Тому Йосип дав від своїх років Давидові замість Ісаака, як написано вище в трактаті — ח"ד ק"ד פ"ב? [непевна адреса]; дивись там. [П6228]

«Адже Адам — зображення тощо». Ця справа сюди не належить; він лише принагідно пояснює прямий смисл Ґемари, де «людськими путами тощо» витлумачили про Якова. Це натяк: коли Йосипа, тобто Єсод, було зведено до Єгипту — тобто до суду, — також Яків, тобто Тіферет, як відомо, зійшов за ним, обертається

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 11

Йоель Моше · 1 · продовження

на суд і пригнічується разом із ним.

«Ти не можеш повернути його». Тіферет зветься «ти»; вона не може звільнити саму себе — тобто кість від моїх костей, кістку, що припала на її частку. Адже ув'язнений не звільняє себе з в'язниці. Не може повернути її до її загального — לעיל הר? [непевний зв'язок; значення не встановлено], — доки Писання не поверне її. Це міра Хесед, Письмова Тора, щоб притягти милосердя при виявленні Шехіни. [П6229]

«Виразно», בפי', за гематрією בירושלי', «в Єрусалимі», — це ця міра. [П6230]

«Жінка, яка першою випускає сім'я»: натяк на міру Малхут, яка каже: «Поглянь, із яким сином я прийшла до Тебе», — через діяння праведників і пробудження знизу. Це й означає: «Лише за умови, що весільні супровідники чоловіка випередять». Дивись «Зогар», «Ваєхі», сторінка 516: там поставлено питання — хіба личить жіночому прагнути чоловічого? І відповідь також у цьому сенсі: пробудження відбувається завдяки праведникам унизу, а вони — весільні супровідники чоловіка.

«Вав включає також тощо»: тобто вав слова וא"ל включає також. [П6231]

Га-міддот — міра 12

Яд Єгуда: א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Те, що виводиться зі свого контексту», тощо: натяк на Малхут, яка є впливом згори; також приймають спонукання знизу. [П6238]

Рама з Фано

Дванадцята міра.

Те, що виводиться зі свого контексту, і те, що виводиться зі свого кінця. Адже цей Єрусалим набув розуміння від усіх своїх учителів: згори

Яд Єгуда · ב

(ב) «Адже цей Єрусалим», Малхут, «від усіх своїх учителів» — це сефірот над нею — «набув розуміння».

Яд Єгуда · ג

(ג) «Адже відповідають», тощо: це й є מענינו, у значенні відповідання словами. Тобто ті, що передають їй вплив згори. І ще:

Яд Єгуда · ד

(ד) Це מענינו у прямому значенні: вона належить до Ацилуту, як решта сефірот. Бо кожен, хто бере дев'ять сефірот, заперечує основу, як є у Зогарі, «Берешіт», сторінка 150. [П6239]

Яд Єгуда · ה

(ה) «А оскільки вона не перебуває у своїй єдності», після того як її вигнано вниз, коли вона висунула звинувачення проти сонця, як відомо, їй потрібне те, що виводиться зі свого кінця, — для спонукання знизу.

Яд Єгуда · ו

(ו) «Тут є таємниця жертв», які від прадавніх днів, починаючи з першої людини Адама, приносили саме в Єрусалимі. Адже нижній Єрусалим спрямований відповідно до вищого Єрусалима, Малхут, щоб спонукати діяння жертвоприношень знизу вгору.

Яд Єгуда · ז

(ז) «Його повітря», тощо: хоча наші праотці приносили жертви в інших місцях поза Єрусалимом — як у пустелі, у Шіло та Ґівоні, — повітря Єрусалима все ж було присутнє там. Усе

Рама з Фано · продовження

відповідають про нього словами. Це — «зі свого контексту», оскільки він разом із ними в Ацилуті. А оскільки він не перебуває у своїй єдності, бо був вигнаний, йому потрібне те, що виводиться зі свого кінця, відповідно до приготувань, які пробуджуються знизу. [П6232]

Тут є таємниця жертв, для яких Єрусалим був виокремлений через перший жертовник Адама й Авеля; за ними пішов Шем, син Ноя. На ньому був зв'язаний Ісаак, і на ньому принесено барана нашого праотця Авраама. Його повітря було присутнє в усіх місцях, де наші праотці приносили жертви для потреби тієї години, бо він — брама небес і справді дім Божий. Йому відповідають згори як місту, що з'єдналося в одне. Дивись трактат «Ем коль хай», частина III, розділ 32. Усе — відповідно до приготування тих, хто приносить жертви внизу. Тлумачі натяків сказали про вірш «Сьогодні Господь являється вам», היום ה' נראה אליכם, що це літери אהרן מיכאל, «Аарон, Михаель»: цей був поставлений священником унизу, а цей — угорі. [П6233]

Число громадських жертв щороку позначається אר"ץ, а число десятих часток [ефи] для хлібних приношень — אש"ר ידו"ד, у «про яку Господь, Бог твій, дбає», אלהיך דורש אותה. Крім козла, якого відсилають до відтятої землі. אש"ר — це מל"ך של"ם, «цар Салема», що ми пояснили в трактаті «Хікур Дін», частина II, глава 31. Поряд із ним ידו"ד — його місце, як пояснено там.

Яд Єгуда · ז · продовження

— щоб через те місце діяння нижніх підносилися вгору: адже це, тощо, брама небес і справді дім Божий, спрямований відповідно до вищого Єрусалима. Тому молитви, що підносяться туди, до дому Божого, приймаються, і «відповідають йому», тощо. [П6240]

Яд Єгуда · ח

(ח) «Дивись трактат "Ем коль хай"»: про зв'язування Ісаака — Малхут, яка через це була зв'язана в мірі суду вгорі. [П6241]

Яд Єгуда · ט

(ט) «Цей був поставлений священником», тощо: обидва залежать один від одного.

Яд Єгуда · י

(י) «Число ж», тощо. Принагідно автор витлумачив справу жертв як додаткові ласощі до мудрості й сказав: число громадських жертв щороку — 1290. Як саме?

Два ягнята на постійну жертву щодня, 365 днів на рік, — разом 730. На 52 суботи серед них, кожної суботи, по два ягнята на мусаф — це 104, разом 834. На дванадцять початків місяців серед них, кожного початку місяця, по одинадцять жертв на мусаф: два бики, один баран, сім ягнят і один козел на жертву за гріх.

Яд Єгуда · י · продовження

На дванадцять початків місяців це 132 жертви, разом 966.

На Песах щодня приносять так само, як на початок місяця: це 77 жертв, разом 1043. Шістнадцятого нісана, у день піднесення омера, приносять ягня на всепалення, разом 1044. На свято Шавуот приносять одинадцять жертв за порядком Песаха. Крім того, того дня з хлібом приносять сім ягнят, одного бика, двох баранів, козла і два ягнята на мирну жертву — разом 24 жертви, загалом 1068.

Першого тішрі приносять бика, барана, сім ягнят і козла на жертву за гріх: десять жертв, разом 1078. На День спокути також приносять, як на мусаф Рош га-Шана, і ще козла, якого спалюють, пару козлові, якого відсилають, та бика й барана первосвященника. Разом це тринадцять жертв, загалом 1091 жертва.

У сім днів свята щодня приносять двох баранів — чотирнадцять за сім днів; ще щодня по чотирнадцять ягнят — 98; і щодня козла на жертву за гріх. Із сімдесятьма биками свята це разом 189 жертв, загалом 1280. На восьмий день, Ацерет, —

Рама з Фано · продовження

[П6234]

Написано: «І душа, коли принесе хлібне приношення». Мудреці сказали: Писання зараховує йому це так, наче він приніс свою душу. Бо таємниця жертв і відходу душ — одна за відповідністю образу, як пояснено у своєму місці; дивись трактат «Хікур Дін», частина III, глава 3. Ми вже пояснили у трактаті «Га-нефеш», що таке перший іконін, який має п’ять назв: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда; що таке другий іконін, охоплений назвою «зображення», דיוקן; що таке третій іконін, охоплений назвою «образ», צלם; і що таке четвертий іконін — сила в тілі, тобто життєва нефеш. За нашим шляхом доречно назвати її «людина в людині», האדם באדם, бо це без цього не існує. Це необхідні розрізнення людської душі насправді. [П6235]

Вийди й порахуй: п’ять назв першого іконіна дають за гематрією 1099. Додай до них דיוק”ן, צל”ם, האד”ם באד”ם — разом 1526, цілком точно за числом десятих часток, яке ми згадали. Самі ж жертви: ягнята на всепалення — 1101. Із них віддай 1099 першому іконіну, що є самою сутністю людини та її основою; залишаються два — одне для зображення, діукана, і одне для образу, целема. Ще два ягнята на громадські мирні жертви — для умилостивлення «людини в людині». Тому їх їдять для насолоди життєвої нефеш; дивись трактат «Хікур Дін», частина I, глава 21. [П6236]

Биків — 114. Відніми сімдесят биків

Яд Єгуда · י · продовження

бик, баран, сім ягнят і козел: десять жертв, разом 1290 жертв.

Із них 1103 ягняти, 114 биків, і всі вони — всепалення; та бик первосвященника на жертву за гріх на День спокути; сорок баранів разом із бараном первосвященника; і 33 козли. [П6242]

Число десятих часток — 1526. А саме: для 1103 ягнят було 1104 десятих частки, бо ягня для піднесення омера потребувало двох десятих часток. Для 114 биків, по три десятих частки на бика, — 342 десятих частки, разом 1446. Для сорока баранів, по дві десятих частки на барана, — вісімдесят десятих часток, разом 1526. Козли на жертву за гріх і бик первосвященника не мають узливань, бо при жертві за гріх немає узливань. Отже, обидва числа — число жертв і число десятих часток — містяться натяком у вірші «Земля, про яку Господь, Бог твій, дбає», ארץ אשר ה’ אלהיך דורש אותה. [П6243]

Яд Єгуда · יא

(ארץ (יא — нотарикон אלף ר”ץ, «тисяча двісті дев’яносто». І так само:

Яд Єгуда · יב

(אשר (יב містить натяк на 1500; разом із ידו”ד, гематрія якого — 26,

Яд Єгуда · יב · продовження

виходить 1526. «І про цю землю Господь, Бог твій, дбає» — на відміну від козла, якого відсилають до відтятої землі: він не входить до рахунку. У цьому числі 1500, на яке натякає слово אשר, є ще те, що воно дорівнює מלך שלם за великими значеннями літер манцепах: кінцева каф — 500, а мем — 600. מלך שלם — це Малхут. [П6244]

Яд Єгуда · יג

(יג) «Поряд із ним ידו"ד» — Тіферет, місце царя Салема, — і теж дає 1500, як пояснено там: десять разів п'ять — п'ятдесят; їх шість разів — триста; їх п'ять разів — 1500. [П6245]

Яд Єгуда · יד

(יד) «Написано: "І душа"», тощо. Принагідно автор дав іще тлумачення через число жертв і десятих часток.

Яд Єгуда · טו

(טו) «Ми вже пояснили у трактаті "Га-нефеш"» — це є також у трактаті «Олам катан». За нашим шляхом там буде подано число жертв і десятих часток як натяк в

Рама з Фано · продовження

свята, які служать умилостивленню сімдесяти народів; залишаються 44, відповідно до розгортання Імені Ег'є, אהי"ה, накопиченими початками. Звідти п'ять Ґвурот, що є літерами מנצפ"ך і дають за гематрією פר, «бик». Баранів — сорок, за зразком барана нашого праотця Авраама, мужа милості: там Ім'я з числом 72, тобто Ім'я Гавая, розгорнуте з чотирма літерами йод. Громадських жертв за гріх — 32, щоб очистити серце. Залишається бик первосвященника на День спокути, якого теж приносять як жертву за гріх, подібно до внутрішнього козла; обох спалюють. [П6237]

Щоб не заглиблюватися далі в ці додаткові ласощі, аби вони були приємні вухові слухача, достатньо того, що ми вивчали наприкінці першого розділу «Швуот». Рабі Шимон каже: «Як кров козла, з яким чинять усередині, спокутує за Ізраїль» — пояснення: за нечистоту святині та її святощів, — «так кров бика спокутує за священників. Як сповідь над козлом, якого відсилають, спокутує за Ізраїль» — пояснення: усі їхні провини, — «так сповідь над биком спокутує за священників».

Яд Єгуда · טו · продовження

іконінах нешами. Це доказ, що таємниця жертв і душ — одна.

Яд Єгуда · טז

(טז) «За нашим шляхом доречно назвати її "людина в людині"»: хоча за тим, що ми пояснили там, це неживе в людині, а про перший іконін сказано «Адже це — вся людина в людині», оскільки він відповідає частині, яка говорить, — Тіферет, для потреб нашої теми тут доречно назвати четвертий іконін «людина в людині». Адже він — сила в тілі, як ми пояснили там, а людини без них немає. [П6246]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Вийди й порахуй»: п'ять назв першого іконіна — נפ"ש, רו"ח, נשמ"ה, חי"ה, יחי"דה — дають за гематрією 1099. Додай до цього число דיו"קן, другого іконіна, число צל"ם, третього іконіна, та число האד"ם באד"ם — загалом 1526, відповідно до числа десятих часток.

Яд Єгуда · יח

(יח) Самі ж жертви також відповідають цим іконінам. А саме: число ягнят, серед яких двоє на громадські мирні жертви, — 1103, як згадано. Із них 1099 — як число נ"ר נ"ח першого іконіна, якому належить приписати їх у всіх подробицях, бо він є сутністю людини та її основою, тощо. Двоє — загалом для другого й третього іконінів; а двоє на громадські мирні жертви — відповідно до четвертого іконіна, який є в людині загалом. Це — три рази אדם,

Яд Єгуда · יח · продовження

«людина». [П6247]

Яд Єгуда · יט

(יט) Відповідно до розгортання Ег'є накопиченими початками: א', א"ה, אה"י, אה"יה — разом 44. Відомо, що Ім'я Ег'є, אהיה, також натякає на Біну, звідки пробуджуються суди. Це п'ять Ґвурот, відповідних п'ятьом літерам מנצ"פך, а їхня гематрія — פר, «бик». Тому натяк на все це міститься у 44 биках.

Яд Єгуда · כ

(כ) «Таємниця від», רז מן [зв’язок неясний], Імені з числом 72, за гематрією חס”ד אל. Це Ім’я Гавая, розгорнуте з чотирма літерами йод: יו”ד ה”י וי”ו ה”י — дає 72. А тут сорок за цим зразком, бо чотири йоди дають сорок. [П6248]

Яд Єгуда · כא

(כא) Достатньо сказати про підставу бика первосвященника за прямим змістом, як ми й вивчали, тощо.

Йоель Моше · 1

«Цей Єрусалим» — міра Малхут. «Відповідають про нього багатьма словами», тощо: מענינו буде у значенні відповідання словами. І ще пояснення «зі свого контексту»: вона також у Ацилуті, але Шехіну було вигнано, тощо, через наші гріхи. Тому їй потрібне те, що виводиться зі свого кінця, тобто спонукання нижніх.

«Дивись трактат “Ем коль хай”» вище: там написано, що як було зв’язано Ісаака внизу, так Святий, благословенний Він, зв’язав міру суду

Йоель Моше · 1 · продовження

вгорі. Основу цього знайдеш у Зогарі, дивись там.

אש”ר — нотарикон: א — тисяча, ש’ר — 500; загалом 1500, як число מלך שלם, тощо. Велика мем, ם, — 600; разом з рештою літер виходить 1500. [П6249]

П’ять назв першого іконіна — нефеш, руах, нешама, хая, єхіда — дають за гематрією 1099. «Тисяча п’ятсот двадцять шість», тощо, — це אש”ר та Ім’я הוי”ה з гематрією 26, додані до אש”ר,1500.

Розгортання Ег’є накопиченими початками таке: א’, אה’, אהי”ה, אה”י — разом 44. «Там Ім’я з числом 72»: חסד має гематрію 72, тобто Гавая з йодами, яких чотири, — відповідно до числа баранів, сорока.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 12

Га-міддот — міра 13

Яд Єгуда: ד · ג · ב · א

Йоель Моше: 1

Яд Єгуда · א

(א) «Два писемні вислови, які суперечать один одному, аж поки прийде третій вислів і врівноважить їх». Це натяк на таємницю врівноваження між Нецахом і Годом, між Ґдулою і Ґвурою. Адже захисники й обвинувачі, які навчають виправдання та обвинувачення, звернені до Нецаха й Года, відгалужень Ґдули та Ґвури, названих писемними висловами. Єсод і Тіферет

Рама з Фано

Тринадцята міра.

Два писемні вислови, які суперечать один одному. Оскільки справа залежить від учинків нижніх, у вищих завжди є ті, хто схиляється вправо — до виправдання, і ті, хто схиляється вліво — до обвинувачення. Вони — у Писаннях, де священницькі черги й воєначальники, згідно з нашим звичним поясненням мішни «Рабі Шімон каже: є три вінці». Багато хто вже удостоївся цього в наших примітках до коротких вступів

Яд Єгуда · א · продовження

урівноважують їх.

Яд Єгуда · ב

(ב) «ש’ש? [імовірно: там] священницькі черги», тощо, «і воєначальники», тощо. [П6252]

Яд Єгуда · ג

(ג) «Мудреця» — рабі Моше Кордоверо, благословенна його пам’ять. У своїй книзі «Ор неєрав», частина VI, глава 8, вступ 3, пояснюючи число десять для святих сефірот, він сказав:

«Істинну, загальновідому

Яд Єгуда · ג · продовження

причину згадав цар Давид, мир йому: “Багато вчинив Ти, Господи, чудес Твоїх і задумів Твоїх про нас”. Там ми вчили: “Є три вінці”. Відомо, що вінці призначені голові, первосвященникові та царю. Через висоту їхнього становища для управління народом знадобилися заступник, другий після царя і суд. Три отари овець зараховуються до воїнств Ізраїлю; так само священницькі черги, воєначальники, що правлять народом, і синедріон. Очі й серця

Рама з Фано · продовження

мудреця, пам’ять праведника на благословення. [П6250]

Аж поки прийде великий суд зі спільнотою, що судить, і спільнотою, що рятує; з ними — великий у мирі. Найвизначніший серед суддів, довготерпеливий і багатий на милість, урівноважить їх. Учні Арі, пам’ять праведника на благословення, мають ще глибокі й дивовижні тлумачення цих мір щодо міри зросту — шіур кома. Господь забажав заради Своєї праведності звеличити Тору й прославити її. [П6251]

Завершено трактат «Га-міддот».

Яд Єгуда · ג · продовження

всіх звернені до вінця доброго імені — громади Якова. Вона підноситься вгору з їхньою допомогою, щоб прославляти свого Творця за все, що Він створив, бо це — вся людина». Кінець цитати. [П6253]

Тобто три вінці — Тори, священства й царства — у трьох перших сефіротах, як відомо. Кожен має під собою два щаблі. Вінець Тори включає Вищий Кетер, Тіферет, Єсод — як голова, голова суду, синедріон. Священству

Яд Єгуда · ג · продовження

відповідають Хохма, Хесед, Нецах — як первосвященник, заступник, священницькі черги. Царству — Біна, Ґдула, Год — як цар, другий після нього, воєначальники. Вінець доброго імені — Малхут, громада Якова, вміст усього цього. [П6254]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Аж поки прийшов великий суд» — Тіферет, зі спільнотою, що судить, — Ґвурою, і зі спільнотою, що рятує, — Хесед; «з ними великий у мирі» — Єсод. Називаючи великий суд, ми маємо на увазі найвизначнішого серед суддів — Тіферет, який також довготерпеливий і багатий на милість. Він урівноважить їх і схилить до милості.

Яд Єгуда · ד · продовження

Удень Господь накаже Своїй милості, а вночі Його пісня з ним, віднині й навіки, села. Амінь, села. [П6255]

Йоель Моше · 1

«Два писемні вислови суперечать один одному» — це міра суду й міра милосердя, які схиляються вправо та вліво: одні — до виправдання, другі — до обвинувачення. «Воєначальники» — Нецах і Год, а синедріон — Єсод. Дивись книгу «Ор неєрав» — знайдеш належне пояснення цього питання. «Великий у мирі» — Єсод, названий завітом миру. «Урівноважить їх»: міру суду й міру милосердя.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-міддот · глава 13

Олам катан — глава 1

Яд Єгуда: 1 · א · ב · ג · ד · ה · ו · ז · ח · ט · י · יא · יב · יג · יד · טו · טז · יז · יח · יט · כ · כא · כב · כג · כד · כה · כו · כז · כח

Яд Єгуда · 1

Яд Єгуда

«Уся душа нехай хвалить Яг». За звичайним способом мовлення належало б сказати «усі душі» (כל הנשמות), і йшлося б про кожну окрему душу кожної людини, що народжується з ними. А оскільки сказано «уся душа» (כל הנשמה), звідси чуємо, що йдеться про душу як ціле: оскільки вона має чотири поділи, відповідно до них сказано, що вся душа в усій своїй цілості нехай хвалить Яг.

«Щодо чотирьох чвертей сукупності душ, які наближаються до Господа». Бо вони відповідають Імені Гавая (הוי"ה), як буде далі.

«Ось їхній поділ: найбільша». Відомо, що в нижньому світі є чотири рівні, один вищий за інший: неживе, рослинне, тваринне й те, що говорить. Кожному з них властива особлива душа: неживому — життєва душа, рослинному — рослинна душа, тваринному — чуттєва душа, тому, що говорить, — розумна душа. Кожен, хто більший і вищий від іншого, зберігає та включає в себе душу й силу нижчих від нього

Рама з Фано

«Уся душа нехай хвалить Яг» (כל הנשמה תהלל יה) — щодо чотирьох чвертей сукупності душ, які наближаються до Господа. Ось їхній поділ. Найбільша, перша, найславніша й найвища серед усіх — це перший іконін, «людина в людині», вищий образ, син Царя. «Від Господа сталося це; воно дивовижне в очах» усякого крилатого, офана, живої істоти й серафа. Вона включає в себе п'ять парцуфім: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда; їхня гематрія дорівнює «Благослови, душе моя, Господа» (ברכי נפשי את ה'). Усі вони зі світу єднання, для всієї громади спільноти Ізраїлю — праведників усіх поколінь. [П6256]

«Єдина вона» — для вищої Іми; «чиста вона» — для нижньої Іми. Адже вона не відокремлюється й не зазнає переселення, не грішить і не буває покарана, бо в чистоті відходить від грішника, перш ніж стемніє. Вона не входить у Геєну — ані у вищу, що є вогняною рікою (негар дінур), ані в нижню, що є долиною смертної тіні, — хіба для порятунку іншого. Бо завдяки їй праведники в майбутньому називатимуться Іменем Святого, благословенний Він; і написано: «Бо у вогні Господь судиться» (כי באש ה' נשפט). [П6257]

Це й є завершення посланництва цього вогню — його скасування. Адже Тора сказала: «І його власника було

Яд Єгуда · 1 · продовження

рівнів, але не навпаки. Як написано в трактаті «Хікур Дін», III.6.

Ось це ми дослідили щодо самої людської душі. У кількох місцях у наших мудреців, благословенної пам'яті, знаходимо, що вона має п'ять форм: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда, відповідно до чотирьох літер великого Імені, благословенний Він, — «якщо вістря йода» (אם קוצה של יו"ד) [непевний зв'язок]. А саме: єхіда відповідає вістрю йода — Вищому Кетеру; хая — самому йоду, Хохмі; нешама — першій ге, Біні; руах — ваву, Тіферет разом із краями; нефеш — ге, Малхут. [П6260]

Якщо зіставити ці поділи душ із названими поділами рівнів, виявиться, що нефеш відповідає неживому; руах — рослинному; нешама — тваринному; хая та єхіда — тому, що говорить. Це не означає, що ці душі самі собою є лише чотирма силами неживого, рослинного, тваринного й того, що говорить, а נ"ר נ"ח — лише перенесені назви цих сил, як гадалося всеосяжному мудрецеві מהור"ר Менаше, нехай світить його світильник, у його книзі «Нішмат хаїм», II.15. Справді,

Яд Єгуда · 1 · продовження

попросивши належного прощення в його великої мудрості та високої й піднесеної честі, скажемо: він помилився в баченні. Адже тоді неминуче випливало б, що в кожній людині є всі чотири, які включають נ"ר נ"ח разом, і всі обличчя рівні; жодна людина не мала б переваги над іншою з боку їхніх окремих складників.

Не таке передання ми прийняли з учення Рашбі, мир йому; а цей мудрець у своїй книзі вже зобов'язався не відхилятися від його слів ані праворуч, ані ліворуч. Хіба його слова не немов вогонь у кількох місцях «Зогару» й «Тіккунім»? Кожен із נ"ר נח"י є окремою сутністю, тобто з усіх тих чотирьох сил. У «Зогарі», «Ваїкра», с. 45, прямо сказано: «Є той, хто сподобився нешами; є

Рама з Фано · продовження

попереджено». Нехай прийде власник бика й стане при своєму бикові, бо коли той іде на побиття камінням, судять його власника, адже бик — його надбання. А ми вчили в Мішні: «Ізраїль — одне надбання». І написано: «Бо до праведності повернеться суд, а за ним — усі щирі серцем». Дивись частину I, главу 37 трактату «Йонат Елем». [П6258]

Тоді земля розколеться від їхнього голосу, як було за царювання Соломона. Ми добре пояснили це на своєму місці, відповідно до істини її існування. Тим більше це стосується Царя, Якому належить мир, про Якого написано: «В урім шануйте Господа» (באורים כבדו ה'); «Якому ор у Сіоні» (אשר אור לו בציון) — це брами, визначні в галахі, для хороводу праведників. І багато меорот є в ор (מאורות / אור), бо «у світлі обличчя Царя — життя». «Криве стане рівним, а гірські пасма — долиною». Так з'ясовано способи розуміння слова אורים — «урім» — за спільністю його значень у Писанні. [П6259]

Яд Єгуда · 1 · продовження

той, хто сподобився пробудження руаха; а є той, хто сподобився лише нефеш». Що ж маємо сказати? Що вони відрізняються за своїм походженням із чотирьох світів АБІА (אב"ע): людська форма буває еманованою з Ацилуту, створеною з Брії, сформованою з Єцири, зробленою з Асії. Це Рашбі, мир йому, відкрив нам у кількох місцях, як буде далі. [П6261]

Душа, яку людина має з Асії, називається нефеш; це найнижчий рівень, як неживе серед сил. Та, що приходить [із] Єцири, — «і назвав її» (וקראה) руахом, рівнем рослинного [суб'єкт не названий]. Із світу Брії — нешама, рівень тваринного; з Ацилуту — хая та єхіда, рівень того, що говорить. Як кожна називається за своїм джерелом і місцем, так

Яд Єгуда · 1 · продовження

про неї кажуть, що вона на рівні відповідної їй там сили, хоча включає всі чотири сили, як їх включають і всі інші форми. Між ними немає відмінності, крім відношення того, що охоплює, до охопленого: котра охоплює й включає інші та котрі включені. Сукупність кожної вважатиметься іконіном, названим за тією, що охоплює. Отже, душі мають чотири іконін. Перший — найбільший серед усіх, бо включає всі п'ять парцуфім — נ"ר נח"י. Інші не такі: вони дедалі менше охоплюють усю сукупність цих парцуфім. [П6262]

«Перша, найславніша й найвища серед усіх — це перший іконін, людина в людині, вищий

Яд Єгуда · 1 · продовження

образ». [Перша] порівняно з іншими, оскільки вони з Ацилуту; тому вона славніша й вища — מה [неясний зв'язок]. Саме вона називається «людиною в людині» — рівень сили, що говорить і надає людині людську сутність. Ще вона називається «вищим образом», бо про нього написано «за Нашим образом» (בצלמנו), як сказано в «Тіккунім», тіккун 69: «Ті, що з Брії, є шатами для тих, що з Ацилуту; це — світло, вищі шати. Ті десять убираються в десять, і ці з Ацилуту сказали тим із Брії, в яких вони вбираються: "Створімо людину за Нашим образом, за Нашою подобою" тощо». Сенс такий: «за Нашим образом» — в Ацилуті; «за Нашою подобою» — у поясненні (בבי"ע) [непевне

Яд Єгуда · 1 · продовження

значення]. [П6263]

Також вона називається «сином Царя», як сказано в «Тіккунім»: «Із боку створеної слави Ізраїль каже Володареві світу: “Якщо як раби”; а з боку еманованої слави про них сказано: “Якщо як сини”».

«Від Господа сталося це». Бо вона зі світу Ацилуту та включає також усі парцуфім — נ"ר נח"י, що відповідають літерам Імені.

«Вона дивовижна в очах усякого крилатого, офана, живої істоти й серафа, і включає в себе п’ять парцуфім: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда». У «Тіккунім», «Створімо людину»: «З’єдналися офан, ангел і престол та сказали: “Створімо людину”, адже в нашій спільній участі — нешама від престолу, руах від ангела й нефеш від офана, щоб бути за нашим зображенням (діуканом), тощо». Йдеться про Брію, Єциру й Асію. А та, що зі світу Ацилуту, дивовижна בעינ’ [непевне значення] в Асії, для живої істоти в Єцирі та серафів у Брії, бо іконін душ, які приходять із цих світів, позбавлені хаї та єхіди. [П6264]

«Їхня гематрія дорівнює “Благослови, душе моя, Господа”». 1099 — як число ברכי נפשי את ה’, бо так вони вкорінені в Імені Господа. [П6265]

«І всі вони зі світу єднання» — Ацилуту.

«Для всієї громади спільноти Ізраїлю — праведників усіх поколінь; єдина вона для вищої Іми». Для Біни, бо еманована з неї нешама не відокремлена від єхіди й хаї. Не як інші іконін, у яких рівні відокремлені, як буде далі.

«Чиста вона для нижньої Іми». Для Малхут: навіть із її боку не згрішить і не буде покарана.

«Бо вона не відокремлюється й не зазнає переселення». Як випливає з «Тіккунім», 87: «“І пташка знайшла дім” — це перше переселення, тобто нефеш. “І ластівка — гніздо собі” — це друге переселення, руаха. “Де поклала своїх пташенят” — це третє переселення, нешами; її переселення — “Твої жертовники, Господи

Яд Єгуда · 1 · продовження

Саваоте”». Отже, нефеш, руах і нешаму описано переселенням, а не те, що вище — מק’ [нерозкрите скорочення]. [П6266]

«Не грішить і не буває покарана, бо в чистоті відходить від грішника, перш ніж стемніє». Як сказано в «Тіккунім», тіккун 70: «Якщо людина — її душа на шляху Ацилуту, — “якщо батько” (אם האב) [непевний зв’язок], тощо… Рабі Елазар сказав: “Батьку, хіба гріх причетний до людини, душа якої з того місця? Хіба є в неї гріхи? Адже написано: ‘Не станеться праведникові жодного лиха’”. Той відповів йому: “Так. Це те, що написано: ‘Лише ваші переступи розділяли між вами й вашим Богом’. Що означає ‘розділяли’? ‘Я’ (אנא) — бо ця душа Ацилуту відходить від нього [нерівний зв’язок]. Таємниця цього: ‘І сказав Бог: нехай зберуться води з-під небес’ тощо. Його душа відходить від нього, а тіло його залишається сушею, бо його душа відходить від нього шляхом Ацилуту, тощо”». [П6267]

Не мається на увазі, що душа Ацилуту відходить після гріха, бо тоді утруднення повертається на своє місце: там написано «Не станеться праведникові жодного лиха». Отже, що ж? Вона відійшла перед гріхом. Так випливає і з «Зогару», «Тецаве», який наведемо нижче, у розділі 2: нешама, а тим більше руах і нефеш, занечищуються чужим служінням; а вище, вище від неї — єхіда й хая — не занечищуються. Причина така: як вада не входить в Ацилут, що пояснено в «Зогарі», «Кі теце», с. 536, так немає вади в душі Ацилуту. Тому вона не входить у Геєну тощо.

«Вона не входить у Геєну — ані у вищу, що є вогняною рікою, ані в нижню, що є долиною смертної тіні, — хіба для порятунку іншого, бо завдяки їй». Щоб урятувати інших і підняти їх із Геєни. Як сказано в «Зогарі», «Пінхас», с. 405: «І навіть довершені праведники сходять туди. Чому вони сходять туди? Бо беруть багатьох винних і піднімають їх угору, тощо». Як написано в трактаті «Хікур Дін», III.2 і 16. Не дивуйся, що заради цього вона зійде в Геєну, хоча вона зі світу Ацилуту й Ім’я Господа назване над нею: навпаки, звідси й можна цього навчитися, бо так сказали мудреці, благословенної пам’яті…

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Праведники в майбутньому називатимуться Іменем Святого, благословенний Він». Це з боку їхньої душі Ацилуту, що відповідає цілому Імені, як сказано.

«І написано: “Бо у вогні Господь судиться”». Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали про це в мідраші ש”ט, наведеному в трактаті «Хікур Дін», I.13: у майбутньому кожен народ зі своїм богом зійде в Геєну; так само Ізраїль — із Ним, благословенним, якщо можна так сказати. Отже, це заслуга душі Ацилуту, щоб її сила була дієвою в чотирьох літерах Імені для порятунку нечестивих із нижнього Шеолу. [П6268]

«Це й є завершення посланництва цього вогню — його скасування». Це й є завершення посланництва вогню Геєни: після того як нечестиві Ізраїлю завдяки цьому піднімуться з ями погибелі, Геєна скінчиться. Тобто її вогонь припиниться й буде скасований, як написано в трактаті «Хікур Дін», V.7; завершення його посланництва — його скасування, як написано там, I.7. І нехай не видається чимось дивним, що вислів Писання вживає мову суду.

«Адже Тора сказала: “І його власника було попереджено”. Нехай прийде власник бика й стане при своєму бикові, бо коли той іде на побиття камінням, судять його власника, адже бик — його надбання. А ми вчили в Мішні: “Ізраїль — одне надбання”». Мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Нехай прийде власник бика» тощо. Ізраїль — надбання Святого, благословенний Він, як учили в шостій главі «Авот». Тому Він, благословенний, стоїть над ними під час їхнього суду, як власник бика, і в цьому, якщо можна так сказати, Сам судиться.

Здається, про це пророк сказав: «Знає бик свого набувача» тощо; «Ізраїль не знає, Мій народ не замислився». На перший погляд, важко зрозуміти: до чого тут бик щодо Ізраїлю? Яке розмірковування було для цього потрібне, що сказано «Мій народ не замислився»? Але за поясненням автора пророк каже: Ізраїль не знає Господа, Який є його набувачем, а вони — שניינו [неясне слово] Його, благословенного. Бо якби він це знав, їм належало б утриматися від гріха,

Яд Єгуда · 1 · продовження

щоб пощадити честь свого набувача й усвідомити, що Він, благословенний, якщо можна так сказати, муситиме зійти в Геєну задля них, як власник бика до свого бика. Та Ізраїль не знає, а тому й не замислився. [П6269]

«І написано: “Бо до праведності повернеться суд, а за ним — усі щирі серцем”». Сенс також у тому, що суд у Геєні повернеться й дійде до Цедек — назви Шехіни, адже Він, благословенний, є власником бика. За Ним прийдуть на суд усі щирі серцем: це праведники, які називатимуться Іменем Святого, благословенний Він, щоб урятувати іншого від суду Геєни.

«Дивись частину I, главу 37 трактату “Йонат Елем”; тоді земля розколеться від їхнього голосу, як було за царювання Соломона». Адже Геєна, після того як її вогонь скінчиться й буде скасований, у майбутньому дуже сильно руйнуватиметься сама в собі. Вона освятиться святістю Еденського саду, аж стане великим і просторим місцем, де влаштують хоровод для праведників. Як написано в трактаті «Хікур Дін», V.6, та трактаті «Ем коль хай», I, розділ 20, — дивись там. Це руйнування — наче розтинання й розколювання землі: порожнина Геєни наповниться численними розколинами, і так буде зруйновано місце її намету. Як було за царювання Соломона: коли його помазали, написано «І земля розкололася від їхнього голосу» (Царів, ח’ א’). [П6270]

«І ми добре пояснили це на своєму місці, відповідно до істини її існування». Ми пояснили це так само на своєму місці — у відповіді, розділ 23, щодо слів наших учителів: «Пророки говорили мовою перебільшення». Ось її слова: «І ми також скажемо: “І земля розкололася від їхнього голосу”. Бо ת”י [нерозкрите скорочення], що вона іноді згортається, за змістом “земля, на якій ти лежиш”; іноді руйнується (מתחרב’), за змістом “і ширшала, і оберталася вгору”. Через це вона й називається “землею цві” (ארץ הצבי). Тоді, за царювання Соломона, вона розкололася й розширилася настільки, наскільки це було можливо за законом її існування тієї години, бо він мав сісти на престолі Господа». [П6271]

Яд Єгуда · 1 · продовження

«Тим більше це стосується Царя, Якому належить мир». Тим більше Геєна розшириться для Царя царів царів, Святого, благословенний Він, як написано: «Також вона для Царя приготовлена; Він поглибив, розширив» (Ісая, 30), — для хороводу, який Він улаштує праведникам, бо…

«Про Нього написано: “В урім шануйте Господа”». Раші від імені Менахема пояснює, що це вислів про розколини й відгалуження, як «нора гадюки» (מאורת צפעוני). За нашим поясненням, в урім — у розколинах, які Господь зробить у порожнині Геєни, — і в Його палаці там шануйте Господа. [П6272]

Ще про Нього написано: «Якому ор у Сіоні — це брами, визначні в галахі, для хороводу праведників, — та піч у Єрусалимі» (там, 38). Наші мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили у другій главі «Ерувін»: «“Якому ор у Сіоні та піч у Єрусалимі” — це її вхід». Це правильне лише доти, доки вогонь перебуває в ній. Коли ж вогонь буде скасований, можна буде сказати «Якому ор у Сіоні» про численні входи й брами, що будуть у неї, коли вона розшириться. Назване «ор» (אור) тут означає розколину. [П6273]

«І багато меорот є в ор». Тобто багато висловів про меорот (מאורות) є в корені ор (אור). Один — за простим значенням, і сенс буде такий: в урім, якими Господь осяє Своє обличчя до вас, шануйте Його. Адже так написано: «У світлі обличчя Царя — життя» (Притчі, 15). Другий — від вислову про долину, як написано: «І криве стане…» тощо (Ісая, 16).

«Бо у світлі обличчя Царя — життя; криве стане рівним, а гірські пасма — долиною. Так з’ясовано способи розуміння слова “урім” за спільністю його значень у Писанні». Завдяки цьому обидва тлумачення слова אורים виявилися правильними. [П6274]

Яд Єгуда · א

(א) «Уся душа…». За звичайним способом мовлення належало б сказати «усі душі» (כל הנשמות), і йшлося б про кожну окрему душу кожної людини, що народжується з ними. А оскільки сказано «уся душа» (כל הנשמה), звідси

Яд Єгуда · א · продовження

чуємо, що йдеться про душу як ціле: оскільки вони мають чотири поділи, відповідно до них сказано, що вся душа в усій своїй цілості нехай хвалить Яг. [П6275]

Яд Єгуда · ב

(ב) «Які наближаються до Господа». Бо вони відповідають Імені Гавая (הויה), як буде далі.

Яд Єгуда · ג

(ג) «Найбільша…». Відомо, що в нижньому світі є чотири рівні, один вищий за інший: неживе, рослинне, тваринне й те, що говорить. Кожному з них властива особлива душа: неживому — життєва душа, рослинному — рослинна душа, тваринному — чуттєва душа, тому, що говорить, — розумна душа. Кожен, хто більший і вищий від іншого, зберігає та включає в себе душу й силу нижчих від нього рівнів, але не навпаки. Як написано в трактаті «Хікур Дін», III.6.

Ось це ми дослідили щодо самої людської душі. У кількох місцях у наших мудреців, благословенної пам’яті, знаходимо, що вона має п’ять форм: нефеш, руах, нешама, хая, єхіда. Вони відповідають чотирьом літерам великого Імені, благословенний Він, разом із вістрям йода: єхіда — вістрю йода, Вищому Кетеру; хая — самому йоду, Хохмі; нешама — першій ге, Біні; руах — ваву, Тіферет разом із краями; нефеш — ге, Малхут. [П6276]

Якщо зіставити ці поділи душ із названими поділами рівнів, виявиться, що нефеш відповідає неживому; руах — рослинному; нешама — тваринному; хая та єхіда — тому, що говорить. Це не означає, що ці душі самі собою є лише чотирма силами неживого, рослинного, тваринного й того, що говорить, а נ”ר נ”ח — лише перенесені назви цих сил, як гадалося всеосяжному мудрецеві מהר”ר Менаше, нехай світить його світильник, у книзі «Нішмат хаїм», II.15. Справді, попросивши належного прощення в його великої мудрості та високої й піднесеної честі, скажемо: він помилився в баченні. Адже тоді неминуче випливало б, що в кожній людині є всі чотири, які включають נ”ר נ”ח разом, і всі обличчя рівні; жодна людина не мала б переваги над іншою з боку їхніх окремих складників. [П6277]

Яд Єгуда · ג · продовження

Не таке передання ми прийняли з учення Рашбі, мир йому; а цей мудрець у своїй книзі вже зобов'язався не відхилятися від його слів ані праворуч, ані ліворуч. Хіба його слова не немов вогонь у кількох місцях «Зогару» й «Тіккунім»? Кожен із נ"ר נח"י є окремою сутністю, що включає всі ті чотири сили. У «Зогарі», «Ваїкра», с. 45, прямо сказано: «Є той, хто сподобився нешамами; є той, хто сподобився пробудження руаха; а є той, хто сподобився лише нефеш». Що ж маємо сказати? Що вони відрізняються за своїм походженням із чотирьох світів АБІА (אבי"ע): людська форма буває емanованою з Ацилуту, створеною з Брії, сформованою з Єцири, зробленою з Асії. Це Рашбі, мир йому, відкрив нам у кількох місцях, як буде далі. [П6278]

Душа, яку людина має з Асії, називається нефеш; це найнижчий рівень, як неживе серед сил. Та, що приходить [із] Єцири, називається руах — рівень рослинного. Із світу Брії — нешама, рівень тваринного; з Ацилуту — хая та єхіда, рівень того, що говорить. Як кожна називається за своїм джерелом і місцем, так про неї кажуть, що вона на рівні відповідної їй там сили, хоча включає всі чотири сили, як їх включають і всі інші форми. Між ними немає відмінності, крім відношення того, що охоплює, до охопленого: котра охоплює й включає інші та котрі включені. Сукупність кожної вважатиметься іконіном, названим за тією, що охоплює. Отже, душі мають чотири іконін. Перший — найбільший серед усіх, бо включає всі п'ять парцуфім — נ"ר נח"י. Інші не такі: вони дедалі менше охоплюють усю сукупність цих парцуфім. [П6279]

Яд Єгуда · ד

(ד) «Перша» порівняно з іншими, оскільки вони з Ацилуту. Тому вона славніша й вища — מה [неясний зв'язок]. І саме вона називається… [П6280]

Яд Єгуда · ה

(ה) «Людиною в людині» — рівнем сили, що говорить і надає людині людську сутність. І ще вона називається…

Яд Єгуда · ו

(ו) «Вищим образом», бо про нього написано «за Нашим образом» (בצלמנו), як сказано в «Тіккунім», тіккун 69: «Ті, що з Брії, є шатами

Яд Єгуда · ו · продовження

для тих, що з Ацилуту; це — світло, вищі шати. Ті десять убираються в десять, і ці з Ацилуту сказали тим із Брії, в яких вони вбираються: "Створімо людину за Нашим образом, за Нашою подобою" тощо». Сенс такий: «за Нашим образом» — в Ацилуті, «за Нашою подобою» — у Брії. Також вона називається… [П6281]

Яд Єгуда · ז

(ז) «Сином Царя», як сказано в «Тіккунім»: «Із боку створеної слави Ізраїль каже Володареві світу: "Якщо як раби"; а з боку емanованої слави про них сказано: "Якщо як сини"».

Яд Єгуда · ח

(ח) «Від Господа сталося це», бо вона зі світу Ацилуту та включає також усі парцуфім — נ"ר נח"י, що відповідають літерам Імені.

Яд Єгуда · ט

(ט) «Вона дивовижна…». У «Тіккунім», «Створімо людину»: «З'єдналися офан, ангел і престол та сказали: "Створімо людину", адже в нашій спільній участі — нешама від престолу, руах від ангела й нефеш від офана, щоб бути за нашим зображенням (діуканом), тощо». Йдеться про Брію, Єциру й Асію. А та, що зі світу Ацилуту, дивовижна בעיני [непевне значення] в Асії, для живої істоти в Єцирі та серафів у Брії, бо іконін душ, які приходять із цих світів, позбавлені хаї та єхіди. [П6282]

Яд Єгуда · י

(י) «Їхня гематрія» — 1099, як число «Благослови, душе моя, Господа» (ברכי נפשי את ה'), бо так вони вкорінені в Імені Господа. [П6283]

Яд Єгуда · יא

(יא) «І всі вони» — стосуються Ацилуту. [П6284]

Яд Єгуда · יב

(יב) «Єдина вона» — для Біни, бо емanована з неї нешама не відокремлена від єхіди й хаї. Не як інші іконін, у яких рівні відокремлені, як буде далі.

Яд Єгуда · יג

(יג) «Чиста вона» — для Малхут: навіть із її боку не згрішить і не буде покарана.

Яд Єгуда · יד

(יד) «І не зазнає переселення», як випливає з «Тіккунім», 87: "І пташка знайшла дім" — це перше переселення, тобто нефеш. "І ластівка — гніздо собі" — це друге переселення, руаха. "Де

Яд Єгуда · יד · продовження

поклала своїх пташенят” — це третє переселення, нешами; її переселення — “Твої жертовники, Господи Саваоте”». Отже, переселенням описано нефеш, руах і нешаму, а не те, що вище від них. [П6285]

Яд Єгуда · טו

(טו) «Бо вона відходить» від людини, перш ніж та згрішить. Як сказано в «Тіккунім», тіккун 70: «Якщо людина — її душа на шляху Ацилуту, — якщо згрішила, тощо… Рабі Елазар сказав: “Батьку, хіба гріх причетний до людини, душа якої з того місця? Хіба є в неї гріхи? Адже написано: ‘Не станеться праведникові жодного лиха’”. Той відповів йому: “Так. Це те, що написано: ‘Лише ваші переступи розділяли між вами й вашим Богом’. Що означає ‘розділяли’? Те, що ця душа Ацилуту відходить від нього. Таємниця цього: ‘І сказав Бог: нехай зберуться води з-під небес’ тощо. Його душа відходить від нього, а тіло його залишається сушею, бо його душа відходить від нього шляхом Ацилуту, тощо. І вона бажала повернутися до нього, доки цей мазаль не перейде від нього. Таємниця цього: ‘Скелю, що породила тебе, ти забув, і покинув Бога’ тощо”». [П6286]

Не мається на увазі, що душа Ацилуту відходить після гріха, бо тоді утруднення повертається на своє місце: там написано «Не станеться праведникові жодного лиха». Отже, що ж? Вона відійшла перед гріхом. Так випливає і з «Зогару», «Тецаве», який наведемо нижче, у розділі 2: нешама, а тим більше руах і нефеш, занечищуються чужим служінням; а вище, вище від неї — єхіда й хая — не занечищуються. Причина така: як вада не входить в Ацилут, що пояснено в «Зогарі», «Кі теце», с. 536, так немає вади в душі Ацилуту. Тому вона не входить у Геєну тощо. [П6287]

Яд Єгуда · טז

(טז) «Лише» щоб урятувати інших і підняти їх із Геєни. Як сказано в «Зогарі», «Пінхас», с. 405: «І навіть довершені праведники сходять туди. Чому вони сходять туди? Бо беруть багатьох винних і піднімають їх угору, тощо». Як написано в трактаті «Хікур Дін», III.2 і 16. Не дивуйся, що заради цього вона зійде в Геєну, хоча вона зі світу Ацилуту й Ім’я Господа назване над нею: навпаки, звідси й можна

Яд Єгуда · טז · продовження

цього навчитися, бо так сказали мудреці, благословенної пам’яті… [П6288]

Яд Єгуда · יז

(יז) «Праведники в майбутньому називатимуться Іменем Святого, благословенний Він». Це з боку їхньої душі Ацилуту, що відповідає цілому Імені, як сказано.

Яд Єгуда · יח

(יח) «І написано: “Бо у вогні Господь судиться”». Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали про це в мідраші ש”ט, наведеному в трактаті «Хікур Дін», I.13: у майбутньому кожен народ зі своїм богом зійде в Геєну; так само Ізраїль — із Ним, благословенним, якщо можна так сказати. Отже, це заслуга душі Ацилуту, щоб її сила була дієвою в чотирьох літерах Імені для порятунку нечестивих із нижнього Шеолу. [П6289]

Яд Єгуда · יט

(יט) «Це й є завершення посланництва» вогню Геєни: після того як нечестиві Ізраїлю завдяки цьому піднімуться з ями погибелі, Геєна скінчиться. Тобто її вогонь припиниться й буде скасований, як написано в трактаті «Хікур Дін», V.7; завершення його посланництва — його скасування, як написано там, I.7. І нехай не видається чимось дивним, що вислів Писання вживає мову суду. [П6290]

Яд Єгуда · כ

(כ) «Адже Тора сказала: “І його власника було попереджено”». Мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Нехай прийде власник бика» тощо. Ізраїль — надбання Святого, благословенний Він, як учили в шостій главі «Авот». Тому Він, благословенний, стоїть над ними під час їхнього суду, як власник бика, і в цьому, якщо можна так сказати, Сам судиться.

Здається, про це пророк сказав: «Знає бик свого набувача» тощо; «Ізраїль не знає, Мій народ не замислився». На перший погляд, важко зрозуміти: до чого тут бик щодо Ізраїлю? Яке розмірковування було для цього потрібне, що сказано «Мій народ не замислився»? Але за поясненням автора пророк каже: Ізраїль не знає Господа, Який є його набувачем, а вони — Його надбання, благословенний Він. Бо якби він це знав, їм належало б утриматися від гріха, щоб пощадити честь свого набувача й усвідомити,

Яд Єгуда · כ · продовження

що Він, благословенний, якщо можна так сказати, муситиме зійти в Геєну задля них, як власник бика до свого бика. Та Ізраїль не знає, а тому й не замислився. [П6291]

Яд Єгуда · כא

(כא) «І написано: “Бо до праведності…”» тощо (Псалми, 94). Сенс також у тому, що суд у Геєні повернеться й дійде до Цедек — назви Шехіни, адже Він, благословенний, є власником бика. За Ним прийдуть на суд усі щирі серцем: це праведники, які називатимуться Іменем Святого, благословенний Він, щоб урятувати іншого від суду Геєни.

Яд Єгуда · כב

(כב) «Тоді земля розколеться від їхнього голосу». Адже Геєна, після того як її вогонь скінчиться й буде скасований, у майбутньому дуже сильно руйнуватиметься сама в собі. Вона освятиться святістю Еденського саду, аж стане великим і просторим місцем, де влаштують хоровод для праведників. Як написано в трактаті «Хікур Дін», V.6, та трактаті חכ”ח, I, розділ 20, — дивись там. Це руйнування — наче розтинання й розколювання землі: порожнина Геєни наповниться численними розколинами, і так буде зруйновано місце її намету. Як було за царювання Соломона: коли його помазали, написано «І земля розкололася від їхнього голосу» (І Царів, 1). [П6292]

Яд Єгуда · כג

(כג) «І ми пояснили» це так само на своєму місці — у відповіді, розділ 23, щодо слів наших учителів: «Пророки говорили мовою перебільшення». Ось її слова: «І ми також скажемо: “І земля розкололася від їхнього голосу”. Адже бачимо, що вона іноді згортається, за змістом “земля, на якій ти лежиш”, а іноді розширюється, за змістом “і ширшала, і оберталася вгору”. Через це вона й називається “землею цві” (ארץ צבי). Тоді, за царювання Соломона, вона розкололася й розширилася настільки, наскільки це було можливо за законом її існування тієї години, бо він мав

Яд Єгуда · כג · продовження

сісти на престолі Господа». [П6293]

Яд Єгуда · כד

(כד) Тим більше Геєна розшириться для Царя царів царів, Святого, благословенний Він, як написано: «Також вона для Царя приготовлена; Він поглибив, розширив» (Ісая, 30), — для хороводу, який Він улаштує праведникам, бо…

Яд Єгуда · כה

(כה) Про Нього написано: «В урім шануйте Господа» (’באורי כבדו ה; там, 24). Раші від імені Менахема пояснює, що це вислів про розколини й відгалуження, як «нора гадюки» (מאורת צפעוני). За нашим поясненням, в урім — у розколинах, які Господь зробить у порожнині Геєни, — навіть там шануйте Господа. Ще про Нього написано… [П6294]

Яд Єгуда · כו

(כו) «Якому ор у Сіоні та піч у Єрусалимі» (אשר אור לו בציון ותנור בירושל’; там, 31). Наші мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили у другій главі «Ерувін»: «“Якому ор у Сіоні” — це Геєна; “та піч у Єрусалимі” — це її вхід». Це правильне лише доти, доки вогонь перебуває в ній. Коли ж вогонь буде скасований, можна буде сказати «Якому ор у Сіоні» про численні входи й брами, що будуть у неї, коли вона розшириться. Назване «ор» (אור) тут означає розколину. [П6295]

Яд Єгуда · כז

(כז) «І багато меорот є в ор». Тобто багато висловів про меорот (מאורות) є в корені ор (אור). Один — за простим значенням, і сенс буде такий: в урім, якими Господь осяє Своє обличчя до вас, шануйте Його. Адже так написано: «У світлі обличчя Царя — життя» (Притчі, 16). Другий — від вислову про долину, як написано: «І криве стане…» тощо (Ісая, 16). [П6296]

Яд Єгуда · כח

(כח) «І завдяки цьому» обидва тлумачення слова אורים («урім») виявилися правильними.

До глави у змісті

Олам катан — глава 2

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36 · 37 · 38 · 39 · 40 · 41 · 42 · 43 · 44 · 45 · 46 · 47 · 48 · 49 · 50 · 51 · 52 · 53

Яд Єгуда · 1

«Другий» стосується слова «іконін», як згадано вище. Тобто другий іконін — нешама Брія, а ступінь — відповідно до людини, як його назвуть нижче. [П6305]

Яд Єгуда · 2

«Подоба Вишнього», як пояснено в попередньому розділі. Ще вона названа ім'ям: [П6306]

Яд Єгуда · 3

«Князь перед царем». Хоча вона має аспект раба, бо походить із боку створеної Слави, як пояснено вище, усе ж ступені рабів неоднакові, адже «всі — Твої раби», а цар має багатьох князів, почесніших за решту своїх рабів. Нешама Брія, дуже значуща порівняно з руахом і нефеш, перебуває на ступені князя перед царем.

Яд Єгуда · 4

Три відокремлені зображення: нешама — від престолу, руах — від ангела, нефеш — від офана, як ми згадали вище. Це ступені першого іконіна, які облачаються в цих трьох зображеннях: нешама Ацилуту облачається в нешамі Брія; руах від Тіферет Ацилуту облачається в руаху Єцира; нефеш від Малхут

Рама з Фано

Другий — живе в людині, подоба Вишнього, князь перед царем. Це другий іконін, що охоплює три відокремлені зображення, діукани, названі за ступенями великого порядку, який ми згадали й які в них облачаються: лише нефеш, руах і нешама. Дивись трактат «Га-нефеш», глава 17. Адже хая та єхіда належать до таємниці голови й не потребують облачення, бо воно взагалі не має з ними співвідношення.

Ці зображення поширюються з Брія, Єцира та Асія на кожного корінного мешканця в Ізраїлі й на ґера праведності, який мешкає серед них і прийшов знайти прихисток саме під крилами Шехіни. Він не має частки в першому порядку, доки ті, що мешкають у його тіні, не повернуться, щоб бути «ношеними від утроби», завдяки заслузі праведників, які піклуються про них: як Мойсей про Їтро, а Ноемінь про Рут. Це сенс сказаного: «Якщо птах увійшов йому під крила в суботу, він сидить і стереже його, доки стемніє». [П6297]

Адже праведники всюди є таємницею суботи, а чистий птах — душа ґера, Ціппора безперечно, яка відокремлюється від 974 поколінь, що не були до вподоби Творцеві початку. Вона приходить знайти прихисток «під Його крилами», תח"ת כנפי"ו, — за тим самим числом. Праведники самі

Яд Єгуда · 4 · продовження

Ацилуту облачається в нефеш Асія. Нешама Брія охоплює всі три. [П6307]

Яд Єгуда · 5

Адже хая та єхіда, від Хохми й Кетера в Ацилуті, належать до таємниці голови й не потребують облачення в інших світах. Це й означає сказане: «Три світи набуті в престолі, у трьох сефіротах» [читання непевне]. [П6308]

Яд Єгуда · 6

«Під крилами Шехіни» — саме Малхут, а не вище від неї. Як є у Зогарі, «Берешіт», сторінка 8: «Місце, на якому перебуває Шехіна, עלי"ה לה [зв'язок неясний], під її крилами — для тих, хто відокремлюється від іншого боку й від нечистоти та наближається до неї. Бо написано: "Нехай земля виведе живу душу за її видом". Якщо скажеш: адже жива душа, що входить до складу Ізраїлю, призначена для включення, — він повертається й каже "за її видом". Скільки портиків і кімнат, одне всередині іншого, має ця земля життя! Під крило ввійде, тощо. Скільки прихованих та інших кімнат й інших палаців у кожному крилі! Звідти виходять духи, щоб

Яд Єгуда · 6 · продовження

летіти й включати тих ґерів, які приєднуються, і вони звуться живою душею. Усі вони входять під крила Шехіни, і не більше.

Але душі Ізраїлю виходять із тіла того дерева. Звідти душі летять усередину цієї землі, в її нутро, глибоко всередину. Таємниця — “Бо ви будете землею жаданою”. Тому Ізраїль — дорогий син, за яким хвилюється її нутро. Він зветься “ношеним від утроби”, а не від крил. Ґери не мають частки у вищому дереві, тим паче в його тілі: їхня частка — у крилах, і не більше».

Намір зрозумілий: Ізраїль має нешаму Ацилуту та Брія, саме тіло єднання Тіферет і Малхут; חולקין לגבי אילנא עלאה — «частки щодо вищого дерева» [зв’язок непевний]. Це Біна, «матір’ю синів назвеш». Про неї написано: «Із чиєї утроби вийшов лід?» Звідти вони летять до синів Брія. Не так душі ґерів, які виникають лише в Малхут, а не вище від неї.

Проте не саме в Малхут Асія таким чином, щоб вони не мали трьох ступенів душі: адже вони також у Малхут Брія та Єцира, і їхній ступінь — у нефеш, руах і нешамі. Тобто нешама — з боку

Рама з Фано · продовження

є крилами Шехіни, буквально крилами голубки, бо на них вона летить радісно й із добрим серцем у височині. Цей праведник, який здобув її, душу ґера, сидить і стереже її, доки її сонце не стемніє в цьому світі, щоб засяяти у прийдешньому. Протягом усіх своїх днів він анітрохи не відвертає уваги від його виправлення. Тим часом вона стає його шатами — додатком до того, що він здобуває, крім тих «шат мудреців», які має кожна людина, — аж доки вони обоє разом не удостояться таємниці «Праведність я вдягнув, і вона вдягнула мене». Щоб уподібнитися Вишньому, про якого написано «Господь царює, у велич убрався», а далі «Убрався Господь». Досить про це. [П6298]

Але про Авраама, благочестивого старця, першого серед ґерів, так сказати не можна. Це в його власній руці, безпосередньо й первинно, і не залежить від заслуги інших. З таких підстав: перша — він був до дарування Тори; друга — про нього сказано, що за всі дні його перебування у світі вищій Милості не потрібно було виконувати своєї роботи; третя — про нього сказано про обрання; четверта — його серце виявилося вірним, навіть зло в ньому; п’ята — через велич і численність випробувань. Усі вони позначені доданою літерою ге, ה, в імені Авраам. Про неї написано: «А Я насадив тебе шореком», ואנכי נטעתיך שורק. Пояснення — саме огласовка шурек без вав, тобто кіббуц сефатаїм, три крапки одна над одною: Авраам у

Яд Єгуда · 6 · продовження

Біни в Малхут Брія; руах — з боку Тіферет у Малхут Єцира. Це згадані кімнати й палаци в Малхут. Нефеш — з боку вищої Малхут Асія. У будь-якому разі вони не мають частки в першому порядку, що з Ацилуту, доки не зміняться, щоб теж бути «ношеними від утроби». І це: [П6309]

Яд Єгуда · 7

Заслуга праведників, які піклуються про них, — за тим, що сказано у Зогарі, «Мішпатім», сторінка 186. Ось слова: «Хто увійшов і першим заволодів майном ґерів, здобув його. Так само всі ті вищі святі душі, яких Святий, благословенний Він, готує йому в нижньому Еденському саду, як ми сказали, — усі вони виходять у визначені часи й підносяться, щоб тішитися у вищому Еденському саду. Зустрічають ті душі ґерів: котра з цих душ, що підносяться, схопить їх — схопить їх, здобуде їх; облачаються в них і підносяться», тощо. Дивись там. [П6310]

Яд Єгуда · 8

Це сенс сказаного мудрецями, благословенна їхня пам’ять, у Ґемарі, розділ 13 «Шабат», аркуш 107: «Увійшла йому, його крила…», נכנסה לו כנפיי, тощо. Дивись пояснення Раші. [П6311]

Яд Єгуда · 9

Адже праведники всюди є таємницею суботи, як є у РМ, «Лех леха», сторінка 42. Ось слова: «Прийди й побач: сини царя й Матрони звуться суботами та святами». [П6312]

Яд Єгуда · 10

«Яка відокремлюється від 974 поколінь»: про них мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали у «Берешіт раба», що Святий, благословенний Він, творив світи й руйнував їх, кажучи: «Цей Мені не до вподоби».

Яд Єгуда · 11

תחת כנפיו, «під Його крилами», має гематрію 974.

Яд Єгуда · 12

«Крила голубки» — означення Шехіни, а праведники буквально є її крилами. Адже через їхні добрі вчинки Шехіна летить на них угору. «Таємниця круга й того, що сяє; споглядай у цьому святому дусі» [зв'язок неясний], як відомо. [П6313]

Яд Єгуда · 13

Вона, ця душа ґера, стає шатами того праведника, який піклується про нього, крім облачення, що постає з інших його заповідей і зветься «шатами мудреців», як відомо.

Рама з Фано · продовження

Малхут — безперечно ґер праведності; Ісаак у Єсоді — «кінець життя світів», קץ חיי עלמין; Яків у Тіферет. Це «уся — насіння правди», כלה זרע אמת: у кожному з них сила сина перевершує силу батька. [П6299]

Святий дух запитує: «І як ти змінилася для Мене?», ואיך נהפכת לי, — щоб Авраам був над усіма в Хеседі, Ісаак під ним у Ґвурі, а Яків після нього в Тіферет, своєму першому місці. І відповідає собі: «Вироджені пагони чужої лози», סורי הגפן נכריה. Оскільки від Авраама народився праведний паросток, а від нього — обраний серед праотців, чиє ложе ціле, Авраам та Ісаак перестали співвідноситися з Терахом і Нахором, щоб починати з ганьби: усе визначається тим, хто завершує. [П6300]

Проте син Ноя може удостоїтися подоби цих зображень, які приєднуються до нього від трьох подібних ступенів лише в духовності Асія, і ніде більше. Лише до частин Ацилуту в ній він не сягає. І ті, і ті описуються через цикл: «Кожен гострить обличчя свого ближнього», — двічі, тричі, для повної ефи, серця людини, і для незліченних членів. Годі й казати, що таємниця ібуру присутня в них. А під час воскресіння найдосконаліший із циклів удостоїться їх, і на гурти його товаришів із них засяють гілки, які множитимуться за потребою, — як запалюють свічку від свічки. [П6301]

Будь-який цикл, якому приписується

Яд Єгуда · 14

До таємниці сказаного Писанням «Праведність я вдягнув, і вона вдягнула мене» (Йов 29): за влучним тлумаченням щодо Шехіни, стає її облаченням, і тому вона вдягає його. Так само тут.

Яд Єгуда · 15

Бо написано: «Господь царює, у велич убрався». Дивись книгу «Йонат Елем», глава 1.

Яд Єгуда · 16

Але про нашого праотця Авраама не можна сказати, що його нешама не була з місця, вищого від вищого. Адже він — від Владики, благословенний Він, «у Його руці, у своїй сутності й первинний; із синів заслуги інших», בידו בעצמותו וראשוני מבני זכוי אחרים [зв'язок неясний]. [П6314]

Яд Єгуда · 17

Друга: він, мир йому, був звідти, з вищої Милості, як сказано про нього у «Сефер га-багір»: «За всі дні його перебування у світі», тощо. Ми натякнули на це у трактаті «Хікур Дін», глава 19.

Яд Єгуда · 18

Третя: «у ньому обрано обрання», שבחורה בו בחירה [форма непевна], як написано «Ти обрав Аврама» (Неемія 9). [П6315]

Яд Єгуда · 19

Четверта: про нього написано там: «І Ти

Яд Єгуда · 19 · продовження

знайшов його серце вірним перед Тобою». Оскільки сказано לבבו, а не לבו, вчимо звідси: усе його серце з обома нахилами, добрим нахилом і лихим нахилом, було вірним.

Яд Єгуда · 20

І всі ці п’ять чеснот:

Яд Єгуда · 21

«Про неї», як сказано: «А Я насадив тебе шореком, усе — насіння правди. І як ти змінилася для Мене на вироджені пагони чужої лози?» (Єремія 2). У слові שורק натяк на огласовку шурек, що натякає на три міри: Авраам, Ісаак, Тіферет. Це через три вав, бо назва ו״ו натякає на єднання у вищому, ג״ם [нерозкрите скорочення]. Як є в «Тіккунім» Зогару, на початку «Пкудей»: «Нешама під ге, ה; від неї відходить, виводить знання від того, що вгорі, зсередини вищого», тощо [читання непевне]. Писання каже: «А Я насадив тебе шореком» — Авраам у Малхут, тощо. [П6316]

Яд Єгуда · 22

«Це — уся, насіння, правда»: ці три слова є означеннями тих трьох мір. І ще: «насіння правди» — безперечно син; ступінь сина вищий від ступеня батька.

Яд Єгуда · 23

«І відповідає собі»: підстава — у трьох

Рама з Фано · продовження

перехід в інший вид, взагалі не має стосунку до цього порядку, хіба що у спосіб, пояснений у «Тіккунім». Адже є людина, праця якої відбувається за різними властивостями: наприклад, легкий, як орел, або сильний, як лев. Це за зразком зміни облич Колісниці, які всі не переставали бути «подобою їхніх облич — обличчям людини». Утім, ми знайшли, що в час суду обличчя бика в них змінилося на обличчя херува. Звідси ми дізналися про можливість для них циклу в малих дітях, про яких написано: «Кого навчить знання і кого напоумить почутим? Відлучених від молока, відібраних від грудей».

За цими словами справедливим буде вислів Ґаона рава Саадії щодо того, що наші очі бачать: численні лиха й біди сплелися, зійшли на шиї декого з немовлят, щоб дати їм благо. Бо кінець цієї справи кращий за її початок — через брак передання, і ніщо інше, як ми пояснили в трактаті «Га-нефеш». [П6302]

Маємо ще дещо про ці три зображення: почуєш це в тому, що невдовзі буде сказане про третій порядок. І вони теж відходять, коли на людей спадає міцний сон, щоб ходити серед горішніх, кожне за своєю заслугою, за змістом «Я сплю, а серце моє чуває». Тоді уява посилюється у двох нижчих порядках, які ми пояснимо, і «приходить сон від безлічі справ».

Проте немає запоруки для цих трьох зображень — для далекого й

Яд Єгуда · 23 · продовження

словах «Вироджені пагони чужої лози», סורי הגפן נכריה. Далі: «кінець херему та його додаток», סיום חרם ותוספו; «відповідно до כר і פקק та величі ханаанців…», כנגד כר ופקק וגדולות כנענים היה היותו׳ גדולי להנחותיהם, — зв’язок цих слів не встановлено. «Щоб привести їх, святе насіння, від Авраама, а не вище від нього», להביאם זרע קדש מאברהם ולא למעלה הימנו. Таким чином, він більше не має брати מעלכי׳ הגר у світі [неясне מעלכי׳; далі — «ґера»], а лише зі своєї особливої міри. [П6317]

Яд Єгуда · 24

«Проте син Ноя», тощо. Повертається до сказаного вище: ці три зображення поширюються на кожну людину в Ізраїлі й на ґера, як щойно згадано. Але син Ноя має ще іншу міру. У Зогарі, сторінка 182, сказали: «На боці народів, служителів зірок і сузір’їв, звідти, — сказав їм рабі Елазар, — із тих вінців нечистоти», тощо.

У розділі «Пкудей», сторінка 485, він високо підносить ступінь праведників народів світу, про яких мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали, що вони мають частку в прийдешньому світі. Ось слова щодо היכלא דניעלא, «палацу дніела» [форма

Яд Єгуда · 24 · продовження

не встановлена]: «При цьому вході стоять чотири входи בגורל דכפי [неясний вираз], і це місце, приготоване для тих праведників інших народів», тощо. Дивись там.

І як שכ׳ להם אתר דכורא — «…їм чоловіче місце» [скорочення й зв'язок непевні], так треба сказати: «сумнів; також душі переселяються з місця, більш пам'ятного», ספק גם נשמתין מתגלגל מאתר דכיר יתיר [зв'язок не встановлено]. Це за відомим нам: світ Ацилут облачений у Брія, Брія — у Єцира, Єцира — в Асія. Так само Ацилут після облачення у Брія облачається в Єцира, а після Єцира — в Асія, доки вони не облачаться בדרומחי בעשיה לנפש מדצ״ע [нерозібрані форми; розпізнається «в Асія, для нефеш»]. Звідти він може піднести праведникам народів світу три ступені нефеш, руах і нешами в Малхут Асія через облачення, але не з боку Ацилуту, облаченого в ньому. [П6318]

Яд Єгуда · 25

І ті, і ті — три зображення другого іконіна для Ізраїлю та їхня подоба в Асія для сина Ноя — описуються через ґільґуль. Не перший іконін, про який ми сказали вище, що він не переселяється.

Рама з Фано · продовження

близького, — бо вони мають вибір, а вогняна ріка, негар дінур, є їхнім очищенням. Вони не кращі від Метатрона в розділі «Ейн доршін», Ґавріеля в розділі «Йом га-Кіппурім» та Іллі в розділі «Га-поалім»: через діяння сталося те, що сталося.

Можливо, що двоє нижчих, руах і нефеш, зійдуть до нижньої Геєни — не самі по собі, а лише коли трапиться, що мають забруднені шати через свій лихий вибір. Їм дуже потрібно знищити свою нечистоту, як вогонь спалює іржу, що пристала до очищеного срібла. Саме воно нічого не втрачає, але не уникає перебування у вогні, не будучи пожертим ним. За змістом «Переступників Ізраїлю вогонь Геєни не опановує», тобто не опановує цілковито, щоб знищити їх, боронь Боже, бо хоча він згрішив, він — Ізраїль. [П6303]

Але зображення нешами не потребує нижньої Геєни й не прилучається до неї, хіба що зійде туди, щоб піднести іншого. І це теж для нього немале очищення за якусь негідну думку. Це одне картання в серці людини: воно напевне добре, у ньому немає ніякого зла, і воно спричиняє для неї значне виправлення, набагато більше, ніж сто ударів. Тоді, немов худобу, що у своїй простоті сходить у долину, Дух Господа веде її, бо лише Він зважує вчинки; це вважатиметься великою заслугою того зображення. [П6304]

Але тяжкі думки про переступ, що походять від попереднього переступу,

Яд Єгуда · 26

«Двічі, тричі»: переселень три, як є в кількох місцях Зогару. Їх установлюють із написаного «Ось Бог чинить двічі, тричі з людиною»; так само «За три переступи Ізраїлю, а за чотири не поверну його». Ось слова Зогару, «Берешіт», сторінка 150: «Не поверну його в додаткове переселення». «І якщо до джерела нешама піднялася й прийшла цілою», ואם למקור הנשמה עלתה ובאה שלמה [зв'язок непевний], — дивись там.

Бо написано «Де ти був, коли Я засновував землю?», איפה היית ביסדי ארץ. Мудреці, благословенна їхня пам'ять, у «Шмот раба» витлумачили це про смерті душ, מיתות הנשמות. «Вона — як кожна людина; усі נללות [слово нерозібране], що поширюються від неї», והיא כמו כל אדם שכל נללות המתפשטי ממנה [зв'язок неясний]. Але «як товариші», אכן כמו חברים, немає числа їхнім переселенням. Це сказане в «Сефер га-багір»: «Чому праведник — і йому зле? Бо цей праведник уже був раніше, а тепер його карають», тощо. «До скількох?» Сказав йому: «До тисячі поколінь», тощо, дивись там. Отже, переселяються навіть до тисячі поколінь. Так само у Зогарі, «Берешіт»,

Яд Єгуда · 26 · продовження

і в «Тіккунім». [П6319]

Яд Єгуда · 27

Годі й казати: חלוני ישראל, «вікна Ізраїлю» [форма непевна], та праведники народів світу — таємниця ібуру, коли інколи нешама померлого входить ібуром у нешаму живого. [П6320]

Яд Єгуда · 28

«А під час воскресіння», тощо. Відомо зі слів כמתלנני [форма неясна], написаних «у проповіді до Рашба», בדרשת להרשב"א, тобто в його відповіді, розділ 418: що він заперечував проти віри в ґільґуль. Пізніші запитували: хіба між двома чи трьома тілами не була поділена лише одна душа? Як усі троє будуть разом, адже кожен живий має одну душу?

Насправді це утруднення даремне. Зогар у розділі «Хаєй Сара», сторінка 98, уже відкрив це: він сам ставить утруднення і сам розв'язує. Ось слова: «Сказав рабі Хізкія: якщо

Рама з Фано · продовження

— і вони насправді тяжчі за нього, бо він у тілесному, а вони в духовному, — взагалі не можуть торкнутися зображення нешами, бо кліпот з її боку нечисленні й далекі від святого. А в зображенні руаха їх половина на половину, у таємниці дерева пізнання добра й зла. Хоча вони близькі, одне до одного підходять, за своєю природою вони не змішані: це саме по собі, а це саме по собі. Тут людина повинна дуже, дуже остерігатися змішувати святе з буденним. Це таємниця гавдали, розділення.

Проте в зображенні нефеш є дві вади, бо все — шлак, навіть мала частка добра серед безлічі зла. Ознака для тебе — пожертва на Мішкан зі здобичі Єгипту, тільки вона очистилася в Ізраїлі. І пожертва на Мішкан нашому панові Давиду — також зібрана з країн: з Араму, з Моаву, від синів Аммона. Так само й Соломон. Потрібно очищувати їх усією нашою силою. Кожне зі зображень охоплює всі три. Отже, зіпсовані думки існують і в цих двох, хоча вони безпосередньо й первинно служать: одне — мовленню, а друге — дії.

Яд Єгуда · 28 · продовження

скажеш, що всі тіла світу встануть і пробудяться зі свого пороху, — що буде з тілами, у яких була насаджена одна нешама? Сказав рабі Йосі: ті тіла, що не удостоїлися й не мали успіху, — вони наче не були. Як були сухим деревом в цьому світі, так само в той час. А останнє тіло встане — те, яке було насаджене, мало успіх і належно пустило коріння», тощо, дивись там.

Проте нам треба знати: коли нешама удостоїлася виконати заповіді в усіх тілах, що буде з ними в час воскресіння? Насправді всі встануть із пороху, бо нешама поділяється «на черепи», לגלגלות, і на численні гілки, як свічка, від якої запалюють багато свічок. Це буде за потребою тих тіл, що належать цій нешамі. Так пояснює також мудрець, наш учитель і рав Менаше, нехай світить його світильник, у своїй книзі «Нішмат хаїм», трактат IV, глава

Яд Єгуда · 28 · продовження

15. [П6321]

Яд Єгуда · 29

Будь-який цикл і ґільґуль, коли іноді людська душа переселяється в інший вид, наприклад свійську або дику тварину, за книгами кабалістів, не має стосунку до цього іконіна нешами Брія, бо вона не переселяється в інший вид.

Яд Єгуда · 30

Лише у спосіб, пояснений у «Тіккунім», тіккун 70, аркуш 132. Ось слова: «Є душі מחרכין דקי [слова неясні], які приходять у переселеннях, за зразком тих, що звуться мазалем Лева, мазалем Бика, мазалем Орла, мазалем Діви, мазалем Скорпіона, мазалем Ягняти. Як ти поглянув на дванадцять колін, уподібнених живим істотам: цей — левові, "Левеня", тощо; Йосип — "Первісток його бика"». Дивись там. Намір: переселяються в людину, яка має властивість

Яд Єгуда · 30 · продовження

якоїсь живої істоти — чи гавкає, чи лежить, — відповідно до впливу, що сходить згори. [П6322]

Яд Єгуда · 31

Утім, за тим, що мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали в другому розділі «Хаґіґа»: один вірш каже «І подоба їхніх облич — обличчя людини», тощо, «і обличчя бика зліва», тощо. А написано: «Чотири обличчя в кожного; обличчя першого — обличчя херува», тощо. Адже бика він не перелічує! Реш Лакіш сказав: Єзекіїль попросив для нього милосердя, і його обернули на херува. Сказав перед Ним: «Володарю світу, обвинувач не стає захисником». Що таке херув? Рабі Абагу сказав: «Наче дитина», כרביא, бо у Вавилоні дитину називають רביא, рав’я.

Звідси само собою випливає: вплив, що сходить від нього, також спричиняє можливість для людини переселятися в малих дітей. Не утруднюй: «Чим юнак очистить свою дорогу», коли він переселився, а в малечі ще немає ні Тори, ні добрих учинків? Адже написано: «Кого навчить знання», тощо. Наші мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали в першому розділі «Авода зара», що Святий, благословенний Він, вивчає з ними Тору. Це — «перешкода й піднесення», המניעה ומעלה, для тих, хто переселяється в них. [П6323]

Яд Єгуда · 32

«І разом із цими словами», тощо. Думка рава Саадії Ґаона така: Святий, благословенний Він, карає малих дітей, щоб дати їм благо в їхньому кінці. Але ця підстава не на похвалу, «бо אמתי׳ було підставою», כי אמתי׳ היה טעם [скорочення і зв’язок неясні]. [П6324]

Яд Єгуда · 33

«І кінець цієї справи добрий і прямий від початку»; «і від початку — ясно щодо тих», ומתחלת ברור באותן [зв’язок непевний], хто не знав מאומת הגלגול [імовірно: віри в ґільґуль]. [П6325]

Яд Єгуда · 34

«І через брак מסורי та передання» [перше слово непевне], бо слушно сказати: «סיקוריס малих дітей — ті, що переводять їм прийдешній світ, כל כימתי׳» [зв’язок не встановлено]. Тепер — не так: нам не можна виправдовувати слова рава Саадії інакше, ніж за нашим шляхом. [П6326]

Яд Єгуда · 35

І не в якийсь інший спосіб: Святий, благословенний Він, карає малих дітей, щоб дати їм благо з боку ґільґулів, «крім їхніх провин у цьому», לבד עונותיהם בזה. [П6327]

Яд Єгуда · 36

І ці три зображення в цьому іконіні відходять під час сну. Як є у Зогарі, «Лех леха», сторінка 283: «Душею моєю жадав я Тебе вночі, також духом моїм усередині мене шукатиму Тебе зрання», тощо. «Прийди й побач: нефеш людини, коли вона лягає на ложе, виходить із неї й підносяться вгору», тощо. «І не залишається в ній при тілі нічого, крім одного сліду міри життєвості серця», тощо. «Та нефеш, яка удостоїлася бути прийнятою, щоб з’явитися перед Ним, דכבר חמי יומין — “бо вже бачить дні” [читання непевне]», тощо. Тим більше — для НР, נ”ר [скорочення], і про них уже почуто. [П6328]

Яд Єгуда · 37

Тоді посилюється сила уяви у третьому й четвертому іконінах.

Яд Єгуда · 38

Проте немає запоруки для трьох зображень, охоплених цим іконіном, як для іконіна Ацилуту, про який ми вище сказали, що він не згрішить. Про другий іконін у Зогарі, «Тецаве», сторінка 98, сказано так: «Облиште людину, яка має нешаму в ніздрях. Коли Святий, благословенний Він, створив людину, Він зробив її у вищому зображенні й вдихнув у неї святий дух, що охоплює три, як ми встановили: в ній є нефеш, руах і нешама. Вище за всі — нешама, вища сила, щоб пізнавати й берегти заповіді Святого, благословенний Він. Якщо ту святу нешаму він увів до іншого служіння, він оскверняє її й виходить зі служіння своєму Господареві. Бо ці три сили в ньому — одне: нефеш, руах і нешама з’єднуються воєдино й стають одним», тощо.

Отже, нешама оскверняється й стає нечистою. «І через те, що також немає зла в її сутності», ומפני שגם שאין הרוע בעצמות׳ [зв’язок непевний], бо з боку Брія вона вся добра, — усе ж вони мають вибір і потребують очищення у вищій Геєні, яка є вогняною рікою, негар дінур. Як є у Зогарі, «Пкудей», сторінка 423: «Коли нешама підноситься, той призначений бере її облачення і входить разом із нею аж до вогняної ріки:

Яд Єгуда · 38 · продовження

нешамі потрібно там обмитися й очиститися». [П6329]

Яд Єгуда · 39

Бо вони не кращі за Метатрона: у другому розділі «Хагіґа» сказали, що його вивели й ударили шістдесятьма вогняними ударами через Елішу Ахера. Так само сказали про Ґавріеля, «розділ 15», סי' י"ה [непевна адреса], щодо вогняного вугілля, яке дав йому херув: йому сказав, що треба було вчинити так, як йому наказали.

А в розділі «Га-поалім», щодо рабі Хії: коли він дійшов до слів «Оживляє мертвих», світ здригнувся. На небосхилі сказали: «Хто розкрив таємниці у світі?» — «Ілля». Привели Іллю й ударили його, тощо. [П6330]

Яд Єгуда · 40

Це руах і нефеш у цьому іконіні.

Яд Єгуда · 41

«Не самі по собі», бо вони охоплені іконіном нешами, і вогонь їх не опановує, як згадано. Хіба що трапиться, що шати נהי' שלהם מזוקקים בהם — «…їхні, очищені в них» [зв'язок неясний]. [П6331]

Яд Єгуда · 42

Тобто цілковите опанування, як сказано у трактаті «Хікур Дін», частина III, глава 26.

Яд Єгуда · 43

А саме зображення нешами не потребує нижньої Геєни, бо навіть «шати їхнього духу не можуть наблизитися до неї, через стан зміни», בגדי' רוחם אינן יכולי' לגשת אלי' מיצב שינוי' [читання непевне]. [П6332]

Яд Єгуда · 44

Щоб піднести інших із Геєни, як згадано вище. «І це буде вважатися, це», וזה יחשב זה, очищенням і для самої нешами за якісь лихі думки, як сказано у МГ, מ"ה, там, глава 16. Про неї мудреці, благословенна їхня пам'ять, у першому розділі «Брахот» сказали: «Добре…» [П6333]

Яд Єгуда · 45

Одне картання в серці людини — більше, ніж сто ударів. Адже ця нешама напевне добра, бо походить із Брія, де взагалі немає зла; кліпот нечисленні й потребують зовсім малого очищення. Через якесь одне картання «до нього

Яд Єгуда · 45 · продовження

з'ясується», אליו יתברר [зв'язок неясний], у серці людини. [П6334]

Яд Єгуда · 46

«Але навіть тяжкі — у переступі; не пов'язують це з ними самими після того, як уже змінилися», אך אף הקשי' הם בעבירה אין תולין זה מצד עצמן אחר שכבר נשתנו, — у думках [зв'язок непевний]. Про такі речі наші мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали: «Думки про переступ тяжчі за переступ». Їхні слова стосуються думок, що походять від попереднього переступу: שכבר בעבירה שעשה כבר ושמה בה — «…у переступі, який уже зробив, і поклала в ньому» [неясна фраза]. Це «думки про переступ — тяжкі», коли походять від попереднього переступу. Вони насправді не можуть торкнутися зображення нешами. Не так «після херувів», אחרי הכרובי' [зв'язок неясний]. [П6335]

Яд Єгуда · 47

У зображенні руаха, що в Єцира, потрібні ріки потоків для очищення. Це тому, що в ньому перебувають добро й зло, у таємниці дерева пізнання, змішані, як відомо. [П6336]

Яд Єгуда · 48

Це таємниця гавдали: розділити святе й буденне, у таємниці «І розділив Бог світло й темряву», як є у «Тіккунім», тіккун 49, дивись там.

Яд Єгуда · 49

А зображення нефеш — вони там облачаються в забруднені кліпот, і добро теж змішане зі злом.

Яд Єгуда · 50

«І за твоїх днів נרבת מלכת», ובימיך נרבת מלכת [далі нерозібрані слова]; можливо, більшість його була від зла, מצד' מכרים — «з боку… знайомих» [читання непевне], якби не те, що Шехіна панувала в Ізраїлі. Так само щодо Давида. [П6337]

Яд Єгуда · 51

І потрібно відділити їх — добро від зла. Далі: צבאשי' צבי כחוי כלל יכול הטוב במעיינו [зв'язок не встановлено; розпізнається «…добро у своєму джерелі»]. [П6338]

Яд Єгуда · 52

Усе міститься, як згадано вище.

Яд Єгуда · 53

«Отже», тощо. Тобто немає утруднення в тому, як лихі думки виявляться у зображенні руаха й нефеш, адже відомо, що дія — в нефеш, мовлення — в руаху, а думка — в нешамі. Це лише з боку їхніх властивостей; але з боку חי"

До глави у змісті

Яд Єгуда · 53 · продовження

[скорочення непевне] «все міститься», і думка теж причетна. [П6339]

Олам катан — глава 3

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36

Яд Єгуда · 1

Третя з іконін — щабель людських сил [непевне: כוחות האדם?], тобто руах від Тіферета у світі Єцири, який називається нижнім образом, як буде пояснено; слуга перед царем, як згадано вище. У Зогарі щодо «І створив Бог людину за Своїм образом» сказали: якщо удостоївся, Він створив йому частку в образі Метатрона, слуги під своїм паном. [П6348]

Яд Єгуда · 2

«Вона поширюється у відчутному світі»: тобто у світі Єцири, на руах і нефеш, які є двома нижніми з трьох зображень, згаданих нами у другій іконін.

Яд Єгуда · 3

«Бо вище серед них» — нешама — також є, щодо цих двох, щаблем руах у світі Єцири, і через це там не поширюється. [П6349]

Яд Єгуда · 4

«І вона існує», тощо: ця іконін існує в них у трьох переселеннях, під іменем Адам [непевний фрагмент: בהם בגי' גלגולים

Рама з Фано

Третя — рослинне в людині, нижній образ, слуга перед царем. Це поширення у відчутному світі на два нижні з трьох зображень, які ми згадали, бо вище серед них також вважається головою. Ця третя іконін існує окремо для Адама, окремо для Давида, а також для нашого праведного Месії та для всіх їм подібних. Так само в ній не братимуть спільної участі навіть улюблені друзі, хіба що через ібур. [П6340]

У ній два щаблі: один великий, який по правді зветься образом, צלם, — про нього написано «Лише в образі ходить людина»; другий малий, який зветься тінню, צל, — написано «Бо тінь — наші дні на землі». Усе призначення вищого — бути довершеним взірцем нешами другої іконін. Нижній теж ділиться надвоє: це вбрання руах і нефеш, у таємниці шат мудреців, приготованих для трьох зображень у простій потенції від шести днів творіння. Для їхнього довершення ще бракує виконання заповідей, їхніх благословень і намірів. [П6341]

Яд Єгуда · 4 · продовження

בשם אדם?], Давид, Месія. Це три переселення; вони не братимуть спільної участі в ній, бо ця іконін існує для кожного окремо. [П6350]

Яд Єгуда · 5

«Навіть улюблені друзі», які звичайно беруть спільну участь у своїх переселеннях: חיזו נשמתם מזה? [«видіння їхньої нешами звідси?»; зв'язок непевний], через переселення. Усе ж у цій вони не братимуть спільної участі. [П6351]

Яд Єгуда · 6

«Хіба що через ібур»: коли одна нешама входить через ібур у людину, яка вже є у світі, як відомо.

Яд Єгуда · 7

«І в ній є», тощо. Ось слова Зогару, «Емор», сторінка 139:

«У таємницях світу — цар [зв'язок стислий]; коли нешама з'єднується, щоб зійти вниз, Святий, благословенний Він, посилає чотири зображення в обличчях

Яд Єгуда · 7 · продовження

людини. Позначені зображення в обличчях людини; вирізаний знак в її образах стоїть на престолі, пара, і щоб говорити — חכ”ד? [скорочення не встановлено]. רפו [значення не встановлено] вгорі, щоб бачити перед людиною, над її головою. Коли входить? — כד עאל? — угору, позначені в обличчі людини. У тому світі створюється; аж поки стоїть для того [зв’язок непевний], його Владика посилає його над його головою, і він сидить там, коли людина створюється тут.

“І створив Бог людину за Своїм образом”. Той образ приготований прийняти, аж поки вийде у світ. Коли виходить, у тому образі створюється, у тому образі ходить. Це й написано: “Лише в образі ходить людина”. Цей образ приходить згори в час, коли ті духи виходять зі свого місця», тощо.

«Прийди й поглянь: цей образ передує в ньому; ця людина удостоюється й створюється, і з цього обличчя постає його зображення для того місця. Вони влаштовуються разом. Це бере ту нешаму, דאתתכת׳ נטיר? [зв’язок не встановлено; נטיר — оберігає / обережений],

Рама з Фано · продовження

У тих, кого запечатано на смерть, усі вони відходять у ніч печаті й повертаються — аж до тридцятого дня перед згасанням. Тоді лише вищий відходить і не повертається, разом із самою нешамою Брії. Вона підноситься сама, щоб вибрати свою частку; її не забирає посланець. Вона відходить і повертається за заслугою людини, проте не оселяється в ній постійно. Вона повертається також із видінням подоби слави Господа в час остаточного відходу, про який написано: «Додаєш їхній руах — вони згасають», תוסף רוחם יגועון. Написано також: «Ти повертаєш людину до скрушення», עד דכ”א. Це нотарикон сказаного, а також іншої таємниці: «подоба, як вигляд Адама Першого». [П6342]

Досконалі й великі серед синів Ізраїлю відчули цей завчасний відхід, за тридцять днів. Адже лише він відповідає Мойсеєві, нашому володареві, — відхід ночі печаті жодним чином не стосується того, чиї дні й роки сповнилися. Протягом усіх тих тридцяти днів вони потай плакали ще за його життя. Писання оприлюднило й відкрито проголосило їхню заслугу та праведність, яку вони вчинили таємно. Інші плакали ще тридцять днів — про них написано «І завершилися дні плачу жалоби за Мойсеєм». Звідси випливає: перші мали плач без жалоби, а останні були для всього Ізраїлю, бо всі — його близькі. Істина вкаже свій шлях: це ясний простий смисл. [П6343]

Яд Єгуда · 7 · продовження

цю людину та її тіло в існуванні; його руах перебуває всередині них. Коли наближаються його дні, відходять від нього: це підноситься до того, і людина лишається без охорони. Тоді що написано? “Аж поки повіє день і втечуть тіні” — дві тіні». [П6352]

Яд Єгуда · 8

«Як вищий?» — כעליון? — тощо. Тобто, оскільки в цій іконін немає нешами Брії, як у другій іконін, цей образ має бути взірцем нешами. [П6353]

Яд Єгуда · 9

«А нижній» — це через вбрання, яке ця іконін має в руах і нефеш. Суть — у таємниці шат мудреців: добрі діяння людини й заповіді Тори створюють коштовні вбрання вгорі, як відомо із Зогару, «Ваєхі» та «Ваякгель». Вбрання, приготовані для кожної людини, походять від трьох зображень — нефеш, руах, нешама. Тобто «від нефеш, яка приходить» — מנפש דאתי׳ — нефеш із нефеш–руах–нешама, бо так згадали; для руах — від Тіферета, і натяки для нешами. «І можуть потім до здійснення» — ויכולין אח”כ אל הפועל [речення неповне]. Ось вбрання приготовані в них також для «ґільґулів, які…» — לגלגלי׳ שעילרי׳ [закінчення неясне]. [П6354]

Яд Єгуда · 10

«І всі відходять» у «запечатаних на смерть?» — לנחתמי׳ למיתה? — в ніч Гошана Раба, як сказано в Зогарі, «Емор», сторінка 200. «І від тієї ночі свята спочатку п р о г о л о ш у ю т ь, приготовані [зв’язок непевний], і записки виходять; після того, як беруть їх, образи відходять і не знаходяться?» — тощо; дивись там. [П6355]

Яд Єгуда · 11

«І повертаються» в людину до тридцятого дня перед її смертю; тоді «вищий», тощо. Як сказано в Зогарі, «Ваєхі», сторінка 503, ось його слова:

«ת”ר — рабі Йосі [початкове скорочення непевне]: коли наближаються дні людини, тридцять днів проголошують про неї у світі; навіть птахи небесні проголошують про неї. Якщо вона удостоїлася, тридцять днів проголошують про неї в Еденському саду. תלת׳ [окреме незавершене слово]. Усі ті тридцять днів її нешама виходить із неї щоночі, підноситься й бачить місце в тому світі. А та людина не знає, не споглядає й не владна над своєю нешамою всі ті тридцять днів, як була раніше, бо написано: “Немає влади над руах, щоб утримати руах”, тощо. ת”ר — рабі Єгуда [те саме скорочення]: від початку тих тридцяти днів образ людини темнішає, а зображення, яке видиме на землі, усувається».

Рама з Фано · продовження

У всі ці тридцять днів перед згасанням сяйво цієї нешами — лише слід — лишається послабленим. Відтепер воно огорнуте лише зображенням руах. Щоночі, коли воно підноситься, щоб бачити й бути побаченим разом із самою нешамою, йому показують місце його слави в тому світі. Про нього сказано: «Людина не владна над руах, щоб утримати руах». Це означає: головний руах не вдягає цілковито й не вміщує в собі того сліду, який лишився від нешами. Тепер той слід зветься руах — за своїм близьким визволителем. [П6344]

Нижнє вбрання у двох його частинах не відходить звідти аж до дня смерті, про який написано: «Аж поки повіє день і втечуть тіні». Причина в тому, що вони самою своєю сутністю панують і діють у двох частинах життєвої нефеш, які ми згадаємо нижче. Інакше з образом: він не має сутнісної близькості з тілесними силами, крім того, що лише розпросторює над ними скинію миру. Навіть після його відходу в ці тридцять днів людина анітрохи не втрачає дій за вибором і природних дій, усіх людських думок та задумів, покарання й винагороди за них. Від згаданих тіней вона має перше й друге відображення всі дні свого життя. Не так демони: вони мають лише вбрання з Асії в Асії. [П6345]

Діяльний розум — це ангел, поставлений над вагітністю, вищий посланець, щоб утілити сукупність цієї третьої постаті в людському тілі.

Яд Єгуда · 11 · продовження

Ще там, сторінка «427?» — תכ”ז?: «“Поки не потьмяніє сонце”, тощо, — це свята нешама, яка усувається від людини за тридцять днів до того, як вона вийде зі світу. І в той день, коли усувається від неї й не видима, — чому усувається від неї? Тому що свята нешама підноситься й відходить від неї та не видима. Адже той час, коли людина помирає й слабне, ця нешама відходить від неї [зв’язок нерівний]; але коли вона є в життєвій силі, у своїй міці, відходить від неї. “І вважається ця нешама” — ואתחשב האי נשמתא [неясно], і не світить руах, а руах не світить нефеш. Тоді образ відходить від неї й не світить їй», тощо.

Саме собою зрозуміло, що ці слова сказано про нешаму Брії та образ. [П6356]

Яд Єгуда · 12

«Разом із самою нешамою Брії» — тобто в того, хто має другу іконін.

Яд Єгуда · 13

«Щоб вибрати свою частку» — місце оселі її

Яд Єгуда · 13 · продовження

слави в Еденському саду.

Яд Єгуда · 14

«І повертається», тощо: адже, якби не сяйво нешами, — אילך [неясне слово] — виходить із тієї людини щоночі; а сама вона вже піднеслася й відійшла. Дивись поряд. [П6357]

Яд Єгуда · 15

«І вона повертається», тощо. У Зогарі там, сторінка 425: «Коли людина лежить при смерті й суд перебуває над нею, щоб вивести її з цього світу, до неї додається руах, якого не було в її дні. Коли він перебуває над нею й прилучається до неї, вона бачить те, чого не удостоїлася у свої дні, тому що в ній додався той руах. Коли він додався й вона побачила, виходить із цього світу. Оце й написано: “Додаєш їхній руах — вони згасають”, тощо. І написано: “Бо не побачить Мене людина й житиме”: за їхнього життя — ні, а у смерті вони удостоюються». Тим паче нешама Брії повернеться разом із тим руах. [П6358]

Рама з Фано · продовження

Тут Всевишній Бог повідомляє йому сутність форми, яка зійде на краплю, дану йому тієї миті: мудрий буде чи нерозумний. Її судять разом з усім, що нижче за неї, за тридцятьма шістьма видами карет у Торі — відповідно до тридцяти шести часток міріад міріад, які є шістдесятьма міріадами громад. Ми пояснимо це в трактаті «Цваот Га-Шем», за небесної допомоги: грішну нефеш відсікають від них. Таємниця цього: «Від подиху Бога вони гинуть», מנשמת אלוה יאבדו. [П6346]

Годі й казати, що її саму судять у нижній Геєні за потребою очищення. Саме вона є розумною душею для прихильників дослідження, які не мають частки вище за неї: вони зненавиділи знання й відкинули Тору нащадків Ноя. До того ж її було дозволено їм відтоді, як «Господь прийшов із Сінаю»: Він засяяв і явився, а вони не послухали й не обрали страху Господнього. Тому їстимуть плід свого шляху; «без Мене бачать», בלעדי יחזו, — і немає в них узагалі того, хто навчає Божественного закону. Тому за життя вони звуться мертвими: ті, хто бачить, хто лежить і любить дрімати. Вони мають нешаму лише з тіні; у ній — усі помисли й думки про марноту світу. Вона не відходить під час сну, як ми пояснили. [П6347]

Яд Єгуда · 16

«До скрушення», עד דכ”א, — нотарикон «подоба слави Господа», דמות כבוד ה’. Намір у тому, щоб людина чинила покаяння до миті своєї смерті. [П6359]

Яд Єгуда · 17

І також нотарикон «подоба, як вигляд Адама», דמות כמראה אדם, бо кожна людина бачить Адама Першого в мить смерті.

Яд Єгуда · 18

«Не так, як відхід» кожної ночі печаті у своєму році. «Після завершення нашого суду стосується нешама» — לאחר גמר דין שלנו שייך נשמה [зв’язок неясний]. «Бо це Мойсей, Бог, за життя» — צ”ב — כי זה משה אלהים בחיי’ [скорочення не встановлено]. «Сто двадцять років мені сьогодні»: сьогодні сповнилися мої дні й роки. А на час своєї смерті він був суджений на Рош га-Шана, «і розкриття йому» — והגלות אליו [завершення неповне]. [П6360]

Яд Єгуда · 19

«І плакали» — בש”ז? [непевне скорочення]. Сказано: «І плакали сини Ізраїлю за Мойсеєм на рівнинах Моаву

Яд Єгуда · 19 · продовження

тридцять днів; і завершилися дні плачу жалоби за Мойсеєм». Оскільки сказано «дні плачу жалоби», звідси чуємо, що є також дні плачу без жалоби, — тобто перед його смертю, коли жалобу не справляють. Праведники й благочестиві, які відчули відхід нешами,

Яд Єгуда · 19 · продовження

плакали всі ті тридцять днів. Писання навчає цього й оприлюднює їхню праведність, яку вони вчинили перед його смертю. А після смерті ще весь Ізраїль плакав тридцять днів «у жалобі?» — באבלות?. [П6361]

Яд Єгуда · 20

Ось у тридцять днів перед смертю, коли нешама Брії підноситься, у людині все ж залишається слід нешами, послаблений. Цей слід — її сяйво; його місце — у зображенні руах, тобто «в частині всього?» — בחלק הכל? — що не відходить. Він огорнутий разом із ним та вбирається в нього; навпаки до того, як руах спочатку був огорнутий разом із нешамою. [П6362]

Яд Єгуда · 21

«І щоночі», тощо. Тобто сказане в Зогарі, «Ваєхі»: «Усі ті тридцять днів її нешама виходить із неї щоночі, підноситься й бачить місце в тому світі», тощо, — не стосується самої нешами, адже вона вже відійшла. «І хіба від того, що повертається щодня, аж поки піднесеться, аж поки піднесеться щоночі вгору?» — ואטו מדי שחוזר כל יום עד שתעלה עד שתעלה כל לילה למעלה [речення непевне]. Безперечно, ці слова сказано про сяйво нешами, яке лишається внизу. Воно в будь-якому разі підноситься щоночі разом із нешамою: чи вона вже вгорі, чи повернулася. Тому правильно, що Зогар наводить доказ із написаного: «Людина не владна над руах». Адже, якби йшлося про вищу нешаму, було б складно: «який доказ — מרים — щодо нешами?» [значення מרים тут неясне]. Тож безперечно говорили про сяйво нешами, яке є аспектом життєвих сил цього вірша. [П6363]

Яд Єгуда · 22

Тобто зображення руах у своїй основі справді таке; воно — головне — не може втримати й утримувати слід і сяйво нешами, що лишається. Саме про це сказано «утримати руах»: сяйво нешами також називатиметься руах, оскільки воно вбирається в нього, як згадано. [П6364]

Яд Єгуда · 23

«А нижнє вбрання» тіні «у двох його частинах» — руах і нефеш.

Яд Єгуда · 24

Бо ці два вбрання самою своєю сутністю панують у двох частинах життєвої нефеш: це «в образі кісток і в кістках, через…» — בצלם דגרמי ובעצמות בשביל [зв’язок уривчастий], — які згадаємо нижче, у наступній главі. Через це вони не можуть відділитися від них. [П6365]

Яд Єгуда · 25

«Не так образ», вищий: за своєю сутністю він не має жодної близькості з тілом, бо його

Яд Єгуда · 25 · продовження

близькість випадкова — тобто через його вбирання; він розпросторює над ними скинію миру. «І про це» — וע”ז [зв’язок стислий]; «тому й після його відходу», тощо. [П6366]

Яд Єгуда · 26

«Від тіней, про які ми сказали», людина має відображення та відображення відображення, як сказали мудреці, благословенна їхня пам’ять, в останній главі «Євамот». Тобто відображення — з боку тіні, а відображення відображення — з боку образу.

Яд Єгуда · 27

«Не так демони», які мають лише одне відображення, як сказано там. Причина: вони мають тільки одне вбрання й лише нижню частину в Асії.

Яд Єгуда · 28

Ось діяльний розум, який усюди згадують мудреці філософії, — це ангел, поставлений над вагітністю. За постановою сторожів і за словом святих він спускає з високого неба зображення руах у його світі в повне черево в час формування. А за сорок днів до того представляє краплю перед Святим, благословенний Він, і промовляє: «Ця крапля — що буде з нею? Мудрий чи нерозумний, багатий чи бідний?» Як сказали мудреці, благословенна їхня пам’ять, у другій главі «Нідди». Бо так від зображення руах — «частина, яка прийде» — חלק האתי [неясна форма] — «і поставлений над справами нерозумності та загальності» — והממונה על ענייני סכלות וכוללוי [зв’язок не встановлено]. [П6367]

Яд Єгуда · 29

«І її судять», і все, що входить до сукупності нижче за неї, — це дві згадані тіні та вбрання, а також нефеш зі своїми силами.

Яд Єгуда · 30

«І ця таємниця» натякнута у сказаному «Від подиху Бога» — מנשמת אלוה (Йов, 4), бо нешами шістдесяти міріад громад називаються «нешамою Бога», נשמת אלוה. Дивись там у трактаті «Цваот Га-Шем».

Яд Єгуда · 31

«І годі й казати, що її судять саму», — не як руах і нефеш другої іконін, яку судять у Геєні лише через згадані вище забруднені шати.

Яд Єгуда · 32

«За потребою очищення» — від усіх її переступів і гріхів.

Яд Єгуда · 33

«І лише вона — розумна душа», яку пізнали мудреці дослідження. Вони також почули й установили, що нешама людини стоїть і перебуває сама по собі, поза нею, вище за неї. Вони сперечалися з Арістотелем, який уважав її природною формою тіла. Обоє описують людину; все ж вони не пізнали й не зрозуміють нічого, крім цієї постаті руах і нефеш, «і нефеш, про яку говорили» — ונפש דדברו [зв'язок нерівний]. Вони включили три сили: неживе, рослинне й мовленнєве, — як нефеш тварини; і додали людині «як руах» із боку розумної душі. Але вище за це вони та їхні спільноти не мають

До глави у змісті

Яд Єгуда · 33 · продовження

частки й спадку. Так їм і належить за те, що зненавиділи знання, тощо. [П6368]

Яд Єгуда · 34

«Лише з тіні» — тобто з другої частини в руах, а не з образу.

Яд Єгуда · 35

«І ця не відходить у час сну», як образ. «І сили?» — וכחות? [зв'язок неясний] — випливає зі слів живого Бога вище. [П6369]

Яд Єгуда · 36

«Як ми пояснили» вище: тінь не відходить від людини всі дні її життя.

Олам катан — глава 4

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35

Яд Єгуда · 1

«Іконін / לקוני» [друга форма непевна], четверта, — це життєва нефеш, щабель неживого в людині. Вона зветься також нижньою подобою: «бути піднесеною, душевні…» — להיות' מעולי' הנשמי' [зв'язок неясний], — «що є вищою подобою, називається їм нижнім» — שהוא דמות עליונה נקראת להם התחתון [нерівне речення], як згадано вище, розділ 3. Ця нефеш зветься також рабинею, כדלהי' [неясне скорочення] у Зогарі та в «Тіккунім», ת"מ [позначення не встановлено]. [П6378]

Яд Єгуда · 2

«Бо написано: "Лише…"», тощо (Псалми, 62):

Рама з Фано

Четверта — неживе в людині, нижня подоба, рабиня перед царем. Про неї написано: «Лише перед Богом мовчить моя нефеш». Це життєва нефеш, яка бачила чуттями й освятилася для свого Владики, коли на морі сказала: «Це мій Бог, і я влаштую Йому оселю» — буду Йому оселею. Адже престол ближчий від неї, навіть якщо ми самі уподібнимо його третьому порядкові; а вбрання ближче від обох. У другій можна витлумачувати і це, і те — через близьке переносне уподібнення. Проте перша іконін не має співвідношення ані з палацом, ані з престолом, ані з вбранням: лише «частка Господа — Його народ». Написано також: «І їхні сини повіки сидітимуть для престолу Твого». Не сказано «на престолі Твоєму», а «для престолу»: престол від самого

Яд Єгуда · 2 · продовження

«натякнуто», тощо, — «нефеш до неживого» [зв'язок стислий]. [П6379]

Яд Єгуда · 3

כדלהי' התם [неясно: «… там»]. І подібно до згаданого вище вислову наших мудреців, благословенна їхня пам'ять: «Рабиня бачила на морі те, чого не бачив Єзекіїль», тощо. Навіть вона, найнижча з מקונין [написання непевне], удостоїлася в Його видінні бачити обличчя Владики. «Бо в низькості й матеріальності це залежить від בהתקד' до Нього [нерозгорнуте скорочення] та очищення його уст» — כי בנחות וחומרי' זה תלוי בהתקד' לו ולהזדככו פיו [зв'язок непевний]. [П6380]

Яд Єгуда · 4

«Тому йому руах», як написано щодо מקוי דין [непевна назва], частина V, глава 26; дивись там. [П6381]

Яд Єгуда · 5

«Що подвоїв — ближчий від тебе», שכפל קרוב ממך, «бо тому…» [речення обривається]. [П6382]

Яд Єгуда · 6

מהשילו [значення не встановлено] — «наші образи», צולמינו; «наявний йому для сили» [зв’язок непевний], «з боку מקוני שליטי» [неясне скорочення та слово про володарів]. «І всі — ближчі; що скаже: бо це є воно», .אשר יאמר כי הוא זה שם לו [«ім’я йому» / «поклав йому»; непевно], «у “Тіккунім” — обличчя», שם לו בתקונין פנים [зв’язок не встановлено]. [П6383]

Яд Єгуда · 7

«І це, і те — через близьке вплітання», על יד השתלב הקרוב [непевно]. Адже за правдою відомо, що світ Брії — престол; так само «емановане у своєму світі» — נאצל שבעולמו; צ״ע [скорочення не розгорнуте]. Усі так один щодо одного, і в їхніх породженнях також. «Для формулювань» — לנוסחי נלה״ג [неясне скорочення] — «буде царем їхніх щаблів, один вище за іншого, щоб дати тобі збагнути імена; втекти, престол і палац, також із їхніх ,מחולדותיהן מקוני імен» [зв’язок

Рама з Фано · продовження

початку створено лише заради них. Тому обличчя Якова вирізьблене на ньому. [П6370]

Знай: коли елементи поєднуються через рухи небесних тіл, щоб на них зійшла людська форма, видима очам, тоді виникає ця життєва нефеш. Її утворення тієї миті — з боку того, що вона є силою в тілі, і не інакше. Вона виходить до своєї дії й праці через згаданого ангела, який приводить її до буття та формує у двох її силах. [П6371]

Перша — «подих кісток», הבלא דגרמי: природне тепло, основа рослинної нефеш, щодо якої постановлено «багатий чи бідний». Це тваринна нефеш, заняття якої лихі в марних речах для того, хто тягнеться за ними. Мудрість дасть мудрецеві силу панувати над нею, аж до її спуску, щоб бути певною життєвістю тіл праведників у могилі. Адже вони через свою довершеність — у їхньому серці немає заздрості — освячуються й очищуються, і їхні кістки не гниють. [П6372]

Друга — «страждання плоті», עצבונא דבשרא, основа чуттєвої [нефеш], щодо якої сказано «сильний чи слабкий». Це руах, який говорить про марноту світу; черв’як у могилі завдає їй болю, як голка в живій плоті, аж поки плоть не розкладеться. Праведники ж дякуватимуть Його Імені, благословенний Він: про них написано «Навіть моя плоть оселиться безпечно». Вони — ті, хто спить у земному поросі, і сон їхній

Яд Єгуда · 7 · продовження

пошкоджений]. כיולה צ״ב [неясне закінчення]; וע״ב [непевне скорочення] — «також». [П6384]

Яд Єгуда · 8

«Немає співвідношення» з першою מקונין, שהמשילו [«яку уподібнили»; непевно], навіть із її вбранням. Як написано: «Бо частка Господа — Його народ»; так само написано: «Моя частка — Господь, сказала моя нефеш». [П6385]

Яд Єгуда · 9

«І написано також: нефеш», тощо (Псалми, קל״ט — 139). «Із наміром також, оскільки також сила Його слави, і все бракує нефеш» — בכוונה ג״כ שכיון גם כח כבודו וכל חסר לנפש [зв’язок неясний] — натякає, що основне створення нефеш було в Ацилуті. «І для відтинання цього — מן — Він, благословенний Він; місяць Якова вирізьблений на престолі» — מן ולכורת זה הוא יתי׳ ירח יעקב חקוקה בכסא [нерівний ряд]. [П6386]

Яд Єгуда · 10

«Знай», тощо. Не дивовижна думка природознавців: בהתרם [можливе «за їхнього розв’язання / дозволяння»; непевно], «утворення плоду спрямоване до рівноваги поєднань елементів через чотири рухи небесних сфер, а мазалі допомагають йому» — בהתרם יצירת הולד מכוון בשווי הרכבות יסודות על ארבע תנועות

Яд Єгуда · 10 · продовження

הגלגלי׳ והמזלות מסייעתו [зв’язок непевний]. Тому почнеться сила життєвої нефеш, «коли приготований пам’ятати до здійснення», כשמוכן לזכור אל הפועל, щоб вона зійшла на нього через велику кількість життєвої вологи. Життєва нефеш охоплює разом із собою рослинну, чуттєву й мовленнєву нефеш. Рослинна сила потребує природної поживи та зростання для неї; так само вона зазнає руйнування без нього, боронь Боже, бо людина росте й збільшується.

Чуттєва потребує шкіри й плоті, сухожиль та оболонок, які всі включені в назву «плоть». «І він також поєднує нефеш, і так само для відчуття», והוא ג״כ מרכיב נפשים וכן להרגשה [неясно], як відомо лікарям. Ми вже згадали вище думку наших мудреців: нефеш людини охоплює також мовленнєву й розумову частини, міститься в його насінні та народжується разом із тілом. Усі філософи сперечалися з ним: доля людини й доля тварини не одна, адже розумова [частина] — духовна сила, не тілесна.

Однак, оскільки всі погоджуються, що життєва нефеш людини включає також розумову,

Рама з Фано · продовження

приємний, без перешкоди, бо черв’як узагалі не має частки й спадку в їхній плоті. Справедливий Суддя визволить їхні кістки від розкладання їхнього сполучення аж до однієї години перед воскресінням мертвих, щоб здійснилося в них «і до пороху повернешся». Бо все було з пороху й усе повертається до пороху, навіть сонячна сфера. А праведникам належить у майбутньому мати обличчя, подібні до сонця. [П6373]

Ця життєва форма також існує для кожного окремого представника людського виду; інший не братиме в ній спільної участі, хіба що через ібур, як ми згадали про попередню. Кожна смерть, у якій немає карет, чи то за людським судом, чи за судом Небес, має вироком загибель лише життєвої нефеш. За людським судом є тридцять шість складів переступів, за які належить смертна кара суду: вісімнадцять серед караних побиттям камінням, десять — спаленням, два — мечем і шість — удушенням. Вони також мають те співвідношення із тридцятьма шістьма частками міріад міріад, які ми згадали: це — своїм способом, а те — своїм. Сила суду велика: всі, кому належить карет і хто зазнав бичування, — тим паче ті, кого суд стратив, — звільнені від свого карет, бо їхній образ не відкинуто. [П6374]

Та й ця життєва нефеш сходить до ями для завершення очищення. Лише вона підноситься через ов: у нечестивих — завжди, а в праведників — лише протягом

Яд Єгуда · 10 · продовження

нам залишається лише «слухати правду: також життєва разом із нею, з розумом, силою тіла» — לשמוע צדק שגם החיונית עמה עם שכל כח הגוף [синтаксис непевний]. Усе ж вона не виходить до здійснення сама, як в інших живих істотах. «Але також наближений на небесах угорі; і він як дитина אבל — «המזדמנם לנוטה בכה גם מקורב בשמים ממעל והוא כילד המזדמנם לנוטה בכה [зв’язок і частина слів не встановлені]. Згори щодо неї постановляють через ангела, поставленого над вагітністю, щоб вона прийшла до здійснення. Разом із цим своїм присудом він наділяє її розумовою силою, аж поки вона стає розумною душею. [П6387]

Яд Єгуда · 11

«Нефеш»; так само щодо рослинної нефеш, яка зійде в нього. «І залежить від царя: ця крапля — що буде з нею, עביר чи бідний?» [עביר не встановлено]. Адже її справи випадкові; אע״א [непевне скорочення] — «зобов’язують до визначення рослинної нефеш», з якої походять породження життя; בע״ש [скорочення не встановлено]. [П6388]

Яд Єгуда · 12

«Що в нефеш немає громади», שאין לנפש קהלה, тощо [нерівна лема]. Як сказали мудреці, благословенна їхня пам’ять, у главі 23

Яд Єгуда · 12 · продовження

«Шаббат» про «гниття кісток — заздрість». [П6389]

Яд Єгуда · 13

«Її пора, її присуд» — עונתה נגזרתה, тощо [лема нерівна]. «І народжується сильний, גנור, або слабкий» [גנור не встановлено]; це чуттєво сприймані речі. [П6390]

Яд Єгуда · 14

«Для здійснення; а не порох», לקיום ולא עפר, — «вважається, як תלמי» [неясно], благословенна їхня пам'ять, там. [П6391]

Яд Єгуда · 15

«І все повертається до пороху». Мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали: «і ця сфера помирає», והאי גלגל מתה; «тому поставили те, що постановлено, що ставлять для праведників», тощо [зв'язок непевний]. [П6392]

Яд Єгуда · 16

«Для кожного живого — зміни», לכל חי חליפי. «Бо немає серед кожного живого з людей аж до кінця всіх поколінь — він має окрему життєву нефеш» [нерівний синтаксис]. [П6393]

Яд Єгуда · 17

«Як у попередній» — «у добірках — заміна», בלקוטין חליפית [зв'язок непевний]. [П6394]

Яд Єгуда · 18

גבקלי — י"ס [числове позначення й нерозібрана лема], як

Рама з Фано · продовження

дванадцяти місяців. І навіть цього ми не чули ні про кого, крім Самуїла з Рами: з висоти віддали шану царській владі й не сповістили його, доки він не розпізнав справи та не сказав Саулові: «Навіщо ти потривожив мене?» Але над тими, хто помер у поцілунку «за устами Господа», ов не має жодної влади. [П6375]

Знай: обіг, про який говорять у власному смислі і який містить перехід до іншого виду, буквально й за своїм значенням, жодним чином не можна віднести до чогось іншого, крім цих двох нижніх порядків разом або лише останнього — за тяжкістю гріха, більшою чи меншою: чи в таємниці ув'язнення, чи у втраті першої форми. І це також велика втіха: оскільки ці форми окремі й у кожній народжується окрема людина, відтепер лише один грішник буде в ній схоплений. Таємниця цього: «Господи, у місті їхній образ зневажиш», ה' בעיר צלמם תבזה. Це виключає вищі образ і подобу, віднесені до Бога. Чи перехід їхнього нижнього образу буде буквально у звіра, בעיר; чи в рослину — «зневажена її пожива»; чи «ногами топтатиме її», немов порох для молотьби, — це крайня зневага. Досить про це, бо наприкінці трактату «Хікур Дін» ми вже достатньо пояснили міру виправлення для всіх них. [П6376]

Саме цього не знали старці Афін у першій главі «Бехорот», коли сказали рабі Єгошуа бен Хананії: «Є в нас

Яд Єгуда · 18 · продовження

написано в Рамбама, глава 3 із законів про синедріон; «і це — מתמחיפין — для синедріону» [закінчення непевне]. [П6395]

Яд Єгуда · 19

«Які згадали вище, розділ 3, щодо ברוקו — ל"ז» [увесь ряд непевний]. [П6396]

Яд Єгуда · 20

«Що немає їхніх володарів» — שאין בעלי שלהם, — «у переселеннях, три, колесо» — בגלגולי ג' גלגל [синтаксис не встановлено]. [П6397]

Яд Єгуда · 21

«А для праведників — усі дванадцять місяців, лише»: хоча їхні нешами сховані під престолом слави, ע"ג עולם [непевний вислів; можливе «над світом»], вона спускається протягом усіх дванадцяти [місяців], כדלהי [неясне скорочення] у главі 23 «Шаббат». [П6398]

Яд Єгуда · 22

«Зовсім»: «коли їхні нешами підносяться» — שבעולי נשמותיה [непевно] — більше не спускаються взагалі. [П6399]

Яд Єгуда · 23

«Знай: обіг і переселення» — כחלוני [неясна форма] — «що переселиться інше з людського виду до неживого, до рослинного» [зв'язок нерівний]. Вдумайся.

Яд Єгуда · 23 · продовження

[П6400]

Яд Єгуда · 24

«Я прийшов», באתי [непевна лема], — «буквально й за своїм значенням», не так, як я написав із «Тіккунім» перед розділом 3. [П6401]

Яд Єгуда · 25

«Разом» — «і як його око», וכעינו [непевно], — «Тіккунім, 3». [П6402]

Яд Єгуда · 26

«Вони — в розділі перемін, що переселяється в неживе» [зв'язок стислий]. «Бо юнак — із боку його буття там порохом» — שהנער הוא מצד היותו עפר שם [непевно]. Або коли переселяється в рослину

Рама з Фано · продовження

розбитий жорновий камінь — зший його». Адже вони мали переказ від свого вчителя Піфагора про цей дивовижний спуск, але ні він, ні вони не знали для нього жодного виправлення. Тому назвали його розбитим каменем і запитали, як його виправити. Він узяв від нього шматок, кинув їм і сказав: «Скрутіть мені з нього нитки». Цим натякнув їм на таємницю «Ті, хто проходить долиною плачу, зроблять її джерелом», щоб здійснити «І потопчете нечестивих», як ми згадали. Вони замовкли, бо не зрозуміли, і дивувалися його думкам. Як їм удостоїтися цього навіть у вченні, тим паче на ділі? А він здійснив щодо них: «І судів — вони їх не пізнали». [П6377]

Яд Єгуда · 26 · продовження

так, що приєднається до її форми. [П6403]

Яд Єгуда · 27

І це сказане нами вище — בבתי המערכות התחתונות [«у домах нижніх порядків»; непевно], які окремі для кожної людини, — «вона — наскільки м'яка для людини» [нерівний вислів] у справі життєвості цих духів, що переселяються, переходячи до іншого виду. Бо для окремих тіл «не вдягнуть багатьох протилежностей в одному переселенні», לא ילבשו הפכים רבים בגלגול אחד [зв'язок непевний]. [П6404]

Яд Єгуда · 28

«І він — бідний», והוא דל [лема неясна]. Це сказане: «Бо я малий і зневажений» (Псалми, קי"ט — 119). Слово «малий» натякає на рослину, як написано «і драбина — мала», וסלם צעירה [нерівний вислів]; וכצ"מ שכתיבת [скорочення й зв'язок не встановлено]. Слово «зневажений» — натяк на неживе, за змістом «зневажений їжею / від їжі», נבזה מאוכל [непевно]. Про неживе, яке зневажене, сказано «як עפרת землі» [можливе «порох», але форма непевна]. «Ось переселення, що охоплюють їхню людину», הרי גלגוליי כוללו האדם שלהם [нерівно]. Дивіться у «Тіккунім», 3; מת"מ [неясне скорочення], «Тіккунім», 4. «І удостоїлися їм» — וזכו להם — виключити включених до нижнього порядку; וסכי [неясне слово], «бо їм — הרוחם — над ним», שכן להם הרוחם עליו [можливе слово про їхній руах; цілісного прочитання не встановлено], — які не належать до переселення з переходом до іншого виду. [П6405]

Яд Єгуда · 29

«Бо вже пояснено виправлення» — בחאמי ה"ד פ"ז [пошкоджена адреса], — «бо гірко плакатимуть ті, хто проходить долиною плачу», а брами сліз

Яд Єгуда · 29 · продовження

не замкнулися. [П6406]

Яд Єгуда · 30

«У руках філософа Піфагора»: натяк, що він вірив і вивчав мудрість переселення.

Яд Єгуда · 31

«Дивовижний спуск»: «що переселення протилежностей — נחותן — неживе» [неясний зв'язок]. [П6407]

Яд Єгуда · 32

«Він» — פיתהגורי [непевне написання імені Піфагора], а також його учні. [П6408]

Яд Єгуда · 33

«Тому уподібнили це переселення» — להכן צנורה דלייי לה הקפתי' [закінчення не встановлено]. [П6409]

Яд Єгуда · 34

«Цим натякнув їм» на виправлення — תכי וכד [неясний ряд]. Це таємниця «Ті, хто проходить долиною плачу», бо тоді — תכנים שהקו [дві неясні форми] — «води їхніх сліз», מי דמעותי' [зв'язок не встановлено]. [П6410]

Яд Єгуда · 35

«Щоб здійснити написане»: «і уста нечестивих», ושפתי רשעי [нерівна цитата], — «бо стануть порохом», тощо; «низькість і місце його відокремлення, מיין і їхні води» — שפלות ומקום פירודו מיין ומים שלהם [зв’язок непевний], як ми згадали там. [П6411]

До глави у змісті

Олам катан — глава 5

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9

Примітки джерела: 1 · 2

Яд Єгуда · 1

«З одного боку», «крім особливої властивості» [מלבדי הסגולה; непевне читання]. Адже, за істинним змістом, усі ті живі істоти називаються щодо зображень — діуканів: «для обговорюваного, також לנדון ל״ד נמי, що у виправленнях покаяння» [שבתקונין התשובה; зв’язок непевний], як згадано вище, у главі 1. Тому в переносному значенні це сказано про Ізраїль, бо відповідно до чотирьох виправлень кожна — за ім’ям його печатей; «літера в постійному поєднанні» [אות בתמיד צירוף; синтаксис непевний], як згадано у главі 1. [П6415]

Яд Єгуда · 2

«І ті, хто удостоюється», — кожного з чотирьох порядків. [П6416]

Яд Єгуда · 3

«Вони — женці на полі»: у Зогарі названі «святими працівниками поля». [П6417]

Яд Єгуда · 4

«וכעלה מתלדי» [початок непевний] за гематрією — «לכחות», «для сил»: натяк на нешамот, які — для сил, тощо. [П6418]

Яд Єгуда · 5

«ולהמר» [слово непевне] «цими ранками, бо “з вами”, що сказав їм у той час» [зв’язок початку непевний]: щоб відповідати чотирьом живим істотам Імені. І в цей час пробуджується «у життєвості сили» [בחיות כוח; підмет і зв’язок непевні], і щоб змінити колісницю. А ці чотири гавайот: Боаз — Хохмі, Овед — Біні, Єссей — Імені, Давид — Малхут. Дивись Зогар, «Мішпатім», 70. [П6419]

Яд Єгуда · 6

«Тому» — гавайот зі зміною Боаза, Оведа, Єссея, Давида за гематрією становлять 86, в Імені «Елогім». І на них натякнуто у вірші: «І полюбив, бо щит — ואהב כי מגן בע״ז״י» [בע״ז״י цитата непевна]. «סתף» [слово непевне] Давид із ним у цьому; «וכותם ומדות חצדיו» [частково: «і міри його жнив»; зворот непевний]. А літери, що піднімаються, — «ע׳ і ״צ

Рама з Фано

Отож це — чотири порядки, які докладно охоплюють усі частини душі, їхні загальні й окремі складники. І щодо них буде слушним один із можливих переносних ужитків: найнижчий називати нефеш — у таємниці останньої ге Імені; наступний над ним — руах, і це сама вав Імені; над ними — нешама, перша ге. А великий порядок, який ми згадали першим, — це нешама для нешами, йод Імені. Ті, хто удостоюється цих чотирьох порядків відповідно до задуму Творця первісного творіння, Єдиного у світі, на якого вказує вістря йод, — женці на полі, яке благословив Господь: махцдей хакла кадіша, женці святого поля. [П6412]

Це поважне слово — нотарикон усього викладу: мовець — медаббер, живе — хай, рослинне — цомеах, неживе — домем. Вони разом із колелем за гематрією дають «Цваот». І про них сказано: «Господь із вами» — у Його чотирьох літерах, бо Боаз, Овед, Єссей і Давид були для них колісницею. І написано: «Господь — Він Бог». Тому перші літери всіх чотирьох, про яких сказано «А Ти,

Яд Єгуда · 6 · продовження

ו’ סי’» — за гематрією становлять סס”ד, 124, а з колелем за гематрією — «Шехіна». І літери «בהמכרתי» [слово непевне]: «זו ד’ י’ י’ ד’». [П6420]

Яд Єгуда · 7

«За гематрією — 22». Цей ступінь — назва корабля, як відомо. І вони також відповідають двадцяти двом літерам Тори та трьом праотцям. [П6421]

Яд Єгуда · 8

«І ті, й ті»: усі «כהותי» [слово непевне] цих чотирьох імен разом із чотирма словами; «בן» [зв’язок непевний] за гематрією — 439, число тих, про яких ми сказали. [П6422]

Рама з Фано · продовження

Господи, щит за мене — בעד”י», саме вони за гематрією дають «Елогім». Середні разом із колелем [1] — гематрію «Шехіна». Останні [2] — гематрію כ”ה, 25, її назву: таємницю двадцяти двох літер Тори й трьох праотців. І ті, й ті разом зі словами — гематрію «Цваот». І досить про це. [П6413]

Через це повне Ім’я називається над повним світом. І з цієї причини досконалу людину справді й слушно називають малим світом — олам катан. Це й означає вивчене нами: «Хто займається Торою заради неї самої — весь світ вартий його». «Народ, якому так [אשר העם שככה לו]», тощо. [П6414]

Завершено трактат «Олам катан».

Яд Єгуда · 9

«І через це називається ім’я מל’» [скорочення непевне], «бо Елогім — над світом цих» [כי אלקי’ על עולי’ אלה; зв’язок непевний], як написано: «У день, коли Господь Бог учинив землю й небеса», — відповідно до всіх виправлень нешамот, ступенів нижнього світу. І це причина того, що людину назвали малим світом: «моя душа [נשמתי; зв’язок непевний], усі мудреці» — мудреці істини й мудреці дослідження. Бо весь світ вартий його — «як подоба, пояснення, щоб жити, тому щоб з’явилися, вісь» [כדמיון פי’ לחיות דלכך שיתראו ציר; зв’язок цих складників неясний] — усіх ступенів

Яд Єгуда · 9 · продовження

нижнього світу, а також вищого. Ім’я Господа назване над ним. І якщо удостоїться своїми вчинками також у нижніх, то підніметься вище й вище: «לגו חוי’ בנוי’» [непевний зворот]. «І слава Господа збере тебе». Благословенне Ім’я слави Його царства навіки й повік. Амінь і амінь. [П6423]

Примітки джерела · 1

Аїн; вав і бет; шин; вав — ע’ ו”ב ש’ ו’. [П6424]

Примітки джерела · 2

Заїн; далет; йод; далет — ז’ ד’ י’ ד’. [П6425]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Олам катан · глава 5

Га-іттім — глава 1

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27

Яд Єгуда · 1

«У книзі Екклезіяста» (3), як сказало Писання: «Для всього — пора, і час для кожної справи під небесами. Час народжувати й час помирати; час садити й

Рама з Фано

Часи, названі в книзі Екклезіяста, що належить цареві, наймудрішому з усіх людей, потребують ясного, твердого й правильного пояснення. Треба зрозуміти й осягнути саму сутність цих речей, їхню основу та

Яд Єгуда · 1 · продовження

час викорчовувати посаджене. Час убивати й час лікувати. Час руйнувати й час будувати; час плакати й час сміятися; час голосіння й час танцю.

Яд Єгуда · 1 · продовження

Час кидати каміння й час збирання каміння. Час обіймати й час віддалятися від обіймання; час шукати й час утрачати. Час берегти й час кидати. Час роздирати й час зшивати. Час мовчати й час говорити; час любити й час ненавидіти. Час війни й час миру». [П6431]

Яд Єгуда · 2

«Цар, наймудріший з усіх людей». «Ці — інша людина від людини; немає для множення» (אלו אדם אחר מאדם אין לריבוי) [зв'язок не встановлено]; особливо — כ"ם [нерозкрите скорочення], властивості людини; שבחי' — «похвали…» [непевна форма], його серце. «І був мудрішим за всяку людину», ויחכ' מכל האדם; усі його слова — з розумінням. [П6432]

Яд Єгуда · 3

«Щоб пізнати» й правильно зрозуміти, скільки слів ח' [нерозкрите скорочення] він охопив у порядку, у збиранні пар; «час», «цар», 3 — עת מלך ג'; מ"ך [нерозкрите скорочення]. [Кінцевий зв'язок неясний.] [П6433]

Яд Єгуда · 4

«Скоротив» (קצר) [непевний зв'язок] поділи, які є парами, разом, за порядком у розділі 3. [П6434]

Рама з Фано · продовження

глибину за відкритим, прямим і вірним простим змістом, щоб пізнати загальний порядок у них і зв'язок, за яким їхні частини поєднуються попарно — у праведності, суді та прямоті. Чому в більшості з них лихе передує доброму, згідно із загальновизнаним, а іноді навпаки? Адже в декотрих він також згадує добро спершу. Не можемо ухилитися від того, щоб дати добре розуміння й підставу послідовному переходу від пари до пари, узгодженості їхнього загального й окремого разом та їхньому взаємному співвідношенню. Наприклад, там, де він починає з подібного до того, чим щойно закінчив, — чи то доброго, чи лихого. [П6426]

Чому в декотрих він змінив спосіб вислову, приєднавши «часи» до іменника, а не до дієслова, як-от «час війни й час миру» (עת מלחמה ועת שלום), а не сказав «час воювати й час укладати мир» (עת ללחום ועת להשלים)? При цих іменниках зовсім немає ламеда. Усі інші відрізняються у двох речах. Перша: всі вони приєднані до дієслова — «народжувати», «помирати», «садити» (ללדת למות לטעת). А щодо ламеда, він дуже по-різному змінював у них вислів. Є пари, в яких обидві сторони мають ламед; іноді обидві без ламеда; у декотрих одна половина в цьому відрізняється від іншої: початок має ламед, а кінець — без нього. [П6427]

Якби було навпаки, я мовчав би, бо ламед споглядає шляхи мети, якої досягають наприкінці. Тим більше —

Яд Єгуда · 5

«Чому» він згадав у висловах пар спершу лихе, як-от «час убивати», «час руйнувати»? І навпаки — ті, що є добром перед лихом. А іноді він згадує перші спершу, як-от «час народжувати», «час садити»; це буде пояснено тут, 4 (כאן ד'). [П6435]

Яд Єгуда · 6

«Не зможе» — להתבעלי' [значення не встановлено] — [прогалина у джерелі] — слушну підставу для послідовності пар. Не лише щодо загального в кожній парі, на що ми вже звернули увагу, а й щодо їхніх окремих складників, тобто кожної з двох частин пари: чому одну поставив раніше, а другу пізніше. Це лише для того, щоб продовжити пари одну за одною: щоб, як закінчив перший, так почав другий. Таке треба знати — «яким способом» (באופ"ן מה). [П6436]

Яд Єгуда · 7

Бо чому він закінчив словами «час війни й час миру»? Щодо двох речей — מנכחרי [невідоме слово] «ці особи» (האישים הללו) [зв'язок неясний] — він назвав іменники «війна» й «мир», а не дієслово: не сказав «час воювати й час для миру» (עת ללחום ועת לשלום). Також у цих двох іменниках не з'явився ламед. Але

Яд Єгуда · 7 · продовження

сказав «час для війни, час для миру» (עת למלחמה ועת לשלום) — «не так» (לא כן). [П6437]

Яд Єгуда · 8

«Сказано» про часи, що він згадав лише дієслово, а не іменник: не сказав «час народження й час смерті, час садіння й час використовування посадженого» (עת לידה ועת מיתה עת נטיעת ועת עקירת נטוע), а сказав «час народжувати, помирати, садити» (עת ללדת למות לטעת) — у формі інфінітива дієслова. І, на мою скромну думку (ולענ"ד), також у цьому є засади життя; «не забракне наших слів» (לא יחסר מילינו) [неясний зв'язок]. [П6438]

Яд Єгуда · 9

«Велика зміна» у вживанні ламеда: здебільшого він з'являється з ламедом, і «у всіх восьми з частин» (ובכל ח' מחלקי) тощо [неясний зв'язок]. Деякі — נטמ"ם [нерозкрита форма] — з ламедом в обох, як-от «час голосіння й час танцю» (עת ספוד ועת רקוד), а також у цих: «час війни й час миру» (עת מלחמה ועת שלום). Є такі, де ламед в одній із двох частин пари, як-от «час кидати каміння й час збирання каміння» (עת להשליך אבנים ועת כנוס אבני'). [П6439]

Яд Єгуда · 10

Якби він сказав навпаки: «час кидання каміння й час збирати каміння» (עת

Рама з Фано · продовження

у тій парі, в якій трапився цей зворотний порядок, як ми пояснимо її правдиво й прямо: саме це, на перший погляд, спричиняє велику дивність у ній. До того ж немає іншої з таким порядком. Це «час кидати каміння й час збирання каміння» (עת להשליך אבנים ועת כנוס אבנים), бо збирання набагато ближче до шуканої користі, ніж кидання. Уважно розглянь це сильне утруднення: воно ніби подвійно розквітає із самої суті пояснення. Зупинися на ньому — і знайдеш поруч із ним справжню відповідь. [П6428]

Проте серед усіх цих необхідних зауваг залишається ще одне утруднення: чому ламеда бракує бодай в одному з них? Адже навіть лихі речі, які всі, безперечно, під провидінням, є лише великою підготовкою до доброї мети. Вони набагато кращі за добрі речі, якщо уявити, що останні приходили б випадково. Але й те, що загал вважає таким, що прийшло випадково, також, без сумніву, належить до посланців провидіння. Усе це добре зрозуміле з того, що ми вчили: «Благословляють за лихе у зв'язку з добром, а за добре — у зв'язку з лихом». Саме це сказав Екклезіяст: «Кращий гнів за сміх». На цей час досить про це. [П6429]

Треба також знати, чому в цьому міркуванні з-поміж усіх інших виокремлено саме ці події: чим вони вагоміші? Чому лише в небагатьох із них він уточнив предмет дії — наприклад, «використовувати

Яд Єгуда · 10 · продовження

השלך אבנים ועת לכנוס אבנים), — «як я відчув» (כהרגשתי) [непевне значення], — утруднення не було б таким тяжким. Адже «якщо дух Екклезіяста» (כי אם רוח קהלת) [стислий, непевний зв'язок]: добре згадати ламед у цій парі лише один раз, і доречніше було б згадати його при останньому, ніж при першому. Бо так на прямому шляху — «у двох / у другому» (בשני'), з ламедом, щоб приєднати її до мети; «значення якого належне — спустити останню на початку кінця думки» (שמשמעו ראויה להוריד האחרונה בתחלת סוף המחשבה) [зв'язок не встановлено]. [П6440]

Яд Єгуда · 11

«І тим більше зручно в тій парі» тощо. Тобто якби він поставив ламед у частині — «сини / будування» (בני' החצבי'), [можливо: «ті, що тешуть»; точне значення і зв'язок неясні], — що є метою, як нам було пояснено нижче [непевна форма שנתבארנו], у розділі 4, і як він висновує поруч. וע"ב [нерозкрите скорочення], הכסתי [невідома форма], «не син» (לא בן), «тепер» (עתה), «спитала / позичила» (שאלה); ламед у першій частині. І це… [П6441]

Яд Єгуда · 12

«Спричиняє величину утруднення»: адже він

Яд Єгуда · 12 · продовження

згадав дії «в інших / в останніх» (באחרי) [непевне скорочення]. Тобто чому він опустив ламед, який на неї вказує, й згадав його в окремому вислові (בלשון הפרטי)? [П6442]

Яд Єгуда · 13

«Що він каже», тобто друге «час кидати», яке він сказав згодом. А саме — בפדי׳ [нерозкрита форма], «у цьому, що вони… приходить… останній…» (בזה שהם בא האחרון׳) [зв’язок не встановлено]. [П6443]

Яд Єгуда · 14

«Це…» зрозуміло, як написано; וכ״מ [нерозкрите скорочення], «у тій парі…». Тобто ця пара — «час кидати каміння й час збирання каміння», посаджене», «кидати каміння», — а не в усіх? І яка підстава повтору «час кидати» (עת להשליך)? Адже тільки цей вислів згаданий двічі. Проте він не дотримався однакового способу: уточнив річ, яку кидають, лише вперше, а вдруге — ні. До того ж одна з цих згадок — та, якій протистоїть «час збирання», і він поставив кидання раніше. В іншій спершу йде «час берегти», а за ним він розмістив просто «і час кидати», без уточнення. Безперечно, саме зміна предмета це спричиняє; треба знати, як і в чому вона полягає. При цьому в більшості з них багато змін, деякі з яких ми вже згадали вище. Для кожного дослідника, який іде прямим шляхом, це подвійний привід звернути увагу. Є також «час віддалятися від обіймання» (עת לרחוק מחבק), що зовсім не подібний до інших; про нього говоритимемо нижче. [П6430]

Рама з Фано · продовження

Яд Єгуда · 14 · продовження

де останнє є метою, бо «збирання близьке…». [П6444]

Яд Єгуда · 15

«І вона ніби розквітає; вона ніби розквітає…». В утрудненні — «віддалення» (הרחק) [неясний зв’язок] — це її намір: сила й міцність «для кропиви» (לחרולה) [непевне значення], як написано нижче, у розділі 4. [П6445]

Яд Єгуда · 16

«І щодо цього буде утруднення…»: чому порядок із ламедом? Чому він не залишив єдиного правила — ועקב אח״י [неясний вислів] — щодо лихих речей, як-от «час голосіння»? Адже його намір також спрямований до доброї мети: чи спокутувати

Яд Єгуда · 16 · продовження

переступ, чи щоб людина пробудилася до покаяння, «аж до того, що виправдане з ламедом у цьому» (עד שהצדק בלמ״ד בזה) [нерівний зв’язок], бо й вони… [П6446]

Яд Єгуда · 17

Людина подумає: שנלו [невідома форма] — випадковим шляхом. Усе ж так — «більше його пори» (יותר עונתו) та ועכשיונות [невідоме слово]; навіть і це — «як думка» (כמחשב׳), яку людина подумає: «на нього — перший» (שעל לו הראשון) [неясний зв’язок], «і трапився йому випадок», מאח [невідома форма]. Адже вона — й усе — під цілковитим провидінням, з причини, відомої Йому, благословенний Він. [П6447]

Яд Єгуда · 18

«Як те, що ми вчили» у дев’ятій главі «Брахот»: «Благословляють за лихе…». Це тому, що насправді воно є добром. [П6448]

Яд Єгуда · 19

«І тому також треба знати…», чому ці часи виокремлено з-поміж усіх інших, бо… [П6449]

Яд Єгуда · 20

Чому він у декотрих назвав предмет дії, як-от «посаджене», бо не сказав просто «кидати»? Не так в інших, де він опустив предмет дії, як-от «садити», «руйнувати», «будувати», «берегти» й подібне: він не пояснив מהו׳ [непевна форма]. [П6450]

Яд Єгуда · 21

З якої підстави він повторює «час кидати», сказавши це двічі? י״ל [нерозкрите скорочення]. [П6451]

Яд Єгуда · 22

Чому він тут не дотримався однакового способу, щоб і вдруге пояснити, що є предметом дії та річчю, яку кидають, як уперше? י״ב [нерозкрите скорочення / число 12], «утікати» (לנוס) [неясний зв’язок]. [П6452]

Яд Єгуда · 23

Він поставив «час кидати» раніше — «пару у вислові навпроти» (הזוג בלשון נגד) [стислий зв’язок]; щодо «час берегти» ставить «час кидати» пізніше. [П6453]

Яд Єгуда · 24

Та хіба не зміна предмета дії спричиняє все це? Адже річ, яку кидають у другому «кидати», — це каміння, згадане вперше. Тому треба знати… [П6454]

Яд Єгуда · 25

Як це спричиняє зміна предмета і що є другим предметом? Ще треба знати підставу численних змін тощо. [П6455]

Яд Єгуда · 26

Це — загальне правило «щодо прожитку» (בפרנסה) [непевне значення], яке спонукає пробудитися «до дивовижного» (בנפלאי): чому

Яд Єгуда · 26 · продовження

саме ці часи виокремлено після інших? І чому він змінив тут справу відмінностей та змін — «множинність і навпроти всіх цих» (רבוי ומנגד כל אלה) [зв’язок не встановлено]. [П6456]

Яд Єгуда · 27

«Якщо / також» (אם/גם); «писар» (לבלר, י”ג) [нерозкрите скорочення / число 13]; те, що написано: «час віддалятися від обіймання» (עת לרחוק מחבק). Він не сказав «час» — לרחוי [невідома форма], «коли» (מתי) [неясний зв’язок], — або «віддаляти обійми» (לרחק החבוק), що є немов предметом дії, а не «від обіймання» (מחבק), що є הפעול [те, над чим діють; термін тут непевний]. Такого вислову ми зовсім не знайшли в інших. [П6457]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 2

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15

Примітки джерела: 1

Яд Єгуда · 1

«І я побачив…». Після того як автор звернув увагу на труднощі, що виникають у цих часах, він розглянув і розв’язав їх належним поясненням. Сказав: порядок, який Соломон тут виклав загалом, відповідає порядкові подій людського життя в цьому світі, де шкірка передує плодові, бо так належить і так правильно [прогалина у джерелі] від Бога, як сказали мудреці, благословенної пам’яті, про праведників. Дивись трактат «Ем коль хай», частина I, розділ… [Джерельна позначка: кінець посилання

Рама з Фано

«І я побачив, звернув своє серце»: ці призначені часи свідчать і сповіщають із мудрістю, розумінням і знанням, від початку породжень, про події людського життя в цьому світі — у дивовижному порядку й міцному зв’язку, як шкірка передує плодові. Тож личить праведникам, щоб їхнім початком були страждання, а кінцем — спокій, бо «після неї людині — мир» (כי אחריה לאיש שלום) [референт непевний].

Однак саме тому він так почав свої слова — освітлює, дає розуміння простодушним: кінець діяння у створенні людини від початку задуму існував і був створений лише для примноження подоби. Хто йде

Яд Єгуда · 1 · продовження

неясний.] [П6462]

Яд Єгуда · 2

«Однак…». Тобто сказане «час народжувати» означає плодитися й множитися. Бо це — перша заповідь, сказана Адамові та Єві, як пояснено в Писанні. [П6463]

Яд Єгуда · 3

«Уподібниться Всевишньому». Як Він праведний тощо. Це вислів «подоба», що над престолом; його від початку названо Адамом — від вислову про уподібнення Всевишньому, як написано в трактаті «Хікур Дін», I.21. [П6464]

Яд Єгуда · 4

«Хоча вона не зобов’язана цією заповіддю», як сказано в Мішні, шостій главі «Євамот».

Яд Єгуда · 5

«І знаходимо це дієслово…». Тобто не дивуйся нашому поясненню слова ללדת («народжувати») як плодіння й множення, хоча за простим значенням воно скрізь пояснюється як народження. Бо ми справді знаходимо це дієслово в простій породі каль, де воно стосується батьків, які породжують, — чи чоловіка, чи жінки. [П6465]

Яд Єгуда · 6

«Слухач гадає». Тобто пояснення не таке, як за простим значенням: нібито про того, хто народжується, щодо кого сказано «час народжувати», сказано також «час помирати». Натомість пояснення стосується породіллі: після того як про неї сказано «час народжувати» й займатися плодінням та множенням, ще сказано «час помирати», щоб випустити свій плід. [П6466]

Яд Єгуда · 7

«Як відомо» — з першої глави «Сота». [П6467]

Яд Єгуда · 8

«І не надто віддалене пояснення»: «час помирати» також

Рама з Фано · продовження

прямими шляхами, уподібнюється Всевишньому доброчесністю своїх учинків. Це — перша заповідь для Адама та Єви, якою їх благословили в день їхнього створення. Тому сказано «час народжувати» (עת ללדת): справа, покладена на обох батьків, хоча вона не зобов’язана цією заповіддю. Це дієслово в простій породі знаходимо щодо кожного з них: «І Арпахшад породив» (וארפכשד ילד), «І Сара народила» (ותלד שרה) та подібні вислови. [П6458]

«І час помирати» (ועת למות). Слухач гадає, що йдеться про смерть сина (מות לבן). Але це не так: йдеться про породіллю, чиї стегна холонуть, немов каміння, і вона наче мертва від середини тіла й донизу, як відомо. Отже, тієї години вона мертва, а зрештою оживе. Разом із цим не надто віддалене пояснення «час народжувати» про батька, а «час помирати» про матір, як ми сказали, оскільки жінка принесла смерть у світ. [П6459]

Оскільки наприкінці [переліку] часів він хотів завершити похвалою народжених — життєздатних дітей — та досягнення ними своєї мети, адже вони «створені не для пустки, сформовані для заселення», для перебування у двох світах, то почав з осуду нежиттєздатних плодів. Адже на початку їхнього існування — «час садити» (עת לטעת). Він не сказав לנטוע — наче це садіння помилково (נטיעה בטעות), у прихованому нежиттєздатному плоді, який не побачить світла. Тут доречний вислів

Яд Єгуда · 8 · продовження

стосується народження, названого смертю, оскільки вона принесла смерть у світ.

Яд Єгуда · 9

«Для перебування у двох світах» — у цьому світі та прийдешньому світі. [П6468]

Яд Єгуда · 10

«Почав з осуду нежиттєздатних плодів». Про них сказано «час садити» (עת לטעת) та «час використовувати посаджене» (עת לעקור נטוע). Тобто про початок їхнього існування — «час садити». Тому він не сказав לנטוע: щоб показати також, що садіння нежиттєздатних плодів є наче помилкою. Отож לטעת — вислів, пов’язаний із טעות, «помилкою». [П6469]

Яд Єгуда · 11

«Бо людина — дерево». Так уживали вислів про садіння в цьому значенні в кількох місцях «Зогару» й «Тіккунім». Дивись «Зогар», «Ваєшев», с. 420. [П6470]

Яд Єгуда · 12

«І назвав у них предмет дії», сказавши «посаджене», а не просто «час використовувати», як в інших [парах]. Бо якби він сказав так, я сказав би, що йдеться лише про прихований нежиттєздатний плід, який не побачив світла світу, виходячи з утроби матері. Тому сказав

Яд Єгуда · 12 · продовження

«посаджене», щоб показати, що сказане стосується також нежиттєздатного плоду, який існував у світі: того, хто не перебув тридцяти днів, тощо. [П6471]

Яд Єгуда · 13

«Ще, з іншої причини», сказав «посаджене»: щоб показати, що й під час викорчовування воно називається посадженим. Бо так віддавна постало в Його задумі, благословенний Він: щоб воно було посаджене саме так. Цим розв'язано дев'яту трудність. [П6472]

Яд Єгуда · 14

«Всі встають зі своєю вадою», як відомо зі слів мудреців, благословенної пам'яті.

Яд Єгуда · 15

«І одягнув їх у шати зі шкіри» — заплямовані шати через їхні недобрі вчинки. [П6473]

Примітки джерела · 1

Яд Єгуда

«І я побачив, звернув своє серце…». Після того як автор звернув увагу на труднощі, що виникають у цих часах, він розглянув і розв'язав їх належним поясненням. Сказав: порядок, який Соломон у них виклав загалом, відповідає порядкові подій людського життя в цьому світі, де шкірка передує плодові, бо так належить і так

Рама з Фано · продовження

про садіння, бо людина — дерево польове. А в кінці їхньому — «і час викорчовувати посаджене» (ועת לעקור נטוע).

У них він назвав предмет дії, щоб включити кожного, хто серед людей не перебув тридцяти днів, хоча вийшов на повітря світу і його волосся та нігті завершили ріст. Ще: Писання назвало його «посадженим» у час його викорчовування. Це означає, що викорчовування не позбавляє надії: він посаджений від шести днів Берешіт, «який плід свій дасть у свій час», відомий Тому, Хто бажає милості; а шлях життя для нього — повчальне картання. [П6460]

Щодо народжених для смерті — через ангела смерті, від його жорстокого меча, шляхом усієї землі, і включно з усякою вимушеною смертю, — сказано «час убивати» (עת להרוג). А про воскресіння мертвих сказано «і час лікувати» (ועת לרפוא). Він зрівняв їхні міри: всі вони встають зі своєю вадою і зцілюються сонцем праведності. Адже сказане стосується не лише кульгавого, сліпого, позбавлених кінцівки та подібних до них, і всіх інших прихованих та видимих вад. До їхнього загалу входить і постійна, явна та відома вада, яка потребує великого зцілення: він зняв із них шати світла й одягнув їх у шати зі шкіри замість них. Їхня скверна перетравиться в поросі; та все ж наші померлі оживуть. Він покладе на них шкіру, і вони знову шукатимуть Бога перед очима сонця праведності; Він прихилиться до них і зцілить їх.

Примітки джерела · 1 · продовження

правильно встановлено від Бога, як сказали мудреці, благословенної пам'яті, про праведників. Дивись трактат א' כ"ח, частина I, розділ 2. [П6474]

«Однак саме тому він почав свої слова…». Тобто сказане «час народжувати» означає плодитися й множитися. Бо це — перша заповідь, сказана Адамові та Єві, як пояснено в Писанні.

«Уподібниться Всевишньому…». Як Він праведний тощо. Це вислів «подоба», що на престолі; його від початку названо Адамом — від вислову про уподіблення Всевишньому, як написано в трактаті «Хікур Дін», I.21. [П6475]

«Хоча вона не зобов'язана цією заповіддю» — як сказано в Мішні, шостій главі «Євамот».

«І знаходимо це дієслово в простій породі…». Тобто не дивуйся нашому поясненню слова ללדת («народжувати») як плодіння й множення, хоча за простим значенням воно скрізь пояснюється як народження. Бо ми справді знаходимо це дієслово в простій породі каль, де воно стосується

Примітки джерела · 1 · продовження

батьків, які породжують, — чи чоловіка, чи жінки.

Рама з Фано · продовження

[П6461]

Примітки джерела · 1 · продовження

«Слухач гадає». Тобто пояснення не таке, як за простим значенням:

Примітки джерела · 1 · продовження

нібито про того, хто народжується, щодо кого сказано «час народжувати», сказано також «час помирати». Натомість пояснення стосується породіллі: після того як про неї сказано «час народжувати» й займатися плодінням та множенням, ще сказано «час помирати», щоб випустити свій плід. [П6476]

«Як відомо» — з першої глави «Сота».

«І не надто віддалене пояснення»: «час помирати» також стосується народження з боку матері. Адже з її боку доречно назвати народження смертю, оскільки вона принесла смерть у світ.

«Для перебування у двох світах» — у цьому світі та прийдешньому світі.

«Почав з осуду нежиттєздатних плодів». Про них сказано «час садити» (עת לטעת) та «час викорчовувати посаджене» (עת לעקור נטוע). Тобто про початок їхнього існування — «час садити». Тому він не сказав לנטוע: щоб показати також, що садіння нежиттєздатних плодів є наче помилкою. Отож לטעת — вислів, пов'язаний із טעות, «помилкою». [П6477]

«Бо людина — дерево». Так уживали вислів про

Примітки джерела · 1 · продовження

садіння в цьому значенні в кількох місцях «Зогару» й «Тіккунім». Дивись «Зогар», «Ваєшев», с. 420.

«І назвав у них предмет дії», сказавши «посаджене», а не просто «час викорчовувати», як в інших [парах]. Бо якби він сказав так, я сказав би, що йдеться лише про прихований нежиттєздатний плід, який не побачив світла світу, виходячи з утроби матері. Тому сказав «посаджене», щоб показати, що сказане стосується також нежиттєздатного плоду, який існував у світі: того, хто не перебув тридцяти днів, тощо.

«Ще, з іншої причини», сказав «посаджене»: щоб показати, що й під час викорчовування воно називається посадженим. Бо так віддавна постало в Його задумі, благословенний Він: щоб воно було посаджене саме так. Цим розв'язано дев'яту трудність. [П6478]

«Всі встають зі своєю вадою» — як відомо зі слів мудреців, благословенної пам'яті.

«І одягнув їх у шати зі шкіри» — заплямовані шати через їхні недобрі вчинки.

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-іттім · глава 2

Га-іттім — глава 3

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18

Яд Єгуда · 1

«Саме цей вислів» про будівництво сказано в Торі, як написано: «Який не збудує дому свого брата».

Рама з Фано

І все ж про всі ці часи, згадані спершу, та про людей, яких спіткали ті події, ще не було оповідано нічого з їхніх учинків, що вказало б людині на її правоту, хоча наприкінці, як видається без додаткового пояснення,

Яд Єгуда · 2

«А про єваму»: під час халіци буде в неї плач, а під час збирання — пісня.

Яд Єгуда · 3

«Адже кожне з них» — йібум і халіца.

Яд Єгуда · 4

«А про» [прогалина у джерелі] — «ти знаєш»; це сказане [прогалина у джерелі], тощо, «бо так огласовано», שכן נקוד [непевно], [прогалина у джерелі]. [П6485]

Яд Єгуда · 5

«Без ламед, яка вказує на мету»: щоб показати, що тут немає мети у справі, хіба що також у дії; і тут немає цього утруднення. [П6486]

Яд Єгуда · 6

«А замість нього» — «бо речі мають мету», כי לדברים תכלית [непевно], тощо. [П6487]

Яд Єгуда · 7

«І биття взуттям об землю» — як написав Рамбам у главі 4 законів про йобум. [П6488]

Яд Єгуда · 8

«І проголошення тричі» — як сказано в Ґемарі наприкінці глави «Міцват халіца». Два слова חלוץ הנעל за гематрією — тисяча [прогалина у джерелі], відповідно до слів, як відомо; і так само за гематрією [прогалина у джерелі]. [П6489]

Яд Єгуда · 9

«Щоб навчити»: ці п’ять дій відповідають п’ятьом парцуфам двох гуртів. Бо три нижні [прогалина у джерелі] спочатку користуватися ним, як сказано в Зогарі, «Мішпатім», ע’ קפ”ח [непевна адреса], [прогалина у джерелі] у справі євами. Три дії —

Рама з Фано · продовження

тут ішлося про того, хто помер без синів. Тому він сказав: «Час руйнувати» — бездітність і вдівство; «і час будувати» — у таємниці йібуму. Саме цей вислів ужито щодо нього в Торі на осуд того, хто не здійснює левірату. А про єваму, щодо якої зі зміною часів слушно говорити про плач і пісні, сказав: «Час плакати і час сміятися». Адже кожне з них — окрема заповідь, і треба здійснювати її заради неї самої. [П6479]

Про сусідок, таємницю яких ти знаєш зі шлюбу Боаза й Рут, — це ті безтурботні жінки, які завжди чинять милість відповідно до події, у домі жалоби та в домі бенкету, — сказав: «Час голосити», як при смерті Махлона, «і час танцювати» — при весіллі Боаза та народженні Оведа. Так само слід міркувати й про подібні випадки. Оскільки ці сусідки та їхні вчинки потрібні були не заради них самих, а лише для спільного перебування, обидва ці дієслова наведено без ламед. Це показує, що ніщо з цього не стосується їх так, щоб заради нього потрібно було спрямовуватися до мети праворуч чи ліворуч: це лише чинення милості. Невдовзі додамо ще краще обґрунтоване й слушне пояснення. [П6480]

Сказав: «Час кидати каміння» — про таємницю халіци, бо тут немає йібуму, названого будівництвом із каміння. Замість нього — зняття взуття, спільовування, биття взуттям об землю, прочитання вірша наприкінці дій та триразове

Яд Єгуда · 9 · продовження

зняття взуття, спільовування й биття взуттям — [прогалина у джерелі], щоб шукати їм спочинку [прогалина у джерелі] з Небес, як написано в трактаті [прогалина у джерелі]. І дивись у «Хікурей», наприкінці חי כ”ו [непевна адреса]. [П6490]

Яд Єгуда · 10

«Через биття взуттям» [прогалина у джерелі] об землю — щоб показати припинення зв’язку, הפקעת הזיקה, як там написано [прогалина у джерелі]. І це слушна причина навіть за прямим смислом, хоча вона була прихована від Тура, який написав у ש”ע, розділ 169, про слова Рамбама: «І не знає, чому [прогалина у джерелі] об землю». Також [прогалина у джерелі] там написав, що можна сказати: Рамбам назвав звичайний спосіб дії, а не тому, що потрібне кидання об землю. [П6491]

Яд Єгуда · 11

«І від трьох» — ці ג”פ [скорочення непевне] — до трьох вищих, ח”י [скорочення непевне], які приховуються від них. [П6492]

Яд Єгуда · 12

«І натяк» на обидві — у прочитанні вірша «Який не збудує», тощо, [прогалина у джерелі] про нього, як написано там у згаданому трактаті; а у

Яд Єгуда · 12 · продовження

проголошенні חלוץ הנעל [прогалина у джерелі] — про всі п’ять парцуфів. [П6493]

Яд Єгуда · 13

«І ось тут Писання уточнило», що камені — те, що кидають. Це через їхню важливість, а не нижчість [прогалина у джерелі]. І так само [прогалина у джерелі] у «час збирати» також уточнило, що камені — предмет дії. Цим натякнули на нешамот, названі каменями, бо вище написано «Звідти — Пастир, Камінь Ізраїлю». А тут сказало: «Час кидати» парцуфи нешами й вивільняти їх назовні від місця [прогалина у джерелі]. [П6494]

Яд Єгуда · 14

«Вище» — розділ 1. [П6495]

Яд Єгуда · 15

[прогалина у джерелі] — бо тим більше потрібна ламед, оскільки саме збирання каменів є метою. [П6496]

Рама з Фано · продовження

проголошення «Той, із кого знято взуття», חלוץ הנעל. Із великою цаді за АЙК цей вислів за гематрією дорівнює «нефеш, руах, нешама, хая, єхіда», נפש רוח נשמה חיה יחידה. Це навчає, що зв’язок трьох нижніх між собою розв’язано: нешама — через зняття взуття, руах — через спільовування, нефеш — через биття взуттям. І розв’язано зв’язок усіх трьох із вищими, які приховуються від того, хто «не збудує дому свого брата». Натяк — у прочитанні. [П6481]

Тут Писання уточнило предмет дії кидання через його важливість; так само й у протилежній дії. Адже камені — натяк на світло нешамот, за змістом «Пастир, Камінь Ізраїлю». Кидання, яке Писання тут згадує щодо них на певний час, служить роз’єднанню сполучення, як ми сказали, і розв’язанню зв’язку, через який досі вони залежали від рішення євама. Про очікуване виправлення частин нефеш померлого брата після халіци, як пояснено в Зогарі, сказав: «І час збирати каміння», ועת כנוס אבנים, — без ламед. Це подвоює запитання, яке ми порушили вище; ось воно набирає могутньої сили. Якщо

Яд Єгуда · 16

[прогалина у джерелі] — за відсутності ламед мети [прогалина у джерелі] невідомо, через кого згодом буде погашена ця позика, מלוה, у переселенні. [П6497]

Яд Єгуда · 17

«Як вона прийшла» з ламед у «час будувати» [прогалина у джерелі]. Зміст мети — як пояснено в Писанні: «Якщо зверне до нього своє серце», тощо (Йов 34). Зогар і «Тіккунім» пояснили це там щодо [прогалина у джерелі]; дивись там. [П6498]

Яд Єгуда · 18

Досі він говорить у кабалістичному сенсі про шлюбні сполучення, які не дають доброго результату в нащадках; вони глибокі [прогалина у джерелі]. Відтепер його слова будуть про правильні шлюбні сполучення, як написано в наступному розділі. [П6499]

Рама з Фано · продовження

збирання щодо них — саме те, що приводить до виправлення, чому в ньому бракує ламед, яка означає прагнення до мети та її очікування? [П6482]

Але цар упорядковує свої слова за справедливістю. І примножилася мудрість Соломона, щоб застерегти нас: ми не знаємо, через кого ця заповідь буде завершена з Небес після того, як живий брат звільнив себе від неї. Якби ми мали про це переказ, то доречно було б поставити перед нею ламед, як вона стоїть у «час будувати», עת לבנות, за змістом Писання, яке пояснило: «Якщо зверне до нього своє серце, його руах і нешаму збере до себе». Проте близький Той, хто виправдовує Свої створіння, благословенний Він: адже початок Його приготувань до Свого діяння —

Рама з Фано · продовження

це «праведність, яка з небес дивиться». Коли Він чинить грізні діяння, ми не очікуємо мети поза Ним. [П6483]

Із цього при першому розгляді випливає: відсутність ламед у цих часах іноді можна віднести до слабкості причини, яка викликає відповідну дію, як ми пояснили «час голосити» і «час танцювати»; а іноді — до похвали дії, яка сама є метою: таке наше пояснення тут щодо «часу збирати каміння». Саме це — головне. Настільки, що й щодо «часу голосити» та «часу танцювати» дуже близько до істини те, що саме чинення милості, без жодного іншого наміру, становить їхню важливість і завершення їхньої справи. Отже, відсутність ламед завжди слід тлумачити на похвалу; не відхиляйся від цього.

Досі — стани часів для шлюбних сполучень, які здаються викривленими для очей. Благословенний Святий Цар, якому немає подібного: лише Він знає, бажає, може й завжди дбає про виправлення всіх Своїх створінь. А докір напоумлення для нефеш, для плоті й для всіх їхніх прагнень від нашого Отця в Небесах — саме вони були шляхом життя для нас і наших синів навіки. [П6484]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 4

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24

Яд Єгуда · 1

«А про шлюби» та правильні подружні єднання сказав «час обіймати», відповідно до думки перекладача: «Належний час узяти жінку за дружину». [П6504]

Яд Єгуда · 2

«І лагідним умовлянням», як сказано в останній главі Ерувін: «Якби не було дано Тори, ми навчилися б належної поведінки від півня: він спершу прихиляє до себе, а потім спаровується; і каже: “Я придбаю тобі зевіна, що сягатиме твоїх ніг”». І Раші пояснив: [прогалина у джерелі].

Рама з Фано

А про шлюби правильні, прекрасні й гідні похвали, які від початку до кінця сприяють заселенню світу, сказав: «Час обіймати» — у ніч занурення, зі скромністю та лагідним умовлянням, тихо й спокійно, як указує проста дієслівна порода, щоб не був тим, хто «квапиться ногами й грішить». Адже неквапність і стриманість спричиняють те, що жінка першою виділяє сім’я, і тоді нагорода плоду утроби — це «спадщина Господня: сини».

«І час віддалятися від обіймів» — у час її ніди. Тут не йдеться про означення звичайної людини, яка обіймала чи обіймає свою праведну дружину, і для неї настав час

Яд Єгуда · 2 · продовження

[П6505]

Яд Єгуда · 3

«Як указує проста порода»: не сказав לחבק у важкій породі [прогалина у джерелі], а לחבוק у простій породі, яка вказує на послаблення дії. [П6506]

Яд Єгуда · 4

«І слово מחבק не є прикметниковим означенням», яке стосується людини, що обіймає свою дружину; натомість намір — віддалятися від того, хто обіймає. [П6507]

Яд Єгуда · 5

«Адже слово מחבק» не вказує на дію й не на

Яд Єгуда · 5 · продовження

описану людину [прогалина у джерелі]. Мені здавалося б, що слід сказати: מחבק — дієслово [прогалина у джерелі] щодо людини; натомість מחבק — інфінітив важкої породи, а мем — службова літера. [П6508]

Яд Єгуда · 6

«І цере під мем» — свідок і доказ, що це так: якби це було означення чи дієприкметник, треба було б позначити голосний [прогалина у джерелі] знаком патах [прогалина у джерелі], що це інфінітив, а мем — службова літера [прогалина у джерелі]; його значення — «від того, щоб обіймати». [П6509]

Яд Єгуда · 7

«Вона вказує на мету»: це спричиняє багато синів, що і є метою. І хоча немає [прогалина у джерелі], усе ж спричиняє га-акара — העקרה — у зв’язку з тим, що сказали: «Усякий засіб…», і так далі. [П6510]

Яд Єгуда · 8

«І наприкінці також проста форма», щоб указати на це полегшення дозволу, тобто що дозволено залишатися наодинці тощо, як він пише далі. [П6511]

Яд Єгуда · 9

מחבק у важкій породі — щоб указати на певну силу. Тобто віддалення

Рама з Фано · продовження

віддалитися, коли та сказала їй: «Я побачила щось, як червона троянда». Адже слово מחבק, сказане тут, не позначає того, кого описують, і не є дієприкметником, а є інфінітивом; цере під мем — тому свідок. Отже, його значення: віддалитися від того, щоб обіймати. Мета — заборонити всі види тілесного зближення. Натомість у першій частині вірша «обіймати», безперечно, означає статеві зносини: вжито пристойний вислів. Оскільки це справді так, не кажи, що й «час віддалятися» стосується лише зносин: цим нас навчають, що й інші види зближення заборонені. І слушно сказано לרחוק з ламед, яка вказує на мету, адже в кожної жінки, у якої багато крові, багато синів. І як на початку написано לחבוק у простій породі, так і наприкінці לרחוק — у простій породі: попри все, дозволено залишатися наодинці зі своєю дружиною в стані ніди, бо його нахил не бере над ним гори. А חבוק у кінці — форма важкої породи; вона навчає, що віддалення свого часу посилює обійми у призначений для них час, коли усувається перешкода, і примножує користь, що з них постає, адже синів у неї багато, як ми сказали. [П6500]

«Час просити» — благати Небеса, щоб дали їй гідних синів; нехай їхній час буде в ночі субот, свят і подібні до них. «І час губити» означає приховувати себе від подружнього єднання, немов загублену річ, яку шукають свого часу, у призначений для знавців Тори час. Але таке приховування належне й обов’язкове

Яд Єгуда · 9 · продовження

«при завершенні» у час її місячних спричиняє згодом, коли кров перестане йти, силу [прогалина у джерелі] задля дії, бо [прогалина у джерелі], бо через місячні синів у неї багато; і цим послаблено тринадцяте утруднення. [П6512]

Яд Єгуда · 10

«І час губити» — приховувати себе й утримуватися від подружнього єднання, аж поки стане немов загублена річ тощо; і це в будні тощо. [П6513]

Яд Єгуда · 11

«І час викидати» надлишки, тобто кров, що витікає з жінки під час пологів. Тому сказано «викидати» й не пояснено, що саме викидається: через його нижчу вартість і низькість. Так розв’язується вісімнадцяте утруднення. [П6514]

Яд Єгуда · 12

«І ця дія не такого роду», як «зберігати», що є протилежною стороною: там предмет дії — сім’я [прогалина у джерелі] з крові матері, бо вони є основою дитини. Тут інакше: предмет дії — надлишки. І це — кінець дванадцятого утруднення. [П6515]

Яд Єгуда · 13

І ще: він не уточнив предмета дії тому, що в ньому немає користі.

Яд Єгуда · 14

Як ми вчили в Мішні, у сьомій главі Шаббат (аркуш 75, зворот). І Раші пояснив: «Оскільки вона слабне й обмінює кров [прогалина у джерелі]». [П6516]

Яд Єгуда · 15

«А тут» надлишки — це кров, що витікає, тощо. Тому «час викидати», суміжний із часом пологів, сказано з ламед, яка вказує на мету: адже кров спрямована [прогалина у джерелі] також до народження дитини [прогалина у джерелі] на повітря у світі. [П6517]

Яд Єгуда · 16

«Через укус змія» — у таємниці лані, згаданої в Зогарі, на початку розділу Пінхас, сторінка 702, і як він написав у трактаті «Ем коль хай», частина I, глава 3. [П6518]

Яд Єгуда · 17

«І час говорити» — маються на увазі статеві зносини; Писання вживає пристойний вислів. Як ми вчили в Мішні, у першій главі Кетуббот: «Бачили, що вона розмовляє». І в Ґемарі пояснюємо: що означає «розмовляє»? Зеїрі сказав: «Усамітнилася». Рав Асі сказав: «Мала зносини» [прогалина у джерелі] Рав Асі — усе ж «не втрачено вислову». [П6519]

Рама з Фано · продовження

в будні, якщо немає нагоди святості, як-от ніч занурення чи щось подібне.

«Час зберігати» — відколи сім'я прийнялося, щоб не утворився сандал. «І час викидати» — сказано без уточнення; не уточнив через нижчу вартість предмета дії, тобто надлишків, як буде пояснено. Він не такий, як предмет протилежної дії, який є основою плоду. До того ж у викинутій речі немає користі. Як ми вчили в Мішні: «Усе, що не придатне для зберігання і чого зазвичай не зберігають»; сюди включають кров ніди, яка не придатна навіть для кішки, бо та від неї слабне. А тут ідеться про кров, яка витікає, починаючи перед пологами, щоб очистити матір від надлишків; вона також допомагає прибрати перешкоду з потоку на шляху до новонароджуваного хлопчика, щоб він не пив тих гірких вод, які несуть прокляття. Тому відкриття «гробу» не буває без крові. [П6501]

«Час розривати» — утробу через укус змія, як написано: «Біля входу гріх чигає», — у таємниці імені קר"ע שט"ן, яке ти знаєш. «І час зшивати» — виправлення розриву й протилежне до нього, коли після пологів закривається вхід до утроби. «Час мовчати» — щоб не примножував розмов із жінкою; про власну дружину сказали — у дні її ніди. Адже написано: «Я онімів у мовчанні, я замовк» — נאלמתי דומיה החשתי; початкові літери утворюють נדה. Так само в дні пологів, бо про неї написано: «І буде нечиста сім днів». «І

Яд Єгуда · 18

І ще: треба прихилити її, говорити з нею словами доброзичливості під час зносин. [П6520]

Яд Єгуда · 19

«Оповідає їм» і так далі — як відомий вислів наших мудреців, благословенної пам'яті, про це. [П6521]

Яд Єгуда · 20

«І час ненавидіти» — щодо своїх дітей, не насправді, бо «хто стримує свою різку, ненавидить свого сина», а лише на позір: карати їх, щоб виховати їх у заповідях. [П6522]

Яд Єгуда · 21

«Якщо з боку» того, що його любов зобов'язана зміцнювати цю мету, — розбурхувати, як сказано вище, проти ненависті, яка є останньою стороною. [П6523]

Яд Єгуда · 22

«І якщо з боку» [прогалина у джерелі], що є другою стороною. Тому згадав в обох способах [прогалина у джерелі], тобто війну й мир, а не дію — не сказав «воювати» і «примирюватися». Так само не поставив у них ламед мети: למלחמה שלום, «для війни — мир», бо в ній немає потреби: вони самі є метою. [П6524]

Яд Єгуда · 23

«І все гаразд» [прогалина у джерелі] також усе п'яте утруднення. [П6525]

Яд Єгуда · 24

«І знай: עת שלום» у малому численні — 27, відповідно до 27 літер Тори разом із מנצפ"ך. А з повним написанням назв літер — עי"ן תי"ו שי"ן — למ"ד וי"ו מ"ם — вони дають у малому

Рама з Фано · продовження

час говорити» — у восьму ніч, завдяки зануренню у належний час; як ми вчили в Мішні: «Бачили, що вона розмовляє». До того ж спершу треба прихилити її словами доброзичливості, пов'язаними із

Яд Єгуда · 24 · продовження

численні 65, число היכל, «палац». Це Малхут, яка є палацом Господа, як відомо. [П6526]

Рама з Фано · продовження

заповіддю, і з великою скромністю. Адже врешті праведний Суддя, благословенний Він, оповідає людині, якою була її розмова між нею та дружиною, і вона постане перед судом також за цю подробицю. [П6502]

«Час любити» — життєздатних дітей, годувати їх, коли вони малі. «І час ненавидіти» — на позір, тих із них, хто досяг віку виховання, як написано: «Карай свого сина, і він дасть тобі спокій». А коли виросте — це «час війни» із самим собою: розбурхувати добрий нахил проти лихого. І коли «наша сторона переможе», тоді, безперечно, досягнуто справжнього шуканого; тому сказав: «І час миру». Ось ці два останні часи — саме завершення мети: і з боку нашого обов'язку з усієї сили спонукати себе триматися її, бо й саме це зміцнення бажане як складова самого добра, і з боку досягнення нами шуканого. Тому в обох згадав бажане, якого досягають, а не дію, що до нього приводить. І це також причина, чому не мусив писати в них ламед. Усе гаразд.

І знай: עת שלום, «час миру», у малому численні дає 27 — літери Тори; а з повним написанням назв літер у малому численні це היכ"ל, «палац». Ось око його Владики й Його серце там повсякчас. [П6503]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 5

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16

Примітки джерела: 1

Яд Єгуда · 1

«У першій главі "Брахот"» — щодо «Бог гнівається щодня». Скільки триває Його гнів? Мить. А скільки — мить? Одна з п'ятдесяти тисяч тощо. І звідки знаємо, що Він гнівається? Бо написано: «Бо мить — у Його гніві»

Рама з Фано

Знай: «час» (עת), що підпадає під часове вимірювання, є лише половиною миті з тих малих митей, які відміряли наші мудреці, благословенної пам'яті, у першій главі «Брахот». Вони сказали, що в одній годині їх п'ятдесят вісім тисяч вісімсот вісімдесят вісім; знак для пам'яті — עת חפץ, «час бажання». Адже

Яд Єгуда · 1 · продовження

тощо. [П6533]

Яд Єгуда · 2

«І знак для пам'яті»: שעת [непевне членування] — це половина. Сказано в Писанні: «Час для кожного бажання» (עת לכל חפץ). Адже в слові חפץ позначено חץ — «стрілу», число פ', 80; так і для

Яд Єгуда · 2 · продовження

решти [неясний зв’язок]. [П6534]

Яд Єгуда · 3

«І вимова» — мовлення вуст.

Яд Єгуда · 4

«І за їхніми гидотами…» (там, 15 / 16). Ця міра ק”ט за гематрією — הד”ק, що написано про пахощі. Це натякає, що кожна дрібна частина з них спокутує «трохи, зовсім мало» (כמעט קט) — назву губителів, які виникають із переступів, як буде поруч. Пахощі скасовують їх. Тому, коли він розтирає, каже «дрібно, дрібно, добре, добре» (הדק הדק היטב היטב): тобто це «дрібне» буде на добро й на спокуту зла «трохи, зовсім мало». [П6535]

Яд Єгуда · 5

«Про цей час» половини миті, який, за наведеним, є однією часткою з одинадцяти ר.וא [непевна форма], семи тисяч, семисот сімдесяти шести. Це близько до однієї сто дев’ятої частки великих часів, яких 1080 у годині. Адже 109, помножене на 1080, дає одинадцять міріад, сім тисяч, сімсот двадцять. [П6536]

Яд Єгуда · 6

«А тут написано: “І за їхніми гидотами Я зробив”», не за читанням. Йдеться про губителів, які виникають з їхніх гидот: відповідно до їхніх гидот «Я зробив»

Рама з Фано · продовження

мить — це «теперішня мить» (העתה), а עת — половина העתה; вимова свідчить про це. Бо רגע — «мить» — триває стільки, скільки її вимовляють. Вимов-но עת, «ет», і дай своїм вухам почути: на слух це лише половина вимови слова רגע, «реґа». [П6527]

Про цей малий проміжок, існування й скасування якого приходять разом, Єзекіїль сказав: «І за їхніми гидотами Я зробив — трохи, зовсім мало», וכתועבותיהן עשיתי כמעט ק”ט. А ק”ט за гематрією дорівнює הד”ק, «дрібно», як написано про пахощі: «І розітри з них дрібно» (ושחקת ממנה הדק). Наші вчителі навчали: «Коли він розтирає, каже: “Дрібно, дрібно, добре, добре”» (הדק הדק היטב היטב). У нашому трактаті «Га-міллуїм» можна розглянути приємне тлумачення, дуже відповідне цьому місцю: по митях буде випробувано час, найдорожчий із сущого, бо «швидко проминає — і ми відлітаємо». [П6528]

Точний сенс слова ק”ט щодо цього עת такий: своєю малістю він близький до однієї сто дев’ятої частки великих часів, яких у годині 1080. Тут написано עשיתי, «Я зробив», а читають עשית, «ти зробив / зробила». Це відповідає вислову «бо мить — у Його гніві»: Його обтяжують тим, щоб утворювати форми, які Йому не до вподоби. А כמע”ט ק”ט за гематрією — 248: це міра зросту тих форм, що були Йому тягарем. [П6529]

Слово כמעט має каф порівняння через зовсім малу різницю між עת та קט. Це таємниця останнього удару, в якому

Яд Єгуда · 6 · продовження

і створив із них губителя, щоб нищити. [П6537]

Яд Єгуда · 7

«Відповідно до змісту» сказаного Писанням: «Бо мить — у Його гніві». Адже запалає гнів Господа проти тих, хто своїми переступами обтяжує Його, благословенний Він, змушуючи утворювати з них форму зовнішніх істот, існування яких — немов мить. [П6538]

Яд Єгуда · 8

«І ось також те, що написано» наприкінці вірша: «трохи, зовсім мало» (כמעט קט), — натякає на неї / на це (לה / לזה), бо ці два слова за гематрією дорівнюють 248. Це натяк на 248 нечистих членів, що є мірою зросту тих форм. [П6539]

Яд Єгуда · 9

«Через різницю», дуже малу, між עת та קט, адже עת менше за קט. Тому він сказав כמעט із каф порівняння, а не буквально קט. [П6540]

Яд Єгуда · 10

«І це таємниця…». Тобто те, що сказав «трохи, зовсім мало», є половиною миті, а там сказано: «Бо мить — у Його гніві». Це таємниця останнього удару, який відбувається за половину миті. І, якщо можна так сказати, це стало для Нього, благословенний Він, «як дозвіл для існування» (כהיתי למציא)

Яд Єгуда · 10 · продовження

[непевне розгортання] губителів. [П6541]

Яд Єгуда · 11

«Що наведено у словах наших мудреців, благословенної пам’яті»: у першій главі «Авода зара», Мішна: «Дійшов до склепіння, в якому встановлюють ідола, — заборонено». А в Ґемарі, 19б, рабі ר”א сказав від імені рабі Йоханана: «Якщо він будував у ньому, плату за його працю дозволено». Це ж очевидно! Адже вони є речами, які служать ідолопоклонству, а такі речі — і за рабі ר”י, і за рабі ר”м / ר”ע — заборонені, доки їм не служитимуть. Це було потрібно лише щодо останнього удару. Останній удар не має вартості однієї прути. Раші пояснив: «Останній удар» — той, хто завдає останнього удару молотом; у ньому немає вартості однієї прути. Тому дозволено, бо плата за решту ударів не стає забороненою: адже це не плата за ідолопоклонство — «вона / він» (היא / הוא). [П6542]

Яд Єгуда · 12

«І звідси ми навчимося», що через останній удар було дозволено напередодні суботи, у сутінках, створення шкідливих істот, у яких немає користі на вартість однієї прути.

Рама з Фано · продовження

немає вартості однієї прути. Про нього йдеться у словах мудреців, благословенної пам’яті, щодо тих, хто виконує роботу над речами, з яких заборонено отримувати користь: плату за його працю дозволено щодо вже вчиненого, хоча він учинив неналежно й наперед так робити заборонено. [П6530]

Звідси ми навчимося про створення шкідливих істот напередодні суботи, у сутінках, як пояснили на своєму місці щодо таємниці переступу з належним наміром (лішма). Адже שו”ה פרוט”ה, «вартість однієї прути», за гематрією дорівнює תור”ה, «Тора», яка є אמצעי”ת — «посередницею», з тим самим числом, — між Піднесеним над усяким благословенням і хвалою та всіма створіннями, крім шкідливих істот. Це щоб вони не мали тривкого існування з боку творення, якби гріх не був причиною. [П6531]

Саме «прихована дорогоцінність» — сама субота — не завершила їхнього створення. Натомість без «знаряддя дорогоцінності», яке є в доданому до суботи часі, не може обійтися жодне створіння. Дивись трактат «Га-шаббатот». Що ж таке «знаряддя дорогоцінності»? Письмо, напис і скрижалі, які — сукупність десяти речей, створених у сутінках. Проте з усіма цими у великому проміжку рабі Єгуди прихована дорогоцінність довершила [творення] разом; а лише шкідливі істоти — без неї, тільки через знаряддя дорогоцінності, щоб не зневажали малого проміжку рабі

Яд Єгуда · 12 · продовження

Адже так ми спираємо дозвіл на їхнє створення на правову норму, як пояснили в трактаті «Хікур Дін», III.11, — дивись там.

Яд Єгуда · 13

«Адже ось…». Тобто в цьому є ще додаткові ласощі до мудрості. שו”ה פרוטה, «вартість однієї прути», за гематрією — 611, як תור”ה, «Тора», і як אמצ”ע”ית, «посередниця». Це натякає, що Тора була посередницею між Творцем, благословенний Він, та всіма створіннями, у яких є вартість однієї прути. Адже вона була знаряддям ремесла Святого, благословенний Він, при створенні світу, як відомо. [П6543]

Яд Єгуда · 14

«Крім створення шкідливих істот», у яких немає вартості однієї прути: Тора не була посередником і знаряддям Його ремесла, благословенний Він.

Яд Єгуда · 15

«І саме…». Тобто, попри згаданий дозвіл, створення шкідливих істот усе ж не відбувалося в саму суботу. Адже вона — дорогоцінність днів; не годиться оскверняти її створенням шкідливих істот. Проте дозвіл знадобився для доданого до суботи часу — тобто сутінків, що є «знаряддям

Яд Єгуда · 15 · продовження

дорогоцінності», бо всі десять речей, які, безперечно, є знаряддям

Рама з Фано · продовження

Йосі, і не інакше. [П6532]

Яд Єгуда · 15 · продовження

дорогоцінності, були створені в ньому. [П6544]

Яд Єгуда · 16

«Проте всі ці…». Тобто не слід заперечувати: яка відмінність між десятьма речами та створенням шкідливих істот? Між ними є великий проміжок і малий проміжок. Як сказано в главі ב”מ: «Що таке сутінки? Від заходу сонця й увесь час, поки східний край неба червоніє», тощо, — слова рабі Єгуди. Рабі Йосі каже: «Сутінки — як кліпання ока». Усі ці десять речей були створені потенційно у великому проміжку рабі Єгуди — «після того як зайшло / відтоді як зайде сонце» (משתשקע החמה / משקעה). Лише шкідливі істоти були створені без дорогоцінності: субота не довершила [творення] разом із ними, а тільки через доданий до суботи час. За підставою згаданого дозволу — щоб не ставилися легковажно до малого проміжку. Дивись трактат «Хікур Дін», III.13. [П6545]

Примітки джерела · 1

Яд Єгуда

«У першій главі “Брахот”» — щодо «Бог гнівається щодня». Скільки триває Його гнів? Мить. А скільки — мить? Одна з п’ятдесяти тисяч тощо. І звідки знаємо, що Він гнівається? Бо написано: «Бо мить — у Його гніві» тощо.

«І знак для пам’яті — עת חפץ»: עת є половиною. Сказано в Писанні: «Час для кожного бажання» (עת לכל חפץ). Адже в слові חפץ позначено חץ — «стрілу», число ’פ, 80; так і для решти [неясний зв’язок]. [П6546]

«І вимова» — мовлення вуст.

«І за їхніми гидотами…». Ця міра ק”ט за гематрією — הד”ק, що написано про пахощі. Це натякає, що кожна дрібна частина з них спокутує «трохи, зовсім мало» (כמעט ק”ט) — назву губителів, які виникають із переступів, як буде поруч. Пахощі скасовують їх. Тому, коли він розтирає, каже «дрібно, дрібно, добре, добре» (הדק הדק היטב היטב): тобто це «дрібне» буде на добро й на спокуту зла «трохи, зовсім мало». [П6547]

Примітки джерела · 1 · продовження

«Про цей час половини миті», який, за наведеним, є однією часткою зі ста сімнадцяти тисяч семисот сімдесяти шести. Це близько до однієї сто дев’ятої частки великих часів, яких 1080 у годині. Адже 109, помножене на 1080, дає сто сімнадцять тисяч сімсот двадцять. [П6548]

«А тут написано: “І за їхніми гидотами Я зробив”», не за читанням. Йдеться про губителів, які виникають з їхніх гидот: відповідно до їхніх гидот «Я зробив» і створив із них губителя, щоб нищити.

«Відповідно до змісту сказаного Писанням: “Бо мить — у Його гніві”». Адже запалає гнів Господа проти тих, хто своїми переступами обтяжує Його, благословенний Він, змушуючи утворювати з них форму зовнішніх істот, існування яких — немов мить.

«І ось також те, що написано» наприкінці вірша: «трохи, зовсім мало» (כמעט ק”ט), — натякає на це, бо ці два слова за гематрією дорівнюють 248. Це натяк на 248 нечистих членів, що є мірою зросту тих форм. [П6549]

«Через різницю», дуже малу, між עת та קט, адже עת менше за קט. Тому він сказав כמעט із каф порівняння, а не буквально קט.

«І це таємниця…». Тобто те, що сказав «трохи, зовсім мало», є половиною миті, а там сказано: «Бо мить — у Його гніві». Це таємниця останнього удару, який відбувається за половину миті. І, якщо можна так сказати, це стало для Нього, благословенний Він, як дозвіл для існування губителів. [П6550]

«Що наведено у словах наших мудреців, благословенної пам’яті»: у першій главі «Авода зара», Мішна: «Дійшов до склепіння, в якому встановлюють ідола, — заборонено». А в Ґемарі, 19б, рабі ר”א сказав від імені рабі Йоханана: «Якщо він будував у ньому, плату за його працю

Примітки джерела · 1 · продовження

дозволено». Це ж очевидно! Адже вони є речами, які служать ідолопоклонству, а такі речі — і за рабі ר"י, і за рабі ר"מ — не заборонені, доки їм не служитимуть. Це було потрібно лише щодо останнього удару. В останньому ударі немає для нас вартості однієї прути. Раші пояснив: «Не стає забороненою, адже це не плата за ідолопоклонство». [П6551]

«І звідси ми навчимося», що через останній удар було дозволено напередодні суботи, у сутінках, створення шкідливих істот, у яких немає користі на вартість однієї прути. Адже так ми спираємо дозвіл на їхнє створення на правову норму, як пояснили в трактаті «Хікур Дін», III.11, — дивись там.

«Адже ось…». Тобто в цьому є ще додаткові ласощі до мудрості. שו"ה פרוטה, «вартість однієї прути», за гематрією — 611, як תורה, «Тора», і як אמצ"עית, «посередниця». Це натякає, що Тора була посередницею між Творцем, благословенний Він, та всіма створіннями, у яких є вартість однієї прути. Адже вона була знаряддям ремесла Святого, благословенний Він, при створенні світу, як відомо. [П6552]

«Крім створення шкідливих істот», у яких немає вартості однієї прути: Тора не була посередником і знаряддям Його ремесла,

До глави у змісті

Примітки джерела · 1 · продовження

благословенний Він.

«І саме…». Тобто, попри згаданий дозвіл, створення шкідливих істот усе ж не відбувалося в саму суботу. Адже вона — дорогоцінність днів; не годиться оскверняти її створенням шкідливих істот. Проте дозвіл знадобився для доданого до суботи часу — тобто сутінків, що є «знаряддям дорогоцінності», бо всі десять речей, які, безперечно, є знаряддям дорогоцінності, були створені в ньому.

«Проте всі ці…». Тобто не слід заперечувати: яка відмінність між десятьма речами та створенням шкідливих істот? Між ними є великий проміжок і малий проміжок. Як сказано в главі «Баме мадлікін»: «Що таке сутінки? Від заходу сонця й увесь час, поки східний край неба червоніє», тощо, — слова рабі Єгуди. Рабі Йосі каже: «Сутінки — як кліпання ока». Усі ці десять речей були створені потенційно у великому проміжку рабі Єгуди, після заходу сонця. Лише шкідливі істоти були створені без дорогоцінності: субота не довершила [творення] разом із ними, а тільки через доданий до суботи час. За підставою згаданого дозволу — щоб не ставилися легковажно до малого проміжку. Дивись трактат «Хікур Дін», III.13. [П6553]

Га-іттім — глава 6

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4

Яд Єгуда · 1

І написане: «Так, Я [прогалина у джерелі]», — наведене поруч, підтримує її. [П6559]

Яд Єгуда · 2

«Із точністю до волосини» — як сказано в Берешіт раба: рабі Хана, син рабі Ішмаеля бар Йосі, сказав йому: «Чи чув ти від свого батька, що означає: “І Бог завершив сьомого дня”?

Рама з Фано

У Тосефті, на початку Брахот, є інший поділ щодо міри часів. Однак ми спираємося на нашу Ґемару, і Писання її підтримує. Оскільки Бог, благословенний Він, уміє обчислювати Свої часи та Свої миті, цар Давид сказав: «У Твоїй руці мої часи». Він визначає їх із точністю до волосини за виміряним рухом небесної сфери. Щодо них слушно сказати: «Між стовпом і стовпом —

Яд Єгуда · 2 · продовження

Дивина!» Рабі Шимон бар Йохай сказав: «Людина з плоті й крові, яка не знає ані своїх часів, ані своїх митей, ані своїх годин, додає від буднього до святого. Але Святий, благословенний Він, який знає Свої миті та Свої часи, увійшов у нього на волосину». Тобто на волосину руху небесної сфери, яка

Яд Єгуда · 2 · продовження

окреслює час. [П6560]

Яд Єгуда · 3

«А пророк Ісая» тощо — це також пояснено там, у наведеному вище викладі. [П6561]

Яд Єгуда · 4

«Але написане» — כן, «так», — «особливо точне»: натяк на число 25 / 55 (כ"ה / נ"ה), тобто на мить, яка становить приблизно одну з 25 / 55

Рама з Фано · продовження

визволення», бо спасіння Господа — як змиг ока. [П6554]

Пророк Ісая сказав: «На малу мить Я залишив тебе». Це та мить, у яку були створені шкідливі істоти. Далі написано: «Ось, Я створив коваля» тощо. Написано הן, а читається הנה; і те, і те вказує лише на підготовленість, яка сама собою нічого не означає, якщо тільки гріх не

Яд Єгуда · 4 · продовження

часток великих часів, що їх 1080 на годину. Адже так: 25 / 55 разів по 1080 дають п'ять десятків тисяч, 9 / 2 тисячі й чотириста; це на 512 / 112 митей більше в часах, ніж за їхньою мірою в мудреців. [П6562]

Рама з Фано · продовження

стане причиною. [П6555] Проте написання особливо точне, бо мить дуже близька до однієї з 55 часток тих великих часів, які ми згадали вище. А зі шкідливих істот, створених тієї миті, жодна не шкодить у дії. [П6556]

Тому Писання сказало: «Ось, Я створив коваля» (הנה אנכי בראתי חרש): він підготовлений вищим керуванням відповідно до потреби часу; нині ж принаймні зла немає. Це і є завершення вірша: «І Я створив руйнівника для руйнування». Він не руйнує, хіба що його підготували нашими провинами. [П6557] А в мідраші: коли було створено залізо, дерева почали тремтіти. Святий, благословенний Він, сказав їм: «Не ввійде в нього деревина від вас — і жодне з вас не зазнає шкоди». [П6558]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 7

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6

Яд Єгуда · 1

«Однак» тощо. Це стосується створення шкідливих істот, про яке пояснено вище: вони — останньої миті, як і шкірка має передувати плодові, згідно із загальновизнаним. Проте нагорі порядок не такий — це слід осягнути: адже це передування існує лише в думці. [П6566]

Рама з Фано

Однак вислів про передування шкірки (кліпи) плодові, як ми згадали вище, для мудреців істини у світі осягнутого розумом тлумачиться так: це лише передування на один мислений, а не часовий момент. У таємниці царів — «де ступали люди беззаконня, яких було зметено без часу». Саме це Еліфаз показав Йовові у своїй третій відповіді — як річ, що вивчається з її контексту: для них обох разом, за їхніми родинами, за домами їхніх батьків; один — теманіт,

Яд Єгуда · 2

«У таємниці царів». Тобто так само й щодо 974 поколінь, які передували нашому світові: лише передування в думці, а не в часі. Тому про них сказано: «Де ступали» тощо, «без часу» (Йов 22). [прогалина у джерелі] наприкінці וירח [назву не встановлено] [прогалина у джерелі] кінець «Ваїшлах» [прогалина у джерелі] ватажок Теман. [П6567]

Яд Єгуда · 3

«А про вихід» — шкірки. [П6568]

Яд Єгуда · 4

«Початкові літери — רגע», «мить»: натякає на шкірку [прогалина у джерелі] мить [прогалина у джерелі]. [П6569]

Яд Єгуда · 5

«Кінцеві літери — תת"ק». Як написано: «І ось буде пошесть, якою уразить усі народи» тощо, «і його язик зітліє в їхніх устах» (Захарія 14). [П6570]

Рама з Фано · продовження

а другий — із землі Уц. [П6563]

А про вихід шкірки у здійснення написано: «Початок народів — Амалек», ראשית גוים עמלק. Початкові літери — רגע, «мить»; внутрішні — איש וימל, «людина — і зів'яне»; кінцеві — תמ"ק. Захарія пояснив це в «День приходить для Господа», як ми добре роз'яснили у відповідному місці. Подивіться, який його кінець. [П6564]

І ось кінець справи добрий, коли вона добра від свого початку. Тому шкірка

Яд Єгуда · 6

«Тому шкірка не передувала» [прогалина у джерелі] в думці, а лише [прогалина у джерелі] у здійсненні [прогалина у джерелі] передувала шкірці, бо задум [прогалина у джерелі] і від нього — добро наприкінці, і цей його плід їстівний. [П6571]

Рама з Фано · продовження

передувала лише плодові. Проте сівба, яка передувала всьому, — адже садіння зернини передує садінню живця, — споглядає шляхи мети, звернені до добра, вище за яке немає нічого: від Того, хто від початку сповіщає кінець, доброго Царя, який чинить добро всім. [П6565]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-іттім · глава 7

Га-іттім — глава 8

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24 · 25 · 26 · 27 · 28 · 29 · 30 · 31 · 32 · 33 · 34 · 35 · 36

Яд Єгуда · 1

«Ось עת…» — він повертається до слова עת, щоб пояснити його за таємним змістом. Адже עת — це дві останні літери דעת; вони натякають на десять імен Гавая, число яких 260, і десять імен Ег'є, число яких 210. Разом — עת, 470. [П6580]

Яд Єгуда · 2

«А далет» у דעת натякає на чотири Гавая Імені Гавая, які є джерелом цих двох імен. Намір його натяку — на

Рама з Фано

Ось עת, «час», — це кінець דעת, «знання», який у своєму числі охоплює десять імен Гавая й десять імен Ег'є; а далет — їхнє джерело: чотири літери великого Імені, благословенний Він. Я розмірковував над словом עתים, «часи»: у великому численні АЙК воно за гематрією становить 1080. Через них мудреців названо «знавцями часів», бо за меншої кількості, ніж ця, у них немає повного знання про людську дію в тих двадцяти восьми змінах часів, які назвав Екклезіяст. Адже вона вимагає

Яд Єгуда · 2 · продовження

початкове зібрання хасадім і ґвурот у Даат, як написано у трактаті «Йонат Елем», розділ 42. [П6581]

Яд Єгуда · 3

«У великому численні» — у літерах מנצפ"ך: שכמ"ס [неросширене скорочення], «дім» (בית), ת"ר) 600). [П6582]

Яд Єгуда · 4

Тому що знання [прогалина у джерелі] зобов'язує випереджати й покривати попереднє,

Яд Єгуда · 4 · продовження

яке вже зроблено, і наступне після нього; так само зобов’язує оцінювати місце [прогалина у джерелі] тощо. Для всього цього — питання 1080 [прогалина у джерелі]; мудреці не зможуть досягти повного знання. Однак навіть за всього цього це все ще лише число. [П6583]

Яд Єгуда · 5

«Уже пояснено…» Відомо [прогалина у джерелі] щодо голосних знаків [прогалина у джерелі]: камац, холам для йод, шурук у вав, тобто мелафум, і хірік у йод. Їх називають великими голосними. Так само у знаках вислову פתוחי חותם [прогалина у джерелі]: патах, сегол [прогалина у джерелі] і шва. Також малі голосні у простому вигляді, окрім складених із голосного й шва — хатаф-камац, хатаф-патах, хатаф-сегол [прогалина у джерелі] — як царі, а всі решта — раби, і шва [прогалина у джерелі] — раб рабів [прогалина у джерелі]; тобто рухомий шва [прогалина у джерелі] і між тим, що після нього [прогалина у джерелі]. [П6584]

Яд Єгуда · 6

«Сам по собі він також цар» [прогалина у джерелі], самостійний голосний знак [прогалина у джерелі], як [прогалина у джерелі] від великих, і так само як

Рама з Фано · продовження

споглядання попереднього й наступного та оцінки її місця й часу — у думці, слові та дії. Навіть за всього цього — усе ще лише можливість. [П6572]

У своєму місці вже пояснено: кожна з літер Гавая дістає шість головних голосних знаків. Це п’ять великих голосних — камац, холам, цере, хірік, шурук; їхня пам’ятна формула — פתוחי חותם, «різьблення печатки». І шва — один із них. Мудреці скажуть: хоча він їхній раб, у своєму самостійному бутті він цар. Причина в тому, що є малі голосні, які, як відомо, походять від великих. Але зі шва інакше: це самостійний голосний знак, який узагалі не походить від інших. Його служіння великим голосним пояснено в Зогарі: він біжить із дорученням і йде за ними слідом. «Біжить» означає: він також рухається при них, бо там немає нерухомого шва. «Йде слідом» означає: зрушує суміжну з ними літеру, щоб вона не стояла перед ними й не затримувала їхнього розширення; шва приводить її в рух. [П6573]

Саме це сказали граматики про гортанні літери: вони не «беруть хабаря» — שח”ד. Тобто немає шва під ними, знака хірік перед ними й даґеша всередині них. Адже всі три — знаки суду, відповідно до трьох імен Елогім, число яких разом із колель дорівнює גרו”ן, «горло». Вони перебувають у вузькому проході горла, коли там разом збираються сила Біни того, що спричинене, й

Яд Єгуда · 6 · продовження

[прогалина у джерелі], — усе це відоме граматикам. [П6585]

Яд Єгуда · 7

«Там немає нерухомого шва», коли він стоїть перед великим голосним.

Яд Єгуда · 8

«Пояснення: зрушує…» Недостатньо того, що рухомий шва сам такий: він також приводить у рух літеру [прогалина у джерелі], щоб не [прогалина у джерелі] її рух. [П6586]

Яд Єгуда · 9

«Саме це…» [прогалина у джерелі] шва до суду; він також [прогалина у джерелі], бо він рухається й приводить у рух, тому не є нерухомим. [П6587]

Яд Єгуда · 10

«У гортанних літерах» — це літери אהח”ע; як вони не приймають хірік і даґеш [прогалина у джерелі], вони є знаками суду, як відомо [прогалина у джерелі]: 248, а разом із колель — 249, за числом גרו”ן, «горло». Адже так — три суди [прогалина у джерелі], що є місцем у горлі, як відомо; тобто… [П6588]

Яд Єгуда · 11

У ній — верхня Біна, звідки пробуджуються суди, і там [прогалина у джерелі] ґвурот Хохми [прогалина у джерелі], і також у Кетер [прогалина у джерелі].

Яд Єгуда · 11 · продовження

Отже, три суди [прогалина у джерелі] в горлі, і через це [прогалина у джерелі] в горлі [прогалина у джерелі] трьома знаками суду; адже нам треба пом'якшити ці суди знаками милості — патахом, сеголом і рафе, як також відомо звідти. [П6589]

Яд Єгуда · 12

І що кожна з літер Імені Гавая [прогалина у джерелі] шістьма названими знаками, коли поєднаєш із літерою алеф, яка також має ці шість голосних знаків [прогалина у джерелі]: шість разів шість — це тридцять шість [прогалина у джерелі]; йод, алеф [прогалина у джерелі]; тридцять шість [прогалина у джерелі] для сполучення літери вав Імені з алеф [прогалина у джерелі], що становлять 1080. Дивись у «Пардесі», брама «Подробиці імен», глава 2. [П6590]

Яд Єгуда · 13

«І чотири» з тих, що належать Імені: ось ми ще знайшли, що вони становлять число 1080. Тобто אל"ם [нерозкрита форма] [прогалина у джерелі], літери Гавая — вони так, тощо. [П6591]

Яд Єгуда · 14

Так само знаходимо число 1080 [прогалина у джерелі], і їхні літери

Рама з Фано · продовження

ґвура близької причини, і вона — віддалена причина, як відомо тим, хто сидить перед мудрецями. Нам треба пом'якшити їх патахом, сеголом і рафе: усі вони — властивості милості. [П6574]

Ось кожна літера Гавая поєднуватиметься з однією літерою, яка також має ці шість голосних знаків, — по одній, так що їхні сполучення помножаться до тридцяти шести способів. Адже всі шість знаків йод поєднуються з алеф, що має камац, і всі — з алеф, що має цере, і так само з рештою названих знаків: ось тридцять шість. Коли порахуєш за звичайною гематрією тридцять шість разів одинадцять — тобто названі нами літери, поєднані одна з одною, — і так само для чотирьох літер великого Імені, кожна з яких із алеф, то число всіх чотирьох становитиме тридцять разів тридцять шість, тобто рівно 1080. [П6575]

А чотири літери за атбаш — це מצפ"ץ, скорочення вислову מלך צדק פועל צדקות, «Цар справедливості, що чинить праведні діла»; ці чотири слова за гематрією становлять 1080. Так само «Адам, Хава» з повним написанням назв літер — אל"ף דל"ת מ"ם חי"ת וי"ו ה"י. Це шістдесят разів ח"י, «живий», тобто сполучення всієї сукупності Тіферет, що має шість країв, кожний із яких містить десять, і Єсода, який сам є ח"י, «живий». [П6576]

У цьому сенс слів סח"י ומאוס, «сміття й відраза», витлумачених на похвалу, за

Яд Єгуда · 14 · продовження

дають стільки ж. [П6592]

Яд Єгуда · 15

«Тобто…»: число 1080 натякає на Тіферет і Єсод за відомим: Тіферет має шість країв — ХаҐаТ, НеГІ, — кожний містить десять, отже шістдесят. У кожному з ним Єсод «у випадку» — ח"י, «живий», 18. Отже, шістдесят разів 18, за числом 1080. [П6593]

Яд Єгуда · 16

І в цьому сенс сказаного Єремією: «Сміттям і відразою зробиш нас» — סחי ומאוס תשימנו (Плач Єремії 3), — що спричинило зневагу. Слово סחי натякає на двічі ח"י, «живий». [П6594]

Яд Єгуда · 17

За тим способом, до якого звикли [прогалина у джерелі], зневажати пророцтва тощо, і як написано [прогалина у джерелі]. [П6595]

Яд Єгуда · 18

«І слина» (ורוק) [прогалина у джерелі] «сміття й відраза» (סחי ומאוס) [прогалина у джерелі], а ומאוס — «місце дієслова» [прогалина у джерелі]. [П6596]

Яд Єгуда · 19

«Відкидати» [прогалина у джерелі]: «І тепер піднесеться моя голова над ворогами» (Псалми 27). Справа тут — за кабалою [прогалина у джерелі] у «Пардесі», брама «Канали», глава 4

Яд Єгуда · 19 · продовження

[прогалина у джерелі]; «праведник — основа світу» [прогалина у джерелі]; до святого місця [прогалина у джерелі]; усі святі ангели [прогалина у джерелі]; і звідти [прогалина у джерелі]: «Сміттям і відразою зробиш нас». [П6597]

Яд Єгуда · 20

Число трьох імен Гавая становить 78, за гематрією סחי. Вони натякають на Тіферет, Єсод, Малхут. [П6598]

Яд Єгуда · 21

«У таємниці» הש"ר [нерозкрите скорочення] щодо Хізкіягу: «І ось тобі знак: їж цього року самосійне, а другого року — שחיס, повторне самосійне» (Друга книга Царів 19 і Ісая 37). Написано שחיס [прогалина у джерелі]; Малхут [прогалина у джерелі]. שחיס натякає на Малхут у таємниці зворотного світла [прогалина у джерелі]; у таємниці прямого світла [прогалина у джерелі]; у «Пардесі», брама [прогалина у джерелі], вище, глава 2. Дивись там. [П6599]

Яд Єгуда · 22

«І те, і те — סחי», «сміття»; וכתי' [непевне скорочення], значення якого — частка, що відпала від усього живого [прогалина у джерелі]; літера, що відпала, тощо; тобто

Рама з Фано · продовження

тим способом, яким ми звикли пояснювати пророцтва й усі Святі Писання: усі вони були сказані на Синаї умовно. Зверни увагу: не сказав והמאס, а ומאוס. Адже досконалій людині, у таємниці живого, як ми пояснили, належить відкидати зло. Це значення слів: «Піднесеться моя голова над ворогами довкола мене», — щоб віддалити їх від межі святості. Тут також є число трьох імен Гавая, за гематрією סח"י. Так само Тіферет, Єсод, Малхут — у таємниці סחיש або סחיס, сказаних щодо Хізкіягу: самех — Тіферет, ח"י — Єсод; шин наприкінці — Малхут, шин на початку — Біна. І те, і те за гематрією — חשמ"ל, «хашмаль», бо це частка, що відпала від світла Пніеля. Досить про це. [П6577]

Порядок сполучення літери алеф із літерами великого Імені в прямому порядку так само тлумачиться для кожної з дванадцяти перестановок Гавая. Ось дванадцять разів 1080 — години дня, коли літери Імені передують літері алеф, бо Він — велике світило, чия думка передувала всьому. Коли ж алеф передує літерам Імені, саме ці числа за тим самим способом виникнуть у дванадцяти годинах ночі.

Або скажи: і те, і те натякає на години дня. Відмінність між цими способами полягає в посиленні дій більшою чи меншою мірою — для милості, суду й милосердя. Коли верхня ге передує нижній ге, вказівка буде на години дня, а зворотний порядок — на години ночі. Так само міркуй про все

Яд Єгуда · 22 · продовження

[прогалина у джерелі] «сміття й відраза» [прогалина у джерелі]. [П6600]

Яд Єгуда · 23

«Ось порядок сполучення», який він згадав вище: літери алеф із чотирма літерами Імені — «найбільше, осідок» (ביותר מדור) [неясний зв'язок], що становить 1080, — це те, що тлумачиться, тощо. [П6601]

Яд Єгуда · 24

Ось дванадцять разів 1080, відповідно до дванадцяти разів 1080, відповідно до дванадцяти годин дня [прогалина у джерелі]; літери Імені — до алеф, бо так [прогалина у джерелі] «велике світило для панування вдень». Ніхто не передує йому, крім самого Носія Імені, благословенний і звеличений Він. Тому Його літери поставлено раніше [прогалина у джерелі] для дванадцяти годин. [П6602]

Яд Єгуда · 25

А коли алеф передує літерам Імені, ці числа у дванадцяти Гавая натякатимуть на дванадцять годин ночі: «І був вечір, і був ранок — день один».

Яд Єгуда · 26

Або скажи, що немає різниці в передуванні й відставанні [прогалина у джерелі], чи він поставив алеф раніше —

Яд Єгуда · 26 · продовження

завжди [прогалина у джерелі] для дванадцяти годин дня [прогалина у джерелі]; у способах літер [прогалина у джерелі] для милості, чи для суду й милосердя [прогалина у джерелі]; у таємниці прямого світла милість переважає [прогалина у джерелі] над ніччю; і так само в решті літер. [П6603]

Яд Єгуда · 27

Або скажи [прогалина у джерелі]: завжди сполучення Імені з алеф, яким би способом воно не було [прогалина у джерелі], — удень; і тут не треба тлумачити ні передування, ні відставання, ні зміну [прогалина у джерелі]; години ночі [прогалина у джерелі], тобто через малі голосні, яких зі шва також шість, як сказано вище. «І вони — позначає голосними» (והם מנקד) [нерівна форма] кожну з літер Імені й алеф шістьма малими знаками замість великих; згадане знову дасть дванадцять годин, відповідно до дванадцяти годин ночі. [П6604]

Яд Єгуда · 28

«Малий хірік» — без йод.

Яд Єгуда · 29

«І камац-хатуф, у якому немає шва»: камац-хатуф буває двох видів. Є той, у якому є шва [прогалина у джерелі], і той, у якому шва не видно; сам по

Рама з Фано · продовження

подібне.

Або скажи: і ті, і ті натякають на години дня; не треба тлумачити в них передування, відставання чи зміну порядку. Натомість на години ночі натякатимуть ті самі літери, але зі зміненими голосними знаками: замість них візьмемо патах, сегол, кубуц, малий хірік і камац-хатаф, у якому немає шва. Це саме п’ять малих голосних, подібних до перших, про яких сказано: «Живі істоти малі разом із великими». Шва й тут доповнює з ними число до шести, бо він поєднується для хатаф-патаха й хатаф-сегола так само, як поєднується для хатаф-камаца. Проте в цих сполученнях узагалі не беруть участі названі хатафи зі шва перед ними: ці сполучення тлумачаться через прості знаки, а не складені. [П6578]

Досі ми говорили лише про літеру алеф із кожною з літер великого Імені. Так само зроби для двадцяти семи літер алфавіту разом із подвоєними формами: у цьому підрахунку всі їх рахуватимемо лише по одній, адже вони тільки приєднані до Імені, яке є головним. Ось двадцять сім днів, за які місяць завершує оберт усього небосхилу, — те, що сонце проходить за цілий рік. Однак місяцеві ще треба бігти шляхом за ним: усю відстань від місця попереднього молодика перед цим обертом до теперішньої оселі його слави, щоб прилучитися до нього. Це «час миру», яким завершив Екклезіяст: йому передували двадцять сім «часів», відповідно до

Яд Єгуда · 29 · продовження

собі він відкривається, бо він хатаф [прогалина у джерелі] перед нерухомим шва, а також перед двома шва, як згадано в науці граматики. [П6605]

Яд Єгуда · 30

«Про них сказано: “Живі істоти малі…”» (Псалми 104), бо всі голосні знаки є живими істотами від їхнього кореня вгорі. [П6606]

Яд Єгуда · 31

І шва доповнює число до шести малих голосних, бо він також малий голосний [прогалина у джерелі]. [П6607]

Яд Єгуда · 32

«Попри все це, не входить у число 28» (עם כל זה לא נכנס במספר כ”ח) [неясний зв’язок]: шва окремо й камац-хатуф — «знаряддя шва» (כלי שב”א), а не в складених хатафах. [П6608]

Яд Єгуда · 33

«Із подвоєними формами» — מנצפ”ך.

Яд Єгуда · 34

«Усі вони» [прогалина у джерелі] за їхнім числом [прогалина у джерелі] рахується як два, і гімел [прогалина у джерелі] до числа 1080 [прогалина у джерелі], як алеф, який рахується за один [прогалина у джерелі]; кожну літеру — за один [прогалина у джерелі] за числом, бо Ім’я є головним, а ці — додаткові. [П6609]

Яд Єгуда · 35

Ці двадцять сім літер у сполученні з Гавая Імені утворюють двадцять сім днів, відповідно до днів [прогалина у джерелі] місяця. І це כ"ש

Рама з Фано · продовження

двадцяти семи днів і двадцяти семи літер Тори. Усе це належить до відомого початківцям у мудрості; тут не місце розводитися докладно. [П6579]

Яд Єгуда · 35 · продовження

[нерозкрите скорочення]: ми знаємо, що місяць оновлюється через кожні 29, 12, 793 [прогалина у джерелі].

Яд Єгуда · 35 · продовження

Це також охоплює тривалість ходу місяця «всередині дванадцяти зі сфери» (בתוך י"ב מגלגל), що становить приблизно два дні й чверть [прогалина у джерелі]; після оберту всієї своєї сфери місяцеві буде потрібно досягти місця [прогалина у джерелі], бо приблизно за двадцять сім днів і чверть місяць обертається по своїй сфері; і вони… [П6610]

Яд Єгуда · 36

Це мир на ступені верхнього й нижнього, як пояснено у трактаті [прогалина у джерелі]. Тому Екклезіяст завершив двадцять вісім часів [прогалина у джерелі] «часом миру» — посудиною, що вміщує благословення з джерела благословень, як відомо. [П6611]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 9

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21

Яд Єгуда · 1

«Проте добре те, що бачать очі» — бачити й розуміти хірґа дня. Про неї наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали в першій главі Йома від імені рабі Леві, аркуш 20б: «Чому людського голосу вдень не чути так, як уночі? Через сонячну сферу, що пиляє небозвід, наче тесля, який пиляє кедри. А та хірґа дня — назва їй לא». І саме це сказано: «Земна куля», כדור הארץ, та «всі мешканці землі вважаються за ніщо (כלה)» (וכל דיירי ארעא כלה חשיבי). Раші пояснив: «А та хірґа — назва їй לא; а та…» [прогалина у джерелі]. Кінець цитати. Проте, оскільки часточки хірґа, хоча й дуже дрібні, усе ж є чимось матеріально

Рама з Фано

Проте добре те, що бачать очі, у тій «хірґа дня» (חירגא דיומא), про яку вчителі сказали: назва їй — לא, бо написано: «І всі мешканці землі вважаються за ніщо (כלה)» (וכל דארי ארעא כלה חשיבין), як наведено в Ґемарі Йома. Слово виводиться з ותלה ארץ מצרים — «…єгипетська земля» [перше слово неясне]; а каф означає порівняння, як відомо. Наш намір у цьому вірші — тлумачити й отримати винагороду. [П6612]

Адже число тих часточок, дрібних і цілком «знесилених» (נלאים), які сонце щодня випилює в таємниці вікон небозводу, дорівнює числу «всіх мешканців землі». Воно охоплює Оґа, царя Башану, поки він живий, і подібних до нього велетнів у кожному поколінні. Там усяка людина — мала й велика, добра й грішна; худоба, плазуни й земні звірі

Яд Єгуда · 1 · продовження

дійсним, їх можна бачити. [П6618]

Яд Єгуда · 2

«Що слово כלה» — כמ"ד בלה [скорочення й зв'язок не встановлено] — виводиться зі слова חלה, значення якого — וכלה [неясно]; так само כלה є висловом «ніщо» [прогалина у джерелі]. «І дивись пояснення», ועי'פי': «народився удар у лічбі», נולד מכה בספירה [неясний зв'язок]. [П6619]

Яд Єгуда · 3

І намір вірша: «Усі мешканці землі вважаються» — כהשנן [значення не встановлено] тієї хірґа дня; שאנו לה המקרוקס [доступні слова: «що ми», «їй»; решта й зв'язок не встановлені], «дрібні»,

Яд Єгуда · 3 · продовження

далі של בסורת וחשבוני [доступні слова: «з / того, що», «і мій підрахунок»; зв’язок неясний]. [прогалина у джерелі] Мешканці землі, «яких більше, — один із них», שהם יותר אחד מהם [неясний зв’язок]: забракне також хірґа; «а вони — примножиться», והם יתרבה; כי [скорочення не встановлено] מהם, «з них», — примножиться хірґа. [П6620]

Яд Єгуда · 4

«У таємниці вікон небозводу», що буде пояснено далі, у розділі 18. [П6621]

Яд Єгуда · 5

«Зоря», כוכב; далі הכי ע״ג מלך כשול [нерівна фраза: «так», ע״ג, «цар», כשול — точний зв’язок не встановлено]. Він дуже великий за своїм розміром; усе ж «це — немов застава для неї», זהו כמשכון לה [неясне віднесення]. [П6622]

Яд Єгуда · 6

Також про духовних [істот]: «і вони», והינם, — כלהי [неясна сполука], «які немов демони», שהם כשדים, — тілесні, складені зі стихії; далі הם, «вони», והחו ר [неясні форми]. Як написано в Рамаку, у розділі «Піркей га-алім» (פרקי העלים) [непевна назва]. Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали в другій главі Хаґіґа: «Їдять, п’ють, п л о д я т ь с я , розмножуються й помирають, як люди».

Рама з Фано · продовження

— аж до найменшого комарика; усяка істота, що кишить у воді, — у морях, річках, ровах і заглибленнях, ямах, колодязях і печерах; усі створіння в повітрі. Також ті тілесні істоти, які бачать, але яких не бачать: оскільки їх створено під небесними сферами й вони складені з реальної матерії стихій — а вони теж розчинилися під час Потопу, — логічно, що всі вони рівні щодо входження до цього підрахунку. Якщо хтось із них учора помер, у цій хірґа дня бракуватиме однієї часточки; якщо народився один чи більше, число тих часточок зросте відповідно до них. Можливо, природознавці запитають, וכן התמו [неясна форма]: «бо живий — він народжений, і сонце — живий» (כי החי נולד הוא והשמש החי) [неясний зв’язок]; тому воно світить лише для тих, кого до нього полічено. А вухо, що чує життєве картання, [навчається] зовсім не пишатися, бо всі рівні в цьому підрахунку. [П6613]

Ти бачиш: сказане нами про вірш, де написано כלא חשיבין, має бути витлумачено у відомому значенні — «вважаються нічим», начебто було написано з алефом: «були, немов не були». Та його тлумачення не зрушує зі свого місця: це може бути й вислів підрахунку. [П6614]

Як сонце вранці розпилює небозвід, який скидає грудочки перед його лицем на нашому горизонті, обрії, середина якого — вежа Лівану, як ми пояснили в багатьох місцях, так воно розпилює й увечері. Тоді та хірґа падає позаду нього на протилежному

Яд Єгуда · 6 · продовження

[П6623]

Яд Єгуда · 7

«І вже ми пояснили» — також вони; далі כהנגל כלדיתו בז״ר [неясні форми й скорочення] — про вірш «І з усього живого, з усякої плоті». Навчали: «Це демони; навіть духи входять із силою до причини», עם כח אל הסיבה [неясний зв’язок]. [П6624]

Яд Єгуда · 8

«Що ми дали почути», שהשמענו, — «змінюються», משתנים; «ніщо», כלום, і ולין [неясно]. А також שהמי [неясно] — «усі», כלם; כצ״ל, «так слід сказати». Усе ж: «моя слава», כבודי, «його загал», כללו, כתי׳ [скорочення], «як алеф / як тисяча», כאלף; «і хмари», ועננין; «усі — немає», כלם אין, — за поясненням Раші [неясний зв’язок]. [П6625]

Яд Єгуда · 9

«І в імені», ובשם, — «що сонце» — מנכרת שהרים [неясний вислів] — і йде, і מנכרת [значення тут не встановлено] «весь», כל, далі כיוי גלילי׳ [нерівні форми] небозводу над нашою півкулею землі [прогалина у джерелі]. «Усі мої кола», כל גלילי [непевне членування], у їхньому русі по півкулі під нами, бо небо й земля — кулясті, як написано; дивись поруч [прогалина у джерелі] «лице сонця». А вночі, коли воно מנכרת і йде за

Яд Єгуда · 9 · продовження

межами склепіння, «подвоюють», כופלי, на увігнутому боці нижньої півкулі позаду сонця, «як зів'яне», כמו שיבול [неясний зв'язок], поруч. [П6626]

Яд Єгуда · 10

«Горизонт» — це пряма лінія над поверхнями землі. Так він називається арабською, а грецькою — «горизон». Цією назвою користуються астрономи нашого часу й «володарі царства», בעלי מלכות [непевне означення]. Відомо, що горизонт змінюється для кожної людини відповідно до місця її перебування. Тому, «коли ми йшли, говорячи» (כשהלכנו מדברים) про наш горизонт, його намір — горизонт, де місце нашого ходіння, מקום מהלכנו, є Храмом [неясний вислів]. [П6627]

Яд Єгуда · 11

«Лише обертання…». Бо така думка наших мудреців, благословенної пам'яті: удень сонце рухається всередині склепіння небозводу, а вночі — поза склепінням, як наведено наприкінці глави Ерувін, аркуш 56: «Іде до півдня» — вдень, «і обертається до півночі» — вночі. Далі ושיחה כפי בס"ב דנחמה [неясна фраза; доступні слова «і розмова», «згідно з», «утіхи»]. [П6628]

Рама з Фано · продовження

горизонті, унизу землі, щоб завершити його обертання від вечора до вечора по всьому склепінню небозводу. Однак удень тіло сонця висить унизу, на увігнутому боці його сфери, а вночі підіймається на опуклий бік сфери. Це немов людина, яка обходить пішки місто з муром, брамами й засувом: «половина її — стіна міста й назовні» (חציה הקיר העיר וחוצה) [неясний синтаксис], коли вона виходить із західної брами, а половина — усередині, після того як увійшла зі східної брами. Вона не припиняє свого руху по колу, постійно й до кінця, адже й вхід та вихід для неї відбуваються лише в повному обході, наскільки це цілком допускає ширина брам. Так само і тут. Маємо для цього велику подобу в таємницях Тори — у таємниці «І навів Господь Бог глибокий сон на людину». Це буде пояснено на своєму місці. [П6615]

Саме існування цієї речі показує, що немає ані вікна, ані розпилювання, крім як у самій субстанції четвертої сфери, у якій тіло сонця відчиняє й зачиняє. Коли промінь світла від тіла сонця змішується з тими дрібними часточками, вони набувають нової сили пробивати нижні небозводи, усі з прозорої, повітряної матерії. Та хірґа падає в повітря цього світу й стає видимою для очей. Сонячне тепло цілий той день тягне ці іскри з тієї хірґа слідом за ним, хоча воно безперестанку рухається й віддаляється від місця навпроти вікна, аж доки розчиняє їх і повертає до стихії вогню та повітря. Адже

Яд Єгуда · 12

«На увігнутому боці сфери» — з внутрішнього, порожнистого боку округлого [тіла]. [П6629]

Яд Єгуда · 13

«На опуклому боці» — із зовнішнього боку й на спині округлого [тіла].

Яд Єгуда · 14

«Висоти брам», רומי השערי: адже вхід і вихід у небозводі не завжди відбуваються в одному місці двох брам. Щодня вони — місце входу — більше по ширині брами [неясний синтаксис]; так само й місце виходу по ширині тієї брами. І дивись ще בבמחת [неясна форма], як написано далі, у розділі 18. [П6630]

Яд Єгуда · 15

«У книгах חירה» [назва / слово не встановлено] — щодо навколишнього світла, внутрішнього світла й вікна; далі סחי, «покидьки / нечисть», ונפכו [неясно], «при розколюванні знарядь / посудин» (בבקיעת הכלי), והלבוחיה [неясна форма], як написано в «Йонат Елем». І в таємниці מ"ה ויסל тощо [нерозкриті форми]; כדרם [неясно], זוהרי [можливо: «сяйні / зогарові»] — про חני וחמי [неясні слова]. І ще (ועו"ד): я також написав це там, פי' ל"ו [неясна адреса:36]. Дивись там і зрозумій за їхньою подобою. [П6631]

Яд Єгуда · 16

«У самій субстанції сфери», щоб тіло сонячної сфери й тіло сонця були «відкриті в ній», פתוח בו [нерівний зв'язок]. І це — מלציין [неясно], які вважають: «Сфера нерухома, а мазаль обертається». [П6632]

Яд Єгуда · 17

«Із тими дрібними часточками» тирси. [П6633]

Яд Єгуда · 18

«Початок "Книги знання"»: глава 4 «Законів основ Тори». Ось його слова: «Ці чотири стихії завжди змінюються одна в одну, щодня й щогодини: частина їх, а не все їхнє тіло. Як саме? Частина землі, близька до води, змінюється й розсипається, стаючи водою. Так само частина води, близька до повітря,

Рама з Фано · продовження

створіння початкового творення позичають одне в одного, як пояснив Рамбам, благословенної пам'яті, щодо стихій на початку «Книги знання». Це прямий шлях Творця початкового творення: Він змішав вогонь і воду й зробив із них небо. [П6616]

Між тією хірґа по обидва боки горизонту є велика відмінність. Від нього вгору спершу опускається верхня [часточка], а решта — поряд із нею; від нього вниз спершу опускається нижня, а решта — поряд із нею. Безперечно, це також трохи затемнює денне світло для мешканців нижньої половини кулі: хто відгорне їм пил з очей? До того ж воно підіймається й віддаляється, обличчям угору, а спиною до них. Інакше, коли воно сходить униз до нас: тоді воно радіє, мов богатир, із сяйним обличчям. Додаткове пояснення — у трактаті «Га-рекіїм». [П6617]

Яд Єгуда · 18 · продовження

змінюється, "стирається" (מתמחקין) і стає повітрям. Так само й повітря: частина його, близька до них (להם), змінюється й "утворюється / обертається" (מתחולל), стаючи вогнем. Так само й вогонь: близька частина його змінюється, ומתמכם [неясна форма], стаючи повітрям», і так далі. [П6634]

Яд Єгуда · 19

«Другий бік», צד שני, לדדי [нерівна форма] «горизонту», האופק. Тобто між хірґа над нашою півкулею та тією, що внизу, на нижній півкулі. Адже від нашого горизонту вгору — ось хірґа; далі מתחתם מנכרת החמה [неясний вислів: «з-під них», сонце; дія не встановлена] під час її сходження. «Він — у

Яд Єгуда · 19 · продовження

верхньому», הוא בעליון, і сходить униз; «сонце», חמה; а потім [прогалина у джерелі] спускатиметься кожне найближче, за порядком. Інакше на нижній півкулі, де сонце підіймається «знизу вниз», מתחת למטה: там хірґа не має місця, щоб зійти до землі, хіба через אותו השמח — «те радісне» [неясно], крізь яке сонце підіймається вгору. «Що הסרגה», שהסרגה [неясно], — це нижній, який спускається першим; а після нього — ті, що вище за нього, які спускаються до землі останніми. [П6635]

Яд Єгуда · 20

«Бо хто відкриє їм נבר з очей» [неясне слово]. Адже на нашій півкулі הסורות [неясна назва часточок] завжди перед сонцем, і коли воно світить на них [прогалина у джерелі], ті הסורות тягнуться до нього, і воно тримає їх, להיר [неясне слово]. «Якщо не так — вони», באם לא כן הם

Яд Єгуда · 20 · продовження

[неясний зв'язок]: сонце поза склепінням, а הסורות «світить позаду нього», מאיר מלאחריו, так що воно не світить на них. І не лише це: вони «позаду, до землі» (באחורי לארץ) [нерівний зв'язок], ונצתקין [неясна дія] до стихії повітря, ונעבר — «і переходить / минає» [неясний зв'язок]; і це יחדך [неясна дія] щодо мешканців тієї землі. [П6636]

Яд Єгуда · 21

«Додатково й навпроти», נוסף ומנגד: те, що сонячне світло там не מצפיק [неясна форма] настільки; «бо світло», כיון האור, далі משני [неясно], — через те, що воно підіймається поза сферою. Хоч сонце й світить землі та її мешканцям на другій півкулі — צבת [неясне слово] його заходу в нас, що там є часом його сходу, — його рух там поза склепінням не зменшує для них його світла. Адже всі גשמי גלגל

Яд Єгуда · 21 · продовження

הרקיעני [нерівне означення: «тіла / матерії небозвідної сфери»] — прозорі й повітряні. Сонце освітлює його «зі своєї слави», מכבודו, ומהייו [неясно], також крізь усю товщу сфери, коли воно перебуває поза нею. Усе ж, оскільки сонце віддаляється тощо вгору, його сходження — поза сферою: הינו מאיר, «воно світить», також як тоді,

Яд Єгуда · 21 · продовження

коли «вони стояли» (כשהיו עומדות) навпроти כל׳ הארץ [нерозкрита форма], землі. І знай: усе це — велика подоба щодо «ночі святих благородних», לילה אצילי׳ קדושים [непевний термін], як написано в «Йонат Елем», глава 15; дивись там. [П6637]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 10

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20

Яд Єгуда · 1

«І за словами» — עובדי׳ [можливо: «дій / діячів»; зв’язок непевний], — адже сказано: «І одне — у його вікні небосхилу». [П6648]

Яд Єгуда · 2

«І це — те, що пояснив далі», — найімовірніше, наш учитель рабі Шмуель Яфе у своїй книзі «Яфе маре», שבת׳ [неясне скорочення]; дивись там на початку. Тобто [прогалина у джерелі] його предмет — повідомити нам там те, що стало загальновідомим у світі з астрономічної мудрості, «у наших справах, для нас» (בענייניו לנו). Досі. Бо מחכם, «від мудреця» [неясний зв’язок], — намір тут лише щодо половини нашої кулі, הוא מ״ו [нерозкрито], і це יתב [можливо: «сяде / усталиться»] все належним чином, як написано в розділі поруч. [П6649]

Яд Єгуда · 3

«Окрім того, у чому він їх похвалив» тощо. Бо тут є

Рама з Фано

У Єрусалимській Ґемарі, у главі «Якщо не впізнають», наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «Триста шістдесят п’ять вікон створив Святий, благословенний Він, щоб ними користувався світ: сто вісімдесят два на сході, сто вісімдесят два на заході й одне посеред небосхилу, з якого він вийшов на початку творення». Досі цитата. Самі слова показують, що там говорили лише про те, що від горизонту й вище, у тій частині світу, посеред якої розташована Земля Ізраїлю. Це дуже звично для наших мудреців, благословенної пам’яті, в усіх таких тлумаченнях. Саме це тут залишилося прихованим від коментатора агад Єрусалимського Талмуду, а також у багатьох місцях решти його пояснень, особливо в Берешіт раба, глава 2, розділ 6. Там він зібрав цілі оберемки висловів, які за його підходом ніяк не можна зрозуміти, окрім того, що він спростував тих, хто заперечує чуттєво очевидну кулястість Землі й сфер довкола неї. [П6638]

Їхньому Володареві не до вподоби,

Яд Єгуда · 3 · продовження

давня суперечка між астрономами щодо устрою неба й землі: чи вона куляста, чи ביצות קית׳ [«яйця…»? неясно]. Вважають, що небо й земля круглі, мов куля [прогалина у джерелі], земля з кожного боку, і вона була підвішена — «їхній центр усередині הכונול» [неясне слово]. Інші заперечували їм і вважали, що земля пласка [прогалина у джерелі]. Ця суперечка є не лише між мудрецями народів, як згадав мудрець рабі Азарія у своїй книзі «Маор енайм», частина «Імрей біна», פ״ים [неясна адреса]. На перший погляд вона, як видно, גר׳ [нерозкрито], є також між нашими мудрецями, благословенної пам’яті, судячи з їхніх слів у Ґемарі та мідрашах. Адже ми знайшли в них кілька прямих висловів — «узгодити їх за їхнім простим змістом», — що вони вважають землю пласкою [прогалина у джерелі], як виклав рабі

Яд Єгуда · 3 · продовження

Азарія там у книзі [прогалина у джерелі], у своїй книзі «Яфе тоар», у Берешіт раба, глава 3, розділ 6; дивись там. [П6650]

Але астрономи вже написали й постановили та довели переконливими доказами, що שהם ״״ [«вони…»; неясно] й земля — круглі, а земля — в центрі, נחתמי״ [можливо: «запечатуються»]. Нададачу до цього в наш час уже немає חום, «тепла», окрім знання й розуміння — סיפוק, «достатності / задоволення», у цій справі [прогалина у джерелі]. Бо в цьому останньому поколінні, від дня, коли населений світ відкрився тим, хто сходить у море, לחוקיהם, «за їхніми законами», і під час їхнього щоденного проходження аж до לאירין [неясне слово] [прогалина у джерелі], новий світ відомий і загальнознаний усім, аж до того, що «немає з них — שבל — день у день» [неясний зв'язок] [прогалина у джерелі]. Після סמונו [неясно] зі шляхів зір усі יעיזון יגיזון — «насміляться; відтинатимуть» [можливе буквальне читання], — що окружність землі [прогалина у джерелі] наші ноги [прогалина у

Рама з Фано · продовження

щоб ми вважали малих людей землі — тих, хто ділить небо й ворожить за зорями, які не знали, та й чинення добра немає в них, — немовби вельми премудрими, а порожні вигадки приписували радникам Творця початку: у своєму розумінні вони швидші за орла й сильніші за левів меркави. [П6639] Тож я тут відчиняю кожному дослідникові, який іде прямо, браму, широку, як вхід до Уламу, через уже висловлену нами передумову, яка істинна сама собою. Бо слова мудреців — мов рожна, і в цих тлумаченнях їхня основа в багатьох місцях — на святих горах. Маю на увазі частину світу над горизонтом — на честь серединного центру, вищого від усієї землі, заради якого одного й було створено весь світ, і заради виконання заповідей, пов'язаних із ним, — тобто із Землею Ізраїлю.

А деякі їхні слова сказано тільки про початок творення, до вислову «Нехай зберуться води», як-от тамтешній вислів Бен Зоми; за цим міркуй і про все подібне. Є багато інших розрізнень, розуміння частини яких для нас надто дивовижне. Якщо через обмеженість нашого знання воно зависоке для нас і ми не можемо зрозуміти й осягнути, наскільки переконливі правдиві слова, то як ми будемо вивищуватися коштом честі наших спочилих учителів, приписуючи їм обмеженість, а собі — мудрість, успадковану від чужинських дітей? Горе цьому соромові! Це належить до речей, яких розум не може знести. [П6640]

Яд Єгуда · 3 · продовження

джерелі]. І особливо те, що שהם ראית״ — «вони / я бачив…» [нерівна форма] [прогалина у джерелі]; навпроти нього від них прихований наш північний полюс. Як сказали наші мудреці, благословенної пам'яті, про ці два полюси: פסקי״ מעגלי לה רחינו [неясний ряд; «переривають / відтинки; кола її…»], «видимий на півдні, ושקרי [можливо: "і неправда / брехуни"] на півночі». Навіть кожен, хто там не побував, хіба не зможе перевірити це на земній кулі, зробленій במלאכי״ [«ангелами / посланцями»?], — астрономічний задум на ній, щоб зобразити всі країни й місця, моря, річки та пустелі; «усе написане на ній» (כלל כתיב עליו). Астрономи העלו, «піднесли / нанесли», за правдивою мірою й з наміром; ודכוחים [неясно] — на мапах, на яких накреслено зображення кулі у двох її частинах, які — «як половини», в усіх домах визначних людей і ומציני, «тих, хто знаходить» [непевно], знання [прогалина у джерелі]. [П6651]

Це вже загальновідоме також із Зогару, розділ «Ваїкра», сторінка 14, щодо вірша הם לתם עלמי״ קדמנא [неясна цитата]: ось його слова. «А в книзі рава Гамнуни пояснено більше: увесь населений світ обертається по колу,

Яд Єгуда · 3 · продовження

мов куля; ці внизу, а ті вгорі. Усі ці мешканці відрізняються своїм виглядом через відмінності повітря, відповідно до кожного місця, і тривають у своєму бутті, як решта людей. Тому є місце в населеному світі, де, коли для цих світить день, для тих темно; і для цих — день, а для тих — ніч. І є місце, де весь час день, і ночі в ньому немає, окрім короткої пори». Дивись там увесь попередній виклад: усі його слова відповідають погляду астрономів нашого часу [прогалина у джерелі]. [П6652]

Аж поки було відкинуто погляд про пласкість [прогалина у джерелі] — будь-яким чином приписувати нашим святим мудрецям, благословенної пам'яті, адже вони мудреці віддавна, і всі їхні слова — בנתלי [неясно] [прогалина у джерелі]; що вони утвердили й прийняли те, що тепер заперечують. Але — כהמפרש, «як коментатор», — який написав там: «צ"ח, що наші вчителі, автори висловів, הכרית' [можливо: "винищили / відтяли"] кулястий рух» [прогалина у джерелі]. [П6653]

Яд Єгуда · 4

«І учні» — ממרכי' [неясна форма] — прийняли приплив розуму й

Рама з Фано · продовження

Хто своїми очима бачить Землю Ізраїлю, якій належало б мати чотириста квадратних парс, що становлять десять парс за обчисленням площі, — адже її межі виразно вказані в Торі, — і своїм серцем розуміє, що спричиняє гріх, нехай не дивується, якщо дійсність зобов'язує нас тлумачити «а земля повіки стоїть», сказане про світ загалом, так: вона змінюється, а не минає. Я маю на увазі, що вона не зникає; однак цілком можливо, що через людські справи її спіткають великі зміни. І те, що нижня Геєна, яка безперечно належить до світу, постійно розширюється, як засвідчив Ісая, — хіба це нічого не означає? [П6641]

Розумний збагне це зі слів наших мудреців, благословенної пам'яті: небеса дедалі розтягувалися, аж поки Святий, благословенний Він, не прикрикнув на них. Хто ж дав їм силу розтягуватися, як не Він Сам, благословенний? Однак не всі часи однакові. Тому написано: «І Господь створив небеса» — Він і Його суд. Ці три слова, הוא ובית דינו, за гематрією становлять 500 — наповнення Імені Шаддай, який сказав світові: «Досить». Як це? Він, який чинить добро без обмеження, дав їм силу, як ми сказали, а Його суд, благословенний Він, прикрикнув на них і сказав їм: «Досить». Знай: Він — міра милості, а суд — Його суд, як і означає цей вислів. Вав продовження приєднує до милості міру милосердя, бо вони пов'язані одна з одною.

Яд Єгуда · 4 · продовження

астрономії та постановили діяти мужньо. [П6654]

Яд Єгуда · 5

І так він тут відчиняє браму в такий спосіб, דליכה [можливо: «щоб не було»], — щоб зі слів мудреців, благословенної пам'яті, не вбачався погляд про пласкість. Адже вони говорили лише про половину кулі горизонту חיי' [неясна форма]. І це נחל חלתי [«потік / спадок; я захворів…»?], єрусалимський, як написано в розділі поруч. І скільки подібних висловів — תלוי חליני דככחת [«залежить…»; зв'язок неясний] — про מוני, «лічильників / тих, хто лічить» [непевно], кулястість. [П6655]

Яд Єгуда · 6

«Як-от той вислів Бен Зоми» — там, у Берешіт раба, де він сказав: «Я споглядав діло початку, і між верхніми та нижніми водами було лише כמחים ושלם מלנבות [неясний ряд]». Ці слова за своїм простим змістом указують на погляд про пласкість, як написав הי"מח [нерозкрите скорочення]. Проте це не так, боронь Боже. Бен Зома споглядав «у тому морі» — הים שבו' פמי' עליוני' ותחחוני' בהכלה פבריה ותורם [пошкоджений зв'язок про верхнє й нижнє] [прогалина у джерелі], — «ширяє, як цей птах». А

Яд Єгуда · 6 · продовження

коли בהים קור' [неясно] — вислів «Нехай зберуться води», — «також я не підозрював» (גם אני לא חשד) [нерівна форма], хто שגם, «що також»: погляд наших мудреців, благословенної пам'яті, щодо небесних сфер — «сфери поза ними», — і погляд про кулі взагалі не суперечать один одному. Це ע"מ [нерозкрите] — те, що астрономи нашого часу звикли пояснювати своєю мудрістю; «бо тут немає מקרי וגדולי — випадків і великих» [неясний зв'язок], мудреці, מהסברתי' [можливо: «з пояснень»], споглядання й гнів рабі Азарії, שמטנו למצפי [«ми відкинули / вислизнуло від нас; для спостерігачів…»?], зі слів наших мудреців, благословенної пам'яті [прогалина у джерелі]. Усі слова мудреців — істина, і їхня Тора — істина. [П6656]

Яд Єгуда · 7

«І наше серце зрозуміє», чим спричиняє שאול, «Шеол / Саул» [референт непевний], — і вони приймалися та зменшувалися через наші провини, як написано: גמ' תכ"ה, глава 8, розділ 24. [П6657]

Яд Єгуда · 8

«Пояснити» сказане Писанням: «А земля повіки стоїть» — למשקקי' [неясне слово], — що вона постійно йде בצילי'

Рама з Фано · продовження

Наразі досить про це. [П6642]

Якщо ж ті, хто мудрі у власних очах, не вміють оцінити цих безмірних речей, істинних самих собою, — о, якби вони мовчали, і це стало б для них великою мудрістю! Якщо вони не вірять тому, що безперечно належить до Усної Тори, то ще дадуть відповідь перед судом. Аби учень, який іде у своїй простоті, не повірив їм та їхнім міркуванням! Милосердний нехай урятує нас від ями їхньої сіті. [П6643]

Суть така: хто вірить у створення світу волею Його Творця, благословенний Він, і в Його постійне провидіння над усіма Його створіннями за справедливим судом, нехай пильнує, щоб не осквернитися хибними віруваннями, які вигадали у своїх серцях прихильники споконвічності світу. Недостатньо того, щоб ми не піддалися самому цьому злому кореневі, який знають навіть діти у школі, адже Тора спростовує його на самому початку своїх слів. Треба також дуже стерегтися того, що породжує отруту й полин у той і той бік, а також приховано. Адже вони ошукують очі й вводять людей в оману висновками, які випливають із уявлення про споконвічність світу: їх безліч, і одна неправда на початку спричиняє велике зло всій сукупності осягнутого розумом. [П6644]

Як мало тривожиться і як мало відчуває той, хто навчається у маґуша, навіть того, щодо чого чуття розсудить, що вони кажуть правду!

Яд Єгуда · 8 · продовження

[можливо: «у тіні»]. Але все ж вона змінюється, і з нею трапляються великі зміни, «як матерія» (כחומר רמינו); מעיינים הטבעי' [неясний зв'язок про природничих дослідників], як-от землетрус і розщілини морів; також גלי, «хвилі», נעניי' בפתיתם פי' ובחיי שמקבלה [неясне продовження]. [П6658]

Яд Єгуда · 9

«Як засвідчив Ісая» (30), кажучи: «Бо від учора приготовлено Тофет» тощо. Написано: בעמק, «у глибині». [П6659]

Яд Єгуда · 10

«Загалом це щось означає», і це — גרולי' [неясне слово] — щодо сказаного нами. [П6660]

Яд Єгуда · 11

«І він зрозумів», що так само у цій справі змінюється צירות, «форми» [непевне написання], небес, про які שהר"א [нерозкрите] — вони дедалі розтягувалися. Але [прогалина у джерелі] належно, тому що це було «більше більшості» (יותר רוב) за те, що повернеться [прогалина у джерелі]. Бо מתהם ממדת עונו' [неясний ряд про міру], благословенний Він, לשי"ע [неясна форма] без меж і визначених мір. І тут немає סוי' [неясно] волі в самому єстві. Він, благословенний, נער בהם [«юнак у них / струснув їх»?], бо вони — Його суд.

Яд Єгуда · 11 · продовження

[П6661]

Яд Єгуда · 12

І знай: те, що שמדרם [неясне] в кожному місці, וכי׳ [нерозкрито], — «Він і Його суд», — означає: דמני׳ [нерозкрите], «Він» — גירתו על מחסר וכדין [пошкоджений ряд], і כהילו׳, «наче…» [непевно], ця річ; а міра милосердя, бо так вав у בהו״ם [нерозкрито]. Ось три лінії. Дивись початок ממע׳ חל״ק [неясна адреса]. [П6662]

Яд Єгуда · 13

Тобто מן המנוי, «з переліченого / призначеного» [непевний референт], як він зможе поруч. [П6663]

Яд Єгуда · 14

І цей вислів — דליתח [неясне слово], що наведено у Брахот (аркуш 59): «Що таке “труси”? Рав Катіна сказав: “Ґога”, тобто землетрус. Рав Катіна йшов дорогою. Коли дійшов до входу в дім викликача померлих (אובא טמיא), загуркотів землетрус. Він сказав: “Чи знає цей викликач померлих, що таке цей землетрус?” Той гукнув до нього: “Катіно, Катіно, чому ти не знаєш? Коли Святий, благословенний Він, згадує Своїх синів, що перебувають у стражданні серед הע״ם [‘народу’? непевна форма], Він опускає дві сльози у Велике море;

Рама з Фано · продовження

Доказ — рав Катіна, який сказав: «Викликач померлих бреше, і його слова — неправда» (אובא טמיא כדיב ומלוי כדיבון), щоб усі не пішли за ним. Хоча в тому, що він сказав про ґога та бар ґога, неправди на його устах не знайшлося. Але рав Катіна сказав «його слова — неправда» мовою мудрості, а в серці справді думав, що це взагалі не його слова, а слова наших шанованих учителів. Проте він не захотів прийняти їх із його вуст. [П6645]

Коли Тора сказала «Не вчися робити», — але ти вчишся, щоб розуміти й навчати, — вона зовсім не дозволила вчитися від них, а лише з писань Тори, від яких жодна таємниця не прихована. Навіть речей, які самі по собі святі, як-от заповіді Тори та її заборони, вона дозволила нам навчатися лише з уст досконалої людини, подібної до ангела Господа Цваот. Тим паче це стосується речей, у яких можна наразитися на небезпеку. [П6646]

Навіть рабі Аківа навчався також і зовнішньої мудрості лише в рабі Еліезера Великого, який за все своє життя не сказав учням нічого, чого не чув від своїх учителів, — саме від праведників, подібних до нього. Проте перед своїм учителем він тлумачив меркаву — речі, яких вухо не чуло. Адже страх перед учителем був на ньому, і він був упевнений, що скаже лише речі ясні, правильні для того, хто розуміє, і прямі для тих, хто знаходить знання. До того ж він саме тлумачив: пояснював тлумачення

Яд Єгуда · 14 · продовження

їхній голос чути від краю світу до краю — оце і є землетрус”. Рав Катіна сказав: “Викликач померлих бреше, і його слова — неправда. Якщо так, мало б бути ‘землетрус, землетрус’”. Так, він чинить “землетрус, землетрус”; а не погодився з ним для того, щоб усі не заблукали, пішовши за ним». [П6664]

Яд Єгуда · 15

Але все ж рав Катіна не כימו [невідома форма], коли сказав: «מליב כדינא» [неясний ряд]. А משמעי [можливо: «дає почути / значення»] мовою мудреців, «і їхній намір — у його грошах» (וכוונם בכספיו) [зв’язок непевний], його неправда; за способом דליתי כפי [«щоб я підняв; мої долоні…»?], «не проводять / не переносять» (אין מעבירי׳); «було в мене від тебе — слова», і וחמרי׳ לה מעלין [«і… їй підносять»; неясно]. [П6665]

Яд Єгуда · 16

«Узагалі не дозволила навчатися від них». У главі «Велике правило» (аркуш 75): «Маґуша — Рав і Шмуель: один сказав “чаклун” (חרשי׳), а другий — “богохульник” (גדופי׳). Слід установити, що саме Рав сказав “богохульник”. Адже рав Зутра бар Тувія сказав від імені Рава: “Той, хто вивчив у маґуша одну

Яд Єгуда · 16 · продовження

річ, підлягає смерті”. Бо якби ти припустив, що йдеться про чаклуна, — “Не вчися робити”, але ти вчишся, щоб розуміти й навчати. Отже, це

Рама з Фано · продовження

Писання, які підтверджують його слова. Немає для нас більшого визнаного вчителя, ніж це. Щаслива людина, що знайшла мудрість і покладається на надійність мудреців! [П6647]

Яд Єгуда · 16 · продовження

встановлено». Раші пояснив: חרשי — чаклун; גדופי — мін, який тримається ідолопоклонства, хулить Ім’я і завжди підбурює до

Яд Єгуда · 16 · продовження

לב”ז חוטמי’ [неясне продовження], щоб навести — звідки також випливає [прогалина у джерелі], — що для розуміння й навчання дозволено навчатися в чаклуна. [П6666]

Це утруднення — חלית’ [неясна форма] — щодо рабейну Єрухама, який постановив заборонити і в богохульника, і в чаклуна, як написано в «Бейт Йосефі» до Туру, «Йоре деа», розділ 179. А те, що «Бейт Йосеф» написав там: דכי’ [неясне скорочення], — що рабейну Єрухам сумнівався, чи галаха за Равом, чи за Шмуелем, і тому заборонив в обох, — з усією повагою до нього, ці слова неможливі [прогалина у джерелі]. Бо якщо ми чуємо з талмудичного викладу, що навіть за Равом «дозволяє шляхом היוחה» [неясно] — дозволено в чаклуна; тим паче за Шмуелем, який узагалі не חורכה [невідома форма]. Рав і Шмуель ніколи не сперечалися, окрім [прогалина у джерелі]. І все ж думка הבי’ [непевне скорочення] — як у Рава, як у рабейну Єрухама; і не лише це, а [прогалина у джерелі]. [П6667]

Мені видається, що їхня думка, благословенної пам’яті, така: їм прийнятно, що Рав так прийняв — לסמ’ [нерозкрите], — заборонити навчатися מחנוני’ מרכוחיו [«від крамарів…»? неясний ряд], і це входить до загального. А оскільки звичай у світі — називати маґушами чаклунів, як Раші пояснив у главі 3 Йоми щодо палати Бейт га-Парва: «Що таке Парва? Маґуш». І він погодився з ним, адже грецькою чаклуна називають маґушем, як написано в «Аруху», ש”ע דמחרשי [неясне скорочення; «що від чаклуна»] [прогалина у джерелі]. [П6668]

«Якби ти припустив: чаклун, — “Не вчися робити”» тощо. Це означає: у будь-якому разі богохульник гірший за чаклуна. Щодо чаклуна — מיכא למימר [непевна форма: «можна сказати»?],

Яд Єгуда · 16 · продовження

— що дозволено навчатися від нього, щоб розуміти й навчати. А Рав, який забороняє саме в богохульника, — מתרי’ למנהי’ [нерозкрито], — усе залежить від учня, також щодо чаклуна [прогалина у джерелі], як випливає з тієї נעילה, «замикання» [неясне відсилання], рава Кагани. [П6669]

Яд Єгуда · 17

«Лише з уст досконалої людини», як сказали мудреці, благословенної пам’яті, у главі 2 Хаґіґи, щодо слів: «Тору шукатимуть із його уст, бо він — ангел Господа Цваот»: якщо вчитель подібний до ангела, тощо. [П6670]

Яд Єгуда · 18

«Навіть рабі Аківа» навчався чаклунської мудрості лише від рабі Еліезера Великого, як сказано у главі «Чотири види смертної кари»: рабі Еліезер і рабі Аківа йшли дорогою, і рабі Аківа сказав йому: «Учителю, навчи мене садіння огірків», тощо. [П6671]

Яд Єгуда · 19

«Своїм учням». Як написано наприкінці глави 2 Суки: рабі Еліезер ніколи не сказав нічого, чого не чув із уст свого вчителя. Це стосується саме учнів. Але перед своїм учителем він тлумачив про оцінювання (בערכין), тощо, як сказано у главі 2 Хаґіґи про рабана Йоханана бен Заккая, який їхав верхи на ослі та виходив із Єрусалима, тощо. Рабі Елазар бен Арах почав і витлумачив діло меркави, тощо. [П6672]

Яд Єгуда · 20

«До того ж» — דלא חני דלא [«що не… що не…»; неясна форма], — «не скажеш, хіба що речі ясні». Він тлумачив החמרינו [неясне слово]; тобто שפים בחרו הבחרח ונקיישו [неясний ряд; «обрали…»]. [П6673]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Га-іттім · глава 10 · запис 16

Історичний покажчик: Вибрані тлумачення · Га-іттім · глава 10 · запис 17

Га-іттім — глава 11

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7

Яд Єгуда · 1

«Повернімося» до сказаного: вікна небозводу, які ми згадали в попередньому розділі. [П6677]

Яд Єгуда · 2

«У хвалі Всюдисущому»: про них установили в суботньому «Йоцер»: «І розтинає вікна небозводу».

Яд Єгуда · 3

«Знай» тощо. Тобто річ ґрунтується на сказаному в другій главі «Ерувін» (аркуш 56): «Сонце виходить довгого дня і заходить довгого дня — це північний бік. Сонце виходить короткого дня і заходить короткого дня — це південний бік» тощо, як сказано: «Іде на південь» тощо. Це річ, про яку свідчить чуття: Сонце сьогодні виходить не з того місця, звідки вийшло вчора, і завтра теж не вийде з того місця, звідки засяяло сьогодні. Так само й із заходом: якби це було не так, тривалість дня й ночі в усі пори була б однаковою.

Отже, у текуфу таммуза воно виходить у північно-східному куті; і проходить [форма והולכי

Рама з Фано

Повернімося до вікон небозводу, істинність існування яких передали нам мужі Великого зібрання у хвалі Всюдисущому: у цих словах тих святих людей зовсім неможливо уявити неправду. Кожне вікно має власну назву, як наведено в барайті «Піркей рабі Еліезер», а деякі з них — із Писання. [П6674]

Знай: коли небесна сфера обертається день у день, вікна, що відкриваються нам уранці та ввечері, щодня піднімаються й опускаються відносно горизонту — числом, за переліком, жодного не бракує. Тож завжди є такі, що перебувають над ним і придатні відкритися, числом як «Яків, Яків», יעקב יעקב, про якого написано: «І засяяло йому Сонце». Окрім того, що відкривається щодня вранці, у таємниці Того, хто оновлює діло Берешіт. [П6675]

Щодо цього відкриття вранці нам установили в суботньому «Йоцер»: «І розтинає вікна небозводу». Усі вони зачинені й відкриваються лише кожне свого дня. А навпроти нього ввечері відкривається [вікно] під землею, у небозводі над головами людей, чиї підошви повернуті в протилежний бік під нашими ступнями. [П6676]

Яд Єгуда · 3 · продовження

непевна] увесь схід, південь і захід, і заходить у кінці північно-західного кута. А наступного дня місце сходу починається трохи віддалік від кута, по ширині сходу, а місце заходу — трохи від кута в західний бік. Так щодня місце сходу дедалі потроху наближається до середини сходу, а заходу — до заходу, аж поки в текуфу тевета місце сходу почнеться в південно-східному куті, а заходу — в південно-західному. Звідти воно повертає назад, до півночі, і місце його сходу й заходу щодня, аж до текуфи таммуза, буде дедалі північніше. Так пояснив там Раші. [П6678]

Оскільки сонячний рік має 365 днів і чверть [прогалина у джерелі] 172 вікна, крізь кожне з яких Сонце виходить у свій час від текуфи таммуза до текуфи тевета, і повертається ח"ו [скорочення не встановлено] ними до текуфи таммуза. Так само й на заході щодо заходу Сонця. З усіх вікон щодня відкривається лише одне

Яд Єгуда · 3 · продовження

на сході на час לחם Сонця [значення לחם тут не встановлено] й одне на заході [прогалина у джерелі] Єрусалимського Талмуду. [П6679]

[прогалина у джерелі] Єрусалимського Талмуду — מקמי׳ [«раніше / перед ним»; зв'язок непевний]; і не за сказаним, що

Рама з Фано · продовження

Разом із тим, що пояснимо далі, слова таннаїв утверджуються саме за своїм написанням і своїм висловом для кожного, хто розуміє їхню основу, «бо це — вся людина». Вони узгоджуються з існуванням небесних сфер та їхнім обертанням, загальновідомими в тій науці широкому колу тих, хто нею займається. Нам нічого не забракло.

Яд Єгуда · 3 · продовження

вночі Сонце йде поза склепінням небозводу, що це — «для шляхів» вікон [зв'язок непевний] [прогалина у джерелі] і що це теж повертається по колу, за тим, хто каже: «Мазаль повертається». Тому думка «рава-когена», הרב כהן [читання й особу не встановлено], — пояснити

Яд Єгуда · 3 · продовження

Єрусалимський Талмуд [прогалина у джерелі] відповідно до думки мудреців народів світу в нашому Талмуді, у другій главі «Псахім» [прогалина у джерелі] мудреці Ізраїлю. І вони вважають, що й уночі Сонце перебуває нижче небозводу, а сфера обертається. [П6680]

І за їхніми словами — לר״ך [скорочення не встановлено] пояснити Єрусалимський Талмуд так: місця у сфері, призначені для піднімання й опускання Сонця, називаються вікнами. А місце, у якому Сонце піднімається свого дня, — це вікно; відкривають і зачиняють разом із ним [синтаксис непевний]. За цим виходить, що від текуфи таммуза до тевета вікна праворуч — «відкрита» — ті, що передують йому, зачинені [зв'язок непевний]; а ті, що ліворуч, наступні, зачинені. І навпаки — від тевета до таммуза. Так само всі опускаються у вікні: це відкривається לחופק [слово не встановлено] вночі, а відкривається лише одне з них. [П6681]

Яд Єгуда · 4

«Числом як Яків» [прогалина у джерелі] 172: одне для לניחת Сонця [значення לניחת непевне] й одне для його виходу, бо [прогалина у джерелі] Сонце йде, і Сонце прийде перед ним заради нього вранці раніше свого часу; коли боролися з ангелом, він завершив свою працю аж до [прогалина у джерелі] Якова [прогалина у джерелі]. Як сказали мудреці, благословенної пам'яті, про «І засяяло йому Сонце»: «Хіба лише

Яд Єгуда · 4 · продовження

йому засяяло?» тощо. [П6682]

Яд Єгуда · 5

«Окрім того, що відкривається щодня вранці»: саме про нього сказали в Єрусалимському Талмуді: «І одне — для зігрівання світу». [П6683]

Яд Єгуда · 6

«У таємниці Того, хто оновлює діло Берешіт», як установили мужі Великого зібрання, за наведеним у «Піркей рабі Еліезер»: «Усі потоки неба проходять і щодня оновлюються — сила й руах. Коли Сонце схиляється на захід, воно купається у водах океану, і там гасять полум'я Сонця. Немає в нього сяйва, аж поки воно приходить на схід, купається у вогняній ріці, мов людина, що запалює свої світильники, вдягається в полум'я і піднімається לנהו׳ [закінчення не встановлено]». До цього місця. [П6684]

[прогалина у джерелі] серед висловів — «ті, що утверджують», מקי״מי [зв'язок непевний] [прогалина у джерелі] а всі їхні слова — істина й справедливість. [П6685]

Яд Єгуда · 7

«І щодо цього відкриття» 172 вікон, із яких відкривається одне за одним щодня, «вранці нам установили» тощо. [П6686]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 12

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10

Яд Єгуда · 1

«Про які ми сказали» вище, у розділі 6.

Яд Єгуда · 2

«Придатні для тканння»: שא"כ [скорочення не встановлено] називаються нитками — «у розпластуванні одна з одною» [зв'язок непевний]. [П6692]

Яд Єгуда · 3

«Від його імені», משמיה [непевна лема], — дні сонячного року: кожен день — на взірець צרכתי' [слово не встановлено] та «його царства», ומלכות' [форма непевна]. Як наведено в Зогарі, «Емор», стор. 158: «Немає такого дня, щоб над ним не приховався вищий день» тощо. «Також чинить милість [прогалина у джерелі] милість угорі, і перебуває в тому дні, і в ньому переміщується будівля» тощо; дивись там. [П6693]

І כוי [скорочення не встановлено], подібно до сказаного в Зогарі, «Ваєхі», стор. 472, що дні людини [прогалина у джерелі], у нього вдягається її нешама, і ці дні [прогалина у джерелі] тощо; дивись там. Відомо, що 365 заборонних заповідей відповідають 365 дням сонячного року: кожна заповідь велить своєму дню: «Стережися, щоб у

Рама з Фано

Тепер знай: тонкі часи, про які ми сказали, що вони — волосини руху небесної сфери, справді придатні для тканння тих шат мудреців, חלוקא דרבנן, про які у словах мудреців та їхніх загадках сказано, що вони творяться з 365 днів сонячного року. Написано: «І Бог назвав світло днем»; отже, день — сама сутність світла. Так само й темрява: тобто вона — створена річ, відділена від світла. Їм відповідають 365 заборонних заповідей, жіночі ступені, чиє припинення й скасування є їхньою довершеністю, за змістом «землю скасовано», ארעא אתבטלת, як ми вчили у «Сіфра ді-цніута». [П6687]

Про неї написано: «Уся слава царевої дочки — всередині», і вона не виступила назовні. Це спричиняє: «Із золотих оправ її вбрання», ממשבצות זהב לבושה, — початкові літери утворюють мазаль, מזל, який приєднується до заслуги. Дивись «Хікур Дін», частина друга, ближче до кінця. [П6688]

А 248 наказових заповідей, і понад ними всіма — заповідь книги Тори, є чоловічими ступенями, адже від більшості з них жінки звільнені. Проте ми ухвалюємо галаху: жінки покладають руки на жертву добровільно й слушно благословляють: «І наказав нам», оскільки й він входить до святого народу. Тому їх стосується «Не робіть лисини», хоча їх не стосується «Не обстригай кругом». Кожен, кого

Яд Єгуда · 3 · продовження

мені не вчинити переступу». [П6694]

І не слід думати, що виконання заборонних заповідей — це лише [прогалина у джерелі] позбавлення довершеності, бо [прогалина у джерелі] і займаються для нього שמות' [«імена»; зв'язок непевний]. Адже так תלינו [значення непевне] щодо «днів світу Я утвердив також כלילוי [слово не встановлено]». [П6695]

Яд Єгуда · 4

«І написано: "А темряву назвав ніччю"». Ці речі, що є відсутністю вдень, — ось і вона є дійсною, створеною річчю [зв'язок непевний]. [П6696]

Яд Єгуда · 5

«Жіночі ступені» — за наведеним у Зогарі, розділ «Трума», стор. 286. [П6697]

Яд Єгуда · 6

כשע' [початок леми не встановлено]: «Землю скасовано», ארע' אתבטלת, — як ми вчили щодо первісних царів у «Сіфра ді-цніута», про світ тогу. І її скасування — виправлення, як відомо. Дивись трактат «Га-міддот», міра 3. [П6698]

Яд Єгуда · 7

«Бо написано» про заборонні заповіді: «Уся слава царевої дочки — всередині; із золотих

Яд Єгуда · 7 · продовження

оправ її вбрання» (Псалми 45). І в намірі, що вся слава — לחי' [скорочення не встановлено], а заборонні заповіді — всередині, і вона не пройшла під щитом назовні, навпроти вікон [зв'язок непевний]. Це спричинило вбрання із золотих оправ у прийдешньому світі, де вони — שם פועל [зв'язок непевний], як додаток до заслуги, як сказано в נחמי' מקור דין, там, розділ 29 [назву посилання не встановлено]. [П6699]

Яд Єгуда · 8

«Проте … ми ухвалюємо» тощо. В останній главі Рош га-Шана щодо сурмління сказано: за рабі Йосі й рабі Шимоном, які кажуть, що жінки добровільно покладають руки на жертву, жінкам не

Рама з Фано · продовження

стосується «Який освятив нас», також входить до «І наказав нам», щоб отримати свою винагороду як той, кому наказано й хто виконує. [П6689]

Проте для чоловіків це — певний обов'язок: якщо не поклав рук, він спокутував, але йому зараховують, ніби не спокутував. А для жінок це — заповідь. У Талмуді прямо сказано: «Заповідь стосовно обов'язку ми називаємо добровільною дією». І це слушно, бо й без цього їхнє спокутування завершене. [П6690]

Не даремно Міхаль, дочка Саула, накладала тфілін, адже не мала дитини аж до дня своєї смерті. А дружина Йони сходила на паломницьке свято, як чоловіки, щоб допомогти виправленню того, хто скасував це сходження для чоловіків, як для жінок, хоча на ньому лежав цей обов'язок, як пояснено у відповідному місці. [П6691]

Яд Єгуда · 8 · продовження

п е р е ш к о д ж а ю т ь сурмити. Автори галахічних постанов написали: хоча анонімна мішна там каже, що їм перешкоджають, і відповідає рабі Єгуді, який каже, що жінки не покладають рук, усе ж галаха — за рабі Йосі, бо його обґрунтування з ним. Так само щодо кожної наказової заповіді, зумовленої часом: дозвіл — у твоїй руці. [П6700]

А щодо благословення між авторами постанов є суперечка. Дехто з них вважає: «Оскільки вони не благословляють, немає цих אלוהי» [пошкоджений зв'язок]. Проте більшість авторів постанов вважає, що б л а г о с л о в л я ю т ь . Підстава — сказане рабі Йосі бар Ханіною: «Більший той, кому

Яд Єгуда · 8 · продовження

наказано і хто виконує, ніж той, кому не наказано і хто виконує». ס"ד [скорочення непевне]: той, кому не наказано і хто виконує, також має винагороду. Оскільки чоловікам наказано, а жінки охоплені ярмом заповіді, вони цілком можуть сказати: «І наказав нам». Так написали автори постанов. [П6701]

Думка автора — що й вони мають винагороду навіть як той, кому наказано і хто виконує. А його підстава для того, що благословляють, — те, що вони входять до святого народу. Адже попри це ми говоримо в Єрусалимському Талмуді [прогалина у джерелі] автори постанов ухвалюють як галаху, що жінок застережено щодо «Не робіть лисини» [прогалина у джерелі]. А тому вони можуть сказати: «Який освятив нас». «І наказав нам» стосується добровільної

Яд Єгуда · 8 · продовження

дії, бо це заповідь щодо התם [буквально «там»; зв'язок непевний], за яку вони отримають свою винагороду. Усе це. [П6702]

Яд Єгуда · 9

«Спокутував, але зараховують» тощо — як наведено в «Менахот», наприкінці глави «Штей міддот». І Раші пояснив [прогалина у джерелі], бо написано: «І покладе руки, і буде прийнятий». [П6703]

Яд Єгуда · 10

«Міхаль, дочка Саула, накладала тфілін, а дружина Йони сходила на паломницьке свято», як наведено в десятій главі «Ерувін» (аркуш 96). Натяк щодо Міхаль: оскільки не було дитини, вона думала удостоїтися цього через заповідь тфілін, які перебувають у таємниці вищого сполучення, як наведено в Зогарі й пояснено в נחמי' מקור דין, מ"ד ס"ד [посилання не встановлено].

Яд Єгуда · 10 · продовження

І попри це, воно стало їй на допомогу: у день її смерті в неї була дитина, як сказали мудреці, благословенної пам’яті. [П6704]

А дружина Йони мала намір своїм сходженням на паломницьке свято спокутувати Єровоама бен Невата [прогалина у джерелі], бо син дружини Йони [прогалина у джерелі] син Йосипа, який наблизиться, щоб спокутувати

До глави у змісті

Яд Єгуда · 10 · продовження

гріх Єровоама, як згадано в Зогарі, розділ «Кі теце», і пояснено в נחמי’ מקור דין, מ”ד פע”ז [посилання не встановлено]. Тож привчайся, доброчесна жінко, допомагати його виправленню — «до сукупності гніву її чоловіка», לכלל כעס בעלה [зв’язок непевний], — і від смерті викупиш його. [П6705]

Га-іттім — глава 13

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14

Яд Єгуда · 1

«За буквальним сенсом»: усі дні мають утворення й буття, у які нешама вдягається [прогалина у джерелі] з [прогалина у джерелі] тощо. Як пояснив «Зогар», розділ «Ваєхі», сторінка 473; дивись там. [П6714]

Яд Єгуда · 2

«Усіх мешканців землі» — як сказано вище, у розділі 9.

Яд Єгуда · 3

«Як ми вчили» — у четвертій главі: кожний, хто виконує одну заповідь, здобуває собі одного заступника. Адже 248 наказових заповідей — це 248 святих членів, міра святого зросту, і в кожній заповіді є сукупність постави. Так пояснив також у книзі «Решіт Хохма», брама «Страх», פ”ם [скорочення не встановлено]. [П6715]

Яд Єгуда · 4

«У його руках іще виправити їх» і вчинити тшуву; і не зараховується йому, наче виконав це, за

Рама з Фано

Звідси ти дізнаєшся буквальний сенс написаного «дні були утворені»; що таке вбрання нешами за прямим значенням; як Владика всього поклав усі створіння під ноги людини; і як одна людина може схилити весь світ до заслуги або до провини. Адже ділом своєї сили й могутності вона тче в тій хірґа дня, яка охоплює всіх мешканців землі. У «Зогарі», розділ «Ваєхі», сказано: дні людини визначено числом іскор душ, щоб обробляти її й берегти її своїми належними вчинками. [П6706]

Відомо про духовні речі: кожний день і кожна іскра з іскор нешами містить цілу поставу, а кожна заповідь містить 613 заповідей. Така природа святості: усі її окремі складники мають подібні частини; вони з’єднуються й не розділяються. Тому той, хто виправляє одну літеру у сувої Тори, — наче написав його весь. Отже, кожний день, відповідно до своїх благословень, є окремим убранням і вважається цілим зображенням (діуканом). Він — той

Яд Єгуда · 4 · продовження

змістом сказаного мудрецями, благословенної пам’яті, [прогалина у джерелі] «Йома»: «Порушив наказову заповідь» тощо. Тобто він не гірший за того, хто йде молитися, але змушений утриматися через примусову обставину: Писання зараховує йому, наче виконав, як відомо. [П6716]

Яд Єгуда · 5

«Шати світла»: дивись там, про вбрання нефеш [прогалина у джерелі], як наведено в «Зогарі», «Пекудей», сторінка 418. [П6717]

Яд Єгуда · 6

«А навів на нього» — «навпроти нього», כנגדו’ [зв’язок непевний], тобто «як нефеш», כנפש’ [читання непевне], від переступів, як наведено в «Зогарі», «Пінхас» і «Шлах леха». Так само [прогалина у джерелі] від Вищого — повертається; і той, хто

Яд Єгуда · 6 · продовження

чинить один переступ, здобуває собі одного обвинувача. Адже кожний обвинувач має поставу з 248 членів, які вдягаються. [П6718]

Яд Єгуда · 7

«І одяг із нагих зніме», як сказано (Йов 22). Вислів на перший погляд невпорядкований: одяг можна знімати лише з тих, хто в нього вдягнений. [прогалина у джерелі] про шкідливих істот, які нагі, без убрання, а ще хитрі — хитрістю, обманом і підступами вони воюють із людиною, щоб довести її до падіння, «повірити йому», להאמין לו [зв'язок непевний], «одяг», בגדי לוחי' [значення ל'וחי тут непевне], і зрадники — при הבע"ח [скорочення й зв'язок не встановлені] — зніме той одяг. Дивись מאתי' ח"מ ח"ד, тощо, 23 [адресу не встановлено]. [П6719]

Яд Єгуда · 8

«Головному змістові тлумачення» — у справі тшуви.

Яд Єгуда · 9

«Вище сяйво» — як наведено в «Зогарі» й пояснено у трактатах «Хікур Дін», частина IV, глава 13. [П6720]

Яд Єгуда · 10

«І хто випередив» тощо. Тобто що на міру милосердя [прогалина у джерелі], а як сказано: «У місці, де стоять ті, хто чинить тшуву» тощо.

Рама з Фано · продовження

захисник, якого здобувають виконанням заповідей, як ми вчили в трактаті «Авот». Його названо פרקלי"ט, «паракліт», за гематрією — נפ"ש, «нефеш», із додаванням цілого; він довершує її виправлення в образі й подобі. [П6707]

І ми вчили: «Якщо ти занедбував Тору — багато бездіяльних проти тебе». Ті іскри лишилися без убрання; дні бездіяльні, а не втрачені. Вони чекають на нього, бо в його руках іще виправити їх, за змістом слів: «Порушив наказову заповідь і вчинив тшуву — не встиг відійти звідти, як йому прощають». Адже тепер він принаймні не гірший за того, хто задумав виконати заповідь свого часу, але був змушений не виконати її. Бо й цей тепер, у повній тшуві, думає, що ту заповідь іще тоді належало виконати через нього, і тепер турбується про неї: у цю годину він змушений не виконувати її, і виконання не в його руках, оскільки її день уже минув. Щоправда, він не подібний до того, хто задумав і виконав. [П6708]

Суворішим є випадок того, хто переступив заборонну заповідь. Він не тільки позбавляє свою нешаму шат світла, завжди приготованих для неї, якби він бажав благословення; він іще й наводить на неї забруднений одяг — у таємниці обвинувача, якого здобувають переступом. Якщо ж він вирішить повернутися й виправити насправді, цілим серцем, йому, тому, хто чинить повну тшуву, обіцяно здобути заслугу

Яд Єгуда · 10 · продовження

[П6721]

Яд Єгуда · 11

«І сказано у пророка» — Ісая 54. [П6722]

Яд Єгуда · 12

«Бо повтор» у справі сукупності [прогалина у джерелі], у словах «бо сором» тощо, пояснюється так. Вислів «сором», בושת, означає затримку й повільність, як «Мойсей забарився», בושש משה. Це стосується «її чоловіка», בעלה [форма непевна], і дівчини, яка «не вкрила», לא כסתה [зв'язок непевний], виконати щось від насолоди й ніжності. Це образ занедбання наказової заповіді. [П6723]

А слово «ганьба», חרפה, означає гостроту й жвавість. «І без нього/неї не ישרי'» [закінчення непевне], бо «ганьба» — за своїм прямим значенням; і «буде вражене», וילקה [зв'язок непевний], щодо жінок, думка яких легка й які прагнуть піддатися спокусі, особливо як удови. Це образ переступів заборонних заповідей. А в протилежностях [прогалина у джерелі] — щоб їх не згадували й не ставили на облік, לצ"ח [скорочення не встановлено]. [П6724]

Яд Єгуда · 13

«У цьому сенс» відповіді Святого, благословенний

Яд Єгуда · 13 · продовження

Він, Шехіні: «Нехай праведників називають твоїм ім’ям» [прогалина у джерелі]. Їхні дороги — дороги приємності, «і немає в цьому» [кінець фрази неповний].

Рама з Фано · продовження

негайно, хоча він іще вдягнений у шати зі шкіри. Бо в них він судитиме себе з власної волі — умертвленнями відповідно до своєї сили. [П6709]

«І одяг із нагих зніме»: шкідливі істоти створені без убрання й буквально нагі. А ще вони хитрі й хитрують, щоб довести людину до гріха, аби провина стала їм убранням зрадників. Той, хто чинить тшуву, зніме ці шати з тих нагих істот, що хитрують, аби довести до гріха, — згідно з обома згаданими значеннями. [П6710]

Яд Єгуда · 13 · продовження

[П6725]

Яд Єгуда · 14

«На своєму місці» — у трактаті חכ”ה [назву не встановлено]; дивись там. [П6726]

Вірне свідчення головному змістові цього тлумачення — перший Адам, який згрішив думкою й ділом, проте у своєму вчинку був змушений, а в думці — введений в оману, як ми пояснили в трактаті «Цваот». Хоча він багато чинив велику й безнастанну тшуву від дня свого народження, у який згрішив і в який вчинив тшуву, та не припиняв до дня своєї смерті, усе ж від нього відійшло вище сяйво. Його здобув Енох, син Єреда, і став щодо нього держателем довіреного йому. Адам своєю тшувою дуже виправив свої вчинки, і при воскресінні мертвих вони засяють. «І хто випередив Його?» Він здобуде, у таємниці того, хто справді чинить тшуву, місце, у якому Енох, син Єреда, — досконалий праведник — не може стояти. [П6711]

Слова пророка: «Бо сором своєї юності забудеш, і ганьби свого вдівства більше не пам’ятатимеш» — обіцяють тим, хто чинить тшуву, що наприкінці днів «мирра, алое, касія» будуть «усі їхні дорослішання», כל בגרותיהם [читання непевне], аж поки не буде того, хто соромить. Бо повтор і зміна висловів пояснюються так: сором — за занедбання наказової заповіді, яке спричиняє млявість. Це властивість ніжної й випещеної дівчини; вона в неї переважає над охочою працею своїх рук. Сором для неї — כרי האיחור [зв’язок כרי непевний] — від зволікання, за висловом «бо Мойсей забарився». А ганьба припадає на гостроту й поспішність у переступанні заборонної заповіді. Це властивість, що буває у вдови, яка вже скуштувала статевої близькості. [П6712]

Отже, остаточна досконалість тих, хто чинить тшуву, — безсумнівне піднесення: у майбутньому вони будуть зараховані на бік заслуги досконалих праведників. Тшува дає забути провину й схиляє їх до добра, аж поки навмисні гріхи не стають заслугами. У цьому сенс слів «Нехай праведників називають твоїм ім’ям», сказаних для втішення місяця: йому належить оновитися й тривати у своїй первісній повноті, а зменшення більше не буде згадане. «Нехай почують смиренні й зрадіють» — разом із тим, що пояснено в нас про це на своєму місці. [П6713]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-іттім · глава 13

Га-іттім — глава 14

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14

Яд Єгуда · 1

«На початку». Ми вчили в Мішні на початку тринадцятої глави Шаббат: «Рабі Еліезер каже…», і так далі. А мудреці кажуть: «І на початку, і наприкінці його міра — дві нитки».

Яд Єгуда · 2

Адже עת, «час», — половина миті, як уже говорилося вище, у розділі 2. [П6734]

Яд Єгуда · 3

«І будова слова אורג, “тче”»: воно складене з дії «тче» (אורג) і «торкається» (נוגע). Адже часи й миті — нитки тканини часу; вони торкаються одна одної й поєднуються разом. [П6735]

Яд Єгуда · 4

«Не за думкою…». Як пояснено в мистецтві логіки, у сущому є десять понять, які називаються десятьма категоріями. Одна з них — кількість, про яку питають: «Скільки це? Велике воно чи мале?» — і подібне. Вона має два види. Один — сполучена, неперервна кількість, як протягнена лінія, точки якої сполучені разом; так і час — його години й миті сполучені разом. Другий — несполучена кількість, як число 1 і

Рама з Фано

Отже, ми вчили в Мішні: «Рабі Еліезер каже: той, хто тче три нитки на початку та одну поверх тканини, зобов’язаний [відповідати]». Ми вже сказали, що עת, «час», — це одна нитка, а רגע, «мить», — два часи, тобто дві нитки. Щодо будови слова: «тче» (אורג) і «торкається» (נוגע) — поєднання обох цих дій разом назветься רגע, «мить». Адже нитки цієї тканини сполучені й торкаються одна одної. Це суперечить думці дослідників, які визначають час як дискретну, розділену кількість: насправді він лише неперервний, сполучений. [П6727]

Ще вони вважали, що завжди була тривалість, не визначена мірою. Це неправда: те, що не має міри, не має й тривалості. Час існує лише протягом руху небесної сфери. Знай: упродовж усіх дванадцяти місяців суду над поколінням Потопу мазалот не діяли, і той рік не ввійшов до підрахунку днів світу. Тоді Ной і ті, що були з ним у ковчезі, плавали по поверхні води — як у майбутньому праведники плаватимуть по поверхні води в «одне спустошення», בחד חרוב. [П6728]

Саме цей дотик і сполученість згаданих ниток тканини зобов’язують рахувати миті; підрахунку часів нам недостатньо. Адже порожнечі немає: друга

Яд Єгуда · 4 · продовження

подібні, кожне з яких стоїть саме по собі. Філософи вважали, що час сам по собі сполучений, але ділиться на миті й часи [прогалина у джерелі], що спочатку він не був і не був створений інакше, як із часів і митей, як буде далі. [П6736]

Яд Єгуда · 5

Ще вони вважали, що навіть до творення — אלה, «ці» [неясний зв’язок], — час визначався мірою сфери; מ”ע כי’ [нерозкриті скорочення] — тривалість, не визначена мірою. «І це неправда…». [П6737]

Яд Єгуда · 6

[прогалина у джерелі] тощо. Тобто: «те, що ми», מה שאנו, — «серед мудреців митей», בחכמי’ הרגעי’ [неясний зв’язок], кожна з яких — два часи; а самих часів не лічили. Причина — у прийнятому нами, דנקיטן, що перший час сам по собі ніколи «не матиме успіху», לא יצלח, і між ними немає порожнечі; натомість בני בעתי’ [доступне «сини», решта неясна] сполучені разом, тобто один час теперішній і один —

Яд Єгуда · 6 · продовження

майбутній [прогалина у джерелі], утворюють одну мить. І цей другий час потім стає теперішнім, сполучається ще з іншим майбутнім часом, і вони утворюють наступну мить. Так завжди, аж поки всі шати — «до миті», לרגע, — із ниток, які — שמתי׳ [нерозкрите слово] — сполучені; і так було. [П6738]

Яд Єгуда · 7

«На початку тканини», під час творення, перший час був дуже тонким, і через це його годилося назвати «повітрям, яке схоплюється й не схоплюється», як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті. Він був світлом, про яке написано: «І назвав [прогалина у джерелі] світло днем». Тому для першої тканини були потрібні три нитки, щоб мить утворилася з другої й третьої нитки. Адже перша, через свою тонкість, не утворить миті, навіть якщо приєднається до неї друга: коли приходить друга, перша через свою тонкість уже проминула й пішла [прогалина у джерелі]. Щодо миті — треба, щоб вона була «сьогодні» (היום), а не минулим. [П6739]

Яд Єгуда · 8

Проте від третього далі досить додавати один час: коли приходить

Рама з Фано · продовження

половина кожної миті завжди сполучається з першою половиною наступної. Обидві половини разом — це мить, складена з половини цієї та половини тієї. А початок тієї дорогоцінної тканини, яку слушно назвати «повітрям, що схоплюється» (אוירא דאיתפס), поверх основи тканини — «повітря, що не схоплюється» (אוירא דלא איתפס), тобто самої сутності згаданого світла, — має міру трьох ниток на початку. Бо перший час неможливо осягнути через легкість його походження; він сполучається з наступною миттю, але той перший час уже минув, а мить наполовину теперішня й наполовину майбутня. Отже, початок часу — теперішнє між минулим і майбутнім; повне визначення міри можливе для нього лише так. Проте відтепер кожен час сам по собі додає й продовжує. Тому той, хто виконує в суботу роботу, відповідну одному з цих двох випадків — трьом ниткам на початку або одній поверх тканини, — зобов’язаний принести жертву за гріх, на думку рабі Еліезера. [П6729]

А мудреці прирівняли початок до кінця: мить, яка охоплює два часи, для них є довершеною тканиною. Вони вважають, що перше теперішнє, яке продовжує себе й інше разом із собою, своїм часом, що передує всім, відділене від третього часу й не потребує його, адже другий розділяє їх. Але шати мудреців (חלוקא דרבנן) ще не довершені, доки ми щодня не витворимо на них практичних заповідей — роботи різьбяра, майстра візерунків та вишивальника, кожен

Яд Єгуда · 8 · продовження

четвертий, постане «як мить» (כרגע) із третього та четвертого, бо третій стає для неї теперішнім, а четвертий — майбутнім. І так завжди. [П6740]

Яд Єгуда · 9

А мудреці вважають: двом часам, які утворюють мить, не потрібно бути утвореними з трьох, щоб зробити тканину; натомість [прогалина у джерелі] утворюють тканину. Далі: «і загал істинних», וכלל האמתי׳, «який був парою», שהי׳ זוג, — вони на початку творення; «не був ясним перший, потрібен до трьох», לא היה ברור הראשון צריך לשלש׳ [неясний синтаксис]. Тому за відповідну дію в суботу винний при двох нитках, і на початку, і наприкінці. [П6741]

Яд Єгуда · 10

«І ще…» [прогалина у джерелі] — до написаного, розділ Пекудей, щодо [прогалина у джерелі] мудреців. Тобто: «немає в ступені мудреців», שאין במעלה דרבנן [нерівний зв’язок], «через виконання заповідей Тори»; натомість для його завершення також потрібно «буде добре зроблено», נעשה היטב [прогалина у джерелі], ונשים — «і жінки / і поставимо» [неясне читання], — заповіді мудреців. Тому в усякому

Яд Єгуда · 10 · продовження

разі потрібно: «але день», אבל יום [неясно], — дві нитки, які разом є миттю, як її вимовляють, щоб міг принаймні, «випередивши йому», בהקדם לו, — «за поясненням вислову», לפיי הלשון [неясний зв'язок]. [П6742]

Яд Єгуда · 11

«І визнає перед», ומודי מקמיי, לה"ש [неясне скорочення], тощо. Як наведено наприкінці глави «Га-конес», аркуш 106б: «Виткав одну нитку й нею завершив одяг — винний» [прогалина у джерелі]. Рабба бар Рав Гуна сказав: «Це рабі Еліезер, який каже: за одну поверх тканини винний». Рав Аші сказав: «Навіть якщо скажеш, що це мудреці: завершення — інша річ» [прогалина у джерелі]. Їхній шлях — до полегшення, тобто вони «звичайний час», סתם הזמן, і не скасовуються через примус [прогалина у джерелі]. І так: «ці сказав, але цей рід / покоління», אלה אמר אלא האי דור [неясно], що є лише одним часом, увесь зараховується «до знарядь / посудин», בכלים [неясний зв'язок]. [П6743]

Яд Єгуда · 12

Проте [прогалина у джерелі] — це в поєднанні обох [прогалина у джерелі], «вислів», לשון; і вже було пояснено вище, у розділі 20. [П6744]

Яд Єгуда · 13

«За числовою вагою», במספר שקל, — וטורי [нерозкрита форма]. [П6745]

Яд Єгуда · 14

«Обчислювати» [прогалина у джерелі] — не через те, що «не … світ» (דלא לידרי עלמא) [значення לידרי тут не встановлено], «це для них», הוא לדידהו, як сказали Рав і Шмуель. А рабі ר"י також заперечував їм і щодо Месії. [П6746]

Рама з Фано · продовження

своєю роботою, яку вони виконують. Кожному потрібні дві нитки, тобто два часи, щоб почати ними «Свят» і «Благословенний» або відповісти «амен», бо меншого не вистачить. Байдуже, чи це посланець громади, чи окрема людина, яка відповідає після нього. [П6730]

Мудреці погоджуються — і для полегшення, і для посилення суворості — щодо останнього часу, який є ударом молота для ткання цих улюблених шат: за відповідну дію в суботу винний. Так само, якщо почав «амен», але через примус не завершив, у цьому немає «обірваного амен»: йому зараховують, ніби завершив. Ним і довершуються шати мудреців. [П6731]

Проте створення шкідливих істот у той останній час сутінок було для них першим ударом і не було завершене. Саме тому цей час призначив їм Той, Хто вміє обчислювати Свої часи й миті, оскільки тут немає שו"ה פרוט"ה, «вартості однієї прути», що за гематрією дорівнює תור"ה, «Торі»; «вона дорожча за перлини» (יקרה היא מפנינים) — за числовою вагою. Це відповідає поясненому вище; дивись трактат «Шаббатот Господа» (שבתות ה'). [П6732]

Щодо Мойсея й Давида, двох великих людей світу, які також уміли обчислювати, як пояснено на початку «Брахот», — вони двоє з трьох, а Месія разом із ними; світ створено лише для них, за словами Рава, Шмуеля та рабі Йоханана в главі «Хелек», — для них також той останній час підпадав під наказову заповідь про доданий до суботи час, оскільки в них не було сумніву щодо дня. [П6733]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 15

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5

Примітки джерела: 1

Яд Єгуда · 1

«Галаха — за Домом Гіллеля» тощо. У першій главі Шабат (аркуш 18) сказано, що за Домом Шаммая спочинок знарядь є приписом Тори, а за Домом Гіллеля — не приписом Тори. Там само далі (аркуш 19): «Нехай людина не здає свої знаряддя в найм неєвреєві напередодні шабату; у середу й четвер дозволено». Риф і Рамбам вважають, що ця барайта відповідає Домові Шаммая і галаха не за нею. А Тосафот, Рош і послідовники Рифа вважають, що ця барайта є галахою й відповідає навіть Домові Гіллеля. Підстава заборони — плата за шабат; у середу й четвер дозволено із включенням до загальної плати, а напередодні шабату заборонено навіть із таким включенням. Адже через близькість шабату це виглядає як отримання плати за шабат. [П6751]

А рабі Йосеф розрізняє знаряддя, якими виконують роботу, й знаряддя, якими роботи не виконують: без включення до загальної плати обидва види

Рама з Фано

Не дивуйся сонцю, яке в шабат діє так само, як у будень, і не припиняє цього. Адже воно — знаряддя Його ремесла, для знаків, визначених часів, днів і років, за велінням Святого, благословенний Він. Галаха — за Домом Гіллеля: немає заповіді про спочинок знарядь, і плата за день дозволена щодо них навіть без включення до загальної плати. Адже це плата не за шабат, а за знаряддя, знос яких відомий; розрахунок роблять після шабату. Заборонили лише плату людині. Це і є ясне розуміння справи. [П6747]

Так само й тут: для сонця збережена плата за шабат у майбутньому, бо написано: «А світло сонця буде семикратним, як світло семи днів». Отже, ясно сказано: його винагорода — з ним день у день, без включення до загальної плати. І написано: «А для вас, тих, хто боїться Мого Імені, зійде сонце праведності, і зцілення — у його крилах». [П6748]

А за Домом Шаммая, який вважає спочинок знарядь заповіддю, — і немає сумніву, що й за їхньою думкою це лише припис мудреців, — могутнє діяння сонця є заповіддю цього дня, для якої визначено час. Написано: «На все — час». Це таємниця вищого керування людськими діями — як доброго, так і

Яд Єгуда · 1 · продовження

заборонені навіть у середу й четвер; із включенням обидва види дозволені в середу й четвер. Напередодні шабату знаряддя, якими не виконують роботи, дозволені із включенням до загальної плати, а ті, якими виконують роботу, заборонені навіть із таким включенням: бо ідолопоклонник, тощо, — немов посланець ізраїльтянина. [П6752]

А автор вважає, що за будь-яких обставин щодо знарядь немає заборони через плату за шабат, «навіть що ідолопоклонник» (אפי' דעכו"ם) [нерівний зв'язок] не має права визначати плату в шабат. Тому розрахунок роблять після шабату, як наведено в Мішні, глава «Позичальник». [П6753]

Яд Єгуда · 2

«А за Домом Шаммая, який вважає», що нас зобов'язано до спочинку знарядь, — усе ж немає сумніву: ця заборона є лише приписом мудреців. Те, що сказано «з Тори», не слід розуміти буквально. Адже ми не маємо доказу з Тори, окрім написаного: «І в усьому,

Яд Єгуда · 2 · продовження

що Я сказав вам, будьте пильні», — щоб включити спочинок знарядь, як наведено там у Ґемарі. Це видається опорою на Писання — асмахтою. Отже, Га-Шем не дозволяє у Своїй роботі жодного боку заборони в шабат. [П6754] І так (והכי): Святий, благословенний Він, і вищий суд [прогалина у джерелі] погоджуватися з тим, що постановив нижній суд, як написано в трактаті «Хікур Дін», частина II, глава 14. І дивись ще: заради заповіді мудреці не встановлювали заборони [прогалина у джерелі]. Саме це: [П6755]

Рама з Фано · продовження

грішника. Один іде за мірою добра в Дереві пізнання, яке походить з опалих плодів Дерева життя; другий сам кидає себе до загонів злого боку. [П6749] Навіть щодо ганебного вчинку в лоні людини, яка грішить ним, справедливо буде сказати: «Бог допровадив це йому до рук», — у значенні: «Провину здійснюють через винного». [П6750]

Яд Єгуда · 3

«Бо написано: “На все — час”», — навіть для шабату [прогалина у джерелі]. «І пора для всякого бажання» — звідси можна навчитися, що тут натяк на таємницю вищого керування. Сказане «час», זמן, є висловом приготування, הזמנה. Мається на увазі: там — приготування вгорі для всього, чого він забажає [прогалина у джерелі], як до добра, так і до зла. [П6756]

Яд Єгуда · 4

«Що в Дереві пізнання» — добра й зла.

Яд Єгуда · 5

«Справедливо» тощо. Тому він також сказав: «На все — час», — як вислів приготування. [П6757]

Примітки джерела · 1

Яд Єгуда

«Галаха — за Домом Гіллеля» тощо. У першій главі Шабат (Шабат 18б) сказано, що за Домом Шаммая спочинок знарядь є приписом Тори, а за Домом Гіллеля — не приписом Тори. Далі там само (Шабат 19а): «Нехай людина не здає свої знаряддя в найм неєвреєві напередодні шабату; у середу й четвер дозволено». Риф і Рамбам вважають, що ця барайта відповідає Домові Шаммая і галаха не за нею. А Тосафот, Рош і їхні послідовники вважають, що ця барайта є галахою й відповідає навіть Домові Гіллеля. Підстава заборони — плата за шабат. У середу й четвер дозволено із включенням до загальної плати, а напередодні шабату заборонено навіть із таким включенням, бо через близькість шабату це виглядає як отримання плати за шабат. Рабі Йона розрізняє знаряддя, якими виконують роботу, й знаряддя, якими роботи не виконують: без включення до загальної плати обидва види заборонені навіть у середу й четвер, а із включенням обидва дозволені в середу й четвер. Напередодні шабату знаряддя, якими не виконують роботи, дозволені із включенням до загальної плати, а ті, якими виконують роботу, заборонені навіть із таким включенням, бо ідолопоклонник виглядає як посланець ізраїльтянина. А автор вважає, що за будь-яких обставин щодо знарядь немає заборони через плату за шабат. Однак у будь-якому разі не має права визначати плату в шабат; тому розрахунок роблять після шабату, як наведено в Мішні, глава «Позичальник». [П6758]

Примітки джерела · 1 · продовження

«А за Домами Шаммая, які вважають», — що ми зобов’язані до спочинку знаряддя. Усе ж немає сумніву: ця заборона є лише приписом мудреців, а сказане «з Тори» не слід розуміти буквально. Адже ми не маємо доказу з Тори, окрім написаного: «І в усьому, що Я сказав вам, будьте пильні», — щоб включити спочинок знарядь, як наведено там у Ґемарі. Це видається асмахтою. Отже, в сонці, швидкому у своїй роботі, немає жодного боку заборони в шабат. І хоча Святий, благословенний Він, і вищий суд — הגדי תורה [неясний зв’язок: «Тора / вчення»] — погоджуватися з тим, що постановлять у нижньому суді, як написано в трактаті «Хікур Дін», частина II, глава 14, — усе ж заради заповіді мудреці не встановлювали заборони; сонце в шабат — заповідь. І це Тора дня. Саме це: [П6759]

«Бо написано: “На все — час”», — навіть для шабату. А зі сказаного наприкінці вірша «І пора

Примітки джерела · 1 · продовження

для всякого бажання» можна навчитися, що тут натяк на таємницю вищого керування. Сказане «час», זמן, є висловом приготування, הזמנה. Мається на увазі, що є приготування вгорі для всього, чого людина забажає; «схилить його» (יטנו), як до добра, так і до зла. [П6760]

Примітки джерела · 1 · продовження

«Що в Дереві пізнання» — добра й зла.

«Справедливо» тощо. Тому він також сказав: «На все — час», — як вислів приготування.

До глави у змісті

Га-іттім — глава 16

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7

Яд Єгуда · 1

«Три основні тяжкі переступи» — ідолопоклонство, заборонені статеві зв’язки й кровопролиття, які [прогалина у джерелі] «що наблизився» — наблизити до розуму можливість їх учинення, аж поки знадобиться застерігати від них; ע”ב [скорочення не встановлено], джерело «відплат» [прогалина у джерелі]; і «щоб утверджували це правило» — у його протилежності, מבעי — «потрібно / запитується» [зв’язок непевний] мудреців Заходу. [П6764]

Яд Єгуда · 2

«І справді» [прогалина у джерелі] «їжа придатна для когось живого з-поміж людей»; у будь-якому разі нам досить того, що вона була придатною для одного зі створінь, яке ще живе, хоч би ким воно було, оскільки «закарбована» у בכחרגא דיומא [форма непевна], як написано вище, у розділі 9. [П6765]

Рама з Фано

А в Єрусалимському Талмуді сказали: «Кожну річ, яка не є ясною, підкріплюють із багатьох місць». Тобто для кожної речі, яка не є ясною й не звична розумові, треба створити опори та доказові вказівки, щоб зрозуміти слова розуміння. Тож і ми дослідімо наші шляхи та вивчаймо три основні тяжкі переступи Тори, щоб утвердити це велике правило, а через них — висновок щодо всіх заборон.

Знай: немає у світі дії, яка не була б придатною для якогось створіння. Ця засновкова думка має великий і грізний корінь у Зогарі; не слід тут розводитися про нього. І справді, для утвердження цього правила нам досить будь-кого зі створінь, хоч би він і не був людиною; і він закарбований у сукупності живих — як та хірґа дня. [П6761] Бо інакше жодним чином не належало б існувати у природі можливості вчинити цю дію. Приклад: «Не їжте жодної мертвечини; ґерові, що у твоїх брамах, віддай її, і нехай їсть». Вона придатна для нього й після дарування нашої Тори. Він належав

Яд Єгуда · 3

Адже якби дія не була придатною для якогось створіння, то й не годилося б тощо. [П6766]

Яд Єгуда · 4

Він належав до загалу народів, які не хотіли прийняти Тору, і Святий, благословенний Він, звільнив їх навіть від семи заповідей — потребує розгляду. А він вийшов із цього загалу, ставши ґером брами; שלא נעבדו ע”ז [«не … ідолопоклонство»; форма й зв’язок непевні]. І попри це він не побажав «у потребах» стати ґером-цедеком [прогалина у джерелі]. [П6767]

Яд Єгуда · 5

Це й причина сказаного мудрецями, благословенна їхня пам’ять: дарування ґерові має перевагу, як прямо висловлено також у вірші. А саме — тому, що його душа теж має перевагу, і мертвечина йому придатна. [П6768]

Яд Єгуда · 6

«Серед князів юдея, які вклонилися Йоашеві», як прямо висловлено у Писанні (Друга книга Хронік, 24). І сказали наші вчителі, благословенна їхня пам’ять, що вони зробили його богом. [П6769]

Яд Єгуда · 7

«І справді, так», і він навчає нас також про форми матеріальних речей — наприклад, неживе, рослинне, живе та мовляче, — що вони потребують одна одної. Бо і велике, і мале охоплює [щось] із простих ступенів, а нижчі за ступенем гідні піднятися вгору до високих ступенів [прогалина у джерелі]. І як написано [прогалина у джерелі] «Хікур Дін», частина III, глава 17

Рама з Фано · продовження

до загалу, про який сказано: «Побачив і відпустив народи». Але йому не до вподоби беззобов’язність, і він бажає частини заповідей, хоча до стану ґера-цедека не ввійшов. Розумно припустити, що він має частку лише в «мертвечині добрих душ» і дотримується семи заповідей; тому мертвечина придатна йому на їжу. [П6762] Це й причина закону, прямо висловленого у вірші: дарування ґерові має перевагу перед продажем чужинцеві.

І навіть сама суть «іншого поклоніння» в деяких своїх способах може бути дозволеною для якогось створіння з погляду самого цього служіння, якби той, хто служить, належно спрямовував намір у своєму вчинку й служінні. Однак воно заборонене й «холодне» для нього через зіпсутість думки, що робить його вчинок піґулем і непридатним.

Яд Єгуда · 7 · продовження

[прогалина у джерелі]. [П6770]

І знай; і те, що сказали [мудреці], благословенна їхня пам’ять: «коли спрямував намір — служить, боронь Боже», лише повернення його наміру «заради» [прогалина у джерелі]. У цьому є один із видів ідолопоклонства, бо також вони подумають: «що служіння — вони, вони» [прогалина у джерелі] «вищий». [П6771] Немає жодної травини, яка не мала б мазаля й князя вгорі. І не лише це, а й тому що [прогалина у джерелі] дивись там, «до рук» כ”ת [скорочення не встановлено], «Бог істинний». [П6772]

Рама з Фано · продовження

[П6763] Адже жінці властиво служити своєму чоловікові, а дітям — служити своєму батькові. Уяви, що жінка скаже своєму чоловікові: «Ти — бог». Тоді служіння, яке було для неї заповіддю й за яке вона отримувала винагороду, стало їй забороненим, і за нього її карають через думку піґулу. Якщо ж цього немає, їй зараховують це як велику заповідь. Так само ти знаходиш щодо князів Юди, які вклонилися Йоашеві: коли цей учинок здійснений заради царської влади, він похвальний; але заради божественності — це ганебний і тяжкий переступ. Тим більше тяжким гріхом є те, що якесь створіння служить тому, кому йому взагалі не годиться служити.

І справді, всі матеріальні форми потребують одна одної. Тому старання про їхнє упорядкування є правдивим і правильним служінням Небесам — за умови, що той, хто служить, спрямовує своє серце до Всюдисущого. А створіння, що не мають знання, усі у своїх діях прямують услід за знанням князя, призначеного над ними. Серед князів буває бунт, і свідченням є той, хто їде верхи на змії.

Проте немає жодного представника людського роду, якому дозволено поклонятися будь-якому створінню у світі, малому чи великому, ані ангелові, ані серафимові, за

Рама з Фано · продовження

будь-якого способу спрямування наміру, боронь Боже, — лише Господу одному. У цьому суворість заборони. Тому Тора сказала: «Не навчайся чинити», але ти навчаєшся, щоб розуміти й давати постанови.

До глави у змісті

Га-іттім — глава 17

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18 · 19 · 20 · 21 · 22 · 23 · 24

Яд Єгуда · 1

«На два слова»: חד רעי — «одне / гостре — нечистоти» [поділ і зміст непевні]. [П6781]

Яд Єгуда · 2

«Прадавньому змієві»: щоб відвозив гній на смітник, як буде далі. Це за словами мудреців, благословенної пам’яті, про нього: «Шкода великого слуги, втраченого для світу» [прогалина у джерелі] були [прогалина у джерелі] добрі перлини [прогалина у джерелі]. І ще сьогодні він готовий відвозити гній [прогалина у джерелі], як наведено в «Зогарі», «Пінхас»; їхнє місце — у нуквах (נוקבי’) великої безодні [закінчення непевне]. І приходить служіння Пеору: його служба — відвозити гній на смітник, тільки щоб мав намір лише служити Йому, благословенному, визнаючи справедливість суду над собою, тощо. [П6782]

Яд Єгуда · 3

«Щоб називатися»: продовжує, ממשיך, раніше — щодо читання Шма [зв’язок непевний].

Рама з Фано

Ось я вчуся, розумію й навчаю щодо служіння Пеору — зневаженому, відкинутому, огидному й нечистому, вельми нікчемному серед усіх чужих богів. Назва призначеного йому місця — Адреї, אדרעי: поділи її на два слова, і вуха твої почують. Адже вона личить прадавньому змієві, щоб обробляти її й берегти її, — йому самому, як і належить йому після того, як він зіпсувався. Тільки нехай його вершник — «змій», נחש, його князь [зв’язок непевний], — не має наміру служити комусь, крім Нього, благословенного. Нехай визнає над собою справедливість цього небесного суду як покарання за свій перший злочин і більше не бунтує, доводячи людину до гріха в чомусь. [П6773]

На цю таємницю натякає вірш: «І порох їстимеш усі дні свого життя». Лише поглянь своїми очима: ועפ”ר — ті самі літери, що й פעו”ר. Адже очищення нечистот, щоб можна було сказати «твій табір святий», настає тоді, коли вони сухі, розсипаються й стають порохом. На противагу цьому змій, проклятий понад усіх, перетворює порох на гній. Бо немає жодного створіння, яке вбирало б і не виводило, крім легкої істоти на ім’я

Яд Єгуда · 3 · продовження

[П6783]

Яд Єгуда · 4

כסה”י [скорочення не встановлено] — «суха», як наведено у третій главі «Брахот», і в його джерелі в Онкелоса. [П6784]

Яд Єгуда · 5

«Перетворює природне на гній», бо також уся його їжа [прогалина у джерелі]. [П6785]

Яд Єгуда · 6

«Крім легкої істоти»: вона нічого не виводить і збирає всю скверну; через це була означенням кліпи [прогалина у джерелі], як сказано [прогалина у джерелі], тощо. [П6786]

Яд Єгуда · 7

«Наповнили», מלאו, — «у тих, хто їв» [прогалина у джерелі], і все перетворилося на найвищу святість. [П6787]

Яд Єгуда · 8

כ”ש [скорочення непевне] — птах ураженого цараат [прогалина у джерелі], «вислови БР», מאמרי ב”ר [адресу не встановлено]. [П6788]

Яд Єгуда · 9

«За гематрією ונפ"ש רעב"ה», «і голодна душа»: «Усе гірке — солодке» (Притчі 27). [П6789]

Яд Єгуда · 10

«Так і тут»: у ньому виділилася скверна [прогалина у джерелі] з моря; тому відплачено мірою за міру [прогалина у джерелі], і ввійшов у нього комар, у якому міститься вся скверна. [П6790]

Яд Єгуда · 11

«І сказав: “Його сили немає…”» — як наведено у главі «Га-нізакін».

Яд Єгуда · 12

«Що дали йому зілля», שנתנו לו סם [зв’язок непевний]. Що зробив? Узяв блудницю за руку й увійшов до Святого святих, тощо. «І зробилося там», ונעשה שם [зв’язок непевний], і кров сочилася й виходила; він думав, що «вбив самого себе» [прогалина у джерелі] завісу [прогалина у джерелі] наче ґурґантані [значення непевне], і приніс усе храмове начиння [прогалина у джерелі], щоб похвалитися у своєму місті. [П6791]

Яд Єгуда · 13

«Бо в кліпот є сім мір»: сім — відповідно до семи назв лихого нахилу [прогалина у джерелі]; тому сім палаців — כתנוזהר [нерівна форма], розділ «Пекудей». Так само це — «наче мавпа

Рама з Фано · продовження

ятуш, «комар», як наведено у главі «Га-нізакін». [П6774]

«І це проти того»: у найвищій святості, у якій узагалі немає кліпи, ми знайшли це в тих, хто їв манну й пив воду з криниці Маріям, — могутніх силою, що виконують Його слово, благословенного, щоб слухати голос Його слова.

Комар довбав мозок ворога сім років і став, як однорічне голубеня, вагою дві літри. Знайшли його рот мідним, а кігті — залізними. Ми зобов’язані тлумачити кожне слово та його сенс, бо немає нічого марного в розмові учнів мудреців, а тим більше в основі події, що належить до істинних судів Господа. Цю легку істоту названо יתוש, «ятуш», тому що «вхід вона має, а виходу не має», як наведено там: це вказує на крайню слабкість її сили. Її назва за гематрією дорівнює ונפ"ש רעב"ה, «і голодна душа», з додаванням слів і цілого. Тому мудрий цар сказав про неї: «Усе гірке — солодке»: вона нічого не виводить і збирає всю скверну, щоб нею живитися. [П6775]

Немає серед живих істот скверни більшої, ніж у тієї, що простягає свої копита: бо має роздвоєне копито, а жуйки не жує; вона вельми нікчемна. Її рот — наче нечистоти, які проходять повз, навіть коли вона виходить із річки. Так і тут: цей виходив із моря, коли почав ганьбити й богохульствувати при здійманні його хвиль, кажучи: «Його сила лише у воді». А ще раніше його чоло було мідним, і він сказав: «Де наш Бог?»

Яд Єгуда · 13 · продовження

перед людиною», бо «і це проти того створив Бог», як у святості є ступені його палацу. [П6792]

Яд Єгуда · 14

[прогалина у джерелі] — це 35 динарів, як сказано [прогалина у джерелі] «Ерувін». [П6793]

Яд Єгуда · 15

Число [прогалина у джерелі]. [П6794]

Яд Єгуда · 16

ע"ש [можливо «дивись там»] — «Санхедрін» [прогалина у джерелі] «із заліза» [прогалина у джерелі], «і четверте царство буде сильне, як залізо». Це стосується тут його царства, як сказав Абарбанель у книзі «Маяяней га-єшуа». Так само у сні [прогалина у джерелі] — щоб указати на довжину й тривалість його панування. [П6795]

Яд Єгуда · 17

[прогалина у джерелі], тощо. Намір [прогалина у джерелі] — кінці й стегна святої постави. Тобто [прогалина у джерелі] парцуфи — чоловічий і жіночий: і на боці святості, і на боці нечистоти він має тривале існування. [П6796]

Яд Єгуда · 18

«І тельці Єровоама доведуть»: вони були на боці нечистоти — чоловічий і жіночий, як пояснено в «Зогарі» [прогалина у джерелі]. [П6797]

Яд Єгуда · 19

[прогалина у джерелі]. [П6798]

Яд Єгуда · 20

«А ще» тощо. Тобто [прогалина у джерелі] «і світ», ותבל [зв'язок непевний], [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі], щоб довершити очищення. Це також тривале існування дому Давида [прогалина у джерелі] мудреців, тощо. [П6799]

Яд Єгуда · 21

«Ось змій» тощо — פיומי [слово не встановлено] світу / повіки є він; і вже було пояснено. [П6800]

Яд Єгуда · 22

«І з меж» [прогалина у джерелі], як сказано в кількох місцях — «вислови / мої вислови»,

Рама з Фано · продовження

Тому рот комара був із міді. Велика могутність Його, благословенного, стала відомою й на суші через легку істоту, життя якої коротке. А ця протримала в людині — осквернений, нечестивий — сім років, відповідно до семи видів переступів, перелічених там за ним. [П6776]

Перше — зневага у внутрішньому святилищі. Друге — зневага сувою Тори. Третє — зухвальство з мечем. Четверте — «заревіли Твої вороги». П'яте — зневага завіси. Шосте — зневага начиння. Сьоме — «Його сила лише у воді».

За сім років він став, як однорічне голубеня: у кліпот є сім мір, які включаються в одну, наче мавпа перед людиною. Його вага була дві

Рама з Фано · продовження

літри, бо кожна літра важить дев'ять села без чверті. Отже, дві літри становлять сімдесят динарів — число, яке випливає з його предмета. Вона довбає його мозок, і кігті її стали залізними, за словами שקוהי די פרזל, «його гомілки із заліза», у сні Навуходоносора, що стосується цього місця. Це таємниця великого панування, довгої тривалості ніг статуї: адже кістки гомілок — більшість будови [тіла], за правилом нечистоти від мертвого. [П6777]

І ще написано: «І ось жінка лежить у його ногах». Усе, що має силу двох парцуфів — до добра або до «кращого» [тобто зла], — має довге існування; тельці Єровоама це доведуть. Ще написано: «Вона відкрила місце біля його ніг і лягла»; усяке відкрите світло — удвічі проти прихованого. А ще останній посилив тягар, щоб довершити очищення повним вигнанням, на сповнення сказаного: «Більше не пошлю тебе у вигнання». [П6778]

Змій через свою провину влаштовує відхоже місце для нукви великої безодні. Чужою стала його дія, сторонньою — його служба: виносити гній на смітник, за словами мудреців, благословенної пам'яті. Усе створене можна виправити за сім повних субот — «одну до одної, щоб знайти рахунок», хоч як їх розуміти; дивись трактат «Цваот». Крім змія: йому немає виправлення до великого ювілею. Тоді та

Яд Єгуда · 22 · продовження

מאמרי [зв'язок непевний]. [П6801]

Яд Єгуда · 23

Це таємниця сказаного мудрецями [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі]. Слова стосуються підсолодження [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі], щоб підсолодити їх; וכריי [нерозкрита форма] — випростування змія. Це обернення жезла Аарона, тощо. [П6802]

Яд Єгуда · 24

«І всі маються на увазі» у словах «кожний, хто випростується» — навіть змій, що ходить на череві. [П6803]

Рама з Фано · продовження

велика безодня цілком скасується; потім очиститься навіть найнижчий ярус у шеолі й буде зарахований до меж Еденського саду. [П6779]

«Він схилився, як хізра, і випростався, як змій» — у таємниці жезла Аарона, який стояв живим в образі змія, щоб поглинути таннінів жерців-чарівників. У цьому очищення змія, щоб він не ходив на череві. Кожний, хто випростується, випростується при Імені, бо Господь випростує зігнутих; мають на увазі всі, нікого не бракує. Проте «час — для кожного бажання»: кожна річ — свого часу, і кожному створінню — своє місце й година. Цього досить для задуманого. «Нехай мудрий почує і стане ще мудрішим». [П6780]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 18

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15

Яд Єгуда · 1

«А щодо другого» — це заборонені статеві зв’язки, ג”ע, [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі] шлях מדחות [слово не встановлено] [прогалина у джерелі] — благословенний Він. [П6809]

Яд Єгуда · 2

«Перше»: те, що сказав «а втішителя їм немає», — у простому значенні тощо. І як говоримо [прогалина у джерелі] їм [прогалина у джерелі] ונחם — «і втішив / і втіш» [форма неоднозначна]. Проте втішитель для них є — מכ”ע [скорочення не встановлено] [прогалина у джерелі]. [П6810]

Яд Єгуда · 3

При називанні також «вищим мазалем», בהקרא ג”כ מזל עליון, — דעלם [форма неясна] — сказали: «Діти, життя й прожиток залежать не від заслуги, а від мазаля», як сказано [прогалина у джерелі]. [П6811]

Рама з Фано

Щодо другого зі згаданих нами суворих застережень: мала виявитися душа, пригноблена чужою вадою з причини, відомої Тому, Хто знає таємниці серця; як ті безумці, що зіпсували, — вони ж Його посланці, вони ж Його свідки. Про неї написано: «І ось сльоза пригноблених, а втішителя їм немає; і з руки їхніх гнобителів — сила, а втішителя їм немає». Перше висловлювання — безперечно, у простому значенні: їм не дозволено ввійти до громади. Друге — для тлумачення: «Звідки, מאין, прийде їхня допомога?» Це — вище диво, зване мазалем, що має силу принести всім Своїм створінням загоєння й зцілення. Саме про це мудреці кажуть щодо дітей: «Справа залежить від мазаля», — і щодо дітей, придатних [за статусом], і щодо непридатних. Тому сказали «залежить», תליא, а не «постає», הוי, бо жодне непридатне буття Йому зовсім не приписується. [П6804]

Яд Єгуда · 3 · продовження

Яд Єгуда · 4

«Тому сказав»: «Від мазаля залежить», — і не сказали [прогалина у джерелі] «не було», לא הי’, [прогалина у джерелі] непридатних [за статусом] дітей. [П6812]

Яд Єгуда · 5

«І є міркування» тощо. Тобто [прогалина у джерелі] з того боку, що може очиститися для вищого, למעלי [форма непевна], [прогалина у джерелі]. Наприкінці третьої глави «Кіддушін» рабі Тарфон каже: «Мамзери можуть очиститися. Яким чином? Мамзер, який узяв рабиню: дитина — раб. Звільнив його — виявляється, син є вільною людиною». [П6813]

Яд Єгуда · 5 · продовження

Раші пояснив: «Мамзери можуть очиститися» від непридатності свого потомства, щоб їхні сини не були мамзерами. «Дитина — раб», а не мамзер, бо її дитина — така, як вона. «Вільна людина» — і йому дозволено [шлюб] з ізраїльтянкою. У Ґемарі поставили перед ними питання: рабі Тарфон говорить про дозвіл від самого початку чи про вже здійснене? [П6814]

Раші пояснив: «Говорить про дозвіл від самого початку» — мамзер бере рабиню, бо вважає, що написане «Нехай не буде блудника (кедеша)», לא יהי׳ קדש, стосується ізраїльтянина, а не мамзера. Чи говорить про вже здійснене: мамзер, який узяв рабиню, проте від самого початку хай не бере, бо він — ізраїльтянин, і до нього застосовуємо «Нехай не буде блудника (кедеша)» [прогалина у джерелі] — «як він», כמותו. [П6815]

Яд Єгуда · 6

«За повне срібло» — як сказано далі.

Яд Єгуда · 7

«Власна рабиня» [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі]. Кіддушін із рабинею не набувають чинності, як також наведено там (аркуш 65б) [прогалина у джерелі]. І дивись у трактаті [прогалина у

Рама з Фано · продовження

У цьому світі є очищення для душі мамзера — за повне срібло. Так ми вчили у «Кіддушін»: йому дозволено взяти власну рабиню в співжиття, за умови, що вона буде призначена лише йому, а не інакше, адже кіддушін із нею для нього не набувають чинності. Саме це мається на увазі: щоб разом із цим його виправлення було в його руках — звільнити своїх синів, зробивши їх придатними ввійти до громади. Лише саме за таких обставин цю заборону дозволено йому від самого початку. [П6805]

А щодо вже здійсненого, виправлення буде можливе за будь-яких обставин, навіть із рабинею іншого: якщо його синів звільнили за срібло або документом, за згодою пана тієї рабині, якому належать вона та її діти, вони стали придатними ввійти до громади. Адже наш милосердний Бог замислює задуми, щоб повернути всіх відкинутих; нехай невиразне буде вивчене з явного. Написано: «І сяде, переплавляючи й очищаючи срібло». З цього ми вивчаємо там: «Родина, що розчинилася [серед інших], розчинилася». [П6806]

А рабі Йосі дотримується ще сильнішої думки: мамзери будуть чисті в майбутньому. Проте він не пояснив, як саме вони очистяться, бо багато шляхів у Всюдисущого. Тому не слід легковажити цією забороною навіть після багатьох років. Кожен, хто відомий і впізнаваний багатьом [за цим статусом], хоча більшість

Яд Єгуда · 7 · продовження

джерелі]. [П6816]

Яд Єгуда · 8

«За будь-яких обставин» [прогалина у джерелі], тобто: якщо її синів звільнили, тощо. [П6817]

Яд Єгуда · 9

«І срібло, і золото» тощо. Тобто це й є написане [прогалина у джерелі] срібло [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі]. Також вивчаємо там (аркуш 78): «Срібло очищає мамзерів» [прогалина у джерелі] очищає мамзерів, змішаних з Ізраїлем, [прогалина у джерелі] у Святому, благословенний Він, [прогалина у джерелі] тощо. [П6818]

Яд Єгуда · 10

«І місто розчинилося», והעיריה נטמעה [непевна лема], [прогалина у джерелі], як тлумачимо [прогалина у джерелі] там (аркуш 72б): наші мудреці вчили: «Мамзери й нетінім будуть чисті в майбутньому», — слова рабі Йосі. А рабі Аківа сперечається з ним. У Ґемарі ми ухвалюємо: галаха — за рабі Йосі. [П6819]

Яд Єгуда · 11

«Тому» [прогалина у джерелі] тощо. [П6820]

Яд Єгуда · 12

«Є мамзер, учений Тори, чиє виправлення — в його руках». Бо через це гарна суворість означення, יפה חומר הכנוי

Яд Єгуда · 12 · продовження

[зв’язок непевний]: «Мамзер, учений Тори, передує первосвященникові, невченій людині». [П6821]

Яд Єгуда · 13

«Бо її набуток кращий від набутку срібла». Якщо срібло очищає, то тим більше — Тора.

Яд Єгуда · 14

«Слово зі значенням “довкола”» натякає на таємницю ґільґулю [прогалина у джерелі] й у місці, де зможе бути виправлений. А слово סחרה також натякає на те, що він постійно повертається довкола свого навчання й до пам’ятання Тори, як

Рама з Фано · продовження

невчених людей не зважає на нього, не називається «розчинився»: йому заборонено [ввійти] до громади так, наче він щойно народився від зв’язків, за які належить карет. [П6807]

Є й мамзер, учений Тори, чиє виправлення — в його руках через рясне заняття Торою, «бо її набуток кращий від набутку срібла». Саме סחרה, «її набуток», — слово зі значенням «кружляння», адже справа віддана не в наші руки, а лише Господу. Це — «міра за міру», пояснена нам щодо того, хто שנה — «змінився / повторював учення» [значення тут неоднозначне], як ми вчили в Мішні трактату «Хаґіґа»; дивись у нас у відповідному місці. [П6808]

Яд Єгуда · 14 · продовження

сказано [прогалина у джерелі]. [П6822]

Яд Єгуда · 15

Як ми вчили в Мішні наприкінці першої глави «Хаґіґи»: рабі Шимон бен Менасія каже: «Що є викривленим, яке не може бути виправлене? Це той, хто вступив у зв’язок із забороненою йому жінкою та породив від неї мамзера». Рабі Шимон бар Йохай каже: «Викривленим називають лише того, хто спочатку був виправленим, а потім викривився: це вчений Тори, який відходить від Тори». Я вже написав [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі], що вони розходяться

Яд Єгуда · 15 · продовження

лише у значенні тлумачень, а слова обох — істина: той, хто відходить від Тори, — наче той, хто породжує мамзера. А коли так, звідси також випливає, що Тора — виправлення мамзера.

Яд Єгуда · 15 · продовження

[П6823]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 19

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14 · 15 · 16 · 17 · 18

Яд Єгуда · 1

Пам’ятай: «ось полічили трьох» (הרי מנו תלת’), ב”ג [нерозкрите]: верблюд, даман і заєць жують жуйку. І пов’язав його з двома останніми; в оболонці черпають живлення Аммон і Моав, а Ішмаель — від верблюда. [П6830]

Рама з Фано

Душа мамзера справді має зв’язок із його батьками, як-от Аммон і Моав із Лотом та його дочками, у таємниці «двох із трьох» — тих, хто лише жує жуйку. Адже верблюд, тобто син рабині, передував їм за народженням. Дочки Лота приготували себе до цього, а він сам походив від кореня прадавнього змія — проклятий, відповідно до свого імені. Також це

Яд Єгуда · 2

«Для цього» — «скінчаться / змогли оболонки» (יכלו הקלפות) [непевне читання]. [П6831]

Яд Єгуда · 3

«Відповідно до свого імені»: Лот — його арамейський переклад означає «проклятий».

Яд Єгуда · 4

ועני׳ [можливо: «і значення / справа»] його сили — від вислову «І поглине на цій горі поверхню покривала, що покриває» (Ісая 25). Це вислів покривання й приховування. І покриття Лота — בילע״ר [нерозкрито], за їхнім способом у Мідраші га-неелам. Про הילע״ר [нерозкрито] сказано [прогалина у джерелі] «його сила», щоб указати на відштовхування й приховування. [П6832]

Яд Єгуда · 5

«Адже נבל у словах» [«негідник / зів'яв»; значення непевне]; тому доречно сказати про нього: «вино», יין, מקרדי [нерозпізнано]. [П6833]

Яд Єгуда · 6

«Наші мудреці, благословенної пам'яті, пояснили»: там, у Берешіт раба, рабі Танхума від імені рабі Шмуеля: «І збережемо з наших стегон» — не написано «сина», а «потомство», яке приходить з іншого місця. Хто це? Цар Месія. [П6834]

Яд Єгуда · 7

«Не забув», לא שכח, тощо. Так само написано в «Яфе тоар» там, ось його слова: «Хоча так усі знали, що між כמתנכלו׳ [можливо: "наче ті, хто замишляє"], і להן, "їм", — знають, що Господь там [прогалина у джерелі]». [П6835]

Рама з Фано · продовження

походить від вислову «І поглине на цій горі поверхню покривала, що покриває» (פני הלוט הלוט); це лихий нахил, як натякає Мідраш га-неелам. Про нього вже сказали: «Ліва рука відштовхує, а права наближає», адже він зростав у заповідях біля Авраама. [П6824]

Його дочки вдалися до мудрощів: там, де, на їхню думку, не залишилося людей, — зберегти потомство від свого батька. Наші мудреці, благословенної пам'яті, пояснили: назване тут потомство — це лише наш праведний Месія. Не тому, що вони мали про це конкретне знання, а тому, що спрямували свою думку на збереження потомства, яке наповнює світ, на їхню думку, цілком спустошений. Отже, вони мали намір щодо потомства, яке саме наповнює всю землю. Саме про це сказано наприкінці Рут рабаті й у Берешіт раба: коли Сиф народився в образі й подобі, Єва побачила потомство, що приходить з іншого місця. Досить про це. [П6825]

Старша спершу доклала зусиль, щоб панувати над батьком і над собою. Тому її виправлення тяжке, бо «вона не має запевнення» (דלית לה אבטחותא). Придивись і знайдеш це у висновку з його контексту; дивись трактат «Га-міллуїм» щодо чотирьох видів живих істот, з усіх чотириногих, кожен із яких має лише одну ознаку чистоти. Молодша також пішла за її порадою й навчилася з її вчинків. [П6826]

Жінка, яка першою виділяє сім'я,

Яд Єгуда · 8

«Щоб він наповнював увесь світ». Тобто тому [прогалина у джерелі] про Царя Месію, після [прогалина у джерелі] «земля — знання» (הארץ דעה). [П6836]

Яд Єгуда · 9

У Берешіт раба, розділ 23, щодо «І назвала його Сиф, бо Бог дав мені інше потомство»: рабі Танхума від імені ר״ש [нерозкрите ім'я] каже, що вона побачила те потомство, яке приходить з іншого місця. Хто це? Цар Месія. [П6837]

Яд Єгуда · 10

«І над дівчиною» (ועל עלמה) [прогалина у джерелі], щоб «звільняють із нього / них» — שחררין מניהו — רחלונים [неясна форма], як наведено в Берешіт раба. [П6838]

Яд Єгуда · 11

«Висновок із його контексту» — а саме, від дамана й зайця, які є רודפני׳ וורדפני׳ [«переслідувачі...»; нерівні форми], як написав הרקנ״י [нерозкрите скорочення] наприкінці розділу «Кдошім». Так само זכו׳ לוט [можливо: «заслуги Лота»] — רודפני׳, «переслідувачі», — את עלמן [можливо: «світи»; зв'язок непевний], і ורדפני׳ מתזיכן [неясний кінець]. [П6839]

Яд Єгуда · 12

«І мали намір заради Небес», як наведено у главі 3 Назіра та за думкою рабі Гуни в Берешіт раба. [П6840]

Яд Єгуда · 13

«Тому віддалили нащадків чоловічої статі», бо народжені співвідносяться з жінками. Це «приходить у думці» (בא בדעת) в «Яфе тоар» там. [П6841]

Яд Єгуда · 14

«Лот же діяв ненавмисно або був під примусом». Хоч у Ґемарі там сказано, що він мав намір учинити переступ, це тому, що наступного надвечір'я йому не слід було пити вино, як там і висновують. [П6842]

Яд Єгуда · 15

«За прадавнім присудом» — у справі Давида й Месії: «Давид, раб Мій», як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у главі «Необрізаний» щодо «Тоді я сказав: ось я прийшов» тощо. Давид сказав: «Я думав, що прийшов тепер, і не знав, що в сувої книги написано про мене». Там написано הנמצאות, «ті, що перебувають / знаходяться», тощо. [П6843]

Яд Єгуда · 16

«І про Месію» тощо. Тобто як сказали мудреці, благословенної пам'яті, у главі «Хелек»: троє приходять, коли їх не очікують, — Месія, знахідка й скорпіон. Адже Месія сам [прогалина у джерелі] ציה, «пустеля», яка — «світ повний» (עלמא מליאה מגנות לוט) [«ганьби / із садів Лота»?], бо написано [прогалина у джерелі] «людина у вікнах» (אדם בחלוני). Тому, навіть якщо й прийде, צריכה, «потрібна» [нерівне узгодження], у поколінні, яке все праведне, усе ж [прогалина у джерелі] коли не очікують, без повного осягнення. Це йому на добро, щоб не наблизили / не принесли [неясно] (יקריבו בחמוני) проти нього; «і також із них — йому». [П6844]

Яд Єгуда · 17

«У таємниці скорпіона» — [неясна форма] מעוקליחו; тобто פני' [«обличчя / грані»?] і ворожба. Це мазалот його народження. [П6845]

Яд Єгуда · 18

«І коли він упокорює [його]» (ובהכניעו) — у поколінні, яке все винне, — [можливо: «знесиляться»] יתשו у мазалот, כ"ס [нерозкрите], до мазалот Месії; і будуть заступниками, коли не очікують, та відштовхування (ודחי) [нерівний зв'язок]. А після того, як уже пішли й пройшли над ним усі сини [прогалина у джерелі], тепер מקוי'

Рама з Фано · продовження

народжує хлопчика. Вони діяли в цьому умисно; хоч і помилялися та мали намір виконати заповідь, усе ж цей учинок настільки ганебний, а переступ настільки тяжкий, що належного наміру недостатньо, аби його дозволити. Тому їхніх нащадків чоловічої статі віддалили. Лот же у своєму сп'янінні діяв ненавмисно або був під примусом; тому нащадкам жіночої статі, які з'являються, коли чоловік першим виділяє сім'я, дозволено відразу ввійти до громади. [П6827]

Попри це прадавній присуд зробив своє — вивести дорогоцінне з нікчемного, у значенні «Знайшов Я Давида, раба Мого». Наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Де Я його знайшов? У Содомі», — бо написано: «Дві твої дочки, які перебувають [тут]» (שתי בנותיך הנמצאות). Месія, який походить від них, — «знахідка і скорпіон», коли його не очікують, без повного приготування, належного поколінню, в якому приходить син Давидів: щоб усе воно було праведним. Тоді на користь йому буде те, що він народжується від кореня зовнішніх сил: вони не обвинувачуватимуть його, нагадуючи давні гріхи. [П6828]

Крім того, йому дісталася тяжка оболонка Аммона й Моава, у таємниці скорпіона, עקרב, що означає «завдає великої муки», מעיק רב, у двох поглядах, — за висловом мудреців, благословенної пам'яті, «ударяє після того, як уже вдарив» (דמחי בתר דמחי). Тому було потрібне ще одне

Яд Єгуда · 18 · продовження

[можливо: «очікувані»], — скаже, бо למעלות, «піднести», його слова, «бік його рабів» (צד עבדיו),

Рама з Фано · продовження

очищення, перш ніж він вийшов у світ у святості й чистоті. А якщо прийде в поколінні, яке все винне, — «нехай це буде записано для останнього покоління», у таємниці «знахідки і скорпіона»: це і є муки перед приходом Месії. [П6829]

Яд Єгуда · 18 · продовження

כנכיליו [неясно], בצ"ח [нерозкрите]. [П6846]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-іттім · глава 19

Га-іттім — глава 20

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7

Яд Єгуда · 1

Тому — щоб виправити Моав, коли Давид іде їх підкорити; щодо «роздавлювання», המיעוך [читання непевне], «зачіпає їхню непридатність» [зв'язок непевний]. [П6851]

Яд Єгуда · 2

А інакше — він, щодо причини, сказаної בפתו, «у його хлібі» [зв'язок непевний]: «І бо найняв проти тебе Валаама» тощо. Це стосується віддалення самого Моава, адже Балак, цар Моава, найняв його, а не Аммон. [П6852]

Яд Єгуда · 3

«Лише щодо Аммона», а не Моава, який вийшов назустріч Ізраїлеві з хлібом, як написано: «І моавитяни, що живуть в Арі».

Яд Єгуда · 4

והפת' [початкова форма не встановлена] «каже» тощо. Тобто у Ґемарі, у главі «Необрізаний»

Рама з Фано

Ось Писання пов'язало причину віддалення Аммона й Моава з двома речами. У першій вони обоє однакові: «бо не вийшли вам назустріч із хлібом». Тому Давидові довелося наразитися на небезпеку, коли він вийшов від Йонатана без хліба. Друга стосується самого Моава: «бо найняв, щоб прокляти тебе». Тому цар Давид, мир йому, з любов'ю зніс прокляття Шімея.

Я бачив того, хто написав про це: як «бо найняв» є причиною лише щодо Моава, так «бо не вийшли назустріч із хлібом» є причиною лише щодо Аммона. Адже щодо Сіхона написано: «Їжу за срібло продаватимеш мені», — «як зробили мені сини Ісава й моавитяни, що живуть в Арі». [П6847] Можна сказати, що у Ґемарі, у главі «Необрізаний», не дали такої відповіді на заперечення Доеґа, який запитав: «Їм належало вийти: чоловікам назустріч чоловікам, а жінкам — назустріч жінкам». Сказане нами є відповіддю на це: адже

Яд Єгуда · 4 · продовження

(аркуш 76б), наведено, що Доеґ сказав Саулові: «Перш ніж питати про Давида, чи він гідний царської влади, чи ні, запитай про нього, чи придатний він увійти до зібрання, чи ні, адже походить від Рут-моавитянки». Авнер відповів йому: «Ми вчили: аммонитянин, а не аммонитянка; моавитянин, а не моавитянка». «Тоді відтепер: мамзер, а не мамзерет; єгиптянин, а не єгиптянка?» Тут інакше, бо Писання прямо пояснює причину: «Бо не вийшли вам назустріч із хлібом і водою». Чоловікові властиво виходити назустріч, а жінці — ні. «Їм належало вийти: чоловікам назустріч чоловікам, а жінкам — назустріч жінкам», тощо. [П6853]

І вже, якщо скажемо [прогалина у джерелі]

Яд Єгуда · 4 · продовження

«жінки вийшли назустріч», נש’ [непевне скорочення], то важко: чому не «змінили щодо Рут», שינו לרות, «що її статева близькість», דבעולת’ [зв’язок непевний] [прогалина у джерелі]. І все ж — «а відповіли так» — це тому, що з прямого змісту віршів випливає: «не вийшли назустріч» стосується також моавитян. [П6854]

Яд Єгуда · 5

Доки ששניה [неясна форма], «у світлі» «аммонитянин, а не аммонитянка» тощо; тоді вона вийшла заміж за Соломона. [П6855]

Яд Єгуда · 6

«Крім того, старша» тощо, як наведено у главі «Віл, що боднув» (аркуш 38): «І назвала його Моавом». Рабі Хія бар Аба сказав: «Святий, благословенний Він, не позбавляє винагороди за гарну мову. Адже щодо старшої — “Моав”, “від батька”, — Святий, благословенний Він, каже Мойсеєві: “Не провокуй їх до війни”. Війни — ні, але примусову повинність накладай на них. А щодо молодшої, яка каже “Бен-амі”, Святий, благословенний Він, каже: “Не тісни їх і не

Рама з Фано · продовження

моавитянки вийшли назустріч із хлібом. А чому цього не сказали у Ґемарі? Тому що прямий зміст Писання — «не вийшли назустріч» — означає, що ті й ті однакові в цій справі; інакше щодо «бо найняв».

Деякі тлумачать: лише моавитяни, які жили в Арі, продавали Ізраїлеві з того, що мали в руках. Вони становили найменшу частину всього народу Моава, а Моав у цій справі судять за його більшістю. У будь-якому разі, за всіма думками, Давидові належало наразитися на небезпеку через брак хліба, щоб спокутувати гріх першого куштування з Дерева знання. Коли ж звернемо увагу, що в цьому зрівняно мешканців Сеїра й мешканців Ара, стає ясно: мешканці Ара не вийшли назустріч. Окремі люди вислизнули з табору Ізраїлю, щоб купити в них їжу й воду, і це було на користь продавцям. Мойсей сказав Сіхонові: «Так учини й ти, задля власної користі. Лише одного я прошу понад те, що отримав від них: тільки пройду пішки».

Ясно, що сини Аммона безперечно не були причетні до тієї зради у справі Валаама. Тому не було нікого, хто заперечував би й оспорював щодо аммонського народу, який відразу було прийнято увійти до зібрання; і щодо нього не сперечалися так, як великою була суперечка про Рут, яка

Яд Єгуда · 6 · продовження

провокуй їх”, — навіть примусової повинності на них не накладай». [П6856] [прогалина у джерелі] словами його пісень та נגידוי [можливо, «його князі»; форма непевна] проти його ворогів. Не так — царі, «змінив їхнє становище серед аммонитян, якщо רתמנם» [неясний зв’язок] [прогалина у джерелі]. І як відомо מהחרם, «із херему / від ХРМ» [читання непевне], благословенна пам’ять. [П6857]

Яд Єгуда · 7

«Тим паче Єзекія», який сказав: «Ось я сплю на своєму ложі, а Святий, благословенний Він, чинить для нього» [прогалина у джерелі]. «Сам себе» — взірець сказаного: «стала недосяжною для мого спасіння», נבצרה לישועתי [зв’язок непевний] [прогалина у джерелі], як той, хто каже про Малхут [прогалина у джерелі], що спустився до неї з Єсода й накриває та вдаряє по ній, «як хтось» [прогалина у джерелі]. І хто це, «як хтось» — Ім’я Малхут [прогалина у джерелі], щоб піти у вигнання з його дому. [П6858]

Рама з Фано · продовження

їй передувала, — щоб вона сама перенесла той біль. А Ноемінь не була наближена, доки постанова не поширилася в усьому Ізраїлі. [П6848]

Рама з Фано · продовження

Крім того, старша багато говорила ганебного, й було постановлено провокування її синів. Так само Давидові, який вийшов від нього, довелося примножувати слова пісень і хвали та сильно провокувати своїх ворогів, як написано: «І не повернуся, аж поки їх не вигублю». Молодша ж промовчала, і нам заборонено провокувати її синів. Так само царям, які вийшли від нього, не знадобився Давидів труд: Аса переслідував, Йосафат просив милосердя, а спочинок Єзекії — слава. [П6849] Ми вже пояснили в трактаті «Йонат Елем», у главі 21, що не без причини вони змінили свої способи дії. Тим паче Єзекія не сидів бездіяльно — «від лінощів нападе дрімота», — а всі вони слугували великому взірцеві. Про Єзекію написано: «І Господь був його надією» тощо; Ім’я Адонай, про яке сказано «земля стала бездіяльною», ארעא אתבטלת. Дивись там. [П6850]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-іттім · глава 20

Га-іттім — глава 21

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13

Яд Єгуда · 1

«І від середньої» — נ”ב [скорочення не встановлено] [прогалина у джерелі] — «до третього», ס”ד [скорочення не встановлено] [прогалина у джерелі], для неї — підстави, щоб зрозуміти «літератури / сефірот», הספרות [читання непевне]; «піднесення / вищі», מעליות [зв’язок непевний], осягнув цей автор. [П6863]

Яд Єгуда · 2

«Що зазирнув у вищу славу» — як сказав Реканаті в поясненні «Берешіт». І вже було пояснено також: «Мекор Дін», ס”ד, глава 14; дивись там [адреса непевна]. [П6864]

Яд Єгуда · 3

Як сказали мудреці, благословенної пам’яті,

Рама з Фано

Від середньої — до третьої. Авель, син першого Адама, заслуговував смерті за свою провину: він зазирнув у вищу славу. Каїн став для нього катом не заради Небес, тому й сам був за це покараний. Авелеві належало померти саме від Каїна, «коли нечестивий поглинає праведнішого від себе». Адже, якби Авель був досконалим праведником, Каїн уже впав перед ним, як сказали наші мудреці, благословенної пам’яті, і йому було дозволено пролити його кров. Оскільки ж він учинив із ним милостиво, згодом за законом милості настала смерть Аарона через Мойсея: нагорода за заповідь — заповідь, щоб обернути прокляття на благословення. [П6859]

Проте, коли щодо Авеля вже було дано дозвіл, щоб його кров пролилася, а в полі були тільки вони

Яд Єгуда · 3 · продовження

про ויק’ קין — «і встав Каїн» [скорочення]: немає потреби говорити ויק’, «і встав», крім того, щоб навчити, що він був під ним, а той сповнився до нього милосердям. [П6865]

Яд Єгуда · 4

«Через Мойсея» — перевтілення Авеля.

Яд Єгуда · 5

[прогалина у джерелі]. Тобто Авель — тим, що з ним з’єднався Мойсей, щоб очистити прокляття Каїна до благословення. [П6866]

Яд Єгуда · 6

«Щодо Авеля», який зазирнув у Шехіну.

Яд Єгуда · 7

«І погодився спричинити», והסכים לגרם [зв’язок непевний]. Зрозумій сказане, що він уразив його за

Яд Єгуда · 7 · продовження

дорученням, тощо. [П6867]

Яд Єгуда · 8

«Лише з того, що розгнівалися», שכעסו, «на תיקו'» [слово не встановлено], тощо, як наведено у Таргумі Йонатана. Ось його слова: «І сказав Каїн до Авеля, свого брата: “Ходімо, вийдемо обоє в поле”. Коли вони обоє вийшли в поле, Каїн відповів і сказав Авелеві: “Я бачу, що світ створено милосердям, але він керується не плодами добрих учинків, і в суді є упередженість: чому ж твою жертву прийнято, а мою жертву від мене не прийнято прихильно?”

Авель відповів і сказав Каїнові: “Світ створено милосердям, і він керується плодами добрих учинків, і в суді немає упередженості. А оскільки плоди моїх учинків кращі від твоїх і передують твоїм, мою жертву прийнято прихильно”.

Каїн відповів і сказав Авелеві: “Немає суду, немає Судді, немає іншого світу, немає доброї нагороди для праведників і немає стягнення з нечестивих”. Авель відповів і сказав Каїнові: “Є суд, є Суддя, є інший світ, є добра нагорода для праведників і є стягнення з нечестивих”. Через ці слова вони були

Рама з Фано · продовження

двоє, можливо, Каїнові було дозволено бути щодо нього посланцем суду, якби він виправдав свою душу, умертвив його за істинним судом, за дорученням справедливого Судді, і сказав: «Віддай славу й визнай гріхи». Каїн не вчинив так, а зробив себе нечестивим. Тому Соломон сказав: «Усе вчинив задля Себе», а мудреці, благословенної пам’яті, пояснили: «задля Своєї хвали». Бо Авель помер саме посеред хвали Всюдисущому: його губи шепотіли «Є суд», — тобто щоб карати праведників у цьому світі за легкі переступи, які є в них, — «і є Суддя» від світу й до світу, щоб дати їм добру нагороду в майбутньому, яке є останнім світом. [П6860]

І нечестивий також створений для хвали Всюдисущого — щоб справедливість була визнана у слові про зле діяння в його день, на його місці й у його годину, у таємниці переступу з належним наміром (лішма). Ми добре пояснили це на своєму місці. Але Каїн і його товариші, — і хто їхній батько? Вершник змія, його товариш і сторож, — той, хто береже свою душу, нехай віддалиться від його спокуси, бо вона зла й гірка, бо сягнула до істинного серця. А Він милосердний, простить провину. Вони допомогли злу. [П6861]

І про себе вони кажуть: «Немає суду в цьому світі», — тобто «карати суд», להעניש את הדין [зв’язок непевний]; навпаки, вони їдять нагороду за легкі заповіді, щоб погубити й саму цю нагороду, поки вона ще в них між

Яд Єгуда · 8 · продовження

מתנלין [форма не встановлена]», тощо. [П6868]

Яд Єгуда · 9

«Тобто карати» тощо. Його слова «немає суду, і є Суддя», а також «немає іншого світу, і є добра нагорода» тощо не є повторенням тієї самої справи іншими словами. Намір же «немає суду» в цьому світі — щодо праведників, за їхні легкі переступи. [П6869]

Яд Єгуда · 10

«І нечестивий також»: треба сказати про нього «Усе вчинив Господь задля Себе», «щоб справедливість була визнана» тощо. Як сказали мудреці, благословенної пам’яті: коли Святий, благословенний Він, чинить суд над нечестивими, Він прославляється. Це входить до עבדי לשמי [«Мої слуги / служи — Моєму імені»; прочитання непевне], що ми згадали щодо винищення шкідливих істот: ס”ד, частина III, глава 18; дивись там. [П6870]

Яд Єгуда · 11

«І вам вони кажуть» тощо. Тобто сказане Каїном «немає суду» тощо він добре сказав щодо себе: для нього й למזריו [форма не встановлена] немає суду, щоб карати їх за їхні провини в цьому світі. [П6871]

Яд Єгуда · 12

«Щоб погубити й саму цю нагороду» від Святого, благословенний Він, як сказано: «І відплачує Своїм ненависникам перед його лицем, щоб погубити його», тощо.

Рама з Фано · продовження

зубами. «І немає Судді», щоб тут стягнути з них за тяжкі переступи, які є в них. І навіщо все це? Щоб знищити їх навіки: «немає іншого світу» для бунтівних злочинців, бо «їхній черв не помре, а їхній вогонь не згасне», згідно з тим, що ми

Яд Єгуда · 12 · продовження

[П6872]

Яд Єгуда · 13

«Бо немає іншого світу» — щоб дати нагороду нечестивим.

Рама з Фано · продовження

пояснили у трактаті «Хікур Дін»; дивись там. [П6862]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-іттім · глава 21

Га-іттім — глава 22

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13 · 14

Яд Єгуда · 1

«Ще»: доведено, הוכח, «для приходу / смерті», למיתי [неясна форма], щодо Месії. Адже в усякому разі мало бути так, щоб він помер, як один помирає за своєю природою. [П6880]

Яд Єгуда · 2

«А вона ж могла й не згрішити» — то як помре, якщо не за своєю природою? І ще доказ із того, що Тора передувала світові: там сказано «Коли помре» ще до того, як згрішив.

Яд Єгуда · 3

«І йому було наказано її», як пояснено: ס"ד [скорочення не встановлено], частина 3, глава 13. [П6881]

Яд Єгуда · 4

«У час прихильності» — у суботу, під час Мінхи, як пояснено там у відповідному місці.

Рама з Фано

Також мало існувати принаймні ще одне створіння, яке зазнає смерті за природою та особливою властивістю, а не як покарання. Адже нічого не створено марно: саму смерть, яка є однією з дій провидіння, Він створив не для марноти. Якби людина не згрішила, чому її мали б умертвити, що вона зробила? А вона ж могла й не згрішити. Тора за дві тисячі років до світу сказала «Коли людина помре в наметі» не для того, щоб накласти на Адама Першого смерть як покарання ще до його гріха, боронь Боже. [П6873]

Намір стосувався піднесеної та гідної похвали смерті — відповідно до величі її вартості, таємниці й значущості. Її удостоївся лише Мойсей, наш учитель, мир йому: «Не потьмяніло його око, і не відступила його волога». Йому було наказано її як одну з усіх наказових заповідей Тори, бо написано «І помри на горі» — як тому, кому наказано і хто виконує.

Яд Єгуда · 5

«Усунь звідси»: про нього не сказано «І сконав, і прилучився», ויגוע ויאסף.

Яд Єгуда · 6

«А переклав ארי מית אהרן — “бо Аарон помер”», щоб указати на смерть [прогалина у джерелі]. [П6882]

Яд Єгуда · 7

«І вони навчилися цього» — перекладачі — з того, що тут не сказано «що Аарон сконав і прилучився», як написано про інших праведників. Адже не можна сказати, що його смерть гірша за їхню: під час наказу, коли Мойсеєві наказано про смерть Аарона, написано слово «прилучення». І щодо самого Мойсея також написано так, а наприкінці ще сказано: «Як Аарон помер і прилучився». Отже, неминуче: те, що під час самої події сказано лише

Яд Єгуда · 7 · продовження

«І сконав», ויגוע, указує, що його смерть більша за смерть інших праведників. «Бо сконав» сказано не в істинному значенні, а лише так, як це виглядало в очах Ізраїлю, як завершує невдовзі. [П6883]

Яд Єгуда · 8

«А лише чотири елементи тіла», а не все тіло.

Яд Єгуда · 9

«Проте» — лише у сконанні, בגויעה. [П6884]

Яд Єгуда · 10

«Навіть щодо праведників» тощо: дивись трактат «Олам катан», розділ 4.

Яд Єгуда · 11

Удар по задньому боку — і це «потім минеш», אחר תחלוף. [П6885]

Яд Єгуда · 12

«За гематрією — субота», שב"ת, адже він помер у суботу, тощо. [П6886]

Яд Єгуда · 13

«А намір» тощо — це завершення міркування.

Яд Єгуда · 14

«Як пояснив там Раші»: «І хіба Ізраїль рушив від Беерот-Бней-Яакана до Мосери?» До чого це тут? І ще: хіба від Беерот-Бней-Яакана рушили до

Рама з Фано · продовження

Як-от час заповіді ціціт і тфілін та їхнього знімання напередодні суботи з настанням темряви, і подібне. Виконання цієї заповіді припало для нього на час прихильності, як пояснено у відповідному місці: тоді сповнилися його дні та роки. Отже, перед Ним, благословенним, була постанова, щоб він помер у той час, а не через якийсь гріх, боронь Боже. Усунь звідси сконання й прилучення, גויעה ואסיפה; натомість: «І помер там Мойсей, раб Господа», — він виконав цю заповідь з власної волі, радісно. [П6874]

Тарґум Онкелоса точно розрізнив це щодо Аарона у написаному: «І побачила вся громада, що Аарон сконав». Він не переклав ואתנגיד, «і сконав», як зазвичай робить щодо сконання, сказаного про досконалих, а переклав ארי מות אהרן, «бо Аарон помер»; так само й інші перекладачі. Вони навчилися цього з того, що про нього під час самої події не сказано «прилучення», як про інших праведників, про яких написано: «І сконав, і прилучився до свого народу». Хоча під час наказу Мойсеєві було сказано: «Аарон прилучиться до свого народу», а щодо самого Мойсея написано: «І помри, і прилучися, як Аарон помер і прилучився». [П6875]

Яд Єгуда · 14 · продовження

Мосери? Адже з Мосерота прийшли до Бней-Яакана, як сказано: «І рушили з Мосерота». І ще — «Там помер Аарон»: хіба він не помер на горі Гор? Піди й порахуй, і знайдеш вісім переходів від Мосерота до гори Гор. Проте й це — один із докорів. [П6887]

І ще ви зробили ось що: коли Аарон помер на горі Гор наприкінці сорока років і відійшли хмари слави, ви злякалися війни царя Арада й поставили собі провідника, щоб повернутися до Єгипту. Ви повернули назад вісім переходів — до Бней-Яакана, а звідти до Мосери. Там сини Левія воювали з вами та вбили декого з вас, а ви — з них, аж доки вони повернули вас на шлях вашого повернення. Звідти ви повернулися до Ґадґади, בגדגדה, тощо. А в Мосері ви справили великий плач за смертю Аарона, яка спричинила вам це, і вам здавалося, ніби він помер там, тощо. [П6888]

Рама з Фано · продовження

Тож і ми уважно розрізнімо та скажімо: «смерть і прилучення», מיתה ואסיפה, означають прилучитися до праведників, особливих у своїй смерті, чиє тіло зберігається й після смерті. Вона для них — лише роз'єднання сполуки: їхня нешама перебуватиме в одному відділенні, а тіло — в іншому. «Сконання й прилучення», גויעה ואסיפה, — інше: лише чотири елементи тіла, і після смерті вони також з'єднаються й не розділяться. Проте сконання — це ослаблення їхнього поєднання

Рама з Фано · продовження

та послаблення їхнього сполучення, у таємниці «тих, хто спить у поросі». Навіть щодо того, кому не було сказано «І в порох повернешся», — аж до однієї години перед воскресінням мертвих. [П6876]

У тих, хто спить у поросі, є відомі години, коли вони встають молитися за живих. Поєднання їхніх елементів на час зміцнюється, з тією відмінністю, що стосується синів цього світу; так Він пробуджує їх на час. [П6877]

Ми маємо прекрасну таємницю у вірші «Потім прилучишся до свого народу», сказаному Мойсеєві під час війни з Мідіяном: лише силою заднього боку його тіла відбулося в Мойсея прилучення до його народу. Не так — стосовно обличчя Мойсея, обличчя сонця, бо «сяяла шкіра його обличчя». Також תאסף אל עמך, «прилучишся до свого народу», за гематрією дорівнює שב"ת, «суботі»; ми пояснили це в іншому місці. [П6878]

А намір щодо Аарона такий: під час наказу сказано «І Аарон прилучиться, і помре там», а вже написано «І побачила вся громада, що Аарон сконав». Отже, він сконав лише так, як це виглядало в їхніх очах. Про його поховання сказано лише в розділі «Екев». Причина: оскільки [вона] була в Мосері, про це говорить вірш і каже «там» задля докору, як пояснив там Раші. Поряд поставлено «І був похований там», щоб сказати: не в Мосері він помер, а помер у місці, де його поховано, тощо. [П6879]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 23

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13

Яд Єгуда · 1

«Щоб бути в наметі» — в Еденському саду. Про це сказано: «Людина, коли помре в наметі» [прогалина у джерелі], і там [прогалина у джерелі]. Це святість із силами для тіла. [П6894]

Яд Єгуда · 2

«Потребує відокремлення» — сім днів. Так само потребує відокремлення до намету Еденського саду, як священник. Це й є «кожен, хто входить до намету» тощо, «буде

Рама з Фано

Хто відгорне порох із твоїх очей, наш перший отче, який наблизив себе до смерті не в її час? Цього Господь не обрав. Адже смерть задумана Ним, благословенний Він, так, щоб бути в наметі; вона — приховане збереження у святості: смерть і життя разом. Про неї сказано: «І ось — дуже добре»; простий зміст — це смерть. «Слово свого часу — яке ж добре!» Відомо, що кожен, хто переходить від меншої святості до більшої, потребує відокремлення. Вірне свідчення про це — служіння Дня спокути й чин корови, а також «І покликав Мойсея

Яд Єгуда · 2 · продовження

нечистим сім днів»; незабаром це буде пояснено. [П6895]

Яд Єгуда · 3

«Із служіння Дня спокути»: на початку Йоми вчимо в Мішні: за сім днів до Дня спокути відокремлюють первосвященника від його дому до палати Паргедрін. А в главі 3 Пара вчимо: за сім днів до спалення корови відокремлювали священника, який спалює корову, від його

Яд Єгуда · 3 · продовження

дому до палати перед великою будівлею. Там у Йомі Ґемара каже: рабі Йоханан виводить це з посвячення, а рабі Шимон Лакіш виводить із Синаю, бо написано: «І перебувала слава Господа на горі Синай, і хмара покривала його шість днів». [П6896]

Яд Єгуда · 4

«Місце відокремлення є» [прогалина у джерелі] «стіл і жертовник, менора». Так само входять туди [прогалина у джерелі] «Гейхал». Це виразна ознака їхньої цілковитої чистоти, бо вже [прогалина у джерелі] матимуть право ввійти до святішого місця. Так само й щодо намету нижнього Еденського саду: це місце відокремлення. [П6897]

Яд Єгуда · 5

«У Гейхалі»: це палата перед великою будівлею, а тим більше палата Паргедрін, у яких відокремлювали первосвященника. Вони були в палатах у дворі Ізраїлю; ובהקדם בין מקדשי יותר — «і в передуванні, між… святішими / освячують більше» [нерівний зв'язок], як учимо у главі 8 Келім. Так само щодо одягу тих, хто їсть труму: у главі «Хомер» Хаґіґи вчимо, що цей одяг є мідрасом щодо святинь. [П6898]

Рама з Фано · продовження

сьомого дня». [П6889]

Місце відокремлення є очищенням для нечистих, але не для цілком чистих. Приклад цього — палата перед великою будівлею щодо Гейхалу й святині; її відношення подібне до одягу тих, хто їсть труму: він є мідрасом щодо святинь. Дні відокремлення потребували окроплення третього й сьомого дня, за подобою днів побудови, а Малхут — усередині. Того, хто піднімається через Єсод, Год, Нецах, окроплюють із правого боку, як написано: «І нехай чистий окропить нечистого». Так само Малхут, Тіферет, Ґвура, Хесед: ось брама, вона також із правого боку. [П6890]

Чин корови — «постанова Тори» для Мойсея в досконалості споглядання, «постанова вічна» для синів Ізраїлю в належному виконанні, «і для ґера, який живе серед них». Так само той, хто відокремлюється від крайньої плоті, — як той, хто відокремлюється від могили. Проте сама «ця Тора» — «людина, коли помре в наметі»: тут маються на увазі кожна людина, кожна смерть і кожний намет. Тому «Я сказав: стану мудрим» — вдумуватимуся там, де мені дозволено, — «але вона далека від мене». [П6891]

Кожна відкрита посудина, яка в місці відокремлення повертається вниз і не має щільно закритої покришки (צמיד פתיל), щоб поєднатися зі своїм коренем, — нечиста: не лише сім днів, а цілковито; вона потребує

Яд Єгуда · 6

«Потребують окроплення третього й сьомого дня», як наведено в Мішні, глава 3 Пара: ר"ח, заступник священників [ім'я не розкрито], каже: священника, який спалює корову, окроплюють усі сім днів; а того, хто служить у День спокути, окроплювали лише третього й сьомого дня. Ґемара в першій главі Йоми каже: щодо корови вимога окроплення всі сім днів є лише додатковим ступенем суворості. [П6899]

Яд Єгуда · 7

«За подобою днів побудови»: Єсод, Год, Нецах натякають на три дні [прогалина у джерелі] через Єсод, де три ґвурот, як написано вище: «пояснення: хто зібрав», פי' מי כנס, «сім розділів», ז' פרקי [зв'язок непевний]. Ось ці три дні окроплюють його [прогалина у джерелі]. Так само вона приходить через браму Малхут, яка внизу, דלתתא — «нижня», серед сефірот; і ріка піднімається звідти по прямій лінії до ח"ס [нерозкрите], а звідти — до Хесед праворуч і до Ґвури ліворуч. Ось ці чотири дні також окроплюють його праворуч. [П6900]

Яд Єгуда · 8

«Чин корови»: ידוקק בו — «нехай вникне в нього» [непевна форма]; дивись

Яд Єгуда · 8 · продовження

там. На початку — «Ось постанова Тори», а наприкінці написано: «І буде для синів Ізраїлю й для ґера, який живе серед них, постановою вічною». Потім знову каже: «Ось Тора: людина, коли помре в наметі». Причина всього цього — спочатку він сказав лише [прогалина у джерелі] [прогалина у джерелі]; і з кожного намету Еденського саду, нижнього й вищого. [П6901]

Яд Єгуда · 9

Тому Соломон слушно сказав: «Я сказав: стану мудрим, але вона далека від мене», — що наші мудреці, благословенної пам’яті, витлумачили про чин корови. Так само священник може сказати: «Стану мудрим там, де мені дозволено», тобто в місці відокремлення; але вона далека від нього, як написано далі. [П6902]

Яд Єгуда · 10

«І кожна відкрита посудина, на якій немає щільно закритої покришки, — нечиста» тощо. Його намір — щодо сказаного в Зогарі, «Ваякгель», сторінка שט”ב [311 за буквами; адреса не перевірена]: [прогалина у джерелі]. Слова, розпізнані

Рама з Фано · продовження

повернення до випалювальних печей. Порядок часів угорі спричиняє, що «кожен, хто входить до намету» знизу — із тих, хто супроводжував його за життя й приймається там завдяки його заслузі, з ангелів, які супроводжують його, та подібних, — і «кожен, хто в наметі», з тих, кого призначено там згори на його честь, — буде замкнений і піднесеться, і Господь буде з ним упродовж визначеного часу. Це й означає сказане «буде нечистим сім днів». Слово «нечистий» (טמא) тут витлумачене на похвалу, у значенні непроникності й закриття та піднесення, у таємниці повернення світла знизу вгору: смерть — це лише відхід, піднесення й приховане збереження. [П6892]

Або «кожен, хто в наметі» означає тих, хто був там раніше, — із прихованих там сущих щоразу, як він проходив, і які чекають часу його довершення. Ідеться саме про сущих, укорінених угорі, та про супровідників, також звернених туди. Але всі посудини з міді й обробленого заліза, з нижніх шат, потребують зняття й прихованого збереження на своїх місцях, доки не прийде їхня заміна. Такий закон смерті. Проте сконання у своєму простому значенні — інше: воно означає вичерпання природних сил, їхнє піднесення (והתעליהן) та розпад їхніх основ, як ми сказали. [П6893]

Яд Єгуда · 10 · продовження

непевно: «яка перебуває в нижньому Еденському саду» (דיתבא בגנת׳ דעדן לתתא); «кожен / увесь» (כל); «поки ще не» (עד כד לא); «коли піднімаються» (כד סלקין); «з усього» (מכל); «вогняна ріка» (נהר דינור); «цілком» (מכל וכל); «оскільки / щойно» (כיון); «і тоді стоять» (וכדין קיימין). [П6903]

Писання каже, що кожна відкрита посудина в нижньому Еденському саду [прогалина у джерелі], на якій немає щільно закритої покришки, щоб зв’язатися вгорі, потребує окроплення навпроти Дінур (כנגד דינור) [зв’язок непевний]. Перед цим Писання сказало: «Людина, коли помре в наметі: кожен, хто входить до намету, і кожен, хто в наметі, буде нечистим сім днів». І намір… [П6904]

Яд Єгуда · 11

«За порядком часу семи днів угорі» — גורי [неясна форма], «що кожен, хто приходить», עולמתי [неясна форма], до нижнього Еденського саду, з душ, «наче супровідники» (כנלוי׳) людини за її життя. До цього входять душі її знайомих і близьких до неї в час її смерті, як

Яд Єгуда · 11 · продовження

наведено в Зогарі, «Ваєхі». І всі, хто виходить їй назустріч, — з ангелів і душ праведників, — до намету, як наведено у писаннях, розділ

Яд Єгуда · 11 · продовження

«Пінхаса» (פנחסא), та в багатьох місцях Зогару, — будуть סחי׳ [можливо: «омиті / плаватимуть»] і підніматимуться там, щоб піднятися до вищого

Яд Єгуда · 11 · продовження

Еденського саду, а звідти — дедалі вище. І тепер її душа зв'язана у в'язці… [П6905]

Яд Єгуда · 12

«Життя» — з душ, як пояснені там, як згадано. [П6906]

Яд Єгуда · 13

«Але кожна посудина» тощо стосується сказаного вище також: «кожна відкрита посудина» тощо. Тобто [прогалина у джерелі] з цього світу до нижнього Еденського саду потребують зняття й прихованого збереження на місці, перш ніж вона омиється у вогняній ріці. Потім вона вдягає інші шати, краще виправлені, як згадано. Так само наведено там у Зогарі, сторінка שט"ו [315 за буквами; адреса не перевірена], ось його слова: [П6907]

Яд Єгуда · 13 · продовження

«Щаслива доля того, хто דכי, "чистий / очищує" [читання непевне], ці шати, דהאמן [неясна форма], які вдягаються, לדיקי' [неясна форма] [прогалина у джерелі]. Ці — з добрих учинків, які людина зробила в цьому світі, — דאוריית', "Тори" [нерівний зв'язок]. У них душа перебуває в Еденському саду та вдягається в ці інші дорогоцінні шати. Коли душа піднімається крізь той отвір небозводу вгору, לודקן ליה [неясно; ליה — "їй / йому"] інші дорогоцінні вищі шати, דאתוון [можливо: "літер"], із волі й הותא, "буття / прагнення" [?], її серця», тощо. [П6908]

До глави у змісті

Га-іттім — глава 24

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10 · 11 · 12 · 13

Яд Єгуда · 1

«І ось». Це не має дивувати з огляду на сказане в попередньому поясненні: слово מעלה, «піднесення», витлумачено від слова «той, хто закриває» та в значенні приховування. Бо й серед п'ятдесяти брам Біни сорок дев'ять відповідають семи дням будови: кожен містить сім, а їм відповідають сорок дев'ять аспектів «чисте». П'ята ж брама замкнена й прихована; про неї сказано: «І Ти зробив його лише трохи меншим від Бога» [прогалина у джерелі]. אהל, «намет», за гематрією становить פני' טה' [кінцева формула непевна]. [П6914]

Яд Єгуда · 2

Сили [прогалина у джерелі]. [П6915]

Рама з Фано

І ось самі літери слова טמא, «нечистий», натякають на таємницю сорока дев'яти горішніх брам окремо — це сім днів кругобігу, кожен із яких містить сім, — і прихованої п'ятдесятої брами окремо: на неї вказує літера алеф. Усі звертаються до неї, щоб піднестися й з'єднатися там. [П6909] А спершу перед нею має бути перерва для очищення від нижчих чуттєво сприйманих речей. Так Мойсея, коли він зійшов на гору після дарування Тори, шість днів укривала хмара; «Зійди до Мене» — покликали його сьомого дня, щоб очистити його від їжі та пиття. Про це не згадано під час інших його підйомів. Тому я кажу: між ними він не їв. [П6910]

Між першим спуском і другим підйомом він був зайнятий викоріненням тельця й тих, хто йому поклонявся. До них стосується «Не

Яд Єгуда · 3

«Після дарування Тори», як є в першому розділі «Йома» (аркуш 4б): «І перебувала слава Господа на горі Сінай». Це сталося після Десяти заповідей, які були перед шістьма днями, — слова рабі Йосі га-Ґлілі. А в Ґемарі кажуть, що він дотримується думки першого танни, який сказав: Тору дано шостого [дня] [прогалина у джерелі]. «А Мойсеєві Він сказав: зійди до Господа» — це те, що сталося לו' [коротка форма непевна] на сьомий день. Писання прийшло лише для того, щоб очистити його нутрощі від їжі та пиття і зробити його подібним до ангелів служіння, як у вислові рабі Натана там. [П6916]

Яд Єгуда · 4

«Для виправлення форм» [прогалина у джерелі]. «Бо мовляче» — «які також зіпсувалися у справі тельця»; і ось зіпсуття [прогалина у джерелі] «їсть траву»; «і один, і було виправлено» — נהרן [слово не встановлено], «дерево». Дивись «у мішні» ,במתני׳ מ״ר מ״ג פ״ך [посилання не встановлено]. [П6917]

Яд Єгуда · 5

«Написано עני». Це нотарикон: «стояння, падіння, сидіння», як завершує далі. Зміст такий: в усіх них — ці природні дії, бо вони [прогалина у джерелі]. «І вони» — עובדו [«його служитель» / «були оброблені»; форма непевна]; והשרו [форма та зв'язок непевні]; «не знеможе й не втомиться». [П6918]

Яд Єгуда · 6

«З усіченою...» בחו״ו [буквена форма непевна], «яка ощаджується до йода». [П6919]

Яд Єгуда · 7

«Бо ось» тощо; עולה, «піднімається / становить», — «шалом». Тут натяк на Праведника, основу світу. Тому й написано з усіченою בחו״ו [буквена форма непевна]: вона була йодом, що натякає на Єсод, «завіт миру». [П6920]

Рама з Фано · продовження

їжте над кров'ю», про що наші мудреці, благословенна їхня пам'ять, сказали: це застереження синедріонові, який стратив людину, — протягом усього того дня нічого не куштують. А наступної ночі він, без сумніву, впорядковував свою молитву — те, що мав молитися завтра, щоб спокутувати за них. А між другим і третім він був зайнятий заповіддю «Витеши собі дві скрижалі», щоб виправити неживе, яким вони згрішили в золоті тельця. Так само: «І зроби собі дерев'яний ковчег» — для виправлення форм, про які написано: «І проміняли свою славу на подобу вола, що їсть траву». Коли ж він спустив другі скрижалі, то виправив види живого через розділ про жертви, а обличчя людини — через промені слави, яких удостоївся. Отже, в нього не залишилося часу їсти між спуском і підйомом. [П6911]

Тора засвідчила про третій спуск: «А я стояв»; про другий: «І я впав долілиць»; про перший: «І я сидів на горі». Знак для всіх трьох разом, саме в цьому порядку: «А чоловік Мойсей був дуже смиренний». Написано עני, «бідний», з усіченою вав, подібною до вав у «Мій завіт миру». Це праведник світу, про якого написано: «А вбогий нехай не дає менше». Адже малість вав робить її йодом — половиною міри вав. Тим більше це справджується згідно з тим, що витлумачили в Зогарі: Мойсеєві було наказано, щоб він сам говорив від свого імені й казав: «Ось я, Мойсей, даю йому, Пінхасові, Мій завіт миру». Загальний висновок цих слів: Мойсей

Яд Єгуда · 8

«Про якого написано» тощо, як є у בז״ת [скорочення не встановлено]: «бо Мойсей — стовп» [прогалина у джерелі], «не приляг і не» [прогалина у джерелі] «вчинок». [П6921]

Яд Єгуда · 9

І тим більше — «розділив це», згідно з тим, що витлумачили в Зогарі, «Пінхас», «сторінка ריו״ד»: Святий, благословенний Він, сказав Мойсеєві [прогалина у джерелі], «і відкрилося над ним» כהו״ר [скорочення не встановлено], «тому сказав» і так далі. Оскільки це так, сильна здатність Аарона — через усічену בהו״ו [буквена форма непевна], — щоб указати: שבטו׳, «його коліно» [коротка форма непевна], «один бідний». [П6922]

Яд Єгуда · 10

«І його смерть подвоїлася» — щоб указати йому: «смертю помреш». [П6923]

Яд Єгуда · 11

דכלן [форма непевна], «місце топтання»; «І ось — дуже добре» — це смерть, і він «розуміє людину для дому її виправлення». [П6924]

Яд Єгуда · 12

До кінця [прогалина у джерелі], як згадано в попередньому поясненні. [П6925]

Яд Єгуда · 13

«І ось — дуже добре» — «істина всього», бо це мета людини, її дні у світі [прогалина у джерелі]. שמדיין לה [зв’язок не встановлено]; «це виправлення набуло тілесної форми для нього»; סמי”כ [скорочення не

Рама з Фано · продовження

зовсім не потребував природних чуттєво сприйманих речей цього світу. А слово ענ”י — нотарикон: עמידה, «стояння»; נפילה, «падіння»; ישיבה, «сидіння». Дивись Зогар, «Берешіт», аркуш 31: Мойсей тримається білого світла, яке зовсім не їсть і не п’є. Цього досить. [П6912]

Яд Єгуда · 13 · продовження

встановлено]. Наші мудреці, благословенна їхня пам’ять, сказали, що праведники не повертаються у свій порох. [П6926]

Рама з Фано · продовження

Наш перший батько згрішив, і його смерть подвоїлася: він убрався в зовнішню смерть, нагодував усе створіння недостиглим плодом і послабив його щодо життя. Тут витлумачується «І ось — дуже добре»: מא”ד — початкові літери משכיל אל דל, «той, хто розуміє вбогого». Це Адам: אדם складається з літер מאד. Після гріха він став убогим, а його виправлення — смерть у прямому значенні. До того ж, зрештою, «рада Господа стоятиме повіки». Тому про смерть як кару сказано מות, «смертю», а про смерть, призначену для честі й слави, сказано повторене תמות, «помреш». «І ось — дуже добре»; «Якщо він забариться, чекай на нього». Бо праведники, яких Святий, благословенний Він, у майбутньому оживить, уже не повертаються у свій порох. Отже, від них відвернена лише ця смерть, що полягає в розпаді складеного. [П6913]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-іттім · глава 24

Га-іттім — глава 25

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9

Примітки джерела: 1

Яд Єгуда · 1

Як сказано у «Зогарі», розділ «Терума», аркуш 238б [прогалина у джерелі], «а не» [прогалина у джерелі]. Ось його слова [прогалина у джерелі]: «Це — вищий правий бік [прогалина у джерелі]; це — ступені внизу, вона — з правого боку, і це ступінь унизу, бо виходить добро для нижніх [істот] світу, ודאי”ה [форма не встановлена]

Рама з Фано

Ми виходимо з того, що всі лиха й добро дані від одного Пастиря. Причина того, що кліпа передує плодові, — підкорити її між добром і милістю. Як пояснено у «Зогарі», розділ «Терумат» (Зогар, частина II, 168б): «Добро містить усе в собі й не поширюється вниз». Натяк — у чотирилітерному Імені: коли воно підноситься в малому численні, то дорівнює טו”ב, «добро». А милість сходить, поширюється вниз і живить усе. Натяк — у чотирилітерному

Яд Єгуда · 1 · продовження

[прогалина у джерелі]. Зветься добром і сповнюється милістю. Добро — коли містить усе в собі й не поширюється вниз, униз. Милість — коли сходить униз і чинить добро на всіх ступенях, праведних і нечестивих, “і не завершив добра”, ולא סיים הטו”ב [нерівний зв’язок], бо це — один ступінь. Звідки нам це? Бо написано: “Лише добро й

Яд Єгуда · 1 · продовження

милість переслідуватимуть мене”. Якщо добро, навіщо милість? А якщо милість, навіщо добро? Проте добро містить усе в собі й не поширюється вниз; милість сходить й поширюється вниз та живить усе — праведних і нечестивих разом». І дивись, що сказано про це [прогалина у джерелі], брама тих, хто схиляє шальки. [П6931]

Яд Єгуда · 2

«У малому численні виходить 17», як числове значення טוב, «добро».

Яд Єгуда · 3

Його Гавая, שהוי”תו, у повному написанні з юдами дорівнює 72, як числове значення חסד, «милість». [П6932]

Яд Єгуда · 4

«На ці — у поширенні», על אלה בהתפשטות [зв’язок непевний], — до міри милості. [П6933]

Яд Єгуда · 5

«Також страви» [прогалина у джерелі]. Як відомо знавцям природи й лікарям, від часу, коли їжа потрапляє до шлунка, аж поки стане плоттю замість тієї, що розпалася, вона має зваритися тричі. Спершу вона вариться у шлунку, поки стане ніби каша, ніби тісто з ячменю. Звідти їжа відділяється від [прогалина у джерелі] непридатного для живлення: це

Рама з Фано · продовження

Імені: коли воно підноситься у своїх літерах, то за гематрією дорівнює ד”חס, «милість», «щоб наситити все живе бажаним». Кліпа може передувати лише поширенню, а прихованому кореню — жодним чином. [П6927]

Саме це ми сказали: у відчутному зло не має першості як цілком відокремлена частка, לחלקה מוחלטת [зв’язок непевний], а зв’язане узами любові між добром і милістю. Про першість у відчутному — щоб спочатку дісталося гіршій частині — написано: «І дам траву на твоєму полі для твоєї худоби», а потім: «І їстимеш, і наситишся» — від усього чистого живого. І про сам лише хліб сказано: «І наситишся». Так само в живленні людини найшляхетніші й найвищі частини отримують живлення пізніше, аж поки людина буде очищена й прояснена двічі, тричі — «наперед них», בראש להם [віднесення непевне]. [П6928]

Відомо про всі створіння: це — кліпа для цього, а це — серцевина для цього. Цей плід постає пізніше у творінні; і зовнішнє вбрання теж у майбутньому ввійде до добра. Ми маємо тут добре пояснення щодо готових хлібин, які земля Ізраїлю в майбутньому даватиме, коли світло сонця повернеться — на одну частку триста сорок три. Про їхнє усунення сказано: «Одягну небеса в темряву». אלבי”ש, «одягну», має саме таку гематрію. Проте частка цього світла, яка лишилася у світі, — найгірша, наче олія зовсім близько до ґнота. А

Яд Єгуда · 5 · продовження

спускається в кишки й стає калом [прогалина у джерелі] з тіла, і подібним. А добірне піднімається до судин печінки й серця; через друге варіння перетворюється на кров. І там їй не дають спокою, доки з неї не буде відкинуто силу надлишків — вологи, непридатні для живлення; усі вони вбираються й надходять у призначені їм умістища. Тоді очищена кров поширюється до всіх членів тіла, до кожного відповідно до його потреби. Тому вона вариться втретє й перетворюється на плоть, сухожилля й кістки кожного члена, після [прогалина у джерелі] надлишків, які «зголюються», הנגלחים [форма непевна], з нього назовні, як-от волога вуха, носа й піт та подібне. Це питання дуже розлоге, і тут не його місце. [П6934]

Яд Єгуда · 6

«І будуть серед створінь», ויהיו בכלל הנבראים, — не лише צומחם [«їхнє рослинне / те, що росте»; форма непевна], а й у духовних [прогалина у джерелі]: те, що вважатиметься для милості надлишком і кліпою, буде вважатися плодом щодо… [додаток відсутній]. Як наведено у «Зогарі»: «Я спустився до горіхового саду». «Увесь цей світ — у такий

Яд Єгуда · 6 · продовження

спосіб, вищий і нижчий [прогалина у джерелі], вищий — аж до кінця всіх ступенів. Він — одне всередині іншого й одне всередині іншого, аж виявляється, що це — кліпа для цього, а це — кліпа для цього», тощо. «Це — вбрання для цього, а це — вбрання для цього; це — серцевина, а це — кліпа». [П6935]

Яд Єгуда · 7

«Щодо готових хлібин», про які мудреці, благословенної пам'яті, сказали при [прогалина у джерелі] «Кетуббот», що земля Ізраїлю даватиме їх у майбутньому. Це означає, що й зовнішня кліпа [прогалина у

Рама з Фано · продовження

342 його частки, що піднялися в Імені Господа, були сховані й усунені зі світу через першу провину, — кожна з них вища за все, що під нею, аж до найвищої частки, прихованої від ока, всередині якої схована сила Ейн Соф, як пояснено на своєму місці. [П6929]

Звідси ти дізнався: немає міри пошкодженню світил, які зменшилися через першу провину, і немає межі майбутньому виправленню. Адже ці 343 частки не рівні, щоб ми могли розумом оцінити, чим Господь нас спасе, бо Його милосердя множиться без кінця. Та все ж ми вчили у книзі «Зогар», що він задає велику міру світлові сонця в «семикратному». Ми добре пояснили це у книзі «Асіс ріммонім», брама 8; дивись там. [П6930]

Яд Єгуда · 7 · продовження

джерелі] добре вариться, як написано в трактаті «Хікур Дін», ס"ב [скорочення непевне], глава 3. Це у спосіб [прогалина у джерелі] у майбутньому світло [прогалина у джерелі], яке буде «в році творіння», בשנת הבריאה, у 353 / 473 рази більше, як написано там зі слів Йонатана бен Уззіеля. [П6936]

Яд Єгуда · 8

«Про усунення й зменшення великого світла» [прогалина у джерелі]: אלב"ם за гематрією — 353 / 473 [так у джерелі; суми не збігаються]. [П6937]

Яд Єгуда · 9

«На зразок» [прогалина у джерелі] великого, що тягне себе до марноти, לבטלה [зв'язок непевний]. [П6938]

Примітки джерела · 1

Яд Єгуда

«Як пояснено у "Зогарі", розділ "Терума"» тощо — аркуш 168, щодо благословення після їжі, про яке мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «І Його добром», а не «від Його добра». Ось його слова: «"І Його добром" — це вищий правий бік; "від Його добра" — це інший ступінь, який є з правого боку. Це ступінь унизу, бо тим добром світ збудовано й ним він живиться. Чому зветься добром і чому милістю? Добро — коли містить усе в собі й не поширюється, щоб зійти вниз. Милість — коли сходить униз і чинить добро всім створінням, праведним і нечестивим, і не зважає. Хоча це — один ступінь, звідки нам це? Бо написано: "Лише добро й милість переслідуватимуть мене". Якщо добро, навіщо милість? А якщо милість, навіщо добро? Проте добро містить усе в собі й не

Примітки джерела · 1 · продовження

поширюється вниз; милість сходить, поширюється вниз і живить усе — праведних і нечестивих разом». І дивись пояснення цього мідрашу в «Пардесі», на початку брами тих, хто схиляє шальки. [П6939]

«У малому численні виходить 17» — як числове значення טוב, «добро».

«У своїх літерах» — у повному написанні з юдами дорівнює 72, як числове значення חס"ד, «милість».

«Лише до поширення» — до міри милості.

«Отримують живлення пізніше»: як відомо знавцям природи й лікарям, від часу, коли їжа потрапляє до шлунка, аж поки стане плоттю замість тієї, що розпалася, вона має зваритися тричі. Спершу вона вариться у шлунку, поки стане ніби каша, яку роблять з ячменю. Там їжа відділяється від відходів, непридатних для живлення; це спускається в кишки й стає калом

Примітки джерела · 1 · продовження

і нечистотами, які виходять із тіла. Добре й добірне піднімається до судин печінки та серця, а через друге варіння перетворюється на кров. І там їй не дають спокою, аж поки з неї не буде відкинуто відкинене з надлишків, נדח המותרות [нерівна форма], — це вологи, непридатні для живлення. Усі вони збираються й надходять до призначених їм умістищ. Тоді очищена кров поширюється до всіх членів тіла, до кожного відповідно до його потреби. У них вона вариться втретє й перетворюється на плоть, сухожилля й кістки кожного члена, після того як відкинула назовні надлишки, які в ній є: як-от нечистоти вуха й носа, піт і подібне. Це питання дуже розлоге, і тут не його місце. [П6940]

«Відомо про всі створіння»: не лише у відчутному, а й у духовних [речах] те, що для одного вважається надлишком і кліпою, для іншого вважатиметься плодом. Як наведено у «Зогарі»: «Я спустився до горіхового саду». «Увесь цей світ — у такий спосіб, вищий і нижчий: таємниця вищого світла аж до кінця всіх ступенів; усе — одне всередині іншого й одне всередині іншого, аж виявляється, що це —

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-іттім · глава 25

Примітки джерела · 1 · продовження

кліпа для цього, а це — кліпа для цього», тощо. «Це — вбрання для цього, а це — вбрання для цього; це — серцевина, а це — кліпа». [П6941]

«Щодо готових хлібин», про які мудреці, благословенної пам’яті, сказали в останній главі «Кетуббот», що земля Ізраїлю даватиме їх у майбутньому. Це означає, що й зовнішня кліпа, з якої походять висівки, добре звариться, як написано в трактаті «Хікур Дін», частина II, глава 3. Це станеться через те, що в майбутньому сонячне світло зрівняється зі своєю первісною силою, яка була в час творіння, у 343 рази більшою, як написано там зі слів Йонатана бен Уззіеля.

«Про їхнє усунення» — і зменшення великого світла — сказано אלבי"ש, «одягну», за гематрією 343. [П6942]

«Наче олія, запалена у світильнику»: кожна наступна [частка] з гіршої частини зникає й тягнеться до ґнота. [П6943]

Га-іттім — глава 26

Яд Єгуда: 1 · 2 · 3 · 4 · 5 · 6 · 7 · 8 · 9 · 10

Яд Єгуда · 1

Бо ми знайшли [прогалина у джерелі], бо прихований [прогалина у джерелі] вища Біна, як написано вище, у розділі 13; і сила [прогалина у джерелі], що становить 1032, за числом תע"ם ק"ו [значення сполуки не встановлено]. І вони — скарби, 1100, що є «Кетер, сила», כתר כוח, навпроти потемніння світу. [П6948]

Яд Єгуда · 2

І вони — у п’ятьох частинах душі разом зі

Рама з Фано

А від світил навчимося щодо кожної речі, бо те, що сталося з ними, є знаком для частин душі. Число всіх п’ятьох разом — нефеш, руах, нешама, хая, єхіда, נפ"ש רו"ח נשמ"ה חי"ה יחי"ד, — дорівнює числу «небеса, потемніння», שמי"ם קדרו"ת, із доданням самого потемніння, яке є одягом із веретища на них, аж доки змилується над нами наш Творець. Ось вони та те, що їх об’єднує, — досконала людина, — становлять за гематрією «вивчення Тори», תלמו"ד תור"ה, разом із літерами. [П6944] Адже

Яд Єгуда · 2 · продовження

знаряддям виправлення та їхнім цілим; за гематрією вони становлять 1100, за числом «вивчення Тори», תלמו"ד תו"רה, разом із «двома / синами літер», שתי / בני אותיות [нерівні варіанти]. Натяк Тори та її буттів — «так, скільки», כן כמה [неясний зв’язок], — велике виправлення частин нешами в кожному місці й у кожний час. [П6949]

Яд Єгуда · 3

«Які всі узгоджуються / змінюються», / מתאימות מתחלפות. Бо Тора Господа досконала й містить усе; כתוכי׳ [неясна форма] перед Ним, благословенний Він; אמרו׳ [неясна форма], усі чорні, на білому вогні, «без браку змін», בלי חסר השינוי׳ [нерівний зв'язок]. Адже всі літери — усі Його Імена, Святого, благословенний Він, а літери поділяються на різні Імена різними способами [прогалина у джерелі]. Як написав Рамбан у вступі до свого тлумачення Тори; дивись там. [П6950]

Яд Єгуда · 4

І зрозумієш, що він висновує, і так далі [прогалина у джерелі], бо… [П6951]

Яд Єгуда · 5

Ось «дощ / хліб», / הגשם הלחם [варіанти; перше слово неоднозначне], [прогалина у джерелі] для його життя, як цього дня: треба очищати його від кліпи, відходів, і повертати — «перед тим, придатні, щоб приготувати її», טרם ראוי׳ להכינה [зв'язок неясний], і так далі. І все це, хоча він перетравиться, щоб стати доброю частиною й увійти в саму сутність, над якою годиться промовляти «Той, Хто виводить [хліб]». [П6952]

Яд Єгуда · 6

Це — смисл усієї явної та прихованої грані; і треба відокремлювати, велике

Рама з Фано · продовження

немає для людської душі більшого виправлення поза Торою та її літерами, які всі узгоджуються: у кожному місці й у кожний час той, хто бажає, наповнить свою руку. [П6945]

Звідси ти робиш висновок і щодо решти ступенів, прихованих та явних: усі вони мають піднесення у святості разом із загальним виправленням, на яке сподіваємося невдовзі, за наших днів. І хто стоятиме в таємній раді Господа, щоб вимірювати речі, які не мають міри? Ось цей «хліб убогості», דא לחמא עניא, який ми їмо, треба очищати від висівок, що їх завжди відкидаємо в поті нашого чола й що непридатні до їжі: вони є зовнішньою кліпою. Навпаки, це та частина, яка тоді стане похвальною й кращою під час варіння, і саме над нею годиться промовляти благословення «Той, Хто виводить [хліб]», המוציא. Проте зло за своєю суттю потребує великого очищення, перш ніж стане солодким. [П6946]

Тут є таємниця вислову «землю створено спочатку». Бо на початку її буття праведники, що приносять користь, зв'язані серед прив'язаних до Якова, — ті, що зі світу єднання, — виходили з абсолютного ніщо до початку існування в порядку знизу вгору. А коли в них засяяла вища іскра в порядку згори вниз, тоді «небеса створено спочатку». І нехай збережеться впорядкування їхнього зрівняння у світлі й знаряддях разом — у тому значенні, що їхню в'язь

Яд Єгуда · 6 · продовження

очищення, перш ніж שיותק [значення форми не встановлено]. [П6953]

Яд Єгуда · 7

У цій справі є таємниця їхнього вислову, благословенної пам'яті, у другому розділі «Хаґіґи»: за Домом Шаммая, небеса створено спочатку; за Домом Гіллеля, землю створено спочатку; а мудреці кажуть: обох створено як одне. Насправді тут немає суперечки, а слова сягають Тіферет і Малхут, які є основою будови й були двома парцуфами. З боку явлення [прогалина у джерелі] Малхут передує Тіферет; це й означає «землю створено спочатку». Бо після розпилювання спустився Тіферет [прогалина у джерелі]. ע״ב [непевне скорочення] сказали: «Обох створено спочатку», שני׳ נבראו תחלה. І те, і те не стосується часової першості, боронь Боже, — обох створено як одне, у таємниці двох парцуфів. Так само початок явлення Малхут і початок піднесення Тіферет — усе в одну мить. Тут є лише першість ступеня та прихованість [прогалина у джерелі].

Так само й щодо душ, створених від шести днів початку творіння [прогалина у джерелі], — вони відповідно до цих трьох аспектів, у

Яд Єгуда · 7 · продовження

таємниці акудім, некудім і берудім [прогалина у джерелі] для душ, як відомо [прогалина у джерелі]. Їх називають акудім — від слова «зв'язаний», в аспекті, בהחינה [нерівна форма], того, що Тіферет і Малхут з'єднані як одне. І וכ"כ [невстановлене скорочення], Малхут — перша в явленні, і тоді до неї вийшли також душі. [П6954]

Яд Єгуда · 8

У некудім, כה"ת [невстановлене скорочення], — міра Якова, як пояснено в Зогарі. І хто, ומי

Рама з Фано · продовження

розв'язано й вони названі некудім. І якщо «обох створено як одне», то завдяки цьому «пастку зламано, а ми врятувалися» — у таємниці берудім, що означає «здорові й недужі», ברים ודוים, під час відокремлення душ та їхнього розгортання у своїх шатах, як пояснено на своєму місці. Цього досить для вуха, що слухає. [П6947]

У таємницях божественного є грань усередині грані й таємниця всередині таємниці. «У серці розумного спочиває мудрість»; «і скромно ходи зі своїм Богом». Благословенний Господь навіки, амінь і амінь.

Скінчено трактат «Га-іттім».

Яд Єгуда · 8 · продовження

[нерівний зв'язок], — душі праведників зі світу світла Тіферет, і в аспекті [прогалина у джерелі] Тіферет після «розпилювання / лічби», הנסירה / הספירה, у продовженнях: їх називають некудім [прогалина у джерелі]; як одне створені, і «його царювання», ומולכו [неясна форма], для відокремлених. [П6955]

Яд Єгуда · 9

І неминуче життєвість повернеться до кліпот, щоб сплавити їх — עמי [нерівна форма] душі — задля відокремлення добра від зла. [П6956]

Яд Єгуда · 10

І розгорнутися перед відсиланням шат — «як шати», כלבושים, блискучі сяйвом світла обличчя [нерівний зв'язок]. Тому їх названо берудім; а в майбутньому все буде виправлено на добро.

Яд Єгуда · 10 · продовження

Благословенний Господь, Бог Ізраїлю, від віку й до віку, амінь і амінь. [П6957]

До глави у змісті

Історичний покажчик: Га-іттім · глава 26

Цваот — частина I — глава 1

Рама з Фано

Сказав Менахем Азарія: «Якщо істина проростає із землі, а я нижчий за землю, то з мене вона напевно проросте. А якщо справедливість споглядає з небес і справедливості, справедливості ми прагнутимемо, то ж не забракне доброзичливого погляду з Його святої оселі, благословенний Він, із небес небес. Щоб ми жили істинним життям у цьому світі й успадкували добру землю в прийдешньому світі. Щасливі всі, хто на Нього сподівається». [П6958]

Саме це було моїм довершеним наміром у трактаті «Га-нефеш»; хвала нашому Богові! Про нього засвідчить його товариш — трактат «Олам катан». Те знаряддя дорогоцінності називатиметься «Трактат про сутність»: у ньому ми сподобилися зрозуміти й осягнути істину Тори щодо сутності душі, щоб обробляти й берегти її в чистоті, бо вона — наше життя й довгота наших днів. [П6959] А щоб пізнати праведність Господа, праведність Його розселення по відкритих місцях, початок

Рама з Фано · продовження

Його сили, — для уродженця серед синів Ізраїлю та для прибульця, що мешкає серед них, — зрозуміймо їхній кінець у «Трактаті про “як” і “скільки”», про який скажемо: ось він. [П6960] І я тлумачу Писання: «Поглянь-но на небо й полічи зорі», і так далі, «таким буде твоє потомство» (Берешіт 15:5).

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 2

Рама з Фано

А в Єрусалимському Талмуді, у «Назірі» (Єрусалимський «Назір» 7:2, аркуш 35a), сказали: «Хіба мідраші — אמינא [неясне слово]? Тлумач і отримуй винагороду». [П6961]

Знай: коренева душа всіх душ — це та сама шанована форма, створена висловом «Нехай земля виведе живу душу» (Берешіт 1:24). І якщо ми беремося тлумачити слово «земля» як корінь, початок усіх земель життя, то й душа, про яку тут ідеться, охоплюватиме душу всього живого скрізь, де доречно означати її однією чи кількома з п’ятьох назв, властивих п’ятьом парцуфам, які їх охоплюють. Ось вони:

нефеш,
руах,
нешама,
єхіда,
хая.

Їм відповідають:

Авраам,
Ісаак,
і Яків,
Ізраїль,
Єшурун. [П6962]

Про них написано: «Вони схиляються, народжують своїх дітей, відпускають свої муки» (Йов 39:3). Бо коли вона виходить від Царя, Господа Цваот, то схиляється перед Ним зі страхом і трепетом; так само жінка схиляється, щоб народити. Тоді — «народжують своїх дітей», бо тієї миті йому дають дозвіл вийти в повітря світу. І це навпроти того: приходить змій після того, як його шкіра спадає; їм зроблено шкіряні шати, і він кусає плаценту — як певна подоба горішнього. [П6963]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 3

Рама з Фано

Адже наречена, що містить усе, мати всього живого, — її бажає Цар, і її названо «замкнений сад» (Пісня пісень 4:12). Її чоловік береже її в мірі Малхут, що в ній. Вона — «замкнене джерело» в точці Сіону, Єсод, що в ній; «запечатаний витік» — у Біні, що в ній, бо суди повсюдно пробуджуються звідти. Тут є таємниця зворотних боків АБ, САҐ, МА, БАН, ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, які за гематрією становлять «запечатаний витік», מַעְיָן חָתוּם. Він містить усі 24 перестановки Імені Гавая, הוי"ה, із розрізненням великої ге окремо й малої ге окремо. Як сказав учитель: чотири камені будують двадцять чотири доми. [П6964]

Коли у світі немає заслуги, написано: «Як вагітна, що наближається до пологів, корчиться й кричить у своїх муках» (Ісая 26:17). Не так щодо вищої матері, «просторів ріки», про яку в Зогарі, розділ «Берешіт», аркуш 16б, сказано: «Тепер той палац народжує те, що зачав від святого сімені, і народжує потай», і так далі. А нижчу матір уподібнено милостивій лані, яка чинить милість усім лісовим звірам, ділячись із ними своєю поживою, бо вона прагне до потоків води. Під час її пологів їй чинять милість згори: її матка вузька, і вона не народжує, аж доки «голос Господа змусить ланей родити». Бо в належну мить їй трапиться змій, який укусить отвір матки, і після цього вона народить. [П6965]

А під час пологів скельної кози в них є інша властивість: вони підіймаються на вершини гір і звертають очі вгору. З небес змилуються над дитям, щоб воно не померло, вирвавшись, вийшовши з матки; коли впаде, то не буде повалене. Натомість у належний час йому посилають милосердного орла: він розпростре крила, підхопить його й не дасть зійти в яму. Дивись у Зогарі, розділ «Пінхас», аркуш 249, і в «Рая мегемна» там, а також у розділі «Ахарей мот» щодо таємниці лані, із якої ми почали. [П6966]

У тому ж, що ця притча означає, укушене місце — це лише останній одяг, кінець святості у світі Асія; таємниця палат, половина яких у святому, а половина — у буденному. Тому відкриття матки не буває без крові. Цей одяг, безперечно, є צרורא בר זוזא — «вузлик / камінчик, син зуза» [непевний вислів], — який стискає матку; про нього написано: «І Його душа стала нетерплячою до страждання Ізраїлю» (Суддів 10:16). Це й є «шлях змія по скелі» (Приповісті 30:19). [П6967]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 4

Рама з Фано

Ця люба лань дуже потребує милосердя Аріха, який приносить їй зцілення й ліки, пом'якшуючи надзвичайну жорсткість кліпи змія, נחש, що разом з одиницею за ціле становить число «сатан», שט"ן. Це пом'якшення простягається до нас силою 370 світел Аріха, ש"ע, за гематрією — קר"ע, «розірви». Потрібні обидва: це друге Ім'я із семи Імен, які складаються із 42 літер, як відомо. Воно дуже допомагає, щоб вона не викидала нежиттєздатних плодів, за подобою народження, пов'язаного з Давидом, сином Єссея, названого Нахашем через те, що він помер через змія. [П6968]

Написано: «А той чоловік за днів Саула був старий, увійшов серед людей» (1 Самуїлова 17:12). Це витлумачили: входив серед великого зібрання й виходив серед великого зібрання. Для благословення над таким зібранням потрібно не менше шістсот тисяч. Слово הנח"ש, «той змій», за одним із дивовижних способів гематрії становить шістсот тисяч, як ми пояснимо далі в цьому трактаті. А слово נח"ש, без ге, становить сто двадцять тисяч людей, «що не розрізняють своєї правиці й лівиці», про яких сказано щодо Ніневії. [П6969]

Отже, батько Давида всіма зусиллями довершив силу виправлення у Святій землі — те, що почав Нахшон у пустелі, щоб захистити Ізраїль від змія, сарафа й скорпіона. І ще: любому йому та його Небесному Отцеві синові було визначено народитися через укус змія. [П6970] Ось відомі женці, «женці святого поля», מחצדי חקלא קדישא, — вони сподобляються жати в ньому п'ять видів збіжжя, над якими не поставлено жодного управителя, лише сам Святий, благословенний Він. Так само й чотири види при лулаві — у таємниці «чотири царі проти п'ятьох» (Берешіт 14:9). [П6971]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 5

Рама з Фано

У видах збіжжя є таємниця п'ятьох частин душі, які ми згадали. Ось літери שיפו"ן, «жито», — це ті самі літери נפש, «нефеш», із доданими ознаками зменшення, як у «Амінон, твій брат» (2 Самуїлова 13:20); це таємниця зменшення. Овес, שבולת שועל, — руах, у таємниці вав Імені וי"ו: вона подібна до колоса своєю висотою; її верхівка повна всякого добра, і зверху в неї є вістря, а видовження вав, וא"ו, укорінене в землі. Цей образ відповідає таємниці мірного шнура, який вимірює зріст усього створеного. Ячмінь, שעורה, — нешама; пшениця, חטה, — хая: докладно пояснено в іншому місці. [П6972]

А полба, כוסמת, що є видом обох, — єхіда. Її назва свідчить про неї: малою була її частка в чуттєвому через її прихованість і висоту її ступеня в тонкості й духовності. Це — у таємниці Даат, який доповнює місце Кетера, що не набув тілесної форми, як

Рама з Фано · продовження

решта сефірот. Бо каф — третина самех, а мем — дві третини. Тут натяк на те, що полба дає мало борошна — саме третину того, що дає пшениця; а дві третини — щодо ячменю. Про це є мішна наприкінці «Пеа»: півтора кава полби дорівнюють половині кава пшениці й одному каву ячменю. Отже, шістдесят сеа полби в чуттєвому варті лише двадцяти пшениці й сорока ячменю. Тому в корені слова самех стоїть посередині, каф праворуч від неї, мем ліворуч. [П6973]

Про неї написано: «Підстригаючи, нехай підстригають свої голови», כָּסוֹם יְכַסֵּמוּ אֶת רָאשֵׁיהֶם (Єзекіїль 44:20). Бо там, у вищих і прихованих коренях, верхівка одного — поряд із коренем іншого; не в кінці його кореня, а збоку від нього, бо потрібно, щоб її можна було захопити лезами ножиць. Це таємниця «два й один», які рабі Аха любив у мирті заповіді. А Марімар вважав: мирт відрізняється, бо вся потрібна в ньому перевага — потрійна святість, відповідно до праотців світу. А до трьох вищих джерел він не прийшов; хіба що вони — безперечно, «царство священників» [стислий, неясний зв’язок]. Це таємниця стрижки первосвященника; і той, хто розуміє, зрозуміє. [П6974]

Ось завдяки заслузі й праведності цих женців сад розширюється й стає полем, яке благословив Господь, щоб вони могли доторкнутися до приготованого їм. Вони першими відкривають матку, широко відкриту в час радості, у значенні «Ізраїль — Мій син, Мій первісток». Так само про Давида написано: «Господь сказав мені: “Ти Мій син, Я сьогодні породив тебе”», — після того, як за нього помолилися перша людина, Адам, і праотці світу, як пояснено на своєму місці. Написано: «Встали її сини й назвали її щасливою, її чоловік — і похвалив її» (Приповісті 31:28), у значенні «Господь із вами» (Рут 2:4), що Боаз сказав цим святим женцям. Вони, безперечно, роблять це з дозволу — вітати їх Іменем, — і за власним розсудом, як сказано в розділі «Га-рое» («Брахот» 54a). Бо так це було: пояснення — із Вищого Даат, який поширювався в його нешамі. [П6975]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 6

Рама з Фано

Написано: «Відпускають свої муки» (Йов 39:3), бо разом із цим швидко відійшли пологові муки. Щодо них мідраші розходяться: дехто каже, що це сімдесят голосів; знак тобі — сімдесят слів у псалмі «Нехай Господь відповість тобі в день скрути» (Псалми 20). А інші тлумачать «Ось ви — з нічого», מֵאַיִ"ן (Ісая 41:24): за гематрією це сто голосів із одиницею за ціле. «І ваше діяння — з афа», מֵאָפַע, — нотарикон «сто зойків», מאה פעיות. [П6976]

Нам видається, що справедливе і те, і те. Сімдесят сильних голосів походять від сили семи мір, які посилюються в суді. І завжди три перші, які й є Аїн, אי"ן, як

Рама з Фано · продовження

відомо, погоджуються з ними, довершуючи сто зойків. Проте ці тридцять голосів слабкі — завдяки заслузі тридцяти звуків шофара на день зачаття світу. Це їхнє число, не пояснене в Торі, є «від рабинів», מדרבנן, за гематрією — «з уст могутності», מפי גבורה. Так само Мойсей, משה, разом з одиницею за слово: адже це було сказано Мойсеєві із Синаю, а не через сумнів. Такий висновок Зогару. [П6977]

Сугії Ґемари, що просвітлює очі, також добре відповідають цьому шляху. Бо рабі Абагу міцно закріпив у ній те, що пояснював громаді, — підставу цієї справи. А рав Авіра й Равіна додатково пояснили, чому недостатньо самої послідовності ТАШРАТ, תשרת. І завжди сам рабі Абагу після цього виконував ТАШІАТ, תשת, і ТАРАТ, תרת. Нехай не викликає труднощів їхній вислів «рабі Абагу встановив», бо знаходимо ще сильніший приклад щодо рабі Йоханана бен Заккая: він витлумачив і встановив у заповіді Тори, що увесь день коливання має бути забороненим. [П6978]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 7

Рама з Фано

Проте добре говорили наші попередники, благословенна їхня пам’ять, що осідок нефеш — у печінці. О, якби таке серце було в тих, хто переписує слова давніх мудреців, щоб вони досягли глибини їхньої думки й зрозуміли річ у її таємниці! Адже, якщо ти гадаєш, що це треба розуміти буквально, то для того, хто не осягнув їхньої таємниці у трактаті «Га-нефеш», це порожні слова. Немає можливості надати цьому прийнятного пояснення інакше, ніж одним зі способів переносного вживання, які ми пояснили там, — лише так. [П6979]

Насправді десять сефірот постави нефеш сягають нижче перетинки серця, טרפשא דלבא, у поставі руах. А витлумачення слова — נטר נפשא, «стереже нефеш»: вона відділяє органи дихання від органів травлення, породження та подібних. Через прагнення цієї нефеш бути прийнятою біля руах, від ділянки печінки досередини, в напрямку вгору, вона сказала: «Поклади мене, як печать, на своє серце» (Пісня пісень 8:6). Це таємниця ручного тфілін. [П6980]

Оскільки чуже служіння ушкоджує нефеш по суті, у розділі «Чотири страти» (Санхедрін 63б) ми говоримо, що насмішка над ним дозволена. Що означає написане: «І його жерці радітимуть над ним — через його славу, бо вона відійшла від нього» (Осія 10:5)? Читай не כבודו, «його слава», а כבדו, «його печінка». За нашим підходом ми навчилися, що це сказано не марно й не як справжня насмішка — דדייקניה [форма не встановлена], — а як велика мудрість: навіть їхня розмова потребує великого вивчення. Подібно до розділу דשטנא/דשטותא? [непевне читання] рава Гамнуни Сави. Так само Соломон прямо висловив: «Аж поки стріла розсіче його печінку», і так далі, «і він не знає, що йдеться про його нефеш» (Приповісті

Рама з Фано · продовження

7:23). [П6981]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 8

Рама з Фано

А осідок руах — у серці, бо її десять сефірот сягають вище перетинки в поставі нешами, просто навпроти серця; у значенні «груди на місці Біни» (Брахот 10а). Осідок нешами — у мозку, бо її десять сефірот сягають навпроти мозку хаї. Очі руах спрямовані до того, щоб прилягти там — їй самій разом із нефеш, — у таємниці тотафот, які є зразком того, що має настати, в таємниці «І звеличуся, і освячуся, і стану відомим перед очима багатьох народів» (Єзекіїль 38:23). Немає нічого в Пророках, на що не було б натяку в Торі, бо написано: «І побачать усі народи землі», і так далі (Повторення Закону 28:10). А горішні друзі — нешама та хая — зовсім не розділяються. [П6982]

Десять сефірот хаї — це саме прославлення, яке сягає плечей єхіди й не вище. Адже є вище й грізне прославлення, для якого вона є поєднанням; і його мир — власне сяйво Шехіни, бо вона втішається ним і світить від нього. Воно також сягає згори вниз до цих плечей. Про них сказано: «Тисяча — тобі, Соломоне» (Пісня пісень 8:12), бо слово כת"ף, «плече», двічі за гематрією становить тисячу. І написано: «І між його плечима перебуває» (Повторення Закону 33:12). Ось ці частини душі, а над ними — сяйво Шехіни: великий зразок п'ятьох парцуфів в Ацилуті. Над ними ж — вищий святий Прихований, непізнаний; прославлення єхіди — Вищий Кетер на її голові, просто на місці тфілін, — сягає його плечей, у таємниці «Ґдула і Ґвура» (I Хронік 29:11). Усюди ми тлумачимо їх як вершини плечей, лише як зразок. [П6983]

Так і тепер у Тіккунім: «Голова, яка не є головою; і не знає, і не пізнано, що було в цій голові». Вони — у таємниці підношення пахощів: це обличчя з носом посередині, отже גג"ת/חג"ת? [непевне читання]. Над ними — чоло, яке охоплює череп та очі, в таємниці Кетер–Хохма–Біна; губи разом із язиком — Нецах–Год–Єсод, а рот — Малхут. Цього досить. [П6984]

Відтепер нехай приховане вивчається з поясненого: у словах мудреців — мов рожна для міркування і мов міцно вбиті цвяхи для Ґемари, — щоб утвердити дивовижний вислів «Створімо людину за Нашим образом, за Нашою подобою» (Буття 1:26). А в Тіккунім (Тіккуней Зогар 53а) є: нефеш — у серці, руах — у легені, нешама — у мозку. В іншому місці (там само) — усі три в трьох мозках. І те, і те, й усе подібне справджується шляхом тлумачення та відповідно до змін управління. Проте те, що ми пояснили, — це, без сумніву, стала дійсність у сутності ступенів, їхньому корені й основі. [П6985]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 9

Рама з Фано

Можливо також витлумачити «Нехай виведе земля» (Буття 1:24) щодо кожної із земель життя, де б вони не були. А «жива нефеш» — означення, яке дуже слушно стосується тієї форми, яка виводиться з неї, кожне стадо окремо: кожне з них — окремий аспект людини, витвору рук Святого, благословенний Він, і на тому ступені охоплює всіх її нащадків. Тому мудреці витлумачили: це руах Адама Першого. [П6986]

Таке спільне вживання назв — коли ступінь, названий у Писанні нефеш, у їхніх словах називається руах, — слушне по суті відповідно до пояснення Арі, благословенна його пам'ять. Малхут, яка гніздиться у світі Асія, як говорить Зогар, — це Малхут Єцира. А Тіферет Брія, що сама є Престолом слави, — це той, хто «гніздиться в яйцях». Біна Ацилуту гніздиться у престолі від Хохми Адама Кадмона, сила якої — Ейн Соф — гніздиться в Ацилуті. [П6987]

І ось Писання назвало її «жива нефеш», щоб охопити її сутність та посудину, яка вміщує її благословення: вона також є шатами Малхут у таємниці Асія, бо вони відповідні одна одній. Це і є нефеш; її корінь, яким є Єцира, позначений у слові «жива», חיה: «Бо руах живої істоти — в офанім» (Єзекіїль 1:20). Щоб виключити власне нефеш Асія від Малхут у ній — ту, що вбирається в кліпот, — мудреці пояснили, що це руах, тобто нефеш від руах. Адже кожен світ має п'ять парцуфів, і це п'ять назв душі, як ми сказали. [П6988]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 10

Рама з Фано

Перекладачі одностайні щодо вірша «І стала людина живою нефеш» (Буття 2:7): вони витлумачили його як «руах, що говорить». Вона одна; тому я сказав: це не що інше, як перлина, що висіла на шиї нашого батька Авраама. Велика її слава, бо вона саме מרגלית, «перлина», від вислову «І відкрила місце біля його ніг», מרגלותיו (Рут 3:7). Шия нашого батька Авраама, у висоті його постави, була обрана бути для неї колісницею. Пояснення: א', «один», «і один, один і два», тощо, — за одним із правдивих тлумачень тієї мішни. [П6989]

Тому про нього, коли він піднявся з Єгипту, написано: «І йшов своїми переходами», і так далі, «до місця, де спочатку був його намет» (Буття 13:3). Мудреці сказали, що він сплатив свої борги. Не тому, що запідозрили його, начебто він не платив господареві за постій одразу: це заповіді, залежні від Землі. Цей Божий табір, що супроводжує праведника, дістає від них насолоду; саме їх він позичив і повернув,

Рама з Фано · продовження

адже Єгипетська земля не була придатною для їхнього виконання: вона — шия статуї царств. [П6990]

Написано: «І йшов своїми переходами від Неґеву й до Бет-Ела, до», וילך למסעיו מנגב ועד בית אל עד (там само). Ці сім слів за гематрією становлять дев'ятсот сімдесят чотири покоління, яких було зім'ято. Вони не удостоїлися життя навіть короткий час у цьому світі, щоб виткати в ньому бодай одну нитку в тій хірґі дня, яку ми згадали в трактаті «Га-нефеш». Це значення написаного: «Яких було зім'ято — і не час», אשר קמטו ולא עת (Йов 22:16). Того часу заледве, у великому обмеженні, вистачило б, щоб вони раз у серці подумали «Святий» або «Благословенний»; вимовити це жодним чином не могли б, згідно з тим, що ми пояснили там. Бо עת, «час», — лише як його вимовляння, не більше, а רגע, «мить», дорівнює йому у двох таких часах. Навіть такого малого проміжку не залишено для життя. [П6991]

Тож скажи відтепер: праведні Його суди, благословенний Він, і у вірності Він завдав їм страждання, бо в них не знайшлося нічого доброго навіть протягом найменшої затримки, коли виникнення й зникнення приходять водночас. Вірш волає: «Яких було зім'ято — і не час», саме так. Може, скажеш, що вони не мають виправлення? Боронь Боже! Натомість: «Рікою виливається їхня основа» (там само). [П6992]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 11

Рама з Фано

Число тих поколінь за гематрією — טו"ב מראשית"ו, «добре від його початку». Це ער"ב שב"ת, «переддень суботи», час народження Адама Першого. Однак він не втримався у своєму спокої та згрішив у їжі, бо поміняв шість на сім, тобто управління хасадім на управління ґвурот; у значенні «Бо Мойсей забарився» (Вихід 32:1). Так зайшло сонце і тих, і тих: адже при «шести» сонце на сході, а при «семи» — на заході, і вони вказують на майбутнє. В Авраама — навпаки: Юпітер, Цедек, стояв для нього на заході, а з Неба змилосердилися над ним і поставили його на сході. Якби Адам Перший удостоївся так само, як він, усі ці освятилися б і очистилися через нього. [П6993]

Це таємниця часу подружньої близькості знавців Тори: від передодня суботи до передодня суботи, — вислів рава Єгуди в розділі «Аф аль пі». Безперечно, він говорить про ніч суботи; це мішна там: чи за тим, хто каже, що «їсть» означає їжу буквально, чи за тим, хто каже, що це подружні стосунки, — адже й інший говорить «також їсть». Звідси й упорядкування столу напередодні суботи в розділі «Коль кітвей»: це не буквально саме тоді, а так, як ми сказали. Мудреці особливо точно в обох випадках кажуть «переддень суботи», щоб натякнути на цю велику таємницю. [П6994]

Рама з Фано · продовження

Оскільки «переддень суботи» сказано не лише про трапезу, а йдеться про ніч суботи, дехто доходить думки, що й упорядкування столу на виході суботи сказано не буквально: йдеться про третю трапезу під час суботньої Мінхи. Це означає: в обох випадках людина має накривати свій стіл як для сталої трапези, з честю та пишнотою, не вважати їх випадковими, хоча ранкова трапеза всюди головна — про неї в розділі про манну написано «насичення». Проте ми вже пояснили в інших місцях, що й трапеза на виході суботи є заповіддю; тут не слід про це розводитися. [П6995]

Повернімося до нашого першого батька. Своїм гріхом він спричинив зіпсуття тих поколінь, яких міг виправити. Навпаки: він підготував їм דר"ך ר"ע, «лиху дорогу», за рахунком великих літер МАНЦЕПАХ. Усе — בסבת מסית, «через підбурювача», з тим самим числом. Так само עטי"ו ש"ל נח"ש מקנ"א, «намова заздрісного змія», за словами мідрашу. Також: «Є той, хто висловлюється, мов проколи меча» (Приповісті 12:18); написано без вав. [П6996]

Це було за порадою жінки, бо написано: «Яку Ти дав зі мною» (Буття 3:12). Із додаткової ге, написаної у слові נתת, тут не виводять висновку — лише для іншого тлумачення. Адже саме слово נתת, з доповненням ге, за гематрією дорівнює לענ"ג שבת, «для насолоди суботи». Це відкриття вищого Едему для ріки й саду, в таємниці часу подружньої близькості знавців Тори: саме це було істинною метою жінки, даної людині. Від нього — уподібнення до всього створіння. [П6997]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 12

Рама з Фано

Отже, щоденний подружній обов'язок — лише вночі або в таємниці знавця Тори, що затемнює своїм талітом, як пояснено у відповідному місці, — дозволено тільки людям дозвілля, таялім. У них сяє та кришталева роса вищого мозку, в таємниці: «У майбутньому [жінка] народжуватиме щодня» (Шабат 30б). Рав пояснив у Ґемарі: що таке таяль? Той, хто їсть зі свого й п'є зі свого. Є [кому] з Неба відтерміновують завдяки його власній заслузі, в таємниці: «Їжте, друзі, пийте й упивайтеся, любі» (Пісня пісень 5:1), щоб зняти з неї ярмо царства, — як є там: царський посланець не проходив повз його двері; і ярмо житейської праці — він спав у тіні свого палацу, і його спочинок був славою. Така людина всі свої дні їсть на честь суботи. [П6998]

Точно й те, що його називають Шмуель бар Шілат, שמואל בר שיל"ת: нотарикон «Я завжди ставлю Господа перед собою», שִׁוִּיתִי יי"י לְנֶגְדִּי תָמִיד (Псалом 16:8). Як Яків, про якого сказали: «Бог Ізраїлю назвав його Ель». Якщо не скажеш так, невже Рав прийшов навчити нас פדרכת [слово не встановлено]? І ще: невже тому, що равові

Рама з Фано · продовження

Шмуелю бар Шілату не вистачало двох столів, а з Неба змилосердилися над ним, він — не знавець Тори? Ні, так, як ми сказали. [П6999]

Знай: він був учителем малих дітей. Навіть коли раз за дванадцять років увійшов у свій сад, щоб притягнути до вищого саду тринадцять рік вищого бальзаму, він засвідчив про себе, що його думка — про них. І це також зі знання його Творця, як написано: «Кого Він навчатиме знання?» — і весь вірш. Адже відлучені від молока, відняті від грудей, дуже потребують навчатися тієї вищої роси, щоб довершити їхні мохін, як пояснено у відповідному місці. [П7000]

Відомо: якби наш перший батько затемнив для інших, змій та його вершник не ввійшли б у його таліт — таємницю шат мудреців, яких він тоді ще не удостоївся, — не сталося б того, що сталося. А працівник, якому в його мішні дозволено двічі на тиждень, — сказано саме פועל, «працівник», бо його число — מקום כבודו, «місце Його слави». І саме двічі на тиждень — у таємниці святої подружньої близькості. Хто хоче, щоб його діти були хлопчиками, нехай матиме подружню близькість і повторить її. Мудреці точно сказали: «Танна потрудився [перелічити] людину дозвілля й працівника», тощо. Слова мудреців, навіть їхня розмова, — «лань любові та сарна прихильності». [П7001]

Отже, коли наш перший батько сказав «Жінка, яку Ти дав зі мною», з доданою ге, він виголосив належне зізнання про те, що підмінив намір, а не відкинув добро, боронь Боже. Однак є місце й буквальному змісту слів, щоб була йому спокута, подібно до поясненого нами щодо багатьох інших, крім нього. Бо це міра співчуття нашого Бога, Який милосердиться. [П7002]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 13

Рама з Фано

Адам у своєму їдженні завинив лише щодо стравоходу й місця ковтання (המבלעתה) у тілесно відчутному: тільки вони дістають від нього насолоду, хоча від початку були створені лише для виконання наказової та заборонної заповідей, як написано: «Від кожного дерева саду їстимеш» (Буття 2:16); «А від дерева пізнання добра й зла не їстимеш» (Буття 2:17). Через гріх над ними запанувала кліпа. У відчутному було пошкоджене й дихальне горло (ґарґерет) через те, що він виявив невдячність, згідно з поширеним розумінням: слухач думає, що він поклав свою провину на Єву. [П7003]

Нечестивий Валаам черпав живлення звідси й звідси: з місця ковтання — відповідно до свого імені, — і з зовнішнього дихального горла, бо вся його сила лише в устах. Тому він був співмірний Мойсеєві, який черпає живлення від краю

Рама з Фано · продовження

«шолома» (שפוי כובע) й усередину, у дихальному горлі святості, у згаданій таємниці. Це одне з трьох Імен: літери מש"ה — нотарикон אלהי"ם, як відомо [зв'язок непевний]. Про нього написано: «І Бог відповість йому (голосом)» (Вихід 19:19) — голосом Мойсея. Про неї сказано: «У всьому Моєму домі він вірний» (Числа 12:7), адже він не насолоджувався краденим під час того їдження. Таємниця цього — «щоб дихальне горло не випередило стравохід». [П7004]

Він цілком уберігся від цього, але не заперечив настільки, наскільки було потрібно. Тому його віддали катові, а його шия стала наче мармуровий стовп: за заслугу того, що за власною волею він став буквально каменем, позбавленим відчуття, щоб не насолоджуватися забороненим. Відомо, що фараон був від потилиці згаданої нами статуї (אנדרט"י). М'ясо в шиї святості непридатне, як потилиця в кожному місці, як наведено у главі «Усі ріжуть». [П7005]

Цією своєю силою Мойсей спустив манну для Ізраїлю в таємниці «хліба могутніх»: у ньому немає кліпи й надлишку. Коли він піднявся на висоту, про нього написано: «Хліба я не їв» (Повторення Закону 9:9) — навіть того хліба, яким живляться службові ангели. Натомість він насолоджувався сяйвом Шехіни, як ми згадали. Він відокремився від жінки — тобто Єви, — не піддавшись її пораді, йому було дозволено відокремитися від своєї дружини. Тому вона була дочкою Їтра, щоб дочки Ізраїлю не залишалися аґунот. [П7006]

Це повтор Писання, яке дорікає Маріям: навіщо їй говорити про неї, «бо кушитянку він узяв» (Числа 12:1), — «дочку Ізраїлю» [зв'язок непевний]. Можливо, мати Ціппори була із землі Куш. Або слова Маріям стосувалися тієї кушитянки, знаної з похвали Мойсеєві: він устромив меч між собою й нею. Вона сказала: «Бо кушитянку він узяв» — лише взяв за дружину, й не більше. Однак дивувало те, що Ціппора — повноцінна ґіорет; що ж соломі до зерна? Правильніше, що сама Ціппора була чорною — за писаним текстом, — і вродливою — за Таргумом; його таємниця й пояснення — при сяйві сонця (זהרורא דשמשא). [П7007]

Знай: אִשָּׁה כֻּשִׁית, «кушитянка», за гематрією є אש"ה יפ"ת מר"אה, «жінка, вродлива з вигляду» [числа точних написань не збігаються]. Це — у числі Імен המרגלא? [читання непевне], відомого для ночей шабату, з додаванням «Я — Господь, Бог ваш», אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶ"ם, — щодо нрн (דנר"ן), про які сказано: «І поставив їх Бог на небозводі небес» (Буття 1:17) — це Єсод, — «щоб світити на землю» — Малхут. [П7008]

Про Йосипа, який є Єсод, сказано: «Гарний поставою і вродливий з вигляду» (Буття 39:6), יְפֵ"ה תֹאַ"ר וִיפֵ"ה מַרְאֶ"ה. Про нього також сказано: «Бо на Тебе, Господи, я надіюся; Ти відповіси, Господи, Боже мій» (Псалми 38:16), כִּי לְךָ ה' הוֹחָלְתִּי אַתָּה תַּעֲנֶה ה' אֱלֹקָי. І те, і те — в рівному числі, лише з колелем в одному з них [межа порівняння непевна].

Рама з Фано · продовження

[П7009]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 14

Рама з Фано

Про Валаама сказано: «І зацарював в Едомі Бела, син Беора» (Буття 36:32). Це від вислову «верблюдиці-годувальниці та їхні сини» (Буття 32:16), де тлумачать «і їхні будівничі» (ובנאיהם). Так само він був доглядачем «моєї ослиці» (אתוני) та «будівничим» своєї худоби. «А назва його міста» — від вислову «Прив'язує до виноградної лози своє осля» (Буття 49:11). «Дінгава» — бо суд над ним за це завжди напоготові, у таємниці змій, яких цариця Сави просила вполювати. [П7010]

Згадані стравохід і місце ковтання — таємниця «знарядь горла» (כלי הגרון); гематрія та сама, з великою нун у системі аїк-бекар (אי"ק בכ"ר). Від них поширився у світі «саван дому могил» (תכריך בי קברי). «Дуже добре» повернути кошик повзучих істот разом із чотирма літерами קופ"ה до пороху. Це роз'єднання чотирьох простих основ — вогню, повітря, води й землі — разом зі складеним, яке їх об'єднує. Тоді «земля скасовується» (ארעא אתבטלת). [П7011]

Отже, про кару того, хто чинить умисно, ми вчимо: той, хто звільняє своє серце для марноти, завиняє власним життям. А щодо того, хто чинить ненавмисно, обов'язок вигнання пояснено у вірші: «Хто просив цього від ваших рук — топтати Мої двори?» (Ісая 1:12). Це подібне до першої кари, яка триває, на скорботу наших душ, як написано: «І вигнав людину» (Буття 3:24), — у рівному числі разом зі словами й колелем [межа підрахунку потребує пояснення]. [П7012]

Це повторено в іншому вірші, де далі написано: «Пошле вас звідси; (коли відпускатиме) — цілковито вижене» (Вихід 11:1). Що написано після цього? «Вижене вас». Перше було подобою, зі знаком порівняння каф, щоб навчити: як справжній ворог, вершник змія, саме він підбурював фараона, — «коли відпускатиме — цілковито вижене вас». І прийшла добра обітниця, час нашого виходу з Єгипту, із тремтінням замість радості. Ця подія для нашого першого батька була судом тішрею, як написано: «Від початку року й до кінця року» (Повторення Закону 11:12); у ньому охоплені «начала розуміння» (ראשי תבונה), таємниця колісниці, — як ми вчили: «У чотири пори світ судиться». Рош га-Шана охоплює всі чотири для людини, як пояснено в нас на своєму місці. [П7013]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 15

Рама з Фано

Треба знати: три праотці світу разом з усім створінням — праведниками й нечестивими — були вміщені в усій мірі єства першого Адама (באיפתו). Ба більше, праотці — основа в Біні й головні її члени. Вони не брали участі в тій раді: Авраам та Ісаак — «рамена світу», а щодо Адама не написано, що він узяв, — лише «і з'їв» (Буття 3:6), і не більше. Бо рамена не хотіли простягатися, руки — розкриватися, а пальці — торкатися того плоду. [П7014]

Саме тому про види їдження сказали у трактаті Хуллін (6а): «Навіть через тварин праведників Святий, благословенний Він, не допускає спотикання — тим більше через самих праведників». Саме «через їхні руки», як тут. Так само й їхнім тваринам через них не трапиться спотикання, як у тій події: якби не заслуга рабі Пінхаса бен Яїра, його осел не остерігався б їсти тевель. [П7015]

Із багатьох оповідей відомо, що ревіння осла побожного старця рятувало праведників Ізраїлю від розбійників і грабіжників у пустелі. І хто знає, чи душа того осла жадала схопити здобич у час, коли Адам їв? Це давні речі. [П7016]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 16

Рама з Фано

І все ж праотці світу ще не виконали свого обов'язку, бо мали відштовхнути жінку міцною рукою, віддалити її за свої межі й вибити плід із її руки чимось, що зробило б [його] огидним; «проламав його огорожу» (פרץ גדרו) — і він став би потоптаним, кожна душа відкинула б його їжу. [П7017] А хто спершу став їм на заваді? Права кліпа — це Німрод, який служив чужому вогню, що перебуває поза табором Шехіни, немов мавпа перед Біною, білим вогнем — аша хівра. Він успадкував Адамові шкіряні шати. Читаємо в його [імені]: НМ РВД (נ"ם רו"ד), бо задрімала права рука святості, яка могла правити й заперечувати. Або ж: «Німрод» написано без вав — נמר"ד, і це літери נרד"ם, «заснув»; зміст один. Тому й названо його Німродом — за висловом «ходімо й служитимемо», бо він спокушав Адама й зводив усі зображення, діукани, вміщені в його всеохопній мірі єства. Він хотів міцною рукою надати допомогу своїй руці, щоб служити їй. [П7018] З великими труднощами Авраам переміг його утриманням від дії, лише в питанні взяття [плоду]. [П7019] І ось через Німрода Авраам був випробуваний вогнем в Ур-Касдімі, а разом із ним — перлина. Тому він сказав: «А я — порох і попіл» (Буття 18:27). Тобто порох із землі — у таємниці перлини, а потім став попелом у вогняній печі.

І ще: «порох і попіл» (עָפָר וָאֵפֶר) разом із колелем за гематрією дорівнює «Авраам, Ісаак, Яків» (אברה"ם יצח"ק יעק"ב); так само «першому Адамові» (לאד"ם הראשו"ן) разом із

Рама з Фано · продовження

колелем має те саме число. Він долучив їхню заслугу до своєї, коли просив милосердя для Содома. [П7020] Отже, «порох» охоплює Адама, який є порохом із землі, а з ним — попіл Якова й попіл Авраама та Ісаака: цього — в Ур-Касдімі, а цього — під час акеди. Праведний Йосип установив пам’ять про них обох в імені «Єфрем» (אפרי"ם). [П7021] До того ж воно за гематрією дорівнює каф, самех, алеф (כ"ף סמ"ך אל"ף), бо заслуга праотців світу, які самі є колісницею та престолом, допоможе захистити другого [правителя] в час його страждання — справді, у землі його страждання. [П7022]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 17

Рама з Фано

Оскільки Адам схрестив руки й їв, а найімовірніше, права обіймала ліву, Авраам мусив зв’язати Ісаака; Адамів дух був із ним, адже він не здолав жінку лівою рукою, що відштовхує. [П7023] Німрод упав переможений від руки Есава в день жалоби за Авраамом, і [Есав] забрав його коштовні шати, бо Есав не погодився на те їдання задля того, щоб гнівити, як той. На перший погляд, радше видається, що це було заради апетиту, як написано: «Дай мені проковтнути, прошу» (Буття 25:30). Він ухопився за свою міру й повернувся до своєї блювоти. Саме це означає подвоєння: «Червоного, цього червоного» — щоб подвоїти ненажерливість того, хто не жує жуйки, хоча й має роздвоєне копито. Бо в нього чистота ноги не поєднується з чистотою Імені, які йдуть разом; дивись «Маамар га-міллуїм», і ще про це буде далі. [П7024] А заповідь називається лише ім’ям того, хто її завершує. Тому Ісаак домагався, щоб він виправив те, що вони викривили, за допомогою смачних страв, «як він любив» (Буття 27:4), — на відміну від того, що він ненавидів, як витлумачено в Зогарі. [П7025]

І видається, що він також значно примножив провину понад цю міру, а його діяння були [діяннями] нечестивого дурня, не заради апетиту: він вийшов за межі категорії того, хто чинить навмисно, і був зарахований до переступників тілом. Проте не так, як Німрод, — цілком задля того, щоб гнівити. [П7026] Це й означає: «І зневажив Есав первородство» (Буття 25:34). Ми не чули, щоб він покаявся, як мудреці засвідчили про Ізмаїла, оскільки про нього сказано «сконання». [П7027]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 18

Рама з Фано

Коли Хушім, син Дана, підвівся й відтяв Есавові голову над Яковововою могилою, його голову прийняли до печери, а місце ковтання лишилося зовні, щоб очистити нечистоту стравоходу. Бо спотикання в їданні — дуже тяжке, як сказали вони, благословенної пам'яті, про худобу праведників (Хуллін 6а): воно нагадує першу провину. Це й означає: «Ти вельми зневажений» (Овдій 1:2). [П7028]

Літера айн у слові «нечестиві» (רשעים) у вірші «Щоб схопити краї землі, і нечестиві будуть струшені з неї» (Йов 38:13) — нотарикон його імені. А ось його виправлення: відніми айн, ע, від числа רשעים, і решта за гематрією дорівнює תקן, «виправ». Відомо, що все тіло без голови охоплене сімома мірами — таємницею айн, ע; решта також за гематрією дорівнює נשר, «орел». А айн — підвішена; її числове значення дорівнює «вельми зневажений» (בָּזוּי מְאֹד). [П7029] Це натяк на слова пророка: «Якщо піднесешся, мов орел» (Овдій 1:4), — він сподіватиметься тепер поставити тіло нарівні з головою, яка перебуває серед праотців у печері Махпела. Саме в цьому сенсі: «І якщо поміж зорями влаштуєш своє гніздо, звідти Я скину тебе, — слово Господа», — аж доки не буде виправлено його корінь у височині. [П7030]

Його треба виправити перевіреним ножем — тим ножем гори Морія, — щоб очистити й освятити його більше, ніж усіх інших із решти нечистих тварин. Бо від цього зарізання прийде до нього жування жуйки, за нашим поясненням: про нього написано «А він жуйки не жував» (Левіт 11:7) — як вислів минулого часу, так само як «Мій батько карав вас» (1 Царів 12:11). Отже, в майбутньому він буде виправлений, щоб повернути його до батька через повернення тіла до голови. [П7031]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 19

Примітки джерела: 1

Примітки джерела · 1

(Шмот раба, розділ 1, пункт 20.) Звідси — про праведних жінок, які не були в записці Єви.

Рама з Фано

Яків, із підтримкою досконалого ложа — заслугою багатьох, — сягає висотою своєї постави дихального горла Аріха:

Примітки джерела · 1 · продовження

[П7036]

Рама з Фано · продовження

там Мойсей — ізсередини, а Яків — іззовні. Так само у кліпі: Валаам — ізсередини, Балак — іззовні. Тому Балак сказав йому: «Прийди, прокляни мені Якова» (Числа 23:7), адже той — із його міри; «і прийди, наведи гнів на Ізраїль», — але не сказав «мені». Бо Ізраїль піднісся у думці, а Мойсей дорівнює всьому Ізраїлеві: заслуга багатьох залежить від нього. Отже, Мойсей та Ізраїль — разом ізсередини, а Яків —

Рама з Фано · продовження

іззовні. [П7032]

Слово גרגרת, «дихальне горло» (ґарґерет), за гематрією — ת"ג ת"ג, 403 і 403: таємниця дихального горла й стравоходу, які є двома вінцями для אוא"י [скорочення не встановлено]. Вони стають Кетером для Зеїра, коли він удостоюється близькості Бога — це Аріх. Тут таємниця «одного царя у двох вінцях», яку згадує «Зогар» на «Пісню пісень», — від одного предмета до іншого в межах того самого предмета, про який сказано у Ґемарі й Мідраші раба: «двоє царів в одному вінці». Тоді написано: «Голос — голос Якова» (Буття 27:22), «і нехай дасть тобі Бог від роси небесної» (Буття 27:28). [П7033]

А він не подав голосу в тому вчинку й не хотів промовити над ним благословення за насолоду, бо вважав цю їжу смертельною отрутою: «Той, хто чинить здирство й благословляє, зневажає Господа» (Псалми 10:3). Через те, що він не докорив їй, жінці, голосом — сильним голосом, як йому належало, — він завинив вигнання; і нешама Адама — з ним. Знак тобі: «Йосі, який мовчав, буде вигнаний до Циппорі» (Шабат 33б). Так само Мойсей пішов у вигнання до Куша й утік до Мідіяна. А оскільки він — ізсередини, його кара більша: його також віддали катові. [П7034]

Не кажи, що лише праотці своєю праведністю врятували свою душу, а праматері допомогли злу, боронь Боже, — у записці Єви, про яку написано: «І взяла, і дала» (Буття 3:6). Не так (Шмот раба 1:20)[1]. Адже всі народжені — і чоловічої, і жіночої статі — охоплені тим, що сказали мудреці (Нідда 31а): «Від білого в чоловікові — кістки, сухожилля» тощо. Цей вислів, істинний сам собою, врятує всіх праматерів і зміцнить їхні кістки, щоб віддалити їх від переступу. Це ясно. [П7035]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 20

Рама з Фано

Тому Тора згадує щодо Адамової провини лише «і їв» (Буття 3:6), саме це. Можна думати, що й у цьому він виявив непослух і засмутив Його святий дух лише як той, хто діє без усвідомлення власної дії, — мітасек. Адже в усіх своїх учинках він був досконалим праведником; оскільки тієї миті в ньому не було лихого нахилу, він зовсім не мав наміру згрішити. Проте порядок суду діє так: мітасек щодо хелеву й заборонених статевих зв'язків відповідальний, бо отримав насолоду. Саме споживання їжі згодом змусило його блукати думкою, словом і ділом там, де не належало: через учинок його нахил здолав його. Про це Писання каже: «Нехай не буде в тобі чужого бога» (Псалми 81:10), тобто сам собою. Не займайся жодною справою, навіть заповіддю, без досконалого наміру, бо він завжди чатує. Тоді тобі обіцяно, що «не вклонишся чужоземному богові». [П7037]

Рама з Фано · продовження

Так само забороненим статевим учинком було визнано й те, що він задумував як заповідь, коли зійшовся зі своєю дружиною у стані ніди: змієва скверна «ворушилася», מכשכשת (мені видається: מקשקשת), у її нутрощах. А Він милосердний, простить. Ми вважаємо, що про це виправлення Писання свідчить стосовно Вірсавії: «А вона освячується від своєї нечистоти» (2 Самуїла 11:4). Давид зважив на це навіть у своїй квапливості. Це всупереч тому, хто читає навпаки, бо той текст зіпсований. [П7038]

Щоб виправити провину споживання їжі — початок спотикання, — наш перший батько постив усі свої роки, числом як תענית, «піст». А Давид сказав: «Увечері, і вранці, і опівдні», ער"ב ובק"ר וצהרי"ם (Псалми 55:18), — це те саме число з додаванням цілого: «Промовлятиму й стогнатиму», щоб спокутувати першу провину. Відомо й знано, що він відокремився від Єви на 130 років, аби виправити свою поспішність щодо неї. [П7039]

Мудреці сказали (Брахот 6б): «Винагорода за піст — цдака». Адже рот, який згрішив їжею, потребує заступництва — санеґрона, סנגרון (тобто захисної промови через цдаку, яку він чинить своїми руками), — руками, які не згрішили. Це й означає: «Кожний — відповідно до дару своєї руки», איש כמתנ"ת יד"ו (Повторення Закону 16:17): за гематрією це תענית, «піст». І завдяки цьому «будете Мені землею бажаною», תהי"ו לי"י ארי"ץ חפץ, — за числом. [П7040]

Він жував зубами, грішачи ними; їх 32, як відомо. І приписав Богові безглуздість, נתן תפלה לאלקים [значення תפלה потребує розрізнення], у 32 стежках, на які вказують літери ламед і бет наприкінці Тори та на її початку. Їм відповідають 32 входження «Елогім» в оповіді про творіння до шостого дня. Людська природа змінилася: замість бути святилищем Царя — отримувати їжу й прожиток у нечистоті їжі від змієвої скверни. Написано: «А навколо Нього — сильна буря» (Псалми 50:3). [П7041]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 21

Рама з Фано

Тому щодо Давида було постановлено, що він народиться нежиттєздатним плодом — за судом аскари, через винну Ліліт, — щоб спокутувати провину горла, у якій його спокусили через Єву. Написано: «Життя він просив у Тебе — Ти дав йому» (Псалми 21:5). Далі пояснено: «І житиме, і дасть йому із золота Шеви» (Псалми 72:15). Мудреці вже сказали, що всі сім різновидів золота були у волоссі Давида, а волосся на горлі було із золота Шеви. Щодо вірша «І напала Шева» (Йов 1:15) переклад рава Йосефа каже: «винна Ліліт». [П7042]

Шева, שב"א, — нотарикон «Поверніться, сини людські», שוב"ו בנ"י אד"ם (Псалми 90:3),

Рама з Фано · продовження

за притчею про повію в Зогарі: якби царевич вистояв у випробуванні, уся похвала була б тій повії. Так само сказали: «Сатан і Пеніна мали намір заради Небес». [П7043]

Аскара, אסכרה, — слово, складене з літер אסכה, які за гематрією дорівнюють простому Імені Елогім, אלקי"ם; а реш окремо — Елогім у квадратному записі. Усе разом із п'ятьма літерами за гематрією дорівнює повному написанню Елогім з алефом усередині ге. Далі — אסכר"ה: її літери в поєднанні з ім'ям Давида, маю на увазі лише ім'я та його літери, за гематрією дорівнюють повному написанню Елогім із подвоєнням ге ще одним ге. А якщо взяти і те, і те лише за числом літер, усе разом дорівнюватиме числу повного написання Елогім із йодом усередині ге. [П7044]

Це велике правило щодо джерела судів, його зворотного боку та всіх його повних написань: воно погрожувало Давидові всі дні його життя. Тому він благав: «Дай мені знати, Господи, мій кінець і міру днів моїх, яка вона; знатиму, наскільки я минущий» (Псалми 39:5). Бо той, хто не має певності у своєму житті, не знає, як служитиме Господу постійно. Оскільки він помирав усі дні свого життя в цьому світі, то всі його дні — у тому світі: «Давид, цар Ізраїлю, живий і сущий». [П7045]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 22

Рама з Фано

Отже, Шева в Давидовому горлі прийшла сюди лише для захисту від винної Ліліт: вона — сама аскара. «Захищаючи — врятує, щадячи — визволить» (Ісая 31:5). Написано: «І молитиметься за нього повсякчас» (Псалми 72:15), у значенні «Повсякчас хвала Йому в устах моїх». Що написано на початку? «Благословлятиму Господа кожного часу» (Псалми 34:2). Так і тут: «Цілий день благословлятиме його» (Псалми 72:15). Адже він не мав певності щодо життя в цьому світі навіть на мить. Це гострий меч, постійно покладений саме на його шию, — той, про який Єзекія, за переказом дому Давида, який сам це пережив, сказав: «Нехай не утримується від прохання про милосердя». [П7046]

У Єрусалимському Талмуді (Брахот, глава 9, галаха 1, аркуш 63a) щодо «І закричав Йосафат» (2 Хроніки 18:31) сказано, що меч Араму лежав на його шиї: бракувало лише перерізати. Його приєднання до Ахава довело його саме до брам смерті. І там він дістав допомогу через молитву: «І Господь допоміг йому» (там само). Тому Давид не спав усі свої дні. Знак тобі: «Гарний очима й добрий на вигляд», יפה עיינים וטוב ראי (1 Самуїла 16:12), — початкові літери יעו"ר, «прокинеться» від свого сну. Натомість до півночі він займався Торою, яка була пластирем для його горла; відтоді — піснями й хвалами, щоб підняти його від постійного болю, який потребує постійного лікування. [П7047]

Рама з Фано · продовження

«Гострий меч», חר”ב חד”ה, за гематрією — «Згадай слово рабові Твоєму», זְכֹר דָּבָר לְעַבְדֶּךָ (Псалми 119:49), щоб обернути прокляття на благословення. Що написано після цього? «Це — розрада моя в моєму стражданні, бо вислів Твій оживив мене» (Псалми 119:50). Саме про це сказано в Зогарі (частина 3, 281б) щодо «Нехай будуть світила», יהי מארת (Буття 1:14), у неповному написанні. Його витлумачили через «Прокляття Господа — у домі нечестивого», מארת ה׳ בבית רשע (Приповісті 3:33). І сказали, що в праведників ці літери складаються в порядку «Вислів Господа чистий; Він — щит для всіх, хто шукає прихистку в Ньому», אמרת ה׳ צרופה מגן הוא לכל החסים בו (Псалми 18:31). [П7048]

Тому Давид сказав: «Чинити волю Твою, Боже мій, я бажав, і Тора Твоя — всередині моїх нутрощів» (Псалми 40:9). Він не сказав «у моїх нутрощах», במעי, а саме «всередині», בתוך, — у їхньому внутрішньому, щоб очистити всю поставу, яка осквернилася через заборонене споживання їжі, від дотику в прихованих місцях. І це весь плід усунення їхнього гріха: вона живитиметься плодом Тори, яка є «міквою очищення», מקו”ה טהר”ה, за гематрією — 370 світел Аріха. Сама Тора знову стане справді поживою нефеш. [П7049]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 23

Рама з Фано

Святий, благословенний Він, сказав: «Нехай прийде праведний» — це Авраам, про якого написано «коли вони були створені», בהבראם (Буття 2:4), — «і спокутує за живих». Це — погашення його відкладених боргів виконанням заповідей, як ми сказали. Так само на кожному переході його супроводжували ангели, як це пояснено про Якова. Тепер наш батько Авраам відсилав їх назад, сплативши винагороду ретельним дотриманням заповідей: навіть ангели служіння дістають від них насолоду. Це відомо з таємниці жертвоприношень, про які написано: «Хліб Мій для Моїх вогняних жертв» (Числа 28:2). Усе було для виправлення його міри — місця, де спочатку був його намет, — у значенні «На твоєму місці посадять тебе, і твоє дадуть тобі» (Йома 38а). [П7050]

Отже, наш батько Авраам, мир йому, виправив в образі й подобі все, що було скасоване в таємниці אשברת”י, «Я розбив», — однієї з перестановок בראשי”ת, «на початку», яку ми пояснили на її місці. Адже з уламків точки, про яку написано «Багатство проковтнув — і виблює його» (Йов 20:15), постали Терахові ідоли. Принагідно пізнаваймо, прагнімо пізнати: хоча цю точку розбито на її початку, з неї вийшов нечестивий Валаам. Якби його міра від початку не була роздроблена, він зруйнував би світ. За цим суди й про решту точок. Нехай не викликає труднощів те, що передане в традиції, — один із правдивих шляхів пояснення, — що першою розбилася посудина Даат. Адже Даат є первісною матерією для них усіх; проте в

Рама з Фано · продовження

самому Даат Хесед завжди передує всьому. Зараз не слід розводитися про це. [П7051]

І тепер, із розбиттям його точки — точки Бели, בלע, — було завершено його вирок. Валаам народився німим: він відкриватиме рот лише, щоб ковтати їжу, тільки для підтримання життя; при повноті його достатку стане йому тісно. «Нехай оніміють уста брехні» (Псалми 31:19). Це значення «син Беора» — саме худоба (Санхедрін 105a). Мови в ньому немає, хіба що для потреби певної миті. На це йому вказали через рот ослиці: він також такий, як вона. Якби не те, що над ним були призначені чотири перші й усеохопні повні написання Великого Імені — 72, 63, 45, 52, ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, — які за гематрією дорівнюють «ротові Валаама», פ"י בלע"ם. І сказали, що велика честь Його Імені, благословенний Він, у тому, що Господь умістить слово в рот Валаама, і його рот не буде в його владі. Знай: «слово Господа», דב"ר יהו"ה, за гематрією — «рот Валаама», פ"י בלע"ם. [П7052]

Отже, його створено лише для цього. Можливо, скажеш: Ізраїль потребує його благословення? Боронь Боже, не кажи так! Адже Балак послав йому: «Кого благословиш — благословенний», אי'שר ת'ברך מ'ברך (Числа 22:6), — початкові літери את"ם, «з ними». Тобто благословення — з ними, при них і в них від самого початку; рот Валаама лише виявляє це, щоб злий ангел відповів «амен» проти своєї волі. Написано: «Кого проклянеш — проклятим буде», אי'שר ת'אר י'ואר (там само), — початкові літери את"י, «зі мною». Він пророкував, не знаючи, що пророкував: його помилка перебуватиме при ньому, а Валаамове прокляття спочине на голові Балака. Адже він сказав: «Прокляни мені цей народ» (Числа 22:6), а Валаам завершив свою промову щодо Ізраїлю: «Той, хто проклинає тебе, — проклятий» (Числа 24:9). [П7053]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 24

Рама з Фано

Повернімося до першої точки, що розбилася: з неї та з уламків її уламків постало «Ідолопоклонство» нашого батька Авраама — воно мало чотириста розділів. Це число відповідає уламкам чотирьох йодів у посудинах Імені 72, ע"ב, яке належить до його міри. І та жінка — у таємниці Асії, безперечно жіноче начало, — принесла одну миску борошна, як сказано в мідраші рабі Танхуми. Це було із залишків світел, які впали й приліпилися до Лії в Асії: вона сама — «кругла голова», ראש"ר קדו"ר, за гематрією «твій чоловік», אי"ש"ך, у великому численні אי"ק בכ"ר. Адже написано: «І до твого чоловіка — твій потяг» (Буття 3:16). [П7054]

Позаду її голови є губчастий отвір, який вбирає рідину, щоб живитися з голови Зеїра. Він — горщик із отвором, щоб рясно виливати в неї; а її — горщик без отвору, хіба лише в міру її потреби втягувати й отримувати. Вони прилягають спина до

Рама з Фано · продовження

спини. Це таємниця миски — справді посудини для варіння, яка від себе не має нічого, лише те, що в неї кладуть. Це подібне до того, як ми пояснюємо у святості царівну, яка відчула запах приправ із казана. Та жінка знову змішувала залишки світел у глибинах кліпот перед різьбленим і литим ідолом. Авраам здійснив на собі: «Правиця Його врятувала Його» (Псалми 98:1): палицею — таємницею вав, натяком на Зеїра, — розбив ідолів і взяв світла собі. [П7055]

Це зміст згаданого «Багатство проковтнув — і виблює його» (Йов 20:15), сказаного про «іншого бога», אל אח"ר: нотарикон א'ל ח'פץ ר'שע, «бог, який бажає нечестя». З його нутра вижене це Бог Всевишній, Творець неба й землі, про якого написано: «Бо Ти не Бог, який бажає нечестя» (Псалми 5:5), — разом із літерами, голосними знаками й цілим це за гематрією Елогім в охопленні десяти, бо Він — «Бог святий». [П7056]

«Між Бет-Елем та Аєм» (Буття 13:3) уже можна пояснити як «від світу й до світу» (1 Хроніки 16:36). Це «з Неґеву» — таємниця Хесед точок, першої щодо посудин, які постали в тогу, — «і до Бет-Еля», таємниці хасадім Іми, які збудували дім Ізраїлю, тобто Зеїра. Або інакше: «між Бет-Елем» — це вища Хохма, де יהו"ה за гематрією — א"ל, і цей Бет-Ель — Хесед щодо Хохми; «та Аєм» (Буття 13:3) — це Ґвура, через яку «зробили Єрусалим руїнами» (Псалми 79:1). Так само бачиш: הע"י, «Ай», разом зі словом за гематрією — אלקי"ם, Елогім. [П7057]

Виправлення ще не завершилося, доки Німрод не зібрав усіх уламків ідолів і не розпалив ними піч, із якої врятувався Авраам. Його брат Гаран був засуджений поза нею від однієї її іскри: його не встигли кинути в піч, а «з нього самого виходить його суд і його велич» (Авакум 1:7). Це вчить тебе, що жар був великий і могутній. Нехай приховане вивчають із явного — з палаючої вогняної печі Хананії, Мішаеля й Азарії. Там Навуходоносор почав із двох, а закінчив одним. Спочатку сказав: «Моїм богам ви не служите, і золотій статуї, яку я поставив, не вклоняєтеся» (Даниїл 3:14). Наприкінці ж сказав: «А якщо не вклонитеся» тощо, «будете вкинуті» (Даниїл 3:15). Він простив образу своїх богів, щоб розпалити вогонь усемеро, — усе лише задля честі статуї, אנדרט"י, яка стосується його самого. Так Навуходоносор і Німрод здійснили на собі: «Ідолів їхніх богів спаліть у вогні» (Повторення Закону 7:25). [П7058]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 25

Рама з Фано

Так само Ісаак і Яків: кожен виправив свою частку. Перший підпав під смертний присуд при зв’язуванні. Бо кожен праведник має два духи — один у цьому світі, другий у прийдешньому. Тому про них написано: «Ной, Ной»; «Шем, Шем»; «Авраам, Авраам»; «Яків, Яків»; «Самуїл, Самуїл». Так само в десятьох поколіннях нащадків Переца, крім Давида, ім’я якого не повторено, бо його життя завжди висіло на волосині, як ми згадали вище; а ще — через таємницю, приховану в розгортаннях великого Імені, як пояснено в нас на своєму місці. [П7059]

У всіх них наголос перериває, крім Мойсея, який був досконалий від початку й до кінця. А щодо інших ми тлумачимо: перший — недосконалий, бо дух із цього світу в них головний. Із цієї причини в «Господь, Господь» наголос перериває: Мойсей, наш учитель, мир йому, спустив їхню силу від їхнього виливання вниз, на землю. Щодо Мойсея наголос не перериває, бо перший — досконалий: це дух із того світу, який у ньому був головним. Тому він міг жити без їжі й пиття довгий час, вистелений любов’ю, більше, ніж загальновідомо; ми вже звертали на це увагу. [П7060]

А ім’я Ісаака взагалі не повторено в Писанні, бо коли його зв’язали, вийшла його нешама, «яка була», דהוה/דהות? [непевні варіанти], у ньому в цьому світі. Коли ж Авраам промовив «Благословенний Той, Хто оживляє мертвих», до нього повернулася його нешама прийдешнього світу. Через це Ім’я Святого, благословенний Він, було особливо пов’язане з Ісааком за його життя: його вважали мертвим, як сказано в Зогарі. [П7061]

Написано: «А Він милосердний, спокутує провину», — з тієї причини, що «і згадав: вони — плоть, дух, який іде й не повернеться». Пояснення: вони — його сини, кров і плоть того духа, який іде й не повернеться. Бо так міра суду поводиться з мертвими: вільні від заповідей. Тому «спокутує провину»; саме це сказано про Ісаака: «Бо Ти — наш батько». [П7062]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 26

Рама з Фано

Яків підпав під вигнання згідно із законом, поясненим у Ґемарі щодо того, хто здійснює кіддушін із жінкою в межах трьох місяців розрізнення. Постановлено галаху: «Його втечі досить», бо побоюємося, що вона вагітна. Перша людина, Адам, уже спіткнулася через неї: він зійшовся зі своєю дружиною в будень, удень і відкрито, після того як у неї було внесено скверну змія між першим і другим зляганням, і вона була вагітна. Пояснення: повна гніву, переступу, עברה עבירה; у значенні «як вагітна жінка» — повна скверни, за значенням імені Хава, חוה, яке

Рама з Фано · продовження

означає «дух, що говорить». І в значенні «замість свого чоловіка приймає чужих». [П7063]

Бо якби не крапля Адама, для неї не було б створено тіла, як і щодо шкідливих істот. Їх також створено напередодні шабату, у сутінках, лише через гріх. Якби не це, святості шабату було б досить, щоб усунути ту скверну з утроби Єви до того, як наш перший батько виконав би належне для торознавця єднання, — «який дає свій плід у свій час». Адже над першою годиною ночі шабату поставлено Марс, Маадім. І те, що Юпітер, Цедек, будує наприкінці шостого дня, Марс руйнує на початку ночі, а Сатурн, Шабтай, — на початку дня: для того, хто не належить до святого народу й кого святість дня не охороняє. [П7064]

Отже, коли Адам уперше зійшовся з нею, Єва була «вагітна від іншого», מעוב"רת מחב"רו, за гематрією — 974; із нього вийшов Каїн, який містив їхню скверну. Тому Адамові не вистачило вигнання, прямо названого в Писанні: «І вигнав людину», — коли він зазнав відлучення з десятьма прокляттями з уст горішнього суду. Бо хоча ця відома подія була через споживання плоду, до неї спричинилося і те, і те. Є повна мішна, яку ми вчили: вигнання приходить у світ через заборонені статеві зв'язки. Так само це викладено в барайті в розділі «Баме мадлікін». [П7065]

Писання ж волає: те, що вона раніше названа Євою, Хавою, — це після гріха, бо «вона була матір'ю всього живого»: це лише праведники. З цієї причини годилося назвати її Хая, חיה. Тепер же було пошкоджено дві перші літери Імені, які самі є святим Ім'ям; її названо Хава з двома останніми літерами, бо вона потребувала благословення, а святість на них не поширюється. [П7066]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 27

Рама з Фано

Справді, Яків двічі пішов у вигнання: одного разу сам, другого — з усіма своїми домашніми. Це були два вигнання: перше — до Харана, останнє — до Єгипту. Як останнє було тяжким задля очищення душ, так і коли він пішов до Харана, наміром було вивести дві краплі, які Адам кинув у чужому місці, як сказано в «Рая мегемна», надрукованій у розділі «Бегар Сінай», аркуш 118б. Ідеться про першу Ліліт, яка насильно утримувала їх у себе. [П7067]

Можливо, скверна змія — це Наама, перша Ліліт, яка шурхотіла, מקשקשת («так мені видається, хоча я знайшов "ворушилася", מכשכשת»), у нутрі Єви під час першого злягання Адама. Адже вона завагітніла лише від другого злягання, яке було в будень. Якби Адам сподобився дотриматися єднання, про яке сказано в Торі, у ніч шабату — чи злягання заради заповіді, чи злягання у святості, — то дві половини

Рама з Фано · продовження

краплі першого злягання були б збудовані другим зляганням, щоб стати сестрами-близнючками праведних мужів, які мали вийти з неї святими, наче горішні ангели. Потім вони були виправлені в Рахілі та Лії. [П7068]

Це таємниця подвійної частки первістка, яку взяв Яків: «моя сила й початок моєї міці». «Моя сила» — перше злягання; «початок моєї міці» — друге злягання, що є початком розгортання цієї сили в дію. Відомо, що двоє братів-близнюків — одна крапля, поділена надвоє. Цього досить. [П7069]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 28

Рама з Фано

Там, у «Рая мегемна», пояснено, що в першій людині, Адамі, здійснилася зміна імені через Аврама, тобто Авраама; зміна місця — через Ісаака. Бо після того, як він був приготований при зв'язуванні до заколення, його повели до Еденського саду для зцілення, як відомо, і він не вийшов звідти, аж поки не пішов розмовляти в полі надвечір. Зміна вчинку — через Якова, який умножив у світі воїнства Господа. Його заслуги вистачило, щоб вода перетворилася на насіння в утробах Лаванових овець, що є подобою людського стада. Завдяки цьому були довершені для нього умови покаяння, що розривають вирок Адамові. [П7070]

Тому Яків сказав своїм дружинам: «Усією моєю силою я служив вашому батькові», — у таємниці 28 років, כ"ח, які Адам залишив Давидові, щоб спокутувати заборонені статеві зв'язки, що пошкодили силу й початок міці Адама. Авраам залишив йому п'ять років, щоб спокутувати ідолопоклонство, яке пошкоджує останню ге Імені; про неї написано: «Я — Господь, твій Бог»: Я — Він, і не інший. Йосип же походить із боку Ісаака; про нього написано: «Йосип забезпечував хліб відповідно до дітей», — у значенні зовсім малих дітей, у таємниці вигнання й залізного горнила, яких батько зобов'язаний годувати. Тому він залишив йому 37 років від נקו' Ісаака [імовірно: точки Ісаака], який був зв'язаний у віці 37 років, щоб спокутувати пролиття крові Каїном через Авеля, הב"ל, за гематрією — 37. [П7071]

Так само: «Поклади на Господа свій тягар, יהב"ך, і Він тебе прогодує». יהב"ך за гематрією — הוי? [непевна форма]. Він був першим серед убитих, хто ніс свій присуд і власну провину: і те, і те спричинило це. Усі ці залишені роки довершили сімдесят років Давидові, який є основою Шехіни в семи мірах, кожна з яких містить десять. [П7072]

Справді, щодо 28 років Якова слушно сказати: «Усією моєю силою я служив вашому батькові», — крім шести років, упродовж яких він служив при його отарі й про які сказав: «Коли ж зроблю щось і я для свого дому?» Ці 28 років — із долученням

Рама з Фано · продовження

чотирнадцяти років, коли він служив у домі Евера, трудячись над Торою: якби не це, він не врятувався б від Лавана та його хитрощів. Велике перебування в домах зібрання («і мені видається: у значенні “щасливі, хто мешкає у Твоєму домі”, і так далі; “ще”, עו”ד: ще краще, якщо “хвалитимуть Тебе повіки”») і в домах учення, навіть без навчання. За це Якова похвалено як досконалого чоловіка: з усіх його численних заслуг, його Тори й учинків Писання не пояснило нічого, крім того, що він мешкав у наметах. [П7073]

Із цих 28 років чотирнадцять він служив Лаванові за двох його дочок. Отже, зміст писемного вислову «усією моєю силою я служив» включає час, який був на користь вашому батькові. Адже якщо «ваш батько» означає першу людину, Адама, через ті краплі, як ми сказали, то й роки в домі Евера, без сумніву, були для служіння йому та його виправлення. Крім того, сам Лаван, їхній справжній батько, також користувався заслугою його навчання в домі Евера. Саме це спричинило те, що він сказав йому: «І Господь благословив тебе завдяки мені». А про останнє вигнання, до Єгипту, — іди, прочитай у школі: воно було для очищення в залізному горнилі. [П7074]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 29

Рама з Фано

Ми виходимо з того, що той, хто трудився напередодні шабату першого звернення, — це наш батько Авраам, мир йому, перший серед тих, хто виснажує свої сили, долаючи свій нахил. Він не захотів простягти руку на допомогу справі переступу. Йому дали винагороду за заповіді: він також трудився напередодні шабату для виправлення всіх поколінь, щоб вивести дорогоцінне з нічого, як ми вчили: він прийняв на себе винагороду за них усіх. Його винагородою було «їстиме в шабат», בשב"ת, — певно, їстиме в насолоді, ענ"ג; зла тут зовсім немає. Відніми число «зло», ר"ע, від 974 — лишиться «в шабат», בשב"ת. [П7075]

Це й є «кругла чаша», אגן הסהר (Пісня пісень 7:3), за великим числом манцепах, אגן: מנצפ"ך окремо, הסהר окремо, бо й воно — для виправлення, як написано: «Нехай не бракує суміші». Святиня має лише своє місце та свій час, відомий Владиці всього, благословенний Він, бо лише Його Ім’я піднесене. [П7076]

Саме це Авраам сказав Сарай: «Щоб добре було мені завдяки тобі, і житиме моя душа через тебе», לְמַעַן יִיטַב לִי בַּעֲבוּרֵךְ וְחָיְתָה נַפְשִׁי בִּגְלָלֵךְ (Берешіт 12:13). Відтепер скажи: «Щоб добре було мені» — задля виправлення 974 поколінь, за рівним числом із долученням каф зі слова בעבור"ך. [П7077]

Протилежне — у «галасливій жінці-глупоті» (Приповісті 9:13), бо «стане йому

Рама з Фано · продовження

огидною», תתגנ"ה עלי"ו, за рівним числом: вона чинить перелюб і дає залишки своєму чоловікові. Не так «чеснотна жінка — вінець свого чоловіка» (Приповісті 12:4): завдяки її заслузі й допомозі наш батько Авраам прийняв на себе працю над виправленнями всіх тих поколінь, щоб повністю здійснити волю задуму. [П7078]

До глави у змісті

Цваот — частина I — глава 30

Рама з Фано

Горе тому, хто замишляє лихі думки й сперечається зі своїм Творцем, вірячи, що Святий, благословенний Він, створив усі ті покоління, щоб знищити їх без користі! Так само й світи, які Він будував і руйнував перед Своїми давніми діяннями: адже в них від початку не було, боронь Боже, браку задуму. Нехай буде благословенне Ім'я Бога, Бога істини, великого в задумі й багатого діяннями! Їхнє руйнування — шлях їхнього виправлення, подібно до смерті праведників, яка в майбутньому спричинить їхнє підняття до воскресіння. [П7079]

Про них сказано: «Світила поставив навколо Своєї міці». Адже здебільшого, коли це слово трапляється в Торі, ми знаходимо його без вав. Написано: «І став із ним там», וַיִּתְיַצַּב עִמּוֹ שָׁם (Вихід 34:5), — за рівним числом, щоб пробудити над ними міру милосердя. [П7080] Написано: «Немає дому, в якому», אֵין בַּיִת אֲשֶׁר (Вихід 12:30), — три перші міри вгорі: «немає там мертвого», אֵין שָׁם מֵת. [П7081]

Тому перлину підвішено на шиї Авраама, який викупив її із шиї статуї. Завдяки їй він сподобився того, щоб Престол слави на висоті перебував біля нього в кожному місці, як написано: «І посадив тамариск», וַיִּטַּע אֵשֶׁ"ל (Берешіт 21:33), — за гематрією каф, самех, алеф, כ"ף סמ"ך אל"ף. Бо коли він поставив там свій намет, навпроти нього на висоті було встановлено Престол слави. [П7082]

Також завдяки їй він отримав ту дивовижну обітницю, про яку йому сказано: «Батьком багатьох народів Я поставив тебе», אַב הֲ"מוֹן גּ"וֹיִם נְ"תַתִּיךָ (Берешіт 17:5). Це нотарикон «батько саду», אב הג"ן, тобто батько, який у майбутньому сподобиться Еденського саду за будь-яких обставин. І хоча це написано лише в розділі про союз, ми вже пояснили на своєму місці, що ще з Ур-Касдіма він сподобився її. Так само точне слово נתתיך означає «Я вже поставив тебе». А на початку написано: «І будеш батьком багатьох народів» (Берешіт 17:4): минулий час, перетворений на майбутній; ми тлумачимо обидва. Тобто: ти вже сподобився тієї обітниці, а вона ще має здійснитися цілком на ділі. У всякому разі, саме це було йому обіцяно між розсіченими частинами. З цього й почнемо в другій частині, з допомогою Небес. [П7083]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 1

Рама з Фано

Написано: «Поглянь-но на небо й полічи зорі», а далі написано: «Таким буде твоє потомство». Відомо, що лічба належить до категорій кількості, тоді як слово «так» належить лише до категорій «як». Отже, тут сказано дві речі: окремо — погляд і окремо — лічба.[П7084] А з написаного: «І розумні засяють, як сяйво небозводу, а ті, хто приводить багатьох до праведності, — як зорі», — маємо навчитися, що розумні пов’язані з поглядом, у таємниці навколишнього світла, а ті, хто приводить багатьох до праведності, — з лічбою, у таємниці внутрішнього світла.

Принагідно нам треба знати ось що. Мудреці дослідження встановили й прийняли, що неможливо, аби у світі існували дві нескінченні речі й одна була більшою за іншу. Коли ж ми вдумуємося в цю засаду, добре й докладно пояснену нам у «Пелах га-ріммон», четверта брама, глава 3, про різницю між безпочатковим і вічним, — אלא כונה לדקדקו [зв’язок слів не встановлено], — то цілковито безпочатковим є лише Один, єдиний у Своєму світі; мовчання — хвала.[П7085] Вічних же, з Його волі, багато. Серед них є той, хто удостоївся цього означення, так що про нього справедливо сказати: він нескінченний з огляду на волю Благословенного, що поширюється в них — у кожному за його мірою, а не однаково в усіх.

Уподібнімо це числу, яке за своєю природою не обмежене. Нехай одне починається із семи; воно дедалі зростає, множачись на себе, у таємниці «семикратно». Тож правильний розгляд допускає, що його незмірне поширення перевищуватиме поширення іншого числа, яке починається лише з трьох, коли й воно постійно множиться на себе.[П7086]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 2

Рама з Фано

Знай: після того як доведено, що загальна природа числа обертається навколо однієї основи — десяти, і всі тисячі десятків тисяч у світі виходять із неї та повертаються до неї, — з цього випливає, що саме тисячі також рахуються як одиниці, коли коло повертається від тисячі до одиниці. На це вказує перша літера, ім’я якої — алеф, а значення — навчання, ульпан: це високе й велике повчання для питання, яке ми тепер пояснюємо. Адже тисяча є межею числа, так що правильно сказати «тисяча тисяч тисяч» і так повторювати ще багато разів; але для десятків і сотень такого шляху немає. Причина в тому, що граничне визначення числа — кубічне: покладене число множиться в довжину, ширину й глибину. У цих трьох вимірах десять стає тисячею; це велике число, довершене з усіх боків.

Рама з Фано · продовження

Так само Йонатан переклав: «І світло сонця буде семикратним». Тут дано тлумачити силою ге слово חד שבעת׳י: שבעת — «одне семикратне». Отже, число сім множиться на себе ще двічі, понад просте число, і виходить триста сорок три. Це ясно.[П7087]

Не заперечуй посиланням на звичай мудреців, коли для означення великої кількості вони рахують «сто мін»: мова мудреців — окрема. До того ж міна — це зібрання окремих частин в одне ціле, наче «талант чистого золота» й подібне; до визначень числа це не входить, бо не кажуть «міна мін» чи «талант талантів». Так само за способом числа не скажеш «сто сотень» чи «десять десятків», але кажеш «тисяча тисяч», як ми пояснили.

Якщо ж скажеш: адже в Писанні ми знайшли «тисяча тисяч служитиме Йому» та «десять тисяч десятків тисяч», — отже, повернення кола правдиве не тільки щодо тисячі, а й щодо десяти тисяч, які належать до розряду десятків і вже входять до цього правила, — то це не так. «Десять тисяч десятків тисяч» — лише початок одиниць на шляху до тисячі тисяч тисяч, що становлять десять [груп] по десять тисяч десятків тисяч. До того ж цей вірш не вирішує питання: він лічить ступені служителів угорі. Перші становлять одну соту іншого гурту, про який написано: «Перед Ним стоятимуть», у значенні: «І все небесне воїнство стоїть при Ньому». Це — підняття [частки] зі змішаного, медума; досить про це.[П7088]

Отже, ми дійшли висновку, що тут ідеться не про властивість числа та його визначення. Проте для встановлення цього правила ми можемо навчитися зі слів мужів Великого зібрання, які впорядкували для нас: «Ми неспроможні віддячити Тобі за одну з тисячі тисяч тисяч і десяти тисяч десятків тисяч». Вони не сказали: «і десяти тисяч десятків тисяч десятків тисяч». Якщо ж ти підеш на мене з претензією, посилаючись на того, хто на власний розсуд додав слова ורוב רבי רבבות — «і безліч десятків тисяч десятків тисяч», — я відповім тобі відповідно до твого ж підходу: звідси й доказ! Адже він сказав не ורבוא רבי רבבות — «і десять тисяч десятків тисяч десятків тисяч», — а רוב, слово на означення великої кількості. До того ж і ми скажемо: «десять тисяч десятків тисяч десятків тисяч» — це тисяча тисяч [груп] по тисячі тисяч. Отже, справа знову повертається до нашого правила, твердого й правильного; тільки інший вислів коротший і зручніший.[П7089]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 3

Рама з Фано

Повернімося до вірша, з якого почали: «І полічи зорі». Цю лічбу пояснили в Ґемарі, у розділі «Ейн омдін». Там ми вивчаємо: «І сказала Сіон: покинув мене Господь». Святий, благословенний Він, сказав їй: «Дочко Моя, дванадцять мазалів Я створив на небозводі; при кожному мазалі — тридцять військ, у кожному війську — тридцять легіонів, у кожному легіоні — тридцять рагатонів, при кожному рагатоні — тридцять картонів, у кожному картоні — тридцять ґістр. У кожній ґістрі Я підвісив триста шістдесят п’ять тисяч десятків тисяч зір відповідно до днів сонячного року. Усіх їх Я створив тільки заради тебе». До цього місця цитата.[П7090] Отже, загальна кількість усіх зір — сімнадцять тисяч сімсот тридцять дев’ять десятків тисяч десятків тисяч велелюдних зібрань, а в кожному велелюдному зібранні — шістсот тисяч, як сказано в розділі «Га-рое».[П7091]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 4

Рама з Фано

Принагідно маємо повідомити ще дещо. Йонатан бен Уззіель та його товариш — Єрусалимський тарґум — наприкінці розділу «Бегаалотха» повторно навчили нас, що шістсот тисяч з Ізраїлю становлять вісімдесят легіонів. Це не порожні слова, якщо вони вийшли з їхніх уст. Тепер знай: у книзі війн давніх сказано, що в кожному легіоні — десять рагатонів, у кожному рагатоні — п’ятдесят картонів, а в кожному картоні — двадцять п’ять людей. Ми ж усюди візьмемо менше число, у значенні: «Узяв менше — узяв». А оскільки в розподілі зір немає числа понад тридцять — це тридцять градусів небесної сфери для кожного з мазалів, — то й ми нарахуємо в кожному рагатоні лише тридцять картонів. Дуже ймовірно, що в книгу війн вкралася помилка; за такого рахунку шістсот тисяч становитимуть саме вісімдесят легіонів.[П7092]

Можна сказати й інакше: начальники тисяч, сотень, п’ятдесятків і десятків разом становили сімдесят вісім тисяч шістсот начальників. Ґемара має звичай рахувати більшу частину як ціле. Так ми знаходимо в «Кіддушін»: сказано, що суворе покарання за меїлу — дві тисячі за одну пруту, бо за неї приносять ашам вартістю дві сели, як прямо сказано щодо неї: «За твоєю оцінкою, сріблом шеклів». Насправді ж це лише тисяча п’ятсот тридцять дві прути. Цей закон стосується також ашама за пограбування та умовної жертви за провину — ашам талуй, бо щодо обох сказано: «За твоєю оцінкою», — тобто за оцінкою, прямо наведеною вище. Про всі три написано א״ל תמי״ם — «баран без вади». Якщо рахувати алеф великим числом, то разом зі словами ця сума точно відповідає кількості прут.[П7093]

Написано також: «Ашам він»; слово «ашам» включає ашам назіра, який

Рама з Фано · продовження

занечистився, та ашам прокаженого: це ягнята, навіть פטרוזא [значення не встановлено] за данку.[П7094] А ашам за [зв'язок із] зарученою рабинею включено до [вартості] двох сел, бо написано: «Баран — ашам». Адже він приходить замість бичування, тож належить принести дев'ять прут за кожен із тридцяти дев'яти ударів.[П7095]

Як Ґемара, рахуючи великим числом, зараховує більшу частину за ціле, так і ми нарахуємо тим, хто здійснює владу над громадою, вісімдесят тисяч начальників. До того ж насправді в Ізраїлі були й інші начальники: дванадцять князів, голови синедріонів, голови варти священства й левітства та подібні до них. А оскільки Тора сказала, що в Ізраїлі не повинно бути влади понад начальника тисячі, то належить поставити над вісімдесятьма тисячами начальників вісімдесят голів. Кожен із них примножує владу, і миру немає кінця. Отже, на шістсот тисяч — вісімдесят легіонів.

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 5

Рама з Фано

Іди й порахуй за нашою агадою з розділу «Ейн омдін»: дві тисячі вісімсот рабів для кожного, хто виконує заповідь ціцит. Усі вони спершу — раби-тошави, у таємниці «душ, яких вони зробили в Харані». Це було на початку двох тисяч років Тори. Адже розділення [народів] сталося близько до завершення двох тисяч років хаосу, у рік смерті Пелеґа. Нашому праотцеві Авраму, мир йому, тоді було сорок вісім років: саме тоді він став довершеним у пізнанні свого Творця, до якого його душа вже приліпилася, коли йому було тридцять років.[П7096]

А тепер — «Моя правиця сповнена праведності», [правиця] вищої Людини; בו תמכא — «у ньому / ним підтримала» [зв'язок не встановлено], — Іменем אלה, число якого сорок п'ять, безперечно Адам (אדם), який струменить на нього з місця свого перебування, щоб приводити багатьох до праведності внизу, на землі. Цим завершився його сорок восьмий рік.[П7097] Коли ж після розділення минули необрізаними «три роки необрізаними» — до точного завершення двох тисяч років хаосу, — розпочався п'ятдесят другий рік Авраама, старця, першого благочестивого, що навернувся. Тоді він власне увійшов під крила Шехіни через Ім'я Гавая: у заповненні Гавая його число повертається як БАН, п'ятдесят два.[П7098] Воно призначене Шехіні, що пробуджується назустріч вищій Славі за допомогою праведників, які додають сили горішній Ґвурі.

Цей рік справді був першим із двох тисяч років Тори. Тоді він почав сперечатися зі своїми сучасниками про існування першої причини, якій належить служити, а не будь-кому іншому, — у значенні Володаря палацу, згаданого в мідраші. Кожен із

Рама з Фано · продовження

них, хто приймав напучування й слухався голосу його слова, входив до ґерів брами, з-поміж «душ, яких вони зробили в Харані». Їхній закон і закон рабів-тошавів однаковий, як ми маємо сказати далі. Вищий благочестивий задумав, щоб наприкінці відбору вони удостоїлися стати ґерами праведності. У цьому значення: «Замість колючки зросте кипарис».

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 6

Рама з Фано

Тут є таємниця «Господь береже ґерів» — יהו"ה שו"מר א"ת גרים, — у значенні: «А його батько зберіг цю справу». Початкові літери цих слів — ישא"ג, «зареве», як написано: «Господь, наче лев, зареве», «ревом зареве над Своєю оселею». Адже все — в руках Небес, окрім страху Небес. Він чекає, коли завершиться піднесення відбору й очищення, яке й утверджує Храм на його місці. У цьому значення того, що ґерів не приймають у дні Месії; їх також не приймали за днів Давида й Соломона. А про тих, хто приліплюється до Господа й ходить Його шляхами, написано: «За Господом підуть; Він, наче лев, зареве».[П7099]

Ще: שומ"ר א"ת גרי"ם — «береже ґерів» — за гематрією становить тисячу буденних днів разом із послідовним нарощенням Імені אלקים, що є їхнім джерелом. Вони мають освятитися через них силою Імені «Бог милосердя», до якого наближаються дванадцять перестановок; кожна з них містить десять разів по десять, у рівному числі.[П7100] А після того як вище бажання уподобає їхній шлях, звідти вони згодом удостояться винагороди — плоду утроби, про який написано: «І замість кропиви зросте мирт», а також: «І він стоїть між миртами». Це давні речі.[П7101]

Звідси стане зрозумілим те, що витлумачив рабі Танхума в розділі «Ваєра». Святий, благословенний Він, сказав ангелам служіння: «Ходімо, відвідаємо світ». Вони сказали перед Ним: «Що таке людина, що Ти знаєш її? Ти йдеш у місце нечистот» тощо. Він сказав їм: «Клянусь вашим життям, Я піду до гори мірри: він приємніший Мені за мірру й ладан». Тут уже виникає трудність: ангели служіння знали, наскільки любий Йому наш праотець Авраам. Проте вони зрозуміли, що Святий, благословенний Він, сказав не «ходімо відвідаємо Мого любого», а «світ»: це початок його виправлення — наблизити далеких. Вони ж говорили лише про пагорб крайніх плотей тих, хто народився в його домі та був куплений за його срібло, обрізаних разом із ним. Тобто — щоб бути знаком для нього; не заради Небес, а щоб послухатися голосу Авраама.

Святий, благословенний Він, відповідає їм: попри це, оскільки вони — «душі, яких зробили Авраам і Сара», вони любі Йому. Лише він був за це похвалений; не так Йосип у Єгипті й Мойсей щодо різноплемінної юрби. Адже Авраам був один і хотів

Рама з Фано · продовження

наділяти заслугою багатьох, а Йосип і Мойсей мали Господні воїнства, щоб здобувати заслугу разом із ними; навіщо ж їм бути задоволеними дітьми чужинців? [П7102]

До чого це подібне? До Землі Ізраїлю, яка має освятити всі землі, як написано: «Вона — окраса всіх земель». Але спершу треба завоювати все, що входить до неї у визначених межах: «Від Червоного моря до моря филистимлян і від пустелі до ріки». Ось чому завоювання Сирії було завоюванням окремої особи й святість Землі на неї не поширилася.

А те, що вивчали: рабі Шимон бен Елазар каже: «[Статус] ґер-тошава діє лише тоді, коли діє ювілей», — навчили тільки про час після дарування Тори. Тоді для нас було встановлено нову галаху щодо підтримування їхнього життя, адже про них самих написано לאו? — «заборона?» — та והיתר? — «і дозвіл?» [зв'язок непевний], доки вони не приймуть на себе сім заповідей синів Ноя в нашому суді.[П7103] До того весь світ був зобов'язаний дотримуватися семи заповідей синів Ноя; дехто з них також відокремився, [пішовши] шляхами Ізраїлю. Адже Авраам дотримувався шестисот тринадцяти заповідей, а щодо того, хто перебував у їхній тіні та в його домі, діяв закон ґер-тошава, як він діє в Ізраїлі після дарування Тори.[П7104]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 7

Рама з Фано

Для довершення задуму цього викладу треба ще попередньо навести написане Іллі на Хориві: «І залишу в Ізраїлі сім тисяч», — за нашим поясненням і в сенсі «аж неплідна народила сімох». Адже це сім тисяч велелюдних зібрань для семи субот років. Ми не покладаємо на них обов'язку й не постановляємо щодо них нічого, навіть півслова: хто встоїть у таємниці Господа? Це належить до питання «що попереду й що позаду», лише в таємниці ומותי בעצמי? — «і моя смерть у самому собі?» [читання й зв'язок непевні]. [П7105]

Як перша субота постала в думці, щоб бути створеною, а потім була прихована в таємниці первісних царів, так вона зумовлює те, що ця субота землі, про яку ми говоримо, — друга субота, хоча лише вона здійснилася на ділі. Отже, їхній Творець поєднує їх і лічить. Так і щодо майбутнього: немає серед нас того, хто знає, до чого [це дійде], — лише Він поєднує й лічить їх. Заборонено лічити кінцеві строки. ודעכו כי/כ? [неясна форма; «к/бо?»]: число поколінь є кінцем; це мішна у «Бхірта». Створений час не панує над нашим визволенням і викупленням наших душ. Розрахунок моладу тогу — для нас вірний свідок цього. Бо ось כשהתחלת? [«коли початок?»] — лічені роки почнуться від בהר"ד; це був лише зворотний розрахунок, із випередженням на дванадцять моладів за рабі Еліезером і лише на шість за рабі

Рама з Фано · продовження

Єгошуа. [П7106]

З багатьох місць у словах наших учителів відомо: тисяча поколінь усюди — не на зразок десяти поколінь від Адама до Ноя, тобто батьків і синів, третього й четвертого поколінь. Кожні шістдесят міріад — одне покоління; якщо в один час знайдуться десять велелюдних зібрань, це десять поколінь. Так і тут: коли здійсниться «І залишу в Ізраїлі сім тисяч» велелюдних зібрань, настане час світу ювілею — освятити п’ятдесятий рік. До цієї таємниці подібне те, що ювілей не діє щодо проголошення волі на землі всім її мешканцям [зв’язок непевний]. Не слід докладно зупинятися на цьому, бо воно входить до «у свій час прискорю її». [П7107]

Згадані нами сім тисяч точно узгоджені з написаним: «І світло сонця буде всемеро, як світло семи днів; і буде світло місяця, як світло сонця», — кожного дня, у таємниці повного світу. Адже у світі не менше шістдесяти тисяч міріад тих, хто постійно живе. Відповідно до них належить поставити всіх праведниками, коли вичерпаються душі в Ґуфі для цієї суботи землі, у сенсі «слово заповів тисячі поколінь». [П7108]

Відомо, що Ізраїль уподібнено місяцю, а інших — сонцю. Тут таємниця численних, яких рахують окремо й не включають до тисячі. Мудреці вже тлумачили вірш «І спорядженими (חמשים) вийшли сини Ізраїлю з єгипетської землі»: один із п’ятьох, один із п’ятдесяти, один із п’ятисот і один із п’яти тисяч. Тобто один із п’ятьох — щодо переступників Ізраїлю, які померли у дні темряви. Один із п’ятдесяти — бо ті, хто вийшов із Єгипту, становлять виділене з двадцяти поколінь, коли прийшов наш праотець Авраам і прийняв на себе винагороду всіх; щодо тисячі поколінь вони — одна п’ятдесята. А один із п’ятисот — у склепінні світу, яке вище горизонту, тобто один із чотирьох тисяч у всьому світі. [П7109]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 8

Рама з Фано

Різноплемінна юрба також налічувала шістдесят міріад. Нечестивий Валаам був рівноцінний усім їм, і Мойсей, наш учитель, мир йому, прагнув здійснити щодо нього: «І покараю Бела у Вавилоні, і виведу проковтнуте ним із його уст», у сенсі «і зацарював Бела», «і помер Бела». Що ж він проковтнув? Цей народ не входив до Ізраїлю: це сама різноплемінна юрба. Про неї написано: «Бо він у злі», בר״ע, — літери ער״ב. Вона ходила в темряві у справі тельця, і не було їй сяйва: вони не сподобилися бути прийнятими в покаянні, і приступили до нього, і всі померли. Саме це означає «і вразив Господь народ»: це різноплемінна юрба, і з них не залишилося жодного чоловіка. [П7110]

Рама з Фано · продовження

Тепер точний вислів Писання: «І полягло з народу того дня близько трьох тисяч чоловіків», כשלשת אלפי איש. Чому не сказати שלשת אלף איש, «три тисячі чоловіків»? Каф у слові כשלשת та йод у слові אלפי написані лише для тлумачення. Натяк такий: каф разів три та йод разів тисяча — ось шістдесят міріад. Вони були рівноцінні самому Валаамові й так само, поділені навпіл, — двом його синам: це їхні три проводирі. А ті двоє зовні — наче мавпа перед Надавом і Авігу, на яких було присуджено смерть за провину їхнього батька: «знищити його» означає знищення синів. Молитва Мойсея допомогла Елазарові й Ітамарові. [П7111]

Валаам, בלעם, був Беліяалом, בליע"ל, у рівному числі; а двоє його синів — «сини Беліяала», בני" בליע"ל, за гематрією ר"ד, «зійди», бо «зіпсувався твій народ». [П7112] Якщо ж заперечиш через «збірну юрбу» (האספסוף), згадану згодом, — отже, не всі померли, — відповідь тобі: це діти різноплемінної юрби, які під час тельця ще не підлягали покаранню. Ознака тобі — сказане в Йоіла «зберіть народ»; там написано: «Зберіть малят і тих, хто ссе груди». [П7113]

Отже, всі чоловіки, які вийшли з Єгипту, якщо рахувати тих і тих разом, через це поєднання становлять одного з п’ятисот у світі. Число точне в кожному випадку. Перший — головний: вірш не прийшов усунути його; «різноплемінна юрба взагалі» [заключний зв’язок неясний]. [П7114]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 9

Рама з Фано

Один із п’яти тисяч охоплює сукупність середніх шміт, окрім «колін, які не схилилися перед Ваалом», — таємниці сьомої тисячі з перелічених на Хориві. Адже коліна — ослаблені частини всієї постаті. Ознака тобі: «І вивихнувся суглоб стегна Якова». Однак його сила була міцною, і «засвітило йому сонце» — саме йому: Святий, благословенний Він, вивів його зі сховку, щоб зцілити його, — «сонце праведності, і зцілення на його крилах». Відповідно до нього зовні — при скасуванні статуї Навуходоносора — справа не завершується, аж поки «не відтявся камінь без рук і не вдарив статую по ногах». Отже, охорона колін святості та їхнє віддалення від переступу — мета виправлення, з якої почав побожний цар: «Який не ходив за порадою нечестивих». Незабаром про це буде ще. [П7115]

«І всі уста, які не цілували його» — таємниця першої тисячі з них, які були в таємниці поцілунків для того, хто сподобився його: адже він не набув тілесної форми, як інші [референт непевний]. Тут повне виправлення від підошви ноги до голови, зі скасуванням шкоди, позначеної הנרגל, у таємниці חסרת כ"פ כנגדו? — «бракує каф-пе навпроти нього?» [непевний вислів]. [П7116]

Рама з Фано · продовження

І в таємниці молока для немовляти, яке допомагає ходінню ніг і мовленню вуст: адже той, хто не має зубів, навіть дорослий, говоритиме невиразними устами. Зокрема, «у скрижалях і книгах» (בלוחות וספרי"ם) — це сім тисяч. [П7117] Тому вихід із Єгипту другорядний щодо зібрання вигнанців. Адже він охоплював у своєму בסורה [неясне слово] п'ять мір, від Ґвури до межі Живого світів (קץ חי עלמין), які свого часу зійшли на нього: «жах, темрява велика падає на нього». Тут? (כאן?) — четверте вигнання, права й ліва: «падає» — ліва; «на нього» — права. Отже, всі вони, бо сила нашого праотця Авраама була в них змішана. А майбутнє визволення охоплює сім мір із додаванням Ґоґа й Маґоґа. [П7118]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 10

Редакторський варіант: 1

Редакторський варіант · 1

Друк 5545 року (1785): «Не як належить? — а лише» (לא כהראוי? כי אם); друк 5574 року (1814): «Не мали наміру інакше як» (לא נתכוונו כי אם). Читання друку 5545 року непевне; це не

Рама з Фано

Знай із Книги Зогару: коли Яків, його сини та всі їхні матері виходили з Паддан-Араму, а Есав ішов їм назустріч, вони, наближаючись до нього, вклонялися «не як належить?» (לא כהראוי?), а лише на честь Шехіни,

Редакторський варіант · 1 · продовження

заповнення прогалини й не заміна тексту основного викладу. [П7126]

Рама з Фано · продовження

що пройшла перед ними. Писання все ж точно розрізняє їх, кожного за його ступенем, щоб щодо всіх здійснилося: «Коліна, які не схилилися перед Ваалом». [П7119]

Про нашого праотця Якова, мир йому, прямо написано: «І вклонився до землі» — землі, про яку дбає Господь, Бог наш; це земля життя. Він уклонився лише поза чотирма ліктями Есава, ідучи йому назустріч, аж поки наблизився до свого брата. «І побіг Есав»: біг не буває меншим за чотири лікті, як наведено на початку другої глави трактату Йома. [П7120]

«І підійшли служниці, вони та їхні діти, і вклонилися». Діти були малі й зовсім не мали частки в тому поклоні; навіть саме наближення не було віднесено до них безпосередньо, бо вони лише йшли за своїми матерями та наближалися до них. Есав не мав на них гніватися, адже вони малі й сини служниць. Тора подбала повідомити про їхню правоту, бо вони були суглобами ніг у цілісній постаті, לעינין? [«щодо?» — читання непевне], відповідно до подоби вгорі. Обидва суглоби — у таємниці задніх частин, близькі до пошкодження. Знай: син старшого серед них приліпився до ідола Міхи та до одного з тельців Єровоама, і його скверна не припинилася аж до дня вигнання землі. Оскільки тут вони не вклонилися чужому

Рама з Фано · продовження

богові, пророк засвідчив про їхню подобу в образі дванадцяти волів із морем над ними: «А всі їхні задні частини — досередини». [П7121]

«Підійшла також Лія» — далі, ніж її діти. Утім, оскільки вони численні, старші й шановані, усі вклонилися поза чотирма ліктями Есава; вони вклонилися лише Лії, бо вона підійшла до Есава, щоб зблизька розділити його й себе [стислий зв'язок]. «Також» охоплює Іссахара й Завулона: хоча вони були малі, пішли за старшими, бо всі — сини господині. Оскільки «навколо Нього дуже буряно», а Іссахар був великим у Торі, звідси походить тривала кара для стомлених колін мудреців. [П7122]

(Глоса: на мою думку, саме це сказали мудреці: «Ті коліна мудреців, які стомлюються, — від них це». Тобто «від них» стосується мудреців: вони спричинили це собі, бо Іссахар був ученим Тори, який схилив коліна.) [П7123]

«А потім підійшов Йосип і Рахіль». Йосип також був малий роками, і з цього боку не слід було гніватися на нього. Проте він — дорогий син господині дому; «і їхнє серце порожнє?» (ולבם סריקון?) [значення непевне]. До того ж він мав намір захистити свою матір, як сказали мудреці; саме в цьому сенсі ми згадали наближення Лії, щоб захистити своїх синів. Що зробив Йосип? Підійшов незвичним способом і вдав із себе хлопця, який не знає царського порядку, як у тому, що ми вчимо: «Якщо виглядає, наче вклоняється, — дозволено». Поклін Рахілі також був лише збоку від Йосипа. Виходить, мати й син вклонялися одне одному. [П7124]

Це також велика перевага Веніямина, який народився пізніше: він — стегно своєї матері й зовсім не ввійшов у видимість [забороненого] вчинку. Хоча всі вони вклонялися не «з наміром?» (בכוונה?), а лише одне одному — «він?» (הוא?) — усі Якову й на честь Шехіни. І це ясно. [П7125]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 11

Рама з Фано

Повернімося до першого питання: за попереднім викладом число рабів становило тисячу дев'ятсот шістдесят міріад велелюдних зібрань, щоб кожному з шести тисяч зібрань припало по дві тисячі вісімсот рабів [числове співвідношення непевне]. Усі вони — в таємниці Асії, як у вислові «душа, яку зробили в Харані», — також точно, для знавців прихованої мудрості. Адже слово חר"ן, «Харан», за гематрією є тричі אלקים — таємниця втілення Шехіни у трьох відокремлених світах, де суд посилюється. Ознака тобі: ויכו"ם ויכת"ום ע"ד החר"מה, «і били їх, і розгромили їх аж до Хормі»: за гематрією це так [точні суми різняться]. [П7127]

Естер — зображення Шехіни, безсумнівно Гадаса, הד"סה, за гематрією אברה"ם,

Рама з Фано · продовження

«Авраам»; «Він — свідок, Він — суддя», הוא ע"ד הוא די"ן, у рівному числі [межа зіставлення непевна], щоб пом'якшити суди, як пояснено на своєму місці. Бо свідок не стає суддею, хіба щоб погрожувати й залякувати людину, схиливши її до виправдання. Саме це означає «ангели воїнств утікатимуть, утікатимуть», ידדו"ן ידדו"ן, у відповідному числі. Це витлумачили як «царі ангелів»: Михаїл — керув, який дає жарини Гавриїлові, серафові, у главі «День спокути». [П7128]

Ця Гадаса просила піднести їх усіх трьох до кореня милосердя в Ацилуті. Тому сказала: «І постіть заради мене», וצומו ע"לי. Адже ці три слова за гематрією — חר"ן, у значенні палкого гніву, про який написано «лихі, стійкі недуги», ח"לאים ר"עים נ"אמנים, за початковими літерами. А всі разом за гематрією — רח"ם, «милосердя», щоб обернути прокляття на благословення [числова межа непевна]. Так само «якщо не пам'ятатиму тебе», אם לא אזכרכי, — у рівному числі: це суд для тих, хто забуває Єрусалим, і повне милосердя для тих, хто пам'ятає його й шукає його. [П7129]

Пости тривали три дні, бо те, що було ніччю й днем, — адже у світі не буває суду без милосердя, — стане трьома днями, усіма в милосерді: «і ніч засяє, мов день». Точне тут עלי, «заради мене». [П7130] Так само двічі «Господь — Він Бог», ה' הוא האלקים, що Ізраїль сказав на горі Кармель. Так само просте Ім'я й чотири його розгортання, кожне з особливим наповненням: АБ, САҐ, МА, БАН — ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. Усі п'ять разом становлять це число. Це верхні печаті для нрн, хаї та єхіди, про які сказано: «Співайте Богові, співайте; співайте нашому Цареві, співайте. Бо Бог — Цар усієї землі; співайте розумно». [П7131]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 12

Рама з Фано

Слово זמרו, «співайте», за гематрією відповідає 253 членам жіночого тіла, із додаванням двох завіс, двох дверей і одного ключа; «для всіх таннаїв?» (לכלה תנאי) [непевний зв'язок]. Звідси випливає «двоє могутніх» (תרי עריצים) — для потреб Асії, світу Нукви. Саме вона пробуджує спів і славослов'я до висот, у сенсі «Боже, не мовчи». Наказ у слові זמרו звернено до неї, щоб вона з'єдналася у співі й славослов'ї зі своїми дівчатами, подругами, яких приводять до неї, — найкраще зробити голос приємним. [П7132]

Тут це слово вжито п'ять разів відповідно до п'яти парцуфів в Асії, щоб зовнішні сили не мали насолоди від жодного з них. Спершу сказано: «Співайте Богові, співайте» — стосовно ЗОН; «оспівуйте нашого Царя, співайте» — стосовно Аби та Іми. «Бо Цар усієї землі» — це Аріх в Асії, який виливається й утілюється у своєму світі на всю висоту своєї постаті. «Бог; співайте розумно»: адже Він — אלקי"ם עליו"ן, «Бог Вищий», за гематрією 252, у таємниці Біни. [П7133]

Рама з Фано · продовження

Він осягає розумом, черпаючи живлення з Єсоду голови, яку не пізнано, רישא דלא אתיידע. Це Атіка кадіша, Святий Давній, який довершує число 253 і дає голові Аріха силу — чотириста тисяч світів вищих прагнень, за гематрією משכ״יל, «той, хто осягає розумом». [П7134]

А זמר״ו за гематрією є עד״ן עד״נה — еден, една, «насолода», — у таємниці לילה / ליל, «ніч / ніч», נערה / נער, «юнак / дівчина», як пояснили в Зогарі. Звідси буде зрозуміле сказане про Сару: «Була мені насолода». [П7135] עד״ן за гематрією — יהו״ה הוא האלה״ים, «Господь — Він Бог», без означального ге; саме так ми знаходимо в псалмі подяки. Натомість עדנ״ה за гематрією — יהו״ה הוא האלה״ים. І цього досить. А п’ять разів זמרו за гематрією — סהר״א, «місяць», із поверненням тисячі до одиниці. Це вищий місяць, який гніздиться в Асії. [П7136]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 13

Рама з Фано

Зрозуміло, що ґер брами й раб-тошав не охоплюються більшим обсягом, ніж ми згадали, а саме: Брія, Асія, Єцира, що в Асії. [П7137] Підстава числа цих рабів така: тисяча — із Брії, що в Асії, у таємниці Еденського саду, яку ми пояснили в трактаті «Га-нефеш». Це таємниця вислову «його олія — як його вино» з розділу «Га-сохер ет га-поель», бо олія — таємниця Едену, а вино — таємниця саду, як відомо мовою істини. Там кажемо: «Його олія — як його вино, невже ти так гадаєш? Радше скажи: його вино — як його олія». Перше формулювання відповідає таємному змісту, а друге — правовому рішенню. [П7138]

Проте таємний зміст також узгоджується з правом: заборона олії через шлюбне споріднення, за рішенням Мішни до суду, який дозволив [її], дорівнює забороні їхнього звичайного вина. Адже й воно з тієї самої причини заборонене для пиття, а користуватися вигодою від нього дозволено. Але можна було б подумати: як щодо їхнього звичайного вина дозволили одну з двох заборон — хоча в ньому є тяжка [заборона] Тори, — так дозволять і ту іншу заборону щодо олії, яка не має основи в Торі, і вона стане дозволеною навіть для їдання. Нам повідомлено, що за рішенням Мішни — ні. Лише суд, який був після них, згодом сперся на цю підставу й дозволив. [П7139]

Однак щодо первісної Мішни можна було помилитися й витлумачити «його олія — як його вино» у бік полегшення, як спочатку спало нам на думку. Тому змінили формулювання й сказали «його вино — як його олія», бо щодо його вина є лише одна заборона. Це правильне й за таємним змістом: його вино, тобто сад, не віддалене від його Едену так, як наш сад, який вирізняється своєю висотою й

Рама з Фано · продовження

важливістю; віддаленість між ним і нашим Еденом неможливо виміряти, хоча вони пов’язані та єдині у своїй таємниці й прихованості. [П7140] Адже всі пророки пророкували лише про сад, але Едену око не бачило. І в барайті вчено: «Вино ґера-тошава — як його олія». Бо сад ґера, який [є] для раба того саду, — з того, що ми згадали в трактаті «Га-нефеш» щодо вірша «Ти був в Едені, саду Бога», усе це стане зрозумілим, хоча тут ці речі — немов слова запечатаної книги. [П7141]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 14

Редакторський варіант: 1

Редакторський варіант · 1

Друк תקמ”ה (1785): «певний час?» (זמן מה?); друк תקע”ד (1814): «визначений час» (זמן ידוע). Читання друку תקמ”ה непевне; це не

Рама з Фано

А дев’ятсот — із Єцири, що в ній, у таємниці Зеїра та його дев’ятьох мір; шістдесят — з Асії в Асії, у якій є таємниця жіночого начала на початку його зростання, у граничній

Редакторський варіант · 1 · продовження

заповнення прогалини й не заміна формулювання основного тексту. [П7147]

Рама з Фано · продовження

малості, коли його виправлень мало, а органи грубі. Звідси ти пізнаєш підставу числа семи слів בנימתו? [неясний вислів]: це сім загальних, а їхні окремі складники — тридцять, як ми пояснили в трактаті «Хікур Дін». Вони відповідають трьом світам із включеними десятьма, які поширюються в Асії; сама ж вона має сім мір, не більше. Проте її виправлення — מעכב? [«затримує»?] — для парцу[фа] зобов’язують її мати повний зріст у своїх десятьох сефірот. [П7142] Її Ацилут — місце для цих мешканців на той час, коли вони сподобляться стати ґерами-цедеками: «Це брама Господа, праведники ввійдуть нею». Написано: «А народ твій — усі праведні», «як прибулець, так і уродженець; для громади — одна постанова». Тут є таємниця тхелету в цицит: це вовна, пофарбована кров’ю хілазона. Нахили вухо й почуй слова мудреців — величну таємницю в тому, що пов’язує його з цим предметом, який ми пояснюємо; нехай зрадіє серце тих, хто шукає Господа. [П7143]

Хілазон є неживим, є рослиною і є живим. Ми знаємо, що це так: він живий, бо його тіло рухається туди й сюди на місці свого зростання, хоча там немає ні вітру, який на нього дме, ні стрімких вод, що його коливають. У його виду є кров, а його барва зелена, подібна до моря. Він є рослиною, бо не рушає з місця свого зростання: його корінь встромлений і закріплений у морському ґрунті, як у земних дерев. Раз на сімдесят років він вириває звідти й підіймається з води; тоді він неживий, зовсім без руху, як рослини після їхнього викорчовування. Його підняття походить лише від природи води та її ваги, бо всі легкі речі плавають на її поверхні. [П7144]

І на суші також є щось подібне до нього; його згадали в Єрусалимському Талмуді,

Рама з Фано · продовження

пояснюючи «адней га-саде» — «володарів поля», про яких учили у восьмому розділі «Кілаїм». Не за словами коментаторів, а безперечно — [як] хілазон. Також сказали, що його назва — ядуа, «відомий»; від нього походить дія їддоні, яку заборонила Тора. [П7145] І про подібне нам розповідали з איתריא [неясна назва]: «дерево птаха», алана де-офа? Слова постановників пояснили двома способами: перший — що це плазуча літаюча істота; другий — птах, «якого немає?» (דלית?) у [ритуальному] зарізанні. Дивись у «Мордехаї», у розділі «Га-ор ве-га-ротев». Усі вони мають життя й прикріплені, поєднані з місцем свого зростання певний час? [П7146]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 15

Рама з Фано

Щодо хілазона, про якого я говорю, відомо: основа кореня неживого й того, на що воно натякає, — в Асії; рослинного — в Єцирі; живого — у Престолі. До Ацилуту він не ввійде, хіба що сподобиться. І цих рабів також слід розуміти через три названі ступені, що в Асії. Тому вони припадають до пороху ніг тих, хто виконує заповідь тхелету на краях свого одягу. Про них написано: «Ви — людина», адам: ви — в Його подобі, у тій подобі, «немов вигляд того, що над подобою Престолу». Адже тхелет подібний до моря й подібний до сапіру, подібного до Престолу слави. [П7148]

Знай: барва тхелету — святий суд; від нього походять опора й тривання судів зовнішнього ременя, на здійснення сказаного: «І Його царство панує над усім». Ремінь і всі його відгалуження отримують користь і дуже радіють, бачачи цю барву, оскільки вона поставлена над ними; вони задоволені своїм існуванням у всі дні суду. Тора широко запровадила її вжиток усюди, де нам треба було обмежити зовнішні сили, щоб вони не ввійшли всередину святині й не зруйнували світ, боронь Боже. Так було зі Скинією та її речами під час переходів: увесь тягар синів Кегата був покритий тхелетом, щоб [зовнішні сили] не вимагали перешкодити її встановленню. Так само в золотому вбранні первосвященника верхня риза була суцільно тхелетова, щоб вони раділи їй і не спрямували лихого ока на решту його оздоб, перешкоджаючи йому отримати святий дух. [П7149]

Так само щодо Ізраїлю в заповіді цицит написано: «І нехай дадуть на цицит краю нитку тхелету», бо багато зовнішніх сил скоряються перед ним; сам він — святий суд, і в майбутньому освятить їх. Це й означає: «І якщо виведеш дорогоцінне з нікчемного, будеш як Мої уста», — щоб назватися співучасником справи творіння.

У згаданому тягарі синів Кегата є відмінності. Аарон та його сини спускали завісу-заслону, що розділяла Святе й Святе святих, яке також двічі так назване в розділі «Пекудей». Вони ховалися за нею, щоб не насичувати своїх очей Святим святих, наближалися й накривали нею ковчег. Поверх завіси — покриття зі шкіри тахаша, а

Рама з Фано · продовження

зверху розстеляли суцільно тхелетову тканину. [П7150] Натомість світильник, його приладдя та золотий жертовник спочатку покривали тхелетовою тканиною, а поверх неї — шкірою тахаша. Стіл і хліб на ньому також були покриті тхелетовою тканиною; на тканині — все приладдя столу, а поверх нього — тканина червцю, і поверх неї — шкіра тахаша. На зовнішньому жертовнику над вогнем перевертали псахтер, а поверх нього розстеляли пурпурову тканину; на тканині — приладдя жертовника, а поверх нього — шкіра тахаша. [П7151]

Ясно, що вогню жертовника було досить для захисту від зовнішніх сил, бо це вогонь, який зійшов із небес восьмого дня посвячення. Пурпурова тканина над ним натякала на те, що всім складникам горішньої колісниці, арґаман (ארגמן), той жертовник принесе мир, як про нього написано: «Моє приношення, Мій хліб для Моїх вогняних жертв». А стіл і хліб покриті тхелетом задля загального наміру, який ми згадали: щоб не було обвинувачення щодо людської поживи. Над його приладдям — червець, щоб віддати честь мірі суду, згідно зі змістом «стіл на півночі». До того ж тхелет виходить із червоної барви, як сказано в Зогарі, розділ «Терума». [П7152]

Спільне для них усіх: тхелет усередині, а шкіра тахаша ззовні. Не так із ковчегом: його покриття зі шкіри тахаша — поверх завіси, а тхелет — поверх нього, зовні. Це відмінність, яку помітив той, хто встановив знаки кантиляції, у вірші «І нехай розстелять суцільно тхелетову тканину зверху»: він поставив знак тевір на слові כליל, «суцільно». Це вкрай дивно, оскільки слово оголосоване як сполучена форма, на що вказує шва під каф. Що ж нам сказати? כליל не перебуває у сміхуті з תכלת, а означає, як ми сказали, «вінець краси» (כליל תפארת). Адже завдяки перевазі ковчега над усіма іншими речами тхелет покладено на нього ззовні — для честі й краси. [П7153] І ще, щоб творіння було близько: משבע/משבעין? [неясна форма]; їхні очі звернені до нього, і буде видно відплату нечестивим. [П7154]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 16

Рама з Фано

Знай: תכל”ת, тхелет, за гематрією дорівнює שנא”ת חנ”ם, «безпідставна ненависть». (Тому можна пояснити причину Корахової суперечки щодо тхелету: він мав безпідставну ненависть до Мойсея й Аарона, а отже, насміхався із заповіді тхелету, яка спокутує безпідставну ненависть, як вище згадано пояснення цього.) Він спокутує безпідставну ненависть, тільки якщо людина повністю покається в ній та усуне її зі свого серця. [П7155] Для досягнення цієї мети дуже допоможе постійне зосередження наміру на Іменах перлини, המרגלא, і в будні, і в шабат: שמכוין? [«що спрямовує намір»?] — тхелет. Так само: «Я завжди ставлю Господа перед собою» (שויתי יהו”ה לנגד”י תמיד). Дивись у «Рая мегемна» щодо вірша «Пам’ятай день шабату».

Рама з Фано · продовження

[П7156]

А з того, що в Мішні навчено: тхелет не перешкоджає білому, — і зі слів мудреців: «Задумав виконати заповідь, але був примушений обставинами й не виконав її — Писання зараховує йому, немов виконав», — ми певні, що сподобимося цих рабів завдяки заповіді цицит та точному дотриманню її подробиць, хоча в нас немає тхелету. [П7157] У Зогарі, розділ «Кдошім», 86б, доведено, що Каїн і Авель були кілаїм у Євиній утробі й не мали успіху. Через кілаїм у цицит вони сподобилися решти рабів із боку Каїна, які служитимуть первісткам із боку Авеля. Таємниця цього: «І старший служитиме молодшому». [П7158]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 17

Примітки джерела: 1

Примітки джерела · 1

Рабі Аківа каже: «Як Ізраїль у בי״ע» [непевне скорочення] — Брія в Асії. Адже всяка робота всюди є діянням, Асією, і всі погоджуються: у них немає повного спочинку, бо написано «не спочиватимуть». [П7165] Навіть [прогалина у джерелі] те, що для нас дозволене також у холь га-моед, вони дотримуються цього щодня, бо «їхня пересторога?» — їхня смерть (דאזהרתן? מיתתן), навіть за рабі Аківою. [П7166] Лише весь його намір — спонукати ґера-

Рама з Фано

Тепер нам треба пояснити відмінність між тими, хто дотримується шабату, та іншими. Кожній людині, яка зовсім не має ні причетності, ні заслуги в Ацилуті, дозволено роботу в шабат. Ба більше: їй заборонено спочинок, і за нього вона підлягає смерті, бо користується царським скіпетром без дозволу. [П7159] І навіть таннаї барайти в трактаті «Крітот», щодо права ґера-тошава: рабі Йосі каже, що він виконує роботу в шабат, як Ізраїль у будні, у таємниці Асії в Асії. А неназваний танна дозволяє у холь га-моед: «як Ізраїль», а не «Ізраїль», слід

Примітки джерела · 1 · продовження

тошава спрямувати свою працю в шабат на насичення своєї душі, коли вона голодна. Не означення усунення роботи — גוררת, «тягне» [неясний зв’язок], — а означення обов’язку виконувати роботу для приготування їжі: якщо він мав намір утриматися від неї, то підлягає смерті; якщо займався нею, а іншою — ні, то дотримався своєї пересторо ги. [П7167]

Рама з Фано · продовження

було сказати [стислий зв’язок], — у таємниці Єцири в Асії. Так само й [прогалина у джерелі] яка дозволяє саме роботу для приготування їжі. [П7160]

Адже навіть у будні він має відношення до шабату, і їхня праця — за подобою «Благословенний Господь день у день»: святість шабату прихована в нас також у будні, у таємниці «Бог, що приховується» (אל מסתתר). Вона за гематрією дорівнює «нефеш, руах, нешама, хая, єхіда» з колелем, у таємниці сліду переваги додаткової душі в шабат. [П7161] Він знову пробуджується напередодні шабату в тих, хто його

Рама з Фано · продовження

береже. Саме це — «до свого володаря раб повертається?» (למריה עבדה הדרה?), бо вона є мірою [прогалина у джерелі], лише прибирає чужого вигляду й маскується в ньому. [П7162] У значенні «Той, хто мешкає з ними всередині їхньої нечистоти»: не сказав «у їхній нечистоті», боронь Боже, а у внутрішньому, що всередині них, — тонкому світлі, яке їх утримує. Рабі Аківа каже: «Як Ізраїль у בי״ע» [непевне скорочення]. [П7163]

[прогалина у джерелі] адже всяка робота всюди є діянням, Асією, бо всі…
[прогалина у джерелі] у них немає повного спочинку, бо написано «не спочиватимуть», навіть…
[прогалина у джерелі] те, що для нас є також у холь га-моед, вони дотримуються цього щодня…
[прогалина у джерелі] навіть за рабі Аківою, лише весь його намір — спонукати ґера-тошава…
[прогалина у джерелі] у шабат наситити свою душу, коли вона голодна; не означення усунення роботи — גוררת, «тягне» [неясний зв’язок], — а означення обов’язку виконувати роботу для приготування їжі. Якщо він мав намір утриматися від неї, то підлягає смерті; якщо ж займався нею, а іншою — ні, то дотримався своєї пересторо ги. [П7164]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 18

Рама з Фано

Нехай мудрий почує й примножить навчання: навіть упродовж тих кількох років, коли рабі Аківа вважав, що право ґера-тошава в шабат таке, як Ізраїлю у святковий день, різниця в цьому велика й величезна. Нам заповідано спочинок і застережено від роботи, у якій немає потреби для їжі. Навіть підготовчі роботи, які можна виконати напередодні святкового дня, заборонені на підставі наказової заповіді: написано «воно», а не засоби його підготовки. Якщо в когось із нас тварина вже була зарізана, а вино розведене напередодні святкового дня, це, безперечно, похвально. [П7168]

А ґер-тошав застережений від спочинку, і йому заповідано роботу для приготування їжі, яка для нього є великою роботою. Адже він не підпорядкований постанові мудреців: сказано «як Ізраїль у святковий день» саме за правом Тори. Якщо це так за думкою рабі Аківи, то тим більше за думкою того неназваного [танни], і поготів за думкою рабі Йосі, за якою для ґера-тошава — шафі, «належно / вільно» [стислий зв’язок]. Там галаху прямо встановлено за рабі Шимоном: דהך? [«що ця [позиція]»?] — у підході рабі Йосі. Він додав до неї й сказав: і ґер-тошав, і раб та рабиня-тошави, тобто коли вони наперед обумовили це зі своїм паном-ізраїльтянином, бо інакше йому не дозволено їх утримувати, — вони виконують роботу в шабат для себе, як

Рама з Фано · продовження

Ізраїль у будні. [П7169]

І рабі Шимон також погоджується: якщо він виконував тільки роботу для приготування їжі, то, оскільки не спочивав, учинив належно — зменшив другорядне й подбав про честь дня. Так само? (וכמו?) ще щодо його рішення про ґера-тошава, де галаха встановлена за ним, стосовно ґера Наамана, який прийняв на себе [зобов'язання] перед Єлисеєм; дивись трактат «Га-нефеш». [П7170] І є — חכמים, «мудреці» [неясний зв'язок], — для цих рабів та всіх ґерів брами приховані джерела у вищих світах. Якщо вони сподобляться їх, то згодом піднесуться серед гідних, щоб знайти притулок під крилами Шехіни. І це було? (והוא היה?) задумано щодо них: спершу вести їх у Торі; вони почали з легшого, з легшого як попереднього, відповідно до їхнього місця й часу. [П7171]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 19

Рама з Фано

Тепер повернімося до числа рабів, про яких ми вже сказали вище: у таємниці Асії їх тисяча дев'ятсот шістдесят міріад велелюдних зібрань. У світі Єцира їхнє число помножиться на дев'яносто тисяч, бо Зеїр — правитель Єцира — вищий за Метатрона, раба Господа. Тому число цих рабів збільшиться більше, ніж в усіх інших світах. Написано: «І знову зібрав Давид усіх добірних в Ізраїлі — тридцять тисяч». У Єрусалимському Талмуді витлумачили ויוסף עוד, «і знову додав», як два примноження, кожне рівне всій кількості: ось дев'яносто тисяч. Відомо, що наш володар Давид — зображення вищого Давида, який гніздиться в Асії; про це вже натякнуто вище. «Добірний в Ізраїлі» — Зеїр у Єцира; словом כל, «всі», примножено його виправлення. [П7172]

Тридцять, прямо названі в Писанні, — таємниця ламед у слові צלם, «образ»: про нього написано «Лише в образі ходить людина», що тлумачиться щодо Зеїра. Із названими дев'яноста довершено цаді у צלם, яка охоплює ламед і мем та два джерела в таємниці йодів, як відомо у відповідному місці. В агаді сказано: немає людини з Ізраїлю, з якою не вийшли б із Єгипту дев'яносто ослів, навантажених сріблом і золотом. Хто слухає — нехай почує, а піднебіння скуштує їжу: слова мудреців, мов рожна, спрямовують серце мудрого праворуч, і, мов міцно вбиті цвяхи, — тверда вірність, щоб розуміти вислови розуміння. [П7173]

Дев'яносто тисяч разів по стільки дають сімнадцять тисяч шістсот сорок міріад міріад велелюдних зібрань. Початкові не рахуються окремо, щоб через них додавати до цього числа: Асія завжди підпорядкована Єцира, як ми звично пояснюємо в багатьох місцях. А до цього додай ще — «і його ближнього», ורעהו, — дев'яносто міріад міріад для Зеїра у Брія та дев'ять міріад міріад для Зеїра Ацилуту, в

Рама з Фано · продовження

таємниці десятини від десятини, піднесеної священникові у ста благословеннях, як ми згадали у трактаті «Га-нефеш». Справді, його частка багата й добра своєю сутністю, хоча мала за числом. Усе це точно відповідає числу зірок, підвішених на небесному склепінні: це таємниця Зеїра всюди, де він є. [П7174]

Цим пояснено агаду розділу «Ейн омдін» із точним числом: не додано й не віднято. Це дивовижно. Маємо також належні й прямі шляхи для тих, хто знаходить знання, щодо семи поділів, згаданих у ній: сузір'я, військо, легіон, рагатон тощо. [прогалина у джерелі] Подібне до мистецтва пісні, яким пов'язали його славу й велич, — «аж поки я прийду», עדי אבא? [непевне читання], «до святинь Бога, збагну їхній кінець». [П7175]

До глави у змісті

Цваот — частина II — глава 20

Рама з Фано

Отже, ось хто — ті, що навертають багатьох до праведності. Бо ми — «найменші?», המעט?, серед усіх народів. Написано: «Я зробив» — в Асії; це саме дієслово минулого часу. Адже сім заповідей було наказано в ній синам Ноя, й Адам уже був щодо них застережений, як ми виводимо з вірша в розділі «Чотири страти». Їхнього виконання досить для всієї досконалості, призначеної рабам-тошавам (осілим рабам), як ми сказали. [П7176]

«І Я понесу», ואני אשא, — як написано: «І поніс Я вас на орлиних крилах». Вони — Єцира, у таємниці живих істот, які несуть Престол. «І Я терпітиму», ואני אסבול, — у самому Престолі: הכושלת מכאן? [можливо: «та, що спотикається звідси»; читання непевне]. У Зогарі, розділ «Берешіт», аркуш 24, щодо людини Брія витлумачили «темряву», яку було відділено від світла: «адже їй належить згрішити» тощо. Літери חש"ך, «темрява», за атбашем — סב"ל, «нести / терпіти». Це й написано. [П7177]

«І врятую», ואמלט, — в Ацилуті, бо написано: «І буде: кожен, хто прикличе Ім'я Господа, врятується». Там немає смерті, як сказано: «У світлі царського обличчя — життя». Слово ואמל"ט за гематрією —86, פ"ו, в таємниці «Господь — Він Бог». Або ואמלט можна пояснити за висловом «і народила сина»: це таємниця Зеїра, як ми сказали. [П7178]

У всіх написано ואני, «і Я», із вав, яка насправді вказує на Зеїра, крім першого, що натякає на Асію — світ жіночого начала. Тому там написано אני, «Я», без вав. Усі форми — саме майбутнього часу, крім першої. Проте три вищі світи ще потребують здійснення для них і стоять перед ними лише як призначена можливість, якщо вони її удостояться. [П7179]

Рама з Фано · продовження

За простим змістом, на який тут спрямований виклад, «і Я терпітиму» означає: тих, хто постійно гнівить Мене перед Моїм лицем; «і врятую» — усі добрі паростки, які в майбутньому вийдуть із них. Саме так вони насправді навертають багатьох до праведності, щоб дати їм майбуття й надію. Притча про того, хто віє зерно на своєму току й вибирає пшеницю з-поміж соломи, як витлумачили вірш «І відділив Я вас, щоб ви були Мої». [П7180]

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 1

Рама з Фано

«А розумні сяятимуть, як сяйво склепіння». Цей вірш сказаний про «носених від утроби» — це вища Іма; «піднесених від лона» — нижча Іма. Це значення «Поглянь же до небес»: це вищі небеса, джерело Ізраїлю, — Зеїр, на якого вказує вав Імені. «І розіпнув свій намет» між двома ге, у таємниці праведника між двома літерами: це Рахіль і Лія, які обидві збудували дім Ізраїлю. [П7181]

Що ж таке сяйво склепіння? Далі скажемо про це. Ми ще маємо витлумачити за великим численням окремі іскри душ, דאיתנן? [можливо: «яких є»; форма непевна], — шістдесят міріад велелюдних зібрань, таємницю הו"א, «Він», яку ми згадали, у великому взаємоохопленні — від себе до себе. Із них і в них є добір для тисячі поколінь і тих, хто приєднується до них у їхньому світі. [П7182]

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 2

Рама з Фано

Так само є шістдесят міріад велелюдних зібрань для кожної із семи субот років, які ми згадали вище. Адже посудин Зеїра, які піднялися (мені видається, слід читати: «які впали в тогу») в тогу, щоб послабити суд, — у таємниці давніх царів, які померли й були приховані «перед тим, як зацарював цар над синами Ізраїлю», — було сім. Це таємниця розбиття скрижалей, які мали шість тефахів, ע"ק? [скорочення непевне]. Слід літер, що відлетіли, який залишився в них у таємниці Даат, довершує до семи. [П7183]

«І земля була скасована» — таємниця восьмого царя, який не помер; натомість про нього написано «проковтнув Свій вислів», у значенні «А земля буде полишена ними», в таємниці Усної Тори. Бо її, боронь Боже, не захопило те розбиття: вона обтяжила нас у таємниці «вкрита сапфірами». Її виправлення витлумачується зі слів її уст: «Підтримайте мене ашішот, підстеліть мені яблука». Наша праця над Торою буде для неї відновленням нефеш — і в того, хто робить багато, і в того, хто робить мало, аби лише людина спрямовувала своє серце до Небес. [П7184]

Рама з Фано · продовження

Мойсей — зображення Зеїра; про нього сказано: «Нехай зміцниться твоя сила за те, що розбив!» Адже після того, як він витесав другі скрижалі, — і вже книга Тори називається Торою Мойсея. Тим більше за думкою тих, хто каже в Мідраші раба щодо «Запиши собі ці слова»: Святий, благословенний Він, сказав Мойсеєві: «Перші скрижалі Я написав; а другі — пиши ти, і Я прикладу до цього Свою руку». Саме це написано: «І напишу на скрижалях». Знай: з кожної посудини постало шістдесят міріад уламків, а в кожного уламка — шістдесят міріад іскор. [П7185]

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 3

Рама з Фано

Мудреці сказали: чаша благословення варта сорока золотих. Золотий динар вартий двадцяти п’яти срібних динарів; отже, чаша благословення варта тисячі срібних динарів. Саме таке число витратив рабан Ґамліель на чотири види лулава, яким відповідають чотири благословення над чашею. Ними виконали свій обов’язок — маю на увазі лулавом та його видами — четверо очільників святого народу: священник, левіт, ізраїльтянин і син ґерів. Вони повернули їх тому, кому належала ця справа: він — насі, рівний усьому Ізраїлеві, серед якого є священники й левіти, і ґер приєднується до них. Порядок цієї заповіді був у таємниці жертви, що піднімається й опускається: від ізраїльтянина до левіта, від нього до священника, а від нього — до сина ґерів. [П7186]

Також рабі Тарфон здійснив кіддушін із тисячею жінок за один день, щоб годувати їх трумою в роки посухи, за законом першої мішни: заручена дочка Ізраїлю їсть труму. Навіть за Уллою — усюди, де він відводить їй окреме місце, як у випадку, коли настав час, а шлюбу ще не уклали: вона їсть із його майна й їсть труму. Можливо, навіть останню мішну, за якою жінка не їсть труми, доки не ввійде під хупу, не було викладено для років посухи: там, де йдеться про підтримання життя, мудреці не встановлювали постанови. Він же здійснив кіддушін із ними лише вартістю в динар: ось тисяча срібних динарів. [П7187]

Він виправив за царя Соломона, мир йому, дві речі. Одна — у сказаному «Срібло за днів Соломона не вважалося ні за що», хоча той згодом визнав у Когелеті: «А срібло відповідає за все». Кіддушін були трумою вартістю у срібло, а не вартістю в пруту, яка є міддю; те, що це було в роки посухи, — достатній доказ. Крім того, динар становить 192 прути, у таємниці בל”ק, «Балак», у тріщинах переступу, про які ми написали в трактаті «Шабатот Га-Шем», розділ 8. Він здійснив кіддушін їжею труми, насолода від якої в цьому ближча. Тисяча жінок відповідала тисячі чужоземних жінок. Також те, що він годував їх трумою, було вищим у таємниці «А сини Давидові були священниками». [П7188]

Рама з Фано · продовження

У трактаті «Йонат Елем» ми добре розібрали дивні вчинки рабі Тарфона, які плотським очам видаються дивовижними. Їх було вчинено з точним наміром, за подобою вищого зразка. Дивись там. [П7189]

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 4

Рама з Фано

Знай: динар — це шість маа; а міна завжди є повним числом. Якщо вона містить двадцять п’ять села, її називають міною, бо це сто динарів. Якщо ж вона містить сорок села — за такою визначають міну й половину міни для першого настригу, — її називають міною, бо це тисяча маа, з додаванням однієї маа колбону на кожну села. Міна й половина міни тоді становитимуть десять золотих динарів; міра дарування — одна шістдесята, тобто ціла села, а саме священний шекель, про який говорить Тора. Маа — це чотири ісари. [П7190]

За цим точним рахунком сто, сто (благословень) щодня варті тисячі золотих динарів, тобто шістдесяти міріад ісарів, які приходять як викуп нефеш за кожного з Ізраїлю. Знак тобі: «Заборону на свою нефеш», אסר על נפשו. Ісар дорівнює восьми прутам; отже, це вісім разів по шістдесят міріад прут. Кожен, хто промовляє сто благословень щодня, здійснює велике виправлення розбиття точок: кожна охоплює шістдесят міріад. А царів, які царювали перед тим, як зацарював цар над синами Ізраїлю, — вісім. [П7191]

Шістдесят міріад із Ізраїлю промовляють ці благословення щодня — і виправляються шістдесят міріад уламків кожної точки та шістдесят міріад іскор у кожному уламку. Мойсей уже був рівний усьому Ізраїлеві. Написано: «Як за днів твого виходу з Єгипту, покажу йому дивовижі» — кожному з Ізраїлю, хто в майбутньому удостоїться того первісного існування. Він також підніметься разом із ними, щоб бути рівним усім за священним шекелем, відповідно до вищого в тому розділі 3 [заключний вислів непевний]. [П7192]

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 5

Рама з Фано

Не від початку потай ми говорили у трактаті «Ем коль хай» про вісім місць у читанні «Шма», у яких є… [П7193]

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 6

Рама з Фано

[прогалина у джерелі]

За цим шляхом він також відповідає шістдесяти міріадам. У такий спосіб згадана нами значна гематрія довершується з найбільшою точністю. [П7194]

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 7

Рама з Фано

За цим шляхом також מל”ך הנשמה, «цар нешами», дасть шістдесят міріад велелюдних зібрань — цілком точно. Адже Зеїр, який насправді є нешамою «частки», חל”ק, для всіх синів союзу й зветься Царем Ізраїлю, — цар за сутністю та насамперед для душ Ізраїлю. Це «з-поміж твоїх братів», із внутрішнього Дерева життя. Він сам, своєю славою, царює в їхніх черепах та всередині них, а в десятьох своїх шатах царює над шатами душ — у таємниці зображення, образу й нижньої подоби, які ми згадали у трактаті «Га-нефеш». [П7195]

Цар Манасія удостоївся — про нього сказано [прогалина у джерелі]. Ісая спричинив щодо нього, щоб йому не дали змоги здійснити покаяння. Проте він наполегливо молився й був прийнятий у נשמת אל”ק נ”ו? [непевний вислів] — у належному покаянні, як тлумачить рабі Єгуда в мішні розділу «Хелек» із вірша «І прихилився до нього», ויעתר ל”ו. Це 36 проходів: «Щасливі всі, хто чекає Його», חוכי ל”ו. [П7196]

Піди й порахуй літери הקם עלי? [можливо: «поставлений наді мною»; читання непевне] зазначеним способом — знайдеш, що за гематрією вони становлять шістдесят міріад. Тому й потрібне велике розбиття кожної зі згаданих посудин, що стали шістдесятьма міріадами уламків, щоб віддалити його за межі Ізраїлю, в таємниці «Пастка розбилася», а потім «і ми врятувалися», у значенні «і народила сина». [П7197]

Коли замінимо реш у слові נש”בר, «розбилося», на каф із לא”ק בכ”ר [імовірно, таблиця אי”ק בכ”ר], за цим нашим способом гематрія становитиме шістдесят міріад — через піднесення літер до квадрата, аж до основи בה בתיבה? [можливо: «в ній, у слові»; читання непевне]. Це одне з див святої мови, її загальних правил і подробиць: нічого в ній не бракує. [П7198]

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 8

Рама з Фано

Порахуємо ще літери זהר הרקיע, «сяйво склепіння», цим способом. Тоді вони дадуть 49 чисел міріад міріад, із піднесення літери заїн до квадрата самої себе: таємниця сімок від вищої Іми, яка дає сяйво й блиск склепінню, тобто Зеїру. У поєднанні з ним 36 постали з квадрата вав, а тринадцять рік чистого бальзаму, що виливаються з вищої Іми, — ось 49. [П7199]

Кожні сто міріад міріад — це тисяча тисяч міріад, якими благословлено Ревеку: «Стань тисячами міріади», היי לאלפי רבבה. אלפי, «тисячі», вказує на дві; значення встановлюється з контексту, тобто тисячу разів по тисячі міріад. Тоді «нехай успадкує твоє потомство» — це був Яків — «браму своїх ненависників»: двоє, Іма й Зеїр, разом — חזון [читання зв'язку непевне]. [П7200]

Ламед у слові לאלפי потребує 19, щоб довершити 49 Іми, і потребує вав, щоб довершити 36 Зеїра. Разом 25, за гематрією יה"י, «нехай буде». Розумні сяятимуть у його блиску й сяйві, і їхню велич видно з його дзеркала — друзі з боку Іми. Цього досить. [П7201]

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 9

Примітки джерела: 1

Примітки джерела · 1

Після «відсутні малі частки»: у друці 5545 року (1785) — «це дві сімки у святості». У друці 5574 року (1814) — «це дві сімки [прогалина у джерелі]». Текст друку 5574 року довший за

Рама з Фано

Уся сукупність велелюдних зібрань, перед якими в майбутньому промовлятимуть «святий», у значенні «Того, хто залишився в Сіоні й зостався в Єрусалимі, назвуть святим», — про них написано: «І залишу в Ізраїлі сім тисяч», —

Примітки джерела · 1 · продовження

видиме в друці 5545 року; ним не можна мовчки доповнювати основний текст друку 5545 року.[П7205]

Рама з Фано · продовження

становить сорок два десятки тисяч десятків тисяч осіб, за головами. Це таємниця Імені 42, яким створено світ; із душами праведників [Творець] радився.[П7202]

Це одна вісімдесят шоста [прогалина у джерелі], без двох малих часток, як написано: «І Ти зробив його трохи меншим від Бога», та «Ви — боги», אלקים אתם. «Чутно?» (נשמע?) [читання непевне]: алеф окремо, להי"ם окремо; тобто один із вісімдесяти шести, а в деталізованому рахунку за гематрією — להי"ם, тобто הע"י, «Ай», згаданий нами вище у вірші «між Бет-Елем та Аєм».[П7203]

Ці дві відсутні малі частки — дві сімки у святості. Одна множиться на себе, у

Рама з Фано · продовження

таємниці сорока дев’яти облич: Іма позичила свої шати дочці. Інша множиться на десять, у таємниці сімдесяти облич вищої Іми. Ось ці сорок дев’ять і сімдесят — לצרפם מעטו?, «поєднати їх; його малість?» [зв’язок непевний].[П7204] Цим білий вогонь включається в чорний вогонь, бо «Він — Бог святий», в охопленні цих двох: вищої Ґвури й нижчої Ґвури.

До глави у змісті

Цваот — частина III — глава 10

Рама з Фано

Коли полічиш сім разів по вісімдесят шість — тобто сім тисяч велелюдних зібрань, яким відповідають сім наречених, בג”ד כפר”ת, у таємниці одягу й шат «для спокути?» (לכפרת?) вищого [зв’язок непевний], — якщо ти удостоївся, «його недуга?» (חליו?) [читання непевне], — вони за гематрією א”ש ש”א, «вогонь, вогонь». Коли їх довершено, вони стали תב”ר, у таємниці תב”ר אי”ש, «розбиття людини», однієї з перестановок слова ברא”שית, «на початку».[П7206]

Це натяк на розбиття посудин Зеїра, які піднялися (на мою думку, має бути «впали», хоча я знайшов «піднялися») у тогу, щоб послабити суд.[П7207] У цьому значення: «У нашому приниженні згадав нас», שבשפלנ”ו זכ”ר לנ”ו, — за гематрією תפאר”ת, Тіферет, тобто Зеїр. זכ”ר — безперечно чоловіче начало, לנ”ו — безперечно, за гематрією אלקים. Написано: «Господь — Він Бог; немає іншого, крім Нього».[П7208]

У трактаті «Йонат Елем» ми вже написали багато гідних пояснень, солодких самі собою й переконливих для серця, легких для розуміння, зручних для розгляду, щоб довести до достатньої міри [виклад] згаданої таємниці розбиття посудин. У них немає нічого викривленого й перекрученого. А з уламків уламків постало [вчення] тих, хто говорить про неподільну частинку, вважаючи її початком природного творення. Щодо самих уламків уламків: יכלו או הגבילו? — «змогли / скінчилися або обмежили?» [зв’язок неясний] — із джерела точки, яка також є неподільною частинкою в осягнутому розумом. Це не належить до задуму цього трактату.[П7209]

Щаслива людина, яка знайшла мудрість і багато служила вченим Тори: адже для нерозумного мудрість надто висока, а в серці розумного спочиває мудрість — у страху Господньому весь день, усередині вистелена любов’ю, слідом за смиренням; немає кращої за нього міри. Уста мої промовлятимуть хвалу Господню, і всяка плоть благословлятиме Його святе Ім’я на віки вічні.

Закінчено й завершено. Хвала Богові, Творцеві світу. Благословенний Господь навіки. א”וא? [скорочення непевне].[П7210]

До глави у змісті

Йонат Елем — вступні положення

Рама з Фано

Рабі Менахем Азарія з Фано
Книга «Йонат Елем»
Передмова

Передмови Рами, надруковані в першому виданні

Передмова до пізнання мудрості: чим відрізняються милість і милосердя

Милість — це цілковита милість, яка поширюється без межі, а суди її стримують. Милосердя — це вмістище милості, і їхні назви свідчать про них. «Милість» (חסד) перекладається як חיסדא, від вислову חסד הוא, що має значення сорому й збліднення обличчя; а החסידה перекладено חיוורתה — у розділі «Кдошім», про заборонені статеві зв'язки.[П7211] Адже людина, яка отримує стільки милості, а сама не чинить нічого на віддяку за цю велику милість, соромиться через неї. Тому Авраам — у милості: він був ґером, пам'ятав свої попередні вчинки й соромився. Про це вірш говорить щодо Якова: «Тепер Яків не буде осоромлений, і обличчя його не зблідне», бо Яків був довершений змалку.

Суди, דינין, — від די, «досить»: вони хочуть сказати безмежній милості «досить», бо інакше нечестиві не будуть покарані за свої лихі вчинки, і через це світ зійде нанівець. А милосердя, רחמים, — від רחם, «утроба», яка збирає в собі краплю від батька. Так само милосердя приймає в себе милість та урівноважує її із судом. Про це наші мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Милість, яку чинять померлим, є істинною милістю», адже смерть — суворі суди; отже, [померлого] супроводжують також милість та істина, яка є милосердям.[П7212]

Передмова про тагіру

Нехай кожному, хто досліджує мудрість Ашкеназі, буде відомо: вищий тагіру, טהירו עילאה, подібний до поля, а десять точок засіваються в ньому. Як кожне зерно проростає відповідно до своєї сили, так і кожна з цих точок проростає відповідно до своєї сили. І як зерно, доки залишається в своєму існуванні, не доходить до проростання й виправлення, а лише його руйнування є проростанням, так і ці точки: доки вони зберігали своє існування, виправлення парцуфів було неможливе, аж поки вони не розбилися, як буде далі в самій книзі.[П7213]

Ось як точки проростають одна над одною: точки Малхут сягають перетинки серця Зеїра, який складається із шести точок; Зеїр сягає серця Іми, а Іма сягає тім'я Аби.

Рама з Фано · продовження

Про це філософи сказали: «Нефеш — у печінці, руах — у серці, нешама — в мозку». Вони натякали на таке: нефеш, яка є Нуквою, сягає перетинки Зеїра, який є руахом; «руах, який є Зеїром, — у серці» означає, що він сягає серця Іми; «нешама, яка є Імою, — в мозку» означає, що вона сягає Аби, до його мозку.[П7214]

Передмова про Ейн-Соф від Рами, благословенної пам’яті

Про Ейн-Соф — [положення], засновані на словах божественної філософії, що мала на меті цю істинну мудрість. Ось їхні слова. Великий рав Рамбам, благословенної пам’яті, написав: «Треба знати, що Бог, нехай буде Він піднесений, безпочатковий». Автор «Га-іккарім» заперечив йому: це не належить до засад, адже тоді він мав би сказати також, що Він, нехай буде піднесений, вічний. Таке його заперечення Рамбамові, благословенної пам’яті. Але той, кому відкрилися очі, побачить, що рація на боці рава Маймона, благословенної пам’яті: у безпочатковості неодмінно міститься вічність, проте у вічності не міститься безпочатковість, бо відокремлені розумні сутності вічні за Його волею, нехай буде Він піднесений, але не безпочаткові.[П7215]

Навколо цієї осі обертається й наше святе дослідження. Адже коли ми без уточнення й насамперед говоримо «Ейн-Соф», то не маємо на увазі означувати Його, нехай буде піднесене Його Ім’я, — боронь Боже! Йому немає означення לשם — «для Імені?» [зв’язок непевний], ані осягнення Його. Коли ж ми означуємо й говоримо «Ейн-Соф», «немає кінця», то [виходить, що] Він має початок. Тож чому наші мудреці, благословенної пам’яті, означили Його як Ейн-Соф? Вони мали б означити Його, нехай буде Він піднесений, вищим означенням: «початку Він не має». Адже «початок» і «безпочатковий» мають одне співвідношення, а «Ейн-Соф» та «вічний» також мають одне співвідношення [формулювання нерівне].[П7216]

Проте щодо Нього, нехай буде Він піднесений, неодмінно «мовчання — хвала». А те, що ми означуємо як Ейн-Соф, стосується нашого осягнення: коли ми доходимо до чогось, чого не здатні досягти й осягнути, це зветься для нас Ейн-Соф. Так, Вищий Кетер, хоча він і вінець, — «чорний він перед Причиною причин».

Це подібне до дитини, яка все життя була замкнена в кімнаті: вона міркує своїм розумом і вважає, що все за межами кімнати не має кінця. Потім вона вийшла, побачила велике місто й сказала, що за містом — нескінченність. Так і в цьому питанні. Наші мудреці, благословенної пам’яті, сказали: «До створення світу Він і Його Ім’я були одним». Це означає: Власник Імені не має ні початку, ні кінця, і ми не маємо означувати Його жодним означенням у світі. Але Його Ім’я — яке зветься так, «Його Ім’я», через Його добру волю давати вплив Своїм створінням — за Його доброю волею не має кінця, проте має початок, бо Власник Імені передує йому.

Рама з Фано · продовження

Ось слова Рашбі, мир йому, у «Тіккунім»: «Я — перший» — угору, до Ейн-Соф; «і Я — останній» — униз, до безконечності; «і крім Мене немає Бога» — посередині, це сефірот. Хоча вони є «богами», усе ж «крім Мене немає Бога»: їхній вплив — лише від Мене.

אמ"ע [скорочення не розкрито]. Дехто заперечує щодо цієї мудрості: у деяких місцях кажуть, що Кетер, Хохма, Біна — Ацилут; Ґдула, Ґвура, Тіферет — Брія; Нецах, Год, Єсод — Єцира; Малхут — Асія. А в іншому місці кажуть: Аріх — Ацилут; Аба та Іма — Брія; Зеїр — Єцира; Нуква — Асія. Насправді це не заперечення: вислів «Кетер, Хохма, Біна — Ацилут» стосується світу точок, а вислів «Аріх — Ацилут» тощо — світу парцуфів.[П7217]

Передмова, потрібна для цієї дивовижної мудрості

Ми вчили в першій главі «Санхедрін»: «Царя не бачать, коли він голий». Треба знати, що Кетер і Хохма серед точок включені до Кетера Ацилуту й мають назви голів: Кетер зветься «прихована голова», а Хохма — «голова Аїн».[П7218] Адже коли десять сефірот були точками, там не було ні Ацилуту, ні Брії, ні Єцири, ні Асії. А після того як точки розбилися й тонке борошно було відділене від висівок, утворилися АБІА. Для прикладу — пшениця: доки вона ціла й не змелена, у ній разом змішані тонке борошно й висівки; після помелу тонке борошно відділяється від висівок. Так і з точками.

Оскільки світи Ацилут, Брія, Єцира, Асія утворилися один за одним, ми не можемо осягнути Кетер і Хохму через їхню надмірну тонкість; тому не маємо їхнього осягнення. За цих обставин, коли ми говоримо: «З Кетера утворився парцуф, а саме Аріх Анпін», — маємо на увазі Кетер Ацилуту, який є Біною світу точок. Натомість Кетер і Хохма точок включені до Кетера Ацилуту й звуться двома головами, як сказано вище.

Про це сказано в Мішні «Санхедрін»: «Царя не бачать, коли він голий». Мається на увазі: цар — це Аріх Анпін; нам не дозволено так дивитися й досліджувати його тіло, бо часом воно вдягнене, а часом відкрите. Коли ж ми його досліджуємо, то досліджуємо лише голови, що повсякчас відкриті. Але не так із Зеїром Анпіном: ми досліджуємо також його тіло, наприклад руки тощо.[П7219]

Усі ці передмови потрібні людині, перш ніж вона ввійде в мудрість, окрім передмов, які будуть у самій книзі, з допомогою Бога, нехай буде Він піднесений і нехай піднесеться Його Ім’я.

Ці передмови я знайшов в одному місці; видається, що вони належать до цієї книги, тому я надрукував їх тут.[П7220]

Рама з Фано · продовження

Трактат «Йонат Елем».

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 1

Рама з Фано

«Боже, Ти навчав мене від юності моєї, і донині я звіщаю Твої дива». «Боже, Ти — мій Бог, Тебе шукаю вдосвіта; Тебе прагне моя душа».

Коли виникло у волі Царя, єдиного піднесеного віддавна, створити світ, щоб чинити добро Своїм створінням, аби вони пізнали Його велич і заслужили бути колісницею Шехіни Його могутності, приліпитися до Нього, нехай буде Він піднесений і нехай піднесеться Його Ім’я навіки, — тоді зі Свого світла, яке є Його Ім’ям, безпочатковим, як Його безпочатковість, і є згаданою нами Його волею, що світить без кінця, Він стягнув і зібрав із нього самого й у ньому самому, у таємниці «Того, хто підноситься від днів світу», яку ми пояснимо.

Залишилося «порожнє місце», מקו"ם פנו"י, за гематрією — «величчю вдягнувся», גאות לב"ש'; це саме כבשי דרחמנא, приховані шляхи Милосердного.[П7221] Адже від того, що піднеслося й звеличилося, залишився слід світла Його вбрання, яке також є милістю й милосердям. За природою милість спочатку приходить прямо, а те, що залишилося від неї після її віддалення, не змінило своєї міри. Саме цей слід правдиво називають «вищий тагіру», טהירו עילאה, за гематрією שמ"ו, «Його Ім’я»: він зберігає його подобу в простоті й духовності. Для задуму цього трактату загалом досить цих лише початків викладу.

Його співвідношення з першим світлом подібне до співвідношення арамейського перекладу зі святою мовою. Він зветься безпочатковим повітрям і є нефеш світу. З написаного «ось місце при Мені» випливає, що й саме місце піднеслося й підноситься разом із віддаленням світла; воно йде за ним у таємниці вбрання, про яке написано: «Господь благословить Свій народ миром».

На нього натякає абетка АЛЬ-БАМ, א"ל ב"ם, адже вона є джерелом імені Ізраїль, яке спочатку піднеслося в думці. Знай: י"ש — десята брама; вона пробуджується знизу в таємниці суду. Тут на неї натякає послідовне нарощення אלקים, що дає двісті, — аж до першої брами, א"л. А כ"т, кінець АЛЬ-БАМ, має відповідник דו"ר דו"ר за однаковим числом: по завершенні десяти ступенів починається відкриття — «товчений для світла», про яке написано: «Це Моє поминання з роду в рід».[П7222]

Знай: жодним чином не можна досліджувати ані літер, ані вбрання інакше, як у таємниці цього грізного місця, але не в самому світлі; лише з необхідності ми

Рама з Фано · продовження

уподібнюємо в ньому щось до прихованого аспекту великого Імені, благословенний Він, у дивовижній, надзвичайно піднесеній духовності.

Відтепер скажи: алеф в א"ל ב"ם — початок місця горішнього світла, що спускається прямо, а ламед — початок місця тієї його частини, яка віддалилася, обернувшись як світло, що повертається; проте воно піднеслося від самого себе до самого себе. Стислість тут доречна. Спільне для обох частин цього святого місця — те, що воно є початком літер Тори, викарбуваної біля ніг Шехіни. Її назва дає нам почути שכן י"ה, «мешкає Яг»: це початок великого Імені, який перебуває в місці Його слави й зовсім не відходить від нього. Кінець поширення — у таємниці ніг самого світла, а край межі означується як місце, про яке написано: «І місце Моїх ніг прославлю».[П7223]

Тут уся Тора є одним Ім'ям, у таємниці прихованої еманації; ніхто, крім Нього, нехай буде Він піднесений, не займається нею. На подобу цього внизу Тору дано запечатаною, і Мойсей підійшов сам. Не було потреби відкривати йому подробиці речей, адже він осягав її з великою довершеністю з книги Тори через стислі загальні положення, у яких нічого не бракувало. Частину їх було відкрито рабі Аківі в подробицях, а від Мойсея, нашого вчителя, мир йому, нічого не було приховано.

Хоча (שבאותו) [שבאותה] — «тієї миті» — коли йому вгорі показали Тору рабі Аківи в горішній єшиві, він не знав, що вони говорять, — не дивуйся: на той час вони ще не прийшли у світ, і їхні слова там були в надзвичайно прихованій простоті; [тим паче], незмірно більше, — сам Мойсей і його єшива вгорі до того, як він був створений. До того ж усі сорок днів, які Мойсей провів на горі, він учився й забував, доки йому не було щедро дано Тору в дар; цього досить.[П7224]

Як перше світло, піднявшись, залишило по собі благословення, у значенні «Шехіна не зрушила», так залишився і слід його місця. Ба більше: горішнє місце зазнало тиску через віддалення нижнього й осипало сюди залишки. Такого не можна сказати про саме світло в його цілковитій простоті та піднесеності. Поєднання цього сліду й залишків дає певне співвідношення з аспектом посудини, для якої слід світла є нешамою.[П7225]

Поєднання обох зветься «безпочаткове повітря», אויר קדמון. Це слово складене з אור, «світло», — таємниці нешами, названої так за своїм джерелом, — та з аспекту йода, однієї з літер, які самі є джерелом. Він натякає на десять посудин, що перебувають у його можливості. Тоді почалося виокремлення в можливості прихованих і відкритих літер Тори — немов дерева з багатьма гілками, які всі тримаються його кореня.[П7226]

Коли нижні світи поширювалися, спочатку виокремилися грізні Імена, закриті й запечатані, у таємниці Престолу Слави, який охоплює багато престолів. Потім вони

Рама з Фано · продовження

продовжилися в заміни абеток, у таємниці Єцири, а звідти — до Асії, аж до їхнього спуску до поєднань створення світу в природних чуттєво сприйманих речах, щоб звіщати Його дива, нехай буде Він піднесений, усьому творінню й навчати людину знання через заповіді Тори, її застереження, покарання за них і надання винагороди: їх не дано ангелам служіння. Звідси — Тору дано сувій за сувоєм.

Отже, ми навчилися: Тора — слід Бога, а світ — слід Тори. І те, й те подібне до коника, чиє вбрання — із нього самого й у ньому самому, а його шкіра не відділяється від плоті. Виходить, що всі світи є тінню тіні першого світла.

Таке значення «усі твої дерева й плід твоєї землі успадкує цальцаль», כל עצך ופרי אדמתך יירש הצלצל, коли за нашим шляхом витлумачити це на хвалу. יירש, «успадкує», тут означає יוריש, «дасть успадкувати», і це ясно: одне з його значень — «наділить спадком». Так і тут згаданий нами «цальцаль» наділить всіх гідних його: «усіма твоїми деревами» — таємницею вава в Імені — та «плодом твоєї землі» — останньою ге, як буде пояснено. Тут יירש — дієслово посиленої форми, на зразок והתנחלתם, хоча це різні словотвірні утворення; цього досить.[П7227]

Вплив безпочаткового повітря пробивається й спускається до кінця прихованих ступенів, які тут не місце пояснювати. Лише від нього ми беремо образ місця світу точок: (ההיא) [ההוא] — «воно» — зветься прихованим тагіру й є первинною матерією для всіх форм, які в майбутньому поширяться в ньому.[П7228]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 2

Рама з Фано

На початку слова Господнього про ці горішні дослідження, у граничній піднесеності й прихованості, постало означення, звичне в устах мудреців: називати «Ейн-Соф», що за гематрією дорівнює אור, «світло». Так само щоразу, коли ми досліджуємо в Ацилуті прихованість і відкриття, згідно з належним порядком навчання про висоту світу доречно відносити Ейн-Соф до прихованості Вищого Кетера, де б він не був. Цим ми виключаємо це означення та будь-яке інше щодо Того, хто освітлює весь світ Своєю славою, — Власника волі, нехай буде піднесене Його Ім’я, звеличене понад усяке благословення й хвалу.

Нам зовсім не дозволено розмірковувати про Нього; лише знати Його твердою вірою в необхідність Його буття, у страху й трепеті, у тремтінні й здриганні. Це заповіді, пов’язані з мозком, серцем, нутрощами та усім тілом, відповідно до чотирьох літер Його Імені; Його царство панує над усім.[П7229]

Навіть згадане нами означення, яке надзвичайно грізне — хто може його вмістити?

Рама з Фано · продовження

— не підходить Йому, Цареві, єдиному піднесеному віддавна: ні воно, ні жодне інше з Імен, які не можна стирати, навіть велике невимовне Ім’я, і тим паче — інші найменування. Тому щодо Власника волі, нехай славиться Його Ім’я в устах усіх Його створінь, для нас є лише таке: в усіх благословеннях і подяках, усіх дослідженнях і намірах кадиться й приноситься Його Імені воління серця; «мовчання — хвала».

Адже Він — джерело простої милості, яке ніколи не зміниться. Проте воля — це милість, а з неї виходить вплив суду, бо вона є його джерелом. І знак тобі: «Власник могутностей», בעל גבורות, за гематрією תש"ך — сімсот двадцять, таємниця вищої милості в охопленні десяти. Він і Його воля — одне: «Господь — Він Бог».[П7230]

Щоб виключити споконвічність світу, щодо якої помилилися греки, та щоб остерегтися [твердження про] творення з необхідності, ми сказали людською мовою про стягнення того першого світла, справді безконечного, що воно сталося «коли піднеслося в Його волі», כשעלה ברצונו. Ці два слова, які мають приховати таємницю від того, хто не розуміє, і є самою таємницею, виразно й добре поясненою мудрому, який розуміє своїм знанням.

Адже цілковито безпочаткова воля не дрімає й не спить, але в цих глибоких осягненнях немає ані часу взагалі, ані порядку часів. Ми знаємо, що так: воля не має причини, а лише щедрість і велике співчуття — давати розуміння й чинити добро. Та воля хоче чинити добро й називатися милосердною та милостивою, довготерпеливою й багатою на милість, і всім подібним, щоб довершити Тору, яка була початком думки.

Це було без жіночих вод, бо хто випередив Його? Саме на це істинно вказує наш вислів «піднеслося в Його волі», у значенні «заради Мене, заради Мене». Бо Він, начебто, підніс пробудження знизу без іншого; хоча на висоті світу це можна виправдати лише з труднощами, як віддалене уподібнення. Розв’язання ж викладу таке: стосовно Нього все — одна річ, бо з Його боку Його дії не розділені. Це також охоплюється нашим тлумаченням «Я — останній»: унизу до безконечності.[П7231]

Вірш «заради Мене, заради Мене» буде пояснено за його прямим значенням щодо близьких парцуфів після виправлення терезів, для нижніх способів управління, як буде пояснено далі. А згадані міри — «милосердний», «милостивий» та подібні — усі є істинними означеннями: вони підходять і є хвалою Імені сутності та іншим Іменам, які не можна стирати, але жодним чином не тому, що вище за них.[П7232]

Знай: слово הו"א, «Він», розташовує літери за ступенями Ацилуту знизу вгору, відповідно до того, як усе інше осягає через них необхідність Його буття. Крім цього, воно добре тлумачиться також як нотарикон: הו"א ושמ"ו אח"ד, «Він і Його Ім’я —

Рама з Фано · продовження

одне». Рівність правдива щодо того прихованого Імені, про яке жодне створіння вгорі чи внизу нічого не знає. А для будь-кого іншого, хто навчається поступово, Він неодмінно передує за рангом Своєму Імені.[П7233]

Є також подібність і рівність між цим Його Ім'ям та рештою Його Імен: усі вони — Імена. Проте це Ім'я істинно одне й охоплює всі інші, яких багато. Його Імена відрізняються від Власника Імені у двох речах: Він не є Ім'ям, а вони — Імена; до того ж Він один, а їх багато. Отже, Його Ім'я єднається з Істинно Єдиним із цього боку та з Його Іменами — з іншого, бо й вони належать до самої сутності істинного, безумовного єднання. Ми сказали, що їх багато, лише тому, що вони охоплюють усі шляхи горішнього управління, без жодного винятку.

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 3

Рама з Фано

«Тоді побачив і розповів її, приготував, дослідив і сказав». Цей величний вірш викладено в нас в іншому місці: ці гідні слова натякають на причини, які за природою та властивістю передують усім сущим речам, прихованим і відкритим; жодної з них не бракує. Тут, відповідно до дорогоцінної краси величі предмета, спершу розглянемо слово אז, «тоді», як ми поруч із ним згадали передування Того, хто єдиний піднесений віддавна.

Близький і відомий розумним натяк у слові אז щодо управління нижніми після виправлення терезів — поєднання восьми літер Гаваї та Ег'є, або Гаваї та алеф-далет. Проте вгорі, у висотах, не можна відносити туди жодного Імені, крім простої Гаваї; і лише з труднощами дозволили досліджувати натяком її перші чотири заповнення при ній, із неї та в ній, не інше.[П7234]

Але, щоб дати вуху змогу сприйняти, зі слова אז у висоті схованого можна навчитися — лише як нагадування — дивовижної піднесеності, яку неможливо ані виміряти, ані уподібнити, ані уявити: яким великим є «навчання світу», לימודו של עולם [зв'язок непевний], піднесеного понад усяке благословення й хвалу! Адже лише Його Ім'я височіє над сімома речами, чиє існування нам дозволено приймати в простоті, хоча тут, біля сховку Його могутності, розмірковування про них закрите й запечатане, навіть у «бігу й поверненні».

Ось вони. Перше — сукупність спричиненого: до завершення його утворення йому передують шість причин; його ж після них рахують разом із ними — отже, сім. Ці причини іноді охоплюються двома. Перша — віддалена причина: вона включає причину задуму в аспекті відповідності вищому; матеріальну — саму сутність у собі; і дієву — в аспекті надання впливу. Друга — близька причина: вона включає

Рама з Фано · продовження

цільову, формальну та знаряддєву, саме в цьому порядку. Цільова приєднується до причини задуму, формальна — до матеріальної, а знаряддєва — до дієвої; це ясно. [П7235]

Ми вже згадали цілковите передування безумовно Єдиного всьому — немає подібного до Нього, поза аспектом אז. Проте це [передування] спільне Йому з прихованими сукупностями, які містяться в Його Імені.

Якщо тобі важко прийняти перевагу матерії над формою за нашим порядком цих шести причин, то їхнє загальновідоме співвідношення у філософів-дослідників перевернуте. Дехто з них навіть сказав, що матерія завжди прагне й жадає змінити форму тієї миті на іншу форму, наче жінка, кохана іншого, яка чинить перелюб. Іди й скажи їм, що вони не розуміють діянь Господа: вони сплутали форму з душею, бо не мають частки у вищій душі. Як пояснено у відповідному місці, для неї зовсім немає ані зміни, ані заміни.[П7236]

І не лише у висотах, як тут, де носій незмірно піднесений і є прихованою сутністю, з якої виявляється форма — те, що йому приписується. Навіть у природних чуттєво сприйманих речах немає сумніву: між зняттям першої форми й убранням у другу обов'язково є, між розкладанням і утворенням, тонке, вельми гідне, неосяжне буття. У трактаті «Тмура» воно зветься порохом, у значенні «все було з пороху, і все повертається в порох».

Там сказано про пташеня з яйця трефи: його дозволено їсти, і щодо нього не кажуть «те, що походить від нечистого, нечисте». Утім, доки не розклалося, не утворюється; а в час утворення це лише порох. Саме це буття між одним та іншим є істинним носієм другої форми, у частковій відсутності, що передує її появі. У ньому зовсім немає розкладання, ані будь-якої іншої форми, — і в цьому його хвала. Це й є підставою простого правила Ґемари: «Немає води чорнильних горішків поверх води чорнильних горішків».[П7237]

Відомо також: біле, яке батько вивергає за коротку мить, є основою будови й матеріального підґрунтя плоду. А з червоного, яке виділяє мати, утворюється вбрання зі шкіри й плоті поверх кісток і жил, зроблених із білого. І те, й те набуває обрисів у материнській утробі протягом усіх місяців, які не становлять року. Отже, основа матерії — з батькового сімені, а вся сутність форми — формування всіх органів і жил — походить від сили матері.

Цього досить, щоб прямо довести, що матерія має הקדש, «святість / посвяту?» [читання за змістом непевне], перевагу над формою навіть у тілесних створіннях. Адже вона — носій, який зберігається на місці, коли змінні форми минають і приходять: усі вони можуть зникнути й змінитися, крім неї. Вона удостоюється всіх

Рама з Фано · продовження

столів; відсутності не скасують її, а діячі не обмежать, бо «як її сила тоді, так її сила тепер» — приймати форми одну за одною. Усі вони гинуть, а вона залишається. [П7238]

Її перевага над усіма формами й спричиняє те, що вся їхня опора та все (חפץ) [חפצן], «їхнє бажання», — викарбуватися в ній. Адже коли вони віддаляються, слід залишається при ній, у таємниці «поклади мене, як печатку, на своє серце». Вона ж прагне поділитися з ними своєю гідністю й вічністю. Усе — із неї самої й у ній самій, і це є для неї дивовижною, незмірною досконалістю. Саме це — безсумнівна істина. [П7239]

Звідси стане зрозумілою таємниця луза при воскресінні мертвих і таємниця вічності днів, які наближаються перед Вищим Царем для праведників.

Навіть про найнижчу матерію серед сущого — неживу, у якій не лишається жодного сліду щоденної зміни форм, — ми говоримо в главі «Га-ґозель»: «Зливок, із якого зробив монети, — не набув. Чому? Бо коли знову зробить із нього зливок, це зветься зміною, що повертається до первісного стану. Монети, з яких зробив зливок, — набув: якщо знову зробить монети, це вже інші». Отже, ми навчилися переваги зливка, тобто матерії, над змінними формами, тобто монетами: саме він завершує набуття, а форма — ні. Це пояснено.[П7240]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 4

Рама з Фано

Місце світу Ацилуту, про яке сказано «Благословенний Всюдисущий», — не що інше, як згаданий нами тагіру, бо він є кінцем прихованих ступенів. Нам видається слушним сказати, що він охоплює в собі десять барв, які струменять із темряви, описаних у книзі «Мааян хохма». Темрява — це цілковита прихованість. Вони — світло зі світла, сяйво із сяйва та блиск із блиску. Пояснення: знай, що світло вище від сяйва, а сяйво вище від блиску.[П7241]

Далі перше названо дивовижним світлом — це Кетер; друге — прихованим світлом, це Хохма; третє — іскристим, це Біна. Вони рівні в тому, що в усіх трьох посудини й сутність — одна річ: вони поєднуються й не розділяються.

Далі сказано: четверте — чисте світло, а це сяйво зі світла; п’яте — відполіроване світло, а це світло із сяйва. Пояснення: це Ґдула та Ґвура, які походять від спільного іскріння Кетера й Хохми. Сяйво зі світла вище від світла із сяйва, бо все йде за основою. Тут у першому посудина — сяйво, а сутність — світло; у другому навпаки. Так само в усіх поділах, які він далі згадає.

Рама з Фано · продовження

Далі сказано: шосте — осяйне світло, а це блиск зі світла; сьоме — очищене світло, а це світло із блиску. Пояснення: від спільного іскріння Кетера й Біни простягається Тіферет, осяйна від Хохми: «син — нога батька». А Нецах — очищений, цілковито випробуване срібло, у якому не домішані шлаки суду.

Далі сказано: восьме — чисте й відполіроване світло, а це блиск із сяйва; дев'яте — ясне світло, а це сяйво із блиску. Пояснення: від іскріння Хохми й Біни простягнулися Єсод, який охоплює сторони, та Год — «ясний він у небесах», від слова «білі плями», бо він не очищений цілком.[П7242]

Далі сказано: десяте — світло сяяння, а це палання з палання. Пояснення: від іскріння перших трьох, які самі є світлом, у семи останніх, для яких вони сяють, простягнувся чорний вогонь — Малхут, кінець останніх, — від білого вогню, Біни, останньої серед перших. Тут також посудини й сутність рівні, у таємниці «грізна, як війська під прапорами».

Тут нам зручно пояснити цей виклад про охоплення сефірот у самому тагіру, як ми сказали. Там ці світла іскряться й освітлюють одне одного, у таємниці не втілених барв, що струменять із цілковитої прихованості. Із них потім у цілості тагіру, із нього самого й у ньому самому, поширилися десять точок світу тогу. Вони — початок Його шляху, нехай буде Він піднесений, у розділенні сефірот, їхньої сутності й порядку їхньої еманації одна за одною.

Це відбулося так. Спочатку Владика всього еманував одну точку, єднану з усім, що над нею, немов полум'я, прив'язане до жарини. Її ім'я — Кетер, який охоплює десять сефірот, але вони не були в ній видимі й розпізнавані. Вона наповнювала ту порожнину; назва «місце» ще не була до неї застосовна, бо сама точка, що перебуває в ній, неподільна й не має відчутної речовинності. Аж тоді Він знову збирає світло тієї точки, щоб відкрити десять усередині неї.

Кожне повернення — суд. Хоча намір у ньому — чинити милість усьому творінню, яке без цього не мало б існування, неминуче вважати стягнення дією суду щодо того, від кого світло віддаляється. Це таємниця «Яка дорогоцінна Твоя милість, Боже», מה יקר חסדך אלהים: його гематрія — заповнення אלקים йодами разом із кількістю літер заповнення його заповнення та з числом послідовного нарощення простого [Імені].[П7243]

Однак для самого світла це велике примноження, бо «у світлі царевого обличчя — життя», і написано: «Будь довершеним із Господом, твоїм Богом», з великою літерою тав; зрозумій.

Рама з Фано · продовження

Є тут гарне додаткове тлумачення: якщо помножиш число кожної літери великого Імені один раз на всі інші літери, усе дасть число תמים, «довершений». Це міра суки, коли перемножено довжину й ширину — сім на сім, щоб умістити його голову й більшу частину тіла на шести на шести, а стіл — у сьомому тефаху, по всій суці вздовж і впоперек; усе це [помножене] на її висоту, яка становить десять.[П7244]

Візьми ще літери סכ"ה, які за гематрією дорівнюють פה, «уста», і помнож це на число шість — міру, що вміщує голову й більшу частину людського тіла. Маєш п’ятсот десять. Відніми двадцять на товщину покриття, яке в таємниці Кетера за однаковим числом; ми ж вчили про внутрішню порожнину суки. Залишок точно дорівнює תמים. На додаткове тлумачення не заперечують. Тут ми прийшли до Дому Гіллеля, який визнає придатною малу суку, хоча галаха не за ними.[П7245]

Слово סכה добре тлумачиться через ім’я Їска, יסכה, яка бачила руахом святості; в навколишньому все передбачене. Тому Авраамові, нашому батькові, мир йому, було наказано: «Ходи переді Мною й будь довершеним». תמים за гематрією — דו"ר הול"ך ודו"ר ב"א, «рід відходить, і рід приходить», щоб зрівняти нижнє з вищим. Він не приписує собі заслуги — це має те саме число; зрозумій.[П7246]

Пояснене нами про перше згортання добре позначене в слові צמצם. Воно тлумачиться в таємниці הי' פעמים הי' — «הי' разів» [число та зв’язок непевні] через АТ-БАШ, а за гематрією — десять Гавай. Поміркуй сам: літери ו"ה відійшли вгору, до י"ה, назад від них; вав повернувся до тонкості й духовності йода, а остання ге стала рівною першій. Це велике піднесення для них, у таємниці «буде Господь один», יהיה יי' אחד.[П7247]

Дехто починає дослідження з точки, вищої за Кетер, з якої всі десять сефірот живляться життям і отримують стійке існування. Вони кажуть, що вона — посудина й сутність, і в ній десять внутрішніх та десять навколишніх світел. Підставою їхніх слів може бути те, що назва «Кетер» застосовна лише від початку сфери, у рахунку десяти: з найкращого утворюється Кетер і простягається вгору, а решта дев’ять залишаються охопленими в ній. І з найкращого в тому, що залишилося, знову простягається вниз від Кетера й утворюється Хохма, а вісім охоплені нею, і так далі. Перша точка, яка не входить до рахунку, — лише сукупність десяти. А можливо, вони натякали нею на сукупність акудім, що передували некудім; про них ми поговоримо далі, з небесною допомогою.[П7248]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 5

Рама з Фано

Перший окремий вислів, прямо згаданий у Торі після цілковито прихованого загального — про яке в Ґемарі сказано: «Берешіт також є висловом», — це «І сказав Бог: нехай буде світло». Не виключено, що він натякає на перше світло, якому було дозволено поширюватися без жодної перешкоди в думці, схованій у волі. Але тут, відповідно до нашого задуму, мовчання й утримання ще кращі за дослідження. Можна пояснити його й щодо світла, яке поширюється в першій точці.

За будь-якого пояснення добре й приємно досліджувати в ньому гідну гематрію чотирьох заповнень Гаваї: 72, 63, 45, 52, які він охоплює. А про повернення сказано: «І стало світло», ויהי אור, за гематрією Рахіль, רחל, у таємниці віддалення Шехіни, де б воно не було. Підставу пояснено у слові ויה"י — нотариконі ומי יודע החכם יהיה, «і хто знає, чи буде мудрим?». Адже хоча все справді передбачене, саме מ"י, «Хто», неодмінно знає; зрештою, свободу дано.[П7249]

До того ж יהי אור ויהי אור — «нехай буде світло; і стало світло» — за гематрією десять Гавай і десять Ег’є. Це зібрання милостей і могутностей Аби та Іми в Даат: тобто עת за його числом; чотири слова довершують דעת. У слові יהי є таємниця יה згори вниз, коли йод панує над ге, і таємниця הי, коли ге над йодом. Цим вислів натякає на світло, яке буде сховано, доки гріхи не зникнуть із землі.[П7250]

Відомо, що вислів сам є здійсненням буття. Писання не мусило говорити «і стало», а зробило це лише для того, щоб указати нам на приховання першого світла: світло тієї точки зменшилося, і в ній виникла певна непроникність. Це й є існування посудини; причиною його є віддалення частини світла в цьому місці.

Як людина складена із чотирьох елементів, жоден із яких не розпізнається окремо, а Божа нешама світить у ній, так ця точка на початку Ацилуту охоплювала десять. Світло, яке поширюється від Еманатора, нехай благословиться Його Ім’я, було емановане в ній водночас, без жодного часового передування одного іншому. Те світло було сутністю точки, бо Його воля, нехай буде Він піднесений, — нешама всього.

Якщо знайдеш у словах інших тих, хто пояснює передування посудин сутності, то це лише для того, щоб заперечити поширення нешами, доки вона не вдягнеться під час свого спуску й не приховається відповідно до своєї гідності, як ми згадаємо далі, у главі 14.[П7251]

Хоча нам дозволено створювати уподібнення за органами власного тіла, як написано: «І з моєї плоті побачу Бога», це лише для того, щоб дати вуху змогу сприйняти. Так сказано у віршах «очі Господа», «вуха Господа». Відомо, що їх

Рама з Фано · продовження

названо так лише за прихованою духовністю сполучень літер святої Тори, через які Він садить вухо й утворює око.

Писання пов’язало з вухом садіння через вивчене нами в «Ідрі»: «Вухо зроблене з рис, накреслених усередину, немов той, хто робить сходинку навскіс». Сила зору, хоча вона також внутрішня й прихована — адже ці жилки ока пов’язані із серцем, — усе ж діє й виконує своє посланництво також на зовнішній поверхні. Тому до неї доречні слова «утворення» й «надання обрисів», які теж близькі.[П7252]

Із протилежного ми навчаємося щодо срібних і золотих ідолів: такими, як вони, є ті, хто їх робить і на них покладається. Бо насправді «мають уста, та не говорять», і всі їхні чуття бездіяльні. Якщо вони й видають звук, то не власним горлом: як відомо про теля, у чиїх устах була пластинка, та статую Навуходоносора, куди поклали золоту пластину, аж доки Даниїл не вийняв із його уст поглинуте ним.[П7253]

Як ми знаємо про нешаму всього живого: у її силі є двісті сорок вісім прихованих органів і триста шістдесят п’ять жил, і саме вона спричиняє їхні обриси й формування з тієї схеми, מפה, у здійсненні, — так і внутрішнє світло, де б воно не було, означується як нешама посудин, для всього, що Владика всього захоче через них учинити.[П7254]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 6

Рама з Фано

Знай: коли світло збирається з тієї першої точки, яка є Кетером, у таємниці стягнення, згаданого щодо неї в главі 4, тоді все світло пробуджується до піднесення — через прагнення довершеного приліпитися до свого джерела й зменшити тоді התפלה, «безчинство / молитву?» [значення й зв’язок непевні], зухвалих лиходіїв, як буде пояснено.

Це не подібне до навколишнього таліта, який ми незабаром згадаємо, бо він стає сукою миру над навколишнім і бажає його існування. Проте за волею Владики всього посудина зменшилася настільки, щоб могла прийняти міру світла, достатню для створення світів. Відміряна Його мудрістю, нехай буде Він піднесений, частина повернулася задля потреби точки й сильно вдарила в дно посудини, у значенні «при світлі Твоїх стріл вони підуть». Адже вона стрімко спускається, за природою простої милості, щоб [посудина] утримала для себе внутрішнє світло, яке спроможна знести для власної потреби й усіх приєднаних до неї. Решта піднялася силою того удару й стала для неї навколишнім світлом.[П7255]

Ми потребували цього щодо першої точки лише тому, що знаємо: Кетер — це

Рама з Фано · продовження

безумовна воля, яка постановляє й хоче людського вибору щодо кожного вчинку. Світло, що поширюється в самій волі, поділяється: частина — внутрішня, частина — навколишня.

«Усе передбачене» — в навколишньому, частині волі, яка поширюється у знанні. Тим паче тепер «свободу дано» — у внутрішньому, за яким іде воля; і те, й те — частина волі, яка поширюється у виборі. Знання жодним чином не може суперечити волі. Тому та частина, що в майбутньому стане навколишньою, спочатку дивиться всередину точки, щоб знання дивилося й очікувало всередині вибору, у глибині його серця, як мозок дивиться в глибини серця: «покаже йому шлях, який той обере», — перш ніж дія дійде до завершеного вчинку. Якщо так у тілесному, то тим паче, без кінця, у мірі духовності й простоти.

Знання приймає в себе слід вибору й залишає в ньому слід знання — і те, й те в цих своїх горішніх коренях, — щоб навчити нас, що управління обома однакове й спільне. Лише неправду успадкували ті, хто заперечує без знання: «Якщо є одне, іншого не може бути». Навіть Рамбам відповів їм лише відповідно до їхнього шляху, за настановою мудрого царя: «Відповідай нерозумному за його нерозумністю, щоб він не був мудрим у власних очах».[П7256]

Знай: що більше зростає навколишнє, то більшим вважається зменшення внутрішнього. Це і є зменшення місяця; дивися далі, главу 24. Початкове стягнення світла Кетера, яке ми згадали, також було потрібне для цього зменшення — щоб повернути силу вибору до її кореня; знання ж безсумнівно приліплене до неї в бігу й поверненні. Тому все світло тріпотіло, прагнучи вийти. Не так у таємниці навколишнього: воно бажає збереження внутрішнього, як ми згадали на початку глави.

До того ж зменшення вибору, якому уподібнено місяць, — щоб він управляв лише בזה, «у цьому», нижніми мірами в ньому [зв’язок стислий], як далі в главі 33, — спричиняє віддалення його мохін до знання. Це і є знання самого вибору, за словами Ґаона рава Саадії, який говорив про прямий зміст; це цілком узгоджене з прихованим, досліджуваним у висотах. І істина Господня — навіки.[П7257]

Так само нешама людини перебуває в таємниці внутрішнього й навколишнього; у ній є залишки в таємниці зовнішнього світла, як ми пояснимо також щодо сефірот. Важливій людині, яку підстригає чужинець у приватному володінні, — «тому, хто голить голову свого владики», למגלח רישא דמריה [зв’язок непевний], — слід дивитися в дзеркало. Це навколишнє над її головою, щоб очистити й освятити його.[П7258]

Внутрішнє — те, що має визначені межі для виконання Тори та її заповідей. Зовнішнє потрібне для того, що людина за власною волею бере на себе як суворіше

Рама з Фано · продовження

дотримання, для додаткової святості, щоб усією силою виправити давній гріх; тим паче — якщо вона мусить виправити власний учинок чи вчинки своїх батьків. Цим вона підносить залишки своєї нешами, щоб вони виправилися вгорі.

Ось приклад. Ми зобов'язані щодня приносити постійні жертви. Але після руйнування Храму ця заповідь залишилася в таємниці залишків. Яке її виправлення? «Віддамо биків нашими устами», — щоб піднести ці залишки. Це міра побожності, бо Милосердний звільняє того, хто не може виконати обов'язок через примус обставин. Точно сказано: «Більший той, кому заповідано й хто виконує», бо внутрішнє світло — основне, а це лише певне доповнення. Насправді й воно потрібне внутрішньому та доповнює його, як ми згадали.

Це передано мудрецям: нехай кожен виправить, як просить його душа, достатньо для її нестачі, чого їй бракує. Він сам не бачить, але його мазаль бачить. Оскільки він схилив себе на бік святості, його ведуть тим шляхом, яким він хоче йти.[П7259]

А навколишнє, яке ще не мало нагоди стати внутрішнім, залишається в очікуванні, доки завершиться виправлення всіх душ Ізраїлю. Бо ті, хто приєднуються до нас у кожному поколінні, були з нас і були відкинуті; хоча самі вони не були на Синаї, їхній мазаль був із нами.

Про завершення цього виправлення Ісая сказав: «Залишок повернеться, залишок Якова — до Бога могутнього». Написано також: «Бо хоч би твого народу, Ізраїлю, було як піску морського, залишок повернеться в ньому; визначене знищення затоплює праведністю». Його пояснення — за арамейським перекладом, на дивовижну хвалу: «Для залишку — тих, хто не згрішив, і тих, хто повернувся від гріха, — будуть учинені могутні діяння — דמתגברן ומדברן בזכו, "що зміцнюються й провадяться заслугою" [зв'язок непевний]».[П7260]

Після цього здійсниться обітниця, однаково висловлена Ісаєю й Міхеєм, як написано: «І підуть численні народи й скажуть: ходімо й піднімімося на гору Господню, до дому Бога Якова, і Він навчить нас Своїх шляхів, і ми підемо Його стежками», — доки завершиться загальне виправлення.

Тієї миті не забракне перед Ним задоволення, щоб простягнути над усім світом навколишнє світло згори, у таємниці хмар слави, після того як теперішнє навколишнє все стане внутрішнім. Те майбутнє навколишнє має розділяти згори вниз між Святим і Святим Святих; тим паче — від обох униз. Свідчення — свята завіса: одне за своїм шляхом, інше — за своїм. Адже немає перепони, що розділяє у світлі царевого обличчя; лише престол (יגדל) [יגדיל] — «звеличить» — Того, хто цілковито піднесений і святий понад спричинене Ним. Це ясно.[П7261]

Рама з Фано · продовження

Навколишнє світло завжди вище за все; так само й у сефірот. У ньому немає стягнення, тому воно набагато більше від внутрішнього світла: останнє збирається в посудині, а праведники, на його подобу, применшують себе. Хоча й воно — велике, могутнє й рясне світло, через те, що воно входить і збирається в самому собі, воно сяє не всією своєю силою, а лише за силою одержувача, на зразок «І говоритиму з тобою над віком, між двома херувимами»: Він стягував Свою Шехіну між держаками ковчега.

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 7

Рама з Фано

Ми бачили, що деякі мудреці не утрималися від надання мір і співвідношень цим світлам: наскільки одне перевищує інше — між внутрішнім та навколишнім, між однією сефірою та іншою тощо. Проте ми тут не вдаємося до такого осягнення, бо ці речі давні й глибокі. Варто висловити лише одне зауваження: можливо, в цьому знайдуться різні шляхи з великою, а не малою різницею. Слухач здивується, наче їхні слова суперечать одне одному, але наше серце так не думає.

Ці дослідження допускають різницю в будь-який спосіб, аби лише вона походила з переданого вчення, а не з власного міркування, — боронь Боже! Ось як ми це пояснимо: відповідно до природи предмета, який поділяють, неодмінно змінюються співвідношення й міри.

Іноді ми вимірюємо в них поділ літер за їхньою кількістю, наприклад двадцять дві літери Тори, або за рахунком їхньої гематрії: алеф — один, бет — два, і так усі. Іноді вимірюємо поділ відомих Гавай, або брам, або стежок, або замін абеток, подробиці яких помножуються без міри. Усі вони мають упорядкування, сполучення, подобу, вислів, сукупність і число; про них ми говоритимемо далі. Кожна з цих подробиць надзвичайно відрізняється від інших кількістю та якістю.

Так само той, хто вимірює поділ за всіма літерами Тори, за словами, за віршами, за парашіями чи за седарім: у всьому цьому співвідношення неодмінно змінюються. До того ж у згаданих мірах мусить бути величезна відмінність відповідно до різниці управління через вчинки нижніх, як ми згадаємо у главі 33 та в інших місцях, з небесною допомогою. Про все це досить зауваження, доки «Господь дасть мудрість; із Його уст — знання й розуміння».[П7262]

Три згадані нами світла пояснені щодо Мойсея: він піднявся у хмарі й покрився хмарою — це зовнішнє та навколишнє; освятився хмарою — це внутрішнє світло. Усі вони разом закладені у формі алефа, першої літери: верхній йод у ній — таємниця навколишнього.

Рама з Фано · продовження

Про нього сказано: «Люби Господа, твого Бога» — «зроби Його любимим над створіннями». Саме «над» — в навколишньому, а самі створіння — в інших поділах. Далі пояснено: «усім своїм серцем» — обома своїми нахилами, щоб лівий не став причиною його віддалення, боронь Боже, а щоб разом вони пом'якшили таємницю доброго й лихого нахилів, і обидва спричинили, щоб навколишнє розгорнуло над нами суку миру: аби Яг, Бог, слава, мешкав у нашій землі.[П7263]

Вав у алефі натякає на таємницю внутрішнього світла, про яке за прямим змістом сказано «і всією своєю душею». Нижній йод — зовнішнє світло, про яке сказано «і всім своїм надбанням».

Або ж «усім своїм серцем» натякає на зовнішнє світло, «усією своєю душею» — на внутрішнє, а «всім своїм надбанням» — на навколишнє, відповідно до значення надмірності й примноження в слові מאוד, «дуже». За цим шляхом вислів «зроби Його любимим над створіннями» сказано про всю любов загалом.[П7264]

Ось ці частини алефа — нотарикон יכין וצדיק ילבש, «приготує, а праведник одягнеться». Отже, «приготує» — це навколишнє, у таємниці Того, хто прихований і невідомий, у значенні «ось Я додаю до твоїх днів», витлумаченому в «Зогарі»: одне за своїм шляхом, інше — за своїм.

Вав — таємниця Зеїра, бо «праведний Господь, праведні вчинки любить». Натяк: шість тисяч років існує світ, у якому праведники очищують себе задля довершення внутрішнього світла. Завдяки побожності понад вимогу суду Зеїр вдягнеться в зовнішнє світло, у таємниці «жінка оточить чоловіка». Тим, хто надіється на Господа, пророк обіцяє: «Побіжать і не втомляться, підуть і не знеможуть». Усе це позначене в трьох частинах алефа. Так само: «Поєднаються й не розділяться», «Дасть спокій, і хто осудить?» та подібні вислови.[П7265]

Можна також тлумачити в трьох частинах алефа знання, того, хто знає, та знане. Ці речі близькі до рівності в таємниці зв'язку й істинного єднання перших трьох між собою: вони вважаються одним.

Кетер завжди є в таємниці навколишнього, і Даат — так само, адже він не є повною точкою. Хохма — внутрішня щодо Біни, яка перебуває в таємниці зовнішнього світла, бо суди пробуджуються з неї. Із поясненого нами далі — що з необхідності буття корені Хохми й Біни були окреслені в Кетері від самого його початку — випливатиме, що там Даат мусить рахуватися разом із ними, бо він скрізь їх з'єднує.[П7266]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 8

Рама з Фано

Великий зразок таємниці цього навколишнього світла Бог, благословенний Він, дав нам на горі Синай: там Він тримав над нами гору, наче діжку. Він погрозив і пояснив нам, перед нашими очима: якби наші батьки не прийняли Тору, тоді, без сумніву, належало б усьому внутрішньому світлу відступити, а підніжжю гори — стати місцем їхньої могили. Ця погроза припинила їхню скверну, немов вони померли й були поховані, крім того, що про те стояння прямо сказано: «Моя нефеш вийшла, коли Він говорив». [П7267]

Про таємницю навколишнього світла, приготованого (לחולתינו) [לזולתינו — «для інших, крім нас»], мудреці сказали: «Нечестивий приготує» — це Самаель. Якби він не збунтувався й не засмутив Його святого духа, благословенний Він, був би гідний отримати; але не має, бо саме він спричиняє для свого війська й підлеглих «позбавлення нечестивих їхнього світла». Тому «в темряві вони змовкнуть», ידמו, у глибинах кліпот. Слово ידמו за атбашем — מקיף, «навколишнє»: воно відступить, доки не (עתקן) [התקן — «буде виправлена»] належна їм частка. Вона значно перевершує внутрішню кількістю — у значенні «ви найменші» та численних рабів, які в майбутньому вхопляться за край одягу тих, хто виконує заповідь цицит, що сама є таємницею навколишнього світла. Це таємниця сказаного у Ґемарі: «І треба відокремлювати в чубах арамеїв», וצריך לפרודי בצוציתא דארמאי [стислий зв’язок неясний], і так само: «І розквітнуть усі, хто чинить беззаконня». [П7268]

Якби вони за силою свого вибору забажали благословення, їм було б приготовано ще від шести днів творення, щоб і це світло стало внутрішнім, як буде в майбутньому завдяки Тому, хто сидить на Давидовому престолі. Про Нього написано: «Перед Ним схиляться мешканці пустелі». А що написано далі? «І розквітнуть із міста, мов трава землі». Щодо таємниці цього навколишнього світла цілком слушно пояснювати: «На місці, де стоять ті, хто кається, цілковито праведні стояти не можуть». Адже їхня частка — лише у внутрішньому світлі й зовнішньому, що до нього приєднане; до навколишнього воно не прийшло. Ці речі давні. Зауваж: «ті, хто кається» і «цілковито праведні» — все у множині. Намір стосується сукупності світу в таємниці «бо праворуч і ліворуч ти поширишся»: це Паран і Сеїр та ті, хто до них приєднується, і решта горішніх князів, які складаються в гурти з одного й другого боку. Усі вони в майбутньому отримають повне виправлення наприкінці днів. [П7269]

Оскільки вони були відкинуті лише через споживання з Дерева пізнання, слушно називаємо їх разом «тими, хто кається». Однак це означення зовсім не підходить до окремих серед них: обрізаний араб або обрізаний ґівоніт — якщо він обрізався й

Рама з Фано · продовження

занурився задля статусу ґера-цедека — подібний до новонародженої дитини. А перед тим — «побачив і відпустив», ראה ויתר [стислий вислів]. Це так, як ми сказали. Подібно говориш: «Ви — сини Господа». У Писанні ми зовсім не знайшли такого означення для окремої особи, крім «Господь сказав мені: Ти — Мій син»; це ми пояснили у відповідному місці. Так само «Дякуйте Богові богів» — означення Його божественності над усіма ангелами. Проте Його не назвуть «Бог מכל [неясне написання], Бог Гавриїла», як буде пояснено щодо Авраама, Ісаака та Якова. [П7270]

Так само «Дякуйте Владиці владик» вказує на Його владу над зорями. Його не означають як владику Сонця чи владику Місяця, бо кожен із них — ніщо перед Ним. Але лад їхніх систем, їхня численність, узгодженість і сталість, без сумніву, вказує на силу Ег'є, אהי"ה, що панує над ними й упорядковує їх.

Спільна риса цілковито праведних і тих, хто кається, — хоч би як це розуміти, — полягає в тому, що вони успадковують два світи: навколишній і внутрішній; зовнішній також входить до нього й окремо не рахується. Це значення «Море й південь успадкуй», ים ודרום ירשה: початкові літери — יו"י, таємниця алефа у формі його частин. Це море — океан, що оточує світ, як ми пояснили у трактаті «Ганефеш», дивись там. Так тут натякається на навколишнє світло в таємниці завіс Скинії: нижче горизонту немає навколишнього світла. А південь, דרום, — внутрішнє світло: «мешкає високо», דר רום, бо оселяється всередині посудини. Воно притягає до себе зовнішнє світло — у таємниці спадщини, яка приходить йому з іншого місця завдяки охороні й огорожі Тори. Це доповнює внутрішнє світло й повертається до нього; окремим світом його не вважають. [П7271]

Адже опалі частки походять лише з частини, призначеної праведним. Прадавній гріх спричинив викривлення для всіх, так що кожен, хто утворився з краплі Адама й Єви, тепер у цьому аспекті вважається тим, хто кається. Йому потрібне ретельне виконання заповідей, щоб повернути вінець до колишнього стану, в таємниці воскресіння мертвих: щоб усі ми удостоїлися одеж світла, у значенні «Приготує, а праведний одягне». Хоча у світі в кожному поколінні були досконалі, а також численні цілковито праведні щодо самих себе, вони теж потребують воскресіння. [П7272]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 9

Рама з Фано

Ось чого ми навчилися із сукупності цього викладу та з того, що Писання спершу каже «усім своїм серцем», а потім — «і всією своєю нефеш», як ми пояснили вище, у главі 7: мудрості й напоумлення для кожного, хто збирається віддати свою нефеш у молитві — чи то в читанні «Шма», чи в падінні долілиць, чи в будь-якому подібному намірі серця. Нехай він у жодному разі не робить цього, доки не знатиме про себе, що тієї миті його серце цілісне й вірне — навіть лихе в ньому. Так Писання засвідчило про нашого батька Авраама, мир йому: «І знайшов Ти його серце вірним перед Тобою». Бо інакше «словами раба не напоумиш», і він, боронь Боже, приносить у жертву те, що має ваду. [П7273]

Для всього цього маємо великий, чистий і легкий намір у вірші «До Тебе, Господи, свою нефеш підношу», אליך ה׳ נפשי אשא. Адже נפשי, «моя нефеш», за гематрією — מ"ת, «мертвий»: це справжня таємниця падіння долілиць — віддати себе на смерть. Коли його нефеш підноситься вгору, тіло мертве з його волі. І цього не досить: поряд зі смертю має бути покаяння. Тому אשא, «підношу», за гематрією — ש"ב, «повернувся». Отже, נפשי אשא за гематрією — מת שב, «мертвий, який повернувся»: дві умови, що довершують задумане. [П7274]

А якщо скажеш: що це за покаяння після смерті? — до тебе звертається вірш «Ти повертаєш людину до скрушення», תשב אנוש עד דכא. Ось покаяння, що передувало: адже з дій пізнають сили, і з цілковитої віддачі пізнають, що він уже повернувся до Господа всім серцем, аж до скрушення грішної нефеш. Так у його серці встановлено гарне помешкання для Шехіни, у таємниці «Мій Бог усередині мене»; гарні знаряддя — в його членах, щоб вони були відсторонені від усякого переступу; гарну дружину — в його розумній душі. Отже, עד דכא — нотарикон до них. А потім: «І кажеш: Поверніться, сини людські», щоб незмінно зміцнюватися в цьому день у день, аби його схильність не стала його обвинувачем. Вищим висловом йому гарантовано скасувати того, хто скасовує, і повернути його до добра. [П7275]

Ми вже пояснили в іншому місці таємницю сказаного пізнішими: людина має падати долілиць лише там, де є сувій Тори. Ми сказали: думка людини, яка знає й має належний намір, справді робить місце, де вона є, місцем сувою Тори. Проте в місці, де є ті, хто бачить, а сувою Тори немає, слід остерігатися: від неї можуть навчитися не дбати про це, хоча вони не навчені потрібного наміру. Можна також сказати: належна думка людини, яка розуміє й знає піднесений намір, коли промовляє цей вірш, звільняє від дії падіння долілиць, — аби лише вона мала намір так, немов справді, цілковитою дією кинулася з високого даху в глибоку яму задля слави Небес. [П7276]

А щодо дійсної віддачі, коли це трапиться їй і вона здійснить її, — Писання

Рама з Фано · продовження

висловило це повністю: «І всією своєю нефеш» — навіть коли Він забирає твою нефеш. Немає більшої цілісності серця за цю. Але лише так, як у рабі Аківи та нашого батька Авраама, мир йому, в Ур-Касдімі, хоча той урятувався, а цей не врятувався. Це виключає Гарана, Авраамового брата, який став повчанням для всіх: його кинули у вогняну піч у час прихильності, і Авраам це засвідчує. Однак Гаран виявив свій сором: його поставили у вогонь, а він випробовував себе. Не так рабі Аківа: він не був у час дива. Тому «не дивуйся цій справі». [П7277]

Знай: ми підносимо три види жіночих вод, віддаючи нашу нефеш заради освячення Його Імені, благословенний Він. Ось вони. Перший — у читанні «Шма»: у ньому ми віддаємо себе задля виконання наказових заповідей; основа для загального висновку для всіх них — єдність Господа та любов до Нього. Другий — у падінні долілиць: у ньому ми визнаємо справедливість смерті для себе через невиконання всіх заповідей та через заборони, які ми переступили; намір — щодня спокутувати за вище святе. [П7278]

Третій — у саму мить смерті: тієї миті дійсно й із повним наміром виконати наказову заповідь, що охоплює всі заповіді та виправлення всіх заборон Тори. Усі вони переведені до цієї наказової заповіді — визнання справедливості смерті для нас у належний їй час, у значенні «І ваші трупи впадуть у цій пустелі». Це зовнішня смерть: нехай людина бажає її й радіє їй, щоб усунути думку лихої схильності, яка задумала відвернути наші душі від святого служіння. Людина, яка в цьому з радістю приймає суд Небес у його належний час, — винагорода її незмірна, «і праведність її стоїть повіки». [П7279]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 10

Рама з Фано

Перша точка, яку ми згадали в попередніх главах 4, 5 і 6, — недарма довкола неї розгорнулися глибокі виклади, таємницю яких ми разом «підсолодили» поміж тим, — згодом сама поширилася на десять точок у колі. Тому її названо Кетер, і вона — одна з них. Нам зручно сказати: на вершині того кола Кетер посередині, а під ним Даат; поряд із ним розташовані Хохма з одного боку й Біна з другого. Біля них — Тіферет, Ґдула й Нецах праворуч, а Малхут, Ґвура й Год ліворуч; Єсод унизу посередині, прямо під Кетером і Даат. [П7280]

Це коло охоплює їх усіх, коли вони спускаються всередину нього й входять у його середину, одна нижче від іншої. Їхні вершини не вирівняні одна з одною: вони лише поряд по колу й одна під одною за порядком свого спуску. Отже, на вершині того кола немає оточеної сефіри, бо це місце залишене самому Кетеру; лише Даат і його коло розрізняються в ньому. І те, й інше — у відсутності, але не в цілковитому

Рама з Фано · продовження

запереченні: вони дуже близькі до існування. Нижче від того залишеного місця — коло Хохми, із повним і рівним самому собі охопленням, а всі інші — всередині нього. Світло Кетера стискалося в ньому самому через численність посудин, які були там потенційно, аж доки всі вони вийшли з виходом Хохми. У ній також вони тиснули, не даючи її світлу сяяти, доки всі не вийшли на свої місця. Тоді три перші утвердилися у власному світлі, яке належно засяяло в кожній із них. [П7281]

Дехто каже, що нижчі посудини скасовувалися у вищій. Це те саме: скасоване не гине й не позбавляється існування цілком. Воно вбирає в себе силу того, хто скасовує, і перетворюється на його природу, аж поки те місце наповнюється більше, ніж спочатку, — до виходу доданого, після чого йому стає просторо.

Завжди Кетер, Хохма, Хесед, Тіферет і Нецах, що в Даат, — п'ять хасадім, а Тіферет рухає ними всіма. Біна, Ґвура, Год, Єсод і Малхут, що в Даат, — п'ять ґвурот, а Єсод рухає ними всіма. Пом'якшення ґвурот хасадім відбувається за відомою відповідністю: тобто Біни — від Хохми, Ґвури — від Хесед, Году — від Нецаха. Однак пом'якшення Єсоду — від Кетера, а Малхут — від Тіферет. Даат усюди є самими хасадім і ґвурот, їхнім поєднанням і зібранням за потребою: це і є його десять сефірот, які виливаються в нього, праві — від Хохми, ліві — від Біни. [П7282]

Тому «якщо немає Даат, немає Біни»: Біна залежить від Хохми, як малий від великого. Якщо тут немає спільної сили — Даат, — Біна, яка є формою, не поширюється на Хохму, яка є матерією. «А якщо немає Біни» — тобто якби уявити, що ми її не потребували, — «немає Даат». Це зрозуміло. Ми вже поставили першою у варіанті тексту мішни необхідність існування Даат, як це містять деякі версії: він великою мірою допомагає вивести Біну з можливості у здійснення, у значенні «Бо в Яг, Господі, — Скеля світів», כי ביה יי צור עולמים. Для того, хто навчає у зворотному порядку, це також точно: він спершу називає просте існування, коли зіставляє Хохму зі страхом, а після неї — Біну; потім розглядає поділ Даат. Усе слушне. Проте Хохма сама щодо себе їх не потребує, лише заради нижчих. [П7283]

Знай: хасадім і ґвурот у Даат — первинні, ще не оформлені, як він сам. Коли згодом вони поширюються в Зеїрі та його Нукві, і ті, й інші називаються за мірами цих двох парцуфів. Перший хесед у Даат, його Кетер, у місці свого поширення зветься Хесед за Ґдулою Зеїра. Це слушно: сам Кетер — вища милість, за Ґдулою Малхут Адама Кадмона, яка світить у ньому. Другий хесед, який є Хохмою щодо Даат, при поширенні в Зеїрі називається «Ґвура серед хасадім» за Ґвурою Зеїра. Це одне з місць, де Хохма поєднується з Ґвурою; але не слід уявляти, ніби сама точка Хохми взагалі має суди. Про це говоритимемо далі. [П7284]

Так само третій із хасадім у Даат, його Хесед, у Зеїрі зватиметься Тіферет, у таємниці «Той, хто веде праворуч Мойсея» — це Даат — «рамено Його слави», זרוע תפארתו.

Рама з Фано · продовження

Четвертий, Тіферет у Даат, у Зеїрі зватиметься Нецах: це поєднання мір для Мойсея, нашого вчителя, мир йому. П’ятий, Нецах у Даат, у Зеїрі зватиметься Год: це поєднання мір для Аарона. І те, й інше буде пояснено у відповідному місці. Так само з ґвурот: першу назвемо «ґвура Хесед» за Хесед Зеїра; і так усі. [П7285]

Є й інша подібна причина. Коли крапля хасадім виходить із сили Аби, щоб спуститися в його Єсод, а звідти — в Даат Зеїра, вона проходить п’ятьма каналами, ҐҐТНГ, גנתנ”ה Аби. Хоча Ґвура й Год у нього ліві, усі називаються хасадім за основою — Абою. Так само крапля ґвурот, виходячи із сили розуму (моах) Іми, щоб спуститися в її Єсод, проходить її п’ятьма каналами ҐҐТНГ. Хоча частина з них у неї права, всі називаються ґвурот за основою: вони від Іми. [П7286]

У таємниці омера буде пояснено: Даат розділяє для Зеїра та його Нукви зі своїх хасадім і ґвурот лише сім останніх включених рівнів у кожному з них, у таємниці «по сім і по сім лійок», дивись там. Отже, три перші в кожному з хасадім і ґвурот тримаються разом у Даат і не відділяються. Вони — сутність Даат, який є первинною, ще не оформленою силою розуму (моах); вони теж, як і він, — первинні, ще не оформлені мохін, які не поширюються, щоб набути тілесної форми внизу. Говоритимемо про них далі, у главі 67. [П7287]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 11

Рама з Фано

Після цього посудина Кетера розкололася внизу, і вийшла посудина Хохми, а всередині неї — решта посудин, які тягнуться за нею, усі одна всередині іншої. З того внутрішнього світла Кетера, що було для них приготоване, постало внутрішнє й навколишнє світло Хохми, як пояснено вище. Хохма розкололася, й вийшла Біна, а решта — всередині неї. Коли малюєш багато кіл, кожне всередині іншого, уявляй, ніби чорне коло — сефіра, а біла площа між однією та іншою — навколишнє світло для нижчого кола. [П7288]

Отже, пояснено: з великого світла, що милістю було приготоване згори для точки Кетера, постало для неї внутрішнє й вище. Оскільки «усі могутні не знайшли своїх рук» для достатньої сили, щоб вона сама витримала все світло, увійшла лише частина й стала внутрішнім світлом, нешамою для неї; решта стала навколишнім світлом над нею. Так само іскра вийшла із внутрішнього світла Кетера й стала внутрішньою для Хохми; те, чого Хохма з неї не могла витримати, стало її навколишнім світлом. Отже, Хохма має два навколишні: одне Кетера й одне власне. Так само від Хохми до Біни: із внутрішнього світла Хохми постали внутрішнє й навколишнє для Біни. Отже, Біна має три навколишні світла. [П7289]

Рама з Фано · продовження

У відповідному місці вже пояснено: Аріх, який походить від Біни, — перший серед вищих, кому потрібні три осяяння на додачу до десяти його сефірот. Адже ці десять отримують вплив лише від семи нижчих שבעלה [можливо: «у її чоловікові»; зв'язок непевний]; три осяяння дають змогу також засяяти в ньому світлу трьох вищих у ній. Це таємниця тринадцяти мір, які тлумачаться в Аріху, Абі й Імі, Зеїрі та його Нукві. Вона — Земля Ізраїлю, у якій десять рівнів святості з мішни й три з барайти, відповідно до цієї великої таємниці. Однак тих, що в мішні, — одинадцять! Єгошафат сказав про середню з них, відповідну Даат, який стоїть посередині між п'ятьма навпроти п'яти. Його таємниця — в устах, як буде сказано далі: там обрізання язика, і воно поширюється аж до обрізання тілесного члена. [П7290]

Повернімося до нашого викладу. Знай: ці три додаткові осяяння в кожному зі згаданих парцуфів — в Аріху, який є аспектом Біни, вони від трьох навколишніх світел над ним, у таємниці сяйв. А Хохмі, сила якої — Ейн-Соф, досить двох навколишніх: одного від віддаленої причини й одного від близької. Кетеру досить одного: для нього живий Бог і вічний Цар виливає вплив у нього без посередника. [П7291]

Знай: від Біни до шести країв світло поширилося через одне вікно. Ось причина. Кожна з трьох перших відкрила окреме вікно для того, що нижче від неї, бо вони мають бути виправлені кожна окремо як самостійні парцуфи — Аріх, Аба й Іма; або як три вищі голови, з яких Аріх — одна, пізніша за всі. А шість точок, із сукупності яких згодом постав один парцуф — Зеїр, — вийшли на одному ступені, рівно з боку Біни, яка випускає їх одну за одною й зберігає їхню форму, а вікно зовсім не змінюється. Хоча нижче управління містить милість для одного й суд для іншого, можна було б гадати, що в ньому є зміна; нас навчають: вікно лише одне, а відмінність — із боку тих, хто отримує. [П7292]

Це таємниця «немає народження по членах», бо кожна із цих шести точок — лише один член щодо сукупного Зеїра. Для того, хто каже «є народження по членах», це також слушно в таємниці «і зацарював, і помер», як буде сказано далі: одне царство не торкається іншого, і кожне вважається окремим народженням. У будь-якому разі нам потрібна однаковість вікна, щоб воно не змінювалося ані в менший, ані в більший бік: це дає простір виходові всіх посудин в одному порядку, а світел — із належною їм відмінністю, як ми зараз пояснюємо. Також звідти мають піднятися світла, яким належить піднятися з точок, щоб утворити з них виправлення для самої Біни й того, що над нею, задля довершення їхніх парцуфів. [П7293]

З боку точок, які спускаються з неї, потрібна певна першість однієї перед іншою. Проте посудини спускалися, як спускається денний промінь, חרגא דיומא, нижче горизонту: спершу найнижча посудина, решта поряд із нею, тоді як Сонце там «пиляє й піднімається», як відомо. Хто зніме порох із його очей, коли воно виходить

Рама з Фано · продовження

світити здалеку мешканцям тієї землі, наче приголомшений чоловік; а він міцно спить, коли дрімота й пута сну спадають на його очі, і створює приховання лиця — багатьма способами, які ми докладно пояснили в іншому місці. [П7294]

А світло спершу зодяглося у найвищу, решта поряд із нею, за тим порядком променя над горизонтом. Бо Сонце щодо нас «пиляє й спускається», а склепіння кришиться й (ועורר — «пробуджує») [ומורה — можливо, «кидає»] стружки. Хоча саме тіло Сонця ще пиляє, рухається й наближається, щоб його світло могло зодягтися в товщину сфери, згори вниз, у міру того, як воно проходить, щоб світити нам. Воно — «мов наречений», «радіє, наче могутній»; дивись наш трактат «Га-нефеш». Хоча в цьому є відмінність між світом акудім та некудім, як добре пояснено у відповідному місці, для теперішнього задуму нам досить згадати цю відмінність загалом. Адже такий спосіб навчання цієї мудрості: спершу викладати легше, а потім пояснювати все за природою викладу й порядком навчання, з належною поступовістю для вуха, що слухає. [П7295]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 12

Рама з Фано

Тут є таємниця: «Спочатку постало в думці створити світ мірою суду». Тобто спершу зодягти світло в нижче, за порядком спуску посудин: адже якщо Малхут спустилася першою, чому має останньою отримати свою частку світла? І що з нею буде тим часом? Проте насправді тут немає часової першості. Усюди, де світло здійснює свій задум знизу вгору, — це управління суду. «Побачив, що не встоїть»: якщо, боронь Боже, Малхут розіб’ється від примноження світла над нею, «бо близька скрута, бо немає помічника». Він поставив попереду й приєднав до неї міру милосердя. Ще до виходу посудин з утроби Іми, там, у покоях її лона, світло спершу зодяглося в міру Хесед, і його вплив потягнувся до всіх — і коли вони були там у таємниці ібуру, і коли вийшли на повітря світу. В обох випадках — прямим світлом. [П7296]

Хоча ті точки розбилися, вони все ж мають виправлення відповідно до свого місця й часу. Адже їхня смерть — дім їхнього життя, як ми докладно пояснимо далі. Через кожну з них світло йде й наближається до нижчої точки, у таємниці «Давид, цар Ізраїлю, живий і сущий». Тобто живий від початку: її точка ні на мить не була позбавлена внутрішнього життя, достатнього їй у тому існуванні, про яке тут ідеться. І сущий: адже також потім про неї сказано «Одна з них не розбилася». [П7297]

Спільне для них — неможливо досягти точної одночасності, як ми вчили в трактаті «Бехорот»: утроба не відкривається для двох плодів водночас. У посудинах це було для того, щоб кліпа передувала плоду, аби й вона пом’якшилася його силою і смак

Рама з Фано · продовження

дерева та плоду був однаковий, як спершу постало в думці. Відомо: самі посудини — одна шати для іншої; вище завжди розглядається так, немов воно мертве й є внутрішністю для нижчого. Це допомогло й самому світлу: щоб милість завжди передувала первинному судові, бо саме суд цього бажає, і в цьому його хвала. Те, що було вилите милістю без жодної заслуги, ми згодом удостоїмося отримати за судом як винагороду за заповіді. Не тому, що ми гідні отримувати нагороду, — адже хто випередив їх? — а тому, що Його міра доброти гідна дати винагороду тим, хто чинить Його волю. [П7298]

Хоча далі скажемо, що Хесед узяв свою частку й частки своїх товаришів, через це не слід вважати, ніби два світла вийшли водночас: вони ще не поділилися, і їх ще зовсім не називають ні Ґвурою, ні Тіферет. Тому, коли Хесед розбився, решта світел повернулася до Біни. З неї до Ґвури через те саме вікно спустилося все, що Хесед залишив із часток своїх товаришів; і так усі. [П7299]

Попри це рабі Йосі Га-Ґлілі вважав можливим говорити щодо чуттєвого: дві голови можуть вийти водночас. Адже часові виникнення, як первісток, що відкриває утробу, не мають доступу до того, що вище за порядок часів, — як еманація самих семи точок. До того ж, навіть якщо ми порівнюємо, не ухвалюватимемо на цій підставі рішення для полегшення: у вищої матері перешкода не з її самої, а задля виправлення сімох її дітей. У тієї ж, яка народжує вперше, до плодів якої ці дві причини не стосуються, — хто скаже, що точна одночасність неможлива? Це думка рабі Йосі Га-Ґлілі, хоча галаха не відповідає його словам. [П7300]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 13

Рама з Фано

Написано: «Бо сонце й щит — Господь Бог», כי שמש ומגן יי אלקים. Намір такий: Сонце — велике світло, що сильно сяє; людина може дивитися на нього лише з віддаленого місця або коли воно входить через вікно. І в другому випадку є різниця — велике воно чи мале. Є ще одна відмінність, яка більше пом’якшує й приховує світло: коли перед ним ставлять екран із чистої прозорої матерії, сапірі, так, щоб світло виходило через нього назовні. [П7301]

Про перші відмінності, навіть віддаленість місця вище Кетера, слушно сказати, що всі вони — у світі Ацилуту. Адже Ейн-Соф не віддаляється від Кетера, зневажаючи плід Своїх рук, боронь Боже. Це сам Кетер відступає й обмежує себе, щоб стояти віддалік від своєї причини через її піднесеність. У впливі, що сходить від причини до нього, взагалі не описується вікно: там лише віддаленість місця, як ми пояснили. Натомість від Кетера вниз світло приходить каналом, який відкриває йому вікно з посудини Кетера, щоб воно стало внутрішнім і навколишнім для Хохми. Його світло

Рама з Фано · продовження

більше за іскру, яка виходить із Хохми, щоб стати навколишнім і внутрішнім для Біни. Отже, й вікно буде ширшим. Вікно, що відкривається від Біни вниз, буде меншим за вікна перших сефірот. Міра Малхут потребує окремого вікна від Єсоду до неї, бо має бути виправлена як самостійний парцуф у таємниці Нукви Зеїра; це вікно буде дуже малим порівняно з першими. Усе це — у світі Ацилуту. [П7302]

У межах цього викладу ми бачили відмінні підходи з різних боків. Кожен, хто розуміє й шукає Господа, зобов'язаний міцною силою вдуматися в них і приготувати своє серце, щоб спрямувати узгодження всіх до істини без жодної суперечності між ними. Один із них просто припускає: Кетер отримує своє світло від Ейн-Софа без будь-якого віддалення, а так само Хохма — від Кетера. Лише Біна описується як та, що отримує світло Ейн-Софа через віддалення, щоб могти його витримати. Зеїр отримує світло крізь вікно, не віддаляючись від Біни; Нуква Зеїра отримує від нього вплив крізь менший отвір, а також із віддаленням.

Дехто каже: три перші отримують світло здалеку, Зеїр — зблизька через вікно, а Малхут потребує віддалення й вікна. Інші кажуть: Аріх Анпін отримує вплив від Ейн-Софа зблизька, «і в ній велика широта», ובה רחב' רבה [нерівний зв'язок]; натомість Аба, Іма та його Нуква — з віддаленням і малим вікном. Досі їхні слова. [П7303]

Нам видається слушним так пояснити й узгодити їх: ці три шляхи всі стосуються парцуфів у світі виправлення — «Кетер, де були терези (маткела)», כתר דהוה מתקלא [зв'язок непевний]. Не так перший шлях, який ми згадали на початку глави: лише він слушний для світу точок, доки ще не було терезів. Із трьох найпіднесеніший — перший із них — для дослідження джерел Ацилуту, трьох голів, як достатньо пояснимо далі, з небесною допомогою. За другим шляхом усі вони включені в одне; і той, і той говорять про великий стан Зеїра.

Третій шлях розділяє Аріха й Зеїра парцуфами Аби та Іми: це доказ того, що йдеться про малий стан Зеїра. Однак для нього, Аби й Іми залишили однакове вікно, щоб він міг вийти зі свого малого стану за сприяння діянь нижчих. Тоді він підніметься, щоб отримати вищі мохін: саме Аба й Іма стають для нього мохін. Отже, один учитель сказав одне, другий — інше, і вони не сперечаються. Усі ці шляхи — всередині самого світу Ацилуту. [П7304]

А відмінність світла, яке вдаряє в екран, — між Ацилутом і Брія. Оскільки в самому Ацилуті треба тлумачити Ацилут у Хохмі, Брія в Біні — адже вища Іма гніздиться на Престолі, — а так само Єцира в Зеїрі, Асія в його Нукві, написано: «І відділятиме завіса для вас», усюди, де це тлумачиться, «між святим і Святим святих». Саме «для вас» — у нижчих світах. Із цього випливає, що певна подоба такого розрізнення є й у самих вищих; але, боронь Боже, це не річ, що розділяє, — лише так, як ми

Рама з Фано · продовження

пояснимо. [П7305]

Аба сам один живиться впливом Ейн-Софа через волосся вищої бороди, про яку сказано: «Його вбрання — мов білий сніг». Воно зменшує світло, щоб Аба міг його отримати, але зовсім його не зодягає: лише канали, які проводять його до Аби, дуже тонкі. Проте Аба зодягає його своїм власним аспектом, перш ніж передати вплив Імі. Однак Аба весь — у таємниці «його моах», מחו; із цього випливає, що таке зодягання — у таємниці внутрішності Хохми, яка тягнеться до Біни прихованим шляхом. Він не приховує свого світла зовнішністю власної посудини, як чинять решта сефірот, що гніздяться у світах розділення. [П7306]

Саме це зумовлює дійсний екран між Ацилутом і Брія та другий, подібний до нього й товщий за нього, між Брія та Єцира — מאין [«звідки» / непевне читання] набуття світлом тілесної форми від Іми до Зеїра. Так само між Єцира й Асією — на зразок зміни світла від Зеїра до його Нукви. Ці екрани неодмінно відрізняються, як пояснено у відповідному місці; незабаром говоритимемо про них. Ці три нижчі світи мають спільне: жоден із них не належить до самої сутності істинного єднання, бо між ними проходить завіса, парґод. В Ацилуті не так, хоча світло поширюється в ньому нерівномірно, а поступово. [П7307]

Саме це пояснено в Тіккунім: «Десять сефірот Ацилуту — Цар: Він і Його життєві сили в них одне; Він і Його частини в них одне. Не так у десяти сефірот Брія: вони та їхні життєві сили не одне, вони та їхні частини не одне». [П7308]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 14

Рама з Фано

Дуже глибокі слова поважного вислову, який ми щойно навели, — його таємниця й натяк. Адже Цар, מלכא, названий тут, — Атік Йомін, що був утворений силою Хохми Адама Кадмона. Мудреці скажуть, що це означення слушно стосується нефеш світу, яку ми згадали у главі 1, саме при його поширенні до кінця її аспектів; його називають просто «тагіру» [зміна роду в джерелі]. Він — первинна, ще не оформлена основа всіх світів. Це означення — Адам Кадмон — з'явилося в нього лише тоді, коли нижче від нього були утворені три голови. Так витлумачили в Берешіт раба вірш «Ті, що говорять про праведного зухвало», הדוברות על צדיק עתק: Він «віддалив», שהעתיק, від Своїх творінь. А коли первісне повітря розглядається саме по собі, там узагалі немає таємниці парцуфа. [П7309]

Сила Адама Кадмона поширилася з його Хохми через Нецах і Год, які поза тілом. Від них і в них — таємниця поширення всюди. Тут вона увійшла в сім останніх Царя, מלכא, який у ньому. Подоба цього — воля сили, що поширюється в людській руці й

Рама з Фано · продовження

дає їй дозвіл та силу писати смисли Тори. Це таємниця «Нові щоранку, велика Твоя вірність», חדשים לבקרים רבה אמונתך: початкові літери — רחל, Рахіль. Із названих семи він утворює внутрішність Атіка для світу Ацилуту, як буде сказано у главі 28. [П7310]

Цей Атік у таємниці Зеїра тієї Малхут і є той, кого в наведеному вище вислові Тіккунім названо просто Царем. Сказано «Він», איהו: тобто його внутрішня сутність на весь зріст цього Атіка, що охоплює десять, хоча походить лише від сили семи. «І Його життєві сили», וחיוהי, — від Хохми Адама Кадмона, що поширюється в його Малхут, про яку написано «Хохма оживляє своїх володарів». «У них одне», חד בהון: тобто в сефірот Ацилуту, посудини яких спершу поширилися, а потім сутність зодяглася всередину них, як ми пояснили вище, у главі 5. Нижче Малхут Ацилуту постала нова завіса, парґод, щоб розділити Ацилут і решту світів. Від удару світла Ейн-Софа об завісу воно знову піднялося на своє місце, у таємниці зворотного світла, і світ Ацилуту довершився. [П7311]

Ще сказано «Він» — ми пояснили: його сутність — «і Його частини», וגרמיה, тобто сукупність його членів, які є для нього посудинами, «у них одне». Бо щодо світу Ацилуту їх не вважають посудинами, які відгороджували б, боронь Боже; від їхнього єднання нічого не віднімається, адже Атік єднає й пов'язує їх угорі та внизу.

Проте «книги Брія», ספרין דבריאה [можливо, маються на увазі сефірот], Атік яких утворений силою Біни світу Ацилуту, що тече й виходить через Нецах і Год у сім останніх його Малхут, — «вони та їхні життєві сили не одне». Вплив, що приходить до них згори, аби оживити їх, не з'єднаний із ними сутнісно через екран, який відділяє їх від їхнього Атіка, що в Ацилуті. Звідси навчаємося щодо Атіка Ацилуту: він в Ейн-Софі, навіть коли цей Атік називається Кетером, як буде сказано далі, й рахується з рештою парцуфів. [П7312]

Підсумуймо: від удару Ейн-Софа об екран, що постав наприкінці Ацилуту, з нього спустилися іскри до Брія. Від десяти вищих посудин тут постали нові посудини Брія, в які зодяглися іскри, що спустилися із сутності. Згодом постав другий екран, а під ним — Єцира; після нього третій екран, а під ним — Асія, як ми пояснили. Отже, світло Ацилуту — від Ейн-Софа, благословенний Він, без будь-якого екрана. Причина в тому, що Хохма Адама Кадмона, в яку зодягся Ейн-Соф, щоб світити в Ацилуті, через свою простоту й духовність зовсім не відгороджує Його. Решта сефірот — лише перехід для світла, без будь-якого іншого зодягання, аж до «безконечності світу Ацилуту», עד אין סוף עולם האצילות [стислий зв'язок]. [П7313]

Світло Брія, натомість, — через один екран, силою того, що світло тепер зодягається в Біну; цей екран постає із зовнішності посудини Біни. Так і з іншими екранами, як буде сказано невдовзі, — на відміну від зодягання в Хохму, як ми сказали. Решта сефірот Ацилуту й увесь світ Брія — лише перехід для світла, зодягнутого в Біну.

Рама з Фано · продовження

Однак Зеїр і його Нуква в Ацилуті значно вищі за Брія, бо користуються також світлом Хохми без поширення Біни.

Світло Єцира поширюється в неї через два екрани: світло додає зодягання в Тіферет. Малхут Ацилуту й уся Брія — лише перехід для світла, зодягнутого в Тіферет. Ми вже сказали: Малхут Ацилуту вища, бо вона (נהנין — «користуються») [נהנית — «користується»] світлом Хохми; і вона, і Брія користуються також світлом Біни. «Проте не в інший спосіб», אך לא כדרך אחרת [неясний зв'язок], бо Брія живиться з-за завіси, а Малхут — не так, боронь Боже. У цьому екрані перед (הצורה — «формою») [היצירה — «Єцира»] є додаткова товщина, бо він зроблений із зовнішності посудини Зеїра Ацилуту, який також зодягається в Зеїра Брія, хоча в самій Брія він зовсім не додає приховування. [П7314]

Світло Асії поширюється в неї через три екрани: світло додає зодягання також у Малхут; [екран —] із зовнішності її посудини, а два світи, Брія та Єцира, — перехід до нього. Цей екран ще більше потовщувався через зодягання світла в три перші Малхут Єцира, хоча не додає приховування в її сімох останніх. Розрізнення, які ми пояснили в попередній главі щодо порядку поширення світла в Ацилуті, — «достатнє для сусідньої», מספיק לחברתה [зв'язок непевний], — у таємниці парцуфів тлумачаться також у цих нижчих світах, кожному окремо. [П7315]

Сама Брія — лише початок розділення, а не дійсне розділення. Останнє насправді слушне лише щодо посудин Брія, не щодо її внутрішнього світла: адже сказано не «і там розділиться», а «і звідти», ומשם. Тому рабі Шимон бар Йохай у словах, які ми навели наприкінці попередньої глави, сказав: «вони», інун, у таємниці їхньої сутності, та «їхні частини», ґармейгон, тобто посудини, не цілком з'єднані. [П7316]

Зміст вірша пояснюється так. Відомо: у добрі немає нічого вищого за насолоду, ענג, — нотарикон Еден, ріка, сад, עדן נהר גן, у самій сутності єднання. Еден охоплює три перші; ріка — зібрання країв; сад — Малхут. Брія — престол і основа для неї. Тому до Брія слушно застосувати означення місця, на яке вказує слово «там», שם. Коли ступені спускаються від того внутрішнього аспекту, який близький до самого єднання й також іменується Святим святих, — від нього вниз розділяється.

Так само в Єцира: її Атік — від сили Тіферет у Брія, що простягається через Нецах і Год Брія в сім останніх її Малхут; між ними немає цілковитого єднання. Те саме кажеш щодо Асії: її Атік — від сили трьох перших у Малхут Єцира, що поширюється через Нецах і Год у Біні тієї Малхут Єцира в сім її останніх. Усе це належить до світу розділення. [П7317]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 15

Рама з Фано

Які переконливі правдиві слова, що їх сказали мудреці про згадані нами відмінності зодягання: «Вища Іма гніздиться у Престолі». Тому єврейська рабиня не служить ні синові, ні дочці: Зеїр і його Нуква панують над Брія лише як посланці Вищої Іми. Велика честь Престолу слави: між ним і Ацилутом зовсім немає посередника. Ба більше, вони мають спільні аспекти. Саме це ми уточнили: не сказано «і там розділиться», адже завіса, що розділяє Атіка й Брія, сама є сукупністю Брія. Знай: єврейська рабиня виглядає й очікує, що її призначать за дружину синові її пана самим лише висловом, який, як відомо, не потребує додаткового передання. [П7318]

«Святий, благословенний Він, гніздиться в ангелі»: Зеїр у Брія має лише те, що отримує від Тіферет в Ацилуті. Тому єврейський раб служить дочці, яка панує над ним лише за наказом Зеїра. Той є для нього віддаленою причиною, але він єднається з близькою причиною лише через посланця. «І Його Шехіна гніздиться в офані»: добро Малхут Єцира — не в її власній владі, а лише від Шехіни Ацилуту, через багатьох посередників. Тому ханаанський раб служить синові й дочці, яка, боронь Боже, не є окремою владою. Пан має право сказати йому: «Працюй зі мною, а я тебе не годую»; натомість він обходить двері, просячи допомоги. Це таємниця вигнання, яке не звільняє нас від служіння Йому, благословенний Він, — як у тому питанні старійшин Ізраїлю до Єзекіїля та його відповіді їм. [П7319]

Якщо запитаємо, де на це натякає Тора, знай: «Я — Господь, Бог твій», אנכי ה׳ אלקיך, — нотарикон «Дружину юності, коли відкине Господь, Бог твій», אשת נעורים כי ימאס ה׳ אלקיך. Попри це, «Нехай не буде в тебе інших богів». Адже хоча написано «Я не відкинув їх, щоб знищити їх», Він усе ж не звільнив нас від певного відкинення — не для знищення й не для порушення союзу. [П7320]

Це означення слушне щодо Сандальфона: סנדלפון за гематрією дорівнює «ханаанський раб», עבד כנעני, з трьома літерами עבד та словом. Тіло цього князя придбане у вічне володіння — у таємниці «Ілля, нехай буде згаданий на добро», אליהו זכור לטוב, із рівним числом. Його тіло було покладене у відомій перегороді між землею й небом, щоб він міг зодягтися в нього, коли явно з’являється в цьому світі. Також אליהו זכור לטוב за гематрією — לב״ש, «зодягнувся»; невдовзі говоритимемо про нього. Він був за Йорданом, у проміжному місці між святістю Землі та поза нею, бо має право показуватися всюди, куди понесе його дух Господа. Не так Енох: його тіло обернулося на вогненні смолоскипи. [П7321]

Відомо: Земля Ізраїлю завжди називається Землею Ханаану, навіть під час

Рама з Фано · продовження

завоювання й розподілу. У розділі Масей написано «Коли ви прийдете до землі — Ханаану», כי אתם באים אל הארץ כנען, із означеним артиклем ге, ніби сказано «до землі, яка є Ханаан». Не дивуйся: це ім'я їй личить через покору, הכניעה, перед нашим Богом на небесах, до якої ми зобов'язані багатократно у Святій Землі. Там нам відкрився Бог Ізраїлю, Спаситель, більше, ніж в інших землях, де Він — Бог, що ховається, хоча насправді Шехіна всюди. У Зогарі сказали: (שנקרא — «що названий») [שנקראת — «що названа»] так, аби ми не загордилися через неї. Бо її дано нам за умови; і не для того, щоб наші імена були названі над нею, — лише якщо ходитимемо за постановами Його, благословенний Він. [П7322]

Ще (נקרא — «названий») [נקראת — «названа»] так через велику досконалість, яку ми чули й пізнали з поважного нотарикона, витлумаченого в цьому означенні: «приємний кіннор разом із невелем», כנור נעים עם נבל, за гематрією — «Авраам, Ісаак і Яків», אברהם יצחק ויעקב. Те саме — у початкових літерах «Співайте Господу нову пісню», שירו לה' שיר חדש. Кожна хвала й молитва, що піднімається вгору, проходить через них у печері Махпела. Авраам — корінь нефеш для всього Ізраїлю, Ісаак — корінь руаху, Яків — корінь нешами. Коли вони відходять від людини через її гріх, вона називається «мертвий нечестивець», חלל רשע, із рівним числом. Шехіна також підносить свої пісні й хвали до Вищої Іми через три лінії, שלשה: із додаванням трьох число однакове. [П7323]

Написано «Від краю землі ми почули співи». Вона співає не лише їй: вона хотіла заспівати про Єзекію з причини, яку буде викладено у главі 21, — можливо, він удостоїться стати Месією. Саме це: «Окраса праведному». І не лише це: усю сукупність Перек шіра, що підноситься від усіх створінь, горішніх і долішніх, від них та їхніх князів, підносить, як відомо, Сандальфон. Про нього сказано на похвалу: «Ханаан — у його руці облудні терези», כנען בידו מאזני מרמה, бо в час прихильності кліпа підкорена й упокорена під його рукою. У майбутньому вона очиститься й буде прийнята саме в його руку — це ліва, свята Ґвура світу Асії. «Любить утискати», אהב לעשוק: як сказали мудреці в законах ошуканства — «ущемляй для своєї спини», עשוק לגביך. Це таємниця вбрання, зовнішнього світла, що надається Сандальфону, коли він підкоряє кліпу; сам Перек шіра — його покров. «І вкладай у свій живіт», ושוי לכריסיך, — у таємниці внутрішнього світла. [П7324]

Ще «любить утискати» — як той танна, якого називають «син Хапача, ефратянин», בן החוטף אפרתי. Це, боронь Боже, не ганьба: він хапав заповіді з ринку, і це теж велика чеснота. Знай: Зайордання називається нечистою землею. Хоча його завоював Мойсей і оселилися там рувимляни й ґадівці, воно не вийшло з-під влади зовнішнього князя, що панує над ним. До чого це подібне? До завоювання окремою особою, бо землю п'яти народів, ארץ ה' עממין, не завоювали всю, і ми залишили декого з них колючками в наших очах та шпичаками в наших боках. [П7325]

Рама з Фано · продовження

Знай: всюди, де в Писанні згадано царство Сіхона й Оґа, про них написано «який сидить у Хешбоні», «який сидить в Аштароті». Це вельми дивно: адже обидва померли, їхнє царство та перебування припинилися, а Ізраїль оселився в землі аморейця. Отже, «земля аморейця» певно сказано про горішнього князя, з-під руки якого царювали Сіхон і Оґ. Він — той амореєць, що досі сидить у Хешбоні, в Аштароті. Хоча Бог, благословенний Він, зв'язав його перед Мойсеєм, його ім'я не перестало називатися над тими царствами, доки ми не удостоїмося завоювати всю обрану Землю в її межах. Після цього все, що додасться до неї, — «її торг і її блуднича платня будуть святими». Мойсей тому сказав синам Ґада й синам Рувима: «Я знаю, що у вас багато худоби». Що це за знання для такого Божого чоловіка про річ, яку видно? Насправді: «Я знаю, що ви потребуєте допомоги заповідей Господа для випасання своєї отари». Князь, що там панує, був вівчарем; свідок — Меша, цар Моаву. А Хешбон належав першому цареві Моаву. Цього досить. [П7326]

Повернімося до Малхут Ацилуту, від якої, як загальновідомо, залежать усі три світи. Знай: вплив, що поширюється від неї до всіх них, іде через її Нецах і Год у таємниці згаданого вище «нові щоранку». Адже Нецах і Год повсюди поширюються за допомогою вищих мір та видовжуються для потреб тих, хто отримує, як буде сказано. Біна впливає на Зеїра лише через її Нецах і Год. Вони додають Зеїру світіння, щоб впливати на його Нукву через його Нецах і Год; а вона розподіляє здобич своїм крилам через її Нецах і Год.

Ось як: від світіння членувань Іми, які поширюються в ній, вона впливає на Брія через верхні членування Нецах і Год його Нукви. Це й означає наше «Вища Іма гніздиться у Престолі»: мається на увазі сила Біни, що поширюється в Малхут Ацилуту. Від світіння членувань Зеїра — до Єцира, через середні членування її Нецах і Год: «Святий, благословенний Він, гніздиться в ангелі». Це сила Тіферет, що поширюється в Малхут Ацилуту. Від внутрішнього світіння її власних членувань — до Асії, через нижні членування її Нецах і Год: «Шехіна гніздиться в офані». Це її власна сила; дивись нижче, главу 27. [П7327]

Про Зеїра чотирьох Малхут — אלא שנעשה עתיק את האחוז א' א' בעולם שלו, «однак що став Атіком — את האחוז, схопленого, — кожен окремо у своєму світі» [неясний зв'язок] — написано «Сонце й місяць стали у своїй оселі», שמש וירח עמד זבלה. Це так, як ми пояснимо у главі 32; дивись там. [П7328]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 16

Рама з Фано

Тепер повернімося до відмінностей ступенів усередині самого світу Ацилуту, згідно з першим способом, який ми пояснили у главі 13. Знай: про них написано «І зробив для Дому вікна, відкриті й закриті», ויעש לבית חלוני שקופים אטומים. Адже просто «Дім» — справді Дім Господа: лише він є світом єднання. Звичайне значення слова «вікна», חלוני, пояснює, що вони якнайширші в межах свого існування, без звуження. Це натяк на канал, що спускається від Кетера до Хохми. «Відкриті», שקופים, — від Хохми до Біни. Треба сказати, що немає бідності там, де багатство, оскільки це проміжний ступінь між крайньою щедрістю та каналом, що спускається від Біни до шести країв. Про нього сказано «закриті», אטומים: вони не настільки широко відкриті. [П7329]

Однак три перші вважаються одним, і всі вони включені в Атіка кадіша, Святого Давнього. Відповідно, ці три слова — חלוני שקופים אטומים — за гематрією שעש"ע, якщо вилучити вав зі слова שקופים згідно з масорою. Подвоєння натякає: ש"ע для голови Аїна, ש"ע для голови Аріха; усі — від сили Вищої голови. Тому слово חלוני стоїть у сполученій формі, а решта — окремо; усі у множині, бо кожному вікну відповідає міра впливу за силою того, хто дає, і того, хто отримує. Але від Єсода до Малхут власне означення «вікно» не застосовується: посудина Єсода була наполовину розбита, як буде сказано далі. [П7330]

У трактаті Менахот цей вірш витлумачили щодо сукупності вікон, у тому, що всім їм спільне. Там читаємо: «Навчено: відкриті ззовні, закриті зсередини; Мені не потрібне її світло». Мета — пояснити різницю між посудиною та сутністю. Бо лише посудину потрібно відкрити; проте вона не перешкоджає єднанню внутрішнього світла всюди, де воно є. Тож навіть без вікна воно, боронь Боже, не буде відділене й відокремлене від міри до міри. Таке буває лише з тими екранами, що розділяють перед Брія й тим, що нижче від неї. [П7331]

Йонатан бен Узіель зберіг цю річ у її таємниці, хоча переклав у зворотному порядку щодо всіх слів, щоб зробити вислів приємнішим, а зміст — доступнішим і прямішим для тих, хто знаходить знання. Він сказав «відкриті зсередини й закриті ззовні», פתיחן מלגאו וסתימן מלבר. Тобто внутрішні світла самі собою відкриті одне до одного, а закриті лише посудини: вони потребують відкриття, доки не виникне бажання. Проте вища воля не забариться мудро чинити добро; не зволікатиме для того, хто чекає на неї. [П7332]

Щодо самого існування вікон вони також не сперечаються. Перекладач вказує їхні форму та будову: стіна Гейхалу була скошена назовні, כותל ההיכל היה שקוף חוצה לו, — товща вікон розширюється навскіс ззовні, а з внутрішнього боку зовсім ні. Однак він промовчав про це й пояснив «відкриті, закриті» через остаточну мету

Рама з Фано · продовження

відкривання тих вікон і потребу їхнього використання. Його «відкриті зсередини» означає: відкриті до простору Гейхалу, що своєю славою освітлює увесь світ. За ним були темрява, а не світло. Тому він сказав «закриті ззовні»: без світла Гейхалу комори залишалися б безмовні в темряві, бо зовсім не були відкриті до храмового двору. [П7333]

Ще ми вивчили в трактаті Міддот: увесь Дім покритий золотом, а прибудови — ні. До того ж західний світильник горить завжди. До того ж Гейхал у Першому Домі мав тридцять ліктів заввишки: він був у таємниці Біни, а в ній три перші вважаються одним. У Другому Домі він мав сорок ліктів заввишки: був у таємниці Малхут, четвертого стяга. В обох зверху було верхнє приміщення, однакове з ними за розмірами, у таємниці подвоєння ге, які в них, у їхніх повних написаннях. В обох Домах вікна отримували від нього рясне світло, щоб вивести назовні, до прибудов. Вони мали три яруси, один над одним; самі ж були малими квадратними кімнатами, невисокими й недостатньо освітленими. Це й означає «закриті ззовні». [П7334]

Далі переклад докладно пояснив, що зовні були прибудови, які закривали доступ до простору двору й зовсім не відкривалися до нього. Це навчає нас щодо всього Гейхалу: «його добро сховане всередині нього» в цьому світі й збережене для нас на прийдешнє. Так само витлумачили брами Гейхалу, про які написано «занурилися в землю». Це узгоджується з тим, що ми вчили: «Той, хто продав дім, не продав прибудови». Ґемара пояснює: «порожниста прибудова», בדקא חלילא. Усі слова мудреців залишаються чинними. [П7335]

З відмінності між Першим і Другим Домами за висотою Гейхалу, з її таємниці та підстави, ми навчилися доброго пояснення того, що сказали в Зогарі про приготування трапези: стіл має бути на чотирьох ніжках. А в розділах про благочестивих прямо сказано: «Усі праведники їдять за столом на трьох ніжках». Різниця між двома столами — одним для цього світу й одним для світу прийдешнього — просто зрозуміла з нашого пояснення. [П7336]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 17

Рама з Фано

Хохма отримала світло Кетера лицем до лиця. А Біна, коли отримувала світло Хохми, велике порівняно з нею, не могла отримувати його постійно інакше, ніж зворотним боком до зворотного боку; в одному аспекті — лицем до зворотного боку, але не більшою мірою. Саме це ми пояснюємо відповідно до нашого способу в цьому трактаті. Так сказано в Писанні: «І мудрий зі зворотного боку похвалить її», וחכם באחור ישבחנה. Це означає: їй на похвалу — чи в таємниці хвоста, про яку невдовзі

Рама з Фано · продовження

йтиметься і на яку натякає зігнута нун, чи в таємниці ге, що є далет-вав, ד"ו; це пояснимо. [П7337]

Або ж сама Біна — п'ятдесят брам, а п'ять ґвурот у Дааті виходять із неї, так само як хасадім у ньому вийшли з Хохми. Тому Писання каже: «І мудрий зі зворотного боку похвалить нун заради п'яти ґвурот». ישבחנה — «похвалить її» — майбутній час, який показує, що Хохма завжди додаватиме своєї сили Біні. Адже управління світом точок, боронь Боже, не скасувалося, а було приховане. Та застосування його незначне: піднесення від цього є лише для самої Біни, бо їхнє єднання тут — не для помноження подоби. Натомість їй на похвалу те, що так вона збережеться; лицем до лиця вона знемоглася б і не змогла б витримати. [П7338]

Причина ось яка. Хоча Кетер цілковито прихований, тож можна уявити більшу близькість знання між Хохмою й Біною, ніж між Кетером і Хохмою, — виявляється навпаки. Нехай це зовсім не утруднює: наші очі бачать у літерах великого Імені, що Кетер і Хохма обидва сполучені в одній літері, а Біна — у другій літері, що спускається з їхнього ступеня. Як після виправлення Аба, тобто Хохма Ацилуту, включений у самого Атіка, якого тлумачать через три голови, про які написано «У дуже старих — мудрість», так і в точках, як тут: сила Хохми велика, бо в неї включена сила самого Ейн-Софа у Його славі. [П7339]

Тому в Зогарі, розділ Берешіт, сказали про форму цаді: це йод над нун, у таємниці точок, зворотним боком до зворотного боку, щоб нун отримувала світіння йода. Знай: три перші спершу поширилися ніби пряма лінія, у таємниці знака кантиляції, званого «шальшелет» — ланцюг: точки звисають одна нижче від іншої. Тоді лице Біни було навпроти зворотного боку Хохми, у таємниці хвоста, — її точка під нею. Щоб вона не розбилася через таку віддаленість від кореня, тій звислій лінії було дозволено підняти третю ланку й наблизити її до другої, у таємниці шальок терезів. Тут почалася таємниця терезів, маткела. Вони набули форми двох плечей під головою, тобто форми йода, י, або голови вав, ו, яка також подібна до нього. Це в таємниці ге — далет-вав, ה' ד"ו: два рівні парцуфи. [П7340]

У цій речі є і пом'якшення, і посилення. Через те, що Біна піднялася до Хохми, вона віддалилася від місця судів; лиця обох — до Кетера. Він — віддалена причина для Біни, і погляд на нього не скасує її судів, хоча він — джерело милосердя: адже саме він дає їй буття й бажає її збереження. До того ж вона мусить опустити голову й очі перед ним, у таємниці смирення, яке тлумачать щодо самої Біни. Усе це — на пом'якшення. Що ж є посиленням у таємниці зворотного боку до зворотного боку — про це говоритимемо на початку наступної глави. [П7341]

Від початку Хохма залишила місце для Біни, щоб та могла піднятися до неї й насолоджуватися Кетером, який є для неї віддаленою причиною, її силою. Але

Рама з Фано · продовження

Хохма не знайшла місця відхилитися з-під Кетера, щоб «прийняти місце тагіру», לקבל מקום טהירו [нерівний зв'язок]. Причина — кожне новопостале буття й потреба Вищого походять лише від сили чоловічого й жіночого. Тому в Ідрі сказали: Кетер був утворений у таємниці їх обох, щоб джерела Хохми й Біни були вкорінені в ньому й він міг еманувати їх на їхніх місцях, адже «вона потребує їх», שהרי היא צריך אליהם [різні родові форми]. [П7342]

Це таємниця «щипці зроблені щипцями», צבת בצבת עשויה, коли слово перетворюється через атбаш у літери «вагітна жінка», אשה הרה [неясна межа вислову]. Те, що ми сказали: Біна на своєму місці походить лише від Біни в Кетері. Вона — руків'я й місце захоплення для розуму, справді щипці у буквальному значенні, щоб вдумуватися у вищі [рівні], хоча вони цілковито приховані. [П7343]

Ще צבת пояснюється у значенні волі, як-от «І за Своєю волею чинить у небесному війську», ובמצבייה עביד בחיל שמיא. Вислів «щипці щипцями» означатиме, що Біна включена у волю й дещо прихована, а сама воля поділяється на дві сили заради нижніх. Натомість тагіру, що належить до Ейн-Софа, не потребує Кетера. Тому Кетер не мусив залишати місце для іншого під тагіру: вище від нього не були вкорінені чоловіче й жіноче, заради яких йому треба було б звільнити місце, щоб якась жіноча [сутність] у світі піднялася разом із ним. При цьому Хохма на своєму місці отримує рясний вплив від Хохми в Кетері, яка з'єднана з Ейн-Софом. [П7344]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 18

Рама з Фано

Якщо ж скажеш: чому Кетер має перешкоджати Хохмі, сила якої — Ейн-Соф, так що вона зовсім не черпатиме з неї насолоди без посередника? — слід відповісти: Кетер надзвичайно чистий, і в точках його посудини немає міри ахораїм за самою сутністю. Там повне милосердя, і горішнє сяйво для Хохми зовсім не стримується. Про цю піднесену таємницю мудреці сказали: «Якщо стояв позаду каппорету, нехай бачить себе так, ніби він перед каппоретом». [П7345]

Відомо, що ковчег і каппорет над ним не входять у міру. Вони посеред Святого святих, і від ковчега до кожного з чотирьох боків — порівну десять ліктів. За простим змістом це може стосуватися майстрів, яких спускають у скринях, щоб виготовити розплескані листи — обшивку для внутрішнього святилища. [П7346]

Натомість Хохма — взірець усіх сущих, як написано: «Усе Ти зробив мудрістю». Хоча й вона — просте милосердя, міра ахораїм не може існувати внизу, якщо не буде вкорінена в ній. До того ж Хохма й Біна були двома царями, які черпають живлення від одного Кетера; ба більше, постійне споглядання Біною Кетера й Хохми цілком

Рама з Фано · продовження

скасувало б її суд. Тому щодо неї вчинили суворіше, як написано: «Вийди собі по слідах отари». Намір у тому, щоб вона звернула ліворуч: хто їсть не своє, соромиться дивитися на нього. Це таємниця «а очі Лії були м’які». Натяк — у літері далет, що в Біні: виступ позаду неї вказує на її схиляння вбік. Водночас прилягання її заднього боку до заднього боку Хохми та близькість до вищого врятують її від розбиття. [П7347]

Отже, три перші стали подібні до сеґолти (סגולתא), яка є початком таємниці терезів (מתקלא). Саме у світі точок, як тут, і в усьому, що з нього походить, між Хохмою та Біною є звернення задніми боками — менше чи більше. Натомість після завершення виправлення вони завжди лицем до лиця, як ми вчили: «Друзі вгорі ніколи не розлучаються». [П7348]

Знай: коли нижні точки вийшли з Біни, для Хеседу вже не залишилося навіть можливості подумати про відхилення від Біни, щоб отримувати згори, як Біна відхилилася від Хохми. Адже Хесед вийшов останнім: навіщо йому ще відхилятися, коли його сусідка йому перешкоджає? Також при сяйві сутності, яке спершу прийшло до Хеседу, він цього не потребував. Бо першість нижніх під час виходу їхніх посудин у простір світу спричинює зв’язок вищої з нижньою, яка спустилася раніше від неї. Як же вона зможе відхилитися, коли її сусідка їй перешкоджає? Тому сім точок були ланцюгом — одна нижче іншої. Однак у сьомої є прихована властивість: у майбутньому вона буде рівноцінною всім. [П7349]

Тут таємниця шістьох в одному лоні, яких народжували в Єгипті. Горішнє джерело еманувало їхні душі щонайменше в таємниці взаємного включення країв один в один. Той, хто каже «дванадцять», указав на їхнє включення також із шести країв, що в сьомій точці. Дехто каже «шістдесят» — у таємниці їхнього включення десяти. Аж диво дійшло до однієї жінки, подоби Біни, власне прийдешнього світу: це Йохевед, яка народила шістдесят міріад. Це Мойсей, у таємниці Даат, що охоплює ці іскри, які поширюються від Вищої Іми. [П7350]

Тому сказали: Мойсей рівноцінний усьому Ізраїлю, бо він — перший визволитель, який пробудив Шехіну зі сну вигнання й поневолення; про неї написано: «Я сплю». Тому, коли Рабі побачив, що громада дрімає, пробудив їх, і Мойсей — із ним. [П7351]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 19

Рама з Фано

Та, що народжує сімох, багата на синів: коли світло поширювалося від неї до них, це відбувалося не від щабля до щабля, як тоді, коли воно прийшло від Кетера до Хохми, а звідти до Біни. Адже вікно, яке визначає міру іскри, що спускається від неї, однакове для всіх. Кожному з шістьох царів належало взяти з нього й у ньому лише належне йому. Вони так не зробили. Хесед через велику жагу приліпитися до горішнього світла взяв свою частку й частки товаришів. Він діяв із дозволу, оскільки містить усіх, і йому належало щедро роздавати їм; так само кожний із них — щодо того, що нижче від нього. [П7352]

Однак усі мужі сили не знайшли своїх рук, щоб підтримувати один одного: «Кожний допомагає своєму товаришеві й каже братові: “Кріпись!”» Вони не бачили один одного й не мали жодного спільного перебування у світі: кожний був окремо. Поки перший не розбився, другий не відкрився. Ось значення «І помер Бела», а потім — «І зацарював Йовав». Через посилення судів у достатку, що виходить від Біни, ці точки мусили розбитися й піднести частину своїх світел угору, до горішніх голів; завдяки цьому все буде виправлено. [П7353]

Повернімося до нашого викладу. Коли розбився Хесед, світло повернулося до Біни. Вона втримала частку, належну Хеседу, а решта спустилася до Ґвури. Так само — всі, лише до Єсоду. Від нього ж до Малхут вийшла одна іскра крізь менше вікно. Це було перед розбиттям останньої половини Єсоду. Отже, з внутрішнього світла Біни було надано внутрішні та навколишні світла кожному з шести країв — Ґдула, Ґвура, Тіферет, Нецах, Год, Єсод, גג”ת נה”י — на одному щаблі. Різниця між ними лише у близькості й віддаленості. Ґдула, близька до Біни, має вищу гідність, ніж Ґвура, і так усі до Єсоду. Від нього вийшла іскра, щоб бути внутрішнім і навколишнім світлом для Малхут. [П7354]

Усе це — в таємниці царів, про яких сказано «і зацарював», «і помер». Коли світло спускається й дедалі віддаляється від Біни, яка є від посилення судів, нам спадає на думку: може, є надія? Це значення «і зацарював замість нього». Адже віддаленість трохи допомагає на певний час: його названо царем. Та поліпшення від віддаленості ушкоджується тінню, що більшає через малий розмір посудин: посудина Ґвури менша за посудину Хеседу, і так усі. Тому мусили розбитися; не врятувався жоден. У значенні цього слова є також рада й порада: внизу не призначають очільника навіть на коротку мить, поки про нього не порадяться й не оголосять угорі. Це зміст «І сказав Мойсей Господу, кажучи»: тобто казати іншим. Це й є саме оголошення в горішньому суді, а потім — «нехай призначить». [П7355]

Ще одне пояснення «і зацарював» — таємниця вдягання світла. Будь-яке вбрання — у таємниці «І вдяглася Естер у царство»: горішнє світло спускається й вдягається в

Рама з Фано · продовження

посудину. Це царювання, що приводить світи до існування, однак ховає своїх володарів через розбиття посудин. Подоба цьому — вигнання праотців світу за межі Землі. Їхній спуск туди саме й є випробуванням, яке розбиття спричинює для переступників Ізраїлю — як тих, що померли в Єгипті у дні темряви, аби згодом бути виправленими через праведників, які вийшли вільними із залізної печі. Їхня сила дієва щодо викуплення й заміни цих — у таємниці левірату та подібного до нього. Так само й тут: жоден із царів не втримався у своєму спокої. Вони померли один за одним і всі скасувалися, аж до Єсоду. Їхня смерть також є домом їхнього життя. [П7356]

Коли світло дійшло до Єсоду, він не захотів отримати все для себе: воно розділилося на нерівні половини. Більша — йому, і він розбився; менша — Малхут, скільки їй потрібно. Ця друга частина залишилася ослабленою. Є й інша думка: ми зараховуємо Даат до розбитих посудин, а Єсодові на його місці внизу рахуємо лише одну посудину й одне розбиття. До нього слушно застосувати «син Єссея живий» — на якийсь час задля Малхут, майже на мить довше від інших точок; і від неї до неї — окреме вікно, як буде далі. Справжнього співвідношення Єсоду з Даат повсюди досить, щоб усунути замішання й утвердити всі слова мудреців. [П7357]

Можна, здається, узгодити ще й так: з погляду Даат, який вище від Хохми й Біни, на подобу Єсоду за його звичаєм, що вище від верхів стегон, і так у кожному місці, де є таємниця схиляння на «благословенний», — тоді Даат іде після Хохми й Біни. Усьому цьому є подоба вгорі, також у світі точок; тому саме тут йому можна приписати розбиття. Можна також розрізнити царів, які тлумачаться щодо перших точок, де немає окремої точки Даат, а лише аспект посудини, що передує всім і всіх охоплює, і царів, які тлумачаться щодо окремих парцуфів. Я маю на увазі посудини їхнього тіла: усі вони мають окремий мозок, про який ми скажемо, що це і є Даат, який рахується цілком нарівні з рештою щаблів, включених у міру їхнього зросту. Тут не слід говорити про це докладніше. [П7358]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 20

Рама з Фано

Ми сказали, що частка, яку Єсод обрав для себе, також стала більшою, ніж він міг витримати, і він розбився та скасувався, як інші. Хоча світло й не таке велике, це вся частка, належна Єсодові, тоді як від посудини є лише половина. До того ж її важкість і грубість порівняно з першими спричинюють легке розбиття. Світло Малхут, однак, мале за мірою, і половина посудини Єсоду, якій його довірено, може на певний час його витримати. Тому воно лишилося в ній і скасувалося лише згодом. Це сказано лише, щоб зробити зрозумілим для слуху: маються на увазі першість осягнення для нас і порядок розгляду, і нічого іншого. Адже ці

Рама з Фано · продовження

дослідження — (הדרישו׳) [הדרושים] — високо вгорі, де не скажеш навіть «порядок часів», що зрозуміло, як ми згадали на початку. [П7359]

Ось що сказано: «Бо всі дні, доки син Єссея живий на землі, не утвердишся ти й твоє царство». Єссей, ישי, — таємниця того, хто містить у собі тридцять дві стежки чудесної мудрості, як у Зогарі, розділ «Мікец». Це спирають на вірш «і всі її стежки — мир»: їх утримує єдиний союз. Коли кожна з них містить десять, їхня гематрія — י״ש. «Син Єссея» означає гілку й частку від нього. Поки Єсод стоїть живий над Шехіною в таємниці точок, саме для її потреби, як ціла посудина, що вміщує благословення, слушні наші слова: життя синові Єссея лишилося лише «на землі», з тієї малої частки. Тому Єсод названо живим. Попри це написано: «Не утвердишся ти й твоє царство» — це Зеїр і його Нуква в таємниці парцуфа. Бажана форма не може лягти на матерію, доки цілком не знято попередню форму. [П7360]

Йонатан був у таємниці Зеїра світу точок, що містить шість перестановок літер י״ה׳, які числом дорівнюють א״ה у Біні. У ній п’ятдесят брам, кожна з включенням десяти: ось נ״ת׳. Він — «син непокірної, бунтівної», בן נעות המרדות: від вислову «його жезл розквітне», який перекладають חוטריה ינעי; від нього розквітла непокора, корінь кліпот. «На твій сором» пояснюється написаним «не утвердишся». «І на сором наготи твоєї матері» — бо без терезів немає споглядання лицем до лиця. «На сором», לבושת, тлумачиться від «аж до зволікання», עד בוש; так само «Мойсей забарився», בשש משה. Тобто відклалася мета Вищої Іми, коли вона приводила ці точки до здійснення: виправлення парцуфів, коренів душ, як буде далі. [П7361]

Саул, цар Ізраїлю, про якого вчимо з цього контексту, зіставлений із шостим царем у точках; ім’я того — Саул із Реховот га-нагар. Саме він це каже. Хоча попередні царі також приходять із Біни, віднесення до неї шостого царя має виключити лише наступних після нього. До того ж саме Саул — із Єсоду Біни, простору в ній; кожний попередній отримує достаток із свого окремого аспекту в ній. Ось їхній порядок за першим шляхом: Бела — Хесед; Йовав — Страх; Хушам — Тіферет; Гадад — Нецах; Самла — Год; Саул — Єсод у своєму; Баал-Ханан — Єсод у тому, що належить іншому. Адже він — володар, який милує й дає Малхут. Він — син Ахбора: його збудовано, і світло затрималося в ньому довше, ніж в інших. [П7362]

Восьмий — Гадар, הדר, із реш, у таємниці «а Рахіль була гарна поставою й гарна на вигляд». Її буття не таке тілесно сформоване, як у вищих мір; про це буде в наступній главі. Порівняно з ними вона немов сяйво: всі вони — точки з тілесною формою й завершені посудини, а вона — в таємниці плоских дерев’яних виробів. Це її назва — «плід прекрасного дерева», פרי עץ הדר, бо вона не померла; також «віддай йому шану», הדור לו. Назва його міста — Пау, פעו, як у «не мовчи». Число слова — «намет зборів», אהל מועד, також «Сіон», ציון, і «Йосип», יוסף; про це говоритимемо в наступній главі. Вона — восьма від Біни, сьома від Хеседу. Але щодо Ґвури, від якої

Рама з Фано · продовження

вона шоста, її включення зменшилися. [П7363]

«І ім’я його дружини — Мегетавель», מהיטבא”ל: літери מ”ה ב”ן, одне для неї самої, друге — для чоловічих ознак. Також אלקים טב — «Бог; добре»: אלקים для тіла, טב з боку Хеседу, бо Аба заснував дочку. «Дочка Матреда» — з боку Ґвури; «дочка Мей-Загава» — корені Хеседу й суду в Біні. [П7364]

Гадар, הדר, гематрією дорівнює «Ісаак», יצחק, з одиницею за ціле. Це вісім Імен Гавая проти цих восьми царів. Їхня сила поширюється назовні аж до «іншого бога», אל אח”ר, у рівному числі, щоб постійно, без перерви, його підкорювати. А в Хроніках написано Гадад, הדד, із далет, гематрією «один», אחד, бо досі — у світі єднання. Це таємниця любові, אהבה, вперше в Торі названої щодо Ісаака. Тут, у Хроніках, смерть приписано також цьому Гададові, бо він — Бог, який ховається, у час вигнання, аж до кінцевого строку: радіймо й веселімося Його спасінням. [П7365]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 21

Рама з Фано

Коли Єсод прийшов дати Малхут світло, що в нього на зберіганні, як у «і буде їжа запасом для землі», для Малхут постали дві вади. Перша: вона отримує з посудини, верхня половина якої розбита, тоді як усі шість точок отримували достаток від Біни. Друга: їй належить лише одна десята частина іскри, в таємниці поділеного царства, як незабаром пояснимо. Так поділилося царство дому Давида: дев’ять племен Єфремові, крім його власного, й одне Юді, крім його власного. [П7366]

Відомо, що велика іскра, яка поширилася від Біни в інших точках, спричинила їхнє розбиття. А ця отримала від близького до неї Єсоду лише стільки, скільки потрібно. Дивно: чому не втрималася у своєму? Перші отримали понад належне їм для потреб того, що нижче від них; із Малхут це не так. Чому ж вона не встояла, хоча їй належало царювати постійно? Причина ось яка. Коли Єсод прийшов дати Малхут крізь канал ту іскру, що була в нього на зберіганні, його власна частина вже розбилася, а його частка піднеслася вгору. Залишені ним рештки опалого — таке траплялося й при попередніх розбиттях — усі зібралися тут, щоб відштовхнути від нього частку Малхут. Вона стрімко спустилася вниз, «до них», לאינהו [зв’язок неясний]. Це розбиття його нижньої половини по всій її поверхні; спершу вона розкололася знизу в таємниці вікна. Але це була будова юнаків, що є руйнуванням, у таємниці сказаного про Йосипа під час його провини: «А він — юнак». Тоді світло відкрилося з силою, стало надмірним над нею ззовні й спустилося оголеним. [П7367]

Тому й Малхут згасла та припинила свою діяльність: не мала сили нічого робити,

Рама з Фано · продовження

щоб її не вважали окремою владою, боронь Боже. Однак вона не розбилася цілком, як інші. Тут таємниця вод, що покривали землю перед висловом «нехай зберуться». Адже іскра, що спустилася з Єсоду до Малхут, оселилася всередині неї як внутрішнє світло лише після виправлення. У стані точки вона ширяла над нею й покривала її. Тому «земля лише скасувалася», ארעא אתבטלת, у таємниці «вкрита сапфірами», מעולפת ספירים, бо їй не дали зійти в яму. До того ж вона м'яка й ніжна: її сили досить вистояти і перед м'яким, і перед твердим, бо в її точці є лише десята частина ефи, עשירית האיפה, що гематрією — א"ל אדנ"י. У Тіккунім сказали: «Кожна сефіра бере частку, аж поки поділяється на ל"ט точок; лишається десята від усіх крапель, і заради неї увінчують тощо». [П7368]

Доказ: про неї в Торі не сказано «і помер», бо за істиною, яка є щаблем Тори, вона не померла. Вона лише стала сандалом (סנדל): вже була повна достатку, а через надмір того, що на неї вилилося, зомліла й дійшла до воріт смерті. Проте її душу не залишили в шеолі. Про Мойсея написано: «У всьому Моєму домі він вірний» і «образ Господа споглядає». За нашим розумінням, він споглядає образ усіх сущих у той спосіб, яким Він, благословенний Він, дивиться на нього. Він бачить у його серці й розуміє, що вона шепоче в його серці, у таємниці пульсу, דפק, ахораїм АБ. Адже лише він доходить до Єсоду Аби, що вдягається в Іму: це — з боку ахораїм, а це — з боку лиця. Бо פק"ד קס"ה гематрією — Мойсей, משה; він відчуває биття серця на товщину волосини. Цих ахораїм АБ досить, щоб трохи оживити через קס"א, Дерево життя, під час тієї непритомності, коли вона не померла. [П7369]

Езра був гідний, щоб через нього була дана Тора в таємниці «Тори твоєї матері». Але Мойсей випередив його в «Торі Господа», Єсоді Аби, а він лишився на щаблі Іми. Про нього написано: «Книжник, вправний у Торі Бога». Додай двадцять дві літери Тори до числа Аарона — одержиш Езру. Він — двадцять друге покоління, не рахуючи Аарона, подібно до Єгоцадака, родовід якого наведено за ним у Хроніках: той був братом Езри. Вийди й навчися з того, як він подав свій родовід у власній книзі; там він скоротив вищі імена. [П7370]

Число Аарона — פקד ע"ב: пояснення ע"ב — це ахораїм простого [Імені]. Намір — посилити приховування в Імі, щоб ахораїм Аби сяяли в ній лише крізь дзеркало, яке не світить. Так само Езра дорівнює числу ахораїм (ל"ט) [לט'] літер БАН, по одній, точно; це Малхут Єсоду Іми. Про цю таємницю написано «милість Авраамові», חסד לאברהם, гематрією Езра. Бо АБ із йодами перетворює ці ахораїм на міру Авраама, про якого написано: «Ти священник навіки». [П7371]

Тому в Хроніках щодо восьмого царя, який відповідає Малхут, написано просто «смерть»: не смерть у точному значенні, а за тим, як це виглядає, бо непритомність близька до смерті. Адже від неї відійшов святий дух — щаблі Писань. Естер зойкає й шепоче в серці: «Боже мій, Боже мій, чому Ти мене покинув?» Число цього вислову

Рама з Фано · продовження

— ахораїм простого Імені Гавая та чотирьох його розгортань: «Бо моя дорога схована від Господа». Вона спить, а серце її пильнує. [П7372]

Це міра, якої дотримався Єзекія. Він не як Давид, який сказав: «Переслідуватиму ворогів моїх і наздожену їх»; не як Аса, який лише переслідував; і не як Йосафат, який просив милосердя. Натомість: «Ось я сплю на своєму ложі, а Святий, благословенний Він, діє». Єзекія не мав на увазі сон марноти, а те, про що ми сказали, як у «коли сиджу в темряві, Господь — світло мені». Він зробив себе подобою «земля скасувалася». Тому свята земля стала його опікуном, як у «від краю землі ми чули пісні». Пророк Софонія був п’ятим від Єзекії серед його нащадків. Оскільки наведено його родовід через усі ці покоління, чиї вчинки не розкрито, а Писання пояснило щодо одного з них, що Софонія був пророком, отже, всі вони — пророки. Тому тут не згадано царювання Єзекії: нам було потрібне не це. [П7373]

Знай: світло останньої точки не піднеслося до Біни, як інші. Лише воно лишилося ширяти над нею, у таємниці душі, що ширяє над тілом на кладовищі й чекає, коли воно прокинеться та встане до життя. Аж поки й Малхут силою того, що над нею, стала повним парцуфом у виправленні. Вона не розбилася, бо ця точка від початку отримала лише частку, яку Єсод узяв для неї на зберігання. Оскільки першого разу Єсод розбився лише наполовину, до Біни повернулася тільки належна йому частка світла. Канал до Малхут відкрився не з Біни, а лише з нижньої половини Єсоду. [П7374]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 22

Рама з Фано

Таємниця розбиття за своєю суттю — лише повернення світла на його місце вгорі та (וירים — «і піднесе») [у рукописі: וירידת — «і спуск»] посудин униз. Це подібне до розбитих скрижалей і літер, що відлітають. Попри це уламки скрижалей лежать у ковчезі, бо відбиток літер не зійшов із них. Так само в уламках точок лишилися іскри чистоти. Ці розбиті посудини спустилися вниз, і з них — корінь кліпот. Хоча згодом їжу було відділено від покидьків через згинання ніг Аріха, про яке далі, — вони піднесли чисте борошно з названих решток, — усе ще залишилися рештки решток, щоб бути життям для кліпот. [П7375]

У світі Асія їх багато; вони змішані: добро зі злом і зло з добром. Те, що ми робимо в молитві, і також душі праведників при відході зі світу, полягає в тому, що вони проходять світ Асія й підносять із собою іскри чистоти, які всередині кліпот, у світ Єцира. Про нього скажемо: там кліпа — половина на половину, близька до добра, але не змішана. Так само з Єцири до Брії, де кліпа нечисленна й віддалена від святого, і з Брії до Ацилуту, який увесь добрий, без жодного зла. Є інша думка: світ

Рама з Фано · продовження

Ацилут переважно добрий, а меншість — не така. Навіть у Брії, де половина на половину, вони зовсім не змішуються; лише в Єцирі половини змішані, а тим більше в Асії, де добра меншість. Найбільш слушно, що ці слова сказано лише після спуску всіх світів через гріхи: саме вони спричинюють перенесення сказаного про один на інший. [П7376]

Повернімося до викладу. Навіть у самому Ацилуті є піднесення з нього й у ньому: від шести країв до вищих. Адже при розбитті посудин і прихованні світел їхнє сяйво лишилося всередині уламків. Звідти за допомогою нижніх підносяться іскри, щоб триматися й єднатися вгорі, аж поки світла повернуться на свої місця. Усе це піднесення, про яке ми сказали, — таємниця жіночих вод, маїн нуквін, які вгорі постають із самих душ праведників у час їхнього відходу. Усі заповіді, виконані ними за життя, збираються разом, щоб піднятися й з'явитися перед Володарем, Господом воїнств, як у «і піде перед тобою твоя праведність», коли «слава Господа забере тебе». [П7377]

Особливо це стосується десятьох страчених царською владою та їхніх товаришів у кожному поколінні. Гріх спричинює посилення кліпи, і світ, боронь Боже, дедалі більше хитається, коли іскри чистоти схилені й підкорені всередині кліпи. Вони передають їй свої тіла як нічийне, подібно до скидання козла зі скелі після того, як жереб «Господу» випав його товаришеві, а з дому Царя призначають другого Азазелеві. Це таємниця «час любити» — горішню частку, і «час ненавидіти» — частку, дану сітра ахра: щоб це було не як дар і прихильність, боронь Боже, а як відіслання й відштовхування. Так само й тут: спочатку «від смертних Твоєї руки, Господи», а потім «від смертних світу», як буде в наступній главі. Вони віддаються заради єдності Господа, щоб спокутувати святе та єднати в горішніх коренях. Підносячи свої душі, вони підносять частину тих іскор усередині кліпи, щоб ті стали жіночими водами й були прийняті вгорі у святості й чистоті, в таємниці «Так піднеслося в думці переді Мною». [П7378]

Ти вже знаєш: це сказано про рабі Аківу, коли Мойсей, наш учитель, мир йому, запитав перед Ним, благословенний Він: «Це Тора, і це її винагорода?» Тут «так» означає міру його первісного віддання себе, бо йому це личить, як пояснено у відповідному місці, в таємниці «бо сповнить призначене мені». Він журився й казав: «Коли цей вірш трапиться мені, і я його здійсню?» Це «І любитимеш Господа, Бога твого, всім серцем твоїм і всією душею твоєю». У пояснений нами спосіб — «так» — світло піднеслося й відійшло з рук кліпот, очищене й виправлене, щоб повернутися до свого кореня в горішній думці. [П7379]

Служебні ангели також, чуючи крик страчених царською владою й не осягаючи прихованого в їхньому намірі, турбуються про них і питають Святого, благословенний Він, так само, як Мойсей, наш учитель, мир йому. Він відповів їм

Рама з Фано · продовження

тією самою відповіддю. Намір такий: ці благочестиві своїм криком і подихом уст розбивають повітря зовнішніх сил, щоб воно їм не перешкоджало; щоб, боронь Боже, не взяло гору над ними, «супроти його протилежності», כנגד הפכו [зв'язок непевний], і не довело до сумніву щодо Його мір, благословенний Він. Їхній зойк піднімається до Бога не через біль тіла: плоть не болітиме, якщо душа не сумуватиме й прийме страждання з любов'ю. А «так» — через цей крик із піднесеним наміром і відданням себе, як сказано, — піднеслася винагорода за їхню праведність разом зі світлом, яке трималося зі змієм в одному кошику. Це світло єднатиметься з їхньою душею, яка своєю заслугою спричинює це образне піднесення. Воно піднімається в горішній думці на своє місце вгорі, і вона піднімається разом із ними. [П7380]

Це зміст «Господь умертвляє й оживляє»: «умертвляє» — розбиває й скасовує перші точки, а з внутрішнього світла, що відходить від них, оживляє парцуфи, виправлені через них. Це подібне до Єгошуа та Калева, про яких написано: «Вижили з тих людей». Вони успадкували попередні заслуги тих, які втратили їх за законом про того, хто шкодує за попередніми [добрими справами]. Адже розвідники серед тих, хто співав при морі, сказали в пісні й співі: «Приведеш їх і посадиш на горі Твого спадку», а потім сказали: «Не можемо піднятися до народу». Ось «вижили з тих людей». Він сказав, що «зводить у шеол» розбиті посудини, уламки уламків, із яких жодна ні до чого не придатна, і «підносить» іскри чистоти горішнім піднесенням. [П7381]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 23

Рама з Фано

У Зогарі, розділ «Пекудей», у шостому палаці, аркуш 157б, сказано: «Прийди й побач: оскільки рабі Аківа піднявся вгору належним чином, увійшов у мирі й вийшов у мирі, поставлено питання, яке не пояснено, як написано: "Від смертних Твоєї руки, Господи, від смертних світу, чия частка в житті", — про це». Тобто саме про це постає питання: «Що з тими, кого вбивають убивствами світу, — гідними праведниками, які не вчинили гріха, за який мали б бути покарані? Прийди й побач: "Від смертних Твоєї руки, Господи, від смертних світу, чия частка в житті". Тут (אי־הו — "він") [אי־ת — "є"] дві сторони: "Твоя рука, Господи" та "світ". "Твоя рука, Господи" — це Святий, благословенний Він; душа збирається до Нього. "Від смертних світу" — це сітра ахра, яка панує над тілом, як написано: "Не побачу більше людини серед мешканців חדל"». Там це розгорнуто; дивись там. [П7382]

Перед цим сказано: «Ті горішні душі, як рабі Аківа та його товариші, не наблизилися обмиватися в ріці Дінур тощо». Отже, вони купаються в молоці горішньої білизни, що відкривається над ними, і зовсім не потребують того

Рама з Фано · продовження

очищення, бо в цьому світі з радістю випили чашу отрути заради святості Його Імені, благословенний Він. Саме це спричинює єднання Аби й Іми через них: він підносить жіночі води навпроти нього, щоб завершити зівуґ їхньою заслугою, як ті поєднуються через Зеїра та його Нукву після розбиття їхніх посудин і подальшого виправлення. Немає більшого за це ходіння Його шляхами, щоб приліпитися до Нього. [П7383]

А решта праведників, відходячи зі світу, підносять жіночі води від Малхут до Зеїра, щоб їх поєднати. У розділі «Ваякгель» сказано: «Тоді один Праведник убирається в ревність тощо». Адже горішній Праведник поєднується зі своєю Нуквою в таємниці Йосипа, יוסף, гематрія якого — ревність любові, קנאה. У саму мить відходу, якщо вони удостоїлися лише щабля нефеш, Малхут пробуджується з ними, і вгорі їхньою заслугою відбувається зівуґ між ЗОН. Навіть якщо мають руах, вони, можливо, пробудять Іму розпростерти над ними намет миру, але додаткового зівуґу вгорі тут немає. Якщо ж удостоїлися щабля нешама, Біна пробуджується з ними, і вони спричинюють зівуґ Аби й Іми. І ті, і ті — з погляду того, що містять у собі всі світи, які насолоджуються й отримують достаток від того зівуґу. [П7384]

Однак звідси й далі зівуґ через них буває лише в таємниці внутрішнього, що не поширюється в посудинах та вбраннях. Виняток — Мойсей, наш учитель, мир йому, про якого написано: «Не потьмяніло його око». Оскільки його тіло існує незмінним, зівуґ, що завершується через нього, постійний як у внутрішньому, так і в посудинах. Це подібне до сонця, яке вночі роздає своє світло всім зорям, хоча обертається нижче горизонту. Про це сказано «бо й він — плоть», בשגם הוא בשר, і «не зникла його свіжість», ולא נס לחה. Тому вищі бачать його внизу: він світить у нижньому світі; нижні бачать його вгорі, бо його заховано й (піднесено, ונעלה) [приховано, ונעלם] від них. Це також його досконаліть, на подобу горішнього. У Зогарі, розділ «Ваєра», аркуш 103, витлумачили: «Нижні кажуть: “Над небесами [Твоя слава]”; вищі кажуть: “Над усією землею Твоя слава”; вищі й нижні кажуть: “Благословенна слава Господа з Його місця”». [П7385]

Тепер повертаємося до наміру цього псалма, який Давид, цар, мир йому, промовив, щоб виправити те, що спочатку самохіть увів себе в те випробування, якого не зміг витримати. Як написано: «Випробуй мене, Господи, й перевір мене». А тут сказав: «Я постановив, що мої уста не переступлять». Тому просив милосердя, щоб більше не зазнати випробування, й сказав: «Визволи мою душу від нечестивого, Твоїм мечем; від смертних Твоєї руки, Господи, тощо». [П7386]

У вислові «Так піднеслося в думці», כך עלה במחשבה, слід точно вбачати ось що. Слово כך у великому числі системи АЙК БАКАР гематрією — Ім’я БАН із включенням десяти, гематрією «святий народ», עם קדוש. Таке й число Нехемії, сина Хушіеля, נחמיה בן חושיאל, про якого сказано: «Повертаєш людину аж до розтрощення», תשב אנוש עד

Рама з Фано · продовження

דכא, — і він не помре. Тому Рахіль плаче, відмовляється від утішання: за живим утішання не приймають. А він — напоумлення всім іншим, והוא מוסר לאחרים כולם [можливе інше прочитання]. Завдяки цьому написано: «І Ти скажеш: “Поверніться, людські сини”». Адже цей чоловік удосконалиться в цій найвищій чесноті настільки, наскільки можливо: визнає щодо себе праведність Небесного суду. Знай: саме таке число «істинний Суддя», דיין האמת, цілком точно. Юдин вислів «Яка користь, якщо вб’ємо нашого брата?» утвердив пророкову обіцянку: «І виллю на дім Давида та на мешканців Єрусалима дух милості й благань; і поглянуть на Мене, Кого прокололи», як пояснено нами у відповідному місці. [П7387]

Так само כך עלה במחשבה гематрією — 520, якщо замінимо службову бет на каф: це вказує на рівність початку думки й кінця дії. Так само чотири літери великого Імені при заміні АЛБАМ мають рівне число. Це єднання, що завершується в абетці, яка піднімається з двох боків і зовсім не спускається. У ній Аба й Іма, тобто י”ה, піднімаються до 370 світел Аріха. Разом із цим Зеїр і його Нуква, тобто ו”ה, разом співають: це таємниця ש”ע פ”ע. Так само «Міцна вежа — Ім’я Господа», מגדל עוז שם ה’, у рівному числі. Ще: פ”ע гематрією — י”ה з включенням десяти. Останні дві літери Імені піднялися до вищих щаблів, ще й із додатковим піднесенням у таємниці включення, як сказано. [П7388]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 24

Рама з Фано

Підсумок: піднесення цих світел — дивовижне виправлення. Ним довершено цільову причину смерті первісних царів, у таємниці Того, хто будує світи й руйнує їх. Це зветься світом точок, світом тоху, що спантеличує, бо в ньому немає завершеної форми. Крім того, дивує зняття форми щодо Того, хто вдягає форму. [П7389]

Про цю піднесену таємницю які гарні й приємні слова Хананії, Мішаеля та Азарії, сказані Навуходоносорові: «Наш Бог може нас урятувати, і від твоєї руки, царю, врятує; а якщо ні — тощо». Намір у тому, що всі творіння початку були створені за їхньою згодою. Вони погодилися користуватися чашею — כסא דמוקרה השעיר [зв’язок далі непевний], — обмеженою волею їхнього Творця, з умовою розбиття та скасування. Тому все відбулося мовчки. Не так при зменшенні місяця: там були сила й обвинувачення, як буде пояснено у відповідному місці, з Божою допомогою. Проте для кожного, хто розуміє їхню основу, одне залежить від іншого. Ще перед Його діяннями, відтоді, в думці постав кінець суперечки: її думка не заспокоїлася через сильний довід, схований у її серці. Вона сама постановила мовчати, щоб пощадити честь свого Творця. [П7390]

Рама з Фано · продовження

Попри те, що Господь у всіх Своїх дорогах праведний, а ми вже цілком спростували у відповідному викладі цю помилку місяця, бо «Скеля — досконале Його діяння», «Бог вірності, без кривди», — ось [Він], благословенний Він, не позбавляє винагороди навіть за гарну розмову. Тим більше: «ліки від усього — мовчання». Як наслідок смирення, щоб ті, хто неглибоко вдивляється, не казали «раб переміг свого пана», Він звелів внести в навколишнє світло образ спокути. Це саме примирення щодо того доводу, який він побачить очима й зрозуміє серцем, наскільки велика його сила. Адже він — і трудність, і відповідь; «і повернеться, і буде йому зцілення», як у «бо Господь знає дорогу праведних, а дорога нечестивих загине». Це диво. Вище ми вже натякнули: все передбачене в навколишньому світлі; це передбачення вибору у спосіб, пояснений у главі 7. Слушно тлумачити «спокуту», כפרה, від «каппорету», כפורת, (у навколишньому, במקיף) [що є навколишнім, שהוא המקיף] самому. Стримай уста; досить цього. [П7391]

А ці праведники сказали: якщо Бог, благословенний Він, нас оживить — житимемо; якщо умертвить — помремо. «Тоді», באדין, із дозволу шанованого Імені, позначеного цими літерами, яке є початком зворотного світла, «їх зв'язали в їхніх плащах», כפיתו בסרבליהון. Це таємниця навколишніх світел, що доходять униз, до країв (праведників, הצדיקי') [у рукописі: боків, הצדדין], у таємниці завіс скинії. На це натякає велика тав у «Будь бездоганний», תמים תהיה. Тому Писання щодо решти впорядкувань піднялося від пізнішого до попереднього, а від попереднього — до середнього. [П7392]

Спочатку воно згадало פטישיהון. Мудреці пояснили: «баракім», ברקים, що на їхніх колінах; Йонатан переклав «лляні штани» як אוורקסין, «аваркасін». Також написано: «Чи пошлеш блискавки, і підуть?» Отже, їм приписано ходіння, як написано в таємниці володарів ніг. Тут маються на увазі нижні посудини Нецаху, Году й Єсоду: завершення творення парцуфів ударами молота по них. Основне розбиття сукупності точок було лише в Нецаху, Годі й Єсоді кожної, як буде далі. Це зміст «підтинає ноги нечестивих», про яких написано: «у час, коли захитається їхня нога». [П7393]

Оскільки відразу після розбиття згаданих нижніх частин світла відходять угору з верхньої третини — ми це ще пояснимо, — поряд із ними поставлено כרבלתהון, їхні головні убори, які є посудинами мозків. Після цього згадано לבושיהון, їхнє вбрання, — посудини тіла й рук, бо «за головою йде тіло». Так Писання пояснило нам міру повного зросту, який ці досконалі віддали заради святості Імені, щоб вони самі, особисто, стали розбитими посудинами Святого, благословенний Він. Звідси зрозуміло, чому коліна мудреців утомлюються, а одяг мудреців зношується: усе це — «від їхнього тертя», מחופיא דידהו, у таємниці уламків посудин. [П7394]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 25

Рама з Фано

Кетер, Хохма й Біна, про яких ми сказали, що в них немає розбиття, боронь Боже, тепер усе-таки не уникнуть деякого ослаблення сили. Схоже, у Хохмі й Біні є два види опалого. Перший — те, що лишається від стискання їхніх посудин і крапає на їхні стінки. Воно саме собою щодня стає росою оживлення для нижніх посудин, які померли. Із цією допомогою вони стоять у своїй ваді й зцілюються — не військом і не силою, а Його духом, благословенний Він, що щодня оновлює творіння початку. Бо «з небес уламків», משמי השברים [вислів неясний], постають парцуфи в таємниці воскресіння мертвих. Подібне опале є і в Кетері, проте воно збережене для майбутнього виправлення; про нього говоритимемо в главі 27. [П7395]

Другого виду в Кетері зовсім немає. Він — із тріщин пшениці та ячменю: розбиття нижніх посудин спричинило певне розколювання їх обох. Це опале другого виду впало до місця Зеїра та його Нукви й потребує допомоги для піднесення завдяки доброчесності наших вчинків. Адже світла, що відійшли від розбитих точок, повернулися в таємниці літер, які відлітають, і піднялися до Біни. Вона не могла їх витримати після того, як (розділилася, שנחלקה) [розділилися, שנחלקו], і кожне здобуло власне ім'я. Вона піднесла їх до Хохми: можливо, та зможе допомогти завдяки їхній чистоті й простоті, як спочатку. Тим більше Хохма додала тремтіння й дрижання, щоб не прийняти світел, яким уже приписано поділ, множинність і вдягання. Аж обидві тріснули від надміру світла, що піднялося (עגול' — «кругле…») [מגולה — «оголене»]. Товщина їхньої кулястості зменшилася, і вони стали довгасто округлими, на зразок пшениці та ячменю. Світла знову спустилися до Біни; про неї написано: «Ти стряс землю, розколов її; зціли її злами, бо вона хитається». Там вони розділилися за волею Володаря всього, щоб із них виправити вищі й нижні парцуфи, як буде пояснено в наступних главах, з Божою допомогою. [П7396]

Кетер також стиснувся й відійшов угору. Спочатку третина кулі Кетера, тобто його голова, увійшла всередину товщини тагіру, а звідти піднялася — це Ґдула, Ґвура, Тіферет Кетера — між ногами Адама Кадмона до Малхут у ньому. Тіло Кетера в таємниці трьох середніх мір лишилося в товщині тагіру, біля кінця поширення ніг цього Адама Кадмона. Адже він — перший згори вниз, у якому почалися десять сефірот, (והחשוב — «і важливий / і рахуй») [у рукописі: להחשב — «вважатися»] там як вусики коників. [П7397]

Точки Хохми й Біни після того, як тріснули, піднялися на те вільне місце, яке лишилося від двох третин точок Кетера, коли його ноги піднялися на місце його голови. Вони названі Хохмою й Біною Кетера, бо увійшли всередину його решіму, яке включилося в них. Із відбитка точок Хохми й Біни, який вони лишили на своїх

Рама з Фано · продовження

місцях, були виправлені парцуфи Аби й Іми. Ми ще додамо навчання, з Божою допомогою. [П7398]

До того ж, оскільки Кетер мав передавати достаток Хохмі, він не захотів отримати все своє внутрішнє світло, як воно є, а лише тією мірою, якою Кетер має перевищувати Хохму — мірою, вагою й місткістю, — як причина перевищує спричинене, не більше. Цей залишок Кетера, у таємниці опалого, сховано для прийдешнього; ми це пояснимо. Ми вже сказали: Біна мусила зменшитися й зменшити свою посудину, щоб отримувати лише із заднього боку Хохми й мати змогу витримати світло. Тому й Хохма, знаючи це, від початку не отримала всього належного їй. Вона також зменшила свою посудину, щоб не отримувати багато світла, а лише стільки, скільки Біна може прийняти. Це таємниця посту задля самого утримання. Написано: «Праведник пропав», הצדיק אבד, бо коли він не передає Шехіні свого добра, має лише свою частку з того додатку. Так само тут — у Хохмі й Біні. [П7399]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 26

Рама з Фано

Опале, про яке ми сказали, що воно спустилося з Хохми й Біни вниз, зовсім не перейшло межі Ацилуту. Нічого з нього не дійшло до інших світів, а тим більше — до зовнішніх сил, боронь Боже; нехай такого не буде. Щодо перших сефірот немає потреби тлумачити літери, що відлітають, бо їхні посудини існують. Опале лише спустилося до місця Зеїра та його Нукви: від цієї — одне, від цієї — одне, у таємниці «опале горішньої Хохми — Тора», і так само «опале Біни — Шехіна». Заповіді Тори — їхнє виправлення, як написано: «І піднесу долоні до Твоїх заповідей». Адже й Він накладає тфілін та молиться, відповідно до таємниці й змісту, пояснених у належному місці. Сама Тора — аспект, що поширюється від Аби й входить у Зеїра. Так само Мойсей — із горішнього світу, з цього аспекту, як про нього написано: «Кинув із небес на землю». Що кинуто? «Окрасу Ізраїлю» — це Мойсей, про якого написано «Іди, спустися». А щодо опалого Біни, Шехіни, написано: «І пішли обидві»: Ноемінь спустилася лише для того, щоб піднести Рут. [П7400]

Коли ж Зеїр зростає, як про нього написано «тому піднесе голову», те, що включене в нього самого, повертає вгору виправлену частку того світла Хохми — малу чи велику, відповідно до міри зростання й її приготування заслугою нижніх. Його Нуква, піднімаючись із ним, також підносить від світла, що спустилося з Біни й тепер включене в Нукву, щоб через неї додати сили Імі. «Опале» означає світла, які посудина викидає, бо вони перевищують потрібне їй для життя в ту мить. [П7401]

Душі праведників, про які ми сказали, що вони стають жіночими водами вгорі,

Рама з Фано · продовження

потрібні для зівуґів Зеїра та його Нукви. Обоє вони стають жіночими водами для зівуґу Аби й Іми й підносять із собою частину цього опалого, як буде пояснено у відповідному місці, в таємниці читання Шма. Це таємниця «Твої сини покриватимуть тебе», יבעלוך בניך: Зеїр та його Нуква, які покривають лоно Іми й вводять до неї світла, яких вона не могла витримати, коли у світі ще не було тих, хто займається Торою й виконує заповіді. У Зогарі до «Пісні пісень» сказали: «Як потрібне пробудження знизу, щоб пробудити Царя й Матрону, так потрібне пробудження Аби й Іми від Царя й Матрони». [П7402]

Це й належить мати на думці, коли людина каже «До Тебе, Господи, підношу мою душу» й виконує падіння долілиць: вона віддає свою душу смерті. При піднесенні її душі з нею підніметься частина того світла та іскор чистоти, що всередині кліпи. Саме це робить душа праведника, коли відходить зі світу: вона — жіночі води для зівуґу Зеїра та його Нукви через сполучення всіх заповідей, які людина виконує за життя день у день. Завдяки цьому вона захищає покоління й спокутує померлих, як рабі Меїр і рабі Йоханан спокутували Елішу бен Авую. Слова Тори, сказані в надгробних промовах про праведників, — і те, і це — спричинюють піднесення пригноблених душ решти померлих Ізраїлю, щоб увести їх до Еденського саду. [П7403]

Вийди й навчися з того, що Тора засвідчила про відхід Мойсея, нашого учителя, мир йому: «І завершилися дні плачу, жалоби за Мойсеєм», ויתמו ימי בכי אבל משה. Цей вірш натякає на довершеність, що піднялася в думці через сполучення його добрих справ. ויתמו гематрією — נתיב, стежка: вона горішня, її не знає хижий птах. Це гематрія 231 брами лицем і зворотним боком; вона єднає десять Імен Гавая й десять Імен Ег'є, אהיה, гематрією ימי בכי אבל משה. Разом зі словами — гематрія דעת, Даат: довершеність горішнього єднання двох Єсодів Аби й Іми, що вміщують у мірі свого зросту всі виправлення Зеїра. Із числа בכי אבל зрозумій, хто плакав із ними. Також אבל משה гематрією — חשמ"ל, хашмаль. Слово ימי гематрією — шістдесят: це тридцять унизу, про яких написано «і плакали», ויבכו, й тридцять угорі, про яких сказано «і завершилися», ויתמו. Їхнє виправлення довершилося від тієї миті, коли вони взяли їх на себе. [П7404]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 27

Рама з Фано

Тепер не вважай піднесення опалого незначним. Про тих, хто в цьому ледачий, Писання сказало: «Народ ниций і немудрий», עם נבל ולא חכם. Онкелос переклав: «Народ, який прийняв Тору й не став мудрим». Адже Письмова Тора — «настанова твого батька», а Усна — «Тора твоєї матері»: це Святий, благословенний Він, і Його Шехіна, батько й мати душ. Ми зобов'язані допомагати горішньому виправленню

Рама з Фано · продовження

аж до Вищого Аби та Іми разом із ним. На це натякають літери נבל: п’ятдесят брам Біни й тридцять дві стежки Хохми. І «невель», נבל [можливе прочитання], у прямому значенні — для хвали. «Якби змудріли, зрозуміли б це»: основи покоління за поколінням, щоб підняти опале обох, відновити його. Воно віддане в наші руки, коли ми пробуджуємо Зеїра та його Нукву навпроти Аби й Іми. [П7405]

Ми вже згадали: опале точок Кетера служить лише прийдешньому; його приготовано й збережено для воскресіння мертвих. Це таємниця того, на що в глибині розгляду натякнуто в Ідрі до «Гаазіну», аркуш 288, про білий череп голови, більше, ніж двічі пояснено в Ідрі до «Насо». Уважно розглянь — і знайдеш. Оскільки нижні сефірот розбилися, а вищі ослабли від надміру світла, відтепер за горішньою волею стало слушно виправити світи так, щоб вони могли його витримати. Так і сталося через поширення світла: повний зріст посудин якомога більше віддаляється від Еманатора, і кожна вдягається в іншу — голова однієї доходить до плеча іншої, щоб світло прийшло більш пом’якшеним. Завдяки цьому світи існуватимуть і стоятимуть. [П7406]

Кетер від початку був однією точкою з десятьма довіреними частками, включеними в неї потенційно. Володар усього захотів, щоб вона стала повним парцуфом із десятьох сефірот у здійсненні. Тоді місце самих десяти точок стало б оселею, відповідною гідності парцуфа Кетера та його десятьох; він удягнеться в парцуфи, які теж мають бути виправлені з решти точок. Увесь зріст поширення точок Кетера в його десятьох називатиметься, відповідно до цього наміру, Аріх Анпін або «голова, яку не пізнано»; ми це пояснимо. Висота його зросту заповнює всю висоту тагіру згори вниз до кінця межі, виділеної з нього для світу Ацилут, як раніше все це було заповнено десятьма точками. Що ж буде з порожниною тагіру вздовж і впоперек — для знання цього потрібні передання та навчання при мудрецях; тут ми цим не займаємося. [П7407]

Разом із розбиттям нижніх посудин — після того, як вищі також відійшли й частково сховалися, як пояснено вище, — відбулося звільнення місця внизу для святих відокремлених і зовнішніх сил, у таємниці відходу Шехіни. Це велике піднесення для неї, коли вони наближаються до джерела, хоч світ цього не потребує, бо головне перебування Шехіни — внизу. «Ось ті, хто віддаляється від Тебе, загинуть», як у «Хто стане за мене проти злочинців?» Це сім поколінь, які підняли їх до сьомого неба, Аравот, як пояснено в «Хаґіґа»: усі сфери астрономії включені в одне з цих небес — друге, назване Ракіа. Дивись «Маамар га-нефеш». [П7408]

Я кажу: Шехакім, що над другим небом, — таємниця нижніх членувань поширення Нецаху й Году Малхут, яка гніздиться в Асії. Там жорна мелють манну праведникам. Вище — чотири небеса, кожне з яких назване шамайм, як пояснено там. Зевул —

Рама з Фано · продовження

підлога Єцири, де храм і жертовники. Маон — таємниця середніх членувань названих нами Нецаху й Году; йому відповідає «Оселя — Бог давній», מעונה אלהי קדם. Там гурти служебних ангелів: одні — ангели миру, бо він у Нецаху; інші — ангели Шехіни, бо він у Годі. Оскільки вся Єцира — зі світу чоловічого, де гніздиться Святий, благословенний Він, назва Маон має чоловічу форму. Махон — підлога Брії, де сховища снігу під Престолом слави, ר"ל [імовірно: тобто] в його нижній частині, не нижче від нього. Посеред цього неба є оселя гори Сіон, מכון הר ציון, відома із Зогару: це хід, що підіймається з Єцири до Брії. Від нього все небо названо Махон. Аравот — сам Престол слави в таємниці вдягання верхніх членувань Нецаху й Году Малхут Ацилуту, згаданих вище, у главі 15. Щодо цього вдягання слушно сказати, що Ацилут заповнює всю висоту тагіру. [П7409]

Навіть у кліпот є тоненьке світло, яке проходить до них крізь скляний покрив. Випорожнення, накриті ним, не перешкоджають святості твого табору, бо вони вкриті. «Скляний покрив», עששית, гематрією — 1080: це година, від якої людині належить відсунути трохи, і тоді вона відсувається перед нею. Це зміст «Нехай докорить тобі Господь, сатано», бо він іще на своєму місці. У «випорожненнях», צואה, поєднання וה צא — «вийди», צא, та וה: таємниця тоненького світла, яке виходить до неї з дозволу ’החורי [неясне скорочене слово], щоб не думати, ніби її існування — без дозволу. Вона близька до перетворення на порох; її існування й скасування близькі та зчеплені одне з одним. [П7410]

Суворіший випадок — нагота, ערוה, поєднання якої ר"ע і"ה: таємниця входження кліпи не на своє місце. Як у «і злякався, бо я нагий», коли плід Дерева пізнання увійшов усередину людини й у глибоке серце творіння рук Святого, благословенний Він. Це початок зіпсуття, що потребує великої охорони в таємниці вторинних заборон спорідненості. Їх не довелося встановлювати, доки місяць не став повним, як тут; постановили їх навіть щодо халіци. В усіх є охорона для охорони, навіть численна; усе це одна постанова. Адже наготу під одним лише скляним покривом видно, і покриття шатою світла тут недостатньо. Усе в руках Небес, крім страху Небес. Уважно розглянь слово ערוה: ער у ньому — протилежність ער у слові יגער. Це виводить кліпу зі святості, а те оголює святість і відкриває її з місця її гідності. Він же, милосердний, спокутує. [П7411]

Відхід, про який ми сказали, не подібний до згинання, згаданого вище щодо частини світла. Він — у таємниці «Тепер устану, каже Господь, тепер піднесуся, тепер здіймуся»: віддалення світла в усіх його частинах. Якщо хочеш, скажи: осяжне розумом, чуттєве й природно закладене; а якщо хочеш — навколишнє, внутрішнє й зовнішнє. Саме такий відхід спричинює «бо від учора приготовано Тофет». Аж прийшли Авраам, наш праотець, та решта праведників, які спустили Шехіну до найнижчого неба, Вілона; Мойсей, наш учитель, мир йому, удостоївся повернути її на землю. Цей вірш можна витлумачити й на хвалу в таємниці

Рама з Фано · продовження

«вогонь Йому в Сіоні», אור לו בציון: відтоді йому визначено скасування. Порожнина Геєни буде широко відкрита, щоб розширити межу Еденського саду. Це зміст «від учора приготовано Тофет» у таємниці «нужник пошани»: відкритий — там немає людини. [П7412]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 28

Рама з Фано

Відновлення вищого парцуфа, про яке ми сказали, відбулося так. Відомо, що кожна точка містить десять, а кожна з десяти — ще десять. Отже, сім Кетерів, які є в семи розбитих точках, — кожен із цих Кетерів має десять сефірот. Із Кетерів Кетерів постав Кетер тієї голови; із Хохми Кетерів — її Хохма; із Біни Кетерів — Біна. Так само — всі, аж до завершення десяти відновлень, що постали в ній. Це сталося завдяки вищій силі й допомозі: Хохма Адама Кадмона поширилася в останніх семи його Малхут, у якій є дія, Асія, щоб здійснилося сказане: «Усе Ти зробив мудрістю». Кожна з цих семи мір розглядається у десятьох взаємоохопленнях: їхні Кетери допомогли Кетерові тієї голови, їхня Хохма — Хохмі в ній, і так само всі. Цим відновлено Атіка для світу Ацилут, як ми згадали вище, у главі 14. [П7413]

Про цю таємницю сказано: «Мудрість збудувала свій дім», חכמת בנתה ביתה: тобто Хохма Адама Кадмона. חכמת читаємо як חכמת ו', «мудрість вав», бо вав Імені всюди вказує на таємницю Адама. Ця вища Хохма (מתואר ברובו — «описаний у більшій своїй частині») [מתוארת ברבוי — «описана у множині»], за простим змістом, бо містить усі мудрості. Крім того, Хохма охоплює разом із собою Даат: це син, який поширюється з мозку батька; множина доречна для їхнього поєднання. До того ж דעת, «Даат», за гематрією дорівнює חכמות, «мудрості». Відновлення будови відбувається через те, що «вона витесала сім своїх стовпів». [П7414]

Так само щодо точки Хохма: вищий Еманатор зробив так, щоб вона поширилася й стала одним цілим парцуфом; десять сефірот, які перебували в ній як можливість, вийшли назовні в дійсності. Відтепер її ім'я — Аба, або Рейша де-аїн, «голова Ніщо». Насправді саме тут почалося вкорінення судів, щоб здійснилося в них «Усе Ти зробив мудрістю»; однак вони надзвичайно тонкі й глибоко приховані. Він сидить на престолі вогненних іскор, щоб підкорити їх. На подібне вже натякнуто вище, у главі 18. Ця Хохма також узяла сім Хохмот із מנין חבירין, «лічби товаришів» [читання непевне]: з Кетерів цих Хохмот постав її Кетер, із Хохмот — її Хохма, і так само всі. За цим самим порядком — щодо точки Біна: її сефірот поширилися й відновилися із семи Бін розбитих посудин, מנין תבירין. Відтепер її ім'я — Іма, або Рейша де-Аріх, «голова Аріха». [П7415]

Знай: усунення трьох перших Зеїра дає надію грішникові, щоб він не пошкодив їх,

Рама з Фано · продовження

адже до самих цих трьох вищих пошкодження не сягає. Так само усунуто Кетер Малхут, щоб його не пошкодили. Проте під час другого руйнування пошкодження посилилося; тоді встановили додаткове благословення у молитві Аміда, щоб захистити від цього. Дехто каже, що це благословення встановлено для Кетера Зеїра. Усе це одне, бо обидва Кетери вийшли з однієї третини хасадім, як буде сказано далі. Кетер його Нукви — (ההיא, «та») [שהיא, «яка»], безперечно головна тут, — не може відновитися без Кетера Зеїра. Тому огласовки Гаваї цього благословення прийшли подвійними перестановками, за гематрією נ"ס, тобто מ"ה і ס"ה, як буде пояснено у своєму місці. [П7416]

Світла семи нижніх із кожної розбитої посудини — окремо сорок дев'ять; коли кожне містить десять, до них сказано «Будь цілісним», תמים תהיה, у рівному числі, «з Господом, твоїм Богом»: Зеїром і його Нуквою, для яких ці світла залишені. Усі вони вільно звисали під Біною. Навіть нижню третину, що впала під час розбиття, Аріх підняв своїми ногами до цього місця, як буде сказано. Саме це написано: «І дух Божий ширяв над поверхнею вод». Адже רוח, «дух», — заповнення Елогім з йодом усередині ге, яке вказує на заповнення розбитих посудин у таємниці точок, — ширяв над нижньою поверхнею Біни точок. Вона зветься водою, бо вся є милосердям і в ній немає суду в дійсності, доки з них не відновилися посудини Зеїра. [П7417]

Тут Господь «збіднює» нижні точки й «збагачує» ними вищі; «понижує» їх, щоб вони зійшли в таємниці поширення, і також «підносить» Зеїра з його приниження. «Підводить із пороху» — за допомогою Малхут, яка є порохом і не померла; звідти постання «бідного» — це Зеїр у малості, якого підводять у таємниці величі. «Із сміття підносить убогого» — це Єсод, щоб він не впливав на зовнішні сили через свій лівий канал. «Щоб посадити з вельможами» — три праотці. «І престол слави дає їм у спадок» — це Іма, престол для Аби, який є славою, כבוד: за гематрією — тридцять два шляхи. Дивись у Зогарі, «Ваєхі», аркуш 218, і зрозумієш із цього те. Сімдесят місць, згаданих там, — відновлення Зеїра, який охоплює сім точок; це таємниця місця всюди, де він є. Сімдесят світів — у Біні, приховані світи; сімдесят потоків — у Хохмі, де потоки мозку; сімдесят вищих вінців — у прямому значенні. Усе це в таємниці посудин. Там він завершує: «І звідти відкриваються шляхи до Атіка, прихованого понад усе», — у таємниці сутності; і те, й те буде пояснено у главі 33. [П7418]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 29

Рама з Фано

Ці три голови називаються шляхом святості: перша — Рейша де-лав рейша, «голова, яка не є головою», або Рейша де-ло яда ве-ло іт’яда, «голова, яка не знає й не пізнана» — ані мудрістю, ані розумінням; друга — Рейша де-аїн, «голова Ніщо»; третя — Рейша де-Аріх, «голова Аріха». Вища голова надзвичайно піднесена: три її перші зовсім не поширилися, а все — одна голова. Сім останніх у відновленнях тієї голови вдягаються в голови, близькі до неї, як буде сказано. Тому вони звуться Атік йомін, «Давній днями», бо справді є першими днями. Іноді про них кажуть, що вони стали Атіком для Моха стімаа, «прихованого мозку»: вони — його міць і сила, коли спершу вдягаються в Рейша де-аїн, який є вищим Кетером, як буде сказано далі; а Моха стімаа — Хохма. Джерело їхньої сили — Ейн-Соф, тобто ця вища голова; невдовзі пояснимо її. [П7419]

Усі вони мають повну поставу, але вкриті й приховані одна в одній. Не слід тлумачити нічого, окрім повної постави самого Аріха. В Ідра зута, аркуш 288б, пояснено: ці вищі голови іноді є трьома — тобто кожну розглядають окремо, як ми тепер пояснюємо; іноді вони входять у дві, бо дві нижчі розглядаються як одна, подібно до того як мозок міститься в черепі; іноді входять в одну. Їхній знак — א״ן; усі три разом звуться Атіка кадіша, «Святий Давній». За першим способом іноді нижчу голову називають Моха стімаа, середню — вищим Кетером; вона також Атік — щодо того мозку, у таємниці близької причини; а вищу — Ейн-Соф, як ми сказали. Це там само, на боці а згаданого аркуша. [П7420]

Усе це цілком слушне з огляду на те, що майже вся Рейша де-аїн вдягається в Рейша де-Аріх, аж доки обидві розглядатимуться як одна. Внутрішній мозок у них головний: він у таємниці Хохми — точки (בהיכלו’) [בהיכלי’], «у палацах» [форми читання збережено]. Те, що від Рейша де-аїн залишається відкритим, безперечно є Кетером Тори. Над ним — та Рейша де-лав рейша, яка щодо них перебуває в таємниці Ейн-Соф через велику прихованість, як ми пояснили на початку трактату. Тут її справді звуть Рейша де-ло яда ве-ло іт’яда: вона не знає кореня своєї сутності з іще вищого місця, як людина не знає сутності власної нешами; і вона зовсім не відкривається іншому. [П7421]

Крім того, Кетер точки, коли його постава виросла у висоту, наповнив увесь простір, що був місцем десяти точок, як ми пояснили у главі 27. Це чоловічий світ; Малхут у ньому не розпізнається, крім як у таємниці вінця, включеного до Єсоду. Цей парцуф відновився із семи останніх цієї Малхут, як пояснимо далі, у главі 33. Тому він зветься «голова, яка не є головою»: місце його кореня й живлення — у ногах вищої постави, у значенні «І місце Моїх ніг прославлю». «І не пізнана мудрістю» — тобто попри вдягання в Рейша де-аїн; «ані розумінням» — попри вдягання в Рейша де-Аріх, тобто Біну.

Рама з Фано · продовження

Нам іще належить уточнити вислів Ідра зута: «Голова, яка не знає й не пізнане те, що є в цій голові; це не з'ясовується ані мудрістю, ані розумінням. Тому про неї сказано: "Тікай до свого місця", — і: "А живі істоти бігали й поверталися"». До цього місця цитата. Адже слова «не пізнане те, що є в цій голові» вказують на сутність, яка вдягається в неї. Після сказаного «не знає», що неодмінно означає: вона не знає сутності своєї нешами, як ми щойно пояснили, — очевидно, що ця сутність невідома іншим. Досі ж ми говорили, що навіть її посудина незбагненна; це не відповідає вислову «не пізнане те, що є в цій голові». Отже, сказати «і не пізнана» було потрібно, щоб навчити нас: це не через нестачу тієї голови, боронь Боже, і не через обмеженість того, хто пізнає, а на похвалу простій сутності й глибині пізнаваного, яке зовсім не може бути відомим іншому. [П7422]

Дехто пояснив: «не пізнана» — зовсім не пізнана іншими; та й сама вона не осягає справи до кінця, тому сказано «не знає», адже й вона неминуче залишає дещо. «Розумінням» означає, що йдеться про Хохму й Біну Ацилуту внизу, на їхніх місцях, а не про дві голови, включені до Атіка кадіша разом із тією головою. Мовиться про Абу й Іму: хоча вони отримують живлення та вплив згори через мазаль, а сам Аба також входить до Ейн-Соф, як пояснено у своєму місці, усе ж «не осягається» — тобто зовсім не пізнається. Лише його вплив тягнеться до них через відновлення голови, що білі, як сніг, мов чиста вовна. Хоч волосини порожнисті й світло сягає їх у найвищій простоті, безпосереднього осягнення немає, а лише через надзвичайно тонкі канали. Тут не місце пояснювати їх. [П7423]

«Тому про неї сказано: "Тікай до свого місця"». Цей вірш Балак сказав Валаамові. Проте вся Тора — Імена Святого, благословенний Він. Звідси ми довідалися, якою великою була сила нечестивого Валаама в нижніх нечистих вінцях: він мав справу зі своєю ослицею відповідно до Зеїра й Нукви кліпи. У цьому сенс відкриття рота ослиці, створеного напередодні суботи, у сутінках: щоб вони обвинувачували одне одного, у таємниці розсіяння нечестивих. Йому довелося вдарити її тричі, відповідно до трьох ударів у святості: одного по צור, скелі, з дозволу, і двох по סלע, скелі, без дозволу. Однак там — мовчання, у таємниці «Я терпітиму й урятую». Тому Святий, благословенний Він, тут домагався відплати за свою кривду через докори, щоб роз'єднати їх. Як той старець із «Мішпатім» сказав про них: «Почав із поєднання й завершив роз'єднанням», — бо ослиця померла, а він сам залишився в соромі й ганьбі. [П7424]

Отже, той нечестивець був середньою поперечиною кліпот. Він осягав їхній прихований корінь на їхньому місці, до якого всі чаклуни світу не могли долучитися. Тому початкові літери цього вірша — літери імені Валаам, із заміною аїн на алеф: сімдесят нечистих вінців увійшли в ньому до одного кореня. Саме він казав про себе: «Той, хто чує слова Бога», — того, про кого сказано: «Не вклоняйся

Рама з Фано · продовження

іншому богові»; «і знає знання Вишнього» — це джерело, піднесене над тим його богом. Але у святості жодний пророк чи провидець не знає знання Вишнього, бо лише Його Ім’я піднесене. Малі живі істоти Колісниці разом із великими в Ацилуті — усі щодо цього кореня бігають і повертаються. [П7425]

І ми витлумачимо початкові літери через בל, у таємниці шляхів; Ейн-Соф над вищою Імою, бо пізнання тієї голови піднесене — вони не можуть його досягти. Число чотирьох літер разом за гематрією — חכמה, «Хохма»; натяк той самий. Також кінцеві літери за гематрією дорівнюють трьом Гаваям, які є в тій білій голові, як пояснено у своєму місці. А середні літери за гематрією — רצו”ן, «воля», яка всюди є Кетером. [П7426]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 30

Рама з Фано

Назву Рейша де-лав рейша, «голова, яка не є головою», ми відносимо до першої голови тому, що сама собою вона насправді не є головою; проте ми не знаємо, як шанобливо назвати її, крім як головою. Крім того, три її перші відкриті: інші голови їх не вкривають; а ці три всюди становлять таємницю голови. Рейша де-аїн зветься так тому, що вдягає сім нижніх мір вищої голови, яка є עין [читання непевне], й впливає мірою своєї доброти без причини, лише з безумовної волі. Аріх вдягає всю Рейша де-аїн; від неї відкритий лише череп, тобто її Кетер, що справді зветься Аїн. Та й не весь череп, а лише верхня третина понад чолом — місце тфілін. Про це сказано: «А мудрість — із Ніщо знайдеться», והחכמה מאין תמצא. Тобто від неї відкрито знаходиться зовсім мало, наче вона зовсім незбагненна. [П7427]

Тому парцуф Біни зветься Аріх: він видовжується вгору в мірах Рейша де-аїн більше, ніж Рейша де-аїн піднялася до вищої голови. До того ж Аріх висотою своєї постави охоплює всю довжину світу Ацилут. Проте він перебуває лише в таємниці поширення, потрібного іншим нижнім парцуфам, щоб оживляти їх і давати їм стійкість та існування. Тому й він зветься головою за основою свого буття. Крім того, він справді голова й Ацилут, бо до нього входять три голови. Також усі його сефірот перебувають у таємниці голови: його Кетер, Хохма й Біна — початок Атіка; Хесед, Ґвура й Тіферет — початок Зеїра; Нецах, Год і Єсод — початок його Нукви. Це первісні сефірот, які стали дев’ятьма палацами — палацами, що не є світлами, не є духами, не є нешамами, і немає того, хто перебував би в них, як сказано в Зогарі: «Ноах», аркуш 65а, та «Пекудей», аркуш 226б. [П7428]

Йдеться про сефірот Аріха, які є палацами для сефірот Рейша де-аїн. А вони самі — маю на увазі сефірот Аїн — є палацами для семи нижніх Атік йомін. Щодо Рейша де-аїн сказано: її Нецах, Год і Єсод «не є світлами», щоб світити Малхут, Нукві Зеїра, яка

Рама з Фано · продовження

не має очей; її Хесед, Ґвура й Тіферет «не є духами», щоб світити Зеїрові; а її Кетер, Хохма й Біна «не є нешамами» для Аби й Іми, включених до Атіка. Усе відбувається через ці сефірот Аріха. І ті, й ті входять до дев'яти, бо Малхут приліплена до Єсоду.

До того ж зараз ми розглядаємо початок Ацилуту, коли нижні парцуфи ще не були відновлені попарно: Аба й Іма, Зеїр і його Нуква. Тому слушно сказано, що вони не є ні тим, ні тим, доки не еманують ті, хто отримує їхній вплив; про відсутність цих отримувачів і сказано: «Немає того, хто перебував би в них». Із цього погляду доречно називати їх палацами, бо вони ще не мають відповідного аспекту внизу, а лише вгорі — з відновленнями, що поширюються в них. Про них сказано в Ідра зута, аркуш 288: «Коли כד אתתן, Він вивів дев'ять світел, що палають від Нього, від Його відновлень» [початок цитати непевний]. [П7429]

Усе святе, що перебуває в таємниці голови, саме містить десять, бо тіло завжди йде за головою, — чи відкрите це тіло, чи приховане. А те, що не є в таємниці голови, розглядають не через десять, а через шість, чотири тощо — усе за своїм місцем і часом. Не дивуйся сказаному нами, що Аріх перебуває в таємниці поширення: навіть Аба й Іма, які вдягають його, є парцуфами освітлення. Неможливо, щоб вдягнене коли-небудь було більш оформленим, ніж одяг. Звідси ти виводиш тим більше щодо первісних, які передують Аріхові. Тому лише його дозволено тлумачити щодо багатьох основ Тори, деякі з яких пояснюються в цьому трактаті. Інакше з Рейша де-аїн та з «непізнаною»: ми не маємо дозволу тлумачити в них нічого, крім буття самих голів. [П7430]

Кетер Рейша де-аїн відповідає Хесед і Ґвурі Рейша де-ло іт'яда, що перебувають у таємниці приношення пахощів; про це буде далі, у найближчій главі. А Кетер Рейша де-Аріх відповідає Тіферет тієї Рейша де-лав рейша та Хохмі й Біні Аїн. Ясно, що Тіферет непізнаної голови більш оформлена, ніж її Ґдула й Ґвура. Отже, за першим способом пояснення, коли «не пізнана» означає, що навіть її посудини незбагненні, доречно сказати «ані розумінням», хоч уже сказано «ані мудрістю». Не кажи, що це випадок «це — і годі казати про те». Пояснення потрібне: можна було б подумати, що Рейша де-Аріх спроможна пізнати й осягти цю Тіферет, адже Хохма й Біна Рейша де-аїн не відділяють їх: вони сутнісно приліплені до Рейша де-Аріх і «стали одним тілом». Тому нас навчають: «ані розумінням», тобто Біною, яка є Рейша де-Аріх. Вона зовсім не пізнає вищої голови, навіть тієї Тіферет, що відповідає її Кетерові. [П7431]

Ті, хто глибоко вникає в мудрість, мають окремі тонкі питання щодо цієї вищої голови; їхні сумніви жодним чином неможливо розв'язати, бо їх багато. Які гарні й приємні, які переконливі слова прямоти! Аж сказано, що навіть пророк Ісая сумнівався в них у вірші «І наситить сяйвами твою нефеш», והשביע בצחצחות נפשך. У ньому витлумачили: צח — одне, צחות — два. Тому остаточно навчають: «Не пізнана».

Рама з Фано · продовження

До чого це подібне? До того, що мудреці не могли ухвалити рішення щодо андрогіноса: через безліч відмінностей його законів, а не через нестачу знання, бо й те, й те є в ньому. Так і тут. «А перевага знання — мудрість оживляє того, хто нею володіє». [П7432]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 31

Рама з Фано

На підставі сказаного світ Ацилут загалом можна розглядати так. Тагіру, відповідно до його прихованості й відкритості над усіма точками та їхніми парцуфами, справді називається Ейн-Соф — у той спосіб, який ми виклали на початку. Три голови — Кетер, Хохма й Біна, за їхнім порядком; а рамена світу — Аба й Іма. Знай: ці два парцуфи відновлено на місці решіму Хохми й Біни. Їхні дві точки спершу вдяглися вгорі, Хохма — всередині Біни, а потім розділилися на дві голови. Тому правильно сказано нами, що Аба й Іма постали з точок Біни, з її освітлення: сліду Хохми не видно назовні, коли вона вдягнена всередині Біни. Це буде ще пояснено далі, у главі 42, у таємниці терезів, тобто чоловічого й жіночого. Спершу ми розглядаємо Моха стімаа, що походить із точки Біна; отже, з неї й у ній тягнеться відновлення Аби й Іми. Це очевидно. [П7433]

Три перші Біни вдягають три перші Хохми, а останні — останні, у цілковитій рівності, крім тієї малої відмінності, через яку слід піднести праве над лівим. Тому слушним буде наш висновок: горло Аріха משלים [можливо: довершує] Кетери Аби й Іми. Усі слова мудреців залишаються чинними. Голова Зеїра — Тіферет усієї постави, у таємниці огласовки холам, яка належить до Тіферет за словами Тіккунім. Тлумачі віднесли її до Кетера; пояснення їхніх слів — до Кетера Зеїра, який сам є Тіферет усього Ацилуту. Число חלם містить три Гаваї, що є חד"ר: Хесед, Дін, Рахамім. Аріх — увесь Ацилут; у ньому немає суду, а все — праве. Тому гілки його керування розділяються лише від пупа й нижче, задля світу. Зеїр же — одна його гілка; те, що він містить усі три, є Кетером для його голови. Це таємниця «Вінець краси поклав Ти на його голову», сказаного про Мойсея — зображення Зеїра. Ще: חולם із вав за гематрією — חנוך, «Енох», у таємниці голови Єцира, яка є Тіферет сукупності світів за одним зі справжніх способів розгляду. [П7434]

Рамена Зеїра — Нецах і Год, його тіло — Єсод усієї постави. А його Нецах, Год, Єсод і Малхут разом є Малхут усього Ацилуту. Проте його Нуква в усьому цьому — половина його тіла; без неї він не є ані великим, ані прославленим, за словами Зогара, розділ «Ваїкра». Навіть коли вона спиною до спини, у таємниці малості, його стегна тоді є її мохін. [П7435]

Коли ж ми слушно відносимо означення Ейн-Соф до тієї вищої голови, Рейша де-аїн

Рама з Фано · продовження

буде Кетером, а Рейша де-Аріх з усією прихованою в ній перевагою — у таємниці Хохми. Адже Моха стімаа справді є властивим їй означенням, тільки вона вкрита всередині Біни, як мозок прихований у черепі. Ця перевага сягає плечей тієї вищої голови, тобто Ґдули й Ґвури відновлень голови, — до них, але не включно з ними. Відомо, що Ґдула й Ґвура без уточнення всюди перебувають у таємниці рамен світу: це верхівки плечей, хоча тут вони лише приношення пахощів.

Тоді враховується горло Аріха — місце Біни: вона є милосердям у таємниці дихального горла, а суди пробуджуються з неї в таємниці стравоходу. Насправді це Біна в Біні; з неї відновлено Кетери Аби й Іми. Отже, за цим способом угорі, серед трьох голів, голова Біни не рахується нарівні з Хохмою, як це є в Абі й Імі, Зеїрі та його Нукві. Через надмірну витонченість там, угорі, вона не могла б устояти й, можливо, розбилася б, боронь Боже. Тому Еманатор віддалив її вниз, у горло, де світло не примножується надміру, оскільки вона дещо віддалилася. Насправді суди пробуджуються лише із семи останніх у Біні. Ці сім розподіляються в цілий парцуф із десяти; він починається від горла, яке стає Кетером його голови. [П7436]

Коли ж розглядаємо весь Ацилут через близькі парцуфи, які можна тлумачити щодо всіх їхніх властивостей, кажемо: три згадані голови входять у дві. Перша — непізнана; друга — Аїн і Аріх разом. Тоді розглядаються Аріх, Аба й Іма — Кетер, Хохма й Біна, бо вища голова щодо них є Ейн-Соф. Дві голови, що разом охоплені в таємниці «десять — ложиця», עשרה הכף, — це Кетер; Аба й Іма — Хохма й Біна. [П7437]

Щодо постави Зеїра три голови є для нього Ейн-Соф; мазаль — його Кетер; Аба й Іма — Хохма й Біна. Усе це в таємниці величі. Тоді голова Зеїра щодо нього розглядатиметься в таємниці Біни, на кшталт повітряної перетинки, крума де-авіра, яку ми ще розглядатимемо у вищих головах. Аба й Іма рахуватимуться для нього на місці Кетера й Хохми, як ми пояснили щодо двох голів двома способами. Тоді кінцівки в ньому рахуються по одній, а Малхут — у таємниці вінця. Крім того, його пара стоїть навпроти нього. Іноді ж у ньому розглядають десять сефірот лише у висоті його постави. Про це ще буде далі, з небесною допомогою. [П7438]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 32

Рама з Фано

«Та дух є в людині», щоб із викладеного нами зрозуміти шлях перших кабалістів. Дехто з них розташовує десять сефірот одну над одною: це вказує на початок еманації точок, коли терезів зовсім не було. Дехто зобразив три перші одну над одною, а решту — в таємниці ліній; це правда щодо сефірот Аріха. Інші зобразили всі сефірот у таємниці ліній, лише Кетер — посередині, над усіма, а Даат

Рама з Фано · продовження

урівноважує Хохму й Біну. Так є у сефірот нижніх парцуфів — Аби й Іми, Зеїра та його Нукви. У всьому цьому Біна Біни, саме горло, — Кетер над ними, у таємниці Ег'є, яке тлумачиться щодо Біни й є Кетером. Це очевидно. Тому Тору тлумачать багатьма способами; кожен має незліченні підстави. Це дивовижі Його Тори, благословенний Він: нехай удостоїмося, житимемо й побачимо! [П7439]

Знай: посудини відновлень голови для Кетера, Хохми й Біни постали з Кетерів, Хохмот і Бін семи точок, які піднялися вищим піднесенням. Це ми пояснили вище, у главі 28. Натомість сутність і внутрішність тих вищих відновлень довершилися так. Із точок Кетерів семи розбитих посудин постали сім нижніх Рейша де-лав рейша. Оскільки кожен зі згаданих Кетерів розглядається в десятьох взаємоохопленнях, і ми скажемо: до їхніх посудин поклали окремі частини цих взаємоохоплень; їхня сукупність розглядається тут у таємниці сутності. Вона містить «сімдесят душ дому Якова»: тобто сімдесят відновлень посудин, які є домом у його побудові з Кетерів семи точок Зеїра, що зветься Яковом. Тепер вони — нефеш і внутрішність усередині посудин, про які ми сказали, що вони дім і палац для Зеїра в Кетері, тобто його семи нижніх, які всюди звуться Яковом. [П7440]

Не дивуйся: через величину рівня трьох голів між посудиною й сутністю в їхніх семи нижніх немає іншої різниці, крім цієї. Подібне є в Зогарі, розділ «Берешіт», щодо Авакума: Еліша вирізьбив на ньому Ім'я 72 двома способами. Імена, поєднані в цілі слова, повернули його руах; а двісті шістнадцять їхніх літер, за числом חבקוק, «Авакум», утримали його тіло в існуванні. Не можна сказати, що сутність — із самого світла, а посудини — із решіму, бо він іще потрібний нам для відновлень Зеїра, як буде сказано далі. [П7441]

Насправді між сутністю й посудинами є сутнісна різниця понад уже сказане. У посудинах до Кетера Кетера ввійшли лише сім частин із сімдесяти гілок розбитих посудин; так само всі інші. А в сутності кожна із семи розбитих посудин, охоплюючи свої десять, відновила власну міру у вищому Кетері. Знай: із самої точки Кетер відновлено сутність трьох перших відновлень тієї непізнаної голови. Із точок Хохма й Біна також відновлено сутність трьох перших Рейша де-аїн і Рейша де-Аріх. [П7442]

Велика слава вищої голови, бо в ній поєднана сила семи останніх Малхут Адама Кадмона. З них також і з охоплених у них десяти візьмемо сімдесят іскор і розподілимо по сім, щоб вони стали нешамою для нешами десяти сефірот вищої голови. Це Атік в Ацилуті; ми його пояснили. [П7443]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 33

Рама з Фано

Три перші Кетера були придатні, щоб із них збудувалися три голови: Хохма Кетера вдягнулася б у точки Хохми, а Біна Кетера — у точки Біни; Кетер Кетера був би достатній сам для себе, бо велика його міць і пряма його сила. Проте зменшення, передбачене на початку задуму, спричинило усунення вищих, і горішні голови були відновлені лише так. Спершу сила Кетера Кетера мусила поширитися в Кетері, Хохмі й Біні його Малхут; Хохма Кетера — в Кетері, Хохмі й Біні точок Хохми; так само Біна Кетера — в Кетері, Хохмі й Біні точок Біни. Цим відновлено три голови. Із Ґдули, Ґвури й Тіферет усіх трьох, як сказано, постали їхні тіла — на кшталт дивовижного світла й сяйного світла, таємниці Даат. Так я чув там; видається, що це чисте й осяйне світло. Усі троє — у таємниці середньої лінії: Кетер, Тіферет і Єсод. Ми згадали їх вище, у главі 5, бо Даат і Єсод стоять разом. [П7444]

Тіла підняли [вплив], щоб згустити відновлення голів, за образом зір, які піднімають (בחומת, «у мурі») [בחומם, «своїм теплом»] випари із землі, щоб виростити траву для худоби й рослини для праці людини. Це за тим способом, який розглядається у Зеїрі: Ґдула, Ґвура й Тіферет підняли третини до Хохми й Біни, як буде нижче, у главі 62. Три тіла залишилися лише в решіму; Нецах, Год і Єсод усіх трьох піднялися до того сліду, а (ונשארו, «і залишилися») [ונשארה, «і залишилася»] їхнє освітлення на своїх місцях. Потім три голови набули форми в таємниці схопленого повітря, завдяки відновленням, які піднялися до них від Зеїра, щоб довершити їхні посудини. Згодом вони наповнилися тонкістю світел Зеїра в таємниці сутності: це не сутність нешами, яка перебуває всередині них, бо вона з іще вищого місця, а саме життєвість та існування посудин як посудин — і більше нічого. [П7445]

Є третій спосіб: усі три голови відновлено лише з трьох перших Малхут у Кетері. Її Кетер сам довершує місце Кетера Кетера, а її Хохма й Біна вдягаються в точки Хохми й Біни та відновлюються в таємниці парцуфа. Їх називатимуть Кетером, Хохмою й Біною Кетера, щоб навчати коротко: це лише назва, якою їх позначають, бо зрештою вони з Малхут Кетера. Дехто каже: навіть непізнана голова відновилася лише із семи останніх Малхут Кетера, кожна з яких містить десять. Вище ми вже виклали цю думку як просту. Можливо, причиною було дивовижне падіння до нижніх світів. [П7446]

Це сказане в Зогарі, «Ваєце», аркуш 149б: «Коли Ізраїль грішить, ця драбина понижується й піднімаються інші поставлені; коли Ізраїль виправляє свої вчинки, ця драбина підноситься, а всі поставлені сходять униз». Там пояснили ще інше: «І ось ангели Божі піднімаються й спускаються по ній». По чому? По тій голові драбини: коли її голова усувається від неї, драбина схиляється тощо. Із драбини ми виводимо і тут: через опущення наших рук усуваються три перші цієї Малхут, парцуфи спускаються до місця їхнього решіму, а три перші кожної із семи її нижніх

Рама з Фано · продовження

піднімаються туди, щоб прийняти ці відновлення, які підіймаються з трьох перших тих семи нижніх точок, що розбилися. Із усіх цих семи останніх відновилася не лише вища голова: деякі їхні гілки вдяглися в точку Хохма й у точки Біни, щоб відновити дві інші голови, які йдуть разом. [П7447]

За цим способом Кетер, Хохма й Біна Ґдули, Ґвури й Тіферет цієї Малхут призначені вищій голові за її значущістю: Кетери — її Кетерові, Хохмот і Біни — її Хохмі й Біні. Усі троє поширюються прямо, кожен уздовж своєї лінії, щоб довершити відновлення тієї голови. Або три Кетери довершують середню лінію, Хохмот — праву, Біни — ліву; або Кетер, Хохма й Біна Ґдули — праворуч, Кетер, Хохма й Біна Ґвури — ліворуч, а Кетер, Хохма й Біна Тіферет — посередині. Кетер, Хохма й Біна Нецаха були потрібні Рейша де-аїн, а ті, що в Годі, — Рейша де-Аріх; вони також поширюються, як сказано. Кетер, Хохма й Біна Єсоду й Малхут також є для них драбиною піднесення. Решта взаємоохоплень згаданих семи останніх Малхут посилає своє освітлення, щоб поширені постави були обличчям до обличчя. Нам не дозволено нічого в них споглядати, і немає потреби, бо вони вдягнені й укриті іншими парцуфами. Як ми вчили: «Царя не бачать, коли він голий». Ці постави зовсім не оформлені й не схоплюються навіть думкою серця. [П7448]

За цим поясненням «нефеш дому Якова» стосується Зеїра цієї Малхут у Кетері: лише він починає серед вищих відновлюватися в таємниці парцуфа. А Адам Кадмон — лише назва, якою його позначають. Написано: «Сонце, місяць стояв у її оселі», שמש ירח עמד זבלה. Пояснення: ніщо там не постає як зевуль, тобто оселя для парцуфа Адам, окрім сонця місяця — Зеїра у сефірот цієї Малхут Кетера. Тому זבלה написано з ознакою жіночого роду. [П7449]

На нашому шляху ми дізналися таємницю «Щита Авраама»: це Хесед цього місяця. Так само «Щит праотців» — його Ґдула, Ґвура й Тіферет, про які ми сказали, що їхні Кетер, Хохма й Біна піднялися до непізнаної голови. Вище від неї — «щит»: тобто дев'ять вищих сефірот Кетера, кожна з яких містить десять, і Кетер, Хохма й Біна його Малхут. З її боку слушно сказати «Щит Давида». Про цю таємницю сказано Малхут: «Іди й зменш себе», — щоб не керувати світом у таємниці величі й піднесеної голови. Крім того, з неї в нижніх, там, де потрібно за місцем і часом, вдягається щось лише із семи її останніх, саме в цей спосіб, і зовсім не з трьох вищих. Отже, вона разом з іншими сефірот Ацилуту містить десять, як і вони, але не перебуває в єдності з ними, бо діє в нижніх лише силою семи. [П7450]

Таємниця מגן, «щит», за гематрією — כח אדנ"י, «сила Адонай»: Він дає цій мірі силу здобувати могутність. Усе з дозволу אדו"ן יח"ד, «єдиного Володаря», у тому самому числі. На Його честь у Храмі щодня користувалися дев'яноста трьома срібними й золотими посудинами. Адже Храм також отримує вплив від неї у таємниці сімок; якби ми удостоїлися піднесення голови небесної Малхут у керуванні Храмом, він

Рама з Фано · продовження

ніколи не був би зруйнований. Тому зробили подобу цього лише в кількості посудин, за таємницею מגן, що за гематрією — יהו"ה בהיכל, «Гавая в палаці»; так само אלה"י דו"ד אבי"ך, «Бог Давида, твого батька», сказане Єзекії. Так само «примножує прощення», מחיל"ה, і «спадок Ізраїлю, Його народові», נחל"ה. Подвоєне נחלה в тому вірші за гематрією — «місце Його слави», מקום כבודו. Цього досить щодо загального змісту, який ми пояснюємо, хоч існує ще багато способів розгляду; «слава Божа — приховати справу». [П7451]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 34

Рама з Фано

Ми приймаємо, що Аріх, Аба й Іма — Кетер, Хохма й Біна світу парцуфів, тобто таємниці Ацилуту після відновлення. Але Аріх — парцуф, відновлений із точки Біна. Над ним — Рейша де-аїн, із точок Хохми; над обома — непізнана голова, із точки Кетер, із її Малхут, заслуга якої підтримує також дві інші голови. Отже, із трьох перших точок відновлено три приховані вищі голови, які охоплюються й вдягаються одна в одну та звуться Атіка кадіша. Це ім'я за сутністю стосується середньої, але однаково поширюється і на ту, що вище, і на ту, що нижче. У світі Ацилуту всі троє разом рахуються за одну: що ж ти рахуєш перед одним, тобто перед Аріхом? [П7452]

У Зогарі на вірш «Нехай будуть світила» пояснено: «Є вгорі прихована точка, яка зовсім не відкривається й не пізнана». Це Аріх, сам по собі прихований. Через сутнісний зв'язок із Рейша де-аїн він зовсім не може відкритися; через зв'язок із вищою головою він також, як вона, непізнаний. Сказано: «Звідти початок рахувати все приховане й глибоке». Це означає, що лічба сефірот — лише мислена, як сказали ґеонім: «Їхній Творець їх рахує». Він захотів удостоїти Ізраїль, тому передав нам цю таємницю лише за Торою. Так само «є внизу точка, яка відкривається, і звідти початок усякої лічби»: це Малхут. Спочатку він пояснив: «Те, що всередині тієї точки, непізнане й не дане для лічби». Це те, що ми пояснили. [П7453]

Тепер Аба й Іма, парцуфи освітлення, безперечно увійшли до лічби на місці Хохми й Біни у світі Ацилуту. Адже Малхут Кетера поширилася вниз у таємниці «Розшир місце твого намету» й прийняла (בעצמו, «у нього самого») [בעצמה, «у себе саму»] голови їхніх точок — Хохми й Біни. Вони також усувалися вгору через розбиття нижніх, як піднімається верхній кінець нитки, коли падають нижні, другі намистини, що обтяжували її й тягли вниз. Тоді їхні середини піднялися на місце голів, а кінці — на місце середини, аж доки місце кінців обох точок, тобто їхні Нецах, Год, Єсод і Малхут, залишилося в решіму. Тут Хохма піднялася до Нецаха, а Біна — до Года тієї Малхут Кетера. Силою цього вищого Года й унизу вища Іма поширюється до Года. [П7454]

Рама з Фано · продовження

Також слід Хохми цієї Малхут спустився сюди, щоб приєднатися до Кетера, Хохми й Біни її Нецаха; слід її Біни — до Кетера, Хохми й Біни її Года. Вони разом удягнулися в голови точок, які піднялися до них. Звідси поширюється вниз до Аби й Іми, на їхнє місце, таємниця схиляння; ми її пояснимо. Її мета — щоб керування ніколи не було полишене вищими джерелами, боронь Боже. Коли згодом Аріх поширився у своїх десятьох сефірот аж до кінцевої межі світу Ацилуту в тагіру, виявилося, що цей решіму вдягає Аріха від плечей униз лише до пупа. Із нього відновлено парцуфи Аби й Іми. [П7455]

Підтвердилося те, що ми пояснюємо: вони з освітлень Хохми й Біни, але набули сутності й форми — меншої за точку й більшої за освітлення — задля відновлення Зеїра та його Нукви, у таємниці завіс двору, яку буде пояснено на своєму місці. Тож слушно сказати, що Аріх, Аїн і непізнана голова є джерелами нефеш, руах і нешами Зеїра та Нукви. Хая й єхіда для них — у таємниці щита точок Кетера та щита величі Адама Кадмона. Також Аба й Іма — тіні над його головою; вони поєднуються в таємниці поцілунків, щоб провести до Зеїра нефеш, руах і нешаму. [П7456]

Отже, парцуфи Аби й Іми ніяк не переходять за пуп Аріха, хіба що після відновлення Зеїра вони витягнулися вниз для його потреби. Виходить, що більша частина будови й більша частина числа відновлень цих двох точок піднялася до Аїна й Аріха. Менша частина залишилася, поширюючись від них і лишаючись із ними з'єднаною, аж доки були відновлені Аба й Іма та включені до залишків точок, після того як Аріх увійшов на місце Кетера. Цього досить, щоб підтвердити всі слова мудреців. [П7457]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 35

Рама з Фано

Досі ми говорили про вищі парцуфи, кожен із яких описується як відновлений з (אחד, «одного») [אחת, «однієї»] точки. А тепер із шести країв, що розбилися, — Ґдули, Ґвури, Тіферет, Нецаха, Года й Єсоду — постав один цілий парцуф, який зветься Зеїр Анпін. Із десятої точки, Малхут, постав парцуф його Нукви. Це син і донька. Шести країв мір Зеїра вистачило для десяти мір його Нукви, на повну її поставу. Знак цього — «Кість від костей моїх і плоть від плоті моєї», עצם מעצמי ובשר מבשרי: початкові літери числом дорівнюють шістьом Гавая, а кінцеві — десятьом Гавая. Середні літери — числу «щит», за його таємницею, поясненою щойно, коли тисячу повернути до одного. [П7458]

Знай: коли Атіка відновився як голова та її відновлення — очі, чоло й вищі їхні рівні, — разом із ним відновилися дві голови, вдягнені разом, а Аба й Іма —

Рама з Фано · продовження

обличчям до спини. Усі четверо — у таємниці точок; у Зеїрі та його Нукві ще нічого не було зроблено. Коли почали відновлюватися Ґдула, Ґвура й Тіферет Атіка, Аїн і Аріх відновилися в таємниці парцуфа, а Аба й Іма — обличчям до обличчя, хоча ще в таємниці точок. Зеїр і його Нуква тут почали відновлюватися спина до спини, у таємниці точок. [П7459]

Нижче, у главі 41, пояснимо, що Нецаха, Года й Єсоду Атіка вистачило для шести країв Аріха. Разом із Ґдулою, Ґвурою й Тіферет Аріха відновилися Хохма, Біна й Даат Аби та Іми в таємниці парцуфа, а з ними — Кетер Зеїра. Коли відновилися Нецах, Год і Єсод Аріха, з ними відновилися Ґдула, Ґвура й Тіферет Аби та Іми, Хохма, Біна й Даат Зеїра, а також Кетер його Нукви. Разом із Нецахом, Годом і Єсодом Аби та Іми — Ґдула, Ґвура й Тіферет Зеїра та Хохма, Біна й Даат його Нукви. Разом із Нецахом, Годом і Єсодом Зеїра — Ґдула, Ґвура й Тіферет його Нукви. Тоді її ноги поширилися в нижніх світах, щоб оживляти їх. Отже, у Зеїрі, головному у світі Ацилуту й таємниці шести країв, нічого не почало відновлюватися до Хеседу, Ґвури й Тіферет Атіка. Адже голова Атіка — над світом Ацилуту, а шість його країв — початок і віддалена причина Зеїра. У цьому таємниця «спускає стінки згори вниз», як ми вчили щодо суки. [П7460]

Причина, чому парцуфів п’ять, а не десять за числом точок, у тому, що велике Ім’я має лише чотири літери, і всі вони виходять із точки йод. Коли з неї вниз спускається риска, вона зображає вав; коли поряд поширюється друга риска, завширшки рівна висоті йод, постає далет. Вона — початок палацу для йод, щоб зобразити першу ге, а потім для вав — у другій ге. Писарі, які дбають про точність, принаймні далет у літерах ге Імені пишуть у такій послідовності, у таємниці «йод, що простягнула ріку по своїх боках». Із йод спочатку роблять вав — поширення Хеседу в довжину; потім ведуть перо справа наліво, вказуючи на поширення Суду в ширину. Завершивши дах далет, звідти прямо спускаються до тієї звислої ніжки. [П7461]

Звідси можна зрозуміти спосіб письма Бен-Камцара: у нього одночасно поставали чотири йод — натяк на чотири голови живих істот; і разом три вав — у таємниці ліній Хеседу, Суду й Милосердя; і дві ге — два світи. Коли він писав ці дві звислі ніжки, то водночас довершував вістря вав та два вістря йод, верхнє й нижнє, звернене всередину, — у таємниці «початок задуму — кінець дії». Хоч ми це тлумачимо, серед нас немає того, хто вміє писати, як він, подібно до випадку майстрів з Александрії щодо приготування пахощів і хлібів покладання. У цьому тлумаченні є ще інший спосіб, з якого зовсім нічого не вивчають про практику письма Бен-Камцара: адже це не порожня річ. І з цього, і з того буде прославлений Всевишній. [П7462]

Ці самі чотири літери вказують на чотири парцуфи, парами: йод — Аба; ге — Іма;

Рама з Фано · продовження

вав — Зеїр, який містить шість країв; ге — його Нуква. Вістря йод вказує на Аріха, що живиться згори. Щасливий той, хто дає їм спочинок через себе, свою дружину, свого сина й свою доньку! Сяйво Шехіни довершує місце Аріха в домівках праведників. [П7463]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 36

Рама з Фано

Відомо й загальновизнано, що навіть найтонше вістря все ще належить до поняття йод, яка потенційно має три вістря. Тому в Аріху разом засновано три голови. Тут починається звичне серед знавців означення вищого Кетера як «Причини причин» у таємниці вищої голови, яка є причиною двох голів. Ті є причинами всього Ацилуту, що походить від них і довершується через них. Від тагіру й вище — це насправді світ Ейн-Соф — слушно вживати означення «Причина всіх причин», про яку сказано: «Я, Я — Він, і немає Бога зі Мною». Адже означення, навіть ті, які не можна стирати, зовсім не стосуються цього рівня — ані через спільність імені, ані переносно. Дивись Зогар, «Берешіт», аркуш 22б. [П7464]

Смисл «Я, Я — Він» буде зрозумілий у таємниці «Я перший» — аж до Ейн-Соф, і «Я останній» — аж без кінцевої межі, бо Він один високий і святий. Якщо запитаєш про різницю між סוף, «кінцем», і תכלית, «кінцевою межею», знай: і те, і те за гематрією — десять разів אלקים, за початком задуму, щоб усім творінням керувала міра Суду. Він побачив, що воно не встоїть через лихий нахил, вкладений у людину, й приєднав до неї міру Милосердя, на яку вказує вав Імені. Вона додана до згаданої суми у слові סוף. [П7465]

Коли настане кінець, який Він поклав темряві, для скасування лихого нахилу, тоді «кожну кінцеву межу Він досліджує». Це означає: довершенню всіх святих судів дано межу. Не так щодо мороку й смертної тіні: вони більше не пануватимуть у світі, бо первісний Суд так і вимагав, але гріх став причиною [їхнього панування]. У майбутньому Він досліджуватиме й розглядатиме все добро, яке від них походить, у сенсі «зумисні провини — як заслуги». Тому חוקר, «досліджує», за гематрією — שדי, Шаддай: це Єсод і Даат, що «обшукує всі покої нутра». [П7466]

Оскільки ми тлумачимо «А крім Мене немає Бога» щодо середини — існування вищого керування, початок якого від Адама Кадмона, — можна було б подумати, що корінь цього керування доступний осягненню. Тому сказано «Він»: усе приховане, як і спочатку. Можна пояснити й інакше, за згаданим висловом Зогару: непізнана голова — «причина над усіма вищими»; «Причина причин» — Рейша де-аїн; а Кетер — Рейша де-Аріх. Знай: там написано «Адже ми сказали, що Причина причин сказала Кетерові: “Створімо людину”». Насправді він сказав лише, що Хохма так

Рама з Фано · продовження

сказала Біні. Після нашого пояснення вище, що Біна точок — Кетер парцуфів, це узгоджується: Хохма точок, тобто Рейша де-аїн, вважається Причиною причин щодо Аріха. А Хохма, що над нею, — захована в ній думка; у ній таємниця промовляння пошепки. [П7467]

А коли скажеш: «Усе ж перед Ним, благословенним, передбачене; навіщо Він створив точки, щоб їх зруйнувати? Нехай почне з парцуфів, які мають устояти», — ти запитав про це не з мудрості. Адже точки — основа Ацилуту; про них ми вчили: «Десять, а не дев'ять; десять, а не одинадцять». Із них і в них — розмір та міра парцуфів, яким належить відновитися й піднестися до їхнього рівня, бо тепер вони в стані малості, як ми пояснили у главі 33. Тепер знай: точки не зруйнувалися й не розбилися — вони сховалися, а не померли, як пояснено в Зогарі. Розбився слід, що залишився від них у таємниці посудини, яка відокремлюється при усуненні світла. І не даремно, а задля потреби й великого відновлення. [П7468]

Це належить до того, що танна відповів сам собі після глибокого запитання: «Хіба [світ] не міг бути створений одним висловом?» Цим шляхом дуже слушно пояснити, що вислів, який він мав на думці, — «Створімо людину». Він указує на сукупність парцуфів, справжню таємницю Адама, яка неодмінно розглядається через нефеш, руах, нешаму, хаю та єхіду; усе входить до цього. Він сказав, що нам потрібні десять висловів, тобто точки, для довершення вищої волі, охопленої трьома матерями, і Божого знання, яке виявляє свою красу в шести краях, разом із людським вибором, дарованим небесною Малхут, від якої — добре й краще. [П7469]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 37

Рама з Фано

Приходимо до таємниці вибору — міри Ісуса Навина, чиє обличчя — обличчя місяця. На її честь він сказав Ізраїлю: «Виберіть собі сьогодні, кому служитимете», את מי תעבדון; початкові літери — אמת, «істина». Тут він довершив задум усіх своїх добрих слів. Якщо, боронь Боже, їхнє серце було непевне, він звелів їм неодмінно вибрати саме сьогодні, без жодного зволікання, служіння святому Богові, який через Свою прихованість зветься מי, «Хто». Це в сенсі «І служитиме левіт — він»: обидва означення, הוא, «Він», і מי, «Хто», вказують туди. Знай: у накресленні літер הוא є п'ять вав і дві йод, числом מי. Адже заслуга багатьох переважає, і їхня сила здатна піднести їхній намір угору. Це те, чого Мойсей, наш учитель, мир йому, навчив його словами «Вибери життя». [П7470]

Щодо зовнішніх можливостей — богів Нахора й богів амореїв — Ісус Навин сказав «чи… чи…» як риторичне запитання, щоб їхнє серце не піддалося спокусі. А сам він, чия міра — обличчя місяця, через що старійшини того покоління сказали «Горе тій

Рама з Фано · продовження

ганьбі!», бо місяць нічого не має від себе, вибрав піднести свій намір до Зеїра, найближчої до нього міри. Тому сказав: «Я і мій дім служитимемо Господові», — як дружина служить чоловікові. Спершу вони відповіли йому, що Творець учинив для них багато добра: «І ми служитимемо Господові». Побачивши, що вони ставлять своє служіння в залежність від отриманого добра, Ісус Навин сказав: якщо це за умовою, то ви справді «не зможете служити Господові», бо успіх не буде постійним, оскільки Він — «святий Бог, Бог ревнивий» тощо. Коли всі відповіли: «Ні, Господові служитимемо» — без жодної умови, — тоді Ісус Навин прийняв їх і сказав: «Ви свідки самі проти себе». Вони відповіли: «Свідки». Отже, їхнє свідчення вже було досліджене в суді. Це ясна істина в розумінні того уривка. [П7471]

Знай: сама постанова про вибір, яку ми вже пояснили на її місці, заздалегідь стала на захист Ісуса Навина, щоб він не знав про тельця до часу його скасування. Тому про нього сказано: «Первісток його бика — його велич». Молитва Мойсея, нашого вчителя, мир йому, також урятувала його від задуму розвідників. Адже це були найтяжчі гріхи громади в пустелі. Сказано, що Ісус Навин, як посланець Мойсея, про якого написано «Пошли собі», посів місце Левія серед розвідників. Тому Йосип згаданий при Манасії, а не при Єфремі. Тут Мойсей додав до його імені літеру йод у таємниці десятини колін, тобто Левія, як ми добре пояснили на своєму місці. Розглянь це, бо воно — «оздобний вузол і квітка». [П7472]

Воля в трьох перших, які вважаються одним, не змінюється вгорі: Він бажає вибору. Тому десятій точці не дали розбитися, а її світло не усунулося цілком: біля неї залишилося захованим одне зі ста, тобто сама йод; просте перевищує наповнення. Натяк — десять мір у поставі Зеїра, кожна з яких містить усі: це таємниця десятини від десятини. Або одне з тисячі мір Аріха — так само; або в таємниці «Навчу тебе мудрості»: Аба — основа доньки, і це корінь Хеседу. Тому вона має тих, хто її звільнить, і не скасовується, у таємниці «в’язнів надії». [П7473]

Так само מלאך מליץ א׳, «ангел-заступник, один», за гематрією — אסיר, «в’язень», із додаванням трьох слів. Про нього написано: «Почути стогін в’язня, звільнити синів смерті». Це саме шість країв; вона очікує свого відновлення й постання для воскресіння. Хто ж ті, що звільняють? Писання говорить: «Бо до справедливості повернеться суд», — у таємниці «Царя-Суду», який охоплює Іму, безперечно царя, та Зеїра, що зветься Судом. Про нього написано: «Підніму скинію Давида»; також написано: «Хто зцілить тебе?» Обоє пробуджують високо вгорі, на кшталт пробудження, що піднімається від праведників і від нижньої Шехіни до місця їхнього сходження. Це сказане: «Бо до справедливості» — саме до місця її падіння — «повернеться суд», сам і у своїй славі, щоб піднести її. «А за ним — усі прямі серцем»: вони проведуть до неї багато добра рукою вищого Царя, усі носії прямого впливу з внутрішності керування, яке (מעלה, «вгорі») [מעל, «над»] «серцем небес», безперечно. [П7474]

Рама з Фано · продовження

Натомість повне знання всього, що має статися, — простий Даат, напування дерева, таємниця Тіферет з усіма її гілками, тобто шістьма краями, саме шістьма точками, — спричинило розбиття її посудин, щоб здійснити заповідь розрізнення світла й темряви. Бо ті, чиї вчинки в мороці, не можуть устояти перед простим світлом, яке «творить разом їхні серця, розуміє всі їхні вчинки»: негідник не насмілюється зухвало підвести обличчя перед своїм кредитором. [П7475]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 38

Рама з Фано

Не в таємниці ми від самого початку говорили, що корінь кліпот — у розбитих посудинах, від яких походить зло; а корінь добра відкрився й поширився від того світла всередині точок. Якби не їхнє розбиття, у світі не було б зла — усе було б лише добром, і не було б тут ані вибору, ані винагороди й покарання. Але тепер, коли всередині кліпот є зло в добрі, у таємниці тонкого світла, тобто залишків світла, що прилипли до уламків посудин, як ми пояснили, — є покарання нечестивому, який своїми лихими вчинками спускає те горішнє світло, додаючи кліпот життєвості; і є винагорода праведному, який своїми добрими вчинками підносить світло з розбитих посудин угору, на його місце.[П7476]

Самі кліпот — ремені для бичування грішника. Це смисл вірша «Шмаміт руками хапається», שממית בידים תתפש. Адже ця тверда кліпа, що перешкоджає світлу сонця ввійти до місця його слави, — і такий самий образ угорі, — тримається за рамена світу, якими тут є Ґдула й Ґвура розбитих посудин. Тому сказано «руками хапається»: вона займає місце, щоб додати собі сили, й поширюється з їхнього дозволу вниз. Отже, слушно читаємо про неї: «І вона в палацах царя». Ти бачиш, що початкові літери початку вірша — שבת, «субота»; це справжнє виправлення всіх сімок.[П7477]

Тому «сонце в суботу — цдака для бідних». Пояснення: сонце, яке, як ми сказали вище, є означенням Зеїра, що всюди містить сім точок, коли підноситься до таємниці суботи, — велика цдака для розбитих посудин, бідних за своїм місцем і часом. У Зогарі, розділ «Берешіт», сказали: за цією таємницею встановлено благословення на кшталт семи [благословень] суботніми вечорами, щоб здійснити в ньому «ніч, як день, засяє»: провідник молитви має зійти перед ковчегом, щоб оживити його на кшталт семи, а не збагатити його сімома повними. Велика слава суботи, бо в ній, за його допомогою, — скасування цієї шмаміт та її дій.[П7478]

Відомо, що всі сімки походять у нижніх від семи первісних царів, які є початком аспекту часу у вищих, як написано: «Бо запитай-но про перші дні». Над ними —

Рама з Фано · продовження

Хохма й Біна, про яких Тора сказала: «І була я втіхою день у день», у таємниці дня Святого, благословенний Він, — тисячі років. Отже, Тора передувала світові на дві тисячі років. Це, без сумніву, особливий порядок часів за Торою. Натомість Кетер через свою прихованість не має жодного стосунку до аспекту часу. У цьому смисл «Берешіт також є висловом»: це лише загальне, після якого йде дія; докладний виклад першого дня починається з вислову «Нехай буде світло». Це очевидно. [П7479]

Незабаром нижче буде пояснено сутність розбиття, його мету й досконалість його шляхів: привести всі вислови Тори від виправлення до сполучення літер. Таємниця виправлення — загальність знання: це перший ступінь; сполучення — його подробиці: другий ступінь. Усі вони потім тлумачаться на третьому через заміни абеток. Усе — у вислові, сукупності значень і рахунку. «Сукупність значень» означає багато тлумачень одного слова, як-от אשברתי: це один вислів із переставлень בראשית, що означає розбиття. Ще — від вислову «Йосип — той, хто постачає хліб», і так само «бо є хліб у Єгипті». Із цього значення — «Його надія на Господа, його Бога», שברו על ה' אלקיו, хоча тут лівий сін, бо це таємниця зворотного світла у значенні знака зарка: саме «на Господа, його Бога», у таємниці «пожива залежить від мазаля». Тепер не слід розводитися про це.[П7480]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 39

Рама з Фано

Ще можна відповісти на запитання, яке ми пояснюємо: уже у світі тогу Малхут була в можливості на місці вищої голови. І хоча потім усі десять сефірот поширилися на всю її поставу, від голови до ніг, Шехіна не зрушила з першої точки, яка і є тією головою. Адже там залишився слід усіх взаємоохоплень; Малхут закріпилася на місці її заднього аспекту. Проте властиво відносити задній бік до Кетера було б неправильно: він є місцем тфілін на висоті голови щодо всього Ацилуту. У всіх трьох головах, охоплених Атікою, немає жодної різниці між переднім і заднім, окрім «шляху праведних, як світло сяйва», поясненого в Ідрі.[П7481]

Ця різниця починається нижче від нього: з одного боку чоло, відкрите, а з другого — потилиця, повна волосся. З боку чола є сім брам голови, що проводять світла назовні через обличчя: очі, вуха, отвори носа та рот. Не так навпроти потилиці. Як немає в Кетері заднього аспекту, так його не описують через праве й ліве: усе — праве. Знай: у Пісні моря «Твоя правиця, Господи» повторено за цією таємницею, бо всю її промовлено на честь Атіка кадіша.[П7482]

Також те, що благочестивий цар тричі згадав «правицю Господа» в Єгипетському Галелі, стосується правої лінії Аби й Іми, яка спускається «чинити силу», тобто

Рама з Фано · продовження

буквально творити моах, мозок, для Зеїра: адже חיל, «сила», за гематрією дорівнює מח, «мозок». Тоді «правиця Господа підноситься», бо Зеїр піднімається до того, хто наділяє його впливом, у таємниці піднесення частин Хеседу й Нецаха, яку ми пояснимо нижче, у главі 62. Те саме щодо інших ліній: навіть лінія Суду Зеїра підноситься в таємниці мохін, щоб довершити намір. Або частини Ґвури підносяться до Біни, яка є милосердям, або відкриті хасадім повертаються від Єсоду вгору. Адже одна з (ב', «двох») милостей у Даат, призначена Ґвурі Зеїра, підносить свою третину й половину до Біни й Даат у ньому, як буде пояснено. Крім того, основа мохін — від Хохми й нижче, бо вона всюди є їхнім початком.[П7483]

Завдяки цій силі правиця Зеїра знову творитиме моах для його Нукви, яка нічого не має від себе; тому її частини не підносяться навпроти нього. Про неї сказано: «Не помру, а житиму й оповідатиму діла Яг». І ми долучимося до неї в оповіді про хвалу Всюдисущому. Завдяки цьому, долучивши наші молитви й добрі вчинки, зможемо піднести голову Малхут до її першого місця, де вона була спочатку. Це основа для загального висновку щодо всіх парцуфів: основа самих точок завершується в їхніх головах. Тому за головою йде тіло — решта поширення.[П7484]

Є ще одна добра підстава розбиття точок: дати чуттєво сприйманій природі можливість, щоб кожне тілесне суще скидало одну форму й удягало іншу. Адже немає внизу травинки без мазаля вгорі, який б'є її та каже: «Рости!» Це таємниця «Пастка розбилася, і ми врятувалися», у значенні «і породить дитя чоловічої статі»: удар — це розбиття, а від нього ימשח зростання [форма дієслова непевна], тобто виправлення, яке оновлюється його силою. Так сказали про пташеня: «Коли зіпсується — формується». Ось я показав твоїм очам просту річ, осягнуту розумом у природі, в глибині таємниць. Нехай приховане вивчають із поясненого.[П7485]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 40

Рама з Фано

Маємо ще одну підставу й необхідність розбиття точок задля Тори та заняття нею. Адже сутність точок — лише вислів або сефіра, як назвали їх мудреці. Відомо, що сефіра прихованіша; вона — сутність, про яку сказано: «Тору дано запечатаною», і вона — прихована дорогоцінність. Вислів же — знаряддя дорогоцінності, про яке сказано: «Її дано сувій по сувоєві», — за гематрією три Гаваї, які є (חד"ד) [חב"ד, Хохма, Біна, Даат]. Потрібно розбити сполуку літер кожного вислову, щоб сполучати його багатьма способами.[П7486]

Як ми вчили: «Два камені будують два доми; три будують шість». Якщо число домів, спершу збудованих із відомого числа каменів, помножиш на найближче до нього число каменів у בהקדש עלוי [непевний вислів про посування вгору], знатимеш,

Рама з Фано · продовження

скільки домів будуєш із них. Адже з трьох каменів збудовано шість домів: візьми чотири камені — число, суміжне з трьома, — й відлічи чотири рази по шість, збудованих із трьох. Отже, чотири камені будують двадцять чотири доми. Так відтепер завжди множитимеш доми на камені за їхнім порядком.[П7487]

У семи нижніх сефірот, де дозволено досліджувати сполуку їхніх літер, як написано «Бо запитай-но про перші дні», потрібно було розібрати сполуку, щоб досліджувати й розшукувати мудрістю виправлення, переставлення та решту подробиць, згаданих вище. А у вищих, про які сказано «Не займайся прихованим», зовсім немає розбирання сполуки. Оскільки пізнання самої речі залежить від пов'язаних із нею причин, а близькі причини Зеїра належать до «прихованого — Господові, нашому Богові», деякі переставлення нижніх точок, разом із відновленнями Зеїра, — ті, що стосуються його верхньої третини в аспекті, відповідному вищому, — мусили піднятися через Біну до трьох вищих голів. Середня третина залишилася в них на збереженні, а нижня третина спустилася при розбитті посудин.[П7488]

Це смисл «І кинув зі своїх рук скрижалі», які спершу є таємницею Нецаха й Года; нижня третина кинута з рук — Ґдули й Ґвури, які є середньою третиною кожної точки. Ще «зі своїх рук» можна пояснити: від точок Ґдули й Ґвури й нижче, які є таємницею рук для відновлень Зеїра, включно з самими руками. Звідси почалося кидання нижньої третини всіх них. А написане «І кинув їх з-над двох своїх рук» добре узгоджується з одним зі способів, які ми пояснили вище: Даат — перша з точок, що розбиваються.[П7489]

Остання точка, про яку написано «одна з них», не розбилася, а «земля скасувалася», у таємниці «а земля стоїть повіки». Тому вона першою з усіх спустилася: світла відлітають від неї, але посудина не розбилася, щоб світ не повернувся до тогу вавогу. Через це Єсод розбився двічі. Про це сказано: «Сіон буде зораний полем», бо замість поля, що не розбилося, зорано буде Сіон — більше, ніж інші точки. Бо інакше очевидно, що він нічим не кращий за інші вищі точки. Це таємниця оранки після засівання, із нього самого й у ньому самому, яку ми вчили серед головних робіт; вона додається до оранки перед засіванням, без якої неможливо обійтися. [П7490]

«А Єрусалим», сама Малхут, «стане руїнами»: тобто спустошенням, пусткою, запустінням, щоб лишити необробленим, щоб він не діяв. Це протилежність розкритому й розпушеному — «обробляти її та берегти її». Написано: «Та не на руїну Він простягне руку; якщо при його лихові їм — крик про допомогу», אך לא בעי ישלח יד אם בפידו להם שוע [синтаксичний зв'язок непевний]. Бо те, що вона стала спустошеною, є порятунком для всіх. Тому пророк завершив свої слова: «А гора Храму — лісистими висотами»: вона — голова для лисиць у лісі, יער, за гематрією двісті вісімдесят (פר) судів. Цього досить.[П7491]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 41

Рама з Фано

Ми вже згадували, що три вищі голови — Кетер, Хохма й Біна Кетера в пояснений нами спосіб — охоплені Атіка кадіша. Вони — внутрішність і нешама всієї постави Аріха, а він зветься просто Атіка. Коли сказано «Атіка кадіша вгорі», це середня голова, яка підноситься над нижньою на висоту місця тфілін. Коли ж сказано «вгорі, вгорі», це Рейша де-лав рейша. У всіх цих випадках із загальних правил не виводять висновку, бо все тлумачиться за своїм місцем. У голові Аріха є сім інших відновлень — Хесед, Ґвура, Тіферет, Нецах, Год, Єсод і Малхут відновлень голови, які звуться Атік йомін.[П7492]

У Сіфра де-цніута навчали: «Приховане всередині прихованого відновилося й приготувалося в одному черепі, повному кришталевої роси». Тобто нижня голова, Моха стімаа, прихована й оточена нижче від висоти середньої голови, яка вінчає її. За цим середня оточує нижню. А якщо пояснювати «приховане всередині прихованого» через поставу обох, без Кетера середньої, то середня буде прихованою й удягненою всередину постави нижньої. Поєднання обох, хоч би в який спосіб воно відбулося, відновилося й приготувало себе чинити добро іншому через сім відновлень. Ось їхні назви: перше — ґульґальта, череп, як і означає слово; друге — тала де-вдолха, кришталева роса, тобто мозок; третє — крума де-авіра, перетинка мозку; четверте — раава де-раавін, воля воль, тобто чоло; п’яте — чиста вовна, волосся голови; шосте — відкрите, що не замикається, таємниця очей; сьоме — хотма, ніс, як і означає слово. Їхній знак — ג”ט קר”ע פ”ח.[П7493]

Коли пояснюємо походження й оселю слави цих відновлень кожного окремо, знай: ґульґальта розглядається як Кетер Аріха, що отримує вплив від Хеседу непізнаної голови. Адже її три перші не вдягаються, а огортають дві голови в таємниці навколишнього. Її Даат також дуже прихований у таємниці вуст Атіка, бо немає мовлення без Даат. До того ж самі вуста — не оформлений орган; так само Даат серед сефірот. Адже губи окремо — це Нецах і Год, брами справедливості, а лише їхнє розкриття — таємниця вуст. Тут ми не займаємося тим, що нижче від носа, бо він — кінець поширення парцуфа обличчя, як сказано наприкінці трактату «Євамот». Цього досить.[П7494]

Приходимо до Кетера Аріха: Хесед Атіка — віддалена його причина, а Кетер Рейша де-аїн — близька, бо він лише канал для того впливу. Усередині черепа є несхоплене повітря, приховане в його кінці й огортаюче мозок над перетинкою. Адже мозок — у таємниці Хохми, а череп — сукупність точки Аріха, яка сама є Біною й доповнює в ньому, у відкритому, місце Кетера. Те повітря вважатиметься для нього прихованим Кетером, бо вся непізнана голова показує своє світло в цьому повітрі. До чого це

Рама з Фано · продовження

подібне? До таємниці Біни точок, яка доповнює відкритий Кетер Ацилуту: цей Кетер — лише сам Аріх, а непізнана голова, включена до нього, — прихований Кетер.[П7495]

Кришталева ж роса, у згаданій нами таємниці мозку, — Хохма Аріха, від Ґвури непізнаної голови. Тому бдолах має відблиск червоного серед багатьох кольорів, до всіх яких він схиляється. Це Хохма, в якій є вкорінення судів у здійсненні, бо вона — Хохма в Біні й походить від сили Ґвури. В Ідрі розділу «Насо», аркуш 128б, сказано: «Мозок Атіка прихований і спокійний, як добре вино на своєму осаді». Він притискає осад, роблячи його своїм престолом, і сидить на ньому. Якщо Хохма Аріха вже почала пробуджуватися у Ґвурі, тим паче в нижніх парцуфах у Хохмі кожного буде відблиск Суду. Та й у цій Хохмі зовсім не слід уявляти червоного кольору, лише самий відблиск, щоб посилити її милості до могутньої сили. Червоність у бдолаху можна уявляти лише нижче, у мозку Зеїра. Там же, у Хохмі точок і Рейша де-аїн, що постала з неї, усе — проста милість, зовсім без Суду; тим паче в інших Хохмот, які розглядаються вище від неї.[П7496]

קאמר דאוירא [можливе читання: «каже, що повітря»; синтаксис непевний] — Біна Аріха, яка вдягає мозок і вкриває його. Тому називаємо його прихованим мозком, який зовсім не відкривається. Біна біля нього — у таємниці перетинки, мішечка, в якому міститься мозок. Вона отримує вплив від Тіферет непізнаної голови, бо повітря без уточнення тлумачиться через Тіферет; тому Біну названо בן י”ה, «син Яг», — за цією Тіферет. Крім того, ця перетинка — основа того несхопленого повітря, яке огортає перетинку й мозок. Адже це повітря — таємниця «оселі», המשכן, вищої голови [зв’язок непевний], щоб оживляти інших; воно відкривається тут. І ця перетинка світить та сяє від того чистого повітря. Перетинка — у таємниці небозводу, який відділяє череп від мозку, так само як Тіферет урівноважує Ґдулу й Ґвуру. Тому сказано, що вона — у таємниці вав.[П7497]

В Ідра зута, аркуш 292, пояснили: це повітря вдягається в корінь, який Аба має у вищих. Там сказано: «Той батько — руах, прихований в Атік йомін, і в ньому приховане це повітря». Пояснення: оскільки сам мозок прихований і зовсім не відкривається, звідки ж еманує другий мозок — Аба, який зветься вищою йод? Лише з руах, на кшталт випару, що піднімається від мозку крізь перетинку; через мазаль Аба поширюється на своєму місці. Цей випар і очищує перетинку. В Ідра раба, аркуш 135б, ми також вчили: «Це повітря — приховане з прихованого Атік йомін, у прихованому руах». До цього місця. Це вища милість, яка виходить шляхом, невідомим хижому птахові, у таємниці краплі Ґврот, прихованої у вищому корені Аби там. Воно зветься אויר, повітря: це саме אור, світло, й нижня йод, голова Зеїра, включена в нього. Це Ізраїль, який піднявся в думці.[П7498]

Можна тлумачити чисте повітря через Єсод, а також через Біну, у таємниці «зберігає

Рама з Фано · продовження

милість», яку ми розглянемо далі, у главі 65. Звідти вивчимо про нижній Єсод, а також про Біну всюди. Тут є таємниця буцина де-кардуніта навпроти прихованого руах, а в ній — іскри сили, у таємниці краплі Ґвурот, навпроти чистого повітря. Як ми вчили там, в Ідра зута: «Цей прихований мозок відновився на кшталт чоловічого та його жіночого». Про це поговоримо в найближчій главі.[П7499]

Три перші Аріха через свою значущість потребували кожна цілої міри із семи нижніх вищої голови. Але Нецаха тієї голови вистачило для Хеседу й Нецаха Аріха; так само Года — для Ґвури й Года. Особливість Єсоду: його Кетер, Хохма й Даат вистачили для Даат Аріха, його Ґдула, Ґвура й Тіферет — для Тіферет, а Нецах, Год і Єсод — для Єсоду. Про Єсод, хоч би де він був, написано: «І схил потоків, що схилився до оселі Ар». Тобто він спустився й схилив себе, щоб закріпити своє місце біля Малхут, про яку написано: «Оголіть, оголіть її до самого єсоду», у значенні «земля скасувалася». «І спирається на межу Моава»: читай не מואב, «Моав», а מאב, «від батька». Це Аба; його межа — Даат, до якого Єсод світу завжди звертається й приліплюється. Натомість уся Малхут непізнаної голови була потрібна Малхут Аріха, бо кожна з них охоплена Єсодом, її парою. Ця рівність і спричиняє те, що вона не поєднується з іншим. Крім того, про неї всюди сказано «грізна, мов полки під стягами», бо вона має подібність і гідне співвідношення з трьома першими. [П7500]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 42

Рама з Фано

Воля воль — чоло Аріха, його Даат, що містить також Тіферет і Єсод завдяки силі Єсоду вищої голови. Знай: у Сіфра де-цніута чисту вовну згадали перед волею воль, а після неї — інші два; знак цього — ג"ט ק"ע רפ"ח. Такий і порядок буття, бо волосся голови вище від чола. Ми ж поставили тут волю воль раніше, у порядку ג"ט קר"ע פ"ח; інші поставили її пізніше й записали порядок ג"ט ק"ע פח"ר. І те, і те — тому, що чиста вовна й відкрите, що не замикається, тобто очі, усі походять від Нецаха й Года вищої голови, прихованих у її Ґдулі й Ґвурі, на що вказують череп і мозок Аріха. Це пояснено в Ідра зута, аркуш 288: «І не знаходиться, коли ті світла, що поширюються, відкриваються й приховані» [синтаксис непевний]. Тобто відкриваються Хесед і Ґвура, а в них приховані Нецах і Год; це виключає три перші, які зовсім не поширюються.[П7501]

Нецах і Год завжди перебувають у таємниці судів, як пояснено в розділі «Цав», аркуш 32, щодо річкових верб. Тому вони поширюються всередині волосся, яке є судами. Його вихід — знизу вгору, від верхівок вух, аж поки воно виходить із повітряної перетинки й пробивається крізь висоту черепа. Тому просто сказано, що вуха вищі від чола: меншість волосся навколо вух іде за більшістю, що справді

Рама з Фано · продовження

вище від чола. Крім того, верхня частина вушної мочки, якщо її підняти, щоб не схилялася вниз, сягне висоти чола. А решту країв волосся голови треба (לשיירו, «залишити його») [לשיירם, «залишити їх»] трохи вище від цього місця, щоб воно завжди було повне волосся, а в ширину — до зовнішнього кута правого й лівого ока. Поширення Ацилуту від сили Нецаха й Года Атіка завжди спрямоване вгору. Єсод також містить Нецах і Год; тому обидва відкриваються й у чолі. Саме через це чоло не вважається перервою між чистою вовною та очима.[П7502]

Волосся — одяг для багатьох видів світел, які виходять із мозку й рівні одне одному, у таємниці гачків стовпів: кожна волосина — у таємниці вав, а походять вони від стовпів, тобто Нецаха й Года. Волосся — це внутрішні Нецах і Год, у таємниці двох яєчок, вище від Єсоду; вони — у таємниці вух Атіка. Оскільки ці яєчка закриті, а слух також діє прихованим способом, усередині вух, як ми згадали вище, вуха Атіка не згадані ані в Ідра раба, ані в Ідра зута. Для цього названо ще одну причину: Зеїр чує добро — «І Ти почуєш у небесах», — і чує зло — «І почув Господь, і запалав Його гнів». А перед Аріхом ніяке зло зовсім не приймається. Вухо ж обпікається першим; тому належало приховати вуха Атіка, щоб узагалі їх не тлумачити.[П7503]

Це вже пояснено про нього через Ісаю: «Затикає своє вухо, щоб не чути про кровопролиття, і стуляє свої очі, щоб не бачити зла». Тут остереженося віднести до очей закриття: עצימה не має цього значення, а означає зміцнення їхнього бачення, щоб не дивитися назовні, якщо те, на що дивляться, не є належною річчю. Завжди потрібно усувати волосся над вухами, щоб там не посилювалися суди. Очі ж — Нецах і Год у їхньому аспекті нижче від Єсоду, відкритому у стегнах. Або чиста вовна — це верхні частини, верхівки попереку, а пильний погляд — від другої частини й нижче, де є Суд. Тому з очей ллються сльози, бо від них походять суди, хоча вгорі все — цілковите милосердя.[П7504]

Отже, ми навчилися: таємниця яєчок у семи вищих впливає на вуха Аріха, а таємниця горішніх стегон — на очі Аріха. Інше пояснення: вищі Нецах і Год, від їхнього Кетера до Ґвури, — таємниця волосся. Вони довершують краї волосся голови й скроні, які перебувають на місці Хеседу й Ґвури голови Аріха. Від їхньої Тіферет і нижче — таємниця очей, тобто Нецах і Год у відновленнях черепа. Дехто каже, що це Хохма й Біна Аріха, які отримують вплив через Ґдулу й Ґвуру Аїна від Нецаха й Года непізнаної голови. Це справедливо в іншому тлумаченні: очі серед відновлень усієї голови справді є Хохмою й Біною, бо весь череп відноситься до Кетера, щоки — Ґдула й Ґвура, увесь ніс — у таємниці Тіферет, губи — Нецах і Год, язик — Єсод, а вуста — Малхут. Так і в Зеїрі: очі в ньому — Хохма й Біна, від Ґдули й Ґвури образу (целема), від Нецаха й Года Іми.[П7505]

Але для нашого способу викладу тут досить сказати, що ніс Аріха — тобто отвори носа — походить від Малхут непізнаної голови. Про неї сказано «І Моєю хвалою

Рама з Фано · продовження

стримаю для тебе», ותהלתי אחטם לך, бо ця Малхут завжди зветься хвалою. До цього місця невдовзі, за наших днів, піднесеться голова Нукви, коли світло місяця буде як світло сонця. Рав Гамнуна сказав: «Владиці носа я молюся». Адже корінь носа, на краю чола вище від проміжку між очима, — таємниця Тіферет: вона Владика носа, чоловік Матроніти. Звідси зрозуміле сказане про ר"ג: «Владика носа потрібний». Яка велика сила того праведника, щоб пробуджувати небесне милосердя на висотах! [П7506]

Продовження носа — Єсод; хрящ, де дві ніздрі, — Рахіль і Лія, які обидві збудували дім Ізраїля. Це два аспекти Малхут: один від Іми — Лія; тому вона ліворуч, бо є лише освітленням. Про Рахіль сказано: «Аба заснував доньку»; вона — точка, господиня дому, й місце її праворуч від носа. Пробуджується руах усього, бо від Малхут приходить руах святості до всіх гідних його. В Ідрі пояснили: праворуч віє руах життя до Зеїра, бо Рахіль — його пара; ліворуч — до Царя Месії, бо Лія — його мати. Ці сім відновлень поширилися до місця, де в першій точці були в можливості всі інші точки; тому вони були прийняті Малхут Кетера.[П7507]

Знай: у самому черепі є світіння білини, що світить у тринадцять боків, у таємниці дванадцяти літер трьох Гавай і загального доданка. Їх тлумачать також у прихованому мозку, але там їх відновлено на кшталт чоловічого й жіночого, у таємниці шести країв кожного: три йод і три вав проти шести ге. У черепі ж розділяти цього не дозволено. Отже, терези — таємниця чоловічого й жіночого, які одружуються, урівноважені одне з одним, — у вищій голові тлумачимо через цілковите заперечення; у черепі — через відсутність, близьку до буття, тобто Аїн; у прихованому мозку — суще з Ніщо; а нижче від нього — суще із сущого.[П7508]

Згадані тринадцять відновлень у білині та мозку, ці за своїм способом, а ті за своїм, — і ті, й ті цілковите милосердя. Ще є тринадцять пасом у волоссі голови — вони середні; і тринадцять відновлень бороди — у таємниці Суду, але тут вони приходять, щоб підкорити суди. Про них поговоримо у главі 65; про них написано «Його одяг білий, як сніг», бо борода та її відновлення вкривають і вдягають Біну, Ґдулу, Ґвуру й Тіферет Аріха — основну поставу, що потребує одягу. Крім того, Аріх у всій своїй поставі, що містить Рейша де-аїн, є одягом Атіка. Ми вже згадували це. Волосся голови цього одягу — як чиста вовна: волосся зовсім не приписують ані голові, ані бороді, крім як в Аріхові, третій голові, нижчій від усіх. Після довершення відновлень голови, що належать самому Аріхові, із взаємоохоплень його точки постав цілий парцуф, на всю його поставу, у таємниці поширення задля інших нижніх парцуфів, щоб вони насолоджувалися його сяйвом. Це ми й пояснювали вище.[П7509]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 43

Рама з Фано

А з того, що [у рукописі: «і хоча»] мудреці кажуть, що головний вплив Атік йомін спрямований до двох прилучених до нього голів — Аїна й Аріха, — ці сім останніх мір Атіка кадіша все ж посилають освітлення та вплив у таємниці поширення, щоб оживляти весь Ацилут. Він становить десять мір без нього самого, оскільки щодо них він — у таємниці Ейн-Соф, за одним зі способів, які ми пояснили вище.[П7510]

Ми вже згадували: сила Хеседу Атіка — нешама для Кетера Аріха, а Ґвури — для його Хохми. Вони на місці Кетера й Хохми всього Ацилуту. Залишилися чотири сефірот Атіка, від Тіферет до Єсоду: Малхут у ньому в цій таємниці поширення немає, лише вінець Єсоду є його аспектом Малхут. Адже він не має пари, як інші парцуфи, що утворюють пари: Аїн і Аріх; Аба й Іма; Ізраїль-Саба й Твуна; юний Ізраїль і Лія; Яків і Рахіль.[П7511]

Тіферет Атіка, що спершу вдягнулася в повітряну перетинку, тепер поширилася в Біні у таємниці горла; ми це пояснили. Нецах Атіка має три частини: верхня поширюється в Хеседі Аріха, який удягнувся в Абу; друга — в Нецахові Аріха, який удягнувся в Зеїра; третя не має місця в Ацилуті. Так само з другого боку, у Годі: верхня частина поширюється в Ґвурі Аріха, яка вдягнулася в Іму; друга — у таємниці Аріха, який удягнувся в Нукву. Нижні частини обох поширилися у Брія, Єцира й Асія, щоб оживляти їх. Проте те, що поза поставою Аріха, не зветься Ацилутом. Атіка кадіша оживляє всіх їх, і немає спасителя, крім нього.[П7512]

Різниця між Атікою й Адамом Кадмоном тут така: нижні частини Нецаха й Года Атіка виходять нижче від Ацилуту лише в таємниці поширення. А самі «п'яти Месії», тобто Адама Кадмона, сягають униз, до Асія, бо «гордість Адама», який «високо сидить», «принизить його», щоб бачити збереження свого світу. Він перший угорі — аж до Ейн-Соф, і останній унизу — аж без кінцевої межі; «а крім нього немає Бога». У будь-якому разі він удягнувся в те поширення, яке Аріх здійснює на його честь; так і належить йому. Цього досить.[П7513]

Єсод Атіка кадіша виходить у грудях Аріха. Ось «Споглядай Сіон», חזה ציון, у таємниці цього Єсоду; у ньому «місто наших свят», бо «місто» — аспект Малхут, включеної до нього. А «наших свят» не виходить за межі свого прямого значення: вони — у таємниці Біни. Якщо хочеш, скажемо: з боку Аріха, що походить із точки Біна; а якщо хочеш — з боку Іми, яка вдягає ліве рамено до грудей. Сенс у тому, що Малхут цього Єсоду сягає грудей Аріха, а сам Єсод, до кінця своєї міри, сягає кінця товщі плечей Аріха. Крім того, сам цей Єсод без вінця можна тлумачити як «Споглядай Сіон» у грудях Рейша де-аїн.[П7514]

Рама з Фано · продовження

Відтепер кажи так: Єсод вищої голови сам собою сягає грудей другої голови та плечей третьої. Єсод Рейша де-аїн — грудей Аріха й плечей Аби та Іми; Єсод Аріха — грудей Аби та Іми й плечей Ізраїля-Саби та Твуни. Отже, перевага вищого в тому, чим він впливає вниз, тобто його Єсод, сягає плечей нижчого — місця грудей проміжного. А перевага нижчого в тому, чим він отримує, тобто його голова, завжди сягає плечей вищого. Лише іноді Кетер вище від плечей: наприклад, Хохма, Біна й Даат Аби та Іми сягають плечей Аріха, а їхній Кетер — горла, у таємниці «Набувай мудрості, набувай розуміння», קנה חכמה קנה בינה, як буде пояснено. Також про Аріха кажуть, що його голова сягає плечей Кетера Аїна: лише третина того Кетера підноситься над головою Аріха, а Ґдула й Ґвура в цьому Кетері — саме плечі. [П7515]

Повернімося до Єсоду Атіка, який закінчується в грудях Аріха в пояснений нами спосіб. Там світло виходить відкрито, без екрана, і поширюється в боки: хасадім праворуч, щоб світити Абі, а Ґвурот ліворуч, для потреб Іми.[П7516]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 44

Рама з Фано

Насправді Аба й Іма — два парцуфи, які водночас відновилися із залишків своїх точок Хохми й Біни. Причина в тому, що Кетер усюди є Аїн, що означає відсутність, а Хохма й Біна — матерія й форма: одна без іншої не має довершеного буття. Як ми вчили: «Кліщі кліщами зроблені». Ми вже пояснили, що Малхут Кетера прийняла в себе точки Хохми й Біни. Хоч вони розмістилися в ній — одна в її Нецахові, друга в її Годі, — їхнє спільне піднесення спершу до Малхут, а потім до Єсоду ніяк не могло відбутися інакше, ніж через вдягання двох точок одна в одну та їхнє взаємне піднесення.[П7517]

Потім вони розділилися в Нецахові й Годі. Не так, щоб знову стали двома, як були, кожна сама по собі, а таким способом: із правої половини однієї та правої половини другої постала Рейша де-аїн; права сторона Нецаха — праворуч у ній, права сторона Года — ліворуч. Із двох лівих половин постала Рейша де-Аріх: ліва сторона Нецаха — праворуч у ній, ліва сторона Года — ліворуч. Так само з двома раменами Аріха, від яких Аба й Іма; про них і говоритимемо. Знай: після того як рамена вдяглися одне в одне, дві внутрішні половини освітили Абу. Внутрішність правої стала його лінією Милості, а лівої — його лінією Суду. Із задніх боків рамен — освітлення Іми: її лінія Милості від правого, лінія Суду від лівого; «а всі їхні задні боки — досередини». Із частини тіла, що єднає рамена й долучається до них, постала їхня середня лінія: від правого боку Аріха — одному, від лівого — другій.[П7518]

Рама з Фано · продовження

Про таке цілковите поєднання Хохми й Біни всюди сказали в Зогарі: «Разом виходять, разом перебувають і не розлучаються». Відновлення їхніх парцуфів відбулося водночас від одного початку — світла одягу Аріха: це «разом виходять». По завершенні їхнього відновлення вони обличчям до обличчя: це «перебувають», подібно до рамен Аріха, спрямованих одне до одного. Вони завжди друзі, які не розлучаються, бо ніколи не падали. Не так із коханими — Зеїром і його Нуквою, які спіткнулися й розбилися, особливо при падінні його Нукви через обвинувачення. Тоді вони повернулися до таємниці тонкої точки: дев'ять її сефірот знову піднялися до Іми. Це ті самі сефірот, що були дані їй від мір Зеїра; вона десята до них, у таємниці десятини.[П7519]

Тепер освітлення рамен Аріха знову впливає: те, що в обох було всередині щодо нього, — праворуч в Ацилуті, де відновився парцуф Аби з трьох частин рамена разом із частиною тіла — до грудей ушир і до пупа у висоту. Написано: «Я, Мудрість, мешкаю з розсудливістю», ערמה, за гематрією בי חסד ארין, «у мені — Хесед Аріха»; тому хасадім призначені Абі. Те ж, що було назовні щодо нього, — ліворуч в Ацилуті; там таким самим способом відновився парцуф Іми. Тому Ґвурот призначені Імі. Знак цього: «Я — Біна; мені — Ґвура», אני בינה לי גבורה, за гематрією שכינה, «Шехіна», бо сама Іма — вища Шехіна.[П7520]

Я вже бачив того, хто відносив праве рамено, як воно є, до Аби: внутрішнє щодо нього — до правої лінії, зовнішнє — до лівої; так само Іму — до лівого рамена. Але користь нашого першого пояснення — показати, що в Аріхові немає задніх боків [зовсім, бо його задні боки] — справжнє обличчя для Іми. Тут немає суперечки: інший просто не зійшов до цього пояснення, тому висловився загально.[П7521]

Можна розв'язати й інакше. Шлях, яким ми йдемо в усьому цьому викладі, відповідає станові після присяги, про яку написано: «І не ввійду до міста», коли Аба впливає на Іму лише з боку Біни в ньому; так само — до відновлення терезів. А коли є входження до горішнього й нижнього Єрусалима й Аба впливає добрим оком із боку своєї Хохми, тоді не потрібно розділяти рамена Аріха й усе подібне до них. Нехай приховане вивчиться з поясненого.[П7522]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 45

Рама з Фано

Отже, із Хеседу Аріха та його Ґвури, разом із половиною Тіферет, відновлено Абу й Іму. Із нижньої половини Тіферет Аріха й нижче вийшли Зеїр і його Нуква: Зеїр відновився з Нецаха, а його Нуква — з Года. Половина Тіферет довершувала обом середню лінію за допомогою Єсоду Аріха для Зеїра та Малхут Аріха для його Нукви. Тут вони були рівні, а частина Тіферет Аріха — Кетером обох. Але жіноче висунуло

Рама з Фано · продовження

обвинувачення й спустилося до Малхут Аріха — вінця на голові Єсоду; Зеїр успадкував її місце й узяв увесь Нецах, Год і Єсод Аріха.[П7523]

Це сказане в Писанні: «І передасте його спадок його рідні», ונתתם את נחלתו לשארו; ми тлумачимо: «Спадок його рідні — йому», את נחלת שארו לו. У цьому зменшенні полягає згадане нами тлумачення. Коли ж вона підноситься з ним, вірш здійсниться за своїм прямим значенням. Отже, додають до прямого значення вірша — у ньому є велике додавання й піднесення Шехіни; і віднімають та тлумачать, як ми сказали: є тлумачення таємниці зменшення місяця, яке (עתיד נפרצה עתיד נבנית, «майбутня — проламана, майбутня — збудована») [עתים נפרצת עתים נבנית, «часом проламується, часом будується»].[П7524]

Знай: поширення Аби й Іми іноді сягає лише пупа Аріха, а іноді — ніг. Як це? Коли Зеїр стає цілим великим парцуфом, на всю поставу, з десяти сефірот, і в нього входять мохін від Аріха через Абу й Іму, тоді говорять: Аба, Іма та мазаль — самі мохін Зеїра. Щоб він міг отримати силу Аріха, включену до нього, Аба й Іма вдягають Аріха аж до кінця місця його ніг; ЗОН насолоджуються ним [через них]. А якщо Аріх збирає свої ноги й Зеїр керується в малості, лише шістьма краями, тоді ЗОН вдягають тільки освітлення, що залишилося там від ніг Аріха. Аба й Іма збирають своє освітлення до себе, щоб удягати Аріха лише до пупа.[П7525]

У цьому значення «Немає мудрості й немає розуміння», як і сказано, а «немає ради» — це поєднання їхніх двох Єсодів, «перед Господом», тобто Зеїром. Її місце стає порожниною, у таємниці зневаження Імені: не віддають честі вчителеві, тобто Аріхові, так, щоб Аба й Іма шанували місце його ніг і вдягали його; Зеїр живе лише від їхнього сліду. Тому Аріх усувається й згортається. Завжди залишається відкрита (הראש, «голова») [הרושם, «слід»], бо вдягання стосується лише тіла. Про малість Зеїра сказано: «Бо не силою переможе муж». Причина — у поясненні початку вірша: «Ноги Своїх благочестивих Він охоронятиме», רגלי חסידיו ישמור, без йод: це Аріх. Не сказано «охороняв», а «охоронятиме», у таємниці оновлення справи Берешіт угорі; а внизу, у глибинах шеолу, прокляття кожного дня більше за попереднє.[П7526]

«І нечестиві в темряві замовкнуть», бо Аріх завжди приховує світла, які підносить, у місці, де рука не має влади. Це скарб, упорядкований і збережений до кінця правиці. Повернімося до відновлення парцуфів горішніх друзів, яке відбувалося так. Хохма й Біна Аби постали з верхньої частини правого боку, що містить кисть і пальці, у таємниці піднесення долонь; так само з лівого боку — в Іми. Інакше не було б узгодження, адже написано: «А від опущення рук протікає дім». Із середньої частини, Ґдули, Ґвури й Тіферет у кожному, тобто стрижня рамена з одного й другого боку, постали Ґдула й Ґвура. Із ліктя, де праві й ліві Нецах, Год і Єсод, постали їхні Нецах і Год. Адже там з’єднання тіла з раменами, і воно довершує для Аби й Іми середню лінію, яка містить окремо Даат, біля піднесення долонь;

Рама з Фано · продовження

незабаром пояснимо це.[П7527]

Тіферет і Єсод — разом, бо Єсод усюди переважно прихований у порожнині тіла. Як Малхут Аріха охоплена його Єсодом, так у ній відновлено Єсод і Малхут разом і в цих двох парцуфах, подібно до горішнього зразка. Ще додамо знання в усьому цьому викладі на його місці, з небесною допомогою.[П7528]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 46

Рама з Фано

Підсумовуємо: рамена Аріха були нешамою, внутрішністю й життям Аби та Іми. Адже його Кетер і Хохма, тобто ґульґальта й моха, разом із обличчям угорі зовсім не спускаються сюди. Проте верхня половина Тіферет долучилася в цьому до рамен, бо була нешамою Єсодів обох. Від ударів Вищого Кетера по горлу Аріха з цього горла постав один Кетер для цих двох царів, у таємниці «Набувай мудрості, набувай розуміння», קנה חכמה קנה בינה. Їхнє поєднання — «Щоб наділити тих, хто любить мене, буттям», יש: це половина Кетера; а весь він — יש, за рівним числом, у таємниці Атіки, тобто Аріха, половина якого вдягається в Абу й Іму, а половина — у ЗОН. Там, де симанім починають входити в порожнину тіла, визначається таємниця Даат Аби й Іми.[П7529]

Знай: у дихальному горлі є кільце й проміжок між кільцями, а у стравоході — дві оболонки, одна біла, друга червона. Це вказує на їхню взаємну включеність. До того ж обидва — у горлі Аріха, яке з точок Біни. Праве — дихальне горло, ґарґерет, у таємниці майбутнього світу, де немає їжі й пиття. Звідти виходять сім голосів у псалмі «Віддайте Господеві». Вони — сім гевалім, у таємниці заповнення Імені САҐ, що в Біні. Сім разів הבל, «гевел», дає за гематрією גרון, «горло». Ліве — стравохід: кінець поширення його сили переходить від міри до міри аж до виходу випорожнень у тих, хто їсть надміру, у таємниці «Народ ходив і збирав», שטו העם ולקטו. Ми вже нагадували: такі речі сказані про Аріха лише в таємниці поширення. Для вуха, яке чує, повторювати не потрібно.[П7530]

קנה, «дихальне горло», — це п’ять разів אל, Ель, у таємниці ושט ;ייאי, «стравохід», — п’ять разів САҐ. Це вказує, що стравохід в Аріхові «не чинитиме зла й не нищитиме», бо поширюється лише до Года — це п’ять мір. Коли ж долучимо Єсод Аріха до решти країв в управлінні милосердям, шість разів САҐ дасть за гематрією חשמל, «хашмаль». Так само Ім’я Аднут, коли вінець охоплено при Єсоді: це саме — таємниця хашмалю, у таємниці згортання ніг Аріха, коли Єсод піднімається до Тіферет. Про нього написано: «Господь благословить Свій народ миром», ה’ יברך את עמו בשלום, за рівним числом. Але у Зеїрі стравохід чисельно дорівнює сімом повторенням МА; поширення донизу пробуджує силу Судів.[П7531]

Рама з Фано · продовження

Отже, рамена Аріха й усе його тіло від пупа вгору вкриті всередині Аби й Іми. У цьому таємниця «Не бачили балки мого дому»: це тагіру, а десять кольорів у ньому — справді балки, які підтримують той прихований світ. «Краю моєї сорочки» — це тіло Аріха, вкрите цими двома парцуфами згори донизу, до пупа. Тут є таємниця молитви: він підносить таємницю молитви Зеїра високо-високо. Для неї потрібно, щоб він прикрив своє серце; самого відокремлення, щоб серце не бачило наготи, досить лише для читання Шма й слів Тори.[П7532]

А нижня половина Тіферет та його Нецах, Год і Єсод залишені, щоб бути нешамою й внутрішністю ЗОН і після відновлення бути вкритими всередині них. Наразі ж вони відкриті — початки стегон (המכון, «осідок») [המכוונים, «спрямовані»] навпроти пупа, аж до кінця його поширення. Це нижні води, які плачуть, бо вся висота постави Аріха тлумачиться в таємниці води, тобто Хеседу. Відкритість пробуджує в них плач: через надмірне освітлення тагіру в них вони непокояться, чи не прийдуть, борони Небо, до падіння, як перші посудини, що скасувалися від надміру світла. Тим паче — коли вони близькі до місця уламків посудин.[П7533]

Він каже: «Я зняв свою сорочку» — при їхньому розбитті, бо на якийсь час йому забракло одягу, який мав постати для нього з нижніх точок, у таємниці Суду, що вкриває Милість. Адже כתנת, «сорочка», за гематрією — десять разів אלקים, разом з Іменами. «Як мені вдягти її», знову здобути її? Він відповів йому своїми словами: «Я обмив свої ноги», щоб віддалити їх від кліпи, яка походить від їхнього розбиття, й зайнятися відновленням ЗОН. Тоді він певний, що не забруднить своїх ніг, бо ці два парцуфи вдягнуть їх після відновлення.[П7534]

Вище, у таємниці розбиття нижніх, ми вже пояснили багато слушних підстав. Жодна з них узагалі не стосується Аріха. Немислимо, щоб він вивів бодай щось до кліпот — самої сутності речей порожніх! Немислимо, щоб краплину його світла було відкинуто поза місце його слави хоч на волосину, навіть на одну мить! Його взагалі не описують через скидання форми, бо про нього сказано: «Я, Господь, не змінився». Так само розкриття його таємниць у різних поєднаннях неможливе на шляхах Господа.[П7535]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 47

Рама з Фано

«Тебе побачили води, Боже (אלקים)» — і до кінця псалма — добре тлумачиться про всю цю подію, яку ми пояснюємо. Адже води Аріха — ті, що над небесами, тобто над Зеїром: над ним Аба й Іма, а над ними Аріх. Ось що означає «над небесами». Сказано: ці верхні води «побачили Тебе, Боже (אלקים)», тобто тагіру. Аріх не боїться перед ним кари, а дивиться на нього зі страхом і пошаною й називає його на Ім'я у верхній половині Аріха. Там йому це дозволено, бо він укритий водами. Тому ці верхні води не затремтіли й не затряслися перед Тобою. Але «побачили Тебе» нижні води, від його пупа й донизу; їм не дозволено називати. «Затремтіли» — вони плачуть. «І безодні затряслися» — це Аба й Іма, про яких написано: «Безодня кличе до безодні», постійно, без перерви.[П7536]

Це загальне, після якого йде дія: «Хмари пролили води» — Ґдула, Ґвура й Тіферет Аріха; «Небесні висоти подали голос» — Нецах і Год; «І стріли Твої пройшли» — гострі стріли могутнього, які в Єсоді, у двох його поділах: сила хасадім і Ґвурот. Зло зовсім не оселиться при ньому. «Голос грому Твого в колесі» — Зеїр; «Блискавки освітили вселенну» — його Нуква; «Земля затремтіла й затряслася» — у таємниці обвинувачення й малості. «В останньому морі — Твій шлях, і Твоя стежка — у водах багатьох»: вони не можуть загасити любові. Ця стежка — тонке світло, яке там поширюється. Через нього навіть сорок дев'ять нечистих облич вважаються обличчями на своєму місці, бо вони — тінь тіні облич у чистоті. Але «Твої сліди їм невідомі», борони Небо! «Ти вів Свій народ, мов отару» — таємниця [святих] душ, охоплених у ЗОН; «рукою Мойсея та Аарона» — двома Єсодами Аби й Іми.[П7537]

Знай: слово בכים, «плачуть», — нотарикон «Благословенна слава Господа з Його місця», ברוך כבוד ה' ממקומו. Це умилостивлення від нижнього управління до вищого. Коли Мойсей, наш учитель, мир йому, та вся громада побачили, що Зімрі бен Салу своїм гріхом спричиняє нове розбиття й велике скасування вищих світел, вони поспішили відновити горішню ге, за горішнім зразком. Тому написано: «А вони плачуть», והמה בכים, за гематрією — 72, джерело вод, що вказує на Аріха. Це піднесення відбулося у вищих коренях, і ось його плід.[П7538]

Вищий Еманатор захотів для цього відновлення, щоб гомілки Аріха та Єсод разом із ними ввійшли до його рамен, а тіло було посередині: три всередині трьох, Нецах, Год і Єсод — у Ґдулі, Ґвурі й Тіферет. Це після того, як частини рук спустилися зі стану піднесення долонь, щоб (להעקד, «бути зв'язаними») [להעקר, «бути вирваними»] разом із ногами, у таємниці «Заради Мене, заради Мене зроблю». Адже למעני, «заради Мене», за гематрією двісті, половина чотирьохсот вищих світів жадання, що тягнуться від Атіки кадіша, від Гаваї в його голові, за мірою задніх боків, у таємниці чотирьох йод його АБ, включених по десять. Тут два піднімаються, а два спускаються. Вони вже залишили освітлення й слід, достатні для підтримання

Рама з Фано · продовження

мохін Аби й Іми.[П7539]

Піднесення ніг відбулося так: Нецах у Ґдулі — права лінія; Год у Ґвурі — ліва лінія; Єсод і половина Тіферет — у верхній половині Тіферет. Адже вона більша частина, а нижня — менша; Єсод, міра якого — «чверть Ізраїлю», крім того що він разом зі своєю чвертю — чотири, довершує його до половини міри.[П7540]

Коли ноги Аріха згорнулися вгорі, у таємниці зв'язування Ісаака, сина Авраама, тоді при складанні постави Аріха для цього згортання читаємо про нього в таємниці Акеди: «І розколов дрова для всепалення». Бо його пуп і груди розколюються й відкриваються, щоб одна його половина ввійшла в другу. Дві його гомілки — «дрова для всепалення», у таємниці Біни, яка підноситься вгору. Тоді вони стали мов магніт, щоб прийняти в себе залишки світел із точок, які викинула Іма, коли тепер прийшла пора кохання — відновитися в таємниці парцуфа. Разом із ними вони піднесли більшість світла нижньої третини, що розбилася в посудинах Зеїра, аж до Біни — місця, де на зберіганні залишилася середня третина, як ми згадали у главі 28.[П7541]

Уяви собі: верхня третина, яка усунулася, — у таємниці навколишнього світла цілості точки, із неї самої й у ній. Середня, яка ширяє під Біною, — внутрішня; нижня, що впала, — зовнішня. Відтепер основа життєвості Зеїра та його Нукви буде із середньої третини: з неї для них внутрішнє й навколишнє світло. Нижня третина — у таємниці опалих решток, піднесення яких до нас Аріх уможливив через належність наших дій. Адже без вищої допомоги всі наші дії — тогу. Там, при Біні, однорідне знайшло однорідне й пробудилося.[П7542]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 48

Рама з Фано

Зібрання цих світел, які Аріх підняв у своїх ногах, спочатку все разом передано від Хесед Аріха до Хохми Аби. Адже обидві руки Аріха включилися одна в одну — усе праве. Це таємниця чаші благословення: її тримають обома руками, а потім передають правій; ліва під час благословення не допомагає. Аріх — «добрий оком, він благословить» — благословить мозок Аби, а від нього — Іму, задля виправлення Зеїра.

Це одна з причин, чому мохін Аби та Іми утворилися із суглобів рук Аріха: вони піднімаються під час піднесення долонь і спускаються (בעקר') [בעקדה] — [за квадратним варіантом: у зв'язуванні], бо їхня сила незмірно більша, ніж сила крил. Якби ми виводили мохін Аби та Іми з плечей Аріха, здавалося б, що його руки не мають піднесення; а написано: «І через опущення рук протікає дім», боронь Боже.

Рама з Фано · продовження

[П7543]

Проте Аріх не підняв у своїх ногах усіх іскор чистоти цілком: унизу залишили трохи сяяння для існування кліпот, бо час їхнього скасування ще не настав. Отже, піднялося лише найкраще й найдобірніше з того світла, з якого виправлено ЗОН — для них самих і для нижніх світів, аж до кінцевої межі святості. (יהיה) [והיה] — «буде» [«і було»] — це в поєднанні Аби та Іми: вона завагітніла двома парцуфами, ד״ו פרצופין; Нуква була позаду чоловічого, а він був згорнутий — три всередині трьох. [П7544]

Коли Нецах, Год і Єсод Аріха включилися до його Ґдули, Ґвури й Тіферет, світла у внутрішніх Нецах і Год скасувалися й простягнулися до Єсоду в таємниці краплі. Перестав זרע, «сім’я», і знайдеш עזר, «допомога», у таємниці Малхут, включеної до Єсоду Аріха. [П7545]

Спочатку шість країв Зеїра поширилися на висоту зросту Нецаху Аріха, а Малхут — так само в Годі. Однак із міри Нецах і Год відкрилися лише їхні Хохми й те, що нижче; їхні Кетери залишилися прихованими, бо згортання вимагало цього. Тому з нижньої половини Тіферет Аріха утворилося немов покриття й сука миру для ЗОН, щоб бути Кетером над ними. Тут є місце для звинувачення: вона гадала бути повним парцуфом, як Іма, яка завжди рівна Абі; проте Малхут було зменшено до половини зросту Зеїра. [П7546]

Єсод Аріха випустив подих зі свого каналу всередину Тіферет, яка стоїть посеред рук; звідти він розділяється праворуч і ліворуч. Відомо, що Аріх — воля, і немає підстави для його діянь. Цей подих, הבל, з боку давця — Аріха — є заповненням Імені 63. З боку одержувачів, Аби та Іми, його пояснюють так: ה — Іма, ל״ב — Аба, у якому таємниця стежок. А з боку самого даного: п’ять разів ב״ל, тридцять два, за гематрією — сто шістдесят, у таємниці Зеїра, якого істинно звуть «деревом життя», עץ החיים, за змістом і числом. [П7547]

Це число літер Гаваї, які множаться попарно: йод на ге і ге на йод; вав на ге і ге на вав. Так само — коли першу літеру Імені множать на решту його літер, тобто десять разів הו״ה. І так само — коли обидві ге множаться на י״ו: виходить те саме число. [П7548]

Ми вже сказали, що посудини мохін Аби та Іми утворилися з рук Аріха. Тепер із цього подиху, який увійшов усередину нього, виправлено внутрішність мохін Аби та Іми, щоб вони мали пробудження до зівуґу. Потрібна допомога згори, адже це відбувається без жіночих вод, лише за законом милості, як сказано: «Я сказав: світ буде збудовано милістю». Тепер Аріх передав два парцуфи, ד״ו פרצופין, у таємниці краплі, зі своєї лінії Хесед до Аби; від нього її було покладено в нутро Біни, у

Рама з Фано · продовження

таємниці вагітності, про яку йтиметься далі, у главі 54.

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 49

Рама з Фано

«Оселя — Бог споконвіку», מעונה אלקי קדם. Цей вірш сказано про таємницю згортання, яку тлумачать у найвищих висотах, у таємниці «Твій народ Ізраїль не може прийняти надміру добра». А щодо другої частини — «ані надміру лиха» — тут є таємниця зв'язування Ісаака, щоб послабити суд. Авеля теж належало зв'язати у святості через Каїна, але гріх став причиною того, що провина Авеля, який зазирнув, здійснилася через винного Каїна. А заслуга Ісаака — у рік Авеля, через його батька, який вдягнувся в суд, щоб обернути Ісаака на милість. [П7549]

אלקי קדם за гематрією — קץ Ісаака, יצחק, тобто кінець його зросту, від половини вниз: саме його зв'язують і згортають. Світло Аріха поширилося до кінця світу Ацилуту — від Аби, який довершує місце Хохми, до Малхут. Це дев'ять сефірот, у бігу й поверненні — вісімнадцять, ח"י, що доповнює літери його імені. Або ж חי — верхня вкрита частина: ח — Іма, восьма міра; י — Аба, йод Імені, як відомо. [П7550]

Можна пояснити: ק"ץ — те, що згортається для захисту від надміру лиха, як сказано: «Поклав кінець темряві». А вгорі חי згортається, щоб урівноважити надмір добра, бо «у світлі царевого обличчя — життя». Вірш точно говорить не מעון, «оселя», а מעונה — у таємниці Біни. Вона є оселею Ацилуту: не лише до місця, куди Аба та Іма простягаються на початку свого існування, а й нижче від них, до місця ЗОН. Тому сказано: «А внизу — руки вічності». Руки — верхні води, а за ними він простягне нижні води. [П7551]

Там, унизу, написано: «І вижене з-перед тебе ворога», бо Аріх постійно додає йому місце вигнання: «[бо] його води викидають багно й мул». מפניך, «з-перед тебе», пояснюється: задля облич і світел, які він постійно піднімає із залишків, щодня, під час оновлення діяння творення. Він каже йому, ворогові: השמד, «знищуй», — перехідне дієслово. А ми читаємо в ньому השמד як неперехідне дієслово ніфалу — «будь знищений», бо зло знищує саме себе. Це значення «Коли сидітиму в темряві, Господь — світло мені». [П7552]

Тут є таємниця «Згадай союз Авраама та зв'язування Ісаака». Заслуга праотців уже вичерпалася від днів Осії, сина Беері, як сказано в Ґемарі: написано «і чоловік не врятує її з Моєї руки». Але союз праотців ніколи не скінчиться. Тому ми говоримо в благанні й проханні: «Згадай» — устами, у таємниці вислову, щоб щодня оновлювати союз Авраама. Це відтинання крайньої плоті, де б вона не була, та відкидання кліпот, щоб утихомирити сукупність судів: десять разів אלקים. Про них

Рама з Фано · продовження

сказано «Випробуй мене й пізнай мої думки», בחנני ודע שרעפי. І це, і те — за гематрією ברית אברהם, «союз Авраама», який є їхнім виправленням. [П7553]

Зв'язування Ісаака — піднесення світел, щоб вони заповнили нестачу жіночих вод, належних при пробудженні нижніх. А коли ми не маємо достатньої заслуги, написано: «Не нам, Господи, не нам». Тобто не лише немає в нас великої заслуги, як у нашого батька Авраама, який виконував свою частку й частку Вишнього, — як пояснено у «Сефер га-багір»: міра милості сказала, що всі дні, доки Авраам був у світі, їй не потрібно було виконувати своєї праці. Це значення «заради Господа»: заради Авраама, який назвав Тебе Господарем. Навіть наша частка — не наша, бо через брак заслуги наше добро не в наших руках.

Тому «Твоєму Імені дай славу за Твою милість» — це частка Вишнього, — «і за Твою істину», якою Ти даєш обітницю тим, хто чинить Твою волю. Число לא לנו 'לא לנו ה — десять Гавай. Також לא לנו, «не нам», — це אל אלהים, удвічі повторене у вірші, а особливе Ім'я — посередині. Він відповідає: «Заради Мене вчиню», доки буде досягнуто мети, як написано: «І житиме Ізраїль безпечно», וישכון ישראל בטח. Це за гематрією — двічі מנצפ"ך, а також «і Господь Бог — істина», אלקים אמת 'וה, з одиницею за ціле. З додаванням בדד, «самотньо», — це з десятьма літерами подвоєного מנצפ"ך, бо всі суди будуть цілковито пом'якшені. Це завершення виправлень Зеїра. [П7554]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 50

Рама з Фано

Зівуґ, про який ми сказали, що його милістю приготовано для Аби та Іми, відбувається в таємниці «руах із руахом», רוחא ברוחא. Аріх нахиляє свої руки й пробуджує між ними поцілунки в таємниці братерства: вони лише парцуфи сяяння, тому самі собою не мають іншого зівуґу — лише «лань любові й газель грації»; початкові літери: «обійми, поцілунок». Адже в цьому виправленні спочатку «його ліва рука — під моєю головою», а потім «його права обіймає мене», щоб під час поцілунку їхнє серце не бачило наготи. Це «руах із руахом» від перетинки серця й вище. [П7555]

Знай: вірш «його ліва рука» двічі з'являється в Пісні пісень. Перший — у таємниці ЗОН: про них написано שמאלו תחת לראשי, «його ліва рука — під моєю головою», з доданим ламедом, бо її голова слабка, а її знання легке. Ліва рука Зеїра — приготування для нього, щоб зміцнити її, як там написано: «Бо я хвора від любові». Другий — у таємниці Аби та Іми: написано שמאלו תחת לראשי, бо вони йдуть разом і їхні голови рівні. Коли Зеїр досягає великого стану, [вона] піднімається з ним до них. [П7556]

Рама з Фано · продовження

Написано: «Поведу тебе, приведу до дому моєї матері, ти навчиш мене; напою тебе приправленим вином». הרקח, «приправлене», разом зі словом за гематрією дорівнює Шаддай, שדי, і охоплює дванадцять Гавай із джерелом — для довершення вищого зівуґу аж до голови Рахілі на початку її виправлення з точки в парцуф. Вона розташована відповідно до нижньої половини Тіферет Зеїра, буквально між руками Царя. Як же ліва рука могла б сягнути туди, якщо не через опущення рук? Тому він говорить לראשי — тобто приготоване для її голови у великому стані; коли вона буде там, справді можна буде сказати «під її головою». [П7557]

Так справджуються слова того, хто написав, що Ґдула й Ґвура — батько й мати, а також брат і сестра: маються на увазі руки Аріха, що вдягаються в Абу та Іму. Поцілунків без подиху не буває. На це натякає вірш «Нехай цілує мене поцілунками своїх уст», ישקני מנשיקות פיהו: розділи й витлумач — פי окремо, הו окремо. פי — для поцілунків, тому не написано פיו. [П7558]

Знай: є поцілунки всім ротом, як «І поцілував Яків Рахіль», що передувало всьому. Вони — від Хохми й Біни одного — про нього написано «його піднебіння — солодощі», а найменша множина — два, отже маються на увазі і верхнє, і нижнє піднебіння, — до Хохми й Біни другого. Тут не слід боятися скасування Іми та її судів: навпаки, вона розширюється в таємниці «краса вона для всіх земель», צבי היא לכל הארצות. Початкові літери — צהלה, «радість», і радість від примноження впливу — її хвала. [П7559]

Є й часткові поцілунки, як «Нехай цілує мене поцілунками своїх уст». Перші передують статевому єднанню заради виконання заповіді: вони готують саму Іму, щоб зробити її посудиною. Службовий ламед у לרחל, «до Рахілі», — таємниця руаху, переданого їй на постійне зберігання, щоб лежати поруч із нею, бути з нею, у таємниці вава, який Писання згадало у слові ואד, «і випар піднімався із землі». Адже אד з Імені Адонай натякає на пробудження з Тіферет; воно не піднімається належно без ознак чоловічого. [П7560]

Другі поцілунки передують статевому єднанню у святості — для примноження подоби, святого насіння. Про це сказано: «Бо юнак сполучиться з дівою» — спочатку; це велика заповідь. Святість — потім, як написано: «Сполучаться з тобою твої сини». Тому потрібен частковий поцілунок, щоб милості не перевищили міри для плоду й він не виявився неналежно врівноваженим.

У статевому єднанні заради виконання заповіді та єднанні у святості теж є полегшення й посилення суворості. Адже при першому, від якого жінка не вагітніє, вона отримує великий вплив відповідно до своєї сили: прагне розширитися й стати посудиною. Хоча це непомітно, бо наповнення духовне, а не тілесне. При другому вона отримує лише відповідно до потреби плоду; доказ — перші три місяці, коли

Рама з Фано · продовження

статеве єднання тяжке і для неї, і для нього. [П7561]

Порядок поцілунків такий. Завжди спочатку Аба цілує Іму, а вона піднімає подих назустріч йому. Потім Іма цілує Абу, як написано: «Знайду тебе надворі — поцілую тебе», а він піднімає подих назустріч їй. Коли Аба дає Імі частковий поцілунок лише з боку власної Біни, у значенні «Нехай цілує мене поцілунками своїх уст» — не всіма поцілунками, — тоді Аба приймає подих від Іми з боку її Хохми. Бо подих її Біни скасувався б у сяяннях Аби, якби увійшов усередину нього. Коли ж Іма зі своєї Хохми цілує Абу, вона приймає від нього подих із боку його Біни, бо тепер не має сили прийняти більше за цю міру, у значенні «Знайду тебе надворі».

Усе це відповідає поясненому нами вище: із внутрішнього боку рук Аріха, близького до тіла й такого, що його обіймає, утворилися Хохма та Біна Аби; із заднього боку обох — Іми. Отже, могутності Аби є милостями для Іми, а первісні милості Іми стали могутностями для Аби. Так само й тут. Усе сказане тут — лише сяяння Аби та Іми, щоб визначити міру поширення, у якій Зеїр і його Нуква згодом набудуть обрисів і тілесної форми в нутрі матері, як буде пояснено. [П7562]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 51

Рама з Фано

Ось згадані нами поцілунки й подихи: (שתיהן) [בכת"י — שתים], «обидві» [у рукописі — «дві»], які становлять по чотири для кожного: два поцілунки й два подихи для кожного, щодо того, що вони дають і приймають. Це для того, щоб тут жодне буття не виникало інакше, як від чоловічого й жіночого. Лише Аба має тут додаток: мовлення, потрібне, щоб її умилостивити. Для неї це було б негожим, бо мовчання личить їй. Отже, тут п'ять проявів — поцілунки, подихи й мовлення; їм відповідають п'ять місць виходу літер Тори: אחה"ע, בומ"ף, גיכ"ק, דטלנ"ת, זסצר"ש. [П7563]

Відповідно до прийнятого нами положення, що жодного буття немає без чоловічого й жіночого, мовлення теж повинне бути в Імі. «Я онімів у мовчанні» сказано лише про Малхут; тому їй завжди потрібно, щоб він сполучався з нею й повторював це: щодня вона знову стає точкою та будується заново разом з оновленням діяння творення. У Вищій Імі, навпаки, перше приготування стоїть повіки й завжди дає плоди. Але мовлення — כמוה, «як вона?» [зв'язок непевний], — у покоях її серця; навіть своїм устам не відкриває, а поготів воно не доходить до її вуха. [П7564]

Це значення «і до твого чоловіка — твоє прагнення»: вона умилостивляє його. Мудреці називають це «його дружина домагається від нього» — на підтвердження сказаного нами. Тому Тора, чиї шляхи — приємні шляхи, сказала: «І знатимеш, що мир у твоєму наметі, і відвідаєш свою оселю, і не згрішиш».

Рама з Фано · продовження

Усе, що робиться заради Небес, навіть коли нині не дає плодів у тілесному відчутному світі — наприклад, він старий або вона стара, — не гірше від статевого єднання заради виконання заповіді: воно готує пробудження знизу до вищої волі. Бо щодня — його час: «Сьогодні, якщо послухаєте Його голосу». Це таємниця «душі, яку створили в Харані», хоча написано «і я постаріла, і мій пан старий». Слово חרן, «Харан», за гематрією — тричі אלקים, бо Авраам і Сара притягували душі ґерів, הגרים, за тим самим числом, (מתחלת) [מתלת] — «від початку» [«із трьох»] — вищих мохін, у таємниці малого стану. Щасливий той, хто випрямляє свої думки й спрямовує своє знання до Небес. [П7565]

Так зрозумієш знайдене нами у словах Рашбі: «нешама для нешами» й «руах для руаху». Адже у «Зогарі», розділ «Ваєра», аркуш 103б, сказано: «Святий, благословенний Він, пізнаваний і непізнаваний, бо Він — нешама для нешами й руах для руаху, схований і прихований від усього». Потрібно знати: плід поцілунків — нешамот, а подихів — рухот.

У першому поцілунку, який чинить Аба й від якого Іма зазнає дії, переважає милість. Це таємниця «нешамот із чоловічого боку», серед яких першими є побожні, могутні тощо, як пояснено в «Тіккунім»; ми поговоримо про них у главі 55. І навпаки — у відповідному йому протилежному поцілунку; так само щодо подихів. [П7566]

З мовлення походить нефеш — вона одна для Вищої Іми, від умилостивлення батька, яке доходить до вух Малхут. Насправді вона не померла, а скасувалася; мовлення допомагає їй струсити з себе порох. Тут немає «нефеш для нефеш», щоб применшити התפלה, «безчинство / молитву?» [значення непевне], щоб вона не була балакучою, бо нам не потрібні жінки, що труться одна об одну. [П7567]

Знай: внутрішня життєвість рук Зеїра виправляється в нутрі Іми від поцілунків: Ґдула — від Аби, Ґвура — від Іми. Життєвість його гомілок — від подихів: Нецах — від Аби, Год — від Іми. Ці поцілунки й подихи мають також спільність між собою, попарно: від спільності поцілунків виправляється внутрішнє Тіферет, а від спільності подихів — Єсоду. Вінець включений до нього, у таємниці нефеш із руаху.

Цей подих охоплює два в охопленні десяти; він сам — малий вав, הוי [«є»?]. «І гратиметься немовля» — це Зеїр — «над отвором», із якого в майбутньому вийде його Нуква, щоб аспид не панував над ним. [П7568]

Залишається лише Царство Небесне — Нуква Зеїра; його основа — мовлення Аби, про яке написано: «Господь мудрістю заснував землю». На своєму місці вона справді нефеш, і в ній охоплено праве, ліве й середнє. Як руах охоплює Нецах, Год і Єсод, а

Рама з Фано · продовження

нешама — Ґдулу, Ґвуру й Тіферет, так і ми скажемо: хая охоплює Хохму, Біну й Даат, а єхіда — у Кетері, корені трьох ліній. Отже, тут п’ять частин нефеш, кожна з яких охоплює три. Про них написано: «Уся нешама нехай хвалить Яг», саме י”ה — за гематрією п’ятнадцять охоплень. У всьому цьому можна ще примножити вчення, але поясненого нами досить для тутешнього задуму — дати користь нашим ровесникам і наблизити їх до Тори. [П7569]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 52

Рама з Фано

Щоб зрозуміти слова розуміння: що таке вагітність Іми, яка випливає з поясненого нами вище розуміння? Знай: слово עבור, «вагітність», ділиться надвоє — ע”ב, сімдесят два, та ר”ו, двісті шістнадцять. Адже вплив Іми, коли вона вагітна Зеїром, приходить силою чотирьох Імен. Перше — з боку Аби, у таємниці його сімені: це Ім’я Гавая, заповнене йодами, що дає сімдесят два. А двісті шістнадцять — поєднання трьох Імен із їхнього власного боку. Це Ім’я Ег’є, заповнене йодами, яке дає сто шістдесят один і перебуває в самій Імі; а також Ім’я Гавая, заповнене ге, що дає п’ятдесят два й є для неї нижньою ознакою, яка охоплює її Єсод і Малхут. Разом обидва числа — двісті тринадцять. [П7570]

Щоб довершити двісті шістнадцять, візьмемо Ім’я אלקים й поділимо його на три частини: אל праворуч, מי ліворуч, ה посередині — у спосіб, який буде пояснено в таємниці вигодовування. Саме воно є верхньою ознакою, яка завжди пізніша й залежить від нижньої. Згадані нами сімдесят два доповнюють двісті шістнадцять до слова עבור.

Дехто говорить, що сімдесят два й двісті шістнадцять є праворуч, а сімдесят два й двісті шістнадцять — ліворуч. Як пояснено вище, дві Хохми повернулися до Аби, а для Іми залишилися два слова. Отже, сімдесят два в обох своїх аспектах відноситься до Аби, а двічі двісті шістнадцять — до Іми. Усе це сходиться до одного місця. [П7571]

Мудра природа встановила багато строків для таємниці вагітності, яку ми пояснюємо: буває народження через дев’ять місяців, через сім або через дванадцять. Причина народження через дев’ять така: Зеїр у нутрі Іми згорнутий, його голова між колінами, а шість його країв, основа його будови, включені — три всередині трьох, тобто Ґдула, Ґвура й Тіферет — у Нецах, Год і Єсод. Як сказали мудреці: «Його лікті — на його колінах». Кожен із нижнього додає сили від трьох верхніх, і вони стають дев’ятьма. [П7572]

Таємниця народження через сім: ти вже знаєш, що нижня половина Тіферет Аріха

Рама з Фано · продовження

включена до верхньої половини Тіферет. Аріх, який є Біною в Кетері, цією своєю силою простягає повноту радощів до Іми на її місці, бо вона також у таємниці Біни. Аріх — усередині, Іма — зовні.

Коли Зеїр отримує вплив лише від Іми, у таємниці Твуни, це вагітність дев'ять місяців, і верхня половина Зеїра включена до нижньої. Проте коли Іма ділиться зі Зеїром своєю гідністю від впливу Аріха в ній, тоді й згортання Зеїра відбувається знизу вгору. Хоча його голова між колінами, коли коліна піднімаються до рук, голова піднімається разом із ними; його нижня половина включається до верхньої. [П7573]

Це таємниця вагітності Йохевед, яка є Імою, Мойсеєм, який є Зеїром. Написано: «І побачила його, що він добрий», бо нижнє згорнулося у верхньому. А про протилежне написано: «Бо нахил людського серця лихий»; дивися далі, главу 97. Однак цілковито добра вагітність — перша, що постала в думці, щоб довершитися в Імі; у ній домішана сила Аріха. Це таємниця «Берешіт — завдяки Мойсеєві», про якого написано: «І побачив первину для себе».

Єсод Зеїра та нижня половина його Тіферет включаються до верхньої половини Тіферет, на подобу згортання Аріха. Оскільки Тіферет — одна міра, її половина включається в іншу половину, а Єсод підноситься до неї, їй тоді не було потрібно охоплення інших мір. Проте Ґдула та Ґвура потребували включити в себе Нецах, Год і Єсод. Подвоєння їхніх мір дає шість, а сьома — міра Тіферет. [П7574]

Її гідність велика: одного дня в сьомому місяці досить, бо її сила велика. Як сказали мудреці: «Ті, хто народжують на сьомому, народжують за неповного строку». Це таємниця сказаного, що Мойсей, наш учитель, мир йому, народився на сьомому місяці: він — від згортання половини Тіферет в іншу її половину. Яків — не так, бо він від Єсоду Зеїра; про нього написано: «І сповнилися її дні, щоб народити». Тому в «Зогарі» сказали: «Мойсей — усередині, Яків — зовні».

Третя вагітність, дванадцять місяців, — для Малхут, у таємниці «а після того народила дочку»: вона затрималася на три місяці після Зеїра. Число відповідає наведеному способу: Малхут теж була включена разом із Нецахом, Годом і Єсодом із Ґдули, Ґвури й Тіферет. [П7575]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 53

Рама з Фано

Повернімося до того, з чого почали в главі 47: сефірот Аріха включилися — три всередині трьох — і підняли світла, що спустилися від семи розбитих посудин із нижньої третини в ній, до світел середньої третини, які лишилися слабкими під Біною. Там разом були засновані сім нижніх сефірот у кожному з них, але їхній слід досі внизу. Натомість тінь і слід їхніх перших трьох піднялися з ногами Аріха; від них залишився лише слід тіні.

Звідси ми вчимося, що кліпоти не мають голови: від голови внизу лишилася тільки тінь тіні — відображення [у рукописі додано: «відображення»], якого демони не мають, бо немає залишків для залишків. Це значення «Він уразить тебе в голову»: святість приймає в себе ту міру добра, яку належало передати голові змія. Написано: «І голова аспидів жорстока; хіба не сховане воно при Мені?» Тобто сутність, яку мала б отримати та голова, але не має, схована у святості. [П7576]

Знай: Нецах Аріха підняв лише всі частини шести точок, а його Год підняв частини сьомої точки. Це значення «І покладу в морі його руку»: це ліва — до моря, яке є Малхут, за піднесенням ніг, щоб бути буквально зв'язаними з руками. «А в ріках — його правицю»: це шість країв. Тут є місце для звинувачення, бо вона прагнула також бути центром країв, як він, але їй дано лише через нього, і це вважається для неї зменшенням. Тому в «Зогарі» сказали: «Він — у Нецаху», тобто весь Зеїр був піднятий у Нецаху Аріха; про його Нукву сказали: «Вона — в Годі».

Аріх узяв Зеїра від правого стегна (כשעלו) [בשעלו] — «коли піднялися» [«у жмені своєї руки»], — це вода, у таємниці милостей. А п'яддю, яка є п'ятьма могутностями, вогнем із води, він узяв Нукву від лівого стегна. Потім ліве знову включилося у праве; він передав усе всередину руаху Аби, у таємниці перемішаних точок. Він надав цим світлам тілесної форми, і вони були очищені в неї [займенниковий зв'язок непевний], у таємниці білої краплі, що охоплює три всередині трьох. Вони увійшли в Іму через Єсоди їх обох, а в її нутрі кожна з усіх цих точок очищувалася окремо, щоб виткати органи ЗОН. [П7577]

«Крапля» тут — немов тісто, замішане з багатьох літер, перемішаних без порядку: це Імена, чиї літери ще не з'єдналися в порядку передування й слідування, і жодне Ім'я не було виокремлене саме для себе. Це не недолік: тут немає безладу, боронь Боже, а лише надзвичайне взаємне охоплення та єдність. [П7578]

Коли тобі скажуть, як тут, що Аріх простяг правицю, це лише Ім'я 72 в Хеседі Аріха. Цією своєю силою — (הועלה.) [у рукописі цього слова немає], «було піднято», — він увів усі світла в мозок Аби, який також є 72, але відрізняється своїми голосними. Це Ім'я великої сили: спершу зібрати в собі всі світла, очистити їх і спустити через

Рама з Фано · продовження

святе й грізне Ім’я, літери якого розміщені одна над одною вздовж хребта, як сказано в Ґемарі про вірш «Мене, мене, текел і парсін», מנא מנא תקל ופרסין. [П7579]

Єсоди також є святими Іменами, що готують і призначають літери з цих світел, аби впорядкувати з них окремі Імена відповідно до потреби виправлення. Так само скрізь задум полягає в тому, щоб очистити святі Імена від шлаків уламків і зовнішніх літер імен кліпот, які змішалися з ними під час смерті царів. Світла, що розділилися, потребують очищення від сили кліпи, яка залишила біля них певний слід.

Хоча вони й не вийшли у здійснення, доки не згрішив Адам, усе ж (ההבדל) [у рукописі — ההבדלה], «розрізнення» [«відділення»], між святим і буденним було потрібне від початку думки, щоб приєднати знання до вибору. [П7580]

Адам не був таким, кому личив би той учинок, у день, коли його створено в найвищій довершеності, у таємниці «Бог над його наметом». Так само — Ізраїль у тому ’פ [скорочення непевне], коли припинилася його нечистота. Це було лише задля того, щоб кожен віруючий, прямий, який ходить у своїй непорочності, пізнав істинну свободу вибору. Це мається на увазі у словах пророка: «Я нестиму й урятую». [П7581]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 54

Рама з Фано

І, йдучи нашим шляхом, ми довідалися про виправлення Зеїра через Аріха, Абу та Іму: те, що спочатку мало означення «ніщо», у таємниці світла, постало з «ніщо» у таємниці води й було виміряне у вмістилищі — Його пригорщі, שעלו. Тобто 370 світел, ש”ע, поширюються від трьох голів, на які вказує ламед; або скажи: через Аріха, Абу та Іму — до Зеїра, який є вав. Потім воно стає небозводом, поширюючись до буття «щось із чогось». Це таємниця «Нехай буде небозвід»: нехай небозвід зміцниться; «вони були вологі й затверділи». Тоді воно вимірюється у таємниці «небеса відміряв п’яддю». Адже спочатку Аріх своїми ногами підняв світла розбитих точок; у ньому вони перебувають у таємниці «ніщо», і він передає їх Абі та Імі, щоб вони набули тілесної форми у таємниці «щось», יש [у рукописі — י”ש]. І це ще є «щось» (הטב’) [за природою] світла, і нічого іншого; це жовтавість облич любих друзів під час поцілунків. [П7582] Але в таємниці вагітності Зеїр буде подібний до води аж до завершення сорока днів формування плоду, а згодом, коли розпростуться його члени, буде в таємниці небозводу. Завдяки цьому [стане зрозумілим] справжнє поєднання літер слова ויאמר, «і сказав», яке трапляється десять разів в оповіді про творення: вав указує на мірильну лінію, що змушує йод, який був точкою, поширюватися в таємниці світла, води й небозводу — אור מים רקיע;

Рама з Фано · продовження

їхні початкові літери — אמר. Ось і ויאמר. [П7583]

Глоса. Так само Мойсей мав утруднення щодо виготовлення менори; а утруднення стосується лише знання — через силу вогняної менори, від тепла Іми, яка перебуває над ним ліворуч, через суглоби її Нецаха, Года та Єсода. Це шекелі, плазуни й новий місяць — у зворотному порядку: новий місяць у Нецаху, плазуни в Годі, шекелі в Єсоді. [У рукописі глоса закінчується тут словами «і досить цього»; продовження відсутнє.] «Ми приймаємо в ньому, коли зображення зміцнюється у формах плоду», נקטינן בו בהתחזק הציור בצורות הוולד [зв'язок стислий і неясний]. [Кінець глоси.] [П7584]

А написане «і вмістив у третинну міру порох землі» стосується зростання Зеїра. Тут, у лоні Іми, всі ці точки було перебрано — їжу з відходів; із найкращого серед найкращого постав Зеїр у таємниці плоду. З решіму Кетера, Хохми й Біни в кожній із шести точок утворилися Кетер, Хохма й Біна Зеїра у таємниці голови. Бо й плід у лоні матері має голову, проте вона слабка, оскільки походить лише від тіні; а з решти взаємних включень, із прозорого в них, довершилося тіло Зеїра. Це таємниця «у болю народжуватимеш синів», яку за нашим викладом витлумачено на похвалу. Тут написано לפי שעורנו כי, «за нашим викладом, бо» [у рукописі — שעודנו בו, «що ми ще перебуваємо в ньому»]: силою АБ, ע"ב, яким є Аріх, Іма — Єва, мати всього живого — народить ЗОН, наділених довершеними мірами, у таємниці цаді, адже десята включається в них. [П7585]

Під час народження його сефірот — сутність і посудини — довершилися до Нецаха включно, а Год, Єсод і Малхут залишилися в лоні Іми. Не самі їхні посудини, адже народжений перед нами — його подоба — має всі члени цілі; недовершеною лишилася внутрішність цих трьох мір, бо вони ще не були очищені від переважання судів до часу вигодовування. Коли Зеїр народився, ноги Аріха розпростерлися вниз і повернулися на своє місце, оскільки відтепер вони покриті. Сам Зеїр перебуває в таємниці двох парцуфів, ד"ו פרצופין, але парцуф його Нукви сягає лише до місця між його грудьми ззаду — від верхньої третини його Тіферет і нижче. Проте її Кетер відповідає верхній третині Тіферет, саме між Ґдулою та Ґвурою. [П7586] Про це сказано: «і число чверті Ізраїлю», ומספר את רובע ישראל, бо слово ומספר за гематрією дорівнює שכינה, «Шехіна», з одиницею за слово. Про неї у Зогарі витлумачили: «Твої очі — водойми в Хешбоні біля брами Бат-Раббім». Вона перебуває «при чверті Ізраїлю», את רובע ישראל, тобто біля чотирьох нижніх мір Зеїра — Тіферет, Нецаха, Года й Єсода, бо Малхут включена в ньому лише у таємниці вінця. [П7587]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 55

Рама з Фано

«Жінка, коли зачне й народить хлопчика, буде нечистою сім днів». Знай: під час народження, коли Зеїр вийшов очищеним і проясненим у повітря світу, поза табір вийшли залишки судів і їхні надлишки — відходи й вичавки у таємниці менструальної крові, яку тут, у внутрішніх покоях живота, було відділено від семи точок — (тих, що розбиваються) [розбитих], якщо рахувати Єсод за дві або зарахувати до них Даат. Відповідно до них написано: «буде нечистою сім днів». «Якщо народить дівчинку» — за таємницею, яку ми пояснюємо, це незмінне установлення, «якщо настане ювілей», — тоді треба ще очистити сім Малхут, які містяться по одній у цих семи точках; до них зараховується й Даат за одним зі способів, пояснених вище, у главі 19. Разом із сімома точками в останній точці, яка вся сама є Малхут, Писання висловлюється точно: «буде нечистою два тижні». Але в її трьох перших немає зла. Для постання Нукви потрібно було взяти «але Малхут», אבל המלכיות [зв'язок слова אבל неясний], що вгорі, у семи сефірот Зеїра, щоб він панував над нею і не було двох влад, боронь Боже. Нуква набуває обрисів лише від грудей Зеїра й нижче. [П7588]

І, йдучи нашим шляхом, ми довідалися, що тут є сімнадцять Малхут — за малим числовим значенням Імені הויה. Про них сказано: «Увесь Ізраїль — діти царів»: сім у сефірот Зеїра й десять у зрості його Нукви. Через них у Тіккунім витлумачили сімнадцять ступенів душ Ізраїлю. Це царі, праведники, пророки, провидці, володарі Тори, могутні та благочестиві — доти від Зеїра; і так само від його Нукви, отже, чотирнадцять. Нуква має понад них три свої верхні: розумні, мудрі, голови тисяч Ізраїлю. Ці три додаткові, що даруються від неї, відповідають тим, які походять від Хеседа, Ґвури й Тіферет Зеїра, а її сім — його чотирьом. Відповідно до них написано: «Йосип, сімнадцятирічний, пас» — у таємниці «і помістив їх Бог на небозводі небес», який є Єсодом, каналом душ. Написано й: «Яків жив у єгипетській землі сімнадцять років»; за ці роки вони плодилися й множилися, аж доки він побачив 600 000 своїх нащадків. Саме це було обіцяно в Беер-Шеві: «Не бійся зійти до Єгипту, бо там зроблю тебе великим народом» — саме тебе, щоб його очі це бачили. Це й сказав Йосип: «щоб учинити, як цього дня, — зберегти життя численному народові». Крім того, עם רב, «численний народ», за гематрією дорівнює дванадцятьом Іменам הויה: «Щасливий народ, якому так». [П7589]

А в «Шир га-ширім раба» сказали, що він побачив 600 000 синів Тори. Можливо, маються на увазі ті, хто додержує Тори: там не було жодного, хто випадав би з цілості «довершеного ложа», מטה שלימה, що за гематрією — נפש, «нефеш». Адже для старця цілком довершилася таємниця нефеш дому Якова. [П7590] Дивись Зогар, розділ «Ваєхі», аркуш 216б: Писання й таннаї зверталися до тих сімнадцяти років не для того, щоб розповісти нам про ці втіхи після страждання старця та про ніжність і розкіш, а щоб навчити цієї великої таємниці. Вона завжди була пам'ятною перед

Рама з Фано · продовження

очима нашого батька Якова; Бог, благословенний Він, здійснив задум Свого слуги, а той бачив і радів.

Згідно з тим, що в Зогарі, розділі «Ваєце», аркуш 153б, прийнято як просте твердження, праведний Веніямин не мав подружнього єднання, доки Йосип не прийшов і не знайшовся; але коли наші батьки зійшли до Єгипту, він мав десять синів. Треба сказати, що благословення дому Якова — плодитися й множитися понад природний спосіб — почалося, коли Веніямин повернувся до батька. Подібно до цього Господь благословив дім Овед-Едома. Навіть Йохевед, яка народилася між мурами, включена в це благословення: від миті, коли старець піднявся, щоб зійти до Єгипту, постанову про голод було скасовано. Так знімається давнє утруднення: як Левій мав подружнє єднання в роки голоду? Хоча в іншому місці ми відповіли: оскільки це було дозволено бездітним, було дозволено й Левію, який був знавцем учення і знав, що заповідь не довершено інакше як сином і дочкою. [П7591]

Проте лишається утруднення щодо згаданого там у Зогарі й відомого з мідрашів: Йосипового розпитування та відповіді Веніямина про імена його десяти синів — це відбулося під час першого сходження. Тому можна витлумачити одним із трьох інших способів. Перший: праведний Веніямин у дні батькової жалоби з двох заповідей, якими був зобов'язаний щодо дружини, виконував одну — плодитися й множитися, а іншу, заповідь подружньої близькості у належний час, не виконував. Другий: відколи в Якові заблищав святий дух і «він побачив, що є збіжжя в Єгипті», це вважалося певним полегшенням його жалоби, і тоді Веніямин почав відвідувати своє житло. Третій: ще раніше, коли Йосип вийшов із в'язниці й піднісся до величі, мазаль Якова побачив це, і він послабив свою жалобу. У цьому точність вислову Зогару «коли Йосип прийшов і знайшовся»: ув'язнений серед мешканців темряви — мов загублена посудина, а виходячи, він приходить і знаходиться серед ровесників. Адже коли Йосип відкрився своїм братам, про це не пасувало б казати: «коли Йосип прийшов». [П7592]

Правильним є й написане там, на аркуші 158б: «увесь час, доки Рахіль не завагітніла Веніямином, він затримувався там». Не йдеться про те, що вона вийшла вагітною: адже він оселився в Суккот на вісімнадцять місяців, а звідти пішов до Шехема, а звідти до Бет-Ела, перш ніж народився Веніямин. Натомість сказано: увесь час, поки передбачали, що пора Веніямина ще не настала. [П7593]

Повернімося до нашого вчення. Порахуй сімнадцять разів דוד, «Давид», який скрізь перебуває в таємниці Малхут: вони за гематрією дорівнюють רחל, Рахілі, матері їх усіх. Так само від Давида до Йосії було сімнадцять царів. У його дні Єремія повернув десять племен, тобто частину кожного племені, і [Йосія] царював над ними. Оскільки ж «громадою» називаються лише жителі Землі, як сказано в трактаті «Горайот», Йосія слушно був царем над усім Ізраїлем. Але наприкінці він заховав

Рама з Фано · продовження

Ковчег Завіту, і місяць готувався «до прихування його світла», לאסתמרו נהורא [форма неясна]. [П7594] Під час радості громади, описаної у «Хроніках», цар Єзекія виділив сім тисяч овець, а князі — десять тисяч овець: [у таємниці отари] людей, про яку сказав Єзекіїль. І ще царева частка — тисяча биків, а частка князів — тисяча биків; це натяк на Абу та Іму. Усі вони — мирні жертви. [П7595]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 56

Рама з Фано

Вигодовування триває двадцять чотири місяці. Адже після того, як відкинуто відходи, що не приймають виправлення, — як кров годувальниці, котра мала б витікати з решток пологів і ставати менструальною кров'ю, навпаки, вся пом'якшується й перетворюється на молоко, через що протягом усього цього часу не зважають на періодичні строки менструації, — так і суди Года, Єсода й Малхут Зеїра потребують землі, бо в ній залишилися їхні джерела: вони очищуються через вигодовування, пом'якшуються й стають молоком. [П7596]

Причина всієї цієї тривалості така. «Таємниця у Зеїрі», סוד שבזעיר [неясне означення], про яку ми сказали, що її посудина вийшла в повітря світу, а світла залишила вгорі, потребує пом'якшення протягом восьми місяців, оскільки включає десять. Треба очистити її саму передусім, а також окремо — від її Кетера до її Нецаха. Так само скажеш про Єсод і Малхут Зеїра: Год і його сім верхніх — вісім; Єсод і його сім верхніх — вісім; Малхут і її сім верхніх — вісім; ось двадцять чотири. Проте Год очистився сам для себе, для Єсода й Малхут у ньому, а також для своїх відгалужень у Єсоді й Малхут; тому для Єсода вистачить семи та його самого. Коли він очиститься сам для себе, для Малхут у ньому й для Єсода в Малхут, Малхут досить очищення семи та її самої. Це — за мудрецями. [П7597]

А рабі Єгуда, який вважає, що вигодовування триває лише вісімнадцять місяців, задовольняється пом'якшенням трьох останніх мір Зеїра — Года, Єсода й Малхут — від їхньої Біни й нижче: це п'ять та вона сама в кожній із них, як ми пояснили. Якщо ж скажеш, що і за одним учителем, і за іншим — як тут Год пом'якшився сам для себе та для своїх відгалужень у Єсоді й Малхут і їм обом вистачає ніби одного очищення, — то чому очищення верхніх мір, уже довершене до Нецаха включно, не було достатнім також для їхніх відгалужень у Годі, Єсоді й Малхут? Можна відповісти: вагітність — окремо, вигодовування — окремо. [П7598]

Відомо також, що коли Зеїр народжується, його члени малі й він не має мохін, бо його Хохма, Біна та Даат — лише в осяянні. Потім Іма в таємниці вигодовування розтягує його тіло й члени протягом двадцяти чотирьох місяців. Вони — у таємниці її Нецаха й Года, נ"ה: кожен включає іншого — ось дев'ять. Її Хесед, Ґвура й Тіферет

Рама з Фано · продовження

також перебувають у таємниці грудей на місці Біни, включені один в одного — ось вісімнадцять. Доти — за рабі Єгудою, який вважає, що молоко не спускає до Зеїра осяяння її мохін. За мудрецями ж воно спускає до нього також осяяння її Хохми й Біни, які перебувають у таємниці точок; і Зеїр має подібні до них. Однак не від її Даат: вона сама скрізь є осяянням і ще зовсім не засяяла в Зеїрі. Отже, Хохма й Біна кожна включають три — корінь трьох ліній. Тут маємо шість понад попередні, а всі разом — двадцять чотири місяці. [П7599]

Завдяки цьому суди, що були в десяти сефірот Зеїра, пом'якшилися молоком, яким Іма їх вигодувала, «і мозок їхніх кісток напувається». Адже кожна розпростерлася сама по собі, і вони додають сили, щоб члени росли й виконували свою роботу. І як дитина не ходить і не стоїть на ногах, поки не була вигодувана достатньо часу, так угорі — у Нецаху та Годі: очищення Года не довершується до вигодовування, а Нецах сам по собі, хоч і не ушкоджений, не має довершеної дії. Проте «Нецах Ізраїлю не збреше»: суди не зачіпаються за Нецах Зеїра, а лише за Год. Інакше в його Нукві, бо «обидві її ноги сходять до смерті» — це її Нецах і Год. Щодо Зеїра сказано: «моя велич обернулася для мене на руйнування», והודי נהפך עלי למשחית: лише він, Год, а не Нецах. Бо кліпа тримається Года, живлячись зовні тільки його силою та тим, що від нього надходить, дуже-дуже далеко від табору Шехіни; і вона заважає Нецаху діяти силою Хеседа як йому належить. [П7600]

Через цю таємницю для зупинення однієї пошесті були потрібні обоє — Мойсей та Аарон, відповідно до Нецаха й Года; у другій — Пінхас, відповідно до Єсода; у третій — Давид, відповідно до Малхут. Є місце для дослідження тлумачення кульгавості стегнового суглоба Якова. Часом із Зогару випливає, що це було в Нецаху, і пояснювали: йдеться про Нецах Зеїра, тоді як його Год не був ушкоджений, адже Єгошуа пророкував від Года Мойсея. А часом видається, що ушкодження було в Годі. Сказали, що мається на увазі Год його Нукви: оскільки вона перебувала з ним спиною до спини, її Год відповідав його Нецаху. Це не суперечить сказаному нами спочатку: вони говорили, що ушкодження саме по собі було в Годі Нукви — вся міра ушкодилася, і це спричинило певне похитнення нижнього суглоба Нецаха Зеїра. Бо лише він відповідає її Єсоду, тоді як середній суглоб відповідає її Хеседу: вся висота її зросту становить лише міру Нецаха, Года й Єсода Зеїра. [П7601]

Коли весь її Год ушкодився, її Нецах теж спустився з нею. Однак оскільки похитнувся лише нижній суглоб Нецаха Зеїра, навіть цей Нецах «не збреше» щодо самого себе. Знай: написано «і він кульгав на своє стегно», והוא צולע על ירכו, як сказано «і взяв одне з його ребер», ויקח אחת מצלעותיו. Отже, оскільки він спирається на своє стегно — це Нуква, — ушкодження було в ній, ніде більше. Утім, оскільки можна сказати і так, і так, заборона жили ґід га-наше діє щодо обох. [П7602]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 57

Рама з Фано

Благословення грудей, що годують молоком, перебувають у таємниці «і пройшов Господь», ויעבר ה', — це 72, 216 і 26, таким чином: 72 праворуч від Біни, 216 ліворуч, יהו"ה посередині. Сума всього дорівнює שד"י, Шаддай, від слова «груди». Так само 161 і 151 та дві одиниці за цілі; або 161 і 143 та десять літер; або 151 і 143 та двадцять літер: кожна пара дає Шаддай. Також Ім'я אלקים розділимо: אל праворуч, מי ліворуч, ге посередині — у таємниці одного אלד"ד, Елдада, та одного מיד"ד, Медада. Коли Іма вигодовує ЗОН, вона називається Ель Шаддай через груди, які містяться на її середній лінії. Тому це Ім'я належить їй у її Даат, Тіферет і Єсоді. [П7603]

Молоко перебуває в таємниці Імені Ег'є, אהיה, у Біні: воно має чотири літери; його розгортання — десять: אלף הה יוד הה; розгортання цього розгортання — двадцять п'ять: אלף למד פא הה הה יוד ואו דלת הה הה. Усі разом, з одиницею за слово אהיה, дорівнюють חלב, «молоко». Не дивуйся алефу між вавами у розгортанні розгортання, хоча решта Імені — з ге: адже й до Імені БАН іноді додаємо три такі алефи, у таємниці «дикий звір входить до свійської худоби». Це буде пояснено на своєму місці. Натяк стосується молока жінки, яка народила дівчинку: воно за своєю природою легке. [П7604]

Або іншим способом: א אה אהי אהי"ה за числом дорівнює דם, «кров». Відніми лише чотири літери אהיה — не їхнє числове значення, а їх самих, кожну за одиницю, — залишиться число חלב, «молоко». Ось із крові постало молоко; воно — тієї, що народила хлопчика, її молоко важке. У цьому його важкість: слід простого Імені залишається з ним. До того ж перший спосіб недовершений без однієї одиниці за ціле або без двох, бо в більшості розгортань із ге навіть вави в них — лише два вави. Ці два способи, які ми згадали тут, можна витлумачити щодо легкого молока. Їм відповідають два інші щодо важкого: коли в розгортанні אהיה та розгортанні його розгортання один спосіб має йод усередині ге й між вавами, а другий — алеф і тут, і там. Число самих літер в обох випадках — сорок одна; у цьому їхня важкість: у кожному з них додається літера до цілого. [П7605]

Намір такий: Ім'я Ег'є, אהי"ה, в Імі дарує достаток і світить Зеїрові, дає йому життєвість та силу ростити, виправляти й очищувати його разом із Нуквою, у таємниці двох парцуфів, ד"ו פרצופין, — їжу з відходів, як молоко для дитини. Написано: «або хто робить німим», או מי ישום אלם: мі, מי, яка є Імою, дає встановлення, існування й тривкість дитині, сформованій у її лоні, котра, виходячи з материнської утроби, ще зовсім не говорить. Вона дає їй достаток у малому стані, який є אלם, «німий», за гематрією — МА і 26. Так само МА, מ"ה, тобто מם הא, за гематрією — אלקים: це אלם י"ה. У цьому аспекті Зеїр включений в Абу та Іму, бо не

Рама з Фано · продовження

керується власним знанням. [П7606]

Також אהי״ה у квадратному розгортанні дає דם, і з нього постає молоко. Яким чином? У літерах אהיה є два ге; витлумачимо обидва у формі далет-йод, ד״י, — ось 28. Додай до них אהיה з אי та одиницю за ціле — ось легке молоко. Або два ге у формі далет-вав, ד״ו, а разом із повним написанням йода, י״ו״ד, — двічі по двадцять, тобто важке молоко. Тут не лише не потрібна одиниця за ціле: ще й залишається алеф понад число חלב, «молоко», — його джерело й витік. [П7607]

Ще — у знаку літери ге Імені אלהים, що у верхньому знаку: вона має дві форми, їхній знак — דודי, «мій любий», їхнє число — 24; а три її доповнення при розгортанні становлять 16. Поєднання обох — חלב, молоко, легке за природою, бо воно довершується лише з доповненнями. Є подібне до нього важке, яке не потребує жодного розгортання: коли зобразимо одне ге трьома вавами — ось 18, а друге — двома вавами та йодом, ось 22; поєднання їх — חלב. [П7608]

У самих розгортаннях також є легке й важке. Адже ге у трьох розгортаннях за числом — אל. Коли додамо до них значення ге, отримаємо 36; і чотири літери אהיה — вони ж тут просте ге та літери י״ה״א його доповнень при розгортанні. Їхній нотарикон — «Господь є Бог», יהו״ה הוא אלקים, із «Псалма подяки». Ось молоко; воно важке, адже йому відповідає легше за нього, коли спершу беремо אל, потім шість літер і три розгортання: тут маємо багато одиниць за цілі. [П7609]

Отже, від ге посередині Імені אלקים молоко піднімається до правої груді, ד״ד, яка є א״ל, і до лівої, яка є מ״י, — як число חלב утворюється з ге багатьма способами. Відомо, що чоловіче переважає з правого боку, а жіноче — з лівого; тому важке молоко головно в правій груді, а легке — в лівій. Коли Іма не вигодовує дітей, вона називається Ель Ельйон — «Бог Вишній», бо підноситься над ними. Її 161 разом із літерами та одиницею за ціле дає 166, число עליון. Є також у Біні Ім’я САҐ: у ньому три йоди й алеф, за гематрією — א״ל; а квадратне розгортання — 166, число עליון. Ось Ель Ельйон. Обидва означення разом перебувають в одному місці на початку молитви Аміда. Що написано після них? «Той, хто чинить милості», גומל חסדים, — за висловом «після того, як відлучили його від грудей», אחרי אשר גמלנו: «вона дарувала вищий із милостей у достатній мірі», שהשפיעה עליון מן החסדים במספיק [зв’язок слова עליון неясний]. У поясненні молитви це буде роз’яснено докладніше. [П7610]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 58

Рама з Фано

Саме молоко — йому уподібнено Тору; до його глибини людина не доходить. Адже воно є кров'ю, що збирається з усієї повноти його зросту, бо члени живляться один від одного, і перетворюється на молоко. Місце молока не є джерелом: воно не має одного витоку, а всі кровоносні судини сходяться туди, і воно є місцем їхнього зібрання. Воно передає нечистоту не в будь-якій кількості, а лише в обсязі ревіїт; і для нас немає різниці, чи це за згодою матері, чи всупереч її волі. Нечистоту воно передає тільки за бажанням немовляти, бо зазвичай його прихильність — до молока. Але якщо воно ссало примусово, коли цього не бажало, — чисте. Такий висновок обговорення в розділі «Амру ло». [П7611]

Відповідність усьому цьому — в Зеїрі, який ссе від припливу, що примножується в Імі згори, щоб розпросторити свої члени, тобто свої шість країв. Коли молоко поширюється задля потреби, суд може переважити в ньому відповідно до підготувань. Тут натяк на таємницю пророцтва: про нього, Зеїра, написано «Якщо буде ваш пророк — Господь», אם יהיה נביאכם יהו"ה. Він стає володарем ніг, марі де-раґлін, як посланець Атіка кадіша, на якого вказують ці початкові літери — літери א"י"ן, із включенням трьох голів, — щоб відкрити нижнім таємниці горішнього правління відповідно до бажаного в ньому: до добра або до «кращого» [тобто зла]. [П7612]

І доки Йона не бажав пророцтва про Ніневію, його вирок на зло не було скріплено — у таємниці нечистоти. Він прагнув, щоб їхня міра наповнилася й вона зруйнувалася сама собою, як знак щодо Ґоґа й Маґоґа, що для них не буде порятунку. А щадячи честь свого Творця, він не відповів на висновок від легшого до тяжчого, про який написано: «Ти пожалів… а Я не пожалію?» Адже величина зібрання й численність їхнього гурту були великою передумовою для Йониного прагнення. Та насправді перед Ним, благословенний Він, відкрито й відомо, що ще не настав час покарання Ґоґа й Маґоґа, і ще не час визволення нашого народу. Те, що люди Ніневії тоді повернулися зі своєї злої дороги, відтермінувало для них гнів на сорок років — до часу пророка Наума. Відповідно до цих років дні Месії передуватимуть воскресінню мертвих. Отже, вирішальним є бажання немовляти: так само пророк має підготувати себе, щоб його слова стали символічною дією для здійснення кожного слова. [П7613]

А кінцеві літери слів אם יהיה נביאכם ה' — מהמה, як у вислові «Якщо забариться — чекай на нього»: про той час сказано «І пророкуватимуть ваші сини й ваші дочки». Проте переважно Зеїр приймає приплив згори через екран, за змістом «У видінні відкриваюся йому»; або в таємниці опалих плодів Іми, за змістом «Уві сні говорю з ним», бо опалий плід пророцтва — сон. І те, і те відповідає підготовці кожного з синів пророків, що готуються до нього. [П7614]

Рама з Фано · продовження

Звідси можна зрозуміти, що було приготовано Ґехазі, однак він не бажав благословення, і воно віддалилося від нього. Адже його названо так за словами «долина видіння», ґей хізайон, גיא חזיון: це Єрусалим, який вважається долиною щодо гори Морія, звідки виходить настанова для всього Ізраїлю. Тому доречно наше твердження: мудрець вищий від пророка. Так і написано: «Бо із Сіону вийде Тора, а слово Господнє — з Єрусалима», — тобто пророцтво. Відомо, що мудрий, сильний, багатий і високий на зріст — це умови пророцтва. А про жінку, велику своїми вчинками, написано: «І підійшов Ґехазі, щоб відштовхнути її», להדפה; це витлумачили стосовно величі її краси, בהוד יפיה. Звідси навчаємося, що своїм зростом він сягав її грудей, адже він ссав; і ми читаємо в ньому הוד פה — «Год, уста». Бо ссання довершує Год, щоб хода володаря ніг не була затримана, а уста — для завершення посланництва пророка, про якого написано: «Іди й скажи цьому народові». [П7615]

І написано: «Це та жінка, і це її син». Він указував на них пальцем, як свій у домі; [син — той,] кого оживив Єлисей. Це Аріх. Він і вказав Ґехазі: «Облиш її, бо душа її гірка». Адже видіння не поширюється, і пророцтво не перебуває при переважанні судів. Але той нечестивець усіма своїми зіпсутими вчинками з'їв її недозрілою і був відкинутий. [П7616]

Натомість Мойсеєві вперше, коли був початок у пророцтві, Він відкрився голосом його батька — праведного Амрама, чистої вовни, עמר נקי. І відразу відкрилися йому джерела пророцтва від Вищої Іми, від якої походить молоко, як написано: «Еґ'є ашер Еґ'є», אהי"ה אשר אהי"ה. А з уст Ґвури сказано: «Так скажи синам Ізраїлю: Еґ'є послав мене до вас». Оскільки до наших рук потрапили Елдад і Медад у таємниці молока, що тлумачиться в самій сутності пророцтва, скажімо про них дещо. [П7617]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 59

Рама з Фано

Пророцтво Елдада й Медада походило з боку верхньої ознаки, яка зовсім не стосується чоловіка; і навіть щодо жінки в Явне так пояснювали: щойно з'явилася нижня, на верхню вже не зважають. Тому сказали, що вони були братами Мойсея тільки по матері; тобто — з горішнього світу, таємниці покоління знання. «І пророкували, і не додавали», ויתנבאו ולא יספו: гілка не зрівняється з коренем. А те, що ми перекладаємо «і не припиняли», ולא פסקן, означає, що їхнє пророцтво було не умовним, а сталою постановою. Подібно до цього — «і більше не додавав пізнати її», לא יסף עוד לדעתה, та «і не припиняв»: тобто, щоб далі пізнавати її без перерви, не було потрібно додавати ще набуття. Як ми вчили в законах левірату: вона є його дружиною в усьому. Так само й на Синаї: «Великий голос, і не додавав», קול גדול ולא

Рама з Фано · продовження

יסף. Не було потреби нічого додавати, бо перший голос був без перерви — усе в одному промовлянні. [П7618]

Написано: «І залишилися двоє чоловіків у таборі»: адже груди — залишки поза тілом. «І вони були серед записаних, і не вийшли до намету, і пророкували в таборі» — у таємниці рук Аріха, коли до них увійшли гомілки, тобто Нецах і Год, які є в таємниці судів; знак — верби потоку. Їхнє пророцтво — у суді, як буде далі, у таємниці третин табору Ізраїлю, як пояснено у своєму місці. Це і є מחנה, «табір», у вірші: його гематрія — אלדד ומידד, «Елдад і Медад». Отже, Пророки й Писання — нарівні; як ми вчили: кладуть Тору поверх Пророків і Писань — нарівні; як ми вчили: кладуть Тору поверх Пророків і Писань, але не Пророків і Писання поверх Тори, бо вона вище, у таємниці мохін. [П7619]

А Пророки й Писання близькі до рівності, оскільки кожні з них мають підставу для полегшення й для посилення. Писання — у руках, але ті покриті, у таємниці духу святості, який відкривається лише тому, хто ним володіє; немає там поширеного видіння. Пророки ж — унизу, і вони відкриті, у таємниці пророцтва, даного для проголошення: «У численності народу — велич царя». Ці двоє істинних пророків: правий — пророк, נביא, а лівий — провидець, חוזה. Або: перший за гематрією — 63, САҐ, тобто Гавая у своєму корені, а її наповнення — 37, הבל, гевель, — поширюється в ньому силою Єсоду, що включений до лінії милосердя. Другий же — тільки просте Ім’я Гавая. Іноді обидва — провидці, або обидва — пророки, відповідно до відмінності правління при переважанні суду чи милосердя. [П7620]

Є тут іще інший поділ у таємниці таннаїв: Нецах, Год і Єсод Зеїра, і пророки — такі самі, як вони. А амораї — у таємниці Ґдули, Ґвури й Тіферет його Нукви, גת”; так само ти кажеш про Писання. Про це буде далі, у главі 76. Проте не слід тлумачити в Аріху впорядкування Усної Тори: Малхут там не відкривається так, а лише як включена до Єсоду. [П7621]

Пророцтво Елдада й Медада не досягло нижньої ознаки — намету, що не буде перенесений, коли до нього збираються хасадім і підсолоджені ґвурот, у таємниці двох ге, доданих у слові האהלה, «до намету». «І пророкували в таборі» — відомому, у таємниці табору Шехіни внизу, у Брії. Їхнє пророцтво було про відхід Мойсея, який є Даат, а Ісус Навин, обличчя місяця, вводить Ізраїль у землю. Тлумачі знаків сказали: מתנבאים, «пророкують», — מת נביאם, «помер їхній пророк». Або ж нотарикон: «Мойсей — нехай спочине його душа в Божому саду; Ісус Навин наділяє їх спадщиною», משה תנוח נפשו בגן אלהים יהושע מנחילם. [П7622]

Натомість пророцтво нашого вчителя Мойсея, мир йому, — з боку нижнього: це Єсод Іми, де є КАСА, קס”א, і Єсод Аби разом із ним, зовні від нього — 184, קפ”ד, послідовне нарощення АБ. Обидва разом за гематрією — משה, Мойсей. Ці два єсоди

Рама з Фано · продовження

приймають приплив від двох горішніх мазалот, що сидять першими в мірі милосердя, як буде пояснено. Про них написано: «Відкриваєш Свої руки й насичуєш усе живе бажанням». כל, «усе», — один єсод; חי, «живе», — другий єсод. רצון, «бажання», — це נוצר, «той, хто береже», один мазаль. А інший, ונקה, «і очищує», відкриває горішнє джерело для щедрого наділення. Знак — הנני יוסיף, «ось Я; יוסיף — Він додасть [неясний зв'язок]», таємниця вищого Йосипа; і святий мазаль включений у нього. Тому Мойсей удостоївся бути вчителем усіх пророків, за змістом «і всі — від Мойсея»: вони пророкували тільки з його сили й завдяки його підготовленню. [П7623]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 60

Рама з Фано

Серед відомого про природу — те, що після завершення ссання розуміння народженого дитяти день у день зростає. Мудреці сказали: шестирічний виходить за ерувом матері, бо ще потребує її й тримається біля неї. Це вік малих дітей, пеутот, для того, хто не має керівника: якщо вони мають опікуна, їхня купівля не є купівлею, а продаж — продажем. Але її увага звернена на нього, поки йому не буде дев'ять років і один день: тоді в ньому проблискує знання, а його статеве з'єднання вважається статевим з'єднанням. Тому в цей час слід привчати його до того, щоб він умів берегти свої тфілін. Коли ж мине його дванадцятий рік і настане один день від початку тринадцятого, він має правовий статус муфла самух ле-іш, доки не досягне бар-міцви; а [право] продавати батьківське майно — [відкладається], доки йому не буде двадцять. Про довершеність буде пояснено нижче, від глави 78 й далі. [П7624]

За цим самим порядком Зеїр після ссання зростає: його сила вже поширилася в десяти посудинах відповідно до всіх його сефірот, він ходить на своїх ногах, а його слово — на його язиці. Тоді тільки його внутрішнє світло знову включається всередину Іми. Це другий ібур, за способом, який пояснюється щодо Малхут: вона стає замкненою скарбницею всіх душ праведників, які ще живі й включаються в неї щоночі, коли ми лягаємо, як сказано: «У Твою руку доручаю свій дух». Вона вагітніє ними, і щоранку вони оновлюються в таємниці немовляти, що ссе груди матері, й жінки, яка розмовляє зі своїм чоловіком. Написано: «Нові щоранку». Так і Іма включається в цю таємницю від ЗОН у зміні часів, яку ми згадали. Тому в «Зогарі», розділ «Емор», аркуш 65б, сказано: «Двоє дітей, яких годує Іма й якими вона вагітніє». Після завершення їхніх упорядкувань їм належить стати жіночими водами в довершеній дії для сполучення Аби й Іми, так само як спочатку вони є для них цим лише в можливості. Від цього сполучення утворюються мохін для цих дітей. [П7625]

Рама з Фано · продовження

Ми вже сказали, що Зеїр у лоні своєї матері — у таємниці вав усередині ге: це мала вав половинної міри, без голови, у таємниці «три всередині трьох», за змістом «він згорнутий і лежить, наче записник». Є в ньому тільки таємниця кроку: її згадали в «Зогарі», розділ «Балак», аркуш 203б. Це простягання його Нукви, яка виходить із його тилу; через неї Давид сказав: «Лише крок між мною і смертю». Коли Зеїр виходить у повітря світу, він — у таємниці повної вав, третьої літери Імені. Тіло вав указує на шість країв, а її тонший кінець — на Малхут. Голова вав — на три верхні [сефірот] у Зеїрі в малому стані, коли він є лише вав у таємниці шести країв. Він — наче вусики сарани, з малими членами. Завдяки молоку, яке виссав, він підійме голову, а його члени дещо виростуть; тоді він називається Зеїр Анпін. [П7626]

Відтоді потрібно, щоб у них поширилися Нецах, Год і Єсод Іми, у таємниці внутрішнього наділення, коли одержувач одягає того, хто наділяє. Сам він також покривається від нього навколишнім світлом, яке перевищує його, бо наслідок завжди замалий, щоб умістити приплив причини, яка дає щедро. Обидва способи пояснені у вірші: «І вклав Я Свої слова у твої уста, і тінню Своєї руки покрив тебе». Одне залежить від другого, бо написано: «І скінчив говорити з ним», — це завершення виправлення внутрішнього світла. Тоді — «І піднявся Бог від Авраама»: це Зеїр у таємниці хасадім; він уже зміцнюється сам, і Іма більше не потребує того нахиляння. [П7627]

Крім того, Єсод Іми — сука миру для Зеїра та його Нукви. Після того як вона годує їх, вона вагітніє ними — не їхніми власне тілами, а їхньою внутрішньою сутністю, бо їхні посудини залишилися зовні. Сутність людини — лише від її голови до перетинки серця, трепша де-ліба, тобто до грудей: це межа, до якої доходить Єсод Іми. [П7628]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 61

Рама з Фано

Нецах, Год і Єсод Іми, якими вона наділяє мохін Зеїра, кожен пояснюється в трьох відділах; вони входять у Зеїр — настанова за настановою, лінія за лінією. Адже й він вимірюється в таємниці третин, як написано: «І відміряв третиною порох землі». Мудреці сказали: усе було з пороху, навіть сфера сонця. «Порох» — тобто Тіферет; знак для тебе — «порох Якова», бо все горішнє правління у світі — від нього й з його сили. Адже навіть найвідоміша з відчутних дій — рух сонця за посередництвом сфери, яка обертається й рухається, — усе це із сили Зеїра. «Земля» означає Шехіну, бо земля — з пороху. Є між ними різниця: порох, з якого зробили цеглину, знову роблять порохом; але у зворотному напрямі — це вже інша цеглина. Ми вже згадували про це вище. Тому земля була скасована, а не померла, боронь Боже. [П7629]

Рама з Фано · продовження

Вислів «порох землі» має на увазі Зеїр як половину тіла зі своєю Нуквою. Він справді עופר האילים, «оленець оленів»: тобто сила й міць шести країв, які всі мають силу. Це таємниця обранця серед праотців, сказаного про Якова. Сукупність і впорядкування цих двох парцуфів — через третини. Або ж «порох землі» пояснюється саме про Малхут, яка вимірюється від третини тіла Зеїра й нижче. [П7630]

Спочатку пророк сказав: «Хто відміряв води Своєю пригорщею, а небеса виміряв п’яддю?» Намір у тому, що між мірою та п’яддю є різниця: міра служить таємниці вод, а п’ядь — таємниці небозводу. Проте просте світло, яке передує обом, не вимірюється й не обчислюється. Тому міра має вмістище, яке діє від її устя до дна; її дно у своїй внутрішній частині також потребує її. Щоб виміряти нею вдруге, посудину треба спорожнити. Коли ж ми уподібнюємо еманацію точок, внутрішнє світло яких — у таємниці вод, то кажемо: розбиття в посудині — у зовнішній частині, на всю її висоту, і ця частина становить третину її товщини. Для них є зцілення в таємниці ґлуди, тварини зі знятою шкірою: גלודה за гематрією — 48, як дві третини 72, і вона зарощує [пошкодження]. Тому вона придатна, якщо залишилося небагато. Тут також внутрішні третини переважають зовнішню, а й вона залишила після себе благословення біля неї, у таємниці «його очі — внизу, а серце — вгорі». [П7631]

Натомість той, хто вимірює п’яддю, яка служить таємниці небозводу, не потребує посудини-вмістища. Не зашкодить, якщо відламана частина — нижня, таємниця Нецах, Год і Єсоду в кожній точці, яка становить третину її висоти. Тому коли її ноги відрізано від суглоба й нижче — вона придатна. Ось «Хто», מי, — Біна, — «відміряв води Своєю пригорщею», щоб відділити чоловічі води Зеїра від жіночих вод Малхут; а «небеса» — Зеїр у впорядкуваннях свого тіла — «виміряв п’яддю» й дав йому межу в мохін, руках та гомілках у той спосіб, який я зараз пояснюватиму. «І відміряв порох землі» — у верхній третині Тіферет Зеїра: Малхут вийшла між його грудьми з його тилу, а це третина його висоти. Так у вимірі самого тіла; тому Зеїр вимірюється третиною, за сказаним. Можливо, і в тілесній людині це саме є третиною всієї її висоти. Однак в Ацилуті до грудей маємо шість мір і третину: КХБ, כח”ב, דג”ג [нерозкрите], і третину Тіферет. Адже ця верхня третина перевищує за значущістю: там разом закладені розум і серце. [П7632]

Щоб зрозуміти слова розуміння, нам зручно сказати тут, що ноги Іми — у таємниці двох останніх літер Імені Ег’є, אהיה. Це справжнє означуване всього попереднього; вчися про приховане з поясненого в притчах мудреців та їхніх загадках. Її Єсод позначено літерою йод, міра якої — половина вав: він короткий і доходить лише до грудей Аріха. Про це написано: «Споглянь Сіон, місто наших свят», חזה ציון קרית מועדינו. Тобто груди Аріха — місце Сіону Іми, оскільки вся міра її зросту — лише до

Рама з Фано · продовження

пупа Аріха. Вона називається містом наших свят, бо всі святі зібрання залежать від неї; а шабат — в Абі, який сам є святістю. [П7633]

Нижнє вістря йода — у таємниці передпокою; тіло йода та його вістря — кімната й горішнє приміщення над нею. Остання ге в Ег'є включає Нецах і Год Іми, які простягаються нижче від її Єсоду: той з'єднує їх на даху ге, а вони спускаються по обидва боки. Проте Єсод Аби в цьому аспекті доходить до пупа Аріха й позначений вав у Гавая, הוי"ה: за довжиною вона вдвічі більша за йод в Імені Ег'є. Через нахиляння Іми половини зрівнялися за своїми мірами; інакше мала йод не може доповнити половинної міри. Дивись нижче, главу 83. [П7634]

Мохін Зеїра — у таємниці двох перших літер Гавая: Хохма в йод, Біна в ге. А Даат — у вістрі йода, бо й його Даат малий за мірою, але великий за значущістю. Сполучення ніг Іми й мохін Зеїра одне з одним — основа вислову «І буде Господь єдиний, а Ім'я Його — єдине». В іншому ж аспекті кінець Ег'є рівнозначний усьому Гавая в Зеїрі, за змістом בי"ה ה' צור עולמים — «у Яг, Господі, — скеля світів». [П7635]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 62

Рама з Фано

Порядок оновлення мохін Зеїра та його Нукви від поширення Нецаха, Года й Єсоду Іми на всю його поставу такий. Із нижнього відділу — третини Нецаха Іми, що спускається всередину Зеїра, який є в таємниці двох парцуфів, — і двох третин Хеседу Зеїра, що піднімаються до місця Хохми, утворюється для нього повна Хохма, у таємниці живлення меж одна від одної. Немає краплі дощу, яка спускається згори, щоб безодня не підняла їй назустріч дві краплі знизу. Так само в Біні Зеїра: від нижнього відділу Года Іми та двох третин його власної Ґвури. Це те, що сказали в «Зогарі»: «Хесед — хасадім, Ґвура — ґвурот». Тобто Хесед Іми — нижній відділ її Нецаха — теж зветься Хесед за двома його відділами Хеседу, що піднялися навпроти нього: у всій Торі ми йдемо за більшістю. Крім того, Нецах усюди — гілка Хеседу. Разом із двома третинами Хеседу Зеїра, які піднялися до її Хохми, відділ Нецаха Іми стає для неї Хохмою, Біною й Даат Хохми Зеїра; верхня третина Хеседу — Хеседом, Ґвурою й Тіферет, а середня — Нецахом, Годом і Єсодом. Так само «Ґвура — ґвурот» для Біни Зеїра. [П7636]

Тоді дві третини Тіферет Зеїра піднімаються до місця Даат, який поки що формується лише з цих двох третин. Адже Єсод Іми короткий і ще не доходить до голови Зеїра, а Даат у цьому місці належало б одержати, та він не має. Тому щодо Тіферет, який піднімається, тут немає «двох і одного», як у Ґдули й Ґвури. Потім середні відділи Нецаха й Года Іми спускаються до Хохми й Біни Зеїра та стають їхніми Хохмою, Біною й Даат. Нижні відділи Іми, які були в них, відсуваються й

Рама з Фано · продовження

проходять крізь внутрішність піднятих третин Хеседу та Пахаду. Ті не зрушують зі свого місця, а розширюються, щоб відділи Іми пройшли посеред них і тепер спустилися до його Хеседу й Ґвури. [П7637]

Цей правий і лівий відділ, що спускається, — нижня третина Іми в таємниці підошви ноги — стає Хохмою, Біною й Даат Хеседу та Ґвури Зеїра. Разом із третиною, яка спочатку залишилася в них і стає для них Хеседом, Пахадом і Тіферет, חפ"ת, та ще однією третиною, що піднімається до них із Нецаха й Года та стає для них Нецахом, Годом і Єсодом, — усе разом утворює для Ґдули й Ґвури повні й виросліміри. Це таємниця: «У заповіді — до третини зі свого; відтоді й далі — від Святого, благословенний Він». Нижня третина Ґдули й Ґвури зовсім не піднялася поза їхню міру; саме вона — «третина зі свого», як для Хеседу, так і для Ґвури. І саме в «заповіді», מצוה, що постає у світі будови, де перші приховані в заміні атбаш. А середня й верхня третини кожної з них піднялися, щоб узяти участь у мохін Зеїра разом із відділами Іми, до якої слушно застосовується означення «Святий, благословенний Він», і набули великої довершеності. Наслідок — на той час, коли всі відділи повернуться на своє місце й Малхут, яка є заповіддю, буде збудована з них у таємниці Лії, нижче в главі 94: її нижня третина будуватиметься з нижньої третини рук Зеїра, яка ніколи не піднімалася; а дві її верхні третини — від Святого, благословенний Він, як завершується пояснення. [П7638]

Тут можна пояснити «Хесед — хасадім» іще іншим, точнішим способом. Нижній відділ Нецаха Іми, який тепер входить у Хесед і зветься Хесед за ним, приєднується до двох інших третин, які справді є хасадім відповідно до свого місця й часу. Так само у Ґвурі. І третина, яка залишилася Тіферет на його місці, також приєднується до іншої третини, що піднімається до нього з Єсоду Зеїра; цей Тіферет поки що залишається лише з цими двома третинами. Тоді вгорі одна третина Єсоду Іми входить у Даат Зеїра, і Даат на той час довершується трьома третинами. За порядком буття в Даат мала б увійти лише половина третини; проте Іма нахилила себе, щоб увести в нього цілу третину, і це в таємниці передпокою. [П7639]

Верхні відділи Нецаха й Года Іми потім спускаються до Хохми й Біни Зеїра тим способом, який ми пояснили щодо попередніх; середні відділи — до Ґдули й Ґвури, а нижні — до Нецаха й Года. Разом із двома третинами, які залишилися в кожному з них, вони стають повними й виросліми мірами. Це таємниця «Нецах — нецахім, Год — годот», у той спосіб, який ми щойно пояснили. Дехто каже, що «Хесед — хасадім, Ґвура — ґвурот» слід тлумачити лише щодо верхнього відділу Нецаха й Года Іми, коли він входить у Хохму й Біну Зеїра разом із третинами, що піднялися до них. Але не щодо середнього відділу, який довершує в Зеїрі три третини, що походять із трьох місць, у таємниці зімуну для трьох людей із трьох гуртів: Тіферет Зеїра також дорівнює в цьому його Ґдулі й Ґвурі. А в нижньому відділі, який виходить униз, у Нецаху й Годі встановлені дві третини; саме там слушно «Нецах —

Рама з Фано · продовження

нецахім, Год — годот». [П7640]

Завжди «два й один» є лише у верхньому та нижньому відділах — тут і тут по боках, не посередині; а в середньому відділі — навіть по боках немає. Тому всюди, де є два й один, третина буде ззовні: вона відокремлюється, йде й приєднується до двох, які стоять разом. Або ж третина, що спускається з Іми до Зеїра, завжди вважається внутрішньою; так само третина, яка не рушає зі свого місця, — тут знайдена й тут була. Лише третина, що піднімається з Нецаха й Года до Ґдули й Ґвури, — ззовні; і про неї слушно сказати «зі свого», бо Нецах — гілка Хеседу. В інших відділах «зі свого» та «ззовні» не трапляються разом. [П7641]

Тепер спускається (друга) [половина] верхньої третини Єсоду Іми до Даат Зеїра; нижня третина, яка була всередині нього, спускається до Тіферет і довершує в ньому три третини. Даат Зеїра залишається з двома з половиною третинами, у таємниці кімнати й горішнього приміщення: мала їхня міра, але велика сила, бо вони накладаються одне на одне — כפי תחרא [зв'язок неясний]. Третина, що спускається, також залишила в Даат деяке світіння, бо сила Єсоду Іми в цьому більша за силу Нецаха й Года. Через примноження світіння хасадім і ґвурот, які мають зібратися в Даат Зеїра, коли він накладає тфілін, його недостача буде цілком довершена. А Єсод не має третини згори, і в ньому залишилися лише дві його власні третини. Тому для свого зростання він має спиратися на хасадім, як ми пояснимо з небесною допомогою. [П7642]

Висновуємо: щодо відділів Іми стан «належало б одержати, але не має» закріпився за Єсодом. Тіферет належало б узяти лише половину третини, а цілу верхню третину — віддати Даат. Проте для Даат зовсім не виділено частки в передпокої, який є зовнішнім; Тіферет — такий самий. Тому Іма нахилила себе й дала його цілком Тіферет. Кімната, яка є внутрішньою, — частка Даат; хоча вона лише половина третини, над нею є горішнє приміщення, бо це не порожня річ. [П7643]

Тепер, у кожному разі, Єсод — сирота від Вищої Іми, яка не наділяє його припливом. Саме він спричиняє смерть Рахілі: якщо згори немає припливу, звідки прийде її допомога? Це зміст «А якщо ні — я помираю». І це таємниця початкових літер יפה תואר ויפה מראה, «гарний поставою й гарний виглядом», сказаного про Йосипа; Рахіль — така сама, бо одне залежить від другого. Висновуємо: верхні відділи Іми стають Хохмою, Біною й Даат для Хохми, Біни й Даат Зеїра; середні — Хохмою, Біною й Даат для його Ґдули, Ґвури й Тіферет; нижні — Хохмою, Біною й Даат для його Нецаха, Года й Єсоду. Отже, всі відділи Іми — у таємниці голови для Зеїра всюди, де вони є, на кшталт згаданого нами про сефірот Аріха в главі 30. Хоч у сукупності тлумачення, яке пояснюється в цій главі, є чим звеличувати й уславляти Тору, сказаного досить для нашого наміру. [П7644]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 63

Рама з Фано

Наші мудреці, мир їм, добре сказали все, що сказали про загальний зміст цієї таємниці: «Тора тримається лише в тому, хто умертвляє себе заради неї». Бо мохін тримаються в Зеїрі, який є Торою, лише в МІ (מ״י) — це Іма, яка умертвляє себе заради неї. Смерть тут — лише приховування й спуск з місця її слави, за змістом «І помер цар Єгипту»: його усунули з високого становища. Так само тут для Іми є спуском те, що її частини спускаються і приховуються в мохін Зеїра. Відомо, що «горішній світ завершується мовленням» (עלמא עלאה בדבורא אסתיים); тому сказали «у тому, хто умертвляє себе» — у чоловічому роді. [П7645]

Звідси ще більше виправдовується те, що він є сиротою після матері, за змістом «Ми стали сиротами, і немає батька»: ніхто не свідчить про його смерть, тож вони не вступають у спадщину. Так само тут Єсод — сирота: його мати померла, але це не принесло йому користі; бо смерть, яка є приховуванням, — אימה [Іма / страх?] — досягає його [неясний зв’язок]. [П7646]

Звідси можна чітко навчитися, що рабі Тарфон не марно підкладав руки під стопи своєї матері, а вона ступала по них, як сказано в Єрусалимському Талмуді. За загальним уявленням це не є способом виявлення пошани; у правилах належної поведінки це також не приносить задоволення тому, хто не збагнув до кінця його наміру. Якщо в нашій Ґемарі розповіли нам про його вчинки дивовижні речі, на які варто звернути увагу; однак рабі Тарфон дією своїх долонь дав нам великий взірець таємниць Тори: для частин Нецаху й Году Іми, коли вона ступає по руках Зеїра — його Ґдули й Ґвури. Мудреці розпізнали, що він задумав виконати заповідь, здійснивши цей взірець у мохін, але це неможливо. Тому сказали: «Навіть якщо (ти) робитимеш так [тисячі] тисяч». Вони мали на увазі вбирання частин Іми у двоє мохін, які є «тисячею Хохми, тисячею Біни» (אלף חכמה אלף בינה) [можливе прочитання]. [П7647]

Правда в їхніх словах: він іще не досяг пошани, про яку сказала Тора. Це Зеїр, який сказав у своєму серці: «Ушануймо Іму, ставши для неї чистим покриттям», у таємниці «мій одяг — моя пошана». Адже взірець іще не доведено до повноти щодо середньої лінії. А в нашій Ґемарі рабі Тарфон уже завершив цю заповідь: він нахилявся, і вона піднімалася на нього, щоб зійти на ліжко. Тобто — щоб провести вплив Іми до ложа Соломона через тіло Зеїра, чия пара виходить, приліплена до нього з його спини. У цьому зміст: «Якщо твоя дружина низька на зріст — нахилися й шепни їй», у таємниці «Обтрусися від пороху, встань, сядь, Єрусалиме», бо написано: «Я підніму намет Давида»; і написано: «Хто зцілить тебе?» Отже, Іма та Зеїр обоє потрібні для цього виправлення. [П7648]

Рама з Фано · продовження

Коли він прийшов і хвалився в домі навчання, а вони не знали про той інший учинок, йому сказали: «Ти ще не досяг половини пошани», бо взірець щодо середньої лінії становить лише третину. І ще інший учинок: йому сказали: «Ти ще не досяг половини пошани», бо взірець щодо середньої лінії становить лише третину. І ще можливо, що вони знали характер його вчинків — «з цього й з того боку вони написані»; але під «половиною пошани», про яку сказали, мається на увазі сама середня лінія: у ній є той, кому належить одержати, але він не має. Хоча щодо половини пошани можна було б сказати, що нічого не бракувало, усе ж, оскільки в собі самому він здійснив цей взірець лише щодо Тіферет, а не щодо Даат, бо це неможливо, і не щодо Єсоду, який є сиротою, насправді тут немає половини пошани, а тільки третина. [П7649]

Його взірець стане повним, коли вона кине гаманець у море, а він її не присоромить. Це пояснили як її гаманець, який йому належало б успадкувати, відповідно до того, хто каже: «Із коштів батька». І немає точнішого випадку того, кому належить одержати, але він не має. Знай, що Тарфон (טרפון) за гематрією — Мойсей (משה); ступені Соломона є жіночими щодо ступенів Мойсея. Навпроти тисячі чужоземних жінок рабі Тарфон заручив собі тисячу жінок за один день у роки посухи, щоб годувати їх приношеннями трумот. Маємо про це ще гарний виклад при чаші благословення, вартій сорока золотих, які є тисячею динарів; дивися на відповідному місці. [П7650]

І все ж частини Іми більші за частини Зеїра. Коли Іма дала йому до повноти свої три цілі частини, вони перевищили частини Зеїра; цей надлишок переходить і приходить світити через вищі сефірот згори вниз таким чином: надлишок Нецаху засвітив через Хесед аж до Нецаху Зеїра; надлишок Году — через Ґвуру аж до Году Зеїра; надлишок Єсоду — через Даат і половину Тіферет, але не досяг усієї Тіферет, бо Єсод Іми короткий.

Ось Нецах і Год уже повні світла, яке спочатку припало на їхню частку, і до них приходить це світло. Те, чого вони не можуть умістити з нього, вони дають Єсодові на зберігання, щоб через Тіферет привести його до Малхут. Бо Єсод не бажає для себе впливу Іми, щоб не примножувати правління суду, оскільки суди пробуджуються від неї. Знак цього: «А Йосип — той, хто продає збіжжя всім ע"ה», тобто всім членам Малхут. [П7651]

Як саме? Світло піднімається з Єсоду до Тіферет і через її внутрішність піднімається до отвору, що навпроти грудей позаду нього, а звідти — до голови Рахілі, хоча цей отвір пробитий лише настільки, щоб вона могла вбирати з нього вплив. [П7652]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 64

Рама з Фано

З попереднього зрозуміло, що постава Аби й Іми починається нижче голови Аріха. Їхні голови вкриті під його святою бородою й одержують від нього освітлення та від його тринадцяти впорядкувань, на які натякають тринадцять мір милосердя, названих Мойсеєм, нашим учителем, мир йому, коли він просив прощення за гріх тельця. Нам треба перелічити їх одну за одною, бо скрізь, де мудреці дали число, треба полічити складники їхнього числа.

Ось їхній перелік. «Бог, милосердний і ласкавий» (אל רחום וחנון) — три; «довготерпеливий» (ארך אפים) — дві; «багатий на милість та істину» (ורב חסד ואמת) — дві: разом сім. «Той, хто зберігає милість» (נוצר חסד) — вісім; це один із двох мазалів, пояснення яких прийде далі. Він є восьмим упорядкуванням тієї вищої святої бороди. «Тисячам» (לאלפים) — дев'ята міра. «Несе провину, переступ і гріх та очищує» (נושא עון ופשע וחטאה ונקה) — чотири: разом тринадцять. Це останнє впорядкування є другим мазалем. За загальноприйнятим викладом Ноцер — «Той, хто зберігає» — належало б назвати вищим мазалем, основний вплив якого спрямований до Аби, а Ве-наке — «і очищує» — нижчим мазалем, що впливає на Іму. [П7653]

Але знай: коли ми лічимо ці впорядкування знизу вгору, Ноцер перебуває в Біні Рейша де-аїн, сполученій із Єсодом Рейша де-ло іт'яда; це «милість» (חסד), що стоїть поруч із ним у вірші. Тут обидва вважаються однією мірою, і він називає її «вищою милістю, що позначилася на чолі». Тобто Єсод де-ло іт'яда, названий Хеседом через краплю білого, яка витікає з нього, позначився в Даат цієї другої голови, яка є Аїн, а Аріх охоплений разом із нею. У цьому зміст: «Якщо немає Біни, немає Даат». Натомість Ве-наке перебуває в Ґдулі Рейша де-ло іт'яда, як буде пояснено, з небесною допомогою. [П7654]

І все ж ці міри перебувають лише в бороді Аріха. Навіть упорядкування голови не віднесено до Атік Йомін — до самої його голови: сім нижніх сефірот у ньому виявляють свій вплив у двох відповідних головах під ним. Так само все волосся — на голові чи в бороді, — коли ми досліджуємо, де місце його слави, перебуває лише в Рейша де-Аріх, яка одягає вищих, і жодним чином не вище за неї. Бо волосся — надлишки мозку, і воно вказує на суд, хоча в Аріхові воно служить підкоренню судів. Усе ж воно є каналами, щоб провести тринадцять мір милосердя від вищих голів до Зеїра.

Його таємниця вгорі: «голова цього» — тобто поширення волосся Аріха — «поряд із коренем цього»; це корінь, який воно має в Рейша де-аїн, саме поряд із нею, а не під нею. Бо потрібен розмір, достатній, щоб узяти ножицями; тобто міра живлення, яке

Рама з Фано · продовження

воно має у тих двох над ним — Рейша ілаа та Рейша де-аїн. Отже, голова, яка сягає під голову Рейша ілаа, перебуває лише поряд із нею — середня голова. Знак цього: «Підстригаючи, підстригатимуть свої голови» (כסום יכסמו את ראשיהם); ми добре пояснили це на відповідному місці. [П7655]

І ось, навіть після того, як Бог сповістив нам усе це, цілком виправдано називати Ноцер вищим, а Ве-наке нижчим — із таких причин. Перша прихована й запечатана в тому, що нам відомо: нижня ознака є основною для всієї Тори, а Шехіна серед нижніх — потреба вищого. Пояснення цих слів тут таке: цей Хесед вищої голови, який є Ве-наке, живиться від Хохми над ним, чия сила велика вгорі й унизу, у таємниці «Відкриваєш Свою руку», яку ми згадували вище, «і насичуєш усе живе»: два нижні Єсоди залежать від нього. Саме собою ясно, що він є справжнім мазалем, який впливає на нижню ознаку Аби й Іми. Це просто; і ця таємниця — поширення срібла, яке завжди добре, хоча б спустилося дедалі нижче. Із золотом не так, хоча золото перебуває в Біні, вищій за срібло — таємницю Хеседу. [П7656]

Тут є таємниця сказаного про могилу Мойсея: «Вищі бачать його внизу», бо він іще завжди піднімає жіночі води; тим більше тепер — він ніколи не перестане, у таємниці «Не потьмяніло його око й не відійшла його волога», яку ми пояснили в главі 23. «А нижні бачать його вгорі», бо вони насолоджуються, одержуючи Тору й мудрість із джерела його душі в кожному поколінні, наче він угорі огортає їх, як усі, хто виливає прямо згори вниз. Про нього написано: «І поховав його в долині», що ми перекладаємо як «у тринадцяти мірах милосердя». [П7657]

Крім того, відомо, що Хесед, який приходить із високого місця, має більшу силу поширюватися למח — «до мозку» [можливе прочитання], подібно до поясненого в «Мідраш га-неелам», розділ «Ваєра», аркуш 117а–б. Тому вплив мазаля Ноцер сягає лише пупа Аріха, де закінчуються парцуфи Аби й Іми; а вплив мазаля Ве-наке сягає нижніх Єсодів, що перебувають в Ізраїлі та Твуні. Це цілі парцуфи від вигляду стегон Аби й Іми та нижче, як буде пояснено. Цей мазаль, Ве-наке, називають вищим Даат, без якого немає єднання Аби й Іми. [П7658]

Є той, хто пояснив: Ноцер — у Біні, а його таємниця в літері алеф, форма якої יו"י — йод, вав, йод; Ве-наке — у Малхут, і їй належить літера алеф у формі יו"ד — йод, вав, далет. Це відповідає наведеному: початкова межа мазаля Ве-наке — Хесед вищої голови, а кінцева межа — Малхут наприкінці аспекту Іми. Відомо, що Твуну слушно тлумачать як сина й дочку: це літери вав і ге, залишок цього слова, як сказано далі. Вони також є вав і далет у формі יו"ד всередині алеф. Із цього боку виправдано сказати, що до Аби вплив продовжується від Ноцера, адже його алеф завершена йодом угорі й унизу, а Іма найбільше одержує вплив від мазаля Ве-наке, адже її алеф має форму йода вгорі й далета внизу. Бо плід є стегном своєї матері: він охоплює сина й дочку Твуни — це (ו"ד, вав і далет) [ד', чотири] останні частини в

Рама з Фано · продовження

алеф. За цим способом кажуть, що тринадцять упорядкувань, охоплених мазалем Ноцер, — це три Гавая й загальний доданок; те, що охоплює Ве-наке, — три Еґ'є й загальний доданок. І ці, й ті — у наповненні йодами. [П7659]

Навіть якщо ми зважимося пояснити більше й сказати, що Ноцер перебуває в Біні Рейша де-аїн і називається Малхут вищої голови, це також узгоджується — у таємниці схиляння голови, добре поясненій на своєму місці при поцілунках Аби до Іми, які є «дух із духом». Про них написано: «Нехай поцілує мене поцілунками уст своїх» — того прихованого й непізнаного. Тут не слід говорити про це довше. [П7660]

Можна також сказати, що крапля Хохми та п'ять хасадім приходять від мазаля Ве-наке, а крапля Біни та п'ять ґвурот — від мазаля Ноцер; але мазалі вдаряються один об одного, щоб дати сказане про одного іншому, примножити хасадім і зміцнити їх та пом'якшити ґвурот. Бо цим він проведе [вплив] у вищих коренях через включення Хеседу в Ґвуру та Ґвури в Хесед.

Дехто пояснює, що Ноцер — вищий, бо він потрібний для цього світу, який не може існувати в силі суду, що постала в задумі. Тому Він, нехай буде благословенний, поставив перед ним і долучив до нього міру милосердя. Однак це долучення спричиняє те, що вплив не поширюється далеко, а залишається вгорі, віддаленим від нижніх через малість їхньої підготовленості. Інакше з мазалем Ве-наке: він служить правлінню прийдешнього світу, очищеного від усякої вади. Тому він названий нижчим, адже його вплив продовжиться вниз без перешкоди. Якщо ж подивишся на пряме значення слів, знайдеш, що п'ять ґвурот приєднані до мазаля Ве-наке, а п'ять хасадім — до мазаля Ноцер. І все ж нам потрібне пояснення. [П7661]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 65

Рама з Фано

Справжня проста причина, в якій немає сумніву, чому Ноцер називається вищим мазалем, а Ве-наке — нижчим, визначається місцем їхньої слави серед упорядкувань святої бороди. Ноцер — це волосся на кінці бороди зовні, з верхнього боку, зверненого до обличчя. Він є восьмим упорядкуванням того боку, що посередині. Ве-наке — волосся зі скронь, яке рівно звисає до горла й світить із нижнього внутрішнього боку бороди, що торкається грудей і пупа. Загалом тринадцять мір слушно тлумачаться згори вниз, і тим більше тоді Ноцер буде вищим, а Ве-наке нижчим. Коли ж ми тлумачитимемо їх знизу вгору, порядок обернеться.

Різниця тут між двома світлами, що поширюються від Аріха до Зеїра, — внутрішнім

Рама з Фано · продовження

і навколишнім: одне піднімається, друге спускається. Я бачив у великого мудреця покоління порядок, за яким внутрішнє спускається, а навколишнє піднімається; але він значно поглибив і розширив таємницю понад те, що тут задумано. Я ж рухатимуся поволі, пояснюючи знайдене мною в декого з учнів Арі: вони також установили порядок, за яким внутрішнє піднімається, а навколишнє спускається. Додам пояснення, наскільки його допустить пряме дослідження, щоб утвердити слова мудреців. [П7662]

Згідно з цим перші вісім мір уривка у внутрішньому світлі — Малхут, Єсод, Год, Нецах, Тіферет, Пахад, Хесед і Біна Рейша де-аїн. Її називають Хохмою в Кетері за одним зі способів, пояснених нами вище у главі, оскільки вона походить від точки Хохми. Останні п’ять мір у внутрішньому — Год, Нецах, Тіферет, Пахад і Хесед Кетера, тобто Рейша де-ло іт’яда. Обидва способи згодні, що Єсод Кетера й Біна Хохми будуть разом довершені в мірі «Ноцер Хесед»: Ноцер — Біна, знак — велика нун; Хесед — Єсод, знак — «вищий Хесед, що продовжується в устах Іми». Малхут Кетера завжди охоплена цим Єсодом. Але в Хохмі ми рахуємо Малхут окремою мірою, у таємниці «Аба заснував дочку».

Хоч Кетер, Хохма, Біна, Єсод і Малхут Кетера, а також Кетер і Хохма Хохми не входять до рахунку тринадцяти мір, щоб світити як внутрішнє світло, усе ж і вони долучаються до утворення навколишнього світла для Зеїра, як решта мір. [П7663]

Ось їхній перелік. «Ель» — таємниця двох країв: Ель із цього боку, Ель із того. У внутрішньому це Малхут Хохми, бо пеа (פאה, «край») за гематрією — Елокім (אלקים), таємниця Малхут. У навколишніх — Кетер Кетера праворуч і Кетер Хохми ліворуч. Потрібні двоє навколишніх світел, адже це два краї, хоча разом вони є одним упорядкуванням. Ще повернемося й поговоримо про нього. [П7664]

«Рахум» — «милосердний»: Єсод Хохми у внутрішньому й Хохма Кетера в навколишньому. Це волосся над верхньою губою.

«Ве-ханун» — «і ласкавий»: Год Хохми у внутрішньому й Біна Кетера в навколишньому. Це шлях посеред цієї губи, що спускається між двома отворами носа; з обох боків він повний волосся. Його видно в немовляти від дня народження, коли прийшов ангел і вдарив його по устах.

«Арех» — «довгий»: Нецах Хохми у внутрішньому й Хохма Хохми в навколишньому. Це волосся над нижньою губою.

«Апаїм» — «ніздрі / гнів»: Тіферет Хохми в навколишньому. Це порожнє місце посеред нижньої губи, як і на верхній. [П7665]

Рама з Фано · продовження

«Хесед» — «милість»: Ґвура Хохми у внутрішньому, а в навколишньому — Хесед Кетера праворуч і Хесед Хохми ліворуч. Це ширина бороди з обох боків аж до місця, де вона починає розширюватися наприкінці щік. Тому потрібні двоє навколишніх світел. Причина того, що у внутрішньому це Ґвура, а в навколишньому Хесед, така: Аарон спочатку був левітом і піднісся, щоб стати когеном. Так само й далі: Год у внутрішньому має двоє навколишніх від Нецаху в одному й другому.

«Ве-емет» — «та істина»: Хесед Хохми у внутрішньому, а в навколишньому — Ґвура Кетера праворуч і Ґвура Хохми ліворуч. Це місце без волосся на обличчі з обох боків; вони називаються яблуками. [П7666]

«Ноцер Хесед» — «Той, хто зберігає милість»: це перший мазаль, Біна Хохми та Єсод Кетера у внутрішньому, які разом, як ми сказали; а в навколишньому — Тіферет Кетера праворуч і Тіферет Хохми ліворуч. Це довге волосся бороди зовні — ряд волосся з боку верхнього обличчя: виходить одна нитка волосся довкола бороди, і вони рівно звисають до пупа. Це впорядкування також має правий і лівий боки.

Тому Год Кетера — у внутрішньому, а Нецах Кетера з правого боку й Нецах Хохми з лівого — у навколишньому. Це коротке волосся, яке перемішується з довгим волоссям бороди з обох боків. [П7667]

«Носе авон» — «Несе провину»: Нецах Кетера у внутрішньому, а Год Кетера з правого боку й Год Хохми з лівого — у навколишньому. Це коротке волосся з боку горла по обидва боки.

«Ва-феша» — «і переступ»: Тіферет Кетера у внутрішньому, а Єсод Кетера праворуч і Єсод Хохми ліворуч — у навколишньому. Це те, що волосся виходить не волосина за волосиною, а разом; воно називається впорядкуванням із двох боків.

«Ве-хатаа» — «і гріх»: Ґвура Кетера у внутрішньому й Малхут Хохми в навколишньому. Це уста.

«Ве-наке» — «і очищує»: Хесед Кетера у внутрішньому й Малхут, прихована в Єсоді Кетера, у навколишньому. Бо обидва називаються тамар — фініковою пальмою; вона охоплена ним у таємниці вінця. Тому Хесед — у внутрішньому, адже Єсод і Хесед — обоє одне, а це уста Іми. Сполучення Аби й Іми через Хесед називається йомам — «удень»; світла не змінює [неясний синтаксичний зв’язок], а як одержує, так наділяє ним — тим самим — в іншій мірі, без посередника, на відміну від решти мір. Слово Ве-наке — другий мазаль, який спускається до пупа. Це довге волосся на внутрішньому боці бороди, внизу з боку горла; через нього — сполучення Аби й Іми. Хоч в «Ідрі» про нього сказано, що волосся звисає כחתו' [неясно] бороди з обох боків, це не точно. Щодо мазаля Ноцер, який зовнішній, «з обох боків» доречне; але

Рама з Фано · продовження

у внутрішньому все є одним упорядкуванням. Тому йому достатньо одного навколишнього світла. [П7668]

А вищі сефірот — три з Кетера й дві з Хохми, — хоча через велику прихованість не поширюються вниз внутрішнім світлом, — «убираються в нижчі парцуфи для потреби світу» [неясний зв'язок із запереченням]; Малхут Кетера також зв'язана з Єсодом, і жодна з них не утворює окремого внутрішнього впорядкування. Усе ж усім їм годиться світити навколишнім світлом: воно не обмежене й не поширюється, а огортає охоплене ним для його потреби, «і між його раменами оселилося», зовсім не виявляючись. [П7669]

Знай: перша міра знизу вгору — Малхут Хохми, названа Ель, — потребує великої охорони щодо впорядкування, яке від неї продовжується до Зеїра, бо про нього написано: «І Бог гнівається» (ואל זועם). Щоб вона добре зв'язалася з мірою милосердя, до неї прийдуть двоє вищих навколишніх світел із великим освітленням — від Кетера Кетера й Кетера Хохми. Це додається до наведеної вище причини.

Навколишні світла, які долучаються до них, — із Хохми й Біни в одному й другому — завдяки своїй висоті кожне окремо мають достатню силу охоплювати по одній із чотирьох мір: Рахум, Ве-ханун, Арех, Апаїм. Інакше з шістьма краями одного й другого: вони потребують сполучення. Хесед Кетера й Хесед Хохми мають охоплювати міру «Ве-рав хесед» — «і багатий на милість», — яка зрештою на своєму місці є Ґвурою й потребує допомоги, щоб бути поліченою у Зеїрі серед джерел милосердя.

Хоч слава Хеседу Кетера велика у внутрішньому світлі, бо він — один із мазалів, чия сила велика для наділення світу великим милосердям, тут, у навколишньому, ми не знайшли його надзвичайно сильним: він сполучається з Хеседом Хохми, щоб виконати своє посланництво. Потрібні дві ґврот для охоплення міри «Ве-емет» — «та істина», бо дуже й дуже треба зміцнюватися в охороні істини з кожного боку; тим більше, що вона на своєму місці є Хеседом, справді правицею. Її належить поєднати з лівицею, яка відштовхує могутньою силою кожного, хто заперечує й обвинувачує. Тому тут сполучилися Ґвура Кетера й Ґвура Хохми. Так само Нецах у внутрішньому має двоє навколишніх від Году в одному й другому. [П7670]

Ось Ноцер Хесед — один із двох мазалів у внутрішньому світлі. Ми вже пояснили, що він не поширює великого милосердя далеко вниз у цьому світі: це міра, спільна для Біни Хохми, від якої пробуджуються суди, та Єсоду Кетера. Єсод також належить до тих, які схиляються вліво в середній лінії всюди. Тому він потребує двох навколишніх світел від Тіферет Хохми й Тіферет Кетера, щоб примножити над ним освітлення милосердя.

Рама з Фано · продовження

Так само три останні міри — Год, Нецах і Тіферет Кетера, які є «Лаалафім» («тисячам»), «Носе авон» («Несе провину») та «Ва-феша» («і переступ»), — кожна потребує двох навколишніх від Нецаху, Году та Єсоду Кетера й Хохми через слабкість цих навколишніх порівняно з попередніми, як ми згадали. Але рамена Кетера — «Ве-хатаа» та «Ве-наке» — самі зміцнюються силою милосердя. Кожному достатньо одного навколишнього від Малхут Хохми та Малхут Кетера. Належало б, щоб Малхут Кетера охоплювала Ґвуру; однак тут вона охоплена Єсодом. Отже, Малхут Хохми має більше за неї сили, щоб захищати Ґвуру, бо вона рахується сама по собі. А Малхут Кетера буде достатньо як навколишнього для його Хеседу — Ве-наке, як сказано. [П7671]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 66

Рама з Фано

«Двоє синів, яких Іма вигодувала й від яких завагітніла», згадані нами вище в главі 59, одержують додатковий вплив силою цих двох мазалів таким чином. Пробудження двох мазалів — «один гострить обличчя свого ближнього»; через їхню прихованість і значущість нам не передано [права] говорити про них інакше, ніж словом «удар», тобто зустріч любові й дружби. Уяви: це «дух із духом», і в них немає навіть подоби таємниці уст, яка є в тілесному поцілунку. Вищий найбільше потребує нижнього й ударяється об нього, щоб одержати від нього допомогу. Так вищий зможе провести до Аби вплив, насичений прихильністю, від п'яти відомих хасадім у таємниці вищого Даат Кетера. Ґвурот охолоджуються великою милістю нижнього мазаля, бо саме він проводить їх до Іми — подібно до охолодження жарин при переході з руки керува в руку серафа в останньому розділі «Йома». [П7672]

Це подібне до того, що ми вчили про постійне кадіння: набирав жар срібним совком і пересипав у золотий. А в Йом-Кіпур, коли милосердя переважає, при внутрішньому кадінні служіння цього дня це нам не потрібне. Адже тоді й совок для жару в руці первосвященника, який багатий на милість. До того ж цей совок внутрішнього служіння вельми значущий: він із золота парваїм, яке «плодиться й множиться». Він сам є жертовником Святая святих, на якому кадять внутрішні пахощі. Заради нього ми додали два занурення й чотири освячення, щоб винести його звідти надвечір, у його таємниці, поясненій у Зогарі: «Іди й нагодуй синів свого палацу». Але при постійному кадінні того самого дня совок — частка заступника; він також набирає жар срібним і пересипає в золотий. [П7673]

Із цим освітленням від того удару Аба й Іма сполучаються. Крапля, яка виходить з Аби, разом із сукупністю хасадім, які він одержав від вищого мазаля й приховав у своєму Даат, — це двоє, які є чотирма: крапля Аби походить із його Хохми й Біни, а крапля хасадім також неодмінно вбрана в ґвурот, проте головні в ній — хасадім.

Рама з Фано · продовження

Крапля Іми — з її Хохми й Біни разом із сукупністю ґвурот, які вона одержала від нижнього мазаля та приховала у своєму Даат. Головні тут ґвурот, хоча в них є слід хасадім, як буде пояснено в найближчій главі.

Це чотири мохін: тобто двоє, які є чотирма, від Аби, а навпроти них — від Іми. Тут ми рахуємо їх лише по двоє, а попереду, у главі, будемо тлумачити по четверо; і все істинне. Ці двоє й двоє готові до передавання Зеїрові як внутрішнє й навколишнє. Їхні назви: двоє мохін, одне від Аби й одне від Іми, які для Зеїра — Хохма й Біна; і два вінці — вінець хасадім та вінець ґвурот. Ці вінці є для Зеїра джерелами милості й суду: саме в ньому починається поділ їхнього правління. Але спочатку і ті, й ті входять у його Даат, як ми згадаємо. Усі ці четверо мохін охоплюють по десять, у таємниці літери мем, останньої у слові целем (צלם, «образ»), про який сказано щодо Зеїра: «Лише в образі ходить муж». [П7674]

У Зогарі, розділ «Ваєце», аркуш 147, ми вчили: «Святий, благословенний Він, накладає тфілін, бо бере всі вищі вінці. Хто вони? Таємниця вищого Аби й таємниця вищої Іми; це тфілін на голові, як ми вчили: “Коген бере першим”. Після того як бере Абу й Іму, бере праве й ліве. Виходить, що Святий, благословенний Він, бере все». [П7675]

Спершу Аба передає свою частку Імі — поговоримо про це далі у главі, — а вона охоплює ці чотири світла: כ”ח [нерозкрите] у Ґдулі й Ґвурі. Звідти вони продовжуються, щоб убратися в її нижчі міри, бо Зеїр не може витримати їхнього великого світла, доки Іма не обмежить його, схиляючи й понижуючи себе та охоплюючи їх у своїх внутрішніх Нецаху, Годі й Єсоді. Хасадім і ґвурот збираються з її Ґдули й Ґвури та разом входять у сам Єсод. Крапля Хохми — у Нецах того Єсоду, а крапля Біни — у його Год. Через це вони входять у голову Зеїра — в Хохму, Біну й Даат. [П7676]

Оскільки основні мохін Зеїра — чотири вищі міри Іми, які поширюються в її Нецаху, Годі й Єсоді, тому кажуть, що Нецах, Год і Єсод Твуни самі стають посудинами для мохін Зеїра, тобто для впливу, який спускається згори, щоб стати мохін Зеїра.

Хоч шин із чотирма головами відповідає чотирьом мохін, а шин із трьома — Нецаху, Году й Єсоду, і належало б, щоб чотириголова була праворуч, усе ж основне у шкіряних тфілін — таємниця Твуни, бо вона одягає й обмежує вищі світла. Тому праворуч — шин із трьома головами. Це відповідає тому, хто каже, що «Кадеш» — праворуч від того, хто накладає тфілін. Але для того, хто тлумачить «І побачать усі народи землі», кому особливо важливо, що головне — (אין הקודׁ, «немає הקודׁ [неясно]») [ימין הקורא, «правий бік читача»], утруднення немає. [П7677]

Рама з Фано · продовження

Якщо ж запитаєш: як можна подумати, що головне — правий бік читача, коли і уривки, і літери шин, кожен окремо, перевернуті до нього згори вниз? Адже тфілін Володаря світу не поступаються Божому письму на скрижалях, яке читалося прямо з усіх боків, а наші — їхня подоба. Не роблять висновку про можливе [з неможливого], оскільки у вищих головне — правий бік того, хто накладає; протилежне практикували в нижчих лише через слабкість нашого розуміння, як пояснено на відповідному місці. [П7678]

Порядок їхнього вбирання в Зеїра такий: те, що від Нецаху Іми, — в його Хохмі; від Году — в Біні; від Єсоду — в Даат. Надмірним освітленням двох вінців, що входять у Даат Зеїра, довершують його освітлення на місці тієї половини третини, якої йому бракує, як сказано вище в главі 62.

Це таємниця целем — образу. Тобто спочатку мем, яка натякає на чотирьох мохін, кожне з яких охоплює десять. Потім ламед, бо з чотирьох стало троє. Потім постає цаді — у мохін, раменах і стегнах: вони спершу поширилися в Хохмі, Біні й Даат Зеїра, потім у Ґдулі, Ґвурі й Тіферет, а потім у Нецаху, Годі й Єсоді. Виходить, що з шести країв стало дев'ять, і він довершений у своїх упорядкуваннях. До цього було інакше: він був у таємниці вав серед них, бо його мохін не світили.

Ось ми пояснили загальний зміст цієї таємниці в повній поставі Зеїра. Якщо ж тлумачитимемо весь целем лише в упорядкуваннях голови, тоді дев'ять упорядкувань бороди Зеїр Анпіна будуть позначені літерою цаді, а натяк ламед — його Хохма, Біна й Даат, саме мохін. Тфілін же, які мають чотири відділення, позначені останньою літерою — у таємниці мем. [П7679]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 67

Рама з Фано

Аба й Іма передають Зеїр Анпіну у спадок два вінці, відповідно до яких кожен з Ізраїлю на Синаї сподобився двох вінців. Значення «передають у спадок» (ירתין) — як у вивченому нами: «Батько наділяє сина». Так само: «Ось імена мужів, які успадкують для вас землю»; не сказано ינחילו — «дадуть у спадок», а ינחלו — «успадкують». І так само: «Престол слави дасть їм у спадок», ינחילם; написано ינחלם, «милість йода» (חסד יוד) [неясно], за гематрією — Леванон (לבנון). Знак: «Паросток не зробить борошна», бо він не наповнений йодом. Також написано: «І прости наші провини та наші гріхи й успадкуй нас», як пояснено нами на відповідному місці. [П7680]

Спадкування в цьому вірші саме є стиранням переступу, у таємниці «Зло не оселиться при Тобі», бо це спадок без меж, саме спадок Якова. Тут є таємниця

Рама з Фано · продовження

піднесення світел через жіночі води, коли ми віддаємо себе на смерть. Вищі успадковують те, що нижні передають їм у спадок. Це таємниця того, що провини [стають] (наче) заслугами. [П7681]

Ось ці два вінці — двоє мохін: Хесед від Аби, у якому навіть ґвурот є хасадім Іми; і Ґвура від Іми, у якій навіть хасадім є ґвурот Аби. І ті, й ті зібралися в Єсоді кожного з них. Проте Єсод узагалі не діє інакше, ніж через Малхут. Коли ми говоримо про Малхут Аби, це вінець, відповідник якого виявляється у Зеїрі через прію — оголення — після обрізання Єсоду від крайньої плоті, що виникла в кліпі внизу. Вони щодо нього — наче мавпа перед людиною. Вона залишає слід угорі, доки через виконання заповіді ми не виведемо нечистоту зі святого. Обидва разом — міла й прія, обрізання та оголення.

Єсод відтинає тверду крайню плоть і залишає від неї трохи нижньої перетинки, яка тонка, «не чинитиме зла й не нищитиме», щоб вінець у таємниці Малхут через прію поклав її намистом на свою шию, за змістом «Нечестивий оточує праведника». Це таємниця Лавана-ошуканця з «Мідраш га-неелам», який є нотариконом цього вірша. Але в Абі там ніколи не було крайньої плоті; ми лише тлумачимо підготовчі засоби обрізання та його впорядкування в кожному місці. [П7682]

У таємниці Іми є точки Сіону, і в ній — таємниця «га-тапуах», яблука (התפוח), за гематрією Цваот (צבאות). Це горішня кімната, а покій під нею; про нього написано: «Під яблунею я розбудив тебе; там у муках народила тебе мати твоя» — це Біна; «там у муках народила тебе та, що тебе народила» — це Твуна. [П7683]

Сенс двох вінців, які Аба й Іма передають Зеїрові у спадок, — дати йому освітлення й пробудження для сполучення з його Нуквою. Це сказане: «Вінцем, яким увінчала його мати в день його весілля». Не сказано «вінцями», хоча впливів два: Хесед від Аби, Ґвура від Іми. Бо мохін і вінці, коли виходять з Іми, яка їх народжує, становлять чотири; коли ж охоплюються в Єсоді, тобто парцуфі Твуна, який вводить їх у Зеїра, стають трьома — Хохмою, Біною й Даат. Так само в Даат Зеїра два вінці стають одним, який їх охоплює. Тому в Зогарі про нього сказали, що він охоплює обидва, тобто сукупність п’яти хасадім і п’яти ґвурот. Саме через множинність цих включень половини верхньої третини Єсоду Іми буде досить у Даат Зеїра. [П7684]

У цьому Даат ми також тлумачимо десять Гавайот і десять Ег’є, які за гематрією — ет (עת, «час»), у таємниці двох, що є чотирма, як ми пояснили щодо краплі хасадім і краплі ґвурот у попередній главі. Про них сказано: «Милістю Господа повна земля» (חסד ה’ מלאה הארץ), за рівним числом. Коли додамо до нього чотири слова — так само чотири кореневі літери у великому Імені, — отримаємо Даат. Писання точне: почало з ініціалів хейма (חימה, «гнів»), а закінчило великою милістю. Це вчить про праведників, у яких початок — страждання, а кінець — спокій, у таємниці Даат, що

Рама з Фано · продовження

охоплює дві протилежності. У ньому довершиться освітлення всіх вищих хасадім і ґвурот разом — наче відполіроване дзеркало, яке завжди далі одержуватиме відбиток і освітлення з джерела. [П7685]

Тому до п’яти Гавайот і п’яти Еґ’є, які насправді є основою Даат, у ньому завжди додаються відповідні нові освітлення від Аби й Іми, у таємниці «І небеса не чисті в Його очах», поясненій у Зогарі, [розділ] «Ваїґаш». Звідси навчимося так само тлумачити початок вірша: «Ось, Своїм святим Він не довіряє». Це не на применшення: одне прийшло навчити про інше. Як небеса згадані на похвалу — щоб завжди додавати в них нові впорядкування, — так само й у випробуваннях праведників: той самий закон і та сама причина. [П7686]

Або, можливо, Хесед Іми, що йде до лівого боку Аби, та ґвурот Аби — до правого боку Іми — є причиною подвоєння, як ми згадали. До того ж кожен із двох їхніх Єсодів завжди охоплює хасадім і ґвурот, і всі вони відбиваються в Даат Зеїра. І ще подвоєння необхідне, щоб тоді, коли Даат розподіляє п’ять хасадім і п’ять ґвурот до тіл Зеїра та його Нукви, сам він не залишився їх позбавленим. Якщо скажеш: «Їхнє освітлення ж не відійшло від нього», відповім: «Немає залишків від залишків». Бо Даат — не справжня точка, а освітлення; якщо й вистачить, щоб залишити від нього в собі лише слід, це буде тільки тінь тіні.

Хоч ми згадали вище, у главі 10, з таємниці омеру, що Даат розподіляє Зеїрові лише сім останніх із хасадім і ґвурот, які в ньому, усе ж упорядкування голови «в поставі неоформлених» [неясний зв’язок] — розумові освітлення, а не міри. Або, можливо, таємниця омеру відмінна, а є інші аспекти, у яких Даат розподіляє Зеїрові всі хасадім і ґвурот. [П7687]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 68

Рама з Фано

Щодо шин на тфілін є галаха, передана Мойсеєві на Синаї: одна з них має бути з чотирма головами, а друга — з трьома. Адже спершу цих світел було чотири: два мохін і два вінці; потім вони стали трьома в Нецаху, Годі й Єсоді Іми. Ми вже згадували це вище. Даат Зеїра, який охоплює обидва, — один дім із цими двома шин, одна з одного боку, друга — з іншого. Звідси слушно сказати, що Зеїр щодня накладає тфілін у таємниці трьох уривків: це чотири світла — Хохма й Біна, два мохін, та два вінці, ҐҐ. Спершу їх було чотири, коли вони входять у його голову — три; вони знову виявляють свій корінь і спрямування в чотирьох відділеннях головних тфілін. Усі разом — одна річ, охоплена Даат Зеїра. [П7688]

Літери шин — чорна шкіра без внутрішності. Вони вказують на мохін малості, які

Рама з Фано · продовження

стають вмістищем для мохін величі — таємниці уривків у тфілін. Відомо, що шин за гематрією — אלקים у наповненні йодами; так само מצפ"ץ, заміна Гавая. [Гавая —] мохін величі, а їхня заміна, безперечно, — малість. Написано: «І побачать усі народи землі, що Ім'я Господа назване над тобою»: початкові літери — шин. Тоді «і боятимуться тебе», бо страх — від Імені Елогім. [П7689]

Повне ש"ץ разом із сімома головами двох шин та загальним підсумком дорівнює числу трьохсот шістдесяти восьми мін пахощів. Адже одинадцять їхніх складників — життєвість кліпот, укорінена в моах малості. Основна їхня кількість — триста шістдесят п'ять, за числом днів сонячного року: мохін малості позначені числом ש"ץ, тобто 360, і ще чотири мохін величі та загальний підсумок — п'ять. Три додаткові — відповідно до Нецаха, Года й Єсоду Іми; тому вони служили для Йом-Кіпуру. [П7690]

Знай: відомий вислів про Абу й Іму, що вони ніколи не розлучаються, стосується лише надання життя мірам Зеїра та його Нукви. Про них написано: «Я, Господь, не змінився»; від цього залежить існування світів. Але дати вінці Зеїру, щоб він поєднався зі своєю Нуквою й додав довершеності нижчим, — це відбувається лише завдяки нашим добрим учинкам, особливо заповіді читання «Шма», як ми пояснимо на своєму місці, з Божою допомогою. Тоді Іма зачинає від п'яти хасадім і п'яти ґвурот у поєднанні з двома літерами — червоністю й білизною, у таємниці «щодня оновлює діло творення», і народжує їх. Цими світлами Зеїр огортається чотирма згаданими мохін; це й означає «накладає тфілін». [П7691]

Звідси випливає: Даат Зеїра сам містить п'ять хасадім і п'ять ґвурот — його власні сефірот. Подвоєння світел не додає до їхнього числа, лише підсилює їхню дію. Написано: «І знанням покої наповняться». Адже згодом він розподіляє свої п'ять хасадім між Хеседом, Ґвурою, Тіферет, Нецахом і Годом Зеїра, щоб ростити їх і давати їм життя. Коли Ґдула прийняла своє, Єсод навпроти неї також охопив її; і так усі — одне. Після цього п'ять ґвурот передано на зберігання Єсодові Зеїра, про якого написано: «І буде пожива на зберігання для землі», щоб ростити його Нукву. Початок її постання, від хвоста до парцуфа, — із залишків хасадім. Адже Тіферет, Нецах і Год Зеїра — жоден із них не потребував цілого хеседу. Із того, що вони залишили, постали її голова й посудини моаху, як буде сказано у главі 71. Із ґвурот згодом поширилися члени її тіла — руки й гомілки. [П7692]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 69

Рама з Фано

Розподіл хасадім із Даат у Зеїрі відбувається так: один цілий хесед — Ґдулі Зеїра, один — Ґвурі й один — Тіферет. Два хасадім, що ввійшли в руки, — «потоки з Лівану»: тобто з краплі Аби, від його Єсоду до місця, де він укритий Єсодом Іми. Їхнє поєднання — לבנון, Ліван: לב одному й נון іншій, у таємниці п'ятдесяти воріт Біни. За великим численням נון дорівнює «рокам життя», שנות חיים, у таємниці печаток Іми й Зеїра, відомій на своєму місці. [П7693]

Так само вони ввійшли й у Даат Зеїра. Іма передає йому хасадім із (מבחינות מיוחדות, «окремих особливих аспектів») [מבחינה מיוחדת, «окремого особливого аспекту»] свого Єсоду: призначений Ґдулі — з Ґдули у її Єсоді, а належний від Ґвури — до Ґвури в ньому. Із самого її Єсоду відбувається розрізнення, кому з них належить вийти до своєї дії та праці відкритим, а кому — вкритим. Даат Зеїра вдягає Єсод Іми до місця, де той закінчується; це «свідок — він же сторона в суді» щодо хасадім, які залишаються відкритими. Це узгоджується зі сказаним загалом: Даат — напування дерева, кістковий мозок. Отже, Даат вдягається в Ґдулу, Ґвуру й третину Тіферет (בבחינות, «в аспектах») [בבחינת, «в аспекті»] вкритого світла, а звідти вниз — відкритого світла. [П7694]

Із хеседу, що спустився до Тіферет, була вкрита лише верхня третина, яка ввійшла в третину Тіферет Зеїра; дві третини залишилися відкритими. Адже Єсод Іми короткий, у таємниці йод Ег'є, як ми пояснили. Так само хасадім Нецаха й Года відкриті, бо всі хасадім виходять із Єсоду Іми; навіть до третини Тіферет він не діставав би, якби сама Іма не схилилася. Отже, є дві третини хеседу й два цілі хасадім відкриті, у таємниці зовнішнього світла; і два хасадім та третина вкриті, у таємниці внутрішнього світла. [П7695]

Руки потребували кожна цілої міри хеседу, бо хасадім увійшли в них укритими. А Тіферет для двох останніх третин (מדתו, «його міри») [מדות, «мір»] вистачить однієї третини із залишку відкритого хеседу. Залишиться ще одна його третина понад потребу. Отже, відкритість світла завжди спричиняє те, що посудина вміщує лише його половину. Остання, надлишкова третина збирається в Єсоді через його взаємоохоплення з усіма. Силою великого світла Єсод Зеїра підняв її, як подих, що піднявся з Єсоду Аріха, щоб утворити мохін для Аби й Іми. [П7696]

Так Єсод Зеїра підняв це освітлення через внутрішність тіла до Года позаду нього, до місця, де розходяться хребці хребта, навпроти грудей, де видно ісар навпроти його серця. Тобто отвір завбільшки з ісар — отвір серця, названий «птахом нефеш». Там зібралися ця третина, що повертається, третина Тіферет, місце якої тут, і третина Єсоду Іми. Про це буде в наступній главі. Звідти, позаду Зеїра, світло вийшло назовні й стало головою його Нукви: досі вона була в таємниці хвоста, а тепер

Рама з Фано · продовження

виходить із-поміж його грудей за його спину в таємниці парцуфа. Із двох відкритих хасадім Нецаха й Года Зеїра кожному з них було досить третини з половиною [третини]; із залишку постали мохін його Нукви. [П7697]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 70

Рама з Фано

Щодо мезузи явно пояснено: вона в таємниці Нукви. Адже מזוזה, «мезуза», за гематрією — היכל, «палац», а її літери за атбашем дають 320 судів. Від неї та в ній усе разом — Шехіна. Її місце праворуч від входу, у сенсі «Сядь праворуч від Мене», а також «Серце мудрого — праворуч», де Ім'я Шаддай, Сторожа Ізраїлю. [П7698]

Знай: ліворуч від входу постійно перебуває один демон, про якого написано «Біля входу гріх лежить», לפתח חטאת רובץ; початкові літери у зворотному порядку — רחל, Рахіль. Про неї сказано щодо людини, позбавленої серця: «Його поверхню вкрила кропива», כסו פניו חרולים. Отже, חרול — нотарикон חסר לב, «позбавлений серця»: це негідник, чужий бог, який бачить провину для самого себе. Вона — кістка від його костей, грішна Ліліт, що чинить перелюб і віддає залишки своєму чоловікові; про неї написано «І стане для вас огидою». Не так із «людиною, яка знайшла мудрість»: сонце прихильно дивиться на місяць, щоб освітити його. Це шляхи миру для заповнення його ущербності. [П7699]

Рахіль числом дорівнює дев'ятьом повним Гавая від сефірот Зеїра, що світять у ній, і чотирьом літерам Гавая її власних точок. Разом із двадцятьма двома літерами Тори в ній довершується число [десяти] Гавая, у таємниці двох великих світил. Так вона ніколи не стане потворною в його очах; це неможливо, бо його очі самі собою допоможуть усунути темряву. Тому є той, хто каже, що ханукальний світильник також годиться запалювати праворуч, щоб той демон не мав у ньому частки. Галаху ж визначено так: мезуза праворуч, ханукальний світильник ліворуч. Адже навпаки, через оприлюднення чуда світильником заповіді та зовнішня сила ослабне й мимоволі відповість «амен» на благословення. Бо פרסום, «оприлюднення», дорівнює שכינה, Шехіні; נס, «чудо», — Єсод усюди. Отже, тут повне єднання Йосипа й Рахілі, а зло саме тікає й відходить. [П7700]

Мезузу треба поставити в кінці верхньої третини входу, як Малхут виходить із верхньої третини, або принаймні на один тефах від одвірка вгорі, місця поширення Лії. Також сказали про неї: «Тефах наблизь до входу». Тефах — шість мізинців, відповідно до шести країв Лії; п'ять середніх пальців, відповідно до ге, що на неї вказує; чотири великих пальці — таємниця самого далета, вузла тфілін, самої Лії. Крім того, טפח, «тефах», за гематрією — Ель і Аднут із загальним підсумком. Адже מזוזה дорівнює אדני; він вийшов із місця третини хеседу, що зветься Ель, а там Єсод

Рама з Фано · продовження

Іми, їхнє ім’я — יי״א. Рахіль входить під неї. [П7701]

Це сказане Писанням: «І буде Шаддай у твоїх скарбах», והיה שדי בצריך, бо там демони мають місце зачеплення, не вище від нього. Якби вони трималися за Даат, можливо, отримали б певне пом’якшення. Тому Рахіль вийшла позаду Зеїра, щоб захищати від кліпот. Це сенс «помочі навпроти нього»: віддалити від нього супротивників його міри доброти, щоб (יהא, «був») [יהיו, «були»] прив’язані лише до неї. Розумно припустити, що висота ханукального світильника має майже відповідати місцю мезузи; проте нам потрібно піднести праве над лівим, і для цього достатньо найменшої різниці. Шехіна, тобто мезуза, ніколи не спускалася нижче десяти; так само й ханукальний світильник. [П7702]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 71

Рама з Фано

Коли два хасадім і дві третини відкритими спустилися до Тіферет, Нецаха, Года й Єсоду, як сказано вище, їхнє освітлення настільки посилилося, що вони потягнули за собою п’ять ґвурот, які були в Даат, і два хасадім та третину, вкриті в руках і верхній третині Тіферет. Усі п’ять хасадім разом із ґвурот спустилися до Єсоду. Їхнє освітлення допомогло довершити третину, якої йому бракувало, а також ростити й оживляти його. П’ять ґвурот залишилися там на зберіганні для Малхут; про неї написано: «І буде пожива на зберігання для землі». Цього самого освітлення вистачило, щоб довершити Даат, коли вони проходили через нього. Проте через його величину освітлення всіх було потрібне, щоб заповнити в ньому половину третини, а тут, у Єсоді, воно довершило цілу третину. Крім того, ґвурот залишаються в ньому на зберіганні до часу прихильності, щоб збудувати його Нукву на повну його поставу від верхів плечей униз, бо її голову збудовано із залишків хасадім. [П7703]

Натомість п’ять хасадім, усі проведені вниз до Єсоду, силою великого освітлення повертаються, щоб піднятися відкритими. Адже спочатку частина з них прийшла внутрішнім світлом, частина — зовнішнім; тепер усі повертаються навколишнім світлом для тіла Зеїра, аж доки він розділить їх для своєї голови й голови своєї Нукви. Є велика відмінність між світлом, яке було навколишнім від початку, та зворотним світлом, яке стає навколишнім. Перше ніколи не було обмежене, а друге знову ввійде в посудину відповідно до потреби часу. Світло хасадім, що повертається й піднімається від Єсоду вгору, — таємниця «хеседу, який виходить із уст Іми», згаданого в Зогарі. Хоч воно піднімається через внутрішність тіла Зеїра, його названо відкритим, бо сила Аби та її освітлення не вдягнені в Єсод Іми. [П7704]

Тому тепер, у навколишньому світлі, від кожного хеседу кожній мірі Зеїра

Рама з Фано · продовження

вистачить третини з половиною [третини], як при спуску цього вистачило Нецахові й Годові. Із надлишкових третин — із третини з половиною Нецаха — будується Хохма Нукви, а з третини з половиною Года — її Біна. Адже коли світло відкрите, третини з половиною вистачає для цілої міри. Тут є таємниця «І відкрила його ноги, і лягла»: від відкриття ніг Зеїра, його Нецаха, Года й Єсоду, постають мохін Нукви під час її лежання. Тобто через глибокий сон, що спадає на неї, як на учнів пророків, коли на них сходить додатковий вплив, аж до припинення їхніх відчуттів. [П7705]

Отже, із залишків хасадім Нецаха й Года постали мохін Нукви: посудини — при спуску, сутність — при поверненні, бо сила Єсоду й множинність освітлень, що там народилися, разом цьому допомагають. Крім того, при спуску хасадім, які ще є лише освітленням, у міру віддалення дедалі зменшуються; при поверненні вони відновлюють силу, наближаючись до джерела. Вони зовсім не вдяглися й не набули форми в Єсоді: самі повернулися у своїй простоті, за природою навколишнього світла, що повертається через силу освітлення, і більше нічого. [П7706]

Коли світла повернулися, щоб піднятися у сефірот Зеїра як навколишні, виявилося: хасадім, які спустилися в його руки вкритими, тепер у зворотному світлі стали відкритими. Це для того, щоб Зеїр Анпін отримав освітлення Аріха обличчям до обличчя, без вдягання в Нецах, Год і Єсод Іми, що подібне до екрана, у таємниці «Творить світло й створює темряву». Тепер, коли вони піднімаються, усе — світло. Говоритимемо про це далі, у главі 78. [П7707]

Причина така: Іма, після того як через схиляння дала хасадім і ґвурот у Даат Зеїра — кінцеве місце поширення її Єсоду, у сенсі «схиляється на “Благословенний”» та «Цар Соломон благословенний», — піднялася вгору, у таємниці «І піднявся Бог» — це Іма — «над Авраамом» — це Зеїр щодо хасадім, які в ньому головні. Світло хасадім, коли також повертається вгору як навколишнє для тіла Зеїра, ми називаємо «випростується на Імені». Якщо хочеш, [це] Зеїр, бо Ім’я Гавая всюди відкривається лише від нього та в ньому. А якщо хочеш — щоб утворити мохін Нукви, про яку сказано: «І зробив Давид ім’я». Є і те, й те: адже в кожній мірі рук Зеїра є третина з половиною хеседу, що повернувся до них із Єсоду, понад потрібне їй. [П7708]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 72

Рама з Фано

Тут є для нас місце дослідження: яку честь і велич надано небесній Малхут від надлишку світла хасадім у руках Зеїра? Знай: одна третина піднялася від Ґдули Зеїра до його Хохми, одна третина — від Ґвури до Біни; половинки звідси й звідти поєдналися та піднялися до Даат. Кожному з мохін вистачило лише третини, хоча рукам і гомілкам була потрібна третина з половиною [третини]. Адже там, у Даат Зеїра, від самого початку була охоплена додаткова сила п’яти хасадім і п’яти ґвурот згори, у таємниці двох вінців; ми це пояснили. Коли вони спустилися до сефірот Зеїра, їхнє освітлення залишилося на своєму місці й допомогло також Хохмі та Біні через близькість Даат між ними. [П7709]

Ще треба пояснити, звідки постав Кетер Зеїра. Ти вже знаєш: при спуску до його Тіферет дісталися дві відкриті третини хеседу. Ми також сказали, що однієї третини вистачило йому самому; з іншої постала голова його Нукви силою випинання, яким світло прорвалося за його спину. Знай: із цієї самої третини, що прорвалася назад, частину беруть для Кетера Зеїра, бо не вся вона була потрібна для голови його Нукви. Із половини її постав для нього Кетер — не рівно з половини, а з меншої частини. Уяви: ו”ה — половина Імені, але не рівна за числом і не свята сама по собі, як його перша половина. Саме перша лишається для Кетера Зеїра, у поєднанні з половиною третини того хеседу, який уже цілком спустився в третину міри Тіферет, коли світло було вкрите; тепер і воно повернулося відкритим. [П7710]

Оскільки Нецах, Год і Єсод Іми ввійшли в Зеїра, щоб ростити його, нижня половина Тіферет Іми також приходить на голову Зеїра. Отже, велика сила Кетера Зеїра, відновленого з усіх цих частин: нижньої половини Тіферет Іми, половини вкритої третини, що стала відкритою, та більшої частини тієї відкритої третини, яка прорвалася назад, тоді як із меншої частини постав Кетер його Нукви, як ми сказали. [П7711]

Як Аріх — первосвященник серед вищих, так Кетер Зеїра — первосвященник перед Абою й Імою. Він молиться до Аріха, щоб не ввійшла перед Ним молитва цих подорожніх. Тобто третини, які повертаються знизу вгору, особливо від Нецаха й Года, нехай не квапляться піднятися, а затримаються задля його потреби, для довершення його відновлень. Його Нуква разом із ним позаду нього; вона приходить сюди, щоб захищати від кліпот, які мають місце зачеплення у мірі зворотного боку. Тому написано: «Відвів назад Свою правицю перед ворогом», השיב אחור ימינו מפני אויב; початкові літери — אימא, Іма. Це Нуква Зеїра, нижня мати, про яку написано: «Стала цариця праворуч від Тебе». Вона зветься добром, благословенням і радістю для того, хто має дружину, що боїться Господа. Тому під час її еманації її треба було повернути назад перед ворогом, щоб захищати від нього. [П7712]

Рама з Фано · продовження

Якщо скажеш: за цією причиною їй належало б вийти з голови Зеїра, щоб віддалити кліпот також від його голови, а не лише з-поміж його грудей, — знай: у голові Зеїра вони зовсім не мають місця зачеплення, бо вона рясно отримує вплив згори. Корінь зовнішніх — лише від розбитих посудин, із чиїх світел згодом відновлено члени Зеїра від Хеседу й нижче. Крім того, Лія захищає його від голови до грудей, хоча вона лише освітлення й її охорона невелика: для голови Зеїра цього досить. У всьому цьому є інші підходи, які можна тлумачити й отримати винагороду за їхнє пояснення та узгодження з викладеним нами. Цього досить для нашого теперішнього задуму. [П7713]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 73

Рама з Фано

Таємниця присяг і їхній натяк — у Малхут, у самому царі, як сказано: «Кістка від моїх кісток», бо сила Зеїра в його семи сефірот поширюється в ній. Людина присягає (ונשפכת, «і виливається») [у рукописі — ונתפס, «і стає зв'язаною»], щоб посилити для себе обов'язок через них. Це з боку Суду; потрібна осторога, щоб не вийти до кліпот, боронь Боже. Обітниці ж — у Біні, у житті царя: той, хто дає обітницю, підноситься до неї. Двічі Ім'я Ег'є, яке в Біні, та одна Гавая разом дають חיים, «життя». Це таємниця чотирьох розділів, які є чотирма літерами Гаваї, а чотири відділення — чотири літери Імені Ег'є, у таємниці Твуни. Двадцять одна згадка Імені — число Імені Ег'є, яке вказує на вищу Іму, як було пояснено в таємниці тфілін зі шкіри. Про них написано: «Господи, ними живуть». Кожен, хто накладає тфілін, подовжує дні: вони самі — життя царя, тобто Зеїра, який їх накладає. Саме це ми тепер пояснюємо через мохін, що спускаються до нього з Біни. [П7714]

Оскільки мохін Аби вдягнені в мохін Іми, дехто тлумачить «життя царя» як Хохму. Тоді Біна — дерево життя: עץ, «дерево», із колелем за гематрією — קס"א, 161. Вона вкорінює свої мохін, а також мохін Аби в голові Зеїра. У віці обітниць і присяг є закон про «вирізненого, близького до дорослого чоловіка». Тобто він відокремлений і відмінний від інших дітей та наближає себе до ступеня чоловіка, оскільки знає, в Ім'я Кого дав обітницю й в Ім'я Кого посвятив. Це належить до відновлень Зеїра та його росту. [П7715]

З огляду на це треба зрозуміти, чому кара за неправдиву присягу, яка завдає вади внизу, тяжча за кару тому, хто дає обітницю й завдає вади вгорі. Тепер знай: є також присяга, кара за яку не більша за кару через обітницю. Це присяга щодо майбутнього, подібно до обітниці, яка зовсім не стосується минулого. Ані обітниця, ані присяга щодо майбутнього ніколи не виходять із його уст як неправда. Щоправда, згодом він може своїм учинком завдати вади в обох, але це не неправда, а негідний учинок. Тому в ньому немає стільки ганебного, як у тій присязі, яка сама

Рама з Фано · продовження

є неправдою в мить виходу з його уст. [П7716]

Чому Тора поставилася до присяги суворіше й застерегла щодо неї також стосовно минулого, можна зрозуміти зі сказаного нами. Кліпот оточують Малхут, як сказано: «Навкруги ходять нечестиві». Отже, той, хто присягає неправдиво, дає їм силу й місце зачеплення в самій Малхут, очищення якої дуже важке. Знак цього — мамзерет: для неї ніколи немає дозволу, ані для її дочки, ані для дочки її дочки, до кінця всіх дочок. Проте мамзер може очистити своїх синів; це вже роз'яснено. Правда, у майбутньому всі вони будуть чисті, також жінки. Доказ — щодо їхньої заборони не сказано «навіки», як написано про аммонітянина й моавітянина. Навпаки, саме тепер, коли Санхерів перемішав світ, заборона на них не поширюється; у майбутньому, коли всі роди повернуться до свого первісного стану, і вони повернуться під свою заборону — вічну заборону, хоч би як це розуміти. Інакше з мамзерами, чоловіками й жінками: адже Писання відкрило це, як ми сказали. [П7717]

Причина в тому, що Святий, благословенний Він, не чинить сваволі над Своїми створіннями. Земний суд розпізнає мамзерів лише за свідками; можливо, серед них є мамзер, про якого ніхто не знає, і він стоїть та служить при жертовнику. Багато таких серед тих, хто входить до громади. Отож справедливо, щоб і ті, і ті стали чистими в майбутньому. Як мамзер не постає від зв'язків, за які передбачено відповідальність за порушення заборонних заповідей, так у той час мамзер не належатиме до тих, кому заборонено входити до громади, навіть якщо він походить від зв'язків, за які передбачено карет або смерть за вироком суду. Тора, яка ніколи не буде усунута й не зміниться, натякає на це: Писання розрізнило аммонітянина й мамзера, як ми сказали. [П7718]

Це подібне до свинячих ший, дозволених у війнах проти семи народів, а також до вродливої полонянки. Так само кров очищення породіллі: джерело одне, але Тора оголосила його нечистим у дні пологів і чистим у дні очищення. А щодо служіння — нехай він буде лише халалем; уже сказано: «Благослови, Господи, його силу», ברך ה' חילו. [П7719]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 74

Рама з Фано

Із цього випливає: хто завдає вади присягою в мить її виходу з уст, має дуже тяжку кару, бо сама вона — неправда. Тут зовсім не йдеться про звільнення: виправити її можна лише покаянням і стражданнями. Той же, хто дає обітницю, хоча він угорі, в Біні, у житті царя, не дає їм місця зачеплення там інакше, як через учинок. Причина — учинок, а не обітниця. Те саме з присягою щодо майбутнього, як ми пояснили:

Рама з Фано · продовження

хто згодом порушує будь-яку з них, подібний до порушника решти заборон Тори. Не сказали, що світ здригнувся через «Не призивай», לא תשא, інакше як щодо минулого. [П7720]

Є обітниця мовою присяги, у таємниці «Живий Господь», חי יהו"ה: за гематрією — квадрат Ег'є, тобто Іми, життя царя. Сказали: хто дає обітницю або присягає й не виконує, спричиняє те, що ангел, поставлений висловом його уст над заповіддю, яку він зобов'язався виконати, залишається позбавленим її, доки той на ділі не довершить свого обов'язку. Щомиті над ним стоїть заборона «не зволікай». Доки він не виконає обов'язку, ангел, якому належить бути добрим, бо він посланець заповіді, стає для нього подібним до шкідників, створених напередодні суботи в сутінках. Їхнє створення для добра не завершене, доки не здійсниться пророцтво про них: «Лише своїми очима дивитимешся», רק בעיניך תביט, — початкові літери רבת; «і відплату нечестивим побачиш», ושלמת רשעים תראה, — початкові літери רות. Це завершення росту Шехіни наприкінці днів. Поєднання обох — «радіє, мов герой, пробігти шлях», ישיש כגבור לרוץ אורח, за правилом «алеф до тисячі», בתורת האלף לאלף. [П7721]

Отже, ці присяги, що стосуються Аби, як обітниці, і самі обітниці, подібно до них, залишаються підвішеними до завершення своєї заповіді. Тому в Мішні названі «обітниці, що літають», тобто підвішені, як ми сказали. Звільнення від них — у повітрі вищої святості. Це велике піднесення для тих ангелів: бути схованими у високому місці через одного знавця, יחיד מומחה, число якого — 130 із колелем. Це квадрат Імені Ма, таємниця середньої лінії, що підносить ці світла в таємниці зворотних боків знизу вгору. Або ж через трьох незнавців — Нецах, Год і Єсод, які є брамами праведності. Вони кажуть тому, хто дав обітницю або присягнув: «Тобі дозволено». Тобто саме тобі дозволено; але сам він не розв'язаний і не відділений від вищої святості, а зв'язаний і схований там путами любові, бо цим світлам немає на що спертися у вищому світі. [П7722]

Ця вада усувається через звільнення: для того ангела діє більша за першу справа, бо саме звільнення — заповідь, і вона більша за першу. Адже мудреці сказали: «Той, хто дає обітницю, будує жертовне узвишшя, а той, хто виконує, приносить на ньому жертву». Краще виконати заповідь із волі вільної людини, від щедрості серця. Отже, друга заповідь охоплює першу в собі. Хто ж тлумачить, що літає саме звільнення, робить того танну помилковим у граматиці; але це не так. [П7723]

Обітниці поширюються на справу заповіді, а присяги — ні. Причина: обітниці вищі за заповідь. Тому звільняють від обітниць і присяг у День Спокути: тоді ми спрямовуємо намір до Біни на її місці й отримуємо від неї вплив. Тому того дня є звільнення для всіх, щоб усунути гріх громади через взаємну поруку, яка лягла на них через обітниці окремої людини. Саме звільнення — заповідь; через неї людина

Рама з Фано · продовження

набуває одного заступника, який охоплює в собі першого. Отже, перший виправляється одним із двох шляхів: виконанням обітниці або звільненням від неї. Таємниця ж і натяк присяги — саме на місці заповіді, тому вона не може поширитися на заповідь, яка їй передувала. [П7724]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 75

Рама з Фано

У Раая мегемна, надрукованому в розділі Мішпатім, аркуш 115, при заповіді викупити єврейського раба, ти знайдеш дивовижний вислів у питанні, яке ми почали розглядати. Він потребує ясного пояснення, у правдивості якого не буде сумніву, щоб заспокоїти думку кожного дослідника, який іде прямим шляхом, щоб збагнути слова розуміння. Ось він: «Присяга поширюється лише на річ, яка має речовість; обітниця поширюється навіть на річ, яка не має речовості; і це вже встановили в Мішні». Хоча їхня згадана тут мішна належить до глибоких мішнайот, які вивчали в таємницях Тори, сама вона все ж викликає труднощі. Адже у другій главі Недарім ми вчимо протилежне: «У цьому присяги суворіші за обітниці». Це стосується початку, де навчено: «Конам, що я сплю, — щодо цього діє “нехай не порушує”». Тобто за постановою мудреців: це не обітниця за Торою, бо сон не має речовості. «Присягаюся, що не спатиму, — заборонено», тобто за Торою. Ось сутність закону, цілком протилежна сказаному там. [П7725]

Насправді, коли беремо закон у його прямому значенні, річ ясна: той, хто дав обітницю, заборонив собі хлібину або предмет, що має речовість; той, хто присягнув, зв’язав самого себе навіть щодо речі без речовості, наприклад «не спатиму». Проте, коли (כשנבחין — «розрізнимо») [כשנבחון — «розглянемо»] самі обітницю й присягу за їхнім натяком у вищому, присяга перебуває лише у світі будови: там повітря, яке схоплюється, має речовість щодо вищої Іми — повітря, яке не схоплюється, без речовості. До неї піднімається обітниця. [П7726]

Із їхніх формул ми навчимося: присяга поширюється на людину, яка зв’язує себе, на те, що має речовість. Ця людина — подоба царя, який відкривається й сповіщає свої шляхи своєму війську. Формула присяги така: «Я присягаюся, що не їстиму». Хоча хлібина має речовість, це не визначальна ознака присяги. Навпаки, заперечення її споживання є утриманням від дії, ніби не має речовості. Тим паче «не спатиму», бо сам сон не має речовості. Усе це й викликає труднощі щодо вислову. Відповідь: сама людина зазнає дії та стає зв’язаною тією присягою, адже під присягою вона, а не предмет; кожне «я» має речовість. Тим паче якщо людина присягає «їстиму» або «кину»: і те, й те має речовість, бо не є утриманням від дії. [П7727]

Той же, хто дає обітницю, робить це лише кажучи: «Ця хлібина — для мене». Саме

Рама з Фано · продовження

«для мене»: це заборонна форма, а не активна дія. Не лише обітниця поширюється на річ із речовістю — на саму хлібину, яку зв’язано цією забороною, аж до того, що сказали: «Конамот є святістю самого тіла». Вона поширюється також на людину в тому, що для цього питання не має речовості: людина сама не є предметом обітниці, та обітниця все ж поширюється на неї. Ще: хоча хлібина тут має речовість, і це необхідна умова обітниці, людина підносить її до місця зникнення, де немає речовості. Навіть у відчутному, принаймні для неї, хлібина стає ніби позбавленою речовості; і сам той, хто дав обітницю, не схоплюється, як ми сказали. На одне обітниця поширюється в таємниці святості самого тіла, на друге — у таємниці утримання. Саме таке точне значення вислову Раая мегемна: «Обітниця поширюється навіть на річ без речовості». Слово «навіть» зобов’язує пояснювати, що вона поширюється і на те, і на те; новизна — сторона, яка не має речовості. [П7728]

Є інший, легкий і короткий спосіб пояснити вислів. Присяга поширюється лише на тілесне: хоча сон не має сформованої речовості, яку можна схопити руками, він усе ж належить до подій і станів тіла. Обітниця ж поширюється не лише на тілесні речі, які через конамот охоплюються святістю самого тіла, але й на духовні — присягу та заповідь. Адже кожна людина присягнула біля гори Сінай виконувати заповіді. Через тонкість свого натяку на місце без речовості обітниця поширюється на обидві: заборонити людині накладати тфілін і виконувати свою присягу. Наприклад, людина присягнула випити келих вина, а потім дала обітницю назіра. У Сіфра де-вей Рав навчено: «Від вина й хмільного напою нехай утримується» — заборонити вино заповіді, як вино дозволу. За Торою ми не маємо вина заповіді, крім такого випадку, коли заповіддю є виконати свою присягу. [П7729]

Однак обітниця не поширюється на присягу й заповідь, щоб подвоїти їхній обов’язок. Навіть якщо людина заборонить собі їсти, якщо не виконує заповіді, обітниця поширюється на їжу, а не на заповідь. Присяга ж не поширюється на присягу й заповідь ані щоб заборонити, ані щоб подвоїти обов’язок, хіба через включення або доки не буде знята перша. Отже, скажи за першим способом: навчено там у Раая мегемна «присяга щодо того, що має речовість» — тобто щодо душі (нефеш) людини, яка є діуканом Зеїра. За другим способом: присяга — щодо тілесного, обітниця — також щодо духовного. «Обітниця щодо того, що не має речовості» означає міри, які оточують Зеїра: сім нижніх у Біні. [П7730]

Знай: у Мішні й Ґемарі, за спрямованим у них порядком навчання, предметом є хлібина та сон. Перше забороняється і через обітницю, і через присягу, бо має речовість; друге забороняється лише через присягу, бо не має речовості. Практичний наслідок: за законом Тори сон дозволений тому, хто дав щодо нього обітницю, якщо він не пов’язав обітницю з оком, яке має речовість. Адже для того, хто сказав «Конам мої очі щодо сну сьогодні», обітниця поширюється (על — «на»)

Рама з Фано · продовження

[עליו — «на нього»]. Це мета й порядок тих, хто вивчає галахот: знати заборонені й дозволені речі за законом. Справжній же предмет цієї книги — нешама людини, на яку її мова й учинки діють на добре або на краще. Про неї сказано: «Усе, що виходить із його уст, нехай зробить», бо вислів одразу, щойно виходить із його уст, залишає слід. Дещо про це ми вже згадали вище. Хто докладно дослідить там розгляд питань книги, просто побачить, що задум — саме сказане нами. [П7731]

Кожен, хто має розум, здивується тому неназваному танні Недарім: про те, що заборонено лише за постановою мудреців, він сказав «щодо цього діє “нехай не порушує”»; а про те, що заборонене за Торою, сказав просто «заборонено». І в тому, і в тому йому належало б навчити навпаки. Благословенний Той, хто вибрав їх та їхнє вчення! Адже при глибокому дослідженні цим оберненням вони натякнули нам на все сказане. Це тонка річ. Хто каже «Конам, що я не спатиму», дає обітницю щодо того, що не має речовості. Мудреці сказали, що для нього діє «нехай не порушує», натякаючи на всі обітниці, які самі не мають речовості. Їхнє «нехай не порушує» сягає аж до шиї, вище від країв, як ми сказали. «Присягаюся, що не спатиму» — це в краях: сама людина «заборонена», тобто зв’язана й схоплена присягою, бо має речовість. Так вислів Раая мегемна роз’яснений нам до основи й у своїй правді. [П7732]

Також вони в розділі Тецаве, щодо двох хлібів Ацерет, сказали: «І тому приносять квашене, щоб спалити на жертовнику», ועל דא מקרבן חמץ לאתוקדה על גבי מדבחא. Але ж це те, що читають уже в школі: «А на жертовник нехай не підноситься як приємні пахощі». Ми вже добре це пояснили наприкінці нашого зошита про Омер; шукай там. [П7733]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 76

Рама з Фано

Як Зеїр виріс із членувань Нецаха, Года й Єсода Іми у пояснений нами спосіб, так його Нуква постає й будується із членувань Нецаха, Года й Єсода Зеїра. Це таємниця трьох динарів на тиждень, які визначили їй як додаток щодо чоловіка, який бунтує проти своєї дружини: це також відшкодування, адже ми доручили її його руці. Коли він терпить її зменшення й не просить для неї милосердя, він бунтівник і зобов’язаний до додатку. Коли ж бунтує вона, віднімають у неї сім динарів: вона спускається від стану, коли була великою, як він, до того, коли її мохін навпроти його Нецаха, Года й Єсода. Вона спустилася на сім мір: Кетер, Хохма, Біна, Даат, Ґдула, Ґвура й Тіферет. [П7734]

На початку глави «Знахідка жінки» ми вчимо: «Коли потай — їй дві частини», бо він не припиняє впливати на неї також зі світінь Ґдули, Ґвури й Тіферет, хоча самі вони

Рама з Фано · продовження

стали здалеку, шляхом приховування лиця. Але відкрито, коли їхні посудини близькі одна до одної, — йому дві частини, а їй одна, як ми сказали. Із трьох членувань Нецаха постає її права лінія, із трьох членувань «руки», היד, — ліва, а з трьох членувань Єсода — її середня лінія, за порядком. [П7735]

Спочатку, коли силою прориву голова Нукви Зеїра вийшла з-поміж його грудей назад, вона була лише точкою, охопленою десятьма. Там вона — наречена Мойсея, у таємниці Тори, прихованої коштовності, חמדה גנוזה, яка за гематрією — מ"ו ל"ז י"ט כ"ו, 46, 37, 19 і 26. Отже, вона схована у святості, всередині самих Гавай. Її мохін у простій силі спрямовані навпроти його рук, як у вислові «голова Нукви між руками царя». Тоді її руки спрямовані навпроти його гомілок, про які написано: «Його гомілки — стовпи мармуру», שוקיו עמודי שש. Це порядки Мішни, у таємниці таннаїв, які є Нецахом, Годом і Єсодом, а амораї — Хеседом, Ґвурою й Тіферет. «Корінний житель на землі, а прибулець у небесах небес!» Але ці — у чоловічому, а ті — у жіночому. Так само Пророки й Писання. [П7736]

Її ногам немає на що спертися. Тому вони «спускаються до смерті», щоб її кроки підтримували Шеол негайно, аби він зовсім не спускався; лише гріх це спричинив. І тим паче тепер вони підтримують його, щоб він не впав цілковито, адже щодня він ширшає й розростається, у смислі Тофте. З цією обіцянкою він призначений до виправлення за її допомогою, щоб і він освятився святістю саду. [П7737]

Тут, у місці, звідки вийшла голова Нукви, було трохи оскарження через її рівність із Тіферет Зеїра. Їй довелося бути відокремленою розпилюванням й зменшеною; потім вона знову на ділі збудувалася в членуваннях Нецаха, Года й Єсода Зеїра. Уся її будова поширилася, і вся вона ще в Ацилуті. Тому праведники названі за її ім'ям: вони та їхні праведні дружини довершують подобу праведника (וצדיק — «і праведника») [וצדק — «і праведності»]. Оскільки початок її був малим, у таємниці точки з десятьма, сказано «Десяте буде святе». Це таємниця десятини повсюди: вона отримала від Зеїра дев'ять членувань, зовнішніх щодо неї; та точка — десята й головна. Тому вона бере з батькового десяту частину майна, як у вислові «Аба заснував дочку». Її годують брати — у таємниці дев'яти частин, які щодо неї звичайні; ними вона утримується. [П7738]

Коли вона поширилася вся, два її мохін, життєві сили Хохми й Біни, наповнилися через третину з половиною [третини] надлишкового хеседу в Нецаху й так само в Годі Зеїра, коли світла повертаються вгору. Для її мохін недостатньо лише третини, як було в Зеїра: там сильні світіння довершували його мохін, а в його Нукви цього немає. Потім до її Даат увійшли п'ять ґвурот, що були на зберіганні в Єсоді Зеїра. Адже через те, що світло було випущене назад, спочатку постала також посудина її Даат. Вона слабка, і там немає хасадім. Тому «знання жінок легке», דעתן של נשים קלה: читай קל ה', «130 — п'ять». Тобто його відновлення — лише від п'яти Гавай ґвурот,

Рама з Фано · продовження

що становлять 130. Не так Даат Зеїра: він із п’яти хасадім і п’яти ґвурот, які є десятьма Гаваями з різними оголосами, поділеними навпіл — хасадім окремо й ґвурот окремо. Її Даат — лише половина Даат Зеїра. Ба більше, її половина не з добірнішого, а з таємниці ґвурот, як ми сказали. [П7739]

Ще קלה за гематрією — тричі Ма, відповідно до трьох мір Зеїра, які дають їй мохін. Це таємниця того, що ми вчили: «Песах забивають трьома групами». Бо три Ма — тридцять літер: ось три групи, які за гематрією — קהל, «громада». Ці п’ять ґвурот у її Даат згодом розділилися між її мірами — Ґдула, Ґвура, Тіферет, Нецах і Год, — щоб ростити й зміцнювати їх. Звідти всі вони приходять і спускаються до її Єсода в таємниці виношування; там стають жіночими водами для єднання. [П7740]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 77

Рама з Фано

Те, що ми вчили у Сіфра де-цніута, глава 3, — «суди чоловічого сильні на початку, наприкінці спокійні; у жіночому навпаки», — добре пояснюється цією таємницею. Мохін Зеїра виросли й постали із членувань Нецаха, Года й Єсода Іми, яка сама є коренем судів. Якби наприкінці поширення Зеїра суди не слабшали, світ не міг би встояти перед ними, бо їхній корінь — у Біні, таємниці жіночого. Її членування спочатку не можуть входити в нього знизу вгору, якщо Лія не передуватиме їм усім: вона — Малхут Іми, вся із сильних судів. До його Даат увійшли п’ять хасадім і п’ять ґвурот. Усі хасадім поширилися від Ґдули вниз; у мохін із них залишилися лише слід і просте світіння. Тому суди чоловічого сильні на початку: у його Даат ще є п’ять ґвурот, доки не настане черга його Нукви будуватися з них. Наприкінці вони спокійні, бо п’ять хасадім поширюються в його нижніх мірах. Суди Нукви, навпаки, спокійні на початку, бо її мохін — сутність і посудини — із хасадім. Наприкінці вони сильні: усі члени тіла, руки й гомілки — лише із ґвурот, що поширюються в її будові. [П7741]

Перший Адам задумав притягнути п’ять ґвурот до Малхут згори в мить, коли вона виходить із Єсода Іми у вкритій третині Тіферет Зеїра. Із трьох третин того Тіферет, які одна над одною, — а тут рахується таємниця нічних сторож, — він хотів дати одну ґвуру її Кетерові, одну Хохмі й одну Біні. Дві зайві — Нецахові й Годові Зеїра, а від них — Ґдулі й Ґвурі Нукви. Так постала б вада у трьох видах. По-перше, у двох третинах Тіферет Зеїра були б його хесед та її ґвурот, а це змішані види. По-друге, якби ґвурот увійшли до її Кетера, Хохми й Біни, вони не мали б підсолодження; її суди були б жорсткими на початку й наприкінці. Адже проти трьох ґвурот там знайшовся б лише один хесед Тіферет, сили якого недостатньо проти трьох ґвурот. По-третє, якби ґвурот входили до її мохін із третини Тіферет, хасадім і ґвурот не приходили б окремо, а були б перемішані в усіх мірах. Цього не потребує керування

Рама з Фано · продовження

відповідно до свого справжнього задуму. [П7742]

Тепер ґвурот розподіляються лише в будові її тіла й походять із самої Біни. Тому мудреці витлумачили «І збудував Господь Бог ребро» як надання жінці додаткового розуміння, біни. Це допомагає щодо віку обітниць та обов'язку всіх заповідей: вона раніше за чоловіка досягає дорослості. Та ця швидкість спричиняє для неї «споживання недозрілого»: «мудрість жінки лише у веретені», бо кожен кмітливий ускладнює собі розуміння, і «за мірою кмітливості — помилка». До того ж вона придатна до статевої близькості від трьох років і одного дня, у таємниці «четверта щодо всіх трьох», а він — лише від дев'яти років і одного дня: тоді йод Хохми засвітить у ньому всіма своїми частинами. «Кожен неквапливий доводить до завершення». [П7743]

Повернімося до розподілу ґвурот лише в тілі Малхут. Про це сказано: «Його ліва рука під моєю головою», שמאלו תחת לראשי. Суди зовсім не мають відношення до її голови, а схиляються під нею, щоб і нижче від голови не посилюватися надміру. Тому «Його права мене обійме»: навколо тіла жіночого вся його права сторона поширюється, оточує й обіймає її, щоб підсолодити через єднання. У вірші п'ять слів, щоб охопити п'ять ґвурот у «Його лівій», яка є початком пробудження. [П7744]

Саме про Рахіль ми сказали, що її суди спокійні на початку. Суди Лії сильні від початку до кінця; вона чинить суд, як написано: «Судити гору Ісава», לשפוט את הר עשו, — початкові літери לאה. Вона зовсім не має частки у хасадім, бо її місце цілком вкрите Єсодом Іми. Хасадім, які там розподіляються Зеїрові, зовсім не перевищують його потреби, щоб залишок можна було дати Лії. Тому два святкові дні Рош га-Шана перебувають у таємниці отворів пардашка. Перший — у таємниці Лії, другий — Рахілі, як сказано в Зогарі, розділ Пінхас, аркуш 231б: про них написано «справа дня у свій день». Це таємниця однієї довгої святості: удвох вони становлять усю довжину постави Зеїра. [П7745]

Як п'ять ґвурот згодом спускаються зворотним боком Зеїра, щоб із них збудувався парцуф Рахілі, так зі світіння членувань Іми, що спустилися до Зеїра, була пробита його потилиця на місці вузла тфілін. Звідти вийшов парцуф Лії й дійшов до половини Зеїра, коли вимірюємо його всього від місця луз до кінця тіла. Його половина — місце, звідки вийшла голова Рахілі. Одна Малхут не торкається іншої навіть на волосину. Знак — ע"ר: עקב ראש, «п'ята — голова». Те, що Рахіль, яка є страхом, зробила вінцем для своєї голови, Лія, яка є смиренням, зробила п'ятою своєї підошви. ע"ר — сукупність двадцяти семи літер Тори в їхній охопленості; її таємниця — Зеїр у всій своїй поставі. Тут нам треба тлумачити його позаду двома половинами. Перестановка ע"ר — רע, «зло»; половина його, 135, відповідає мірі парцуфа Лії, друга половина — так само Рахілі. Вони є мірою всіх шести країв Ацилуту, запечатаних Іменем Ма. [П7746]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 78

Рама з Фано

Там ми вчили: купівля малих дітей, пеутот, від шести років і старших, відповідно до їхньої кмітливості, є купівлею, а продаж — продажем щодо рухомого майна. Хлопець від дев'яти років і одного дня придатний до статевої близькості; упродовж тринадцятого року він — «вирізнений, близький до дорослого чоловіка», а від тринадцяти років і одного дня — дорослий. Причина така: нижні міри Іми охоплюються у вищих сефірот Зеїра — Кетері, Хохмі, Біні, Даат, Ґдулі, Ґвурі й третині Тіферет. Адже до цього місця хасадім спускаються вкритими. Їм відповідають шість років — вік пеутот — і чотири місяці для навчання купівлі та продажу. Коли згодом вони піднімаються до Кетера в таємниці світла, виходить дванадцять років і вісім місяців. Пройшовши більшу частину свого року, він уже близький до того, щоб знати, в Ім'я Кого дав обітницю й в Ім'я Кого посвятив. Отже, його ще потрібно перевіряти.[П7747]

Ці членування спочатку спустилися всередину шести мір Зеїра, щоб ростити його. Шість років ми лічимо від Кетера, хоча хасадім поширилися лише від Даат униз, з такої причини: крапля від Аби й Іми, з якої основа будови Зеїра, спускається від того ударяння двох мазалів — Ноцер і ве-накке, נוצר ונקה, — охоплених в Атіці. П'ять хасадім і п'ять ґвурот — ті, що не відокремилися від Даат, що охоплює їх у собі; він і вони — одна річ, лише ці у співвіднесенні з Абою, а ті — з Імою. Тому ми лічимо два, הב', від Кетера Зеїра, який отримує вплив від того Вищого Кетера.[П7748]

Тому Яків не був благословенний до шістдесяти трьох років, відповідно до Імені Іми, яка, схиляючись, вкриває шість мір і третину Зеїра. Ісаак — корінь ґвурот, що надходять від Іми, в якій Ім'я САҐ, — благословив Якова саме тоді. Коли долучимо також Ім'я יי"א, джерело ґвурот, і тридцять два шляхи Хохми, джерела хасадім, їхня сума — 63. Знак тобі: כבוד אל, «слава Еля». Усього цього удостоївся Яків, зображення, діукан, Зеїра. Він отримав це через Іму, яка також є для нього каналом впливу, що надходить від Аби.[П7749]

Як Брія отримує від Ацилуту лише через посередника, у таємниці «Творить світло й створює темряву» — тобто екрана, — так хесед до грудей Зеїра спускається вкритим. Він не відкрився б і там: Іма могла б схилитися ще, щоб верхня половина третини її Єсоду ввійшла в Тіферет Зеїра. Для Даат це не було б перешкодою, бо весь він — освітлення; а Тіферет міг би довершити її Єсод, щоб той не був цілком сиротою. Проте відкриття в грудях було потрібне, щоб вивести його Нукву з-поміж його грудей за його спину. Не годиться, щоб початок її еманації відбувався через екран чи щось подібне, аби темрява не примножилася над нею надміру, адже вона нічого не має від себе. Тому «Аба заснував дочку». Отже, світло відкривається там через цю

Рама з Фано · продовження

потребу.[П7750]

Тепер, після того як світла відкрилися, вони повертаються вгору як навколишнє світло, щоб світити [йому] в Ацилуті силою Аріха й Аби, без одягу Єсоду Іми, подібного до екрана. Маємо дванадцять років і вісім місяців. Тут таємниця «вирізненого, близького до дорослого чоловіка», тобто віку обітниць: Зеїр підноситься до життя царя, у таємниці Ацилуту без екрана. Тоді він зрівнюється з Імою, де обітниця й де вирізнення, хоча ще не є איש, «чоловіком». Таємниця цього слова: йод — перші десять років; шин — три роки після них, коли він займається Мішною, мірою, за яку отримують винагороду; алеф — один день.[П7751]

Проте звідти вгору йому не дозволено підніматися інакше, ніж у таємниці величі. Йому ще бракує чотирьох місяців. Вони довершаться тією відкритою третиною, яку дві третини Тіферет узяли собі при спуску. Один день — те, що між половиною Тіферет Іми та גלל Зеїра [значення цієї форми тут не встановлено]. Ось тринадцять років і один день щодо хасадім, які спускаються через Єсод Іми: він оточує Зеїра й стає для нього шатром миру у прямому світлі. Потім вони піднімаються відкритими за порядком ступенів у зворотному світлі, щоб додати їм сили від Аріха й Аби, як ми пояснили.[П7752]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 79

Рама з Фано

Можна також витлумачити тринадцять років і один день інакше — у таємниці внутрішності посудин членів Зеїра, який дедалі росте, у сенсі «Після того як вигодувала їх, зачала від них». Посудини довершуються до дев’яти років і одного дня; потім хасадім світять у його мохін, і він стає чоловіком у всіх відношеннях. Ось подробиці. Коли Нецах, Год і Єсод Іми вдягаються в Хохму, Біну й Даат Зеїра, спочатку входять тільки нижні членування Нецаха й Года; з її Єсоду тоді до нього ще нічого не доходить. Ці два членування порахуємо за два роки, і ще два — попереднього вигодовування: разом чотири. У два наступні роки входять середні членування Нецаха й Года: разом шість років, вік неутот.[П7753]

Трохи більше — «мов шестирічний, мов семирічний» — через початок входження Єсоду Іми: із нього до Даат Зеїра ввійшли дві половини третини. Перша половина приходить сама собою, друга — через схиляння. Він має трохи знання, бо передпокій невеликий за значенням, хоч великий за мірою — ціла третина; а кімната — אדם [невстановлене слово в цьому зв’язку], половина третини, але велика її сила. Ще й горішня кімната над нею. Тому його купівля — купівля від шести років і старше, усе відповідно до кмітливості, бо він може мати трохи знання. [П7754]

Рама з Фано · продовження

Це стосується лише рухомого майна, бо нашими вчинками ми рухаємо шість країв від Суду до милосердя або навпаки. Дії того, хто має опікуна, не мають сили, у таємниці нижнього управління, коли удостоїмося його через самого Аріха, щоб воно завжди було в милосерді. Із цієї причини щодо земель немає присяги: присяга лише в самому царі, який переходить від Суду до милосердя через шість країв. Малхут будується, і через них ідуть [зв'язок множинного дієслова не встановлено]; тут вона часом проламується, часом будується. Але Естер — нерухома земля світу, у таємниці «Приховуючи, приховаю», הסתר אסתיר. Це її піднесене буття у вищій схованці, при Даат: עת у דעת за гематрією — קרקע, «земля», а далет — чотири сторони світу.[П7755]

Від шести до дев'яти — натяк такий: у три наступні роки входять верхні членування Нецаха й Года Іми, а разом із ними — довершення членувань Єсоду. Через значущість кімнати й горішньої кімнати разом вони також рахуються тут як один рік. Ще бракує одного дня: це таємниця того, що між кімнатою й горішньою кімнатою, проміжного аспекту, який тут слід полічити самостійно. Тому від дев'яти років і одного дня його статева близькість є близькістю: весь Єсод Іми вже ввійшов до його голови. Але жива людина ще не придатна породжувати, доки освітлення хасадім не поширюється в її Даат навколишнім світлом. Якщо вона не має навколишнього світла, звідки прийде навколишнє — образ, целем, — до плоду, який формується?[П7756]

Тож і ти не дивуйся поколінням, які породжували раніше за цей час. Адже вони отримували вплив безпосередньо від Аріха, який не підпорядкований порядкові часів, бо він — сама воля. У його діях зовсім немає підстави для ранішого чи пізнішого. Тому про Зеїра сказали, що він і його Нуква породжують нешами праведникам від дев'яти років і одного дня, бо сила Аріха завжди поєднана в ньому й кожне його єднання приносить плоди.[П7757]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 80

Рама з Фано

Нехай твоє серце не спокусить тебе запитати: якщо так, то Зеїр може породжувати навіть раніше від цього часу. Адже тут, боронь Боже, немає часу народження, обмеженого в дійсності: йдеться про сукупність його аспектів і завершення його десяти сефірот. Від Кетера до Єсоду це повні сефірот, а один день, що починає десятий рік, — таємниця вінця, який завершує в ньому міру Малхут, включену в Єсод. Піди й навчися від Адама та Єви: у день їхнього створення двоє зійшли на ложе, а зійшли з нього четверо або семеро. Застосуй кал ва-хомер до горішнього відповідника. Однак гріх спричинив те, що для нас змінилися порядки початку

Рама з Фано · продовження

творіння. Спершу крапля стікала з мозку в найвищій своїй довершеності, а єсоди були для неї лише каналами проходження, щоб самим додавати сили під час її проходження. Адже вона доводила до довершеного здійснення приховану в них силу, щоб без труду й зусилля, за коротку мить, вивести у світ горішні образ і подобу, за змістом: «Я сказав: ви — боги, і всі ви — сини Всевишнього». Тепер крапля зазнала вади й потребує єсодів, щоб через них дозріти та очиститися протягом часу й часів. Сам Адам після гріха не був придатний породжувати подібного собі, доки не минули для нього тринадцять років десять разів: бо відповідно до його величі було його падіння. Він завинив думкою, тому ослабла крапля, що спускається з мозку; і завинив дією, спричинивши в єсодах стадії «незрілий плід, כחל і стиглий плід» для жінки, яким у чоловіка відповідає зміна періодів, як ми пояснили. Проте горішнє управління завжди стоїть у святості своєї духовності: воно лічить місяці й роки, щоб знати час свого народження — час не часовий, а мисленнєвий, у таємниці десяти Гавай та десяти Ег'є від Аби й Іми, які за гематрією становлять עת, «час». І цього досить.[П7758]

Чотири роки, які нижня людина має довершити в собі, щоб стати чоловіком, у горішньому відповіднику — таємниця зворотного світла до Зеїра від хасадім, із нього самого й у ньому самому, після завершення його міри зросту у внутрішності членів його тіла. Тепер він має збільшити в своїх мохін світло від хасадім, щоб його крапля стала придатною породжувати. Відомо, що при поверненні відкритих хасадім знизу вгору третина з половиною [третини] залишиться як надлишок у Ґдулі, і третина з половиною [третини] — у Ґвурі. Тепер третина підіймається з Ґдули до Хохми, а третина з Ґвури — до Біни; для міри Даат залишаться дві половини третини. Ось три роки. Тут він — «вирізнений, близький до дорослого чоловіка»; його перевіряють, чи мохін перебувають у можливості, чи у здійсненні. Йому ще бракує року, щоб докласти зусиль стати чоловіком, і тоді він — бар-міцва. Ось прихована третина Тіферет тепер знову стала відкритою; ця третина — один рік. А трохи понад це, що Кетер Зеїра бере з третини, з якої зроблено Кетер його нукви, доповнює один день. Або скажи, що це те, що між Тіферет Іми та головою Зеїра.[П7759]

Цей другий шлях потрібний самому Зеїру: у ньому міститься таємниця зростання, про яку ми говорили в порядку закону про малих дітей — неутот, про те, коли він стане придатним до статевого з'єднання і коли передасть нижній людині силу породження. Перший же шлях стосується його з огляду на те, що разом із ним було створено його пару, адже деякі з цих розмежувань її не стосуються. Ми вже сказали наприкінці глави 78, що саме вона спричиняє те, що навколишнє світло з Єсоду Іми не проходить далі третини Тіферет Зеїра. Правильніше, однак, сказати, що і це, і те потрібне йому самому: одне — для зростання членів, друге — для розподілу хасадім, як ми пояснили вище. Невдовзі пояснимо, як і вона підіймається з ним. І це, без сумніву, головне пояснення.[П7760]

Рама з Фано · продовження

А продавати майно свого батька він [може], коли досягне двадцяти років: тоді завершаться в ньому десять сефірот із боку Аби, а відповідні їм у його нукві — від Іми. В усіх них його рука переважає її руку, бо Аба й Іма обоє передають їй своє управління й включаються в міру його зросту.[П7761] Знай: в Ідрі розділу «Насо» рабі Шимон згадав лише Аріха та ЗОН. Це таємниця «Тому залишить чоловік» — це Зеїр — «свого батька»: Хохму, як і звучить; את включає Ізраїль-Сабу; «і матір» — Біну й Твуну. Вав включає Якова світіння, якого ми маємо пояснити далі. «І приліпиться до своєї дружини», яка підіймається з ним, бо достаток Аби й Іми досягає її лише через [нього].[П7762]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 81

Рама з Фано

З того, що мудреці сказали про його нукву — «підіймається з ним», — нам належить зрозуміти її стан, коли Зеїр перебуває в першому виношуванні, де три включені в три, а також під час вигодовування і другого виношування, коли йому дають мохін. Дехто називає це третім виношуванням, бо й вигодовування вважається виношуванням: їхня життєвість покладена й прихована в грудях матері. Слід розглянути, чим усі ці стани прислужилися його нукві.

Ми вже сказали, що Аріх — нешама всього Ацилуту й поширюється в усіх мірах таким чином: двома своїми руками та верхньою половиною своєї Тіферет він світить Абі й Імі. Через складання своїх ніг, у таємниці зв'язування, Нецах, Год, Єсод і нижня половина Тіферет включилися вгорі у Ґдулу, Ґвуру та верхню половину Тіферет. Завдяки цій силі було влаштовано перше виношування Зеїра від Аби й Іми. Тоді його нуква утворилася в мірі Єсоду Зеїра, який спочатку був «чвертю Ізраїлю»: тобто чвертю, окремою від міри Тіферет, так що він і його чверть становлять чотири. А Малхут під ним від початку також була чвертю міри Єсоду. Знак цього — чверть лоґа, а лоґ — чверть кава.[П7763]

Як це? Коли світло спустилося з вікна Біни на точку Тіферет, у ньому було достатньо для чотирьох точок — Тіферет, Нецах, Году та Єсоду. Тут ми не розглядаємо світла, яке спершу примножилося над Ґдулою та Ґвурою, бо після виправлення ці міри набагато підносяться над Тіферет, у таємниці піднесення долонь; тут же ми перебуваємо біля основної міри зросту Зеїра. Крім того, коли Тіферет зацарювала, те, що сталося з її попередниками, які вже померли, — сталося. Світло точки Малхут, яке також пройшло над Тіферет, нічого не додає й не віднімає в цьому рахунку: її частка була змішана з іншими, у таємниці десятої частини майна. При смерті кожного з них її частка в його частці перекочувалася й спускалася, у таємниці «сина нежиттєздатних плодів», бар нафлі, що за гематрією дорівнює

Рама з Фано · продовження

«семи». Це число заповнень יהו"ה אלקים. Адже «сім разів упаде» — у смерті семи царів; останній з усіх — «праведник», а потім «встане» разом з усіма.[П7764]

Отже, ми навчилися, що Єсод точок — чверть світла, яке пройшло над мірою Тіферет і розбило її. Точка Єсоду поділилася на дві частини: половина — для нього самого, до якої інші зовсім не мають причетності; половина — для потреб Малхут, і в ній він та вона є співучасниками. Виходить, що з усієї точки, яка була спочатку в Єсоду, цей бере три частини, а ця — чверть. Коли Єсод Аріха та Малхут разом із ним, у таємниці голови вінця, піднялися до половини Тіферет, тоді Єсод Зеїра, який був «чвертю Ізраїлю», став справді великим, у міру Тіферет: і це, і те — у таємниці точки, щоб зрівняти краї один з одним. Правильніше пояснити, що міра Єсоду всередині Тіферет, для підняття до Даат, відповідає мірі Тіферет зовні, у сукупності її членів. Адже Даат і Єсод — «кожен вигострює обличчя свого ближнього»; саме вони — ангели Божі, що підіймаються й спускаються в усіх них. Ми натякнули на це вище, у главі 69.[П7765]

Малхут також виросла зі збиранням своїх часток і стала в міру Єсоду, яким він був, коли був «чвертю Ізраїлю». Тут є таємниця далета в אחד, «один»: це Малхут, яка вже вийшла з крайньої вбогості — таємниці точки — і стала чвертю Єсоду, а потім чвертю Тіферет. Це великий далет, який тлумачиться через чотири далети з огляду на те, що вона має стати рівною йому, а він не буде більшим від неї. У розділі «Балак», аркуш 204, сказали: «Міра тіла становить чотири завіти». Звідси випливає, що це чотири міри в самому лише тілі, крім самого завіту. Проте простий зміст слів Зогару там стосується стану після виправлення, а тут — таємниці точок, як ми згадали. До того ж усюди, де нам потрібно включити Малхут у Єсод, як в Аріху та Абі, чверть, без сумніву, буде окремо.[П7766]

Під час вигодовування, коли в нього утворилися сім повних країв, Малхут стала в міру самих Єсоду й Тіферет; вона росте разом із ним, справді біля нього. Адже там вона має сталий аспект, який не спускається навіть при зменшенні, у таємниці «Шехіна не відійшла від західної стіни»: задня сторона Зеїра є стіною ззаду, спільною з його парою, і в таємниці «Зі сходу приведу твоє потомство, а з заходу зберу тебе». Коли мохін від Іми входять до Зеїра — (שלילו) [що піднялися] його חפ"ת, щоб стати Хохмою, Біною та Даат, — тоді й нуква довершилася для нього, ставши повним парцуфом, що має десять точок. Вона піднялася з ним у піднятті свого чоловіка й була з ним наприкінці Даат, у таємниці далета в א, вузла головних тфілін.[П7767]

Аріх від половини Тіферет і нижче є нешамою Зеїра в повній мірі його зросту, а з вінця Єсоду Аріха — нешамою нукви. Отже, вся міра зросту Аріха від плечей і нижче світить усередині чотирьох парцуфів світу Ацилуту й включена в них від початку до кінця; світло Еманатора оживляє їх усіх.

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 82

Рама з Фано

Щодо образу, целема, який ми згадували вище, — він світить над головою Зеїра в таємниці ламеда й мема від Іми, що поширюються на повну міру його зросту, яка є цаді слова צלם, — слід витлумачити подвоєння образу в таємниці «відображення відображення», або образу й подоби. На це натякає вірш «Доки повіє день і втечуть тіні». Адже так само, як ми маємо ламед і мем від Іми, вони є й від Аби та включаються через Іму. Двоє мохін — Хохма й Біна — та два вінці — Ґдула й Ґвура, — включені в літеру мем, вдягаються: Хохма — в Нецах, Біна — в Год, а два вінці — в Єсод. Усе це від Іми, яка нахиляється, щоб Зеїр міг їх витримати. Так само ламед і мем від Аби: його Хохма, Біна, Ґдула й Ґвура вдягаються в його Нецах, Год та Єсод у той самий спосіб — мем у ламед. Адже Аба також нахиляється, щоб Іма могла його витримати. Про цю таємницю мудреці сказали: «Син — нога батька», бо Ізраїль-Саба є Нецахом Аби. Потім Нецах, Год та Єсод Аби вдягаються в Нецах, Год та Єсод Іми. Щодо цього вдягання рабі ר"א у трактаті «Тмура» дотримується думки: «Плід — стегно його матері».[П7768]

Там відбувається несіра — розділення розпилюванням — таким чином: Год Аби з його Біною, прихованою всередині нього, залишається праворуч від Іми й стає її Нецахом. А те, що спочатку було Нецахом Іми з її Хохмою, прихованою всередині, залишається ліворуч від Аби й стає його Годом. Якщо ж ми прийдемо витлумачити інший нахил і те, що з нього випливає, у таємниці зменшення для нижніх парцуфів — Ізраїль-Саби й Твуни, — усе сходиться в одному місці. Усі ці тлумачення сказані лише про стан після присяги, як написано: «І не ввійду до міста». Але коли є входження до горішнього та нижнього Єрусалима, мохін Зеїра справді дістають дивовижне додаткове піднесення, як пояснено у відповідному місці: він удостоюється в них простого світла Аби, а Іма їх не вдягає, лише відкривається для них у таємниці самого проходження.[П7769] І цього досить.

Отже, відповідно до нашого тут задуму в Іми є дві Біни. Це те, що Писання сказало: «Бо це не народ розумінь». Вони — первісні ґвурот Аби й Іми, які стають хасадім та ґвурот Іми. В Аби ж є дві Хохми; про це сказано: «Мудрості надворі вигукують». Це первісні хасадім Аби й Іми, які стають хасадім та ґвурот Аби, у спосіб, який ми пояснили в таємниці поцілунків. І тут, і там вони включаються в Даат Аби й Іми. Про це сказано: «Бо Господь — Бог знань»: адже Даат Зеїра отримує вплив від двох Даат — Даат Аби та Даат Іми.[П7770]

Ці мохін, коли вони входять у голову Зеїра, вдягнені в Нецах, Год і Єсод Іми, — таємниця ламеда, який по правді називають «вежею, що ширяє в повітрі». Тобто, як ламед вищий від усіх літер, так це світло підноситься та злітає з нижніх мір Твуни й

Рама з Фано · продовження

входить у голову Зеїра, у його верхні міри. Він називається «повітря» у таємниці одного з елементів, які тлумачаться в Ацилуті: третього після води й вогню, що ширяє над елементом землі. Або ж «повітря» в цьому місці сказане про Аріха — чисте повітря, чиєю силою та допомогою ця вежа злітає й підноситься в таємниці мохін, як сказано.[П7771]

Із трьох членувань Нецаху було влаштовано для Зеїра Хохму, Хесед і Нецах; із трьох членувань Году — Біну, Ґвуру й Год; із трьох членувань Єсоду — Даат, Тіферет і Єсод, як ми пояснили вище. Даат Аби, який охоплює п'ять хасадім і п'ять ґвурот та вдягнувся в його Єсод, входить у Єсод Іми й виходить назовні на дві третини. Адже Єсод Іми — лише одна третина щодо Єсоду Аби, і це третина з половиною [третини] щодо міри Зеїра. Так само дві третини Єсоду Аби заповнюють дві третини Тіферет Зеїра, у яких світло лишилося відкритим. Крім того, Єсод Аби проходить до Єсоду Зеїра по всій його довжині. Отже, дві третини Єсоду Аби набагато перевищують дві третини Тіферет Зеїра.[П7772]

Це таємниця «марнота марнот»: одна «марнота», гевел, тлумачиться сама по собі, а потім — дві «марноти» разом. Відомо, що кожен гевел, подих, виходить із Єсоду. У Зеїрі є Єсод Іми, який сягає третини його Тіферет: це один гевел, бо він покриває світло, поширюється всередину нього й стає перед ним наче екран, як ми пояснили вище. А Єсод Аби та його власний Єсод, що поширюються нижче від Єсоду Іми, — це дві «марноти» разом. Адже дві нижні третини Єсоду Аби лишилися без екрана й поширилися всередину двох нижніх третин Тіферет Зеїра, а звідти — в Єсод Зеїра по всій його довжині, про який написано: «Усе — марнота». Ще належить витлумачити «марнота марнот» удруге, на початку вірша: це Даат Зеїра, бо Єсод і Даат — обоє одне, а Єсод Аби та Єсод Іми щодо нього рівні. Це початок вірша, а його кінець — те, що ми пояснили. Усе добре впорядковано згори донизу, істинно й правильно.[П7773]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 83

Рама з Фано

Від великого світла, що виходить із тих хасадім, які всередині Єсоду Аби, щойно він лишається без екрана, у Зеїрі проривається один прорив навпроти грудей; там випускається рясне світіння, у таємниці «Тоді прорветься». Утворюється парцуф світіння, якому й дано ім'я Яків — за цим проривом, про який ми сказали. Написано: «І сталося: щойно вийшов, вийшов Яків» — це примножує численні виходи цих парцуфів світіння. Усі вони перед Зеїром і називаються Яковом; вони походять із вінця Аби, який, проходячи крізь усю міру зросту Зеїра, проривається, бо той не може вмістити величі світел.[П7774]

Рама з Фано · продовження

Один із них — у місці тфілін навпроти тімені, місці Даат Зеїра, завдяки силі Аби, що проходить через нього, як ми пояснимо на початку наступної глави. Як угорі голова Аїну перевищує голову Аріха на все місце тфілін, і Аба так само перевищує Іму, так і Зеїр висотою голови перевищує парцуф Лії на місце своїх тфілін: вона навпроти його потилиці, у місці вузла тфілін. Другий прорив — навпроти грудей, як ми сказали. Від грудей і нижче Єсод Аби знову покривається всередині Зеїра, а потім проривається третім проривом у животі, тобто в пупі Зеїра. Далі і Єсод проривається четвертим проривом; із нього виходить велике світло, яке він отримав від Єсоду Аби. Отже, це чотири парцуфи світіння; де б вони не перебували, їхні спини обернені до переднього боку Зеїра, бо вони призначені здійснювати весільний супровід для його нукви після несіри, за дорученням чоловіка.[П7775]

Відповідно до них назовні про Ісава написано: «І також іде тобі назустріч» — певно, навпроти Якова. Цей — точка і той — точка. «І чотириста чоловіків із ним» — це парцуфи світіння назовні, розділені у множинності, у таємниці «душ його дому». Оскільки вони — наче минуща тінь, то вислизнули від нього один по одному. Про амалекітян у війні при Циклаґу написано: «І не врятувався з них чоловік», тобто справжній парцуф, «крім чотирьохсот чоловіків, які сіли на верблюдів і втекли», як написано: «І втечуть тіні». Також «сіли на верблюдів» за гематрією дорівнює «парцуф». Писання засвідчило, що в них не було справжності, а лише «і втекли» — на летючому верблюді.[П7776]

У Якова ж вони перебувають у таємниці вічного, тривкого єднання, як про нього написано: «Господь — твоя тінь праворуч від тебе». Це чотири парцуфи, кожен відповідно до чотирьох літер, із включенням десяти в десять для кожного парцуфа; разом із десятьма заповнення вони за гематрією становлять קדוש, «святий». Відомо, що сила йода поширюється в мозку, ге — в грудях, вав — у пупі, останнього ге — у вінці, що в Єсоді.[П7777]

Сам Зеїр від своєї середини й угору називається «юнак Ізраїль», а від середини й униз — Яків. Позаду цього Якова як точки є точка Рахілі, яка стає парцуфом, приліпленим до нього спина до спини. Від Кетера Зеїра до грудей, де закінчується Єсод Іми, — також самостійний парцуф точки; саме про нього ми сказали, що він називається «юнак Ізраїль». За його потилицею, в місці вузла тфілін, є Лія — парцуф світіння з Малхут Твуни, приліплений до юнака Ізраїля своїм обличчям до його спини. І ми це пояснимо.

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 84

Рама з Фано

«Юнак Ізраїль» — точка від середини Зеїра й угору. Ми щойно сказали, що Лія приліплена до нього навпроти потилиці, а її обличчя — навпроти заднього боку місця Даат, як прихисток і сховок, щоб зовнішні навіть не думали дістати від нього користь, бодай здалеку. Сама вона — лише світіння, і вони не мають зачіпки на її задньому боці. Ми також сказали, що перед Зеїром, навпроти місця тфілін, є парцуф світіння з Єсоду Аби. Хоч Єсод Аби там покритий Єсодом Іми, усе ж, коли голова Зеїра відкривається там, щоб вивести чотири відділення тфілін, Єсод Аби також чинить своє завдяки рясноті свого світіння. Проте Єсод Іми, оскільки зайнятий вдяганням Єсоду Аби, а її Малхут також освітила задню сторону Зеїра для його Лії, не звертається до цього Якова світіння, щоб надати йому іншу Лію. Натомість Лія Зеїра доповнює також його. Спина Якова обернена до обличчя Зеїра, отже, обличчя Лії — до спин їх обох.

А Яків світіння перед грудьми Зеїра має Лію з Малхут Іми, бо там закінчився її Єсод. Ця Лія навпроти грудей обернена обличчям до спини Якова, а спиною — до обличчя Зеїра. Її ім'я — Дарда: вона була Малхут для голови цього Якова, мешкає в місці Даат і його заднього боку.[П7778] Усе покоління пустелі було з аспекту цієї Лії: початок пророцтва Мойсея був лише для них. У цьому значущість того покоління — Зеїр завжди споглядає їх. Даат за гематрією дорівнює «це покоління пустелі», із колелем; таке саме число має «різноплемінна юрба». Але перші — зі святості, з міри Мойсея; ці ж — із кліпи, з міри нечестивого Валаама, який панував над усіма нижніми вінцями.[П7779]

Знай: дві дружини Давида, які потрапили в полон у Циклаґу, відповідають двом згаданим парцуфам Лії. Одна — пара Якову, від середини Зеїра й униз; знак: «Не побачив кривди» — початкові літери לא"ה — «в Якові». Друга — пара малому Ізраїлю, від середини Зеїра й угору; знак: «І не побачив страждання» — кінцеві літери לאה — «в Ізраїлі».[П7780] Так і тут: Ахіноам — угорі, бо приємність лише в мозку, а зівуґ там — у таємниці братерства. Авіґаїл — унизу, бо радість лише в серці, а воно всередині грудей. Там є приготування до завершеного зівуґу, як написано: «І стала йому за дочку»: усе право батька переходить до чоловіка, а він має й більше — користується плодами за її життя. Адже жодний достаток не досягає її інакше, ніж через нього; усе, що дається йому лише для її потреб, вважається для нього користуванням плодами, оскільки він має користь від того, що є каналом благословень до неї.[П7781]

Тут син запитує: чим прислужилися ці парцуфи світіння Якова й Лії, пара за парою? І ти скажи йому: горішні здійснюють весільний супровід (шошвінут) для Ізраїль-Саби й Твуни, а нижні — для ЗОН.

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 85

Рама з Фано

Коли Ізраїль-Саба й Твуна включаються вгорі в Абу й Іму, також посилюється Яків навпроти грудей; він включає в себе світла, які були надлишковими й поширювалися до його Лії, бо тепер успадковує їх, у таємниці «І дайте йому спадок його родича». Не можна сказати, що Лія такою, як є, включається в цього Якова, щоб разом піднятися до Якова навпроти місця тфілін: адже при піднесенні цих парцуфів жіноче не включається в чоловіче, і навпаки. Тепер цей Яків навпроти грудей підіймається з додатковими світлами й включається в горішнього Якова. Обоє стають однією мірою зросту, щоб здійснювати весільний супровід (шошвінут) для Рахілі, яка зростає й успадковує місце Лії. Тоді завершується зівуґ ЗОН.[П7782]

Голова Зеїра — у таємниці горщика з отвором. Тобто עציץ, «горщик», за гематрією — десять Гавай, включених у нього; він має отвір, бо з нього назад виходить вузол тфілін, у таємниці Лії. Голова Рахілі — горщик, який не має цілком наскрізного отвору, щоб приносити користь іншій, бо від себе вона нічого не має. Однак у ньому є невеличкий ненаскрізний отвір, лише такий, що вбирає рідину шляхом самого всмоктування, як ця губка, — щоб отримувати від Зеїра тривання й життєвість. Коли вона виростає, його достаток виходить і повертається до неї безпосередньо через його голову. Раніше ж — лише через задній бік його тіла, із того місця, де в Зеїра розходяться хребці хребта. Звідти виходить голова Рахілі на початку еманування. Спереду ж, навпроти серця, видно ісар, у таємниці «птаха нефеш»: це друга Лія, яку ми згадали, за змістом «Якщо твоя дружина низька — нахилися й шепочи їй».[П7783]

Тепер, коли Рахіль підіймається до місця Лії, горщик без отвору вбирає саме з горщика з отвором, до часу несіри, коли Зеїр і його нуква знову стануть обличчям до обличчя. Але в Зеїра є відчутне й повне розходження хребців хребта ззаду лише навпроти грудей, а не навпроти пупа чи Єсоду, щоб він нахилився там і щось прошепотів. Адже ми не чули про жіночі парцуфи навпроти двох інших Яковів світіння, яких ми пояснили в цих місцях. Крім того, Єсод Зеїра — сирота, бо Малхут Твуни в ньому не світить.[П7784]

Слід також знати, що Зілпа доповнює горішній парцуф від грудей Лії й униз, а голова Зілпи відповідає дихальному горлу Зеїра. Білга ж — від грудей Дарди й униз; [Дарда —] друга Лія, позаду Якова, що перед грудьми Зеїра. Голова цієї Білги відповідає грудям Зеїра. Білга мала б належати горішній Лії, у таємниці тридцяти двох шляхів Хохми, а ה"ה — Біна й Твуна, щоб їхнє світіння прилягало до мохін Зеїра. Однак там випередила її Зілпа. Це сталося, щоб Малхут Білги відповідала Єсоду Зеїра, тобто Йосипові. Тут виходить так, як сказано в агаді: якби не

Рама з Фано · продовження

порушення ложа Білги, вона мала б народити Якову близнюків. Проте через учинок їх забрали в неї й дали Йосипові; це Манасія та Єфрем. Два ге в її імені доречно тлумачаться тут: вона доповнює Якова навпроти пупа й того, що навпроти Єсоду. [П7785]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 86

Рама з Фано

На краю тієї межі, де в мірі зросту Зеїра закінчується Єсод Іми, як ми сказали, починається парцуф Рахілі. Отже, «Аба заснував дочку» — він один; Єсод Іми не має в ній частки, окрім сили жіночості, яка долучається там в останній літері ге імені КАНА. А потім «Іма позичає дочці свої шати», щоб прикрасити її до зіваґу.[П7786]

Знай: יוד імені МА — це Хохма, Біна та Даат Зеїра; הא — Ґдула й Ґвура; основний ו — прихована третина Тіферет; או заповнення — решта Тіферет та Єсод із Малхут у ньому, в таємниці вінця. Для Нецаху й Году залишилися літери הא. Перші шість літер імені МА Зеїра покриті шістьма літерами הה יוד ה імені КАНА Іми. Адже літери אלף імені КАНА — голова Іми та її руки, куди Зеїр не сягає. Отже, алеф із заповнення вава імені МА, у таємниці «крові людини», відповідає місцю, де закінчується Єсод Іми. Саме там, у ній, ім'я Ег'є із заповненням через ге завершується своїм останнім ге, яке здійснює там один удар; із нього утворюється отвір, נקב, що дорівнює КАНА з колелем. Це таємниця נקבה, «жіноче»: נקב ה, «отвір ге». Тобто останнє ге Ег'є із заповненням через ге — нуква у таємниці точки; там утворюється Рахіль, яка зі зміною періодів є дівчиною, малою, дорослою — початкові літери נקב, а ге є при них печаткою Іми.[П7787]

Тоді силою Єсоду Аби Рахіль виходить позаду Зеїра, й обоє мають одну стіну. Це таємниця «А я — чоловік гладкий», сказаного про Якова, який розділився на два парцуфи — передній і задній. Якщо ж витлумачимо це щодо Зеїра по всій його мірі зросту, то він — «чоловік гладкий», бо від своєї середини й униз він — «чоловік невинний», її чоловік, а її Тіферет, Нецах, Год та Єсод вдягнені у верхню половину. Лія доповнює там вільне місце, залишене Рахіллю. Відповідно до цього «чоловік гладкий» тлумачиться так: у його верхній половині є Гавая й Ег'є, а в нижній — Гавая й Адонай. Поєднання всіх чотирьох за гематрією — חלק, «гладкий». А разом איש חלק, «чоловік гладкий», за гематрією становлять ім'я МА із включенням десяти: повну міру зросту Матроніти — це Рахіль, головна в нижньому домі, унизу довершена. Від середини й угору — Елогім. Тому Мойсей, наш учитель, мир йому, названий «чоловіком Божим» — у таємниці Біни: адже це ім'я Зеїра.[П7788]

Проте голова в усіх парцуфах округла, і в ній неможливе цілковите прилягання. Між плечима також, і між гомілками, є простір; так само між руками та між його і її

Рама з Фано · продовження

ребрами. Там зовнішні мають зачіпку, а суди пробуджуються й живляться. Вони — аспект ста двадцяти перестановок імені Елогім; людина своїм гріхом посилює їх проти себе. Особливо глумливий своїм глумом надає сили всім ста двадцяти Елогім водночас: їхнє число — לץ, «глумливий». Тому глумливі названі «синами Божими»: це сили суду, які звинувачували синів Йова. Тож кожен, хто глумиться, падає в Геєну; [її назва] з двома йодами за гематрією — לץ.[П7789] Будь-який глум заборонений, окрім глуму з чужого бога: якби ж суди запанували там, щоб усунути його зі світу!

Тому кожному, хто дає проміжок між з’єднаними, охолоджують Геєну: адже з’єднання в читанні «Шма» числом відповідають шістдесяти богатирям. Коли людина ретельно остерігається глуму в «ухиляйся від зла» й дає проміжок між з’єднаними задніми сторонами Зеїра та його нукви в «чини добро», туди ізсередини Зеїра входить світіння Біни й зовсім не дозволяє кліпі панувати. А щодо того, хто не пильнує цього, є місце ввійти й зачепитися там, боронь Боже, — ליפרׁ מן הגזרׁ.[П7790] Про неї написано: «Поїла, витерла свої уста й сказала: я не вчинила кривди». Адже все передане за праведним судом, з істини горішнього управління. Коли з’єднання в читанні «Шма» поділяються через надання проміжку між ними, вони розділяють сто двадцять перестановок Елогім на два ряди. Світіння Зеїра входить між ними й пом’якшує їх. Тому йому охолоджують Геєну — силу кліпот і судів. Це для нього міра за міру: як він спричиняє те, щоб суди не панували над задніми сторонами, так і сам рятується від них.[П7791]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 87

Рама з Фано

Останнє ге Ег’є пробиває отвір і виходить із заднього боку Зеїра для парцуфа його нукви; обоє мають одну стіну, у таємниці змішання точок під час виношування в Імі. Тому їй потрібна несіра. Інакше з парцуфами світіння: їхні спини обернені до обличчя Зеїра, й вони не перебувають у таємниці точки. Світіння справді може приходити від сили самого лише Аби або самої лише Іми; не так точка, яка для виходу у здійснення потребує сили обох. Утім навіть в емануванні Рахілі сила самого Аби має певне передування, у таємниці «Господь мудрістю заснував землю». Тому щодо цього аспекту іноді кажуть, що точка Малхут не настільки справжня, як інші, і порівняно з ними є наче світіння, доки їхній вплив не набуде тілесної форми у виношуванні в Імі.[П7792]

Про це вже йшлося: члени Зеїра утворилися через поцілунки, а посудини спільні Абі й Імі; Малхут же — від мовлення, властивого самому Абі. Хоч там ми пом’якшили це тим, що й Іма відповідає свої слова сама собі, у своєму серці, усе ж це не повне мовлення. Із того, що ми кажемо: мовлення Аби заснувало дочку, —

Рама з Фано · продовження

також випливає, що Тіферет є голосом, а Малхут — мовленням. І те, і друге спричиняє балакучість жінок, у таємниці оскарження Місяця.

Ми вже згадали, що Яків світіння є в чотирьох місцях перед Зеїром: навпроти місця тфілін, навпроти грудей, навпроти пупа й навпроти Єсоду; Яків точки — у самому Зеїрі від грудей і нижче. Тепер нам потрібно зрозуміти й осягнути сказане в «Тіккунім», аркуш 25: «Яків, певно, є зображенням середнього стовпа із зовнішнього боку». Але ж там був Мойсей! Однак він був із внутрішнього боку: цей — від тіла, а цей — від нешами. Знай: Яків — батько нас усіх, який привів нас до життя цього світу; Мойсей, який навчив нас Тори, привів нас до життя майбутнього світу. «Із зовнішнього боку» означає те, що вийшло зі світіння Єсоду Аби назовні, перед мірою зросту Зеїра, де б воно не було. А Мойсей — ізсередини, від світіння того Єсоду, від того, що він залишив собі всередині Зеїра.

Мойсей має опору в п’яти місцях. Перше — у Даат Зеїра зсередини, навпроти якого Яків у місці тфілін. Друге — коли [світло] приходить між руками, у верхній третині його Тіферет: світло розширюється всередину від грудей, і воно більше; навпроти нього — Яків, що виходить із грудей. Тоді «Мойсей сховав своє обличчя, бо боявся поглянути». Досі — від верхнього членування Єсоду Аби, покритого й вдягненого в Єсод Іми; звідси й далі — у двох його відкритих членуваннях. Адже третє місце — після того, як він вийшов із Єсоду Іми та вдягнувся в тіло Зеїра, у середній третині Тіферет. Тут є Яків точки, від грудей Зеїра й нижче, у таємниці Сифа, від якого було засновано світ. Мойсею нічого не бракує з цього буття, у таємниці «чоловіка Божого»: «чоловік» — таємниця точки. Вище ми вже згадали, що тут, навпроти грудей, є Яків світіння, і пояснили його.[П7793]

Четверте — у нижній третині Тіферет Зеїра; навпроти нього — Яків, що виходить із пупа, який відповідає верхнім частинам стегон. Тут — пророцтво Мойсея, нашого учителя, мир йому, саме з таємниці пророків: Нецаху й Году Зеїра. Сказали, що його пророцтво — від чоловічого: мається на увазі Єсод Аби, який усередині Зеїра. Пророцтво інших пророків — від жіночого, тобто з місця Єсоду Іми, придатного ввійти всередину Зеїра, у таємниці «потребує, і немає йому виправлення».[П7794] Тому всі вони живляться від Мойсея: із Синаю було передано всі пророцтва, щоб кожне було пророчене й оприлюднене свого часу, за змістом «Від часу, коли вона була, там я; а тепер Господь Бог послав мене» — у єднанні Аби й Іми. «І Його дух» — це руах га-кодеш, який відкрився на Синаї в таємниці Даат, що поширюється за велінням Ґвури: це «слово Господа». Правильно також пояснити: «А тепер послав мене й послав мій дух». Адже Ісая теж був на Синаї серед тих, «кого немає»; пророцтво, як і він, було там у можливості, а тепер вони прийшли у здійснення. Бо посланництво завершується лише через обох — пророка й пророцтво.[П7795]

У словах мудреців ще пояснено написане про Мойсея — «чоловік Божий»: від

Рама з Фано · продовження

середини й нижче — чистий чоловік, у якому основне — точка; від середини й угору — Елогім, бо в тому горішньому бутті основне — світіння, як написано: «І побачила його, що він добрий» — увесь дім наповнився світлом. Отже, Сиф, син Адама, першої людини, був у таємниці самої лише точки й поширюється до кінця міри зросту Зеїра. Хоч там є Авель, у місці Єсоду, у таємниці самого лише світіння, як ми невдовзі згадаємо, це не заважає поширенню Сифа аж донизу. Мойсей також тут унизу в таємниці точки й світіння, рівний Сифу й Авелю разом, на додачу до того, що він один тримається горішніх світінь, як ми сказали. Ми вже сказали, що в ньому основне — світло, як написано: «І Мойсей піднявся до Бога». Там він удостоївся «Тори — світла», у тій її частині, про яку написано: «А мені звелів Господь». У «Сіфрей» витлумачили: речі, які звелів мені промовляти самому собі. Він затримався на горі на сто двадцять днів: хліба не їв і води не пив.

П’яте місце — таємниця Авеля; навпроти нього — Яків, що проривається з Єсоду, де таємниця вінця Єсоду Аби. Він називається Авелем через «подих, що виходить із уст Іми». Отже, з трьох членувань Єсоду Аби Мойсей один займає верхнє; він і Сиф — єдині співучасники середнього; Авель є співучасником з ними в нижньому. Ось «У всьому Моєму домі він вірний».[П7796]

Шем, син Ноя, удостоївся лише ібуру Сифа й Авеля. Однак, засновуючи доми навчання, він багато приготував для Тори. Будучи священником Бога Всевишнього, що означає «посланцем Милосердного», — адже Він, благословенний Він, звелів Ноєві зробити його священником, — він здобув заслугу для себе й разом із собою для Мойсея, щоб обоє були священниками, тобто приносили жертви для інших: вони, а не їхні сини. Знай: Ной мав ваду відтоді, як його вкусив лев, і не був придатний приносити жертву, тим більше для всього світу. Немає такого, чого ми самі не можемо зробити, але призначаємо [для цього] посланця, як пояснено в Ґемарі.[П7797] У вірші «І коли прийде левіт» є натяк на Ґершома, сина Мойсея, бо написано: «А він мешкає там». Йому був потрібний особливий дозвіл за Божим словом, щоб він і його сини були зараховані до черг левітів, як написано: «А Мойсей, чоловік Божий, — його сини зватимуться за коліном Левія».[П7798]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 88

Рама з Фано

З оголення вінця Єсода Зеїра, усередині якого — вінець Єсода Аби, можна зрозуміти сказане Писанням: «і з оголеними сідницями — нагота Єгипту», וחשופי שת ערות מצרים. Тобто оголюється те, що в Сифі, синові першого Адама, було оголеним саме по собі; покриття цього — нове явище в тих, хто народився після первісного гріха. Адже це те, що затуляє й покриває в інших. А що саме? «Нагота Єгипту». Коли йод у Єсоді Зеїра відкривають через завіт обрізання і усувають звідти крайню плоть, суміжну зі

Рама з Фано · продовження

святістю, тоді відкривається те світло Єсода Аби, навпроти якого немає крайньої плоті — боронь Боже, — навіть у тому розумінні, в якому доречно співвідносити її із Зеїром зовні, дуже-дуже далеко від оселі святості. Це зрозуміло. [П7799]

Наш учитель Мойсей, мир йому, народився обрізаним, як про нього написано: «бо він добрий», — без зла. Тому він удостоївся й піднявся до Бога, до верхніх мір, у яких зовсім немає крайньої плоті. Сиф, як і він, народився обрізаним; про нього написано «образ» і «подоба» на цьому (таємному смислі) [Єсоді], (הסוד) [יסוד]. Причина — щоб подих виходив з уст Єсода чистим, без осаду: хто вищий від іншого, має бути вільнішим від усього злого. З цього аспекту постав Яків — нижній [ступінь] осяяння, тобто від відкриття цього світла назовні; тому його названо «цілісним мужем». [П7800]

Те, що про Авеля Писання нічого з цього не пояснює, — не на його шкоду: він був у таємниці осяяння, яке ще не набуло тілесної форми, і навпроти нього зовсім немає подоби крайньої плоті. Але за провину йому пораховано те, що він зазирнув на Шехіну, коли було прийнято його жертву. Тобто він хотів, щоб іскра, яка виходить із Єсода й проривається до Якова, прийшла до Шехіни, що позаду, й освітила її. Недобре, щоб це велике світло пішло до неї, — щоб вона не скасувалася. Адже ми знаходимо: місце, на яке мудреці звертали свій погляд, — або смерть, або бідність, у таємниці «купи кісток», הגל של עצמות, за гематрією 974. [П7801] Мазаль Авеля бачив, що Мойсей — чоловік Матроніти, і про нього написано: «і образ Господа він споглядає». Він же хотів з'їсти її недозрілою, але встиг лише зазирнути на неї; якби вдивився більше, псування було б дуже великим. Тепер досить того, що Мойсей виправив на початку, як про нього написано: «і Мойсей сховав своє обличчя». Ти вже знаєш, що משה, «Мойсей», — нотарикон משה שת הבל: Мойсей, Сиф, Авель. [П7802]

З поясненого — що ЗОН мають одну стіну на двох — можна зрозуміти Мойсеєві слова до Ізраїлю: «А ви, що приліпилися до Господа, вашого Бога», тобто до Тіферет і Малхут, які теж приліплені одна до одної, — «усі живі сьогодні». Вислів звернений до другого покоління, яке увійшло до Землі; поколінням знання керував Мойсей, і всі вони померли в пустелі. Ми вже пояснили, чому воно назване поколінням знання: за ім'ям Дарди, який був з аспекту Лії — осяяння від кореня Єсода Аби, яким є Мойсей. Тому він був їхнім пастирем. Цим віршем він сповіщав тому другому поколінню, що вони удостояться ввійти до Землі. А перші — покоління знання, — оскільки наш учитель Мойсей, мир йому, відійшов, а він і вони — від Аби, мусять також відійти й не ввійти до Землі. [П7803]

З цієї причини Тору було дано першим завдяки тому, що вона й вони — від Аби. Коли його Єсод розкрився, Тора вийшла з великої кількості світла, що там відкрилося. Тому вони перебували в пустелі сорок років: учень осягає думку свого вчителя не менш ніж за такий час. Бо Ім'я АБ міститься в Хохмі й має чотири йоди

Рама з Фано · продовження

— ось сорок. Звідси зрозуміло й те, що мужів звитяги він знайшов, а розумних не знайшов: слово חיל, «звитяга», дорівнює 48, це дві третини 72, відповідно до двох третин Єсода Аби, які відкриті й виходять із Єсода Іми. Тому він не знайшов розумних: Єсод Іми тут зовсім не діє, а лише для ЗОН у великому стані. Яків через це — окремий цілісний парцуф, бо походить від Єсода Аби. ЗОН же, які походять і від Єсода Іми, як вище, на початку глави 87, постали з'єднаними: один бере хасадім, а друга — ґвурот, і стіна в них одна на двох. [П7804]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 89

Рама з Фано

«І двоє дверей до палацу й до святині» — повний вірш у книзі Єзекіїля. Це велика далет і мала далет; обидві — у Шехіні: у верхньому аспекті, який є святинею, — сама Біна й Твуна разом із нею; а нижній аспект, палац, — Малхут. Відомо, що велика — Лія, мала — Рахіль. Тому написано: «і по двоє дверей у дверях»; далі пояснено: «двоє поворотних дверей» — це Біна й Малхут, і аспект кожної подвійний: «двоє в одних дверях, і двоє дверей в інших». Знай, що кожна включає десять. [П7805]

Так само в чоловічому началі: Зеїр — від того місця, де починається парцуф Твуни, згідно з одним із пояснень, що пасують назві Твуна, як буде далі. Тобто від грудей Іми й нижче — це її Тіферет. «І з моєї плоті я побачу»: плід у лоні матері підіймається лише до половини її тіла, бо там місце голови, тобто Кетера Зеїра. Суглоби її Нецаха, Года й Єсода входять і вдягаються в шість країв цього плоду, адже його голова між колінами. Згодом завдяки їм для нього довершиться повний зріст; проте він усе ще лише Зеїр, хоч підняв голову, коли вона його народила, і став наділеним дев'ятьма мірами. Перші суглоби Нецаха, Года й Єсода Іми стають для нього внутрішністю мохін, другі — руками, треті — гомілками. Так само за цим порядком парцуф Шехіни: він будується із суглобів Нецаха, Года й Єсода Зеїра, а череп — від його грудей. [П7806]

Як угорі, в Абі та Імі, під час зівуґу є таємниця Даат, що об'єднує, так і внизу — у таємниці нижнього аспекту Твуни з нижнім аспектом Аби — для довершення зівуґу є інша Даат. Як у горішньому світі один включається в іншого, так і в нижньому світі — Шехіна. Це таємниця «бо Господь — Бог знань», כי אל דעות ה': є дві Даат у зівуґах Аби, і відповідно до них — у зівуґах Зеїра. [П7807]

Завдяки цьому зрозумілий вірш: «і будуть спаровані знизу», והיו תואמים מלמטה. Мається на увазі парцуф Рахілі з Яковом, який — від точки половини Зеїра, від грудей й нижче. А хто об'єднує її? Яків і Лія осяяння, які також від грудей й нижче. «І разом будуть цілісними до його вершини», ויחדיו יהיו תמים אל ראשו, — Зеїра, «до одного кільця», אל הטבעת האחד, — це верхня Лія. [П7808]

Рама з Фано · продовження

Знай: увесь Зеїр, від початку до кінця, називається Ізраїлем. З місця, де Рахіль вийшла позаду нього, Яків теж виходить попереду нього. Крім того, сам Зеїр від голови до половини своєї Тіферет називається «юнак Ізраїль», а від половини його Тіферет й нижче — Яків. Саме за цим другим способом сказано, що Яків єднається з Рахіллю. І ще: Ізраїль включається з Яковом осяяння, що перед ним на місці тфілін, і єднається з Лією, яка бере знаки від Рахілі, адже вона каже: «тому він ляже з тобою цієї ночі». Дивись «Сітрей Тора», розділ «Ваєце», до вірша «і ліг із нею тієї ночі», וישכב עמה בלילה הוא: Якова не названо, і мається на увазі Ізраїль, більш прихований. [П7809]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 90

Рама з Фано

Вища Іма має три аспекти. Перший — коли вона в єднанні з Абою, піднявшись до нього для зівуґу: тоді зветься Біною. Другий — коли вона на своєму місці без єднання, сама: її називають Твуною. Так само вона зветься і в третьому аспекті, коли спускається у Зеїра, щоб дарувати йому достаток. Коли Зеїр піднімається вгору, на місце Вищої Біни, вона звідти піднімається з ним до місця Аби. Це буде пояснено на своєму місці, щодо піднесення шабату, з небесною допомогою. Про нього в цій таємниці сказано: «і муж розумінь дістане її», ואיש תבונות ידלנה, тобто підніме її в обох нижніх аспектах до Аби. Тоді він підноситься від того, що був сином, до стану чоловіка, а вона — від Твуни в обох аспектах до Біни. Обидва називаються Бінами, бо й нижній аспект піднявся до Аби з піднесенням Зеїра. Про того, хто цього не удостоївся, написано: «він не народ розумінь», לא עם בינות הוא. [П7810]

Знай, що Біна має два аспекти — мем і самех. Причина така: йод Імені — Хохма; його повне написання містить три літери — йод, вав, далет. Помнож і скажи: шість разів по десять — 60. Ще помнож і скажи: чотири рази по десять — 40. Сенс у тому, що коли Іма в єднанні з Абою, вона називається самех: вона замкнена, щоб прийняти всі світла від Аби, і замикає їх для них самих. Тому голова вав нахилена вперед, щоб простягнути достаток від йода, тобто Аби, до далет, тобто Іми. Ця вав примножується й наповнюється силою йода, стаючи замкненим самехом. А коли вона без зівуґу, лише припала над дітьми, тоді зветься мем; вона відкрита внизу, щоб дарувати достаток шістьом краям, у таємниці бальзаму, אפרסמון, поясненій у Зогарі. Приклад — жінка, господиня дому: коли вона в єднанні зі своїм чоловіком, у ту мить не має вільного часу наглядати за дітьми. [П7811]

Відомо, що перше ге Імені вказує на Біну. Хоча вище ми розрізнили перше ге, форма якого — далет-йод, ד"י, та друге ге, форма якого — далет-вав, ד"ו, це лише в таємниці чоловічих ознак: кожна запечатана печаттю свого чоловіка, який світить у ній. Але

Рама з Фано · продовження

в таємниці вагітності, коли плід формується в лоні Іми, необхідно, щоб і перше ге мало форму далет-вав. Це ті самі вав і далет, ו"ד, з повного написання йода; щодо неї вони теж чоловічі ознаки. Коли ці дві літери в Хохмі, вав передує далет — у таємниці зівуґу; коли ж вони в Біні, далет передує вав — у таємниці форми ге, бо вав під далет, входить у неї й утворює ге. Проте тоді вав не має голови. А коли вона перед далет, її голова нахилена навпроти лиця тієї голови. Натяк такий: під час єднання Аба дарує світла Імі; коли ж вав усередині ге, вона без голови, бо світла залишилися вгорі. На розі далет у ге є вістря замість тієї голови, якої бракує вав: це навчає, що його вклад — у її руці. [П7812]

Осяяння цієї малої вав поширюється й дарує достаток усьому зростові Зеїра аж до Єсода. Ти вже знаєш, що позаду Зеїра вийшла Малхут, її Хохма, Біна й Даат відповідали верхівкам стегон — його Нецаху, Году й Єсоду. Отже, Єсод Іми доходить у Зеїрі до місця голови його Нукви, не включаючи його; проте її осяяння сягає також мохін Нукви. Мойсей удостоївся Біни в таємниці самеха, а Яків — у таємниці мем. Сказали, що це таємниця шміти й шабату: Яків мусив працювати за Рахіль сім років, а про Мойсея написано: «і покликав Мойсея сьомого дня». [П7813]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 91

Рама з Фано

У мудреців звичний вислів: «Мем і самех у скрижалях трималися дивом». Біна називається самех відповідно до шести верхніх сефірот — Кетера, Хохми, Біни, Даат, Ґдули й Ґвури; мем — щодо чотирьох її нижніх сефірот, Тіферет, Нецаха, Года та Єсода, бо Малхут включена в Єсод. Зеїр у цих аспектах також називається вав і далет. Щодо його шести верхніх мір, включених у Біну, він зветься вав: адже Нецах, Год і Єсод Біни вдягаються всередині аж до третини Тіферет. Доти він включений в окремий парцуф і зветься «син Яг», בן יה, — літери בינה. Далет — щодо чотирьох мір: Тіферет, Нецаха, Года й Єсода. Хоча частина Тіферет включена вгорі, та частина — лише її меншість, одна третина; дві третини включені тут, у нижній частині Біни. Про це сказано: «жінка — лише для дітей». Адже її Тіферет — саме тіло — є головним для зображення в ній форми двох парцуфів, ד"ו, у таємниці вагітності; це від перетинки й нижче. Так само у Зеїрі: у двох нижніх третинах його Тіферет приходить відкритий знак, האות, як раніше; ми приймаємо, що більшість скрізь вважається цілим. [П7814]

Ця друга частина Зеїра, включена від Тіферет й нижче, тлумачиться як окремий парцуф, званий Твуна. Її поєднання — «син і дочка», בן ובת, тобто вав і ге, безперечно два парцуфи. Так само вгорі, у Біні, у таємниці мем і самех — це два довершені зрости. Скрижалі — Нецах і Год Іми, які ввійшли всередину Зеїра й стали повним парцуфом із десяти мір. Тоді шість верхніх Зеїра називаються самех, а чотири

Рама з Фано · продовження

нижні — мем, через їхнє включення по десять. Отже, з мем Іми, від її Нецаха й нижче, постали мем і самех Зеїра, щоб він був повним парцуфом. Ось саме вони «трималися дивом». Так само у самому Зеїрі: те, що було його нижньою половиною — далет, — стало мем через включення десяти; а вав угорі, що була лише шістьма краями, стала самех. З обох для Зеїра довершився повний парцуф: це велике диво. [П7815]

І ще: Твуна — мем, що будується з чотирьох мір Біни й стає повним парцуфом; Зеїр — самех, бо початково він лише шість країв. Обидва залежать від скрижалей, тобто Нецаха й Года Іми; завдяки цьому Твуна і Зеїр стали довершеними парцуфами. Це явне диво. Знай: перші скрижалі були від Нецаха й Года Вищої Іми; Зеїр приймав мохін від неї самої. Але коли вони були ушкоджені через теля — обличчя вола, які з боку [не уточнено якого], דאינון מסטרא, — Іма відійшла вгору. Мохін Зеїра були вже тільки від відділів Твуни, і другі скрижалі — з її боку. Саме цим Мойсей докоряв Ізраїлю: «бо вони народ, що втратив поради». Адже нирки радять, а це Нецах і Год Вищої Іми, які були приховані й втрачені для них. Тепер вони спричинили вигнання, де немає Твуни: навіть нижні мохін відійшли від Зеїра, доки наш Творець не змилосердиться над нами. [П7816]

Згідно з цими словами, близьке до розуміння й інше пояснення мем та самеха у скрижалях. Біна називається мем і називається самех. Також у Твуні є самех — її шість верхніх мір, — і мем — чотири останні. Вона також називається вав і далет: вав пасує їй щодо шести верхніх, далет — щодо чотирьох нижніх. Твуна називається мем, бо постає лише з чотирьох мір Біни — Тіферет, Нецаха, Года та Єсода. Отже, весь парцуф Твуни, мем і самех, постав лише з цих чотирьох мір Біни, її мем. Коли ж через наші гріхи парцуфи спускаються, Твуна теж входить у Зеїра не вся, а лише її Нецах, Год і Єсод; із половини Тіферет утворюється його Кетер. Виходить, що з неї в Зеїра входить половина мем, бо вся вона — лише мем, оскільки будується з Тіферет, Нецаха, Года й Єсода Біни. Тож мем і самех Зеїра, існування яких залежить від скрижалей — Нецаха й Года Твуни, — трималися дивом: усі вони постали тільки з половини Твуни, тобто з її Тіферет, Нецаха, Года та Єсода, що є половиною мем, бо вся Твуна щодо Вищої Іми — лише мем. [П7817]

Або скажемо іншим способом. Ти вже знаєш, що з уст Біни, коли вона (רביעה) [припала] над дітьми, виходить осяяння, наче подих уст, яке оточує всього Зеїра. Завдяки цьому він існує — від тих уст, що говорять великі речі. Коли ж Біна піднімається вгору, щоб єднатися з Абою, Зеїр не має цього осяяння. Звідки тоді його існування й стійкість? У Тіферет Зеїра є Ім'я Гавая з розгортанням через алефи, що дорівнює 45; а в Малхут у ній — Ім'я Алеф-Далет, אלף דל"ת, що дорівнює 65. Обидва Імені разом дають 110, число נס, «диво / знамено». Про нього написано: «Ти дав тим, хто боїться Тебе, знамено, щоб піднести його». [П7818]

Рама з Фано · продовження

Без страху Небес воно обертається в таємницю «той, хто додає, віднімає». Точка Зеїра, включена в Малхут, відходить угору, на своє місце; 45 стає 46 — ось додавання, але «не з власного серця»: він віднімає від Імені 65, і воно стає 64, ס״ד, за висловом «і закував мої ноги в колодку», ותשם בסד רגלי. Це таємниця «небесного царства», מלכות השמים, у Єремії: написано без алефа. Тут поєднання обох — סדום, Содом, який перевернув Господь. Про виправлення цього великого псування й справжнє перетворення прокляття на благословення Ісая сказав: «Ось Я засновую в Сіоні камінь…», הנני יסד בציון אבן, і далі «основа, основа», מוסד מוסד. Повтор приходить для зміцнення, у таємниці подвоєних голосних знаків при згадуванні Імені в завершенні благословення, яке РҐ, ר״ג, установив щодо боетусеїв у Явне, як пояснено на своєму місці. Отже, осяяння цих двох Імен у виправленому стані підтримало Зеїра, коли Біна єдналася вгорі. Це мем і самех — таємниця Зеїра в обох його аспектах, що залежать від скрижалей, Нецаха й Года Твуни: «дивом», тобто осяянням двох згаданих Імен, які дають נס, вони трималися для існування Зеїра, а від нього життєвість — його Нукві. [П7819]

Мудреці також сказали: той, хто відповідає «амен», більший від того, хто благословляє, бо один вимовляє одне Ім’я, а другий — два або три. Адже אמן, «амен», — поєднання Імен Гавая й Адонай. При заміні за абеткою кожної літери наступною воно переходить у בנס, за гематрією י״ב״ק; його таємниця — два названі Імені й Ег’є разом із ними. Відомо, що Ег’є — в Імі, Гавая — в Тіферет, яка в Нецаху, а Адонай — у Малхут, що в Годі; адже Вища Іма поширилася аж до Года. Наділення Іми в ЗОН утверджується через «амен», яке є בנס. Людина, що пильно відповідає «амен» як належить, гідна, щоб її заслуга стала щитом і великим щитом серед вигнань — як самі скрижалі. [П7820]

Отже, ми навчилися, що скрижалі — Нецах і Год Іми для Тіферет, Хохма й Біна для Зеїра, таємниця ס״ת [скорочення]. Але Даат Зеїра — лише осяяння, тому не була потрібна третя скрижаль відповідно до Єсода Іми; до того ж він короткий. А якщо хочеш, скажи: משה, «Мойсей», за гематрією — אל שד״י, Ель Шаддай; він доповнює Єсод Іми й набагато любіший нам за скрижалі Завіту, відповідні Нецаху й Году. Знай: саме він каже Пінхасові за наказом Всюдисущого: «Ось Я даю йому Мій завіт миру». Отже, завіт миру первісно належить Мойсеєві, у таємниці «праведник панує у страху Божому». [П7821]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 92

Рама з Фано

Коли частини Іми, тобто її Нецах, Год і Єсод, входять у голову Зеїра, спочатку будується Малхут Біни. Це необхідно, бо знизу вгору вона передує їм, щоб там стати довершеним [парцуфом]. Вона називається Лією, перебуваючи позаду голови Зеїра, навпроти Даат. Це таємний смисл вузла тфілін, який Святий, благословенний Він, показав Мойсеєві. Адже самі тфілін містять усередині Тору — рясне осяяння всередині мохін Зеїра. Проте вузол не має осяяння мохін; лише подихом наших уст і нашим наміром під час єднання в читанні Шма впорядковуються мохін і для Лії, але не сталим письмом, як для Зеїра.

Знай: Аріх має волосини, пасма й пучки волосся. Пояснення таке: спереду, у волоссі тімені, є тринадцять пасом, що стоять з одного й другого боку черепа, навпроти його обличчя; з них волосся починає розділятися. Силою їхнього осяяння поширюються тринадцять тіккунів бороди. Волосся його голови — «як чиста вовна», відповідно до Хохми, для мохін Зеїра; «його вбрання — як білий сніг» — для Аби й Іми. Ці передні пасма тут називаються просто волосинами, бо вони не такі довгі, як пасма з боку потилиці. А від виступів черепа назад — тисяча тисяч міріад, сім тисяч і п’ятсот пучків волосся. Тобто велике число — для нього самого, середнє — для Аби й Іми, а мале — для Зеїра: мається на увазі їхня включеність у нього самого. Кожний пучок має 410 пасом, за числом קדוש, «святий». Пучки сягають верхівок плечей, щоб покривати потилицю; від потилиці вниз простягаються пасма й тягнуться до місця голови Зеїра. Вони сполучаються з його образом, що походить від Аби й Іми; ті й ті стають немов тканим переплетенням, посилюючи своє осяяння. Це таємний смисл таліта на голові Зеїра. [П7822]

Зеїр також має волосини, пасма й пучки. Волосини малі: вони є джерелами світла лише для нього самого й виходять із Хохми в ньому. Пасма довші, щоб простягатися до його Нукви, і виходять із Біни в ньому. Пучки середньої довжини походять із Даат у ньому, щоб світити їм обом; усе це — у малому стані.

Знай: Аба й Іма зовсім не мають волосся — ані в бороді Аби, ані на голові в обох. Натяк: «А чоловік» — це Зеїр — «коли в нього облізе голова, він лисий»; «а якщо спереду облізе його голова, він лисий спереду». Перше — щодо Іми, друге — щодо Аби. І той, і той чистий: жодного зла немає, бо Аба й Іма та мазаль у таємному смислі Даат — його голова у великому стані. Тоді він називається «чоловік гладкий»; ми пояснили це у главі 76.

Волосини — це канали джерел світла, які виходять із мозку. Аба й Іма цього не потребують, бо перебувають під святим мазалем Аріха й отримують від нього осяяння, щоб повсякчас розумно чинити добро для ЗОН. Адже цей мазаль «розпростирає небеса» через Іму й «засновує землю» через Абу. Обидві форми

Рама з Фано · продовження

означають теперішню дію, яка ніколи не припиняється, подібно до сказаного Писанням: «І небеса не чисті в Його очах» — і це не на гірше. У слові מרט, «обліз», є нотарикон מה רב טובך, «Яке велике Твоє добро»; так само початкові літери אשר צפנת לירא, «яке Ти приховав для тих, хто боїться Тебе», — אצל. Адже облисіння Ацилуту на голові Аби й Іми є таємним смислом прихованого добра. [П7823]

Отже, вищий мазаль — волосяна мантія у великій святості над Абою й Імою, про яких написано: «Могутній у височині Господь». А Зеїр, якого цей мазаль не оточує повсякчас, упорядковується в таємному смислі «його кучері — завитки». Однак у кліпот немає впорядкування для їхніх Аби й Іми. Усе належне їм волосся тягнеться до Зеїра кліпи, «який увесь — עשר», «десять», — немов волосяна мантія. Тобто як мантія, належна у вищих упорядкуваннях для довершення відповідності, так унизу вона простягається по всій його постаті, по всій його поверхні. [П7824]

Знай: Валаам також перебуває в таємному смислі Зеїра кліпи, «знає знання Вищого», бо його Аріх приліплений до нього. Це неправдивий дар, яким Валаам вихваляється, адже й його Вищий не потрібний. Він «повторив» — שנה (за ד"ר та у другому друці — שגה, «схибив») — у цьому щодо міри нижчих того нечистого боку [зв'язок стислий]. А Мойсей, Зеїр святості, цим не вихваляється, бо «вищий над вищим стереже». [П7825]

Слово שער, «волосся», — це עשר, «десять», бо десять мір кліпи повні волосся. Волосина всюди є таємним смислом нитки, тобто вав, ו: власне волосини. Повсякчас є й таємний смисл йодів над вавами, бо ці йоди — корені волосин, подібно до точки, що є початком лінії. Тому волосся називається שער у таємному смислі וא"ו, а «десять», עשר, — у таємному смислі יו"ד. [П7826]

Пасма Зеїра простягаються й тягнуться до голови його Нукви; це таємний смисл цицит. І за нашим ходом ми навчилися, що таліт передує тфілін. Адже від цього останнього ударяння швидко виходить ручний тфілін із місця голови його Нукви, про яку написано: «Його ліва рука під моєю головою», — спереду, лише від руки. Вона благає: «Поклади мене печаттю на Твоє серце, печаттю на Твою руку». Подвоєння печаті включає сюди й головний тфілін Зеїра, що виходить назовні у чотирьох футлярах, навпроти обличчя, силою ударяння тих великих осяянь, які ми згадали. Світло Малхут Біни, що перебуває там, повертається назад і виводить вузол тфілін. Йому відповідає подібний вузол у ручному тфіліні; лише цей — наче йод, י, відповідно до одного футляра, а той — наче далет, ד, відповідно до чотирьох футлярів. Тоді завершується парцуф Лії. [П7827]

І як на головному тфіліні є шін із чотирма верхівками й шін із трьома верхівками, так у ручному вузлі пильнують, щоб із одного боку було три петлі, наче йод із чотирма вістрями, а з другого — чотири, відповідно до йода з чотирма вістрями.

Рама з Фано · продовження

Тобто його вістря вгорі, тіло йода і два вістря внизу. [П7828]

Ми вже пояснили, що міра її зросту сягає третини Тіферет Зеїра, покритої Єсодом Іми; там починається голова Рахілі. Поки Зеїр готується вивести ці світла — «суботні виходи», тфілін зі світла, яким відповідають ці тфілін зі шкіри: «два, що є чотирма, всередині» — «Освяти», «приведе тебе» з одного боку, «Слухай», («І буде») [«Якщо слухатимете»] з другого; і «два, що є чотирма, зовні» — у таємному смислі великої далет, де дві петлі у верхній рисці й дві в ніжці, — тоді жінка поспішає прийти раніше від чоловіка. Тому Рахіль випередила його, бо він виводить лише один футляр з одного боку й прив'язує його до своєї руки путами любові. А потім: «І будуть тотафот між його очима»; їм відповідає вузол на потилиці в таємному смислі Лії, як ми сказали. [П7829]

А «чоловік Мойсей був дуже смиренний», бо страх для нього — мала річ, як вище, у главі 77. Він удостоївся цього означення, оскільки своїм осягненням досяг місця Лії, яка є Малхут Біни. Звідти йому відкрилися п'ятдесят брам Біни, крім однієї. Іма називається «смиренням», ענוה, за словами «Я відповім небесам», אענה את השמים, бо вона дарує Зеїрові з великим смиренням: схиляє себе задля нього, як ми пояснили.

Знай: із трьох частин правої руки Зеїра, яка є Хеседом, утворено Хохму, Хесед і Нецах для Лії; так само з його лівої руки для неї — Біну, Ґвуру й Год. Із середньої лінії, тобто Тіферет Зеїра, для неї утворено Даат, Тіферет і Єсод. Лише її Даат легкий, а Єсод короткий; тому трьом мірам її середньої лінії достатньо половини Тіферет Зеїра. Інша його половина залишається для Кетера його Нукви, тобто Рахілі.

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 93

Рама з Фано

«Маємо сестру малу» — від грудей Зеїра й нижче; ім'я їй Рахіль. Вона, безперечно, точка; вона мати людської отари, отари святинь, у таємному смислі душ. «А ім'я старшої — Лія»: її місце вгорі постаті Зеїра. Її ім'я свідчить, що вона є осяянням, а не точкою.

Єднання Лії починається на мінху, обличчям до обличчя. Адже під час ранкової молитви єднання подвійне: Лія з Ізраїлем — спиною до спини, а Рахіль із Яковом — обличчям до обличчя. Тоді Яків спускається в Нецах, а Рахіль піднімається в Год. На молитву мінха Лія, яка вся є судами, єднається лише з Ізраїлем обличчям до обличчя. Рахіль же — спиною до спини з усією постаттю Зеїра: вона виростає й займає спини Ізраїля та Якова. Усе це — велике пом'якшення судів.

На вечірню молитву Рахіль знову зменшує себе й залишається спиною до спини

Рама з Фано · продовження

лише з Яковом до півночі. Тільки протягом усього часу цієї молитви триває єднання Лії з Ізраїлем від мінхи й дотепер. Це цілковита протилежність ранковій молитві. Але після вечірньої молитви й Лія повертається спиною до спини з Ізраїлем до півночі. Після півночі Лія виростає донизу й займає також місце Рахілі, обличчям до обличчя.

А в шабат, на вечірню молитву, Яків займає всі Нецах, Год і Єсод Зеїра; Рахіль із ним — обличчям до обличчя. Це значно вище за буденну ранкову молитву. Після закінчення вечірньої молитви Рахіль піднімається до палацу Біни, щоб там вирости, а Лія з Ізраїлем і Яковом — обличчям до обличчя, як після півночі в будні. У шабат це триває до півночі. Потім Лія піднімається вгору, до палацу Біни, а Рахіль спускається обличчям до обличчя з Яковом та Ізраїлем, який є цілковитим милосердям, у таємному смислі «часу єднання ת"ת». [П7830]

Для ам га-ареца це дозволено в будні після півночі, бо Лія тоді обличчям до обличчя в повній постаті. Але до півночі, навіть суботньої ночі, навіть ам га-арецові цього не дозволено, адже протягом усього часу вечірньої молитви Рахіль перебуває в єднанні обличчям до обличчя лише з Яковом. На нашу думку, оскільки неможливо визначити час точно й маємо лише чотири поділи двадцяти чотирьох годин доби, то, якщо тілесне подружнє єднання заборонено протягом частини половини ночі — тобто під час вечірньої молитви, як сказано, — уся ця перша половина ночі заборонена кожній людині. [П7831]

На ранкову молитву шабату Зеїр піднімається до Нецаха, Года й Єсоду Іми, а Рахіль піднімається там лише до Нецаха, Года й Єсоду Зеїра. Через тихі молитви та їхні повторення вона піднімається ступінь за ступенем, аж поки під час повторення мусафу Зеїр Анпін опиняється на самому місці Аби й Іми, а Рахіль піднімається лише до Нецаха, Года й Єсоду Іми. На «Свят, свят, свят» Малхут піднімається до Хеседу, Ґвури й Тіферет Біни, а на «Де місце Його слави?» — до її Хохми, Біни й Даат. Тоді вона цілком рівна йому. На мінху лише Ізраїль, разом із Лією та Абою й Імою, піднімається до нижнього мазаля Аріха — ונקה, «і очищує»; під час повторення він піднімається до вищого мазаля — נוצר, «зберігає». Там єднання Ізраїля з Лією відбувається обличчям до обличчя, а Яків і Рахіль залишаються на своєму місці без єднання, лише спиною до спини. [П7832]

Повернімося до буденної мінхи: до Авраамової молитви в цей час. Він виконував навіть тонкощі заповідей мудреців; так само промовляв мінху, знаючи, що Ісаак у майбутньому її встановить. Він пильнував, щоб починати її, щойно «темніють стіни світу», — на початку сьомої години. Адже він мав велике астрологічне знання, щоб визначити годину, коли день уже відхилився від свого піднесення протягом перших шести годин і ще не почав заходити: лише «коли схиляться вечірні тіні». Це дієслово майбутнього часу: вони готові схилитися. [П7833]

Рама з Фано · продовження

Написано: «І сталося ввечері: він узяв Лію, свою дочку» — узяв її словами; це молитва, щоб прикрасити її. Її єднання обличчям до обличчя з усією постаттю Зеїра довершується вночі після півночі, як написано: «І привів її до нього». Її сон, дорміта, діє навіть на того, хто не спить, а пильнує цілу ніч, займаючись Торою й заповідями. Тому Яків не був прихований у ту годину, коли Зеїр перебуває в таємному смислі глибокого сну, що спадає на синів пророків, як нижче. [П7834]

Рахіль від появи зірок знову зменшує себе. Тому в першій половині ночі, яка називається ליל без ге, вона не приймає над собою чоловічого, бо це не час прихильності й усі брами замкнено. У другій половині, яка називається לילה, вона приймає над собою чоловічого — саме «над собою», в аспекті Лії, яка над нею й з'єднується з нею, як нижче, у главі 96. Це час подружнього єднання для кожної людини, крім ученого Тори: йому дозволено лише суботньої ночі, у належному її місці, як ми пояснили.

Про цю годину написано: «І ріка виходить з Едену, щоб напувати сад». Початкові літери להשקות את הגן, «щоб напувати сад», — לאה, Лія; разом із початковими літерами יוצא מעדן, «виходить з Едену», — ים — тоді довершується Ім'я אלקים, таємний смисл Вищої Іми. Про неї написано ונהר, «і ріка», що за гематрією дорівнює десяти Іменам Гавая та одиниці за ціле: усі вони приховані в ній. «Виходить» — тягнеться й виходить постійно, без перерви; «з Едену» — це Вищий Аба, і він заснував дочку, тобто Рахіль. [П7835]

Тому Лія, яка сама є цілковитими судами й називається «нічним мороком», у цю годину з'єднується зі слідом, що залишився від Рахілі, як нижче, у главі 98. Бо та звільняє для неї місце, ховається й стискається в таємному смислі точки під ложем. Тут натяк на сорок дев'ять брам і слід п'ятдесятої брами від самої сутності Біни, вищої ге в Імені, у таємному смислі ге слова מטה, «ложе»: усі вони включені в постать Лії. Вона користується голосом Рахілі, коли Яків перевіряє знаки. Рахіль спускається до Брія, яка є буквально під ложем, бо Іма в таємному смислі Лії гніздиться в ній. У цій її силі про Рахіль написано: «І дає поживу своєму дому та призначену частку своїм служницям». [П7836]

Тоді вона передає знаки вгорі Лії: ніда — в її Нецаху, Годі й Єсоді; хала — у Хеседі, Ґвурі й Тіферет, що є головною частиною її будови; запалення світильника — у Хохмі, Біні й Даат. Це порядок танни знизу вгору. Хаві ж спочатку дали лише халу, щоб спокутувати гріх їжі, яким вона пошкодила «халу світу»; після неї — періодичні строки менструації, щоб вона визнала над собою праведність суду Небес; а запалення світильника — наприкінці, для сподівання виправлення. Так само ми тлумачимо ім'я пророчиці Ханни: вона мала намір у цих діях у такому порядку. Число її імені — 63, що є вищим тіккуном. А חוה, Хава, — лише доповнення мілую

Рама з Фано · продовження

Імені 45; це її ім’я після гріха. [П7837]

Можна витлумачити всі три знаки й лише в мохін: хала — у Хохмі, «початок вашого тіста»; ніда — у Біні, з якої пробуджуються суди; запалення світильника — в Даат, що освітлює всю постать силою вищих. Він усюди є «напуванням дерева». Їхнє решіму, тобто самі знаки й осяяння, надається Лії, яка вся є осяянням. Тоді вона простягається вниз, на місце Рахілі, на всю постать Зеїра; відпилюється від його спини й обертається, щоб єднатися з ним обличчям до обличчя, у таємному смислі «жінка обійде чоловіка». Це Яків, який піднімається до юнака Ізраїля. Тоді для кожної людини — час єднання, «відвідати своє житло», «дізнатися про мир свого намету».

Учені Тори, які в цю годину стоять, займаючись Торою, називаються «домом Якова». На світанку вона має завдяки їм нове єднання: вони стають її шошвінами й радіють із нею, у таємному смислі немовляти, що ссе груди матері. Тоді «жінка розмовляє з чоловіком», у смислі «І сталося вранці: ось, це Лія»: Яків упізнав її за голосом. Вона називається «ланню світанку», бо її суди пом’якшуються. Щомиті вона мила своєму чоловікові, немов він упізнав її лише тепер. Це таємний смисл «І полюбив також Рахіль більше від Лії»: розширення після розширення — для обмеження. Не тільки через саму Рахіль, а й через Лію, бо та й та — причина. [П7838]

У розділі «Бешаллах», аркуш 56б, рабі Шимон сказав: «Коли ранок світлішає і лань стоїть у своєму стані, вона переходить убік і входить у двісті царських палаців». Тобто коли світлішає схід, лань іще залишається у своєму стані обличчям до обличчя. Тоді вона відходить убік і піднімається в ті палаци — позаду Зеїра, у таємному смислі розгортання Імені אלקים, число якого — двісті. Можна також пояснити ці двісті через קוממיות, «дві постаті»: Рахілі та Лії, по сто в кожній через взаємне включення десяти в десять. Вона повертається й піднімається на своє місце. [П7839]

Ми вже згадали, що Лія провадить їх у повному парцуфі до півночі шабату, як в останню половину буденної ночі. Дехто каже, що це єднання в шабат, навіть на початку ночі, вище й більш пом’якшене, ніж наприкінці буденної ночі. Але ми вже відкинули цю думку на початку глави. Натомість північ шабату — час єднання вчених Тори, відповідний до буденного світанку, про який ми навчаємо: «Жінка розмовляє зі своїм чоловіком».

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 94

Рама з Фано

Від появи світанкової зорі до полудня триває правління Рахілі, про яку написано: «Йде й світлішає до повного дня». Задля неї призначений наглядач згадував заслугу праотців, що сплять у Хевроні, щоб осяяти її сполученнями Імені Гавая для дванадцяти племен [Ізраїля. Той, хто бачить, каже: (ברקי, «світлішає») [ברקאי, «світанок»] — числом порівну. Заслуги жертв за часів Храму було достатньо] (текст у дужках знайдено в ד"ר), щоб поєднати її; це робило її довершеним парцуфом для єднання обличчям до обличчя. Але тепер нашою молитвою ми маємо зробити її парцуфом у благословенні праотців, як пояснено на своєму місці. [П7840]

Від світанку ми відразу займаємося її прикрасами: цицит, тфілін і читанням Шма. Її єднання довершується у молитві Аміда, повторенні провідника молитви й падінні на обличчя, у таємному смислі «учений Тори затінює своїм талітом». Коли ми молимося тихо, він тоді облягає Нецах Аріха, а вона всією своєю постаттю — його Год. Бо Хесед, Ґвура й Тіферет Аріха — нешама для Аби й Іми, а Нецах, Год і Єсод — для ЗОН.

На початки місяців, таємний смисл яких — Нецах і Год, дві голови місяця, обидва, тобто ЗОН, перебувають у Нецаху: ліве включене в праве. Тому «Нехай підніметься й прийде» згадують у благословенні служіння, яке відповідає Нецаху. А на Хануку й Пурим згадують у благословенні подяки, бо обоє в Годі. І це не погіршення, начебто Зеїр тягнувся за нею: у будні навіть із Года вона отримує достаток лише через Зеїра. У ці ж два дні вона живиться з Года своєю власною заслугою, і це додаткова святість для неї. Проте «жінка не має набуття без свого чоловіка»; з цього боку сказано: «обоє в Годі». Адже, крім того, що Зеїр для себе отримує достаток із Нецаха, у Годі він має більшу велич, ніж у будні, бо його Нуква піднімається до нього власною заслугою; «і велика його слава в її спасінні». [П7841]

Під час щоденного повторення Аміди Зеїр отримує осяяння з Хеседу Аріха, а його Нуква — з Ґвури, у таємному смислі «А Я привчав Єфрема ходити, брав їх на його руки». Тобто Я відкрив їм 600 включень шести країв, коли їхнє світло множиться — десять із десяти; до цього вони світили лише з трьох мір. Єфрем тут означає множину: ця допомога буде корисна парцуфам, щоб вони плодилися й множилися в еманації душ. [П7842]

Від полудня суди починають пробуджуватися, і Рахіль повертається назад. Тому потрібне нове впорядкування через постійну жертву між вечорами. Це за часів, коли Храм стоїть: жертва продовжувала єднання від світанку до полудня. А коли Храму немає, після завершення молитви Рахіль повертається назад. Давні благочестиві перебували одну годину перед молитвою, одну годину в молитві й одну після неї, щоб Єдиний продовжив стан обличчям до обличчя принаймні на

Рама з Фано · продовження

три години — на весь час ранкового читання Шма, коли Святий, благословенний Він, щодня у Своїй доброті оновлює діло творіння. Перебування в домі молитви допомагає прийняти осяяння облич коханих — і того, і того: перед молитвою через це приготування, без якого не обійтися, чи то малого, чи великого, в усьому святому; а після молитви — у таємному смислі «в уста цілує той, хто відповідає правдивими словами». [П7843]

Це значення שקו צית — двох слів. Завдяки дотикові уст і внутрішньому духові, що з'єднує їх за бажанням серця, зрештою воно буде почуте й прихильно прийняте: це צית, «слухай». Уже пояснено: «Протягом усіх чотирьох ліктів його уста ще ворушаться». Тобто протягом усього осяяння чотирьох літер Його святого Імені. І ще: ד' אמות, «чотири лікті», за гематрією — פום ממלל רברבן, «уста, що говорять величне». [П7844]

Коли Рахіль повертається назад, Єсод Лії сягає грудей Зеїра, і Нецах із Годом — так само. Їм не потрібно поширюватися в таємному смислі оновлення, крім випадку, коли Рахіль передає їй знаки: вночі після півночі, як ми сказали. Бо якби Лія була включена з Рахіллю вдень, у світі не було б судів, і «ніч, як день, світила б»; тим паче, якби вона поєднувалася для єднання.

Після полудня впорядкування Лії для єднання з Ізраїлем обличчям до обличчя починаються з того, чим завершилося впорядкування Рахілі: молитви, повторення й падіння на обличчя. Усе — з цицит і тфілін, заповідь яких триває цілий день. Кожний день, коли немає моління про милість, своєю святістю довершує для нього «намет миру» на кшталт суботнього: чи хто робить багато, чи мало.

Повсякчас ми довершуємо єднанням вечірнього читання Шма, без цицит. За Торою це час тфілін; однак мудреці не дозволили їх накладати. Лише якщо вони вже накладені, знімати їх не потрібно. [П7845]

«Вечірня молитва добровільна» — תפלת ערבית רשות; початкові літери — תרע"א. Так само ארץ מצרים, «земля Єгипту», має рівне число, за словами «І пройду Я» — Я, а не [цей] ангел. Тому вночі згадують вихід із Єгипту; проте ця молитва не є обов'язковою. [П7846]

У «Зогарі», «Хаєй Сара», аркуш 132, сказано: так промовив Давид — «увечері, вранці й опівдні» є часи молитви, і «я говоритиму й стогнатиму» у двох обов'язкових. А для добровільної йому досить, щоб «Він почув мій голос» у піснях та хваліннях від півночі й далі. Причина, як там сказано: вав упорядковує ге. Тому Яків установив її, а ге живиться від вав, не маючи нічого від себе. Давид, як вони, бідний і нужденний; тому сказав: «І вночі Його пісня зі мною». Саме тому й після руйнування вона добровільна, якби не звичай ставитися до неї як до обов'язкової.

Рама з Фано · продовження

Там же сказано: ранкова молитва й мінха — дві руки; у ній Шехіна спочиває між ними, разом із тілом чоловічого. Це Яків, похвала праотців, чиї слова тихі. Мудреці сказали: «Яків служить у височині», як написано: «А Ти — у височині навіки, [Господи]». Це таємний смисл вечірньої молитви, яка не потребує провідника молитви. На думку всіх, обов'язкові молитви встановили посередині; навіть суботніми ночами немає повторення молитви, лише «на кшталт семи». У ній ніколи немає падіння на обличчя: замість нього на ложі промовляють «У Твою руку довірю мій дух». Різниця між ними велика, як відомо. [П7847]

Уранці починають із того, чим ми завершили щодо обов'язкового, — читання Шма, що від світанку зобов'язує нас до цицит і тфілін. Уночі немає виглядання, хіба що в той час, про який нам обіцяно: «Ніч, як день, світитиме». А у Святині вранці пахощі передують жертовним членам, на мінху — навпаки. Бо члени головні у правлінні Рахілі, матері священної отари; пахощі — головні у правлінні Лії. «Річ, якою насолоджується душа», а не тіло, — це (дух) [запах], бо посудини Лії слабкі, як відомо. Завжди починають із того, чим завершили; усе йде за завершенням. [П7848]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 95

Рама з Фано

Там ми навчаємо: золотий жертовник, який відповідає Лії, вводять у служіння лише пахощами між вечорами, щоб пом'якшити її суди. Адже це час єднання Лії лише у верхній половині Зеїра. Якби перша молитва Адама, першої людини, напередодні шабату, від мінхи й далі, була без гріха — у таємному смислі відкриття світів, відомого щодо цієї молитви, — світ був би впорядкований у семи перших навіки-вічні. Бо тепер світи мають піднятися зі свого дивовижного падіння; тоді ж вони були б готові піднестися додатково до початкової довершеності, чого жодне створіння не здатне осягнути. [П7849]

Однак ми знаємо, що на велику мінху того дня наш перший праотець дякував за свою частку, а на малу просив прощення гріха. Тому ця велика — бо була в радості, а та мала — у соромі й приниженні. Ця велика — у довершеній постаті, й світила повні, як він; та мала — бо її постать зменшилася, як написано: «І поклав Ти на мене Свою долоню». Тоді й світила зменшилися. Обидві вже згадані на горі Кармель: перша — «І сталося опівдні», [друга] — «І сталося при принесенні мінхи». [П7850]

Коли на мінху пробуджуються суди, Зеїр і Рахіль повертаються спиною до спини на всю його постать. Про це Ілля сказав: «А Ти повернув їхнє серце назад», — через панування судів. Тому сила кліпи не панує до ночі: тоді Рахіль знову зменшує себе,

Рама з Фано · продовження

а Лія не витягується вниз далі грудей. Дехто каже навпаки: вона спускається на місце Рахілі, щоб єднатися з Яковом на початку ночі, у її першій половині; це найнижче з усіх єднань, із посиленням судів. За цим поясненням Рахіль на початку ночі знову стає точкою, зовсім без парцуфа. Лія ж залишила на своєму місці вгорі власне осяяння — тінь і слабкий слід, бо її первинна сутність не є таємним смислом точки, а лише осяянням.

Після півночі, на думку всіх, вона видовжується на всю постать Зеїра спиною до спини, від грудей униз [за першим шляхом, і це головне; або від грудей угору] за другим шляхом. Хай як, це єднання Ізраїля з Лією в аспекті Рахілі, у мірі зросту всього Ізраїля; єднання дещо пом'якшене. [П7851]

У шабат Рахіль включена в Лію й називається «полем святих яблук». Адже в будні, коли Рахіль зменшується, Лія витягується вниз обличчям до обличчя зі Зеїром. Коли ж у шабат Рахіль повертається на своє місце, вона включається в решіму, залишене там Лією, бо порожнечі не буває. Це таємний смисл «Спадщину Твою, коли вона знемоглася, Ти зміцнив». «Спадщина Твоя» — Рахіль, хвора від любові й знеможена у своєму зменшенні, за прямим смислом. А за тлумаченням ונלאה — включена в Лію, як сказано; «Ти зміцнив її» — суботньої ночі. [П7852]

Отже, рабі Єгошуа бен Леві казав: «Молитви встановили посередині», — щоб вечірні молитви передували появі зірок. Після цього вже немає часу молитов, а лише час читання Шма, щоб згадати впорядкування Шехіни й утішити їх. Рабі Йоханан уважав: якщо вони завзяті, то поспішають читати Шма на самому початку появи зірок, і ми прилучимо визволення до молитви; «ніч, як день, світитиме» весь час, поки займаємося цим упорядкуванням, так що Рахіль не зменшиться до завершення молитви. Хто звик так чинити, той — син прийдешнього світу. [П7853]

Той, хто не чекає свого товариша на вечірній молитві, спричиняє те, що «скеля зрушить зі свого місця»: він необачний, як вода, і переміщує форму Рахілі від парцуфа до точки або форму Лії — з-перед Ізраїля за його спину. За цим другим шляхом ще точніше: «скеля зрушить зі свого місця». Якщо ж він чекав на нього, то заслуговує на благословення, відповідні тому, що впорядкував; вдивися й знайдеш.

Написано: «Його ліва рука під моєю головою». Це Рахіль говорить про Зеїра під час молитви мінха: тоді вона піднялася на всю свою постать позаду нього, як ми пояснили, очікуючи свого відвідання наступного дня, щоб єднатися з ним обличчям до обличчя. Тоді «його права рука обійме мене» — під час ранкової молитви, коли Хесед пробуджує велику любов для довершення єднання. [П7854]

Знай: як у нічному єднанні Лії Рахіль передавала їй знаки, так удень, у єднанні Рахілі, Імі в таємному смислі Лії належить позичити дочці свої шати. Бо ми

Рама з Фано · продовження

пояснили: Іма менша за точку, проте вища за просте осяяння. Цей надлишок має бути позичений Лією Рахілі: «І, як наречена, прикрасить себе своїми оздобами». Адже спочатку вона підніметься до грудей Зеїра — це міра його зросту; звідти підніметься разом із ним і удостоїться вирости, піднестися й включити в себе парцуф Лії. Вона буде відпиляна й обернеться перед Зеїром для єднання. [П7855]

Але що ми можемо зробити? Гріх спричиняє те, що це повне єднання належало б одержати, але його немає, доки наш Творець не змилується над нами. Лише завдяки двом молитвам єднання довершується для двох сестер: однієї вранці з Яковом і другої між вечорами з Ізраїлем. Вечірня ж молитва добровільна. Проте у вигнанні — подібному до тієї пори, коли її встановив наш праотець Яків, виходячи з Краю за його межі, ховаючись від Ісава й тривожачись через Лавана та його хитрощі, — увійшло у звичай ставитися до неї як до обов'язкової. Так пом'якшують суди Лії, суворі від початку до кінця; суди Рахілі не такі.

Отже, ми навчилися: Яків правильно вчинив, єднаючись із Лією та Рахіллю, які пов'язані одна з одною. Лія не є його матір'ю; вона лише виростала з його матір'ю більше, ніж Рахіль. Бо Рахіль народилася зі Зеїром від першого виношування, а Лія затрималася в лоні, доки Іма не вигодувала «нас» [לן; форма непевна], а потім знову не завагітніла ними. Тоді Зеїр вийшов із додатковими мохін, а з ним — і Лія. [П7856]

Ми вже пояснили, що при (обмеженні) [зростанні] Зеїра Єсод теж піднімається разом із ним — і в таємному смислі точок, і в таємному смислі парцуфа. Крім того, Тіферет Зеїра виростає через піднесення до нього однієї третини Єсоду. Завдяки цьому можливе єднання вгорі з Лією, яка в першу половину ночі не переходить за груди Зеїра, як ми сказали. Тому під час єднання з Лією, яка вгорі в таємному смислі ґвурот, написано: «А Мій завіт» — це Єсод — «установлю з Ісааком», центром ґвурот, щоб пом'якшити їх. Отже, ці дві сестри, Лія та Рахіль, — сестри-близнючки Авеля, який є в таємному смислі Якова ззовні посудин Зеїра, а Мойсея — всередині, у таємному смислі його сутності й внутрішнього світла. [П7857]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 96

Рама з Фано

Коли наприкінці ночі Лія простягається для єднання, з її великого світла тоді впорядковуються мохін для Рахілі у Брія. Тому щойно розвиднюється — коли людина побачить свого товариша на відстані чотирьох ліктів і впізнає його, — ми спершу накладаємо ручний тфілін. Бо Рахіль бере осяяння від Лії, перш ніж мохін Зеїра Анпіна від Ізраїля Саби й Твуни увійдуть у нього; або скажи: перш ніж вони увійдуть у Лію задля Зеїра, як нижче. Адже спочатку це світло — у таємному смислі малого стану, в Імені אלקים: внутрішнє для Лії, навколишнє для Зеїра. Потім —

Рама з Фано · продовження

навпаки, у таємному смислі великого стану, бо Імена Гавая в хасадім мають свою основу в Зеїрі. [П7858]

Лія першою удостоїлася цих мохін усередині себе тому, що вона сама є осяянням, а її місце — позаду голови Зеїра. Там ці світла посилюються волоссям Аріха, яке проходить над нею. Вона набуває собі лише двоє мохін — Хохму й Біну, включені одна в одну, бо «їхній Даат легкий».

Там «Освяти», «коли приведе тебе» — з одного боку. «Освяти» — Хохма в Хохмі, на кшталт поясненого нами: від внутрішності правого боку Аріха до правого боку Аби. «Приведе тебе» — Хохма в Біні, як було спочатку, на кшталт внутрішності лівого боку Аріха до правого боку Іми; вона повернулася, ставши Біною для Хохми.

«Слухай», («І буде») «якщо слухатимете» — з іншого боку. «Слухай» — Біна в Хохмі, як було спочатку, на зразок зворотного боку правого боку Аріха, що повернувся, ставши Хохмою для Біни. З цієї причини Абає вважав: якщо поміняв внутрішні з внутрішніми або зовнішні із зовнішніми, у цьому немає для нас перешкоди. «Якщо слухатимете» — Біна в Біні, на зразок зворотного боку лівого боку Аріха. Отже, до повернення обидві «І буде» були поруч, обидві в Біні. Їхній порядок у Торі, яка є Зеїром, — лише відповідно до впорядкування, яке в ньому розкривається задля нижнього управління. Відомо, що слід вищого буття не рушає зі свого місця. [П7859]

Завдяки Торі, яку ми читаємо вночі, особливо після півночі, для Зеїра постає осяяння мохін. Пучки волосся Аріха вдаряють, щоб світити в ньому в таємному смислі тфілін, заповідь яких покладено на Зеїра; їхнє осяяння в ньому спочатку є таємним смислом навколишнього світла. Сказане нами «пучки волосся» слід розуміти як пасма, що простягаються з пучків на потилиці, а не як пасма тімені. [П7860]

Коли ми читаємо Шма вранці, у таємному смислі «йде на південь» — завжди вдень, — це єднання дає у Брія пробудження до єднання ЗОН, які стають жіночими водами для Аби й Іми. Бо брами палаців відкриті одна до одної, і тоді його мохін цілком довершуються. Натомість вечірнє читання Шма, хоча й пробуджує вгорі жіночі води від вав-ге до йод-ге, як ми сказали, відбувається при замкнених брамах: пробудження піднімається в таємному смислі зовнішнього світла й «обертається на північ» — завжди вночі.

Уранці Лія, яка є Малхут Іми й там близька до Єсоду, отримує рясне осяяння від згаданого ударяння. У тому образі тфілін постають у можливості. Як сказано в «Зогарі», відповідність цьому є в нижньому єднанні: духовний образ убирається в краплю через ангела, призначеного над вагітністю. Це слова Писання: «Лише в образі Бога ходить чоловік», בצלם אלקים, бо цей образ вирощує зародок. Так від того

Рама з Фано · продовження

ударяння виходять тфілін, які потім унизу, в Зеїрі Анпіні, спочатку перебувають у таємному смислі малого стану. Знак цього: צד״י למ״ד מ״ם за гематрією — три Імені אלקים. [П7861]

Потім вони зростають через єднання читання Шма, в основі слів «І сказав мені: Ти Мій слуга, Ізраїль, у якому Я прославлюся». Тоді рясне ударяння позаду його голови тисне на світла, щоб вони вийшли назовні, навпроти його обличчя; вони самі стають тотафот між його очима.

Вгорі вони перебувають у можливості в тому образі — внутрішньому світлі для Лії, яка вся є судами в таємному смислі ґвурот. Тоді для Зеїра він лише навколишній: Імена Гавая хасадім ще не набули в ньому тілесної форми, доки він не прочитає Шма й не помолиться. У шабат Зеїр піднімається на місце образу, і те, що в будні є в образі у можливості, у шабат стає здійсненим: справді суботні тфілін, які вище від голови. Зеїр увінчується ними в таємному смислі світла без заслони, бо зняв із себе шкіряні вбрання, що набагато нижче від образу. Тому ми не накладаємо тфілін у шабат: прийшов шабат — прийшли нові обличчя. [П7862]

Осяяння вищих тфілін завжди світить в обличчя в усі Господні шабати: великий — за своєю величиною, тобто сам шабат; малий — за своєю малістю, тобто святковий день або холь га-моед і подібне, як пояснено на своєму місці. А в будні ці світла перебувають у можливості, у таємному смислі образу. Потім вони входять у голову Зеїра як мохін — Хохма, Біна й Даат: це буття образу та вінців, що набувають тілесної форми, щоб увійти в нього. Пучки волосся Аріха вдаряють, у таємному смислі «над тим, хто займається Торою вночі, удень простягнуто нитку милості». [П7863]

Тому тфілін зіставлено з Торою, так що жінки звільнені, навіть за думкою, що шабат і свято — час тфілін, і ніч так само. Адже нічні заняття Зеїра з Абою й Імою, які дають йому нові вищі мохін у його (Хохмі й Біні) [Хохмі, Біні й Даат], — немає іншої такої довершеної Тори. Саме вона спричиняє притягнення до нього достатку Аріха. Силою цього удару вони виходять назовні й стають чотирма футлярами. [П7864]

Це ударяння сягає й Лії та стає для неї навколишнім світлом; його світло внутрішнє для Зеїра. Бо рясне світло, що входить у його голову, виходить крізь отвір на місці луза й оточує Лію. Вона тепер підпорядкована йому, після того як у нього ввійшли всі три частини Нецаха, Года й Єсоду Іми. А спочатку було навпаки, як ми пояснили. [П7865]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 97

Рама з Фано

Ніч — час тфілін: така галаха, але так не наставляють. Це таємниця слів: «І навів Господь Бог глибокий сон на Адама». Це Вищі Аба й Іма, які оновлюють йому мохін згори. Перші ж, що приходять до Зеїр Анпіна вдень, тоді, вночі, відходять угору, до свого джерела; звідти спускаються й входять у його Нукву з Нецах–Год–Єсоду Ізраїля Саби й Твуни, за порядком утілення, який ми пояснили вище. Це таємниця посагу, який батько дає своїй дочці через її чоловіка: він призначає його зятеві заради неї, «щоб на неї охоче пристав чоловік». У цьому відношенні Зеїр видається зануреним у сон, подібно до того, що ми знаходимо в синів пророків: їхні відчуття припиняють діяти, коли на них перебуває святий дух. [П7866]

Тоді Лія включається в Рахіль і бере від неї ці знаки, бо тепер Лія набуває тілесної форми й постає з освітлення, яке виходить із голови Зеїра. Адже його мохін ідуть ззовні до Рахілі — тобто до того сліду, що залишився там від Рахілі від часу мінхи, на місці Лії. А вона — лише освітлення, й у її посудинах немає речовинності, щоб прийняти мохін і з’єднатися вночі повним зівуґом, якщо вона не виявиться в решіму Рахілі, яка є точкою й підіймається разом із ним. Проте вона не спускається цілком, бо там залишається цей слід, як сказано. Тому й говориться, що Лія включається в неї; а в Шабат — навпаки, як вище, у главі 96. [П7867]

Але під час тієї дорміти Зеїр приймає мохін від Аби й Іми, і зівуґ є вищим, бо він має мохін згори. Проте він не поширюється у світі через нашу недостатність. Тому ці мохін є в нього лише в таємниці «сукки миру», тільки як навколишнє світло; у майбутньому вони довершаться в ньому як внутрішнє світло. Це велике піднесення для Зеїра, бо ніч світитиме йому, як день, — тобто тією мірою, яка мала б бути вдень, але ми цього не гідні. Це таємниця «одного дня, відомого Господу: ні день, ні ніч», бо тієї пори він сам куштує щось подібне до прийдешнього світу. І написано: «День дневі виливає слово» — відповідно до потреби нижнього управління; «а ніч ночі звіщає знання» — це завершення вищого управління. Досить про це.

А написане: «І взяв одну з його сторін», — що Він відділив її й привів до Адама, — означає, що Він узяв посудини, які вона мала ззаду. Адже з освітлення Зеїра пробилася й вийшла Рахіль позаду нього; тепер її відділяють, і вона стає повним парцуфом, як він, у таємниці: «І збудував Господь Бог сторону». Це виправлення молитви Аміда: «І привів її до Адама» — обличчям до обличчя. Коли Адам, перша людина, згрішив, вона повернулася за його спину; у вигнанні через переступи вона перебуває ззаду, крім дня Шабату, коли вона — обличчям до обличчя. Так само ми своїми молитвами й добрими діяннями повертаємо її наперед, особливо в благословенні Авот, у словах «Цар, Який допомагає, спасає й захищає», як пояснимо

Рама з Фано · продовження

у відповідному місці, з Божою допомогою. Після молитви вона повертається назад, як уже сказано у главі 95.

Знай: хоча Лія може включитися в Рахіль, у те її решіму, як вище, і голова Лії наповнюється росою завдяки мохін, що постають для неї в Нецах–Год–Єсоді Твуни, це не перешкоджає тому, щоб водночас було й включення Твуни в Біну — Лію [зв'язок назв неясний]. Адже тієї пори вгорі є зівуґ із Біною, щоб дати Зеїрові оновлені мохін. Душі праведників, що підіймаються вночі, стають для них жіночими водами; удень не так, бо кохані не з'єднуються постійно, як друзі вгорі. [П7868]

Ці парцуфи включаються один в одного, бо постали через освітлення, — маю на увазі Лію, Твуну й Іму, — й спочатку не [були] в таємниці точки, як Рахіль, що від початку була однією з десяти точок. Натомість ці дорогоцінні жінки, які постали з освітлення, усі включаються одна в одну. Адже Лія включається в Твуну, хоча Твуна також перебуває вгорі: частини Твуни не вміщуються в Лії цілком, як у Зеїрі, який є точкою. Тому він מגלי [імовірно: виявляє] і вміщує в собі багато від Твуни. Лія ж також є освітленням, і Твуна в ній не вміщується; лише мохін спалахують у Лії, аж поки в ній буде достатнє освітлення, — тоді Твуна повертається й включається вгорі в Біну. [П7869]

І як у голову Зеїра входить ламед від целем Твуни, так входить і ламед від целем Хохми; адже Нецах–Год–Єсод Ізраїля Саби не входять усередину ламед Біни, тобто Твуни, і обидва разом входять у Зеїра. І як Малхут Твуни стає парцуфом Лії, так із Малхут Хохми постає Ціппора. Вона — дочка Їтро, бо Їтро, יתרו, є числом двадцяти восьми літер розгортання сімдесяти двох, а вав — шість сторін усюди. [П7870]

Це у великому стані. А (у малій) [у малому стані]: як із Малхут Біни у великому стані виходить Лія, так у малому стані виходить Тімна. І як із Малхут Хохми у великому стані виходить Ціппора, так у малому стані виходить кушитка. Мойсей поставив меч між собою й нею, коли царював у її країні. У цьому ж напрямі сказано, що Тімна прийшла й благала Якова взяти її за дружину, але він не захотів. Тімна — у долині смертної тіні: не смерть, а лише тінь; тому вона була наложницею Еліфаза, а не повноправною дружиною. Так само Йосип узяв Оснат і не послухав Потіфера, פוטיפרע, яка була дружиною Потіфара. Намір у тому, що кожен із цих праведників відкинув суди. [П7871]

Знай: у малому стані є три Імені אלקים від Іми й три — від Аби. Слово אלקים дорівнює числу бен, בן, таким способом: у אלקים п'ять літер, а в розгортанні — тринадцять, разом вісімнадцять; розгортання розгортання дає тридцять чотири. Сполучення всіх — п'ятдесят два, נ"ב. Тому написано: «І прийшли сини Бога» [тобто три Імені אלקים], що спускаються в горло Зеїра. Це таємниця «Висохло моє горло», נחר גרוני, і так

Рама з Фано · продовження

само חרן: адже три Імені אלקים за гематрією — נחר і חרן, а з одиницею за ціле вони дорівнюють גרון, «горло». [П7872]

Знай: триста двадцять судів походять із тридцяти двох шляхів Хохми, кожен із яких містить десять: разом триста двадцять, число п’яти דין, «суд». Усі вони поширюються у світі через нижню ге великого Імені. Вона набуває для себе Ім’я алеф–далет, розподіляє силу своєї ге на п’ять алефів і довершує п’ять דין до п’яти Імен אדני, які ми згадуємо на початку Аміди щодня: три з них — в особистій молитві, а два — у повторенні шахаріт і мінхи. П’ять разів шістдесят п’ять — триста двадцять п’ять. Це таємниця נער, «юнак», і נערה, «дівчина», як буде пояснено у відповідному місці, з Божою допомогою. Коли сполучимо триста двадцять п’ять з одиницею за ціле, отримаємо כוש, Куш. Мойсей відкинув Куш, тобто суди, бо через велич його зв’язку з внутрішньою глибиною хасадім, усередині Даат Зеїра, в підсолодженні ґвурот, він не має з ними спорідненості. [П7873]

Так само Тімна, תמנע, дорівнює двом מנצפך — суворим судам, що приходять від Біни, вищої ге. Тому Яків відкинув її, бо вона — суворі суди з боку малого стану. Також Йосип відкинув Потіфера, פוטיפרע, число її імені — чотириста п’ятдесят п’ять, як число перших ахораїм Імені Ег’є: це розгортання сто шістдесят один, сто п’ятдесят один і сто сорок три. І він узяв Оснат, дочку Діни, яка є поширенням Лії вниз. [П7874]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 98

Рама з Фано

Нехай побільшає старанність і додасться наполегливість у прямому й вірному розгляді всього, що ми виклали про корені прихованої мудрості від початку цієї першої частини й дотепер. Добре цього разу перервати розгляд, щоб дати проміжок між суміжними речами. Лише щодо зачеплення кліпот біля двох парцуфів, ד״ו פרצופין, мусимо перелічити порядок розрізнень у таємниці Дерева пізнання добра й зла. Істина: безумовно добрим називається лише те, біля чого зовсім не оселяється зло. Проте у світі немає зла без добра — малого чи великого. З цього боку вся Тора є Іменами Святого, благословенний Він: навіть зло в ній не позбавлене того тонкого світіння, яке оживляє все й повертає до добра. [П7875]

Знай: кліпот зовсім не отримують впливу й живлення від Зеїра на всій тій протяжності, де з ним змішана сила Іми. Вона — спадщина Якова без меж. До місця, де закінчується Єсод Іми, ми слушно кажемо про Зеїра, що він цілком добрий. Там місце входу до серця, про яке навчали «добре серце»; слова того танни охоплюють усе добро, витлумачене його товаришами. Проте звідти й нижче до нього відноситься зло, оскільки від нього живиться чоловіче в кліпі — від місця початку

Рама з Фано · продовження

голови його Нукви, як ми вище пояснили в таємниці мезузи. Це не означає, боронь Боже, що воно піднімається всередину святині. Звідти лише корінь його живлення й зачеплення: назовні до нього переливається повітря, що поширюється від заднього боку Зеїра до заднього боку його Нукви в тих членуваннях, де вони недостатньо міцно з'єднані. Відомо, що чоловіча кліпа не така сувора, як жіноча, яка є пастками й сітями. Якби початок укорінення кліпи був від неї та в ній, світ було б розтрощено. Тому їх підвісили до заднього боку чоловічого, щоб вони не поспішили остаточно виконати присуд лихої дії, боронь Боже. [П7876]

Ім'я Ма головно в Зеїрі. Помноживши йод на першу ге, обидві в повному написанні — יו"ד на ה"א, — отримаєш 120. Помноживши ה"א на וא"ו, отримаєш 78; так само ще раз, помноживши וא"ו на останню ה"א. Число трьох множень разом із самого складу Імені Ма становить ור"ע, «і зло». Адже кожне множення — у таємниці задніх сторін, і звідти шкіряні одежі. Так само з мілую Імені Ма, який є חוה, Хава, треба забрати два алефи з וא"ו ה"א: перший стосується Імені Елогім, другий — Імені Адонай, щоб пом'якшити суд, який походить від них. Залишок за точним числом — טוב, «добро». Алеф у першій ה"א не зсувається зі свого місця: він є скороченим знаком אהיה, Ег'є, яке включене з трьома першими в милосердя. До того ж усе просте Ім'я дає טוב, як і повні יו"ד ה"א, — і те, й те за малим числом. Належить, щоб остання половина Імені дорівнювала йому, не перевищуючи. [П7877]

У Нукві також є добро з боку її мохін, що походять від хасадім. І в членах її тіла, хоча вони збудовані з ґвурот, три горішні ґвурот мають пом'якшення в таємниці «Як пояс прилягає до стегон чоловіка»: її Ґдула, Ґвура й Тіферет прилягають до Нецаха, Года й Єсода Зеїра. Знак: «І золото тієї землі добре; там бдолах і камінь шогам» — у таємниці Хохми та Єсоду. Адже «роса бдолаху» — безперечно, моах Хохма, а камінь шогам на хошені стоїть на місці Йосипа. Єсод Зеїра живиться й тягне від моаха, як відомо. До місця Єсоду Зеїра читаємо в ній, Малхут: «І золото тієї землі добре», виключаючи поширення золота [далі]. Її суди спокійні на початку й сильні наприкінці. Винна Ліліт отримує від неї вплив лише від пупа вниз: до того місця вона вся добра. Це таємниця трьох Гавай від хасадім — дванадцяти літер — і трьох пом'якшених ґвурот: разом п'ятнадцять. Оскільки більшість скрізь вважається цілим, два нижчі аспекти мають із цього боку трохи пом'якшення: виходить טוב, сімнадцять. [П7878]

Коли порахуєш три Елогім — два від її Нецаха й Года, третє від її Єсоду, де зібрані всі ґвурот, — вони за гематрією חרן. Із п'ятнадцятьма літерами й трьома Іменами все за числом — ורע. Написано: «Оголюйте, оголюйте аж до підвалини в ній», ערו ערו עד היסוד בה, — щоб долучити таємницю «і зло» в ЗОН до руйнування Єрусалима. Про порядок загального керування у вищій думці написано: «І побачив Бог усе, що вчинив, і ось — дуже добре». [П7879]

Рама з Фано · продовження

Усі нижні створіння охоплені чотирма видами: тим, що говорить, живим, рослинним і неживим. Коли прийшло виправлення світів, а з ними й людини — одне без другого неможливе, бо написано «На початку створив Бог» і «Боги ви», — знай: «не посилав дощу», і «людини немає». Усі рослини стояли біля виходу із землі й не проростали до шостого дня, коли народився Адам і попросив для них милосердя. Створення всіх свійських тварин, звірів і птахів не завершилося, доки Адам не дав їм імен: убрав у них духовність літер Тори для тривання їхнього створення. Це стало завершенням їхнього виправлення. [П7880]

Коли Адам скуштував від Дерева пізнання, усе живе їло й було пошкоджене, як він. Биком, тельцем із рогами й роздвоєними копитами він спокутував за себе й за них: жертва була з найкращого й найдобірнішого серед усіх, бо вже одноденний зветься биком. Як про людину сказано: «І назвав їхнє ім’я Адам у день їхнього створення». Потім у поколінні потопу вони знову зіпсувалися самі, саме в тій особливій дії, для якої були створені, — підтриманні виду. Тому, хоча Ной приніс жертву, її не вистачило, щоб цілком їх виправити. Йому дозволено їх їсти, щоб наблизити їхнє виправлення, адже він не спричинив їхнього зіпсуття.

У Храмі через жертви виправлення підносилося для всіх створінь разом. Насамперед людина: її виправлення в її руках, через покаяння й сповідь. Живе — сама жертва: від неї кров і жертовні частини, а у всепаленні також її члени підносяться для прийняття. Рослинне — від нього хлібні приношення й олія для змішування та для менори, а також виливання вина. Неживе — у виливанні води; ще й «при кожному твоєму приношенні принось сіль». [П7881]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 99

Рама з Фано

У розділі Берешіт із Зогару, аркуш 58б, рабі Єгуда почав: «Ідіть, спогляньте діяння Бога», לכו חזו מפעלות אלקים. Саме це й викликає утруднення: принесімо Книгу псалмів і подивімося, адже написано «діяння Господа»! Знай: є два вірші. Один у псалмі 46: «Ідіть, спогляньте діяння Господа, Який учинив спустошення на землі». Інший у псалмі 66: «Ідіть і побачте діяння Бога, грізного в учинках над синами людськими». Цей другий вірш цілком точний: грізні вчинки — діяння Суду. Щодо першого нам не ясно, чи назване там Ім’я Гавая означає саме милосердя: таннаї сперечалися про це там, у розділі Берешіт. [П7882]

Рабі Єгуда добре знав, що написано י-ד-ו-ד; так само й рабі Іцхак, який прийшов йому на підтримку. Він почав Ім’ям Елогім лише для тлумачення. Ось що він каже: оскільки нам ясно, що «Господь є Бог», доведено, що тут вірш говорить про Суд, із кількох причин. По-перше, вжито מפעלות, «діяння», а в іншому місці бачимо «діяння

Рама з Фано · продовження

Бога»; більше такого у віршах немає, крім «Господь придбав мене на початку Свого шляху, перед Своїми діяннями віддавна». Там теж сказано про Суд: спочатку в думці постало створити світ мірою Суду. Відповідно, פועל ה׳, «діло Господа», сказано про дію Господа, що дійшла до завершення через передування Хеседу та його поєднання із Судом. Натомість מפעל, «діяння», вказує на першу силу, яка постала в думці, як доводить вірш із Книги приповістей. Так і у формулі Зіхронот на Рош га-Шана: «Ти пам'ятаєш усе діяння». [П7883]

На підтримку своїх слів цей танна ще тлумачить חזו від «тяжке видіння», חזות קשה, а שמות — від «спустошення», שממה, як наведено там. Усе це слушні докази за його розумінням, що ту згадку Імені сказано про Суд, як і щодо Содома: «сірка й вогонь від Господа». Проте на початку розділу Ноах, аркуш 60, ר״א почав цей вірш іншим тлумаченням: ішлося саме про милосердя, не про Суд. Він тлумачив שמות як «і назвав його ім'я Ной, кажучи: цей потішить нас». Згадки Імені він не замінив, бо це йому не було потрібно. Книги зіпсовано через того, хто, додаючи, применшує: він написав там «Тяжке видіння повідомлено мені». Це вкрадено з розділу Берешіт, бо там його місце. У цьому немає сумніву, хоча я бачив серед тлумачів того, хто написав навпаки. [П7884]

Також у багатьох місцях Зогару знайдеш «Бо сонце й щит — Господь Цваот». Не дивуйся: це також спосіб Ґемари — пристосовувати вірші заміною, пропуском і додаванням, щоб саме собою стало зрозумілим те тлумачення, на якому вони стоять. Наприклад, «Ось Бог могутній, не відкине», הן אל כביר לא ימאס; звідси вчимо, що Святий, благословенний Він, не відкидає молитви багатьох. Проте перше כביר у вірші — хвала Всюдисущому, а далі написано «і не відкине, могутній силою серця», ולא ימאס כביר כח לב. У слові ולא є вав, а в Ґемарі її немає. Друге כביר — хвала громаді, коли вона з'єднана в одну спільноту силою серця, якою є молитва. Для стислості Ґемара наводить כביר лише раз і пропускає вав, щоб не розривати змісту: ніби сказано «Ось Бог — могутнього не відкине». Це просто. Повтор כביר у Писанні — як повтор יברך у вірші «Господь згадав нас, поблагословить»: і те, й те за гематрією АБ, САҐ, МА, БАН. Коли Ізраїль — одна спільнота, вони самі є Ім'ям Святого, благословенний Він. [П7885]

Так само зі скорочених віршів — «І дасть срібло, й залишиться йому», ונתן הכסף וקם לו, складене із двох віршів. Один: «І дасть за твоєю оцінкою того дня — святиня Господу». Інший: «І додасть п'яту частину срібла твоєї оцінки до нього, і залишиться йому». Подібне — «замість, дача, заплатить, срібло», תחת נתינה ישלם כסף: мудреці взяли тут сукупність слів із віршів про відшкодування шкоди. Багато такого є в Ґемарі, Зогарі й Тіккунім; досліди — і знайдеш. А те, що Рав у розділі Га-рое про чотирьох, які повинні дякувати, затримався набагато довше, ніж потрібно, наводячи всі вірші псалма, — не без причини. Пояснимо це невдовзі. [П7886]

Рама з Фано · продовження

Також у Торат коганім навчено: «Його близька — це лише його дружина, бо сказано: до його дружини не наближайся, вона — близька твого батька». Цей вірш складено з написаного про дружину батькового брата та про батькову сестру. Ось що мається на увазі: не можна тлумачити שארו, написане щодо нечистоти когена, як його сестру, як можна було б гадати через написане про батькову сестру «вона — близька твого батька». Адже його сестру щодо нечистоти когена названо прямо. Якщо це не стосується його сестри, віднеси до його дружини, бо «до його дружини не наближайся» написано про дружину батькового брата. Дружина — як його тіло, тому її названо його тіткою. Родинна близькість, написана щодо сестри, стосується також дружини батькового брата: яка різниця? Принагідно це навчає, що людині завжди слід одружуватися з дочкою свого брата або дочкою своєї сестри. [П7887]

У Єрусалимському Талмуді також навели доказ того, що за всякого слова святості треба стати на ноги: про Еґлона, царя Моаву, написано «Встань, бо слово Господа до тебе». Це висновок із написаного «Є в мене до тебе слово Бога» і «він підвівся з престолу»: Егуд так наказав йому, бо інакше звідки Еґлон знав би, що треба стати на ноги? Згадку Імені теж замінили, щоб навчити: саме так Егуд йому пояснив — це святий Бог, а не Кемош, бог Моаву. Тому їм не було потреби казати «в мене», לי: саме це слово у вірші натякає на ту таємницю, а вони пояснили її заміною згадки Імені. [П7888]

Ми достатньо довели: такий спосіб Вавилонського й Єрусалимського Талмудів і Торат коганім, як і Зогару. Усі вони — святі мудреці, які навчають нас змісту тлумачень заміною одного слова Писання чи подібним способом. Це короткий шлях і ясна мова для того, хто має серце знати й очі бачити.

Добре повернутися до початку — вірша «Бо сонце й щит — Господь Бог». Очевидно: ці два Імені разом інколи слушно тлумачити про Хохму й Біну, горішніх друзів, а інколи — про Тіферет і Малхут, нижніх коханих. Назва «щит» зовсім не пасує Біні, лише Малхут; «сонце» теж може стосуватися лише Тіферет, а не Хохми. Тому Зогар точно каже «Господь Цваот»: ця назва слушна для всіх сефірот нижче від Тіферет — Нецаха, Года й Єсода. Так їм пасує назва «щит», מגן, — нотарикон Михаїл, Гавриїл, Нуріель, князів Хеседу, Суду й Милосердя. Зібрання цих трьох сил у Малхут відоме: вона — краса, צבי, для праведного й воїнство, צבא, для його світла. Так само מגן за гематрією — צבא. [П7889]

Не давай себе звести до думки, нібито мудреці Ізраїлю неточні у віршах або книги Писання змінилися протягом поколінь, боронь Боже. Ми вже поставили тебе на ясну істину — не відступай від неї. Також те, що знайдеш у розділі Тецаве — що всі вірші «Тегілла ле-Давід» мають посередині вав, крім двох літер коф і реш, — не має викликати утруднення через те, що в усіх на вустах: «Волю тих, хто боїться Його, вчинить, і їхній зойк почує», רצון יריאיו יעשה ואת שועתם ישמע. Так написано в усіх

Рама з Фано · продовження

надійних книгах. Там сказано лише про вірш «Близький Господь до всіх, хто кличе Його», קרוב ה׳ לכל קוראיו, що починається коф і реш разом.

Він пояснює: вав — літера істини з Єсоду Імені Святого, благословенний Він. Вона не бажає відкрити собі браму посередині вірша, оскільки на його початку спарувалися коф і реш — тіло שקר, неправди. Адже шін — її основа істинна: три праотці з'єднані в ній. Так само тут: у слові קרוב уже є вав — що їй було робити? Це просто. Знай також: у багатьох інших місцях, крім цих і подібних, переписувачі помилилися в книгах Зогару, і їм привиділися інші відмінності у віршах Писання. Ми ж дійшли до точних списків: вони перед нами в домі навчання; вірші в них точно відповідають усьому написаному в книгах Пророків. [П7890]

До глави у змісті

Йонат Елем — глава 100

Рама з Фано

У розділі Га-рое рабі Єгуда сказав від Рава: четверо повинні дякувати — ті, хто спускається в море, ті, хто йде пустелями, хворий, який одужав, і в'язень, який вийшов. Там питають: звідки [відомо про] тих, хто спускається в море? І наводять усі вірші, хоча їх багато. Тут син питає: чому змінено порядок Писання — пустеля, в'язень, хворий, море? До того ж навіть в одному вірші Ґемара зазвичай скорочує, а не розтягує, як ми пояснили в попередній главі. Чому ж тут так довго співає далі? [П7891]

Справді, порядок віршів у Книзі псалмів точний: він навчає, що всі ці речі залежать від святого Імені й літер, звідки кожному сталося диво. Як про святу Шехіну, нашу матір, написано «чим навчала його мати», так про неї сказано «Я вразив і Я зцілю». Тому взято порядок літер її Гаваї: ге над вав, ге над йод. Це просто. Знай: віршів про тих, хто йде пустелями, від «Блукали пустелею» до «Нехай дякують», — п'ять; про в'язня, від «Ті, хто сидить у темряві» до «Нехай дякують», — шість; про хворого, який одужав, до «Нехай дякують», — п'ять; про тих, хто спускається в море, до «Нехай дякують» і «Нехай звеличують Його», — десять. [П7892]

Ці два вірші ми ведемо разом, щоб сказати: в усіх випадках потрібне зібрання народу, і двоє з них — мудреці, відповідно до Хохми й Біни, голів цього зібрання. Виключено Кетер, який не відкривається в місці страждань. Даат — не самостійна сефіра, а лише світіння для зібрання хасадім і ґвурот, як відомо; тому він є в зібранні народу, а на сидінні старців його немає.

Знай: Рав — це рабі (Аба) [Абагу], танна барайти в багатьох місцях нашої Ґемари; це й рабі (Аба) [Абагу], згаданий у Зогарі, на думку нашого вчителя. Він прожив чотириста років; знак — רב, тобто двічі по двісті. Він був старшим із товаришів при

Рама з Фано · продовження

рабі Шимоні й рабі Елазарі, його синові, та вчителем рабі Хії в цій мудрості. Вогняні іскри виходили з його уст перед Рабі, коли він викладав перед ним те, що вивчив у рабі Шимона. Також із уст Рабі виходили вогняні іскри з Равом, коли він повторював і впорядковував із ним основні розділи. Можливо, й сам Рабі спочатку вивчив таємниці Тори в рабі Шимона, коли був його учнем у Мішні й Ґемарі. Про це сказано, що Рав багато служив рабі Хії. [П7893]

Він помер на початку п’ятого тисячоліття від створення — наприкінці [доби] таннаїв. Як сказали мудреці, «Рав — танна», саме в поясненому нами сенсі. Він також був учителем усіх синів вигнання. Отже, по його смерті «ми стали сиротами, немає батька», бо для нас закінчилися дві тисячі [років] Тори. Він, власник учення, яким ми почали, впорядкував слова в таємниці жертви, що піднімається й спускається: дочка піднімається до Аби. Тому ми поставили першими тих, хто спускається в море, — про них десять віршів, — щоб прилучити до них тих, хто йде пустелями, про яких п’ять віршів. Написано «Блукали пустелею», з боку того, хто сказав «Я заблукав, як загублена вівця». Потім Іма, про яку написано «Хто зцілить тебе», спускається до сина, що був ув’язнений у таємниці «Цар зв’язаний у потоках». Отже, порядок цього вислову: «Хто хвалиться, нехай хвалиться розумінням і знанням». Тому наведено всі вірші — навчити, що їхнє число тут має значення. [П7894]

Ще ми багато разів знайшли в Ґемарі: рав Кагана й рав Аші заперечують йому, а Рав мовчить. Тепер треба повідомити: в усіх тих місцях Рав мав велику й слушну причину в таємницях Тори говорити інакше, ніж вони. Хоча мовчав перед ними в зібранні народу через «ягнята — для твого вбрання», можливо, потім відповів їм пошепки; у деяких випадках галаха — за ним. [П7895]

У першому розділі Йом-Тов Рав сказав: курча, народжене у своїй шкаралупі у свято, заборонене. Рав Кагана й рав Асі сказали Равові: чим це відрізняється від теляти, народженого від трефи у свято? Рав змовк. Він вважав: для теляти є шхіта в утробі матері, бо вдягання парцуфів один в одного не перешкоджає їхній придатності й виправленню. Для курчати у шкаралупі шхіти немає: воно ще не вийшло із залишків точки. Тому не придатне навіть для собак, як наведено там. [П7896]

У розділі Машілін щодо тварини двох співвласників Рав тримається [доводу про] взаємне живлення меж, תחומין, щоб не змішувати святе з буденним. У розділі Ейзегу нешех Рав сказав: «За корабель — наймова плата й відшкодування», ספינא אגרא ופגרא. Барайта — згідно з ним, і галаха така: платня — від часу притягнення, бо ніщо не створене марно; відшкодування — від часу розбиття, у сенсі «витеши собі». У розділі Га-шоель щодо зламаної сокири Рав вважає, що не слід приєднувати уламки посудин до виправлення. ואינו סברי [нерівний зв’язок: «а він не…» / «вважають»]: будь-яка річ входить у виправлення, якщо має вартість прути. У її таємниці שו”ה,

Рама з Фано · продовження

«вартий», за гематрією איש, «чоловік»; פרוטה, «прута», за гематрією מצפ"ץ або Елогім у повному написанні, яке є назвою жіночого. Це довершене єднання; обидва разом — תורה, Тора. [П7897]

На початку розділу Га-мохер ет га-баїт: якщо він позначив межу з одного боку довгу, а з другого коротку, Рав сказав — набув довгу лише навпроти короткої. Адже ми зовсім не осягаємо Аріха, ані «голови бика», ראש תור, що означає трикутник Аби, Іми й мазалю, інакше як через Зеїра. [П7898]

У розділі Еллу трефот щодо перерізаного дихального горла: хоча він навчав їх придатності шхіти за більшістю порожнини, щоб не було вади в її нутрі, перевіряв непридатність перерізаного за більшістю товщини — через посудини, розбиття яких є їхньою смертю. Проте Писання виразно каже: «Який мешкає з ними посеред їхньої нечистоти». Звідси — головна більшість порожнини: як щодо непридатності, так і щодо придатності. «І правда Господа навіки. Алілуя!» [П7899]

Закінчено й завершено. Хвала Богові, Творцеві світу.

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 1

Рама з Фано

Наші батьки розповіли нам про літери великого Імені, з яких вилітають нешамот до нащадків Якова, обраного серед праотців. Йому належить бути співвіднесеним із подобою горішнього зображення, як у розділі Хезкат га-баттім. Адам, перша людина, єдиний батько всіх нас, названий там самим зображенням: його краса — на зразок Шехіни. Хава до гріха також була причетна до цього разом із ним. Лише після гріха сказано, що перед Шехіною вона була як мавпа перед людиною. І її чоловік дивовижно занепав: через свій гріх він помер, ще живучи, як ми пояснили в іншому місці. [П7900]

У мідрашах гріх змальовано великим через велич того, хто ним згрішив. Сказано, що в ньому є щось на зразок трьох тяжких провин, щодо яких сказано «Нехай буде вбитий, але не переступить». Це не самі вони й не подібні до них — боронь Боже, — а лише щось на зразок трьох, тільки для прикладу, в їхньому порядку. שגם [стислий зв'язок: «бо також»] Хесед, Милосердя й Суд — в одному споживанні: це міра, яка їх охоплює; «а Він милосердний, спокутує». [П7901]

У печері Махпела, скинувши шкіряні одежі, він знову став самим зображенням і приєднався до праотців світу, які виправили три [міри]. Шехіна змилувалася над ним із найбільшою ласкою й співчуттям: Енош не провинився за його днів, аж до повної відсутності місця для будь-якого чужого служіння у світі впродовж усього

Рама з Фано · продовження

його життя. Оскільки все передбачене, він від початку удостоївся, щоб його подоба, як його вигляд, була на подобі горішнього престолу. [П7902]

Його дні й роки не сповнилися, як це сталося й з нашим батьком Авраамом; це було на добро їм обом, щоб не бачити, як нащадки їхніх синів стають на лихий шлях. Тому про кожного сказано «які прожив», אשר חי: вони не досягли числа днів життя, призначених кожному створеному від дня народження. Ті ж, яких досягли, були справжнім життям: вони не засмутилися ними, бо не були осоромлені. Знай: Авраамові точно обіцяно «будеш похований у добрій старості». Відразу після його поховання, коли Ісаак почав жалобу, Яків нагодував його сочевичною стравою; через це того ж дня й тієї ж години Ісав зневажив первородство й став на лихий шлях. [П7903]

Яка ж перевага Адама, що у його світі не було «жертв мертвим»! Тоді зовсім не було того, кому служили б на небесах і на землі, у морі й на суходолі, потай і відкрито, навіть у думці серця, крім Господа Бога істинного. Лише Він піднесений і святий. «Господь сам веде його, і немає з ним чужого бога». Тобто з тим, кого веде провидіння: якби ти відніс це до Того, Хто провадить, то очевидно, що не всі обличчя рівні. [П7904]

Це натякнуто в Зогарі, розділ Ваїкра, аркуш 5, щодо вірша «Людина, коли принесе з вас»: виключаючи Адама, першу людину. Його не треба було застерігати словом «з вас», щоб виключити чужинця, адже всі його сини за його життя були навчені Господом, і їхні нащадки з ними. Щасливе покоління й блаженний його провідник: усе воно — з колін, які не схилялися перед Баалом і не знесилилися, йдучи за ним; усе — з уст, які його не цілували. Ніхто не стулив губ, щоб говорити [про нього], і серце його не відхилилося, щоб про нього думати. Це також включене в «уста цілуватиме»: у таємниці «уста» — для відкритого мовлення, у сенсі «Тоді говорили ті, хто боїться Господа, один до одного»; «руах із руахом» — для волі серця, як сказали мудреці: «Серце передане серцю». [П7905]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 2

Рама з Фано

Вийди й порахуй роки Адама, першої людини: всі вони відповідають числу אדו"ן יחי"ד, «єдиний Володар», а також Гавая у палаці — і те, й те з включенням десяти. Адамові було 235 років, коли народився Енош, а після того він прожив 695 років. Коли віднімемо їх від числа שמ"ו אנו"ש, «Еношу — 346», залишиться вісім, як число א"ז. Отже, у 346-й рік Еноша — «тоді», א"ז. Тобто вже минуло вісім років, число א"ז, від «почалося», הוחל: прикликання Імені Господа було осквернене щодо колишньої святості й непорочності. [П7906]

Рама з Фано · продовження

Щойно Адам помер, його відхід зі світу відразу залишив слід: Енош перейшов від однієї міри до іншої — осквернення царства та його князів. הוחל тлумачиться як осквернення, буденність і початок. Він знайшов привід із початку існування, про який мудреці кажуть, що кліпа передує плоду. Через цю передумову він прорвався, щоб знати «що вгорі», й прилучив [інше до Бога]; так не слід чинити. Після нього покоління потопу помилилося щодо «що внизу»: пишалося джерелами, які б'ють з-під землі, щоб не дякувати за дощі. Покоління розділення також тяжко згрішило щодо «що попереду», рушаючи зі сходу, מקדם; і щодо «що позаду» — це долина, міра задніх сторін. [П7907]

Слід навчитися: час помилки Еноша тривав лише вісім років, не більше. Потім він удостоївся таємниці ібуру, натякнутої в цій главі тим, хто сидить перед мудрецями. Для нього настав новий початок: прикликати перед багатьма лише Ім'я Господа, щоб виправити скоєне ними викривлення й усунути зі своєї думки уявлення про прилучення [іншого до Бога]. Проте інші, що так прилучали, не відступили: навчилися зіпсуття, а не виправлення. Покинутість зростала день у день, як оплакував їх Рамбам у Книзі знання. [П7908]

Мудреці сказали: «Тому, хто дотримується шабату за його законом, прощають, навіть якщо він служив чужим богам, як Енош». Тобто [названо Еноша], щоб посилити [оцінку його провини], бо він перший почав зіпсуття; і попри це сила шабату велика. Або ж «як Енош» — точно: той, хто здійснив покаяння. Адже встановлено: дотримання шабату довершує разом із покаянням [виправлення] тяжких провин, які потребують подвійного виправлення, як ми пояснили в мішні Авот: «Той, хто оскверняє святині й зневажає свята» тощо. Розглянь це там. [П7909]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 3

Рама з Фано

З літер великого Імені, усі з яких відповідають одна одній, указуючи на єдність еманованих сил у цілковитій рівності, нам належить вивчити також одне вчення про нешаму життя — за Його подобою, за Його образом. Про неї написано: «І вдихнув у його ніздрі». Із сутності Того, хто вдихає, — це Ім'я, яке ми згадали; над ним немає нікого, крім «Володаря ה'» (בעל ה') [неясне позначення], бо Він та Його Ім'я — одне. Нехай буде благословенний повіки віків устами всіх Своїх створінь; нехай завжди разом співають. [П7910]

Це перша велика система серед усіх, що охоплює нефеш, руах, нешаму, хаю та єхіду; літери вказали на них у зворотному порядку, як відомо з першої літери, у якій тлумачили йод та його вістря. Оскільки велике Ім'я має лише чотири літери, а

Рама з Фано · продовження

також слово «і вдихнув» у вислові «у його ніздрі» (ויפ"ח באפיו) за числом дорівнює чотирьом Гавайот, іноді хаю та єхіду охоплюють назвою «нешама нешами» (נשמתא לנשמתא); пояснимо це в четвертій частині. [П7911]

Щодо двох останніх літер — часом випадає одна з них або обидві. Наприклад, יהו, без останньої ге: це окреме святе Ім'я, усно передане мудрецям у шести печатях, як відомо із «Сефер Єцира» й Тіккунім Зогару. На це є натяк у повній Гаваї, де рухаються лише три перші літери, а четверта спочиває тихо, зовсім без огласовки. Отже, нефеш — окремий легіон, «до трьох не ввійшла». Так само Ім'я י"ה, високе й святе, відоме й «замкнене в наших устах» з Тори, Пророків та Писань: нефеш і руах залишилися кожен окремо. [П7912]

Але дві перші літери ніколи не відокремлюються одна від одної так, щоб лише одна приєдналася до останніх і була полічена з ними у святих Іменах. Не знайдеш однієї з них без другої. Хоч іноді ми רומים [неясне дієслово] одним зі способів сполучення — הוה окремо, на зразок י"ה, י"ו та подібних, щоб звеличити Тору й прославити, — усе ж у Писанні вони з'являються лише у звичайному, несакральному мовленні, як-от «Будь володарем над своїми братами» (הוי גביר לאחיך). Подібні форми святі лише для тлумачення. Так само й י"ה у Писанні згадане лише у звичайному мовленні, із доданою в кінці алеф. Крім того, י"ה, про яке ми говоримо, очевидно, тлумачиться з першою ге, тож не виходить зі згаданого нами правила. [П7913]

Тому три ступені — עליו ואת [неясний зв'язок] — нешами, охопленої Ім'ям י"ה, вважаються одним. У багатьох місцях виклад іде так, що згадує лише НАРАН, і не більше, бо хая та єхіда входять до нешами, крім того, що ще пояснимо далі. Ось ці п'ять парцуфів справді поєднані в нешамі Ацилуту, яка є початком колісниці арґаман (ארגמ"ן), також запечатаної цими літерами, як буде сказано. Вона дана досконалим у Торі нашого Бога, тим, хто береже Його завіт і пам'ятає Його настанови, щоб виконувати їх. [П7914]

Хоч Раавад у коментарі «לסי'» змінив порядок двох найвищих і назвав хаю вищою за єхіду, його слова не суперечать загальному викладу. У «Берешіт раба» є опора і для одного, і для другого; проте наш порядок, безперечно, кращий для тих, хто звик до мови істини. [П7915]

Відомо, що Писання не виходить за межі свого простого змісту: місце нешами — в носі, з обох боків. Тому мудреці постановили, щоб той, хто розбирає завал над людиною, на яку він упав, перевіряв далі аж до її носа, з якого б боку не почав, і не далі. Звідти вдих прямо піднявся до мозку, осідку розуму; у словах мудреців він названий нешамою. Дивись наш трактат «Цваот Га-Шем». Написано: «І стала людина живою нефеш»; перекладаємо: «духом, що говорить» (לרוח ממללא). Отже, усі троє поєднані, щоб він побачив і звістив хвалу Господа, після того як почує своїми

Рама з Фано · продовження

вухами й зрозуміє своїм серцем. Написано: «Ви — Мої свідки, а Я — Бог». [П7916]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 4

Рама з Фано

«Ось Господь Бог прийде з міццю» й поставить приховання обличчя у другій системі зв'язку світів, щоб сховати цей вдих відповідно до його важливості, величі й краси: немає нічого рівного йому. Відразу, у його час, убрав його в урочисті шати, наче ті дорогоцінні пардаскі (פרדסקי) [назва неясна] у вшанованих обличчях, названих його ім'ям; славне мовиться про них. Це великі обличчя й малі обличчя, про які сказано буквально «І вдихнув у його ніздрі» — людські обличчя, які ми називаємо зображеннями нешами. Діукан означає два іконіни. Якщо піднебіння твоє солодке, зрозумієш сенс вислову «урочисті шати у свій час». [П7917]

Перше зображення називається нешамою зі світу Престолу, означеного як Брія. Це великі обличчя — велич обличчя старця. За ним — руах зі світу, другого після нього, означеного як Єцира; третя — нефеш Асії. Обидва охоплені малими обличчями — два херувими для тих, хто стоїть у таємниці Господа. Отже, це перші дорогоцінні вбрання, підготовлені для божественної нешами з місця серафа, хаї та офана — служителів Вищого, — тих трьох світів. «Ці — зовні»: тобто названі нами розряди ангелів перебувають у зовнішньому повітрі цих світів, а зображення — у їхньому внутрішньому повітрі, «бо так убираються царські дочки в мантії». [П7918]

Це саме НАРАН Ацилуту в таємниці світла, що в них убирається. Хая та єхіда взагалі не мають вбрання — як людський череп, якому потрібен лише якийсь головний убір угорі голови. Обидві належать до таємниці навколишнього світла, хоча між ними є відмінність. Ми виклали про них гарне тлумачення у трактаті «Цваот Га-Шем»; дивись там початок другої частини. [П7919]

Як розрізняють світ Ацилуту, цілковито єдиний у самій його простоті, а також те, як його блискавки освітлювали решту світів і його іскри вбиралися в них — у праведності, суді та справедливості (Асія, Єцира, Брія), — так розрізняють нешаму Ацилуту, ту велику систему, про яку ми сказали, у самій її простоті. А також — коли з неї спалахують великі світила, щоб оживляти ці зображення, які завдяки її силі та впливу справді будуть «душею всього живого». Нам слід розглядати і самі зображення, і їхні іскри, як буде сказано далі. [П7920]

Зображення руаху й нефеш разом іноді називаються «коханими», за тим, що переважає, і з причини, яку наведемо далі. Сини Ноя — ґери-тошави, які бережуть сім заповідей, — мають подобу цих зображень. На початку їхнього шляху вони дані їм як урочисті шати з трьох подібних ступенів, що перебувають саме в духовності

Рама з Фано · продовження

Асії. Лише частина Ацилуту в ній — «до нього не сконають» (אליו לא יגועו) [неясний зв’язок]. Досі — друга система людської нефеш. [П7921]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 5

Рама з Фано

Є в ній і третя система. Коли ці два рухот уперше поширилися з місця свого походження — із внутрішності світів Єцири та Асії, — відтоді для них виникло нове зображення, яке називатиметься образом, целем. Тут точно доречне «Початок народів — Амалек», після того як «Той, хто разом творить їхні серця», «побачив і відпустив». Ба більше, він походить лише із задніх боків цих двох світів. Це таємниця «Не йти за юнаками» — саме позаду двох згаданих нами херувимів, «чи бідний» — в Асії, «чи багатий» — в Єцирі. Написано: «Бо наші дні на землі — тінь». [П7922]

Відмінність тут така. Найдобірніше з цих убрань, призначене для нешами, — з «дів за нею, її подруг, приведених до неї», — саме воно власне й первинно називається целем. Разом зі словом його гематрія — 161, наповнення Імені Ег’є, у якому ге наповнюються йодами. Це справжня печать нешами. Просте Ім’я за гематрією — ах (א”ך); разом обидва — Яків. Знак тобі: «Лише в образі ходить чоловік» (א”ך בצלם יתהלך אישׁ), як сказано: «А Яків — чоловік цілісний». Кожна з частин вбрання, призначених для руаху й нефеш, називається «тінню», цель (צל), і все — у відповідній таємниці та значенні. [П7923]

Цаді натякає на повноту постави кожної з них, охопленої дев’ятьма мірами. Десята має загальне й окреме: вінець на голові праведника — окреме, а те, що вона сама є повною поставою, — загальне. Тут не місце розводитися. Ламед натякає на силу, що поширюється згори, додаючи їм могутності й міці. Проте перший ступінь, відповідний Брії, вищий за всіх: лише він є целем. Цаді натякає на його власну поставу, ламед — на проведення в нього впливу, що спускається згори, а мем — на вище джерело, з якого походить сутність впливу, у таємниці шина з чотирма головами та шина з трьома головами. Дивись трактат «Йонат Елем», ח”д: там ці відмінності пояснено достатньою мірою; неможливо осягнути їхню глибину тому, хто не розглянув їх там дуже ретельно, ретельно й докладно. [П7924]

Також доречно тлумачити літери צל”ם щодо всієї цієї картини у трьох її частинах, знизу вгору. Нижня означається цаді, який є трьома ламедами для її крил, а також відповідно до поділу подробиць її поширення в тому, що нижче неї, як буде сказано. Середня — ламедом: досить їй передавати своєму сусідові поруч могутню силу. Вище від неї — горішня, у якій запечатані чотири обличчя колісниці. Усі троє запечатані Ім’ям Ег’є у трьох його наповненнях: горішня — йодами, середня —

Рама з Фано · продовження

алефами, нижня — ге. Разом їхня гематрія — хотам (חותם, «печать»). [П7925]

У ніч печаті, назавтра після якої — Гошана Раба, вони відходять від того, чий остаточний вирок уже ухвалений, і повертаються до тридцяти днів перед смертю. Тоді відходить лише целем і не повертається постійно; решта нижчих ступенів не полишають свого місця, доки «не повіє день» при самій смерті, — «і втечуть тіні», не раніше. Саме ці два ступені означають у людині перше та друге відображення, згадані мудрецями в останній главі «Євамот». Вони видимі й відомі лише тим, хто має чистий зір. [П7926]

Усю цю картину ми означимо як третій іконін, який називатиметься нижнім образом, як буде сказано далі. Для нього вища милість підготувала багато дорогоцінних упорядкувань, щоб убиратися в них у цьому світі й здійснювати «Його царство панує над усім». Відповідні їм є також у попередній системі (це образ і тіні: образ для великих облич, тіні для малих облич), у таємниці втішення місяця (бо нефеш — у таємниці місяця), якому Він примножив воїнства, щоб заспокоїти його. Отже, і в цій системі іноді трапляється таємниця урочистих шат, як ми пояснили щодо другого іконіна. Обидві не мусять відбуватися разом: це може бути в другому, але не в третьому. Проте про зворотне ми не чули щодо того, хто сподобився обох, хіба що в таємниці ібуру. [П7927]

«Ось усе це чинить Бог» у любові до милості — двічі, що стає трьома разом із першим створенням, яке було в суді. Саме воно мається на увазі у вислові «з мужем». Спільне для частин цього третього іконіна — те, що він належить до таємниці судів, а вище від нього — до таємниці милості. Саме в цьому третьому залежить виправлення людини від належності її вчинків, щоб на неї зійшла решта впливів першого й другого іконінів, — усе за її вчинками та заслугою. Бо «Бог судить народ», зображений у них, за все вчинене там. [П7928]

Цей образ власне й первинно створено лише для того, щоб берегти святість усередині нього, аби зовнішні сили не скористалися ними. Бо суди пробуджуються з високого місця — спадку без меж. Тому їхня сила дієва для тих, хто додає сили й могутності вгорі, щоб відкинути все, чого в ньому немає: його слід віддалити за межі Ізраїлю. [П7929]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 6

Примітки джерела: 1

Примітки джерела · 1

Бо рабі Шимон сказав: «Написано: “Ось книга родоводу Адама”. Хіба він мав книгу? Пояснили: Святий, благословенний Він, показав Адамові, першій людині, кожне покоління та його тлумачів тощо. Як Він показав йому? Якщо скажеш, що той у святому дусі бачив тих, хто мав прийти у світ, — як той, хто завдяки мудрості бачить те, що прийде у світ, — то це не так. Він бачив усіх очима. І те саме зображення, у якому вони мали постати у світі, — усіх їх він бачив очима. Чому? Бо від дня, коли було створено світ, усі душі, що мали постати в людях, стоять перед Святим, благословенний Він, у тому самому зображенні, у якому мають постати у світі». [П7934]

Рама з Фано

Для нас перебіг талмудичного викладу в главі «Бегема га-макша» («Хуллін» 68б) належить тут до цього загального тлумачення. Рав сказав: «Є народження для членів». Він вважає, що ці дорогоцінні впорядкування всієї ефи — усієї міри єства — і кожного з Ізраїлю, тобто «з мужем», були впорядковані від початку. Але інші, залежні від частин ефи та розчленування членів і суглобів, їхнього сидіння й підведення, ззаду й спереду, кожне оновлюється у свій час. Рав визнає, що тоді, у час оновлення, кожне з них набуває власної ефи, і до нього стосується «Ось усе це чинить Бог» (Йов 33:29). [П7930]

Рама з Фано · продовження

Рабі Йоханан вважає: «Немає народження для членів»; усі вони були впорядковані від початку, у таємниці «Дні були сформовані» (Псалми 139:16). Тим більше це стосується окремих членів другого іконіна, як ми згадали; немає нічого нового під сонцем. Так само говорить рабі Шимон у розділі «Лех леха», аркуш 90, кінець сторони б [1], — як рабі Йоханан. [П7931]

Кожне з тих упорядкувань загального образу виходить на повітря світу відповідно до належного йому місця та часу, коли сполучаються любі друзі, щоб примножити подобу. Кожне впорядкування стає образом для зародка, який виникає в ту мить. Цей образ входить у лоно його матері від часу засівання, як сказано, і росте разом із ним упродовж усіх днів його життя; вищі світла сходитимуть на нього, кожне у свій час, як буде сказано. [П7932]

Можна пояснити «Є народження для членів» стосовно точок еманації, які були емановані з Біни одна по одній. «Немає народження для членів» — бо це називається не народженням, а викиданням, оскільки вони потребували приховання, яке вважається смертю. Згодом усі вони були лише членами, як упорядкування для іншого парцуфа, як пояснено на відповідному місці. [П7933]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 7

Рама з Фано

У Зогарі, розділ «Емор», аркуш 104, сказано, що образ, який ми пояснюємо, — третій щодо руаху. Ми знаємо, що руах із другого іконіна — перший за можливістю осягнення в чуттєво сприйманому повітрі перед людьми в земному Еденському саду. Знак тобі — три мужі біля дубів Мамре, які з'явилися Авраамові в його домі. Декотрі з них з'явилися в Содомі — «вимушене їхнє довершення» (מוכרח שלימותם) [неясний зв'язок], бо всі вони зі світу Єцири. [П7935]

(Там Енох — Метатрон, який був чоловіком і став вогняним смолоскипом, як сказано: «Його служителі — палючий вогонь». Шановане вбрання того вищого сяйва, яке відійшло від Адама під час гріха в таємниці його нешами, залишилося в Брії. Це значення «Юнаком я був, і також постарів»; Сандальфон в Асії — подібний до нього, у таємниці Іллі, благословенної пам'яті. Обидва в час прихильності примушують усі нижчі світи разом із серафом у Брії, від краю до краю. Це таємниця херувимів у Святому Святих. [П7936]

Навіть Акатріель між двома херувимами з'явився рабі Ішмаелю лише тоді, коли той стояв між держаками, бо весь внутрішній Дім спрямований до місця Едену у Святині: це брама небес. Вище від нього — саме місце Ковчега, яке не входить у міру. Бо скрижалі й три ковчеги — таємниця АБІА, на Камені основи, який є центром для всіх.) [П7937]

Отже, зображення нефеш — друге щодо руаху, як цей світ — поза садом; образ — третій, «над головою ложа». Це пояснення їхнього вислову «третій щодо руаху». Досі — завершення слова про третю систему, яку ми знаємо. [П7938]

Тепер нам залишається пояснити серед ступенів нефеш загалом лише четверту систему. Вона оновлюється у світі тоді, коли ангел, поставлений над вагітністю, оселяє цей загальний образ над краплею сім'я, щоб належно вбратися в неї. Спочатку вона набуває форми у двох силах життєвої нефеш, згаданих у Зогарі, розділ «Шлах леха анашім», під назвами «подих кісток» (הבלא דגרמי) і «страждання плоті» (עצבונא דבשרא). Їхнє пояснення буде далі. Ми означимо цю нефеш та її сили як четвертий іконін, у який убирається образ. Над ними панує діяльний розум — ангел, якого ми згадали; назва кожного розуму змінюється відповідно до його дії. [П7939]

Як ми відносимо всі божественні дії до Шехіни, на яку натякає остання ге в Імені, через її вбирання у світи під нею, — «кожен зі своєї роботи», яку вони виконують, щоб здійснити «Його царство панує над усім», — так відносимо всі справи людей до

Рама з Фано · продовження

вищої нефеш, що походить з її боку й панує над другим, третім та четвертим іконінами. Вона вбирається в них іноді зі світлим обличчям, іноді з прихованим обличчям. Як зменшення у світах не спричинить, боронь Боже, нестачі в Шехіні, про яку написано «Я, Господь, не змінився», так нестача в трьох згаданих нами нижчих іконінах, мала чи велика, не спричинить провини в нефеш зі світу єдності. Це великий ключ для тих, хто розуміє, — щоб осягати слова мудреців та їхні загадки: усі вони істинні й усі разом справедливі. [П7940]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 8

Примітки джерела: 1

Примітки джерела · 1

Глоса. Із попереднього нам просто стане зрозумілим сказане в Писанні: «І проголосіть у самий цей день святе зібрання», та все подібне. Саме «цей» вказує пальцем, оскільки з місця вислову вже встановлено: не всі ті розділи було виголошено в їхній власний день. Отже, безперечно — «дні, що були утворені»: вони поставали перед мовленням, зберігаючи велику винагороду, щоб через них освятитися. [П7944]

Знай: у розділі про свята в Книзі обчислень слово «цей» написане лише щодо Песаха й Дня Спокути через карет, який із ними пов’язаний. Це навчає нас: навіть щодо суворості карету та спокутування провини ці свята встановлюються лише за рішенням земного суду. Наприкінці Гаазіну написано: «І сказав Господь Мойсеєві:

Рама з Фано

Отже, щодо загальної форми людини ми навчилися: це тіло з однією життєвою нефеш і двома її силами — стражданням плоті, עצבונא דבשרא, та подихом кісток, הבלא דגרמי; разом три. Над ними — два види образу: перший великий, який власне й називається образом; другий малий, у двох своїх частинах, які є тінями. Разом шість. Усі вони вдягаються у «дні, що були утворені», ימים יוצרו, щоб через них виявитися в цьому світі, аж доки вони й дні стануть одним. Адже дні мають справжнє утворення з найдобірнішої частини матерії, створеної спочатку; найкраща частина її — світло, як ми пояснили в трактаті «Основи». Із них згадуються й постають тонкі сяйні вбрання для людського образу. За числом іскор образу — число днів, від початку до кінця визначених йому, щоб у них оформляти думку, мову й дію на добре або на краще, «справу дня у свій день» [1]. [П7941]

Над ними — три зображення, діуканін, нефеш, руах і нешамами з Асії,

Примітки джерела · 1 · продовження

піднімися на цю гору Аварім». «На гору Аварім» навчає, що мовлення засяяло Мойсеєві із самої сутності дня — таємниці прихованого світла, в якому Господь показав йому всю Землю. [П7945]

Також те, що мудреці витлумачили: «І зайде сонце, й очиститься», — що означає «очиститься»? «Очиститься день», טהר יומא, — із цим вступом пояснюється, мов коштовна оздоба. Як для очищення людини потрібно, щоб у воді була міра мікви, у якій усе її тіло може вміститися, так і щодо самого дня потрібен день у повноті його постави, у таємниці щоденного покаяння за те, чому того дня завдано вади, як написано: «У його день дай його платню». [П7946]

Рама з Фано · продовження

Єцира й Брія. Вони спершу світять у людині в таємниці вбрань, а потім — у таємниці іскор, як ми пояснили; далі ще додамо навчання. Самі ці становлять шість ступенів; із шістьма першими — дванадцять. Над усіма — нешама Ацилуту. Три перші її частини мають щойно згадані вбрання — вони та їхні іскри — й називаються їхніми іменами. Дві вищі настільки піднесені, що жодне зображення серед відокремлених не зрівняється з ними красою. Так ми здобули сімнадцять ступенів: усі вони відповідають один одному й охоплені назвою нефеш. Знак для тебе — «Добрий Господь до всіх», טוב ה' לכל, бо נפש через атбаш — טוב, «добрий». Це мале число великого Імені, благословенний Він. Наприкінці трактату говоритимемо про них речі, приємні всім, хто їх почує. [П7942]

Отже, כרנח"י Ацилуту [непевне скорочення] — подоба людини. Разом із ними нефеш, руах і нешама Брія, Єцира й Асії — вони та їхні іскри — у таємниці вбрання. Після них образ і тіні — подоба престолу. Зовні від них життєва нефеш із подихом та стражданням — форма палацу; сяйво Шехіни над усіма ними — [усі разом] довершують для Живого світів. Дивись нижче, частина 4, глави חט"י. [П7943]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 9

Рама з Фано

Діяльний розум, згаданий вище, призначений над утворенням плоду, якого ранні мудреці справді називають «ангелом, призначеним над вагітністю» і кажуть, що його ім'я в Писаннях — Лайла, «Ніч» (Нідда 16б), — лише він надає людської життєвої форми матеріальній безформній основі в людині. Ця форма вдягає образ. Якщо ж ти хочеш сказати, що у світі є лише один діяльний розум, призначений над усіма створіннями, — ось ім'я, яким мудрець називає його перед царем хозарів: «Божественний діяльний розум, що мислить і надає форми». Називає його також «загальним розумом», бо той панує над усіма матеріальними формами, הי(ו)ליניות. Володар усього ставить його батьком і керівником усіх, хто формує матеріальних істот за їхніми видами. Людині він дає найвищу з усіх форм — за волею найвищого Царя, Якому належить усе. [П7947]

Ральбаґ у своїх «Війнах» докладно заперечував тому, хто вважає, що він отримує вплив лише від рушія сфери Місяця, найближчої до нього. Він погоджується з тими, хто каже, що його живлення й потік — від рушіїв усіх сфер. Найвищий взірець допомагає цьому: адже в ньому згадане повне Ім'я над повним світом, і так само — у створенні людини. Як усі літери Імені зійшлися, пройшли разом, щоб підсолодити таємницю дивовижного вдихання, згаданого Писанням, і з повноти трьох світів одягли їх в урочисті шати, «омиті молоком, що сидять при повноті», — так і небеса та ті, хто їх розпростер, тобто їхні рушії, як сказано в Мідраш Рабба, разом були засновані за наказом їхнього Творця. Від них узяли дари в людині через цей

Рама з Фано · продовження

найближчий до нас розум. [П7948]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 10

Рама з Фано

«І утворив Господь Бог людину, порох із землі» (Берешіт 2:7). Подвійність цього утворення витлумачили за двома літерами йод у וַיִּיצֶר. Дуже доречно пояснити її через дві згадані сили життєвої нефеш. Вони — сила в тілі, підготовлена небесними тілами, щоб на неї зійшла форма тієї нефеш через діяльний розум, який отримує вплив від усіх їхніх рушіїв, як сказано. Одна сила називається гевлей де-ґарме, הבלי דגרמי, «подихи кісток»: це природне життя, що підтримує збереження людського складу. Після того як народженим було присуджено їхнє утворення, יצורתם, із ними — через провини їхніх батьків, вони стали потребувати сили росту, як польові трави. Тепло спочатку було дуже слабке й зростає в людині в усі дні її піднесення. Це властивість рослинної душі, основа якої в поросі. [П7949]

Слова «із землі» натякають на другу частину, що виходить із землі, щоб бути в ній упорядкованою, לאתקוני בה. Це сила відчуття, багата на сприйняття впливів, джерело якої — в рідинах її кореня. Вона — властивість душі, що рухається: та є в повітрі перед небесним склепінням, на землі — худоба, плазуни й польові звірі, — і у водах під землею, відповідно до численних видів істот, що мають цю душу. Людина ж рухається по землі, а її очі — вгору. Кожний рух спричиняє тепло. Виходить, страждання плоті, עצבונא דבשרא, переважає подих кісток, הבלא דגרמי, і додає йому сили й могутності. Тому порох поставлено в залежність від землі, як нефеш залежить від руах. Тут ці назви доречні для них за одним із видів переносного вживання, про які говоритимемо. [П7950]

А до всього, чия діяльність позбавлена мовлення й дії, чиї задуми — лише в мисленні, на добре або на краще, доречно застосувати також назву нешама. Дивись книгу «Рая мегемна», позначену в Зогарі, розділ Цав, аркуш 33б: у тваринній нефеш — суєта світу; руах мовить про суєту світу; у нешамі — усі роздуми й думки про суєту світу; а учень мудреців панує над ними тощо. [П7951]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 11

Рама з Фано

Спільне для цих двох сил — те, що в їхньому поєднанні та співдії пізнається людина, яка живе життям матеріальних відчуттів. (А можливо) [А якби] — (ואולי) [ואילו] — нашому першому батькові було дозволено, רשה[ו]ה, їсти відразу після того утворення, перед святим вдиханням, про яке говорили вище, — не було б [прогалина у джерелі] передано йому дерево пізнання добра і зла. Адже воно — їжа, дуже відповідна природі того утворення, що постає й гине, за умови, що його спочатку не зробили непридатним дотиком змій та його вершник. [П7952]

Проте його було створено не для того, щоб живити ту силу, яка за природою тлінна, та утримувати її в такому стані. Навпаки, йому було дано заповідь і застереження щодо всього, що додає їй сили й могутності або утримує в цьому недостатньому стані: щоб усунути від нього зло тління, зробити його вічним, тривким як особину й як вид, тілом і душею. Оскільки задумана мета того порохового тіла — лише служити святості, тим великим і малим обличчям, які посідають перше місце в ступені вдягання цього гідного вдихання, — потрібне було належне приготування. Ним і було дарування образу, даного людині, щоб відділити святе від буденного. [П7953]

Необхідно розрізняти його надвоє й відносити до крайніх сторін за їхньою мірою. Тому ми сказали: один великий, а один малий. Адже вони стоять посередині між відокремленими й матеріальними формами. Менший теж ділиться надвоє; вони зі скіпетром володарів панують над цими матеріальними формами — саме двома згаданими силами життєвої нефеш. Про цей образ загалом і про всі його частини ми вже сказали: це тонке духовне окреслення, що набуло форми з іскор «днів, які були утворені». Він — вершник, наглядач і володар над життєвою нефеш; він підтримує людське життя в усі дні найвищої волі. Без нього людина не проживе тридцяти днів — як недоношені, якщо зовсім його не удостоїлися або він зовсім не утвердився в них, як буде пояснено. Тому необхідно, щоб він був у всьому людському роді. Так і щодо семи народів написано: «Їхня тінь відступила від них» (Бемідбар 14:9); отже, вони мають тінь. Вона постає для них зі зворотного боку світів Єцира й Асія, у яких є добро і зло. [П7954]

Ми вже згадали різницю між тінню й образом там, де Писання їх розрізняє: образ може охоплювати тінь, але не навпаки. Я даю знаки для всіх трьох у слові יום, «день»: мала йод і вав біля неї натякають на дві тіні в порядку піднесення; мем перевищує всіх, натякаючи на образ. З Божою допомогою ще додамо навчання. У багатьох місцях ми пояснили: Господь добрий до всіх; немає зла в Його діянні — не на лихо людині, бо в нашій силі тішитися ним у двох світах як люблячим і другом та освятити всі вбрання найвищою святістю. Це таємниця: «І любіть ґера» (Деварім 10:19). Подвійне й примножене добро від Всюдисущого для нас. [П7955]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 12

Рама з Фано

Усе святе має основу в числі десять. Із нього — витоки життя для трьох святих зображень у людині, охоплених назвою другого іконіну. Перший охоплює з них три, другий — шість, третій — сам окремий легіон; водночас кожен із них теж охоплює десять. Натомість усе, що можна витлумачити з боку зла, навіть поліпшене в ньому, має корінь у числі одинадцять, עשתי עשרה. Про нього витлумачили: той, хто додає, зменшує. І це буквально: שתי עשרה — більше число, дванадцять; додавши на початку айн, зменшили його на одиницю. Це натяк у літері айн, яку відплата за гріх додала до «шат світла», כתנות אור; це було виправлення для зменшення. [П7956]

Відомо, що перестановок великого Імені дванадцять. Гріх приховує джерело, яке є коренем милосердя, а також подібне до нього відгалуження. Крім того, у ступенях святості є дванадцять рівнів для споглядання: Ейн-Соф і Кетер — два; Хохма, Біна, Даат — три, разом п’ять; і сім останніх. Усі мають відповідник серед відокремлених, крім першого рівня, де прихована воля й лише Господь піднесений.

Ще ми рахували: велике Ім’я, у якому літери підносяться до квадрата одна по одній, дає מקום, «Місце». Йому відповідає людське обличчя, всеохопний Хесед, щоб зменшувати себе перед своїм Творцем. Протилежність — негідна людина: додаючи, зменшує. Так само «мавпа перед людиною», קו”ף בפני אדם: додає й зменшує, бо קוף за своєю гематрією на одиницю перевищує פני אדם, «людське обличчя», а її гідність незмірно нижча. Так і שפה, «уста», — у граничній святості, а אשפה, «смітник», — на дні бруду й падіння. Проте головне тут — у прихованому. [П7957]

Натяк — у Мішкані: він сам мав десять полотнищ, а намет над ним — одинадцять, עשתי עשרה. Відомо, що намет нижчий за Мішкан. На початку Мішне Тора: «Одинадцять днів від Хорева до Кадеш-Барнеа» (Деварім 1:2), אחד עשר: це була б велика похвала — скорочення шляху, якби ми її удостоїлися. «І сталося сорокового року, одинадцятого місяця», בעשתי עשר חדש, тощо (Деварім 1:3): Писання змінило вислів через суворість докору, і це ясно.

У розділі Кі таво є одинадцять проклять, окрім останнього, яке охоплює їх усі. До того ж усі вони застерігають щодо заборонних заповідей, а воно прийшло лише застерегти щодо невиконання наказових. Ось виклад цього вчення. До кожного зібрання десятьох із боку добра Шехіна приходить заздалегідь. Її перебування в нижніх — потреба Вишнього: це знаний і глибокий вислів. Одне з істинно висловлюваних пояснень таке: для нас вона є великою й високою потребою; ми дуже її потребуємо. Вона для нас — відповідник Кореня всіх коренів, Єдиного світу, Який передує й огортає у височині сховку десять Своїх святих мір, хоч би де вони

Рама з Фано · продовження

були. [П7958]

Оскільки Він піднесений над кожним благословенням і хвалою, бо лише Його Ім’я високе, Його не лічать разом із ними. Проте сама воля поширюється в них, і Він оживляє їх усі: перший — до нескінченності, останній — без кінцевої межі; без Нього немає Бога посередині. Оскільки Його емановані не мають буття, порожнього від Нього, боронь Боже, слушно, що Його не лічать із ними: адже самі лічені мають основу від Нього й у Ньому, на святих горах.

Ще ми вчили в «Сефер Єцира»: «А перед одним що ти лічиш?» Бо «один», אחד, сказане тут, — початок десяти висловів; його лічать із ними й називають волею. Він охоплює їх, як указують три літери слова אחד: א”ח — дев’ять висловів, а далет — десятий. [П7959]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 13

Рама з Фано

Також у виправленні терезів, маткела, коли кожен із носіїв святих зображень охоплює десять і ними довершений, ми лічимо в них Хохму, Біну, Даат і далі до завершення десяти мір; Кетер — дивовижний і покритий. Адже він справді є страхом найвищих небес небес над ними. Відомо: Бог зробив і це відповідним до того. З боку зла є десять нижніх вінців, а над ними вгорі — корінь, що родить отруту, у таємниці розсіяння лиходіїв. Написано: «Не називайте змовою». Їхнє джерело не єдине з ними, не зв’язане й не приховується в них, а відокремлене й стоїть саме по собі як один із них. Саме ним хвалиться Валаам, називаючи себе тим, хто «знає знання Вишнього». І слушно каже за двома згаданими нами способами: один — саме знання, другий — саме вищий. Він говорить про своє, а не про знання найвищого Бога, боронь Боже: це знання вищого від його ступеня, а вони — не боги. [П7960]

Коли приєднується цей корінь, який теж лічать зі своїми відгалуженнями, їх називають עשתי עשרה, одинадцять. Це від вислову עשת שן, «брила слонової кістки»; належна його побудова — עשת י”ד, «брила десяти», бо корінь — один суцільний виріб для десяти сил, що поширюються за ним. Той, хто додає, приєднує й лічить джерело разом із відгалуженнями, щоб збільшити їхнє число, виявляє його ваду й зменшує його гідність. Пізнається, що він відокремлений, як вони, і всі його утворення — мов тінь. [П7961]

Є й інший підхід: той, кого лічать одинадцятим на чолі складників пахощів, так само в козячих полотнищах і подібному, — корінь святості, лічений сам у своїй славі. Знай: у першому прокляття, що застерігає від чужого служіння, написано «і

Рама з Фано · продовження

поставить у сховку». Мудреці витлумачили: у сховку світу — це Аріх, який має тринадцять виправлень. Їм відповідають тринадцять слів у вірші до «у сховку». Після того — «хто зневажає батька й матір», одне відповідно до другого. Далі п'ять проклять — відповідно до п'яти перших Зеїра: Кетера, Хохми, Біни, Ґдули й Ґвури. Після них — «проклятий, хто лежить зі своєю сестрою», хто користується царським скіпетром; так само всі решта, бо там Тіферет — саме зі своєю сестрою. [П7962]

Тепер, коли ми до цього дійшли, корінь святості — над головою аспидів: він додає самим своїм мовленням, бо його царство панує над усім, і зменшує десять відгалужень кліпи в таємниці тонкого світла. Святе не змішується з буденним, а стоїть над їхніми головами й не поглинається всередині них. Зміна способів правління вміщує всі ці пояснення: перше в цьому тлумаченні справджується, коли Ноґа перебуває з нечистими; друге — коли вона перебуває з чистими. [П7963]

Є в нас ще один прямий шлях у всьому цьому тлумаченні, прихований у таємниці й натяках складників пахощів. Вони — це הי' [написання непевне], залишки семи первісних царів, що померли, та чотирьох вищих від них зворотних боків, які впали на них. Відповідно до них у Торі виразно згадані чотири складники пахощів. Три з них — натаф, шехелет і хельбена; решта — із тлумачення першого «пахощі», סמים, найменше число яких два; і «пахощі», סמים, де витлумачено п'ять відповідно до п'яти попередніх; наприкінці — чистий ладан. Це дуже гідне тлумачення; дивись його на своєму місці. Загалом усі вони залишили рештки в кліпотах, а дія кадіння — їхнє виправлення: святе в них підноситься як приємний аромат. Із їхнім відходом зовнішні вбрання залишаться мертвими трупами: не чинитимуть зла й не руйнуватимуть. Щоб узгодити барайту про складання пахощів із написаним у Торі, дивись першу частину нашого трактату «Мааян ґаннім». [П7964]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 14

Рама з Фано

Ми вже пояснили в багатьох місцях: священство й усе, що до нього прилучається, походить із поліпшеного, щоб наближати далеких і обертати міру суду на міру милосердя. У розділі Елле пекудей написано: «І буде, щоб їхнє помазання стало їм для вічного священства». Недалеким було б пояснити משחתם через «бо їхнє ушкодження в них, вада в них»: корінь — שחת. Якби йшлося про олію помазання, належало б поставити хірік; а якби — про «тобі дав Я їх на величання», למשחה, це і є «вічне священство», сказане потім, і перше повторене зі зміною. Ще: що означає «і буде, щоб стало»? Натомість каже так: і буде помазання священників, щоб їхнє משחתם, тобто вада, стало їм вічним священством, за способом «умисні гріхи — як заслуги». [П7965]

Рама з Фано · продовження

Чи пояснювати це через тельця, чи через щось інше з таємниці Господа для тих, хто Його боїться, — це спричинило потребу Аарона та його синів у помазанні. Не так Мойсей: він став священником без жодного приготування, бо був підготовлений і освячений сам собою, і мав досить сили, щоб надавати священства іншим відгалуженням. Або ж — через Надава й Авігу: щоб їхня вада стала вічним священством для Пінхаса.

До чого це подібне? До того, хто має струпи на голові й намащується звичним способом, щоб пом'якшити й очистити шкіру та зробити плоть ніжною, аж доки вона видужає й зміцніє більше за решту тіла. Так про Наамана, коли він зцілився від прокази за словом Єлисея, написано: «І повернулася його плоть, немов плоть малого хлопця». Адже пророк послав справжнього ангела сказати Нааманові הלוך — інфінітив, а не наказ. Це князь Йордану: він сказав про своє ходіння перед тобою, бачачи й залишаючись невидимим; «і омиєшся», а тоді очистишся. Нааман не зрозумів, буквально як малий хлопець, але заслуга пророка й освячення небесного Імені допомогли йому. [П7966]

Тому, коли в «Хроніках» перелічено черги священства й левітства, про них написано עשתי עשרה, «одинадцять». Хоч Писання надало левітам великої честі: священники в двадцяти чотирьох місцях названі їхнім ім'ям, бо левіти не згрішили тельцем, якого зробив Аарон. Саме тому їх віднесено до праведника з нащадків Елазара; адже сини Аарона також, як усі інші левіти, не згрішили ним. Число місць — за числом годин, коли телець був у світі, доки Мойсей не прийшов і не скасував його. Кожна година зарахована їм як окрема заслуга, оскільки за коротку мить усі зібралися на Мойсеєве слово «Хто за Господа — до мене!» [П7967]

Щодо застереження «не вдягай шаатнез» сказали: якщо він залишався в ньому стільки, скільки потрібно на роздягання й одягання, за повторних попереджень, — мудреці [кажуть]: він зобов'язаний за кожне окремо. А щодо доброї міри, як тут, — (אה"נ) [עאכו"כ], «так, справді» [«тим паче»]. У розділі Хелек сказали: «А в день Мого відвідання Я відвідаю» — після двадцяти чотирьох поколінь було стягнуто за цей уривок, бо в Єзекіїля сказано: «Наблизьте кари міста». Отже, тут число навчило нас цього аспекту. [П7968]

У Єгипетському Галелі не сказано: «Нехай скаже дім Левія: бо навіки Його милість», — адже вони отримують винагороду за судом, як мудреці пояснили про Ісаака завдяки зв'язуванню. Трактат Шаббат, розділ Рабі Аківа: Ісаак [каже]: «Половина — на мені, половина — на Тобі. Якщо ж скажеш: усе на мені, — ось я простяг свою шию над жертовником». Дивись трактат «Ем коль хай», частина 3, глави 28 і 29 та кінець глави 35.

Так само в переліку «мають уста, та не говорять», наведеному там, левіти взагалі не

Рама з Фано · продовження

згадані. Проте у відповідному вірші Великого Галелю, який названо за майбутнім, — «бо Господь судитиме народи й над Своїми слугами змилується», і провина тельця буде їм цілком спокутувана, — написано: «Дім Левія, благословляйте Господа». Причину відмінності в тому розділі цих двох псалмів ми пояснили в іншому місці. [П7969]

Так само знаходимо в жертвах князів для посвячення жертовника: про них сказано «одинадцятого дня», ביום עשתי עשר יום. Відповідно до цього ми сповідуємося в Йом Кіпур одинадцять разів: двічі на мінхі напередодні, один раз у вечірній молитві, вісім разів на шахаріті й мінхі, двічі на мусафі, один раз на неїлі (інший варіант: із повторенням провідника молитви). Тут же, оскільки образ, даний людині, походить із поліпшеної частини, а не з того, що добре від початку, він охоплює одинадцять мір, стягнених відповідно до його малості. Це ми й пояснили вище у слові צלם, «образ»: цаді — дев'ять мір, а ламед і мем — два додаткові добрі рівні. Немає потреби розводитися. [П7970]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина I — глава 15

Рама з Фано

Тепер повернуся до загального задуму цього місця. Зовнішні на початку свого служіння лічаться числом одинадцять, עשתי עשרה, з [наведених] причин, і те, й те має місце. Проте Той, Хто руйнує задуми хитрих, бо лише Його Ім'я піднесене, спочатку сказав змієві: «Він уразить тебе в голову». Він зменшив його зріст і поставив на восьми силах: голову, що охоплює чотири відгалуження, стягнув до одного, та й воно дуже слабке. На це натякає перший із восьми царів наприкінці розділу Ваїшлах, на ім'я Бела, בלע, за словами «силу проковтнув», חיל בלע: його поглине вища сила. Це протилежність сказаному про святе: «І Ізраїль набуває сили», у таємниці старіння, коли знання додається; тому він підносить голову. Той цар за коротку мить став на знищення, за значенням «син Беора», בן בעור. Це вирок змієві: його голова уражена й вважається наче відсутньою; йому лічать лише сім ступенів, від яких — сім гуртів демонів. [П7971]

Після того «ось задля правди царюватиме цар» для синів Ізраїлю: тоді військова змія зменшилися й стали чотирма кліпами — вітер, хмара, вогонь, Ноґа, згадані Єзекіїлем при річці Кевар. Відповідно до них Агар явилися чотири ангели поспіль: один падає, інший постає за ним; вони відразу скасовувалися в таємниці первісних іскор, що згасли. Адже «ангел Господа», згаданий в усіх чотирьох, за гематрією саме זיק, «іскра». Так само אל אלקים — праве й ліве без середнього, що врівноважує. Про нього написано: «хто повторює справу, розлучає друга», אל אלוף: אל — за власним значенням, וף — це אלקים. Це значення «нехай людина не їсть по два» (Песахім 109б) та подібного. Доки не було терезів, маткела, — ось причина їхнього скасування.

Рама з Фано · продовження

Звідси й те, що їхній зівуґ, натяк на який у «ангел Господа», не виходить належним: тут лише половина справи — або цей, або цей; а нам потрібні обидва, терези та єдність, у таємниці «лань любові й газель грації», з нотариконом «обійми, поцілунок», חבוק נשוק, як пояснено на своєму місці. [П7972]

Це чотири кліпи відповідно до чотирьох ніжок престолу. Знай: перший, із правого боку, назвав її служницею Сари; дружина мудреця — як мудрець, адже Авраам — святе праве. Другий, із лівого, сказав: «Повернися до (своєї могутності) [своєї пані]», (גבורתך) [גבירתך], у таємниці Ґвури; «[і підкорися] (і підкоріться) під її руки», [והתעני] (והתענו). Третій сказав: «Дуже примножу твоє насіння» — відповідно до середньої лінії. Проте вони не бачили один одного, тому він не мав сили врівноважити. Це причина смерті царів, названих у розділі й повторених у «Хроніках». І тут, і там видно, що вони не мають царя, сина царя, й зовсім не навчалися один від одного; ангели Агар — такі самі. Четвертий сказав: «Ось ти вагітна». Він говорив про неї й ушанував її тим, що [син] буде диким чоловіком, позбавленим породжень; і досить цього. [П7973]

Коли її вигнали з дому Авраама, написано: «І пішла, і заблукала», ותלך ותתע. Літери вав і тав у цьому слові — службові; залишаються תע, основа дієслова, за гематрією чотири рази «ангел Господа». «Шукатимеш їх і не знайдеш»: тут було її заблудження, бо вона не знала, що [це] скасувалося. [П7974]

Рабі Шимон у трактаті Меїла хвалив її й сказав: «Служниці батькового дому ангел трапився тричі». Він сказав це лише відповідно до відомого. Адже було чотири рази, а з простого змісту Писання видається, що лише три. Перший запитав її: «Звідки ти прийшла?» Видається, що він же сказав їй: «Повернися до своєї пані». Хоч і там написано «і сказав їй ангел Господа», це потрібно для самого викладу: Писання перервало його її відповіддю «від Сари, моєї пані, я втікаю». Друга промова стосувалася того самого й пасувала першому ангелові для завершення його посланництва.

Проте дві останні промови йшли поспіль, без відповіді між ними. Навіщо ж двічі «ангел»? Отже, це інші, а промови — окремі: одна про примноження насіння, друга про вагітність у той час. Це простий спосіб тлумачення, яким ішов рабі Шимон. Утім, він сказав: «Ангел трапився їй тричі», — що допускає кожного разу окремого ангела. Він не пояснив, що це було через потребу: для того, що йому самому було потрібно тієї миті, досить одного ангела. Він знав також, що ці ангели Агар не були тривкими, тому їх було багато; йому ж потрібен лише ангел, що може втриматися до завершення свого посланництва. Відповідно до підготовленості покоління йому трапився лише Бен-Тальмійон. [П7975]

Ми вже згадали: אלוף за гематрією — זיק. Так само «червоного, цього червоного», האדם

Рама з Фано · продовження

האדם הזה, біля сочевичної юшки написано без вавів. Звідси вчишся про князів хорійців, אלופי החורי, у таємниці зухвалості: царювання без вінця. Кожне אלוף у Писанні, написане без вава, — лише від вислову «і навчу тебе мудрості», ואאלפך חכמה.

Четверта кліпа — тонка, прийнята у святості, у таємниці тарґуму, якому Писання надало честі. Тарґум, תרגום, — це дрімота, תרדימה, за однаковим числом, у таємниці «я сплю». Вони за гематрією — десять разів היכל, «палац», без одиниці за ціле; це й спричиняє сон. Напередодні суботи написано: «а моє серце пильнує». Тоді ці вбрання охоплюються трьома ступенями. Згаданого нами про це досить для тутешнього задуму. [П7976]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 1

Рама з Фано

Ангела, призначеного над вагітністю, звуть Лайла, «Ніч». По-перше, тому що заборонено мати подружнє єднання вдень. Той, хто затінюється своїм талітом через потребу певного часу — наприклад, коли всі ночі його визначеного часу зайняті домом учення, а напередодні ввечері був її день занурення, або коли відвідує свою оселю перед виходом у дорогу, — для нього ця мить є «ніччю чування». Адже всі діяння творення позичають одне в одного й повертають. Або ж тому, що уряд цього ангела — в мірі суду, жіночій, лівій. [П7977]

Сказали, що це Гавриїл. Не князь найвищої Колісниці, який разом із Михаїлом — ангели воїнств у височині, царі ангелів, а один із його служителів, який виконує його працю внизу, на землі. Адже всіх ангелів святого суду, могутніх силою, названо його ім’ям. Це ім’я пасує діяльному розумові: всі нижні форми постали в думці, щоб бути створеними через «союз вогню», ברית אש; натяк — у літерах בראשית. Нам прийнятно, що сам князь Колісниці з дозволу Вишнього міг служити в цьому для Амрама, Єссея та подібних до них. Це личить йому за досконалістю краплі й плоду, який із неї утворюється, якщо згори накажуть удягтися в повітря цього світу, щоб під ним у ній удягти образ і подобу. [П7978]

Про краплю сімені сказано: «Чи не як молоко Ти мене вилив?» Призначений ангел — великий відповідно до його величі, малий відповідно до його малості — ставить її, за значенням «і як сир згустив мене», перед Святим, благословенний Він, Чия слава сповнює всю землю. Він питає про подобу форм, гідних зійти на цю матерію, щоб утвердити й упорядкувати її. Перша за рівнем і найважливіша з форм, відчутних за природою, якби оку було дозволено бачити, — ті мають відношення й подібність до матерії, — як ми дослідили, називається образом. Щодо неї доречно питати: «Буде мудрим чи нерозумним?» [П7979]

Рама з Фано · продовження

Йдеться не про мудрість Тори та знання її: це входить у те, про що «праведним чи нечестивим — не каже». Адже її вінець покладений у кутку: хто бажає, нехай наповнить свою руку; весь він — страх Небес, охочий нехай прийде й візьме. Намір — щодо підготовленості до умоглядних предметів будь-якої науки, чи з הצמידיות [назва галузі непевна], чи з логічних і подібних. Чи буде мудрим, щоб легко їх осягати, коли вибере вдумуватися в них? А коли сидітиме й відверне серце від слухання навчань та відведе від них свій розум, — присуджене йому не допоможе, і мудрим його не назовуть. Проте він не перестане бути кмітливим у справах світу. [П7980]

Утім, небесний суд судитиме його суворіше за занедбання Тори, вивчення якої рівнозначне всім заповідям. Так само — якщо він замінить заняття Торою зовнішніми науками: оскільки має змогу бути мудрим, у майбутньому даватиме за них значно більший звіт, ніж той, хто зовсім не вчився, якщо тому присуджено бути нерозумним. Можливо, ця людина народжена для праці: її уста не здобудуть розуміння в жодній науці без труду й зусилля. Якщо такий їй присуд — зватися нерозумною, — але вона знає це, трудиться й докладає зусиль, зміцнюється у вивченні Тори заради Небес, у страху Господньому весь день, — їй обіцяно обернути прокляття на благословення: за мірою страждання — винагорода. [П7981]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 2

Рама з Фано

Питання щодо подиху кісток, הבלא דגרמי, тобто природного тепла, як ми пояснили, звучить у словах ангела: «Багатим чи бідним?» Адже з нього походить плід — бути моторним і згаданим, נזכר, у здобуванні майна, плавати кораблями й переслідувати в בצינות [значення непевне]; «рука старанних збагатить». Цей присуд вийшов з Його уст, благословенний Він, однаково щодо однієї з двох сторін. Ми навчилися: в бідності немає зла, якщо людина проти неї не бунтує, бо Святий, благословенний Він, не пов'язує Свого Імені зі злом. І написане — הדר היא [зв'язок непевний]: «Господь понижує й збагачує». Цю дію віднесено саме до Нього, бо все для нашого добра, немає зла: Господь, благословенний Він, випробовує нас. Для Нього, благословенний Він, легко потім збагатити, коли Він захоче. Спільне тут те, що Він насичує все живе за його бажанням. [П7982]

Так само «сильним чи слабким?» сказано про страждання плоті, עצבונא דבשרא, бо все залежить від сили відчуття й руху до нього. Тут «багатим» поставлено перед «сильним», хоча сила в його тілі, а багатство поза ним. Так ми ставимо офанім перед хайот у кедуші, яку читають сидячи: у будень один раз, у суботу двічі. Хто змінює їхній порядок, помиляється, хоча хайот вищі, бо дух хайї — в офанім. І тут

Рама з Фано · продовження

сила в тілі людини, а багатство окремо, поза нею. Ми вже сказали вище, що нерозумний, הסכל, залежить від відчуття; отже, багатство також залежить від сили. [П7983]

Такий порядок Писання: «Нехай не хвалиться мудрий», хоча він старіє, а знання додається. Тому не сказано החכם, «цей мудрий», бо він не досягне її завершення. До того ж Господь дає мудрість, і людина не є власником цього означення. Сказано «і нехай не хвалиться», із вавом продовження та приєднання, — «сильний», הגבור, який долає свій нахил і чия сила не в руках Небес. Отже, таке означення йому личить. Чому ж не хвалитися? Бо «навіть святим Своїм Він не довіряє». Звідси ми вчимося, що багатому взагалі не слід хвалитися багатством: це колесо, що обертається, а його добро не в його руках. [П7984]

Із сказаного в Ґемарі на початку Бава кама, що тварина не має мазаля, дехто з великих тлумачів сказав: вона зовсім не має образу. Деякі ж мудреці кажуть, що й немовні живі істоти мають тінь, за відомим досвідом ночі печаті. Недалеким було б віднести до них подвійну форму, що поширюється через віддалену причину від видів Колісниці — до птахів, великої та дрібної худоби; вона й великий звір однакові щодо тріпотіння, бо галаха не виходить зі свого простого змісту. Це також може означати їхню рівність у слуханні, тобто прийнятті впливу згори, як сказали: «Зроби свої вуха лійкою». Адже обличчя лева — звір, і їхня влада над обличчям отари, над зв’язувальником, עקוד, як про Якова написано ויהי עקד: це означення того, хто зв’язує, як טחון у Мішні. Лев зв’язав бика біля переплетених колючок, як у Берешіт раба, розділ 56, щодо зв’язування, у книзі Наума Елкоші. [П7985]

Та форма ділиться надвоє: одна спускається на рослинну [силу], друга — на чутливу, щоб через неї прийняти силу князя, призначеного над усіма видами, над кожним стадом окремо. Нам прийнятно сказати: саме образу в неї немає, а тінь — так, за поясненим нами щодо людини. Адже тінь ділиться надвоє, як написано: «І втечуть тіні». Або кожна немовна істота має лише одну, яка служить двом силам життєвої нефеш, бо через це не постає марного [наслідку]; і суперечка вже усунута. [П7986]

Цей шлях справджується також щодо всіх далеких від Нього, благословенний Він: вони мають тіні й образ зі свого боку, як мавпа перед людиною. Для них це шлях і огорожа, щоб через той свій образ прилучитися до діяльного розуму, призначеного над ними з волі Вишнього для їхнього оживлення. У цьому грецькі й кедарські дослідники добре висловилися — для себе, не для нас. Проте неправду засвідчили про нас ті з нашого народу, хто хвалиться дослідженням, на сором і ганьбу, прирівнюючи міру між нами, між нами й ними. Для інших є ще можливість прилучення до деяких ступенів, вищих за цю міру, яких не оцінили їхні мудреці. Якби вони були мудрі, то зрозуміли б це: прийняти на себе перед нашим судом, а потім дотримуватися й виконувати заповіді синів Ноя. [П7987]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 3

Рама з Фано

Ось Бог могутній і не погордує сидіти й чекати, коли прийде крапля, з якої утворюється праведник. Він знає таємниці серця обох батьків, зважує на терезах і справедливих шальках чистоту їхніх думок тієї миті, досліджує нирки й серце, щоб пізнати мету, задля якої вони пробудилися до цього вчинку. Чи для власної насолоди — тілесно відчутної, меншої за подих, і справді, за нашими словами, доки це позбавлене служіння Небесам, воно для нас ганьба й велика неслава; чи через бажання породити подібного собі, спадкоємця володіння, помічника в їхній праці, щоб примножував статки й утримував їх у старості, а також щоб зміцнився для помсти ворогам. Це теж шлях зовнішніх. Чи, навпаки, вони не мають іншого наміру, крім виконати волю нашого Отця на Небесах. [П7988]

За очищеністю їхнього наміру, висотою осягнення й прагнення обох до того, чим від початку Він освятив нас і заповідав примножувати подобу, яку ми пояснюємо з Господнього милосердя до нас і в межах задуму цього трактату, — так Він справедливо судить і вірно постановляє вдягти на ту краплю форми, одна вищу за іншу. Кожна крапля, з якої колись вийде добре зерно, навіть наприкінці світу, також входить у «число чверті Ізраїлю». Ми вже натякнули на це у віршах про Яель наприкінці трактату «Хікур Дін».

Там витлумачили שמיכה, «покривало»: שמי כה, «Моє Ім’я тут», — як свідчення, що Сісра не торкнувся Яель. Можливо, і вона була «землею світу», קרקע עולם, що означає охорону чотирма розгортаннями Імені Ег’є, які за гематрією — קרקע עולם. Крім того, я вважаю, що її чоловік уже помер тієї пори. Її буття «землею світу» — окрім необхідного простого правового значення, щоб вона не стала забороненою своєму чоловікові, — має ще відкриту таємницю, яку ми пояснюємо щодо Естер. [П7989]

Задум такий: під час насильства її нешама відлетіла, за значенням «а Я заховаю, заховаю Моє обличчя». Звідси натяк на Естер у Торі. Сказали, що Ахашверошеві трапилася на її місці демониця. На це натякають кінцеві літери вірша: «а заміжня жінка полює на дорогоцінну нефеш», נפש יקרה תצוד. Це покарання за розпусту: тієї миті там з’являється лише нижня сила з негідних вбрань, прилучених до життєвої нефеш для підтримання тіла, коли святість відходить усіма своїми частинами. За її волею її плоть стає мов камінь, що не відчуває блага нечестивих. Усі слова мудреців тривкі, і щодо Яель так само. [П7990]

Мудреці сказали, що вона вставала з лона Ахашвероша, занурювалася й лягала в лоно Мордехая. Звідси видається, що це було лежання Авішаґ шунамітки, про яку написано «а цар не пізнав її» і «нехай лежить у твоєму лоні». Так і Естер: вона

Рама з Фано · продовження

лежала в лоні Мордехая лише для усамітнення, для товариства, і нічого більше, через потребу розрізнення. Адже для неї було незвичним, що її не кликали до царя вже тридцять днів. Навіть якби минуло дев'яносто два дні, можливо, не минули б іще дев'яносто два. Точні її слова: «Як я втратила [дім] батька, так втрачу тебе» — лише щодо прихильності, подібно до батькового дому. [П7991]

Це достатня відповідь на здивування тосафістів: чому він не звільнив її ґетом перед тим, як вона піде з власної волі, а потім не взяв назад? Оскільки йому не було дозволено мати від неї потомство, це була б зайва морока. Ще сильніше за це: так, безперечно, дружина ізраїльтянина, яка зазнала насильства, дозволена своєму чоловікові. Але хто, знаючи про незаміжню, що під час шлюбу з ним її надалі ґвалтуватимуть щодня, коли [той] захоче, дозволив би йому взяти її? Не заперечуй мені початком Кетуббот, де сказано: «Нехай пояснять їм, що за примусу дозволено». Там іншого виходу не було, бо примус однаково стосувався всіх; він не був постійним, а лише один раз щодо кожної з них. [П7992]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 4

Рама з Фано

Людські думки мають багато різновидів. Заговорю — і мені стане легше, відкриваючи для них браму, яку окреслили попередники, залишивши й мені місце для власного внеску. Тим паче тепер: нехай мудрий почує й побільшає його мудрість. Загалом думки бувають добрими й лихими. Усі вони одним поглядом відкриті Тому, Хто разом утворює їхні серця: Він знає, що в темряві, і світло перебуває з Ним.

Написано: «Якби я бачив кривду в своєму серці». Тобто від Бога, благословенний Він, нічого не приховано. Покарання — «Господь не почув би», тобто моєї молитви, про яку говорив перед тим, у попередньому вірші: «До Нього кликали мої уста, а піднесення — під моїм язиком». Що написано після того? «Та Бог почув». Не лише Господь, Який є милосердям: навіть Бог, Який є лише судом, усе ж погодився мірою суду на це почуте. Це повний доказ того, що «не споглянув кривди, не побачив лиха». Такий правильний і сам по собі істинний простий зміст. [П7993]

За мідрашем, що людину не притягують за думки серця, крім марноти чужого [служіння], буде сказано: «Якби я бачив кривду в своєму серці» щодо інших провин — «Господь не почує» жодного звинувачення, бо вони не мають дозволу на це. Проте Він, благословенний Він, бачить нирки й серце та судить усе з милосердям.

Усі лихі думки, навіть сховані й заховані в глибині людського серця, все ж відомі спокусникові, що лежить біля входу до серця, як у розділі Га-рое. Адже він спонукає

Рама з Фано · продовження

людину грішити ними й сам є посланцем, як написано: «схопити синів Ізраїлю за їхнє серце». Він вводить в оману, а потім ходить із доносами й хапає з дозволу Вишнього. Те, що він знає їх від початку, — не перевага для нього, а ниціть і велика вада: розбійник знає своє розбійництво. Це теж велике зло. Він знає їх лише в їхній час, на початку їхнього проростання, бо безпосередньо співучасний і прилучений до них: починає їхньою ганьбою, завершує падінням їхніх власників. Ще додамо про це в главі 8. [П7994]

Святий же, благословенний Він, знає людські думки до їхнього часу, за значенням «бо вони — подих», כי המה הבל; «його правило — коли вони розгортаються», משפטו כאשר יפרושו [зв'язок непевний], — у час, коли в них ще немає дійсності, не один і не два дні, а від віку й до віку. В іншому місці ми пояснили: Його знання, благословенний Він, — сама Тора, її середина й нутро, схованки її таємниць, про яку сказано «немає ранішого й пізнішого в Торі». Тобто хоча для нас вона первісна Тора й знання, що передує всьому, для Нього немає ранішого й пізнішого: знання не раніше, вибір не пізніше. Усе перед Ним справді відкрите. Час нічим не обмежує Його досконалості, і там немає минулого й майбутнього. [П7995]

Це сказав Рамбам: Його знання не таке, як наше, — і не пояснив. Я тут відкриваю його таємницю, щоб примножити славу Небес; за цього немає місця для заперечення Раавада. Проте ті, хто приходить до цього осягнення через утруднення, помиляються у вихідних положеннях. Вище знання не є доводом для звільнення нечестивих від покарання чи для зменшення винагороди праведних. Відтоді, як Він знав вибір нечестивих, приготував відплату, щоб вона спіткала їх בעד הראוי [стислий зв'язок: «за належне»]. Так само, відколи споглянув праведність праведного, з милості приготовано, щоб його благання було прийняте. Ніщо не приховається від найвищого Царя, Якому немає подібного. [П7996]

Якщо запитаєш: звідки служебні ангели знали, що сини Ізмаїла в майбутньому умертвлятимуть вигнанців Ізраїлю спрагою? Звідки сатана, що сперечався з Михаїлом під час зв'язування, як буде сказано нижче, знав, що змішаний натовп введе Ізраїль в оману тельцем? Можна відповісти: ці й подібні речі відомі небесному воїнству в таємниці «Усе вчинив Господь задля Нього, і навіть нечестивого — на день лиха». Не сказано «для лиха», לרעה: вони знають лише приготування речі, але дано свободу вибирати добро. Тому сказано «на день лиха» — він залежить і очікує. Якби вони були мудрі, то зрозуміли б це, щоб повернути його до добра, і лиха в ньому не знайдеться. Кожен день має відповідні йому благословення. У небесного воїнства й мешканців землі [немає знання] про те, що буде вибрано; лише Господь один [знає]. [П7997]

Якщо Він відкрив таємницю вірному Свого дому й показав йому на Синаї кожне покоління та його провідників, від нього не було приховане вчене нами: три царі й

Рама з Фано · продовження

чотири прості людини не мають частки в майбутньому світі. Так само — те, що хотіли зарахувати ще одного царя, щоб примножити його спокуту, але з Небес їм натякнули, що цього не потрібно, і подібні речі, яких перед нами немає як упорядкованих мішнайот. Вірний дому — інший випадок: про нього написано «і образ Господа споглядає», як ми пояснили на своєму місці. Про все таке у Сіфре сказали: «Речі Він заповідав мені сказати між мною й мною самим». Адже понад таємниці Тори, які йому дозволено промовляти — саме повторювати й упорядковувати устами, — щодо цих майбутніх подій, залежних від вибору, слово «сказати» слід розуміти як «сказав я у своєму серці». [П7998]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 5

Рама з Фано

Понад це знай: природа заповіді така, що з неї випливає винагорода, як хліб підкріплює людське серце. Так і тому, хто споживає ліки життя, дають із його власного. Про того, хто споживає смертельну отруту, неправильно сказати, що він помер через покарання: це сталося через природу й вибір. Так і покарання за провини природне й неминуче через властивість ганебного вчинку, у сенсі «Хто копає яму, впаде в неї, а хто проламує огорожу, того вкусить змій». Це ясно. [П7999]

Тора сказала: «Нехай не буде в тебе інших богів». Тому, хто порушує цю заборону, належить самому не бути. Ніби сказано: не май буття при інших богах, бо вони існують у світі лише через лихий вибір людини. Це означає «в тебе». Коли грішник скасується, скасуються й чужі боги. Це вислів «не буде» — сталий присуд, однаковий для обох. Так само Тора сказала: «Я — Господь, Бог твій». Коли визнаватимеш це всім серцем і всією душею, Він також уділить тобі зі Своєї вічності, бо Його Ім’я завжди називатиметься над тобою. Мудреці вже сказали: у майбутньому праведних називатимуть Ім’ям Святого, благословенний Він. Як перекладаємо «і кликав один до одного» — «і приймають», ומקבלין: буде подано вплив волі з нутра Тори, яка, безперечно, є Ім’ям Святого, благословенний Він. Світ і природа керуються нею та через неї, адже вона була знаряддям їхнього творення. [П8000]

У питаннях Його знання, благословенний Він, не давай себе звести будь-якому божевільному, що пророкує й мудрує без мудрості та «промовлятиме слова проти Вишнього». Істина — те, що ми пояснили в багатьох місцях: звеличення знання є встановленням меж вибору. Жодне створіння не може мати силу бунтувати вічним бунтом — боронь Боже. Писання волає: «серед мертвих вільний» — коли людина помирає, стає вільною від заповідей. Ми ж скажемо: стає вільною від провин. Немає перед вибором більшої межі за цю.

Рама з Фано · продовження

Проте бунт злочинців упродовж довгого часу, навіть протягом багатьох поколінь і тисяч років, — якщо після нього є надія прийняти ярмо царства Небес — підлягає випробуванню. «І над рабами Своїми змилується» через тривалість вигнання. Це значення «Усе вчинив Господь задля Нього, і навіть нечестивого»: від усіх створінь піднесеться Його хвала, благословенний Він, наприкінці днів. Так само Цар скаже ганебному рабові з лихою вдачею: хіба Я не звелів тобі бути міцним у Торі й мужнім у заповідях? «Дивися, Я дав перед тобою сьогодні шлях життя і шлях смерті». Хоч усе передбачене й свобода дана, «Я вчинив і Я понесу», щоб «твоє зло напоумило тебе й твоє відступництво докорило тобі». Саме це випробування стане внутрішньою причиною того, що після очищення — навіть через час, часи й їхні часи — раб зміцниться в праці свого Пана багаторазово, відповідно до всіх своїх гріхів. Це значення «Я нестиму й урятую». [П8001]

Написано: «І вийдуть, і побачать трупи людей». Не сказано «людей», а «їхні трупи», у сенсі «а ваші трупи — ви», ופגריכם אתם, як ми пояснили на своєму місці. Також щодо 974 поколінь, які були згорнуті через те, що цілком передбачалося зло їхнього вибору: твердо знай, що якби в них зовсім не було нічого доброго, вони не постали б у думці. Якби вони були створені, їх не згорнули б, доки вони не зіпсували б себе на ділі. Проте доки створіння існує потенційно, між небуттям і буттям, а його гріх так само потенційний, згортання, яке є потенційною смертю, — істинний суд. [П8002]

Разом із тим згортанням у них була передбачена таємниця «Ти повертаєш людину до сокрушення»: разом із דכרוכה душі [слово непевне] вони потенційно переосмислять зло свого вибору. Тоді скажеш: «Поверніться», щоб стати синами людськими, коли в майбутньому Він їх насадить. Написано: «Якщо видобудеш дорогоцінне з ницого», אם תוציא יקר מזולל, — разом зі словами це 974, «як уста Мої будеш». [П8003]

Кожен мудрий серцем визнає істину: вибір не применшується тим, що немає дозволу на неможливе. Вічний же бунт, безперечно, неможливий: інакше, боронь Боже, були б дві влади, а це неправда. Натомість падіння трупів, про яке ми говорили, — справжнє виправлення: СМ, ס״м, буде поглинуто, а Ель, א״л, залишиться, коли він розпростре крила праворуч, להימן. [П8004]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 6

Рама з Фано

Отже, ти навчився: встановлення меж вибору є звеличенням вищого знання та безумовної могутності, без сумніву. Лише престолом знання буде вище за вибір — нічим іншим. Усе, що ті, хто по-різному міркує про Його знання, благословенний Він, заперечували через уявну в їхніх очах ганьбу знання облудних, огидних подробиць, буде для них утрудненням і після того, як ці речі стануться. Отже, вони починають сумніватися в самому провидінні, бо провина тягне за собою провину. [П8005]

Для нас це легко розв'язується і до їхнього виникнення, і після нього: знання найдрібніших подробиць та їхніх окремих носіїв, яке походить зі знання, що охоплює всі створіння й саме в собі єдине, не містить жодної тіні ганьби. Навпаки, це хвала й велике піднесення без міри. Він знає їх лише з боку Самого Себе: там, де негідник поклав зневагу, «честю й величчю увінчуєш Його» — Того, Хто знає і є свідком, благословенний Він. Мій язик ще промовлятиме до товаришів, що слухають, багато вчень про це правило. Вони стоять на висоті світу, всі прямі для того, хто розуміє; писарський каламар не має в них частки. [П8006]

Місяць змовк наприкінці відомої суперечки, коли йому сказано: «Праведні називатимуться твоїм ім'ям», — як ми належно пояснили в «Пелах га-ріммон». Проте в глибині свого серця він гостро відчув: те, що там достатньо розв'язує питання знання, яке передує вчинкам праведних, подвоює утруднення щодо вчинків нечестивих. Саме тому його думка не заспокоїлася; змовк він лише з турботи про честь свого Творця. Звідси мудрість і настанова тим, хто вдивляється в божественне, щоб вони не проривалися [за межу]. [П8007]

Проте Господь праведний на всіх Своїх шляхах, і не слід сумніватися в Його мірах. Із самого утруднення відповідь стає цілком ясною: вибір нечестивих применшено лише задля зменшення [числа] нечестивих. Знай це, бо це сама істина. Так утруднення усунене й скасоване від основи. Для зміцнення відповіді знай іще: праведні спроможні захищати нечестивих своєю праведністю, аж доки удостояться повернути їх до добра — чи за їхнього життя, у сенсі «Щасливий той, хто розуміє вбогого», чи в таємниці нечестивих і в таємниці тих, «хто проходить долиною плачу», поясненій нами на своєму місці. [П8008]

Отже, правильна, стала й пряма відповідь передувала виникненню утруднення — у втішанні місяця праведним Суддею, бо Він знає тайники серця. Це диво. Тому ми не відкидаємо вчення через утруднення: є багато відповідей, яких уста не можуть висловити й вухо не насититься слухати. Вони впорядковані й збережені до часу кожної справи. Це те, що ми добре пояснили на початку нашого трактату Хуллін — дивися там. Так само й учення рава Аші ברוביא [слово непевне] в «Гаколь шохатін»:

Рама з Фано · продовження

це встановлена галаха, а її залишили з утрудненням. [П8009]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 7

Рама з Фано

Святий, благословенний Він, сказав: принесіть спокуту через повернення, бо тоді Я змилуюся над бунтівниками й злочинцями, коли вони згадають і повернуться до Господа. У цьому головне спокути. Словом «за Мене», עלי, Він застеріг нас: цей намір і його мета мають передувати принесенню, дії спокути, щоб спершу ми спонукалися до неї не заради виправлення вади, яка сягає нас. «Не нам, Господи, не нам»: спрямуємо намір до Його Імені, благословенний Він, — честь, щоб спокутувати за святиню, шляхом, поясненим нами в служінні Дня спокути, меті всіх речей. [П8010]

Усе це оскарження, відповідно до його назви, справді є сваркою жадання: як «жадане для споглядання» перекладено מרגיג למחזי. Через суперечку нам відкрилася прихована коштовність — згода сторін вищого керування в істині й прямоті. Вона стала початком суперечки заради Небес, яка зрештою збережеться в усіх своїх частинах. Дивися трактат «Йонат Елім», главу 10 частини I та главу 37; «Пелах га-ріммон», браму 18; трактат «Хікур [Дін]», פ"ג פ"ו [поділ адреси непевний], і частину IV, глави דח"י; трактат «Га-міддот», міру דה"ו; і трактат «Меа кесіта». Зістав усі ці місця між собою — і, якщо удостоїшся, розпізнаєш. [П8011]

Цей вибір походить із прямоти й повертається до неї навіть через багато днів і років. Нехай це буде вірним свідченням, що у світі ніщо не вічне, крім міри добра. У цьому перевага вищої мудрості над глупотою, як перевага світла, користь якого створіння, що насолоджуються ним, пізнають і осягають лише через темряву. Це перевага для мудрості, а не для її Володаря. Бо «якщо ти праведний, що даси Йому?» І коли «помножаться твої злочини», навіть якщо удостоїшся повного повернення, «що вчиниш Йому?» [П8012]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 8

Рама з Фано

Написано: «Господь знає думки людини, що вони — подих», ה' יודע מחשבות אדם כי המה הבל. Тут наш пан Давид виступив на добро Адамові, першій людині. Адже перед Ним, благословенний Він, відкрито й відомо: головним і першим наміром Адама було провести у світ нешаму Авеля (Гевела), який був цілковитим праведником. Проте кліпа передувала плоду, і спершу вийшов Каїн — через силу вершника на змії, що вніс нечистоту в Єву й так подолав чистоту думок Адама. [П8013]

Рама з Фано · продовження

Коли Адам заглиблював своє споглядання й думки в служіння Небесам, спокусник знав загалом, що людина не звертається до нього. Як сказано в Зогарі, розділ Балак, аркуш 211: «Коли обличчя Царя світяться, лихі види не тримаються свого існування, а всі чари й ворожіння не чарують своїми чарами». Проте спокусник не осягає подробиць того гідного споглядання, бо його шляхи високі — набагато вищі за його осягнення.

Іноді здається, що він знає навіть подробиці добрих думок: адже виступає проти них із цілковитою їхньою протилежністю. Якби не знав їх, звідки в нього все це? Можливо, саме попередність кліпи спричиняє те, що бідний і мудрий юнак докладає зусиль проти неї, щоб віддалити її від межі Ізраїлю. Звідси той, хто вводить в оману, знає, що праведний бореться з ним. Як божественне служіння довершується лише думкою й дією, так служіння в думці стає відомим посланцям суду лише після виходу в дію. Рух губ угорі вважається дією, як ми судимо внизу в суді того, хто свідомо зневажає Бога; так само того, хто присягає, замінює [посвячену тварину], проклинає, та свідків-змовників. [П8014]

Відомо: добру думку в Ізраїлі Святий, благословенний Він, приєднує до дії. Дві речі можна поєднати лише тоді, коли обидві перед нами; тут же думка є, дії немає. Натомість Святий, благословенний Він, приносить відповідний тій думці вчинок іншого праведного, спорідненого з ним, בן גילו, хоч би як це розуміти. Той праведний не мав належного наміру у своєму вчинку — і Він поєднує їх. Коли кожен отримає свою частку з пахощів поєднання, слід одного розквітне в іншому, і в руках кожного будуть обидва, бо «прибуток від неї кращий за прибуток від срібла». [П8015]

Ще: одну добру думку того, хто спускається до Геїнному через свої лихі вчинки, Святий, благословенний Він, приєднує до доброго вчинку, відповідного тій думці, праведного, спорідненого з ним. Цей праведний потребує очищення через якусь свою ваду думки. Він спускається до Геїнному, щоб підняти звідти того нечестивого, носія доброї думки. Один отримує користь, піднімаючись із ним; іншому не завдається шкоди — лише переляк. [П8016]

Те ж, що в Гейхалот із Зогару сказано про ангелів, поставлених над людськими думками, наміром молитви й подібним, відбувається лише через знаки, які видно на них згори: хто гідніший прийняття, ніж його товариш. Добре начало — ангел, що в чистоті служить перед нешамою; воно справді допомагає добрим думкам. До того ж радіє й веселиться, коли розрізняє прилучення людини до свого Творця. Той, хто перебуває всередині від його перегородки, загалом дізнається про це через нешаму й зрадіє цьому. [П8017]

Проте справжня радість — Ізраїлю «у Тих, Хто його вчинив», בעושיו. Не сказано «у

Рама з Фано · продовження

Тому, Хто його сформував», і не «у Творцеві», а назвою чинення й у множині. Бо Владика прихованого провидіння ховається з ним у любові у відкритому провидінні, у сенсі «Благословенний Ти, Який освятив нас». Саме тому «Господь радітиме Своїм ділам» більше, ніж створеним і сформованим Ним. Адже великі праведні, про яких написано: «Благословляйте Господа, усі Його діла, в усіх місцях Його владарювання». Тому довершену людину названо малим світом; нею благочестивий цар завершив: «Благословляйте, душе моя, Господа». [П8018]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 9

Рама з Фано

«Лише в образі ходить людина». Спосіб вислову Писання пояснює себе сам: ось цей третій іконін, про який ми згадували вище, при входженні називається «образом» (целем), відповідно до вищого задуму про тривання його буття; а при виході — «тінню» (цель), через легкість польоту, коли він через наші гріхи знімається з нас. Також після відходу його вищої частини, яка власне називається целемом, за тридцять днів до смерті, Писання точно каже про саму мить смерті: «І втечуть тіні» — лише тіні. Йдеться про הלל, що ділиться надвоє [значення слова тут неясне], як ми пояснили. [П8019]

Ми вже сказали, що цей іконін загалом постає з поширення руаху й нефеш світів Єцира та Асія: тоді для них утворюється зображення з дорогоцінних упорядкувань, у яке вони вдягаються в цьому світі. Якби ми сподобилися, частині не було б потрібно знову повертатися цим шляхом. Адам служить свідченням: він сам мав досить спроможності, щоб здійснити задум також за свого товариша. Це відповідає словам Реш Лакіша: «Якби всі наші предки в пустелі не згрішили, ми не прийшли б у світ». Свої слова він сказав лише про такий випадок [нерівний фрагмент джерела]; сказав саме так. А підсумок там: «Начебто ми не прийшли у світ» — стосується інших людей; і все добре узгоджується. [П8020]

Вийди й навчися зі слів текоанки до нашого володаря Давида — з її дивовижної поради йти шляхами Всюдисущого, щоб повернути його вигнанця. Вона сказала: «Бо неодмінно помремо, і ми — наче води, що виливаються на землю й не збираються; і Бог не піднесе душі, але мислить задуми, щоб не був відкинутий від Нього вигнанець». Тобто: мій володар знає, що «неодмінно помремо» — подвійною смертю, названою в пересторозі Адамові, першій людині. Як води, що виливаються на землю, діляться на численні краплі — трохи тут, трохи там, — так частини целему переважно не збираються докупи, а кожна — відповідно до своєї гідності. Таке правдиве й пряме розуміння цього вислову за ходом Писання. Її слова охоплюють також поділ зображення на рівні нефеш після смерті, як буде далі. [П8021]

Рама з Фано · продовження

«І Бог не піднесе душі» означає: смерть призначена Ним не для того, щоб піднести нефеш до Нього. Навпаки, головне перебування Шехіни — серед нижніх. За Його думкою, благословенний Він, єдиною за сутністю, Він іще «перед Своїми діяннями споконвіку» замислив задуми, які множаться лише при здійсненні, відповідно до нашого приготування. Дуже доречно тлумачити «і мислить задуми» через вислів «робота ткача»: у його виробі є обличчя з цього й з того боку, і жодне не подібне до іншого. Задум полягає в тому, що Його думка, благословенний Він, яка передувала всьому, надає форм усім тим дорогоцінним упорядкуванням, що їх целем Адама, першої людини, охоплював і довершував у повній єдності. Кожна гілка сама по собі мала б назву відповідно до того, що в ній переважає; не було б потреби відходити й отримувати нове ім'я, якби гріх не розмежовував, а смерть не розділяла. [П8022]

І це також велика милість до нас від Нього, благословенний Він, «щоб не був відкинутий від Нього вигнанець». Саме це є задумом Його діяння, як відомо зі слів Елігу до Йова в його останній відповіді: «І воно обертами повертається за Його способами спрямування для їхнього діяння», בתחבולותיו לפעלם; написано בתחבולותו, за змістом חבילות חוב ישוב — «в'язки; борг; повернеться» [зв'язок неясний]. І він повертається разом із нею, «її любов'ю нехай завжди захоплюється»; тут не місце розводитися про це. [П8023]

Звідси ми отримали гарне тлумачення вірша: «Рада Господа стоятиме повіки». Йдеться про перший іконін, який стоїть навіки, даючи життя всім своїм зображенням. «Думки Його серця — з роду в рід»: правильне пояснення тут — від вислову «робота ткача»; маються на увазі парцуфи, які множаться й виходять, кожен у свій день, на повітря цього світу.

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 10

Рама з Фано

«Лише марнота, і вони гомонять» — אך הבל והמיון. Множина в цьому слові відноситься разом до людини та целему, і нун, що йде слідом за дією [стисле граматичне зауваження]. Адже просто «людина» — це носій людської життєвої форми, і тільки. Сказано, що вони гомонять, приводячи навколишнє повітря в рух усіма своїми рухами. Навіть від подиху вуст, який виходить із гортанних звуків, що не потребують руху губ, а тим більше — від решти людських діянь, утворюється тривалий слід, який затримується й окреслюється в повітрі довкола неї. [П8024]

Такий зміст вислову: «І в руці кожної людини Він ставить печать» — чи буквально, бо більшість дій здійснюється руками, чи, як доречно пояснити, у значенні місця. Адже навколишнє повітря є її місцем; воно — книга, у якій усі її діла записуються

Рама з Фано · продовження

насправді й одним поглядом оглядаються праведним Суддею. Ми вже звернули на це увагу: «Нагромаджує й не знає, хто їх збере». Сама людина збирає всі свої могутні діла протягом усіх днів своєї марноти — до добра або до «кращого» [тобто зла], і не знає, хто їх збере: чи книга праведників, чи нечестивих, чи середніх. Вони відкриваються на Рош га-Шана; «відкриваються» тут від вислову «різьблення печаті», як ми пояснили в трактаті «Хікур Дін», частина II, глава 12. [П8025]

Або ж — щодо того, що ці діяння стають для людини мазалем, який повертається й виводить її до діла та праці, що рік у рік постає з небесного суду, — шляхом, подібний до якого ми пояснили там у главах 24, 29 і 30. Зосередься на цьому, бо це дивовижно. За все це Бог приведе її на суд. Один закон для всього людського роду; проте потомство Ізраїлю має особисте провидіння — і малий, і великий, нікого не виключено. Слово «лише» означає обмеження. Бо й інші мають загальне провидіння, повне й щедре; лише виняткові серед них — їхні царі та князі — перебувають під окремим провидінням задля користі загалу спільноти народів, якими вони керують. Усе — за потребою прямого управління, визначеного й справедливого в мудрості, розумінні та знанні, від «Того, Хто разом творить їхні серця, Хто розуміє всі їхні діла». [П8026]

Перше обмеження, поставлене на початку вірша, має сповістити й спонукати нас пильнувати цей целем. Його самого досить, щоб бути — הה הלך בו, «…ходив у ньому» [нерівний фрагмент] — під відплатою, доброю чи лихою. Адже рослинна сила називається нефеш, чуттєва — руах, а мисленнєва — нешама: це окреме переносне вживання, згадане нами вище щодо того, хто не сподобився решти вищих рівнів, які ми пояснюємо. [П8027]

Коли сам цей целем приєднається згори до життєвої форми, яку ми пояснили, людина зможе розмірковувати дослідними доведеннями та теоретичними умовиводами, взятими з вищих умоглядних предметів стосовно природи. Їм також дано силу уяви уві сні, у нічному видінні; усе — відповідно до людських діянь. Цих трьох достатньо, щоб судити людину за все, чим їй відплачуватимуть, як ми ще пояснимо далі з допомогою Небес. [П8028]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 11

Рама з Фано

Праведний суд і закон вимагають, щоб целем і життєва форма грішної людини разом були суджені в нижній Геєні. Адже саме вбрання тягнеться за кліпою, і до нього слушно прикласти притчу про кульгавого й сліпого, коли вони збиваються з призначеної мети: целем — сліпий через блукання ока, а другий — кульгавий через пошкодження діяння. Тому Геєна називається «днем гніву»: у ній судять целем,

Рама з Фано · продовження

який є самою сутністю дня і якому належить бути там судженим відповідно до властивостей витканого в ньому рисунка. Дивись трактат «Га-іттім». [П8029]

Якщо ж можна уявити, що суд нижньої Геєни трохи торкається зображень, які загалом становлять другий іконін, згаданий нами вище, це стосується лише двох нижніх. Зображення нешами усунуте від усього цього; однак вона іноді спускається їх рятувати. Дивись завершення трактату. Зображення нефешу й руаху підлягають судові відповідно до потреби: якщо вони з тих, хто спускається до Геєни, — а всі, хто спускається, піднімаються, — їхній суд триватиме дванадцять місяців або менше за цей строк, але в жодному разі не більше. [П8030]

Спуск туди буде в тому брудному вбранні: тіні забруднені переступами, вчинюваними в них і через них день у день. Їм буде заборонено вдягати ті шати мудреців, приготовані для них діяннями заповідей, аж до завершення очищення. І не лише це: навіть нешама не підніметься до місця оселі своєї слави, доки не завершиться суд над ними. Ясно також, що нешама, перебуваючи поза перегородкою, не прикраситься своїм належним убранням для вищого світу. Натомість убрання нефешу позичається руахові, поки той іще затримується в зануренні на кладовищі; так само вбрання руаху позичається нешамі, доки не настане пора кохання, коли кожен сподобиться свого. [П8031]

Ця насолода триватиме для частин душі, у кожній з їхніх окремих перегородок, аж до часу воскресіння. Тоді й тіла будуть складені в граничній досконалості, щоб піднятися й з’явитися перед обличчям Владики, Господа, Бога Ізраїлю, з усіма частинами душі в повній єдності. Це таємниця «праведники сидять, і вінці їхні на їхніх головах» — нефеш, руах і нешама першого іконіна — «і насолоджуються сяйвом Шехіни», разом із хаєю та єхідою. [П8032]

А є такі, що, якби спустилися, не піднялися б. Тому вони не спускаються до Геєни, а відкидаються поза неї: «Суди Господа — істина, усі разом справедливі». Їхній суд триватиме відповідно до потреби; він не обмежений ні дванадцятьма місяцями, ні будь-яким визначеним часом, а може тривати навіть із покоління в покоління — як би це не розумілося. І хоча в першій главі «Рош га-Шана» щодо них вчать: «Спускаються до Геєни», читай: «Спускаються до суду Геєни». І цього досить. [П8033]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 12

Рама з Фано

Нефеш, що згрішила, судять разом із тілом у могилі, у зображенні цього світу, не довше ніж протягом усіх перших семи днів — тричі щодня. У час суду вона відвідує могилу, приходячи з дому; між одним судом та іншим відвідує дім, приходячи з могили. Після семи днів тіло розкладається, а нефеш спускається до Геєни або до належного їй місця, де її судять тричі щодня. Між одним судом та іншим вона відвідує могилу. [П8034]

Коли суд завершиться, її вдягнуть у святкові шати: тоді вона сподобиться своєї частки, приготованої діяннями заповідей, і їй дадуть відповідно до її гідності. Поки вона не сподобилася цих шат, хоча й може знати про страждання цього світу, їй не дозволено докладати зусиль для порятунку тих, хто страждає. Руах, а тим більше рівень, вищий за нього, взагалі не мають жодної участі в суді могили. [П8035]

Поки людина живе в цьому світі, лілін та шкідливі істоти можуть панувати над нею лише у двох нижніх рівнях — целемі й життєвій нефеш. Ангел, поставлений над ними, зветься Лайла: він — один із посланців суду, як ми пояснили. І Ліліт також — «він» [так у джерелі] — зовні: «Буревій, що виконує Його слово», слово Судді; це мати демонів. Подібність імен — достатній доказ. [П8036]

Можливо, смерть від рук Неба відноситься лише до життєвої нефеш, а карет — до неї та целему разом, за змістом «Їхнім образом знехтуєш». Це додається до таємниці відмінностей між смертю та каретом, яку ми пояснили в іншому місці. Оскільки целем підтримує зв’язки життєвої нефеш із вищими зображеннями, то при відтинанні целему ця нефеш буде відтята від свого народу, за змістом «І створений народ хвалитиме Яг». Вона більше не матиме надії повернутися до них, хіба що в ній є «роса Тори», טל תורה, яка за гематрією дорівнює десяти היכל, «палац», і якій належить її оживити. [П8037]

Ми вже згадували, що ті зображення становлять три родини — із Брії, Єцири та Асії; вище за них немає поділу й множинності, як буде далі. Саме це ми просто виклали на початку цього трактату.

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 13

Рама з Фано

«Народи покличуть на гору». Цей вірш доречно пояснити про зображення, прагнення яких спрямоване лише до нешами Ацилуту: «Гора, яку Бог побажав для Свого перебування». Таке означення личить нешамі життя, яка охоплює п’ять парцуфів, позначених літерою ге; а ה״ר — нотарикон «початок знання» (ראשית דעת). До того ж вона — «вивищення над багатьма» [нерівний вислів]: народами, зібраннями Якова, священницькими чередами, начальниками військ і головами синедріонів. Усе це воїнства Господа, охоплені Нецахом, Годом, Єсодом і Малхут, як ми пояснили у відповідному місці. [П8038]

Ця нешама за сутністю й передусім має завершення у шести вищих сефірот, яким призначено шість Імен, що їх не можна стирати: אהי״ה, י״ה та הוי״ה з голосними אלקי״м, а ще אלקי״м і א״ל, הוי״ה з явними голосними. Число всіх разом — ה״ר, «гора»; так само אל חי וקיים, «Бог живий і сущий». Ті чотири родини були її зброєносцями. Звідси зрозуміло те, що на Синаї Він перевернув над ними гору, наче діжу, גיגית; це «תפי״ו біля Твоїх ніг»: גיגי״ת — це תפי״ו, за однаковим числом. [П8039]

Якщо вони не приймуть Тори, не буде доступу до нешами Ацилуту, щоб вони взагалі мали від неї внутрішнє світло: вона залишиться в таємниці навколишнього світла, витлумаченого через його атбаш у трактаті «Йонат Елім», частина I. Це таємниця вислову: «Там буде ваше поховання». Дивись про це у главі 14 і в частині V, главі 6. [П8040]

«Там принесуть жертви праведності», коли вони — מבניעים [слово не встановлене] — людину до Всюдисущого й приносять перед Ним зламаний дух із нижніх убрань, який дорожчий за всі жертви. «Бо достаток морів вони питимуть» — це вищі джерела, які завдяки цьому освітлюватимуть їх. Так буде, поки вони живуть та існують у тілі й душі, як сказано: «І скарби, сховані в піску». Адже зображення приховані в тілі целему та життєвої нефеш разом, а ті сховані в матерії, названій піском. Вона сприяє діянню людини відповідно до її вибору — до добра чи до «кращого» [тобто зла], — як справжній пісок, про який у законах укутування напередодні шабату для шабату кажуть, що він зігріває гаряче й охолоджує холодне. [П8041]

І ще в ній: коли цей зв’язок триватиме, «як пісок примножить дні», і на нього поширяться достаток днів — שובר, «ламає» [зв’язок неясний], — без перерви. Коли ж убрання — «без перерви», בלי הפסק, [вставний нерівний зв’язок] — нижні, не виконують волі Всюдисущого, тоді зображення повернуться до своїх коренів, приховані від целему й життєвої нефеш, схованих у земному тілі. Так буде протягом усього часу довготерпіння; урешті цей дім зруйнується сам. [П8042]

Рама з Фано · продовження

І доки вгорі є покладені в скарбницю — מאורם הקוני יקר, «від їхнього світла; הקוני; дорогоцінність» [зв'язок не встановлено], — згадані нами вище й приготовані вдягнутися в цьому світі, людина має надію аж до הומם [значення слова неясне; точне עד הומם]. Тоді — שקלא דלא פסוק לעלמין, «зважування, що не припиняється навіки» [прочитання непевне]. Це ноґа, тонка кліпа, яку Єзекіїль бачив поблизу святого; вона перетворить життєві форми, уже відкинуті, на інші постаті, нижчі за їхнім рівнем. Ми натякнули на це в трактаті «Ем коль хай», на початку частини II, у пророцтві Авіґаїл. Маємо щодо них добре роз'яснені ознаки в трактаті «Єлед зекунім», які мудреці пов'язали з Мішною на початку останньої глави «Шабат» і з тим, що сказано про неї в Ґемарі. Тут не місце розводитися про це. [П8043]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 14

Рама з Фано

Ми знаходимо щодо Храму, що Авраам назвав його «горою», הר, за таємницею, поясненою вище: щоб оселити в ньому шість святих Імен, які першими залишають відбиток. Наш благочестивий праотець мав також намір благим чином пом'янути душу свого батька, оскільки той покаявся: цим він виправив міру його днів, яка становила двісті п'ять років. Відніми ה"ר від אברה"ם: залишиться алеф, перша літера, яка поєднується окремо з бет і окремо з мем, щоб привернути достаток до Малхут, яка є горою, від Аби й від Іми. Крім того, Терах жив 205 років, а Йов, якого судили стражданнями, жив 210 років, у таємниці ה"ר הה"ר, «гора — та гора», про яку буде незабаром. [П8044]

Прийшов Ісаак і поширив на Храм ще достаток чотирьох простих Гавайот, щоб довести їхнє число до десяти. Додай 104 до ה"ר — отримаєш число שד"ה, «поле». Прийшов Яків заради честі свого батька й додав іще достаток чотирьох інших Гавайот, щоб доповнити цим додатком число Ісаака. Проте заради інших намірів, які добре співвідносяться між собою, він відняв лише одиницю від числа своїх чотирьох Гавайот: заради честі імені Ісаака зважимо його на терезах світла, і одиниця за ціле доповнить його. Також число 103, тобто чотири Гавайот без одиниці за ціле, становить число מנח"ה, «мінха», міри Ісаака. Дивись Зогар, розділ «Бо ель Паро», аркуш 186б. [П8045]

Тут є таємниця «гора — та гора», הר ההר: «Там помер Аарон і був там похований». Він — муж милості; потрібні були дві міри суду, щоб сховати його: одна для смерті й одна для поховання. Відомо, що проста ге натякає на п'ять літер Імені אלקי"ם, а реш — число їхнього «квадрата»; це і є «гора Бога», הר האלקי"ם. Крім того, це Ім'я має три розгортання. Із йодами — з правого боку: якщо відняти просте Ім'я, залишиться רוח, «дух»; це таємниця «дух Бога» в кожному місці. І справжня права сторона, тобто Аарон, головний священник, не торкається розгортання цього Імені з правого боку

Рама з Фано · продовження

[стислий зв’язок заперечення]. [П8046]

А до нашого теперішнього тлумачення належить розгортання з алефами в середній лінії: якщо відняти корінь, залишиться ה”ר. Також розгортання з ге зліва: після віднімання кореня залишається число ההה”ר із додаванням одиниці за ціле, яке є числом Ісаака при відніманні одиниці за ціле [стисла операція]. Число трьох розгортань разом дорівнює за гематрією початковим літерам імен племен із однією одиницею за ціле; або число збігатиметься, якщо поставимо Манасію та Єфрема замість Левія та Йосипа. Отже, саме ці два розгортання — з алефами та з ге — позначені назвою הר ההר. Слушно ми кажемо: «Там помер Аарон і був там похований». [П8047]

Додаток мінхи, про який ми сказали, разом із שד”ה дає בי”ת, «дім». Це за гематрією ארור”ה, «проклята»: «Проклята земля через тебе», — коли вислів тлумачиться на благо, відповідно до нашого способу пояснення всіх пересторог Тори, які від початку були висловлені лише за умови. Тут задум полягав у тому, щоб земля — місце спокути людини, звідки її було створено, — довершилася додатковим світлом понад «гору». Саме це означають літери ארור”ה на похвалу, через подвоєння світла — прямого й зворотного: чи на це вказує подвоєння реш, чи гематрія ארור”ה разом зі словом та одиницею за ціле. А пояснення «через тебе» — у тому, що краса Якова подібна до краси Адама; це «пуп’янок і квітка». [П8048]

Відомо, що про праотців світу сказано: «Піднесу очі мої до гір». Число слова ההרי”ם, «гори», — десять Гавайот, охоплених трьома лініями, для яких праотці були колісницею. І цього досить.

До глави у змісті

Га-нефеш — частина II — глава 15

Рама з Фано

У кожної людини, як буде пояснено, при викликанні померлого — ов — піднімається лише життєва нефеш. Рабі Абагу в главі «Шоель» сказав тому персові правду: коли підняли Самуїла-провидця, це було в межах дванадцяти місяців. Проте він не подбав пояснити цю відмінність, щоб той не став іще розпитувати про таємниці Милосердного. Отже, праведники піднімаються лише протягом дванадцяти місяців. Можливо, якби не честь Саула, Самуїл не відгукнувся б навіть на це в такий близький час, адже Писання прирівняло його до Мойсея та Аарона. Але на кладовищі відчули, що голос поклику йшов із високого місця: саме цар Ізраїлю сказав «Самуїла підніміть мені». Тому він сказав: «Можливо, не дай Боже, мене кличуть до суду». Ми це пояснимо. [П8049]

Оскільки «душа нечестивого жадає зла», його можна підняти силоміць (בנגידא) в

Рама з Фано · продовження

будь-який день, навіть через багато років. Нечестивий Валаам у Ґемарі є доказом, що цій життєвій нефеш дозволено відповідати тому, хто питає, з того, що вона чує за завісою. Після смерті вона не має власного голосу, як пояснено в Зогарі, розділ «Шлах леха», аркуш 169. Натомість голос людини в мить виходу душі з тіла мандрує від краю світу до краю світу; той голос охоплює руах і нефеш — із подиху кісток та страждання плоті. Звідси ми навчилися підкріплення згаданого переносного вживання: називати рослинну силу нефешем, а чуттєву — руахом. [П8050]

Там сказали, що цей голос сховано у призначеному для нього відділенні, його частини роз'єднані, а він сидить і — ורומם, «піднесений» [прочитання непевне]. Викликачі померлих на короткий час збирають його частини й чують тонку тишу, опускаючись додолу, до землі. Слушно сказав рабі Катіна в главі «Га-рое»: «Викликач померлих — брехун, і слова його брехливі». Хоч той чоловік знав — ידע מה גופא ברותתם, «знав; що / що з тілом; у їхньому тремтінні» [зв'язок неясний], — там це повідомив йому не викликач померлих, а він навчився від свого вчителя. Або ж: саме його власні слова брехливі, а не інші слова, які він почув за завісою. [П8051]

Оскільки в час воскресіння цій життєвій формі належить пробудитися першою, Самуїл-провидець злякався: можливо, не дай Боже, його кличуть на суд великого й страшного дня Господа. Або ж, оскільки це було протягом дванадцяти місяців, він затремтів і злякався суду нефешу того періоду. Звідси можна навчитися: у кожному відділенні того світу щоразу, коли праведника піднімають з однієї оселі до іншої відповідно до його гідності, його суд переглядають. Хоча його очищено настільки, щоб він сподобився зовнішнього двору, слід іще ретельно дослідити його, навіть через довгий час, щоб піднести його далі всередину. Це таємниця: «Приготуй себе в передпокої, щоб увійти до зали». Тому знавці Тори не мають спокою: вони завжди готові освячуватися піднесенням, «іти від сили до сили». [П8052]

Так і тут вірний пророк «злякався, і розширилося його серце», коли своєю заслугою підняв разом із собою Мойсея. І той — лише з відділення своєї життєвої нефеш, задля честі того праведника, який його потребував. Це сталося не силою ову: той зовсім не панує ні над тими, хто живим увійшов до Еденського саду, ні над померлими від поцілунку, за устами Господа. До того ж він поховав себе сам; або Господь, названий у Писанні безпосередньо перед цим, поховав його славою Своєї Шехіни, у місці, куди не сягає рука. [П8053]

Ще й око не побачить того постійного місця: вищим здається, ніби воно внизу, а нижнім — що воно вгорі. Жодне створіння навіть не має знання чи осягнення місця, де він похований. Як же ов, що походить лише з глибин землі, досягне самого святого та його слави — святого осель Всевишнього? Написано: «І поховав його в долині», בגי"א — нотарикон «Дім пихатих Він вирве», בית גאי"ם יסח, бо дім Пеору провалюється перед ним. Тим більше тепер, коли відтоді минуло багато часу. До

Рама з Фано · продовження

того ж викликачці померлих було сказано підняти лише Самуїла; нікого іншого зовсім не просили. [П8054]

Видається, що Самуїл умовив Мойсея, а той дав себе вмовити й добровільно піднявся з ним, супроводжуючи праведника, рівного йому: цей — у свій спосіб, а той — у свій. Адже написано: «Мойсей та Аарон — серед Його священників», а Самуїл — не священник, а «серед тих, хто кличе Його Ім'я», бо його молитва рівноцінна молитві їх обох, як сказано: «Кличуть до Господа, і Він відповідає їм». Поглянь, який великий муж свідчить про нього за багато поколінь до того, як його було сформовано в утробі! Це наш володар Мойсей в одному з одинадцяти псалмів, названих його ім'ям. Із його вуст ми живемо: також Самуїлові належала честь у хмарному стовпі. Можливо, вона була відкрита всім народам лише тоді, коли була саме задля честі Мойсея. [П8055]

У наповненні עמו"ד ענ"ן, «хмарний стовп», є число מט"ט — князя Присутності, отрока Шехіни. Сказано: «Говоритиме до них» — до всіх трьох, з однаковою постійністю: це властивість майбутньої форми. «Вони берегли Його свідчення» — у значенні «А батько його зберіг цю справу»: вони завжди були готові, щоб на них зійшов святий дух. «І закон дав їм»: також Самуїлові було сказано про закон царювання — двадцять чотири переваги, згадані в розділі про право царя, який він виголосив Ізраїлю. Мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Усе назване в розділі про царя цареві дозволено». [П8056]

До них додає, аж до тридцяти переваг, яких ми вчилися в барайті глави «Кіньян Тора», те, що там написано в коментарі Раші. Хоча, як видається, Раші нарахував там із віршів Самуїла двадцять три, усе ж можна сказати, що вислів «І поставить для своєї колісниці та своїх вершників, і бігтимуть перед його колісницею» містить три речі. Тоді буде двадцять чотири, а у вказівці двадцяти трьох сталася помилка. Це також випливає з того, що він додав там лише шість, щоб доповнити тридцять переваг; дивись там. Адже «Неодмінно поставиш над собою царя» — це наказ Ізраїлю, а не перевага самого царя. [П8057]

А якщо хочеш сказати, що в Раші їх двадцять три, а не двадцять чотири, можливо, він мав передання, що їх двадцять чотири: земне царство подібне до небесного, і також це — відповідно до двадцяти чотирьох прикрас нареченої, які перелічив Ісая. Усе ж, оскільки існують інші способи рахувати тридцять переваг — дивись «Нахалат авот», — нашому вчителеві слід було пояснити. На мою думку, це потребує дослідження. [П8058]

«Господи, Боже наш, Ти відповідав їм» — іди, прочитай у школі багато разів. «Богом, Який підносить, Ти був для них» — як «Нехай Господь піднесе до тебе Своє обличчя»; і не пояснив — לכבוד שכינה, «задля честі Шехіни» [стислий зв'язок]. «І

Рама з Фано · продовження

мстився за їхні вчинки» — наприклад, «Хіба не жнива пшениці сьогодні?» і так далі, та подібне. Усі ці подробиці були відкриті Мойсеєві наперед, відповідно до нашого звичного пояснення «В усьому Моєму домі він вірний». Щаслива їхня доля вгорі й унизу, бо про їхню життєву нефеш сказано: «Божественних істот бачив я, що піднімаються із землі». [П8059]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 1

Рама з Фано

Вища нешама, означена як вдування й згадана нами вище, насправді є нешамою життя — однією нешамою для всіх праведників, які живуть та існують навіки; вона сама в собі єдина. «Одна вона в матері своєї» — це вища ге, через яку Ізраїль названо «тими, кого носять від утроби». «Чиста вона в тієї, що її народила» — це нижня ге, коли вона народжує їх, щоб оживити ними нефеш кожної живої людини у двох світах. Через неї їх названо «носимими від лона»: вони розкривають її утробу, яка носить світ. Адже ця нешама — повне Ім'я й повний світ у силі своєї єдності. Про неї написано: «Велика Твоя вірність», бо вона множиться у своїх силах і осіняє праведників відповідно до міри їхнього осягнення. Бо «вони — храм Господа», кожен відповідно до своєї роботи, яку вони виконують. [П8060]

Саме їх мав на увазі наставник, що спрямовує на прямий шлях, у главі «Лулав ваарава», коли сказав: «Я бачив людей піднесення, і їх небагато». Вони одержують вплив із внутрішнього боку зібрання Ізраїлю, з найвищого в ньому. Це подібне до того, що ми вчили: «Мудреці навели притчу про жінку: кімната, передпокій і горішня кімната». Кімнату й передпокій слід тлумачити щодо світів розділення, а горішня кімната існує лише у світі єдності. [П8061]

Як саме? פרו"ז — одна міра: «це її сукупність з Асії» [стислий вислів]; דו"ר — друга міра, за назвою Єцири, бо два рівні відповідають один одному, як відомо. Це повтор «зовнішнього двору», про який сказав Єзекіїль у гафтарі до «Емор»: один — зовнішній із них, тобто зовнішній щодо внутрішнього; інший — зовнішній до народу, тобто Асія. Тоді кімната Брії буде внутрішнім двором. Порядок Мішни тут відповідає серафім, офанім і хайот у суботньому «Йоцер»: кімната — для серафім, פרו"ז — для офанім, דו"ר — для хайот. Звідси само собою зрозуміло щодо горішньої кімнати: вона в Ацилуті, найвищому зі світів, у сутності Шехіни. [П8062]

Кожен, кого означено колісницею, сподобляється її: наприклад, праотці й подібні до них, «про яких ми чули й яких знаємо». Перед ними — Адам, Ной і Шем, у мудрості, розумінні та знанні; після них — Мойсей, Аарон, Пінхас і Давид, які приєднуються, щоб разом із ними налічити сімох праотців, що уклали завіт. Вони та всі подібні до них у кожному поколінні означені цією нешамою: вона — еманація, що

Рама з Фано · продовження

поширюється з лона Шехіни, коли та перебуває в повній єдності. [П8063]

Про це сказано: «Господь присягнув Давидові істину, не відступить від неї: “Із плоду твого лона посаджу на твій престол”». Слова сягають вищого Давида: тоді він буде в однаковій єдності з рештою мір, які дарують вплив спорідненому зі спорідненим. Тому тих, хто сподобився цієї нешами, назвуть «одним народом на землі». А про батька безлічі сказано: «Один був Авраам». Від неї людина має життя правдивих божественних осягнень, щоб жити ними навіки, «не побачить тління». Вона має п’ять імен, які ми пояснили вище; про них правдиво буде сказано: «Наша душа чекала Господа». [П8064]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 2

Рама з Фано

Друга глава

«І стала людина живою нефеш». Це означає: людина, яка живе лише життєвою формою, дарує святість вищій нешамі — דאומניה ברייה [імовірно: «яку створив її Майстер»], за значенням ламед у לנפש חיה, «до живої нефеш». Поряд із «дарує» (משפיע) інше читання — השמיש [значення форми не встановлено]. Мудрість обдаровувала тіні й целем, про які ми згадали. А потім «ловить через нього», והדר צד ביה [зв’язок неясний], через другий іконін, який згори донизу поєднує те, що не має межі, з тими, хто має межі. Потім також знизу вгору, її силою та праведністю, — «підніс / піднеси зв’язки вінців» [непевна форма]: це молитви, через ангелів її ступеня. Дивись трактат «Ем коль хай». [П8065]

Задля честі вищого вдування із сутності Того, Хто вдуває, людині було заборонено дерево знання: як хамець заборонений тим, хто заколює пасхальну жертву, й «тим, хто пам’ятає Його заповіді»; як вино заборонене тим, хто входить до храмового палацу. Це також одна з підстав вислову в «Берешіт раба», глава 15: «То була пшениця» або «То був виноград». Адже ці плоди були недозрілими в руці жінки, яка зірвала їх без дозволу, і вони не дозріли цілком; тому одне потребує заквашування, а друге — вичавлювання. [П8066]

Не так буде, коли вони — «виноградина; נשהה — можливо, “затриманий”; вино» [нерівний вислів] — вино, збережене у своїх виноградинах, яке не п’янить, а вбирається у двісті сорок вісім членів, як розказано про «хліб могутніх». Так само — коли Земля Ізраїлю породить готові хлібини, дозрілі як належить, у довершенні їхніх розмірів, сяйва й вигляду, наче сонце, що виходить у своїй силі. «І пара підніматиметься із землі й напуватиме» — як було до гріха, коли вона зберігала вірність Йому. [П8067]

Рама з Фано · продовження

І тепер також: кожен господар, що розламує хліб, повинен починати хліб там, де він краще пропікся. Не сказали: «Там, де він гарно вийшов», бо йшлося не лише про хліб, спечений у печі, а про його дозрівання від дощу небесного в час, коли світло сонця стане всемеро більшим. Саме це Манасія, син Єзекії, сказав раву Аші уві сні, щоб навести виправдання собі: він також разом із праведниками сподобиться воскресіння, «щоб їсти досхочу й для давнього покриття» (ולמכסה עתיק) [непевний образ]. [П8068]

Отже, ті готові хлібини та збережене вино сприятимуть збереженню життя від поєднання, «яке вважається — מבעיות — гріх» [синтаксичний зв’язок неясний]; до нього так не було. Вища їжа також примножує розумове осягнення. [П8069]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 3

Рама з Фано

Третя глава

«На все, що належить до семи видів, спочатку промовляють “Той, Хто творить плід дерева”, а наприкінці — одне благословення, подібне до трьох». Це нагадує вислів рабі Єгошуа бен Леві в Ґемарі наприкінці глави «Кейцад мевархін». Але це саме й викликає труднощі: адже плодами дерев є лише п’ять видів, тоді як пшениця та ячмінь — зернові. Вони охоплюють овес і жито, що належать лише до виду ячменю, а полба — також до виду пшениці. [П8070]

Схоже, що це правило для часів Месії. Поясню: як перше створення відбулося у два прийоми — на третій день рослини стали біля виходу з ґрунту, а на шостий проросли, — так і про майбутнє написано спочатку «Бо як земля виводить свою рослину», а потім «і як сад вирощує посіяне в ньому». Це не для того, щоб віддалити повне дозрівання від першого проростання хоча б на цілий день, а щоб не змінити порядку створення щодо попереднього й наступного. Закон від теперішнього часу до тієї пори зміниться на краще. [П8071]

Тепер для нас є законом — і так навчають того, хто жує пшеницю, — промовити над нею «Той, Хто творить плід землі», а після неї — нічого. Мудреці пояснили: кожне «а наприкінці — нічого» означає лише «Той, Хто творить численні душі». Тоді ж, коли земля виведе свою рослину, ми промовлятимемо над пшеницею «Той, Хто творить плід дерева» та благословення, подібне до трьох. І це по праву, бо «розпросторяться її пагони, і буде її краса, як олива». А коли посіяне в ній виросте до повного дозрівання, промовлятимемо «Той, Хто виводить хліб» і три благословення. [П8072]

Рама з Фано · продовження

У Торі є сім зернових видів. Нам не до вподоби зараховувати до них зунін, вид прокляття; також не рис, хоча над вареним рисом промовляють «Той, Хто творить види їжі», бо й після нього самого — «нічого». Тому, можливо, рахують п’ять видів, якими вони є насправді, і два види готових хлібин — лише з пшениці та ячменю. Або — вид пшениці й вид полби, оскільки полба подібна до виду пшениці. Усі слова мудреців залишаються чинними. [П8073]

Те, що ми називаємо благословення «Той, Хто творить душі» словами «нічого», пояснюється тим, що воно не подібне до «За Чиїм словом усе постало», яке звільняє від обов’язку благословення навіть хліб і вино. А це не звільняє навіть один із семи видів. Причина в тому, що обидва сказані про царство Небес. На початку щодо нього слушне «усе», бо воно — початок думки, і все окреслилося в ньому в повній єдності. А «Той, Хто творить численні душі» — наприкінці діяння, бо там «воно від себе не має нічого». І цього досить. [П8074]

Із п’яти імен, якими прославлено душу людини, נרח״י, два вищі приходять у шабат додати сили й могутності трьом нижнім для того, хто сподобився їх у будні, за змістом додаткової нешами. Адже додаток до нешами приходить від хаї; і єхіда зі своєї святої оселі також світить у ній. Проте люди різнитимуться в цьому відповідно до відмінностей своїх рівнів: того, що досконалі осягають у будні, благочестиві не осягнуть навіть у шабат. А те, чого найнижчий із подвижників сподобляється всі дні тижня, буде бажаним і сподіваним додатком для найвищого серед простолюду в шабат. «Аж настільки — і все ще можливо» [стислий завершальний вислів]. [П8075]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 4

Рама з Фано

Четверта глава

Ці три нижні імена душі, які ми згадали, походять від першого іконіна: із місця святих та їхнього єднання вони світять усередині трьох зображень людини, про які йдеться. Ми сказали, що це нефеш світу Асія: її висічено з джерела нижнього Еденського саду. Після смерті вона не повернеться до своєї спадкової оселі — навіть якщо праведна або вже завершила очищення. Її відразу поміщають у духовну огорожу, яку істинно називають «місце могил», бі-кавре; там вона сподобляється оселі відповідно до своєї гідності, в уготованому їй убранні, аж поки стане до свого жеребу наприкінці днів. [П8076]

Руах світу Єцира походить із вищого Еденського саду, а після смерті перебуває в нижньому, який відкривається йому шляхом печери Махпела. Якщо суд над нефеш

Рама з Фано · продовження

іще не завершився, руах не підніметься до своєї огорожі, а затримається в бі-кавре, в оселі, уготованій нефеш. Нешама світу Брія виходить із самого Едену — це Престол, щодо якого в думці постало, щоб він увесь наповнював палац. Проте ущербність нижніх спричинила те, що «ложе закоротке, щоб простягнутися» на ньому коханому й другові. Тому лише краї Престолу наповнюють палац — вищий Еденський сад. Так само, якщо суд над руах іще не завершився, нешама стоятиме поза своєю огорожею, за змістом «і не ввійду до міста». [П8077]

Після завершення суду кожен піднімається до свого уготованого місця. У будні вони не піднімаються один до одного на певний час, окрім як через єднання, що підноситься від людей, які ще живі: від тих, про кого щодня проголошують «Пильнуйте його та його Тору», — цілковитих праведників. Коли вони йдуть простягнутися на могилах подібних до себе праведників, вони здійснюють єднання та зв’язок між частинами своєї душі. Тоді нефеш світу Асія сповіщає руахові світу Єцира, руах — нешамі світу Брія, а вона — Святому, благословенний Він, в Ацилуті, бо Він милосердний і милостивий. Він спускає росу воскресіння на «голову батьків», ריש אבהן. Коли ж серед живих немає праведника, гідного цього, батьки сплять і немає зівуґу. [П8078]

Частини душі піднімаються одна до одної «щомісяця, у його місяці, і щошабату, у його шабаті». Це слід розуміти так: нефеш піднімається до руаху й поєднується з ним; обоє піднімаються до нешами. У кожному світі є огорожі для нефеш, руаху й нешами відповідно до їхнього місця й часу; коли день завершується, кожен спускається до свого дому. Так само нешама й руах, доки перебувають поза своєю огорожею до завершення суду над нефеш, піднімаються до спочинку в шабат і рош-ходеш, а [потім] повертаються. [П8079]

Знай: у день шабату, який безпосередньо передує завершенню суду, усі, хто піднявся до свого місця, вже не повертаються. Підсумок: вони не мають постійного зв’язку й не приходять до спочинку та спадку назавжди, аж поки разом не прокинуться й не заспівають мешканці пороху, які сподобляються вічного життя. [П8080]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 5

Рама з Фано

П’ята глава

Ми приймаємо: як вищий Ацилут освітлює інші світи і його світло та іскри вбираються в них, так слід розглядати освітлення цих зображень божественною нешамою. Як гріх спричиняє відхід еманованої іскри до її джерела й приховує її, щоб вона не показувала своєї могутності в тих світах, так приховуються внутрішні

Рама з Фано · продовження

іскри цих зображень. Приховання обличчя спричиняє зменшення крил хайот: одна міра для світів загалом і для цих зображень. Так само про літери Тори сказано, що в них є нестача, яку можна долічити до шестисот тисяч. [П8081]

Серед нас є чоловік непорочний і праведний, рабі Моше бен Іссахар, щодо якого Ісая хвалився у своїй молитві, кажучи про таких достойних, як він: «Де той, хто зважує? Де той, хто лічить?» Ґаон рабі Саадія вже передував йому в підрахунку кожної літери абетки в усьому Писанні. А цей чоловік Моше полічив і зважив усі вірші АНК, אנ"ך, один за одним — за кількістю літер і слів. Він був перед нами в домі навчання й засвідчив на підставі запису, що в Торі налічується лише тридцять міріад і приблизно половина [міріади]. Їм відповідають убиті Невузараданом, як наведено в главі «Га-ніззакін». Це разюча відповідність, כון: Святий, благословенний Він, не поступився щодо занедбання Тори, як наведено в Єрусалимському Талмуді, «Хаґіґа». [П8082]

Знак для тебе — ש"ה פזורה, «розпорошена вівця». Пояснення: ש"ה є знаком для «трьохсот і шести тисяч», שלש מאות והששת אלפים, наявних літер; далі בני פזורה — «сини розпорошеної» [стислий зв'язок]. Пояснення: для відсутніх 295 тисяч, לרצ"ה אלפים; їхнє число — אלקי"ם מ"א? [непевне скорочення] з подвоєною ге з боку суду. Воно за гематрією [прогалина у джерелі] אל חי וקיים, «Бог живий і сущий»; йому в кліпі відповідає מלך הפכפ"ך, «мінливий цар». Іще залишаються зайвими три, як у слові פזור"ה, з причини, яку невдовзі згадаємо. [П8083]

Я бачив того, хто написав, що літери Тори становлять дві третини від шестисот тисяч, щоб прирівняти їхнє зменшення до крил хайот: із шести крил у кожної залишилися чотири. Проте слова цього тлумача не суперечать дійсності: усе, що більше половини, він називає «двома третинами». Так чинить Ґемара — наприклад, коли каже, що міра меїли, привласнення святині, становить одну двотисячну від жертви ашам за меїлу. Заперечили: адже у сріблі [двох] шекелів є лише тисяча п'ятсот тридцять дві прути! Відповіли: усе, що понад тисячу п'ятсот, називають двома тисячами. Так само крила хайот наприкінці становили три належних крила, а четверте — хоча б тефах, бо кожна мала чотири обличчя, а крила херува — малі. [П8084]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 6

Рама з Фано

Шоста глава

Щодо слів мудреців, які звично в них на вустах: кількість літер Тори — шістсот тисяч, — я кажу, що це не сказано про сувій Тори, немов йому належало б одержати щось, чого він не має. Адже сувоєві Тори нічого не бракує. Те, що я вважаю істинним саме по собі: йдеться про літери Тори, викарбуваної на скрижалях. Дивись трактат «Хікур Дін», частина II, глави 16 і 26. Після розбиття скрижалей у сувої Тори зібралися з літер, що злетіли, тисячі за числом ש"ה. Решта залишилася задля слави, розсіяна й розпорошена, аж поки прийшли пророки й ті, хто промовляє святим духом, щоб прояснити частину їх у таємниці Писання. Таннаї осяяли частину їх у таємниці Мішни, а амораї разом із ними — у таємниці Ґемари, яка охоплює пардес: пшат, ремез, друш, сод — простий зміст, натяк, тлумачення й таємницю. [П8085]

Ці три гурти спричинили додаток трьох, за числом פזור"ה. Отже, ש"ה Тори разом із פזורה, як ми сказали, приблизно відповідають кількості Ізраїлю в Синайській пустелі. Усе це — «пуп'янок і квітка». Я не прийшов установлювати межу й число літер Писання: їх більше за міріаду — дуже багато; і тим паче це стосується Усної Тори, що належить до речей без визначеної міри. Це лише міркування: уся Тора, її тонкощі й літери, містилися в скрижалях Завіту в кількості шестисот тисяч, у спосіб, який ми там пояснили. Зупинися на ньому, бо це відоме диво, істинне саме по собі. [П8086]

Наш виклад сягає граничного прояснення через те, що виводиться зі свого контексту. Мудреці сказали, що кількість шестисот тисяч душ охоплює всі обличчя та думки. Ті, хто в кожному поколінні перевищує це число, належать до одного мазаля з першими поліченими. Так само літери Святого Письма понад це число — подвоєння аспектів у їхній таємниці та натяках, бо в Торі немає нічого зайвого. Усе йде за гілкою, яка справді становить шістсот тисяч: «шість країв у великому включенні», ששׁ קצוות בכלילת גדול. І цього досить. [П8087]

Не промовчу й про те, що бачать наші очі в Ґемарі синів Заходу: їхнє письмо спотворилося надмірно. Це не випадково, а через надлишок знання — щоб навчити нас: не з власного серця було дано записувати Усну Тору, а лише тимчасово, наче самі позначки, а не як постійне письмо. На це точно вказує написане в уривку про царя: «І буде з ним» — це Шехіна, Усна Тора, з ним, у його серці. А щодо читання з написаного: «читатиме в ньому», בו, а не «в ній», בה. [П8088]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 7

Рама з Фано

Сьома глава

Зображення, про які ми сказали, що вони відповідають порядку буття, усі три разом становлять другий іконін. Від нього починається споглядання душ, що розподіляються між чоловіками. Вони посідають перше місце серед тих, кого описано в убраннях, які ми пояснили в частині I, главі 4: від початку це наче запалювання світильника від світильника — «покоління відходить, і покоління приходить». Ми сказали: кожному, хто відходить і хто приходить, належить мати окрему тінь. Проте «терези ніколи не спочивають», דטיקלא לא שכיך לעלמין. І третьому іконіну іноді приписують цикл разом із другим; але він можливий і лише в другому, без третього. [П8089]

Однак окрема життєва форма завжди одна; жодна з них не відсутня для самої людини. Одна така сама — для покоління, так само для Месії та всіх подібних до них. Деякі тлумачі сказали, що й із життєвою нефеш стається подібне до другого й третього іконінів. Їхній намір — лише щось на зразок щеплення дерева одного виду до того самого виду відповідно до потреби очищення. Це таємниця ібуру, можливого в усіх — від найбільшого до найменшого. І те, й те — умиротворення вищого місяця, ’בבי? [непевне скорочення] його воїнств, щоб заспокоїти його думку. [П8090]

Відповідно до кількості зображень другого іконіна — кожне покоління та його тлумачі — такою буде кількість тих опікунів, які стоять над людиною, коли вона сподобляється. Їх згадав рабі Пінхас у шостій заповіді серед заповідей, викладених загалом у Зогарі на початку «Берешіт»: там рабі Шимон каже «їх п’ять». Коли рабі Пінхас відповів йому, що вищі не входять до рахунку, рабі Шимон погодився: вони належать до рахунку Святого, благословенний Він. Це тлумачення пов’язане з тим דכר [непевна форма], що ми чули про вищість хаї та єхіди над іншими рівнями. І там іноді випливає, що цих вищих два, а іноді — що це один: йод і його вістря йдуть разом, як ми згадаємо. [П8091]

Звідти можна також вивчити, що ці опікуни не виходять до того світу всі водночас. Можливо, вони затримуються й виходять один за одним у спосіб, який ми нижче згадаємо щодо частин душі. Нам видається слушним сказати, що той, хто служить руаху, вважається правим, а той, хто служить нефеш, — лівим; середній, який осіняє їх, служить нешамі. Дехто з них уже з’являвся людям із чистим зором, як розповідають, і їм відкрилися приховані речі мудрості. [П8092]

Рама з Фано · продовження

Відомо, як у Зогарі витлумачили «І віддам утіхи йому та його скорботним», ואשלם נחומים לו ולאבליו, про цих ангелів: вони сумують через грішника й стоять біля нього на відстані чотирьох ліктів, як належить щодо відлученого. Коли він кається, вони втішаються від своєї жалоби. Натяк на всіх трьох у цьому вірші: ואשלם ניחומים לו — початкові й кінцеві літери [за числом] אלקי"ם. Так само ניחומים לו ולאבליו — початкові літери [за числом] אלקי"ם, бо вони — елогім, судді людини, за змістом слів мудреців «його нахил судить його»: добрий нахил — праведника відповідно до його праведності, а лихий нахил — нечестивого відповідно до його нечестя. В останніх кінцевих літерах є Ім'я БАН, за числом літер Імені אלקים у простій формі та його першому й другому розгортаннях, у таємниці «синів елогім», בני אלקים. [П8093]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 8

Рама з Фано

Восьма глава

«Одна вона». Тому я сказав: цей другий іконін охоплює три зображення, які назвали нефеш, руах і нешама, נר"ן, через спільність назви. За нашим розумінням усієї Тори, первісне й власне надання імен стосувалося перших коренів — за літерами предвічної Тори, щодо яких нам заповідано для кожної речі вивести знаряддя для її діяння. Відтоді «щипці зроблено щипцями». Тому спричинене поділяє надане ім'я з найближчою до нього причиною, העולה. [П8094]

На думку того, хто каже «Тора говорить мовою людей», — і за цим пішли прихильники простого змісту, — носії цих зображень спочатку були «людьми імені», а потім назву запозичили для вищих рівнів. Тут немає суперечки про їхнє існування та сутність: лише про порядок розгляду божественного. Ми хвалимо в ньому якнайбільшу досконалість і користь того, хто йде бездоганним шляхом від попереднього до наступного, відповідно до міри осягнутого. Це шлях передання — довгий і короткий, ясний, як сонце, що просвітлює очі. [П8095]

Багато інших привчили себе та своїх учнів до протилежного: від наступного до попереднього; ע"ב [нерозкрите скорочення], הפיג תורה — «послабив Тору» [неясний зв'язок], бо вони поставили уста попереду вух, ідучи шляхом запитань і відповідей. Цей шлях не матиме успіху, бо він короткий і довгий, сповнений сумнівів і численних заплутувань. Я прикладаю до нього: «Спадок, поспіхом здобутий спочатку, наприкінці не буде благословенний». Знай: саме так багато достойних збентежено поквапилися в дослідженні знання та вибору. Адже запитання поставлене неналежно: той, хто важкий розумом, нагромаджує слова, а зобов'язаний відповісти йому — [відповідає] відповідно до його способу; через це суд виходить викривленим. Ми вже згадували це вище, вказавши місце, якого

Рама з Фано · продовження

досить для підтвердження наміру; багато подібного є в нас. Немає потреби тут розводитися. [П8096]

Саме ці зображення освячуються й очищуються після смерті у вогняній ріці, негар дінур, яку називають вищою Геєною. Адам і його товариші — щодо яких автори агади далеко зайшли, навчаючи нас, що їхній гріх і лихе ураження сягнули думки, вище за всі матеріальні осягнення, — ледве дозволено нам вірити, що через якийсь із людських гріхів вони могли торкнутися лише цих зображень. Адже гріх у зображенні нешами світу Брія — віддалена можливість, як у ангелів, або ще віддаленіша. Попри це вада надзвичайно тяжка в місці, де поширюється вища нешама (інше читання: думка). Зате людина може згрішити у зображеннях руаху й нефеш, і вони іноді спускаються до нижньої Геєни відповідно до потреби очищення. [П8097]

Ці зображення вбираються в той парцуф, який посередині між ними та життєвою нефеш; його називають целемом через повну спільність назви. Адже справжній целем у людині — божественна частка згори. Платон уже натякнув на це у викраденому ним у синів пророків міркуванні; вони не довели його перед ним до кінця, щоб сповнилося щодо нього «і присудів вони не знали». Те, що ми називаємо нижнім целемом, — це проміжне буття, яке пов’язує, оточує й охоплює. Платон натякнув на нього як на оточення шляхетного, що пов’язує нице — матерію — через повітряного посередника. Він сказав, що це עיבונא [неясне слово], або подих, або щось позбавлене речовинності, гірше за обидва. І про власну душу він говорив. [П8098]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 9

Рама з Фано

Дев’ята глава

«Бо частка Господа — Його народ». Про нього Писання сказало: «Зробімо людину за Нашим образом, за Нашою подобою». Це справжній вищий образ, целем, зроблений досконалим взірцем сукупності Ацилуту: повне Ім’я і повний світ. Він називається «образом Бога». Сукупність же зображень, які ми пояснили в попередній главі, називається «подобою Бога»; про неї сказано «за Нашою подобою». Хто сподобився цих вищих образу й подоби, зветься сином царя. Хто сподобився лише вищої подоби, а до образу над нею не дійшов, — наче князь перед царем. Той, хто спускається до нижніх рівнів, — наче раб перед царем. [П8099]

Проте не виводь звідси щодо глави «Ейн омдін», ніби рабі Йоханан бен Заккай, який сказав «я наче князь перед царем», не досяг вищого образу. Так само не можна

Рама з Фано · продовження

повірити розповіді, ніби рабі Ханіна бен Доса, який був наче раб перед царем, не дійшов навіть до подоби. У трактаті «Хікур Дін» ми вже пояснили, як слушно назвати Мойсея, нашого вчителя, мир йому, «рабом Господа», хоча насправді він — син царя, справжнє зображення вав у великому Імені, нехай буде славлене повіки. Ба більше: спочатку його названо «чоловіком Бога», а в годину смерті, про яку написано יגוען רוחם תוסף, «Ти забираєш їхній дух — вони помирають» [непевна форма תוסף], названо «рабом Господа». Так дивувалися пізніші тлумачі. [П8100]

На мою думку, набагато вище бути рабом великого Імені, ніж зватися чоловіком при Його найменуванні. До того ж відомо: «чоловік Бога» означає чоловіка Матроніти, а смерть припиняє шлюб. Іще: жінка, яка була одружена з двома — як-от Яковом і Мойсеєм, — у тому світі повертається до свого першого чоловіка. У кожному разі звідси вивчимо щодо цих досконалих: згадані слова Ґемари сказано про них не на применшення. Правдоподібно, що син рабі Йоханана бен Заккая захворів уже після руйнування [Храму], і саме воно спричинило це. Цього досить. [П8101]

Той нижній целем, який є лише тінню і який ми пояснили, — форма відбитка буття зображень. Через нього вони вбираються в життєву нефеш — нижню подобу — того, хто сподобився їх. Нехай не викликають труднощів слова Зогару «тінь — чоловіче, образ — жіноче», צל דכורא צלם נוקבא: усе духовне розглядається в певному відношенні до того, що до нього приєднується. Навіть перший іконін, який справді є образом Бога, вважається жіночим щодо вищої постави, взірцем якої він є. А й та постава — лише тінь щодо свого Володаря; а щодо нас це, безперечно, чоловіче, за змістом «Господь — твоя тінь при твоїй правиці». У всьому цьому досить натяку. [П8102]

Насправді сам нижній целем щодня поділяється на три рівні, відповідно до благословень людини та належності її діянь. Найвищий із них виокремлюється як убрання нешами другого іконіна. Це вбрання влаштовується для неї з наміру в практичних заповідях — наскільки досконала людина поглиблює в них свій намір. До них приєднується також виправлення від самих заповідей, залежних від серця, як-от страх, любов та їхні наміри. У це вбрання нешама вбирається й пов’язується у в’язці життя. [П8103]

Руах у місці своєї слави вбирається в середню частину целему, спрядену й виткану зі шляхетного мовлення в Торі та «піднесення», תעלה: пісень і хвалінь, благословень за насолоду та над заповідями, а також усіх належних розмов такого роду, в яких є дух заповіді. Нефеш — із діяння: цицит і тфілін, огорожа, мезуза, шофар, сукка й лулав, і так само всі решта. [П8104]

Яка ж велика благість і краса тієї життєвої форми, якою Господь Бог обдарував

Рама з Фано · продовження

нашого першого батька ще до вдихання й до приготування до неї! Навіть без цих великих підготувань та форма була подихом, у якому немає гріха. Тим паче тепер — חיוב כה, «обов'язок так» [неясний зв'язок] — велика відмінність між тим, хто охоплений сімома заповідями, та їхніми благочестивими, і тим, хто сподобляється бути освяченим та зобов'язаним 613 заповідями, хоча й не належить до הפירושים [імовірно: подвижників]. Адже його форма призначена для знарядь святості, «наче посудина, що є כליין» [неясна форма], відколи наші батьки стояли на горі Синай. Якщо сподобиться — розрізнить. [П8105]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 10

Рама з Фано

Десята глава

Благочестиві серед синів Ноя, без сумніву, мають частку в прийдешньому світі, бо дотримували Його слова, благословенний Він, в їхніх семи заповідях ще до дарування нашої Тори. Тоді їх справді було дозволено їм так, щоб надалі вони одержували винагороду за них лише як той, кому не наказано, але хто виконує. Тим паче тепер, після стояння біля гори Синай, їхньому Владиці приємно, коли вони їх дотримуються: велика винагорода, як наказаному, що виконує, — якщо вони прийняли їх перед його судом, як Нааман перед Єлисеєм. Це найкраще виконання заповіді, і такий — ґер-тошав, про якого сказала Тора. А після здійсненого — навіть якщо вони прийняли їх самі між собою, тільки б мали намір виконувати ними Його волю, благословенний Він. [П8106]

Адже до них належать і розумові заповіді, виконання та наслідок яких корисні їм і світові лише для впорядкування громадянського співжиття. Тому, хто займається цим, досить отримати сповна свою винагороду в цьому світі, бо Святий, благословенний Він, не обділяє винагородою жодне створіння. Частку в прийдешньому світі не слід уявляти — הטעם היא אם רב, «смак / причина — вона, якщо багато» [неясний зв'язок] — і основа залишається йому, окрім як для тих, хто спрямовує серце до Царя, Бога живого й сущого, Владики всього, відповідно до свого осягнення необхідності Його буття та того, що належить служити Йому, а не іншому. [П8107]

Так, та огорожа, що збережена для них, — за їхнього життя над ними засяє освячене зображення, щоб пастися в садах. Але воно жодним чином не досягне вищого Едену, бо той — безмежний спадок, призначений його володарям: «Щасливий кожен, хто боїться Господа, хто йде Його шляхами». [П8108]

Ґер-тошав не зобов'язаний освячувати Ім'я: це одна з 613 заповідей, якою [Ізраїль]

Рама з Фано · продовження

був виокремлений на Синаї, як написано: «І буду освячений серед синів Ізраїлю». Нааман був ґером-тошавом і боявся покарання, коли заходив до дому Ріммона, щоб вклонитися разом із царем Араму, своїм паном. Він сказав Єлисеєві: «Коли я вклонюся в домі Ріммона, нехай Господь простить Твоєму рабові». Слово בהשתחויתי тут має наголос на передостанньому складі, всупереч звичаю: так Нааман сказав Єлисеєві — «це не моє, бо не від мого серця, а лише саме вклонення; я зроблю це тільки про людське око, зі страху перед царем». Слово נא написане, але не читається, щоб навчити: йому не потрібне було прощення, бо ґер-тошав не має в цьому гріха, коли він справді й щиро примушений до цього, а його серце спрямоване до Небес. Тому Єлисей сказав йому «Іди з миром»: син Ноя не зобов'язаний цим. [П8109]

У главі «Ліфней ейдейген» сказано: якщо він прийняв на себе обрізання й не обрізався, щойно минули дванадцять місяців, він наче невірний серед синів Ноя. Мені видається, що там ідеться лише про того, хто прийняв на себе обрізання перед судом. Але якщо він прийняв сім заповідей перед судом, а обрізання — поза судом, то, хоча й не обрізався, він ґер-тошав. Коли діє ювілейний рік, нам наказано підтримувати його життя. [П8110]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 11

Рама з Фано

Одинадцята глава

Зі сказаного в Єзекіїля про царя Тіра вивчимо достатній доказ, що є Еден, підпорядкований садові: тобто Еден лише для тих, хто сподобляється його, бо він — завершення їхньої насолоди й кінцева благість для них. У сам сад вони не ввійдуть, а лише поблизу нього; це й називають «Еден саду». Так можемо пояснити ще й у тому їхньому зображенні нефеш, руах і нешаму, נר"ן: цей поділ необхідний усюди, навіть на нижчих рівнях. [П8111]

Звідси ясно: звичайний «Еденський сад» — це сад, підпорядкований справжньому Едену, про який написано «І насадив Господь Бог сад в Едені». Його коріння живиться внутрішнім насадженням, прихованим ще перед шістьма днями початкового створення. «Щасливі всі, хто чекає на Нього». І «вони бачать», ורואין נינהו [неясна форма], — хранителі 613 розумових заповідей у першій людині, Адамі, до гріха: він спускався до глибини таємниць уповні й також після того не переставав розглядати їх усіма силами. Так само виконавці практичних заповідей, як Авраам, Ісаак і Яків: з Небес змилувалися над ними, щоб навчити їх закону через ангела, і вони добровільно прийняли їх для виконання. Тим паче ті, кому наказано й хто виконує з уст Могутності, як Мойсей і шістсот тисяч; до них приєднується ґер, бо

Рама з Фано · продовження

його мазаль був на Синаї. Дивись Зогар, розділ «Шлах леха», аркуш 168. [П8112]

У розділі «Хуккат га-Тора», аркуш 142 або 182б, є інший поділ між עדן, Еденом, і עדנה, Едною: одне вище, друге нижче. І в нас щодо цього є прямий шлях у трактаті «Цваот Господа»; дивись там. Те зображення, про яке ми сказали, що його походження — з Едену саду [непевне שמוציאו], також описується через цикл — до добра або до «кращого» [тобто зла]. [П8113]

Знай: не постав і не постане цар, правитель, пророк чи князь, або навіть наглядач зрошення, ріш ґарґіта, з них і серед них, який не мав би доступу до того зображення. Воно — опалі плоди Тори, спрядені й виткані із заповідей синів Ноя. Написано: «Мною царі царюють», «Мною князі правлять»; мається на увазі кожен цар і кожен князь. Відповідно до міри кожного з них у довершенні межі він також описується через належне йому індивідуальне провидіння. Ось правило: той, кого описують через індивідуальне провидіння — більшою чи меншою мірою, — описується також через цикл і належить також до таємниці ібуру. Це дві речі, які здебільшого пов’язані між собою. [П8114]

Із вірша «І оце царі» в розділі «Ваїшлах» ми вивчили: в кожному поколінні вони не мають царя, вождя, начальника, наглядача чи володаря, окрім тих, кого описують через цикл і на чиїх плечах влада була ще до дарування нашої Тори. Адже тоді сказано «І був цар в Єшуруні», і написано «Побачив і відпустив народи». Тож чим вони царюють і чим правлять? Лише так, як ми сказали. Піди й навчися з руйнування нашого святого дому: відтоді й далі припинилося для нього זכוכית לבינה — «скло / цеглина» [неясна сполука]; згасло מאו [неясна форма]. «Із Синаю прийшов, і засяяв, і з’явився» — більше не засяяв і не з’явився. [П8115]

Простий зміст вірша, з якого ми почали, «Мною царі царюють», стосується царів дому Давида. Їхнє число відповідає двадцяти двом літерам Тори разом із «убогим, що їде на ослі», який прийде й викупить нас невдовзі, у наші дні. «Бо князі правлять» — про царів Ізраїлю: їх також було стільки ж, разом із майбутнім другим [правителем] із синів Рахілі. [П8116]

У «Піркей гейхалот» сказали: у дворах нашого Бога вгорі, де дозволено сидіти лише царям дому Давида, він — «батько», אבי הימם [неясна форма], — сидить посередині на високому й піднесеному престолі. Сонце у своїй могутності, відповідно до поясненого нами у своєму місці, не світить, як світло того престолу; тим паче [не дорівнює] світлу обличчя благочестивого царя, солодкого співця Ізраїлю. Там він щодня невпинно співає перед нашим Отцем у Небесах нові пісні й хваління, яких вухо ніколи не чуло. Усі царі дому Давида сидять перед ним у пошані, кожен на своєму престолі. А всі царі Ізраїлю стоять позаду нього, бо щодо царів дому Давида вони — лише князі, наче раби. [П8117]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина III — глава 12

Рама з Фано

Дванадцята глава

Царів, які були перед тим, як зацарював цар над синами Ізраїлю, було вісім, а не десять, бо вони зовсім не мають співвідношення й подоби з хаєю та єхідою. Перший із цих царів — подоба одного зображення, яке вони мають від нешами. Вона охоплює три голови з боку добра для тих, хто сподобляється; а коли вона з боку зла, як ця, — охоплює чотири. Ми це пояснили. Цим радів і вихвалявся нечестивий Валаам, який охоплює зібрання інших та їхнє число в розгортанні літер свого імені, коли казав: «Знає знання Всевишнього». Це корінь його десяти нижніх вінців. Натомість ні Мойсей, наш учитель, мир йому, ні жодне інше спричинене буття серед вищих і нижчих не може осягнути сутності кореня, що над десятьма вищими святими вінцями. [П8118]

Це зображення для зовнішніх рахується як одне, ומנה אחד [непевна форма], й охоплює чотири голови. Ледве було дозволено їм [щось] від цього рівня — лише з боку імені його міста דין הבה, «суд — дай». Це Бела, син Беора, чия міра спричиняє, що його поглинають і викорінюють зі світу. Дивись, що ми сказали про нього в трактаті «Йонат Елем» і в трактаті «Хікур Дін», частина III, глава 5, про вищість Валаама, сина Беора, над усіма віщунами: Балак був великим у чародійстві діяння, а Валаам — мовлення. Коли Балак побачив, що мовлення Валаама не узгоджується з його діянням, «сплеснув долонями», бо навіщо марно трудитися? [П8119]

Валаам уже дійшов нечистими нижніми ступенями до крайнього джерела й кореня їх, аж поки його товариші побачили — מנשה אליו [неясний зв’язок: «Манасія / … до нього»], — за змістом «Тікай собі до свого місця», і так само «Господь позбавив тебе пошани». Адже він досягає місця голови, яка не вбирається у свої гілки, за змістом «шати вшановують його», מאני מכבדותי. Усе це випливає з вищості подоби цього їхнього зображення, про яке написано «Знає знання Всевишнього». Він осягав вищу пкіду — нагляд — з них і серед них, яка також межує зі святістю. Він аж прагнув віддалити міру Ко, כה [буквально також: так, отак], від джерела благословення; вона ж поклала [не вказано що] й протидіяла в його устах, שמה ומחה בפומיה [неясний зв’язок], і примусила благословити Ізраїль ось уже тричі. [П8120]

Ми вивчили: міра Валаама, שמת בלעם [непевне написання], — зовнішня точка, тонша за тонку, дуже близька до святості. Тому про нього сказали, що він рівний Мойсеєві: тобто міра Валаама зовні — як міра Мойсея всередині. Через це написано לי”א תא”ר את העם, «не проклинай народ», без вав: нотарикон לי”א תחמ”ד אש”ת רע”ך — «Не пожадай дружини ближнього твого». Вона — «з народом», את העם, саме з ними

Рама з Фано · продовження

перебуває, серед них, бо благословенна вона. Останні три слова за гематрією — שכינ"ה, Шехіна, яка перебуває в Ізраїлі. Тому ми спочатку згадали першого з восьми царів розділу «Ваїшлах», відповідного нешамі. [П8121]

Подоба зображення руаху всюди охоплює шість. Це загальний взірець із «від чотирьох — прийди, руах»: ось п'ять; «і подихни» — ось шість. Із першим, якого ми згадали, їх сім; подоба зображення нефеш — восьмий рівень. Відомо, що Святий, благословенний Він, не обділяє винагородою навіть за належну розмову; вірне свідчення — дочки Лота. Отже, ці одержують винагороду в цьому світі за якусь легку заповідь, виконану не заради неї самої, яку вони вже здійснили тоді, коли були зобов'язані цим; і відтоді надалі також — як той, кому не наказано, але хто виконує. [П8122]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 1

Рама з Фано

Глава перша.

Ходіть, погляньте на діла божественної справедливості, яка милостиво дає людям вибраного народу додаткову святість відповідно до їхнього пробудження до неї. Тому Він дуже бажає наділити їх заслугою і примножив для них Тору й заповіді. Чому ж ми вчимо: «Одяг ам га-арец — мідрас для подвижників; одяг подвижників — мідрас для тих, хто їсть труму; одяг тих, хто їсть труму, — мідрас для святинь; одяг святинь — мідрас для хатат»? У цій Мішні, однак, є «вигини твоїх стегон» для таннаїв, які стоять на тих ступенях у чоловічому світі. Аж поки буквально слідом за ними не прийшли «рамена світу» — амораї, рамена Шехіни, — і не роз'яснили нам приховане, знане таннаям із найменшого натяку, відповідно до думки мудреців, як буде далі. Саме це означає згадане нами слово חמוק"י: воно є нотариконом חסור"י מחסר"א והכ"י קתנ"י — «дещо пропущено, і ось як слід учити»: «Одяг подвижників — мідрас для тих, хто їсть десятину; одяг тих, хто їсть десятину, — мідрас для тих, хто їсть труму», — і далі вся Мішна, як вище. [П8123]

Отже, це п'ять ступенів піднесення у святості, крім ам га-арец, який чистий у власних очах і не розпізнає мідрасу, бо не має окремого довершення; до числа тих, хто любить виконувати заповіді якнайкраще, він не ввійшов. Хоча й він включений у «освятив нас і заповідав нам», як ми з'ясуємо. Навіть невіглас, який не боїться гріха, є ізраїльтянином, належить до ам га-арец і зараховується разом з ними для священних справ. Ось ці п'ять ступенів: подвижники, які їдять звичайну їжу в чистоті; ті, хто їсть десятину; труму; святині; та чистота корови хатат — відповідно до НАРАНХАЙ (נרנח"י). Ми вже пояснили в трактаті «Шабатот Господа» їхній зв'язок із п'ятьма святостями: חש"מ [непевне скорочення], святкового дня,

Рама з Фано · продовження

Йом-Кіпуру, цього шабату і світу, що весь є шабатом. [П8124]

Святість же нового місяця не має сталості, бо є спуск у його хатат, за словами книги «Сефер га-багір», оскільки про восьмий день посвячення написано: «І спустився після принесення хатат»; то був початок місяця нісана. Немає спуску без попереднього піднесення; знак тобі: «І ось ангели Божі підіймаються й спускаються ним». Тому в ньому є лише ранкова молитва та мусаф; «немає [цього] в заповіді тфілін» (ליתא במצות תפלין), як відомо. [П8125]

Тим паче й тепер Святий, благословенний Він, не зневажає жодної людини, бо «не пусткою створив її; для заселення сформував її» — читай не «для заселення» (לשבת), а «для шабату» (לשבת). І є в нас «шабат землі», який дуже відповідає ам га-арец, що боїться гріха й береже заповідь: він справді «людина землі», хоча й не хасид. Так само й невіглас був зачатий, народився та виріс серед нас у святості «людської заповіді, завченої». Для теперішньої мети цього досить разом із тим, що вже було в нас про це в частині III, главі 9. [П8126]

Відомо: після першого гріха, коли через змія було пошкоджене все тісто, «людина народжується диким ослям». Перш ніж вона сама прийме на себе приписи статусу хавера — або її батько, який здобуває для сина право також бути як хавер, — без цього ми вважаємо її життєву форму самим єством ам га-арец. Її тіло та члени — це її одяг, а про буквальний одяг і казати годі: усе є мідрасом для подвижників, які мають перший знизу ступінь тих добрих сходжень, що ми згадали. Їхнє занурення є приготуванням до належного освячення тіні. [П8127]

Відтак лише одяг є мідрасом для найближчого до них ступеня; сам подвижник зовсім не є мідрасом для десятини й труми. Так само й усі інші — як ми пояснили основи цієї Мішни та її суть за галахою в належному місці; нехай це буде досліджено там. І не дивуйся, чому ми були суворішими щодо ам га-арец: не тільки його одяг є мідрасом, а й тіло та члени, як сказано. Адже мудреці не розрізнили в цьому законі невігласа й ам га-арец: щодо одягу вони ухвалили постанову через ам га-арец, а щодо тіла — через випадок невігласа. Досить цього разом із щойно поясненим.

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 2

Рама з Фано

Глава друга.

Усе сказане мудрецями Мішни й Ґемари в «Хаґіґа» про згадані нами п’ять ступенів відповідає закону душ, який ми пояснюємо. Адже на трьох нижніх ступенях — НАРАН — іскра, що вбирається, мусить змінювати зображення на краще: «Вбери його в святкові шати», — щоразу, коли переходить від піднесення до піднесення. Бо зображення нефеш не ввійде до оселі руаху, зображення руаху — до оселі нешами, а зображення нешами — за перегородки хаї та єхіди, доки любов сама не захоче повернути всі створіння до призначеного їм довершення, щоб смак дерева та його охоронної оболонки був як смак плоду. [П8128]

Про це непорочна подруга — нешама всього живого — закляла дочок Єрусалима, тобто сукупність життєвих форм, приготовлених для служіння святості, у пояснений нами спосіб: «газелями» — це «лісові звірі» в словах пророків; י”ע”ר за гематрією — סנדלפו”ן, Сандальфон; «або польовими ланями» — це «польові звірі», і те й те за гематрією — מטטרו”ן, Метатрон. Відповідно до мети нашого дослідження це зображення нефеш і руаху. «Якщо збудите» — зображення нешами, якому вони спричинили віддалення кінця; це значення породи гіф’іль. «І якщо розбудите» — ви, за участю вашого ступеня, як буде далі, — «любов»: це Шехіна, єднана з Живим світів; число цього слова натякає на Нього. Доки вона сама не пробудить вищу волю, яка є «сутністю від Його сутності». Тому правильно сказати про неї «доки не захоче» — неперехідне дієслово. Кінцевий час цієї волі пояснив Мойсей, наш учитель, мир йому: це станеться тоді, коли «немає з Ним чужого бога». Ми пояснили це на початку цього трактату; зважай на нього. [П8129]

Щодо хаї та єхіди, то ми вже згадали вище: через велич їхнього рівня вони не мають зображення, відокремленого від їхньої сутності. І все ж ми вчимо: «Одяг святинь — мідрас для хатат», бо шабат — лише опалі плоди прийдешнього світу. Однак сказано саме «одяг святинь», а не «одяг тих, хто їсть святині»: адже той, хто чистий для споживання труми й дотику до святинь, є мідрасом для хатат. Проте чистий для споживання святинь — чистий для хатат, бо суботня насолода відкриває Еден для ріки й саду, хоча в самому Едені немає ні їжі, ні пиття. Оскільки в кінці потрібно було навчати, що саме «одяг святинь — мідрас для хатат», то й на початку сказано: «Одяг тих, хто їсть труму, — мідрас для святинь». Хоча в усіх суміжних між собою ступенях мудреці встановили припис щодо споживання, а не дотику; у віддалених один від одного — встановили припис і щодо дотику. [П8130]

Згідно з цим ти знаходиш Йосі бен Йоезера, який був мідрасом для святинь, та одяг Йоханана бен Ґудґеди — мідрас для хатат. Причина в тому, що звичайна їжа, приготована за чистотою труми або за чистотою святинь, не вважається ні трумою,

Рама з Фано · продовження

ні святинями. А одяг щодо хатат — це не доказ, бо вся справа хатат є обмеженням (מנע). І немає різниці між людиною та речами. [П8131]

Хоча зображення обмежені, так що жодне не входить у межі іншого, іскри нефеш, руаху й нешами все-таки можуть у визначені часи підноситися одна до одної. Усі вони підносяться на вершину ступенів у час прихильності, і жодна завіса не замикається перед ними; проте нижній не підноситься до вищого інакше, як через середній. Загалом: як підносяться божественні міри із самої єдності й здіймаються одна до одної, так це відбувається і на ступені нешами — «відповідно до того, як прийшло» (כל עומת שבא). «Як ми чули, так і бачили»: вічні шляхи належать їм у розрядах людей, які їх удостоюються. [П8132]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 3

Рама з Фано

Глава третя.

Мішна «Хаґіґа» у своїй формі така: початок, де сказано «занурився для звичайної їжі — утверджений у чистоті для звичайної їжі» тощо, належить мудрецям, які навчають про п’ять ступенів. Кінець же, де сказано «одяг подвижників — мідрас для тих, хто їсть труму», належить рабі Меїру, який навчає про чотири. Адже рабі Меїр у всьому прирівняв подвижників до тих, хто їсть десятину, як ми вчимо в трактаті «Пара», главі 11, — за винятком цього місця, де наприкінці початкової частини вчимо: «Занурився для суворішого — утверджений у чистоті для легшого; занурився й не був утверджений — наче не занурився». Цей кінець стосується щойно згаданого, тобто суворішого, ніж те, що легше від нього: саме тут, якщо не був утверджений, — наче не занурився. Але для самого лише легшого, тобто звичайної їжі, цієї умови не потрібно: щойно занурився без уточнення, уже утверджений для звичайної їжі. Це й є початок. [П8133]

Тут рабі Меїр не сперечається, бо визнає за мудрецями кількість ступенів. Проте, на його думку, якщо людина прямо утвердилася лише для звичайної їжі, — хоча це й не потрібно, — саме це утвердження для звичайної їжі все-таки дозволяє їй їсти десятину. За мудрецями ж, хоч вона й утвердилася для звичайної їжі, для десятини це не допомагає. «І порожня людина набуде серця»: мудреці вважають, що йдемо за теперішнім, бо руах і нефеш — два ступені, і придатність одного не така, як придатність іншого. А рабі Меїр вважає, що йдемо за первісним: перед зменшенням місяця, як світила були в одній рівновазі, так і Єцира та Асія вважалися одним світом, а нефеш і руах — одним світильником, над якими — «нешама людини». [П8134]

Рама з Фано · продовження

Ті ж, хто каже, що це нотарикон «нешама, руах», можливо, цим не суперечать словам рабі Меїра, а підтверджують його думку іншими словами: «нешама» — у власному значенні, а «руах» охоплює в собі нефеш, бо він головний, і «жінка не згадується під власним ім'ям поруч із чоловіком», як відомо. Є натяк на це: остання ге в Імені не має окремої огласовки, а йде слідом за вав та її огласовкою. [П8135]

Так само ми чули, що серафи освячують Ім'я Небес окремо, бо вони служителі нешами. Натомість хайот, служителі руаху, й офанім, служителі нефеш, благословляють Славу — «разом співатимуть». Адже після того, як почали серафи, спершу пробуджуються офанім, а з ними — хайот, за способом печаті, що перевертається. І за змістом «попереду співці, після — музики, посеред дівчат, які б'ють у бубни», відповідно до його порядку в Зогарі, розділ «Терума», наприкінці великого суботнього алфавіту в «Йоцер»: серафи, офанім і святі хайот. Знак цьому — «для хвали, для імені й для слави», а також «царське вбрання, блакить і біле», як буде далі. Подібні їм у Мішні — «кімната, передпокій і горішня кімната»; ми пояснили це вище. [П8136]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 4

Рама з Фано

Глава четверта.

Ці таннаї в трактаті «Хаґіґа» подібні до тих таннаїв у книзі Зогар, розділ «Ваєхі», щодо кількості вбрань, відомих для нешами під назвою «шати мудреців». Рабі Елазар сказав: «Гори світу в цьому розходяться» (טורי עלמא בהאי פליגי). Лише щодо цих вбрань справджується думка тих, хто говорить про сутність нефеш: за їхнім поглядом, вона є тільки довершенням у можливості, а відповідно до заслуги людини довершується в дійсності, як буде наприкінці цієї глави. Адже кожне з названих нами вбрань випрядене й виткане з довершеного виконання заповідей, відповідно до їхніх ступенів: вбрання нешами набувають через намір і чистоту думки; вбрання руаху — через піднесену святу мову; вбрання нефеш — через угодну дію. Там виведено: хоча їх три, є одне з них, яке «стоїть і не стоїть», — це вбрання нефеш. [П8137]

Бо довершення заповідей та подвоєння їхніх благословень є повним доказом для того, хто займається Торою заради неї самої. Це значення «любі слова коханих», тобто благословення, — більше, ніж вино Тори, тобто самі дії заповідей. Якби гріх не спричинив того, що на гідних серед нас було покладено працю Тори й практичних заповідей у таємниці знаряддя дорогоцінності, то наше служіння Всюдисущому було б прихованою дорогоцінністю: не працею й не виснажливим зусиллям, а божественними предметами розуміння, що просвітлюють очі, а також піснями,

Рама з Фано · продовження

хвалами та всяким служінням серця. І тепер також є заповіді мудреців, для яких рух губ робить їх дією. Чотири з них перевищують усі: вони довершують вищу Колісницю в людському серці. Це страх, любов, Тора й молитва. [П8138]

Звідси випливає, що кожна з трьох нижчих назв нешами життя має два вбрання. Одне — «охорона Святого, благословенний Він», у таємниці «Елоаг (אלוק) над моїм наметом», яку згадав рабі Їва Сава в Зогарі, розділ «Мішпатім», щодо вірша «коли він учинив із нею зраду» (בבגדו בה). І одне — зображення, яке ми пояснили для НАРАН у попередніх главах: разом із хаєю та єхідою над ними всі вони — із самої еманованої єдності, таємниця алефа. Це зображення охоплює три: одне зі світу Брії, другого щодо Ацилуту, і два інші — з Єцири та Асії, третього й четвертого щодо нього. Саме це означає ця назва в літерах בג"ד, а Ім'я אל"ק — «усі вони» [стислий неясний зв'язок], як сказано там. Бо אל стосується Брії: там три йоди й алеф у наповненні Імені, їхнє поєднання — א"ל, як відомо. А літери י"ה — це Єцира та Асія. [П8139]

Щодо цього зображення, яке охоплює три парцуфім, справджується думка тих, хто говорить про сутність нефеш, що вона — відокремлена сутність, від початку довершена в дійсності. Вище ми пояснили, як той, хто не є сином завіту, може взяти дещицю від неї. Нашим батькам уже було передане святе Ім'я, яке охоплює три його частини: טפטפי"ה. На нього нам натякає число кінцевих літер вірша від «Ось Я посилаю ангела перед тобою» до «до місця». Це одне з правильних пояснень цього шанованого Імені відповідно до його місця. Адже два нижчі в порядку світів — перші в частинах Імені щодо владарювання: Метатрон (князь Присутності) й Сандальфон — це юнаки, яких благословив Яків. А третій — від ангела-викупителя: «не оселиться з ним зло»; його ім'я — як ім'я його Владики. [П8140]

Про всіх трьох Мойсей, наш володар, сказав: «з нашими юнаками» — בנעריני"ו, повне написання з йодом, бо їх двоє; «і з нашими старими» — ובזקניני"ו, без йода, бо він один: так записано в масорі за точними книгами. Це Ім'я за гематрією — «Я, Господь, ваш Бог» (אני ה' אלקיכם). Ці слова натякають на іскри НАРАН з Ацилуту, що вбирається в них, — Він справді «випростує зігнутих»; дивись трактат «Шабатот Господа». [П8141]

І в них є друге вбрання — в можливості довершення людини та її переходу до дійсності через добрий вибір виконувати волю свого Творця, як ми щойно згадали. Це те, що охоплює образ: «і дні були сформовані». Усе ж, що поза ними, належить до життєвої нефеш. «Хто та людина мудра, що зрозуміє це?» Бо в усіх мудреців Греції та Сходу немає нічого, крім опалих плодів нашої Тори, які вони поклали у свої речі; воно крадене при них. «Смак — вона, якщо багато» (הטעם היא אם רב) [неясний зв'язок]. Адже сягнути глибини цих досліджень може лише той із наших, хто служив перед синами пророків у домі вчення, а ноги його батьків стояли на горі Синай. [П8142]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 5

Рама з Фано

Глава п’ята.

«І Мордехай вийшов від царя» — це нешама людини, «чистий палац», при еманації (בההאצלה [непевне прочитання]) від Владики всієї землі. «У царському вбранні» — це перше зображення, безпосередньо близьке до Малхут; його сутності інший не осягне. Ось тільки ім’я, яким його називатиме правдиво: «царське вбрання» — внутрішній аспект Престолу Слави, «з нього й у ньому». «Блакить і біле» — зображення нефеш і руаху, розташовані попереду й позаду, як вище наприкінці глави 3. Адже блакить — нижня, а біле — середнє між нею та царським вбранням. Проте зі спільності й рівності двох нижніх між собою іноді випливає зміна того, котрий передує іншому, як сказано. «І великий золотий вінець» — початок жовтого відтінку в сяянні нешами в них. [П8143]

А про ті шати мудреців, які ще є в можливості, готові бути набутими через людський вибір і перейти до дійсності через виконання заповідей, сказано: «і покрив із вісону та пурпуру». «Покрив» — належне здійснення дії. בו”ץ, «вісон», за атбаш — שפה, «губа/мова»: це виправлення мовлення та «прийти від усякої вади» (ולבוא מכל דופי) [неясний зв’язок]. «І пурпур» — виправлення думки, чисті мохін Того Святого Прихованого над ними. «А місто Шушан» — це тіло: «ликувало» життєвою нефеш і «раділо» щасливим образом на землі. [П8144]

Цей вінець довершується по суті, коли багато людей збираються разом, щоб виконати заповідь. Це значення «Юдеям були світло, радість, веселощі й честь», що охоплює чотири види щастя. Адже нефеш і руах можуть рахуватися за один; або хая та єхіда будуть разом як одне. Можливо, саме так майстри агади охоплюють їх назвою «нешама нешами» в багатьох місцях — хоч як це розуміти: чи вона дає життя нешамі під нею, зразок чого — йод Імені, від якої життя найближчій до неї ге; чи ця назва, «нешама нешами», не залежить від чогось іншого, нижчого за неї. [П8145]

Бо як кажуть просто «руах», а не «руах нефеш», і просто «нешама», а не «нешама руаху», так і цей четвертий ступінь неправильно називати супровідним ім’ям щодо того, що під ним. А якщо ти думаєш, що це нам було потрібно через спільність назви «нешама», — це не так: мова істини не була вбога у встановленні цих назв, адже в багатьох місцях Писання прямо наведено назви хая та єхіда. Отже, саме для них самих потрібна ця подвійна назва: назвати цей четвертий, здвоєний ступінь «нешама нешами», щоб охопити обидва як одне. Можливо, первинне встановлення цієї назви для кожної з них означає продовження її самої та її подруги разом із нею.

Рама з Фано · продовження

Ми це пояснимо. [П8146]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 6

Рама з Фано

Глава шоста.

У Зогарі сказано, що нешама нешами пробуджується в страху та Хохмі, а нешама пробуджується в Біні тощо, — у «Сітрей Тора», на початку розділу «Лех леха». Отже, цей подвійний ступінь поріднився з двома — страхом і Хохмою. З цього видно, що вищий є головним, як вістря йода — джерело життя для йода. Саме в цьому його хвала: називатися нешамою, яка дає життя іншій нешамі, спорідненій із нею та прилеглій до неї. Адже та, що ближча до свого Творця, більше довершується в страху перед Його славою та величчю. Тому цілком слушно віднести страх до єхіди, а Хохму — до хаї. [П8147]

Хоча він підкріпив свої слова віршем «Ось страх Господній — мудрість, а віддалення від зла — розуміння», і пояснили, що покаяння називається Біною, проте страх і мудрість неодмінно є двома, тільки прилеглими одне до одного; це очевидно. Якщо ж пояснимо цю назву так: перша — хая, «піднеслася… падіння» (שעלה מפלה [неясний зв’язок]), інша нешама — єхіда, — це теж можливе на честь Того, хто вдихає: нижча називатиметься підлеглою іншому вдуванню, найтоншому з тонких, яке назване єхідою від Єдиного світу. Та перше пояснення видається кращим. Серед великих мудреців є той, хто пояснив «нешама нешами» лише про хаю і прямо сказав: єхіда через свою піднесеність є таємницею вищого навколишнього [світла], яке не спускається в боки, і ми зовсім не маємо її осягнення. Це наш підхід, який ми міцно встановили на початку другої частини трактату «Цваот Господа»; дивись там. [П8148]

Спільне для цих п’яти ступенів зі світу єдності те, що їхні довершення завжди ховаються, щоб утекти від людини в час гріха, перш ніж пошкодження здійсниться, за змістом «Бог, який ховається», «заплющує очі, щоб не бачити зла». Саме це сказано у вірші «І сховав Я Своє обличчя від них»: минуле замість майбутнього, бо це вже сталося тоді, коли наш перший батько збирався їсти те, що йому було заборонено, — ל”א [непевне скорочення] «і стане поживою». Очевидно, що нефеш, яка грішить, зовсім не належить до порядку вдування, про який ідеться в главі; «і не з прилеглого, а за змістом» (ולא מן הסמוך אלא על הטעם) [неясний зв’язок]. Сам же вірш — про життєву форму, як Писання пояснює: «Бо нефеш плоті — у крові». І щодо нижнього образу є близька можливість, що він пов’язаний із нею. [П8149]

Знай: гріх у дослідженні уявою або розумовому дослідженні іноді спричиняє відхід

Рама з Фано · продовження

Шехіни навіть із деяких частин зображення нешами. Це велике пошкодження — боронь нас; про того, хто так грішить, сказано: «широкий у думці» (רחב במחשבה). У тому зображенні є ступені над ступенями; відповідно до них гріх у думці підноситься всередину думки, у зазначений спосіб і ніяк інакше. Хіба що скажемо: відхід, який перешкоджає оселенню цієї Божої слави на землі, вважається зменшенням для потреби вищого. Завжди саме життєва нефеш і образ — обоє або один із них — відвертають людину від її розуму та волі її Творця. Якби вони удостоїлися, ми рятували б футляр книги разом із книгою, яка містить п’ять книг, — це ми прийшли до мудреців згаданої вище Мішни «Хаґіґа»; і футляр тфілін разом із тфілін, що мають чотири уривки, — це ми прийшли до рабі Меїра. [П8150]

Як образ відходить за тридцять днів до смерті, а його праведність іде попереду, щоб дати йому шляхи серед тих, хто стоїть у тому світі, відповідно до приготовленого для нього, так і з цього боку життєва нефеш та тіні готують йому шлях упродовж усіх тих днів, щоб освятити його вищою святістю через примноження Тори й заповідей. Крім того, не сказано, що образ зовсім не повертається: він лише не оселяється в ньому, як спочатку, а йде й повертається, наче подорожній, що звернув переночувати. Протягом того часу він також здобуває заслугу заповідями та «має право на протилежне» (ורשאי על ההפכים) [неясний зв’язок]. Тому сказали: «Людина, коли помре в наметі», — навіть у час смерті Тора. [П8151]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 7

Рама з Фано

Глава сьома.

Мудрецям очевидно й ними погоджено, що НАРАН близькі до тих, хто кається. Про їхнє тимчасове приховання сказано у великому попередженні нашому першому батькові про кару смерті — словом מות, «померти»: це інфінітив, що не зберігає часової спрямованості, бо він ні майбутній, ні минулий. Належало б, щоб ані пошкодження гріхом, ані кара відходу не тривали довше однієї миті — як вимовляння מות, що займає пів миті: «змахнеш оком до нього — і його немає»; і щоб він негайно покаявся, за змістом «перестаньте чинити зло», поясненим на початку трактату, ח”ד [скорочена адреса]. [П8152]

Щодо хаї та єхіди, які цілком відходять від грішника, попередження прийшло в дієслові майбутнього часу, що вказує на тривалість багатьох днів скорботи: вони не повернуться до первісного стану аж до кінцевого часу. Тільки воскресіння в шабат — «канал її вкорочених [частин] та її пагонів» (תעלת קצוריה ויונקותיה) [неясний зв’язок] — у таємниці додаткової душі. Або дві смерті пояснюються повним відходом їх обох саме в день споживання. Або подвоєння пояснюється відходом усього вищого

Рама з Фано · продовження

образу в час гріха й зменшенням трьох іконінів під ним, про яких написано: «І поклав Ти на мене Свою долоню». Або зменшення нижчих є приготованим наперед для самої тілесної смерті — це й означає подвоєння. Або з нього розуміємо: מות, «померти», — Адамові; תמית, «умертвить», — Єві, третя особа жіночого роду; їй попередження «не їж». Так само це пояснюється щодо чоловіка в прямому звертанні, як сказано «у день, коли їстимеш» тощо, бо не завдають ударів, якщо перед тим не попередили. Так само אכל תאכל, «їсти — їстимеш», охоплює їх обох як наказова заповідь. [П8153]

Разом з уже сказаним нами про сукупність цього дослідження вірш «Оживуть Твої мертві; моє мертве тіло — підведуться» пояснюється як оздоба, після розв'язання всіх зауваг, які ми вже відчули щодо нього в належному місці, та на додаток до поясненого там правдиво й прямо. Цілком слушно пояснити «Оживуть Твої мертві» про подих кісток і עיבונא דבשרא [непевне: страждання плоті], бо вони першими пробудяться до воскресіння. «Моє мертве тіло — підведуться» — це людське тіло, яке опадає, гранично віддалене від Того, хто присудив йому це через саму Свою святість. Саме Він говорить від Свого імені й обіцяє: Твої мертві, після того як оживуть, і Моє мертве тіло, яке Я зробив марнотою та віддалив, як сказано, — також воно, разом «підведуться». Бо рослинна й чуттєва нефеш не можуть постати без участі тіла, як і воно без неї не має життя. Нун у слові יקומון посилює дію та включає всіх у це підведення. [П8154]

Арі, благословенна пам'ять праведника, казав, що Ісая про себе самого промовив «Моє мертве тіло — підведуться»: частини його тіла, які Манасія мав розламати — ניסטרא [неясне слово], — підведуться до воскресіння, коли «оживуть Твої мертві»: це саме Надав та Авігу, сини Аарона (נד"ב ואביה"ו בנ"י אהר"ן), за рівністю числа. Найменша множина — двоє; про них сказано: «І перед лицем усього народу буду прославлений». Життя кореня спричиняє постання гілки. [П8155]

Сказано, що потім прокинуться тіні, а зображення заспівають: усі вони тепер «мешканці пороху», поза своєю перегородкою. Адже зображення нефеш — у ґрунті Скинії в цьому світі, який називає «місцем могил»: це низ духовної Асії після зняття каламутної матерії. Зображення руаху — у поросі саду, самому низі Єцири. Зображення нешами — у поросі Едену, де краї Престолу наповнюють Палац. «Бо роса світел — Твоя роса» сказано про божественну нешаму, яка сама є росою воскресіння, бо в ньому є «роса Тори» (טל תורה), за гематрією תר"ן. Кінець вірша пояснений достатньо в нашому першому тлумаченні; досліди це там. [П8156]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 8

Рама з Фано

Глава восьма.

Великі мудреці, які тлумачать вінці літер Імені, сказали про кожного, хто має людську форму: божественна нешама в її п’яти назвах, означена в усьому цьому трактаті як перший іконін, вищий образ, запечатана дуже прихованою Гаваєю (הוי”ה), як і належить їй. Нефеш — нижньою ге, руах — вав, нешама — верхньою ге, хая — йодом, єхіда — вістрям над ним. А зображення другого іконіна, вищої подоби, хоча їх лише три, також разом запечатані іншою Гаваєю. Адже саме зображення Едену буде Святим Святих, і печать — «йод-ге, Його Ім’я» (י”ה שמו); два, що йдуть після нього, — вав для одного, ге для іншого. Нижче ми дещо скажемо про них у вірші «Бо в י”ה — Господь, скеля світів». [П8157]

Усі тіні разом, що називаються третім іконіном, нижнім образом, також, без сумніву, запечатані Гаваєю. Половина Імені буде печаттю одного великого, який власне називається образом; друга половина — печаттю одного малого, поділеного надвоє, а це тіні: вав для однієї, ге для іншої. Так само четвертий іконін, нижня подоба, — життєва нефеш у двох її частинах, чуттєвій та рослинній, — позначений Ім’ям Гавая: половина для однієї, половина для іншої. Якщо ж життєва нефеш рахується разом із ними сама по собі, — а це й є головне, — можна витлумачити йод-ге про нефеш, вав про чуттєву, ге про рослинну. [П8158]

Навіть саме тіло запечатане чотирма літерами: внутрішні органи, від яких залежить людське життя, позначені вістрям йода; кістки завжди — йодом, сухожилля — першою ге, плоть — вав, шкіра — останньою ге. Крім того, правильно сказати, що кожний окремий аспект запечатаний повною Гаваєю. Благословенний Він, чиєю славою сповнена вся земля; «і сутність — силою Його єдності» (ועצם בכח יחודו) [стислий неясний зв’язок]: «хто примножив, не мав надміру, а хто зменшив, не мав нестачі». [П8159]

Коли ж беруться тлумачити лише одну Гаваю, яка охоплює це довершене створіння тільки у вищому образі й подобі, кажуть: Ацилут у ньому запечатаний йодом, а вістря вказує на джерело; Брія — ге; Єцира та Асія — вав-ге. Ми вже згадали в частині III, главі 4, те, що по суті відповідає сказаному тут. Про це сказано: «Кожного, хто названий Моїм Ім’ям і для Моєї слави, Я створив, сформував його, також учинив його». На значення «кожного, хто названий» ми натякнули вище, говорячи про любе й дуже грізне означення, якого удостоївся Ізраїль: називатися גו”י אח”ד, «народом єдиним», — синами тридцяти двох шляхів мудрості. Поговоримо про це нижче, у главі 4. Так само витлумачимо другу Гаваю в сутності й нижній подобі, у таємниці наповнення першої Гаваї, бо наповнення також є іншою Гаваєю, як відомо. [П8160]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 9

Рама з Фано

Глава дев’ята

Людину можна описати й одним лише Іменем Гавая (הוי”ה), у такий спосіб. Ось нешаму життя в усіх її частинах належить віднести до йода в Імені, а всі зображення — до верхньої ге. І через שבם [неясна форма] та їхнє число серед частин душі стали відомими лише три назви — для сяйва блиску її іскор, що вбираються в ці зображення. А двом найвищим не потрібне жодне зображення, бо вони всюди є силою причини в спричиненому. І щодо частин постави, для всього, описуваного таким чином, буде слушним שניחם [неясна дієслівна форма] їх обох до сукупності черепа, який тлумачать як голову й мозок, а решту рівнів — у повноті її постави. [П8161]

Тіні — це ו”ו, у повному написанні якого є натяк на одну велику й одну малу. А життєва нефеш з усім, що нижче за неї, — це остання ге. І це також правильний та істинний шлях для того, хто каже: «Я — Господній», освячуючи себе й роблячи праведною свою душу, щоб увесь належати Господеві, як наші святі праотці, Мойсей, наш учитель, мир йому, та інші, над чиєю плоттю не запанував черв’як і чиє тіло було Святим святих.

І з цього погляду доречно назвати життєву частину нефеш, образ — руах, а зображення — нешама; ті й ті назви вжито переносно, щоб уподібнити форму її Творцеві. А божественну частину він назве насправді «нешама нешами». Написано: «Тоді Він побачив її й повідав її, приготував її, а також дослідив її»; ми тлумачимо це стосовно всього цього викладу. [П8162]

«Тоді» (אז) — в Ацилуті, охопленому двома Іменами єднання; число їхніх літер — א”ז. «Побачив» — у зображенні Едену, про який написано: «Око не бачило Бога, крім Тебе». «І повідав її» — у зображенні саду. «Приготував її» — у зображенні нижнього Еденського саду. «А також дослідив її» — у третьому іконіні, де треба розрізняти сорок дев’ять чистих аспектів і сорок дев’ять нечистих аспектів; саме це додає слово «а також». [П8163] «І сказав людині» — у четвертому іконіні, який є завершенням Його творіння й потребує великого попередження для страху Господнього: «Він — мудрість, а відвертатися від зла — розуміння». [П8164]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 10

Рама з Фано

Глава десята

Охоронець руаху людини в її нутрі, Охоронець Ізраїля, благословенний Він, — нехай Його блискавки засяють у світі Його землі, хоча б для вибраних одиниць: повеління до повеління, лінія до лінії. Бо людська нефеш, яка належить до божественного образу, безперечно є Деревом життя; вона ширяє зі своєї святої оселі, щоб оберігати людину, відтоді, як та була пізнана, утворена й народжена. Адже в ній оновлюється, як у ділі творення, мудрістю, розумінням і знанням; і всі слова мудреців чинні. Проте «при вході гріх лежить». І відразу почав бути для нього внутрішній помічник добру — лише як підготовка до виховання у свій час, доки він не вступить у заповіді. [П8165]

А коли його обрізують, усі п’ять парцуфів із першого іконіна засяють із любові до заповіді. Тому ми зобов’язані в ту годину зустрічати Шехіну — «у численності народу велич Царя» — з жахом, страхом, тремтінням та здриганням. Ось місце жаху — у мозку людини; це подібне до вислову «грізний і страшний», бо мозок розуміє й відчуває це більше за все. І що більша його велич, то більший його обов’язок. Страх — у серці того, хто бачить і боїться; іншим внутрішнім органам досить тремтіння — дрижання там, де є радість. А здригання відбувається в дії, у зовнішніх органах; їхній порядок прямо відповідає літерам великого Імені. [П8166]

Усі три дні згадані нами вищі обличчя приходять відвідувати його, як написано: «І явився йому Господь», — до завершення десяти днів від його народження. І ці три дні — останні, рахуючи знизу вгору, щодо вищого взірця в цьому грізному числі; звідти прийдуть мені одужання й зцілення. [П8167]

І якщо перший іконін, частка Божества згори, є таким, то годі й казати, що й три зображення разом будуть довершеними з любові до заповіді — за висновком від легшого до тяжчого. Адже прямо сказано в אג”ה: «І ось троє мужів стоять над ним». А щодо того, що витлумачили: він вважав їх арабами, — і також «нехай принесуть трохи води», то безперечно наш побожний праотець поводився перед очима народжених у його домі й куплених за його гроші так, наче не впізнав їх, щоб не приписувати собі заслуги. [П8168]

До цього додається те, що ми пояснили у відповідному місці: намір омивання полягав у тому, щоб вони очистилися від каменя, якому поклоняються араби, — у таємниці зла, що чіпляється до нижніх країв Дерева пізнання, звідки приходять ангели й куди вони знову повертаються. Отже, він не підозрював їх, боронь Боже, а дав їм добру пораду, належну до їхнього місця й гідності, та встановив їм припис очиститися від зла в Єцирі, яке пробуджується в нижньому світі. І так їм личить,

Рама з Фано · продовження

коли вони приходять спертися під відомим деревом у домі нашого праотця Авраама, про якого написано: «І насадив ешель (אשל)», — каф, самех, алеф (כ"ף סמ"ך אל"ף), таємниця Брії, Єцири та оживлення. [П8169]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 11

Рама з Фано

Глава одинадцята

«І взяв масло» — для Михаїла, «і молоко» — для Рафаеля, «і теля» — для Гавриїла, кожному за його шляхом. А за тим, хто тлумачить «теля» — для Гавриїла, «ніжне» — для Михаїла, «і добре» — для Рафаеля, щоб нагодувати їх трьома язиками з гірчицею, відомо, що язик належить до дарів священникам. Михаїл, горішній первосвященник, який одержує їх, дає й іншим одержати разом із ним частку з його долі.

Їжа ангелів зовсім не затримується в череві, бо відбувається в таємниці відходження, на кшталт «каб, який уладнали, ще קמיירו/קמייהו [неясне читання / перед ними]». Тому тут немає м'яса в молоці навіть при варінні в шлунку. Бо якби було інакше, вони не відступили б від звичаю подвижників не їсти навіть одне після другого в межах однієї трапези. [П8170]

Утім, Авраам, наш праотець, мир йому, спершу поставив перед ними масло й молоко, а потім — приготоване ним теля, згідно з приписом. До того ж масло й молоко легше перетравлюються, ніж м'ясо; і все це — з огляду на тих, хто дивився. Хоча вони й не їли хліба, бо в Сари почалася менструація, вони промовили благословення після їжі, щоб послати їй чашу благословення. Адже ранні покоління промовляли лише благословення «Той, хто живить»; воно було встановлене для них на все, що підтримує життя, аж доки було дано Тору й оновлено припис. Навіть після того друге й третє благословення не були встановлені, доки не прийшли Ісус Навин та Давид. [П8171]

Наш побожний праотець натякнув ангелам, що вони не дарма потрапили до його дому. Хоча нагорі вони мають хліб могутніх, він не втілений так, щоб потребувати благословення після нього. А тут головне в трапезі — хвалити Всюдисущого, у таємниці «бідний» (מסכן): це світ Асія. І це в таємниці гірчиці (חרדל), що потребує пом'якшення гіркоти судів. Його виправлення — через «язик» (הלשו"ן), щоб оселити Шехіну серед нижніх; і число рівнозначне. [П8172] Він — четвертий щодо кожної трійки: як у таємниці ліній, яким служать ці ангели, так і в середній лінії по всій її протяжності. Бо він — четвертий щодо мір, охоплених нею, які, безперечно, є трьома язиками. [П8173]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 12

Рама з Фано

Глава дванадцята

Ілля, ангел завіту, був присутній під час обрізання, доповнюючи колісницю разом із трьома мужами в діброві Мамре. На це натякає вірш «І явився йому» (וירא אליו): це літери імені Ілля (אליהו) без ге з його імені — на зразок того, як воно не має вава в інших відомих місцях. А причина відсутності ге тут полягає в тому, що зображення Іллі, благословенної пам’яті, тієї миті зовсім не було втілене. [П8174]

І якщо заперечиш мені: очевидно ж, що Пінхас іще не народився, — я теж дам свою відповідь: ти запитав про це не з мудрості. Адже від Синаю разом були спрямовані ті, «хто тут є», і ті, «кого тут немає»; тут також подібно до цього. Лише на рівнинах Моаву Писання пояснило, що завіт був із тими й тими, а на Синаї не пояснило: там Святий, благословенний Він, укладав завіт, і очевидно, що справа була загальною. Але тут, коли завіт укладає Мойсей, знадобилося це пояснити. І аж там припинилася їхня нечистота; тому їхньої заслуги вистачало їм і всім іншим. Тут же, коли їхня нечистота повернулася, ті, кого не видно, мали бути згадані окремо. [П8175]

Крім того, це потрібно, щоб зіставити одних з іншими: як той, «кого тут немає», вступав у завіт без лихого нахилу, так і того, «хто тут є», Мойсей тепер увів у завіт лише відтепер і на пізніший час, коли той буде без лихого нахилу. Знай, що саме подання заяви про примус — модаа — пояснює нам його вислів: «Я заклинаю вас не за вашим розумінням, а за розумінням Всюдисущого й за моїм розумінням». [П8176]

І тут він пояснив, що ці шлюби, укладені за розумінням Мойсея, були відповідно до перших кіддушін — встановлення шлюбного зв’язку, — які були за розумінням Всюдисущого. І це — подвоєння заяви про примус: ті заручини відбулися через примус, коли гору поставили над ними як діжу. Тому за днів Мордехая знадобилося нове прийняття, і там зовсім не було присяги. [П8177]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 13

Рама з Фано

Глава тринадцята

Йонатан бен Узіель і його товариш, єрусалимський перекладач, сказали щодо вірша «хто тут є і кого тут немає», що завіт на рівнинах Моаву був із поколіннями, які минули від давніх часів, а також із майбутніми. І мені видається доречним сказати:

Рама з Фано · продовження

минулі покоління потребували [цього] щодо праведних з-поміж них, щоб заслуга дітей, які входять до Краю, надавала заслугу їхнім праотцям заднім числом, від шести днів творення, прирівнюючи їх до тих, хто має веління й виконує його. Адже «більший той, хто має веління й виконує», сказали лише після дарування Тори й оновлення припису. Проте включення перших до завіту було їм на користь, щоб їхня винагорода була висловлена прямо, а не лише випливала із загального. [П8178]

А я витлумачив «ви поставлені» (אתם נצבים) щодо того покоління: попри вступ до завіту, немає певності, доки у світі є лихий нахил, бо נצבים вказує лише на ту мить. Але щодо перших, які досягли своєї довершеності, навіть «хто тут є» — «стоїть» (עומד), як серафими, що стоять. А про майбутніх сказав «кого тут немає», не згадавши ані נצב, ані עומד. [П8179]

Мене запитали: а як же «і ось Господь поставлений над ним» (נצב עליו)? Я відповів їм: написано «Я — Господь, якщо будете ходити за Моїми постановами»; і там, за всієї довершеності Якова, — «ось, Він не довіряє Своїм святим». Знай, що ангели Божі підіймаються й спускаються, щоб дивитися тут і там, чи не змінилося його зображення. Ще мене запитали: «Господь поставлений для суперечки й стоїть, щоб судити народи». Моя відповідь була така: Господь сперечається зі Своїм народом і хоче бути переможеним; але Він стоїть, щоб судити народи, а не сперечатися. [П8180]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 14

Рама з Фано

Глава чотирнадцята

«І явився йому Господь» (וירא אליו ה׳): у цих літерах є таємниця барана нашого праотця Авраама. Адже його шкіра стала поясом на стегнах Іллі, і він бере зі свого, бо його заслуга захистила Ісаака, щоб барана було дано як викуп за нього. І той не помер, хоча його нешама й вилетіла. Тому його названо бараном Авраама, а не бараном Ісаака, бо в могилі немає набуття. І всюди, де згадано барана Ісаака, це лише після того, як Авраам набув його з безхазяйного: тоді вже за правом син може успадкувати від батька в могилі, щоб передати спадщину своїм синам після себе. [П8181]

Відомо, що Ісаака зв’язав Авраам лише для того, щоб мірою Хесед послабити суд у його силі й могутності в час мінхи. Ілля на горі Кармель теж одержав відповідь лише в час мінхи, щоб узгодити способи управління для перебування на цій землі.

Тора висловила велику річ, двічі сказавши: «І пішли обоє разом». Перший раз — на

Рама з Фано · продовження

хвалу Авраамові, який знав і радів, як Ісаак, котрий не знав. Але Ісаак побачив у батьковій руці вогонь і ніж, а себе побачив навантаженим дровами. Він сказав: тут є речі, що діють, з одного боку, й те, що приймає дію, — з другого; а де в цій таємниці ягня (השׁ"ה) для всепалення, відповідне своїм числом трьомстам десяти (י"ש) світам для громади Господа? Крім того, «ягня для всепалення» — таємниця піднесень Зеїра до Іми. Усі ці виправлення вважаються великими в таємниці жертви, тим паче — принесення самого себе з цілим серцем. [П8182]

Тоді наш старий праотець зрозумів, що син відчуває, виявляє Хесед і готує себе витримати заповідь Всюдисущого. А він підперезався таємницею «Бог гнівається» й зодягнувся в найменування суду. Тому відповів йому: «Бог побачить Собі ягня» (אלק"ים ירא"ה ל"ו השׁה), — і прагнув зарізати його, щоб послабити його суд. У цих початкових літерах відкрився баран (איל) у всіх своїх сполученнях. А з додаванням «для всепалення, сину мій» (לעולה בני) всі початкові літери чисельно становитимуть три Імені Гавая, які є мазалою: завдяки залученню цих мір у світі відкрилися джерела милосердя. [П8183]

На хвалу Ісаакові вдруге сказано: «І пішли обоє разом». Їхні дві міри завжди були з'єднані й узгоджувалися між собою, хоча вони й помінялися. З цього справді стане зрозуміло те, що малося на увазі щодо наших праотців у тлумаченні золота, срібла й міді пожертви для Скинії: «золото» — Авраам, якого випробувано, мов золото; «срібло» — Ісаак, якого очищено, мов срібло. Ще до мене запитували, що треба було сказати навпаки; на це запитання дано багато відповідей. Проте ясна істина — та, яку ми пояснили: у випробуванні зв'язання їхні міри помінялися, тоді як їхні корені у вищих були з'єднані до краю — змикаються й не розділяються. Праотці й у цьому довершили для них вищий взірець. Саме цього потребували автори вислову, й нічого іншого. [П8184]

Святий, благословенний Він, сказав: «Не простягай руки до юнака», — бо вже тим, що той обміркував і прийняв, суд ослаб і Мою волю виконано. Тут, у зв'язанні, Писання натякнуло нам, як небесне військо схилялося праворуч до виправдання й ліворуч до обвинувачення, щоб тієї миті розсудити справу Ісаака. [П8185]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 15

Рама з Фано

Глава п'ятнадцята

Написано «і ось баран» (והנ"ה אי"ל): за гематрією це Михаїл, а вав є службовим. Три слова «позаду, заплутався в хащі» (אח"ר נאח"ז בסב"ך) за гематрією становлять Сатана (שׂט"ן). Вони сперечалися один з одним: Сатан казав «нехай Ісаак помре», а Михаїл

Рама з Фано · продовження

сказав «ось баран — його викуп». Тоді «інший» (אחר), тобто Сатан, названий אחר הדברים («після цих справ» — із грою на «інший»), заплутався в хащі й дістав звідти підкріплення своїх слів: «у хащі» — це переступ із тельцем, через попередні літери. Оскільки він був у можливості, а не в дійсності, Сатан сказав: його сини в майбутньому згрішать із тельцем, що є зліва в колісниці, і міра Ісаака ушкоджується ним. [П8186]

Михаїл ухопився за «в хащі своїми рогами» (בקרניו), за гематрією — триста шістдесят вісім, число пахощів, про які написано «і спокутував народ». До того ж один із рогів барана послужив на Синаї, а другий збережений для прийдешнього. Отже, «своїми рогами» — і в простому значенні: в них є велика заслуга для захисту. Зрештою вони досягли згоди, і тоді «інший», тобто згаданий Сатан, «заплутався в хащі»; у слові נאחז читаємо נ״א ח״ז. А נ״א — початкові літери Надава й Авігу (נדב אביהוא): побачив, що їх віддано як викуп за Аарона щодо вчинку з тельцем. [П8187]

Авраам пішов за порадою Михаїла й «узяв барана» (האיל) — літери אלי״ה, Іллі: це Пінхас, їхній сильний викупитель, чия заслуга захистила достатньою мірою. За цією згодою обвинувачення було відведено від Ісаака: число одного — як число другого, коли Пінхас пишеться повністю, з йодом. «І приніс його» — згаданого вище барана — саме замість свого сина. Через ту заслугу, що була передбачена для Авраама в десятому випробуванні, Шехіна заздалегідь прийшла в діброви Мамре. [П8188]

Або ж у літерах וירא אל читаємо Уріеля (אוריא״ל), ангела, який служив між розітнутими частинами. Бо йому належить вогонь, що лежить на жертовнику, немов лев, у час прихильності; він так само служив при зв’язанні й усюди довершує зв’язання. Адже при зв’язанні разом із ним був Рафаель, який зцілив Ісаака й зібрав його порох, на зразок попелу корови, що є очищенням Ізраїля, щоб дати їм оздобу замість попелу. Мудреці, благословенної пам’яті, сказали, що Михаїл і Гавриїл усюди перебувають при Авраамі та Ісаакові; так і було: Михаїл зв’язував, а Гавриїл був зв’язаний. Дивись трактат «Ем коль хай» ближче до його кінця. [П8189]

Літери י״ו, що залишаються у слові אלי״ו, приєднані до Імені: тут יה״ו двічі. Вони — джерело трьох мужів і трьох праотців. Ми знаходимо також Якова та його синів, позначених у зв’язанні, за висловом «син дає заслугу батькові»: у вірші «і розколов» (ויבק״ע) — це Яків; «дрова всепалення» — це племена. А у словах мудреців, мов поганяльні вістря, ми вчили щодо попелу корови, що є спокутою Ізраїля: «Чорне, в якому є попіл, товчуть». Так само й попіл Ісаака. [П8190]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 16

Рама з Фано

Глава шістнадцята

Повернімося до того, із чого почали. Через три дні після обрізання дитини згадані вищі парцуфи приховаються — вони та їхні зображення, — проте залишать після себе благословення в таємниці відомого сліду, малого чи великого, всюди, де перебуває Шехіна. Так буде, доки дитині не виповниться п’ять років — для Писання, міри, яка не є мірою. Тоді на неї починає сходити зображення нефеш зі світу Асія: таємниця ге, яка всюди є половиною міри. І тоді вона матиме, як шати мудреців, ту частину вбрання, що «стоїть і не стоїть», як ми згадали вище, у главі 4. [П8191]

У десять років — це повна міра — вона сподобиться зображення руаху зі світу Єцира. У цих двох зображеннях є місце, за яке може вхопитися зло, проте виховання дуже допомагає, згідно з Писанням: «З уст малих дітей і немовлят Ти заснував силу задля Своїх супротивників». Не сказано «проти Своїх супротивників», а «задля», як «Усе Господь зробив для Себе». Бо хвала / הקלום [неясний варіант], що підноситься з подиху уст дітей, із якими народився лихий нахил, а добрий нахил іще зовсім не ввійшов до них, є подвоєною хвалою. [П8192]

Адже зачеплення зла у двох згаданих зображеннях — це «лихо її лиха» святості (צרת צרתה), а його применшення — מחתה [руйнування / жах] за природою та особливою властивістю. Бо для цього воно створене — вивести дорогоцінне з ницого. Це виховання буде великим у своїх діяннях і спричинить велике виправлення: добро їм і добро світові. [П8193]

«Малими дітьми» названо тих, хто вивчає Писання, а «немовлятами» — тих, хто вивчає Мішну й дістає більше насолоди від свого навчання. З обох ступенів разом постане мета: «усунути ворога», коли він захоче обвинувачувати, «і месника», коли задумає забрати нешаму. За належного виховання на цих двох ступенях ми маємо запоруку, що підступний не підсмажить своєї здобичі, адже завдяки цьому ліки випередили рану. [П8194]

Відомо, що Мішна є мірою, за яку одержують винагороду. Коли минуть три роки її вивчення — більша частина відведеного на неї заняття — і йому виповниться тринадцять, то до цього в людини були роки необрізаності, а відтоді їй дадуть винагороду за заповідь як тому, хто має веління й виконує. Тоді вона сподобиться зображення нешами зі світу Престолу, і до неї ввійде нахил, який увесь добрий, щоб за своєю волею займатися заповідями, знаючи їхні загальні положення з Мішни (משנה) — літер нешами (נשמה). Наприклад, чотири уривки в тфілін та вісім ниток у цицит: у Писанні з усього цього немає нічого. [П8195]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 17

Рама з Фано

Глава сімнадцята

«Розповім про постанову»: цей вірш сказано про вступ до заповідей. І швидко піднесе, додасть сили в прозорості та освітленні самій постанові, як ми сказали. Тоді: «Господь сказав мені: ти Мій син»; через цей вислів на людину еманується іскра руаху. «Я сьогодні породив тебе» — це сказано про іскру нефеш, бо того дня обидві засвітять у ній у своїх зображеннях, щоб зобов'язати її до заповідей, пов'язаних із мовленням і дією. Раніше ці іскри не мають доступу до людини — зі змієм в одному кошику, коли лише лихий нахил укорінений у тому самому тісті, хоча виховання його й пом'якшує. [П8196]

Ясно, що заповіді не потребують наміру від того, хто виконує їх своїм тілом. Тому відсутність іскри, яка має вдягнутися в зображення Брії, тієї миті не перешкоджає. Щойно він виконав заповідь, наприклад підняв лулав, наклав тфілін або прочитав «Шма» без ретельності, — виконав свій обов'язок. Але щоб виконати обов'язок за інших, у чиєму тілі дія не відбувається, слухач повинен мати намір, бо для них намір заступає дію. І якщо той, хто промовляє для слухача, теж не матиме наміру діяти як його посланець, цього не досить: у світі немає посланництва без усвідомлення того, хто посилає, і посланця. Оскільки людина вже належить до зобов'язаних заповідями, вона належить і до тих, хто може бути посланцем. [П8197]

Уважно розглянь моє почуте й похвалу (והשבח): це, безперечно, ясне з'ясування справи. За такого розуміння Рава та рабі Зейра у трактаті ראי"ש ніколи не сперечалися: один сказав одне, а другий — інше, і обидва істинні та разом справедливі. [П8198]

У п'ятнадцять років, коли за п'ять років з'явиться добра ознака в його вивченні Мішни, він сподобиться іскри нешами й приступить до Ґемари — немає кращої міри за неї. Утім, заняття нею поки є лише мірою. Коли ж він досягне успіху й розуміння в Ґемарі, згодом, у достатній для нього час, сподобиться лінії міри, яка є її джерелом. Тоді матиме успіх і розуміння, щоб впливати на інших міркуванням і всіма видами довершеності.

Проте коли мине більша частина років, відведених йому на навчання, і йому виповниться вісімнадцять, — а зазвичай він уже з радістю вивчив порядок «Нашім» та трактат «Нідда», — тоді стане придатним до хупи й сподобиться руаху та нефеш із першого іконіна, які насправді є нареченим і нареченою. Дуже ймовірно, що протягом іще двох років він сподобиться дітей. Як же добре й приємно, якщо це

Рама з Фано · продовження

будуть син і донька: довершиться світіння літер великого Імені в ньому, а в його літерах, у його сині й доньці, — світіння горішнього העקוץ [неясна форма]. Це диво, яке довершується сяйвом Шехіни, що, безперечно, перебуває в оселі праведників. [П8199]

У будь-якому разі настали роки, у яких є бажане: сподобитися нешами з першого іконіна, коли йому виповнилося двадцять. Відтепер йому дозволено штовхатися вперед (לדחוף) і вдумуватися в таємниці мудрості, у пориві й поверненні. Написано: «Пізнаймо, прагнімо пізнати Господа». Залежно від осягнення цього він сподіватиметься на хаю та єхіду в час прихильності. Бо відтепер його осягнення не залежить від років, оскільки їхній вплив високо-високо над порядком часів. [П8200]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина IV — глава 18

Рама з Фано

Глава вісімнадцята

У тридцять років — саме ці злічені роки приходять додати сили горішній Ґвурі в Хесед, суді й милосерді. У сорок — до Біни, яка ширяє над ними. У п’ятдесят — до поради з глибин самої Біни, у таємниці саме її брам. У шістдесят — до старості, як у вивченому нами: «Якщо немає розуміння, немає знання»; це міра Ізраїля-Саби. У сімдесят — до сивини: «Якщо немає знання, немає розуміння», — бо він підіймається разом із ним, і вона стає йому суккою повноти (שלם), у таємниці семи хуп. Адже розмір сукки: висота — десять, ширина — десять. [П8201]

У вісімдесят — до могутніх сил, за висловами «Богом для фараона» і «Мойсеєві було вісімдесят років». Або ж — до восьми ангелів, які постали в думці й були приховані: саме вони Його могутні сили. У дев’яносто — до схиляння, у таємниці покори перед вищою Головою, як ми вчили: «Будь легким для голови» — це алеф у слові אחד, «один»; «і прихильним до чорнявості» — це хет, яка охоплює вісім середніх мір, як той юнак, про якого сказано: «Його кучері — пасма, чорні, мов крук». [П8202]

Бо за винагороду нашої покори й легкості бігти, немов газель, виконувати волю вищої Голови, Він буде прихильним до чорнявості. Тому не сказано «будь прихильним до чорнявості», хоча тому, хто це спричиняє, доречно приписати, що він прихильний до чорнявості. І сказано: «І приймай усю людину» — вищу; саме «всю», бо все в Ній: прийми на себе страх перед Нею. Це далет у слові אח”ד, яка є половиною тіла. [П8203]

У сто років — наче помер, бо «осквернення Господа» (חילול ה׳) за гематрією — сто, а той, хто осквернив מאו [неясна форма], наче помер: немає порятунку, як написано

Рама з Фано · продовження

«чи буде вам спокутовано цей переступ, доки не помрете». [П8204]

Ще: у сто років «перевага людини — אין [немає]». Про них сказано славне — про цих трьох, усі голови гавайот, на яких указують літери אין у трактаті «Ем коль хай», частина III. Це дуже стосується довершення цього викладу; переглянь його. І сказано כי מאו [«бо мао», неясний вислів]: коли скасовується матеріальна чуттєвість і посилюється осягнення розумом усередині святості, для людини довершується взірець із відомого світу, який насправді зветься Шехіною. Вона — доґматрон, взірець праведників для всіх вищих ступенів; немає תרופת [«зцілення»?, неясний зв'язок] осягнення того, що вище за неї, щоб ходити Його шляхами й приліплюватися до Нього, інакше як через неї. [П8205]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 1

Рама з Фано

Глава перша

Велика Тора, бо дає життя тим, хто її виконує, у цьому світі й у прийдешньому, щоб спокутувати подвійну смерть, присуджену Адамові, першій людині, за всіма істинно висловленими тлумаченнями. Ми вже пояснили в трактаті «Хікур Дін», яка велика її сила разом із покаянням спокутувати навіть осквернення Господнього Імені. Лише б ми щодня благословляли за Тору спершу, як сказав рав Єгуда від імені Рава і як Равіна в розділі «Елу недарім». Адже недостатньо благословляти за неї в синагогах уголос, перед вухами мудреців і пророків. Навіть якщо ангели служіння зголосилися б відповісти «амен», Єдиний світу досліджує нирки й серце. Лише Він знає, чи благословили ми за неї спершу: тобто по суті й передусім, і чи спрямували намір у ній заради неї самої, лішма, бо лише Він є метою всього. Це виключає того, хто користується короною задля власної честі або будь-якої сторонньої мети, боронь Боже. [П8206]

Слово «спершу» охоплює також часову першість благословення за Тору перед благословеннями за інші заповіді. Як зібралися й ухвалили: «Учень великий, бо приводить до дії», תלמיד גדול שמביא לידי מעשה. Саме це ми вчили: «Той, хто оскверняє святині», та інші з названих разом із ним — хоча має Тору й добрі вчинки, не має частки в прийдешньому світі. Можна було б подумати, що першого досить; тому нас навчають: хоч вона значно зменшує ваду й покарання, через тяжкість гріха потрібна велика допомога — від постійного й дуже старанного заняття Торою заради неї самої. Тоді частка, призначена йому в прийдешньому світі разом з усім Ізраїлем, буде збережена для нього: «на їжу досита й на тривке вбрання», ולמכסה עתיק. [П8207]

Рама з Фано · продовження

А Тору без покаяння танні не потрібно було спеціально виключати, бо вона відкинута, як Тора Доеґа, про якого написано: «Багатство проковтнув — і виблює його; з його нутра Бог вивергне його». Отже, переліченим у Мішні потрібно подвійне виправлення — Торою й покаянням. Повний доказ — провина дому Елі: її не спокутують жертвою та мінхою, хоча покаяння неодмінно супроводжує їх, щоб це не було «кадінням гидоти». Але словами Тори вона спокутується в пояснений нами спосіб.

Тому в Ґемарі їхні товариші докоряли мудрецям із дому Елі: оскільки вони походять із ממולאי, [роду приречених на коротке життя], і продовження їхнього життя залежить саме від слів Тори, нехай не говорять מילי ממוליאתא, [неповних слів], щоб дні їхні подовжилися. Адже за прямотою її висловів і досконалістю розгляду вона тим більше захищає й рятує; більшою обізнаністю й належністю мудрість дає життя тим, хто її має. Ми навчилися, що тут немає אינונית דברים [непевне прочитання], боронь Боже, а є мудрість, напоумлення й порада заради Небес. [П8208]

Подібне й те, що ми вчили: «Хто робить свій тфілін круглим — небезпека». Рабейну Там пояснив: після того, як греки постановили не накладати тфілін. «І немає в ньому заповіді», бо потрібні квадратні тфілін. Пояснення до його пояснення таке: хто наражається на небезпеку заради заповідей і віддає себе за них, має подвійну винагороду з Неба. Але хто віддає себе за заповідь, виконану не за її приписом, не лише не виконав заповіді: на ньому переступ, бо він стає винним щодо власного життя. Написано: «Однак кров вашу, за ваші життя, Я стягну». І в цьому спіткнувся מעון המלך [ім'я або зв'язок непевні]. Також із мезузи, щодо якої тоді не було заборонної постанови, ми навчилися підтримки його слів: якби сама дія була небезпечною незалежно від постанови, його не згадували б із похвалою. [П8209]

Звідси зрозуміємо те, що рабі Шимон сказав рабі Аківі в розділі «Арвей Песахім»: «Якщо ти не навчатимеш нас Тори, я скажу Йохаю, моєму батькові, й видам тебе владі». Адже рабі Аківа збирав громади прилюдно й займався Торою всупереч постанові. Якщо ж він не хотів навчати потай одного, хто просить і припадає до пороху його ніг, це давало підставу підозрювати, що він діяв лише напоказ, і для лихої думки, боронь Боже. Такого належить видати владі, щоб багато людей не наражалися разом із ним на небезпеку, бо Святий, благословенний Він, не творить чуда для неправдивих. Навіть якщо тієї миті він був у в'язниці, усунення порятунку називається виданням владі — за словами рабі Аківи: «Теля в небезпеці». Попри це він заповів йому п'ять речей мудрості, як наведено там. Ми навчилися ваги Тори й заповідей та різниці між виконанням заради них самих і задля сторонньої мети — у суді Неба й у людському суді. [П8210]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 2

Рама з Фано

Глава друга

Хто не спить усю ніч, займаючись Торою, і не зняв тфілін, — що йому дозволено, якщо добре пильнує себе від сну та випадків, які є протилежністю [належного стану], — безперечно, мусить уранці торкнутися їх і благословити за них, щойно побачить свого товариша на відстані чотирьох ліктів та впізнає його. Адже мудреці сказали: ніч — час тфілін, хоча такого настановлення не дають. Насправді бути товаришем щодо заповіді тфілін личить лише тому, хто є його товаришем у цій заповіді; а це лише Він, благословенний Він. Бачення Його — початок нашого відчуття щоденного оновлення діла творіння, як буде далі. Людина благословить Його для інших через накладання тфілін, бо написано: «І побачать усі народи землі». [П8211]

У Єрусалимському Талмуді пояснено: його товариш, який звично буває з ним у визначені строки. Пояснення: після тридцяти днів, у таємниці благословення місяця, якого не благословляють у шабат і свято, подібно до заповіді тфілін. Відомо, що немає благословення місяця в חוש"מ [скорочення непевне]. Відстань чотирьох ліктів — таємниця «Господь близький»: רחוק, «далекий», — це саме Шаддай, שדי, за своїм числом; чотири лікті — чотири літери великого Імені й чотири тотафот. [П8212]

Так само нехай благословить за Тору спершу, щойно зійде стовп зорі, хоча його губи ще ворушаться від того, що він учив усю ніч. Так і той, хто ночував у малому таліті: мусить благословити за цицит, коли розвидниться. Чи тому, що ніч — не час цицит, а щойно він розрізнить тхелет і біле, на нього безперечно лягає обов’язок заповіді; чи тому, що обов’язок благословень оновлюється для нас щодня разом з оновленням діла творіння. Отже, порядок часів робить усіх мужів новими щоранку, навіть того, хто зовсім не спав. Хоч ніч — не час цицит, носити їх не заборонено, якщо в них немає кілаїм, бо й щодо лляного полотнища з цицит галаха — за школою Гіллеля. [П8213]

Як заборонено вночі вдягати китиці, у яких є шаатнез, — адже навіть удень це дозволено лише там, де є тхелет, — так слід берегтися тхелету вночі навіть без кілаїм, щоб не пробуджувати сили суду в час його панування, навіть разом із милосердям. Подібно до цього, вночі ми не падаємо на обличчя, навіть у місці сувою Тори.

Таліт, увесь із тхелету разом зі своїми цицит, потребує білої нитки. Так само, якщо

Рама з Фано · продовження

лише його цицит із тхелету, за тлумаченням Йонатана бен Узіеля щодо суперечки Кораха. До чого це подібне? До дому, повного книг, який потребує мезузи. Адже книги відкриються судом — כדין כתים? [непевне прочитання] — «Берешіт», בראשית, перестановка якого: בר"ת אי"ש. Також «створив Бог», ברא אלקים; і при заміні אל"ה з אלקים в Імені із сорока двох [літер] — הודעתו והבין, «його повідомлення; і зрозумів» [зв'язок непевний], — зіпсуття синів нечестивого Валаама, які виголошували перед тельцем: «Оце твої боги, Ізраїлю», אלה אלקיך ישראל. Їхній намір був спрямований саме до батька батьків нечистоти: він був батьком кожного, хто кує лихі задуми. А гріх нашого народу — у тому, що не проникли до кінця в їхній намір і не докорили їм. Нехай добрий Господь спокутує за нас. [П8214]

Так само кінець книг подібний до їхнього початку: «сильна рука й великий страх». А початок і кінець мезузи — любов і милість. Так само плем'я Левія зобов'язане виокремити із самого себе родину когенів. І в усьому цьому досить натяку для того, хто розуміє. [П8215]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 3

Рама з Фано

Глава третя

Отже, поновлення всіх заповідей поновлюється для нас, як ранкове світло, разом із поновленням творіння, хоча ми займалися ними цілу ніч. Тоді починається обов'язок ста благословень щодня, для яких витлумачили знак א"ק. Сказали: хто постійно дотримується їх у цьому світі, удостоюється в тому світі благословляти щодня десятьма благословеннями — відповідно до всіх днів волі, — а в Едені [прочитання непевне] щодня одним благословенням, коли настане його час піднятися туди. Причина в тому, що в кожному світі належно до нього подовжують їхню приємність. Так і в Храмі подовжували формулу молитовних благословень; після них не відповідають «амен», а була для них довга формула відповіді після благословень, бо «винагорода за заповідь — заповідь». [П8216]

Це відповідає поясненню того, хто сказав: сто благословень — для нефеш; вони є десятьма для руаху й одним для нешами. Ці речі сягають другого іконіну: жодному його зображенню, відповідно до його значущості, не годяться у його очах малі виправлення, щоб рахувати кожне окремо, — лише сполучення багатьох оздоб разом, у кімнатах, повних усякого добра. Сенс такий: нефеш, довершення якої досягається лише (перевагою) належної дії, від кожної окремої дії та найменшого руху губ здобуває певне виправлення; кожне з них окремо вважається високою дією. Руах же потребує довершеного мовлення, відповідного його честі: одним виправленням для нього вважається лише сполучення в ньому самому десяти

Рама з Фано · продовження

благословень. Вони відповідають десяти реченням, сказаним із уст Ґвури, а їм відповідають десять володарів у вищій поставі: голова, мозок, двоє очей, уста, серце, рамена, гомілки, тіло та союз. Кожен потребує десяти, і ці сто благословень є лише десятьма виправленнями. [П8217]

Нешама довершується наміром, частини якого мають бути поєднані від початку думки до кінця дії: «Єдина вона в матері своєї, чиста вона в тієї, що її народила». Знак тобі: «серафими — для престолу» (שרפי"ם לכסא), бо слово שרפי"ם за гематрією дорівнює десяти разом узятим הכסא. Спільне для всіх них — перебувають у споживанні найсвятіших святинь; усю ніч звільняється від обов'язку завдяки благословенням, якими благословив уранці, і в цьому йде за днем. [П8218]

Так само при зміні священницьких і левітських черг за батьківськими домами: батьківський дім, що виходить, підносить усю ніч члени та жирові частини на жертовник; а батьківський дім, що входить, несе варту — священники у трьох місцях для охорони Храму, і так само левіти у двадцяти одному місці. Про заняття Торою написано: «І роздумуй над нею вдень і вночі», — за порядком Писання та Мішни. Немає найсвятішої святині, вищої за саму Тору; і в ній ніч іде за днем. [П8219]

Цих ста благословень не зменшують, але до них додають. А щодо сказаного в розділі «Га-рое»: коли прокидається від сну, благословляє «Той, хто повертає душі», — мудреці говорили про звичайний випадок. Проте всі створіння наче спали й дрімали вночі, а в ранковому світлі прокинуться й заспівають, бо «не дрімає і не спить». У формулі цього благословення ретельно зазначено: «І Ти колись забереш її в мене й повернеш її в мене в прийдешньому». Адже негайно після її взяття можливе її повернення, як у «Я помру й оживу», що вони почули відразу, і в «мої мертві тіла встануть» — згідно з нашим поясненням цих двох віршів у трактаті «Тхіят га-метім». Воно не починається з «Благословенний», бо це благословення подяки. [П8220]

Так само й благословення за Тору в р. Й. (ר"י), який починав його словами «Зроби, прошу, приємними» (הערב נא): для нього воно теж було благословенням подяки за найбільше з благ Творця для нас. А прагнення того, хто п'є, разом із проханням милосердя щодо нього є довершенням подяки. Отже, перед Торою є три благословення; «Зроби, прошу, приємними» — не завершення першого, а окреме благословення, і сумніву в цьому немає. [П8221]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 4

Рама з Фано

Глава четверта

Благословення за сехві перші мудреці мали звичай промовляти тоді, коли опівночі чули його голос. Бо відтоді сонце починає наближатися до обрію, а вірні милості Давида, що поновлюються після півночі, разом із ранковим хеседом Авраама — «рід знаходить свій рід і пробуджується». Але хто не чує, нехай не благословляє, доки не розвидниться; у благословенні нехай має на увазі помисли серця, а почувши потім голос, уже не благословляє. Подібне до того, що в Єрусалимському Талмуді мусили навчити: «Який вивів нас із темряви до світла». «Той, хто відкриває», «звільняє», «випростовує», «розстеляє» та «готує» — усі однакові в цьому й стосуються лише людського тіла. Немає сліпоти, подібної до нічної, навіть із розплющеними очима та тисячею смолоскипів перед людиною; так і всі інші. [П8222]

«Той, хто одягає», «оперізує», «вінчає» та «відводить» стосуються того, кому Бог дав усе потрібне: милість поновлюється щодня. Людина, яка всю ніч була вдягнена й узута, не скидала одягу й не роззувалася, — і так само в усіх цих випадках — також зобов’язана дякувати. Але не слід зобов’язувати того, хто цього не має, щоб не вийшло: «Яннай у жалобі, а Шимон благословляє». У Йом-Кіпур, про який можна сказати «Які гарні твої кроки у взутті», хоча взуття в ньому немає, «дочці шляхетного» личить радісно благословляти: «Який забезпечив мені все потрібне». Бо роззування є не нестачею, а подвійним заповненням наших нестач. Але не дев’ятого ава, про який написано: «Ноги потопчуть її — нога вбогого, кроки нужденних». [П8223]

Знаючи причину звичаю тих, хто пробуджував у Храмі перед Йохананом, первосвященником, який скасував їх через нарікання боетусеїв, — ось так і благословення «Той, хто відводить пута сну» промовляють після світанку, навіть якщо не спали цілу ніч. У цьому визнає і р. Й. (ר״י): він голова дому Хасмонеїв, який здійснив обряд двох корів і був цілковитим праведником усі свої дні та встановив багато приписів для Ізраїлю. У всьому подібному ми не виводимо галаху зі слів агади, а висловлюємо смисли Тори; відтак вчення стає яснішим і постає для нас згідно з галахою, бо прямота істини вказує свій шлях. Благословення за омовіння рук та «Який сформував» — чудеса щодо устрою світу; думка того, хто промовляє одне з них без потреби, не береться до уваги перед усіма людьми. [П8224]

Ми сказали, що обов’язок цицит не діє вночі, бо тхелет у своїй височині подібний до Престолу Слави — початку світів розділення; там сказано: «Навіть темрява не затемнить від Тебе». Перед Ним немає такої хвали, як «І побачите його, і згадаєте». Є заповідь покривати голову й спрямовувати краї таліта навпроти серця. Той, хто вдається до побожності з великим талітом, покриваючи весь свій зріст понад цю

Рама з Фано · продовження

міру, не знає слів мудреців. Тим паче якщо його цицит волочаться по землі: усякий такий — нерозумний хасид; заповіді в нього зневажені, а він цього не відчуває. Ба більше: він не знає навіть форми самого вчення й вішає свою провину на рабі Йонатана в розділі «Мі ше-мето». Адже той не волочив їх, а «тхелет був вільно спущений» (הוה שריא תכלתא), тобто висів і був видимий, як належить. [П8225]

Повний доказ — сказане про ремінці головного тфілін у розділі «Га-комец»: «Рав наполягав щодо нього, а вільно — відпускав його» [зв'язок непевний] (רב קפיד ליה ופשוט שרי ליה). Хоча пояснили, що він звішував його позаду, я також кажу: цицит рабі Йонатана в тому місці й у той час були звішені та видимі лише ті, що позаду, як поясню. Адже щодо суті тієї події мені найбільш вірогідним видається, що ці мудреці простягалися на могилах праведників. Саме це означає «ходили поміж могилами»: їхня хода була саме на цвинтарі. І хоча іноді цицит торкалися землі тоді, коли вони простягалися, це була ненавмисна дія й не неминучий наслідок — псік рейша, тому рабі Йонатан не наполягав на цьому. Рабі Хія теж висунув лише інший довід: через «глузування з убогого». [П8226]

Найкраще виконання заповіді — щоб цицит були спущені [прочитання непевне], а не волочилися: коли голова обгорнена, нехай вони звисають від половини тіла вниз; це половина міри від склепіння мозку до стегна. Належить дивитися на цицит і торкатися їх під час читання уривка. Натяк — «очі Господа, Бога твого, на ній», для тих, хто знає його таємницю; не підіймати цицит і не проводити ними по очах, бо це не доказ. Так само протягом усієї молитви Аміда та під час піднесення рук є заповідь дивитися на долівку Скинії. Це таємниця «спрямовує на нього очі», сказаного про келих благословення після їжі; так само щодо кідушу, гавдали та всіх келихів заповіді. Але немає потреби торкатися тфілін під час читання уривка, якщо людина знає, що вони не зсунулися зі свого місця. [П8227]

Тора й тфілін — їхня заповідь і вдень, і вночі, у спосіб, який ми пояснили вище. Тора — бо вона наше життя; а тфілін — «Господь на них: житимуть», ודוק/ורוק [варіант читання непевний]. Бо сама Тора — наше життя й довгота наших днів. Шабати та святкові дні дані лише для вивчення Тори, адже Тора й шабат рівновартісні, тож нехай приходять обоє. Тфілін же спричиняють життя, тому виключені шабати та святкові дні, а серед них חש"מ [непевне скорочення], бо й він — святе зібрання: вони самі є знаком. Коли Милосердний дає знак, Він дає його живому. Людина, яка прагне життя, нехай не шукає того, що спричиняє його, коли вона удостоюється світла обличчя Царя — життя. [П8228]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 5

Рама з Фано

Глава п’ята

Трьома іншими благословеннями ми щодня зобов’язані Творцеві первісного творіння, Владиці всього, за те, що не зробив нас на зразок парцуфів, нижчих від почесної подоби, яка над подобою престолу. Знаходимо танну в розділі «Га-тхелет», який називає: «амореєць, невіглас, жінка», — як наводить це учитель у своєму галахічному рішенні. Проте рав Аха бар Яаков звелів своєму синові казати «раб», а не «невіглас», бо раб нижчий від невігласа, оскільки перебуває під прокляттям. Він висловився, як той танна, бо там ми вчимо: «Невіглас не боїться гріха», а все в руках Небес, крім страху перед Небесами. [П8229]

Причина щоденного обов’язку — написане «нові щоранку», бо творіння постійно поновлюється в Його доброті, благословенне Його Ім’я, як ми сказали. Є ібури, що поновлюються щогодини відповідно до вчинків людини. Якщо ібур на благо — як у Пінхаса в Шиттімі, чия нешама відлетіла від страху смерті, що напав на нього, а Надав та Авігу відкрилися йому й оживили його, — тоді часом живий є другорядним, а той, хто входить ібуром, — головним. Так знаходимо в Пінхаса: він був стороннім щодо священства — чи то з причини, яку назвали мудреці, що він народився до помазання своїх батьків, чи тому, що про нього можна сказати «став придатним і був відкинутий», коли він убив людину. Надав та Авігу за життя були помазаними священниками, руки яких було сповнено для священнослужіння; завдяки їхній праведності й допомозі Пінхас тоді став священником і зовсім не був відкинутий. [П8230]

Так і наші праотці в Єгипті були прибульцями, до яких приєдналися стани Шехіни; завдяки їхній заслузі вони були визволені. А іноді навпаки — як ібури Авраама, Ісаака та Якова від трьох зображень Адама, першої людини. Адже, на перший погляд, наші праотці були головними, а він дістав від них виправлення. Можливо, і те й те є в усіх випадках: Надав та Авігу були навіки відкинуті від священства, і Тора висловлює щодо них жаль, бо написано: «І синів у них не було». А ревністю Пінхаса в Шиттімі священство повернулося до свого пристановища. [П8231]

Також Авраам названий ґер-тошавом, «прибульцем і поселенцем»: прибульцем — через нього самого, бо він був із-за ріки, за простим і прихованим смислом; а поселенцем — через Адама, створеного з пороху жертовника, пупа вибраної землі, якого приймали сини Хета. Саме це написано: «з вами». Дуже точно це щодо Авраама, який був опікуном і вихователем зображення нефеш, місце якого — серед могил, як ми пояснили. І він також став «батьком множини» за допомогою того зображення. [П8232]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 6

Рама з Фано

Глава шоста

Загалом у мірі добра прибулець і гість потребують один одного: разом вони діляться таємницею через належність учинку. Але якщо ібур на ганьбу, то здебільшого живі є гостями, а «до них приєднається прибулець» — тобто до Якова та Ізраїлю, яких Ісая згадав спочатку. Це загал і рештки: великий відповідно до своєї величі, малий відповідно до своєї малості; така й міра прибульця, що приєднується до кожного з них, — «за верблюдом — вантаж». І той і той «пристануть до дому Якова», бо навіть гість, наділений цим поєднанням, тяжкий, як лишай, для дому старця, ложе якого було досконалим: зсередини — бо не бачив полюції, а ззовні — бо чужинець не проходив поміж ними. [П8233]

Однак тут гість не може стати другорядним, якщо тільки не посилився в чиненні зла. Тоді через лихість свого вибору він стає основою для забороненого предмета. Те саме й з тієї самої причини — у законах шабату: позбавити посудину її готовності, зробивши її забороненою для переміщення. Про це написано: «Прибулець, який усередині тебе» — у буквальному розумінні, — «піднесеться над тобою» тощо. Це й є: «перехожий, гість, чоловік». А той, хто приходить виправити викривлене, матиме частку у своїй праці одним із двох шляхів: або гість зміцниться в повному покаянні й очистить також приєднаного до себе — як у «пануватимуть над своїми гнобителями» та в усіх цих висловах; або виправить лише себе, а інший сам собою буде відкинутий. На це натякає наступний вірш. [П8234]

Узгодження простого смислу цих віршів, безперечно, добре поєднається з тим, що ми пояснили як його задуманий смисл. Стислість дуже похвальна: «Нехай почує мудрий і примножить науку». Немає сумніву: ґер аж до десяти поколінь сам собою дедалі світлішає, щоб полегшити гостеві тягар його ноші, доки його мати не буде з Ізраїлю; тоді читаємо щодо нього «з-поміж твоїх братів». Уже відчувається ця вада у словах Рут до Ноеміні: «Він також сказав мені: до моїх юнаків тримайтеся». Боаз не сказав їй так, а: «І тут тримайся моїх дівчат». Аж сказали, що в тому вірші Писання назвало її моавитянкою на ганьбу через цю річ. [П8235]

Я ж навчився великої похвали її скромності з того, що в ту мить свідчило про ганьбу: це лише наслідок її малої обізнаності з єврейською мовою, нічого іншого. Адже слово תדבקון, «тримайся», — форма однини жіночого роду для співрозмовниці, як «і на її чоловіка — що ти сподіваєшся?» (ולאישה מה תיחלין), «доки ти ухилятимешся?» (עד מתי תתחמקין), «доки ти п’янитимешся?» (עד מתי תשתכרין). Такий доданий нун скрізь, і так само для чоловічої множини, вказує на повторення дії. Рут

Рама з Фано · продовження

подумала, що תדבקון уживається для жіночої множини, як кажуть чоловікам: «пильно бережіть» (שמור תשמרון) і «тримайтеся» (וכי תדבקון). За її розумінням, слова Боаза «і тут тримайтеся моїх дівчат» означали, що вона [у джерелі: «він»] та женці разом триматимуться дівчат Боаза. [П8236]

Вона гадала, що виправляє вислів на ще скромніший, кажучи свекрусі, нібито Боаз сказав їй: «До моїх юнаків тримайтеся». Тлумачення буде: «множтеся — ти й дівчата» (הרבו את והנערות), бо, перебуваючи разом, вони можуть без підозри приєднатися до женців. Це правильніше, ніж якби множина спершу охоплювала її та женців, щоб потім пристати до дівчат. Це гарний простий смисл, істинний сам собою. Наама (נעמה, так у джерелі) зрозуміла її намір і знала, що Боаз у цьому не помилиться, хоча одна жінка усамітнюється з двома гідними чоловіками. Тому вона підтримала слова обох, сказавши: «Добре, дочко моя, щоб ти спершу виходила з його дівчатами, і щоб женці не натрапили на тебе в іншому полі», — навіть на полі Боаза, у місці, де немає дівчат. [П8237]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 7

Рама з Фано

Глава сьома

Той, хто щодня промовляє ці три благословення з добрим розумінням і знанням, матиме користь: якщо до нього не відкрилися ті парцуфи, нижчі від його рівня, він дякує за це. Вона захищає його, щоб вони не могли торкнутися його протягом усього того дня; і нехай уночі не буде перешкоди прийняттю його зображення в трьох частинах серед рівних йому, «який не дрімає і не спить», за смислом «навіщо мені бути як покрита?». За умови, що після благословень не спричинить цього гріх. Можливо також, що саме тоді, коли він благословляє, у ньому є поєднання з ними. Тоді випробування буде в благословенні, як у «Господи, Боже наш, панували над нами інші владики, крім Тебе; лише Тобою згадаємо Твоє Ім’я». Людина свідчить своїм благословенням, що не перейняла їхньої вдачі, і просить милосердя, щоб вони її не здолали. [П8238]

Хто не знає щодо себе, «який він минущий», нехай покладе свій тягар на Господа своїм наміром, і Він допоможе йому відповідно до його шляху. Бо лише Він — Високий і Святий — знає, бажає, може й завжди займається добром для Своїх створінь. Нехай Його Ім’я буде прославлене устами всього живого. Якщо людина, наділена таким поєднанням, удостоїться схилити до добра лише себе, скине їхнє ярмо зі своєї шиї. Якщо ж «виведе дорогоцінне з нікчемного», про неї сказано: «Будеш як Мої уста», бо вона стає справжнім співучасником поновлення творіння. [П8239]

Рама з Фано · продовження

Горе мені, якщо скажу: Саул, Господній помазаник — справді помазаний олією помазання й без сумніву цілковитий праведник, — своєю праведністю не уник цього спотикання. Бо в нього увійшов злий дух із ворогів Давида, від кореня Кільйона, чоловіка Орпи, кліпи твердої потилиці. Про нього Авіґаїл сказала Давидові: «І встав чоловік, щоб переслідувати тебе». Це негідний чоловік, який був принижений і піднявся на Саула та підбурив його вдарити Йонатана — на сором йому й на сором наготи його матері. Цей чоловік знайшов привід у тому, що раніше сталося під час його одруження, коли Саул серед уцілілих у племені Веніямина мусив викрадати жінок у виноградниках без приготування. А все, що у святості, потребує приготування. Він був надзвичайно сором'язливий, аж поки не побіг за однією дівчиною [прочитання непевне]: це була мати Йонатана. [П8240]

Порадою, ухваленою згори мірою суду, став для нього злий дух, що його жахав і підбурив вимагати від Давида для заручин із Міхаль сто крайніх плотей филистимлян. מיכ"ל за гематрією саме стільки й дає. І він — מהרתן [значення непевне], від вислову «вмістище води» (מיכל המים), на противагу розбитим ямам, що не можуть утримати води. А в них немає й вартості прути, придатної для собаки. До того ж вони й собака — «блудодіяння Гарпи» (זנוני הרפה), як у сказаному Голіафом: «Хіба я собака?» Хто знає היחם [непевна форма], який перед «собакою» (כלב) назовні, з «бен» (בן) у «Веніямин» (מבנימין) всередині, у рівності числа, той знатиме й зрозуміє серцем: і це проти цього зробив Бог у Своєму праведному суді. [П8241]

Саме це Давид сказав Саулові: «За ким вийшов цар Ізраїлю?» — пояснення: «За мертвим собакою», — наче він веде царя; і це привід для зневаги та гніву. І ще: «За ким ти женешся?» — щодо його ступеня, бо він переслідуваний; пояснення: «За однією блохою», що народжується, як викидні тхорів, це легке створіння, яке борознить порох. І він також від шести днів творіння відокремився від того пороху, від відомої землі. Написано פרעש, «блоха», без вав: ось це слово — «сини Господнього палацу» у включенні десяти, що є мірою Давида, царя Ізраїлю. Так остання половина вірша пояснює першу половину в обох частинах кожної з них. Подібно до «ріки, потоки меду й масла»; «Повернися до мене й помилуй мене, бо я самотній і вбогий»; «Тобі одному я згрішив», — і багато інших таких. [П8242]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 8

Рама з Фано

Глава восьма

Недаремно Мефівошет, син Йонатана, сина Саула, назвав себе так, בחנוכה זה — «при цьому посвяченні» [зв'язок непевний], коли сказав Давидові: «Що таке твій раб, що ти звернувся до мертвого собаки, такого як я?» Бо від нього залежало виправлення того пошкодження. Але Давид спіткнувся щодо нього, бо «створив його аж до голови» (כי בראו עד הראש; зв'язок непевний), і це спричинило йому «винагорода за переступ — переступ», як у сказаному: «Ти й Ціва поділите поле». Тоді вийшла бат коль і сказала: «Рехавам і Єровоам поділять царство». [П8243]

Це серед речей, які Бог, благословенний Він, повідомив Мойсеєві «у кожному — скаже» (בכל יאמר; читання непевне), як написано: «І мені Господь наказав у той час». ההו"א — початкові літери צי"ב"א. Заміна кінцевого алефа його імені на ге: якщо це не стосується «початку дівчини» (התחלת ריבה; читання непевне), то стосується кінця слова. Адже слово ההו"א починається з ге й закінчується алефом. Знаходимо й інші імена, у яких замінився прихований німий [звук] у цьому [прогалина у джерелі] — «відома у своєму місці». [П8244]

Це заколот проти царства дому Давида, що спалахнув тієї миті. Він серед речей, які не належить розголошувати, щоб бунтівники й супротивники не прорвалися й не вихвалялися тим, що так учинили, кажучи: «Це постанова Царя», — «і постала ще його — на зло» (וקמה עודו לרעה; зв'язок непевний). А у вислову בכ"ת צי"ה ה' בע"ת натякнуто, скільки триватиме заколот: увесь час Першого Храму. Бо наприкінці Єремія повернув десять племен, а Йосія царював над ними, — тобто над частиною кожного племені. Відомо, що зібрання — лише мешканці Землі, як пояснено в трактаті «Горайот». [П8245]

Повернімося до першого предмета. Авнер уже віддалив від себе підозру, що мав частку в тому проклятому або в подібному до нього, сказавши Іш-Бошету: «Хіба я собака?» А Авішай, знаючи, що Шімей бен Ґера був великим мудрецем і праведником, подумав, що й він уражений тим поєднанням, коли виходив, проклинав і кидав каміння. Тому сказав: «Перейду, прошу», — від праведної душі, у таємниці відомого ібуру, — «і зніму його голову»: це злий дух, що перебуває над ним і робить його бунтівником проти царства. Наш пан Давид сказав: «Залиште його, нехай проклинає, бо Господь сказав йому». Він знав, що це з вищого місця, за словами Зогару. А якщо скажеш: «Звідки знав?» — я поясню. [П8246]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 9

Рама з Фано

Глава дев’ята

Написано: «І сталося, коли Давид прийшов до вершини, де поклонятиметься». Мудреці сказали: хотів поклонитися, але не поклонився. Хоча старцям відкрилися його таємниця й причина — що він думав учинити переступ із належним наміром (лішма), — вони заборонили йому це, витлумачивши сусідство розділу про впертого й непокірного сина з розділом про вродливу полонянку. Давид знав, що в ту мить це не дійшло до вух Шімея. Адже Писання засвідчило про нього, що його не було на тому зібранні: він вийшов зі свого місця — «вийшов, вийшов і проклинав» — раптово. Тоді він був невідомою людиною; Писання подало щодо нього багато ознак, щоб навчити цього. [П8247]

Прокляття було: «Геть, геть, чоловіче крові!», як сказано: «Геть! — скажеш йому». Подвоєння — для звинувачення його через слід чужого служіння, наявний у першому гріху, а також через думку тієї миті. Ніхто, крім Нього, благословенного, не знає людських думок. Тому Давид сказав: «Справді, річ стала відомою», — вона з вищого місця. Також צא צא, «геть, геть», поєднується з початковими літерами איש הדמים, «чоловік крові», і ще раз — із ואיש הבליעל, «і чоловік негідності»: натяк на ту ганьбу повторено. Ба більше: у прокляттях натякнули на вище місце, велику печать творіння. [П8248]

Нам дуже важко зрозуміти, як такий скривджений, терплячий, смиренний цар, який сказав про себе «Збережи мою душу, бо я хасид», міг відступити від цієї міри, передумати й остаточним присудом наказати вбити Шімея, сказавши Соломонові: «Зведи його сивину в крові до шеолу», — саме за прокляття, а не за щось інше, після того як пробачив свою образу. Адже мав підставу судити його за інше — за те, що той кидав каміння та обсипав порохом. [П8249]

Але тут є точне пояснення, правильне саме по собі. У словах Давида до Авішая «так нехай проклинає» мається на увазі саме цей присуд: визнати Давида непридатним до царювання. Це прокляття, прямо описане в книзі Самуїла під час події; лише воно походило з вищого місця після того, як він завдав вади, увійшовши до Вірсавії (Бат-Шеви), — саме в тій мірі, як пояснено в Зогарі. Він визнав над собою справедливість суду Небес у намірі, слові й дії: на ділі терпів ганьбу від кидання каміння, відповідно до слів «камінь, який відкинули будівничі, став наріжним»; і від пороху — щодо численності її воїнств. Він зовсім не дбав про власну честь. Тут не застосовується вислів «його честь не може бути прощена», хоча він цар і потрібне «щоб страх перед ним був на тобі», бо в ту мить він був усунутий від своєї влади. [П8250]

Рама з Фано · продовження

Проте Шімей додав до лайки те, що не пояснене прямо, а лише позначене натяком у книзі Царів словами: «Він прокляв мене лютим прокляттям». Це торкалося його родоводу: «замість батьків його будуть його сини» — усі з вадою через той наклеп, який тлумачі знаків розкрили в слові נמרצ"ת як нотарикон. За це він і постановив присуд: Шімей бунтував проти самого царства на віки поколінь, а не лише проти царя Давида. Цього не дано було прощати. [П8251]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 10

Рама з Фано

Глава десята

Ми знайшли й побачили щодо трьох нижчих парцуфів, про які сказали, що добре нашими благословеннями віддаляти їх від меж Ізраїлю: вони мають певний зв'язок і подібність із трьома святими зображеннями, першими вбраннями сутнісної нешами, як ми пояснили. Їм відповідають шифха, раб і ама у світах розділення, знизу вгору. Так стає зрозумілим вислів наших мудреців, благословенної пам'яті: «Шифха біля моря побачила те, чого не побачив Єзекіїль, син Бузі». Негоже для вищої Слави, щоб лиха шифха зі змішаного натовпу удостоїлася споглядати її та вказати пальцем: «Це мій Бог, і прославлю Його». Тора ще не була дана, щоб діяв закон єврейської ами. Ба більше: про неї написано ама, і ואמהתון שמשמע...א? — [читання непевне] — «вихованка», або дівчина, гідна стати матір'ю в Ізраїлі через призначення до шлюбу, у таємниці «що скажемо і що розповімо». За простим смислом її ніяк не назвуть шифхою, хіба що ханаанку, тіло якої придбане назавжди, щоб успадковувати її з покоління в покоління, із дочок проклятого Ханаана: «Рабом рабів буде своїм братам», — і паростки викривлені, як він. [П8252]

Проте мудреці сказали «шифха побачила» лише щодо іншого, нижнього парцуфа серед вбрань нефеш Асії: його удостоїлося все те покоління — чоловіки й жінки, дорослі й малі, навіть зародки в утробах матерів, — у тому, чого не удостоївся Єзекіїль на ступенях руаху. Хоча його споглядання Меркави відбувалося через ступінь Єцири, як відомо. Пророк Єзекіїль не був нижчим за тих зародків: вони тієї миті виходили з піднесеною рукою, шляхом, щоб пройшли визволені, а він на ріках Вавилону йшов і плакав над руїнами Єрусалима. Тому його уподібнили селянинові, а Ісаю — синові царів у свій час і містянинові, «який засвідчив на її пагорбі» (שהעיד על תלה; зв'язок непевний). Наприкінці розділу Зогару «Їтро» сказали, що при даруванні Тори цього удостоїлися зародки в утробах матерів. [П8253]

І ось ראת"ה שפח"ה, «шифха побачила», за гематрією — מטטרו"ן ש"ר הפני"ם, «Метатрон, князь Лику». Бо їхня нефеш піднялася до ступеня руаху через пробудження визволення й ясно побачила те, чого Єзекіїль через вигнання не бачив інакше, як

Рама з Фано · продовження

крізь кілька видінь. На це вже звернув увагу Рашба га-Леві, який гарно тлумачить і гарно виконує: велика честь дочок Ізраїлю тієї миті, коли їхні животи були наче сапфіри — не відгороджували й не заважали зародкам у їхніх утробах споглядати Господню приємність; усяку дорогоцінність бачило їхнє око. Це було подібне до округлості п’яти Адама, першої людини, яка затьмарювала сонячне коло. [П8254]

Можливо також, що кожну з жінок Ізраїлю можна назвати шифхою, як про довершених чоловіків похвально сказано: «Усі сини Ізраїлю — раби». Служниця Рабі, яку хвалять мудреці, була з іскри того покоління. Також праведні жінки того покоління своїми стараннями удостоїлися «під яблунею я пробудила тебе». Тому від них прийняли дзеркала жінок, які збиралися, як дар для Скинії, щоб зробити умивальник для освячення рук і ніг. До того ж вони залишають власне довершення, щоб вирощувати наших дітей. Дивись сказане нами в трактаті «Хікур Дін», частина IV, щодо цих назв — «сини» й «раби», які до них долучаються. [П8255]

Тому вони удостоїлися бачити вищу Славу й вказувати на неї пальцем, а їхня пісня передувала ангелам служіння. Як написано: «Посеред дівчат, які б’ють у бубни», — вони були посередині між співцями, тобто Мойсеєм і синами Ізраїлю, та музиками, тобто ангелами, про яких написано: «І почув я шум їхніх крил, шум гомону, наче гомін великого табору», — ніби гра на інструменті. Яка точність Писання, що сказало «і відповіла їм Маріям»: мало б бути להן, жіноче «їм», якби вона говорила так до жінок. До того ж чому Писання не згадало, що вони відповідали за нею, як розповіло про заслугу чоловіків, що відповідали Мойсеєві цією піснею? Отже, напевно, Маріям сказала музикам: «Співайте Господу», — לחום על זה, «щоб пожаліти це» [зв’язок непевний]. Цього потребували через те, що мудреці витлумачили у вірші «і не наблизився один до одного всю ніч». [П8256]

Тому вона сказала їм: «Ця пісня для вас — не про потоплення єгиптян, а про те, що впала велич царства Небес, і про скасування сили мазаля Овна, який є конем для князя Єгипту, що їде на ньому. Бо і те й те піднеслося у височині, аж не лишилося місця для їхнього панування». Досить про це. [П8257]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 11

Рама з Фано

Глава одинадцята

Повернімося до шифхи, раба й ами, про яких ми сказали, що це парцуфи, не включені до світу істинної єдності. Адже жінка, що боїться Господа, буде прославлена перед людським ликом — вінець свого чоловіка. Не так просто жінка, як написано: «Жінки серед усіх цих я не знайшов». Проте доброчесна жінка не з цих

Рама з Фано · продовження

світів розділення, а «єдина вона, моя голубка, моя близнючка», саме з Його благословенної волі. Вона — початок думки, кінець дії, за Його волею та за волею тих, хто Його боїться. Вона за гематрією — שבע, «сім»: це הוי"ה אלקי"ם, те й те в наповненні йодами. Це похвальна підстава благословення гідних дочок Ізраїлю: їхні уста нехай висловлюють хвалу за цю таємницю, бо вона велика. [П8258]

Ми навчилися, що формула цього благословення належить саме їм і є їхньою хвалою. Але вона не годиться тумтуму та андрогіну, як видно з простого ходу викладу. Можливо, скажеш: вона личить і їм, щоб визнати щодо себе справедливість цього суду Небес. Тоді чому її не встановлено кульгавому, кушитові, тому, хто втратив кінцівку, ґіхору та подібним до них? Очевидно, немає Його волі у зміненні Його створінь, а це змінені, що вже самі зазнали хвороби. Отже, так їм краще, а їхня рука нижча. Щодо тонкощів галах і давніх прихованих слів у благословеннях цих — раба й шифхи, тумтума й андрогіна — дивись у відповідних місцях. [П8259]

Відомо, що ханаанський раб — той, чий звичай лихий; ми дякуємо за те, що його відділено від нас. Так само й шифха, бо йдемо з ними разом. А той, чиї вчинки відчужилися, продається саме «ґер-тошавові при тобі» або «екерові», як у «жертвах мертвих», — доки не буде помилуваний багатьма помічниками, що будуть йому призначені: чотирма визволеннями, усіма або частиною. Як написано: «Один з його братів викупить його». Пояснення: Єдиний світу викупить його більше, ніж усі, бо «з Господом хесед, і багато з Ним визволення» — у трьох перших. [П8260]

«Або його дядько» — хесед Авраама, який є братом суду, яким створено світ. «Або син його дядька» — Ісаак, який в Акеді визнав щодо себе справедливість суду над іншими. Це протилежність тому, хто передає суд над своїм ближнім [Небесам], як у «жінка, яку Ти дав зі мною», за відомим поясненням. «Або з близької його плоті» — Яків, краса якого подібна до краси Адама, першої людини. «З його родини» — Йосип, бо він із прихованого Якова, як відомо: тіло й союз вважаємо одним, а все, що трапилося Якову, трапилося й Йосипові. «Або спромоглася його рука» — у Давиді; «і буде викуплений» — у Месії нашої праведності. [П8261]

Близько до прийнятного розуміння: ці чотири визволення є в одному вірші, за порядком. Перше: «І спочине на ньому дух Господа». Друге: «Дух мудрості й розуміння» — Бог Авраама, Бог Ісаака. Третє: «Дух поради й могутності» — Яків праворуч, як ми сказали в «Сефер га-багір»: порада — це чинення милосердя (גמילת חסדים), за гематрією Тора, бо є і те й те; і Йосип, який посідає лівий бік. Четверте: «Дух знання й страху Господнього» — одне для Давида, про якого написано «вміє грати», а одне для Месії нашої праведності, про якого написано «його нюх — у страху Господньому». Про це сказано: «З чотирьох вітрів прийди, духу, і вдихни», — бо в ньому витоки життя, щоб оживити дух принижених і оживити серце

Рама з Фано · продовження

пригноблених. [П8262]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина V — глава 12

Рама з Фано

Глава дванадцята

У «Берешіт раба» сказали про Еноха, сина Єреда, що він був хануфом, «лицеміром», і Святий, благословенний Він, забрав його в молодості, перш ніж він згрішить. Негоже мудрецям істини й справедливості ганьбити єдиного в усіх поколіннях від Адама до Ноя, хто піднявся тілом і душею, щоб велично священнослужити у високих небесах! Він — сьомий, святий, від Адама, першої людини, і за життя удостоївся виправити те, що викривили перед його очима. «Чи не Енох — Метатрон, раб Господа?» (לא חנוך מט״ט עבד ה׳; зв’язок непевний). Справді, єврейський раб, вірний раб із боку добра в Єцирі. Також міра його часу спричинила для нього хен, милість, праворуч і також ліворуч — тобто добро і зло. [П8263]

Хануф — це «обачний приховує сором». Так учинив цей праведник: прикрив свій сад (כסה גנו; читання непевне), провів по своїй шкірі зло, що в ньому, й дав милості — хен — переважити гнів — аф, — аж поки той не став йому другом і товаришем. Отже, він освятився в обох мірах. Про милість сказано: «І ходив Енох з Богом»; про гнів написано: «І немає його», бо він скасував те, що скасовувало його волю, своєю добротою. Його тіло, яке було з боку зла, у таємниці шкіряних одеж, обернулося на вогняний смолоскип, як згадано у відповідному місці. [П8264]

Відоме сказане мудрецями: від землі до небозводу — п’ятсот років. Перехід середньої людини — сорок миль щодня, тобто вісімдесят тисяч ліктів по шість тефахів. Якщо ж кожен лікоть має десять тефахів — міру ліктя пахви в трактаті «Тамід», — вистачить приблизно трьохсот шістдесяти п’яти років, щоб піднятися до небозводу, за роками Еноха. Вони ж за гематрією — «Йосип Праведник» (יוסף הצדיק), з боку якого він приходить. А якщо скажеш: чому йому відміряно щодня вісімдесят тисяч ліктів пахви? Можна сказати: піднесення Еноха до небозводу було в таємниці зростання Зеїра, який спочатку має шість країв, а виростає до десяти довершених мір. Досить про це. [П8265]

Дивовижне в сказаному мудрецями, що Святий, благословенний Він, забрав його, перш ніж він згрішить: вони мали на увазі подих, у якому немає гріха. Він належить дітям дому їхнього вчителя, над якими головують Метатрон і Сандальфон; це два херувими, які разом діляться таємницею. Якщо запитаєш: щодо Метатрона зрозуміло — він юнак, бо Енох був забраний до свого часу. Але Сандал, названий Єгоелем (יהוא״ל) у таємниці Іллі, — у чому його дитинство? Можна

Рама з Фано · продовження

сказати: він теж просив, щоб його душа померла до свого часу, і тоді був забраний. [П8266]

Слово תנוקת, «діти», разом із двома херувимами за гематрією — буквально дев'ятсот сімдесят чотири покоління, які були відтяті до їхнього гріха. Бо перед Ним було відкрито й відомо: «Далеке від нечестивих спасіння». Вони — уламки скрижалей, спричинені гріхом змішаного натовпу, через те, що було передбачено: Ізраїль у дні Єровоама мав перестати діяти, подібно до них. Виправлення пошкодження, що передувало гріху, передане подихові, у якому немає гріха: чи то щодо відтятих поколінь, чиє виправлення — через згаданих двох херувимів, чи щодо розбитих скрижалей, виправлення яких призначене через заслугу наших дітей. Дивись про це частину II, главу 5. [П8267]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 1

Рама з Фано

Написано: «Я — Господь, немає іншого». Далі написано: «Формує світло й творить темряву, чинить мир і творить зло». Із порядку вірша витлумачили: формування — праворуч, створення — ліворуч, чинення — посередині. Адже формування в ньому передує всьому; створення спочатку йде після формування, а наприкінці — після чинення, залишаючись лівим щодо обох. Чинення посередині, бо з одного боку до нього зібралися формування та створення, а з другого — лише створення. Це саме викликає труднощі для кожного, хто розуміє. А завершення вислову «Я — Господь, чиню все це» є узагальненням. Що ж ми маємо сказати? Вірш перелічує попарно. [П8268]

Слід передусім сказати: ліве за природою свого буття підпорядковане правому. Середнє має йти також після лівого, щоб могти вирішувати між двома краями. Воно саме схиляється до правого, щоб збільшити милість над судом. Звідси необхідність, щоб середнє за своєю природою й сутністю охоплювало праве й ліве. Отже — «чинить мир і творить зло». Виходить, що темрява тяжча за зло, бо воно близьке до того, щоб стати люблячим і другом для того, хто сподобиться його. Про ту темряву сказано «І нехай криниця не замкне наді мною своїх уст», ואל תאטר עלי באר פיה, від вислову «скутий правою рукою», אטר יד ימינו: те, що ліве для кожного, для нього праве. Він просив милосердя, щоб управління не схилялося до лівого. [П8269]

Раніше в словах агади про «Нехай буде світло» вже було сказано, що весь цей уривок стосується душ праведників. Тут так само: вірш говорить про них. Вище ми згадали рівні нешами як взірець божественного. Після світу Ацилуту — того, хто «названий Моїм Іменем і для Моєї слави», про якого справді сказано «І було світло», — є другий світ, про який сказано «Я створив його». Це високий Престол слави, про

Рама з Фано · продовження

який написано «І було світло», бо там світло приховане для праведників на майбутнє. [П8270]

Сказане про нього «Я сформував його» відповідає віршу «І побачив Бог світло, що добре»: він говорить про завершення його форми перед людьми. Це й пояснено на початку нашого вірша: «формує світло». Ліворуч від нього — інше створення, підпорядковане йому, як написано «і творить темряву». Про це сказано «І відділив Бог світло від темряви». Адже всяке відділення — у лівому, що відштовхує; воно друге серед мір, які керують світом. Тому головне відділення було другого дня, коли створено небозвід, щоб відділити води від вод. Написано також «Відділив плем'я Левія», яке було другим у думці Якова при зівуґу з Лією. [П8271]

Так само відділення наприкінці шабату відбувається другої години ночі, після того як ми додали від буденного до святого. Це година влади місяця, якому потрібно здійснити відділення щодо нечистих ступенів й увінчатися слідом, що залишився від святості шабату, щоб світити Господеві, יהוה, у три дні після шабату. Наприкінці тижня цей слід знову пробуджується, додаючи сили. Це пояснює звичай дому раббана Гамліеля: віддавати білий одяг пральникові-ідолопоклоннику за три дні до шабату. А пральникові-ізраїльтянину, який має велику силу вивести пляму, досить п'ятого дня, за постановою Езри. [П8272]

Іще — через «Не загороджуй рота волові, коли він молотить»: адже третій і четвертий дні тижня обидва належать Асії, цей — при завершенні, а той — на початку. Але щодо того, хто не входить до «Не загороджуй», потрібно завчасно застосувати «І покараю Бела у Вавилоні, і виведу з його рота поглинуте ним». [П8273]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 2

Рама з Фано

Друга глава

Є ще одне створення після чинення. Споглянь обидва разом: «І назвав Бог світло днем, а темряву назвав ніччю», щоб пом'якшити силу темряви, як відомо з відмінності між «ніччю» й «ніччю», לילה / ללילה. Це відповідає словам пророка «чинить мир і творить зло». Пояснено це словами «також Я вчинив його», אף עשיתיו: Писання помістило אף, «гнів», між формуванням і чиненням, як сапахат між сеет і багерет, що служить обом. [П8274]

Енох освятив ту його частину, яка приєднується до формування, як ми сказали. Ілля ж із цього останнього вбрання, що приєднується до чинення, піднявся бурею до

Рама з Фано · продовження

небес. Його силою він усі свої дні ревнував за славу внутрішньої іскри, заради якої відвертав гнів. Хоча Ілля був вищий за Еноха, як ми пояснили в трактаті «Ем коль хай», він усе ж служить в Асії, а Енох — у Єцирі. Адже перебування Шехіни серед нижніх — потреба вищого. Тут доречно пояснити: що більше святість поширюється вниз, то більшої та вищої допомоги потребує згори, за змістом «Праведники великі…». Це велике правило таємниць Тори. Хто сподобився їх — нехай учиться прихованого з явного. [П8275]

Можна пояснити шляхом Тори: «формує світло» — бажання, ריעותין; «творить темряву» — царі, як вище; «чинить мир» — тіккуни; «творить зло» — מאן דהלוי בהו, «той, хто דהלוי в них» [неясна форма]. Написано «Не порожнечею створив її»: зі створенням цих царів, які самі є тогу, настали їхня втрата буття й прихування з боку гніву, стриманого й схованого між «Я сформував його» та «Я вчинив його», щоб тіккуни встояли за волею бажань, ריעותין. [П8276]

За першим поясненням друге створення, що йде після формування, і третє, що йде після чинення, служать прихованню світла, яке поширюється в тих двох світах. Так у світі Брія емановане світло приховане для праведників на майбутнє. Три зображення нешами, які ми багато разів пояснювали в цьому трактаті, висічено з трьох згаданих створень. Іскра світла, яка в них вбирається, — Ацилут у трьох світах, «що береже істину повіки»; про неї написано «Я, Господь, не змінився». [П8277]

Отже, сераф, хая й офан — це формування й чинення в тих трьох світах, у кожному з яких є Ацилут, Брія, Єцира й Асія, אבי"ע. Їхні тіла — з чинення, а їхні духи — з формування. Написано ביה ה' צור עולמים — «У Яг, Господі, — твердиня світів» [непевне членування ביה]. Літери ге — зображення, а решта літер — іскри. І цього досить. [П8278]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 3

Рама з Фано

Вище ми вже пояснили багато добрих смислів Тори щодо подвійної смерті, накладеної на Адама, першу людину, через усунення всіх цих рівнів або частини їх. Тут ми залишили для пояснення те, що пасує до зв'язку нашого задуму в цій частині. Адже в людини справді є смерть як позбавлення: усунення життя, його відокремлення й зникнення, як би це не розуміти. Вона належить до того, що ми вже пояснили: про неї написано «У молодості помре їхня нефеш». Є в неї також смерть як набуття, про яку сказано «А їхня хая — серед кдешім». Бо хая помирає й усувається; вона — вихідний взірець для рівня святості, пов'язаного з життям цього світу, і усувається через кдешім, що наближаються й приходять. [П8279]

Рама з Фано · продовження

Адже Господь улив у нас дух омани. Написано «Нехай не буде в тобі чужого бога», — тоді тобі забезпечено, що не поклонятимешся богові сторонньому. Так його названо перед приходом: він зовсім не має יחם [непевне слово] зі святою формою. Однак після того, як приєднався до неї, він стає чужим, у смислі «І служитимеш там іншим богам» — буквально, бо «не в день їхнього добра». Хоч Онкелос і пом'якшив для нас вислів. [П8280]

У докорах за тельця сказано «І в день, коли Я відвідаю, то відвідаю», וביום פקדי ופקדתי. Першу з цих форм слід розуміти від «відвідує провину батьків», а другу — від «і призначив цар урядників». Це й пояснює «на дітях», як написано «І ти навчила їх бути над тобою зверхниками на чолі». Адже зображення доброї людини, яке чинить добро, — це призначений над нею мазаль, що веде її шляхом, яким вона захоче йти; כבר, «вже» [стислий зв'язок]. [П8281]

Якщо ж вона очистила себе, щоб прийняти й нести ярмо Царства Небес, ярмо Тори та ярмо заповідей, тоді те ідолопоклонницьке зображення стане підневільним робітником. Такі слова Ахії із Шіло до дружини Єровоама. Останній вірш пояснив те, що може видатися його простим смислом: «І віддасть Ізраїль через гріхи Єровоама, який грішив і який вводив Ізраїль у гріх», — це останній вірш. Вище від нього написано «І вдарить Господь Ізраїль, як коливається очерет у воді, і вирве Ізраїль…». У ньому є натяк на Тору й вигнання, тобто на прийняття ярма Царства Небес через Тору та заповіді й на терпіння вигнання. [П8282]

Потім написано «І віддасть Ізраїль»: це означає, що дасть святі душі, названі ім'ям Ізраїль. «Через», בגלל, тут означає «замість гріхів Єровоама»: це те ідолопоклонницьке зображення, яке відступало перед святим зображенням, як згадано. «Намір багатьох, лише таким способом», כוונת הרבים אלא ע"ד זה [зв'язок неясний], — який охоплює всі гріхи людини. «Звідси піднесе; додасть сили; розумний набуде способів дії», מזה ירים יוסיף אומץ נבון תחבולות יקנה. [П8283]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 4

Рама з Фано

Іди й навчися з того, що сталося із Самсоном, сином Маноаха. Будучи назіром Бога, він був певний, що приборкає крайню плоть і підкорить її. Так само сталося із Соломоном: його серце піднеслося й очі звеличилися, коли він сидів на престолі Господа. Він покладався на себе, що наблизить далеких, а його серце не відвернеться. Однак Соломон навертав своїх дружин, як зробив із сімдесятьма тисячами носіїв тягарів та вісімдесятьма тисячами каменярів у горах. Усе це — без згоди суду: його члени не хотіли приймати навернених від часу, коли зацарював

Рама з Фано · продовження

Давид, батько Соломона, як сказано в «Євамот». Сам же він вважав, що всі вони — цілковиті навернені. [П8284]

Оскільки на старість дружини схилили його серце, а провина дружини дуже ушкоджує нефеш її чоловіка, коли зв'язок між ними міцний, члени синедріону хотіли перелічити його в Мішні, щоб це стало для нього спокутою. Але вищі видіння стали їм на заваді. Самсон теж помилився — подвійно, бо не мав достатньої влади над дочками філістимлян, щоб навернути їх. Тому Шехіна відійшла від нього, свята нешама з усіма її частинами усунулася, і відразу ввійшла зовнішня нефеш. Як «із плати блудниці її зібрано», так у час смерті він просив скинути її ярмо зі своєї шиї: «і до плати блудниці вона повернеться». Із філістимлянами вона народилася й з ними помре. Адже тоді своєю смертю він умертвив більше, ніж умертвив за життя, й підкорив те, що було сильніше за нього, як ми розглянули на належному місці. [П8285]

Спочатку в молитві й благаннях він закликав Його великим Іменем, щоб охопити ним усі найменування. Потім просив оживити себе для прийдешнього світу трьома святими Іменами — коренями нефеш, руах і нешами, за порядком. Середнє подане літерами руах і з оголосом нешами через силу прилучення Самсона тієї години до вищої святості. Ми вже сказали, що ці три рівні близькі тим, хто кається. «І нарівні сторона святості постає», ובשוה סטרא דקדושה קם [стислий зв'язок], — а протилежне їй падає. Тому він завершив свої слова: «Нехай моя нефеш помре з філістимлянами». Скуштуйте ж його слів, бо вони приємні. «І спочила, заспокоїлася; і їхня смерть — бо велика», ונחה שקטה ומיתתם כי רבה [неясний зв'язок]. [П8286]

Про праведного Йосипа написано «Пригнітили кайданами його ногу» — через те, що «залізо ввійшло в його нефеш». Перестановка ברזל, «залізо», — ל"ב ז"ר, «чуже серце»: це спричиняє десять крапель, що були викинуті. [П8287] Подібне до цього — подоба сказаного Саулові: «І Господь відійшов від тебе, і став твоїм ворогом». Негоже Богові бути ворогом такого праведника, як він. І ми це пояснимо. [П8288]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 5

Рама з Фано

Пророчиця Ханна — «ми почули про нього в Ефраті» — просила в молитві «нащадка серед людей»: такого, що не вирізнявся б серед них, ані високого, ані низького. Якщо так, у чому велич Саула, про якого написано «Від плеча й вище він був вищий за весь народ»? Можливо, цар відрізняється, щоб ми мали перед ним страх. Проте в нього була велика заслуга саме від плеча й вище. Того дня, коли було зруйновано Шіло й ковчег Бога потрапив у полон на поле філістимлян, його відкрили, а Саул вихопив цілі скрижалі з руки Ґолії. Немає сумніву, що через свою скромність він

Рама з Фано · продовження

накрив їх своїм чистим вбранням, як їм і належить, щоб принести на плечі до священника Елі. Але через них його спіткала лиха година, за праведним судом: «і впав із престолу», і справдилося щодо нього винищення синів. Через порятунок скрижалей та повернення їх на своє місце слушно назвати Саула вісником. Справді, той день не був днем доброї звістки, окрім цієї; і це правильно. [П8289]

Звідси можна зрозуміти позірний повтор у вірші «І сказав той чоловік до Елі: Я прийшов із поля бою», אנכי הבא מן המערכה. Адже Елі не бачив скрижалей, а вірш «Я — Господь, твій Бог», אנכי ה׳ אלקיך, вирізьблений на скрижалях, сам прийшов із поля бою: письмо врятувало себе й несло своїх носіїв. Це протилежне тому, як перші скрижалі обтяжили руки Мойсея в день їхнього розбиття. А слова «І я сьогодні втік із поля бою» потрібні для нього самого; це не повтор. Мудреці вже вивчили зі сказаного про Саула «і земля на його голові», що той, хто знаходить гніздо на голові людини, мусить відпустити [матір]. Адже він відпустив матір — це Тора — на її місце в Шіло, оскільки на полі філістимлян забрали дітей. [П8290]

Це підтверджує нам витлумачене в «Мідраш раба»: другі скрижалі — справа Мойсея й письмо Мойсея, тільки Святий, благословенний Він, допоміг йому. Якби це було письмо Бога, рука філістимлян не мала б над ними влади. Це й породило в Саула «ревнощі, тяжкі, як шеол», до Давида, який підносився до величі завдяки Ґоліятові: адже сам він раніше вже сподобився перемогти його задля честі Тори й скрижалей. Тому він випередив Давида в царюванні; до цього додалася заслуга племені: «Веніямин, малий, править ними». Та його розум затьмарився, і він не згадав сказаного власними устами до Елі: «Не силою здолає чоловік», — і того, що письмо скрижалей урятувало себе. Проте з Небес не позбавили його винагороди й поставили царем над усім Ізраїлем. Знай: літери שאו״ל, «Саул», — це нотарикон «Його винагорода з Ним, а Його відплата перед Ним», שכר״ו את״ו ופעלת״ו לפני״ו. [П8291]

Ще про нього сказали «Саулові був рік, коли він зацарював»: він був без гріха, як однорічний. Хоч простий смисл вірша означає, що на час досягнення царювання вже минув один рік від тих днів, коли він ховався й утікав від влади. [П8292]

Повернімося до того, на чому ми спинилися наприкінці попереднього вірша, щоб дізнатися, як можна пояснити «і став твоїм ворогом», ויהי ערך, відповідно до поширеного першого розуміння. Навпаки, це було милосердям Всюдисущого до Його створінь. Навіть щодо тих, хто бунтує й грішить проти Нього, Писання пояснює Його ненависть: написано «А Ісава Я зненавидів». Частка את — приєднане до нього з нечистого; саме воно ненависне Всюдисущому, а Ісав у майбутньому очиститься. Отже, Самуїл сказав так: знай, що «Господь відійшов від тебе». І відразу твій ворог, який блукав і поневірявся всередині пращі, отримав нове буття, щоб увійти в нього. Адже злий дух страхав його після смерті Ґоліята, з нащадків га-Рафи. Це Орпа, лихий бік, у лоні якої ворушився дух Кільйона. Його потомство ворогує з

Рама з Фано · продовження

Давидом — коренем Єссея, сина Оведа: він був пагоном із коренів Махлона, якому простили провини й якого викуплено завдяки праведності його дружини, ґіорет. [П8293]

А Орпа — лихий бік: вона повернулася до свого народу й своїх богів, як свідчить про неї Писання, і жалкувала про свою попередню праведність. Тому вирок її синові Ґоліятові полягав у смерті від каменя й пращі. Дивись початок другої частини трактату «Ем коль хай». На це Саул уже вказав йому у вірші «І сталося, коли він повернув плече, щоб іти із Самуїлом, то Бог перемінив йому серце на інше». За простим смислом Писання мало б бути ויהי בהפנותו, «і сталося, коли він повернув». Натомість тут натяк на сказане нами: «іншим назвав Милосердний?», אחר קרי רחמנא?, того, хто вводить нечестивицю у свій дім. Саме це спричинило Саулові малодушність: він боявся Ґоліята та його ганьблення, хоча вже переміг його іншого разу. Чому він не поклався на заслугу скрижалей, як Давид поклався на те, на що йому згори натякнули перемогою над левом і ведмедем? Але так сказали мудреці: והיה завжди означає радість. Адже через відкинення Саула царство Ізраїлю постало в руках Давида й повернулося до свого пристановища. [П8294]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 6

Рама з Фано

Із похвали Саулові, який повернув скрижалі до Шіло, ми дізналися, що саме вони були в домі Авінадава в Ґів'ї, поблизу Шіло. Ковчег, який зробив Бецалель, з уламками скрижалей, що залишилися в ньому на полі філістимлян, перебував у Кір'ят-Єарімі. Коли ж у ньому були також цілі скрижалі, він звався «ковчег завіту Господа, що сидить на херувимах», як написано при руйнуванні Шіло. Коли цілі скрижалі було усунуто, він звався «ковчег Бога, над яким названо Ім'я…», як написано в книзі Самуїла та в Хроніках, коли хотіли перенести його до міста Давида. Тобто хоча тепер у ньому немає завіту, Його Ім'я вже було над ним названо, і він зберігає свою святість. Давид не помилився щодо нього: це ковчег, який зробив Бецалель, і його мають нести сини Кегата. [П8295]

Але щодо цього ковчега — подоба вмістища, яке не є їхнім власним вмістищем: у цьому полегшили стосовно тфілін. Саме про нього точно сказано «І понесли його з дому Авінадава разом із ковчегом Бога», тобто разом із відомим ковчегом, який зробив Бецалель. Можливо, згодом у домі Овед-Едома ґатянина цілі скрижалі повернули на їхнє місце, взявши через інший предмет, зі страхом і пошаною: «не побачило їх око», לא השורם עין [непевний зв'язок], — те, що мали намір зробити в місті Давида. А ковчег, зроблений у Шіло для того часу, сховали. [П8296]

Або ж, можливо, у Шіло їм трапився дерев'яний ковчег, який зробив Мойсей, щоб

Рама з Фано · продовження

тимчасово покласти в нього другі скрижалі. Можливо також, що протягом усіх днів його перебування в пустелі, семи років завоювання й семи років розподілу в ньому були уламки скрижалей. Коли ж було збудовано скинію в Шіло, Єгошуа та Елеазар вирішили вшанувати уламки скрижалей і внесли їх до ковчега, який зробив Бецалель. А той дерев'яний ковчег вони зберігали за правилом щодо знарядь святості, які належить сховати. Згодом у нього поклали цілі скрижалі через Саула, обранця Господа. Так усі слова мудреців залишаються чинними: одні кажуть, що було два ковчеги, а інші — один. Дивись Єрусалимський Талмуд, «Шкалім», розділ «Тринадцять шофарів». Уважно розглянь вірш, який підтримує і це, і те, і побачиш, що ми говоримо слушно: це «пуп'янок і квітка». [П8297]

Коли цілі скрижалі повернулися до ковчега Бецалеля, як сказано, — саме до вмістища, яке є їхнім власним вмістищем, — він почав називатися «ковчег Господа», а в Хроніках — «ковчег завіту Господа». У книзі Самуїла вже не сказано «ковчег Бога», окрім як для тлумачення: коли ковчег, який вважали «осяяним для могутності», נאור לגבורה [неясний вислів], знову став чинити добро Овед-Едомові, як витлумачили щодо жезла, ковчега й кадила. Давид повірив і поклався на те, що міра суду перемінилася для нього на радість. Лише заради цих двох натяків він потім двічі називається «ковчег Бога», і більше ні. Це наша думка щодо цієї події. Наші слова видаються значно переконливішими за слова всіх тлумачів, хоча вони викладали докладно, а ми стисло. І правдивий у своїй прямоті вкаже свій шлях — шлях царям, וישר האמת יורה דרכו הדרך למלכין [стислий зв'язок]. [П8298]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 7

Рама з Фано

Валаам знав свою ницість і провину своєї нефеш, а всі його слова були сповнені гордині й зневаги. «Промова того, хто чує слова Еля» — відомо, що це інший ель, саме Азаель. Відомо також, що ім'я уст ослиці — Камріель, קמריאל. Це אמר"י א"ל за заміною АЙК; «і дракон ББ, який є прихованим», והתנין ב"ב שהוא כמוס [зв'язок неясний], тобто вкритим, і подібного до цього багато. Отже, у цьому імені є докір Господа Валаамові, який прагнув укрити, звузити й замкнути любов?, החבה?, що є Ель. І так само саме ім'я стало «словами Вищого Еля», אמרי אל עליון, щоб докорити йому. А він вихвалявся тим, що життєвість ослиці, призначеної йому для їзди на ній, «підготував — спричинив їй відкриття уст», הכין גרם לה פתיחת הפה [стислий зв'язок], хоча це було для його приниження й ганьби. Отже, справді «краса й зневага», נאוה ובוז. [П8299]

Він сказав: «Нехай моя нефеш помре смертю праведних». У Зогарі сказали, що всі нешами бачать лик Шехіни в годину смерті, щоб її краса й велич полегшили їм відокремлення від тіла через їхнє прагнення прилучитися до них. Адже Господь не

Рама з Фано · продовження

дасть голодувати нефеш праведника. Тому праведним личить ця хвала: їхні нешами тієї години сподобляються того дивовижного прилучення, у таємниці смерті від поцілунку, — і той, хто збільшує, і той, хто зменшує, як у з'єднанні вод дотиком для їхнього очищення. Не так із нечестивими, від яких Шехіна ховається. Тому Валаам сказав: «Нехай моя нефеш помре смертю праведних», — щоб сподобилася хоч якогось прилучення, навіть якщо після того нефеш зникне, не маючи жодного відповідного зв'язку, щоб існувати там. Адже нешами праведників перед Шехіною — однорідне серед однорідного, як свічки перед смолоскипом. [П8300]

Але корінь Валаама відкритий до тих первісних «йокін / іскор», יוקין/זיקין קדמאין, що згасли. Перший серед усіх — Бела, син Беора. Додана в його імені мем є заміною йод із עיבל, Евалу, місця прокляття. Проте щодо гори Евал йод явна: крихітне світло зі сторони святості. Адже ті прокляття виголошено умовно, щоб виконувалися слова Тори: якщо не переступимо її застережень, прокляття скасовується саме собою. Але той нечестивий хотів пробудити у світі сорок проклять першої провини, бо він довершує число, близьке до сорока. Тому було потрібно, щоб Бог, благословенний Він, Сам, у Своїй славі, перемінив прокляття на благословення. [П8301]

Кажучи «І нехай мій кінець буде як його», כמוהו, він не сказав «як їхній», כמוהן. Адже це дивувало навіть його самого: він знав, що зрівняти себе з праведними — марна молитва. Тож він просив для своєї нефеш лише смерті, призначеної їхнім тілам, бо там спочивають виснажені війнами зі своїм нахилом, великим відповідно до їхньої величі. А їхня винагорода — у Господа, нашого Бога: встати до воскресіння мертвих. Для нього ж було недостатньо того, що його табір — тлін, черва й хробаки з його плоті. Він іде й безперестанку плаче назустріч зміям і гадюкам, яких неможливо заговорити, що мають постати з його плоті. Вона болітиме йому; тлін увійде в його кістки, і під ним здригатиметься, як той, кого примушують. Він знає, що його нефеш сумуватиме за ним, — але вже після смерті, від укусів тих змій, за постійного суду, якому немає перерви. Він бачить її ходіння серед них; і вона борсається в їхній крові, щоб бути знищеною навіки. [П8302]

Адже «силу поглинув» через змія; дивись трактат «Цваот Господа». «І пожере; воїнство небес і ардей землі разом знемогли», ויאכל חיל שמיא וארדי ארעא יחדיו אומללו [неясне ארדי й зв'язок]. Справедливо, щоб він виблював її проти твоєї волі: «із мого нутра вижене її Бог», מבטני יורישנו אל. Соломон уже повідомив цариці Сави, що володар чарів не має способу підкорити тих змій, окрім як киплячим сім'ям «у її волоссі», בשעיריה [неясний зв'язок]. Бо як чужим був його вчинок з ослицею за життя, у смислі «Чи звикла я так чинити?», ההסכן הסכנתי, так стороння його служба після смерті. [П8303]

Тому він сказав: о, якби моя нефеш сподобилася лише смерті праведних, тобто

Рама з Фано · продовження

приховування тіла й його вкриття, щоб його не топтали на поверхні землі. Такого самого приховування він прагнув і для самої нефеш, навіть якщо вона потім нічого не сподобиться: лише «як його» — справжня смерть, вона не вдягнеться й не оживе. Зрештою, він просив бути зарахованим до тих груп, про яких мудреці сказали: «Не живуть і не судяться». Проте прямі шляхи Господа: переступники спіткнуться на них, а праведники підуть ними. [П8304]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 8

Рама з Фано

Немає нічого в Пророках, на що не було б натяку в Торі. Цей виклад також добре пояснений у Пісні моря, у вірші «Сказав ворог: переслідуватиму, наздожену». Хоч вірш і не виходить за межі свого простого смислу, дуже доречно тлумачити його про лихий нахил, ворога наших душ. Адже він знає, що вкорінений у святому й має в майбутньому очиститися. Але він квапить час, і його рука ще простягнута, щоб надмірно руйнувати своїм збиранням. [П8305]

Намір при створенні полягав у тому, щоб цей бунтівний раб служив Славі зовні, далеко від стану Шехіни, охороняючи шлях до дерева життя. Не та охорона, що тепер перешкоджає нам увійти через наші гріхи й провини наших батьків. Натомість Адам, який був на рівні царського сина й «увійшов без בר», ועייל בלא בר [значення בר тут неясне], отримав наказ охороняти Еден, від якого дерево життя далеко. А цей раб до свого бунту таким самим способом охороняв лише шлях, що вів до нього. Оскільки він позаздрив цьому, їх обох вигнали. [П8306]

Проте для сина є виправлення, як сказали наші мудреці: «Через те, що недобрі; синами звуться», בגין דלא מעלי בנין יקרון [стислий зв’язок]. А для бунтівного раба немає виправлення. Навпаки, він промовив це проти власної нефеш, і його ведуть шляхом, яким він хотів іти: він став сторожем, що затримує вхід царському синові до кінцевого часу. Він додає до свого гріха переступ, бо «радіє — לאה — не залишиться непокараним», כי שמח לאה לא ינקה [неясне לאה]. У мідраші «Шохер тов» до слів «Віддали від нас наші переступи» уточнили: нехай людина не каже «Милосердний, віддали нас від гріха», немов ми ховаємося від нього, а він розширює свої кроки, не дай Боже. Натомість — «віддали гріх від нас», у смислі «глибини моря» та «відрізаної землі». Так само сказано «Від Сари, моєї пані, я втікаю». [П8307]

А тут ворог сказав: «Переслідуватиму» людину, яка сховається, щоб утекти від нього; «наздожену» її у тіснинах, на просторах вигнання; «поділю здобич». Не сказано «полон», «грабунок» чи «захоплене», а саме שלל, «здобич», сказане про вбрання, як у вислові «веде нагими, роздягненими». Адже він прагне роз’єднати ті

Рама з Фано · продовження

шати мудреців, що є в усьому світі відповідно до нього. На належному місці ми пояснили, що вони день у день прядуться й тчуться із заповідей, виконаних у ньому. Щось подібне є й угорі. Це пояснює שלל разом із п’ятьма алефами перед ним, בר”ה [нерозкрите скорочення]: вони становлять 365, за числом днів сонячного року. [П8308]

Про них написано «Не боїться вона снігу для свого дому». Це натяк на силу суду: Геєна снігу тяжча за Геєну вогню. Бо «бо весь її дім одягнений у шані», כי כי כל ביתה לבש שנים, — могутності з тих шат мудреців; щодня — відповідно до його благословень, без зменшення. Ворог заздрить їм та довершеності їхніх заповідей, бо вони близькі до Царя, як пояснено в писаннях про Якова, Мойсея й Давида, які Зогар зібрав разом. [П8309]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 9

Рама з Фано

«Наповнить їх моя нефеш» — тобто всіх, хто безсило йде перед переслідувачем. Адже людина не «оздоровлюється й чинить переступ», מתרפא ועובר עבירה [нерівний вислів], якщо в неї не ввійде дух безумства. Коли святість усувається й постать скасовується, навпроти них багато порожніх, щоб заповнити те місце. Щодо них нам сповіщено на майбутнє: «Твої руйнівники й спустошувачі вийдуть із тебе». Повтор стосується двох видів руйнування — через набуття та через позбавлення; через них тіла тепер залишаються позбавленими досконалості. Цей ворог переслідує порожніх. Тому він сказав «Наповнить їх моя нефеш», а שלל, «здобич», буде збірною назвою для багатьох, як «отара», «народ» та подібне. Це означає буквально: «моя нефеш наповнить їх»; не слід пояснювати «наповниться ними», бо це очевидно натягнуте тлумачення. [П8310]

Так само «спорожню свій меч» ми жодним чином не дозволимо пояснювати як «витягну свій меч», «спорожню свої піхви» чи «озброюся своїм мечем»: усі ці пояснення далекі від розуму. Слова слід розуміти буквально, а істина — така, як чується. Адже меч ангела смерті порожнистий, і в ньому три краплі жовчі, які він виливає до рота людини, полоненої в його руці, й бере свою частку із залишків. Від однієї вона помирає, від другої смердить, від третьої її обличчя зеленіє. Про дозвіл, який йому дають згори, написано «І спорожню за вами меч». Хоч він знає, що ні це, ні те не втримається в його руці, вихваляється оманливим даром і радіє, чинячи зло, коли каже «Позбавить їх [володіння] моя рука», תורישמו ידי. Це подібне до вислову «Нехай не буде ні мені, ні тобі: розрубайте». Дивись це в розділі «Шлах леха», аркуш 169б і 170. [П8311]

Мойсей, наш учитель, мир йому, сказав: «Ти повіяв Своїм руах — море вкрило їх»,

Рама з Фано · продовження

усіх названих супротивників Твоїх. Так само вбрання бунтівників і переступників, для яких немає виправлення: «пішли на дно, як свинець», у смислі згаданих нами глибин моря. Отже, сказане тут у Пісні моря «Наповнить їх моя нефеш» — смерть, додана до відсутності справжнього життя. Адже відсутність спричиняє смерть у таємниці приховування лику; до неї приєднується сам умертвитель, який віддавна чатує на Адама, першу людину, і постає проти нього в день смерті. Гріх багатьох залежить від нього, тому йому не дають здійснити повне покаяння, аж доки не завершиться загальне виправлення, очікуване невдовзі в наші дні, через близького нам викупителя. [П8312]

У майбутньому всю Тору буде витлумачено на хвалу. Тоді цей вірш, у якому за простим смислом вихваляється ворог, буде приєднано до останнього слова попереднього вірша — щоб через нього приносити задоволення своєму Творцеві. Вийде: «Застигли безодні в серці» — завершене речення. Адже у двох порожнинах серця одна повна крові, а друга повна руах. Це «безодня кличе до безодні», щоб підтримувати людське життя. Коли обидві застигнуть, життя ворога скасується. [П8313]

Це тому, що море — кінець святого Ацилуту — сказало й прийняло на себе: «Ворога переслідуватиму», אויב ארדוף, — щоб він був переслідуваний без стримування; саме його наздоженуть, і він має очиститися. «Поділю здобич» — у таємниці розпорошення спочатку на його аспекти, щоб затримати й скасувати його силу. «Наповнить їх моя нефеш» — щоб стали вмістищами й каналами для святості. «Спорожню свій меч» — від суворих судів. «Дасть їм спадщину моя рука», תורישמו ידי, — щоб утвердити їх на їхній основі, бо тоді він стане придатним бути знаряддям святості. І цього досить. [П8314]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VI — глава 10

Рама з Фано

В агаді до вірша «Перед їхніми батьками вчинив диво» сказано, що вони зібралися біля моря, пройшли разом: Авраам перед Колісницею, Ісаак і Яків праворуч, чотири праматері ліворуч, а дванадцять племен позаду. Це, очевидно, дивовижний порядок. Причина ж така: Престол, який є вищою Колісницею, того дня тремтів, бо наприкінці 86, за числом הכסא, «Престол», вони мали послухати його מטרמולין [нерозібране слово] у вчинку з тельцем — обличчям вола ліворуч, запечатаним Іменем אלקים з рівним числом. [П8315]

Тому ослабли руки Ісаака: він боявся зміцнюватися ліворуч від Колісниці й відійшов праворуч разом із Яковом, який схиляє до милості; син додає заслуги батькові. Ще Ісаак побачив свого батька, який іде «до свого жару», לחומו [непевний

Рама з Фано · продовження

вислів], перед Колісницею, у смислі «Авраам нас не знав». Ми натякнули на це в трактаті «Ем коль хай», частина III, глава 25. Або ж намір Авраама полягав у тому, щоб бути захистом, укриттям і сховом ушкодження Колісниці, аби ті, хто дивиться, його не помітили й відразу не висунули звинувачення. Тому Ісаак і Яків мусили заповнити його місце. Крім того, Авраам перед Колісницею та племена позаду неї захищають, щоб ушкодження не було помітне, як сказано: адже людину судять лише за її вчинками тієї години. [П8316]

Усі жінки були праведними: вони не погодилися на тельця й не дали для нього свого золота. Для скинії ж принесли браслет, сережку й більшість своїх прикрас; навіть дзеркала зібраних жінок пожертвували для умивальника. Тому праматері, з міцним серцем, утримували лівий бік Престолу, як написано «Чистий руками додасть сили». Адже написано «І прийшли чоловіки при жінках», ויבואו האנשים על הנשים, — тобто разом із ними. Щоб збирачі не відмовилися приймати від жінок більше, ніж небагато, відповідно до правила, чоловіки прийшли дозволити велику пожертву. Ще על הנשים означає «після жінок», як «після постійного всепалення»: адже початком пожертви було золото, а чоловіки соромилися золота тельця, тому хотіли, щоб починали жінки. [П8317]

Іще «при жінках» — щоб виправити роз’єднання, яке телець спричинив у божественних мірах. Тепер зібралися всі численні — вони та їхні дружини — щоб звершити повне єднання. Це велика таємниця, що узгоджується з подією: під час тельця праведні жінки не єдналися зі своїми чоловіками, бо ті були в їхніх очах дуже осоружними й відкинутими. Завдяки пожертвам на скинію вони помирилися. Адже ці чотири слова за гематрією — ר”ב שלו”ם, тобто великий мир, із великою мем із манцепах. Початкові літери — אלקים, святе Ім’я, яким запечатане обличчя вола, тепер умиротворене після того ушкодження. Другі літери — אמ”ן; їхнє поєднання — Еденський сад (ґан-Еден), גן עדן. Решта літер — חש”ך разом із יו”ד ה”א וא”ו. Ще האנשים על הנשים за гематрією — ראשית, «початок»: адже спорудження скинії було оновленням світу. Тому Бецалель знав, як сполучати літери, якими створено небо й землю. [П8318]

Відомо, що жіноча міра вимірюється половинами. Тому можна пояснити так: Яків зайняв на Престолі місце Хеседу, а Ісаак — місце Нецаху; Ревека й Рахіль — місце Ґвури, Сара й Лія — місце Году, бо права рука підтримується лівою ногою. Або ж Сара й Лія — у Ґвурі, а Ревека й Рахіль — у Годі, за відмінним тлумаченням вірша «Я прийшов до свого саду» в Зогарі, розділ «Ваїкра». Отже, Престол з боків збережений праведністю цих, що розташувалися табором, щоб не впав і щоб небесне воїнство не помітило його кульгавості. Племена, які відповідають дванадцятьом волам, а море над ними, перебували за Колісницею: вона перед ними, а вони вважаються позаду неї, у таємниці «Престол несе своїх носіїв». «І разом із її єднанням», ואגב אייחדה [непевний зв’язок], вони також стримували численні загони заднього боку,

Рама з Фано · продовження

щоб ті не підглянули ушкодження Престолу. [П8319]

Подібне до цього — як Аарон, святий Господа, не остерігся й не знав, що слід пильнувати та зміцнитися проти синів Валаама, які його ошукали: «і взяв із їхніх рук». Якби швидко пробудилися проти них, безсумнівно, було б пробудження від усього племені Левія, а також колісниці тисяч Ізраїлю, могутні силою виконавці Його слова, коли телець іще не був зроблений, «і не נהר נחור» [нерозібраний вислів], і справа сатани не мала успіху. Тим більше коли Шехіна перебуває й є допомога також згори — «побачать», יראו [стислий зв'язок]. Тому Езра, його нащадок, мусив зміцнитися у своїй слабкості проти Санваллата та його товаришів, коли народу з ним було мало, і він був дуже знесилений. А Бог Ізраїлю, Спаситель, був Богом, Який ховається. Попри це Езра примножив дієву мудрість, щоб збільшити славу Небес. [П8320]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 1

Рама з Фано

«Усяка нешама нехай хвалить Яг» — за чотири чверті числа душ, що наближаються до Господа. Ось їхній докладний поділ.

Великий лад — подоба людини, перший, найпохвальніший і найвищий з усіх. Це перший іконін: людина в людині, вищий образ, царський син. «Від Господа сталося це, воно дивне в наших очах» — очах усіх крилатих, офана, хаї та серафа. Він охоплює в собі п'ять парцуфів: нефеш, руах, нешаму, хаю та єхіду; за гематрією вони становлять «Благословляй, моя нефеш, Господа». [П8321]

[Глоса: Так само «дарування Тори» (מתן תורה), коли відняти слова. Так само Усна Тора (תורה שבע"פ) разом із колелем — ним є Письмова Тора. Так само «руах із висоти» (רוח ממרום), з великим мемом, що зі звичайним мемом було «Ізраїль». «Дихання Шаддая» (נשמת שד"י) з додаванням колелів; так само «людина — живою нефеш» (האדם לנפש חיה), разом із літерами.] [П8322]

Можливо, що в людині засяють лише деякі з них: нижчий прийде раніше за вищий, але навпаки — ні, згідно з мудрецями нашої Мішни. А за рабі Меїром, оскільки в умоглядному немає там розділення, як ми зараз пояснимо далі, то й у чуттєвому немає вимоги дотримуватися цього. Проте рабі Меїр визнає це в умоглядному, бо для нього відмінність носіїв має значення. Для мудреців же одне залежить від другого. Усі принаймні згодні: усі ці п'ять ступенів — зі світу єднання, для всієї громади праведних Ізраїля в усіх поколіннях: «усі коліна, що не схилилися перед Ваалом, і всі уста, що не цілували його». [П8323]

Рама з Фано · продовження

Вона — єдина для вищої Іми, чиста для тієї, яка її породила, — нижчої Іми. Не поділиться й не обернеться. Проте в ній і в світінні її частин є таємниця ібуру для тих, хто боїться Господа й роздумує над Його Іменем. «Ось у небесах мій свідок» (עד״י) — це Енох (חנוך), за однаковим числом. Щаслива людина, яка має силу в ній; яка добра її частка і яка приємна її доля! Адже вона відходить чистою від грішника, перш ніж стемніє: не згрішить і не буде покарана. [П8324]

Вона не входить у Ґегіном — ані у вищий, вогняну ріку Негар Дінур, ані в нижчий, долину смертної тіні, — хіба що задля порятунку іншого. Завдяки їй і її заслузі праведні в майбутньому називатимуться Іменем Святого, благословенний Він. Написано: «Бо вогнем Господь судиться». Це повне скасування вогню Ґегіному. Адже Тора сказала: «І засвідчено перед його власником»; нехай прийде власник бика й стане біля свого бика. Коли бика ведуть побити камінням, його власник судиться, бо бик — його надбання. Ми вчили: «Ізраїль — одне надбання», і Він не визнає їх винними, коли їх судитимуть, бо «у світлі царського обличчя — життя». Тоді Ґегіном згасає. [П8325]

Написано: «Бо до справедливості повернеться суд» — у таємниці «підніму сукку Давида», — «і за ним усі щирі серцем», за висловом «прямотою любили Тебе». Тоді земля розколеться від їхнього голосу, як сталося за царювання Соломона, відповідно до істинності його буття; тим паче, безмірно більше — щодо Царя, Якому належить мир. Про Нього написано: «Світлами славте Господа», «Який має світло в Сіоні»: це брами, позначені для кола праведників. У світлі є багато світил, бо «у світлі царського обличчя — життя». «І криве стане рівниною, а узгір'я — долиною». [П8326]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 2

Рама з Фано

Другий лад — чисте покриття, живе в людині, вища подоба, князь перед царем. Це другий іконін, який охоплює три окремі зображення та іскри зі світу єднання, що світять у них. Їх названо за іменами ступенів із згаданого великого ладу, які вдягаються в них: лише нефеш, руах і нешама. Хая та єхіда перебувають у таємниці голови й не потребують вбрання, бо воно зовсім не має з ними співвідношення. Ці зображення поширюються з Брії, Єцири й Асії до кожного уродженця серед Ізраїля та до ґера, який мешкає серед них і прийшов шукати прихистку саме під крилами Шехіни. [П8327]

Ми не маємо частки в першому ладі, доки ті, хто живе в її тіні, не повернуться до стану носимих від утроби, завдяки заслузі праведних, які опікуються ними, — як Мойсей опікувався Їтром, а Ноемінь — Рут. У цьому сенс сказаного в розділі «Вісім

Рама з Фано · продовження

плазунів»: якщо птах у шабат залетів йому під край одягу, він сидить і стереже його, доки не стемніє. Адже праведні всюди — таємниця шабату. Написано: «А ви знаєте нефеш ґера». Чистий птах — безперечно, Ціппора: вона цілком відокремилася, дуже далеко від будь-якої належності до дев'ятисот сімдесяти чотирьох поколінь, що не були до вподоби Творцеві початку, й прийшла шукати прихистку під Його крилами — за однаковим числом. [П8328]

Самі праведні є крилами Шехіни, справді крилами голубки: вона летить на них у радості й доброму серці в небесних висотах. А цей праведний, який сподобився її — нефеш ґера, — сидить і стереже її, доки його сонце не потемніє в цьому світі, щоб засяяти в прийдешньому. Він усе життя зовсім не відвертає своєї думки від її виправлень. Тим часом вона стає довершеною шатою, доданою тому, хто її сподобився, окрім того, що вона є шатами мудреців кожної людини. Так триває, доки обоє разом не сподобляться таємниці: «Праведність я одягнув, і він одягне нас [або: його]» (וילבישנו), — у вищу подобу, про яку написано: «Господь царює, величчю одягнувся». [П8329]

А далі: «Одягнувся Господь». Перше сказано про Аріха, який є вбранням для величі над усіма величними: велич личить йому, і він не позбавлений із неї нічого. Про нього сказано: «Велич людини її принизить» — на велику хвалу, бо він спроможний мешкати у високому й святому та з сокрушеним і смиренним руахом. Кліпот не перешкоджають його дії. Про неї написано: «І схилений очима врятує», — бо від нього вічне спасіння, коли він схиляє очі, щоб дивитися на них і наглядати за ними. Друге сказано про Зеїра, який є вбранням для Аріха, як у вислові: «Також утвердиться світ, не похитнеться». «Жіноче оточить чоловіче». [П8330]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 3

Рама з Фано

А щодо Авраама — старця, побожного й святого, першого серед ґерів — так сказати не можна. Добро було в його власних руках, за сутністю й спершу; його не ставили в залежність від заслуги інших. На це є й інші підстави. Він сам пробудився до цього, коли йому було три роки, без допомоги будь-якої людини у світі. Друга: це було до дарування Тори, бо тоді оновився припис, що розрізняє носимих від утроби й тих, хто шукає прихистку в тіні Його крил, за висловом «побачив і відпустив». Третя: про нього сказано, що весь час його перебування у світі вищий Хесед не потребував виконувати своєї праці. Четверта: щодо нього сказано про обрання. П'ята: його серце знайдено вірним, навіть зло в ньому, бо цього вимагає його міра, яка передує решті сефірот будови; іще не відкрився Пахад — Страх, який повертає обличчя до зла. Тому належить, щоб Ґвура всередині Хеседу була охоплена добром. Авраам обрав її й віддав за неї свою нефеш. [П8331]

Рама з Фано · продовження

Немає нічого, на що не було б натяку в Торі: написано «і Лот» — це лихий нахил, як пояснено в «Мідраш га-неелам», — «із ним на південь», схиляючись праворуч. Коли вони розходилися, він сказав: «Якщо ліворуч — я праворуч» (ואימינה), літери אמ"ן יה"ו; «а якщо праворуч — поставлю ліворуч» (ואשמאילה, שבע יהו"ה). Відомо, що שבע («сім») — це Імена Гавая та Елокім (ה' אלקים) у розгортанні з йодами. Він сказав: навіть якщо обереш правий бік, я піднесуся праворуч від твого правого боку, доки ти не залишишся ліворуч від мене. Тому ואשמאילה — повна каузативна форма; не так ואימינ"ה, де між мемом і нуном бракує йода. [П8332]

Усі ці п'ять підстав позначено доданою ге в імені Авраам. Вона теж подвоїлася й стала повною ще однією ге — через десять випробувань. Або її розгортання буде з йодом, бо всі випробування додають довершеності до всього згаданого. У розгортанні ж з алефом — натяк на особливе випробування, рівнозначне всім іншим: зв'язання. [П8333]

Написано: «А Я насадив тебе добірною лозою» (שורק). Витлумачили тут саме оголосовку шурук, яку можна тлумачити без вава, тобто як стулення губ, хоча перед нами написано שור"ק із вавом. Подібне є у вислові «коли Мойсей завершив» (כלות משה): у «Зогарі» багато разів прямо сказано, що його треба писати повністю, з вавом; і лише для тлумачення ми кажемо: написано כל"ת. Тут так само йдеться про оголосовку кубуц — три крапки одна над одною. Авраам у Малхут — безперечно, праведний ґер; Ісаак — у таємниці «межі Живого світів» (קץ חי עלמין); Яків — у Тіферет. Усі вони — правдиве насіння, і в кожному сила сина перевершує силу батька. [П8334]

Руах святості запитує: «І як ти змінилася для Мене?» — так, що Авраам став над усіма в Хеседі, Ісаак — під ним у Ґвурі, а Яків останній, у Тіферет, його первісному місці. І відповідає самому собі: «відростки чужої лози» (סורי הגפן נכריה). Оскільки від Авраама народився праведний пагін, а від нього — обраний серед праотців, чиє ложе довершене, відтепер кожен син ушанує батька й прилучить його перед собою або праворуч від себе. Тоді Авраам та Ісаак відійшли від початку в неславі й більше не відносили свого походження до Тераха й Нахора. Це й причина зміни імені на Авраам. Досі ми говорили про нефеш ґера. [П8335]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 4

Рама з Фано

А нащадок Ноя, який за звичайним означенням є ґером-тошавом і дотримується семи заповідей, може сподобитися подоби цих зображень: вони приєднуються до нього з трьох відповідних ступенів у духовності Асії — і тільки звідти. Лише щодо частин Ацилуту в ній: «до нього не יגועו [“помруть”, неясний зв’язок]». Таємниця ібуру є і в тих, і в тих. Саме їх насамперед описано в обертанні — як запалювання світильника від світильника, від їхнього початку, двічі-тричі, до повної міри (ефи): серце людини й незліченні органи. Це вища потреба — доповнити те, чого нам забракло з Тори й заповідей, бо інші покарання призначені лише для очищення. [П8336]

Будь-яке обертання, якому приписують зміну виду, зовсім не має відношення до цього ладу. Однак іноді, на короткий час, поки вона ще перебуває у світі душ, можливо, що вона вдягнеться в одну з форм лише на вигляд, для долучення свого посланництва, — як круки Іллі. Досить про це. Є й людина, чия праця прихована в її наметі, та різні властивості: легкий, мов орел, могутній, мов лев, і подібне, на зразок зміни облич колісниці, які не перестали всі бути подобою людського обличчя. Проте при зміні суду ми знайшли в них зміну бичачого обличчя на обличчя херува: щоб пізнати праведні діяння Господа, бо Він хотів послабити силу суду й не пробуджувати всього Свого гніву. [П8337]

Звідси ми довідалися про можливість їхнього обертання в малих дітях, щодо яких написано: «Кому Він навчатиме знання і кому дасть зрозуміти почуте? Віднятим від молока, відлученим від грудей» — вони до справедливості. А Ґаон рабі Саадія щодо багатьох лих і бід, які наші очі бачать сплетеними й покладеними на шиї декотрих немовлят, каже, що це задля добра їм. Нехай неясне виведе з прямо сказаного у вірші «кому … знання» тощо. Тим добром буде те, що засвідчує їм пророк Ісая: навчатися Тори з Його уст — нехай буде Його Ім’я благословенне навіки. [П8338]

[Позначка джерела: «В іншому викладі я знайшов»; кінця вставки не позначено.] Ми також скажемо: для немовлят, які зазнають страждань і не вмирають, приховане якесь інше добро після покарання жезлом і ударами, згідно зі шляхами правильного управління Скелі, Чий чин довершений. Бо кінець вислову Ґаона кращий за його початок — лише через брак передання, і ні з чого іншого. [П8339]

Ми маємо ще дещо сказати про ці три зображення; почуєш це серед того, що невдовзі буде про третій лад. Вони також відходять, коли на людей спадає глибокий сон, щоб ходити серед вищих, кожен за своєю заслугою, за висловом «я сплю, а моє серце не спить». Тоді в двох нижніх ладах, які ми ще пояснимо тут, посилюється уявлюване, і сон приходить із великої кількості занять. [П8340]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 5

Рама з Фано

Проте для цих трьох зображень немає запоруки — ані для далекого, ані для близького, — бо вони мають вибір між протилежностями. Вогняна ріка Негар Дінур є їхнім очищенням: вони не кращі за Метатрона в розділі «Не тлумачать» («Хаґіґа» 15а), Гавриїла в розділі «День спокутування» («Йома» 77а) та Іллю в розділі «Робітники» («Бава меціа» 85б); через вчинок одного звідси й одного звідти сталося те, що сталося. Знай: «шістдесят ударів вогню» (שיתין פולסי דנורא) — початкові літери Шехіни. [П8341]

Можливо, що два нижні — руах і нефеш — зійдуть у нижній Ґегіном, але не заради самих себе, хіба що через злий вибір їм трапиться забруднений одяг. Їм украй потрібно перетравити свою нечистоту: вогонь спалює іржу, яка пристала до очищуваного срібла, а саме воно нічого не втрачає. Воно може палати й не згоряти, подібно до окремого поліна у трактаті «Шабат» (20а): якщо немає більшої частини його товщини й більшої частини окружності, остерігаємося, що підворушить. І щодо тернового куща написано «не горітиме», а в іншому — «горить вогнем»; тлумачення таке: полум’я не переважить, і вони швидко визволяться. Так і тут: над переступниками Ізраїля вогонь Ґегіному не має повної влади, щоб знищити їх, боронь Боже; хоч згрішив — він Ізраїль. [П8342]

А зображення нешами не потребує нижнього Ґегіному й не долучається до нього, хіба що зійде туди, щоб у глибині серця зазнати одного напоумлення через якусь негідну думку, якої не знає ніхто, крім Нього, благословенний Він. Щоб не осоромити його, на нього буде покладено підняти іншого з числа מרדו”ת. Знай, що це йому на добро — на велику заслугу й чимале очищення. Тоді, немов худоба у своїй простоті, зійде в долину; руах Господній поведе його, бо це приносить Йому задоволення, і лише Він зважує діяння. [П8343]

А тяжкі думки про переступ, що походять від попереднього переступу, справді тяжчі за нього, бо він у матеріальному, а вони в духовному. Вони зовсім не можуть торкнутися зображення нешами, бо кліпот із його боку нечисленні й далекі від святості. А в зображенні вони становлять половину на половину, у таємниці Дерева пізнання добра й зла. Хоча вони близькі — одне до одного підступають, — за своєю природою вони не змішані: це саме по собі, а те саме по собі. Тут людині треба дуже й дуже остерігатися змішати святе зі звичайним: це таємниця розділення — гавдали. Існує й інший підхід до всього цього; ми вже добре пояснили у відповідному місці, що один сказав одне, а другий інше, і вони не сперечаються. [П8344]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 6

Примітки джерела: 1

Друкована примітка: 1

Примітки джерела · 1

Глоса. В іншій книзі я знайшов, і ось її слова: тому Давид сказав у «Хроніках»: «І всією своєю силою я приготував для дому мого Бога золото для золота й срібло для срібла» тощо. Слухач розуміє це в прямому значенні: срібло — щоб виконати з нього належну йому роботу. Так само й усі інші окремі речі, які там згадано в «Хроніках». Але його мазаль бачив, і він сказав: золото — щоб бути золотом, покладеним до скарбниці; воно не придатне для священної роботи. Так само срібло, мідь тощо. [П8349]

Рама з Фано

Проте в зображенні нефеш є дві сторони на гірше: усе — ס"ג [неясне позначення], і навіть мала частка добра змішана з великою кількістю зла. Приклад — пожертва для Скинії зі здобичі Єгипту; лише в Ізраїлі її очищено за словом [Божим]. Так само пожертва для Скинії нашого владаря Давида: він зібрав її з країв — з Едому, Моаву й від синів Аммона. Соломон — подібно до нього, проте це було примусово, а це — добровільно, бо всі приносили дари Соломонові. [Друкована примітка.] [П8345]

Тому він сподобився, щоб Храм було споруджено з його власного, а Давидову пожертву приховано й збережено. Це подібне до מראות птаха [можливо, йдеться про воло], яке не було придатне для жертовника, бо

Друкована примітка · 1

В іншій книзі я знайшов, і ось її слова: тому Давид сказав у «Хроніках»: «І всією своєю силою я приготував для дому мого Бога золото для золота й срібло для срібла» тощо — «як значення замкненого?» (כטעם סגור?), у прямому значенні: срібло — щоб виконати з нього належну йому роботу. Так само щодо всіх інших окремих речей, які там згадано [прогалина у джерелі]: бути золотом, покладеним до скарбниці, — воно не піде на священну роботу. Так само щодо срібла, міді тощо. [П8350]

Рама з Фано · продовження

птах живився ззовні. А щодо худоби, яка їсть із ясел свого власника, написано: «А нутрощі омиє і спалить на жертовнику». Здобич Єгипту теж від початку була за вищою волею та з відома того, хто давав, а здобич моря — з безхазяйного. Після смерті і та, і та стали придатними для Скинії. [П8346]

Але щодо Соломона сказано: «Якби хтось дав усе багатство свого дому за любов, його цілком зневажили б». Це можна тлумачити мовою здобичі: інші братимуть у здобич срібло й золото, щоб приносити йому дар, а він дасть зі свого й зі свого дому на будівництво Храму з любові до Творця. Єзекіїль, син Бузі, пояснить подібне; немає потреби продовжувати. [П8347]

Ці суміші треба очищати всіма нашими силами. Кожне зі зображень охоплює всі три; лише щодо того, хто не сподобився більшого за цю міру, — думки, які завдають шкоди, є й у цих двох, хоча вони за своєю сутністю й первинно служать одне

Рама з Фано · продовження

мовленню, а друге дії. [П8348]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 7

Рама з Фано

Третій лад — подоба престолу, рослинне в людині, нижній образ, раб перед царем. Це поширення в чуттєвому світі на два нижні з трьох зображень, про які ми говорили, — із внутрішнього боку посудин; це зображення Єцири й Асії. Адже найвище з них, від престолу, теж вважається головою нижніх і не потребує вбиратися в інше. І тут початок шляху обертання буде змальовано як запалювання свічки від свічки, як ми згадували щодо попередніх ладів. Проте вони не обов'язково обертаються разом: можливе перебування в обох водночас або лише в другому іконіні, а не в третьому. А про перебування в третьому, а не в другому, як [у того,] хто сподобився осягнути обидва, ми не чули, хіба що в таємниці ібуру. [П8351]

Тут є два ступені. Один великий і справді зветься образом — целем; про нього написано: «Лише в образі ходить людина». А другий малий і зветься тінню — цель; написано: «Бо тінь — наші дні на землі». Усе призначення першого — бути повною подобою нешамами з другого іконіна. Нижній теж ділиться надвоє: це вбрання руаха й нефеш, у таємниці шат мудреців, приготованих для трьох зображень у простій потенції від шести днів Берешіт. Проте для їхнього довершення бракує виконання заповідей, їхніх благословень і намірів. [П8352]

В усіх, кому запечатано смерть, усі вони віддаляються в ніч перед Гошана Раба й повертаються аж до тридцяти днів перед сконанням. Тоді лише вищий іде й не повертається разом із самою нешамою Брії, яка сходить, щоб сама очистити свої частини. Її не забирають через посланця: вона виходить і повертається всі ті дні відповідно до заслуги людини, але не оселяється в ній постійно. Вона також повертається з видінням подоби слави Господньої в час останнього віддалення, про яке написано: «תוסף [забереш?] їхній руах — вони сконують». І написано: «Повертаєш людину до розтрощення» — עד דכ"א. Це нотарикон до сказаного, а також до іншої таємниці: «подоба, як вигляд Адама першого» — דמות כמראה אדם הראשון. [П8353]

Досконалі й великі серед синів Ізраїля відчули в нашому владарі Мойсеєві це завчасне віддалення за тридцять днів. Адже лише воно відповідає обраному серед людей, а не віддалення в ніч печаті, яке жодним чином не стосується живого, чиї дні та роки сповнилися. «І плакали сини Ізраїля за Мойсеєм» — ще за його життя, потай, усі ті тридцять днів. Писання оприлюднило й відкрито проголосило їхню заслугу та праведність, які вони здійснили таємно. Після них вони плакали ще тридцять днів; про них написано: «І скінчилися дні плачу, жалоби за Мойсеєм».

Рама з Фано · продовження

Звідси випливає, що в перші були плач без жалоби, а останні були для всього Ізраїля, включно з його близькими. Правота істини вкаже свій шлях, бо він простий і ясний. [П8354]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 8

Рама з Фано

Упродовж усіх цих тридцяти днів перед сконанням осяяння цієї нешами, яке є лише відбитком, залишається ослабленим від їхнього початку до кінця, бо вона немов оповита лише всередині зображення руаха. І впродовж усіх цих [днів], коли він сходить бачити й бути побаченим разом із самою нешамою, їй показують місце її слави в тому світі. Про неї сказано: «Немає людини, владної над руахом, щоб утримати руах». Тобто основний руах не вбирає цілковито й не стискає в собі той відбиток, що залишився від нешами. Тепер той зветься руахом за назвою свого викупителя, близького до нього. [П8355]

А нижнє вбрання у двох своїх частинах не рушає звідти до дня смерті, про який написано: «Доки повіє день і втечуть тіні». Причина в тому, що саме вони володарюють і діють у двох силах життєвої душі, які ми згадаємо нижче. Інакше з образом тіла: він не має сутнісної близькості з тілесними силами, а лише розгортає над ними сукку миру. Навіть коли він віддаляється, людина не позбавлена дій за вибором і природних дій, усіх людських думок і задумів, їхньої кари й винагороди в ці тридцять днів — כלים [неясне завершення]. [П8356]

А тіні, про які ми говорили, — це перше й друге відображення, які є в людини й видимі чистим оком. Інакше з шедім: вони не мають жодного вбрання, крім того, що походить лише з Асії в Асії. [П8357]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 9

Рама з Фано

Посланець Милосердного, який має вбрати всю цю третю форму в людське тіло, — це той, кого загал мудреців називає діяльним розумом: שכל הפועל, за гематрією — Ізраїль (ישראל), бо його дія призначена саме для нас. А для багатьох народів посланець буде відповідний їм, із їхнього відділу: великий за своєю величиною, малий за своєю малістю. Мовою наших учителів це ангел, поставлений над зачаттям; у Писаннях він називається Ніч, як сказано: «І ніч сказала: зачато чоловіка» (Йов 3:3). Тут від Бога, благословенний Він, йому відома сутність форми, яка зійде на краплю, що трапляється йому тієї миті: мудрий буде чи нерозумний. [П8358]

Рама з Фано · продовження

Саме вона разом з усім, що нижче за неї, підлягає суду за тридцять шість [переступів, караних] каретом, у Торі — відповідно до тридцяти шести часток (מנה) з міріад міріад; це шістдесят міріад велелюдних зібрань, пояснених нами в іншому місці, від яких відтинається душа, що грішить. Таємниця цього: «Від дихання Бога загинуть». Годі й казати, що вони самі підлягають суду в нижньому Ґегіномі відповідно до потреби очищення. [П8359]

Лише вона є розумною душею, яку ми називаємо нешамою щодо дослідників: вони жодним чином не мають частки вище за неї. Та й ця для них — із заднього боку Єцири й Асії, ззовні, і не інакше, бо зненавиділи знання та знехтували Торою синів Ноя. І її також було дозволено їм відтоді, як «Господь із Синаю прийшов», бо засяяв і явився, а вони не слухали й страху Господнього не обрали. Тому їстимуть плід свого шляху; без Мене бачитимуть, і ніхто взагалі не навчає їх пізнання Бога. Тому за життя вони звуться мертвими: марять, лежать, люблять спочивати. Вони не мають нешами, окрім тієї, що від тіні й у марноті помислів і думок про марноти цього світу. А ця не віддаляється під час сну, як ми пояснили. [П8360]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 10

Рама з Фано

Глава десята.

Четвертий лад — будова храму, неживе в людині, нижня подоба, служниця перед царем. Про неї написано: «Лише перед Богом мовчи, душе моя». Це життєва душа, яка бачила чуттєво й достатньо освятилася, коли сказала при морі: «Це мій Бог, і прикрашу Його»; і стану Йому оселею. Адже ми — храм Господній у цьому низькому ладі. Престол почесніший за храм; так і ми уподібнимо його в самих собі до третього ладу. Вбрання ближче, ніж обоє, і його можна витлумачити в другому. Це й те — через близьке переносне вживання. Проте перший іконін не має зв’язку ані з храмом, ані з престолом, ані з вбранням, а лише: «Частка Господня — Його народ». [П8361]

І щодо них також написано: «Навіки сядуть до престолу Тобі». Не сказано «престол Тобі», а «до престолу»: престол від початку було створено лише заради них. Тому обличчя Якова вирізьблене на ньому. [П8362]

Можливо, ті таннаї трактату «Йома», один з яких сказав одне, а другий інше про число вогнищ на зовнішньому жертовнику, мали на увазі це зображення. Один сказав: щодня два — для нижніх образу й подоби, а сьогодні три — для вищої подоби; вищий образ цього не потребує. Другий сказав: щодня три, щоб охопити

Рама з Фано · продовження

також вищу подобу, а сьогодні чотири — для вищого образу. Ще один сказав: щодня чотири — для чотирьох облич образу, бо від нього витоки життя для всіх інших, а сьогодні п’ять — щоб окремо назвати з ними єхіду, адже в інші дні вона охоплена назвою «нешама нешами». Однак за всіма підходами не можна тлумачити, як ми витлумачили, там, де полум’я не піднімається саме собою, — наприклад, на золотому жертовнику й у жарівниці всередині найсвятішого місця; тут не місце їх пояснювати. [П8363]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 11

Рама з Фано

Глава одинадцята.

Знай: коли стихії поєднуються через рух небесних тіл, щоб на них зійшла людська форма, видима очам, тоді з її сили постає ця життєва душа. Її формування відбувається тієї миті, крім того, що вона є силою в тілі й не чимось іншим. Вона виходить до своєї дії та служіння через згаданого ангела, який утворює їх і надає їй форми у двох її силах. Перша — «подихи кісток» (הבלי דגרמי), тобто природне тепло, основа рослинної душі, про яку постановлено: багатий чи бідний. Це тваринна душа, чиї справи лихі в марних речах, бо вона тягнеться за ними. Мудрість дасть мудрому силу панувати над нею, аж доки підкорить її. [П8364]

А життєва душа ширяє над могилами своїх власників, як ми вчили: «Залишок для померлого» — тобто те, чим він перевершує худобу, у сенсі «переваги людини», — розподіляється; те, що лишається в цьому світі: «будують йому нефеш над його могилою». А дві її сили — «подихи кісток» і «страждання плоті» — лишають трохи життєвості тілам праведників у могилі. Вони завдяки своїй досконалості, бо немає в їхньому серці заздрості, освячуються й очищуються нею, і їхні кістки не гниють. [П8365]

Друга — «страждання плоті» (עצבונא דבשרא), основа чуттєвої [душі], про яку сказано: сильний чи слабкий. Це руах, що промовляє про марноти світу, — у того, хто не дбає про своє борошно. Черв’як у могилі тяжкий для неї, як голка в живій плоті, аж поки плоть не розкладеться. А життєва душа є нешамою над ними — вид у своєму виді. [П8366]

Проте праведники дякуватимуть Його Імені, благословенний Він, бо про них написано: «Також моя плоть житиме безпечно». Вони сплять у землі праху, і їхній сон солодкий, без перешкоди, бо черв’як зовсім не має частки й спадку в їхній плоті. А їхні кістки праведний Суддя визволить від розпаду їхнього поєднання аж до однієї години перед воскресінням мертвих, щоб здійснити щодо них «до праху

Рама з Фано · продовження

повернешся». Без цього не обійтися, бо все походить із праху, навіть сонячне коло; а обличчя праведників у майбутньому будуть подібні до сонця. [П8367]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 12

Рама з Фано

Глава дванадцята.

Ця життєва форма, про яку ми говорили, є в кожного індивіда людського виду. Вона зберігає його власну форму, і ніхто інший не має в ній спільності з ним, хіба що через ібур, який є однаково можливим для всіх. Усяка кара смертю, що не містить карету, — чи за людським судом, чи за судом Небес — має своїм присудом лише втрату життєвої душі. За людськими судами є тридцять шість основних переступів, за які в час існування Храму належала смерть за вироком суду: вісімнадцять — побиття камінням, десять — спалення, два — страта мечем, шість — удушення. Вони також мають те саме відношення до тридцяти шести часток (מנה) з міріад міріад, про які ми щойно говорили: це у свій спосіб, а те у свій. [П8368]

Сила суду велика: усі, хто підлягав карету й зазнав бичування, а тим більше страчені ним, звільнилися від свого карету, тож їхній образ не відкинутий з відразою. Також життєва душа сходить у яму для довершення очищення. Лише вона піднімається через ов: у нечестивих — завжди, а в праведників — тільки протягом дванадцяти місяців. Та й про це ми чули лише щодо Самуїла з Рами: з висоти віддали честь царській владі й не повідомили йому, аж поки він піднявся та побачив Саула, який і запитував. Він сказав: «Навіщо ти стривожив мене?» Проте над тими, хто ввійшов живим до Еденського саду, й над померлими від поцілунку, з уст Господа, ов зовсім не має влади. [П8369]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 13

Рама з Фано

Глава тринадцята.

Зміна виду, яку інколи приписують деяким шатам у прямому й буквальному значенні, жодним чином не можлива, крім як у цих двох нижніх ладах: у цьому — у свій спосіб, а в тому — у свій, залежно від більшої чи меншої тяжкості справи; чи в таємниці вислову, спільного для обох, чи через втрату первісної форми — лише для найнижчого. І це теж велика втіха: адже ми сказали, що тут зовсім немає спільності, а «кожна людина народиться в ній». Відтепер буде схоплений лише один грішник. [П8370]

Рама з Фано · продовження

Це й означає: «Господи, при пробудженні зневажиш їхній образ» (בעיר צלמם תבזה), — на відміну від вищих образу й подоби, які віднесені до Бога. Чи буде зміна їхнього нижнього образу справді на худобу, чи на зневажену рослину — «їжте її» (אכלו), чи її топтатимеш ногами, як прах, — слід витлумачити, що це крайня зневага. Досить про це, бо ми вже достатньо пояснили міру виправлення для всіх наприкінці трактату «Хікур Дін». [П8371]

Саме це було приховане від старців дому Афін у першому розділі «Бехорот», коли вони сказали рабі Єгошуа бен Хананії: «Є в нас зламане жорно — зший його». Бо від свого вчителя, давнього філософа, вони мали переказ про це дивовижне падіння — постанову без пояснення; ані він, ані вони зовсім не знали жодного виправлення. Тому сказали, що це зламаний камінь, і запитали його: «Яке його виправлення?» Він узяв від нього уламок і שרי להו — «розв’язав для них» [неясний зв’язок]. Сказав їм: «Скрутіть їх із нього — нитки» (כריכי להו מינה גרדי). [П8372]

Він натякнув їм на таємницю: «Ті, що проходять долиною плачу, зроблять її джерелом», — і «до марнот?» (ולהבלים?), наказова заповідь у ньому, бо написано: «І розтопчете нечестивих», як ми згадали там. Він посміявся з них, бо вони не зрозуміли й здивувалися його відповіді: а чим [він] сподобиться цього навіть у вченні, а тим більше на ділі, тощо. Він здійснив щодо них: «Судів не знали». [П8373]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 14

Рама з Фано

Глава чотирнадцята.

Отже, це чотири лади, які охоплюють усі частини душі. Ми вже згадували в частині першій, главі сьомій, що їхні подробиці становлять сімнадцять ступенів, а сяйво Шехіни сходить над ними й довершує до «Живого світів». Відповідно до них у «Тіккунім» витлумачили сімнадцять назв і поділів ступенів душ Ізраїля: царі, праведники, провидці, пророки, володарі Тори, могутні, побожні. Досі — від Зеїра; щодо нього рабі Пінхас бен Яїр учив: побожність більша за все. І так само від Нукви — разом чотирнадцять. Нуква перевищує їх своїми трьома верхніми [ступенями]: розумні, мудрі, смиренні, які є головами тисяч Ізраїля. Тут рабі Єгошуа бен Леві вчив: смирення більше за все. Вони не сперечаються. [П8374]

Ба більше: ці три додаткові, які походять від неї, відповідають тим, що походять від Хесед, Ґвури й Тіферет Зеїра; його сім — її чотирьом. Отже, побожність цього припадає саме на одне — באות באחת [нерівний зв’язок], — і суперечність усунута. Чому ж написано: «Йосип, сімнадцяти років, пас»? У таємниці: «І помістив їх Бог на

Рама з Фано · продовження

небесному склепінні», яке є Єсодом, провідником душ. І написано: «І жив Яків у єгипетському краї сімнадцять років» — плодилися й множилися, аж поки він побачив шістдесят міріад тих, хто вийшов із його стегон. Це й було обіцяно в Беер-Шеві: «Не бійся сходити в Єгипет, бо Я зроблю тебе там великим народом». Цю обітницю спрямовано саме до нього, щоб його очі бачили. А Йосип сказав: «Щоб учинити, як цього дня, — зберегти життя великому народові». [П8375]

До того ж ר"ב ע"ם, «великий народ», за гематрією — дванадцять Імен Гавая: «Щасливий народ, якому так». А в «Шір га-шірім раба» сказано, що він бачив шістдесят міріад людей Тори. Можливо, маються на увазі ті, хто дотримувався Тори: жоден із них не виходив із повноти досконалого ложа — מטה שלימה, що за гематрією є нефеш (נפש). Адже для нього довершилася לקן [неясне слово] таємниця нефеш дому Якова по завершенні згаданих сімнадцяти років, відповідно до великого Імені за малим численням. А потім ми були в Єгипті сто дев'яносто три роки — за числом «Я — Господь, ваш Бог» (אני ה' אלקיכם), аж поки сподобилися вийти звідти «близько шестисот тисяч піших», гідних бути порахованими разом із ногами Колісниці. [П8376]

Але мало б бути «шістсот тисяч»! Вони були на одного менші від цього числа, а нога Того, хто дав Тору й говорить від власного імені, довершила число. Він рівноцінний усім їм. Це таємниця кафа рівності й уподібнення. Крім того, כש"ש за гематрією — вінець (כתר), бо вища нога — вінець над нижньою головою. Такий сенс: «Яких Ти викупив із Єгипту — народ і його Бога». А інший вірш каже «народи» — про Ізраїль та ерев рав. Попри це, не написано «їхнього Бога», а «його Бога». Так і ти скажи про вірш Тори: він каже ось що — «Моя нога рівноцінна приблизно шестистам тисячам». [П8377]

Якби йшлося лише про нього самого, це очевидно — не потрібен вірш. До того ж: «Шаддай — ми не знайшли Його великим силою», і не Його звичай хвалити Самого Себе. Натомість Він навчив щодо всього загалу: кожен з Ізраїля рівноцінний шістдесяти міріадам, бо кожен із них довершує цей величний рахунок, який не може бути довершений без нього. Це — оздоба й квітка. Дивись «Зогар», «Ваєхі», 217: Писання й таннаї не клопоталися про ті сімнадцять років лише для того, щоб розповісти нам утіхи після страждання старця, з ніжності й розкошування. Вони мали навчити цієї великої таємниці, яка завжди була перед очима нашого праотця Якова на спомин. Бог, благословенний Він, здійснив задум Свого слуги, а той бачить і радіє. [П8378]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 15

Рама з Фано

Глава п’ятнадцята.

За тим, що просто встановлено із «Зогару», розділ «Ваєце», аркуш 153, праведний Веніямин не вступав у подружню близькість, аж доки Йосип прийшов і знайшовся. А коли наші праотці зійшли в Єгипет, у нього було десять синів. Треба сказати, що благословення дому Якова плодитися й множитися понад природний шлях почалося після повернення Веніямина до батька. Подібно Господь благословив дім Овед-Едома ґатянина. Також Йохевед, яка народилася між мурами, входила в це благословення, бо щойно старець піднявся, щоб зійти до Єгипту, постанову про голод було скасовано. [П8379]

Тоді постає давнє питання: як Левій вступав у близькість у роки голоду? Хоча ми в іншому місці відповіли: оскільки це дозволено бездітним, дозволено також Левієві, який був наставником і знав, що заповідь не довершена без чоловічого й жіночого [потомства]. Проте лишається утруднення зі згаданого там у «Зогарі» й ясного в мідрашах: розпитування Йосипа та відповідь Веніямина про імена його десятьох синів відбувалися під час першого сходження. Тому це можна пояснити одним із трьох способів. [П8380]

Перший: у дні батькової жалоби Веніямин із двох заповідей, до яких був зобов’язаний щодо дружини, виконував одну — плодитися й множитися, а другу — обов’язок подружньої близькості в належний час — скасовував. Немає сумніву, що це було з дозволу.

Другий: відколи в Якові зажеврів руах га-кодеш (дивись ש”ב про Тору, кінець розділу «Мікец»): «І побачив, що є зерно в Єгипті», — його жалоба сама собою трохи полегшилася. Тоді Веніямин почав відвідувати свою оселю. [П8381]

Також ще перед тим, відколи Йосип вийшов із в’язниці й піднісся до величі, — мазаль Якова, він [неясний зв’язок], — його жалоба полегшилася. Адже тоді сповнилися для нього дванадцять — «дванадцять місяців» (י”ב שנים עשר חודש) — від смерті Ісаака. Саме це є точністю вислову «Зогару»: «Коли Йосип прийшов і знайшовся». Бо ув’язнений у в’язниці з мешканцями темряви — наче загублена річ; вийшовши, він приходить і знаходиться серед ровесників. А щодо того, як Йосип відкрився своїм братам, недоречно було б сказати: «Коли прийшов Йосип». [П8382]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 16

Рама з Фано

Глава шістнадцята.

Написане там на аркуші 128б — «увесь час, поки Рахіль не завагітніла Веніямином, він затримувався в Паддан-Арамі» — не означає, що вона вийшла звідти вагітною. Адже він пробув у Суккоті вісімнадцять місяців, а звідти [пішов] до Сихема, а звідти до Бет-Еля — до народження Веніямина. Натомість сказано: увесь час, поки він передбачав, що ще не настав час Веніямина. [П8383]

Відомо, що вищий праведник — Йосип — передує нижчому праведникові — Веніямину — на сім ступенів в Ацилуті, від Хесед до Малхут. Це таємниця вищого Хесед при отворі члена — в аспекті Єсоду, який входить у Малхут, щоб вилити в неї благословення потайним шляхом. На початку сьомого року від народження Йосипа Яків вийшов із Паддан-Араму, щоб прийти до свого батька Ісаака в ханаанський край. Він затримався в дорозі на два роки лише для того, щоб не з'являтися перед батьком до народження Веніямина. Тоді його ложе стало досконалим, щоб довершити при Ісаакові за Ревеку, яка сказала: «Навіщо це я?» [П8384]

Повернімося до першої теми. Піди й порахуй: від Давида до Йосії було сімнадцять царів. У його дні Єремія повернув десять колін — тобто частину від кожного коліна, — і він царював над ними. Оскільки громадою звуться лише мешканці Землі, як сказано в трактаті «Горайот», Йосія слушно був царем над усім Ізраїлем. Проте наприкінці він приховав Ковчег Завіту, а для місяця настала пора, щоб його світло згасло. [П8385]

Щодо радості громади за днів Єзекії написано в «Хроніках»: разом із тисячею биків — часткою царя — й тисячею биків — часткою князів, яких принесли як мирні жертви, щоб установити мир між Абою та Імою, Єзекія виділив ще сім тисяч дрібної худоби. Отже, сімнадцять тисяч, у таємниці «людської отари», про яку сказав Єзекіїль. А князі Ізраїля при освяченні Скинії — кожен із них, по одному на день, — приніс як мирну жертву сімнадцять голів. Усе це за словом вірша: «Бо в Яг, Господі, — Скеля світів». [П8386]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 17

Рама з Фано

Глава сімнадцята.

Є форми (в іншій версії: канали) святості Великого Імені; позначення його малого числення та корінь — із їхнього числа. Про них сказано: скільки передніх форм до грізних передніх [ликів], які є самими літерами Імені. Воно має ще дванадцять передніх форм, і їхній порядок такий. [П8387]

כוז"ו — за гематрією «Господь один», יה"ו з розгортанням через алефи; це роса воскресіння мертвих. לוא"ו — Ім'я БАН. מחט"ח — «палац» (נטי"ט — היכל). Три Імені Гавая, які всі означають «був, є і буде». סוכ"י — сто підніжків (в іншій версії: сто благословень); у ньому таємниця пророцтва для тих, хто дивиться (в іншій версії: для провидців) через руах га-кодеш. עכל"ך — розгортання 161, а його число з великим кафом — вінець (פלמי"ל). צמכ"ם — 45, Адонай двічі; а з великим мемом — десять разів מולא [неясне слово]. [П8388]

קנס"ן — десять Імен Гавая. Хоча вони є джерелами милосердя, прямий зміст слова вказує на суд, бо цар досконалий, коли судить і до добра, і до лиха, як сказано в «Зогарі», розділі «Бешалах». А з великим нуном — десять разів амінь (אמ"ן); це тішрей, який охоплює шість розгортань Ег'є, серед простих і складених. דסע"ם — Шехіна, а також «небеса» (שמים), Ім'я Святого, благословенний Він, і також десять разів «Господь один». [П8389]

שעפ"ע, що є також заміною за албамом, — десять разів Ім'я БАН. Це Ім'я — в Нукві: з трьохсот сімдесяти світел Аріха її частка становить число פ"ע, тобто сто п'ятдесят для неї, а решта — для Зеїра. תפצ"ך — десять разів «палац». А з пе за א"ק в ньому є десять разів 72 і десять разів 65, у таємниці «Моє Ім'я в ньому», сказаного щодо אל"ף дל"ת נו"ן יו"ד, середні літери яких становлять 72. Кінцеві літери його слів за гематрією — «Господь Цваот» разом із сорока їхніми літерами. Якщо ти маєш душу, щоб, як сказано, витлумачити тут великий пе, то це за гематрією триста сімдесят світел, доданих до «тисячі — тобі, Соломоне»; і ті, і ті — в Аріхові. [П8390]

І скільки зворотних форм до зворотних! Ось вони: מרד"ד — двадцять дві літери Тори, у таємниці малих літер, бо зворотні форми — суди. חגר"ג/חנב"ג — таємниця «Живого світів»; також п'ять літер אלקים і тринадцять його розгортання — вісімнадцять, у таємниці судів. וגנ"ב — сім і сім виливів, а в таємниці судів — «рука Господня», Гавая. ואבי"א — Шехіна не сходила нижче десяти. Це нотарикон вислову Тори на початку думки; וקול"ה א"ל за гематрією — Адам, і так само наприкінці дії; ושעשוע"י א"ת за гематрією — Адам. У таємниці судів наприкінці зворотних форм за гематрією היא — десять: натяк на подвоєння п'яти й п'яти ґвурот, тобто їхнього буття в корені, а також після їхнього поширення (в іншій версії: у їхньому джерелі). Число всіх

Рама з Фано · продовження

чотирьох зворотних форм разом із колелем — «палац». [П8391]

(В іншій версії я знайшов, і ось її слова: коли візьмемо ці чотири зворотні форми й чотири відповідні передні форми, близькі до Великого Імені, разом із двома колелями, їхнє число буде триста. Серед літер є перші літери абетки, від алефа до מ"ן; далі סעפ"ץ — їхнє число триста; ק"ר теж триста; сама ש — триста. Це чотири шини, яким відповідають чотири ноги, що є в сукупності синів трьох із колін Ізраїля. У літері ח є лише вісім священницьких родин і три левітські родини — Ґершон, Кегат та Мерарі. [П8392]

Якщо додаси згадані чотири заміни близьких передніх форм до числа чотириста, вийде шістсот тридцять чотири. А якщо усунеш вигин літери тав, який належить зовнішнім силам, — цей вигин становить чотирнадцять, бо подібний до ноги алефа, коли її завершення має форму йода: внизу далет і нижнє вістря, разом чотирнадцять, — залишиться вінець. Щодо чого ми сказали: «Добре ім'я підноситься над ними»? За гематрією — Авраам, Ісаак і Яків; це шістсот тридцять чотири разом із чотирма колелями, ’מ із передніх форм, які ми згадали. Досить про це.) [П8393]

У кожному місці, де ми додаємо й тлумачимо колель, як тут, його таємниця — у його числі, яке є אלק"ם, а його атбаш — сто двадцять один, якщо забрати слово; обоє разом, точно, — двісті тридцять шість, міра зросту. У розгортанні כ"ף י"ו למ"ד за гематрією — десять Імен Гавая. [П8394]

Слуга Авраама сказав: «І прийшов я сьогодні до джерела». Адже вищий слуга — Метатрон, коли з ним поєднаний Сандальфон, «один офан на землі»; обоє — у таємниці двох парцуфів, кінця вбрань Ацилуту для всякої справи святості. [П8395]

До глави у змісті

Га-нефеш — частина VII — глава 18

Рама з Фано

Повернімося до початкового: нам підходить один зі способів переносного вживання, за яким нижній лад називається нефеш, у таємниці останнього ге Імені. Другий вище за нього — руах, і він є самим вавом; над ними — нешама, перше ге. А великий лад, який ми згадали першим, — нешама нешами, йод і його вістря. Ті, хто сподобився цих чотирьох ладів за задумом щодо них Творця Берешіт, Єдиного у світі, на якого вказує вістря йода, — це женці на полі, яке благословив Господь, справді «женці святого поля» (מחצדי חקלא קדישא). [П8396]

Це гідне слово, без йода множини, який тут не тлумачиться, є нотариконом усього тлумачення: те, що говорить; живе; рослинне; неживе — מדבר חי צומח דומם. Разом із

Рама з Фано · продовження

колелем вони за гематрією становлять Цваот (צבאו"ת). Про них сказано: «Господь із вами» — у чотирьох Його літерах, колісницею яких були Боаз, Овед, Єссей і Давид. І написано: «Господь — Він Бог». [П8397]

Тому початкові літери цих чотирьох, щодо яких сказано: «А Ти, Господи, — щит довкола мене», за гематрією становлять Ім'я Елогім (אלקים); середні з одним колелем — Шехіну; кінцеві — «Так благословляйте» (כה תברכו), назву щодо неї. Це таємниця двадцяти двох літер Тори та трьох праотців. І ті, і ті разом зі словами за гематрією — Цваот; досить про це. [П8398]

Так повне Ім'я називається над повним світом. Із цієї причини завершену людину правдиво й слушно називають малим світом. Це й означає те, що ми вчили: хто займається Торою заради неї самої — увесь світ гідний його. «Щасливий народ, якому так; щасливий народ, чий Бог — Господь». [П8399]

Скінчено й завершено.

До глави у змісті

Га-міллуїм

Рама з Фано

Розгортань Гаваї багато, і вони гідні пошани. Учення про них уже раніше передано з моїх уст шанованим товаришам — із того, що я чув від своїх учителів; воно й записане. Але там ці речі подані невпорядковано й незавершено, лише збірка за збіркою, як той, хто оббиває оливу: щодня — відповідно до його благословень, аби не загубилося навіть щось мале,

коли я був малим і юним; а тим більше тепер, коли я постарів, — поготів, щоб ми взяли за благословенням Господа, нашого Бога, «забезпечити мотузку / муку Месії — Месією», לספק חבל משיח במשיח [зв'язок непевний]. Як той, хто черпає воду з глибоких криниць, — розуміти й навчати ясною мовою та приємним наспівом солодких тлумачень. Той, хто творить вечори, а на світанку творить світло, — світять у цій мудрості, щоб допомогти тим, хто її прагне. Добра звістка.

Золото разом із крапкою письма — це вави стовпів, з'єднані обручами; йоди й ге приліплені, щоб зв'язати Ім'я. [П8400]

Йод в Імені завжди стоїть у своєму сяйві, своїй подобі й зрості та зовсім не змінюється. Про її розгортання, яке існує завжди, написано: «Двадцять ґер — шекель». А розгортання решти його літер постають у різних видах; ось їхній перелік. [П8401]

Рама з Фано · продовження

Спершу нам треба знати, що кожна з чотирьох літер Імені Гавая, благословенний Він, має окреме розгортання, яке саме в них є їхнім осмисленням, שהוא עצמו בהון הוא הגיון שלהם [стислий вислів]. Ім'я з числом 72 властиве йод Гаваї: це розгортання все через йоди. А те, що має число 63, властиве першій ге Імені: все воно через йоди, окрім вава, у якого літера розгортання — алеф. Вона натякає на зародка в материнському лоні: це короткий вав усередині алефа, який, виходячи з утроби матері, «тому піднесе голову» — повний ו; тоді основа Імені набуде власного розгортання. Оскільки спочатку, коли він був прихований у лоні Біни, ге була основою Імені, звідти до того вава в Імені тягнеться МА, 45, усе через алефи. За ним — розгортання БАН, 52, для останньої ге Імені, все через ге; тут вона подвоєна так: ה"ה. Отже, це розгортання подвоює [основу] в цілковитій рівності. Знак цього — дві відповідні Гаваї, які Тора назвала при тринадцяти мірах милосердя, та два великі світила. Не те, що місяць був великим і вищим, як сонце, а що був подібним до нього. Знай: одна ге позначена в основі Імені, а друга — у його розгортанні; обидві — в Імені БАН, бо вона бере знак чоловічого. До того ж велике світило — те, що над нею: усі його розгортання мають по десять літер, а мале світило — дев'ять. Часом в Імені БАН буває додавання алефів, але це лише в розгортанні його розгортання, літер якого тільки двадцять. Коли між двома вавами додають алеф у трьох місцях, це й є знаки чоловічого. Виходить 23 літери, за числом חיה, «жива істота», яка входить до בהמה, «тварини»; це Ім'я БАН за рівним числом. Зараз не слід подовжувати виклад про це. [П8402]

Перше розгортання, про яке ми сказали, що воно все через йоди й властиве літері йод, — високе й святе, незмінне й таке, що не зазнає заміни: ані через брак літер, ані через їхній надлишок; «і не незмінне», ולא בלתי משתנה [нерівний повтор], ані через поставлення раніше, ані пізніше шляхом перестановки. Немає іншого розгортання, крім нього, разом із ним у його межі;

воно береже свій образ, правдивий навіки. На це є натяк у вірші: «І простяг Мойсей свою руку», י"ד"ו, — ось י"ו"ד; «над морем», ה"י"ם, — ось ה"י; «і повів Господь», ויולך ה', — ось ו"י"ו; «море», ה"י"ם, — ось ה"י. Його знаки — чотири йоди: одна з основи Імені, а решта — знаки розгортання. Вони є початковими літерами י"שוב י"ושיבני י"הוה י"רושלים — «повернеться / поверне мене / Господь / Єрусалим», а також י"גל י"עקב י"שמח י"שראל — «радітиме Яків, веселитиметься Ізраїль»; у зворотному напрямку, через י"בחר י"הוה י"ורנו י"רא — «обере / Господь / боїться / навчить його». Коли кожна з цих йодів множиться на своє розгортання, тут постають чотириста світів жадання. [П8403]

Знак Імені САҐ, 63, — י"א"י, за гематрією א"ל, Ель: «Один Ель створив нас». Його нотарикон — שמע י"שראל י"דוד א"להינו י"דוד, «Слухай, Ізраїлю: Господь, наш Бог, Господь», у таємниці того, що Ізраїль постав у думці. Також י"דוד י"ראה א"שר י"אמר — «Господь / побачить / що / буде сказано», י"שועת י"דוד א"שר י"עשה — «спасіння Господа, яке Він учинить», י"חל י"שראל א"ל י"דוד — «нехай сподівається Ізраїль на Господа»; і у

Рама з Фано · продовження

зворотному напрямку — יי"שראל יי"דענוך א"להי יי"זעקו, «Ізраїль / пізнали Тебе / мій Боже / кричатимуть» (Осія, розділ 8). Це Ім'я переставляється трьома способами. Перший — основний: алеф його розгортання стоїть між двома вавами, а обидві ге залишаються [розгорнутими через] йоди. Другий: алеф спуститься до останньої ге — так: יו"ד ה"י וי"ו ה"א, а йод підніметься й увійде між вавами. Третій: перша ге візьме собі розгортання через алеф — так: יו"ד ה"א וי"ו ה"י. [П8404]

Подібно до згаданого Імені САҐ, [є] два інші розгортання — 62 і 67. Розгортання 62 має два види. Перший: обидві ге розгортаються через йоди, а два вави самі, так: יו"ד ה"י וי"ו ה"י. Другий: обидві ге розгортаються через такі самі ге, а йод — між двома вавами, так: יו"ד ה"ה וי"ו ה"ה. Вони рівні в тому, що зовсім не мають алефа й не множаться через перестановку. Знай: першість однієї перестановки перед іншою в усіх цих розгортаннях, що мають різні перестановки, розглядається з двох боків. Перший — першість почеснішого розгортання: наприклад, перша ге спочатку буде через йод, потім через алеф, потім через ге, за потребою. Адже йод — вища?, נעלה?, за всі, у таємниці самого мозку; алеф — її вбрання, «оболонка, що вкриває мозок», і ще перебуває в таємниці єднання сукупності ступенів. А літера ге вийшла до поділу в таємниці НАРАНХАЙ згори вниз: Аріх Анпін, Аба, Іма, Зеїр і Нуква. За цим слушний встановлений нами для Імені 62 порядок двох способів — раніше й пізніше. Другий бік — більша кількість літер розгортання: у цьому його похвала. [П8405]

Із цього боку згаданий порядок перевернеться, бо одне має десять літер, а друге — лише дев'ять. Утім, ось головне: розгортання 62 також зовсім не має алефа, а його розгортання — дві ге [у розгортанні] через йоди; алеф — одна, або для першої ге, або для останньої ге [нерівний перехід]. Одна з двох йодів неодмінно стоїть між вавами. Заміна відбуватиметься в ге: перша через йод, друга через ге, або навпаки. Це дві перестановки Імені 67, так: יו"ד ה"י וי"ו ה"ה. [П8406]

Розгортання Імені МА, 45, подібне до розгортання 72: у ньому немає ні заміни, ні перестановки. Його число — אד"ם, «людина», а також ל"ב אח"ד, «серце — один»; це יו"ד ה"א וא"ו ה"א. Його знак — י' א' א' א': «Один батько в усіх нас». Через три алефи — без них виходить 42, ועי"י ג' אלפי"ן מלבדם הוה מ"ב [стислий зв'язок]. Також нотарикон א"להים א"להיך א"נכי, «Бог / твій Бог / Я», а також 232 із загальним додатком. Коли порахуємо з ними йод, тобто יי"שראל, «Ізраїль», що стоїть раніше у вірші, вийде число «один». Це початкові літери יי"דוד א"להי א"דני א"ברהם, «Господь, Бог мого пана Авраама», — за гематрією «Шехіна», рівне числу ліктів двору, на якому поставлено скинію, із товщиною дощок і стовпів, разом із ліктем поза внутрішнім простором скинії. Також у самому порядку початкових літер: יי"דוד א"להי א"ברהם א"ביך, «Господь, Бог Авраама, твого батька», — за гематрією שמחה, «радість», про яку написано «мати синів — радісна». Обидва — належні знаки для встановлення років судом: у роках немає більшого за 365 — це перший знак, і меншого за 354 — це другий знак. [П8407]

Рама з Фано · продовження

У Пророках: י״דוד א״להי א״תה א״רוממך, «Господи, Ти — мій Бог, піднесу Тебе», і י״דוד א״בינו א״תה א״נחנו, «Господи, Ти — наш Батько, ми…»; у зворотному напрямку: א״יה י״דוד א״להי א״להים, «де / Господь / Бог / Богів». У Писаннях у зворотному напрямку: י״דוד א״ל א״מת א״ותי פדיתה, «Господи, Ель істини, мене Ти викупив»; у прямому: י״קראני א״בי א״תה א״לי, «кликатиме Мене: Ти мій Батько, мій Бог», а також י״ום א״ירא א״ני א״ליך אבטח, «у день, коли злякаюся, я на Тебе покладатимусь». Якщо пояснити «злякаюся» як страх лих, то буде до вподоби אליך, «до Тебе», у значенні слова למענך, «задля Тебе»: я покладатимуся [на Тебе], щоб урятуватися й могти докладати зусиль у служінні Тобі. Я ж кажу: у день, коли цілковито боятимуся Твоєї слави й Твоєї величі, тоді довіра буде належною, і не до іншого. Число всього вірша — קדוש, «святий». Є також י״דוד א״מרתי א״להי א״תה י״, «Господи, я сказав: Ти мій Бог»: кінцеві літери — двічі י״ה, у зворотному й прямому напрямках; середні літери за гематрією — просте אלהי״ם та в нарощенні через ге. Ще я говорив у різних місцях про виправлення Шехіни. [П8408]

Знай: у назвах каменів нагрудника є 45 літер, одинадцять у першому ряді;

їм відповідають саме одинадцять в Імені МА. Одинадцять у другому ряді — проти першої י״א Імені МА, а одинадцять у четвертому ряді* — проти двох вавів. Ось літери Імені за їхніми формами. Досі — про розгортання МА. [П8409]

До нього приєднані три інші розгортання: 44, 48 і 49. Перше — 44, із вилученням алефа з вава, так: יו״ד ה״א ו״ו ה״א, «немає нічого, крім Нього». Це дев’ять літер, число яких — ח״י ידו״ד, «живий / Господь»; його число також א״ב א״ם, «батько / мати», а також א״ל אח״ד, «один Ель»; у собі воно містить 32 стежки й дванадцять Гавай. Подібне до нього й Ім’я 48: його розгортання має лише дев’ять літер, одна з ге змінює розгортання через алеф на ה״ה, так: יו״ד ה״א ו״ו ה״ה. Його перестановок дві, тобто ще така: יו״ד ה״ה ו״ו ה״א. Його число — Гавая та 22 прості літери; їхній знак — כוכב, «зоря», за гематрією 48. Також Ег’є та 27 простих літер із манцепах дають число 48. [П8410]

Ім’я 49 подібне до нього саме в цих двох перестановках. Іншої різниці немає, крім того, що воно має десять літер, бо алеф не усувається з-поміж двох вавів. Його число — окремо 22 літери й окремо 27, коли до них долучаються подвійні. Воно таке: יו״ד יו״ד ה״א ו״ו ה״ה або ה״ה ו״ו ה״א; його число — ל״ב טו״ב, «добре серце», або כ״ח אהי״ה, «28 / Ег’є», або א״ל ח״י, «живий Ель», або ח״י א״ל, «живий / Ель», за числом איוב, «Йов» (тобто разом із чотирма літерами איוב виходить 23, що відповідає розгортанню 49 без простого Гавая). [П8411]

Ім’я БАН також не має перестановки. Його знаки — י״ה, і початкові літери י״הוד ה״וא ה״קדוש, «Господь — Він Святий», або י״הוד ה״וא ה״אלהים, «Господь — Він Бог», що повторено на горі Кармель; у розгортанні БАН для Гаваї та в поєднанні הוא האלהים, «Він Бог», —

Рама з Фано · продовження

гематрія «набувай мудрість, набувай розуміння». Також 32 Гаваї: число буде подвоєним ש״י світів, про які написано «щоб дати в спадок тим, хто любить Мене, суще», יש. Подібні: י״וצר ה״כל ה״וא, «Він — Творець усього»; י׳הו״ה ה״וא ה״טוב, «Господь — Він добрий»; י״דוד ה״וא ה״קדוש, «Господь — Він Святий»; י״ושר ה״שיר ה״זה, «буде проспівана ця пісня»; י״ושב ה״כרובים ה״ופיע, «Той, хто сидить на херувимах, явися»; також י״דוד ה״ושיעה ה״מלך, «Господи, спаси — Цар». [П8412]

Воно має дев’ять літер, так: י׳ו״ד ה״ה ו״ו ה״ה; його число — א״ל אהי״ה, «Ель / Ег’є». Адже з цих двох імен — одне Ім’я, це Ім’я БАН. Також двічі י׳הו״ה становить כ״ה כ״ז, 25 / 27, тобто 25 Шехіни й 27 літер Тори. Також י״דוד בם: додай до нього десять висловів, і вийде гематрія ה׳יכל, «палац». До нього приєднані чотири розгортання: 53, 54, 57,

58. [П8413]

Перше — 53: його число א״ם, «мати», та дванадцять літер; також 32 стежки з Ег’є; також Ель із 22 літерами; також 26 Гаваї й 27 літер Тори. Воно має два види. Перший вид має дві перестановки по дев’ять літер: між двома вавами нічого немає, і змінюється розгортання двох ге — перша через йод, друга через алеф, або навпаки. Другий вид має десять літер, без перестановки: обидві ге розгортаються через такі самі ге, а алеф — між вавами. [П8414]

Ім’я 54 цілком у десяти літерах; їхнє число — י׳דו״ד בם і дванадцять Гавай, або 32 стежки й 22 літери, або 26 простого Імені та 28 літер. Літери його розгортання — одна йод і два алефи. Його перестановок три: йод перебуває біля першої ге, між вавами або біля останньої ге: י׳ו״ד ה״ה ו״ו ה״י, або י׳ו״ד ה״ה ו״ו ה״י, або י׳ו״ד ה״י ו״ו ה״ה, або י׳ו״ד ה״ה ו״ו ה״י. [П8415]

Ім’я 57, знак якого א״ל י׳דו״ד, «Ель / Господь», завжди має дев’ять літер, коли вави спорожнені; його перестановок дві: перша ге через йод, друга через ге, або навпаки, як вище. Так: י׳ו״ד ה״ה ו״ו ה״י або י׳ו״ד ה״י ו״ו ה״ה. [П8416]

Знак Імені 58 — число днів між тішреєм і проханням про дощ поза Землею [Ізраїлю], за винятком дня ткуфи й дня прохання: разом із тим і тим виходить шістдесят. На який день тішрея припаде ткуфа, на такий день буде зобов’язання просити. Це розгортання завжди має десять літер, із розгортанням через йод, алеф, ге — усі три завжди присутні в ньому. Воно постає у двох [видах], і кожен має дві перестановки. Знак — чотири прихильності, яким відповідають чотири роги жертовника. Їхня висота від його верху до землі храмового двору становила рівно 58 тефахів, за числом מזבח, «жертовник», разом зі словом; або скажи — з алефом, прихованим у письмі, але відчутним у вимові між бет і хет, як מזבאח. Оскільки п’ять ліктів собева та три лікті місця вогнища вимірюються ліктем із шести тефахів — у довжину, ширину й глибину, а лікоть рога й основи за шириною та глибиною і

Рама з Фано · продовження

[лікоть] собева лише за шириною — усі вони ліктем із шести тефахів. Принагідно скажімо й причину: середній жертовник — натяк на другу ге великого Імені. Властиве їй розгортання — Ім'я БАН; коли до нього долучається ге з основи Імені, яка є його джерелом, гематрія — מזבח, «жертовник». [П8417]

Є в Імені БАН таємниця мірної лінії, за гематрією сімнадцять, які в ньому, із чотирма літерами кореня. Тому жертовник вимірюється ліктем із шести тефахів, у таємниці згаданих вавів. Так само висота собева, який піднімається від землі на шість тефахів, натякає на шість країв тієї постаті, що включені один в одного. Усі — ліктем із шести тефахів, крім основи, яку ми включили до висоти собева. Натяк на основу всепалення — короткий вав, а знак — בריי"ת של'ו'ם, «Мій завіт миру». Ширина собева також із «просторів ріки», що вливає в них, у таємниці вищої ге. Основа цього Імені вавів — у таємниці Твуни, де є הי"ו. Тому ширина собева й глибина основи — ліктем із шести тефахів. А його довжина, таємниця милості в ньому, вимірюється повним ліктем, бо скорочення й зменшення походять із боку суду. Чотири його роги відповідають ге в цьому Імені: дві з них — основні, а дві — розгортання суду. [Повернімося] до Імені 58 та чотирьох його прихильностей, про які говоримо. [П8418]

Перший вид позначений у вірші «Лань любові», אה"בים за гематрією 58, «і сарна прихильності», ח"ן. Алеф як дві [літери] посередині вавів, והא' כשתים באמצע ווי"ן [стислий зв'язок], і при заміні — дві перестановки. Перша — для південно-східного рога: «і подякуй за тих, хто її робить», ותן תודה על עושיה [непевний зв'язок]; перша ге через йод, друга через ге, так: יו"ד ה"י וא"ו ה"ה. Друга — на східно-північному розі, прихильність жінки в очах її чоловіка: перша через ге, остання через йод, так: יו"ד ה"ה וי"ו ה"י. [П8419]

Про другий вид сказано «і сарна прихильності»: коли йод буде між вавами, і ге почнуться, ותתחיל ההי"ן, двома перестановками. Перша — для північно-західного рога, прихильність придбаної речі в очах її покупця: перша ге через алеф, друга подвоєна, так: יו"ד ה"א וא"ו ה"א. Друга — для південно-західного рога, де Палата тесаного каменю, прихильність місця в очах його мешканців. «Перша, джерельні для всіх», ראשונה מקוריות לכלם [нерівний перехід], що мають гематрію יהו"ה אלהי אדני המלך, «Господь, Бог мого пана царя», як сказав Бенаягу Давидові про царювання Соломона. [П8420]

Як ми й казали: у знакові 72 — чотири йоди; у 63 — יי"א; у 45 — יא"א; у БАН — יה"ה. Відповідні їм вірші в молитві або у великому сповіданні, прийнятті чотирьох смертних кар і визнанні праведності судів, як пояснено на своєму місці, такі: יי"שוב יי"שיבוני יי"הוה יי"רושלים — «повернеться / повернуть мене / Господь / Єрусалим»; при згадуванні Імені спрямувати намір до Імені 72. יי"חל יי"שראל א"ל יי"הוה — «нехай сподівається Ізраїль на Господа»; при згадуванні спрямувати намір до Імені 63. יה"ה

Рама з Фано · продовження

א”מרתי א”להי א”תה — «י-ה”-ה / я сказав / мій Бог / Ти», — наприклад, до Імені 45. י”דוד ה”וא ה”י ואלהים — «Господь / Він / ה”י / і Бог»; при згадуванні спрямувати намір

до Імені БАН. [П8421]

У знакові всіх чотирьох разом — «чотири за гематрією», ד’ גי’ [стислий вислів], — чотири прості Гаваї, їхній корінь. Таке саме число літер розгортання розгортання «і чотир…», וארב’: перші три мають по 28 літер, а четверте — лише двадцять. І ті, і ті за гематрією — אלהים חי’, «Бог живий». [П8422]

Їм зовні відповідають чотири основні категорії шкоди Мішни: оскільки Всюдисущий захотів удостоїти Ізраїль заслуги, Він «зменшив їх у Торі», מעטם בתורה [референт неясний], в охороні вола — для ноги, останньої ге; а маве — для зубів, першої ге. Це сила суду, таємниця вигнання, про яку написано «і пішли обидві»: їхня надія — у чистій тварині, яка має розділене копито й жує жуйку. Так ти знаходиш, що серед членів всепалення голова й нога йдуть разом. Це велика таємниця міри зросту, у смислі «ходіння мого Бога, мого Царя, у святості; співаки йшли попереду»: спів устами додає їй сили в ходінні світу для Нього. Так само рух сонця через «Перек шіра», у смислі «сфера стала, а мазаль обертається», відповідно до його часу й місця, у таємниці пророцтва: «іди й скажи», לך ואמר”ת. [П8423]

Це прихована таємниця у відомому вислові: «Шехіна серед нижніх — потреба вищого». Адже тіло вважається серединною точкою людини для кожного, хто має постать, яка була в аспекті їхньої сутності, שהי’ בחי’ עצמותן [нерівний зв’язок]. Адже Га-Шем поставив серце на початку створення людини, але [є] потреба поширення вниз і וקוק? [невстановлене слово] — примножити його світло вгорі. Це таємниця голови й ноги; досить про це відповідно до наміру трактату. Зовні йому відповідає «волохата тім’яна частина того, хто ходить у своїх провинах», про якого написано «Бог розтрощить голову Своїх ворогів», — і само собою захитається їхня нога, бо одне залежить від іншого. Це причина відсікання ніг змія в покарання за лихослів’я. А про приємних і славних серед нас сказано «І залишу в Ізраїлі сім тисяч», за нашим визначенням у своєму місці, «усі коліна, які не схилилися перед Баалом, і всі уста, які не цілували його». «І прийшла між ними», ותבא ביניהם; «і не згадав», ולא הזכיר [зв’язок не встановлений]. [П8424]

Віл — для його ноги, а палій — поруч, щоб зменшити їхню силу, השור לרגלו והמבעיר רצופים למעט בחזקם [стислий зв’язок]. «А яма не наповнюється» тощо — у таємниці вава. Адже алеф, ось такий א, — два йоди й вав. І з джерела, що вийшло спочатку, — це пряме світло, і з джерела, що спочатку не вийшло, — зворотне світло, — напоюють стіл, таємницю останньої ге Імені, у свято, святість якого «єднає? Бога», אלוה שקדושתו מאחדת? [зв’язок непевний]. Це таємниця двох йодів, доданих у кільці для пальця при ваві слова בור, «яма»: вони роблять із нього באר, «криницю». [П8425]

Рама з Фано · продовження

А вогонь — у йод: це жарина, від якої залежать усі види полум’я. Ось їхнє виправлення в йод Імені: «джерело живої води — Господь». Коли дійдеш до порядку дванадцяти перестановок Імені, зрозумієш цю трудність перестановки Імені ידו”ד הו”הי та її виправлення в наших руках. Тому слушно їх названо чотирма основними категоріями шкоди — доки чотири перші розгортання не стануть царювати належно, נמלכים כתיקון. [П8426]

До них приєднані дев’ять інших розгортань. Знак — בג”ד, тобто два для САҐ, три для МА, чотири для БАН. Або знак — אגד”ה: 72 саме по собі — одне; САҐ і його супутники — три; МА і його супутники — чотири; БАН і його супутники — п’ять. Число всіх — за числом אגד”ה, а знак — יהו”ה אח”ד, «Господь один». Їм відповідають тринадцять основних категорій шкоди, які навчає рабі Ошая: це перші тринадцять із тих, які навчає рабі Хія; проте рабі Ошая не говорить про штрафи. Із замінами розгортань у частини з них та оберненням перестановки в більшості їх число буде 27 — за числом літер Тори з подвійними. Їм відповідають 27 основних категорій шкоди: це 27, яких навчає рабі Хія, а віл — один із них; про нього сказано три основні категорії, отже, 26, за тим, хто каже «маве — людина». За тим же, хто каже «маве — зуб», число буде довершено іншим способом, і ми пояснимо. Коли порахуємо донощика, המסור, буде 26; його рабі Хія оминув, як сказано: він не говорить про причину в суді, טעמא בדין לא מיירי [стисла форма]. Йому відповідає 62 у тому розгортанні, що має тільки дев’ять літер: оскільки воно не подібне до єднання розгортань вищих літер, неначе йому бракує дії. [П8427]

Для САҐ, якому відповідає віл із його трьома основними категоріями, його перестановки не рахуються окремо, бо ми не чули про жодного танну, який перелічує 27 основних категорій шкоди. Це доречно, щоб було подібне до інших розгортань, корені яких — 72, 63, 45, 52: «у них немає прихованого», שאין להם סתר [зв’язок непевний], і три основні категорії в ньому включені як одна. А тому, хто чинить піґуль у святинях, — це здійснюється думкою, — не відповідає жодне розгортання. Оскільки в цьому немає мовлення, він не мусить виводити літери з уст за галахою — כנים? [«правильні?»; зв’язок не встановлений] — усіх ранніх [авторитетів], а просте Ім’я захищає від цього. Ось сила Його діянь, благословенний Він, внутрішня й зовнішня. Усім відомо, що «і це навпроти цього зробив Бог», а Його царство панує над усім: захищає й рятує, оминає й визволяє. Тут є те, що ми навчаємо від рабі Хії: той, хто робить нечистим, хто змішує [відокремлене зі звичайним] і хто чинить [заборонене] узливання — це непомітна шкода. «І річ цілого», ודבר שלימה [нерівний вислів], не зветься шкодою. [П8428]

Оскільки щодо них є лише штраф мудреців, щоб кожен не пішов робити нечистими чисті речі свого ближнього й не сказав «я звільнений», — скажімо, це відповідає [різним] таннаям. Той, хто перелічує 28, — «натяк укусу / лихварства», רמז נשכא

Рама з Фано · продовження

[зв’язок не встановлений]; а в того, хто розрізняє [приписи] Тори й мудреців, усе ще лишається 24. Це доречно в таємниці закону Тори: її літери — літери шанованого Імені, перестановок яких 24. За тим, хто каже «маве — зуб», число довершиться з тими, хто пише сувої, не написавши згадування Імені заради належного призначення; або включатиме тих, хто не вичинив пергаменти заради їхнього призначення. Це, безперечно, непомітна шкода. [П8429]

А щодо того, хто чинить піґуль у святинях, нам слід сказати, що це видима шкода й обов’язок за законом Тори. На це точно вказує Мішна розділу «Га-ніззакін»: «Той, хто робить нечистим» тощо — ненавмисно звільнений, а навмисно зобов’язаний; «священники, які вчинили піґуль у Храмі, навмисно — зобов’язані, ненавмисно — звільнені». Там запитують: нехай би поєднав їх і навчив разом! До того ж він висловив це у зворотному порядку. Поготів — за точними книгами, в яких щодо піґулю навчено лише «навмисно — зобов’язані», і більше нічого. Проте ті троє за законом звільнені; за навмисний учинок зобов’язання виникає лише через штраф мудреців. А той, хто чинить піґуль, зобов’язаний за законом; його звільнено за ненавмисний учинок лише для того, щоб він повідомив власникові жертви. Рабі Хія слушно зробив, оминувши його у своєму переліку, щоб навчити нас великої різниці між ними. Це наше розрізнення входить до сказаного «про святині не говорить»: є вагома причина бути щодо них суворішим, як буде пояснено нижче. [П8430]

Те, що Хізкія та рабі Йоханан не згадали того, хто чинить піґуль, у своїй суперечці про те, чи є щодо них обов’язок за законом Тори, «або?», או?, — доводить, що щодо піґулю вони зовсім не сперечалися; обоє погоджуються, що за Торою він зобов’язаний. Знай, що це видима шкода: жертву ж зроблено непридатною. А якщо скажеш: той, хто змішує, і той, хто чинить узливання, як вище, адже вони роблять їх забороненими, — то тут інакше, бо він мусить принести іншу жертву. Крім того, той, хто з’їв обсяг ке-зайт піґулю, приносить хатат за ненавмисний учинок. Так само всі інші випадки непридатності жертви, як-от думка про [дію] поза її місцем або зовсім не заради її призначення: адже вони не зараховуються власникам для виконання обов’язку. [П8431]

Висновок обговорення в першому розділі «Звахім»: є [такий випадок] у всепаленні після смерті, коли спадкоємець приносить всепалення, відокремлене його батьком, і заколює його зі зміною власників: воно не зараховується для виконання обов’язку його батька. Це за равом Пінхасом, сином рава Амі, від якого прийняв рав Аші, пізніший [авторитет]. Немає більшої видимої шкоди за цю. Навіть якщо тлумачі й частина тих, хто виносить постанови, мають в усіх цих питаннях інший підхід, ми дослідили це, і воно так: на наш погляд, це усталена галаха; кожний із цих пунктів ми добре з’ясували на його місці. А знати, де місце слави й натяків кожного з цих розгортань, одного за одним, в Ацилуті, — окреме дослідження, залежне від усіх вступних положень, у які треба заглибитися. [П8432]

До глави у змісті

Га-міллуїм — друкарська примітка

Шиврей лухот

Рама з Фано

Меч нашого дослідження в цьому трактаті звернеться до багатьох місць Зогару, де знайдено речі, що дивують легковажних і маловірних. Вони надумали відкинути пшеничною соломинкою слова тієї святої книги, немов ті суперечать загальновідомому в Писанні, Мішні та Ґемарі — чи в законах, чи у висловах агади. Навіть щодо самих біблійних віршів ці нерозумні помилилися, повіривши, що мудреці Зогару не були в них обізнані й не дотримувалися точності. А ми ясно доведемо, що всі слова його уст праведні, немає в них викривленого й перекрученого. Правда, завершення роботи не покладене на нас, але й звільнитися від неї ми не маємо права. Сьогодні розглянемо багато з цих місць і пояснимо їх стисло та ясно, щоб не виникло сумніву в істинності пояснення й заспокоїлася думка кожного віруючого дослідника, який іде прямо. Нехай мудрий почує й примножить науку, щоб утвердити всі слова мудреців, а розумний набуде способів дії. Якщо потім знайдуться інші подібні місця, нехай виведе приховане з поясненого. Благослови, Господи, нашу силу й прийми діло наших рук. [П8433]

У «Рая мегемна», надрукованій у розділі «Мішпатім», аркуш 115, у заповіді викупити єврейського раба, написано так: «Присяга набуває чинності лише щодо того, що має предметну наявність; обітниця набуває чинності навіть щодо того, що не має предметної наявності. Це вже встановили в Мішні». Хоч згадана тут їхня мішна належить до великих, глибоких учень, які повторювали в таємницях Тори, саме це й викликає труднощі: адже в другому розділі «Недарім» ми вчимо протилежне — «У цьому присяги суворіші за обітниці». Це стосується початку, де навчають: «Конам, що я не спатиму, — заборонено», тобто за Торою. Ось сутність закону, цілком протилежна сказаному там. Слухайте, бо говоритиму про визначне — у праведності, суді й прямоті. Спочатку викладу чимало засад Тори та її таємниць, дуже потрібних тому, чия нефеш прагне пізнати істину цих речей; після цього перейдемо до пояснення. [П8434]

Таємниця й натяк присяг — у Малхут, у самому Царі, як сказано «кістка від моїх кісток». «У якій?», שבה?, Зеїр поширюється в ній своїми сімома сефірот. Людина присягає й зв’язує себе ними, щоб посилити суворість щодо себе. Це з боку Ґвури, Страху Ісаака; потрібна охорона, щоб не вийти до кліпот, не дай Боже. А обітниці — у Біні, в житті Царя: той, хто дає обітницю, підноситься до неї. Тому написано «І Господь простить їй» — Він і Його суд. «Він» — Біна для обітниць, а «Його суд» — Зеїр і його Нуква для присяг. [П8435]

Два Імені Ег’є, אהי”ה, що в Біні, й одна Гавая, הוי”ה, разом дають חיים, «життя», у

Рама з Фано · продовження

таємниці тфілін. У них чотири уривки — чотири літери Гавая; далі чотири вмістища — це чотири літери Імені Ег'є в таємниці Біни. Двадцять одна згадка Імені — число Ег'є, що вказує на Вищу Іму, як буде пояснено в заповіді тфілін. Про них написано «І Господь — ними житимуть». Кожен, хто накладає тфілін, подовжує дні, які самі є життям Царя — це Зеїр. Вони позначаються таємницею мохін, що спускаються до нього від Іми, як пояснено на належному місці. Оскільки мохін від Аба вдягнені в мохін Іми, дехто пояснює «життя Царя» як Хохму. Тоді Біна буде деревом життя: адже עץ, «дерево», з одиницею за ціле дає гематрію 161. Вона також установлює свої мохін і мохін Аба в голові Зеїра. [П8436]

Слово נדר, «обітниця», за гематрією — אלק"י יצח"ק, у таємниці Біни, яка є коренем і причиною Страху Ісаака. Яків у таємниці Зеїра підноситься до неї. Тому він був першим із тих, хто дав обітницю, але висловився загально й не пояснив, оскільки його батько був живий, хоча Святий, благословенний Він, і поєднав з ним Своє Ім'я. [П8437]

Щодо часу обітниць і присяг існує правило «вирізнений, близький до статусу мужа», מופלא סמוך לאיש. Тобто відокремлений і відмінний від решти дітей, який наближає себе до рівнів мужа, знаючи, заради Кого дав обітницю й заради Кого посвятив. Це належить до тіккунів Зеїра та його зростання. Тому слід дізнатися, чому кара тому, хто присягає неправдиво й ушкоджує внизу, суворіша за кару тому, хто дає обітницю й ушкоджує вгорі. [П8438]

Тепер знай: є також присяга, кара за яку не більша, ніж кара за обітницю. Це присяга на майбутнє, подібно до обітниці, яка взагалі не стосується минулого. Адже ні обітниця, ні присяга на майбутнє ніколи не виходять із його уст неправдивими.

Правда, згодом своїм учинком він може ушкодити в обох випадках, але це не неправда, а негідний учинок. Тому тут немає стільки ганьби, як у тій присязі, що сама є неправдою в ту мить, коли виходить із його уст. Чому Тора посилила суворість щодо присяги про минуле й багато застерігала від неї, чого немає щодо обітниці, — стане зрозуміло зі сказаного нами. Кліпот стоять біля Малхут, як сказано «Навколо ходять нечестиві»; отже, той, хто присягає неправдиво, дає їм силу й можливість ухопитися за саму Малхут, а очистити їх дуже важко. Знак тобі — мамзерет: їй ніколи немає дозволу, ані її дочці, ані дочці її дочки, до кінця всіх поколінь. Натомість мамзер може очистити своїх синів; це вже пояснили. [П8439]

Правда, у майбутньому всі будуть чисті, також і жінки. Доказ: щодо їхньої заборони не сказано «навіки», як написано про аммонітянина й моавітянина. Навпаки, відтоді як Санхерів змішав світ, нині заборона не діє навіть щодо чоловіків із тих двох народів. А в майбутньому, коли всі родини повернуться до свого первісного стану, вони також повернуться до своєї заборони — вічної заборони, як би це не

Рама з Фано · продовження

розуміти. Інакше з мамзерами, як чоловіками, так і жінками: вірш відкрив, що їхня заборона не діє навіки. Причина в тому, що Святий, благословенний Він, не чинить сваволі щодо Своїх створінь. Нижній суд розпізнає мамзерів лише за свідками, тож може бути священник-мамзер, який цього не знає, стоїть і служить при жертовнику; такими можуть бути й численні мудреці громади. Виходить, що придатні потрапляють під заборону громади не через власну провину й не через власний гріх. Справедливо, щоб у майбутньому і ті, і ті стали чистими. Як немає мамзера від зв'язків, за які належить кара за порушення заборонних заповідей, а також від одного особливого зв'язку з тих, за які належить карет, — із нідою, так і тоді не будуть заборонені ті, що були мамзерами раніше. Тим більше годі казати, що надалі людину визнаватимуть непридатною через статус мамзера: адже в майбутньому лихий нахил буде скасовано. Тора ж, яка навіки не буде усунута й не зміниться, натякає на це тим, що вірш розрізняє аммонітянина й мамзера. [П8440]

До чого це подібне? До свинячих боків, які були дозволені під час війни із сімома народами. Тому розділ про приведення посуду до придатності не був сказаний під час війни із Сіхоном та Оґом, яка передувала війні з Мідіяном. Так само жінка вродливого вигляду була дозволена для першого статевого зв'язку, а відтоді заборонена до завершення всіх дій, пояснених щодо неї. І кров очищення породіллі — немов вода з одного джерела: Тора зробила її нечистою у дні пологів, а у дні чистоти Тора зробила її чистою. Що ж до непридатності для священства, то, оскільки заборона мамзера вже тепер із нього знята — адже тут немає свідків, допитаних у суді, а справа про заборонений статевий зв'язок не встановлюється менш ніж двома, — нехай він буде лише халаль: про минуле вже сказано «Благослови, Господи, його силу». [П8441]

Із цього випливає: кара тому, хто ушкоджує присягою в мить, коли вона виходить із його уст, дуже велика, бо сама вона є неправдою. Тут немає «висловлення», בטוי, й до неї не стосується дозвіл халаля, היתר חלל; її виправити можна лише покаянням і стражданнями. А щодо того, хто дає обітницю: хоча вона вгорі, у Біні, у житті Царя, вони не можуть ухопитися там інакше як через учинок. Причиною є не обітниця, а вчинок. Те саме стосується присяги на майбутнє, як ми пояснили. Адже той, хто згодом переступає їхній союз, — такий, як у решті заборон Тори. Сказали, що світ здригнувся від «Не призивай», לא תשא, лише щодо минулого. [П8442]

Є обітниця мовою присяги — за висловом «І живий Господь», וחי ד', що за гематрією є «квадратом» Ег'є, אהי"ה. Це Іма, життя Царя. Сказали, що той, хто дає обітницю чи присягає й не виконує, спричиняє, що ангел, призначений словом його уст над тією заповіддю, яку він зобов'язався виконати, залишається неповним, позбавленим учинку, доки зобов'язання не здійсниться на ділі. Повсякчас над ним стоїть заборона «Не зволікай». Поки він не виконав свого обов'язку, ось ангел, який мав бути добрим [П8443] — адже він посланець заповіді, якого Цар створив для

Рама з Фано · продовження

здійснення, — повертається до нас серед шкідливих істот, створених напередодні суботи у присмерку, творення яких на добро не завершилось, доки «не здійсниться?», שיקוים?, обіцяне у словах «Лише своїми очима дивитимешся», רק בעיניך תביט: початкові літери — רבת. «І відплату нечестивим побачиш», ושלומת רשעים תראה: початкові літери — ורת. Це завершення зростання Шехіни наприкінці днів. Поєднання обох — «радіє, як велетень, бігти шляхом», אר"ח, з поверненням тисячі до одиниці. Отже, ці присяги про майбутнє — як обітниці, а самі обітниці — як вони: висять до завершення своєї заповіді. Тому в Мішні їх названо «обітницями, що ширяють», бо вони висять. [П8444]

Їхнє звільнення — у повітрі вищої святості, і це велике піднесення для тих ангелів: сховатися у високому місці через одного знавця, יחיד מומחה. Його число — 130 разом з одиницею за ціле, що дорівнює «квадрату» Імені МА, מ"ה, таємниці середньої лінії, яка підносить ці світла в таємниці зворотних боків знизу вгору. Або — через трьох звичайних осіб: Нецах, Год, Єсод, які є брамами праведності. Тому, хто дав обітницю, кажуть: «Тобі дозволено», тобто дозволено саме тобі. Але він сам не звільнений і не відокремлений від вищої святості: він зв'язаний і схований там узами любові. Те саме щодо присяги, оскільки цим світлам немає на що спертися у світі дії. Ушкодження відходить завдяки звільненню: той ангел приймає умиротворення більшим за нього, бо саме звільнення є заповіддю, більшою за першу. Адже мудреці сказали: той, хто дає обітницю, — немов збудував узвишшя для жертв; хто виконує її — немов приносить на ньому жертву в час, коли це заборонено. Краще не давати обітниці й виконати заповідь за власним рішенням, із добровільного пориву серця. Отже, друга заповідь стає умиротворенням першої та заступає її. А хто пояснює мову Мішни так, ніби ширяє саме звільнення, приписує тому танні помилку в точності мови. Це не так. Зміст Мішни такий: звільнення «тих, хто дав обітниці, які ширяють», — тобто висять, як ми сказали, — перебуває в повітрі вищої святості, куди він їх підносить. [П8445]

Обітниці набувають чинності щодо заповіді, а присяга — ні. Причина: обітниці вищі за заповідь. Тому обітниці й присяги розв'язують у День спокути: тоді ми спрямовуємо намір до Біни на її місці й отримуємо від неї дарований достаток. Тому того дня є звільнення для всіх, щоб усунути гріхи громади через поруку, яка лягла на них від обітниць окремої людини. Так стає зрозумілим звільнення від присяг, що передували — від минулого року до цього Дня спокути. Воно недостатнє для самого того, хто дав обітницю. Але в ту мить, коли просять милосердя, щоб молитися разом із переступниками Ізраїлю, до яких належить і той, хто дав обітницю й не виконує її, ми скидаємо зі своїх ший ярмо його ушкодження. Хоч він уже переступив обітницю й учинену заборонену дію вже вчинив, звільнення викорінює її заднім числом, як відомо. Те, що можемо виправити у справі поруки, виправляємо. А сам грішник нехай покається й дістане спокуту. [П8446]

Рама з Фано · продовження

Саме ж звільнення для того, хто дав обітницю чи присягнув на майбутнє, є заповіддю. Ним він набуває іншого заступника, який займає місце першого й заступає його. Отже, виправлення першого можливе одним із двох шляхів: виконанням обітниці або її розв'язанням. Таємниця ж і натяк присяги — у самому місці заповіді, тому вона не може набути чинності щодо заповіді, яка їй передувала.

Повернімося до питання, яке я поставив перед вами. Коли беремо закон у простому значенні, що мається на увазі в Ґемарі, річ ясна: той, хто дав обітницю, заборонив собі хлібину чи річ, що має предметну наявність. Те, що не має предметної наявності, не охоплюється обітницею й не стає забороненим. А той, хто присягає, заборонив самого себе навіть щодо того, що не має предметної наявності, наприклад «не спатиму»: ця заборона охоплює саму людину. Коли ж розглядаємо обітницю та присягу самі по собі й те, на що вони натякають у вищих рівнях, — а саме це мається на увазі в Зогарі, — присяга буває лише у світі будови. Там — повітря, що охоплюється, אוירא דאיתפס, і має предметну наявність порівняно з Вищою Імою: повітрям, що не охоплюється, אוירא דלא איתפס, у якому немає предметної наявності. Обітниця підноситься до неї. З їхньої формули дізнаємося, що присяга набуває чинності щодо мужа, який забороняє себе в будь-якій речі у світі. [П8447] Хоча до цього входять і речі без предметної наявності, сам він, охоплений присягою, завжди має предметну наявність. Добре узгоджується й сказане нами, що присяга — у самому Царі: до попереднього пояснення тут додається подоба Царя, який відкриває й сповіщає свої слова слугам. Формула присяги така: «Я присягаю, що не їстиму цієї хлібини» або «не спатиму». Отже, у ній прирівняні те, що має предметну наявність, — хлібина, і те, що її не має, — сон. Цей поділ не належить до визначальних меж присяги, немов вона не набуде чинності щодо речі, яка не має предметної наявності, як на перший погляд видно з мови «Рая мегемна». Навпаки, йди цим шляхом: заперечення їди хлібини — утримання від дії, наче в ньому немає предметної наявності. Тим більше — «не спатиму», адже сам сон її не має. Що ж нам сказати? Що людина зазнає дії цієї присяги й охоплюється нею, бо присяга зв'язує її, а не річ. Усе залежить від неї, яка має предметну наявність. Тим більше, якщо присягається «їстиму» й «кину»: обидва випадки мають предметну наявність із двох боків, бо це не утримання від дії.

Обітниця ж буває лише тоді, коли каже: «Ця хлібина для мене — конам», тож хлібина від нього усунена. Не лише очевидно, що вона набуває чинності щодо того, що має предметну наявність, — хлібини, охопленої цією забороною, аж до вислову «Конамот є святістю самого тіла речі», — але й для самого тлумачення слушно сказати, що вона набуває чинності щодо того, що не має предметної наявності. Причин кілька. Перша: вона завжди є утриманням від дії. Друга: людина, якій через неї заборонено, сама не є річчю, даною в обітниці й охопленою нею; попри це обітниця набуває чинності щодо людини. Третя: хоча хлібина тут має предметну наявність — а це необхідна умова обітниці, — вона все ж підносить її до місця

Рама з Фано · продовження

небуття, де немає предметної наявності. Четверта: «також у мозку», גם במוח, принаймні для нього, вона наче не має предметної наявності, оскільки усунена від нього. Отже, обітниця набуває чинності щодо хлібини в таємниці святості самого тіла речі, а щодо людини — в таємниці утримання. [П8448]

Точність мови «Рая мегемна», де сказано «Обітниця набуває чинності навіть…», зобов'язує пояснити, що вона набуває чинності і щодо цього, і щодо того. Але новизна — той бік, який, «щодо майбутнього», דלהבא, принаймні, не має предметної наявності, і це — той, хто дає обітницю. У присязі — навпаки: сама людина є головним предметом охоплення, щоб заборонити себе щодо речі. Це ясно. [П8449]

Є інший, легкий і короткий шлях пояснення вислову: присяга набуває чинності лише щодо тілесного. Хоч сон не має явної предметної наявності, яку можна схопити руками, він усе ж належить до тілесних подій та «משיו» [значення неясне]. А обітниця — не лише очевидно, що набуває чинності щодо тілесних речей, охоплених через конамот святістю самого тіла речі, — але й щодо духовних речей: присяги й заповіді. Адже кожна людина присягнула від гори Сінай виконувати заповіді. Обітниця, відповідно до тонкості свого натяку на місце без предметної наявності, набуває чинності щодо обох, забороняючи людині накладати тфілін і виконувати присягу. Наприклад: він присягнув випити чашу вина, а потім дав обітницю назіра. У Сіфрі школи Рава навчають: «Від вина й п'янкого напою нехай утримується» — щоб заборонити вино заповіді, як вино дозволу. Вина заповіді за Торою в нас немає, крім такого випадку, коли заповідь — виконати свою присягу. Тут приходить обітниця назіра й перешкоджає присязі, доки він не звернеться по розв'язання — тобто доки мудрець не розпитає його, чи має підставу або жаль для розв'язання одного з них. Якщо не хоче жалкувати, його б'ють, доки не вийде його нефеш. Те саме з тим, хто забороняє собі їсти мацу в ніч Песаха. [П8450]

Але обітниця не набуває чинності щодо заповіді та присяги, щоб подвоїти їхнє зобов'язання. Навіть якщо він заборонив собі їду, коли не виконує заповіді, — хоч і додав їй у собі великого спонукання, — обітниця все ж набуває чинності щодо їди, а не щодо заповіді. Тримайся принаймні одного: обітниця приходить і перешкоджає тому, хто дав її, виконати заповідь та здійснити присягу. Присяга ж зовсім не набуває чинності щодо присяги й заповіді — ні щоб заборонити, ні щоб подвоїти зобов'язання, — хіба шляхом загального охоплення або після розв'язання першої. [П8451]

Отже, за першим шляхом скажи: Ґемара говорить про сам закон, а Зогар приходить для тлумачення; ми ще повернемося до цього. Навчене там, у «Рая мегемна», — «Присяга щодо того, що має предметну наявність» — означає: у нефеш людини, яка є зображенням Зеїра. Обітниця підносить сина, щоб він тішився у Вищій Імі, яка прихована, де немає предметної наявності. За другим шляхом присяга — лише в

Рама з Фано · продовження

тілесному, а обітниця — також у духовному. Саме це маємо на увазі, кажучи «щодо того, що не має предметної наявності»: навіть у місці її охоплення, у Біні, вона не у внутрішньому світлі із сутності Біни, а [прогалина у джерелі], що оточують Зеїра від семи нижніх у Біні. [П8452]

Тепер маємо зрозуміти й осягнути істину Тори: завжди, і щодо обітниці, і щодо присяги, написано «Її чоловік утвердить її, і її чоловік скасує його». Отже, хоч обітниця охоплює Біну, а присяга — сім нижніх мір, які всюди звуться Зеїром, тут, щодо обітниці жінки та її присяги, неодмінно треба пояснити: обітниця охоплює лише Біну в мохін Нукви Зеїра, а присяга — її сім нижніх сефірот. Я бачив того, хто таким шляхом пояснив усю нашу тему й щодо людини, яка дає обітницю чи присягає: усе стосується Малхут. Він сказав, що присяга — таємниця світла семи нижніх у Нукві Зеїра, у таємниці їхнього навколишнього світла, яке простягається з уст Зеїра. Той, хто присягає істинно, вдягає її в них у таємниці семи подихів уст. Навколишнє світло більше й могутніше за внутрішнє, тому присяги суворіші, як ми пояснили. Крім того, неправдива присяга ушкоджує її сім сефірот, які є в ній головними. Це й сказано в «Рая мегемна»: присяга набуває чинності щодо того, що має предметну наявність, — щоб берегти її зріст. До того ж це наявність самого подиху уст Зеїра, що містить воду, вогонь і руах. Але оскільки навколишнє світло не належить до її сутності так, як внутрішнє, за цим шляхом добре можна сказати, що присяга охоплює зобов'язанням і те, що не має предметної наявності, а саме «спатиму» й «не спатиму». [П8453]

Обітниця ж підноситься до її мохін, життя Царя, бо Біна — головне в мохін Нукви. Уся сутність мохін Зеїра, що світять у мохін Нукви в таємниці великого стану, — лише від Нецаха, Года та Єсода Іми. Тому кажуть, що обітниця підноситься до Біни, хоча ці речі досягають внутрішності мохін Нукви. Із цього боку вона охоплює зобов'язанням лише визначену річ, у таємниці внутрішнього світла. Оскільки мохін для неї — додаток і не належать до міри її зросту, «Рая мегемна» слушно каже там: «Щодо того, що не має предметної наявності». Крім того, освітлення мохін Нукви — лише від того, що його чоло освітлює її чоло, шляхом споглядання: вище чоло волі дивиться на чоло Зеїра в час прихильності, у таємниці лицем до лиця. Через них ми тлумачимо встановлення миру між людиною та її ближнім — Аріхом і Зеїром, та між чоловіком і його дружиною — Зеїром і його Нуквою.

248 членів Нукви, додатково її три мохін, а також додаток освітлення від трьох мохін Зеїра — разом становлять число נדר, «обітниця». Хоч у неї лише два мохін — Хохма й Біна, той моах, що входить у неї в таємниці статевого зв'язку заповіді, довершує її Даат, як пояснено на належному місці. Або об'єднаємо все освітлення мохін в одне: число נדר довершиться разом із двома дверима, двома завісами й одним ключем, як пояснено в трактаті «Бехорот». [П8454]

Рама з Фано · продовження

Отже, я слушно сказав: у Мішні та Ґемарі, відповідно до порядку навчання, на який вони спрямовані, предметом є хлібина (і сон). Одне заборонене і через обітницю, і через присягу, бо має предметну наявність; друге заборонене лише через присягу, бо не має предметної наявності. Звідси наслідок: за законом Тори сон дозволений тому, хто дав обітницю утримуватися від нього, бо обітниця недійсна, якщо він не пов’язав її з оком людини, яке має предметну наявність. Адже коли каже «Конам для мого ока спати сьогодні», обітниця набуває чинності. Такий порядок і мета тих, хто повторно вивчає закони: знати, що заборонене й дозволене за законом. Якщо ж справжній предмет у книзі Зогар — нешама людини, яка зазнає дії її мовлення та вчинків до добра або до «кращого» [тобто зла], то про неї сказано «За всім, що виходить із його уст, нехай учинить»: щойно слово виходить із його уст, воно залишає слід. Ми вже згадали про це вище. Хто ретельно прочитає тамтешні розлогі обговорення книги, легко знайде, що тут мається на увазі сказане нами. [П8455]

Та кожен, хто має серце, здивується тому неназваному танні «Недарім»: про те, що заборонене лише за постановою мудреців, він каже «Це підпадає під “Не порушуй”», а про те, чия заборона — слово Тори, просто сказав «Заборонено». В обох випадках слід було б навчати навпаки! Благословенний Той, Хто обрав їх і їхнє вчення: бо розуміння — при їхньому завершенні. Глибоко вдивившись, бачимо, як вони натякнули нам на всі ці піднесені речі, перевернувши судження порівняно із загальновідомим; і порожня людина набуде серця. Хто каже «Конам, що я не спатиму», дає обітницю щодо того, що не має предметної наявності. Мудреці посилили суворість, щоб це підпадало під «Не порушуй», задля уподібнення: як вислів «не спатиму» — те, що не має предметної наявності, так і сама обітниця та «Не порушуй» у законі обітниць не мають предметної наявності. Адже вона підноситься до Біни, повітря, яке не охоплюється, אוירא דלא איתפס. Їхнє «Не порушуй» досягає аж до шиї, вище крайніх мір, як ми сказали. А «Присягаю, що не спатиму» — це в крайніх мірах: він сам «заборонений», אסור, тобто зв’язаний і охоплений присягою, бо він має предметну наявність. [П8456]

Так ми достеменно й правдиво пояснили вислів «Рая мегемна»: він не суперечить законові, поясненому в Ґемарі. Навпаки, одне приходить і навчає про друге. Більше тут нічого додати.

У «Рая мегемна», розділ «Пінхас», аркуш 251, сказано так: «Тому: “Не їжте з нього сирим і звареним у воді, а лише печеним на вогні, голову з ногами та нутрощами”, — щоб це було варене у воді й печене». Це дуже важко зрозуміти, бо заповідь Песаха була не такою. Але цей танна книги «Рая мегемна» дотримується думки рабі Йосі Галілеянина, який каже в мішні розділу «Як печуть песах»: «Кладе його нутрощі й кишки всередину нього». Навіть рабі Аківа сперечається лише щодо наступних поколінь. Сказане ним там «Це подоба варіння» — так і було з песахом у Єгипті, як тлумачиться тут. Те, що в Мішні ми не зараховуємо цього до відмінностей між

Рама з Фано · продовження

песахом Єгипту й песахом наступних поколінь, можливо, тому, що та мішна — рабі Йосі Галілеянина. А навіть якщо скажеш, що вона — рабі Аківи, непояснених речей він не перелічує. До того ж це не є неодмінною умовою: навіть щодо песаха Єгипту, якщо підвісив їх зовні, виконав обов'язок. [П8457]

У Зогарі, розділ «Тецаве», аркуш 183б: «У день Шавуоту приготовлено вищий хліб, який є зціленням усього». (Пояснення: це хліб Тори, про яку написано «Ідіть, їжте мій хліб»; він довершує хліб маци, який ми їли на Песах, як далі.) «Тому приносять квасне, щоб спалити на жертовнику». Це протилежне написаному: «А на жертовник нехай не сходять як приємний запах». Але пояснення таке: це «нове хлібне приношення», яке дозволяє від самого початку новий урожай для жертовника, — дві хлібини в Ацерет. Про них написано: «Як приношення початку принесіть їх Господу», — лише для принесення, бо вони потребують піднесення з помахом, а не спалення. Правильно пояснювати сказане «щоб спалити» як причину заповіді піднесення з помахом двох хлібин. Її мета — спалити, усунути й скасувати зачеплення лихого нахилу в них, бо вони приходять квасними. Усунення отрути простягнеться від наближення до жертовника через піднесення з помахом, але прикладання до жертовника для них немає. Оскільки почав із жертовника, зовсім не слід непокоїтися, хоч закінчить столом: адже цим вони дістали велику честь — чоловіки зі священства їдять їх усередині завіс, за законом найсвятіших приношень, лише протягом дня й ночі. Це таємниця істинного єднання. [П8458]

Він сказав: «І приносять разом дві інші хлібини». Пояснення: це ті дві хлібини, якими почав на початку вислову. Одна — хліб маци, який ми їли на Песах; через лічбу семи тижнів він поєднується з другим хлібом — хлібом Тори, милості, яку дано в Ацерет. «І квасне спалюється між ними» — тобто очищується й випробовується між ними, саме навпроти їхнього світла. «Бо перевірка — בנדה», [у ніді; зв'язок неясний], і є перевага в хлібі. Його принесено до священника, який очищує його шлак вогнем жертовника через піднесення з помахом зі сходу жертовника, де велике вогнище — зі сходу, і його передня сторона — на схід. Священник відносить і приносить, піднімає й опускає, щоб скасувати силу лихих вітрів і лихих рос, які зачепилися за них через прокляття землі й спричинили їхнє заквашування. Це сказане ним: «І не може панувати над ними та шкодити їм, Ізраїлю». [П8459]

Можна було б також пояснити «дві інші хлібини» як двох ягнят Ацерет, найсвятіші приношення — громадські мирні жертви, які їдять священники. Вони потребують піднесення з помахом живими; крім того, їхні груди й стегно потребують піднесення з помахом після заколення, поряд із двома хлібинами. Точно сказано: «Квасне спалюється між ними», саме вогнем жертовника, який через піднесення з помахом є очищенням усіх: вони зігріваються й очищуються у вогні вогнища, а частина з них — жертовні частки для жертовника. Але перше пояснення — головне.

Рама з Фано · продовження

[П8460]

Щодо висловів агади: з мови Зогару начебто випливає, що ніч великої печаті — ніч Шміні Ацерет, усупереч загальновідомому, що це ніч Гошана Раба. Я добре пояснив це в другій частині трактату «Хікур Дін» і ясно довів, що Зогар не заперечує думки, прийнятої в усій громаді зібрання Ізраїлю. Там точно пояснено розуміння його слів — правдиво й прямо, без жодної натяжки.

Також написане в розділі «Ваєце»: «Праведний Веніямин не користувався своїм ложем, доки не прийшов і не знайшовся Йосип», — хоча раніше він породив десятьох синів. І ще там само сказано: «Доки Рахіль не завагітніла Веніямином, Яків затримувався в Падан-Арамі», — а він народився лише через два роки після виходу звідти. Усе як слід пояснено в шостій частині трактату «Га-нефеш». Також у третій частині добре узгоджено, як можуть бути правильними слова Зогару, розділ «Мецора», що Ісав був першою краплею Ісаака, разом із загальновідомою притчею наших учителів про очеретяну трубку: хто увійшов останнім, виходить першим. [П8461]

Далі в Зогарі, розділ «Ноах», аркуш 67, тлумачать: «Давидові псалом», לדוד מזמור, — Давид сказав пісню, а потім на ньому спочив святий дух; «Псалом Давидові», מזמור לדוד, — навпаки. Так само в розділі «Берешіт», аркуш 15б. А в розділі «Напередодні Песаха» сказали: «Давидові псалом» — на ньому спочила Шехіна, а потім він сказав пісню; «Псалом Давидові» — навпаки. Хоч агади видаються суперечними, перед нами прямий шлях до їхнього узгодження, якщо вдуматися й зрозуміти: це спільне зібрання не буває менш ніж із трьох, коли поєднуємо агади одну з одною. З них дізнаємося, що Давид співав задля честі Шехіни, а святий дух допомагав йому. [П8462]

Називання Давидового імені — достатній доказ, що він спершу прагнув оспівати Ім’я Господа Всевишнього, згідно із Зогаром. Але ламед вказує: через велику підготовку себе перед Богом він не встиг розпочати першим, як на ньому спочила Шехіна; саме це сказано в Ґемарі. І те, і те спричинило, що Давид зміцнився у своїй праці. Одразу після того, як його уста відкрилися в мудрості, святий дух співає з ним. Їхній порядок: Шехіна, Давид і святий дух. Це довершення את דוד, «Давида», спонукало його співати й тієї миті просити милосердя для зібрання Ізраїлю. [П8463]

А коли через недостатню підготовку він потребує допомоги, нехай просить за себе — не задля звичайної потреби, а щоб спокутувати свою недбалість тієї миті; дивись Зогар, розділ «Бешалах», аркуш 50. Тоді дух Господа спершу пробудить його в глибині серця, за першими словами Зогару. Він береже це, видивляється, сподівається й очікує на відкриття його уст; той говоритиме мудрості, пісні й хвали, щоб приготувати себе назустріч Богові. Тоді уславлений середній — це Шехіна —

Рама з Фано · продовження

приходить разом зі святим духом, бо вона не відведе від праведника своїх очей. І тут немає труднощів: святий дух лише випередив, щоб пробудити Давида, і він — малий також цього разу. Отже, всі ці агади точно сходяться разом; безперечно, їх сказано одна щодо одної. Завжди «псалом» означає святий дух, Давид — у своєму прямому значенні, а ламед — натяк на честь Шехіни, бо вона є метою всякого спасіння й усякого бажання. [П8464]

Далі мудреці зіставили вірші як суперечні: написано «Ось око Господа до тих, хто боїться Його», і написано «Очі Господа до праведників». Зогар розв'язує: перше — в Аріху, друге — у Зеїрі. А мідраш «Шохер тов» розв'язує навпаки: каже, що одне око — для тих, хто служить зі страху, а два ока — для цілковитих праведників, які служать із любові.

Проте суперечності тут немає, бо внутрішній страх має рівні. Малий — у Малхут; яка його винагорода? Око Господа, що в Єсоді. Хто додає до нього любов, виправляючись у мірі «праведник — основа світу», — його винагорода при ньому: очі Господа, Нецах і Год. В аспекті Зеїра є середній страх, який спричиняє взаємне споглядання Аба та Іми, у таємниці «Твої очі нехай споглядають прямоту»: це в Біні, за поясненням Зогару до вірша «Правотою люблять Тебе». А хто підноситься до великого страху, що в Кетері Зеїра, удостоюється повної відплати від розплющеного ока, про яке сказано: «Було два, і повернулися в одне», під чолом волі, яке отримує достаток від Єсода вищої голови. [П8465]

Я бачив і важкий для розуміння вислів, надрукований наприкінці «Пісні пісень» із Зогару, під назвою книги «Лівнат га-сапір», до вірша «І ось закон хлібного приношення». Там сказано: «Внутрішній жертовник — повний, і це המזבח із доданою ге; це жертовник кадіння. Зовнішній жертовник — неповний, без ге наприкінці, бо נערה, "дівчина", написано נער, без ге». Досі цитата. Але піди й прочитай у школі: המזבחה з доданою ге багато разів написане про дію спалення на подвір'ї Мішкану, всупереч його словам! Істинний шлях розуміння вислову такий: він стосується початку книги, де написано «І нефеш, коли принесе хлібне приношення». Мудреці сказали: хто зазвичай приносить хлібне приношення? Бідний. Писання зараховує йому, наче приніс власну нефеш. [П8466]

Завжди жменьку приносять на зовнішньому жертовнику. Так само щодо жертовників угорі: заслуга жменьки нехай буде видима й прийнята на відповідному йому зовнішньому жертовнику. А нефеш згадують на похвалу, немов її принесено на внутрішньому жертовнику — вгорі й унизу. Це ясно. Скрізь, де щодо хлібного приношення написано אזכרתה, «його пам'ятна частка», він тлумачить: що таке אזכרתה? Його нефеш.

У Зогарі, розділ «Берешіт», аркуш 58б: «Рабі Єгуда почав: "Ідіть, дивіться на діяння

Рама з Фано · продовження

Бога”, לכו חזו מפעלות אלקים». Саме це й викликає труднощі: візьмімо книгу Псалмів та подивімося — адже написано «діяння Господа», מפעלות ד׳.

Знай: є два вірші. Один — у псалмі 46: «Ідіть, дивіться на діяння Господа, Який учинив спустошення на землі». Другий — у псалмі 66: «Ідіть і подивіться на діяння Бога, страшного в діянні над синами людськими», לכו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם. Другий вірш точний: те, що Він страшний у діянні, — діяння суду. Після точної згадки Імені אלהי״м задля потреби тлумачення він знову запечатав його кінцевими літерами: נורא׳ עלילה׳ על׳ בני׳ אדם׳. А число початкових літер за гематрією — «Я — Господь, Бог ваш», אני ד׳ אלהיכם. Увесь псалом, від початку до кінця, заснований на Імені אלהים, крім однієї згадки через алеф-далет, яка також є судом. Маємо тут приємні роздуми: про те, що виводиться зі свого контексту, у вірші עולות מוחים, «всепалення מוחים» [форма неясна], і про те, що виводиться зі свого кінця, в останньому вірші; дивись на їхньому місці. Вони мають міцний зв’язок із цим загальним положенням: увесь той псалом — велике й піднесене умиротворення горішньої Ґвури. [П8467]

А щодо того вірша з першого псалма не з’ясовано, чи Гавая, הוי״ה, про яку він говорить, означає саме милосердя. Адже неназвані таннаї сперечалися про це в розділі «Берешіт». Рабі Єгуда добре знав, що написано יהו״ד; так само рабі Іцхак, який прийшов підтримати його. Те, що він почав з Імені אלהים, — лише для тлумачення. Це точно, бо нам очевидно, що Господь є Богом. Із кількох речей видно, що тут вірш говорить про суд. По-перше, він уживає «діяння Бога». Більше у віршах немає подібного, крім «Господь набув мене початком Свого шляху, перед Своїми діяннями віддавна». Там також сказано про суд: адже спершу постало в думці створити світ мірою суду. А вислів «учинок Господа», פועל ה׳, та подібні сказані про те, що досягло завершення дії через випередження милості та її поєднання із судом. Натомість מפעל вказує на первісну силу, що постала в думці, як доводить вірш у книзі Приповістей. Так само у формулі благословень Рош га-Шана: «Ти пам’ятаєш увесь מפעל», усе діяння. На підтримку своїх слів цей танна ще тлумачить חזו, «дивіться», від вислову חזות קשה, «суворе видіння», а שמות — від שממה, «спустошення», як наведено там. Усе це — слушні докази згідно з його думкою, щоб пояснити, що ту згадку Імені сказано щодо суду. Подібно й у Содомі: «Сірка й вогонь від Господа». [П8468]

А на початку розділу «Ноах», аркуш 60, рабі Елазар почав із цього вірша іншим тлумаченням, яке стосується саме милосердя, а не суду. Він пояснює שמות, «імена», як «І назвав його ім’я Ной, кажучи: “Цей утішить нас”». Імені אלקים він не згадав, бо воно йому не було потрібне. Книги Зогару спотворено: додавання зменшує, бо там написали «суворе видіння». Свідок мені: він узяв це крадькома з розділу «Берешіт», бо там його місце. У цьому немає сумніву, хоч я бачив серед тлумачів — נהרים [значення форми неясне] та уславлених — того, хто написав навпаки. [П8469]

Рама з Фано · продовження

У розділі пересторог до «Торат коганім» узято вірш: «Якщо за Моїми уставами ходитимете й Мої присуди берегтимете». Піди прочитай у школі: «Мої заповіді берегтимете»! Що ж маємо сказати? Зазвичай «Мої заповіді» — загальна назва всіх заповідей; вони поділяються на свідчення, устави й присуди, як у розділі «Ваетханан», у питанні мудрого сина. Тут він пояснює те «Мої заповіді» й говорить про частину присудів. Знай: далі написано «А якщо Моїми уставами знехтуєте, і якщо Моїми присудами погидує ваша нефеш». Тут «Мої устави» пояснено як Усну Тору: один устав, який охоплює багато уставів — постанов Тори, як він висновує. Щодо них написано про дотримання в розділах «Ахарей» та «Кдошім». А «Мої присуди», що входять до «Моїх заповідей», він тлумачить як Писану Тору, бо більшість засад Тори є присудами. Оскільки той устав, який сам є мірою «Бережи», — «бути?», להיות?, у Писаній Торі [стислий неясний зв'язок], тут написано про дотримання поряд із «Моїми заповідями», що означає «Мої присуди», як ми сказали. Дивись вислів на його місці: цього вистачить, щоб зрозуміти слова розуміння. [П8470]

Також у книзі «Еле га-дварім», аркуш 269, у розділі «Шма» він тлумачить «слабка рука», יד כהה, хоч це є лише в «І буде, коли введе тебе». Око бачить і вухо чує, що все це — саме тлумачення, і в усьому цьому немає жодної помилки.

Так само в багатьох місцях Зогару знайдеш: «Бо сонце й щит — Господь Цваот»; ми добре пояснимо це незабаром далі. Не дивуйся: такий і шлях Ґемари — тлумачити вірші уривками, з пропущеним і доданим порівняно з тим, як вони написані на своєму місці, щоб само собою пояснилося тлумачення, яким займаються. Наприклад: «Ось Бог, могутній, не відкине», הן אל כביר לא ימאס, — звідси вчимо, що Святий, благословенний Він, не відкидає молитви багатьох. Але перше כביר, «могутній», у вірші — хвала Всюдисущому! Далі написано: «Могутній, і не відкине, могутній силою серця», כביר ולא ימאס כביר כח לב. Отже, у слові ולא є вав, а в Ґемарі — не так. Друге כביר — хвала громаді, коли вона в одному гурті: «могутній серцем», тобто молитвою. Заради стислості Ґемара вжила כביר лише один раз та пропустила вав, щоб не переривати зв'язок, немов каже: «Ось Бог не відкине могутнього». Це просто. [П8471]

Подвійне כביר у Писанні — подвійне ויברך у вірші «Господь згадав нас»; «і воно?», והוה?, за гематрією — АБ, САҐ, МА, БАН, ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. Адже коли Ізраїль — один гурт, він сам є Ім'ям Святого, благословенний Він. [П8472]

Так само зі скороченими віршами: «І дасть срібло, і стане його», ונתן הכסף וקם לו, — це складене з двох віршів. Один: «І дасть твою оцінку того дня? — святиня Господу», ונתן את הערכך ביום ההוא? קדש לה'. Другий: «І додасть до нього п'яту частку срібла твоєї оцінки, і стане його». З поєднання двох віршів таким шляхом ми також навчилися,

Рама з Фано · продовження

що п’ята частка не затримує викупу посвяченого, хоча вона обов’язкова. [П8473]

Подібне й «замість — давання — відшкодує — срібло», תחת נתינה ישלם כסף: мудреці поєднують тут תמרי דקראי [неясне словосполучення] щодо відшкодування шкоди. Багато подібного є у Ґемарі та Зогарі; це пояснено в зошиті про шкоду.

А те, що Рав розтягнув виклад набагато більше за потрібне в розділі «Хто бачить», щодо чотирьох, які мають дякувати, навівши всі вірші псалма, — не марно. Незабаром пояснимо це. [П8474]

Знаходимо також у «Торат коганім»: навчають, що «його близька», שארו, — лише його дружина, бо сказано «До його дружини не наближайся; вона близька твого батька». Так це наводить і автор на початку «Законів нечистоти». Але цей вірш складений із двох: про дружину батькового брата й про батькову сестру. Ось що сказано: не слід пояснювати שארו, написане щодо нечистоти священника, як його сестру, як могло б спасти на думку через слова про батькову сестру «Вона близька твого батька». Адже щодо нечистоти священника його сестра написана прямо. Якщо це не стосується сестри, про яку вже сказано, віднеси до його дружини, бо щодо дружини батькового брата написано «До його дружини не наближайся?», אל אשתו לא תקרב?. Його батько — як його власна нефеш, тому її названо його тіткою. Близькість братерства, написана щодо сестри, стосується також дружини батькового брата: яка між ними різниця? Принагідно це навчає нас, що людина завжди нехай бере за дружину дочку свого брата або дочку своєї сестри. [П8475]

У трактаті «Сука»: звідки нам, що той, хто слухає, — як той, хто відповідає? Бо написано «яку прочитав цар Йосія». Але читав Шафан! Отже, звідси: той, хто слухає, — як той, хто відповідає. Важко зрозуміти: адже в книгах Царів та Хронік Писання прямо каже, що Шафан читав лише перед царем, а після нього цар читав уголос народові. Істина така: мудрецям було очевидно з міркування, що це не було читанням для народу, «רעיה למלך» [можливе: несприятливим для царя; зв’язок неясний], оскільки воно приходить (גלדה? [нерозібрана форма]) у вірші «Проведе Господь тебе й твого царя». Писання віднесло це до царя лише тому, що він слухав, мовчав і визнав справедливість суду над собою. Оскільки лише з міркування вони прийшли змінити Писання порівняно з його простим значенням, там довелося сказати: «Мудреці, книжники, тлумачі та голови народу — усі кажуть, що той, хто слухає, — як той, хто відповідає». Навіщо все це? Саме з названої причини. [П8476]

І в Єрусалимському Талмуді навели доказ: при кожній справі святості треба стати на ноги, бо щодо Еґлона написано «Встань, бо слово Господа до тебе». Так вони змінили мову Писання, «і приховали?» (וכחדו? [форма непевна]), як у тлумаченні ([прогалина у джерелі]). Бо «מ’» [нерозкрите скорочення] написано «І встав із престолу» — це випливає з натяку, який йому дав (יגאהוד? [нерозібрана форма]),

Рама з Фано · продовження

сказавши «Слово Бога маю для тебе». А той — інакше звідки знав би Еґлон стати на ноги? Це згадка Імені. «І разом із тим чому Шафан — пояснив йому Егуд», ועם כן למה שפן פיי לו אהוד [синтаксис неясний], що це святий Бог, а не Кемош, бог Моаву. Тому не було потреби в לגמ' [нерозкрите скорочення] «мені», לי [зв'язок неясний], бо це підготовка у вірші, який натякає на всю цю честь; вони пояснили її заміною згадки Імені. Егуд діяв мудро: «закінчує слово "Бога маю" — змінює / проходить, коли посилюється אלינ?; тоді встань», גומר דבר אלקים לי חליף כהתגבר אלינ? כדין קום [зв'язок не встановлено]. [П8477]

Я чув того, хто навів доказ обов'язку стояти при справах святості з Вавилонського Талмуду, «Рош га-Шана», де сказано: «Сурмлять і видають уривчасті звуки, коли сидять, і сурмлять та видають уривчасті звуки, коли стоять». Отже, під час повторення мусафу стоячи треба стояти. І це слушно.

Знаходимо у Ґемарі «Брахот», у розділі «Хану дварім», חנו דברים, що додають [прогалина у джерелі] слово, взяте з іншого вірша, щоб витлумачити через нього точність [прогалина у джерелі]. Рабі Єгуда сказав від імені Рава, а дехто каже, що так навчено в барайті: «І освятитеся» — це перші води; «і будете святими» — останні води; «бо святий» — це добра олія; «Я — Господь, Бог ваш» — це благословення. Пояснення: благословення після їди, а не так, як пояснив в іншому сенсі. Але в цьому вірші розділу «Кдошім» немає «святий». Щоб примножити честь благословення після їди, яке є заповіддю Тори, поставивши перед ним добру олію, додали слово «святий», узяте з іншого подібного вірша в тому ж розділі, де написано «бо святий Я», і більше нічого. Так добре узгоджується з тим, що виводиться зі свого контексту. [П8478]

Правильніше сказати, що тут не додавання, а переставлення, і це повний вірш наприкінці розділу «Шміні». Це переставлення й спричинило, що дехто пояснив «це благословення» як благословення обмивання для перших вод. Проте в іншому місці сказано, що автор вислову говорить про благословення після їди. Це і є причина переставлення.

Ми достатньо ясно довели, що такий святий шлях Вавилонського та Єрусалимського Талмудів і «Торат коганім», як і шлях Зогару: усі вони — святі мудреці. Вони навчають нас значення, яке витлумачують, замінивши одне слово Писання, та подібного. Це стислий шлях і ясна мова для того, хто має серце знати й очі бачити. У мідрашах безліч подібних свідчень.

Повернімося до того, з чого почали: вірша «Бо сонце й щит — Господь Бог». Ясно, що ці два Імені разом іноді слушно пояснювати як Хохму й Біну, друзів угорі, а іноді — як Тіферет і Малхут, коханих унизу. Оскільки значення щита зовсім не пасує Біні, а лише Малхут, і сонце також можливе лише в Тіферет, а не в Хохмі, книга Зогар

Рама з Фано · продовження

точно каже «Господь Цваот». Це означення відповідає всім сефірот, які нижче Тіферет, — Нецаху й Году. Через них уже може бути дане означення מגן, «щит», нотарикон Михаїл, Гавриїл, Нуріель, які є князями милості, суду й милосердя. Зібрання цих трьох сил виявляється в Малхут та Єсоді: він — краса для праведника й краса для його знака. Також מגן за гематрією — צבא. [П8479]

Відомо й загальноприйнято: Цваот усюди — Нецах і Год. Проте «Господь Цваот» — у Нецаху й Годі Зеїра, а «Елокім Цваот», אלקי"ם צבאות, — у Нецаху й Годі його Нукви. Ім'я אלקים у розгортанні з ге, у своєму «квадраті», за гематрією — двічі צבאות: один раз для Нецаха й один для Года. (Тобто) як знак цього: Цваот та Елокім, אלקים, — усе одне. [П8480]

Не піддавайся спокусі вважати, що мудреці Ізраїлю, таннаї та амораї, неточно ставилися до біблійних віршів, або що книги Писання змінилися протягом поколінь, не дай Боже. Нехай такого не буде! Ми вже поставили тебе на істині; не відхиляйся від неї.

Ще сказали в розділі «Тецаве», що всі вірші «Хвали Давида» мають вав посередині, крім двох літер — коф і реш. Хай не утруднює тебе загальновідоме «Бажання тих, хто боїться Його, виконає, і їхнє волання почує та врятує їх», רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע ויושיעם, — так написано в усіх вірних книгах. Бо там говорили лише про вірш «Близький Господь», קרוב ה', який починається коф і реш разом. Подано й причину: він — літера істини, з основи Йменння Святого, благословенний Він, і йому не до вподоби відкривати собі вхід посередині того вірша, оскільки на його початку поєдналися коф і реш — тіло שקר, «неправди». Адже шин — основа істини, бо з нею зв'язані троє праотців. Тут також є вав у слові קרוב: що йому було робити в цьому випадку? Це просто. [П8481]

Знай: у кількох місцях, крім цих та подібних, переписувачі помилилися в книгах Зогару, й їм видалися інші зміни у віршах Писання. Ми ж дослідили точні версії, і вони перед нами в домі навчання: вірші точні в устах мудреців Зогару щодо всього написаного в книгах Пророків там, де не мали потреби змінювати. Вони ніколи не міняли вислову інакше як із великої причини, як ми сказали.

В іншому місці ми добре пояснили сказане мудрецями щодо «І було в день завершення Мойсеєм», ויהי ביום כלות משה: «Написано כלת». Адже в сувої Тори завжди слід писати повне כלות; їхні слова сказані лише для тлумачення. Так само сказане «Написано הפלגשם» — лише для тлумачення; слово треба писати з йод множини. І таких багато. [П8482]

У трактаті «Брахот», розділ «Троє, які їли», Рав Гуна сказав: «Дев'ятеро й ковчег приєднуються». Рав Нахман відповів йому: «Хіба ковчег — людина?» Тож Рав Гуна

Рама з Фано · продовження

сказав: «Дев’ятеро, що виглядають як десятеро, приєднуються». Пояснення: оскільки вони перебувають у місці ковчега, виглядають як десятеро — чи розпорошені, у таємниці світів розділення, чи зібрані, як сказано там, у таємниці світу єдності. Причина: зазвичай Шехіна перебуває в місці Тори. Дивись Зогар, кінець розділу «Корах», вірш «І служитиме левіт — він».

Ще там Рав Амі сказав: «Двоє й субота приєднуються». Рав Нахман відповів йому: «Хіба субота — людина?» Тож Рав Амі сказав: «Двоє знавців Тори, які загострюють один одного в законі, приєднуються». Пояснення: як у «Тоді говорили… і почув Господь»; тому «міркування?», סברא?, «Він перебуває — приєднуються», הוא שריא מצטרפים [зв’язок стислий]. Так само двоє й субота приєднуються через любість додаткової нефеш. Законодавці пропустили ці два вислови, які становлять чотири, й не прийнято ні за Равом Гуною, ні за рабі Амі, бо не видно, щоб Рав Нахман прийняв це від них. Хоч він заперечив лише перший вислів кожного, це з пошани. [П8483]

Приєднання двох і малого для зімуну, а якщо зімун з Ім’ям — дев’ятьох і малого, нам очевидне як дозвіл; і тут, і там він повинен добре знати, Кому благословляють. Але щодо молитви є умови. Одна з них: один із дев’ятьох має бути великим і видатним у мудрості та числі [літ?]; там має бути той, хто ніколи не молиться сам, крім вимушеного випадку, й не інакше. При цьому неможливо доповнити до десятьох дорослих навіть працею й зусиллям — наприклад, їх немає в місті. Або вони ввійшли до синагоги вдесятьох і почали громадську молитву, після чого один вислизнув та вийшов. Тоді, коли доходять до (ולחתות? התחלה, «і набрати жару? — початок» [зв’язок неясний]), починають і завершують із приєднанням малого, і не інакше. [П8484]

У вечірній молитві немає порядку кдуші, який ніде не дозволено малому промовляти в громаді. Хоч у цій молитві є кадіш і «Барху», їх дозволено мафтірові й сироті навіть тоді, коли вони малі. Тим більше дозволено в усіх цих випадках приєднати малого до десятьох у будь-який час, хоча тоді не виконаються всі ці умови або навіть частина їх. Тому не кожен гідний полегшувати в цьому, а лише той, хто вміє розрізнити потребу свого місця й часу. Це одна з постанов, із яких не можна виводити загального правила: вони передані мудрецям день у день. Малий сирота не може звільняти інших від обов’язку ранкового «Барху»: дорослий провадить благословення перед «Шма». Те саме щодо кадішу й «Барху» тієї пори. Тут не слід розводитися. [П8485]

У розділі «Мавой»: кожен дім, у якому вночі чути слова Тори, не буде зруйнований, бо сказано «І не сказав: де Бог, Який учинив мене, Який дає пісні вночі?» Раші пояснив: той, хто дає пісні вночі, не муситиме скаржитися на відхід провидіння та руйнування свого дому. Те саме й удень, але вночі голос чути здалека. А щодо

Рама з Фано · продовження

Ритви: «Мені важке це пояснення», — вірш «Де мій Бог?» для нього не звучить як скарга. Він пояснив: вище написано «Бо пригнобив, покинув убогих», тобто пригнобив בִיהֶם [форма неясна] й покинув їх. Чому? Не сказав «Де Бог, Який учинив мене?» — не зважив на своє формування, щоб давати пісні Тори вночі. Тут труднощі посилюються: «Бо пригнобив» сказав Цофар у своїй другій відповіді, а інше — «І не сказав: де…» — сказав Елігу в третій відповіді. А якщо скажеш, що Елігу тут сказав «Я відповім тобі словами, і твоїм приятелям із тобою»: «оселяться добрі — чому пригнобив — добре відповів» [зв'язок неясний] (йому Цофар; і ще він сам). Після «Бо пригнобив» він сказав там: «Уся темрява схована для його скарбів; пожере його вогонь, якого не роздмухували», — це витлумачили як занедбання Тори. Ось той вірш, як в Елігу; перше — головне. [П8486]

У «Шимуша раба» про тфілін читаємо: «Не придатний накладати тфілін, крім того, хто читає в Торі, Пророках і Писаннях: Тору — у книзі "Берешіт" (один вірш); Пророків — книгу Самуїла (один вірш); Писання — у книзі Псалмів (один вірш)».

Це зрозуміємо з поясненого на належному місці в таємниці «Лише в образі ходить муж»: Хохма, тобто книга «Берешіт», вдягається в Нецах, звідки пророцтво Самуїла з Рами, як загальновідомо. Так само від Біни — до Года, доки освітлення не доходять до творення мохін для Зеїра та його Нукви в таємниці тфілін голови й руки. Це таємниця «Блаженний муж»: він — Зеїр, якому дають блаженство освітлення Іми. [П8487]

У двох тфілін є вісім уривків, пояснених лише в Усній Торі, як ми навчаємо: «П'ять тотафот, щоб переступити слова книжників, — винний». Саме тому там висновується, що в Ґемарі потрібні «вісім заперечень?» [прочитання непевне], תמניא מתיתבי. Доказ наводять із навченого: п'ятирічний — до Писання, десятирічний — до Мішни, тринадцятирічний — до заповідей; тоді він входить до стану мужа. Ці вісім заперечень — відповідно до восьми уривків, як ми сказали, і відповідно до восьми років від початку вступу до Писання, доки входить до заповідей. За умови, що вміє тлумачити всі: зростанням самого себе він виправить мохін Нукви. [П8488]

В останньому розділі «Бава меція»: дім і горішній поверх двох осіб упали, і ні один, ні другий не має чим відбудувати; власник горішнього поверху не має нічого в землі. У барайті навчають: рабі Натан каже, що нижній бере дві частини, а верхній — третину. Інші кажуть: нижній бере три частини, а верхній — чверть. Рава сказав: «Тримайся цього рішення рабі Натана, бо він суддя й сходить у глибину суду». Він вважає: скільки горішній поверх псує в домі? Третину; тому йому третина. Пояснення (це говорить у таємниці царів, які померли, та їхнього розбиття; перший танна вважав тощо; дивись ז' у לקה"ש [нерозкрите посилання]): неназваний танна вважав, що тут немає потреби Вищого, крім як там, де Шехіна є серед нижніх. (Тоді він має користь від піднесення жіночих вод, מ"נ, але тощо; כ"ה у לקה"ש [скорочений

Рама з Фано · продовження

зв’язок неясний].) [П8489]

А під час розбиття посудин і падіння будови, коли світла відходять, верхній не має нічого в землі. Так і є істина: потрібна допомога належного вчинку. А рабі Натан — суддя: «за гематрією 224?», רכ”ד?, «ע”ס» [скорочення неясне], таємниця підсолодження судів, бо кожен суддя має починати з виправдання. Він вважає: скільки горішній поверх завдає шкоди дому? Третину. Адже верхня третина — мохін Зеїра — є світлом, яке відходить угору. Це, безперечно, глибина суду: саме це головне світло втрачається для нього, і тому йому належить третина. Інші, які походять від міри зворотних боків, рахують Малхут як чверть: дають нижньому три частини, а верхньому — чверть. Так і є істина в таємниці крапок; але у виправленні парцуфів закон — як у рабі Натана та як у Рави. [П8490]

Стався випадок з одним, який був одружений із дочкою своєї сестри. Вона вчинила перелюб, він розлучився з нею й поставив у ґеті ранішу дату. Сказав: «Краще нехай її судять як незаміжню», тощо, — у першому розділі «Ґіттін». Подоба цього: Мойсей, учитель наш, мир йому, був одружений із дочкою своєї сестри. Це Дарда, דרדע, позаду зросту Якова; вона — дружина Якова й сестра Мойсея. Дочка Дарди — покоління пустелі, покоління знання, яке зробило теля. Він розлучився з нею розбиттям скрижалей, перш ніж досяг табору. І що з того? Не скрижалі є причиною, бо «що (כשנינו? у Сінаї раніше)» [зв’язок неясний]. Лише щоб дати пояснення своїм словам: «Не їм Ти наказав і не сказав: “Я — Господь, Бог ваш”; мені Ти наказав: “Я — Господь, Бог твій”». [П8491]

«Ізраїль святі» — у першому розділі «Хулін» Тосафот точно зазначили: навіть той, хто має й не хоче [П8492], називається святим. Може, але не хоче; і не хоче, та не може — і той, і той зветься святим.

У розділі «Напередодні Песаха», про «І зроблю тобі ім’я, як ім’я великих на землі», Рав Йосеф навчав: це коли кажуть «Щит Давида». Пояснення: як «Щит Авраама» — благословення хвали, одне з трьох перших в Аміді, так і «Щит Давида» завершують лише в благословенні хвали гафтари. А в молитві — «Той, Хто вирощує ріг спасіння». Чому? Це прохання милосердя, з-поміж середніх благословень. Нам важкий вірш: хай би сказав «як ім’я великого на землі», бо саме так названий Авраам, отець наш, — «велика людина серед велетнів». Там кажемо: «І будь благословенням» — тобою завершують, а не ними. Нам добре сказати: מגן, «щит», завжди є знаком колісниці Арґаман, ארגמן, за іменами праотців; вони самі — колісниця. Михаїл служить Хеседу Авраама, Гавриїл — Страху Ісаака, Нуріель — істині Якова. Отже, מג”ן — ім’я великих, хоча Авраам поєднав його з колісницею. Давид — її п’ята, як пояснено в «Тіккунім»; тому завершують «Щит Давида». [П8493]

מגן за гематрією — тричі אל, за назвами «Бог великий, Бог могутній, Бог страшний».

Рама з Фано · продовження

Також מגן за гематрією — כח אדנ״י, «сила Адонай», міра Давида, яка живиться від трьох ліній. Так само за гематрією — «Господь у Своєму святому палаці». Хто їх єднає? «Єдиний Владика», אדון יחיד, — рівним числом. Роки Адама, першої людини, дорівнювали числу מגן, помноженому на десять. Ще: «Благословенний Ти, Господи, Щит Авраама», ברוך אתה ה׳ מגן אברהם, за гематрією — «квадрат» אלקים у розгортанні з ге. Це натяк на Іму, яка дарує мохін Зеїрові при входженні верхньої ланки її Нецаха, Года та Єсода на початку Аміди. Натяк у завершенні благословення: אתה ה׳ מגן אברהם, початкові літери — אימא, Іма. Завдяки цьому Зеїр тієї миті буде благословенний досконало. [П8494]

Ще: מגן אברהם за гематрією — מנחם בן עמיאל, Менахем бен Аміель. Він прийде милістю з нашого боку, бо в нас немає вчинків, і судом зі свого боку, «який поклав як жертву провини свою нефеш», אשר שם אשם נפשו, — рівним числом, щоб надати світові заслуги. Такий і натяк: молитви встановлено відповідно до постійних жертв. [П8495]

Авраам стоїть при вході до Геєни: усі обрізані рятуються від суду Геєни й передаються йому. Ангели Геєни кажуть йому: «Ось вони до твоєї частки; вони обрізані, на твоє» [стислий зв’язок]. Тому יהו״ד מגן אברהם має кінцеві літери הנ״ם. [П8496]

Хто дає хліб дитині, має повідомити її матір. Пояснення: відомо, що Аба заснував дочку, і вона — פת, «хліб», за гематрією תלמוד: це Усна Тора. Вона має п’ять ґвурот, кожна з яких зветься אל אדני, за назвою Іми, що дає насолоду; п’ять разів це за гематрією פת. Вона ж також — סלו, «його кошик», рівним числом, посудина, що вміщує її жіночі води. Це таємниця «хліба в його кошику». А число (וזית? [можливо: «і олива?»]), шість разів, відповідно до ґвурот та посудини, за гематрією — 576: число «квадрата» 24 сполучень Адонай на 24. Їм відповідає у Вищій Імі «хліб у його кошику» іншим способом: її п’ять ґвурот — Імена Гавая з огласуванням Елокім, за гематрією סלו; шість разів вони — число «квадрата» 24 Імен Гавая на 24. Не подібний той, хто має хліб у своєму кошику, — таємниця нижнього єднання, яке є «є», יש, — до того, хто не має: таємниці вищого єднання, яке є «немає», אין. [П8497]

Повернімося до дитини, з якої почали. Коли приходимо дати йому — пояснення: хліб, який він їсть, — і привести її до Зеїра, він є дитиною; «вона живиться ним», נזונה בו. Спершу треба оздобити його оздобами Іми — עי׳ Даат [скорочення не встановлено], що простягається від Аба до Іми, таємницю злуки. Його намащують олією з хасадім, а око підводять чорнотою з ґвурот. Або його намащують із того (מידא [значення неясне]), як «І замкнув плоть на її місці». Це — дар багатому, бо Зеїр є дитиною, яка ссе груди матері, «що дар золота», שמתן הזהב [зв’язок стислий], як написано «З півночі приходить золото». Це за змістом «І дав Мойсеєві, коли завершив», бо вона сама вгорі, в Ацилуті, і має відкритися «як таємниця насолоди?»,

Рама з Фано · продовження

כסוד תענוג?, у світі, який увесь — субота. А в нижньому єднанні, оскільки Зеїр бідний і Іма дарує йому лише в обмеженні, — «Дар потай угамовує гнів». Тоді Шехіна прихована в пташиному гнізді, щоб кліпа скорилася перед нею. [П8498]

«Кожний учень, чиє нутро не таке, як його зовнішність, нехай не входить до дому вивчення». תוכו, «його нутро», за гематрією — תבל, «світ», відповідно до числа чотирьох Імен דמרגלא від Іми [стисле означення]. כברו, «як його зовнішність», — літери ברוך, «благословенний»; поєднання обох — כתמר, «як пальма». Так само: «І його престол — як сонце переді Мною». А сказане «його престол» — це таємниця Акатріеля, אכתריאל, престолу זוה עלאה [неясне означення]. Також ім'я цього князя за гематрією — תוכו כברו разом із (דהאותיות) [неясне уточнення про літери]. [П8499] Тлумачення «кожний учень»: «кожний», כל, — це Єсод, як відомо, бо написано: «Бо праведник, як пальма, розквітне». Він — учень навчених Господом, Нецаха й Года. «Його нутро» — Тіферет, названий сонцем; він — תבל, що означає світ. І ще його так названо через його зрівняння зі своєю парою, про яку тут ідеться; а це її ім'я з таємниці Іми, яка дарує достаток у своєму домі. Крім того, кожний із його шести країв запечатаний Ім'ям АБ, ע"ב, за змістом «Світ милістю буде збудовано»: це два РІВ, ר"י"ו, сукупне число яких — תבל. [П8500] «Його зовнішність», ברו, — Малхут, названа пальмою; вона охоплює вісім Імен Гавая від Біни до Малхут, і вони за гематрією — ברו, а також יצחק, Ісаак, про якого написано відповідно до її імені: «Ко, כה, буде твоє потомство». Він також охоплює чотири розгортання Гаваї: АБ, САҐ, МА, БАН, ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן; «чотири — чотири роси», ד' ארבעה טללים, за гематрією вони — כברו [стислий розрахунок]. Так само אלקי יעקב, «Бог Якова», що в Малхут, названій אלקי, — парі Зеїра, який є Яковом. Коли Єсод зрівнює міру між Зеїром та його Нуквою, як сказано, він удостоюється ввійти до горішнього Єрусалима — дому їхнього вивчення у вищої Іми; там велике достигання фініків. [П8501]

У розділі «Га-рое» сказав рав Єгуда від імені Рава: четверо мають дякувати — ті, хто сходить у море, ті, хто йде пустелями, хворий, який видужав, та ув'язнений, який вийшов. І там щодо кожного з них кажемо: «Звідки нам це?» — і наводимо всі вірші, хоча їх багато.

А тут син спочатку запитує: чому в Ґемарі порядок відрізняється від порядку віршів, де йдуть пустеля, ув'язнений, хворий, море? Хоча й пояснили, що вірші ставлять попереду більш небезпечне, а Ґемара — більш поширене, усе-таки тут є ще над чим пильно поміркувати: מניין ושווי אפי' בחד קרא — «число, і зрівняй, навіть в одному вірші» [неясний зв'язок]. Адже звичай Ґемари — скорочувати, а не розводитися, як ми пояснили вище; чому ж тут вона, наче торговець, рахує й перелічує так багато? Ще утруднення щодо віршів: чому в пустелі та на морі — צעקה, «крик», а в тих двох — זעקה, «волання»? Чому щодо них написано «спасіння», у пустелі — «визволення», а на морі — «виведення»? Чому в усіх написано ממצוקותיהם, «із їхніх утисків», а на морі додано вав? [П8502]

Рама з Фано · продовження

Однак відомо, що крик гучним голосом стосується пустелі й моря, а волання тихим голосом — ув'язнення та хвороби. І ось у пустелі потрібне велике визволення через безліч її знегод: немає хліба й немає води, часто трапляються розбійники та люті звірі, змій, сараф і скорпіон, спрага. Навіть якщо вийшов звідти хворим і полоненим — це велике визволення. А в тих випадках зцілення та свобода — повне спасіння, на радість і веселощі. Морські страждання містять у собі їх усі, тому й додано вав при «їхніх утисках». Щойно людина вийшла звідти й піднялася на суходіл, її думка заспокоюється; тому щодо неї написано «виведення».

І справді, у Книзі Псалмів порядок віршів точно спрямовано до цих речей стосовно святої Шехіни. А в літерах הוי — звідти стається чудо для мешканців світу [стислий зв'язок]. І так само, як про святу Шехіну написано «який заснувала моя мати», так само сказано про неї: «Я вразив, і Я зцілю». Тому взято порядок літер (הויא מילה) [неясна дужкова форма], тобто ге над вавом, ге над йодом. Це просто: п'ять віршів про тих, хто йде пустелями, — від «Блукали в пустелі» до «Нехай дякують» — їх п'ять. Про ув'язненого — від «Сидять у темряві» до «Нехай дякують» — шість. Про хворого, який видужав, до «Нехай дякують» — їх п'ять. А про тих, хто сходить у море, до «Нехай дякують» та «І нехай звеличують Його» — десять. Ці два вірші йдуть як один: це означає, що в усіх випадках нам потрібне зібрання народу, і двоє серед них — мудреці, відповідно до Хохми та Біни, які є головами цього зібрання. Вищий Кетер виключено: він не виявляється там, де є страждання. Даат присутній у зібранні народу, щоб доповнити десять, та його немає в засіданні старійшин, бо там рахуються двоє. Досі — порядок віршів. [П8503]

А щодо порядку Ґемари — прийди й подивися, який великий муж сказав цей вислів! Хто є господарем цього вчення? Рав, тобто рабі Аба, танна барайти в нашій Ґемарі в багатьох місцях. Це рабі Аба, згаданий у «Зогарі», на думку багатьох; він прожив чотириста років. Прикмета тобі — ר"ב, що означає двічі по двісті. Він був найбільшим із товаришів при рабі Шимоні та його синові рабі Елазарі й учителем рабі Хії в цій мудрості. З його уст виходили вогняні іскри перед Рабі, коли він повторював перед ним вивчене в рабі Шимона. Також із уст нашого святого вчителя виходили вогняні іскри при Раві, коли той повторював і впорядковував у нього головні положення. Можливо, сам Рабі спочатку також вивчив у рабі Шимона таємниці Тори, коли був його учнем у Мішні й Ґемарі, з яких виходить Тора до всього Ізраїлю як практична галаха. Адже в них Рав багато служив Рабі та рабі Хії. Він помер на початку п'ятого тисячоліття від створення; він — кінець таннаїв, як сказали мудреці: «Рав — танна, і він сперечається». Саме «танна», як ми сказали; до того ж він був учителем усіх синів вигнання. Отже, з його смертю «ми стали сиротами, і немає батька», бо завершилися для нас дві тисячі років Тори. [П8504] Оскільки саме він — господар учення, з якого ми почали, він упорядкував свої слова в таємниці жертви, що піднімається й спускається: дочка піднімається до

Рама з Фано · продовження

Аби. Тому він поставив попереду тих, хто сходить у море: щодо них є десять віршів, аби прилучити до них справу тих, хто йде пустелями, у п’яти віршах, де написано: «Блукали в пустелі»; מדברא? — «пустеля?» [непевне слово], той, хто сказав: «Я заблукав, немов загублена вівця» [стислий зв’язок]. Потім Іма, про яку написано: «Хто зцілить тебе?», спускається до свого сина, який був ув’язнений: בכה, «плакав», «Цар ув’язнений у жолобах» [неясний перехід]. Отже, порядок цього вислову — «Нехай той, хто хвалиться, хвалиться розумінням і знанням». Тому й наведено всі вірші: навчити, що число тут має значення. [П8505]

Знаходимо щодо багатьох висловів Рава: рав Кагана та рав Асі ставлять йому заперечення, а Рав мовчить. Тепер нам треба сповістити, що в усіх цих місцях Рав мав великий і розважливий довід у таємницях Тори, щоб сказати всупереч їм. Хоча він і мовчав їм уголос — עם הס מס?, «із… гс мс?» [неясно], — у таємниці для мудреців він потім розв’язував їм це пошепки. У деяких із цих випадків галаха відповідає його думці. [П8506]

У розділі «Яйце, що народилося у свято» Рав сказав: «Курча, що народилося у своїй шкаралупі у свято, заборонене». Рав Кагана та рав Асі сказали йому: «Яка різниця між ним і телям, що народилося від трефи у свято?» Рав мовчав. Але він вважав: воно приготоване через матір, бо виправлення матері та міра її зросту — приготування для плода, у таємниці «Благословив твоїх синів у тобі». Для теляти є шхіта, поки воно в утробі матері, адже воно має чотири ознаки; усі вони діють тут однаково: хоче — перерізає ці, хоче — ті. ואין זו חלה — «і це не хала / хвороба» [неясна форма], бо плід в утробі матері — наче покладений у כלי קובה, «посудину куба» [неясне означення]. Коли парцуфи вдягаються один в одного, вони не перешкоджають своїй придатності та виправленню. Натомість курча не приготоване через матір і не входить до шхіти. Навіть якщо людина розбила його шкаралупу, воно ще не вийшло зі стану точки, тому непридатне навіть для собак, як сказано там, бо його створення не завершилося. [П8507]

А в розділі «Машилін» щодо худобини двох співвласників Рав суворо ставився до живлення меж одна від одної, щоб не змішати святе з буденним, як відомо з таємниці суботньої межі.

У розділі «Елу трефот» щодо перерізаного дихального горла (ґарґерет): хоча він і навчав їх придатності шхіти, коли перерізано більшість його просвіту, щоб не було вади в його внутрішньому, він перевіряв, щоб визнати його непридатним, коли перерізано більшість його товщини. Це — з остороги щодо непридатності посудин: їхнє розбиття (є їхньою смертю). Однак Писання висловило повний вірш: «Той, Хто перебуває з ними серед їхньої нечистоти»; звідси — головне більшість його просвіту: як щодо його непридатності, так і щодо його придатності. [П8508]

Рама з Фано · продовження

На початку розділу «Той, хто продає дім»: якщо він окреслив йому одну довгу межу й одну коротку, Рав сказав: «Довгу набув лише навпроти короткої». Бо ми зовсім не маємо осягнення Аріха, ані «голови бика», ראש תור, що означає відкритий прохід — Аба, Іма та мазаль, — інакше як через Зеїра. [П8509]

А в розділі «Позичальник» щодо зламаної сокири, נרגא?, Рав вважав, що не слід прилучати уламків посудин до виправлення. Тому він сказав: «Іди, відшкодуй повноцінну сокиру». Вони ж вважають, що будь-яка річ входить до виправлення, аби тільки в ній була вартість прути, — у таємниці שוה, «вартий», за гематрією איש, «муж». פרוטה, «прута», за гематрією — מצפ"ץ або אלקים у розгортанні з йодами, що є позначенням його Нукви. «І він — окреме, вав, ге, разом ціле», והוא פריט ו' ה' יחד שלם [стислий зв'язок]; обоє разом — (за гематрією) Тора. [П8510]

А в розділі «Який є лихварський прибуток» Рав сказав: «Судно — плата й відшкодування», ספינא אגרא ופגרא. І барайта відповідає його думці, і така галаха. Плата — від часу притягування, бо ніщо не створене даремно, і винагорода всіх горішніх і долішніх створінь із ними від початку задуму, за змістом «І помилую того, кого помилую», як пояснено нами у відповідному місці. Відшкодування — на час розбиття, за змістом «Витеши собі». [П8511]

[прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі] [П8512]

Коли рабі Шимон бар Йохай був у печері зі своїм сином рабі Елазаром, він почав і сказав: «Що означає написане: "Смерть і життя — в руці язика"? Хіба язик має руку? Треба було б сказати: "Смерть і життя — в язиці". А ще треба було б поставити життя перед смертю». Той сказав йому: «Так, язик має руку: ліва відштовхує, а права наближає. Бо язик має дві лінії: праву лінію, що піднімається вгору аж до горішньої руки, яка є Вищим Кетером, Ейн-Софом, і вона наближає; та ліву лінію, що виходить із долішньої руки, відштовхує й спускається від найнижчого Шеолу аж до Думи та більше не піднімається, бо запечатана печаткою в алеф-далет. Праворуч — איתין, "є" [неясна форма], цариці суботи; כולכו, "усі ви" [непевний зв'язок], הודו, "дякуйте / його велич", та милосердя. А ліворуч — вав суворого суду. Горе, горе людині, яка занечищує свої уста й не береже союзу свого язика! Адже товариші встановили: кожному, хто занечищує свої уста, поглиблюють Геєну. І оскільки він також спершу вніс нечистоту язиком, а потім усім своїм тілом, тому вірш поставив смерть перед

Рама з Фано · продовження

життям». [П8513]

Рабі Шимон бен Йохай устав і поцілував його, тощо.
Пояснення: יד לשון, «рука язика», за гематрією — тав, ת, що є знаком смерті й життя, як відомо з Ґемари в розділі «Ба-ме бгема» щодо мужа, вдягненого в льняний одяг. Язик — у таємниці вав דשם?, «Імені?» [непевна форма], у сполученні якої є два вави. Ось правий схиляється до милості й піднімається до вищого Хеседу; тому має силу наближати та чинити добро всім. А в лівому немає зла, доки він не виходить назовні. [П8514]

Відомо, що Ім'я алеф-далет — в Ацилуті, його печатка — в Брії, а запечатане — в Єцірі, у таємниці воскових рисунків, бо там — добро і зло. Поширення лівого вава доходить до краю зла й там запечатується тією печаткою, щоб здійснилося щодо нього: «І Його царство панує над усім». Прикмета тобі — יכרסמנה, «обгризатиме її», за гематрією Шехіна, שכינה: свиня не має жодного зачеплення навіть за в'язки пагонів тієї виноградної лози, хіба з дозволу. Це таємниця יער, «ліс»: йод Шехіни панує над רע, «злом». Написано: «Усі, хто входить до неї, не повернуться». Ось форма ламеда біля шина у слові לשון, «язик», указує: Шехіна, зв'язана з правим, піднімається з ним і не спускається. Але ще є лівий вав суворого суду, який спричиняє поширення вниз, у таємниці літери нун. נחם — «утішив / утіха» [неясний зв'язок]; занечищення уст, яке поглиблює Геєну, від початку приготовану для царя, аби бути в ній наріжним каменем; «і буде включений — בנבל, у невелі / негіднику, — Еденський сад» [неясний зв'язок]. Писання поставило смерть перед життям за змістом «Спускає до Шеолу й піднімає»: неперехідне дієслово стосовно שאול, Шеолу / Саула, а перехідне — стосовно вищого царя, для якого та його синів це приготовано, як сказано. [П8515]

Завершено.

До глави у змісті

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 1

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 2

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 3

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 4

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 5

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 6

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 7

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 8

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 9

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 10

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 11

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 12

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 13

Передмови, додаткові тексти й примітки

Га-міллуїм — друкарська примітка

*) Можливо, слід читати «і 12 / і 11?» (וי”ב/וי”א? [непевні варіанти]) у третьому ряді навпроти ге, а «і 11» (וי”א) — у четвертому ряді навпроти останньої ге. [П8516]

До Га-міллуїм · суцільний текст

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 37

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот»

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 1

(א) Таке читання в בס”י?; а в книгах, надрукованих пізніше, у «Дерех емет» читання? таке: «бути чистим у [прогалина у джерелі] на мені / на». [П8538]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 13

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 2

(א) Параша «Ваєхі», аркуш ר”כ ע”ח?; і дивись у כ”ד ,בהלול?, כתי”ח, про належне узгодження слів.
(ב) Аркуш 113б.
(ג) Аркуш 138б.
(ד) Аркуш 25б. [П8539]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 14

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 3

(א) Параша «Насо», 139б. [П8540]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 15

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 4

(א) І ось параша «Бехуккотай», аркуш 113. [П8541]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 16

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 5

(א) Аркуш 35б.
(ב) [прогалина у джерелі] ’ג, 32б.
(ג) На зло.
(ד) Я обрав.
(ה) Навчити його.
(ו) Егуд.
(ז) Там. [П8542]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 17

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 6

(א — те, на що натякнуто; ג, аркуш 105б. עבה"כ דב' זכאות? פכ"ה ב')
(ב) А в книгах, які перед нами, виправлених за «Дерех емет», читання: «окрім двох літер — хет і куф». [П8543]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив'язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 20

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 7

(א) Дивись про це в «Рая мегемна», параша «Пінхас», аркуш רכל"ד.
(ב) 47б.
(ג) Оновити молитву.
(ד) «Ерувін», аркуш 19б.
(ה) Йов 20.
(ו) Йов 35.
(ז) Очистити його. [П8544]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив'язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 21

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 8

(א) Це в першому розділі «Брахот», «בדלי тфілін», і наведено в «Ец хаїм», ספיי ל"ח. [П8545]

(ב) Дивись про це в книзі «Канфей га-…?» (כנפי הי'?), частина ח"ר, глава 7, та в «Ец хаїм», брама загальних правил, глава 7. «Повернення» (להחזירות) натякає на мохін з боку замикання (נעילת): «хто він, відповідно до?» (מי הוא כנגד?) чотирьох мохін — Хохми й Біни, хасадім і ґвурот даат. Кожне ה' містить десять; отже, Хохма й Біна, תחח עי'?, з Біни, і охоплена חו'; отже, мохін חו', її Нецах, Год і Єсод, התמת?, בפלה בריש בהוד?, хасадім і ґвурот у голові; і стали трьома мохін — ось три паломницькі свята. Хохма й Біна вводять у лоно זו"ח і поширюються по всьому її тілу, тілу זו"ח, а це תב"ד תב"ת, Нецах, Год і Єсод; ось ламед у слові целем. יתחב"כ חד בל"ס יתחלף מם זו"ח קו' חם? [зв'язок нерозібраний].

У намірі таємниці тфілін пояснено: це таємниця мохін Хохми, Біни й Даат, які вдягаються в Нецах, Год і Єсод Іми та входять у Хохму, Біну й Даат כחוץ ומחירים ;ז"ח? [нерозібрано] у чолі זו"ח. Вони поділяються на чотири мохін; це таємниця ד"פ תכ"ו та головних тфілін. А ручні тфілін — мохін Нукви за викладеним вище; дивись там. Це вже зрозуміло зі слів рава тут.

[П8546]

(ג: «Початок мудрості». Так само מ"ר щодо слова «на початку» — «мудрістю» (בחוכמתא) נל"ח). [П8547]

(д) Бо мохін Хохми, Біни й Даат, коли вдягнулися в Нецах, Год і Єсод Іми… [П8548]

(е) Як пояснено в «Зогарі», «Берешіт», аркуш 26б; і дивись у брамі ібурів, глава 4, правила 2 й 5, у брамі несіри, глава 8, та в брамі єднань, глава 8. Бо з Біни — пророки й пророчиці; Шмуель — із Нецаха ז"ח та світіння саме Нецаха Іми. І зрозумій.

(ж) І те, що саме собою випливає з поширення Хохми в Нецах; дивись у «Прі ец хаїм», брама лічби омеру, глава 8.

(з) На таке натякає книга Псалмів, розділ 8, як він далі пояснює.

(и) Пояснює там у ר"ש: «Як Ханан, ми вчимо тринадцять зібрань у "Укцін"» (כמו חנן מתנינן תליסר מתיבתא בעוקצין). Раші пояснює там («Брахот» 20): у тринадцяти способах; а Тосафот написали? — у тринадцяти єшивах. Дивись там. Тут натяк на проведення мохін, за висловом: «Хто примножує сидіння [в єшиві], примножує мудрість». І зрозумій. [П8549]

(ט) Бо мохін Іми ще не завершили входити в нього; дивись у брамі тлумачень целема, тлумачення 3.

(י) Дивись про намір ת"שמו: таргум — таємниця Нукви, яка стоїть позаду ז"ח; Зеїр Анпін виправляє його мохін зі своїх мохін і повертає її обличчям до обличчя. Дивись у брамі виправлення Нукви? (ש' ת' הנוק?), глава 2, правило 8. Ось що сказано: «І вона знає, щоб перекладати в усіх» (והיא יודע לתרגומי בכלהו). І зрозумій. [П8550]

(א) Аркуш 117б; ר"ור, надруковано в «Ліккутей га-Шас» Арі, благословенної пам'яті.

(ב) Дивись у «Прі ец хаїм», брама молитви, глава 6, та в ת"עע, параша «Бегар», у таємниці Тори й служіння, כ"ובשוה: «Дайте силу Елокімові»; і зрозумієш слова рава тут. [П8551]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив'язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 22

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 9

(ג) Дивись про цю таємницю в книзі כנ"י, частина 3, розділ 147, та в «Прі ец хаїм», брама свята маци, глава 8, і зрозумієш.

(д) Дивись в «Ец хаїм», брама царів, глава 6; כ"ור? говорить про стан після виправлення

парцуфів, коли до шести країв додалися три верхні. Отже, третина — вищому: Хохма, Біна й Даат; а дві третини — нижньому: Тіферет, Нецах, Год і Єсод. [П8552]

(ה) Бо до виправлення парцуфів точку Малхут не рахували окремо; також вона була точкою, і рахували: «три точки, три охоплені трьома», як відомо й сказано вище: три місця в мохін, תג"ת тощо. ועפ"ל: оскільки точка Малхут — позаду Нецаха, Года й Єсода, то її рахують окремою частиною, як вище. Дивись у «Прі ец хаїм», брама молитви, глава 8. І четверта частина в мохін — Хохма, Біна й Даат; וע"ז עסיסים [«і про це — солодкі соки», зв'язок неясний]. І так само істина в таємниці точок: שלא, ще не виправлено окремо, Аба?; з боку парцуфів — מהגב הת"ל בנוק'? [нерозібрано], окремо; і охоплює ב' ח' ג' ח'?, як сказано про вищого, і дві третини нижньому. Вдивись. [П8553]

(א) Це стане зрозумілим, якщо спершу взяти пояснене в «Ец хаїм», брама 30, глава 10, ור"ח, у таємниці «Мойсей усередині, Яків зовні». Бо Мойсей і Яків — обоє з Єсода Аби всередині Зеїр Анпіна, у місці, де закінчується Єсод Іми, בהזה? Зеїр Анпіна. Але Яків — із מהור Єсода Аби, що виходить за межі Зеїр Анпіна, а Мойсей — із таємниці світіння, яке виходить із Єсода Аби всередині Зеїр Анпіна. Це й таємниця «Мойсей усередині, Яків зовні»; עפ"ל ועש"ב.

Ще візьмімо спершу пояснене у брамі הה"ח, глава 8: є світіння між Зеїр Анпіном та парцуфом Якова, що позаду Зеїр Анпіна, яке виходить із Єсода Аби; «і це світіння?» — категорія אחך?, дружини Якова. ומצה'י? цієї Лії вийшло все покоління пустелі тощо. Усюди, де згадується покоління пустелі, йдеться про згадану Лію; і, відокремлена, називається דוה"ת הרע?, що означає «покоління знання», бо виходить із Даат Зеїр Анпіна всередині Єсода Аби — це категорія Мойсея, нашого вчителя, мир йому. Це таємниця написаного: «народ, серед якого Я», і називається вищим Даат. Досі його слова; дивись там докладно. І цим зрозумієш слова рава тут. [П8554]

(ב) Це דוהמ"ל. Зрозуміємо за поясненим у «Ліккутей Тора» щодо вірша «Тору наказав нам…», бо мудреці, благословенної пам'яті, сказали: «Те, що опадає з мудрості, — Тора». Тобто мудрість Тори — Єсод Аби всередині Зеїр Анпіна; з боку того, що опало від нього й вийшло назовні Зеїр Анпіна, звідти вийшов Яків, названий Торою. Ось що сказано: «Тору наказав нам Мойсей» — це Єсод Аби, названий Мойсеєм; він вивів Тору як «громаду Якова»: світла, які сходяться й збираються в Якові та виходять із Мойсея. Досі його слова.

Мудреці, благословенної пам'яті, тлумачили: читай не «спадщина» (מורשה), а «заручена» (מאורשה). Ось що написано: Мойсей, наш учитель, мир йому, був одружений із дочкою своєї сестри; тобто покоління пустелі, що також виходить, — таємниця Тори, яка дійшла всередину й була дана Ізраїлеві. דוהמ"ל, чиє коріння — з Лії, דוהמ"ל, позаду Зеїр Анпіна; завдяки цьому вони вважаються його зарученою, а тому «в її владі?» (בידה?) було розлучитися з ними, як він далі пояснює. Вдивись. [П8555]

(ג) Це Дарда. Тобто «його сестра» — Дарда, таємниця парцуфа Лії, покоління пустелі, як вище; це зрозуміло. [П8556]

(ד) Читає: «що почули на Синаї». Таке читання в книзі כנ"י, частина 3, розділ 82. Тобто тоді їхній статус був як у заміжньої; на Синаї вони почули «Я…» тощо від Самого Господа, благословенний Він, і тому тепер не у владі Мойсея розлучитися з ними. «Але дано

виправдання» тощо — тобто він пояснював свої слова тим, що їхній статус іще не був як у заміжньої від Синаю, бо «не вам ти наказав» (כי לא לכם צויתי). Тому він розбив скрижалі, перш ніж дійшов до табору, щоб їхній статус був як у незаміжньої; заміжньою вони стали тільки потім, коли прийняли скрижалі з рук Мойсея, нашого вчителя, мир йому.

(ה) Аркуш 7б. [П8557]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 23

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 10

(א) Аркуш 117б.
(ב) «Жертва»? (זבח?), аркуш 10б.
(ג) ז”ו ע”ס.
(ד) Ось що сказано: «треба повідомити לחמו [його хліб?]» — це таємниця Даат, що простягається від Аби до Іми й охоплює хасадім і ґвурот; וכבן? [«і як син?», неясно] — таємниця зівуґу. [П8558]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 24

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 11

(א) Дивись там у Тосафот, у вислові, що починається «відчинили» (פתחו), тощо.

(ב) נס’?, 29?, за гематрією — תיקרה?; і сила створена, щоб відкритися, בהספשטות בתינות? [пошкоджений зв’язок]. Таємниця сукки тим паче не створена, щоб відкритися, דאו למעלה בחצינות? [«…угорі…», нерозібрано], חב’ тощо. [П8559]

(ג) Вони — таємниця נויה מזל יג תיקוני הדיקנא מז’ למטה? [«…мазаль, тринадцять виправлень бороди, від семи вниз?», непевно], що в мазалі. Дивись: פשוטם בעטרה של נזח’? [«…у вінці…», нерозібрано], у «Прі ец хаїм», брама шабату, глава 13, і зрозумій.

(ד) Поліпшена (מוטבת).

(ה) [прогалина у джерелі] тощо, з чотирма колелями, והכלי ח”ו סי”ב ב’ כו’ וכסוד? [пошкоджена сполука], чотири טעונים [ті, що несуть тягар / навантажені?].

(ו) Аркуш 34б.
(ז) Аркуш 6б. [П8560]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 25

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 12

(א) «До її буття» (להוי׳ דילה) — так слід читати.

(ב) І дивись у вступі до «Тіккуней Зогар», аркуш 9, перед ד״כ ח״י ה׳, та в багатьох місцях.

(ג? אינכי ספיי בצים א״ה כוד בעמלא [пошкоджена фраза] — навпроти хасадім і ґвурот, як відомо; тому є тощо. Таке читання в книзі כנ״י, частина 3, розділ 62. Дивись про це в «Ец хаїм», брама мохін целема, глава 5 і глава 5. [П8561]

(ד) Це דרע״ה, який увесь בעמלה׳? [«у праці…?», непевно].

(ה) Як пояснено в «Тіккуней Зогар», тіккун דו״ג?: «І це, що Святий, благословенний Він, не пішов у вигнання? (לאו אתתריך?) з нею» тощо, «і через неї Святий, благословенний Він, є царем, зв’язаним у потоках» тощо, «а Шехіна є його в’язницею» тощо. Про неї сказано: «Немає רבני? [нерозібрано], який сам визволить себе з в’язниці». «Її визволення, яке є тшувою, — вища Іма; воно залежить від них, бо п’ятдесят брам свободи з нею» тощо. Досі його слова. Завдяки цьому стануть зрозумілими слова рава тут. [П8562]

(ו) На перший погляд, це незрозуміло: ще потрібне пояснення, чому Рав у Талмуді מכני — називає / змінює назву — תסרהא? Давида-царя, мир йому, у книзі Псалмів. Видається, що Давид-цар, мир йому, весь у Малхут, упорядкував хвали святому царству в поєднанні הוה״י, яке натякає на суд святого царства, як пояснено у вступі до «Тіккуней Зогар», зазначеному мною вище. Ось що сказано: «Блукали в пустелі» тощо, «ті, що сидять у темряві» тощо, «усю їжу» тощо, «і вчинили зло» тощо. Тоді це було в категорії «Я уразив», а через Біну й тшуву — אלקים יכח? [«Елокім…», непевно], за висловом Писання «і Я зцілю». На це Рав натякнув у Талмуді, щоб показати нам порядок Біни?; також натякнув у порядку віршів?, у таємниці жертви, що «стоїть і спускається»?, у поєднанні יה״ו״ה כתה סיקת?… [П8563]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 26

До цього пункту змісту

Примітки друкованого видання до «Шиврей лухот» — уривок 13

…щодо Аби, який є таємницею йод-ге; нижня — כהירת לנצח? [нерозібрано], а вони — ге-вав, як пояснено в «Тіккуней Зогар», כל"ת, і зокрема в тіккуні 69. Дивись там у книзі «Беер Їцхак». Тобто відомо: Малхут сповнена ґвурот; доки п’ять ґвурот у ній не підсолоджені, Зеїр Анпін не може прийняти її, бо вони — дві протилежності. Зеїр Анпін — із таємниці п’яти хасадім, а Малхут — із ґвурот тощо. Тому треба підсолодити її ґвурот п’ятьма хасадім тощо, через Абу, корінь п’яти хасадім; завдяки тому, що вона приймає від нього п’ять хасадім, завершується підсолодження її ґвурот тощо, у таємниці «Господь мудрістю заснував землю» тощо. Досі його слова; дивись там докладно. [П8564]

На це натякає вірш, багато разів наведений у «Тіккуней Зогар»: «Цим» — це таємниця Малхут — «нехай хвалиться той, хто хвалиться: розумінням і знанням» (”יתהלל המתהלל” ”וידוע השכל”). Ім’я — היות [неясний зв’язок] — у початкових літерах — таємниця підсолодження судів у ній, у таємниці жертви, що піднімається й спускається: Аба — йод — передає в ге, таємницю Малхут, п’ять хасадім. Завдяки цьому завершується її будова й прикраси. Тоді Іма — ге — сходить до сина й передає йому таємницю мохін; завдяки цьому він єднається з Малхут, а вона передає хасадім і спасіння Ізраїлеві. Амінь, нехай буде такою Його воля. בד' יושיעם? [«…врятує їх?», непевно]; «на Твоєму народі Твоє благословення, села». בילא"ו. [П8565]

(א) Аркуш 6.
(ב) Аркуш 37б.
(ג) Аркуш 404б.
(ד) Аркуш 62.
(ה) Аркуш 36.
(ו) Аркуш 69б. [П8566]

До Шиврей лухот · суцільний текст

Авторство цих приміток друкованого видання не встановлено.

Прив’язка до трактату. Точну фразу для цієї примітки не встановлено; номер сторінки нижче стосується первинного друкованого джерела.

Сторінки первинного джерела: 27

До цього пункту змісту

Додаток, приписуваний Алкабецу

Додаток, приписуваний Алкабецу — уривок 1

וילע"ד? [непевне початкове скорочення]. Слід спершу сказати: через убогість нашого розуміння, оскільки воно потребує чуттів разом із силою уяви, увесь час, поки розумна нешама перебуває в тілі, нам дозволено уявляти тілесність парцуфів Ацилуту, хоча вони — чиста й свята духовність, аж до Ейн-Соф. Так чинять Рашбі й הת"ח, особливо в «Ідрі»: усі його слова — в образах тіла: голова, волосся, борода, чоло, очі, ніс, уста, горло тощо й тощо. Це не викликає заперечення, бо так само знаходимо в Торі, Пророках і Писаннях. Тому не дивуйся

раву Арі, благословенної пам’яті, який у єднаннях написав: змалюй у своїй думці, немов бачиш на власні очі, що Аріх Анпін — високий старець, як сказав Даниїл: «І Атік йомін (Давній днями) сів» тощо. Адже розум неминуче йде за уявою, якщо не знаходить підстав розпізнати істину. Я поясню тобі відмінність між уявою та розумом, щоб урятувати тебе від омани. [П8567]

Коли ми бачимо, як хмара швидко проходить перед місяцем, уява думає, що швидко рухається саме місяць. Малі не виходять із цієї омани, але той, хто має розуміння, усвідомлює: те, що уявляється йому за свідченням очей, — неправда. Так само той, хто бачить гори здалеку, судить, що вони забарвлені в колір тхелет. Тобто [розум] заперечує уяву.

Коли ти всередині корабля й (היאתה) бачиш море, а нічого поза ним, то за уявою кажеш, що корабель не рухається. Але коли дивишся на полотнища, наповнені вітром, судиш силою розуму всупереч уяві. Ще ми бачимо на місячному обличчі чоло, очі, ніс та уста; і немає в його розумі сили заперечити цю зорову уяву. Однак відтоді, як з’явився прилад, що зветься вішта лонґа (וישט”ה לונג”ה), ми дивимося через нього на місяць і, згідно з побаченим, погоджуємося з філософами: «що це — חיות форми місяця» [неясна сполука] — уява, суперечна розуму, народжена віддаленістю місця. [П8568]

Отже, уява йде за тілесними чуттями: кожен — за тим, що бачить, чує, нюхає й відчуває; а розум іде за уявою. Оскільки предметом розуму є істина й розум дано, щоб осягати речі такими, якими вони є, а не такими, якими здаються, то дозвіл уявляти такі образи щодо Божества передбачає попереднє пізнання розумом істини в її справжньому вигляді. Адже ми знаємо з неспростовних доказів: угорі немає ні переду, ні заду, ні правого, ні лівого; ні пиття, ні їжі; ні стояння, ні сидіння; ні ока, ні рота, ні жодного тілесного органа чи тілесної акцидентальної властивості. Так сказали й мудреці Талмуду: «І нехай остерігається вірити іншому». Тому на початку святої «Ідри» рабі Шимон сказав: «Проклятий чоловік, який зробить різьблений і литий образ і поставить у таємному» — у таємному світу, щоб той, хто бачить у своїй уяві, не змалював собі в розумі, ніби це істина, а не уява. [П8569]

Цим зрозумієш пророцтво. Пророче одкровення відбувається не в розумовій силі людини, а в силі уяви: або всередині, у серці пророка, або назовні, перед його очима. Навіть ангел, який з’являється очам плоті й крові, мусить, щоб явитися, прийняти якусь тілесну форму, доступну оку: форму людини, тварини, птаха, дерева, деревини, світильника тощо. Якщо той, хто бачить, знає, що те, що являється, за своєю сутністю не є чуттєво сприйманим, хоча й бачить його змальованим у тілесному бутті за уявою, то усвідомлює розумом, що уява йому не бреше: вона змальовує й мислить відповідно до того, що отримала через зір і слух. [П8570]

Проте він безсумнівно осягає: в ангелі немає нічого з того, що явилося в його зображенні. Він і не прагне пізнати сутність духовності ангела, а лише те, на що той хоче натякнути і який його намір у цьому зображенні. Таке знайдеш у розповіді про Маноаха: від початку й до кінця він думав своїм розумом, буквально за уявою та зоровим сприйняттям, що перед ним і його дружиною являється й розмовляє якась людина. Наприкінці вони розпізнали, що це ангел; усе, у що він вірив за уявою, скасувалося, і він усвідомив, що через неї його розум помилявся. [П8571]

До цього пункту змісту

Додаток, приписуваний Алкабецу — уривок 2

Так само Захарія, побачивши золотий світильник і колісниці, запитав: «Що це, мій пане?» Уявою він осягав, що це коні різних кольорів, і бачив кожну подробицю. Але його розум знає, що світильник — не світильник і коні — не коні; він прагне пізнати внутрішній намір.

Також Сам Га-Шем, благословенний Він, являється то воїном, юнаком, «як інші» (כאחדים), то старцем, загорнутим у таліт, немов посланець громади; то стоїть на ногах, то сидить на високому й піднесеному престолі, то їде на колісниці. Таких форм і образів — тисяча. А розум із доказових свідчень знає, що в Ньому немає ні зображення, ні подоби: «До кого уподібните Мене, щоб Я був рівний?»; «І до кого уподібните Бога, і яку подобу прирівняєте до Нього?» «Не з акцидентальних випадків вони приходять» (לא ממקרי מקרה באים), бо Він — не тіло, не тілесна сила й не сила в духовності, а вищий за все це, ע"כ — благословення й хвала. Він являється нам і постає множинним у силі уяви, а не в розумі. Так сказав Він, благословенний: «І через пророків уподібнюватиму» — силою уяви, а не розумом. [П8572]

Адже неможливо, щоб Божество явилося до [«розум дано» — השכל ניתן]: розум займається всяким умоглядним предметом, щоб осягнути його за його істиною, а сутність розуму не може збагнути [Його сутності] — сутності Святого, благословенний Він. Якщо ж Він явиться розумові, то цій силі не явиться в жодному зображенні чи уяві, а таким, яким є. Тоді розум цілком зникне, бо не зможе осягнути й утриматися перед умоглядним, яке не має кінця й межі. А якщо скажеш, що око не може вистояти, дивлячись на сонце, бо воно — величезне тіло, понад можливість його осягнути, — «що…» [прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі] [П8573]

Учитель усіх пророків був великим мудрецем у всьому. Після дарування на горі Синай він сказав Святому, благословенний Він: «Покажи мені, прошу, Твою славу». Безсумнівно, він не просить побачити таке тілесне тіло: адже той вогонь — один із чотирьох елементів — матеріальний, і око його не схоплює; тим паче — духовне. Він також не просив побачити Його славу через пророцтво силою уяви: він уже був пророком, «образ Господа споглядає». Його намір був осягнути Його розумом і пізнати Його сутність, дізнатися про Його буття в первинному умоглядному осягненні, щоб розумова сила його душі усталилася «аж до розуму, щоб осягнути Його» (עד שכל להשיגו).

Святий, благословенний Він, відповів: «Не зможеш побачити Мого обличчя». Онкелос пояснив: «Не зможеш побачити обличчя Моєї Шехіни». Навіть нижні обличчя, що є мірами й цілковитими посудинами, ти не можеш осягнути мудрістю; лише через пророцтво силою уяви, коли вони приймуть форму, придатну до уявлення й входження у твою уяву. Це не допоможе осягнути істину, яку ти шукаєш. [П8574]

Ось підсумок слів наших мудреців, благословенної пам'яті: «Мудрець вищий за пророка», бо мудрець працює розумом, щоб осягнути істину, а не уявою. Пророк же має справу з образами й формами, яких немає в сутності того, хто являється; «і вони не осягаються пророком як знак, позначення й натяк» на намір, заради якого образи були змальовані, בהם מהש"ית נפש הנביא [неясний зв'язок: «у них від Га-Шема… душа пророка»]. [П8575]

Цим зрозумієш також [слова рабі] Йоханана бен Заккая, מ"א, параша «Берешіт», רז"ל: «Як страждав той чоловік, про якого написано» тощо: «Не такий Мій раб Мойсей: у всьому Моєму домі він вірний», — [прагнучи] побачити одного служителя, який служить перед Ним, і не було дано йому дозволу. Написано: «Покажи мені, прошу, Твою славу». Рабі Йоханан сказав: це той, про кого написано «слава Господа», — Метатрон, князь Лику. Як же Мойсей просив побачити це? Коли Мойсей побачив себе: сорок днів і сорок ночей не їв і не пив, а живився від вищої аспаклярії, — подумав, що гідний просити цього. Що Він йому відповів? «Не зможеш побачити Мого обличчя» — це володар облич; і Він не дав йому дозволу. [П8576]

Бо якби це було шляхом пророцтва, навіщо йому просити цього і яка користь бачити його в якомусь змальованому образі, що його Метатрон створить, аби явитися його очам? Він хотів побачити його в якомусь справжньому відношенні таким, яким той є. Цим Мойсей, наш учитель, відрізнявся б від решти пророків і був би вищим за всіх: їм не під силу побачити бодай одного ангела в його повноті, таким, яким він є, позбавленим усіх зображень і образів цього світу. А він побачив би Метатрона без облачення й без прийняття будь-якої форми чи подоби. Це йому не вдалося. Усе це я навів тобі, щоб пояснити, як нам дається дозвіл змальовувати й уявляти тілесне в Ацилуті, про який Арі написав: це образ високого старця… [П8577]

До цього пункту змісту

Додаток, приписуваний Алкабецу — уривок 3

[прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі]

Також дозволено мислити просторово: Аріх Анпін вище за Абу, а Іма — над (מ"ק א"מ). «І це — על שכי"ב סדרא ומן» [неясна сполука]. Дозволено уявляти, що спершу була виправлена вища голова, яка не пізнається, потім — дві інші голови, після них Аба й Іма; [а Зеїр Анпін] дванадцять місяців перебував усередині Іми, бо є зародок із дванадцяти місяців та מש' днів. Ми тлумачимо в Ацилуті часи й давні роки: дні давнини, дні віку, день і ніч, рік, сонце тощо. Усе це — позначення й знак, щоб натякнути на зміст і дії, які не дійшли до розуму, бо він не може зрозуміти їх у їхній істині, а лише в образах. Ми віримо й знаємо, що нічого з цього немає, бо все — המוערת [неясно], натяк і тінь, дані в силі його уяви. [П8578]

У цьому ми всі подібні до пророків: він — у розумі, який заперечує уяву, і майже зобов'язаний вірити, що видіння, яке бачить у пророцтві, правдиве й що людський розум не може заперечити віру в пророцтво. Тому краще бути мудрецем, якому не загрожує віра в образи, ніж пророком, який готовий упасти в них — у речі, суперечні розуму. Проте все це — ніщо: немає пророка, який не був би великим мудрецем. Необхідно й належно було б не давати пророцтва тому, хто не мудрий, бо він повірить образам свого пророцтва й дуже помилиться. Адже пророцтво, як сказано, перебуває не в розумі, а в уяві.

Місяць — натяк на Шехіну, від якої всі пророцтва передаються уявою як сутності відповідно до сили пророка. Святий, благословенний Він, побачив і встановив форму місяця, щоб довести простодушним: місяць постає перед очима в образах, хоча цієї форми в ньому немає. Тим паче у святому місяці немає жодної форми з усього, що пророк бачить у

пророцтві. [П8579]

Ще одне вступне положення. Ми не просимо, не служимо й не молимося Святому, благословенний Він, таким, яким Він є Сам у Собі. Ані Танах, ані розум, ані мудрість не займаються Ним, благословенним, ні причинами, ні Ейн-Соф у їхній прихованості й такими, якими всі вони разом є всюди: внизу, як і вгорі, в Еденському саду й Ґегіномі, у вищих і нижчих сущих. Бо в цілковитій однаковості [вони у своїй прихованості]; וכלת מדרקה — Ейн-Соф, причини й Святий, благословенний Він, Га-Шем, благословенний Він, — вони є [התמירים] תוכים [пошкоджений зв'язок], і немає жодного місця чи створіння без них. Але мудрість і розум займаються й говорять про буття Ейн-Соф, причин і Святого, благословенний Він, Га-Шема, благословенний Він, відповідно до явлення. Тут є багато змін залежно від місця, часу й того, хто приймає. [П8580]

Шехіна наповнює весь світ, і немає місця, вільного від неї. Вона сказала Мойсеєві: «де (скажу) [зустрінуся] з тобою там», — щоб явитися йому. «У кожному місці, де нагадаю Моє Ім'я, прийду до тебе й благословлю тебе». Адже всяке приходження й сходження, сказане про Га-Шема, благословенний Він, є лише явленням: про Того, Хто наповнює все буття, недоречно говорити, що Він приходить, іде, сходить чи піднімається. Саме тому Йонатан бен Уззіель та Онкелос переклали «І зійшов Господь на гору Синай» як «І явився». Це — річ у простому смислі: «бо Га-Шем, благословенний Він, ніколи не був на горі Синай; якщо так, є місце, вільне від Нього, Він має кінець і межу в просторі» [нерівний зв'язок]. Так само необхідно визнати, що Ейн-Соф безмежний у Своїй силі, Своїй сутності. [П8581]

«Зійду ж і побачу» — «явлюся тепер і побачу». Так переклали всяке сходження; приходження теж передали так: «Ось Я приходжу до тебе» — «Ось Я являюся тобі»; «щоб випробувати вас, прийшов Бог» — «щоб випробувати вас, явилася вам слава Га-Шема, благословенний Він». Якби ми служили Га-Шемові, благословенний Він, не за Його явленням, (і не) [а] за Його сутністю й перебуванням усюди, то звідки виникав би обов'язок смерті для того, хто приносить жертву назовні? Адже Святий, благословенний Він, усюди; і той, хто приносить те, що намірився Йому, будь-де був би Йому угодний, бо Він там. Хоч немає місця, вільного від Нього, намір служіння відповідає явленню. Шехіна має явлення, מ"מ, лише в Обраному Домі. Тора не дозволила приносити жертву — ולא אבניה [«і не її каміння», неясно] — навіть там інакше, ніж відповідно до місця, яке Він обрав. І вгорі… [П8582]

До цього пункту змісту

Додаток, приписуваний Алкабецу — уривок 4

…ми також зобов'язані [вірити] й знати місце Його явлення Шехіні, молитися до Нього та спрямовувати на Нього намір. Тому також Га-Шем, благословенний Він, дав [дозвіл] змальовувати буття явлення просторово — одне над іншим. Бо [цей] Ейн-Соф, згідно з нашою вірою й осягненням, перебуває всюди; а оскільки Його явлення, נערכה [неясно], не нижче за Ацилут, а в Адамі Кадмоні та його Малхут, ми змальовуємо, що Він там. Так само Святий, благословенний Він, — у вищій голові, яка не пізнається; ми мислимо Його нижче за Ейн-Соф. Так само עה"ע та עה"ס — із трьох голів, והאירים [«і ті, що світять?», непевно] — Абі й Імі. Благословенний Він являється з десятьма сефірот, בלי בלימה, від Хохми до Малхут; вони нижче за Абу й Іму в посудинах, а Благословенний Він — нижче за причини та нижче за

Ейн-Соф. Ця уява — відповідно до явлення. [П8583]

А відповідно до їхнього буття, їхнього перебування самих у собі та їхнього відношення, неможливо мислити про Ейн-Соф, причини й Святого, благословенний Він: усе — в одній єдності всюди. Хто цього не розуміє, подібний до пророків із невігласів, «у яких немає ’א, крім єресі» [стислий нерівний вислів]. Як пророк потребує мудрості й на нього не передають пророцтво, якщо його мудрість не передувала його пророцтву, так і таємниці Тори передають лише тому, хто мудрий, розуміє власним розумінням та обізнаний з усією мудрістю. Бо мудрості Ацилуту неможливо вчитися й навчати, якщо вона не вдягнеться у притчу, щоб змальовувати образи й наводити уподібнення. [П8584]

Той, хто розуміє, збагне, як піднестися від закоріненого в природі до чуттєвого, від чуттєвого до умоглядного, від умоглядного до прихованого. Завжди в його розумі — «вступне положення пророка» (הקדמת הנביא): вірити й розуміти, що образи та притчі дано й створено, щоб зрозуміти одне з іншого. Адже в Ацилуті немає нічого з усього, що пророк бачить у своїй уяві й що мудрець змальовує в думці та уподібнює своєю мудрістю. Мудрець залишить притчу й подобу та візьме розумом те, що притча означає, і те, на що натякає. Усе позбавлене тіла й тілесної акцидентальної властивості. Це велика засаднича істина.

Завершено. [П8585]

До цього пункту змісту

Слова укладача додатка

Слова укладача додатка — післямова

Сказав הש”ה: «Засвідчи про мене» — що згадані слова святого, нашого вчителя рава Шломо Алкабеца, нехай його заслуга захищає нас, я виклав перед шанованим нашим паном, учителем і равом, побожним равом, святим Ізраїля, володарем славного імені, нашим учителем Авраамом Лейбом з Овруча, благословенна пам’ять святого праведника. Він сказав, що це справді слова живого Бога й так само він прийняв від своїх учителів, що спочивають в Едені. Усе, що людина, виліплена з матерії, збагне, вдягаючи слова кабали у власні розумові уявлення, — навіть найтонше з тонкого, — щойно воно відчутне розумом і думкою, є цілковитою тілесністю. Бо немає співмірності з Ним, і думка Його зовсім не схоплює. [П8586]

Потрібна особлива твердість, щоб, боронь Боже, не спіткнутися: вся Тора у пардесі — для очищення матерії й прилучення своєї нефеш до світла Тори у твердій вірі. Її світло повертає тілесне відчуття до духовного, аж доки можна відокремити форму. Цьому немає кінця; вищий над вищим стереже, щоб ми не спіткнулися, а межа знання — щоб ми не знали.

У «Євамот», аркуш 49б: Мойсей, наш учитель, дивився в осяйну аспакларію; Раші пояснив: «і знав, що Його не бачив». Цим ранні вчителі пояснили: «Горе мені, бо נדמית”י» [«я загинув / уподібнився», можливі читання] тощо, «бо Царя, Господа Цваот, побачили мої очі». Підсумок: немає для тебе вступу до мудрості кабали, окрім запису ’שבע”י [неясне скорочення] у вступі до «Ец хаїм». [прогалина у джерелі]
[прогалина у джерелі]

תושלב"ע. [П8587]

До цього пункту змісту

Слова укладача додатка — передмова

Сказав הש"ה: я визнав за потрібне долучити до слів автора, Рами, нехай його заслуга захищає нас, дещо з тлумачень ґаона, нашого вчителя рава Шломо Алкабеца, нехай його заслуга захищає нас, що знайшлося в мене в рукописі, — щоб принести заслугу багатьом, які прагнуть близькості Бога. [П8588]

До цього пункту змісту

Передмова автора «Яд Єгуда» — початок

Передмова рава-коментатора, нехай береже його його Творець.

Коли Господь розширив межу наметів Якова й урятував намети Єгуди для Тори та свідчення, — міра її довша за землю, — і дав у серце кожного мудрого серцем здатність навчати всіх заповідей, законів і справедливих присудів та всього прихованого добра, схованого й захованого з усякої мудрості та розуміння, що в небесах угорі й на землі внизу, тоді буде сказано Якову й Ізраїлеві, що вчинив Бог і що промовив та звелів Господь. «До долини Шаве» (אל עמק שוה); і яке місце розуміння Його таємниці для Його слуг-пророків, і її смаку? А слово Господнє дороге, недослідиме. [П8595]

І хоча вони в писаннях, не всі способи однакові. Цей пояснює, а той тлумачить; цей пише своєю рукою натяк і загадку, а той каже: «Той, хто сидить у тайнику»; і слава Бога — приховати. Усе це наші очі бачили: добре розтлумачили нам наші святі отці, що на землі, — мудреці Вавилонського та Єрусалимського Талмуду, Сіфри, Сіфрей і Мехільти, у галахах та агадах, а також у Работ, Танхумі, Песікті й інших мідрашах. Після них — тлумачі прямого змісту, а саме Раші, Радак, Ібн Езра й подібні до них. [П8596]

І понад усіма розумні засяють сяйвом небозводу, ті, хто говорять величне про Давнього днями: Рашбі та його товариші, автори Зогару, Тіккунім та інших давніх творів. Після них — усі щирі серцем знавці мудрості Кабали: ранні — Рамбан, Бах'я, Реканаті й Ціоні, а пізні — рабі Моше Кордоверо та його учні; на чолі їх — велике світило, що відкриває таємне й приховане, Арі Ашкеназі, нехай пам'ять праведника буде благословенна, та його учні. Благословенний Господь, Який не відняв від нас Своєї милості й істини. [П8597]

І після того, як Бог повідомив нам усе це, немає такого розумного й мудрого, як наш учитель рабі Моше Алшіх, благословенної пам'яті. Дивовижне й велике він зробив: до всього Писання — тлумачення про все бажане небом і землею, солодші за мед і стільниковий мед. Сказали: галаха Мойсеєві із Синаю — тлумачити кожне вістря й вістря, як добре і як приємно все написане в книзі мовою, що промовляє величне й широко розгортається. Хто подібний до нього — один заступник із тисячі, щоб оголошувати й розповідати Ім'я та слово Господнє з Єрусалима? Основа його на святих горах — на наших учителях, що спочили душею й яких ми назвали. За ним іде чимало проповідників, усних і писемних; усі разом відповідають і кажуть: їхні слова збудовані, мов башти, на підвалинах гір — висловах

наших мудреців, благословенної пам’яті. [П8598]

Та це було легким в очах довершеного мудреця, нашого вчителя рабі Менахема Азарії з Фано, благословенної пам’яті, мужа, в якому дух Бога, — у мудрості, розумінні й знанні Тори, її загального та окремого, відкритого й прихованого. Він не залишив ні великої, ні малої речі, на яку не звернув би ока свого чистого розуму, щоб прояснити й очистити її наскільки можливо. Його мудрість перевершила мудрість синів Сходу: він знав природничі й математичні науки, астрономію та філософію; прийняв також добре з них, і «розглянув способи» (וסבר אפין [стислий зв’язок]), щоб зрозуміти й осягнути завдяки цьому всі скарбниці Тори та слова наших мудреців, благословенної пам’яті. Усе він упорядкував і змішав, уклав твори й трактати мовою дуже стислою та витонченою, гарною й чистою. І ось його спосіб дії: тлумачити предмет… [П8599]

До цього пункту змісту

Передмова автора «Яд Єгуда» — продовження й завершення

…і від предмета до предмета — принагідно, у Писанні, мідрашах і Ґемарі, чотирма перевіреними й пов’язаними шляхами. Пшат — за законом мови, відповідно до граматики, якнайточніше. Ремез і гематрії — додаткові ласощі до мудрості. Драш — тлумачення привітне й пояснювальне. А цей останній — улюблений: таємниця Господа для тих, хто Його боїться, і приховане, відповідно до того, над чим він трудився й що знайшов у мідрашах Рашбі та його товаришів і що прийняв із книг рабі Моше Кордоверо й Арі, нехай пам’ять праведника буде благословенна, та їхніх учнів. До всього цього він долучив і очистив інші необхідні науки — чи самі по собі, чи для завершення пояснення. Цей шлях правильний в очах Бога й людини. [П8600]

Ось слова його й вислови чисті, усі належні для того, хто розуміє, і правильні для тих, хто знаходить знання: де місце їхньої слави у висловах наших мудреців, благословенної пам’яті? Адже через велике прагнення стислості він не навів їхніх слів від їхнього імені, у їхньому написанні й мовленні, як вступів та підвалин, щоб потім будувати на них своє тлумачення, як заведено. Проте його слова узгоджуються з Писанням, Ґемарою, мідрашами, Торою істини, наукою граматики й іншими науками, названими своїми іменами, без відокремлення. Але саме від цього здригнеться серце читача його трактатів і скочить зі свого місця: вони будуть для нього мов слова запечатаної книги, і він скаже: «Не можу, бо вона запечатана». Бо якщо вельмишановному равові його стислість личить і її досить для рівних йому, то не всі вивчили й добре знають усе це. І яка користь знавцеві мови, мудрому, що чинить справедливе, вміщувати перебування всякого знання у величі матерії й красі форми всередині неї? «Звідки — мета причини?» (מאין תכלית הסבה [неясний зв’язок]). Бо хто ввійде до покою, коли двері розуміння його зачинені? [П8601]

З огляду на це я обтрусив поли й підперезав стан, щоб пояснити слова автора, наскільки сягає сила моєї руки. І ось задумана рада: навести вірші Писання й вислови наших мудреців, благословенної пам’яті, — чи Ґемарот і мідраші про відкрите та приховане, чи інші великі твори, дослідження серця й слова коментаторів, — кожні в тому місці, де на них натякнув автор. Саме вони — вступи й виклади, щоб зрозуміти завдяки їм задум його тлумачення. І всюди, де автор пояснює якийсь вірш, мідраш або Ґемару іншим шляхом, ніж пояснювали коментатори, я роз’яснив це, обговорив у пільпулі й додав власну барву,

наскільки було потрібно. А там, де автор торкається філософії, астрономії та природничих наук, які мудрецям ашкеназів можуть здаватися чужими через те, що вони мало їх вивчали, я розгорнув виклад, аби вони знали й розуміли все, і «була викрита» (ונוכחת [зв'язок неясний]), спокійно й неквапно. [П8602]

Кожну главу й розділ я поділив на невеликі вислови й на них поставив свої слова. І ті, й інші, в кожній окремій частині, позначив малими літерами, щоб читач міг швидко рухатися ними. Також того, що я сам вивів нового зі слів автора про якийсь вірш або вислів наших мудреців, благословенної пам'яті, не утримався навести принагідно й стисло. Цим шляхом я пояснив п'ять трактатів: «Хікур Дін», «Ем коль хай», «Га-міддот», «Олам катан» і «Га-іттім».

А коли знайшов і побачив у словах автора, що він уклав іще багато подібних творів, — трактати «Цваот Господа» та «Йонат Елем», якими вже користуються численні читачі, а також «Га-нефеш», «Шабатот Господа», «Га-міллуїм», «Га-рекіім», «Га-тотафот», «Гур Ар'є» та інші, яких ми не маємо, — я сказав: добре охопити всі трактати назвою «Амрот тгорот» — «Чисті вислови», а не «Асара маамарот», як раніше. Свій же коментар я назвав власним іменем — «Яд Єгуда». [П8603]

Ще одне я хочу повідомити. Коли я займався цією небесною працею, прийшов до мене достойник, суддя, вельмишановний рабі Йоель, нехай береже його його Творець. У руках він мав писаний коментар до «Хікур Дін», приписаний одному кабалістові, з якого взято короткий коментар, що вже поширився серед багатьох. Однак його шлях — не мій шлях, а його думка — не моя думка. Бо він, благословенної пам'яті, прагнув знайти бажане й усе виклав за таємним змістом там, де авторові взагалі не спадало на думку нічого таємного. Також мудрість того укладача спиралася на Кабалу Арі, нехай пам'ять праведника буде благословенна. Але кожен чесний дослідник знайде, що в цьому трактаті автор говорить про приховане за системою Арі лише у двох чи трьох місцях; усе інше — за Кабалою рабі Моше Кордоверо. До того ж серед наведеного тим укладачем немає жодного вислову наших мудреців, благословенної пам'яті, а на інші науки він заплющив очі. [П8604]

Я бачив також два коментарі до трактату «Олам катан»: належна їм шана залишається на місці, але достатнього пояснення в них немає. Підсумок справи: нехай усі судді справедливості й правоти покажуть нам належне й понесуть благословення від Господа. Тож прийміть моє благословення, яке я приніс задля вашої честі, бо Бог обдарував мене цим, і ще маю слова для Бога — купи й купи галах і приємних речей. Коли дізнаюся, що знайшов прихильність у ваших очах, не стримаю добра від вашої вельмишановності. А тим часом мої руки простягнуті до неба, і я звеселюся в трепеті перед Богом, грізним діяннями: нехай Він утвердить і зробить Єрусалим хвалою на землі; нехай наші очі побачать, зрадіємо й звеселімося. א"ס [нерозкрита завершальна формула].

Промовляє Єгуда, син рабі Шимона, благословенної пам'яті, з мешканців святої громади Франкфурта, голова рабинського суду святої громади й земель Магенци. [П8605]

До цього пункту змісту

Передмова автора «Яд Єгуда», 1698 — початок

Передмова рава-коментатора, нехай береже його його Творець.

Коли Господь розширив межу наметів Якова й урятував намети Єгуди для Тори та свідчення, — міра її довша за землю, — і дав у серце кожного мудрого серцем здатність навчати всіх заповідей, законів і справедливих присудів та всього прихованого добра, схованого й захованого з усякої мудрості та розуміння, що в небесах угорі й на землі внизу, тоді буде сказано Якову й Ізраїлеві, що вчинив Бог і що промовив та звелів Господь. «До долини Шаве» (אל עמק שוה); і яке місце розуміння Його таємниці для Його слуг-пророків, і її смаку? А слово Господнє дороге, недослідиме. [П8609]

І хоча вони в писаннях, не всі способи однакові. Цей пояснює, а той тлумачить; цей пише своєю рукою натяк і загадку, а той каже: «Той, хто сидить у тайнику»; і слава Бога — приховати. Усе це наші очі бачили: добре розтлумачили нам наші святі отці, що на землі, — мудреці Вавилонського та Єрусалимського Талмуду, Сіфри, Сіфрей і Мехільти, у галахах та агадах, а також у Работ, Танхумі, Песікті й інших мідрашах. Після них — тлумачі прямого змісту, а саме Раші, Радак, Ібн Езра й подібні до них. [П8610]

І понад усіма розумні засяють сяйвом небозводу, ті, хто говорять величне про Давнього днями: Рашбі та його товариші, автори Зогару, Тіккунім та інших давніх творів. Після них — усі щирі серцем знавці мудрості Кабали: ранні — Рамбан, Бах'я, Реканаті й Ціоні, а пізні — рабі Моше Кордоверо та його учні; на чолі їх — велике світило, що відкриває таємне й приховане, Арі Ашкеназі, нехай пам'ять праведника буде благословенна, та його учні. Благословенний Господь, Який не відняв від нас Своєї милості й істини. [П8611]

І після того, як Бог повідомив нам усе це, немає такого розумного й мудрого, як наш учитель рабі Моше Алшіх, благословенної пам'яті. Дивовижне й велике він зробив: до всього Писання — тлумачення про все бажане небом і землею, солодші за мед і стільниковий мед. Сказали: галаха Мойсеєві із Синаю — тлумачити кожне вістря й вістря, як добре і як приємно все написане в книзі мовою, що промовляє величне й широко розгортається. Хто подібний до нього — один заступник із тисячі, щоб оголошувати й розповідати Ім'я та слово Господнє з Єрусалима? Основа його на святих горах — на наших учителях, що спочили душею й яких ми назвали. За ним іде чимало проповідників, усних і писемних; усі разом відповідають і кажуть: їхні слова збудовані, мов башти, на підвалинах гір — висловах наших мудреців, благословенної пам'яті. [П8612]

Та це було легким в очах довершеного мудреця, нашого вчителя рабі Менахема Азарії з Фано, благословенної пам'яті, мужа, в якому дух Бога, — у мудрості, розумінні й знанні Тори, її загального та окремого, відкритого й прихованого. Він не залишив ні великої, ні малої речі, на яку не звернув би ока свого чистого розуму, щоб прояснити й очистити її наскільки можливо. Його мудрість перевершила мудрість синів Сходу: він знав природничі й математичні науки, астрономію та філософію; прийняв також добре з них, і «розглянув способи» (וסבר אפין [стислий зв'язок]), щоб зрозуміти й осягнути завдяки цьому всі скарбниці Тори та слова наших мудреців, благословенної пам'яті. Усе він упорядкував і змішав, уклав твори й трактати мовою дуже стислою та витонченою, гарною й чистою. І ось його спосіб

дії: тлумачити предмет [П8613] і від предмета до предмета — принагідно, у Писанні, мідрашах і Ґемарі, чотирма перевіреними й пов'язаними шляхами. Пшат — за законом мови, відповідно до граматики, якнайточніше. Ремез і гематрії — додаткові ласощі до мудрості. Драш — тлумачення привітне й пояснювальне. А цей останній — улюблений: таємниця Господа для тих, хто Його боїться, і приховане, відповідно до того, над чим він трудився й що знайшов у мідрашах Рашбі та його товаришів і що прийняв із книг рабі Моше Кордоверо й Арі, нехай пам'ять праведника буде благословенна, та їхніх учнів. До всього цього він долучив і очистив інші необхідні науки — чи самі по собі, чи для завершення пояснення. Цей шлях правильний в очах Бога й людини. [П8614]

Ось слова його й вислови чисті, усі належні для того, хто розуміє, і правильні для тих, хто знаходить знання: де місце їхньої слави у висловах наших мудреців, благословенної пам'яті? Адже через велике прагнення стислості він не навів їхніх слів від їхнього імені, у їхньому написанні й мовленні, як вступів та підвалин, щоб потім будувати на них своє тлумачення, як заведено. Проте його слова узгоджуються з Писанням, Ґемарою, мідрашами, Торою істини, наукою граматики й іншими науками, названими своїми іменами, без відокремлення. Але саме від цього здригнеться серце читача його трактатів і скочить зі свого місця: вони будуть для нього мов слова запечатаної книги, і він скаже: «Не можу, бо вона запечатана». Бо якщо вельмишановному равові його стислість личить і її досить для рівних йому, то не всі вивчили й добре знають усе це. І яка користь знавцеві мови, мудрому, що чинить справедливе, вміщувати перебування всякого знання — велич матерії й красу форми всередині неї? «Звідки — мета причини?» (מאין תכלית הסבה [неясний зв'язок]). Бо хто ввійде до покою, коли двері розуміння його зачинені? [П8615]

З огляду на це я обтрусив поли й підперезав стан, щоб пояснити слова автора, наскільки сягає сила моєї руки. І ось задумана рада: навести вірші Писання й вислови наших мудреців, благословенної пам'яті, — чи Ґемарот і мідраші про відкрите та приховане, чи інші великі твори, дослідження серця й слова коментаторів, — кожні в тому місці, де на них натякнув автор. Саме вони — вступи й виклади, щоб зрозуміти завдяки їм задум його тлумачення. І всюди, де автор пояснює якийсь вірш, мідраш або Ґемару іншим шляхом, ніж пояснювали коментатори, я роз'яснив це, обговорив у пільпулі й додав власну барву, наскільки було потрібно. А там, де автор торкається філософії, астрономії та природничих наук, які мудрецям ашкеназів можуть здаватися чужими через те, що вони мало їх вивчали, я розгорнув виклад, аби вони знали й розуміли все, і «була викрита» (ונוכחת [зв'язок неясний]), спокійно й неквапно. [П8616]

До цього пункту змісту

Передмова автора «Яд Єгуда», 1698 — продовження й завершення

Кожну главу й розділ я поділив на невеликі вислови й на них поставив свої слова. І ті, й інші, в кожній окремій частині, позначив малими літерами, щоб читач міг швидко рухатися ними. Також того, що я сам вивів нового зі слів автора про якийсь вірш або вислів наших мудреців, благословенної пам'яті, не утримався навести принагідно й стисло. Цим шляхом я пояснив п'ять трактатів: «Хікур Дін», «Ем коль хай», «Га-міддот» і «Га-іттім».

А коли знайшов і побачив у словах автора, що він уклав іще багато подібних творів, — трактати «Цваот Господа» та «Йонат Елем», якими вже користуються численні читачі, а

також «Га-нефеш», «Шабатот Господа», «Га-міллуїм», «Га-рекіім», «Га-тотафот», «Гур Ар’є» та інші, яких ми не маємо, — я сказав: добре охопити всі трактати назвою «Амрот тгорот» — «Чисті вислови», а не «Асара маамарот», як раніше. Свій же коментар я назвав власним іменем — «Яд Єгуда». [П8617]

Ще одне я хочу повідомити. Коли я займався цією небесною працею, прийшов до мене достойник, суддя, вельмишановний рабі Йоель, нехай береже його його Творець. У руках він мав писаний коментар до «Хікур Дін», приписаний одному кабалістові, з якого взято короткий коментар, що вже поширився серед багатьох. Однак його шлях — не мій шлях, а його думка — не моя думка. Бо він, благословенної пам’яті, прагнув знайти бажане й усе виклав за таємним змістом там, де авторові взагалі не спадало на думку нічого таємного. Також мудрість того укладача спиралася на Кабалу Арі, нехай пам’ять праведника буде благословенна. Але кожен чесний дослідник знайде, що в цьому трактаті автор говорить про приховане за системою Арі лише у двох чи трьох місцях; усе інше — за Кабалою рабі Моше Кордоверо. До того ж серед наведеного тим укладачем немає жодного вислову наших мудреців, благословенної пам’яті, а на інші науки він заплющив очі. [П8618]

Я бачив також два коментарі до трактату «Олам катан»: належна їм шана залишається на місці, але достатнього пояснення в них немає. Підсумок справи: нехай усі судді справедливості й правоти покажуть нам належне й понесуть благословення від Господа. Тож прийміть моє благословення, яке я приніс задля вашої честі, бо Бог обдарував мене цим, і ще маю слова для Бога — купи й купи галах і приємних речей. Коли дізнаюся, що знайшов прихильність у ваших очах, не стримаю добра від вашої вельмишановності. А тим часом мої руки простягнуті до неба, і я звеселюся в трепеті перед Богом, грізним діяннями: нехай Він утвердить і зробить Єрусалим хвалою на землі; нехай наші очі побачать, зрадіємо й звеселімося. Амінь, села.

Промовляє Єгуда, син рабі Шимона, благословенної пам’яті, з мешканців святої громади Франкфурта, нині голова рабинського суду святої громади й земель Магенци. [П8619]
Пишу й підписую сьогодні, дня четвертого, 5 іяра תנ”ח за малим літочисленням, тут, у Франкфурті. [П8620]

До цього пункту змісту

Редакторський перелік залишкових прогалин і зауважень до читання

Залишкові прогалини й зауваження до читання

Перелік зводить відомі прогалини, що залишилися після розгляду доступних джерел. [прогалина у джерелі] не означає сталої кількості слів. Це не вичерпний перелік усіх помилок у літерах або сумнівних читань.

«Цваот», частина III, глави 5–6
Від глави 5 зберігся лише вступ із дванадцяти слів; основний текст глави 6 відсутній, наведено лише закінчення, цитоване у друкованих виданнях. Друковані видання позначають прогалину. У паризькому рукописі виявлено текст у відповідному місці, проте суцільної перевіреної транскрипції уривка ще не отримано.

«Цваот», частина II, глава 17
Сім місць не розшифровано, зокрема п’ять пошкоджених початків рядків. Паралель із іншого друкованого видання подано окремо; вона не доповнює мовчки основного свідка.

«Цваот», частина II, глава 19; частина III, глави 7 і 9
У кожній залишився один місцевий вислів, який не вдалося впевнено розшифрувати.

«Га-нефеш», частина I, глава 11
Саме друковане видання [5]663 року (תרס”ג) позначає: «бракує»; обсягу прогалини не вказано.

«Га-нефеш», частина III, глава 5; частина V, глава 8
Залишилися літери або слова, які не вдалося впевнено прочитати на знімку, перед אל חי וקיים — «Бог живий і сущий» — та між בזה — «у цьому» — і לידועה — «до відомої».

«Шиврей лухот» [П8716]

До цього пункту змісту

Редакторський перелік: продовження про «Шиврей лухот»

Залишилися чотири слова або місцеві вислови та ще вісім рядків, пошкоджених через накладання друку (כפל דפוס). Повторний знімок тієї самої сторінки не є незалежним текстовим свідком. [П8717]

До цього пункту змісту

Редакторський перелік: заголовок про «Йонат елем»

«Йонат елем» — точність джерела й повтор у главі 63

До цього пункту змісту

Редакторський перелік: цифрова послідовність «Йонат елем»

Вступ і всі сто глав включено за доступною цифровою послідовністю. Текст не звірено повністю зі знімками друкованих видань. У главі 63 збережено суцільний повтор від עובדא אחרינא — «інший випадок» — до אינו אלא שליש ועוד — «це лише третина і ще трохи». Повтор є також в іншому цифровому тексті; у нас немає достатніх підстав для його вилучення. [П8718]

До цього пункту змісту

Редакторський перелік: заголовок про обсяг видання

Про коментарі й обсяг видання

До цього пункту змісту

Редакторський перелік: межі опрацювання коментарів і джерел

У коментарях також залишилися прогалини й сумнівні читання, зокрема три записи, у яких не було відновлено суцільного словесного тексту. Ці місця позначено в самій книзі. Ця версія спирається на задокументовані спроби розшифрування та додатковий перегляд вибраних місць; це не перевірка кожного слова. Різні друковані джерела зберігаються як окремі свідки.

Перелік описує зібраний місцевий матеріал. Тут не стверджується, що знайдено всі можливі рукописи, друковані видання чи коментарі. [П8719]

До цього пункту змісту